HIPPOCRATIS COI

Asclepiadeæ gentis sacræ coryphæi

VIGINTI DVO COMMENTARII TABVLIS illustrati:

GRAECVS contextus ex doctiß. vv. codicibus emendatus.
LATINA uersio IANI Cornarij innumeris locis correcta.
SENTENTIAE insignes per Locos communes methodice digestæ.

THEOD. ZVINGERI BAS.
studio & conatu.

CAETERA VOS DOCTI, ASCLEPI
DE SANGVINE NATI:
MONSTRASSE SIT VIAM
SATIS.

Ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων, κὴ σωξε λαὸν
ἔθνεα, κὴ νεκύων ἦν σπάνις εἰν αΐδη. Nicomedes
Hipp^is meminit semel tantum, atq obiter, l. 7 polit. Aris.

BASILEAE
EPISCOPIORVM OPERA ATQ.
IMPENSA
M D LXXIX.

1579
~~Ex libris Joannis Bomier C. M. R.~~
27. 1580.
Ex Libris Philippi Hecquet Doct. Med. Abbavillæi

IAM TANDEM
ET VIX
TANDEM.
SED SAT CITO
SI SAT
BENE.

IOANNI CRATONI
à Craftheim
ARCHIATRO CÆSAREO
III^um
ΕΥΣΧΗΜΟΝΙ ΚΑΙ
ΕΥΔΟΞΩι
Theodorus Zuingerus
Basiliensis
IN HIPPOCRATEM
COVM
ASCLEPIADEÆ FAMILIÆ
PRINCIPEM
PARTITIONES CASTIGATIONES
RESTICVLATIONESQ.
SVAS
D. D. D.

Theod. Zuingeri
IN HIPPOCRATEOS
LABORES
ad Ioannem Cratonem V. CL.

PRAEFATIO.

MARCVM Varronē, Romanorū omniū sapientissimum, octogesimo primùm ætatis anno de colligendis sarcinis cogitare cepisse, lucubrationes eius Rusticæ testantur. Nobis uerò, licet ętate multum inferioribus, cùm inter superioris biennij continuata funera mortalitatis nostrę nō tam metu quàm suspicione tangeremur, ad Hippocrateos labores (quos ante plures annos, quàm elephanti pariūt, susceperamus) protrudēdos potiùs quàm edendos, necessitas imposita fuit: quam crebræ deinceps cohortationes tuæ, CRATO nobiliss. (qui post CON. Gesnerum Tigurinum, operis huius persequendi auctor nobis extitisti) promouerūt plurimùm atq; confirmarunt. Cuius ipsius suscepti consilium, tibi minimè ignotū, cæteris saltem uiris Asclepiadeis, priusquam de labore studioq; nostro in tanti nominis scriptorem collocato uerba faciam, explicare & comprobare conabor.

HIPPOCRATEM Coum, Heraclidæ filium (ut multos alios cognomines, sed ætate & eruditione multò inferiores, excludamus) constans totius antiquitatis iudicium, medici & philosophi summi nomine celebrauit, quòd in illo eximia quædam & naturæ & doctrinæ lumina resplenderent. Enimuerò si res ipsas spectemus, eam naturæ cognitionem habuit, ut primus physiologiam rectè tradidisse, solus quinetiam ex ueteribus ad secretiora naturæ, ab exoterico philosophandi genere remota, penetrasse uideatur. Quorum utrunq; & ingenij bonitate admiranda, & discendi studio singulari consecutus est, non modò in αὐτοψίᾳ peregrinationū (ut empiricum proinde maximū, sed ratione interim instructissimum fuisse Gal. profiteatur) uerumetiam in ἀναγνώσει historiarum medicarum, hinc inde per totā Græciam in Aesculapij fanis anathematum more prostantium. Sed præter hanc, quam cum multis alijs communem habet, intelligentiæ simul &

induſtrię laudem Philoſophicam, eſt altera Logica, omnium maxima, quam illi uni, Aſclepiadarum gentis nobiliſsimæ principi, diuinus Plato eximiè tribuit, Methodi ſcilicet utriuſq; profeſsio, tum eius quæ in Inuentione rerum ignotarum conſiſtit, tum alterius, quę in Communicatione rerum notarum uerſatur: quarũ hanc in Diuiſione unius in multa, illam in Compoſitione multorum in unum, cũ Socrate: ſeu potius in ὁμοίων καὶ μὴ ὁμοίων, ſimilium ſcilicet & diſsimilium obſeruatione, cum ipſomet Hippocrate conſtituimus: utriuſq; ductorem Deum facimus, à quo ut quarumlibet actionum, ſic multo magis harum, quæ propè diuinæ uidentur eſſe, facultatem promanare, tam uerè quàm piè credimus. In inueniendo certè adeò fœcundum fuiſſe conſtat, ut multas partes, copia inuentorum obrutus, negligentiùs tractare fuerit coactus. Vulnerum rectè curandorũ methodum illi Gal. unicè tribuit. Diætę ſalubris inuentum ipſe ſibijpſi, tam in reprehendendis alienis, quàm in ſuis prædicandis modeſtus, cõſtanter uindicat. In docendo uerò perpetuam illam methodi legem, Magis uniuerſalia minùs uniuerſalibus præponenda, religioſè obſeruat, ſic ut plerunq; particulari tractationi uniuerſalẽ theoriam præmittat: non rarò etiam ex ſpecie genus intelligi uelit. Quod tum ex alijs, tum uerò inprimis ex admirãdis illis de Diæta commentarijs luculentiſsimè perſpicitur. Et uitã quidem eius reliquam, præter ea quæ Soranus poſteritati reliquit; ex Galeno paſsim & alijs, tum uerò etiã ex ipſiuſmet ſcriptis, præclara omnigenæ uirtutis depromta exempla, olim cùm Deo uidebitur peculiari commentario perſequemur: de Scriptis uerò illius, ob ueritatis fortaſſe & uirtutis ſtudium (quod ne in ipſis quidẽ Ethnicis Deo diſplicere princeps Apoſtolorũ teſtatur) inter tot clariſsimorũ auctorum clades & excidia peculiari quodam fato conſeruatis, tanquã de Subiecto conatus ſtudijq; noſtri Hippocratei, ea quę in rẽ pręſentem facere uidebuntur, quanta fieri poterit breuitate & perſpicuitate, in medium afferemus.

VT perdifficile eſt, ea, quę abſq; certo mutuæ cohærẽtiæ conſilio ſcripta ſunt, in ordinẽ redigere: ſic periculi plenũ, ne dũ ordinẽ anxiè quærimus; & ingenio abuti, & auctoris exiſtimationẽ in dubium reuocare uideamur. Cæterùm δύσκολα τὰ καλά: & ſi in eo, quod maximè arduũ exiſtit, rationi quid cõſentaneum inuenerimus; cæteris quoq; methodicis noſtris conatibus maiorẽ fidem conciliauerimus. Ars omnis, uniuerſaliũ ad unum eundemq; finẽ perti-

pertinẽtium οὐσιώσις est. Medicę proinde artis Materia subiecta, erũt omnia ea quæ ad finẽ artis consequendũ pertinẽt. Forma uerò, & Pręcepta artis uniuersalia, & singularia eiusdẽ Exempla cõplectetur. Efficiẽs esto Medicus, certis Instrumẽtis & ad cognitionẽ & ad actionẽ instructus. Finis partim Cognitio, partim Actio. Cùm igitur Hippocrates uarios de Arte medica commẽtarios scripserit, etsi nulla certa cõstanti serie inter se ex auctoris instituto connecti, quin potius ijdem sæpe libri, pro eorũ quæ tractãt uarietate, ad diuersas classes reduci possunt atq; debent: ab eo tamẽ, quod pręcipuum est, & denominatione & distributione facta, secundũ Causas pręedictas, in ordinẽ aliquo modo redigi poterunt: ita quidem ut eorundem librorũ alia sit futura partitio, si à Materia subiecta ordiamur, alia si à Forma, si ab Efficiẽte, ab ipso deniq; Fine. In singulis itaque periclitemur.

Medicinæ Materia. forma. Efficiens. finis.

MATERIA subiecta Medicinæ omnia sunt et Θεωρήματα, & Ἰσορήματα artis. Sic igitur Libri Hippocratei alij continent τὰ

- ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ, numero septem, orgiorũ siue initiorum loco præmittendi. Artifex medicus ab arte medica & ortum suum & nomẽ trahit. Vtriusque consideratiõnẽ Hip. instituit, singillatim agens de
  - Arte medica, cõtra eiusdem reprehensores & corruptores. Ostendit enim τὸ
    - Εἰ ἐστι, contra Plebeios, commentario περὶ Τέχνης, De ARTE.
    - Τί ἐστι, quæ & qualis ars sit, contra Sophistas, com. περὶ Ἀρχαίης ἰητρικῆς, De VETERI medicina.
  - Artifice medico, tũ in
    - Genere,
      - Theoricê quidem naturam eius explicando, com. quem Νόμον siue LEGEM inscripsit.
      - Practicê uerò, quando in ciuitatem medicam recipitur, leges illi præscribẽdo, com. quem Ὅρκον siue IVSIVRANDVM appellauit.
    - Specie de
      - Tirone et Empirico, com. περὶ ἰητροῦ, De MEDICO.
      - Prouecto, et Methodico, siue Dogmatico. Præcepta subiecto eadem, diuerso tamen respectu cõsiderata; nimirum uel quoad ægrum, uel quoad medicum, diuersis cõmentarijs explicari possũt. Videtur igitur Hip. describere medici
        - Personam, hoc est, Elegantiam, uirtute & eruditione comparatam, cuius merito gloriam & existimationem propè diuinam cõsequitur, com. περὶ Εὐσχημοσύνης, de ELEGANTIA.
        - Officium atq; munus, ad ægri salutem referentis omnia, com. Παραγγελιῶν, PRÆCEPTIONVM.
- ΕΚΛΕΓΟΜΕΝΑ. Vide signum A.

- **A. Libri Ἐκλεγομένων alij sunt**
  - **Particulares**, unã aliquã certam Artis partẽ persequẽtes. Artis enim uel præcepta uel exempla considerari possunt tum
    - **Simpliciter.** Sic alia pertinent ad simplicem
      - **Materiã.** Quæ pars ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ dicitur. Materia arti & artifici subiecta est Corpus humanũ. Huius naturã Hip. persequitur quatenus
        - **Oritur**
          - Philosophicè quidem com. De PRINCIPIIS.
          - Medicè uerò ut
            - In utero
              - Concipitur, com. De SEMINE.
              - Gestatur, De NATVRA pueri.
            - Extra uterum editur tempore
              - Legitimo, De SEPTIMESTRI.
              - Illegitimo, De OCTIMESTRI.
        - **Est, & constat partibus alijs**
          - Cõtinentib⁹, p Anatomẽ inuestigãdis. Huc pertinẽt, si modò Hippocratis sunt, com. alij
            - Vniuersales. De DISSECTIONE.
            - Particulares. De partibus
              - Dissimilaribus. De CORDE.
              - Similarib⁹ nempe de
                - OSSIBVS, cuius tamen maior pars de Venis etiam agit.
                - VENIS & Arterijs. Cuius com. uel scripti uel scribendi lib. de Articulis meminit.
          - Contentis, nempe Spiritubus, aut Humoribus quatuor. De quibus com. de NATVRA humana.
      - **Formam.** Quæ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ appellatur, Sanitatis & Aegritudinis naturã & accidentia uniuersim persequens. Nimirum quæ Affectionum istarum, uel Causæ, tum in genere, tum in specie: uel Accidentia, tum reliqua, tum inter ea quoq; Tempus.
      - **Efficientem.** ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ. Causæ instrumentales sanitatis & ægritudinis aliæ
        - Extra corpus, προκαταρκτικὰ dictæ, quæ corpus uel subintrando uel circumstando alterare possunt, siue cõsiderentur
          - Per se, ut sunt naturalia
            - Entia, qualis est Aër, Aqua, Terræ loca. Sic de AERE, Aquis, Locis, proprio egit com.
            - Accidẽtia. Cuiusmodi est Tempus. De TEMPORVM impreßione in corpora humana tam ægra, quàm sana, peculiari com. sese acturum profitetur com. de Aetate nu. 13. & de Septimestri n. 63.
          - Respectu impreßionis, quã corpori inferũt, ut illi cõmodẽt uel
            - Patiendo, corpori aßimilata. De ALIMENTO.
            - Agendo, ab eodẽ uel Passa, Pharmaca dicta: uel Nil passa. Huc Chirurgica omnia instrumenta.
        - Intra corpus contentæ, προηγούμεναι, Corpora uel illic genita uel extrinsecus inuecta, aut Solida, aut Fluida. Cuiusmodi sunt Humores, Flatus. Sic com. extat de FLATIBVS.
      - **Finem positum uel in**
        - Cognitione. Cõsideratio huius Σημειωτική est. Varij Hip. commẽtarij, diuersis temporibus scripti, diuerso cõsilio. Videntur tamen alij de Signis agere in
          - Genere. De ΚΡΙΣΙΜΟΙΣ, hoc est ijs, quæ medici iudicium in cognoscendo possunt instruere.
          - Specie. Signorũ differentiæ sumũtur à
            - Forma. Alia Salubria, Insalubria.
            - Efficiente causa.
            - Accidente. Vtputa à Morbi
              - Motu, cuius numerus est Tempus, Criticiq; dies uocati. De CRISIBVS.
              - Euentu. Huc pertinent
                - Diexodicatũ
                  - PROGNOSTICA.
                  - PRORRHETICA.
                - Aphoristica, COACÆ Prænotiones.
        - Actione. Et hæc pars communiter Θεραπευτική dicitur, siue corpus Sanum cõseruet, Ὑγιεινή. siue Non sanum, idq; rursus uel Neutrum præseruet, Προφυλακτική. Aegrum curet, Θεραπευτική in specie dicta.
    - **Coniunctim.** Vide signum C.
  - **Vniuersales**, hoc est, uel omnes, uel saltem plerasq; partes Artis complectentes. Qualis est APHORISMORVM liber.

C.

Causas coniunctim considerat Hipp. hoc est, uni interdum parti Artis, ad hoc uel illud causæ genus pertinentis, reliquas causas accommodat. Vt ergo argumentum eius libri ab hoc uel illo genere causæ sumitur, cuius merito ad simplicem consideratioñe Principiorum referri uidetur: ita ꝑpter reliquas causas huic applicatas ad considerationem Principiatorũ ex principijs defluentium pertinebit. V. G. liber de Grandulis ad Physiologiam spectat. At quoniam ibi non Naturã tantùm sed & Affectiones & Signa affectionum quæ glandulis accidunt, tradit, inter com. Principiatorum redigẽdus erit. Itidem com. de Morbis ad Γαθολογίαν pertinet, ratione principis considerationis Formæ. At qa huic formæ & instrumẽta & signa et curãdi methodus applicantur, inter Principiata composita locum sortietur. Proinde com. Hippocrateorum de causis coniunctim agentium alij initium sumunt à:

- Materia, eidemq; causas adaptãt reliquas uel omnes uel aliquas. Cuiusmodi sunt com. de partibus:
  - Solidis. agentes uel:
    - Vniuersim. De LOCIS in homine, quorum & historiam & consensum mutuum in affectionibus communicandis, signa item & curationem docet.
    - Singillatim. Vt est ille De GLANDVLIS quarum Historiam illic & Affectiones tradit.
  - Fluidis, nempe de Spiritubus, de Humorib. Com. certè De HVMORIBVS non naturam tantùm, sed & affectiones & actiones circa illos medici enarrat.
- Forma, eandemq; reliquarum causarum accessione illustrant. Vide signum D.
- Efficiente instrumẽtali, eamq; per reliquas causas ducunt. Instrumenta considerata:
  - Per se, secũdum suã:
    - Substantiam. Vtputa Metalla, Stirpes.
    - Qualitatem. Quia:
      - Calida.
      - Humida, De VSV humidorum.
  - Respectu corporis cui applicantur, uel sunt:
    - Alimenta. adhibita adhibendáue:
      - Sanis. De:
        - SALVBRI Diæta, Polybi, si nõ Hipp.
        - DIÆTA libri tres.
      - Aegris. De VICTV acutorum.
    - Pharmaca. Sic de Vsu purgantium, attenuantium, incidentium, diureticorum, sudoriferorum scribere potuit: præsertim cùm com. de Elegantia num. 135. & 138. composita medicamenta ἐξ ἀναγκαῖων præparare iubeat, & ipse paßim formulas eorundem recitet.
    - Chirurgica organa, utputa:
      - Emplastra, Fasciæ, Cucurbitæ, Phlebotomi: de quibus com. de Medico quædam.
      - Machinæ. Huc ΜΟΧΛΙΚΟΝ seu Vectiarius liber, de machinarum usu in luxatis et fractis, quem Gal. lib. I. de Fract. ueluti compendium esse asserit com. de Fracturis & Articulis.
- Fine, posito in:
  - Cognitione, à Signis scilicet, corporis constitutionem uel sanam uel ægram indicantibus, & uel ad conseruandum, uel ad curandum, uel ad præseruandum hortantibus. Huc pertinet com. de INSOMNIIS.
  - Operatione, cui reliquæ causæ adiungantur. Sic agere quis posset de:
    - Cõseruatione Sanorum, per Signa cognitorum, Instrumentis debitis obeunda.
    - Præseruatione Neutrorum.
    - Curatione Aegrorum.

- D. Huc igitur com. ptinent q tractāt de Affectionib. humani corporis considerati tum
  - *Essentialiter, nempe quo ad*
    - Salubrium cognitionem & conseruationem per Diætam. Sic quædam lib. de Salubri diæta, & de Diæta afferuntur: quæ cùm respectu Salubritatis huc pertineant, respectu tamen Diætæ ad Efficientem referri debent.
    - Insalubrium cognitionē & curationē in
      - Genere. *Talis est com.*
        - Acroamaticus, De MORBIS.
        - Exotericus, *ipsis idiotis scriptus*, De PASSIONIBVS.
      - Specie. Vt Morborū diuisio uaria est: ita etiam cō. de Morbis per tractātiū partitio nō unius generis: alia quidem
        - Essentialis, & uel
          - Materialis respectu
            - Partis seu Loci quē occupat morbus, cōsiderati uel
              - Respectu *situs, tam interni quàm externi. Huc com.* De INTERNIS *passionibus.*
              - Per se, *cùm uel sit affectio partis*
                - Similaris. Vtputa
                  - Venæ. De HÆMORRHOIDIBVS.
                  - Carnis. De
                    - VLCERIBVS.
                    - FISTVLIS.
                  - Ossis. *Sic illum* FRACTVRIS, & *alterum de* ARTICVLIS *luxatis, quidam uno com. ab* Hip. *comprehensos, & de Medicatrina inscriptos, postea ob molem in duos libros diuisos esse putarunt.*
                - Dissimilaris. *Vt de*
                  - CAPITIS *uulneribus.*
                  - OCVLORVM *affectibus.*
                  - PVLMONIS *diuturnis affectib. Cuius libri meminit com. de Articulis.*
            - Personæ *morbo affectæ cōsideratæ secundùm*
              - Aetatē, *uel Puerilem: ut de* DENTITIONE, *uel Adultam.*
              - Sexū *partim* Virilē, *partim* Muliebrem. *Sic De*
                - MVLIEBRI *natura.*
                - Mulie*rum affectib.* De Morbis MVLIERVM iii
                  - VIRGINVM.
                  - Extra *conceptum & partum.* De STERILIBVS.
                  - In conceptu & partu. De
                    - SVPERFOETATIONE, περὶ ἐπικυήσιος, *hoc est, de iis quæ prægnantibus & puerperis accidūt. An potius,* περὶ κυήσιος;
                    - FOETVS *mortui extractione.*
          - Formalis: *utputa de Febribus, de* MORBO *sacro. qui tamen non est Hip.*
        - Accidentalis, *sumta uel à* Tempore, *uel à* Motu, *ut quòd alij acuti, alij chronici. Morborum acutorum singularium doctrinam pollicetur* Hip. 3. *de* Victu *acut. Quam etsi non præstitit, genera tamen quædam persecutus est hinc inde.*
  - Accidētaliter, *respectu scilicet*
    - Loci, V. G. *si* Hip. *de Morbis uel* Epidemijs *uel* Endemijs *scripsisset, illis ut peregrinis, his ut uernaculis cuiq; regioni, urbi.*
    - Temporis. *Huc com.* De
      - AETATE, *in quo septenarij uim in corpore humano tam ægro quàm sano ostendere uoluit.*
      - SEPTIMANIS, *quē* Hip. *nomine circumferri* Gal. *in* 1. *Epid. com.* 2. *testatur, & ex eo diuisionem anni affert, ut eiusdem argumenti cum superiore fuisse constet. Fortaßis etiam ille huius fragmentum fuerit.*

FORMA *Artis medicæ est ipsa Vniuersalis constitutio præceptorum, omnia exempla singularia sui ambitu complectēs. Sic igitur Commentariorum Hippocrateorum alij erunt*

- Præceptorum Vniuersales, *ueluti Logici, seu potius Theorici pleriq;.*
- Exemplorū Singulares *& Historici. Quales sunt libri Epidemiorum.*

EFFICIENS *Artis Medicus est uel doctor, uel discipulus, uel exercitator quiuis alius, instrumentis instructus Ratione & Experiētia. Sic igitur Hippocratis scripta diuidi poßūt respectu*

- Patientis, *hoc est, eius qui hisce libris erudiendus est: ut Cōmentarij alij scripti uideantur*
  - Alijs *uel*
    - Ἀκροαταῖς τῦ
      - Tyronibus, Εἰσαγωγικοὶ *Commentarij. Qualis est ille de Medico.*
      - Prouectis, Ἐποπτικοὶ *& uelut* μυστικοί. *Quales sunt com. de Principijs, de Natura humana; Præceptiones, de Elegantia.*
    - Ἐξωτέροις. *Quales sunt com. de Paßionibus, de Salubri diæta.*
  - Sibijpsī, *tanquam Aduersaria quædam. Quod de Epidemijs Gal. arbitratur in 6. Epid. 1. aphor. 7. item de Iis quæ in medic. fiunt.*
- Agentis, *hoc est, Scribentis, quo ad scriptionis*
  - Essentiam. *Vide I.*
  - Accidentia, *quo ad ipsum scilicet*
    - Motū, *tum*
      - Propriū. *Nam uel ab auctore*
        - Perfecti, *& editi. ut primus & tertius Epidemiorū, Gal. teste. Idem com. 2. in 6. Epid. exacta opera Hip. libros de Fracturis, de Articulis, & de Præsagijs uocat.*
        - Imperfecti, *quos morte præuētus Hipp. nō potuit absoluere. Qualis est com. de Iis quæ in medicat. fiunt: item secundus & tertius Epidemiorum, item de Victu acutorū, secundūm Galenum.*
      - Alienum, *hoc est quo ad aliorum*
        - Improbitatē *uel*
          - Corrupti. *Sic quartum & quintum Epidem. supposititios esse, Prognosticis multa aliena interspersa Gal. autumat: com. de Victu acutorum multa Hip. indigna adiecta. Idem in Medicatrina Dioscoridem & Artemidorum multa temerè circa lēctiones nouasse ait.*
          - Non corrupti. *Sic com. de Fracturis Gal. com. 2. in 3. Epid. germanißimum uocat.*
        - Benignitatem. *Alij aliorum cōmentarijs*
          - Illustrati.
          - Non illustrati. *Gal. 1. de Iis quæ in medic. Zeuxim & Heraclidem in omnes, Bacchium & Asclepiadē in obscuriores tantūm com. scripsisse testatur. Ipse in Aphorismos, Prognostica, Prorrhetica, de Alimento, de Medicatrina, de Fracturis, de Articulis, & hunc per se clarū, nec explicatiōis indigū.*
    - Tempus. *Sic scripti alij prius, alij posterius. Epidemios certè prius quàm Prognostica & Aphorismos scriptos esse, Gal. lib. 2. de Decretorijs cap. 6. asserit.*

I. Essentia scriptionis considerari potest atque debet quoad

- Materiā. Scripsit ergo Hip. libros alios
  - Οἰκεί=ους, hoc est Medicos uel
    - Puros, quibus nihil alieni inspersum est. Eosq; rursus uel
      - Ὁμογγενεῖς, de uno solo subiecto medico tractantes: siue methodicè, ut de Arte. siue absq; methodo, qui ueluti loci communes sunt: ut de Superfœtatione, de Alimento, de Humoribus, de Humidorum usu.
      - Ἑτερογενεῖς, de diuersis rebus medicis agentes, ut sunt Aphorismi.
    - Mixtos, quibus & medica & philosophica continentur. Vt lib. de Natura pueri, de Principijs, de Diæta.
  - Exoteros.
- Formam. Respectu namque
  - Τάξεως, alij
    - Methodici, certa & constante methodo didascalica scripti.
    - Ἀμέθοδοι, ut Aphorismi, Coacæ, de Humoribus, de Alimento, de Vlceribus.
  - Λέξεως, secundum
    - Qualitatem
      - Significationis. Sic alij
        - Clari & perspicui. Qualis est liber de Articulis, de Arte, de Arte ueteri.
        - Obscuri, ut Præceptiōes, de Principijs, de Elegātia.
      - Vocū. Alij uocibus utuntur
        - Tritis.
        - Selectis, cum affectatione quadam: ut com. de Elegantia & Præceptionū. An ut oracularem quandā maiestatem præceptis medicis conciliaret?
    - Quantitatē, cōcisam, breuē, uel causa
      - Aliorum, auctoritatis captandæ & excitandorum ingeniorum ergò: ut Com. de Elegantia & Præceptionum. Legem enim breuem esse oportet.
      - Sua, quòd his ueluti aduersarijs uteretur, & quibusdam notis animi sui sensa exprimere satis haberet. Vt com. de Humoribus, de Vsu humidorum.
- Efficiētem geminum, alterum quidē
  - Principē, respectu
    - Aetatis. Alij cōscripti ab Hip.
      - Iuuene: ut de Flatibus, de Semine.
      - Sene. Com. de Principijs, de Nat. hum. de Elegantia, Præceptiones.
    - Loci. Sic commentarij
      - Peregrini, hoc est, peregrè scripti uidentur esse Epidemij.
      - Patrij, Coacæ præcognitiones.
  - Instrumentalem. Auctor quilibet instructus scribit &
    - Ratione uel Aliena, auctoritatem aliorum secutus, uel Propria. Sic proœmio de Principijs hactenus sese aliorum, nunc proprias traditurum opiniones asserit. Adeoq; uerisimile est, Hip. cùm non omnes com. eadem ætate scripserit, in alijs aliorum auctoritates secutum, aliena tantùm tradidisse: eoq; mirum non esse, si sibi interdum pugnantia dicere uideatur.
    - Oratione. Vtitur ergo alibi quidē Hip. oratiōe
      - Concisa, Synoptica, breui: ut in Præceptionibus, Aphorismis, Coacis, Prognosticis, et Prorrheticis, magna ex parte. Sic Gal. com. de Medicatrina compendium esse ait libri de Fracturis, & alterius de Articulis.
      - Continuata, Diexodica, ut com. de Arte, de Veteri medicina, de Natura humana.
- Finem. Alios in usum scripsit
  - Suum, tanquā Aduersaria & ἀπομνημονευμάτων cōmētarios, siue contineant
    - Exempla historica, ut in Epidemijs.
    - Præcepta theorica, uel
      - Promiscua, ut in Aphorismis.
      - Distincta certis titulis locorum communium. Cuiusmodi est com. de Humoribus, ceu materiam continens, cui tanquam syluæ per otium formam methodicam inducturus fuerat: item de Humidorū usu, de Alimento, de Vlceribus. Etsi in his ipsis interdum particulæ quædā methodum continere uidentur. Huiusce generis sunt etiam tituli, qui paßim occurrunt, Emollientium, Subdititiorum, & similium.
  - Aliorum, maiore iccirco & dictionis & ordinis obseruantia.

FINIS

FINIS medicus in cognitione Veri & actione Boni nõ uniuersi, sed medici boni atq; ueri, situs est. Commentariorum ergo alij faciunt ad

- Cognitionem
  - Veri, Διδασκαλικοὶ pleriq;.
  - Falsi, aliorum opiniones falsas cõfutando. Ἐλεγκτικοὶ, Ἀγωνιστικοί. Quales sunt com. de Arte, de Veteri medicina, de Natura humana: item prima pars de Victu acutorũ, quem iccirco quidam Contra Gnidias sententias inscripsere.
- Actionem
  - Boni consequendam. Quales sunt disertè com. de Extractione fœtus, de iis quæ in medicatrina fiunt.
  - Mali euitandam.

Hæc igitur librorũ Hippocrateorũ Dispositio sit, & argumẽti singulorum ueluti indicatio, magni illius IO. BAPT. Montani, quem tu, doctiss. Crato, felici sidere præceptorẽ habuisti, exemplo, cuius in Galenum similis fuit conatus. Quemadmodũ uerò Cosmographi, qui in descriptione uniuersi singularum partium suo loco rationem semel habere debebant, si quando unius alicuius è tribus (quibus patrum memoria, Hispanorum fortuna & arte, quarta insuper accessit) terræ habitabilis partibus historiã tradere uolunt, ne uiolenter à toto corpore uideatur auulsa, uniuersitatis partes compendiosè recensere cõsueuerunt: idipsum quoque Hippocrati primùm, deinde Galeno frequenter usuuenit, in ijs, quos nullo certo ordine, sed pro re nata dataq; tumultuariè scribebant, commẽtarijs, ut singularũ partium enarrationi multa exoterica, hoc est, medica quidẽ illa, sed ad diuersos artis locos pertinẽtia, intermiscere cogerẽtur. Sic, (quod exempli loco dictũ uolo) libri de Diæta, ad Efficientem instrumẽtalem referendi; totam propemodum Physiologiam complectuntur: quòd non eo consilio, ut cęteris de arte cohærerent, sed ut seorsim legerentur, & Diæteticen, quã magno supercilio, auctore Herodico Selymbriano, Gymnastæ ad se pertraxerant, medicorũ elegantium propriam esse ostenderent, à diuino Sene conscripti fuerint.

[Handwritten margin note: Nota. Hipp^em et Galenum defendit, quod suis commentariis multa exoterica miscerent.]

Quòd si iam Dogmata ipsa libris prædictis comprehensa spectes, notum est Galeni illud, nihil ab Hip. perperam, obscurè saltem & mancè prolata esse quædam. Nimirum ut Plato Aristotelem, sic noster hic Hippocratẽ suum Veritatis philosophum appellare non dubitauit, ne errores quidẽ proprios dissimulantem, dum ἁμαρτήματα sua, aliorum faceret μαθήματα. In Rerum certè singularium obseruatione nõ pauca Hip. effugisse, Pulsuum exilem, Anatomiæ parum exactam cognitionẽ habuisse, tum scripta eius loquũtur, tum ipse quoq; fatetur. Sic enim πάσῃ εὐπορίῃ ἀπορίη ἔνεστι. Cæterùm hanc uicissim inopiam, eorũ quæ sciuit, quæq; liberalissimè

[Handwritten margin notes: Hipp^es, veritatis philosophus. — Hipp^es in quibus minus peritus.]

lissimè communicauit; pręstans copia uel excusat, uel saltem subleuat. Vniuersalium theorica intellectio secundùm Simonidem absolutè in solum Deum cadit: singularium pariter omnium historica cognitio eidem soli tribuenda. Vt ergo non omnia uiderit Hip. at neq; se omnia uidere professus est. Præstitit interim ea, quę nulli ante illum præstitere: ignorauit ea, quæ gigãteis illius humeris innixi posteriores accuratius perspexere. Cognoscendi certè non præclara uolũtas, sed facultas ei defuit: neq; si inter multa uera falsum aliquid pronũciauit, mentiẽdi libidine id fecit, sed quia cùm homo esset errare potuit. Meminerimus etiam ipsi homines nos esse, cumq; παῖδες ἰητρῶν uetusta appellatione salutari gaudeamus, parenti & præceptori nostro (ex cuius fontibus pleraq; uel hausimus, uel ab alijs hausta accepimus) pro ea quam benignè nos docuit liberali arte, ex Solonis præscripto, θρεπτήρια rependamus: neq; tam quòd maiores opes nobis non reliquerit stomachemur, quàm ut eædem nostra cura atq; studio amplientur (sic uti genuinos filios, gratos decet discipulos) seriò studeamus. Qui cæteris noctu dormientibus uigilat, ut illic apud Homerum Agamemnon, uigilantię nomine multò magis commendandus, quàm qui interdiu, quo tempore pauci quidam & quidem inertissimi tantùm Penelopes proci stertere consueuerunt. Sic qui superioribus seculis, cùm profundis ignorantiæ tenebris sopiti iacerent mortales, lucẽ qualemcunq; in quocunq; disciplinæ genere uiderunt, nobis qui in pleno meridie literariæ diei uersamur, multo oculatiores fuisse censendum: non quòd plura uiderint, destituti externo sole omnia illustrante, sed quòd in ipso crepusculo aciem oculorum animi tanto acrius intenderint, caliginemq; suorum temporũ insiti luminis uigore discusserint. Vt ergo flagris digni sunt, qui uel politioris literaturę supercilio in Barbaros, à quibus res saltẽ si nõ uerba accepêre, uel purioris religionis prætextu in Ethnicos, à quibus tamẽ ortum duxêre, debacchantur & intonant: sic etiam scuticis, qui Hippocratem (quem ex tota uetustate unicus Serapion, bonorum omnium, si Gal. credimus, ex sectæ Empiricæ instituto hęreditarius hostis, insectari ausus est) sugillare, reprehendere, ignorantiæ singularium accusare audent, cùm ipsi interim ignorantia sophistica τῶν καθόλου occæcati, & inconsulto Veritatis defendendæ studio abrepti, in Virtutis placidæ & modestæ æternas leges, magno cum christianæ simul & philosophicę professionis dedecore, grauiter delinquant. Et hæc quidem non in-

sectandi

ſectandi quenquã, ſed ad modeſtiam philoſophicam cohortandi conſilio, dicta ſint. Nam ſi cũ bonis ex ueteri contractuum formula benè agier; ea lege, quam ipſe ſibiịpſi in libris de Diæta poſuit, cum Hip. boni doctiq; agent, non tam reprehendendo mala aliena, quàm bona propria ſubſtituendo. Neq; uerò ille, quem ne ab idiotis quidem diſcere puduit, quiq; errores ſuos, quos æterno ſilentio premere poterat, ingenuo candore patefecit; à filiịs, à diſcipulis ſuis doceri recuſabit: quin potiùs Hectoreũ illud optabit, ut filios habeat ſe parente meliores multò & doctiores. Quòd ſi nũc Methodum (cuius nomine potiſsimum celebratur) expendamus, etſi poſteriores, qui è ſchola eius pdiere, de Signis, de Pulſibus, de Vrinis, de Indicationibus curatiuis, de Morbis tum aliịs, tũ præſertim de Febribus, & copioſiùs & accuratiùs egiſſe cõſtat: Hippocrati tamen in ſimilibus obſeruandis, ịiſdemq; rurſus per diſsimilitudines ſuas diducendis, hoc eſt, catholicis propoſitionibus ad praxin medicam particularem traducẽdis, methodi Εὐρετικῆς palmam relinquamus oportet. Non uiderit ille omnia, ſed nec uidere potuerit: at neq; tu, neq; nos, neq; quiuis alius, niſi ſophiſtica perſuaſione demẽtati, omnium rerum cognitionem nobis polliceri audeamus: multum diuerſi ab eo, qui Apollinis oraculo ſapientiſsimus iudicatus eſt, Socrate, hoc unum ſe ſcire profitẽte, quòd nihil ſciret. Methodi ueluti ſoror eſt Oratio, Rationis famula & miniſtra. Hippocratem ergo pro ſui ſeculi moribus proprietati nominum minimè ſtuduiſſe, magiſq; rerum cognitioni quàm ſermónis elegãtiæ incubuiſſe, ſæpe etiam ſolœciſmos commiſiſſe, ex Galeno conſtat. Frequens illi ſynchyſis, caſuum quinetiam & generum & modorum enallage. Styli pręterea nũc pleno ueluti alueo decurrentis, nunc in æſtuaria quædam exundantis, nunc Alphei in morem occultos ſinus ſubeuntis, inæqualitas; ut faſtidium delicatis mouere, ſic Criticorũ ungues atq; dentes acuere poteſt. Sed & uocum obſoletarum, ut quidem nobis uidetur, id fortaſſe ętatis ſi nõ uulgo, ſaltem literatis cognitarum, uſurpatio; obſcuritatem adauget. Cuius tollendæ cauſa, & Galenus & Erotianus uocum Hippocrati uſitatarum Lexica conſcripſere. Verùm quod ipſemet in Lege medica profitetur, nec res ſacræ profanis ſunt communicandę, nec niſi ſacro & oraculari ſtylo ſacra medica tradenda. Quinetiam cùm non eádem ætate omnia Hip. ſcripta prodierint; uti adoleſcentiam luxuries orationis, ſic ſenectutem grauitas decere potuit: utranque libertas ſcri-

bendi excusabit, benè merendi uolũtas etiam cõmendabit, apud eos scilicet qui boni sunt: qui mali, his minimè placuisse summi honoris loco deputari debet. Et hæc hactenus de Hippocrateorum librorum Serie, Dogmatibus, Methodo atq; Stylo dicta sufficiant. Instituti deinceps nostri rationem persequamur.

MAGNI illius polyhistoris CON. Gesneri, (quem non immeritò ætatis nostræ Pliniũ appellare posis) hortatu, suasu & auctoritate, ad Hippocrateam analysin me primò adductum fuisse, paulo antè retuli: cùm is in tanta opinionum medicarum diuersitate unum Hippocratem Cynosuræ instar sequendum aut saltem intuendũ censeret: & iuxta tritum illud, Optima exemplaria ea esse quæ uetera essent, primas certè acroasi & anagnosi ueterum, experientiæ neotericorum secundas in re medica tribueret. Posteaquam uerò is placidiss. morte, & uitæ anteactæ consentanea, humanis exemtus est: ut amicitiæ, sic amicæ cohortationis partes, tu λῷστε τε καὶ κράτιστε Crato excepisti: & tum difficultate cepti, tum criticorum acerbitate territum, negociorum quinetiam nõ magis uoluntaria quàm necessaria mole pressum, eruditis tuis literis non semel ad intermissum interruptumq; opus redire compulisti. Nimirum quod Quintilianus in diuerso genere protulit, cui Cicero placeat, eum in eloquentia profectum aliquem fecisse: id tu scitè admodũ, animandi nostri causa, accinebas, cui Hippocrates placeat, eum de Medicinæ possessione saltem aliqua gloriari posse. Quòd si igitur uestra tantorũ uirorum auctoritate & hortatione inductus confirmatusq;, maiore cõstantiæ quàm uirium fiducia, onus istud alacriter subiui, nauiterq; persecutus sum: (etsi non semel Othonis illud succurrebat, τί με δεῖ μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν) ut inconsiderantiæ fortasis in suscipiendo, temeritatis saltem in persequẽdo minimè accusari debeo. Sub ipsa profectò operis initia Rerum simul & Verborum obscuritatem tanquam Gorgoneum quoddã caput formidabam. Galeni scripta in paucos tantùm libros, & eos quidem, si illum de Alimento excipias, planiores, extare uidebam, talia certè, quæ sitim reliquorum, quos non attigit, irritarent magis, quàm præsentium extinguerent. Pelopis, Numesiani, Sabini, Ruffi: Zeuxidis item & Heraclidis, qui in omnes, Bacchij & Asclepiadis, qui in obscuriores tantùm cõmentaria scripsissent, nomina sola haberi, lucubrationes uerò cum insigni Reipublicæ detrimento interijsse dolebam. Quinti & Lyci & Satyri & Ephiciani laborum parua, Dioscoridis & Artemidori,

dori, Sabini quinetiam & Glauciç, iactura minima, pestis interim maxima, cùm Hippocrateas lectiones ueteres ab ijs & malè intellectas & temerè innouatas Galenus cõqueratur. Ex recẽtioribus paucos quosdã reperiri animaduertebam, qui eam, quã Galenus in tanti uiri scriptis operam posuerat, imitari uellẽt: rariores, qui auderẽt. In libros de Natura humana, Eustachij Quercetani, Iacobi Scutellarij Parmensis, & Sebastiani Paparellç studia laudabam. Iacobus Allemantius Heduus, libros de Septimestri, Octimestri, de Aetate: Io. Gorrçus Parisiensis, de re medica praeclarè meritus, libros de Semine & de Nat. pueri: Iacobus Alemanus perdoctum illũ de Flatibus, cõmẽtarijs suis illustrarũt. Librũ de Insomnijs magnus ille IVL. Caesar Scaliger multo elegantiorẽ facilioréq; reddidit: cui pro hac opera plurimum debemus: sed multo plura deberemus, si libros quoq; de Diaeta, (quorum hic ueluti appendix esse uidetur) pari studio, à rerum potius quàm uerborum obscuritate uindicasset: nisi fortè filio suo Iosepho, (quem in consimili genere paternis uestigijs strenuè insistere audio) hanc prouinciam reseruari uoluit. Et haec quidem ad rerum intelligentiam comparata uidebantur subsidia. Ad Orationẽ uerò, tũ Galeni Glossae Hippocrateae, locupletiores itidem Erotiani συνθέσεις, à Barth. Eustachio Sanctoseuerinate auctae & illustratae: etsi nõ modò uocum, sed & phraseon Hippocratearum optanda erat explicatio. M. Fabij Calui Rauennatis Latina uersio ut prima, sic uelitaria quodãmodo: Iani Cornarij posterior illa, & accuratior, sed cui non maior quàm Graeco codici in obscurioribus locis fides sit adhibenda. Gorraei & Alemani & Allemantij & Scaligeri interpretationes luculentae sanè illae & fidae: caeterùm unius tantùm aut alterius libri. Glossas interea lectionesq; uarias ex diuersis manuscriptis codicibus Hippocrateis diligẽter collectas, nobis primus omniũ insigni liberalitate cõmunicauit IO. Sambucus Tirnauiensis, historicus Caesareus, ad ueterũ auctorum obstetricationẽ felici sidere, regio certè animo natus. Suas item ex Romanis codicibus HIER. Mercurialis, ut Patauinae scholae, sic gentis Asclepiadeae Italicae decus & ornamentum. Accessere aduersaria I. Gorpyli, quae magnus ille P. Ramus, philosophiae & eloquentiae professor regius, nõ ita diu ante ferales illas Eoas (ob miserandam bonorum stragem ęterna notandas infamia) pro eo quo discipulum olim suum complectebatur amore, ad nos miserat. Obiter etiam A. Turnebi, praeceptoris quondam nostri, in politiore literatura

uerſatiſsimi, codex ut non multa, quędam tamen tanto uiro neutiquam indigna, conſiderationis Hippocrateæ momenta ſuppeditauit. Iam uerò cùm de methodo inueſtiganda & eruenda ſollicitè circumſpiceremus, pręclara quidem ea, quę à Galeno de Inuentione allata ſunt, ſed ad methodum Doctrinæ, cuius diuerſa ſcilicet natura eſſet, parum uidebantur accõmodata. Quãdo igitur nulla hic penitus ſubſidia comparebãt: alacritas profectò noſtra non modò debilitata, uerumetiam penitus euerſa fuiſſet, niſi tuæ, tuæ inquam, tam ſedulæ & crebræ & amicæ cohortationes, Crato humaniſsime, & hęſitantẽ animaſſent, & deiectum erexiſſent. Tibi ergo, ſi cuiquam alteri, quicquid in hoc opere uel animoſè ſuſcepti, uel ſtrenuè obiti laboris ineſt, totum deberi, publico hocce teſtimonio ſtudioſis notum facio: ut ſi quis ad illos fructus inde redierit, erga te beneficij huius auctorem grati eſſe meminerint. Et hæc quidem ueluti de materia futuri operis conuehenda importandaq; cogitationes noſtræ fuerunt.

ACCESSIT ſubinde metationis noua cura, quænam tãti ædificij, à nemine hactenus uel inſtituti uel redemti forma, quæ partium diſpoſitio eſſe deberet. Nã iuxta Pythagoreum illud, de Deo non ſine lumine loquendum: neq; in methodico ſcriptore abſq; methodo uerſandum eſſe, intelligebam. Ergo cùm in Hippocrate & Rerum quas doceret, & Modi quo doceret (cùm propter illas ſummi philoſophi atqui medici, propter hunc primi methodici nomen meruerit) rationem habendam iudicarẽ: ex hoc fonte laboris Hippocratei partes ceu riuulos quoſdam deducere ſum conatus. Librorũ proinde Hippocrateorum cùm alij reſpectu Formæ Theorici eſſent, alij Hiſtorici: at reſpectu Efficientis inſtrumentalis, Methodici alij, alij Abſque methodo, ſed tamen ab elegãte medico, hoc eſt, philoſopho, & propterea diuino, ſcripti: nõ modò Medica præcepta & exempla, ſed & Philoſophica & Organica in illius ſcriptis obſeruanda putaui, & illa quidem ratione ſubiecti, ὡς οἰκεῖα καὶ ἐσωτερικὰ, hæc ὡς ἀλλοῖα καὶ ἐξωτερικὰ cenſenda eſſe: In utriſque autem eo modo uerſandum, ut & ἀνάλυσιν religioſè inſtitueremus, & γένεσιν laborioſè meditaremur.

PROinde in Hippocrateo studio duplex agō propōnebatur. Alter

- Esotericus siue Medicus, subdiuisus in Methodicam
  - Ἀνάλυσιν librorū constante methodo scriptorū. Labor METHODICVS.
  - Γνώσιν, partim Sententiarum, ex methodicis simul & amethodis collectarum, perq; locos communes digestarum: partim uerò Exemplorum, ad Sentētiarum confirmationem pertinentum. Labor APHORISTICVS.
- Exotericus, in Præceptis simul et Exemplis ad Medicinā disertè nō pertinentibus, uel explicandis, uel congerendis. Siue iam rursus ea pertineant ad Habitum
  - Artificiosum
    - Organicum, uel
      - Grammaticum, in Vocum & Phraseon Hippocratearum enarratione. LEXICON Hippocrateū.
      - Logicum, ad Ordinis scilicet & Methodi uel præcepta uel exempla. LOGICA Hippocratea.
    - Philosophicum, in obseruandis et declarandis ijs quæ faciunt ad Philosophiā
      - Theoricam tum
        - Naturalē. NATVRALIS Philosophia Hippocratea,
        - Mathematicam.
        - Diuinam.
      - Practicam, Politicam, Oeconomicámue.
  - Arte carentem, Mechanicum scilicet. MECHANICA Hippocratea.

Hisce metis beatæ illius domus Hippocrateæ constitutis, καὶ προσώπου τηλαυγέος θεμένου, uti Pindarus iubet: porrò de Studio quod in illum contulimus nostro dissseramus.

QVOD de C. Iul. Cæsare quidam ait, eleganti breuitate illum à scribendo sanos deterruisse: illud in diuerso genere pronunciari posset, Hippocratem obscura breuitate sua ab interpretando me meiq; similes meritò arcere debuisse. Cæterùm ut prudentis imperatoris est, ardua quæq;, periclitandi saltem & exercendi causa, militibus imperare: militis uicissim strenui, imperio sui ducis obedire: Sic tuū fuit, imperatorie Crato, hāc nobis prouinciā deferre, ut si negociū non succederet, saltē posteris ad audendū, uel nostra cum infamia, animus adderetur: nostrū uicissim fuit parere, ut licet successu frustraremur, uoluntatē tamen præclarè de Rep. merendi nobis adfuisse comprobaremus. Proinde cùm Hippocratis nomen, tót seculorū consensu, & ueritatis & uirtutis commendatione, sacrosanctum haberi uiderem: & uerò in tanta non modò cæterarum disciplinarum, sed Medicæ quoque artis perturbatione, libertatem iudicij nulli eripiendam, auctoritatem interim optimorum ad petulantiam aliorum refrænandam maximi momēti esse iudicarē: animaduerterem insuper anarchiam omnem uel crudelissima tyrannide periculosiorem, & unius alicuius opinionis seruitutem effusæ nimium libertati longè anteferendam esse: quantum quidem per studia cætera licuit, ad Hippocratem (diuinū penitus hominem, si præclaras ingenij dotes,

 non

non nisi diuinitus acceptas, consideres) κατὰ δύναμιν καὶ κρεῖσσον ἐμὴν, explicandũ & illustrandum me cõuerti: adeoq; eorum quos paulo antè recensui scriptorum subsidijs instructus, priuatim uerò in difficillimis quibusdam locis docta fidaq; GVL. Aragosij Tolosatis, medici & philosophi clariss. submonitione confirmatus & eruditus, ex Methodicis commentarijs uiginti, ex Aphoristicis duos, Tabulis illustraui: Græcum contextum, quantum licuit, restitui: Vocum atq; Phraseon farraginem, sed quæ reliquarum accessionẽ expectet, collegi: Latinam Cornarij uersionẽ, dum CL. Auberius, Aristoteleis occupationibus distractus, expectationem nostram moratur, retinui: plerisq; tamẽ in locis meliorẽ feci, uel saltẽ facere studui: Sententias deniq; ex prædictis libris decerptas per locos cõmunes digessi, & totius Medicinæ Hippocrateæ ideã proposui. Hæc summa conatus nostri. Cui an successus responderit, tuũ erit iudicare, Crato doctiss. aut si fortè tritum illud, οἴκοθεν μάρτυς, tibi obijci uerebere (etsi enim ὁμοκάπνοι nunquam fuimus, ὁμόγραμμοι tamẽ cõiunctissimi etiãnũ sumus) iudicet tuo loco alij, sed illi præcipuè, Queis meliore luto finxit precordia Titan: itaq; iudicet, ut illud primum omniũ sibi persuadeant, non alio, quàm de Rep. benè merendi studio, & talenti diuinitus concrediti cum fœnore quantulocunq; exercendi consilio, ad hoc genus cõmentationũ nos accessisse, nostræ in utraq; lingua, & uerò multo magis in rerũ cognitione, tenuitatis minimè ignaros. Sed & alterũ illud, si quis unquã erit (complures autẽ fore & auguror & opto) qui in hoc genere uerius quid rectiusq; proferre ausit, id me non modò non iniquo animo laturum, sed cum Pædareto Spartano Reip. etiam gratulaturum, quæ multos me præstantiores melioresq; ciues habeat. Vtriusq; sanè uoluntatis nostrę conscientia, ad ea, quę fortasse stomachosus aut saltem delicatus aliquis obijcere posset, paucis respondere conabor.

Cur pro toto Hipp. viginti duo tantum commentaria edat Zuing.

PRO toto Hippocrate, (quem multò iam antè, & quidem multoties promiseramus) uix semissem methodicũ, solos inquã XXII Commentarios repræsentari, erũt fortasse qui conquerantur. At uerò si quæ data sunt, rectè sunt data, multa erunt satis, quæ scilicet ad æmulationẽ honestam alios accendere queant: si nõ rectè, nimis multa: ut uel Galeni imitatiõe (qui in paucos aliquot & eos quidem explicatiores libros cõmẽtaria edidit) plura nec potuerim, nec uoluerim. Illud quidem, quòd & Theatri uitæ humanæ iteratio, & Ethicorum Aristoteleorum repetita cõmentatio, Po-

plura cur non potuerit.

liticorum

liticorum inceptio, & Morũ philosophiæ poeticæ collectio, Methodi Rusticæ & Apodemicę designatio, ne curas interim medicas, præter uotũ sanè & institutũ nostrũ, recenseam, maiorẽ partẽ ōtij nostri sibi uendicarunt. Hoc uerò, ut uel ipsa studiorũ uicissitudo, laboris assiduitatẽ aliqua ex parte leniret: neq; alijs benè de Rep. merẽdi prẹcideretur occasio. Fateor quidẽ in tanta uitę breuitate cogitationes contrahendas potius, q̃ uaga licẽtia distrahendas. At nec qui medici sunt, solis principibus uacare possunt, sed suã quoq; plebeijs operã locare cogũtur, ijdẽq; rursus, nõ sanè medica semp, sed & œconomica, tanquã patres & mariti & domini, & uerò politica, tanquã Reip. ciues, tractare cõperiũtur. Quòd si tñ has ipsas, diuersi licet generis, lucubrationes nostras examines, ad unius logicę methodi illustrationẽ ꝓpè omnes facere deprehẽdes, neq; in uarietate hac mihi antiquius quicquã fuisse, quàm ut diuersis pro uirili mea cõsulerẽ. In uario studiorũ genere exerceri, ad famã parũ cõferre aiunt, cùm qui in multis occupatur, in nullo excellere cogatur. Cæterùm, curã hãc ijs, qui beatitudinẽ in caduca & inani gloria collocãt, relinqmus: multoq; beatius censemus, iuxta Euripideũ illũ, in democratia priuati ciuis fortuna uti, q̃ in regno, omniũ oculis & aurib. expositũ; ut splẽdidiss. sic inquietissimam uitã degere. Parẽtes in re cumulãda attentiores, filiorũ plerunq; prodigalitati fomitẽ subministrare, experientiã docet. Alexandrũ Philippi F. crebris patrijs uictorijs nunciatis illacrymasse perhibent, q̃ sibi, priusquã adolesceret, omnẽ glorię materiã præripi timeret. In eo ne q̃s sit metu, nostra hac uel moderatione, uel etiã, (si ita placet) cessatione effectũ est: nimirũ ut & ijs, quotquot ętate minores sunt, superesset ad agendũ: & q ęquales Asclepiadę, uel nostrã exosi inertiã, uel admirati audaciã, nõ semper auditores uel lectores essent, sed ipsi quoq; in campũ ꝓdirẽt: neq; tã à nobis otij rationẽ deposcerent, siquidem Athenis Heluetijs non Gręcis causa sit agenda, q̃ rectè à se collocati tẽporis specimen exhiberẽt, cùm ab ijs uinci, ex æquo & optabile & laudabile nobis sit futurũ.

SED erunt, qui fortè de industria breuiores aliquot Com. delectos dicent, ut numerũ augeremus. At nõ magis numerũ, q̃ methodũ: cùm nõ minor in digito Iouis Olympij, aut Mineruæ Poliados, q̃ in reliquo corpore exsculpendo, Phidię & Polycleti statuariorum, quibus in arte sua Galenus Hip. cõparat, ingeniũ atq; industria elucescat. Sed & parua decẽt paruos, inqt ille: & q̃ mole uidẽtur exigua, Hippocratis ingenio sunt maxima, à nemine præsentium hactenus, quod quidẽ sciã, tacta: qualis est Com. de Ele-

 gantia,

gãtia, & Pręceptionũ. Nã difficilimos illos de Principijs, & tres de Dięta, magnitudinẽ iuſtã habere nemo negarit. Quẽadmodũ uerò P. Scipio exſcẽſione facta cũ fortè ꝓlapſus eſſet, ominis corrigẽdi cauſa, Teneo te, inqt, Africa: ſic uel in minorib. iſtis methodicæ lucis ſplẽdor, ad ampliores quoq; Hippocratei regni ꝓuincias ſubigẽdas & animũ addere reliquis, & facultatẽ ſuppeditare poterit.

IVSTIOR uerò tertia querela, ꝙ à latinis mediocriter, à græcis uel infra mediocritatẽ inſtructus, Græci cõtextus emendationem mihi ſumſerim, Cornarij errores cõplures intactos reliquerim, eoq; nomine uel negligentiæ in emendãdo, uel ignorãtiæ in iudicãdo accuſari merear. At hinc tu uel noſtro cũ periculo ſapere diſce: ut nõ niſi Aſteropæus quidã Homericus, ſeu potius Hippocrateus, oratione ſcilicet utraq;, multò uerò magis ratione inſtructus, in campũ ꝓgrediare: quandoquidẽ non ludicra petũtur præmia: ne dũ tu ceſſas, quiuis alius inferioris notæ miles, maiore animo quã uiribus ad Hippocrateæ cauſæ defenſionẽ prouectus, publicã dignitatem ſua prodat perdatq; impotentia. Sed & illud cogita, quã uidemus in ijs, quę è terra naſcũtur, ortus & incremẽti ſucceſsionem eſſe, eandẽ quoq; ingeniorũ dari. Caluus, primus omniũ, q noſtra ętate in Hippocrate aliquid auderent, primã fregit glaciem. Secutus inde Cornarius (ut cęteros, qui unũ tantùm uel alterũ librũ, fideliùs licèt & elegãtiùs cõuerterunt, prætereã) cui multò facilius fuit meliorem poſt Caluũ uerſionem moliri, q̃ Caluo uel mediocrem poſt neminem. Ergo cùm pręter inſtitutũ & expectationẽ in ipſius editionis ꝓcinctu ad uerſionem Cornarij manũ adhibere cogeremur, multa immutare ſumus coacti, ita quidem ut nõ rarò ueterem emẽdare q̃ nouã dare operoſius fuerit. Quod ipſum nullo uel inſectandi uel prędicãdi ſtudio (quorũ utrunq; à uiro bono alienũ eſſe, utraq; philoſophia, tum morum tum mortis admonet, hãc Theologiam, illã Ethicam uocant) ſed amici mãgonij nomine ut factum ſic dictũ uolo. Ad uerbum ille pleraq; conuertit, fortè ut ſtudioſis græca cum latinis conferendi poteſtatem, ſuumq; cuiq; iudiciũ integrum relinqueret, malletq; inelegãtis, quàm affectati literatoris nomẽ ſubire. Quòd ſi quædã rectius illo explicaſſe uidemur: at ut ille nobis tempore prior fuit, ſic rei benè gerendę campum à perpaucis antè, nõ Latinis modò, uerumetiã Gręcis uix tentatum, aperuit. Poſteri itidem noſtrorũ laborum uel æmulatione, uel ſaltem indignitate moti, ſi maiora præſtiterint (ut mihi præſtaturos omnino perſuadeo) non equidẽ inuidebo, mirabor magis, & reip. gratulabor, & quantũ in me

erit,

erit, ad rem strenuè persequendã hortabor. Si nõ præstiterint, nõ modò non insultabo, uerum etiã condolebo. Sed præstent, quantum uolent, quantumq; possunt; posteris nihilominus nõ minorem, quàm à prioribus acceperũt, & cõtẽplandi & agendi prouinciam relinquent: fortassis etiam cũ Alexandro conquerentur, nondum uno deuicto, multa mundorũ millia secundùm Democritum superesse: nepotum deniq; animaduersionẽ ex lege talionis nõ mitiorẽ experientur, quàm ipsorum in maiores & patres & præceptores fuerit. Nimirũ æterna illa mens, humanæ propagationis perpetuandæ ergô, ut procreandæ sobolis studium, ita quoq; scientiarum, quas uel diuinitus commonstratas, uel longo usu comparatas inter preciosissima habebant, communicandarũ ardorẽ hominibus inseuit. Ea propter arcana tum alia, tum sacra inprimis, à fido oris silentio Hebręis Cabalistica, Græcis Mysteria dicta, ut nõ scripto, ore saltem tradi cõsueuisse, historica fide constat. Quinetiã ut humana societas mutuæ opis necessitate tanquã arra & uinculo indissolubili cõseruaretur; nõ uni mortali, nõ uni genti, nõ uni seculo omnia uel externa uel interna bona cõcessit: sed ut uel cognoscẽdi desiderio, uel acquirẽdi cupiditate ab inerti otio, malorum omniũ parente, ad contemplandũ agendumq; inuitarentur (nam quod Senex noster pręclarè quodam loco ait, ὅπῃ μὴ ἀργεῖν, ὃ δὲ μὴν κακόν) diuersa diuersis locis, personis, seculis patefecit, ut sic perpetuò (quo illos poetarũ princeps exornare consueuit epitheto) ἀλφησταὶ essent ἄνθρωποι. Sæpe etiam ut in magno mundo inundationes & exustiones, ceu expiationes quædam, sic quacunq; tandẽ occasione obliuiones pariter artium & scientiarum hominibus oboriri solitas, experientia docet: ea fortasse numinis prouidentia, ut ueritatis in profundis ignorantiæ tenebris abditę tanto maius sit desiderium, & uirtus in arduo posita cũ labore & sudore exerceatur, adeoq; homines ad mutuũ auxilium consiliumq; petendũ ferendumq; fatali quadã necessitate cõpellantur. Quòd si ergo perfecti quicquã in rebus humanis nec Deus ipse, nec Natura, Dei ministra patitur: de Ideis profectò rerũ argutè disputantes summos philosophos, ubi ad rẽ uentũ est, nihil tale demonstrare posse, sed cognitionẽ hãc soli Academiæ cœlesti diuinitus reseruari, possessionẽ uerò ibidẽ obtineri; rationi simul & pietati cõsentaneum est. Et hæc quidẽ Grammatici laboris in interpretatione orationis Hippocrateæ uersantis ergò dicta sint: si illud obiter adiecero, Græca quamplurima ad Græci cõtextus illustrationẽ facientia necessario interspersa fuisse, quòd citra lin-

guæ

guæ grecæ præsidiũ à nemine Hip. recte intelligi posse uideretur.

Est uerò labor alter Logicus, operosior multo, reprehẽsionibus quinetiam & calumnijs magis expositus. Sunt enim qui logicam methodũ maximi faciant, plenisq; buccis decantent: Tabulas interim ut pueriles & grammaticas irrideant. Cæterùm quãdo illi ea sunt ingenij prẹstãtia, ut methodi partes in cõtinuata oratione facilè animaduertere & designare queant: nostræ hac in parte tenuitati cõdoleant potius q̃ succenseant, qui nõ nisi Tabularũ ope analysin Hippocrateã, nõ quidẽ doctis, sed nostri similibus, ut genio sic ingenio minus q̃ mediocribus, ꝓponere uoluerimus. Tironibus Asclepiadeis scribimus: atq; eo animo scribim⁹, ut si nõ successus, conatus saltem noster uel laudari, uel saltem nõ reprehẽdi debeat. Facilitati & perspicuitati, quãta breuitate fieri potuit, studui, ut scilicet medicorũ filij ad Hippocratẽ uel balbutiẽtes introducerẽtur. Eoq; nomine ratiocinationes interdũ plenas, syllogismos, resolutiones, diuisiones, definitiones integras posui, non ut Logicũ agerem, nõ magis certè q̃ Galenus & Erotianus in uocibus Hippocrateis colligẽdis & explanãdis Grãmaticos egere: sed ut Logicæ quantulocunq; prẹsidio lucẽ Hippocrateæ medicinæ methodicã inferrẽ: uti cũ prioribus illis grãmaticã. Neq; enim, si Arist. credimus, qui grammaticam operã prẹstat, grãmaticus est, sed q grãmaticè: nec qui malleo fabrili, faber. cõmunes mutuæq; sunt artium & scientiarũ operæ, distincti fines: utq; Dij Mercurio interprete utũtur & internũtio, sic diuina Philosophia facultatũ Logicarũ ministerio. In quibusdã ꝓlixior fui: uel ꝙ subsidia doctorũ hominũ, Galeni, Gorræi, Allemãtij, Alemanni, Scaligeri, adessent: uel ꝙ ipsa rerũ obscuritas declarationẽ ampliorẽ flagitaret: ut illud interim omittã, corporũ uigorẽ simul & animorũ alacritatẽ nõ eandẽ quouis tẽpore dari posse. Quæcũq; uerò solius methodi indicio per se satis intelligi poterãt, ne breuitatis studiosissimũ Hip. prolixitate offenderem, & obscuritatis uitandæ nimio studio in contrariã macrologiã inciderẽ, in ijs limites designasse satis habui, ad quos aliorũ cõmentationes diexodicas studiosi accõmodarẽt, aut etiã si qui interpretãdo ualerẽt, ad eosdẽ ampliãdos operã suã cõferrent. In plerisq; nullo ductore usus, si nõ quod uolui, saltẽ quod potui, prẹstare studui. Quòd si nec λέξεως fidẽ satis grãmaticè, nec τάξεως seriẽ satis logicè, nec rerũ ueritatẽ satis philosophicè sum assecutus: at singula hæc propriũ sibi deposcũt hominem: omnia simul non nisi in perfectum medicum & philosophum, ἰσόθεον scilicet & ἀντίθεον illũ Hippocrateũ, cadere possunt.

Qui

Qui decantata illa Sirenum lustra funalibus perscrutantur, cùm ad intimos ferè Pausilypi recessus puenerint, uespertilionũ agminibus occursantibus infestari cõsueuisse, peregrinationis Neapolitanæ scriptores tradunt. Mihi quoq; sæpe admodũ & Locorum obscuritas, & Quæstionũ quas oborituras uidebã ambiguitas, rationis debilẽ lucernã uel oppressura, uel extinctura fuerat, nisi instituti nostri memor, Methodi potius indicandæ, quàm Rei explicandæ rationẽ habendã existimassem. Erunt qui hoc ipsum, quod uel neglectũ uel prætermissum est, cũ laude præstabunt: quorum ego laboribus & fauebo, & fausta feliciaq; omnia precabor. Neq; uerò hîc uoluntatẽ magis quàm facultatẽ mihi defuisse prætexã: cùm Homericũ illud & mihi, & cuiuis alteri, accõmodari queat;

τῷ μὲν δὴ θεοὶ ἄλλο δόσαν, ἄλλο δ' ἀνένευσαν.

IAM quod ad Ἀνάλεξιν siue Σύνταξιν, auctarij loco Hippocrateis libris Methodicis adiectã attinet, ut Physicas & Logicas gnomas prætereã, Medicas certè non grammatico, sed medico ordine (de quo iampridem multa cũ E. V. Iacobo Horstio, Simonis Scheibij, medici doctiss. uiri certè optimi & amicissimi ductu, quantũ per uarias licuit occupationes, per literas contuleramus) in certas classes digerere studuimus, incepto fortassis improbo, sed quod sui utilitate facilè audaciã quantamcũq; excusare debeat. Quemadmodum uerò in Mechanicis sæpe uniuersalẽ ratiocinationem particularis experientia destituit, ꝙ ipsa natura inuiolabiles quosdam ut magnitudinis, sic roboris & efficaciæ terminos præterire recuset: sic in describendis digerendisq; titulis multa fortasse interuenerunt, quæ ubi Gnomarum ex cæteris quoq; libris Hippocrateis, tũ uerò etiã ex Corn. Celso, ceu Latino quodã Hippocrate, collectarũ sylua accesserit, mutanda erunt. πόλις ἄνδρα διδάξει, inquit ille: & materiæ copia locorum quoq; uarietatem, uel nobis ipsis, si uita suppetet, uel submonitione saltẽ nostra posteris, maiorem distinctioremq; prębebit: cùm multa, quæ otiosè contemplantem effugiunt, res præsens admonere & suggerere queat.

HÆC sunt, Crato amicissime, quæ ad Hippocratei nostri Cõsilij primùm, deinde etiã Laboris rationes explicãdas, cũ alijs cõferre placuit. Quæ si, te præsertim cẽsore, cuiquã probabũtur; non tã ꝙ laudatis placuerim, q̃ quòd summo illi munerũ datori, ea, quæ ad publicam rei medicæ utilitatẽ facere possunt, in me cõferre, & talenti cõcrediti cũ fœnore exercendi facultatẽ suppeditare placuerit; philosophico affectu gaudebo. Si nõ probabuntur, nõ tam

culpam

culpam deprecabor, quàm ut ij, quos κατορθώματα nostra propter αὐτάρκειαν illorum nostramq; tenuitatem doctiores reddere non potuerunt, ἁμαρτήματα saltem, uel etiam ἀτυχήματα nostra in tanti nominis scriptore cautiores reddant, seriò precabor. Qui hactenus ex Galeno tantùm mirati sunt Hippocratem, ut eundẽ porrò uel absq; proxeneta tanto non tã admirari, quod etiam imperitorũ est, quàm cognoscere laborarẽt, efficere studui. Multũ uolui, parum potui: saltem tenuis agelli primitias siue decumas Reip. consecraui. Erunt uerò qui uel imitatione, uel etiam insectatione nostri (si modò in philosophos homines intemperies tanta cadere posit) latifundiorum suorum uberrimo prouentu horrea publica locupletabũt. TE (quẽ ad similes conatus, & naturæ ductus, & artis methodiq; præsidiũ, elegante insuper utriusq; linguæ peritia instructũ, animare & excitare poterant) è diuerso praxis medica ad Reip. clauum compulit, ut dum trium Imperatorum ualetudini pulcrè consulis, de toto Christiano orbe, etsi præter philosophici tui otij rationem atque uotum, præclarè merereris. Hoc scilicet cum Socrate innocentissimo cõmune habes, ut parturientibus obstetricari, & cotis instar studia aliorum acuere potius, quàm ipsemet parere debeas. Δῶρα δ' χρὴ μακάρων οἷα δίδωσι φέρειν. Suscipe ergo hunc quoq; plus quàm undecimestrem partum, ut quam à parẽte suo sperare nequibat, tuo saltẽ uel genio uel patrocinio uitam ac felicitatem consequatur. S. SIMONIVM Lucensem (cuius ceu generosæ plantæ sub alieno quantumuis cœlo feliciter adolescentis incrementa, tum publico rei medicæ, tum priuato amicitię nomine, nobis gratissima sunt) ut curę medicæ sibi totum deposcũt: sic in Aristotelem susceptæ lucubrationes, si cuiusquam alterius, illius certè ingenio dignę, Hippocrateæ prouinciæ cogitationes, si nõ priores, saltem æquales, utinam remorentur tantùm, non etiã intercipiant. I. Pistorium, ingenio & doctrina pręstantem, quantumuis aulicis Marchionatus districtum negocijs, ad Hip. non minus quàm Ithacensem illum ad Penelopen suam suspirare, conatus eius præclari satis ostendunt. Cæterùm ut lætæ segetes agricolam quantumuis senio confectum mirificè delectare solent, quòd si non sibi, at suis, at Dijs ipsis immortalibus (quod illic apud Catonem est) se serere sciat: sic IO. RVNGII Grifsualdensis Pomerani, Stetinensium Poliatri, ingenium, ad res philosophicas & medicas, hoc est, ad elegãtiam illam, ab Hip. nostro tantoperè prædicatam, Vertumnis quotquot sunt benignis nati,

nati, tanti facio, ut cuius mihi aliquot mẽsium familiaritas iucundissima fuit, ei ad Hippocratea, si nõ omnia, saltem obscuriora illustranda, uitam & otium suppeditari, non priuato meo erga illũ studio, sed rei publicæ causa, unicè optem. Quòd si de fratribus quoq; nostris, Gallis inquam (cùm nos saltem morib. & lingua, si non loco, Germani simus) aliquid coniectari oportet: uideo præclara multorum ingenia, ceu fatali quodam impulsu ad Hippocratem excolendum ferri. C L. Auberius Triuncurianus, ne promissam toties Hippocratis uersionem præcipitare cogeretur, Aristoteleo præsertim Organo distractus, fortaßis etiã Dortomani, antecessoris Mompeliensis, Asclepiadæ elegantißimi, ex pacto conuento promissas Hippocratei codicis glossas consultò expectans, εἰς τὸν δεύτερον πλοῦν Hippocrateam societatem reiecit. Eundem tamen si satis bene noui, non modò promißis staturum, & sententiosam Senis nostri breuitatem castigata diexodò interpretaturũ, uerumetiam Scholijs editionẽ adaucturum, confido. De L. Dureto, Parisiensis scholæ medicæ antecessore, summis in arte nostra uiris comparando, plerisq; præferendo, in Hippocrate potißimum illustrando (quem ille sibi aßiduitate & diligẽtia familiarißimum reddidisse perhibetur) operam tanto scriptore tantoq; commentatore dignam, locaturum mihi persuadeo. Iam uerò altrix & cultrix illa excellẽtium ingeniorum Italia, in tam fertili uirorum doctorum segete, nobis procul dubio Hippocrateos mystas complures exhibebit: nisi fortè ut illic Antimacho unus Plato instar omnium fuit, sic nos de H. Mercuriali, medicorũ εὐσχημονεστάτῳ (cùm quid in hoc genere poßit, eruditæ illæ Variarum lectionum disquisitiones satis ostendant: quantum uelit, ex eo colligi queat, quòd mihi etiamnũ ignoto homini glossas suas Hippocrateas liberaliter communicare dignatus sit) summa quæque in hoc genere nobis polliceri & debeamus & audeamus.

VERVMENIMVERO cùm multorũ in arte medica excellentium, apud Germanos pariter, & Gallos, & Italos, uel nomina, uel studia saltem & consilia mihi sint incognita, ne fortè taciturnitate mea, aut diffidentiæ aut inuidentiæ suspicionem aliquam mouere uidear,

Vos ego
Quotquot sacræ artis Apollineæ MYSTAE
ac HIEROPHANTÆ elegantes estis
& fortunati,

per EVM, qui HYGIÆ & PANACEÆ
TRINVS & VNVS
præest adestque, rogo, obtestor
& obsecro,

ut pro suo quique posse ac nosse, quantum
à custodia mortalium otij
supererit
(supererit autem uigilantibus diligentibúsq. plurimum)

id omne Veritatis ac Virtutis philosophico
studio, Mendacij & Improbitatis
christiano odio,

ad SCRIPTOREM sapientiss. nobilissimumq;
illustrandum, & familiæ
Asclepiadeæ otia atq; negotia dirigenda
confirmandaq;,

insumatis, conferatis,
impendatis.

Sed & uos,
qui clarissimorum DVCVM auspicijs ad
salutem mortalium mortales
educamini,

ut Auctoritati prius quàm Rationi
adhæreatis,
Intelligentiæ plura quàm Experientiæ tribuatis,

dum uos DEVS, animorum annorumq;
moderator, geminis aurib.
audire,
utroq; crure rectos uolet
incedere,

quanto possum opere, seriò hortor
atque moneo.

Quòd si ullum ingenij industriæ'ue nostræ
monumentum studijs uestris,
pro uoto & instituto certè nostro,
commodauit,

id ab AETERNO luminum munerumq;
Dispensatore profectum
candido saltem, si non grato
animo suscipite.

Maiora certè his, uti qui BONVS ac
VERVS est,
elegantium Medicorum gratiosæ
Posteritati benignè
largiatur,

ore pio, mentéque pura,
nunquam precari
desinam.

CÆTERVM ne, dum publica uota monitaq; persequor & urgeo, priuati muneris oblitus uidear: tibi ego, Asclepiadarum maxime CRATO, quando philosophicum otium tam sæpe expetitum, toties interruptum, optare facilius quàm sperare licet, in summo medicæ excellentiæ gradu uitam & incolumitatem ex animo precor: ut uel exemplo tuo inducti, uel cohortatione etiã persuasi Asclepiadarum filij, Hippocrateam medicinam excolere, ampliare, illustrare pro uirili studeant: suscipiendi facilitate & exequendi felicitate nobis, quod speramus & optamus, meliores multo futuri & gratiores.

BASILEAE
CAL. MARTIIS
EX
HIPPOCRATEO TVGVRIO
ΕΝΘΑ
ΠΕΝΤΟΖΟΙΟ ΞΥΜΠΑΘΕΙΑ
ΜΙΑ ΞΥΡΡΟΙΑ ΚΑΙ
ΞΥΜΠΝΟΙΑ.

COMMENTARIORVM

HIPPOCRATIS

Tabulis illustratorum

ELENCHVS.

2us, 446. 3us, 502. sunt autem hi tres libri per capita distincti.

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ
De Arte.

SVNT [1] qui artem hanc unā profitentur, ut reliquas artes dehonestent, nō tam dehonestandi cōsilio, quā peritiæ suæ ostentandæ ergò. [2] Mihi uerò inuenire aliquid eorum, quæ nondum inuenta sunt, quod ipsum notum quàm ignotum esse præstet; scientiæ institutum ac opus esse uidetur: similiterque & imperfecta ad finem perducere & absoluere. [3] At sermonum inhonestorum arte ea quæ ab alijs inuenta sunt turpiter incessere, non corrigēdi, sed ea quæ à peritis inuēta sunt apud imperitos calumniandi studio; id nō scientiæ institutum & opus esse uidetur, sed aut petulātis naturæ, aut ignorantiæ indiciū. Solis enim ijs qui artis ignari sunt, & ambitiosè quidem inuident, propter imperitiam uerò meliora præstare nequeunt; conuenit, ut ad aliorum opera uel recta calumnianda, uel nō recta reprehendenda, sese conuertant.

[4] Et cæteros quidem, qui in alias artes petulanter inuehuntur, illi quibus hæc cura inter quoscunque incumbit, siquidem possunt, coerceant. [5] Præsens uerò disputatio ijs, qui medicinam eo modo inuadunt, aduersabitur; cōfidens propter eos quos insectatur: abundās ob artē, cui auxiliatur: potens deniq; ob sapientiam, qua est erudita.

[6] In uniuersum itaque nulla uidetur mihi ars esse, quæ non existat. [7] Absurdum enim est aliquid esse putare, quod non sit. [8] Deinde eorum, quæ non sunt, quámnam essentiam conspiciens aliquis affirmare possit, quòd sint? [9] Si enim non existentia uidere non datur, quemadmodum existentia: haud equidem scio, an quis mente concipere queat ea quæ nō sunt (uti concipit ea quæ sunt, quæ oculis uidentur, mēteq; intelligūtur quòd sunt) nisi concipiat eatenus, q, scilicet non sint. [10] Sed existentia quidē semper uidentur ac cognoscūtur: non existentia autem neque uidentur neq; cognoscuntur. [11] Cognoscūtur uerò demonstratis iam artibus: & nulla est ars, quæ nō ex specie quadā rerū uideatur. [12] Arbitrorq; sanè ego etiā nomina artibus ex speciebus imponi. [13] Absurdū enim est, existimare ex nominibus species rerū germinare, quin imò impossibile. [14] Nomina enī naturæ decreta sunt. [15] Species autem rerū, non decreta, sed naturæ germina existūt. [16] Atq; hæc quidem si quis ex prædictis non ad plenum intelligat, in alijs sermonibus fortasis clarius edocebitur.

ΕΙΣΙ [1] τινες, οἳ τέχνην πεποίηνται τὸ τὰς τέχνας αἰσχροποιέειν. [2] ὡς μὲν οἴονται[a] οὐ τοῦτο διαπρησσόμενοι, ὃ ἐγὼ λέγω, ἀλλ' ἱστορίης ἐπίδειξιν ποιεύμενοι. [2] ἐμοὶ δὲ τὸ μέν τι τῶν μὴ εὑρισκομένων ἐξευρίσκειν, ὅ, τι καὶ εὑρεθὲν κρέσσον ἢ ἀνεξεύρετον, ξυνέσιος δοκέει ἐπιθύμημά τι καὶ ἔργον εἶναι· καὶ τὸ τὰ ἡμίεργα ἐς τέλος ἐξεργάζεσθαι ὡσαύτως. [3] τὸ δὲ λόγων οὐ καλῶν τέχνῃ τὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένα αἰσχύνειν προθυμέεσθαι, ἐπανορθοῦντα μὲν μηδὲν, διαβάλλοντα δὲ τὰ τῶν εἰδότων πρὸς τοὺς μὴ εἰδότας ἐξευρήματα, οὐκέτι δοκέει ξυνέσιος ἐπιθύμημά τι καὶ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ καταγγελίη μᾶλλον φύσιος, ἢ[b] ἀτεχνίη. μούνοισι γὰρ τοῖσιν ἀτέχνοισιν ἡ ἐργασίη αὕτη ἁρμόζει, φιλοτιμεομένων μὲν, οὐδαμᾶ δὲ δυναμένων κακίης ὑπουργέειν, ἐς τὸ τὰ τῶν πέλας ἔργα ἢ ὀρθὰ ἐόντα διαβάλλειν, ἢ οὐκ ὀρθὰ μωμέεσθαι.

[4] Τοὺς μὲν οὖν ἐς τὰς ἄλλας τέχνας τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐμπίπτοντας, οἷσι μέλει τε, † καὶ ἐν οἷς μέλει, οἱ δυνάμενοι κωλυόντων. [5] ὁ δὲ παρεὼν λόγος τοῖς ἐς ἰητρικὴν οὕτως ἐμπορευομένοις ἐναντιώσεται, θρασυνόμενος μὲν διὰ τούτους οὓς ψέγει, εὐπορέων δὲ διὰ τὴν τέχνην ᾗ βοηθεῖ, δυνάμενος δὲ διὰ σοφίην, ᾗ πεπαίδευται.

[6] Δοκέει δή μοι τὸ μὲν σύμπαν τέχνη εἶναι οὐδεμία οὐκ ἐοῦσα. [7] καὶ γὰρ ἄλογον τῶν ἐόντων τι ἡγεῖσθαι μὴ ἐόν. [8] ἐπεὶ τῶν γε μὴ ἐόντων τίνα ἄν τις οὐσίην θεασάμενος ἀπαγγείλειεν ὡς ἔστιν; [9] εἰ γὰρ[c] δὴ ἔστιγ' ἰδεῖν τὰ μὴ ἐόντα, ὥσπερ τὰ ἐόντα, οὐκ οἶδα ὅπως ἄν τις αὐτὰ νομίσειε μὴ ἐόντα, ὥσπερ τὰ ἐόντα (ἅ γε εἴη[d] καὶ ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν, καὶ γνώμῃ νοῆσαι ὡς ἔστιν) ἀλλ' ὅπως μὴ οὐκ εἴη τοῦτο τοιοῦτον. [10] ἀλλὰ τὰ μὲν ἐόντα αἰεὶ ὁρᾶταί τε καὶ γινώσκεται· τὰ δὲ μὴ ἐόντα, οὔτε ὁρᾶται οὔτε γινώσκεται. [11] γινώσκεται τοίνυν δεδιδαγμένων ἤδη τῶν τεχνέων, καὶ οὐδεμία ἐστὶν, ἥ γε ἔκ τινος εἴδεος οὐχ ὁρᾶται. [12] οἶμαι δ' ἔγωγε καὶ τὰ οὐνόματα αὐτὰς διὰ τὰ εἴδεα λαβεῖν. [13] ἄλογον γὰρ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὰ εἴδεα ἡγεῖσθαι βλαστάνειν, καὶ ἀδύνατον. [14] τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα, φύσιος νομοθετήματά ἐστι. [15] τὰ δὲ εἴδεα, οὐ νομοθετήματα, ἀλλὰ βλαστήματα. [16] περὶ μὲν οὖν τούτων εἴ γέ τις μὴ ἱκανῶς ἐκ τῶν εἰρημένων ξυνίησιν, ἐν ἄλλοις[e] ἂν λόγοις σαφέστερον διδαχθείη.

[a] οἴονται τοῦτο διαοὐχ ὃ ἐγὼ
[b] ἀτεχνίης
† καὶ ὑμ.
[c] μὴ
[d] καὶ
[e] ἀναλέγεις.

A

17 Περὶ δὲ ἰητρικῆς, ἐς ταύτην γὰρ ὁ λόγος, ταύτης οὖν τὴν ἀπόδειξιν ποιήσομαι. 18 καὶ πρῶτόν γε δὴ ὁριεῦμαι, ὃ νομίζω ἰητρικὴν εἶναι· 19 τὸ δὴ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσεόντων τοὺς καμάτους, 20 καὶ τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνειν, 21 καὶ τὸ μὴ ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότας ὅτι ταῦτα οὐ δύναται ἰητρική. 22 ὡς οὖν ποιέει τε ταῦτα, καὶ οἵη τέ ἐστι διὰ παντὸς ποιέειν, περὶ τούτου μοι δὴ ὁ λοιπὸς ἔσται λόγος. 23 ἐν δὲ τῇ τῆς τέχνης ἀποδείξει, ἅμα καὶ τοὺς λόγους τῶν αἰσχύνειν αὐτὴν οἰομένων ἀναιρήσω, ᾗ ἂν ἕκαστος αὐτῶν πρήσσειν τι οἰόμενος τυγχάνῃ.

B

24 ἔστιν οὖν μοι ἀρχὴ τοῦ λόγου, ἣ καὶ ὁμολογηθήσεται παρὰ πᾶσιν. ὅτι μὲν ἔνιοι ἐξυγιαίνονται τῶν θεραπευομένων ὑπὸ ἰητρικῆς, ὁμολογέεται. ὅτι δὲ οὐ πάντες, ἐν τούτῳ ἤδη ψέγεται ἡ τέχνη. 25 καὶ φασὶν οἱ τὰ χείρω λέγοντες, διὰ τοὺς ἁλισκομένους ὑπὸ τῶν νοσημάτων, καὶ τοὺς ἀποφεύγοντας αὐτὰ, τύχῃ ἀποφεύγειν, καὶ οὐ διὰ τὴν τέχνην. 26 ἐγὼ δὲ οὐκ ἀποστερέω μὲν οὐδ᾽ αὐτὸς τὴν τύχην ἔργου οὐδενός. 27 ἡγεῦμαι δὲ, τοῖσι μὲν κακῶς θεραπευομένοισι νουσήμασι τὰ πολλὰ τὴν ἀτυχίην ἕπεσθαι· 28 τοῖσι δὲ εὖ, τὴν εὐτυχίην. 29 ἔπειτα δὲ καὶ πῶς οἷόν τέ ἐστι τοῖς ὑγιανθεῖσιν ἄλλό τι αἰτιάσασθαι, ἢ τὴν τέχνην, εἴπερ χρώμενοι αὐτῇ, καὶ ὑπουργέοντες, ὑγιάνθησαν; 30 τὸ μὲν γὰρ τῆς τύχης εἶδος ψιλὸν οὐκ ἠβουλήθησαν θεήσασθαι, ἐν ᾧ τῇ τέχνῃ ἐπέτρεψαν σφᾶς αὐτούς. 31 ὥστε τῆς μὲν ἐς τὴν τύχην ἀναφορῆς ἀπηλλαγμένοι εἰσὶ, τῆς μέντοι ἐς τὴν τέχνην οὐκ ἀπηλλαγμένοι. ἐν ᾧ γὰρ ἐπέτρεψαν καὶ ἐπίστευσαν αὐτῇ σφᾶς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ αὐτῆς καὶ τὸ εἶδος ἐσκέψαντο, καὶ τὴν δύναμιν περανθέντος τοῦ ἔργου ἔγνωσαν. 32 ἐρεῖ δὴ ἐνταῦθα ὁ τἀναντία λέγων, ὅτι πολλοὶ ἤδη καὶ οὐ χρησάμενοι ἰητρῷ νοσέοντες ὑγιάνθησαν. 33 καὶ ἐγὼ τῷ λόγῳ οὐκ ἀπιστέω.

D

34 δοκέει δέ μοι οἷόν τε εἶναι καὶ ἰητρῷ μὴ χρωμένους ἰητρικῇ περιτυχεῖν· 35 οὐ μὴν ὥστε εἰδέναι [a] ὅ,τι ὀρθὸν ἐν αὐτῇ ἐνέη, [b] καὶ ὅ,τι μὴ ὀρθὸν, ἀλλ᾽ ὥστ᾽ ἂν [c] ἐπιτύχοιεν τοιαῦτα θεραπεύσαντες ἑωυτοὺς, ὁποῖα περ ἂν ἐθεραπεύθησαν, εἰ καὶ ἰητροῖσιν ἐχρῶντο. 36 καὶ τοῦτό γε τεκμήριον μέγα τῇ οὐσίῃ τῆς τέχνης, ὅτι ἐοῦσά τέ ἐστι καὶ μεγάλη, ὅπου γε φαίνονται καὶ οἱ μὴ νομίζοντες αὐτὴν εἶναι, σωζόμενοι δι᾽ αὐτήν. 37 πολλὴ γὰρ ἀνάγκη καὶ τοὺς μὴ χρωμένους ἰητροῖσιν, νοσήσαντας δὲ καὶ ὑγιασθέντας, εἰδέναι, ὅτι ἢ δρῶντές τι, ἢ μὴ δρῶντες, ὑγιάνθησαν. ἢ γὰρ ἀσιτίῃ, ἢ πολυφαγίῃ, ἢ ποτῷ πλείονι, ἢ δίψῃ, ἢ λουτροῖσιν, ἢ ἀλουσίῃ, ἢ πόνοισιν, ἢ ἡσυχίῃ, ἢ ὕπνοισιν, ἢ ἀγρυπνίῃ, ἢ τῇ ἁπάντων τούτων [d] παροχῇ χρώμενοι, ὑγιάν-

a. b ὅτε
c περιτύχοιον
d ταραχῇ, ἀποχῇ

17 De medicina uerò, utpote de qua hic institutus est sermo, demonstrationem instituens, 18 definitione primùm, quid Medicinam esse putem, explicabo: nimirum nihil aliud, 19 quàm morbos ab ægris omnino tollere, 20 & morborum uehementes impetus obtundere, 21 & eorum qui à morbis uicti sunt, curationē nō aggredi, cū certò sciat, hosce tales medicinæ opera sanari non posse. 22 Ceterùm quomodo hæc talia medicina faciat, quidq; in uniuersum præstare possit, de hoc iam reliquum sermonem instituā: 23 Simul etiam in artis demonstratione argumenta illorum, qui eam dehonestare contendūt, quatenus momenti aliquid habere uidentur, conuellam.

24 Principium itaq; sermonis hoc erit, cui omnes assensuros scio. Quòd aliqui à medicina curati sanitati restituantur, confitentur: quòd uerò non omnes, ob hoc iam artem ipsam reprehendunt: 25 adeoq; hi, qui eā uituperant, argumento sumto ab ijs, qui morbo pereunt, etiā eos qui euadūt, fortunæ ope euadere aiunt, non autem auxilio artis. 26 At neque ego fortunam ab operibus ullis excludo: 27 quin potius existimo, morbis, qui malè curantur, utplurimùm infortunium accedere: 28 qui bene, eos bonam fortunam nancisci. 29 Deinde quomodo ij, qui sanati sunt, aliud quàm artem causari possunt, siquidem eius usu & ministerio sunt sanati? 30 Nudam enim fortunæ speciem eos respicere ac sequi noluisse, ex hoc apparet, quòd seipsos arti cōcrediderunt. 31 Quare à gratia fortunæ referenda liberi sunt: ab ea uerò, quæ arti debetur, minimè se liberare possunt, quo minus ei sanitatē acceptā ferant. Hoc ipso enim, quòd arti se cōmiserunt ac cōcrediderūt, palàm est ipsos speciē eius esse contēplatos: cuius uim absoluto iam opere cognouerūt. 32 Cæterū dicet hic aduersarius, multos iam ægros citra medicorū usum sanatos esse. 33 Et ego id dicentib. credo. 34 Videtur aūt mihi omnino fieri posse, ut & qui medicis non utuntur, in medicinā incidant: 35 non quidem ut sciant, quid in ipsa rectū sit, quid non sit: sed quia fortuitò genus illud curationis offertur, quo usi fuissent, si medicos adhibuissent. 36 Quod ipsum profectò magnū signū est essentiæ ipsius artis: nempe artē esse, & quidem magnā, quando etiam hi, qui eam esse nō credūt, per ipsam seruati apparēt. 37 Omnino enim necessariū est, ægros qui absq; medicorū opera conualuerunt, nosse & fateri, quòd aut facientes aliquid, aut non facientes, sanati sunt. Aut enim inedia, aut uoracitate, ut uberiore potu, aut siti, aut balneis, aut illuuie, aut laboribus, aut quiete, aut somno, aut uigilia, aut omnium horum administratione utentes, sanitatem pristinam recuperauerunt. Hoc

Hoc ipso igitur, quòd opem senserunt, ualde necessarium est ipsos scire quidnam fuerit illud, quod opem attulit. Vicissim si quid detrimenti acceperunt, necesse est & detrimentum nosse, & quidnam fuerit illud quod læsit. Non enim quiuis cognoscere potest differentias iuuantium & lædentium. Si igitur is, qui ægrotauit, laudare aut uituperare nouerit hoc uel illud ex diæta, per quam conualuit, omnia hæc ad medicinam pertinere cōperiet: neq; minus ea quæ damno fuerunt, quàm ea quæ opem tulerunt, testimoniū arti perhibebunt, quòd ars ipsa sit. Quæ enim ꝓfuerunt, ob rectum usum profuerunt: quæ nocuerunt, ob id, quòd non rectè usurpata sunt, nocuerunt. [38] At ubi rectum & non rectum certis utrunq; terminis continetur, quomodo id artem quis esse negarit? Hoc enim ego artis expers esse dico, ubi neq; rectum, neq; non rectum aliquid existit. Id uerò, cui utrūque horum inest, qua fronte quis non artis, sed inertiæ opus esse affirmarit? [39] Præterea si pharmacis purgantibus, & aluum sistentibus solùm tum medicina, tum medici curationes suas facerent, meritò infirmus sermo noster iudicaretur. [40] Nunc uerò hi, qui inter medicos maximè celebrantur, & diæta & alijs medicaminum formis sanant, quas neq; idiota, artis penitus ignarus, si audiat, nedū medicus, artis esse negare queat. [41] Vbi igitur nihil neq; in ipsis bonis medicis, neq; in arte medica inutile, sed in plurimis eorum quæ nascūtur, queq; parantur, species & formæ insunt medelarum & pharmacorum: nemo profectò eorum, qui sine medico conualuerunt, in casum spontaneū causam suæ sanationis referre poterit. [42] Spontaneū enim nihil esse certis argumentis apparet. [43] Siquidē omne quod fit, propter quid fieri deprehenditur: & in ipso etiam fine hoc ipsum spectatur. [44] Spontaneum uerò nullam essentiam habere uidetur, sed nudum tantùm nomen. [45] At Medicinam & ex eorum numero, quæ propter quid de industria excogitata sunt, esse apparet, & essentiam insuper habere. [46] Et hæc quidem ijs, qui fortunæ sanitatem acceptam referunt, arti uerò derogant, hæc quis responderit.

[47] Iam uerò eos, qui ob morientium calamitatem artem obscurare cōtendunt, miror admodum, quibusnam rationum momentis persuasi, [48] intemperantiam ægrorum causam mortis minimè statuant, sed artem tantū eorum qui medicinam exercēt: quasi medici tantùm ea, quæ non conueniant, imperare possint, ægri uerò ea quæ imperata sunt, transgredi nequeant. [49] Atqui multò probabilius est, ægros non posse facere quæ imperantur, quàm medicos non conuenientia imperare. [50] Medici namque sana mente sa-

A θῆσαν. καὶ τῷ ὠφελεῖσθαι πολλὴ ἀνάγκη αὐτούς ἐστιν ἐγνωκέναι, ὅ, τι ἦν τὸ ὠφελῆσαν· καὶ εἴ τι τ' ἐβλάβησαν, [a] καὶ τὸ βλαβῆναι, καὶ ὅ, τι ἦν τὸ βλάψαν. τὰ γὰρ τῷ ὠφελεῖσθαι καὶ τὰ τῷ βεβλάφθαι ὡρισμένα, οὐ πᾶς ἱκανὸς γνῶναι. εἰ τοίνυν ἐπιστήσεται ἢ ἐπαινέειν ἢ ψέγειν ὁ νοσήσας τῶν διαιτημάτων τι, οἷοισιν ὑγιάνθη, πάντα ταῦτα τῆς ἰητρικῆς ὄντα εὑρήσει. καὶ ἐστιν οὐδὲν ἧσσον τὰ ἁμαρτηθέντα τῶν ὠφελησάντων μαρτύρια τῇ τέχνῃ εἰς τὸ εἶναι. τὰ μὲν γὰρ ὠφελήσαντα, τῷ ὀρθῶς προσενεχθῆναι ὠφέλησαν· τὰ δὲ βλάψαντα, τῷ μηκέτι ὀρθῶς προσενεχθῆναι, ἔβλαψαν. B [38] καί τοι ὅπου τό ὀρθὸν καὶ τὸ μὴ ὀρθὸν, ὅρον ἔχει ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνη εἴη; τοῦτο γὰρ ἔγωγέ φημι ἀτεχνίην εἶναι, ὅπου μήτε ὀρθὸν εἴη μηδὲν, μήτε οὐκ ὀρθόν. ὅπου δὲ τούτων ἔνεστιν ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνης ἔργον, ἀλλ' ἀτεχνίης εἴη; [39] ἔτι τοίνυν εἰ μὲν [b] ὑπὸ φαρμάκων τῶν τε καθαιρόντων καὶ τῶν ἱστάντων ἡ ἴησις τῇ τε ἰητρικῇ καὶ τοῖς ἰητροῖσι μοῦνον ἐγίνετο, ἀσθενὴς ἦν ἂν ὁ ἐμὸς λόγος. [40] νῦν δὲ δὴ φαίνονται τῶν ἰητρῶν οἱ μάλιστα ἐπαινεόμενοι, καὶ διαιτήμασιν ἰώμενοι, καὶ ἄλλοισί τε εἴδεσιν· ἃ οὐκ ἄν τις φαίη, μὴ ὅτι ἰητρὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἰδιώτης ἀνεπιστήμων C ἀκούσας, μὴ οὐ τῆς τέχνης εἶναι. [c] ὅπου [41] οὖν οὐδὲν οὔτε ἐν τοῖς ἀγαθοῖσι τῶν ἰητρῶν, οὔτε ἐν τῇ ἰητρικῇ αὐτῇ ἀχρεῖόν ἐστιν, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοισι τῶν τε φυομένων καὶ τῶν ποιουμένων ἔνεστι τὰ εἴδεα τῶν θεραπειῶν καὶ τῶν φαρμάκων· οὐκ ἔστιν ἔτι οὐδενὶ τῶν ἄνευ ἰητροῦ ὑγιαζομένων τὸ αὐτόματον αἰτιάσασθαι ὀρθῷ λόγῳ. [42] τὸ μὲν γὰρ αὐτόματον, οὐδὲν φαίνεται ἐὸν ἐλεγχόμενον. [43] πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον, διά τι [d] ἂν εὑρίσκοιτ' ἂν γινόμενον, καὶ ἐν τῷ διά τι. [44] τὸ δὲ αὐτόματον, οὐ φαίνεται οὐσίην ἔχον οὐδεμίην, ἀλλ' ἢ οὔνομα μοῦνον. D [45] ἡ δὲ ἰητρικὴ καὶ ἐν τοῖς διά τι προνοουμένοισι φαίνεταί τε, καὶ φανεῖται ἔτι οὐσίην ἔχουσα. [46] τοῖσι μὲν οὖν τῇ τύχῃ τὴν ὑγιείην προστιθεῖσι, τῆς δὲ τέχνης ἀφαιρέουσι, τοιαῦτ' ἄν τις λέγοι.

[47] τοὺς δ' ἐν τῇσι τῶν ἀποθνησκόντων συμφορῇσι τὴν τέχνην ἀφανίζοντας θαυμάζω ὅτῳ ἐπαιρεόμενοι ἀξιοχρέῳ λόγῳ, [48] τὴν μὲν τῶν ἀποθνησκόντων ἀκρησίην οὐκ αἰτίην καθιστᾶσι, τὴν δὲ τῶν ἰητρικὴν μελετησάντων σύνεσιν αἰτίην· ὡς τοῖσι μὲν ἰητροῖσιν ἔνεστι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάξαι, τοῖσι δὲ νοσέουσιν οὐκ ἔστι τὰ προσταχθέντα παραβῆναι. [49] καὶ μὴν † πολύ γε εὐλογώτερον τοῖσι κάμνουσιν ἀδυνατέειν τὰ προστασσόμενα ὑπουργέειν, ἢ τοῖσιν ἰητροῖσι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάσσειν. [50] οἱ μὲν γὰρ

Marginalia: [a] καὶ ὅ, τι ἦν τὸ βλάψαν ἐν τῷ βλαβῆναι · [b] ἐπὶ · [c] ὅκου · [d] εὑρίσκοιτ' ἂν · † καὶ

ὑγιαινούσῃ γνώμῃ μεθ' ὑγιαίνοντος σώματος ἐγχειρέουσι, λογισάμενοι τά τε παρεόντα, τῶν τε παροιχομένων τὰ ὁμοίως διατεθέντα τοῖσι παρεοῦσιν· ὥστέ ποτε θεραπευθέντα εἰπεῖν, ὅτι ἀπήλλαξαν. [51] οἱ δὲ οὔτε ἃ κάμνουσιν, οὔτε δι' ἃ κάμνουσιν, οὔθ' ὅ,τι ἐκ τῶν παρεόντων ἔσται, οὔθ' ὅ,τι οὖν ἐκ τῶν τουτέοισιν ὁμοίων γίνεται εἰδότες, ἐπιτάσσονται· ἀλγέοντες μὲν τῷ παρεόντι, φοβεύμενοι δὲ τὸ μέλλον· καὶ πλήρεις μὲν τῆς νόσου, κενοὶ δὲ σιτίων· ἐθέλοντες τὰ πρὸς τὴν νοῦσον ἡδέα μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς ὑγιείην προσδέχεσθαι· οὐκ ἀποθανεῖν ἐρῶντες, ἀλλὰ καρτερεῖν ἀδυνατέοντες. [52] οὕτω δὲ διακειμένους, πότερον εἰκὸς τούτους τὰ ὑπὸ τῶν ἰητρῶν ἐπιτασσόμενα ποιέειν, ἢ ἄλλα ποιέειν, ἃ οὐκ ἐπετάχθησαν; ἢ τοὺς ἰητροὺς τοὺς ἐκείνως διακειμένους, ὡς ὁ πρόσθεν λόγος ἡρμήνευσεν, ἐπιτάσσειν τὰ μὴ δέοντα; ἆρ' οὐ πολὺ μᾶλλον, τοὺς μὲν δεόντως ἐπιτάσσειν, τοὺς δὲ εἰκότως ἀδυνατέειν πείθεσθαι, μὴ πειθομένους δὲ περιπίπτειν τοῖσι θανάτοισιν· ὧν οἱ μὴ ὀρθῶς λογιζόμενοι τὰς αἰτίας τοῖς οὐδὲν αἰτίοις ἀναλιθέασι, τοὺς αἰτίους ἐλευθεροῦντες.

[53] Εἰσὶ δέ τινες, οἳ καὶ διὰ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νουσημάτων, μέμφονται τὴν ἰητρικὴν, λέγοντες, ὡς ταῦτα μὲν καὶ αὐτὰ ὑφ' αὑτῶν ἂν ἐξυγιάζοιτο, ἃ ἐγχειρέουσιν ἰᾶσθαι· ἃ δ' ἐπικουρίης δεῖται, οὐχ ἅπτονται. δεῖν δὲ, εἴπερ ἦν ἡ τέχνη, πάνθ' ὁμοίως ἰᾶσθαι. [54] οἱ μὲν οὖν ταῦτα λέγοντες, εἰ ἐμέμφοντο τοῖς ἰητροῖς, ὅτι αὐτέων τοιαῦτα λεγόντων οὐκ ἐπιμελοῦνται ὡς παραφρονεύντων, εἰκότως ἂν ἐμέμφοντο μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνα μεμφόμενοι. [55] εἰ γάρ τις τέχνην, ἐς ἃ μὴ τέχνη, ἢ φύσιν, ἐς ἃ μὴ πέφυκεν, ἀξιώσειε δύνασθαι, ἀγνοεῖ [a] μανίην ἁρμόζουσαν ἀνοίῃ μᾶλλον, ἢ ἀμαθίῃ. [56] ὧν γάρ ἐστιν ἡμῖν, τοῖσί τε τῶν φύσιων, τοῖσί τε τῶν τεχνέων ὀργάνοις ἐπικρατέειν, τούτων ἔστιν ἡμῖν δημιουργοῖς εἶναι. ἄλλων δὲ οὐκ ἔστιν. [57] ὅταν οὖν τι πάθῃ ἄνθρωπος κακὸν, ὃ κρέσσόν ἐστι τῶν ἐν τῇ ἰητρικῇ ὀργάνων, οὐ δὲ προσδοκᾶσθαι δεῖ ὑπὸ ἰητρικῆς κρατηθῆναι ἄν. [58] αὐτίκα γὰρ τῶν ἐν ἰητρικῇ καιόντων, πῦρ ἐσχάτως καίει. τούτου δὲ ἧσσον καὶ ἄλλα πολλά. τῶν μὲν οὖν ἡσσόνων, τὰ κρέσσω οὔπω δῆλον ὅτι οὐκ ἀνίητα. τῶν δὲ κρατίστων, τὰ κρέσσω πῶς οὐ δῆλον ὅτι ἀνίητα; ἃ γὰρ πῦρ οὐ [b] δημιουργέει, πῶς οὐ τὰ τούτῳ μὴ ἁλισκόμενα δηλοῖ, ὅτι ἄλλης δεῖται τέχνης, καὶ οὐ ταύτης, ἧς ἐν τὸ πῦρ ὄργανον; [59] ωὑτὸς δέ μοι λόγος καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅσα τῇ ἰητρικῇ [c] ξυνεργεῖ· ὧν ἁπάντων φημὶ δεῖν ἑκάστου μὴ κατατυχόντα τὸν ἰητρὸν τὴν δύναμιν αἰτιᾶσθαι τοῦ πάθεος, μὴ τὴν τέχνην. [60] οἱ μὲν οὖν μεμφόμενοι τοῖσι τοῖς κε-

[a] ἄγνοιαν ἁρμόζουσαν μανίῃ μ. ἢ

[b] δημιουργέει

[c] ξυνεργέει

A te sanoq; corpore rem aggredientes, & præsentia considerant, & de præteritis simul iuxta præsentia ratiocinantur: adeò ut aliquādo etiam æger fateatur, illorū cura morbū depulsum esse. [51] Aegri uerò neq; qua parte laborent, neq; ob quā causam laborent, neq; quid ex præsentibus futurū sit, neq; quid ex horū similibus fiat scientes, medici imperio subiacent: dolent ob præsentia, timent futura: pleni morbo, inanes ciborū: ea quæ morbo grata sunt potius, quàm quæ ad sanitatem faciunt, assumere cupidi: mori nolunt, neq; tamē contra morbū obfirmatè pugnare sustinent. B [52] Vtrum ergo uerisimilius est? hósne sic affectos imperata semper facere, an diuersa, quæ medici nō iusserunt? an uerò medicos, præsertim tales, quales superiore sermone declaraui, nō cōuenientia imperare? Nónne multò probabilius est, hos quidē quæ cōueniant iubere, illos autem temerè & impotenter nolle obedire, & propterea in mortē incidere? Quæ sanè qui non rectè considerāt, causam mortis in hos, qui culpa carent, referunt: eos uerò, qui maximè accusandi sunt, à culpa absoluunt.

[53] Porrò sunt etiam quidā, qui ob eos, qui desperatis morbis curā adhibere nolunt, medicinā reprehendūt, dicuntq; morbos, quos C medici sanare aggrediūtur, sponte naturæ superari potuisse: eos interim, qui auxilio maximè opus habent, ab illis non attingi. oportere aūt, si ars uera sit, omnib. ex æquo manum adhibere. [54] Qui hæc dicūt, si medicis succēsent ꝓpterea, quòd nullā ipsorū, huiuscemodi deliria proferentiū, curā suscipiant, multò sanè iustius succēsuerint, quàm propter illa. [55] Si quis enim uim artis in ijs, quæ nō profitetur, aut naturæ in ijs, ad quæ apta non est, exigat: is insana laborat ignorātia, quę amentiæ potius, quàm imperitiæ nomen meretur. [56] Quorūcūq; .n. uel naturæ, uel artis instrumentorū facultatē obtinemus, per ea operari possumus, per alia nō itē. [57] Quū igitur hoD mo morbo afficitur, qui uehemētior est, quā sint instrumenta medica, ne sperare quidē oportet, ut à medicina uincatur. [58] Exēpli gratia: Inter ea quæ in medicina urendi uim habēt, ignis extremè urit, remissius eo alia multa. Etsi aūt dubitari potest, utrū ualidiora instrumēta leuiores morbos interdum curare possint: de altero tamē quis dubitet, ualētissimos sæpe morbos ne ualidissimis quidem tolli posse? Proinde quę ab igni cōfici nequeunt, eo ipso q, ab illo nō edomātur, satis ostēdūt, ad sui depulsionē requiri artē diuersam ab ea, quæ igne ceu instrumēto utitur. [59] Idē sentio de reliquis instrumentis omnibus arti medicæ inseruientibus: quorum singillatim usus si non Medico succedat, uim affectionis accusare oportet, mea quidem sententia, nō ipsam artē. [60] Proinde quicunq; eos reprehendunt,

dũt, qui uictis à morbo manũ adhibere recusant, hortari uidetur, ut nõ minus ea quæ nõ cõuenit attingantur, quàm ea quæ conuenit. Quod quũ faciũt, ab ijs quidẽ, qui nomine tenus medici sunt, in admiratione habẽtur: ab his uerò, qui arte insuper prestãt, deridentur. Neq; uerò artis huiusce periti, tam inconsiderato uel uituperatores uel laudatores morantur, sed prudẽtes tantùm, & accuratè perpendẽtes, quidnam sit illud, ad quod directæ actiones artificum perfectæ euadãt, & à quo deficientes, mancæ sint & imperfectæ.

[61] Sed præter iam dicta alios insuper defectus ipsis artib. imputare oportet, alios ipsis operibus. [62] Quæcũq; igitur ad alias artes ptinẽt, in aliud tẽpus, aliũq; sermonem reijcimus. Quæ uerò ad medicinam, qualia sint, & quomodo dijudicanda, partim superiori sermone ostendimus, partim præsenti oratione docebimus. [63] Ergo qui hanc artẽ probè nouerunt, morborũ duo genera constituunt: alios nõ in obscuro positos, nec multos: alios nõ in manifesto loco hærẽtes, & multos. [64] Qui em̃ ad interna uertuntur, in obscuro siti sunt: [65] at qui ad superficiẽ corporis erũpunt, manifesti sunt: exhibent em̃ sese, ut tum uisu tum tactu & soliditas & humiditas ipsorum percipiatur: calidi item an frigidi sint: cuius deniq; singillatim præsentia uel absentia tales existant.

[66] Atq; horũ quidẽ omniũ in omnib. certas & infallibiles medelas esse oportet, [67] nõ qa faciles, sed quia certa ratiõe inuẽtę sint. [68] Inuentæ aũt, nõ à quibusuis uolentibus, sed ab his qui simul etiã possunt. [69] Possunt uerò ij, quib. & disciplina liberalis accessit, & natura nõ infelix cõtigit. [70] In manifestis igitur morbis hoc modo artem locupletẽ esse oportet.

[71] Neq; interim in minus manifestis inopẽ ac dubiã. [72] Sunt aũt morbi minus aperti, qui ad ossa & ad uentrẽ pertingunt. [73] Habet aũt corpus non unum uentrẽ, sed plures. [74] Duo sunt enim, qui cibũ suscipiunt & demittũt, alijq; [75] præter hos plures, quos norũt hi, quibus hæc res curæ fuit. [76] Quæcũq; enim membra carnẽ in orbem circumsitã habent, quam musculũ appellãt, ea omnia uentrem habẽt. Quicquid enim nõ concreuit, siue pellicula, siue carne cõtegatur, cauum est. Impletur autẽ, dum sanũ est flatu, dũ ægrotat ichore, seu sanie. Habẽt itaq; brachia talẽ carnẽ, habẽt & femora, habẽt tibiæ. [77] Quin & in partib. quę excarnes sunt, eiusmodi caro inest, similiter ut in carnosis esse deprehẽditur. Nã & thorax dictus, in quo hepar cõtinetur, & capitis circulus, in quo cerebrũ cõcluditur, ipsumq; adeò dorsum, ad quod pulmo uergit: horum membrorum nullum est, quod non & ipsum uacuum sit, ac multis meatibus & poris plenum, qui uasorum ferè usum præbent, continendo partim ea, quæ habẽtem lædunt, partim ea quæ prosunt. [78] Præter hæc aũt & uenę

A κρατημένοισι μὴ ἐγχειρέουσι, παρακελεύονται καὶ ὧν μὴ προσήκει ἅπτεσθαι οὐδὲν ἧσσον, ἢ ὧν προσήκει. παρακελευόμενοι δὲ ταῦτα, ὑπὸ μὲν τῶν τῷ ὀνόματι ἰητρῶν θαυμάζονται, ὑπὸ δὲ τῶν καὶ τέχνῃ καταγελῶνται. οὐ μὴν οὕτως ἀφρόνων οἱ ταύτης τῆς δημιουργίης ἔμπειροι, ὅτι μωμητέων οὔτ' αἰνετέων δέονται, ἀλλὰ λελογισμένων, πρὸς ὅ, τι αἱ ἐργασίαι τῶν δημιουργῶν τελευτώμεναι πλήρεις εἰσὶ, καὶ [a] ὅτευ ὑπολειπόμεναι ἐνδεεῖς.

[61] ἔτι τε τῶν ἐνδειῶν ἅς τε τοῖς δημιουργοῦσιν ἀναθετέον, ἅς τε τοῖσι δημιουργουμένοισι. [62] τὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας ἄλλος χρόνος μετ' ἄλλου λόγου δείξει. τὰ δὲ κατὰ τὴν ἰητρικὴν, οἷά τέ ἐστιν, ὥστε κριτέα, τὰ μὲν ὁ παρῳχημένος, τὰ δὲ ὁ παρεὼν διδάξει λόγος. [63] B ἔστι γὰρ τοῖσι ταύτην τὴν τέχνην ἱκανῶς εἰδόσι, τὰ μὲν τῶν νοσημάτων οὐκ ἐν δυσόπτῳ κείμενα, καὶ οὐ πολλά: τὰ δ' οὐκ ἐν εὐδήλῳ, καὶ πολλά ἐστι. [64] τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὰ ἐντὸς τετραμμένα ἐν δυσόπτῳ. [65] τὰ δ' ἐξανθεῦντα ἐς τὴν χροιὴν, ἢ οἰδαίνοντα, ἐν εὐδήλῳ. παρέχει γὰρ ἑωυτῶν τῇ τε ὄψει, τῷ τε ψαύσει, τῆς στερεότητος καὶ τῆς ὑγρότητος αἰσθάνεσθαι, καὶ ἅ τε αὐτῶν θερμὰ, ἅ τε ψυχρά· ὧν τε ἑκάστου ἡ παρουσίη, ἢ ἀπουσίη τοιαύτη ἐστί.

[66] τῶν μὲν δὴ τοιούτων πάντων ἐν ἅπασι τὰς ἀκέσιας ἀναμαρτήτους δεῖ εἶναι, [67] C οὐχ ὡς ῥηϊδίας, ἀλλ' ὅτι ἐξεύρηνται. [68] ἐξεύρηνταί γε μὴν οὐ τοῖσι βουληθεῖσιν, ἀλλὰ τούτων τοῖσι δυνηθεῖσι. [69] δύνανται δὲ, οἷσι τάτε τῆς παιδείης μὴ ἐκποδὼν, τάτε τῆς φύσιος μὴ ταλαίπωρα. [70] πρὸς μὲν οὖν τὰ φανερὰ τῶν νοσημάτων οὕτω δεῖ εὐπορέειν τὴν τέχνην.

[71] Δεῖ γε μὴν αὐτὴν μηδὲ πρὸς τὰ ἧσσον φανερὰ ἀπορέειν. [72] ἔστι δὲ ταῦτα, ἃ πρός τε τὰ ὀστέα τέτραπται καὶ τὴν νηδύν. [73] ἔχει δὲ τὸ σῶμα, οὐ μίαν, ἀλλὰ πλείους. [74] δύο μὲν γὰρ αἱ τὸν σῖτον δεχόμεναί τε καὶ ἀφιεῖσαι· [75] ἄλλαι δὲ τουτέων πλείους, ἃς ἴσασιν, οἷσι τουτέων ἐμέλησεν. [76] D ὅσα γὰρ τῶν μελέων ἔχει σάρκα περιφερέα, ἣν μῦν καλέουσι, πάντα νηδὺν ἔχει. πᾶν γὰρ τὸ ἀσύμφυτον, ἤν τε δέρματι, ἤν τε σαρκὶ καλύπτηται, κοῖλόν ἐστι. πληροῦται τε ὑγιαῖνον μὲν πνεύματος, ἀσθενῆσαν δὲ ἰχῶρος. ἔχουσι μὲν τοίνυν οἱ βραχίονες σάρκα τοιαύτην, ἔχουσι δ' οἱ μηροὶ, ἔχουσι δ' αἱ κνῆμαι. [77] ἔτι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀσάρκοισι τοιαύτη ἔνεστιν, οἵη καὶ ἐν τοῖσιν εὐσάρκοισιν εἶναι δέδεικται. ὅ, τε γὰρ θώρηξ καλεόμενος, ἐν ᾧ τὸ ἧπαρ στεγάζεται, ὅ, τε τῆς κεφαλῆς κύκλος, ἐν ᾧ ὁ ἐγκέφαλος, τό, τε νῶτον, πρὸς ὃ ὁ πνεύμων, τούτων οὐδὲν, [b] ὅ, τι οὐ καὶ αὐτὸ κενόν ἐστι, πολλῶν διαφύσιων μεστόν· [c] οἷσιν οὐδὲν ἀπέχει [d] πολλὸν ἀγγεῖα εἶναι τῶν μὲν τοι βλαπτόντων τὸν κεκτημένον, τῶν δὲ καὶ ὠφελεόντων. [78] ἔτι δὲ πρὸς τού-

[a] ὅτι
[b] ἔτι
[c] ἴσοιν
[d] πολλῶν

τούτοισι καὶ φλέβες πολλαί, καὶ νεῦρα, οὐκ ἐν τῇ σαρκὶ μετέωρα, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ὀστέοισι [a] προστεταμένα σύνδεσμός ἐστι τῶν ἄρθρων. 79 καὶ αὐτὰ τὰ ἄρθρα, ἐν οἷσιν αἱ συμβολαὶ τῶν κινεομένων ὀστέων ἐγκυκλέονται. καὶ τούτων οὐδέν, ὅ,τι οὐχ [b] ὑπαφρόν ἐστι, καὶ ἔχον περὶ αὑτὸ θαλάμας, ἃς καταγγέλλει ἰχώρ, ὃς ἐκ [c] διοιγομένων αὐτέων πολύς τε καὶ πολλὰς λυπήσιας ἐξέρχεται. 80 οὐ γὰρ δὴ ὀφθαλμοῖσί γε ἰδόντι τούτων τῶν εἰρημένων οὐδενὶ οὐδέν ἐστιν εἰδέναι. [d] διὸ καὶ ἄδηλα ἐμοί τε ὠνόμασται, καὶ τῇ τέχνῃ κέκριται εἶναι. 81 οὐ μὴν ὅτι ἄδηλα κεκράτηκεν, ἀλλ' ᾗ δυνατὸν κεκράτηται. 82 δυνατὸν δέ, ὅσον αἵ τε τῶν νοσεόντων φύσιες ἐς τὸ σκεφθῆναι παρέχουσιν, 83 αἵ τε τῶν ἐρευνησόντων ἐς τὴν ἔρευναν πεφύκασι. 84 μετὰ πλείονος μὲν γὰρ πόνου, καὶ οὐ μετ' ἐλάσσονος [e] χρόνου τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν ὁρᾶταί τε καὶ γινώσκεται. 85 ὅσα γὰρ τὴν τῶν ὀμμάτων ὄψιν ἐκφεύγει, ταῦτα τῇ τῆς γνώμης ὄψει κεκράτηται. 86 ὅσα δὲ ἐν τῷ μὴ ταχὺ ὀφθῆναι οἱ νοσέοντες πάσχουσιν, οὐχ οἱ θεραπεύοντες αὐτοὺς αἴτιοι, ἀλλ' ἡ φύσις ἥτε τοῦ νοσέοντος, ἥτε τοῦ νοσήματος. 87 ὁ μὲν γὰρ ἐπεὶ οὐκ ἦν αὐτῷ ὄψει ἰδεῖν τὸ μοχθέον, οὐδ' ἀκοῇ πυθέσθαι, 88 λογισμῷ μετήει. 89 καὶ γὰρ δὴ καὶ ἃ πειρῶνται οἱ τὰ ἀφανέα νοσέοντες ἀπαγγέλλειν περὶ τῶν νοσημάτων τοῖσι θεραπεύουσιν, δοξάζοντες μᾶλλον ἢ εἰδότες ἀπαγγέλλουσιν. 90 εἰ γὰρ ἠπίσταντο, οὐκ ἂν περιέπιπτον αὐτοῖς. 91 τῆς γὰρ αὐτῆς ξυνέσιός ἐστιν, ἥπερ τὸ εἰδέναι τῶν νούσων τὰ αἴτια, καὶ τὸ θεραπεύειν αὐτὰς ἐπίστασθαι πάσῃσι τῇσι θεραπείῃσιν, αἳ κωλύουσι τὰ νοσήματα μεγαλύνεσθαι. 92 ὅτε οὖν οὐδὲ ἐκ τῶν [f] ἐπαγγελλομένων ἐστὶ τὴν ἀναμάρτητον σαφηνείην ἀκοῦσαι, προσοπτέον τί καὶ ἄλλο τῷ θεραπεύοντι. 93 ταύτης οὖν τῆς βραδυτῆτος οὐχ ἡ τέχνη, ἀλλ' ἡ φύσις αἰτίη ἡ τῶν σωμάτων. ἡ μὲν 94 γὰρ αἰσθανομένη, ἀξιοῖ θεραπεύειν, 95 σκοποῦσα ὅπως μὴ τόλμῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ, καὶ ῥᾳστώνῃ μᾶλλον ἢ βίῃ θεραπεύῃ. 96 ὁ δ' ἢν μὲν διαρκέσῃ πρὸς τὸ ὀφθῆναι, ἐξαρκέσει καὶ πρὸς τὸ ἰαθῆναι. 97 ἢν δ' ἐν ᾧ τοῦτο ὁρᾶται, κρατηθῇ, διὰ τὸ βραδέως αὐτὸν ἐπὶ τὸν θεραπεύσοντα ἐλθεῖν, ἢ διὰ τὸ τοῦ νοσήματος τάχος, οἰχήσεται. 98 ἐξ ἴσου μὲν γὰρ ὁρμώμενον τῇ θεραπείῃ, οὐκ ἔστι θᾶσσον· 99 προλαβὸν δέ, θᾶσσον. 100 προλαμβάνει δέ, διά τε τὴν τῶν σωμάτων [g] στενότητα, ἐν ᾗ οὐκ ἐν εὐόπτῳ οἰκέουσιν αἱ νοῦσοι. 101 διά τε τὴν τῶν καμνόντων ὀλιγωρίην· [h] ἐπιτίθενται γάρ, λαμβανόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν νοσημάτων, ἐθέλουσι θεραπεύεσθαι. 102 ἐπεὶ τῆς γε τέχνης τὴν δύναμιν, ὁκόταν τινὰ τῶν τὰ ἄδηλα νοσεόντων ἀναστήσῃ, θαυμάζειν ἀξιώτερον, 103 ἢ ὁκόταν ἐγχειρήσῃ τοῖς ἀδυνάτοις.

104 οὔκουν ἐν ἄλλῃ δημιουργίῃ τῶν ἤδη εὑρημένων οὐδεμιῇ ἔνεστιν οὐδὲν τοιοῦτον. 105 ἀλλ' αὐτέων ὅσαι πυρὶ δημιουργεῦνται, τούτου μὴ παρεόντος [i] ἄεργοί εἰσι· μετὰ δὲ τούτου [k] ἀφθῆναι ἐνεργοί. 106 καὶ ὅσαι ἐν τοῖσιν εὐεπανορθώτοισι τοῖσι σώ-

[a] προστεταγμένα
[b] ὑπόφορον
[c] διευγμένων
[d] διοδλὴ
[e] χρόνου εἶναι, καὶ ἐν τοῖσι ὀφθ.
[f] ἀπαγγελ.
[g] στεγνότητα
[h] ὑπερτίθ.
[i] ἄνεργοι
[k] ὀφθῆναι

multæ, & nerui nō in carne extātes, sed intus ad ipsa ossa protēti, ligamentū sunt articulorū. 79 Ipsi etiā articuli, in quib. ossiū, quę mouētur, cōmissuræ uertūtur. Quorū sanè nullū est, quod nō subspumosum sit, & circa se forulos habeat, quos sanies ꝑdit, quæ apertis ipsis multa & magno multorū cū dolore egreditur. 80 Cū igitur nullū ex prædictis liceat oculis cōspicere, idcircò & à me Obscuri morbi appellati sunt, & ab arte quoq; obscuri esse iudicatur: 81 nō q. obscuri permaneāt, & cognitionē nostrā superent, sed quantū possibile est, cognoscantur & superētur. 82 Possibile aūt est, quantū & ægrorū naturę ad inuestigādum cōferunt, 83 & ingenia perscrutantium ad perscrutandū apta sunt. 84 Cū multo enim labore, & nō minore tēpore oculis uidentur & cognoscuntur. 85 At quæ oculorū cōspectū effugiūt, ea ꝑfectò mētis oculis obtinentur & superātur. 86 Quæcūq; uerò mala ægri patiūtur ob id quòd nō statim cognoscātur, eorū culpa nō in medicos, qui curāt, sed in naturā tū ægri, tū morbi referenda est. 87 Aeger enim cū malū neq; uisu assequi, neq; auditu cognoscere queat, 88 ratiocinatione ipsum ꝑsequitur. 89 Etenim q obscuro morbo laborāt, ut maximè conētur medicis morbos suos indicare, ex opinione tñ magis quàm ex sciētia narrāt. 90 Nā si certò sciret, medicis se nō crederēt: 91 cùm eiusdē sciētiæ sit morborū causas nosse, & morbos ipsos omnib. medicamētis, quæ augescere morbū prohibēt, curare posse. 92 Quādo igitur neq. ex ægri narratu ad infallibilē certitudinē peruenirí potest, aliò medicū respicere necesse est. 93 Itaq; huius tarditatis nō ars ipsa, sed corporū natura causa existit. 94 Ars enim malū animaduertēs, mederi magnoperè gestit, 95 id unū considerās, ne temeritate magis, quàm cōsilio, & ut facultate magis quàm uiolētia medeatur. 96 Aeger aūt siquidē à medico probè cognosci possit, probè etiā ab eodē curari poterit. 97 Si uerò interea dū morbus cognoscitur, ęger ui morbi superetur, uel ob id quòd serius medicū accessit, uel ob morbi celeritatē peribit. 98 Si .n. pari passu processerit morbus cū medicina, uelocior nō est: 99 sed tantū si pręoccupauerit. 100 Præoccupat aūt tum ꝑpter corporū cōstrictionē uel angustiā, in qua nōn in cōspicuo inhabitāt morbi, 101 tū propter ægrorū negligentiā. Differūt .n. & cūctantur, atq; ubi iā à morbis ipsis apprehesi sunt, tum demū curari uolūt ac expetūt. 102 Proinde artis potētiā multò iustius admirabimur, si quē ex occulto morbo ægrū restituat, 103 ꝙ si impossibilib. & desperatis opē ferre moliatur.

104 Nequaquā uerò in ulla aliqua iam inuētarū artiū tale quid inest. 105 Nā quæcunq; ignis opera suū opus faciūt, eo non præsente, ociosæ sunt: eundē nactæ, operosæ euadunt. 106 Similiter quæcūq; in tractabili rerū materia

teria exercentur, aliæ quidē in lignis, aliæ in coriis, aliæ in sculpendo ære, ferro, similibusq; rebus alijs quamplurimæ. [107] Opera .n. quæ ex hac materia, & cū huiuscemodi instrumentis fiunt, etsi facilè tractari corrigiq; possunt, nó tñ celeritatē magis requirunt, quàm ut, sicuti decet, tractentur, neutiquā perfunctoriè, quū si uel unū aliquod instrumētū desit, opus intermittere cogatur. [108] Etsi uerò dilatio & tarditas in hisce interdum perfectioni operis nihil incomodat, laude tñ maiore digna est promptitudo & celeritas.

[109] Iā uerò medicina alijs quidē ex suppurratione thoracis, alijs secūdū hepar & renes, alijs secūdùm oēs partes in uentre cōtentas ægrotātibus, etsi horū omniū oculari inspectione priuata est (qđ ipsum apud oēs in confesso existit) alias tñ facultates coadiutrices adinuenit: [110] puta uocis claritatē & tarditatē, [111] fluxiones itē, quæ singulis locis, ꝑ quę exitus datur, effluere cōsueuerūt, quarū modò odores, modò colores, tenuitatē insup ac crassitiē trutinando obseruat, [112] ex eisq; signa tū eorū quæ ægri iam ꝑpetiuntur, tū quę perpeti poterūt, colligit. [113] Signis porrò huiuscemodi apparētibus, si natura sua sponte nō dimittat, necessitates medicina inuenit, quib. uel coacta & stimulata, citra noxā tñ, ad expulsionē insurgat, uel repressa & cohibita, artis peritis, quæ porrò faciēda sint, demonstret. [114] Cogitur aūt partim quidē insitus nobis calor per ciborū ac potuū acrimoniā pituitā diffundere, cōiectura à signo aliquo, ex ijs q̄ natura cōspici uoluit, desumpta. [115] Partim uerò, si anhelatio ueluti delatorē morbi agat, attenuatū humorē cū ascēsu arduo, tum cursib. absumere & expellere. [116] Quin & sudores ꝑdictis ciendos esse, ex uaporū calidorū exhalatione colligit. [117] Sūt ꝑterea quæ ꝑ uesicā egressa magis morbū ostēdere possūt, q̄ quę per carnē exeūt. Inuenit igitur & tales potiōes, itēq; cibos, quib. utpote calidiorib. ea, quę calorē febrilē in corpore fouēt, & eliquari, & ad effluxū cogi possint: quæ sanè nūquā effluerēt, si nō hoc modo præpararentur. [118] Alia itaq; ad alia, & alia per alia sunt, tum quæ corpus peruadūt, tū quæ indicāt. [119] Vnde nō mirū sit, & cognitioni multū tēporis impēdi, & actioni multū tēporis decedere, quādoquidē tā peregrinis & obliqs ꝑbationib. ad medēdi scientiā medici ꝑueniunt.

[120] Quòd igitur & rationes in seipsa ad ferendū auxilium abundantes habeat medicina, [121] & morbos, q corrigi nequeūt, meritò nō aggrediatur, [122] in ijs uerò quos aggreditur, inculpatā sese ꝑbeat, [123] id tū præcedēs sermo manifestū facit, [124] tū artis peritorum demōstrationes, quas multo libentius ipso opere quā uerbis præstāt: cū dicēdo nō magnoperè exercitati, exēplis potius quę uidentur, quàm sermonib. qui audiūtur, multitudini fidē artis facere, sui officij esse putent.

μασι δημιουργεῦνται, αἱ μὲν μετὰ ξύλων, αἱ δὲ μετὰ σκυτέων, αἱ δὲ γραφῇ, χαλκῷ τε, καὶ σιδήρῳ, καὶ τοῖσι τούτων ὁμοίοισιν αἱ πλεῖσται. [107] τὰ δ' ἐκ τούτων καὶ μετὰ τούτων δημιουργεύμενα, καὶ εὐεπανόρθωτα, ὅμως οὐ τῷ τάχει μᾶλλον, ἢ τῷ ὡς δεῖ δημιουργεῖται, οὐδ' ὑπερβατῶς, ἀλλ' ἢν ἀπῇ τι τῶν ὀργάνων [a] ἐλιννύει. [108] καίτοι † κἀκείναις τὸ βραδὺ πρὸς τὸ λυσιτελέστερον ἀσύμφορον, ἀλλ' ὅμως προτιμᾶται.

[109] Ἰητρικὴ δὲ ἔστι μὲν τῶν ἐμπύων, ἔστι δὲ τὸ ἧπαρ, ἢ τοὺς νεφροὺς, ἔστι δὲ τῶν ξυμπάντων ἐν τῇ νηδύϊ νοσεόντων, ἀποστερημένη τῇ [b] δεινοψίῃ (τὰ πάντα πάντες ἱκανωτάτως ὁρῶσιν) ὅμως ἄλλας εὐπορίας συνεργοὺς ἐφεῦρε. [110] φωνῆς τε γὰρ λαμπρότητι, καὶ βραδυτῆτι, [111] καὶ ῥεύμασι, ἃ διαῤῥεῖν ἔωθεν ἑκάστοισι, δι' ὧν ἔξοδοι δέδονται. ὧν τὰ μὲν ὀδμῆσι, τὰ δὲ χροίῃσι, τὰ δὲ λεπτότητι καὶ παχύτητι διασταθμωμένη τεκμαίρεται. [112] ὧν τε σημεῖα ταῦτα, ἅ τε πεπόνθοτα, ἅ τε παθεῖν δυνάμενα. [113] ὅταν δὲ ταῦτα μηνύοντα, μηδ' αὐτὴ ἡ φύσις ἑκοῦσα ἀφίῃ, ἀνάγκας [c] εὕρηκεν, ᾗσιν ἡ φύσις ἀζήμιος βιασθεῖσα μεθίησιν· ἀνεθεῖσα δὲ δηλοῖ τοῖσι τὰ τῆς τέχνης εἰδόσιν ἃ ποιητέα. [114] βιάζεται δὲ ἔστι μὲν πῦρ τὸ σύντροφον φλέγμα διαχεῖν, σιτίων δριμύτητι καὶ πομάτων, ὅπως τεκμαρῆται, πρόσθεν τι ἐξ ἐκείνων, ὧν αὐτῇ ἀμήχανον ἦν ὀφθῆναι. [115] ἔστι δ' αὖ πνεῦμα ὧν κατήγορον, ὁδοῖσί τε προσάντεσι, καὶ δρόμοις ἐκβιᾶται κατηγορέειν. [116] ἱδρῶτάς τε τούτοισι τοῖσι προειρημένοισιν ἄγουσα, ὑδάτων θερμῶν ἀποπνοίῃσι τεκμαίρεται. [117] ἔστι δὲ ἃ καὶ διὰ τῆς κύστιος διελθόντα, ἱκανώτερα τὴν νοῦσον δηλῶσαί ἐστιν, ἢ διὰ τῆς σαρκὸς ἐξιόντα. ἐξεύρηκεν οὖν καὶ τοιαῦτα πόματα καὶ βρώματα, ἃ τῶν θερμαινόντων θερμότερα γιγνόμενα, τήκει τε ἐκεῖνα, καὶ διαῤῥεῖν ποιεῖ, ἃ οὐκ ἂν διεῤῥύη, μὴ τοῦτο παθόντα. [118] ἕτερα μὲν οὖν πρὸς ἑτέρων, καὶ ἄλλα δι' ἄλλων ἐστὶ, τά τε διιόντα, τά τ' ἐξαγγέλλοντα. [119] ὥστ' οὐ θαυμάσιον αὐτῶν τάς τε πίστιας χρονιωτέρας γίνεσθαι, τάς τ' ἐγχειρήσιας [d] βραχυτέρας, οὕτω δι' ἀλλοτρίων ἑρμηνειῶν πρὸς τὴν θεραπεύουσαν σύνεσιν ἑρμηνευομένων.

[120] ὅτι μὲν οὖν καὶ λόγους ἐν ἑωυτῇ εὐπόρους ἐς τὰς ἐπικουρίας ἔχει ἡ ἰητρική, καὶ τοῖσιν οὐκ εὐεπανορθώτοισι δικαίως οὐκ ἂν ἐγχειρέοι τῇσι νούσοισιν, ἢ [122] ἐγχειρευμένας ἀναμαρτήτους ἂν παρέχει, [123] οἵ τε νῦν λεγόμενοι λόγοι δηλοῦσιν, [124] αἵ τε τῶν εἰδότων τὴν τέχνην ἐπιδείξιες, ἃς ἐκ τῶν ἔργων ἥδιον, ἢ ἐκ τῶν λόγων ἐπιδεικνύουσιν· οὐ τὸ λέγειν [e] καταμελετήσαντες, ἀλλὰ τὴν πίστιν τῷ πλήθει ἐξ ὧν ἂν ἴδωσιν οἰκειοτέρην ἡγεύμενοι, ἢ ἐξ ὧν ἀκούσωσι.

[a] ἐλιννύει
† ἂν
[b] ὄψει ἰδεῖν, ἃ π.
[c] εὗρεν
[d] βραδυτέρας
[e] ἀπομελήσαντες

In hoc cōmentario considerāda duo præcipua. Videlicet:

- Nomē, hoc est, inscriptio. Inscribitur ergo
  - HIPPOCRATIS. Dignus sanè Hippocrate, siue Res subiectas quæ pertractantur, siue Organa quibus tractantur, λέξιν scilicet atq; τάξιν, consideres.
  - DE ARTE, scilicet medica, κατ' ἐξοχὴν. Medicinam defendit in uniuersum contra calumniatores plebeios, & imperitos homines. Vt lib. de Vetere Medicina artem Asclepiadarum contra Sophistas defendet. Iure ergo primo loco inter Com. Methodicos ponendus est com. iste, cùm de Arte uniuersim tractet, & primum Eisagoges medicæ agonem contineat.
- Res ipsa, hoc est, ipsum scriptum. Quod quidem diuiditur in
  - Procemium: in quo una eademq; opera & beneuolentiam & attentionem & docilitatem captat, Artem Medicam se contra calumniatores defensurum profitendo, in hunc modum:
    - Artifices personati & impostores à ueris artificibus sunt confutandi, tum ueritatis gratia quam impugnant, tum reliquorum causa, quos suis imposturis à ueræ artis uel usu uel disciplina auertunt.
    - At qui aliorum artē calumniantur, personati sūt artifices & impostores. N. 1. Ostendit prosyllogismo:
      - Artifex uerus ad artis uel inuentionem, uel constitutionem & perfectionem refert, omnia sua & theoremata & opera. N. 2.
      - At calumniatores isti cùm imperiti sint, non spectant artis uel inuentionem uel perfectionem: sed quia improbi sunt, spectant gloriam suā & lucrum ex aliorum uel criminatione falsa, uel reprehensione uera. φιλοτιμέονται μὲν (inuident ambitiosè) cæterū δ' ἀδύνανται ὑπουργέειν (meliora præstare nequeunt) ἱκανῶς (subintellige ὑπο, propter imperitiam & improbitatē) proinde conuertuntur & cōfugiūnt ad διαβολὴν bonorum & μῶμον malorum: quorum neutrum uir cordatus amplectitur, Calumniam ut iniustam & mendacem, Reprehensionem, ueram licet, ut homine philosopho indignā, qui rem potius docere, quàm personas refellere studeat. Καταγελᾶν φύσιος, ἢ ἀτεχνίην: cōtradicendo & insectando uel ingenij sui petulantiam produnt, si ioco agant: uel stupiditatem, si seriò. N. 3. Sic Plato in Sophista, Philosophos à Sophistis distinguit.
      - Ergò artis calūniatores nō sunt artifices ueri, sed psonati impostores.
    - Ergo q aliorū artem calumnijs tantùm, non rationib. oppugnāt, à ueris artificib. sunt confutandi. Illustrat per distributionē. Calumniatores
      - Reliquarum artium, ab ijs, quibus hoc officij datum est, & inter quos, sunt coercendi. N. 4.
      - Medicinę à nobis, qui Medici sumus, in præsenti cōmentario cōfutādi erūt. N. 5. Ad Elenchū, ut tria requirūtur: Posse, Scire, Velle. Oppositorū ergo se ad uersariorum ait
        - Improbitati, hoc est, Ambitioni et auaritiæ, suam Probitatem: & Petulantiam illorū nō minore Alacritate pessundaturū. Voluntas hæc est, θρασυνέσθαι, propter φιλοτιμίαν aliorum.
        - Imperitiæ suam Peritiam tum
          - Practicam (τέχνην uocat) quòd reipsa posit præstare, quod uerbis pollicetur. Hæc est σύνεσις, διὰ τὴν τέχνην, ἣ βοηθεῖ, propter artem medicam, cui opem ferre decreuit, quam defendendā suscepit: uel etiā propter artis certitudinē quotidianis exemplis comprobatam.
          - Theoricam (quā σοφίην appellat) propter ueritatē præceptorum. σοφίᾳ, ἢ πεπαίδευται, sapientia.

        An Elenchi huiusce potius attingit et Subiectū, sophistas nimirum qui sunt confutādi: et Finem, ut Medicina defendatur: et Instrumētum Eruditionem.
  - Tractationē. Cōtra calumniatores artis, tū sophistas tū plebeios, disputat, in genere primū, deinde in specie. Pari ratione coni. περὶ εὐσχημοσύνης, primū de ornatu in genere, mox de ornatu in specie agit. Et quidem in
    - Genere, contra omnium artium, & per consequens etiā medicæ artis calumniatores, qui in uniuersum artes omnes ut inanes & nugatorias & ingenij humani cōmenta irrident. Vide signum A.
    - Specie, contra eos qui Medicinā præ cæteris artib. infamare et calumniari audent. N. 17. Vide signum B.
  - Epilogum. Vide in seq. signo K.

A. Ratio=

A. Ratiocinatione gemina horum errorē conuincit, & artes non imaginatione constare, sed reuera esse ostēdit: argumento sumpto ab Artium

- Forma, quatenus scilicet nihil aliud est Ars quàm theorematum uniuersalium ad eundem finem tendentium collectio. Sic sub intellectum cadit humanum uniuersim propter theoremata uniuersalia res ea, quae alioqui singillatim tantùm sub sensum cadit. Deductio talis esse uidetur:
  - Non ens nō intelligitur. Ostendit tū respectu
    - Naturae Non entis, quia nihil est:
      - Non ens putare absurdum est. N. 7.
      - At dicere non ens intelligi, est non ens putare ens. De qua re multa Plato in Sophista.
      - Ergo dicere, non ens intelligi, absurdum est.
    - Intellectionis humanae, in hunc modū:
      - Cuius substantia nequit conspici, illud, quòd sit, intelligi nequit.
      - At non entis substantia nequit cōspici. N. 8. Probat:
        - Si non entia sub sensum non cadunt, ne ratione quidem poterunt cognosci, quemadmodum entia quae sub sensum cadunt, nisi priuatiuè tantùm, uidelicet quòd non cadant sub rationem. N. 9. Duplex ergo cognitio secundùm Hipp. (quem Plato & Aristot. imitati sunt) altera αἰσθητικὴ τὸ ὅτι, altera νοητικὴ τὸ διότι, illa prior, haec posterior, cùm nil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu. In sensu autem dupliciter, uel immediatè, ut ignis, uel mediatè, per suos scilicet effectus, ut Deus, ut astrorum uires.
        - Sed non entia sub sensum non cadunt, entia uerò sub sensum cadunt. N. 10.
        - Ergò
          - Non entia ratione nequeunt cognosci.
          - Entia ratione possunt cognosci. Cuius quidem rationis proxima causa est ars, theorematum uniuersalium ueluti loculus. Neq; ulla est ars, quae non in certo aliquo entium genere occupetur. N. 11.
      - Ergò Non ens intelligi nequit.
  - At omnis ars intelligitur.
  - Ergo nulla ars est Non ens. N. 6.
- Materia subiecta, circa quā uersantur. Nam nulla ars est, quae non circa certum & sensatum uersetur subiectū, quod subiectum arti dat esse, non autē ars subiecto: adeoq; ars ipsa est naturae ministra atq; simia. Passim itaque τῇ φύσει τὸν νόμον opponit, Naturā in Reb. Legē in Intellectu humano res omnes ueluti mensurante positam. Nimirū quia Dei uicarius est Homo in terris, iccirco ut à Deo Natura, sic ab Homine Νόμος. In Ethicis pariter hoc respectu Ius duplex statuitur, alterū φυσικὸν, alterum νομικόν. Sic igitur argumentatur:
  - Nomina rerum naturā existentium simulacra sunt, cùm ab ipsis rebus ortum trahant, non autem res à nominibus. N. 13. Vide Cratylum Platonis. De his ex professo tractare alterius loci proprium esse inquit, nimirum Logicae. N. 16. uti ex Arist. de Interpretatione potest intelligi. Hîc tantum, quantum satis est ad huius loci intelligentiam. Ergò Naturae rerum
    - Βλαστήματα, hoc est, germina sunt, τὰ εἴδη species ipsa natura suum habentes ortū. N. 15. Res ergo Naturales dicuntur respectu sui ortus. Has comment. de Elegātia n. 52. & in παραγγελίαις n. 11. uocat πράγματα. Com. de Locis in homine medicam occasionē in eo consistere inquit, ut cognoscat τὰ ὅμοια & τὰ ἀνόμοια, quae similia sint, quae dissimilia.
    - Νομοθετήματα, hoc est, ex composito ab hominibus impositae notae, sunt τὰ ὀνόματα, media quodammodo inter Res extra intellectum, & Conceptus de rebus, qui sunt in intellectu uti Mercurius inter deos & homines intermedius fingitur nuncius. Num. 14. Rerum siue τῶν εἰδῶν extra intellectum ὁμοιώματα sunt τὰ νοήματα, hoc est, cōceptus ipsius intellectus: & rursus τῶν νοημάτων σύμβολα sunt ipsa ὀνόματα. Itaque appellatione Nominum Conceptus de rebus complectimur. Suntq; adeò Nomina ipsa naturalia, non ratione ortus, sed ratione subiecti sui, cuius sunt notae. Haec in παραγγελίαις n. 20. τὸ καθόλου τῶν γινομένων uocat, & num. 131. & 132. δόγματα.
  - At ars nihil est aliud, quàm nominum quoddam ueluti σύστημα: hoc est, cōceptuum tum simplicium, tum compositorum, quorum hi simplicibus, illi compositis nominibus, hoc est ordinibus & enunciationibus, proferuntur, collectio.
  - Ergò ars est rerum natura existentium simulacrum, quae nomina conceptibus, conceptus uerò rebus ipsis adaptat. N. 12.

- B. Disputationis huius Methodus uidetur esse definitiua. quoniam Definitionem artis medicæ ex operibus proponit, utpote confessam: & mox singulas partes siue operationes arti conuenire ostendit, quandam ueluti dialysin definitionis instituens, prout ex sequentib. intelligi potest. Etenim disputationem siue certamen
  - Proponit, eius nimirum
    - Subiectum. Quid per Medicam artem intelligat, definitione seu potius enumeratione operum medicorum declarat, ne amphibolo ludamur. N.18. Medici est, corporis humani morbos, qui curam medici
      - Admittunt, aggredi, tum ut morbi
        - Essentiam tollat. N.19.
        - Symptomata mitiget. N.20.
      - Non admittunt, non aggredi, sed prognosticis relinquere. N.21.
    - Formam, siue modum. Modus partim erit
      - ἀποδεικτικὸς ueritatis, quòd scilicet ars medica hæc poßit opera obire omnia. N.22.
      - ἐλεγκτικὸς, in cõtrarijs obiectionibus atq; calumnijs diluendis & confutandis. N.23.
  - Aggreditur, disputando contra eos, qui artem ex operibus prædictis calumniantur, tum quatenus morbos alios Medici curandos
    - Suscipiũt ex artis præscripto: aggressos aũt uel
      - Curant. Supponit uti confessum etiam ab aduersarijs, quosdam à Medicis susceptos sanitati restitui, quosdam non. N. 24. Hîc cùm opus ipsum, curationem scilicet, nequeant reprehendere calumniatores, authorem operis in dubium reuocant, & obijciunt duo. Vide signum C.
      - Non sanãt, sed ægri moriuntur. Hanc obiectionẽ Hip.
        - Proponit. N.47.
          - Si medicina ars esset, semper suo fine potiretur sanando, neque ulli, quos sanandos susciperet, morerentur.
          - At nunc multi moriuntur.
          - Ergò Medicina non est ars, uel saltem incerta, dubia, & fallax.
        - Diluit: Non hanc artis uel artificis, sed ægrorum quoq; culpã esse posse: et propterea calumniatores malè soli artifici tribuere, qd' etiam ægro tribui queat. Nu. 48. Videtur talis esse ratiocinatio:
          - Quoniam in medendo Errores dupliciter contingere possunt, uel ratione medentis, uel ratione ægri cui medetur: Verisimilius est eum, qui ad peccandum plures habet occasiones culpam huius erroris ferre, quàm eum qui habet pauciores.
          - At nunc in sanitate acquirenda longè facilius peccat æger quàm Medicus. N. 49. Declarat. Occasiones peccandi
            - Plures habet æger, tum quia artis imperitus, tum quia dolore & appetitus uehementia distractus rationi parere nequit. N. 51. Vti etiã Com. Præceptionum, n. 95.
            - Pauciores habet Medicus, utputa artis peritus, & nulla doloris uehementia perturbatus. N. 50.
          - Ergò ægrum uerisimilius est causam ipsum sibijpsi fuisse mortis in morbo alioqui salubri, quàm Medicum. Et qui cõtrarium sentiunt, desipere uidentur. N. 52.
    - Non suscipiũt, sed prognosticis relinquũt. Obiectio
      - Proponitur, N. 53. in hũc modum:
        - Si Medicina ars esset, quoslibet morbos curandos susciperet, neque tãtùm curatu faciles, quos natura sua sponte etiam sine ope medici uinceret.
        - At non hoc.
        - Ergò nec illud.
      - Confutat. Vide signum D.

- C. Duo sunt quae obijciunt: partim cu ratione hāc
  - Artis nõ esse. Argumẽta igitur illorũ gemina Hip. euertit. Quorũ
    - Primum
      - Proponit. N.25.
        - Si Medicina esset ars, omnes ea curarentur.
        - At ea non omnes curantur, sed multi pereunt.
        - Ergo Medicina non est ars, sed fortuna curantur morbi à Medicis.
      - Solutum
        - Cõcedẽdo, Fortunam in
          - Genere esse aliquam in reb. quae fiunt & aguntur. N.26.
          - Specie potißimũ ab arte pẽdere, et fortunam quidem comitari
            - Bonam ea quae secundum artem fiunt. N.28.
            - Malã ea quae absq; arte fiũt. N.27.
        - Refellendo.
          - Si artem nihil esse putarent, sed fortunam etiam arti dominari crederent, certè arti se non committerent. N.29.
          - At nunc arti se committunt, neglecta fortuna. N.30.
          - Ergo uel muiti artẽ aliquid esse fateri cogũtur, quatenus arti sese credidêre. N. 31.
    - Secundum
      - Proponit
        - Si medicina ars esset, nulli absq; Medico curarentur.
        - At nunc multi absq; medico curantur. N.32.
        - Ergo medicina non est ars, sed fortuitum quid.
      - Solutum
        - Concedendo, multos absq; Medico curari, sed non absq; Medicina. N.33.
        - Retorquendo argumẽtum, & ostendẽdo Medicinã tum
          - Esse maximè. N.36. Ratiocinatio talis:
            - Quae ars multis praeter omnem expectationem atq; spem etiam sine artifice profuit, illam esse reuera constat.
            - At medicina multis etiam sine artifice profuit. N.34. Declarat: Quoniã fortuitò, non cõsultò, hũc uiuendi modũ sunt amplexi, quẽ eis medicus ex arte praescripsisset, si ei se cõmisißet. N.35.
            - Ergo Medicina maximè est.
          - Artẽ esse:
            - Ubi non rectum & rectum suos fines certos habent, ibi ars subest. Quae non habent, ibi subest ἀτεχνίη, Inertia. N.38.
            - At in fortuita ista sanatione (quod negari nõ potest) rectũ & non rectũ in remediorũ adhibitione certos habẽt fines, cùm illud profuisse ad sanitatem, hoc obfuisse, sensus testimonio deprehenderint. N.37. Ergo.
  - Fortunae esse, Id tali diluit ratiocinatione ex superiorib. ducta:
    - Si curatio absque Medico facta, temerè licet adhibitis, certis tamẽ remedijs, & certũ effectũ praestantibus, nec alijs quàm quib. Medici utũtur, perficitur, fortuita dici nõ debet, sed artificiosa. N. 41. Consequentiã probat:
      - Quod non est, nullius causa esse potest, ut sit, neq; etiam sanitatis.
      - At uerò
        - τὸ αὐτόματον non est. N. 42. Ostenditum à
          - Fine:
            - Quicquid est, uel fit, finem habet certum, propter quem fit uel factum est. Nam & operatio ipsa, & ipsius opus, finem habet certum, cùm natura & ars naturae aemula nĩl faciant frustra. καὶ οὐ τὸ διὰ τί, reperitur scilicet aliud διά τι. Quandoquidem ut fines sunt tẽpore & dignitate uarij, ita prior in posteriorem refertur. Quod exemplo artiũ in Ethicorum procemio docet Philosophus.
            - Αὐτόματον uerò finem non habet certum. Ergo.
          - Cognitione:
            - Quod est reuera, eius substantia sub sensum cadit aliquo modo,
            - Αὐτόματον aũt sub sensum non cadit sua substantia, sed solo nomine. N. 44. Quod suprà n. 8. & 9. de Non ente etiam dixerat. Com. de Alimento τὸ αὐτόματον intelligit, illud quod à uolũtate hominis pẽdet. Ergo.
        - Ars medica est. N.45. tum quia
          - Finem habet certum.
          - Sensu esse deprehenditur.
      - Ergo αὐτόματον nequit esse causa curationis: sed ars potius.
    - At illud esse ostendit tum in remedijs
      - Naturalibus, ut sunt ea quae aluum lubricant uel sistunt. Per Anthypophoram. Quoniã haec talia naturae, non artis, munera uidentur esse, idcirco si quis in illa fortuitò incidat, non artis sed naturae instrumentis se sanatum suspicabitur. Ergo ex hac unica remedij specie parum fortasse conuinceretur. Num. 39.
      - Artificialibus, quibus Medicus ex arte utitur, ut est Chirurgia & Dieta. Quorum cùm nullum sit, quin aliquando etiam absq; Medico profuerit aegro, aeger qui fortuitò in illa incidit, instrumentis artis fortuitò se curatum dicet. N. 40.
    - Ergò fortuita dici non debet, sed artificiosa, hoc est, per eam artem facta, quae uerè est, & ad certos fines refert omnia. Num. 46. Huc refer etiam ea quae Com. de Locis in homine, sub finem, de Medica fortuna disputantur.

D. Obiectionē cōfutat, ostendendo Morbos quosdā suscipere

- Contra artem esse, cùm nihil in ijs laude dignū præstare ars poßit. Et quidem aduersarios
  - Ironicè scommate excipit: Fortè eos qui hæc obijciunt, cùm elleboro maximè indigeant, medicis succensere, ipsorum curam suscipere detrectantibus, tanquam deploratorum. N. 54.
  - Ratiocinatione sic urget:
    - Qui arti aliquid ab arte alienum imponit, stultus est & demens, non minus quàm is qui à natura aliquid non naturale efflagitaret. μανίῃ laborat, quæ potius ad ἀνοίην natiuam, quàm ad ἀμαθίην aduētitiam referri debeat. N. 55. Sic etiā suprà n. 3. κατεγγελίην φύσιος & ἀτεχνίης opposuit.
    - At qui medicum quosuis morbos etiam incurabiles aggredi uolunt, recusantem aggredi reprehendunt, arti id quod ab arte alienū est imponunt. Ostēdit:
      - Quod organis artis effici & præstari potest (siue illa à natura sola pendeant, siue artis insuper præparationem flagitent. Sic medica instrumēta respectu Efficientis diuiduntur.) id arti est consentaneum: uti naturale id, quod à natura effici potest naturaliter agente. N. 56.
      - At morbi quidā organis artis superari nequeunt. N. 57. Ostendit exemplo morborū, qui medicamēta flagitant
        - Caustica, neq; tamen igni, qui inter caustica principatum obtinet, uinci possunt. Proinde pro deploratis habendi. N. 58.
        - Quæuis alia, quibus quando non cedunt morbi, rectè licet & methodicè adhibitis, non in medicum, sed in morbi contumaciam referenda est causa. N. 59.
      - Ergo morborum quorundā aggreßio non est arti consentanea.
    - Ergo qui medicum iubent quosuis morbos aggredi, uti laudantur à stultis suiq; similibus, ita à cordatis artisq; peritis, qui ut ijs etiam quæ ab arte præstari possunt tantùm uacent, satis superq; habent quod agant, irridentur. N. 60.
- Secūdùm artem quidē esse, cùm ij artis curam per se non recusent: uerūtamē cur medicus in ijs aggrediēdis & suscipiendis tardior sit, partim ægri imperitiam esse in causa, partim morbi naturam, quæ medico sese per signa tardius manifestat. Quod ipsum tum
  - Proponit:
    - Omnis ars quæ fine suo frustratur, uel culpa artificis uel culpa subiecti defectū patitur. N. 61.
    - At medicina est ars.
    - Ergo medicina uel culpa artificis uel culpa subiecti defectum patitur.
  - Declarat. In reliquis artib. hoc uerū esse, alterius est loci ostendere: in Medicina uerò loci præsentis. N. 62. Proinde Morborū diuisionē instituit. N. 63. Quā Herodotus quoq; Hippocratis coætaneus habet lib. 2. de Aegyptijs loquēs, apud quos plena sunt medicis omnia, cū alij oculis, capiti, dētib. alij occultis morbis medeantur. Quod H. Mercur. lib. 2. Var. Lect. 8. annotauit. Morbi .n. alij sunt
    - Manifesti, φανερὰ, δῆλα, ἢ ἐκ ἐν δυσόπτῳ [illegible] νοσήματα, qa facilè cognoscūtur, & propter signa à manifestis symptomatis desumpta, & propter causas euidentes (ὧν τι ἑκάστῳ ἢ παρεούσῃ ἢ ἀπεούσῃ τοιαύτη ἐστι, scilicet διάθεσις, uel potius τοιαῦτα ἐστὶ νοσήματα.) pauciores tamē numero. illi nimirū, qui circa exteriores corporis partes cōspiciūtur & tangūtur (τὰ ἐξανθεῦντα, quæ in extima superficie cutis efflorescunt, hoc est, absq; ulla læsione partis uel colore uel læuitate tātū uitiū subesse indicāt, et à quib. ceu floribus futuri fructus argumētū sumere poßis.) ἢ οἰδαίνοντα (qui nō efflorescūt tātū, sed in ipsa cute fruct⁹ iā proferūt: (cuiusmodi sunt uulnera, ulcera, tumores, fracturæ.) N. 65. Metaphora cōsideratiōe digna. Morbus arboris instar, radice, caudice, ramis cōstare uidetur: proferre aūt folia, flores, fructus: propagari, uel per semē, uel per uiuiradicē, uel per taleas: ali humore alimētari & spiritu: tolli deniq;, nō tā decußis florib. fructib. folijs, quā amputatis ramis, succiso stipite, perēpta effoßáue radice. Sub finem uocat εὐδιόρθωτα, q. facilius curari poßint quā occulti. Nā cū ipsimet sensui sunt expositi, tū medicamētorū quæ adhibētur operatio sensui similiter exposita est. Et ppterea uulgò etiā Chirurgia omniū medicinæ operū gratißima esse solet. Sic infrà num. 107. subiectum mechanicū εὐεπανόρθωτον uocat, tum quia ipso sensu cognosci potest quale sit, tum quia citra periculū tractari potest. In his ergo &
      - Aeger, qui primo statim incursu uim morbi sentit, medici opē promptè implorabit.
      - Medicus curam in tempore suscipiens, ἀναμάρτητον se præstabit. N. 66. Id qua ratione cōsequatur, per Resolutionem ostendit:
        - Ἀναμάρτητος erit medicus, nō qa facilis sit cognitio & operatio horū morborū, sed quoniam quid & quomodo agendū, sensus & rationis beneficio inuenit. N. 67.
        - Inueniet aūt, non si uelit, sed si poßit. N. 68.
        - Poterit autē, si & à natura & doctrina probè fuerit instructus doctus scilicet et diligens. N. 69.
        - Ergo ἀναμάρτητος erit medicus is qui doct⁹ est & diligens. Num. 70.
    - Occulti. Vide signum E.

E. Mor-

E. Morbi occulti, ἄδηλα ἐν ἀνθρώπῳ λεγόμενα. N. 64. Plures numero. Sub finem uocat ... quòd minus facilè curētur, quàm manifesti, quandoquidē non sensu oculorū, ut in Chirurgia, sed ratiocinatione tantùm, effectus remediorū cōprehēdi potest. Hi rursus morbi uel ut incurabiles nō suscipiuntur à medico, uel tanquā curabiles suscipiuntur. Declarat ergo horū morborū tum

- Naturam, secundùm
  - Rem ipsam. Internam & occultam corporis partem affligunt, circa illam hærent, nimirū circa ossa, aut ea quæ ossa circumstant, utputa circa carnem, uenas, neruos, arterias, ligamēta, quatenus scilicet internę quędam capacitates sunt, excrementorum receptacula. In genere uocat, τὰ περὶ τὰ ὀστέα καὶ τὴν νηδὺν. N. 72. Declarat inde singillatim. N. 73. Nam Νηδὺς, hoc est uenter siue capacitas ista interna, recipit partim ea quæ corpori sunt
    - Peregrina. Sic duæ νηδύες sunt, N. 74. altera quæ
      - Alimentum recipit & concoquit, Ventriculus.
      - Excrementum primum expellit, Intestina.
    - Familiaria. Sic uariæ sunt partium corporis inter se commissarum νηδύες. N. 75. Ex similaribus partibus inter se cōnexis dissimilares consurgunt, quas propter functionum compositarum præstantiam eximiè Organicas appellant. Has proinde ἀσυμφύτους hîc uidetur appellare, quòd συμβολὴν tantùm (ut paulo pòst n. 78.) non autem σύμφυσιν habeant. Similaris ecōtrà quælibet ipsa sibijpsi est σύμφυτος, cùm similis per omnia substātiæ et ὁμογενὴς sit. Vt ergo quàm maximè similaris quælibet pars suum internum uentriculum concoctioni tertiæ inseruientem habeat, & proinde in eam quoque internus & occultus morbus cadere possit: multò tamen clarius id in dissimilaribus patet, in quibus multæ iam νηδύες concurrunt, cùm præter similarium singulos uentres, ipsa dissimilarium coagmentatio uideatur uētriculum quendam constituere. Νηδύας proinde facit alias in partib. dissimilaribus inter se commissis tum
      - Sanguineis atq; rubris. ijsq; rursus uel
        - Εὐσαρκέσι, Carnosis, quæ carne propriè dicta, Musculo scilicet, abundant. Qualis est, Brachium, Femur, Sura. Nam quælibet harū partium ex similaribus uarijs sed ἀσυμφύτοις constat, ex musculis scilicet, ut ductu, sic substantia & ligamento differentibus, & cōmissis tantùm, atq; contiguis, non autem connatis & continuis. Inter quas cōmissuras spaciū si quod datur mediū, in sanis quidē aere plenū est, in ægrotantib. uerò ichore. N. 76. Πνεῦμα hîc uocat, quod com. de Medico n. 73. Νοτίδα, Vaporē. ἰχῶρα ibidem ῥεῦμα appellat.
        - Ἀσαρκέσι, Non carnosis, nullā musculosā carnem habētibus, sed suā propriam. Viscera nimirū. N. 77. Vt est in uentre
          - Superiore, ἐν τῷ τῆς κεφαλῆς κύκλῳ, Cerebrum.
          - Medio, quem Νῶτον uocat, Pulmo & Cor.
          - Infimo, Hepar, Lien, Renes. Θώρηκα appellat, ἀπὸ τοῦ θωρήσσεσθαι, quòd perpetuo cibo & potu ueluti inebrietur. Veteres alioqui totū interstitium à capite ad pudenda thoracē dixere, quòd eā partem milites maximè armis tegerēt. Posteriores partem trunci mediam, in qua cor & pulmo. Gal. ad Glauconem.
      - Spermaticis & albis tum, N. 78.
        - Mollibus, ut sunt Venæ, Arteriæ, Nerui, Ligamēta, qbus ossa colligātur inter se.
        - Duris, Ossib⁹.
        - Namq; partes istæ singulæ & per se concauæ sunt, & insuper in commissuris mutuis suas ueluti θαλάμας, hoc est, loculos & penetralia habent, mucore plena. N. 79. Mucorē hunc appellat ἰχῶρα, è uulnere articuli promanantem. At com. de Principijs n. 89. σίαλον uocat, de Locis in homine n. 57. μύξαν. ὑπάφρον subspumosum, hoc est spumea materia plenum. ὑπόφορον cauernosum. illud contenti, hoc continentis respectu.
  - Nomen, scilicet cur ἄδηλα dicantur. Vide signum ✣
- Cognitionem & aggreßionem & successum. Oportet enim in his morbis non minus, imò magis quàm in superioribus illis, Medicū & ingenio & industria præditū esse. N. 71. Medicus artifex est, ergo non tantùm sensu, sed etiam recta ratione nititur. Proinde prius consultat de agendis, posterius agit. Atq; ita in hisce etiam se ἀναμάρτητον præstabit: quantum scilicet & ægrotantis natura, & natura morbi cognitu difficilis admittit: cùm prius cognoscere oporteat methodicè, quàm methodicè agere poßit. Vide signum F.

43 Ἄδηλα νοσήματα

- Intelligimus *ratione Subiecti, quod sub sensum oculorum non cadit.* N. 80.
- Non *intelligimus ratione* Artificis, ὅτι ἄδηλα ἀκρατήκεν, quòd *medici omnem curam & cognitionem subterfugiant:* ἀλλ' εἰ δυνατὸν ἀκρατήτω, *sed quantum licet & cognoscantur & curentur.* N. 81. *Declarat. Tantum licet, quantum concedit & natura*
  - Aegri, *hoc est mores: quoniam morbum occultum uel negligit, uel saltem non intelligit, neq; medico, ut maximè cupiat, occultum suum malum indicare potest.* N. 82.
  - Medici, *hoc est, artis methodus.* N. 83. *Declarat in specie. Nititur enim duobus* κριτηρίοις; *Sensu scilicet & Ratione: quorum utrunq; & laboris multi est, et lõgi temporis.* N. 84. *Et quidem*
    - Sensus *prior est, & maximè naturalis.*
    - Ratio *posterior, inprimis arte nititur: cùm, quæ oculorũ corporis obtutum effugiũt, mentis oculis apprehendere sit necesse.* N. 85.

F.
Ostendit, *ergo cognitionem morbi impediri (& per consequens etiã operationẽ) non Medici culpa, sed culpa naturæ tum ægri tum morbi.* Nu. 86. *Per Naturam*

- Aegri *intelligit partim imperitiam, partim negligentiam eius, ob quam morbus in tempore neq; cognoscitur, neq; iudicatur. & ita fit, ut prius morbus ægrũ conficiat, quàm medicus auxiliũ ferre possit. Ostendit ergo Hipp. hanc ægri naturam, qui uel imperitia uel negligentia pereat, impedire medici ipsius tum*
  - Cognitionẽ, *quia nõ satis in tempore morbũ cognoscit, ab ægro non instructus. Deducit.* Nam
    - Aeger *occulto morbo laborãs, et solo sensu doloris & imbecillitatis se laborare animaduertens, morbũ hunc suũ cognoscere*
      - Sensu *nequit.* N. 87. *Videlicet neq; sensu*
        - Visus *per se.*
        - Auditus *ab alio, nisi ille medicus sit.*
      - Ratione
        - Cupit. N. 88.
        - Neq. *Et hanc imperitiam æger ipsemet tum*
          - Verbis *detegit, quãdo Medico morbum suum narrans, non se scire, sed opinari inquit, talem uel talem affectionem esse: & propterea etiam cùm essentiam morbi exprimere nequeat, crebris similitudinibus utitur.* N. 89.
          - Opere *prodit, tali argumento:*
            - Si *æger morbum cognosceret, medici curæ se non committeret.* N. 90. *Consequentiã probat: Eiusdem enim artis est morbi causas effectrices & curatrices nosse.* N. 91.
            - At *non hoc.*
            - Ergo *nec illud.*
    - Medicus *ob hanc ægri imperitiam in cognoscendo tardior erit.* Num. 92. Nam
      - Sẽsu *nequit cognoscere nec*
        - Visus, *quia non fuit præsens.*
        - Auditus, *ab ægro imperito,* ἐκ τῶ ἐξαγγελλομένων.
      - Ratione *cogitur sensuum defectum supplere, & signa quædam alia, quibus in occulti morbi cognitionem ueniat, corradere. Vti mox docebitur.*
  - Operationem, *siue curationem, ut aggredi non ausit propter diuturnam morã iam desperatos. Vide signum G.*
- Morbi *intelligit Loci affecti obscuritatem, eamq; explicat, comparatione reliquarum artium factiuarum. Vide signum H.*

G.
In Morbis desperatis nõ aggrediendis ars medici non debet accusari, quòd nolit id quod non potest: sed natura corporũ, hoc est, ipsius ægri. N. 93. Declarat, & ostendit causam, cur Medicus hosce morbos non suscipiat curandos,

- Esse in Aegro. Videtur Resolutione mutilata uti tali:
  - Morbus occultus sensu primùm cognoscitur à Medico.
  - Sentiens autem medicus morbum, cupit auxilium ferre. N. 94.
  - Auxilium ferre nequit, nisi morbum prius cognoscat. N. 95. Cognitio enim conducit tum
    - Theoriæ, ut prudenter, non temerè, uideatur ad morbum accessisse. μὴ τόλμῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ.
    - Praxi, ut benignè, non uiolenter, ut naturæ minister, non autem hostis, morbum aggrediatur. ῥαστώνῃ μᾶλλον ἢ βίῃ.
  - Cognitio temporis moram requirit: uti ex superioribus constitit. Nam æger & antequam medico se committat, dolet, & postquam se commisit: nequit tamen medico indicare malum suum. Proinde cogitur medicus alia signa corrogare, & sua diligentia & arte supplere ægri uel negligentiam uel imperitiam.
  - In hac temporis mora ægri natura à morbo uel
    - Non superatur, sed, donec à Medico cognoscatur, ualidè contra morbum pugnat. Cuius quidem morbi rectè cogniti curatio à Medico suscipi potest atq; debet. N. 96.
    - Superatur, aut propter ægri negligentiam medicum contemnentis, aut propter morbi celeritatem eundem anteuertentis. Nu. 97. Declarat. Nã quando morbi uehementia curationem
      - Non anteuertit, morbus non dicendus est Velox, etiamsi acutus sit, quia æquè uelox est curatio. N. 98.
      - Anteuertit, Velox est dicẽdus morbus. N. 99. Anteuertit aũt, uel quia morbus in tempore cognosci & curari
        - Non potest, quoniam in occultis partibus latens, tardè cognoscitur: qui tamen, quatenus acutus, ne leuem quidem patitur moram. Διὰ τὴν τῶν σωμάτων ταχύτητα. N. 100.
        - Potest, sed propter ægri negligentiam morbi principium & augmentum negligitur in Acutis: in uigore demũ medici auxilium imploratur. In Chronicis, quo tardior est morbi motus, eo etiam negligentior æger. N. 101.
  - Ergò morbus occultus uel ob ægri negligentiam, uel ob morbi uiolentiam incurabilis redditur.
- Non esse in Medico. Si homines isti æqui essent censores, medicorum in occultis morbis tum
  - Aggrediendis & curandis felicitatem magis admirarentur, in quibus artis præstantia eximiè cognoscitur, tum quoad cognitionem, tum quoad curationem, quòd tot impedimenta & ratione morbi & ratione ægri superauerit. N. 102.
  - Non aggrediendis prouidentiã minus reprehenderent, in quibus cognitioni tantùm locus est, non autem curationi: idq; ob ægri, non ob medici, culpam. Et econtrà eorum, qui desperatos aggrediuntur, temeritatem damnarent, tantum abest, ut laudaturi sint. N. 103.

H.

Ostendit Hippoc. ex morbi natura curationis tarditatem prouenire, non autem à Medici uel imperitia uel pusillanimitate, licet non accedat ægri natura, hoc est, licet ille statim ad medicum accedat, & quantum potest malum suum indicet. Morbum autem intelligit, quatenus in corpore humano tanquam in subiecto occultas agit radices. Morbi profligatio Medici operatio est. Operari nequit nisi cognoscat. Cognitio multo eget tempore & labore. Quod ut demonstret, reliquarū artium mechanicarum (nam & Medicina, quo ad operationē, mechanica esse uidetur: quæ respectu cognitionis philosophica est) comparatione utitur, & ἐγχείρησιν

- Artium mechanicarum quarumuis facilem esse ait, si cum arte conferātur medica: ueluti per Anthypophorā illis occurrens, qui hinc à simili argumentari potuissent. N. 104. Facilis est mechanica tum quo ad
  - Cognitionē materiæ, circa quam & cum qua operatur: μεθ' ὧν, καὶ ἐξ ὧν δημιουργεῖ. Nā
    - Subiectum est εὐεπανόρθωτον, quod ab artifice ipso sensu cognosci potest, quale sit, tractabile néc ne: atq; etiam citra periculum tractari potest. Vt est Corium, Lignum, Metallum. N. 106.
    - Instrumentum, quo instructus artifex operatur (quod ipsum, licet improprié, Materia quoq; dicitur mechanica, cùm alioqui ad Efficientem referatur) siue Naturale sit, ut ignis, siue Artificiale, ut malleus, incus, quando adest, poterit citra impedimentum artifex illud adhibere suo tempore. N. 105.
  - Operationē, ad quam concurrit tū
    - Essentialiter, Modus adhibendi πῶς δεῖ, μὴ ὑπερβατῶς, ut quomodo & quo ordine decet & subiectum & instrumenta omnia tractentur. N. 107.
    - Accidentaliter, Tempus ipsum. Celeritas in operando, etsi non est semper necessaria, tamen semper laudatur. Calceus siue decem diebus siue una hora conficiatur, ex æquo erit calceus: sed huius artificis mora uituperabitur, illius promptitudo laudabitur. N. 108. ἀλλ' ὅμως προτιμᾶται, subintellige τὸ ταχύ.
- Medicam difficilem esse ostendit tū quo ad
  - Cognitionem, quam non nisi multo tempore & labore consequi potest. Πίστις χρόνιος. Nam ut N. 118. Concludit, ἕτερα πρὸς ἑτέρων καὶ ἄλλα δι' ἄλλων ἐστὶ τά τε διιόντα, τά τ' ἐξαγγέλλοντα. paucis multa complectens: nimirum & Signa, quæ cognitioni inseruiunt, τὰ ἐξαγγέλλοντα, & Instrumenta, quæ actioni, τὰ διιόντα, quæ corpus peruadunt, in illud agendo. Variant autem tum respectu alterius, ad quod referuntur, ἕτερα πρὸς ἑτέρων: tum per se, materia nimirum & forma & efficiente suo; ἄλλα δι' ἄλλων. Sic namque Instrumenta differunt & Respectu corporis cui adhibenda sunt, utputa uel toti uel parti: & Per se, quo ad materiā diuersam, quoad formam, quo ad efficientem, si scilicet uel ab ipsa natura, uel à medico adornentur. Signa itidem differunt primùm Respectu signati tum essentialiter considerati (secundùm materiam, alia thoracis, alia uentris: secundū formā, uel intemperiei, uel uitiatæ compositionis) tum accidentaliter, præsentis, præteriti, futuri: salubris, insalubris: acuti, chronici: æstiui, hyberni morbi. Differūt item Per se, cùm uel ad Actiones læsas uel ad Passiones immutatas referantur. Vide signum I.
  - Operationem. Nam quo ipsa πίστις χρονιωτέρα est, hoc est, quo plus tēporis cognitio sibi uēdicat: eo ipso ἐγχείρησις βραχυτέρα euadit, minusq; tēporis curationi superest: ut nisi natura ægri sufficiat, quo ad morbus occultus rectè cognoscatur, prius æger morbi uiolentia pereat, quàm Medicus ad curandum accedere poßit. N. 119. Hunc sensum subesse ipsa docet methodus. Alioqui ad tritum illud accōmodari posset, βουλεύτεον βραδέως, πρακτέον ταχέως: hincq; adeò aphorismus elici, πίστις χρονιωτέρα ἐγχείρησιν βραχυτέραν παρέχει. Morbus optimè, longo licet tēpore, cognitus, breuiorē & expeditiorē utplurimùm curationē præstat. Corn. βραδυτέραν legit. Et tum sensus erit: Cognitio tarda tardā quoq; curationem facit: & uicißim cognitio uelox celerem quoq; curationem. Neq; enim nisi cognitus morbus curari ex arte potest.

I. Osten

I. Ostendit hāc cognitionis difficultatem tū quo ad

- **Subiectum**, quod non est ἀνεπανόρθωτον. Nā cùm morbus interius in corpore lateat, sub sensum non cadat, neque cognosci queat τῇ αὐτόψει (id est, sensata inspectione. An ἡ τῶ αὐτῶ ὄψις. an αὐτόπτης ὄψις? Quam suprà num. 81. uocat ὀμμάτων ὄψιν. Videntur autem ea, quæ parenthesi inclusa sunt, τὰ ταῦτα w. i. og. interpretationem αὐτόψεως marginalem continere, quæ postea in contextum illata fuerit) sed ratione tantùm: & arte & tempore indiget, ut σύμμαχα συνεργὰ, id est, cognitionis subsidia ad actionem conferentia inueniat, Signa uidelicet. N. 109. Quæ considerantur tum
  - **Simpliciter**, ut sunt symptomata & accidentia quæ sequuntur uel corporum
    - **Formam**, Actiones scilicet læsæ, quæ comitantur Facultates. Innuit per φωνὰς λαμπρότητα & βραδυτῆτα, ex una specie reliquas intelligens. N. 110.
    - **Materiam**: et quoad locū uel
      - In corpore manent, ut Qualitates mutatæ omnium generum, usiles, audibiles, olfactiles, tactiles.
      - Extra corpus expelluntur, ut Excrementa mutata, per quasuis partes, ῥεύματα, πτύσματα, quæ uel substantia, uel quantitate, uel qualitate à naturalibus differant. N. 111.
  - **Respectiuè**, respectu eius quod significant, ὧν σημεῖα ταῦτα. Nu. 112. Siue consideretur signatū ipsum
    - **Essentialiter** tum
      - **Materialiter.** Sic cognoscuntur ex signis tum Morbi quarumuis partium, tum Symptomata, tum Causæ.
      - **Formaliter.** Sic uel sunt Salubria uel insalubria uel Neutra signa.
    - **Accidētaliter**, respectu tēporis. Sic signa alia sunt rerū
      - **Præteritarū**, ἀναμνηστικά.
      - **Præsentium**, τῶν παρόντων, Diagnostica.
      - **Futurorum**, τῶν μελλόντων, Prognostica.
- **Instrumentum**, quo utendū est ad morbi profligationem. Instrumentorum cognitio non simplex nec unius est generis, ex Intentionibus & Indicationibus & Coindicationib. curatiuis pendens, & Ἀνάγκας inueniens, quibus natura cogatur cōtra morbum insurgere. Nam signis certis instructus artifex curationem aggredi uidetur, hoc est, naturā (quæ sola morbos curat) ἀναγκάζειν, ut coacta faciat ea, quæ alioqui spōte uel
  - **Nō facit.** Sic V. G. quando è signis quibusdam cognoscitur aliquid quod fieri debet, & à natura tamen non fit: indicatur medico naturam ad id agendum esse incitandam. Quando ipsa ἐκ φύσιος per se, remedijs oportunè adhibitis ἐς τὸ μεθιέναι excitanda erit, ut unà cū medicamēto suū faciat officium. Num. 113. Quando igitur signis deprehendit
    - **Materiam** morbificam in corpore, Pituitam puta crassam, abundare, sic ratiocinatur. Quod crassum est, incidendum uenit. Incisio autem fit à calore incidente. Calor alimentis consimilem facultatem habentibus excitatur. Ergo crassus humor incidentibus alimentis præparandus. Atque ita per Resolutionem instrumentum ipsum, quo uti debet, colligit. N. 114.
    - **Symptoma**, Anhelationem scilicet, ægrum molestare, Resolutione similiter inuenit instrumentum. Anhelus est spiritus, quia non est liber. Non liber, propter thoracis repletionem ab humore factam. Humor iste à calore incidendus, à spiritu euacuandus. Spiritus tum alijs, tum cursu & ascensu arduo promouetur. Ergò Anhelatio cursu & ascensu arduo curabitur. N. 115. Metaphora à iudicijs sumpta. Anhelatio accusat hominem de morbo interius latente. Ars oportunis remedijs cogit ἐκκατηγορεῖν, accusationem omnē consumere, & ab ea deinceps desistere: cùm curato morbo etiam symptomata tollantur.
  - **Facit**, sed diminutè & imperfectè facit (quod est ἀνιέναι, remissam, debilē, languidam esse.) Sic V. G. quando signis quibusdam intelligit naturam tentare euacuationem, sed auxilio indigere: auxilium ad id accommodandum colligit. Nam si excretionem moliri intelligatur per
    - **Sudores** (ex uaporatione calida per uniuersum corpus facta) sudorē cientibus uti monetur. N. 116.
    - **Vrinam** (ex ijs quæ per uesicam excernuntur coniectura sumpta) diuretica exhibenda cōijcit: quorum calore ea quæ, calorē febrilem in corpore fouent, eliquentur, eliquata expellantur. N. 117.

K.

Concludit *disputationem præsentem, & paucis repetit certaminis atque probationis præcedentis tum*

- **Materiã**, *hoc est, Quid hactenus demonstrauerit: nimirum Medicinam artem esse certam tũ respectu morborum*
  - *Εὐδιορθώτων, qui etsi facili negocio curari possunt, non tamen temerè, sed methodicè à Medico curantur: & non minor in his ars est (λόγ☉ ἄπορ☉ εἰς ἐπιτυχίην) quàm in curatu difficilibus. N. 120. Superius uocauit εὔδηλα νοσήματα, à cognitionis facilitate.*
  - *Οὐκ εὐδιορθώτων, curatu difficilium. Superius uocauit ἄδηλα νοσήματα, à cognitionis difficultate. Hosce igitur morbos si Medicus artificiosa coniectura deprehendat esse*
    - **Incurabiles**, *cum certa desperatione, ut Celsus loquitur, prudenter eos non aggreditur. N. 121. sed Prognosticis relinquit. Quod 2. Aphor. comment. 29. Gal. repetit. Celsus libro 11. cap. 9. prudentis medici esse interpretatur, eum qui seruari non potest non attingere, nec subire speciem eius ut occisi, quem sors ipsius peremit. At humanitatis & naturæ occultæ potentiæ memor Auicenna, etiam deploratis, ita uolentibus, adesse iubet, et simulatione saltẽ prodesse, uel conualituris, ut si præter omnem spem interdum euadant, naturæ motus adiuuetur: uel morituris, ne inhumanitatem medico obijciant, sed uoluntate eius perspecta, mortem, quæ nulla humana ope effugi potuit, æquiore ferant animo.*
    - **Curabiles**, *sine certa desperatione, curandos suscipiet, & in eorum cura ἀναμάρτητον sese præstabit, nullum errorem committendo. N. 122.*
- **Formã**, *hoc est, Quomodo demonstrauerit. πίστις siue probatio, quòd medicina sit ars, & ars uera, duplex est (prout etiam duo sunt Medici ἰατρεῖα, Ratio & Sensus) altera διὰ*
  - *λόγων, διανοητικὴ, rationibus ueritatem demonstrans. Quæ Ἀπόδειξις appellari propriè potest, & respectu eius qui discit, ἀκρόασις, cùm auditu percipiatur. Talem nos in hoc commentario sumus amplexi. Nu. 123. Sed hæc ipsa rursus duplex est. Altera Rationibus instructa, altera Similitudinibus. Illa erga doctos, discendæ artis cupidos; hæc erga idiotas (quibus γνωστὰ λέγειν oportere, sequente comment. n. 12. asserit, eosq; com. Præceptionum n. 127. λόγοις ἐκ μεταφορῆς διαζηλοῦν ait) utendum.*
  - *Ἔργων, αἰσθητικὴ, uiuis exemplis ueritatem ostendens. Quæ Ἐπίδειξις hic propriè uocatur ab Hippoc. & respectu eius qui discit, αὐτοψίη, cùm inspectione oculari nitatur. Paulo antè διαόψιν. Eam sensuum testimonio nitentem ueri medici, non tam bene dicere quàm bene facere soliti, studiosè amplectuntur, ut hoc modo idiotis, non uerba sed facta considerantibus, artis certitudinem demonstrent. N. 124.*

HIPPO-

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΗΣ ΙΗΤΡΙΚΗΣ.
De Veteri medicina.

A QVOTQVOT [1] de medicina dicere aut scribere aggressi, fundamentũ suæ disputationis aut calidũ, aut frigidum, aut humidũ, aut siccum, aut quodcunq; tandem aliud supposuerũt, adeoq; compendij studio idẽ principiũ causæ morborũ atq; mortis in uniuersum uel unũ numero uel duo constituerunt: ut in multis quæ dicunt manifestò errasse deprehendantur: artis tamẽ nomine potissimũ reprehendendi ueniũt, quæ reuera est, qua omnes præ maximis utũtur, cuiusq; peritos artifices summopere colũt. [2] Sunt aũt opifices alij uiles, alij longè præstãtes. [3] Quòd sanè, si nulla esset B omnino medicina, neque uel obseruationes uel inuenta aliqua extarent, neutiquam contingeret: sed omnes æqualiter eius ignari & imperiti essent, casuque omnia ægrotorum negocia gubernarẽtur. [4] Nũc uerò res aliter se habet, & quemadmodũ reliquarũ omnium artium opifices multum inter se differunt, tum manu, tum mẽte, [5] sic etiã in medicina. [6] Quapropter non censeo ego ipsam suppositione indigere, uelut ea quæ sunt obscura & dubia, de quibus si quis dicere conetur, eũ necesse est suppositione uti. [7] Velut si C quis de meteoris, aut de subterraneis dicat, eorũq; scientiam profiteatur, tñ neq; dicenti, neq; audiẽtib. manifestũ satis fuerit, uera sint necne. Neq; .n. datur quid tale, ad quod rationes omnes referendo, certa scientia haberi queat. [8] Medicinæ autem iam olim omnia insunt, [9] & principium & uia inuenta est, per quam & multa & præclara longo tẽpore inuenta sunt, & reliqua deinceps inuenientur, dummodo quis idoneus fuerit, & iam inuentorum scientia instructus, hinc ad reliqua inuestiganda procedat. [10] Quicunq; uerò his omnib. reiectis ac reprobatis, alia uia aliaq; forma inquirere conatur, ut quàm maximè se quid inuenisse glorietur, fallitur tamen atq; D fallit. Neq; enim id fieri potest. [11] Ob quas autem causas fieri nequeat, ego demonstrare conabor, docens ac ostendens artem existere: ex quo deinde palàm fiet, impossibile esse aliquo alio modo inueniri.

[12] Videtur autem mihi eum, qui de hac arte dicturus sit, uulgo ac plebeis hominibus quàm maximè nota dicere oporte-

A ΟΚΟΣΟΙ [1] ἐπεχείρησαν περὶ ἰητρικῆς λέγειν ἢ γράφειν, ὑπόθεσιν σφίσιν αὐτέοισιν ὑποθέμενοι τῷ λόγῳ, θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ὑγρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ἄλλ' ὅ, τι ἂν ἐθέλωσιν, [2] ἐς βραχὺ ἄγοντες, τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτίης τοῖσιν ἀνθρώποισι τῶν νούσων τε καὶ τοῦ θανάτου, καὶ πᾶσι τὴν αὐτὴν, ἓν ἢ δύο προθέμενοι· ἐν πολλοῖσι μὲν καὶ οἷσι λέγουσι καταφανέες εἰσὶν ἁμαρτάνοντες· μᾶλλον δὲ ἄξιον μέμψασθαι ἀμφὶ τέχνης ἐούσης, ᾗ χρῶνταί τε πάντες ἐπὶ τοῖσι μεγίστοισι, καὶ τιμῶσι μάλιστα τοὺς ἀγαθοὺς χειροτέχνας. [2] εἰσὶ δὲ δημιουργοὶ οἱ B μὲν φλαῦροι, οἱ δὲ πολὺ διαφέροντες. [3] ὅπερ, εἰ μὴ ἦν ἰητρικὴ ὅλως, μὴ δ' ἐν αὐτῇ ἐσκέπτο, μή δ' εὕροιτο μηδὲν, οὐκ ἂν ἦν· ἀλλὰ πάντες ἂν ὁμοίως αὐτῆς ἄπειροί τε καὶ [b] ἀνεπιστήμονες ἦσαν, καὶ τύχῃ πάντα τὰ τῶν καμνόντων διῳκεῖτο. [4] νῦν δ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τεχνέων πασέων οἱ δημιουργοὶ πολλὸν ἀλλήλων διαφέρουσι κατὰ χεῖρα καὶ κατὰ γνώμην, [5] οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ ἰητρικῆς. [6] διὸ οὐκ ἠξίουν ἔγωγε κενῆς αὐτὴν ὑποθέσιος δεῖσθαι, [7] ὥσπερ τὰ ἀφανέα τε καὶ ἀπορεόμενα, C περὶ ὧν ἀνάγκη, ἤν τις [c] ἐπιχειροίη λέγειν, ὑποθέσει χρῆσθαι. [7] ὃ περὶ τῶν μετεώρων ἢ τῶν ὑπὸ γῆν εἰ λέγοι τις, καὶ γινώσκοι ὡς ἔχει, οὔτ' ἂν αὐτῷ τῷ λέγοντι, οὔτε τοῖς ἀκούουσι δῆλα ἂν εἴη, εἴτε ἀληθέα ἐστὶν, εἴτε μή. οὐ γάρ ἐστι πρὸς ὅ, τι χρὴ ἐπανενέγκαντα εἰδέναι τὸ σαφές. [8] ἰητρικῇ δὲ πάντα πάλαι ὑπάρχει, [9] καὶ ἀρχὴ καὶ ὁδὸς εὑρημένη, καθ' ἣν καὶ τὰ εὑρημένα πολλά τε καὶ καλῶς ἔχοντα εὕρηται, ἐν πολλῷ χρόνῳ, καὶ τὰ λοιπὰ εὑρεθήσεται, ἤν τις ἱκανός τε ὢν, καὶ τὰ εὑρημένα εἰδὼς, ἐκ τούτων ὁρμώμενος ζητέῃ. [10] ὅστις δὲ ταῦτα ἀποβαλὼν καὶ ἀποδοκιμάσας πάντα, ἑτέρῃ ὁδῷ, καὶ D ἑτέρῳ σχήματι ἐπιχειρέει ζητέειν, καὶ φησί τι εὑρηκέναι, ἐξηπάτηται, καὶ ἐξαπατᾶται. ἀδύνατον γάρ. [11] δι' ἃς δὲ ἀνάγκας ἀδύνατον, ἐγὼ πειράσομαι ἐπιδεῖξαι, λέγων καὶ δεικνὺς τὴν τέχνην ὅ, τι ἐστίν· ἐκ δὲ τούτου καταφανὲς ἔσται, ἀδύνατα ἐόντα ἄλλως πως εὑρίσκεσθαι.

[12] μάλιστα δέ μοι δοκέει, περὶ ταύτης δεῖν λέγοντα τῆς τέχνης γνωστὰ λέγειν τοῖσιν δημότησιν.

[a] ἐν βραχεῖ

[b] ἀνεπιστήμονες

[c] ἐπιχειρέειν

τησιν.[13] οὐ γὰρ περὶ ἄλλου τινὸς ὅτι ζητέειν προσήκει, οὔτε λέγειν, ἢ περὶ τῶν παθημάτων, ὧν αὐτοὶ οὗτοι νοσέουσιν.[14] αὐτοὺς μὲν οὖν τὰ σφέων αὐτῶν παθήματα καταμαθεῖν, ὥστε γίνεται καὶ παύεται, καὶ δι' οἵας προφάσιας αὔξεταί τε καὶ φθίνει, ἰδιώτας ἐόντας, οὐ ῥᾴδιον· ὑπ' ἄλλου δ' εὑρημένα καὶ λεγόμενα, εὐπετές.[15] οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἀναμιμνήσκεται ἕκαστος ἀκούων τῶν ἑαυτῷ ξυμβαινόντων.[16] εἰ δέ τις τῆς τῶν ἰδιωτέων γνώμης ἀποτεύξεται, καὶ μὴ διαθήσει τοὺς ἀκούοντας, οὗτος τοῦ ἐόντος ἀποτεύξεται.[17] καὶ διὰ ταῦτα οὖν οὐδὲν δεῖται ὑποθέσιος.

[18] τὴν γὰρ ἀρχὴν οὔτ' ἂν εὑρέθη τέχνη ἡ ἰητρικὴ, οὔτ' ἂν ἐζητήθη (οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἔδει) τοῖσι κάμνουσι τῶν ἀνθρώπων τὰ αὐτὰ διαιτωμένοισί τε καὶ προσφερομένοισιν, ἅπερ ὑγιαίνοντες ἐσθίουσι καὶ πίνουσι, εἰ μὴ κατ' ἄλλα διαιτωμένοις ξυνέφερε, καὶ μὴ ἦν ἕτερα τουτέων βελτίω.[19] νῦν δ' αὐτὴ ἡ ἀνάγκη ἰητρικὴν ἐποίησε ζητεῖσθαί τε καὶ εὑρεθῆναι ἀνθρώποισιν, ὅτι τοῖσιν κάμνουσιν ταὐτὰ προσφερομένοισιν, ἅπερ οἱ ὑγιαίνοντες, οὐ ξυνέφερεν, ὡς οὐδὲ νῦν ξυμφέρει.[20] ἔτι δ' ἄνωθεν ἔγωγε ἀξιῶ οὐδ' ἂν τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιτάν τε καὶ τροφὴν, ᾗ νῦν χρέονται, εὑρεθῆναι, εἰ ἐξήρκει τῷ ἀνθρώπῳ ταὐτὰ ἐσθίοντι καὶ πίνοντι βοΐ τε καὶ ἵππῳ, καὶ πᾶσιν ἐκτὸς ἀνθρώπου, οἷον τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα, καρπούς τε, καὶ ὕλην, καὶ χόρτον, [a] οἱ ἀπὸ τουτέων τε καὶ τρέφονται, καὶ αὔξονται, καὶ ἄπονοι διάγουσιν, οὐδὲν προσδεόμενοι ἄλλης διαίτης.[21] καί τοι τὴν ἀρχὴν ἔγωγε ἀξιῶ καὶ τὸν ἄνθρωπον τοιαύτῃ τροφῇ κεχρῆσθαι· τὰ δέ γε νῦν διαιτήματα εὑρημένα, τετεχνημένα ἐν πολλῷ χρόνῳ γεγενῆσθαί μοι δοκέει. ὡς γὰρ ἔπασχον πολλά τε καὶ δεινὰ ἀπὸ ἰσχυρῆς τε καὶ θηριώδεος διαίτης σώματα, καὶ ἄκρητα καὶ μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἐσφερόμενοι, οἷάπερ ἂν καὶ νῦν ὑπ' αὐτέων πάσχοιεν, πόνοισί τε ἰσχυροῖσι καὶ νούσοισι περιπίπτοντες, καὶ διὰ τάχεος θανάτοισιν. ἧσσον μὲν οὖν ταῦτα τότε εἰκὸς ἦν πάσχειν, διὰ τὴν συνήθειαν· ἰσχυρῶς δὲ καὶ τότε, καὶ τοὺς μὲν πλείστους τε καὶ ἀσθενεστέρην φύσιν ἔχοντας ἀπόλλυσθαι εἰκός· τοὺς δὲ τουτέων ὑπερέχοντας, πλείω χρόνον ἀντέχειν. ὥσπερ καὶ νῦν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν βρωμάτων οἱ μὲν γὰρ ῥηϊδίως ἀπαλλάσσονται, οἱ δὲ μετὰ πολλῶν πόνων τε καὶ κακῶν.[22] διὰ δὴ ταύτην τὴν χρείην, καὶ οὗτοί μοι δοκέουσι ζητῆσαι τροφὴν ἁρμόζουσαν τῇ φύσει, καὶ εὑρεῖν ταύτην, ᾗ νῦν χρώμεθα.[23] ἐκ μὲν οὖν τῶν πυρῶν βρέξαντες καὶ πτίσαντες ταῦτα, καὶ καταλέσαντες, καὶ διασήσαντες, καὶ [b] φορύξαντες, καὶ ὀπτήσαντες, ἀπετέλεσαν ἄρτον.[24] ἐκ δέ γε τῶν κριθέων μάζαν, ἄλλα τε συχνὰ πε-

[a] εἰ

[b] φρύξαντες

re.[13] Neque enim de alio quopiam uel quærere, uel dicere conuenit, quàm de affectionibus, quibus affliguntur.[14] Ipsos quidē igitur suas ipsorū affectiones cognoscere, quomodo oriantur ac desinant, & quibus occasionibus augescant ac deficiant, quum idiotę sint, non est facile: uerùm ab alio inuentas ac proditas, procliue.[15] Nullius rei alterius enim libentius quisq; recordatur, quàm eorū quæ sibijpsi accidisse audit.[16] Si quis autem ab idiotarum cognitione remota dixerit, neq; in præsens audientes persuaserit, ille etiā deinceps in eo, quod maximè uerum est, persuadendo periclitabitur.[17] Et propterea fundamento alio opus non habemus.

[18] Ars enim medica neq; inuenta ab initio fuisset, neq; quæsita (nihil enim ea opus fuisset) si ægroti homines citra noxā eadē diæta uti, & eadē assumere potuissent, quę sani edūt ac bibunt: imò etiā alterius cuiusdā diætæ usus eis profuisset, si nō alia fuissent his meliora.[19] Nunc aūt ipsa necessitas homines coegit medicinā inquirere ac inuenire. Quandoquidē ægrotis eadē in cibo assumere, quę sani solent, neq; olim profuit, neq; nunc prodest.[20] Quin, ut rem altius repetamus, ad ipsam sanorū diætā ac alimoniā, qua nūc utuntur, inueniendā, nūquā priscos illos animū adiecturos fuisse cēseo, si suffecisset homini idem cibus ac potus, qui boui ac equo, & omnibus alijs animalib. pręter hominē: in quo numero sunt ex terra nascentia, fructus scilicet, & herbæ, & fœnū, quib. nutriuntur, & augescūt, & illæsa degunt, non indiga alterius diætæ.[21] Et quidem ab initio hominē quoq; tali uictu usum puto. Quæ uerò nūc inuenta sunt edulia, multa arte excogitata, & multo tēpore producta uidētur, quū multa & grauia ex robusto ac ferino uictu homines paterērur, qui intēperatus & magnas uires habens ingerebatur: qualia sanè etiā nūc ex ipso paterērur, doloribus uehemētibus & morbis obnoxij, & celeri etiā morti. Verisimile est aūt hæc mala tunc minus perpessos esse, propter consuetudinē: etiamsi tunc quoq; uehemēter eo afflictos fuisse rationi consentaneū sit, & plurimos quidem debiliore natura præditos interijsse, robustiores uerò, cùm uictū illum aliquandiu tolerare possent, longiori tempore durasse ac restitisse. Quemadmodum etiam nunc ex fortibus edulijs contractum malum aliqui facile superant, aliqui cum multis doloribus ac malis.[22] Ob hāc itaq; necessitatē etiā prisci illi mihi uidentur quæsiuisse uictū naturæ conuenientē, & inuenisse hunc, quo nunc utimur.[23] Ex tritico igitur macerato, & à cortice purgato, molitoque ac cribrato, & subacto ac assato, panem fecerunt.[24] Ex hordeo uerò & mazam, & multa alia excogitantes, coxerunt, & assarunt, & miscuerunt, fortiaq;

tiaque & intemperata debilioribus temperarunt, effingentes omnia iuxta hominis naturam ac uires. [25] existimantes ea, quæ fortiora essent, ab ipsa natura non posse superari, si ingesta forent, indeq; adeò dolores & morbos ac mortes oriri: cōtra uerò ab his, quę natura domare posset, alimentum & incrementum & sanitatem. [26] Huic autem inuento quódnā iustius magisq; conueniens nomen quis imposuerit, quàm medicinæ? [27] quandoquidē ad hominis sanitatem alimentūq; ac salutem inuentum est, ut succederet in locum illius uictus, ex quo dolores & morbi oriebantur. [28] Neque uerò absurdum uideri debet, si hæc ipsa in artium numero non habeatur. [29] Nam cuius nemo ignarus est, sed scientes omnes, ob usum & necessitatē, ex eo non conuenit aliquem artificem appellari. [30] Inuentum nihilominus ipsum & magnum, & multæ artis ac considerationis existit. [31] Quinetiam in hunc usq; diem & gymnasticæ exercitationis sanorum & cōualescentium curam gerentes, semper aliquid amplius adinueniunt, iuxta eandem uiam inuestigantes quod quis edens ac bibēs maximè conficiat, & robustior euadat.

[32] Verumenimuerò eam quoq;, quæ propter ægros inuenta est, quam medicinam esse omnes fatentur, cùm nomen & artifices habeat, consideremus, an ipsa quoque iisdem dominari uelit, & unde tandem initium sumserit. [33] Mihi equidem, uelut à principio dixi, nemo medicinam ne quæsiturus quidem fuisse uidetur, si idem uictus & ægrotis & sanis conuenisset. [34] Proinde qui usque in hunc diem medicina non utuntur Barbari, tum quiuis alij, tum etiam Græcis confines, si quando ægrotarint, eodem modo quo sani uictitant ad uoluptatem, & à nulla re, quam concupiscunt, abstinent, neque quicquam deuitant. [35] Contrà uerò qui medicinam quęsiuerunt ac inuenerunt, eandem cum illis, de quibus superiori sermone dictū est, opinionem habuere. Primùm ergo, ut existimo, ex his ipsis cibis copiam detraxerunt, & pro multis paucos statuerūt. Quum uerò ipsis aliquando hoc in aliquibus ægris sufficeret, palamque fieret quòd prodesset, non tamen omnibus, sed quidam ne modicos quidem cibos conficere possent: nisi sunt illis imbecilliore quopiam alimenti genere indigere. Itaq; sorbitiones inuenerūt, pauca fortia multę aquę permiscētes, & robur iisdē tēperatura ac coctura detrahentes. Iam si qui neq; sorbitiones superare possent, potiones substituerunt, obseruarūtq;, ut & hę tū usu, tū [illegible] copia

A ἐν ταύτῃ πραγματευσάμενοι, ἥψησάν τε καὶ ὤπτησαν, καὶ ἔμιξαν, καὶ ἐκέρασαν ἰσχυρά τε καὶ ἄκρητα τοῖσιν ἀσθενεστέροις, πλάσσοντες πάντα πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν τε καὶ δύναμιν, [25] ἡγεύμενοι, [a] ὅσα μὲν ἰσχυρότερα ᾖ, οὐ δυνήσεται κρατέειν ἡ φύσις, ἢν ἐσβάληται· ἀπὸ τούτων δὲ αὐτῶν, πόνους τε, καὶ νόσους, καὶ θανάτους ἔσεσθαι· ὅσων δ' ἂν δύνηται ἐπικρατέειν, ἀπὸ τουτέων τροφήν τε, καὶ αὔξησιν, καὶ ὑγιείην. [26] τῷ δ' εὑρήματι τῷ αὖ οὖν ὄνομα δικαιότερον ἄν τις † προσηκὸν μᾶλλον θεῖτο, ἢ ἰητρικήν; [27] ὅτι εὕρηται ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνθρώπου ὑγιείῃ τε καὶ τροφῇ καὶ σωτηρίῃ ἄλλαγμα κείνης τῆς διαίτης, ἐξ ἧς οἱ πόνοι καὶ νοῦσοι γίνονται. [28] εἰ δὲ B μὴ τέχνη αὕτη νομίζεται εἶναι, οὐκ ἀπεικός. [29] ἧς γὰρ μηδείς ἐστιν ἰδιώτης, ἀλλὰ πάντες ἐπιστήμονες διὰ τὴν χρῆσίν τε καὶ ἀνάγκην, οὐ προσήκει ταύτης οὐδένα τεχνίτην καλέεσθαι. [30] ἐπεὶ τό γε εὕρημα καὶ μέγα, καὶ πολλῆς τέχνης τε καὶ σκέψιος. [31] ἔτι γοῦν καὶ νῦν οἱ τῶν γυμνασίων τε καὶ ἀσκήσιων ἐπιμελούμενοι, ἀεί τι προσεξευρίσκουσι, κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ζητέοντες, ὅ, τι ἔσθων τε καὶ πίνων, ἐπικρατήσει τε αὐτέων μάλιστα, καὶ ἰσχυρότερος ἑωυτοῦ ἔσται.

C [32] Σκεψώμεθα γοῦν καὶ τὴν ὁμολογουμένως ἰητρικήν, τὴν ἀμφὶ τοὺς κάμνοντας εὑρημένην, [b] εἰ καὶ οὔνομα καὶ τεχνίτας ἔχει, [c] καὶ κρατέειν καὶ αὐτὴ τῶν αὐτέων ἐθέλει, καὶ ὁπόθεν ποτὲ ἦρκται. [33] ἐμοὶ μὲν γὰρ, ὅπερ ἐν ἀρχῇ εἶπον, οὐδ' ἂν ζητῆσαι δοκέει ἰητρικὴν οὐδείς, εἰ ταυτὰ διαιτήματα τοῖσί τε κάμνουσι καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἥρμοζεν. [34] ἔτι γοῦν καὶ νῦν, ὅσοι ἰητρικῇ μὴ χρέονται, οἵ τε βάρβαροι, καὶ τῶν ἑλλήνων [d] ὅμοροι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ὑγιαίνοντες διαιτέονται πρὸς ἡδονήν, καὶ οὔτ' ἂν ἀπόσχοιντο οὐδενὸς ὧν ἐπιθυμέουσιν, οὐδὲ στείλαιντο. [35] οἱ δὲ ζητήσαντές τε καὶ D εὑρόντες ἰητρικήν, τὴν αὐτέην κείνοισι διάνοιαν ἔχοντες, περὶ ὧν μοι ὁ πρότερος λόγος εἴρηται, πρῶτον μὲν οἶμαι ὑφεῖλον τοῦ πλήθεος τῶν σιτίων αὐτέων τουτέων, καὶ ἀντὶ πλεόνων ὀλίγα ἐποίησαν. ἐπεὶ δ' αὐτέοισι τοῦτο ἔστι μὲν ὅτε πρός τινας τῶν καμνόντων ἤρκεσε, καὶ φανερὸν ἐγένετο ὠφελῆσαν, οὐ μέντοι πᾶσί γε, ἀλλ' ἦσάν τινες οὕτως ἔχοντες, ὡς μηδ' ὀλίγων σιτίων δύνασθαι ἐπικρατέειν, ἀσθενεστέρου δή τινος ἐδόκεον οἱ τοιοῦτοι δεῖσθαι, εὗρον ῥοφήματα, μίξαντες ὀλίγα τῶν ἰσχυρῶν πολλῷ τῷ ὕδατι, καὶ ἀφαιρεόμενοι τὸ ἰσχυρὸν τῇ κρήσει τε καὶ ἑψήσει. ὁκόσοι δὲ μηδὲ τῶν ῥοφημάτων ἐδύναντο [e] ὑποκρατέειν, ἀφεῖλον καὶ ταῦτα, καὶ ἀφίκοντο ἐς πόματα, καὶ ταῦτα τῇσί τε [f] χρήσεσι, καὶ τῷ πλήθει διαφυλάσσον-

[a] ὅτι ὅσα μὲν ἄν.
† καὶ
[b] ἢ
[c] εἰ
[d] ὅμοιοι
[e] ἐπικρατέειν
[f] τεχνήσεσι

λάσσοντες ὡς μετρίως ἔχῃ, μήτε πλείω τῶν δεόντων, μήτε ἀκρητέστερα προσφερόμενοι, μήτ᾽ ἐνδεέστερα. 36 εὖ δὲ χρὴ εἰδέναι ὅτι, οἷσι τὰ ῥοφήματα ἐν τῇσι νούσοισιν οὐ ξυμφέρει, ἀλλ᾽ ἄντικρυς, ὅταν ταῦτα ποιήσωσι, παροξύνονται σφίσιν οἵ τε πυρετοὶ καὶ τὰ ἀλγήματα· καὶ δῆλον τὸ προσενεχθὲν, τῇ μὲν νούσῳ τροφή τε καὶ αὔξησις γινόμενον, τῷ δὲ σώματι φθίσις τε καὶ ἀῤῥωστίη. ὁκόσοι δ᾽ ἂν τῶν ἀνθρώπων ἐν ταύτῃ τῇ διαθέσει ἐόντες προσενέγκωνται ξηρὸν σιτίον, ἢ μάζαν, ἢ ἄρτον, καὶ ἢν πάνυ σμικρὸν, δεκαπλασίως ἂν μᾶλλον καὶ ἐπιφανέστερον κακωθεῖεν, ἢ ῥοφέοντες, δι᾽ οὐδὲν ἄλλο, ἢ διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ βρώματος πρὸς τὴν διάθεσιν, καὶ ᾧ γε ῥοφέειν συμφέρει, ἐσθίειν δ᾽ οὔ· εἰ γὰρ πλείω φάγοι, πολὺ ἂν ἔτι κακωθείη· καὶ εἰ ὀλίγα, πονήσειεν ἄν. πάντα δὴ τὰ αἴτια τοῦ πόνου ἐς τὸ αὐτὸ ἄγεται· τὰ ἰσχυρότατα μάλιστά γε καὶ ἐπιφανέστατα λυμαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ὑγιέα ἐόντα, καὶ τὸν νοσέοντα. 37 τί οὖν φαίνεται ἑτεροῖον διανοηθεὶς ὁ καλεύμενος ἰητρὸς, καὶ ὁμολογημένως χειροτέχνης, ὃς ἐξεῦρε τὴν ἀμφὶ τοὺς κάμνοντας δίαιτάν τε καὶ τροφὴν, ἢ κεῖνος ὁ ἀπ᾽ ἀρχῆς τοῖσι πᾶσιν ἀνθρώποισι τροφὴν, ᾗ νῦν χρεόμεθα, ἐξ ἐκείνης τῆς ἀγρίης καὶ θηριώδεος εὑρών τε καὶ παρασκευάσας διαίτης; ἐμοὶ μὲν γὰρ φαίνεται ωὑτὸς τρόπος, καὶ ἕν τι καὶ ὅμοιον τὸ εὕρημα· ὁ μὲν ὅσων μὴ ἠδύνατο ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἐπικρατέειν ὑγιαίνουσα ἐμπιπτόντων διὰ τὴν ἀγριότητά τε καὶ ἀκρησίην· ὁ δὲ, ὅσων ἡ διάθεσις, ἐν οἵῃ ἂν ἑκάστοτε ἕκαστος τύχῃ διακείμενος, μὴ [a] ἦν δυνατὸς ἐπικρατέειν, ταῦτα ἐζήτησεν ἀφελεῖν. τί δὴ τοῦτο ἐκείνου διαφέρει; ἀλλ᾽ ἢ πλέον τὸ, τε εἶδος, καὶ ὅτι ποικιλώτερον, καὶ πλείονος πραγματείης. ἀρχὴ δὲ κείνη, ἡ πρότερον γενομένη. 38 εἰ δέ τις σκέπτοιτο, τίς ἡ τῶν καμνόντων δίαιτα πρὸς τὴν τῶν ὑγιαινόντων, εὕροι ἂν βλαβερωτέρην, [b] ἤπερ τὴν ἥ τις τῶν καμνόντων θηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων. ἀνὴρ γὰρ κάμνων νοσήματι, μήτε τῶν χαλεπῶν τε καὶ ἀφόρων, μήτ᾽ αὖ παντάπασιν εὐηθέων, ἀλλ᾽ [c] οὔτε αὐτέῳ ἁμαρτάνοντι μέλλει ἐπίδηλον ἔσεσθαι, εἰ ἐθέλει καταφαγεῖν ἄρτον, κρέα, ἢ ἄλλο τι ὧν ὑγιαίνοντες ἐσθίοντες ὠφελέονται, μὴ πολὺ, ἀλλὰ πολλῷ ἂν ἔλασσω ἢ ὑγιαίνων ἠδύνατο· ἄλλος τε τῶν ὑγιαινόντων φύσιν ἔχων μήτε παντάπασιν ἀσθενέα, μήτ᾽ αὖ ἰσχυρὴν, φαγὼν τι ὧν βοῦς ἢ ἵππος φαγὼν ὠφελοῖτό τι, καὶ ἐσθίοι ὀρόβους, ἢ κριθὰς, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιουτέων μὴ πολὺ, ἀλλὰ πολλῷ μεῖον, ἢ δύναιτο· κἂν ἧσσον ὑγιαίνων τοῦτο ποιήσας πονήσειέ τι καὶ κινδυνεύσειε, κείνου τοῦ νοσέοντος, ὃς τὸν ἄρτον ἢ τὴν μάζαν ἀκαίρως προσενήνεγ-

[a] ἦ δυνατό

[b] ἤ τ. τῶν θηρίων τε ἢ τ. ἄ. ζ.

[c] ὅτι μήτε

A copia moderatè haberét, & neq; copiosiores quàm oportet, neq; intéperatiores, neq; pauciores offerrétur. 36 Probè autem nosse oportet, ijs ipsis quibus in morbo nõ sorbere, sed uictus genere diuerso uti cõuenit, statim ubi sorbitiones assumserint febres ac dolores exacerbari, ut sic manifestũ fiat, id quod assumtum est morbo quidem alimentum ac incrementũ prębuisse, corpori uerò tabé & debilitatem attulisse. Similiter quicunq; homines in hac affectione existentes siccum cibũ assumunt, aut mazã, aut panem, etiamsi ualde modicum, decuplo magis & manifestius lędun- B tur, quàm si sorbitione usi essent: ob nullam aliã causam, quàm quòd cibus iste robustior sit, quã & affectioni conueniat, & homini, cui sorbere non aũt edere præstat: ita quidem, ut si plura comederit, plus lædatur: si pauciora, doleat saltem. Omnes proinde doloris causę ad idem reducuntur: nimirum fortissima edulia maximè & manifestissimè hominẽ lædere, siue sanus sit, siue ægrotus. 37 Quid igitur aliud sibi uoluisse uidetur hic, quem medicum appellamus, unoq; ore artificem fatemur, in ægrotorum diæta ac uictu adinueniendo, quàm prior ille, qui ab initio omnibus hominibus uictum, quo nunc utimur, ex agresti illo ac ferino reperit ac præparauit? Mihi sa- C nè uidetur idem modus, & unũ quoddã ac simile inuentum esse. Hic enim ea, quæ si ingesta forent natura humana, licet sana, propter feritatem & intemperantiam illorum conficere nõ poterat: ille uerò ea, quę quis ob qualemcunq; tandem affectionem superare non posset, detrahere instituit. At quid hoc ab illo differt? præterquam quòd multiplicior & uariegatior ac maioris negocij est hæc species? cuius tamen principium fuit illa, quæ prius est introducta. 38 Iam si quis consideret, quæ sit ægrotorum diæta, comparatione ad sanorum diætam facta, is inueniet hãc ægris multo nocentiorem, quàm sit ea quæ ferarum est, & aliorum animalium, ipsis ho- D minibus. Etenim uir laborans morbo non manifesto qualicunque, (siue difficilis is sit & intolerabilis, siue benignus) sed occulto, quem ne ipse quidem sentiat, si panem aut carnem, aut aliud quid ex his, quorum esu sani iuuantur, comedere uolet, non multum, sed multo paucius, quàm sanus poterat: alius contrà sanus naturam habens non omnino debilem, neque rursus fortem, si comederit quid eorum, quæ bos aut equus comedens iuuatur, utputa eruum, aut hordeũ, aut quid aliud huiuscemodi, non multũ, sed multo minus quã potest: sanus utiq;, qui hoc fecerit, minus & dolebit & periclitabitur, q̃ ægrotus ille, qui panẽ aut mazã intẽpestiuè inges-

κατ,

ingesserit. [39] Hæc itaque omnia signa sunt, quòd ipsa ars medica methodo quæsita inueniri posit.

[40] Porrò si simpliciter, ut aliqui putant, alimenta fortiora nocerent, debiliora prodessent & nutrirent ex æquo tum ægrũ, tum sanũ, facilis sanè res esset. Magna siquidẽ confidentia non errandi cócepta, ad debilissimũ deducere oportebat. [41] Nunc aũt non minus erratum, nec minus damnum accedit homini, si pauciora & debiliora, quàm decet, assumat. Fames enim magnã potentiam in naturam hominis habet & sanandi & debilitandi & occidendi. Multa uerò etiam alia mala, diuersa quidem ab his, quæ ex repletione fiũt, nõ minus autem grauia, uacuationi insunt, ut proinde multo magis uaria sit, & maiorẽ diligentiam requirat. [42] Oportet enim modum aliquem collineare. [43] Modum autem nullum alium reperies, neq; pondus, neque mensuram, cuius intuitu exacta dietæ cognitio haberi queat, quàm corporis sensum. [44] Eaque propter id exactè cognoscere, sic ut leuiter in alterutrã partem delinquas, operosum est. [45] Eum sanè medicum ego uehementer laudarim, qui parũ delinquat. [46] Certitudinem autem exactam raró uidere cótingit. [47] Proinde pleriq; medici eadẽ, quæ mali gubernatores in se admittere mihi uidẽtur. [48] Hi enim dum in tranquillitate gubernãtes delinquunt, non fiunt manifesti: quum uerò deprehenderit ipsos uentus & tempestas uehemens, palàm iam conspicui sunt omnibus hominibus, quòd ignorantia & improbitate sua nauem perdiderint. [49] Sic sanè etiam mali & quidem plurimi medici, dum curant homines nihil graue patiẽtes, in quos si quis uel grauiter delinquat, non magnum tamen incómodum afferat (sunt autem multi tales morbi, & multo frequẽtiores quàm ij qui cũ periculo sunt iuncti) in talibus inquam delinquentes, non fiunt manifesti idiotis. Vbi uerò obtigerit magnus & fortis & periculosus morbus, tunc ipsorum delicta & ars omnibus in conspicuo sunt. Neque enim longè absunt delictorum pœnæ, sed celeriter adueniunt. [50] Quòd autem non minores afflictiones ab intempestiua uacuatione quàm à repletione hominibus cótingant, probè discemus, si in sanis rem expendamus. [51] Sunt enim [a] quibus semel in die cibum capere códucit, & hoc propter utilitatem sic obseruãt. Alij etiam prandent, propter eandem necessitatẽ, quoniã sic ipsis códucit. Nã [b] ut eos hic excipio, qui uel uoluptate uel quauis alia occasióe alterutrũ faciũt: sic [c] plerosq; homines siue

κατ. [39] ταῦτα δὴ πάντα τεκμήρια, ὅτι ταύτη ἡ τέχνη ἡ ἰητρικὴ τῇ ὁδῷ ζητεομένη εὑρίσκοιτο ἄν.

[40] καὶ εἰ [a] μὲν ἦν ἁπλῶς, ὥσπερ ὑφηγέεται, ὅσα μὲν ἦν ἰσχυρότερα ἔβλαπτεν, ὅσα δὲ ἦν ἀσθενέστερα ὠφέλει τε καὶ ἔτρεφε τὸν κάμνοντα καὶ τὸν ὑγιαίνοντα, εὐπετὲς ἂν ἦν τὸ χρῆμα. πολλὸν γὰρ τοῦ ἀσφαλέος ἂν ἔδει περιλαμβάνοντας, ἄγειν ἐπὶ τὸ ἀσθενέστατον. [41] νῦν δὲ οὐκ ἔλασσον ἁμάρτημα, οὐδὲ ἧσσον λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον, ἢν ἐλάσσονα καὶ ἐνδεέστερα τῶν ἱκανῶν προσφέρηται. τὸ γὰρ τοῦ λιμοῦ μένος δύναται ἰσχυρῶς ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὑγιῶσαι, καὶ ἀσθενέα ποιῆσαι, καὶ ἀποκτεῖναι. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα κακὰ ἑτεροῖα μὲν τῶν ἀπὸ πληρώσιος, οὐχ ἧσσον δὲ ἅμα δεινὰ κενώσιος. δι' ὧν πολλὸν ποικιλωτέρη τε, καὶ διὰ πλέονος ἀκριβείης ἐστί. [42] δεῖ γὰρ μέτρου τινὸς στοχάσασθαι. [43] μέτρον δὲ, οὐδὲ σταθμὸν, οὐδὲ ἀριθμὸν οὐδένα ἄλλον, πρὸς ὃ ἀναφέρων εἴσῃ τὸ ἀκριβὲς, οὐκ ἂν [b] εὕροις ἄλλο, ἢ τοῦ σώματος τὴν αἴσθησιν. [44] διὸ ἔργον, οὕτω καταμαθεῖν ἀκριβέως, ὥστε μικρὰ ἁμαρτάνειν ἔνθα ἢ ἔνθα. [45] κἂν ἐγὼ τοῦτον τὸν ἰητρὸν ἰσχυρῶς ἐπαινέοιμι, τὸν σμικρὰ ἁμαρτάνοντα. [46] τὸ δὲ ἀκριβὲς ὀλιγάκις ἐστὶ κατιδεῖν. [47] ἐπεὶ οἱ πολλοί γε τῶν ἰητρῶν ταυτά μοι δοκέουσι τοῖσι κακοῖσι κυβερνήτῃσι πάσχειν. [48] καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν ἐν γαλήνῃ κυβερνῶντες ἁμαρτάνωσιν, οὐ καταφανέες εἰσίν· ὅταν δὲ αὐτοὺς κατάσχῃ ἄνεμός τε μέγας, καὶ χειμὼν, φανερῶς ἤδη πᾶσιν ἀνθρώποισι δι' ἀγνωσίην καὶ ἁμαρτίην δῆλοί εἰσιν ἀπολέσαντες τὴν ναῦν. [49] οὕτω δὴ καὶ οἱ κακοί τε καὶ πλεῖστοι ἰητροὶ, ὅταν μὲν θεραπεύσωσιν ἀνθρώπους μηδὲν δεινὸν ἔχοντας, ἐς οὓς ἄν τις καὶ τὰ μέγιστα ἁμαρτάνων οὐδὲν δεινὸν ἐργάσαιτο (πολλὰ δὲ τὰ τοιαῦτα νοσήματα, καὶ πολὺ πλέον τῶν δεινῶν ἀνθρώποισι συμβαίνει) ἐν μὲν δὴ τοῖσι τοιούτοισιν ἁμαρτάνοντες, οὐ καταφανέες εἰσὶ τοῖσιν ἰδιώτῃσιν. ὁκόταν δὲ τύχωσι μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ καὶ ἐπισφαλεῖ νοσήματι, τότε σφέων τὰ ἁμαρτήματα καὶ ἡ τέχνη πᾶσι καταφανής ἐστιν. οὐ γὰρ ἐς [c] μακρὸν αὐτέων ἑκάστου αἱ τιμωρίαι, ἀλλὰ διὰ τάχεος πάρεισιν. [50] ὅτι δὲ οὐδὲν ἐλάσσους ἀπὸ κενώσιος ἀκαίρου κακοπάθειαι γίνονται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ καὶ ἀπὸ πληρώσιος, καταμανθάνειν καλῶς ἔχει, ἐπαναφέροντας ἐπὶ τοὺς ὑγιαίνοντας. [51] ἔστι γὰρ [a] οἷσιν αὐτέων ξυμφέρει μονοσιτέειν, καὶ τοῦτο διὰ τὸ ξυμφέρον τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐτάξαντο. ἄλλοισι τε ἀριστᾶν, διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην, οὕτω γὰρ αὐτοῖς ξυμφέρει· καὶ [b] μὴ τούτοισιν, οἱ δι' ἡδονὴν ἢ δι' ἄλλην τινὰ συγκυρίην ἐπετήδευσαν ὁπότερον αὐτέων. τοῖσι [c] μὲν γὰρ πλείστοισι τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν διαφέρει ὁπότερον ἂν ἐπιτηδεύσωσιν,

[a] μὴν ἁπλῶς
[b] εὕρῃς
[c] μικρὸν

ἤτε

εἴτε μονοσιτέειν, εἴτε ἀριστᾶν, τουτέῳ τῷ ἔθει χρῆσθαι. [52] εἰσὶ δέ τινες, οἳ οὐκ ἂν δύναιντο ἔξω τοῦ συμφέροντος ποιέοντες, ῥηϊδίως ἀπαλλάσσεσθαι· ἀλλὰ ξυμβαίνει αὐτέων ἑκατέροισι, παρ' ἡμέρην μίην, καὶ ταύτην οὐχ ὅλην μεταβάλλουσιν, ὑπερφυὴς κακοπαθίη. [53] οἱ μὲν γὰρ ἢν ἀριστήσωσι μὴ ξυμφέροντος αὐτέοισιν, εὐθὺς βαρέες, καὶ νωθροὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην, χάσμης τε καὶ νυσταγμοῦ καὶ δίψης πλήρεις. ἢν δὲ ἐπιδειπνήσωσι, καὶ φῦσα, καὶ στρόφος, καὶ ἡ κοιλίη καταῤῥήγνυται. καὶ πολλοῖσιν ἀρχὴ νούσου αὕτη μεγάλης ἐγένετο, ἢν τὰ αὐτὰ σιτία, ἃ μεμαθήκει ἅπαξ ἀναλίσκειν, δὶς προσενέγκηται, καὶ μηδὲν ἔτι πλέον. [54] τοῦτο δὲ ἢν ἀριστᾶν μεμαθηκώς τις, καὶ οὕτως αὐτέῳ ξυμφέρον, μὴ ἀριστήσῃ, ὅταν τάχιστα παρέλθῃ ἡ ὥρη, εὐθὺς ἀδυναμίη δεινὴ, τρόμος, ἀψυχίη· ἐπὶ τουτέοισιν, ὀφθαλμοὶ χλωρότεροι, οὖρον παχὺ καὶ θερμὸν, στόμα πικρὸν, καὶ τὰ σπλάγχνα οἱ δοκέει κρεμᾶσθαι, σκοτοδίνη, δυσοργίη, δυσθυμίη. [55] ταῦτα δὲ πάντα, ὅταν δειπνέειν ἐπιχειρήσῃ, ἀναλίσκειν δὲ οὐ δυνατὸς ὁ ἀριστιζόμενος, ἃ πρότερον ἐδείπνει. ταῦτα δὲ αὐτὰ μετὰ στρόφου τε καὶ ψόφου καταβαίνοντα συγκλείει τὴν κοιλίην, δυσκοιτέουσί τε καὶ ἐνυπνιάζονται τεταραγμένα καὶ θορυβώδεα. πολλοῖσι δὲ καὶ τουτέων αὕτη ἀρχὴ νούσου ἐγένετο. [56] σκέψασθαι δὲ χρὴ διά τινας προφάσιας αὐτέοισι ταῦτα ξυνέβη. [57] τῷ μὲν οἶμαι μεμαθηκότι μονοσιτέειν, ὅτι οὐκ ἀνέμεινε τὸν χρόνον τὸν ἱκανὸν, μέχρις αὐτέου ἡ κοιλίη τῶν τῇ προτεραίῃ προσενηνεγμένων σιτίων ἀπολαύσῃ τελέως, καὶ ἐπικρατήσῃ, καὶ λαπαχθῇ τε, καὶ ἡσυχάσῃ· ἀλλ' [a] ἐπιζεούσῃ τε καὶ ἐζυμωμένην, καινὰ ἐπεσενέγκατο. αἱ δὲ τοιαῦται κοιλίαι πολλῷ τε βραδύτερον πέσσουσι, καὶ πλέονος δέονται [b] ἀναπαύσιός τε καὶ ἡσυχίης. [58] ὁ δὲ μεμαθηκὼς ἀριστίζεσθαι, ὅτι οὐκ ἐπειδὴ τάχιστα ἐδεήθη τροφῆς τὸ σῶμα, καὶ τὰ πρότερα κατηνάλωτο, καὶ οὐκ εἶχεν οὐδεμίαν ἀπόλαυσιν, εὐθέως αὐτέῳ παρεγένετο καινὴ τροφὴ, φθίνει [c] δὲ καὶ συντήκεται ὑπὸ λιμοῦ. πάντα γὰρ, ἃ λέγω πάσχειν τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, λιμῷ ἀνατίθημι. [59] φημὶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἅπαντας, οἵ τινες ἂν ἄσιτοι δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας γένωνται, ταῦτα πείσεσθαι, οἷα περὶ τῶν ἀναρίστων γενομένων εἴρηκα. [60] τὰς δὲ τοιαύτας φύσιας ἔγωγέ φημι ταχέως τε καὶ ἰσχυρῶς τῶν ἁμαρτημάτων [d] ἀπολαυούσας, ἀσθενεστέρας εἶναι τῶν ἑτέρων. [61] ἐγγυτάτω δὲ τοῦ ἀσθενέοντος ἐστὶν ὁ ἀσθενής. [62] ἔστι δὲ ἀσθενέστερος ὁ ἀσθενέων, [63] καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκει, ὅ, τι ἂν τοῦ καιροῦ ἀποτυγχάνῃ πονέειν. [64] χαλεπὸν δὲ τοιαύτης ἀκριβείης ἐούσης περὶ τὴν τέχνην, τυγχάνειν αἰεὶ τοῦ ἀτρεκεστάτου. πολλὰ δὲ εἴδεα κατ' ἰητρι-

κὴν

a ἐπὶ ζέουσαν
b ἀναπαύσιος
c τι
d ἀπολλυούσας. ἀπολαυσάσας

siue cœnare tantùm, siue etiam prandere assueuerint, cõsuetudinẽ receptã absq; discrimine sequi cõstat.[52] Dãtur interim ab his diuersi quidã, qui si quid prӕterquã ipsis cõueniat uel in prandio uel in cœna fecerint, errorẽ eũ minimè leuiter ferant: cùm utrisq; ipsorũ, per diẽ unũ, atq; eũ nõ ociosè trãsigẽtibus, immẽsa afflictio accidat.[53] Nã si qui pransi fuerint, quib. prandere nõ cõducit, ij statim graues, & corpore segnes fiũt, itẽq; mẽte pigri, hiatuq; ac oscitatione & dormitatiõe & siti pleni. Si uerò etiã insup cœnauerint, & flatus, & tormina superueniunt, aluusq; laxatur: adeoq; multis magni morbi principiũ hoc fuit, si cibos, quos semel sumere cõsuerãt, bis assumsissent, etsi nihil his amplius.[54] Econtrà si ij, quibus prandere cõducebat, nõ fuerint pransi, quã primum tẽpus prӕterierit, corripit illos impotentia uehemens, tremor, animi deliquiũ, prӕterea oculi pallidiores solito, urina crassa & calida, os amarũ, & uiscera pendere ipsis uidentur, uertigo, iracundia, tristitia.[55] Quӕ similiter omnia ijs accidũt, si prӕter cõsuetudinem cœnantes, postera die rursus prandiũ sumserint, antequam ea, quӕ in cœna priore assumserant, cõcocta fuerint. Quӕ quidẽ ipsa cũ tormine ac strepitu descendentia aluũ cõcludunt: ipsi uerò ægrè dormiunt, insomnia conturbata ac tumultuosa habent. & plerisq; adeò hoc ipsum morbi principiũ fuit.[56] Considerare aũt oportet ob quas causas hӕc ipsis accidant.[57] Nimirũ ei, qui cibũ sumere consueuit, quòd nõ expectauerit iustũ tẽpus, donec uenter ipsius pridie ingestos cibos perfectè cõsumserit, & euicerit, & euacuatus fuerit, ac quieuerit: sed in feruentẽ adhuc & fermentatũ nouos ingesserit. Eiusmodi náq; uentres multo tardius concoquunt, & maiore opus habent cessatione ac quiete.[58] Ei uerò qui prandere assueuit, quòd nõ, quamprimũ alimento corpus indigebat, & iam priora cõsumta erant, nec habebat aliquã amplius nutritionem, statim ipsi nouum alimentum suppeditarit, ut proinde deficiat & consumatur prӕ fame. Nã omnia, quę tales homines perpeti dixi, fami imputo.[59] Affirmo quinetiam quosuis alios, qui per duos aut tres dies inediam tulerint, eadem passuros esse, quӕ de impransis dixi.[60] Cæterùm tales naturas, quӕ citò & uehementer eiusmodi erratis offenduntur, imbecilliores alijs esse censeo.[61] Proximus autem ægrotanti est, is qui debilis est:[62] uerùm debilior est is, qui iam ęgrotat,[63] & grauius afficitur, si iustum tempus non obseruetur.[64] Quum itaque eiusmodi exacta certitudo circa artem existat, difficile est semper id, quod rectissimum est, assequi. Multæ autem species in medicina tantã cer-

certitudinem requirunt, de quibus dicetur. A Non censeo itaq; propterea artem ueterem, uelut non existentem, neq; probè inuestigatam, oportere reijci, eo quòd non habeat circa omnia certitudinem exactam. Quin potius quasi recto proximum sit, siquis ex ignorantiæ tenebris ductu rationis aliquousque progrediatur, admiranda existimo artis inuenta, quòd scilicet probè recteq; adinuenta sint, nec à fortuna pendeant.

65 Verumenimuero nūc ad eos, qui nouo modo artem ex fundamētis suppositis quærunt, sermonem conuertam. 66 Si ergo calidum est, aut frigidum, aut siccum, aut humidum, quod hominem lædit, & oportet rectè medentem auxiliari, calido quidem in frigi- B dum permutato, frigido uerò in calidū, sicco in humidum, humido in siccum: 67 detur mihi homo nō fortis naturæ, sed debilioris, qui triticum, quod ex area sustulit crudum & non præparatum, carnes item crudas edat, & aquā bibat: hoc uictu utēs satis scio quòd multa & grauia perpetietur. Nam & doloribus uexabitur, & corpus debile euadet, & uenter corrumpetur, & multo tempore uiuere nō poterit. 68 Quódnam igitur auxilium præparare oportet sic habenti? 69 calidum, an frigidum, siccum, an humidū? quandoquidem unumquoduis horum simplex esse putant. Si enim id quod ipsum lædit ex horum numero est, contrario soluere oportet ac li- C berare, quemadmodum ipsorum sermo testatur. 70 Atqui certissimum & manifestissimum medicamentum est, uictum, quo utebatur, auferre, & pro tritico panē dare, pro crudis uerò carnibus coctas, insuperq; uinū propinare. His permutatis fieri non potest quin sanus euadat, nisi penitus fuerit & tempore & uictu corruptus. 71 Quid igitur dicemus? Num quòd ipsi ex frigidis malè habenti calida hæc oblata auxilium tulerint, aut contrà? Equidem opinor multum hęsitaturum, quid ad interrogata respondere debeat, num scilicet is, qui panē ex tritico confecit, calidum, aut frigidum, aut siccum, aut humidū abstulerit: quandoquidem & ignem & aquam pa- D nis admittit, & multis alijs elaboratur, quorum singula propriā uim & naturam habent, cùm alia quidē auferant id quod illi secundū naturam inerat, alia uerò ad temperiem & commixtionem conferāt. 72 Sed & hoc scio plurimum referre, utrum in corpus hominis ingeratur panis purus, an cui nihil furfurum decessit: ex tritico non decorticato, an decorticato: multa aqua subactus, an contrà: superassatus item, an crudior: aliaq; præterea innumera. Idem de maza. Singulorumq; adeò uires magnæ sunt, & inter se penitus dissimiles. 73 Quicunq; autem hæc propter inconsiderātiam non nouit, haud scio quomodo

A κλὼ ἐς τοσαύτην ἀκρίβειην ἥκει, περὶ ὧν εἰρήσεται. οὐ φημὶ δὴ διὰ τοῦτο δεῖν τὴν τέχνην, ὡς οὐκ ἐοῦσαν, οὐδὲ καλῶς ζητεομένην, τὴν ἀρχαίην ἀποβαλέσθαι, εἰ μὴ ἔχει περὶ πάντα ἀκρίβειην· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἀτρεκεστάτου, ὁμοῦ δύνασθαι ἥκειν λογισμῷ, ἐκ πολλῆς ἀγνωσίης, θαυμάζειν τὰ ἐξευρημένα, ὡς καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐξεύρηται, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης.

65 Ἐπὶ δὲ τῶν τὸν καινὸν τρόπον τὴν τέχνην ἐξ ὑποθέσιος ζητεόντων, τὸν λόγον ἐπανελθεῖν βούλομαι. 66 εἰ γάρ ἐστι θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρὸν, τὸ λυμαινόμενον τὸν ἄνθρωπον, καὶ δεῖ τὸν ὀρθῶς ἰητρεύοντα βοηθεῖν, τῷ μὲν θερμῷ ἐπὶ τὸ ψυχρὸν, τῷ δὲ ψυχρῷ ἐπὶ τὸ θερ- B μὸν, τῷ δὲ ξηρῷ ἐπὶ τὸ ὑγρὸν, τῷ δὲ ὑγρῷ ἐπὶ τὸ ξηρόν· 67 ἔστω μοι ἄνθρωπος, μὴ τῶν ἰσχυρῶν φύσει, ἀλλὰ τῶν ἀσθενεστέρων· οὗτος δὲ πυροὺς ἐσθιέτω, οὓς ἂν ἀπὸ τῆς ἅλω ἀνέλῃ, ὠμοὺς καὶ ἀργοὺς, καὶ κρέα ὠμὰ, καὶ πινέτω ὕδωρ. ταύτῃ χρεώμενος τῇ διαίτῃ, εὖ οἶδ᾽ ὅτι πείσεται πολλὰ καὶ δεινά. καὶ γὰρ πόνους πονήσει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ἔσται, καὶ ἡ κοιλίη φθαρήσεται, καὶ ζῆν πουλὺν χρόνον οὐ δυνήσεται. 68 τί δεῖ τοι γὰρ οὖν βοήθημα παρασκευάσασθαι ὧδ᾽ ἔχοντι; 69 θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρόν; ἁπλεῦν γὰρ ὅτι τούτων τι. εἰ γὰρ τὸ λυμαινόμενον[a] αὐτῶν ἐστι τούτων τὸ ἕτερον, τῷ ὑπεναντίῳ προσήκει C λῦσαι, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος ἔχει. 70 τὸ μὲν γὰρ βεβαιότατόν τι καὶ προφανέστατον φάρμακον, ἀφελόντα τὰ διαιτήματα, οἷσιν ἐχρῆτο, ἀντὶ μὲν τῶν πυρῶν ἄρτον διδόναι, ἀντὶ δὲ τῶν ὠμῶν κρεῶν ἑφθὰ, πίνειν τε ἐπὶ τούτοισιν οἶνον. ταῦτα μεταβάλλοντα οὐχ οἷόν τε μὴ ὑγιέα γενέσθαι, ἤν γε μὴ παντάπασιν ᾖ διεφθαρμένος ὑπὸ χρόνου τε καὶ τῆς διαίτης. 71 τί δὴ φήσομεν; πότερον αὐτέῳ ὑπὸ ψυχροῦ κακοπαθέοντι θερμὰ ταῦτα προσενέγκαντες ὠφέλησαν, ἢ τἀναντία; οἶμαι γὰρ ἔγωγε πολλὴν ἀπορίην ἐρωτηθέντι παρασχεῖν. ὁ γὰρ τὸν ἄρτον σκευάζων τῶν πυρῶν, τὸ θερμὸν, ἢ τὸ ψυχρὸν, ἢ τὸ ξηρὸν, ἢ τὸ ὑγρὸν ἀφείλετο; ὁ γὰρ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι δέδοται, καὶ πολλοῖσιν ἄλλοισιν D εἴργασται, ὧν ἕκαστον ἰδίην δύναμιν καὶ φύσιν ἔχει, καὶ τὰ μὲν τῶν ὑπαρχόντων ἀποβέβληκεν, ἄλλοισι δὲ κέκρηται καὶ μέμικται. 72 οἶδα μὲν γὰρ καὶ τάδε δήπου, ὅτι διαφέρει ἐς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καθαρὸς ἄρτος ἢ συγκομιστὸς, ἢ ἀπτίστων πυρῶν, ἢ ἐπτισμένων, ἢ πολλῷ ὕδατι πεφυρημένος, ἢ ἀφύρητος, ἢ ἐξοπτὸς, ἢ ἔνωμος, ἄλλα τε πρὸς τουτέοισι μυρία. ὡς δ᾽ αὔτως καὶ περὶ μάζης. καὶ αἱ δυνάμιες δὲ μεγάλαι τε ἑκάστου, καὶ οὐδὲν ἡ ἑτέρη τῇ ἑτέρῃ ἐοικυῖα. 73 ὅστις δὲ ταῦτα μὴ σκεπτόμενος οὐκ οἶδε, πῶς ἄν τι οὗτος δύναιτο τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον παθημάτων εἰδέναι;

[a] αὐτόν.

εἰδέναι; ὑπὸ γὰρ ἑνὸς ἑκάστου τουτέων πάσχει τε καὶ ἑτεροιοῦται ὥνθρωπος, ἢ τοῖον, ἢ τοῖον, καὶ διὰ τουτέων πᾶς ὁ βίος καὶ ὑγιαίνοντι καὶ ἐκ νόσου ἀνατρεφομένῳ καὶ κάμνοντι. οὐκ ἂν οὖν ἕτερα τουτέων χρησιμώτερα, οὐδ᾽ ἀναγκαιότερα εἴη εἰδέναι δήπου. 74 ὡς δὲ καλῶς καὶ λογισμῷ προσήκοντι ζητήσαντες, πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν εὗρον αὐτὰ οἱ πρῶτοι εὑρόντες, καὶ ᾠήθησαν ἀξίην τὴν τέχνην θεῷ [a] προσθεῖναι, ὡς καὶ νομίζεται; 75 οὐ γὰρ τὸ ξηρὸν, οὐδὲ τὸ ὑγρὸν, οὐδὲ τὸ θερμὸν, οὐδὲ τὸ ψυχρὸν, οὐδ᾽ ἄλλο τουτέων οὐδὲν ἡγησάμενοι οὔτε λυμαίνεσθαι, οὔτε προσδεῖσθαι οὐδενὸς τουτέων τὸν ἄνθρωπον· 76 ἀλλ᾽ ὅ,τι ἰσχυρὸν ἑκάστου, καὶ τὸ κρέσσον τῆς φύσιος τῆς ἀνθρωπίνης, οὗ μὴ ἠδύνατο κρατέειν, τοῦτο βλάπτειν ἡγήσαντο, καὶ τοῦτο ἐζήτησαν ἀφελέειν. 77 ἰσχυρότατον δέ ἐστι τοῦ μὲν γλυκέος τὸ γλυκύτατον, τοῦ δὲ πικροῦ τὸ πικρότατον, τοῦ δὲ ὀξέος τὸ ὀξύτατον· ἑκάστου δὲ πάντων τῶν ἐόντων ἡ ἀκμή. 78 ταῦτα γὰρ ἑώρων καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐνεόντα, καὶ λυμαινόμενα τὸν ἄνθρωπον. ἔνι γὰρ ἐν ἀνθρώπῳ καὶ πικρὸν, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ὀξὺ, καὶ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν, καὶ ἄλλα μυρία, παντοίας δυνάμιας ἔχοντα, πλῆθός τε καὶ ἰσχύν. 79 ταῦτα μὲν μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀλλήλοισιν, οὔτε φανερά ἐστιν, οὔτε λυπέει τὸν ἄνθρωπον· 80 ὅταν δέ τι τουτέων ἀποκριθῇ, καὶ αὐτὸ ἐφ᾽ ἑωυτοῦ γένηται, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον. 81 τοῦτο δὲ τῶν βρωμάτων ὅσα ἡμῖν ἀνεπιτήδειά ἐστι, καὶ λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον ἐμπεσόντα, τουτέων ἕκαστον ἢ πικρόν τι καὶ ἄκρητόν ἐστιν, ἢ ἁλμυρὸν, ἢ ὀξὺ, ἢ ἄλλο τι ἄκρητόν τε καὶ ἰσχυρὸν, καὶ διὰ τοῦτο ταρασσόμεθα ὑπ᾽ αὐτέων, ὥσπερ καὶ ὑπὸ τῶν [b] ἐκ τοῦ σώματος ἀποκρινομένων. 82 πάντα δὲ ὅσα ἄνθρωπος ἐσθίει ἢ πίνει, τὰ τοιαῦτα βρώματα ἥκιστα τουτέου χυμοῦ ἀκρήτου τε καὶ διαφέροντος δῆλα ἐστὶ μετέχοντα, οἷον ἄρτος τε καὶ μᾶζα, καὶ τὰ ἑπόμενα τουτέοισιν, οἷσιν εἴθισται ὥνθρωπος πλείστοισί τε καὶ αἰεὶ χρέεσθαι (ἔξω τῶν πρὸς ἡδονήν τε καὶ κόρον ἠρτυμένων τε καὶ ἐσκευασμένων) καὶ ἀπὸ τουτέων πλείστων ἐσιόντων ἐς τὸν ἄνθρωπον, ταραχή τε καὶ ἀπόκρισις τῶν ἀμφὶ τὸ σῶμα δυναμίων ἥκιστα γίνεται· ἰσχύς τε καὶ αὔξησις καὶ τροφὴ μάλιστα δι᾽ οὐδὲν ἕτερον γίνεται, ἢ ὅτι εὖ τε συγκέκρηται, καὶ οὐδὲν ἔχει ἄκρητον, οὐδὲ ἰσχυρὸν, ἀλλ᾽ ὅλον ἕν τε γέγονε, καὶ [c] ἁπλόον, καὶ ἰσχυρόν.

83 ἀπορέω δ᾽ ἔγωγε, οἱ τὸν λόγον ἐκεῖνον λέγοντες, καὶ ἀπάγοντες ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἐπὶ ὑπόθεσιν τὴν τέχνην, τίνα ποτὲ τρόπον θεραπεύσουσι τοὺς ἀνθρώπους, ὥσπερ ὑποτίθενται. οὐ γάρ 84 ἐστιν αὐτέοισι, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἐξευρημένον

[a] προσθεῖναι
[b] ἐν τῷ σώματι
[c] ἄπλεον

A do affectiões in homine cognoscere possit: cùm ab unoquoq; horum afficiatur & altere tur homo, uel hoc, uel alio modo, & ex his omnis uita & sano, & ex morbo cõualescenti, & ægroto pendeat. Nihil proinde utilius, neq; magis necessarium, quàm hæc cognouisse. 74 Quàm rectè igitur, & quã cõuenienti ratiocinatione iuxta hominis naturã hæc primi inuentores inuestigando inuenerunt, iudicaueruntq; artem dignã, quæ in Deum auctorẽ referretur: quemadmodum etiam à posteris receptum est? 75 Nam neq; siccum, neq; humidũ, neq; calidum, neq; frigidum, neq; aliud quicquam ex his putauerunt hominem lædere, neq; aliquo horum homini B opus esse opinati sunt: 76 sed quod in unoquoq; forte & humana natura potentius est, ut ab illa superari nequeat, hoc ipsum id esse, quod læderet, existimarunt, idemq; auferre quæsiuerũt. 77 Fortissimum autem est inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeò rebus uigor ipse ac summũ. 78 Hæc enim & in homine inesse uidebant, & hominem lædere. Inest autem in homine & amarum, & salsum, & dulce, & acidũ, & acerbum, & insipidum, & alia infinita, omnigenas facultates habentia & quantitatem ac robur. 79 Atq; hæc quidem mixta ac cõtemperata inter se, neq; sensu deprehenduntur, neque C. hominẽ lædunt. 80 Vbi uerò quid horũ à reliquis separatũ fuerit, atq; ipsum per se solum extiterit, tunc & sensu deprehenditur, & hominẽ lædit. 81 Quin & ex cibis, quicunq; nobis incommodi sunt, & ingesti hominem lædunt, horũ unusquisq; aut amarus est, & eatenus intemperatus, aut salsus, aut acidus, aut quouis alio modo intemperatus & fortis: ut ppterea turbatio ab ipsis corpori inferatur, quemadmodũ etiam ab his quæ ex corpore excernuntur. 82 Econtra quæcunq; edit aut bibit homo, ea palàm est minimè hoc intẽperato & à reliquis dissidẽte ac excedente succo participare: cuiusmodi est panis, & maza, & his similia, quibus adsueuit homo & mul- D. tis & semper uti: (exceptis his quæ ad uoluptatẽ ac delicias cõdiuntur ac præparantur) neq; ab his, licet multa simul ingerant, turbatur & ad secretionẽ stimulantur corporis facultates: quin potius robur, & augmentum, ac alimentum nulla alia de causa contingit, quàm ex eo quod probè tẽperatũ est, quódque nihil habet intemperatum, neq; forte, sed totum unum factũ est & simplex, & eatenus ad robur conferendum idoneum.

83 Iam uerò ualde etiã dubito, quonã modo hi, qui talẽ sermonem proferũt, & artẽ ex hac uia ad fundamẽtũ suũ abducũt, curaturi sint homines, ex ijs quæ supponunt. 84 Neq; enim opinor ab illis inuentũ quid esse, quod ipsum

ipsum per se aut calidum, aut frigidũ, aut sicũ, aut humidũ sit, nullaq; alia specie communicet. [85] Sed arbitror eosdem potus ac cibos ipsis esse, quibus omnes utimur. [86] quorũ alium statuũt calidum esse, aliũ frigidũ, alium siccum, alium humidũ. [87] Etsi interim difficultate plenũ est, medicũ imperare ægro calidum quid assumere: cùm si statim interrogetur, quid sit illud, aut nugas pferre cogatur, aut ad aliquid eorum, quæ sunt, & parari consueuerunt, cõfugere. [88] Iam si datur calidum quoddam acerbũ existens, quoddam insipidum, quoddã cũ pulsatione coniunctũ (sunt enim & multæ aliæ calidi species, uires sub contrarias sibijpsis habentes:) quodnã quæso ipsorũ assumere oportebit? calidúmne acerbum, an calidum insipidũ, an quod simul & frigidum est & acerbum? (nam & hoc datur, uti etiam frigidũ & insipidũ.) [89] Quandoquidẽ illud satis scio, plane contraria ab utroq; ipsorum euenire, nõ solũ in homine, sed etiam in corio ac ligno, & alijs multis rebus, quæ magis stupidũ sensum habet quàm homo. Non enim calidũ est, quod magnam per se uim habet, sed si simul fuerit uel acerbum, uel insipidũ, uel quauis alia ex ijs quas retuli qualitatibus imbutũ, tum in homine, tum extra hominem, in omnibus ijs quę uel eduntur, uel bibuntur, uel forinsecus illinuntur, uel sub quacunq; tandem alia forma corpori adhibentur. [90] Frigiditatẽ aũt & caliditatem ego omniũ facultatum minimè potentes esse in corpore existimo, ob has sanè causas. [91] Quo namq; tempore frigidũ ac calidum ipsa inter se permixta simul fuerint, nõ lædunt. Temperamentum enim & moderatio contingit frigido à calido, & uicissim calido à frigido. [92] Vbi uero seorsim utrunque secretũ fuerit, tunc affligit. Eo igitur tẽpore, si quando frigidum intus generetur, & hominẽ primùm corripiat, propter hoc ipsum statim adest calidũ ex ipsomet homine, nullo alio auxilio neq; præparatione opus habens. Quod ipsum & in sanis hominib. & in ægrotis contingit. [93] Exempli causa, si quis sanus hyeme corpus aut frigida lotione, aut alio quopiam modo perfrigeret, & uehementer quidẽ, dum modò ne corpus omnino congeletur, simulatq; uestimenta acceperit, & sub tectũ uenerit, magis & ampliùs corpore incalescet. [94] Rursus, si quis aut calido lauacro, aut multo igne plurimũ incalescat, mox uerò eandem uestem habens in eodem loco, in quo alter, qui perfrigeratus est, uerset, multo apparebit frigidior, & longè horridior. [95] Similiter si quis præ æstu uentilationem admittat, & sibijpsi frigus hoc modo conciliare studeat, decuplo maiorem æstum ac ardorem percipiet, quàm is qui nihil tale facit. [96] Euidentius uerò huic rei attestantur ea quæ

μένον αὐτὸ τι ἐφ' ἑωυτοῦ θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρὸν, μηδενὶ ἄλλῳ εἴδει κοινωνέον. [85] ἀλλ' οἴομαι ἔγωγε [a] ταῦτα πόματα καὶ βρώματα αὐτέοισιν ὑπάρχειν, οἷσι πάντες χρώμεθα. [86] προστιθέασι δὲ τῷ μὲν εἶναι θερμῷ, τῷ δὲ ψυχρῷ, τῷ δὲ ξηρῷ, τῷ δὲ ὑγρῷ. [87] ἐπεὶ ἐκεῖνό γε ἄπορον, προστάξαι τῷ κάμνοντι θερμόν τι προσενέγκασθαι. εὐθὺς γὰρ ἐρωτήσει τί ἐστιν· ὥστε ληρεῖν ἀνάγκη, ἢ ἐς τουτέων τι τῶν γινομένων καταφυγεῖν. [88] εἰ δὲ δὴ τυγχάνει τὸ μὲν θερμὸν ἐὸν στρυφνὸν, ἄλλο δὲ θερμὸν πλαδαρὸν, ἄλλο δὲ θερμὸν ἄραδον ἔχον (ἔστι γὰρ καὶ ἄλλα τε θερμὰ, καὶ ἄλλας δυνάμιας ὑπεναντίας ἑωυτοῖσιν ἔχοντα) δεήσει δὲ τι αὐτέων προσενεγκεῖν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ στρυφνὸν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ πλαδαρὸν, ἢ ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ στρυφνόν. (ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ψυχρόν τε καὶ πλαδαρόν.) [89] ὡς μὲν γὰρ ἔγωγε οἶδα, πᾶν τοὐναντίον [b] ἐφ' ἑκατέρου αὐτέων ἀποβαίνει, καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν σκύτει, καὶ ἐν ξύλῳ, καὶ ἐν ἄλλοισι πολλοῖσι, ἅ ἐστιν ἀνθρώπου ἀναισθητότερα. οὐ γὰρ τὸ θερμόν ἐστι τὸ τὴν μεγάλην δύναμιν ἔχον, ἀλλὰ τὸ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν, καὶ τἄλλα ὅσα μοι εἴρηται, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἔξω τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐσθιόμενα, καὶ πινόμενα, καὶ ἔξωθεν ἐπιχριόμενά τε καὶ πως πλασσόμενα. [90] ψυχρότητα δὲ ἔγωγε καὶ θερμότητα πασέων ἥκιστα τῶν δυναμίων νομίζω δυναστεύειν ἐν τῷ σώματι, διὰ τάσδε τὰς προφάσιας. [91] ἐν μὲν οὖν δὴ τῷ χρόνῳ μεμιγμένα αὐτὰ αὐτέοισιν ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ θερμὸν ἢ, οὐ λυπέει (κρῆσις γὰρ καὶ μετριότης τῷ μὲν ψυχρῷ γίνεται ἀπὸ τοῦ θερμοῦ, τῷ δὲ θερμῷ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ.) [92] ὅταν δὲ ἀποκριθείη χωρὶς ἑκάτερον, τότε λυπέει. ἐν δὲ δὴ τουτέῳ τῷ καιρῷ, ὅταν τὸ ψυχρὸν ἐγγένηται, καὶ λυπήσῃ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τάχεος πρῶτον δι' αὐτὸ τοῦτο πάρεστι τὸ θερμὸν αὐτόθεν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεμιῆς βοηθείης οὐδὲ παρασκευῆς δεόμενον. καὶ ταῦτα καὶ ἐν ὑγιαίνουσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν ἀπεργάζεται, καὶ ἐν κάμνουσιν. [93] τοῦτο μὲν, εἴ τις θέλει ὑγιαίνων χειμῶνος διαψύξαι τὸ σῶμα, ἢ λουσάμενος ψυχρῷ, ἢ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ, ὅσῳ ἂν αὐτὸ ἐπιπλέον ποιήσῃ, καὶ ἤν γε μὴ παντάπασιν παγῇ τὸ σῶμα, ὅταν εἵματα λάβῃ, καὶ ἔλθῃ ἐς τὴν σκέπην, μᾶλλον καὶ ἐπὶ πλέον θερμαίνεται τὸ σῶμα. [94] τοῦτο δὲ εἰ ἐθέλοι ἐκθερμανθῆναι [c] στερεῶς, ἢ λουτρῷ θερμῷ, ἢ πολλῷ πυρὶ, ἐκ δὲ τουτέου τὸ αὐτὸ εἷμα ἔχων ἐν τῷ αὐτέῳ χωρίῳ τὴν διατριβὴν ποιέεσθαι, ὥσπερ ὁ διεψυγμένος, πολὺ φανεῖται καὶ ψυχρότερος, καὶ ἄλλως φρικαλεώτερος. [95] [d] ἢ ῥιπιζόμενός τις ὑπὸ πνίγεος, καὶ παρασκευάζων αὐτὸς ἑωυτῷ ψῦχος ἐκ τουτέου τοῦ τρόπου [e] διαπαύσαι, τῷ τοῦτο ποιέοντι δεκαπλάσιον πάρεστι τὸ καῦμα καὶ τὸ πνῖγος, ἢ τῷ μηδὲν τουτέων ποιέοντι. [96] τὰ δὲ δὴ καὶ πολὺ μέζω, ὅσα

[a] ταυτὶ
[b] ἀφ
[c] ἰσχυρῶς
[d] ἐὰν
[e] παῦσαι

ὅσοι ἂν διὰ χιόνος ἢ ἄλλης ψύξιος βαδίσαντες, ῥιγώσωσι διαφερόντως πόδας, ἢ χεῖρας, ἢ κεφαλὴν, οἷα πάσχουσιν ἐς τὴν νύκτα, ὅταν περισταλέωσί τε, καὶ ἐν ἀλέῃ γένωνται, ὑπὸ καύματος καὶ κνησμοῦ, καὶ ἔστιν οἷσι φλυκταῖναι ἀνίστανται ὡς ἀπὸ πυρὸς κατακεκαυμένοισι, καὶ οὐ πρότερον τοῦτο πάσχουσιν, πρὶν ἢ θερμανθῶσιν. οὕτως ἑτοίμως ἑκάτερον αὐτέων ἐπὶ θάτερα παραγίνεται. μυρία δ' ἂν καὶ ἕτερα ἔχοιμι εἰπεῖν. [97] τὰ δὲ κατὰ τοὺς νοσέοντας, οὐχ οἷσιν ἂν ῥῖγος γένηται, τουτέοισιν ὀξύτατος ὁ πυρετὸς ἐκλάμπει; [98 a] καὶ †οὐχ οὕτως ἰσχυρῶς, ἀλλὰ καὶ παυόμενος δι' ὀλίγου, καὶ ἄλλως τὰ πολλὰ ἀσινὴς, καὶ οἷον ἂν χρόνον παρῇ διάθερμος, καὶ διεξιὼν διὰ παντὸς, τελευτέων ἐς τοὺς πόδας μάλιστα, οὗπερ τὸ ῥῖγος καὶ ἡ ψύξις νεηνικωτάτη καὶ ἐπὶ πλέον ἐχρόνισε; [98 b] πάλιν δὲ ὅταν ἱδρώσῃ καὶ ἀπαλλαγῇ ὁ πυρετὸς, πολὺ μᾶλλον ἔψυξεν, ἢ εἰ μὴ ἔλαβε τὴν ἀρχήν; [99] ᾧ οὖν διὰ ταχέος οὕτω παραγίνεται τὸ ἐναντιώτατόν τε καὶ ἀφελόμενον τὴν δύναμιν ἀπὸ ταὐτομάτου, τί ἂν ἀπὸ τουτέου μέγα ἢ δεινὸν γένοιτο; ἢ τίνος δεῖ πολλῆς ἐπὶ τουτέῳ βοηθείας.

† οἴσιν

[100] εἴποι δ' ἄν τις· ἀλλ' οἱ πυρεταίνοντες τοῖσι καύσοισί τε, καὶ περιπλευμονίῃσι, καὶ ἄλλοισιν ἰσχυροῖσι νουσήμασιν, οὐ ταχέως ἐκ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται, οὐδὲ πάρεστιν ἐνταῦθα τὸ θερμὸν ἐπὶ τὸ ψυχρόν. [101] ἐγὼ δὲ τοῦτό μοι μέγιστον τεκμήριον ἡγεῦμαι εἶναι, ὅτι οὐ διὰ τὸ θερμὸν ἁπλῶς πυρεταίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐδὲ τοῦτο εἴη τὸ αἴτιον τῆς κακώσιος μοῦνον· ἀλλ' ἔστι καὶ πικρὸν καὶ θερμὸν τὸ αὐτὸ, καὶ θερμὸν καὶ ὀξὺ, καὶ ἁλμυρὸν καὶ θερμὸν, καὶ ἄλλα μυρία· καὶ πάλιν γε ψυχρὸν μετὰ δυναμίων ἑτέρων. τὰ μὲν οὖν λυμαινόμενα ταῦτά ἐστι· συμπάρεστι δὲ καὶ τὸ θερμὸν, ῥώμης μετέχον, ὡς ἂν τὸ ἡγεύμενον, καὶ παροξυνόμενον, καὶ αὐξανόμενον ἅμα κείνῳ, δύναμιν δὲ οὐδεμίην πλείω τῆς προσηκούσης δηλαδή. [102] ταῦτ' ὧδε [a] ἔχει. ἐπὶ τῶν δὲ τῶν σημείων πρῶτον μέν ἐστι φανερώτατα, ὧν πάντες ἔμπειροι πολλάκις ἤδη ἐσμέν τε καὶ γενόμεθα. [103] τοῦτο μὲν ὅσοισιν ἂν ἡμέων κόρυζα ἐγγένηται, καὶ ῥεῦμα κινηθῇ διὰ τῶν ῥινέων, τοῦτο ὡς πολὺ δριμύτερον τοῦ πρότερον γινομένου τε καὶ ἰόντος ἐκ τῶν ῥινέων καθ' ἑκάστην ἡμέρην, καὶ οἰδέειν μὲν ποιέει τὴν ῥῖνα, καὶ συγκαίει θερμήν τε καὶ διάπυρον ἐσχάτως. ἢν δὲ τὴν χεῖρα προσφέρῃς, καὶ πλείω χρόνον παρῇ, καὶ [b] ἑλκοῦται τὸ χωρίον, ἄσαρκόν τε καὶ σκληρὸν ἐόν. [104] παύεται δέ πως τό γε καῦμα ἐκ τῆς ῥινὸς, οὐχ ὅταν τὸ ῥεῦμα γίνεται, καὶ ἡ φλεγμονὴ ἦ, ἀλλ' ἐπειδὰν παχύτερόν τε καὶ ἧσσον δριμὺ, πέπον τε καὶ μεμιγμένον μᾶλλον τῷ πρότερον γινομένῳ, τότ' ἤδη καὶ τὸ καῦμα πέπαυται. [105] ἄλλοισι δὲ ὑπὸ ψύχεος φανερῶς αὐτοῦ μόνου γίνεται

a ἔχαρ

b Βογκοῦται

A quæ ij, qui, poſteaquam per niuem aut aliud frigus iter faciendo, uel pedibus uel manibus uel capite perfrixere, noctu, quum cooperti fuerint, & in tepore extiterint, ab æſtu & pruritu patiuntur: quibuſdam certè bullæ uelut ambuſtis ab igne exurgunt, non priùs tamen quàm calefiant. Adeò promptè utrunque horum contrario ſuo ſuccedit. Poſſem & alia innumera recenſere. [97] Quòd ſi nunc ægrotos conſideremus, nónne quibus rigor cõtingit, in his acutiſsima febris inſtar flammæ emicat? [98] [a] aut ſi quibus non adeò uehemens, ſed pauco tempore quieſcens, & aliàs ferè innoxia, tamen quo tempore affuerit, percalida, & per totum corpus penetrans, B ánnon deſinit quam maximè in pedes, ubi rigor & frigus ualidiſsimum diutiſsimè durauerant? [98] [b] Rurſus cùm ſudor prodierit, & febris deceſſerit, nónne multo magis frigeſcit æger, quàm ſi ne apprehenſus quidem ab initio fuiſſet? [99] Cui igitur breui adeò cõtrarium ſuccedit, cuiq; uis adimitur ſua ſponte, quídnam ab hoc magnum aut graue expectes? aut quid op' eſt multo ad hoc auxilio?

[100] Verùm dixerit aliquis: Qui ardenti febre febricitant, itemq́; peripneumonijs, & alijs uehementibus morbis, non citò ex calore liberantur, neq; hîc frigidum aduerſus calidũ inſurgit. [101] Atqui ego hóc maximum ſignum eſſe puto, quòd nõ propter calidum C ſimpliciter homines febricitent, neq; hoc ſit ſimpliciter afflictionis cauſſa: ſed idem ſimul eſt amarum & calidum, aut calidum & acidum, aut ſalſum & calidum, & alia infinita: eodemq́; modo frigidum cum alijs facultatibus cõiunctum. Hæc itaq; ſunt quæ lædũt: quibus omnibus adeſt calidum, robore quidem præditum in deducendo & incitando & augendo communi cum illis, peculiarem uerò nullam aliam uim maiorem, quàm conueniat, habens. [102] Atq; hæc quidem ita ſe habere, ex hiſce ſignis primùm manifeſtiſsimè conſtabit, quorũ omnes iam ſæpe experientiam ſumpſimus. [103] Nam quibuſcunq; noſtrum grauedo innaſcitur, & fluxus per na D res mouetur, hic cùm plurimum acrior ſit quàm prior ille, qui quotidie ex naribus prodibat, non modò intumeſcere facit naſum, uerumetiam eũdem ad manus tactum calentem & extremè ignitum exurit: quòd ſi diutiùs perſeueret, etiá exulceratur locus, quãuis carnoſus & durus exiſtat. [104] Sedatur autem aliquo modo ardor in naribus, non quum fluxus prodit, & inflammatio conſiſtit: ſed poſtquam fluxus craſsior & minùs acris, concoctúſq; & magis permixtus priore fuerit, tunc ſanè etiam ardor ceſſat. [105] Sunt uerò quibus ex frigiditate ſola manife-

ſtè

γίνεται

stè grauedo fit, nullius alterius accessione. A [106] Omnibus autem liberatio hæc est, ut ex frigiditate quidem læsi percalefiant, ex ardore uerò perfrigerentur: quorum utrunq; breui tempore fit, cùm concoctione nulla opus habeant. [107] At reliquæ fluxiones omnes, quas propter humorũ acrimonias & intemperantias fieri assero, restituuntur & curantur, ubi temperatæ fuerint & concoctæ. [108] Similiter, quæcunque fluxiones ad oculos uertuntur, cùm uehemente & uaria admodum acrimonia sint præditæ, exulcerant palpebras, erodunt interdũ & genas, & subiectas oculis partes, ad quascunq; tandem influxerint, rumpunt etiam & peredunt eam, quæ oculum ambit, tunicam. Dolor insuper B & ardor, & summa inflammatio aliquandiu adest, [109] quoad scilicet fluxiones fuerint concoctæ, & crassiores redditæ, & lemæ ab ipsis oriantur. Fit autem concoctio ex permixtione, & temperatura mutua, & ueluti coctura. [110] Quinetiam si fluxiones, quæ in fauces delabuntur, ex quibus raucedines fiunt, anginæ, erysipelata, peripneumoniç, cõsideremus: omnes hæ primùm quidem salsæ & humidæ acresq; descendunt, & in talibus morbi inualescunt. [111] Vbi uerò crassiores & maturiores redditæ fuerint, & ab omni acrimonia liberatæ, tunc iam & febres & alia hominem affligentia soluuntur. [112] Oportet autem caussas utique eas uniuscu- C iusque putare, quarum præsentia talem affectionis modum fieri necesse est, quarumq; in aliud temperamentum commutatione affectio cessat. [113] Quòd si ergo ab ipsa caliditate simplice, aut à frigiditate fluxiones contingerent, nec ulla alia facultate participarent, sedarentur utique, si ex frigido in calidum permutaretur, & ex calido in frigidum. Nunc uerò permutantur eo solo, quem dixi, modo. [114] Insuper, quæcunq; alia mala homo patitur, ea omnia à facultatum potentijs proficiscuntur. [115] Verbi causa, si amaritudo quædam, quam bilem flauam appellamus, secernatur, quales statim anxietates & æstus & debilitates superueniunt? [116] Verùm li- D berati ab illa interdum, & aut spõte, aut per medicamentum purgati, modo tempestiuè id fiat, manifestè & à doloribus & à calore liberantur. [117] Quandiu autem eadem eleuata & cruda & intemperata fuerit, nulla arte neque dolores, neque febres sedari possunt. [118] Itidem in quibus acuti, & acres, & æruginosi humores mouentur, quali mox rabie, & morsu uiscerum ac pectoris, & desperatione corripiuntur? [119] Neque sedantur hæc, prius quam ijdem expurgentur, & deprimantur, & alijs permisceatur. [120] Concoqui autem, & permutari, attenuarique ac crassescere in probam humorum speciem, per multas & omni-

A γίνεται, μηδενὸς ἄλλου ξυμπαραγινομένου. [106] πᾶσιν δὲ αὕτη ἡ ἀπαλλαγὴ, ἐκ μὲν τῆς ψύξιος διαθερμανθῆναι· ἐκ δὲ τοῦ καύματος διαψυχθῆναι. καὶ ταῦτα ταχέως παραγίνεται, καὶ πέψιος οὐδεμιῆς προσδέεται. [107] τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα, ὅσα διὰ χυμῶν δριμύτητας καὶ ἀκρησίας φημὶ ἔγωγε γίνεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποκαθίσταται τε κρηθέντα, καὶ πεφθέντα. [108] ὅσα τ᾽ αὖ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τρέπεται τῶν ῥευμάτων, ὡς ἰσχυρὰς καὶ παντοίας δριμύτητας ἔχοντα, ἑλκοῖ μὲν βλέφαρα, κατεσθίει δὲ ἐνίων γνάθους τε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς, ἐφ᾽ ὅ, τι ἂν ἐπιρρυῇ, ῥήγνυσί τε καὶ διεσθίει τὸν ἀμφὶ τὴν ὄψιν χιτῶνα. ὀδύναι δὲ καὶ B καῦμα καὶ φλογμὸς ἔσχατος κατέχει μέχρι τινὸς, [109] μέχρις ἂν τὰ ῥεύματα πεφθῇ, καὶ γένηται παχύτερα, καὶ λήμη ἀπ᾽ αὐτέων εἴη. τὸ δὲ πεφθῆναι γίνεται ἐκ τοῦ μιχθῆναι, κρηθῆναί τε ἀλλήλοισι, καὶ συνεψηθῆναι. [110] τοῦτο δ᾽ ὅσα ἐς τὴν φάρυγγα, ἀφ᾽ ὧν βράγχοι γίνονται, κυνάγχαι, ἐρυσιπέλατα, περιπλευμονίαι· πάντα ταῦτα τὸ μὲν πρῶτον ἁλμυρά τε, καὶ ὑγρὰ, καὶ δριμέα ἀφίει, καὶ ἐν τοῖσι τοιουτέοισιν ἔρρωται τὰ νοσήματα. [111] ὅταν δὲ παχύτερα καὶ πεπαίτερα γένηται, καὶ πάσης δριμύτητος ἀπηλλαγμένα, τότ᾽ ἤδη καὶ οἱ πυρετοὶ λύονται, καὶ τἄλλα τὰ λυπέοντα τὸν ἄνθρω- C πον. [112] δεῖ δὲ δή που ταῦτα αἴτια ἑκάστου ἡγέεσθαι, ὧν παρεόντων μὲν, τοιοῦτον τρόπον ἀνάγκη γίνεσθαι· μεταβαλλόντων δὲ ἐς ἄλλην κρῆσιν, παύεσθαι. [113] ὁκόταν οὖν ἀπὸ αὐτῆς τῆς θέρμης εἰλικρινέος ἢ ψύξιος γίνεται, καὶ μὴ μετέχῃ ἄλλης δυνάμιος μηδεμιῆς, οὕτω παύοιτ᾽ ἂν, ὅταν μεταβάλλῃ ἐκ τοῦ ψυχροῦ ἐς τὸ θερμὸν, καὶ ἐκ τοῦ θερμοῦ ἐς τὸ ψυχρόν. μεταβάλλει δὲ, ὅν μοι προείρηται τρόπον. [114] ἔτι τοίνυν τἄλλα, ὅσα κακοπαθέει ἄνθρωπος, πάντα ἀπὸ δυναμίων γίνεται. [115] τοῦτο μὲν, ὅταν πικρότης τις ἀποχυθῇ, ἣν δὴ χολὴν ξανθὴν καλέομεν, οἷαι ἄσαι, καὶ καῦμα, καὶ ἀδυ- D ναμίαι κατέχουσι; [116] ἀπαλλασσόμενοί τε τουτέου ἐνίοτε, καθαιρόμενοι ἢ αὐτόματοι, ἢ ὑπὸ φαρμάκου, ἢν ἐν καιρῷ τι αὐτέων γένηται, φανερῶς καὶ τῶν πόνων καὶ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται. [117] ὅσον δ᾽ αὖ χρόνον ταῦτα μετέωρα ᾖ, καὶ ἄπεπτα, καὶ ἄκρητα, μηχανὴ οὐδεμίη οὔτε τῶν πόνων παύσασθαι, οὔτε τῶν πυρετῶν. [118] καὶ οἷσι μὲν ὀξύτητες προσίστανται δριμεῖαί τε καὶ ἰώδεες, οἷαι λύσσαι, καὶ δήξιες σπλάγχνων, καὶ θώρηκος, καὶ ἀπορίη· [119] οὐ παύεται τούτου πρότερον, πρὶν ἀποκαθαρθῇ τε, καὶ καταστορεσθῇ, καὶ μιχθῇ τοῖσιν ἄλλοισι. [120] πέσσεσθαι δὲ, καὶ μεταβάλλειν, καὶ λεπτύνεσθαι, καὶ παχύνεσθαι ἐς χυμῶν εἶδος, διὰ

πολλῶν εἰδέων καὶ παντοίων (διὸ καὶ αἱ κρίσιες καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν χρόνων ἐν τοῖσι τοιούτοισι μέγα δύνανται.) [121] πάντων δὴ τουτέων ἥκιστα προσήκει θερμῷ ἢ ψυχρῷ πάσχειν. οὔτε γὰρ ἂν τοῦτό γε σαπείη, οὔτε παχυνθείη. [122] τί δ' ἂν αὐτὸ φαίημεν εἶναι; κρῆσίς τε αὐτέων ἐστὶ, [123] [a] πολλὴν πρὸς ἄλληλα ἔχουσα δύναμιν. [124] ἐπεὶ ἄλλῳ γε οὐδενὶ τὸ θερμὸν μιχθὲν παύσεται τῆς θέρμης, ἢ τῷ ψυχρῷ· οὐδέ γε πάλιν τὸ ψυχρὸν, ἢ τῷ θερμῷ. [125] τὰ δ' ἄλλα *περὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅσῳ ἂν πλέοσι μίσγηται, τοσούτῳ ἠπιώτερα καὶ βελτίονα. πάντων δὲ ἄριστα διάκειται ὥνθρωπος, ὅταν πέσσηται, καὶ ἐν ἡσυχίῃ ᾖ, μηδεμίην δύναμιν ἰδίην ἀποδεικνύμενος. [126] περὶ μὲν οὖν τουτέων ἱκανῶς μοι ἡγεῦμαι ἐπιδεδεῖχθαι.

[a] πολλὴν
* πάντα

[127] λέγουσι δέ τινες καὶ ἰητροὶ, καὶ σοφισταὶ, ὡς οὐκ ἔνι δυνατὸν ἰητρικὴν εἰδέναι, ὅστις μὴ οἶδεν ὅ, τι ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ ὅπως ἐγένετο πρῶτον, καὶ ὅπως συνεπάγη. [128] ἐγὼ δὲ τουτέων μὲν ὅσα τινὶ εἴρηται σοφιστῇ, ἢ ἰητρῷ, ἢ γέγραπται περὶ φύσιος, ἧσσον νομίζω τῇ ἰητρικῇ τέχνῃ προσήκειν, ἢ τῇ γραφικῇ. [129] νομίζω δὲ, ὅτι περὶ φύσιος γνῶναί τι σαφὲς, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἔσται, ἢ ἐξ ἰητρικῆς. [130] τοῦτο δὲ οἷόν τε καταμαθεῖν, ὅταν αὐτήν τις τὴν ἰητρικὴν ὀρθῶς πᾶσαν περιλάβῃ.

[131] μέχρι δὲ τούτου πολλοῦ μοι δοκέει δεῖν, λέγω δὲ τὴν ἱστορίην ταύτην εἰδέναι, ἄνθρωπος τί ἐστι, καὶ δι' οἵας αἰτίας γίνεται, καὶ τἄλλα ἀκριβέως. [132] ἐπεί τοι γέ μοι δοκέει ἀναγκαῖον εἶναι παντὶ ἰητρῷ περὶ φύσιος εἰδέναι, καὶ πάνυ σπουδάσαι, ὡς εἴσεται (εἴπερ τι μέλλει τῶν δεόντων ποιήσειν) ὅ, τι ἐστὶν ἄνθρωπος πρὸς τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα, καὶ ὅ, τι ἀφ' ἑκάστου ἑκάστῳ συμβήσεται· καὶ μὴ ἁπλῶς οὕτω δοκέειν, ὅτι πονηρὸν βρῶμα τυρὸς, (πόνον γὰρ φέρει τῷ πληρωθέντι αὐτοῦ) ἀλλὰ τίνα τε πόνον, καὶ διατί, καὶ τίνι τῶν ἀνθρώπων ἐνεόντων ἀνεπιτήδειον. ἔστι γὰρ καὶ ἄλλα πολλὰ βρώματα καὶ πόματα φύσει πονηρὰ, καὶ διατίθησι τὸν ἄνθρωπον, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον. [133] οὕτως οὖν μοι ἔστω τῷ λόγῳ, οἷον οἶνος ἄκρητος πολὺς ποθεὶς, διατίθησί πως τὸν ἄνθρωπον ἀσθενέα, καὶ ἅπαντες ἂν ἰδόντες τοῦτο γνοίησαν, ὅτι αὕτη ἡ δύναμις οἴνου, καὶ αὐτὸς ἐστὶν αἴτιος, καὶ οἷσί γε τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦτο μάλιστά γε δύναται οἴδαμεν. [134] τοιαύτην δὴ βούλομαι ἀληθείην καὶ περὶ τῶν ἄλλων φανῆναι. [135] τυρὸς γὰρ, ἐπειδὴ τουτέῳ σημείῳ ἐχρησάμην, οὐ πάντας ἀνθρώπους λυμαίνεται· [136] ἀλλ' εἰσὶν, οἵτινες αὐτοῦ πληρεύμενοι, οὐδ' ὁτιοῦν βλάπτονται· ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰσχύουσιν ἂν ξυμφέρειν θαυμασίως παρέχεται. [137] εἰσὶ δὲ οἳ χαλεπῶς ἀπαλλάσσουσι. [138] διαφέρουσι δὲ τουτέων αἱ φύσιες. [139] διαφέρουσι δὲ κατὰ

A omnigenas ſpecies oportet (eaq; propter & criſes & numeri temporum in talibus multum poſſunt.) [121] At hæc omnia perpeti minimè omnium conuenit calido aut frigido, cùm neq; putreſcere, neq; craſſeſcere queant. [122] Quod ergo munus utriuſque dicemus? Attemperatio ipſorum propria eſt, [123] tum uerò etiam in ſe mutuo agendi facultatē habent: [124] quandoquidem nulli alij permixtum calidum, deſinit eſſe calidum, quàm frigido: nec permutatur ab alio frigidū, quàm à calido. [125] Reliqua omnia in homine, quāto pluribus miſcentur, tanto mitiora ac meliora fiunt: & tum demū homo omniū optimè diſpoſitus eſt, ubi concoquit, & in quiete B eſt, neq; ullus in corpore humor cæteris excellétior apparet. [126] Et de his quidē uideor mihi abundè demonſtrationem feciſſe.

[127] Porrò Medici quidā, itemq; Sophiſtæ dicūt, quòd impoſsibile eſt medicinā cognoſcere eū, qui non norit quid ſit homo, & quomodo primùm factus & cōpactus ſit. [128] Ego uerò hæc talia, ſiue à ſophiſta, ſiue à medico quocunq; tandem de natura uel dicátur, uel ſcribantur, minùs cēſeo medicæ arti conuenire quā pictoriæ. [129] Illud uerò affirmo, de natura aliquid manifeſtum ac euidens cognoſcere, non aliunde cōtingere, quā ex medicina: [130] idq; ipſum tū demū condiſci poſſe, ubi q̄s medicinā totā rectè cōprehēderit.

C [131] Enimuerò eouſque cognitionis multi uidentur perueniſſe, ut ueluti ſenſu cognita narrare poſsint, quid ſit homo, & ob quas cauſſas naſcatur, & reliqua exactè. [132] Atqui mihi neceſſarium eſſe uidetur, ut omnis medicus de natura ſciat, & omni ſtudio annitatur, ut cognoſcat (ſi modò aliquid eorū, quæ fieri debent, rectè pręſtare uelit) quídnam ſit homo, reſpectu eorum quæ comeduntur ac bibuntur, & quid cuiq; ab unoquoq; contingat & accidat: nec ſimpliciter tantùm exiſtimare, quòd malum edulium ſit caſeus, (dolorem enim affert repletio ex ipſo) ſed etiam ſcire, quem dolorem afferat, & propter quid, & cui parti intra hominem exiſtéti incómo D dus exiſtat. Quandoquidē multa alia & eſculenta & poculenta, quæ natura mala ſunt, hominē tamen non eodem modo afficiunt. [133] Exempli cauſa, Vinū meracū, ſi multum bibatur, hominē aliquo modo debilē reddit, & omnes qui uiderint hoc fatétur, & cognoſcūt hāc eſſe uim uini, & uinū cauſſam eſſe: quinetiā in quas hominis partes maximè agat nouimus. [134] Talē pinde ueritatē in alijs quoq; apparere uolo. [135] Ergo caſeus (cuius argumento uti cepi) non omnes homines lædit, [136] ſed ſunt qui ex ipſo repleti, ne tantillum quidem offendantur, imò gracilibus mirabiliter conferre deprehenditur. [137] Sunt autem alij, qui eo ſumpto malè ſe habent, nec facilè concoquunt. [138] Horum igitur naturæ differunt. [139] Differunt autem ſecundùm hoc, quo-

quoniam id, quod in corpore est caseo contrarium, à caseo excitatur & commouetur, in ijs, quibus eiusmodi humor multus in corpore existit: & quanto potentior hic redditur, tanto peius illos habere rationi consentaneum est. [140] Quòd si toti humanæ naturæ inimicus esset, omnes utiq; læderet. [141] Eam ergo differentiam si quis nouisset, non incurreret profectò, neque pateretur ista. [142] In refectionibus porrò conualescentium ex morbis, insuperq; in longis ægritudinibus, multæ conflictationes oriuntur, partim sua sponte, partim à quibuslibet adhibitis. [143] Noui autem medicos multos, non minus quàm idiotas, qui si quid ægri die aliqua nouassent, puta si lauissent, aut deambulassent, aut quid non præscriptum comedissent, etsi hæc adhibuisse quàm omisisse præstaret, causam tamẽ nouæ exacerbationis in prædictorũ aliquod referre, ueram quidem caussam ignorantes, & interdum id, quod maximè conferebat, damnantes. [144] At hoc neutiquam facere oportet, sed scire, quid balneum intempestiuè adhibitũ operetur, quid item fatigatio & lassitudo. Nunquam enim eadem afflictio uel ab his, uel à quouis alio prouenit, neq; etiam ex repletione, neque ex cibo tali uel tali. [145] Quòd si quis ignoret, quomodo hæc singula se habeant ad hominem comparata, is neque cognoscere poterit quæ ab ipsis fiunt, neque ijs rectè uti.

[146] Cæterùm præter hæc cognoscere mihi uidetur oportere, quæ affectiones homini ex facultatibus ac potentijs, quæ item ex figuris aduenian. Quod dico tale est, Facultatem intelligo, humorum summas uires ac robur nosse. Figuras autem dico, quæ in ipso homine insunt. [147] Aliæ enim partes [a] cauæ sunt, & ex amplitudine in arctum coactæ, aliæ [b] expassæ, aliæ [c] solidæ & [d] rotundæ, aliæ [e] latæ & [f] pensiles, aliæ [g] extensæ, aliæ [h] longæ, aliæ [i] densæ, aliæ [k] raræ & succulentæ, aliæ spongiformes ac [l] molles. [148] Quæ igitur ex his uerbi causa trahere ad sese allicereque humiditatem ex reliquo corpore maximè possunt? Num [m] cauæ & expassæ, an [n] solidæ & rotundæ, aut [o] cauæ & in arctum ex amplitudine coactæ? [149] Equidem puto eas, quæ ex [p] cauitate & amplitudine in arctum sunt coactæ. [150] Quod ipsum ex manifestis forinsecus condiscere oportet: [151] partim quidem, quòd aperto ore nihil sanè humoris attraxeris: ubi uerò labra foras produxeris, contraxerisque, ac compresseris, insuperque fistulam admoueris; facilè sanè attrahes quicquid uoles. [152] Partim uerò quòd cucurbitæ, quæ corpori adponi solent, ex amplitudine in angustiam coarctatæ in hunc usum factæ sunt, ad trahendum uide-

A χέεται· ὅπερ ἐν τῷ σώματι ἔνεστι πολέμιον τυρῷ, ὑπὸ τουτέου ἐγείρεταί τε καὶ κινέεται, οἷσιν ὁ τοιοῦτος χυμὸς τυγχάνει πλέων ἐνεών, καὶ μᾶλλον ἐνδυναστεύων ἐν τῷ σώματι, τουτέους μᾶλλον καὶ κακοπαθέειν εἰκός. [140] εἰ δὲ πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἦν κακὸν, πάντας ἂν ἐλυμαίνετο. [141] ταῦτα δὲ εἴ τις εἰδείη, οὐκ ἂν πάσχοι. [142] τὰ δ' ἐν τῇσιν ἀνακομιδῇσι, τῇσιν ἐκ τῶν νούσων, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇσι νούσοισι τῇσι μακρῇσι, γίνονται πολλαὶ συμπεριτάξιες, αἱ μὲν ἀπὸ ταὐτομάτου, αἱ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν προσενεχθέντων τῶν τυχόντων. [143] οἶδα δὲ τοὺς ἰητροὺς τοὺς πολλοὺς, ὡς τοὺς ἰδιώτας, ἢν τύχωσι περὶ τὴν ἡμέρην ταύτην τι κεκαινουργηκότες, ὡς λουσάμενοι, ἢ περιπατήσαντες, ἢ φαγόντες τι ἑτεροῖον, ταῦτα δὲ πάντα βελτίω προσενηνεγμένα ἢ μὴ, οὐδὲν ἧσσον τὴν αἰτίην τουτέων τινὶ ἀνατιθέντας, τὸ μὲν αἴτιον ἀγνοεῦντας, τὸ δὲ συμφορώτατον, ἢν οὕτως τύχωσιν, ἀφανίσαντας. [144] δεῖ δὲ οὔ, ἀλλ' εἰδέναι, τί λουτρὸν ἀκαίρως προσγενόμενον ἐργάσεται, καὶ τί κόπος· οὐδέποτε γὰρ ἡ αὐτὴ κακοπαθείη τουτέων, οὐδ' ἑτέρου, οὐδέ γε ἀπὸ πληρώσιος, οὐδέ γε ἀπὸ βρώματος τοίου ἢ τοίου. [145] ὅστις οὖν ταῦτα μὴ εἴσεται, ὡς ἕκαστα ἔχει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, οὔτε γινώσκειν τὰ γινόμενα ἀπ' αὐτέων δυνήσεται, οὔτε χρέεσθαι ὀρθῶς. B C

[146] δεῖν δέ μοι δοκέει καὶ ταῦτ' εἰδέναι, ὅσα τῷ ἀνθρώπῳ παθήματα ἀπὸ δυναμίων ἔρχεται, καὶ ὅσα ἀπὸ σχημάτων. λέγω δὴ τὸ τοιοῦτο. δύναμιν μὲν εἶναι, τῶν χυμῶν εἰδέναι τὰς ἀκρότητάς τε καὶ ἰσχύς. σχήματα δὲ λέγω, ὅσα ἔνεστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. [147] τὰ μὲν γὰρ κοῖλά τε [a] καὶ ἐξ εὐρέος ἐς στενὸν ἐστὶ συνηγμένα, τὰ δὲ [b] καὶ ἐκπεπταμένα, τὰ δὲ [c] στερεά τε καὶ [d] στρογγύλα, τὰ δὲ [e] πλατέα καὶ [f] ἐπικρεμάμενα, τὰ δὲ [g] διατεταμένα, τὰ δὲ [h] μακρὰ, τὰ δὲ [i] πυκνὰ, τὰ δὲ [k] μανά τε καὶ τεθηλότα, τὰ δὲ [l] σπογγοειδέα καὶ ἀραιά. [148] τοῦτο μὲν ἑλκύσαι ἐφ' ἑωυτὸ καὶ ἐπισπάσασθαι ὑγρότητα ἐκ τοῦ ἄλλου σώματος, πότερον τὰ [m] κοῖλά τε καὶ ἐκπεπταμένα, ἢ τὰ [n] στερεά τε καὶ στρογγύλα, ἢ τὰ [o] κοῖλά τε καὶ ἐς στενὸν ἐξ εὐρέος συνηγμένα, δύναιτ' ἂν μάλιστα; [149] οἶμαι μέν τοι τὰ τοιαῦτα ἐς στενὸν συνηγμένα ἐκ [p] κοίλου τε καὶ εὐρέος. [150] καταμανθάνειν δὲ δεῖ αὐτὰ ἔξωθεν ἐκ τῶν φανερῶν. [151] τοῦτο μὲν γὰρ τῷ στόματι κεχηνὼς, ὑγρὸν οὐδὲν [a] ἀνασπάσαις· [b] προσμυλλήνας δὲ καὶ συστείλας, πιέσας τε τὰ χείλεα, ἔτι τε αὐλὸν προσθέμενος, ῥηϊδίως ἀνασπάσαις ἂν, ὅτι θέλεις. [152] τοῦτο δὲ, αἱ σικύαι [c] προσβαλλόμεναι ἐξ εὐρέος ἐς στενότερον ἐστενωμέναι πρὸς τοῦτο τετεχνέαται, D

[a] ἀνασπάσαιο
[b] προμυλλήνας. προδιατρέψας
[c] προσβαλ.

πρὸς τὸ ἕλκειν ἀπὸ τῆς σαρκὸς, καὶ ἐπισπᾶσθαι· ἄλλα τε πολλὰ τοιουτότροπα. [153] τῶν δὲ ἔσω τοῦ ἀνθρώπου φύσις καὶ σχῆμα τοιοῦτον, κύστις τε, καὶ κεφαλὴ, καὶ ὑστέρα γυναιξί. [154] καὶ φανερῶς ταῦτα μάλιστα ἕλκει, καὶ πλήρεά ἐστιν ἐπάκλου ὑγρότητος αἰεί. [155] τὰ δὲ κοῖλα [q] καὶ ἐκπεπταμένα, ἐπιρρυεῖσαν μὲν ἂν ὑγρότητα μάλιστα δέξαιτο πάντων, ἐπισπάσαιτο δὲ ἂν οὐχ ὁμοίως. [156] τὰ δὲ στερεὰ [r] καὶ στρογγύλα οὔτ' ἂν ἐπισπάσαιτο, οὔτ' ἂν ἐπιρρυεῖσαν ἐδέξαιτο. περιολισθάνοι τε γὰρ ἂν, καὶ οὐκ ἔχοι ἕδρην, ἐφ' ἧς μένοι. [157] τὰ δὲ [s] σπογγοειδέα τε καὶ ἀραιὰ, οἷον σπλὴν, πνεύμων, καὶ μαζοὶ, προσκαθεζόμενα μάλιστα ἀναπίοι, καὶ σκληρυνθείη καὶ αὐξηθείη ὑγρότητος προσγινομένης ταῦτα μάλιστα. οὐ γὰρ ἂν ὥσπερ ἐν κοιλίῃ ἐνῇ τὸ ὑγρὸν, ἔξω τε περιέχει, αὐτὴ ἡ κοιλίη † τὸ ὑγρὸν καὶ [a] ἐξαγγίζοιτ' ἂν καθ' ἑκάστην ἡμέρην· ἀλλ' ὅταν [b] πίῃ καὶ δέξηται αὐτὸ ἐς ἑωυτὸν τὸ ὑγρὸν, τὰ [t] κενὰ καὶ [u] ἀραιὰ καὶ τὰ σμικρὰ πάντη, καὶ ἀντὶ [u] ἀραιοῦ τε καὶ [x] μαλθακοῦ [y] σκληρός τε καὶ [z] πυκνὸς ἐγένετο, καὶ οὔτ' ἐκπέσσει, οὔτ' ἀφίησι. ταῦτα δὲ πάσχει διὰ τὴν φύσιν τοῦ σχήματος. [158] ὅσα δὲ φῦσαν τε καὶ ἀνειλήματα ἐνεργάζονται ἐν τῷ σώματι, προσήκει ἐν μὲν τοῖσι [aa] κοίλοισί τε καὶ [bb] εὐρυχωρήσεσιν, οἷον κοιλίῃ τε καὶ θώρηκι, ψόφον τε καὶ πάταγον ἐμποιέειν. [159] ὅτι γὰρ ἂν μὴ ἀποπληρώσῃ οὕτως ὥστε στῆναι, ἀλλ' ἔχῃ μεταβολάς τε καὶ κινήσιας, ἀνάγκη ὑπ' αὐτέων καὶ ψόφον καὶ καταφανέας κινήσιας γίνεσθαι. [160] ὅσα δὲ [cc] σαρκώδεά τε καὶ [dd] μαλθακὰ, ἐν τοῖσι τοιούτοισι νάρκαι τε καὶ πληρώματα, [c] οἷα ἐν τοῖσιν [d] ἀποσφαγεῖσι, γίνεται. [161] ὅταν δ' ἐγκύρσῃ [ee] πλατεῖ τε καὶ [ff] ἀντικειμένῳ, καί τι πρὸς αὐτὸ ἀντιπέσῃ, καὶ φύσει τοῦτο τύχῃ μήτε [gg] ἰσχυρὸν ἐὸν, ὥστε δύνασθαι ἀντέχεσθαι τῆς βίης, καὶ μηδὲν κακὸν παθέειν, μήτε [hh] μαλθακόν τε καὶ [ii] ἀραιὸν, ὥστε ἐνδέξασθαί τε καὶ ὑπεῖξαι, [kk] ἁπαλόν τε καὶ [ll] τεθηλὸς, καὶ [mm] ἔναιμον καὶ [nn] πυκνὸν, οἷον ἧπαρ· διὰ μὲν τὴν [oo] πυκνότητα καὶ [pp] πλατύτητα, ἀνθέστηκέ τε καὶ οὐχ ὑπείκει· φῦσα δὲ ὑποδεχομένη, αὔξεταί τε καὶ ἰσχυροτέρη γίνεται, καὶ [e] ὁρμᾷ μάλιστα πρὸς τὸ [qq] ἀντιπῖπτον· διὰ δὲ τὴν [rr] ἁπαλότητα καὶ τὴν [ss] ἐναιμότητα οὐ δύναται ἄνευ πόνων εἶναι. καὶ διὰ ταύτας τὰς προφάσιας ὀδύναι τε ὀξύταται καὶ πυκνόταται πρὸς [f] τοῦτο χωρίον γίνονται, ἐκπυήματά τε καὶ φύματα πλεῖστα. [162] γίνεται δὲ καὶ ὑπὸ φρένας ἰσχυρῶς, ἧσσον δὲ πολλόν. [tt] διάτασις [g] μὲν γὰρ φρενῶν [uu] πλατείη καὶ [xx] ἀντικειμένη, φύσις δὲ [h] νευρωδεστέρη [yy] τε καὶ [zz] ἰσχυροτέρη, διὸ ἧσσον ἐπώδυνά ἐστι. γίνονται δὲ καὶ περὶ ταῦτα καὶ πόνοι, καὶ φύματα. [163] πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καὶ ἔσω

† οὐ
[a] ἐξαγγίζοι
[b] ἢν
[c] ἃ
[d] ἀποσφαγῆσι
[e] ὁρμᾷ
[f] χωρ. τ. γ.
[g] διάτασις
[h] νεύρων φιρεη

A uidelicet & eliciendum ex carne: uti etiam multa alia eiuscemodi dantur. [153] Sunt autem in ipso homine partes natura & figura tales, uesica, & caput, & uterus in mulieribus: [154] quæ manifestissimè attrahunt, semperq; plenæ sunt attracta humiditate. [155] Cauæ econtrà & expassæ [q] figuræ, influentem quidem humorem maximè omnium susceperint, non autem similiter attraxerint. [156] Solidæ autem [r] & rotundę, neq; attraxerint, neque susceperint: quãdoquidem dilabitur humor, & non habet sedẽ ubi maneat. [157] Spongiformes [s] uerò & molles, uelut lien, pulmo, & mammę, ea quæ in proximo sunt maximè ebibunt, duræq; fiunt ac augescunt hæ partes humore accedente. B Non enim, si in uentre insit humor, & exterius etiam humor cõtineatur, ipse uenter humorem illum singulis diebus euacuare poterit: sed cùm uiscus imbiberit & susceperit in sese humorem, loca omnia [t] uacua & [u] rara, quantumlibet parua, adimplentur: & uiscus, quod [u] rarum & [x] molle erat, [y] durum ac [z] densum euadit, & neque concoquit, neque dimittit. Proinde hæc patitur propter figuræ naturam. [158] Quæcunque autem flatum & torsiones excitant in corpore, ea in [aa] cauis ac [bb] amplis partibus, ueluti uentre ac pectore, strepitum ac sonitum facere solent. C [159] Etenim cùm non sic repleant ut stent, sed transmutationes & motus habeant, necesse est, ut ab ipsis & strepitus & manifestæ commotiones fiant. [160] Quæcunque uerò [cc] carnosæ sunt & [dd] molles partes, in ijs torpores & repletiones contingunt, ut in iugulatis apparet. [161] Cæterùm, quum inciderit flatus in [ee] latum corpus ac [ff] renitens, & aliquid ipsi restiterit, idq; natura fuerit neq; ita [gg] forte, ut uiolentiam eius sustinere, nihilque mali pati queat, neque ita [hh] molle & [ii] rarum, ut excipere ac cedere queat: sed [kk] tenerum & [ll] succulentum & [mm] sanguineum, ac [nn] densum, uelut hepar: [oo] propter densitatẽ quidem D ac [pp] latitudinem resistit ac non cedit, flatus uerò subiens augescit ac fortior euadit, & aduersum id, quod [qq] reluctatur maximè, fertur: propter [rr] teneritudinẽ autẽ & [ss] sanguineitatem absq; doloribus esse non potest. Et propter has caussas dolores acutissimi ac frequentissimi circa eum locum contingunt, suppurationesque ac tubercula plurima. [162] Fiunt etiam circa septum transuersum uehementes dolores, sed multo minores. [tt] Distentio enim septi transuersi [uu] lata est, & [xx] renitens, natura autem [yy] neruosior & [zz] robustior, quapropter minus dolore affligitur. fiunt tamen & dolores & tubercula circa ipsum. [163] Multæ uerò etiam aliæ

aliæ & extra & intra corpus figurarum species sunt, quæ magnoperè inter se differunt, secundùm affectiones quas inferunt tum ægroto tum sano: cuiusmodi sunt capita [aaa] parua aut [bbb] magna, colla [ccc] tenuia aut [ddd] crassa, [eee] longa aut [fff] breuia, uetres [ggg] longi aut [hhh] rotundi, pectoris & costarum [iii] latitudines aut [kkk] angustiæ, & alia infinita: quæ omnia nosse oportet, quatenus differant, quo caussas singulorum cognitas probè obserues.

[164] De facultatibus autem humorũ perspectum habere oportet, quid singuli ipsorũ in homine facere posint, quemadmodum etiam prius dictum est, [165] quasq; cognationes inter se habeant. [166] Quod dico tale est: Si dulcis humor in aliam speciem mutetur, non quidem alijs commixtus, sed ipse desciscens à sua natura priore, qualisnam primùm fiat, amarus, an salsus, an acerbus, an acidus? Sanè acidus humor omnium maximè incommodus fuerit, reliquis aliquantum commodis existentibus, siquidem dulcis omnium commodissimus existit. [167] In hunc modum si quis inquisitione diligenti ea, quæ extrinsecus offerenda ueniunt, cognoscere posit, poterit semper ex omnibus id, quod optimum est, eligere. Optimum autem est, quod longissimè ab incómodo abest.

A καὶ ἔξω τοῦ σώματος εἴδεα σχημάτων, ἃ μεγάλα ἀλλήλων διαφέρει πρὸς τὰ παθήματα καὶ νοσέοντι καὶ ὑγιαίνοντι. οἷον κεφαλαὶ [aaa] σμικραὶ ἢ [bbb] μεγάλαι, τράχηλοι [ccc] λεπτοὶ ἢ [ddd] παχέες, [eee] † μακροὶ ἢ [fff] βραχέες, κοιλίαι [ggg] μακραὶ ἢ [hhh] στρογγύλαι, θώρηκος καὶ πλευρέων [iii] πλατύτητες ἢ [kkk] στενότητες, καὶ ἄλλα μυρία· ἃ δεῖ πάντα εἰδέναι ᾗ διαφέρει, ὅπως τὰ αἴτια ἑκάστων εἰδὼς, ὀρθῶς τηροίης.

† νῶτοι

[164] περὶ δὲ δυνάμιων χυμῶν, αὐτέων τε ἕκαστος ὅ, τι δύναται ποιέειν τὸν ἄνθρωπον, ἐσκέφθαι, ὥσπερ καὶ πρότερον εἰρέαται, [165] τὰς ξυγγενείας ὡς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους. [166] λέ-
B γω δὲ τὸ τοιοῦτον, εἰ γλυκὺς χυμὸς μεταβάλλοι ἐς ἄλλο εἶδος, μὴ ἀπὸ ξυγκρήσιος, ἀλλ' αὐτὸς ἐξιστάμενος, ποῖός τις πρῶτος γένοιτο, πικρὸς, ἢ ἁλμυρὸς, ἢ στρυφνὸς, ἢ ὀξύς; † ἄρα ὀξὺς χυμὸς ἀνεπιτήδειος, [a] προσφόρων αὖ τῶν λοιπῶν, μάλιστα εἴη, εἴπερ ὁ γλυκύς γε πάντων ἐπιτηδειότατος. [167] οὕτως εἴ τις δύναιτο ζητέων ἔξωθεν ἐπιτυγχάνειν, δύναιτ' ἂν πάντων ἐκλέγεσθαι αἰεὶ τὸ βέλτιον.

† ἢ

[a] προσφέρων

βέλτιον δέ ἐστι, τὸ προσωτάτω τοῦ ἀνεπιτηδείου ἀπέχον.

IN

COMMENTARIVS praesens duobus modis considerādus est, nimirū quo ad

- **Nomen**, q̄ sit & qualis libri inscriptio. Videlicet
  - HIPPOCRATIS. Foetus genuinus, parēti suo similis, tum quo ad philosophiae genus, tum quo ad organa quibus utitur, quo ad λέξιν scilicet & τάξιν.
  - DE VETERI MEDICINA. ab Aesculapio inuenta, à posteris eius per manus uelut ad Hippocratem usq; transmissa. Quam uti ueram, certam & constantem; contra nouae cuiusdam methodi inuentores defendit. Libro de Arte, artem medicam in genere contra imperitos & plebeios defenderat: hoc uerò commentario artem medicam Asclepiadeam contra nouos iatrosophistas tuetur, Gorgiae Leontini & Poli discipulos, uti Turnebus suspicatur. Secundum proinde locum inter Prolegomenon commentarios huic aßignamus. Veterem medicinam chirurgicam fuisse, ex Platonis 3. de Rep. discimus: ex Homero quinetiam, qui Podalirium & Machaonem Aesculapij filios à medica manuum opera commendat. Nimirum cùm propter frugalem uictum uel raris morbis internis conflictarentur homines, uel tanquam ignotis & diuinitùs immißis absq; ope interimerentur: morborum tantùm externorum, ui externa inflictorum, curam suscipiebāt. Proinde eodem loci Plato auctor est Aesculapium internos morbos non attigisse, nimirum quia ualetudinarijs, qui & sibijpsis & alijs oneri essent, mori semel quàm saepius praestare arbitrabatur. An uerò, quos curare non poterat, hoc praetextu ab ope petenda deterrebat, ne artis uix dum ex incunabulis egressae impotentiam fateri cogeretur? An potius morbi interni ob uictus frugalitatem tūc temporis rarißimi erāt: quòd si uerò quidam ijs corriperentur, cùm id uitio naturae eueniret, incurabiles habebantur? Deinceps autē accrescente sensim ingluuie & otio, morbi interni etiam aduentitij grassari coepere, quorum curationem medici suscipere sunt ausi, ut naturae opem ferrent. Quemadmodū enim ex malis moribus bonae leges sunt natae: ita ex hominum intemperantia nō tantū morborum numerus accreuit, uerumetiam eorundem curandorum methodus Asclepiadea pomoeria sua latius produxit. Neq; uerò apud priscos tantùm haec Medicae artis temporum distinctio extitit, uerumetiam apud Romanos, quos primùm ab V. C. an. DC medicos chirurgos è Peloponneso accepisse scribit Plinius: nec prius quàm luxus Remp. inuasit Clinicis Romae locum fuisse. Multitudo enim Iurecoss. & Medicorum malè constitutam Rempub. arguit, ut est apud Platonem: cùm illa quidem animos, haec corpora ciuium malè affecta esse inducet.
- **Rē ipsam.** De Veteris medicinae methodo, uerá ne sit illa & constās, an nō, contra nouae cuiusdā methodi authores hoc libro agit Hippocrates. Diuidi potest totus liber in
  - **Prooemium**, quo docilē reddit lectorē, attentū & beneuolū, ostendens Disputationis huius tum
    - **Subiectum**, Methodi nimirum medendi uerae defensionem, falsae confutationem. Vide signum AA.
    - **Modū siue Formā.** Oportere nimirū de Methodo artis medicae controuersa disputare
      - **Ex ijs** quae nota sunt sensui etiam idiotis. Ratiocinatio talis:
        - Quale est subiectum medicū, talis est demonstratio medica.
        - At subiectum medicum est sensui idiotarum expositum, nimirum quòd morbo affectum sit. Morbi τὸ
          - ὅτι, sensu assequuntur. N. 13.
          - Διότι, cùm per se nequeāt, Medici enarratione discunt. Nu. 14. Medicus ergo si quidē sensui afferat
            - Consentanea, facilè & libenter intelligunt. N. 15.
            - Dissentanea, non admittūt neq; credūt: cūq; in uno mētientē deprehēdāt, reliqua etiā quae uera sunt in suspicionem rapiunt mendacij. N. 16.
        - Ergò sensui exposita esse debet demonstratio, & idiotis nota, ut sensus iudicio de ijs poßint sententiā ferre. N. 12. Com. de Principijs n. 2. κοινὴν ἀρχὴν ὑποθέσθαι iubet γνώμενος περὶ ἰητρικῆς. Eandem ob causam similitudinib. crebrò utuntur medici, ut quod per se non uident, parabolarum ueluti speculo inspecto idiotae assequantur. Proinde in Praeceptionibus eos λόγους ἐν μεταφορῇσι διαδηλοῦσθαι inquit.
      - **Non ex ijs** quae ignota sunt idiotis, & praesupponuntur tantùm ab ijs qui uolūt uideri docti. N. 17. Et mox connectit Tractationē sequentē.
  - **Tractationem.** Vide signum BB.

- Medicinæ *ueram methodum docere & propagare, falsam uerò confutare & coercere,* Medici *boni est officium.*
- AA. Ne cõtendendi potius, quã ueritatem inquirẽdi studio hoc suscepisse uideatur, tali uidetur ratiocinatione niti:
  - At methodus Neotericorũ, quam ex suppositione deducunt, non est uera methodus: ueterum autem Asclepiadarũ methodus, quæ suppositione caret, quãq; illi damnant, uera est methodus. N.1. Ostendit:
    - Medicinæ *uera methodus naturæ subiecti correspondere debet. Probat tali prosyllogismo:*
      - Omnis *ars methodum suam naturæ subiecti accommodare debet.*
      - At Medicina est ars. Deducit huiuscemodi epilogismo:
        - *Si Medicina non esset ars, hoc est, quòd nihil in ea uel quæsitum, uel inuentum esset à priscis, nulli in ea artifices essent uel boni uel mali, sed fortuitò ab omnibus administraretur.* N.3.
        - *At uerò sunt in ea boni & mali artifices.* N.2. *Confirmat similitudine reliquarum artiũ:*
          - Quemadmodum *in reliquis artibus differunt inter se artifices tum secundum* γνώμην, *hoc est, cognitionem, tum secundũ* χεῖρα *siue exercitationem artis, alij scilicet periti, industrij, alij imperiti & ignaui.* N.4.
          - Ita quoq; *in arte medica differũt medici periti ab imperitis.* N.5.
        - Ergò *Medicina est ars.*
      - Ergò *Medicina methodum suam naturæ subiecti accommodare debet.*
    - *At methodus medicorum*
      - Neotericorum, *quam ex suppositione deducunt, non respondet naturæ subiecti. Declarat:*
        - Quodcũque *subiectum sub sensum*
          - Non *cadit, sed sub rationem tantum, eius methodus per hypotheses explicanda est.* Qualia *sunt quæ in sublimi, aut in terræ uisceribus fiunt.* N.7.
          - Cadit, *illius methodus hypothesi carere debet, cùm ad sensum sint reuocanda omnia.* Omittitur, *utpote ex priori nota.*
        - At *Medicinæ subiectum sub sensum cadit etiamnum, & olim etiam tale fuit, quale nunc est.* N.8.
        - Ergo Medicinæ *methodus hypothesi carere debet.* Num. 6.
      - Veterum, *quæ nulla suppositione nititur, sed sensata demõstratione, respõdet naturæ subiecti.*
    - Ergò *methodus medicorum*
      - Veterum *uera est, per quam & pleraque inuenta sunt artis precepta, & porrò etiam, quæ desunt, inueniri possunt.* N.9.
      - Neotericorũ *falsa est & sophistica, qua nec inuentum quicquam est, nec inueniri quicquam potest.* N.10. *Et decipiuntur ipsi, & decipiunt alios.*
- Ergo *methodum* Neotericorum *hypothesi nitentem cõfutare, ueterum uerò docere, medici boni officium erit, et per consequens etiam nostrum, qui Aesculapij sumus posteri.* N.11.

BB. De Methodo medica agit tum

- *Κατηφατικῶς, ueteris Medicinae methodum uerā & constantem esse ostendendo, in ijs, quae similia & amica esset corpori, inueniendis & adhibēdis: quae dissimilia & inimica, auferendis. Hinc Plato in Symposio Medicinā definit scientiā esse τῶν τοῦ σώματος ἐρωτικῶν πρὸς πλησμονὴν καὶ κένωσιν. Et quidē in*
  - Genere sic argumentatur:
    - *Si eadem uictus ratio omnibus hominib. quomodocunq; affectis, aegris siue sanis, ex aequo conduceret, methodus diaetandi ab initio nec quaesita, nec inuenta fuisset, cùm nihil ea opus esset.* N.18.
    - *At nunc non eadem uictus ratio aegris & sanis conducit.* N.19.
    - Ergò *methodus diaetandi ab initio quaesita fuit & inuenta.*
  - *Specie deducit & declarat. Διαιτητικὴ Methodus alia*
    - Sanorum, *quae Medicinae pars est reipsa, uulgo tamen non uidetur ad medicum pertinere, sed ad Coquum aut Gymnasten. μὴ ὁμολογουμένως ἰητρική. Com. de Flatibus n.22. famem morbum facit, eiusq; curam per alimentum medicinam esse profitetur uniuersim: multo ergo magis si sanitati accommodetur. Vide signum* C C.
    - Aegrorū. *Quae circa aegrorū diaetam uersatur ars, ὁμολογουμένως ἰητρική est, non plebeia, non gymnastica, sed omnium confessione medicorum propria.* N. 32. *(ἢ καὶ ὄνομα καὶ τ. ἐ. εἰ κρατεῖν legere malim.) Hanc explicat tum in*
      - *Genere, ostendens*
        - Qd' *sit diaetandi quaedam ars, tali ratiocinatione:*
          - *Si eadem alimenta aegris & sanis conferrēt, nullus ab initio medicam diaetandi methodum uel inuestigasset uel inuenisset.* Nu. 33. *Declarat signo. Nam etiamnum hodie ij Barbari, qui ex uoluptate metiuntur diaetam sanorum aequè ac aegrorum, medicinam uel nullam esse putant, uel certè contemnunt.* N.34.
          - *At non eadem alimenta aegris ac sanis conferunt. Id quod ipsa docet experientia,* N. 36.
          - Ergò *medica diaetādi aegros inuenta est methodus.* Nu.35. *tū quo ad alimenti*
            - Quantitatem, *loco Multi Paucum exhibere.*
            - Qualitatē. *Quib. etiā paucus cibus solidus erat molestus, praeparatione hūc debiliorem & aegro cōuenientiorē reddidere, partim id qd' noxiū erat auferendo, partim id quod utile erat praeparando, & ad uires caloris natiui accōmodando. Quod ipsum in medicamētis quoq; fieri quotidiana docet experientia, sed praesertim chymica: quae ut in uegetabilib. & animalib. elegās est, & popularis: sic in metallicis lōgè operosior, q. ea spiritus & succos habeāt comparatione corporis humani, in qd' agere debēt, crudißimos quidē, sed coctiōis tolerantißimos et efficacißimos. Sed ad rē. Cibo igitur solidiori, et ob idipsum molesto, primi illi diaetetici substituerūt partim*
              - Cibū *humidū. Ῥοφήματα, Sorbitiones: cibū solidum paucum aquae multae miscētes et coquentes.*
              - Potum. *Πόματα, cibi solidi substātiam in liquorē cōuersa potabilem.*
        - Qualis *sit ars, nimirum eadē quae prior illa, ex ijsdem deducta fontibus.* Nu. 39. *Methodus ista aegrorū diaetae si cū sanorū diaeta cōferatur, atq; consideretur*
          - Per se, *& ut rectè agit, sic sanorū diaetae similis est, cū studeat utraq; conuenientē uictū homini adhibere, quē superare poßit natura, in sano quidē natura ualida ualidū, in aegro uerò debilis debilē. Neq; alio differunt, quàm quòd sani uictus una est latißima methodus, aegri uerò multiplex, eaq; arctißima, uti paulo pòst ostendemus.* N.37.
          - Respectu *errorū, qui utrobiq; contingunt, tantò erit magis neceßaria diaeta aegrorum, quo plus nocumenti ex sanorū uictu humano percipiunt aegri, quàm sani ex uictu belluino. Cōfert inter se Aegrū morbo exili laborantē, & Hominē mediocri sanitate fruentē: quorū hūc ex cibo brutis familiari minus detrimēti accipere asserit, q̃ illū ex uictu hominib. tantū sanis cōueniente. Vt hoc signo ostēdat, non in genere tantū differre uictū hominū à uictu belluarū: uerū etiā in specie aegrotātib. alijs aliā atq; aliā diaetā cōferre uel officere.* N.38. *Aegros hinc colligimus triū ordinū. Aut .n. morbū sentiūt ipsimet, ex functionū laesione uel uehemēti, qd' hîc ἄφορον & χαλεπὸν νόσημα dicitur, uel remissa, & εὐήθες dicitur: aut nō sentiūt, sed medicus solus ex signis agnoscit qd' Neutrū posteriores uocarunt. Lego, ἀλλ' ὁ μήτε αὐτῷ τῷ νοσεῦντι μέλλει ἐπίδηλον ἔσεσθαι.*
      - Specie. Vide D D.
- *Ἀποφατικῶς.* Vide EE.

CC.Me-

- CC. Methodum diæteticen, ostendit partim
  - Quòd sit aliqua, ratiocinatione ex primo hominum uictu deducta. Idipsum in
    - Genere deducit:
      - Si belluina uictus ratio conferret sanis hominibus, uti brutis, homines primi uictum mansuetiorem non inuestigassent, nec inuenissent. N. 20.
      - At belluina uictus ratio, qua primos homines usos esse supponimus, hominibus nõ contulit: cùm ab ea quidem minus propter consuetudinem, quàm nunc, læderentur, læderentur tamen omnino, alij certè manifestius, qui imbecilliori erant natura præditi, alij obscurius, qui robustiore. Nam cùm alimentum assumerent crudum, & calori concoquenti contumax, in magnas cruditates & morbos & mortem etiam incidebãt. N. 21.
      - Ergò homines primi uictum mansuetiorem inuestigarunt & repererunt, quo nunc utimur. N. 22.
    - Specie declarat. Præparatio externa uaria, internæ præparationi uiam ueluti facit, ut calor facilius concoquat ea, quæ humanæ naturæ per multiplicem præparationẽ domestica sunt reddita. N. 25. Et quidem
      - Panis ex triticosit. N. 23. Huius præparatio
        - Prima, tum quia
          - Substantia noxia aufertur per Macerationem & corticis Purgationem.
          - Humor superfluus tollitur Torrefactione.
        - Secunda, quòd
          - Molitur.
          - Cribratur.
        - Tertia, quia
          - Subigitur.
          - Assatur.
      - Maza ex hordeo. N. 24. Cuius præparatio tum
        - Prima. / Secũda. — Vt & Panis.
        - Tertia, quia
          - Coquitur.
          - Assatur.
        - Quarta, quo ad usum. Quia dura maza & sicca, minus potest comedi: ergo uino uel aqua maceratur (ut in 2. de Diæta) quo ad
          - Substantiam, uti mollescat.
          - Qualitatẽ, ut minus exiccet.
  - Qualis sit, artificiosam scilicet esse, & artis p priam. Nã quo ad
    - Sanitatem, Medicinæ propriã esse. Et quidem
      - Reuera medicam esse:
        - Quod morbos prohibet, eius inuentio est medica.
        - At hæc diæta prohibet morbos. N. 27.
        - Ergò eius inuentio est medica. N. 26.
      - Opinione hominum medicam non uideri, sed plebeiã. Causam affert:
        - Cuius functionis omnes sunt periti, illa arte carere, neque ex ea artifices denominari posse uidentur. N. 29. Vetus nimirum hæc artium fuit maiestas, ut non nisi initiatis communicarentur, uel uiua uoce, quos ἀκροατὰς dixere, unde Cabala Hebræorum nomen habet: uel scripto, sed eo obscuro, quo profanum uulgus arceretur, & solis intelligentibus arcanum communicaretur. Ipsa nimirum prostitutio artibus & auctoritatem, & propter contemptum efficaciam quoque suffurari uidetur. Flagris proinde digni sunt, qui artium arcana exoteris temerè patefaciunt: uti propter inuidiam meritò reprehendendi, qui ne initiatis quidem communicare uolunt.
        - At coquinariæ omnes ex æquo periti sunt, neceßitate ipsa uel inuitos ad cultum illius impellente.
        - Ergò neq; artis esse, neque artifices ex ea denominari uidentur. N. 28. Epanorthosi corrigit. Vt quammaximè propter usum communißimum, ipsis etiam mulierculis familiarem, praxis coquinaria despiciatur: reuera tamen prima eius inuentio artificiosißima fuit, & eiusdem theoria etiamnum artifice digna: olim certè, antequam innotuisset, honestißima habita, ut nec Helenam, nec Achillem, nec cæteros heroas apud Homerum munia illius obire puduerit. N. 30.
    - Robur, Gymnasticæ artis propria est, quæ eadem methodo utitur, licet fine diuerso. N. 31. Itaq; mirum non est, Herodicum gymnasten medicinam Pædagogicam, ut Plato 3. de Repub. ait, instituisse, eam scilicet, quæ corporum ualetudinem non tantùm exercitijs, sed & uictus ratione certa tueretur. Etsi ex libro tertio de Diæta intelligi potest, Hippocratis potius id inuentum fuisse, sed theoricum, quod reliqui deinde ad usum traduxere gymnasticum.

DD. Ratiocinatio talis est:

- *Si in ægrorum diæta unica tantùm ratio esset peccandi, per excessum scilicet, facilis etiã & simplex esset methodus; certò sibi persuadens se errare nõ posse (πολλὸν τὸ ἀσφαλὲς προσλαμβάνοντας. Ἀσφαλὲς, Casui & errato non obnoxium, ἀπὸ τοῦ μὴ σφάλλειν. cuius pedissequa est securitas, sed non perpetua) nimirũ ut excessum semper fugiat, defectum uerò per omnia amplectatur.* N. 40.
- *At nũc non minus in defectu quàm in excessu peccari potest.* N. 41. *Ostẽdit tum*
  - Per se, *ex methodi similitudine. Quam quidem*
    - Vni*uersim tali resolutione deducit:*
      - In *diætandis ægris opus est μέτρῳ.* N. 42.
      - *Μέτρον istud non aliunde, quàm ex affecti corporis sensu desumi debet.* N. 43.
      - Sensus *autem cùm à peculiari natura & consuetudine ægri pendeat, rarò exactè à Medico cognosci potest.* N. 46.
      - At *quod rarò exactè cognosci potest, cognitu difficile est.*
      - Ergo *methodus diætandi ægros cognitu difficilis est.* N. 44.
    - Singilla*tim declarat per inductiones, exemplo medicorũ tũ*
      - Doctorum, *qui etsi in diætando non semper rectè agunt, (nam & ipsi sunt homines) attamen rarò & in paruis tantùm errant. Neque tam reprehendendi propter pauca quæ delinquunt, quàm laudandi & cõmendandi propter multa, quæ rectè faciũt.* N. 45.
      - Indoctorũ, *qui & frequenter errãt, & in maximis. Simili declarat.* N. 47. *Cuius*
        - Protasis. N. 48. *Sicuti gubernatores mali dum*
          - Serenitas *est, non uidentur differre à peritis.*
          - Tempestas *ingruit, tum ostendũt suam imperitiam.*
        - Antapodosis. N. 49. *Ita et Medici indocti in morbis*
          - Leuibus *& chronicis latent malè agentes.*
          - Grauibus *& acutis suos tegere nequeũt errores.*
  - Acciden*taliter, ex erroribus qui utrobiq; contingunt: per syllogismũ:*
    - *Si sani ex diæta inconsueta læduntur, tàm in excessu quàm in defectu, multò magis ægri.* N. 50. *Connexi probatio post assumti declarationem demum ponitur in hunc modum:*
      - Quæcunq; *debilior est natura, facilius & promptius læditur à lædentibus.* N. 60. *Sic enim etiam ex sanis, quò quisq; debilior est, eò facilius à diætæ peruersiõe noxã sentit.* N. 61. *ἀσθενὴς dicitur is qui debilis est, hoc est, à causis morbificis prõptè læditur, uel natura, etsi alioqui sanus sit, ὁ ὑγιαίνων: uel morbo, qui ægrotat, ὁ ἀσθενέων. Qui si inter se conferantur, ut in genere debilitatis conueniunt, ita differunt, quoniam æger ἀσθενέστερος est, cùm uehementius ab iisdem causis lædatur.*
      - At *æger debilior est quàm sanus.* N. 62.
      - Ergo *æger promptius læditur.* N. 63.
    - Sed *sani ex diæta inconsueta læduntur. Vide signum* ☙
    - Ergò *multo magis ægri.*
- Ergò *Methodus nec facilis est nec simplex. At iccirco tamẽ non oportet dicere, esse nullam, & ueterem Medicinam plane repudiare.* N. 64.

Ostendit *lesiones sanis ex neglecta dieta oboriri solitas* κατὰ τὰ

- *on: nimirum*
  - **Qui** *sani incõsueto uictu lędantur. N. 51. Distributione utitur. Sanorũ alij certam uictus rationem quo ad tempus*
    - **Obseruãt**, *ita quidem, ut uel semel tantùm in die cibum sumãt, in cœna scilicet, ueteri more, uel bis, in prandio nimirum & cœna. Huic autem uictus generi assueuerunt ab initio uel*
      - **Coacti**, *à necessaria ualetudinis cura: quandoquidem re ipsa deprehendebant sibi conferre, uel*
        - **Semel** *tãtùm cibum capere* [a].
        - **Bis** *cibo uti, mane & uespere* [b].
      - **Non coacti**, *quandoquidem nullo cum ualetudinis commodo utriuis generi uictus sese poterant assuefacere, nimirũ ut uel semel tantùm, uel bis in die cibum sumerent. Posteaquam uerò alterutri assueuerunt, illud citra incommodum relinquere nequeũt. Sic lapidem emittere liberum est, emissum recipere non item* [d].
    - **Non** *obseruant, sed promiscuè modò cœnant, modò prandẽt, modò utrumuis faciunt* (c) *uel ob*
      - **Voluptatem** *qualemcunq;, tum gulæ, tum cõuersationis amicæ.*
      - **Vtilitatem** *aliquam externam, quæ ex cibi uel simplici uel duplici usu percipitur. Sic Castrensi consuetudine* ἄριστον, δεῖπνον, δόρπον *& introducta & denominata fuisse Grammatici tradũt: Agricolas itẽ meridiari ipsa corporum defatigatio coegit. Vti econtra literarijs & politicis occupati negocijs acratismate olim contenti erant, bucella panis cum uino meraciore. unde fortaßis adhuc Germanorum* Inbiß *quasi* Anbiß *nomen suum retinet.*
  - **Quomodo** *lędantur uictu inconsueto. Qui sanitatis suæ rationem habent, & ualetudine sunt minus firma promiscuum uictum ferre nequeunt, sed lesionem ex diæta percipiunt. N. 52. tum quo ad*
    - **Repletionem.** *Nimirum qui consueuerunt cibum in die sumere*
      - **Semel** *tantùm cœnare scilicet, (quod est* μονοσιτεῖν*) hi si prãdeant etiam, lęduntur. N. 53.*
      - **Bis**, *si tamen in cœna V. G. plus solito sumserint, et deinde alio die, cibo nondũ cõcocto, superpransi fuerint, lędũtur. N. 55.*
    - **Inanitionem**, *si qui bis in die cibum sumere consueuerat, intermittat uel cœnam uel prandium, sed prandium præcipuè. N. 54.*
- *διότι, N. 56. Læsio accidit ex*
  - **Repletione**, *quia cibo priore nondum concocto alium superingeßit: multoq; magis si per dies aliquot hac repletione utatur. N. 57. Præclarè hic tempus sumendi noui cibi definit, quando hesternus cibus concoctus est. Concoctionis hi sunt gradus per diem integrum naturalem:* ἀπόλαυσις *primùm, quando post primùm & secundam coctionem in totũ corpus diffunditur sanguis: deinde* ἐπίκρασις*, quando à membris singulis alteratur: tandem* λάπαξις*, quando excrementa expelluntur: quam etiam* ἀντίσπασιν *uidetur appellare, hoc est, reuulsionem contrariam motui ipsius alimẽti, utputa quod extra corpus in corpus attrahitur, uti excrementum è corpore extra corpus pellitur. Et hæc quidem* περίοδος *est alimenti integra, ex duobus motibus contrarijs constans, priore extra corpus intra corpus, posteriore è corpore extra corpus. Hancce periodum sequitur* ἡσυχία*, tempus quietis intermediæ, in ijs qui cœnare tantùm consueuerunt, à mane usq; ad uesperam: quod tempus exercitijs tum alijs, tum uerò etiam gymnasticis conuenit. Sequitur cœna, & altera* περίοδος *incipit.*
  - **Inanitionem**, *quia cibo priore iam absumpto alimentum corpori non suppeditauit. N. 58. multoq; magis, si per aliquot dies ieiunarit. N. 59.*

EE.
Confutat ergo mendacium Neotericorum quorundam sui temporis (multos etiam nostro tempore, si reuiuiscat, ijs planè similes repertutus) qui artē medicam ex hypothesi tradebant, nimirum Hominem ueluti massam quandā primarum qualitatum esse, & secundùm illas & ægrotare & rectè ualere. Nu. 65. Animum igitur aduertite, quotquot uel primis qualitatibus ad fastidiū usq; & insectationem aliorum omnia tribuitis: uel secundis ita indulgetis, ut primas ceu pilas inanes è re medica, cū totius antiquitatis indignatione, ueritatisq; iactura, expellatis. Ostēdit igitur Hipp. hypothesin istam inutilem esse, tū quo ad

- Praxin siue Operationem medicam: Methodum namq; illorum curatiuam à uetere diuersam, prædicta hypothesi nitentem, penitùs ἀμέθοδον esse. Ex Calido et Frigido, Humido et Sicco corpus illi humanum constituunt, & ex iisdem quoq; ægrotare & sanari uolunt. N. 66. Hoc supposito, ostendit Hip. theoriam primarum qualitatum sub Medici practici considerationem uel
  - Non cadere, per σύγκεσιν. Ratiocinatio talis esse uidetur:
    - Quod primariò neq; lædit, neq; iuuat corpus humanum, sub artis medicæ considerationem primariò non cadit.
    - At primæ qualitates nec lædunt nec iuuant primariò. Ostendit:
      - Si homo caliditate aut frigiditate læsus ægrotaret, contrariarum qualitatum adhibitione curaretur.
      - At non curatur contrariorum qualitatum adhibitione. Declarat exēplo. Supponatur Homo aliquis natura imbecilliore præditus
        - Aegrotare propter cruditatem ex cibo multo & robusto aßūpto. N. 67.
        - Curādus. Quomodo curabitꝛ? N. 68. Atq; duce experiētia
          - Non curatur simplici qualitate cōtraria, ut illi somniāt. N. 69.
          - Curatur uictu contrario. N. 70. Vide signum FF.
      - Ergo neq; frigiditate aut caliditate ægrotat.
    - Ergò primæ qualitates sub medici considerationem primariò non cadunt.
  - Cadere, nihil tamen ad curationem facere, per σύγκεσιν:
    - Si qualitates primæ ad curationem conferrent, uel absolutè uel coniunctim cum secūdis qualitatibus conferrent.
    - At uerò ad curationem conferunt neq;
      - Absolutè, qa nulla talia sunt absolutè calida uel frigida. N. 84. Ostendit:
        - Nulla ex ijs quæ nos habemus alimenta & medicamenta, absolutè calida sunt aut frigida, sed simul dulcia, amara, acria, salsa, austera, acerba, insipida. Sapores profectò, ut etiā colores, etsi corpori similari toti insint per omnia, in substantia tamen peculiarī uidentur consistere: quæ cùm à reliquo corpore etiam per artem extrahi queat, tantoperè laudatas illas eccrises chymicas constituit, naturalium separationum, quæ in corporibus animaliū quotidie fiunt, æmulas. Vt proinde optima Coctio in corpore à calore fiat ualido, purū ab impuro subtiliter separante: & optimus is sit Coquus, qui chylum alimentarem naturæ humanæ inimicum, ignis & aquæ beneficio auferre, uel saltem attemperare nouit: & optimus Iatrochymista, qui χυμὸν medicamentorum purum elicere, uim eiusdem impedientia remouere, hebetantia & infringētia citra molem admiscere potest. Sic uini spiritus mole exiguus est qui inebriat, à reliquo auulsus corpore, ut in uentriculo naturali, sic etiā in artificiali. Sic scamonio uis ignea, opio uis narcotica, in impuriore corpore utraq; posita, demitur.
        - At omnia quæ illi habent alimenta & medicamenta, eadem sunt cū ijs quæ nos habemus. N. 85.
        - Ergo nulla illorum medicamenta aut alimenta absolutè uel calida sunt uel frigida. Corollario cōfirmat. Nā neq; demonstrare possunt
          - Rationibus, sed ὡς ἀναπόδεικτον sumunt tantùm hoc esse calidum, illud frigidum. N. 86.
          - Sensu, quód nam tale sit, quādo ægro præscribunt alimenta, aut medicamenta. Itaq; coram ægro sese ridiculos in præscribenda diæta ostendent. N. 87.
      - Coniunctim, cū alijs qualitatib. Præsupponimus, sensu iudice, calidū aliud acerbū, aliud insipidū (quæ differentia à saporib. sumitur) aliud ἄραδον ἔχον, hoc est, cum motu pulsatiuo coniunctū (sic cordis pulsationē à uehementi exercitio appellat Hesychius. Corn. Tenue uertit: cùm ἀραιὸν uel ἀραιῶς ἔχον fortaßis legeret) An ut innuat arteriarū pulsationē? cuius causam com. de Locis in homine n. 31. in sanguinis calidi reciprocum motū refert. Quòd si nunc ex illorū sententia calidū sit adhibendū morbo, cùm illud secundùm qualitates secundas multorū sit generum, quódnam adhibebitur? N. 88. Vide signum GG.
    - Ergò ad curationem non conferunt. Miror q; adeò, quomodo hi, qui hanc ponunt hypothesin, ægros secundùm hanc curaturi sint. N. 83.
- Theoriam siue Cognitionem. Vide signum LL.

FF. Contrariũ uictum igitur quē nã quomodo statuemus? Aut enim secũdùm qualitates

- Primas, *quæ ueluti formas sequuntur elementorum, ut illi uolunt. At hoc absurdum est, neque illi rationem harum qualitatum uel in ijs cibis, qui naturales sunt, uel qui arte parantur, afferre possunt.* N.71.
- Secũdas, *quæ comitantur primas, seu potius primarum ueluti effectus sunt, cũq; illis tanquam formalibus collatæ, materiales cẽseri possunt; utræq; tamẽ tactui & gustui (q particularis quidam tactus est) subiectæ. Ostendit ergo de tali uictu tũ*
  - Quòd lædat, *sensus testimonio. Nam cibũ hunc obesse*
    - *Ego scio, sensu duce, cuius iam ductum sequitur ratio: argumento* Panis, *cuius differentiæ uariæ (de quibus lib.* 1. *de* Dieta *ex professo) coctionis quoque uarietatem magnam afferunt.* N. 72.
    - *Illi ignorant, sensu destituti. Quam ergo rationem cõsequentem inuenient?* N. 73.
  - Cur lædat. *Methdus hæc est à ueteribus præpta: Id homini conuenire, quod ab homine posset concoqui: quod non posset, homini non conuenire. in tanta olim existimatione habita, ut Deorũ inuẽtũ putaretur, proinde Triptolemus Ceri frumentum, Baccho carius uitis sationem acceptam retulit: uti Minos leges Ioui, Numa Ageriæ nymphæ: & ut modestiã Hipp. in nobilitate Asclepiadarũ dissimulandã intelligas, Aesculapius Apollini.* N. 74. *Ergo alimenta quatenus naturam hominis*
    - *Superãt, et excedũt, eatenus lædunt. Excessus autem alius in*
      - Genere, *secundũ qualitates*
        - Non *primas, secundùm calidum scilicet & frigidum.* N. 75.
        - Sed *secundas.* N. 76. *qualitatis cuiusque excessu.* Vt *quod inter dulcia est dulcissimum, inter amara amarissimum.* N. 77.
      - Specie, *ea omnia q̃ homini*
        - Insunt. *Humores omnium generum (τὰ ἐνεόντα) suis saporibus manifesti fiunt quòd corpori insint.* Salsa & Insipida Pituita: Amara Bilis: Acida & Acerba Melancholia: Dulcis Sanguis. *πλαδαρὸν* Fluidum *uertit* Corn. *quoniam πλάδος humiditatem excrementiciam significet. An Insipidum potius intelligit humorem, cùm infrà n.88. illud τῷ στρυφνῷ opponat, quũ hoc laxet, illud constringat?* N. 78. *Et hi quidem humores*
          - Mixti *non lædũt, sed attemperati sunt.* Nu. 79. *Sic etiam lib. de Natura humana nu.* 47.
          - Separati *p ἀπόκρισιν lædũt.* N. 80. *Sic de Natura humana n.* 48.
        - Non *insunt*, Cibus & Potus *(ἐσιόντα, uel ἐμπεσιόντα) Horum etiam excessus in aliqua qualitate secunda lædit.* N. 81. Alimentum *ἰσχυρὸν, quoniam διαφέρον, hoc est contrarium naturæ eius à quo assumitur: nempe quod in suo genere uel dulcissimũ est, uel amarissimũ, ut paulo antè n.* 77. Tale *autem est, quia ἄκρητον, non attemperatum aliorum commixtione.*
    - Non *superãt, sed ab ea superãtur, quæ hominis naturæ sunt familiaria, ut* Panis & Maza, *arte eò reducta, ut possint superari, tum quo ad quantitatem debitam, tum quo ad qualitatem conuenientem.* N. 82. *Τὸ ἰσχυρὸν alimentum hîc dupliciter sumit, actiuè quidem, quod à calore rectè concoqui nequit, sed illum uincit: passiuè uerò, quod à calore concoquente euincitur, & in substantiam corporis conuertitur, ita ut & ἰσχὺς & αὔξησις corpori inde accedat. Etsi Cornarius uitandæ contrarietatis causa legat, οὐκ ἰσχυρόν.*

- G.G. Ostendit ergo Hippocrates, quãdo primæ qualitates cũ alijs cõiũctæ ad curationem adhibentur, tũc actiõis principatũ qualitatibus
  - Primis nõ deberi, tum λα τιγὸ
    - Ὅτι, tali ratiocinationes
      - Si calidum acerbum & calidum insipidum diuersas habent facultates, non primæ, sed secundæ facultati in agendo principatus debebitur. Nam cùm cõueniant in prima qualitate, differunt tamen in secunda.
      - Atqui calidum acerbum & calidum insipidum, non in corpore tantùm humano, sed etiam in corio, in ligno, & quibusuis alijs corporibus, tum naturalibus tum artificialibus, contrarios effectus producunt, non quia sint calida uel frigida, sed quia sint acerba uel insipida. N. 89.
      - Ergò non Primæ, sed Secundæ qualitates in agẽdo principatum obtinebunt.
    - Διότι, cur qualitatibus primis non debeatur principatus. N. 90.
      - Quæ qualitates promptißimè & spontè naturæ sibijnuicem succedunt, non habent principatum inter morbificas, nec multam requirunt medici curam.
      - At calidum & frigidum promptißimè & spontè naturæ sibijnuicẽ succedunt, sic ut quodammodo immateriales esse uideantur. Quando .n. qualitates istæ
        - Mixtæ sunt simul in corpore, non lædunt, sed temperaturam constituunt. N. 91.
        - Separatæ sũt per ἀπόκρισιν, lædunt, & prõptißimè sibi inuicem succedũt, absq; ulla arte, naturæ solius ductu, tum in ægris, tum in sanis. Synchysis uerborũ adesse uidetur, Hipp. familiaris: καὶ λοιπ. τὸν ἄνθρ. πρῶτον, διὰ ταχέος δι' αὐτὸ τοῦτο. N. 92. Amplificat hoc ipsum exẽplo tum
          - Sanorũ. [illegible]
            - Hyeme refrigeretur lauacro frigido, uel aere, & pòst ueste indutus sub tectum se conferat, amplius incalescet, quàm si non refrixisset. N. 93.
            - Incalescat uel lauacro calido, uel igni, eademq; mox ueste indutus, qua prius, sub idem tectum se conferat, amplius perfrigerabitur, quàm si nunquam incaluisset. N. 94.
            - Aestate, æstu anhelus, uentilando frigus sibi conciliare nitatur, longè maiorem æstum percipiet, quàm si uentilationẽ non adhibuisset. N. 95.
            - Hyeme per niues ambulans refrigeratus noctu sub tectum se contulerit, ardorẽ & pruritum percipiet ingentem: quibusdam etiã pustulæ excitãtur. N. 96.
          - Aegrì febricitantium foreum
            - Continua, πυρετῷ ὀξυτάτῳ, in quo rigorem leuem sequitur febris feruentissima. N. 97.
            - Intermittẽte, ὑχ ὅτως ἰσχυρῷ, καὶ διαπαύοντι δι' ὀλίγου. Nãque in
              - Paroxysmo, frigus excipit calor, & quo intensius illud fuit, eò etiã hic intensior, et qua in parte maximè frigus apparuit, in pedib. scilicet, in eandem partem incumbit sub declinationẽ omnis calor. N. 98 [a].
              - Ἀπυρεξίᾳ, postquam calor febrilis cũ sudore omnino euanuit, longè facilius frigoris externi iniuriã persentiunt, quàm si nunquam febricitassent. N. 98 [b].
      - Ergò calidum & frigidum non habent principatum inter causas morbificas, nec multam requirunt medici curam. N. 99.
  - Secundis deberi, quia hæ lædunt maximè, utpote corpulentiam habentes, & in subiecto perdurantes, præeunte ducenteq; calido & frigido. Vide signum H H.

HH. Secundas igitur qualitates maximè hominē lædere ostendit partim

- Obliquè, per Anthypophoram. Vide signum II.
- Directè, argumentis manifestis atque certis. ἐπιδείξει hanc ex morborum historia
  - Proponit. Ex ijs morbis, qui frequenter hominibus accidūt, & manifesti sunt, non occulti, huius rei argumenta desumi possunt. N.102. Debere certè sensatas demonstrationes esse medicas, ut ab ipsis etiam idiotis poßint intelligi, suprà n.12. docuit.
  - Deducit. Humorū ostēdit potentiam secundùm qualitates secundas, exemplo humoris tum
    - Pituitosi æfluentis à cerebro ad partes exteriores. Et quidem
      - Sensu obseruatam historiam recitat. Nam si fluat humor per
        - Nares, tū Coryza oritur. Describit ergo morbi
          - Naturā. Vel est
            - Materialis, ex humore pituitoso. Itaq;
              - Incipit, quādo humor acrior solito redditus, ad eas partes fluit. N.103. Lego, ἢ ὀξυ. θ. τ. ἢ δ. ε. ἢν τὴν χρῆσιν προσφέρειν. ἢν δὲ καὶ πλείω χρ. παρῇ, καὶ δ. τὸ χ.
              - Desinit, quādo humor mitior est redditus p coctionem. N.104.
            - Non materialis, ex sola qualitate calida uel frigida. N.105.
          - Curationem, per contraria. Eius qui est
            - Non materialis, per Alterationē primæ qualitatis lædentis. N.106.
            - Materialis, per Cōctionē humoris lædentis. N.107.
        - Oculos, Ophthalmiæ tūc
          - Incipiunt. N.108.
          - Desinunt. N.109.
        - Fauces & Pulmones, inde Raucedines, Anginæ, Erysipelata, Peripneumoniæ. Vti Com. de Flatib. n. 160. Brāchi exulcerati meminit. Hæ tum
          - Incipiūt, quādo humor influit. N.110.
          - Desinunt, quando humor concoctus est. N.111.
      - Ratione sic colligit:
        - Si morbi isti ex simplici qualitate prima ortum ducerent, ea alterata & ipsi tollerentur. Ratio. Quoniam morbus posita caussa ponitur, sublata eadem tollitur. N.112.
        - At morbi isti non tolluntur per alterationem, sed per coctionem. N. 113. θερμὸν ἢ ψυχρὸν εἰλικρινὲς uocat simplicem caliditatem uel frigiditatem, μὴ μετέχουσαν ἄλλης δυνάμεως, cuiusuis alterius qualitatis, puta uel acidæ, uel salsæ, uel acris expertem.
        - Ergo morbi isti non ex qualitatibus primis ortum ducunt, sed ex secundis.
    - Biliosi & Melancholici, quorum uterq; lædit δυνάμει sua, quam obtinet meritò secundarum qualitatum N.114. Vide signum KK.
  - Concludit. Pluribus argumentis aliorum morborum hæc ipsa demonstrari possent. Sed ueritatis studioso suffecerint prædicta. N.126.

Aliorum *obiectionem affert. Obijciat quis Febres continuas, in quibus leuiculum rigorem perpetuus & uehementißimus calor sequitur: hincq; inferat, falsum esse quod dicimus, calorem frigoris remedium à natura suapte sponte introduci, neq; multam medici curam requirere.* N.100.

II. Per Anthypophorā

Suam *responsionē & elenchū adijcit. Quinimo hoc ipso conuincitur, calorē frigori semper succedere, nunc apertius, nunc obscurius. Quòd uerò non semper æqualiter hoc fiat, ex eo cōuinci, secundas qualitates potius esse quæ lędāt, quàm primas: quandoquidē illæ, utputa corpulētæ & materiales, hærēt, nec citò recedunt: hæ uerò uti secundis motū dant & incrementū, ita si pertinacius corpori inhærere uidētur, nō per se, sed propter coniunctionē secundarū hoc euenit.* N. 101. *Est uerò hic locus obseruatione dignus. Corpori nostro succos inesse ait Calidos & Frigidos: hosq; ipsos rursus uel Acidos, uel Amaros, uel Salsos, uel Insipidos, uel Dulces. Itaq; ut quã maximè alibi quatuor humores principes statuat, Dulcē Sanguinē, Acidam Melancholiā, Insipidā uel Salsam Pituitā, Amarā Bilem: hisce tamen succenturiati sunt innumeri propè alij: ex quorū insigni diuersitate & incerta permixtione, mouēte calore & frigore, morborū uariæ species oriūtur.* Com. de Flatib. *Febris causam statuit flatū, qui corpus subeat. Subit aūt à materia aliqua naturæ contraria, & quidē corpulenta, excitatus, quæ uel in corpore uel extra corpus sit, & flatū hunc inimicum cordi cōmunicet. Ab hocce igitur flatu horrescit primū corpus, & refugiente calore ad suas metropoles frigus persentit: mox uerò collectis uiribus contra illud insurgens calor, æstū inducit. Vt proinde Continēs causa materialis ipsius Febris sit flatus, à materia qualicunq; excitatus: formalis, ipsa caloris concentratio & dispersio. Antecedens uerò causa sit ea, à qua flatus iste sui motus uel materiam uel motum obtinuit: ita quidem ut continens imitetur & exprimat naturā antecedētis causæ, à qua excitatur substātia uel aerea ceu Spiritus inflammabilis, ut in Ephemeris: uel aquea, ceu Humor uapidus, aut uapor humidus, ut in Putridis: uel terrea, cineris aut calcis instar, ut in Hecticis. Ergo utriusq; causæ respectu Febrium differentiæ aßignari posse uidētur. Nimirum quoniam per calorem à materia flatulenta sponte naturæ irritatum causa febris Antecedens uel*

Non tollitur, *sed febris materiæ Continenti similem subministrat modò*

Absq; *intermißione, siue*

Absq; *materia manifesta. Sic in Hectica solidæ partes, igne febrili semel concepto, perpetuam incalefactionē cordi quoq; communicant, & calcis instar alimento irrigatæ à cibo euaporant, ut tunc calor uideatur intendi. Hecticæ proinde à materia terrea & salsa, calci quid simile habenti, excitantur: quæ materia solidis infixa, iugi euaporatione cordi communicatur.*

Cum *materia, cū flatu scilicet putrido ad cor transmisso. Quemadmodum enim uidemus Cometas ab exhalatione iugi ab inferioribus elata succendi atq; foueri: ita Febrē Cōtinuā in corporenasci uero simile est.*

Hasce *uocāt Febres Humorales, quādo à materia antecedēte fluida uapores similes eleuantur, & cordi communicati, continentē materiam febris constituunt.*

Cum *intermißione. Etenim absumta materia febris continente, antecedens in certo loco ceu foco collecta, statas sui motus habet periodos, tum à materiæ ipsius uel occulta ui, uel manifesta craßitie & tenuitate dependentes, (unde Biliosæ, Pituitosæ, Melancholicæ exacerbationes) tum à situ foci, si uicinus cordi, uel remotus fuerit (unde illud, In uenis maioribus aut minoribus) tum à cōformatione eiusdem, si uiæ sint amplæ, si directæ, si multæ, per quas commodè emitti & exhalare queat (unde illud, Extra uel Intra uenas) Hincq; adeò propè innumeræ Febrium Intermittentium differentiæ oriuntur.*

Tollitur, *siue interna sit, siue externa: quā sublata, unà cū paroxysmo cessat etiā Febris. Ephemera dicitur, & ipsa multiplex non tam in spiritibus consistens, quàm in materia tenuiore, facileq; dißipabili.*

KK. Biliosorũ & melancholicorũ morborum

- Sensu obseruatam historiam enarrat. Namq;
  - Bilis multos & graues morbos & symptomata parit. N. 115. quæ quidem
    - Incidunt, quando à massa humorum bilis flaua secernitur, & eleuatur supra reliquos humores; neq; mixtione aliorũ diluitur. N. 117. Quã Exaltationẽ in medicamentis uocãt iatrochymistæ.
    - Desinunt, quando bilis attemperatur, uel excernitur, uel sponte naturæ, uel pharmaco exhibito. N. 116.
  - Melancholia grauissimas parit afflictiones: quæ
    - Incipiunt, quando bilis atra aucta secernitur à reliquis humoribus. N. 118.
    - Desinunt, quãdo extra corpus excernitur: uel intra corpus manens aut cõsopitur (καταγορεῦσα, quod prius erat μετέωρον, ut paulò antè n. 117.) & ebullitio eius cohibetur, aut certè mixtione reliquorum attemperatur. N. 119.
- Ratione causam colligit, quæ omnibus in uniuersum morbis materialibus accõmodari potest. Alias igitur qualitates facit Agentes, Caliditatem scilicet & Frigiditatem (quibus famulantur Humiditas & Siccitas) quæ mouent & incitant & refrenãt alias, & proinde ἡγέμενα καὶ παροξυνόμενα n. 101. dicũtur, et insuper in se mutuo agũt: alias Patientes, πάσχοντα, quæ à prioribus illis motæ corpulentia sua maximè lædunt. Hæ Materiales, illæ Formales dici posse uidentur. Calidum igitur & Frigidum in corpore humano uires
  - Non habere magnas in morbis materialibus sic ostendit:
    - Morbi causa inter curandum maximè patitur, ut scilicet humor noxius immutetur concoquendo per attenuationem, incrassationem, expulsionem. Pro uaria enim præparationis ratione & dies decretorij & crises ipsæ in censum ueniunt medicum. N. 120. Videtur ergo Hipp. humorũ motus tum in crisibus, tum in ipsis paroxysmis non ad primas, sed ad secundas qualitates humorum, utpote ad craßitiem, uiscositatem, acrimoniam, & similes, referre, secundùm quas facilius uel difficilius miscentur, attemperantur, excernuntur.
    - At Calidum & Frigidum minimè omnium patitur. Ratio. Non enim uel putrescere, uel concoqui potest. N. 121.
    - Ergo Calidum & Frigidum non est causa horum morborum.
  - Habere
    - Proponit. Agunt enim tum in
      - Alias qualitates humorum, eosq; commiscent, ita ut ex æquali inter se mixtione oriatur temperies. κρᾶσις τε αὐτέων ἐστί. N. 122.
      - Seipsas mutuo, quoniã alterum alterius ueluti frænum est & remedium, cùm contrarium non nisi à suo cõtrario calido uel frigido possit ad temperiem reduci. πολλὴν πρὸς ἄλληλα ἔχουσι δύναμιν. N. 123.
    - Declarat. Agẽtium qualitatum ostendit prædictam
      - Δύναμιν. Nam quod suprà n. 90. docuit, calidum nullius alterius qualitatis, quàm frigidæ commixtione, superari potest: & econtra. N. 124.
      - Κρᾶσιν, Vi qualitatum primarũ commiscentur inter se humores. Quando ergo commixtio æqualis est, nimirum ut nullus exuperet, tunc homo sese optimè habet. Quãdo uerò inæqualis est mixtio, ita ut unus aliquis exuperet reliquos, uel quantitate, uel qualitate sua, eius secretionẽ molitur natura à reliqua humorum massa: adeoq; bello ueluti intestino coorto, expellitur humor uel in corpore, de parte ad partem per fluxionem, uel extra corpus per euacuationem. N. 125.

LI. Theoriã seu cognitionẽ ueterũ medicorũ, præstãtiorem esse neotericorũ theoria, Hippoc. declaraturus, sententiam

- **Neotericorum**
  - Proponit. *Quidam Medici & Sophistæ asserunt, Medicum fieri nullum posse, nisi subiectum Medicinæ, Corpus humanum scilicet, probè cognitum habeat, quid sit homo, quomodo genitus, ex quibus constet.* N.127.
  - Impugnat. *Si corporis humani natura sumatur*
    - Communiter, *prout Homo est Ens naturale, sic aliena est hæc theoria à Medico: cùm naturæ humanæ consideratio non magis Medico quàm Pictori sit necessaria. Nam neq; pictor neq; statuarius bonus esse potest, nisi humani corporis, quod imitari uult, formam & membrorum omnium proportionem perspectam habeat: neq; uerò sartor bonus, nisi & crurum & thoracis dimensionem, quibus uestes accommodaturus est, norit: nec coquus bonus, nisi eius, cui cibos parare debet, non palatum tantùm, sed & ætatem & robur cognitum habeat, ut pueris lacticinia, adultis cibum solidiorem, alijs copiosiorem, alijs parciorem, nunc sæpius, nunc semel in die offerat.* N.128.
    - Propriè, *hoc est, quatenus ad Medicinæ finem pertinet, Medici propria est, atq; ita propria, ut ex nulla alia arte quã ex arte medica cognosci poßit. Nam qualis res est, talis ab homine cognoscitur. Cognoscitur autem fine diuerso. Finis diuersus, diuersas constituit artes & scientias. Itaque quando dicimus naturam hominis medicè non nisi à medico cognosci posse, intelligimus non nisi quatenus ad medicum pertinet.* N.129. *Id quod ei manifestum est, qui artem totam probè didicit, non in theoria tantùm, sed & in praxi uersatißimus.* N.130.
- **Veterum**, *atque adeò suam interponit. Naturæ hominis cognitio*
  - Communis *ex naturali philosophia petenda est. Et sic multos uidere est, hominis naturam, quid sit, & ex quibus constet, ad unguem callentes, non tanquam Medicos, sed tanquam Physicos.* N.131.
  - Propria *& Medico conueniẽs, non ex philosophia naturali, sed ex ipsius Medicinæ penetralibus petenda est. Sic ergo Medico conuenit medica humanæ naturæ cognitio, tum secundùm*
    - Formam, *quatenus scilicet Sanabile est et Aegrotabile. Tale autem est respectu causarũ efficientium, quæ sanitatem & ægritudinẽ introducere possunt, à quibus diuersimodè afficitur, prout calor & spiritus in illa uicißim agunt & patiuntur. Vide signum* MM.
    - Materiã, *ut sciat naturã partiũ corporis humani, ex quib. cõstat. Partiũ corporis humani larga significatione dictarum natura duplex, ut et partes duplices, Mẽbrorũ scilicet figura, et Humorũ potentia. illa Conformatiõis, hæc Intẽperiei morbos facit: ex utrisq; mixta est, Solutio unitatis dicta.* N.146. *Inuestiganda ergo natura partium*
      - Cõsistentiũ, *quæ Σχῆμα μελέων uocatur. Indagatur aũt quatenus à causis morbificis affici possunt. Et quidem partes cõsiderantur singulæ secundùm naturam hominis uel*
        - Communiter, *quatenus in omnibus hominibus partes singulæ eodem modo conformatæ reperiuntur. Vide signum* NN.
        - Propriè, *ut qlibet parte qua uis ab alijs hominib. diuersum qd uidetur habere. Sic & Intra et Extra corpus uariæ species σχημάτων, uariarũ affectionum et ægro et sano causam præbent.* N.163, *Viputa*
          - Caput Magnum, Paruum.
          - Collum, Longũ, Breue.
          - Venter Planus, Rotundus.
          - Thorax Latus, Angustus.
      - Fluentium, *Humorum, scilicet, quæ Δύναμις χυμῶν hic appellatur. Inuestigationis ostendit*
        - Modũ *Considerandi humores tum*
          - Per se, *quid quisq; humor poßit.* N. 164.
          - Respectu *mutuo, qualis sit humorũ inter se collatorum*
            - Cognatio *συγγένεια.* N. 165. *Mutatur humor quilibet in aliam speciẽ uel*
              - Naturaliter, *et σύγκρισις dicitur, commixtione reliquorum.*
              - Præter naturam, *& ἔκστασις dicitur, quãdo per ἀπόκρισιν separatus à reliquis degenerat in alios humores, in amarum, salsum, acerbum, acidum.*
            - Vsus. N.166. *Nã uidetur*
              - Cõmodissim⁹ *esse Dulcis.*
              - Incõmodissimus *esse Acidus.*
        - Finẽ *siue usum. Vsus is est, ut corpori ea quæ conueniunt alimenta extrinsecus adhibere poßit. Conueniunt optima. Optima sunt, quæ ab eo, quod lædit, longißimè absunt.* Nu.167. *Quod suprà n.*135. *exemplo casei declarauit.*

MM. Naturæ hominis cognitionẽ Medicinæ propriam in

- Genere proponit. Naturam uidelicet humanam, quatenus afficitur ab iis, quæ extrinsecus ei offeruntur, tum alimentis tum medicamentis, cognoscendam esse à Medico, & secundum τὸ ὅτι, exempli causa, Quòd sic à caseo afficiatur: & secundum τὸ διότι, cur sic afficiatur, cùm multa alia sint alimenta, etiam ipsa mala, quæ tamen diuerso modo lædunt. N.132.
- Speciẽ declarat, cùm alimentum lædat hominem ex naturæ humanæ proprietate. Ostendit argumento
  - Sanorũ. tum
    - Quòd lædat, exẽplo uini:
      - Quemadmodum uinum meracum copiosè sumptum, non modò quòd lædat, sed etiam cur & quas partes lædat, omnes sciunt. N.133.
      - Ita quoque reliqua alimenta & potulenta omnia, non modò quòd, sed quomodo, & cur lædant, scire opus est. N.134.
    - Cur lædat, nimirũ quia contrariũ est naturæ uel in uniuersum, uel saltem huic naturæ: exẽplo Casei. quẽ locum Plato lib. 1. de Legibus attingit:
      - Si caseus humanæ naturæ in uniuersum contrarius esset, omnes ex eo læderentur. N.140.
      - At nunc non omnes ex eo læduntur. N.135. Declarat: Quidam enim eo
        - Iuuantur, tum sani ut alimento, tum ægri attenuati, scilicet ut cibo medicamentoso. Num. 136.
        - Læduntur. Num. 137.
      - Ergò naturæ humanæ
        - Vniuersali non est contrarius.
        - Particulari est contrarius, quatenus inter se particulares naturæ differunt. N. 138. Differentiæ autem causa pendet ab humore, qui in corpore abundat, cui caseus inimicus est, & quem ingestus commouet & superari facit; aucto scilicet humore, qui contrarius est bili, pituita nimirum. Itaque prior est αὔξησις ὁμοίη: deinde κίνησις ἀνόμοις, cùm natura, inæqualitatem hanc ægrè ferens, conturbetur. N.139. Cuius quantitatem si nosset homo, à caseo non læderetur, quia uel eo penitùs abstineret, uel certè non præter modum illo uteretur. N.141.
  - Conualescentium et Aegrorum, in quibus itidem cognoscendum est tum τὸ
    - Ὅτι, quòd multi conflictus inter naturam & alimenta & morbum contingant. Nu.142. Cornarius συνταράξιες legit, Commotiones. Sed συμπαράταξις retineri potest, uox militaris, conflictus instructa acie factus. Etenim uarij oriuntur conflictus in corpore, uel sponte naturæ, id quod inimicum est expellere conantis, uel ab iis quæ offeruntur: quæ si naturæ amica sint, iis tanquam auxiliarijs contra morbum maiore impetu profligandum insurgit, sin uerò inimica, aut uincitur, aut in suas semetipsam metropoles colligens, interdum obsidionem perfert, interdum etiam eruptionem facit.
    - Διότι:
      - Qui uires alimẽtorum & uictus ignorat, etiã effectus ignorabit, neque alimentis rectè poterit uti. N.145.
      - At Medici neoterici ignorant uires horum. N. 143. Et malè quidem. Quod ex contrario suo notum esse potest. N.144.
      - Ergò etiam effectus ignorabunt.

NN.Par-

NN. Partiū cōformationē uariā

- **Proponit.** *Partes corporis humani diuersæ sunt. Materia ex qua constant semen est & sanguis mēstruus. Quæ ex semine ortum habēt, partes dicūtur Spermaticæ, tum duræ, tum molles: quæ ex sanguine, Carnosæ, σαρκώδεα. sub* cc. *Harum singulæ rursus uel simplices & eiusdem generis, Similares proinde dictæ, uel mixtæ, quæ Dißimilares dicuntur, quædam magis, quædam minus carnosæ, neruosæ, membranosæ. ut sub* YY *septū dicitur neruosum. Forma est ipsa temperatura. Ergo accidentia omnia (quæ hoc loco Nu. 147. præcipuè enumerat, & tamen in seq. quoq; meminit quorundam .. nos literis ea signauimus, uti à numeris distinguantur) considerari poßint uel*
  - **Singillatim,** *& referuntur tantùm ad partium uel*
    - **Materiā,** *ex qua constituuntur. Accidentia ergo quædam partibus cōueniūt tum*
      - Per se. *Vide signum* OO.
      - Respectu aliorū corporum *quæ cōtinēt & locant. Cōtinere & locare corpora heterogenea uel*
        - Sunt apta, *& uel*
          - Potestate, *non actu.* Κενά, *Vacuæ partes. sub* t.
          - Actu. Πληρέα *dici possunt, partes Plenæ. Ratione contētæ materiæ possunt subdiuidi, quā uel*
            - Recipiunt in suā substantiam, *utputa sibi familiarem & utilem:* μέλεα τεθηλότα; *quæ instar* θηλῆς *siue mãmæ continēt humorē utilē, ueluti efflorescentē. Siue illæ nūc respectu materiæ Densæ sint (ut hepar) siue Raræ. Nā sub* k μανὸν καὶ τεθηλὸς *habet (Cornarius* κεχηνότα, *Hiantes uertit:* τεθηλὸς *autem Floridum. ego succulentū malim) & rursus sub* ll & mm πυκνὸν καὶ τεθηλός. *Cōtinent aūt humorē uel ad*
              - Suipsius *alimentum. Sic sanguinem continet Hepar.* Μόριον σῦαι μορ. *sub* mm & ss.
              - Alterius utilitatē. *Sic continent*
                - Lac, *Mammæ.*
                - Semē, *Testes.*
                - Oleosum *humorem,* παραστάται κιρσοειδέες.
            - Complectūtur *sua capacitate. Sic partes quædam excrementosam & inutilem substantiā continēt, ut* Intestina, Vesica. *quædā utilem, ut* Stomachus. Κοῖλα *dicuntur, Cauæ, sub* a b m o p q aa. *tum*
              - Aequaliter. *Sic uel*
                - Amplæ *& capaces,* εὐρέα *&* εὐρυχωρέα. *sub* bb.
                - Angustæ *et strictæ,* στενά.
              - Inæqualiter. *Sic aliæ*
                - Amplæ, *& in angustū desinentes.* τὰ δ' εὐρέα ἐς στενὸν συνηγμένα. *sub* a & o & p.
                - Angustæ, *et in amplū desinētes,* τὰ κοῖλα καὶ ἐκπεπταμένα, *expassæ, sese dilatātes, sub* b & m & q.
        - Non *sunt apta.* Στερεά, *Solidæ partes, tum in ipsa substantia, tum in substantiæ medio. sub* c & n & r.
    - **Formā,** *secundùm quam agere & pati apta nata sunt. Patiuntur ergo respectu*
      - Tangētis *cui uel*
        - Cedūt, *partes Molles,* μαλθακά. *sub* xx dd hh.
        - Non *cedunt, Duræ,* σκληρά, *sub* Y.
      - Impetentis, *cui uel*
        - Renituntur, ἀντιπέπτωκα, ἀντιτείνοντα. *sub* ff & qq & xx.
        - Non *renituntur.* μὴ ἀντιπέπτωκα.
      - Lædentis, *uel lædūtur*
        - Facilè. Ἁπαλά, *Teneræ: ut substantia Hepatis sub* kk & rr, *licet sit densa, tamen & tenera.*
        - Difficulter. Ἰσχυρά, *Robustæ partes, ut cordis substantia. sub* gg & zz.
  - **Coniunctim,** *quando diuersorum generum accidentia in uno eodemq; uiscere obseruantur, quæ uiscus alterum altero magis uel minus obnoxiū reddunt ad patiendum. Hæc consideratio ex simplicibus illis accidentibus ueluti composita, cùm cuilibet uisceri conueniat, maximè est necessaria. Proinde in seq. illam adhibet. Sic enim*
    - Vesica, Caput, *Vterus, cauæ sunt partes, angustum habentes orificium.*
    - Splen, Pulmo, *Vbera, rara sunt & spongiosa.*
    - Hepar *latum, renitēs, tenerum, floridum, sanguineū, densum.*
    - Septum *transuersum, distentum, latum, renitens, robustū.*
- **Fini** *artis conducere ostendit. Vide signum* PP.

OO. Acci-

- **OO. Accidentia Partibus cõueniũt per se, respectu scilicet**
  - **Materiæ. Sic uel sunt partes**
    - **Similares,** & consideratur partiũ inter se cohærẽtia. Hoc respectu, quãdo partium cohærentia ad sensum manifesta
      - **Non est,** dicitur Densæ, μελία πυκνά, sub charactere [i] & [z] & [nn] & [oo]: siue aliud corpus heterogeneum in se
        - **Non** admittant, nec recipiant.
        - **Admittant,** uel etiam ipsamet generent. Sic Hepar πυκνὸν uocat, sub litera [nn]. & tamen rursus, quia uenis minimis sanguinẽ continet, appellat etiam πιθηλὸς & ἔναιμον, [ll] & [mm]. Densum est ergo quo ad sensum, & tamen sanguinem continet.
      - **Est,** dicuntur Raræ, ut aliud corpus heterogeneũ subiens admittant, & recipiãt. Atque hoc rursus uel
        - **Secundùm** naturam suã, quando scilicet illud corpus pars ipsa generat. Videtur appellari μανὸν, quãdo partes nõ cohærẽt, ut spacijs intermedijs detur locus uel
          - **Humoribus,** quos instar materiæ in se continent, ut illos suo tẽpore alijs communicent. Sic μανὸν πιθηλὸς, sub [kk] uocat.
          - **Spiritib⁹,** μὴ πιθηλὸς μανόν. Corpus rarũ, nihil in se continẽs, quo ad sensum.
        - **Præter** naturam suam, quia aptum natum est suscipere corpus aliud, propter partium distantiam. Videtur dici ἀραιὸν, sub [l] [s] [t] [u], [ii]: & duplex posse constitui, respectu duritiei. Nã partes illæ in se uel
          - **Coeunt,** & cedunt, molles, instar spongiæ fungosæ, ἀραιὸν σπογγοειδὲς, sub [ll] & [ss], ut splen, mammæ, pulmo.
          - **Non** coeunt, neq; cedunt, duræ. Non sunt spongiosæ, sed instar pumicis: ut est os κισηροειδές.
    - **Dissimilares,** in quib. cũ uariæ partes similares cõueniãt & cõmittãtur, respectu connexionis accidentia suscipiunt, tum secundùm
      - **Longitudinem,** Pensiles, ἐπικρεμάμενα, sub [t].
      - **Superficiẽ,** Attẽsæ, διατεταμένα, sub [tt]. Vt septũ.
      - **Corpus** totum, Connexæ.
  - **Formæ** accidentalis, id est, Figuræ. Figura Membri consideratur uel ut est
    - **Aequalis,** secundùm omne genus dimensionis. Accidũt ergò Partibus respectu
      - **Lineæ,** quòd sunt & appellantur Longæ, Breues, sub [h] [eee] [fff] [ggg].
      - **Superficiei,** ut sint
        - **Latæ,** πλατεῖα, sub [e]: aut Angustæ, sub [ee] & [pp] & [uu], & [iii] [kkk].
        - **Extentæ,** διατεταμένα, sub [g]: uel Contractæ, ut in Membranis.
      - **Corporis** tum quo ad
        - **Ambitum** exteriorẽ, ut dicantur
          - **Rotundæ.** Vt ieiunum intestinum sub [d] & [n] & [r] & [hhh].
          - **Angulosæ,** anfractuosæ.
        - **Dimensionẽ** interiorem per diametrum. Sic aliæ
          - **Tenues,** λεπτὰ, uel Crassæ παχέα, sub [ccc] [ddd].
          - **Magnæ,** paruæ, sub [aaa] [bbb].
    - **Inæqualis:** utputa quãdo secundùm
      - **Lineam,** eadem pars est altera sui parte lõga, altera breuis. Sic V. G. ex Intestinis cohærentibus duodenum & rectum breuissima, reliqua longissima.
      - **Superficiem,** alia parte sui sunt latæ, alia strictæ.
      - **Corpus,** alia parte sunt
        - **Rotundæ,** alia anfractuosæ. Vt Colon.
        - **Tenues,** alia crassæ.

PP. Quemadmodum partis forma uariat, ita quoque eiusdem in agẽdo patiendóue maior uel minor est facilitas à causis quibuscunq; morbificis, sed internis praecipuè, quarum Plato. 3. de Repub. Hippocrateq; imitatione duas principes statuit, Ῥεύματα & Πνεύματα. Quaedam igitur partes magis uel minus obnoxiae sunt morbis ortis ex

- Humoribus. Partitione declarat. Partes corporis humore ex partibus
  - Remotioribus uel
    - Imbuuntur, aut
      - Attractio. Quaenam ergo partes illae? N.148. Syllogismo ostendit in hunc modum:
        - Quaecunq; partes corporis nostri cauae sunt, & ex amplo uentre in angustum tendunt meatum, illae naturaliter attrahunt. N. 149. Ostendit exemplo gemino. N. 150. Videlicet tum
          - Oris attrahẽtis humorẽ, uel immediatè uel p fistulam. N.151.
          - Cucurbitarum. N.152.
        - At Caput, Vesica, et Vterus, tales sunt. N.153. Adde tu Stomachum.
        - Ergo haec maximè attrahunt. N.154.
      - Non attracto, sed transmisso aliunde & expulso, quem facilè suscipiunt propter conformationem suam. Tales sunt partes cauae, ex angusto in latum desinentes. N.155.
    - Non imbuuntur. Partes uidelicet solidae, non cauae: rotundae, non latae: ut ferè sunt Musculi. Nam propter soliditatem humor recipi nequit: propter rotunditatem uerò humor affluens nequit inhaerere. N.156.
  - Propinquis imbuuntur, quem facilè imbibunt, cùm rarae sint, & pertinaciter retinent, quia spongiosae, & meatibus siue poris plenae. Vt sunt, Mammae, Testes, Splen, Pulmo. N.157.
- Flatibus. Nimirum tum
  - Cauae & amplae, ut est Thorax & Venter, uterq; flatibus obnoxius. N.158. Rationẽ reddit. Nã quia cauae sunt & amplae, flatum concipiunt facilè. Conceptus flatus reciproco motu sonitum edit & fluctuationem. N.159.
  - Solidae, aliae
    - Carnosae, tum
      - Cedentes, musculosae. Hae flatu concepto & stuporem & repletionem percipiunt, id est, inflationem & palpitationem. οἷα ἐν τοῖσιν ἀποσφαγεῖσι γίνεται, qualis repletio & stupor in iugulatis euenit. N.160. Quid hoc? An laqueo suffocatos intelligit? An ἀποσχαδεῖσι legendum, à uerbo ἀποσχάζω uenam seco? Sic in primo de Morbis in pleuritide φλέβα ἐν τῇ χειρὶ ἀποσχάσαι iubet. Com. de Medico n. 81. uenam quae secanda est uinculo iubet intercipere, ne ictum subterfugiat chirurgi, & interceptionem hanc κατάληψιν uocat. At in hac deligatione caro musculorum & intumescit, et torpida redditur, propter ea quòd sanguis interclusus incalescit, & in halitum resoluitur, neq; spiritus animalis neruis compressis transmitti potest. & haec uidetur esse νάρκη & πλήρωμα, quorũ hic meminit. Mercurialis ἐν τῇσιν ἀποσφαγῇσιν legendum putat, ut per ἀποσφαγὰς intelligamus glandulas, quae ἐν τῇ σφαγῇ, in iugulo sunt, & huiuscemodi stupores & repletiones frequenter pati solent, propter iuges defluxiones.
      - Renitẽtes. Latẽti diuisione deducit exẽplũ hepatis patiẽtis N.161. Partes renitentes aliae
        - Angustae.
        - Latae, q̃ natura, hoc est, Tẽperatura sua ad patiẽdũ uel
          - Non sunt promptae, sed robustae, ἰσχυρά.
          - Sunt prõptae & debiles, quia calidae & humidae. ἁπαλά, & uel
            - Molles, & rarae, cedentes & recipientes.
            - Durae & densae, neq; cedentes nec recipiẽtes. Eae tamen rursus uel
              - Non efflorescentes, nullum in se continentes humorẽ, quem reliquis partibus, instar mammae, communicent.
              - Efflorescẽtes, πιδαλέα, quae instar uberum plenae sunt aliqua materia, quam alijs communicẽt: & uel
                - Exãgues, alia tamẽ materia plenae. Sic Mammae lacte, Testes semine turgent.
                - Sãguine repletae, ut Hepar. Hoc q̃a
                  - Densum & latum, renititur, neq; cedit.
                  - Tenerum, & sanguine praeditũ, prõtè patitur. Hic manifestè συναιμότητα ponit, quae τὸ πιδαλὸς & τὸ ἔναιμον suprà positum simul complectatur.
    - Membranosae, ut Septum. N.162. Hoc quia
      - Densum & latum, renititur & patitur.
      - Neruosum & robustũ, minus prõtè patitur.

HIP-

HIPPOCRATIS

ΝΟΜΟΣ

Lex.

MEDICINA omniũ artium præclarissima est.[2] Verùm propter ignorantiã & eorũ qui eam exercẽt, & eorum qui temerè hos ipsos iudicant, omnium artiũ propè infima cẽsetur.[3] Qui quidẽ error ab hac potissimùm causã prouenire uidetur.[4] Soli nanq; Medicinæ nulla pœna in Reb.publicis statuta est, præterquã ignominiæ: uerùm hæc nõ lædit eos qui eam sibi familiarem habẽt.[5] Simillimi enim huiusmodi Medici sunt personis mutis, quæ in tragœdijs introducuntur.[6] Quemadmodum enim illi figuram quidem & habitũ ac personã histrionum referunt, histriones autem nõ sunt: [7] sic & Medici fama quidem & nomine multi, re autẽ & opere ualde pauci.[8] Quisquis enim Medicinæ scientiam sibi uerè comparare uolet, eum hisce niti oportet, Natura, Doctrina, Loco studijs apto, Institutione à puero, Studio & Industria, atq; Tẽpore. Primùm [15] quidem igitur omniũ Natura opus est. Natura enim repugnante, irrita sunt omnia. Eadem uerò uiam ad optima cõmonstrante, artis Doctrina cõtingit.[16] Quam ipsam cũ prudentia sibi comparare oportet, ita ut à puero Institutio accedat, idque in Loco à natura ad disciplinam accõmodato.[21] Amplius autem & Industria adhibere oportet: eamq; ad multũ Tẽporis, ut scilicet disciplina naturæ benignitate artisq; obstetricatiõe ingenerata, oportunè & copiosè fructus pferat.[22] Qualis enim eorũ, quæ terra producit, cõsideratio est, talis etiam Medicinæ cognitio. Natura enim nostra, uelut ager est: Dogmata præceptorum, ueluti semina sunt. Institutioni à puero cum eo conuenit, quòd opportuno tempore semina terræ committere oportet. Locus autem, in quo disciplina contingit, est uelut ambiens aer, è terra nascentibus nutrimentum præbens. Studium autem, cultũra est.[30] Tẽpus postremò hæc omnia corroborat, ut perfectè enutriantur.[31] His igitur ad artem Medicam allatis, & uera ipsius cognitione comparata, tandem per urbes obambulando, non sermone tantùm, sed & opere Medicos haberi cõuenit.[32] Imperitia uerò malus thesaurus est, & infelix opulentia his qui eam possident, tum opinione ipsa, tum reuera, alacritatis & considerantiæ expers,[37] timiditatis & inconsiderãtiæ nutrix.

[39] Et

ΙΗΤΡΙΚΗ[1] τεχνέων μὲν πασέων ἐστὶν ἐπιφανεστάτη.[2] διὰ δὲ ἀμαθίην τῶν τε χρεωμένων αὐτῇ, καὶ τῶν εἰκῆ τοὺς [a] τοιούσδε κρινόντων, πολύ τι πασέων ἤδη τῶν τεχνέων ἀπολείπεται.[3] ἡ δὲ τῶνδε ἁμαρτὰς τὰ μάλιστά μοι δοκέει ἔχειν αἰτίην τοιήνδε.[4] πρόστιμον γὰρ ἰητρικῆς μούνης ἐν τῇσι πόλεσιν οὐδὲν ὥρισται, πλὴν ἀδοξίης· αὕτη δὲ οὐ τιτρώσκει τοὺς ἐξ αὐτέης συγκειμένους.[5] ὁμοιότατοι γάρ εἰσιν οἱ τοιοίδε, τοῖσι παρεισαγομένοισι προσώποισιν ἐν τῇσι τραγῳδίῃσιν.[6] ὡς γὰρ ἐκεῖνοι σχῆμα μὲν, καὶ στολὴν, καὶ πρόσωπον ὑποκριτοῦ ἔχουσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ὑποκριταί·[7] οὕτω καὶ οἱ ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί.[8] χρὴ γὰρ, ὅστις μέλλει ἰητρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι, τῶν δέ μιν [b] ἐπήβολον γενέσθαι·[9] φύσιος,[10] διδασκαλίης,[11] τόπου εὐφυέος,[12] παιδομαθίης,[13] φιλοπονίης,[14] χρόνου.[15] πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος.[16] [c] φύσιος γὰρ ἀντιπρησσούσης, κενεὰ πάντα.[17] φύσιος δὲ ἐς τὸ ἄριστον ὁδηγεούσης, διδασκαλίη τέχνης γίνεται.[18] ἣν μετὰ φρονήσιος δεῖ περιποιήσασθαι,[19] παιδομαθέα γενόμενον,[20] ἐν τόπῳ, ὁκοῖος εὐφυὴς πρὸς μάθησιν ἔσται.[21] ἔτι δὲ φιλοπονίην προσενέγκασθαι [22] ἐς χρόνον πουλὺν,[23] ὅκως ἡ μάθησις ἐμφυσιωθεῖσα, δεξιῶς τε καὶ εὐαλδέως τοὺς καρποὺς ἐξενέγκηται.[24] ὁκοίη γὰρ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων θεωρίη, τοιήδε καὶ τῆς ἰατρικῆς ἡ μάθησις.[25] ἡ μὲν γὰρ φύσις ἡμέων, ὁκοῖον ἡ χώρη.[26] τὰ δὲ δόγματα τῶν διδασκόντων, ὁκοῖον τὰ σπέρματα.[27] ἡ δὲ παιδομαθίη, τὸ καθ' ὥρην αὐτὰ πεσεῖν ἐς τὴν ἄρουραν.[28] ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ ἡ μάθησις, ὁκοῖον ἡ ἐκ τοῦ περιέχοντος ἠέρος τροφὴ γινομένη τοῖσι φυομένοισιν.[29] ἡ δὲ φιλοπονίη, ἐργασίη.[30] ὁ δὲ χρόνος, ταῦτα [d] ἐνισχύσει πάντα, ὡς τραφῆναι τελέως.[31] ταῦτα οὖν χρὴ ἐς τὴν ἰητρικὴν τέχνην ἐπεισενεγκαμένους, καὶ ἀτρεκέως αὐτέης γνῶσιν λαβόντας, οὕτως ἀνὰ τὰς πόλιας φοιτέοντας, μὴ λόγῳ μοῦνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροὺς νομίζεσθαι.[32] ἡ δὲ ἀπειρίη, κακὸς θησαυρὸς, καὶ κακὸν κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτὴν[33] καὶ ὄναρ,[34] καὶ ὕπαρ·[35] εὐθυμίης τε καὶ [36] εὐφροσύνης ἄμοιρος,[37] δειλίης τε καὶ [38] θρασύτητος τιθήνη.

[39] δει-

[a] τοιούτους

[b] ἐπήβολον

[c] ταύτης

[d] ἐνισχύσει

39 δειλίη μὲν γὰρ ἀδυναμίην σημαίνει· 40 θρασύτης δὲ, ἀτεχνίην. 41 δύο γὰρ, ἐπιστήμη τε, καὶ δόξα· 42 ὧν τὸ μὲν ἐπίστασθαι ποιέει, 43 τὸ δὲ ἀγνοεῖν. 44 τὰ δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται. 45 βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης.

A [39] Et timiditas quidē impotētiā, [40] incōsiderantia uerò ignorātiā artis arguit. [41] Duo.n.sunt, Sciētia & Opinio, [42] quarū illa scire facit, [43] hęc ignorare. [44] Cęterū res sacrę sacris hominibus communicantur: [45] prophanis id fas nō est, prius quàm scientiæ orgijs initientur.

IN HIPPOCRATIS
NOMON.

- **DVO** *ante omnia perpendantur. Tum cōmentarij huius*
  - **Inscriptio:**
    - HIPPOCRATIS. *Dignus sapientia uiri, siue Rerum ueritatem, siue Instrumentorum speciei elegantiam, λέξιν scilicet & τάξιν.*
    - ΝΟΜΟΣ. *Quemadmodū in Rep. ciuili Lex, præceptum est, uniuersale, ad omnes ciues pertinens, iusti & iniusti arbitra: ita in republica medica datur certa quædam Lex, canon atq; gnomon, hoc est, norma & regula, qua distinguūtur Medici ueri à fucatis, ijs præsidijs instructi, quæ ad perfectam Artis possessionem conferunt. Igitur de Artifice medico agit, eiusq; ideam explicat generatim respectu theoriæ. At respectu praxeos, sic personam eius sub Iurisiurandi formula instituit. Speciatim uerò de Tirone medico, Com. de Medico: de Professore artis, Com. de Elegantia & Præceptionum disputat.*
  - **Scriptio siue Deductio.** *De Artis habitu et Artifice, hūc habitum comparāte, acturus, fundamētum sumit ex Relatorū loco. Artifex enim ab arte nomen habet, & ars est artificis ars. Ergo, quia Relatorum eadem est natura, distinguitur*
    - *Ars uera à falsa secundū Artifices. Medicina, inquit, artium omnium*
      - *Per se splendidißima & clarißima.* N. 1.
      - *Peraccidens Vilißima, propter ἀμαθίαν hominum* [illegible] *quam*
        - Proponit. N. 2. *Ἀμαθίην tum*
          - Exercentium, *qui eam infamant.*
          - Iudicantium, *qui eam irrident.*
        - *Declarat. N. 3. Namque &*
          - Iudicantes *ἀμαθεῖς sunt, quòd nullam pœnam statuunt Medicis malis, præterquam ignominiam: quæ tamen nebulonibus istis familiaris est, & ueluti cognata, & propterea ab ea non læduntur, neq; illam curant. N. 4. ἐν αὐτέῃ ἀδοξίῃ συγκειμένους ait, quòd pluris faciant quæstum ex arte, quàm gloriam. Cùm econtra boni medici gloriam maximi faciant. Vti Com. de Elegātia colligere licet, item in παραγγελίαις n. 37. & 48. Ibidem certè n. 58. ἐκ πόλιος ὁρμωμένους uocat obscuros genere & uirtute medicos, &, ut infrà paulo pòst ait, planè βεβήλους & profanos. Com. eodem n. 12. & 15. pœnam Sophistis irrogari asserit ἀτιμίαν & φυγὴν ἐκ πολίων, proscriptionem & exilium tantùm, non capitale supplicium.*
          - Exercentes *nominetenus sunt Medici, non reuera. Declarat similitudine histrionum. N. 5. tali*
            - Quemadmodum *mutæ personæ, quæ in dramatis unà cum personis ueris introducuntur, habitum & uestitum histrionum habent, histriones tamen non sunt, cùm non agant, sed agentibus tantùm adsint & famulentur. N. 6. An fortè intelligit παρασκηνίαν, quando uel in fabularum medio, uel certè sub finem, introducuntur personæ diuersæ ab histrionibus fabularum actoribus: in comœdijs quidem Parodi, in Tragœdijs uerò Satyri, ut hac diuersitate spectatores fastidiosi delectentur?*
            - *Ita multi speciem præbent medicorum, reipsa autem medici sunt pauci.* N. 7.
    - *Artifex bonus à malo, Medici Asclepiadæ ab impostoribus, secundùm Artem ipsam. Vide signum A a.*

- Ad. Describit ergo Medicum tum
  - **Bonum et Verũ**, *ex ijs præsidijs, quæ ad Artis perceptionem requiruntur. Et quidem*
    - **Proponit** *sex numero.* N. 8. *Præsidia tria præcipua,* Natura, Ars, & *Vsus. Ars & Natura homini aliunde aduenìunt, illa per doctrinam, hæc per generationem, siue ortum. Vsus uerò homini per se conuenit, & in eius potestate situs est. Gal.lib.de Cõstit.artis septem enarrat, cum* Hippocrateis *neutiquã differentia.* Φύσις enim Hippocratea cõplectitur Ingeniũ & Veritatis studium. Διδασκαλίη Methodũ. Παιδομαθίη Educationem. Τόπος Præceptoris docti & experientis cõmoditatem. Φιλοπονίη Diligentiã. Χρόνος Assiduitatem in discenda & exercenda arte. Cæterùm ad rẽ. *Ex his præsidijs alia quidem Medicus sumit ab*
      - **Alijs,** *nimirũ uel ab*
        - **Natura,** *siue Deo ingenerante.* NATVRA *consideratur partim*
          - **Essentialiter,** *in eo qui discit artem.* Φύσις, *sub qua ingenij bonitas, tum in genere, tum in specie procliuitas ad medicinam, comprehenditur.* N. 9.
          - **Accidentaliter,** *in loco.* Τόπος εὐφυὴς, *id est, aptus ad medicam scientiam non tantùm præceptis, sed & opere ipso tradendam, ubi multitudo & uarietas ægrorum, & facilis inspectio. Est enim hæc loci cõmoditas, non artis, sed naturæ donum.* N.11. *Proinde com. de Medico ad cognoscenda tractandáq; telorum uulnera barbaras sequi militias iubet. Et argutè Hispanus quidam gallici morbi curationem ex ipsius loco natali, ab ipsa usq; America, petendam esse coniectatus; Guaiaci usum in nostrum orbem traduxit.*
        - **Homine docente.** ARS *dicitur. Consideratur tum*
          - **Essentialiter,** *uti à docente in discentem fluit.* Διδασκαλίη. N.10. *Huius appellatione comprehenditur &*
            - **Rerum cognitio,** *quam infrà uocat* δόγματα διδασκόντων. n. 26.
            - **Methodus,** *doctrinæ ita propria, ut nulla sine methodo doctrina poßit esse.*
          - **Accidentaliter,** *in eo qui instituitur, ut is à prima pueritia in arte erudiatur.* Παιδομαθίη. N.12.
      - **Seipso,** EXERCITATIONEM. *Hæc motus est. Requiritur ergo in artifice tũ*
        - **Essentialiter,** φιλοπονίη, *ut medica* ἐγχειρήσει *delectetur: quæ delectatio diligentiam secum uehit:* N.13.
        - **Accidentaliter,** *ratione temporis,* Χρόνος, *ut aßiduus sit, & ab ineunte ætate ad extremam usque ætatem non intermittat. Laudantur iccircò medici senes.* N.14.
    - **Declarat.** *Vide signum* Bb.
    - **Concludit.** *Ergo boni Medici, hisce præsidijs instructi, ubi* Artem *ipsam solidè perceperint, eandem ad usum reuocabunt, & ex umbra in solem prodeuntes, in urbibus medicinam non tam disputando, quàm curando exercebunt.* N.31.
  - **Malum** *& fucatum ex contrarijs uicijs, quæ* Ignorantiam *artis pariunt. Vide signum* Ce.

Bb. Declarat tum

Per se. Etenim

Natura principatum inter hæc tria obtinet, & ut com. de Elegãtia n. 47. ἡγεμονικώτατον est. N. 15. Quæ quidem diuino beneficio unicuiq; nostrum à primo ortu implantatur: & ingenium uulgò appellatur. Natura igitur

- Repugnante, frustrà Artem & Exercitationem adhibueris. N. 16.
- Non repugnante, sed ueluti manu ad id, quod bonum & uerum est, ducente, Artis doctrina obtinetur. N. 17. Nam ut com. de Arte n. 12. & seq. Artis ὀνόματα à naturæ ipsius εἴδεσι ortum suum trahunt, non è contrà. & com. de Elegantia n. 51. Naturã firmare Artem & cum Arte cõmisceri inquit, ut Naturæ opera cognoscãtur. Idẽ in principio Παραγγελιῶν docet.

Ars siue διδασκαλίη, Naturæ æmula & expressa ueluti imago in mente humana, homini ab homine communicata, Naturam rudem dirigit atque perficit: ut, cùm Dij nõ omnia omnibus dederint, quod ingenio unius deest, artis alterius beneficio suppleatur. Denotat autem respectum Docentis erga Discentem. Ergo si consideres

- Docentem, plurimum conferet doctrinæ, si præceptor possit, sciat, uelit docere. Poterit, si Methodicus: Sciet, si Eruditus in arte: Volet, si uir erit Bonus. Conditiones hasce uel omittit Hip. quoniam hæ non Discentis sed Docentis tantùm propriæ sunt, & διδασκαλίης uoce insinuari uidentur, cùm Discens necessariò Docentem præsupponat: uel certè appellatione φρονήσιος comprehenduntur. N. 18. Maximè cùm paulò post n. 26. τὰ δόγματα τοῦ διδάσκοντος requirat.
- Discẽtem, plurimum cõferet disciplinæ facilitati et
  - Aetas ipsa, hoc est, ut iam inde à pueris occasionem habeat discendi, & Παιδομαθὴς fiat. N. 19. Anticipatio enim hæc doctrinæ artem plurimum promouere potest. In παραγγελίαις n. 115. ὀψιμαθίας etiam suspicionem medico fugiendam præscripsit. Hinc ueteres olim medici, summi honoris loco, παῖδες ἰητρῶν appellabantur, quasi cum materno lacte artem imbibissent.
  - Locus in quo discit, qui disciplinæ sit aptus, non theoricæ tantùm, sed & practicæ. N. 20. Plurimùm igitur refert ortu Asclepiadam esse, & inter Asclepiadas educari. Sic Plato quoq; inter cætera Dijs gratias agere solebat, quòd Atheniensis & ætate Socratis natus esset.

Exercitatio Artem modò præcedit, & ἐμφυσιωθῆναι facit, ut usu & assuetudine quædam ueluti insitio artis fiat (hoc est quod com. de Elegantia n. 49. inquit, τὸ χρέος siue usum à natura doceri, ἐς τὸ ἀρχὴν λαβεῖν, ut principium artis constituatur) modò sequitur, & ipso usu, Artis opera, Naturæ operum æmula ostendit. N. 23. Ad Exercitationem autem requiritur &

- Laboris studium & alacritas. N. 21.
- Temporis diuturnitas. N. 22.

Similitudine eorum quæ è terra nascuntur. N. 24. Namque

- Ager est Ingenium humanum. N. 25.
- Semen est Doctrina, quam præceptor discipulo communicat. τὰ δόγματα τῶν διδασκόντων appellantur, quoniam multis, & ijs quidem sapientibus, longa rerum obseruatione instructis, hæc uisa sunt. N. 26.
- Tempus sementis est Aetas iuuenilis. ἡ παιδομαθίη. N. 27.
- Aeris ambientis constitutio, uitali Zephyro sata uegetans, est Locus disciplinæ medicæ conueniens, ut præcepta quæ per ἀκρόασιν hausit, exemplorum αὐτοψίῃ confirmare poßit. N. 28.
- Agricolæ laborem refert industria & diligentia Medici. N. 29.
- Tempus meßis uidetur esse, quando eousq; sub præceptoribus audiendo præcepta & spectando exempla progressus est, ut illorum imitatione dignos tam præclara institutione fructus edere queat. N. 30.

Cc. Nam cùm uerus medicus tum per se sit talis, quia natura felici prædi-tus est, et exercitatione quoq; diligentem adhibuit: tum ab alijs sit eruditus: fucatus econtrà malus est &

Per se, propter Imperitiæ habitū, qui malus et perniciosus est thesaurus. N. 32. Declarat. Malus est thesaurus, propterea quòd is, qui hac ignorantia καθ' ἕξιν laborat, ut sunt sophistæ medici,

Opinione quidem sibijpsi persuadet se aliquid scire, & ueluti somniat. Proinde ὄναρ uocat. N. 33. Homer. Odyß. υ. -ἐμὸν λίην Χαίρ', ἐπεὶ ὔκ ἐφάμλω ὄναρ ἐμμδναι, ἀλλ' ὕπαρ ἤδη. Eustathius ὕπαρ interpretatur ἐναργῆ ὄψιν, quæ uigilantium est, ὕπνου scilicet ἄρσει somno sublato: ὄναρ uerò, τῶν ὄντων ἄρσιν, qualis est somniantium: & ut Plutar. lib. Quomodo quis sentiat in uirtute se profecisse, ait: τῶν ἐν εἰδώλοις καὶ σκιαῖς ῥεμβομένων. Idem lib. contra Coloten, animam in hac uita οὐχ ὕπαρ ζῆναι, ἀλλ' ὀνείρασιν ὅμοια πάσχειν, inquit, post mortem demum ἀληθῆ βίον βιωσομένην Hæc igitur falsa persuasio Sophistarum duo contraria mala nutrit atque fouet, nimirum

Timiditatem in administrando opere medico. N. 37. Ratio. Timiditas ista manat ex conscientia Ἀδυναμίης & Impotentiæ. N. 39.

Audaciam in aggrediendo siue suscipiendo opere. N. 38. Ratio. Nam audacia ista prouenit ob Ἀτεχνίην, siue Imperitiam, quia nesciunt distinguere morbos curabiles ab incurabilibus. N. 40. At hosce bonus medicus minimè suscipit, illos uerò susceptos feliciter curat. De qua re com. de Arte. Cæterùm quia dicere quis potuisset, Quomodo Ἀτεχνίη in hosce cadit, cùm nonnimus artem profiteantur, & de arte disputare norint, quā boni Medici? Respōdet, cadere in illos umbram artis, non artem: illam ab opinione, hanc à scientia prouenire. Reperitur enim in animo humano cognitionis uniuersaliū duplex habitus, Ἐπιστήμη & Δόξα. N. 41. (Cui simile quid in Epistolis Hipp. extat, de somnio quod habuit circa ægrotantē Democritum.) Et habitus quidem

Verus, quando conceptus cum rebus cōsentiunt, Ἐπιστήμη dicitur, Scientia, Ars. Et hæc artificē reddit bonum, scientem. N. 42.

Falsus, quando conceptus à reb. dissentiunt, appellatur Δόξα, Opinio. Et hæc artificē reddit ignorantem atq; malū. N. 43. Cæterū quæ sequuntur, ἃ μὲν ἐπίστασθαι ποιέει τὸ ἐπίστασθαι, ἃ δὲ δόξα τὸ ἀγνοεῖν, uidentur è margine in contextum irrepisse. Nam in tanta breuitate uitiosa foret hæc tautologia. Proinde in Cornarij et Mercurialis codice obelisco notantur.

Reipsa uerò bonorum omnium expers est. Hoc uocat ὕπαρ. N. 34. Expers est, inquam, tum

Confidentiæ in suscipiendo opere, σὐνδυνάμιος. N. 35.

Scientiæ in administrando opere, συνφρονσύνης. N. 36.

Propter alios, quoniam à nemine eruditur. Causam huius reddit. Erudiuntur in arte medica sacra (propter inuentores Deos, uel certè deorū genere ortos, hoc est, dijs similes, uti com. de Vet. med. n. 74. ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος ἰσόθεος, com. de Elegātia n. 67.) ij tantū qui sacri sunt uel

Natura, Asclepiadæ. N. 44. At fuci isti & imperiti medici, ut ingenio, sic genere ignobiles sunt, ἐκ τῆς ἀδοξίης συγκείμενοι, uti suprà n. 4. & quod in παραγγελίαις n. 58 ait, ἐκ πάθος ὑψούμενοι.

Instituto, ut non genere, at certè ingenio Asclepiadis proximi, nimirum quibus φύσις & φιλοπονίη adest ad artem addiscendam. Hi etsi profani sunt, tamen sacris medicis adhibentur, initiati prius ijs scientijs, quæ Medicinæ uiam sternunt, & artis uelut ansæ sunt, de quibus com. de Elegantia egit. At Sophistæ medici, quia has artes contemsere, iccircò à medicis sacris sunt arcendi. N. 45.

HIPPOCRATIS

ΟΡΚΟΣ

Iusiurandum.

ΟΜΝΥΜΙ [1] Ἀπόλλωνα ἰητρὸν, [2] καὶ Ἀσκληπιὸν, [3] καὶ Ὑγείαν, [4] καὶ Πανάκειαν, [5] καὶ θεοὺς πάντας καὶ πάσας ἵστορας ποιεύμενος, [6] ἐπιτελέα ποιήσειν, κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν, ὅρκον τόνδε καὶ ξυγγραφὴν τήνδε. [7] ἡγήσασθαι μὲν τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην ἴσα γενέτῃσιν ἐμοῖσιν, [8] καὶ βίου κοινώσασθαι, [9] καὶ χρεῶν χρηΐζοντι μετάδοσιν ποιήσασθαι. [10] καὶ γένος τὸ ἐξ ἑωυτέου ἀδελφοῖς ἴσον ἐπικρινέειν ἄρρεσι, [11] καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην, ἢν χρηΐζωσι μανθάνειν, ἄνευ μισθοῦ καὶ ξυγγραφῆς. [12] [a] παραγγελίης τε, [13] καὶ ἀκροήσιος, [14] καὶ τῆς λοιπῆς ἁπάσης μαθήσιος, μετάδοσιν ποιήσασθαι [15] υἱοῖσί τε ἐμοῖσι, [16] καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, [17] καὶ μαθηταῖσι, [18] συγγεγραμμένοις τε, καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. [19] διαιτήμασί τε [b] χρήσομαι, ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμήν· [20] ἐπὶ δηλήσει δὲ καὶ [21] ἀδικίῃ εἴρξειν. [22] οὐ δώσω δὲ οὐδὲ φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, [23] οὐδὲ ὑφηγήσομαι ξυμβουλίην τοιήνδε. [24] ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω. [25] ἁγνῶς δὲ καὶ [26] ὁσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν, καὶ τέχνην τὴν ἐμήν. [27] οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας· [28] ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτῃσιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. [29] ἐς οἰκίας δὲ ὁκόσας ἂν ἐσίω, ἐσελεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, [30] ἐκτὸς ἐὼν πάσης ἀδικίης ἑκουσίης καὶ φθορίης τῆς τε ἄλλης, [31] καὶ ἀφροδισίων ἔργων, [32] ἐπί τε γυναικείων σωμάτων καὶ [c] ἀνδρῴων, [33] ἐλευθέρων τε καὶ δούλων. [34] ἃ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπηΐης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαλέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. [35] Ὅρκον μὲν οὖν μοι τόνδε ἐπιτελέα ποιέοντι, καὶ μὴ ξυγχέοντι, εἴη ἐπαύρασθαι καὶ βίου καὶ τέχνης, δοξαζομένῳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον. [36] παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιορκοῦντι, τἀναντία τουτέων.

[a] παρακλήσιος

[b] χρήσασθαι

[c] ἀνδρείων

A

APOLLINEM [1] Medicũ, [2] & Aesculapiũ, [3] Hygeámque ac [4] Panaceam iuro, [5] deosq; itẽ deasq; omnes testes uoco, [6] me hoc iusiurandũ, & hanc stipulationẽ, pro uiribus & iudicio meo, integrè seruaturum. [7] Præceptorem, qui me hanc artem docuit, parentum loco habiturum, [8] uictum cõmunicaturum, [9] eaq; quibus op⁹ habuerit grato animo imperiturũ: [10] eos item, qui ex eo nati sunt, pro fratribus masculis habiturum, [11] artemq; hanc si discere uoluerint, absq; mercede & pacto edocturum. [12] Præceptionis, [13] auditionis, [14] reliquæq; totius disciplinæ participes facturũ, [15] & meos, [16] & preceptoris mei filios, [17] & discipulos reliquos, [18] si prius scripto cauerint, medicoq; iureiurãdo adstricti fuerint: nullos præterea alios. [19] Victus ratiõne ægris præscribã pro facultate & iudicio meo commodã: [20] ab omni noxa & [21] iniuria alienã [22]. Neq; uerò ullius intercesione cuipiam uenenum propinabo, [23] neq; eiusce rei consiliũ subministrabo. [24] Neq; mulieri pessum corrumpendi fœtus ergò subijciam. [25] Castè deniq; [26] & sanctè uitam reliquam, artemq; meam instituã & excolam. [27] Nec uerò calculo laborantes secabo, [28] sed artificibus hãcce artẽ profitentibus concedam. [29] In quascunq; autem domos ingrediar, ob utilitatem ægrotãtium intrabo: [30] ab omniq; iniuria uoluntaria inferenda, & corruptione, quum alia, tum præsertim [31] uenereorum, abstinebo: [32] siue muliebria, siue uirilia, [33] liberorúmue hominũ aut seruorum corpora mihi cõtigerint curanda. [34] Quæcunq; uerò inter curãdum uidero audieróue, aut etiam ad medendum non adhibitus in communi hominum uita cognouero, si quidem ea non efferre præstet, tacebo, & tanquã arcana apud me cõtinebo. [35] Hocce iusiurandum integrè seruanti, & non confundenti, contingat mihi & uita & arte feliciter frui, & apud omnes homines in perpetuũ gloriam meã celebrari. [36] Transgredienti autem & pèieranti, his contraria eueniant.

B

C

D

HIPPOCRATIS, *uel ipsiusmet, uel sectatorum eius.*

CONSIDERANDA DUO: NEMPE

Inscriptio:

IVSIVRANDVM, *quo obstringebãtur ij, qui artem medicam sub opt. preceptoribus hausissent, & ad eiusdem professionem accingerentur, ueluti è palæstra in campum, ex umbra in solem, in mediam scilicet hominum uitam ex literarijs prodiẽdi pulueribus. Et uerò iurisiurãdi huiusce præstiti fidem publica medicæ scholæ auctoritate confirmari solitam uero simile est. Ergo ut com. prior legem Theoricã, sic præsens Practicam legem religiosè confirmatam docere uidetur: qua initiati, hoc est, qui & præcepta didicissent, & exempla spectassent, suoq; iam marte hæc ipsa ad usum reuocare uellent, prius adstringerentur, quàm ad τὰ ἐποπτικὰ sacra exercenda aditus illis patefieret. Inter Isagogicos proinde com. locum quartum sibi uendicare posse uidetur.*

Scriptum ipsũ. Quod quidẽ constat

Propositione Iurisiurandi

Formæ, *seu modi. Iurans uoluntatis suæ certitudinẽ augustiore testimonio, omniq; exceptione maiore, confirmat, Deorum uidelicet tum*

Propriorũ Medicis: puta

Apollinis primum. N. 1. *Eius scilicet, quem & Hospitalẽ & ἴϊον & Medicum Vestales Romanæ appellabant: Elei Acesium: Athenienses Alexicacum: Lindij Λοίμιον, à depellendis tum alijs morbis, tum pestilentia præsertim. Vnde & nomen ipsum, ἀπὸ τὸ ἀπολλύειν, quòd Pythona serpentem, hoc est, ex putredine natos morbos, suis sagittis conficiat. Vide Gyraldi Historiam deorum.*

Aesculapij, *Apollinis filij ex Coronide Phlegiæ filia. N. 2. Nã tres alioqui Aesculapios Cicero recenset, primum illum, qui speculum inuenerit, primusq; uulnus obligarit, quem Arcades colebant, Messenium ortu, Epidauri incolã, ubi & templum ei erectum. Alterum Mercurij F. fulmine percussum ob resuscitatum mortuum, Cynosuris sepultũ. Tertium Arsippi & Arsinoes, qui primus alui purgationem dentisq; euulsionẽ reperit, in Arcadia humatus. Trismegistus Aesculapium Aegyptium facit, medicinæ inuentorem, cui templum in monte Libyæ consecratum fuerit. At cur nulla hic Pæonis mentio, quem deorum medicum facit Homerus, cùm Aesculapij tãtùm, ut hominis, meminerit? An quòd ab Apolline profecta medicina, Pæoni Deorum, Aesculapio Hominum causa concredita fuit? Vt proinde non tam Pæonis quàm Aesculapij hic ratio fuerit habenda.*

Filiarum Aesculapij. *Plin. lib. 36. & Hermippus quatuor numerant Aesculapij filias, Hygeam, Aeglen, Panaceam & Iaso, ex Lampetia solis filia natas: quarum fratres fuere Podalirius & Machaon. Hic duarum tantùm meminit, tanquam natu maiorum: quarum altera sanitati integræ præest, uti cõseruetur,* Hygea *scilicet. N. 3. altera eidem labefactatæ, uti restituatur,* Panacea *nimirũ. N. 4. Reliquæ duæ, natu minores, Iaso quidẽ Vtilitatem hominũ, qui sese medicis cõmisere, uidetur denotare: Aegle uerò Gloriã & existimationẽ, quæ medicũ comitatur. Quid uerò quòd filiarũ potius quàm filiorũ sacra hic est auctoritas? An quòd per filios Aesculapij ipsosmet artifices medicos ingeniosa exprimere uoluit antiquitas: per filias uerò ea quæ in ipsis requirerentur Officia, quæq; eosdem consequerentur Ornamenta: quorum & adeptio & possessio Deorum benignitate obtineretur, confirmareturq;?*

Communium, *omnium aliorum. N. 5.*

Materiæ, *Quid iuret. Infrascripta omnia sese pro posse & nosse suo sacrosanctè obseruaturũ. N. 6. Nam cùm tria requirãtur in agendo, Posse, Scire, Velle: Voluntas reliquorũ duorum ueluti pedissequa est, cùm nemo sanæ mentis id uelit, quod neq; poßit, neq; sciat: multi econtrà poßint & sciant, quod tamen nolunt. Eo ipso ergo quòd iurat, Voluntatem suam explicat, non absolutè tamen, sed humanitatis suæ memor, κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν addit.*

Enarratione *eorum, quæ in Medico requiruntur, qui uel ortu uel instituto saltem Asclepiadeus sit.* *Vide signum A 4.*

Conclusione, *coniunctam habente ἐπαρὰν, testationi religiosæ semper addi solitam. Prædicta omnia*

- Seruanti *religiosè uita in artis operibus uita dignis gloriosè traducenda, nõ inertis ocij silentio inuoluẽda, suppetat. N. 35.*
- Non *seruanti, contraria eueniant omnia, ut uita indigno infamia obtingat dignißima. N. 36.*

Ad.
Ergò quo ad artis quā pfitetur

- Κτῆσιν, cùm eā ueluti per manus ab alijs acceperit, pro diuino munere gratias & habere & agere & referre debet immortales. Gratitudinem igitur erga præceptores iurat tum in
  - Genere, parentum loco Præceptorem sibi futurum. N.7.
  - Specie. Namq; &
    - Ipsimet præceptori, tanquā patri, pia ἀντιπελαργώσει &
      - Alimenta daturum. N.8.
      - Necessaria quæuis alia subministraturum. N.9.
    - Genus eius, natos uidelicet ex eo liberos et nepotes, sese quo ad
      - Reliqua, fratrum loco habiturum, ab eodem patre prognatorum, familiæ Asclepiadeæ futurorum columinum. N.10. γένει γὰρ οἴκων παῖδες ἄρσενες, ut est apud Euripidem.
      - Artis præcepta, gratis, absque mercede in præsens numerata, uel in posterū pacta, ea cōmunicaturū. N. 11. Gratis accepta, gratis reddenda. Sic ueteres illi, & quidem ethnici: quanto nobis, qui Christiani perhibemur, sanctiores & innocentiores?
- Χρῆσιν, uersatur ea in communicatione artis
  - Præceptorū, per Διδασκαλίαν. Quæ cùm posteritati quoque inseruiat, et artem mirificè propaget, eò dignationis peruenit, ut ab ea hodie Medici Doctores appellentur. Respectu igitur
    - Rei, hoc est, Artis, quam docere debet, bona fide sese &
      - Pręcepta uniuersalia traditurū pollicetur (quæ prima pars est μαθήσεως λογική) tum per
        - Παραγγελίαν, hoc est, Præceptionē breuem & aphoristicam. N.12.
        - Διέξοδον, hoc est, Explicationem prolixam & diexodicā, legitimis auditorib. cōuenietē. N.13.
      - Exempla singularia commonstraturum. Quæ quidem altera pars est μαθήσεως αἰσθητική. N.14.
    - Personarum, siue eorum qui & Præceptis & Exemplis artis sunt erudiendi, siquidē considerentur
      - Materialiter, μαθηταῖς, discipulis legitimis, γνησίοις ἀκροαταῖς, Auditoribus scilicet et Spectatoribus artis perpetuis, non liminetenus eam salutantibus, ea sunt communicanda. Vt excludantur ἐξώτεροι & idiotæ, remedia quæ profuisse uident miro studio uenantes, citra rationē & artem. Quid ergo illis facias medicis, qui nō tātum præcepta, sed, quod & indignius est & periculosius, medicamenta profanis hominibus lingua produnt uernacula? Cæterùm discipulorum duo genera constituit, ut alij quidem sint
        - Necessarij, necessitudine cō iuncti medico uel
          - Naturali, Filij scilicet proprij. N.15. Patres filijs olim artem tradebant, unde seruata appellatio, ut παῖδες ἰατρῶν dicerentur, & quidem elegantioris tantùm & liberalis medicinæ studiosi, quòd uel à patribus filij, uel à præceptoribus discipuli, filiorum loco habiti, artis præcepta accepissent. Vti econtrà illiberalis & sordida erat medicina, quam serui profitebantur, ex Platone 1. & 9. de Legibus.
          - Voluntaria, Filij scilicet præceptorum. N. 16.
        - Non necessarij, sed adscititij tantùm, qui sese fidæ institutioni commiserunt, siue illi ortu sint Asclepiadæ, siue instituto tantùm. N.17.
      - Formaliter, non temerè & illotis manibus ad sacra medica sunt admittendi: sed suum nomen prius apud scribam medicum professi, medicoq; sacramento adstricti, recipiendi. Quod quidem sacramentum ab hoc diuersum fuisse, non est dubium: cùm illud tironibus, hoc iam in arte prouectis conueniat. N.18.
  - Exemplorum, per Ἐγχείρησιν, cuius utilitas minus latè patet, etsi fructus est maximus. Vide signum B b.

- Bb. In medica χειρουργίας ratio itidē habenda tum
  - **Rerum**, hoc est, artis operū, in sanitate uel conseruanda, uel restituenda, per ōportuna instrumenta. Quorū alia in corpus agunt ab eo uicissim
    - **Patiendo**, & uel ita ut
      - **Vincantur**: quae Alimenta dicuntur. Iurat ergo se Alimentorum (quorum appellatione etiā reliquae res, Non naturales uulgò dictae, subintelliguntur) administrationem
        - **Salutarem**, quantum in se erit, procuraturum. N. 19.
        - **Noxiā**, hoc est, quae damnum inferat, summo studio atq; fide fugiturū: siue illa damnū inferat
          - Per se, ἐπὶ δηλήσει, puta mortem, aut saltem morbum. N. 20.
          - Per accidens, ἐπὶ ἀδικίῃ, quoniā iniuriae oportunum reddit utentem. Qualem effectum praestant ea quae inebriant, quae uenerem stimulāt, quae somnum inducūt, quibus improbos scelestè abuti constat. N. 21.
      - **Vincant**, quae Pharmaca et Medicamenta uocantur. Horū usum
        - **Noxium**, ἄχος φέροντα, abiurat tum erga homines
          - **Natos**
            - Per se. Lethale pharmacum sese nemini daturum. N. 22.
            - Per alios. Nulli se uel auctorē uel cōmōstratorē ueneni fore. N. (23.
          - **Nondum natos**, sed in utero matris etiamnum latentes. Foetus eijciendi causa nec consilium, nec medicamentum daturum. N. 24. Quomodo ergo com. de Natura pueri, psaltriae abortum saltu septies repetito procurauit? Annon Hip. sed Polybi id factū est, atq; scriptum? Caeterùm ne de auctore disputemus, Hier. Mercur. lib. 4. Var. hist. cap. 10. ijs temporibus foetus nondum animatos corrumpere, ne uitam adipiscerentur, lege nō fuisse uetitum ex 7. Polit. Aristot. cap. 16. probat. Quòd si id non spōte, nocendiue studio, sed petente domina, penes quam uitae necisq; erat in seruam potestas, Hipp. fecit, neq; in seculi sui mores, neq; in legem suam peccauit.
        - **Salutarem**, ἄκος φέροντα, iurat. Qui philtris aliorū pudicitiam, qui medicamētorum uel multitudine uel procrastinatione aegrorum opes uenantur, ut iniurij sunt erga alios, ita multò magis erga seipsos, amissa innocentia & iustitia, quibus solis beatitudo humana fulcitur. Promittit ergò pro uirili sua & suijpsius & artis suae rationem se habiturum
          - Ἁγνῶς, ut semetipsum castum atq; purum conseruet ab omni non modò corporis, sed & animi libidinē. N. 25.
          - Ὁσίως, ne quem artis suae operib. quomodocūq; laedat. N. 26.
    - **Non patiēdo**, quae organa chirurgica dicuntur. Horum usus multiplex est: sed alius medicis tūc tēporis
      - **Permissus**, ijsdem, quibus priora duo instrumenta, conditionibus circumscribendus.
      - **Nō permissus**, ipsa scilicet calculorum uesicae sectio. Quā quidē Medic⁹ Asclepiadeus
        - **Ipsemet** non aggreditur, ut periculosam admodum, & à scholae suae instituto alienā, & seruis potius quàm liberis hominib. dignā. N. 27. Quod ipsum eius aetatis consuetudini debetur, cùm Plato quoq; suo tempore, uti paulo antè diximus, Medicorum alios liberos, alios seruos fuisse testetur. Medicina una eademq;, si theoriam spectes: sin praxin, in uarias diducta artificum functiones. Quarum ut aliae alijs magis uel minus frequentes aut quaestuosae existunt, ita modò plures, modò pauciores, modò singulae, unius artificis cura obiri possunt. In populosis urbibus sunt qui febres solas, qui ulcera, qui oculos, qui gallicū tantum morbū tractēt. Aegyptios singularū corporis affectionū singulos habuisse medicos, Herod. testatur. Vtq; Hip. aetate Lithotomia, quae morbo morbum tolleret, ab arte iā fuit auulsa: ita post Hip. & Galenū chirurgia reliqua, quodq; indignius & periculosius fuit, ipsamet pharmacopoeia.
        - **Alijs** hoc ipsum ex professo agentibus committit. N. 28.
  - **Personarū**, quibus cum medicus uersatur. Promittit igitur fidem medicam tum quo ad
    - **Actionem**
      - **Essentialem**: Salutis causa thalamos & tecta aegrorum subiturum. N. 29.
      - **Accidētalē**: Fugiturum oēs occasiones tum
        - **Reliquae** improbitatis qualiscunq;, auaritiae praesertim in paciscendo, exigendo, auferendo. N. 30.
        - **Libidinis** inprimis, N. 31. Et respectu
          - **Sexus**. N. 32.
          - **Cōditionis**. N. 33.
    - **Cognitionem** arcanorum: Quae uel inter medendum, uel extra obseruarit, silentio digna, ea minimè euulgaturum. N. 34.

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΙΗΤΡΟΥ
De Medico.

Τὸ μὲν γράμμα ἐστὶν [1] ἰητροῦ προστασίη, [2] καὶ παράγγελμα, πῶς χρὴ κατασκευάζειν ἰητρεῖον.

[3] Ἰητροῦ μὲν εἶναι προστασίην, ὁρῆν † εὔχρως τε καὶ εὔσαρκος ἔσται πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ φύσιν. [4] ἀξιοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν, οἱ μὴ εὖ διακείμενοι τὸ σῶμα οὕτως, ὡς οὐδ᾽ ἂν ἑτέρων ἐπιμεληθῆναι καλῶς. [5] ἔπειτα τὰ περὶ αὐτὸν καθαρίως ἔχειν, ἐσθῆτι χρηστῇ, καὶ χρίσμασιν εὐόδμοις, ὀδμὴν ἔχουσιν ἀνυπόπτως πρὸς ἅπαντα. [6] τοῦτο γὰρ ἡδέως ἔχειν συμβαίνει τοὺς νοσέοντας.

† ὡς

[7] δεῖ δὲ τοῦτον σκοπέειν τάδε περὶ τὴν ψυχὴν σώφρονα, [8] μὴ μόνον τὸ σιγᾶν, [9] ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον πάνυ εὔτακτον. [10] μέγιστα γὰρ ἔχει πρὸς δόξαν ἀγαθά. [11] τὸ δὲ ἦθος εἶναι καλὸν καὶ ἀγαθόν. [12] τοιοῦτον δ᾽ ὄντα, πᾶσι καὶ σεμνὸν καὶ φιλάνθρωπον. [13] τὸ γὰρ προπετὲς καὶ τὸ πρόχειρον καταφρονεῖται, κἂν πάνυ χρήσιμον ᾖ. [14] σκοπεῖν δὲ ἐπὶ τῆς ἐξουσίης. τὰ γὰρ αὐτὰ παρὰ τοῖς αὐτοῖς σπανίως ἔχοντα ἀγαπᾶται. [15] σχήμασι δὲ ἀπὸ μὲν προσώπου σύννουν, [16] μὴ πικρῶς. [17] αὐθάδης γὰρ δοκέει εἶναι καὶ μισάνθρωπος. [18] ὁ δὲ ἐς γέλωτα ἀνιέμενος, καὶ λίην ἱλαρὸς, φορτικὸς ὑπολαμβάνεται. [19] φυλακτέον δὲ τὸ τοιοῦτον οὐχ ἥκιστα. [20] δίκαιον δὲ πρὸς πᾶσαν ὁμιλίην εἶναι. [21] χρὴ γὰρ πολλὰ ἐπικουρέειν δικαιοσύνην. πρὸς δὲ ἰητρὸν, οὐ μικρὰ συναλλάγματα τοῖσι νοσέουσίν ἐστιν. [22] καὶ γὰρ αὐτοὺς ὑποχειρίους ποιέουσι τοῖς ἰητροῖς, [23] καὶ πᾶσαν ὥρην ἐντυγχάνουσι γυναιξὶν, παρθένοις, καὶ τοῖς ἀξίοις πλείστου κτήμασιν. [24] ἐγκρατέως οὖν δεῖ πρὸς ἅπαντα ἔχειν ταῦτα. [25] τὴν μὲν οὖν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα οὕτω διακεῖσθαι.

[26] τὰ δὲ ἐς τὴν ἰητρικὴν τέχνην παραγγέλματα, δι᾽ ὧν ἐστιν εἶναι τεχνικὸν, ἀπ᾽ ἀρχῆς συνοπτέον, ἀφ᾽ ὧν καὶ μανθάνειν ἄνθρωπος ἄρξαιτο. [27] τὰ τοίνυν ἐν ἰητρείῳ θεραπευόμενα, σχεδὸν μανθανόντων ἐστίν. [28] δεῖ δὲ πρῶτον μὲν τόπον ἔχειν τῆς οἰκίης. [29] ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν μήτε πνεῦμα ἐς αὐτὸ παραγινόμενον ὀχλῇ, [30] μήθ᾽ ἥλιος ἢ αὐγὴ λυπέῃ. [31] φῶς δὲ τηλαυγὲς.

HOC CE libro [1] de Medici dignitate agemus, [2] & præcepta officinæ Medicæ instruendæ trademus.

[3] Ad Medici quidem dignitatem facere putamus, ut quoad aspectum bono colore, bonoq; sit habitu præditus, quātum natura eius feret. [4] Vulgus enim existimat, si qui non bene dispositum corpus habeant, eos neq; alijs bene prospicere posse. Deinde [5] mūditiei corporis eatenus studeat, ut uestitu utatur decoro, & unguentis odoratis, minimè suspectum aut ingratum odorem ad omnia habentibus. [6] Inde enim ægrotos iucundè affici continget.

[7] Postea animaduertere oportet, ut animo sit prudens, [8] non solùm taciturnus, [9] sed etiam circa reliquam uitam probè compositus. [10] Hoc enim ad opinionem & auctoritatem comparandam inprimis conducit. [11] Bonis etiam ac honestis moribus præditus sit. [12] Atq; cùm talis fuerit erga omnes, insuper & grauis & humanus esto. [13] Promtitudo enim & studium medendi quamuis summoperè conferant, ab ægris tamen contemnuntur, nisi grauitate & humanitate condiantur. [14] Videndum autem quando & quousq; hæc locum habeant. Nam eadem apud eosdem quandiu rara sunt, in precio haberi cōsueuerunt. [15] Figurā faciei habeat meditabundam, sed [16] citra amarulentiam, [17] ne superbus uideatur, & homines odio habens: [18] aut si in risum exolutus sit, ac nimium hilaris, scurra iudicetur. [19] Hoc enim uitandū est, ut si quid aliud. [20] Iustum autem ad omnem conuersationem esse conuenit. [21] Nam cùm iustitia in omni uita summopere sit opus: tum uerò in ijs, quæ nō exigua cum ægris commercia habet medicus, uel maximè. [22] Nam & ægri sese medicis subditos faciūt, [23] & medici omni ferè tempore, quo medētur, inter mulieres, uirgines, & supellectilem preciosam uersantur. [24] Continēter igitur ad omnia hæc se habere oportet. [25] Et animo quidem ac corpore sic dispositum esse conuenit.

[26] Porrò præcepta ad artem medicam pertinētia, quæ si obseruet artifex esse uideatur, ab initio considerabimus, ab ijs à quibus primùm homo discere incipit exorsi. [27] Qualia sunt ferè ea, quæ in officina medica curantur. [28] Ergo primùm quidem locum domus habere oportet talem, [29] ut neque uentus ad ipsum accedens molestus sit, [30] neque sol uel splendor infestet. [31] Lux enim splendida ut me-

medentibus non sit molesta, est tamen ęgrotantibus. 32 Talem proinde splendorem penitus fugere oportet, 33 per quem oculos ægrotare contingit. Et hocce quidem præceptum esto de luce. 34 Alterũ, ut nequaquam faciem splendori oppositam habeat. 35 Infestat enim uisum debilem. 36 Omnis autẽ occasio sufficiens est ad debiles oculos conturbandos. Luce itaq; hoc modo utendum est. 37 Sellæ æquales altitudine sint, quantum eius fieri potest, ut ægris sese medici dextrè accommodare queant. 38 Aeramento, exceptis instrumentis, nullo utatur. 39 Ornatus enim illiberalis mihi esse uidetur, tali supellectile uti.

40 Aqua adhibenda est ijs qui curãtur potabilis & pura. 41 Extersorijs utendum puris ac mollibus: 42 ad oculos quidem linteis, ad uulnera uerò spongijs. 43 Hæc enim etiã per se sola probè auxiliari uidetur. 44 Omnia autem instrumenta tractabilia ad usum esse oportet, quo ad magnitudinem, grauitatem, ac tenuitatem. 45 Quæ uerò adhibentur, omnia considerare oportet ut conferãt, 46 maximè si circa ægram partem diu hærere debeant. Qualia sunt ligamenta, & medicamenta, & lintea circa uulnus, & cataplasmata, longissimo tempore circa ægrotãtes locos permanentia. 47 Cùm econtra ablatio horũ, refrigeratio, item ac mundificatio, & aquarum affusio, pauco tempore absoluantur. Quinetiam ubi quid facere oportet, magisne an minus facere expediat, considerandum est. 48 Vtrorumque enim usus oportunus est: & uicissim neglectio multum detrimenti afferre potest.

49 Est autem propria & genuina medicinę deligatio, ex qua æger opem sentit. 50 Maximè autem prosunt duo hęc in loco & tempore adhibita, comprimere uidelicet ubi oportet, & remissè deligare. 51 Ad horæ uerò tempus, quando integere oportet, & non, 52 uidendum insuper est, ut neque leuiore, quàm par sit, utare: ignarus atque dubius, utro horum sit utendum. 53 Concinnas autem deligationes, ad spectaculum comparatas, & nihil iuuantes, reprobare oportet. 54 Illiberales enim sunt, & omnino scurriles: præter id quòd sæpe etiam damnũ dederunt. 55 Quærit autem æger non ornatum, sed auxilium.

56 Cæterùm in chirurgijs, quæ per sectionem aut ustionem fiunt, uelocitas ac tarditas æqualem laudem merentur. Est enim utriusque usus. 57 Nam in quibus per unicã sectionem chirurgia absoluitur, uelocem sectionem facere oportet. 58 Quum enim contingat eos, qui secantur, dolere, id quod dolorem affert quàm minimo tẽpore adesse conuenit, hocque ipsum uelox sectio præstabit. 59 Vbi uerò multas sectiones fieri necesse est, tar-

A λαυγὲς τοῖσι μὲν θεραπεύουσιν ἄλυπον, οὐχ ὁμοίως δὲ τοῖς θεραπευομένοις ὑπάρχει. 32 πάντως μὲν οὖν τοιαύτην τὴν αὐγὴν μάλιστα φευκτέον, 33 δι᾽ ἣν ξυμβαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσέειν. τὸ μὲν οὖν φῶς τοιοῦτον εἶναι παρήγγελται. 34 τοῦτο δὲ, ὅπως μηδαμῶς ἐναντίως ἔξει τῷ προσώπῳ τὰς αὐγάς. 35 προσενοχλεῖ γὰρ τὴν ὄψιν ἀσθενέως ἔχουσαν. 36 πᾶσα δὲ ἱκανὴ πρόφασις, ἀσθενέοντας ὀφθαλμοὺς ἐπιταράξαι. τῷ μὲν οὖν φωτὶ, τοῦτον τὸν τρόπον χρηστέον ἐστίν. 37 τοὺς δὲ δίφρους ὁμαλοὺς εἶναι τοῖς ὕψεσιν ὅτι μάλιστα, ὅπως κατ᾽ αὐτοὺς ὦσιν. 38 χαλκώματι δὲ, πλὴν τῶν ὀργάνων, μηδενὶ χρῆσθαι. 39 καλλωπισμὸς γάρ τις εἶναί μοι δοκεῖ φορτικὸς, σκεύεσι τοιούτοισι χρῆσθαι.

B 40 τὸ δ᾽ ὕδωρ παρέχειν δεῖ πότιμον τοῖς θεραπευομένοις, καὶ καθαρόν. 41 τοῖς δ᾽ ἀπομάγμασι, καθαροῖς καὶ μαλθακοῖς χρῆσθαι. 42 πρὸς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀθονίοις, πρὸς δὲ τὰ τραύματα σπόγγοις. 43 αὐτόματα γὰρ ταῦτα βοηθεῖν δοκεῖ καλῶς. 44 τὰ δ᾽ ὄργανα πάντα εὔεργα πρὸς τὴν χρείαν ὑπάρχειν δεῖ, τῷ μεγέθει, καὶ βάρει, καὶ λεπτότητι. 45 τὰ δὲ προσφερόμενα ἅπαντα μὲν χρὴ συνορῇν ὅπως συνοίσει, 46 μάλιστα δὲ, πλεῖστον εἰ ὁμιλεῖν μέλλει τῷ νοσοῦντι μέρει. ταῦτα δέ ἐστιν ἐπιδέσματα, καὶ φάρμακα, καὶ τὰ περὶ τὸ ἕλκος ὀθόνια, καὶ τὰ καταπλάσματα. πλεῖστον γὰρ χρό-

C νον ταῦτα περὶ τοὺς νοσέοντάς ἐστι τόπους. 47 ἡ δὲ μετὰ ταῦτα ἀφαίρεσις τούτων, ἀνάψυξίς τε καὶ περικάθαρσις, καὶ τῶν ὑδάτων κατάντλησις, ὀλίγου τινός ἐστι χρόνου. 48 καὶ τί ποιῆσαι, ὅπου χρὴ, μᾶλλόν τι καὶ ἧσσον ἐσκέφθαι δεῖ. τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἡ χρῆσις εὔκαιρός τι, καὶ μὴ γινομένων, μεγάλην ἔχει διαφορήν.

49 ἔστι δὲ οἰκείη ἐπίδεσις τῆς ἰητρικῆς, ἀφ᾽ ἧς ὠφελεῖσθαι τὸν θεραπευόμενον. 50 μέγιστα δὲ ὠφελεῖ δύο ταῦτα, οἷς ἐστι χρηστέον, πιέσαι ὅκου δεῖ, καὶ ἀνειμένως ἐπιδῆσαι. 51 πρὸς δὲ τοὺς χρόνους τῆς ὥρης, πότε δεῖ σκεπαστικῶς, καὶ μὴ, 52 συνορῇν ὅκως μὴ δ᾽ ἀσθενῆ, λεληθὼς πότερῳ τούτων †ἐνιαχοῦ χρη-

D στέον. 53 εὐρύθμους δ᾽ ἐπιδέσιας καὶ θεητρικὰς, μηδὲν ὠφελούσας, ἀπογινώσκειν. 54 φορτικὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον, καὶ παντελῶς ἀλαζονικὸν, πολλάκις τε βλάβην οἶσον τῷ θεραπευομένῳ. 55 ζητεῖται ὁ νοσέων οὐ καλλωπισμὸν, ἀλλὰ τὸ συμφέρον.

56 ἐπὶ δὲ τῶν χειρουργιῶν ὅσαι διὰ τομῆς εἰσὶν ἢ καύσιος, τὸ ταχέως ἢ βραδέως ὁμοίως ἐπαινεῖται. χρῆσις γάρ ἐστιν ἀμφοτέρων †. 57 ἐν οἷς μὲν γάρ ἐστι διὰ μιῆς τομῆς ἡ χειρουργία, χρὴ ποιέεσθαι ταχεῖαν τὴν διαίρεσιν. 58 ἐπεὶ γὰρ συμβαίνει τοὺς τεμνομένους πονέειν, τὸ λυπέον μὲν ὡς ἐλάχιστον χρόνον δεῖ παρεῖναι· τοῦτο δὲ ἔσται, ταχέης τῆς τομῆς γινομένης. 59 ὅπου δὲ πολλὰς ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὰς τομὰς, βρα-

F δέη

† οἰκχοῦ

† αὐτῶν

δέειν χρηστέον τῇ χειρουργίᾳ. [60] ὁ μὲν γὰρ ταχὺς, ξυνεχῆ ποιέει τὸν πόνον καὶ πολλόν· ὁ δὲ διαλείπων, ἀνάπαυσιν ἔχει τινὰ τούτων τοῖς θεραπευομένοις. [61] τὸ δ' αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὀργάνων λέγοιτ' ἄν. [62] τοῖς [a] δὴ μαχαιρίοις ὀξέσι [b] δεῖ χρῆσθαι καὶ πλατέσιν, οὐκ ἐπὶ πάντων ὁμοίως παραγγέλλομεν. [63] μέρη γάρ τινά ἐστι τοῦ σώματος, ἃ ἐν τάχει μὲν ἔχει τὴν ῥύμην τοῦ αἵματος, καὶ κατασχεῖν ἐστιν οὐ ῥηΐδιον. ταῦτα δέ ἐστιν, οἵ τε κιρσοὶ, καί τινες ἄλλαι φλέβες. τὰς μὲν τομὰς χρὴ εἶναι τῶν τοιούτων στενάς. [64] οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν ῥύσιν γίνεσθαι καταχορῆ· ξυμφέρει δέ ποτε ἀπὸ τῶν τοιούτων αἵματος ἀφαίρεσιν ποιέεσθαι. [65] πρὸς δὲ τοὺς ἀκινδύνους τόπους, καὶ περὶ οὓς μὴ λεπτόν ἐστι τὸ αἷμα, πλατυτέροις χρῆσθαι τοῖς μαχαιρίοισι. [66] τὸ γὰρ αἷμα προβοίτ' ἄν. ἄλλως δὲ, οὐδαμῶς. πάνυ δ' ἐστὶν αἰσχρῶς, μὴ ξυμβαίνειν ἀπὸ τῆς χειρουργίης ὅ, τι θέλει.

[a] δὲ [b] δᾶν

[67] σικύων δὴ δύο τρόπους εἶναι χρησίμους. [68] ὅτε μὲν γὰρ ῥεῦμα ξυνεστηκὸς πόρρω τῆς ἐπιφαινομένης σαρκὸς, τὴν μὲν κύκλον αὐτῆς εἶναι δεῖ βραχὺν, αὐτὴν δὲ μὴ γαστρώδη, προμήκη τὸ πρὸς τὴν χεῖρα μέρος, μὴ βαρείαν. [69] τοιαύτην γὰρ οὖσαν, ἕλκειν ἐς ἰθὺ ξυμβαίνει, καὶ τοὺς ἀφεστῶτας ἰχῶρας καλῶς ἀνασπᾶσθαι πρὸς τὴν σάρκα. [70] τοῦ δὲ πόνου πλείονος κατεσκεδασμένου τῆς σαρκὸς, τὰ μὲν ἄλλα παραπλησίην, τὸν δὲ κύκλον μέγαν. [71] οὕτω γὰρ ἐκ πλείστων μερῶν εὑρήσεις ἄγουσαν ἐς ὃν δεῖ τὸ λυπέον τόπον. οὐ γὰρ οἴονται μέγαν εἶναι τὸν κύκλον, μὴ συναγομένης τῆς σαρκὸς ἐκ πλείονος τόπου. [72] βαρεῖα δ' οὖσα, ῥέπει καὶ ἐς τοὺς ἄνω τόπους, κάτω δὲ μᾶλλον τὴν ἀφαίρεσιν, καὶ πολλάκις ὑπολείπεσθαι τὰς νόσους. [73] τοῖσι μὲν οὖν ἐφεστῶσι ῥεύμασιν, καὶ μακρὰν ἀπέχουσιν ἀπὸ τῶν ἄνω τόπων, οἱ πλατεῖς κύκλοι πολλὰ ξυνεπισπῶνται παρὰ τῆς ἄλλης σαρκός. ἐπιπροσθεῖν οὖν ξυμβαίνει τὴν ἐντεῦθεν ἑλκομένην νοτίδα τῷ ξυναγομένῳ κάτωθεν ἰχῶρι, καὶ τὰ μὲν ἐνοχλοῦντα ὑπολείπεσθαι, τὰ δ' οὐδὲν λυπέοντα ἀφαιρεῖσθαι. [74] μέγεθος δὲ σικύης τι χρήσιμον στοχάζεσθαι χρὴ πρὸς τὰ μέρη τοῦ σώματος, οἷς ἂν δέῃ προσβάλλειν. [75] ὅταν δὲ κατακρούειν, κάτωθεν δέχεσθαι. ([76] τὸ γὰρ αἷμα φανερὸν εἶναι δεῖ τῶν χειρουργουμένων τόπων.) [77] ἄλλως δὲ οὐδὲ τὸν κύκλον τὸν ἑλκυσθέντα χρὴ κατακρούειν. [78] εὐτονωτέρη γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ πονήσαντος. [79] μαχαιρίοις δὲ τοῖς καμπύλοις, ἐξ ἄκρου μὴ λίην στενοῖς. [80] ἐνίοτε γὰρ ἰχῶρες ἔρχονται γλίσχροι, καὶ παχεῖς· κίνδυνος οὖν ἐστιν ὑποστῆναι τῇσι τομῇσιν, ὅταν στεναὶ τμηθέωσιν.

[81] τὰς δὲ ἐπὶ τῶν βραχιόνων φλέβας τῇ-

tarda chirurgia utendum est. [60] Velox enim actio continuum & multum dolorem inducit. Tarda econtra & intermittens, requiem aliquam his, qui curatur, exhibet. [61] Idem de instrumentis dici potest. [62] Gladiolis enim acutis ac latis uti, non in omnibus similiter præcipimus. [63] Nam partes quædam corporis sunt, quæ celerem sanguinis fluxum habent, quem non facile est sistere: ut sunt uarices, & quædam aliæ uenæ. Proinde in talibus paruas sectiones facere oportet. [64] Etsi enim fluxus per has, quātum satis est, fieri nequit: conducit tamen aliquando a talibus uel tantillam sanguinis detractionem facere. [65] Ad loca uerò non periculosa, & circa quæ non tenuis est sanguis, latioribus gladiolis utendū. [66] Sic enim sanguis prodierit, aliter nequaquam. Valde autem turpe est, nō consequi à chirurgia id quod uelis.

[67] Cucurbitarum porrò duo modi commodi existunt. [68] Quando enim fluxus procul ab extima carne compactus fuerit, circulum cucurbitæ paruum esse oportet, ipsamque non uentricosam, sed oblongam, qua parte ad manum uergit, neque grauem. [69] Quæ enim talis est, in directum trahet, & serosos humores procul distātes probè ad carnem attrahet. [70] Quando autem dolor per multam carnē dispersus est, in reliquis quidem consimilem cucurbitam esse oportet, sed circulum magnum. [71] Sic enim ex plurimis partibus id, quod dolorem facit, educi comperies ad locum conuenientem. Neque enim magnum esse circulum putant, si non ex pluribus locis caro comprehendatur ac contrahatur. [72] At si grauis sit, pondere suo partes carnis superiores comprimet, & ad subiectas siue profundas exprimet, & sæpe morbum relinquet intactum. [73] Iam uerò fluxionibus incumbentibus & longè distantibus à carnis superficie, ampli magnique circuli multum humoris ex uicina carne sana attrahunt. Contingit igitur humiditatem inde detractam apponi collecto in profundo ichori: & ea quidem quæ infestant, relinqui: quæ uero nihil molestāt, detrahi. [74] Magnitudinem porrò cucurbitæ oportunam, iuxta corporis partes, quibus admouere oportuerit, coniectare oportet. [75] Vbi uerò scarificare opus fuerit, plagas profundas facies ([76] oportet enim sanguinem ex scarificatis locis profluere.) [77] Aut si id nō licet, circulum attractum scarificare noli. [78] Caro enim affectę partis solidior est, & compactior. [79] Gladiolis incuruis, in summo non ualdè acutis, utendum. [80] Aliquando enim ichores uiscosi ac crassi fluunt: ut periculum sit, ne, si sectiones paruæ fuerint, sub illis subsistant & colligantur.

[81] Porrò uenas in brachijs funiculorū apprehen-

prehensionibus constringere oportet. [82] Caro enim ambiens in multis non arctè connata est uenę. Vbi aũt lubrica laxaq; fuerit caro, sectiones simul carnis & uenæ directæ fieri nequeunt: quandoquidem uena cute obtecta exundante, & ueluti expuente, sanguinis fluxum impediri contingit, ut multis etiam propter hoc ipsum pus congregetur. Et sic duo mala talis chirurgia inducet, secto quidem dolorem, secanti uerò multam ignominiam. [83] Idem in omnibus uenis secandis præceptum esto. [84] Et hæc quidẽ necessaria sunt in officina medica instrumenta, in quorũ usu arti studere debet discipulus.

[85] Volsellis autem tum dentium, tum uuarum, quilibet uti potest: cùm simplex illarum usus esse uideatur.

[86] Porrò in tuberculis & ulceribus, eadem, quæ in quibusuis alijs grauioribus morbis, obseruanda. [87] Tubercula equidem cùm oriuntur deprehendere, maximè artificiosum habetur, [88] eademque dissoluere, & collectiones ipsorum impedire. [89] Consequens est, ea in conspicuum & quàm breuissimum locum contrahere, [90] & compagem ipsam æqualem per totum tuberculum facere. [91] Vbi enim inæqualiter se habuerit, periculum est ne rumpatur, & ulcus ægrè curabile reddatur. [92] Exæquare autem oportet, similiterque totum maturum facere, [93] & neque ante tempus aperire, [94] neq; sinere ut sponte rumpatur. [95] Quæ uerò ad maturitatem æqualiter perducere possint, in alijs libris sunt tradita.

[96] Cęterùm ulcera quatuor progressiones habere uidentur. [97] Vnam in profundum, fistulosa scilicet, item quæ sanie plena sunt, ac intus excauata. [98] Alteram in altum, quæ uidelicet carne superexcrescunt. [99] Tertia uia est in latitudinem, eorum quæ appellantur serpiginosa. [100] Quarta uia est quæ sola secũdùm naturam esse uidetur, [101] Coalitus scilicet. Et hæ quidem carnosæ substantiæ affectiones sunt in eo ipso quod afficit cõuenientes. [102] Quarum quidem signa in alijs relata sunt, [103] itemq; qua utendum sit curatione. [104] Per quę autem uel id, quod coaluit, dissoluatur, [105] uel quod carne excrescente repletum est, [106] uel cauum redditum, [107] quódue in latitudinem iter fecit, [108] de his omnibus in alijs scriptis nostris abundè dictum est. [109] Amplius uerò de cataplasmatis sic se res habet. Vbicunque linteorum quæ imponuntur usum in morbo exquisitum esse oportet, ipsi sanè ulceri linteum quod apponitur accommodato, cataplasmate uerò per ambitum ulceris utitor. [110] Nam hic cataplasmatis usus & artificiosus est, & multum prodesse potest. Videtur enim ulceri opitulari uis eorum quę circumponuntur: linteum autem constringere.

σι καταλήψεσι χρὴ φυλάσσειν. [82] ἡ γὰρ καλύπτουσα σὰρξ πολλοῖς οὐ καλῶς συντετμῆσθαι τῇ φλεβί. τῆς γὰρ σαρκὸς ὀλισθηρῆς οὔσης οὐ καθ' ἑαυτὰς ξυμβαίνει τὰς τομὰς ἀμφοτέρων γίνεσθαι. τὴν γὰρ φλέβα ἐκφυσᾶσθαι ξυμβαίνει καλυφθεῖσαν, καὶ τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος κωλύεσθαι, πολλοῖσι δὲ καὶ πῦον διὰ τοῦτο ξυνίστασθαι. δοκεῖ δὴ δύο βλάβας φέρειν ἡ τοιαύτη χειρουργίη, τῷ μὲν τμηθέντι πόνον, τῷ δὲ τέμνοντι πολλὴν ἀδοξίην. [83] τὸ δ' αὐτὸ κατὰ πασῶν παρήγγελται γίνεσθαι. [84] τὰ μὲν οὖν κατ' ἰητρεῖον ἀναγκαῖα ὄργανα, καὶ περὶ ἃ δεῖ τεχνικὸν εἶναι τὸν μανθάνοντα, ταῦτ' ἐστίν.

[85] ὀδοντάγρῃσι γὰρ καὶ σταφυλάγρῃσι χρῆσθαι τὸν τυχόντα ἐστίν. ἁπλῆ γὰρ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι δοκεῖ.

[86] περὶ δὲ φυμάτων καὶ ἑλκέων, ὅσα μειζόνων ἐστὶ νοσημάτων. [87] τὰ μὲν φύματα τεχνικώτατον ὑπειληφέναι, [88] καὶ δύνασθαι διαλύειν, καὶ τὰς συστάσεις αὐτῶν κωλύειν: [89] ἐχόμενον δὲ τούτων, στέλλειν εἰς τὸν ἐπιφανῆ τόπον, ὡς εἰς βραχύτατον, [90] καὶ τὴν σύστασιν ὁμαλῶς διὰ παντὸς ποιεῖσθαι τοῦ φύματος. [91] ἀνωμάλως γὰρ ἔχοντος αὐτοῦ, ῥαγῆναί τε καὶ δυσθεράπευτον τὸ ἕλκος κίνδυνός ἐστι γίνεσθαι. [92] ἐξομαλίζειν τε χρὴ πέσσοντα πανομοίως. [93] καὶ μήτε διαιρεῖν πρότερον, [94] μήτε αὐτόματον ἐᾶν ῥαγῆναι. [95] τὰ δὲ ἐκπέψαι δυνάμενα ὁμαλῶς, ἐν ἑτέροις εἴρηται.

[96] τὰ δὲ ἕλκεα δοκεῖ πορείας ἔχειν τέσσαρας. [97] μίαν μὲν εἰς βάθος. ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συριγγώδη, καὶ ὅσα ὕπουλά ἐστι, καὶ ἔνδοθεν κεκοιλασμένα. [98] ἡ δ' ἑτέρη, εἰς ὕψος, τὰ ὑπερσαρκεῦντα. [99] τρίτη δέ ἐστιν εἰς πλάτος· ταῦτα δέ ἐστι τὰ καλεόμενα ἑρπητικά. [100] τετάρτη ὁδός ἐστιν, αὕτη δὲ μόνη κατὰ φύσιν εἶναι δοκέει [a] κίνησις. [101] αὗται μὲν οὖν ξυμφοραὶ τοιαῦται σαρκός εἰσιν, πάσαι δὲ [b] κοιναὶ τοῦ ξυμφέροντος. [102] καὶ τὰ μὲν τούτων ἐν ἑτέροις σημεῖα δεδήλωται, [103] καὶ ἣ χρηστέον ἐστὶν ἐπιμελείᾳ. [104] δι' ὧν δὲ τὸ ξυμφυόμενον διαλυθήσεται, [105] καὶ τὸ πληρούμενον, [106] ἢ κοῖλον γινόμενον, [107] ἢ τὴν εἰς πλάτος πορείαν ποιούμενον, [108] προσηκόντως περὶ τουτέων ἐν ἄλλοις εἴρηται. [109] περὶ δὲ καταπλασμάτων ὧδε. τῶν ἐπιτιθεμένων ὀθονίων ὅκου ἂν ἡ χρῆσις κατὰ τοῦ νοσήματος ἀκριβὴς εἶναι δοκέῃ, καὶ τῷ ἕλκει ἁρμόζειν τὸ ἐπιτιθέμενον ὀθόνιον, τῷ δὲ καταπλάσματι πρὸς τὸν κύκλον τόπον τοῦ ἕλκεος χρῶ. [110] χρῆσις γὰρ αὕτη καταπλάσματος εὐτεχνής τε καὶ πλεῖστα ὠφελεῖν δυναμένη. ἐδόκει γὰρ τῷ μὲν ἕλκει βοηθεῖν ἡ τῶν περιτιθεμένων δύναμις, τὸ δ' ὀθόνιον φυλάσσειν.

[a] ξύμφυσις
[b] κοινὰ

σειν· τὰ δ' ἔξω μὲν τοῦ ἕλκεος, τὸ κατάπλασμα ὠφελέει. τὴν μὲν οὖν χρῆσιν αὐτέων εἶναι δεῖ τοιαύτην. [111] περὶ δὲ καιρῶν, ὁκότε τούτοις ἑκάστοις χρηστέον ἐστὶ, καὶ τὰς δυνάμιας ὡς χρὴ τῶν γεγραμμένων καταμανθάνειν, παραλέλειπται δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐπεὶ † πλεῖον προσῆκται τῆς κατ' ª ἰητρικὴν ἐπιμελείας, καὶ πόρρω τοῦ τῆς τέχνης ἤδη προεληλυθότος ἐστίν.

† ἐπὶ

ª ἰατρεῖον

[112] ἐχόμενον δὲ τούτων ἐστὶ καὶ κατὰ στρατιὴν γινομένων τρωμάτων χειρουργίη, περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν βελέων. [113] ἐν τῇσι κατὰ πόλιν διατριβῇσι βραχεῖά τις ἐστὶ τουτέων ἡ χρῆσις. [114] ὀλιγάκις γὰρ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ γίνονται πολιτικαὶ καὶ στρατιαὶ καὶ πολεμικαί. [115] ξυμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα πλειστάκις καὶ ξυνεχέστατα περὶ τὰς ξενικὰς στρατιὰς γίνεσθαι. [116] τὸν μὲν οὖν μέλλοντα χειρουργεῖν, στρατεύεσθαι δεῖ, καὶ παρηκολουθηκέναι στρατεύμασι ξενικοῖς· οὕτω γὰρ ἂν εἴη γεγυμνασμένος πρὸς ταύτην τὴν χρείαν. [117] ὃ δὲ εἶναι δοκεῖ περὶ ταῦτα τεχνικώτερον, εἰρήσεται. τῶν γὰρ ὅπλων ἐνόντων καὶ σημεῖα πεπορίσθαι, τέχνης ἐστὶ πλεῖστον μέρος καὶ τῆς πρὸς ταῦτα χειρουργίης. [118] τούτου γὰρ ὑπάρξαντος, οὐκ ἂν παραλίποιτο τρωματίας ἀγνοηθεὶς, ὅταν χειρουργῆται μὴ προσηκόντως. [119] μόνος δ' ἂν ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐπιχειρέῃ. [120] περὶ δὲ τουτέων ἁπάντων ἐν ἑτέροις γεγραμμένον ἐστίν.

A

gere: partibus denique extra uulnus circumsitis cataplasma prodesse. Talem proinde ipsorum usum esse oportet. [111] Iam uerò de temporum occasionibus, quãdo singulis horum utendum sit, & quomodo præscriptorum uires discere oporteat, in præsens relinquimus: maiorem nanq; in arte industriam requirunt, & eius tantùm, qui magnum iam in arte progressum fecerit, propria sunt.

[112] His consequẽs est chirurgia uulnerum in militia acceptorum, in extractione potissimùm telorum. [113] Et in urbanis quidẽ congressibus modicus horum usus existit. [114] Rarò enim per omne tempus ciuiles ac hostiles expeditiones fiunt. [115] Sæpe autem ac frequentissimè circa externas militias fieri

B

solent. [116] Qui ergo hac chirurgia uti uolet, eum militare oportet, & externas militias sequi. Sic enim usum sibi comparabit ad eiusmodi necessitatem. [117] Quod uerò circa hæc omnium maximè artificiosum esse uidetur, referam. Signa exquirere ac inuenire telorum in corpore existentium, maxima artis & chirurgiæ huc pertinentis pars existit. [118] Vbi enim hoc cognitum fuerit, non relinquetur uulneratus ex ignorantia neglectus, si quando aliter, quàm deceat, curari cœperit. [119] Solus autem is, qui signorum peritus est, hanc chirurgiam ritè aggredietur.

[120] Verum de his omnibus alio loco egimus.

C

IN

Commentarius præsens suã habet

Inscriptionẽ:

HIPPOCRATIS. Vti sol non excelsa tantùm palatia, sed humiles quoq; casas luce sua illustrat: ita Hippocrates quoq; non de sublimibus tantùm artis præceptis agit, sed etiam ad plebem chirurgorum se demittit.

DE MEDICO, subintellige futuro, h.e. de Tyrone medicinæ Asclepiadeæ & liberalis, à qua seruilis distat, secundùm Platonem primo & IX. de Legib. Nam cùm prisci Medici non tam internorũ morborum curam gererent, quàm externorum: hi autem, ut qui sub sensum potißimũ cadunt, & experientia nituntur, faciliores sint cognitu & administratu, quàm interni: idcirco discipulos primùm in chirurgia instituebant. Chirurgia igitur ueluti tyrocinium est Medicinæ: & commentarius præsens (cui quintum locum inter Prolegomena assignauimus) tanquam Isagoge tyronis chirurgi: cùm τὸ ὅτι, hoc est, quid agere debeat & spectare, rudi Minerua delineet. τὸ διότι interim ad alios libros pertinet, qui iam prouectis aliquousq; in chirurgia scribuntur. Proinde infrà n. 111. accuratam horum doctrinam non esse tyronis ait, sed eius, qui magnum iam in arte progressum fecerit.

Tractationem. Quam quidem

Proponit, ut, de qua re sit acturus, cõstet. Tyronẽ medicum instruit, quibus in rebus rudimenta artis deponere debeat, & per has ueluti initiationes ad abstrusiora & sublimiora mysteria aditum sibi patefacere. Medicus artifex est, & certa requirit organa. Proinde commentarius præsens partim agit de ijs, quæ Tyro spectare debet tum respectu

- Efficientis, in semetipso, quomodo seipsum ab ineunte ætate conformare debeat, ut Medici personam aliquando cũ laude gerere possit. Προστασίη ἰητροῦ, Præfectura Medica, Dignitas, Auctoritas, quæ ægro præesse & imperare debet. N. 1. Quam ipsam seq. commentario uidetur εὐσχημοσύνης nomine expreßisse. Obseruandũ autem, castrensi metaphora Προστάτην ἰητρὸν propriè Medici esse, qui ægro præest. Sic in Præceptionibus n. 105. & paulo pòst, ἰητρὸν, inquit, προστατέοντα νόσου. Ἐπιστάτης aũt uel is est, qui ægro adiungitur à Medico, ut com. de Elegantia n. 189. uel certè medicus medico in communi cura adiunctus. Sic in Præceptionib. τετέων ὅπως αὖ ἐπιστατήσαιμι, inquit, si in morbo aliquo Empiricum curæ collegam haberem. Παραστάτης deniq; Adstantium quis & familiarium ægro appellari posset.
- Instrumentorum, qua ratione Medicatrinam debeat instituere. Παραγγελίη τῆς κατασκευῆς τοῦ ἰητρείου. N. 2

Deducit. Præcepta dat tyrocinij tum quoad

Medicũ. Hic quoad animum & quoad corpus ita sese iam à primis Medicinæ incunabulis cõponere debet, ut personã Medico dignã assuetudine sibi cõparet. Quẽadmodum N. 25. colligit. Hoc fiet, si rationẽ habeat tũ

Corporis, quoad

Naturalẽ habitũ, uti bonus sit. Huius ponit τὸ

- ὅτι. Habitu sit Medicus εὔχρως τε καὶ εὔσαρκος: corpore colorato et carnoso, quantum natura eius ferret. Alius enim est bonus habitus melancholici, alius pituitosi, alius biliosi. In unoquoq; ergo genere tantum coloris & carnis requiritur, quantum temperies eius admittit. Comparatur autem habitus iste rectâ potißimum uictus ratione quo ad alimenta & exercitia. N. 3.
- διότι. Vt uel solo aspectu ægros in spem erigat ualetudinis recuperandæ. N. 4. Ne obijciatur et tritum illud, ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.

Artificialem cultũ, in uestitu et unguentis. Qui mos erat illius tẽporis hominũ. Huius τὸ

- ὅτι. N. 5. τὰ περὶ τὸ σῶμα καθαρῶς ἔχειν. Sic Mercurialis legit lib. 2. c. 20. Var. lect. Corporis cultus spectatur parum in
  - Excrementorũ ablutione, quo ad capillos, ungues, sputum, sordes cutis, quorum cura debet esse elegans, non affectata.
  - Ornamentorũ appositione, quo ad uestitũ, unguenta, & similia. Vestitu frugi utatur, & unguentis non ingratis ægro. Com. περὶ εὐσχημοσύνης n. 19. & 20. Vestitum esse iubet εὐσχήμονα καὶ ἀφελῆ. Ex hoc loco alter ille, com. παραγγελιῶν n. 101. explicandus.
- διότι. Vt ne ijs æger offendatur. N. 6. Mediocria nullis ægris molesta erunt. Fragrantißima uerò plerisque molesta, quia replent caput.

Animi, ut hic habitu probo instruatur. Vide signum I.

Medicatrinam. Vide signum II.

I. Virtus cõsideratur tum

- Per se, ut
  - Διανοητικὴ, prudentia nimirũ, uirtutũ omniũ regina, cuius τὸ
    - ὅτι proponit. σώφρων esto, Prudens. N.7. Prudentiã ostendet tyro, si fuerit quo ad
      - Dicta, *Taciturnus, ut cuius sit alios potius audire, quàm loqui.* N.8. *Com. de Elegantia n.118: Medicum iubet* μὴ πολλὰ λεσχηνεύειν ἰδιώτῃσιν.
      - Facta, σύντακτος πρὸς τὸν βίον, *in omni reliqua uita compositus, incessu, sermone, aspectu, quiete, & similibus* N.9.
    - Διότι *addit. Plurimum enim hæc ipsa morum grauitas ad auctoritatem comparandam conducit.* N.10.
  - Ἠθικὴ. *Sit ergo* καλὸς κἀγαθὸς, *Vir bonus in genere, qui affectibus suis frænum imponere norit.* N.11.
- Respectu aliorũ quibus cũ uiuit. In conuersatione cum ægris medicus rationem habere debet tum
  - Iucunditatis, *quæ à uirtutibus ijs, quas Arist.* ὁμιλητικὰς *appellat, mutuanda est, à popularitate scilicet & urbanitate. Iucunditatis huius signa, tũ quo ad*
    - Corporis reliqui gestus atq; motus. *Oportet esse* σεμνὸν, *grauem, & tamen etiam* φιλάνθρωπον, *humanum.* N.12. *Grauitas ista in sermone, in incessu, in administrandis remedijs requiritur. Quod ipsum magnanimi esse 4. Ethicorũ docet Philosophus. Addit*
      - Caussam. *Contrarij enim gestus etsi ad agendum uidentur cõferre ægro, ut promtius curetur, at medici auctoritatẽ eleuant: nimirũ* τὸ προπετὲς *(incessu ueloci uti in ægris uisendis, spõte accurrere, uel etiã uti uoceris gestire, seseq; ultro offerre) &* τὸ πρόχειρον *(remedia celeriter & absq; cunctatione ueluti ex tempore administrare.)* N.13. *Multo maiorem interim reprehensionẽ meretur, qui tarditate & procrastinatione nimia & ægrorum salutem in dubium uocant, & semetipsos inhumanitatis damnant.*
      - Modum. *Videndum est, quando locus sit humanitati & grauitati, celeritati item & tarditati.* σκοπὸν ἐπὶ ἀμφοῖν ἔχειν δεῖ. *Nam pro uarietate personarum, tẽporis, conuersationis, morbi, qui inducias dat uel non dat, hæc ipsa moderãda sunt: ne si pari erga omnes humanitate utatur medicus, non tam humanus quàm adulator esse uideatur: sin grauitate pari erga quosuis, in arrogantiæ crimen incidat.* N.14. *Verba sunt obscura.* τὰ αὐτὰ παρὰ τοῖς αὐτοῖσι σπανίως ἔχουσιν ἀγαπᾶται. *An hoc ipsum in Præceptionibus n.102. alijs uerbis effert,* διὰ γὰρ ἱκανὴν ἀξιοπιστίην, διαβολὴν κέκτηται· διὰ δὲ τὴν ὀλίγην, δυσχημοσύνην? *Accommodare oportet sese ijs quibus cum uersatur. Modica delectãt. Nimia sunt odiosa. Sic Euripides in Cyclope,* τὰ καινά γ' ἐκ τῶν ἠθάδων, ὦ δέσποτα, Ἥδιον ἐστίν, *E cõsuetis noua sunt gratiora. Et in Oreste,* μεταβολὴ πάντων γλυκύ. *Ergo consueta iucunda sunt, dũ rara sint, neq; sui frequentia fastidium pariant. Causam huius Aristot. 10. Ethicorum 4. affert.*
    - Faciei mores, *quæ animi speculũ est. Proinde sic componenda, ut &*
      - Mediocritas retineatur, *& meditabundi speciem habeat.* N.15. σύννους, *mẽte sibijpsi constans, secundùm rationem potius quàm secundùm appetitum cogitationes suas instituens. An potius* σύννουν *intelligit ut, sit uultu benigno, placido, sublato, non toruo, nec supra modum hilari.*
      - Immoderatio *fugiatur, tum quo ad compositionis faciei*
        - Excessum, *ne in acerbitatem degeneret.* N.16. *Ratio. Acerbitas enim & austeritas hominem indicant* αὐθάδη *(cui sua tantùm placent) &* μισάνθρωπον *(cui aliena omnia sordent.)* N.17. *Sic etiam com. de Elegantia n.116.*
        - Defectum, *ne risu & hilaritate nimia in scurrilitatis uitium incidat.* N.18. *Scurrilitas aũt non minus quàm Acerbitas est fugienda, cùm auctoritatem medici plurimùm eleuet.* N.19. *Si hoc in solo aspectu Hip. requirit, multo magis in reliqua conuersatione. Quid ergo ijs facias, qui dum quæstus causa Cyclopum mensas, domos & aulas consectantur, medicæ personæ obliti, nunc coqui, nunc obstetricis, nunc lasanophori personã, abiectißimo obsequiorũ genere, sibi circumponũt: sæpe etiam, quod indignius est, & ludionis, & collusoris, & compotoris, & institoris, & uerò, si dijs placet, lenonis? O mores, ô tempora.*
  - Aequitatis, *quam Iustitia moderatur. Cuius ratio in primis est habenda, ut quæ medici existimationem plurimũ potest promouere.* N.20. *Explicat tum Iustitiæ*
    - Subiectũ *siue materiã. Varia* συναλλάγματα *Medici cũ ægris habet.* N.21. *Declarat in specie. Cõuersatur enim Medicus*
      - Primariò, *cum ipso Aegro, qui sese suamq; uitam eius fidei concredidit.* N.22.
      - Secundariò, *circa Res ægri, in cuius ueluti familiam adsciscitur.* N.23. *Ergo uersatur & inter*
        - Mulieres et uirgines.
        - Opes maximi precij.
    - Formam. *Oportet in hisce omnibus se continentẽ præstare.* N.24. *Erga ægrũ fidus esto, non suspendendo morbũ, non auarè preciũ exigendo: Mulierũ & Virginũ pudicitiæ minimè insidiãdo: Opes nec clam nec palã attingendo. Ocularij nota est historia. Is cùm feliciter curato morbo præmiũ postularet: Extra quidẽ melius, at domi meæ multo pauciora quàm antè uideo, respõdit æger. Salsè medici rapacitatem in conuasanda supellectile accusans.*

II. Medicatrinæ appellatione tanquã Loci cõplectimur locata omnia organa & instrumẽta artis. De quib. cum uaria poßint dari præcepta, alia tyronib. alia iam prouectis conuenientia, Hip. ea

- Distinguit primùm, ne omnia adhibendorum instrumentorum præcepta hîc q̃s explicari putet, nõ explicata reprehendat. Instrumẽta igitur alia conueniunt morbis
  - Externis, quibus medicus chirurgus manum admouet. De his in præsens tantùm se acturum profitetur: quòd morborum externorum curationem medici ueteres, non in ægrorum domibus, sed in suis tabernis, ἐν τῷ ἰατρείῳ, ubi instrumenta omnis generis præsto erant, administrarent. Ratiocinatio uidetur talis esse:
    - Eorum, quæ tyronibus conueniunt, hoc commentario tantùm præcepta dare cogitamus. N.26.
    - At quæ in medicatrina fiunt chirurgica opera, tyronibus conueniunt. N. 27. More Asclepiadarum, qui discipulos prius manuũ operibus assuefaciebant, quàm ad methodum medicam admitterent.
    - Ergò eorum, quæ in medicatrina fiunt, operũ chirurgicorum præcepta hoc commentario tantùm dabimus.
  - Internis, quorum curam medicus non in taberna sua, sed in domibus ægrorum gerere consueuit. Et propterea κλινικὴ dicta est hæc medicinæ tractatio, quòd non ἐν τῷ ἰατρείῳ, sed ἐν ταῖς τῶν νοσούντων κλίναις uersaretur. De his nihil in præsentia, q̃ præcepta horum non ad tyrones, sed ad prouectos tantùm in arte pertineant.
- Enarrat. Præcepta chirurgica alia dari possunt respectu
  - Rerũ, quibus chirurgus ad ægri salutẽ utitur. Videntur autẽ in uniuersum in duplici esse differẽtia: uel tanquam
    - Loca, duplicis generũ. Alia quidẽ
      - Vniuersalia. τὸ πλῆθος τῆς οἰκίης, locus TABERNAE. N.28. Huius quæ cura tyroni sit habenda ostendit. Videtur autem more Græcorum loqui; quorum tabernæ uelis & parapetasmatis ita obducebantur, ut uentum & splendorem quantum necesse esset admittere possent. Ergo tyro medicatrinæ curam habens, obseruet
        - Aërem, ne VENTVS maiore ui per ostia uel apertas ualuas irrumpere poßit. N.29.
        - LVCEM & splendorem, solis præsertim, ne oculis, quibus cõmodare debet, incommodet. N. 30. Oculis inquã tum
          - Aegri. Fugiendus igitur splendor, ijs, qui capite uel oculis dolent, uel uigilijs & doloribus conficiuntur, inimicus & molestus. N. 31. Videtur tali ratiocinatione uti:
            - Lux oculos ægrorum offendẽs fugiẽda est.
            - At lux splendida oculos ægrorũ offendit. N.33.
            - Ergò lux splendida fugienda est. N.32.
          - Medici. Aegrũ luci opponat, ipse aduersus intueatur. Syllogismus talis:
            - Quicquid oculos medici debiles offendere potest & perstringere, id declinandum est. Ratio: ea enim est oculorum teneritudo, ut quauis leuißima de causa afficiantur. N.36.
            - At luci uultum obuertere, medici oculos perstringere potest. N.35.
            - Ergò luci uultum medicus ne obuertat, sed aduersus stet. N.34.
      - Particularia, ni rũ tũ
        - Δίφροι, SELLAE, in quibus homines locantur, hoc est, quibus inter curandũ & medici et ægri insident. Ergo æquales altitudine sellas in opere adhibendas chirurgico monet, ut medicus ægro se poßit accõmodare, ne in altiore demißioré ue sella sedentis actio uel intendatur uel impediatur. N.37. Sic si puer ueniat curandus, humiliore sella opus est, quàm si uir iustæ staturæ.
        - Σκεύη, VASA, ut capsæ, scrinia, hydrochoi, chernibes, haustra, & simulia, quib. locãtur ea quæ ad usum faciũt medicũ, tã liquida quàm solida corpora. N.38. Ratiocinationẽ subnectit. Elegantia enim ista nõ Asclepiadis, sed circũforaneis cõuenit, qui, quod arte nequeunt, luxu isto externo (in magna enim tum tẽporis dignatione æs habebatur) authoritatem sibi comparare student. N.39.
    - Locata, quæcunq; talia, ut in usum chirurgicum uenire poßint, in duplici itidem differentia ex ipso usu. Vide signum III.
  - Administrationis. Vide signum IV.

III. Adhibentur enim uel ad

- Excremẽta & sordes auferendas, partim
  - Abluendo. Talis est AQVA. Hanc administrare iubet purã & potabilem, nõ putridam, non impuram. N. 40. Neq; uerò de aqua hic agit, quæ potui danda sit ægro, sed quæ in chirurgicos usus alios adhibetur. Id quod ex principio com. de Vsu humidorum intelligi potest.
  - Detergendo: Ἀπο-μάγματα, ABSTERSORIA. Ostendit horum
    - Qualitatem. Munda & Mollia esse oportet. N. 41.
    - Materiam respectu partium & morborum uariantem. Nam oculis Lintea, uulneribus Spongiæ adhibendæ. N. 42. Causam affert. Hæc enim αὐτόματα, sponte & sola, etiam sine medicamentis alijs, uidentur prodesse, unà cum abstersione etiam exiccando. N. 43.
- Vsũ quẽlibet alium præstandũ. Sic diuidere uidetur Instrumenta Medica rursus in
  - ORGANA, ut sunt Acus, Scalpra, Terebræ, Phlebotomi, Nouaculæ, Cucurbitæ, Spathæ, et similia, quæ cũ uiolentia in corp⁹ agãt. Hæc εὐήγη esse debere monet, h. e. tractabilia, habilia, et ad usũ medicũ accõmodata, tum respectu medici, qui ijs utitur, tum respectu corporis ægri cui adhibetur. N. 44. Oportet ergo ut instrumenta eiusdẽ generis uaria habeantur. Eiusdem generis uoco, ea quæ & formam & usum habent eundem. Quæ rursus uel sunt
    - Similia penitùs, & numero tantùm differunt. Multa habeantur, quorũ usus frequentißimus & in multis eodem tempore esse consueuit.
    - Dissimilia. Dißimilitudo autem ista instrumẽtis accidit uel
      - Per se, secundũ
        - Substantiã: quoniam V. G. sunt
          - Metallica.
          - Lapidea.
          - Ossea.
          - Lignea.
        - Quãtitatẽ: respectu
          - Dimensionis
            - Totius: Magna, Parua.
            - Partis, hoc est
              - Longitudinis: Longa, Breuia.
              - Latitudinis: Angusta, Lata. Quod in Cucurbitis paulo pòst summoperè obseruandũ præcipit.
              - Profunditatis: Crassa, Tenuia.
          - Ponderis: Grauia, Leuia. Quod exẽplo Scarificationis in sequentibus patebit.
        - Qualitatem. Sic respectu Figuræ sunt alia Acuta, alia Obtusa.
      - Per accidens, respectu accidentis alterius, puta
        - Substantiæ. Vt
          - Oleo inuncta, uel pura.
          - Nitida, Aeruginosa.
        - Qualitatis. Si Calida, uel Frigida.
  - OBLATA, τὰ προσφερόμενα, quæ non ita uiolenter in corpus agunt, ut Instrumenta, sed mitiore quadam ratione. Præceptum dat tum respectu
    - Generẽ, ea tantùm adhibenda, quæ conferunt. N. 45. Superuacua omnia relinquenda.
    - Finis, ppter quẽ adhibentur. Ergo in
      - Specie, cùm quædã sunt ex oblatis, quorũ oblatio
        - Permanet & inhæret diu parti affectæ, etiam absente medico, ut Fasciæ, Pharmaca, Lintea, Cataplasmata: In his præcipuè danda opera, ne quid frustra adhibeatur. N. 46.
        - Non permanet, neque diu inhæret parti affectæ, sed eo tantùm tempore, quo uel à chirurgo, uel ab alijs chirurgi iussu in ipso opere medico adhibentur: qualis est Linteorum ablatio, partis Refrigeratio, Perfusio, Detersio: In his aliquid frustra adhiberi minoris est noxæ. N. 47.
    - Accidentis. Quantum adhiberi debeant, plus an minus, diligenter animaduertendum. Nam utriusque usus tempestiuus plurimum commodi, intempestiuus plurimum damni affert. N. 48.

IV. Modus

IV. Mod⁹ administrandi organa consideratur ab Hippoc. partim respectu

- **Instrumentorũ, quae tractantur & adhibentur. Hec duum diximus esse generũ, quòd in corpus agãt uel**
  - **Miti⁹,** et προσφερόμενα appellantur. Varia sunt. Hîc exempli causa de ἐπιδέσει sola agit, de Ligamentorum, Vinculorum, Fasciarum administratione. Ἐπίδεσιν ergo aliam facit
    - **Necessariam** & medico dignam, cùm ad finem artis conferat, hoc est, ægro prosit. N. 49. Paucis absoluit ἐπιδέσεως tum
      - **Species.** Aliæ quo ad usum
        - **Principes.** N. 50.
          - Arcta & compressa.
          - Laxa & soluta.
        - **Minus principes.** Nu. 51. Nẽpe
          - Densa, quando pars non uincitur tantùm, sed etiã tegitur fasciis. Hoc uidetur esse, id quod ait, σκεπαστικῶς ἐπιδῆσαι.
          - Rara, quando deligandi tantùm, non tegendi causa adhibetur.
      - **Accidens,** Quantitatem scilicet: Oportere συναρτῶν, unà perpendere, quando aliqua prædictarum deligationum utendũ est, multùmne an parcè ea sit adhibenda. Compressa enim & Laxa deligatio uel fortiter uel remißè poßunt administrari. Similiter Densa & Rara. N. 52. An λεληθὼς οἴεχω, ignorans hæsitãter, à uerbo οἴχειν, inhærere. An potius οἴεαχω, interdum?
    - **Non necessariã,** quæ ornatus tantùm & elegantiæ causa adhibetur. σύρυθμον uocat, ob proportionem decorã: & θεατρικὴν, q. spectatu sit iucũda: cẽsetq; omnino repudiandã. N. 53. Causam subiungit:
      - Iuuamẽ petit æger à medico, non ornatum. N. 55.
      - At Deligatio ista nõ iuuat, sed ornat tantùm. N. 54.
      - Ergò Deligationẽ istam æger à Medico non requirit.
  - **Violẽtium,** & ὄργανα uidetur appellasse. Horũ q̃dam usum habẽt
    - **Artificiosum,** ἔντεχνον. Id q. ex N. 84. Collectione intelligi potest. Exẽpli causa affert organa, q̃ inseruiunt tum respectu
      - **Partis affectæ,** quæ aperienda est, certis ferramentis incidendo uel urẽdo. Cõsiderãda in his duo præcipit. Nimirum ut
        - **Actionis** celeritas uel tarditas sit debita. Viriusq; .n. suo tẽpore usus est N. 56. Nam in quib. affectibus sectio unica
          - Sufficit, ea dexteritate præditus esto chirurgus, ut celerrimè eam perficiat. N. 57. Causam affert. Nam id quod molestum est ægro, quantum eius fieri potest, celerrimè amoliendum est. N. 58.
          - Non sufficit, sed plures faciendæ sunt, tardius incidere oportet, hoc est, non uno eodemq; tempore sunt administrandæ sectiones, sed tempus quietis interponendum. Et tamen illud quoque hic tenendum, ut quælibet sectio celeriter & expeditè fiat. N. 59. Causam reddit. Ne æger multiplicium sectionum dolore, eoq; continuato, exoluatur. N. 60.
        - **Instrumẽti,** quo actio obitur, forma sit conueniens. N. 61. Exẽpli causa adducit Gladiolos acutos et latos, quib. non ubiq; eodẽ modo uti licet. N. 62. Nam sunt quædam partes corporis, in q. bus sectio fit
          - **Cum periculo,** quia subsunt uenæ & arteriæ magnæ (in quibus sanguis tenuis & feruidus continetur, qui semel data uia sisti difficulter potest) ut metuenda sit sanguinis nimia profusio (ut in sura, ut in cubito, & quibusdam aliis locis.) Hîc ergo incisio facienda est angusta, ferro scilicet acuto. N. 63. Ratio. Etsi enim quantum oportet sanguinis non detrahatur, attamen idipsum, quod detrahitur, utile erit, si quidem sine periculo. N. 64. Oportet enim medicum non celeriter tantùm & iucundè, uerum etiam tuto curare.
          - **Absque periculo,** quia uenæ magni momenti non subsunt, neque arteriæ tenuem sanguinem continentes. Hîc ergo gladiolis latioribus fieri incisiones possunt. N. 65. Ratio. Neq; enim metuendum est de sanguinis profluuio: insuper uerò sanguis crassus facilius per latas egreditur uias. N. 66.
      - **Humoris** noxij, qui è loco affecto uel etiã è corpore omnino educẽdus est. Vide V.
    - **Non artificiosum** & simplicem, ἄτεχνον καὶ ἁπλῆν χρῆσιν, ut quiuis ijs uti poßit. Tales sunt σταφυλάγραι & ὀδοντάγραι, Volsellæ, & Columellæ ad dentium euulsionem. N. 85.
- **Morborum,** quibus instrumenta adhibentur. Vide signum VI.

V. Organa humoris eductioni inseruiētia duum sūt generū. Videlicet

- Cucurbitæ, quarum attractio totidem est generum. Alterā
  - Simplex transpositio sine scarificatione, ut quod in profundo latet extrahat, uel qđ sparsū est cōtrahatur. Iñ genere Tractio dicitur. τὸ ἕλκειν & ἑλκύειν κύκλον infrà n. 77. Præcepta igitur dat cucurbitarū nō scarificatarum tū respectu
    - Materiæ trahendæ. Sic duos Cucurbitarum applicandarum modos præcipuos esse inqt. N. 67. Alterū quando humor, q morbum facit, parti
      - Internæ profundæ impactus & infarctus est. Proinde cucurbitis extrahendus: τὸ ξυνεστηκὸς ῥεῦμα ἀνασπᾶσθαι πρὸς τὴν σάρκα. In hoc igitur casu docet adhibendæ cucurbitæ τὸ
        - Ὅτι: quæ conditiones cucurbitæ esse debeāt. N. 68. Siue enim considere tur
          - Secundū partes, sic oportet cucurbitæ
            - Os paruū esse. Circulum breuem uocat. Et paulo pòst uidetur huic opponere circulum latum.
            - Ventrē quoad
              - Quantitatē, modicū esse, nō capacem, nec uentricosum.
              - Qualitatem, esse oblonga forma.
          - Tota, Pōdere minimè grauē, sed leuē esse optet.
        - Διότι, Cur cucurbitæ os
          - Paruū, corpus nō uentricosum, sed oblongum esse oporteat: Quoniā prodest. Nā si talis fuerit, humorē altius impactum pulcrè poterit in superficiē cutis extrahere. N. 69. Os enim angustū in uentrē desinēs oblongū, ad extractionē aptū esse, præcedenti cōmentario n. 151. signis quibusdā probauit.
          - Magnū, siue latū & amplū esse nō oporteat: Quoniā nocet. Nā os magnū multū subiectæ carnis cōtrahēs, multū etiā humorē in ea cōtentū uel attrahit, & relinquitur materia morbū faciēs intacta (uoces obseruādæ. Noxis attrahitur, uapor salubris, quē cō. de Arte n. 76. πνεῦμα uocat: at humor uitiosus, quē ῥεῦμα & ἰχῶρα, nō attrahitur) uel non attrahit, sed loco motam ad se rapit partis subiectæ dolor. Videtur corollarij loco hanc particulam infrà N. 73. Hip. subnexuisse. Confusa certè membra sunt. Nisi quis putet hæc uel transposita, uel certè contextui aliūndè inserta.
      - Externæ cutaneæ inhæsit, ita qdē, ut uarijs in locis dispersus sit. Cōtrahēdus est igitur in unū locū. τὸ κατακεχυμένον ῥεῦμα τῆς σαρκὸς συνάγειν εἰς ἓν δεῖ τόπον. In hoc pariter casu adhibēdæ cucurbitæ docet τὸ
        - Ὅτι: Oportere scilicet in cæteris cōditionib. cucurbitā superiori similē esse, nimirū Nō uentricosam, Oblongā: Leuē dissimilē uerò quoad os. Illa habebat os paruū & angustū: hæc os habere debet magnū & amplū. N. 70.
        - Διότι. Cur scilicet requirat in cucurbita
          - Oris magnitudinē. Talis .n. cucurbita multā carnis superficiē cōplectitur, eāq; contracta etiam humores dispersos in unū cōtrahet. N. 71.
          - Leuitatem. Nam quæ grauis est cucurbita, superficiem pondere suo aggrauans, extractionis motum impedit, simul etiam coarctatis ipso pondere meatib. ad inferna magis exprimit, & recidiuæ præbet occasionem. N. 72.
    - Partis, è qua humor extrahi debet. Cucurbitæ magnitudo ex partis affectæ magnitudine æstimāda est. N. 74.
  - Cōposita cum Euacuatione, ut humor in superficiem extractus, simul etiā euacuetur. Fit per Scarificationē, τὸ κατασχάζειν. Præcepta dat cucurbitarū scarificatarū, præsuppositis ijs quæ prædicta sunt. Nā priusquā scarificatio fiat, Tractio per cucurbitas præcedere debet. Ratio igitur habenda tum
    - Sectionis, qū et qualis sit facienda. Scarificatio
      - Profunda fieri debet, sic tamen ut subiectorū uasorum ratio habeatur. N. 75. Causa. Vt sanguis expeditius fluat. N. 76.
      - Supficiaria fugiēda est, neq; circulus carnis per cucurbitā excitatus leui incisione tantū pertūdēdus. N. 77. Causa. Est enim partis affectæ caro tū per se cōpactior & solidior, propter humorē qui influxit eāq; distēdit, tū multò magis ꝓpter cucurbitæ attractionē (hoc uidetur innuere p uocē εὐτονωτέρην) N. 78. Itaq; si leuis tantū pertusio fiat, neq; humor in alto latēs, propter pororū cōstipationē euacuabitur, et dolor insup nouā attrahet materiā.
    - Gladiolorū, quib. sectio administrari debēt. Hi debēt esse incurui, aciē paulo latiore, ut plagæ hiantiores reddantur. N. 79. Causam affert à cōtrario. Nā si plagæ angustæ & subtiles fiant, ichores tenaces et uiscosi egredi nequeunt, sed sub cute hærentes suppurantur. N. 80.
- Phlebotomi, q̄bus uenæ secantur ad emittendū sanguinem. Præceptū phlebotomiæ dat tum in uenis
  - Brachiorū. Priusquā sectio fiat, oportere uinculo uenā intercipere. N. 81. Causam affert. Caro .n. in cōplurib. hominib. ita laxa est, ut uena, præsertim sanguine turgēs, sub ea ueluti labatur, & feriētis chirurgi phlebotomo cedat. Licet igitur cū carne uena quoq; pertūdatur, tamē quia scalpro educto partes singulæ ad suū redeūt sitū pristinū, nec carnis orificiū orificio uenæ exactè respōdet, eo fit, ut uena sanguinē qdē eructet, uerū is carnis obiectu exire ꝓhibeatur, ideoq; sub cute collectus interdū putrescit, & tū medico infamiā, tū ægro dolorē cōciliat. N. 82. Cor. ἐμφυσᾶσθαι, Insufflari, flatu repleri, quoniā sanguis cutem distēdit. Sed ἐκφυσᾶσθαι quoq; tolerari potest, sanguinem ueluti expuere & eiaculari.
  - Reliqui corporis, illud ipsum. N. 83.

VI. Videtur ergo morbos externos chirurgi manum requirentes duũ facere generũ. Quòd etsi oẽs præter naturã sunt, tamen alij causam sui ortus habent

- Internam, Humorem scilicet, uel quantitate uel qualitate sua infestãtem, qui Φύματα, Tubercula, aut Ἕλκη, Vlcera, facit. Et de parui quidem momenti Vlceribus & Tuberculis, quæ uel ab ipsa natura superari, uel à Medico facili negocio curari possunt, nihil in præsentia. Sed de ijs tantùm, quæ inter magnos & graues morbos connumerantur, præcepta chirurgo se daturum profitetur. N.86. Ergo quo ad
  - Φύματα, Tubercula (in genere sumpta pro quibuslibet tumoribus, ex quouis humore in quacunq; parte ortus, expellente natura materiam et suppurante) Chirurgi officiũ est,
    - Nascentia, humore adhuc affluente, eá
      - Deprehendere, ὑπολαμβάνειν. N.87. Quod Cognitionis & Προγνώσεως est officium.
      - Dissoluere, ne stipatus humor putrescat. Διαλύειν, καὶ σύστασιν ἐκλύειν. N. 88. Quod Curationis est munus.
    - Natis, postquã humor iã affluxit, naturæ conatum adiuuare, & σύστασιν ποιεῖν, partim
      - Extrahendo è profundo in superficiẽ, ita ut spaciũ, quãtum eius fieri potest, minimũ occupet. ἕλκειν εἰς τὸν ἐπιφανῆ τόπον. N.89.
      - Adæquando. ἐξομαλίζειν τὴν σύστασιν τοῦ φύματος. N. 90. Adæquationis ostendit
        - Finẽ ex contrario. Nisi enim adæquetur materia humoris secundùm omnes suas partes, ulcus curatu difficile euadet, sponte perrupto humore, propter inæqualitatẽ materiæ. N. 91.
        - Modum. Adæquabitur cõcoquẽtibus. N.92. Horũ
          - Tẽpus, quãdiu sint administranda, mediocritate definit. Maturationi incumbendum, neq;
            - Plus quàm oportet, quo ad scilicet sponte rumpatur. N.94. Deformem enim cicatricem parit, & curatu difficilius redditur ulcus.
            - Minus quàm oportet, ne priusquã maturus sit tumor aperiatur. N.93.
          - Materia, quæ sit, tum simplex tum composita, æqualiter concoquens, alijs in libris dictum est. N.95.
  - Ἕλκη, intelligit nõ tantùm contin͞ui solutionẽ, uerum etiam disiuncti cõtinuationem, uti ex speciebus quatuor Vlcerum, quas affert, liquere potest. Vide signum VII.
- Externam qualemcunque, quæ in corpus humanum agat contundendo, frangendo, penetrando: & Τραύματα, Vulnera in uniuersum dicta, infligat. Etsi n. ea propriè carnis sunt, tamẽ ossiũ quoq; in hũc censum uenire possunt. At hoc loco prætermissis reliquis, exẽpli causa de ijs tãtũ agit uulnerib. quæ in militia per sagittas inferũtur, et præter reliquã curã inprimis sagittæ extractionẽ postulant. N.112. Horũ cognitionẽ & aggressionẽ alijs in libris se persecutũ ait: puta com. de Vulnerib. capitis: quorũ methodus ad quæuis alia telorũ uulnera accõmodari queat. N. 120. In præsentia uerò duo præcipuè capita attingit: nimirũ peritia horũ uulnerum
  - Quomodo acquiri debeat. Ex frequẽti inspectione & tractatione habitus comparabitur. Vulnera autem sagittis inflicta, chirurgo in
    - Vrbibus desidenti rarò se offerunt. N. 113. Desunt enim occasiones. Rarò enim in eadem urbe uel ciuilia dissidia, uel obsidiones hostiles oriuntur, in quibus uulnera sagittis inflicta conspiciantur. N.114.
    - Castris degenti, & præsertim externas & barbaras sequenti militias (Barbari enim, Scythæ, Persæ, Medi, Aegyptij, id temporis sagittatores erãt maximã ex parte) crebro sese offerunt. N. 115. Ergo militet chirurgus, si horum cognitionem et tractationem assequi uelit. N.116.
  - Quæ sit præcipua & artificiosissima. Concurrunt hic duo, ut in quauis alia quorumuis morborum aggressione: Vulneris à sagitta inflicti Cognitio, & eiusdẽ Curatio. At cognitionem curatione artificiosiorem esse
    - Asserit. N.117.
    - Declarat. Cognitio enim per signa, cõfert tum ad Vulneris
      - Dijudicationẽ, Vtrũ ab alijs rectè, nec ne, tractatum sit & curatum. N.118.
      - Curationem. Solus enim is, q signorũ notitiam habet, curationẽ ipsam aggredi debet. N.119.

- **VII. Ἕλκεα considerantur uel**
  - **Per se. Sic**
    - **Differunt** *accidentaliter, ex ulceris motu, siue progreßione. N. 96. Locus obscurus est. Ἕλκος uocare uidetur Hipp. carnosæ partis exulcerationem: cui accidit, ut non uno modo partem infestet, respectu situs ipsius partis. Nam partes, quæ natura sua debebant esse*
      - **Coniunctæ** *& continuæ, disiunguntur, earumq; continuitas soluitur. Et hæc ἕλκεα omnia, quia manifestam continui solutionem habent, ipso sensu præter naturam esse cognoscuntur. Solutio enim continui accidit ulceri, ut moueatur secundùm partis*
        - **Altitudinem, uel**
          - **A' superficie** *ad centrũ, & Profunda corporis petat. εἰς βάθος, τὰ κοῖλα γενόμενα. Vt sunt Fistulæ, Sinus, Cācri. N. 97.*
          - **A' centro** *ad circumferentiam & Altum petat. εἰς ὕψος. Cui ulceri accidit, ut posteaquam carne fuerit repletum, uel totum, uel parte quadam (unde paulo pòst πληρεύμενον appellatur) caro in eo præter naturam excrescat: unde ὑπερσαρκέον dicitur. N. 98.*
        - **Latitudinem,** *& circa superficiẽ uertatur, et per Latum spargatur. εἰς πλάτος. Ἑρπιστικά. N. 99.*
      - **Disiunctæ,** *coniunguntur, & diuisio naturalis per partium concretionem tollitur. Hæc quarta uidetur ulceris progreßio, quæ uel cauitatis naturalis latera undiquaque carne opplet, uel disiunctas partes carne sana coniungit. Quam proinde n. 104. Σύμφυσιν appellat. Sic quando anus, rima, præputium, digiti, in conformatione fœtus in utero concrescunt, uerisimile est ulcus præcedere, aut saltem quid ulceri simile, quandoquidẽ caro, quæ disiuncta esse debebat, limitibus suis ueluti sublatis, concrescit. Sic etiam extra uterum partes concrescunt, solutione unitatis præcedente, & facultate sanguifica carnem copiosiorẽ, quàm oportebat, suggerente. Ergò cùm quantitate tantùm carnis ulcus istud peccet, uidetur secundùm naturam esse uulgò, cùm priores illæ omniũ iudicio præter naturam esse censeantur. N. 100. Quidam amicorum hanc quartam πορείαν putat appellari κίνησιν, κατ' ἐξοχὴν, ad denotandum progressum εἰς μῆκος, secundùm longitudinem. At huic nõ respondet τὸ ξυμφνόμενον, quod paulo pòst ponitur: & ratio dubia erit, cur hanc solam secundùm naturam esse dicat Hipp. Præter id quòd ulcus in longitudinem porrectum, siquidem superficiem occupet, ἑρπιστικὸν erit, sin profundum petat κοῖλον euadet, ut sunt Fistulæ. Quòd si omnino retinenda est uox κίνησις, Coalitum partium naturalem, quòd nulla uideatur manifesta exulceratio præcedere, interpretabimur. Sed ξύμφυσις magis arridet: aut, αὕτη δὲ μόνη κατὰ ξύμφυσιν ἐ. κ. τ.*
    - **Cõueniunt, N. 101. quòd et**
      - **Subiectum** *habent idem, Carnem scilicet. Ξυμφοραὶ τῆς σαρκὸς appellantur, Affectiones carnosæ substantiæ.*
      - **Materiam,** *ex qua fiunt, habent eandem, Humorem uidelicet prauum, uel qualitate uel quantitate peccantẽ. Πᾶσαι κοιναὶ τοῦ ξυμφέροντος, subintellige, εἰσὶν. Verba obscura. τὸ ξυμφέρον uox est cognata τῇ ξυμφορᾷ: & propterea illud Causam materialem, quæ morbum facit, exprimere uidetur, hæc uerò Morbum ipsum tanquã effectum. Corn. τὸ ξυμφέρον, id quod conducit, interpretatur, & Curandi methodum eandem in his omnibus esse uidetur subintelligere. An potius legendum, πᾶσαι (αἱ ξυμφοραὶ) κοιναὶ τοῦ ξυμφέροντος: ut paronomasia ludat, Omnes hasce ulcerũ species in eo conuenire, quòd præter naturam sint (ut quàm maximè quarta species naturalis esse uideatur) eaq; propter eius quod iuuat expertes, noxiæ scilicet & corpori inimicæ. Quo sensu conuenientia horum non à materia, sed accidente noxa desumetur.*
  - **Respectu** *Medici circa ulcera occupati. Vide signum IIX.*

- **IIX. Vlcerum**
  - Cognitio per signa habetur, de quibus alij libri sunt consulendi. N.102.
  - Curatio requirit
    - Methodum, ad Intentiones & Indicationes curatiuas eliciēdas, ut quid priore, quid posteriore loco sit agendum, constet. De qua itidem in alijs libris se egisse ait: ut qui secundùm Platonem primus inuentor methodi fuerit, cùm ante illum Empirica potius quàm Methodica ars à plerisque exerceretur. N.103. Liber de Vlceribus, qui extat, farrago est sententiarum & remediorum ad ulcera pertinentium, inter Aduersaria, non inter Commentaria Hippocratea connumerandus.
      - A' Σημειωτικῇ simul & Θεραπευτικῇ methodo tyronem Medicinæ consultò arcet, quòd ea non nisi perfecto medico conueniant, cuius tāquam imperatoris iussa & obseruare & exequi debet. Ex hoc fonte sensim posterioribus temporibus Chirurgia à reliqua medicina abstrahi cepit: cùm essent, qui semper tyrociniū artis tractare uellent, nec unquam ad altiora ingenium intendere: simulq; medici doctiores, ea quæ ab indoctis etiā tractarētur, eruditione sua inferiora esse censerent. Sic omnia fatis in peius ruere.
    - Instrumēta commoda, quibus prædictæ ulcerum species tractari & ad sanitatem perduci poßint. Breuiter igitur attingit tum
      - Quæ ulcerum remedia sint, considerata secundū
        - Materiam singulis ulcerum speciebus conuenientem. Hanc alio loco explicatam esse, N. 108. asserit. Repetens autem prædictas species quatuor, quibus contraria remedia conferunt, alia diuisione quàm prius uidetur uti. Curatiuam indicationem cōmunem ponit, τὸ διαλύειν, id quod præter naturā est tollere: quæ communis indicatio singulis accommodata speciebus uariat. Vlcerum enim alia sunt, in quibus caro
          - Augetur per
            - Concretionem substantiæ partium, quæ disiunctæ debebant esse, siue cauæ sint, ut Anus, ut Sinus muliebris, quarum partium latera carne opplentur: siue non sint cauæ, sed contiguæ, quæ carneo uinculo connectuntur, ut Digiti. Remedia igitur talia sint, quæ τὸ ξυμφυόμενον possint dissoluere disiungendo, siue ferro id fiat, siue ἐμμότοις, siue causticis. N. 104. Neq; enim hic de διαλύσει τῶν φυμάτων agit, de qua paulo antè egerat.
            - Excrescentiam carnis. Remedium estò tale, quod carnis abundantiam tollat, & τὸ ὑπερσαρκέον καὶ πληρούμενον castiget. N.105.
          - Minuitur, & aufertur p colliquationem, et erosionem, tum in
            - Profundo. Remedia adhibeantur, quæ cauitatem carne poßint implere. N.106.
            - Superficie. Remedia requiruntur consolidantia. N.107.
        - Formam. Remediorum forma accidentalis, prout scilicet ab arte certo modo præparata adhibentur, uaria est. Hic exempli causa meminit cataplasmatum ulceri administrandorum. Ostendit ergo tum
          - Modum. Linteo ulcus tegito, cataplasma circumcirca imponito. N.109.
          - Causam. Sic enim & ulcus à linteo contegitur, ne mordicetur à cataplasmate, et nihilominus tamen uis cataplasmatis ad ulcus ipsum ptingit. N.110.
      - Quando adhibenda sint remediorum singula, & quomodo effectus illorum cognoscendus, huius non esse loci pertractare, cùm hæc non Tyroni (quem hic instituere uult) sed prouecto tantùm in arte conueniant. N.111.

HIPPOCRATIS

ΠΕΡΙ ΕΥΣΧΗΜΟΣΥΝΗΣ

De Elegantia.

A

ΟΥΚ[1] ἀλόγως, οἱ προβαλλόμενοι τὴν σοφίην πρὸς πολλὰ εἶναι χρησίμην, [2] ταύτην δὴ τὴν ἐν τῷ βίῳ. [3] αἱ γὰρ πολλαὶ, πρὸς περιεργίην φαίνονται γεγενημέναι. [4] λέγω δὲ αὗται, αἳ μηδὲν χρέος τῶν πρὸς ἃ διαλέγονται. [5] ληφθείη δ' ἂν τουτέων μέρεα ἐς ἐκεῖνα. [6] ἢ[a] ὅτι οὐκ ἀεργείη, [b] οὐδὲ μὴν κακίη; [7] τὸ γὰρ σχολάζον καὶ ἄπρηκτον, ζητέει ἐς κακίην καὶ ἀφέλκεται. [8] τὸ δὲ ἐγρηγορὸς, καὶ πρός τι τὴν διάνοιαν ἐντεταχὸς, ἐφελκύσαιτο [c] τι τῶν πρὸς καλλονὴν βίου τεινόντων ἑωυτοῦ τουτέων τὰς μηδὲν ἐς χρέος πιπτούσας διαλέξιας. [9] χαριεστέρη γὰρ καὶ πρὸς ἕτερον [d] μεθ' ὅτι ἐς τέχνην [e] περιποιημένη· [10] τέχνην δὲ πρὸς εὐσχημοσύνην καὶ δόξαν.

[a] ὅπη [b] ἀολεμίη [c] τι [d] μέντοι [e] πεπονημένη

B

[11] πᾶσαι γὰρ αἱ μὴ μετ' αἰσχροκερδείης καὶ ἀσχημοσύνης, κἀκείνοισι μέθοδός τις ἐοῦσα τεχνικὴ ἐργάζεται. [12] ἀλλ' εἴγε μὴ πρὸς ἀναιτίην, [f] δημεύεται. [13] νέοισι γὰρ αὐτέοισιν ἐμπίπτουσιν· [14] ἀκμάζοντες δὲ δι' ἐντροπίην ἱδρῶτες τίθενται βλέποντες· [15] πρεσβῦται δὲ, διὰ πικρίην, νομοθεσίην τίθενται, ἀναίρεσιν ἐκ τῶν πόλεων. [16] καὶ γὰρ ἀγορὴν ἐργαζόμενοι οὗτοι, μετὰ βαναυσίης ἀπατέοντες, [17] καὶ ἐν πόλεσιν ἀνακυκλέοντες οἱ αὐτοί. [18] ἴδοι δέ τις ἂν καὶ ἐπ' ἐσθῆτος, καὶ τῇσιν ἄλλῃσι περιγραφῇσι. κἢν γὰρ ἔωσιν ὑπερηφανέως κεκοσμημένοι, πολὺ μᾶλλον φευκτέοι καὶ μισητέοι τοῖσι θεωμένοισίν εἰσι.

[f] δημοσιοῦται

C

[19] Τὴν δὲ ἐναντίην χρειώδεες σκοπέειν, οἷς οὐ διδακτὴ κατασκευὴ, οὐδὲ περιεργίη. [20] ἔκ τε γὰρ περιβολῆς, καὶ τῆς ἐν ταύτῃ εὐσχημοσύνης καὶ ἀφελίης, [21] οὐ πρὸς περιεργίην πεφυκυίης, [22] ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς εὐδοξίην, [23] τό τε σύννουν, [24] καὶ τὸ ἐν νῷ πρὸς ἑωυτοὺς διακεῖσθαι, [25] πρός τε τὴν πορείην, [26] οἵτε ἑκάστῳ σχήματι τοιοῦτοι, [27] ἀδιάχυτοι, [28] ἀπερίεργοι, [29] πικροὶ πρὸς τὰς συναντήσιας, [30] εὔθετοι πρὸς τὰς ἀποκρίσιας, [31] χαλεποὶ πρὸς τὰς ἀντιπτώσιας, [32] πρὸς τὰς ὁμοιότητας εὔστοχοι καὶ ὁμιλητικοὶ, [33] εὔκρητοι πρὸς ἅπαντας, [34] πρὸς τὰς ἀναστάσιας σιγητικοὶ, [35] πρὸς τὰς ἀποσιγήσιας ἐνθυμηματικοὶ καὶ [36] καρτερικοὶ, [37] πρὸς τὸν καιρὸν εὔθετοι καὶ

D

NON[1] sine ratione faciunt, qui sapiētiam ad multa utilē esse profitētur, [2] eam uidelicet, quæ in uita quotidiana uersatur. [3] Multæ enim ad superfluam tantùm curiositatem factæ uidentur. [4] Dico autem eas, quæ nullum usum earum rerum, de quibus disputant, ostendunt. [5] Harum autem partes ad illas referri debēt. An [6] quòd ubi cessatio nō est, neq; improbitas erit? [7] Ocium enim & ignauiā improbitatē quærunt, & ad eam abstrahuntur: [8] uigilantia uerò & mens ad aliquid intēta, trahūt ad se ipsas ociosæ sapientiæ inutiles disputationes, ueluti ornamenta & condimenta quotidianæ conuersationis. [9] Gratiosior enim sapientia etiam tunc apparet alijs, quando ad artem traducitur: [10] ad artem inquam, elegantia & gloria instructam.

[11] Nam quæcunq; artes nec turpi lucro inhiāt, nec inelegātes sunt, illæ methodo quadam arti accommodata constant. [12] Nisi aūt ars innocenter exerceatur, proscribitur. [13] Adolescentes enim rerum imperiti disciplinæ artificum improborum sese committunt. [14] Vbi adoleuerint, præ pudore anteactæ uitæ sudores emittunt, illos aspiciētes. [15] At postquam ad senectutem peruenerint, præ amarore decretum in illos promulgant, ut ex urbibus pellantur. [16] Hi enim sunt qui acroases faciūt, garrulitate sua imponētes, [17] ij demq; per urbes circumuagātur. [18] Cognouerit aūt quis eos ex uestitu & alijs circūstantijs. Nam quāto splēdidius ornati incedūt, tāto magis fugiēdi sunt, & à cōspicientib. odio habēdi.

[19] Qui uerò contrario modo se gerunt, eos uidere & cum ijs uersari utile est, quibus non est excogitatus apparatus, neq; superfluitas. [20] Ex uestitu enim cognosces, eiusdemq; elegantia ac frugalitate, [21] non ad superfluitatē comparata, [22] sed potius ad bonā existimationem, [23] tum eruditionis, [24] tum uirtutis, [25] & ad peregrinationē. [26] Sed & quo ad reliquum uitæ cultum, [27] nec diffluentes sunt, [28] nec curiosi: [29] difficiles in dissimilium cōuersatione, [30] appositi ad responsiones, [31] graues erga resistentes, [32] ad sui similes solertes & familiares, [33] temperati erga omnes, [34] ad obiectiones taciturni, [35] in respondendo acuti [36] & tolerantes, [37] in occasione cognoscenda

dã & arripienda prudentes,[38] in uictu frugales[39] & paucis contenti,[40] patientes in occasione expectãda,[41] ad sermones expediti,[42] nihil absq; demonstratione proferẽtes,[43] pura oratione utentes,[44] gratijs delibuti,[45] pro gloria ex his orta depugnãtes,[46] animorũ purgationẽ è certa demõstratione prouenientẽ ueritatis studio libẽter admittentes.

A

[47] Dux autem prædictorum omnium Natura est.[48] Nam si hęc affuerit his, qui artibus animum applicant, per omnia prædicta penetrare poterũt.[49] Vsus enim qui doceri per se nequit in sapiẽtia & eidem adiuncta arte, docebitur per naturam,[50] ut artis principiũ habere queat.[51] Quinetiam natura defluit & commiscetur cum sapientia, ad cognoscendum ea quę ab ipsa natura facta sunt.[52] Cùm ecõtra plurimi eorum, qui de utrouis horum dicere instituerunt, eo ipso uincãtur & aberrẽt, quòd non utrouis, sed alterutro tantùm instructi, demonstrationem facere sunt aggressi.[53] Neq; enim si quispiam secundùm orationis ueritatem tantùm expẽdat aliquid, naturæ ueritas illi respondere poterit.[54] Deprehenduntur itaq; hi non consimili cum illis uia progredi.[55] Quapropter ueritate exuti, omnem induũt improbitatem ac ignominiam.[56] Elegãs est enim ex opere, quod quis per experientiam didicit, manans oratio.[57] Quicquid enim artificiosè factum est, ex ratione prolatũ est ac productũ.[58] Quicquid autem artificiosè dictũ est, nõ item factũ, methodi inartificialis argumentum existit.[59] Nam opinari quidẽ, nõ aũt facere, ruditatis & imperitiæ signũ est.[60] Opinio enim cùm aliàs, tum quam maximè in medicina, crimen quidem ea nitentibus, mortẽ uerò eius opera utentibus affert.[61] Nam cùm ob scientiam sermonum uniuersaliũ persuadeãt sibijpsis, sese ipsum quoq; artis opus singulare nouisse, quẽadmodũ aurũ adulterinũ igni examinat, sic ipsorũ ignorãtia hac professione coarguitur.[62] Neq; uerò alicuius est usus ad intelligentiam cognatæ naturæ:[63] cùm, quàm uera sit cognitio, ipse finis indicet.[64] Aliorũ ediuerso artem & tempus ipsum facilem ac per uiã facit,[65] & alijs item in consimilem uiam incidẽtibus occasiones manifestas exhibet.

B

C

D

[66] Quapropter singula prædicta reassumere oportet, & sapientiam transferre ad medicinã, & medicinã uicissim ad sapientiam.[67] Medicus enim philosophus, est deo similis.[68] Neq; uerò multa est inter ipsas differentia.[69] Nam omnia quæ ad sapientiam requiruntur, insunt ipsi medicinæ:[70] argenti uidelicet contemptus,[71] auersatio,[72] uerecundia,[73] habitus submissus,[74] auctoritas,[75] iudiciũ,[76] quies,[77] reprehẽsio,[78] puritas,[79] sententiarum elocutio,[80] cognitio ad uitã utilium ac necessariarum purgationũ,[81] fuga mercimonio-

καὶ λημματικοὶ,[38] πρὸς τὰς τροφὰς εὔχρηστοι [39] καὶ αὐτάρκεες,[40] ὑπομονητικοὶ πρὸς καιρὸν † πρὸς ὑπομονὴν,[41] πρὸς λόγους ἀνυστοὶ,[42] πᾶν τὸ ὑποδειχθὲν ἐκφέροντες,[43] εὐεπίῃ χρώμενοι,[44] χάριτι διατιθέμενοι,[45] δόξῃ τῇ ἐκ τουτέων διϊσχυριζόμενοι,[46] ἐς ἀλήθειαν πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν ἀποτελματιζόμενοι.

[47] ἡγεμονικώτατον μὲν οὖν τουτέων ἁπάντων τῶν προειρημένων, ἡ φύσις.[48] καὶ γὰρ οἱ ἐν τέχνῃσιν, ἢν προσῇ αὐτέοισι τοῦτο, διὰ πάντων τουτέων προαπορεύωνται τῶν προειρημένων.[49] ἀδίδακτον γὰρ τὸ χρέος ἔν τε σοφίῃ, καὶ ἐν τῇ τέχνῃ προστεθειμένῃ, διδαχθῇ,[50] ἐς τὸ ἀρχὴν λαβεῖν.[51] ἡ δὲ φύσις καταρρύη καὶ κέχυται τῇ δὲ σοφίῃ, ἐς τὸ εἰδῆσαι τὰ ἀπ' αὐτέης τῆς φύσιος ποιεύμενα.[52] καὶ γὰρ ἐν ἀμφοτέροισι λόγοισι πολλοὶ κρατηθέντες, οὐδαμῇ σὺν ἀμφοτέροισιν ἐχρήσαντο τοῖσι πρήγμασιν ἐς[a] δεῖξιν.[53] ἐπὴν οὖν τις αὐτέων ἐξετάζῃ[b] τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν ἐν ῥήσει τιθεμένων, οὐδαμῇ τὰ πρὸς φύσιν αὐτέοισι χωρήσει.[54] εὑρίσκονται γοῦν οὗτοι † παραπλησίην ὁδὸν ἐκείνοισι πεπορευμένοι.[55] διόπερ ἀπογυμνούμενοι, τὴν πᾶσαν ἀμφιέννυνται κακίην καὶ ἀτιμίην.[56] καλὸν γὰρ ἐκ τοῦ διδαχθέντος ἔργου λόγος.[57] πᾶν γὰρ τὸ ποιηθὲν τεχνικῶς, ἐκ λόγου ἀνηνέχθη.[58] τὸ δὲ ῥηθὲν τεχνικῶς, μὴ ποιηθὲν δὲ, μεθόδου ἀτέχνου δεικτικὸν ἐγενήθη.[59] τὸ γὰρ οἴεσθαι μὲν, μὴ πρήσσειν δὲ, ἀμαθίης καὶ ἀτεχνίης σημεῖόν ἐστιν.[60] οἴησις γὰρ, † μάλιστα ἐν ἰητρικῇ, αἰτίην μὲν τοῖσι κεχρημένοισιν, ὄλεθρον δὲ τοῖσι χρεομένοισιν ἐπιφέρει.[61] καὶ γὰρ ἢν ἑωυτοὺς ἐν λόγοισι πείσαντες, οἰηθῶσιν εἰδέναι ἔργον τὸ ἐκ μαθήσιος, καθάπερ χρυσὸς φαῦλος ἐν πυρὶ κριθείς, τοιούτους αὐτοὺς ἀπέδειξε.[62] † καίτοι γε τοιαύτη ἡ πρόῤῥησις ἀπαρηγόρητον εἰς σύνεσιν ὁμογενέσιν.[63] ὡς † ἐστιν εὐθὺ, τὸ πέρας ἐδήλωσε, γνῶσις.[64] τῶν δ' ὁ χρόνος καὶ τὴν τέχνην[c] εὐοδέα κατέστησεν,[65][d] ἢ τοῖσιν ἐς τὴν παραπλησίην οἶμον ἐμπίπτουσιν τὰς ἀφορμὰς δήλους ἐποίησε.

[66] διὸ δεῖ ἀναλαμβάνοντα τουτέων τῶν προειρημένων ἕκαστα, μετάγειν τὴν σοφίην ἐς τὴν ἰητρικὴν, καὶ τὴν ἰητρικὴν ἐς τὴν σοφίην.[67] ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος, ἰσόθεος.[68] οὐ πολλὴ γὰρ διαφορὴ ἐπὶ τὰ ἕτερα.[69] καὶ γὰρ ἔνι τὰ πρὸς σοφίην ἐν ἰητρικῇ πάντα.[70] ἀφιλαργυρίη,[71] ἐντροπὴ,[72] ἐρυθρίησις,[73] καταστολὴ,[74] δόξα,[75] κρίσις,[76] ἡσυχίη,[77] ἀπάντησις,[78] καθαριότης,[79] γνωμολογίη,[80] εἴδησις τῶν πρὸς[e] βίον χρηστῶν καὶ ἀναγκαίων[f] καθαρσίων,[81] ἀπεμπόλησις,

† οὐ δεῖξιν
[b] τι
† οὐ
† καὶ
† δὲ
[c] συνδέα
[d] καὶ
[e] βίου
[f] καθαρσίης

ληψις, [82] ἀδεισιδαιμονίη, [83] ὑπεροχὴ θεία. [84] ἔχουσι γὰρ ἃ ἔχουσι πρὸς ἀκολασίην, [85] πρὸς βαναυσίην, [86] πρὸς ἀπληστίην, [87] πρὸς ἐπιθυμίην, [88] πρὸς ἀφαίρεσιν, [89] πρὸς ἀναιδείην ἐνδεῖν. [90] αὕτη γὰρ † γνῶσις τῶν προσιόντων, [91] καὶ χρῆσις τῶν πρὸς φιλίην, [92] καὶ ὡς ἐοικότως τὰ πρὸς τέκνα, [93] πρὸς χρήματα. [94] ταύτη μὲν οὖν ἐπικοινωνὸς, σοφίη τις, ὅτι καὶ ταῦτα τὰ πλεῖστα ὁ ἰητρὸς ἔχει. [95] καὶ γὰρ μάλιστα ἡ περὶ θεῶν εἴδησις ἐν νόῳ αὐτῇ ἐμπλέκεται. [96] ἐν γὰρ τοῖσιν ἄλλοισι πάθεσι καὶ ἐν συμπτώμασιν εὑρίσκεται τὰ πολλὰ πρὸς θεῶν ἐντίμως κειμένη ἡ ἰητρική. [97] οἱ δὲ ἰητροὶ θεοῖσι παρακεχωρήκασιν. [98] οὐ γὰρ ἔνι περισσὸν ἐν αὐτέῃ τὸ δυναστεῦον. [99] καὶ γὰρ οὗτοι πολλὰ μὲν μεταχειρέονται, [100] πολλὰ δὲ καὶ κεκράτηται αὐτέοισι δι' ἑωυτέων. [101] ἃ δὲ κατεπλεονεκτέει νῦν ἡ ἰητρικὴ, ἐντεῦθεν παρέξει. [102] τῆς γὰρ ὁδὸς τῆς ἐν σοφίῃ, ὧδε. [103] καὶ γὰρ αὐτέοισιν ἐκείνοισιν. [104] οὗτοι δ' οὐκ οἴονται, ὁμολογέουσιν ὧδε [105] τὰ περὶ σώματα παραγινόμενα, [106] ἃ δὴ διὰ πάσης αὐτέης πεπόρευται, [107] μετασχηματιζόμενα, ἢ [108] μεταποιεύμενα· [109] ἃ δὲ μετὰ χειρουργίης ἰώμενα· [110] ἃ δὲ βοηθούμενα, [111] θεραπευόμενα, [112] ἢ διαιτώμενα. [113] τὸ δὲ κεφαλαιωδέστατον ἔστω, ἐς τὴν τουτέων εἴδησιν.

[114] ὄντων οὖν τοιουτέων τῶν προειρημένων ἁπάντων, [115] χρὴ τὸν ἰητρὸν ἔχειν τινὰ εὐτραπελίην παρακειμένην. [116] τὸ γὰρ αὐστηρὸν, δυσπρόσιτον καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι, καὶ τοῖσι νοσέουσι. [117] τηρέειν δὲ χρὴ ἑωυτὸν ὅτι μάλιστα, μὴ πολλὰ φαίνοντα τῶν τοῦ σώματος μερέων, [118] μὴ δὲ πολλὰ λεσχηνευόμενον τοῖσιν ἰδιώτῃσιν, ἀλλὰ τ' ἀναγκαῖα. [119] νομίζει γὰρ τοῦτο βίη εἶναι ἐς [a] πρόσκλησιν θεραπηίης. [120] ποιέειν δὲ κάρτα μηδὲν περιέργως αὐτέων, [121] μὴ δὲ μετὰ φαντασίης.

[122] ἐσκέφθω δὲ ταῦτα πάντα, ὅκως ᾖ σοι προκατηρτισμένα ἐς τὴν εὐπορίην, ὡς δέοι. [123] εἰ δὲ μὴ, ἐπὶ τοῦ χρέους ἀπορίη ἀεὶ δεῖ. [124] μελετᾷν δὲ χρὴ ἐν ἰητρικῇ ταῦτα, μετὰ πάσης καταστολῆς, [125] περὶ ψηλαφίης, καὶ ἐγχρίσιος, καὶ ἐγκαταντλήσιος, [126] πρὸς τὴν εὐρυθμίην τῶν χειρέων· [127] περὶ τιλμάτων, περὶ σπληνῶν, περὶ ἐπιδέσμων, περὶ τῶν ἐκ καταστάσιος, [128] περὶ φαρμάκων, ἐς τρώματα, καὶ ὀφθαλμικὰ, [129] καὶ τουτέων τὰ πρὸς τὰ γένεα, ἵν' ᾖ σοι προκατηρτισμένα, [130] ὄργανά τε καὶ μηχαναὶ, καὶ σίδηρος ὁ ἑξῆς. [131] ἡ γὰρ ἐν τουτέοισιν ἀπορίη, ἀμηχανίη καὶ βλάβη ἐστίν. [132] ἔστω δέ σοι ἑτέρη παρέξοδος ἡ λιτοτέρη πρὸς τὰς ἐπιδημίας, ἡ διὰ χειρέων. [133] ἡ δ' [b] εὐχερεστάτη, διὰ μεθόδων. [134] οὐ γὰρ

οἷόν

† ἢ

[a] πρόκλησιν

[b] εὐσθενεστάτη

A niorum, & [82] superstitionis, [83] praeeminentia diuina. [84] Habent enim quaecunq; requiruntur ad obseruandā auersandamq; intēperantiam, [85] garrulitatem, [86] insatiabilitatē, [87] cōcupiscentiam, [88] rapinas [89] ac impudentiā. [90] Eius enim propria est cognitio aduenientium, [91] & usus eorū quae ad amicitiā pertinēt, [92] & quomodo erga liberos [93] ac pecunias se gerere oporteat. [94] Quatenus igitur horum omniū particeps est medicina, sapientia quaedam est, & pleraq; horū etiā medicus habet. [95] Scientia profectò de dijs penitissimè animo ipsius implexa est. [96] Cumq; in alijs affectibus & symptomatis medicina erga deos ualde reuerenter se habere comperitur: [97] tū B uerò medici dijs locum dant, [98] numenq; omnia regens in medicina minimè superfluū & otiosum esse animaduertunt, [99] & in ijs morbis quos ipsimet aggrediuntur, [100] & in ijs quos per se absque sua opera superari uident. [101] Quotquot enim medicina uincit, Deorū ope uincit. [102] Nā & medicinae uia secundùm sapientiam, Deorum est munus: [103] & remediorū efficacia ab ijsdē pendet. [104] At hoc alij non credunt, [105] cùm in cōfesso sint, sensuq; percipiant, ea quę circa corpora fiūt, [106] partim per omne genus remediorum, [107] trāsformando aut [108] transmutādo: [109] partim per chirurgiam: [110] partim auxiliando [111] medicamentis, [112] aut uictu. [113] Et tamen summa horum eò redit, ut Dij esse cognoscantur.

C [114] Quū igitur praedicta omnia tali modo se habeant, [115] conuenit ut medicus facilitatē quandam sibi adiunctam habeat. [116] Austeritas enim apud sanos pariter & aegros cōuersationi inimica est. [117] Maximè aūt cauere debet, uti ne in ipso opere multas corporis partes ostendat, [118] neq; cum idiotis multa fabuletur, praeterquā necessaria. [119] Alioqui coactus ab ignorātia hoc facere uidebitur, ut loquacitate hac ineptae suae curationi subueniat. [120] Quaecunq; aūt aget, nec perfunctoriè nimis nec [121] curiosè agat.

D [122] Instrumenta omnia cōparet, uti in promptu sint praeparata sic uti decet. [123] Sin minus, instāte necessitate semper egebit. [124] Procurare aūt oportet in medicina cū omni submissione [125] ea quae spectant ad frictionē, illitionē, [126] perfusionē, cum manuū concinnitate: [127] Item lineamēta uulsa, splenia, uincula, ea quae pro tēporis constitutione requiruntur, [128] medicamenta tum uulneraria, & ocularia, [129] tum ea quae ad singula genera pertinent, uti parata sint: [130] similiter organa, & machinae, & deniq; ferrum. [131] Nam horū penuria & impedimentum affert & perniciē. [132] Sit aūt tibi alter apparatus simplicior & expeditior, ad peregrinantis usum instructus, isq; manu medici praeparatus. [133] Expeditissimus autē per methodi rationem confectus. [134] Neque

enim

enim fieri poteſt ut Medicus omnia præparã do percurrat. 135 Memoria igitur probè teneto medicamentorũ tũ ſimplices facultates, tum deſcriptiones (ſi modò in animo tibi eſt morborũ curatio) & horũ modos, quotupliciter, & quomodo in ſingulis ſe habeant. 135 Hoc enim principium eſt in medicina, & mediũ, & finis. 137 Præparata quoq; tibi ſint malagmatũ genera ad ſingulos uſus. 138 Potiones itẽ quæ incidere poſſunt, ex deſcriptione præparatę iuxta genera. 139 In promtu ſint & quæ ad medicamenta purgantia pertinent, ſumpta de locis cõgruis, 140 & parata eo quo conuenit modo, iuxta genera & magnitudines, 141 ut uetuſtatẽ ferre poſsint: recentia uerò iuxta temporis occaſionẽ: & alia item iuxta eandem rationem. 142 Ex quorũ omnium præparatione hoc cõmodi cõſequeris, ut ad ægrotũ ingreſſus, animo neutiquã fluctues, quum in promtu adſint ſingula, ad id, quod faciendum eſt, accommodata.

143 Priuſquam uerò ad ægrum ingrediaris, fac ſcias quid agendũ ſit. 144 Multa enim non deliberatione longa, ſed celeri auxilio indigent. 145 Itaq; de euentu per experientiam prius cognito præmonere oportet. 146 Eſt enim hoc glorioſum, & facilè cognoſci poteſt. 147 In ingreſſu uerò meminiſſe cõuenit & ſeſsionis, 148 & ſubmiſsionis, 149 amictus cõpoſiti, 150 auctoritatis, 151 breuiloquẽtiæ, 152 ut nihil cum perturbatione facias, 153 aſſeſſus, 154 diligẽtiæ: 155 cõtradictionis ad ea quæ occurrunt: 156 ad tumultus qui oboriuntur conſtantiæ in ſeipſo, 157 in turbis coercẽdis ſeueritatis, 158 promtitudinis deniq; ad miniſteria. 159 Neq; interea primi apparatus obliuiſcere. 160 Alioqui ut quàm maximè reliqua citra errorẽ fiant, quæ ad promtitudinem comparandam præcipiuntur, irrita tamẽ erunt omnia.

161 Ingreſſu ad ægrotũ crebro utere, 162 inquire diligẽter, 163 erroribus ob morbi mutationes obortis occurre. 164 Facilius enim cognoſces, 165 ſimulq; expeditior eris. 166 Inſtabilia enim ſunt, quæ in humidis cõſiſtunt: & iccirco facilè & à natura & à fortuna trãſmutantur: 167 ita quidem ut non obſeruatæ mutationes futuræ, inter curandum ſæpe præoccupent & interimant, cùm in promtu nõ habeat medicus auxilium. 168 Multa enim concurrunt, quæ ſimul mali aliquid inferunt. 169 At quod ſingillatim ſecũdùm cõſequentiam fit, illud & obſeruatu & curatu facilius eſt, ad experientiam quinetiã accommodatius. 170 Obſeruare aũt oportet ęgrotorum quoq; errores, per quos multi ſæpe decepti ſunt, in aſſumendis his quæ exhibẽtur. 171 Quandoquidem exoſas potiones accipientes, aut purgationibus, aut alia curatione uſi, pereunt. 172 Quod factũ non ad ægrorũ confeſsionẽ examinatur, ſed ſoli medico culpa imputatur. 173 Con-

οἷόν τε διέρχεσθαι πάντα τὸν ἰητρόν. 135 ἔστω δέ σοι εὐμνημόνευτα φάρμακά τε καὶ δυνάμιες ἁπλαῖ, καὶ ἀναγεγραμμέναι, (εἴπερ ἄρα ἐστὶν ἐν νόῳ καὶ τὰ περὶ νούσων ἰήσιες) καὶ οἱ [a] τουτέων τρόποι, ὁσαχῶς, καὶ ὃν τρόπον περὶ ἑκάστων ἔχουσιν. 136 αὕτη γὰρ ἀρχὴ ἐν ἰητρικῇ, καὶ μέσα, καὶ τέλος. 137 προκατεσκευάσθω δέ σοι καὶ μαλαγμάτων γένεα, πρὸς τὰς ἑκάστων χρήσιας. 138 πώματα τέμνειν δυνάμενα, ἐξ ἀναγραφῆς ἐσκευασμένα πρὸς τὰ γένεα. 139 προητοιμάσθω δὲ καὶ τὰ πρὸς φαρμακείην ἐς τὰς καθάρσιας εἰλημμένα ἀπὸ τόπων τῶν καθηκόντων, 140 ἐσκευασμένα εἰς ὃν δεῖ τρόπον, πρὸς τὰ γένεα, καὶ τὰ μεγέθεα, 141 ἐς παλαίωσιν μεμελετημένα· τὰ δὲ πρόσφατα ὑπὸ τὸν καιρὸν· καὶ τἆλλα κατὰ λόγον. 142 ἐπὴν δὲ εἰσίῃς πρὸς τὸν νοσέοντα, τουτέων σοι ἀπηρτισμένων, ἵνα μὴ ἀπορῇς, εὐθέτως ἔχων ἕκαστα πρὸς τὸ ποιησόμενον.

[a] τοτίων

143 ἴσθι δὲ γινώσκων, ὃ χρὴ ποιέειν, πρὶν ἐσελθεῖν. 144 πολλὰ γὰρ οὐδὲ συλλογισμοῦ, ἀλλὰ βοηθείης δεῖται τῶν πρηγμάτων. 145 προδιαστέλλεσθαι οὖν χρὴ τὸ ἐκβησόμενον ἐκ τῆς ἐμπειρίης. 146 ἔνδοξον γὰρ καὶ εὐμαθές. 147 ἐν δὲ τῇ εἰσόδῳ μεμνῆσθαι καὶ καθέδρης, 148 καὶ καταστολῆς, 149 περιστολῆς, 150 ἀνακυριώσιος, 151 βραχυλογίης, 152 ἀταρακτοποιησίης, 153 προσεδρίης, 154 ἐπιμελείης, 155 ἀντιλέξιος πρὸς τὰ ἀπαντώμενα, 156 πρὸς τοὺς ὄχλους τοὺς ἐπιγινομένους εὐσταθίης τῆς ἐν ἑωυτῷ, 157 πρὸς τοὺς θορύβους ἐπιπλήξιος, 158 πρὸς τὰς ὑπουργίας ἑτοιμασίης. 159 ἐπὶ τουτέοισι μέμνησο παρασκευῆς τῆς πρώτης. 160 εἰ δὲ μὴ, τὰ κατ᾽ ἄλλα ἀδιάπτωτον, ἐξ ὧν παραγγέλλεται εἰς ἑτοιμασίην.

161 ἐσόδῳ χρέο πυκνῶς, 162 ἐπισκέπτεο ἐπιμελέστερον, 163 τοῖσιν ἀπατεομένοισιν ἐπὶ τὰς μεταβολὰς ἀπαντῶν. 164 ῥᾷον γὰρ εἴσῃ, 165 ἅμα δὲ καὶ εὐμαρέστερος ἔσῃ. 166 ἄστατα γὰρ τὰ ἐν ὑγροῖσι· διὸ καὶ εὐμετάπτωτα ὑπὸ φύσιος καὶ ὑπὸ τύχης. 167 ἀβλεπτηθέντα γὰρ τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑπουργίης, ἔφθασαν ὁρμήσαντα καὶ ἀνελόντα· οὐ γὰρ ἦν τὸ ἐπικουρῆσον. 168 πολλὰ γὰρ ἅμα τὰ ποιέοντά τι χαλεπόν. 169 τὸ γὰρ καθ᾽ ἓν κατ᾽ ἐπακολούθησιν εὐθετώτερον καὶ ἐμπειρότερον. 170 ἐπιτηρεῖν δὲ δεῖ καὶ τὰς ἁμαρτίας τῶν καμνόντων, δι᾽ ὧν πολλοὶ πολλάκις διεψεύσαντο, ἐν τοῖσι προσάρμασι τῶν προσφερομένων. 171 ἐπεὶ τὰ μισητὰ πώματα λαμβάνοντες, ἢ φαρμακευόμενοι, ἢ θεραπευόμενοι, ἀπηρέθησαν. 172 καὶ αὐτῶν μὲν οὐχ ὡς ὁμολογίαν τρέπεται τὸ ποιηθὲν, τῷ δὲ ἰητρῷ τὴν αἰτίαν προσῆψαν. 173 ἐσ-

[173] ἐσκέφθαι δὲ χρὴ καὶ τὰ περὶ ἀνακλίσιων. [174] ἃ μὲν αὐτέων πρὸς τὴν ὥρην, [175] ἃ δὲ καὶ πρὸς τὰ γένεα. [176] οἱ μὲν γὰρ αὐτέων ἐς θρόνους, [177] οἱ δὲ ἐς καταγείους καὶ σκοτεινοὺς τόπους. [178] τάπτε ἀπὸ ψόφων, [179] καὶ ὀσμῶν, μάλιστα δ᾽ ἀπὸ οἴνου (χειριστέρη γὰρ αὕτη) φυγεῖν δεῖ καὶ μετατιθέναι. [180] πρήσσειν δ᾽ ἅπαντα ταῦτα ἡσυχῶς, [181] εὐσταλέως, [182] μεθ᾽ ὑπουργίης τὰ πολλὰ τὸν νοσέοντα ὑποκρυπτόμενον, [183] ἃ δὲ χρὴ παρακελεύοντα ἱλαρῶς καὶ εὐδιεινῶς, [184] σφέτερα δὲ ἀποτρεπόμενον, [185] ἅμα μὲν ἐπιπλήσσειν μετὰ πικρίης καὶ [a] ἐντάσιων, [186] ἅμα δὲ παραμυθέεσθαι μετ᾽ ἐπιστροφῆς καὶ [b] ὑποδέξιος, [187] μηδὲν ὑποδεικνύοντα τῶν ἐσομένων ἢ ἐνεστώτων αὐτέοισι. [188] πολλοὶ γὰρ δι᾽ αἰτίην ταύτην ἐφ᾽ ἑκάτερα ἀπεώσθησαν, διὰ τὴν πρόρρησιν τὴν προειρημένην τῶν ἐνεστώτων, ἢ ἐπεσομένων.

[a] συνθάσεων [b] ἐπιδ.

[189] τῶν δὲ μανθανόντων ἔστω τις ὁ ἐφεστὼς, [190] ὅκως τοῖσι παραγγέλμασιν οὐ πικρῶς χρήσηται, [191] ποιήσῃ δὲ ὑπουργίην τὸ προσταχθέν. [192] ἐκλέγεσθαι δὲ ἀπ᾽ αὐτέων ἤδη τοὺς ἐς τὰ τῆς τέχνης εἰλημμένους, [193] προσδοῦναί τι τῶν ἐς τὸ χρέος, [194] ἢ ἀσφαλέως προσενεγκεῖν, [195] ὅκως τε ἐν διαστήμασι μηδὲν λανθάνῃ σε. [196] ἐπιτροπὴν δὲ τοῖσιν ἰδιώτῃσι μηδέποτε διδοὺς περὶ μηδενός. [197] εἰ δὲ μὴ, τὸ κακῶς πρηχθὲν εἰς σὲ χωρήσει τοῦ ψόγου. [198] ἐὰν δὲ μήποτ᾽ ἀμφιβόλως ἔχῃ, ἐξ ὧν τὸ μεθοδευθὲν χωρήσει, καὶ οὐ σοὶ τὸν ψόγον περιάψειε, καὶ τυχθὲν δὲ πρὸς τὸ γένος ἔσται. [199] προλέγε οὖν ταῦτα πάντα ἐπὶ τῶν ποιευμένων, οἷς καὶ τὸ ἐπεγνῶσθαι πρόκειται.

[200] τουτέων οὖν ἐόντων, τῶν πρὸς εὐδοξίην καὶ εὐσχημοσύνην, τῶν ἐν τῇ σοφίῃ καὶ ἰητρικῇ, καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσι τέχνῃσι, [201] χρὴ τὸν ἰητρὸν διειληφότα τὰ μέρεα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν, [202] περιεννύμενον πάντοτε τὴν [c] ἑτέρην [203] διατηρέοντα φυλάσσειν, [204] καὶ παραδιδόντα τιέεσθαι. [205] εὐκλεᾶ γὰρ ἐόντα πᾶσιν ἀνθρώποισι διαφυλάσσεται. [206] οἵ τε δι᾽ αὐτέων ὁδεύσαντες, δόξα σοὶ πρὸς γονέων καὶ τέκνων. [207] κἢν τινες αὐτέων μὴ πολλὰ γινώσκωσιν, ὑπ᾽ αὐτέων τῶν πρηγμάτων ἐς σύνεσιν καθίστανται.

[c] ἑκατέρην

A [173] Considerare uerò oportet etiã ea quæ circa decubitus fiunt, [174] & secundùm anni tempus, [175] & secundùm genera. [176] Quidã enim in altis, [177] quidã in subterraneis ac tenebrosis locis decumbunt. [178] Errores quoq; circa sonos, [179] & odores, maximè uini, qui omniũ deterrimus est, fugere ac emendare oportet. [180] Porrò omnia hęc placidè, [181] expeditè, à medico administrãda: [182] nimirum ut in ipso opere pleraq; ęgrũ cælet: [183] quæ uerò oportet hilari ac sereno uultu iubeat: [184] à proprijs quinetiã cupiditatibus illum auertat, [185] partim cum seueritate & uehementia increpãdo, [186] partim cum conuersione & susceptione consolando: [187] non tamen ut quicquã futurorum aut præsentiũ ipsi indicet. B [188] Multi enim propter hanc causam in utrãlibet partem compulsi sunt, propter prędictionem scilicet præsentium aut futurorum.

[189] Sit aũt ex discipulis aliquis pręsens, [190] ut æger præceptis citra amarulentiam obediat, [191] & quod mandatum est effectũ fortiatur. [192] Deligendi aũt ex ipsis ij, qui iam in arte progressum fecerunt, [193] ut uel ea, quę oportet, adhibeant, [194] uel securè offerant, [195] néue interea dum ábes quippiã te lateat. [196] Idiotis uerò nunquam quicquã procurandum cõmiseris. [197] Alioqui eius, quod malè factũ est, culpa tibi imputabitur. [198] Econtra, si non sit ambiguũ, ex quibúsnam id, quod methodo C tractatum est, procedat, & tu ab omni calumnia liber eris, & id, quod ægro pręter sententiam euenerit, generi morbi imputabitur. [199] Proinde hæc omnia prædicito in ipso opere ijs, quorum hæc scire interest.

[200] Cùm igitur prædicta omnia, ad bonam existimationem & elegãtiam, tum in sapientia, tum in medicina, tũ in qualibet arte alia conferant: [201] oportet medicum mutuari partés eas quas diximus, [202] & ubiq; elegantia amictum sibijpsi quidem [203] eas conseruãdo obseruare, [204] alijs uerò communicando operari. [205] Hæc enim sunt, quæ propter sui splẽdorem ab omnibus hominib. coluntur. [206] Et qui per hæc incedũt, acceptam à maioribus D gloriã ad posteros propagãt. [207] Atq; ut quidam ipsorũ non multa doctrina præditi sint, ipsarum tamen rerum assiduo usu intelligentiam consequuntur.

IN HIPPOCRATEM

ΠΕΡΙ ΕΥΣΧΗΜΟΣΥΝΗΣ.

Considerantur hic duo, uidelicet:

- Inscriptio, quæ talis est:
  - ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ. Dignus sanè & doctrina & uirtute uiri liber.
  - ΠΕΡΙ ΕΥΣΧΗΜΟΣΥΝΗΣ. Explicanda nocis
    - Notio. Εὐσχημοσύνη ἀπὸ τοῦ σχήματος. τὸ σχῆμα infrà n. 28. appellat animi dispositionem siue affectionem, uel natura insitã, uel arte studioq́; cõparatã: animæ inquã, tum eius quæ rationis
      - Expers est, cuius σχήματα Mores sunt, ἤθη ab Arist. dicti, qui usu & assuetudine comparantur: τρόποι ab Isocrate: tum
        - Interni: ut est Lætitia, Confidentia, Formido, Beneuolentia, Truculentia, Blanduia, & similes.
        - Externi, ueluti notæ & indicia internorum. Nam quia corporis ministerio animus utitur, propterea animi mores & affectiones in corpore, præsertim in facie, tanquam in speculo relucent. Vt est Erubescentia, Pallor, Taciturnitas, Clamor, Stupor, Grauitas incessus & orationis.
      - Particeps est, cuius σχήματα sunt tum
        - Philosophica διάνοιας, ut ita dicã, inueniẽdi, iudicãdi, docendi, defendendi, exercendi facultas tum
          - Theoricã ueritatẽ rerum
            - Naturalium.
            - Mathematicarum.
            - Diuinarum.
          - Practicam uirtutem
            - Politicam.
            - Oeconomicam.
        - Organica δυνάμεις, per uiuam uocem aut scriptionẽ animi cõceptus interpretandi. Facultas alia
          - Simplex, uel
            - Grammatica.
            - Logica.
          - Cõposita cum ornatu,
            - Rhetorica.
            - Poetica.
    - Significatio. De εὐσχημοσύνη agit hoc com. Hippocrates, de Ornatu decente (Iul. Cæsar Scaliget Moderationẽ interpretatur) hoc est, de Elegãtia, siue de Persona decora (quã extrinsecus sibi Medicus superinduit, uti solent in scenis histriones, & propterea infrà n. 202. uerbo περιστέλλεσθαι, superuestiri, utitur) atq; adeò de proba morũ conformatione: in genere primùm de ea, quæ in quẽuis cadit artificẽ: mox in specie de ea, quæ medico conuenit, ut sit εὐσχήμων, decorus, elegans, ornatus (Proinde inter com. Prolegomenõ quintũ locũ liber iste tenebit.) Quemadmodũ enim formosa mulier, si natiuæ formæ artis insuper cultũ adhibeat, uenustior redditur: ita quoq; Medicus si artẽ suæ, quã theorematis ueris apprehẽdit, usu & exercitatione confirmauit, morum insuper honestatem & exotericam philosophiæ facultatũq; logicarũ cognitionem superaddat, εὐσχημονέστερος erit, h.e. elegantior & ornatior, quodq́; n. 4. inquit, χαριέστερος, gratiosior & acceptior, et n. 24. εὐδοξότερος, celebrior, & in maiori apud omnes existimatione, & secundùm Platonem 1. & 9. de Legib. ἐλευθέριος, liberalis (à seruili medicina, quæ tyrannidẽ in ægros, empiricè imperando, nõ philosophicè persuadendo, exercet, longè alienus) καὶ τοῦ φιλοσοφεῖν ἐγγὺς (philosopho simillimus) & ex 3. de Repub. κομψὸς ἀσκληπιάδης, scitus & elegans Asclepiada. Hic est Dogmaticus uerus, à Galeno tantopere laudatus, utrique cruri, Rationi scilicet & Experientiæ, Elegantiam extrinsecus petitam superaddens. Hæc est ueri medici Idea, ad quam quo quis accedit propius, eo melior iudicari debet. Com. de Medico n. 3. προστασίην ἰητροῦ, Auctoritatem, Dignitatem & Excellentiam medici uidetur appellasse. At in παραγγελίαις n. 120. εὐπρεπίην. Hodie certè Excellentiæ titulus Medicis Doctorib. tribuitur: olim uerò χαρίεντες ἰατροὶ dicebãtur, ab ea gratia, quam apud homines ob eruditionẽ & uirtutẽ (quib. artis peritiã et industriã ueluti cõdiebãt) promerebantur: & Arist. ipse passim χαρίεντας medicos uocat, qui præter artis suæ peritiã literatura insuper reliqua & uirtute nõ mediocriter sint tincti: & ut unũ inseruiat omnib. illic elegantẽ Medicũ incipere, ubi Philosophus naturalis desijt, profitetur. Quod ipsum symbolicè ueteres exprimere uoluere. Apollo Medicus (uti Augur Theologorũ, ita Νόμος iurecõsultorũ) Musarũ nouẽ Parnaßi & Heliconis solitudinẽ incolẽtium ductor in mediã hominum uitam, manu dextra ternas gestat Gratias, Aglaiam cum maiestate uenerandam, Thaliam cum humanitate amabilem, Euphrosynẽ cũ decore prudentẽ: quo ternario uniuersam εὐσχημοσύνην Medicam uidentur antiqui expreßisse. Respectu personarũ, quib. cũ uersatur, esto Grauis & Humanus: respectu Modi conuersandi, & Probitatem morũ & Eruditionẽ omnẽ, quæ extra artẽ est, sibi circũponere studeat. Hasce Gratias dextra prætentãs sese hominib. insinuat: ut Pythonem serpentem, ἀπὸ τοῦ πύθεσθαι dictũ, à putrescẽdo, hoc est, ut morbos, quorũ maior pars ex putredine ortũ habet, arcu et sagittis, quas sinistra gestat, cõficiat.
- Commentarius ipse. Vide signum A.

A. De *εὐσχημοσύνῃ*, de Elegantia & Ornatu Hippocrates disputationem

- **Persequit**, *uniuersim primò, mox in specie. Quemadmodum enim libro de Arte, in genere primùm, Artem omnẽ ueram esse, deinde in specie Medicinam artem esse ueram ostendit: ita hic primò communem ornatum omnium artium, mox peculiarem ornatum medicum declarat. Agit igitur in*
  - **Genere** *de Elegantia & ornatu omnium artium & artificum, ut hinc melius species ipsa, Ornatus uidelicet medicus, intelligatur. Omnis ars, cuius finis non in ueritatis tantùm cognitione, sed in eiusdem exercitatione consistit, præter uniuersalium præceptorum theoriam, & particularium Exemplorum praxin, quæ duo Artis propria sunt munia, extrinsecus quoq; petitam εὐσχημοσύνην requirit. Ostendit proinde Hip. εὐσχημοσύνης huius*
    - **Naturam, partim respectu**
      - **Finis**, *quoniam utilis est ad artium exercitationem, non quidem per se, sed propter artificem quem commendat. Duæ sunt animi partes. In utraq; præter propriam artis speciem, adscititia & peregrina species reperitur: illa artificẽ bonum esse et uideri facit, hæc gratiosum insuper efficit. Vide signum B.*
      - **Formæ**, *à qua εὐσχήμονες & ἀσχήμονες denominantur artifices. Vide signum C.*
    - **Acquisitionem**, *quomodo cõparetur. Vide signum F.*
  - **Specie**, *de Elegantia artis medicæ. Vide signum H.*
- **Concludit.** *Cùm ex his, quæ dicta sunt, cõstet, ad Existimationẽ & Ornatum tum Philosophicum tum Medicum, multa uariaq; requiri: N. 200. uela tandem contrahentes, dicimus, εὐσχημοσύνης*
  - **Materiã** *ex media philosophia peti, tã theorica, quàm practica. N. 201. Sic enim suprà quoque n. 5. inutiles disputationes philosophiæ, artium exercitationi adiungendas præcepit.*
  - **Formam** *in eo consistere, ut Medicus hac ueluti superuestiatur: N. 202. (Εὐσχημοσύνην enim hic, intelligit per uocem ἑτέρην. Cuius ueluti germana soror est altera illa, εὐδοξίη) eaq; utatur tum quo ad*
    - **Seipsum**, *ut decorũ personæ suæ custodiat, medico philosopho dignum. διατηρέοντα φυλάσσειν, pro φυλάττοντα διατηρέειν. N. 203.*
    - **Alios**, *quibuscum medicæ praxeos causa uersatur, operam illis suam decorè & officiosè locando, ornatumq; illis suum fructuosè communicando. παραδιδόντα ποιέεσθαι, pro ποιέμενον παραδιδόσθαι. N. 204.*
  - **Finẽ**
    - **Primarium** *esse εὐδοξίην, quæ ueluti umbra corpus lucẽte sole, εὐσχημοσύνην comitari solet. Vti econtrà medicorum malorũ primarius finis est lucrum, gloriæ nullam rationem habentium, neque ignominiam metuentium, ex qua ortum suum duxere. quod in Νόμῳ n. 4. asseruit. Nam qui hoc ornatu erunt instructi, gloriosi erunt & gratiosi tum*
      - **Politicè**, *in exercenda arte apud quosuis homines, etiam peregrinos. N. 205.*
      - **Oeconomicè**, *etiam extra artis exercitationem, parentibus suis atq; liberis, acceptam à maioribus gloriã ad posteros suos propagando. N. 206. An tacitè gentis Asclepiadeæ nobilitatẽ insinuat: quã com. de Lege, n. 44. sacram appellare minimè dubitat. Plato 1. & 9. de Legib. Medicos sui temporis facit duplices, Seruos & Liberos: & illos quidem experientia tãtùm niti, & quæstus causa absq; ratione mederi: hos uerò ratione simul & philosophia instrui, nec maiore lucri quàm gloriæ studio teneri, suisq; per ordinem liberis artem liberalem communicare.*
    - **Secundarium** *esse σύνεσιν. Vt enim ab eruditione nõ usq; adeò sint instructi, attamen ornatus iste externus auctoritatem illis comparabit, cuius commendatione à multis in precio habebuntur, & methodi defectum ipsa Experiẽtia supplebunt. Tale quid N. 207. dicere uidetur.*

Sumit ex aliorum auctoritate, procemij loco enunciatum hoc supponens: Qui sapientiam ad multa utilem esse dicunt, rectè sentiunt. N. 1. Quasi dicat, Rectè illi, qui non in sola contemplatione positam arbitrantur sapientiam, sed ad usum uitæ quotidianæ illam reuocant.

B. Erit igitur altera εὐχημοσύνη quo ad

Cognitionem Veritatis, ex philosophia & philosophiæ organis petita. Quam εὐχημοσύνην fortè Theoricam appellare possumus. Veritas alia sub Rationem, alia sub Sensum cadit. Et hæc quidem illius ueluti obstetrix: illa huius ueluti ductrix. Illius habitus est Sapientia, et in Veri contêplatione acquiescit. Huius uerò habitus Ars est, & in Boni exercitatione & acquisitione occupatur. Mutuas sibi interea operas præstant, ut neq; Sapientia sine Artis usu celebrari, neq; Ars sine Sapientiæ cognitione excellere queat. Proinde etiam apud poetas Vulcani ministerio Pallas sapientiæ dea è Iouis cerebro prosilit. Vtriusque coniunctio uerum bonumq; facit artificem, cùm alium, tum præsertim medicum. Εὐχημοσύνην igitur Hippoc.

Declarat ex sua sententia. Enunciati ergò superioris ueritatê declaratione partium eius ostêdit: nimirum

Subiectum distinguendo. Σοφίαν intelligimus non otiosam, sed negociosam, quæ scilicet ad artem certam, uitæ quotidianæ inseruientem, accommodatur. Hoc est, quod ait, τὴν ἐν τῷ βίῳ. N. 2. Explanat. Σοφία enim, hoc est, uel Rerum omnigenæ philosophiæ subiectarũ, uel Instrumentorum philosophiæ, Orationis nimirum atque Rationis, cognitio uniuersalis

- Per se quidem inutilis est, quando ad nullũ refertur usum uitæ quotidianæ. N. 4. Et sic ociosa & superflua uidetur esse, & nugacitas quædã sophistica potius, quàm sapiêtia. N. 3.
- Per accidens utilis euadit, si ad uitæ quotidianæ usum referatur. λυφθεῖσα δ' αὖ τυτέων μέγα ἐς ἐκεῖνα. N. 5. Sapientia per se inutilis, si artibus accõmodetur uitæ quotidianæ inseruientib. utilis euadit. Sic ferè etiam Socrates apud Xenophontê eò usq; Geometriæ incumbendum putabat, dum quis posset suos à uicini agris distinguere. Idem de cæteris.

Prædicatũ uerè subiecto inesse cõfirmãdo. Ergo utilitatis

Causam

- Proponit. Quia non otiosa est σοφία artibus accõmodata, idcirco neq; inutilis est. N. 6.
- Declarat. Sapientia enim
  - Otiosa & sponte sua improbitatem quærere uidetur, & ad eandem uel inuita pertrahi. N. 7. Est enim otiũ uitiorũ mater, cùm uirtutis energiæ, ad quam homo creatus est, plana sit cõtrarium.
  - Negociosa, ad certum usum uitæ properans, eas etiam, quæ per se inutiles esse uidêtur, disputationes, ornatus causa artib. circũponit. N. 8.

Modum

- Proponit. Sapientia uniuersalis arti particulari adhibita utilis euadit, non quo ad ipsam artem, quòd necessaria sit ad eius constitutionem, sed quo ad artificem, quoniã per hanc gratiosus redditur apud homines. Hoc sibi uidetur uelle: χαριεστέρη καὶ πρὸς ἑτέρου (apud alios uel, si usum intelligas, aliorum utilitatis causa) ἐς τέχνην κατανοηθῆ (sub Artis habitu in mediam hominum uitam introducta.) N. 9.
- Declarat. Gratiosior redditur, ex Artis habitu assumto, non quouis, sed elegante & honorato. Nu. 10. Nam quæcunq; ars εὐχημοσύνην
  - Habet, hoc est, gratiosa est & accepta, liberalis, ingenua, non sordida, non lucri cupida: illa insuper habet methodum τεχνικὴν, id est, Vniuersalem rationem à σοφίᾳ petitam, & certo usui accommodatam: propter quam tamê non gratiosa, sed erudita tantùm appellari meretur. N. 11. Μέθοδος τεχνικὴ, uniuersalis ars, ad actionê omnia referês. Vti n. 58. μέθοδος ἄτεχνος, uniuersalis ars, ad actionem nihil faciens.
  - Non habet, hoc est, non est gratiosa, illa ut nõ minus habeat methodũ quã prior illa, attamê ornatu caret et gratia, & propterea uitæ humanæ minus accõmodatur. Sic uidem⁹ multos doctos uiros doctrinæ suæ nullũ fructũ ferre, quia hac εὐχημοσύνῃ destituuntur.

Possessionem Virtutis. Vide

Virtus

Virtus non uerbis & præceptis, sed exēplis & actionib. declaratur et elucescit. Proinde εὐσχημοσύνη Practica (sic enim si placet nūcupetur) non in eo, ut de uirtute disputetur, sed ut secundū uirtutē uiuatur, posita erit. Vsus huius est nō quo ad artē, sed quo ad artificē, quē cōmendat, atque promouet. Ostendit ex cōtrario. Artifex.n. ut maximè peritus sit artis, & insuper etiā Elegātia theorica instructus: nisi tamē eruditionē atq; peritiā uitæ innocētia ueluti sacrosanctā reddat, nō modò negligitur, uerū etiā proscribitur, ut iuuentutis corruptor & deceptor. N.12. Declarat. Nā si q̃ artifices periti fuerint et docti, uerū im pbi, illos discipuli

- Iuuenes, rerum imperiti, sirene eorum decepti, libenter audiunt, familiariter cum ijs uersantur, ab ijs quinetiam, spe fidelioris institutionis, sese corrumpi patiuntur. N.13. Tale quid uidetur hoc loco tectis uerbis, pro sua modestia, significare.
- Viri facti propter flagitiosam uitam abominantur & detestātur, non tam sapientiæ, quam ab illis hausere, fructu gaudentes, quā pudicitiæ iacturā lugentes, sic ut præ pudore anteactæ uitæ cōspectis sophistis, suis olim præceptorib. sudorē emittāt. N.14.
- Senes, posteaquam ad Remp. accesserint, decreto facto è ciuitatibus uti pestes & corruptelas iuuentutis exterminant. N.15. In Νόμῳ n. 4. malis medicis solam ἀδοξίην pœnæ loco irrogari conqueritur. Sic Anytus in Platonis Menone.

C. Εὐσχημοσύνην declaraturus, dignā uero artifice, philosophiæ studijs pulcrè instructo, contrariam ἀσχημοσύνην, sophistis peculiarem, priore loco enarrat. Transitus redditur obscurior, propterea q., si phrasin spectes, connectitur hæc pars cū præcedente. Ergo

- Ἀσχημοσύνη sophistica, partim in excessu partim in defectu elegātiæ philosophicæ spectatur, tam theoricæ, quàm practicæ. Sophistæ igitur à philosophis internosci possūt partim quo ad
  - Mores quos habent tum in
    - Locis publicis docendo, & acroases faciendo. ἀγορὴν ἐργαζόμενοι. N.16. In Παραγγελίαις certè n. 109. ἀκρόασιν ποιήσασθαι uero medico indignum esse dicit. Sunt ergo sophistæ medici quo ad doctrinæ
      - Modum, βάναυσοι, quoniam apparatu uerborum splēdido utuntur, rhetoricis fucis penitus delibuti, cùm parum solidæ subsit eruditionis.
      - Subiectum, ἀπατέοντες: uel quia mendacia pro ueritate obtrudūt, uel quia ueritatem quidem docent, at non eius propagandæ causa, sed lucri, gloriæ aut uoluptatis ergò. Decipiunt igitur discipulos tum magnificis promißis lactando, quibus satisfacere nequeunt: tum exemplo suo mores illorum corrumpendo.
    - Ciuitatibus, ultrò citroq;, stipante discipulorum caterua, deambulando, & per urbes etiam circumuagando, ut plures alliciant auditores. N.17. Plato in Sophista uenatorem ait esse sophistam stultorum & opulentorum adolescentum.
  - Vestitum cultumq; corporis reliquum: cùm authoritatem, quam innocētia & eruditione nequeunt, splēdore uestium & anulorum, comitatu item seruorum & discipulorum sibi comparare nitantur. N.18. Aristophanes certè propterea uoce dithyrambica medicos σφραγιδονυχαργοκομήτας per ludibrium uocauit.
- Εὐσχημοσύνη philosophica est, philosophis conueniens. Philosophi ueri ἢ διαλαμπὴν κατασκευὴν, καὶ περιεργίην habēt. N.19. tum in
  - Vestitu elegantes, sed tamen simplices & frugales. N.20. Explicat. Vestitus enim philosophicus
    - Non est superfluus, non sumptuosus. N.21.
    - Est
      - Honestus, & elegās, πρὸς δόξην. N.22. hoc est conueniens uiro
        - Docto, animi potius sapientiæ, quàm corporis cultui dedito. τὸ σύνεσιν itaque ad intelligentiam theoricam hoc loco refert. N.23.
        - Bono & prudenti, affectuum impotentiam rationis freno cohibenti. Vnde genus omne uirtutis. Intelligentiam practicam hisce uerbis exprimi puto, πρὸς τὸ ἐν νῷ πρὸς ἑωυτοὺς διακέεσθαι. N.24. Ex uestitu certè animi mores iudicari cōsueuêre.
      - Expeditus, peregrinationi accōmodatus, sua simplicitate & frugalitate. Πρὸς τὴν πορείην. N.25. Infrà n.132. πρὸς τὰς ἐπιδημίας habet.
  - Moribus honesti, in quocunq; uitæ genere. Οἵτινες ἑκάστῳ σχήματι τοιῶτοι, εὐσχήμονες scilicet. N.26. Simili phrasi com. de Medico n.15. usus est, σχήμασι ἀπὸ τῶν αὐτῶν σύνεσιν esse iubens. Vide signum D.

D.
In bonis artificibus ornamenta requirũtur uaria. Quæ ut sine ordine recensentur, ita in ordinem redigi posse uidentur: q. quædam à uirtutib. petantur

- Theoricis, nimirũ quo ad
  - Res ipsas, Philosophiæ omnis cognitio non uulgaris: ἐς ἀληθείην πρὸς τὸ ὑποδεχθὲν ἀποτελματιζόμενοι, ueritatis causa ab ignorantiæ cœno repurgati, secundùm ea quæ ratione & sensu demonstrantur. N. 46. Paucis uerbis philosophiæ in uniuersum & finem, qui Veritas est: & formam, Demonstrationem scilicet λογικὴν & αἰσθητικὴν: & effectum, Scientiæ nimirũ possessionem & Ignorantiæ fugam, expreßisse uidetur. Ἀποτελματίζειν est, τελμίδα, siue sordes & inquinamenta depurgare: cùm τέλμα locus sit palustris & cœnosus.
  - Organa, quib. res inueniuntur & explicantur, ut sint πρὸς λόγους αὐνοοί, Potentes in orationibus tum loquendo tum ratiocinãdo. N. 41. Instructi sint ergo præsidijs logicis tum
    - Simplicibus quo ad
      - Orationem, Grammatica. Εὐεπῖη χρώμενοι. N. 43. Purè loquantur, non plebeio more, non barbaro. Etsi enim oratio nihil ad morbi profligationem faciat: facit tamen ad ægri persuasionem & confidentiam. Si coquus cibos sapidos præparare norit, officio suo rectè fungitur. In eodem tamẽ quis æquo animo sorditiem & immunditiem ferat?
      - Rationem siue Methodum, Logica. πᾶν τὸ ὑποδεχθὲν ἐκφέροντες. N. 42. Quæcunque proferunt, cum ratione proferant. Vt enim bonus pictor secundùm artem omnia facit, etsi opera sua ab idiotis tantùm & picturæ ignaris spectanda sciat, non illorum, sed artis suæ minister: ita quoque medicus omnia secundùm methodum administrat, tanquam omnium artis operum rationem ipsi naturæ eiusq; principi Deo redditurus.
    - Mixtis, quæ scilicet & Orationis & Rationis simul curam habent. χάριτι διατιθέμενοι. N. 44. χάρις ista artifices reddit χαρίεντας, propter ornatum orationis & rationis numerosum, partim
      - Sine metro. Hanc χάριν Rhetorica suppeditat. Qua Gorgias apud Platonem, dialogo de Rhetorica, ita triumphat, ut fratri suo medico sese anteponere non uereatur. Idem certè Plato primo de Legibus medici ingenui munus esse testatur, docere ægrotantem, & non prius imperare, quid sit faciendum, quàm docendo persuaserit id fieri expedire. Et ut quàm maximè Empirici iccircò reprehendant Dogmaticos (uti 9. de Legibus) cùm non docere, sed sanare ægrum oporteat: at non docent, ut doctum per se reddant, sed propter aliud, ut edoctus promtius pareat. Memorabilis est uox Aristotelis ad Medicum, medico more imperantem, quæ facienda essent: Parebo, inquit, iubẽs, sed more philosophico: si non tantùm ut credam, uerumetiam ut uera hæc esse sciam demõstrando effeceris.
      - Cum metro. Hancce χάριν Poetica subministrat. In παραγγελίαις n. 111. poetica acroasi medico interdicit. Sed aliud est poeticè de medicina loqui, aliud medicinam charactere poetico tradere, uti Nicander, Philo, Andromachus fecêre.
- Practicis, tum ab ijs, quæ spectantur in parte animæ rationis
  - Cõpote. Sic unica uirtus est διανοητική, Prudẽtia. Cuius usus potißimum occasione dicendi agẽdiue consistit tum
    - Præsente cognoscenda & apprehendenda. πρὸς καιρὸν σύνετοι καὶ ληπτικοί. N. 37.
    - Absente expectanda patienter atque uigilanter. ὑπομονητικοὶ πρὸς καιρὸν, πρὸς ὑπομονήν. N. 40. An ὑπομονητικοὶ omisso, πρὸς κ. πρ. ὑπ. cũ αὐνοοὶ cõstruenda? An πρὸς ὑπομονὴν σύνεργοι subintelligendũ? Expectãt oportunitatẽ: nec importuni sunt expectãdo.
  - Experte, sic uariæ sunt uirtutes ἠθικαὶ, & considerantur uel respectu
    - Habentis, qui uirtutis habitu perficitur. Vide signum E.
    - Aliorũ, quibuscum æqualiter uel inæqualiter uiuunt. Iusticia, æqualitatis huius moderatrix, nõ reipsa, sed respectu tantùm differt à uirtutibus ethicis supradictis. Eapropter Iustitiæ hîc non meminit, sed ex prædictis subintelligi uult. Com. de Medico, n. 20. δίκαιον πρὸς πᾶσαν ὁμιλίην medicũ esse præcipit: & in Iureiurando idipsum sacrosanctè pollicetur.

E. Mode-

E. Moderatur uirtus animi affectus brutos tum quo ad

- **Confidentiam & Diffidentiam.** *Fortitudo. Hac præditos ex specie appellat* καρτερικούς. N. 36. *Qui tum aliàs, tum præsertim ueritatis propugnandæ causa contra sophistas alacritatem suam ostendunt.*
- **Voluptatem aut dolorem prouenientem ex obiectis quæ**
  - **Insunt hominis corpori,** *ex Voluptate scilicet alimentari et uenerea.* Temperantia. Πρὸς τὰς τροφὰς ὀλιγόσιτοι, *Quo ad alimenta frugales.* N. 38. *Veneream continentiam pudoris causa reticet.*
  - **Circunstant hominem. Viputa ex**
    - **Diuitijs,** *Liberalitas.* Αὐταρκέες, *Paucis contenti, non auari in petendo, exigendóue.* N. 39.
    - **Honoribus.** *Magnanimitas. Honoris per se contemptor est artifex: at propter uirtutem, cuius comes est gloria, pro ipso honore etiam decertare paratus est.* δόξῃ τῇ ἐκ τουτέων *(nimirum ex rectè dictis atq; factis)* διαχρειζόμενοι. N. 45. *Auita certè & propria etiã gloria nitũtur Asclepiadæ: uti ecõtra fucati medici* οἱ ἀδόξως σύγκεινται, *ignobiles & genere & uirtute. Sicut in* Νόμῳ *n.* 4.
    - **Conuersatione quotidiana: quam**
      - **Tollit,** *uel saltem felle & ueneno tingit,* Ira, Dissensio, Lis, Inimicitia. *Virtus est* πρᾳότης, *Iræ moderatio, pari seueritate & clementia instructa. Sint igitur medici, erga eos qui deliquerunt, & quorum uel dicta uel facta aliter quàm oportebat ciderunt, seueri rigidiq;.* χαλεποὶ πρὸς τὰς ἀντιπτώσιας. N. 31.
      - **Conciliat, fouet, conseruat partim respectu**
        - **Rerũ,** *Veritas, Candor, Integritas, omni simulatione & dissimulatione reiecta. Virtus est* φιλαλήθεια, *tũ in reb.*
          - **Proprijs.** ἀδιάχυτοι, *qui nec dictis nec factis sua ultrà quàm decet extollunt, prædicant.* N. 27.
          - **Alienis.** ἀπερίεργοι, *qui non curiosi sunt, non* πολυπράγμονες, *in obseruandis censendisue aliorum dictis aut factis.* N. 28.
        - **Personarum** *Iucũditas, in seria simul & ludicra conuersatione. Hanc moderatur* εὐτραπελία, *Vrbanitas, illam Popularitas. Respectu igitur*
          - **Personarum** *quibus cum cõuersatur, in*
            - **Genere** *quidem,* εὐπρόσιτοι πρὸς ἅπαντας, *humani, populares, affabiles.* N. 33. *Com. de Medico. n.* 12. πᾶσιν ἢ σεμνὸν καὶ φιλάνθρωπον *esse iubet.*
            - **Specie, erga eos, qui sibi sunt**
              - **Dissimiles,** *utputa erga plebeios, et quosuis alios exoteros homines, minimè facilem se præbet in conuersando, sed grauitatem suam retinet, ne familiaritas nimia contemtum pariat. Hoc uidetur uelle, quando inquit,* πικροὶ πρὸς τὰς συναντήσιας, *scilicet* τῶν ἀνομοίων. N. 29. Πικρότης *ista* σεμνότης *esse uidetur. Vt quando infrà medicum iubet* μὴ πολλὰ λεσχηνεύειν τοῖσιν ἰδιώτῃσιν. *At com. de Medico n.* 15. χρήμασι ἀπὸ προσώπου συνέσει, μὴ πικρῶς, *esse oportere ait: uultu composito ad humanitatem, neutiquam tetrico.* αὐθάδης γὰρ δοκέει εἶναι, καὶ μισάνθρωπος. ὁ δὲ ἐς γέλωτα ἀνιέμενος καὶ λίην ἱλαρὸς, φορτικὸς ὑπολαμβάνεται.
              - **Similes,** *præbet sese facilem in contrahenda simul & conseruanda amicitia.* πρὸς τὰς ὁμοιότητας εὔστοχοι καὶ ὁμιλητικοί. N. 32.
          - **Modi conuersandi, sic in ueritate**
            - **Docenda,** *expeditos & faciles esse oportet, & interrogantibus alijs appositè respondere:* εὔθετοι πρὸς ἀποκρίσιας. N. 30.
            - **Defendẽda dũ aduersarijs**
              - **Auscultant,** *patiẽtes sint & modesti:* πρὸς τὰς ἀναστάσιας σιγητικοί. N. 34.
              - **Respondent,** *prudentes sint & cogitabundi.* πρὸς τὰς ἀποστάσιας ἐνθυμηματικοί. N. 35.

F.

Tria sunt omnium artium, scientiarum, habituum comparandorum conseruandorũq; præsidia. Ex his ipsis duo aliunde nobis adueniunt, alterum diuina forte ingenitum, φύσις, Natura: alterũ humana comparatum institutione & doctrina Σοφίη, Ars uidelicet. Tertium propriũ est & domesticum, τὸ χρέος, siue ut in παραγγελίαις n.3. et 31. τριβὴν, & n. 132. χειροτριβίην, Vsus scilicet & Exercitatio. Hoc constituto, εὐσχημοσύνην prædictam totidem modis acquiri supponit: atque adeò trium istorũ uires cõparatione mutua tum

Proponit. *Natura inter hæc tria principatum obtinet. N. 47. Hac enim instructi artifices, εὐσχημοσύνην supradictam facili negocio assequentur. N. 48. Suppeditat autem hæc homini tum quo ad*

- Animum, *ingenij acumen in inueniendo, iudicando, docendo, discendoq;: quod in Lege Hipp. habet n. 17.*
- Corpus, *Sanitatem, pulcritudinem, robur, ceu satellites & apparitores εὐσχημοσύνης. Quorum paucis meminit com. de Medico n. 2. Hoc loco non attingit, quoniam naturæ, non artis, propria sunt.*

Declarat. *Natura igitur tũ*

Exercitationis *circa singularia dux est et magistra. τὸ χρέος enim*

- Per se *doceri nequit, in philosophia & arte, siue seorsim & singillatim considerentur, siue coniunctim, ut mutuas scilicet sibi inuicem tradunt operas, & philosophia quidem artem reddit elegantem, ars uerò fructuosam philosophiã. Hoc uidetur sibi uelle inquiens, ἐν τῇ σοφίῃ καὶ ἐν τέχνῃ προσδεδέηται. N. 49. Doceri autem nequit, propter infinitatem singularium, quorum singula peculiarem habent rationem, ab alijs diuersam.*
- Per accidens *doceri potest, quatenus experiundo, naturæ exempla obseruans eodem modo sese habentia innumera, unam eandemq; rationem circa singularia uersandi deprehendit, quatenus cõmuni natura participant: quæ communis naturæ obseruatio, principium Artis euadit, κατὰ τὸ ὅτι scilicet: uti alterũ principiũ est κατὰ τὸ διότι. Hoc est quod ait, διδαχθῆναι τὸ ἀρχὴν λαβεῖν. N. 50. Sic etiã in Præceptionibus n. 7. ἐκ περιπτώσιος τὴν ἀρχὴν λογισμὸν sumere ait: et n. 11. φύσιν, inquit, διδαχθεῖσαν. in Lege n. 23. Exercitationis beneficio Artem & ἐμφυσιωθῆναι, & καρποὺς ἐξενέγκαι testatur.*

Artis *circa uniuersalia occupatæ fundamentum est atq; basis: uti econtrà Ars Naturæ perfectio & complementum. Ex singularibus enim multis naturæ operibus extra intellectum hominis eodem modo se habere per Exercitationem deprehensis, Vniuersale colligitur ab hominis intellectu, quod Artis principium euadit. N. 51. ἡ φύσις καταρρέει (an καταρρέεται; demittitur, defluit, à καταρρέω, cui paronomasticôs respondeat id quod sequitur κέχυται. an κατορθοῦται, deducitur, uel καταρρίζωται, confirmatur à Sapientia) καὶ κέχυται τῇ σοφίῃ (miscetur ipsi Sapientiæ, eiusq; placita & axiomata assumit) ἐς τὸ εἰδέναι τὰ ἐπὶ τ. φ. π. (non nugacitatis causa, sed ut ipsius naturæ opera singularia ex uniuersalibus scientiæ præceptis rectius cognoscantur.) Ostendit exemplo hominum, qui cùm duo habeant κριτήρια, Rationẽ uniuersalium, & Sensum singularium indagatorem, Arti uniuersali Experientiam Naturæ singularis, & uicissim Experientiæ singulari Artem uniuersalem uel*

- Non cõiungunt, *seseq; ineptos & inutiles præbent, οἱ ἀμφοτέροισι λόγοισι: nimirum tum artifices qui experientia destituũtur, tum empirici, qui arte carent. N. 52. τὰ πρήγματα uocat res ipsas, quæ sub sensum cadunt: uti etiã in Præceptionibus. n. 11. Vide signum G.*
- Con- iungũt. *Et hæc coniunctio utilis est tum*
  - Per se, *ad artis eius, in qua uersantur, perfectionem & absolutionem. Artem horum & peritiam expeditã reddit tempus ipsum. Nam quo diutius in singularibus exercentur, eò certius methodi uniuersalis ueritatem cognoscunt. N. 64. Obseruanda uox εὐοδίη, Cui opponitur ἀνοδίη, de qua in Præceptionibus n. 15.*
  - Per accidens *etiam alijs artificibus, ut huius exemplo discant & ipsi rationi experientiam coniungere. N. 65. Vt enim Plato 12. de Legibus, Mens cum pulcerrimis sensibus coniuncta, & in unum redacta, salus singulorum & est & appellari debet.*

Quicunque *artifex solis præceptis instructus est, illi experientia singularium naturæ operum ignota est:* N. 53.

Cui *experientia naturæ ignota est, ille uia non naturali artem didicit.* N. 54.

Qui *uia non naturali artem didicit, ueritate exuitur.*

G. Resolutione deducit *artificũ experientia carentium ineptiam, in hũc modum:*

Porrò *ueritate exutus, improbitatem & ignominiam omnẽ induit.* N. 55. *Quòd autem ueritatis neglectus causa sit*

- Ignominiæ, *ostendit à contrario. Veritas enim (quando uniuersalis ars cum singulari experientia consentit, & ratio sensui adstipulatur) laudem parit & gloriam.* N. 56. *Ad artem enim concurrunt duo, ποίησις singularium exemplorum, & ῥῆσις uniuersalium præceptorum. Ergo τὸ τεχνικὸν*
  - Ποιηθὸν, *ab uniuersali ratione Artis, imitatione Naturæ parentis, profluxit, ita ut ῥῆσιν quoq; necessariò subesse oporteat τεχνικήν.* N. 57.
  - Ρηθὲν, *uniuersale præceptum, μὴ ποιηθὲν δὲ, quod ipso usu demonstrari in singularibus nequit, methodum ἄτεχνον subesse indicat, hoc est, artem futilẽ & mendacem & nugacem.* N. 58. *Causam subiungit. In artibus enim nõ opinari tantùm, & uniuersalium cognitionem habere oportet: sed multo magis agere, & in singularibus exerceri. Opinio sine actione & præceptorum ueritatem reddit suspectã, & uerò etiã inutilis euadit.* N. 59.
- Improbitatis, *ostendit tum in*
  - Genere. *Opinatio sola, nulla nitens experientia, cùm alijs in artibus, tũ præsertim in arte medica, & artifici ea utenti (τῷ κεχρημένῳ) criminosa, & eius opera indigenti (τῷ χρεωμένῳ. At in Νόμῳ n. 2. χρεώμενον facit medicum, qui artem exercet) perniciosa est. Itaq; absolutè mala & inutilis censeri debet.* N. 60. *Infrà n. 131. duobus uerbis effert, ἀμηχανίη, inquiẽs, & βλάβη ἐστίν: illa quo ad artificem, hæc quo ad ægrũ. Idem in Præceptionibus n. 14. & seq.*
  - Specie. *Opinatio enim damnosa est & inutilis. tũ quo ad artis*
    - Exercitationem *singularẽ. Similitudine ostẽdit.* N. 61.
      - Quemadmodum *aurum probum ab adulterino opera ignis secernitur.*
      - Ita *ars uera à sophistica per exercitationẽ dignoscitur. Sophistæ n. seipsos οὐ λόγοις πείσαντες, opinando potius, q̃ experiẽdo ueritatem consequi student. In Præceptionib. n. 3. uocat λογισμὸν πιθανὸν, & n. 13. πιθανὴν ἀναπλασιν λόγου. Com. de Vet. med. n. 49. medicorum errores exemplo gubernatorum declarat.*
    - Cognitionem *uniuersalẽ. Cognitio enim uniuersalis à singulari pendet. At quia singulariũ nullã habet sensu duce experientiam, nec uniuersalia ratione rectè cognita habebit. ἀπηρτημένη ἐς ὁμόσιν ὁμογενέσιν, Cognitio uniuersalis, experiẽtia carens, inutilis est ad intelligentiã cognatam, naturæ scilicet operũ singulariũ.* N. 62. *Probat. Inutilẽ cognitionẽ esse indicat ipse finis: quoniã scilicet ad opus accedẽs suo conatu frustratur. Synchysis in contextũ uidetur irrepsisse: ὡς δ' οὐδὲν ἡ γνῶσις, ἐδήλωσε τὸ πέρας.* N. 63. *Animaduertendũ aũt, duo hìc considerari, tũ Res, quæ cognoscũtur, singulares & uniuersales (quarũ hæ Mentis humanæ sunt, illæ Naturæ: utriusq; auctor Deus, propterea συγγενέες dici possunt) tũ Cognoscendi modũ, Sensu quidẽ singulares, Ratione uerò uniuersales. Effectus harũ ῥῆσις, siue Methodus uniuersalis, quæ τέχνην cõstituit: illarũ ποίησις, quæ Experientiã parit. Sub finẽ certè huius com. ὁμόσιν ἐκ τῶν πραγμάτων comparari experiundo asserit.*

Ergò *quicunq; artifex solis præceptis instructus est, experientia destitutus, loco ueritatis improbitatem, loco gloriæ ignominiam metet. Subintelligitur.*

H. De εὐσχημοσύνῃ medica agit Hipp. tum respectu sui

- Ort⁹, quoniā mutuatur illā à philosophia. Id ipsum igitur
  - Proponit. Oportet medicinam philosophiæ, & econtrà philosophiam medicinæ accommodare, & alteram in alterius agros quasdam ueluti colonias ducere. N. 66. Ratio. Meditus enim philosophus Deo similis euadit, & philosophia personam propè diuinam medicinæ circumponit. N. 67. Com. de Vet. med. n. 74. diætæ inuentum propter sui præstantiam in Deos auctores relatum fuisse perhibet. Plato lib. 1. & 9. de Legibus duplicem medicinam facit: alteram Empiricam; quæ etiam in seruos cadit, ἄνευ λόγου: alteram Philosophicam, μετὰ λόγου, quæ liberis tantùm hominibus & ueris Asclepiadis conuenit: cuius artificem ἐγγὺς τοῦ φιλοσοφεῖν εἶναι dicit, philosopho affinem atq; similem.
  - Declarat. Affines sunt inter se philosophia & medicina: ppterea εὐσχημοσύνην quoq; eandē habere uidētur, uel certè non multum differentem. N. 68. Probationem tali uidetur cōprehendisse syllogismo:
    - Quæcunque artes philosophia participant, illæ uidentur philosophiæ quædā particulares esse, & per consequens personam & ornatum philosophicum induunt.
    - At medica ars philosophia participat: cū quæcunque philosophiæ insunt, medicinæ uideantur inesse. N. 69. Enumeratiōne id ostendit. Medicinæ enim inseruit non modò physica & mathematica cognitio, Theoricæ philosophiæ propria, quæ Doctum præstat medicū: sed etiam ethica exercitatio, quæ philosophiæ Practicæ conuenit, & Bonum efficit medicum: eaq; bonitas ad εὐσχημοσύνην præsentem unicè confert. Requiritur ergo in Medico tum philosophica
      - Cognitio. Hoc uidetur uelle inquiens, ἄλλοις πολλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων καὶ ἀναγκαίων μαθησίων. N. 80. Philosophiæ munus est, etiam secundùm Platonem, animum purgare tum ab
        - Ignorātia. Hoc præstat Theorica philosophia, physica, mathematica, diuina.
        - Improbitate. Hoc præstat practica philosophia, ethica, politica, œconomica.
      - Actio, tum in
        - Turpitudine uitiorū fugienda, partim respectu
          - Sui ipsius. Fugit ergo in
            - Corporis uoluptatibus ἀκολασίαν. N. 84.
            - Diuitijs & honoribus tum
              - Præsentibus, ἀπληστίαν. N. 86.
              - Absentib. ἐπιθυμίαν. N. 87.
            - Conuersatiōe quotidiana, sophisticam
              - Garrulitatē, quā βαναυσίαν uidetur appellare. N. 85.
              - Impudentiā, ἀναιδείαν. N. 89.
          - Aliorum, Iniustitiam, quæ tum in alijs tum præsertim in Diuitiarum ablatione conspicitur. Fugit ergo ἀφαίρεσιν. N. 88.
        - Honestate uirtutis amplectenda. Vide signum I.
    - Ergò ars medica uidetur philosophia quædam particularis esse. N. 94. Conclusionē exemplo uno declarat. Medicina enim multa, quæ uulgò sunt ignota, uel etiam sapientibus dubia, cognitione singularium explicat & enucleat. Sic Physica multa Medicus certius & euidentius demonstrare potest, quàm ipsemet philosophus, propter singularem exercitationem circa corpus humanum. Proinde com. de Veteri medicina n. 129. inquit, Certitudinem rerum naturalium, non aliunde melius, quàm ex arte medica cognosci. Pari ratione etiam metaphysica dubia Medicus explanat. Exempli causa, dogma de Deorum prouidentia & cura circa res humanas, non minus obscurum & difficile, quàm controuersum, addncit Hippocrates, & in eo præ cæteris sincerè pieq; medicum philosophari ostendit, uerbis adeò obscuris, ut Delio natatore uideamur opus habere: periclitemur tamen. Vide signum K.
- Vsus in quotidiana artis exercitatione, secundùm quam & χειροτέχνης & χειρῶναξ ἀγαθὸς alibi appellatur, sub signo L.

I. Conuenit igitur medico

- **Prudentia tum in**
  - Loquendo. Γνωμολογίη. N.79. *Vt sententias ueluti oracula uideatur proferre. Propterea cõmendat infrà n.151.* βραχυλογίην.
  - Iudicando. Κρίσις N. 75. *Iudicium acre tum in suis tum in alienis actionibus & paßionibus dijudicandis.*
- **Fortitudo tum respectu**
  - Quorumuis *aliorum bonorum uel malorum, quibus confidere uel terreri poßumus.* ἡσυχίη, *Quies & Tranquillitas animi.* N.76. *Infrà n.152.* ἀταραξοποίησιν *commendat.*
  - Superstitionis. ἀδεισιδαιμονίη. N. 82. *Non timeat deorum iram, aut fortunæ instabilitatem, tanquam tyrannorum: certus de eo, quòd rectè & secundum artem agenti, Dij omnes & Fortuna ipsa amica est, uti com. de Arte n.26. docuit. Sic com. de Sacro morbo superstitiosam medicinam damnat: & de Insomnijs similiter.*
- **Temperantia.** καθαριότης. N.78. *Mundities, Puritas tum in uenereis & alimentis: tum etiam in corporis cultu & uestitu. Sic com. de Medico, n.5. uocem* καθαίρειν *ad uestitum & odores transfert.*
- **Liberalitas.** *Non inhiare pecuniæ tum in*
  - Genere. ἀφιλαργυρίη. N.70.
  - Specie, *in opere medico.* ἀπεμπόλησις. N. 81. Non pacisci cum ægro lucri causa. *Verùm ægri salutis causa pacisci licet, ut in Præceptionibus n.31. & seq.*
- **Magnanimitas** *in honoribus tum contemnendis tum honestè asserendis.* Δόξα. N. 74. *Talis est* ἀνανέμησις, *de qua n.150. Auctoritas erga ægros.*
- **Seueritas** *in reprehendendis & obiurgandis aliorum moribus.* Ἀπάντησις, Obuiam itio. N. 77. *Sic n. 155.* ἀντίλεξις πρὸς τὰ ἀπαντώμενα.
- **Veritatis** *studium. De seipso sic uti decet sentiat. Ergo &*
  - Excelso *sit animo præditus, omnia humana infra se posita putet, excellentia diuina se uerum Asclepiadam ostendat.* ὑπεροχὴ θεία. N.83.
  - Humilis *sit quo ad artis opera, ut nullius eum pudeat.* καταστολή, *Demißio. N.73. Sic n.124. explicare uidetur* καταστολὴν *circa frictiones, illitiones, deligationes, & similia, quæ uidentur opera seruilia esse.*
- **Popularitas.** *Ad quam pertinet turpitudinis fuga tum in*
  - Alijs. Ἐντροπὴ, *Auersatio.* N.71.
  - Seipso. Ἐρυθρίησις, *Erubescentia.* N.72.
- **Iustitia tũ respectu**
  - Personarum, *quid & quantum tribuere oporteat in*
    - Genere *quibusuis hominibus, cum quibus conuersatur.* N.90.
    - Specie *ijs, quibuscum intercedit neceßitudo*
      - Vrbana, *utputa Amicis.* N. 91. φιλίην *hîc intelligo ethicã. Nã physicæ amicitiæ cognitio, eorum scilicet quæ corpori sunt amica uel inimica (quorum fortasse respectu Eryxmachus medicus in Platonis Symposio Medicinãm definiuit esse* ἐπιστήμην τῶν τοῦ σώματος ἐρωτικῶν) *non tam Elegantiæ medicæ, quàm ipsius Medicinæ pars est.*
      - Domestica, V.G. *Liberis.* N.93.
  - Rerum: *quomodo affectum esse oporteat erga res alienas, utputa erga Opes.* N.93.

K. De Dijs igitur

- **Medici** piè & religiosè sentiunt, planéque persuasũ habent, Deos esse, & rerũ humanarũ curã habere. N.95. Cur ita sentiãt, argumenta habent duo: alterum petitũ à morborum
  - **Cognitione.** *Medicus .n. Deorũ potentiã in multis morbis & symptomatis insligẽdis animaduertit.* N.96. *Proinde Numen ipsum nec inane, nec otiosum esse reipsa deprehendit. Nã ut maxime per causas intermedias & ueluti instrumẽtales Dij morbos immittant, & propterea uideatur superfluũ, ad causas illas primas morborũ ortum & successum referre: attamen in naturæ operib. & accidentijs considerandis, Deũ naturæ principẽ & auctorẽ agnoscere, non modò non otiosum, sed & necessarium esse putat medicus.* N.98. *Nõ .n. quia naturales sunt causæ morborũ, Deorum nullam esse potentiã: sed quia Deorum est in morbis potentia, iccirco naturales causas, per quas agunt, considerari debere, & uerè & piè iudicat. Id quod auctor com. de Sacro morbo pluribus confirmat.*
  - **Curatione.** *Medicus enim in curãdis morbis Deorum potentiam agnoscit. Hoc uidetur uelle quando ait,* ἰητροὶ θεοῖσι παρακεχωρήκασιν, *Dijs locũ dant medici.* N.97. *Morborum id diuisione ostendit. Sunt enim (quemadmodum com. de Arte docuit) alij morbi quos medicus curandos*
    - **Suscipit.** Nu. 99. *In his ergo artem suã cũ felici successu exercet, & se morbos superare nõ nisi Deorũ ope profitetur.* Nu. 101. *Declarat: A' dijs enim sibi suppeditari agnoscit tum agendi*
      - **Methodũ.** τίς γὰρ ὁδὸς οὐ σοφίη, ὡδὶ. *hoc est, Methodum artis, rei ueritate stabilitam, non intellectus figmentum esse medicus arbitratur, sed Naturæ expressum simulacrum. Dij enim methodi exempla in singularibus Naturæ operibus ostenderunt, quorum diligenti obseruatione Intellectus humanus methodi uniuersalis præcepta constituit.* N.102. *An* οἶδε *legendum? Vide quæ in hanc sententiam lib.1. de Diæta n. 147. & seq. de* φύσει *&* νόμῳ *deorum atq; hominum ingeniosè dicuntur.*
      - **Instrumenta.** καὶ γὰρ αὐτέοισιν εἰκέουσιν. N.103. *Nã ipsismet Dijs auxiliãtibus, & remediorum uires promouentibus, uel saltem non impedientibus, morbos curabiles medicus curandos suscipit. At medicus sophista felicem euentum suæ arti, non Dijs adscribit: infelicem uerò euentum Dijs, non sibi: ut in* Παραγγελίαις *n.122. & 123.*
    - **Non suscipit,** *uel quia sunt ex sua natura incurabiles, uel quia curabiles sunt, at propter medici absentiam à sola natura curantur. Nam quod com. de Arte n. 32. & seq. asseruit, Multi sine medico sanati sunt, nulli tamen sine medicina. Vt enim medicum artificem non adhibuerint consultò, fortuitò tamen inciderunt in medicamenta salutaria. Vtrouis igitur modo explicari potest id quod ait,* πολλὰ δ' ἤδη ἐκκρατύνται αὐτοῖσι δι' ἑωυτέων. N.100. *In his aũt morbis, si curentur, fortunã deprehendere licet, h.e. Deorum benignã prouidentiam, qui fortuitò subministrarũt miseris ægris remedia. Si non curentur, Deorum itidem prouidentiam iustã, qui uel remedia, uel uires remediorum ægris denegarunt.*
- **Quiuis alij,** *tam plebeij homines (qui nil, nisi quod sensu deprehendunt esse putant) quàm philosophi (qui ea tantũ, quæ rationis suæ perspicacia assequuntur, credere uolũt) minus piè & religiosè sentiunt.* N.104. *Quando enim Medici causas eorum quæ circa corpus fiunt* (N.105.) *tum*
  - **Secũdas,** *afferũt, cupidè illas plebeij & sapiẽtes etiam amplectũtur, tũ quo ad medicinæ*
    - **Effecta.** *Operatur medicus circa corpus humanum, partim ea quæ præter naturam se habent*
      - **Euacuando,** μετασχηματίζων. N.107. *Videtur enim hic, ut com. de Arte uetere, n.146.* σχήματα *intelligere membrorum conformationẽ. Erit igitur* μετασχηματίζειν, *de membro in membrũ, è corpore extra corpus educere.*
      - **Alterando,** μεταποιῶν *immutando qualitates.* N.108.
    - **Instrumenta.** *Quando uidẽt medicos in morbis uti instrumẽtis uel*
      - **Omnibus,** *diæta scilicet, pharmacia & chirurgia,* ἃ διὰ πάντων αὐτῶν πεπόρευται. N.106.
      - **Aliquib⁹.** *Aut enim intercedit opera*
        - **Externa Medici,** *non naturæ. Chirurgia propriè,* τὰ μετὰ χειρουργίης ἰώμενα. N.109.
        - **Interna Naturæ,** *cui medicus subsidium fert, & ad agendum impellit. Itaque* τὰ βοηθεύμενα *uocat hoc loco.* N.110. *Sunt aũt duũ generũ. Quedã in corpus agentia ab illius natura*
          - **Superantur,** *ut sunt Alimenta,* τὰ διαιτώμενα. N.112.
          - **Non superantur,** *sed superant illam, Pharmaca dicuntur,* τὰ φαρμακευόμενα. N.111.
  - **Primas introducunt,** *& illis secundarum effecta attribuunt, plebeij quidẽ hoc ambitiosè ab illis fieri suspicãtur, auctoritatis ergò: philosophi uerò superstitioni idipsum tribuũt, quod tamẽ reuera basis est & fundamentum omnium medicorum operum.* N.113. ἡ ἄλλοισι τελέων, *scilicet* θεῶν. *Qua uoce etiam paulo antè n.95. usus est.*

L. De εὐσχημοσύνῃ ad medicum usum accommodata agit Hip. supposito eiusdem ortu. N. 114. Et quidem in

- **Genere**, requirit in Medico ornatum tum quo ad
  - **Ipsum**=met, quatenus cum ægris & adstantib. uersatur. Nimirum ut &
    - **Beneuolentiam** eorum, quibuscum uiuit, sibi comparet humanitate, popularitate, affabilitate. N. 115. Rationẽ addit. Acerbitas .n. & morositas & ægris et sanis odiosa est. N. 116. Aristot. εὐτραπελίαν propriè in ludicra cõuersatione ponit, ὡς εὐτροπίαν quandam, quòd omnium moribus quouis loco & tempore se norit accommodare: quam Latini Vrbanitatem, quòd urbanos maximè deceat, & fortaßis ἀπὸ τῶν κωμῶν Comitatem dixere, unde Comœdia quoque nomen traxit. In conuersatione uerò seria (qualis est quàm maximè inter medicum & ægrotos) uirtutem anonymon, amicitiæ similem, statuit, quam Latini, feliciores hac in parte Græcis, Popularitatem & Familiaritatem, à ciuili & domestico conuictu, appellarunt, in uniuersum uerò Humanitatem & Facilitatem. Eam hoc loco Hippoc. εὐτραπελίην uocat: in Παραγγελίαις uerò n. 104. εὐχαριστίην.
    - **Authoritatem** suã tueatur partim
      - **Virtutis**, ipso Pudore. Corpus ne denudet, sed ueste tegatur, præterquam ijs partibus, quæ opus faciunt. N. 117.
      - **Scientiæ** & peritiæ tum
        - **Colloquendo.** Cum idiotis non nisi necessaria loquatur. N. 118. Causam subiungit. Ne loquentia potius auctoritatem sibi quærere uelle uideatur, quàm opere ipso. N. 119. Præter id quòd familiaritas nimia contemtum parit. In Παραγγελίαις certè n. 109. ἀκρόασιν facere propter plebeios indignum esse ait medico, indignißimum uerò si poetarum auctoritatibus utatur. ἀδυναμίην γὰρ ἐμφαίνει φιλοπονίης, inquit, n. 112. Quod hic uidetur dicere, νομίζει γὰρ τὸ τὸ βίῳ εἶναι ἐς πρόσκλησιν θεραπείης. βίον necessitatem interpretor, uti etiam in Præceptionibus n. 11.
        - **Agendo.** Nihil agat uel
          - **Superfluè**, perfunctoriè, negligenter, περιέργως, cuius causam reddere nequeat. N. 120.
          - **Curiosè** nimis et studiosè, μετὰ φαντασίης: ne nimia intentio suspicionem adstantibus exhibeat animi diffidentis. N. 121.
  - **Instrumẽta**, quibus utitur. Et quidem
    - **Proponit** in genere τὸ
      - Ὅτι. Instrumentis εὐπορεῖν, abundare oportet. N. 122.
      - Διότι. Nisi enim εὐπορίη adsit medico, ἀπορίη accidet inter opus, hoc est, animi dubius erit quid agere debeat, omniq; successu frustrabitur. N. 123. Ea scilicet est contrariorum natura, ut alterum alteri succedat.
    - **Declarat** instrumẽtorum
      - Χρῆσιν. Medicamentorum usus, V. G. consistit in Frictionibus, Illitionibus, Perfusionibus, & similibus. N. 125. In quibus omnibus medicus εὐσχήμονα se præbebit tum ipsa
        - Καταστολῇ seu demißione, si non pudeat ipsum hæc, per se alioqui sordida & seruilia, iccircò tractare, quoniã medica sunt. N. 124. Sic etiã infrà n. 184. In παραγγελίαις n. 101. τρίψιν ἐπιπρατίδων, frictionem per sudaria, medico indignam Corn. interpretatur. At uidetur illic de uestitu medici Hippocrates loqui.
        - Εὐρυθμίῃ χειρῶν, manuum agilitate & promtitudine. N. 126.
      - Κτῆσιν. Vide signum M.
- **Specie.** Vide signum N.

M. Instrumentis medicum instructū esse oportet, eorumq; εὐπορίην habere, ne ad ægrum ingressus, in ἀπορίην incidat, incertus quid facere debeat. N. 142. Ευπο ρίης buius

- Species enarrat. περί ῥοδος ἰατρική, apparatus medicus duum generum ab Hip. constituitur. uti Com. de Flatib. n. 11. medica munera diuidit in φλαῦρα et ἀσκεία. Apparatuū alius
  - Manuum, διὰ χειρῶν, n. 132. h. e. Externus & mechanicus, manuū ministerio cōfectus. Et hic rursus uel
    - Copiosior, quem domi suæ in officina medicus instructiss. habere debet, ne si uno instrumentorū genere careat, is defectus & ἀμηχανίην medico, et ægro βλάβην pariat. N. 131. Quod suprà n. 60. alijs uerbis protulit, αἰτίην medico, ὄλεθρον ægro. Ex ijs quæ com. de Medico docuit, diuiditur in
      - Oblata, προσφερόμενα. Præparationis horū ratio habēda: siue considerentur
        - Per se. In promtu sint igitur Linamenta carpta, Splenia, Vincula, τὰ ἐκ κατασκευῆς (Et quæ annus suppeditat. An naturæ munera intelligit, Aquam, Lucem? uti com. de Medico) Medicamenta deniq; ipsa. N. 127.
        - Respectu morborum, quibus adhibētur, tum in
          - Specie, respectu partium affectarū. Sic com. de Medico n. 41. reliquarū partiū ulceribus Spōgias adhibet, Oculis Lintea. N. 128.
          - Genere, quando morbus per se cōsideratur. V. G. in genere ad pus remouendū Detersorijs opus est: ad continendum, Vinculis: ad irrigandum, Aqua. N. 129.
      - Organa. Cuiusmodi sunt, Machinæ, Ferramenta omnis generis. N. 130.
    - Frugalior, λιτοτέρη, simplicior, quo inter peregrinandum utetur, quando itineris longinquitas impedimenta multa circumferre prohibet. N. 132.
  - Mentis, διὰ μεθόδων, hoc est, Internus, methodo in certas classes digestus. Et hunc quidem comparatione prioris illius, qui διὰ χειρῶν fit, εὐχερεστέρην esse ait, expeditissimū, promtissimum, abundātissimum, operi medico accommodatissimū. N. 133. Rationem affert. Nam cùm fieri nequeat, ut propter miram singularium morborum & corporum uarietatem, medicus parata habeat semper conuenientia medicamēta: ratione tamen instructus & methodo, hunc defectum succedaneo & uicario aliquo supplere poterit. N. 134.
- Modum declarat. Etenim quo ad apparatum
  - Internum siue methodicum, Memoria tenere oportet medicamentorum tum simplicium uires, tum cōpositorum descriptiones, ut scilicet & modum præparandi, & effectum, quem in corpore præstant, optimè norit. N. 135. Methodus enim hæc pharmacorū & primas & medias & ultimas partes in opere medico sibi uendicat: hacq; instructus, ex tēpore & simplicia inuenire, & composita describere poterit. N. 136. Simili ratione Demosthenes Actionem primas, secundas, tertias partes officij oratorij complere asseruit.
  - Externum & mechanicū (quā προπαρασκευὴν uidetur hìc appellare n. 137. & n. 159. παρασκευὴν πρώτην, respectu scilicet methodi, quæ hāc sequi, dirigere & complere solet) præparationem certam requirunt medicamenta omnia: Exempli causa, tum ea quæ adhibentur
    - Exterius. Vt sunt μαλάγματα, quæ molliēdi uim habent. N. 137. Ex una specie reliquas etiam subintelligit.
    - Interius. V. G. ea quæ faciunt ad humorum
      - Præparationem & alterationem. Vtputa Potiones incidendi uim habentes, ex descriptionibus suis componendæ: quas ἀναγραφὰς hìc uidetur appellare, & tacitè innuere, non magis memoriæ, quàm aduersariæ schedæ in his fidendum, cùm errare facillimum sit. N. 138.
      - Euacuationem, in quibus omne erratū grauius esse solet, hæc &
        - Legenda sunt locis oportunis. N. 139. Ergo etiam tempore & modo conueniente. de quibus in epistola ad Crateuam quædam: si modò ea Hip. est.
        - Paranda rectè, tum respectu
          - Finis, propter quem adhibentur, ad euacuandum scilicet humorem peccantem. Ergo consideranda humoris euacuandi tum qualitas, bilis sit, an pituita: tum quantitas, multus sit an paucus. hanc μέγεθος, illam γένος uidetur appellare. N. 140. An potius morbi genus & magnitudinem intelligit?
          - Temporis, quando adhibentur. Quædam enim parantur ut conseruari poßint ad tempus aliquod, ἐς παλαίωσιν: quædam conseruari nequeunt, sed dum recentia tantùm sunt, in usum ueniunt. Atq; ut uires sæpe diuersæ sunt uetustorum & recentiū, ita quoque præparandi ratio uariat. N. 141.

N. Ευσχημοσύνην medicā operi accommodatam in specie persequitur, & mores conuenientes medico enarrat tum

- Antequā accedat ad ægrum. Medicus accessurus ad ægrū, præcognoscat prius Historicè ex adstantiū, qui symptomata obseruare sensu duce consueuerunt, sermonibus, quo morbi genere laboret æger. ut in Παραγγελίαις n. 22. Qua agnitione præsupposita, alia cognitio porrò requiritur, nimirum, ut eius curæ, quæ adhibenda est, cognoscat tum
  - Instrumenta oportuna, Quid sit agendū, & quomodo, per methodū generalē & particularē. N. 143. Rationē addit. Quidā enim morbi, utputa acuti, deliberationē longā non admittunt, sed præsens & expeditū postulant remedium. Vt, nisi prius norit medicus, quid agendū, citius morbus ægrum perimat, quàm medicus consiliū agēdi expediat. N. 144. Sic etiam in παραγγελίαις n. 37. Obseruandum aūt Συλλογισμὸν hîc uocari consultationē medicam: quam in Præceptionib. n. 81. κοινολογίην, et n. 129. ξύλλογον θεραπείης uocat. Βοήθειαν uerò infrà n. 158. & 167. ὑπεργίην appellat, in παραγγελίαις n. 132. χειροτριβίην.
  - Euētum, utrū morbus salubris sit futurus, an exitialis. illū namq; aggredi temerariū est atq; stultū (ut com. de Arte docuit) hunc uerò aggredi cōuenit, ut tamen scias, bonine moris sit an mali. Hæc præcognitio usu & experientia potißimum comparatur, eaq; per prædictionem adstantibus quoq; communicanda. N. 145. Ratio. Plurimum enim auctoritatis medico conciliat prædictio ista generalis: nec difficilis est cognitu ei, qui in methodo morborum experienter uersatus est. N. 146.
- Postea quā ad ægrum accesserit. Et quidem mores medici apud ægrum Hippocrates
  - Absolutè & sine ordine recenset. Videntur autem alij medico conuenire quo ad
    - Semetipsum, respectu
      - Ornatus et decori. Requiritur ergo quo ad
        - Sessionem
          - Καθέδρην, Vt ingressus ad ægrum sedeat. Quod grauitatis est. N. 147.
          - Προσεδρίην, Vt ægro aßideat, neq; uel fœtorem, uel sordes, uel contagium declinet. N. 153.
        - Sermonem, Βραχυλογίη, Ne garrulus sit & loquax. N. 151. Suprà n. 79. uidetur γνωμολογίην uocasse, & n. 118. uetat colloquium cum idiotis.
        - Vestitum, περιστολή, Vt corpus tegat. N. 149. Sic etiam suprà n. 117.
      - Officij sui. Sic igitur conuenit medico secundùm artē operanti tum respectu
        - Sui ipsius in agendo
          - Demißio, siue Humilitas, Καταστολή, ne pudeat illum etiam sordida & seruilia opera, dum sint medica, subire. N. 148.
          - Diligentia, ἐπιμελείη. N. 154.
          - Constantia tū quo ad
            - Opus ipsum, Ne quid trepidè agere uideatur. ἀταραξία ποιήσιος. N. 152.
            - Tumultus, qui ab ægro & adstantibus excitantur, Animi præsentia, σύστασιν πρὸς τοὺς ὄχλους. N. 156.
          - Prōptitudo manuū, ἑτοιμασίη πρὸς τὰς ὑπεργίας. N. 158. Suprà n. 126. εὐρυθμίην manuum commendauit. ὑπεργίην & hîc & paulo pòst n. 167. & 182. ipsam aggreßionem siue ἐγχείρησιν medicam uocat, oppositam medicæ methodo, ut singulare uniuersali. Sic suprà n. 143. συλλογισμὸν opposuit τῇ βοηθείῃ, consultationem auxilio. Pro instrumenti autem uarietate rursus ὑπεργίη ista in χειρουργίαν, διαίταν & φαρμακείαν subdiuidi potest, uti suprà n. 109. & sequenti.
        - Instrumentorum, per quæ operatur, σύνθεσιν siue παρασκευὴ ἡ πρώτη, de qua superius egimus. N. 159. Ratio uerbis obscuris & mutilis comprehensa. Nam ut maximè in reliquis omnibus, quæ ad promptitudimem requiruntur, inculpatum se præstet medicus: nisi tamen in promptu sint instrumenta agendi, irritus erit omnis conatus. N. 160.
    - Alios, quibuscum uersatur, tum in eo, quod fieri ab ijs
      - Debet, iubendo. Hæc uidetur appellari ἀνακοίνωσις. N. 150.
      - Non debet, reprehendendo, siue illud ad ægri curam
        - Pertineat. Sic ergo errores occurrentium obiurgabit. ἀντίληξις πρὸς τὰ ἀπαντώμενα. N. 155.
        - Non pertineat. Sic turbas & tumultus aßistentium, ut metum, gemitum, ploratum, cachinnum, discursionem, seuerè obiurgabit. ἐπίπληξις πρὸς τοὺς θορύβους. N. 157.
  - Accommodat operi medico. Vide signum O.

O. Ergo

O. Ergo quoad medicationis

- Administrationē, medicus illā rectè, & ut artis est, obibit tū per
  - Semetipsum, partim
    - Cognoscendo. Vide signum P.
    - Agēdo. Actio cognitionem sequitur. In hac studebit medicus quoad
      - Corpus siue Manuū operationē, Agilitati, ut expeditè agat quæcunq; agēda sunt, potissimū in opere chirurgico. ἀσφαλέως. N. 181. Adeoq; inter agendū pleraq; occultet ægrū instrumenta: aggreßionem ipsam prius absoluat, quàm æger putet inceptum. N. 182.
      - Animū, Trāquillitati, nō tā suæ (sic. n. suprà n. 152. ἀτραγῳδοποίητον cōmēdauit) quā ipsi⁹ ægri. ἡσύχως. N. 180. In Præceptionib. n. 25. uidetur hāc ἠρεμαίῳ ... uocare. Ex hoc loco uidetur Plato ea desumsisse, q̄ primo de Legib. medico liberali tribuit, τὸ ἐπισκοπεῖν obseruare, ἢ ἐξετάζειν, ab ægro & adstātib. inquirere, τὸ διδάσκειν et συμπείθειν, docere et persuadere, τὸ ἐπιτάττειν denique, imperare q̄d faciendū sit. Hoc. n. regiū est medici, cū ratione iubere. Tyrāni ecōtra, imperare tātū, cui est pro ratione uolūtas. Ergo medicus ea quæ ægrum
        - Oportet facere, hilari & sereno uultu præcipiat, iubeat, commonefaciat. N. 183.
        - Non oportet uel omnino uel parte aliqua
          - Facere, ab ijs auertat eius cupiditates. N. 184. Sic in Præceptionibus n. 92. iubet medicū hortari ægros bono esse animo, nec nimiū præcipitanter sanitatem desiderare. Auertet autem partim
            - Seuerè in primis obiurgādo eius pusillanimitatē, timiditatē, ingluuiem, & nisi pereat, mortem aut miseriam minitando. N. 185.
            - Blandè, uicißim consolando, erigendo, pollicendo etiam, modò pareat, fœlicem euentum. N. 186.
          - Scire, ea occultet, neq; uel in præsens, uel in futurū agenda aut patienda indicet, si talia sint, quæ fastidiū aut metū incutere poßint. N. 187. Causam reticentiæ subiungit. Ne æger propter prædictionem talem metu perculsus, ad alterutrum extremū declinet: ut uel repudiata omni medicina calamitosus uiuere, uel ob morbi mediciq; carnificinā uitam cum morte cōmutare malit. N. 188. In Præceptionibus certè n. 35. & 93. animi affectus in ægro studiosè prohibendos docet, quòd curæ plurimum officere poßint.
  - Alios. Ergo si quid rectè curatū uolet per alios, id
    - Committet discipulorum uni. N. 189. Explicat tum
      - Vsum. Vt propter discipuli præsentiā, diligentius præsentiumq; &
        - Æger mandatis medici pareat. N. 190. Videtur hæc παραγγελίην appellari.
        - Adstantes suo fungantur munere. Hæc uidetur πρόφασις esse. N. 191.
      - Officiū. Adhibeat, qui iam aliquousq; in arte progressus est. N. 192. partim ut quo ad
        - Actionem ipsam ea quæ ab adstantibus præstari
          - Non poßunt, discipulo committat. προσθεῖναί τι τῶν ἐς τὸ χρέος. N. 193.
          - Poßunt, sed ne id præstare uelint periculū est, discipulo securitatis causa credat. ἀσφαλέως προσενεγκεῖν. N. 194.
        - Cognitionē, discipulo diligēter & morbi mutationes & ægrorum errores obseruante, medicum nihil plane eorum quæ in sua contingunt absentia lateat. N. 195. Διάστημα intelligit uel absentiam medici ab ægro, uel interualla morbi, de quib. suprà n. 163.
    - Non committat alicui plebeio. N. 196. Caussam addit. Alioqui delicta plebeiorum in medici caput redundabunt. N. 197.
- Euentū, ea utetur prouidētia, ne eius quod præter spē euenerit culpa in medicū referatur. Cōsequetur id prædictione futurorū, nō apud ægrū (hoc. n. paulo antè n. 187. uetuit) sed apud astātes, nō quosuis (nāq; n. 118. cum plebeis non oportere multa cōferre monuit) sed eos tātum, quorum hæc scire interest: utputa apud cōiuges, parētes, amicos. N. 199. Videtur talis subesse ratiocinatio:
  - Medicæ curationis euidentia & certitudo medicum ab omni infamia liberat, & infelicem morbi euentum naturæ morbi imputat. πρὸς τὸ γνῶ τῆς νόσου ἔγοι. N. 198. Non deorū iræ, sed morbi malignitati, quā medicus præcognouit & prædixit, morbi euentus imputatur. Vti econtra qui in præcognoscendo & prædicendo delinquunt, infamiam subeunt uel ueneficij uel negligentiæ.
  - At prædictio curationē methodicā certā facit et euidētē. Πρόγνωσις prima est: hāc sequitur Πρόρρησις, utraq; medici propria. Επίγνωσις est adstantiū, qui cū per se nequeāt cognoscere quid sit futurū, à medico docētur & admonentur. Itaq; medicus Prometheus esto, adstans Epimetheus.
  - Ergo prædictio medicum ab infamia liberabit.

P. Osten-

- P. Osten dit ergo
  - Quomodo *cognitio haberi poßit. Præcipit igitur*
    - Frequenter *uisitandum ægrum.* ἐσόδῳ χρέο πυκνῶς. N.161.
    - Diligenter *obseruanda signa omnia.* Ἐπισκέπτεο ἐπιμελέστερον. N.162.
  - Quòd *cognosci debeant à Medico tum*
    - Morbi *mutatiões, ut ijs, quæ propter morbi mutationē peruersè poßēt administrari, in tēpore occurratur, in ipso etiā, si detur, tēporis articulo. N. 163. Ergo*
      - Cognosces *melius, si (quod modò præcepi) frequēter & diligenter uisites.* N.164.
      - Ages *expeditius, & succurres ægro melius. N. 165. Causam affert. Nā morbi materiales propter motum humorū inconstantes sunt, & propterea facilè tam à natura, quàm à casu & principio externo mutari possunt. N. 166. Et quidem*
        - Natura *mouente, dum medicus abest, & remedium non adest, non præuisus à medico humoris motus inter curandum, ægro nocebit. N.167. Nam ut maximè humor sit inconstans, attamen copiosius influens per id tempus, quo medicus abest, & sedem figens in mēbro principe, mortem inferre poterit. N.168.*
        - Arte *motum humoris singulis momentis obseruante, dum frequenter ægrum uisitat medicus, eum citra damnum & expectare & excipere conuenienter poterit.* τὸ γὰρ καθ' ἓν κατ' ἐπανάληψιν συνετώτερον ἢ ἐμπειρότερον. *Nam quod singulari obseruatione consequenter facta deprehenditur, tantò facilius in integrum resti tui potest, quo melius per experientiam fuerit cognitum.* N.169.
    - Aegrorum, uel
      - Errata *quæ cōmittūt in assumēdis ijs quæ à medico præscribūtur, seq; adeo ipsos & medicū quoq; decipiunt.* N. 170. *Nam errores isti circa diætam aut pharmaciam commißi*
        - Aegro *mortis afferunt periculum: ut quando ingrata & exosa pocula purgantium pharmacorū, aut quorumuis aliorum medicamentorum, uel non sumunt omnino, uel non totum sumunt.* N.171.
        - Medico *infamiam afferunt, cùm non in ægri peccatum, sed in medici imperitiā culpa conferatur à plebeijs.* N.172.
      - Incommoda, *quæ illis tū propter alias causas extrinsecas, tum præsertim propter locū in quo decūbunt euenire possunt. Ergo obseruabit medicus* τὰ περὶ ἀνακλίσεως, *h.e. ea quæ ægris damna contingunt ratione loci in quo decumbunt, ut ea uitare & fugere iubeat ægros.* N.173. *Nā & hæc admonitio ad* εὐσχημοσύνην *pertinere uidetur. Incommoda igitur habitationum alia sunt*
        - Communia, τὰ πρὸς τὴν ὥρην, *secundùm anni siue aeris ambientis constitutionem, quo ad uentos, calorēm, frigus, humiditatē, siccitatē. Nam qualiscunq; habitatiō fuerit, generales hasce impreßiones suscipit, quędā magis, quędā minus.* N. 174.
        - Propria *cuiq; loco,* τὰ πρὸς γένεα, *secundùm locorum differentias, hoc est, differentem situm.* N. 175. *Nam habitationes ratione sui situs aliæ lædūt ægrum quo ad sensum*
          - Visus, *cùm quædam sint loca in quib. ægri decumbunt*
            - Sublimia, *alta, lucida.* θώρυας *hîc uocat,* ἀπὸ τοῦ θορεῖν, *quasi* θορόντας. *An hi ijdem cum Thoris Latinorum?* N. 176. *Quæ ut melancholicis conueniunt, ita phreneticis inimica sunt.*
            - Humilia, *subterranea, tenebrosa.* N.177. *Hæc contrario modo se habent.*
          - Auditus, *propter strepitū, qui in uicinia exauditur, hominū, brutorū, aquarū, molarū, & similiū.* N.178. *In* παραγγελίαις *n.* 151. *hunc habet aphorismum,* Καταύδησις λυπέει, *Vociferatio affligit.*
          - Odoratus, *odoris ipsius tum fragrantia (utputa uini, si prope cellam uinariam decumbat: aut aromatum, si uicina sit seplasia) tum fœtore, ut si cloaca sit propinqua, aut coriaria officina.* N.179.

HIPPOCRATIS

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΙ

Præceptiones.

TEMPVS[1] est, in quo occasio est. Occasio uerò, in qua tempus exiguum. [2] Medela tempore, aliquando etiá occasione cótingit. [3] Oportet igitur eum, qui hæc norit, non magis ratiocinationi uerisimili inniti in medendo, quàm exercitationi cũ ratione. [4] Ratiocinatio enim memoria quædam est, componés ea quæ sensu sunt percepta. [5] Hic enim cùm primam perpessioné externá sustineat, ut deinde ueluti delegator species rerũ, quæ sensui subijciuntur, ad cogitationem trásmittat, ab imaginatione euidenter comprehenditur. [6] Illa uerò frequenter suscipiens ab imaginatione, quibus, quando, qualiter, eademq; obseruans, & in seipsam reponens, recordatur. [7] Collaudo quidem igitur etiá ratiocinationé, si quidem ex sensata obseruatione principiũ sumat, [8] & deductionem ex apparentibus methodicè faciat. [9] Si enim ex his, quę apertè fiũt atq; sunt, ratiocinatio principium sumpserit, [10] in cogitationis potestate inesse deprehendetur, ab ipsis sensibus singula mutuátis. [11] Proinde statuẽdum est, naturam à multis ac omnigenis rebus moueri ac doceri, necessitate quadá. [12] Cogitatio aũt à natura sumens, uelut dixi, posterius ad ueritatem perducit. [13] Si uerò nõ ex euidéti obseruatione, sed ex probabili tantùm rationis figmento procedat, [14] sæpe grauem & molestam inferet affectionem: [15] pręter id quòd tales inuium iter ingrediuntur. [16] Etsi tolerabile adhuc malũ uideretur, si mercedem tantùm auferrent hi, qui medicinę opera malè administrant. [17] Nunc uerò ægrotis, nulla sua culpa, quibus non sufficiés esse uidebatur uiolentia morbi, nisi medici quoque imperitia accederet, pernicié afferunt. [18] Et de his quidem hæc dicta satis sint: nimirũ quòd neque iis tantùm, quæ sola ratione cócluduntur, niti oporteat, neq; sola operis ostẽsione. [19] Fallax enim est & ad erroré procliuis affirmatio, quæ fit cum nugacitate. [20] Quapropter & uniuersa ea, quę fiunt, cognoscere oportet, & circa eadem singillatim uel maximè exerceri, si quis facilem ac inculpatum habitum, quem medicinã appellamus, sibi comparare uolet. [21] Valde enim magnam utilitatem afferet, tũ ægrotantibus, tum horum artificibus.

[22] Neque tamen interea uel ab idiotis cogno-

A

ΧΡΟΝΟΣ[1] ἐστὶν, ἐν ᾧ καιρὸς καὶ καιρὸς, ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολύς. [2] ἄκεσις χρόνῳ, ἔστι δὲ ἡνίκα καὶ καιρῷ. [3] δεῖ γε μὴν ταῦτα εἰδότα, μὴ λογισμῷ πρότερον πιθανῷ προσέχοντα ἰητρεύειν, ἀλλὰ τριβῇ μετὰ λόγου. [4] ὁ γὰρ λογισμὸς, μνήμη τίς ἐστι ξυνθετικὴ τῶν μετ᾽ αἰσθήσεως ληφθέντων. [5] ἐφαντασιώθη γὰρ ἐναργέως ἡ αἴσθησις προπαθὴς καὶ ἀναπομπὸς ἐοῦσα ἐς διάνοιαν τῶν ὑποκειμένων. [6] ἡ δὲ παραδεξαμένη πολλάκις, οἷς, ὅτι, καὶ ὁκοίως, ταῦτα τηρήσασα, καὶ ἐς ἑωυτὴν καταθεμένη,

B

ἐμνημόνευσε. [7] ξυγκατινέω μὲν οὖν καὶ τὸν λογισμὸν, ἤν περ ἐκ περιπτώσιος ποιῆται τὴν ἀρχὴν, [8] καὶ τὴν καταφορὴν ἐκ τῶν φαινομένων μεθοδεύῃ. [9] ἐκ γὰρ τῶν ἐναργέως ἐπιτελεομένων ἢν τὴν ἀρχὴν ποιήσηται ὁ λογισμὸς, [10] ἐν διανοίης δυνάμει ὑπάρχων εὑρίσκεται, παραδεχομένης αὐτῆς ἕκαστα παρ᾽ ἄλλων. [11] ὑπολητπέον οὖν, τὴν φύσιν ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ παντοίων πρηγμάτων κινηθῆναί τε καὶ διδαχθῆναι, βίης ὑπεούσης. [12] ἡ δὲ διάνοια παρ᾽ αὐτῆς λαβοῦσα, ὡς προεῖπον, ὕστερον ἐς ἀλήθειαν ἤγαγεν. [13] εἰ δὲ μὴ ἐξ [a] ἐναργέος ἐφόδου, ἐκ

C

δὲ πιθανῆς ἀναπλάσιος λόγου, [14] πολλάκις βαρείην καὶ ἀνιηρὴν ἐπήνεγκε διάθεσιν. [15] οὗτοι δὲ ἀνοδίην χειρίζουσι. [16] τί γὰρ ἂν ἦν κακὸν, ἢν τὰ ἐπιχείρια ἐκομίζοντο, οἱ τὰ τῆς ἰητρικῆς ἔργα κακῶς δημιουργέοντες; [17] νῦν δὲ τοῖσιν ἀναιτίοισιν ἐοῦσι τῶν καμνόντων, ὁκόσοισιν οὐχ ἱκανὴ ἐφαίνετο ἐοῦσα τοῦ νοσέειν βίη, εἰ μὴ ξυνέλθοι τῇ τοῦ ἰητροῦ ἀπειρίῃ. [18] περὶ μὲν οὖν τουτέων ἅλις ἔστω διειλεγμένα, τῶν δ᾽ ὡς λόγου μόνου ξυμπεραινομένων μὴ ἔχη ἐπαύρεσθαι, τῶν δὲ ὡς ἔργου ἐνδείξιος. [19] σφαλερὴ γὰρ καὶ εὐπταιστος ἡ μετ᾽ ἀδολεσχίης ἰσχύρησις. [20] διὸ καὶ

D

καθόλου δεῖ ἔχεσθαι τῶν γινομένων, καὶ περὶ ταῦτα μὴ ἐλαχίστως γίγνεσθαι, ἢν μέλλῃ ἕξειν ῥηϊδίην καὶ ἀναμάρτητον ἕξιν, ἣν δὴ ἰητρικὴν προσαγορεύομεν. [21] κάρτα γὰρ μεγάλην ὠφελίην περιποιήσει τοῖσί γε νοσέουσι, καὶ τοῖσι τουτέων δημιουργοῖσιν.

[22] μὴ ὀκνέειν δὲ καὶ παρὰ ἰδιωτέων ἱστορέειν,

[a] ἀργέος

ρέειν, ἤν τι δοκέῃ ξυμφέρον, ἐς καιρὸν θεραπείης. [23] οὕτω γὰρ δοκέω τὴν ξύμπασαν τέχνην ἀναδειχθῆναι, διὰ τὸ ἐξ ἑκάστου τοῦ τέλους τηρηθῆναι, καὶ ἐς [a] ταῦτα ξυναλισθῆναι. [24] προσέχειν οὖν δεῖ περιπλώσει τῇ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, [25] καὶ μετ' ὠφελείης καὶ ἠρεμαιότητος μᾶλλον, [26] ἢ ἐπαγγελίης καὶ ἀπολογίης τῆς μεταπρήξιος.

[27] χρήσιμος δὲ καὶ ποικίλος τῶν προσφερομένων τῷ νοσέοντι καὶ ὁ προορισμός. [28] ὅτι μόνον τι προσενεχθὲν ὠφελήσει, οὐ γὰρ ἰσχυρήσιος δεῖ. [29] πάντα γὰρ τὰ πάθη διὰ πολλὰς περιστάσιας καὶ μεταβολὰς μονῇ τινὶ προσκαθίζει.

[30] παραινέσιος δ' αὖ καὶ τοῦτο ἐπιδεηθείη τῆς θεωρίης. [31] εἰ γὰρ ἄρξαιο [b] περὶ μισθαρίων ([32] ξυμβάλλει γάρ τι καὶ τῷ ξύμπαντι) [31] τῷ μὲν ἀλγέοντι τοιαύτην διανόησιν ἐμποιήσεις, τὴν ὅτι οὐκ ἀπολιπὼν αὐτὸν πορεύσῃ. [33] μὴ ξυνθέμενος δὲ, καὶ ὅτι ἀμελήσεις, καὶ οὐχ ὑποθήσεις τινὰ τῷ παρεόντι. [34] ἐπιμελεῖσθαι δεῖ οὖν περὶ στάσιος μισθοῦ. [35] ἄχρηστον γὰρ ἡγεύμεθα ἐνθύμησιν ὀχλεομένου τὴν τοιαύτην. [36] πολὺ δὲ μᾶλλον, [c] ἐν ὀξεῖ νοσήματι. [37] νόσου γὰρ ταχύτης καιρὸν μὴ διδοῦσα ἐς ἀναστροφὴν, οὐκ ἐποτρύνει τὸν καλῶς ἰητρεύοντα ζητεῖν τὸ λυσιτελὲς, ἔχεσθαι δὲ δόξης μᾶλλον. [38] κρέσσον οὖν σωζομένοισιν ὀνειδίζειν, ἢ ὀλεθρίως ἔχοντας προμύσσειν. [39] καίτοι ἔνιοι νοσέοντες ἀξιοῦσι, τὸ ξενοπρεπὲς καὶ τὸ εὔδηλον προκρίνοντες. [40] ἄξιοι μὲν ἀμελίης, οὐ μέντοι γε κολάσιος προκρίνοντες. [41] διὸ τουτέοισιν ἀντιτάξῃ εἰκότως †μεταβολῆς ἐπὶ σάλου προβαινομένοισι. [42] τίς γὰρ ὦ πρὸς Διὸς ἠδελφισμένος ἰητρὸς, ἰητρεύει πίστει ἢ ἀπειραμνίη. [43] ὡς ἐν ἀρχῇ ἀνακρινέοντας πᾶν πάθος, δεῖ ὑποθέσθαι τινὰ ξυμφέροντα ἐς θεραπείην, ἀποθεραπεῦσαί τε τὸν νοσέοντα, καὶ μὴ παριδεῖν. [44] τῆς δ' ἐπικαρπίης, μὴ αὔξει τῆς ἐπισκιαζούσης πρὸς μάθησιν ἐπιθυμίης. [45] παρακελεύομαι δὲ, μὴ λίην ἀπανθρωπίην ἐσάγειν, ἀλλ' ἀποβλέπειν ἐς τὴν περιουσίην καὶ οὐσίην, [46] ὁτὲ δὲ προῖκα, [47] ἀναφέρων μνήμην εὐχαριστίης προτέρην, [48] ἢ παρεοῦσαν εὐδοκιμίην. [49] ἢν δὲ καιρὸς εἴη χορηγίης, ξένῳ τε ἐόντι καὶ ἀπορέοντι, μάλιστα ἐπαρκέειν τοῖσι τοιουτέοισιν. [50] ἢν γὰρ παρῇ φιλανθρωπίη, πάρεστι καὶ φιλοτεχνίη. [51] ἔνιοι γὰρ νοσέοντες, ᾐσθημένοι τὸ περὶ ἑωυτοὺς πάθος μὴ ἐὸν ἐν ἀσφαλείῃ, καὶ τῇ τοῦ ἰητροῦ ἐπιεικείῃ εὐδοκιμέουσι μεταλλάσσοντες ἐς ὑγιείην.

[52] εὖ δ' ἔχει νοσεόντων μὲν ἐπιστατέειν, ἕνεκεν ὑγιείης· [53] ὑγιαινόντων δὲ φροντίζειν, ἕνεκεν ἀνοσίης· [54] φροντίζειν καὶ [d] ὑγιαινόντων, ἕνεκεν εὐσχημοσύνης.

[55] οἱ

[a] ταυτὸ
[b] περὶ
[c] ἢν
[d] ἑωυτέων. ὑγιαζόντων

gnoscere cũcteris, si quid cõferre uisum fuerit ad curationis oportunitatẽ.[23] Sic enim arbitror uniuersam artem cõmonstratã fuisse, eò quòd in unoquoq; singulari perfecta obseruatio facta ad uniuersalẽ reuocata fuerit rationẽ.[24] Attendere igitur oportet obseruationi, quæ plerũq; se offert,[25] & ei potius quę cum utilitate ac mãsuetudine fit,[26] quàm cũ pollicitatione aut excusatiõe sinistri euẽtus.

[27] Vtile est autem & eorum, quæ ægroto offerenda sunt, uarietatẽ prædefinire.[28] Non enim asseuerare oportet, quòd unum aliquid solũ exhibitũ proderit:[29] cùm omnes affectiões, propter multas casuũ circũstantias ac mutationes, mora quadã diutiore inhæreãt.

[30] Iam uerò & sequens consideratio digna est de qua admoneare. [31] Si à mercede paciscenda inceperis ([32] quod ipsum uniuerso negocio cõducere poterit)[31] ægroto cogitationem iniicies quòd ipsum non sis deserturus. [33] Si non paciscaris, quòd ipsum & neglecturus sis, & quæ in rẽ præsentẽ necessaria sunt non indicaturus.[34] Curare igitur oportet de constituenda mercede. [35] Noxiam enim putamus esse hanc ægroti cogitationem, tum alias,[36] tũ præsertim in morbo acuto.[37] Morbi enim celeritas tẽpus non permittens conuersioni, non iubet bonum medicum quęrere suam utilitatẽ, sed potiorem existimationis suæ rationem habere.[38] Itaq; melius est à morbo liberatis exprobrare, quàm lethaliter affectos emungere.[39] Iam uerò ægroti quidã medicorũ operam requirunt, hospitij ius & facilem mali depulsionẽ causantes:[40] digni iccirco qui negligantur, non tamen qui affligantur. [41] Proinde his in mari inconstantiæ fluctuantibus, sicuti decet, occurre.[42] Quicunque enim uerus est medicus, is per Iouem fide magis quàm rigore in medendo utetur.[43] Quare in principio totam affectionem indagare oportet, & quædam suggerere oportuna ad curationem ęgroq; ad finem usq; adesse, & non negligere.[44] Porrò mercedem ne exigito, absq; præparante ad disciplinã cupiditate.[45] Hortor quinetiam ne nimia seueritate utaris, sed & ad abundantiam & substãtiam ægri respicias.[46] Quandoq; uerò etiam gratis cures,[47] uel ob gratitudinis memoriã,[48] uel ob pręsentẽ existimationem.[49] Quòd si occasio exercendæ liberalitatis ferendæue opis se obtulerit, uel peregrino, uel egeno, hisce talibus maximè opituleris.[50] Si enim affuerit erga homines amor, aderit etiã amor erga artẽ.[51] Vsq; adeo ut ægrorũ aliqui, licet sentiant morbũ suum lethalem esse, tamen propter medici probitatẽ ac humanitatẽ, sibi persuadeãt,[51] se sanitati restitui posse.

[52] Conuenit aũt ægrorum quidem curã haberi causa sanitatis:[53] at sanorum, uti ne ęgrotent:[54] quinetiam causa elegantiæ.

[55] Cæ

55 Cæterum qui in profundo ignorátiæ artis uersantur, prædicta minime percipiunt. 56 Nam quum minime sint medicorū nomine digni, 57 artis dedecora, 58 ex imo ad summū repentè euecti, 59 fortunæ mancipia, 60 à diuitibus quibusdā ægrotis incremētum acquirūt. 61 Vtriq; igitur propter successum gloriātes, 62 & in deterius dilabentes, 63 deliciātur, 64 artem, cuius rationē dare nec uolunt nec possunt, negligentes: 65 ob quā tamen bonus medicus excellit, & collega artis appellatur.

66 Medelas enim inculpatas 67 facilè perficiens, 68 in nullo horū peccarit, ne in summa quidem facultatis inopia. 69 Non enim fraudulētus est ut improbi. 70 Qui quidem ad curationem accedunt, 71 affectionem magni nominis captantes; 72 uitantes aliorum medicorum superinductionem, 73 laudantes suam curā cū insectatione alienæ in medendo imperitiæ. 74 Vicissim ægri morbo pressi natāt in utraq; improbitate, 75 tum quòd accuratā artis curam non amplectūtur ad finem usq;. (76 remissio enim morbi magnū interdum ægroto solatium præbet: 77 ut licet sanitatē affectent, eorundem tamen remediorū usum semper admittere nolint, medicū suæ cupiditati in medicamentis uariandis obsecundare gestiētes) 78 tum quòd opulentia carētes, ob morū improbitatem orant primò medicum, mox uerò ingrati euadunt: 79 ut quàm maxime opulentia sua medicos sibi cōciliare queant, & sani esse cupiant, circa mercedē tamen difficiles sese præbent, quæstus ex fœnore aut agricultura cessantis prætextu, cùm tamē interea fructum inde percipere supersedeant. 80 Sed de huiusmodi submonitione hæc sufficiant. Remissio enim & intensio ægrotātis, medicā administrationē moderant.

81 Nec uerò indecorè se ille geret medicus, qui in rei præsentis angustia circa ægrum aliquē, imperitia præsertim tenebras offundente, alios quoq; accersiri iusserit, quo ex cōmuni consideratione res circa ægrum inquirantur ac cognoscantur, & illi cooperatores fiāt ad auxilij ferendi facultatem. 82 Nam in afflictionis inuasione, augescente affectione, ob cōsilij inopiā, plurima ad rem præsentē opportuna effugiunt. 83 In eiusmodi igitur occasione animo sibi cōstet. 84 Nunquā enim ego id exterminio dignum duxero, quod artis esse iudicatur. 85 Neq; tamen de hoc ipso contentiose disputandū, 86 ne derisui sese exponant. 87 Hoc enim iureiurando affirmare possum, uerum medicum ratiocinādo nihil unquam ex inuidia uel maleuolētia prolaturum: 88 alioqui impotēs uidebitur. 89 Nam qui forensem quæstū sectantur, his ferè moribus præditi esse solent. 90 Neq; uerò malè hoc institutū est: 91 cùm omni copiæ, inopia insit.

92 Cæterum præter iā dicta omnia magnū argu-

55 οἱ μὲν οὖν ἐόντες ἐν βυθῷ ἀπειρίης, τῶν προλελεγμένων οὐκ ἂν αἰσθάνοιντο. 56 καὶ γὰρ οὗτοι ἀνίητροι ἐόντες, 57 ἔλεγχοι, 58 ἐκ πεδὸς ὑψούμενοι, 59 τύχης γε μὴν δεόμενοι, 60 ἐπί τινων εὐπόρων [a] καὶ ἐνῶν ἔνδοσιν ἀναλαμβάνοντες. 61 ἑκάτεροι ἐπὶ τεύχεσιν εὐδοκιμέοντες, 62 καὶ διαπίπτοντες ἐπὶ τὸ χεῖρον, 63 καταγλαϊδροῦσι, 64 καταμεμεληκότες τὰ τῆς τέχνης ἀνυπεύθυνα, 65 ἐφ' οἷς ἂν ἰητρὸς ἀγαθὸς ἀκμάζοι ὁμότεχνος καλεόμενος.

[a] ξεν. ἀντὶ δὲ θενίωρε

66 ὁ δὲ τὰς ἀκέσιας ἀναμαρτήτους 67 ῥηϊδίως ἐπιτελέων, 68 οὐδὲν τουτέων παραβαίη οὐ παντὶ σπάνει τῆς δυνάμιος. 69 οὐ γὰρ ἄπιστός ἐστιν ὡς ἐν ἀδικίῃ. 70 πρὸς γὰρ θεραπείην 71 [b] ὕβρι γίνονται, σκοπέοντες διάθεσιν φθεγγώδεα, 72 φυλασσόμενοι ἑτέρων ἰητρῶν ἐπεισαγωγήν, 73 αἰνοῦντες ἐν μισοπονηρίῃ βοηθήσιος. 74 οἵ τε νοσέοντες αἰνιώμενοι, νήχονται ἐπὶ ἑκατέρῃ μοχθηρίῃ, 75 μὴ ἐγκεχειρηκότες ἑωυτοὺς ἕως τέλους τῇ ἐν τῇ τέχνῃ τελείῃ θεραπείῃ. (76 ἄνεσις γὰρ νούσου τινὸς κάμνοντι παρέχει μεγάλην ἀλεωρήν. 77 διὸ δεόμενοι τὴν ὑγιεινὴν διάθεσιν, οὐκ ἐθέλουσι τὴν αὐτὴν χρῆσιν αἰεὶ προσδέχεσθαι, ὁμοιοῦντες ἰητροῦ ποικιλίῃ.) 78 πολυτελέης γὰρ ἀπορέουσιν οἱ νοσέοντες, κακοτροπίῃ προσκυνεῦντες καὶ ἀχαριστέοντες. 79 ξυντυχεῖν δυναμοὶ δὲ ἐόντες εὐπορέειν, διαντλίζονται περὶ μισθαρίων, ἀτρεκέως ἐθέλοντες ὑγιέες εἶναι, ἕνεκεν ἐργασίης τόκων, ἢ γεωργίης, ἀφροντιστέοντες περὶ αὐτέων λαμβάνειν. 80 [c] περὶ παρασημασίης τοιαύτης ἅλις ἔσω. ἄνεσις γὰρ καὶ ἐπίτασις νοσέοντος, ἐπινέμησιν ἰητρικὴν κέκτηνται.

[b] ἐ
[c] περὶ συμ-

81 οὐκ ἀσχήμων δὴ, οὐδ᾽ ἤν τις ἰητρὸς στενοχωρέων τῷ παρεόντι ἐπί τινι νοσέοντι, καὶ ἐπισκοτιζόμενος τῇ ἀπειρίῃ, κελεύῃ καὶ ἑτέρους ἐσάγειν, ἕνεκα τοῦ ἐκ κοινολογίης ἱστορῆσαι τὰ περὶ τὸν νοσέοντα, καὶ συνεργοὺς γενέσθαι ἐς εὐπορίην βοηθήσιος. 82 ἐν γὰρ κακοπαθίης παρεδρίῃ, ἐπιτείνοντος τοῦ πάθεος, δι' ἀπορίην τὰ πλεῖστα ἐκκλίνουσι τῷ παρεόντι. 83 θαρρητέον οὖν ἐν καιρῷ τοιούτῳ. 84 οὐδέποτε γὰρ ἐγὼ τὸ τοιοῦτο ὁρίσωμαι, ὅ τι [d] ἡ τέχνη κέκριται. 85 περὶ τούτου μηδέποτε φιλονεικέειν, 86 προσκυρέοντας ἑωυτοῖσι κατασιλλαίνειν. 87 ὁ γὰρ ἂν μεθ' ὅρκου ἐρέω, οὐδέποτε ἰητροῦ λογισμὸς φθονήσειεν ἂν ἑτέρῳ. 88 ἀκιδνὸς γὰρ ἂν φανείη. 89 ἀλλὰ μᾶλλον οἱ ἀγχιστεύοντες ἀγοραίης ἐργασίης, πρήσσουσι ταῦτα εὐμαρέως. 90 καίτοι γε οὐδὲ ψευδέως κατανενόηται. 91 πάσῃ γὰρ εὐπορίῃ ἀπορίη ἔνεστι.

[d] τῇ

92 μετὰ τουτέων δὲ πάντων, μέγα ἂν τεκ-

μήϊον φανέῃ σὺν τῇ οὐσίῃ τῆς τέχνης, εἴ τις καλῶς ἰητρεύων, προσαγορεύσιος τοιαύτης μὴ ἀποστρέφῃ, κελεύων τοῖσι νοσέουσι, μηδὲν ὀχλεῖσθαι κατὰ διάνοιαν, ἐν τῷ σπεύδειν ἀφικέσθαι ἐς καιρὸν σωτηρίης. [93] ἡγεύμεθα γὰρ ἀχρηστίην, [94] καὶ προστασσόμενός γε οὐ διαμαρτήσει. [95] αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ νοσέοντες διὰ τὴν ἀλγεινὴν διάθεσιν ἀπαυδέοντες, ἑωυτούς τε μεταλλάσσουσι τῆς ζωῆς. [96] ὁ δὲ ἐγκεχειρισμένος τὸν νοσέοντα, ἐὰν ἀποδείξῃ τὰ τῆς τέχνης ἐξευρήματα, σώζων οὐκ [a] ἀλλοίην φύσιν, ἀποίσει τὴν παρεοῦσαν ἐπικαρπίην, ἢ τὴν παραυτίκα ἀπιστίην. [97] ἡ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου εὐεξίη, φύσις τίς ἐστι φύσει περιπεποιημένη, κίνησιν οὐκ ἀλλοτρίην, ἀλλὰ λίην τι εὐαρμοστεῦσα, πνεύματί τε, καὶ θερμασίῃ, καὶ χυμῶν κατεργασίῃ, πάντῃ τε καὶ πάσῃ διαίτῃ, καὶ τοῖσι ξύμπασι δεδημιουργημένη. [98] ἢν μή τις ἐκ γενετῆς ἢ ἀπ' ἀρχῆς ἔλλειμμα ᾖ. [99] ἢν δὲ αὖ γίνηταί τι, ἐξιτήλου ἐόντος, πειρᾶσθαι ἐξομοιοῦν τῇ ὑποκειμένῃ. [100] παρὰ γὰρ φύσιν τὸ μινύθημα, καὶ διὰ χρόνου.

[a] ἀλλοιῶν

[101] φευκτέη δὲ καὶ τέρψις ἐπικρατίδων, διὰ προσκύρησιν ἀκέσιος. [102] ὀδμή τε περίεργος. [103] διὰ γὰρ ἱκανὴν ἀξυνεσίην, διαβολὴν κέκτησαι· διὰ δὲ τὴν ὀλίγην, εὐσχημοσύνην. [104] ἐν γὰρ μέρει, πόνος ὀλίγος· ἐν [b] πάσῃ, ἱκανός.

[b] πᾶσι

[105] εὐχαριστίην δὲ οὐ περιαιρέω· ἀξίη γὰρ ἰητρικῆς προστασίης.

[106] προσθέσιος δὲ δι' ὀργάνων, [107] καὶ σημαντικῶν ἐπιδείξιος, [108] καὶ τῶν τοιουτοτρόπων, μνήμην παρεῖναι.

[109] ἢν δὲ καὶ εἵνεκα ὁμίλου θέλῃς ἀκρόασιν ποιήσασθαι, [110] οὐκ ἀκλεῶς ἐπιθυμέεις· [111] μὴ μέντοι γε μετὰ μαρτυρίης ποιητικῆς. [112] ἀδυναμίην γὰρ ἐμφαίνει φιλοπονίης. [113] ἀπαρνέομαι γὰρ ἐς χρῆσιν, ἐπιρρίην φιλοπονίην μετὰ πόνου ἱστορευμένην, διὸ ἐν ἑωυτῇ μούνῃ αἵρεσιν ἐοῦσαν χαρίεσσαν. [114] προσποιήσῃ γὰρ κηφῆνος μετὰ παραπομπῆς ἐπιμοχθίην.

[115] εὐκτέη δὲ καὶ διάθεσις, ἐκτὸς ἐοῦσα ὀψιμαθίης. [116] παρεόντων μὲν, οὐδὲν ἐπιτελέει· [117] ἀπεόντων δὲ, μνήμη ἀνεκτή.

[118] γίνεται τοίνυν πάμμαχος ἀτυχίη, [119] μετὰ [c] λοιμέης νεαρῆς, [120] ἀφροντιστεῦσα εὐπρεπίης, [121] ὁρισμοῖς τε, [122] καὶ ἐπαγγελίῃ, [123] ὅρκοις τὲ παμμεγέθεσι, θεῶν εἵνεκεν, [124] ἰητροῦ προστατέοντος νούσου, [125] ἀναγνώσιος ξυνεχέης, [126] κατηχήσιός τε ἰδιωτέων φιλαλυστέων, [127] λόγους ἐκ μεταφορῆς διαζηλευομένων, [128] καὶ πρὶν ἢ νούσῳ καταπορέω ξυνηθροισμένων.

[c] λοιμίης

[129] τῶν

argumentum solidæ artis fuerit, si quis rectè medicãs, ægros hortari nõ desinat, ne nimiũ angantur animo, dũ ad salutis tempus peruenire festinant. [93] Hanc enim cogitationẽ noxiã esse putamus: [94] & hoc uetans nõ errabit. [95] Nam cùm ægroti propter tristẽ affectionẽ desperãtes, seipsos uita interdũ priuẽnt: [96] si is qui ægrũ sibi cõmissum habet, artis inuenta demõstrauerit, sui scilicet muneris esse, cõseruare, non aũt immutare naturam, præsentem potius confidẽtiæ fructũ, quàm diffidentiæ damnũ ab ægro reportabit. [97] Hominis enim bonus habitus natura quædam est, naturæ circũposita, motu non alieno, sed ualde consentiens quo ad spiritũ, & calorem, & humorũ cõcoctionem, undiquaq; & uniuersim tũ uictus ratione, cum reliquis omnibus cõposita ac constructa: [98] nisi cuipiam ex natiuitate, aut ab initio defectus aliquis obtigerit. [99] Quem tamen ipsum, siquidẽ exilis sit, subiectæ naturæ assimilare conandũ erit. [100] Preter naturam enim est id quod imminutũ est, & tempore indiget.

[101] Iam uerò & sudariorũ usus fugiendus, ne auctoritati medici aliquid detrahat: [102] itẽq; odor affectatus. [103] Vt enim propter multã peregrinitatẽ in calumniã incides: sic ex modica elegantiã tibi cõparabis. [104] Non secus atq; in parte aliqua dolor existẽs, modicus est: in toto, multus.

[105] Gratiam aũt, qua hominibus cõplaceas, non tollo: digna enim est medici persona.

[106] Administrationis itẽ instrumentorum, [107] & indicationis eorũ quæ significant, [108] & eiusmodi rerum, memoriam adesse oportet.

[109] Quòd si adstantiũ causa uelis acroasim facere, [110] ut rem parum laudatã instituis, sic cauere debes, [111] ne id cũ testimonio ac ostentatione poetica fiat. [112] Impotentiã enim studiosè suscepti laboris ostẽdit. [113] Ab usu namque artis eius, quæ per se sola gratiosam habet electionẽ, reijcio industriam quãuis aliã, multo præsertim labore constantẽ. [114] Imitaberis enim fuci inanẽ laborẽ cũ ostẽtatione.

[115] Optanda est & eiusmodi dispositio, uti ne quis iam grandis natu ad discendũ accessisse uideatur. [116] Quam ipsam ut præsentium sola inspectio non efficit, [117] sic absentium recordatio non parum promouet.

[118] Incidit ecõtra æger in calamitatẽ omnigenam, quandocunq; medicus [119] pestilentia iuuenilis temeritatis correptus, [120] decori negligẽs, tum [121] in definiendo, [122] & pollicẽdo, [123] tũ in iureiurando interponendo, respectu deorũ [124] morbo præest. [125] negligens insuper assiduã inspectionem: [126] ignarus prætereà, quomodo idiotæ tumultuãtes sint instruendi, [127] si quando translatos sermones efflagitant, [128] &, priusquam morbum rectè cognoscat, ad audiendum congregantur.

[129] Quo

[129] Quorum ipsorum ut quàm maximè collega essem, non tamen de curandi ratione cũ illis consultarem, sed confidẽter eos auxiliũ ferre iuberẽ. [130] Cognitionis enim elegantis sciẽtia apud hosce dispersa reperitur. [131] Atq; ut necessariò sint indocti, posteaquã præceptorũ cognitione destituuntur: assero tamen exercitationẽ eorundem fructuosam esse. [132] Quis enim præceptorũ uarietatẽ se uerè cognoscere posse speret, citra exercitationis cõstantiam? [133] Quapropter hoc unũ moneo, dicẽtibus quidem istis aures præbendas, operantium autem errores reprehẽdendos esse.

[134] Contractæ diætæ ne diu insistas. [135] Aegrotantis enim diuturnã concupiscentiã magis accendit. [136] Indulgentia econtra morbũ prorogat. [137] Si quis cæco obsecundet ultra quã oportet, uelut res horrẽda caueri debet, [138] & gratia fugienda, per quã cõcordia perit.

[139] Aëris repentina turbatio uitanda est.

[140] Vigor ætatis omnia habet gratiosa: Decrescens uerò ætas, uice uersa.

[141] Obscuritas linguæ fit [142] aut propter affectionẽ, [143] aut propter aures: [144] ut si, priusquam priora enunciarit, alia adijciat, [145] aut si prius, quã id quod mente cõcepit eloquatur, alia insuper cogitet. [146] Quæ citra affectionẽ uisibilem appellatam contingit, ea illis maximè, qui artium studio tenentur, accidit.

[147] Aetas paruo existente subiecto plurimum aliquando potest.

[148] In morbo tranquillitas, longitudinem significat. Iudicatio uerò est morbi solutio.

[149] Exilis causa curationem impedire potest, si quid circa partem affectam intempestiuè contingat.

[150] Quandoquidem affectio per cõsensum à tristitia inducta uexat, quædam sanè partes per alterius consensum uexantur.

[151] Vociferatio affligit.

[152] Propter uehementem laborem indulgentia.

[153] Locus amœnus ad sanitatẽ cõmodus.

A [129] τῶν μὲν οὖν τοιουτέων ὅπως ἂν καὶ ἐπιστήσαιμι, οὐκ ἂν ἐπὶ θεραπηίης ξυλλόγου, αἰτήσαιμι δ' ἂν θαρσαλέως † βώθειαν. [130] ἱστορίης γὰρ εὐσχήμονος σύνεσις ἐν τουτέοισι διεσπαρμένη. [131] τουτέων οὖν δι' ἀνάγκην ἀξυνέτων ἐόντων, παρακελεύομαι χρησίμην εἶναι τὴν τριβὴν, μεθ' ὑστέρησιν δογμάτων ἱστορίης. [132] τίς γὰρ ἐπιθυμεῖ δογμάτων μὲν πολυσχεδίην ἀτρεκέως ἐθέλειν ἱστορέειν, μήτε χειροτριβίης ἀτρεμεότητι; [133] διὸ παραινέω, τουτέοισι λέγουσι μὲν προσέχειν, ποιέουσι δ' ἐγκόπτειν.

[134] ξυνεσταλμένης διαίτης μὴ μακρὴν ἐγχειρέειν. [135] τοῦ κάμνοντος χρονίην ἐπιθυμίην ἀνίστησι· [136] καὶ ξυγχωρίη ἐγχρονίη

B νούσου. [137] ἤν τις προσέχῃ τυφλῷ † τὸ δέον, ὡς μέγας φόβος φυλακτέος. [138] καὶ χάριν, δι' ἧς ἑνότης.

[139] ἠέρος αἰφνιδίη ταραχὴ φυλακτέη.

[140] ἀκμὴ ἡλικίης πάντα ἔχει χαρίεντα· ἀπόληξις δὲ τοὐναντίον.

[141] ἀσαφίη δὲ γλώττης γίνεται, [142] ἢ διὰ πάθος, [143] ἢ διὰ τὰ οὔατα· [144] πρίν τι πρότερα ἐξαγγεῖλαι, ἕτερα ἐπιβαλεῖν, [145] ἢ πρὶν τὸ διανενοημένον εἰπεῖν, ἕτερα ἐπιδιανοεῖσθαι. [146] τὸ μὲν οὖν πάθους ὁρατοῦ [a] λελεγμένου μάλιστα ξυμβαίνει φιλοτεχνοῦσιν.

C [147] ἡλικίη, σμικροῦ ἐόντος τοῦ ὑποκειμένου, δύναμις ἐνίοτε πάμπολυς.

[148] νόσου ἀπραξίη, μῆκος σημαίνει. κρίσις δὲ, ἀπόλυσις νόσου.

[149] μικρὴ αἰτίη, ἄκεσιν λύεται, ἤν μή τι περὶ τόπον [b] καίριον πάθῃ.

[150] διότι ξυμπάθησις ὑπὸ λύπης ἐοῦσα ὀχλέει, ἐξ ἑτέρου συμπαθείης τινὲς ὀχλεῦνται.

[151] καταύδησις λυπέει.

[152] φιλοπονίης κρατερῆς ὕπο, παραίτησις.

[153] ἀλυώδης τόπος ὀνησιφόρος.

† παρὰ

[a] λειογισμοῦ

[b] κύριον

IN commentario isto ratio habenda tum

- Inscriptionis.
  - ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ. *Idem de hoc, quod de praecedentib. commẽtarijs, esto iudiciũ. Videtur aũt prouecta iã aetate ab eo scriptus esse, & de industria tũ uocũ obscuritate, tum sententiarũ breuitate oracularis styli grauitatem imitari uoluisse. Quod ipsum multo pòst* Lycophron in Alexandra *quoq; sua secutus est.*
  - ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΙ. *In* ὁρῳ *species* μαθήσιος *facit* παραγγελίην *&* ἀκρόασιν, *illam breuem, hanc prolixã docẽdi formulã. Intelligo igitur* παραγγελιῶν *nomine in praesens* Praeceptiones, *quibus medicũ instruit, ad artẽ ipsam tum acquirendam, tum exercendã. Latius proinde patet com. iste, quàm com. de* Elegantia. *Hîc enim praecepta in uniuersum dat, Medico tum per se tum per accidens inseruientia, siue ex ipsa Arte siue aliunde petantur: illic uerò de solo ornatu aliunde petito, ex philosophia scilicet, agit. Com. de* Medico *n. 2. & 26.* τὰ ἐς ἰητρεῖον παραγγέλματα *tradit ex professo, caeterùm non prouecto in arte, sed tyroni duntaxat conuenientia. Distinguitur aũt cõmentarius praesens in partem priorem, qua praecepta in genere tradit, tum acquisitioni, tũ exercitationi artis conferentia: & in posteriorẽ, quae cõtinet praecepta in specie, tũ cognitionis, tũ operis medici, caeterũ imperfectè, seu quia casu truncatus est liber (hîc enim* Aphorismi *pleriq; referri possent) seu quia consilio* Hippocratis *id factum est, qui exempla tãtùm producere uoluit praeceptorum deinceps describẽdorum: quae praecepta ex plerisq; alijs com. petita in unum ueluti corpus aliquando redigerentur.* Et hic è Prolegomenis ultimus est ordine Commentarius.
- Tractationis. *Praecepta dat Medico utilia, alia quidem*
  - Generalia, *de Artis ipsius tum*
    - Acquisitione. *Ex Platonis* Alcibiade, *uel ipsi inuenimus, uel ab alijs discim⁹. Duae igitur hîc cõsiderãdae psonae, qui acqrit, & a quo acqritur. Respectu ergo eius*
      - Qui *artem acquirit, siue inueniat per se, siue discat ab alio, duobus illum* κριτηρίοις *niti oportere ostendit resolutione: Vide signum* I.
      - A quo *ars acquiri potest medica in duplici sunt hi ipsi differentia. Alij quidem artis*
        - Expertes *Idiotae, qui cùm eadẽ habeãt* κριτήρια, *quae habẽt ipsi artifices, licet per artẽ et methodũ non exculta, Obseruationes interdum praeclaras proferũt, quibus ut ipsi propter artis imperitiã uti nequeant, at medicus tamẽ illorũ historias ad usum reuocare poterit. Ergo praeceptum*
          - Proponit. *Ab Idiotis morborum historiam & progressum cognoscere, si praesens nõ fueris, nec discipulũ inspectorẽ dũ abes habueris (quod com. de* Elegãtia *n. 189. praecepit) ne negligas: tantum abest, ut ea quae solo sensu comprehendi possunt, diuinare coneris. quod uulgò faciunt* ἰατροὶ χρησμαιτέται. *N. 22.*
          - Confirmat *ratione. Ars. n. principium ex singularium obseruatiõe, à diuersis etiã idiotis facta, cepisse uidetur. Quas deinde obseruationes, in multis singularib. eodem modo sese habentibus, sensu duce perfectè cognitas (ἐκάστου τέλος uocat, quod suprà n. 9.* συναγείρας ἐπιτελούμενον, *cuius euentus certus est & minimè dubius) uiri magno praediti ingenio, rationis beneficio, ad canones reduxere generales, & ex ijs principia siue axiomata artis constituêre.* ξυναυλισθῆναι, *in unum ueluti stabulum eiusdẽ generis greges cõpellere. N. 23. Hanc primã artis fuisse cõstitutionẽ, com. de* Veteri medicina *demõstrauit.*
        - Participes, *Artifices nimirum medici. Ergo ab his*
          - Vniuersalia *praecepta discenda. Omittitur, tanquam ex praecedentibus nota propositio.*
          - Particularia *exẽpla cognoscenda in opere medico, tum respectu*
            - Subiecti. *Praecipit igitur eorũ potißimũ morborũ* ποικιλίῃσι *siue experientiae attendendum, qui* ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ *grassari & hominibus accidere solẽt. N. 24. Nã cùm singulariũ omniũ historias impoßibile sit discipulũ obseruare, at obseruẽtur tamẽ ea quae in frequẽtiorẽ usum ueniũt.*
            - Efficientis. *Iubet igitur* περιέπεσθαι *medicorũ*
              - Εὐσχημόνων *potißimum intuendam, qui & modestè & feliciter sine iactãtia & superbia mederi consueuerunt. Hoc uidetur sibi uelle* ὠφελίη *&* ἠρεμαιότης. *N. 25.*
              - Ἀσχημόνων *& sophistarum minus esse curãdam, qui minus feliciter, semper certè immodestè cõsueuerũt mederi, superbè pollicendo, & cũ garrulitate, si qd sinistrè eueniat, excusando. Hoc uidetur* ἐπαγγελίη *siue pollicitatio esse ante curam, &* ἀπολογίη *siue excusatio* μετὰ ἀρήξιος *post curã. N. 26. Hoc idẽ infrà n. 123. et 124.*
    - Exercitatione. *Vide signum* III.
  - Specialia. *Vide signum,* IX.

Medicæ *artis munus præcipuum est* ἄκεσις, *medicatio. Vti com. de Arte n.* 19. *ostendit.*

Medicatio *autē indiget interdum tempore, interdum occasione: illo potißimum in chronicis, hac in acutis morbis.* N. 2. *Declarat. Tempus intelligo, in quo est occasio: Occasionem uicißim, in qua inest tempus breue.* N. 1.

I. Resolutio talis est:

At temporis et occasionis cognitio λογισμῷ et τριβῇ, Ratiocinatione simul & Exercitatione perficitur. N. 3. Demonstrat partim à cognitionis huius

- Caußis, *quas syllogismo uidetur complecti. Vide signum* II.
- Effectu *siue euentu medendi. Methodus uniuersalis præsupponit Ephodum particularē: illa Ratiocinatione, hæc Experientiâ nititur. Videtur sanè Hip. res distinctas distinctis nominibus efferre, &* ἔφοδον μεθόδῳ *opponere uoluisse. Ergo methodica cognitio, quæ ab* ἐναργεῖ ἐφόδῳ
  - Incipit, *& in eandem desinit, medico gloriam, & ægro salutem parit. Omittitur hoc membrum, utpote quod ex suo contrario potest intelligi.*
  - Non *incipit, neq; in eandem desinit,* μέθοδος *est* ἄτεχνος, *medico quidem infamiam, ægro mortem concilians: ut com. de Elegantia n.* 58. *&* 60. *docuit. Hoc loco N.* 13. *uocat* λογισμὸν ἐκ πιθανῆς ἀναπλάσιος λόγου; *hoc est, non ex manifesta experientia, sed ex probabili tantum rationis figmento ductam ratiocinationem (sic etiam com. de Elegantia n.* 61. *inquit,* [illegible] *) eiusque noxas duas tum*
    - Proponit. Affert enim
      - Ægro *interdum grauem et perniciosam affectionem.* N. 14. *Quod com. de Elegātia n.* 60. *ait;* ὄλεθρον τοῖσι χρεωμένοισιν ἐπιφέρει, *& n.* 131. βλάβην *uocat.*
      - Medico [illegible], *errorem & perturbationem.* N. 15. *Quod com. de Elegantia, n.* 60. *ait,* [illegible] τοῖσι [illegible].
    - Confert inter se. Cum duplex malū hinc promanet, alterū quidem est
      - Exiguum *& ueluti accidentarium tantum, quòd medicus loquacitate & magnificis promißis pecunias ab ægris extorquet, & ex illorum credulitate quæstum facit.* N. 16. Ἐπίχειρα *uidetur appellare munera, quæ medicis dantur. Pollux & Suidas* ἐπίχειρα *mercedem opifici debitam uocant. Cur uerò exiguum malum appellatur? An quia sanitatis spem & opinionem medici ægris auro uendunt, rem nihili pro re nihili? Itaq; exile damnum est, quod ægri patiuntur secundùm fortunas, si conferatur cum eo quod patiuntur quo ad uitam ipsam.*
      - Magnum, *& uelut essentiale, quòd medicus morbo, qui per se ægrum extinguere non poterat, sua imperitia fomitem addit.* N. 17. [illegible] *subintellige id quod suprà dixerat,* [illegible] ἐπιφέρουσι διαθέσιν.

Ergo medica ars

- Non *sola ratiocinatione* τὸ καθόλου συμπεραίνεσθαι, *nec sola experientia* καὶ τῷ ἔργου [illegible] τὰ καθέκαστα *uenari debet.* N. 18. *Ratio. Etenim lubrica est & ad errorem procliuis* [illegible] *Affirmatio non ueritate rei nitens per experientiam cognitæ, sed imaginatione solùm nugaci constās.* N. 19. *Vti econtra rudis est & artifice indigna experiētia rationis expers.*
- Sed *& ratiocinatione* τὰ καθόλου *comprehendere debet, & experientia* τῶν γιγνομένων, *singularium scilicet, cognitionem acquirere.* N. 20. *Ratio. Nam hæc coniunctio utrorumq; & ægro & medico maximam utilitatem affert.* N. 21.

- Quorum *natura coniuncta est, eorundem quoq; cognitio coniuncta esse debet.*
- At Ratiocinatio & Experientia naturas habent coniunctas. Ostendit id per Ratiocinationis definitionem. Quam
  - Proponit. *λογισμὸς est recordatio quædam, componens ea quæ sensibus percepta sunt.* N. 4.
  - Declarat. *Duo sunt enim in homine κριτήρια, Ratio et Sensus: in quorum utroq; & λῆψις & φυλακὴ perpendi debet, Acquisitio & Conseruatio speciei, quæ cognoscitur. Proinde cognitio altera*
    - *Αἰσθητική: cuius duæ sunt ministræ, Sensus & Phantasia, quarum illa species sensibiles recipit, hæc uerò easdem custodit.* N. 5. *Quatenus ergo species*
      - Recipitur, *sic προπαθὴς Sensus est, primam impressionem specierum sensibilium percipiens, cùm sentire sit quoddam pati.*
      - Conseruatur, *sic αὐτόπτης euadit Sensus, quoniã species sensibilis in phãtasia ueluti in thesauro conseruatur, & ad διάνοιαν transmittitur. Hoc igitur modo αἴσθησις erit quædam ueluti παραπομπὴ siue transmißio ad διάνοιαν.*
    - *Διανοητική, cuius duæ sunt ministræ, Cogitatio & Memoria: hæc species intelligibiles cõseruat, illa suscipit.* N. 6. *Quatenus ergo species intelligibilis*
      - Suscipitur, *sic διάνοια dicitur παραδέχεσθαι uniuersale enũciatum, ex multis singularibus per sensum subministratis, per phantasiam obseruatis, collectum. Et hæc si conferatur cũ sensus προπαθείᾳ, iure δευτεροπάθεια appellari poterit: quoniã species intelligibilis, quæ mouet διάνοιαν, eius speciei sensibilis, quæ sensum mouit, ueluti simulacrum est. Iam quoniam ex multis singularibus per inductionem colligitur, ξυντίθεσθαι dicitur: & διάνοια ipsa ξυνθετικὴ erit, & opus ipsum ξύνθεσις.*
      - Conseruatur, *sic διάνοια dicitur τηρεῖν & κατάθεσθαι & μνημονεύειν, conseruare & in thesauro memoriæ reponere. Quæ conseruatio μνήμη propriè dicitur. Sic igitur διάνοια erit καταθετικὴ siue μνημονευτική, & opus ipsum κατάθεσις siue μνήμη.*

II. *Ratiocinationi tali uidetur uti:*

- Ergo Ratiocinatio & Experiẽtia simul coniunctæ esse debent, mutuãsque sibi inuicem operas tradere, ad ueritatem cognoscendam & exercendam. Ita quidem ut
  - *Λογισμὸς uniuersalis &*
    - Incipiat ab Experiẽtia singulariũ, *ἐκ περιπτώσιος ποιῆται τὴν ἀρχήν.* N. 7. Quid per *περίπτωσιν* intelligendũ sit (quã primã speciem experiẽtiæ posteriores Empiricos fecisse, Gal. de Sectis ostẽdit) explicat: nimirũ *τὰ ἐναργέως ἐπιτελεύμενα, quæ ipso sensu uera esse deprehenduntur, per inductionẽ colliguntur, & characterem τοῦ καθόλου accipiunt.* N. 9. *Ergo primum munus λογισμοῦ est* Inuentio, *inuenire uniuersalia per inductionem è singularibus. Itaq; de Flatib. n. 224. inquit τὰ μαθήματα καὶ τὰ ἀναγνώσματα esse ἐθίσματα.*
    - Desinat in experientia singulariũ. *τὴν καταφορὴν ἐκ τῶν φαινομένων μεθοδεύῃ, hoc est, ratiocinationem methodicam ex & in iis, quæ sensu apparent, confirmet.* N. 8. *Sic enim λογισμὸς in potestate erit ipsius διανοίας, ut pro libito poßit methodo uti, uniuersalia singularibus applicando.* N. 10. *An potius uult, Conceptuũ ueritatẽ ἐν δυνάμει tantùm esse, quatenus scilicet reb. naturalibus extra intellectũ per διάνοιαν potest accõmodari? Cùm ecõtra rerũ ueritas actu siue ἐνεργείᾳ sit, neceßitate ipsius φύσεως substrata. Itaq; secundũ mun⁹ est λογισμοῦ, Methodus, iudicare uniuersalia per inductionẽ in singularib.*
  - *Τριβὴ singularis &*
    - Incipiat à *λογισμῷ, cùm ratio sensus ministerio utens obseruet in multis uariisq; reb. singularibus naturæ motum, & ex hoc motu ad naturæ cognitionem ueluti manu ducatur: cùm iis, quæ uno eodemq; modo fiunt, causam communem & uim quandam fatalem inesse sit uerisimile. Naturam inquit moueri à multis & uariis πρήγμασι (quæ com. de Arte n. 12. uocauit ἔδεα) hoc est naturæ motum in multis singularibus obseruari.* N. 11. *Sic etiam com. de Elegantia n. 16. τὸ χρέος ἀδίδακτον per se, doceri per naturæ spectacula posse, ait. & 1. de Dieta n. 148. νόμον hominum ipsam φύσιν deorum imitari profitetur, cùm prius de Neceßitate rerum naturalium in utroq; regno, Iouis nimirum & Orci, multa tam præclara quàm obscura disputasset.*
    - Desinat in *λογισμόν, cùm διάνοια ex rerum singularium natura naturam colligit uniuersalem, & id quod in multis singularibus uerum esse deprehendit, in omnibus uerum esse colligit. Et hæc altera est Veritas conceptuum, qui sunt in nostro intellectu, uti prior est rerum, quæ sunt extra intellectum.* N. 12. *Infrà certè n. 132. δογμάτων ἰσχύος ἀτρέμειαν, Præceptorum ueritatem, per χειροτριβίης ἀτρεμότητα, hoc est, Vsus certitudinem & experientiam comparari & ueluti confirmari inquit.*

III. Præ-

III.
Præcepta quæ ad usum artis, ad praxim scilicet medicã cõferunt, uaria proponuntur ab Hipp. Respectu personarum diuidi posse uidentur. Medicus qui agit, Aeger in quem agit, & Adstantes, apud quos uel cum quibus agit, considerari debent. Vt ergo reipsa simul sunt, ita quoq; consideratione simul erũt: adeóque impoßibile sit unius sine altero mẽtionem facere: sed ex eo quod ueluti subiectũ cõsiderationis statuitur, diuisio sumenda. Præceptorum igitur medicorum alia accommodantur

- Aegro, quatenus æger ex his, quæ medicus
  - Offert ægro, alimentis & medicamẽtis, tanquam instrumentis operationis, uelox aut tardum percipit iuuamen: adeoq; remediorum diuturno usu offenditur, & propter imperitiam uno solo opem sibi ferri debere arbitratur. Nam cùm proprium sit ægri, nihil diu pati: si uno remedio utare, pluribus, si pluribus, uno utendum postulabit. Præceptum igitur quo ad remediorum copiam
    - Proponitur
      - Oportet, iam statim ab initio, definire, Morbum uarijs opus habiturũ remedijs. N. 27. Videtur autem primum καὶ expungendum, ut legatur, χρόνιος δὲ ποικίλος.
      - Non oportet affirmare, etsi ita sit futurum, Morbum uno solo remedij genere cessurum. N. 28.
    - Confirmatione. Nã siue morbi sint
      - Chronici, propter diuturnitatem & stabilitatem (μονὴν uocat) uaria accidentia & mutationes frequentes habent. Proinde etiã uaria remedia respectu symptomatũ morbiq; temporum requirunt. N. 29.
      - Acuti, & paucioribus opus habeant remedijs, uel quia non profundas egerunt radices, uel quia exiguo tempore durãt: tamen non oportet, unum solum remedij genus præfiniẽdo, uel curationis auctoritatem imminuere, præsertim apud diuites & opulentos, uel si quid fortuiti accidat, instrumentum cõuenienis hac præfinitione subtrahere. Omittitur.
  - Exigit ab ægro, utputa à stipendijs & mercede, bonam malámue de Medico opinionẽ concipit. Ergo præcipere quoq; oportet aliqd de Mercede exigẽda uel non exigenda. N. 30. Theoria siue præceptio ista diuiditur partim respectu
    - Morbi. In morbo igitur
      - Chronico, qui dat inducias, de mercede pacisci, confert toti curationi, N. 32. Proindenõ ob lucrum proprium, sed ob ægri utilitatem paciscendũ esse ratiocinatione tali explicat:
        - Aegrũ medico diffidere, inutile est, ipsiq; curationi plurimum officit. N. 35. Com. de Elegantia n. 184. seriò monet, Aegrum ab affectibus proprijs remouendũ esse: & præclarè Plato in Charmide Zamolxidis illud Thracum regis atq; dei celebrat, cuius ignorantia plerique Græcorum medicorum decipiantur: Vti oculi sine capitis, & caput sine totius cura sanari nequeunt: ita neque corpus sine animo: adeoq; primam curam animi certis incantationum uocibus, hoc est, præclaris sermonibus instituendam esse, per quos animo ægri tẽperantia ingeneretur.
        - At si medicus de mercede iam inde ab initio
          - Paciscatur, Opinionem ægro præbebit, quòd eum non sit deserturus, mercede ueluti hamo detentus: quin potius quantocyus poterit, curationem ad finem perducturus. N. 31.
          - Non paciscatur, Suspicionẽ ægro iniiciet, quòd eũ uel sit desertur⁹, uel certè curationẽ ipsam longiore tempore protracturus, nec remedia oportuna fideliter administraturus, adeoq; ex morbi longitudine maiorẽ quæstum, licet nullum pactum intercedat, captaturus. N. 33.
        - Ergo medicum de mercede non pacisci, noxium est: & è contrà de mercede pacisci, ægro salutare. N. 34.
      - Acuto, qui nõ dat inducias, an de mercede paciscendum sit, dignũ maximè est consideratione. N. 36. In acutis de mercede pacisci nõ debet medicus, neq; respectu
        - Suiipsius, ne cùm morbi occasio præceps sit, dum mercedem captat, & ut æger ad meliorẽ mentem conuertatur expectat, curandi opportunitatem amittat. Potiorem suæ existimationis & officij, in ægro non relinquendo, rationem habeat, quàm priuati commodi. N. 37.
        - Aegri. Satius enim est ægrum ingratum futurum conseruare humaniter, cùm postea ingratitudinem ei medicus sua cũ laude poßit obijcere, quàm eundẽ ingratitudinis metu deserere crudeliter. N. 38.
    - Aegri. Vide IV.
- Medico. Vide V.

IV. Ratione habita ægri; medic° interdū mercedem

Exigit, & paciſcitur, ægro uel

Nolente, ſæpe etiam repugnante, et medici operam ſibi uel propter ius hoſpitij, uel propter curæ facilitatē aut humanitatem deberi contendente. N. 39. Horum igitur mores & morbum iam ab initio cognitum habere oportet, & cum fide & diligentia illis ad finem uſq; adeſſe. N. 43. Rationē affert. Namq;

Aegri tales digni ſunt, propter tam peruerſam de arte opinionem, qui negligantur: nō tamen digni qui à medico, humanitatis ergò homines quoſuis complectente, derelicti, pœna mortis afficiantur. N. 40.

Medicus dignus nō eſt, qui cum improbis improbus euadat: quin potius ægris ἐπὶ σάλῳ μεταβολῆς πορσυνομένοισι, in mari inconſtantiæ contrarijs uentorum turbinib. agitatis (quandoquidem cupiditate uitæ ampliſſimè pollicentur ab initio, uoti compotes facti præ auaritia ingrati euadunt atq; perfidi) ipſe ſuam opponet conſtantiam, et ἀταραξίην, pecuniæ contemtu & humanitate & artis ſtudio ceu firmiſſimis ancoris nitentē. ἀντιτετάχθαι, uoce caſtrenſi, in diuerſa acie conſiſtere. N. 41. An ad Caſtoris & Pollucis ignes tempeſtate in alto iactatis felices atq; ſalutares alludit? cùm econtrà exitialis Helenæ ſidus certam perniciem afferat? Quid ſi legatur, μετὰ βολῆς, quòd ſicuti nautæ profunditatē maris bolide pertentant, ſic ægri improbitate & impudentia hacce ſua animū medici, uerâne an ſimulata philoſophia ſit inſtructus. Ne ergo tantillæ pecuniæ cauſa probitatis ſuæ exiſtimationē prodat medicus, ſed magnificentiam ſuam auaritiæ opponat ægrorum. Eodem fere ſenſu legas, μετὰ βόλου, hoc ueluti rete Medici probitatem captantium. Cauſam ſubiungit, Iouis opt. max. religioſa obteſtatione ſtabilitā, in re maximè ſeria, quamq; unicè perſuaſam omnibus eſſe cupit: qua formula etiam infrà n. 87. utitur: Nimirū uerus medicus idem & fidus & humanus eſt. Quod com. de Elegantia & de Medico plurib. explicauit. ἀδελφιζόμενον uocat uel reſpectu artis (quem paulo pòſt n. 50. φιλότεχνον, at n. 65. ὁμότεχνον appellat, quoniā non lucri ſpe, ſed artis ſtudio, quæ ſanitatis ergò hominib. data eſt, medicinā exercet) uel reſpectu artificū, medicorū ſcilicet Aſclepiadarum, quibus ſi non genere, ſaltem profeſſione coniunctus, & quod in Lege n. 44. habetur, ἱερός eſt, οὐ βέβηλος, ſacræ artis myſtes, non profanus & exoterus. An uerò ad illud quod in Iureiurādo eſt alludit; Præceptorum filios fratrū loco habēdos? Vt proinde ueri medici, tanquam ab eodem genere oriundi, eaq; de cauſa παῖδες ἰατρῶν, Filij medicorū paſſim à Platone nuncupati, fratres inter ſe uideantur eſſe. Addit: πίστει ἢ ἀτεραμνίῃ. In curando magis fidē ſequitur, ut ægrū hominē ſeruet: quàm rigiditatem, ut ingratū hominem; & propterea indignum cui bene fiat, derelinquat. N. 42. Ἀτεραμνίη uox à reb. quæ difficulter concoqui poſſunt, ad implacabilem animi duritiam tranſlata. Hunc fortè locum ueluti interpretans Plato lib. 1. de Rep. ἀκριβῆ ἰατρὸν σωμάτων ἄρχοντα εἶναι ait, ἀλλ᾽ οὐ χρηματιστήν, & alibi hoc ipſo medicum ingenuum à ſeruili diſtare, quòd hic imperare tantùm norit, tyranni inſtar (quæ ἀτεραμνίη eſt) ille cū ratione etiā perſuadere, regio patrioq; more (quæ πίστις eſt, ἀπὸ τοῦ πείθειν deducta.)

Volēte, & nō repugnāte, ſed medico pro opera et labore ſatisfacere parato. Hìc ergo medicus decorū obſeruabit, ut ſe philoſophum nō ſophiſtam eſſe oſtendat, tū quo ad mercedis

Χρῆσιν, ſiue Vſum. Fructus ex arte percipiat, nō propter opes, quòd ijs delectetur: ſed propter artem, cuius tum addiſcendæ tum exercendæ inſtrumenta ſunt opes ipſæ. Hoc ſibi uidentur hæc uerba: τῆς δ᾽ ἐπικαρπίης (ſcilicet μὴ ἐπαυρᾶσθαι) αὐτὸν τῆς ἐπιθυμίης (οὐ χρηματιζομένης, ἀλλ᾽) ἐπισκευαζούσης πρὸς μάθησιν (πρὸς τὴν τέχνην.) N. 44. Sic Iſocratē narrant cum lacrymis ſtipem à diſcipulis accipere ſolitum, & ſeriò conqueri, quòd Egeſtas arti liberaliſſimæ & ab omni quæſtu remotiſſ. neceſſitatem hanc imponeret. Niſi quis ἐπιθυμίην intelligat reſpectu diſcipulorum; Mercedem accipiendam coram diſcipulis, ut lucri dulcedine allecti, maiore cum alacritate arti incumbant. At hoc ipſum medico philoſopho indignum, qui tales eſſe uolet diſcipulos, qualis ipſe eſt.

Κτῆσιν, ſiue Acquiſitionem & acceptionem. In Mercede petenda uel accipienda ne ſit ἀπάνθρωπος, ne auarè & iniquè, præterquam humanitas patitur, ſtipem exigat. Etſi enim artis præſtantiæ, nullis muneribus, quantumuis ampliſſimis, dignè ſatisfieri poſſit: attamen artifex uti neceſſitatem ſuam reſpiciens mercedem exigit, ita non minus ægri neceſſitatem reſpiciat, τὴν περιουσίην καὶ οὐσίην, hoc eſt, & abundantiam facultatum & facultates ipſas. Nam ſi V. G. Plato & Socrates diuitijs ſunt pares, quo ad οὐσίην: Socrates tamen, quia familiam alit & liberos habet, plurib. eget, & propterea minus diues iudicari debet, q̄ Plato cælebs. Niſi περιουσίης appellatione bona mobilia, οὐσίης uerò immobilia, Hip. intelligere uoluit. Tū uerò in paciſcenda mercede interdū petax eſto, ut ægro maiorē confidentiā certæ curationis iniſciat, eiuſq; animū erigat (apud aſtantes interim ſui conſilij rationē ſeorſim explicet.) At in exigenda eadē minimè importunus eſto. Vulgò conſtat, medicos operā ſuā magno locantes, ipſa ſalarij magnitudine auctoritatem acquirere. Qua ueluti eſca & illecebra uti, improbi eſt hominis. Eandem uerò confidentiæ cauſa adhibere, prudēti eidemq; uiro probo conuenit. N. 45.

Non exigit ab ægro, ſed gratis curat, aut ſaltem non paciſcitur, ſed ægri arbitrio permittit. Vide ſignum ☙

☙ Non

Non exigit ab ægro mercedẽ, quã is uel soluere

Potest atque uult, Medicus tamen renuit. N. 46. Maiorem habens rationẽ uel

Gratitudinis ægri, quam satis iam antè perspectam habet. Sic enim amici mutuas præstant operas, non fœnerandi beneficij, sed beneuolentiæ declarandæ causa. N. 47. Arist. 9. Ethicorum amicitiæ secundùm utilitatem contractæ species facit, ἠθικὴν aliam, in qua nulla talionis fit mentio, sed gratitudini eius qui accipit, tota committitur: aliam νομικὴν, in qua apertè illud, quod retribui debet, exprimitur. Prior est, cuius hic meminit: quando medicus ex suo ingenio ægrum metiens (ut ferè boni solent) mauult fidendo decipi, & operæ opumq́ iacturam facere, quàm diffidendo existimationem uirtutis amittere.

Existimationis propriæ, ut cùm pecunia non egeat, gratis potius curare, quàm auaritiæ suspicionem de se præbere malit. N. 48. Quid uerò si egeat? At nunquam egebit medicus philosophus, cùm αὐτάρκης sit: hoc autem, quia paucis contentus, in uictu & amictu: uti com. de Elegantia. Neque uerò liberis alias quàm paternas opes, uirtute scilicet & eruditione nõ tam partas, quàm comparandas, relinquere studebit: quòd quælibet aliæ sint tantùm irritamenta malorum.

Non potest, quoniam inops, uel certè quia peregrin⁹, domo abest, nihilq́ habet in promtu quod numeret, præterquam uiaticum. Præceptum

Proponit. Egeno & peregrino χορηγίη tua, apparatu tuo medico, hoc est, & opera & ope atque remedijs, promtißimè & libentißimè auxilieris. N. 49. Metaphora à scenico apparatu ducta, omnia ea quæ ad ægrorum curam requirũtur, alimenta, uestimenta, medicamenta, complectitur. Nimirum hoc ipsa naturæ lex dictat, quæ hominem κοσμοπολίτην esse uoluit, ut quo quisque auxilij magis indigus est, eo promptius libentiusq́ auxilium illi sit ferendum. Legem naturæ lex insuper scripta confirmauit & illustrauit, quandoquidem in sacris tantoperè peregrinos, uiduas et orphanos commendari uidemus, ut unum eundemq́ utriusq́ auctorem Deum agnoscere poßimus. Nota sunt Homerica illa,

Ζεὺς ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε
Ξείνιος, ὃς ξείνοισιν ἅμ᾽ αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ. Item,
——πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
ξεῖνοί τε πτωχοί τε.

Cæterùm in hoc ethnici hominis, sed naturæ benigno lumine à datore bonorum Deo illustrati, quàm multi Christiani, quod dicere pudeat, quàm grauiter delinquunt? Sed qui ne diuinis quidẽ oraculis uel terrentur, uel persuadentur, qui illos hominis, omni licet exceptione & cõtradictione maioris, auctoritas moueret? At sit ethnicus licet, iudex erit aliquando Christianorum medicorũ. Neque uerò hic in legem suam peccauit, quando ab Artoxerxe Persarum rege amplißi. muneribus euocatus, ad Barbarum & Græcorum hostem proficisci recusauit. Quod cõmunis erga omnes mortales humanitas suadere poterat, id priuata in patriam fides dissuadebat. Etsi enim Medici nihil interest, cuicunq́ tandem opem suã ferat arte, dummodo opem ferat: uti nec coqui, cui cibos paret, dummodo rectè paret: interest tamen hominis arte medica præditi, pro ea, quæ sibi cum alijs uel publica uel priuata intercedit, societate. Omnibus ex æquo hominib. benefaciendũ, quatenus pares sunt. At quatenus dispares, ita iam officiorum quoque insignis oritur disparitas. Sed παρέργως satis sit.

Confirmat ratione gemina: altera propter

Honestatem, quoniam conuenit Medico, quo ad artem, eius studio teneri: quo ad ægros, humanum esse. Studium uerò suam declarabit hoc ipso, si erga eos, à quibus nullum expectat lucrum, humanum non minus & officiosum se præstet, quàm erga locupletes. ἢν παρῇ φιλανθρωπίη (si humaniter pauperes & peregrinos complectatur) πάρεστι καὶ φιλοτεχνίη (ἀδελφοῖσιν εὔον sese medicum & ὁμότεχνον reipsa ostendet.) N. 50. Nisi quis fortasse sic intelligere malit: Si medicus sit humanus, multi illius artem amabunt. Quod ipsum tanquam obscurius dictum, subinde declarat.

Vtilitatem, quæ hinc redundabit in Medicum, tam Gloriæ quàm Lucri. Nam hac pietate inducti ægri, non modò in morbis curabilibus medici tam humani & officiosi opera uti uolent, uerum etiam in desperatis eum adhibebunt: ut licet immedicabili morbo laborent, illius tamen probitate conciliato numine interdum se sanitati uel restitui posse confidant; uel etiam restitutos esse gloriẽtur. N. 51. Proinde humanitas ista medico magnam comparabit auctoritatem felicitatis: qua præditus, à plurimis, & quidem locupletißimis, certatim uocabitur. Nam quod Auicenna ait: Is plures curat, cui plures fidunt.

V. Si Medicū iam consideres, præcepta quædam Hipp. tradit tum de

- **Fine,** quē sibi medic⁹ proponit. Hūc igitur
  - **Recenset.** Medici finis est alter
    - **Primarius,** *respectu eorum, quorum curā gerit, ipsa artis* Exercitatio, *ut*
      - Aegri *curati à morbo præsente, sanitatem absentem recuperent.* N. 52.
      - Sani *præseruati à morbo absente, sanitatem præsentem conseruent.* N. 53.
    - **Secūdarius,** *respectu suiipsius, ipsa* εὐσχημοσύνη, Existimatio atq; gloria, *philosopho docto & uiro bono, ob eruditionem & uirtutem, digna.* N. 54. Εὐσχημοσύνης *finem esse gloriam, ex com. de* Elegantia *n.* 205. *satis constat: dignumq; obseruatu, gloriam, non lucrū, pro secundario fine artis constitui, ut quæ uirtutis etiam præmium censetur. Opes ignobiliores sunt, quàm quæ rei nobilissimæ præmia iudicari possint. Et hæc quidem, si uocem* ὑγιαινόντων *usurpes pro* ὑγιαζόντων, *& ad* Medicum *curam gerentem aliorum referas, &* εὐσχημοσύνην *eo significatu, quo diximus, sumas. Sin uerò intelligas de iis, qui medici opera utuntur,* εὐσχημοσύνη *fortè pro pulcritudine ponetur: ut sit sensus, Medicum sanorum curam habere, non tantùm sanitatis conseruandæ causa, & euitandi morbi, sed etiam formæ & elegantiæ conciliandæ gratia.* Nam ὑγιεινῆς *portio esse uidetur* κομμωτικὴ & κοσμητικὴ *dicta.*
  - **Accōmodat** *bonis et malis artificibus, et per contentionem ostendit utrorumque differentiam. Medici igitur*
    - **Mali** *in profundo imperitiæ cœno submersi, nullum ex tribus finibus propositis reipsa assequuntur, sed opinione tantùm.* N. 55. *Metaphoricè profundum ignorātiæ appellat, cui superficies ignorantiæ respondeat. Illud quidē, cùm & rem & seipsos ignorāt, ut qui ne hoc quidem ipsum sciant, quòd nihil sciant, quam* Arist. καθ' ἕξιν ἄγνοιαν *uocat, &* Plato 9. *de* Legibus διπλῆν. *Hanc uerò, cùm rem tantùm ignorant, non seipsos, ut qui sciant se nil scire, quam* Plato ἁπλῆν *nominat,* Arist. *uerò* ἄγνοιαν κατ' ἀπόφασιν. *Vide signum* VI.
    - **Boni** *descriptionem ex ipso fine petitam cum priore connectit. Hic enim quo ad*
      - **Methodum,** *nil sine ratione facit, quin hoc ipso excellit & seriò triumphat, quòd omnium eorum, quæ suscipit, rationem reddere potest: et propterea* ὁμότεχνος *iure appellatur, hoc est artis ipsius socius & minister: uti econtrà malus medicus* ἄτεχνος *erat n.* 56. *Videtur certè hunc eundem paulo antè n.* 42. ἀδελφισμένον, *& n.* 59. φιλότεχνον *nuncupasse.* N. 65.
      - **Praxin,** *munere suo præclarè fungitur.* Ostēdit ὅ
        - Ὅτι. *Medicus bonus in nullo supra dictorū finiū peccabit, ne in summa quidē inopia instrumentorum.* N. 68. *Sed opus suum faciet, &*
          - Ἀναμαρτήτως, *rectè & sine errore.* N. 66. Com. de Vet. Med. n. 45. *medicū bonum interdū peccare ait, sed citra ægri incōmodum.*
          - Ῥηϊδίως, *facilè et expeditè.* N. 67. *Nāq; & methodū habet* εὐχειρεστάτην, *uti com. de* Elegantia *n.* 133. *& manibus promtus est & expeditus, quā eodē loco n.* 126. *&* 158. *uócat* ἑτοιμασίην πρὸς τὰς ὑπουργίας, *&* εὐρυθμίην τῶν χειρῶν.
        - Διότι. Vide VII.
- *Iis quæ ad finem hunc consequendum pertinent. Præcepta sunt uaria, & fortassis ab* Hippoc. *nec omnia, nec ordine aliquo hîc posita. Ea igitur primū methodicè proponemus, deinde seriatim enarrabimus, literarū notis præfixis, ut* aa. bb. *&c. Quædam igitur ad opus medicum pertinere uidentur*
  - **Essentialiter,** *quando scilicet medicus omnia, q̄ ad morbi profligationē facere possunt uel*
    - Cum *aliis consultando, inuestigat & inquirit.* aa.
    - Per *se indagat, tum signa tum remedia morborum: quorū his profligatur, illis cognoscitur morbus.* ee.
  - **Accidentaliter** *tanquā adiumenta uel ornamenta quædam: nimirum respectu*
    - **Aegri,** Tolerātia: *quā* Medicus *uerbis excitare debet & confirmare.* bb.
    - **Medici,** *ut rationē habeat*
      - Elegātiæ *tū quo ad*
        - Vestitum. cc.
        - Mores. dd.
      - **Existimationis** *& auctoritatis, tū quatenus*
        - Docet *alios, & acroases facit apud idiotas.* ff.
        - Discit *ab aliis. Fugiēda igitur opinio* ὀψιμαθίας, *quasi serò artē didicerit.* gg.

VI. Medici improbi & imperiti finem nõ assequuntur, neque

- **Primariū,** *Morborum scilicet curā & Sanitatis custodiam. Etenim*
  - **Reuera** *ijs carent præsidijs, quibus instructi boni medici, suo munere præclarè funguntur. Sunt enim quo ad*
    - **Methodum,** ἀμέθοδοι, *ne digni quidem medicorum nomine, si modò medicina ars est, recta ratione constans, ex multorum singularium obseruatione uniuersalis ratiocinatio.* N. 56.
    - **Praxin,** ἔλεγχοι, *ipso opere & suam produnt imperitiam, & arti ignominiam conciliant, cúmque, ut apud Plinium est, experimenta per mortes agant, humani generis hostes & personati quidam uenefici esse uidentur.* N. 57.
  - **Opinione populari** *auctoritatem & existimationem artis habent quidem, sed nullo suo partam merito, noui homines, seruili ingenio & conditione, nulla nec generis, nec eruditionis nec uirtutis commendatione nobiles, quos Plato ab ingenuis & liberis & nobilibus medicis, Asclepi de sanguine natis, diuersos facit.* N. 58. *Ostendit existimationis huius causam in*
    - **Fortunam** *non debere referri.* τύχας διέφθοι, *inquit, Quoniam artis & uirtutis expertes sunt, fortuna quoque bona indigent. Namque ut com. de Arte n. 26. Artem ueram bona plerunque fortuna, inertiam uerò mala comitatur fortuna.* N. 59.
    - **Homines** *locupletes & potentes, sed stupidos illos & imperitos, referendam esse, qui opera fortuita à morbo liberati, famam illorum commendant.* N. 60. *Cornarius legit,* ὑπὸ τῶν ἀπόρων ἐν στενῶν ἐόντων αὐτῶν, *A diuitibus quibusdam ex angustijs miseriarum liberantur. An uerò* ὑπὸ τῶν εὐπόρων ἀλγεῦντων, *A quibusdam diuitibus ægris. Sunt qui* εὐπόρων καὶ στενῶν, *Diuites auaros intelligant, qui mercedis loco falsis præconijs medicos indoctos extollere consueuerunt: quandoquidem infrà n. 128.* ἐντυχεῖν εὐπόρων νούσων *ponere uidetur, pro eo quod est, Morbi compotem fieri uel cognoscendo uel etiam curando. Alij ad morbos putarint referendum: &* εὐπόρους *dici morbos, qui faciles sint curatu. Plato lib. 4. & 9. de Legibus, medicos Seruos medicis liberis & ingenuis opponit, tanquam tyrannos regibus: quoniā quæstus tantùm causa ab auaris dominis ad conseruos suos aliorumue curandos, alantur, sola experientia instructi, non persuadendo, sed imperando tantùm medentes. An igitur fortè hi ipsi à dominis manumißi aut etiam ab ijsdē cõmendati, ij sunt, de quibus hic loquitur? Per* στενὰ *uerò intelligunt, morbos difficiles quidem, sed angusti admodum temporis, hoc est, uel acutos & salubres (qui licet naturæ bonitate euincātur, medicus tamen id leuiculo alicui remedio qd' exhibuit tribuere cõsueuit) uel chronicos qui iam sint in declinatione. At felicem medicum, ut uulgò dici solet, qui in declinatione morbi uocatur. Salmacida certè spolia sine sanguine & sudore præripit, & fructum uictoriæ alienæ decerpit. Alius existimarit, morbos* εὐπόρους *dici curatu faciles: eosdemq́;* στενοὺς *reddi, hoc est, arctos & angustos, uel simulatione ipsorum medicorum, qui periculosos esse prædicant, ut paulo pòst: uel etiam officio, quod illis magna cum diligentia, etsi nulla urgente neceßitate, præstant, ut suo saltem obsequio ægros sibi deuinciant.*
- **Secundarium,** εὐχρηστίαν *scilicet. Vtrique enim, tam ægri stulti, quàm medici indocti, fortuito isto euentu*
  - **Gloriantur** *& superbiunt, seseq́; Asclepiadis ueris & conferre & præferre non erubescunt.* N. 61.
  - **Corrumpuntur.** *N. 62. Namq; ex fortuita hac curatione occasionē porrò sumūt, ut &*
    - **Semetipsos** *luxu, crapula, ebrietate perdant, spretis Asclepiadarum præceptis. Hoc uidetur sibi uelle uerbum* κατατρυχοῦνται. N. 63.
    - **Artem** *ueram ratione & sensu nitentem contemnant, neq; arti, sed casui medicationem tribui debere putent, & proinde artis opera αὐτοματίζεσθαι esse, sub rationis censuram non uenire, neque rationem illorum dandam esse.* N. 64. *Com. de Arte ex professo contra eos disputauit, qui medicinā tollunt, eo quòd sine medicorum opera multos curari obseruent.*

VII. Nam præter id q. eruditꝰ est, est etiam uir bonus: excellitque adeò uirtutibus præstantißimis. A contrario ostendit. Fugit enim,

Iniustitiā. οὐ γὰρ ἄπιστός ἐστιν, non est erga ægros infidus, neq; perfidus, ὡς (οἱ) ἐν ἀδικίᾳ, ut sunt Medici iniusti. N.69. Iustitiam in Medico summoperè requiri, Com. de Medico n.20. docuit.

Ambitionē, nec improbos medicos imitatur, qui famam, quā uirtute nequeunt, fraude doloq; comparare nituntur. N.70. Declarat in specie. Astutè enim improbus Medicus auctoritatem uenatur tum respectu

Aliorū, uidelicet

Aegrorum, quòd non quemuis morbum curandum suscipit, sed φθεγγώδεα tantùm. N.71. Quæ uerò hæc διάθεσις φθεγγώδης: φθέγγω, loquor est. An ergò respectu tum ægri, tum medici morbus est φθεγγώδης uirorum principum & opulentorum, quorum uel leuißimæ affectiones, propter splendorem & potentiam, grauißimæ uidentur? præsertim cùm suprà n.60. dixerit improbos medicos ὑπό τινων συντόνων καὶ γονέων, ob morborum quorundam curatu facilium, sed quos illi & uerbis & studio suo difficillimos esse simularũt, euehi. ut ita calliditate Medici, morbus etiam leuißimus redd̄atur φθεγγώδης, quando illum uerbis tanquam periculosißimum exaggerãt. Lib.1. de Morbis, de ijs quæ rectè & non rectè in arte fiunt, οὐκ ὀρθῶς μὲν, inquit, τήν τε νοῦσον ἐτέρην ἐοῦσαν ἐτέρην φανέειν, καὶ μεγάλην ἐοῦσαν, μικρὴν φανέειν, καὶ σμικρὴν ἐοῦσαν, μεγάλην. Hæc namque ignorantiæ sunt. Improbitatis uerò, quæstus sui causa morbi magnitudinem mentiri. Item in epistola ad Abderitas mercedem sibi offerentes: ἀλλ' ἔστε ἐλευθέρης τέχνης ἐλεύθερα καὶ τὰ ἔργα. οἱ δὲ μισθαρνοῦντες, δουλεύειν ἀναγκάζουσι τὰς ἐπιστήμας, ὥσπερ ἐξανδραποδίζοντες αὐτὰς ἐκ τῆς προτέρης παῤῥησίης· εἶθ' ὡς εἰκὸς καὶ ψεύσαιντο ἂν ὡς περὶ μεγάλης νούσου, καὶ ἀρνηθεῖεν ἂν, ὡς περὶ μικρῆς· καὶ οὐκ ἂν ἔλθοιεν ὑποσχόμενοι, καὶ πάλιν ἔλθοιεν μὴ κληθέντες. Item Celsus lib. II. cap. 9. histrionis esse ait, Paruam rem attollere, quo plus præstitisse uideatur. Huc pertinet illud Mimnermi,

> οἷα δὴ φιλέουσιν οἱ ἰατροὶ λέγειν
> τὰ φαῦλα μείζω, καὶ τὰ δεινὰ ὑπὲρ φόβον,
> πυργοῦντες αὑτούς.

seipsos extollentes, propter rem benè gestam: uel certè hoc rumore tanquam propugnaculo sese munientes, ut si quid præter uotum euenerit, non id imperitiæ suæ, sed morbi uehementiæ tribuatur. Per se uerò φθεγγώδης morbus est is, de quo propter uehementiam & contumaciam multi multorum sermones circumferuntur. Tales autem morbos improbi propter imperitiam non aggrediuntur. Et hoc sensu legendum erit, πρὸς φθεγ. οὐ γίνονται, Si morbum uiderint magni momenti, curam illius nõ suscipiunt. Cornarius legit, διάθεσιν φθινώδεα, morbum lethalem, eo fortè persuasus, quòd com. de Arte n.21. dicitur, Medici officium esse desperatis morbis non adhibere manum. Sed prior opinio magis arridet: ut cùm sophistæ morbos tantùm φθεγγώδεας captent, lucri & gloriæ causa: uerus medicus, nullo personarum respectu, quosuis morbos aggrediatur, non quibus, sed quantum prodesse queat spectans. Iccirco suprà n. 49. pauperibus & peregrinis summa alacritate medicum opem ferre debere monuit. Caluus διάθεσιν σφυγμώδεα legit, & Pulsum arteriarum ab indoctis medicis non obseruari interpretatur. Atqui, Galeno teste, paruam pulsus uel curam uel cognitionem Hippoc. habuit.

Medicorum. Introductionem aliorum medicorum, quantum in se est, prohibent, ne in consilijs conferendis suam prodere cogantur inscitiam. N.72. Cùm econtrà medicus eruditus & libenter & humaniter & eruditè cum alijs conferre non grauetur. Id quod infrà n.81. docebit.

Suiipsius, suam operam & diligentiam & felicitatem laudat, aliorum uerò curas, ut malas & infelices, reprehendere & accusare non desinit: quā rectè agendo nequit, aliorum insectatione, famam capturus. N.73. At Medicus bonus econtrà, ut in suis bonis prædicandis modestißimus est: ita in aliorum benefactis laudandis apertißimus, in malis reprehendendis uerus & seuerus. Quam quidem moderationem philosophica εὐσχημοσύνη ei circumponit. De qua lib. de Elegantia permulta.

Inhumanitatem erga ægros, morosos licet, ingratos atque perfidos. Vide signum IIX.

IIX. Cōtraria inter se comparata magis elucescunt. Proinde enarrat

Aegrorum improbitatem, qua Medicorum humanitatem reddunt illustriorem. Aegri in utraque improbitate (nimirũ quia Stulti sunt, & Perfidi. Atque ita Medicorum Iusticiæ & Prudentiæ sese opponunt) natant, & nisi Medicorum humanitate eripiantur, in medijs fluctibus submergentur, hoc est, deserti peribunt. N.74. Declarat ægrorum

Stultitiam, quoniam uel tardius quàm oporteat sese medici curæ committunt, & statum morbi expectant (id quod com. de Arte n. 87. & seq. ostendit) uel celerius quã oporteat medicorum curam fastidiunt. N.75. Aeger, inquit,

Morbi remißionem fortuitam, & symptomaticam potius quàm criticam sentiens, magnam consolationem percipit. N.76.

Remedia fastidire incipit, uel quia naturam ipsam id, quod superest, euincere posse sperat: uel quia remediorum, quibus hactenus usus est, pertæsus, noua quæpiam minus ingrata sibi adhiberi, & uarietatem medicamentorum, qua Medicus uerus ex methodo abundat (uti com. de Elegantia n. 133.) sibi accommodari petit. Hoc uidetur uelle, ὁμοιεῦντες ἰητρῷ κοιλίῃ. N.77.

Iniustitiam: nimirum

Pauperum ingratitudinem, qui cùm sumptu in medicum & remedia (quam χορηγίην suprà n. 49. appellauit) destituantur; medicum pro sua humanitate & liberalitate gratis illos curantem, tanquam Deum adorant: curati uerò, beneficiorum immemores & ingrati euadunt. N.78. Videtur autem enallage uerborum esse: pro, πάντη λεῶς γὰρ ἀπορέοντες οἱ νοσέοντες, μετατροπίῃ προσκυνέουσι καὶ ἀχαριστέουσι.

Diuitum perfidiam. Opulenti enim homines, qui habent unde medicis satisfaciant, quorum opera & utuntur sedulò, & abutũtur etiam, cùm sanitatem uehementer cupiant (δυνατοὶ ἐόντες ξυντυχεῖν τῶν συνπορίων, ἀτρεκέως ἐθέλοντες ὑγιέες εἶναι) in mercede tamen medico numeranda difficultatem faciunt (διαντιλέγονται περὶ μισθαρίων) rem pecuniariam aut annonam parum sibi ex sententia succedere causantes (ἀνήκοον ἐργασίης τόκων, ἢ γεωργίης) cùm tamen ut maximè poßint, neq; pecuniam à creditoribus recipere, neq; ex annona quæstum facere uelint, ne medicis aliquid numerare cogantur (ἀφροντιστέοντες περὶ αὐτέων λαμβάνειν.) N.79.

Medici humanitatem, quam immanitati ægrorum opponit. Hæc satis dicta sint, ait, de hac admonitione siue præcepto. Quid ita? Quoniam morbi remißio uel intensio medicam administrationem moderantur, atq; poßident, non autem ægri uel morositas uel ingratitudo uel perfidia. N.80. Επιμένωσιν Suidas χρόνον μεριζομὸν interpretatur. Ergo idem hic uelle uidetur, quod suprà n.40. ut maximè digni sint ægri, qui negligantur, at medicus tamen indignus, qui illos pro meritis puniat. Cogitet potius, non quàm indigni sint opis ægri, sed quàm sint indigi. Indigentiam autem ex morbi ipsius motu atque tempore cognoscet. In chronico enim ut pacisci cum ægro potest, & auaritiæ illius obuiam ire (sicuti suprà n. 34.) ita quoque eiusdem importunitatem & impatientiam seuerè reprehendere, quod com. de Elegantia n. 181. monuit. In acuto uerò, propter mali præcipitantiam, salutis potius rationem habere debet, quàm morum, uti suprà n.37. docuit. Infamis etiamnum est chirurgi Philippum Macedonem, qui uulnus in iugulo acceperat, petacitas. Munera ille inter curandum petere. Ei rex argutè, Accipe quantum uis, τὴν γὰρ κλεῖδα ἔχεις: Clauem namque habes, hoc est, clauiculæ mederis, ut hac occasione me pro libito emungere, meosq; thesauros reserare queas. In prouerbium abijt hodie feralis illa uox, & carnifice potius quàm medico digna, tam scelerata quàm inepta, atq; barbara, Dũ æger dicit a a, Dicat medicus da da. In uniuersum certè libera ars liberaliter exercenda est, ne ex ingenua seruilis euadat: seruitute autem pecuniaria nihil est abiectius. Et tamen uitium istud nimium quantum Medicis familiare esse consueuit. Etsi è diuerso alij cum Menecrate studio gloriæ ita insaniunt, ut sibi diuinos honores ob restitutam uel arte uel casu sanitatẽ deberi existiment, & nisi pudore coërcerentur, non modò Monarchas, sed & Ioues & Apollines & Peonas & Aesculapios sese uocari æquo sint passuri animo, digni quibus rex Agesilaus sanitatem pro salute precetur, & quos Philippus Macedo nidore solo ciborum, quo dij delectantur, excipiat, ut est apud Aelianum & Athenæum.

Medicus uel *γονοχωρέων τῇ ἀπορίῃ*, angustè habitās propter remediorum defectū, hoc est, non instructus conuenientibus remedijs, quod etiam senioribus accidit medicis: uel *ἐπισκοτεόμενος τῇ ἀπειρίῃ*, tenebris imperitiæ circūfusus, quia parum in artis operibus uersatus est, quod iunioribus potißimū medicis euenit: cum alijs medicis conferre debet, *ἐς κοινολογίην ἰόντας*, & *συνεργίην βοηθείης*, ut morbi natura melius cognoscatur, & eiusdem curatio felicius & securius administretur. N. 81. Infrà n. 129. *θεραπείην ξύλλογον* uocare uidetur, & com. de Elegantia n. 144. *συλλογισμόν*. Rationes affert duas: partim quia

Decorū & elegante medico dignum est, tum respectu

Finis, propter quem fit:

Quod ad finem artis confert, id artifice indignum censeri non debet. N. 84. *ὅ, τι πάρ τέχνην ἐλέγεται*, quod ars esse iudicatur, ad artem pertinens, hoc est, ad ipsam curationē: cum quotidiana experientia doceat, collata bonorum non inuidorum medicorum consilia ægris sæpe profuisse.

At de morbo consultare cum alijs, ad finem artis cōfert. Deducit:

- Quando morbus maximè urget, & remedijs uehementißimè reluctatur, tum maximè mente constare, & in omnes occasiones intentum esse oportet, tum proprio marte, tum aliunde etiam conquisitis & consilijs & auxilijs.
- At in incremento & statu morbus hominem maximè urget, & remedijs reluctatur. N. 82.
- Ergò in incremento & statu medicus morbo, tum per se, tum aliunde quoq; petitis consilijs & auxilijs sese confidenter opponet. N. 83.

Ergò de morbo consultare cum alijs, artifice indignum censeri non debet.

Modi, si fiat absq; cōtētione & altercatione. Nu. 85. De Arte altercari & scurriliter cōtendere nō oportere ostēdit, tum respectu

Idiotarum, ne altercatio ista Medicos idiotis deridendos propinet, & loco auctoritatis, quam captare debent, ignominiam ipsis & arti conciliet. Hoc uidetur uelle quando ait, *προσνυγέοντας ἑωυτοῖσι κατασιλλαίνειν*. N. 86.

Medicorū, per distinctionē. Altercationē ergo Medicis

- Veris non conuenire, iuramento interposito affirmat. Medicus uerus nunquam alterius ratiocinationi inuiderit. N. 87. Causam subiungit: *ἀνάλκιδος γὰρ ἂν φανείη*, Impotens enim uideretur. Inuidia uirtutis & felicitatis comes est. Ergo qui inuidet, hoc ipso se indignum medici appellatione ostendit, neque *ὁμότεχνον καὶ ἀδελφιζόμενον* esse, sed fucatum atq; personatum artificem, ut qui existimationis propriæ causa, eruditioni & successibus aliorū inuideat, quibus ob artis excellentiā meritò applaudere debebat, cumq; artis operibus alios superare nequeat, malignè inuideq; opera illorum calumnietur. Itaq; & quo ad affectum animi & quo ad effectum artis impotētiam suam prodit, quòd cùm meliora præstare nequeat, aliorū uel consilia malignè reprehendat, uel facta inuidè sugillet. N. 88. Quemadmodū com. de Elegantia n. 119. medicū multa cū idiotis confabulari uetuit, *μὴ δὴν τοῦτο νομίσῃ, ἐς πρόσκλησιν θεραπείης*, ut qui operis felicitate non potest, oris saltē loquacitate ægro satisfaciat: ita hic eū, qui alijs inuidet, *ἀδυναμίην* suā hoc ipso detegere insinuat, q. inuidiā & maledicentiā & calumniā loco ueritatis et uirtutis in auxiliū suū cōtra alios uocat. Quod ipsum uel *φύσιος κατηγορίην* uel *ἀτεχνίην* esse, com. de Arte n. 3. affirmauit. Quotusquisq; aūt hodie in populosis & opulentis urbibus reperitur, qui uel inuidendo alienæ gloriæ, uel inhiando alienæ pecuniæ, non magis Hippoc. mendacij accuset, quàm semetipsum ueri medici nomine indignū esse reipsa ostēdat? Taceo interim eos, qui artis dogmata tanta defendūt intēperie, ut ueritatis tuendæ impotenti studio uirtutis amittendæ certum periculum subeant: indigni profectò, qui sese Hippoc. discipulos profiteantur, tanta ubiq; modestia aduersarios suos redarguentis, ut nobis, qui Christi nomine gloriamur, etiam pudorem incutere debeat.
- Falsis & personatis & circumforaneis conuenire asserit, qui quam per se nequeunt existimationem consequi, ex aliorum reprehensione & insectatione se consecuturos putant. N. 89.

Necessarium est, neq; inutiliter aut superuacuè medicorum consultationes sunt institutæ. N. 90. Ratio. *πάσιν γὰρ σύνεσις, ἀπορίη ἔνεστιν*. Vt enim medicus & eruditione & experiētia pulcrè sit instructus, remediorum quinetiam sylua abundet: attamen & ipse homo est, decipi, errare, labi potest, & in summa *σύγχυσιν* aliquando etiam *ἀπορίαν* patitur, propter singulariū, circa quæ uersatur, incomprehensibilem uarietatem. N. 91. Eapropter non pudet Hip. fateri com. de Articulis, humeri luxationem ad anteriora nunquam se uidisse, itē conatū suū irritū in femore restituēdo, ut uel suo periculo edocti posteri cautiores sint. *καλὰ γὰρ καὶ ταῦτα μαθήματά ἐστι*, inquiens, *ἃ πειρηθέντα ἀπορηθέντα ἐφάνη, καὶ δι' ἃ ἀπορήθη*. Plato consimili ferè sensu, Porū deum abundantiæ, filium facit Pluti & Peniæ. Et uulgò dicimus, In opere medico duo lumina acutius uidere uno.

bb.

Medici officium est, nõ modò remedia adhibere, uerum etiam impedimenta omnia remouere. Sic com. de Elegãtia n. 184. τρέπεται δὲ ἀποτρεπόμενον. Impediunt aũt plurimum animi affectus tum alij, tum impatientia ægri, curam præcipitari postulantis. Ergo Medicus huic malo subueniat consolando ægrũ (uti com. de Elegantia n. 186.) & hortando, festinandũ lentè, naturæq; motum & progressum obseruandum. N. 92. Declarat per contentionem:

- Aegri cogitatio ista præceps & impatiens, curationi nõ parum officit. N. 93. Nã ægri propter doloris sensum despondentes animum, hac ipsa timiditate morbũ grauiorem reddũt, & qui ui mali non poterant extingui, accedente animi perturbatione extinguũtur. N. 95.
- Medici consolatio & adhortatio curationi non parum cõmodat. N. 94. Rationem
  - Proponit. Medicus enim si artis præsidio naturam ægri non immutari, sed conseruari ostendat, ex hac sua consolatione fructum potius confidentiæ, quàm damnum diffidentiæ ab ægro reportabit. Aeger enim quo maiore uitæ cupiditate ducitur, eò facilius quantumuis leuissimis argumentis persuadetur, ut præceptis medici pareat, & sanitatem paulo pòst affuturam sperare incipiat. N. 96.
  - Illustrat, consolandi formulam ueluti præscribens. Ostendet igitur Medicus, ægrũ ad patientiam & constantiam cohortans, eam affectionem corporis quam studet
    - Introducere, ὑγιείην scilicet, siue sanitatem, naturæ hominis familiarem esse, ac propterea non difficulter, si pareat, introduci posse. φύσιν, inquit, φύσει περιπεποιημένην, naturalem affectionem naturæ humanæ superadditam, medici opera, non ui, sed arte, conuenientem undiquaq; corporis partibus, secundùm spiritum, secundùm calorem, secundùm humores, tum dieta, tum reliquis instrumentis, pharmacia scilicet & diæta, comparari. N. 97. Congerie quadã omnes causas salubritatis paucissimis uerbis complectitur.
    - Remouere & abigere, Morbum scilicet, siue totũ corpus, siue partem eius affligat, homini uel
      - Non connasci à primo ortu: & proinde cùm radices in natura non egerit, faciliorem etiam fore expugnatu. N. 98.
      - Cõnasci, & uel esse
        - Magnum, qui cùm naturæ principia corruperit, ab arte corrigi nõ poterit.
        - Paruum, qui cùm naturæ principia labefactarit tantùm, non planè corruperit, intactus relinqui non debet, sed conandum, ut forma sanitatis naturalis introducatur. N. 99. Ratio. Nam dispositio hæc, quia præter naturam est, remoueri debet: & fortè etiã, si longo tẽpore æger medici utatur opera, remoueri poterit. N. 100.

ee.

Vestitus et cultus corporis, philosopho dignus: uti cõ. de Elegantia n. 19. et seq. docuit. Hic idipsum monet. Et quidẽ τὸ

- Ὅτι. Ad curandi auctoritatem & gratiam, uestitus quoq; & ornatus medici confert. Fugiat igitur
  - Vestitum peregrinum. Hoc uidetur denotare per τρῖψιν ἐπικρατίδων, h. e. per tersionem sudarijs factam. Ἐπικρατίδες tegumenta sunt capitis muliebria. Quæ cùm ex sindone fierent, sudarijs quoque ex eadem materia confectis nomen suum communicarunt. Ergo cùm Hippocratis ætate Græci frugales admodum essent (sic com. de Medico n. 38. supellectile ærea ad luxum uti chirurgum uetat) ne sudarijs quidem utebantur: quæ tamen pòst luxu & mollitie barbarica fuere importata. Nisi fortè, quod Cornarius uelle uidetur, non ad Medicorum uestitum, sed ad Operationem circa ægros hæc sunt referenda: ut sit sensus, Medicum meminisse quidem debere κατακολῆς, id est, submissionis, ut nihil eum pudeat eorum quæ fieri debent (ut de Elegantia n. 124.) non debere tamen seruilia opera, qualis est frictio per linteamina, sponte obire, sed uel adstantibus uel discipulis committere. Sic neq; bonus imperator uallum gestat, fossam ducit, sed militibus hæc facienda præscribit. Cæterùm ut rectum hoc sit, uidetur tamen à mente Hip. alienum: quandoquidem τῇ τρίψει adiungit statim τὴν ὀδμήν. Vt idẽ uideatur hoc loco uelle, quod com. de Medico n. 5. ubi in medico requirit ἐσθῆτα χρηστὴν, καὶ χρίσμασι εὐόδμοις. An fortè λῆψις uel χρῆσις loco τρίψιος legendum? N. 101.
  - Cultum corporis curiosum. Qualis est (ut ex specie genus denotetur) unguentorum fragrantium usus. N. 102.
- Διότι. Rationẽ uidetur afferre geminam. Alteram
  - Simplicem. Quoniã ἀξυνεσίη, hoc est, peregrinus & insolens cultus atq; uestitus, si modicus sit, Medicum elegantem uideri facit: sin immodicus, scurrilitatis & superbiæ crimen ei inurit. N. 103.
  - Comparatam. Quemadmodum dolor in parte exiguus est & tolerabilis, in toto uerò intolerabilis, sic ut etiam necare ægrum possit. N. 104. Ita medicum in uno eoq; leui peccare, tolerabile est: in multis, intolerabile.

dd.

Εὐχαριστίην, hoc est, morũ elegantiã, qua sese χαρίεντα & gratiosum reipsa præstat (nisi quis interpretari malit indulgentiã & Gratificationẽ, ut medicus interdũ ægro aliquid cõcedat. de quo j. etiã n.136. & 152.) N.105. tũ

- **Proponit.** De eadem quoq; com. de Elegantia n. 96. & seq. An uerò de εὐτραπελίης sola intelligit, cuius ibidem n. 155. meminit?
- **Confirmat.** Digna enim est Medici persona, quam gerit erga ægrum & adstantes. Vt enim in Imperatore humanitas erga militem cum seueritate coniuncta requiritur: ita non minus in medico. Vti com. de Medico n.3. monuimus. Proinde com. de Elegantia n.185. & 186. ἐπιπλήσσειν simul & παραμυθέεσθαι iubet.

ee.

Eorũ, quæ Medici propria sunt, & ex ipsa arte, non aliunde petũtur, meminisse oportet. V. G. tum

- **Instrumentorũ,** quæ & qualia & quomodo adhibere oporteat. πρόσθεσις ὀργάνων. N.106. Vti com. de Elegantia n.124. & seq.
- **Signorum.** Ἐπίδειξις σημαντικῶν, demõstratio, quæ fit per ea, quæ significant. σημεῖον, signum, est accidens quod denotat. τὸ σημαινόμενον, signatum, id quod denotatur. τὸ σημαντικὸν, pars ipsa, cui signum inhæret. N.107.
- **Reliquorum** omnium. Vtputa Corporum & Morborum naturæ: item Intentionum & Indicationum curatiuarum. N.108.

ff.

Vtrum propter adstantes acroasin facere, hoc est, de morbo corã plebeijs & idiotis disputare liceat, dubitabile est. N. 109. Ergo κατὰ τὸ

- Ὅτι, proponit, & asserit
  - **Vniuersim,** non conuenire medico acroases facere. οὐκ ἀγεννέως ἐπιθυμέεις, rem parum laudatam desideras. N. 110. Com. de Elegantia n. 118. μὴ πολλὰ λεσχηνεύειν τοῖσιν ἰδιώτῃσιν monet, ἀλλὰ τ' ἀναγκαῖα.
  - **Speciatim,** eam potißimum ἀκρόασιν, quæ non tam ex philosophia, quàm ex poësi aut rhetorica petitis utitur uel ornamentis uel rationibus & auctoritatibus, medico esse indignam. N.111. Infrà n. 127. uidetur concedere medico λόγους ἐκ μεταφορῆς, per similitudines, non per se, sed ut idiotis ita exigentibus poßit satisfacere. Ipse certè Hipp. rarißimè poëtarum utitur testimonio: semel libro de Articulis Homeri auctoritatem, de ea quæ bobus accidit luxatione, adducit.
- Διότι, subiungit causam, cur acroasis medico indigna sit, tum
  - Vniuersim quælibet. Quoniã &
    - **Vulgò** acroasis ἀδυναμίην ἐμφαίνει φιλοπονίης, hoc est, suspicionem idiotis præbet, medicum uelle quidem, uerùm nõ posse curare, & iccirco loquacitate id uelle supplere, quod dexteritate præstare nequeat. N.112.
    - **Reuera** arti medicæ per se satis eleganti & decoræ, quando suo munere rectè fungitur, non uidetur conuenire extrinsecus petita acroaseos φιλοπονίη, studium & diligentia, quæ historiam morborum & remediorum coram idiotis non sine labore recenset. Neq; enim disserendo, sed remedia adhibendo curantur morbi. & quod com. de Elegantia n. 144. ait, πολλὰ οὐ συλλογισμῷ, ἀλλὰ βοηθείης δέεται τῶν πραγμάτων. Proinde quod illic Aiax de seipso inquit, melior sit dextera lingua. ἐς χρῆσιν (in usu artis) ἀπ. ἐ. φ.μ. π. ἰ. διὸ ἐ. ἐ. μ. ἀ. ἐ. χ. (scilicet ἔχει uel ἀρχεῖν ἔχει χαρίεσσαν. quoduis aliud peregrinũ studium, laboriosum licet & cultum, repudio: quòd ars medica ob sui utilitatem per se gratiosa & expetenda uideatur.) N.113. Plato de Legib. nono ab Empiricis ἄνευ λόγου τὴν ἰατρικὴν μεταχειριζομένοις reprehendi ait Medicos philosophos, ratione & oratione instructos, si quando coram ægro de morbi natura disputent, & illud inclamare: οὐκ ἰατρεύεις τὸν νοσοῦντα, ἀλλὰ σχεδὸν παιδεύεις, ὡς ἰατρὸν, ἀλλ' οὐχ ὑγιῆ δεόμενον γίγνεσθαι.
  - **Speciatim** acroasis poëtica. Simili declarat. Quemadmodum fuci non minus quàm apes circumuolitare & rerum suarum satagere uidentur, at præter inanem laborem atque bombum nihil præstant, neque mella congerunt, sed ab apibus importata deuorant: ita quoque Medici locutuleij, poëtarum pennis fucati, fructum bonis medicis debitum absumunt, reuera tamen nihil laude dignum præstant. N.114. Proinde idem hic dici potest, quod suprà n.102. de ξυνεσίην modicam ornatum afferre, immodicam dedecus. Charactere quidem poëtico Nicander & plerique ueterum sunt usi, sed modicè: τὸ χάρις, quam ex poëtica mutuatur medicus (uti com. de Elegantia n.44.) non ut obsoniũ, sed ut condimentum adhiberi debet.

88. Experientia medica methodo firmari debet. Aut igitur Medic^o methodū hanc maturè

Didicit iam inde à pueris, ut non tantùm historiam sensu, sed & methodū ratione cognoscere potuerit. Itaq; παιδομαθὴς est (quod in Lege requirit Hipp. n. 7.) & ἐκ πρὸς ὀψιμαθὴς, ut non serò cogatur discere, & quod Plin. ait, experimenta per mortes facere, cùm præceptorum bonorum commoditatem habuerit. Talis igitur διάθεσις, hoc est, conditio siue occasio, optanda est. Neq; enim in hominis est potestate, sed diuino beneficio contingit. N. 115. Causam subiungit. Nam talem διάθεσιν, hoc est, facultatem siue methodum, cum experientia coniunctam,

Præsentiū sola inspectio non efficit. Vna enim hirundo nō facit uer. ἰδεῖν τῶν παρεόντων ἐπιτελέα. N. 116.

Absentium seu præteritorū multorum eodem modo sese habentium memoria efficit. ἀπεόντων δὲ μνήμη αὐτοῖς. N. 117. Quemadmodū suprà n. 4. & seq. docuit.

Non didicit, sed senex primùm discere, & ὀψιμαθὴς esse uult, cū παιδομαθὴς nō fuerit. Hæc διάθεσις uti non est optāda, ita si obtigerit ferenda. Talis autem est Empiricorū conditio: Cuius quidem Hippocrates describit tum

Incommoda. Vide signum ☞

Commoda. Si mihi, inquit, cùm Empiricis istis res esset, ita ut ἐπιστάτης, h. e. collega istorū essem in curādo (sic uerbum ἐπιστατέειν hîc uidetur sumere. Quod suprà n. 52. ad medicum transtulit, qui ægro ἐπιστασίᾳ causa sanitatis recuperādæ. Cō. uerò de Elegantia n. 189. discipulo tribuit, quē Medicus ægro ueluti custodem adiungit) ἐν αὐτοῖσι θεραπείης ξυλλογὴ (non de curandi methodo multum cum illis conferrem, quam suprà n. 81. λογολεσχίην ἰητρικὴν appellauit, quandoquidē methodi huius planè sunt ignari) αἰτήσαιμι δ' ἂν θαρσαλέως βδάλλειν (sed ad Experientiā illorum prouocarem, & uberem confidenter, ut quod uerbis pollicētur, opere ipso præstarent: βδάλλειν, an βουλεύειν? Caluus βδάλλειν, Vehementiā, habet. quo sensu nescio. Mercurialis βάλλειν legēdū suspicatur) N. 129. Sic Galen. de Subfigur. empirica Empirici scitū factum recēset, cuius conatū cū medicus alius multa loquacitate impugnaret, Vos uidentis, inquit ad astātes, nū mihi qui experiētia, an huic qui loquētia potior est, magis sit credendum. dictoq; citius abijt. Et huius quidem sui iudicij causas

Affert geminas. Experientia enim ista, quā opere ostendūt, uel saltē se ostensuros pollicētur, utilis est tum

Medicis methodicis siue dogmaticis, quoniam ex hac Empiricorum experientia historica & singulari, occasionē sumunt indagandi rationem eorū, quæ ignota sunt, uniuersalē. N. 130. Suprà certè n. 22. uel ab idiotis medicum discere debere pronunciauit. Sensu enim non minus hi sunt præditi, quàm doctissimi quique: at sensus beneficio Medicinæ rudimenta inuenta fuēre.

Aegris. Vt enim quàm maximè Empirici isti sint imperiti, μὴ ὑπάρχοντες δογμάτων ἰητρικῶν, quoniam præceptorum cognitione carent: attamē hortor medicos dogmaticos, propter salutem ægri, ut in morbis difficilibus illorum τριβὴν, hoc est, experientiam non negligant. Vt enim methodum dogmaticā ex historijs singularium depromtam non habeant: habēt tamen experientiam singulariū, & curant aliquando morbos empirica analogismo, licet curæ suæ rationem per epilogismum methodicam siue dogmaticā reddere nequeāt. N. 131. Purus certè empiricus melior est, uel Arist. testimonio, puro dogmatico: quòd hic aliquos, licet sine arte, ille nullos unquā curat. Synchysis esse uidetur: τούτων δὲ διὰ τὴν ἀνάγκην ἀξιοῦντων ἰόντων μὴ ὑπάρχοντων δογμάτων ἰητρικῶν, παραινέομαι, &c. Obseruandum autem δόγματα (quæ com. de Arte n. 12. ὀνόματα uocat, & φύσιος νομοθετήματα) Methodo subijci, ut τὰ πρήγματα subijciūtur Experientiæ. Quæ πρήγματα suprà n. 11. & com. de Elegantia n. 52. uocauit, com. de Arte n. 12. εἴδεα uocat, & τῆς φύσιος βλαστήματα.

Declarat. Vtilis est obseruatio ista

Medico dogmatico. Nemo enim dogmatum uarietatē uerè ex historia singularum intelligere poterit, nisi operi uel ipse manum adhibeat, uel adhibentibus alijs mentem accōmodet. N. 132. Videtur paranomasia ludere. Nemo Methodi ἀτρέκειαν percipiet, nisi Experiētiæ ἀτρεκείῃ τινι (h. e. certitudinem & fidem) adhibeat.

Aegro. Ob hoc ipsum (διὸ. ut idē ualeat, quod διὰ τὸ αὐτὸ: uidelicet, quoniā artis præcepta singularib. exēplis confirmari debent) iubeo & hortor medicū Dogmaticū, ut Empiricis pollicentib. sanitatē, animū adhibeat, neq; superbè omniū aliorū experientiam præ se contemnat (cū ut quidā methodo careāt, experientiā tamē habere possint: uti econtrà qui methodum habent, sæpe experientia carent) in ipso interim opere diligēter ea, quæ ab ijs fiūt, obseruet, & periculosè aut peruersè quid agentib. succēseat. N. 133. Nullū certè uerū medicū unquā uel ab infima anicula discere pudebit, ut qui maiorē salutis ægri, quàm suæ existimationis rationem habeat.

Confusa est oratio. Sic autem uidetur in ordinem redigenda. ἰητρῷ προεστιῶτ@ νόσῳ (Quando Medicus ætate prouectus morbo præest. Nu. 124.) μετὰ λοιμῶδες νεαροῦ (cum pestilentia iuuenili, hoc est, ignorantia methodi, qualis in tyrones artis cadit. h. e. cũ medicus usu & ætate senex, methodo puer est. N. 119.) γίνεται πάμμαχ@ ἀτυχίη (in infortunium omnigenũ æger incidit.) N. 118. Declarat: Empiricus enim iste, nulla præditus arte neq; methodo, sola sensus experientia nitens, suã ignorantiam detegit, tum quo ad

Semetipsum, nullam curam habẽs συνεσιῆς (quã com. de Elegantia εὐσχημοσύνην uocat.) N. 120. Medicã enim grauitatẽ Empirici nõ obseruãt, sed in homines simul atq; Deos iniurij sunt tũ quo ad

- Præceptorum usum: quoniam ὁρισμοῖς, sententijs, gnomis, aphorismis medicis inscitè utuntur, illosq; psittaci instar decantare norũt, accommodare uerò nesciunt. N. 121. Com. de Elegantia n. 79. & 151. γνωμολογίην & βραχυλογίην bonorum Medicorum laudat.
- Actionem ipsam, quoniã curæ euentum
  - Felicem ἐπαγγελίῃ, hoc est, pollicitatione magnifica & superba prædicunt, & ante uictoriam triumphum canunt: sibiq; adeò artiq; suæ tribuunt, si quid feliciter successit. N. 122. uti etiam suprà n. 26. Causa quæ? impietas ab ignorantia promanãs. Nam ut com. de Elegantia n. 96. Medicus piè de Dijs sentit, neq; sine illorum ope quicquam se boni facere posse seriò putat. Econtrà Empiricus cùm Dijs nihil, Arti plus quàm oportet tribuat, quod in uno aliquo uel pluribus bene successisse uidit, in alijs quoque bene successurum temerè audet affirmare. Impij ergo sunt, arrogando sibi ea, quæ Deorum sunt.
  - Infelicem, ὅρκοις παμμεγέθεσι (subintellige ἀπολογίαν, excusat) θεῶν αἰτίων, Deorum iram in causa esse sinistri successus. N. 123. Impij ergò sunt, imputando Dijs ea, quæ sua sunt. Hanc uidetur ἀπολογίην suprà n. 26. appellasse.

Alios, nimirum quo ad

- Ægrum, quoniam ἀφροντιστὶ ἀναγνώσε@ ξυνεχέος, plus nimium suæ tribuens arti, non putat opus esse ἀναγνώσει, hoc est, recognitione crebra & inspectione ægri. N. 125. Quã tamen ἀνάγνωσιν bono Medico propter morbi mutabilitatem conuenire, com. de Elegantia n. 161. monuit.
- Adstantes, quoniam ἀφροντιστὶ λιπεῖν τεχνῶν@ ἰδιωτέων, propter imperitiam nequit idiotas instituere uiua uoce (hoc enim κατήχησις est, à uocis sono deriuata.) siue idiotæ morbi
  - Symptomatis turbentur & tumultuentur. Hoc uidetur uelle uox φιλαλγης, ὅστις ἀλύζειν φιλέει, qui perturbari solet. N. 126. Cõ. de Elegantia n. 156. & 157. & 163. monuit tumultus ob symptomata ortos esse compescendos ratione.
  - Naturam cognoscere uelint per similitudines, λόγοις ἐν μεταφορῇ διαφυλάξοντες, hoc est, flagitantes à Medico. N. 127. Ergo summa hîc opus est sapientia & prudentia, ut idiotarum captui se accommodare nõrit, & similibus id demonstrare & persuadere idiotis, quod simpliciter intelligere nequibant. Etsi enim com. de Elegantia n. 118. uetuit multa conferre cum idiotis, & paulo antè n. 109. acroasin medico indignam esse dixit: At cogitur interdum medicus uel ab ijs qui rogando imperant, uel etiam ad confidentiam ægri excitandam, interdum acroasin facere. Proinde ut poëticas phaleras fugere debet, ita similitudinibus ea idiotis declarare, quæ per se alioqui intelligere non possent, ut hoc modo persuasi, medico sese & faciliores & obedientiores exhibeant. Id quod Plato quoq; lib. 1. de Legibus liberalis & elegantis medici munus esse fatetur. An propter hasce metaphoras siue parabolas interdum parabolani dicuntur medici? an potius ij, qui παραβόλων, hoc est, gladiatorum instar, contagiosos morbos lucri spe tractandos suscipiunt?
  - Euentum scire flagitent, à principio statim, priusquam medicus morbum aliquatenus remedijs cedere coëgerit. Hoc uidentur sibi uelle hæc uerba: καὶ πρὶν νόσου κατακορέος (priusquam medicus morbi compos fiat, cognoscendo scilicet) ξυναθροίσιες ἐοῦσαν (congregantur, ut medicum de morbi euentu disputantem audiant. Hunc paulo antè n. 109. ὅμιλον uocauit, nimirum ἰδιώτας ξυναθροισθέντας ὀχλον ἀκροάσε@.) N. 128. Caluus πυρώδης νόσον, morbum perurentem & igneum legit, sed absque sensu.

IX. Praecepta particularia ad usum medicũ pertinẽtia pauca quædã exẽpli loco affert Hip. sine ordine. Et quidem

Primum, de uictu ægrotantium. FVGIENDA est cibi immoderatio in morbo (id quod cõ. de Veteri medicina n. 40 & seq. ostendit) mediũq; tenendum. Diætæ igitur

Συντολὴ hoc est, Contractio & tenuitas, non longiore tempore quàm decet protrahenda. N.134. Namq; in morbo
- Acuto, quod alibi monet, à principio liberalius cibandum, ut in statu tenuiore uictu contentus esse possit æger.
- Chronico ægri appetẽtiã tenuis diæta ob tẽporis diuturnitatẽ adhuc magis accẽdit. N.135.

Συγχώρη, h.e. Concessio uictus, uel quãtitate uel qualitate peccantis, morbũ fouet, & iccirco fugienda. συγχωρίη, ἐγχρονίη νόσῳ. N.136. Sic com. de Veteri medicina n.36. erratum in uictu ait τῇ νόσῳ τροφὴν τε καὶ αὔξησιν γίνεσθαι. Confirmat similitudine gemina.
- Prior talis. Sicuti is qui cæcum ducit, si cæci uoluntatem, non autem oculorum suorum iudicium, qua uia sit insistendum, sequi uelit, in puteum aut flumen præceps abit: ita quoq; medicus, qui ægri cupiditatem in præscribenda sequitur diæta. N.137. ὥσπερ προσέχει τυφλῷ τὸ δέον, si quis morigeretur cæco, quantum uult. An, τὸ μὴ δέον, præterquam decet? An, τόδε ὄν, si quis cæco assentiatur de coloribus disputanti, & hoc uel illud, quod non est, esse affirmanti?
- Posterior huiusmodi. Sicuti gratia & indulgentia mala est, per quam perit publica uel priuata pax, concordia & amicitia: ita concedere ægro cupido ea quæ morbum prorogant & augẽt, & seditionem in corpore maiorem excitant, medico minimè conuenit. καὶ χάριν (scilicet φεύγειν δεῖ) δι' ἧς ὁμόνοια (ἀπόλλυται. per quam unitas, h.e. trãquillitas, tollitur) N.138. Contraria sunt, χάρις & ἀχαριστία. & qui gratam rem ægro facit quo ad cupiditatem, rem facit minimè gratam quo ad sanitatem.

Secundum. AERIS repentina turbatio uitanda & sanis, & multò magis ægris. N.139.

Tertium. AETATIS uigori omnia & facilius & iucundius, uel saltem minore cum molestia accidunt, quàm ætati decrescenti. N.140.

Quartum. LINGVÆ obscuritas, h.e. ut audiẽs non intelligat quid alter loquatur, licet uerba intelligibilia proferat, & mente simul constet, & organum linguæ integrum habeat, uarijs de causis accidit. N.141. nimirum uel propter
- Πάθος eius qui loquitur. N. 142. Πάθος aliud
  - Ὀρατὸν, h.e. ab ijs quæ sensibus tum alijs, tum præsertim uisui obijciuntur, in anima excitatum: qualis est ira, quæ ut præcipitantia quædam fertur, ita quoq; linguam præcipitare cogit. N.144.
  - Οὐχ ὁρατὸν, quod nõ ex ijs, quæ sensu hauriũtur, obiectis excitatur, sed ex ijs quæ sub rationẽ cadũt. Ergo celeritas cogitatiõis linguã quoq; præcipitat, & si cogitatio cogitationẽ prius sequatur, quã prior cogitatio uerbis sit expressa, ἀσάφεια accidit. N. 145. Quod ijs potissimum euenit, qui scientijs & artibus sunt dediti, & in contẽplando plurimum uersantur. N.146.
- Ὄατα, hoc est, aures eius qui audit, quoniam organũ audiendi uitiatum habet. N.143. Quid si aures sanæ, sed mens non sana?

Quintum. AETAS in Subiecto paruo, hoc est, debili corpore, uel certè morbo exiguo, interdum plurimũ potest, ut mutatione ætatis mutetur quoq; corporis constitutio. N.147.

Sextũ. In MORBO nõ perturbari, diuturnitatis signũ. Perturbari, criticè, salutis: symptomaticè, mortis. N.148.

Septimum. CAVSA parua curationẽ soluit (h.e. impedit.) Exẽplo confirmat. ἔστι πάθη τόπου μὴ καιρίου πάθη, (ut si quid intempestiuè circa locũ affectum fuerit administratũ. Sic.n.com. de Medico n.48. χρῆσιν eorũ quæ adhibentur ἀνέγκλητον esse debere asserit.) N.149. Cornarius pro καιρίου legit κυρίου. Si hoc, rectius loquetur absq; negatione, ἔστι πάθη τόπου κυρίου πάθη, Si pars aliqua princeps sit affecta, leui de causa curatio impediri potest. Et tunc, sequens periodus, causam uidebitur afferre huius læsionis. Quoniã cùm omnes totius corporis partes sibi mutuò cõpatiuntur, tum præsertim partes principes & aliarũ affectiones prõtissimè persentiunt, & suas alijs communicant. Vti com. de Locis in homine, & de Alimento aphorismo 12. In ueteramento, quod com. de Natura humana assutum est, hæc leguntur: ἐνίοισι τῶν νοσημάτων ἀπὸ τοῦ σώματος γίνεται τῶν μελέων τοῦ ἰσχυροτάτου, τοῦτο ἀσθενέστατον ἐστιν, ἀνάγκη γὰρ τοῦτο πονεομένου τὸ σῶμα πονέεσθαι.

Octauum. QVVM dolor per consensum affligere atq; turbare soleat (suapte.n.natura tã inimicus est & contrarius naturæ humanæ, quàm amica eidem est uoluptas) iccirco ex partis primariò laborantis affectu partes etiam non primariò laborantes affici possunt, & affectio per CONSENSVM appellatur. N.150.

Nonum. VOCIFERATIO affligit. N.151. An exẽpli causa idipsum quod dixerat confirmat, A parua causa curationẽ posse impediri? Affligitur autem æger, tum si ipsemet clamet, tum si clamantẽ alium audiat. Iccirco com. de Elegantia. n.178. in ægrorũ cubilib. τῶν ψόφων rationẽ habendã præcipit, ne quis strepitus excitetur uel audiatur.

Decimum. PROPTER uehementem laborem Indulgentia. N.152. An hoc uult: propter uehementiam doloris corporis animiue concedi aliquid posse, quod, si non urgeret dolor, nunquam concederetur? Sic sæpe in curando attendendum est dolori, neglecto tantisper morbo: sæpe etiam appetitus detectio medicum ea, quæ morbo minus cõuenientia sunt alimenta, ægro afferre cogit. Cornarius diuersam secutus est lectionem.

Vndecimum & postremũ. LOCVS amœnus ad curationẽ confert. N.153. Ἀλυάδης, à uerbo ἀλύω, gaudeo, lætor, exulto. Loci enim amœnitas spiritus ægri excitat, & tristiciã eximit. Affectus aũt animi plurimũ ad curam conferre, uel ex eo intelligi potest, quod suprà n.35. de ægri perturbatione ob medici abitũ, & n.93. de uehemẽte sanitatis desiderio protulit. Cornarius ἀπὸ τῆς ἁλὸς deducit, & maritimũ locum interpretatur. Fortè quòd maritimæ urbes plerunq; populosæ esse soleant, & abundantem messem medico suggerere. Vti etiam non paucæ ex mediterraneis. Caluus ἁλιάδης legit, & Apricus uertit: quòd sol putredinem arceat. unde locus fabulæ datus de Apolline Pythonem sagittis suis conficiente.

Corollarij loco subijciamus phrases, quib. Hipp. à principio Præceptionum, & com. de Elegantia, à n. 47. usq; ad n. 66. utitur, ex quarũ collatione dictio Hippocratea alioqui obscurißima illustrari posse uidetur. Artis causæ diligenter perpendendæ, nimirum

- *Materia* subiecta. Cuius appellatione censentur partim
  - *Singularia*, extra intellectum. In genere φύσις dicitur. Com. de Elegãtia n. 47. ita in Præceptionibus n. 11. Naturam inquit à multis rebus moueri, & per illas innotescere. In specie uerò appellantur τὰ
    - ἐναργέως ἐπιτελούμενα. N. 9. quæ in ipso opere designantur ab artifice. Et pòst N. 23. τίνος uocat.
    - φαινόμενα. N. 8.
    - γινόμενα. N. 20.
    - πράγματα. N. 11. Vt etiam com. de Elegantia n. 52. At com. de Arte n. 12. uocat εἴδεα, & τῆς φύσιος βλαστήματα.
  - *Vniuersalia*, in intellectu. τὸ καθόλου τῶν γινομένων, quod cõsentit cum ijs, quæ extra sunt, singularibus. N. 20. Item N. 131. & 132. uocat Δόγματα. At com. de Arte n. 12. Ονόματα dicuntur, & τῆς φύσιος νομοθετήματα.
- *Forma* alia
  - *Perfecta*, quando uniuersalis cognitio ex singulari educitur, & in eadem confirmatur. Propterea uarijs appellatur nominibus: utputa
    - τριβὴ μετὰ λόγου. N. 3 λογισμὸς est, μνήμη συνθετική τῶν μετ' αἰσθήσιος ληφθέντων. N. 4.
    - λογισμὸς ἀρχὴν ποιέων ἐκ περιπτώσιος, καὶ τὴν καταφορὴν ἐκ τῶν φαινομένων μεθοδεύων. N. 7.
    - λόγου συμπόφανσις μετ' ἔργου ἐνδείξιος. N. 18.
    - ἡ ἐναργέος μεθόδου ἀληθείην μεθοδεύειν. N. 12. 13.
    - καθόλου ἔχειν τῶν γινομένων, καὶ πόθεν τὰ γινόμενα μὴ ἐλαχίστως γίγνεται. N. 20.
    - λόγος ἐκ διδαχθέντος ἔργου. De Elegantia n. 56. Item φύσις κεχωρισμένη τῆς σοφίης, ibidem n. 51. Item φύσις καὶ ποίησις τεχνικὴ n. 57. Item μέθοδος ἔντεχνος n. 58. In Præceptionibus n. 130. ἱστορίης ἐνεχόμενος σύνεσις.
  - Imperfecta, nimirũ uel sola
    - Ratiocinatio, absq; Experientia. Nuncupatur
      - λογισμὸς πιθανός. N. 3.
      - πιθανὴ ἀνάπλασις λόγου. N. 13.
      - ἀνοδίη. N. 15.
      - λόγου μόνου ξυμπόφανσις. N. 18.
      - μέθοδος ἄνευ ἐφόδου. N. 13.
      - ἰσχύρησις μετ' ἀδολεσχίης. N. 19. At com. de Elegãtia n. 53. & seq. ἀληθείη τῶν ἐν φύσει τιθεμένων. Itẽ τὸ ῥηθὲν τεχνικῶς, μὴ ποιηθὲν δέ. Item μέθοδος ἄτεχνος. Item οἴησις. Item ἑαυτοὺς ἐν λόγοισι πείθειν. Item σοφίη. Item λόγος τέχνης. In Præceptionibus n. 131. δογμάτων ἱστορίη.
    - Experientia:
      - τριβή. N. 3. & 131. At 132. χειροτριβίης ἀτρεμιότης.
      - ἐναργὴς ἔφοδος ἄνευ μεθόδου. N. 13.
      - ἔργου μόνου ἔνδειξις. N. 18.
      - ἱστορίη. N. 22.
      - Com. de Elegantia, χρεῖος n. 49. & λόγος φύσιος n. 52.
- *Efficiens*. Duo sunt in homine κριτήρια, cognitioni inseruiẽtia, nimirum
  - αἴσθησις, Sensus, qui singularia uenatur, eaq; tum
    - *Suscipit* patiendo. Hæc est προπάθεια. N. 5. Et uidetur περίπτωσις dici. N. 7.
    - *Conseruat* trãsmittendo ad rationẽ. Quæ ἀνατομὴ fit per φαντασίην. N. 5.
  - Διάνοια, Ratio, quæ uniuersalia tãtùm uenatur. eaq;
    - *Suscipit*, παραδέχεται. N. 6. Et uidetur καταφορὴ appellari. N. 8.
    - *Conseruat*, τηρεῖ καὶ κατατίθησι. Quæ est μνήμη. N. 9. Metaphora ab alimentis, ξυναυλίζεσθαι, in unum ueluti stabulum compellere. N. 23. nisi malis à tibijs deductam, consonare. Aut etiam ξυναλίζεσθαι, qua uoce alibi utitur.
- *Finis*, tum
  - *Cognitionis*, ἀληθείη. N. 13.
  - *Operationis* ὠφελίη. N. 21.

HIP-

HIPPOCRATIS

ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΩΝ
De Carnibus.

SIVE

ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ
De Principijs.

A

EGO[1] hucusq; communibus sententijs usus sum, tum aliorum qui me precesserunt, tum etiam meis.[2] Necesse enim est commune & uulgare principium sententijs supponere eū, qui de arte medica cōmentari uelit.[3] Sublimia autem altiusq; petita ne attigerim quidē, nisi quatenus cōferre possunt ad demonstrandū de homine & cæteris animalibus, quòd anima sint prædita, quid sit sanitas, quidq; morbus, quid boni maliue homini insit, cur deniq; moriatur.[4] Nunc aūt meas ipse sententias proferam.[5] Et uidetur sanè mihi id, quod calidū uocamus, immortale esse, & cuncta intelligere, & uidere, & audire, & scire omnia tū præsentia, tum

B

futura.[6] Huius igitur plurima pars, cū turbata essent omnia, in supremam circumferentiam secessit, idq; ipsum uidentur mihi ueteres Æthera nominasse.[7] Altera pars infernè subsidēs appellatur Terra, frigidum quid & siccū, multas motiones habens, multū quinetiam calidi continens.[8] Tertia insuper pars Aeris medium locū occupauit, calidum quid existēs.[9] Quarta uerò pars terræ proximum locum cepit, humidissimū quid ac crassissimum.[10] Hæc aūt circulari motu agitata cùm turbari cepissent, & in orbem circumuoluerentur, multa calidi pars in terra relicta est, alibi magna, alibi parua, alibi minima mole, sed in particulas innumeras dispersa.[11] Tem-

C

poris aūt progressu terra à calido arefacta, hę partes conclusę in ipsa terra ueluti in tunicis quibusdam putredines pariunt.[12] Longo igitur tēpore incalescēs, quantū quidem ex putredine terræ pingue fuit, & minimū humoris habuit, celerrimè exustū est, & in ossa mutatum.[13] Quæ uerò glutinosiora fuerūt, & frigiditate participarunt, ea neq; calefacta exuri potuerunt, neq; sicca reddi: (nō enim inerat pingue, ut exuri possent.) neq; etiā humida fieri, propterea speciem lōgè diuersam ab alijs acceperunt, & nerui solidi facti sunt: cū scilicet multum frigiditatis ipsis non inesset.[14] At uenæ frigiditatis multum habebant.

[15] Hu-

ΕΓΩ[1] τὰ μέχρι τοῦ λόγου τούτου κοινῇσι γνώμῃσι χρέομαι ἑτέρων τε τῶν ἔμπροσθεν, ἀτὰρ καὶ ἐμεωυτοῦ.[2] ἀναγκαίως γὰρ ἔχει, κοινὴν ἀρχὴν ὑποθέσθαι τῇσι γνώμῃσι, βουλόμενον ξυνθεῖναι τὸν λόγον τόνδε περὶ τῆς τέχνης τῆς ἰητρικῆς.[3] περὶ δὲ τῶν μετεώρων οὐδὲν δέομαι λέγειν, ἢν μὴ τοσοῦτον ἐς ἄνθρωπον ἀποδείξω, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, ὁκόσα ἔφυ καὶ ἐγένετο, καὶ ὅτι ψυχή ἐστιν, καὶ ὅτι τὸ ὑγιαίνειν, καὶ ὅτι τὸ κάμνειν, καὶ ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώπῳ κακὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ ὅθεν ἀποθνήσκει.[4] νῦν δὲ ἀποφαίνομαι αὐτὸς ἐμεωυτοῦ γνώμας.[5] δοκέει δέ μοι ὃ καλέομεν θερμὸν, ἀθάνατόν τε εἶναι, καὶ νοεῖν πάντα, καὶ ὁρῆν, καὶ ἀκούειν, καὶ εἰδέναι πάντα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.[6] τοῦτο οὖν τὸ πλεῖστον, ὅτε ἐταράχθη πάντα, ἐξεχώρησεν εἰς τὴν ἀνωτάτω περιφορὴν, καὶ ὀνομῆναί μοι αὐτὸ δοκέουσιν οἱ παλαιοὶ αἰθέρα.[7] ἡ δευτέρα μοῖρα[a] κάτωθεν αὐτὴ καλέεται μὲν γῆ, ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, καὶ πουλὺ κινοῦν, καὶ ἐν τούτῳ ἔνι δὴ πουλὺ τοῦ θερμοῦ.[8] ἡ δὲ τρίτη μοῖρα, καὶ ὁ ἠέρος μέσον χωρίον εἴληφε, θερμόν τι ὄν.[9] ἡ δὲ τετάρτη ἡ ἐγγυτάτω πρὸς τῇ γῇ ὑγρότατόν τε καὶ παχύτατον.[10] κυκλεομένων δὲ τουτέων, ὅτε οὖν ἐταράχθη, [b] ἀπελείφθη τοῦ θερμοῦ πουλὺ ἐν τῇ γῇ ἄλλοθι, τὰ μὲν μεγάλα, τὰ δὲ ἐλάσσω, τὰ δὲ καὶ πάνυ σμικρὰ πλῆθος πολλά.[11] καὶ τῷ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινομένης τῆς γῆς, ταῦτα καταληφθέντα περὶ αὐτὰ, σηπεδόνας ποιέει οἷον περὶ χιτῶνας.[12] καὶ πολλῷ χρόνῳ θερμαινόμενον, ὁκόσον μὲν ἐτύγχανεν ἐκ τῆς γαίης σηπεδόνος λιπαρόν τε ἐὸν, καὶ ὀλίγιστον τοῦ ὑγροῦ ἔχον, τάχιστα ἐξεκαύθη, καὶ ἐγένετο ὀστέα.[13] ὁκόσα δὲ ἐτύγχανε κολλωδέστερα ἐόντα, καὶ τοῦ ψυχροῦ μετέχοντα, ταῦτα δὲ θερμαινόμενα οὐκ ἠδύνατο ἐκαυθῆναι, †τὸ δὲ μὴν τοῦ [c] ὑγροῦ ὑγρέεσθαι· διὰ τοῦτο εἰδέην ἀλλοιοτέρην ἔλαβε τῶν ἄλλων, καὶ ἐγένετο νεῦρα στερεά· οὐδὲ γὰρ ἐνῆν τοῦ ψυχροῦ αὐτῷ.[14] αἱ δὲ φλέβες τοῦ ψυχροῦ εἶχον πουλύ.

[15] καὶ

[a] κάτωθεν, αὐτὴ. uel κατ. οὖ αὐ. πλονέει τὰ ἡ γῆ.

[b] ἀπεκλάσθη, uel ἀπελήφθη

† τὸ δὲ ξηρὰ γενέσθαι. οὐ γὰρ ἦν τὸ λιπαρὸν, ὡς ἐκκαυθῆναι

[c] ὑγρὰ

15 καὶ τούτου τοῦ ψυχροῦ τὸ μὲν πέριξ, ὅσον κολλωδέστατον ἦν, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐξοπτηθὲν μῆνιγξ ἐγένετο. 16 τὸ δὲ ψυχρὸν [a] ἐὸν κρατηθὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, διελύθη, καὶ ἐγένετο ὑγρὸν διὰ τοῦτο. 17 κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ φάρυγξ καὶ ὁ στόμαχος καὶ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ ἔντερα ἐς τὸν ἀρχὸν, κοῖλα ἐγένοντο. 18 τοῦ γὰρ ψυχροῦ αἰεὶ θερμαινομένου, τὸ μὲν πέριξ ἐξωπτήθη, ὅσον αὐτοῦ κολλῶδες ἦν, καὶ ἐγένετο χιτὼν ὁ περὶ αὐτὸν μῆνιγξ. 19 τὸ δὲ ἐντὸς τοῦ ψυχροῦ, οὐ γὰρ ἔνῃ ἐν αὐτῷ ὅτι κολλῶδες πουλὺ, διετάκη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν. 20 κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ κύστις. 21 πουλὺ ψυχρὸν ἀπολειφθὲν τὸ πέριξ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον, διελύθη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν. οὐ γὰρ ἔνῃ ἐν αὐτῷ ὅτι τοῦ λιπαροῦ, ὅτι τοῦ κολλώδεος. 22 ὅσα δὲ περιῆν, χιτὼν ἐγένετο. 23 ἀτὰρ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα κοῖλα τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. 24 ὅκου μὲν ἦν τοῦ κολλώδεος πλέον ἢ τοῦ λιπαροῦ, χιτὼν μῆνιγξ ἐγένετο. 25 ὅκου δὲ τοῦ λιπαροῦ πλέον ἢ τοῦ κολλώδεος, ὀστέα ἐγένετο. 26 ὠυτὸς δὲ λόγος καὶ τῶν ὀστέων. 27 ὅκου μὲν μὴ ἐνῆν τοῦ κολλώδεος, τοῦ δὲ λιπαροῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, ἐξεκαίετο θᾶσσον διὰ τὸ λιπαρὸν, καὶ ταῦτα τῶν ὀστέων καὶ σκληρότατα καὶ στριφνότατα. 28 ὅκου δὲ λιπαρὸν καὶ κολλῶδες παραπλήσια, ταῦτα δὲ τῶν ὀστέων σπογγώδεα. 29 περὶ μὲν τουτέων οὕτως. 30 τὸ μὲν ψυχρὸν, πηγνύει· 31 τὸ δὲ θερμὸν, διαχέει, 32 ἐν δὲ τῷ πολλῷ καὶ ξηραίνει χρόνῳ. 33 ὅκου δὲ τοῦ λιπαροῦ ξυνῄῃ τι, τουτέοισι θᾶσσον ἐκκαίει καὶ ξηραίνει. 34 ὅκου δὲ αὖ τὸ κολλῶδες ξυνῄῃ τῷ ψυχρῷ ἄνευ τοῦ λιπαροῦ, οὐκ ἐθέλει ἐκκαίεσθαι, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ θερμαινόμενον πήγνυται. 35 ὁ δὲ ἐγκέφαλος, ἐστὶ μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος. 36 τὸ δὲ θερμὸν τοῦ λιπαροῦ μητρόπολις. 37 θερμαινόμενον γὰρ τὸ πρῶτον πάντων διαχεόμενον, λιπαρὸν γίνεται. 38 καὶ διὰ τοῦτο ἐγκέφαλος, ὅτι ὀλίγιστον ἔχει τοῦ λιπαροῦ, τοῦ δὲ κολλώδεος πλεῖστον, οὐ δύναται ἐκκαυθῆναι ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, 39 ἀλλ᾽ ἐν τῷ χρόνῳ χιτῶνα μήνιγγα παχείην ἔλαβεν. 40 περὶ δὲ τὴν μήνιγγα ὀστέα, ὁκόσον τὸ θερμὸν ἐκράτησεν, καὶ ἐν ὅσοισι τοῦ λιπαροῦ ἐνῆν. 41 καὶ ὁ μυελὸς ὁ καλεόμενος νωτιαῖος, καθήκει ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ὠυτῷ τοῦ λιπαροῦ ἢ τοῦ κολλώδεος πουλὺ, ὥσπερ καὶ τῷ ἐγκεφάλῳ. 42 διὰ τοῦτο οὐκ αὖ δικαίως καὶ αὐτῷ εἴη μυελὸς οὔνομα. οὐ γὰρ ὁμοίως τῷ ἄλλῳ μυελῷ ὡς ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν ὀστέοισιν ἔνι. μοῦνος γὰρ μήνιγγας ἔχει, ὁ δὲ ἄλλος οὐκ ἔχει. 43 τεκμήρια δὲ τουτέων σαφέα, εἴ τις ἐθέλοι ὀπτᾶν νευρώδεά τε καὶ κολλώδεα, καὶ τὰ ἄλλα. [b] τὰ μὲν ἄλλα ταχὺ ὀπτᾶται, τὰ δὲ νευρώδεά τε καὶ κολλώδεα οὐκ ἐθέλει ὀπτᾶσθαι, ἐλάχιστον γὰρ ἔχει τοῦ λιπαροῦ· τὸ δὲ πιότατον καὶ λιπαρὸν τάχιστα ὀπτᾶται. 44 τὰ δὲ σπλάγχνα ὧδέ μοι δοκέει ξυστῆναι. 45 περὶ μὲν οὖν τῶν φλεβῶν εἴρηταί μοι πρότερον. 46 ἡ δὲ καρδίη πουλὺ

[a] συνὼν
[b] καὶ

A 15 Huius igitur frigidi exterior pars & quidē glutinosissima, à calido exassata, Membrana extitit. 16 Interior uerò, à calido superata, dissoluta est, & ob id liquida facta. 17 Iuxta eadem rationē Fauces quoq; & Stomachus & Venter, & Intestina in podicē usq;, caua facta sunt. 18 Quum enim frigidū semper calescat, quantū eius circūcirca glutinosum erat, exassatum est, & in tunicam conuersa est ambiēs membrana. 19 Quod uerò interius erat, colliquatum est, factumq; liquidum: cùm in ipso neq; pingue, neq; glutinosum multum esset. 20 Eadem ratio fuit & Vesicæ. 21 Multum frigidum relictum, à calido calfactum dissolutumq;, euasit liquidū, quū neq; pingue, neq; B glutinosum in ipso esset. 22 Quod uerò supererat, tunica euasit. 23 Sed & de alijs, quæ caua sunt, eodem modo res se habet. 24 Vbi enim plus glutinosi quàm pinguis erat, membrana tunica facta est. 25 Vbi uerò pinguis plus quàm glutinosi, Ossa facta sunt. 26 Eadē ratio & ossium est. 27 Quotquot ex illis pingui potius & frigido, quàm glutinoso prædita fuere, citius exusta sunt propter pinguitudinē, atq; hæc ossa durissima & rigidissima facta. 28 Quotquot uerò pingue & glutinosum ex æquo habuere, spongiosa sunt reddita. 29 Quorum omniū hæc uidetur esse ratio. 30 Frigidum cogit, 31 calidum autem diffundit, 32 in multo tempore etiam exsiccat. 33 Quod si C pinguitudinis aliquid affuerit, citius exurit, & siccat. 34 Sin glutinosum affuerit frigido, citra pinguitudinē, exuri nō potest, sed tempore calescens cogitur. 35 Porrò Cerebrum sedes & metropolis est frigidi ac glutinosi, 36 At calidum ipsius pinguis metropolis est. 37 Quod enim calescit, primùm omnium, quum diffunditur, pingue fit. 38 Et propterea cerebrum, quia minimum pinguedinis habet, plurimùm uerò glutinositatis, à calido exuri non potest, 39 sed temporis progressu tunicā, membranam scilicet crassam, accepit. 40 Circa membranam uerò ossa extitere, ex ea parte quam calidum superauit, cùm in ea pinguitudo inesset. 41 Sed & Medulla spina- D lis appellata à cerebro descendit, cui neque pinguis, neq; glutinosi multum inest, quemadmodum neq; cerebro: 42 Eaque propter neque nomen medullæ iustè possidet, cùm nulli alteri reliquorum ossium medullæ similis sit: sola enim membranas habet, quas alia medulla non habet. 43 Signa porrò horum manifesta sunt. Si quis enim neruosa & glutinosa assare uelit, cùm cætera omnia citò assentur, neruosa tamen & glutinosa assari non possunt, quoniam minimum pinguitudinis habent. Pinguissimum econtra & unguinosum celerrimè assatur. 44 Iam uerò Viscera sic mihi constituta uidentur. 45 Et de uenis quidem iam diximus. 46 Cor multū glutinosi

linosi ac frigidi habet, [47] & à calido calefactum, caro euasit dura & uiscosa, [48] & membrana circum ipsum, [49] & cauum factum est, sed aliter quàm uenæ; [50] & situm est in capite uenæ cauissimæ. [51] Duæ enim sunt cauæ uenæ à corde, alteri nomen est arteria, alteri uena caua, ad quam cor situm habet. [52] Plus autem in se calidi continet arteria, quàm uena caua, & spiritum alternatim condit atque promit. [53] Verùm præter has duas uenas, etiã aliæ insunt in corpore. [54] Cauissima autem uena, ad quam cor situm est, per uetrem omnem transit, & per septum transuersum; [55] & in utrumque renem finditur, [56] & in lumbis finditur, & penetrat tum in alias partes, tũ in crus utrunq; [57] Sed & supra cor ad ceruicem, partim dextra, partim sinistra. [58] Mox in caput ascendit, & in tempora finditur utraq; [59] Possunt autem & numero maximæ uenæ comprehendi. At in uniuersum, à uena caua, & ab arteria, aliæ uenæ per totum corpus dispersæ sunt: [60] cauissimæ autem sunt prope cor, & ceruicem, ac caput, & infra cor usque ad coxendices. [61] Calidum autem plurimum in uenis ac corde inest. [62] & propterea spiritum cor habet, utpote quod omnium intra hominem membrorum calidissimum existat. [63] Facile est autem intelligere, quòd spiritus calidus est. [64] Cor enim & uenæ cauæ semper mouētur, [65] plurimumque calidi in uenis inest, [66] & propterea spiritum cor trahit, ex omnibus in homine maximè calidum existens. [67] Potest idipsum aliter quoque cognosci. Si quis ignem in domo accendat occlusa, ut nullus uentus intrare queat, flamma nihilominus mouebitur nunc magis, nunc minus: [68] Sed & lucerna accensa & ardens, eodem modo mouetur, nunc magis, nunc minus, à nullo licet uento, quem sane nos spirantem cognoscere posimus, mota. [69] Præterea frigidum calidi alimentum est. [70] At nunc puer in utero contractis labris ex utero matris sugit, & tum alimentum, tum spiritum cordi (quod in puero calidissimum est) attrahit, matre respirante. [71] Calidum quinetiam & reliquo corpori, & reliquis omnibus motum præbet. [72] Si uerò quis interroget, quomodo hoc quis sciat, quòd puer in utero trahit & sugit: illi sic respondendum est. [73] Pueri nascuntur stercus in intestinis habentes: & quamprimùm nati fuerint, tum homines, tum pecora, statim uentrem exonerant. [74] Atqui non haberent stercus, nisi in utero suxissent. [75] Imò neque mammam statim ut natum est animal sugere nosset, si non in utero suxisset. [76] Et de motu cordis ac uenarum sic se res habet. [77] Porrò pulmo iuxta cor ita natus est. Cor, humidum quod glutinosissimum erat calfaciens, citò exsiccauit, ueluti

A πουλὺ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ ψυχροῦ ἔχει. [47] καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον, κρέας ἐγένετο σκληρὸν καὶ γλίσχρον, [48] καὶ μῆνιγξ περὶ αὐτήν, [49] καὶ κοίλωθη, οὐχ ὥσπερ φλέβες. [50] καὶ ἔστιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς φλεβὸς τῆς κοιλοτάτης. [51] δύο γάρ εἰσι κοῖλαι φλέβες ἀπὸ τῆς καρδίης· τῇ μὲν ὄνομα ἀρτηρίη, τῇ δὲ κοίλη φλέψ, πρὸς ᾗ ἡ καρδίη ἐστίν. [52] καὶ πλεῖστον ἔχει τοῦ θερμοῦ ἡ ἀρτηρίη ἢ ἡ κοίλη φλέψ, καὶ ταμιεύει τὸ πνεῦμα. [53] πρὸς δὲ ταύτῃσι τῇσι φλέβεσιν ἄλλαι κατὰ τὸ σῶμα. [54] ἡ δὲ κοιλοτάτη φλέψ, πρὸς ᾗ ἡ καρδίη, διὰ τῆς κοιλίης ἁπάσης διήκει, καὶ διὰ τῶν φρενῶν, [55] καὶ σχίζεται ἐς ἑκάτερον τῶν νεφρῶν. [56] καὶ ἐπὶ τῇ ὀσφύϊ σχίζεται καὶ ἀΐσσει ἐπί τε τὰ ἄλλα, καὶ ἐς ἑκάτερον σκέλος. [57] ἀτὰρ καὶ ἄνωθεν τῆς καρδίης πρὸς τῷ αὐχένι, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ δὲ ἐπ' ἀριστερά. [58] καὶ τότε ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἄγει, καὶ ἐν τοῖς κροτάφοισι σχίζεται ἑκατέρη. [59] ἔστι δὲ καὶ ἀριθμῷ εἰπεῖν τὰς φλέβας τὰς μεγίστας. ἐνὶ δὲ λόγῳ ἀπὸ τῆς κοίλης φλεβός, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρτηρίης ἄλλαι φλέβες ἐσχισμέναι εἰσὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα. [60] κοιλόταται δέ εἰσι πρὸς τῇ καρδίῃ, καὶ τῷ αὐχένι, καὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ κάτωθεν τῆς καρδίης μέχρι τῶν ἰσχίων. [61] καὶ τὸ θερμὸν πλεῖστον ἔνι τῇσι φλεψὶν καὶ τῇ καρδίῃ. [62] καὶ διὰ τοῦτο πνεῦμα ἡ καρδίη ἔχει θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. [63] ῥηΐδιον δὲ τοῦτο καταμαθεῖν, ὅτι θερμόν ἐστι τὸ πνεῦμα. [64] ἡ καρδίη C καὶ αἱ κοῖλαι φλέβες κινέονται αἰεί, [65] καὶ τὸ θερμότατον πλεῖστον ἔνι ἐν τῇσι φλεψίν. [66] καὶ διὰ τοῦτο πνεῦμα ἡ καρδίη ἕλκει θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. [67] ἔστι δὲ καὶ ἄλλως γνῶναι. πῦρ εἴ τις ἐθέλει καίειν ἐν οἰκήματι, ὁκόταν ἄνεμος μὴ ἐσπνέῃ, φλὸξ κινέεται, τοτὲ μὲν μᾶλλον, τοτὲ δὲ ἧσσον. [68] καὶ λύχνος καιόμενος τὸν αὐτὸν τρόπον κινέεται, τοτὲ μὲν μᾶλλον, τοτὲ δὲ ἧσσον, ἀνέμου οὐδενὸς κινέοντος, ὅν τινα καὶ ἡμεῖς οἷοί τε ἐσμὲν γινώσκειν πνέοντα. [69] καὶ τροφή ἐστι τῷ θερμῷ τὸ ψυχρόν. [70] τὸ δὲ παιδίον ἐν τῇ γαστρὶ συνέχον τὰ χείλεα μύζει ἐκ τῶν μητρέων τῆς μητρός, καὶ ἕλκει τήν τε τροφὴν, καὶ τὸ πνεῦμα τῇ καρδίῃ εἴσω (τοῦτο γὰρ θερμότατόν ἐστιν ἐν τῷ παιδίῳ) ὅταν περ ἡ D μήτηρ ἀναπνέῃ. [71] τοῦτο δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι τὴν κίνησιν παρέχει τὸ θερμόν, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν. [72] εἰ δέ τις ἐρωτοίη, πῶς τοῦτο οἶδέ τις, ὅτι ἐν τῇ μήτρῃ τὸ παιδίον ἕλκει καὶ μύζει, τάδε αὐτῷ ἐστιν ἀποκρίνασθαι. [73] κόπρον ἔχοντα ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν γίνεται, καὶ ἀποπατέει ἐπὴν τάχιστα γένηται καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πρόβατα. [74] καίτοι οὐκ ἂν εἶχε κόπρον, εἰ μὴ ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἔμυζεν. [75] οὐδ' ἂν θηλάζειν τὸν μαζὸν ἠπίστατο γινόμενον αὐτίκα, εἰ μὴ καὶ ἐν τῇ μήτρῃ ἔμυζε. [76] καὶ περὶ μὲν τῆς κινήσιος τῆς καρδίης καὶ τῶν φλεβῶν οὕτως ἔχει. [77] ὁ δὲ πλεύμων πρὸς τῇ καρδίῃ ἐγένετο ὧδε. τοῦ ὑγροῦ ὁκόσον ἦν κολλωδέστατον ἡ καρδίη θερμαίνουσα, ταχὺ

† οἱ

παχὺ ἐξήρανεν, ὁκοῖόν περ ἀφρὸν, καὶ ἐποίησεν σπογγῶδες, καὶ φλέβια πολλὰ ἐν αὐτῷ. [78] διὰ δὲ τοῦτο ἐποίησεν τὰ φλέβια. ὁκόσον ἐν τῷ κολλώδει ἐνῆν ψυχρὸν, τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ διετάκη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ κολλώδεος, αὐτὸς ὁ χιτών. [79] τὸ δὲ ἧπαρ ὧδε ξυνέστη. ξὺν τῷ θερμῷ πολὺ τοῦ ὑγροῦ ἀπολειφθὲν ἄνευ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ λιπαροῦ, ἐκράτησε τὸ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ, καὶ ἐπάγη. [80] τεκμήριον δέ μοι τόδε. ὁκόταν σφάξῃ τις ἱερεῖον, τέως μὲν ἂν θερμὸν ᾖ, ὑγρόν ἐστι τὸ αἷμα· ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ἐπάγη. ἢν δέ τις αὐτὸ τινάσσει, οὐ πήγνυται· αἱ γὰρ ἶνες εἰσὶ ψυχραὶ καὶ κολλώδεες. [81] ὁ δὲ σπλὴν συνέστη ὧδε. σὺν τῷ θερμῷ καὶ κολλώδει, καὶ τοῦ θερμοῦ πλεῖστον, τοῦ δὲ ψυχροῦ ἐλάχιστον, τοσοῦτον μόνον, ὁκόσον πῆξαι τὸ κολλῶδες αὐτό. ὅ εἰσιν αἱ ἶνες αἱ ἐνεοῦσαι ἐν τῷ σπληνί. καὶ διὰ τὰς ἶνας ταύτας μαλακός ἐστιν ὁ σπλὴν καὶ ἰνώδης. [82] οἱ δὲ νεφροὶ ξυνέστησαν ὧδε. ὀλίγον τοῦ κολλώδεος, τοῦ θερμοῦ ὀλίγον, τοῦ ψυχροῦ πλεῖστον, καὶ ἐπάγη ὑπὸ τούτου, καὶ ἐγένετο σκληρότατον τὸ σπλάγχνον, καὶ ἥκιστα ἐρυθρὸν, ὅτι οὐ πολὺ τοῦ θερμοῦ ξυνέστη. [83] ὁ δὲ ωὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν σαρκῶν. τὸ μὲν ψυχρὸν ἔστησε καὶ ξυνέπηξε καὶ ἐποίησε σάρκα· τὸ δὲ κολλῶδες, τρῶγλαι ἐγένοντο. ἐν δὲ τῇσι τρώγλῃσι ταύτῃσι τὸ ὑγρὸν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇσι φλεψὶν τῇσι μεγάλῃσιν. [84] τὸ δὲ θερμὸν ἐν παντὶ τῷ σώματι, [a] πλεῖστον δὲ τῷ σώματι, καὶ τοῦ ψυχροῦ πολὺ ἐν τῷ ὑγρῷ. τοσοῦτο δέ ἐστι τοῦ ψυχροῦ, ὁκόσον [b] δύναται πῆξαι τὸ ὑγρὸν, ἀλλὰ νενίκηται, ὥστε διακέχυται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. [85] ἡ δὲ ἀπόδειξις τοῦ ὑγροῦ ὅτι θερμόν ἐστιν. εἴ τις ἐθέλοι τάμνειν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σώματος, ὅκου ἐθέλοι, ῥεύσει τε αἷμα θερμὸν· καὶ τέως μὲν ἂν θερμὸν ᾖ, ὑγρὸν ἔσται. [86] ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ὑπό τε τοῦ ἐνεόντος ψυχροῦ, καὶ τοῦ ἐκτὸς, ἐγένετο δέρμα καὶ ὑμήν. καὶ εἴ τι ἀφελὼν τοῦτο τὸ δέρμα, ἐάσειεν ὀλίγου χρόνου, ὄψεται ἄλλο δέρμα γινόμενον. εἰ δέ τις τοῦτο αἰεὶ ἀφαιρεῖ, ἄλλο δέρμα γίνοιτ' ἂν πρὸς τοῦ ψυχροῦ. [87] τούτου δὲ εἵνεκα πλείω ἔλεξα, πῶς ἀποδείξω, ὅτι τὸ ἔσχατον τοῦ σώματος πρὸς τοῦ ἠέρος ἀναγκαίως ἔχει δέρμα γενέσθαι, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ καὶ τῶν πνευμάτων προσβαλλόντων. [88] τὰ δὲ ἄρθρα ὧδε ἐγένετο. ὅτε τὰ ὀστέα ξυνίστατο, ὁκόσα μὲν αὐτέων λιπαρὰ ἦν, τάχιστα ἐξεκαύθη, ὥσπερ πρόσθεν λέλεκται ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ. [89] ὁκόσον δὲ αὐτέων κολλῶδες ἦν, τοῦτο δὲ οὐκ ἠδύνατο ἐκκαυθῆναι, ἀλλὰ μεταξὺ ἀπολειφθὲν τοῦ καιομένου † ξηραινομένου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, νεῦρα καὶ σίαλον ἐγένετο. τὸ δὲ σίαλον, ὁκόσον τοῦ κολλώδεος ὑγρότατον ἦν, τόδε θερμαινόμενον, παχύτερον ἐγένετο,

ὑγρὸν

[a] πλ. δὲ καὶ τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ σώμ.
[b] οὐ δύν.
† καὶ

uelut spumam, fecitq; introrsum, & uenulas multas in ipso. [78] Et id quidem hac de causa. Quantum in glutinoso inerat frigidi, id ipsum à calido colliquatum est, & liquidum euasit: à glutinoso autem tunica facta est. [79] At uerò Iecur sic compactum est. Quum unà cum calido multum humidi conclusum esset, absque glutinoso ac pingui, frigidum superauit calidum, & congelatum est. [80] Cuius hoc indicium est: Si quis uictimam mactet, quandiu calidus manet, liquidus etiam sanguis est: quamprimum autem refrigerabitur, congelascet. Quòd si quis ipsum conquasset, non congelascet: fibræ enim frigidæ sunt & glutinosæ. [81] Splen autem hoc modo constitutus est. Cum calido & glutinoso conclusum fuit calidi quidem plurimum, frigidi autem minimum, quantum scilicet ad glutinosi compactionem satis erat: sunt autem id fibræ in splene existentes: propter quas mollis est splen, & fibrosus. [82] Renes porrò sic producti sunt. Parum glutinosi, parum calidi, multum frigidi conclusum fuit, & ab hoc congelatum est, & durissimum uiscus euasit, & minimè rubrum, quia non multum calidi simul constitit. [83] Eadem de Carnibus ratio est. Frigidum quidem coegit & compegit ac fecit carnem: glutinosum autem in foramina abijt, in quibus humidum inest, uelut in uenis magnis. [84] Calidum autem in toto corpore est, plurimum uerò & humidi in corpore est, & frigidi multum in humido: tantum scilicet, quod congelare ipsum humidum ac liquidum possit, nisi superaretur à calido, à quo etiam diffunditur. [85] Quòd uerò humidum calidum sit, demonstratur. Si quis corpus hominis secet, ubicunque uelit, sanguis calidus effluet: & quandiu sanè calidus fuerit, liquidus erit. [86] postquam uerò refrigeratus est, tum ab intrinseco frigido, tum ab extrinseco, pellicula & membrana obducitur. Quam si detrahat, & modico tempore sinat, aliam pelliculam factam uidebit: quam rursus ipsam si auferat, quoties auferet, toties nouã pelliculam à frigido generari deprehendet. [87] Sed longior fortassis in hoc sum, ut ostendam, quòd extremum corporis aeri expositum, necessariò pelliculam contrahit, occursu frigidi & uentorum. [88] Cæterùm Articuli sic generati sunt. Quum ossa fierent, quæcunque partes pingues erant, celerrimè exustæ sunt, quemadmodum etiam superiore sermone diximus. [89] At quod glutinosum erat, cùm exuri non posset, medio loco inter ustum & siccatum à calido comprehensum, in neruos & mucum transiuit. Quantum autẽ ex glutinoso liquidissimum erat, hoc calefactum crassius redditum est,

cùm

cum liquidum existeret, & inde Mucus extitit. [90] Ab hoc ipso autẽ glutinoso etiam Vngues producti sunt. Etenim ab ossibus & articulis semper id, quod liquidissimum est, discedens, glutinosum redditur, & à calido siccatũ ac arefactum, foràs in ungues delegatur.

[91] Dentes autem posterius generantur ob hanc caussam. [92] Ex ossibus capitis ac maxillarũ incremẽtum fit glutinosi, & quicquid ex pingui inest, à calido siccatum exuritur, & fiunt dentes, reliquis ossibus duriores, quia nihil frigidi inest. [93] Et primi quidem dentes nascuntur puero tum ex uictu in utero, tum postquam natus fuerit, ex lacte. [94] Vbi uerò hi exciderint, tum demum ex cibo & potu. [95] Excidunt autem, ubi ad annos primi alimenti peruenerint, quibusdam etiam prius, si quidem à morbido alimento orti fuerint. Plerisque tum demum, quum septem annos impleuerint. [96] At qui postea nascuntur, ad senectutem usque comitantur, nisi ex morbo corrumpantur. [97] Propterea autem dẽtes serius, quàm reliquæ partes, nascuntur. In maxilla uenæ sunt, & hæ huic ossi soli inter omnia ossa ex inferno uentre alimentum præbent. [98] Ossa uerò talẽ materiam augmento idoneam exhibent, qualia existunt: uti etiam reliqua omnia tale augmentum exhibent, qualia ipsa existunt. [99] Etenim uenæ ex uentre ac intestinis, cibi & potus receptaculis, posteaquam incaluerũt, id, quod tenuissimum ac liquidissimum est, trahunt: [100] crassissimum autem & fex istic relicta, computrescit, & fit stercus in inferioribus intestinis. [101] Tenuissimum inquam trahunt uenæ ex uentre ac intestinis, supra ieiunum intestinum existentibus, posteaquam cibi incaluerint. [102] Quamprimùm autem ieiunum intestinum transierint, & in inferiorib. intestinis collecti fuerint, stercus fiunt. [103] Alimento deinceps ad partes delato, talem unumquodque speciem unicuique imprimit, quale ipsum fuerit. [104] Singula enim ab alimento irrigata augmentũ capiũt, & calidũ, & frigidum, & glutinosum, & pingue, & dulce, & amarum, tum ossa, tum quæuis alia quæ homini insunt. [105] Dentes ergo posterius nascuntur (id quod prius quoque à me dictum est) quoniam solæ ex ossibus maxillæ ipsæ in seipsis uenas habent: [106] ut proinde alimentum copiosius in ipsas quàm in alia ossa trahatur. [107] Cumque uberius alimentum, & abundantiorem influxum habeãt, materiam augmento oportunam ipsæ à seipsis tale exhibent, quales ipsæ existunt, [108] tamdiu, quandiu homo ad integritatem suam crescit. [109] Crescit autem, quandiu sensu crescere deprehenditur. [110] Sensu autem ... crescere

ὑγρὸν ἐὸν, καὶ ἀπὸ τούτου σίαλον ἐγένετο. [90] οἱ δὲ ὄνυχες ἀπὸ τουτέου ἐγένοντο τοῦ κολλώδεος. ἀπὸ γὰρ τῶν ὀστέων καὶ τῶν ἄρθρων αἰεὶ τὸ ὑγρότατον αὐτέου ἀπιὸν κολλῶδες γίνεται, ἀπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον, καὶ ἐξαυαινόμενον θύραζε εἰς ὄνυχας.

[91] οἱ δὲ ὀδόντες ὕστερον γίνονται, διὰ τόδε. [92] τῶν ὀστέων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῇσι γνάθοιν ἡ αὔξησις γίνεται τοῦ κολλώδεος, † τοῦ λιπαροῦ τὸ ἐνεὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον ἐκκαίεται, καὶ γίνονται ὀδόντες σκληρότεροι τῶν ἄλλων ὀστέων, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ ψυχροῦ. [† καὶ] [93] καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ὀδόντες φύονται ἀπὸ τῆς διαίτης ἐν τῇ μήτρῃ· καὶ ἐπὴν γένηται, ἀπὸ τοῦ γάλακτος θηλάζοντι τῷ παιδίῳ. [94] ἐπειδὰν δὲ οὗτοι ἐκπέσωσιν, ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ τῶν ποτῶν. [95] ἐκπίπτουσι δὲ, ἐπειδὰν ἑπτὰ ἔτεα εἴη τῆς πρώτης τροφῆς. ἔστι δὲ καὶ οἷς πρότερον, ἢν ἀπὸ νοσερῆς τροφῆς φύσωσιν. τοῖς δὲ πλείστοισιν, ἐπειδὰν ἑπτὰ ἔτεα γένηται. [96] οἱ δὲ μεταφύοντες συγκαταγηράσκουσι, ἢν μὴ ὑπὸ νόσου διαφθαρῶσι. [97] διὰ δὲ τοῦτο φύονται οἱ ὀδόντες ὕστερον τῶν ἄλλων. ἐν τῇ γνάθῳ φλέβες εἰσὶ, καὶ ἐν τῇ κάτω κοιλίῃ μούνοισι τῶν ὀστέων αὗται τὴν τροφὴν παρέχουσι τῷ ὀστέῳ. [98] τὰ δὲ ὀστέα, τοιαύτην αὔξησιν, ὁποῖα πέρ ἐστιν. καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα, τοιαύτην ἀποδιδῶσιν αὔξησιν, ὁποῖα αὐτά ἐστιν. [99] καὶ γὰρ αἱ φλέβες ἐκ τῆς νηδύος † τῶν ἐντέρων, ἐς ἃ συλλέγεται τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ, ἐπειδὰν θερμανθῇ ταῦτα, ἕλκουσι τὸ λεπτότατον καὶ τὸ ὑγρότατον. [† καὶ] [100] τὸ δὲ παχύτατον αὐτέου καταλείπεται, καὶ γίνεται κόπρος ἐν τοῖσιν ἐντέροισι τοῖσι κάτω. [101] τὸ δὲ λεπτότατον αἱ φλέβες ἕλκουσιν ἐκ τῆς νηδύος καὶ τῶν ἐντέρων τῶν ἄνωθεν τῆς νήστιος, θερμαινομένων τῶν σιτίων. [102] ἐπὴν δὲ περήσῃ τὴν νῆστιν ἐς τὰ κάτω ἔντερα, ξυνεστράφη, καὶ κόπρος ἐγένετο. [103] ἡ δὲ τροφὴ ἐπειδὰν ἀφίκηται, ἕκαστον τοιαύτην ἀπέδωκε τὴν ἰδέην ἑκάστου, ὁκοῖάπερ ἦν. [104] δεδόμενα γὰρ ὑπὸ τῆς τροφῆς αὔξεται ἕκαστα, τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ κολλῶδες, καὶ τὸ λιπαρὸν, καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ τὸ πικρὸν, καὶ τὰ ὀστέα, καὶ τὰ ἄλλα ξύμπαντα, ὁκόσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔνι. [105] διὰ τοῦτο ὕστερον οἱ ὀδόντες φύονται (εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον) ὅτι μοῦναι τῶν ὀστέων αἱ γνάθοι φλέβας ἔχουσι αὗται ἐν ἑωυτῇσι. [106] καὶ διὰ τοῦτο τροφὴ ἕλκεται πλέον ἢ ἐς τὰ ἄλλα ὀστέα. [107] καὶ πλέονα τὴν τροφὴν ἔχοντα, καὶ ἀθροωτέρην τὴν ἐπιρροὴν, ἀποτίκτει αὔξησιν αὐτὰ ἐφ᾽ ἑωυτέων τοιαύτην, οἷάπερ ἐστὶν αὐτά. [108] ἕως ἄνπερ καὶ ἄνθρωπος οὖλος αὐξαίνηται. [109] αὐξαίνεται δὲ, ἐπὴν γένηται ἐπίδηλος. [110] ἐπίδηλος δ᾽ μά-

λιστα γίνεται ἀπὸ ἑπταετίος μέχρι τεσσαρεσκαιδεκαέτεος. [111] καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ οἵ τε μέγιστοι τῶν ὀδόντων φύονται, καὶ ἄλλοι πάντες, ἐπὴν ἐκπέσωσιν, οἱ ἐγένοντο ἀπὸ τῆς τροφῆς τῆς ἐν τῇ μήτρῃ. [112] αὐξάνεται δὲ καὶ ἐς τὴν τρίτην ἑβδομάδα, ἐν ᾗ νεηνίσκος γίνεται, μέχρι τεσσάρων καὶ πέντε ἑβδομάδων. [113] καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ δὲ ἑβδομάδι ὀδόντες φύονται δύο τοῖσι πολλοῖσι τῶν ἀνθρώπων, οὓς καλέουσι σωφρονιστῆρες.

[114] αἱ δὲ τρίχες φύονται ὧδε. ὀστέα ἐστὶ καὶ ἐγκέφαλος, ἀφ' ὧν ἡ τοιαύτη αὔξησις, ὅτι τοῦ περὶ ξ κολλώδεος, ὅπως περ τοῖσι νεύροισιν· [115] καὶ τοῦ λιπαροῦ οὐκ ἔνεστιν. εἰ γὰρ ἐνῆν τοῦ λιπαροῦ, ἐξεκαίετο ἂν ἐκ τοῦ θερμοῦ. [116] τάχα δὲ θαυμάσειεν ἄν τις, ὅτι καὶ ἐν τῇσι μασχάλῃσι καὶ ἐν τῷ ἐπισείῳ τρίχες πολλαὶ, καὶ ἐν τῷ σώματι παντί εἰσιν. οὗτος ὁ λόγος περὶ τούτου. ὅπου τυγχάνει τοῦ σώματος τὸ κολλῶδες ὄν, ἐνταῦθα αἱ τρίχες γίνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ.

[117] ἀκούει δὲ διὰ τόδε. τὰ τρήματα τῶν οὐάτων προσήκει πρὸς ὀστέον σκληρόν τι καὶ ξηρὸν ὅμοιον λίθῳ. τοῦτο δὲ πέφυκε πρὸς ὀστέον κοίλωσις σηραγγώδης. οἱ δὲ ψόφοι ἀπερείδονται πρὸς τὸ σκληρόν. τὸ δὲ ὀστέον τὸ κοῖλον ἐπηχεῖ διὰ τοῦ σκληροῦ. τὸ δέρμα τὸ πρὸς τῇ ἀκοῇ πρὸς τῷ ὀστέῳ τῷ σκληρῷ λεπτόν ἐστιν ὥσπερ ἀράχνιον, ξηρότατον τοῦ ἄλλου δέρματος. τεκμήρια δὲ πολλά, ὅτι ξηρότατον ἠχεῖ μάλιστα. ὅταν δὲ μέγιστον ἠχήσῃ, τότε μάλιστα ἀκούομεν. [118] καί εἰσί τινες, οἳ ἔλεξαν, φύσιν ξυγγράφοντες, ὅτι ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ ἠχέων. τοῦτο δὲ οὐκ ἂν γένοιτο. αὐτός τε γὰρ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρός ἐστι, καὶ μῆνιγξ περὶ αὐτόν ἐστιν ὑγρὴ καὶ παχείη, καὶ περὶ τὴν μήνιγγα ὀστέα. οὐδὲν οὖν τῶν ὑγρῶν ἠχεῖ, ἀλλὰ ξηρά. τὰ δὲ ἠχέοντα ἀκοὴν ποιεῖ.

[119] ὀσφραίνεται δὲ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς ἐών, αὐτὸς τῶν ξηρῶν ἕλκων τὴν ὀδμὴν ξὺν τῷ ἠέρι διὰ τῶν βρογχίων ξηρῶν ἐόντων. [120] προσήκει γὰρ ὁ ἐγκέφαλος τῆς ῥινὸς ἐς τὰ κοῖλα. καὶ ταύτῃ αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἐπίπροσθεν ὀστέον οὐδέν, ἀλλὰ χονδρίον μαλακὸν ὅκως περ σπόγγος, οὔτε κρέας, οὔτε ὀστέον. [121] καὶ ὅταν μὲν ξηρὰ ᾖ τὰ κοῖλα τῆς ῥινός, ὀσμᾶσθαι τῶν ξηροτέρων αὐτὸς ἑωυτοῦ ἀκριβέστερός ἐστιν. [122] ὕδατος γὰρ οὐκ ὀδμᾶται. ὑγρότερον γάρ ἐστι τοῦ ἐγκεφάλου, ἐὰν μὴ σαπῇ. σηπόμενον γὰρ τὸ ὕδωρ παχύτερον γίνεται, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. [123] ὁκόταν δὲ ὑγρανθέωσιν αἱ ῥῖνες, οὐ δύνανται ὀσφραίνεσθαι· οὐ γὰρ τὸν ἠέρα ἕλκει αὐτὸς πρὸς ἑωυτόν. [124] ταύτῃ δὲ καὶ ὅταν ἀποτήκῃ ὁ ἐγκέφαλος πλεῖστον αὐτὸς ἀφ' ἑωυτοῦ ἐς τὴν ὑπερῴην, καὶ τὴν φάρυγγα, καὶ τὸν πλεύμονα, καὶ ἐς τὴν ἄλλην κοιλίην, γινώσκουσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ φασὶ καταρρέειν ἐκ τῆς κεφαλῆς·

A crescere potissimum deprehenditur, à septimo usque ad decimum quartum annum. [111] Quo tempore, tum maximi dentes, tum cæteri omnes nascuntur, posteaquam exciderint hi qui ab alimento in utero sunt orti. [112] Crescit autem & in tertium annorum septenarium, in quo adolescens fit, usque ad quartum & quintum septenarium. [113] Quin & in quarto septenario dentes enascuntur, plerisque hominibus duo, qui sapientiæ dentes appellantur.

[114] Cæterùm Capilli sic nascuntur. Ab ossibus & cerebro tale augmentum prouenit, nimirum à glutinosa substantia, circumfluente (quemadmodum etiam de neruis suprà B diximus) [115] & pinguetudine omni carente. Si enim pinguitudo affuisset, à calido certè exusta fuisset. [116] Fortassis autem mirabitur quis, cur sub alis & in pube pili multi, & quibusdam etiam in toto corpore existant. Ad quod sic respondemus, Vbicunque in corpore glutinosum est, ibi pili à calore generatur.

[117] Iam uerò Auditus hoc modo fit. Foramina aurium ad os durum & siccum lapidi simile pertingunt. Ad ipsum autem os est cauitas antrosa. Soni igitur ad durum alliduntur, os uerò cauum per ipsum durum sonum concipit. Pellicula insuper in aure iuxta os durũ tenuis est, uelut aranei tela, omniúmque pellicularũ siccissima. Quòd autem id, C quod siccissimũ est, maximè ad sonũ faciat, multis argumentis comprobari posset. Qui igitur plurimum sonuit, tum maximè audimus. [118] Etsi uerò sunt quidam, qui de natura scribentes prodiderunt, quòd cerebrum est quod sonum edit: hoc tamen nulla ratione fieri potest. Ipsum enim cerebrum humidum est, & menbrana circum ipsum humida est & crassa, membranam denique ambiunt ossa. Atqui nullum humidum sonum facit, sed sicca tantùm. Quæ uerò sonum faciunt, ea etiam auditum.

[119] Olfacit porrò cerebrũ humidũ existẽs, aridorum odorẽ unà cum aere per cartilagines attrahens. [120] Cerebrum enim in cauitatem nasi pertingit, atq; hac parte nõ est ante D ipsum os aliquod, sed cartilago mollis uelut spongia, quam neq; carnem, neq; os appellare possis. [121] Vbi igitur cauitas nasi sicca fuerit, ipsum seipso exactius arida olfacit. [122] Aquã enim nõ olfacit, cùm humidior sit quàm cerebrũ, nisi fortè putruerit. Putrefacta enim aqua crassior fit, uti etiã reliqua omnia. [123] Ècõtra si nares humectæ fuerint, olfacere non possunt: non enim aerem attrahit cerebrum ad seipsum. [124] Neq; etiam, quãdo cerebrum ipsum de seipso colliquatam materiam multam, in palatum, & fauces, & pulmonem ac reliquum uentrem dimiserit. Quod ipsum facilè cognoscunt homines, & ex capite destillaro

lare dicunt. Etsi in reliquum quoque corpus destillare potest: & tunc fere caloris fit commutatio. [125] Propter hasce autem causas uidet. A cerebri membrana uena in utrunque oculum per os descendit: [126] per has duas uenas, quod est glutinosissimi tenuissimũ, de cerebro percolatur. [127] Et propterea ipsam circa se tunicam talem facit, quale est ipsum oculi pellucidum, quæ ad aerem uergit, ad quam uenti ac flatus irruunt: eadem planè ratione quemadmodum de alijs membranis ac tunicis dixi. [128] Sunt autem multæ tunicæ oculi pellucido præpositæ, eidemque similes. [129] In hocce enim pellucido lumen & omnia splendida relucet. [130] Et per hoc relucens fit uisio. [131] Quod autem splendidum non est, neque relucet, per illud non uidet. [132] Reliquum, quod circum oculos est albũ, caro est. [133] Iam quæ pupilla oculi appellatur, nigra apparet, quoniam in profundo est: & tunicæ circum ipsam nigræ sunt. [134] Tunicam autem appellamus id, quod uelut pellicula inest: [135] neutiquam nigra, si quis seorsim inspiciat, sed alba ac pellucida. [136] Humidum uerò oculi, glutinosum existit. [137] Sæpe enim uidimus, oculo perforato exire humorem glutinosum: qui dum calidus est, liquidus manet: perfrigeratus uerò, siccus euadit, instar thuris transparens. Quod ipsum & in hominib. & in brutis similiter se habet. [138] Oculum autem molestia afficit omne quod inciderit, & uenti irruentes, & alia quæ splendidiora sunt, quàm ipse est. [139] Et si quis causam roget, respondere licet, propterea quòd consimilis coloris existunt. [140] Quemadmodum os, & lingua, & reliquus uenter, humida sunt.

[141] Sermonis porrò facultas inde est. Totum corpus spiritum intrò trahit, plurimum uerò in cauitates sibijpsi accumulat. [142] Is autẽ, qui per inane foras pellitur, strepitum facit. [143] Caput enim resonat: [144] lingua uerò occurrens articulat, & in faucibus, obstruens ac impingens ad palatum & dentes, claritatem eius facit. [145] Quòd nisi lingua undiquaque allidens & impingens articularet, nõ posset homo distinctè disserere, sed singula à natura unam uocem haberent. [146] Cuius rei signum præbent tum muti à natiuitate, qui articulatè loqui nequeunt, sed unam tantùm uocem sonãt: [147] tum uerò etiam si quis spiritum tantùm efflando loqui conetur. [148] Exẽplo illustremus. Homines ubi uoluerint magnã uocẽ edere, attrahentes spiritum externũ, eum foràs propellunt, & magnam uocem edunt, quantũ scilicet spiritus durat, postea uerò uox contabescit. [149] Citharœdi itidem quũ uocẽ intendere coguntur, spiritum quàm plurimum intrò trahentes pronunciationem extendunt, & uociferantur, ac uocem

A λῆς· καταρρέει δὲ καὶ ἐς τὸ ἄλλο σῶμα, καὶ ἐστὶ [a] τρόπος τῷ θερμῷ. [125] ὁρῇ δὲ διὰ τοῦτο. ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τῆς μήνιγγος φλὲψ καθήκει ἐς τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τοῦ ὀστέου ἑκατέρου. [126] διὰ ταύτας τὰς φλέβας ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διηθέεται τὸ λεπτότατον τοῦ κολλώδεος ἐόντος. [127] καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ περὶ αὑτὸ δέρμα ποιέει τοιοῦτον, οἷόν περ αὐτό ἐστι τὸ διαφανὲς τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὸ πρὸς τὸ ἠέρος, πρὸς ὃ προσβάλλει τὰ πνεύματα, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὥσπερ περὶ τοῦ ἄλλου δέρματος ἔλεξα. [128] πολλὰ δὲ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δέρματα, πρὸ τοῦ ὁρέοντος τοῦ διαφανέος, ὁκοῖόν περ αὐτό ἐστι. [129] τούτῳ γὰρ τῷ διαφανεῖ ἀνταυγέει τὸ φῶς καὶ τὰ λαμπρὰ πάντα. [130] τούτῳ οὖν ὁρῇ τῷ ἀνταυγέοντι. [131] ὅ τι δὲ μὴ λαμπρόν ἐστι, μηδὲ ἀνταυγῇ, τούτῳ οὐχ ὁρῇ. [132] τὸ δὲ ἄλλο τὸ περὶ τοὺς

B ὀφθαλμοὺς λευκὸν, κρέας ἐστίν. [133] ἡ δὲ κόρη καλεομένη τοῦ ὀφθαλμοῦ, μέλαν φαίνεται διὰ τοῦτο, ὅτι ἐν βάθει ἐστὶ, καὶ χιτῶνες περὶ αὐτὴν εἰσὶ μέλανες. [134] χιτῶνα δὲ καλέομεν, τὸ ἐνεὸν ὥσπερ δέρμα. [135] ἔστι δὲ οὐ μέλαν ὄψει, ἀλλὰ λευκὸν διαφανές. [136] τὸ δὲ ὑγρὸν, κολλῶδες. [137] πολλάκις γὰρ ὀπώπαμεν ἤδη συρραγέντος ὀφθαλμοῦ ἐξιὸν ὑγρὸν κολλῶδες. κἢν μὲν ᾖ ἔτι θερμὸν, ὑγρόν ἐστιν. ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ἐγένετο ξηρὸν, ὥσπερ λιβανωτὸς διαφανής. καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θηρίων ὅμοιόν ἐστι. [138] τὸν δὲ ὀφθαλμὸν

C αἰνιᾷ πᾶν ὅτι ἂν ἐμπέσῃ, καὶ τὰ πνεύματα προσβάλλοντα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα λαμπρότερα ἢ κατ' αὐτόν ἐστι. [139] καὶ ἤν τις [b] ἐκέλσει, διὰ τόδε, ὅτι ὁμόχροιά ἐστιν. [140] ὥσπερ τὸ στόμα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ ἡ ἄλλη κοιλίη, ἔνυγρά ἐστιν.

[141] Διαλέγεται δὲ διὰ τὸ πνεῦμα [c] ἕλκον εἴσω πᾶν τὸ σῶμα, τὸ πλεῖστον δὲ ἐς τὰ κοῖλα αὐτὸς ἑωυτῷ. [142] αὐτὸ δὲ θύραζε ὠθεόμενον διὰ τὸ κενὸν, ψόφον ποιέει. [143] ἡ κεφαλὴ γὰρ ἐπηχέει. [144] ἡ δὲ γλῶσσα, ἄρθροι προσβάλλουσα, ἐν τῷ φάρυγγι ἀποφράσσουσα, καὶ προσβάλλουσα πρὸς τὴν ὑπερῴην καὶ πρὸς τοὺς ὀδόντας, ποιέει σαφηνίζειν. [145] ἢν δὲ μὴ ἡ γλῶσση ἄρθροι προσβάλλουσα ἑκάστοτε, οὐκ ἂν σαφέως

D διαλέγοιτο, ἀλλ' ἢ ἕκαστα φύσει τὰ μονόφωνα. [146] τεκμήριον δέ ἐστι τούτῳ οἱ κωφοὶ, οἱ ἐκ γενεῆς, οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τὰ μονόφωνα μοῦνον φωνέουσιν. [147] οὐδ' εἴ τις τὸ πνεῦμα ἐκπνεύσας πειρῷτο διαλέγεσθαι. [148] δῆλον δὲ τόδε. οἱ ἄνθρωποι ὁκόταν βούλωνται μέγα φωνῆσαι, ἕλκοντες τὸ πνεῦμα τὸ ἔξω, ὠθέουσι θύραζε, καὶ φθέγγονται μέγα, ὡς ἂν ἐπίσχῃ τὸ πνεῦμα, ἔπειτα δὲ καταμαραίνεται τὸ φθέγμα. [149] καὶ οἱ κιθαρῳδοὶ, ὁκόταν δέῃ αὐτοὺς μακρὰ φωνέειν, ἐπ' ἄκρον ἑλκύσαντες τὸ πνεῦμα εἴσω, πολὺ ἐκτείνουσι τὴν ἐκφορὴν, καὶ φωνοῦσι, καὶ φθέγ-

[a] τροπὴ

[b] ἐρωτέει

[c] ἕλκων

φθέγγονται μέγα, ὡς ἀντέχωσιν τῷ πνεύματι. ἐπὴν δὲ τὸ πνεῦμα ἐπιλίπῃ, καταπαύονται. [150] τουτέοισι δῆλον, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ φθεγγόμενον. [151] εἶδον δὲ ἤδη, οἳ σφάξαντες ἑωυτοὺς, ἀπέταμον τὸν [a] φάρυγγα παντάπασιν. [152] οὗτοι ζῶσι μὲν, φθέγγονται δὲ οὐδὲν, εἰ μή τις συλλάβῃ τὸν φάρυγγα· οὕτω δὲ φθέγγονται. [153] δῆλον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ πνεῦμα οὐ δύναται διατετμημένου τοῦ λάρυγγος ἕλκειν ἔσω ἐς τὰ κοῖλα, ἀλλὰ κατὰ τὸ διατετμημένον ἐκπνέει. [154] οὕτως ἔχει περὶ φωνῆς ἴσως καὶ διαλέξεως.

[a] λάρυγγα

A cem magnam edunt, quantum ſpiritus durarit. Vbi uerò ſpiritus defecerit, deſinunt. [150] Ex quibus manifeſtum eſt, quòd ſpiritus eſt qui uocem edit. [151] Vidi præterea quoſdam, cùm ſibijpſis manu illata guttur penitus præſecuiſſent, [152] uiuentes quidem, uerùm nullam uocem edẽtes, niſi quis guttur conſtrinxiſſet: nam tum demum ſermonem proferre poterant. [153] Manifeſtũ uerò & hoc eſt, quòd præſecto gutture ſpiritum attrahere intrò in cauitates non poſſunt, ſed per uulneratam partem exit. [154] Et ſic ſanè res de uoce ac ſermone ſe habet.

IN HIPPOCRATEM
ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΩΝ.
SIVE
ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ.

COMMENTARIJ huiuſce explicanda

Inſcriptio:

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ. *Ab Hip. iam ſene liber iſte conſcriptus uidetur, cùm profundiſſ. cogitationum & multijugæ experientiæ theſauros rariſſimos contineat. Quod ipſum tamen modeſtè adeò fatetur, ut quibuſdam neotericorum, in ſuis inuentis prædicandis cum aliorum inſectatione propemodum inſanientibus, pudorem meritò incutere debeat.*

ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΩΝ. *Σὰρξ carnem propriè ſignificat, quæ ueluti fulcrũ eſt & tegumẽtum reliquis partibus, Neruis ſcilicet, Venis & Oſſibus circũpoſita, ſub oculos cadit: & propterea ſpecies excellentiſſima pro toto genere partium humani corporis ponitur. Communiter uerò Σὰρξ com. de Aetate n. 30. de Natura pueri n. 31. & ſeq. pro maſſa ex ſemine & menſtruo ſanguine conflata ſumitur, quam deinde facultas formatrix dearticulat, donec hominis figuram acquirat. At lib. de Locis n. 7. inter corporis partes præcipuas, Caput, Ventrem & Σάρκας connumerat, muſculoſam uidelicet ſubſtantiam. De Diæta 1. n. 137. de tribus Periodis triplicis ignis agens, primum in Venis, ſecundum in Arterijs, tertium in Membris conſtituit, quæ Σάρκας uocat, à ſpecie externa, ſub ſenſum cadente, internis quoq; uiſceribus idem nomẽ tribuens. Et quidem reſpectu primi ignis ξύρροια μία, reſpectu ſecundi ξύμπνοια μία, reſpectu terij ξυμπάθεια μία, Com. de Alimento ſtatuitur. Cumq; alibi corpus diuidat in continentia & contenta, Continentia Σάρκες erunt: Contenta uerò erunt Humores & Spiritus. Et hæc ueteris inſcriptionis aſſerendæ cauſa. Cæterùm ut poſterioribus quoq; cogitationibus locus detur, hocce com. Hip. περὶ ἀρχῶν corporis humani agere conſtat, non κοινῶν, quæ ab omnibus cõcedantur, ſed ἰδίων: quæ principia communia ἰδίαις γνώμῃσι ſubijcienda eſſe, ex eo poteſt intelligi, quòd ipſe n. 2. κοινῷ λόγῳ ſiue γνώμῃ κοινὴν ἀρχὴν conuenire ait. Ergo cùm principia communia partium corporis ſtatuantur, materiale quidem Humidum, formale uerò Calidum: non ſine ratione περὶ ἀρχῶν hic com. inſcribi poſſet. Gal. certè lib. de Elementis & de Semine quædam ad humani corporis principia attinentia Hippocratis teſtimonia adducit, quæ ex hoc libro petita eſſe liquidò cõſtat. Quod ipſum Hier. etiam Mercuriali probari ſcio. Primus ergo hic com. eſto phyſiologicus Medicinæ Hippocrateæ, ſed medicis Theoricis potius quàm Practicis ex uſu futurus. Sequẽtur hũc quinq; alij, magis populares. Secũdus ſcilicet de Semine, quatenus fœtus cõcipitur in utero: tertius uti geſtatur, de Natura pueri: quartus et quintus, de Septimeſtri et Octimeſtri, quatenus in lucẽ editur: ſextus deniq; de Natura humana, quatenus iam per ſe eſt atq; uiuit extra uterum. Etſi uerò tempore ſcriptionis com. iſte reliquis poſterior eſt, id quod ex N. 2. intelligi poteſt: rerum tamen pondere & maieſtate priorem illi locum tribuere uoluimus.*

Tractatio, *methodica illa, non aphoriſtica. Vide ſignum A.*

A. Diui

A. Diuiditur cōmentarius iste in

Προοίμιον, siue προοίμιον οἰκεῖον, ab ipso quod pertractandū est argumento desumptum: ita quidem ut nouitate dogmatis Attentionem captet: Docilitatem uerò, quia medicus medicum scriptum promittit: Beneuolentiā deniq; à sua modestia et studio, ea, quæ multa longaq; cogitatione acquisiuit, alijs communicandi. Hippocrates ex Asclepiadarum genere medicus, proinde etiā philosophus, nihil sine ratione asserens docensue, confert inter se scripta sua priora cum præsenti commentario. Ego, inquit,

Hactenus quidē uarios scripsi cōmentarios, & eos ex communibus sententijs, partim aliorum traditione, partim mea inuentione acceptis. N. I. Quid autem per communes sententias intelligat, ostēdit. γνώμη considerari potest uel respectu

Personarū, quæ sententiam hanc amplectūtur. Et sic ea sententia, in qua omnes cōsentiūt, κοινὴ: in qua pauci uel unus, ἰδία dicitur: quoniā illa κοινὴν ἀρχὴν, hæc ἰδίαν habet ἀρχὴν. Communibus uerò sententijs sibi utēdum fuisse, sic ostendit:

De communi arte & scientia ex communibus quoq; principijs agendū est. Quæstionē enim, & ea per quæ probatur quæstio, eiusdē oportet esse naturæ. Si quæstio cōmunis sit, & ad omnes pertinēs (ut si de iustis aut salubrib. quæratur, quorū cognitionē omnes ex æquo ad se putāt pertinere, uti Plato in Protagora testatur) communibus quoq; argumentis è medio petitis utendum. Sin quæstio propria philosophorum, uel sutorum, uel grammaticorum, ex principijs natiuis enucleanda.

At Medicina communis ars est, non modò hominibus omnibus, qui sensu duce, ea, quæ salubria sunt, singulariter obseruant, rationis deinde adminiculo ad artis methodū reuocant uniuersalem: uerumetiam ipsis brutis, quæ naturæ instinctu certa sua & peculiaria habent medicamina, à quibus etiam homines quorundam uires didicere.

Ergo de medicina communibus sententijs agendum fuit, sic dictis, quia cōmune principium habent, rationē scilicet omnib. communē, & propterea etiā ab omnib. ratione præditis admittūtur. N. 2. Com. de Veteri medicina n. 12. disertè præcipit, De arte disputantē oportere γνωστὰ λέγειν τοῖσι δημότῃσιν.

Rerum de quib. habetur. Res in certas philosophiæ classes sunt diuisæ. Proinde cùm res eadē, V. G. Homo, diuersis philosophiæ generib. pro diuersitate considerationis subijci posšit, utputa Physicæ, Ethicæ, Medicinæ: in quo genere erit problema, ex eodē quoq; petenda erunt argumēta, ita ut de medicis medicè, de physicis physicè disputetur. Iā uerò cùm scientiæ scientijs subalternentur, superiores inferiorū ueluti principia statui posšunt, utputa Physica, Medicinæ: Ethica, Iurisprudentiæ. Et tamē hæc ipsa sic adhibenda, quātum subiectæ rei cognitio requirit, sumendo scilicet, non probando. Proinde ait, E meteoris (sic uidetur Physica dogmata appellare, speciei appellatiōe totū genus cōprehendens. Nam alioqui μετέωρα propriè ea dicūtur, quæ in sublimi fiunt, quib. τὰ ὑπὸ γῆν com. de Veteri medicina n. 7. opposuit) non opus esse demonstrationes petere, nisi quatenus generalis physiologia particulari corporis humani naturæ, qua morbis & sanitati obnoxium est, inseruire potest. N. 3. Vt enim com. eodem de Vet. Med. n. 124. profitetur, nemo meliùs de physicis pronunciauerit, quàm medicus. Et rursus ex Arist. sententia, ubi desinit physicus, ibi incipit elegans medicus.

Nunc uerò cōmentarium hunc ex propria sententia, ex proprijs principijs conscribam, & Medicinæ subiecto, corpori scilicet humano, principia Physica uniuersalia, secundū meam opinionem accommodabo. N. 4.

Λόγον. De corporis humani Principijs acturus est. Quandoquidem ergo corpus naturale est, naturale autem, quia naturam habet communem reliquis omnibus mixtis: iccirco & naturalia principia, & uniuersalia siue communia rebus omnibus sumenda. Quæ uniuersim quidem & propriè ad physicum pertinent, ad medicū uerò ratione tantùm dependentiæ, quatenus philosophiæ naturali medicina subalternatur. Corpora non nisi è corporibus oriri possunt prioribus. Proinde simplicišsimæ primæq; causæ omnium reliquorum duæ sunt, Calor & Humor: ex his ueluti effectus resultant Elementa quatuor, quæ respectū mixtorum ex hisce compositorum prima dici possunt atq; debent: mediumq; ueluti locū inter primas causas & postremos effectus obtinent. Cùm igitur omnia principiata attestentur naturæ suorū principiorū, Calido scilicet & Humido, omnia certè calore & humore participare oportet. Erit igitur triplex Calidū, triplex etiam Humidū. Primò quidē Elemētare calidū in singulis elemētis: sed in igne & aere manifestius, in aqua & terra obscurius: humidū similiter in aqua & aere manifestius, in igne et terra obscurius. Secundò aūt Calidum primariū mixtorū, miscellam elementorū proportione certa exprimēs. nam in quib. plus ignis & aeris, calor acutior, in quib. plus aquæ & terræ, calor hebetior. item Humidum primarium mixtorū, elemētis quatuor proportione respondens, Pingue, Glutinosum, Fluidū, Gelidū. Tertiò deniq; Calidum secūdarium mixtorū, ui caloris genitalis corpori mixto insitum: Humidū item secundarium mixtorum, pro ratione caloris genitalis in humidum primarium agentis, in hanc uel illam speciem efformatum. Sic V. G. ošsiū materia pinguis suapte natura, & igni proportione respondēs, à calore genitali exusta, corpus exangue & terreū produxit. Hippocrati certè chymica historia euidēter attestatur. Inest humidum istud rebus omnibus naturalibus, sed in alijs magis sub una quàm sub alia specie. Alia nanq; pinguia, alia uiscida, alia fluida, alia gelida apparent. Quorum tamen singula si sub Vulcani examē ueniant (quē Iouis in edenda Pallade obstetricatorē fuisse tradunt fabulæ) & pingue & uiscidum & fluidū & gelidum in sese humidum continere deprehenduntur, mira uarietate, & quo ad quantitatē, & quo ad qualitatē, & quo ad præparandi modū, uiris Asclepiadeis conuenientišsimū. Nunc ad rē. Vide sign. I.

I. Hip. igitur ortum corporum enarrat

- **Simplicium, & primorum, quo ad**
  - **Causas nimirum**
    - Efficientem Calorem proponēdo. Τὸ θερμὸν, inquit, uidetur mihi quo ad sui ortum immortale esse (ab immortali scilicet Deo, ueluti riuus è fonte, ueluti radius à sole promanans, Dei & Naturæ instrumentū, & uitæ, quā creaturis cōmunicat, quidā ueluti proxeneta) quo ad officiū uerò suū caussa esse omnis motus & operationis, quæ in corporibus mixtis reliquis omnib. præsertim uerò in animatis conspicimus, non modò rationis expertibus, quæ sentiūt, uerumetiā ratione præditis, quæ intelligunt & sciunt res futuras, nedū præsentes aut præteritas. N. 5. Calidū per se, per accidens etiā Frigidū, caloris indicans priuationē. Vt igitur anima propriè uidet, oculus is est, quo uidet: ita quoq; calor, tanquā causæ primæ instrumentū, dicitur hæc omnia facere, quorū uidelicet ipse causa est primaria. Ex primo de Diæta n. 135. calor alius cœlestis est, alius elementaris. Cœlestis partim primi mobilis, cui in corpore Cerebri calor respondet: partim planetarum, & inter eos principis solis, quem æmulatur Cordis calor. Elementaris in Hepate & Mente effigiatur.
    - Materialem, è cuius potentia educitur forma, Humorem scilicet subintelligendo. Nam posito agēte, necessariò etiam ponitur patiens. Humidum autem materiæ locum habere ex seq. facilè colligi potest: & quidem per se. Per accidens uerò Siccum, humoris ueluti priuatio quædam.
  - **Effectus.** Calor & Humor iūcti simul, chaos illud à poetis decantatū cōstituūt, qđ nihil est aliud q̄ pōdus iners, cōmixtaq; eodē Nō bene iunctarum discordia semina rerum. Hanc Hip. hoc loco τάραξιν uocat, confusionem et perturbationē omniū, propter caloris, q otiosus esse nequit, cōtinuā actionē in humidū. Mouēte igitur calore unico, humidum agētis caloris impreßionē diuersimodè suscepit, & caloris ui eleuatū, alia atq; alia loca occupauit. Itaq; τάραξιν secuta est διάκρισις, calore materiā puriorē ab impura secernente, similia similib. associādo, dißimilia seiungendo (cuius speciē quandā chymicæ eccrises referūt (Sic Empedocles lite & concordia uniuersum constare asseruit. Hinc Elementa quatuor ortum suum habuere. Calore enim
    - Multo humor exciccatus est. Itaq; Sicca fiunt elemēta duo, in quorum altero calor manifestißimus est, in altero obscurißimus. Multus enim calor in partem materiæ agens
      - Tenuissimā & purißimā, eam propter leuitatem natiuā secum euexit in supremum locū elementaris regionis. Itaq; corpus calidißimum & siccißimū prodijt, quod ueteres Aethera appellarūt, uel ἀπὸ τοῦ αἴθειν, quia urat, uel ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, quia irrequieto motu in orbem, spherarum cœlestium impetu rapiatur. N. 6.
      - Crassissimā & impurißimā, eā eleuare nequiuit, imoq; cōclusus loco, cū materia uolutatus, Terra appellatur. Hæc ut cōparatione reliquorū frigidū & siccū sit elementū, & ineptum ad productionē rerū: tamē propter caloris fixi & inhærentis copiā multa entiū genera producit, mater cōmunis omniū uiuentiū, mater Deorū turrita Cybele. Textus habet, ἡ ἀσυτίερα μοῖρα (τ. θερμοῦ scilicet) κάτωθεν αὐτῆ καλέεται ἡ γῆ (sic uulgati. An potius, κάτωθεν scilicet resedit, αὐτῆ καλέεται ἡ γῆ, nimirū calor cū impurißima parte materiæ iunctus, Terræ trahit appellationē. An potius, κάτωθεν ἐν αὐτῆ κλονέεται ἡ γῆ, in ipsa uoluitur terra. uel εἰλέεται, uel κυκλέεται, qua uoce etiā paulo pòst utitur) ψυχρὸν καὶ ξηρὸν (natura sua) καὶ πολὺ κινεῖν (multa tamē entiū genera producēs) καὶ ἐν τούτῳ δὴ ἐνὶ, &c. (ut hinc cōstet, multū caloris terræ inesse, cæterùm materiæ penitus immersum craßißimæ, & propterea minus quidem conspicuum, generationi tamen rerū aptißimum.) N. 7.
    - Pauco humor non potuit exiccari. Proinde Humida constituit elementa duo, in quorum altero calor euidentior est, in altero obscurior. Nam in materiam agens
      - Tenuem, cùm obsequentē haberet illam, euexit quidem, non tamen in summā, sed in mediā aeris regionē (superior enim propter ætheris uiciniā æstuosa, inferior propter aquæ uiciniā us porosa est. Quod ipsum in reliquis etiā elementis esse uidetur, nimirū quòd regio media elementi natiuā temperiē contineat; superior uerò & inferior cōtigui elementi naturā aliquatenus imitentur) factumq; est aliquatenus calidum elementum quod Aerē dicūt, θερμόν τι ὂν (secundū quid, non absolutè calidum, nempe inter humida elementa calidißimum.) N. 8. Com. legit, θερμόν τι καὶ ὑγρὸν ἐόν.
      - Crassam, eleuauit quidem illam supra terrā, cæterùm propter exilem uim suam, humidißimū & frigidißimū elementū constituit, & per consequens etiā rarißimum, quod Aquām dicūt. N. 9. Humidißima est aqua actu. Nam potentia alioqui humidior est aer. Uidem craßißima aqua, comparatione aeris, cum quo in humiditate conuenit. Terra alioqui craßißima est inter omnia elementa.
- **Compositorum.** Calor diuinū quid & uiuens, uitæq; proinde auctor cæteris omnibus. Hic iam cùm in omnib. elementis sit, omnib. quoq; uitæ semina cōmunicat: sed inprimis terræ. quæ licet natura sua frigida sit & sicca, cōparatione reliquorum: tamen & calore multo fœta est, humidoq; prægnans, & quia propter sui corpulentiā basis uniuersi & sedes uiuentiū futura est, instar spongiæ non modò cœli influxum suscipit, uerum etiam elementorum reliquorum materiam attrahit. & quemadmodum com. de Natura humana, in anno quatuor temporū singula reliquorum naturam participare dixit: ita hic elementum quoduis reliqua elementa in se continere probabile est. Sic igitur omnia erunt in omnibus, proportione tantùm diuersa: eritq; terra quædam terrea, aquea, aerea, quædam ignea. Idem de reliquis esto iudicium.

Causas. Causæ eædem compositionis corporum secundæ ex elementis, q̃ fuerant compositionis elementorum primæ. Etenim causã

Efficiens instrumentalis Calor est: alter quidẽ

Insitus, & iam inde à sui ortus primordio Terræ uisceribus, sicuti etiã reliquis elementis, implantatus, longè quidem copiosior, quàm aquæ uel aëri, sed propter materiæ crassitiem minus illustris & euidens. Hic rursus secundùm partes Terræ consideratus, alibi quidem plurimus esse conspicitur, quia in unum coactus: alibi paucus, quia diuisus: alibi paucissimus, quia in minutissimas portiones, & ueluti scintillas, sed multitudine innumeras, dispersus est. N. 10.

Aduentitius, Solis & astrorum reliquorum influxu introductus, qui calorem insitum ad uires suas exercendas accendit, & uelut animat.

Materialis, Humidum est terreum, caloris ui exiccatum, ut comparatione aëris & aquæ terra siccissima uideatur, licèt non penitus humore sit destituta. Et quidẽ ubi calor copiosissimus est, ibi optima commixtio: & excoctio humidi fit: ubi paucissimus, ibi cruditas & congelatio: ubi mediocris, ibi inquinatio quædam oritur.

Vniuersim, enarrãdo mixtionis primæ in Terra

Effectus. Calor terrenus in humidum terreũ agens, ea quæ generis sunt eiusdem congregat, quæ diuersi separat. Quemadmodum ergò τάραξιν primam secuta est διαχώρησις elementorum: ita τάραξιν eorum quæ in terreo sunt elemẽto, secuta est διάκρισις & separatio homogeneorum ab heterogeneis: unde mixta terrea uaria suum ortum sumsere. Modus igitur generationis hic fuit, quòd posteaquam Terra (elementum frigidũ & siccũ, calore tamẽ & humore prægnans) longo tempore calore solis & astrorum externo exiccata est, humidumq; superabundans absumtum, calor insitus excitatus, cùm cauernis atq; terræ poris alibi copiosius, alibi parcius, ueluti uaginis quibusdam inclusus esset, uires suas ualidius exercere, & in humidum terreum agere cœpit. ὑπὸ τοῦ θερμοῦ (solis & astrorum) ξηραινομένης τῆς γῆς (& per consequens etiã θερμαινομένης, cùm scilicet calor in residuum humidum potentius agere posset) ταῦτα (scilicet τὸ θερμὸν μόριον) σηπεδόνας ποιέει (putredinem generant, propterea quòd calor innatus seipso robustior effectus est caloris externi ui) οἷον περὶ χιτῶνας (terræ crassioris particulis, quasi uaginis & utribus quibusdam, caloris particulæ occurrentes, cùm expirare nequeant, in materiam conclusam agunt & putrefaciunt.) N. 11. Posteaquam igitur calor auctus materiam longo tempore putrefecit, & corrupit: quum nihil otiosum esse natura patiatur, in hanc materiam putridã calor externus solis & astrorum denuò agẽs, materiam corporum proximam generat & producit: quæ ipsa materia secunda materiæ primæ elementari proportione uidetur respondere. Vtq; elementa ex elementis fiunt, ita ex Gelido Fluidum, ex Fluido Glutinosum, ex Glutinoso Pingue humidum, ulteriori coctione generari potest. Etsi uerò ex professo hanc materiam non ponit Hipp. tamen ex singularium partium generatione (& maximè primarũ, de quibus statim) facilè potest quadruplex ista materia elici. Calor enim

Multus in genere quidem mixtum θερμὸν constituere uidetur, duûm generũ. Nam in materiam agens.

Tenuem atq; puram, eam optimè miscendo, parum humidi relinquit. ὀλιγοστὸν ὑγρὸν itaq; corp⁹ redditur λιπαρὸν, Pingue et oleosum, quod ipsum tamen ob frigus terræ innatum consistit. Respondet Igni, à quo etiam facillimè accenditur.

Crassã atq; impurã, quoniã contumax est, inquinat tantũ. τὸ ψυχρὸν μετὰ χλιαροῦ ὑγροῦ πλεῖον. Frigidior & humidior est materia, quàm prior illa, quòd etsi calor æqualis utrobiq;, tamen materiæ crassities actioni eius repugnat. Itaq; corpus redditur κολλῶδες, Glutinosũ: Aëriq; respõdet.

Paucus, in genere quidem mixtum reddit ψυχρὸν, siue illud extremè frigidum fit, & propterea Congelatum, siue à calore dissolutum & Eliquatũ. Frigidum igitur

Primariò id est, qđ ui frigoris coactũ est & congelatum. Corpus Gelidum, quod eximiè ψυχρὸν dicitur. τὸ ψυχρὸν πολύ. Correspõdet Terræ.

Secũdariò, à calore eliquatum, redditur Fluidum. Hipp. ὑγρὸν uocat, propter humiditatẽ actualem. Nos Liquidũ uocemus, ad euitandã Humidi homonymiã, quæ n. 19. apertè se prodit, quũ ait, τὸ ὑγρὸν (Gelidũ scilicet) per colliquationẽ factũ ὑγρὸν (Fluidũ uidelicet.) Correspõdere uidetur Aq.

II. Et quidem mixtis ijs, quæ in reliquorũ elementorũ sphæris locantur, omissis: mixta Terrea, inter quæ principatũ tenet Homo, aggreditur Hipp. & de horũ corporum ortu agit, tum

Singillatim, de mixtione Animalium, & præcipuè Hominis, inter animalia principatũ obtinentis. Vide III.

- **III.** Naturam igitur hominis ad eadem principia cõmunia referens,
  - Organorum siue partiũ corporis singularum ortũ & constructionẽ docet: A quo uidetur Plato in Timaeo pleraq; mutuatus esse. Et quidẽ partes
    - Primas & communißimas quatuor, materiae quadruplici correspondẽtes enarrat. Calor ingenitalis in materiã ex qua hominis partes formari debent, agens
      - Calidã, h.e. copioso calore prægnantẽ, & hãc rursũ uel
        - Pinguem, *minimum fluidi humidi habentem, momento temporis illam exußit, & O S produxit.* N. 12.
        - Glutinosam, *in* N E R V V M *transmutauit. Textus uel corruptus uel certè propter synchysin obscurus.* ὁπόσα δὲ ἐτύγχανε κολλωδέστερα ἐόντα, καὶ τοῦ ψυχροῦ μετέχοντα (*frigidi gelidi portionẽ habẽtia*) ταῦτα δὲ θερμαινόμενα οὐκ ἠδυνάσθη ἐκκαυθῆναι (*Codex Rom. addit*, οὐδὲ ξηρὰ γενέσθαι. *Rationem annectit.* οὐ γὰρ ἦν τὸ λιπαρὸν ὡς ἐκκαυθῆναι) οὐδὲ μὴν ὑγρὰ γενέσθαι (*sic legit Corn. cùm uulgati Codices habeant*, οὐδὲ τοῦ ὑγροῦ γενέσθαι) διὰ τοῦτο εἰδέην ἀλλοιοτέρην ἔλαβε τῶν ἄλλων, καὶ ἐγένετο νεῦρα στερεά. οὐδὲ γὰρ ἐνῆν τοῦ ψυχροῦ αὐτῷ (*subintellige* πολύ. *Ratio hæc est, cur non potuerint* ὑγρὰ γενέσθαι. *Nam ut maximè* ψυχρὸν *illis inesse paulo antè dixerit, non tamen tantum fuit, quòd fluidum permanere posset, sed à calore glutinosum redditum est, & in neruum conuersum.*) *Planior igitur & explicatior lectio sic erit:* ὁπόσα δὲ ἐτύγχανε κολλωδέστερα ἐόντα, καὶ τοῦ ψυχροῦ μετέχοντα, ταῦτα δὲ θερμαινόμενα εἰδέην ἀλλοιοτέρην ἔλαβε τῶν ἄλλων, καὶ ἐγένετο νεῦρα στερεά. οὐκ ἠδυνάσθη γὰρ ἐκκαυθῆναι, οὐδὲ ξηρὰ γενέσθαι, οὐ γὰρ ἦν τὸ λιπαρόν· οὐδὲ μὴν ὑγρὰ γενέσθαι, οὐδὲ γὰρ ἐνῆν τοῦ ψυχροῦ αὐτῷ. N. 13. *Materia igitur glutinosa media inter pinguẽ & fluidam, diuersæ ab utraq; naturæ, corpus produxit media quoq; natura præditum, Neruum uidelicet. Qui etsi non potuit*
          - Exuri, *quia materia nõ erat pinguis: tamẽ caloris actione aliquãtum induratus est, sed longè mitius quàm Os.*
          - Fluidus reddi, *quia materia nõ erat congelata: tamen longè minus exiccatus est quã Os.*
      - Frigidam, *hoc est, pauco calore grauidam, in Fluidam scilicet & Gelidam,* V E N A S & A R T E R I A S *Humoribus plenas produxit.* N. 14. *Nam cùm materia ista uenosa frigido abundet (in hoc enim tãquam genere conueniunt)*
        - Exterior *quidem ueluti in circumferentia massæ frigidæ* (τοῦ ψυχροῦ τὰ πέριξ) *constituta, à calore, qui in eam liberalius agit, coacta, glutinositatem quandam accipit* (ὅσον κολλωδέστατον ἦν. *non absolutè glutinosißimum: nam respectu glutinosæ materiæ prius dictæ ne glutinosi quidem nomen meretur*) & *in* μήνιγγα, *hoc est,* M E M B R A N A M *exassatur.* N. 15. *Quam à* χιτῶνι, *seu Tunica diuersam uidetur facere n.* 18. & 24. *An quia* μῆνιγξ *tenuiore substãtia est, sed solidiore & sicciore,* χιτὼν *uerò craßiore: quandoquidem n.* 39. *seipsum quodammodo interpretans, cerebri tunicam uocat* μήνιγγα παχέην*: quasi innuat,* μήνιγγα *uocem generalem esse, quæ sub se comprehẽdat & crassam membranam, quæ* χιτὼν *dicatur propriè, & tenuem, quæ uel nomen generis sibi uendicet, uel* ὑμὴν *dicatur, qua uoce n.* 86. *utitur.*
        - Interior *uerò, in centro ueluti massæ frigidæ, à frigore congelata, caloris agẽtis ui liquata, in* H V M O R E M *abijt,* ὑγρόν. N. 16.
    - Reliquas *ex prædictis ueluti constantes persequitur, tũ in*
      - Genere. *Vide signum* I V.
      - Specie. *Partium corporis aliæ.*
        - Stabiles, *quæ citra sanitatis iacturã amitti nequeunt: nimirum*
          - Cerebrum. *Vide* V.
          - Viscera *interna. Vide* VI.
          - Caro. *Vide* VII.
          - Habitus *totius. Vide* IIX.
          - Articuli. *Vide* IX.
        - Instabiles & *fluxæ, quæ citra sanitatis iacturã amitti possunt, tam natura quàm ui externa, itidemq; reparari. Cuiusmodi sunt*
          - Vngues. *Materia est humidum, ab oßibus & articulis in extremos artus propulsum. Id à calore glutinosum redditum & exiccatum, in Vngues concrescit.* N. 90.
          - Dentes. *Vide* X.
          - Pili. *Vide* XI.
  - Actiones, *organorum constructionem similem consequentes, eidemq; attestantes, subiungit,* S E N S V M *uidelicet &* M O T V M*: cùm statim à principio n.* 5. τὸ θερμὸν *etiam Videre & Audire omnia dixerit. Vide in seq. signum* XII. & XIII.

- IV. Partium reliquarum in genere
  - Historiam, siue τὸ ὅτι recensent: exempla afferens materiae tum
    - Simplicis, quatenus unius generis est, et simile corpus producit. Persistit in Cauarum partium enarratione, quae cauitatem cum uenis habent communem, & causas quoque sui ortus easdem: differunt uerò, quòd uenae gelidum eliquatum utile pro alendo corpore retinuere: at reliquae cauae partes gelidum eliquatum ut inutile expulêre. Ergo
      - GVLA & VENTRICVLVS et VENTER, hoc est, INTESTINA ipsa, à Duodeno usque ad Rectum, eadem planè ratione, caua sunt facta N. 17. (ἡ γαστὴρ καὶ τὰ ἔντερα ἐς τὸν ἄρχον. An uentris appellatione intelligit Peritonaeum, quo intestina omnia cōtinentur?) Horum materia τὸ ψυχρὸν fuit, tum Liquidum, tum Gelidum. Ergo pars
        - Exterior atque Fluida, in quam calor liberius agere potuit, glutinositatē quandam contraxit, adeoque Membrana in Tunicam conuersa est. N. 18. Eadem loquendi formula infrà n. 24. utitur.
        - Interior, eaque Gelida, cùm nihil pingue, nihil glutinosum in se contineret, ui caloris dissoluta, & colliquata est: quae tamen ipsa materia fluida reddita, utputa inutilis corpori, effluxit extra corpus. N. 19.
      - VESICAE similis est structura. N. 20. Huius quoque materia est τὸ ψυχρὸν. Cuius quidē pars
        - Interior, Gelida, copiosa admodum, à calore dissoluta & colliquata effluxit. Textus habet, πουλὺ ψυχρὸν ἀπολειφθὲν τὸ πέριξ αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον. Sed mendum subest. Neque enim hîc περὶ τοῦ ψυχροῦ τοῦ πέριξ uerba fieri, & res ipsa loquitur, & quod seq. numero ait, ὅσα δὲ περιῆν, χιτὼν ἐγένετο. An ergo τὸ πέριξ αὐτοῦ, aliunde in contextum irrepsit? aut loco ipsius legendum, τὸ ἐντὸς αὐτοῦ. Nisi fortè synchysis est, πουλὺ ψυχρὸν ἀπολειφθὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τοῦ πέριξ αὐτοῦ θερμαινόμενον. N. 21.
        - Exterior, Fluida scilicet, à calore inquinata, in Tunicam abijt. N. 22.
      - RELIQVARVM omnium partiū, quae cauae sunt, similis fuit ortus: siue sint membranosae, ut Cystis fellis: siue Carnosae, meatus & cauitates intra se habētes, ut Cerebrum, Renes. Nam cauitas ex frigido gelido eliquato & effluente ortum sumit. N. 23.
    - Mixtae, quae etsi non est unius generis, attamen praedominantis naturam sequitur. Quod quidem in capite manifestè conspicitur, ex carne, membranis, ossibus uarijs constante, uti paulo pòst docebit. Ex materiâ igitur mixta progenerātur partes specie
      - Diuersae, utputa Os & Membrana. Nā mixta materia ex pingui & glutinoso, siquidem copiosior sit materia
        - Glutinosa, quam Pinguis, TVNICA siue Membrana producitur. N. 24.
        - Pinguis quàm Glutinosa, Os generatur. N. 25.
      - Eaedē, utputa Ossa, sed quae inter se quoque magnam habeant differentiam, ob uarietatē materiae mixtae, è qua ortum sumsere. N. 26. Nam si materia Glutinosa
        - Non fuerit, sed partim Pinguis, partim Frigida (Gelida nimirum) agente in eam calore, celeriter exuritur, propter pinguedinem: exustionem autem acuit & irritat materia fluida, quam ipsam exurens calor absumit: adeoque Os redditur durißimum & rigidißimum. N. 27.
        - Fuerit, & Pingui proportione respondens, propter copiam pinguedinis exuritur, non tamen celeriter, neque aequaliter: sed quia glutinosae partes resistunt, Os redditur minus durum, minusque solidū, poris cauernisque plenum. N. 28.
  - Rationē, siue τὸ διότι generationis explicat, sumptum à natura
    - Efficientis calidi & frigidi. N. 29. Nā proprium
      - Frigidi est Cogere & Congelare, πήγνυσθαι ea quae calor diffudit, siue pingue sit corpus, siue gelidum. N. 30.
      - Calidi munus est
        - Primarium quidē, Diffundere quae frigore coierant, διαχέειν. N. 31.
        - Secundarium uerò, longo tempore etiam Exiccare corpora glutinosa & fluida. N. 32.
    - Materiae. Materia enim
      - Pinguis, tanquam pabulum atque fomes caloris, efficit ut celeriter exuratur & exiccetur materia ea cum qua iungitur. N. 33.
      - Glutinosa & Gelida, pinguedinis omnis expers, exuri nequit, sed tamen caloris actionem diutius perpessa, absumpto humore exiccatur, & euanescente calore magis adhuc magisque ui frigoris incrassatur & cogitur. N. 34.

V. CE-

- **V. CEREBRI & MEDVLLAE spinalis ortū Hip.**
  - Asſignat. Nāq;
    - Cerebri
      - Materia eſt Frigida & Glutinoſa maiori ex parte, quādo quidē ipſum etiamnū in corpore ſedes eſt Frigidi & Glutinoſi. N. 35. A' contrario oſtēdit. Vti uiciſsim τὸ θερμὸν (Cor uidelicet & Venæ, in quibus copioſiſsimum calorem reperiri infrà n. 61. docet) ſedes eſt Pinguis. N. 36. Nam quando in alimentum calor agit, id quod pingue eſt, primùm omnium colliquatur, quia omnium minimè caloris actioni reſiſtit. N. 37.
      - Conformatio. In hanc materiam agente calore genitali, in
        - Genere quidem, quoniam maiori ex parte glutinoſa materia eſt, minima ex parte pinguis, exuri non potuit, ſed caloris actioni pertinaciſsimè reſtitit. N. 38.
        - Specie uerò materiæ pars
          - Glutinoſa
            - Extima, caloris ui in Membranam ſenſim indurata eſt. N. 39.
            - Interior, Carnis albæ ſpeciem contraxit.
          - Pinguis, caloris ui ſuperata in Os abijt. N. 40.
    - Medullæ ſpinalis ſubſtantia
      - Similis eſt cerebro, à quo uidetur deſcendere. καὶ ἔνεστιν ἐν αὐτῷ τοῦ λιπαροῦ, οὐ τοῦ κολλώδεος πολὺ (pro πλέον) non ineſt illi plus pinguis quàm glutinoſi: ſed econtrà potius plus glutinoſi ineſt, quàm pinguis, ut etiā cerebro ineſſe diximus. N. 41. Ergo etiā ortus ſimilis. Ex Pingui exuſto generata eſt Spina. Glutinoſi pars exterior, Membranam, reliqua Medullā conſtituit.
      - Diſsimilis eſt reliquæ medullæ. Et propterea impropriè tantùm Medulla appellatur, cùm nō inſit ſpinæ, ut cæteris oſsibus. Nam medulla ſpinalis membrana inuoluitur, uti cerebrū: reliqua medulla ſine membrana oſsibus ineſt. N. 42.
  - Confirmat ſigno. Cerebri & Medullæ ſpinalis ſubſtantiam glutinoſam & frigidā eſſe, nihilq; pinguis cōtinere, ex accidente diſcimus. Nā ſi partes neruoſæ & glutinoſæ igni admoueātur, itē partes pingues: pinguia quidem celeriter aſſantur: glutinoſa uerò non tam aſſantur, quàm exiccantur & indurantur. Id quod cerebro quoq; & medullæ accidit. Et ſic affectiones principiatorum atteſtantur affectioni ſuorum principiorum. N. 43.

- **VI. ΣΠΛΑΓΧΝΩΝ hoc eſt, VISCERVM in genere dictorum ortum aggredit. N. 44. Horum appellatione cōplectimur omnes partes interiores, quæ continēt aliquid. Cuiuſmodi ſunt**
  - VENAE. De quarum ortu diximus. N. 45. Qualis etiā eſt ortus Inteſtinorū, Stomachi, Gulæ, & ſimilium.
  - COR. Vide in ſeq. ſignum Aa.
  - PVLMO. Huius materia à prædominio glutinoſa eſt. Ergo pars hui⁹ glutinoſæ materiæ
    - Sincera, maximè ſcilicet excocta, & glutinoſiſsima, uicini cordis calore exiccata, ſpumæ inſtar cauernoſa reddita eſt, multiſq; interſepta uenis, ſeu potius broncbijs. N. 77.
    - Mixta, minus ſcilicet excocta, & glutinoſa quidem, uerùm quæ frigidæ naturæ portionem in ſe contineat, uenas produxit. N. 78. Nam portio
      - Frigida à calore colliquata, in Humorem abijt.
      - Glutinoſa in Membranā ſiue Tunicā excocta eſt.
  - HEPAR. Cuius ortum
    - Proponit. Huius
      - Materia Sanguis eſt, corpus Liquidum & Calidum, ſine Glutinoſo & Pingui, iam à primo ſuo ortu. Ineſſe tamen glutinoſi aliquid, Fibræ docent, quas paulo pòſt & frigidas & glutinoſas eſſe affirmat.
      - Efficiens eſt Calor & Frigus. Nam agente in materiam Calore, colorem traxit rubrū. At propter Frigiditatē natiuam, quæ calorem genitalem ſuperauit, eoq; euaneſcente remanſit, coagulatum fuit in uiſcus molle, ut proinde παρέγχυμα quidā appellare non uereantur, ex tranſudatione ſanguinis in ſpacia uenarum mediarum. Quas ipſas uenas ad ſubſtantiam hepatis non pertinere Hip. hîc uidetur tacitè innuere, nullam ipſarum mentionem faciens. N. 79. Com. alioqui de Locis in homine, uenas ab ipſo cerebro deducere uidetur, non quòd inde oriantur, ſed quia à ſummo orſus ad infima deſcendit.
    - Demōſtrat ſigno. N. 80. Si uictima mactetur (quo nullū communius exemplum dari poteſt) ſanguis quando
      - Calet, fluidus eſt.
      - Refrigeratur
        - Per ſe conſiſtit.
        - Per accidens nō conſiſtit, ſi uidelicet conquaſſetur. Motu enim iſto tum calor quidam excitatur, tum uerò fibræ, quæ ſanguini inſunt, natura ſuā frigidæ et glutinoſæ, diſſoluūtur, et, ne coire poſsint, prohibētur.
  - SPLEN. N. 81. Huius
    - Materia calida & glutinoſa fuit. Quod quidem teſtantur fibræ.
    - Efficiens calor copioſus, frigus paucum, tantum ſcilicet, quantum ſatis erat ad coagulandas fibras, propter quas ſplen & mollis redditur & fibroſus.
  - RENES. N. 82. Horum
    - Materia parum glutinoſi & calidi ab initio habuit.
    - Efficiens Frigus, congelauit materiam, fecitq; uiſcus & duriſsimum & decolor, propter caloris priuationem.

Ad. Cordis historiam

- Materialem explicat. Nimirum
  - Ipsiusmet cordis
    - Materiam in uniuersum, glutinosam & frigidam fuisse. N. 46.
    - Conformationem materiae correspondentem. Ergo propter materiam
      - Glutinosam &
        - Interiore carne sua durum & uiscosum redditum est. N. 47.
        - Exterius, membrana fuit inuolutum. N. 48.
      - Frigidam, posteaquam caloris ui colliquata fuit, caro solida receptaculum colliquati humoris remansit, redditumque est cor cauum, sed alia ratione quam uenae. Nam uenarũ cauitas, membranosa est: cordis uerò carnea. praeter id quòd in uenis semper sanguis inest: cordis uerò non omnes sinus sanguinem continent. N. 49.
  - Venarum & arteriarum adnexarum deductionẽ. Nota quòd Hip. hic partes perpendit singulas. De Neruis et Venis superius separatim egit, non ut à cerebro & hepate aut corde oriuntur. Nunc de iisdem agit, tanquam cordis ipsius in spiritu & calore distribuendo famulis, & propterea cordi annexis. Cor igitur ad caput uenae cauae, & econuersò, uenam cauam ad cor esse, inquit, quo ad situm scilicet. Quemadmodum etiã paulo pòst ait, Pulmonẽ ad cor esse. N. 50. Occasione igitur hac, Venarum historiam proponit: considerans in illis tum
    - Situ. Venae igitur aliae sitae sunt ad
      - Cor, utraque caua, & sanguine plena, sed tamẽ altera Arteria, altera Vena caua κατ' ἐξοχὴν dicta. N. 51. Et quidem
        - Arteria plurimum caloris & spiritus continet, cuius ueluti promus condus est. N. 52.
        - Vena minus caloris et spiritus, plus humoris continet.
      - Partes reliquas corporis. N. 53.
    - Propagationẽ. Arteriae & Venae, ut etiã Nerui, se inuicẽ per uniuersum corpus comitantur. Proinde si de unius propagatione cõstet, cõstabit quoque de alterius serie. Exemplũ igitur dat de Vena caua (quã κοίλην φλέβα uocat in specie, ad differẽtiã generis, cũ paulo antè uenae cauae appellatiõe etiã Arteriã cõplexus sit) eãque et infernè in uentrẽ totũ et supernè diuaricari asserit. N. 54. Et quidem
      - Infernè descendens per dorsum propagines mittit
        - Superius quidem ad utrumque renem, quas Emulgentes dicunt. N. 55.
        - Inferius uerò prope lumbos ad partes uicinas, & ad crus utrumque. N. 56.
      - Supernè ascendens ad
        - Iugulum, in dextrũ & sinistrum ramum scinditur. N. 57.
        - Tẽpora, rursus in propagines exteriores & interiores diuiditur. N. 58.
    - Magnitudinẽ. Quot sint numero uenae magnae, nõ est difficile enarratu: modò illud teneat, à Vena caua et Arteria reliquos oẽs tanquã ramos à caudice deduci. N. 59. Et inde maximas quidẽ uenas et cauissimas esse eas, quae fonti caloris et humoris, à quib. dilatatio fit, sunt propiores. N. 60. Rectà scilicet uel
      - Ascendentes, Venae quae sunt ad cor, quae ad iugulum, quae in capite.
      - Descendentes, infra cor usque ad coxam.
- Formalẽ subiungit. Forma cordis Temperatura est, animae instrumẽtũ. Et Materiae quidẽ respectu cor frigidũ uiscus est et solidũ, ut à calore minus laederetur, & spiritum receptum arctius foueret atque contineret. At respectu formae influentis, calidum est, cumque calor pabulum requirat, aërem frigidum foris attrahit, is attractus & concalefactus calorẽ duplicat. Itaque calidum cor est, non quidem per se, sed per accidens, partim propter internũ animae uitalis motũ calefaciẽtẽ: partim propter externi aëris attractionem, qui in feruidum mutatus spiritum, oleum camino ueluti affundit. Hippocrates igitur
  - Proponit cordi inesse
    - Calorem plurimum, uti etiã uenis pulsantibus, ratione motus excitati ui animae uitalis. N. 61.
    - Spiritũ copiosum, prouenientẽ ab aëre foris per respirationẽ attracto, causa euentilandi cordis, inter omnes partes corporis calidissimi. N. 62.
  - Demonstrat ex motu cordis & arteriarum cordi inesse spiritum & calorem. (N. 76.) Vide Bb.

Bb. Cordi inesse ostendit

- Spiritũ feruentem. N. 63. ratiocinatione tali:
  - Motus à spiritu calido prouenit. Ostendit id exemplo corporũ, quib. inest motus
    - Naturalis. Sic
      - Ignis inclusus, nullo licet uento agitante, mouetur. N. 67.
      - Lucerna ardens in conclaui, omni uento excluso, undatim ueluti fluctuat. N. 68.
    - Voluntarius. Nam corporis partes reliquæ omnes uoluntario motu moueri nequeunt, calore destitutæ. Frigore enim torpidæ reddũtur, tum sine materia, ut qui perfrixerunt, tum cum materia, ut qui paralytici euadunt ob confluxũ humoris frigidi. N. 71.
  - At in corde & arterijs motus inest naturalis, ipso sensu teste. N. 64.
  - Ergo in corde & arterijs spiritus inest calidus. N. 65.
- Calorẽ copiosum ex ipsius aeris frigidi attractione:
  - Calor quo maior fuerit, eo plus refrigerationis postulat. Ratio. Frigidum enim calidi pabulum est. N. 69.
  - At cor plurimum refrigerationis postulat, & aërem frigidum subinde attrahit. N. 66. Ostendit id exemplo embryonis: qui in utero existens, labris compreßis, & sugit alimentum humidum, & attrahit spiritum frigidum, respirante matre, ad euentilationem cordis calidißimi. N. 70. Cæterùm quia poterat quis dicere, Embryo non attrahit alimentum, ergo neque spiritum: ea propter cõfirmare nititur attractionem alimenti, quæ labris fit, ut multo magis attractio spiritus, quæ ad hunc pertinet locũ, stabiliatur. N. 72. Ergo præter attractionem alimenti & spiritus, quæ fit per uasa umbilicaria, embryonem in matris utero etiam ore alimentum & spiritum attrahere affirmat Hippoc. At com. de Octimestri n. 14. disertè dicit, ante partum omnes uias tum alimenti, tum spiritus, tum excrementorum, clausas esse, solum patere umbilicũ: post partum uerò umbilicum exiccari, reliquas uias omnes naturæ prouidentia patere. Porrò id quod hic profitetur, duplici signo cõfirmat: altero ab infantis recens editi
    - Excrementis:
      - Si embryo nõ attraheret labris alimentũ ex utero matris, nullũ haberet stercus. Hoc enim primæ, non secundæ concoctionis excrementum est. Prima autem concoctio in uentriculo fit, non in hepate. In uentriculum autem non potest peruenire alimentum per uenã umbilicarem, sed per os tantùm. N. 74.
      - At embryo stercus habet. id quod pueri & agni recens nati satis ostendũt. N. 73.
      - Ergò embryo attrahit alimentum labris. Multoq; magis spiritum, qui facilius permeat poros corporis quàm alimentum.
    - Moribus:
      - Si embryo in matris utero nõ didicisset sugere, in lucẽ editus sugere nesciret. N. 75. Cõsequentiæ nulla necessitas. Nã quod illic Menander de porcellis in Euripũ proiectis, Quis illos docuit natare? Numne in utero matris?
      - At sugere scit extra uterum.
      - Ergò sugere didicit in utero.
  - Ergò cor plurimum caloris in se continet, ut etiam Venæ.

VII. CARNIS eadẽ est ratio. N. 83. Materia

- Frigida siue gelida partim
  - Coagulata fuit in Carnis substantiam.
  - Eliquata in Humorẽ similem illi, qui in uenis continetur, qui uulnerata carne, nulla licet uena aperta, copiosus manare uidetur è meatibus, qui carni insunt.
- Glutinosa in Foramina, tanquam sulcos quosdam, fuit conformata.

IIX. Quod de partibus corporis singulis dictum est præcipuis, id de HABITV quoque totius intelligendum est. Ergò Calidum & Humidum principia communißima in uniuerso reperiri corpore

- Proponit. Inest corpori ubique calor, & is quidem copiosus (Cornarius pro πλεῖστον δὲ τῷ σώματι, calidum scilicet, legit, πλεῖστον δὲ καὶ τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ σώματι) inest etiam in humido multum frigidi, quod tamen nequeat coagulare humidum, sed calori eliquanti cedere cogatur. N. 84. Principiata attestantur suis principijs. Ergo principia duo sunt
  - Primaria, Calidum & Humidum, ut alterum alterius sit ueluti forma, alterum alterius ueluti materia atq; pabulum. Eapropter primo de Diæta duo rerum omnium principia constituit, Ignem & Aquam, quorum ille omnia penetrare & mouere, hæc omnia nutrire queat. Principium igitur alterum
    - Actiuum, τὸ θερμὸν, Calidũ.
    - Passiuum, τὸ ὑγρὸν, Humidum.
  - Secundaria, ueluti pedissequa primariorum. Alterum
    - Passiuum, quod comitatur calorem, τὸ ξηρὸν, Siccum, frænum Humidi.
    - Actiuum, quod comitatur Humorem, τὸ ψυχρὸν, Frigidum frænũ ipsius Calidi.
- Demonstrat. Humidum ueluti subiectum est caloris & frigoris. Inesse igitur humido per uniuersum corpus
  - Calorem actu, ostendit ex ipso sanguinis fluxu: cùm è qualibet parte corporis uulnerata sanguis effluat calidus: & quandiu calidus permanet, tamdiu etiam fluidus. N. 85.
  - Frigus potentia, ex sanguinis extra corpus concretione demonstrat. Etsi enim frigus à calore superatum in corpore uires suas exerere nequit: extra corpus tamen constitutus humor, frigoris externi cõiunctione uires maiores acquirit, calore præsertim exhalante, adeóque humidum ipsum glutinosum in membranam & cutem condensat. Quam membranam si quis auferat, sensim alia succrescet, & sic consequenter. N. 86. Ex hoc signo Corollarium iam deducit: Habitus totius superficiem extimam necessariò CVTE tegi, tum propter frigiditatem humori per uniuersum corpus sparso insitam, tum propter exterius occursantis aëris frigiditatem. N. 87.

IX. ARTICVLORVM generatio talis fuit. Materia quidem

- Pinguis celeriter exusta, Ossa produxit. N. 88.
- Glutinosa exuri non potuit, sed medio loco relicta, inter exustum (os scilicet) & exiccatum à calore (cutem nimirum) in Ligamenta & Mucum transijt. Nisi quis legere malit, ἀλ. μ. ἀ. τὸ λ. καὶ ξηραινόμενον ὑπὸ τ. θ. N. 89. Nam pars glutinosæ materiæ
  - Siccissima, hoc est, maximè excocta, in Ligamentum fuit indurata. Quod etiam suprà n. 13. de Neruis dixit. Ligamenta autem hîc intelligit per uocem Νεῦρον, uti etiam com. de Arte n. 78. inquiens: Νεῦρα πρὸς τοῖσιν ὀστέοισι προστεταμένα, συνδεσμός ἐστι τῶν ἄρθρων. Itẽ de Locis in homine n. 39.
  - Humidissima & minus excocta, caloris ulteriori actione inspissata, in Mucum abijt. Σίαλον appellat mucosam humiditatem, quæ articulos olei instar illinens, lubricat, & motui aptos reddit. Com. de Arte n. 79. articulos inquit θαλάμας in se habere, receptacula τοῦ ἰχῶρος, qui uulneratis articulis interdum magno cum ægrorum dolore & periculo copiosus egredi conspicitur. An quod hîc σίαλον est in articulis sanis: id in ægris expulsum ἰχὼρ dicitur? Com. de Locis n. 59. μύξαν uocat, articulorum mucum, siue secundùm naturã, siue præter naturam se habeat.

X. DENTES. omnium corporis partium postremi nascuntur, non in utero, sed extra uterum. N.91. Horum igitur conformationis

- **Modum** ex materia ossea docet tum in
  - **Genere.** *Ossa capitis alimentum attrahunt glutinosum & pingue, copiosius, quàm pro alendis iis requiratur. Quicquid ergo superabundat, quia pinguedinis plurimum continet, exuritur, & quia gelidi nihil inest, glutinosi uerò plurimum inest, in osseam materiam durißimam conuertitur.* N.92.
  - **Specie.** *Dentes pro ratione materiæ alimentaris uariant, tum quo ad suum*
    - **Ortum.** Ex *alimento enim*
      - **Liquidiore** *lactis, tum intra uterum, tum extra uterum constituto puero, primi dentes nascuntur.* N.93.
      - **Solidiore** *cibi & potus, excidentibus primis illis, posteriores oriuntur.* N.94.
    - **Interitum.** *Nam dentes*
      - **Primi** *destituti alimento lacteo, ex quo suum ortum habuere, fatiscunt & excidunt. Quod quidem fit uel sub tempus illud, quo à lacte depulsi, ad alimentum solidius transeunt: uel etiam ante illud tempus, si lacte corrupto fuerint nutriti.* N.95.
      - **Secundi** *non excidunt, sed ad finem usq; uitæ permanent, nisi uel morbo uel senio alimentum ipsorum corrumpatur.* N.96.
- **Tempus** *explicat, tum in*
  - **Genere,** *cur scilicet in uniuersum dentes serius quàm reliquæ corporis partes nascantur, non ex semine, sed ex alimento. Vide signum* ☙
  - **Specie.** *Cur dentes non simul, sed alij maturius, alij serius proueniant, docere uidetur tali Resolutione:*
    - **Dentes** *posterius nascuntur, quoniam maxillæ uenas habent. Id quod iam antè diximus.* N.105.
    - **Maxillæ** *uenas habentes copiosius alimentum attrahunt.* N.106.
    - **Copiosiore** *alimento attracto, materiam incremento oportunam maxillæ conficiunt.* N.107.
    - **Incremento** *autem oportuna materia conficitur, quandiu homo integer, hoc est, ad integritatem & perfectionem staturæ suæ augeri & increscere potest.* N.108.
    - **Tamdiu** *autem increscit,* ἕως ἂν γένηται ἐπίδηλος, *quamdiu increscere ad sensum deprehenditur.* N.109.
    - **Sensu** *autem deprehenditur increscere*
      - **Plurimum** *quidem, à primo annorum septenario usque ad secundum.* N.110.
      - **Minus,** *à secundo in tertium usque annorum septenarium.* N.112.
      - **Minimum** *in quarto & quinto septenario.*
    - **Ergò** *dentes posterius nascuntur*
      - **Plurimi** *quidem à primo septenario usq; ad secundum, usq; maximi: & qui defectu lactei alimenti exciderunt, renascuntur.* N.111.
      - **Pauciores** *uerò à secundo ad tertium usq;.*
      - **Paucißimi** *deniq; in quarta aut quinta etiam hebdomade annorum, duo uidelicet* σωφρονιστῆρες *dicti, quòd eodem tempore ætatis, homo sapere incipiat, deferuescente caloris innati impetu.* N.113.

☙ Caus

- ☞ *Causas seri ortus dentium*
  - Proponit. *Videlicet Alimenti*
    - Affluxum *copiosum, ueluti causam materialem.* Nam cùm solæ Maxillæ *ex omnibus oßibus uenas in suam substantiam recipiant, ex uentre inferiore alimentum copiosius, quàm suæ nutritioni conueniat, attrahunt.* N. 97. *Cornarius, pro* ἐν τῇ κάτω κοιλίῃ *legit,* ἐκ τῆς κάτω κοιλίης. *Et quidem rectè.*
    - Asimilationem, *ueluti causam formalem.* Alimentum *enim attractum aßimilatur quidem oßi, non tamen agglutinatur, sed os circumfluens, in dentes conformatur. Os enim materiam osseam efficit, ut reliquæ partes omnes materiam sibi similem, ex qua materia partes illæ nutriuntur & augentur. Ea si copiosior fuerit, aßimilatur quidē, non autem agglutinatur, ut proinde neque nutritioni neque auctioni inseruiat: sed tanquam superflua uel expellatur extra corpus, uel in corpus aliud commutetur, ut in maxillis in dentes, in mammis in lac, in testibus in semen.* N. 98.
  - Declarat *quo ad materiæ*
    - Affluxum. *Posteaquam enim cibus & potus in uentrem ingestus, caloris concoquentis uim expertus est, id quod ex alimento illo*
      - Tenuisimum *est & humidißimum, à uenis mesaraicis ex uentre & intestinis, quæ supra ieiunum sunt, ex ileo uidelicet & duodeno, ad hepar, ab hepate ad uenæ cauæ propagines in uniuersum corpus trahitur.* N. 99. Repetit N. 101.
      - Crasisimum *& consistens est, per ieiunum ad inferiora tria demissum, longiore mora in anfractibus coli hærens, in stercus abit.* N. 100. *Repetit idipsum* N. 102. *Vbi Cornarius* ξυνσήπεται *legit, computrescit. quandoquidem sæpè aliàs Hippoc. uentrem inferiorem* κοιλίην σηπτικὴν *appellat. Alij habent* ξυνεστρέφη, *conglobatur. qua uoce passim aliàs caloris actionem in materiam, quæ corpori inest, exprimere uidetur.*
    - Asimilationem, *ab innata facultate membri prouenientem, oportunā tum*
      - Nutritioni. *Alitur enim pars quælibet alimentum simile attrahendo, attractum aßimilando, aßimilatum agglutinando.* N. 103.
      - Incremento. *Augetur enim pars quælibet copiosioris substantiæ appositione sibi similis. Similis autem redditur actu, quæ talis erat potentia, per calorem partis concoquentis, qui alimenti affluxu irrigatus, & id, quod decesit, reficit: & id, quod ad incrementum confert, apponit. Sic igitur quæcunque in corpore insunt augentur: Partes singulæ, Ossa, Carnes: item harum ueluti Principia, Calidum & Humidum, tum pingue, tum glutinosum, tum gelidum, tum fluidum. item Dulce, Amarum, Acidum, & quæcunque aliæ à saporibus sumuntur differentiæ. Quemadmodum com. de Veteri medicina docuit.* N. 104.

- XI. CRINIVM *materia in uniuersum glutinosa est. Et quidem materia crinium*
  - Capitis, *à uicino cerebro & oßibus ortum suum habens,*
    - Glutinosa *est, & specie eadem cum materia ligamentorum, de qua paulo antè n. 88. egimus.* N. 114.
    - Pinguis *non est: exureretur enim, & in os conuerteretur.* N. 115.
  - Alarum *atque Pubis, item corporis uniuersi reliqui (licet non tanta sit paßim oßium copia, quanta in capite) eadem est, Glutinosa scilicet: & ubicunque glutinosi plurimum est, illud ad cutim propulsum, & per poros expulsum, in crines coalescit.* N. 116.

XII. Sensus *ab anima sentiente per organa opportuna proficiscitur. Ergo sensum*

- **Auditus** *loco priore aggreditur: & de eo sententiam*
  - **Suam proponit:** *Aurium scilicet actionem esse.* N.117. *Et quidem*
    - **Instrumẽti cõformatio talis est:**
      - **Exterius** *quidem concha auris Foramen habet ad interna penetrans.*
      - **Interius** *Os occurrit durißimum & siccißimum, & propterea lapidosum uulgò dictum: cui obtensa est Membrana tenuißima & siccißima inter omnes pelliculas totius corporis: quam in ipso osse Cauerna excipit, Oßiculis quatuor ueluti obicibus, admirabili magis quàm perscrutabili naturæ consilio referta, in cæcos labyrinthos dehiscens.*
    - **Actio** *sic fit. Sonus exterior per foramen intrans, ad os durum allisus sonum edit. Sonus membranam mouet, uehemens quidem uehementer, remissus remißè. Membrana mota resonat. Resonantia ista cauernis recepta sensum auditionis efficit. Quòd autem siccißimi proprium sit resonare, id multis argumentis doceri posset. Sed in re per se clara argumentis opus non est.*
  - **Aliorum,** *qui cerebrum resonare putabant, & propter hãc resonantiam cerebri, audire hominem dicebant, impugnat.* N. 118. *Ratiocinatione tali uidetur uti:*
    - **Quod** *non resonat, non facit audire.*
    - **Cerebrũ** *non resonat. Ostendit:*
      - **Humida** *corpora non resonant.*
      - **Cerebrum** *est humidum, & membranæ, quas demum caluariæ ossa tegunt, non solida illa, sed intus spongiosa.*
      - **Ergò** *cerebrum non resonat.*
    - **Ergò** *cerebrum non facit audire.*
- **Olfactus**
  - **Proponit.** *Cerebrum licet natura humidum, siccorum tamen odorem per βρόγχια ξηρὰ, per cartilagines siccas attrahens, olfacit.* N.119.
  - **Declaratium**
    - **Organa.** *Cerebrum in cauitatem narium usque pertingit. Illic non os, non carnem habet obiectam, sed χόνδρειον μαλακὸν, cartilaginem mollißimam instar spongiæ.* N. 120. *Com. de Locis* n.28. *σόμφον instar spongiæ uocat.*
    - **Actionem.** *Quando igitur organa sunt*
      - **Sicca,** *tunc cerebrũ per organa sicca odorẽ corporũ se*
        - **Sicciorum** *trahit & olfacit.* N.121.
        - **Humidiorum** *non olfacit, ut aquæ. Aqua enim humidior est cerebro, & quia minimè corpulenta, non potest odoris ueluti materiam cerebrum haurire, nisi per putredinẽ acquirat corpulentiam.* N.122.
      - **Humida,** *tunc cerebrũ per organa humectata olfacere nequit. Ostẽdit id argumento humectationis tum*
        - **Externæ.** *Nam humore aliquo extrinsecus imbutæ nares, olfacere nequeunt, quia cerebrum aërem externum non attrahit.* N. 123.
        - **Internæ,** *quæ à catarrho fit. Colliquata enim in cerebro pituita ad reliquas partes expellitur. Inuadit ergo febris hominem, & simul olfactus labefactatur, eo quòd organa olfactui destinata à catarrho uel obstruuntur, uel saltem irrigantur. Id ipsum sensu deprehendunt homines tum in catarrhi principio, cùm primùm è capite defluere cœperit: tũ in eiusdem fine, ubi scilicet iam totus è capite in partem certam defluxerit: tũc enim humore omni uel expulso uel absumpto, olfactus denuò restituitur, siue iam febris quoq; simul cesset, nimirum quãdo ad partes extimas & ignobiliores catarrhus decubuit: siue non cesset, sed perseueret, quando ad partes subiectas, ad fauces, ad palatum, ad guttur, ad thoracem, ad stomachum defluxit. Hac latente diuisione uidetur* Hip. *uti, & sic intelligenda esse uerba, καὶ ἔτι τρόπῳ (uel potius τροπὴ) τῶ θερμῶ, calor etiam febrilis simul cõmutatur, restinguitur, fugatur.* Corn. *legit, καὶ ἐστὶ τῶ τρόπῳ θερμὸς, & catarrhi modus calidus est, cũ febre scilicet, & calore capitis, & pruritu narium, sicuti com. de Vet. med.* n. 103. *docuit* Hip. *An uerò etiã legi posset, τρόπῳ τῶ αὐτῷ, quod suprà* n. 27. *dixit, τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον? Vt sit sensus, Siue catarrhus à capite in proximas siue remotiores partes decũbat, sub initia sui motus unũ cõmune symptoma habet, Olfactus uitium, & ex eo etiã cognoscitur. Oẽs enim norũt, ipsa edocti experientia, id sibi propter humectationẽ cerebri, ob copiam humoris à calore præter naturam eliquati, accidere.* N. 124.
- **Visus** *subiungit. Vide signum* A.

A.
Visio oculi actio est. Cuius varias partes agnoscit Hippoc. φλέβας primum (per quas oculus nutritur. An Neruos opticos intelligit?) deinde δέρμα (tunicam corneam) τὸ λευκὸν λαυκὸν (musculos oculum ambientes) κόρην (foramen pupillæ, ex concursu membranarum natum) τὸ διαφανὲς αὐταυγέον (crystallinũ humorem, cui uitreus substernitur, ut reflectantur imagines) et τὸ ὑγρὸν κολλῶδες (humorem albugineum, qui læso oculo effluit.) Oculi igitur explicat

Actionẽ, Visionem scilicet. Anima est quæ uidet, Oculus est instrumẽtum quo uidet. Itaq; actio oculi est, ut instrumenti. Huius instrumenti rursus partium actioni inseruientiũ aliæ sunt

Principes, illud quo uidet homo, Humor scilicet crystallinus, in medio oculi situs, in quo ueluti speculo resplendẽt species oẽs uisibiles extrinsecus receptæ. Quod ipsum tali Resolutione historica potius, quàm logica, uidetur ostẽdere:

A cerebri membrana in utrumq; oculum per os caluariæ interius uena penetrat. N. 125. Videtur Neruum opticum intelligere, adeoq; uenas alimenti cum neruis uisorijs confundere.

Per basce uenas à cerebro uiscosi humoris pars subtilißima percolatur. N. 126. Vti etiam com. de Locis n. 29.

Pars subtilißima ad exteriorem partem oculi propulsa, in Membranam conuertitur lucidißimam, similem pellucido oculi interno, eadem planè ratione, quam in præced. etiam n. 87. attulit: nimirum quoniam glutinosus humor aëri externo frigido occurrens, necessariò in membranam cogitur. Synchysis hic est, sic in ordinem redigenda. καὶ διὰ τοῦτο (quoniam scilicet glutinosa pars percolatur) αὐτὸ (τὸ κολλῶδες scilicet) πρὸς αὐτὸ (τὸ διαφανὲς) δέρμα ποιέει τὸ πρὸς τὸ ἠέρος (tunicam corneam exteriorem) πρὸς ὃ προσβάλλει τὰ πνεύματα, τοῖον περ (ita pellucidam & transparentem instar cornu, unde nomen habuit) οἷόν περ αὐτό ἐστι τὸ διαφανὲς τοῦ ὀφθαλμοῦ. N. 127. Addit: In membranam conuerti corneam, quæ instar cornu in quàm plures laminas diuidi poßit, pelluciditate sua similes crystallino humori, cuius sunt ueluti tegmina & munimenta contra externas iniurias. N. 128.

Iam uerò in pellucido oculi interno (humore scilicet crystallino, cui innatat à parte posteriore instar obicis uitreus) externa omnia splendida relucent. N. 129. Simile enim suo simili cognoscitur.

Eo autem, quod relucet, uidet homo. N. 130. Illustrat contrario. Eo enim quod non relucet, non uidet. N. 131.

Nõ principes, reliquæ partes omnes in oculo, quæ non relucent, & proptereà neq; his uidet homo. Cuiusmodi sunt, tũ oculi

Album, ueluti caro alba. N. 132. Album oculi ab humore albugineo per corneam translucente oritur. Cæterùm quia forinsecus musculis uestitur oculus, carneam substantiam oculi quoque anteriorem partem constituere uidetur Hip.

Pupilla nigra, partim quia in profundo latet, partim quia membranæ multæ in unum coëuntes nigrescunt, & foramẽ efficiunt, per quod species uisibiles ingredi, & spiritus uisorij egredi poßint. N. 133.

Membranæ siue tunicæ numero uariæ, quæ oculo insunt ueluti pelliculæ quædam. N. 134. Quæ quidem oculo exemtæ non reuera nigræ sunt, sed albæ transparentes: at in oculi profundo constitutæ, nigredinem per accidens uidentur contrahere. N. 135.

Humor glutinosus. N. 136. Argumentum huius, quoniam uel uulnerato uel exempto oculo hominum, brutorúmue, conspicitur profluere humor glutinosus albugineus: qui quamdiu calet, fluidus est: at quando refrixerit, exiccatur in corpus transparens, thuris instar masculi. N. 137.

Symptomata. Læditur oculus tum læsione cõmuni cum cæteris partibus, Dolore scilicet, ex ijs, quæ extrinsecus tactui obijciuntur, & uel qualitate manifesta, uel occulta, uel etiam substantia sua oculum tenerrimum afficiunt, coorto: tum læsione propria, ex obiectis specierum uisibilium, ex splendore scilicet nimio, crystallini insitum lumen ueluti absorbente. N. 138. Rationem subiungit: sed mendosus est codex. Cornarius, pro ἵνα τις συνήθεσι, legit, ἵνα τις ἐρωτήσει. Videtur tale quid uelle:

Quemadmodum os, lingua, palatum, ipsa quinetiam gula, & reliquus uenter (uentriculus scilicet, quatenus alimenti receptaculum est, & proptera gustui etiam uidetur inseruire suo appetitu) in quibus partibus Gustatus consistit, humido primogenio ad gustandum apto à natura sunt dotata, cuius merito obiecta mediocriter humida sentiuntur. At quæ humidiora sunt, ea nõ sentiuntur. Quod etiam paulo antè n. 122. de sensu Olfactus dixit, illum se sicciora uel humidiora non sentire, sed ea tantùm, quæ proportione debita suæ actioni subijciuntur. N. 140.

Ita quoque lux crystallino oculi insita, splendida uidet, exterius incidentia, quorum splendor ueluti patiens splendori agenti proportione respondeat. At quorum splendor uel maior uel saltem par est luci interiori, illa aut non uidet, quia ὁμόχροα sunt (æquali enim non datur actio in æquale) aut etiam nimio eorundem splendore læditur. N. 139.

XIII. MOTVM *humani corporis*

- **Particulare**, *Linguæ scilicet (tum articulatum, unde Sermo oritur, quo differt homo à brutis: tum non articulatũ, quæ Vox dicitur, cõmunis homini cum brutis) explicat* Hip. N. 154. *Vocis igitur & Sermonis rationem*
  - **Proponit.** *Materia aër est, per expirationem forâs pulsus. Forma uocis est Resonantia. Sermonis uerò ipsa Dearticulatio. Videtur tali climace ostendere:*
    - Corpus *uniuersum per arterias aërem in se trahit, maximè uerò in cauitatem thoracis, per os & arteriam asperam.* N. 141.
    - Aër *attractus pro cordis refrigeratione & pabulo, incalefactus, denuò foras per uacuum & angustum locum propulsus, sonum edit.* N. 142.
    - Sonus *iste in capitis concauo resonat.* N. 143.
    - Resonantiam *hanc lingua articulat, admirabili sua agilitate uicinis partibus sese insinuans: partim quidem intra fauces conceptum sonum retinẽdo, partim uerò extra fauces demissum palato dentibusq; allidendo: unde uaria uocis elementa proueniunt, ex quorum compositione uocabula oriuntur.* N. 144. *Hebræi certè suas literas hac ratione partiuntur, ut quædam sint gutturis, quædam labiorum, quædam dentium, quædam palati, quædam linguæ.*
  - **Cõfirmat:** *nimirum quòd*
    - Διάλεξις, *Sermo articulatus, linguæ beneficio fiat. Nam nisi lingua uarijs partibus diuersimodè appellens sonum dearticularet, non loqueretur homo, sed unam uocem tantùm emitteret unisonam.* N. 145. *Ostendit id exemplo tum*
      - Mutorum, *à primo ortu, qui cùm dearticulare nequeant sonum, linguæ uitio, uocem emittũt unisonam.* N. 146.
      - Vocalium, *qui si sonum tantùm emittant, neque linguæ dearticulationem adhibeant, loqui non possunt.* N. 147.
    - Φωνὴ, *Vox non articulata, Sermonis ueluti materia, fiat ab aere expulso.* (N. 150.) *Ostendit exẽplo eorum qui organa habent*
      - **Integra.** *Nam*
        - Qui *uocem magnam edere uolunt, copiosum prius spiritum attrahũt, eũq; aliquatenus retentum expellunt magno cum impetu, & tandiu clamant, quamdiu spiritus durat: eo uerò exhausto, à clamore cessant.* N. 148.
        - Citharœdi *similiter, quando uocem intendere uolunt, spiritum attractum plurimũ cõfertim emittunt.* N. 149.
      - **Corrupta**, *nimirum qui in desperatione guttur sibijpsis ferro præsecuerunt, neq; tamẽ adhuc mortui sunt.* N. 151. *Hi igitur neq; possunt*
        - Loqui, *propterea quòd sermonis materia, aër scilicet, per expirationem, è thorace egrediens, ad superiora ascendere nequit, sed per uulnus exit: at si labia uulneris constringantur, loquelam edũt.* N. 152.
        - Respirare, *quoniam aer per os attractus exit per uulnus ipsum.* N. 153.
- **Vniuersalem**, *qui per musculos fit, non attingit.*

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΓΟΝΗΣ
De Genitura.

Lex[1] quidem omnibus dominatur. [2] Verũ genitura uiri prouenit ab uniuerso humido, qđ in corpore continetur, cùm id, quod robustissimum est, secernatur. [3] Quòd autem robustissimum secernatur, ex eo intelligi potest, quoniam à ueneris usu, paucula adeò re emissa, imbecilliores sumus. [4] Habet autem res in hunc modum. Venæ & nerui ab uniuerso corpore in pudendũ uergunt, quibus attritis, excalfactis & repletis, uelut prurigo excitatur, & toti corpori uoluptas atq; calor accidit. Quũ uerò pudendum teritur, & homo mouetur, humidũ in corpore calescit, & diffunditur, & à motu agitatur, & spumescit. Quemadmodũ enim quiuis alij humores agitati spumescunt: ita quoque in homine, à spumante humore id, quod robustissimũ est, ac pinguissimum, secernitur, & ad medullam spinalẽ fertur (tendunt enim in hanc ex omni corpore uiæ, & diffundũt ex cerebro in lumbos, ac in totum corpus, & in medullam) & ex hac uicissim procedunt uiæ, ita ut facilè humor tum eam subire, tum ex ea secedere queat. Postquam autem ad hanc medullam genitura peruenerit, defertur postea ad renes: hac enim uia per uenas patet. Quòd si renes fuerint exulcerati, aliquando etiam sanguis simul delabitur. A renibus autem trãsit per medios testes in pudendum, non qua urina descendit, sed aliam uiam habet illi contiguam. [5] Iam & qui somnia habent libidinosa, iccirco per somnum genituram effundunt, quoniam humidum in corpore diffusum & calfactum, siue ex labore, siue alia quapiam occasione spumescens, dum ab ipso secernitur, coitus imaginem repræsentat. Habet enim humiditas hæc similiter ut in coeuntibus. Sed nõ est mihi dè his qui per somnum semen emittunt, & de toto morbo quid sit, & quæ operetur, & quare coitus locum expleat, sermo. Proinde hæc de hoc dixisse sufficiat. [6] Cæterùm eunuchi propterea non coeunt, quia genituræ trãsitus ipsis sublatus est. Est enim per ipsos testes uia eius, & nerui tenues ac crebri ex testibus in pudendum tendunt, quibus & eleuatur, & demittitur: atq; hi nerui in castratione rescinduntur. quapropter inepti ad uenerem sunt eunuchi. [7] Iam qui testium sunt passi contusionem uel contritionem, ijs genituræ uia obturata est. Callus enim obducitur testi-

ΝΟΜΟΣ[1] μὲν πάντα κρατύνει. [2] ἡ δὲ γονὴ τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ [a] ὑγροῦ, τοῦ ἐν τῷ σώματι ἐόντος, τὸ ἰσχυρότατον ἀποκριθέν. [3] τούτου δὲ ἰσόριον τόδε, ὅτι ἀποκρίνεται τὸ ἰσχυρότατον· ὅτι ἐπὴν λαγνεύσωμεν, σμικρὸν οὕτω μεθέντες, ἀσθενέες γινόμεθα. [4] ἔχει δὲ οὕτω. φλέβες καὶ νεῦρα ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος τείνουσιν ἐς τὸ αἰδοῖον· οἷσιν ὑποτριβομένοισι καὶ θερμαινομένοισι καὶ πληρευμένοισιν, ὥσπερ κνησμὸς ἐμπίπτει, καὶ τῷ σώματι παντὶ ἡδονὴ καὶ θέρμη ἐκ τούτου παραγίνεται. τριβομένου δὲ τοῦ αἰδοίου, καὶ τοῦ ἀνθρώπου κινευμένου, τὸ ὑγρὸν θερμαίνεται ἐν τῷ σώματι, καὶ διαχέεται, καὶ κλονέεται ὑπὸ τῆς κινήσιος, καὶ ἀφρέει καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα ὑγρὰ σύμπαντα κλονεύμενα ἀφρέει. οὕτω δὲ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἀποκρίνεται ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ ἀφρέοντος τὸ ἰσχυρότατον, καὶ τὸ πιότατον, καὶ ἔρχεται ἐς τὸν νωτιαῖον μυελὸν (τείνουσι γὰρ ἐς τοῦτον ἐκ παντὸς τοῦ σώματος, καὶ διαχέει ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου ἐς τὴν ὀσφὺν, καὶ ἐς πᾶν τὸ σῶμα, καὶ ἐς τὸν μυελὸν) καὶ ἐξ αὐτοῦ τείνουσιν ὁδοὶ, ὥστε καὶ ἐπιέναι τοῦ ὑγροῦ ἐς αὐτὸν, καὶ ἀποχωρέειν. ἐπὴν δὲ ἔλθῃ ἐς τοῦτον τὸν μυελὸν ἡ γονὴ, χωρέει παρὰ τοὺς νεφρούς. ταύτῃ γὰρ ἡ ὁδός ἐστι διὰ φλεβῶν. κἢν οἱ νεφροὶ ἑλκωθῶσιν, ἔστιν ὅτε καὶ αἷμα ξυμφέρεται. παρὰ δὲ τῶν νεφρῶν, ἔρχεται διὰ τῶν ὀρχίων μεσάτων ἐς τὸ αἰδοῖον, καὶ χωρέει οὐχ ὅπῃ τὸ οὖρον, ἀλλά οἱ ἄλλη ὁδός ἐστιν αὐτῆς ἐχομένη. [5] καὶ οἱ ἐξονειρώσσοντες διὰ τάδε ἐξονειρώσσουσιν, ἐπὰν τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ σώματι διακεχυμένον ἔῃ καὶ διάθερμον, εἴτε ὑπὸ ταλαιπωρίης, εἴτε ὑπὸ ἄλλου τινὸς, ἀφρέει, καὶ ἀποκρινομένου ἀπ' αὐτοῦ, ὁρᾷ παρίσταται οἱ λαγνεύειν. [b] ἔχει γὰρ τὸ ὑγρὸν τοῦτο ὅπερ λαγνεύοντι. ἀλλ' οὔ μοι περὶ ὀνειρωσσόντων, καὶ παντὸς τοῦ νοσήματος, τί ἐστι, καὶ ὁκόσα ἐργάζεται, καὶ διότι πρὸ λαγνείης. καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοῦτό μοι εἰρέαται. [6] οἱ δὲ εὐνοῦχοι διὰ ταῦτα οὐ λαγνεύουσιν, ὅτι σφέων ἡ δίοδος ἀμαλδύνεται τῆς γονῆς. ἔστι γὰρ δι' αὐτῶν τῶν ὀρχίων ἡ ὁδός· καὶ νεῦρα τείνει λεπτὰ καὶ πυκνὰ ἐς τὸ αἰδοῖον ἐκ τῶν ὀρχίων, οἷσιν ἀείρεται καὶ καθίεται, καὶ ταῦτα ἐν τῇ τομῇ ἀποτέμνεται, διότι καὶ οὐχ ὑπάρχουσιν οἱ εὐνοῦχοι χρηστοί. [7] τῶν δὲ τάδε ἐκτριβέντων ἡ δίοδος τῆς γονῆς ἐμπέφρακται. πωροῦνται γὰρ οἱ ὄρχιες, καὶ τὰ νεῦρα,

[a] ὑγιέος

[b] πάσχει

νεῦρα, σκληρὰ καὶ μωρὰ γινόμενα ὑπὸ τοῦ πώρου, οὐ δύναται τείνειν καὶ χαλᾶν. [8] ὁκόσοι δὲ παρ' οὖς τετμημένοι εἰσὶν, οὗτοι λαγνεύουσι μὲν, καὶ ἀφίασιν, ὀλίγον δὲ, καὶ ἀσθενὲς, καὶ ἄγονον. χωρέει γὰρ τὸ πλεῖστον τοῦ γόνου ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, παρὰ τὰ οὔατα, ἐς τὸν νωτιαῖον μυελόν. αὕτη δὲ ἡ δίοδος ὑπὸ τῆς τομῆς οὐλῆς γινομένης, στερεὴ γέγονεν. [9] τοῖσι δὲ παιδίοισι λεπτὰ τὰ φλέβια ἐόντα, καὶ πληρούμενα, κωλύει τὴν γονὴν ἰέναι, καὶ ὁ κνησμὸς οὐχ ὁμοίως παραγίνεται. διὰ ταῦτα οὐδὲ κλονέεται ἐν τῷ σώματι τὸ ὑγρὸν, ἐς ἀπόκρισιν τῆς γονῆς. καὶ τῇσι παρθένοισι, μέχρις ἂν νέαι ἔωσιν, οὐ χωρέει τὰ καταμήνια, δι' αἴτιον τὸ αὐτό. [10] ἐπὴν δὲ αὔξωνται καὶ παρθένος καὶ παῖς, αἱ φλέβες αἱ ἐς τὸ αἰδοῖον τείνουσαι τοῦ παιδὸς, καὶ τῆς παρθένου, καὶ ἐπὶ τὰς μήτρας, εὔροαι γίνονται ὑπὸ τῆς αὔξης, καὶ στομοῦνται, καὶ ὁδὸς καὶ δίοδος διὰ στενῶν γίνεται, καὶ τὸ ὑγρὸν κλόνησιν τότε ἴσχει. εὐρυχωρίη γὰρ οἱ τότε γίνεται, ἔνθα κλονήσεται. καὶ τῷ παιδὶ χωρέει, ἐπὴν ἁδρὸς ἔῃ, διὰ τόδε, καὶ τῇ παρθένῳ τὰ καταμήνια. ταῦτα δέ μοι οὕτως ἀποπέφανται. [11] τὴν δὲ γονήν φημι ἀποκρίνεσθαι ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἀπὸ τῶν στερεῶν, καὶ ἀπὸ τῶν μαλθακῶν, [12] καὶ ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ παντὸς τοῦ ἐν τῷ σώματι. εἰσὶ δὲ τέσσαρες ἰδέαι τοῦ ὑγροῦ, αἷμα, χολὴ, ὕδωρ, καὶ φλέγμα. τοσαύτας γὰρ ἰδέας ἔχει ξυμφυέας ὁ ἄνθρωπος ἐν ἑωυτῷ· καὶ ἀπὸ τουτέων αἱ νόσοι γίνονται, †ἢ αἱ ἐκ νόσων διακρίσιες. [13] καὶ ταῦτα μὲν εἰρέαταί μοι περὶ γονῆς, ὁκόθεν γίνεται, καὶ ὅκως, καὶ διότι, καὶ οἷσιν οὐ γίνεται ἡ γονὴ, καὶ διότι οὐ γίνεται, καὶ περὶ καταμηνίων παρθένων.

† διελέλαι/τῇ δέ μοι καὶ περὶ τουτέων, καὶ διότι ἐκ τουτέων αἱ νοῦσοι γίνονται

[14] τῇσι δὲ γυναιξὶν †ἐν τῇ μίξει τριβομένου τοῦ αἰδοίου, καὶ τῶν μητρέων κινεομένων, ὥσπερ κνησμὸν ἐμπίπτειν ἐς αὐτὰς, καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι ἡδονὴν καὶ θέρμην παρέχειν. [15] μεθίει δὲ καὶ ἡ γυνὴ ἀπὸ τοῦ σώματος, ὅτε μὲν ἐς τὰς μήτρας, αἱ δὲ μῆτραι ἰκμαλέαι γίνονται· ὅτε δὲ καὶ ἔξω, ἢν χάσκωσιν αἱ μῆτραι μᾶλλον τοῦ καιροῦ: [16] καὶ ἥδεται, ἐπὴν ἄρξηται μίσγεσθαι διὰ παντὸς τοῦ χρόνου, μέχρις ἂν αὐτὴν μεθῇ ὁ ἀνήρ. [17] κἢν μὲν ὀργᾷ ἡ γυνὴ μίσγεσθαι, πρόσθεν τοῦ ἀνδρὸς ἀφίει, καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἔτι ὁμοίως ἥδεται ἡ γυνή. [18] ἢν δὲ μὴ ὀργᾷ, συντελέει τῷ ἀνδρὶ ἡδομένη. [19] καὶ ἔχει οὕτως, ὥσπερ εἴ τις ἐπὶ ὕδωρ ζέον ἕτερον ψυχρὸν ὕδωρ ἐπιχέει, παύεται τὸ ζέον· οὕτω καὶ ἡ γονὴ πεσοῦσα τοῦ ἀνδρὸς ἐς τὰς μήτρας, σβέννυσι τὴν θέρμην καὶ τὴν ἡδονὴν τῆς γυναικός. [20] ἐξαΐσσει δὲ ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ θέρμη ἅμα τῇ γονῇ ᵃπιπτούσῃ ἐς τὰς μήτρας, ἔπειτα λήγει· ὥσπερ εἴ τις ἐπὶ φλόγα οἶνον ἐπιχέει, συμβαίνει πρῶτα μὲν ἐξαΐσσειν τὴν φλόγα, καὶ αὔξεσθαι δι' ὀλίγου, πρὸς τὴν ἐπίχυσιν τοῦ οἴνου, ἔπειτα

† φημί

ᵃ πεσούσῃ

A testibus, & nerui duri ac torpentes à callo facti, penem neque intendere, neque laxare possunt. [8] Quibuscunq; uerò iuxta aures uenæ sectæ sunt, hi coeunt quidem, & genituram emittunt, uerùm modicam & debilem ac infœcundam. Nam plurima genituræ pars à capite iuxta aures in spinalem medullam procedit. Ipse auté transitus, cicatrice sectioni inducta, solidior densiorq; redditus est. [9] At uerò pueris, quum uenulę exiles & plenę admodum sint, genituræ transitũ impediũt, neq; prurigo ipsis similiter accidit, ut proinde neq; agitetur in corpore humidum ad genituræ secretionem. Quin & uirginibus, intra pubertatem, menses non procedunt, propter eandem caussam. [10] Pòstquam autem adoleuerint & uirgo & puer, uenæ in pudendum pueri tendentes, itemq; in uterum uirginis, incremẽto etiam reliqui corporis ampliores fiunt, & oscula ipsarum aperiuntur, & uia ac transitus per angustias contingit, & humidum tunc commoueri incipit. Spacia enim maiora fiũt, in quibus liberiùs agitare queat. Puero proinde, cùm plenè adoleuerit, genitura procedit ob dictam causam, itemq; uirgini menses. Atque hæc mihi sic demonstrata sint. [11] Porrò genitura dico à toto corpore secerni, & à solidis, & à mollibus partibus, [12] & ab uniuerso humido toti⁹ corporis. Sunt autem humidi species quatuor: Sãguis, C Bilis, Aqua, & Pituita. Tot enim species congenitas homo in seipso habet, à quibus & morbi fiunt, aut quæcunque in morbis eueniunt separationes. [13] Et hæc quidem dicta sunt à me de genitura, unde fiat, & quomodo, & quare, & quib. genitura nõ est, & quare non est, & de mensibus uirginum.

[14] Mulieribus uerò in coitu, dum confricatur pudendum, & uteri mouentur, uelut pruritum incidere dico, & reliquo corpori uoluptatem ac caliditatem accidere. [15] Emittit autem etiam mulier à corpore genituram, aliquando in ipsum uterum, qui inde humescit: aliquãdo foràs, si uterus plus, quàm conueniat, hiarit. [16] Et uoluptatem sentit mulier ubi coire inceperit per omne tempus, donec D uir semen emiserit. [17] Quòd si uehementer appetat uiro misceri, prius, quã uir, emittit, nec tanta postea uoluptate afficitur. [18] Si non appetat, simul cum uiro delectari desinit. [19] Habet autem res sese hoc modo. Quemadmodum si quis in feruentem aquam, alteram frigidam infundat, illa feruere cessat: Sic genitura uiri in uterum illapsa, caliditatem & uoluptatem mulieris extinguit. [20] Emicat autem uoluptas & caliditas simul cum genitura in uteros illabẽte, deinde desinit. Quemadmodum enim, si quis in flammam uinum infundat, primùm quidem contingit flammam emicare, & per modicum tempus augeri,

geri, ad uini infusionem, deinde desinere. Ita etiam mulieri caliditas emicat ad genituram uiri, deinde desinit. [21] Cæterũ multo minus delectatur fœmina quàm uir in coitu, longiore tamẽ quàm uir tempore. Propterea autem uir magis delectatur, quoniam ob uehementiorem agitationem semen ab humore multo celerius quàm mulieri secernitur. [22] Iã uerò sic etiam se res habent mulierum. Si cum uiris coeant, magis sanæ sunt: si non, minus. [23] Nam & uteri humidiores fiunt ex commixtione (qui si sicciores iusto fuerint, uehementer conuelluntur, eóq; ipso dolorem corpori afferunt:) [24] & coitus sanguinem excalfaciens atque humectans, uiam faciliorem mensibus facit. Mensibus autem non procedentibus, corpora fœminarum morbosa fiũt. Cur autẽ morbosa fiant, in muliebribus morbis referetur. Et de his quidem hactenus.

[25] Postquam autem coiuerit mulier, si quidem conceptura non est intra seipsam, pro solito more foràs profluet genitura ab utrisque emissa, siquidem illa uolet. Si uerò conceptura est, non profluit foras, sed manet in utero genitura. Vteri enim ea suscepta clauduntur, eamque retinent, osculo nimirum ipsorum præ humiditate contracto, simulque miscentur duo semina, tum quæ à uiro, tum quæ à muliere prodierant. Quòd si fœmina aliàs partum fuerit experta, & attenderit quando genitura non exciderit, sed intus manserit, certò sciet diem quo concepit. [26] Sunt autem ista quoque uera. Quandoq; fortius est semen à muliere emissum, quádoque debilius. Similiter etiã à uiro emissum. Et tũ uiro fœmineum masculumque semen inest, tum mulieri. Fortior autem masculus fœmina est. Necesse igit est ipsum à fortiore semine generari. [27] Res autem sese hoc modo habet. Si ab utrisque semen fortius prodierit, masculus erit partus: si uerò debile, fœmina nascetur. Vtrum autem multitudine ac copia præualuerit, iuxta illud ipsum partus nascetur. Si enim multo plus fuerit debilis seminis quàm fortioris, superatur forte, & debili permixtum in fœminam transit. Si uerò plus fuerit fortis seminis quàm debilis, superatur debile, & in marem transit. [28] Quemadmodum si quis ceram & seuum misceat, sed seui plus multo quàm ceræ coniiciat, eaque ad ignem liquefaciat: quandiu liquida erunt, non apparet utrum copia superet: quando uerò congelata fuerint, nemini obscurum erit, quòd adeps ceram copia exuperet. Sic idem de masculi ac fœminæ genitura sentiendum. [29] Quòd uerò & in fœmina & in uiro, genitura fœminea sit ac mascula, manifestis argumentis coniectare licet. Multæ enim mulieres fœminas peperere maritis suis; ad alios uerò trãsgressæ, masculos genue-

A ἔπειτα λήγει. ὡσαύτως δὲ καὶ τῇ γυναικὶ ἡ θέρμη ἐξαΐσσει πρὸς τὴν γονὴν τοῦ ἀνδρὸς, ἔπειτα λήγει. [21] ἧσσον δὲ πολλῷ ἥδεται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μίξει, πλείονα δὲ χρόνον, ἢ ὁ ἀνήρ. διότι δὲ μᾶλλον ὁ ἀνὴρ ἥδεται, ἀποκρίνεται αὐτῷ ἐξαπίνης ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ ἀπὸ ταραχῆς ἰσχυροτέρης, ἢ τῇ γυναικί. [22] ἔχει δὲ τόδε οὕτως τῇσι γυναιξίν. ἢν μὲν μίσγωνται ἀνδράσι, μᾶλλον ὑγιαίνουσιν· ἢν δὲ μὴ, ἧσσον. [23] ἅμα μὲν γὰρ αἱ μῆτραι ἰκμαλέαι γίνονται ἐν τῇ μίξει (καὶ ξηραὶ ἐοῦσαι μᾶλλον τοῦ καιροῦ συστρέφονται ἰσχυρῶς. συστρεφόμεναι δὲ ἰσχυρῶς, πόνον τῷ σώματι παρέχουσιν.) [24] ἅμα δὲ ἡ μίξις τὸ αἷμα θερμαίνουσα καὶ ὑγραίνουσα, ποιέει ὁδὸν ῥηιτέρην τοῖσι καταμηνίοισι. τῶν δὲ
B καταμηνίων μὴ χωρεόντων, τὰ σώματα τῶν γυναικῶν ἐπίνοσα γίνονται. διότι δὲ ἐπίνοσα γίνονται, εἰρήσεταί μοι ἐν τῇσι γυναικείῃσι νούσοισι. καὶ ταῦτα μέν μοι εἰρέαται ἐς τοσοῦτον.

[25] ἐπὴν δὲ μιχθῇ ἡ γυνὴ, ἢν μὲν δὴ μὴ μέλλῃ λήψεσθαι πρὸς ἑωυτὴν, πρὸς τῷ ἔθει χωρέει ἔξω ἡ γονὴ ἀπ' ἀμφοτέρων, ὁκόταν ἡ γυνὴ ἐθελήσῃ. ἢν δὲ μέλλῃ λήψεσθαι, οὐ χωρέει ἔξω, ἀλλ' ἐμμένει ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἡ γονή. αἱ γὰρ μῆτραι δεξάμεναι καὶ μύσασαι, ἔχουσιν ἐν ἑωυτῇσιν, ἅτε [a] συσπασθέντος τοῦ στόματος ὑπὸ τῆς ἰκμάδος, καὶ μίσγεται ὁμοῦ τό, τε ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐλθὸν, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς γυναικός. καὶ ἢν ἡ γυνὴ τόκων ἔμπει-
C ρος ἔῃ, καὶ ἐννοήσῃ ὁκόταν ἡ γονὴ μὴ ἐξέλθῃ, ἀλλ' ἐμμείνῃ, εἰδήσει ἣν ἡμέρην ἔλαβεν ἐς ἑωυτήν. [26] ἔχει δὲ οὕτως καὶ τόδε. ὅτι μὲν ἰσχυρότερόν ἐστι τὸ μεθιέμενον ἀπὸ τῆς γυναικὸς, ὅτι δὲ ἀσθενέστερον. καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ὡσαύτως. καί ἐστι καὶ ἐν τῷ ἀνδρὶ τὸ θῆλυ σπέρμα, καὶ τὸ ἄρσεν καὶ ἐν τῇ γυναικὶ ὁμοίως. ἰσχυρότερον δὲ ἐστὶ τὸ ἄρσεν τοῦ θήλεος. ἀνάγκη οὖν ὑπὸ ἰσχυροτέρου σπέρματος γίνεσθαι. [27] ἔχει δὲ καὶ τόδε οὕτω. ἢν μὲν ἀπ' ἀμφοτέρων τὸ σπέρμα ἰσχυρότερον ἔλθῃ, ἄρσεν γίνεται τὸ τικτόμενον. ἢν δὲ ἀσθενὲς, θῆλυ. ὁκότερον δ' ἂν κρατήσει κατὰ πλῆθος, ἐκεῖνο καὶ γίνεται. ἢν γὰρ πολλῷ πλέον τὸ ἀσθενὲς σπέρμα τοῦ ἰσχυροτέρου, κρατέεται τὸ ἰσχυρὸν, καὶ
D μιχθὲν τῷ ἀσθενεῖ, ἐς θῆλυ περιωνέχθη. ἢν δὲ πλέον ἔῃ τὸ ἰσχυρὸν τοῦ ἀσθενέος, κρατηθῆ τε τὸ ἀσθενὲς, ἐς ἄρσεν περιωνέχθη. [28] ὥσπερ εἴ τις κηρὶν καὶ στέαρ μίξας ὁμοῦ, πλέον ποιήσας τὸ στέαρ, τήξεται πρὸς πῦρ, μέχρις μὲν ὑγρὸν ἔῃ οὐ διάδηλον γίνεται τὸ κρατέον. ἐπὴν δὲ παγῇ, τότε ἐμφανὲς γίνεται, ὅτι κρατέει τὸ στέαρ τοῦ κηροῦ κατὰ πλῆθος. οὕτως ἔχει καὶ τοῦ ἄρσενος καὶ τοῦ θήλεος ἡ γονή. [29] ξυμβάλλεσθαι δὲ παρέχει, ὅτι καὶ ἐν τῇ γυναικὶ καὶ ἐν τῷ ἀνδρί ἐστι γόνος καὶ θήλεος καὶ ἄρσενος, τοῖσιν ἐμφανέσι γινομένοισι. πολλαὶ γὰρ γυναῖκες ἤδη ἐθηλυτόκησαν παρ' ἀνδράσιν ἰδίοις· παρὰ δὲ ἑτέροις ἀνδράσιν ἐλθοῦσαι, ἐκουροτόκησαν.

[a] ἀλυσσωθέντος.

σιν· καὶ οἱ ἄνδρες οἱ αὐτοὶ κεῖνοι, παρ' οἷσιν ἐθηλυτόκεον αἱ γυναῖκες, ἑτέρων γυναικῶν ἐς μίξιν ἀπερχόμενοι, ἄρσενα γόνον ἐποίησαν. καὶ οἷσιν ἄρσεν γόνος ἐγίνετο, ἐς ἑτέρας γυναῖκας μιχθέντες, θήλυν γόνον ἐποίησαν. οὕτως ὁ λόγος ἐρέει καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα ἔχειν καὶ θήλυν γόνον, καὶ ἄρσενα. παρὰ μὲν τοῖσιν ἐθηλυτόκεον, ἐκρατέετο τὸ ἰσχυρότερον, πλέονος γινομένου τοῦ ἀσθενέος, καὶ ἐγίνετο θήλεα. παρὰ δὲ τοῖσιν ἐκουροτόκεον, ἐκρατέετο τὸ ἀσθενέστερον, καὶ ἐγίνετο ἄρσενα. [30] χωρέει δὲ οὐκ αἰεὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ αὐτέου ἀνδρὸς ἰσχυρὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἀσθενὲς αἰεὶ, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλοῖον. καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς οὕτως ἔχει. ὡς μὴ θαυμάζειν, τὰς αὐτὰς γυναῖκας, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας, γόνον καὶ ἄρσενα καὶ θήλυν ποιέειν. [31] ἔχει δὲ καὶ τοῖσι [a] κτήνεσιν οὕτως τὰ περὶ γονῆς θήλεος καὶ ἄρσενος.

[a] κτήμασιν

[32] καὶ ἐν [b] αὐτῇ σφι τῇ γονῇ ἐξέρχεται καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἀπὸ τῶν ἀσθενέων ἀσθενὴς, καὶ ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρή· καὶ τῷ τέκνῳ οὕτως ἐστὶν ἀνάγκη ἀποδίδοσθαι. [33] καὶ [c] ὁκόθεν ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ ἀνδρὸς πλέον ἔλθῃ ἐς τὴν γονὴν, ἢ τῆς γυναικὸς, τὸ τέκνον κεῖνο μᾶλλον ἔοικε τῷ πατρί. ὁκόθεν δὲ πλέον ἔλθῃ ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ σώματος, κεῖνο μᾶλλον ἔοικε τῇ μητρί. [34] ἔστι δὲ οὐκ ἀνυστὸν πάντα τῇ μητρὶ ἐοικέναι, τῷ δὲ πατρὶ μηδέν· [d] ἢ τὸ ἐναντίον τούτου· [e] μηδ' ἑτέρῳ ἐοικέναι μηδέν· ἀλλ' ἀμφοτέροισιν ἀνάγκη τι ἐστὶν ἐοικέναι τινὶ, εἴπερ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν σωμάτων τὸ σπέρμα χωρέει ἐς τὸ τέκνον. ὁκότερος δ' ἂν πλέον ξυμβάλληται ἐς τὸ ἐοικέναι, καὶ ἀπὸ πλειόνων χωρίων τοῦ σώματος, κείνῳ τὰ πλείονα ἔοικε. καὶ ἔστιν ὅτε θυγάτηρ γινομένη τὰ πλείονα ἔοικε μᾶλλον τῷ πατρὶ, ἢ τῇ μητρί· καὶ κοῦρος γινόμενος ἔστιν ὅτε μᾶλλον ἔοικε τῇ μητρὶ, ἢ τῷ πατρί. [35] καὶ ταῦτά μοι καὶ τοσαῦτα ἐστὶν ἰσόρρια τῷ προτέρῳ λόγῳ, ὅτι ἔνεστι καὶ ἐν τῇ γυναικὶ καὶ ἐν τῷ ἀνδρὶ καὶ κουρογονίη καὶ θηλυγονίη. [36] γίνεται δὲ καὶ τόδε. ἔστιν ὅτε τὰ τέκνα λεπτὰ καὶ ἀσθενέα γίνεται, ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς παχέων τε καὶ ἰσχυρῶν ἐόντων. κἢν μὲν πολλῶν ἤδη γινομένων τῶν παιδίων [f] τοιοῦτο γένηται, δῆλον ὅτι ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐνόσησε τὸ ἔμβρυον, καὶ ἀπὸ τῆς μητρὸς [g] ἅ τῆς αὔξης αὐτοῦ ἔξω παρήει, τῶν μητρέων χαυνουσέων μᾶλλον, καὶ διὰ τοῦτο ἀσθενὲς ἐγένετο. νοσέει δὲ τῶν ζώων ἕκαστον κατὰ τὴν ἰσχὺν ἑωυτοῦ. [37] ἢν δὲ πάντα τὰ γινόμενα παιδία ἀσθενέα ἔῃ, αἱ μῆτραι αἴτιαι εἰσὶ, στενότεραι ἐοῦσαι τοῦ καιροῦ. ἢν γὰρ μὴ ἔχῃ εὐρυχωρίην, ἔνθα τὸ ἔμβρυον τραφείη, ἀνάγκη ἐστὶν αὐτὸ λεπτὸν γενέσθαι, ἅτε οὐκ ἔχον τῇ αὔξῃ εὐρυχωρίην. [38] ἢν δὲ ἔχῃ

[b] αὐτῆρι
[c] ὁμοῖ αὖ
[d] οὐδὲ
[e] οὐδὲ
[f] τοιούτων
[g] τι

A genuerunt. Ipsi quinetiam uiri, qui ex suis uxoribus fœminas tantùm susceperant, cum alijs mulieribus congressi, masculos genuere: econtra qui masculos è suis susceperant, ex alienis fœminas genuerunt. Quo ipso conuincitur, & uirum & fœminam, tum fœmineam tum masculam genituram habere. Si quidem in ijs, quæ fœminas pariebant, superabatur fortius semen à copia debilioris, & gignebantur fœmellæ. Quæ uerò masculos, in ijs superabatur debilius, & gignebantur mares. [30] Procedit autem non semper ab eodem uiro genitura fortis, neque semper debilis, sed aliàs alia: idemque etiam in muliere locum habet: ut minimè mirandum sit, B easdem fœminas, eosdemq; uiros, sobolem masculam & fœmineã progignere. [31] Quinetiam in brutis genituræ fœmineæ ac masculæ ratio eadem est.

[32] Iam uerò in ipsa genitura egreditur & fœmineum & masculinum semen ab omni corpore, & à debilibus debile, & à fortibus forte: idque ipsum fœtui eodem modo distribui necesse est. [33] Ex quacunque etiam corporis uirilis parte copiosior genitura prodierit quàm muliebris, ea patri magis similis erit fœtus. Ex quacunq; uerò plus muliebris, ea magis assimilabitur matri. [34] Est autem impossibile, partum per omnia matri similem esse, patri dissimilem, aut uice uersa, C aut neutro similem: sed utrisque necesse est in aliquo similem esse, siquidem ab utrisque corporibus semen ad eius conformationem confertur. Vter autem eorum plus contulerit ad similitudinem, & à pluribus corporis partibus, ei pluribus in rebus similis euadit. Ac sæpe quidem euenit, ut genita filia maiori ex parte similis sit patri, quàm matri: & econtra, ut filius magis sit similis matri, quàm patri. [35] Atque hæc tot sunt prioris sententiæ argumenta: nimirum quòd tum in muliere, tum in uiro, & mascula & fœminea insit genitura. [36] Porrò contingit interdum, liberos tenues & debiles generari ex patre & matre crassis ac robustis. Quod si fiat multis D iam antè susceptis liberis, manifestum est quòd fœtus in útero ægrotarit, quodque à matre aliquid ad incrementum fœtus pertinens foràs prodierit, utero nimium hiante, ut proinde debilior sit factus. Vnumquodque enim animal respectu proprij roboris ægrotat. [37] Si uerò quotquot nati sunt debiles fuerint, uteri ipsi in caussa sunt, angustiores quàm oportet existentes. [38] Si enim non habuerint spacium tãtum, ut in eo fœtus nutriri possit, necesse est eundem tenuem nasci, utpote qui non habeat satis amplum spacium ad incrementum capiendum. [39] Si uerò

rò satis amplum spacium habeat, neq; ęgrotet, uerisimile est ex magnis parentibus magnam semper sobolem prodituram. 40 Quod ipsum hinc disce. Quemadmodum enim si quis cucumerem, qui iam defloruit, adhuc tenellum, & in cucumerario hærentem, immittat in haustrum, æqualis ac similis euadet cauitati ipsius haustri. Sin uerò eundem in uas amplum indat, quod uerisimile sit cucumeris capax esse, neq; multo tamē maius, quàm pro cucumeris natura, æqualis itidem ac similis fiet uasis cauitati. Increscēs enim uasis cauitatem æmulatur. 41 Et omnia ferè nascentia eo proueniunt modo, quo quis ea peruenire coegerit. 42 Ita quoq; in puero se res habet. Si.n. spatioso in loco incremētū accipiat, maior euadet: si loco angusto, minor.

43 Cæterū si mutilatus in utero puer prodeat, eū collisum fuisse arbitror, uel quia percussa sit eo loci mater, uel quia in fœtū ceciderit, uel quia quácunq; aliā uim passa sit. Qua uerò parte colliditur puer, ea mutilatur. 44 Quòd si uehementius etiam, ita ut pellicula ipsum continens rumpatur, abortiuus perit. 45 Quin & alia huiuscemodi caussa pueri mutilantur. Quū in utero locus is, in quo priore modo mutilari fœtū cōtingit, angustior fuerit, necesse est corpus pueri, quod in angustia mouetur, mutilari iuxta illū locū. 46 Queadmodū enim arbores quæcunq; in terra sunt, & non habent satis amplum locum, uerùm à lapide, aut aliqua alia re impediuntur, quum enascuntur, aut tortuosæ fiunt, aut parte una crassæ, altera tenues: Sic accidit etiam puero, si in utero aliqua corporis pars angustiorem locum occupet altera. 47 Cæterùm ex mutilatis hominibus sanos & integros oriri pueros, ut plurimum contingit. Habet enim mutilatum corpus omnium partium numerum, quem & sanum. 48 Quòd si uerò morbus aliquis parentibus, & humido ipsorum acciderit, à quo semen prouenit: cùm quatuor species sint humidi, quæ naturaliter in corpore existūt, ut geniturā totam non exhibent, sic debiliorem eam quę ex mutilata parte prouenit. Vt proinde non uideatur mirum, si fœtus etiam ipse mutiletur, sicuti parens. 49 Et hæc mihi de his dicta sufficiant. Redibo autem nunc rursus ad ea quæ initio proposui.

A ἔχει εὐρυχωρίην, καὶ μὴ νοσέῃ, ἐπιεικές ἐστι μεγάλων τοκέων μέγα τέκνον [a] γίνεσθαι. 40 ἔχει δὲ οὕτως, ὥσπερ εἴ τις σίκυον ἤδη ἀπηνθηκότα, ἐόντα δὲ νεαρὸν, καὶ προσεόντα τῷ σικυηλάτῳ, θείη ἐς ἀρυστῆρα, ἴσος ἔσται τῷ ἀρυστῆρος τῷ κοίλῳ καὶ ὅμοιος. ἢν δέ τις ἐς ἄγγος θῇ μέγα, ὅτι καὶ ἐπιεικές ἐστι σίκυον [b] χάδειν, ἀλλὰ μὴ πολλῷ κάρτα μεῖζον τῆς φύσιος τοῦ σικύου, ἴσος ἔσται ὁ σίκυος τοῦ ἄγγεος τῷ κοίλῳ καὶ ὅμοιος. ἐρίζει γὰρ ἐν τῇ αὔξῃ τῷ κοίλῳ τοῦ ἄγγεος. 41 σχεδὸν δὲ † καὶ πάντα τὰ φυόμενα οὕτως ἔχει, ὅκως ἄν τις καταναγκάσῃ αὐτά. 42 οὕτω δὴ ἔχει καὶ τῷ παιδίῳ· ἢν μὲν εὐρυχωρίη οἱ ἔῃ ἐν τῇ αὔξῃ, μεῖζον γίνεται· ἢν δὲ στενοχωρίη, B ἔλασσον.

43 τὸ δὲ πηρωθὲν ἐν τῇσι μήτρῃσι παιδίον, φημὶ αὐτὸ ἢ [c] φλασθὲν πηρωθῆναι τῆς μητρὸς πληγείσης κατὰ τὸ ἔμβρυον, ἢ πεσούσης, ἢ ἄλλου τινὸς βιαίου παθήματος προσγενομένου τῇ μήτρῃ. † ἢν δὲ φλασθῇ, ταύτῃ πηροῦται τὸ παιδίον. 44 ἢν δὲ μᾶλλον φλασθῇ τὸ ἔμβρυον, τοῦ ὑμένος ῥαγέντος τοῦ περιέχοντος αὐτὸ, φθείρεται τὸ ἔμβρυον. 45 ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ τοιῷδε πηροῦται τὰ παιδία. ἐπὴν ἐν τῇσι μήτρῃσι κατὰ τὸ χωρίον, καθότι καὶ ἐπηρώθη, στενὸν ἔῃ, ἀνάγκη ἐν στενῷ κινευμένου τοῦ σώματος, πηροῦσθαι κατ' ἐκεῖνο τὸ χωρίον. 46 ὥσπερ καὶ τῶν δενδρων, C ὅσα ἐν τῇ γῇ ἐόντα μὴ ἔχῃ εὐρυχωρίην, ἀλλ' ὑπὸ λίθου ἢ ὑπό τινος ἄλλου ἀπολειφθῇ, ἀνατέλλον σκολιὸν γίνεται, ἢ [d] τῇ μὲν παχὺ, τῇ δὲ λεπτόν· οὕτω δὲ ἔχει [e] καὶ τῷ παιδίῳ γίνεσθαι, ἢν ἐν τῇσι μήτρῃσιν κατά τι τοῦ σώματος στενότερον ἔῃ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου. 47 ὅτι δὲ ἐκ πεπηρωμένων ἀνθρώπων, ὑγιέα τίκτονται τὰ παιδία, ὡς ἐπιπολὺ συμβαίνει. ἔχει γὰρ τὸν ἀριθμὸν πάντα τὸ πεπηρωμένον τῷ ὑγιεῖ. 48 ἐπὴν δέ τι οἱ νόσημα προσπέσῃ, καὶ τοῦ ὑγροῦ [f] αὐτοῦ, ἀφ' οὗ σπέρμα γίνεται, τέσσαρες ἰδέαι ἐοῦσαι, ὁκόσαι ἐν φύσει ὑπῆρξαν, τὴν γονὴν οὐχ ὅλην παρέχουσιν· ἀσθενέστερον δὲ τὸ κατὰ τὸ πεπηρωμένον. οὐ θαῦμα δή μοι δοκέει καὶ πηρωθῆναι, καθάπερ ὁ τοκεύς. 49 ταῦτα δέ μοι D ἐς τοῦτο εἰρέαται. ἀναβήσομαι δὲ αὖθις ὀπίσω, ἐς τὸν † λόγον ὃν ἔλεγον*.

[a] γενέσθαι
[b] χάδειν
† ἅπερ
[c] θλασθὲν
† ἢ
[d] τοῦ
[e] καὶ
[f] αὐτῶν
† ὀπίσω
* ἢν ἡ γονὴ μείνῃ ἐπ' ἀμφοῖν ἐν τῇσι μήτρῃσι τῆς γυναικός.

IN

IN HIPPOCRATEM

ΠΕΡΙ ΓΟΝΗΣ.

Commentarij huius

- Inscriptio talis est
  - ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ, Galenus Polybo tribuit, nec fortaßis iniuria, cùm & oratio prolixa, & collectionum frequentia, huic rei attestetur. Etsi alioqui, si dogmata spectes, nihil hîc indignum Hip. reperiatur, præter Anatomica quædam, utputa cùm eo seculo hæc naturalis philosophiæ pars adhuc in suis esset incunabulis.
  - ΠΕΡΙ ΓΟΝΗΣ. De semine ab utroq; parēte in coitu emisso ad conceptū fœtus agit. uti Cō. seq. de Natura pueri, quatenus cōceptu iam facto usq; ad perfectum tēpus pariendi gestatur. Proinde Physicum potius quā Medicū est argumentū. Si uocem consideres, γονὴ & γόνος & σπέρμα ab alijs auctoribus sumuntur
    - Confusè, absq; ulla differentia. Sic Hippocrates & Galenus paßim pro semine utriusuis parentis, tum seorsim, tum mixtim.
    - Distinctè, ut ab Arist. lib. 1. de Gen. anim. c. 18. Nam cùm semen sit materia, ex qua & animantia et animalia generātur, siquidem generēt ea quæ sexu
      - Differūt, mas scilicet & fœmina, semina utrorumq;
        - Antequam coniungantur, γονὴ & γόνος appellantur.
        - Posteaquam coniūcta fuerint, à coitu κύημα propriè dicuntur.
      - Non differunt, semen unicum est actu, quod tamen in se utramuis facultatem & masculinam & fœmininam continet. Sic plantæ, sic insecta, & quæ ex putredine proueniunt: sic ex ouis pulli. Hoc σπέρμα propriè est, & οἷον κύημά τι ἢ ζῷον Arist. uocatur, nimirum quòd habere uideatur id quod ex ambobus, mare dico & fœmina, ad conceptum requiritur.
- Tractatio diuiditur in
  - Πρόλογον, quo Attentionem simul & Docilitatem captat, hemistichio hexametro usus: Νόμος μὲν πάντα κρατύνει, Lex dominatur omnibus. N. 1. Essentia rerum duplex est, altera κατὰ φύσιν, ut sunt: altera κατὰ νόμον, ut ab intellectu hominis cognoscuntur. Sic com. de Natura hum. n. 32. & 52. inquit se ostensurum primordia hominis uera tum secundùm legem (Rationis scilicet humanæ) tum secundùm naturam (quæ Sensibus poßit comprehendi) Item com. de Arte n. 14. & 15. opponere inter se uidetur Νόμον & Φύσιν, & illius quidem νομοθετήματα esse τὰ ὀνόματα, Nomina & conceptus rerum: huius uerò βλαστήματα esse τὰ εἴδεα, Species rerum quæ in natura subsistunt. Quinetiam lib. 1. de Dieta n. 151. νόμον siue τρόπον et φύσιν ὑπεναντία facit. De Aere aquis locis n. 128. Macrocephalorum exemplo νόμον etiam φύσεως principium esse posse ostendit. Gnome igitur ista ueluti ex abrupto suarum cogitationum & molem & summam complectitur: Vt abstrusa maximè uideatur generationis humanæ cognitio, posse tamen illam ratione humana comprehendi, ab ijs qui philosophiæ naturalis studio ducuntur. Itaque simul & Attentos reddit, ipsa negocij difficultate: & Dociles, cognitionis modū innuens, ex ijs quæ sensuū fide singillatim explorata sunt κατὰ φύσιν, rationis acumine uniuersim κατὰ νόμον sunt collecta: qui quidem Νόμος hominem propè diuinum reddit, ut quemadmodum Deus auctor est & creator omnium, cuius ministra est Natura: ita Homo ueluti Deus quidam terrenus omnia cognoscendo, omnia ad suum conuertat usum, cuius ueluti filius est Νόμος. Platonis celebratum illud, nullam Dei illustriorem imaginē esse Lege. Tritus alioqui uersus est apud Herod. lib. 3. & Plut. in Demetrio, & alibi, Νόμος πάντων βασιλεύς: licet diuersa fortasse uocis significatione. In Ethicis similiter Ius aliud φυσικὸν, aliud νομικὸν ab Arist. constituitur.
  - Λόγον, quo Seminis enarrat
    - Naturam. Vide signum A a.
    - Accidentia. Vide signum B b.
  - Επίλογον, quo ostendit de semine tanquam de Materia generationis humanæ hactenus disputatum fuisse, tum essentialiter, tum accidentaliter: nunc uerò ad alteram partem, quæ de Forma agit, transeundum esse, & de Formatione fœtus in utero agendum. N. 49. Etiamsi enim ea, quæ de fœtus sexu, figura, magnitudine, & numero paulo antè sunt dicta, ad formationem potius quàm ad semen ipsum pertinere uidentur: ea tamen uelut accidentia seminis, eiusdemq; naturæ attestantia, hoc com. explicare placuit.

Ad. Disputationem de seminis natura

- **Proponit.** *Semen uiri (subintellige tu etiam mulieris, nisi quòd manifestior est seminis eiaculatio in mare quàm in fœmina) à toto humido corporis robustißimũ excernitur.* N. 2. *Quidã pro* ὑγρῷ *legunt* ὑγιέ&. *Cæterum à partibus etiam ægris semen secerni, morbi hæreditarij satis indicant: Hip. quinetiam locus ex com. de Aere, aquis, locis, n. 130. manifestè cõuincit. In quo quidem problemate & Causæ & Effectus seminis inuolutæ latent. Semen enim seminationi aptum, ubi seminatum fuerit, generationi confert. Proinde si consideretur*
  - **Per se,** *eius*
    - **Materia est** *humidum totius corporis. Etsi id Arist. multis rationibus confutare sit conatus, & Gal. uim generandi seminis testibus tribuerit.*
    - **Forma est,** *quòd robustißimum existit, optimè scilicet excoctum humidũ, ad nutritionem corporis alioqui ineptũ.*
  - **Respectu** *sui effectus, Generationis scilicet, sic semen excerni oportet in locũ generationi commodum.*
- **Declarat,** *(uti ex N. 13. intelligi potest) particulas propositæ enunciatiõis sigillatim explicãs, atq; probãs. Videlicet tum id quod dixerat semen*
  - **Robustißimum** *esse. Nisi robustißimũ esset, & spiritibus prægnans, homo seminis eiaculatione, quæ per coitum fit, non ita debilitaretur.* N. 3. *Neq; uerò hîc debilitationem tantùm ex immodica uenere prouenientem intelligit, sed etiam ex moderata. Etsi enim animal à coitu moderato liberius spirare & alacrius reddi uidetur: in ipso tamen actu ipsum seipso debilius & impotentius redditur. Vt proinde non inscitè quidam ueneris usum leui epilepsiæ comparauerint.*
  - **Excerni** *per partes genitales, à toto corpore fluens. Vide signum* ☙
  - *A toto corpore fluere. Vtpote cùm pars alimenti superflui sit præstantissima & optimè cocta, quam naturæ prouidentia ad speciei conseruationem conseruat. Fluit ergo à totius corporis partibus tum*
    - **Solidis.** N. 11. *Siue*
      - **Duris.** *Vt ab Oßibus, Cartilaginibus, Membranis, Tendinibus.*
      - **Mollibus.** *Vt à Carne qualibet, à Musculis.*
    - **Fluidis,** *ab Humoribus scilicet quatuor, à Sanguine, Bile, Aqua, & Phlegmate, à quib. & morbos ipsos prouenire asserit, & eorundem symptomata, quæcunq; scilicet in morbis* διακρίσιας, *hoc est, uel criticæ, uel symptomaticæ humorum euacuationes conspiciuntur. Ex quibus enim cõstamus, ex ijsdem nutrimur. Quibus aũt nutrimur, ea & sanitatis & ægritudinis causæ potißimæ fiunt, cùm solidorum quoq; & spirituũ affectiões ab his ipsis & foueri & exacerbari cõsueuerint.* Φλέγμα *Prodicus apud Gal. de Nat. hum. id, quod supra modum in succis coctũ est, appellauit. Et Hip. nõ uno loco, quod in Lexico nostro docebimus, pro humore tenui ad inflammandũ apto posuit. Gorræus per Aquam, cuius sedẽ in 4. de Morbis Splenẽ esse uult, Melancholiam denotari existimat. Nimirũ nec libri omnes, qui sub Hippocratis nomine circũferũtur, genuini sunt: neq; omnes ab Hip. eodẽ tempore conscripti: ut proinde uerisimile sit, eum, qui primus medicinã ad artẽ redegit, aliàs aliorum, aliàs suam secutũ opinionẽ, (quod com. de Principijs apertè fatetur) de eadem sæpe re diuersa scripsiße.* N. 12. *Humorum ergo istorum alij sunt*
      - **Principes,** *uidelicet*
        - **Sanguis.**
        - **Phlegma.**
        - **Bilis** *utraque, tã flaua quã nigra.*
      - **Ministrãtes** *principibus, ipsa Aqua, hoc est, serum sanguinis, tanquam uehiculũ reliquorum.*

 ☙ Mo-

- **Modū excretionis**
  - **Recenset, per gradationem successiuos motus in uenere describens. N. 4.**
    - Venæ & nerui ex uniuerso corpore in pudenda desinunt. Venarum nomine etiā arterias, ut sæpe alias, cōplectitur. Hunc uasorū progressum in Anatomia non licet obseruare. Aut ergo theoriæ hìc nimiū indulsit Hip. aut ad corporis uiui ξύρροιαν & ξυμπνοίην confugiendum erit, ut ita ex toto corpore in truncum arteriæ magnæ genitalis spiritus deferatur, & per duas arterias seminales ad testes perueniat: & similiter per uenas seminales, quarū dextra à trunco uenæ cauæ, sinistra ab emulgente sinistra oritur, sanguis genitalis eodem deferatur.
    - Vbi pudenda incaluerint, siue cupiditate interna, siue causa aliqua externa, uenæ etiam illæ, quæ in pudenda desinunt, incalescunt.
    - Cùm uenæ incaluerint, spiritus & sanguinis copiosi attractione replentur.
    - Repletæ prurire incipiunt.
    - Prurientes frictionem appetunt ueneream.
    - Frictionis ueneræ motu humidum, quod in toto est corpore, incalescit.
    - Incalescens diffunditur.
    - Diffusum ulteriore motu agitatur.
    - Agitatum spumescit. Vti etiam uiscida & tenacia omnia. Hinc poetæ Venerem ex spuma genitam fabulantur, & proinde Ἀφροδίτην dictam uolunt. Vide Arist. 2. de Gen. anim. 2.
    - Spumescendo id quod pinguißimum est & leuißimum & subtilißimum in medullam spinalem excernitur. Hæc enim cùm in spina ueluti in carina sit recondita, uidetur totius corporis tanquā nauis purgamenta utilia suscipere. Vt proinde hìc asserat, primùm quidē ex uniuerso corpore in medullā uenas tendere, nō solam tamē: sed à cerebro & in lumbos, & in reliquum corpus, præsertim uerò in medullam, semen defluere. Deinde uerò ex medulla uicißim uenas easdem & in cerebrum & in reliquum corpus tendere, per quas alternis & accipiat & reddat humorē. Arist. sect. X. Probl. semen è cerebro per spinam ferri asserit, eaq; de causa spadonibus multū inesse cerebri, quòd uenerē non exerceāt. Plato quoque etiam spinalis medullæ ἀπόῤῥοιαν semen esse definiuit. Alcman audacißimè semē cerebri partem statuebat, teste Gal. de Philosophica historia.
    - Per medullam spinalem ad renes delabitur. Vijs nobis ignotis.
    - E renibus ad testes deuoluitur. Per uasa seminalia, circa renum regionem exorta.
    - E testibus in meatum seminis fertur.
    - Per meatum in uterum eiaculatur.
  - **Cōfirmat argumētis quibusdam à quotidiana sumtis experientia: seminis scilicet eiaculationem fieri**
    - Ex incalefactione genitalium uniuerso corpori per coitum communicata. Exemplo eorum qui in somnis polluuntur. N. 5.
    - Per uenas totius in pudendū desinētes. Quæ si impediantur, nullam fore seminis excretionem exemplo ostendit
      - Adultorū semen nō excernentium. Nam uiæ seminis impediuntur uel
        - Proximæ, quæ scilicet sunt in testib. ut in ijs qui uel natura uel casu sunt castrati, & ab officio custodiæ gynæceorū Eunuchi appellantur. Viæ.n. seminis, quæ per testes transeunt, in his uel sunt
          - Abscissæ. Vt in ijs qui Ἐκτομίαι dicuntur. N. 6. (Ab utroq; teste singula uasa semen deferētia in pudendum proueniunt, neq; tamen ab istis penis intenditur: sed duo ligamētosa corpora utrinq; à duob. pubis oßib. prodeūt, quæ simul postea in unum coeūt, plenaq; spiritu, arrigere penem faciunt. Non ergo ob dissectos neruos Eunuchi inutiles sunt, sed ob exectos testes seminis opifices.)
          - Obturatæ callo. Vt in ijs qui θλασίαι & θλιβίαι uocantur. N. 7.
        - Remotæ, si auferantur: ut in ijs, quibus uenæ post aures sunt sectæ; ita ut à cerebro in medullā semen fluere nequeat. Quo genere castrationis Scythas uti docet lib. de Aere, aqua, locis. N. 8. Et hi uidentur Spadonum generali appellatione comprehendi posse.
      - Puerorum atque uirginum. Etenim
        - Ante annos pubertatis, tum quia uenæ angustiores ob copiam affluentis materiæ obstruuntur, neq; semen neq; menstrua fluunt: tum etiam quia minor est pruritus, minor etiam agitatio & calefactio est humoris. N. 9.
        - Post annos pubertatis, quia propter uim caloris laxiores uenæ sunt redditæ, & semē pueris, & mēses uirginib. fluere incipiūt. N. 10.

Bb, Semi-

Bb. Seminis excretionem ueneream comitātur accidentia tria, uidelicet respectu

- **Indiuidui**
  - **Voluptas:** *qua ueluti illecebra ad speciei propagationem natura homines, qui alioqui nunquā de prole cogitarent, cogere uoluit: uti etiam ad conseruationem indiuidui uoluptatem insignē ipsis alimētis adiūxit. Voluptas igitur in agente euidentißima est (alioqui non ageret) in patiente paulo minor, licet obscurior. Proinde de uoluptate, quam fœminæ percipiunt, potissimum agit: (ex celebri illo Iouis & Iunonis certamine, cuius arbiter cū oculorum iactura fuit Tiresias, occasione fortaßis captata) tum*
    - **Simpliciter,** quo ad delectationis
      - **Modum.** Delectatur mulier tum propter
        - Viri attritionem. N.14.
        - Seminis proprij è toto corpore cō fluxum ad uterum. N.15. Habet enim mulier quoq; testes extra uterum, utraq; fundi ipsius parte ex lateribus positos: sua item seminaria uasa, eodem quo in uiris modo conuoluta: quæ postquam sinus plures effecerunt, in singula uteri cornua inseruntur: & per ea in uterum eiaculatur semen, in ipso coitu: quod ibi retentū, ad conceptum facit: extra uterum uerò elapsum, conceptum prohibet.
      - **Tempus.** Quod
        - **Proponit.** Perpetua uoluptate perfunditur. N.16. ita tamen ut uel
          - Ante uirum desinat. N.17.
          - Cū uiro desinat. N.19.
        - **Cōfirmat,** simili sumto ab
          - Aqua frigida, feruenti aquæ immissa. N.18.
          - Vino generoso in ignem effuso. N.20.
    - **Comparatè.** Diutius, sed tamen remißius, delectationem percipiunt fœminæ, quàm mares. N.21.
  - **Vtilitas,** *Salubritas uidelicet. Nam quæcunque mulieres uenere utuntur, salubrius degunt, quàm quæ non utuntur. N.22. Duplici de causa: altera propter*
    - **Humectationem,** *prohibita uteri ueluti conuulsione ob siccitatem oritura. N.23. Videtur tali resolutione uti:*
      - Si mulier non utatur coitu, uterus non humectatur.
      - Vterus non humectatus exiccatur.
      - Exiccatus corrugatur & cōtrahitur, cùm ualde neruosus sit.
      - Cōtractus & cōuulsus dolores affert.
      - Vbi dolores, ibi dolorum caussæ morbi.
      - Ergo si mulier non utatur coitu, morbis obnoxia erit uarijs.
    - **Incalefactionem** *dilatatis uenis, ut menses probè succedere poßint. N.24. Resolutio altera est:*
      - Si mulier uenere abstineat, uterus non incalescit.
      - Non incalescente utero, uenæ menstruales non laxantur.
      - Venis non laxatis menses procedere nequeunt.
      - Mensibus non ritè procedētibus morbi oriuntur uarij.
      - Ergo mulier uenere abstinens morbis erit obnoxia uarijs.
- **Speciei,** Conceptio fœtus. Vide signum Cc.

Cc. Declarat ergo tum

- **Conceptionis** *tempus, quando fiat: nimirum quando semē non effluit. N. 25. Gal. lib. 1. de Semine confutat Peripateticos, tum eos qui existimarunt muliebre semen sanguini tantùm menstruo motum afferre, postea uerò excernitum eos, qui in nihilum resolui dixere.*
- **Foetus** *quē concepit cōditiōes, quas à semine utriusq; parētis suscipit. tū quo ad*
  - **Sexū.** *Cur è mare & foemina nascatur utplurimū modò mas modò foemina, rationem*
    - **Affert** *à seminis ipsi⁹ diuersitate. Nā*
      - **Semen** *tam uiri quàm mulieris duplex est, alterum robustius, alterum debilius: illud marium, hoc foeminarum procreationi aptum. N. 26.*
      - **Foetus** *seminis naturā imitatur. Cū enim tā à uiro quā à foemina emissū qualitate sua uel debile sit uel robustū: quātitate uerò sua uel multū sit uel paucum: ad sexū foetus uariandum facere*
        - **Asserit.** N. 27. *Semen. n. foeminæ semini maris Qualitate uel*
          - **Simile** *est, utrunq; scilicet uel*
            - **Forte,** *& Mas generabitur.*
            - **Debile,** *& Foemina procreabitur.*
          - **Dissimile,** *est, cùm alter maiori ex parte forte, alter debile eiaculetur: et quidē si quātitate*
            - **Pari,** *generabitur hermaphroditus: qui tamen ipse rursus uel maris uel foeminæ naturam imitabitur.*
            - **Dispari,** *id cuius maior erit quantitas uincet quo ad sexū: eius interim, quod quātitate minus est, uestigijs in ipso foetu extantibus. Nam si maior sit quātitas seminis*
              - **Debilis,** *forte quidem semen sibi aßimilabit, & Foemina nascetur, sed uirago.*
              - **Fortis,** *debile quidem semen sibi aßimilabit, & Mas nascetur, mollior tamen & effeminatior.*
        - **Declarat** *simili:*
          - **Quemadmodū** *si adeps & cera misceantur ad ignem, quandiu liquida sunt, non apparet utrum horum superet: at ubi frigore constiterint, adipem V. G. cera copiosiorem inesse deprehendes.*
          - **Ita** *etiam quando semina mulieris & uiri miscentur, adipi debilius, ceræ robustius semen simile est, utrumuis à mare & foemina emissum, figura quidem similia, at ubi foetus ex ijs coaluerit, tum demum utra Qualitas, robustáne an debilis, potior fuerit, ex ipso sexu deprehenditur.* N. 28.
    - **Cōfirmat** *signo à quotidiana experientia sumto tum*
      - **Hominum.** *Quādoquidē idē uir rem habēs cum mulierib.*
        - **Diuersis,** *cum priore quidem mares gignit (muliere & ipsa robustum semen excernente) cum posteriore uerò foeminas, muliere semen debile copiosius excernente. Et econtra.* N. 29.
        - **Iisdem,** *non semper tamen uel mares uel foeminas gignit, sed aliàs marem, aliàs foeminam, prout ipse & mulier aliàs robustius, aliàs debilius semen excernunt.* N. 30.
      - **Brutorum,** *quæ & ipsa nunc marem nunc foeminam procreando, duplex semen utriuis inesse satis ostendunt.* N. 31.
  - **Conformationem.** *Vide signum* Dd.

D d. Pro seminis cõditione fœtũ parẽti uel utriq; uel alterutri similem pronasci

- **Proponit.** *Nam cum parentis utriusq; semina ab uniuerso corpore profluant, à partibus robustis robustum, à debilibus debile, hæc ipsa ad unius eiusdemq; fœtus conformationem concurrunt.* N.32.
- **Declarat tum quo ad corporis partium**
  - **Figuram.** *Nam si multitudine superet semen à muliere emissum, matri: sin à uiro, patri similis erit fœtus, quo ad corporis lineamenta, earum præcipuè partium, ex quibus copiosius semen affluxerit.* N.33. *Corollario illustrat gemino: uidelicet*
    - **Fœtum** *necessario similem & dißimilem utriq; parenti esse: sed alteri magis, alteri minus: propterea quòd orta de principijs attestentur naturæ suorum principiorum.* N.34.
    - **Seminis** *hinc duplicis, ἀῤῥενογονίας & θηλυγονίας, hoc est, Robusti & Debilis ab utroq; parente emißi, argumentum sumi posse.* N.35.
  - **Magnitudinem.** *Ex parentibus igitur corpulentis atq; robustis nascitur fœtus modò similis parentibus, modò dißimilis. Causas huius*
    - **Enarrat.** *Ex parentibus robustis et corpulẽtis fœtus prodit*
      - **Tenuis** *atque debilis interdum.* N.36. *Causa huius duplex. Si fœtus præcedẽtes tales*
        - **Non** *fuerunt, indicio est embryonem in utero ægrotasse, & hiãte utero matris sanguinem necessarium ad eiusdem nutrimentum & incrementum effluxisse. Quoduis enim animal κατὰ τὴν ἰσχὺν ἑωυτοῦ ægrotat, quando scilicet robur eius debilitatur, ut primum ἀσθενὲς reddatur, subinde etiã ἀσθενεῖον (ἀσθενέστερος γάρ ἐστιν ὁ ἀσθενῶν, ὁ δὲ ἀσθενὴς ἐγγυτέρω ἐστὶ τοῦ ἀσθενέοντος, uti com. de Vet. med. n. 61.) Debilitatur autem robur eius tum aliàs, tum uerò etiam subtractione eorum quæ ad eiusdem restaurationem per alimenta oportuna facere possunt: præsertim cùm quo robustius est animal, eo copiosius nutrimentum requirat.* N.37.
        - **Fuerunt,** *non symptomaticum hoc uicium esse, sed ab uteri mala cõformatione prouenire, indicio est: qui cùm angustior sit, spaciũ augmento suo conueniens fœtus habere nequit.* N.38.
      - **Corpulentus** *& robustus utplurimum, quando scilicet & alimentum copiosum embryoni affluxerit, et uteri iusta sit magnitudo, quãtam fœtus extensio requirit.* N.39.
    - **Confirmat similitudine:**
      - **Quemadmodum**
        - **Cucumis** *uasi immissus, alimento copioso affluente, uasis internam capacitatem æmulatur.* N.40.
        - **Fructus** *quiuis alij ratione loci, in quo nascuntur, cogi possunt, ut hanc uel illam formam & magnitudinem suscipiant.* N.41.
      - *Ita etiã fœt⁹ in utero amplo maior, in angustiore minor redditur.* N. 42.
  - **Numerũ,** *q. scilicet uel integer uel mutilus fœtus nascitur. Et quidem ex parẽtibus*
    - **Integris** *nascitur fœtus*
      - **Integer** *utplurimum.*
      - **Mutilus,** *uel propter*
        - **Externam** *aliquam uim, ex plagã, aut casu, aut saltu. Etenim si ex his causis tunicæ, quibus inuoluitur fœtus,*
          - **Non** *rumpantur, fœtus quidem permanet, sed mutilatur.* N.43.
          - **Rumpantur,** *perditur fœtus.* N.44.
        - **Internam** *uteri angustiam, in qua tenellum embryonis corpus motum, allisione frequenti mutilatur.* N. 45. *Id quod arborum similitudine ostendit.* N.46.
    - **Mutilatis** *nascitur fœtus nunc*
      - **Integer,** *utplurimum, quoniã semen parentis mutilati ipsum tamen non mutilatũ est, sed omnium membrorum & humorum naturam in se continet, licet perfectior & magis excocta sit materia ab integris prouenìens membris, quã ab mutilatis. & propterea etiam uerisimile est fœtum, ut non sit mutilatus, ea tamen parte, qua mutilati sunt parentes, debiliorem esse.* N.47.
      - **Mutilus,** *interdũ. Quãdo .n. uel ipse fœt⁹ in utero ægrotarit, uel parẽtũ humoribus, à quib. semẽ profluit, uiciũ aliquod acciderit, fœtũ quoq; debilitari par est, & ea maximè parte, q̃ propter parentũ mutilationẽ debilior est.* N. 48.

HIPPOCRATIS

ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ

De Natura pueri.

Ἢν[1] ἡ γονὴ μείνῃ ἀπ' ἀμφοῖν ἐν τῇσι μήτρῃσι τῆς γυναικὸς, πρῶτον μὲν μίσγεται ὁμοῦ, ἅτε τῆς γυναικὸς οὐκ ἀτρεμεούσης, καὶ ἀθροΐζεται καὶ παχύνεται θερμαινομένη. [2] ἔπειτα πνεῦμα ἴσχει, ἅτε ἐν θερμῷ ἐοῦσα, ἔπειτα τῆς μητρὸς πνεούσης. [3] ἔπειτα δὲ τοῦ πνεύματος ὅταν πληθῇ, ὁδὸν οἱ αὐτὸ ἑωυτῷ ἔξω ποιέει, καὶ κατὰ μέσον τῆς γονῆς τὸ πνεῦμα ἐξίστιν. [4] ὅταν δὲ ὁδὸς γένηται τῷ πνεύματι ἔξω θερμῷ ἐόντι, αὖθις ἕτερον ψυχρὸν εἰσπνέει ἀπὸ τῆς μητρός. [5] καὶ τοῦτο ποιέει διὰ παντὸς τοῦ χρόνου. [6] θερμαίνεται μὲν γὰρ, ἅτε ἐν τῷ θερμῷ ἐοῦσα. [7] ψυχρὸν δὲ ἴσχει, ἀπὸ τῆς μητρὸς πνεούσης. [8] πάντα δὲ, ὁκόσα θερμαίνεται, πνεῦμα ἴσχει. [9] τὸ δὲ πνεῦμα ῥήγνυσι, καὶ ποιέει οἱ ὁδὸν αὐτὸ ἑωυτῷ, καὶ χωρέει ἔξω. [10] αὐτὸ δὲ τὸ θερμαινόμενον, ἕλκει ἐς ἑωυτὸ αὖθις ἕτερον πνεῦμα ψυχρὸν διὰ τῆς [a] ῥαγῆς, ἀφ' οὗ τρέφεται. [11] τοῦτο δὲ γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν ξύλων, καὶ ἐπὶ τῶν φύλλων, καὶ βρωτῶν, καὶ ποτῶν, ὁκόσα θερμαίνεται ἰσχυρῶς. [12] ἐννοῆσαι δὲ παρέξει ξύλα καιόμενα. ἅπαντα μὲν γὰρ ξύλα ποιήσει τοῦτο, μάλιστα δὲ τὰ ὑπόχλωρα. [b] μεθίησι γὰρ κατὰ τὴν τομὴν πνεῦμα. τὸ δὲ πνεῦμα ὁκόταν ἔξω χωρήσει, ἑλίσσεται περὶ τὴν τομὴν, καὶ τοῦτο γινόμενον ὁρῶμεν ἀεί. δῆλος οὖν ὁ ἐκλογισμός ἐστι τοῦ πνεύματος, ὅτι ἐν τῷ ξύλῳ ἐὸν θερμὸν, ἀντισπᾷ ἕτερον ψυχρὸν, ἀφ' οὗ τρέφεται, καὶ ὑπὸ ἑωυτοῦ ἀφίησιν (εἰ μὲν γὰρ μὴ ἀντέσπα, οὐκ ἂν τὸ πνεῦμα εἱλίσσετο ἔξω ἰόν) πᾶν γὰρ τὸ θερμὸν, τῷ ψυχρῷ τρέφεται τῷ μετρίῳ. καὶ ὁκόταν διαθερμανθῇ τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν τῷ ξύλῳ ἐνεὸν, πνεῦμα γινόμενον, χωρέει ἔξω. καὶ τῇ δὲ ἐξιὸν ἔξω τὸ θερμὸν τὸ ἐν τῷ ξύλῳ ἐνεὸν, ἀντισπᾷ ἕτερον ψυχρὸν, ἀφ' οὗ τρέφεται. [13] ποιέει δὲ τοῦτο καὶ φύλλα χλωρά. ὅταν [c] δὲ καίηται, πνεῦμα ἴσχει. ἔπειτα ῥήγνυσι τὸ πνεῦμα καὶ ὁδὸν ποιέεται, καὶ χωρέει ἔξω ἑλισσόμενον. χωρέον δὲ ψόφον παρέχει, ᾗ τὴν ἐσπνοὴν [d] ποιέεται. [14] καὶ χέδροπα, καὶ σῖτος, καὶ ἀκρόδρυα θερμαινόμενα, πνεῦμα ἴσχει, καὶ ἔξω ἐξέρχεται ῥαγὴν ποιησάμενον. καὶ ἢν νοτερὰ ἔῃ, πλέον τὸ πνεῦμα ἀφίησι, καὶ τὴν ῥαγὴν μείζω ποιέεται. [15] καὶ τί δεῖ μακρηγορέειν; πάντα γὰρ, ὁκόσα θερμαίνεται, πνεῦμα ἀφίησι, καὶ ἕτερον ψυχρὸν κατὰ τοῦτο ἀντισπᾷ, ἀφ' οὗ τρέφεται. [16] καὶ αὗται μοι ἀνάγκαι [e] περιηγμέναι εἰσὶν, ὅτι ἡ γονὴ [illegible] θερ-

[a] ῥαπῆς
[b] καθίνοι
[c] γὰρ
[d] παρέχεται
[e] προσ.

A SI[1] genitura ab utroque parẽte emissa permanserit in utero mulieris, primùm quidem simul miscetur, utpote muliere nõ quiescente, cogiturq́; & calore crassescit. [2]Deinde spiritũ concipit, tũ quia in calido existit, tum quia mater respirat. [3]Postquam uerò spiritu repleta fuerit, uiam ipse sibijpsi foràs facit, & per mediam genituram spiritus erumpit. [4] Quum autem spiritui calido uia foràs facta est, rursus alius frigidus à matre inspirat. [5] Atque hoc facit per omne tempus. [6] Calescit enim, utpote in calido existens, [7] & frigidum spiritum concipit à matre spirante. [8] Omnia autem quæ calescunt, B spiritum habent. [9] Spiritus autem erumpit, & sibijpsi uiam facit, ac foràs procedit. [10] Id autem quod calescit, rursus in seipsum aliũ spiritum frigidum per urinam trahit, à quo nutritur. [11]Quod ipsum usuuenit etiam in lignis, & in folijs, cibisque ac potibus, si plurimùm calefiant. [12] Eius rei argumentum ligna ardentia exhibent: tum quæuis alia, tum uerò quammaximè subuiridia. Emittunt enim spiritum per scissurã. Spiritus aũt quum foràs prodierit, circa fissurã uolutatur. Atq; id semper fieri uidemus. Manifesta igitur est ratiocinatio de spiritu, quòd calidus existẽs in ligno, attrahit alterum frigidũ à quo nutritur, alterum uerò à se dimittit. C (nisi enim alterum pro eo, quem à se dimittit, attraheret, nõ uolutaretur spiritus foràs prodiẽs.) Namque omne calidum frigido moderato nutritur. Et ubi percalfactum fuerit humidũ quod est in ligno, in spiritũ mutatum foràs procedit: & qua parte foràs exit, ea ipsa calidus spiritus, qui adhuc in ligno inest, alterum frigidum spiritum eius loco attrahit, à quo nutritur. [13] Idem faciunt & folia uiridia. Quum enim uruntur, spiritum concipiunt: deinde erũpit spiritus, & uiã sibi facit, forasq; prodit sinuosus: prodiens aũt strepitum edit ea parte, qua inspiratio facta est. [14] Quin & legumina, & frumẽta, & arborei fructus omnes, ubi incaluerint, spiritũ concipiũt, qui rima facta D foràs prodit: & si humida fuerint, copiosiorẽ spiritum emittunt, & rimã maiorem faciunt. [15] Sed quid multis uerbis opus est? Omnia quæcunq; calefiunt, spiritũ emittunt, & aliũ frigidum uicissim eius loco attrahunt, à quo nutrimentum sumunt. [16] Atq; hę quidem necessariæ rationes iccirco à me productę sunt, ut

ut cognoscatur, quòd genitura in utero calfacta spiritum habet, & emittit. Simul autem & à matre spirante genitura spiritũ habet. Quũ enim mater frigidum attraxerit ex aere in seipsam, fruitur eo etiam genitura. Calida aũt est, utpote in calido existens.

[17] Et tunc sanè spiritũ habet, ac emittit, atque ipsa genitura inflata membranam acquirit. [18] Exterior enim superficies sibi undiq; cohærẽs, ut quę uiscida sit, illi obducitur. [19] Quẽadmodũ in pane dum torretur, tenue quiddã pelliculæ specie in superficie abscedit ac extat (calescens enim & inflatus eleuatur) qua uerò parte superficies inflatur, isthic pelliculę species exoritur. [20] Genituræ aũt calefactę ac inflatæ ex toto, membrana forinsecus circundatur. Verùm iuxta mediũ genituræ, spiritui transitus extrà ac intrò fit per membranam: eaq; parte ipsi membranæ supereminet tenue quiddam, hisq; in locis quàm minimũ genituræ inest. [21] Reliqua uerò genitura rotunda in ipsa membrana cõtinetur. [22] Equidẽ genituram, quæ sex diebus in utero mãserat, & foras prolapsam, ipse uidi, & qualis tum animo meo uisa est, ab ea reliquorum omniũ coniecturam sumo. Verùm quomodo genituram illam sex dierũ uiderim, narrabo. Mulier nobis familiaris fidicinã habebat elegantem uirorum consuetudine utentem, quam tamẽ uentre concipere non cõueniebat, uti ne minore in precio haberetur. Audierat autẽ psaltria illa mulieres narrantes, si mulier conceptura sit, genituram non egredi, sed intus manere. Quibus auditis & intellectis, hoc deinceps obseruauit: & quũ quandoq; sentiret genituram non exeuntem, dominę exposuit, & sermo statim ad me peruenit. Ego uerò quũ id audiuissem, iussi ut in terrã desiliret. Quod cùm septies fecisset, genitura in terram profluxit, cum sonitu. Illa uidens mirari cepit. Nunc qualis fuerit ego referam. Velut si quis ouo crudo externam testam circumcirca adimat, & per internam pelliculam inclusus humor trãspareat, talis erat, genitura illa, ut uno uerbo dicam: rubra quinetiam & rotunda. In membrana uerò fibræ quædam albę ac crassæ apparebant, cruore crasso & rubro obuolutæ: eidemq; membranæ foris cruenta inerãt uestigia: iuxta medium uerò tenue quid eminebat, quod mihi umbilicus esse, eoq; primùm tum expirasse tũ inspirasse uidebatur: quin & membrana, genituram complectens, tota ex illo tendebatur. Talem sanè ego genituram sex dierum existentem uidi. [23] Referam autem paulo pòst & aliam dignoscendi rationẽ manifestã omnib. ijs, qui hæc cognoscendi desiderio tenẽtur, argumentũ euidẽs, quòd omnis sermo meus uerus sit, quantum quidẽ homini de huiusmodi re dicere datur.

[24] Atq; hęc mihi de hoc dicta sint. [25] Quoniam

[A] θερμαινομένη ἐν τῇσι μήτρῃσι πνεῦμα ἴσχει, καὶ ἀφίησι. ἅμα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς μητρὸς πνεούσης πνοιὴν ἴσχει καὶ ἡ γονή. ὁκόταν γὰρ ἡ μήτηρ ψυχρὸν ἑλκύσῃ ἐς ἑωυτὴν ἀπὸ τοῦ ἀέρος, ἐπαυρίσκεται † ἡ γονή. θερμὴ δέ ἐστιν, ἅτε δὴ ἐν θερμῷ ἐοῦσα. [† καὶ]

[17] καὶ τότε δὴ πνεῦμα ἴσχει καὶ ἀφίησι, καὶ ἡ γονὴ ὑμενοῦται φυσωμένη. [18] περιτέταται γὰρ ἀμφ᾽ αὐτὴν τὸ ἔξωθεν, συνεχὲς γινόμενον, ἅτε γλισχρὸν ἐόν. [19] ὥσπερ ἐπ᾽ ἄρτῳ ὀπτωμένῳ λεπτὸν ἐξίσταται ἐπιπολῆς ὑμενοειδές. (θερμαινόμενος γὰρ καὶ φυσώμενος αἴρεται) ᾗ δ᾽ ἂν φυσᾶται κείνῃ, τὸ ὑμενοειδὲς γίνεται. [20] τῇ δὲ γονῇ θερμαινομένῃ καὶ φυσωμένῃ πάσῃ, ὑμὴν ἔξωθεν περιγίνεται. κατὰ δὲ τὸ μέσον τῆς γονῆς τῷ [B] πνεύματι δίοδος καὶ ἔξω καὶ ἔσω γίνεται διὰ τοῦ ὑμένος. καὶ ταύτῃ τοῦ ὑμένος ἀπέχει τὸ λεπτόν. καὶ τῆς γονῆς ἐν αὐτοῖσιν ὀλίγιστόν ἐστιν. [21] αὕτη δὲ ἄλλη γονὴ στρογγύλη ἐστὶν ἐν ὑμένι. [22] καὶ μὴν ἓξ ἡμέρας μείνασαν ἐν τῇ γαστρὶ γονὴν καὶ ἔξω πεσοῦσαν αὐτὸς εἶδον· καὶ ὁκοίη μοι ἐφαίνετο ἐν τῇ γνώμῃ τότε, ἀπ᾽ ἐκείνων τὰ λοιπὰ τεκμήρια ποιεῦμαι. ὡς δὲ εἶδον τὴν γονὴν ἑκταίην ἐοῦσαν, ἐγὼ διηγήσομαι. γυναικὸς [a] οἰκείης μουσοεργὸς ἦν πολύτιμος παρ᾽ ἄνδρας φοιτέουσα, ἣν οὐκ ἔδει λαβεῖν ἐν γαστρὶ, ὅκως μὴ ἀτιμοτέρη ἔῃ. ἀκηκόει δὲ ἡ μουσοεργὸς, ὁκοῖα αἱ [C] γυναῖκες λέγουσι πρὸς ἀλλήλας, ἐπὴν γυνὴ μέλλῃ λήψεσθαι ἐν γαστρὶ, οὐκ ἐξέρχεται ἡ γονὴ, ἀλλ᾽ ἔνδον μένει. ταῦτα ἀκούσασα, ξυνῆκε, καὶ τοῦτο ἐφύλασσεν ἀεί. καί [b] πως ὡς ᾔσθετο οὐκ ἐξιοῦσαν τὴν γονὴν, καὶ ἔφρασε τῇ δεσποίνῃ, καὶ ὁ λόγος ἦλθεν ἕως ἐμέ. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἐκέλευσα μὴν αὐτὴν πρὸς τὴν γῆν πηδῆσαι, καὶ ἑπτάκι ἤδη, ἐπεὶ † ἐπεπήδητο, ἡ γονὴ κατερρύη ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ψόφος ἐγένετο. κἀκείνη δὲ ἰδοῦσα, ἐθεῆτο καὶ ἐθαύμασεν. ὁκοίην δὲ ἦν, ἐγὼ ἐρέω. οἷον εἴ τις ὠοῦ ὠμοῦ τὸ ἔξω λεπύριον περιέλοιεν, ἐν τῷ ἔνδον ὑμένι τὸ ἔνδον ὑγρὸν [D] διαφαίνοιτο. τρόπος μέν τις ἦν τοιοῦτος, ἅλις εἰπεῖν. ἦν δὲ καὶ ἐρυθρὸν, καὶ στρογγύλον. ἐν δὲ τῷ ὑμένι ἐφαίνοντο ἐνεοῦσαι ἶνες † λευκαὶ καὶ παχεῖαι, εἰλημμέναι ξὺν ἰχῶρι παχέϊ καὶ ἐρυθρῷ, καὶ ἀμφὶ τὸν ὑμένα ἔξωθεν αἱμάλωπες. κατὰ δὲ μέσον τοῦ ὑμένος, ἀπεῖχε λεπτὸν, ὅ, τι μοι ἐδόκεεν εἶναι ὀμφαλὸς, κἀκείνῳ τὴν πνοὴν καὶ εἴσω καὶ ἔξω ποιέεσθαι τὸ πρῶτον. καὶ ὁ ὑμὴν ἐξ ἐκείνου ἐτέτατο ἅπας, ὁ περιέχων τὴν γονήν. τοιαύτην μὲν ἐγὼ εἶδον ἑκταίην ἐοῦσαν τὴν γονήν. [23] ἐρέω δὲ καὶ ἄλλην διάγνωσιν ὀλίγον [c] ἐπὶ τούτῳ ὕστερον, [d] ἐκφανέα παντὶ τῷ βουλομένῳ εἰδέναι τούτου πέρι, καὶ ἰσόριον παντὶ τῷ ἐμῷ λόγῳ, ὅτι ἐστὶν ἀληθὴς, ὡς εἰπεῖν ἄνθρωπον περὶ τοιούτου πράγματος.

[a] οἰκέτις
[b] πόθ᾽ πῶς
† ἑπτάκις
† τινὲς
[c] οὐ
[d] ἐμφανέα

[24] καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοῦτο μοι εἴρηται. [25] ὅτι δὲ

ἡ γονὴ ἐν ὑμένι ἐστὶ, καὶ πνοὴν ἔχει καὶ εἴσω καὶ ἔξω, καὶ αὔξεται ὑπὸ τοῦ μητρὸς τοῦ αἵματος κατιόντος ἐπὶ τὰς μήτρας. 26 τὰ γὰρ καταμήνια οὐ χωρέει, ὁκόταν γυνὴ λάβῃ πρὸς ἑωυτὴν, ἢν μέλλῃ τὸ παιδίον ὑγιαίνειν (27 εἰ μὴ ἔστιν ᾗσιν ἐπισημαίνει τὸν πρῶτον μῆνα ὁκόσον ὀλίγον) 28 ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος τῆς γυναικὸς κυκλόσε περιΐσταται περὶ τὸν ὑμένα ἔξω. 29 ἅμα δὲ τῇ πνοῇ ἑλκόμενον εἴσω τοῦ αἵματος διὰ τοῦ ὑμένος, κατὰ τὸ τετρημένον καὶ ἀπέχον, συμπήγνυται καὶ αὔξει τὸ μέλλον ζῶον ἔσεσθαι. 30 ὁκόταν δὲ χρόνος ἐγγένηται, αὖθις ἕτεροι ὑμένες εἴσω τοῦ πρώτου ὑμένος λεπτοὶ καὶ πολλοὶ περιτείνονται, τρόπῳ τοιούτῳ, οἵῳ καὶ ὁ πρῶτος ὑμὴν ἐγένετο. τεταμένοι δέ εἰσι καὶ οὗτοι ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ, καὶ ἐς ἀλλήλους διαδέσμους ἔχουσιν. 31 ὁκόταν δὲ ἤδη τοῦτο γένηται, κατιόντος τοῦ αἵματος ἀπὸ τῆς μητρὸς, καὶ πηγνυμένου, σὰρξ γίνεται. 32 κατὰ δὲ μέσον τῆς σαρκὸς ὁ ὀμφαλὸς ἀπέχει, δι' οὗ πνέει, καὶ τὴν αὔξησιν ἴσχει. 33 ἡ δὲ γυνὴ ὁκόταν ἐν γαστρὶ ἔχῃ, ὑπὸ τῶν καταμηνίων μὴ χωρεόντων διὰ τόδε οὐ πονέεται, ὅτι τὸ αἷμα οὐ ταράσσεται, [a] βύζην ἀπιὸν κατὰ μῆνα ἕκαστον· ἀλλὰ χωρέει ἡσυχῇ καὶ κατ' ὀλίγον ἄνευ πόνου καθ' ἡμέρην ἐς τὰς μήτρας, καὶ τὸ ἔνδον ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐὸν αὔξεται. 34 καθ' ἡμέρην δὲ ἑκάστην τούτου εἵνεκα χωρέει, ἀλλ' οὐκ ἐς ἅπαξ κατὰ μῆνα· ὅτι ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἡ γονὴ ἐνεοῦσα, ἕλκει ἀπὸ τοῦ σώματος αἰεὶ, ὅκως ἂν καὶ δυνάμιος ἔχῃ. ταύτῃ καὶ ἡ πνοή. 35 καὶ τὸ μὲν πρῶτον σμικρὴ ἡ πνοὴ γίνεται, καὶ τὸ αἷμα ὀλίγον χωρέει ἀπὸ τῆς μητρός. ὁκόταν δὲ ἡ πνοὴ ἐπὶ πλεῖον γίνηται, μᾶλλον ἕλκει τὸ αἷμα, καὶ ἐπὶ πλεῖον κατέρχεται [b] ἐπὶ τὰς μήτρας. 36 τῇσι δὲ ἐν γαστρὶ μὴ ἐχούσῃσι, ὁκόταν τὰ καταμήνια μὴ χωρέῃ, διὰ τάδε ὁ πόνος γίνεται. πρῶτον μὲν ταράσσεται τὸ αἷμα ἐν τῷ σώματι κατὰ μῆνα ἕκαστον, ὑπὸ ἀνάγκης τοιῆσδε. 37 ὅτι μὴν μηνὸς διαφέρει πολὺ, καὶ κατὰ ψῦξιν καὶ κατὰ θερμασίην. καὶ τούτου αἰσθάνεται τῆς γυναικὸς τὸ σῶμα· ὑγρότερον γάρ ἐστιν ἢ τὸ τοῦ ἀνδρός. 38 καὶ ταραχθέντος τοῦ αἵματος, καὶ πληρώσαντος τὰς φλέβας, ἀπέρχεται ἀπ' αὐτοῦ. [c] καὶ 39 πῶς τοῦτο ἐν τῇ ἀρχῇ τῇ φύσει ὑπῆρξεν. 40 ὥστε ἢν μὲν ἀποκενῶται τοῦ αἵματος ἡ γυνὴ, λαμβάνει ἐν γαστρί. ἢν δὲ πλήρης ἔῃ, οὔ. 41 κενέων γὰρ τῶν μητρέων καὶ τῶν φλεβῶν γινομένων τοῦ αἵματος, λαμβάνουσι πρὸς [d] σφᾶς αἱ γυναῖκες τοὺς παῖδας. μετὰ γὰρ τῶν καταμηνίων τὴν κάθαρσιν, αἱ γυναῖκες † λαμβάνουσιν ἐν γαστρί. αἴτιον δὲ τὸ εἰρημένον. 42 ὁκόταν δὲ ταραχθὲν τὸ αἷμα καὶ ἀποκριθὲν μὴ χωρέει ἔξω, ἀλλ' ἐς τὰς μήτρας, αἱ δὲ μῆτραι μὴ [e] χαίνωσι, θερμαινόμεναι δὴ ὑπὸ τοῦ αἵματος [f] χρονιώτερον μένοντος αἱ μῆτραι, θερμὴν τῷ ἄλλῳ σώματι παρέχουσιν. 43

a ῥύδην
b εἰς
c εἰ
d ἑωυτὰς
† μάλιστα
e χαλῶσι
f χρονίζοντος αἱ

ἔστι

niam autem genitura in membrana est, & spiritum habet intrò & foràs, etiã augescit à matre, sanguine in uterum descendente. 26 Menses enim non prodeunt, ubi mulier conceperit intra seipsam, si puer sanus fuerit, & permanere debet, 27 (etsi in quibusdam primo mense modicam sui indicationem faciunt) 28 uerùm sanguis à toto corpore mulieris descendens, in orbem forinsecus membranam circũstat, 29 simulq; cũ spiritu sanguis intrò per membranã trahitur, qua parte perforata est, & supereminet, cõgelaturq; & futuro animali incrementum præbet. 30 Rursus autẽ procedente tempore aliæ membranæ intra primã tenues & multæ circũtenduntur, eo modo quo prima facta fuit. Sunt autem & hæ ab umbilico extentæ, & mutuis inter se uinculis cohærent. 31 Quod cùm factum fuerit, sanguine materno descendente concrescenteq; caro gignitur. 32 Iuxta mediam autem carnẽ umbilicus eminet, per quem spirat, & alimẽtum ac incrementum capit. 33 At uerò mulier quum uterum gerit, licet menses non prodeant, non tamen malè habet, propterea quòd sanguis, qui confertim abire singulis mensibus consueuerat, nõ agitatur, sed sensim paulatimq; citra dolorem quotidie in uterum ipsum defertur, ex quo id, quod intus in utero est, incrementum suscipiat. 34 Singulis aũt dieb. ea de causa procedit, & non semel quolibet mense, quoniam genitura in utero existens semper à corpore trahit, prout uiribus ualet. Atq; ad eundem quoq; modum respirat. 35 Et initio quidem, ut modica spiratio fit, ita sanguis quoq; modicus à matre procedit. Quũ uerò spiratio increscit, plus quoque sanguinis attrahit, isq; maiori copia in uterũ descendit. 36 Atqui uterum non gestantibus si menses nõ prodeant, propterea dolor oboritur. Primùm quidem sanguis in corpore singulis mensibus commouetur necessariò, eo 37 quòd mensis à mẽse multũ differt, & secundùm frigiditatem & secundùm caliditatem: idq; ipsum persentit mulieris corpus, ut quod multò sit humidius, quàm uirile. 38 Vbi autem cõmodus fuerit sanguis, & uenas impleuerit, ab ipso corpore descendit in uterũ. 39 Quod ipsum à principio naturæ quodammodo insitum est. 40 Quare si quidem à sanguine illo exonerata fuerit mulier, in uentre cõcipit: sin uerò is redundarit, minimè. 41 Nã uacuis uteris & uenis à sanguine redditis, mulieres in se fœtus cõcipiunt. Proinde post menstrui sanguinis purgationem mulieres promtè concipiunt, ob iam dictam causam. 42 Quando autem agitatus & secretus sanguis foràs non prodit, sed in uteros, uteri autem non sunt aperti: tũc sanè à sanguine diutiùs immorante incalescentes, reliquo corpori calorem immittunt: 43 quandoq; etiam

san-

sanguinem in uenas corporis refundunt, ita ut uenæ repletæ doleant, & tumores excitentur.[44] Quandoq; etiã periculũ est, ne claudicatio ex hoc inducatur.[45] Quinetiam sæpe uesicam obsident, eamq; premũt & urunt, ita ut urinæ stillicidium inducant.[46] Aliquando pleni sanguinis existentes uteri, aut ad coxendices, aut ad lumbos procidunt, & dolorem exhibent.[47] Aliquãdo ubi sanguis quinque aut sex menses in uteris moram traxit, putrescens pus fit, quod aliquibus per pudendum exit.[48] Sunt etiam quibus circa inguen uelut tuberculum fit, illicque suppuratum exit.[49] Sed & alia multa huiuscemodi mala mulieribus accidunt, ubi lunares purgationes non procedunt. Sed quid opus est ea hic recensere? Referentur enim in Muliebribus morbis.

[50] Quin potius eò unde digressus sum rediens, sermonem absoluam.[51] Quum igitur generatur caro, tunc augescente in utero sanguine, etiam membranæ augentur, ac sinus maiores acquirũt, presertim externæ.[52] Sanguis item à matre descendẽs, quem caro spirando attraxerit, in incrementum cedit; & si utilis non sit, in sinus membranarum secernitur:[53] quæ sanè ubi sinuatę fuerint, ac sanguinem susceperint, Secundæ appellantur.

[54] Et tantum de hoc dixisse sufficiat.[55] Cæterùm caro augescens à spiritu articulatur,[56] & abit in hac unumquodq; simile ad suũ simile, densum ad densum, rarũ ad rarũ, humidum ad humidum:[57] & unumquodq; in propriam regionem fertur, iuxta cognationem eius partis, à qua prodijt.[58] Et quęcunq; à dẽsis genita sunt, densa sunt: quæ ab humidis, humida: & reliqua iuxta eandem rationẽ fiunt in incremento.[59] Ossa uerò durescunt à calore concreta.[60] Iam uerò etiam in ramos, instar arboris, diuidũtur, & tum interna, tum externa corporis adhuc melius articulãtur:[61] ipsumq; caput longius abscedit ab humeris, brachia item ac cubiti à lateribus: & crura ab inuicem separantur: & nerui exiliũt circum naturas articulorum: & os per se diducitur: & nasus & aures eminẽt in carne, ac perforantur, & oculi implentur humore puro, & pudendum qualé nam sit conspicitur: & uiscera confirmantur: & iam supernis etiã partibus respirat, ore scilicet & naribus: & uenter inflatur, & intestina inflata, superne per umbilicum spiritum assumunt, atq; occultãt: & in podicem uia fit à uentre ac intestinis foràs, & in uesicam uia foràs.[62] Atque hæc omnia à spiritu effformantur. Nam à spiritu perflata separantur omnia, iuxta cognationem.[63] Etenim si uelis fistulam uesicæ alligare,

A ἔστι δὲ ὅτε καὶ διαδιδοῦσιν † αἵματος ἐς τὰς φλέβας τοῦ σώματος, ὅτε * αἱ φλέβες πληρεόμεναι πονέονται, καὶ οἰδήματα παρέχουσιν.[44] ἔστι δὲ ὅτε καὶ κίνδυνος ἐκ τοῦ τοιούτου [a] χωλωθῆναι.[45] ἔστι δὲ ὅτε καὶ πρὸς τὴν κύστιν προσίστανται, καὶ πιέζουσι, καὶ [b] καίουσι τὴν κύστιν, καὶ στραγγουρίην παρέχουσιν.[46] ἔστι δὲ † ὅτε πλήρεες αἵματος ἐοῦσαι αἱ μῆτραι προσπίπτουσιν ἢ πρὸς τὰ ἰσχία, ἢ πρὸς ὀσφὺν, καὶ πόνον παρέχουσιν.[47] ἔστι δὲ ὁκόταν ἐγχρονίσῃ τὸ αἷμα μῆνας πέντε ἢ ἓξ ἐν τῇσι μήτρῃσι, σαπὲν πύον γίνεται, καὶ [c] ἐνίῃσι κατὰ τὸ αἰδοῖον ἐξέρχεται τὸ πύον.[48] ἔστι δὲ ᾗσι καὶ κατὰ τὸν βουβῶνα ὡς φῦμα γίνεται, κἀκεῖ πύον γενόμενον, ἐξῆλθε.[49] καὶ ἄλλα πολλὰ κακὰ τῇσι

B γυναιξὶ τοιουτότροπα γίνονται, ὁκόταν μὴ ἀποκαθαίρωνται τὰ καταμήνια. ἀλλὰ τί δεῖ λέγειν αὐτὰ ἐνθάδε; εἰρήσεται γὰρ ἐν τοῖσι γυναικείοισι νοσήμασιν.

[50] ἀλλ' ὅθεν ἀπέλιπον περανέω τὸν λόγον.[51] ὁκόταν δὲ γένηται σὰρξ, τότε οἱ ὑμένες, αὐξομένου τοῦ ἐν τῇσιν μήτρῃσιν αἵματος, αὔξονται καὶ αὐτοὶ, καὶ κολποῦνται, καὶ μάλιστα οἱ ἔξωθεν.[52] καὶ τὸ αἷμα κατελθὸν τὸ ἀπὸ τῆς μητρὸς, ὅ, τι ἂν ἡ σὰρξ πνέουσα ἑλκύσῃ, καὶ ἡ αὔξη ἐγγένηται, καὶ † χρηστὸν εἴη, ἐς τοὺς κόλπους τῶν ὑμένων ἀποκρίνεται.[53] καὶ ὁκόταν κολπωθῶσι, καὶ τὸ αἷμα δέξωνται, τότε ἤδη καλέεται [d] χωρίον.

C [54] ταῦτα δέ μοι ἐς τοῦτο εἴρηται.[55] ἡ δὲ σὰρξ αὐξομένη ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀρθροῦται.[56] καὶ ἔρχεται ἐν ταύτῃ ἕκαστον † ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον, τὸ πυκνὸν ὡς τὸ πυκνὸν, τὸ ἀραιὸν ὡς τὸ ἀραιὸν, τὸ ὑγρὸν ὡς τὸ ὑγρόν.[57] καὶ ἕκαστον ἔρχεται εἰς χώρην ἰδίην κατὰ τὸ ξυγγενὲς, ἀφ' οὗ καὶ ἐγένετο.[58] καὶ ὅσα ἀπὸ πυκνῶν ἐγένετο, πυκνά ἐστι καὶ ὅσα ἀπὸ ὑγρῶν, ὑγρὰ καὶ τἄλλα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον γίνεται ἐν τῇ αὐξήσει.[59] καὶ τὰ ὀστέα σκληρύνεται ὑπὸ τῆς θέρμης πηγνύμενα.[60] καὶ δὴ καὶ διοζοῦται ὡς δένδρον, καὶ ἀρθροῦται ἔτι ἄμεινον, καὶ τὰ εἴσω τοῦ σώματος, καὶ τὰ ἔξω.[61] καὶ ἥτε κεφαλὴ γίνεται ἀφεστηκυῖα ἀπὸ τῶν ὤμων, καὶ οἱ βραχίονες καὶ οἱ πήχεες ἀπὸ τῶν πλευρέων, καὶ τὰ σκέλεα δίΐσταται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὰ νεῦρα [e] ἐμπίπτει ἀμφὶ τὰς φύσιας τῶν ἄρθρων· καὶ αὐτὸ

D τὸ στόμα διίσταται· καὶ ἡ ῥὶς καὶ τὰ οὔατα ἀφίσταται ἐν τῇσι σαρξὶ, καὶ τετραίνεται. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐμπίπλανται ὑγροῦ καθαροῦ, καὶ τὸ αἰδοῖον δῆλον γίνεται, ὁκότερόν ἐστι, καὶ τὰ σπλάγχνα διαρθροῦται. καὶ δὴ καὶ τοῖσιν ἄνω τὴν πνοιὴν ποιέεται, τῷ τε στόματι καὶ τῇ ῥινί. καὶ ἥτε κοιλίη φυσᾶται, καὶ τὰ ἔντερα καταφυσώμενα κατὰ τὸ ἄνωθεν ἀπολαμβάνει τὴν διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ πνοιὴν, καὶ ἀμαλδύνει. καὶ ἐς τὸν κύσταρον ὁδὸς γίνεται ἀπὸ τῆς κοιλίης καὶ τῶν ἐντέρων ἔξω, καὶ ἐς τὴν κύστιν ὁδὸς ἔξω.[62] τούτων δὲ διαρθροῦται ὑπὸ τῆς πνοῆς ἕκαστα. φυσώμενα † γὰρ διίσταται ξύμπαντα κατὰ συγγενείας.[63] καὶ γὰρ εἰ θέλεις αὐλί-

† τὸ
* καὶ
[a] χωλονηθῆναι
[b] ἐλκέουσι
† καὶ
[c] πολλοῖς
† ἐὰν μὴ
[d] χόριον
† τὸ
[e] ἐλίσσεται
† μὲν

αὐλίσκον προσδῆσαι τῇ κύστει, καὶ διὰ τοῦ αὐλίσκου ἐμβαλεῖν ἐς τὴν κύστιν γῆν τε καὶ ψάμμον, καὶ μολίβδου κνήσματα λεπτά, καὶ ὕδωρ ἐπιχέας φυσῆν διὰ τοῦ αὐλίσκου· πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίξεται τῷ ὕδατι· ἔπειτα δὲ χρόνῳ φυσώμενα ἐλεύσεται ὅτε μόλιβδος ὡς τὸν μόλιβδον, καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον, καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν. καὶ ἢν τις αὐτὰ [a] ἀναθλῖψαι ἐάσῃ, καὶ περιῤῥήξας τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὸ ὅμοιον ἐς τὸ ὅμοιον ἐληλυθός. [64] οὕτω δὴ καὶ ἡ γονὴ καὶ σὰρξ διαρθροῦται, καὶ ἔρχεται ἕκαστον ἐν ὠυτῇ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον. [65] ταῦτα δέ μοι ἐς τοῦτο εἴρηται.

[66] Καὶ γέγονεν ἤδη παιδίον, καὶ ἐς τοῦτο ἀφικνέεται τὸ μὲν θῆλυ τὴν πρώτην πῆξιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι καὶ δύο τὸ μακρότατον· τὸ δὲ ἄρσεν ἐν τριήκοντα ἡμέρῃσι τὸ μακρότατον. [67] ὡς γὰρ ἐπιπολὺ ξυμβαίνει ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἢ ὀλίγῳ μείονι, ἢ ὀλίγῳ πλείονι, ταῦτα διαρθροῦσθαι. [68] καὶ γὰρ ἡ κάθαρσις γίνεται τῇσι γυναιξὶ μετὰ τὸν τόκον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, † ἐπὶ μὲν τῇ κούρῃ, ἡμέρῃσι τεσσαράκοντα καὶ δύο· οὕτως ἡ χρονιωτάτη * τελέη. [69] ἀκίνδυνος δ' ἂν εἴη, καὶ ἐν εἴκοσι καὶ πέντε ἡμέρῃσιν εἰ καθαίροιτο. [70] ἐπὶ δὲ τῷ κούρῳ ἡ κάθαρσις γίνεται ἡμέρῃσι τριήκοντα. οὕτως ἡ χρονιωτάτη τελέη. [71] ἀκίνδυνος δ' ἂν εἴη καὶ ἐν εἴκοσιν ἡμέρῃσιν εἰ καθαίροιτο. [72] τοῦ δὲ ὑστάτου χρόνου, ἐλαχίστη χωρέει ἡ κάθαρσις [73] ἐπὶ δὲ τῇσι νεωτέρῃσιν ἐλάσσοσιν ἡμέρῃσι καθαίρονται· [74] ἐπὶ δὲ τῇσι πρεσβυτέρῃσι, πλείοσι. [75] μάλιστα δὲ πονέονται αἱ γυναῖκες ἐν τῷ τόκῳ, καὶ ἐν τοῖσι λοχίοισιν αἱ πρωτοτόκοι. [76] καὶ αἱ ἐλάσσω τετοκυῖαι τῶν πλείω τετοκυιέων μᾶλλον πονέονται. [77] αἱ δὲ καθάρσιες αἱ ἐκ τοῦ τόκου τῇσι γυναιξὶ, τούτου εἵνεκα γίνονται, [78] ὅτι ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ, μέχρι τεσσαράκοντα ἡμερέων καὶ δύο ἐπὶ τῇ κούρῃ, ἐπὶ δὲ τῷ κούρῳ μέχρι τριήκοντα ἡμερέων, ἐλάχιστον αἷμα κατέρχεται ἐπὶ τὴν αὔξησιν τῷ παιδίῳ· τὸ δ' ἀπὸ τούτου πλεῖον, μέχρι τέκῃ. [79] δεῖ δὴ τὴν κάθαρσιν ἀποδοθῆναι ἐν τοῖσι λοχίοισι, καὶ ἐξιέναι ἔξω, κατὰ τὸν λόγον τῶν ἡμερέων. [80] ἀρχὴ δὲ γίνεται τοιαύτη τῇ γυναικί. [81] ἐν τῇ ὠδῖνι τὸ αἷμα ταράσσεται τῇ γυναικὶ, καὶ θερμαίνεται [b] πάνυ ὑπὸ τῆς κινήσεως τοῦ παιδίου σθεναρῆς ἐούσης. [82] ταραχθὲν δὲ, πρῶτον μὲν ἔρχεται ἔξω. [83] † μετὰ δὲ τὸ παιδίον, ἰχὼρ παχὺς αἱματώδης. [84] καὶ ὑφήγησις ἐγγίνεται τούτῳ, ὥσπερ ὕδατι ἐπὶ τραπέζης. [85] ἔπειτα μετ' ἐκεῖνον ἀνὰ πάσας τὰς ἡμέρας χωρέει ἡ κάθαρσις, ἕως τοῦ εἰρημένου χρόνου, πλῆθος ἀττικὴ κοτύλη [c] ὅλη καὶ ἡμίσεα τὸ πρῶτον, ἢ ὀλίγῳ πλείω, ἢ ὀλίγῳ ἐλάσσω, † κατὰ λόγον τούτου μέχρις ἂν λήξῃ. [86] χωρέει δὲ αἷμα οἷον ἀπὸ ἱερείου, ἢν [d] ὑγιαίνῃ ἡ γυνὴ, καὶ ἢν μέλλῃ ὑγιαίνειν, καὶ ταχὺ πήγνυται. [87] ἢν δὲ μὴ ὑγιαίνῃ ἡ γυνὴ, μὴ δὲ μέλλῃ ὑγιαίνειν, χωρέει ἡ κάθαρσις ἐλάττων, καὶ εἶδος πονηροτέρη

A ligare, & per fiſtulã immittere in ueſicã terrã ſimul & arenam & plumbi tenuia ramenta, inſuperq; affuſa aqua in fiſtulã inſufflare, primùm quidem illa aquæ permiſcebuntur, deinde uerò temporis progreſſu flatu agitata ſecedent, & abibit plumbum ad plumbum, arena ad arenam, terra ad terrã: adeoq; ſi quis ea ſinat areſcere, ruptaq; ueſica cõtempletur, inueniet ſimile cum ſimili coiiſſe. [64] Sic ſanè etiam genitura & caro diſtinguuntur, & unũquodq; ſimile ſuo ſimili iungitur. [65] Atq; hæc mihi de hoc dicta ſint.

B [66] Iã uerò factus eſt puer, & ad hũc primę cõformatiõis gradũ peruenit fœmella quidẽ in quadraginta duob. dieb. ut lõgiſsimè, Maſculus uerò ut longiſsimè, in diebus triginta. [67] Vtplurimum enim hoc tempore, aut paulo breuiore, aut paulo longiore, fœtus efformatur. [68] Nam & purgatio fit à partu utplurimũ, in fœmellis quidẽ, dieb. quadraginta & duobus, atq; hæc tardiſsima eſt, & perfecta. [69] Vacauerit autem periculo, etiam ſi in uiginti quinque diebus purgetur. [70] In maſculo uerò purgatio fit diebus triginta: atq; hæc tardiſsima eſt, & perfecta. [71] Citra tamen periculum fuerit, etiam ſi in uiginti diebus mulier purgetur. [72] Poſtremo autem tempore purgatio quàm parciſsima procedit. [73] Iuniores C quinetiam paucioribus diebus purgantur, [74] ſeniores uerò pluribus. [75] Cæterùm maximè laborant in partu & puerperij purgationibus mulieres primiparæ: [76] & quæ rariùs pariunt, multò grauiùs diſcruciantur, quàm quæ ſæpius. [77] Purgationes autẽ à partu mulieribus eam ob cauſam fiunt, [78] quòd primo tempore uſq; ad dies quadraginta duos in fœmella, in maſculo uerò ad dies triginta, pauciſsimus ſanguis ad incrementum pueri deſcendit: deinceps uerò copioſior, donec pariat. [79] Oportet itaq; purgationem reddi in toto puerperij tempore, & foràs exire, pro dierum, quibus parcior affluxit, ratione. [80] D Principium autem purgationum tale mulieri fit. [81] Dũ ex partu laborat, agitatur ſanguis mulieri, & à uehementi pueri motu admodũ caleſcit: [82] agitatus autem, primus quidem foràs prodit: [83] deinde puer: poſt puerum uerò, mucus craſſus ſanguinolentus: [84] qui quidem non aliter deduci uidetur, quàm aqua effuſa in menſa. [85] Atq; poſtea ſingulis diebus purgatio procedit, uſq; ad prędictum tẽpus, copia Atticæ heminæ unius & dimidiæ primũ, aut paulo plus minúſue, ac deinceps ad eius proportionem, donec deſinat. [86] Exit aũt ſanguis uelut à uictima, ſi ſana eſt, & ſana futura eſt mulier, & citò concreſcit. [87] Si uerò ſana non eſt, neq; ſana futura eſt, purgatio parcior procedit, & ſpecie deterior, nec citò

[a] ἀναυθῆναι
† συμβαίνει δὲ
* καὶ
[b] πάνυ
† ἕπεται τὸ παιδίον.
[c] ἢ ὅλη ἢ ἡ
† καὶ
[d] ὑγιηρὴ ἢ

cito concrescit.[88] Id uerò hoc modo habet. Si mulier uterum gestans morbum habuerit non cognatum, in puerperij purgatione perit.[89] Si uerò non purgetur statim in prioribus diebus uterum gerens, siue sana sit, siue non, & repente postea superueniat ipsi purgatio, siue à pharmacis, siue sua sponte, iuxta dierum rationem procedet, quibus non una uice procedit.[90] Quòd si omnino non purgetur mulier à partu, morbus magnus ipsam corripiet, & periculum uitæ incurret, nisi citò curetur, conueniente purgatione inducta.[91] Et hæc iccirco adduxi, ut ostenderem, quòd membrorum conformatio longissima contingit, fœmellæ quidem in quadraginta duobus diebus, masculo uerò diebus triginta. argumento purgationis à partu, quæ in fœmella fit per dies quadraginta duos, in masculo per dies triginta, quàm longissime.

[92] Repetã aũt ista denuò ijsdẽ uerbis, maioris perspicuitatis gratia. Dico enim, reciprocam demonstrationem fieri posse, quòd genituræ in utero existẽti & fœmineam naturam habẽti paucissimus sanguis à matre in uterũ affluat, in quadraginta duobus diebus, quoniam in his efformantur puerorum membra: deinceps uerò copiosior. Ideq; de masculo, iuxta rationem dierum triginta.[93] Cuius rei ueritatem hoc altero argumento disce. Primis diebus, ubi genitura in uteros illapsa est, paucissimus sanguis à muliere in uteros uenit, deinde copiosior.[94] Si enim aceruatim & multus simul descenderet, genitura spirationem habere non posset, sed sanguine multo irruente suffocaretur.[95] Rependitur autem in purgatione uice uersa. Purgatio enim puerperij in primis diebus plurima procedit, deinde paucior, donec penitus cesset.[96] Multæ autem mulieres puerum abortiuum paulo ante trigesimum diem edidere, sed eum prorsus inarticulatum. Qui uerò post eum diem, aut eo ipso die eiecti sunt, omnes articulati apparuerunt. Sic etiam in fœmella iuxta rationem quadraginta duorum dierum res habet, si quando abortu perierit, ut articulatio membrorum appareat. Siue autem prius, siue posterius exciderit puer, satis indicat, & secundum rationem & secundum necessitatẽ, conformationem quidem fœmellæ diebus quadraginta duobus, masculi uerò diebus triginta absolui: idq; argumento tum abortuũ, tum purgationum à partu.[97] Quòd autem fœmella posterius concrescat & articuletur, caussa hæc est: quoniam genitura fœminea debilior est ac humidior, quàm mascula, & iuxta hanc rationem necesse est posterius conformari fœmellam quàm masculum:[98] atq; etiam purgationem genita fœmella diuturniorem esse, quàm genito masculo.

ὑγροτέρη, καὶ οὐ ταχὺ πήγνυται.[88] ὧδε δὲ τοῦτο ἔχει. ἢν τι ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ ἐχοῦσα νόσημα ἔχῃ μὴ σύγγροφες,[a] ἐν τῇ λοχίῃ καθάρσει ἀπόλλυται.[89] ἢν δὲ μὴ ἀποκαθαίρηται ἐν τῇσι πρόσθεν ἡμέρῃσιν ἐν γαστρὶ ἔχουσα εὐθὺς, ὑγιηρὴ ἐοῦσα, εἴτε καὶ μὴ,[b] ἐσσυθῇ δέ οἱ ἡ κάθαρσις, εἴτε ἀπὸ φαρμάκων, εἴτε καὶ αὐτομάτη ἐξαίφνης, κατὰ λόγον τῶν ἡμερέων χωρήσει, ὧν οὐ χωρέει ἐς ἅπαξ.[90] ἢν γὰρ μὴ ἀποκαθαίρηται τὰ λόχια ἡ γυνὴ, νοῦσος αὐτῇ μεγάλη ἔσται, καὶ κινδυνεύσει ἀποθανεῖν, ἢν μὴ μελεδαίνηται ἐν τάχει, καὶ ἤν τις αὐτῇ προσφέρουσα ἐπάγῃ τινὰ κάθαρσιν.[91] ταῦτα εἰς ἐνήνοχα μὲν ὧδε διὰ τοῦτο, ὅκως ἀποφήνω, ὅτι τῶν παιδίων γίνεται ἡ διάκρισις τῶν μελέων ἡ μακροτάτη ἐπὶ μὲν τῇ κούρῃ ἐν τεσσαράκοντα καὶ δυοῖν ἡμέρῃσιν, ἐπὶ δὲ τῷ κούρῳ ἐν τριήκοντα ἡμέρῃσιν, [† τεκμήριον ἡ κάθαρσις τῶν λοχίων, ὅτι ἐπὶ μὲν τῇ κούρῃ γίνεται ἐν τεσσαράκοντα καὶ δυοῖν ἡμέρῃσιν, ἐπὶ δὲ τῷ κούρῳ ἐν τριάκοντα ἡμέρῃσιν, ἡ χρονιωτάτη.]

[92] μέλλω δὴ τὸ δεύτερον νῦν ὀνομάζειν, σαφηνείης ἕνεκα. φημὶ γὰρ ἀνταποδίδοσθαι, ὅτι ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐνεούσῃ τῇ γονῇ, ἐλάχιστον αἷμα ἔρχεται ἀπὸ τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰς μήτρας θῆλυ γενεὴν ἐχούσης ἐν τεσσαράκοντα καὶ δυοῖν ἡμέρῃσιν. ἐν γὰρ ταύτῃσι διαρθροῦται τὰ μέλεα τῶν παιδίων. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου, ἐπὶ πλεῖον ἔρχεται τὸ αἷμα. καὶ ἐπὶ τῷ κούρῳ πάλιν, κατὰ λόγον τῶν τριήκοντα ἡμερέων.[93] ὧδε δὲ ἔχει ἕτερον τεκμήριον τοιόνδε, ὅτι ταῦτα ἐστὶν ἀληθέα. τῇσι πρώτῃσι τῶν ἡμερέων, ὁκόταν ἡ γονὴ ἐς τὰς μήτρας πέσῃ, ἐλάχιστον αἷμα ἔρχεται ἀπὸ τῆς γυναικὸς ἐς τὰς μήτρας ἔπειτα δὲ ἐπὶ πλεῖον.[94] εἰ γὰρ ἀθρόον καὶ πολὺ ἔλθοι ἐς ἅπαξ, οὐκ ἂν δύναιτο ἡ γονὴ πνοιὴν ἔχειν, ἀλλ᾽ ἀποπνιγείη ἂν, τοῦ αἵματος ἰόντος πολλοῦ.[95] ἀνταποδίδεται δὲ ἐν τῇ καθάρσει τοὐναντίον. χωρέει γὰρ ἡ κάθαρσις τῶν λοχίων, ἐν τῇσι πρώτῃσι τῶν ἡμερέων, πλείστη· εἶτα ἐπ᾽ ἔλασσον, ἕως ἂν λήξῃ.[96] πολλαὶ δὲ γυναῖκες ἤδη διέφθειραν κοῦρον ὀλίγῳ πρόσθεν τριήκοντα ἡμερέων, καὶ ἄναρθρον ἐφαίνετο. ὁκόσα δὲ ὕστερον, ἢ ἅμα τῇσι τριήκοντα ἡμέρῃσι, διηρθρωμένα ἐφαίνετο ἐόντα. καὶ ἐπὶ τῇ κούρῃ, κατὰ λόγον τῶν τεσσαράκοντα καὶ δύο ἡμερέων, ὁκόταν διαφθαρῇ, φαίνεται ἡ διάρθρωσις τῶν μελέων. ἢν τι πρόσθεν φθαρῇ τὸ παιδίον, ἤν τε ὕστερον, ὧδε φαίνεται καὶ λόγῳ καὶ ἀνάγκῃ ἡ διάρθρωσις ἐοῦσα, ἐπὶ μὲν τῇ κούρῃ ἐν τεσσαράκοντα καὶ δύο ἡμέρῃσιν, ἐπὶ δὲ τῷ κούρῳ ἐν τριήκοντα. ἱστορέουσι γὰρ αἱ ἐξαμβλώσιες τῶν παιδίων, καὶ τῶν λοχίων αἱ καθάρσιες.[97] αἴτιον δέ ἐστιν, ὅτι τὸ θῆλυ πήγνυται ὕστερον, καὶ διαρθροῦται, ὅτι ἡ γονὴ ἀσθενεστέρη ἐστὶ καὶ ὑγροτέρη τῆς θηλείης, ἢ τοῦ ἄρρενος. καὶ ἀνάγκη ἐστὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕστερον[c] πήγνυσθαι τὸ θῆλυ, ἢ τὸ ἄρσεν.[98] καὶ ἡ κάθαρσις χρονιωτέρη τούτου εἵνεκεν ἐπὶ τῇ θηλείῃ, ἢ τῷ ἄρσενι.

[a] ἰὸν τῇ
[b] ἐπαυσθῇ δὲ
† Hæc desunt in quibusdam.
[c] γίνεται δὲ ἐπί.

99 ἀνα-

99 ἀναβήσομαι δὲ αὖθις ὀπίσω ὅθεν ἀπέλιπον. 100 ὁκόταν δὲ διαρθρωθῇ τὸ παιδίον, τὰ εἴδεα τῶν μελέων αὐξομένου αὐτοῦ, τότε ὀστέα ἐπισκληρότερα γίνεται, καὶ κοιλαίνεται. καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ πνεύματος γίνεται. κοῖλα δὲ ἐόντα, ἕλκει ἐς ἑωυτὰ ἀπὸ τῶν σαρκῶν τοῦ [a] αἱμάλωπος τὸ πιότατον, καὶ χρόνῳ διοζοῦται αὖθις τὰ ἄκρα τῶν ὀστέων. ὥσπερ δενδρέου τὰ ἀκρότατα ὕστατα ὀζοῦται, οὕτω καὶ τοῦ παιδίου διΐστανται ἀπ᾽ ἀλλήλων οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. 101 ἐπὶ δ᾽ αὐτῶν τῶν ἄκρων οἱ ὄνυχες φύονται. τελευτῶσι γὰρ αἱ φλέβες αἱ τοῦ ἀνθρώπου πᾶσαι ἐς τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν. καὶ παχύταται μέν εἰσιν αἱ ἐν τῷ σώματι φλέβες, † αἱ ἐν τῇ κεφαλῇ· ἔπειτα δὲ ἐν τοῖσι σκέλεσι, καὶ τοῖσι βραχίοσι, καὶ τοῖσι πήχεσιν. ἐν δὲ τοῖσι ποσὶ καὶ τῇσι χερσὶ, λεπτόταται, καὶ πυκνόταται, καὶ πλεῖσται φλέβες εἰσὶ, καὶ νεῦρα λεπτότατα, καὶ πυκνότατα, καὶ πλεῖστα, καὶ ὀστέα ἐλάχιστα τῷ μεγέθει. τῶν δὲ χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἐν τοῖσι δακτύλοισι ταῦτα μάλιστά ἐστιν. ἐκ δὲ τῶν δακτύλων, ἅτε πυκνὰ ἐχόντων ὀστέα σμικρὰ καὶ φλέβας καὶ νεῦρα, οὕτως οἱ ὄνυχες φύονται ἐξ αὐτῶν λεπτοὶ καὶ πυκνοὶ, καὶ ἀπολαμβάνουσι τῶν φλεβῶν τὰ ἄκρα, ὥστε μηκέτι αὔξεσθαι αὐτὰς, μηδὲ προέχειν ἑτέρην ἑτέρης. ὥστε μὴ θαυμάζειν, ὅτι οἱ ὄνυχες ἐξωτάτω τοῦ σώματος πυκνότατοί εἰσιν· ἐκ γὰρ τῶν πυκνοτάτων εἰσίν. 102 ἅμα δὲ τοῖσιν ὄνυξι καὶ αἱ τρίχες ἐν τῇ κεφαλῇ ῥιζοῦνται. 103 ἔχει δὲ ὧδε τὰ ἀμφὶ τῶν τριχῶν τῆς φύσιος. φύονται μὲν γὰρ μέγισται καὶ πλεῖσται, ὅκου τοῦ σώματος ἡ ἐπιδερμὶς ἀραιοτάτη ἐστὶ, καὶ ὅκου ἡ θρὶξ μετρίην ἰκμάδα ἐς τὴν τροφὴν ἔχει. 104 καὶ ὅκου ἡ ἐπιδερμὶς ὕστερον ἀραιὴ γίνεται, ἐκεῖ καὶ ὕστερον αἱ τρίχες φύονται, ἐπί τε τῷ γενείῳ, καὶ τῇ ἥβῃ, καὶ εἴπου ἄλλοθι. 105 ἅμα γὰρ τῷ γόνῳ γινομένῳ, ἡ σὰρξ ἀραιὴ γίνεται, καὶ ἡ ἐπιδερμὶς, καὶ τὰ φλέβια στομοῦνται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ. παιδὶ γὰρ ἐόντι, καὶ τῶν φλεβίων λεπτῶν ἐόντων, οὐκ ἐγχωρέει δι᾽ αὐτῶν ἡ γονή. καὶ τῇσι παρθένοισι περὶ τῶν καταμηνίων ωὑτὸς λόγος. ἅμα δὲ ὁδὸς πρόσ γίνεται καὶ τοῖσι καταμηνίοισι καὶ τῇ γονῇ τῇσι παρθένοισι, καὶ τριχοῦται ἡ ἥβη τοῦ παιδὸς καὶ τῆς παρθένου, ἀραιῆς τῆς ἐπιδερμίδος γινομένης, καὶ ἅμα ἡ θρὶξ ἰκμάδα μετρίην ἐς τὴν τροφὴν ἔχει, καὶ οὐκ ἐλάσσονα. οὕτω δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ γενείου τοῦ ἀνδρὸς ἔχει. ἀραιὴ γὰρ γίνεται ἡ ἐπιδερμὶς, χωρεύσης ἐς αὐτὴν τῆς ἰκμάδος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς. ἅμα μὲν γὰρ καὶ ἐν τῇ λαγνείῃ, ἅμα δὲ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, ἡ θρὶξ μετρίην ἔχει τῆς ἰκμάδα ἐς τὴν τροφὴν τότε † μάλιστα, ὁκόταν ὁ χρόνος ἐγχρονίζηται τῷ ὑγρῷ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καταβαίνοντι ἐν τῇ λαγνείῃ, ἀπέχων † τῶν στηθέων ἐπὶ τὸ γένειον. 106 σημήϊον δὲ, ὅτι ἐν τοῖσι ἀραιοτάτοισι τῆς ἐπιδερμίδος φύονται αἱ τρίχες, εἴ τις ἐθέλοι ἐπικαῦσαι

[Margin notes: a ἐν αἱμάλωπος · † καὶ · † λ · † ἀπὸ]

A 99 Sed iam reuertar eò unde digressus sum. 100 Posteaquam iam articulatus fuerit puer, quantum increscit, tantum quoq; membrorum forma magis conspicua redditur, & ossa duriora fiunt, & excauantur. Atque hæc à spiritu fiunt. Caua autem existentia trahunt ad sese à carnibus quod in sanguine est pinguissimum: & progressu temporis extremitates ossium in ramos diducuntur. Quemadmodum enim arborum summa postremò ramos spargunt, sic & in puero digiti manuum ac pedum à se inuicem abscedunt. 101 In ipsis autem extremitatibus ungues enascuntur. Desinunt autem uenæ hominis omnes in digitos manuum ac pedum. Et crassissimæ qui-
B dem sunt uenarum totius corporis, uenæ capitis, deinde crurum, & brachiorum, ac cubitorum. In pedibus autem & manibus, tenuissimæ ac densissimæ & plurimæ uenæ: nerui item tenuissimi, ac densissimi, & plurimi: ossa quinetiam magnitudine minima: præsertim uerò in digitis manuum ac pedum. Verùm ex digitis, utpote ossa densa ac parua habentibus, uenas itidem ac neruos similes, ungues etiam tenues ac densi nascuntur, qui cóprehendunt uenarum extremitates, uti neulteriùs progrediantur, neq; altera alteram excedat. Vt proinde mirum uideri non debeat, ungues in extrema corporis parte densissimos esse, quandoquidem ex densissimis con-
C stant. 102 Simul autem cum unguibus etiam pili in capite radicantur. 103 Quorum natura hoc modo se habet. Oriuntur equidem maximi ac plurimi, qua corporis parte cuticula rarissima est, & ubi pilus moderatum humoré quo alatur habere potest. 104 Quòd sicubi cuticula etiam posterius rarescit, ibi pili quoq; posterius nascuntur, sicut in mento, & pube, & quouis alio loco. 105 Quamprimùm enim genitura confici ceperit, tunc & caro rarescit, & cuticula, & uenæ aperiuntur magis quàm antea. Quamdiu enim puer est, & uenæ tenues existunt, non potest per ipsas genitura ferri. Eadem ratio quoq; de mensibus uirginum est. Simul autem ut uia facta est &
D geniture, & menstruis uirginum, tunc etiam pilos emittit pubes, tam pueri, quàm uirginis, rara nimirum cuticula reddita, simulque pilo moderata humiditas in alimétum suggeritur, nec parcior iusto. Idipsum quoq; in mento uiri contingit. Rara enim fit cuticula, delabente in ipsam humiditate à capite. Edi enim tum in ipso coitu, tum interiecto tempore, pilus moderatam humiditaté, qua nutriatur, habeat: tunc tñ quàm maximè, quádo humiditas de capite descendens in coitu, in mento extra pectus prominente moram traxerit. 106 Quòd autem in rarissimis cuticulæ partibus pili enascátur, facilè ex eo colliges: si cutem inurere, & pustulam excitare, eamq;

re, eamq; denuò sanare uelis: cutis enim densa reddita, ex ipsa cicatrice nullum amplius pilum producet. [107] Quicunque uerò in prima pueritia sunt facti eunuchi, propterea neque in pube, neque in mento pilos producunt, læuesque sunt corpore toto, quoniam genituræ meatibus nondum reclusis, nulla corporis parte rarescit cuticula. Intercepta est enim genituræ uia, quemadmodum paulo ante retuli. [108] At uerò mulieres læues fiunt & mento, & corpore reliquo, quòd in coitu ipsarum humiditas non perinde ac uiris agitata cuticulam raram facere nequeat. [109] Quicunq; autem calui fiũt, hi sanè phlegmate abundant: quod ipsum in capite ipsorum per coitum agitatum & calfactũ, ad cuticulã allabens, pilorum radices exurit, ita ut defluant pili. [110] Eunuchi econtra calui non fiunt, quòd uehementius non moueantur, neque phlegma in coitu calfactum pilorum radices exurat. [111] Cæterùm cani ob id fiunt, quòd humiditate longo tempore in homine commeante, id quod albissimum est secernitur, & ad cuticulam allabitur, adeò ut tum pilus ipse albidiorem humiditatem trahẽs albidior fiat quàm priori tempore, tum uerò etiam cuticula, præsertim ubi cani sunt, albidior euadat. [112] Sed enim quicunque ex natiuitate canum quid in capite habent, etiam illis cuticula summa, ubi cani sunt, albidior existit, propter albissimam humiditatem, quæ subest. [113] Res autem habet in hunc modũ. Qualemcunque humiditatem caro attraxerit, siue albam, siue flauam, siue nigram, tali colore etiã pilus inficitur. Atque hæc de hoc dicta sint. Iam uerò ad id, quod superest, dicendum deueniam.

[114] Postquã extremæ corporis pueri partes foràs ramos sparserint, & ungues ac pili radices egerint, tunc iam etiam mouetur: [115] & tẽpus ad hoc datur masculo quidem menses tres, fœmellæ uerò quatuor. Sic enim ut plurimùm contingit: quanquàm sunt, qui etiam ante id tempus moueantur. [116] Mouetur autem primùm masculus, quia fortior est quàm fœmella: & primùm quoq; conformatur masculus, cùm à fortiore & crassiore genitura componatur.

[117] Porrò cùm fœtus moueri cœperit, tunc sanè lac notam sui matri præbet. [118] Mammæ enim attolluntur, & papillæ turgent, nec tamen lac adhuc prodit. [119] Et in mulieribus quidem densam carnem habentibus, lactis notæ tardius apparent, seriusque prodit: in raram uerò carnem habẽtibus, citius. [120] Lac autem ob huiusmodi necessitatem fit. Quũ uteri fœtu tument, uentrem mulieris comprimunt. [121] Quòd si compressio illa eo pleno fiat, pinguissimum quodque à cibis ac poti-

σαι τὴν ἐπιδερμίδα, καὶ φλυκταινῶσαι μόνον ποιῆσαι, καὶ ὑγιῆναι, πυκνὴ γενομένη ἡ ἐπιδερμὶς, κατὰ τὴν οὐλὴν τὰς τρίχας οὐκ ἐκφύσεται. [107] ὁκόσοι δὲ εὐνοῦχοι παῖδες ἐόντες γίνονται, διὰ τοῦτο οὔτε ἡβῶσιν, οὔτε γενειῶσι, λεῖοί τε γίνονται ὅλοι, ὅτι ἡ ὁδὸς τῇ γονῇ οὐκ ἐπιγενομένη, οὐκ ἀραιοῖ τὴν ἐπιδερμίδα ἐπὶ τῷ ξύμπαντι [a] δέρματι. ἀποκέκλεισται γὰρ ἡ ὁδὸς τῆς γονῆς, ὥσπερ μοι εἴρηται ὀλίγῳ πρότερον. [108] αἱ δὲ γυναῖκες λεῖαι γίνονται τό τε γένειον καὶ τὸ σῶμα, ὅτι ἐν τῇ λαγνείῃ σφέων τὸ ὑγρὸν οὐχ ὁμοίως κλονεόμενον ὡς τὸ τοῦ ἀνδρὸς, τὴν ἐπιδερμίδα οὐ ποιέει ἀραιήν. [109] ὁκόσοι δὲ φαλακροὶ γίνονται, οὗτοι δὴ φλεγματώδεές εἰσι· καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτέων ἅμα τῇ λαγνείῃ κλονεόμενον καὶ θερμαινόμενον τὸ φλέγμα, προσπίπτον πρὸς τὴν ἐπιδερμίδα, καίει τῶν τριχῶν τὰς ῥίζας, καὶ ἐκρέουσιν αἱ τρίχες. [110] οἱ δὲ εὐνοῦχοι διὰ τοῦτο οὐ γίνονται φαλακροὶ, ὅτι σφέων οὐ γίνεται κίνησις ἰσχυρὴ οὐδὲ θερμαινόμενον τὸ φλέγμα ἐν τῇ λαγνείῃ καίει τῶν τριχῶν τὰς ῥίζας. [111] αἱ δὲ πολιαὶ διὰ τοῦτο γίνονται, ὅτι ἐν πολλῷ χρόνῳ διϊκνευμένου τοῦ ὑγροῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀποκρίνεται τὸ λευκότατον, καὶ πίπτει πρὸς τὴν ἐπιδερμίδα, καὶ ἡ θρὶξ λευκοτέρην ἰκμάδα ἕλκουσα ἢ ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ, λευκοτέρη γίνεται· καὶ ἡ ἐπιδερμὶς, καὶ μᾶλλον ὅκου αἱ πολιαί εἰσι, λευκοτέρη τῆς ἄλλης γίνεται. [112] καὶ ὁκόσοι ἐκ γενετῆς πολιὸν ἔχουσιν ἐν τῇ κεφαλῇ, κείνοισιν ἡ ἐπιδερμὶς, ὅκου αἱ πολιαί εἰσι, λευκοτέρη τῆς ἄλλης ἐστίν. ἐκεῖ γὰρ τὸ λευκότατον ὑγρόν ἐστιν. [113] ἔχει δὲ καὶ τόδε ὧδε. ὁκοίην ἂν ἡ σὰρξ ἰκμάδα ἕλκῃ, ἤν τε λευκὴν, ἤν τε πυῤῥὴν, ἤν τε μέλαιναν, τοιαύτη τὴν χροιὴν καὶ ἡ θρὶξ γίνεται. ταῦτα δέ μοι ἐς τοῦτο εἴρηται. ἐλεύσομαι δὲ αὖθις ἐς τὸ [b] ἀπόλειπες τοῦ λόγου.

[114] ὅταν δὲ δὴ τὰ ἄκρεα τοῦ σώματος τοῦ παιδίου ὀζωθῇ ἔξω, καὶ οἱ ὄνυχες καὶ αἱ τρίχες ἐῤῥιζωθῶσιν, τότε δὴ καὶ κινέεται. [115] καὶ ὁ χρόνος ἐς τοῦτο γίνεται τῷ μὲν ἄρσενι τρεῖς μῆνες, τῇ δὲ θηλείῃ τέσσαρες. ὧδε γὰρ ἐπὶ τὸ πλεῖστον ξυμβαίνει. ἔστι δ' ἃ καὶ πρόσθεν τῶν παιδίων τούτου τοῦ χρόνου κινέεται. [116] κινέεται δὲ [c] πρῶτον τὸ ἄρσεν, † ὅτι ἐστὶν ἰσχυρότερον τοῦ θήλεος. καὶ πρῶτον πήγνυται τὸ ἄρσεν· ἀπὸ γὰρ ἰσχυροτέρης καὶ παχυτέρης γονῆς γίνεται.

[117] ὁκόταν δὲ κινηθῇ τὸ ἔμβρυον, τότε δὴ ἐπισημαίνει καὶ τὸ γάλα τῇ μητρί. [118] οἱ γὰρ μαζοὶ αἴρονται, καὶ αἱ θηλαὶ ὀργῶσι· τὸ δὲ γάλα οὐ χωρέει. [119] καὶ τῇσι μὲν πυκνοσάρκοισι τῶν γυναικῶν, ὕστερον τὸ γάλα ἐπισημαίνει καὶ ἔρχεται. τῇσι δὲ ἀραιοσάρκοισι, πρόσθεν. [120] δι' ἀνάγκην δὲ τοιήνδε γίνεται τὸ γάλα. ὁκόταν αἱ μῆτραι ὀγκηραὶ ἔωσιν ὑπὸ τοῦ παιδίου, πιέζουσι τὴν κοιλίην τῆς γυναικός. [121] τῆς δ' ὁκόταν πλήρεος ἐούσης ὁ πιεσμὸς γίνηται, ἀποπηδᾷ τὸ πιό-

[a] σώματι
[b] ἐπίλοιπες
[c] πρότερον † τὸ θῆλυ

ταρὸν ἀπό τε τῶν βρωτῶν καὶ τῶν ποτῶν ἔξω, ἐς τὸ ἐπίπλοον, καὶ τὴν σάρκα. [122] ὥσπερ δέρμα εἴ τις ἀλείψειεν ἐλαίῳ πολλῷ, καὶ ἐάσῃ ἀναπιεῖν, καὶ ἐπὴν ἀναπίῃ πιέζῃ τὸ δέρμα, διαπηδοίη ἂν πιεζομένου τοῦ δέρματος ἔξω τὸ ἔλαιον. [123] οὕτω δὴ καὶ τῆς κοιλίης τὸ πιαρὸν ἐν αὐτῇ ἐχούσης ἀπὸ τῶν βρωτῶν καὶ τῶν ποτῶν, πιεζομένης ὑπὸ τῶν μητρέων, διαπηδᾷ τὸ πιαρ εἰς τὸ ἐπίπλοον καὶ ἐς τὴν σάρκα. [124] κἂν ἀραιόσαρκος ἔῃ ἡ γυνὴ, θᾶσσον αἰσθάνεται τῆς διαπηδήσιος. ἢν δὲ μὴ, ὕστερον. [125] καὶ τὰ ἐν γαστρὶ ἔχοντα κτήνεα, ἢν μή τι νοσέῃ, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποτοῦ καὶ σίτου πιότερα γίνεται διὰ τοῦτο. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνή. [126] ἀπὸ γὰρ τοῦ πίονος διαθερμαινομένου καὶ λευκοῦ ἐόντος, τὸ γλυκαινόμενον ἀπὸ τῆς θέρμης τῆς ἀπὸ τῶν μητρέων, ἀποθλιβόμενον ἔρχεται εἰς τοὺς μαζοὺς, καὶ εἰς τὰς μήτρας δὲ ὀλίγον ἔρχεται, διὰ τῶν αὐτέων φλεβῶν. [127] τείνουσι γὰρ εἰς τοὺς μαζοὺς καὶ εἰς τὰς μήτρας φλέβια ταῦτά τε καὶ παραπλήσια ἄλλα. [128] καὶ ὁκόταν ἀφίκηται εἰς τὰς μήτρας, ἰδέην ἴσχει τοῦ γάλακτος, καὶ τὸ παιδίον ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐπαυρίσκεται ὀλίγον. [129] οἱ δὲ μαζοὶ δεχόμενοι τὸ γάλα, αἴρονται πιμπλάμενοι. [130] καὶ ὁκόταν τέκῃ, ἀρχῆς κινήσιος ὑπογινομένης, χωρέει τὸ γάλα ἐς τοὺς μαζοὺς τούτους, ἢν θηλάζῃ. [131] ἔχει γὰρ οὕτω. θηλαζομένοιν τοῖν μαζοῖν, εὐρυώτερα γίνεται τὰ φλέβια ἐς τοὺς μαζούς. [132] εὐρυώτερα δὲ γινόμενα, ἀπὸ τῆς κοιλίης ἕλκοντα τὸ πιαρὸν, τοῖν μαζοῖν διαδιδόασι. [133] καὶ γὰρ καὶ ὁ ἀνὴρ ἢν λαγνεύῃ πολλὰ, εὐρυώτερα [a] γινόμενα τὰ φλέβια, μᾶλλον ἐπάγει τὴν λαγνείην. [134] ἔχει δὲ καὶ τόδε ὧδε. ἡ τροφὴ καὶ ἡ αὔξησις τοῦ παιδίου γίνεται, ὁκόταν ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἔῃ τὰ ἀπὸ τῆς μητρός. καὶ ὅκως ἂν ἡ μήτηρ ἔχῃ ὑγιείης ἢ ἀσθενείης, ὧδε καὶ τὸ παιδίον ἔχει.

[a] γίνεται τὰ φλ. καὶ μ.

[135] ὥσπερ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ φυόμενα τρέφεται ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὅκως ἂν ἡ γῆ ἔχῃ, οὕτω καὶ τὰ φυόμενα ἔχει ἐν τῇ γῇ. [136] τὸ γὰρ σπέρμα, ὁκόταν καταβληθῇ εἰς τὴν γῆν, ἰκμάδος τινὸς ἐμπίμπλαται ἀπ᾽ αὐτῆς. ([137] ἔχει γὰρ ἐν αὐτῇ ἡ γῆ ἰκμάδα παντοίην, ὥστε τρέφειν τὰ φυόμενα.) [138] ἰκμάδος δὲ πλησθὲν τὸ σπέρμα, φυσᾶται καὶ οἰδέει, καὶ ἀναγκάζεται ὑπὸ τῆς ἰκμάδος συστρέφεσθαι ἡ δύναμις, ἣ ἐστὶ κουφοτάτη ἐν τῷ σπέρματι. [139] συστραφεῖσα δὲ ἡ δύναμις ὑπὸ τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς ἰκμάδος φύλλα γινομένης, ῥήγνυσι τὸ σπέρμα, καὶ ἀνατέλλει πρῶτον ἔξω τὰ φύλλα. [140] ἀνατείλαντα δὲ, ὁκόταν μηκέτι δύνηται τρέφεσθαι τὰ φύλλα ὑπὸ τῆς ἰκμάδος τῆς ἐν τῷ σπέρματι ἐνεούσης, ῥήγνυταί τε ἐς τὸ κάτω ἔτι τὸ σπέρμα καὶ τὰ φύλλα καὶ βιαζόμενον ὑπὸ τῶν φύλλων, μεθίησι τῆς δυνάμιος ἐς τὸ κάτω, ἣ ἐν αὐτῷ ὑπολείπεται διὰ τὴν βαρύτητα. καὶ γίνονται ῥίζαι ἐκ τῶν φύλλων διατεταμέναι. [141] ὁκόταν δὲ κάτω βεβαίως ῥιζωθῇ τὸ φυτὸν, καὶ τὴν τροφὴν ἀπὸ τῆς γῆς ποιέηται, τότε ἤδη ἀφανίζεται πᾶν

potibus foràs in omentum & carnem prosilit. [122] Quemadmodum enim si quis corium illinat multo oleo, & imbibere permittat, & ubi imbibit, corium ipsum premat, oleum utiq; resudarit foràs ex corio cõpresso; [123] Sic etiam si uenter pinguedinem in se habeat à cibis ac potibus, comprimaturque ab uteris, quod pingue est in omentum ac carnem exprimitur. [124] Et si raræ carnis mulier fuerit, citius percipit eius exudationem: si non, posterius. [125] Quin & pecora prægnantia nisi ægrotent, ab eodem potu ac cibo pinguiora eandem ob causam fiunt. Similiter autem & mulier. [126] Pinguedine enim calfacta ac dealbata, quicquid uteri calore edulcoratum fuerit, illud expressum cõscendit in mammas, & in ipsos quinetiam uteros exigua eiusdem portio per easdem uenas defertur. [127] Tendunt enim & in mammas & in uteros uenulæ hæ, & consimiles aliæ. [128] Et ubi peruenerit in uteros, tum speciem lactis induit, eoq; exiguo puer fruitur. [129] Mammæ uero ubi lac exceperint, replentur & attollũtur. [130] Mox ubi peperit mulier, principio motus facto, lac in mãmas se recipit, si mater puerũ lactauerit. [131] Sic enim res habet. Dũ mãmæ lactant & exugũtur, uenulæ quę ad eas ptinẽt ampliores fiũt. [132] Ampliores aũt factæ, à uentre pinguedinẽ trahentes, in mamas transferunt. [133] Vti etiã si uir multum coeat, uenę ampliores redditę, uenerẽ magis exstimulant. [134] Sed enim hæc quoq; hoc modo se habent. Alimentũ & augmentũ puerorũ fit, ubi ea quæ à matre ueniunt, in uteros perueniunt: atq; ut mater aut sana est, aut ægra, sic etiam puer ualet.

[135] Quemadmodum etiam quę in terra nascũtur, è terra nutriũtur, & prout terra habuerit, sic etiam illa habent. [136] Etenim semẽ ubi deiectum fuerit in terram, humiditate quadã ab ipsa impletur ([137] habet enim in se terra omnigenum humorem, ut nascentia nutrire possit.) [138] Impletum aũt humore semẽ, inflatur & intumescit: & uis quæ in semine leuissima est, ab humore coacta agitatur & cõglobatur. [139] Ea autem agitata & collecta ui spiritus, & humore in folia conuerso, semen rumpit, & primum folia emergunt. [140] Vbi uerò emerserint, quũ non amplius ab humore in semine existente folia nutriri possint, rumpitur infernè tum semen, tum folia: & semen à folijs coactum, uim suam ad inferna demittit, ad eã scilicet partẽ, quę illic propter grauitatem subsedit, & fiũt radices folijs attensæ. [141] Posteaquam autem planta iam firmiter radices infernè egerit, & alimentum è terra sumserit, tunc sanè totum euanescit, & in plan-

plantam absumitur, præter corticem, qui solidissimus est. [142] Rursus autem cortex in terra putrefactus progressu temporis euanescit, & quædam folia in ramos abeunt. [143] Ex semine itaque tanquam ex humido nata planta, quandiu tenera & aquosa fuerit, incrementum superne ac inferne accipiens, fructum excludere non potest. [144] Neque enim uim habet tam ualidam ac pinguem, ex qua semen agitari & conglobari queat. [145] Vbi uero solidior facta est, & progressu temporis radices egerit, tunc iam & uenas habet amplas, tum superna, tum inferna parte: [146] & tunc sanè non amplius aquosum ex terra trahit alimentum, sed crassius & pinguius ac copiosius: [147] quod calore solis feruidum in extremitates effunditur, & fit fructus eiusdem, à quo prodijt, generis & naturæ. Multus autem ex pauco propterea fit, quod singula ex terra nascentia maiorem uim ex terra, quàm ex eo, unde generata sunt, trahunt: neque uno in loco, sed pluribus attractum alimentum efferuescit. [148] Quum autem fructus feruore isto emerserit, à planta sua nutritur. [149] Planta enim à terra trahens, fructui transmittit: Sol autem fructum coquit, & solidiorem facit, quod aquosius in ipso est eliciens. [150] Atque hæc mihi dicta sint de his quę ex semine nascuntur à terra & aqua.

[151] Cæterùm quo ad plantaria, ex arborib. arbores fiunt, hoc modo. Talea infima sui parte, qua ab arbore rescissa terræ committitur, uulnus habet: unde radices prodeunt. [152] Id autem fit hoc modo. Quum planta, quę in terra existit, humore acceperit à terra, tumescit & spiritum concipit: quæ uerò pars supra terram eminet, nondum. [153] Spiritus autem & humor uim genitalem in inferna plantæ parte cogens, efficit, ut id quod grauissimum est, in infernam partem erumpat, & ex ipso radices teneræ prodeant. [154] Firmata ergò infernè planta iam ex radice humorem trahit, & parti supra terram eminenti transmittit. [155] Et tunc rursus superna pars intumescit, ac spiritum concipit. [156] Vis ergò, si qua leuis inest plantæ, conglobata germinat, ac folia producit, & tum in supernam partem, tum in infernam incrementum capit. [157] Sic igitur contrario modo germinant ea quæ ex semine, & quæ ex taleis in terram demissis proueniunt. Ex semine enim primò folium emergit: deinde radices in infernam partem demittuntur. At talea primùm radices agit, deinde folia acquirit. Causa hæc est: quoniam in semine ipso humoris copia inest, & omne quod in terra est tantum per initia alimenti habet, quantum ad folium alendum satis sit, donec radices agat. In talea uerò non sic fit. Non enim ex alio nascitur, unde pri-

καὶ ἀνήλωται ἐς τὸ φυὲν, πλὴν τοῦ λεπυρίου, ὅτι στερεώτατόν ἐστιν. [142] αὖθις δὲ τὸ λεπύριον σαπὲν ἐν τῇ γῇ, ἄδηλον γίνεται χρόνῳ δὴ, καὶ ὀζοῦταί τινα τῶν φύλλων. [143] ἐκ σπέρματος γοῦν ἅτε ἀφ' ὑγροῦ γενόμενον, τέως μὲν ἁπαλὸν[2] ἐῇ καὶ ὑδαρὲς, † ἐς αὔξησιν ὡρμημένον καὶ ἐς τὸ κάτω καὶ ἐς τὸ ἄνω, οὐ δύναται τὸν καρπὸν ἐκβάλλειν. [144] οὐ γάρ ἐστιν αὐτῷ δύναμις ἰσχυρὴ καὶ πίειρα, ἐξ ἧς τὸ σπέρμα συστραφήσεται. [145] ὁκόταν δὲ στερεωθῇ μᾶλλον καὶ ῥιζωθῇ τὸ πεφυκὸς ὑπὸ χρόνου, τότε ἤδη καὶ φλέβας ἴσχει εὐρείας, καὶ ἐς τὸ ἄνω καὶ ἐς τὸ κάτω. [146] καὶ τότε δὴ ἐκ τῆς γῆς ἕλκεται οὐκ ἔτι ὑδαρὲς, ἀλλὰ παχύτερον καὶ πιότερον καὶ πλεῖον. [147] τὸ δὴ θερμαινόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἐκζεῖ ἐς τὰ ἄκρα, καὶ γίνεται καρπὸς, κατὰ τὸ ξυγγενὲς ἐξ ὁκοίου καὶ ἐγένετο. καὶ πολὺς ἐξ ὀλίγου διὰ τόδε γίνεται, ὅτι ἕλκει ἕκαστον τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς δύναμιν πλείονα, ἢ ἐξ οὗ ἐγένετο· καὶ ἐκζεῖ οὐ κατὰ ἓν, ἀλλὰ κατὰ πολλά. [148] ὁκόταν δὲ ὁ καρπὸς ἐκζέσῃ, τρέφεται ὑπὸ τοῦ φυομένου. [149] ἕλκον γὰρ τὸ φυόμενον ἀπὸ τῆς γῆς, τῷ καρπῷ ἐκδίδωσιν. ὁ δὲ ἥλιος πέσσει καὶ στερεοῖ τὸν καρπὸν, τὸ ὑδαρέστερον πρὸς ἑωυτὸν ἕλκων ἀπ' αὐτοῦ. [150] καὶ ταῦτα μὲν εἴρηταί μοι περὶ τῶν ἐκ σπέρματος φυομένων, ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τοῦ ὕδατος.

[151] τὰ δὲ ἐκ φυτευτηρίων, ἀπὸ δενδρέων δένδρα γίνεται, τρόπῳ τοιῷδε. τρῶμα ἴσχει ὁ κλάδος ἐν τῷ κατωτάτω πρὸς τὴν γῆν, ᾗ ἀπὸ τοῦ δένδρου ἐκλάσθη, ὅθεν αἱ ῥίζαι ἀφίενται. [152] τρόπῳ δὲ τοιῷδε μεθίενται. ὁκόταν τὸ φυτὸν, τὸ ἐν τῇ γῇ ἐνεὸν, ἰκμάδα λάβῃ ἀπὸ τῆς γῆς, οἰδέει καὶ πνεῦμα ἴσχει. τὸ δὲ ὑπὲρ τῆς γῆς, οὐ δέπω. [153] τὸ δὲ πνεῦμα καὶ ἡ ἰκμὰς συστρέψασαι ἐν τῷ κάτω τοῦ φυτοῦ τὴν δύναμιν, ὅσον ἦν βαρυτάτη, ἔρρηξεν ἐς τὸ κάτω, καὶ γίνονται ἐξ αὐτοῦ ῥίζαι ἁπαλαί. [154] ὁκόταν δὲ ἐς τὸ κάτω λάβηται, τότε δὴ ἕλκει ἐκ τῆς ῥίζης ἰκμάδα, καὶ διαδίδωσι τῷ ὑπὲρ γῆς ἐόντι. [155] καὶ τότε δὴ αὖθις τὸ ἄνω οἰδέει, καὶ πνεῦμα ἴσχει. [156] καὶ ὅση δύναμις ἐν τῷ φυτῷ κούφη ἔνεστι ξυστραφεῖσα φύλλα γινομένη βλαστάνει, καὶ ἐς τὸ ἄνω ἤδη τὴν αὔξησιν ποιέεται, καὶ ἐς τὸ κάτω. [157] οὕτως ἐς τὸ ἐναντίον ξυμβαίνει ἤδη τῶν ἐκ τοῦ σπέρματος γινομένων, καὶ τῶν ἐκ τοῦ φυτευτηρίου, περὶ τοῦ βλαστοῦ. πρότερον γὰρ ἐκ τοῦ σπέρματος τὸ φύλλον ἀνατέλλει, ἔπειτα αἱ ῥίζαι ἐς τὸ κάτω ἀφίενται. τὸ δὲ δένδρον ῥιζοῦται πρῶτον, ἔπειτα φυλλοῦται διὰ τόδε, ὅτι ἐν μὲν τῷ σπέρματι αὐτῷ ἰκμάδος πλῆθος ἔνεστι, καὶ ἐν τῇ γῇ παντὶ ἐόντι τροφὴ ἔνεστι τὸ πρῶτον τῷ φύλλῳ ἀρκέουσα, ὅθεν τὸ φύλλον θρέψεται, μέχρις ἂν ῥιζωθῇ. ἐν δὲ τῷ κλάδῳ οὐ γίνεται. οὐ γὰρ γίνεται ἐξ ἑτέρου, ὅθεν τὸ φύλλον τὸ-

[2] ὀρ
† καὶ

πρῶτον τροφὴν ἕξει, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κλάδος ἐστίν, [a] ὥσπερ καὶ τὸ δένδρον ἔχει. καὶ τοῦτο ὑπὲρ γῆς ἐστι πολύ, ὥστε οὐκ ἂν δύναιτο ὑπὲρ γῆς ἐὸν ἰκμάδος πληρωθῆναι, εἰ μὴ ἐκ τοῦ κάτω μεγάλη τις δύναμις ἔλθοι, τῷ ἄνω ἐκδώσει τῆς ἰκμάδος. καὶ πρῶτον τὸ φυτευτήριον ἀνάγκη ἐστὶν ἑωυτῷ τροφὴν ποιήσασθαι ἀπὸ τῆς γῆς τῇσι ῥίζῃσι· ἔπειτα οὕτως ἀπὸ τῆς γῆς ἕλκον ἄνω ἀποδιδόναι, καὶ φύλλα ὁρμῆσαι ἐς βλαστόν τε καὶ αὔξησιν.

[158] ὅταν δὲ αὔξηται τὸ φυτόν, ὀζοῦται ὑπ' ἀνάγκης τοιῆσδε, ἣν ἐρέω. ὁκόταν ἰκμάδος αὐτῷ πλεῖον γένηται ἐκ τῆς γῆς ἑλκομένης ὑπὸ τοῦ πλήθεος, ῥήγνυσιν, ᾗ ἂν πλείστη ἔῃ, καὶ ταύτῃ ὀζοῦται τὸ φυτόν. [159] αὔξεται δὲ καὶ ἐς τὸ εὖρος, καὶ ἐς τὸ ἄνω, καὶ ἐς τὸ κάτω, διὰ τόδε. ὅτι τὸ κάτω τῆς γῆς τοῦ μὲν χειμῶνος θερμόν ἐστι, τοῦ δὲ θέρεος ψυχρόν. [160] τοῦτο δὲ διὰ τόδε ἐστίν. ὅτι ἡ γῆ ἰκμαλέη ἐστὶν ἐν χειμῶνι ὑπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντος, καὶ πιέζεται ἐφ' ἑωυτῇ, ἅτε βαρυτέρης οὔσης τῆς ἰκμάδος. [161] πυκνοτέρη δέ ἐστιν ὑπὸ τούτου, καὶ οὐκ ἔχει διαπνοὴν οὐδεμίην. [162] οὐ γὰρ ἔτι ἔνεστι τὸ ἀραιὸν μέγα. [163] καὶ διὰ τοῦτο τὸ κάτω τῆς γῆς τοῦ χειμῶνος θερμόν ἐστι. [164] καὶ γὰρ ἡ κόπρος [b] ἢν συνενηγμένη μὲν ᾖ, θερμοτέρη ἐστὶν, ἢ ἡ ἀραιὴ ἐοῦσα. καὶ ἄλλως, τὰ μὲν ἰκμαλέα καὶ πεπιεσμένα ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα ὑπὸ τῆς θερμασίης συγκαιόμενα σήπεται. οὐ γὰρ διίεισι τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ἐόντων. ἢν δὲ ξηρὰ ἔῃ, καὶ ἀραιῶς κείμενα, πολλῷ ἧσσον θερμαίνεται καὶ σήπεται. οὕτω δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ νοτερὰ ἐόντα καὶ βεβρεγμένα, θερμότερά ἐστιν, ἢ εἰ ξηρὰ εἴη καὶ ἀραιῶς κείμενα. καὶ ἱμάτια συνδεδεμένα καὶ κατεσφηνωμένα ἰσχυρῶς δορικὰ, κατακαίεται ὑπὸ σφέων αὐτῶν, ὡς ἐγὼ ἤδη εἶδον, ὥσπερ ὑπὸ πυρὸς ἐκκαέντα. καὶ τἄλλα εἴ τις θέλοι ἐνθυμηθῆναι, πάντα τὰ ὅσα πεπίεσται, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν θερμότερα εὑρήσει, ἢ τὰ ἀραιῶς κείμενα. οὐ γὰρ ἔχει ἀναπνεῖν ψυχρὸν ὑπὸ τῶν ἀνέμων. [165] οὕτω δὲ καὶ τῆς γῆς τὸ κάτω πλείης ἐούσης, καὶ αὐτῆς ὑφ' ἑωυτῆς πεπιεσμένης, ἅτε βαρείης καὶ πυκνῆς ἐούσης ὑπὸ τῆς ἰκμάδος, θερμαίνεται ἐν χειμῶνι. οὐ γάρ ἐστιν αὐτῆς [c] διαπνοὴ οὐδεμία τοῦ θερμοῦ. ἀλλ' ὁκόταν πέσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν, ὅταν ἀποπνέῃ ἐν τῇ γῇ ἀπ' αὐτοῦ, οὐ διίεισι πρόσω, ἅτε πυκνῆς ἐούσης τῆς γῆς, ἀλλ' ἡ πνοὴ ὀπίσω ἐς τὸ ὕδωρ ἔρχεται. [166] καὶ διὰ τοῦτο αἱ πηγαὶ καὶ ἡ θάλασσα θερμότεραί εἰσι τοῦ χειμῶνος, καὶ μείζους, ἢ τοῦ θέρεος· ὅτι ἀποπνέοντος τοῦ πνεύματος, ὀπίσω ἔρχεται ἐς τὸ ὕδωρ, ἅτε τῆς γῆς πυκνοτέρης ἐούσης, καὶ οὐ διιείσης δι' αὐτῆς τὸ πνεῦμα. καὶ τὸ ὕδωρ πολὺ ἐόν, ᾗ ἂν τύχῃ, τοῦτο δὴ ῥήγνυσι χωρέον, καὶ ὁδὸν οἱ αὐτῷ ποιέεται εὐρυτέρην, ἢ εἰ ὀλίγον εἴη. τὸ γὰρ ὕδωρ ἐν τῇ γῇ οὐχ ἕστηκεν, ἀλλ' ἀεὶ χωρέει ἐς

τὸ

[a] ὥσπερ

[b] ἢ νεναγμένη. ἢν συνασμένη

[c] διάπνοι ἐς ὕδας

A primùm alatur folium: sed ipsa talea iam adulta est, & arborem in se continet potentia. Quinetiam magna eius pars supra terram eminet: ut proinde humore impleri nequeat, nisi ex infernis magna quædam uis efferatur, quæ in superna humorẽ immittat. Et taleã quidẽ primò necesse est sibijpsi alimentum sufficere è terra in radices: deinde ubi sic à terra attraxit, sursum distribuere, & inde folia tum nasci, tum increscere.

[158] Porrò cùm planta augeri ceperit, necessariò ramos spargit, hac de causa. Quum plus B humoris ipsi accesserit ex terra attracti, erumpit præ multitudine, qua parte quàm plurimus fuerit, & hac parte plãta ramos emittit. [159] Augetur autem tum in latitudinem, tum supernè, & infernè, propterea quòd terræ inferiora hyeme quidem calida sunt, æstate autem frigida. [160] Atque hoc propterea euenit, quoniam terra humida est hyeme, ob aquam de cœlo delabentem, & comprimitur in seipsam, utpote humore grauiore existente. [161] Ob idipsum autem densior euadit, & nullam transpirationem habet: [162] cùm non amplius magna raritas ipsi insit. [163] Et iccircò inferior terræ pars hyeme calida est. [164] Nam & fimum densius accumulatum & coactum calidius est intus, quàm quod rarum existit: [165] C Et aliàs humecta ac compressa, per seipsa concalescunt, & citissimè à calore exusta putrescunt: neque enim permeat spiritus per ipsa, ob densitatem. Si uerò sicca fuerint, ac rarè posita, multo minus calescunt ac putrescunt. Sic sanè frumentum ac hordeum humidum ac madefactum, intus calidius est, quàm si siccum sit, & rarè positum. Vestes item pelliceæ colligatæ ac fortiter compactæ, à seipsis comburuntur, uelut ego uidi, non secus atque si ab igne exustæ essent. Quòd si quis alia quoque considerare uelit, reperiet profectò omnia, quę constricta sunt, à seipsis uehementius incalescere, quàm quæ sunt magis laxa: neque enim uentum frigidum inspirare possunt. D [165] Sic etiam inferna terræ pars quum plena sit, & ipsa à seipsa comprimatur, nimirum grauis ac densa existens ob humiditatẽ, hyeme incalescit, cùm nullam caloris perspirationẽ habeat. Quin potius, ubi de cœlo aqua in ipsam deciderit, & flatum in ipsa excitarit, cùm ille efferri ultra propter terræ densitatem nequeat, retrò ad aquam fertur. [166] Et propterea fontes ac marinæ aquæ, hyeme calidiores sunt & auctiores quàm ęstate. Namque spiritus dum excitatur, retrò abit ad aquam, quum terra densior sit, nec per se spiritum transmittere queat. Aqua itidem multa existens, quæcunque dantur obuia perrumpens fertur, uiamque sibijpsi ampliorem facit, quàm si minus esset aquæ. Aqua enim in terra non consistit, sed semper in decliue fertur,

tur. Quòd si terra spiritum ab aqua prodeuntem hyeme trásmitteret, paucior aqua ex ipsa prodiret, nec fontes hyeme magni essent. [167] Atque hæc omnia à me dicta sunt, ut terræ infera calidiora esse hyeme quàm æstate probarem. [168] Nunc autem docere uolo, cur æstate frigidior quàm hyeme inferior terræ pars esse uideatur. [169] Terra æstate rara est & leuis, nimirum sole uehementius irruente, & ex ea humorem omnem ad se trahente. [170] Habet autem terra in se semper aquam, plus minúsue. [171] Spiritus uerò omnes ab aqua proueniunt. [172] Quod sic se habere, certis argumentis demonstrabo. Ab omnibus fluminibus ac nubibus spiritus semper prodeunt. Est autem nubes aqua in aere cohærens. [173] Quandoquidem ergò terra rara est ac leuis æstate, & aquam in se habet, aqua autem in decliue fluit, [174] ea fluente, semper alius ex alio spiritus inde exhalat. [175] Exhalans autem per terram leuem ac raram transit, frigiditatemque terræ inducit, sic ut ipsa aqua simul perfrigeretur. [176] Quemadmodum enim si quis aquam in utre contentam fortiter comprimat, & punctu aciculæ, uel re multò minore perspirationem aquæ faciat, deindé utrem in sublimi suspendat, nullus quidem spiritus per foramen exibit, sed aqua tantum: quippe angustiore spacio aqua coarctatur, quàm ut spiritum emittere posit. [177] Sic prorsus aquæ in terra per hyemem accidit. [178] Si autẽ aquæ in utre locum satis amplum feceris, & utrem in sublimi suspenderis, spiritus per foramen erumpet. Spacium enim amplum datur spiritui, ab aqua mota eleuato, per utrem exeundi. Itaque per foramen transit. [179] Sic sanè se habet etiam æstate aqua in terra. Nam & satis amplum locum aqua habet, terra rara existente, & sole ab ipsa humorem ad se trahente, & spiritum in super frigidum ab aqua eleuatum ipsamet terra, cùm rara sit & leuis, transmittit. Istam ob causam inferior terræ pars æstate frigida existit, sed aqua tamen ipsa multò frigidior: illud quidem, quoniam spiritus terræ inest frigidus: hoc uerò, quoniam aqua tum in seipsam tum in terram spiritum emittit frigidum. [180] Sed & aqua quæ hauritur è puteo spiritum semper mouet, uelut flabellum, atque hic ipse uicissim aquæ frigiditatem inducit. [181] Quæ uerò non hauritur æstate, sed quieta manet, densatur, neque ut illa spiritum in se à terra suscipit, neque in terram à seipsa immittit: & simul à sole & aere, qui in puteo non mouetur, sed stabilis manet, primùm superficies aquæ calefit, deinde altera eius pars alteri deorsum caliditatem suam communicat. Quo fit, ut aqua

τὸ κάταντες. εἰ δ' ἀνίησι τοῦ χειμῶνος ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὸ πνεῦμα ἡ γῆ δι' ἑωυτῆς, ἔλασσον τὸ ὕδωρ ἐχώρεεν ἐξ αὐτῆς, καὶ αἱ πηγαὶ οὐκ ἂν ἦσαν τοῦ χειμῶνος μεγάλαι. [167] πάντα ταῦτα εἴρηταί μοι, ὅτι τῆς γῆς τὸ κάτω θερμότερον φαίνεται ἐὸν τοῦ χειμῶνος, ἢ τοῦ θέρεος. [168] νῦν δὲ θέλω εἰπεῖν, ὅτι τοῦ θέρεος τὸ κάτω τῆς γῆς ψυχρότερον φαίνεται ἐὸν ἢ τοῦ χειμῶνος. [169] ἡ γῆ τοῦ θέρεος ἀραιή ἐστι καὶ κούφη, ἅτε τοῦ ἡλίου σφοδρότερον προσβάλλοντος, καὶ ἕλκοντος ἀπ' αὐτῆς πρὸς ἑωυτὸν τὰς ἰκμάδας. [170] ἔχει δὲ ὕδωρ ἡ γῆ ἐν αὐτῇ ἀεὶ πλέον ἢ ἔλασσον. [171] τὰ δὲ πνεύματα ἡμῖν ἐστι πάντα ἀφ' ὕδατος. [172] τούτου δὲ πέρι ἀποδείξω συμβάλλεσθαι, ὅτι οὕτως ἔχει. ἀπὸ γὰρ τῶν ποταμῶν πάντων πνεύματα χωρέει ἑκάστοτε, καὶ τῶν νεφέων. τὰ δὲ νέφεα ἐστὶν ὕδωρ ξυνεχὲς ἐν ἀέρι. [173] καὶ ὅτε δὴ ἡ γῆ ἀραιή ἐστι καὶ κούφη τοῦ θέρεος, καὶ ὕδωρ ἐν αὐτῇ ἔχουσα, καὶ τὸ ὕδωρ ῥέει εἰς τὰ κατάντεα. [174] χωρέοντος δὲ τοῦ ὕδατος, αἰεὶ ἀποπνέει αὐτόθεν ἕτερον ἐξ ἑτέρου πνεῦμα. [175] τὸ δὲ ἀποπνέον, διὰ τῆς γῆς ἔρχεται κούφης καὶ ἀραιῆς ἐούσης, καὶ ψῦχος τῇ γῇ ποιέει, καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ συμψύχεται. [176] ἔχει δὲ οὕτως. ὥσπερ εἴ τις ἐν ἀσκῷ ὕδωρ ἐνεὸν ἀποπιέσειεν ἰσχυρῶς, καὶ παραπνοὴν τῷ ὕδατι ποιήσειεν νύγματι βελόνης, ἢ μικρῷ μείζονι, καὶ τὸν ἀσκὸν κρεμάσας αἰωροίη, οὐδὲν διὰ τοῦ τετρημένου πνεῦμα χωρήσει, ἀλλ' ὕδωρ· οὐ γὰρ ἔχει εὐρυχωρίην, ἢ ἀποπνεύσεται τὸ ὕδωρ. [177] ὧδε δὴ ἔχει καὶ τοῦ χειμῶνος τῷ ὕδατι ἐν τῇ γῇ. [178] ἢν δὲ τῷ ὕδατι ἐν τῷ ἀσκῷ τὴν εὐρυχωρίην ποιήσῃς, καὶ κρεμάσας αἰωροίης τὸν ἀσκόν, πνεῦμα διαχωρήσει διὰ τοῦ τετρημένου. εὐρυχωρίη γάρ ἐστι τῷ πνεύματι, ἀπὸ τοῦ ὕδατος κινευμένου, διαχωρέειν διὰ τοῦ ἀσκοῦ. καὶ διὰ τοῦ τετρημένου τὸ πνεῦμα διὰ τόδε διίεισιν. [179] ὧδε δὴ ἔχει καὶ τοῦ θέρεος ἐν τῇ γῇ τῷ ὕδατι. εὐρυχωρίη γάρ ἐστιν αὐτῷ, ἅτε τῆς γῆς ἀραιῆς ἐούσης, καὶ τοῦ ἡλίου ἕλκοντος ἄνω αὐτῆς τῆς ἰκμάδος πρὸς ἑωυτόν· καὶ διίεισι τὸ πνεῦμα, ἅτε ψυχρὸν ἐόν, ἀπὸ τοῦ ὕδατος δι' αὐτῆς ἀραιῆς ἐούσης καὶ κούφης. διὰ τοῦτο ψυχρὸν ἐὸν αὐτῆς τὸ κάτω τοῦ θέρεος, καὶ τὸ ὕδωρ μᾶλλον· τοῦ πνεύματος τοῦ ἐν τῇ γῇ ψυχροῦ ἐόντος, καὶ αὐτὸ ἀφίησιν ἐς ἑωυτὸ τὸ πνεῦμα, καὶ ἐς τὴν γῆν. [180] καὶ ἅμα τὸ ἀντλεόμενον ἐν τῷ φρέατι ἀεὶ διακινέει τὸ πνεῦμα, ὥσπερ ῥιπίς, καὶ ποιέει αὐτὸ ψῦχος παρέχειν τῷ ὕδατι. [181] τὸ δὲ μὴ ἀντλεόμενον τοῦ ὕδατος τοῦ θέρεος, ἀλλ' ἑστηκός, πυκνὸν ἐόν, οὐχ ὁμοίως δέχεται τὸ πνεῦμα ἐς ἑωυτὸ ἀπὸ τῆς γῆς, οὐδὲ ἐς τὴν γῆν ἀπ' ἑωυτοῦ ἀποδίδωσι. καὶ ἅμα ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ἠέρος οὐ σκιδναμένου ἐν τῷ φρέατι, ἀλλὰ στασίμου ἐόντος, θερμαίνεται πρῶτον αὐτοῦ τὸ ἐπιπολῆς. ἔπειτα τὸ ἕτερον ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ ἐς τὸ κάτω διαδίδωσι τὴν θερμασίην. καὶ διὰ τοῦτο τὸ μὴ ἀντλεόμενον ὕ-

νον ὕδωρ τοῦ θέρεος, θερμότερόν ἐστι τοῦ ἀντλεομένου. 182 αἵτε πηγαὶ αἱ βαθεῖαι μάλα τοῦ θέρεος αἰεὶ ψυχραί εἰσι. 183 καὶ ἀρυσθὲν τὸ ὕδωρ τοῦ χειμῶνος, τῆς γῆς θερμῆς ἐούσης, ἐκ ταύτης τὸ μὲν παραυτίκα θερμόν ἐστιν. ὅταν δὲ χρόνος διίῃ, ψυχρόν ἐστιν, ὑπὸ τοῦ ἠέρος δηλονότι γινόμενον ψυχροῦ ἐόντος. ἐξαεροῦται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ διηθέει. 184 καθάπερ καὶ τὸ ἀντλεόμενον ὕδωρ τοῦ θέρεος, ὁκόταν ἀρυσθῇ, ψυχρὸν αὐτίκα ἐστί. θερμὸν δὲ γίνεται διὰ τόδε. ὅτι τῆς γῆς ἀραιῆς ἐούσης, καὶ πνεύματος ἐόντος ἐν αὐτῇ, ψύχεται. ὅταν δὲ ἀρυσθέντι χρόνος ἐγγένηται, στάσιμον γίνεται, καὶ θερμὸν ὁρᾶται. θερμαίνεται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἠέρος θερμοῦ ἐόντος. 185 ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἀντλεόμενον ὕδωρ ἐν τῷ φρέατι τοῦ θέρεος διὰ τοῦτο θερμὸν γίνεται. 186 ταῦτα μὲν ἐς τοῦτό μοι εἴρηται. 187 ἀναλήψομαι δὲ αὖθις, ὅτι τοῦ θέρεος τὸ κάτω τῆς γῆς ψυχρόν ἐστι, τοῦ δὲ χειμῶνος θερμόν, τὸ δὲ ἄνω τῆς γῆς τοὐναντίον τούτου. 188 καὶ δεῖ τῷ δένδρει μὴ δύο θερμὰ ὁμοῦ προσγίνεσθαι, μήτε δύο ψυχρὰ ὁμοῦ, ἢν μέλλῃ ὑγιαίνειν. ἀλλ' ἢν μὲν ἐκ τοῦ ἄνωθεν προσγίνηται θερμόν, ἐκ τοῦ κάτωθεν δεῖ ψυχρὸν αὐτῷ προσγίνεσθαι. καὶ πάλιν, ἢν ἐκ τοῦ ἄνωθεν προσγένηται ψυχρόν, ἐκ τοῦ κάτωθεν δεῖ θερμὸν αὐτῷ προσγίνεσθαι. αἵτε ῥίζαι ὅταν ἑλκύσωσι, τῷ δένδρει προσδιδόασι, καὶ τὸ δένδρεον τῇσι ῥίζῃσι. καὶ γίνεται οὕτω ταμιείη καὶ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ. 189 ὥσπερ τῷ ἀνθρώπῳ ἐσιόντων ἐς τὴν κοιλίην σιτίων, ὅσα πεσσόμενα θερμαίνει, δεῖ ψύξιν ἀποδίδοσθαι ἀπὸ τοῦ ποτοῦ. 190 οὕτω καὶ τῷ δένδρει δεῖ ἀνταποδίδοσθαι ἐκ τοῦ κάτω πρὸς τὸ ἄνω, καὶ ἀνάπαλιν.

191 καὶ αὔξεται τὸ δένδρεον, καὶ ἐς τὸ ἄνω καὶ ἐς τὸ κάτω, διὰ τόδε. ὅτι ἡ τροφή ἐστι καὶ ἐκ τοῦ κάτωθεν καὶ ἐκ τοῦ ἄνωθεν. 192 καὶ ἕως μὲν ἂν ἁπαλὸν ἔῃ σφόδρα, οὐ καρποφορεῖ. οὐ γάρ ἐστιν αὐτῷ πίειρα δύναμις, οὐδὲ παχείη, ἥτις ἐς καρπὸν ξυμβάλλεσθαι οἵη τέ ἐστιν. 193 ὁκόταν δὲ χρόνος ἐγγένηται, τότε ἤδη ἐν αὐτῷ αἱ φλέβες εὐρεῖαι γινόμεναι, πιεῦνται ἐν αὐτῷ ἐκ τῆς γῆς πίειραν καὶ παχείαν τὴν φύσιν. ὁ δὲ ἥλιος διαχέων αὐτήν, ποιέει ἐκζέειν, ἅτε κούφην ἐοῦσαν, ἐς τὰ ἄκρα, καὶ καρποῦσθαι. καὶ τὴν μὲν λεπτὴν ἰκμάδα ἀπὸ τοῦ καρποῦ ἀποφέρει· τὴν δὲ παχείην πέσσων ὁ ἥλιος καὶ θερμαίνων γλυκαίνει. 194 τὰ δὲ οὐ καρποφορέοντα τῶν δενδρέων, οὐκ ἔχει πίαρ ἐν αὐτοῖσιν, ὅσον ἐς τὸν καρπὸν ἐκδώσεται. 195 τὸ δὲ πᾶν δένδρεον ὁκόταν ὑπὸ χρόνου στερεωθῇ, καὶ λάβηται ἐκ τοῦ κάτω τῇσι ῥίζῃσιν, ἤδη βεβαίως πέπαυται αὐξόμενον πάντῃ.

A aqua, quæ æstate non hauritur, calidior est ea quæ hauritur. 182 Quin & fontes ualde profundi æstate semper frigidi existunt: 183 & aqua hausta hyeme, terra calida existente, ex tali fonte, statim quidem calida est, ubi uero tempus progressum fuerit, frigida est, ab aere uidelicet frigido refrigerata. Perflatur enim à uento, & spiritus per ipsam transit. 184 Quemadmodum etiam aqua, quæ æstate hauritur, statim ubi hausta fuerit, frigida est, calescit autem postea. Frigida quidem, cùm terra rara sit, & spiritus frigidus in ea contineatur. Si uerò post- B quam hausta fuerit mora temporis accedat, tunc quia immota manet, calida apparet. Calefit enim ab aere calido existente: 185 quemadmodum & aqua, quæ non hauritur in puteo æstate, ob hoc ipsum calida redditur. 186 Atque hæc à me de hoc dicta sint. 187 Repetam autem rursus, quòd æstate inferna terræ pars frigida est, hyeme uerò calida: Superna autem contrario affecta est modo. 188 Expedit nimirum arbori, non duo simul calida accedere, neque duo frigida simul, si sana esse debeat. Verùm si quidem supernè caliditas accesserit, infernè frigiditatem ipsi accedere oportet: & uice uersa, si C supernè accedat frigiditas, infernè caliditatem ipsi contingere oportet. Quæ cùm radices attraxerint, arbori impertiunt, & arbor uicissim radicibus. Atque sic sibi inuicem calorem frigusque dispensant. 189 Quemadmodũ enim homini ingestis cibis in uentrem, qui dum concoquuntur calefaciunt, frigiditatem à potu accedere oportet: 190 Sic & arbori contrarium rependi oportet, ex imis ad summa, & ex summis ad ima.

191 Et hanc sanè ob causam excrescit arbor & suprà, & infrà, quoniam alimentum ex inferna & superna parte ipsi accedit. 192 Et quamdiu quidem tenera admodum fuerit arbor, fructum non profert, neque enim uis illi pinguis & crassa inest, quæ D ad fructum conferre possit. 193 Progressu uerò temporis uenæ dilatatæ, pinguem ac crassum humorem ex terra in ipsam deducunt: quem sol diffundens, utpote leuem, ebullire facit in extremitates, & fructum producere. Et tenuem quidem humiditatem sol discutit, crassam autem concoquens & calfaciens edulcat. 194 Cæterum arbores quę fructum non ferunt, pinguedinem in se tantam non habent, quantam in fructum conferri par est. 195 Omnis autem arbor quum temporis diuturnitate firmitatem robur'q; acceperit, & ex inferna parte radices firmarit, iam prorsus in omnem partem crescere desinit.

196 Por-

196 ἐκ-

[196] Porrò in quibus arboribus oculi ex alijs inseruntur, quæque arbores in arboribus enatæ uiuunt, fructum ferunt dissimilem arboribus, quibus insitæ sunt. Quod ipsum tali modo contingit. [197] Oculus primùm quidem germinat: [198] quippe qui alimétum habeat tum ab arbore, è qua exemptus est, tum ab ea in quam insitus est. [199] Vbi autem germinauerit, in arborē radices tenues à se demittit: & primùm humore alitur, quē arbor, in quā insitus est, continet. [200] Deinde temporis spacio demittit radices in terram, per eam, in quam insitus est, & fruitur humore, quem à terra trahit, & alimentum inde ipsi contingit. [201] Eoque mirum non est, insitas arbores alios fructus producere, quandoquidem è terra uiuunt. [202] Hæc mihi de arboribus & fructibus dicta sint, quòd non poteram hanc tractationē imperfectam relinquere. [203] Redibo autem nunc rursus ad ea, quorum causa de istis mihi dicendum fuit. Censeo enim omnia quæ è terra nascūtur uiuere terræ humore: & qualem terra humorem in seipsa habet, talem quoq; nascentia ex ipsa habere. Sic & puer uiuit de matre in utero, & quali mater ualetudine prædita est, talem etiam puer habet. Quòd si quis considerare uelit ea, quæ de his dicta sunt, ab initio ad finem usque, inueniet naturam per omnia similem esse, eorum quæ è terra nascuntur, & quæ ex hominibus. Et hæc mihi de hoc dicta sint.

[204] Cæterùm puer in utero existens manus apud genas habet, caput autem prope pedes: neque datur certò iudicare, etiamsi puerum in utero uideas, utrum caput sursum habeat an deorsum. Ex umbilico autem protensæ sunt mēbranæ ipsum continentes.

[205] At uerò nunc eam dignoscendi rationem, quam paulo antē me demonstraturum dixi, claram & apertam, quantum quidem humanæ menti possibile est, omnibus qui hæc scire laborant, proferam: quòd genitura in membrana continetur, & quòd iuxta medium ipsius umbilicus est, per quem primò spiritum in seipsam trahit, & foras emittit, quodque ex umbilico membranæ protenduntur. Quin & reliquam pueri naturam, quam dixi, ita ut à me declaratum est, sese habere totam ad finem usque deprehendet, si quis obseruationibus à me producendis uti uelit. Etenim si quis oua uiginti aut plura, gallinis duabus aut pluribus ad excludendum subijcere uelit, & singulis diebus, à secunda exorsus, usque ad ultimam, qua perrupto oui putamine excludetur pullus, subtrahere, & confringere, diligenter inspiciens, inueniet omnia se habere, quemadmodum dixi,

[196] ὁκόσοισι δὲ ἐς δένδρεα ἀφ' ἑτέρων δενδρέων ὀφθαλμοὶ ἐνετέθησαν, καὶ δένδρεα γινόμενα ἐν τοῖσι δενδρέσι ζῇ, καὶ καρπὸν καρποφορεῖ οὐχ ὅμοιον οἷσιν ἐγκείμενά ἐστιν, τρόπῳ τοιῷδε οὕτω γίνεται. [197] ξυμβαίνει τῷ ὀφθαλμῷ πρῶτον μὲν βλαστάνειν. [198] τροφὴν γὰρ εἶχε, πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ δενδρέου, ἀφ' οὗ ἀπηνέχθη, ἔπειτα ἐν ᾧ ἐνετέθη. [199] ὁκόταν δὲ βλαστήσῃ, οὕτως μεθίησιν ἐς τὸ δένδρεον ῥίζας ἀπ' αὐτοῦ λεπτάς. καὶ πρῶτον ἀπαυρίσκεται ἀπὸ τῆς ἰκμάδος τῆς ἐν τῷ δενδρέῳ ἐνεούσης, ἐν ᾧ ἐγκέεται. [200] ἔπειτα χρόνου ἐγγινομένου, ἀφίησι ῥίζας ἐς τὴν γῆν διὰ τοῦ ἐν ᾧ ἐνετέθη, καὶ ἐπαυρίσκεται ἀπὸ τῆς γῆς ἕλκον τὴν ἰκμάδα, καὶ τροφὴ αὐτῷ ἐκεῖθέν ἐστιν. [201] ὥστε μὴ θαυμάζειν ἑτερόκαρπα εἶναι τὰ ἔνθετα τῶν δενδρέων· ζῇ γὰρ ἀπὸ τῆς γῆς. [202] ταῦτά μοι εἴρηται περὶ τῶν δενδρέων καὶ τῶν καρπῶν, διὰ τόδε, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἦν μοι τὸν λόγον ἡμιτελέα καταλιπεῖν. [203] ἀναβήσομαι δ' αὖθις ὀπίσω, οὗ εἵνεκά μοι λόγου τάδε ἀμφὶ τῶνδε εἴρηται. φημὶ γὰρ τὰ ἐν τῇ γῇ φυόμενα πάντα ζῆν ἀπὸ τῆς γῆς ἰκμάδος· καὶ ὅκως ἂν ἡ γῆ ἔχῃ ἰκμάδος ἐν ἑωυτῇ, οὕτω καὶ τὰ φυόμενα ἔχειν. οὕτω καὶ τὸ παιδίον ζῇ ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐν τῇσι μήτρῃσι. καὶ ὅκως ἂν ἡ μήτηρ ὑγιείης ἔχῃ, οὕτω καὶ τὸ παιδίον ἔχει. ἢν δέ τις βούληται ἐννοεῖν τὰ ῥηθέντα ἀμφὶ τούτων ἐξ ἀρχῆς ἐς τέλος, εὑρήσει τὴν φύσιν πᾶσαν παραπλησίην ἐοῦσαν, τῶν τε ἐκ γῆς φυομένων, καὶ τῶν ἐξ ἀνθρώπων. καὶ ταῦτά μοι ἐς τοῦτο εἴρηται.

[204] τὸ δὲ παιδίον ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐὸν, τὼ χεῖρε ἔχει πρὸς τοῖσι [a] γνύσι, καὶ τὴν κεφαλὴν πλησίον τοῖν ποδοῖν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀτρεκέη κρῖναι, οὐδ' ἂν ἴδῃς ἐν τῇσι μήτρῃσι τὸ παιδίον, πότερον τὴν κεφαλὴν ἄνω ἔχει ἢ κάτω. ἐκ δὲ τοῦ ὀμφαλοῦ τεταμένοι εἰσὶν οἱ ὑμένες, ἀντέχοντες [b] αὐτό.

[a] γόνυσι

[b] αὐτῶν

[205] νῦν δὲ ἐρῶ τὴν διάγνωσιν, ἣν ἔφην ἀποφανέειν ὀλίγῳ πρότερον, ὡς ἀνυστὸν ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ἐμφανέα ἐοῦσαν παντὶ τῷ θέλοντι εἰδέναι τούτου πέρι, ὅτι ἥ τε γονὴ ἐν ὑμένι ἐστὶ, καὶ κατὰ μέσον αὐτῆς ὁ ὀμφαλός ἐστι, κἀκείνη πρῶτον τὸ πνεῦμα ἕλκει ἐς ἑωυτὴν, καὶ μεθίησιν ἔξω, καὶ ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ ὑμένες εἰσὶ καὶ τὴν ἄλλην φύσιν τοῦ παιδίου, ἣν εἴρηκα, ὧδε ἔχουσαν εὑρήσεις πᾶσαν, μέχρις ἐς τέλος, ὅκως μοι ἐν τοῖσι λόγοισιν ἀποπέφανται, [c] εἰ βούλεταί τις τοῖσιν ἰσοξοισιν, ὁκόσοισι μέλλω λέγειν, χρῆσθαι. εἰ γάρ τις ἐθέλει ὠὰ εἴκοσιν ἢ καὶ πλείονα, ὅκως ἐκλεπίσηται, ὑποθεῖναι ἀλεκτορίσιν, δυσὶν ἢ καὶ πλείοσι· καὶ ἑκάστης ἡμέρης ἀπὸ τῆς δευτέρης ἀρξάμενος μέχρι τῆς ὑστάτης, ἢ ἐκλέψει τὸ ὠὸν, ὑφαιρέων καὶ καταγνύων, σκοπῶν, εὑρήσει ἔχοντα πάντα κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον, ὡς χρὴ

[c] ἢν βούλ…

ὄρνιθος φύσιν ξυμβάλλειν ἀνθρώπου φύσει. ὅτι γὰρ ὑμένες εἰσὶν ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ τεταμένοι, καὶ τἄλλα ὁπόσα εἴρηται περὶ τοῦ παιδίου, οὕτως ἔχοντα ἐν τῷ ᾠῷ τῷ ὀρνιθείῳ εὑρήσεις ἐξ ἀρχῆς ἐς τέλος. καίτοι ἤν τις μηδέπω εἴδῃ, θαυμάσει ἐν ὀρνιθείῳ ᾠῷ ἐνεόντα ὀμφαλόν. ἔχει δὲ ὧδε τάδε. καὶ ταῦτα δέ μοι ὧδε εἴρηται.

[206] ὁκόταν δὲ τῇ γυναικὶ ὁ τόκος παραγένηται, ξυμβαίνει τότε τῷ παιδίῳ κινεομένῳ καὶ [a] ἀσκαρίζοντι χερσί τε καὶ ποσὶ ῥῆξαί τινα τῶν ὑμένων τῶν ἔνδον. [207] ῥαγέντος δὲ ἤδη ἑνὸς, καὶ οἱ ἄλλοι ἀκιδνοτέρην δύναμιν ἔχουσι, καὶ ῥήγνυνται πρῶτον μὲν οἱ κείνου ἐχόμενοι, ἔπειτα ὁ ὕστατος. [208] ὁκόταν δὲ ῥαγῶσιν οἱ ὑμένες, τότε λύεται ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τὸ ἔμβρυον, καὶ χωρέει ἔξω κλονηθέν. [209] οὐ γὰρ ἔτι ἔχει σθένος τῶν ὑμένων προδόντων, οὐδὲ αἱ μῆτραι δύνανται ἔτι τὸ παιδίον ἴσχειν, † τῶν ὑμένων, ὡς ἔφην, προδόντων,] καὶ τούτων ἀπενεχθέντων. προσλαμβάνονται γὰρ οἱ ὑμένες καὶ τῶν μητρέων, ὁκόταν ἀμφὶ τὸ παιδίον ἑλίσσονται, οὐ πολλῇ δυνάμει. [210] ὁκόταν δὲ χωρέῃ τὸ παιδίον, βιῆται καὶ εὐρύνει τὰς μήτρας ἐν τῇ διεξόδῳ, ἅτε ἁπαλὰς ἐούσας. [211] χωρέει δὲ ἐπὶ κεφαλὴν, εἰ κατὰ φύσιν ἴῃ. [212] βαρύτατα γάρ ἐστιν αὐτοῦ τὰ ἄνω, ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ σταθμεόμενα. [213] ἐν δὲ τῇσι μήτρῃσιν ἐνεὸν, ἐγκρατὲς μᾶλλον γίνεται ἐς τὴν ὑμένων κατάρρηξιν ἅμα δεκάτῳ μηνὶ, ὅτε ὁ τόκος τῇ μητρὶ παραγίνεται. [214] ἢν δὲ βίαιον πάθημα πάθῃ τὸ παιδίον, καὶ πρόσθεν τοῦ ὡρισμένου χρόνου ῥαγέντων τῶν ὑμένων ἐξέρχεται. [215] καὶ ἢν ἡ τροφὴ πρόσθεν λήξῃ ἀπὸ τῆς μητρὸς τῷ παιδίῳ, καὶ οὕτω πρόσθεν ὁ τόκος τῇ μητρὶ παραγίνεται, θᾶσσον δὲ δέκα μηνῶν ἐξέρχεται. [216] ἀλλ᾽ ὅσαι δὴ ἔδοξαν πλείονα χρόνον δέκα μηνῶν ἔχειν (ἤδη γὰρ τοῦτο πολλάκις ἤκουσα) κεῖναι [b] διελήθησαν τρόπῳ τοιῷδε, ὃ μέλλω ἐρέειν. ὁκόταν αἱ μῆτραι πνεῦμα λάβωσιν ἐς σφᾶς αὐτὰς ἀπὸ τῆς κοιλίης φύσιν παρεχούσης, καὶ ἐξαρθῶσι (γίνεται γὰρ τοῦτο) δοκέουσι δὴ αἱ γυναῖκες πρὸς σφᾶς ἔχειν τότε. καὶ ἢν καταμήνια μὴ χωρέοντα ξυστραφῇ ἐν τῇσι μήτρῃσι, καὶ ᾖ ἐν χρονιώτερα, [c] ἀεὶ διαρρεῖ ἐς τὰς μήτρας, ἔστι μὲν ὅτε ξὺν τῷ ἀπὸ τῆς κοιλίης πνεύματι, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ θερμαινόμενα, καὶ δὴ καὶ τότε ἐν γαστρὶ δοκέουσιν ἔχειν αἱ γυναῖκες, ἅτε τῶν καταμηνίων μὴ χωρεόντων, καὶ τῶν μητρέων ἠρμένων. εἶτα ἐστὶν ὅτε τὰ καταμήνια ἐρράγη αὐτόματα, ἢ ἑτέρων ἐπικατελθόντων ἀπὸ τοῦ σώματος ἐς τὰς μήτρας, καὶ κατενεγκάντων τὰ πρότερα, καὶ φῦσα ἐξῆλθε, καὶ πολλῇσιν ἤδη εὐθὺς μετὰ τὴν τῶν καταμηνίων κάθαρσιν αἱ μῆτραι ἔχανον, καὶ κατὰ τὸ αἰδοῖον ἐστράφησαν, καὶ τηνικαῦτα μιχθεῖσαι ἀνδράσιν, ἔλαβον πρὸς σφᾶς τὸν γόνον, αὐθήμερον, ἢ ἅμα ὀλίγῃσιν ἡμέρῃσι. λογι-

[a] ἀναγκάζοντι

† Hæc in quibusdam desiderantur

[b] διελάθουσαν

[c] καὶ

A dixi, in quibus scilicet auis natura cum humana conferenda uenit. Quòd enim membranæ ex umbilico sint tētæ, & reliqua, quæ de puero dicta sunt, in ouo gallinaceo paria sint, ab initio ad finem usque reperies. Quanquam si quis hoc nondum uidit, mirabitur in gallinaceo ouo umbilicum inesse. Atqui hæc sic se habent, quomodo à me relatā sunt. [206] Quando uerò mulieri partus instat, tūc puero se mouente, & manibus ac pedibus calcitrante, membranam quandam internam rumpi contingit. [207] Rupta autem una, etiam reliquæ fiunt imbecilliores, & rumpuntur primùm quidem illi contiguæ & cohærentes, deinde extima. [208] Quum autem B ruptæ fuerint membranæ, tunc fœtus à uinculo absoluitur, & agitatus foràs prodit. [209] Neque enim amplius robur habet membranis destitutus, neque uteri amplius puerum continere possunt, membranis, uelut dixi, deserentibus & amissis. Membranæ enim, quæ puerum inuoluunt, non magna admodum ui cum uteris colligātur. [210] Quando autem prodit puer, uim infert & dilatat uteros in exitu, utpote teneros existentes. [211] Prodit autem in caput, si secundùm naturam prodierit. [212] Grauissimæ enim sunt ipsi supernæ partes, ex umbilico tanquam è libra appensæ. [213] Quum autem in uteris est, maiores semper uires acquirit, adeò ut de- C cimo mense, quādo partus matri instat, membranas disrumpere possit. [214] Si uerò uiolentum quid perpetiatur puer, etiam ante statutum tempus ruptis membranis prodit. [215] Quin & si alimentū à matre priùs puero defecerit, etiam sic partus matri priùs aduenit, & ante decimum mensem puer excidit. [216] Cæterùm quæ longius quàm decem mensium tempus uterum gestare sibi uisę sunt (id enim iam sæpe audiui) illæ ipsæ hoc modo, quem dicturus sum, deceptæ sunt. Quum uteri spiritum conceperint, quem sanè uenter facilè suppeditat, & intumuerint (id quod D fieri potest) uidentur sibi tunc mulieres concepisse. Præterea si menstrua non procedant, sed conglobata in utero diutiùs hæreant, & subinde alia quoque eò confluant, modò cum flatu à uentre, modò etiam excalefacta: sanè tunc quoque in utero habere mulieres sibi uidentur, utpote mensibus non prodeuntibus, & uteris tumentibus. Contingit autē aliquādo postea, ut uel mēses sua sponte erūpāt, uel certè ut alijs à corpore in uteros descēdentibus, & priores protrudētibus, flatus egrediatur: cumque multis iam statim post mensium purgationem uteri hient, & ad pudendum uertantur, cum uiris tunc congressę, uel eadem die, uel paulo pòst concipiunt. &

&, quia harum rerũ ac rationum ignaræ sunt, existimant tunc se in utero habuisse, quando menses non prodibant, & uteri tumebãt. 217 Quòd autem non diutiùs quàm decem mensibus contingat uterum gestare, ego demonstrabo. Alimentum & incrementum, quod à matre descendit, non amplius sufficere potest puero, ubi decem menses præterierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit enim quod dulcissimum est in sanguine ad sese, simulque etiam lactis aliqua portione fruitur. Quum hæc pauciora sunt quàm conueniat, puer autem auctior factus copiosius alimentum desiderat, calcitrat, ac mẽbranas rumpit. 218 Et hoc frequentiùs accidit mulieribus primiparis: deficit enim pueris alimentum, ut ad decimum usque mensem sufficere non possit. 219 Idque per hunc modum. Sunt quædam mulieres, quibus sufficientes menses fluunt, quædam quibus pauciores. Quod ipsum si semper fiat, in natura, & in genere, uterinum ipsis est. Quæ uerò menses paucos emittunt, hæ etiam pueris postremo tempore, ubi iam maturi fuerint, alimentum rarius exhibentes, ipsos calcitrare faciunt, ut & ante decimum prodire festinẽt. Paucus enim sanguis à iuuenculis matribus prodit. Vtplurimum uerò contingit tales mulieres etiam sine lacte esse, quibus pauca menstrua profluunt. Sicciores enim sunt, & densiorem carnem habent. 220 Huic autem assertioni, quòd uidelicet deficiente alimento prodeat puer, etiam si nulla uiolenta affectio ipsi accidat, hoc testimonio esse potest. Auis ex oui luteo nascitur, in hunc modum. Incubante matre ouum concalescit, quodq; in ouo inest, à matre mouetur: concalescens autem id quod in ouo inest, spiritum concipit, aliumque frigidum ab aëre per ouum attrahit. Ouum enim adeo rarum est, ut spiritum qui attrahitur sufficientem ei, quod intus est, transmittat. Augescit autem auis in ouo, & articulatur eodem prorsus ac consimili modo uelut puer, uti iam antea à me relatum est. Nascitur autem auis ex luteo oui; alimentum uerò & incrementum accipit ex albo, quod in ouo est. Atque hoc iam omnibus perspicuũ esse potest, qui animum aduerterint. Vbi autem deficit alimentum pullo ex ouo, cùm non habeat unde uiuat, fortiter mouetur in ouo, uberius alimentum quærens, & pelliculæ circum disrumpuntur: & mater ubi sentit pullum tam fortiter moueri, putamen ictu recludit. Atque hæc uiginti diebus peraguntur. Manifestum est autem quòd ita se habeat. Vbi enim exclusa est auis, nullus humor in oui testis inest, qui quidem alicuius sit momẽti, quippe qui in pullũ absum-

A λογίζονται δ' αἱ ἄπειροι τούτων τῶν λόγων καὶ τῶν πρηγμάτων κἀκεῖνον τὸν χρόνον ἐν γαστρὶ ἔχειν, ὅτι τὰ καταμήνια οὐκ ἐχώρεεν αὐτῇσι, καὶ αἱ μῆτραι ἠερμέναι ἐτύγχανον. 217 ὅτι δ' οὐκ ἔστι χρονιώτερον δέκα μηνῶν ἐν γαστρὶ ἔχειν, ἐγὼ φράσω. ἡ τροφὴ καὶ ἡ αὔξησις ἡ ἀπὸ τῆς μητρὸς κατιοῦσα, οὐκ ἔτι ἀρκεῦσα τῷ παιδίῳ ἐστὶν, ὁκόταν οἱ δέκα μῆνες παρέλθωσι, καὶ τὸ ἔμβρυον αὐξηθῇ. ἕλκει γὰρ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐς ἑωυτὸ τὸ γλυκύτατον, ἅμα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ γάλακτος ἐπαυρίσκεται ὀλίγον. ὁκόταν δὲ αὐτῷ σπανιώτερα ταῦτα γένηται, καὶ ἁδρὸν ἔῃ τὸ παιδίον, ποθέον πλείονα τῆς ὑπαρχούσης τροφῆς, ἀσκαρίζει, καὶ τοὺς ὑμένας ῥήγνυσι. 218 καὶ μᾶλλον τοῦτο πάσχουσιν αἱ τῶν

B γυναικῶν πρωτοτόκοι. ἐπιλείπει γὰρ τοῖσι παιδίοισιν ἡ τροφὴ ἐς τὸ ἀρκέσαι, ἄχρις ἂν τῶν δέκα μηνῶν. 219 ἐπιλείπει δὲ † διὰ τρόπον τοιόνδε. εἰσὶ τῶν γυναικῶν τινὲς, αἱ μὲν ἀρκέοντα τὰ καταμήνια καθαίρονται, αἱ δ' ἐλάσσονα. τοῦτο δὲ ἢν ἀεὶ γίνηται ἐν φύσει καὶ ἐν γένει, μητρῷον σφίν ἐστιν. αἱ δὲ τὰ καταμήνια ὀλίγα μεθιεῖσαι, αὗται καὶ τοῖς παιδίοισι τὸν χρόνον τὸν ὕστατον, ὅταν ἤδη ἁδρὸν ἔῃ, τὴν τροφὴν σπανιωτέρην παρέχουσαι, ποιέουσιν ἀσκαρίζειν, καὶ πρόσθεν τῶν δέκα μηνῶν ἐξελθεῖν ἐπείγεσθαι. ὀλίγον γὰρ [a] ἀπὸ τῶν νεῶν μητρῶν χωρέει τὸ αἷμα. ὡς δὲ καὶ ἐπὶ τὸ πλεῖστον ξυμβαίνει καὶ ἀγαλάκτους

C † εἶναι ταύτας τὰς γυναῖκας, τὰς ὀλίγα τὰ καταμήνια μεθιείσας. ξηρότεραι γὰρ καὶ πυκνοσαρκότεραί εἰσιν. 220 τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ, ὅτι ἐπιλειπούσης τῆς τροφῆς ἐξέρχεται τὸ ἔμβρυον, ἢν μήτι αὐτῷ βίαιον πάθημα προσπέσῃ, καὶ ἰσόρροπον τόδε ἐστί. τὸ ὄρνεον γίνεται ἐκ τοῦ ὠοῦ τοῦ χλωροῦ, τρόπῳ τοιῷδε. ἐπικαθεζομένης τῆς μητρὸς θερμαίνεται τὸ ὠὸν, καὶ τὸ ἐν τῷ ὠῷ ἐνεὸν ἀπὸ τῆς μητρὸς κινέεται. θερμαινόμενον δὲ πνεῦμα ἴσχει τὸ ἐν τῷ ὠῷ ἐνεὸν, καὶ ἀντισπᾷ ἕτερον ψυχρὸν ἀπὸ τοῦ ἠέρος, διὰ τοῦ ὠοῦ. τὸ γὰρ ὠὸν ἀραιόν ἐστιν οὕτως, ὡς πνοὴν ἑλκομένην ἀρκέουσαν διιέναι τῷ ἔνδον ἐόντι. καὶ αὔξεται τὸ ὄρνεον ἐν τῷ ὠῷ, καὶ διαρθροῦται τρόπῳ τῷ αὐτῷ τε καὶ παρα-

D πλησίῳ, ὥσπερ καὶ τὸ παιδίον, ὥς μοι ἤδη καὶ πρότερον εἴρηται. γίνεται δ' ἐκ τοῦ χλωροῦ τοῦ ὠοῦ τὸ ὄρνεον. [b] τροφὴν δὲ καὶ αὔξησιν ἔχει, τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ ὠῷ. τοῦτο ἤδη πᾶσιν ἐμφανὲς ἐγένετο, ὁκόσοι προσέσχον τὸν νόον. ὁκόταν δὲ ἐπιλείπῃ ἡ τροφὴ τῷ νεοσσῷ ἐκ τοῦ ὠοῦ, οὐκ ἔχον ἀρκέουσαν ἀφ' ἧς ζήσεται, κινέεται ἰσχυρῶς ἐν τῷ ὠῷ, ζητέον τροφὴν πλείονα, καὶ οἱ ὑμένες περιρρήγνυνται. καὶ ὁκόταν ἡ ὄρνις αἴσθηται τὸν νεοσσὸν κινηθέντα ἰσχυρῶς, κολάψασα ἐξέλεψεν. καὶ ταῦτα ξυμβαίνει γίνεσθαι ἐν εἴκοσιν ἡμέρῃσι. καὶ ἐμφανές ἐστιν, ὅτι ὧδε ἔχει. ὁκόταν γὰρ κολάψῃ τὸ ὄρνεον, ἐπὶ τοῖσι λεπυρίοισι τοῦ ὠοῦ ὑγρὸν ἔνεστιν οὐδὲν, ὅτι καὶ ἄξιον λόγου, ἐξανήλωται γὰρ ἐς

Marginal notes: † ταύτῃσι uel τόδε — [a] ἀπὸ αὐτέων — † μάλιστα — [b] τροφὴ δὲ καὶ αὔξησίς ἐστιν ἀπὸ τοῦ λευκοῦ τοῦ ἐν τῷ ὠῷ ἐόντος

ἐς τὴν γαστέρα. [221] οὕτω δὲ καὶ τὸ παιδίον, ὁκόταν αὐξηθῇ, οὐκ ἔτι δύναται ἡ μήτηρ τροφὴν παρέχειν ἀρκέουσαν. ζητέον οὖν πλείω τροφὴν τῆς παρεούσης τὸ ἔμβρυον, ἀσκαρίζον ῥήγνυσι τοὺς ὑμένας καὶ λυθὲν τοῦ δεσμοῦ, χωρέει ὁμοῦ ἔξω. καὶ ταῦτα γίνεται ἐν δέκα μησὶ τὸ μακρότατον. [222] καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ τοῖσι κτήνεσι καὶ τοῖσι θηρίοισιν ὁ τόκος παραγίνεται, ἐν χρόνῳ, ᾧ ἕκαστον τίκτει, οὐ μακρότερον. ἑκάστῳ γὰρ τῶν ζώων ἀνάγκη ἐστὶ χρόνον εἶναι, ἐν ᾧ ἡ τροφὴ σπανιωτέρη ἔσται τῷ ἐμβρύῳ, καὶ ἐπιλείψει, καὶ ὁ τόκος παρέσται. [223] καὶ τὰ μὲν ἐλάσσω τροφὴν ἐν τοῖσιν ἐμβρύοισιν ἔχοντα, θᾶσσον τίκτει· τὰ δὲ πλείω, ὕστερον. καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοῦτό μοι εἴρηται. [224] τὸ δὴ παιδίον, ὅταν περιρραγῶσιν οἱ ὑμένες, ἢν μὲν δὴ ἐπικρατήσῃ ἡ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ῥοπή, ῥηϊδίως τίκτει ἡ γυνή. [225] ἢν δὲ πλάγιον ἢ ἐπὶ πόδας χωρήσῃ (γίνεται γὰρ οὕτω πολλάκις, ἢν οὕτως ἡ ῥοπὴ τύχῃ γινομένη ἢ ὑπὸ εὐρυχωρίης τῶν μητρέων, ἢ καὶ ἢν ἡ μήτηρ ἐν τῇ ὠδῖνι μὴ ἡσυχάσῃ τὸ πρῶτον) κἢν οὕτω χωρέῃ, χαλεπῶς τέξεται ἡ γυνή. πολλαὶ δὲ ἤδη ἢ αὐταὶ ὤλοντο, ἢ τὰ παιδία, ἢ ἅμα αἱ μητέρες καὶ τὰ ἐν αὐτῇσιν. [226] [a]ἐκ δὲ τῶν τικτουσῶν μάλιστα πονέουσιν αἱ πρωτοτόκοι, διὰ τὴν ἀπειρίην τῶν πόνων. καὶ πονέουσι μὲν πᾶν τὸ σῶμα, μάλιστα δὲ τὴν ὀσφῦν τε καὶ τὰ ἰσχία. διΐσταται γὰρ σφέων τὰ ἰσχία. αἱ δὲ μᾶλλον ἔμπειροι τόκων, ἧσσον πονέουσι τῶν πρωτοτόκων. αἱ δὲ πολυτόκοι, πάνυ ἧσσον πονέουσι. [227] ἢν δὲ ἐπὶ κεφαλὴν ἴῃ τὸ ἔμβρυον, ἡ κεφαλὴ πρῶτον ἔξω χωρέει. ἔπειτα τ' ἄλλα μέλεα ἑπόμενα. ὕστατος δὲ ὁ ὀμφαλός. ἐκ δὲ τοῦ ὀμφαλοῦ τὸ [b]χωρίον ἀπήρτηται. μετὰ δὲ ταῦτα, ὑδρωψ ἔρχεται αἱματώδης, ἀπό τε τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦ ἄλλου σώματος ἀποκριθεὶς ὑπὸ βίης τε καὶ πόνου καὶ θέρμης· καὶ ὁδὸν ἀφηγήσατο τῇ τῶν λοχίων καθάρσει. μετὰ δὲ τὴν ἔξοδον τοῦ ἰχῶρος, ἡ κάθαρσις γίνεται χρόνον τὸν πρόσθεν εἰρημένον. καὶ οἱ τιτθοὶ καὶ τ' ἄλλα μέλεα, ὁκόσα ὑγρότερά ἐστι, καταϊσχναίνεται τῶν γυναικῶν ἥκιστα μὲν ἐν τῷ πρώτῳ τόκῳ· ἔπειτα δέ, ὡς ἂν πλειόνων περιέωνται τόκων, ἔτι μᾶλλον καταπίπτουσι, διακενουμένων τῶν φλεβῶν ὑπὸ τῆς καθάρσιος τῶν λοχίων. ταῦτα δέ μοι ἐς τοῦτο εἴρηται.

[228] Δίδυμα δὲ γίνονται ἀφ' ἑνὸς λαγνεύματος, οὕτως. ἔχουσιν αἱ μῆτραι κόλπους πολλοὺς καὶ γαμψούς, τοὺς μὲν πορρωτέρω, τοὺς δὲ πλησιαιτέρω τοῦ αἰδοίου. καὶ τὰ πολύγονα τῶν ζώων, πλείους ἔχει κόλπους, τῶν ὀλίγα κυεόντων. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πρόβατα, θηρία τε καὶ ὄρνεα. ὅταν δὲ ἡ γονὴ τύχῃ σχισθεῖσα ἐς δύο κόλπους ἀφικομένη, καὶ αἱ μῆτραι δέξωνται τὴν γονήν, [c]οἱ κόλποι τε μὴ ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον [d]χαλάσῃ, ἢ χωρισθεῖσα † ἐν ἑκατέρῳ κόλπῳ ὑμενοῦται καὶ ζωοῦται τῷ αὐτῷ τρόπῳ,

[a] τίκτουσαι ἡ αἱ γυναῖκες

[b] χόριον

πολλοὺς καὶ

[c] καὶ πὴρ κόλποιν τι

[d] χανώσῃ

† δὲ

A absumtus est. [221] Sic etiam ubi adauctus fuerit puer, mater non amplius sufficiẽs alimentũ ipsi exhibere potest. Vberius itaq; alimentum puer quærens, calcitrando membranas disrumpit, & uinculis exolutus simul foràs prodit. Atq; hæc, ut longissimum, in decem mensibus fiunt. [222] Secundùm hanc uerò rationem pecoribus quoq; ac feris partus aduenit, eo ipso tempore, quo singula pariunt, non tardiùs. Etenim unicuiq; animali necesse est tempus esse, in quo alimentum fœtui parcius suppetat ac deficiat, & partio adsit. [223] Et quæ quidem parcius alimentum fœtibus præbent, celeriùs pariũt: quæ uberius, tardiùs. Atq; hæc de hoc sint dicta. [224] Porrò B disruptis membranis, si puer in caput magis inclinet, mulier facilè parit. [225] Sin autem obliquus, aut in pedes procedat (contingit autem hoc sæpe uel propter uteri amplitudinem, uel quia mater in dolore partus primùm non quieuit) tunc sanè mulier difficulter pariet. Multæ autem uel ipsæ perierunt, uel puer, aut simul matres unà cum fœtibus. [226] Cæterùm ex parientibus maximè laborant primiparæ, propter insuetudinem dolorum: & dolent quidem totum corpus, maximè uerò lumbos ac coxendices: nam coxendices ipsis diducũtur. Expertæ autem partũ, minus primiparis dolent. Quæ uerò multoties pepererũt, omnium minimè dolent. [227] C Si porrò in caput processerit puer, caput primùm foràs prodit, deinde alia membra consequuntur, postremus autẽ umbilicus, à quo secunda propendet. Post hæc aquositas & mucus sanguinolentus, tum à capite, tum à reliquo corpore secretus præ uiolẽtia & dolore ac calore: atq; hic uiam struit purgationi à partu consequẽti. Post exitum autem eius, muci cruenti purgatio fit, eo quod antea diximus tẽpore. Et tum mammæ, tum reliqua mẽbra, quæ humidiora sunt, mulieribus concidunt, minimum quidẽ in primo partu: postea uerò, prout plures pariunt, ita amplius concidunt, euacuatis uenis ex partus purgatione. Atq; hæc à me de hoc dicta sint.

D [228] Gemelli autem fiũt ab uno coitu, hoc modo. Vteri sinus frequẽtes & incuruos habẽt, alios remotiores, alios propinquiores pudẽdo. Et inter animalia, ea q̃ plura pariunt, plures quoque sinus habent, quàm quæ pauca. Similiter autem habent & pecora, & feræ, & uolucres. Vbi itaq; contigerit genituram diuidi, & in duos sinus peruenire, & uteri genituram susceperint, & sinus alter ad alterum eam transfuderit, segregata genitura in utroq; sinu membranam induit, & uitam accipit

piꝛ eodē modo quo unus fœtus, de quo iſta **A** dicere inſtituimus. [229] Quòd uerò uno coitu gemelli gignantur, hoc teſtimonio conſtat. Canis, & ſus, & alia animalia, uno congreſſu pariunt duos & plures fœtus: quorum ſinguli in utero, ſuo ſinu ac membrana continentur. Atque hæc ipſi fieri uidemus, eoſque omnes eadem die utplurimum in lucē prodire. [230] Sic ergo in muliere quoque ab uno coitu gemellis conceptis, uterque in ſinu & inuolucro eſt, & eadem die uterque egreditur: qui autem prior prodierit, inuolucrum etiam ſuum ſecum defert. [231] Quòd autem gemelli fœmella & maſculus generatur, hoc cauſſæ eſſe ſentio. In muliere & in uiro, & in quouis animali, & debilior & fortior genitura ineſt, & non ſemel ac ſimul genitura **B** procedit, ſed & ſecunda tertiaque eiaculatione effunditur. Neque fieri poteſt, ut eiuſdem ſint roboris & ea quæ prius exiuit, & quæ poſterius. Quemcunque ergo ſinum craſsior ac fortior genitura ſubierit, in eo maſculus gignitur. Quemcunque uerò humidior ac debilior, in eo fœmella generatur. Quòd ſi in utrunque fortis ingrediatur, ambo maſculi fient. Sin debilis, ambo fœmellæ. Atque hic ſermo ſic expoſitus ſuum hic finem habet.

τρόπῳ, ὥσπερ καὶ τὸ ἓν, οὗ ἕνεκεν εἴπομεν. [229] ὅτι δὲ ἀφ' ἑνὸς λαγνεύματος δίδυμα γίνεται, ἱστόριον τόδε. ἔστι κύων καὶ ὗς καὶ ἄλλα ζῶα, ὅσα ἀφ' ἑνὸς λαγνεύματος τίκτει καὶ δύο καὶ πλείονα, καὶ ἕκαστον τῶν ζώων ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐν κόλπῳ καὶ ὑμένι † ἐστί. καὶ ταῦτα αὐτοὶ ὁρέωμεν γινόμενα. καὶ ταῦτα τίκτει τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ πάντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. [230] ὧδε δὲ καὶ τῇ γυναικὶ ἀπὸ μιῆς μίξιος γινόμενα τὰ παιδία, ἑκάτερον ἐν κόλπῳ καὶ χωρίῳ ἐστὶ, καὶ τίκτει τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ ἀμφότερα, καὶ πρότερον θάτερον χωρέει ἔξω, καὶ τὸ [a] χωρίον αὐτοῦ. [231] ὅτι δὲ θῆλυ καὶ ἄρσεν δίδυμα γίνεται, φημὶ ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἐν τῷ ἀνδρὶ, καὶ ἐν παντὶ ζώῳ ἑκάστῳ γονῆς [b] ἐνῇ καὶ ἀσθενέστερον καὶ ἰσχυρότερον· καὶ οὐκ ἐς ἅπαξ χωρέει ἡ γονὴ, ἀλλὰ καὶ ἐς δὶς καὶ τρὶς ἀποβράζεται. καὶ οὐκ ἀνυστὸν ἀεὶ ὁμοίως εἶναι πᾶν ἰσχυρὸν, τό, τι πρόσθεν ἐξιὸν, καὶ τὸ ὕστερον. ἐς ὁκότερον αὖ οὖν τῶν κόλπων τύχῃ ἡ γονὴ παχυτέρη καὶ ἰσχυροτέρη [c] ἐσιοῦσα, κεῖθι ἄρσεν γίνεται. ἐς ὁκότερον δὲ αὖ ὑγροτέρη καὶ ἀσθενεστέρη, κεῖθι θῆλυ γίνεται. ἢν δὲ ἐς ἄμφω ἰσχυρὴ ἐσέλθῃ, ἄμφω ἄρσενα γίνεται. ἢν δὲ ἀσθενὴς ἐς ἄμφω, ἄμφω θήλεα γίνεται. οὗτος ὁ λόγος ὧδε εἰρημένος ἅπας, τέλος ἔχει.

† τινὶ
a χόριον
b ἔνεστι
c ἐσελθοῦσα

IN HIPPOCRATEM

ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ.

Inſcriptio:

- HIPPOCRATIS. *Ipſius etiā Gal. aſſenſu, 5. aphor. 37. Alij Polybo, & fortaſſe rectius tribuunt. λέξις enim ita luxurians, ut ſæpe etiam ταυτολογεῖν uideatur, τάξις quinetiā & ratiocinandi modus, crebras ἀναλήψεις & anacephalæoſes, repetitiones item & collectiones ratiocinationum continēs, longioribus digreſsionibus interiectas, ab Hippocratea breuitate aliena uidetur eſſe. Tum uerò etiam illud, quòd longa admodū digreſsione Phyſicā diſputationem de terræ calore & frigore interijcit, etſi non ἀπροσδιόνυσον, δεύτερον tamen. Niſi quis ab Hippocrate etiamnum iuuene ſcriptum contendat.*
- DE NATVRA PVERI. *Pendet hic etiam com. à præcedente De Semine. Illic de Semine ad conceptū faciēte, hic de ipſomet Fœtu, per totū geſtationis tempus ad partū uſq; producto. Itaq; nō tam ad Medicū quàm ad Phyſiologū pertinet. Infrà certè n. 107. paulo antè de Eunuchis ſe uerba feciſſe affirmans, cùm id com. de Semine fecerit, innuere uidetur, hoſce duos pro uno eſſe habendos, & præter auctoris inſtitutum diuiſos fuiſſe.*

CONſideranda — **Commentatio. Agit de Natura pueri tum**

- **Vnius, quatenus**
  - In *utero matris tempore* Conceptus & Geſtationis *per decē menſes permanet. Mira hic naturæ in homine cōformando induſtria, de qua etiā Gal. lib. 14. de Vſu part. & lib. 1. de For. fœtus, & de Semine, quo loco totā geſtationē in quatuor tēpora diuidit. Primū illud, quo ſpecies etiamnū ſeminis præpollet, quā Hip. οὐκ κύημα ἀλλὰ γονὴν appellat. Secundum, quo conceptus ſubſtātia ſua non ſemen ſed carnem repræſentat, & hoc κύημα dicitur Hip. id eſt cōceptus. Tertiū, in quo tria principia perſpicuè uidere licet, ac reliquarū partiū lineamenta adumbratā ſui configurationē habent. Quā conſtitutionē animantis Hip. ἔμβρυον uocat. Quartū, cùm iam artus uniuerſi articulati ſunt, & embryo inſtar animalis perfecti moueri incipit, quem παιδίον & κοῦρον appellat Hip. Pleriq; geſtationem diuidunt in Conceptionē, Articulationem, Formationem, & Natiuitatē, uti com. de Alimento aphor. 24. quorū tria priora incerta ualde ſunt, poſtremū omnium certiſsimū, proinde ex eo horoſcopū uenantur Genethliaci. Vide ſig. I.*
  - Extra *uterum in partu matris excluditur. Vide ſignum.* XIII.
- **Plurium.** *Gemellorum ſcilicet. Vide ſignum* XIV.

I.
Hominis igitur in utero cõformationẽ siue Hip. siue Polybus uno perpetuo climace historico deducere uidetur, historiã genitalẽ ueluti per gradus recensens, à primo ad ultimum usq; naturæ conatum ascendẽs. Ordo ergo hic naturæ rei est, non autẽ methodi: & historiæ partes uia potius Inuentionis quàm Doctrinæ probantur & explicantur. Opificium enim hominis distinguit secundùm gradus quosdam, & inter se cõnectit primum, medios, & ultimum. Membrum itaq; ratiocinationis huiusce

- Primum. GENITVRA in utero hærẽs, calidum spiritum intra se cõceptum expirat: frigidum uerò extrinsecus attractũ inspirat. Hunc motum primum
  - Describit perpetua cõnexione Propositionum:
    - Si genitura uiri et mulieris in utero permaneat, neq; effluat, primum simul miscetur (quia mulier non quiescit, quo ad facultatem generatricem, uti nec facultas nutrix & auctrix uel in somnis otiosa esse potest: licet facultas animalis sentiendi & mouendi quiescat) & cõmixta à calore inspissatur. N. 1. Hæc ueluti basis est futuræ disputationis, eademq; præcedẽtis disputationis de Semine pars ultima.
    - A calore agitata & inspissata spiritum cõcipit purißimum: partim internum calidum, ex caloris motu in materiam humidam agẽtis: partim externum frigidum, forinsecus attractum, qui tamen ipse mox etiam incalescit. N. 2.
    - Porrò spiritus calidus ipse sibi ipsi uiam foràs per mediam genituram facit. N. 3.
    - Via deinceps à spiritu facta, per eandem uiam genitura à matre spiritum frigidum attrahit, si non respirando, perspirando tamen, per quem non attemperetur tantùm, uerumetiã nutriatur: quemadmodum in perfecto animali spiritus per pulmones inspiratus, calorem natiuum temperat aluitq;. N. 4. Idq; per totum tempus gestationis in utero. N. 5.
  - Demonstrat partim
    - Vniuersali ratiocinatione Propositionem
      - Primã, q. Semen in utero calorẽ cõcipiat. Semen enim, quod humidum est,
        - Calidum ab utero calido acquirit, ad actum deducente calorem innatum. N. 6.
        - Frigidũ ad caloris temperiẽ à matre attrahit. N. 7.
      - Secundam, quòd Spiritum concipiat. Nam quæcunq; incalescunt, calore in humidum agente, & humorem resoluente, spiritum concipiunt. Ergo & semen. N. 8.
      - Tertiam, quòd Spiritus perrumpat. Hoc enim spiritus est proprium, carceres non ferre, sed ad locum suum naturalem properare. N. 9.
      - Quartam, quòd Spiritus attrahatur. Frigidum enim calidi pabulum est. Eaq; propter spiritus frigidus à calido attrahitur, quo alatur. Attrahitur autem à matre tum inspirante per os, tum perspirante per ambitum totius: ita quidem ut spiritu illo calor cordis materni temperatus & enutritus, per arterias umbilicares ad ipsum quoq; fœtum transmittatur. N. 10.
    - Particulari obseruatione, quam
      - Proponit, in Lignis, in Folijs, & Leguminibus. N. 11.
      - Deducit in
        - Lignis. N. 12.
        - Folijs. N. 13.
        - Leguminibus. N. 14.
      - Cõcludit, in reliqs omnib. rẽ ita se habere asserẽs. N. 15.
  - Colligit. Quæcunq; hactenus allata sunt, eò pertinent, ut sciamus, Genituram in utero ui caloris agitari, spiritu abũdare calido, eumq; expirando frigidum uicißim à matre inspirare. N. 16.
- Secundum, & sequentia, ad XII. usq; suis traduntur numeris, II, III, IV, & sic deinceps.

II. PRO-

II. PROPTER reciprocã spiritus inspirationẽ & expirationem genitura in medio conglobata residẽs circũcirca pelliculam contrahit perforatam. Hoc ipsum

Describit perpetua serie propositionum:

Genitura iugiter aerẽ inspirãs & expirans, acquirit membranã. N. 17. Simili demonstrat:

Circa genituram obnascitur membrana extrinsecus, quæ utero uicina est: & à spiritu egrediente & ingrediente spacium uteri intermedium alteratum, ipsam quoq; genituram alterat. N. 18. Quæ quidem membrana ut inter omnes reliquas prima est ortu, ita respectu fœtus secunda, ut proinde Latinis Secunda dicatur, & Græcis etiam ὑςέρα, nisi quòd id nomen ad uterum deinceps translatum fuit.

Quemadmodum pani, dum coquitur, ab aere furni calido crustam induci experientia docet. N. 19.

Acquisita autem membrana ad reciprocum spiritus motum, necessariò ad medium genituræ perforatur, eaq; parte tenuior est, minimumq; genituræ continet. Qui quidem Vmbilicus dicitur. N. 20.

Minimum autem genituræ cùm ibi sit sinceræ, quod purissimũ est ac sincerissimum in medio membranæ conglobatum residet. N. 21.

Comprobat argumentis duob. ad sensum manifestis (quæ propriè ἱςόρια dicũtur)

Priore quidem, musicæ cuiusdam Puellæ, quæ cùm præter heræ uoluntatem concepisset, iussu heræ septies repetito saltu, in terrã abortum eiecit, sexto die à cõceptu. N. 22. ἑνταῖον uocat, uti etiã Gal. de Form. fœtus, et lib. 1. de Semine, et initio lib. 2. de Fac. nat. hunc locũ citans. Macrob. lib. 1. Saturn. ἑνταῖον legit. præsertim cùm Hip. etiã com. de Aetate eadem commemoret, quæ hic. An utrunq; rectè? quandoquidem sextus completus & septimus incipiens in unum uidentur coincidere. Excidit ergo choriõ membrana fibris albis crassisq; referta, sanguine crasso ueluti suffusa. Fibræ istæ delineationes erant uenarũ & arteriarũ, ab uteri acetabulis prodeuntium, & chorion multiplici circunductu intexentium. Sanguis autem crassus & ater, is est, quem fœtus in medium uteri & chorij spacium tanquã inutilem excernit, tenuiore sanguinis parte in sui alimentum attracta. Eum uocat αἱμάλωπα, qualis in oculi affectu conspici solet, quando ex ictu aut plaga sanguinis in eo fit affusio liuescens & atra.

Posteriore uerò sumpto ab Ouis gallinarũ excubantium. Quod ipsum paulò post se allaturum promittit, ne idem bis cogatur repetere: nimirũ infrà n. 205. ubi de pueri situ agit, eumq; membranis inuolutum ab umbilico ueluti suspendi probat argumento genituræ pullorum ouis inclusorum. N. 23.

III. PORRO in medio residens genitura, alimentiq; indiga, à mẽstruo sanguine matris nutrita carnem acquirit. N. 25. Quod quidẽ

Describit perpetua gradatione

Mulieri bene constitutæ fœtum gestanti menses non fluunt. N. 26. Obiectioni occurrit. Etsi quibusdam, sub initia gestationis, mensiũ quædã uestigia apparent, non tamen iccirco menses fluere dicendi. N. 27. Singulari nimirũ naturæ priuilegio mulieri hoc datũ, ut plus sanguinis q̃ pro suo requiratur alimento generet. Is singulis mensibus per uterũ expellitur, tanquã excrementũ utile, non quidẽ matri (utpote in cuius corpore retentũ dura excitat symptomata) sed ipsi fœtui, quem & in utero manentẽ alit, & in lucem editũ sub lactis specie nutrit. Et propterea simul atq; concepit mulier, menses eiusdẽ naturæ prouidẽtia ad sustentandam fœtũ supprimuntur, cuius beneficio extra conceptum fluebant. Sic unus & idẽ sanguis & mulieri malus, & fœtui bonus est, uti com. de Alimẽto docet Hip. Malus certè nũc sola quãtitate nunc etiam qualitate. Hinc diuersa grauidarum symptomata. Atq; ut parum probus sit sanguis, eius tamen parte tenuiore & ad sui sustentationem aptiore fœtus nutritur; exemplo quarumuis plantarum succum sibi conuenientem è terra attrahentium.

Menses non fluentes forâs, nihilominus ad uterum confluunt, & genituræ membranam exterius undiq; ambiunt. N. 28.

Membranam ambientes, unà cum spiritu per umbilicum attracti, geniturã nutriunt & augent. N. 29.

Sic dum genitura nutrita augescit, aliæ quoq; membranæ progressu temporis, eodẽ modo quo prima, nascuntur, sed tenues & plures, umbilico attẽsæ, & inter se cõplicatæ. N. 30. Cùm fœtus à matre susceptũ alimentũ concoquat, excrementa quædã redundare & expelli necesse est. Proinde præter primã membranã, quæ utero pertinacissimè per uasa adhæret, & Χόριον siue Secunda propriè dicitur, duas alias mẽbranas natura excogitauit, intra chorion & pueri corpus interiectas. Ex his ea, quæ urinã ex uracho, h. e. poro urinario per umbilicũ è pueri uesica egresso suscipit, ne acrimonia eius matris uterus exulceretur, farciminis speciem præ se fert, indeq; ἀλλαντοειδὴς nomen habet, tenuis & inualida, instar zonæ fasciæq; latæ è mucronata cartilagine usq; ad ima ilia infantẽ ambiẽs. Altera uerò, ἄμνιος à mollitie dicta, totum fœtum ambit, eundemq; & ab urinæ erosione defendit, & tum sudoris tum sordium ex tertia concoctione resudantium, sed nulla penitus acrimonia præditorum receptioni inseruit.

Membranis hisce medijs sanguis ab utero influens, in carnem sibi similem conuertitur. N. 31.

Caro aũt ista iam nata, per umbilicũ æqualiter undiq; distantẽ ab eodẽ porrò sanguine nutritur. N. 32. Vmbilicus. n. duab. arterijs, & totidẽ uenis, & quinto uracho constãs, ex Secũdæ innumeris uasis cõflatus, fœtũ mediũ trãsuerberat, nutritionis, respirãtiõis, & excretionis, adde etiã sustẽtationis causa, cũ ab hoc, tanquã fructus ab arbore per pediculũ pendẽs, fœtus suspẽdatur, uti etiã com. de Octimestri, n. 14.

Demonstrat problematicè. Vide signum ☩

Concludit. His omissis ad institutum sermonem redeundum. N. 50.

- *Problematica methodo demõstrat, duarũ uidelicet quæstionum de menstruis propositarũ dissolutione, ex bis fontibus deducta. Sanguinis menstrui motus diuiditur respectu loci in quo mouetur. Mouetur ergo menses partim*
  - Intra *uenas, quando tota sanguinis massa commouetur primum (quæ τάραξις est) subinde id quod corpori uel quãtitate uel qualitate sua molestũ est à reliqua massa utili secernitur (quæ Ἀπόκρισις dicitur.) Quæritur igitur primum: Cur ex motu sanguinis menstrui intra uenas mulieres*
    - Grauidæ *non doleant?* Respondetur, *Quoniam sanguinis massa non turbatur, neque ut in non grauidis quolibet mense confertim, sed sensim diebus singulis ad uterum defertur.* N. 33. Ratio. *Sensim fertur & paulatim & dietim, quoniam fœtus & spiritum frigidum; & ipsum alimentum à matre attrahit pro necessitate nutrimentum & respirationis.* N. 34. *Proinde primis diebus debili existente genitura attrahitur spiritus & sanguis parcior (& propterea ijs diebus quasdam mulieres menses habere suprà n. 26. dixit, quoniam sanguis qui abundat expurgatur) robustiore uerò copiosior.* N. 35.
    - Non graui*dæ doleant.* Ratio. *Quoniam mense quolibet intra uenas &*
      - Turbatur *tota massa sanguinis.* N. 36. Causa. Nam *cùm mensis quilibet ab alio mense diuersam habeat temperiem, non modò ob aeris mutationes ui siderum reliquorũ excitatas, uerumetiam ob lunæ ipsius incrementa & decremẽta (Vt proinde decrescente luna mulierum quoq; sanguinem excerni* Arist. *annotarit) muliebre corpus, utpote humidius natura quàm uiri corpus, hanc mutationem sentiens turbatur.* N. 37. Vti etiam com. de Septimestri, n. 26.
      - Secernitur *ab utili massa omne id quod uel quantitate uel qualitate sua molestum est.* N. 38. *Et hoc quidem ipsius naturæ instituto primario, non accidentali: ut fœtus alimoniæ & salubritati per assuetam mẽsium purgationem cõnsuleret.* ἐν τῇ ἀρχῇ *(à primo ortu)* τῇ φύσει *(muliebri)* πῶς *(cùm non omni tempore, sed post pubertatem primum, ad certum ætatis terminum fluxus iste appareat.)* N. 39.
  - Extra *uenas, in utero & extra uterum. Ad uterum propulsi per sinum muliebrem extra corpus uel*
    - Euacuantur. *Et quidem posteaquam purgati fuerint, uel etiam sub finem purgationis, concipit mulier facilè: in ipsa uerò purgatione conferta non item.* N. 40. Ratio. *Nam uterus uacuus tãtùm semen suscipere & attrahere & conseruare potest. Vacuus autem est, quando uenæ uacuatæ fuerint.* N. 41.
    - Non *euacuantur, sed ad uterum delapsi, illic ueluti obice facto moram trahũt. Ex suppressa igitur menstruorum purgatione uarij affectus mulieri accidũt. Quorum alios*
      - Enu*meratum*
        - Leuiores. *Ex retentis mensibus uterus incalescens, calorem hunc præter naturam etiam reliquo corpori communicat.* ἢν μὴ χαίνωσιν, *si nõ hient, hoc est, aperti sint uteri. aliàs,* μὴ χαλῶσιν, *si nõ remittant sanguinẽ qui affluxit.* N. 42.
        - Grauio*res, sanguine mẽstruo uel in alias partes quàm in uterum*
          - Regur*gitante. nimirũ in*
            - Venas. *Et œdemata oriuntur.* N. 43.
            - Crura. *Et claudicationis periculum imminet.* N. 44.
            - Vesicam. *Et stranguria infestat.* N. 45.
          - Non *regurgitãte. Ergo in uteri*
            - Caui*tate retentus sua*
              - Copia *et põdere procidẽtiam uteri ad coxam aut lumbos facit.* N. 46.
              - Mora *diuturniore, in pus cõuersus, p sinũ excernitur.* N. 47.
            - Substantia *abscessum facit exterius in inguine cõspicuum, & per eundem locum in pus conuersus uacuatur.* N. 48.
      - Non *enumerat, quòd de ijs in libris Morborum muliebrium ex professo egerit.* N. 49. *An hi sunt quos inter Hippocraticos habemus? An ab his diuersi alij, à Polybo conscripti?*

IV.
INTEREA dum caro ex mēstruo bono generatur; membranæ etiam distentæ sinus acquirunt, quibus excrementosum sanguinē recipiunt. Quod ipsum

Proponit. *Dum caro generatur, etiam membranæ fœtum inuoluentes augentur, & sinus acquirunt, præsertim quæ extimæ sunt. N. 51.*

Declarat tum

Rem. *Nam sanguis menstruus ad uterum descendens, & per uiam umbilici respirante fœtu attractus, quà utilis est in alimentum cedit fœtus: quà inutilis, (καὶ ὃν μὴ χρηστὸν ἦν, uidetur legendum) & uel qualitate uel quantitate sua molestus, in sinum membranarum excernitur. N. 52.*

Nomen. *Membrana sinuosa sanguinem inutilem sinibus recipiēs χόριον siue χωρίον dicitur, Secundina. N. 53. Videtur hic Chorij appellatione membranas omnes complecti. Propriè alioqui χόριον dicitur prima illa, quam alij χωρίον uocant, quasi tu dicas locum & receptaculum fœtus: Quòd si inde nomen habet, quoniam χορὸν, hoc est, circuli & coronæ instar fœtum ambiat, allantoidi profectò maximè conueniet. Latini itidem Secundam quidem appellāt χόριον propriè, cùm & secunda à fœtu oriatur, & secundā etiam post fœtum exeat. Secundarum uerò nomine uidētur omnes membranas exprimere, uti etiam Locorum: quandoquidem Græci quoq; χωρία & ὑστέρα fœtus inuolucrum appellarunt: etsi postmodum ut ὑστέρα, ita etiam Loci muliebres pro uteris usurpari cepere.*

Concludit. N. 54.

V.
VBI in hunc modum natura alimento fœtus prospexit, subinde articulationē aggreditur. Quam

Proponit. *Caro incrementum debitum consecuta, à spiritu formatore dearticulari, hoc est, cōformari incipit. N. 55. Ἀρθροῦσι alioqui de ἄρθροις propriè dicitur: sed sub specie genus intelligit.*

Deducit κατὰ τὸ

ὅτι. Dearticulatio siue Conformatio

Rudior partium Similariū sic fit:

Quæ similia sunt, tam in genitura quā in sanguine qui affluxit, congregantur, tum secundum

Substantiam: *Rarum ad rarū, densum ad densum, humidum ad humidum, & sic de cæteris. N. 56.*

Locū. *A qua parte corporis patris atq; matris quæq; prodeunt, eiusdem partis situm in utero quoq; obseruant. N. 57.*

Congregata, *ui caloris atq; spiritus in substantiam similem conuertuntur. Ergo quæ ex raris coalescunt rara, quæ ex densis densa. N. 58. Obijciat quis ōssa. At ea ex materia, quæ mollis actu est, sed potentia dura, oriuntur, uiq; caloris indurantur. N. 59.*

Exactior partiū Dissimilariū tum exteriorum tum interiorum consequitur, quā infrà n. 91. διάκρισιν μελέων uocat. Eam in

Genere proponit. *Tota massa seminis & sanguinis menstrui secretionem primam passa instar arboris finditur, & tum exteriores partes tum interna uiscera à se inuicem distinguuntur. N. 60.*

Specie declarat, quò ad singularū partiū conformationē. *αὐτοφυέστ, os per se cōformatur. Gorræus cū præced. iungit, & articulos ex se cauitatē possidere interpretatur. Viscera pueri ἐμπνευσθέντα (spiritu qui in genitura inerat distenta) κατὰ τὸ ἄνωθεν (supernè quinetiam, ex ipsa matre per os respirante) ἐπιλαμβάνει (nouū insuper spiritū assumunt) τὴν διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ πνοὴν (per arteriam puta umbilicarem ad se tractum) καὶ ἀμαλδύνει (eundē tamen occultant, h.e. nullum spiritus huiusce indiciū præbent intestina, cùm reciproco motu inspirationis & expirationis, qui in solo thorace perspicitur, careant: nec nisi per accidens tantùm, murmure & rugitu oborto flatus intestinis inesse deprehendantur. Aut certè ἀμαλδύνει, h.e. spiritū per umbilicum ingredientem intestina statim obscurant & corrūpunt, ut non nisi graueolentia sua ex corpore, uel cum strepitu, uel absq; strepitu prodiēs cognosci possit. Sed hoc in ijs tantùm qui iam in lucem sunt editi. N. 61.*

διότι. *A spiritu conformatio ista fit, qui ui sua ea quæ homogenea sunt congregat, quæ heterogenea dispergit. N. 62. Similitudine demonstrat:*

Quemadmodū *si uesicæ per fistulā inijcias terrā, arenā, plumbi ramentā & aquā, subindeq; infles: primùm quidē cū aqua miscētur reliqua, mox separātur, & quoduis suo simili iungitur: ita quidē ut si exiccari permittas, perrupta uesica, terrea corpuscula omnia seorsim congregata ab arenosis & plumbeis reperientur. N. 63.*

Ita quoq; *in conformatione fœtus ex semine & menstruo sanguine simile suo simili copulatur, & orta à partib. corporeis parentum, earundem naturam & proprietatem etiam quo ad locum & coalitum obseruant. N. 64.*

Concludit *usitata formula, ταῦτα δέ μοι ἐς τοῦτο εἴρηται. N. 65.*

VI. ARTICVLATIO autẽ fœtus pro sexus diuersitate dispari dierum numero perficitur, maris quidẽ XXX fœminæ uerò XLII dieb. Quod ipsum

- **Proponit.** *Fœminæ conformatio* XLII, *maris* XXX *dieb. perficitur.* N. 66. *ἐπανορθώσει utitur. Aut paulò pluribus paucioribusúe.* N. 67. *Vti etiam com. de Alimento, aphorismo 23. docet, ubi uarios terminos constituit. Varro apud Gelliũ lib. 3. c. 10. primis septem diebus semen in utero conglobari coagulariq; ait. Quarta hebdomade caput & spinam dorsi conformari. Septima autem, id est die ferè* XLIX. *totum in utero hominem absolui.*
- **Demõstrat partim demonstratione**
  - **Recta,** *quã in hunc modum proponit:*
    - **Quot** *diebus à partu menses fluũt, totidem diebus fit conformatio pueri in utero.*
    - **Cæterùm** *triginta diebus à partu maris,* XLII *diebus à partu fœminæ menses fluunt. Vide signum* ☞
    - **Ergo** *ad summum* XXX *diebus mas,* XLII *fœmina in utero conformatur, uel saltem paulò pluribus paucioribusúe: argumento purgationis menstruorum à partu, eundem dierum numerum obseruantis.* N. 72.
  - **Conuersa** *siue circulari, quoniam prioris conclusio posterioris argumentum, argumẽtum uerò prioris posterioris conclusio euadit. Ratiocinationem igitur*
    - **Proponit.** *Demonstrauimus paulo antè, conformationem fœtus 30. aut 42. diebus fieri, quoniam totidem diebus mulier à partu purgaretur. Nunc econtra ostendemus, Mulierem 30. aut 40. diebus à partu purgari, quoniam totidem diebus conformatio pueri in utero fiat.* N. 92. *Hoc demonstrandi genus auctor αὐτανταπόδοσιν uocare uidetur, Retalionem, quòd quemadmodum in reddenda gratia is qui prior accepit, posterius dat: ita hìc argumentum, quod prius demonstrauerat conclusionem, posterius à conclusione demonstretur: Vsumq; huius non quidem necessarium, utilem tamen esse inquit, σαφηνείας ἕνεκα: ut quemadmodum Arithmetici Multiplicationem diuisione explorant, & Diuisionem uicissim multiplicatione, ita hìc ex conuersa demonstratione nihil absurdi continente ueritas magis confirmetur.*
    - **Deducit:**
      - *Per quot dies à cõceptu menstruus sanguis in ambitu uenarum remanens parcior ad uterum fluit, per tot dies à partu excerni debet extra uterum, καὶ αὐτανταποδίδοσθαι, hoc est, qua mensura parcior ad uterum fluxit prægnantis, eadem extra uterum puerperæ largior fluere. Sed contrario modo. Nimirum ut cùm ad prægnantis uterũ parcior fluxerit primis diebus, posterioribus largior: extra puerperæ uterum primis diebus fluat largior, posterioribus parcior.* N. 95.
      - **Atqui** *per* XXX *dies à conceptu maris, per* XLII *à cõceptu fœminæ parcior ad uterum fluit sanguis. Ostendit:*
        - **Quibus** *diebus conformatur in utero fœtus, per eos parcior affluit ad uterũ sanguis.* N. 93. *Ratio. Nã si copiosior afflueret, genitura suffocaretur.* N. 94.
        - **At** XXX & XLII *D. à conceptu fœtus in utero conformatur. Affert τὸ*
          - *ὅτι, argumẽto abortuũ utriusq; sexus, qui ante eos dies informes sunt, post dies dictos formati apparent.* N. 96.
          - *διότι, cur longiore tempore fœmella quã mas opus habeat, nimirum quoniam semen muliebre, utpote humidius & frigidius quam semen uirile, tardius coagulatur.* N. 97.
        - **Ergo** *totidem diebus parcior ad uterum fluit sanguis.*
      - **Ergo** *per* XXX *dies à partu maris, per* XLII *à partu fœminæ excerni debet sanguis.* N. 98.
- **Concludit,** *Ad institutum redeundum esse inquiens.* N. 99.

☞ Pur-

Tempus. *Vide signum* *$_*$*

Sanguinis *massa turbatur primùm, propter pueri, qui partui uicinus est, motum & calcitrationem.* N. 81.

Turbata massa sanguinis, excernitur

Ante *fœtum aqua siue serum.* N. 82. ἰχὼρ λεπτὸς *subintelligendus (nisi hic fortaße deest aliquid) cùm post fœtum* ἰχῶρα παχὺ *dicat egredi.*

Post *fœtum ichor* παχὺς, *crassus.* N. 83. *Quē infrà n.* 227. ὕδρωπα αἱματώδη *uocat, & suprà n.* 22. αἱμάλωπα *appellasse uidetur, ad nutritionem fœtus ineptum, & proinde à natura in medium spacium uteri atq; chorij ablegatum. Arist.* 7. *de Hist. anim. in partu maris* ἰχῶρα ὑδαρῆ ὕπωχρον *profluere asserit: at in partu fœmellæ* αἱματώδη.

Hac *ueluti uia facta subsequitur quicquid in toto corpore per totū gestationis tempus collectū fuit. Hoc uidetur uelle, quando inquit:* ἡ ὑφήγησις ἐγένετο τούτῳ *(ichor tenuis ante partū lubricans uias, & ichor crassus post partū exiens, uiā ueluti monstrat reliquo sanguini)* ὥσπερ ὕδατι ἐπὶ τραπέζης *(quemadmodū aqua in tabulam planam effusa in nullam partem uergit: at simulac quis digito uiam illi fecerit, eam secuta, in terram delabitur: ita menses è toto corpore ad uterū feruntur, occasione ichoris, qui in partu egressus est.)* N. 84. *Infrà certè n.* 227. *de purgatione puerperarū inquit,* ὕδρωψ αἱματώδης ὁδὸν ἀφηγήσατο τῇ τῶν λοχίων καθάρσει.

Modum enarrat. N. 80. Etenim

Sanis. Purgationis à partu

Quantitas *hæc est. Quolibet die cotyle siue hemina Attica una cū dimidia (alij,* ἢ ὅλη, ἢ ἡ ἡμίσεια *legūt) largior uel parcior, pro mulieris tēperie, & purgationis duratione, effluit.* N. 85. *Cotyle nouem continet uncias mēsurales: duæ* 18. *uncias, sextarium scilicet Atticum, siue libram unam cum dimidia Romanam faciunt.*

Substantia. *Qualis est uictimæ mactatæ sanguis, floridus, rubeus, & fibrosus, sic ut facilè concrescat.* N. 86.

Ægris Quòd si uterū gestans laboret morbo

Familiari, *ex fœtus gestatione proueniente, à partu purgabitur quidem, sed parcius, & deteriorem sanguinem, quàm sana.* N. 87.

Non *familiari, sed propter quid aliud illi accidente, in ipsa purgatione puerperij interibit, propter sanguinis etiam probi euacuationē.* N. 88. ἐν τῇ λοχίῳ καθ. *Mercurialis lib.* 4. *Var. lect. legit.* νόσημα ἔχῃ, μὴ συγγενὲς ἐὸν τῇ λοχ. καθ. *Si morbus propter quid aliud quàm ob purgationis motū proueniat: Aut si morbus cōtrarius sit purgationi puerperij, (V. G. si sanguinis suppreßionē requirat propter summam uirium debilitatem) in purgatione ipsa peribit, sanguine omni exhausto.*

Puerperis à partu statim, ijsq; tū

Directè ostē dit, tum ex purgatione quæ accidit

Prægnantibus *interdum post conceptum, nunc citius, nunc tardius. Si mulieri siue sanæ, siue ualetudinariæ, non statim à conceptu (hoc enim aliquibus euenire solere, ex præced. n.* 27. *colligi potest. Arist. quinetiam lib.* 7. *de Hist. animal. purgationes plurimis à conceptu ad tempus quoddam fieri ait,* XXX. *scilicet dierum, maximè si concepta sit fœmina:* XL. *si mas. An quia copiosior sanguis in his affluit? quem cùm fœtus imbecillis adhuc absumere nequeat, prouidentia naturæ per exteriores uenas expurgatur, ne fœtum suffocet) si inquam purgatio uel sponte uel pharmaco facta sensim processerit (ne sit periculum de abortu) eum numerum dierum obseruabit, quem genitura in utero concepta.* κατὰ λόγον τῶν ἡμερέων χωρήσει, ὧν ὁ χωρέει ἐς ἅπαξ, *secundùm proportionem dierum, per quos dies simul & semel (confertim scilicet. quod præced. n.* 32. *βύζην κατὰ μίαν ἐπαγορ ἀπιοῦσαι dixit) non discesßit.* N. 89. *Nostræ mulierculæ experientia edoctæ, quædam quinto, quædam septimo, quædam etiam octauo mense, uel semel, uel iterum, uenam inferiorem pedis secant, hac ratione & faciliorem partum, & salubriorem fœtum fore non falsò augurantes. Quòd si repetitis uicibus phlebotomia parca fieret, huic loco non esset contraria. Nunc uerò confertim administrata, sola climatis ratione defendi posse uidetur.*

Purgationem hanc puerperij summopere necessariam ex instituto naturæ esse &

Obliquè *confirmat, quòd ea suppressa necesse sit puerperam extremè periclitari, nisi citò subueniatur.* N. 90.

- *** Tempus purgationis in puerperio κατὰ τὸ
  - ὅτι uariare declarat, tum ratione
    - Pueri, quoad
      - Tempus, Quot diebus duret. Durat ergo in partu
        - Fœminæ purgatio
          - Absoluta XLII diebus. N. 68.
          - Minus absoluta paucioribus. N. 69.
        - Maris purgatio
          - Perfecta XXX diebus. N. 70.
          - Imperfecta XX diebus. N. 71.
      - Habitum. Nam si fuerint natura sua
        - Habitiores, & robustiores, ut plus alimenti requirunt, ita plus sanguinis absumũt, & per consequẽs paucior materia purgationibus puerperij relinquetur.
        - Macilentiores, aut etiam debiliores natura, tanto minus alimenti exigunt, tantoq; copiosior materia purgationibus subministrabitur.
      - Modum, Quomodo duret. Inæqualiter: primis scilicet diebus largior, postremis parcior succedit: tum quia uenæ primis diebus dilatatæ sunt, tum quia sanguinis copia sensim imminuta est. N. 72.
    - Puerperæ, secundum
      - Aetatem. Nam
        - Iuuenculæ paucioribus diebus purgantur. N. 73. Pauciore enim menstruo abundant, ut quod in nutrimentum suum absumant.
        - Prouectiores pluribus. N. 74. Cùm minus sanguinis in sui usum requirant, copiosius alimentum fœtui futuro reseruant.
      - Habitũ. Nam quæ habitu corporis sunt
        - Carnoso, cùm plurimum sanguinis in sui nutritionem absumant, cùm alias menses habent parciores, tum uerò etiam in partu purgationes minus copiosas. Nisi tãtum sit facultatis concoctricis & appetitricis robur, quod utrique satisfacere queat.
        - Excarni, cùm minus sanguinis ad sui alimoniã requirant, copiosiores menses & purgationes habeant necesse est: nisi forte tanta sit uis caloris, ut quemadmodũ alimentũ proprium dissipat, ita quoq; illud, quod ad fœtus nutritionem natura destinauerat.
      - Assuetudinem. Nam & quæ
        - Primum partum edunt, difficiliùs purgantur, quàm quæ secundũ, propterea quòd uiæ minus patent, neque adhucdum natura huic expulsioni assueuit. N. 75.
        - Rarius pariunt, difficilius purgantur, quàm quæ sæpius. N. 76.
  - Διότι, cur puerorum sexum imitetur, ostẽdit. N. 77. Ratiocinatio talis:
    - Quot diebus à conceptu menstruus sanguis in muliere coaceruatur, neq; expurgatur primis illis diebus (quod in quibusdam usuuenit) totidem diebus à partu eundem euacuari necesse est.
    - At à conceptu maris per dies XXX, à cõceptu fœminæ per dies XLII menstruus sanguis in muliere coaceruatur: quia nondum conformatus fœtus tantum alimenti non potest absumere, quantum sequentibus diebus. N. 78.
    - Ergo à partu maris diebus XXX, à partu fœminæ diebus XLII menses fluere necesse est. N. 79. Nam cùm minus sanguinis absumat fœmina, quã mas: copiosiore sanguine coaceruato, diutius purgabitur in fœmina, quàm in mare.
      - Arist. 7. de Hist. anim. 3. à conceptu fœmineo per 30. dies menses apparere ait, à masculino uerò per dies 40. Eademq; proportione purgationes à partu fluere. Itaq; Hip. planè contrarius est. An & climata & influxus siderum & uictus ratio plurimũ in hoc genere possunt? Sub nostro profectò cœlo neutrum locum habet. Ipsius Hip. ætate, cui nostrarũ quoq; experientia attestatur, prægnantibus à conceptu purgationes raræ, quarum obiter tantùm suprà n. 27. & infrà n. 89. meminit. At eas Arist. tam certas & explicatas habuisse uidetur, ut ijs axiomatis historici loco uti uoluerit. Rationi alioqui consentaneum est, cùm fœmina minus alimenti requirat masculo, plus sanguinis coaceruari, & propterea purgationes diutius fluere, secundùm Hip. Ediuerso à ratione non est alienum, cùm fœtus masculus matris calorem minus hebetet, uiasq; minus obstruat, uel copiosiorem uel etiam diuturniorem purgationem in partu fore masculo, quàm in fœmineo, secundùm Arist.

Digitorum. *Ossa indurantur, & ui spiritus cauantur, ut eo leuiora fiant. Cæterùm ne quid otiosi corpori inesset, hanc ipsam cauitatem loco penoris esse uoluit natura, in quam à uicina carne pars trahatur pinguißima, & in medullam coaguletur. Quemadmodum igitur arboris pars summa omnium postrema in ramos abit: ita ossa brachiorum atque crurum, copioso alimento attracto, producunt digitorum ossa tanquam ramos. N. 100. Hinc fortasse Plato sumto argumento, Hominem inuersam esse arborem pronunciauit, cuius radices cœlum, rami terram spectarent.*

Vnguium, *digitis extremis adnascentium; propter copiosum alimentum, quod oßibus superfluit (ut sic* φλεβῶν *nomine etiã ligamẽta & neruos & tendines intelligat) & ad extremos artus detruditur. N. 101.*

VII. *Posteaquam fœtus membris suis omnibus dearticulatus est, et cõformatus, porrò & Digiti & Vngues & Pili generantur. Singillatim ortũ explicat*

Pilorũ, *eodem planè tẽpore quo Vngues nascentiũ. N. 102.* Ortum

- **Proponit.** *Requiritur Humor tanquã materia: Calor mouens tanquã efficiẽs: et Locus conueniẽs, cuticula scilicet laxa & rara. His igitur de causis & in*
  - **Pueris,** *qua parte cutis (quam hic ab extima parte* ἐπιδερμίδα *uocat, diuersam alioqui à toto* δέρματι, *ut infrà n. 107.) ualde rara est & humecta, iam inde à primo ortu nascuntur. N. 103. At in quibus nimium rara, ut in mento & pube, non prius nascuntur, quàm ætatis progressu ad siccitatem declinare cœperit.*
  - **Adultis,** *qua parte & quo tempore cutis rarescere incipit, in mento, pudendo, & axillis supernascuntur. N. 104. Id autem fit, quando semen primùm incipit prodire ephebis, & menses in uirginibus apparere. Mentum pilis uestitur, quoniã ex motu seminis & humor agitatur, & cutis rarescit. Descendens ergo è capite humor in mentum, illic ueluti in promontorio hæret, uti ne ad pectus statim delabatur: illicque hærens, siquidem loci natura & temperies admittat, nec rarior nec siccior quàm oportet, in barbam conuertitur. Sic legendum uidetur, & construendum:* τότε δὲ μάλιστα, ὁπόταν τοῦ ὑγροῦ, ἐν τῷ λαγγάνειν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καταβαίνοντι ἐπὶ τὸ γένειον, ὁ χρόνος ἐγγένηται *(mora contigerit diuturnior)* ἀπέχων ἀπὸ τῶν στηθέων *(hoc est,* κωλύων καὶ εἴργων, *qua mora auertitur humiditas à pectore, ne eò defluat, prius scilicet in pilos conuersa.) Si uerò legas,* ἀπέχον τῶν στηθέων, *sensus erit, Ad mentum, quod extra pectus prominet, defluente humore, illic propter situm loci colligi & hærere. Posset etiam* ἀπέχοντι τῶν στηθέων *legi,* ὑγροῦ *nimirum, quando humiditas delabẽs à capite, non per uias interiores ad pectus fertur, sed per exteriores ad mentum. N. 105.*
- **Demonstrat** *argumento eorũ, quæ accidũt*
  - **Pueris.** *Si ferro cãdente aduratur cutis, qua parte cicatrix obducta est, pili non generantur amplius, propterea quòd cutis addensata non præstet uiam pilis. N. 106.*
  - **Adultis. Nãque**
    - **Eunuchi** *iam inde à pueris progressu ætatis non pubescunt, quoniam semine carent. quemadmodum com. de Semine n. 6. & seq. ostendimus. Et propterea neque cutis ipsorum per coitũ rarescere potest. N. 107. An potius, quia excrementis frigidis & humidis scatent: ut in Problematis docet Arist.*
    - **Mulieres,** *ne adultæ quidem, mento & axillis pubescunt: quoniam etsi semen habent, tamen longè minore cũ impetu in illis fertur, quàm in uiris, sic ut neque mentum, neque axillas rarefacere poßit. N. 108.*
    - **Viri** *caluescũt, propterea quod ueneris usu phlegma salsũ quo abũdãt, ad pilorũ radices allapsũ illas exurit.* φλεγματώδης, *phlegmate abũdat, h. e. humore tenui, ad inflãmandũ apto. Qua significatione sæpe aliàs utitur, sicuti etiã uoce* φλεγμαίνειν, *humore abũdare, & propterea inflãmari. De quib. in Lexico Hippocrateo. Plato itidẽ 3. de Rep. poiũ* φλεγματώδη *uocat, qui inflãmare potest. N. 109. Cõfirmat argumento Eunuchorũ, qui non caluescũt, propterea quòd ne coitu quidẽ utantur. N. 110.*
    - **Canescũt** *homines utriusque sexus, propterea quod cuticula albicãtis humidi allapsu (pituita .n. senes abundãt) etiã ipsa alba redditur. N. 111. Sin uerò à natiuitate canities quædã capillis insit, cuticulæ id tribuendũ est, simili humore imbutæ. N. 112. Nam qualis est humor quẽ caro attrahit, quique ad cuticulã expellitur, talis quoque pili color erit, albicans, flauus, rufus, nigricãs. N. 113.*

IIX. Vbi *uerò* Digiti *dearticulati sunt, itē* Vngues *&* Pili *producti, tunc etiā fœtus moueri incipit.* N.114. *Motus huiusce tempus*

- Definit. *Si fœtus sit masculus, motum eius in utero tertio mense, sin fœmineus, quarto primum mense à matre persentiri.* N. 115. *Nimirum, ut duplum eius temporis, quo conformatio facta est, motui debeatur: quandoquidem hic non nisi à cerebro prouenire potest, quod propter humiditatem ultimum est in ui sua exerenda.*
- Comprobat *ratione. Quanto citius mas conformatur & robustior est, eo quoq; citius moueri incipit: utpote qui ex semine robustiore generatur, quàm fœmina.* N.116.

IX. Sub *motus huiusce tempus etiā lac primum in mammis apparere incipit.* N. 117. *Quod quidem*

- Affir*mat in*
  - Genere. *Lac tunc primum adesse, mammæ tumentes & papillæ turgidæ indicant, licet lac ante partum non prodeat.* N.118.
  - Specie. *Eo tempore lac primum apparere incipit, sed alijs citius, quæ rariore sunt habitu: alijs tardius, quæ densiore.* N.119. *Latitudinem ergo uenarum ad lactis generationem requirit, earum scilicet, quarum propagines in mamillas inseruntur, tum ab interna axillari, & externa humeraria, tum à uena caua, antequam extra thoracem abeat, à qua orti rami cutanei, descendentes cum uenis uteri ab inguinibus ascendentibus concurrunt. Vnde tantus utero cum mammis consensus est: ut & profluuium menstruum cucurbita mammis admota sistatur, & si lac reprimentia mammis adhibeantur, lac ipsum per uterum expurgari conspiciatur.*
- Cōfir*mat, in*
  - Specie, *q. densi habitus mulieribus tardius, quàm rari, lac in mammis appareat.* Deductio *talis est:*
    - Vterus *plenus uicinum uentrém comprimit.* N.120.
    - Ventre *compresso pars alimēti pinguißima in omentum & carnē musculorum uicinam eliditur.* N. 121. *Similitudine declarat:*
      - Quemadmodum *corium oleo imbutum si comprimas, oleum exprimitur.* N.122.
      - Ita *uentre, qui pingui alimento plenus est, ab utero compresso, pars pinguißima aliò extruditur.* N. 123. *Similitudo plebeia, & quæ in grauidis tantùm locum habeat. Quò ergo aphorismus ille? Si mulier, que neq; prægnans neq; puerpera est, lac habet, huic menstrua defecerunt. Tum uerò etiam profluuium menstruū* Hip. *cucurbitula mãmis affixa cohibere solet.*
    - Hanc *pinguis alimenti expreßionē & uel uti trāscolationem mulieres rari habitus promtius percipiunt, quàm densi habitus.* N. 124.
  - Genere, *quòd lac eo tempore apparēs in mãmis, extra mãmas tamen*
    - Non *prodeat ante partū.* τὸ
      - ὅτι. *Pecora prægnantia, item mulieres, si non ægrotent, ab eodem cibo & potu pinguiores fieri docet experientia.* N.125.
      - Διότι. *Nam pingue album calefactū, et ab uteri uicino calore edulcatū, per cōmunes uenas & ad mammas & ad uterum exprimitur.* N. 126. *Sunt enim uenæ tales cutaneæ à mammis ad uterū descendētes, & ab utero per inguina sursum ad mammas ascendentes, quæ osculis suis iunguntur.* N. 127. *Quemadmodum etiam com. de Oßium natura docet. Per communes igitur hasce uenas pingue alimentum partim ad*
        - Vterum *fertur, lacti simile, eoq; puer nutritur.* N. 128. *Puerum enim in utero sugere cō. de Principijs n.72. disertè asserit.*
        - Mãmas *expreßū tanquā in penu asseruatur, ut inde et fœtus in utero alatur, et quod superfluit in matris cōmodū cedat. A quo ipso prægnātes pinguescere uidēt.* N. 129.
    - Prode *at post partū.* τὸ
      - ὅτι. *Quā primū peperit, mãmæ incipiunt lac fundere, si exugantur.* N.130.
      - Διότι:
        - Quo *uenæ mammarum ampliores redduntur, eo plus alimenti attrahunt à uentre.* N. 132. *Simili confirmat: quemadmodū etiam ex frequenti coitu uenis dilatatis ad ueneris usum habiliores uiri redduntur.* N.133. *Gorræus, pro* λαγνέειν, *mallet legere* γονὴν.
        - At *quando mammæ exuguntur, uenæ illarum redduntur ampliores.* N.131.
        - Ergo *quando mammæ exuguntur, plus alimenti attrahunt.*

X. Lac

- **X.** Lacte isto, tanquam parte præstantissima alimenti, fœtus nutritus, ualetudinē matris imitatur. N.134. Similitudine declarat. Cuius
  - **Protasis** ualde prolixa est (H. Mercurialis uir doctiß. lib. 4. Var. Lect. magnam partē horū in hunc locū temere irrepsisse putat, cū ad com. de Aere aquis locis, propriè pertineant. Nos uerò ea retinemus, cū solius prolixitatis nomine suspecta esse possint.) Quē admodū ea quæ in terra crescūt, à terra nutriuntur, eiusq; naturam imitātur. Hoc ipsum
    - Proponit. N.135.
    - Deducit per diuisionem. Quecūq; in terra nascūtur arbores, uel proueniūt ex
      - **Semine. N. unam harum** Enarrat, tum quo ad
        - **Ortum:**
          - Semen terræ cōmissum, humore sibi conueniente impletur. N.136. Ratio. Habet enim in se terra omnigenū humorem, ut nascētia omnis generis nutrire poßit. N.137. Nam ut homini uarietas ista humorum inest, com. de Vet. med. n.78. sic etiam ipsi Terræ, & reliquis elementis: cùm hominem uniuersi partem principem & ueluti compendium esse lib. de Nat. hum. demonstrarit.
          - Humore prægnans inflatur & intumescit: adeoq; eius facultatis pars leuißima, quæ semini inest, ab humore cogitur & ueluti includitur. N.138.
          - Vis leuißima ab humore inclusa maiores uires cōcipiens impetu suo semen frangit, & folia ex humore orta protrudit. N.139.
          - Folia aūt ubi prodierē, cùm ex eo humore quem semē primò cōcepit nutriri nequeāt, infernè etiā semē rumpitur, et facultatis eius quæ semini inest pars grauißima & maximè terrestris in radices abit à folijs dependentes. N.140.
        - **Incrementū:**
          - Radicibus formatis, totum semen in plantam iam abijt, excepto cortice, qui solidißimus est, nec arboris nascentis pars esse uidetur, uti neq; membranæ ipsius fœtus, cùm tamē etiam ipsæ è semine nascantur. N.141.
          - Cortice tandem & ipso putrescente in terra, folia quædam ramescere incipiunt. N.142.
        - **Perfectionem, ita ut fructū producere poßit. Ramis igitur aucta arbor, dū**
          - Tenera est, propter humiditatē seminis, à quo prodijt, & aquositatem iugis alimenti, nondum potest fructum edere. N.143. Ratio. Neq; enim illi inest uis robusta & pinguis, quâ semen, præcipua pars fructus, cogi poßit & coagulari. N.144. Vti etiam ex parte sanguinis pinguißima & robustiß. semen secedere com. superiore docuit.
          - Solidior facta est, et iā firmiores radices egerit, fructus producere potest, propterea quòd uenas amplas undiquaq; habet. N.145. Namq;
            - Per uenas hasce ex terra trahit non amplius aquosum & paucum, sed crassum, pingue & copiosum alimentum. N.146.
            - Alimentum istud ubi à sole incaluit, ebullit in extremos ramos, & in fructum similem cōuertitur, copiosum sanè propter abundātiam alimenti. N.147.
            - Fructus porrò ubi prodierit, ab arbore nutritur. N.148. Ratio. Arbor enim à terra trahit alimentū: Sol uerò alimenti huius partē aquosam resoluens, pinguē maximeq; cōpactam ibi relinquit. N.149.
        - Cōcludit. N.150.
      - Plantario. Vide signum 22.
      - **Insitione. N.196. Ex oculorū insitione arbor generatur tali progressu:**
        - Oculus insitus trunco arboris primū germinat. N.197. Ratio. Alimētū enim partim proprium in se continet oculus, ab arbore à qua auulsus est: partim alienum, à trunco cui inseritur. N.198.
        - Germinans autem tenues radices in truncum emittit, per quas sugit humidum in trunco contentum. N.199.
        - At tēporis progressu radices per truncū mediū in terrā usq; propagās, ab ea alimentum sibi familiare quantum satis est trahit. N.200.
        - Alimento familiari abundanter attracto, fructum sibi similem, à fructibus trunci, cui insita fuit, diuersum, producit. N.201.
    - Cōcludit: prolixā hanc disputationem de arborum ortu & augmēto hucusq; deductam, inquiens, nō quòd ad præsens institutum necessaria esset, sed ne imperfecta relinqueretur. N.202.
  - **Antapodosis** tandem subiungitur, per ἀνάλογον Protaseos. Ita quoq; puer, qui alimentū trahit in utero à matre, matris salubrem uel insalubrem constitutionem imitatur. Adeoq; studiosus rerum naturalium, quo ad uegetationem, cognoscet similem penitùs esse hominis & plantarum rationem. N.203. Quod ipsum parum immutatis uerbis protulit Phocylides, φύσις διὰ παντὸς ἴση. Optimus profectò ille philosophus erit, qui hanc ὁμοιότητα ἀνομοίων & ὁμοίων ἀνομοιότητα intelliget: adeoq; Multa unum, Vnum multa esse cognoscet.

- 22. Earũ quæ in plantario naſcũtur arborum enarrat
  - Ortum
    - Abſolutè:
      - Ramus *ab arbore auulſus uulnus habet in parte inferiore radicibus uicina.* N.151.
      - Parte *ea in terram demiſſus, humorem à terra trahens, tumeſcit, & ſpiritum concipit: parte uerò ſuperiore non item.* N.152.
      - Spiritus *igitur & humor uim plantæ cogentes, partem eius grauißimam infernè in radices tenues propellunt.* N.153.
      - Radicibus *hiſce tenuibus alimentum è terra trahit, & parti ſuperiori tranſmittit.* N.154.
      - Tunc *rurſus pars quoq; ſuperior humore prægnans intumeſcit, & ſpiritum concipit.* N.155.
      - Spiritus *& humor uim plantæ leuißimam cogendo, folia producunt. Et tunc ſanè & ſurſum & deorſum ex æquo augeri incipit.* N.156.
    - Comparatè, *hoc eſt, conferendo eum cum ortu eorum, quæ ex ſemine naſcuntur. Cõtraria enim eſt ratio. Quæ ex Semine oriuntur primùm folia producũt, deinde radices. At quæ ex Plantario, primùm radices agunt, mox folia.* N.157.
  - Incrementum. *Cuius cauſam*
    - Materialem *affert. Humore copioſo attracto, certis in partibus confluente, rumpitur cortex, & ea parte tumeſcit.* N.158.
    - Efficientem
      - Proponit. *In omnes partes augetur arbor, quoniam terra æſtate frigida eſt, hyeme uerò calida.* N.159. *De hoc plenius Theophraſtus lib. 1. de Cauſis ſtirpium.*
      - Deducit, & oſtendit id q̃d dixerat. Terrã igitur
        - Hyeme calidam eſſe
          - Demonſtrat ex
            - Cauſis caloris:
              - Terra *per hyemẽ aqua pluuia imprægnatur & ueluti cõſtipatur.* N.160.
              - Cõſtipata *uerò liberam perſpirationem nõ habet.* N.161. Ratio. *Nam raritas aufertur, poris eius humore oppletis.* N.162.
              - Perſpiratione autem impedita, uel etiã ſublata, incaleſcit. Nu. 163. Quod quidem confirmat ſimilitudine in hũc modum:
                - Queadmodũ *raritas corporũ ob liberã perſpirationẽ refrigerat: denſitas uerò calefacit, & ſi augeatur, etiã cõburit. Id quod clarũ eſſe poteſt argumento* Fimi tanto *celerius putreſcẽtis, quãto cõpactior eſt (Gorræus pro* ἐμπεπηγμένη *participio* ἀσήμῳ *legit* ἀναγκασθέν, *coactũ, cõpactũq;.) Ordei itẽ humectati, & ob perſpirationẽ aëris impeditã incaleſcentis: itẽ* Veſtiũ *pellicearũ fortiter colligatarũ, quæ adurũtur: deniq; quorũuis aliorũ* Corporũ *naturaliũ exẽplo, quãto rariora ſunt, tãto minus incaleſcentiũ.* N. 164. *Mercurialis lib. 5. c. 9. pro* ἀσέρμα *legit* Δωρικά *cũ Gorræo, quòd Doricarũ ueſtiũ mentionẽ faciat* Herod. *lib. 5. ex materia forſitã cõbuſtibili contextarum.*
              - Ita *quoq; terræ dẽſitas calorẽ parit, raritas nõ itẽ.* N.165.
            - Effectib. *Propter hanc cauſam enim aqua hyeme è terræ uiſcerib. & calidior ad tactũ & uberior fluit, quoniã ſpiritus concluſus incaleſcens aquã maiore cũ impetu propellit.* N.166.
          - Concludit. N.167.
        - Aeſtate *frigidam eſſe oſtendit. Vide ſignum* bb.
      - Cõcludit: partim
        - Repetens *per* ἀνάληψιν *ea, quæ hactenus demonſtrauit, nimirum* Terrã *hyeme calidam eſſe, æſtate frigidam.* N.187.
        - Accõmodãs *ſuo inſtituto. Hæc qualitatũ alternatio augmẽto mirificè cõfert: nimirũ ut quũ pars arboris ſupra terrã hyeme friget, q̃ in terra eſt caleat: et ecõtrà æſtate calẽs ſuperius, inferiꝰ refrigeretur.* N.188. *Similitudine illuſtrat:*
          - Quemadmodũ *homo duplici alimẽto reficitur, cibo calido, & potu frigido.* N.189.
          - Ita *quoq; planta quãdo per radices alimentũ trahit calidũ, per hyemẽ, aëris ambientis refrigerium poſtulat: quando uerò alimentum trahit frigidum, per æſtatem, ambientis calore uegetari poſtulat.* N.190.
  - Perfectionẽ. *Aucta in hũc modũ arbor & ſupernè, et infernè, quoniã ab utraq; parte alimentũ habet* (N. 191) *ad pfectionẽ ſuã peruenit, alterã quidẽ*
    - Nõ *cõmunem omnib. ſed ijs tãtũ, q̃ fructũ proferre poſſunt, ad ipſam ſcilicet fructus atq; ſeminis productionẽ. Arbor .n. alia ſecundùm naturam ſe*
      - Habet. *Et hæc tenera exiſtẽs, pingui alimento deſtituta, q̃d cõcoquere nequit, ne fructũ quidẽ ꝓducere poteſt.* N.192. *Solidior uerò facta, & latitudine uenarũ acq̃ſita, humorẽ pinguẽ & craſſũ ſemini generãdo accõmodum attrahere, & calore ſolis adiuuante etiã concoquere poteſt.* N.193.
      - Non *habet, nimirũ quæ pinguedine caret alimentari, ad fructum producendum neceſſaria.* N.194.
    - Cõmunẽ *omnib. ſiue frugiferæ natura ſua ſint, ſiue non ſint: nimirũ ipſa ſoliditas radicis. Quæ quidem augmenti terminum adeſſe indicat.* N.195.

bb. Ter-

bb. Terrã æstate frigidam esse
- Proponit. N. 168.
- Demonstrat: causam frigoris
  - Deducens:
    - Terra æstate rara est & leuis, sole trahente ad se humorem. N. 169.
    - Cæterũm nihilominus multum aquæ in terra remanet. N. 170.
    - Aqua autem spiritum subinde generat. N. 171. Argumento ostendit fluminum & nubium, quæ uentos semper comites habent. N. 172.
    - Porrò aqua spiritum generans in decliue semper fluit. N. 173.
    - In decliue fluens ipso fluxu spiritum subinde nouum producit. N. 174.
    - Spiritus iste per terram raram & leuem spirans, & ipsam terram & aquam frigefacit. N. 175.
  - Cõprobans exemplis tũ
    - Artificialibus. Exemplo utris aqua pleni, ostendit aëris perspirationem
      - Impeditam causam esse caloris terræ per hyemem:
        - Quemadmodũ si utrem aqua plenum acu perfores, & exprimas, aqua tantum exibit per foramen, quoniam locus non est, ut aër ex motu aquæ ortus egredi poßit. N. 176.
        - Ita per hyemem aqua in terræ finibus tanquam in utre collecta, propterea quòd terræ superficies humore plena non dat locum aëris perspirationi, aër conclusus incalescens terram simul & aquam calefacit. N. 177.
      - Non impeditam sed liberam, frigoris terræ causam esse per æstatem:
        - Protasis. Quemadmodũ si uter aqua plenus amplum foramen habens suspendatur, non aqua tãtum exit, uerum etiam aër. N. 178.
        - Apodosis. Ita quoque per æstatem aqua in terræ finibus uelut in utre collecta, propterea quòd terra rara dat locum aëris perspirationi, aër ex aqua ortus undiquaque perflans, terram simul & aquam refrigerat: ita tamen, ut aqua frigidior sit, tum quia spiritum emittit, tum quia eundem recipit. N. 179. Videtur proinde hic tacitè de Primo frigido suam opinionem innuere: de quo perdoctus cõ. magni illius Plutarchi extat.
    - Naturalibus tum
      - Puteorum. Aqua enim putealis quæ
        - Hauritur, motu aßiduo tanquam flabello uentilatur & refrigeratur à spiritu externo, motáq; spiritum quoque ex se uicißim emittit. N. 180.
        - Non hauritur, neque externam perflationem admittit, neque spiritum ex se emittit, sed ambientis calore in superficie primum incalescens, calorem hunc sensim etiam internis partibus communicat. N. 181.
      - Fontiũ. Aqua enim fontana profunda
        - Aestate quidem frigida est, quia à spiritu perflatur & refrigeratur. N. 182.
        - Hyeme est calida, quando hauritur, propter causas prædictas: refrigeratur uerò ui ambientis frigidi. N. 183.
        - A contrario confirmat. Sic enim aqua, quæ per æstatem è puteo
          - Hauritur frigida, sensim ab aeris calore alteratur. N. 184.
          - Nõ hauritur, attactu tamen aeris aquæ cõtigui sensim incalescit. N. 185.
- Concludit. N. 186. Quidam superiora omnia ex com. de Aere, aquis, locis huc translata esse putant. Atqui ex conclusione hac facile intelligi potest, etsi longa sit digreßio, non tamen ab instituto auctoris esse alienam.

XI. Sic *igitur fœtus in utero matris nutritur & augetur, per membranas ab umbilico, per quem inspirat & expirat, ueluti suspensus, manib. genua tangens (γόνυσι Gorræus legit. Corn. γένυσι, manus iuxta genas habet, quandoquidem oculi utrinque manuum pollicibus incumbunt) caput uerò prope pedes habens, ut affirmare certò nequeas, ne quidem si in utero iacentem embryonem uideas, sursúm ne an deorsum habeat caput.* N. 204. *Com. de Octimestri partu, n.5. pueros sursum habentes caput nasci, inquit, hoc est, uertice uteri superficiem medijs membranis contingere, quandoquidem facie genubus innituntur: in partu uerò capitis inuersione crebra, utpote grauißimi, uiam sibijpsi ad os uteri facere.* Ex Gorræo *hoc masculus cum fœmina discriminis habet, quòd ille anteriore corporis parte in matris suæ abdomen uersus sit, posteriore autem matris dorso innitatur: hæc uerò aduersam habeat posituram. idq; argumento ipsius partus: qui cùm instat, posteaquam inuersus est infans, masculum quidem facie in matris suæ spinam podicemq; obuersa, fœminam uerò contrario modo utplurimum proferri solere, ipsa docet experientia, in qua mulieribus harum rerum peritis credendum est.*

XII. Rem *aũt ita se habere, ex pullorũ gallinaceorũ situ, quem perruptis ouis habere uidentur, colligi potest: quantum quidem auium ortum cum hominis ortu conferre licet.* Atque *ex eodem similiter alterum illud argumentum, quod suprà n.23. promiseram, ad probandum, quòd genitura per umbilicum spiret & alatur, deduci potest. Nam si quis oua complura eodem tempore uel uni uel pluribus gallinis subijciat, & singulis diebus ouum unum aperiat, liquidò deprehendet, cuidam ueluti umbilico membranas attendi, ijsdemq; pullum suspendi, & reliqua eodem se modo habere, quem in conformatione hominis aßignaui.* N. 205.

XIII.
Posteaquam *fœtus maturitatem suã in utero matris adeptus est, extra uterum ferri cupit. Ad partum igitur concurrit, opemq; fert tum mater, tum puer ipse. Ergo quo ad*

- Puerum, *quomodo ipse sibijpsi uiam ad exitum moliatur docet. Vide signum* ☞
- Matre, *consideratur in partu*
  - Dolor in
    - Genere. *Si puer prodiens feratur in*
      - Caput, *facilius parit mulier, & minore cum dolore.* N. 224.
      - Obliquum, *difficilius parit, & cum periculo uel sui, uel fœtus, uel etiam utriusq;* N. 225.
    - Specie. *Primiparæ grauius pariunt, quàm eæ, quæ sepius pepererunt, propter insolentiam doloris & laboris.* Et *quidem uniuerso corpore dolent, præcipuè uerò circa lumbos & coxas, propterea quòd coxendices disparantur, & uicinæ partes uehementer comprimuntur.* N. 226. *Arist. 7. de Hist. anim. dolores in utrumq; femur incumbere ait. Et quibus in uentre & pectine grauißimi oriãtur, eas facilius parere: quibus uerò in lumbis, difficilius.* Galenus 15. de Vsu *partium, naturæ conatum in tanto corpore pueri per tantillum foramen pudendi absque ulla læsione & exarticulatione protrudendo, admiratur. Cæterùm ossa pubis in mulieribus multo biantiora quàm in uiris esse, ex* Anatome *constat, ut hoc ipsum ad partum facere uideatur, sed inprimis adiutorium Dei excelsi, ut Auicenna ait, qui iuncturas quasdam laxari arbitratur.*
  - Purgatio. *Puer in caput fertur, naturali pondere eius partis, quæ principatum aliquando in corpore obtinebit. Capitis motum, utpote grauißimi & maximi, reliqua sequũtur membra. Subinde umbilicus cum secundina.* Mox *aquositas sanguinolenta ab uinuerso corpore, & præsertim à capite, quæ purgationi à partu uiam facit, per dies triginta uel quadraginta duraturæ.* Interea *mammæ & reliquæ partes humidiores propter purgationis uehementiam* καταῤῥήγνυνται Cornarius *Rumpuntur. an* Fluidiores *redduntur, dilatatis uenulis? an* Finduntur *& exulcerantur, propter acrimoniam humorum?* Rectius Gorræus, *Concidunt,* Flaccescunt *mammæ ijs quæ sæpius peperere, quoniam purgamenta puerperij copiosiora prodeunt.* N. 227. *Præcedenti n. 80. docuit ferè eadem, sed diuerso instituto.*

☞ Puerum

☞ Puerum cõferre ad partum docet, κατὰ τὸ

- ὅτι. τῷ
  - Quomodo uiam sibi patefaciat:
    - Puer, cui caput totis ferè octo mensibus sursum erat, instante partu inuertitur, manibusq; & pedibus calcitrando membranam unam rumpit. N. 206. Com. de Octimestri, n. 4. & 6. στροφὴν uocat, quando puer caput desursum in imum ualenter mouens, exitum sibi parat.
    - Rupta una, etiam reliquæ sensim rumpuntur. N. 207. Primùm scilicet amnion & allantoiden rumpit, deinde chorion.
    - Membranis ruptis (urina & sudore elabente emollitis lubricatisq; locis) puer extra ferri incipit. N. 208. Ratio. Neque enim uterus amplius continere potest, laxatis uinculis. N. 209.
    - Extrà autem labens, uterum dilatat. N. 210.
    - Dilatato utero, in caput uolutatus prodit naturaliter. N. 211. Ratio. Caput enim grauißimum illi, ut & maximum. N. 212. Eadem Arist. lib. 4. de Gen. anim. c. 9.
  - Quando, partim
    - Rectè. Partus tempus
      - Legitimum est decimus mensis. N. 213. Eius numerandi modum com. de Octimestri, n. 20. docet, nimirum qui ex septem quadragenis dierum constituitur, & diuerso respectu Nonus, Decimus & Vndecimus appellari potest. Hinc Maronis illud, Matri longa decem tulerunt fastidia mẽses. Et Adrianus Imp. undecimũ quoq; mensem interdum legitimum esse pronunciauit, etsi Iustinianus postea rescidit. Apud Plinium L. Papyrij prætoris edicto bonorum possessio puero, qui XIII mense post patris obitum natus esset, contra secundum hæredem data.
      - Non legitimum, etiam maturius esse solet, uel quia
        - Puero quid uiolenti accidit ex ictu, saltu, motu animi, & similibus. N. 214. Aut etiam natura. Vide com. de Septimestri.
        - Mater alimentum sufficiens ad decimum usque suppeditare nequit. N. 215.
    - Obliquè, paralogismum earum mulierum, quæ supra decem menses se fœtum gestasse putant, redarguens. Decipiuntur enim uteri tumore, quem flatus & menses retenti pepererũt: & ubi his uel sponte uel nouorum accessu expulsis, permixtæ uiris in utero concipiunt, conceptus tempus non ab hoc coitu, sed à priore tempore, quo tumorem sentire cœperunt, numerant. N. 216. Quod ipsum Arist. lib. 7. de Hist. anim. c. 3. ex hoc loco mutuatus uidetur. At Hip. com. de Octimestri, n. 24. ex principio cõceptus, quòd mensem dimidiatũ pro integro cõputant: item de Septimestri, n. 13. ex eo quòd mensium differentias non intelligũt, alias tardius, alias citius se parere putare testatur. Omitto id quòd dies otiosi, ratione menstruorum cessantiũ singulis mensibus computandi, & ex ultimo mense supplendi, ad undecimum usq; mẽsem gestationis tempus extendunt: uti com. de Octimestri, n. 21. docet. Proinde huius scripti auctor minus circumspectè, quàm Hippocrates, de causis serioris partus loqui uidetur.
- Διότι, cur decimo mẽse calcitrare incipiat. Rationem
  - Affert in
    - Genere. Ad decimum usque mensem satis nutrimenti à matre habet puer, ulterius non item. Defectus igitur huiusce impatiens ringitur, & uiolento motu uiam sibi forás pandit. N. 217.
    - Specie. Primiparæ citius pariunt, & quæ densioris sunt habitus, quia alimentum puero ad decimũ usq; mensem sufficere nõ potest. N. 218. Gal. 5. aphor. 37. docens alimenti defectu fœtum modò interire, modò ad exitum incitari, plura legit: καὶ τὰς ὑμένας ῥηγνύει, ἀρχὴν ἀποκυήσιος τῇ μητρὶ παρέχει. Ratio syllogismo comprehendi potest. Quibus mulierib. copiosi menses fluunt, illæ alimentum largius puero ad decimum usq; mensem subministrare possunt: quib. pauciores, nõ possunt. At primiparis ob desuetudinẽ, densioris uerò habitus ob naturale uitiũ parciores fluunt, uenis utrobiq; non dilatatis: largiores uerò secũdi & tertij partus, mollioris q; habitus mulierib. Ergo. N. 219.
  - Confirmat exẽplo pullorum:
    - Quẽadmodũ gallina incubãte, ex oui luteo pullus nascitur, albumine nutritur, eoq; deficiente, testa perrupta excluditur. N. 220. Gallinam hic ait pullo exitum parare, perrupta ictu testa. At muliercularũ sollicitudo ab ipsomet pullo, si ualidus sit, testã effringi: si debilis, nisi manu adiuuetur, intra testam suffocari, deprehendit.
    - Ita quoq; se res habet in partu
      - Pueri. N. 221.
      - Animalium quorumuis aliorũ tũ in
        - Genere. N. 222.
        - Specie. Quæ parcius alimentum fœtui subministrare possunt, celerius pariunt: quæ uberius, tardius. N. 223.

XIV. FOETVS plures uno nasci ostendit in

- **Genere,** *quoniã plures concipere potest mater diuersis sinibus, & uel*
  - Pluribus *uicibus, quod brutis frequens est. Habent enim sinus uarios & curuos, alios propiores, alios remotiores à pudendo. Itaque per unum coitum in uno sinu concipere possunt, per alium uerò in alio.*
  - *Vna uice. Similitudine deducit:*
    - Quemadmodũ *animalia reliqua in uno coitu interdũ copiosum semen eiaculantur, quod ꝓpter suam copiam uno sinu contineri nequit, sed in diuersos influẽs, à quolibet souetur, mẽbrana includitur, efformaturq; ad tempus usq; partus: ubi sensu duce quemlibet catulũ propria membrana includi uidemus.* N.229.
      - Arist. 7. de Hist. anim. 4. *hoc foeminã cũ equo cõmune habere ait, q grauida etiã coëat: illud diuersum, sed lepori quoq; conueniens, q superfoetet. Asseru ergo plures uno foeminã parere uel ex congressu*
        - Simplici *& uno unius, gemellos scilicet, uel plures etiã: ex his rarò uitales esse, qui diuersi sexus fuerint. Extra naturae ordinem sunt monstra, historiarũ monumentis consignata. Sic Margarita Holstena comitissa dierum anni numerum foetibus unius partus adaequauit. Sed de his alibi.*
        - Multiplici, *siue cũ uno, siue cum diuersis uiris. Qui quidem cõgressus si tẽpore sint*
          - Propinqui, *foetus diuerso licet tempore cõcepti simul edentur, & uitales erũt, instar gemellorum. Quod exẽplis docet*
            - Fabulosis, *Herculis & Iphicli, quorũ hunc Alcmena Amphitryoni, illũ Ioui eodem partu peperit.*
            - Historicis, *mehercule, quae eodẽ tempore alterum marito, alterũ moecho similẽ produxit.*
          - Longinqui, *foetus concepti eduntur uel*
            - Perfecti
              - Omnes, *in mensibus imparibus. Sic septimestrẽ unum, duos nouimestres, natos constat.*
              - Aliqui, *Exẽplo docet nouimestriũ gemellorũ et quinquemestris tertij, uno partu editorũ: itẽ eius, quae cũ abortiuisset unũ, pepit post rectè alterum.*
            - Imperfecti
              - Aliqui.
              - Oẽs. *Si plures duobus uel ad summũ tribus cõcipiat, ad maturitatẽ nõ ꝓducit; cũ sese inuicẽ perdãt. Cõstat, decẽ & duodecim abortiuos interdũ eiectos esse.*
    - Ita *etiam mulier ab uno unius uiri cõgressu gemellos concipere potest, si in sinus diuersos (duos autem habet tantũ, dextrum alterum, alterum sinistrum, uti etiam mammas tantùm duas, non brutorũ more plures) semen illabatur: & proinde aequali tempore ad maturitatem producti, eodem tempore in lucem eduntur.* N. 230.
- **Specie,** *marem & foeminam, sexu differentes, propterea quòd non tantùm diuersis sinibus concipitur semen, uerùm etiam ab utroq; parente prodit in eodem coitu, non uno impetu, sed pluribus, partim robustius, partim debilius. Ergo si genitura homogenea in unum, heterogenea in alterum sinum colligatur, ex robustiore mas, ex debiliore foemina nascetur.* N.231.

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΕΠΤΑΜΗΝΟΥ
De Septimestri.

SEPTIMESTRES [1] autē nascuntur diebus centum & octoginta duobus ac dimidio, accedente insuper diei particula. [2] Si enim primi mensis dies quindecim supputaueris, deinde quinque mensium, dies centum quadraginta septem ac dimidium (sexaginta namque dies uno minus, quàm proximè duos menses constituunt) ad septimum mensem supererunt dies plus quàm uiginti. Quæ quidem tota summa est dimidij anni, unà cum quota diei parte ad partem quota accedere.

[3] Quum itaque ad hoc perfectionis principium fœtus peruenerit iam grádiusculus, & in perfectione magis quàm alijs tēporibus, robore auctus: tunc membranæ in quib. iam inde ab initio nutritus est, laxantur (quemadmodum etiam spicarū membranæ, si quando per uim hiare coguntur, antequam fructus perfectam maturitatem sit adeptus.) Quibus laxatis, quotquot ualidissimi & maximè succulenti sunt fœtus, uim inferentes ac dirumpentes membranas, partum fieri cogunt.

[4] Et plurimi quidem ex his pereunt. [5] Quū enim parui sint, trāsmutatione maiore quàm alij utuntur, & quadraginta dierum afflictionem perferre coguntur, ex utero egressi. [6] Id quod etiam ex decimestribus multos peremit. Sunt autem ex his septimestribus etiam qui superstites manent, licet ex multis pauci, propterea quòd ratio & tempus, quo enutriti sunt in utero, congruit, ut omnium participes sint, quorum etiam perfectissimi participes existunt, & qui maximè superstites manent: tum etiam quia prius à matre eduntur, octauo alioqui mense in utero ægrotaturi. [9] Nam etiam qui labores hosce superant, ita ut in conspicuum prodeant, impossibile tamen est superstites esse, ob prædictas affectiones, quas ego octimestres perimere dico, & multos quoq; decimestres. [10] Cæterū multi fœtus septimestris ætatis, quum membranæ laxantur, secedunt in id quod cedit, & ibi alimentum sumunt, primos quidem quadraginta dies ægrotantes, alij plus, alij minus.

[11] Propter migrationem autem ex locis & membranis, quæ ipsos aluerunt, alterantur item, quia umbilicum uulsere migrando, tum etiam propter matris labores. Membranæ enim dum tenduntur, & umbi-

A

ΟΙ [1] δὲ ἑπτάμηνοι γίνονται ἐκ τῶν ἑκατὸν ἡμερέων, καὶ ὀγδοήκοντα, καὶ δύο, † καὶ προσεόντος μορίου. [2] ἢν γὰρ τοῦ πρώτου λογίσῃ μηνὸς πεντεκαίδεκα ἡμέρας, τῶν δὲ πέντε μηνῶν ρμ καὶ ζ καὶ ἥμισυ ἡμέρας (ἢν γὰρ ἑξήκοντα, μιῆς δεούσης ἡμέρης, ἐγγύτατα δύο μῆνες ἐκτελειοῦνται) οὕτως οὖν τούτων ἐόντων, ἐς τὸν ἕβδομον μῆνα περιγίνονται ἡμέραι πλεῖον ἢ εἴκοσιν· ἥμισυ τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τῆς ἡμέρης τοῦ μέρεος τῷ μέρει προσγινομένῳ.

† Corn. addit καὶ ἡμισείου.

[3] ὁκόταν ἐς τὴν ἀρχὴν τῆς τελειώσεως ἔλθῃ ταύτην, ἀδρυνομένου τοῦ ἐμβρύου, καὶ τὴν ἰσχὺν πουλὺ ἐπιδιδόντος ἐν τῇ πληρώσει μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις χρόνοις, οἱ ὑμένες ἐν οἷς τὴν ἀρχὴν ἐτράφη (ὥσπερ καὶ τῶν ἀσταχύων, ὁπότ' ἐξεχάλασαν πρόσθεν ἀναγκαζόμενοι, ἢ τελείως ἐξαδρυνθῆναι τὸν καρπὸν) τὰ μὲν ἰσχυρότατα καὶ ἀδρότατα τῶν ἐμβρύων βιησάμενα, καὶ διαρρήξαντα τοὺς ὑμένας, ἠνάγκασε τὸν τόκον γίνεσθαι.

B

[4] καὶ τὰ μὲν πλεῖστα τουτέων ἀπώλοντο. [5] μικρὰ γὰρ ὄντα, τῇ μεταβολῇ μείζονι χρέονται τῶν ἄλλων, καὶ τὴν τεσσαρακονθήμερον κακοπάθειαν ἀναγκάζονται κακοπαθεῖν, ἐξελθόντα ἐκ τῆς μήτρης. [6] καὶ τῶν δεκαμήνων πολλὰ ἀποκτείνει. [7] ἔστι δὲ ἀπὸ τούτων τῶν ἑπταμήνων καὶ περιγίνονται ἐκ πολλῶν ὀλίγα, ὅτι ὁ λόγος καὶ ὁ χρόνος ἐς ὃν ἐτράφη ἐν τῇ μήτρῃ κατέστησεν, ὥστε μετέχειν πάντων, ὧνπερ καὶ τὰ τελεώτατα μετέχει, καὶ μάλιστα περιγινόμενα. [8] καὶ [a] ἐξήλλαξε τῆς μητρὸς πρόσθεν [b] κυούσης ὅτι ἐν τῷ ὀγδόῳ μηνὶ νενοσευμένα. [9] τούτοις γὰρ τοῖς πόνοις ἢν ἐπιγένωνται, ὥστ' ἐς τοὐμφανὲς ἐλθεῖν τὸ παιδίον, ἀδύνατον περιγενέσθαι, διὰ τὰ πάθεα τὰ προειρημένα, ἃ ἐγώ φημι τοὺς ὀκταμήνους ἀποκτείνειν, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν δεκαμήνων. [10] τὰ δὲ πολλὰ τῶν ἐμβρύων τῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡλικίῃ τῇ ἑπταμήνῳ, ὅταν οἱ ὑμένες χαλῶσι, μετεχώρησαν ἐς τὸ ὑπεῖξαν, καὶ ἐνταῦθα τὴν τροφὴν ποιέεται· τὰς μὲν τεσσαράκοντα ἡμέρας τὰς πρώτας πονεῦντα, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δὲ ἧττον.

C

a. ἐξῆλθε b. νοσησάσης

D

[11] Διὰ δὲ τὴν μεταβολὴν τὴν ἐκ τῶν χωρίων τῶν θρεψάντων, μετέβαλλέ τε, καὶ ἀμφὶ τοῦ ὀμφαλοῦ ἔσπασε, καὶ μετεχώρησε, καὶ διὰ τῆς μητρὸς τοὺς πόνους. οἱ γὰρ ὑμένες τεινόμενοι,

καὶ ὁ ὀμφαλὸς παθὼν, ὀδύνας ποιέει τῇ μητρὶ καὶ τὸ ἔμβρυον ἐκ τοῦ παλαιοῦ συνδέσμου ἐκλυθὲν, βαρύτερον γίνεται. πολλαὶ δὲ τῶν γυναικῶν καὶ ἐπιπυρεταίνουσι, τούτων γινομένων, αἱ δὲ καὶ ἀπόλλυνται σὺν τοῖς ἐμβρύοις. χρῶνται δὲ πᾶσαι ἐν ὀλίγῳ πυρετῷ τουτέῳ. [12] Φασὶ δὲ τοὺς ὀγδόους τῶν μηνῶν καὶ χαλεπώτατα φέρειν τὰς γαστέρας, ὀρθῶς λέγουσαι. [13] ἔστι δὲ ὄγδοος μὴν, οὐ μόνον ὁ χρόνος οὗτος, ἀλλὰ καὶ ἡμέραι προσέσονται ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς, καὶ τοῦ ἐννάτου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ. [14] ἀλλὰ τὰς ἡμέρας οὐχ ὁμοίως οὔτε λέγουσιν οὔτε γινώσκουσιν αἱ γυναῖκες. πλανῶνται γὰρ διὰ τὸ μήτε κατὰ ταὐτὸ γίνεσθαι, ἀλλ' ὁτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς πλέονας ἡμέρας προσγίνεσθαι ἐς τὰς τεσσαράκοντα, ὁτὲ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐννάτου. ὧδε γὰρ ἀνάγκη γίνεσθαι, ὅκως ἂν τύχῃ ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ λαβοῦσα, τοῦ μηνός τε καὶ τοῦ χρόνου. ὁ δὲ μὴν ὁ ὄγδοος [a] ἀναμφισβήτητός ἐστι κατὰ τοῦτον γὰρ γίνεται, ὥστε δυσκρίτως ἔχειν. κατ' ἐμὲ καὶ τὸ μέρος ἐν τοῖς [b] ἕνδεκα μησὶ, μὴν ἐστιν. ὥστε τοῦτον οὐ μνημονευτὸν εἶναι. [15] χρὴ δὲ οὐκ ἀπιστεῖν τῇσι γυναιξὶ περὶ τῶν τόκων. λέγουσι γὰρ πάντα, καὶ αἰεὶ λέγουσι, καὶ αἰεὶ ἐρέουσιν. οὐ γὰρ ἂν πεισθείησαν οὔτ' ἔργῳ, οὔτε λόγῳ, [c] ἀλλ' ὅ, τι γνῶναι ἐν τοῖσι σώμασιν αὐτέων γινόμενον. τὰς δὲ βουλομένας ἄλλο λέγειν, ἔξεστιν. αἱ δὲ κρίνουσαι, καὶ τὰ νικητήρια διδοῦσαι περὶ αὐτέου τοῦ λόγου, αἰεὶ ἐρέουσι καὶ φήσουσι τίκτειν καὶ ἑπτάμηνα, καὶ ὀκτάμηνα, καὶ ἐννεάμηνα, καὶ δεκάμηνα, καὶ ἑνδεκάμηνα· καὶ τουτέων τὰ ὀκτάμηνα οὐ περιγίνεσθαι. † φήσουσι δὲ καὶ τοὺς τρωσμοὺς πλείστους ἐν τῇ πρώτῃ τεσσαρακοντάδι γίνεσθαι· καὶ τ' ἄλλα τὰ καταγεγραμμένα, ἐν τῇσι τεσσαρακοντάσι, καὶ ἐν τοῖσι μησὶν ἑκάστοισιν. [16] ὅταν δὲ τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ περιραγέωσιν οἱ ὑμένες, καὶ τὸ ἔμβρυον μεταχωρήσῃ, ὑπέλαβον οἱ πόνοι οἱ περὶ τὸν μῆνα τὸν ὄγδοον [d] γινεαλογούμενοι, καὶ περὶ τὴν ἕκτην τεσσαρακοντάδα. τούτου δὲ τοῦ χρόνου παρελθόντος, ὁπόσαις μέλλει εὖ εἶναι, αἱ φλεγμοναὶ ἐλύθησαν καὶ τοῦ ἐμβρύου καὶ τῆς μητρὸς, ἥ τε γαστὴρ [e] μαλαχθῇ, καὶ ὁ ὄγκος [f] ὑποκατίῃ, ἀπὸ τῶν ὑποχονδρίων καὶ τῶν κενεώνων, ἐς τὰ κάτω χωρία, ἐς εὐτρεπίην τὴν [g] ἐπὶ τοὺς τόκους τροπήν. καὶ τὴν ἑβδόμην τεσσαρακοντάδα ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου τὰ ἔμβρυα. τὰ γὰρ χωρία αὐτοῖς μαλθακὰ, καὶ αἱ μετακινήσιες αὐτοῖς εὐπετέστεραι γίνονται καὶ πυκνότεραι· καὶ διὰ ταῦτα κατέστη πρὸς τὸν τόκον εὐλυτώτερα· καὶ πάσης τῆς τεσσαρακοντάδος [h] ταύτας αἱ γυναῖκες φέρουσι τὰς τελευταίας ἡμέρας εὐπετέστερον τὰς γαστέρας, ἔς ἂν [i] ἁρμόσῃ τὸ ἔμβρυον στρέφεσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα, αἵ τε ὠδῖνές εἰσι, καὶ οἱ πόνοι ἐπίκεινται, ἔς ἂν ἐλευθερωθῇ τοῦ παιδίου καὶ τοῦ ὑσ-

[a] ἀναμφισβητήσιμος
[b] δεκάδιο. δεκα
[c] ἄλλό τι
† τάδε ἄλλα προσγενέσθαι
[d] γεγενεαλογημένον
[e] ἐμαλάχθη
[f] ὑποκαταλείβῃ
[g] ἀπὸ τοῦ στομάχου ἐνταῦθα
[h] ταύτης
[i] ἁρμόσῃ

A umbilicus uellicatur, dolores matri inducũt: & fœtus priore uinculo solutus, grauior redditur. Multæ uerò mulieres, dum hęc fiunt, etiam febre corripiuntur, quædam insuper pereunt unà cũ fœtibus. Vniuersæ uerò paucos dies eam febrim perferunt. [12] Aiunt autem & octauo mense difficillimè uteros ferre: & rectè quidem. [13] Est autem octauus mensis non solùm hoc tempus, sed & dies accedunt à septimo mense, & à nono, & ab ipso anno. [14] Dies interim non eodem modo uel dicunt uel cognoscũt mulieres, eo ipso deceptæ, quòd non eodem modo fiunt, sed aliquando à septimo mense plures dies ad quadraginta usque accedunt, aliquando à nono. B Sic enim fieri necesse est, prout cõtigerit mulierem in uentre concipere, & quo ad mensem, & quo ad totum tempus. Mensis autem octauus minimè dubius est. Secundùm hunc enim cõtingit, iudicationem difficilem fieri. Et mea sententia pars etiam è duodecim mensibus, mensis est, licet non admodũ memoratu dignus. [15] Porrò mulieribus de partubus fidem derogare non oportet. Dicunt enim omnia, semperque eodem modo & dicũt, & respondent. Neq; enim aut opere, aut sermone persuaderi possunt diuersum ab eo, quod cognouerunt in corporibus suis contigisse. C Etsi uerò aliæ fortassis aliud pro libito dicere queant: illæ tamen, penes quas huius rei censura est, & uictoriæ etiam decernẽdæ auctoritas, semper referunt ac testantur, nasci septimestres, & octimestres, & nouimestres, & decimestres, & undecimestres: & ex his octimestres non superstites manere. Dicunt autem & abortus plurimos in primis quadraginta diebus fieri: item cætera, quæ in quadragenariis ac singulis mensibus accidere commemorantur. [16] Quum autem septimo mense membranis disruptis fœtus aliò migrauerit, labores, qui circa octauum mensem & sextam quadragenariam fieri traduntur, superueniunt. D Eo autem tempore elapso, siquidem bene successurus sit partus, inflammationes tum fœtus tum matris exoluuntur, adeò ut & uẽter molliatur, & tumor à præcordijs & laterum mollitudine descendat ad locos inferiores, apta conuersione, nimirum ea quæ facili partus progressioni cõferat. Et septima sanè quadragenaria magnã partem fœtus isthic delitescunt. Nam & loci molles sunt, & agitationes faciliores ac frequentiores fiunt, adeoque ad partum aptiores redduntur. Mulieres certè per hos ultimos dies ex tota quadragenaria facilius uteros ferunt, quo ad contigerit fœtum uerti. Postea enim dolores partus ac labores incumbunt, donec à puero & à secunda mulier libe-

liberetur.[17] Quæcunque uerò mulieres multos pueros pepererunt, & inter eos aliquem claudum, aut cæcum, aut alio quopiam malo affectum, eæ narrant in huius pueri gestatione octauum mensem sese difficilius transegisse, quàm in his quos pepererunt nullo modo affectos. Fœtus enim mutilus octauo mense uehementer ægrotauit, ut etiam morbus abscessum fecerit, eodē modo quo uiris morbi grauissimi facere solent. [18] Qui uerò fœtus quouis alio tempore fortiter ægrotant, pereunt prius, quàm ipsis abscessus eiusmodi fiant. [19] Quicunq; autem octimestres fœtus non ualde ægrotant, sed una tamen aliqua parte propter migrationem damni quippiam percipiunt, eorum pleriq; per quadraginta dies in utero se malè habent, propter prædictas necessitates: sani tamen postea fiunt. [20] Quicunque autem natus fuerit in his quadraginta diebus, eum impossibile est superstitem manere: ægrotanti enim adhuc ipsi in utero transmutationes insuper & afflictiones post partum accedunt.

[21] Ecōtrà quicūq; ægrotās in utero ad nonū mensem peruenerit, eoq; natus fuerit, superstes erit. Et uiuunt quidem nō minus hi quàm septimestres, [22] licet pauci etiam ex his adolescant. Neque enim corpulentiam habent, quam perfectissimi habent: & labores in utero nōn ita multo antè perpessi sunt, unde tenues euaserunt. [23] Seruabitur autē uel maximè talis puer, si nouem mensium fuerit in exitu. Fortior enim euadit, quia plurimū abest à morbis, qui octimestribus accidere solent. [24] Qui enim in septem quadragenariis nascuntur, decimestres appellari, ob id maximè educantur, quòd ualidissimi sunt, & plurimum à comemoratorum puerorum tempore absunt, in quo affliguntur quadraginta ægrotantes diebus, circa octauum mensem. [25] Testantur autem de morbis & afflictionibus octimestrium, etiam nouimestres tenues nascentes. Etsi enim longitudini temporis, magnitudo corporis correspondet: tamen ꝑpter morborū afflictionem præcedentem non ueluti septimestres carnosi gignuntur, neque corpulentiam habent succulentam, ut ij qui tempus, quo in utero gestabantur, sine morbis transegerunt.

[26] Verumenimuerò conceptus, & abortus, & partus mulieribus eodem tempore, quo & morbi, & sanitas, & mors omnibus hominibus iudicantur. Hæc uerò omnia partim secundùm dies, partim secundùm menses, partim secundùm dierum quadragenarios, partim secūdùm annum, significationem sui præbent. [27] Omnibus namque temporibus istis insunt ad unumquodque & amica multa, & hostilia multa: quorum ista quidem sanitatem & incrementum afferunt, hæc

A ὑστέρου. [17] ὅσαι δὲ τῶν γυναικῶν ἔτεκον πολλὰ παιδία, καί τι αὐτέων ἐγένετο χωλὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ ἄλλό τι κακὸν ἔχον, φήσουσιν ἐπὶ τῶν τουτέων τῶν παιδίων τὸν ὄγδοον μῆνα χαλεπώτερον διαγαγεῖν, ἢ ἐφ' ὧν ἔτικεν οὐδὲν κακὸν ἐχόντων. τὸ γὰρ ἔμβρυον τὸ πηρωθὲν ἐν τῷ ὀγδόῳ μηνὶ ἰσχυρῶς ἐνόσησεν, ὥστε καὶ ἀπόστασιν ἐποίησεν ἡ νοῦσος, ὡς καὶ τοῖς ἀνδράσιν αἱ ἰσχυραὶ νόσοι ἐποίησαν. [18] ὅσα δ' αὖ τῶν ἐμβρύων ἐν ἄλλῳ χρόνῳ ἰσχυρῶς νοσήσῃ, ἀπόλλυται πρόσθεν, ἢ αὐτέῳ ἀπόστασιν γενέσθαι. [19] ὅσα δ' αὖ τῶν ὀκταμήνων ἐμβρύων μὴ σφόδρα νοσήσῃ, ἀλλὰ κατά τι ἐκ τῆς μεθόδου κακοπαθήσῃ, τὰς μὲν τεσσαράκοντα ἡμέρας διετέλεσεν ἐν ἀσθενείῃ B τὰ δὲ πλεῖστα ἐν τῇ μήτρῃ, διὰ τὰς ἀνάγκας τὰς προειρημένας, ἔπειτα δ' ὑγιαίνοντα. [20] ὅτι δ' αὖ γένηται ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις ταύταις, ἀδύνατον περιγενέσθαι. νοσέοντι γὰρ αὐτέῳ ἔτι ἐν τῇ μήτρῃ, ἐπιγίνονται αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ κακοπάθειαι μετὰ τὸν τόκον.

[21] ὅτι δ' αὖ ἀπονοσήσαν ἐν τῇ μήτρῃ, ἐς τὸν ἔνατον μῆνα ἔλθῃ, καὶ ἐν τουτέῳ τῷ μηνὶ γένηται, περιγίνεται μὲν οὐκ ἔλασσον ἢ ἑπτάμηνα. [22] ὀλίγα δὲ καὶ τουτέων ἐκτρέφεται. ὅτι γὰρ τὴν παχύτητα ἴσχει, ἥνπερ τὰ τελεώτατα ἔχουσιν, οὔτε πόνοι οἱ ἐν τῇ μήτρῃ οὐ πάλαι πεπονημένοι C εἰσὶν αὐτέοις, ὥστε λεπτὸν γενέσθαι. [23] σωθείη δ' αὖ μάλιστα, εἰ τοῦ ἐνάτου μηνὸς γένοιτο ἐν ἐξόδῳ. ἰσχυρότερον δὲ γένοιτο, καὶ πλεῖστον ἀπέχον τῶν νόσων τῶν τοῖς ὀκταμήνοις γινομένων. [24] καὶ γὰρ τὰ ἐν ἑπτὰ τεσσαρακοντάσι τικτόμενα, τὰ δεκάμηνα καλεόμενα, διὰ τοῦτο μάλιστα ἐκτρέφεται, ὅτι ἰσχυρότατά ἐστι, καὶ πλεῖστον ἀπέχει τῶν γνωρίμων παιδίων τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ ἐκακοπάθησε τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας τὰς νοσουμένας περὶ τὸν μῆνα τὸν ὄγδοον. [25] σαφηνίζει δὲ περὶ τῶν νοσημάτων καὶ παθημάτων τῶν τοῖς ὀκταμήνοις γινομένων καὶ τὰ ἐννεάμηνα λεπτὰ τικτόμενα, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου ἐγγόνει D καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος. ἐκ νόσων κακοπαθείης ἀφιγμένης οὐχ ὥσπερ τὰ ἑπτάμηνα τίκτεται σεσαρκωμένα, καὶ τὸ πάχος ἔχοντα ὑγραφέως, ὅσοισι διατετελέκοτα, ὃν χρόνον ἐν τῇ μήτρῃ διεφέρετο.

[26] τῇσι δὲ γυναιξὶν αἱ συλλήψιες τῶν ἐμβρύων, καὶ οἱ τρωσμοί τε καὶ οἱ τόκοι ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ κρίνονται, ἐν ᾧπερ αἵ τε νοῦσοι, καὶ αἱ ὑγίειαι, καὶ οἱ θάνατοι τοῖς σύμπασιν ἀνθρώποισι. ταῦτα δὲ πάντα, τὰ μὲν καθ' ἡμέρας, τὰ δὲ κατὰ μῆνας ἐπισημαίνει, τὰ δὲ κατὰ τεσσαρακοντάδας ἡμερῶν, τὰ δὲ κατ' ἐνιαυτόν. [27] ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς χρόνοισι τουτέοισιν ἔνεστι πρὸς ἕκαστον πολλὰ μὲν ξυμφέροντα, πολλὰ δὲ πολέμια. ἐκ μὲν οὖν τῶν συμφερόντων αἵ τε ὑγίειαι γίνονται, καὶ αἱ αὐξήσιες ἐκ

δὲ τῶν ἐναντίων, ἅτε νοῦσοι καὶ οἱ θάνατοι.

28 αἱ μὲν οὖν ἡμέραι ἐπισημόταταί εἰσιν ἐν τοῖς πλείστοις αἵτε πρῶται καὶ ἑβδομαῖαι, πολλαὶ μὲν περὶ νούσων, πολλαὶ δὲ καὶ τοῖς ἐμβρύοις. 29 τρωσμοί τε γὰρ γίνονται καὶ οἱ πλεῖστοι ταύταις ταῖς ἡμέραις. ὀνομάζεται δὲ τὰ τηλικαῦτα ἐκρύσιες, ἀλλ᾽ οὐ τρωσμοί. 30 αἱ δ᾽ ἄλλαι ἡμέραι, ὅσαι ἐντὸς τῶν τεσσαράκοντα, ἐπίσημοι μὲν ἧσσον, πολλαὶ δὲ κρίνουσιν. 31 ἐν δὲ τοῖς μησὶ ταῦτά τε καὶ ἐν τῇ ἡμέρῃ γινόμενα ἔνεστι κατὰ τὸν λόγον. 32 καὶ καταμήνια γυναιξὶ ταῖς ὑγιαινούσαις φαίνονται καθ᾽ ἕκαστον τῶν μηνῶν, ὡς ἔχοντος τοῦ μηνὸς ἰδίην δύναμιν ἐν τοῖς σώμασιν. 33 ἐξ ὧν δὴ καὶ οἱ ἕβδομοι μῆνες ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις τὰ ἔμβρυα εἰς τὴν ἀρχὴν καθιστᾶσι τῆς τελειώσεως. 34 τοῖσι δὲ παιδίοις ἑπταμήνοισιν οὖσι καὶ ἄλλα διαφέροντα γίνονται ἐν τοῖς σώμασι, καὶ οἱ ὀδόντες φαίνεσθαι ἄρχονται ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ. 35 ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ κρισίμων ἥν περ ἴσως καὶ τοῖσδέ τις συγχρέοιτο, ὁκοῖα ἔλεξα, ἱστορίας τε ἕνεκα [a] εἰρήσθω. 36 σκοπεῖν γὰρ χρὴ τὸν μέλλοντα ἰητρὸν ὀρθῶς στοχάζεσθαι τῆς τῶν καμνόντων σωτηρίας, θεωροῦντα μὲν [b] περὶ τὰς πάσας, 37 τῶν δὲ ἀρτίων τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, καὶ τὴν ὀγδόην εἰκοστὴν, καὶ τεσσαρακοστὴν δευτέρην. 38 οὗτος γὰρ ὁ ὅρος τίθεται τῷ τῆς ἁρμονίης λόγῳ πρός τινων, καὶ ὁ ἀρτιφυής τε καὶ τέλειος ἀριθμός. δι᾽ ἣν δὲ αἰτίην, μακρότερον ἂν εἴη ἐπὶ τοῦ παρόντος διεξελθεῖν. 39 θεωρεῖν δὲ χρὴ οὕτως, τριάσι τε καὶ τετράσι. 40 ταῖς μὲν τριάσι συνημμέναις ἁπάσαις. 41 ταῖς δὲ τετράσι, δύο μὲν παρὰ δύο ἀσυνημμέναις, 42 δύο δὲ παρὰ δύο συνεζευγμέναις.

[a] εἰρήσω [b] [illegible]

43 αἱ δὲ τεσσαρακοντάδες πρῶτον μὲν κρίνουσιν ἐπὶ τῶν ἐμβρύων. ὅ, τι δ᾽ ἂν ὑπερβάλλῃ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας τὰς πρώτας, ἐκφεύγει τοὺς τρωσμοὺς ἐπὶ παντὸς γινομένους. 44 πλέονες δὲ γίνονται ἐν τῇ πρώτῃ τεσσαρακοντάδι τρωσμοί, ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις. 45 τοῦ δὲ τοῦ χρόνου παρελθόντος ἰσχυρότερά ἐστι τὰ ἔμβρυα, καὶ διακρίνεται καθ᾽ ἕκαστα τῶν μελέων τὸ σῶμα. 46 καὶ τῶν μὲν ἀρσένων σφόδρα διάδηλα γίνεται πάντα. 47 τὰ δὲ θήλεα ἐς τοῦτον τὸν χρόνον σάρκες φαίνονται ἀποφύσιας μοῦνον ἔχουσαι. 48 πλείονα γὰρ χρόνον τὰ ὅμοια ἐν τῷ ὁμοίῳ ὅμοιόν ἐστι, καὶ κρίνεται βραδύτερον, διὰ τὴν συνήθειάν τε καὶ φιλότητα. 49 καίτοι τά γε ἄλλα ὅταν χωρισθῶσι τῆς μητρὸς αἱ θυγατέρες τῶν κούρων θᾶσσον ἡβῶσι, καὶ φρονέουσι, καὶ γηράσκουσι, διὰ τὴν ἀσθενείην τε τῶν σωμάτων, καὶ τὴν δίαιταν. 50 ἄλλη δὲ τεσσαρακοντὰς, ἐν ᾗ περὶ τὸν ὄγδοον μῆνα τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ μήτρῃ νοσεῖ, περὶ ὧν ὁ λόγος λέγεται ὧδε σύμπας. 51 τρίτη δὲ, ἐν ᾗ τὰ παιδία ὅταν γένηται, καὶ κακοπαθήσαντα, ἢν περιφύγῃ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἐφάνη ἰσχυρότερα ἐόντα μᾶλλον καὶ φρε-

hæc uerò morbos & mortem.

26 Et dies quidem maximè insignes inter alios sunt primi & septimi, frequentes in morbis, frequentes etiam in fœtibus. 29 Nam plurimi abortus in his diebus fiunt, etsi hi tales effluxus potius quàm abortus uocantur. 30 Reliqui dies intra quadragesimũ insignes quidem minus sunt, multi tamen iudicant. 31 Cæterum in mensibus eadem quæ in diebus fiunt, seruata eadem ratione. 32 Menstrua enim mulieribus sanis singulis mensibus apparent, tanquam peculiarem in corporibus uim mensis habeat. 33 Vnde sanè septimi menses in his, quæ uterum gestant, principium perfectionis ipsi fœtui afferunt. 34 Pueris uerò, ubi septem menses à natiuitate impléuerunt, tum alia memorabilia in corporibus fiunt, tum dentes eo tempore apparere incipiunt. 35 Eadem ratio est etiam in decretoriis diebus, si quis fortè etiam istis ea, quæ dixi, quæque periculi faciendi causâ dicere uolui, accommodare uelit. 36 Etenim medicum, qui de ægrotorum salute rectè coniectare studeat, animaduertere quidem oportet & contéplari omnes dies, 37 ex paribus uerò decimũquartum, & uigesimumoctauum, & quadragesimumsecũdum. 38 Hic enim terminus ponitur à quibusdam pro harmoniæ ratione, & integer ac perfectus numerus. Verùm ob quam caussam, longius fuerit in præsenti exequi. 39 Contemplari autem sic oportet per ternarios ac quaternarios: 40 ternariis quidem omnibus copulatis: 41 quaternariis uerò duobus disiunctis, 42 totidem coniunctis.

43 At uerò quadragenariæ primùm quidem in fœtibus iudicant. Quisquis enim primos quadraginta dies superauerit, abortus effugit ex quacunque causa contingentes. 44 Plures autem fiunt in prima quadragenaria abortus, quàm in aliis omnibus. 45 Quo tẽpore elapso, fœtus ualidiores sunt, & corpus per singula membra discernitur. 46 Et masculorum quidem partes omnes ualde cõspicuæ fiunt: 47 in fœmellis uerò ad hoc usque tempus carnes apparent, excrescentias tantùm habentes. 48 Diutius enim similia in similibus similia esse consueuerunt: & tardius etiam iudicantur, propter cõsuetudinem & amicitiam. 49 Quanquã aliàs, quum à matre segregatæ fuerint, filiæ citius quàm filij pubescant, & sapiant, ac senescant, propter corporum imbecillitatem, & uictus rationem. 50 Altera quinetiam quadragenaria est, in qua circa octauum mensem fœtus in utero ægrotant, de quibus hic totus sermo institutus est. 51 Tertia est, in qua si nascatur pueri, licet malè affecti, si effugerint quadraginta dies, apparent magis robusti ac intelligentes

tes. [52] Nam & splendorem constantius ferunt, & strepitum audiunt, cùm antea neutrum possent, tãquam incrementum afferat hoc tempus, tum quo ad alia, tum quo ad intelligentiam in corpore elucescentem. [53] Singularem quidem intelligentiam corpori inesse manifestum est, in prima sanè die. [54] Nam in somnis, statim ubi nati sunt pueri, ridere & plorare deprehendũtur. [55] Quin sponte etiam excitati, statim rident ac plorant, etiam priusquam quadraginta dies transeat. [56] Non rident autem, etiam si tangantur & titillẽtur, priusquã hoc ipsum tempus transeat. [57] Hebetantur enim uires in muccis. [58] Quinetiam mors quibusdã fatali sorte contingit. [59] Et hoc quidem argumentum omnibus esse potest, quoniam omnia quæ sunt naturam ex iisdem habẽt, iccirco etiam trãsmutationes per tempora uoluentia easdem habere. Quod exemplo singularium colligi potest, quorum alia nascuntur, alia intereũt.

[60] Anno porrò uoluente multi quidem morbi fiunt, multæ etiam sanitates, iuxta temporis rationem, ad menses, & ad singulos dies, secundùm septenarios. [61] Etenim cùm alia multa insignia corporibus accidũt, [62] tũ dentes pueris excidunt, & alij nascuntur. [63] De quibus ipsis corporum accidentijs ego aliàs scribam.

A φρονέοντα. [52] καὶ γὰρ τὰς αὐγὰς ὁρᾷ σαφέστερον, καὶ τὸν ψόφον ἀκούει, πρόσθεν μὴ δυνάμενα, ὡς ἐπίδοσιν ἔχοντος τοῦ χρόνου τούτου κατά τε τὰ ἄλλα, καὶ κατὰ τὴν φρόνησιν τὴν διὰ τοῦ σώματος. [53] τὸ μὲν γὰρ ἴδιον φρόνημα δῆλόν ἐστιν ἐνεὸν ἐν τῷ σώματι ἔνγε τῇ πρώτῃ ἡμέρῃ. [54] ἔντε γὰρ τοῖς ὕπνοισιν εὐθέως ἐπὴν γένωνται, γελῶντα φαίνεται τὰ παιδία, καὶ κλαίοντα, [55] ἐγρηγορότα τε αὐτόματα, εὐθέως γελᾷ τε καὶ κλαίει, πρόσθεν ἢ τεσσαράκοντα ἡμέραι γενοίατο. [56] οὐ δὲ γελᾷ, ψαυόμενά τε καὶ ἐρεθιζόμενα πρόσθεν ἢ αὐτὸς ὁ χρόνος οὗτος γένηται. [57] ἀμβλύνονται γὰρ αἱ δυνάμεις ἐν τῇσι μύξῃσι. [58] καὶ γε ὁ θάνατος διὰ τὴν [a] μοι-

B ρίην ἔλαχεν. [59] ὥστε παράδειγμα τοῖς πᾶσιν εἶναι, ὅτι πάντα φύσιν ἔχει ἐκ τῶν αὐτέων ἐόντα, μεταβολὰς ἔχειν διὰ χρόνων τῶν ἱκνουμένων. σαφηνίζεται δὲ ἐν ἑκάστοισιν ἄλλό τι τῶν γινομένων καὶ ἀπογινομένων.

[60] ἐν δὲ τῷ ἐνιαυτῷ τελουμένῳ πολλαὶ μὲν νοῦσοι γίνονται, πολλαὶ δὲ ὑγίειαι, κατὰ λόγον τοῦ χρόνου, πρὸς τοὺς μῆνας τε καὶ τὰς ἡμέρας ἑκάστας τοῖς ἑβδόμοις. [61] καὶ τ᾽ ἄλλα πολλὰ γίνεται διαφέροντα τοῖς σώμασι. [62] τοῖσι δὲ παιδίοισιν οἱ ὀδόντες ἐκπίπτουσι, καὶ ἕτεροι φύονται. [63] τὰ γὰρ ἐπὶ σώμασι τάδε γράψω.

[a] μοίρῃν. μοιρηίην

ΠΕΡΙ ΕΠΤΑΜΗΝΟΥ.

ΜΕΘΟΔΟΣ *διὰ παντὸς εἴσω. Cōmentarij huiusce occurrit*

- **Inscriptio:**
  - ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ. *Genuinus est, citra omnem controuersiam.*
  - ΠΕΡΙ ΕΠΤΑΜΗΝΟΥ. *Posteaquam de fœtus Conceptu actum est lib.* περὶ γονῆς, *de eiusdem Conformatione & gestatione in utero com.* περὶ φύσιος παιδίου: *porrò de Partu eiusdem & exclusione agit com. duobus,* περὶ ἑπταμήνου καὶ ὀκταμήνου, *quoniam partus ferè uel in impares menses, in septimū medium, aut nonum salubrem, uel in pares menses, in octauum insalubrem, & decimum medium solet incidere. Salubrem autem uoco, in quo utplurimum fœtus est uitalis: insalubrem, in quo minimè uitalis: medium, in quo nunc uiuunt, nunc moriuntur. Ergo quando hic com. inscribitur* περὶ ἑπταμήνου, *subintelligitur etiam* ἐννεαμήνου. ἑπτάμηνος *tempore prior est,* ἐννεάμηνος *uerò dignitate & salubritate. Septimus certè & nonus mensis Hippocrati ad partum naturales sunt (Fracastorius causam aßignat lib. 1. de Rerum antipathia, quòd ut tritici semen aliud trimestre est, aliud nouimestre, itaquoque humanum semen aliud septimestre, aliud nouimestre.) Arist. uerò Problem. 41. sect. 10. septimus, octauus & decimus. Vnde Latini duabus parcis nomen indidere, Nonæ & Decimæ, teste Gellio lib. 3. cap. 16. ex Varrone, cùm prima Morta appelletur. Allemātius solum nonum solarem latè acceptum, statum esse mulieribus tempus putat: qui ante hunc eduntur, abortiuos, qui pòst, monstruosos esse.*
- **Deductio.** *De fœtus septimestris et nouimestris ortu disputat, partim* κατὰ τὸ
  - ὅτι, *historicè enarrās partum*
    - **Septimestrem.** *Vide in sequen. signum I.*
    - **Nouimestrē.** *Cùm fœtus octauum mensem in utero superauerit, & ad nonū mensem perueniens in eo edatur, si quidem nascatur nono*
      - **Incipiēte,**
        - **Vitalis** *quidem est, non minus quàm septimestris. N. 21.*
        - **Longæuus** *tamen non est. Nam cùm eam corpulentiam non habeat, quam habent ij qui sub finem noni eduntur (à labore enim octaui mensis nondum sese recollegit) ut maximè accurata cura in uita conseruetur, minus diu tamen superstes erit. N. 22.*
      - **Desinente, hic & quo ad**
        - **Animi uires,** *maxiusè uitalis est & lōgeuus, quoniam cùm longè absit ab octauo mense, interea sese ex præcedente morbo potuit perfectè recolligere. N. 23. Confirmat. Propter hanc enim eandem caussam etiam decimestres dicti, qui in septima quadragenaria nascuntur, sub initium decimi lunaris, die uidelicet à conceptu 285. & horis 12. superuiuunt, quoniam ab octaui mensis afflictione longißimè absunt. Licet alterum illis obstet, q. quo diutius locis calidis assueuerunt, eo molestius ferunt mutationem loci. N. 24.*
        - **Corporis** *molem, si conferatur cum septimestri, tenuior est & gracilior: quoniam septimestris effugit sextæ quadragenariæ afflictionem, nouimestris uerò illam sustinuit. Itaque ut procerior sit nouimestris septimestri,* κατὰ μέγεθος, *quinetiam prouectior ætate, & ut suprà n. 3.* ἀδρὸς, *tamen* κατὰ τὸ πάχος *minus est corpulentus. N. 25.*
  - Διότι. *Vide signum IV.*

I. Septimestrem partum enarrat, tum secundum

Nomen, quis partus dicatur Septimestris. Nimirum alius

Integer, qui septem menses lunares siue Græcanicos integros ex diebus 208. & H. 12. constantes complectitur.

Mutilus, qui sex menses lunares integros, diebus 177. constantes complectitur, & præterea ex mense septimo assumit dies 5. cum horis 12. Itaque in totum consurgunt dies 182. & præterea quota pars diei, nimirum horæ 15. quæ sex menses solares siue annum dimidiatum constituunt. N. 1. Declarat, supputandi rationem non à nouilunio, sed à tempore conceptus, quotocunque tandem is die post fluxum mensium cœperit, incohandam esse. Nam cùm menses alijs per plures dies, alijs per pauciores fluant, quædam etiam citius, quædam tardius concipere poterunt. Finge ergo mulieri menses à nouilunio fluxisse per dies septem, illamq; uiri consortio usam in utero concepisse die mensis

Decimoquinto. Ergo de septimo mēse dies tantùm quindecim in considerationem uenient. His si addas quinque menses integros dierum 147. & H. 12. (duo enim menses crassiore modo supputati dies 59. faciunt: siquidem mensis unus habet dies 29. & H. 12.) emergent in uniuersum dies 162. quibus desunt adhuc dies uiginti cum H. 12. item tres horæ, ad dimidij anni complementum. Qui dies uiginti & horæ 15. septimi mensis duas tertias constituunt, & tamen reuera de septimo non habent nisi dies quinque & horas 12. propterea quòd quindecim dies ad supplementum primi mensis sunt referendi. N. 2. Eandem supputandi rationem com. seq. n. 24. sequitur.

Vigesimo. Ergo de primo mense dies tantùm nouem cum dimidio in censum pueri uenient: adeòque die septimi mensis XV. mater pariet, quo ad numerum dierum: at quo ad rationem conceptus, is erit dies quintus mensis septimi. Idem de cæteris.

Rem, hoc est, secundum partum ipsum qui septimo mense accidit. Motus igitur huiusce

Occasionē similitudine à minori declarat:

Quemadmodum spicæ submaturo iam fructu per uim interdum externam hiare coguntur.

Ita etiam fœtus, & multo quidem magis, quando ἐν τῇ πλειώσει (septimi mensis initio suam consequutus perfectionem) omnibus suis membris constans, maturitatem fuerit adeptus, membranis tanto pondere distentis, laxatis, debilitatisq;, mox etiam motu eiusdem uiolentiore lancinatis, uulneratis, perruptisq;, partui occasionem dat. N. 3. ἁδρὸν autem hic uocat fœtum, quem seq. n. 34. διαρθρωμένον & πάχος ἔχοντα ἀναγραφέως appellat. cui opponitur τὸ λεπτόν. eoq; loco septimestres cùm nouimestribus conferens, hos quidem κατὰ μέγεθος superare, illos uerò κατὰ παχύτητα asserit.

Euentum ostendit. Fœtus igitur cùm septimo mense maturitatem adeptus mouetur, & membranas lancinat, adeoq; in inferiorem uteri partem descendit, octaui mensis afflictiones perferre cogitur, dispare euentu. In his enarrandis perstat Hip. & de octimestri agit non ex professo (nam id seq. com. faciet) sed per accidens, quatenus septimestris motum subsequitur. Vide signum II.

- II. *Siquidem igitur fœtus fuerit*
  - Robustior, *ut membranas calcitrando perrumpere poßit, & extra uterum prodire, in lucem editur. in lucem porrò editus uel*
    - Perit *utplurimum. N. 4. Rationem*
      - Affert. *Nam cùm fœtus adhuc imbecillis sit, & tenerior, ex utero tam maturè egressus; ob repentinam mutationem & aeris & alimenti per 40. dies extra uterum ægrotat, ijsdemq; ferè interit. N. 5.*
      - Confirmat. *Nam propter hanc eandem occasionem etiam decimestres quidam, licet ualidiores sint quàm septimestres, pereunt: nimirum quoniam diutius aßueti uteri calori, mutationem insolitam alimenti & aeris externi ægrè ferunt, & per 40. dies ferè ægrotare coguntur. N. 6.*
    - Non perit, *sed uiuit, licet rarò, duplici de causa: altera*
      - Per se, *quoniam ὁ λόγος καὶ ὁ χρόνος κατήρτισεν. λόγος quidem, quoniam quater septem septenarios (quorum tres diebus uiginti circumscribi uult* Gal. lib. 3. Progn. *cap. 4. & lib. 3. de* Diebus *decret. cap. 9.) in utero compleuit. Χρόνος uerò, quoniam dimidiatum annum in utero permansit, per sex solares integros. Itaq; eandem habet & conformationem & firmitudinem, quam is qui maximè uitalis est, nouimestris scilicet & decimestris. N. 7.*
      - Per accidens, *quoniam in lucem editus anteuertit afflictionem 40. dierum, quam in utero manens per octauum mensem cogeretur pati. N. 8. Confirmat. Tanta enim est octimestris illa afflictio, ut ij etiam, qui in utero illam euincunt, si sub initium noni, nondũ transacta sexta quadragenaria dierum, priusquam sese plenè recollegerint, in lucem fuerint editi, necessariò moriãtur, tum propter præcedentem afflictionem, tum propter recentem, quam in partu perferunt. Quando quidem etiam multi decimestrium propter hanc eandem caussam pereunt, nondum recollectis uirib. à quadragenaria afflictione. N. 9.* Videtur *uerò etiam in his climatum & temporum ratio plurimũ uarietatis afferre. Nam quæ hic de octimestri afflictiõe tradũtur, in* Græcia *fortaße tunc tẽporis locũ habuere. Sub nostro uerò cœlo uti mulieres, licet mẽstrua nondum defecerint, podagra tentare consueuit, ita quoque octimestriũ multo tolerabilior conditio. alioqui impunè phlebotomia non cederet prægnantibus sexta, septima aut etiam octaua hebdomade ante partum, quam tamen illis & familiarem & utilem esse experientia demonstrat.*
  - Debilior, *in utero locum mutat, neq; septimestris nascitur. Quod ipsum*
    - Proponit. *Quando fœtus tam debilis est, ut septimo mense membranas calcitrando laxare tantùm, non etiam perrumpere poßit: aut etiam interiores perrumpat quidẽ, cæterùm extimam, utpote robustam & duplicem, perrumpere nequeat: suo pondere deorsùm procumbit, & quodãmodo in secundã excidit, ibiq; reliquũ temporis exigit alitúrq;: adeoq; fœtus dies 40. ægrotat, nunc magis, nunc minus. N. 10. Caussam affert.* Aegrotat *fœtus tum per se, quoniam mutatione loci uictusq; etiam ipse alteratur, umbiliciq; uellicatione & torsione affligitur. (ἀμφὶ τοῦ ὀμφαλοῦ ἐάσασι καὶ μετεχώρησε, pro μεταχωρῆσαι ἀμφὶ τοῦ ὀμφαλοῦ ἐάσασι) tũ propter matris afflictionem, quam ex uteri uellicatione percipit, ut interdum febre corripiatur, licet non diu durante. N. 11.* Vmbilicus *à* Chorio *oritur, &* Allantoidem *&* Amnion *peruadens medium infantem transuerberat, simplex scilicet & unicus caudex, ex chorij uasis quatuor, duabus uenis, totidem arterijs, & urago constãs, quæ uasa ex numerosa sobole uasorum uteri coaluerũt. Itaq; mirum est quod inquit, tunicis perruptis interioribus (amnio nimirum & allantoide) in secundam exteriorem procidere infantem, indeq; alimentum percipere.*
    - Declarat. *Cùm septimestris non editur, octimestris in utero manet, & per totum mensem octauum, ægrotante fœtu, mater uterum difficillimè fert. N. 12. Vide signum* III.

III. De-

- III. Declarat igitur octaui mensis &
  - Nomen. Ergo octauum mensem
    - Medici non tantùm intelligunt lunarem purum, sed etiam mixtum, nimirum uel cum lunari præcedente septimo, aut sequẽte nono, à quibus dies aliquot assumit: uel cum solari octauo, à quo paulo plùs diem unum mutuatur (quod hîc ait ἀπὸ τοῦ ἑτέρου accedere mensi lunari.) N. 13. Mensis igitur octauus uel est
      - Purus, 29. dierum & horarum 12. Proinde à conceptu initiũ mensis octaui erit die 207. finis uerò die 236.
      - Mixtus uel cum
        - Lunari præcedẽte aut subsequẽte & sic dierũ est 40. Mutuatur enim dies decem uel à mense
          - Septimo præcedẽte, et Anticipans octauus dicitur.
          - Nono sequente, & octauus Tardans appellatur.
        - Solari, & erit dierũ triginta, & horarũ decem. Sic ergo mensi octauo lunari accedit ab anni duodecima parte, h. e. à mense solari octauo, dies tãtùm unus, cum triginta ferè minutis.
    - Mulierculæ duce
      - Ratione non assequuntur, naturam scilicet eius, cùm non semper eodem modo se habeat. Etenim octauum lunarem mixtum modò anticipantem, modò tardantẽ ignorant fieri ratione conceptus, illum quidẽ luna crescente, & hemisphæriũ nostrũ conscendente, hunc uerò luna decrescẽte, & ab hemisphærio nostro descendente. At octauum simplicem sine controuersia prægnantib. difficilẽ esse fatentur. Etsi uerò ex mea sententia pars etiam duodecim mensium (τὸ μόριον ἐν τοῖς δώδεκα, secundum Allemantiũ. Cùm Caluus δίκα, alij ἐνδίκα legant) mensis est, hoc est, mensis etiã solaris octauus, qui die uno cũ dimidio octauũ lunarẽ superat, lunarẽ mixtũ, à solari diem unũ cum 30. minutis sumentẽ, constituit: tamen hæc distantia tam exigui est momenti, ut non sit digna, quæ in considerationem ueniat, ut idcirco mensis octaui noua species constituatur. (ὥστε τούτων ἀξιομνημόνευτον εἶναι.) N. 14.
      - Sensu per experientiã norunt octauũ mensem prægnantib. molestissimũ esse, illisq; hac in parte fidem adhibere oportet historicã, asserentib. se & septimestres & octimestres & nouimestres & decimestres & undecimestres parere: Cæterùm octimestres minimè omnium uitales esse: Tum uerò abortus plurimos in prima quadragenaria contingere: & alia multa his similia, quæ & secundum menses & secũdum quadragenas singulas prægnantib. accidere & experientia didicere, & uulgò cõmemorare solẽt omnia: ut loquaculæ sunt, quãdo quidẽ & per se ipsæ narrare solẽt ea quæ sibi acciderũt (λέγουσι) & ab alijs interrogatæ respõdere consueuerũt (ὁρίζουσι. quasi ὁρίζειν deriuetur ἀπὸ τοῦ ὄρεῖν αἰτεῖν.) Sic & paulo pòst, Eæ quæ de his rebus iudicare possunt, & sua assertione uictoriæ præmiũ ei qui ueritatẽ profitetur decernere, ἀεὶ ὁρίζουσι, interrogatæ semper eodẽ modo respondẽt. Quo loco obstetrices & matronas ætate prouectas, multo harũ rerũ usu præditas, intelligere uidetur. Nisi quis λέγειν pro Narrare simpliciter uel Respondere positũ existimet: ὁρίζειν uerò, ut interdũ, pro Inuestigare, inquirere, & interrogare. N. 15. Tacitè uidetur innuere ex professo se de temporũ differẽtijs alibi com. egisse: uti etiã infrà n. 38. et n. 63. Gal. certè 1. Epid. 2. librũ de Septimanis sub Hip. nomine circũferri asserit.
  - Naturã. Quãdo igitur laxatis mẽbranis fœtus ad inferiora prolapsus fuerit, & labores mensis octaui et per totã sextam quadragenariã familiares, grauidã cõprehenderint, tunc rursus fœtus uel
    - Nondum editur in lucem, sed per totũ octauũ mensem in utero permanens ægrotat uel
      - Vehementer, ἰσχυρῶς, et ex ea afflictione uel
        - Non uitiatur aliqua corporis parte, sed plenè conualescit. Indiciũ huius, si febris prægnantẽ citò reliquerit, q. cessante inflammatione pueri etiã mater à febre liberetur: uẽ si uẽter mollescat, ipso fœtu ad inferiora descẽdẽte, & ad partũ uiam sibi præparante, ad septimam usq; quadragenariã, per quã uterum facilius gestat mulier, donec partus dolores aduenìant. N. 16.
        - Vitiatur aliquã corporis parte, nimirũ uel oculo, uel crure, uel manu. Indiciũ huius, si grauidæ per octauũ mensem febris diutius duret, atq; uenter mollescat. Nam inflãmatio in sexta quadragenaria desinit in abscessum, natura ualida in certã partem detrudente materiã noxiam, quemadmodum etiã in adultis fieri uidemus. N. 17. Confirmat. Per abscessum duco in sexta quadragenaria morbum uehementem embryonis iudicari. Nam reliquis mensibus si uehementer in utero ægrotarit, propter uirium debilitatem citius interit, quàm abscessus fiat. N. 18.
      - Non uehementer, μὴ σφόδρα, sed tamen ægrotat aliquatenus ἐν τῇσι μεθόδοις (pro natura moreq; soluto octaui mensis, qui malignus est. Sic Caluus & Allemãtius. Cornarius μετοχώρησιν Methodi nomine intelligit, uti suprà n. 10. quãdo fœtus mẽse septimo laxatis mẽbranis in inferiorem uteri partem descendit) tunc 40. dies quidem infirmus exigit, propter mutationem loci immaturam, sed postea tamen conualescit. N. 19.
    - Editur intra sextam quadragenariã. Et hunc talem necessariò mori oportet. Octaui enim mensis naturali afflictioni accidentales illa, quæ ex partu euenit, coniuncta, fœtum enecat. N. 20.

IV. Rationem horū motuum salubriū certo numero circumscriptorū Hip. affert in

- **Genere, tum**
  - **Quòd**, *per comparationē. Quæ ratio est temporum in corporibus adultorum, dum à sanitate ad morbū, uel econtra à uita ad mortem tendunt: eadem quoq; est in corporib. puerorum in utero & extra uterū, tantoq; magis, quanto teneriora sunt & debiliora, externisq; iniurijs magis exposita: ita quidem ut conceptus, & abortus, & partus temporum proportionem sequantur: nimirum secundùm dies & hebdomadas, secūdùm menses, secundùm quadragenarias, & secundùm annos quoq;.* N. 26.
  - **Cur.** *Temporis hæc uis est, non quatenus tempus est, sed quatenus numerus est ipsius motus. Nam in his temporibus multa corporibus amica, multa inimica eueniunt: quorum hæc quidem morbos & mortes, illa sanitatem & incrementum afferunt.* N. 27.
- **Specie quo ad singulas temporum differētias. Mutationes in**
  - **Diebus & mensibus**
    - **Proponit.** *Dies namq; & similiter menses primi & septimi, siue adultos spectes, siue pueros, quo ad ortum, incrementum, morbos, mortemq; magna afferunt momenta.* N. 28.
    - **Declarat tum in**
      - **Pueris. Namq;**
        - **Dies, uerbi gratia**
          - **Primi,** *intra primam septimanam insignib. mutationibus obnoxij sunt, frequentesq; admodum abortus habent. Quamuis cùm nulla adhuc sit facta cōformatio fœtus, nō tam* τρωσμὸς, *quàm* ἔκρυσις, *Effluxus potius seminis quàm abortus embryonis dici debeat.* N. 29. *Vt etiam Arist. lib. 7. de Nat. animal. cap. 3.* *Primus obseruandus, à quo principium sumitur, itē Septimus, in quo finis est.*
          - **Consequētes** *usq; ad* XL. *diem, minus sunt insignes atq; potētes in indicando. Quamuis horū etiā ipsorū nō pauci, septimani præsertim, indicēt.* N. 30.
        - **Mensium** *eadē est ratio quæ dierū.* N. 31. *Declarat. Mēses enim si considerētur*
          - **Singillatim,** *quilibet propriam habet uim pro ratione dierum ex quibus constituitur. Id quod ex menstruis mulierum apparet.* N. 32.
          - **Cōiunctim,** *septimi maxima est efficacia tum*
            - **Intra** *uterum: quandoquidem septimi initio perficitur fœtus.* N. 33.
            - **Extra** *uterum: quandoquidem pueris septimo mense dentes prodire incipiunt.* N. 34.
      - **Adultis,** *quorum morbi & sanitas criticorum dierum terminis circumscribuntur, eadem prorsus ratione, qua dies & menses ipsius fœtus. Quod uel inde constare potest, quoniam ad uires dierum criticorum in morbis explicandas & illustrandas argumenta prædicta à prægnantibus sumi possunt: uti uicißim ad prægnantium uires argumenta à morborum crisibus.* N. 35. *Vide signum* V.
  - **Quadragenarijs.** *Vide signum* VII.
  - **Anno** *ipso, magnæ se produnt in corporibus humanis, quo ad sanitatem & morbos, secundùm eandem rationem septenariorum, secundùm quā & dies & menses iudicandi uim habere dicebantur.* N. 59. *Quarū uiriū in*
    - **Specie** *exēpla proponit, in corporib.*
      - **Adultorū, quo ad**
        - **Sanitatem** *& morbos. Sic mutatione ætatis morbos uel abigi uel inuadere (quæ mutatio septenariorū potißimū ratione contingit) manifestū est* N. 60. *Cornarius ultima uerba,* τοῖς ἑβδόμοις, *sequenti periodo cōiungit,* τοῖς ἑβδόμοις καὶ τ' ἄλλα. *Sed nos receptam lectionem sequi maluimus.*
        - **Multa** *alia. Sic* V. G. *altera annorū hebdomade pubescere incipiunt, menses quinetiam apparere, & semen prodire.* N. 61.
      - **Puerorum,** *utpote tenerioribus. Exempli caussa: Prima annorum septimana dentes primò nati excidunt, & noui alij supernascuntur.* N. 62. *Cuius rei caussam reddit com. de Principijs n. 91. & seq.*
    - **Genere** *tractationem in alium locum reijcit. De ui septenarij numeri in annis, in diebus, & mensibus agere, non est à medico alienum, quatenus in corpore humano insignium mutationum auctor esse uidetur: cùm alioqui numerorum consideratio ad mathematicum pertineat. Cæterùm hoc loco de septenarijs agimus non ex professo, sed quantum ad septimestris partus intelligentiam satis est: accuratiorem theoriam peculiari commētario aliàs persecuturi.* N. 63. *Id quod etiam com. de Aetate n. 13. pollicetur.*

V. Ergo

- V. Ergo in
  - Specie explicat dies criticos tum quo ad
    - Materiam, Quinam sint. Dies alij de morbis
      - Iudicant frequentiſsime & euidẽtiſsime, Dies nimirum primi & principes, ex
        - Paribus quidem, XIV, XXIIX, & XLII. N. 31. Rationem affert. Hic enim perfectæ omnibúſque ſuis partibus constantis harmoniæ terminus eſſe uidetur, ſeptenarius bis, quater, ſexies repetitus, proportione ſcilicet dupla & ſeſquialtera. Cauſam autem huius afferre præſentis non eſt instituti. N. 38.
        - Imparibus uerò, VII, XXI, XXVII. Subintelligitur.
      - Indicant, ex primis quidem
        - Paribus, IV, XXIV, XXX.
        - Imparibus, XI, XVII, XXXVII.
    - Formam ſiue conſiderãdi modum, qui totus in ſerie dierum ſecundùm quaternarios & ſeptenarios poſitus eſt. Conſiderantur ergo dies critici ſecundùm ſeptimanas, quarum tanto maiores ſunt uires, quanto coniunctiores fuerint: tanto imbecilliores, quanto disiunctiores. Ad cuius rei intelligentiam cõſiderare oportet ſeptimanarum tum
      - Materiales partes duas, τριάδας & τετράδας, quarum hæc poſterior eſt, illa prior. N. 39.
      - Formam, hoc eſt, dierum ex quibus componuntur connexionẽ uel
        - Singillatim in qualibet ſeptimana. Pars igitur anterior parti poſteriori per commune uinculũ uel
          - Eſt iuncta. Idq; in pleriſq; ſeptimanis. Itaq; dies quartus præcedentiũ uires in ſe colligens, ſubſequentis ſeptimi index exiſtit. Ab eo igitur, quod utplurimum ſolet uſuuenire, ducto argumento, uniuerſim pronunciat Hip. Septimanas omnes propriè dictas ternarijs coniunctas eſſe. N. 40. Niſi fortè id uult, ſeptimanas criticas omnes eas potiſsimum ſtatuendas, quæ uinculo communi triadem tetradi iungunt.
          - Non eſt iuncta. Quod in ijs quæ octo diebus conſtãt ſeptimanis uerum eſt. Etſi enim actu quidẽ octo ſunt: poteſtate tamen quartus & quintus coincidere uidẽtur. Et harum fortaſſe ſeptimanarum minor uis eſt in iudicando, quàm ſuperiorum.
        - Coniunctim, quando ſeptimana præcedens cũ ſequente confertur. Vide ſig. VI.
  - Genere proponit, omnes criticos dies in uniuerſum conſiderari debere à medico, ſalutis potius ægrorum quàm ſui lucri cupido. N. 36. Hic enim ſcopus eſſe debet uiri boni, quem [illegible] utilitas ſua ſponte conſectantur.

VI. Collatio duorum est generũ. Altera

- **Simplex,** quando uno tantùm modo septimanæ duæ inter se conferuntur: nimirũ uel secundũ
  - *Τριάδας*, hoc est, triadẽ cum sua tetrade in utraq; septimana conferendo. Sic igitur septimanæ duæ uel sunt
    - **Similes.** Quoniam in utraq; trias suæ tetradi uel iuncta
      - **Est.** Harum septimanarum se consequentium maius momẽtum est, sunt etiam frequentiores. Exempli causa, similes sunt prima & secunda septimana, cùm utrauis cõmuni uinculo, illa quaternarij, hæc undenarij, triadem tetradi connectat.
      - **Non est,** harum proinde minus esse uidetur momentum, súntque admodum raræ. V. G.

        63 64 65 66
67 68 69 70
70 71 72 73
74 75 76 77
    - **Dissimiles,** quoniam in altera iungitur trias tetradi, in altera non iungitur: & propter hanc dissimilitudinem minor est uis septimanarum se consequentium. Exempli loco:

      21 22 23 24
24 25 26 27
27 28 29 30
31 32 33 34
  - *Τετράδας*, hoc est, tetradem præcedentis cum triade sequentis septimanæ, utrum communi uinculo iunctæ sint néc ne, perpendendo. Vide signum ☞
- **Duplex,** quando & trias uniuscuiusq; cũ sua tetrade, & tetras præcedẽtis cũ triade sequentis cõfertur. Huius collationis tanquam maximi momenti Hip. meminit n. 40. & 41. Sic igitur duæ septimanæ inter se collatæ, et secundum *τετράδα* unius & alterius *τριάδα* consideratæ, uel sunt
  - **Absolutè inter se**
    - **Inæquales.** Nã & cõnexione partiũ dissimiles, et nullo cõmuni uinculo cõstrictæ. *Δύο παρὰ δύο ἀσυνημμένας*. N. 41. (ut legit Allemãtius. Nã si *συνημμένας* retineas, *ταυτολογία* cõmittetur.) Duæ septimanæ nullo duorũ modorũ cõstrictæ, nec partiũ suarũ similitudine, nec cõmuni uinculo medio. Quarũ in iudicãdo propter nullã affinitatẽ minor efficacia uidetur esse. Exẽpli causa, Seq. duæ septimanæ uinculo cõmuni nõ iungũtur, quia 77. & 78. disiuncti. Neq; uerò inter se sunt similes, cũ præcedẽs sit disiuncta, sequens suis partib. coniuncta.

      70 71 72 73
74 75 76 77
78 79 80 81
81 82 83 84
    - **Aequales,** nimirũ & connexione partiũ similes, & cõmuni uinculo constrictæ. *Δύο παρὰ δύο συνεζευγμένας* uidetur appellare. N. 42. Quarum maximũ est momentum in iudicando, propter coniunctionẽ arctissimam. Duæ septimanæ duobus modis coniunctæ: nimirum tum quia trias singula suæ tetradi iungitur, qui modus unus est ratione, licet in subiecto sit gemino: tum quia tetras præcedentis, triadi iungitur consequentis: qui modus alter est. Exempli caussa sint hæ septimanæ:

      8 9 10 11
11 12 13 14
14 15 16 17
17 18 19 20
  - **Secundùm quid inter se æquales & inæquales.** Et propterea mediarum in iudicando uiriũ. Ergo duæ septimanæ inter se uinculo medio uel
    - **Sunt coniunctæ,** sed partium suarum commistione dissimiles, cùm alterius trias tetradi sit iuncta, alterius uerò disiuncta. Sic in seq. duabus per 27. præcedens sequenti septimanæ iungitur: præcedentis uerò trias suæ tetradi iuncta est, sequentis trias suæ tetradi non est iuncta.

      21 22 23 24
24 25 26 27
27 28 29 30
31 32 33 34
    - **Non sunt coniunctæ,** sed partium suarum commistione similes, cùm utriusq; trias suæ tetradi sit iuncta. Quaternarius & undenarius, paria uincula, septimanas similes faciunt. Septenarius & octonarius disiuncti, septimanas ipsas disiungunt, in hisce:

      1 2 3 4
4 5 6 7
8 9 10 11
11 12 13 14

Hanc collationem subintelligēdam relinquit ex sequentibus. Sic igitur septimanæ uel sunt

- Coniunctæ uinculo communi medio, & propterea in decernendo efficaciores. Quod frequentissimè in ijs quæ à 17. surgũt usuuenit. Ex primis enim secunda cũ tertia iungitur, quarta cum quinta; quinta cum sexta, septima cum octaua, & sic demceps. Verbi gratia:

8	9	10	11
11	12	13	14
14	15	16	17
17	18	18	20

- Disiunctæ, uinculo communi medio carentes: & propterea in decernendo minus potentes. Et hoc frequentius in ijs quæ à 18. surgunt. Nam primæ septimanæ omnes sunt disiunctæ, usq; ad nonam, quæ decimæ, & decimam, quæ undecimæ iungitur. Vtputa

8	9	10	11
11	12	13	14
15	16	17	18
18	19	20	21

VII.

Quadragenariæ dierum ad Mēsium numerũ referri debere uidentur, quatenus mensis octauus compositus sextam quadragenariam Hip. constituit. Quadragenariarum autem uires in puerorum corporibus teneris præcipuè considerat Hip. earũ præsertim, quæ insignes mutationes edere solent, trium numero, primæ uidelicet, sextæ, & octauæ. Quemadmodum enim ex diebus primos & septimos maximè notabat: ita ex quadragenarijs prædictas tres. Etsi igitur septē ordine quadragenarijs gestatio fœtus nouimestris circumscribitur, inter has tamen ratione dignitatis tres principes statuit: & quidem

- Primam, quæ etiã ordine prima est, à conceptu ad quadragesimum usq; diem protensa. Huius uires
  - Proponit. Intra hanc enim frequentissimi abortus fiunt: & si hanc transmiserit prægnans, periculum abortus effugisse uidetur. N. 43.
  - Declarat. Etenim abortus
    - Frequentiores intra primam quadragenariam fiunt, teste experientia, propter embryonis debilitatem. N. 44.
    - Rariores supra primã quadragenariam fiũt, propterea quòd fœtus robustior est, & sensim omnibus suis mēbris conformari incipit. N. 45. Cuius cõformationis, circa hunc dierum numerum euenientis, τὸ
      - ὅτι ostēdit. In
        - Mare ualde manifesta est & perspicua. N. 46.
        - Fœmella obscurior existit, & carnea ueluti massa apparet, certas protuberantias habens. N. 47.
      - διότι subinfert, cur mas citiusquã fœmina conformetur. Per contentionem exponit:
        - In utero quidē fœmina tardius nascitur, conformatur, & separatur, propterea quòd eiusdem est naturæ per omnia cũ matre. Itaq; simile in simili diutius manet, & simile in simile minus agit. N. 48. Vti etiam Arist. lib. 4. de Gener. anim. cap. 6. & Gal. lib. 8. de Vsu part. cap. 6. ὅμοιον ὁμοίῳ γράφειν esse inquit.
        - Extra uterum uerò, à matre separata fœmella citius crescit & adolescit, quàm mas, propter debilitatem natiuam, & mollem educationem. N. 49. Sic tilia uno anno multo altius assurgit quàm quercus.
- Secundam, à 200 die usq; ad 240 extendit, ordine sextã, octauum mēsem suo ambitu comprehendentem: per quem totum solent pueri grauiter affligi, ob præcedentem motum irritum septimi mensis. De qua re in præced. egimus. N. 50.
- Tertiam, à 240 ad 280 terminat, ordine septimam, naturali partu insignem. Vide signum ☞

5. In tertia quadragenaria editi pueri alij iudicantur ad

Vitam, & superuiuunt, qui corpore simul robustiores, & animo uegetiores esse apparent, quantumuis à sexta quadragenaria præcedente nondum plenè sese recollegerint. N. 51. Id quod de alacritate sensuum & ingenij dixerat

Declarat. Alacritas sensuum & ingenij acrimonia ex eo colligitur, quòd septima hacce quadragenaria editi, lucem obtuentur, & sonos audiunt: quorum neutrum ij, qui maturius editi sunt, facere consueuerunt. Itaque per hanc quadragenariam plurimum perfectionis foetui accedere uidetur. N. 52.

Confirmat distinctione. Ingenium pueros habere

Communiter quidem omnes in uniuersum, quocunque tempore nati sint, in primo statim ortus sui die, apparet. N. 53. Etenim & quando

Dormiunt, rident in somnis & plorant. N. 54. Nam cùm in utero assueuerint dormire, extra uterum quoque dormientes magis secundùm naturam se habere uidētur, quàm dormientes, adeòque in somnis ingenium longè luculentius quàm dum uigilant se exercere conspicitur.

Euigilant sua sponte, nullo strepitu uel motu expergefacti, interdum rident & plorāt, propter eam quæ illis in somnis modò contigit naturalem pristini sui status ueluti reminiscentiam. N. 55.

Peculiariter uerò eos, qui septima sunt nati quadragenaria, illud ostendit, quòd si pueri alio tempore nati, uel strepitu uel motu quouis alio uigilantes turbentur, neque rident, neque plorant: at septima nati quadragenaria uigilantes & strepitum audiunt, & lucis splendore delectantur, & strepitu exterrentur. Quæ omnia sensuum alacritati attestantur. N. 56. Ratio. Nam qui hoc tempus nondum attigerunt, ut maximè membra omnia perfecta habeant; tamen quia organa capitis muco & pituita oppleta habent, non possunt animæ sensitiuæ fungi munijs. N. 57.

Mortem, qui stupidiores apparent, διὰ τὴν μοῖραν, ex fato peculiari, quod ipsis accidit, cùm plerique alij hoc tempore editi uitales sint. Nam cùm tanta sit muci & pituitæ copia, ut eam natura illorum concoquere nequeat, in ea ueluti suffocantur, & in octaua quadragenaria extra uterum pereunt. N. 58. Illustrat corollario: Vt uel hinc discamus, omnia ex iisdem orta principijs eandem parētem naturam habere (quod com. de Principijs, & de Diæta, & de Nat. hum. pluribus docuit) & propterea iisdem temporibus mutationes illis accidere quo ad uitam simul & interitum. Id quod inductione singularium declarari potest. N. 59. Notum est illud Pythagoræ, —φύσις διὰ πάντων εἴσω.

HIPPOCRATIS

ΠΕΡΙ ΟΚΤΑΜΗΝΟΥ

De Octimestri.

Q VOD[1] uerò ad octimestris A partus editionem attinet, aio puerulos duas se mutuo consequẽtes afflictiones ferre non posse, & propterea octimestres non manere superstites. Cõtingit enim ipsos consequenter affligi, tum ea quæ in utero fit afflictione, tum ea quæ in partu accedit. Et idcirco nullus octimestris uitalis est. [2] Vti uicissim & decimestres appellatos, in septem quadragenarijs dierum potissimum in lucem edi sentio, & propterea maximè conueniens esse, ut educentur. Nam perfectissimus est fœtus in primis quadraginta diebus: [3] ubi uerò plures accesserint, perit. Coguntur enim multa in pauco tempore assumentes ac perferentes, multum ægrotare, ex quibus mors consequitur.

[4] Incipit autem laborare puer ante partum, & interitus periculum subit, quum in utero uertitur. [5] Oriuntur enim omnes sursum habentes caput. In lucem autem prodeunt multi in caput, & tutius multo discedunt his qui in pedes educuntur. Contractæ enim corporis partes sua diuaricatione impedimento non sunt, puero in caput exeunte. Verùm quum in pedes prodierit, obturamenta contingunt. [6] Inuersiones quinetiam in utero aliud periculum afferunt. [7] Namque umbilici puerorum iam sæpe circa colla apparuerunt. Quãuis enim circa partem quamcunq; umbilicus implicari possit utero attentus, magis tamen hac parte capitis puer umbilici circumactionem, dum uertitur, faciet, aut circa ceruicem. Si uerò iuxta humerum umbilici implicationẽ reniti contingat, tunc etiam matrem magis laborare necesse est, & puerum aut perire, aut difficilius exire. Quare multi iam pueri principium morbi intus nacti prodiere, ex quo alij perierunt, alij morbosi superuixerunt. [8] Quotquot uerò probè ac tutò prodierint, & in conspicuum exierint, derepente ex necessitate in uentre liberati, crassiores ac maiores quàm pro ratione statim euaserũt: non quòd incrementum hoc sit, sed œdema, unde sanè multi pereunt. Nisi enim tumor resideat citius quàm tertio die, aut paulo tardius, morbi ex ipso fiunt. [9] Iam uerò etiam alimenta ac respirationes
per

Π ΕΡΙ [1] δὲ ὀκταμήνου γένεσιος φημὶ, δισσὰς ἐφεξῆς κακοπαθείας γινομένας ἀδυνάτους εἶναι ποιέειν φέρειν τὰ παιδία· καὶ διὰ τοῦτο οὐ περιγίνεσθαι τὰ ὀκτάμηνα· συγκυρεῖ γὰρ αὐτοῖς ἐφεξῆς κακοπαθεῖν, τήν τε ἐν τῇ μήτρῃ γινομένην κακοπαθείην, καὶ τὴν ὅταν ὁ τόκος γένηται. καὶ διὰ τοῦτο τῶν ὀκταμήνων οὐδὲν περιγίνεται. [2] ἐπεὶ καὶ τὰ δεκάμηνα καλεόμενα λέγω ἐν ἑπτὰ τεσσαράκοντα ἡμέραις μᾶλλον τίκτεσθαι, καὶ μάλιστα προσήκει ἐκτρέφεσθαι· καὶ τελεώτατόν ἐστιν ἐν ταῖς πρώταις τεσσαράκοντα ἡμέραις. [3] ἐπὴν δὲ γένηται πλείω, ἀπόλλυται. ἀναγκάζεται γὰρ πολλὰ μεταλαμβάνοντα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ νοσέειν, ἐξ ὧν οἱ θάνατοι γίνονται.

[4] ἄρχεται δὲ πονέειν τὸ παιδίον πρὸ τοῦ τόκου γινόμενον, καὶ κινδυνεύειν ἀπολέσθαι, ὅταν ἐν τῇ μήτρῃ στρέφηται. [5] φύεται γὰρ πάντα, ἄνω τὴν κεφαλὴν ἔχοντα. τίκτεται δὲ πολλὰ ἐπὶ κεφαλὴν, καὶ ἀσφαλέστερον ἀπαλλάσσει τῶν ἐπὶ πόδας τικτομένων. τὰ γὰρ συγκαμπτόμενα τοῦ σώματος ἐπὶ κεφαλὴν οὕτω κωλύει ἰόντος τοῦ παιδίου· ἀλλὰ μᾶλλον, ὅταν ἐπὶ πόδας ὁρμήσῃ, τὰ ἐμφράγματα γίνονται. [6] αἱ γὰρ στροφαὶ ἐν τῇ γαστρὶ καὶ ἄλλος κίνδυνος. [7] καὶ οἱ ὀμφαλοὶ πολλάκις ἤδη τῶν παιδίων ἐφάνησαν περὶ τοὺς τραχήλους. ἢν γὰρ κατὰ τὸ μόριον ὁπότερον αὖ τύχῃ ὁ ὀμφαλὸς τῇ μήτρῃ παρατεταμένος, μᾶλλον ταύτῃ τὸ παιδίον τῆς κεφαλῆς τὴν περιαγωγὴν τοῦ ὀμφαλοῦ στρεφόμενον ποιήσεται, ἢ περὶ τὸν αὐχένα. ἢν δὲ κατὰ τὸν ὦμον τὴν περιβολὴν τοῦ ὀμφαλοῦ ἀντιτείνειν, τούτου δὲ γινομένου, καὶ τὴν μητέρα ἀνάγκη πονῆσαι μᾶλλον, καὶ τὸ παιδίον ἢ ἀπολέσθαι, ἢ χαλεπώτερον ἐξελθεῖν· ὥστε ἤδη καὶ πολλὰ ἔνδον τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου τῶν παιδίων ἦλθεν ἔχοντα, ἐξ ἧς τὰ μὲν ἀπώλετο, τὰ δὲ νοσήσαντα περιεγένετο. [8] ὁκόσα δ' αὖ εὐπορήσῃ, καὶ ἀσφαλέως, καὶ ἐς τοὐμφανὲς ἐξίῃ, ἀνεθέντα ἐξαίφνης ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐν τῇ γαστρὶ, παχύτερα καὶ μέζω παραυτίκα ἢ κατὰ λόγον ἐγένετο, οὐκ αὐξήματος, ἀλλ' οἰδήματος γινομένου, ἐξ ὧν δὴ πολλὰ ἀπώλετο. ἢν γὰρ μὴ σινίζῃ τὸ οἴδημα θᾶσσον ἢ τριταῖον, ἢ ὀλίγῳ πολυχρονιώτερον, νοῦσοι γίνονται ἀπ' αὐτέου. [9] αἵ τε τροφαὶ καὶ ἀναπνοαὶ σφαλεραὶ

λεραὶ μεταλλασσόμεναι. ἤν τι γὰρ νοσερὸν ἐπάγονται, κατὰ τὸ στόμα καὶ κατὰ τὰς ῥῖνας ἐπάγονται. [10] καὶ ἀντὶ τοῦ τοσαῦτα εἶναι τὰ ἐσιόντα, ὅσα ἐξαρκέει, καὶ μὴ περιγίνεσθαι, πολλῷ πλέω ἐσέρχεται. ὥστε ἀναγκάζεσθαι ὑπὸ τοῦ πλήθεος τῶν ἐσιόντων, καὶ ὑπὸ τῆς διαθέσιος, ἧς διάκειται τὸ σῶμα τοῦ παιδίου, [a] ἤδη τὰ μὲν κατὰ τὸ στόμα τε καὶ τὰς ῥῖνας πάλιν ἐξιέναι, τὰ δὲ κατὰ τὸ ἔντερον καὶ τὴν κύστιν κάτω περεῦσθαι, πρόσθεν οὐδενὸς τουτέων οὕτως γινομένου. [11] καὶ ἀντὶ πνευμάτων τε καὶ χυμῶν οὕτω συγγενέων (οἷς δὲ ἀνάγκη ἐν τῇσι μήτρῃσι γίνεσθαι συνηθείην τε ἔχοντα καὶ εὐμενείην) πᾶσι ξένοις χρῆται, ὠμοτέροισι, καὶ ξηροτέροισι, καὶ ἧσσον ἐξηνθρωπισμένοισιν, ἐξ ὧν ἀνάγκη πόνους γίνεσθαι πολλούς, πολλοῖς δὲ καὶ θανάτους. [12] ἐπεὶ καὶ τοῖς ἀνδράσι πολλάκις αἱ μεταλλαγαὶ τῶν χωρίων τε καὶ τῶν διαιτημάτων τὰς νόσους ποιέουσιν. [13] ὁ δὲ αὐτὸς λόγος ἐστὶ καὶ περὶ τῶν ἐσθημάτων. ἀντὶ γὰρ τοῦ σαρκὶ καὶ χυμοῖς ἠμφιέσθαι χλιεροῖς τε, καὶ ὑγροῖς, καὶ συγγενέσι, τοιαῦτα ἀμφιέννυνται τὰ παιδία, οἷά περ οἱ ἄνδρες. [14] ὁ δὲ ὀμφαλὸς, δι' οὗ αἱ ἔσοδοί εἰσι τοῖσι παιδίοισι, μοῦνον τοῦ σώματος τῇ [b] μητρὶ προσέρχεται, διὰ τουτέων καὶ κοινωνεῖ τῶν ἐσιόντων, τὰ δὲ ἄλλα ξυμμύει, καὶ οὐκ ἀνεστομωμένα ἐστὶ πρόσθεν, ἢ ἐν ἐξόδῳ ᾖ τὸ παιδίον ἐκ τῆς γαστρός. [15] ὁκόταν δὲ ἐν ἐξόδῳ ᾖ, τὰ μὲν ἄλλα ἀναστομοῦται, ὁ δὲ ὀμφαλὸς λεπτύνεταί τε, καὶ ξυμμύει, καὶ ἀποξηραίνεται. [16] ὥσπερ δὲ τοῖς ἐκ τῆς γῆς φυομένοις οἱ καρποὶ ἁδρυνόμενοι ἀποκρίνονται καὶ ἀποπίπτουσι κατὰ τὴν διάφυσιν. [17] οὕτω καὶ τοῖσι παιδίοισι ἁδρυνομένοις τε καὶ τελείοις γινομένοις ὁ μὲν ὀμφαλὸς ξυμμύει, τὰ δὲ ἄλλα ἀνεστόμωται, ὥστε ἐσδέχεσθαί τε τὰ ἐσιόντα, καὶ ἐξόδους ἔχειν κατὰ φύσιν, ἧσιν ἀνάγκη τοὺς ζῶντας χρέεσθαι. [18] ἕκαστα γὰρ χωρίζεται ῥέποντα, κατὰ τὰς συλλοχείας.

[19] κράτιστα δὲ εἰσὶ τὰ τῷ ἡλίῳ ξυντροφώτατα, [20] οἱ δὲ δεκάμηνοι τῶν τόκων καὶ ἑνδεκάμηνοι, ἐκ τῶν ἑπτὰ τεσσαρακοντάδων τὸν αὐτὸν τρόπον γίνονται, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἐνιαυτοῦ οἱ ἑπτάμηνοι. [21] τὰς γὰρ πλείστας τῶν γυναικῶν ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐν γαστρὶ λαμβάνειν μετὰ τὰ καταμήνια, ἢν ἴῃ ἡ λύσις. δεῖ τοίνυν τῇ γυναικὶ χρόνον δοῦναι τοῦ μηνὸς, ἐν ᾧ αὐτῇ ἡ κάθαρσις ἔσται. καὶ ὁ χρόνος οὗτος ἧσιν ἐλάχιστος γίνεται τρεῖς ἡμέραι, τῇς δὲ πλείστῃς καὶ πολὺ πλείονες. [22] ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ κωλύματα καὶ τοῖς ἀνδράσιν, ἐξ ὧν βραδύνεται ἡ σύλληψις.

[23] χρὴ δὲ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ τόδε λογίζεσθαι, ὅτι ἡ νουμηνίη, ἡμέρη μία ἐοῦσα, ἐγγύτατα τριηκοστημόριόν ἐστι τοῦ μηνός. αἱ δὲ δύο ἡμέραι, σχεδὸν πεντεκαιδεκατημόριον τοῦ μηνός. αἱ δὲ τρεῖς ἡμέραι, δεκατημόριον τοῦ μηνός. καὶ τἄλλα κατὰ λόγον τουτέων. καὶ οὐχ οἷόν τε ἐν τοῖς ἐλάσσοσί τι μορίοις

A periculose mutantur. Si quid enim insalubre attrahunt, per os & per nares attrahunt. [10] Nam cùm tantum alimēti ingeri oporteat, quod satis sit, neque interim superfluat, tamē multo copiosius ingeritur: adeo quidem ut cogantur prę ingestorū copia, & pro habitudine, qua pueri corpus affectū est, alia quidē per os & nares rursus exire, alia uerò per intestinum ac uesicam inferne secedere, cùm nullum horum antea contingeret. [11] Iam cùm loco spirituū & succorum ualde cognatorum (cum quibus necessariò puer in utero consuetudinem & amicitiam colebat) omnibus peregrinis utatur, crudioribus ac siccioribus, minusque naturæ humanæ accommodatis: B necesse est inde dolores oboriri multos, plerisq; etiā mortes: [12] quando quidē & ipsismet uiris mutationes locorum ac uictus, morbos causantur. [13] Eadem ratio est & de uestibus. Pro eo enim quòd carne & succis induti fuerunt, iisq; tepidis ac liquidis & cognatis, easdem uestes pueri induunt, quales ipsi uiri. [14] Præterea uerò umbilicus, per quem alimēti & aeris ingressus pueris contingit, solus ex omni corpore utero adhæret, & hac uia puer ingredientium particeps fit; reliquis partibus conniuentibus nec prius apertis, quàm exitū ex uentre moliatur. [15] At ubi in exitu fuerit, tunc reliquæ partes omnes aperiuntur, umbilicus solus attenuatur, & conni C uet, & resiccatur. [16] Quemadmodum enim in his, quæ ex terra nascuntur, fructus maturitatem suam adepti secernuntur ac decidūt, qua parte connati erant: [17] sic etiam pueris maturis ac perfectis, umbilicus quidem obturatur, reliqua uerò aperiuntur, ut & ingredientia suscipiant, & exitus habeant secundùm naturam, quibus necesse est uiuentes uti. [18] Singula enim secedunt sensim repentia secundùm purgamenta puerperij.

[19] Porrò ualidissimi sunt fœtus, qui sole maximè nutriuntur & fouentur. [20] Decimestres autem & undecimestres partus, ex septem quadragenarijs eodem modo fiūt, quo ex dimidio anno septimestres. [21] Plerasque D enim mulieres necesse est in uentre concipere, post menstrua purgamenta, cùm ab his solutæ fuerint. Oportet igitur mulieri tempus dare mensis, in quo ipsa purgatio contingat: & hoc tempus quibus breuissimum est, tres sunt dies: plerisque autem multo plures. [22] Sunt autem & alia multa impedimenta etiā in uiris, ex quibus conceptus retardatur.

[23] Cæterùm hæc uel maximè cōsiderare oportet: nouiluniū, qđ dies unus existit, exactissimè trigesimam mensis partē esse: Duos autē dies, ferè quindecimā mēsis partē: Tres uerò dies, partem mensis decimam: & reliqua iuxta hanc proportionem. Neque fieri

μάλα

potest, ut minori spacio uel menstrua soluantur, uel fœtuum conceptus fiat. [24] Ex his igitur omnibus necessarium est plerasque mulieres, quæ circa plenilunium in uentre conceperunt, ulterius gestare uterum, ut sæpe uideantur undecimum mensem attingere, quę reuera ducentos tantùm & octoginta dies compleuerunt. Tot enim dies septem quadragenarias constituunt. [25] Nam quum ultra plenilunium mulier cōcipit, necesse est eum conceptum undecimum mensem attingere, ut scilicet ad ultimum circuitum perueniat.

A μᾶλλον γίνεσθαι ὅτε τὴν λύσιν τῶν καταμηνίων, ὅτε τὴν σύλληψιν τῶν ἐμβρύων. [24] ἐκ τούτων οὖν ἁπάντων ἀναγκαῖόν ἐστι τὰς πλείστας τῶν γυναικῶν περὶ διχομηνίην ἐν γαστρὶ λαβούσας, καὶ πορρωτέρω. ὥστε πολλάκις δοκεῖν ἐπιλαμβάνειν τοῦ ἑνδεκάτου μηνὸς, τὰς ὀγδοήκοντα καὶ διακοσίας. τοῦτο γάρ ἐστιν ἑπτὰ τεσσαρακοντάδες. [25] ὅτι γὰρ [a] ἢν ἔξω τῆς διχομηνίης ξυλλαμβάνει ἡ γυνὴ, τοῦτο πᾶν ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦ ἑνδεκάτου μηνὸς ἐπιλαμβάνειν, [b] ἵνα περ ἐς τὴν τελευταίην περίοδον ἥξῃ.

[a] ad

[b] ἵνα περ ἐς χ[?] τελευταίην περίοδον ἐπαρκέσῃ.

IN HIPPOCRATEM
ΠΕΡΙ ΟΚΤΑΜΗΝΟΥ.

CONSIDEREMUS HIC PARITER

- **Inscriptionem:**
  - ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ. *De auctore neminem dubitare existimo, cui uel stylus uel secta nota sit Hippocratea.*
  - ΠΕΡΙ ΟΚΤΑΜΗΝΟΥ, *hoc est, de partu pueri in pares menses incidente, in octauum scilicet insalubrem, & in decimum medio modo se habentem.*
- **Deductionem. De pueri octimestris & decimestris ortu disputat partim** *Ὅτι*, **partim** *Διότι*.
  - **Ὅτι. Ergo**
    - Octimestres *dicti, qui octauo mense eduntur, insalubri penitus, in sexta quadragenaria dierum (uti com. de Sept. n. 11. & seq. explicauit) necessariò moriuntur, propterea quòd duas afflictiones consequentes perferre nequeunt. In utero propter motum septimi initio factū ęgrotarunt. Extra uterum pariter propter labores, quos in partu pertulerunt, ægrotare eos necesse est. N. 1. Itaq; mensis octauus penitus insalubris est, & intra uterum manentib. & extra uterum editis. Fracastorius lib. 1. de Sympathia rerum, cùm semen aliud septimestre, aliud nouimestre statuat, octauo mense genitos necessariò mori dicit. Nam cùm nō nisi de nouimestri semine esse poßint, octauo editi immaturi & præcoces sunt, & propterea minimè uitales. Chaldæi ad dominij septem planetarum uires referunt, quorum singulos singulis mensibus præesse uolunt. Itaq; septimo mense editum perfectum esse & uitalem: octauo autem, redeundo ad Saturnum tardum & minimè benignum, eius maleficio ita affici, ut quodammodo congelatus laboret simul, & in lucem editus non superuiuat. Gal. de Philosophica historia, Mathematicos dicit octauum mensem inimicū partui pronunciare, quia nulla societate octauum signum Zodiaci cum primo teneatur. At septimum amicum, quoniam opposita radiatione iungatur. Et lib. de Defin. med. octonarium parem, & coniunctum, nec decretorium esse ait: Septenarium uerò imparem, disiunctum, & decretorium. Arithmetici imparem perfectum statuunt, mari & formæ similem, parem imperfectum, instar fœminæ, cuius proprium sit pati, ut illius agere. Præter id quòd octonarius cubus sit & solidus. Hæc ex Allemantio.*
    - Decimestres *appellati, mense nati decimo, medium salubritatis & insalubritatis locū obtinente, alij uitales*
      - Sunt, *& citra periculum educantur, ij qui in primis diebus septimæ quadragenariæ sunt editi. N. 2.*
      - Non sunt, *maiori ex parte, qui supra septimam quadragenam in utero permanent. Nam quo diutius uteri calori assueuerunt, eo grauius ferunt aërem externum. Iam cùm quo prouectiores sunt ætate, eo plus alimenti requirant intra uterum, neque illud à matre subministrari poßit, exiguo licet tempore illic adhuc manentes, uehementer tamen lædi consentaneum est: mox uerò in lucem editos, cū propter præcedentem famem multum alimenti assumant, longè ab eo, cui hactenus in utero assueuerant, diuersi, neq; illud concoquere poßint, ob hanc etiam mutationem uictus, & quo ad qualitatem & quo ad quantitatem, in graues morbos incidere necesse est, quibus ferè interimuntur, maximè si partus contingat laboriosior. N. 3.*
  - *Διότι. Vide signum* **A.**

A. Causam igitur affert tum

- **Periculi**, *quod fœtus partui proximus (tum octimestris, adhuc ex morbo debilis, tum decimestris, moram diuturniorẽ propter respirationis necessitatem non ferens) incurrit, dum in quærendo exitu sese mouet & inuertit, caput desursum in imum cõuertens. N. 4. Ex eo enim motu periculum subit, quoniam exitus celeritas impeditur uel propter*
  - **Pueri** *situm, si non in caput feratur (qui motus secundùm naturam est, & sine periculo) sed præter naturam, uel obliquus, uel duplicatus, uel in pedes: inter quos modos postremus maximè periculosus est. Nascuntur enim omnia caput sursum habentia, hoc est toto gestationis tempore fœtus ab umbilico medius appensus, capite internam uteri superficiem membranis intermedijs attingit, nares inter genua, oculos supra, aures extra habens. Vti etiam Arist. lib. 7. de Hist. animal. cap. 8. licet Varro apud Gell. lib. 16. cap. 16. confixos in utero pueros esse dicat, à capite infimo nixos, sursum pedibus elatis, instar arboris, sic ut caput stirpi, siue caudici, artus ramis assimilentur. Ergo ubi partus instat, puer ad uteri collum procumbere incipit, & capite uiam sibi facit, tanquam ponderosiore parte totius corporis & agiliore, ut Arist. lib. 4. de Generat. animal. cap. 9. Itaque hic motus secundùm naturam est, propter grauitatem capitis (uti etiam com. de Nat. pueri n. 212.) & sine periculo, quoniam artus extremi complicati non impediunt exitum. At si inconduto motu, præsertim in matris nixibus, huc illuc feratur, naturali situ amisso, ipse sibijpsi uiam obstruit. N. 5.*
  - **Vmbilici** *inuolutionem. Inuersio enim pueri præter suprà dictum etiam aliud periculum creat. Num. 6. tum*
    - **In** *utero, quoniam umbilicus, cui attensus puer est, iugulo implicatus aut circumuolutus exitum impedit, ut ex diuturna mora suffocari possit. Etsi enim umbilicus cuiuis membro pueri implicari possit, tamen ut facilior, sic periculosior est, quæ circa iugulũ fit ex capitis inuersione conuolutio, quàm circa ceruicem, propter geminum suffocationis periculum, ex mora scilicet, & ex faucium præclusione. Alioqui etiam si circa humerum uel quamuis aliam partem inuolutus umbilico retineatur fœtus, & mater difficilius pariet, & fœtus uel in ipso partu peribit, uel grauiter læsus in lucem edetur, siuè superuiuat, siue moriatur. N. 7.*
    - **Extra** *uterum. Posteaquam in lucem editus puer periculum suffocationis effugerit, non minus tamen extra uterum periclitatur, tum propter*
      - **Præcedentem** *uterinam afflictionem in ipso partu perpessam. Nam ex prædicta umbilici implicatione exitum impediente, carnes pueri teneræ compressæ, intumescunt, & propter seri affluxum œdema uel totius corporis, uel certè eius partis, quæ præ cæteris hoc malum sensit, perpetiuntur. Qui tumor laxus nisi intra triduum uel quatriduum resideat, morbos graues uel etiam mortem affert. N. 8.*
      - **Subsequentem** *uictus mutationem, quo ad aërem & alimenta. N. 9. Vide signum B.*
- **Tarditatis**, *cur alij maturius, alij serius in lucem edantur. Notum est Aristotelis illud, Sol & Homo generant hominem. Eo multo antiquior Hippocrates, causas tardioris uel celerioris partus ponit geminas. Sumtas partim à*
  - **Sole**, *uitæ datore & conseruatore.* τὰ τῷ ἡλίῳ ξυντροφότατα *(qui fœtus motum solstitialem uel æquinoctialem solis sequuntur)* [illegible]*, uiuidissimi sunt ad superandas & externi aëris & peregrini alimenti mutationes, tum etiam ad eas quas in utero pati coguntur afflictiones. N. 19. Qui eduntur cum sole, id est, post solstitium hybernum, aut uerno æquinoctio, solis ad nos redeuntis uires euidentius percipiunt, eáque propter uegetiores & succulentiores & uiuaciores sunt ijs, qui sole à nobis recedente generantur: quandoquidem sol ad Cancrum ascendens rerum exortus, ad Capricornum retrocedens, earundem interitus afferre dicitur: & Plato hasce duas cœli portas, animarum descendentium & ascendentium statuit.*
  - **Homine** *seminante. Vide signum C.*

- **B.** Explicat ergo uictus mutati
  - Diuersitatē tū quo ad ea, quæ corpus
    - Ingrediũtur, Spiritus nimirum & Alimēta. Mutatio igitur horum insignis contingit tum quo ad
      - Quantitatem. *Nam cùm ea cibi quantitas esse debeat, quæ proportione respondeat corpori alendo, ita ut sufficiens sit, neque superet* (μὴ περιγίνεσθαι, *hoc est, non superet actionem caloris natiui, sed ab illo superetur*) *simulatq; tamen in lucem editus puer est, cibi longè maior copia assumatur, quàm in utero: propterea quòd cibus multa heterogenea habet admixta, quæ in excrementa abeunt, ita ut una uncia sanguinis in utero plus substantiæ alimentaris in se contineat, quàm libra una cibi: necesse erit cibum uel crudum manere, uel saltem facta concoctione ea, quæ impura sunt, per uias inferiores intestinorum & uesicæ, item superiores nariũ atq; oris excerni. Quæ excretio & propter insolentiam suam, & propter spirituũ exinanitionem, molesta est, & periculosa.* N. 10.
      - Qualitatem. *Nam locò spiritus temperati per arterias, & loco sanguinis purioris ad uterum per uenas confluentis (quorum illum respirando arteriæ umbilicares, hunc uenæ umbilicares alimoniæ gratia attrahunt, utrunque sanè & natura sua & assuetudine ipsa fœtui conuenientißimum) cogitur statim ubi in lucem editus est & peregrinum intemperatumq; spiritum respirando per os attrahere, & crudius, siccius, naturæq; humanæ dißimilius alimentum assumere. Vnde morbi, non paucis etiam mors contingit.* N. 11. *Confirmat à maiori. Nam si adultis mutatio repentina uictus quo ad aërem & alimenta morbos parit, multò magis pueris longè tenerioribus & debilioribus, quàm uiri sint.* N. 12.
    - Circumstant, *locant, atque fouent, quæ Vestimentorum nomine complectitur. Nam fœtus qui in utero calido mollibus & humidis & cognatis membranis inuolutus fuerat, simulatq; in lucē editur, aëris frigidioris occursum persentiscit, & ut quàm maximè pannis tegatur, non tamen alijs quàm quibus adulti solent.* N. 13.
  - Necessitatē, *cur tam diuersam uictus rationem tam repentè cogantur amplecti. Causa est, quoniam dum puer*
    - In *utero est, solo umbilico utero adhæret, & à matris arterijs spiritum, à uenis uerò sanguinē haurit, secundinæ innumeris uasis in duas uenas & totidem arterias umbilicares desinentibus. Reliquæ uiæ omnes puero clausæ sunt, ut nihil per eas neque intromittat, neque emittat.* N. 14. *Quomodo igitur com. de Principijs n. 72. puerum in utero labijs contractis sugere dicit, si hoc loco ante partum omnes uias, excepto umbilico, clausas esse fatetur? Quomodo etiam com. de Nat. pueri, præsertim uerò Arist. 7. de Histor. anim. quibusdam à conceptu per D. 30. uel 40. menses fluere ait? Nimirum quia conniuente licet uteri ore, per ceruicales tamen uenas prouidentia facultatis altricis ad uterum cõfertim sanguis præcipitatur, at expultricis sagacitate sensim euacuatur, ne fœtus suffocetur.*
    - Extra *uterum editur, umbilicus gracilescit, contrahitur & exiccatur: reliquæ uerò partes, quæ prius occultæ fuerant, admirabili naturæ prouidentia referantur.* N. 15. *Quod ipsum simili confirmat:*
      - Quemadmodum *fructus arborum maturitatem suam adepti decidunt: quoniam pediculus per quem ueluti per os alebantur & adhærebant arbori sensim flaccescit & exiccatur.* N. 16.
      - Ita ubi *fœtus in utero ad suam peruenit maturitatem, umbilicus per quem matri adhærescebat, & per quem alebatur respirabatq;, sensim exiccatur: reliquæ uerò partes, per quas pro uitæ usu uel attrahere spiritum & alimenta, uel excrementa expellere debet, paulatim aperiuntur & referantur.* N. 17. *Rationē affert:* ἕκαστα γὰρ χωρίζεται ῥέποντα κατὰ τὰς συλλοχίας. *Singula enim excrementa secedunt sensim, & ueluti repentia, purgamentorum puerperij occasione. Com. de Natura pueri n. 68. & seq. purgamenta puerperis per 40 dies fluere asserit, quoniam tot diebus fœtus in utero rudem conformationem accipiat: & uicißim tot dieb. in utero fœtũ conformari, quoniam tot dieb. à partu menses fluant. Videtur ergo hoc loco tale quid uelle. Viæ excrementorũ & alimentorũ puero in ipso partu statim aperiuntur, & per 40 dies largius purgantur, eiusdē naturæ ductu, cuius motu menses prægnanti penitus suppreßi, puerperæ ad proportionē cõceptus per dies 40 fluũt. Vt ergo in matre semel facta uia mẽses è toto corpore ad uterũ cõfluentes expurgantur: ita in puero, ubi in lucē prodijt, propter hãc mutationē loci uictusq;, quicquid in corpore excremẽtosi inest, uel à mẽstruo sanguine matris in utero haustũ, aut etiã in partu imbibitũ, uel à peregrino alimento extra uterũ contractũ, id omne per uias prius insuetas, sed quas natura docuit, expurgatur.* N. 18.

C. Decl-

C.

Decimestres igitur & Vndecimestres partus serotini ex septem quadragenarijs fiunt, sub decimi finem, & undecimi initium, quemadmodum Septimestres præcoces sub initium septimi mensis lunaris. N. 20. *Explicat. Causa tardioris partus altera*

Essentialis, ab

Muliere, *à facultatis formatricis actione. Mulieres plerunque concipiunt,* μετὰ τὰ καταμήνια, ἣν ἔῃ ἡ λύσις (τῶν καταμηνίων *scilicet:ut etiam paulo pòst n.* 22.) *post mensium tempus, si fluxerint. Vel,* ἣν ἡ λύσις, *si fluxus procedat. nam si non fluant, tempus ipsum nihil ad conceptum adiuuat. Lib. certè de Morbis mulierum, iubet mulierem uirum adire uel incipientibus mensibus, uel desinentibus. Vti etiam Arist. lib. 2. cap. 2. de Nat. anim. & lib. 1. de Gen. anim. cap. 19. Attrahit enim uterus exiccatus semen auidè, osculaq; uenarum patent, ut sanguis ad alendum semen confluere promtè possit, præsertim cùm abundantior & impurior sanguis iam fuerit euacuatus. Cùm igitur maiore ex parte desinentibus mensibus concipiat mulier, ad tempus certè ipsius partus, quo mulier ab onere secundùm naturam uel septimo uel nono mense liberari debet, dies eos de decimo uel undecimo oportet adiungere* (δεῖ χρόνον δοῦναι τοῦ μηνός) *per quos dies singulis mensibus sanguis expurgari consueuerat extra conceptũ. Est autem tempus illud ad minimum trium dierum, ipso scilicet die nouilunij cũ duobus sequentibus, interdum etiam plurium.* N. 21. *Quòd si ergo ponamus mulierem noni initio parere debuisse, si addas ter nouem menstruos dies, quibus in utero silente luna mater puero de suis uiribus nihil planè impertiuit, quem tamen nouem integris mensibus fouere debebat, in decimi initium partus protrahetur. Sin sub noni finem parere debuit, & dies tres singulorum mensium addas, in finem decimi mensis differetur partus, quem etiam undecimestrem uocare solent.*

Viri semine. *Multa etiam uiris impedimenta solent accidere, quæ partum tardiorem faciunt. Sic* V. G. *quib. semen humidius est, & excremẽtosius, siue natura, siue uictus ratione, in matrice receptum tardius concoqui potest. Vt proinde mirum non sit, in mensem usq; decimum protrahi partum.* N. 22. *Triticum certè aliud trimestre, aliud nouimestre esse, & semen humanum aliud septimestre, aliud nouimestre Fracastorius statuere uidetur. Alij pro* τοῖς ἀνδράσιν, *legũt,* τῇσι γυναιξὶ καὶ τῇσιν, *Alia alijs atq; alijs mulieribus impedimenta sunt.*

Accidentalis, *nimirum ab inepta mulierum supputatione, cùm* V. G. *mensem dimidiatũ, quo conceperunt, pro integro computent. Sic quoque com. de Septimestri, n.* 13. *mensis octaui terminos illis ignotos esse affirmauit. Tempus igitur conceptus tardius, partui quoque tardiori occasionem dat. Deducit. Nam tempus*

Conceptus *ferè post mensium purgamenta contingere solet. At cùm menses alijs longiore, alijs breuiore tempore fluant, has quidem citius, illas tardius concipere necesse est. Initium fluxus est à nouilunio: quo die luna cum sole coit: & hæc trigesima mensis pars est. Dies duo, decimaquinta. Tres, decima. Quatuor, septima, & paulo amplius. Quinq;, sexta. Sex, quinta. Septem, quarta & paulo amplius. Octo, non plenè quarta. Decem tertia pars mensis erunt. Igitur per quot dies menses fluunt, per eos conceptus fieri non potest: sed postquam desierint.* V. G. *quibus per octo dies fluunt menses, hæ si nono die concipiant, octo inutiles primi mensis dies erunt, quos tamen ipsos mulieres mensi integro solent tribuere.* N. 23. *Idipsum quoque com. de Septimestri n.* 2. *docuit exemplo mensis septimi.*

Gestationis & *Partus imitatur tempus ipsius conceptus. Quæ decimo* V. G. *die à menstruis concipiunt, si fœtus nouem menses integros gestari postulet, decem dies, qui primo decedunt, de decimo mense sumere cogentur. Exemplo declarat. Mulier igitur, quæ circa plenilunium concepit, dimidiatum hunc mensem pro integro computans, gestationis tempori quindecim dies superaddit. Qui si septem quadragenis iungantur, quæ quadragenæ nouem menses integros cum decimi dimidio constituunt, uidebitur sibijpsi mulier per undecim menses uterum gestasse, cùm tamen reuera septem tantùm quadragenas, dies scilicet* 280 *compleuerit. Sic uidentur uerba* Hippoc. *intelligenda.* ἐκ τούτων οὖν ἀνάγκη ἀναγκαῖόν ἐστι τὰς πλείστας τῶν γυναικῶν πρόσθεν ἀρχομένην ἐν γαστρὶ λαβούσας (Cornarius λαμβάνειν. *Sed, uti uidetur, præter institutum*) καὶ πορρωτέρω (*subintellige* τὸν τόκον γίνεσθαι, *partum in longius tempus, quàm in decimum protrahi mensem*) ὥστε πολλάκις δοκεῖν ἐπιλαμβάνειν τοῦ ἑνδεκάτου μηνὸς τὰς ὀγδοήκοντα καὶ διακοσίας, *ut sæpe uideantur sibijpsis mensem attingere undecimum, quæ tantùm* 280 *dies gestationis compleuerunt.* N. 24.

HIP-

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΑΙΩΝΟΣ
De Aetate.

A PORRO [1] uitã hominis septem dierum esse, ex his cõstat. [2] Primùm enim cùm genitura in uteros peruenerit, septem diebus habet quæcunque corpus habere debet. [3] Mirari autẽ quis possit, quomodo id sciam. Atqui multa talia ego uidi hac occasione. Meretrices publicæ, quæ sæpius huius rei periculum fecerunt, ubi cũ uiris rem habuerint, sciunt quando in uentre conceperint, & mox conceptum intra se perimunt. Posteaquam autem peremptus est, elabitur ueluti caro. Hanc si in aquam coiectam accuratius inspexeris, omnia membra habere comperies, & oculorum regiones, & au- B res, & brachia, & manuũ digiti, & crura, & pedes, & pedum digiti, & pudẽdum, & reliquũ totum corpus conspicuum erit.

[4] Satis etiam constat harum rerum peritis, quòd mulier, quum in uentre concepit, statim horret, & calor & dentiũ stridor cõsequitur, & cõuulsio occupat cùm membrum, tum totum corpus, & uterum segnities ac torpor. Et quæ puræ sunt, hoc perpetiuntur. Quotquot uerò crassæ & mucosæ sunt mulieres, ut quammaximè his sint obnoxiæ, nihil tamen horum percipiunt. Quatenus igitur illę mihi ostenderunt, eatenus me id scire profiteor.

[5] Quòd uerò uita hominis septenario dierum circumscribatur, ex hoc quoque mani- C festum euadit. Plerique eorum, qui per septẽ dies nihil edere aut bibere uolunt, his ipsis diebus moriuntur. Quos si qui excedant, attamen moriuntur. Quidam etiam persuasi ne seipsos fame conficiant, si in animum inducant comedere ac bibere: uenter tamen non amplius suscipit, cùm ieiunum hisce diebus concreuerit, moriunturq; etiam illi.

[6] Iam uerò hinc etiam illud ipsum coniectare licet. Puer septimestris in lucem editus certa ratione natus est, & uiuit. Rationem autem talem habet, numerum uidelicet septimanarum plenum & exactum. Octauo autem mense nullus unquam uixit. Nouem uerò mensium & decem dierum fœtus nascitur D & uiuit, habetque ad septimanas numerum exactum. Quatuor enim decades hebdomadum, dies sunt ducenti & octoginta. Decadem autem hebdomadum septuaginta dies constituũt. Habet autem & septimestris partus tres decadas hebdomadum, & in unaquaque decade septuaginta dies. Itaque tres hebdo-

Ὁ δὲ [1] αἰὼν ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου ἑπταήμερος. [2] πρῶτον μὲν ἐπὴν ἐς τὰς [a] μήτρας ἔλθῃ ὁ γόνος, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἔχει ὁκόσα περ ἐστὶν ἔχειν τοῦ σώματος. [3] τοῦτο δέ τις ἂν θαυμάσειεν, ὅκως ἐγὼ οἶδα. πολλὰ δὲ εἶδον τρόπῳ τοιῷδε. αἱ ἑταῖραι αἱ δημόσιαι, αἵτινες αὐτέων πεπείρηνται πολλάκις, ὁκόταν παρὰ ἄνδρα ἔλθῃ, γινώσκουσιν ὁκόταν λάβωσιν ἐν γαστρί, κἄπειτα ἐνδιαφθείρουσιν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη διαφθαρῇ, ἐκπίπτει ὥσπερ σάρξ. ταύτην τὴν σάρκα ἐς ὕδωρ ἐμβαλὼν, σκεπτόμενος ἐν τῷ ὕδατι, εὑρήσεις ἔχειν πάντα μέλεα, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς χώρας, καὶ τὰ οὔατα, καὶ τὰ γυῖα· καὶ τῶν χειρῶν οἱ δάκτυλοι, καὶ τὰ σκέλεα, καὶ οἱ πόδες, καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν, καὶ τὸ αἰδοῖον, καὶ τὸ ἄλλο πᾶν σῶμα δῆλον.

[4] Εὔδηλον δὲ καὶ ὅταν λάβῃ ἐς γαστέρα τῇσιν ἐπισταμένῃσιν, αὐτίκα ἔφριξεν, καὶ θέρμη, καὶ βρυγμὸς, καὶ σπασμὸς ἔχει καὶ τὸ ἄρθρον, καὶ τὸ σῶμα πᾶν, καὶ τὴν ὑστέρην ὄκνος. καὶ ὁκόσαι καθαραί εἰσι, † τοῦτο πάσχουσιν. ὁκόσαι δὲ πάσχουσι παχεῖαι καὶ βλεννώδεις, οὐ γινώσκουσι τουτέων τῶν γυναικῶν πολλαί. ἡ δέ μοι ἔδειξαν, κατὰ τοῦτο δὴ καὶ ἐπίσταμαι εἰδέναι.

[5] Δῆλον δὲ τόδε, ὅτι ἑπταήμερος ὁ αἰών. εἴ τις ἐθέλει ἑπτὰ ἡμέρας φαγέειν ἢ πιέειν μηδὲν, οἱ μὲν πολλοὶ ἀποθνήσκουσιν ἐν αὐτῇσιν. εἰσὶ δέ τινες καὶ οἳ ὑπερβάλλουσιν, ἀποθνήσκουσι δ' ὅμως. εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ ἐπείσθησαν ὥστε μὴ ἀποκαρτερῆσαι, ἀλλὰ φαγέειν τε καὶ πιέειν, ἀλλ' ἡ κοιλίη οὐκέτι καταδέχεται· ἡ γὰρ νῆστις συνεφύη ἐν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσιν· ἀλλὰ θνήσκουσι καὶ οὗτοι.

[6] Ἔστι δὲ καὶ τόδε τεκμήρασθαι. τὸ παιδίον ἑπτάμηνον γόνον γινόμενον, λόγῳ γεγένηται καὶ ζῇ, καὶ λόγον ἔχει τοιοῦτον, καὶ ἀριθμὸν ἀτρεκέα ἐς τὰς ἑβδομάδας. ὀκτάμηνον δὲ γινόμενον, οὐδὲν βιοῖ πώποτε. ἐννέα δὲ μηνῶν καὶ δέκα ἡμερέων γόνος γίνεται καὶ ζῇ, καὶ ἔχει τὸν ἀριθμὸν ἀτρεκέα ἐς τὰς ἑβδομάδας. τέσσαρες δεκάδες ἑβδομάδων ἡμέραι εἰσὶν διηκόσιαι [b] ὀγδοήκοντα. ἐς δὲ τὴν δεκάδα τῶν ἑβδομάδων ἑβδομήκοντα ἡμέραι. ἔχει δὲ καὶ τὸ ἑπτάμηνον γενόμενον τρεῖς δεκάδας ἑβδομάδων. ἐς δὲ τὴν δεκάδα ἑκάστην ἑβδομήκοντα ἡμέραι. τρεῖς δεκά-

[a] ἡμέρας

† καὶ μὴ ὑγραί

[b] ἑβδομήκοντα

δεκάδες δὲ ἑβδομάδων αἱ σύμπασαι δέκα καὶ διηκόσιαι.

[7] καὶ αἱ νοῦσοι οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ὀξύταται γίνονται, ἡμερέων παρελθουσέων, ἐν τῇσιν ἀνακρίνονται, καὶ ἀπέθανον, ἢ ὑγιέες ἐγίνοντο. καὶ τριταῖαι ἕνδεκα ἡμέρῃσιν, ἐν μιᾷ ἑβδομάδι καὶ ἥμισυ ἑβδομάδος. καὶ τεταρταῖαι ἐν δυσὶν ἑβδομάσιν. καὶ αἱ πεμπταῖαι, ἐν δυοῖν δέουσαι εἴκοσιν ἡμέρῃσιν, δυοῖν τε ἑβδομάδοιν καὶ ἡμίσυ ἑβδομάδος. [8] αἱ δὲ ἄλλαι νοῦσοι οὐκ ἔχουσι διὰ γνώμην, ἐν ὁκόσῳ ὑγιέες ἔσονται, ἀποφαίνεσθαι. [9] οὕτω δὲ καὶ τὰ ἕλκεα τὰ μεγάλα τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ τὰ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι, τεταρταῖα φλεγμαίνειν ἄρχεται· ἐν ἑπτὰ δὲ καθίσανται φλεγμήναντα, καὶ ἐν τεσσαρεσκαίδεκα, † δυοῖν δεούσῃσιν. ἢν δέ τις ἀνακῶς θεραπεύει, καὶ μὴ καταστῇ ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ τὰ ἐν τῇσι κεφαλῇσι μεγάλα ἕλκεα, ἀποθνήσκουσιν οἱ ἄνθρωποι.

† ἢ ἐν εἴκοσιν

[10] θαυμάσειε δ᾽ ἄν τις καὶ τοῦτο, ὅστις ἄπειρος ἤ, εἰ ἑπτάμηνον γίνεται παιδίον. [11] ἐγὼ μὲν οὖν αὐτὸ ὄπωπα καὶ συχνά. [12] εἰ δέ τις βούλεται καὶ τοῦτο ἐλέγξαι, ῥηΐδιον πρὸς τὰς ἀκεστρίδας, αἳ πάρεισι τῇσι, ἐλθὼν πυθέσθω. [13] ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τεκμήριον. τοὺς ὀδόντας οἱ παῖδες ἑπτὰ ἐτέων διελθόντων πληροῦσι. καὶ ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἔστι τῷ λόγῳ καὶ ἀριθμῷ ἀτρεκέως ἑβδομάδες πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι.

[14] τὸ δὲ τῆς φύσιος τὴν ἀνάγκην, διότι ἐν ἑπτὰ τουτέων ἕκαστα διοικεῖται, ἐγὼ φράσω ἐν ἄλλοισιν.

A hebdomadum decades, ex toto sunt dies ducenti ac decem.

[7] Quin & morbi acutissimi sic hominibus contingunt, uoluentibus ijs diebus, quibus iudicatur, hoc est, aut moriuntur aut sani euadunt. Tertianæ enim undecim diebus, hoc est, una & dimidia hebdomade. Quartanæ duabus hebdomadis. Quintanæ in duodeuiginti diebus, hoc est duabus hebdomadis & dimidia. [8] Cæteri uero morbi non possunt certa ratione explicari, quoto die homo sanitatem recuperaturus sit. [9] Ad eundem modum ulcera quoque magna in capite & reliquo corpore, quarto inflammari incipiunt, septimo autem inflammatio sedatur, aut etiam decimoquarto, aut duodeuigesimo. Si quis autem accuratè medeatur, & uulnera in capite magna hoc tempore nō sedentur, homines moriuntur.

B

[10] Cæterum inexpertus quispiam mirari queat, quod septimestris puer nascatur. [11] Ego sanè hoc ipsum uidi, & quidem frequenter. [12] Si quis autem hoc deprehendere uult, facile est obstetrices adire: quæ parientibus adsunt, & ex ipsis percunctari. [13] Est uero & aliud signum. Pueri septem annis peractis dentes explent. At in septem annis continētur pleno & iusto numero exactè hebdomades trecentæ ac sexaginta.

C

[14] Necessitatem autem naturæ, quapropter septenarijs hæc singula dispensentur, ego alijs locis declarabo.

IN HIPPOCRATEM ΠΕΡΙ ΑΙΩΝΟΣ.

DE Aetate hominis tā sani quā ægri agit. Consideratio proinde coniuncta est, eaq; propter ad commentarios, qui cōiunctim de reb. agunt medicis, referēda: qđ in librorū Hip. dispositione docuimus. Tamen quum ad intelligētiam præced. duorū Com. summopere faciat, illis eā statim adnectere uoluimus. Cōsideremus igitur & hic

Inscriptionem:

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ. Dignus sanè Hip. & propter rerum pondus, & propter methodi constantiam. Locus de fœtu septemdiali, meretricum auctoritate nitens, suspicionē uijcit, com. de Nat. pueri, ubi præter psaltriæ abortū, saltu septies repetito procuratum, nulla meretricum fit mentio, non esse Hip. Id quod Galeno etiam probatur.

ΠΕΡΙ ΑΙΩΝΟΣ. Αἰὼν spacium & tempus totum significat, quo uitam & durationem entis metimur. Si igitur ens sit æternum, eiusdem αἰὼν quoq; æternus erit, ut Dei, & secundùm quosdam etiam cœlestiū corporum. Sin caducum, etiam αἰὼν finem aliquando habebit, à certo termino ad certum terminum defluens. Sic igitur hominis αἰὼν ipsa Aetas est, uitam humanam à primo ortu ad interitum usq; circumscribens, uti Gal. in Hip. λέξεσι docet, & com. 2. de Fracturis: & apud Latinos Lucretius expelli æuo pro uita fungi dixit. Ergo hocce com. de Aetate hominis, hoc est, de Numero uitæ humanæ spacium numerāte agit Hip. ut primum dignitatis gradum septenario tribuat: quandoquidem per septenarios & dierum & mensium & annorum, insignes mutationes corpori accidere, quotidiana docet experientia. Etsi uerò tractatio ista magis ad Physicum quàm ad Medicum spectare uidetur: tamen si non magis subiectū quod demonstratur, quàm ea ex quibus demonstratur consideres: cùm ex media desumtis medicina argumentis utatur, medica omnino statuenda erit, adeoq; inter cōmentarios medicos citra dubitationem recipienda, theoricos nimirum illos, & quidem physiologicos, nō autem practicos. Annexus fuit libro de Principijs: sed præter institutum auctoris, præterq; methodum. An uerò particula censeri debet libri de Septimanis, quem Gal. in 1. Epid. 2. Hippocratis nomine circumferri scribit?

Tractationem. In humanæ uitæ spacio dimetiendo primæ partes septenario debentur. Septenarij igitur uires &c τὸ

Ὅτι in

Genere proponit. Vita hominis ἑπταήμερος, septemdialis est, hoc est, ἑβδομαῖος, quoniā septenarijs tota dirigitur & circūscribitur. A' specie una septenarij dierū, reliquas species septenariorū in mensibus quadragenarijs & annis subintelligit, quoniā dies pars tēporis prima est, & ueluti materia reliquorum. N. 1.

Specie declarat, tum in homine

Intra uterum. Vide signum aa.

Extra uterū. Hominis à matre separati uitā septenarij occulta ui gubernari ostendit, tū quo ad uitæ

Extrema, nimirum quo ad

Interitū. Nā ut prætereamus annorū hebdomadas, secundū quas ætatū incrementa et decremēta cōtingere solēt, ut proinde climactericorum nomē obtinuerint: si qui inediā uel spōte uel coacti ferāt, magna quidē ex parte die septimo expirāt: pauci septimum superāt: qui tamē ipsi si cibū post id tēpus assumant, nihil cōmodi ex ipso percipiūt, sed necessariò moriūtur, eo quia septemdiali ieiunio exiccatū ieiunum corrugatūq; alimento uiam nō præbet, & uētriculi uis cōcoctrix per μαρασμὸν exoluta est. N. 5. Plinius lib. 11. c. ult. cōplures etiā ultra undecimū durasse auctor est.

Ortū. Dierū hebdomades tanti sunt momenti, ut ipse partus secundùm decades hebdomadum fiat. Hebdomada septem dies cōtinet. Decas hebdomadum diebus constat 70. (N. 6.) Partus igitur

Vitalis est, qui decadas hebdomadū perfectas continet siue

Tres, dies scilicet 210. qui septē mēses tricenarios integros cōstituunt. Et hic partus Septimestris dicitur.

Quatuor, dies scilicet 280. qui mēses tricenarios nouē cū D. X. decimi cōstituūt. Sic quidā legūt. Allemāti⁹ 270 tolerari posse arbitratur. Nā partiē maturū (septimestris .n. uidetur nimis præcox esse) ex sententia Astrologorū tria habere tēpora, māsionē scilicet in utero Minimā dierū 260. q mēses tricenarios octo faciūt cū 20 dieb. noni. & partus Nouimestris dicitur imperfectè. Mediā, dierū 270. q mēses tricenarios nouē integros cōplent. & de ista hocce loco Hip. utpote frequētiore et securiore loquutus uidetur. estq; part⁹ pfectè Nouimestris. Maximā, dierū 280. q mēses tricenarios nouē cū decē dieb. decimi cōstituūt. & partus Decimestris impfect⁹ dici pōt.

Nō uitalis est, qui decada postremā hebdomadū habet imperfectā. Ergo octauo mense tricenario geniti moriūtur, quoniā de quarta hebdomadū decade triginta tantum dies obtinent.

Mediū. Vide bb.

Διότι enarrare cùm præsentis nō sit instituti, in aliū locum atq; tempus relegabitur: Mathematica enim hæc consideratio est, non Physica uel Medica. Et sanè pollicetur se de uiribus & efficacia numerorū peculiari cōmentario scripturum. N. 14. Vt etiam com. de Septimestri, n. 63.

21\.
In fœtum magnas uires Septenarij esse ostendit, tū ex illius intra uterum

Conformatione, siue

Rudi, quæ septimò die à conceptu absoluitur. ἐπὴν ἐς τὰς μήτρας ἐλθῃ ὁ γόνος, si in uterum semen perueniat, neq; effluat. Sic legunt pleriq;. Aldinus ἐς τὰς ἡμέρας habet, et sensus erit secundùm Allemantium, si genitura septemdialis in diem siue lucem per abortum ueniat. N. 2. Duo hîc demonstranda: nimirum quo ad

Rem ipsam, fœtum septemdialem omnium suarum partium rudimentum habere. Docēt id abortus meretricibus familiares olim apud ethnicos, ignaros æquale scelus esse uel hominem natum perimere, uel eiusdem abortum procurare. Septimo enim die caro omnium membrorum uestigia habens, quæ tamen non nisi per aquam intermediam, lineamenta tenuißima uelut incrassantem (uti docet Alex. Aphrod. lib. 1. problem. 36.) deprehendi possunt, excidere consueuit. N. 3. Carnem appellat talem, qualem com. de Natura pueri, n. 22. quamuis eius com. auctor ἐκταίην describat, hic autem ἑπταίην. Arist. uerò lib. 7. de Hist. animal. cap. 3. quadragenariæ tribuit, quæ hîc septemdiali abortioni tribuuntur.

Tempus, septem tantùm dierum, nō plurium hunc esse cōceptum. Nā cùm mulier certis quibusdā signis ad sensum manifestis cognoscat, quando in utero conceperit: ab eo tempore facta supputatione, facilè est cōijcere, quot dierum abortus sit. N. 4. Mulier enim quæ concepit, siquidem fuerit habitu

Calidiore & ficciore, & propterea ad sensum aptiore, nunc tardius, nūc citius, horret primū toto corpore, subinde incalescit, eo quòd per dilatatas partes ex coitu aër frigidus intrat, aut etiā quia calor ad uterum sese recolligit, quemadmodū à cibo etiā horrere solemus. Arist. 12. problem. sect. 8. et Aphrodis. lib. 2. problem. 114. Etsi quibusdam sine febre & rigore cibi saltem fastidium & mensium suppreßionem cōtingere aphor. 51. com. 5. Hip. testatur. Stridet quinetiam dētibus, ex uteri neruosi consensu musculis quoq; masseterib. contractis. Nam irrigatus uterus tum à semine tum à menstruis, quæ illic congregantur, instar corij repletus distenditur. Conuelluntur quoq; spiritu uaporoso replente τὸ ἄρθρον (Articulus. hæc ἐξοχὴν coxam intelligit & femur, cuius musculi ob uteri uiciniam maximè patiuntur) interdum quoq; uniuersum corpus, si ad cerebrum usq; affectio pertingat. Exactißimè enim os uteri clauditur, teste Hip. com. 5. Aphor. 51. semenq; complectitur. Cui attestatur ea, quæ à coitu statim percipitur, locorum muliebrium siccitas, auidißimè id, quod ad sobolem generandam facere potest, admiranda naturæ prouidentia, exugentium, & ad se rapientium. Vt ergo hîc Retētrix uteri inualescit: sic ediuerso Attractrix eiusdē, sanguinē superfluū à toto corpore, Expultrice subancillante, ad se rapit, tanta uehementia, ut in calidiorib. regionibus & habitibus, in quib. & latiores meatus & mobilior sanguis est, per 30 & 40 dies à conceptu menses fluere Arist. scribat, idq; ipsum suæ quoque ætatis mulierib. etsi rariorib. accidere Hip. testetur, & nostris etiā cōtingere experientia doceat: cùm maior copia sanguinis, quàm quæ à fœtu confici queat, per uenas ceruicales uteri expellatur, ne conceptum suffocet. Præterea uerò uterus & pudendum torpet, exolutis eius uiribus ex motu, & copiosi spiritus emißione. Et hæc quidem symptomata ijs mulieribus, quæ in suo genere temperatiores sunt, nec humorum copia obruuntur, contingere solent.

Frigidiore & humidiore, prædicta accidentia uel omnino non sentit, uel saltem obscurius: & propterea etiam de conceptus & abortus tempore minus certa pronunciare potest.

Exacta, quæ uel quatuor septenarijs dierum, uel certè sex septenarijs absoluitur. Sic com. de Natura pueri n. 66. & 99. item de Septimestri, n. 44. marem 30 diebus, femellam 42. omnibus suis membris conformari asserit, ita ut per abortum eiecti distinctè, etiam sine aqua, agnosci poßint.

Perfectione & maturitate, quam septimo mense in utero adipiscitur. Nam cùm ante septimum prodeunt, aliquas partes immaturas habent. A' septimo eam habent omnium membrorum perfectionem, quam nouimestres. Vnde colligi potest, pueros in utero manentes postremo mense maturitatem suam consequi. Quam ipsam satis ostendunt, quando uiolenter moueri, & uiam foràs affectare incipiunt, licet non semper prodeant: quēadmodum com. de Septimestri docuit.

bb. Vitã hominis à septenario gubernari ostendit, tũ in ijs quæ homini accidunt

- Preter naturã, in Morbis scilicet tũ
  - Internis
    - Acutis, V. G. *in febribus* Continuis *tertianis, quartanis, & quintanis. Hæ enim etsi nullam habent* ἀπυρεξίαν, *ut intermittentes, habent tamen exacerbationes, imparibus diebus, quibus etiam crises utplurimum contingunt, inuadentes.* N. 7. *Ad cuius rei intelligentiã scire oportet, hebdomadã duab. partibus cõstare, triade & tetrade: atq; ut in intermittẽtib. dies accessionis secundùm septenarios numerantur: ita in continuis septimanarum partes loco dierum numerari: cumq; in illis maximum sit incendium, & crisis præceps, in ea parte septimanæ solui, cuius numerus exacerbationis numero correspondet. Proinde tertiana continua tertiã periodo soluitur, die scilicet undecima, quæ hebdomadam unam cum dimidia facit. Quartana autẽ continua, quarta periodo, die scilicet* 14. *ex duabus septimanis integris consurgente. Quintana etsi rarissima, quinta periodo, die uidelicet* 17. *duabus septimanis cùm dimidia constante, aut certè diebus duodeuiginti* (ἐν εἴκοσιν ἡμέρῃσιν, δυοῖν δεούσαιν) *si uigesimum diem non connumeres. Allemantius hanc describit tabulam.*

SEPTIMANÆ								Periodus secundũ partes septimanæ.
Primæ	Trias	1	2	3	4	Prima.		
	Tetras	4	5	6	7	Secunda.		
Secundæ	Trias	8	9	10	11	Tertia, *Tertianam iudicat.*		
	Tetras	11	12	13	14	Quarta, *Quartanam iudicat.*		
Tertiæ	Trias	14	15	16	17	Quinta, *Quintanam soluit.*		
	Tetras	17	18	19	20	Sexta.		

    - Non *acutis,* Intermittentibus *scilicet & chronicis. In his septenarij uires non ita liquidò sese exerunt, cùm propter diuturnitatem & multos errores, qui contingere possunt, sint minus constantis iudicij.* N. 8. *Etsi tertiana simplex ferè septima periodo accessionis iudicari cõsueuerit.*
  - Externis, *utputa in* Vulnerib. *grauib. tũ capitis tum reliquarũ corporis partiũ. Die enim quarto (quæ prima est septimanæ pars) inflammantur. Die septimo (quæ secunda est pars) cessant uel intenduntur. Item* 14. *(quæ duæ sunt hebdomades.) Item* 17. *(quæ duæ sunt hebdomadæ cũ dimidia.) Quòd si intra hos dies proba curatione adhibita non soluatur inflammatio, moriuntur.* N. 9.
- Secũdũ naturã. Exẽpli causa Dentitionẽ adducit puerorũ, sed tanquã aliud agẽs p anthypophorã. Obiectionẽ
  - Proponit. *Cùm quis rerum imperitus in dubium reuocare posit id, quod à nobis dictum est, Pueros septimestres nasci.* N. 10.
  - Soluit. Huic ego respõdeo: *Huius dicti ueritatem niti tum*
    - Experientia. *Namque &*
      - Ego *sæpe uidi, à mulierculis edoctus.* N. 11.
      - Quiuis *alius obstetrices adiens & audire poterit & uidere.* N. 12.
    - Ratione ducta à signo alio euidente & certo. Videtur talis ratiocinatio subesse:
      - Qui *numerus dentitionem pueri extra uterum absoluit, ille idem intra uterum & conceptionem & efformationem & perfectionem fœtus absoluere uidetur.*
      - At dẽtitionẽ septenario circuitu fieri docet experiẽtia. Dentes n. (uti etiã com. de Principijs n. 91. & seq. itẽ de Septimestri n. 61. docet)
        - Nascũtur
          - Incisores *septimo mense à partu in prima septimana.*
          - Canini *mense* 14. *in secunda septimana.*
          - Molares *mense* 28. *in quarta septimana mensium.*
        - Cõfirmãtur, *et prioribus qui ex lacteo alimento ortum traxerant excidẽtibus, supernascũtur noui ex solidiore orti alimẽto ad annum usq; septimũ. Genuinos tamẽ excipio, qui alijs* 28, *alijs citius, alijs tardius proueniunt. Hic autem septenarius annorum complectitur triginta quinq; decades hebdomadarias: hebdomadas autem in uniuersum* 350. *Anno enim tribuit Hip. hebdomadas quinquaginta: diebus quindecim & horis* VI *præteritis, ut quæ nullam partem decadis insignem constituere posint. Quæ hebdomades quinquaginta decadas hebdomadarias quinq; constituunt. Textum restituit Allemantius:* καὶ ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἐστι δὴ λόγῳ καὶ ἀριθμῷ ἀτρεκέως δεκάδες ἑβδομάδων πέντε καὶ τριήκοντα. ἑβδομάδες δὲ πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι. *Etsi forte satis est legere,* ἐστι δὴ λόγῳ καὶ ἀριθμῷ ἀτρεκέως ἑβδομάδες πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι. *uel certè,* δεκάδων ἑβδομάδες πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι: *ut decadum hebdomades appellet, quoniam ex hebdomadibus decades consurgant.* N. 13.
      - Ergò *etiam intra uterum eodem circuitu dierum, conceptum, eodem uerò circuitu mensium, partum fieri probabile est.*

Tempus Medicum.

AD præcedentium trium commentariorum intelligentiam faciliorem ueluti superpondiū adijciamus Temporis, quatenus à medicis consideratur, ex Hippocrateis fontibus deductam obseruationem. Præstent meliora periti. Tēpus est numerus ipsius motus. Ergo tēpus, quod medici obseruant, medici motus erit numerus. Et propterea ad Παθολογίαν pertinebit, quæ motum sanitatis & ægritudinis tanquam accidentia formalia considerat. Iam ut accidens, quatenus signat, ad Σημειωτικὴν referri debet: ita quoque tempus, quatenus uel impedit uel promouet actionem medici circa corpus, ad Θεραπευτικὴν poterit accommodari. Tempus ergo medicū est numerus motus medici, quem scilicet in ipso corpore obseruat, à sanitate morbòue pendentem, ut secūdùm illum operari posit. Motus autem corporis sani & ægri à motu superiore dependet. Proinde cùm astra in hæc inferiora agant corpora omnia, atq; adeò etiam in corpus humanum: Medicus humanarum affectionum tempora temporibus motuum cœlestium accōmodare debet. Temporum igitur species

- *Materiales* ab Astronomo petēde: siue iā cōsiderentur
  - *Respectu* siderum, quorū motum tempus metitur. Sic tempora tria præcipua. Ex motu enim
    - *Solis*
      - *Alieno*, Dies naturalis oritur, cuius partes duæ:
        - *Dies*, in quatuor partes diuisa solaribus illustratas radijs immediatè, quatuor anni temporibus respondentes.
        - *Nox* lunari lumine à sole accepto illustris.
      - *Proprio*, Annus consurgit, in quatuor distinctus tempora.
    - *Lunæ*, Mensis prodit.
  - *Per se*. Sic Tēpus aliud
    - *Simplex* & primum & basis reliquorum, Dies.
    - *Cōpositū*, Dies plures copulati: unde cōsurgit
      - *Hebdomada.*
      - *Mensis* & Quadragenaria.
      - *Annus.*
- *Formales*, ab ipsa alteratione humanorū corporū ad salubritatem aut insalubritatem, eaq; uel præterita uel præsente uel futura, desumuntur. Formalis consideratio in
  - *Genere* qdē ab ipsa serie dierū pēdet, ratione quaternarij & septenarij & denarij, quorū occulta uis est, non propter numerum, sed propter ordinē successionis à primo per medios ad ultimum. Sic Hip. de Septimestri n. 27. primos & septimos obseruandos potissimum ait, hos uti fines, illos ut initia. Et Hesiodus in Dieb. αἵδε γὰρ ἡμέραι εἰσὶ Διὸς παρὰ μητιόεντος· πρῶτον ἔνη, τετράς τε καὶ ἑβδόμη ἱερὸν ἦμαρ. Et Orpheus, ἑβδόμην φίλησεν ἄναξ ἑκάεργος Ἀπόλλων. Septimestres .n. numeri præcedentium uires in se colligūt spectādasq; exhibēt. Septimo die genitura cōcipitur. Quadragesima hebdomada nascit. Annorū hebdomadib. ætas distinguit. Quatuor septimanis luna suū absoluit curriculū, singulis uerò aliū atq; aliū habitū assumit. Mas semen genitale anno 14. peracto ferre incipit, licet ante 21. annū infœcundū sit, teste Arist. lib. 7. Hist. animal. c. 8. Lac mulierum mense septimo utile redditur. Septimo anno integritas loquendi absoluitur, secundùm Macrob. lib. 1. som. Scipionis. Ex Allemantio.
  - *Specie*, in singulis tēporū materialibus differētijs spectatur, tum
    - *Septimanarū*. Septimanæ cōsiderātur uel
      - *Singillatim* secūdū suas
        - *Partes*. Vide Aa.
        - *Species*, siue differentias. Vide Bb.
      - *Coniunctim*. Vide Cc.
    - *Mensium*. Vide Ff.
    - *Annorum*. Vide Kk.

Ad. Septimanæ ex diebus cōponuntur. Harū considerādus

- *Numerus.* Septimana à septenario dierum, quoniam hoc frequentiss. Intercurrunt tamen etiam octonæ, experientia teste. Ergo septimana constat diebus uel
  - *Septem,* qñ prior & posterior pars septimanæ cōmuni uinculo iunguntur. Vt 1 2 3 4=4 5 6 7. Hîc enim quaternarius & præcedentes in se colligit, & sequentes ex se propagat.
  - *Octo,* quando prior & posterior pars septimanæ uinculum commune non habent, sed quælibet quatuor diebus exquisitê constat. Vt 27 28 29 30 31 32 33 34.
- *Materia,* hoc est, partes ipsæ. Pars septimanæ
  - *Anterior,* τριὰς Hippocrati dicitur, quoniam utplurimū prior pars tribus tantùm diebus constat, rarò admodū quatuor. In septimana enim
    - *Septem* dierum, quartus medius existens, septimi index est, & propterea ad posteriorem partem magis uidetur referendus, ita ut priori parti tres tantùm dies restent. Et hæc septimana actu tantùm septem, ratione uerò octo uidetur diebus constare, quandoquidē quartus, qui medius est, ad utramuis partem referri uidetur. Proindeq; coniuncta hæc septimana dici potest, quoniam τριὰς suæ τετράδι uinculo medio iuncta est. Vt 1 2 3 4=4 5 6 7.
    - *Octo* dierum, prior quoq; pars actu quatuor habet dies. Disiuncta igitur sic septimana uidetur, quoniam trias tetradi uinculo communi non est iuncta. Vt in his 27 28 29 30 31 32 33 34.
  - *Posterior* τετρὰς eidem nuncupata, quoniam semper quatuor constat diebus.
- *Ordo* secundùm prius & posterius. Ergo pars anterior & posterior, illa τριὰς, hæc τετρὰς dicitur. Proinde Hipp. ait com. de Septimestri n.39. oportere septimanas contemplari τριάσι καὶ τετράσι. & com. de Aetate, n.7. febrium continuarum periodos secundùm septimanarum partes numerare docet, pro ratione humoris, qui tertio uel quarto uel quinto die exacerbari solet, & proinde uel tertia uel quarta uel quinta partium periodo iudicari. Obseruanda sunt igitur hîc duo: tum
- *Forma* siue qualitas comparationis. Nā trias suæ tetradi uinculo communi iuncta est in plerisque septimanis, siue à 17. siue à 18. consurgant, etsi in his constantius quàm in illis, uti ex tabellis seq. licebit intelligere. Ab eo ergo quod in plerisque usuuenit Hippoc. uniuersim pronunciat, Septimanas τριάσι συνημμένας esse ἁπλόως. A quo quidem fit, ut prioris partis finis in posterioris principium desinat, adeoq; hinc cōsurgant dies alij
  - *Indices,* qui plerunq; cōmunes sunt utrique parti septimanæ, p̄priê dictæ: rarò disiuncti, quādo septimana cōstat octo dieb.
  - *Iudices,* q septimanas claudunt, & in se præcedentiū dierum omniū uires colligunt.

Deductio ex eo pendet, quod XVII quidã decretorium esse

Bb. Neq; uerò eadem serie à Medicis septimanæ numerãtur, XVII die causã dissensionis præbente, quem quidã decretorium esse aiunt, alij negant. Specierũ igitur

Aiunt, & subinde 27. proindeq; hãc septimanarũ seriẽ faciunt, uti Hipp. 3. Progn. ab initio, & Gal. lib. 2. de Dieb. decret. c. 4. Septimana igitur erit

Prima	1	2	3	4
	4	5	6	7
Secunda	8	9	10	11
	11	12	13	14
Tertia	14	15	16	17
	17	18	19	20
Quarta	21	22	23	24
	24	25	26	27
Quinta	27	28	29	30
	31	32	33	34
Sexta	34	35	36	37
	37	38	39	40
Septima	41	42	43	44
	44	45	46	47
Octaua	47	48	49	50
	51	52	53	54
Nona	54	55	56	57
	57	58	59	60
Decima	61	62	63	64
	64	65	66	67
Vndecima	67	68	69	70
	71	72	73	74
Duodecima	74	75	76	77
	77	78	79	80
Decimatertia	81	82	83	84
	84	85	86	87
Decimaquarta	87	88	89	90
	91	92	93	94
Decimaquinta	94	95	96	97
	97	98	99	100
Decimasexta	101	102	103	104
	104	105	106	107
Decimaseptima	108	109	110	111
	111	112	113	114
Decimaoctaua	114	115	116	117
	117	118	119	120.

Negant, sed XIIX potius sequentem, & subinde 28. proindeq; hanc septimanarum seriem constituunt. Septimana igitur erit

Prima	1	2	3	4
	4	5	6	7
Secunda	8	9	10	11
	11	12	13	14
Tertia	15	16	17	18
	18	19	20	21
Quarta	22	23	24	25
	25	26	27	28
Quinta	29	30	31	32
	32	33	34	35
Sexta	36	37	38	39
	39	40	41	42
Septima	43	44	45	46
	46	47	48	49
Octaua	50	51	52	53
	53	54	55	56
Nona	57	58	59	60
	60	61	62	63
Decima	63	64	65	66
	67	68	69	70
Vndecima	70	71	72	73
	74	75	76	77
Duodecima	78	79	80	81
	81	82	83	84
Decimatertia	84	85	86	87
	87	88	89	90
Decimaquarta	91	92	93	94
	94	95	96	97
Decimaquinta	97	98	99	100
	101	102	103	104
Decimasexta	104	105	106	107
	108	109	110	111
Decimaseptima	111	112	113	114
	115	116	117	118
Decimaoctaua	118	119	120	121
	121	122	123	124.

Potestas. Vt septimana septimanę secundùm ordinem succedit, ita quoq; posterior præcedẽtis uires colligit, ab occultis numerorum harmonijs dependentes, tanto efficacius, quanto septimanæ ipsæ inter se sunt dierum communi uinculo coniunctiores. Eapropter in septimanis, siue à XVII, siue à XIIX consurgant, siquidem desinant in numerum

Parem, obseruari iubet Hipp. com. de Septimestri, n. 27. diem

- XIIII, duarum septimanarum iudicatorium.
- XXIIX, quatuor septimanarum iudicatorium.
- XLII, sex septimanarum iudicatorium.

Imparem, pari ratione obseruabimus diem

- *Septimum* unius septimanæ.
- XXVII, quatuor septimanarum.
- XLVII, septem septimanarum.

Cc. Coniuncta cõsideratio fit uel secundùm

Species. Sic una efficacior in iudicando altera, propter numerorum uim. Conferri enim possunt septimanæ uel secundùm quaternarium, uel secundùm denarium. Illo modo quatuor septimanæ, quæ 28. dieb. constant, mensem constituunt, nec lunarem nec solarē, uterq; enim maior est, sed mensem Hebdomadarium, ut ita dicam, hoc est, ex quatuor septimanis constantem. Nam reliqui dies & horæ, quæ in lunari & solari mense accedunt, cùm ne dimidiam quidem septimanam constituant, silentio prætereuntur. Posteriore uerò modo secundùm decades distribuuntur septimanæ, continetq; decas quælibet dies 70. annus uerò ut ita dicā hebdomadarius quinq; decades hebdomadum. Etsi enim supersunt dies 15. & H. 6. ad solarem annum complendum, horum tamen, minimam partem decadis constituentium, nō magna habetur ratio. Et hoc quidem supputandi modo Hip. com. περὶ αἰῶνος utitur, ut ostendat septenarij uires in humano corpore tum puerorum, tum adultorū, ubi quatuor decadibus septimanarū fœtum in lucem prodire scribit, dieb. scilicet 280. quos etiam septē quadragenarias dierum constituere com. de Septimestri docuit. Cæterùm tabellam septimanarum, quarum coniunctione & Menses hebdomadarij, & Decades hebdomadariæ, & Anni hebdomadarij prodeunt, Ioan. Allemantius Heduus medicus doctiss. talem describit.

SEPTIMANARVM

MENSIS hebdomadarius	Series	Dies	Decas
Primus	1	7	Prima
	2	14	
	3	21	
	4	28	
Secundus	5	35	
	6	42	
	7	49	
	8	56	
Tertius	9	63	
	10	70	
	11	77	Secunda
	12	84	
Quartus	13	91	
	14	98	
	15	105	
	16	112	
Quintus	17	119	
	18	126	
	19	133	
	20	140	
Sextus	21	147	Tertia
	22	154	
	23	161	
	24	168	
Septimus	25	175	
	26	182	
	27	189	
	28	196	
Octauus	29	203	
	30	210	
	31	217	Quarta
	32	224	
Nonus	33	231	
	34	238	
	35	245	
	36	252	
Decimus	37	259	
	38	266	
	39	273	
	40	280	
Vndecimus	41	287	Quinta
	42	294	
	43	301	
	44	308	
Duodecimus	45	315	
	46	322	
	47	329	
	48	336	
Tertiusdecimus	49	343	
	50	350	
	51	357	Sexta
	52	364	

ANNVS integer solaris dierum 365. H. 6. secundùm Decades hebdomadū numeratur. DECAS proinde Hebdomadaria alia

Partes, similes sint an disimiles, coniunctæ an disiunctæ. Vide signum Dd.

Dd. *Collatio* duorum est generum. Altera

- *Simplex*, quando uno tantùm modo septimanę duę inter se cõferuntur: nimirum uel secundùm
  - *Τριάδας*, hoc est, triadem cũ sua tetrade in utraque septimana conferendo. Sic igitur septimanæ duæ uel sunt
    - *Similes*. Quoniã in utraqꝫ trias suæ tetradi uel iuncta
      - Est. Harum septimanarum se consequentiũ maius momentum est, sunt etiã frequentiores. Exempli causa, similes sunt prima & secunda septimana, cùm utrauis communi uinculo, illa quaternarij, hæc undenarij, triadem tetradi connectat:

1	2	3	4
4	5	6	7
8	9	10	11
11	12	13	14

      - Non est, & harũ proinde minus esse uidetur momentum, suntꝗ admodum raræ. V. G.

63	64	65	66
67	68	69	70
70	71	72	73
74	75	76	77

    - *Dißimiles*, quoniam in altera iungitur trias tetradi, in altera non iungitur. Propter hanc dissimilitudinem minor est uis septimanarũ se consequentium. Exempli loco:

21	22	23	24
24	25	26	27
27	28	29	30
31	32	33	34

  - *Τετράδας*, hoc est tetradem præcedentis cum triade sequentis septimanæ, utrum communi uinculo iunctæ sint nec'ne, perpendendo. Hanc collationem subintelligẽdam relinquit ex sequentibus. Sic igitur septimanæ uel sunt
    - *Coniunctæ* uinculo communi medio: & propterea in decernendo efficaciores. Et hoc frequentisimè in ijs quæ à 17. surgunt usuuenit. Ex primis enim secunda cum tertia iungitur, quarta cum quinta, quinta cùm sexta, septima cum octaua, & sic deinceps. Verbi gratia:

8	9	10	11
11	12	13	14
14	15	16	17
17	18	19	20

    - *Disiunctæ*, uinculo communi medio carentes, & propterea in decernendo minus potentes. Et hoc frequentius in ijs quæ à 18. surgunt. Nã primæ septimanæ omnes sunt disiunctę, usqꝫ ad nonã quæ decimæ, & decimã quæ undecimæ iungitur. Vtputà

8	9	10	11
11	12	13	14
15	16	17	18
18	19	20	21

- *Duplex*, quando & trias uniuscuiusqꝫ cum sua tetrade, & tetras præcedentis cum triade sequentis confertur. Vide signum Ee.

Ee.
Huius collationis tanquam maximi momēti Hip. meminit cō. de Septimestri, n. 40. & 41. Sic igitur duę septimanæ inter se collatæ secundùm τετράδα uni⁹ & alterius τριάδα uel sunt

- *Absolutè* inter se
  - *Inæquales*. nam & cōnexione partium dissimiles, & nullo communi uinculo constrictæ. δύο παρὰ δύο ἀσυνημμέναι, (ut com. de Septim. n. 40. docet Hip.) duæ septimanæ nullo duorum modorum constrictę, nec partium similitudine, nec uinculo medio. Quarum in iudicando propter nullam affinitatem minor est efficacia: ut

    70 71 72 73
    74 75 76 77
    78 79 80 81
    81 82 83 84

    Vinculo communi nō iunguntur, quia 77 & 78 disiuncti. Neq; sunt similes, cùm præcedēs sit disiūcta, sequens suis partib. coniuncta.

  - *Aequales*, nimirum & cōnexione partium similes, & communi uinculo constrictæ. δύο παρὰ δύο συνεζευγμέναι Hip. com. de Septim. n. 41. appellat: quarum maximum est momentum in iudicando, propter cōiunctionem arctissimam. Duæ septimanæ duobus modis coniunctæ: nimirum tum quia trias utriusque suæ tetradi iungitur, qui modus unus est ratione, licet in subiecto sit gemino: tum quia tetras præcedentis triadi iungitur consequentis.

    8 9 10 11
    11 12 13 14
    14 15 16 17
    17 18 19 20

- *Secundùm* quid inter se æquales & inæquales. Et propterea mediarum in iudicando uirium. Ergo duæ septimanæ inter se uinculo medio uel
  - *Sunt* cōiunctæ, sed partiū cō mistione dissimiles, cū alteri⁹ trias tetradi sit iuncta, alterius nō sit. Vt

    21 22 23 24
    24 25 26 27
    27 28 29 30
    31 32 33 34

    Præcedens sequenti septimanæ iungitur per 27: eiusdēq; trias suæ tetradi iūcta est: sequentis non item.

  - *Non* sunt coniunctæ, sed partiū suarum commistione similes, cū utriusque trias suæ tetradi sit iuncta.

    1 2 3 4
    4 5 6 7
    8 9 10 11
    11 12 13 14

    IV & XI pa ria uincula septimanas similes faciūt. VII & IIX disiūcti, septimanas ipsas disiūgunt.

Ff. Men-

Ff. *Mensis* considerari potest dupliciter: tum in

- *Genere*, quoniam menstrui motus lunæ per Zodiacum mẽsura est, ex eius ad solem accessu, uel recessu. Proinde ut Anni 4. sunt tempora, ita etiam Mẽsis. Hyemi nouilunium, Veri crescẽs, Aestati plenilunium, Autumno respondet decrescens luna.
- *Specie*. Quandoquidem luna suo ad solem accessu & recessu nunc plena est, nunc silet, nunc crescit, nunc minuitur: iccirco Mensis alius Lunaris dicitur, alius Solaris. Et rursus cùm huius motus consideratio alia sit Astronomica & exacta, alia Medica & crassa: Menses quoq; aliter exactè, aliter crassè numerantur. Deniq; mensis quilibet uel per se, uel comparatione alterius, perpendi potest. His suppositis, considerari potest uel quo ad
  - *Species* suas ab efficiẽte sumptas. Mẽsis est numerus motus lunaris. Luna suũ orbẽ cõficit in menstruo spatio. Cæterũ quoniam lucet alieno lumine, eapropter cõsideratur ratione
    - *Motus*. Vide signum Gg.
    - *Luminis* siue influxus, quem nunc parcius nunc largius inferioribus subministrat. Sic Apparitorius mensis dicitur, quãdo luna soli aduersa lucem ab illo susceptam per noctẽ terris communicat, diebus ferè 26. & H. 12. Quãdo uerò cum sole coiens, lumine eiusdem ipso die nouilunij penitus absorbetur, item die uno & altero subsequente ueluti combusta uim suam inferioribus non communicat, tunc silere dicitur, diesq; illi ad mensis lunaris integri perfectionem nihil facere uidentur.
  - *Accidentia*, cõparatiõe mẽsium & commixtiõe mutua. Quorũ utrũq; propter insignes mutatiões, quas experiẽtia obseruauit, in cõsideratione meritò ueniꝛe debet. Mẽses igitur inter se
    - *Comparantur tum generis*
      - *Eiusdem*. Sic quas uires dies decretorij ex numerorum serie habẽt, easdẽ propè etiã menses tum in
        - Genere.
        - *Specie*. Sic V. G. in pueri corpore
          - *Intra* uterum septimus mensis omniũ membrorum perfectionẽ continet.
          - *Extra* uterum, septimo mense infantes dentire incipiunt.
      - *Diuersi*, utputa lunaris cũ solari, quatenus dispares sunt. Sic igitũ
        - *Septimus* lunaris expirat in solaris septimi die 24. & horis 12.
        - *Sextus* solaris in septimum lunarem incurrit, dierum quinq; numero & horis 15.
        - *Octauus* lunaris expirat in octaui solaris die 23 & horis aliquot.
    - *Commiscentur, & uel generis*
      - *Eiusdẽ*. utputa
        - *Solaris* cum solari, quando prior mensis augetur decẽ diebus ab alio mense assumptis, ita ut dierum QVADRAGENARIA cõsurgat, *tessaracontarius* Hip. dictã, magnarum mutationũ momento insignis, ex quaternarij & denarij inuicem complicati, item septenarij & senarij, occulta ui consurgens. Hęc ad Mensiũ differentias accidẽtales referre uidetur Hip. quandoquidem octauum mẽsem à sexta quadragenaria constitui dicit. Vide signum Hh.
        - *Lunaris* cum lunari. Vide signum Ii.
      - *Diuersi*, utputa lunaris cũ solari, siue (ut Hip. loquitur com. de Sept.) cũ anno, hoc est, anni parte duodecima. Sic lunari cuilibet à solari accedit tantùm dies unus, & minuta ferẽ 30. Proinde com. de Septimestri partu ait, octauũ mẽsem lunarem, parte quota à solari mutuata, uix commemoratu dignum esse.

Gg. Luna

Gg

Luna consideratur, tum respectu motus

- *Proprij*; quo suum circulum absoluit. Peragatorius mensis dicitur, & Lunaris. Cuius quidem species duæ. Alter enim est
  - *Integer* & perfectus, tot numero dies habens, quot ei decernuntur modo considerandi uel
    - *Exactiore* & Astronomico. Mensis igitur lunaris integer
      - *Vnus* constat D. 29. H. 12. Min. 44. Secundis 4.
      - *Duo* constant D. 59. H. 1. Min. 28. Sec. 8.
    - *Crassiore* & Græcanico, quem Hip. sequitur in plurib. locis. Est enim quodamodo medius inter mensem solarem & peragratorium, apparitionesque lunares: quorum ille diebus 27. & H. 8. ferè, hic diebus 26. & H. 12. aliquando etiam pluribus integratur. Ergo
      - *Vnus* habet D. 29. H. 12.
      - *Sex* habent D. 177.
      - *Septē* habēt D. 206. H. 12. Hic partus propriè & perfectè Septimestris.
      - *Octo* habēt D. 236. H. 12.
      - *Nouē* habēt D. 265. H. 12. Hic partus propriè Nouimestris.
      - *Decem* habent D. 295.
      - *Vndecim* D. 324. H. 12.
  - *Mutilus* & imperfectus uel
    - *Cum* præcedentis respectu, ut quando quinque uel septē uel 15. dies unius mensis pro toto mense ponuntur, mensisque adeo incipiēs & progrediens, pro mēse sumitur integro. Id quod in fœtus gestatione frequenter accidit. Sic nanque
      - *Septimus* dicitur, qui sex menses Græcanicos plenos dierū scilicet 177. continet, & præterea à septimo sumit dies quinque cū horis 12. ità ut cōstet diebus 182. H. 15. qui faciunt mēses solares sex integros, siue annum solarem dimidiatum. Et hic etiā partus Septimestris dicitur Hip. de Septim. n. 1.
      - *Decimus* uocatur, qui nouem Græcanicos integros siue dies 265. habet, & præterea à decimo sumit dies quinque cum horis aliquot. Sic partus Decimestris, qui die quinto decimi in lucem editur, nimirum die 270. uel etiam plurib. ut die 280, qui finis est septimæ quadragenariæ.
      - *Vndecimus* nūcupatur, qui ad septimā quadragenā dies 280 capiētem, quinque dies supra dimidium ab undecimo mēse sumit. Sic partus dicitur Vndecimestris Hip. com. de Septimestri.
    - *Absque* præcedentis respectu. Vt quando mensis secundum hebdomadas consideratus, quatuor hebdomadibus constare dicitur, quæ 28 tantùm dies conficiunt. Reliqui dies ad lunarem uel etiam solarem addendi mensem, cùm septimanam nullā constituere possint, tanquam inutiles negliguntur. Et hic quidem mēsis Hebdomadarius dici potest. De quo suprà in Hebdomadis. Cuius mensis com. de Aetate rationem habet Hip.
- *Alieni*, quatenus solis cursum per Zodiacum comitatur, & uelut imitatur. Mensis Solaris dicitur. Qui similiter si consideretur modo
  - *Exactiore* & Astronomico,
    - *Vnus* constat D. 30. H. 10. Min. 30.
    - *Sex* constant D. 182. H. 15. Hip. de Sept. n. 1.
    - *Octo* habent D. 243. H. 1. Min. 30.
    - *Nouem* D. 273. H. 22. Min. 30.
    - *Decem* D. 304. H. 9.
    - *Vndecim* D. 334. H. 19. M. 30.
  - *Crassiore* & Medico,
    - *Vnus* habet D. 30. H. 10. Quāuis etiam horæ omittantur. Vt com. de Aetate, n. 6. ubi per menses tricenarios, hoc est, diebus 30 constantes, decadas hebdomadarias dimetitur.
    - *Sex* integri D. 182. H. 15.
    - *Septem* integri D. 213.
    - *Octo* integri D. 243. H. 8.

Hh. Ergo si consideretur mẽsis secundùm quadragenarias in

- *Genere*, Mensis compositus ex 40 diebus constat, quoniam præter legitimos dies suos mutuatur decem alios à mense uel
  - *Præcedente*, & Quadragenaria Anticipans dici potest.
  - *Sequente*, & Quadragenaria Tardans nuncupari poterit.
- *Specie*, prout in humano fœtu suas uires ostendit tũ
  - *Intra* uterum matris delitescentẽ per nouem menses cum decimi ferè dimidio. Quod tẽpus diebus circũscribitur 282. Qui ipsi ad septem quadragenarias siue septem mẽses cõpositos reuocantur, inter quos Hipp. præcipuè obseruãdas putat (propter insignes & periculosas immutationes) primam, & sextã: deinde septimã, propter salubritatẽ suã: cui affinis etiam est secunda. Extenditur enim *τεσσαρακοντὰς*
    - *Prima*, ad diem 40. & comprehendit mensem primum, & secundi initium. Intra quod tempus crebri abortus fiunt, & fœtus conformatur. Hanc primam facit Hip. *τεσσαρακοντάδα*.
    - *Secunda* ad 80. & comprehendit menses duos, & tertium mutilum: quo tempore fœtus perfectè augetur, optimeq́ habet, & matres uterum facillimè ferunt.
    - *Tertia* ad centesimum uigesimum. & comprehendit menses quatuor integros.
    - *Quarta* ad 160. & comprehendit menses quinq́, & sexti initium.
    - *Quinta* ad 206. & comprehẽdit menses sex, & septimum mutilum.
    - *Sexta* ad 240. & cõprehendit menses octo integros. Quam facit Hip. secũdam *τεσσαρακοντάδα*. Et hic est octauus mẽsis lunaris compositus, lib. de Septimestri: quo & fœtus in utero ægrotãs, suppurationes pati, mutilari, & excæcari interdum solet: & mater peius sese habere, quàm reliquo gestationis tempore deprehenditur. Hic autem mẽsis decem dies assumit uel à mense
      - *Præcedente* septimo, & Anticipans octauus dicitur. Quando mulier luna crescente, & hemisphærium nostrum conscendente, inferioremq́ epicycli partem perreptante, idq́ in signo mobili, cõcepit, tunc à die 207 (qui initiũ dat octauo lunari simplici) anterius retrogredietur ad 197 diẽ (qui uigesimus est septimi mensis) ac inde inchoãs in 236 diem terminabitur.
      - *Sequente* nono, & Tardãs octauus erit. Vt quãdo mulier luna decrescẽte, ab hemisphærio recedente, superioremq́ epicycli partẽ perambulante, in signo fixo concepit, tunc à die 207 tardando ad 217 (qui decimus est noni mensis) retrò labitur, & inde incipiens in 256 definit.
    - *Septima* ad 280. & nouem menses comprehendit integros, cum decimi dimidio. Proinde pueri dicuntur *Δεκάμηνοι*, decimo incipiente nati: uti *ἑπτάμηνοι*, incipiente septimo. Hanc facit Hip. tertiam *τεσσαρακοντάδα*, in qua nati pueri, cùm periculum sextæ in utero superarint, licet minus sint corpulenti, tamẽ ingenio longè uidentur esse præstantiores.
  - *Extra* uterum edito. Vt ergo puerpera à partu per 40 dies purgatur: ita quoque puer editus per totidem dies purgari cõspicitur, donec omne id, quod ex menstruo maligni hausit in utero, uel etiam extra uterum ex insolito alimenti genere uitij cõtraxit, purgetur. Quòd si puer edatur mense lunari
    - *Septimo*, sextam *τεσσαρακοντάδα* perferre cogetur extra uterum, *τὴν τεσσαρακονθήμερον κακοπαθεῖν*, quæ pueris periculosissima accidit, quia teneri admodũ sunt, cùm perfectum gestationis tempus in utero nondum compleuerint.
    - *Decimo*, propterea quòd locis uteri calidis diutissimè assueuerunt, mutationem ambientis ægrè ferunt, & octauæ *τεσσαρακοντάδος* periculo subijciuntur.

Accidentalis, ex imperitia mulierum, quæ tẽpus conceptus primo mensi integro tribuunt, quod tamen dimidiato tantùm tribuendũ erat. Quãdo enim mulier in ipso nouilunio, quod mensis prima pars est, propter menstrui fluxũ concipere nequit, necesse est ut in reliquis partibus concipiat. Quotocunq; igitur die cõcepit, ab eo die usq; ad eundẽ diẽ sequentis mensis computat integer. V.G. si quæ cõceperit 15 die mẽsis primi, ea si pariat mẽsis septimi die 15, sex tantũ mẽses integros uterũ gestauerit. Quã quidẽ cõputãdi rationẽ Hip. de Septimestri n.2. & de Octimestri n.23 & 24. docet: cuius ignorãtia mulieres sæpe fallunt, ut mẽsem imperfectũ primũ quo concepere pro integro numerãtes, pluribus diebus solito fœtũ se gestasse affirment.

Essentialis, propter actionẽ caloris materni in fœtũ. Mater enim toto gestationis tempore suas uires omnigenas puero impertit, sed pro lunæ motu nunc largius, nunc parcius, nunc minimum. Ergo si mensem perfectum dierum 29 cum dimidio statuamus, per quos fœtui suas uires mater communicat: sanè cùm singulo mense diebus aliquot ferietur, eos dies in perfecti mensis numerũ non uenientes de alijs mensibus suppleri oportebit. Hinc iam commixtio mẽsium oritur: quando scilicet ad complementũ D. 29. H. 12. mensis lunaris, per quos luna in hæc inferiora agere debet, totidem dies de sequenti mense in complementum otiosorum sumuntur. Id quod in Decimestri & Vndecimestri partu Hip. com. de Octimestri n. 21. docet. Ad cuius intelligentiam sciendum, quòd lunæ motum menses mulierum sequuntur: pro mensium autem motu gestatio quoq; pueri uariat. Luna igitur potentissimè per totum mẽsem inferiora afflat, regit, gubernat, incrementum dat: in coitu solo, quo solem assequitur & transmittit, nihil aut parum uirtutis ijsdem impertit, qui dies unus est: & tamen biduo pòst, interdum etiam triduo, cõbusta radijs solaribus obtegitur, neque uires suas in terras demittit. Similiter mulieri extra conceptum menses ipso nouilunij die fluere incipiũt, quòd tunc laxatis uelut habenis quicquid in corpore superflui est expellatur. Semel inde facta uia, pro uario mulieris temperamẽto, uni duobus, alteri III, quibusdam V, uel VII, uel XII diebus fluxio perstat. At posteaquam concepit, cùm per totum reliquum mensem calor spiritu & alimento conueniente fœtum fouerit, refecerit, sustentaritq;, tempore silentis lunæ nihil uel parum admodum suarum facultatum fœtui impertiet, tot diebus, quot illi extra conceptum menses fluere solebant. Per quos igitur dies nihil ipsi fœtui accedit commodi, ij pro otiosis habentur, & propterea in perfecti mensis numerum uenire non possunt. Iam uerò cùm numerus dierum integri mensis ad tricenarium proximè accedat, in locum otiosorum totidem utiles erũt substituendi de mense ultimo, in quo fœtus in lucem editur. Ergo quæ mulieres purgantur diebus pluribus, tardius pariunt, cùm plurimum alimenti fœtui possint subministrare: quæ paucioribus, citius, propterea quòd fœtus alimenti inopia urgente locũ mutare quærit. Et hæc quidem cùm in eo fœtu qui ex semine septimestri, tum in eo qui ex semine nouimestri producitur, secundũ Fracast. lib. I de Antipath. quorum ille ad IX, hic etiam ad XI. propter supplementũ dierum otiosorum pertingit. Quando igitur mulieri menses consueuerunt purgari per diem

II. Ergo lunarium mensium commixtio fit partium

Vnu, quæ tricesima est pars mẽsis, eidem, si semen sit nouimestre, de decimo mense loco dierũ otiosorũ addendi erũt dies nouẽ. Sin septimestre, sub septimi solaris initium dimidio anno completo, in septimi lunaris mediũ incidet: quoniã sex mẽses lunares faciũt dies 177. de septimo accedunt dies quinq; cũ dimidio, præterea dies complerorij septem. summa dies 190 ferè. Porrò mulieres uno tantùm die purgari solitę aut steriles sunt (uti etiã quę mẽstruis penitus carent, cùm fœtui alimentũ sufficiẽs nõ possint suggerere) aut certè septimo mẽse pariunt.

Duæ, quę decimaquinta pars est mẽsis, ad complementum otiosorũ dierũ addendi erunt de mense decimo dies XIIX, si nouimestre sit: sin septimestre, partus incidet in 24. men. VII. lunaris.

Tres, quę decima pars est mẽsis, ad cõplementũ otiosorũ dierũ addẽdi erũt, si septimestre sit, dies 27 de mense septimo & octauo, incidetq; adeo partus in diem tertiũ & dimidiatũ octaui mensis. sin nouimestre, totidẽ dies: adeoq; fœtus editus dicetur & Nouimestris, quoniã in nono integro cùm decimi additamẽto natus: & Decimestris, ꝑpterea ꝙ 27 die decimi natus: & Vndecimestris, q̃a proximè accedit ad undecimũ. Nam si 266 dieb. nouẽ Græcanicorũ mensiũ addant 27 complerorij dies, & rursus pro trib. diebus menstruorũ decimi mensis tres alij, exurgẽt dies 296. qui in undecimi mẽsis initium incurrunt.

Quinq;, quæ sexta pars est mẽsis, ad complementũ otiosorũ dierũ addẽdi erũt dies XXXV. Ergo si semẽ septimestre sit ex sui natura, pariet die quinto noni mẽsis: sin nouimestre, pariet die 300, qui 25 est decimi mensis.

Septem, otiosi dies erũt in fœtu septimestri 49. qui si de ultimis dieb. addãtur, incurret partus ferè in 19 diẽ noni mẽsis. In nouimestri uerò, ad initiũ noni mensis si addas 45 D. emergent D. 310. Itaq; die ferè 20. M. XI. edetur.

Duodecim, in eandẽ censurã ueniũt, nisi ꝙ hæ ipsæ propter menstruorũ abũdantiã ad cõceptũ uident ineptiores.

Kk. *Annus* est mẽsura mot^9 cœlestis, quo Sol Zodiaci XII. signa conficit. Huius igitur cõsideremus

- *Essentiam.* Ergo
  - *Totus* ann^9 certo dierum numero absoluitur, quib. omnia Zodiaci signa Sol percurrit motũ proprio ab occasu in ortum, more reliquorum planetarũ: qui alioqui motu primi mobilis ab ortu in occasum 24 horarum spacio abripitur. Hi ipsi dies si cõsiderentur quo ad motum
    - *Solis* principis per se, per accidens etiã ad lunæ motũ referãtur, quæ instar matris solẽ patrẽ cõsectatur: sic quemadmodũ Mensis ex sui natura lunæ motũ metit͂, solis uerò per accidens: ita Annus solis motum per se, per accidẽs etiam lunæ. Erit igitur annus alius
      - *Solaris*, ex duodecim mensibus solaribus consurgens: & supputatione quidem
        - *Exactiore* habet D. 365. H. 6.
        - *Crassiore* habet D. 365.
      - *Lunaris*, ex duodecim mensibus lunarib. ortus: qui supputatione quidem
        - *Exactiore* constat D. 354. H. 8. M. ferè 49.
        - *Crassiore* habet D. 354.
    - *Omnium* planetarum septẽ, per hebdomadas diuiduntur. Quæ rursus septimanæ siquidem cõsiderẽtur secundùm
      - *Quaternarios*, siue secundùm Menses hebdomadarios, Annus solaris constabit mensib. tredecim, quorum singuli quatuor septimanis siue diebus 28 circumscribuntur. Supererunt tamen dies unus & H. 6.
      - *Denarios*, Annus solaris integer quinq; integris decadibus (quarũ singulæ dies constituunt 70) & dimidia, die quinetiam uno & H. 6. constabit. Cæterùm dimidia decas cum supplemẽto non computatur. Vt com. de Aetate, n. 12. ubi septem annos dicit cõstare decadibus hebdomadarijs 35. hebdomadibus autem in uniuersum 350. Itaq; anno hebdomades 50 tribuit, & hebdomadarias decades quinq;.
  - *Partes* anni uariæ, pro diuersa motus consideratione. Vide signum ☙.
- *Accidẽtia* siue Adiuncta, quæ certo annorũ numero uel etiã certis anni partib. cõtingere solẽt. Ergo hîc cõparant͂ inter se uel anni
  - *Integri*, uiresq; suas ex numerorum proportione sumunt, quẽadmodum dies critici & menses. Proinde septenarijs Annorũ ætates circũscribuntur & definiũtur: & Hip. de Septimestri, anno septimo dentes excidere & nouos supernasci ait.
  - *Nõ integri*, sed secundùm partes sumptas à
    - *Motu*. Annus dimidiatus sex menses solares continet, qui quidẽ propter insignẽ mutationẽ, quã sol facit, qñ à bruma V.G. ad solstitiũ æstiuum, uel ab æquinoctio uerno ad autumnale æquinoctiũ peruenit, embryonis tenerum corpus ad exitũ stimulat, isq; fœtus Septimestris dicitur Hip. quoniam die 5 & horis 15 septimi mensis lunaris editus est.
    - *Lumine*. Sic quatuor Anni tempora considerantur & in corporibus
      - *Puerorum*. Inquit Hip. de Octimestri n. 17. τὰ ἡλίῳ ξυντρεφό-τατα μάλιστα κρατιστεύειν: quasi uelit pueros in lucem editos Sole ad nos redeũte post brumam, uel etiã æquinoctio uerno, longè uegetiores ijs esse, qui solstitio æstiuo uel æquinoctio autũnali nascunt͂, sole à nobis recedẽte.
      - *Adultorũ*. Sic Hip. com. de Natura humana docet in corporib.
        - *Sanis* humores secundùm anni tempora moueri.
        - *Aegris* morborum iudicationes in contrarijs, exacerbationes in similib. anni temporib. fieri. Proinde morbos præter dierum crises à partibus anni interdum sumere iudicium, quòd qui uerẽ cœperũt & grauiter affixerunt, autumno soluantur: qui uerò per æstatẽ, hyeme soluãtur, aut saltem mitiores euadant.

☙ Quæ

Quatenus enim sol mouetur motu

- *Alieno* primi mobilis, sic cùm in Zodiaco gradum singulis diebus faciat, Annus in 365 D. & H. 6. diuidetur, quòd tot dies ad proprium motum per omnia Zodiaci signa peragranda requirat. Anni rursus cùm duæ sint partes, Anni dimidium
  - *Solaris*
    - *Exacti* habet D. 182. H. 15.
    - *Crassioris* habet D. 182.
  - *Lunaris*
    - *Exacti* habet D. 177. H. 4. min. ferè 24.
    - *Crassioris* constat D. 177.
- *Proprio* ab occasu in ortum, & quolibet die gradum unum Zodiaci in 365 gradus diuisi conficit: sic ratione habita solaris
  - *Motus* per Zodiacũ, cùm is in XII signa diuidatur, singula XXX gradibus constantia, Annus quoq; in XII partes diuidetur, quos Menses uocant, per se quidem solares, lunares per accidens. Proinde annus distinguitur in duo Semestria.
  - *Luminis* diurni, quo in hæc inferiora agit, quandoquidem illud nunc decrescit, nunc consistit, nunc accrescit, obliquitatem Zodiaci imitando, qua is Tropicos extremos & Aequinoctialem medium ueluti cõplectitur: annus diuiditur in quatuor Trimestria, siue quatuor Partes anni κατ' ἐξοχὴν dictas, in Ver, Aestatem, Autumnum & Hyemem: diuiditur in quam respectu
    - *Extremorũ* Tropicorũ in duo Solstitia, quorũ altero dies est longissimus, altero est breuissimus. Solstitium igitur
      - *Brumale*, quũ sol ad Meridiem lõgissimè prouectus ad Tropicum usq; Capricorni, ad nos redire incipit, adeoq; noctes decrescunt, dies uerò accrescunt.
      - *Aestiuũ*, quãdo sol ad Septẽtrionem longissimè prouectus, ubi ad Tropicum Cãcri peruenit, à nobis recedere incipit, adeoq; noctes accrescunt, dies uerò decrescunt.
    - *Medij* Aequinoctialis, qui dies noctib. equat, in duo Aequinoctia: alterum
      - *Vernũ*, in Ariete.
      - *Autũnale* in libra.

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
De Natura hominis.

Sententiæ distinctæ sunt secundum Galenum.

Ὅστις[1] μὲν εἴωθεν ἀκούειν λεγόντων, ἀμφὶ τῆς φύσιος τῆς ἀνθρωπίνης, προσωτέρω ἢ ὅσον αὐτῆς ἐς ἰητρικὴν[a] ἀφήκει, τουτέῳ μὲν οὐκ ἐπιτήδειος ὅδε ὁ λόγος ἀκούειν.[2] οὔτε γὰρ τὸ πάμπαν ἠέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, οὔτε πῦρ, οὔτε ὕδωρ, οὔτε γῆν, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν, ὅτι μὴ φανερόν ἐστιν ἓν ἐὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἀλλὰ τοῖσι βουλομένοισι ταῦτα λέγειν παρίημι.[3] δοκέουσι δέ μοι οὐκ ὀρθῶς γινώσκειν οἱ τὰ τοιαῦτα λέγοντες.[4] γνώμῃ μὲν γὰρ τῇ αὐτέῃ πάντες χρέονται,[5] λέγουσι δὲ οὐ ταὐτά,[6] ἀλλὰ τῆς μὲν γνώμης τὸν ἐπίλογον τὸν αὐτὸν ποιέονται.[7] φασὶ γὰρ ἕν τι εἶναι, ὅ, τι ἐστι,[8] καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ ἕν τε καὶ τὸ πᾶν.[9] κατὰ δὲ τὰ οὐνόματα οὐχ ὁμολογέουσι.[10] λέγει δ' αὐτέων ὁ μέν τις φάσκων, ἠέρα τοῦτο εἶναι, τὸ ἕν τε καὶ τὸ πᾶν, ὁ δὲ πῦρ, ὁ δὲ ὕδωρ, ὁ δὲ γῆν·[11] καὶ ἐπιλέγει ἕκαστος τῷ ἑωυτοῦ λόγῳ μαρτύριά τε καὶ τεκμήρια, ἅ γε ἐστιν οὐδέν.[12] ὅτι μὲν γὰρ τῇ αὐτέῃ γνώμῃ πάντες προσχρέονται, λέγουσι δ' οὐ τὰ αὐτὰ, δῆλον ὅτι οὐδὲ γινώσκουσιν αὐτά.[13] γνοίη δ' ἂν τῷδέ τις μάλιστα, παραγενόμενος αὐτέοισιν ἀντιλέγουσι.[14] πρὸς γὰρ ἀλλήλους ἀντιλέγοντες οἱ αὐτοὶ ἄνδρες, τῶν αὐτέων ἐναντίον ἀκροατέων, οὐδέποτε τρὶς ἐφεξῆς ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος περιγίνεται ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ, ἀλλὰ ποτὲ μὲν οὗτος ἐπικρατέει, ποτὲ δὲ οὗτος, ποτὲ δὲ, ᾧ ἂν τύχῃ μάλιστα ἡ γλῶσσα ῥυεῖσα πρὸς τὸν ὄχλον.[15] καίτοι δίκαιόν ἐστι, τὸν φάντα ὀρθῶς γινώσκειν †[b] ἀμφὶ τῶν πραγμάτων, παρέχειν αἰεὶ ἐπικρατέοντα τὸν λόγον τὸν ἑωυτοῦ, εἴπερ ἐόντα γινώσκει, καὶ ὀρθῶς ἀποφαίνεται.[16] ἀλλ' ἐμοί γε δοκέουσιν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι σφᾶς αὐτοὺς καταβάλλειν ἐν τοῖσιν ὀνόμασι τῶν λόγων αὐτέων, ὑπὸ ἀσυνεσίης·[17] τὸν δὲ Μελίσσου λόγον ὀρθοῦν. περὶ μὲν οὖν τουτέων ἀρκεῖ μοι τὰ εἰρημένα.

[18] τῶν δὲ ἰητρῶν οἱ μέν τινες λέγουσιν, ὡς ὁ ἄνθρωπος αἷμα μοῦνόν ἐστιν· οἱ δ' αὐτέων, χολήν φασιν εἶναι τὸν ἄνθρωπον· ἔνιοι δὲ τινες, φλέγμα.[19] ἐπίλογον δὲ ποιεῦνται καὶ οὗτοι πάντες τὸν αὐτόν. ἓν γάρ τι εἶναι φασιν, ὅ, τι ἕκαστος ἠθέλησεν ὀνομάσαι αὐτέων·[20] καὶ τοῦτο ἓν ἐὸν, μεταλλάσσειν τὴν ἰδέην καὶ τὴν δύναμιν, ἀναγκαζόμενον ὑπό τε τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, καὶ γίνεσθαι καὶ γλυκὺ, καὶ πικρὸν, καὶ λευκὸν, καὶ μέλαν, καὶ παντοῖόν τι ἄλλο.[21] ἐμοὶ δὲ οὐδὲ

[a] ἰφίκει

[b] ἐπαγγελλόμενόν τι

A

QVICVNQVE[1] de natura humana altius disserentes audire consueuit, quàm ad Medicinam pertineat, huic non est commodum hunc meum sermonem audire.[2] Neque enim prorsus aut aerem dico hominem esse, aut ignem, aut aquam, neque terram, aut quicquam aliud, quod non manifestum sit unum in homine esse: sed uolentibus tamen hæc dicere permitto.[3] Videntur autem mihi talia dicentes non rectè rem cognoscere.[4] Nam cùm sententia eadem omnes utantur,[5] neq; interim eadem dicant,[6] sententiæ tamen epilogum eundem inferunt.[7] Aiunt enim unum quid esse, quodcunque tandem est,[8] & idipsum esse unū ac uniuersum.

B

[9] Secundùm nomina autem non consentiūt.[10] Alius enim esse hoc unum ac uniuersum aerem statuit, alius ignem, alius aquam, alius terram:[11] & adhibet unusquisq; assertioni suę testimonia ac signa, nullius momenti.[12] Hoc ipso enim quòd eadē sententia omnes utuntur, at nō eadem dicunt, manifestum fit quòd ea neq; cognoscant.[13] Atq; hoc ex eo uel maximè quis cognouerit, si ipsorum disceptationibus interfuerit.[14] Nam quum ijdem uiri inter se disceptant, ijsdem auditoribus præsentibus, nunquam ter consequenter idē homo uincit in eodem sermone: sed modò hic, modò alius superat, modò tertius, cui fuerit lingua maximè uolubilis ac populo grata.

C

[15] Atqui decebat eum, qui de rebus se rectè cognoscere pronunciat, semper in disputando uictorem euadere, si quidem uera cognoscit, eademq; ex animi sententia pronunciat.[16] Cæterùm uidentur mihi homines isti semetipsos euertere præ imprudētia, eandem opinionem, diuersis tantùm nominibus, profitendò,[17] adeoque Melissi opinionem confirmare. De quibus hæc pauca dixisse sufficiat.

[18] Iam uerò ex Medicis quidam dicunt, hominem sanguinem tantùm esse, alij bilem, alij pituitam:[19] qui tamen omnes epilogum eundem faciunt. Vnum enim quid esse dicunt, quodcunque cuique ipsorum nominare placuit:

D

[20] & id ipsum unum existens, speciem ac uim suam mutare, coactum à calido ac frigido, fieriq; & dulce, & amarū, & albū, & nigrum, & quiduis aliud.[21] Quæ tamen ipsa

ipsa mihi aliter se habere uidetur. Et plurimi quidem talia quaedam, & his similia pronunciant. 22 Ego autem dico, si unum esset homo, nunquam sane doleret. 23 Neque enim esset quod dolorem inferret, si unum existeret. 24 Quinetiam si doleret, necesse foret & remedium unum esse. 25 Nunc uerò plura sunt. 26 Multa enim insunt in corpore, quae quum à se mutuo praeter naturam calefiunt & frigefiunt, siccanturque & humectantur, morbos pariunt. 27 Quare multae etiam species morborum sunt, & multiplex eorundem medela. 28 Existimarim uerò ego eum, qui hominem sanguinem solum esse dicit, & nihil aliud, ostendere debere, ipsum non transmutare speciem, neque omnigenis mutationibus obnoxium esse, 29 & saltem horam aliquam anni, aut hominis aetatem dari, in qua sanguis solus in homine inesse appareat. 30 Verisimile est enim, unum aliquod esse tempus, in quo appareat ipsum in seipso unum existere. 31 Eadem censuerim etiam de eo qui hominem pituitam solum esse dicat, & qui bilem. 32 Verumenimuero quaecunque ego hominem esse dixero, ea demonstrabo, & secundùm legem, & secundùm naturam, semper similiter se habere in iuuene, & sene, tempore frigido aequè ac calido. 33 Proferam insuper signa, & causas necessarias ostẽdam, per quas unumquodque augescit ac minuitur in corpore.

34 Primùm quidem igitur necesse est generationẽ fieri non ab uno. 35 Quomodo enim unum existẽs, aliud quid generarit, si non alicui alteri misceatur? 36 Deinde, si uel diuersi generis misceantur, 37 uel eandem uim habentia, neque generabunt, neque quicquam nobis conferent. 38 Praeterea si calidum ac frigidum, & siccum ac humidum moderatè inter se non sint affecta, sed alterum alteri multum antecellat, & fortius debiliori praestet, ne generatio quidem fieri poterit. 39 Quomodo ergo uerisimile est, ab uno quid generari, quum neque à pluribus generetur, nisi habuerint temperamentum inter se probè conueniens? 40 Necesse itaque est, tali existente natura, cùm aliorum omnium, tum hominis, non unum esse hominem: 41 sed singula, quę ad generationem eius collata sunt, uim eam in corpore habere, quam in primo statim ortu contulerunt. 42 Necesse quinetiam est redire singula ad cognatam suam naturam, homine moriente, humidum nimirum ad humidum, siccum ad siccum, calidum ad calidum, frigidum ad frigidum. 43 Talis autem & animalium est natura, & aliorum omnium, generanturque similiter omnia, & occi-

οὐδὲ ταῦτα δοκέει ὧδε ἔχειν. οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τοιαῦτά τινα, ἢ ἐγγύτατα τουτέων, ἀποφαίνονται. 22 ἐγὼ δέ φημι, εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτ' ἂν ἤλγεεν. 23 οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν [a] ὑπὸ τοῦ ἀλγήσειεν ἓν ἐόν. 24 εἰ δ' οὖν καὶ ἀλγήσειεν, ἀνάγκη καὶ τὸ ἰώμενον ἓν εἶναι. 25 νῦν δὲ πολλά. 26 πολλὰ γάρ ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἐόντα, ἃ ὁκόταν ὑπ' ἀλλήλων παρὰ φύσιν θερμαίνηταί τε καὶ ψύχηται, καὶ ξηραίνηταί τε καὶ ὑγραίνηται, νούσους τίκτει. 27 ὥστε πολλαὶ μὲν ἰδέαι τῶν νοσημάτων, πολλὴ δὲ καὶ ἡ ἴησις αὐτέων ἐστίν. 28 ἀξιῶ δὲ ἔγωγε τὸν φάσκοντα αἷμα εἶναι μοῦνον τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλο μηδὲν, δεικνύναι αὐτὸν μὴ μεταλλάσσοντα τὴν ἰδέην, μηδὲ γίνεσθαι παντοῖον. 29 [b] ἀλλ' ἢ ὥρην τινὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἢ τῆς ἡλικίης τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾗ αἷμα ἐνεὸν φαίνεται μοῦνον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. 30 εἰκὸς γὰρ εἶναι μίαν τινὰ ὥρην, ἐν ᾗ φαίνεται αὐτὸ ἐν ἑωυτῷ ἓν ἐόν. 31 τὰ αὐτὰ δὲ λέγω καὶ περὶ τοῦ φάσκοντος φλέγμα εἶναι, καὶ περὶ τοῦ χολὴν φάσκοντος. 32 ἐγὼ μὲν γὰρ ἀποδείξω, ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, καὶ κατὰ τὸν νόμον, καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ἀεὶ ταῦτα ἐόντα [c] ὅμοια, καὶ νέου ἐόντος, καὶ γέροντος, καὶ τῆς ὥρης ἐούσης καὶ ψυχρῆς, καὶ θερμῆς. 33 καὶ τεκμήρια παρέξω, καὶ ἀνάγκας ἀποφανῶ, δι' ἃς ἕκαστον αὔξεταί τε καὶ φθίνει ἐν τῷ σώματι.

34 πρῶτον μὲν οὖν ἀνάγκη τὴν γένεσιν γίνεσθαι μὴ ἀφ' ἑνός. 35 πῶς γὰρ ἂν ἕν γ' ἐὸν τι γεννήσειεν, εἰ μή τινι μιχθείη; 36 ἔπειτα οὐδ' ἂν μὴ ὁμόφυλα ἐόντα μίσγηται, 37 καὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντα δύναμιν, γεννᾷ, οὐδ' ἂν ταῦτα ἡμῖν συντελέοιτο. 38 καὶ πάλιν, εἰ μὴ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, καὶ τὸ ξηρὸν τῷ ὑγρῷ μετρίως πρὸς ἄλληλα ἕξει καὶ ἴσως, ἀλλὰ θάτερον θατέρου πολὺ προέξει, καὶ τὸ ἰσχυρότερον τοῦ ἀσθενεστέρου, ἡ γένεσις οὐκ ἂν γένοιτο. 39 ὥστε πῶς εἰκὸς [d] ἀπὸ ἑνός τι γεννηθῆναι; [e] ὅτε γε οὐδ' ἀπὸ τῶν πλειόνων γεννᾶται, ἢν μὴ τύχῃ καλῶς ἔχοντα τῆς κρήσιος τῆς πρὸς ἄλληλα; 40 ἀνάγκη τοίνυν τῆς φύσιος τοιαύτης ὑπαρχούσης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου, μὴ ἓν εἶναι τὸν ἄνθρωπον. 41 ἀλλ' ἕκαστον τῶν ξυμβαλλομένων ἐς τὴν γένεσιν, ἔχειν τινὰ δύναμιν ἐν τῷ σώματι, οἵην περ ξυνεβάλλετο. 42 καὶ πάλιν γε ἀνάγκη ἀποχωρέειν εἰς τὴν ἑωυτοῦ φύσιν ἕκαστον, τελευτῶντος τοῦ ἀνθρώπου, τό, τε ὑγρὸν † πρὸς τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ ξηρὸν πρὸς τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ ψυχρόν. 43 τοιαύτη δὲ καὶ τῶν ζώων ἐστὶν ἡ φύσις, καὶ τῶν ἄλλων πάντων. γίνεταί τε ὁμοίως πάντα, καὶ τελευτᾷ ὁμοίως πάντα. ξυνίσταται γὰρ αὐτῶν ἡ φύσις ἀπὸ τουτέων τῶν προειρημένων πάντων,

[a] ὑφ' ὅτου
[b] ἄλλην
[c] ὁμοίως
[d] ἀφ'
[e] ὅτι
† προχωρέ αμ.

καὶ τελευτᾷ κατὰ τὰ εἰρημένα εἰς τὸ ἑωυτό· ὅθεν περ [a] ξυνέστι ἕκαστον, ἐνταῦθα οὖν καὶ ἀπεχώρησε.

44 τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑωυτῷ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν διττήν, ἤγουν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. 45 καὶ ταῦτ' ἐστὶν αὐτέῳ ἡ φύσις τοῦ σώματος, 46 καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει. 47 ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὁκόταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα κρήσιος καὶ δυνάμιος καὶ τοῦ πλήθεος, καὶ μάλιστα ἢν μεμιγμένα ᾖ. 48 ἀλγέει δέ, ὁκόταν τι τουτέων ἔλασσον ἢ πλεῖον εἴη, ἢ χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι, καὶ μὴ κεκρημένον ᾖ τοῖσι ξύμπασιν. 49 ἀνάγκη γάρ, ὁκόταν τι τουτέων χωρισθῇ, καὶ ἐφ' ἑωυτῷ στῇ, ἔνθεν τι ἐξέστηκεν οὐ μόνον τοῦτο τὸ χωρίον νοσερὸν γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔνθα † ἐπιχυθῇ ὑπερπιμπλάμενον, ὀδύνην τε καὶ πόνον παρέχειν. 50 καὶ γὰρ ὅταν τι τουτέων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῇ πλέον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει ἡ κένωσις. 51 ἢν [b] ταῦτα πάλιν ποιήσηται εἴσω τὴν κένωσιν, καὶ τὴν μετάστασιν, καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολλὴ αὐτῷ ἀνάγκη διπλῆν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔνθεν τι ἐξέστη, καὶ [c] ἔνθα ὑπερέβαλεν.

52 εἶπον δὴ ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, ἀποφαίνειν ἀεὶ [d] ταῦτα ἐόντα, καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ φύσιν. φημὶ δὴ εἶναι αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολήν, ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. 53 καὶ τουτέων πρῶτον μὲν κατὰ τὸν νόμον τὰ οὐνόματα διωρίσθαι φημί, καὶ οὐδενὶ αὐτέων τὸ ωὐτὸ οὔνομα εἶναι. 54 ἔπειτα τὰς ἰδέας κατὰ φύσιν κεχωρίσθαι, καὶ οὔτε τὸ φλέγμα οὐδὲν ἐοικέναι τῷ αἵματι, οὔτε τὸ αἷμα τῇ χολῇ, οὔτε τὴν χολὴν τῷ φλέγματι. 55 πῶς γὰρ ἂν ἐοικότα εἴη ταῦτα ἀλλήλοισιν, ὧν οὔτε τὰ χρώματα ὅμοια φαίνεται προσορώμενα, οὔτε τῇ χειρὶ [e] ψαύοντι ὅμοια δοκέει εἶναι; 56 οὔτε γὰρ θερμὰ ὁμοίως ἐστίν, οὔτε ψυχρά, οὔτε ξηρά, οὔτε ὑγρά. 57 ἀνάγκη τοίνυν, [f] ὅτι τοσοῦτον διήλλακται ἀλλήλων τὴν ἰδέην τε καὶ τὴν δύναμιν, μὴ ἓν αὐτὰ εἶναι, εἴπερ μὴ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ταὐτόν ἐστι.

58 γνοίης δ' ἂν τοῖσδε, ὅτι οὐχ ἓν ταῦτα πάντα ἐστίν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτέων ἔχει δύναμίν τε καὶ φύσιν τὴν ἑωυτοῦ. 59 ἢν γάρ τινι διδῷς ἀνθρώπῳ φάρμακον, ὅ τι φλέγμα ἄγει, ἐμέεταί σοι φλέγμα. καὶ ἢν διδῷς φάρμακον, ὅ τι χολὴν ἄγει, ἐμέεταί σοι χολήν. κατὰ [g] ταῦτα δὲ καὶ χολὴν μέλαιναν καθαίρει, ἢν διδῷς φάρμακον, ὅ τι χολὴν μέλαιναν ἄγει. 60 καὶ ἢν τρώσῃς αὐτοῦ τοῦ σώματος μέρος τι, ὥστε τραῦμα γενέσθαι, ῥυή-

[a] ξυνίστη † αὖ στῇ [b] τ' αὖ [c] ὅθεν [d] ταὐτὰ [e] ψαύουσι [f] ὅτι [g] ταύτην

occidunt similiter omnia. Constat enim natura ipsorum ex his prædictis omnibus, & desinit unumquodque iuxta prædicta in seipsum: hoc est, unde ortum est quoduis, eò recedit.

44 Iam uero continet in seipso corpus hominis & sanguinem, & pituitam, & bilem duplicem, flauam atque nigram: 45 quibus natura corporis illius constituitur, 46 & per quæ ægrotat & sanitate fruitur. 47 Et sanitate quidem fruitur tum maximè, quando temperamentum hæc inter se habuerint moderatum, tum facultate, tum copia, præsertim post mixtionem. 48 Ægrotat autem, quum horum aliquod aut parcius aut abundantius fuerit: aut etiam à reliquis separetur in corpore, neque cum reliquis omnibus contemperetur. 49 Necesse est enim, quum quid horum secretum fuerit, & per se steterit, non solùm eum locum unde secesit morbidum fieri: sed etiam eum, in quo stat, & in quem propter nimiã eiusdẽ copiã diffusum est, dolore ac morbo uexari. 50 Etenim quũ quid horũ extra corpus effluxerit amplius quã redũdantiæ modus requirat, euacuatio ipsa dolorem exhibet. 51 Rursus si intrà corpus fiat eiusdem euacuatio, & transitio, & ab aliis secretio, geminatum dolorem exhibere necesse est, uelut dictum est, nempe & ei parti unde secesit, & in quam receptũ redundat.

52 Porrò cùm receperim, quæcunque hominem esse dixero, ea me demonstraturum semper talia esse, & iuxta legem & iuxta naturam: proinde dico hominem esse sanguinem, & pituitam, & bilem flauam ac nigram. 53 Quorum ipsorum nomina primùm iuxta legem distincta esse affirmo, neque ulli ipsorum idem nomen esse. 54 deinde species iuxta naturam separatas esse, & neque pituitam similem esse sanguini, neque sanguinem bili, neque bilem pituitæ. 55 Quo enim modo hæc inter se similia sint, quorum neque colores similes uidentibus apparent, neque ad manuũ tactum similitudo aliqua deprehenditur? 56 Neq; enim similiter calida sunt, neq; frigida, neq; sicca, neque humida. 57 Proinde quum plurimum inter se discrepent & specie, & facultate, necesse est ipsa non unum esse: nisi fortè ignis etiam & aqua idem sunt.

58 Quòd autem hęc omnia non unum sint, sed unumquodque ipsorum uim & naturam suam habeat, uel hinc cognoscere licebit. 59 Si enim homini alicui medicamentum dederis, quod pituitam ducit, pituitam tibi uomet: & si pharmacum dederis bilem ducens, bilem tibi uomet. Eadem ratione & bilem atram purgabit, si medicamentum exhibueris quod bilem atram ducit. 60 Quòd si partem aliquam sauciaris, ut uulnus fiat, effluet inde

de sanguis.[61] Atque hæc omnia fieri conspicies omni tempore, interdiu noctuq;, & hyeme & æstate, quādiu spiritū attrahere, eūdēq; reddere ualebit homo.[62] Valebit aūt, donec uno aliquo eorum, quæ cōgenita sunt, fuerit priuatus.[63] Congenita aūt sunt prædicta.[64] Quomodo enim non congenita essent?[65] Primùm etenim manifestum est, hominem in seipso hæc omnia semper habere, quandiu uiuit.[66] Deinde genitus est ab homine hæc omnia habente.[67] Postea adoleuit in homine hæc omnia habente, quæ ego nunc dico ac demonstro.[68] Cæterùm qui ex uno constare hominem asserunt, uidentur mihi hoc argumento persuasi.[69] Nimirum quum uiderent eos, qui medicamenta hauserunt, in superpurgationibus interijsse, alios quidem bilem uomentes, alios pituitam: id, in cuius euacuatione hominem emorri uiderunt, hominem esse crediderunt.[70] Eodem plane argumento nituntur, qui sanguinem dicunt hominem esse. Quandocunque enim uident iugulatos homines, & sanguinem ex corpore ipsorum effluentem, hunc ipsum animam in homine esse putant.[71] Et his sane testimonijs omnes utuntur in sermonibus suis.[72] Atqui primùm quidem in superpurgationibus nemo unquā mortuus est, ob solius bilis euacuationem. Nam si quis pharmacum biberit, quod bilem ducit, primùm bilem uomet, deinde pituitam, postea per uim atram quoq; bilem à flaua diuersam, postremo moribundus etiam sanguinem purum uomet. Eadem perpetiuntur à medicamentis pituitam ducentibus. Primùm enim pituitam uoment, deinde bilem flauam, postea atram, morientes autem sanguinem purum, & in hoc mox uitam finiunt.[73] Quandocunque enim pharmacum corpus intrauerit, primùm quidem ducit id, quod ex omnibus in corpore existentibus sibi maximè secundùm naturam familiare fuerit: deinde uerò etiam reliqua trahit, atque purgat.[74] Quemadmodum enim se res habet in ijs quæ uel sponte nascuntur, uel conseruntur, ubi in terram peruenerint, ut unumquodque trahat id, quod naturæ suæ familiare in terra existit (inest autem in terra & acidum, & amarum, & dulce, & salsum, & omnigenum) & primò quidem plurimum eius trahat in seipsum, quod sibiipsi iuxta naturam maximè familiare fuerit, deinde etiam reliqua.[75] Tale quiddam etiam pharmaca in corpore faciunt. Quæcunque enim bilem ducunt, primùm meracissimam bilem purgant, postea uerò mixtam: quæ pituitam, primùm meracissimā trahūt, postea mixtā. Iugulatis itidē primū quidē sanguis calidissimus & rubberrimus pfluit, deinde pituitosior ac biliosior.

[76] Por-

A ῥυήσεται αὐτῷ αἷμα.[61] καὶ ταῦτα πινόσεαι πάν-
τα πᾶσαν ἡμέρην καὶ νύκτα, καὶ χειμῶνος, καὶ
θέρεος, μέχρις ἂν δύνηται τὸ πνεῦμα ἕλ-
κειν ἐς ἑωυτὸν, καὶ πάλιν μεθιέναι.[62] δυνα-
τὸς δ' ἔσται, ἔς ἂν τινὸς τουτέων στερηθῇ τῶν ξυγ-
γεγονότων.[63] ξυγγέγονε δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα.
[64] πῶς γὰρ οὐ ξυγγέγονε;[65] πρῶτον μὲν φανε-
ρόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ ταῦτα πάν-
τα ἀεὶ, ἕως ἂν ζῇ.[66] ἔπειτα γέγονεν ἐξ ἀνθρώ-
που, ταῦτα πάντα ἔχοντος.[67] ἔπειτα τέθρα-
πται ἐν ἀνθρώπῳ, ταῦτα πάντα ἔχοντι, ὅσα
ἐγώ γε νῦν φημί τε καὶ ἀποδείκνυμι.[68] οἱ δὲ λέ- 28
γοντες, ὡς ἕν ἐστιν ἄνθρωπος, δοκέουσί μοι ταύτῃ
τῇ γνώμῃ κεχρῆσθαι.[69] ὁρέοντες τοὺς πίνοντας
B τὰ φάρμακα, καὶ ἀπολλυμένους ἐν τῇσιν ὑπερ-
καθάρσεσι, τοὺς μὲν χολὴν ἐμέοντας, τοὺς δέ τι-
νας φλέγμα, τοῦτο ἕκαστον αὐτῶν ἐνόμισαν εἶ-
ναι τὸν ἄνθρωπον, ὅ, τι καθαιρόμενον εἶδον αὐτὸν
ἀποθανόντα.[70] καὶ οἱ τὸ αἷμα φάντες εἶναι τὸν ἄν-
θρωπον, τῇ αὐτῇ γνώμῃ χρέονται, ὁρέοντες ἀπο-
σφαζομένους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ αἷμα ῥέον
ἐκ τοῦ σώματος, τοῦτο νομίζουσιν εἶναι τὴν ψυχὴν
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.[71] καὶ μαρτυρίοισι τουτέοισι πάν-
τες χρέονται ἐν τοῖσι λόγοισι.[72] καίτοι[a] πρῶτον 29
μὲν ἐν τῇσιν ὑπερκαθάρσεσιν οὐδείς πω ἀπέ-
C θανε χολὴν μοῦνον καθαρθείς· ἀλλ' ὁκόταν τις
πίῃ φάρμακον, ὅ, τι χολὴν ἄγει, πρῶτον μὲν χο-
λὴν ἐμέει, ἔπειτα δὲ φλέγμα, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τῇ
χολῇ ἐμέουσι χολὴν μέλαιναν ἀναγκαζόμε-
νοι. τελευτῶντες δὲ καὶ αἷμα ἐμέουσι καθαρόν. τὰ 30
αὐτὰ δὲ πάσχουσι καὶ ὑπὸ τῶν φαρμάκων τῶν τὸ
φλέγμα ἀγόντων. πρῶτον μὲν γὰρ φλέγμα ἐ-
μέουσιν, ἔπειτα χολὴν ξανθὴν, ἔπειτα μέλαιναν,
τελευτῶντες δὲ αἷμα καθαρὸν, καὶ ἐν τῷδε ἀπο-
θνήσκουσιν.[73] τὸ γὰρ φάρμακον, ὁκόταν ἐσέλθῃ 31
ἐς τὸ σῶμα, πρῶτον μὲν ἄγει, ὃ ἂν αὐτέῳ κατὰ
φύσιν μάλιστα ᾖ, τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων,
ἔπειτα δὲ καὶ τἄλλα, ἕλκει τε καὶ καθαίρει.[74] 32
D ὥσπερ τὰ φυόμενά τε καὶ σπειρόμενα, ὁκόταν
ἐς τὴν γῆν ἔλθῃ, ἕλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἑ-
ωυτῷ ἐνεὸν ἐν τῇ γῇ (ἔνι δὲ καὶ ὀξὺ, καὶ πικρὸν, καὶ
γλυκὺ, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ παντοῖον) πρῶτον μὲν
οὖν πλεῖστον τουτέου εἵλκυσεν ἐς ἑωυτὸ, ὅ, τι ἂν
ᾖ ἑωυτῷ κατὰ φύσιν· ἔπειτα δὲ ἕλκει καὶ τὰ ἄλλα.
[75] τοιοῦτον[b] δέ τι καὶ τὰ φάρμακα ποιέει ἐν τῷ
σώματι, ὁκόσα ἂν χολὴν ἄγῃ, πρῶτον ἀκρη-
τεστάτην ἐκάθηρε χολὴν, ἔπειτα δὲ μεμιγμέ-
νην. καὶ πάλιν τὰ τοῦ φλέγματος φάρμακα,
πρῶτον μὲν ἀκρητέστατον τὸ φλέγμα ἄγει, ἔ-
πειτα δὲ μεμιγμένον. καὶ τοῖσιν ἀποσφαζο-
μένοισιν, πρῶτον μὲν τὸ αἷμα ῥέει θερμότατόν
τε καὶ ἐρυθρότατον, ἔπειτα δὲ ῥέει φλεγματω-
δέστερον καὶ χολωδέστερον.

[a] πρότερον
[b] δή

[76] αὐ-

32 [76] αὔξεται δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μὲν φλέγμα χειμῶνος. [77] τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων. [78] ψυχρότατον γάρ ἐστι. [79] τεκμήρια δὲ τουτέων, ὅτι τὸ μὲν φλέγμα ψυχρότατον, εἰ ἐθέλεις ψαῦσαι φλέγματος, καὶ χολῆς, καὶ αἵματος, τὸ φλέγμα εὑρήσεις ψυχρότατον ἐόν. [80] καί τοι γλισχρότατόν ἐστι, καὶ βίῃ μάλιστα ἄγεται[a] μετὰ χολὴν μέλαιναν [81] (ὁκόσα δὲ βίῃ ἔρχεται, θερμότερα γίνεται, ἀναγκαζόμενα ὑπὸ τῆς βίης) [82] ἀλλ᾽ ὅμως καὶ πρὸς πάντα ταῦτα ψυχρότατον ἐὸν τὸ φλέγμα φαίνεται ὑπὸ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ. [83] ὅτι δὲ ὁ χειμὼν πληροῖ τὸ σῶμα φλέγματος, γνοίης ἂν τοῖσδε. [84] οἱ ἄνθρωποι πτύουσί τε καὶ ἀπομύσσονται φλεγματωδέστατον τοῦ χειμῶνος. [85] καὶ τὰ οἰδήματα * λευκότατα γίνεται μάλιστα, † ταύτην τὴν ὥρην, καὶ τὰ ἄλλα νοσήματα φλεγματώδεα.

a ἄγεται

* αὐτέοισι

† ἑωυτὰ

33 [86] τοῦ δὲ ἦρος, τὸ φλέγμα [b] ἐστὶ μὲν ἰσχυρότερον ἐν τῷ σώματι, [87] καὶ τὸ αἷμα αὔξεται. [88] τά τε γὰρ ψύχεα ἐξανίει, καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίνεται. [89] τὸ [c] δὲ αἷμα κατὰ ταῦτα αὔξεται, ὑπό τε τῶν ὄμβρων, καὶ τῶν [d] θερμημερέων. [90] κατὰ φύσιν γὰρ αὐτέων ταῦτά ἐστι μάλιστα τοῦ ἐνιαυτοῦ. [91] ὑγρόν τε γάρ ἐστι καὶ θερμόν. [92] γνοίης δ᾽ ἂν τοῖσδε. οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἦρος καὶ τοῦ θέρεος μάλιστα ὑπό τε τῶν δυσεντεριῶν ἁλίσκονται, [93] καὶ ἐκ τῶν ῥινέων αἷμα ῥεῖ αὐτέοισι, [94] καὶ θερμότατοί εἰσι καὶ ἐρυθροί.

b ἔτι μένει

c δὲ

d θερμημερίων

34 [95] τοῦ δὲ θέρεος, τό, τε αἷμα ἰσχύει ἔτι, [96] καὶ ἡ χολὴ ἀείρεται ἐν τῷ σώματι, [97] καὶ παρατείνει ἐς τὸ φθινόπωρον. [98] γνοίης δ᾽ ἂν τοῖσδε. [99] οἱ ἄνθρωποι αὐτόματοι ταύτην τὴν ὥρην χολὴν ἐμέουσι, [100] καὶ ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι χολωδέστερα καθαίρονται. [101] δῆλον δὲ καὶ τοῖσι πυρετοῖσι, [102] καὶ τοῖσι χρώμασι τῶν ἀνθρώπων. [103] τὸ δὲ φλέγμα τῆς θερείης ἀσθενέστατόν ἐστιν αὐτὸ ἑωυτοῦ. [104] ἐναντίη γὰρ αὐτέου ἐστὶ τῇ φύσει ἡ ὥρη· ξηρή τε γάρ ἐστι καὶ θερμή.

35 [105] τὸ δὲ αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστον γίνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. [106] ξηρόν τε γάρ ἐστι τὸ φθινόπωρον, καὶ ψύχειν ἤδη ἄρχεται τὸν ἄνθρωπον. [107] ἡ δὲ μέλαινα χολή, τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν.

36 [108] ὁκόταν δὲ ὁ χειμὼν καταλαμβάνῃ, ἥ τε χολὴ ψυχομένη, ὀλίγη γίνεται. [109] καὶ τὸ φλέγμα αὔξεται πάλιν, ἀπό τε τῶν ὑετῶν τοῦ πλήθεος, καὶ ὑπὸ τοῦ μήκεος τῶν νυκτῶν.

37 [110] ἔχει μὲν οὖν ταῦτα πάντα αἰεὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, [111] ὑπὸ δὲ τῆς περιισταμένης ὥρης ποτὲ μὲν πλείω γίνεται σφῶν αὐτὰ ἑωυτέων, ποτὲ δὲ ἐλάσσω ἕκαστα, [112] κατὰ μέρος καὶ κατὰ φύσιν.

38 [113] ὥσπερ ὁ ἐνιαυτὸς μετέχει μὲν πᾶς πάντων, καὶ τῶν θερμῶν καὶ τῶν ψυχρῶν, καὶ τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν. [114] οὐ γὰρ ἂν μείνειεν τουτέων οὐδὲν οὐδένα χρόνον, αὖ

A [76] Porrò pituita in homine hyeme augetur: [77] ut quæ hyemi maximè secundùm naturam conueniat ex omnibus in corpore existentibus. [78] Frigidissima enim existit. [79] Signa autem, quòd pituita frigidissima sit, hæc sunt. Si enim pituitam & bilem & sanguinem contingere libuerit, pituitam sanè frigidissimam esse comperies. [80] Etsi uerò uiscosissima est, & post bilem atram omnino ad eductionem ineptissima, ut non nisi magna cum ui attrahatur ([81] quæcunque autem per uim trahuntur, hoc ipso calidiora fiunt) [82] nihilominus tamen frigidissima esse apparet pituita ex sua ipsius natura.

B [83] Quòd autem hyems corpus pituita repleat, inde cognoscere datur, [84] quòd homines pituitosissima & spuunt & emungunt hyeme, [85] & tumores laxi albissimi fiunt maximè hoc tempore, itemque reliqui morbi pituitosi.

[86] Cæterùm uere pituita quidem adhuc fortis in corpore manet, [87] sed sanguis augescit. [88] Nam & frigora remittunt, & imbres superueniunt. [89] Sanguis igitur iuxta hæc augescit, ab imbribus uidelicet & calidorum dierum tepore. [90] Hæc enim anni pars maximè iuxta naturam ipsi conuenit. [91] Est enim humidum & calidum uer. [92] Signa autem hinc colligere licet. Quoniam homines uere & æstate maximè dysenterijs corripiuntur,

C [93] & sanguis ex naribus ipsis fluit, [94] & calidissimi sunt ac ruberrimi.

[95] Aestate uerò sanguis adhuc uiget, [96] & bilis in corpore eleuatur, [97] & usq; in autumnum porrigitur. [98] Id quod hinc cognoscere potes. [99] Homines sua sponte hoc tempore bilem uomunt, [100] & in medicamentorum potionibus biliosiora purgantur. [101] Idipsum quoque ex febribus, [102] & colore corporis colligas. Pituita [103] econtrà æstate debilior seipsa est. [104] Contrarium est enim naturæ eius id tempus, calidum puta & siccum.

[105] Sanguis uerò autumno paucissimus fit in homine. [106] Siccus enim est autumnus, &

D hominem iam refrigerare incipit. [107] Atra porrò bilis autumno & plurima & fortissima est.

[108] Postquam autem hyems apprehéderit, bilis flaua perfrigerata imminuitur. [109] Pituita econtrà augetur, tum ob pluuiarum copiam, tum propter longitudinem noctium.

[110] Hæcce igitur omnia corpus humanum semper habet; [111] uerùm pro téporis ratione singula aliquando augentur, aliquando minuuntur, [112] secundùm partem & secundùm naturam.

[113] Quemadmodum annus omnis omnium particeps est & calidorum & frigidorum, & siccorum ac humidorum ([114] neque enim quicquam horum, ne minimo quidem tempore,

pore consisteret ac duraret, sine omnibus A his quæ in hoc mundo insunt: uerùm si unum aliquod deficeret, omnia sanè abolerentur.[115] Ab eadem enim necessitate omnia consistunt & mutuò aluntur) [116] Sic etiam si quid ex homine deficeret ex his, quæ ipsi cógenita sunt, non sanè uiuere posset homo. [117] In anno autem aliquando quidem hyems maximè uiget, aliquando uer, modò æstas, modò autumnus. [118] Sic etiam in homine, aliquando pituita præualet, aliquando sanguis, aliquando bilis, primùm quidem flaua, deinde etiam nigra appellata. [119] Cuius rei euidentius argumentum hoc esto: quòd si eidem homini idem pharmacum quater in anno dederis, uomet tibi hyeme quidem pi- B tuitosissima, uere autem humidissima, æstate biliosissima, autumno deniq; nigerrima.

[120] Quum hæc ita se habeant, quicunque morbi hyeme augescunt, eos æstate desinere par est: [121] quicunque uerò æstate augescunt, hyeme: [122] nisi certo dierum circuitu discedant.[123] De quo alibi dicam. [124] Quicunque autem morbi uere fiũt, eorum discessum autumno expectare oportet. [125] Quicunque uerò autumnales morbi sunt, eorum discessum necesse est uere fieri. [126] Quòd si quis morbus hæc tempora transgressus fuerit, eũ C annuum fore scito.

[127] Medicum quoque sic morbis mederi oportet, quasi unumquodque horum in corpore præualeat eo tempore, quod suæ naturæ conuenientissimum existit.

A αὐτέων πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· ἀλλ' εἰ ἕν τι ἐκλίποι, πάντ' ἂν ἀφανισθείη.[115] ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης πάντα ξυνέστηκέ τε καὶ τρέφεται ὑπ' ἀλλήλων.[116] οὕτω δὲ καὶ εἴ τι ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλίποι τουτέων τῶν ξυγγεγονότων, οὐκ ἂν δύναιτο ζῆν ὁ ἄνθρωπος.[117] ἰσχύει δὲ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ, τοτὲ μὲν ὁ χειμὼν μάλιστα, τοτὲ δὲ τὸ ἔαρ, τοτὲ δὲ τὸ θέρος, τοτὲ δὲ τὸ φθινόπωρον.[118] οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τοτὲ μὲν τὸ φλέγμα ἰσχύει, τοτὲ δὲ τὸ αἷμα, τοτὲ δὲ ἡ χολὴ, πρῶτον μὲν ἡ ξανθὴ, ἔπειτα δὲ ἡ μέλαινα καλεομένη.[119] μαρτύριον δὲ [a] σαφέστερον, εἰ ἐθέλεις τῷ αὐτέῳ ἀνθρώπῳ διδοῦναι τὸ αὐτὸ φάρμακον τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐμέεταί σοι τοῦ μὲν χειμῶνος φλε- B γματωδέστατα, τοῦ δὲ ἦρος ὑγρότατα, τοῦ δὲ θέρεος χολωδέστατα, τοῦ δὲ φθινοπώρου μελάντατα.

[120] ὀφείλει οὖν, τουτέων ὧδε ἐχόντων, ὁκόσα μὲν τῶν νοσημάτων τοῦ χειμῶνος αὔξεται, θέρεος λήγειν·[121] ὁκόσα δὲ θέρεος αὔξεται, χειμῶνος λήγειν.[122] ὁκόσα μὴ αὐτέων ἐν περιόδῳ ἡμερέων ἀπαλλάσσεται.[123] τὴν δὲ περίοδον αὖθις φράσω, τὴν τῶν ἡμερέων.[124] ὁκόσα δὲ ἦρος γίνεται νουσήματα, προσδέχεσθαι χρὴ φθινοπώρου τὴν ἀπαλλαγήν.[125] ὁκόσα δὲ φθινοπωρινὰ νουσήματα, τουτέων τοῦ ἦρος ἀνάγκη τὴν ἀπάλλαξιν γενέσθαι.[126] ὅτι δὲ ἂν τὰς ὥρας ταύτας ὑπερβάλλῃ νόσημα, C εἰδέναι χρὴ ὡς ἐνιαύσιον αὐτὸ ἐσόμενον.

[127] καὶ τὸν ἰητρὸν οὕτω χρὴ ἰῆσθαι τὰ νοσήματα, ὡς ἑκάστου τουτέων ἰσχύοντος ἐν τῷ σώματι κατὰ τὴν ὥρην τὴν ἑωυτῷ κατὰ φύσιν οὖσαν μάλιστα.

[a] σαφέστατον

IN

Liber 2us hic non est ascriptus, quia non genuinus, ex Gales.

Duo occurrunt cõsideratione digna. Commentarij huius

In scriptio perpẽdẽda.

HIPPOCRATIS. *Citra controuersiam genuinus fœtus est, uel Platonis Phædro teste. Neq; uerò ab alio, quàm ab Hippocrate, scribi potuisse, & sapientiæ fœcunditas, & methodi elegantia, & characteris proprietas indicãt. Atq; ut in summa semper admiratione fuit Cõmẽtarius iste, ita nõ defuerunt, qui quæstus causa quædam huic assuerent, de Morborum ortu, differẽtijs causis, signis, curatione: Venarum propagatione & sectione: de Tabe, de Signis ex urina, de Febribus: quæ neq; Hippocratis, neq; Polybi eius discipuli esse Gal. testatur. Assuerunt quinetiam libellum de Salubri diæta, quem Polybo ille idem tribuit.*

DE NATVRA HVMANA *quatenus medici cognitioni subijcitur,* ἀπὸ τῶ φύεσθαι, *quæ & in nascente & in iam nato spectatur, ut est, & ut esse incipit.* φύσις *de Materia simul & de Forma dicitur, sed de Forma præcipuè. At hic per Naturam humanam intelligit hominis Materiam proximam, ex qua homo, cùm primùm satus est, & incrementum cepit & alimentum, & per quam etiã nunc uiuit & moritur, ualet & ægrotat. Hanc autem non unicam esse, sed multiplicem, hominemq; adeò non uno humore, sed quatuor humorum massa, spiritu & calore uelut animata & informata, constare, hoc com. ostendet Hipp. non philosophicis rationibus incertis, & obscuris, sed medicis argumentis apertis, & ipsius sensus iudicio cognitis, utendo. Principia ergo corporis Humores facit, quòd ex hisce & corpus generetur, in semen conuersis: & nutriatur, partim in utero matris, menstruo, partim extra uterum, uel sub lactis materni specie, uel sub specie alimentorum: siquidem in hepatis primorum humorum massa cõficitur, è qua secundi humores partes singulas alunt. Com. de Principijs unum principium statuit, Calidum, sub quo tamen necessariò cõprehenditur ipsum Humidum. Primo de Diæta Ignem & Aquam principia rerum ponit. Vtrobique rectè, nec secum ipse pugnans. Orbis quisque sibi, Claudiano teste, & microcosmus homo est, uniuersi imaginem repræsentans. Vti enim Terra Aquã, Aqua Aërem locat, Ignis per omnia dispersus uegetat & mouet, reliqua omnia: ita quoq; Solida corporis humores, Humores ipsos Spiritus continent: omnia peruadit Calor, proximum Animæ tanquam cœlestis particulæ instrumentum, eiusdemq; cum corpore uinculum.*

Contextus explicandus. *Quæstio est,* VTRVM *Natura humana, hoc est, materia proxima, ex qua homo oritur, augetur & conseruatur, simplex sit an multiplex. Quæstionũ explicandarũ uia duplex: altera* κατασκευαστική, *quæstiõis partem, quæ uera est uel re ipsa, uel opinione, demonstrãdo: altera* ἀνασκευαστική, *alterutrã partẽ quæstionis, quæ falsa est, esséue uidetur, confutando. Via utraque insistit Hip. Namq; opinionem de Natura humana*

- Aliorum *examinat. Vide signum* I.
- **Suam** *enarrat, & Naturã humanã multiplicẽ esse ostendit. Sẽtẽtiam suam*
  - **Proponit.** *Ego Naturam humanam declarabo, &*
    - **Essentialiter,** *secundùm ipsius essentiam, tum* φύσει, *quatenus Sensus experientia singulari deprehenditur, tum* νόμῳ, *quatenus Rationis discursu uniuersali cognoscitur, in homine cuiusuis ætatis, quouis anni tempore inesse. N. 32.* Ἀπόδειξις *proinde duplex secundùm Hippocratem, altera* κατὰ φύσιν, *eademq;* αἰσθητική, *altera* κατὰ νόμον, *uidelicet* διανοητική.
    - **Accidentaliter,** *ex Ortu, Incremẽto & Interitu corporis humani: quæ accidẽtia, ut communißima sunt, ita communis principij materialis mutationem necessariò sequuntur. N. 33.*
  - **Declarat.** *Principia naturæ humanæ alia sunt*
    - **Communia** *cum reliquis entibus naturalibus omnibus, magisq; remota, & proinde ad Physicos potius quàm ad Medicos pertinentia, plura numero secundùm quatuor primas qualitates totidẽ elementorum claßibus comprehensa. Quod ipsum demonstrat ex communißimis accidentibus, ex Ortu scilicet & Interitu. Vide in seq. signum* III.
    - **Peculiaria,** *magis propinqua, & medicæ considerationis propria, cùm ex his et salubritatis & ægritudinis cognitio atq; curatio dependeat. Vti etiam quæuis alia entia naturalia principijs propinquis differunt & à seinuicem, & ab homine: communibus uerò & inter se & cum homine conueniunt. Vide signum* IV.

I. Qui de Natura humana perperam disputant, eamq; Vnicā & Simplicem esse dicunt, uel sunt

Physici. Etsi de eo non constat, quinam ueterum Hominē unum esse uoluerint: de eo tamen uel ex primo Physico Aristot. constat uniuersim, principium unum à multis positum fuisse: & per consequens eosdem Hominis quoque, qui uniuersi pars sit propè dignißima, naturam simplicem affirmare uoluisse. Horum igitur opinionem tanquam falsam confutare non aggreditur (quoniam ad Physicum pertinet de Elementis tractare) sed tantùm, pro sua modestia, Physicorū sui tēporis disputationem de Natura humana

Respectū quidem medicinæ Alienā esse à Medici consideratione ostendit, ratiocinatione tali:

Qui de Natura humana medicè uel disputant, uel disputantes audiunt, sensus euidentia potißimùm niti debent. Ratio. Neq; enim Asclepiadarum schola temerè credit affirmanti, hominem esse unum, nisi id quod esse dicit hominem (siue Elementum sit, siue sit Humor, ut Medici quidam, de quibus pòst n. 18.) omni tempore unum & solum in homine reperiri ipsius sensus testimonio ostēderit. N. 2. (Com. de Vet. med. n. 129. Naturam rerum ex medica arte omnium optimè perspici & cognosci tradit.) Hac igitur propositione uidetur Hippocrates Elementorū doctrinam proscribere, ut quæ remotior sit, & Physico potius quàm Medico cōueniat. Medicus enim eam tantùm materiam corporis persequitur, quam ipso sensu in corpore omni tempore inesse potest ostendere. At Elementum uel unum, uel omnia simul, omni tempore in corpore inesse, non sensus, sed ratiocinatio, sensibilibus quibusdam argumentis actionum & paßionum naturalium usa, colligit. Proinde disputationē de Elementis philosopho Naturali relinquendam innuit, & ab eo tantùm mutuandum, quatuor Elementa esse uniuersi, quibus totidem humores in corpore mixti respondeant. Consentit tritum Aristoteleum illud, Vbi desinit Physicus, illic Medicus incipit elegans.

At Physici doctores & discipuli (ætate Hippocratis) sensus euidentia non nituntur, sed obscura ratiocinatione eandem partis uniuersi, quæ uniuersi est, naturam siue materiam esse dicentes; alij ignem, alij aërem, alij aquā, alij terram esse dicunt Hominem.

Ergò neque Physici doctores de Natura humana medicè disputare, neq; horum discipuli de Natura humana medicè disputantē Hipp. audire debent, quia oleum & operam perdent, animis ipsorum falsa hæresi præoccupatis. N. 1.

Per se uerò ineptam & philosophis indignam esse probat, hoc potißimùm argumento, quòd ne ipsi quidem ea, quæ dicunt, intelligant. N. 3. Vide in sequentibus signum II.

Medici. Medicorum quorundam de Natura humana opinionem falsam

Proponit. Eorum scilicet

Λόγον, quòd Hominem dicunt uel Pituitam esse, uel Bilem, uel Melancholiam, uel Sanguinem. N. 18.

Ἐπίλογον communem, quo omnes utuntur ad confirmandam suam opinionem. Consentiunt in eo omnes, quòd hominem

Per se Vnum quid esse probant, in hunc modum:

Quod est, unum est. Sic omnia unum à Physicis edocti statuebant.

Homo est, uidelicet nō infima uniuersi pars.

Ergò homo unum est, hoc uel illud. N. 19.

Per accidens non unum, sed Multa esse aiunt, pro uaria actione caloris atque frigoris, qua id quòd unum est & speciem suam & facultatē mutat, ita ut nunc amarum, nunc dulce, nunc album, nunc nigrum reddatur. N. 20.

Confutat. Vide signum ☞

- ☞ Confutat opinionem aliorum falsam de Natura humana, tum in
  - Genere, duobus argumentis. Quorum alterum sumitur ex Doloris, qui morbos fere omnes comitatur,
    - Natura, in hunc modum:
      - Si homo unum esset, non doleret. (Idem quoque de Delectatione dici posset.) N. 22. Ratio, quia non nisi ab agente contrario dolor percipitur. At si unum omnia, nihil est contrarium, neque in corpore, neque extra corpus, à quo affici poßit. N. 23. Vt enim quàm maximè à calido & frigido id, quod unum per se est, alterari & affici dicant, & eatenus multa fieri: calor tamen & frigus, si quidem per se sunt aliquid, non unum ens esse conuincunt: sin uerò accidentia tantùm sunt entium, entia autem unum sunt, ex æquo certè omnibus conuenient: & proinde alterare quidem poterunt, expellendo se inuicem, at dolorem inferre non poterunt, cùm dolor ex affectione præter naturam oriatur.
      - Atqui dolet.
      - Ergò homo non est unum.
    - Curatione: ueluti per ἀντιπαράστασιν. Vt demus, Hominem unum dolere: ex ipsa nihilominus curatione non unum esse conuincemus:
      - Si homo unum existēs doleret, remedium etiam doloris unicum esset. N. 24. Vnum enim uni tantùm contrarium est.
      - At remedium doloris non est unicū. N. 25. Deducit:
        - Qualis morbus, talis curatio.
        - At morbus multiplex: ut etiam ea, quæ morbos faciūt, sunt multiplicia. N. 26.
        - Ergò etiam curatio multiplex. N. 27.
      - Ergò neque homo est unum.
  - Specie, eorum opinionem, qui hominem uolūt constare uel ex solo
    - Sanguine. Duobus argumentis errorem illorum detegit. Altero sumto ab
      - Accidente Mutatione siue Alteratione corporis:
        - Si homo sit sanguis tantùm, certè nunquam alterabitur.
        - Atqui homo alteratur, nec ostendi potest uel ætas, uel annus, uel dies unus uitæ humanæ, quo non sit obnoxius mutationibus. N. 28.
        - Ergò homo non est sanguis tantùm.
      - Substantia humorum, quæ sensuum iudicio subijcitur:
        - Si homo sanguis tantùm esset, uno aliquo tempore anni (utputa ueris) uel ætatis (ut adolescentiæ) ostendi posset sensu, sanguinem tantùm, & nullos præterea humores in homine esse. N. 30.
        - At non hoc. N. 29.
        - Ergò neque illud.
    - Phlegmate, aut Bile utrauis. Eadem argumenta contra singulos singularum opinionum auctores & defensores afferri possunt. N. 31.

II. Ineptam esse ueterũ Physicorũ de Natura humana assertionem ostẽdit partim ex eorundem de natura humana digladiantium disputandi

- Modo, quoniã cũ eodem utantur argumento, diuersa tamen concludãt. N. 12. In hũc modum:
  - Quicunque in generis ratiocinatione conuenientes, in specie mox discrepant, nec genus nec speciem intelligere uidentur.
  - At hi tales in ratiocinatione
    - Generis conueniũt. Nimirũ & in
      - Γνώμῃ siue principe syllogismo. N. 4. Videntur enim omnes tali ratiocinatione uti:
        - Vniuersum est unum. N. 8.
        - At homo pars uniuersi, eiusdem est naturæ cum toto.
        - Ergò homo etiam est unum.
      - Ἐπιλόγῳ, siue probatione τῆς γνώμης, uidelicet propositiõis maioris principis syllogismi. N. 6. Ratiocinationis hæc est deductio:
        - Ens unum est. N. 7.
        - Vniuersum est ens.
        - Ergò uniuersum est unum.
    - Speciei discrepãt. λέγουσι οὐ ταὐτὰ. N. 5. Et quidem
      - Λόγος est diuersus. τῷ ὀνόματι, ea quæ dicunt esse Vniuersum. N. 9. Alius quidem ignem, ut Hippasus Metapontinus & Heraclitus Ephesius: alius aërem, ut Anaximenes Lampsacenus: Thales Milesius aquam: Hesiodus Ascræus, & post eum Pherecydes Syrus, terrã. N 10. Inuentus quinetiam, qui medium quid inter aërem & ignem uniuersi principium statueret. De quibus Arist. primo Physico & Metaphysico. Ratiocinatio in specie talis:
        - Vniuersum est uel ignis, uel aër, uel aqua, uel terra.
        - At homo est pars uniuersi.
        - Ergò homo, uel est ignis, uel aër, uel aqua, uel terra.
      - Ἐπίλογος, hoc est, probatio per Auctoritates Personarum, & Testimonia Rerum uaria: quæ tamen, omnia in eo conueniunt, quòd Nihil sunt, nullius ueritatis. N. 11. Argumento nimirum uno eodemq́; omnes utebãtur, Transmutatione scilicet, hoc est, concretione & secretione elementorum mutua. Cùm illi quidem ex igne concreto aërem, aquam, & terram: hi ex terra attenuata aquam, aërem, & ignem generari, multis indicijs astruerent: & quilibet id, è quo reliquã orirentur, principium appellaret.
  - Ergò hi tales nec genus, nec speciem suæ ratiocinationis intelligunt.
- Euentu, cõfutatione scilicet. N. 13.
  - Qui eius rei, quam profitetur, exactam ueritatem nouit, eandem contra impugnantium mendacia defendere poterit. N. 15.
  - At hi tales dogma suum contra impugnantes defendere nequeunt, sed nunc superant in disputationibus, nunc superantur. N. 14. Ex adiuncto illustrat. Itaq; euenit illis, ut &
    - Suas ipsi opiniones mutuò perimant, & mutuis ueluti concidant uulneribus: nimirum, nec hoc nec illud Ens finitum principium reliquorum esse posse. N. 16.
    - Aduersarij communis Melißi Samij opinionem stabiliant. N. 17. Vt enim Ens finitũ Parmenides statuebat, ita Melissus infinitum, essentiam quandam ingenitam & incorruptibilem, aptam elementorum generatione: ille fortaßis respectu formæ, hic respectu materiæ: etsi in eo contra philosophiã peccaret naturalem, quòd immobile idipsum putaret. Ex cuius deinde opinione Materiæ primæ inquirendæ occasionem arripuere posteri.
  - Ergò hi tales rei, quam profitentur, exactam ueritatem non norunt.

III. Ratiocinatio talis est:

- *Si plura sunt principia materialia, quatenus homo oritur, cùm prius non esset: plura etiam erunt, quando iam est homo. Sequuntur enim orta à principijs naturam suorum principiorum.*
- *At plura sunt principia materialia hominis, ut oritur. Demonstrat tali prosyllogismo:*
  - *Si ad rerum naturalium reliquarum omnium generationem materialia principia plura concurrunt, concurrent etiam ad generationem hominis.* N. 40.
  - Atqui *ad generationem rerum naturaliũ omnium reliquarũ principia materialia plura concurrunt. Ostendit ex conditionibus, omnium consensu ad generationẽ naturalẽ requisitis. Sunt autem duæ præcipuæ: uidelicet*
    - *Μῖξις, hoc est, eorũ, quæ ad generationẽ faciũt, quia disiũcta sunt,* Coitus atque Mixtio. *Quæ prior est cõditio materialis. Sic generationis principia plura numero necessariò statui ostendit:*
      - Quod *unum est, misceri nequit.* N. 35.
      - At quod *ad generationem pertinet misceri oportet. Primus enim gradus ad generationem, est* Mixtio *siue* Coitus *eorum quæ ad generationem faciunt.*
      - Ergò quod ad generationem pertinet, non est unum. N. 34.
    - *Κρᾶσις, eorũ scilicet, quæ per mixtionem coniuncta sunt,* Proportio *& temperies debita. Quæ posterior est cõditio ad generationem requisita, ueluti formalis, κατὰ δύναμιν & κατὰ πλῆθος subdiuisa. Ratiocinatio talis:*
      - *Si ne plura quidem generare possunt, nisi debitã κρᾶσιν obtinuerint, unũ generationis principium esse nequit.* N. 39. Nam *crasis non unius est, sed multorum diuersorum ad unum effectum communem concurrentiũ.*
      - Atqui *illud est. Deducit.* Κρᾶσις *requiritur tum secundùm*
        - Qualitatem. *κατὰ δύναμιν* Et *hæc secunda est conditio. Qualitas illa duûm generum. Oportet enim ea, quæ ad generationem faciunt, partim conuenire, partim differre (alioqui οὐδ᾽ ἂν γεννῷ, οὐδ᾽ ἂν ταῦτα ἡμῖν συντελέοιτο.* An prius illud in *margine adscriptum ad explicationem posterioris, in cõtextum deinde irrepsit? An tautologia est, & in posteriore subaudiri debet, πρὸς γόνεσιν?) Oportet enim ea inter se tum*
          - Conuenire, *& ὁμόφυλα esse, eiusdem gẽris, ordinis, atque finis, alioqui nunquam quicquam generabunt.* N. 36. V. G. *Elementi pars cũ parte Elementi ὁμόφυλος est, homo cum homine.*
          - Differre, *& contraria facultate prædita esse: ut nimirum alterum agendi, alterum patiendi ut excellenter sit præditum. Nam si eadẽ facultate sint prædita, licet plura, non generabunt.* N. 37. *In elementis oportet alterum actiuum esse, alterum paßiuum: in animalibus actio & paßio distinguitur ipso sexu.*
        - Quantitatem, *κατὰ πλῆθος, ut δυνάμεων iusta sit mensura: quæ tertia est conditio ad generationem requisita. Licet plura sint numero dum miscentur, licet ὁμοφύλοις facultatibus diuersa, nisi tamen quantitas sit debita inter calidum & frigidum, inter humidum & siccum, ut agendo repati, & patiendo reagere poßint, nulla fiet generatio.* N. 38.
      - Ergò *& hoc erit.*
  - Ergò *etiam ad hominis generationem plura principia materialia concurrunt.*
- Ergò *etiam plura erunt principia hominis quando iam est. Conclusionem illustrat ex ijs quæ contingunt tum*
  - Homini
    - Viuenti. Nam *quamdiu uiuit homo, unumquoduis horum peculiarẽ uim habere dignoscitur, quam à principio ortus contulit.* N. 41.
    - Morienti. *Nam quum moritur homo, singula redeunt ad* Elementum *suum, è quo sunt desumta.* N. 42.
  - Animalibus *reliquis, quæ eodem planè modo, quo homo, secũdùm principia materialia oriuntur, uiuunt, corrumpuntur.* N. 43. *Locus hic ex primo de* Diæta *explicandus, ubi de* Iouis *regno & regno* Plutonis, *non theologicè, sed physicè disputat: nihilque interire, sed locum tantùm mutando, ortui & interitui obnoxia esse contendit omnia.*

IV. Que

- IV. Quę nam et qualia sint generationis & essentiæ humanæ materialia principia proxima Hip.
  - Proponit. Esse uidelicet Humores quatuor, totidem elementis correspondẽtes, Sanguinem, Pituitam, Bilem flauam, & Bilẽ atram. N. 44. Nam &
    - Natura hominis hisce absoluitur, tanquam materia subiecta medico. N. 45.
    - Affectiones hominis, quarum respectu circa corpus humanum medicus uersatur, ad hæc quatuor referuntur, Sanitas scilicet et Morbus. N. 46. Declarat. Homo enim
      - Valet horũ beneficio. N. 47. (uti etiã com. de Vet. med. n. 79.) quando scilicet & quo ad
        - Κρᾶσιν, sibijnuicem respondent, tum debita
          - Qualitate, δύναμει.
          - Quantitate, πλήθει.
        - Μῖξιν, inter se mixti sunt, non secreti.
      - Aegrotat horum maleficio. N. 48. (Sic quoq; com. de Veteri medicina n. 80.) quãdo scilicet uel quo ad
        - Κρᾶσιν, respectu
          - Quantitatis, abundat alter, alter deficit.
          - Qualitatis, facultas unius intensior est, alterius remißior.
        - Μῖξιν, humor unus à massa reliquorum humorum segregatur & recedit. Declarat. Quando segregatur humor à reliqua massa, necesse est dolores oriri tum in ea parte, à qua præter naturam receßit, tum in ea parte, in quam præter naturam incubuit. N. 49. Quòd si ergò recedens humor à reliquis
          - Extra corpus pellatur, ipsa Euacuatio simplicem dolorem pariet. N. 50.
          - Intra corpus maneat, geminus dolor excitabitur, in parte quidem, unde exceßit, ab Euacuatione: in parte uerò, in quã incubuit, à Repletione. N. 51.
  - Demonstrat, & κατὰ νόμον, & κατὰ φύσιν, quatuor esse humores in corpore. N. 52. Et quidẽ κατὰ
    - Νόμον, secundùm opinionem hominum, recta ratione nitentium, ostendit ex ipsorum nominum diuersitate, diuersos esse humores. Nam si nõ essent diuersi, non efferrentur diuersis nominibus à medicis peritis & experientibus. N. 53.
    - Φύσιν, secũdùm rei naturam, sensus iudicio subiacentẽ, idipsum ostendit. Nimirum tũ ex humorum
      - Qualitate, quã ἰδέαν uocat, Speciem, quæ sensui uisus secundùm colorem, sensui uerò tactus secundũ qualitates tactiles obijcitur. N. 54. Deducit:
        - Quæ secundùm qualitates externas sensiles differunt, differunt etiam secundùm essentiã internam, quæ sola ratione cognoscitur: & propterea non sunt unum.
        - At humores quatuor secundùm qualitates externas, tum uisiles, tum tactiles, differunt. Cùm neq; colore conueniant, sed bilis aspectu sit flaua, sanguis ruber, pituita alba, melancholia nigra: neq; contactu eandem speciem referant, sed pituita frigida sit, bilis ferueat, id quod in deiectione humorum ægri manifestè sentiunt. Alius itidem alio tenuior & fluidior, ut proinde humidior actu uideatur esse: alius craßior & tenacior & ad fluxũ ineptior, uti paulo pòst declarabitur. N. 55.
        - Ergò humores quatuor differunt etiam secundùm essentiam internam, neque sunt idem. N. 56. Confirmat simili. Nisi quis etiam ignem & aquam, uisili & tactili qualitate differentia elementa, unum esse contendat. At hoc si absurdum est, etiam illud erit. N. 57.
      - Motu. Vide signum V.

V. Quatenus mouentur humores, sic quaternario attestantur, tum

- Suæ ueritatem ostendit. Vide signum VI.
- Extra corpus p pharmacum aut phlebotomiam. Opinionis igitur
  - Aduersariorum falsitatem, qui hominem unico humore constare arbitrabãtur, hoc ipso argumento abusi, detegit. Falsum dogma aduersariorum, unicum in corpore humorem esse contendentium,
    - Proponit. Vno eodemque argumento omnes utuntur, licet non unum idemq; concludant, sed alij Phlegma, alij Bilem, alij Melancholiã, alij Sanguinem naturam hominis esse statuãt, siue (ut n. 70.) animam. Sic Arist. lib. 1. de Anima Critiam in sanguine animam collocasse scribit. Ratiocinatio autem illorum talis est:
      - Sine quo humore homo superuiuere nequit, is congenitus & principium materiale est. Propositio omnibus cõfessa, quam γνώμην uocare uidetur. N. 68.
      - At quidam sine bile, alij sine pituita, alij sine melancholia, alij sine sanguine hominem superuiuere posse negant. Assumtionis probatio eodem nititur argumento apud omnes. N. 71. Nimirum Humoris euacuatione, quæ fit per
        - Pharmacum, in superpurgationibus. Nam quoniam alios bilem, alios melancholiam, alios pituitam, euomentes mori uident, ex eius, quod euomunt moribundi, euacuatione illos mori arbitrantur. N. 69. Vide Gal. 3. de S. M. c. 27.
        - Vulnus. Nam quoniã sanguine omni exhausto moriuntur, sanguinis euacuatione mortuos asserunt. N. 70.
      - Ergò secundùm aliquos bilis, secundùm alios pituita, secundùm alios melancholia, secundùm alios sanguis erit uitæ principium materiale, & humor congenitus.
    - Confutat, suomet ipsos gladio per Elẽchũ iugulans, et argumẽtum inuertens:
      - Quo humore euacuato, homo moritur, is congenitus est, & principium uitæ materiale censeri debet.
      - At non uno solo humore, sed omnib. quatuor euacuatis, homo moritur. N. 72. Rationem
        - Affert. Etsi enim Pharmacum primò & per se humorem sibi familiarem trahit: tamen eo toto euacuato, trahit quoq; è reliquis, eũ qui ad fluxionem est promtißimus, & post hunc tertium, usq; ad quartum: in cuius euacuatione cùm moriatur homo, imperiti ob huius solius euacuationem mortuum putant hominem. N. 73.
        - Illustrat similitudine
          - Quemadmodum ea quæ plantantur & seruntur, primùm quidem alimentũ sibi familiare simplex trahunt è terra, eo autem deficiente illud quod huic uicinũ est, & cum illo mixtum magis minúsue simile. N. 74.
          - Ita etiam Pharmaca corpus subingressa, bilem primò purißimam trahunt cholagoga, inde mixtam: pituitam similiter puram trahũt phlegmagoga, deinde mixtam. Item in ijs, qui iugulantur, sanguis primò fluit calidißimus, & rubicũdißimus, postea uerò pituitosior & biliosior. N. 75. Attractione igitur Pharmaca purgare, arbitratur Hip. ut scilicet uis medicamẽti spirituosa ad partes trãsmissa, humori familiari manũ ueluti porrigat, eoq; allecto, expultrice quoq; etiã facultate partis insurgẽte, ad uentrẽ reuertatur, & cũ suo simili, à quo exierat, imitatione quadam chymicæ combibitionis (quã quis μετεμπνευμάτωσιν appellare posset) denuò iungatur, adeoq; humor primùm simplex purusq;, subinde etiam reliqui, quibuscũ mixtus erat, educantur: nõ secus atque lignum ferro perfricatum à magnete trahitur. Quæ causa est, cur idem sæpe medicamentũ in diuersis diuersos educat humores: quod alioqui per se ex sui natura unum solum educere debuerat.
      - Ergò nõ unus solus humor, sed omnes quatuor congeniti sunt, & uitæ principium materiale constituunt.
- Intra corpus. Humores quatuor quolibet anni tempore omnes in corpore insunt, sed tamen pro temperie uaria alio tẽpore alius humor Abundat, αὔξεται καὶ ἀείρεται, augetur, effloresçit, & ueluti efferuescit, tũ mole, tũ facultate: alius Paucißimus est, proinde ἐλάχιστος καὶ ἀσθενέστατος uocatur, tũ mole, tum facultate: alius deniq; Mediocri modo se habet, & ἰσχύειν dicitur, tũ mole, tũ facultate. Quolibet igitur anni tẽpore humor unus est copiosißimus, alter paucißimus, tertius mediocris, quartus paucus, cuius tamẽ Hip. nõ meminit, fortè quia nõ magni uidebatur momẽti. Obseruandum autem, ordinem ab Hip. conturbari in quibusdam: id quod numerorum transpositio docere potest. Nisi quis suspicetur, sciolos ea quæ deesse uidebantur supplere conatos, Hippocratis contextui alieno loco quædam interposuisse. Vide signum VII.

VI. Osten-

VI. Ostendit igitur Hip. Humores quatuor in corpore inesse, eosq́;

- Differre specie & facultate, tali ratiocinatione:
  - Quæcunque omni uitæ tempore, in corpore hominis inesse, & diuersa esse deprehenduntur, naturâ oportet diuersa esse, & peculiarem facultatem singula habere.
  - At humores quatuor omni tempore uitæ humanæ & corpori inesse & diuersi esse deprehendűtur. N. 61. Ostẽdit ex diuersitate educẽdi humores è corpore. Namque
    - Pharmaco quolibet tempore anni, & ætatis, qualibet hora diei exhibito, quod cholagogum est bilem, quod phlegmagogum pituitam, quod melanagogum bilem atram educet. N. 59. Et hoc quidem ὡς ἐπὶ τὸ πολύ: nimirum si humor ad educendum sit paratus, si loca aperta.
    - Vulnere, adaperta uena, sanguis profluet. N. 60.
  - Ergò humores quatuor naturâ ipsa diuersi erunt, & peculiarem facultatem singuli habebunt. N. 58.
- Conuenire in eo quòd congeniti sunt, & omnes simul principiũ materiale cõstituunt, tali syllogismo:
  - Homo non moritur, nisi priuetur uitæ principijs congenitis. N. 62.
  - At homo priuatus quouis ex humoribus quatuor, moritur. Quod ipsum etiam in seq. n. 116. aperte profitetur. At quomodo hoc? Priuatio humoris boni atq; naturalis, ad constitutionem totius & singularum partium facientis (per quam priuationem uniuersalem ut homo totus perit, ita per priuationem particularẽ pars aliqua hominis perit) fieri potest uel per
    - Euacuationem è loco in locum factã. Et quidẽ respectu
      - Loci, fieri potest uel
        - Extra corpus.
        - Intra corpus.
      - Modi, fieri potest uel
        - Sponte, tam criticè, quàm symptomaticè, natura expellente, uel saltem non retinente.
        - Non sponte, coacta scilicet natura, ut expellat, uel saltẽ non retineat, per
          - Pharmacum, quod primò familiarem sibi humorem trahit, mox uia facta reliqui etiam humores effluunt. Vt in seq. docet.
          - Vulnus, quomodolibet inflictum.
    - Corruptionẽ in corpore toto, aut in parte aliqua corporis factã, ut humor naturalis in humorẽ toto genere præter naturã, tanquã in uenenũ conuertatur, uel quo ad substantiã totã, uel quo ad substantiæ partẽ, siue craßiorẽ, siue tenuiorẽ & ichorosam. Humor enim naturalis uti suã habet materiã, ita spiritu & calore ueluti informatur, quib. planè corruptis, mortẽ subsequi necesse est, cùm harmonia totius corporis, uel partis, sit sublata. Sic in Apoplexia per obstructionem alteratis spiritubus, humores corrumpuntur, homo moritur. In Hydrope sanguis in aquam cõuertitur: in Pestilentia spiritus inficiuntur.
  - Ergò humores quatuor sunt uitæ principia congenita. N. 63. Pro δὲ, legendum δή. Conclusionem confirmat. Quomodo enim non essent congeniti? N. 64. Cùm homo quilibet, si consideretur ut
    - Est, omni tempore & hora quatuor hos humores in se cõtineat. N. 65. Vti paulo antè n. 61. affirmauit, & in seq. etiam ostendet.
    - Oritur, à parentibus genitus sit, quatuor humores habẽtibus. Namq; & à
      - Patre principium sumsit. N. 66.
      - Matre sumsit incrementum & alimentum, tum intra tũ extra uterum. N. 67.

VII. Hippocrates igitur motum humorum in corpore

- Declarat, tum
  - Singillatim, secundum anni tẽpora decedẽdo. Quorũ terminos ex com. de Aëre, Aquis, & Locis petes. Igitur
    - Hyeme Pituita uiget. Vide signum IIX.
    - Vere est
      - Paucissima Melancholia, utputa è diametro pugnans cum ueris temperie. Subintelligitur.
      - Mediocris Pituita. N. 86.
      - Abundantissim⁹ Sanguis. N. 87. Ostendit partim
        - Ratione:
          - Quo tempore anni calor & humor principatum exercent, eodem quoq; sanguis augetur.
          - At uere calor & humor principatum exercent. N.88. Ratio. Hæc enim pars anni, quia calida est & humida suapte natura, caloris & humoris motui inprimis oportuna est, propter symboleitatem. N.90.
          - Ergò uere etiam sanguis augetur, propter caloris & humoris copiam. N.89. (τὸ δὴ αἷμα legendũ, pro δὲ.) Nã & sanguis ipse natura sua calidus est & humidus. N.91.
        - Experiẽtia et signis quibusdã sumtis tũ à corporis
          - Morbis, qui uere solent accidere. N.92.
          - Symptomatis. Vtputa ab
            - Hæmorrhagia narium, quæ uere solet infestare. N.93.
            - Habitus qualitate calida ad tactum, aspectu rubicunda. N.94.
    - Aestate
      - Deficit tum mole tum uiribus Pituita. Subintelligitur.
      - Mediocris est Sanguis, ex reliquijs ipsius ueris. N.95.
      - Abundat Bilis, & efferuescit in corpore. ἀείρεται. Nisi quis interpretetur, pro μετεωρίζεται, ut auctor com. de Salubri diæta. Ebulliens enim superiora petit, & per uomitum reijcitur. N. 96. Signa huius sunt quædam. N.98. Namque &
        - Excretiones biliosæ per æstatem apparent tum
          - Spõtaneæ. N.99.
          - Pharmaco propinato longè copiosiores quàm alijs anni temporibus. N.100.
        - Morbi ex bile orti per id tempus frequentiores sunt. Vtputa Febres tertianæ tam cõtinuæ, quàm intermittentes. N.101.
        - Habitus corporis bili attestatur. N.102.
    - Autumno
      - Paucissimus est Sanguis. N.105. Ratio. Naturæ enim autumni, qui frigidus est & siccus, contrarius est sanguis, calidus & humidus suapte natura, N.106. Vnde colligimus, superiore loco post n.97 posita uerba (ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ τὸ μὲν αἷμα ὀλίγον γίνεται ἐναντίον γὰρ αὐτέῳ τὸ φθινόπωρον τῇ φύσει ἐστίν) superflua esse, & non suo loco à quopiam inserta.
      - Mediocris est Bilis, præcedente æstate collecta. N. 97. Rerũ transpositio ex numeri trãspositione deprehẽditur. Nisi quis putet uerba illa, quæ post 97 numerũ induximus, huc transferenda, nimirũ ἡ δὲ χολὴ κατέχει τὸ σῶμα καὶ τὸ φθινόπωρον. Quod si admittatur, certè priora illa n.97 posita, καὶ παρατείνει ἐς τὸ φθινόπωρον, superuacanea erunt.
      - Abundat Melancholia. N. 107.
  - Vniuersim concludendo. Humores igitur quatuor in corpore
    - Insunt, semper & omni anni tempore, dum uiuit homo. N.110.
    - Mouẽtur et mutãtur p uaria cõstitutiõe anni tẽporũ, tum
      - Per se, nunc ualidiores, nunc debiliores, tum mole, tum facultate. N.111.
      - Respectu loci in quo insunt, Totius uidelicet & Partium. κατὰ μέρος partium, & κατὰ φύσιν totius. N. 112. Verbi gratia, Bilis æstate in toto corpore copiosior est, quàm reliquis anni temporibus, & id secundũ φύσιν totius. Sin uerò partes considerentur, Hyeme cystis fellis, receptaculum bilis proprium, copiosiorem habet bilem, quàm reliquæ partes Aestate, quæ bilis receptacula non sunt.
- Confirmat. Vide IX.

- IIX. Hyeme igitur est
  - Abundantißima Pituita. Ostendit τὸ
    - Διότι, cur Pituita hyeme abūdet:
      - Qui humor hyemi, natura & temperie sua, simillimus est, is bruma etiam augetur.
      - At hyemis naturæ Pituita simillima est inter omnes humores. N. 77. Probat:
        - Humor frigidißimus, hyemi simillimus est.
        - At Pituita omnium humorum est frigidißim⁹. N. 78. Et quidem
          - Per se, frigidißima est ad tactum, si conferatur cum bile, melāchólia et sanguine. N. 79. Attactū illius intelligit, non tā cùm è corpore expulsa est, quā cū adhuc in ipso corpore cōtenta & agitata, ipsius partis, in qua subsistit, sensu frigida esse deprehenditur. Sic qui catarrhosa habēt capita, de occipitij frigore frequenter cōqueruntur: & nos in purgationibus diuturnis, ex Andreæ Petri Perusini medici instituto, Syrmaismum Aegyptiorum & benignitate & aßiduitate & efficacia sua longè superantibus, ut reliquorum humorum sentinam incredibilem, sic pituitæ præsertim omnigenæ, & ad tactum quoq; frigidißimæ, uim maximam, nostro primùm, deinde multorum aliorum cum commodo expurgari reapse deprehendimus.
          - Per accidens incalescit, sed ita tamē, ut congenitā frigiditatem tum quoque præ cæteris retineat. N. 82. Ratiocinatio est talis:
            - Quę uiolenter agitātur, motus uiolentia incalescunt. N. 81.
            - At pituita uiolenter agitatur, propter lentorem & tenacitatē suam, qua expulsioni resistit. N. 80.
            - Ergo pituita motus uiolentia incalescit; & inflāmationes parit frequētes, & quia suo lentore adhæret tenaciter, uehementes etiā & diuturnas. (Sic puls lactea potenter urit, quoniā adhæret.) Quam fortaßis ob causam ἀπὸ τοῦ φλεγμαίνειν Phlegmatis appellationem traxit.
        - Ergò Pituita hyemi simillima est.
      - Ergo Pituita per brumam maximè augetur. N. 76. Videtur à cōtrario humore confirmare, turbatō tamen ordine:
        - Quemadmodum Bilis hyeme deficit, propterea quòd hyemis temperies cum bile è diametro pugnat. N. 108.
        - Ita Pituita hyeme augetur, propterea quòd hyemis temperies Humida ob multitudinem imbrium, & Frigida ob multitudinem noctium, pituitæ temperiei simillima est. N. 109.
    - Ὅτι, quòd Pituita hyeme abūdet. N. 83. Signa abundantiæ sumuntur tum à corporis
      - Excrementis pituitosis. N. 84.
      - Morbis pituitosis, qui hyeme magis, quā reliquis anni temporibus, infestare solent. N. 85.
  - Mediocris Melancholia.
  - Paucißima Bilis. N. 103. Ratio. Est enim natura sua hyemis naturæ planè contraria. Bilis sicca & calida, Hyems frigida & humida. N. 104. Turbationem ordinis indicant numeri.

- **IX.** Confirmat ea, quæ dixerat de motu Humorum in corpore secũdùm anni tẽpora, tũ
  - Similitudine ab uniuersitate rerũ desumta, cui⁹ pars magna homo est: ut proinde eius dẽ naturæ cũ toto suo esse deprehendatur: & remotiora principia principiorũ propinquiorũ fontes esse cõstet. Humores quatuor in corpore humano
    - Inesse, ex ipsi⁹ anni cõstitutione uniuersali agnoscere licet:
      - Quemadmodum Annus omni tempore & caloris, & frigoris, & humoris, & siccitatis particeps est. N. 113. Ratio. Nam si unũ horũ deficeret, uniuersi machinã cõcidere foret necesse. N. 114. Idipsum 1. de Diæta n. 73. fusius. Quid ita? Quoniã ab eadem necessitate cõstituta sunt omnia. N. 115. Voluntas in creatore, Necessitas obedientiæ in creatis, illa formæ, hæc materiæ conueniens. Creator aũt, utpote sapientissimus, non nisi ea, quæ necessaria erãt, operi suo adhibuit. Proinde æqualis est necessitas omnium horum quatuor, & singulorum.
      - Ita quoq; homo, tanquã microcosmus quidã, omni tempore uitæ suæ quatuor humoribus præditus est, secundùm excessum qualitatũ, qualitates quatuor tũ anni tẽporum, tum elementorum referentibus (nam alioqui in quolibet horum duæ qualitates diuersimodè prædominantur) & si unus horum deficiat, hominẽ perire necesse est. N. 116. Id quod suprà quoq; n. 62. affirmauit.
    - Mutari, secundũ Anni tẽporũ mutationẽ:
      - Quemadmodum Annus, licet omnib. qualitatibus omni tempore sit præditus, alio tamen tẽpore alia qualitate præ cæteris excellit, à qua excellẽtia in quatuor tempora diuiditur, in Hyemẽm, Ver, Aestatem & Autumnum. N. 117.
      - Ita quoq; Homo, licet omnibus humorib. omni tẽpore sit præditus: alio tamen tempore tum secundùm Anni constitutionem, tum secundùm Aetatem, alia qualitas, alius humor prædominari uidetur. N. 118. Sic Hyeme abũdat Pituita, quam humorũ frigidissimum n. 29 appellauit. Vere sanguis, quem n. 119 humidissimũ nuncupat. Eademq; analogia Aestate Bilis calidissima, Autumno Melancholia siccissima.
  - Ratione, ducta partim ab humorum
    - Excrementis, cùm alio tempore alia abundent. Nam si eidem homini idem pharmacũ (præsertim uerò compositũ, & catholicũ, hoc est, quod omnes humores purgare possit) quater in anno dederis, etsi pharmacum primò trahit humorẽ sibi conuenientẽ, mox eum qui ductu facilior est (id quod n. 72 docuit) tamen quo ad quantitatẽ eorum quæ educũtur, hyeme quidẽ pituitosissima, uere humidissima (serum puta, sanguinis uehiculum, & eiusdem abundantis indicium) æstate biliosissima, autumno nigerrima, & per uomitum & per secessum euacuabuntur. Nam humori dominanti mixti reliqui, colorem & qualitatem eius uidentur æmulari. N. 119. Sic quoq; n. 75 à phlegmagogis phlegma primò merum, inde mixtum trahi dixit.
    - Effectis, à Morbis scilicet, quorum causæ materiales ferè Humores sunt uel præsentes sua quãtitate qualitateue, uel absentes. Morbi igitur, qui ex motu humorũ simili secundùm anni tempora oriuntur, eorundẽ motu dissimili secundùm anni tempora soluuntur. Motum hunc in morborum profligatione obseruat tum
      - Natura ipsa. Mot⁹ enim morbi in tempore est quadriuariã distinctio, in Principiũ, Augmentum, Statum & Declinationem. Atq; ut tempus metitur motum: ita motus principum luminarium, Solis scilicet & Lunæ, metitur ipsum tempus. Proinde etiam morborum motus alius iudicatur secundùm motum proprium
        - Solis, qui pro uario accessu et recessu Annum in quatuor diuidit tempora, in quibus temporibus humores similes augentur, & dissimiles minuuntur: imminuti autem à natura uel
          - Euincũtur, & morbi semestris fit solutio sub id tẽpus anni, quod humori morbũ facienti contrariũ est, eadem proculdubio mensium proportione, quæ in dieb. obseruatur. V. G. inuadat morbus uernus, sub Veris principiũ. Quartus mẽsis erit Aestatis primus, septimus erit primus Autũni, in quo septimo crisis expectanda. Sic igitur morbi
            - Hyemales, definũt Aestate, quæ Pituitæ planè contraria est. N. 120.
            - Aestiui, Hyeme. N. 121.
            - Verni, Autumno. N. 124.
            - Autũnales, Vere. N. 125.
          - Non euincuntur, sed mitigantur tantùm, à constitutione anni contraria: quæ ubi expirarit, ad ingeniũ redeunt, atq; ita συνδυσμοὶ fiunt νοσήματα, per multos annos durantia. N. 126.
        - Lunæ, quæ mensis spacio cursum suum conficit, & pro uario incremento & decremento humorem noxium (& præsertim biliosum, qui facillimè omnium & educi & resolui potest. Vt proinde hanc cõditionem morbis æstiualibus eximiè adijcere uoluerit) uariè mouet, morbiq; tempora distinguit, secũdùm περίοδον τῶν ἡμερῶν (N. 122.) quo iudicantur & soluuntur morbi tum Acuti, tum Chronici, illi quidem certo dierum numero, quorum singulos Sol efficit, omnes simul Luna moderatur: hi uerò secundùm numerum hebdomadarum, quas sola Luna efficit. Cæterùm periodus ista secundùm dies criticos, cùm ad præsens institutum per se non faciat, sed per accidens tantùm, ut intelligatur scilicet morborum non omnium solutionem secundùm anni tempora fieri, iccirco alio loco explicanda ueniet. N. 123.
      - Medicus, qui Naturæ minister est. Nam quo tempore anni humor noxius in corpore paucissimus est, eo maximè morbum profligari posse nouit: quo uerò abundantissimus, eo difficillimè. N. 127.

IN motu Humorū secūdùm anni Tempora, ex ijs, quæ hoc com. dicta sunt ab Hip. occasionem sumentes, corollarij loco obseruem⁹ motus huiusce tum

- *Causas*, similitudinē scilicet, uel dissimilitudinem temperiei Humorū quatuor, & anni Temporum quatuor. Nam quilibet humor, per quatuor anni tempora ductus, primò Paucus est, & uelut principiū habet sui motus: sequente abundat, & augmentum sumit, ita ut sub finē Copiosissimus reddatur: tertiò uiget, & secundùm Hip. uelut in statu est, quia Mediocris, medius scilicet inter summā copiam & summam inopiā: ultimò deficit, declinat, Paucissimus existit. Quæ ipsa etiā morbi temporum analogia est. Quando igitur Humor secundùm qualitatem
  - Vtrunq; cum Tempore anni
    - *Conuenit*, eo tempore secundùm Hip. αὔξεται, augētur, quo ad molem: itē αἴρεται, attollitur & efferuescit, quo ad facultatem. Sic igitur augetur, abundat, prædominatur, effloreſcit, COPIOSISSIMVS euadit & ἰσχυρότατος
      - *Vere* Sāguis.
      - *Aestate* Bilis.
      - *Autumno* Melancholia.
      - *Hyeme* Pituita.
    - *Discrepat*, eo tempore secundū Hip. & mole ἐλάχιστος, & facultate ἀσθενέστατος humor est, nō φ planè deficiat (nec̨. n. id stante uita fieri potest) sed φ in corpore delitescat, & ambiētis aeris utraq; qualitate ueluti opprimatˀ. Igitur deficit, PAVCISSIMA est, minuitur, deflorescit
      - *Vere* Melancholia.
      - *Aestate* Pituita.
      - *Autūno* Sanguis.
      - *Hyeme* Bilis.
  - Alterutram cū anni Tēpore conuenit, secundùm altera discrepat, siquidē is Humor tēpore præcedenti fuit
    - *Copiosissimus*, sequēte statim tēpore reddetur MEDIOCRIS, & ἰσχύειν dicitur Hip. (ut differat ἀπὸ τοῦ ἰσχυρότατον εἶναι. quāuis τῷ ἰσχύειν uoce n. 127 utatur pro uoce αὔξεσθαι) hoc est, tum mole, tū facultate uigere adhuc; nō tamen prædominari: cùm alterutra tantùm qualitate cōueniat cum anni tempore præsente, nimirū uel
      - *Actiua*, Passiua interim discrepet. Sic Mediocris est
        - *Aestate* Sanguis (propter Caliditatē) q præcedēte Vere copiosissimus fuerat.
        - *Hyeme* Melāncholia (ꝓpter Frigiditatē) quæ præcedēte Autūno abundauerat.
      - *Passiua*, Actiua interim discrepet. Sic Mediocris est
        - *Vere* Pituita (ꝓpter Humiditatē) quæ præcedēte Hyeme copiosissima fuit.
        - *Autūno* Bilis (ꝓpter Siccitatē) quæ præcedente Aestate abundarat.
    - *Paucissimus*, sequente tempore reddetur PAVCVS, eo quòd sequentis tēporis áltera qualitate sibi amica refocillatur, cùm præcedentis utranq; qualitatem inimicam esset expertus. Hip. subintelligendum relinquit hunc quartū motum, in quo humorem fortaſsis ἀσθενέειν, καὶ ὀλίγον εἶναι dicere possemus, qui præcedēte tempore ἀσθενέστατος fuerat & ἐλάχιστος. Cōuenit igitur cum præcedente tempore uel qualitate
      - *Actiua*, Passiua discrepat. Sic nāque pauca est
        - *Vere* Bilis, excitata Veris caliditate, q̄ Hyemis frigore & humore penè obtorpuerat.
        - *Autumno* Pituita, frigiditate Autūni refocillata, quæ Aestatis intēperie prorsus uidebatur exoluta.
      - *Passiua* discrepat Actiua. Pauca est igitur
        - *Aestate* Melāncholia, siccitate Aestatis excitata, quę Veris humiditate & calore propē abolita erat.
        - *Hyeme* Sāguis, humiditate saltē Hyemis oblectatus, cū contraria Autūni temperie ferē interstinctus uideretur.
- *Differentias* quatuor, cùm unicuilibet cōstitutioni quatuor temporum, quatuor humorum motus diuersimodè conueniat, nimirū uel plurimus, uel paucissimus, uel mediocris, uel exiguus. Ex quibus tamē quatuor differentijs XX aliæ deduci possunt, solo respectu differentes. Vide signum ☙

Tria in his consideratione digna occurrunt, Humor, qui mouetur, Tempus anni in quo mouetur, & Motus ipsius ratio. Prout ergo differentiam primā ab hoc, uel illo, uel tertio auspicaberis, & hisce deinde secūdò & tertiò, hoc uel illud attribues, ita uariæ orientur species, per sex tabellas distinctæ, quarum tabularum tamen quælibet omnes species comprehendat. Periclitemur sanè in specierū descriptione: & methodicā eiusdem rei diuisionem diuersis principijs sumentis diuersam fieri posse ostendamus. Ergo si primò consideremus

Tempora anni, & his ac cōmodem⁹ secundo loco

Modū, tertio loco Humores, hæc tabella erit:

	Copiosiss.	Paucis.	Mediocris	Paucus
Hyeme	*Pituita*	*Bilis*	*Melanch.*	*Sanguis*
Vere	*Sanguis*	*Melanch.*	*Pituita*	*Bilis*
Aestate	*Bilis*	*Pituita*	*Sanguis*	*Melanch.*
Autumno	*Melanch.*	*Sanguis*	*Bilis*	*Pituita*

Humores, tertio loco Modum: hæc erit secunda tabella:

	Pituita	Bilis	Melanch.	Sanguis
Hyeme	*Copiosiß.*	*Paucis.*	*Mediocris*	*Paucus*
Vere	*Mediocris*	*Pauca*	*Pauciß.*	*Copiosiß.*
Aestate	*Pauciß.*	*Copiosiß.*	*Pauca*	*Mediocris*
Autumno	*Pauca*	*Mediocris*	*Copiosiß.*	*Pauciß.*

Humores, & his ac cōmodem⁹ secundo loco

Modum, tertio loco Tempora anni: hæc erit tertia:

	Copiosiss.	Paucis.	Mediocris	Pauca
Pituita	*Hyeme*	*Aestate*	*Vere*	*Autumno*
Sanguis	*Vere*	*Autumno*	*Aestate*	*Hyeme*
Bilis	*Aestate*	*Hyeme*	*Autumno*	*Vere*
Melanch.	*Autumno*	*Vere*	*Hyeme*	*Aestate*

Tēpora, tertio loco Modum: hæc quarta erit:

	Hyeme	Vere	Aestate	Autumno
Pituita	*Copiosiß.*	*Mediocris*	*Pauciß.*	*Pauca*
Sanguis	*Paucus*	*Copiosiß.*	*Mediocris*	*Pauciß.*
Bilis	*Pauciß.*	*Pauca*	*Copiosiß.*	*Mediocris*
Melanch.	*Mediocris*	*Pauciß.*	*Pauca*	*Copiosiß.*

Modū, & huic accōmodemus secundo loco

Tēpora, tertio loco Humores: hæc quinta

	Hyeme	Vere	Aestate	Autumno
Copiosiss.	*Pituita*	*Sanguis*	*Bilis*	*Melanch.*
Pauciss.	*Bilis*	*Melanch.*	*Pituita*	*Sanguis*
Mediocris	*Melanch.*	*Pituita*	*Sanguis*	*Bilis*
Pauca	*Sanguis*	*Bilis*	*Melanch.*	*Pituita*

Humores, tertio loco Tēpora anni: hæc sexta erit:

	Pituita	Sanguis	Bilis	Melanch.
Copiosiss.	*Hyeme*	*Vere*	*Aestate*	*Autumno*
Pauciss.	*Aestate*	*Autumno*	*Hyeme*	*Vere*
Mediocris	*Vere*	*Aestate*	*Autumno*	*Hyeme*
Pauca	*Autumno*	*Hyeme*	*Vere*	*Aestate*

HIP.

HIPPOCRATIS ΠΕΡΙ ΑΕΡΩΝ, ΥΔΑΤΩΝ, ΤΟΠΩΝ.

De Aere, Aquis, Locis.

A QVICVNQVE[1] artem medicam integrè cõsequi uolet, hæc faciat oportet. [2] Primò quidem temporum anni rationem habeat, quid unumquodque illorum possit. Quandoquidem ut inter se plurimùm differunt, ita quoque mutationes corporibus afferunt uarias. [3] Deinde etiam uentorum calidorum & frigidorum, tum eorum maximè, qui omnibus hominibus sunt communes, tum eorum qui unicuiq; regioni sunt indigenæ & proprij. [4] Aquarum item facultates examinare conuenit. Quemadmodum enim gustu differunt, & pondere seu quiete, sic quoque uirtute aliæ alijs longè præstant.

B [5] Quare si quis ad urbem sibi incognitam perueniat, circunspicere oportet eius situm, [6] quomodo scilicet ad uentos & solis exortus iaceat: Cùm non sit idem, ad septentrionem uel ad austrum sitam esse: neque idem, ad solem exorientem, uel occidentem. [7] Et hæc quidem diligenter oportet perscrutari: sed & aquarum insuper rationem habere, utrum palustribus utantur & mollibus, an duris: siue ex sublimi, siue ex saxoso loco scaturientibus: salsis itẽ, crudisúe. [8] Terra etiam ipsa consideranda, nudáne sit & aquis carẽs, an densa & aquosa: item an concaua & æstuosa, an alta & frigida. [9] Hominum insuper uictus ratio perquirẽda cuinã dediti sint: an bibuli sint & comessatores & ocio dediti, an &

C exercitijs corporis & laboribus alijs studeãt, uoraces interim, sed uini temperantes. [10] Et ab his quidẽ singula coiectare oportet. Nam qui hęc omnia probè, quantum eius fieri potest, cognouerit, aut horũ plurima, in quamcumq; urbẽ, licet ignotã, ingressus fuerit, neque morbos ei regioni peculiares & patrios, neq; communium naturam, quæcunq; tandem ea fuerit, ignorabit: & propterea neq; in eorundem curatione uel dubitabit uel errabit. [11] Quorum utrunq; illis euenire solet, qui nullam hæc priùs cognoscendi curam habuere. [12] Quinetiam de uniuscuiusque temporis ac anni futuri constitutione prædicere poterit, qui morbi cõmuni adfectione ciuitatem sint inuasuri tum æstate, tum hyeme, & quæcunq; pericula unicuiq; sint timenda ob uictus diuersitatem. [13] Quum enim temporum mutationes, & astrorum ortus ac occasus, quemadmodum singula horum eueniat, obserua-

A ΙΗΤΡΙΚΗΝ[1] ὅστις βούλεται ὀρθῶς ζητεῖν, τάδε χρὴ ποιέειν. [2] πρῶτον μὲν ἐνθυμέεσθαι τὰς ὥρας τοῦ ἔτεος, ὅ, τι δύναται ἀπεργάζεσθαι ἑκάστη. οὐ γὰρ ἐοίκασιν οὐδὲν, ἀλλὰ πολὺ διαφέρουσιν αὐταί τε ἑωυτέων, καὶ ἐν τῇσι μεταβολῇσιν. [3] ἔπειτα δὲ τὰ πνεύματα, τὰ θερμά τε καὶ τὰ ψυχρά. μάλιστα μὲν τὰ κοινὰ πᾶσιν ἀνθρώποισιν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐν ἑκάστῃ χώρῃ ἐπιχώρια ἐόντα. [4] δεῖ δὲ καὶ τῶν ὑδάτων ἐνθυμέεσθαι τὰς δυνάμιας. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ στόματι διαφέρουσι, καὶ ἐν τῷ σταθμῷ, οὕτω καὶ ἡ δύναμις διαφέρει πολὺ ἑκάστου.

B [5] ὥστε ἐς πόλιν ἐπειδὰν ἀφίκηταί τις, ἧς ἄπειρός ἐστι, διαφροντίσαι χρὴ τὴν θέσιν αὐτέης, [6] ὅκως κέεται καὶ πρὸς τὰ πνεύματα, καὶ πρὸς τὰς ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου. οὐ γὰρ τωὐτὸ δύναται, ἥτις πρὸς βορέην κέεται, καὶ ἥτις πρὸς νότον· οὐδ᾽ ἥτις πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, οὐδ᾽ ἥτις πρὸς δύνοντα. [7] † ταῦτα δὲ ἐνθυμέεσθαι ὡς κάλλιστα καὶ τῶν ὑδάτων πέρι, ὡς ἔχουσιν, καὶ πότερον ἑλώδεσι χρέονται καὶ μαλακοῖσιν, ἢ σκληροῖσί τε, καὶ ἐκ μετεώρων, καὶ ἐκ πετρωδέων, εἴτε ἁλυκοῖσι, καὶ ἀτεράμνοισιν. [8] καὶ τὴν γῆν, πότερον ψιλή τε καὶ ἄνυδρος, ἢ δασεῖα καὶ ἔφυδρος· καὶ εἴτε ἐν κοίλῳ ἐστὶ καὶ πνιγηρὴ, εἴτε μετέωρος

C καὶ ψυχρή. [9] καὶ τὴν δίαιταν τῶν ἀνθρώπων, ὁκοίῃ ἥδονται. πότερον φιλοπόται, καὶ ἀριστηταὶ, καὶ ἀταλαίπωροι· ἢ φιλογυμνασταί τε, καὶ φιλόπονοι, καὶ ἐδωδοὶ, καὶ ἄποτοι. [10] καὶ [a] ἀπὸ τουτέων χρὴ ἐνθυμέεσθαι ἕκαστα. εἰ γὰρ ταῦτα εἰδείη τις καλῶς, μάλιστα μὲν πάντα, εἰ δὲ μὴ, τάγε πλεῖστα, οὐκ ἂν αὐτὸν λανθάνοι ἐς πόλιν ἀφικνεόμενον, ἧς ἂν ἄπειρος ᾖ, οὔτε νοσήματα ἐπιχώρια, οὔτε τῶν κοινῶν ἡ φύσις ὁκοίη τίς ἐστιν· ὥστε μὴ ἀπορέεσθαι ἐν τῇ θεραπείῃ τῶν νούσων, μηδὲ διαμαρτάνειν· [11] ἃ εἰκός ἐστι γίγνεσθαι, ἢν μή τις ταῦτα πρότερον εἰδὼς πρόφρων τις ᾖ. [12] περὶ ἑκάστου δὲ

D χρόνου προσιόντος καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ λέγοι ἂν, ὁκόσα τε νοσήματα μέλλει πάγκοινα τὴν πόλιν κατασχήσειν, ἢ θέρεος, ἢ χειμῶνος· ὁκόσα τε ἴδια ἑκάστῳ κίνδυνος γίγνεσθαι, ἐκ μεταβολῆς τῆς διαίτης. [13] εἰδὼς γὰρ τῶν ὡρέων τὰς μεταβολὰς, καὶ τῶν ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσιας, καθότι ἕκαστον τουτέων γίγνεται, προειδείη ἂν τὸ

† πρὸς

[a] γὰρ

ἔτος

ἔτος, ὁκοῖόν τι μέλλει γίγνεσθαι. [14] οὕτως ἄν τις ἐρευνώμενος καὶ προγινώσκων τοὺς καιροὺς, μάλιστ' ἂν εἰδείη περὶ ἑκάστου, καὶ τὰ πλεῖστα τυγχάνει τῆς ὑγιείης, καὶ κατ' ὀρθὸν φέροιτο οὐκ ἐλάχιστα ἐν τῇ τέχνῃ. [15] εἰ δὲ δοκέοι τις ταῦτα μετεωρολόγα εἶναι, εἰ μεταστάιη τῆς γνώμης, μάθοι ἂν, ὅτι οὐκ ἐλάχιστον μέρος συμβάλλεται ἀστρονομίη ἐς ἰητρικὴν, ἀλλὰ πάνυ πλεῖστον. ἅμα γὰρ τῇσιν ὥρῃσιν καὶ αἱ κοιλίαι μεταβάλλουσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν. [16] ὅκως δὲ χρὴ ἕκαστα τῶν προειρημένων σκοπεῖν καὶ βασανίζειν, ἐγὼ φράσω σαφέως.

[17] ἥτις μὲν πόλις πρὸς τὰ πνεύματα κέεται τὰ θερμὰ (ταῦτα δ' ἐστὶ μεταξὺ τῆς τε χειμερινῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς δυσμέων τῆς χειμερινῶν) [18] καὶ αὐτῇ ταῦτα τὰ πνεύματά ἐστι ξύννομα, τῶν δὲ ἀπὸ τῶν ἄρκτων πνευμάτων σκέπη. [19] ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ τά τε ὕδατα πολλὰ καὶ ὕφαλα, καὶ ἀνάγκη εἶναι [a] μὴ μετέωρα, τοῦ μὲν θέρεος θερμὰ, τοῦ δὲ χειμῶνος ψυχρά. [20] καὶ ὁκόσαι μὲν τῆς πόλεων κέονταί γε καλῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῶν πνευμάτων, ὕδασί τε χρῶνται ἀγαθοῖσιν, αὗται μὲν ἧσσον αἰσθάνονται τῆς τοιούτων μεταβολέων. [21] ὁκόσαι δὲ ὕδασί τε ἑλείοισι χρέονται, καὶ λιμνώδεσιν, κέονταί τε μὴ καλῶς τῶν πνευμάτων καὶ τοῦ ἡλίου, αὗται δὲ μᾶλλον. [22] κἢν μὲν τὸ θέρος αὐχμηρὸν γένηται, θᾶσσον παύονται αἱ νοῦσοι. [23] ἢν δὲ ἔπομβρον, πολυχρόνιοι γίνονται, καὶ φαγεδαίνας εἰκὸς ἐγγίνεσθαι ἀπὸ πάσης προφάσιος, ἢν ἕλκος ἐγγένηται. [24] τοῦ δὲ χειμῶνος ψυχροῦ, τούς τε ἀνθρώπους τὰς κεφαλὰς ὑγρὰς ἔχειν, καὶ φλεγματώδεας, τάς τε κοιλίας αὐτέων πυκνὰ ἐκταράσσεσθαι, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ φλέγματος ἐπικαταῤῥέοντος· τά τε εἴδεα ἐπὶ τὸ πλῆθος αὐτέων ἀτονώτερα εἶναι· ἐσθίειν δ' οὐκ ἀγαθοὺς εἶναι, οὐδὲ πίνειν. ὁκόσοι μὲν γὰρ κεφαλὰς ἀσθενέας ἔχουσιν, οὐκ ἂν εἴησαν ἀγαθοὶ πίνειν· ἡ γὰρ κραιπάλη μᾶλλον πιέζει. [25] νοσήματά τε τάδε ἐπιχώρια εἶναι. [26] πρῶτον μὲν τὰς γυναῖκας νοσερὰς καὶ ῥοώδεας εἶναι· ἔπειτα πολλὰς ἀτόκους ὑπὸ νόσου, καὶ οὐ φύσει, ἐκτιτρώσκεσθαί τε πυκνά. [27] τοῖσί τε παιδίοισιν ἐπιπίπτειν σπασμοὺς καὶ ἄσθματα, ἃ νομίζουσιν [b] τὸ παιδίον ποιέειν, καὶ ἱερὴν νοῦσον εἶναι. [28] τοῖσι δὲ ἀνδράσιν, δυσεντερίας, καὶ διαῤῥοίας, καὶ ἠπιάλους, καὶ πυρετοὺς πολυχρονίους χειμερινοὺς, καὶ ἐπινυκτίδας πολλὰς, καὶ αἱμοῤῥοΐδας ἐν τῇ ἕδρῃ. [29] πλευρίτιδες δὲ, καὶ περιπνευμονίαι, καὶ καῦσοι, καὶ ὁκόσα ὀξέα νοσήματα νομίζονται, οὐκ ἐγγίνονται πολλά. οὐ γὰρ οἷόν τε, ὅκου ἂν κοιλίαι ὑγραὶ ἔωσι, τὰς νούσους ταύτας ἰσχύειν. [30] ὀφθαλμίαι τε ἐγγίνονται ὑγραὶ, καὶ οὐ χαλεπαὶ, ὀλιγοχρόνιοι, ἢν μή τι κατέχῃ νόσημα πάγκοινον ἐκ μεταβολῆς. [31] καὶ ὁκόταν τὰ πεντήκοντα ἔτεα ὑπερβάλλωσι, καταῤῥόοι ἐπιγινόμενοι ἐκ τοῦ ἐγκε-

[a] καί τε

[b] τὰ παιδία ποιέειν. vel, τό τι θεῖον ποιέειν

A seruarit, prænoscet utiq; & de anno, qualis sit futurus. [14] Hoc modo si quis rimatus fuerit ac præcognouerit occasiones quasq;, eas tam quibusuis alijs singillatim accõmodare sciet, tum præsertim eò referet, ut & ad sanitatem conferant pleraq;, & recta uia administrentur in arte omnia. [15] Quòd si cui hæc ad Meteororum theoriam pertinere uideantur, is si ab hac opinione dimoueatur, intelliget, non minimam partem conferre ad rem medicam ipsam Astronomiam, quin potius maximam, quum unà cum temporibus etiam uentres hominum mutentur. [16] Quomodo autem singula quę diximus scrutari ac explorare oporteat, deinceps dicam manifestè.

[17] Quæcunq; ciuitas ad uentos sita est calidos (eos nimirum, qui inter brumalem solis B exortum & occasum flant) [18] ut hósce quidẽ habeat patrios, à septẽtrionalibus uerò uentis tuta ac protecta sit: [19] ea aquis abũdat subsalsis, quæ cùm in superficie scaturiant, necessariò æstate calidæ, hyeme frigidæ sunt. [20] Quòd si quæ urbes bene sint sitæ quo ad solẽ, & quo ad uentos, aquasq; bonas habeant, eæ minùs à talibus mutationibus afficiũtur. [21] Quæ uerò aquis palustribus ac lacustribus utuntur, & non bene sitæ sunt ad uentos, & ad solem, hæ magis. [22] Et si quidem æstas sicca fuerit, citiùs sedantur morbi. [23] Sin pluuia, diuturni fiunt: & ex ulceribus phagedænas quauis tandem occasione oboriri uerisimile est. [24] Si uerò hyems frigida sit, homines C capita humida ac pituitosa habere par est: & uentres ipsorum frequenter exturbari, pituita à capite influente: habitu uerò corporis plerosq; debiliore esse: quinetiam ad edendum ac bibendum minùs promtos. Nam qui capita debilia habent, nõ fuerint strenui potores: crapula enim magis grauat. [25] Morbi uerò hi ipsis uernaculi sunt. [26] Primùm quidem mulieres morbosæ, ac fluxionibus obnoxiæ sunt: multæ insuper steriles ex morbo, non autem natura, & frequẽter abortiũt. [27] Pueris uerò superueniunt conuulsiones ac anhelationes, qui morbi puerorum & sacri esse putantur. [28] Viris autem dysenteriæ, & diarrhœæ, & epialæ, & febres diuturnæ hy D bernæ, & pustulæ nocturnæ multæ, & hęmorrhoides in sede. [29] Pleuritides autem, & peripneumoniæ, & febres ardentes, & quicunq; acuti morbi putantur, raræ sunt. Neq; enim morbi isti grassari possunt, ubi alui fluidæ existunt. [30] Lippitudines insuper oboriũtur humidæ, nõ graues, nec diuturnæ: nisi ex mutatione temporum morbus aliquis omnibus communis occupet. [31] Et ubi quinquagesimum annum superauerint, defluxiones ex ce-

cerebro accedentes, homines semisideratos faciunt, ubi caput derepentè insolatum, aut frigore correptum fuerit. [32] Atque hi quidem morbi ipsis uernaculi sunt. Quòd si morbus aliquis omnibus communis ex temporum mutatione oboriatur, etiam illius participes erunt.

[33] Quæcunque uerò ciuitates his ex opposito sitæ sunt ad uentos frigidos, inter occasum solis æstiuum, & orientem æstiuum: [34] ijsque hi uenti uernaculi ac indigenæ sunt, ab austro uerò & calidis uentis sunt protectæ: de his sic se res habet. [35] Primùm quidem aquæ quas habet & duras & frigidas ut plurimum dulcescunt. [36] Homines autem erectos & exuccos esse necesse est: [37] & plures uentres infernos inuictos ac duros habere, supernos uerò fluidiores: biliososque magis quàm pituitosos esse. Capita uerò sana ac dura habent: & plerunque uasa ipsis rumpuntur. [38] Morbi autem ipsis superueniunt populariter, pleuritides, & quos acutos esse receptum est. Idque necessariò, quum alui duræ existant. Suppurati itidem multi ex quauis occasione fiunt. Huius autem causa est, corporis erectio, ac uentris duricia. Siccitas enim & aquæ frigiditas facit ut uasa rumpantur. [39] Edaces autem tales naturas esse necesse est, & non multum bibaces. Non enim fieri potest, ut simul multum edant ac bibant. [40] Lippitudinesque his fieri ex temporis interuallo necesse est, duras autem ac uehementes, & statim oculos rumpi: [41] Sanguinis item ex naribus fluxiones uehementes æstate fieri iunioribus triginta annis: [42] Morbos etiam sacros appellatos, paucos quidē, uerùm uehementes. [43] Longæ uerò uitæ magis quàm alios, hos homines esse par est: [44] & ulcera citra magnam inflammationem oboriri, neque efferari: [45] Mores uerò magis feros quàm mansuetos. [46] Ac uiris quidem hi morbi uernaculi sunt: [47] tum uerò etiam si quis omnibus communis ex temporum mutatione ingruat. [48] Iam quo ad mulieres, primò quidem difficulter concipiunt propter aquas, quæ duræ sunt, ac crudæ, & frigidæ. Purgationes enim mensium non contingūt commodæ, sed paucæ ac prauæ. Deinde pariunt difficulter, & non ualde abortiunt. Vbi uerò pepererint, pueros nutrire non possunt. Lac enim ab aquarum duricia ac cruditate extinguitur. Et tabes frequentes à partu fiunt. Præ uiolentia enim ruptiones ac uulsuras habent. [49] Pueris autem hydropes in testibus fiunt, quandiu parui fuerint: deinde ætatis progressu euanescunt. [50] Pubescunt autem

A ἐγκεφάλου παραπληκτικοὺς ποιέουσι τοὺς ἀνθρώπους, ὁκόταν ἐξαίφνης ἡλιωθῶσι τὴν κεφαλὴν, ἢ ῥιγώσωσι. [32] ταῦτα μὲν τὰ νοσήματα τὰ αὐτοῖσιν ἐπιχώρια ἐστιν· χωρὶς δὲ, ἤν τι πάγκοινον κατάσχῃ νόσημα ἐκ μεταβολῆς τῶν ὡρέων, καὶ τούτου μετέχουσιν.

[33] ὁκόσαι δὲ ἀντικέονται τουτέων πρὸς τὰ πνεύματα τὰ ψυχρὰ, μεταξὺ τῶν δυσμῶν τῶν θερινῶν τοῦ ἡλίου, καὶ τῆς ἀνατολῆς τῆς θερινῆς, [34] καὶ αὐτῇσι ταῦτα τὰ πνεύματα ἐπιχώριά ἐστιν, τοῦ δὲ νότου καὶ τῶν θερμῶν πνευμάτων σκέπη· ὧδε ἔχει περὶ τῶν πόλεων τουτέων. [35] πρῶτον μὲν τὰ ὕδατα τὰ σκληρά τε B καὶ ψυχρὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος γλυκαίνεται. [36] τοὺς δὲ ἀνθρώπους εὐτόνους τε καὶ σκελιφροὺς ἀνάγκη εἶναι. [37] τούς τε πλείους τὰς κοιλίας ἀπρέμνους ἔχειν καὶ σκληρὰς τὰς κάτω, τὰς δὲ ἄνω εὐροωτέρας· χολώδεάς τε μᾶλλον ἢ φλεγματίας εἶναι. τὰς δὲ κεφαλὰς ὑγιηρὰς ἔχουσι καὶ σκληράς. ῥηγματίαι τε εἰσὶν ἐπὶ τὸ πλῆθος. [38] νοσεύματα δὲ αὐτοῖσιν ἐπιδημέεται πλευρίτιδές τε πολλαὶ, αἵ τε ὀξεῖαι νομιζόμεναι νοῦσοι. ἀνάγκη δὲ ὧδε ἔχειν, ὁκόταν κοιλίαι σκληραὶ ἔωσιν. ἔμπυοί τε πολλοὶ γίνονται ἀπὸ πάσης προφάσιος. τουτέου δὲ αἴτιόν ἐστι τοῦ σώματος ἡ ἔντασις, καὶ ἡ σκληρότης τῆς κοιλίης. ἡ γὰρ ξηρότης ῥηγματίας C ποιέει εἶναι, καὶ τοῦ ὕδατος ἡ ψυχρότης. [39] ἐδωδοὺς δὲ ἀνάγκη τὰς τοιαύτας φύσιας εἶναι, καὶ οὐ πολυπότας. οὐ γὰρ οἷόν τε ἅμα πολυβόρους τε εἶναι καὶ πολυπότας. [40] ὀφθαλμίας τε γίγνεσθαι μὲν διὰ χρόνου, γίγνεσθαι δὲ σκληρὰς καὶ ἰσχυρὰς, καὶ εὐθέως ῥήγνυσθαι τὰ ὄμματα. [41] αἱμοῤῥοΐας δὲ ἐκ τῶν ῥινέων τοῖσι νεωτέροισι τριήκοντα ἐτέων γίγνεσθαι ἰσχυρὰς τοῦ θέρεος. [42] τάς τε ἱερὰς νοσεύματα καλεύμενα, ὀλίγα μὲν ταῦτα, ἰσχυρὰ δέ. [43] μακροβίους δὲ τοὺς ἀνθρώπους τουτέους μᾶλλον εἰκὸς εἶναι ἑτέρων. [44] τά τε ἕλκεα οὐ φλεγματώδεα ἐγγίγνεσθαι, οὐδὲ ἀγριοῦσθαι. [45] D τά τε ἤθεα ἀγριώτερα, ἢ ἡμερώτερα. [46] τοῖσι μὲν ἀνδράσι τὰ νοσήματα ἐπιχώριά ἐστιν [47] καὶ χωρὶς, ἤν τι πάγκοινον κατάσχῃ ἐκ μεταβολῆς τῶν ὡρέων. [48] τῇσι δὲ γυναιξὶ, πρῶτον μὲν στρυφναὶ πολλαὶ γίγνονται, διὰ τὰ ὕδατα ἐόντα σκληρά τε, καὶ ἀπέραμνα, καὶ ψυχρά. αἱ γὰρ καθάρσιες οὐκ ἐπιγίγνονται τῶν ἐπιμηνίων ἐπιτήδειαι, ἀλλὰ ὀλίγαι καὶ πονηραί. ἔπειτα τίκτουσι χαλεπῶς· ἐκτιτρώσκουσί τε οὐ σφόδρα. ὁκόταν δὲ τέκωσι, τὰ παιδία ἀδυνατοῦσι τρέφειν εἰσί· τὸ γὰρ γάλα ἀποσβέννυται ἀπὸ τῶν ὑδάτων τῆς σκληρότητος καὶ ἀπεραμνίης. φθίσιές τε γίνονται συχναὶ ἀπὸ τῶν τοκετῶν· ὑπὸ γὰρ βίης ῥήγματα ἴσχουσι καὶ σπάσματα. [49] τοῖς δὲ παιδίοισιν ὕδρωπες ἐγγίνονται ἐν τοῖσιν ὄρχεσιν, ἕως μικρὰ ᾖ· ἔπειτα προϊούσης τῆς ἡλικίης ἀφανίζονται. [50] ἡβῶσι

τε ὀψὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει. περὶ μὲν οὖν τῶν θερμῶν πνευμάτων, καὶ τῶν ψυχρῶν, καὶ τῶν πόλεων τουτέων, ὧδε ἔχει, ὡς προειρηται.

ὁκόσαι [51] δὲ κέονται πρὸς τὰ πνεύματα μεταξὺ τῶν θερινῶν ἀνατολέων τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν χειμερινῶν, καὶ ὁκόσαι τὸ ἐναντίον τουτέων, ὧδε ἔχει περὶ αὐτέων. ὁκόσαι μὲν πρὸς τὰς ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου κέονται, ταύτας εἰκὸς εἶναι ὑγιεινοτέρας τῶν πρὸς τὰς ἄρκτους ἐστραμμένων, καὶ τῶν πρὸς τὰ θερμὰ, ἢν καὶ στάδιον τὸ μεταξὺ ᾖ. [52] πρότερον μὲν γὰρ μετριώτερον ἔχει τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν. [53] ἔπειτα τὰ ὕδατα, ὁκόσα πρὸς τὰς τοῦ ἡλίου ἀνατολάς ἐστιν, πάντα λαμπρά τε εἶναι ἀνάγκη, καὶ εὐώδη, καὶ μαλακὰ, καὶ ἐρατεινὰ ἐγγίγνεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ πόλει. ὁ γὰρ ἥλιος κωλύει ἀνίσχων καὶ καταλάμπων. τὸ γὰρ ἑωθινὸν ἑκάστοτε αὐτὸς ὁ ἠὴρ [a] ἐπιχεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. [54] τά τε εἴδεα τῶν ἀνθρώπων, εὔχροά τε καὶ ἀνθηρά ἐστι μᾶλλον, ἢν μή τις νοῦσος ἄλλη κωλύῃ. [55] λαμπρόφωνοί τε οἱ ἄνθρωποι. [56] ὀργήν τε καὶ ξύνεσιν βελτίους εἰσὶν τῶν πρὸς βορέην, [57] εἴπερ καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐμφυόμενα ἀμείνω ἐστίν. [58] ἔοικέ τε μάλιστα ἡ οὕτω κειμένη πόλις ἦρι κατὰ τὴν μετριότητα τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ. [59] τά τε νοσεύματα ἐλάσσω μὲν γίνεται καὶ ἀσθενέστερα· ἔοικε δὲ τοῖς ἐν τῇσι πόλεσι γινομένοισι νοσεύμασι, τῇσι πρὸς τὰ θερμὰ τὰ πνεύματα ἐστραμμένῃσιν. [60] αἵ τε γυναῖκες αὐτόθι ἐναρικύμονες εἰσὶ σφόδρα, καὶ τίκτουσι ῥηϊδίως. περὶ μὲν τουτέων ὧδε ἔχει.

[a] ἐπίχει. κατίχει

[61] ὁκόσαι δὲ πρὸς τὰς δύσιας κέονται, καὶ αὐτῇσιν ἐστι σκέπη τῶν πνευμάτων τῶν ἀπὸ τῆς ἠοῦς πνεόντων, τά τε θερμὰ πνεύματα παραῤῥεῖ καὶ τὰ ψυχρὰ ἀπὸ τῶν ἄρκτων, ἀνάγκη ταύτας τὰς πόλιας θέσιν κέεσθαι νοσερωτάτην. [62] πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ὕδατα οὐ λαμπρά. αἴτιον δὲ, ὅτι ὁ ἠὴρ τὸ ἑωθινὸν κατέχει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὅστις τῷ ὕδατι ἐγκαταμιγνύμενος, τὸ λαμπρὸν ἀφανίζει. ὁ γὰρ ἥλιος, πρὶν ἄνω ὀρθιῶσαι, οὐκ ἐπιλάμπει. [63] τοῦ δὲ θέρεος ἕωθεν μὲν αὖραι ψυχραὶ πνέουσι, καὶ δρόσοι πίπτουσι· τὸ δὲ λοιπὸν ἥλιος ἐγκαταδύων, ὥστε μάλιστα διέψει τοὺς ἀνθρώπους. [64] διὸ καὶ ἀχρόους τε εἰκὸς εἶναι, καὶ ἀῤῥώστους. [65] τῶν τε νοσευμάτων πάντων μετέχειν μέρος τῶν προειρημένων οὐδὲν αὐτέοις ἀποκέκριται. [66] βαρυφώνους τε εἰκὸς εἶναι, καὶ βραγχώδεας, διὰ τὸν ἠέρα, ὅτι ἀκάθαρτος ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ αὐτόθι γίγνεται, καὶ νοσώδης. [67] οὔτε γὰρ ὑπὸ τῶν βορέων ἐκκρίνεται σφόδρα· οὐ γὰρ προσέχουσι τὰ πνεύματα· ἅ τε προσέχουσιν αὐτέοισι, καὶ προσκέονται, ὑδατεινότατά

[b] ἔτι ἐστιν. [b] ἐπεὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἑσπέρης πνεύματα ἔοικεν τῷ μετοπώρῳ μάλιστα. [c] ἡ θέσις ἡ τοιαύτη τῆς πόλιος.
[c] ἔτι κατὰ τάς τε ἡμέρης μεταβολὰς, ὅτι πολὺ τὸ μέσον γίγνεται τοῦ τε ἑωθινοῦ καὶ τοῦ πρὸς τὴν δείλην.

autem serò in hac ciuitate. Et de calidis quidem uentis ac frigidis, & urbibus ad hos sitis, hoc modo, uelut dictum est, res se habet.

[51] Quæcunque uerò ciuitates sitæ sunt inter æstiuos ac hybernos solis ortus, & quæcunq; ex opposito harum, de his sic habeto. Quæ quidem ad orientem solem sitæ sunt, eas par est esse salubriores his quę ad septentrionem conuersæ sunt, & his quæ ad calidos uentos sitæ sunt, etiamsi stadium solum intersit. [52] Primùm enim moderatior est caliditas ac frigiditas. [53] Deinde aquas, quæ ad solis ortus sunt, omnes splendidas esse necesse est, & odoratas, & molles, & amabiles oriri in hac ciuitate. Sol enim emergens ac illustrans ipsas castigat. Matutinum enim tempus singillatim ipse aer utplurimùm occupat. [54] Et hominum formæ boni coloris sunt, & magis floridæ, si non quis alius morbus prohibeat. [55] Et clara uoce præditi sunt homines, [56] mansuetiores quinetiam & prudentiores septentrionalibus, [57] ut & alia quę illic nascũtur meliora existunt. [58] Adeoq; ciuitas, hoc modo sita, ueri similis omnino est, iuxta caliditatis ac frigiditatis moderationem. [59] Morbi itidem pauciores fiunt ac debiliores, similesque sunt morbis, qui in ciuitatibus ad uentos calidos conuersis oriuntur. [60] Et fœminæ isthic facilè concipiunt, facilè item pariunt. Et de his quidem ita habet.

[61] Quæ uerò ad occasus sitæ sunt, & à uentis ab oriente spirantibus protectæ, calidos interim uentos & frigidos à septentrione leniter excipiunt: harum urbium situm necesse est morbosissimum esse. [62] Primùm enim aquæ non sunt splendidæ. Causa uerò est, quòd aer, qui matutinũ tempus ut plurimum occupat, aquæ immixtus claritatem eius disperdit. Sol enim non priùs illustrat, quàm in altum sit euectus. [63] Aestate uerò, mane quidem auræ frigidæ spirant, & ros decidit: de cætero uerò sol ad ipsas occidens, quàm maximè homines percoquit. [64] Quapropter etiã decolores ac infirmos ipsos esse par est: [65] & omnibus prædictis morbis eosdem participare nihil prohibet. [66] Verisimileque est eosdẽ graui uoce præditos ac raucosos esse, propter aerem, qui impurus plerunq; isthic est, & morbosus. [67] Neque enim ab aquilonaribus ualde expurgatur, cùm non perseuerent: qui uerò perseuerant, ac ipsis incumbunt, aquosissimi existunt. Occidentales autem uenti similes sunt autumno. Huiusmodi ergo ciuitatis situs, si ad diei partium mutationes cõferatur, similis censeri poterit tempori medio inter matutinũ & uespertinum.

Et de uentis quidem, qui commodi sunt ac incommodi, ita se res habet.

[68] Cæterùm de Aquis deinceps narrare uolo, quæ morbosæ sint, & quæ saluberrimæ: & quę mala ab aqua fieri uerisimile est, itémque quæ bona. Plurimum enim momenti afferunt ad sanitatem. [69] Quæcunque igitur palustres sunt, & stabiles, ac lacustres, eas necesse est æstate esse calidas, ac crassas, & olentes. Quùm enim non defluant, sed aqua pluuia semper noua inferatur, & sol urat, necesse est ipsas decolores esse, & prauas, ac biliosas: Hyeme uerò glaciatas, & frigidas, ac turbatas præ niue ac glacie, ut pituitosissimæ ac raucosissimæ existant. Bibentibus autem splenes semper sint magni ac elati: & Ventres duri, tenues, ac calidi: Humeri uerò & claniculæ & facies attenuata. In splenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles existunt. Edaces autem esse tales ac siticulosos par est, uentresque tum supernos, tum infernos, siccissimos habere, ut proinde fortioribus medicamentis opus habeant. Atque hic morbus ipsis & æstate & hyeme familiaris est. Ad hæc etiam hydropes plurimi ac lethalissimi fiunt. Aestate enim dysenteriæ multæ ac alui profluuia incidunt, & febres quartanæ diuturnæ. Hi aũt morbi lõgius producti, tales naturas ad hydropas deducunt, & occidunt. Et hi quidem morbi ipsis æstate fiunt. Hyeme uerò iunioribus quidem peripneumoniæ, & insaniæ morbi: Senioribus uerò, febres ardentes, propter uentris duriciem: Mulieribus autem, tumores oboriuntur, & pituita alba, & uix in uentre concipiunt, ac difficulter pariunt, & fœtus magnos ac tumidos, qui postea, dum alimento uti cœperint, cum labore contabescunt. Neque purgatio commoda post partum mulieribus contingit. Pueris uerò herniæ accedunt, & uiris uarices, & ulcera in tibijs. Quare fieri non potest, ut tales naturæ longæuæ sint, sed ante tempus debitũ consenescunt. Præterea fœminæ se in utero habere putant, & ubi partus tempus adest, uentris moles illa ac plenitudo euanescit. Hoc autem contingit ex hydrope, quum uteri aquam combiberint. Atque has quidem aquas ad omnem rem improbas esse censeo. [70] Secundo uerò loco eas, quarum fontes è petris scaturiunt (duras enim esse necesse est:) aut isthic, ubi calidæ aquæ existunt, aut ferrum nascitur, aut æs, aut argentum, aut aurum, aut sulphur, aut alumen, aut bitumen, aut nitrum. Hæc enim omnia à uiolentia caloris nascuntur. Non

A περὶ μὲν πνευμάτων, ἅ τε ἐστὶν ἐπιτήδεια καὶ ἀνεπιτήδεια, ὧδε ἔχει.

[68] περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ὑδάτων βούλομαι διηγήσασθαι, ἅ τε ἐστι νοσώδεα, καὶ ἃ ὑγιεινότατα, καὶ ὁκόσα ἀφ᾽ ὕδατος κακὰ εἰκὸς γίνεσθαι, καὶ ὅσα ἀγαθά. πλεῖστον γὰρ μέρος ξυμβάλλεται ἐς τὴν ὑγιείην. [69] ὁκόσα μὲν οὖν ἐστιν ἑλώδεα, καὶ στάσιμα, καὶ λιμναῖα, ταῦτα ἀνάγκη τοῦ μὲν θέρεος εἶναι θερμὰ, καὶ παχέα, καὶ ὀδμὴν ἔχοντα· ἅτε οὐκ ἀπόρρυτα ἐόντα, ἀλλὰ τοῦ τε ὀμβρίου ὕδατος ἐπιτρεφομένου αἰεὶ νέου, τοῦ τε ἡλίου καίοντος, ἀνάγκη ἄχροά τε εἶναι, καὶ πονηρὰ, καὶ χολώδεα· τοῦ δὲ χειμῶνος παγετώδεά τε, καὶ ψυχρὰ, καὶ τεθολωμένα ὑπό τε χιόνος καὶ παγετῶν, ὥστε φλεγματωδέστατα εἶναι, καὶ βραγχωδέστατα· τοῖσι δὲ πίνουσι σπλῆνας μὲν αἰεὶ μεγάλους εἶναι, καὶ μεμυωμένους· καὶ τὰς γαστέρας σκληράς τε, λεπτὰς, καὶ θερμάς· τοὺς δὲ ὤμους, καὶ τὰς κληῖδας, καὶ τὸ πρόσωπον καταλελεπτύσθαι. B ἐς γὰρ τὸν σπλῆνα αἱ σάρκες ξυντήκονται, διότι ἰσχνοί εἰσιν. ἐδωδούς τε εἶναι τοὺς τοιούτους, καὶ διψηρούς· τάς τε κοιλίας [a] ξηροτάτας τε καὶ τὰς ἄνω καὶ τὰς κάτω ἔχειν, ὥστε τῶν φαρμάκων ἰσχυροτέρων δέεσθαι. τοῦτο μὲν τὸ νόσημα αὐτέοισι ξύντροφόν ἐστι καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος. πρὸς δὲ τουτέοισιν οἱ ὕδρωπες πλεῖστοί τε καὶ θανατωδέστατοι. C τοῦ γὰρ θέρεος δυσεντερίαι τε πολλαὶ ἐμπίπτουσι, καὶ διάρροιαι, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι πολυχρόνιοι. ταῦτα δὲ τὰ νοσεύματα μηκυνθέντα, τὰς τοιαύτας φύσιας ἐς ὕδρωπας καθίστησι, καὶ ἀποκτείνει. ταῦτα μὲν αὐτέοισι τοῦ θέρεος γίγνεται. τοῦ δὲ χειμῶνος, τοῖσι νεωτέροισι μὲν περιπνευμονίαι τε καὶ μανιώδεα νοσεύματα. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι, καῦσοι, διὰ τὴν τῆς κοιλίης σκληρότητα. τῇσι δὲ γυναιξὶν, οἰδήματα ἐγγίνεται, καὶ φλέγμα λευκὸν, καὶ ἐν γαστρὶ ἴσχουσι μόλις, καὶ τίκτουσι χαλεπῶς· μεγάλα τε τὰ ἔμβρυα, καὶ οἰδέοντα, ἔπειτα ἐν τῇσι τροφῇσι φθινώδεά τε καὶ πονηρὰ γίγνεται. ἥ τε κάθαρσις τῇσι γυναιξὶν οὐκ ἐπιγίνεται χρηστὴ μετὰ τὸν τόκον. D τοῖσι δὲ παιδίοισι, κῆλαι ἐπιγίγνονται μάλιστα, καὶ τοῖσιν ἀνδράσιν κιρσοὶ καὶ ἕλκεα ἐν τῇσι κνήμῃσιν. ὥστε τὰς τοιαύτας φύσιας οὐχ οἷόν τε μακροβίους εἶναι, ἀλλὰ προγηράσκειν τοῦ χρόνου τοῦ ἱκνευμένου. ἔτι δὲ αἱ γυναῖκες δοκέουσιν ἔχειν ἐν γαστρὶ, καὶ ὁκόταν ὁ τόκος ᾖ, ἀφανίζηται τὸ πλήρωμα τῆς γαστρός. τοῦτο δὲ γίγνεται ὑπὸ ὑδέρου, ὁκόταν ὑδρωπιήσωσιν αἱ ὑστέραι. τὰ μὲν τοιαῦτα ὕδατα νομίζω μοχθηρὰ εἶναι πρὸς ἅπαν χρῆμα. [70] δεύτερα δὲ, ὅσων εἰσὶν αἱ πηγαὶ ἐκ πετρέων· σκληρὰ γὰρ ἀνάγκη εἶναι. ἢ ἔπι ὅκου θερμὰ ὕδατά ἐστιν, ἢ σίδηρος γίγνεται, ἢ χαλκὸς, ἢ ἄργυρος, ἢ χρυσὸς, ἢ θεῖον, ἢ στυπτηρία, ἢ ἄσφαλτον, ἢ νίτρον. ταῦτα γὰρ πάντα ὑπὸ βίης γίνονται τοῦ θερμοῦ.

[a] θερμοτά-τας

οὐ τοίνυν ἐκ τοιαύτης γῆς ὕδατα ἀγαθὰ γίνεται, ἀλλὰ σκληρά τε καὶ καυσώδεα, διουρέεται χαλεπὰ, καὶ πρὸς τὴν διαχώρησιν ἐναντία [a] εἶναι. [71] ἄριστα δὲ, ὁκόσα ἐκ μετεώρων χωρίων ῥέει, καὶ λόφων γηηρῶν. αὐτά τε γάρ ἐστι γλυκέα καὶ λευκὰ, καὶ τὸν οἶνον φέρειν ὀλίγον οἷά τέ ἐστι, τοῦ δὲ χειμῶνος θερμὰ γίνεται, τοῦ δὲ θέρεος ψυχρά. οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἐκ βαθυτάτων πηγέων. [72] μάλιστα δὲ ἐπαινέειν, ὧν τὰ ῥεύματα πρὸς τὰς ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου ἐρρώγασι, καὶ μᾶλλον πρὸς τὰς θερινάς. ἀνάγκη γὰρ λαμπρότερα εἶναι, καὶ εὐώδεα, καὶ κοῦφα. [73] ὁκόσα δέ ἐστιν ἁλυκὰ, καὶ ἀτέραμνα, καὶ σκληρὰ, τὸ μὲν [b] πάντα πίνειν οὐκ ἀγαθά. εἰσὶ δὲ ἔνιαι φύσιες, καὶ νοσεύματα, ἐς ἃ ἐπιτήδειά ἐστι τὰ τοιαῦτα ὕδατα πινόμενα, περὶ ὧν φράσω αὐτίκα.

[74] ἔχει δὲ καὶ περὶ τούτων ὧδε. ὁκόσων μὲν αἱ πηγαὶ πρὸς τὰς ἀνατολὰς ἔχουσι, ταῦτα μὲν ἄριστα αὐτὰ ἑωυτέων ἐστί. δεύτερα δὲ τῶν, τὰ μεταξὺ τῶν θερινῶν ἀνατολέων ἐστὶ τοῦ ἡλίου καὶ δυσίων, καὶ μᾶλλον τὰ πρὸς τὰς ἀνατολάς. τρίτα δὲ, τὰ μεταξὺ τῶν δυσμέων τῶν θερινῶν, καὶ τῶν χειμερινῶν. [75] φαυλότατα δὲ, τὰ πρὸς τὸν νότον, καὶ τὰ μεταξὺ θερινῆς ἀνατολῆς καὶ δύσιος. καὶ ταῦτα τοῖσι μὲν νοτίοισιν πάνυ πονηρὰ, τοῖσι δὲ βορέοισιν ἀμείνω. [76] τούτοισι δὲ πρέπει ὧδε χρέεσθαι. ὅστις μὲν ὑγιαίνει τε καὶ ἔρρωται, μηδὲν διακρίνειν, ἀλλὰ πίνειν αἰεὶ τὸ παρεόν. [77] ὅστις δὲ νούσου εἵνεκα βούλεται τὸ ἐπιτηδειότατον πίνειν, ὧδε ἂν ποιέων μάλιστα τυγχάνοι τῆς ὑγιείης. [78] ὁκόσων μὲν αἱ κοιλίαι σκληραί εἰσι, καὶ συγκαίειν ἀγαθαὶ εἶναι, τουτέοισι μὲν τὰ γλυκύτατα ξυμφέρει, καὶ κουφότατα, καὶ λαμπρότατα. [79] ὁκόσων δὲ μαλθακαὶ αἱ νηδύες καὶ ὑγραί εἰσι, καὶ φλεγματώδεες, τούτοισι δὲ τὰ σκληρότατα, καὶ ἀτεραμνότατα, καὶ τὰ ὑφαλυκά· οὕτω γὰρ ἂν ξηραίνοιτο μάλιστα. [80] ὁκόσα γὰρ ὕδατά ἐστιν ἕψειν ἄριστα, καὶ [c] τηκτότατα, ταῦτα καὶ τὴν κοιλίην διαλύειν εἰκὸς μάλιστα, καὶ διατήκειν. [81] ὁκόσα δέ ἐστιν ἀτέραμνα καὶ σκληρὰ καὶ ἥκιστα ἕψειν ἀγαθὰ, ταῦτα δὲ ξυνίστησι μᾶλλον τὰς κοιλίας, καὶ ξηραίνει. [82] ἀλλὰ γὰρ ψευσάμενοί εἰσιν οἱ ἄνθρωποι τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων πέρι, δι' ἀπειρίην, καὶ ὅτι νομίζεται διαχωρητικὰ † τὰ δὲ ἐναντιώτατά ἐστι πρὸς τὴν διαχώρησιν· ἀτέραμνα γὰρ, καὶ ἀνέψανα, ὥστε καὶ τὴν κοιλίην ὑπ' αὐτῶν στύφεσθαι μᾶλλον ἢ τήκεσθαι. [83] καὶ περὶ μὲν τῶν πηγέων ὑδάτων ὧδε ἔχει.

[84] περὶ δὲ τῶν ὀμβρίων, καὶ ὁκόσα ἀπὸ χιόνος, φράσω ὅκως ἔχει. [85] τὰ μὲν οὖν ὄμβρια κουφότατα, καὶ γλυκύτατά ἐστιν, καὶ λεπτότατα, καὶ λαμπρότατα. [86] τήν τε γὰρ ἀρχὴν ὁ ἥλιος ἀνάγει καὶ ἀναρπάζει...

Marginal notes: [a] ἐστὶν · [b] παντὶ · [c] τηκτικώτατα · † εἶναι τὰ ἁλυκά.

A Non itaque ex huiusmodi terra aquæ bonæ prodeunt, sed duræ & æstuosæ, quæ & difficulter minguntur, & aluum sistunt. [71] Optimæ uerò sunt, quę ex sublimibus locis, ac terreis collibus fluunt. Hæ enim & dulces sunt, & albæ, & uinum modicum ferre possunt: & hyeme calidæ fiũt, æstate uerò frigidæ: quandoquidem ex profundissimis locis proueniunt. [72] Maximè uerò laudare eas oportet, quarum fontes ad solis exortus erumpunt, & præsertim æstiuos. Necesse est enim splendidiores esse, & odoratas, ac leues. [73] Quæcunque uerò salsæ, & crudæ, ac duræ sunt, ad hoc quidem ut eas omnes bibant, non bonæ sunt. Sunt tamen aliquæ naturæ, & morbi, B quibus tales aquæ in potu commodæ sunt, de quibus statim dicam.

[74] Habet autem & de his hoc modo. Quæcunque aquæ fontes suos ad orientes habent, hæ præ omnibus optimæ sunt. Secundum ab his locum habent, quæ inter æstiuos solis exortus ac occasus emergunt, & magis hæ quæ ad orientes. Tertio loco sunt, quæ inter occasus æstiuos ac hybernos scaturiunt. [75] Pessimæ uerò quæ ad austrum, & quæ inter æstiuum ortum & occasum. Et hæ quidẽ ad australes partes ualde prauæ sunt, ad boreales uerò meliores. [76] His autem hoc modo uti conuenit. Quisquis sanus est ac ualet, is nullum discrimen faciat, sed sem- C per eam, quæ præsens est, bibat. [77] Quicunq; uerò morbi causa eam, quæ commodissima est, bibere uolet, is si ita fecerit, maximè sanitatem assequi poterit. [78] Quorum scilicet uentres duri sunt, & idonei ad hoc ut accendantur, his dulcissimæ & leuissimæ ac splendidissimæ conducunt. [79] Quorum uerò molles uentres, & humidi ac pituitosi sunt, his durissimæ & crudissimæ ac subsalsæ aquæ conferunt. Sic enim maximè resiccari poterint. [80] Quæcunque enim aquæ ad elixandum & eliquandum emolliendúmue maximè sunt oportunæ, eas par est & uentrem maximè exoluere ac eliquare. [81] Quæ uerò crudæ sunt, & minimè coctu bonæ, hæ magis D constringunt uentres ac resiccant. [82] At enim decipiunt homines quo ad salsas aquas, propter imperitiam, quando eas aluum soluere existimant: quæ tamen maximè contrariæ sunt egestioni. Nam cùm crudæ sint, & coqui nequeant, uenter ab ipsis adstringitur potius quàm soluitur. [83] Et de fontanis quidem aquis hoc modo se res habet.

[84] De pluuialibus autẽ, & quæ à niue fiũt, quomodo se habeãt, deinceps dicã. [85] Aquæ igitur pluuiales leuissimæ, & dulcissimæ, & tenuissimæ, ac splendidissimæ sunt. [86] Primùm enim sol quod tenuissimum ac leuissimum

ipsum est in aqua, educit, ac sursum rapit. [87] Manifestum autem hoc fit in ipso mari: in quo id, quod salsum est, isthic relinquitur, prę crassitudine ac grauitate, & fit mare: quod uerò tenuissimum est, sol sursum rapit, præ leuitate. [88] Rapit autem tale non solum ab aquis stagnantibus, sed etiam ex ipso mari, & ex omnibus, in quibus aliquid humoris inest. Inest autem in omnibus rebus. Ex ipsis quinetiam hominibus tenuissimum ac leuissimum humorem educit. [89] Eius rei maximũ signum inde sumere licet, ubi homo uestibus indutus in sole iter fecerit, aut sederit. Quascunque enim corporis partes sol aspicit, hæ non exudant. Sol enim, quicquid cóparet sudoris, sursum rapit. Quæ uerò partes aut ueste córectæ sunt, aut quauis alia re, hæ exudant. Educitur enim per uim à sole sudor. Seruatur autem à tegumentis, ut ne disperdatur à sole. Quum uerò in umbram deuenerit, totum corpus similiter sudore perfluit. Non enim amplius sol affulget. [90] Propter eandem quoque causam ex omnibus aquis hæ citissimè putrescunt: & odorem malum pluuialis aqua habet, eo quòd ex plurimis congregata est ac permixta, ut citissimè putrescat. [91] Ad hæc uerò, ubi rapta & in sublime eleuata circunfertur & aeri permiscetur, pars eius turbida ac tenebrosa excernitur & secedit, fitq; aer, & nebula. [92] Tenuissima uerò ac leuissima relinquitur, ac dulcescit, dum à sole uritur ac coquitur. [93] Fiunt autem & alia omnia quæ coquuntur semper dulcia. [94] Quandiu igitur dispersa fuerit, & nondum congregata, fertur sublimis. [95] Vbi uerò coaceruata fuerit, ac à uentis inter se aduersarijs agitata conglobataq;, tunc deorsum prorumpit, qua parte plurima agitatio fuerit. [96] Tunc enim hoc magis fieri uerisimile est, quum nebulas à uento stabilitatem non habente concitatas ac procedentes, derepente uentus contrarius ac aliæ nebulæ reliserint. Atque tunc quidem prima ipsius pars conglobatur. [97] Quæ uerò à posteriore parte sunt, insuper accedunt, & sic crassescũt, & nigrescunt, ac simul congregantur, & præ grauitate deorsum prorumpunt, & pluuiæ fiunt. [98] Atque hæ quidem aquæ optimæ non sunt, secundùm hanc rationem: uerùm opus habent ut decoquantur, ac excolentur. Sin minus, odorem prauum habent: & raucedines & uocis grauitatem bibentibus inde accedere par est. [99] At uerò aquæ ex niue ac glacie productæ, omnes malæ sunt. [100] Quum enim semel concretæ fuerint, non amplius in pristinam naturam restituuntur. Sed quod quidem in ipsa clarum, ac leue, & dulce est, excernitur ac disperditur: quod uerò turbidissimũ ac ponderosissimũ, relinquitur. [101] Quod ipsum sic deprehendes. Si

A ἀναρπάζει τοῦ ὕδατος τί τι λεπτότατον καὶ κουφότατον. [87] δῆλον δὲ αἱ ἅλες ποιέουσι. τὸ μὲν γὰρ ἁλμυρὸν λείπεται αὐτοῦ, ὑπὸ παχέος καὶ βαρέος, καὶ γίγνεται ἅλες. τὸ δὲ λεπτότατον ὁ ἥλιος ἀναρπάζει ὑπὸ κουφότητος. [88] ἀνάγει δὲ τὸ τοιοῦτο οὐκ ἀπὸ τῶν ὑδάτων μόνον τῶν λιμναίων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐξ ἁπάντων, ἐν ὁκόσοισιν ὑγρόν τί ἐστιν. ἔνεστι δὲ ἐν παντὶ χρήματι. καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἄγει τὸ λεπτότατον τῆς ἰκμάδος, καὶ κουφότατον. [89] τεκμήριον δὲ μέγιστον, ὅταν ἄνθρωπος ἐν ἡλίῳ βαδίζῃ, ἢ καθίζῃ, ἱμάτιον ἔχων. ὁκόσα μὲν τοῦ χρωτὸς ὁ ἥλιος ἐφορᾷ, οὐχ ἱδρώη ἄν· ὁ γὰρ B ἥλιος ἀναρπάζει τὸ προφαινόμενον τοῦ ἱδρῶτος. ὁκόσα δὲ ὑπὸ τοῦ ἱματίου ἐσκέπασται, ἢ ὑπ' ἄλλου του, ἱδροῖ· ἐξάγεται μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ βιάζεται· σώζεται δὲ ὑπὸ τῆς σκέπης, ὥστε μὴ ἀφανίζεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου. ὁκόταν δὲ ἐς σκιὴν ἀφίκηται, ἅπαν τὸ σῶμα ὁμοίως διίει· οὐ γὰρ ἔτι ὁ ἥλιος ἐπιλάμπει. [90] διὰ ταῦτα δὲ καὶ σήπεται τῶν ὑδάτων τάχιστα ταῦτα, καὶ ὀδμὴν ἴσχει πονηρὴν τὸ ὄμβριον, ὅτι ἀπὸ πλείστων ξυνῆκται καὶ συμμέμικται, ὥστε σήπεσθαι τάχιστα. [91] ἔτι δὲ πρὸς τουτέοισιν ἐπειδὰν ἁρπασθῇ καὶ μετεωρισθῇ περιφερόμενον καὶ καταμεμιγμένον ἐς τὸν ἠέρα, τὸ μὲν θολερὸν αὐτέου καὶ νυκτοειδὲς ἐκκρίνεται, καὶ ἐξίσταται, καὶ γίγνε- C ται ἠὴρ καὶ ὀμίχλη. [92] τὸ δὲ λεπτότατον καὶ κουφότατον αὐτέου λείπεται, καὶ γλυκαίνεται, ὑπὸ τοῦ ἡλίου καιόμενόν τε καὶ ἑψόμενον. [93] γίγνεται δὲ καὶ τἆλλα πάντα τὰ ἑψόμενα αἰεὶ γλυκέα. [94] ἕως μὲν οὖν διεσκεδασμένον ᾖ, καὶ μήπω ξυνεστήκει, φέρεται μετέωρον. [95] ὁκόταν δέ κου ἀθροισθῇ καὶ ξυστραφῇ ἐς τὸ αὐτὸ, ὑπὸ ἀνέμων ἀλλήλοισιν ἐναντιωθέντων ἐξαίφνης, τότε καταρρήγνυται, ᾗ ἂν τύχῃ πλεῖστον ξυστραφέν. [96] τότε γὰρ εἰκὸς τοῦτο μᾶλλον γίνεσθαι, ὁκόταν τὰ νέφεα, μὴ ὑπὸ ἀνέμου στάσιν ἔχοντος ὡρμημένα ἐόντα καὶ χωρέοντα, ἐξαίφνης ἀντικόψῃ πνεῦμα ἐναντίον καὶ ἕτερα D νέφεα· ἐνταῦθα μὲν πρῶτον αὐτέου ξυστρέφεται· [97] τὰ δὲ ὄπισθεν, ἐπιφέρεταί τε, καὶ οὕτω παχύνεται καὶ μελαίνεται καὶ ξυστρέφεται ἐς τὸ αὐτὸ, καὶ ὑπὸ βάρεος καταρρήγνυται, καὶ ὄμβροι γίνονται. [98] ταῦτα μὲν †ἐστιν ἄριστα κατὰ τὸ εἰκός· δεῖται δὲ ἀφέψεσθαι καὶ ἀποσήπεσθαι. εἰ δὲ μὴ, ὀδμὴν ἴσχει πονηρὴν, καὶ βράγχος καὶ βαρυφωνίη τοῖς πίνουσι προσίσταται. [99] τὰ δὲ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων, πονηρὰ πάντα. [100] ὁκόταν γὰρ ἅπαξ παγῇ, οὐκ ἔτι ἐς τὴν ἀρχαίην φύσιν καθίσταται, ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτέου λαμπρὸν, καὶ κοῦφον, καὶ γλυκὺ ἐκκρίνεται, καὶ ἀφανίζεται· τὸ δὲ θολωδέστατον καὶ σταθμωδέστατον λείπεται. [101] γνοίης δ' ἂν ὧδε.

† οὐκ

εἰ γὰρ βούλει, ὁπόταν οἱ χειμῶνες, ἀγγεῖον, μέτρῳ ἐγχέας ὕδωρ, θεῖναι ἐς τὴν αἰθρίην, ἵνα πήξεται μάλιστα, ἔπειτα τῇ ὑστεραίῃ ἐσενεγκὼν ἐς ἀλέην, ὅπου χαλάσει μάλιστα ὁ παγετὸς, ὁκόταν δὲ λυθῇ ἀναμετρέειν τὸ ὕδωρ, εὑρήσεις ἔλασσον συχνῷ. τοῦτο τεκμήριον, ὅτι ὑπὸ τῆς πήξιος ἀφανίζεται καὶ ἀναξηραίνεται τὸ κουφότατον καὶ λεπτότατον, οὐ τὸ βαρύτατον καὶ παχύτατον· οὐ γὰρ ἂν δύναιτο. ταύτῃ οὖν νομίζω πονηρότατα ταῦτα τὰ ὕδατα εἶναι τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλου, καὶ τὰ τουτέοισιν ἑπόμενα, πρὸς ἅπαντα χρήματα. [102] περὶ μὲν οὖν ὀμβρίων ὑδάτων, καὶ τῶν ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων, οὕτως ἔχει.

[103] λιθιῶσι δὲ μάλιστα ἄνθρωποι, καὶ ὑπὸ νεφριτίδων καὶ στραγγουρίης ἁλίσκονται, καὶ ἰσχιάδων, καὶ κῆλαι γίνονται, ὅκου ὕδατα πίνουσι παντοδαπώτατα· καὶ ἀπὸ ποταμῶν μεγάλων, ἐς οὓς ποταμοὶ ἕτεροι ἐμβάλλουσι· καὶ ἀπὸ λίμνης, ἐς ἣν ῥεύματα πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἀφικνεῦνται· καὶ ὁκόσοι ὕδασιν ἐπακτοῖσι χρέονται, διὰ μακροῦ ἀγομένοισι, καὶ μὴ ἐκ βραχέος. [104] οὐ γὰρ οἷόν τε ἕτερον ἑτέρῳ ἐοικέναι ὕδωρ, ἀλλὰ τὰ μὲν γλυκέα εἶναι, τὰ δὲ ἁλυκά τε καὶ στυπτηριώδεα, τὰ δὲ ἀπὸ θερμῶν ῥέειν. ξυμμισγόμενα δὲ ταῦτα ἐς ταὐτὸ, ἀλλήλοισι στασιάζει, καὶ κρατέει αἰεὶ τὸ ἰσχυρότατον. ἰσχύει δὲ οὐκ αἰεὶ τωὐτὸ, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλο. καὶ τὰ πνεύματα· τῷ μὲν γὰρ βορέης τὴν ἰσχὺν παρέχεται, τῷ δὲ ὁ νότος, καὶ τῶν λοιπῶν πέρι ὡυτὸς λόγος. ὑφίστασθαι οὖν τοῖσι τοιούτοισιν ἀνάγκη ἐν τοῖς ἀγγείοις ἰλὺν καὶ ψάμμον· καὶ ἀπὸ τουτέων πινομένων τὰ νοσήματα γίνεται τὰ προειρημένα. [105] ὅτι δὲ οὐχ ἅπασιν, ἑξῆς φράσω. ὁκόσων μὲν ἡ κοιλίη εὔροός τε καὶ ὑγιηρή ἐστι, καὶ ἡ κύστις μὴ πυρετώδης, μηδὲ ὁ στόμαχος τῆς κύστιος [a] ξυμπέπρακται λίην, οὗτοι μὲν διουρεῦσι ῥηιδίως, καὶ ἐν τῇ κύστει οὐδὲν ξυστρέφεται. ὁκόσων δὲ αὖ ἡ κοιλίη πυρετώδης ᾖ, ἀνάγκη καὶ τὴν κύστιν τωὐτὸ πάσχειν. ὁκόταν γὰρ θερμανθῇ μᾶλλον τῆς φύσιος, ἐφλέγμηνεν αὐτῆς ὁ στόμαχος· ὁκόταν δὲ ταῦτα πάθῃ, τὸ οὖρον οὐκ ἀφίησιν, ἀλλ' ἐν ἑωυτῇ ξυνέψει καὶ συγκαίει. καὶ τὸ μὲν λεπτότατον αὐτοῦ ἀποκρίνεται, καὶ τὸ καθαρώτατον διιεῖ καὶ ἐξουρέεται· τὸ δὲ παχύτατον καὶ θολωδέστατον ξυστρέφεται καὶ ξυμπήγνυται, τὸ μὲν πρῶτον μικρὸν, ἔπειτα μεῖζον γίνεται. κυλινδούμενον γὰρ ὑπὸ τοῦ οὔρου, ὅτι ἂν ξυνίστηται παχὺ, ξυναρμόζει πρὸς ἑωυτό, καὶ οὕτως αὔξεταί τε καὶ πωροῦται. καὶ ὁκόταν οὐρέῃ, πρὸς τὸν στόμαχον τῆς κύστιος προσπίπτει ὑπὸ τοῦ οὔρου βιαζόμενον, καὶ κωλύει οὐρέειν, καὶ ὀδύνην παρέχει ἰσχυρήν. ὥστε τὰ αἰδοῖα τρίβουσι καὶ ἕλκουσι τὰ παιδία τὰ λιθιῶντα· δο-

[a] ξυμπιπέφρακται

A des. Si hyemis tēpore uasculū certa aquę mensura infusa sub dio exponas uti congeletur: deinde postridie in locum calidum deportatum sinas, quo maximè glacies planè liquescat: dissolutam posteà aquam metiaris, reperies multo pauciorem quàm prius fuerit. Atque hoc signum est, quòd ex cōgelatione id, quod leuissimum ac tenuissimum est, disperditur, & non quod grauissimum & crassissimum existit, ut quod disperdi nequeat. Hac igitur de caussa aquas, à niue ac glacie profluētes, & quascūq; alias ijs similes, pessimas esse puto ad omnes res. [102] Atq; sic quidem de pluuialibus, & niualibus, ac glacialibus aquis se res habet.

[103] Calculo uerò maximè laborant homines, & ex renum affectionibus, & urinæ stillicidio, & coxendicum morbo corripiuntur, B & herniæ fiunt, ubi aquas omnigenas bibūt, & de magnis fluminibus, in quæ alia deferūtur: & de stagno, in quod aquę multæ ac omnis generis deueniūt: & qui aquis inuectitijs utuntur, quæ ex longo, & nō breui locorum interuallo afferūtur. [104] Nō enim fieri potest, ut altera aqua similis sit alteri. Sed aliæ dulces sunt, aliæ salsæ, & aluminosæ, aliæ de calidis fluūt. Vbi ergo hæ simul inter se miscētur, dissident: & quæ fortissima est, semper superat. Præualet aūt non semper eadē, sed alias alia. Sed & ex uentis, alij quidē Boreas robur exhibet, alij uerò Auster. Ex reliquis eadem ratio existit. Talibus igitur necesse est limum C & arena in uasis subsidere: & ab his, si potentur, morbi prædicti fiunt. [105] Cur autem non omnibus, consequenter declarabo. Quorum quidem aluus satis fluida est ac sana, & uesica non ardens, neq; os uesicæ ualde coardescit, hi facilè urinam eijciunt, & in uesica nihil ipsis congregatur. Quorum uerò aluus ardēs ac feruida fuerit, in his necesse est etiam uesicam idem perpeti. Quum enim magis quàm pro natura fuerit calefacta, os ipsius inflammatur. Vbi uerò hæc perpetitur, urinam non demittit, sed in seipsa concoquit, & adurit: & quod quidem tenuissimum in ipsa est, secernitur: & quod purissimum est, transit & emingitur. Quod uerò crassissimum ac turbidissimum est, cōglobatur, & concrescēs, primum D quidem minus, deinde maius fit. Dum enim uolutatur ab urina, quicquid crassum compactum fuerit, ad seipsum adaptat, atq; sic augescit, & concrescit. Et quum urinam emittit, ad uesicæ stomachum allabitur ab urina impulsum, & urinæ emissionem impedit, & dolorem uehementem exhibet. Quare pueri calculosi fricant ac trahunt pudenda. Vide-

tur enim ipsis causa mictionis eo loco esse. A Signum autem eius, quòd hæc ita se habent, hoc est. Vrinam splendidissimam calculosi mingunt ad similitudinem seri, eo quòd id quod crassissimum est ac biliosissimum, isthic manet, & coaceruatur. Et plerique sanè hoc modo lapidem & calculum contrahunt. Fit autem pueris etiam ex lacte, si non salubre id fuerit, sed ualde calidum ac biliosum. Ventrem enim percalefacit, & uesicam. Quare dum urina aduritur, hæc patitur. Et sanè censeo melius esse pueris uinum quàm aquosissimum dare: minus enim uenas adurit ac resiccat. Muliebribus autem pudendis B non similiter contingit. Meatus enim urinæ in uesica breuis est & amplus, ut facilè urina impellatur. Neque enim manu pudendum fricat, ueluti masculus, neque urinæ in uesica meatum contingit: ad pudenda enim perforatus est: & quia meatus sunt ampli, etiam plus bibunt quàm pueri. Et de his quidem sic se res habet, aut his quàm proximè.

106 Cæterum de Annis hoc modo cõsideratione facta, quis cognoscere posit, qualisnam annus sit futurus, salubrisne an morbosus. 107 Si enim secundùm rationem fiant signa in astris Occidentibus ac Orientibus: & in autumno aquæ fiant: & hyems sit moderata, & neque ualde clemens, neque C modum excedens frigiditate: & uere ac æstate tempestiuè pluat: tunc sanè saluberrimum esse annum par est.

108 Si uerò hyems quidem sicca sit, & Borealis, uer autem pluuiosum & australe, necesse est æstatem febriculosam fieri, & lippitudines inducere. Quum enim æstus derepente accedat, terra humida existente à uernis imbribus, & ab austro: necesse est æstum duplicatum esse, tum à terra humida ac calida, tũ à sole urente: [cũ uẽtres in hominibus nondum constricti sint, neque cerebrum resiccatum.] Non enim fieri potest, quum uer tale existat, ut corpus & caro non humore madescant, adeò ut febres acutissimæ D omnes inuadant, maximè autem pituitosos. Dysenterias item par est fieri & mulieribus, & habitibus humidioribus. Et si quidem circa Canis exortum accedat aqua ac tempestas, & Etesiæ spirauerint, spes est cessationis, & autumnum salubrem fore. Sin minus, periculum est ne & pueri & mulieres moriantur (minimè uerò senes) aut si qui superstites manent, in quartanas desinant, & ex quartanis in hydropas.

109 Si uerò hyems australis fiat, & pluuiosa, & clemens, uer autem boreale & siccum & tempestuosum, primùm quidem mulieres quæ uterum gestant, quibus partus ad

κέει γὰρ αὐτέοις τὸ αἴτιον ἐνταῦθα εἶναι τῆς οὐρήσιος. τεκμήριον δὲ, ὅτι οὕτως ἔχει. τὸ γὰρ οὖρον λαμπρότατον οὐρέουσιν οἱ λιθιῶντες πρὸς τὸν γινόμενον ὀῤῥὸν, ὅτι τὸ παχύτατον καὶ χολωδέστατον αὐτέου μένει, καὶ συστρέφεται. τὰ μὲν πλεῖστα οὕτω λιθιᾷ. γίνεται δὲ παισὶ καὶ ἀπὸ τοῦ γάλακτος, ἢν μὴ ὑγιηρὸν ᾖ, ἀλλὰ θερμόν τε λίην, καὶ χολῶδες. τὴν γὰρ κοιλίην διαθερμαίνει, καὶ τὴν κύστιν. ὥστε τὸ οὖρον ξυγκαιόμενον ταῦτα πάσχειν. καὶ φημὶ ἄμεινον εἶναι τοῖς παιδίοισι τὸν οἶνον ὡς ὑδαρέστατον διδόναι. ἧσσον γὰρ τὰς φλέβας ξυγκαίει, καὶ συναυαίνει. τοῖσι δὲ θήλεσιν B αἰδοίοις γίνεται οὐχ ὁμοίως. ὁ γὰρ οὐρητὴρ βραχύς ἐστιν ὁ τῆς κύστιος, καὶ εὐρὺς, ὥστε βιάζεσθαι τὸ οὖρον ῥηϊδίως. οὔτε γὰρ τῇ χειρὶ τρίβει τὸ αἰδοῖον, ὥσπερ τὸ ἄρσεν, οὔτε ἅπτεται τοῦ οὐρητῆρος. ἐς γὰρ τὰ αἰδοῖα ξυντέτρηνται. καὶ διότι οἱ οὐρητῆρες εἰσὶν εὐρέες, καὶ πίνουσι πλεῖον, ἢ οἱ παῖδες. περὶ μὲν οὖν τούτων ὧδε ἔχει, ἢ ὅτι τούτων ἐγγυτάτω.

106 [a] περὶ δὲ ἐτῶν, ὧδε ἄν τις ἐνθυμεύμενος διαγινώσκῃ, ὁκοῖόν τι μέλλει ἔσεσθαι τὸ ἔτος, εἴτε νοσερὸν, εἴτε ὑγιηρόν. 107 ἢν μὲν γὰρ κατὰ λόγον γίνηται τὰ σημεῖα ἐπὶ τοῖς ἄστροισι δύνουσί τε καὶ ἐπιτέλλουσιν, ἔν τε τῷ μετοπώρῳ ὕδατα γένηται, καὶ ὁ χειμὼν μέτριος, C καὶ μήτε λίην εὔδιος, μήτε ὑπερβάλλων τὸν καιρὸν τῷ ψύχει· ἔν τε τῷ ἦρι ὕδατα γένηται ὡραῖα, καὶ ἐν τῷ θέρει· οὕτω τὸ ἔτος ὑγιεινότατον εἰκὸς εἶναι.

108 ἢν δὲ ὁ μὲν χειμὼν [b] αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἦρ ἔπομβρον καὶ νότιον, [c] ἀνάγκη τὸ θέρος πυρετῶδες γίνεσθαι, καὶ ὀφθαλμίας ἐμποιεῖν. ὁκόταν γὰρ τὸ πνῖγος ἐπιγένηται ἐξαίφνης, τῆς τε γῆς ὑγρῆς ἐούσης ὑπὸ τῶν ὄμβρων τῶν ἐαρινῶν, καὶ ὑπὸ τοῦ νότου, ἀνάγκη διπλόον τὸ καῦμα εἶναι, ἀπό τε τῆς γῆς διαβρόχου ἐούσης καὶ θερμῆς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου καίοντος. † οὐ γὰρ οἷόν τε τοῦ ἦρος τοιούτου ὄντος, μὴ οὐ πλαδᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα, ὥστε τοὺς πυρετοὺς D ἐπιπίπτειν ὀξυτάτους ἅπασιν, μάλιστα δὲ τοῖσι φλεγματίῃσι. τὰς δὲ δυσεντερίας εἰκός ἐστιν γίγνεσθαι, καὶ τῇσι γυναιξὶ, καὶ τοῖσιν [d] εἴδεσι τοῖς ὑγροτάτοισι. καὶ ἢν μὲν ἐπὶ κυνὸς ἐπιτολῇ ὕδωρ ἐπιγένηται καὶ χειμὼν, καὶ οἱ ἐτησίαι πνεύσωσιν, ἐλπὶς παύσασθαι, καὶ τὸ μετόπωρον ὑγιηρὸν γενέσθαι. ἢν δὲ μὴ, κίνδυνος θανάτους τε γενέσθαι τοῖσι παιδίοισι, καὶ τῇσι γυναιξὶ (τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσιν ἥκιστα) τούς τε περιγενομένους εἰς τεταρταίους ἀποτελευτᾷν, καὶ ἐκ τῶν τεταρταίων ἐς ὕδρωπας.

109 ἢν δὲ ὁ μὲν χειμὼν νότιος γένηται, καὶ ἔπομβρος, καὶ εὔδιος, τὸ δὲ ἦρ βόρειόν τε, καὶ αὐχμηρὸν, καὶ χειμέριον, πρῶτον μὲν τὰς γυναῖκας, ὁκόσαι ἂν τύχωσιν ἐν γαστρὶ ἔχουσαι, καὶ ὁ

[a] ἔτι δὲ ἄν τις ἐνθυμηθεὶς διαγ.

[b] ξηρὸς

[c] κατὰ τὸ θέρος ὀφθαλμίαι γίνονται ἐν χωραῖς, τοῖσί τε παισὶ καὶ γυναιξὶ πυρετοί

† τῶν τε κοιλιῶν μὴ ξυνεστηκυιῶν τοῖς ἀνθρώποις, μήτε τοῦ ἐγκεφάλου ἀνεξηρασμένου.

[d] φύσεσι

τόκος αὐτῇσιν ἢ πρὸς τῷ ἦρι, ἐκλιτρῶσαι ἐστι. ὁπόσαι δ' ἂν καὶ τέκωσιν, ἀκρατέα τὰ παιδία τίκτειν καὶ νοσώδεα. ὥστε ἢ αὐτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ ζῶσι λεπτά τε ἐόντα, καὶ ἀσθενέα, καὶ νοσώδεα. ταῦτα μὲν τῇσι γυναιξίν. τοῖς δὲ λοιποῖσι δυσεντερίας, καὶ ὀφθαλμίας ξηράς, καὶ ἐνίοισι καταῤῥόους ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τὸν πλεύμονα. τοῖσι μὲν οὖν φλεγματίῃσι τὰς δυσεντερίας εἰκὸς γίγνεσθαι, καὶ τῇσι γυναιξί, φλέγματος ἐπικαταῤῥυέντος ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς φύσιος. τοῖσι δὲ χολώδεσιν, ὀφθαλμίαι ξηραί, διὰ τὴν θερμότητα καὶ ξηρότητα τῆς σαρκός. τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, καταῤῥόους, διὰ τὴν ἀραιότητα καὶ τὴν ἔκλασιν τῶν φλεβῶν.. ὥστε ἐξαίφνης τοὺς μὲν † ἀπόλλυσθαι, τοὺς δὲ παραπλήκτους γίνεσθαι. * ὁκόταν γὰρ τοῦ χειμῶνος ἐόντος νοτίου [a] καὶ θερμοῦ τοῦ σώματος μὴ ξυνίστηται, μὴ δὲ φλέβες, τοῦ ἦρος ἐπιγενομένου βορείου, καὶ αὐχμηροῦ, καὶ ψυχροῦ, ὁ ἐγκέφαλος ὁπηνίκα αὐτὸν [b] ἔδει ἅμα τῷ ἦρι διαλύεσθαι καὶ καθαίρεσθαι ὑπό τε κορύζης καὶ βράγχων, τηνικαῦτα πήγνυταί τε καὶ συνίσταται. ὥστε ἐξαίφνης τοῦ θέρεος ἐπιγενομένου, καὶ τοῦ καύματος, καὶ τῆς μεταβολῆς ἐπιγενομένης, ταῦτα τὰ νοσεύματα ἐπιπίπτειν. τῶν τε κοιλιῶν μὴ ξυνεστηκυιῶν τοῖς ἀνθρώποις, μήτε τοῦ ἐγκεφάλου ἀνεξηρασμένου, καὶ λειεντερίαι καὶ ὕδρωπες πλεῖστοι τοῖσι νοσεύμασιν ἐπιγίγνονται. οὐ γὰρ ἀποξηραίνονται αἱ κοιλίαι ῥηιδίως.

110 Ἢν δὲ τὸ θέρος ἔπομβρον γένηται, καὶ νότιον, καὶ τὸ μετόπωρον, χειμῶνα ἀνάγκη νοσερὸν εἶναι καὶ τοῖς φλεγματίῃσι, καὶ τοῖς γεραιτέροισι τεσσαράκοντα ἐτέων καύσους γίγνεσθαι εἰκός. τοῖσι δὲ χολώδεσι, πλευρίτιδας, καὶ περιπλευμονίας.

111 Ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν γένηται καὶ βόρειον, τὸ δὲ μετόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίας ἐς τὸν χειμῶνα, καὶ σφακέλους τοῦ ἐγκεφάλου εἰκὸς γίγνεσθαι. καὶ προσέτι βράγχους, καὶ κορύζας, καὶ βῆχας. ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιας.

112 Ἢν δὲ βόρειόν τε ᾖ καὶ ἄνυδρον, καὶ μήτε ὑπὸ κύνα ἔπομβρον, μήτε ἐπὶ τῷ ἀρκτούρῳ, τοῖσι μὲν φλεγματίῃσι φύσει ξυμφέρει, μάλιστα καὶ τοῖς ὑγροῖς τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξί. τοῖσι δὲ χολώδεσι τοῦτο πολεμιώτατον γίνεται. λίην γὰρ ἀναξηραίνονται. καὶ ὀφθαλμίαι αὐτέοισιν ἐπιγίγνονται [c] ξηραί, καὶ πυρετοὶ ὀξέες καὶ πολυχρόνιοι, ἐνίοισι καὶ μελαγχολίαι. τῆς γὰρ χολῆς τὸ μὲν ὑγρότατον καὶ ὑδαρέστατον [d] ἀναλοῦται, τὸ δὲ παχύτατον καὶ δριμύτατον λείπεται· καὶ τοῦ αἵματος κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον· [e] ἄφνω ταῦτα νοσεύματα αὐτέοις γίγνεται. τοῖσι δὲ φλεγματίῃσι πάντα ταῦτα ἀρωγά ἐστιν. ἀποξηραίνονται γὰρ, καὶ ἐς τὴν

† ὑπὸ φρενίτιδος
* τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερά.
a καὶ διαβρόχου, καὶ θερμοῦ, τὸ σῶμα μὴ ξυν.
b ἰλεῖ
c ἰσχυραί
d ἀποξηραίνεται καὶ ἀναλίσκεται
e ἐφ' ᾧ

A adiuer instat, abortum facturas esse uerisimile est: quę uero etiam pepererint, impotẽtes ac morbosos pueros parituras, ita ut aut statim pereant, aut tenues & debiles ac morbosi uiuant. Atq; hæc quidem mulieribus. Reliquis uerò dysenterias & lippitudines siccas: & aliquibus defluxiones à capite in pulmonem. Pituitosis igitur dysenterias fieri uerisimile est, etiam mulieribus, pituita de cerebro defluente, propter naturæ humiditatem. Biliosis uerò lippitudines siccas, propter carnis caliditatem ac siccitatem. Valde autem senibus destuxiones, propter rarefactionem ac distensionem uenarum, adeò ut aliqui derepente pereant, aliqui semisiderati (aut dextra aut sinistra parte) fiant. B Quum enim hyems sit australis, & pluuiosa, ac calida, & corpus non constringatur, neq; uenæ: uere accedente boreali & sicco ac frigido, cùm per id tempus cerebrum dissolui ac purgari deberet à grauedine ac raucedine, tunc potius condensatur ac constringitur. Vt proinde æstate accedente, & ardore ac mutatione contingente, subitò hi morbi incidant. Iam cùm uentres hominibus necdum consistant, neq; cerebrum adhuc sit resiccatum, intestinorum leuitates & aqua intercus ferè reliquis morbis desinẽtibus superuenient, quum non queant facilè C uentriculi à concepta humiditate exsiccari.

110 Si autem æstas pluuiosa sit, & austrina, similisq; sequatur autumnus, necesse est hyemem morbidam esse: & his qui pituita abundant, & qui quadragesimum annum excesserunt, febres ardentes fieri uerisimile est: qui uerò bile abundant, pleuritides ac peripneumonias.

111 Si uerò æstas sicca existat, & borealis, sequens uerò autumnus pluuiosus & australis, capitis dolores ad hyemem expectare conuenit, & cerebri corruptiones: pręterea raucedines, grauedines, & tusses, aliquibus etiam tabes.

D 112 Quòd si borealis sit autumnus ac siccus, & neque sub Cane, neque sub Arcturo pluuiosus, confert pituitosis natura, & maximè qui natura sunt humida, & mulieribus. Biliosis autem infestissimum hoc tempus existit. Valde enim exsiccantur, accidùntque eis lippitudines aridæ, & febres acutæ, ac diuturnæ, & aliquibus bilis atra: si quidem, quod liquidissimum ac aquosissimum in bile est, cõsumitur, densissimum uerò & acerrimum relinquitur: quod idem accidit secundùm eandem rationem & circa sanguinem: unde hi morbi illis accidũt. Pituitosis autem hæc omnia commoda sunt. Exsiccantur enim, & in hye-

hyemem perducuntur, succeßione temporum similium resiccari. [113] Hæc igitur si quis mente concipiet & cõsiderabit, is præcognoscet plurima eorum quæ ex huiusmodi mutationibus sunt futura. [114] Maximè autem obseruare oportet magnas temporum mutationes, ut neq; pharmacum in illis facilè exhibeamus, neq; uramus partes circa uentrem, neq; secemus, priusquã prætereant dies decem aut plures, & non pauciores. [115] Periculosißima sunt etiam ambo solstitia, maximè uerò æstiuum. [116] Periculosum etiam æquinoctium utrunq;, magis uerò autumnale. [117] Oportet aũt & astrorum exortus considerare, præcipuè Canis, deinde Arcturi, & [118] Pleiadum occasum. [119] Morbi enim in his maximè diebus iudicantur, aliiq; perimunt, alij uerò desinunt, aut in aliam speciem, aliumq; statũ transmutantur. Et circa hęc quidem, sicut dixi, se res habet.

[120] Volo aũt & de Asia & Europa demõstrare, quantum differãt inter se per omnia, & de gentiũ formis quatenus distant, nihilq; inter se simile habent. Et quidem de omnibus dicere si quis instituat, in immensum excresceret sermo: quare de præcipuis tantùm, & plurimùm differentibus dicam, quantum saltem mihi in ea re est compertum. [121] Asiam igitur plurimum differre ab Europa assero secundũ naturas omnium ex terra nascẽtium, itemq; hominum. Longè enim pulcriora & maiora omnia nascuntur in Asia. Estq; regio ipsa, hac nostra multò mansuetior, sunt etiam hominum mores benigniores & cultiores. Causa uerò horum est, temporum anni temperata mistura. Siquidem in medio solis exortu sita est ad auroram, à frigiditate ac caliditate omni remotior. Incrementum autem & benignitatem inde proficisci omnibus in confesso est, quum nihil sit pręcellens & cogens uiolenter, sed per omnia æqualitas uigeat.

[122] Cæterùm non habent ubiq; per totam Asiam omnia secundùm eundem modum. [123] Quæcunque enim in ea regio in medio calidi & frigidi sita est, ea omnium fertilißima existit, & arboribus refertißima, & maximè serena, aquisque utitur & cœlestibus & ex terra promanantibus. Neque enim à calore cõbusta est ualde, neq; à squalore & aquarum inopia exsiccatur, neq; à frigore oblæditur: uerùm austris perflabilis, & irrigua est, tũ propter imbres multos, tũ ꝓpter niues. Fructus aũt multos in ea nasci par est, siue ex sparsis seminib. hi proueniant, siue terra ipsa per se spõte producat plantas, quarũ fructib. utũtur homines, eas ex agrestib. cicures & domesticas facientes, & pro cõmoditate sua transplantantes. Pecora etiã ibi enutrita pleniora proueniunt, & pariũt sæpius, & pulcherrimè educantur. Quin & homines habitiores esse,

ac

ἐς τὸν χειμῶνα ἀφικνέονται, ὑπὸ ἄλλων τῶν ἐς ἄλλα ἀναξηραινόμενοι. [113] καὶ ταῦτά τις [a] ὁ νοεύμενος, καὶ σκοπεύμενος, προειδείη ἂν τὰ πλεῖστα τῶν μελλόντων ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν μεταβολέων. [114] φυλάσσεσθαι δὲ χρὴ μάλιστα τὰς μεταβολὰς τῶν ὡρέων τὰς μεγίστας, καὶ μήτε φάρμακον διδόναι ἑκόντα, μήτε καίειν ὅ,τι ἐς κοιλίην, μήτε τάμνειν, πρὶν παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι δέκα, ἢ καὶ πλέονες. μέγισται δέ εἰσιν αἱ δέκα. [115] καὶ ἐπικινδυνώταται ἡλίου τροπαὶ ἀμφότεραι, καὶ μᾶλλον θεριναί. [116] καὶ ἰσημεριναὶ νομιζόμεναι εἶναι ἀμφότεραι, μᾶλλον δὲ αἱ μετοπωριναί. [117] δεῖ δὲ καὶ τῶν ἄστρων τὰς ἐπιτολὰς φυλάσσεσθαι, καὶ μάλιστα τοῦ κυνὸς, ἔπειτα ἀρκτούρου, [118] καὶ ἐπὶ πληϊάδων δύσιν. [119] τά τε γὰρ νοσεύματα μάλιστα ἐν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσιν κρίνεται, καὶ τὰ μὲν ἀποφθίνει, τὰ δὲ [b] λήγει, τὰ δὲ ἄλλα πάντα μεθίσταται ἐς ἕτερον εἶδος, καὶ ἑτέρην κατάστασιν. περὶ μὲν τούτων οὕτως ἔχει.

[120] βούλομαι δὲ περὶ τῆς Ἀσίης καὶ τῆς Εὐρώπης δεῖξαι, ὁκόσον διαφέρουσιν ἀλλήλων ἐς τὰ πάντα, καὶ περὶ τῶν ἐθνῶν τῆς μορφῆς, ὅτι διαλλάσσει, καὶ μηδὲν ἔοικεν ἀλλήλοισι. περὶ μὲν οὖν ἁπάντων, πολὺς ἂν εἴη λόγος. περὶ δὲ τῶν μεγίστων καὶ πλεῖστον διαφερόντων, ἐρέω ὥς μοι δοκέει ἔχειν. [121] τὴν Ἀσίην πλεῖστον διαφέρειν φημὶ τῆς Εὐρώπης, ἐς τὰς φύσιας τῶν ξυμπάντων, τῶν τε ἐκ τῆς γῆς φυομένων, καὶ τῶν ἀνθρώπων. πολὺ γὰρ καλλίονα καὶ μέζονα πάντα γίγνεται ἐν τῇ Ἀσίῃ. ἥτε χώρη τῆς χώρης ἡμερωτέρη, καὶ τὰ ἤθεα τῶν ἀνθρώπων ἠπιώτερα, καὶ [c] εὐεργότερα. τὸ δὲ αἴτιον τουτέων, ἡ κρῆσις τῶν ὡρέων. ὅτι τοῦ ἡλίου ἐν μέσῳ τῶν ἀνατολῶν κεῖται πρὸς τὴν ἠῶ, τοῦ ψυχροῦ πορρωτέρω. τὴν δὲ αὔξησιν καὶ ἡμερότητα παρέχει πλεῖστον ἁπάντων, ὁκόταν μηδὲν ᾖ ἐπικρατέον βιαίως, ἀλλὰ παντὸς ἰσομοιρίη δυναστεύῃ.

[122] ἔχει δὲ κατὰ τὴν Ἀσίην οὐ πανταχῆ ὁμοίως. [123] ἀλλ' ὅση μὲν τῆς χώρης ἐν μέσῳ κεῖται τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, αὕτη μὲν εὐκαρποτάτη ἐστὶν, καὶ εὐδενδροτάτη, καὶ εὐδιεστάτη, καὶ ὕδασι μάλιστα κέχρηται, τοῖσί τε οὐρανίοισι, καὶ τοῖσιν ἐκ τῆς γῆς. οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐκκέκαυται λίην, οὔτε ὑπὸ αὐχμῶν καὶ ἀνυδρίης ἀναξηραίνεται, οὔτε ὑπὸ ψύχεος [d] βεβιασμένη, νοτία τε καὶ διάβροχός ἐστιν, ὑπό τε ὄμβρων πολλῶν καὶ χιόνος. τά τε ὡραῖα αὐτόθι πολλὰ ἐοικὸς γίνεσθαι, ὁκόσα τε ἀπὸ σπερμάτων, καὶ ὁκόσα αὐτὴ ἡ γῆ ἀναδιδοῖ φυτὰ, ὧν τοῖσι καρποῖσι χρέονται ἄνθρωποι, ἡμεροῦντες ἐξ ἀγρίων, καὶ ἐς ἐπιτήδειον μεταφυτεύοντες. τά τε ἐντρεφόμενα κτήνεα εὐθηνέειν εἰκὸς καὶ μάλιστα, τίκτειν τε πυκνότατα, καὶ ἐκτρέφειν κάλλιστα, τούς τε ἀνθρώπους εὐτραφέας εἶναι,

καὶ

[a] ἐννοεύμενος

[b] λύει

[c] ἀνεργ.

[d] πέπηκται

καὶ τὰ εἴδεα καλλίστους, καὶ μεγέθη μεγίστους, καὶ ἥκιστα διαφόρους ἐς τά τε εἴδεα αὐτέων καὶ τὰ μεγέθεα. εἰκός τε τὴν χώρην ταύτην τῇ προσηγγύτατα εἶναι κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν μετριότητα τῶν ὡρέων. † [124] τὸ δὲ ἀνδρεῖον, καὶ τὸ ταλαίπωρον, καὶ τὸ ἔμπονον, καὶ τὸ θυμοειδὲς, οὐκ ἂν δύναιτο ἐν τοιαύτῃ φύσει ἐγγίγνεσθαι· * μήτε ὁμόφυλον, μήτε ἀλλόφυλον, ἀλλὰ τὴν ἡδονὴν † κρατέειν· διότι πολύμορφα γίνεται τὰ ἐν τοῖς θηρίοις. περὶ μὲν Αἰγυπτίων, καὶ Λιβύων, οὕτως ἔχειν μοι δοκεῖ.

† Deest Asia Australis.
* Hic quoque locus uidetur mancus.
† ἀνάγκη

[125] περὶ δὲ τῶν ἐν δεξιᾷ τοῦ ἡλίου τῶν ἀνατολῶν τῶν χειμερινῶν μέχρι Μαιώτιδος λίμνης (οὗτος γὰρ ὅρος τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίης) ὧδε ἔχει περὶ αὐτέων. [126] τὰ δὲ ἔθνεα ταῦτα, ταύτῃ διάφορα αὐτὰ ἑωυτέων μᾶλλον ἐστὶ τῶν προδιηγημένων, διὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ὡρέων, καὶ τῆς χώρης τὴν φύσιν. [127] ἔχει δὲ καὶ κατὰ τὴν γῆν ὁμοίως, ἅπερ καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. ὅκου γὰρ αἱ ὧραι μεγίστας μεταβολὰς ποιέονται καὶ πυκνοτάτας, ἐκεῖ καὶ ἡ χώρη ἀγριωτάτη καὶ ἀνωμαλωτάτη ἐστίν· καὶ εὑρήσεις ὄρη τε πλεῖστα καὶ δασέα, καὶ πεδία, καὶ λειμῶνας ἐόντας. ὅκου δὲ αἱ ὧραι μὴ μεγάλας ἀλλάσσουσιν, ἐκείνοις ἡ χώρη ὁμαλωτάτη ἐστίν. οὕτω δὲ ἔχει καὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων, εἴ τις βούλεται ἐνθυμέεσθαι. εἰσὶ γὰρ φύσιες αἱ μὲν ὄρεσιν ἐοικυῖαι δενδρώδεσί τε καὶ ἐφύδροισιν· αἱ δὲ λεπτοῖσί τε καὶ ἀνύδροις· αἱ δὲ λειμακεξέροις τε καὶ ἑλώδεσιν· αἱ δὲ πεδίῳ τε καὶ ψιλῇ καὶ ξηρῇ. αἱ γὰρ ὧραι, αἱ μεταλλάσσουσαι τῆς μορφῆς τὴν φύσιν, εἰσὶ διάφοροι. ἢν δὲ διάφοροι ἔωσι μετὰ σφῶν αὐτέων, διαφοραὶ καὶ πλείονες γίνονται τοῖς εἴδεσιν. [128] καὶ ὁκόσα μὲν ὀλίγον διαφέρει τῶν ἐθνέων, παραλείψω. ὁκόσα δὲ μεγάλα ἢ φύσει ἢ νόμῳ, ἐρέω περὶ αὐτῶν ὡς ἔχει.

[129] καὶ πρῶτον περὶ τῶν μακροκεφάλων· τούτων γὰρ οὐκ ἐστιν ἄλλο ἔθνος ὁμοίως τὰς κεφαλὰς ἔχον οὐδέν. τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν, ὁ νόμος αἰτιώτατος ἐγένετο τοῦ μήκεος τῆς κεφαλῆς· νῦν δὲ καὶ ἡ φύσις ξυμβάλλεται τῷ νόμῳ. τοὺς γὰρ μακροτάτην ἔχοντας τὴν κεφαλὴν γενναιοτάτους ἡγέονται. ἔχει δὲ περὶ νόμου ὧδε. τὸ παιδίον ὁκόταν γένηται, τάχιστα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔτι ἁπαλὴν ἐοῦσαν, μαλακοῦ ἐόντος, ἀναπλάσσουσι τῇσι χερσὶν, καὶ ἀναγκάζουσιν ἐς τὸ μῆκος αὔξεσθαι, δεσμά τε προσφέροντες, καὶ τεχνήματα ἐπιτήδεια, ὑφ᾽ ὧν τὸ μὲν σφαιροειδὲς τῆς κεφαλῆς κακοῦται, τὸ δὲ μῆκος αὔξεται. οὕτως τὴν ἀρχὴν ὁ νόμος κατειργάσατο, ὥστε τοιαύτην τὴν φύσιν γενέσθαι. τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος, ἐν φύσει ἐγένετο, ὥστε τὸν νόμον μηκέτι ἀναγκάζειν. ὁ γὰρ γόνος πανταχόθεν

A ac specie pulcherrimos, & magnitudinis eximiæ constat, forma interim ac corporum proceritate non admodum dissimiles. Certumq; est hanc regionem proximè accedere ad naturã hominis ac temperiem anni téporum. [124] Virilitas autẽ malorũ item & laborũ tolerantia, ac audacia, hisce naturis ingenerari nequit, neq; generis uel societas, uel diuersitas, sed libido dominatur: eaq; propter multiformes ferarũ partus eduntur. Atq; sic quidem de Aegyptijs ac Libycis mihi habere uidetur.

[125] Qui uerò ad dextrã hyberni ortus solis usq; ad Meotidem paludem habitant (hic est enim Europæ & Asiæ terminus) sic habent. B [126] Multo maior diuersitas est inter illas ipsas gentes, quàm de quib. iam dixi, cùm propter uarias temporũ mutationes, tum ob regionis natutam. [127] Eadem namq; terrarum ratio esse uidetur, quæ & reliquorũ hominũ. Vbi enim tempora magnas mutationes faciunt & frequentissimas, illic & regio agrestis & maximè inæqualis existit, inueniasq; mótes plurimos atque densos, campos & prata in summitate habentes. Vbi autẽ non ualde uariant tempora, illic æqualissima regio est. Quod ipsum quoq; in hominib. ipsis reperitur, si quis animum aduertat. Dantur .n. naturæ quædam, montanis, syluosis ac aquosis C locis similes: quædã mótanis nudis atq; siccis: aliæ item pratorum ac paludum naturam referunt, aliæ planitierum nudæque ac siccæ terræ. Tempora enim, quę formarum naturam uariant, sunt diuersa. Quumque inter sese fuerint maximè diuersa, uarias & multiplices formas producũt. [128] Cæterùm ut eas, quæ parum ab alijs differunt, gentes præteribo, ita eas, quæ plurimùm nõ natura solùm, sed & legibus ac consuetudinibus discrepãt, quomodo se habeant, recensebo.

[129] A Macrocephalis aũt ordiar, quũ nulla omnino alia gens sit, quæ similia capita habeat. A principio igitur institutum hominũ D causam dedisse uidetur, ut tam sint longis capitibus. Nunc autẽ natura ipsa cum lege conspirauit. Si quidem generosissimũ apud eos putatur, caput habere quàm maximè longũ. Legis uerò hæc ratio est. Quum recens infans natus est, caput eius adhuc tenerum ac molle existens quàm celerrimè refingũt manibus, constringendoq; cogunt in longitudinem augeri, uinculis adhibitis, alijsque instrumentis oportunis, quibus rotunditas capitis inhibeatur, longitudo augeatur. Ab huiusmodi lege siue instituto principium naturæ datum. Temporis deinde progressu in naturam penitùs abijt, ut non esset necesse amplius legem adhibere. Quum enim semen geni-

genitale ab omnibus corporis partibus procedat, à sanis quidem sanum, à morbidis morbosum, fiatq; ut ex caluis calui gignantur, ex cæsijs cæsij, & utplurimùm distortus distortum generet, eademq; ratio sit circa reliquas formas: quid prohibeat, quin etiam ex macrocephalis macrocephali gignantur? Etiasi nūc non tam longis amplius nascantur capitibus quemadmodum prius, lege per incuriam hominum nō amplius durāte. Et de his quidem hæc sufficiant.

[130] Iam quo ad eos qui Phasim accolunt, regio eorum palustris est, calida, aquosa, & densa, imbresq; in eam decidunt omnibus temporibus & magni & uehementes: homines uerò ipsi uitam agūt in paludibus, domosq; ligneas & ex arundinibus in ipsis aquis habent extructas, neq; longè uel in urbem, uel in emporium prodeūt, sed nauiculis ex uno ligno fabrefactis sursum ac deorsum nauigāt, cùm fossas ac ductus aquarum habeant plurimos. Bibunt autem aquas calidas & stagnantes, quæ & à sole sunt putrefactæ, & ab imbrium casu auctæ. Ipseque fluuius Phasis omnium fluuiorum stagnantissimus est, & tardissimus. Fructus autē qui illic nascuntur omnes insalubres sunt, euirati, imperfectique, præ multitudine aquarum, neque unquam maturescunt. Aer denique densus ab aquis elatus regionem occupat. Ob has igitur causas Phasiani formam corporum à reliquis hominibus habent longè diuersam. Sunt enim magnitudine ingenti, ac crassitie monstrosa: neque iuncturæ eorum ullæ, neq; uenæ comparent: pallidumq; præ se ferunt semper colorem, quemadmodum qui regio sunt obnoxij morbo: uocem autem, ut si qui alij, omnium hominum maximè grauem habent, cùm aere utantur non claro, sed caliginoso, & supra modum humido. Sunt insuper ad laborem à natura ipsa segniores: annique tempora non uarias habent uel quo ad æstum, uel quo ad frigus permutationes. Venti autem eis sunt plurimi austrini, pręter unū eius regionis propriū & indigenam, qui aliquādo uiolentior ac molestior calidiorq; spirat, quē Cenchrona appellant. Boreas uerò non admodum ad eos peruenit: quòd si aliqn spirat, debilis tn̄ existit ac ualde lenis. [131] De natura ergo ac diuersitate & forma eorū, qui Asiā & Europā incolunt, ita se res habet.

[132] Quòd autem timidiores, effœminatiores, magisq; imbelles Asiani existant, cū Europeis collati, moribus item mansuetiores, tempora anni in causa sunt, quæ nō magnas permutationes uel caloris uel frigoris habent, sed semper æqualia permanent. Neque enim animi à suo statu dimouentur, neq; corpora uehementer transmutantur; quibus tamē de causis & mores efferari & intelligentiam

A γονῆς ἀπὸ παντόθεν ἔρχεται τοῦ σώματος, ἀπό τε τῶν ὑγιηρῶν ὑγιηρὸς, ἀπό τε τῶν νοσερῶν νοσερός. εἰ οὖν γίγνονται ἔκ τε τῶν φαλακρῶν φαλακροὶ, καὶ ἐκ γλαυκῶν γλαυκοὶ, καὶ ἐκ διεστραμμένων στρεβλοὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος, καὶ περὶ τῆς ἄλλης μορφῆς ὁ αὐτὸς λόγος, τί κωλύει, καὶ ἐκ μακροκεφάλου μακροκέφαλον γίγνεσθαι; νῦν δὲ ὁμοίως οὐκέτι γίγνονται ὡς πρότερον· ὁ γὰρ νόμος οὐκ ἔτι ἰσχύει, διὰ τὴν ἀμέλειαν τῶν ἀνθρώπων. περὶ μὲν οὖν τουτέων οὕτως μοι δοκεῖ.

[130] περὶ δὲ τῶν ἐν Φάσει, ἡ χώρη ἐκείνη ἑλώδης ἐστὶ, καὶ θερμὴ, καὶ ὑδατεινὴ, καὶ δασεῖα· ὄμ- B βροι τε αὐτόθι γίγνονται πᾶσαν ὥρην πολλοί τε καὶ ἰσχυροί. ἥ τε δίαιτα τοῖς ἀνθρώποις ἐν τοῖς ἕλεσιν ἐστίν· τά τε οἰκήματα ξύλινα καὶ καλάμινα ἐν ὕδασι μεμηχανημένα· ὀλίγη τε χρέονται βαδίσει κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἐμπόριον, ἀλλὰ μονοξύλοις διαπλέουσιν ἄνω καὶ κάτω· διώρυγες γὰρ πολλαί εἰσιν. τὰ δὲ ὕδατα θερμὰ καὶ στάσιμα πίνουσιν, ὑπό τε τοῦ ἡλίου σηπόμενα, καὶ ὑπὸ τῶν ὄμβρων ἐπαυξόμενα. αὐτός τε ὁ Φάσις, στασιμώτατος πάντων τῶν ποταμῶν, καὶ ῥέων ἠπιώτατα. οἵ τε καρποὶ γινόμενοι [a] αὐτέοι πάντες [b] ἀναλθέες εἰσὶν, καὶ τεθηλυσμένοι, καὶ ἀτελέες, ὑπὸ πολυπληθεί- C ης τοῦ ὕδατος· διὸ καὶ οὐ πεπαίνονται. ἤήρ τε πολὺς κατέχει τὴν χώρην ἀπὸ τῶν ὑδάτων. διὰ ταύτας δὴ τὰς προφάσιας, τὰ εἴδεα ἀπηλλαγμένα τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἔχουσιν οἱ Φασιηνοί. τά τε γὰρ μεγέθη μεγάλοι, τὰ πάχεα δ᾽ ὑπερπαχέες. ἄρθρον τε κατάδηλον οὐδὲν, οὐδὲ φλέψ. τήν τε χροιὴν ὠχρὴν ἔχουσιν, ὥσπερ ὑπὸ ἰκτέρου ἐχόμενοι. φθέγγονταί τε βαρύτατον ἀνθρώπων, τῷ ἠέρι χρώμενοι οὐ λαμπρῷ, ἀλλὰ χνοώδει τε καὶ διερῷ. πρὸς τὸ ταλαιπωρέειν τε τὸ σῶμα ἀργότεροι πεφύκασιν. αἵ τε ὧραι οὐ πολὺ μεταλλάσσουσιν, οὔτε πρὸς τὸ πνῖγος, οὔτε πρὸς τὸ ψῦχος. τά τε πνεύματα πολλὰ νότια, πλὴν αὔρης μιῆς ἐπιχωρίης. D αὕτη δὲ πνέει ἐνίοτε βίαιος, καὶ χαλεπὴ, καὶ θερμὴ· καὶ κέγχρονα ὀνομάζουσι τοῦτο τὸ πνεῦμα. ὁ δὲ βορέης οὐ σφόδρα ἀφικνέεται. ὁκόταν δὲ πνέῃ, ἀσθενὴς καὶ βληχρός. [131] † περὶ μὲν τῆς φύσιος, καὶ τῆς διαφορῆς, καὶ τῆς μορφῆς τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ τῇ Εὐρώπῃ, οὕτως ἔχει.

[132] περὶ δὲ τῆς ἀθυμίης τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ἀνανδρείης, ὅτι ἀπολεμώτεροί εἰσιν τῶν Εὐρωπαίων οἱ Ἀσιηνοὶ, καὶ ἡμερώτεροι τὰ ἤθεα, αἱ ὧραι αἴτιαι μάλιστα, οὐ μεγάλας τὰς μεταβολὰς ποιεύμεναι, οὔτε ἐπὶ τὸ θερμὸν, οὔτε ἐπὶ τὸ ψυχρὸν, ἀλλὰ παραπλήσιαι. οὐ γὰρ γίνονται ἐκπλήξιες τῆς γνώμης, οὔτε μετάστασις ἰσχυρὴ τοῦ σώματος· ἀφ᾽ ὅτων εἰκὸς τὴν ὀργὴν ἀγριοῦσθαί τε, καὶ τοῦ γνώμονος καὶ [c] θερμοῦ μετέ-

[a] αὐτέῃ, αὐτόθι
[b] ἀναλκέες
† καὶ
[c] θυμοῦ

μετέχειν μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ αὐτέῳ αἰεὶ ἐόντα. αἱ γὰρ μεταβολαί εἰσι τῶν πάντων, [a] ἀεί τε ἐγείρουσι τὴν γνώμην τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐκ ἐῶσι ἀτρεμίζειν. διὰ ταύτας ἐμοὶ δοκέει τὰς προφάσιας ἄναλκες εἶναι τὸ γένος τὸ Ἀσιηνόν. 133 καὶ προσέτι διὰ τοὺς νόμους. τῆς γὰρ Ἀσίης τὰ πολλὰ βασιλεύεται. ὅκου δὲ μὴ αὐτοὶ ἑωυτέων εἰσὶ καρτεροὶ ἄνθρωποι, μηδὲ αὐτόνομοι, ἀλλὰ δεσπόζονται, οὐ περὶ τούτου αὐτέοισιν ὁ λόγος ἐστίν, ὅπως τὰ πολέμια ἀσκήσωσιν, ἀλλ᾽ ὅκως μὴ δόξωσι μάχιμοι εἶναι. οἱ γὰρ κίνδυνοι οὐχ ὅμοιοι εἰσίν. τοὺς μὲν γὰρ στρατεύεσθαι εἰκὸς καὶ ταλαιπωρέειν, καὶ ἀποθνήσκειν ἐξ ἀνάγκης ὑπὲρ τῶν δεσποτῶν, ἀπό τε παιδίων καὶ γυναικὸς ἐόντας, καὶ τῶν λοιπῶν φίλων. καὶ ὁκόσα μὲν ἂν χρηστὰ καὶ ἀνδρεῖα ἐργάσωνται, οἱ δεσπόται ἀπ᾽ αὐτέων αὔξονταί τε καὶ ἐκφύονται· τοὺς δὲ κινδύνους καὶ θανάτους αὐτοὶ καρποῦνται. 134 ἔτι δὲ πρὸς τούτοισι τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἀνάγκη [b] ἐρημοῦσθαι τὴν [c] γῆν, ὑπό τε [d] πολεμίων καὶ ἀργίης, ὥστε καὶ εἴ τις φύσει πέφυκεν ἀνδρεῖος καὶ εὔψυχος, ἀποτρέπεσθαι τὴν γνώμην ἀπὸ τῶν νόμων. 135 μέγα δὲ τεκμήριον τούτων. ὁκόσοι γὰρ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες ἢ βάρβαροι μὴ δεσπόζονται, ἀλλ᾽ αὐτόνομοί εἰσι, καὶ ἑωυτοῖσι ταλαιπωρεῦσιν, οὗτοι μαχιμώτατοι εἰσὶ πάντων. τοὺς γὰρ κινδύνους ἑωυτέων πέρι κινδυνεύουσιν, καὶ τῆς ἀνδρείης αὐτέοι τὰ ἆθλα φέρονται, καὶ τῆς δειλίης τὴν ζημίην ὡσαύτως. 136 εὑρήσεις δὲ καὶ τοὺς Ἀσιηνοὺς διαφέροντας αὐτοὺς ἑωυτέων, τοὺς μὲν βελτίονας, τοὺς δὲ φαυλοτέρους ἐόντας. τουτέων δὲ αἱ μεταβολαὶ αἴτιαι τῶν ὡρέων, ὥσπερ μοι εἴρηται ἐν τοῖς προτέροισι. καὶ περὶ μὲν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὕτως ἔχει.

137 ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ ἐστὶν ἔθνος Σκυθικόν, ὃ περὶ τὴν λίμνην οἰκεῖ τὴν Μαιῶτιν, διαφέρον τῶν ἐθνέων τῶν ἄλλων, Σαυρομάται καλεῦνται. τουτέων αἱ γυναῖκες ἱππάζονταί τε καὶ τοξεύουσι, καὶ ἀκοντίζουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ μάχονται τοῖς πολεμίοις, ἕως ἂν παρθένοι ἔωσιν. οὐκ ἀποπαρθενεύονται δὲ μέχρις ἂν τῶν πολεμίων τρεῖς ἀποκτείνωσι. καὶ οὐ πρότερον συνοικέουσιν, ἤπερ τὰ ἱερὰ θύσωσι τὰ ἐν νόμῳ. ἣ δ᾽ ἂν ἄνδρα ἑωυτῇ ἄρηται, παύεται ἱππαζομένη, ἕως ἂν μὴ ἀνάγκη καταλάβῃ παγκοίνου στρατείης. τὸν δεξιὸν δὲ μαζὸν οὐκ ἔχουσι. παιδίοισι γὰρ ἐοῦσιν ἔτι νηπίοις, αἱ μητέρες χάλκεον τετεχνημένον καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ διάπυρον ποιέουσαι, πρὸς τὸν μαζὸν τιθέασι τὸν δεξιόν, καὶ ἐπικαίεται, ὥστε τὴν αὔξησιν φθείρεσθαι, ἐς δὲ τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ βραχίονα πᾶσαν τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ πλῆθος ἐκδιδόναι. 138 περὶ δὲ τῶν λοιπῶν Σκυθέων τῆς μορφῆς, ὅτι αὐτοὶ ἑωυτοῖσιν ἐοίκασι, καὶ οὐδαμῶς ἄλλοις, ωὑτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν Αἰγυπτίων, πλὴν ὅτι οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ εἰσι βεβιασμένοι, οἱ δ᾽ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ.

[a] αἵτε
[b] ἡμεροῦσθαι
[c] ὀργὴν
[d] ἀπολεμίης

A tiam amplius excitari par est, quàm si semper in eodem statu quis persistat. Mutationes enim sunt, quæ hominis mentem semper excitant, neq; sinunt quiescere. Propter quas sanè causas imbelle uniuersum Asianorum genus existit. 133 Sed & propter leges. Multo maxima enim Asiæ pars sub regibus est. Vbi autem non in sua potestate uiuunt homines, neq; sui iuris sunt, sed dominis subiecti, ibi non multùm curant, quomodo se ad bellum præparent, quin potius curant, ut ne bellicosi esse uideantur. Periculorum enim magna est inæqualitas. Hi siquidem in militiam proficisci, laboresq; perferre, ac mortem oppetere pro dominis suis coguntur, relictis interim domi liberis, uxoribus, ac reliquis amicis. B Quòd si uiriliter & feliciter bellum gesserint, dominis inde commoda accedunt, eorúq; facultates inde augentur: ipsis præter pericula & cædes nihil demetitur. 134 Deinde uerò huiuscemodi hominum animos mansuescere necesse est etiam propter inertiam bellicam & otium, cùm ut quis maximè natura uirilis sit & animosus, legibus tamen à militari studio auertatur. 135 Cuius rei magnum indicium uel inde habere licet: quòd quicunque in Asia Græci itéq; Barbari dominis non subsunt, sed iure suo uiuunt, sibijpsisque omnes labores lucrifaciunt, C illi bellicosissimi omnium existunt. Periclitantur enim sibijpsis, uirilitatisq; premia ipsi reportant, sicut timiditatis ac ignauiæ pœnas luunt pariter. 136 Inuenias autem & Asianos ipsos inter se plurimùm differentes, generosiores alios, alios degeneres: quorum omnium causa ad temporum mutationes est referenda, quemadmodum & in precedentibus dixi. Et hæc quidem de Asia.

137 In Europa uerò genus hominum est Scythicum, circa paludem habitans Mæotim, quod à reliquis gentibus maximè differt: Sauromatæ appellantur. Horum fœminæ equites sunt, arcubus utuntur, ac sagittas iaculantur ex equis, cum hostibus congredientes, D dum uirgines existunt: neq; deuirginantur prius, quàm hostium tres confecerint: neque prius maritis cohabitant, quàm sacra Deo patrio more fecerint. Quòd si qua sibi uirum acceperit, ab equitatu libera est, nisi necessitas cogat communi expeditione omnes arma sumere. Dexteram autem mammam non habent. Nam puellis adhuc infantibus matres æreo instrumento in hunc usum parato, igneq; candefacto, eam auferunt ac exurunt, ne iterum succrescere contingat, atq; ut omnis uis ac robur in dextrum humerum & brachium deferatur. 138 Cæterùm reliqui Scythæ, quod ad formam attinet, ipsi sibi similes sunt, alijs dissimiles: quemadmodum etiam Aegyptij ipsi inter se: præterquàm quòd hi à calore, illi à frigore coguntur.

139 Cæ-

139 Cæterùm solitudo, quæ Scythica dicitur, in planitie sita est, pratis abundans, sublimis, & mediocriter aquosa. Sunt enim fluuij in ea magni, in quos aqua ex campis per riuos deducitur. 140 In hac itaq; Scythæ degunt, qui Nomades uocantur, propterea qđ nullas habeant domos, sed in curribus habitent: quorum uel minimi quatuor rotis, reliqui sex circumaguntur: luto insuper obturati, ac instar domorum fabrefacti, aliqui simplici, aliqui etiam triplici tabulato: & probè coagmentati aduersus omnes iniurias aquarum, niuis, ac uentorum. Trahunt autem currus alios quidem boum paria duo, alios tria, atque hi cornibus carent, quum præ frigore cornua eis non enascantur. Et in his quidem curribus degunt mulieres. In equis autẽ uehuntur uiri. Sequuntur autem simul & oues, quas possident, & boues, & equi: & tamdiu in uno subsistunt loco, dum sufficit ipsis pecoribus pabulum: quo deficiẽte, in aliam regionem commigrant. Vescuntur autem ipsi carnibus coctis, bibuntque lac equinum, comedunt etiam hippacen, id est caseum equinum.

141 Hactenus ergo de uictu & moribus eorum diximus: de temporibus anni item ac formis, quibus gens Scythica reliquis hominibus dissimilis admodum est, sibijpsi uerò similis: quemadmodum etiam gens Aegyptiorum. Præterea autem minimè fœcunda ea gens est: regioque ipsa feras alit, neque numero, neque magnitudine insignes. 142 Sub ipsis enim Vrsis Riphæisque montibus sita est, unde Boreas spirat, solque ipse supremo æstiuo solstitio deficiens proximè accedit, ac tum quidem exiguo tempore calefacit. Neque uerò uenti à calidis locis spirantes ualde ad eam regionem penetrant, nisi parumper, & debiles. Verùm ab Vrsis uenti procedentes sunt illic perpetui frigidi, à niuibus, glacie, imbribusq; spirantes, nec unquam à montibus decedentes, ut propterea etiam ægrè habitari possint. Aer quinetiam totum ferè diem nubilus campos occupat. Ipsique in humidis locis degunt. Et ferè perpetua est ipsis hyems, æstas autem paucissimis diebus, atque illis nõ ualde magna. Sunt enim planities eminentiores, & nudæ, neque ullis montibus circumseptæ, sed ferè sub ipsis Vrsis acclives. 143 Neque feræ nascuntur illic magnæ, sed quales sub ipsa terra occultari queant. Prohibet enim hyems & nuditas terræ, quæ & apricis & tectis caret. 144 Temporum profectò anni mutationes neq; multæ, neque fortes, sed similes semper, uel parum admodum differentes: unde & formas corporum inter se similes habent. 145 Eodem quinetiam uictu & amictu utuntur æstatis & hyemis tempore: attrahuntque aerem

aquo-

A

139 ἡ δὲ Σκυθέων ἐρημίη καλεομένη πεδιάς ἐστι, καὶ λειμακώδης, καὶ [a] ψιλή, καὶ ἔνυδρος μετρίως. ποταμοὶ γάρ εἰσι μεγάλοι, οἳ ἐξοχετεύουσι τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν πεδίων. ἐνταῦθα καὶ οἱ Σκύθαι διαιτεῦνται. 140 νομάδες δὲ καλεῦνται, ὅτι οὐκ ἔστιν οἰκήματα, ἀλλ' ἐν ἁμάξαις οἰκεῦσιν. αἱ δὲ ἅμαξαι εἰσίν, αἱ μὲν ἐλάχισται τετράκυκλοι, αἱ δὲ ἑξάκυκλοι· αὗται δὲ πίλοις περιπεφραγμέναι. εἰσὶ δὲ καὶ τετεχνασμέναι ὥσπερ οἰκήματα, τὰ μὲν ἁπλᾶ, τὰ δὲ τριπλᾶ. ταῦτα δὲ καὶ στεγνὰ πρὸς ὕδωρ, καὶ πρὸς χιόνα, καὶ πρὸς τὰ πνεύματα. τὰς δὲ ἁμάξας ἕλκουσι ζεύγεα, τὰς μὲν δύο, τὰς δὲ τρία βοῶν, κέρως ἄτερ· οὐ γὰρ ἔχουσι κέρατα ὑπὸ ψύχεος. ἐν ταύτῃσι μὲν οὖν ταῖς ἁμάξαις γυναῖκες διαιτεῦνται.

B

αὐτοὶ δ' ἐφ' ἵππων ὀχεῦνται οἱ ἄνδρες. ἕπονται δὲ αὐτέοις καὶ τὰ πρόβατα ἐόντα, καὶ αἱ βόες, καὶ οἱ ἵπποι. μένουσι δ' ἐν τῷ αὐτέῳ τοσοῦτον χρόνον, ὅσον ἂν ἀποχρῇ αὐτέοισι τοῖς κτήνεσιν ὁ χόρτος. ὁκόταν δὲ μηκέτι, ἐς ἑτέρην χώρην [b] ἔρχονται. αὐτοὶ δ' ἐσθίουσι κρέα ἑφθά, καὶ πίνουσι γάλα ἵππων, καὶ ἱππάκην τρώγουσι, τοῦτο δ' ἐστὶ τυρὸς ἵππων.

141 τὰ μὲν ἐς τὴν δίαιταν αὐτέων οὕτως ἔχει καὶ τοὺς νόμους· περὶ δὲ τῶν ὡρέων καὶ τῆς μορφῆς, ὅτι πολὺ ἀπήλλακται τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὸ Σκυθικὸν γένος, καὶ ἔοικεν αὐτὸ ἑωυτέῳ, ὥσπερ τὸ Αἰγύπτιον, καὶ ἥκιστα πολύγονόν ἐστιν, καὶ ἡ χώρη ἐλάχιστα θηρία τρέφει κατὰ μέγεθος καὶ πλῆθος.

C

142 κεῖται γὰρ ὑπ' αὐτῇσι τῇσι ἄρκτοις, καὶ τοῖς ὄρεσι τοῖς Ῥιπαίοισιν, ὅθεν ὁ βορέης πνέει, ὅτι ἥλιος τελευτῶν ἐγγύτατα γίγνεται, ὁκόταν ἐπὶ τὰς θερινὰς ἔλθῃ περιόδους, καὶ τότε ὀλίγον χρόνον θερμαίνει. καὶ οὐ σφόδρα τὰ [c] διαπνεύματα τὰ ἀπὸ τῶν θερμῶν πνέοντα ἀφικνεῖται, ἢν μὴ ὀλιγάκις, καὶ τα ἀσθενέα· ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄρκτων αἰεὶ πνέουσι πνεύματα ψυχρά, ἀπό τε χιόνος, καὶ κρυστάλλων, καὶ ὑδάτων πολλῶν, οὐδέποτε δὲ τὰ ὄρεα ἐκλείπει.

D

ἀπὸ τούτων δὲ δυσοίκητά ἐστιν. [d] ἠήρ τε κατέχει πουλὺς τῆς ἡμέρης τὰ πεδία, καὶ ἐν [e] νότοισι διαιτεῦνται, ὥστε τὸν μὲν χειμῶνα αἰεὶ εἶναι, τὸ δὲ θέρος ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ταύτας μὴ λίην. μετέωρα γὰρ τὰ πεδία, καὶ ψιλά, καὶ οὐκ ἐστεφάνωται ὄρεσιν, ἀλλ' [f] ἀναύτη ὑπὸ τῶν ἄρκτων αὐτόθι. 143 καὶ τὰ θηρία οὐ γίγνεται μεγάλα, ἀλλ' οἷά τέ ἐστιν ὑπὸ γῆν σκεπάζεσθαι. ὁ γὰρ χειμὼν κωλύει, καὶ τῆς γῆς ἡ ψιλότης, καί τι οὐκ ἔστιν ἀλέα, οὐδὲ σκέπη. 144 αἱ γὰρ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων οὐκ εἰσὶ μεγάλαι, οὐδὲ ἰσχυραί, ἀλλ' ὅμοιαι, καὶ ὀλίγον μεταβάλλουσαι. διότι καὶ τὰ εἴδεα ὅμοια αὐτοὶ ἑωυτέοις εἰσίν. 145 σίτῳ τε χρέονται αἰεὶ ὁμοίως, ἐσθῆτί τε τῇ αὐτέῃ, καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος· τόν τε ἠέρα ὑδα-

Y τεινὸν

[a] ὑψηλή
[b] μετίω.
[c] πνεύματα
[d] ὁμίχλη
[e] ὑγροῖς, νοτίοισι
[f] ἀναύδη, ἢ αὐτὸ

τεινὸν ἕλκοντες, καὶ παχὺν, τά τε ὕδατα πίνοντες ἀπὸ χιόνος καὶ παγετῶν, τοῦ τε ταλαιπώρου ἀπεόντος. οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ σῶμα ταλαιπωρέεσθαι, οὐδὲ τὴν ψυχὴν, ὅκου μεταβολαὶ μὴ γίγνονται ἰσχυραί. [146] διὰ ταύτας τὰς ἀνάγκας τὰ εἴδεα αὐτῶν παχέα ἐστὶ, καὶ σαρκώδεα, καὶ [a] ἄρθρα καὶ ὑγρὰ καὶ ἄτονα· αἵ τε κοιλίαι ὑγρόταται, † πασέων κοιλιῶν αἱ κάτω· οὐ γὰρ οἷόν τε νηδὺν ἀναξηραίνεσθαι ἐν τοιαύτῃ χώρῃ, καὶ φύσει, καὶ ὥρης καταστάσει· ἀλλὰ διὰ πιμελήν τε καὶ ψιλὴν τὴν σάρκα τά τε εἴδεα ἔοικεν ἀλλήλοισι, τά τε ἄρσενα τοῖς ἄρσεσι, καὶ τὰ θήλεα τοῖς θήλεσι. τῶν γὰρ ὡρέων παραπλησίων ἐουσέων, φθοραὶ οὐκ ἐγγίγνονται οὐδὲ κακώσιες ἐν τῇ τοῦ γόνου [b] ξυμπήξει, ἣν μή τινος ἀνάγκης [c] βιαίου, τύχης, ἢ νούσου. [147] μέγα δὲ τεκμήριον ἐς τὴν ὑγρότητα παρέξομαι. Σκυθέων γὰρ τοὺς πολλοὺς, ἅπαντας ὅσοι Νομάδες, εὑρήσεις κεκαυμένους τούς τε ὤμους, καὶ τοὺς βραχίονας, καὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρέων, καὶ τὰ στήθεα, ἰσχία, καὶ τὴν ὀσφὺν, δι' ἄλλ' οὐδὲν, ἢ διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς φύσιος καὶ τὴν μαλακίην. οὐ γὰρ δύνανται οὔτε τοῖς τόξοις ξυντείνειν, οὔτε τῷ ἀκοντίῳ ἐμπίπτειν τῷ ὤμῳ ὑπὸ ὑγρότητος καὶ ἀτονίης. ὁκόταν δὲ καυθῶσιν, ἀναξηραίνεται ἐκ τῶν ἄρθρων τὸ πολὺ τοῦ ὑγροῦ, καὶ εὐτονώτερα μᾶλλον γίνεται, καὶ τροφιμώτερα, καὶ ἠρθρωμένα τὰ σώματα μᾶλλον. [148] ῥοϊκὰ δὲ γίνεται καὶ πλατέα, πρῶτον μὲν ὅτι οὐ σπαργανοῦνται, ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ, οὐδὲ νομίζουσι, διὰ τὴν ἱππασίην, ὅκως ἂν [d] εὔεδροι ἔωσιν· ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ἑδρίην. τά τε γὰρ ἄρσενα ἕως ἂν οὐχ οἷά τε ἐφ' ἵππου ὀχέεσθαι, τὸ πολὺ τοῦ χρόνου κάθηται ἐν τῇ ἁμάξῃ, καὶ βραχὺ τῇ βαδίσει χρέονται, διὰ τὰς μεταναστάσιας καὶ περιελάσιας. τὰ δὲ θήλεα θαυμαστὸν οἷον ῥοϊκὰ εἶναι τὰ εἴδεα. [149] πυῤῥὸν δὲ τὸ γένος ἐστὶ τὸ Σκυθικὸν διὰ τὸ ψῦχος, οὐκ ἐπιγινομένου ὀξέος τοῦ ἡλίου· ὑπὸ δὲ τοῦ ψύχεος ἡ λευκότης ἐπικαίεται, καὶ γίγνεται πυῤῥή. [150] πολύγονον δὲ οὐχ οἷόν τε εἶναι φύσιν τοιαύτην. [151] οὔτε γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἡ ἐπιθυμίη τῆς μίξιος γίνεται πολλὴ, διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς φύσιος, καὶ τῆς κοιλίης τὴν μαλθακότητά τε καὶ τὴν ψυχρότητα, [e] ἀπὸ τῶν ἥκιστα εἰκὸς εἶναι ἄνδρα οἷόν τε λαγνεύειν. καὶ ἔτι ὑπὸ τῶν ἵππων αἰεὶ κοπτόμενοι, ἀσθενέες γίγνονται ἐς τὴν μίξιν. τοῖσι μὲν ἀνδράσι αὗται αἱ προφάσιες γίγνονται. [152] τῇσι δὲ γυναιξὶ, ἥ τε πιότης τῆς σαρκὸς καὶ ὑγρότης. οὐ γὰρ δύνανται ἔτι ξυναρπάζειν αἱ μῆτραι τὸν γόνον. οὔτε γὰρ ἐπιμήνιος κάθαρσις αὐτῇσι γίγνεται ὡς χρεών ἐστιν, ἀλλ' ὀλίγον καὶ διὰ χρόνου. τό, τε στόμα τῶν μητρέων ὑπὸ πιμελῆς ξυγκλείεται, καὶ οὐχ ὑποδέχεται τὸν

[a] ἄναρθρα. νωθρά.
‡ καὶ
[b] ξυμμίξει
[c] βιαίου τύχου αὖ
[d] εὔεδροι
[e] ἀφ' ὧν

A aquosum & crassum, aquam insuper bibunt à niuibus & glacie resolutam, nullo etiam corporis exercitio accedente. Neque enim uel corpus uel animus ad labores confirmari potest, ubi mutationes temporum non fiunt fortes. [146] Propter has causas formæ eorum sunt crassæ & carnosæ: iuncturæ uerò humectæ & eneruatæ, uentresque humidi omnes, maximè tamen inferior aluus: nequit enim ipsa exsiccari in huiusmodi tum regionis, tum naturæ & temporis constitutione. Sed præ pinguedine & glabritie carnis etiam foris inter se sunt similes, masculi masculis, & fœminę fœmellis. Tempora enim quũ sint inter se similia, nulla corruptio uel læsio infertur seminis genitalis commixtioni primæ, nisi externa quædã uis aut morbus superueniat. B [147] Magnum autem argumentum humiditatis corporum Scytharum hoc exhibebo. Multos enim ipsorũ, præcipuè qui Nomades sunt, reperias exustos humeros ac brachia habentes, manuumq; iuncturas, pectora, coxas, & lumbos: nullam sanè aliam ob causam, nisi ob naturæ humiditatem & mollitiem. Nam neque arcus intendere, neque telum torquere possunt præ humiditate & impotentia. Quum autem uruntur, humor ipse à iuncturis euacuatur, fiuntq; C corpora ipsorum ualidiora, melius nutriuntur, & articuli magis firmantur. [148] Fluida uerò fiunt ac uasta, primùm propterea quòd fascijs non colligantur, quemadmodum fieri solet in Aegypto. Fascijs autem cõmuni consensu abstinent, equitationis causa, ut adinsidendum aptiores reddantur. Deinde etiam propter desidiam. Masculi enim eorum prius quàm equos conscendere queant, plurimum temporis desident in curribus, raroque prodeunt ut inambulent, propter peregrinationes & itinera perpetua. Muliebrium autem corporum formæ ad stuporem usque fluxæ existunt. [149] Porrò Scytharum gens fului coloris est propter frigus ingens. Nam cùm so- D lem minimè ardentem habeant, à frigore albedo illorum exuritur, & fit fulua. [150] Neque uerò fieri potest, ut fœcunda sit eorum natura, [151] quum uiri minimè cupidi sint cum fœminis commisceri, ob nimiam corporis humiditatem, uentrisq; mollitiem ac frigiditatem: unde uiros minimè ad coitum aptos reddi uerisimile est. Accedit quinetiam lassitudo ex continua equitatione cõtracta, quę eos ad commistionem reddit impotentiores. Atque hæ quidem sunt causæ in uiris. [152] Mulieres uerò pinguedo carnis & humiditas steriles facit, eo quòd uteri genitale semen nequeant ad se rapere. Menstruæ enim purgationes eis nõ succedũt, queadmodũ oportebat, sed parcius & per longius tẽpus. Ipsum quinetiã uteri os prę pinguedine concluditur,

cluditur, ut nequeat semen suscipere. Sunt enim otiosæ & pingues, uentresque earum frigidi & molles. Vnde necessariò sequitur, non multùm fœcundam Scytharum gentem esse. [153] Cuius rei famulæ earum manifestum indicium exhibent. Etiamsi enim neq; ipsæ uiros appetant, cum uiris tamen congressæ facilè concipiunt, propter exercitium frequens, carnisque gracilitatem. [154] Amplius autem plurimi Scythæ eunuchi fiunt, & muliebria officia obeunt, instarque fœminarum omnia faciunt & loquuntur, uocanturque hi Effœminati. [155] Et regionis quidem incolæ causam in Deum referunt, coluntque hos ipsos homines & adorant, timentes ne quid sibijpsis tale accidat. [156] Mihi uerò hi affectus diuini quidem esse uidentur, sicut & reliqui omnes, neq; ullum diuiniorem alio esse aut humaniorem, sed diuinos ex æquo omnes: cùm unumquodque horum suam propriã habeat naturam, neque aliquid citra naturam accidat. [157] Quomodo ergo hic affectus oriatur, ut mihi quidem uidetur, narrabo. Propter equitationem assiduam diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirum propendentibus semper ex equis eorum cruribus: deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, quum inualuerit morbus. Medetur autem sibijpsis hoc modo. In ipso morbi principio utranque uenam post aures incidunt. Multo igitur sanguine promanante, somnus eos corripit præ imbecillitate, sicq; obdormiscunt: mox expergiscuntur, alij quidem sani, alij uerò minimè. Atque mihi sanè uidentur ea medicatione seipsos perdere. Venæ enim retro aures sunt, quas si quis secet, sterilitatem inferat his, quibus secantur: quas ipsas ab illis etiam incidi puto. Quando igitur postea uxores adeunt, neque cum illis rem habere possunt, id si semel tantùm accidat, nihil grauius suspicantes quiescunt. Quum autem bis aut ter, aut amplius frustra opus tentarint, neque quicquam profecerint, in Deum, quem offenderint, culpam reijciunt: induti que uestem muliebrem, palàm se euiratos esse confitentur, & ad mulierum contubernia transeuntes, earum opera tractant. [158] Et hoc malo ditissimi Scytharum afficiuntur, minimè uerò infimi: sed quotquot genere cæteris antecellunt, & cõtinua equitatione ad maximas opes peruenerunt: pauperes uerò minus, quum non multùm equitent. [159] At si hæc affectio alijs diuinior censenda esset, non nobilissimis & ditissimis Scytharum ferè solis accideret: sed esset omnibus æqualiter peculiaris: [160] Imò magis inuaderet pauperes, circa cultum deorum negligentiores: [161] si modo gaudent cultu & ueneratione hominum, & pro hoc bene-

τὸ γένος. αὐταί τε ἀταλαίπωροι καὶ πῖεραι, καὶ αἱ κοιλίαι ψυχραὶ καὶ μαλακαί. καὶ ὑπὸ τουτέων τῶν ἀναγκέων οὐ πολύγονόν ἐστι τὸ γένος τὸ Σκυθικόν. [153] μέγα δὲ τεκμήριον αἱ οἰκέτιδες ποιέουσιν. οὐ γὰρ φθάνουσι παρὰ ἄνδρα ἀφικνεύμεναι, καὶ ἐν γαστρὶ ἴσχουσι, διὰ τὴν ταλαιπωρίην καὶ ἰσχνότητα τῆς σαρκός. [154] ἔτι δὲ πρὸς τουτέοισιν εὐνουχίαι γίνονται οἱ πλεῖστοι ἐν Σκύθεσι, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες, διαλέγονταί τε ὁμοίως. καλεῦνταί τε οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεῖς. [155] οἱ μὲν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προστιθέασι θεῷ, καὶ σέβονται τουτέους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκυνέουσι, δεδοικότες περὶ τι ὡυτέων ἕκαστοι. [156] ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτέῳ δοκεῖ ταῦτα τὰ πάθεα θεῖα εἶναι, καὶ τἄλλα πάντα, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου θειότερον, οὐδὲ ἀνθρωπινώτερον, ἀλλὰ πάντα θεῖα. ἕκαστον δὲ ἔχει φύσιν τῶν τοιουτέων, καὶ οὐδὲν ἄνευ φύσιος γίγνεται. [157] καὶ οὗτο τὸ πάθος, ὥς μοι δοκέει γίγνεσθαι, φράσω. ὑπὸ τῆς ἱππασίης αὐτέους κέδματα λαμβάνει, ἅτε αἰεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσίν. ἔπειτα ἀποχωλοῦνται, καὶ ἑλκοῦνται τὰ ἰσχία, οἳ ἂν σφόδρα νοσήσωσιν. ἰῶνται δὲ σφᾶς αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε. ὁκόταν ἄρχηται ἡ νοῦσος, ὄπισθεν τοῦ ὠτὸς ἑκατέραν φλέβα τέμνουσιν. ὅταν δὲ ἀπορρυῇ τὸ αἷμα, ὕπνος ὑπολαμβάνει ὑπὸ ἀσθενείας, καὶ καθεύδουσιν. ἔπειτα ἀναγείρονται, οἱ μέν τινες ὑγιέες ἐόντες, οἱ δ' οὔ. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκέει ἐν ταύτῃ τῇ ἰήσει διαφθείρεσθαι. εἰσὶ γὰρ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἐάν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. ταύτας τοίνυν μοι δοκέουσι τὰς φλέβας ἐπιτάμνειν. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπειδὰν ἀφίκωνται παρὰ γυναῖκα, καὶ μὴ οἷοί τε ὦσι χρῆσθαι σφῆσιν αὐτῇς, τὸ πρῶτον οὐκ ἐνθυμεῦνται, ἀλλ' ἡσυχίην ἔχουσιν. ὁκόταν δὲ δὶς καὶ τρὶς καὶ πλεονάκις αὐτέοισι πειρωμένοισι μηδὲν ἀλλοιότερον ἀποβαίνει, νομίσαντές τι ἡμαρτηκέναι τῷ θεῷ, ὃν ἐπαιτιῶνται, ἐνδύονται στολὴν γυναικείην, καταγνόντες ἑωυτέων ἀνανδρείην, γυναικίζουσί τε, καὶ ἐργάζονται μετὰ τῶν γυναικῶν, ἃ καὶ ἐκεῖναι. [158] τοῦτο δὲ πάσχουσι Σκυθέων οἱ πλούσιοι, οὐχ οἱ κάκιστοι, ἀλλ' οἱ εὐγενέστατοι, καὶ ἰσχὺν πλείστην κεκτημένοι διὰ τὴν ἱππασίην. οἱ δὲ πένητες ἧσσον· οὐ γὰρ ἱππάζονται. [159] καίτοι ἐχρῆν, ἐπεὶ θειότερον τοῦτο τὸ νόσευμα τῶν λοιπῶν ἐστιν, οὐ τοῖς γενναιοτάτοις τῶν Σκυθέων καὶ τοῖς πλουσιωτάτοις προσπίπτειν μούνοις, ἀλλὰ τοῖς ἅπασιν ὁμοίως, [160] καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὀλίγα κεκτημένοισιν, οὐ τιμωμένοισιν ἤδη· [161] εἰ χαίρουσιν οἱ θεοὶ καὶ θαυμαζόμενοι

ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ τουτέων χάριτας ἀποδιδοῦσιν. [162] εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα, ἐόντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν· τοὺς δὲ πένητας ἧσσον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔπειτα καὶ ἐπιμεμφομένους, ὅτι οὐ διδόασι χρήματα αὐτέοισιν. [163] ὥστε τῶν τοιουτέων ἁμαρτιῶν τὰς ζημίας, τοὺς ὀλίγα κεκτημένους φέρειν μᾶλλον, ἢ τοὺς πλουσίους. [164] ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔλεξα, θεῖα μὲν καὶ ταῦτα ἐστὶν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις· γίγνεται δὲ κατὰ φύσιν ἕκαστα. καὶ ἡ τοιαύτη νοῦσος ἀπὸ τοιαύτης προφάσιος τοῖς Σκύθῃσι γίγνεται, οἵην εἴρηκα. [165] ἔχει δὲ καὶ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ὁμοίως. ὅκου γὰρ ἱππάζονται μάλιστα καὶ πυκνότατα, ἐκεῖ πλεῖστοι ὑπὸ κεδμάτων καὶ ἰσχιάδων καὶ ποδαγριῶν ἁλίσκονται, καὶ λαγνεύειν κάκιστοί εἰσι. [166] ταῦτα δὲ τοῖσί τε Σκύθῃσι πρόσεστι, καὶ εὐνουχοειδέστατοί εἰσιν ἀνθρώπων διὰ τὰς προφάσιας, καὶ ὅτι ἀναξυρίδας ἔχουσιν αἰεὶ, καί εἰσιν ἐπὶ τῶν ἵππων τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου, ὥστε μήτε χειρὶ ἅπτεσθαι τοῦ αἰδοίου, ὑπό τε τοῦ ψύχεος καὶ τοῦ κόπου ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἱμέρου καὶ τῆς μίξιος, καὶ μηδὲν παρακινεῖν πρότερον, ἢ ἀνανδρωθῆναι. περὶ μὲν οὖν τῶν Σκυθέων οὕτως ἔχει τοῦ γένεος.

[167] τὸ δὲ λοιπὸν γένος τὸ ἐν τῇ Εὐρώπῃ διάφορον αὐτὸ ἑωυτῷ ἐστι, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ κατὰ τὰς μορφὰς, διὰ τὰς μεταλλαγὰς τῶν ὡρέων, ὅτι μεγάλαι γίνονται καὶ πυκναὶ, καὶ θάλπη τε ἰσχυρὰ, καὶ χειμῶνες καρτεροὶ, καὶ ὄμβροι πολλοὶ, καὶ αὖθις αὐχμοὶ πολυχρόνιοι, καὶ πνεύματα· ἐξ ὧν μεταβολαὶ πολλαὶ καὶ παντοδαπαί. ἀπὸ τουτέων εἰκὸς [a] αἰσθάνεσθαι καὶ τὴν γένεσιν ἐν τῇ συμπήξει τοῦ γόνου ἄλλην, καὶ μὴ τὴν αὐτὴν αὐτέην γίγνεσθαι, ἔν τε τῷ θέρει, καὶ τῷ χειμῶνι, μηδὲ ἐν ἐπομβρίῃ καὶ αὐχμῷ. διότι τὰ εἴδεα [b] διηλλάχθαι νομίζω τῶν Εὐρωπαίων μᾶλλον, ἢ τῶν Ἀσιηνῶν, καὶ τὰ μεγέθη διαφορώτατα αὐτὰ ἑωυτοῖσιν εἶναι κατὰ πόλιν ἑκάστην. αἱ γὰρ φθοραὶ πλείονες ἐγγίγνονται τοῦ γόνου ἐν τῇ ξυμπήξει, ἐν τῇσι μεταλλαγῇσι τῶν ὡρέων πυκνῇσιν ἐούσῃσιν, ἢ ἐν τῇσι παραπλησίῃσι καὶ ὁμοίῃσι. [168] περί τε τῶν ἠθέων ὁ αὐτὸς λόγος. τό τε ἄγριον, καὶ τὸ [c] ἀμίαντον, καὶ τὸ θυμοειδὲς ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ἐγγίγνεται. αἱ γὰρ ἐκπλήξιες πυκναὶ γιγνόμεναι, τὴν γνώμης τὴν ἀγριότητα ἐντιθέασι, τὸ δὲ ἥμερόν τε καὶ ἤπιον ἀμαυροῦσι. διότι εὐψυχοτέρους νομίζω τοὺς [†] Εὐρώπην οἰκέοντας εἶναι, ἢ τοὺς τὴν Ἀσίην. ἐν μὲν γὰρ τῷ αἰεὶ παραπλησίως, αἱ ῥᾳθυμίαι ἔνεισιν· ἐν δὲ τῷ μεταβαλλομένῳ, αἱ ταλαιπωρίαι τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ. καὶ ἀπὸ μὲν ἡσυχίης καὶ ῥᾳθυμίης, ἡ δειλίη αὔξεται· ἀπὸ δὲ

a ἐγγίνεσθαι

b ἀλλάχθαι

c ἀμίλικτον. ἄμικτον

† τὴν

A beneficia retribuunt. [162] Diuites enim sæpius dijs sacra faciunt, & donaria offerunt, ut qui opibus abundent: pauperes autem minus id faciunt, quum non habeant: sæpe etiam deos accusant, eo quòd opes nō suppeditēt: ut [163] inde uerisimilius sit inopes hoc malo propter crimina sua puniri, quàm diuites. [164] Verùm (quod iam antè dixi) diuinus hic affectus est, perinde ut reliqui omnes: cùm secundùm naturam hæc fiant singula. Et hic quidem morbus ob hanc causam Scythis accidit. [165] Sed & reliquis hominib. eodē modo. Vbi enim frequenter & continuè homines equitant, ibi plurimi à diuturnis doloribus articulorum, coxendicumque maximè & pedum corripiuntur, ad coitumq; fiūt B impotentes. [166] Hæc igitur mala Scytharū genti adsunt, omniumque hominum minimè sunt ad coitum ualentes, tum propter prædicta, tum etiam quòd bracas seu feminalia gestant, & plurimum temporis in equis desides degunt, ut neque manu tractare pudenda liceat, atque præ frigore & lassitudine desiderij & congressus obliuiscantur, neque prius sibi consulant, quàm dum sanitatis causa uenis incisis euirantur. Et hæc quidem de Scytharum gente.

[167] Reliquum autem in Europa hominum C genus ualde inter se dissimile est, tum quo ad magnitudinem, tum quo ad formam, propter temporum mutationes magnas & frequentes, quas habent: cuiusmodi sunt calores uehementes, & hyemes fortes, pluuiæ item multæ, rursumque squalores diuturni, & uenti: ex quibus multæ & omnimodæ fiunt transmutationes. Hincque adeò generationem quoque, dum semen compingitur, aliam atque aliam, neque ex eodem eandem, uel æstate uel hyeme, uel pluuia uel sicca tempestate fieri, rationi consentaneum est. Eaque de causa Europeos magis quàm Asianos secundùm corporum formas inter se discrepare iudico, quinetiam magnitudi- D nes diuersissimas in singulis urbibus reperiri. Plures enim mutationes contingunt in seminis coactione & conformatione, quum tempora frequenter uariant, quàm si eadem sint & similia. [168] Eadem autem morum ratio in utrisque existit. Feritas, integritas, & audacia à natura Europeis innascitur. Frequentes enim emotiones animi feritatem inducunt, mansuetudinem econtrà & benignitatem obscurant. Quare etiam magis magnanimos esse eos, qui Europam incolunt, quàm Asianos iudico. Siquidem similitudo & æqualitas segnitiem parit: mutatio autem & animum & corpus ad exercitationem excitat. Desidia quinetiam & ocio timiditas

augetur, ab exercitio uerò & laboribus crescit uirilitas. Et propterea bellicosiores Europei sunt. [169] Neque minus propter leges: quandoquidem regibus non subijciuntur, quemadmodum Asiani. Vbi enim sub regibus uiuitur, ibi necesse est homines timidissimos esse, quemadmodum & suprà ostendi. Seruitute namque animi eorum premuntur, neque libenter pro aliena potentia temere sese periculis exponunt. Europæi econtrà, cùm sui sint iuris, & pro seipsis, non pro alijs pericula suscipiant, magna animi alacritate difficultates omnes subeunt, ex re bene gesta uictoriæ præmia reportaturi. Vt certum sit, leges plurimum ad magnanimitatem conferre. [170] In uniuersum igitur sic se res habet de Europa & Asia.

[171] Iam uerò Europa ipsa adhuc habet gentes inuicem differentes, non magnitudine & forma solùm, sed & magnanimitate ac fortitudine. [172] Diuersitatis autem causæ eædem, quas in præcedentibus retuli: [173] & nunc manifestius repetam. [174] Quicunque regionem montanam, asperam, altam & aquis abundantem incolunt, mutationesque temporũ magnas & diuersas habent, illic hominum formas magnas progigni conuenit, qui & ad laborem & ad fortitudinem à natura inclinẽt: feritate quinetiam & immanitate huiuscemodi naturæ abundant. [175] Qui uerò loca concaua, pratensia & æstuosa habitant, uentosque calidos plus sentiunt quàm frigidos, & aquis utuntur calidis, hi magni quidem esse non possunt, neque proceri, sed crassi, & carnosi, & capillis nigris. Colore itidem nigri magis quàm albi, & minus pituitosi quàm biliosi. Fortitudo autem & tolerantia laboris non æquè ipsis à natura inest, nisi consuetudo accedens hæc ipsa suppleat. Quòd si flumina extent in ea regione, quæ stagnantes & pluuias aquas euehant, homines ipsi incolumes ac bene habiti uiuent. Si uerò flumina desint, aquasque lacustres & stagnantes & olentes bibant, necesse est ab illis aquis & uentrem lædi & splenem. [176] Quicunque autem altam habitant regionem, planam, uentis expositam, & aquosam, eorum formę magnæ, ac inuicem similes sunt & erectæ, animi quoque mansuetiores. [177] Qui uerò macra, aquis carentia, & pratis nuda loca tenent, & quæ temporum mutationibus non sunt permixta: horum formas necesse est asperas & neruosas esse, flauas magis quàm nigras: mores uerò superbos & pertinaces. [178] Vbi enim mutationes temporum contingunt frequentes, & plurimum inter se diuersæ, ibi & formas,

A δὲ τὸ ταλαίπωρον καὶ τῶν πόνων, αἱ ἀνδρεῖαι. διὰ τοῦτο εἰσὶ μαχιμώτεροι οἱ τὴν Εὐρώπην οἰκοῦντες. [169] καὶ διὰ τοὺς νόμους· ὅτι οὐ βασιλεύονται, ὥσπερ οἱ Ἀσιηνοί. ὅκου γὰρ βασιλεύονται, ἐκεῖ ἀνάγκη δειλοτάτους εἶναι. εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον. αἱ γὰρ ψυχαὶ δεδούλωνται, καὶ οὐ βούλονται παρακινδυνεύειν ἑκόντες εἰκῆ ὑπὲρ ἀλλοτρίης δυνάμιος. οὗτοι δὲ αὐτόνομοι· ὑπὲρ αὐτῶν γὰρ τοὺς κινδύνους [a] αἱρεῦνται, καὶ οὐκ ἄλλων, προθυμεῦνται ἑκόντες, καὶ ἐς τὸ δεινὸν ἔρχονται· τὰ γὰρ ἀριστεῖα τῆς νίκης αὐτοὶ φέρονται. οὕτως οἱ νόμοι οὐχ ἥκιστα τὴν εὐψυχίην ἐργάζονται. [170] τὸ μὲν οὖν ὅλον καὶ τὸ ἅπαν οὕτως ἔχει, περί τε τῆς Εὐρώπης

B καὶ τῆς Ἀσίης.

[a] αἱρεῦνται

[171] ἔνεισι δὲ καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ φῦλα διάφορα ἕτερα ἑτέροις, καὶ τὰ μεγέθεα, καὶ τὰς μορφὰς, καὶ τὰς ἀνδρείας. [172] τὰ δὲ διαλλάσσοντα ταὐτά ἐστιν, ἃ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων εἴρηται. [173] ἔτι δὲ σαφέστερον φράσω. [174] ὁκόσοι μὲν χώρην ὀρεινήν τε οἰκοῦσι, τρηχείην καὶ [b] ὑψηλὴν καὶ [c] ἔνυδρον, καὶ αἱ μεταβολαὶ αὐτέοισι γίνονται τῶν ὡρέων μέγα διάφοροι, ἐνταῦθα εἰκὸς εἴδεα μεγάλα εἶναι, καὶ πρὸς τὸ ταλαίπωρον καὶ τὸ ἀνδρεῖον εὖ πεφυκότα.

C καὶ τό τε ἄγριον καὶ τὸ θηριῶδες αἱ τοιαῦται φύσιες οὐχ ἥκιστα ἔχουσιν. [175] ὁκόσοι δὲ κοῖλα χωρία καὶ λειμακώδεα, καὶ πνιγηρὰ, καὶ τῶν θερμῶν πνευμάτων πλέον μέρος μετέχουσιν ἢ τῶν ψυχρῶν, ὕδασί τε χρῶνται θερμοῖς, οὗτοι δὲ μεγάλοι μὲν οὐκ ἂν εἴησαν, οὐδὲ [d] κανονίαι, ἐς εὖρος δὲ πεφυκότες, καὶ σαρκώδεες, καὶ μελανότριχες. καὶ αὐτοὶ μέλανες μᾶλλον ἢ λευκότεροι, φλεγματίαι δὲ ἧσσον ἢ χολώδεες. τὸ δὲ ἀνδρεῖον καὶ ταλαίπωρον ἐν τῇ ψυχῇ, φύσει μὲν οὐκ ἂν ὁμοίως [e] ἐνείη· νόμος δὲ προσγενόμενος [f] ἀπεργάσαιτ' ἄν. καὶ εἰ μὲν ποταμοὶ ἐνείησαν ἐν τῇ χώρῃ,

D οἵτινες ἐκ τῆς χώρης ἐξοχετεύουσι τό τε στάσιμον καὶ τὸ ὄμβριον, ὅτι αὖ ὑγιηροί τε εἴησαν καὶ λαμπροί. εἰ μέντοι ποταμοὶ μὲν μὴ εἴησαν, τὰ δὲ ὕδατα [g] κρηναῖά τε καὶ στάσιμα πίνοιεν καὶ ἑλώδεα, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα † τῆς γαστρὸς [h] ἀτηρὰ εἶναι καὶ σπληνός. [176] ὁκόσοι δὲ ὑψηλήν τε οἰκέουσι χώρην, καὶ λείην, καὶ ἀνεμώδεα, καὶ ἔνυδρον, εἶεν ἂν εἴδεα μεγάλοι, καὶ ἑωυτοῖς παραπλήσιοι, καὶ ἀνορθότεροι, καὶ ἡμερώτεραι † αἱ γνῶμαι. [177] ὁκόσοι δὲ λεπτά τε † καὶ ἄνυδρα καὶ ψιλὰ, τῇσι δὲ μεταβολῇσι τῶν ὡρέων [i] οὐ κέκρηται, ἐν ταύτῃ τῇ χώρῃ τὰ εἴδεα εἰκός τι σκληρά τε εἶναι καὶ εὔτονα, καὶ

[b] ψιλὴν
[c] ἄνυδρον
[d] εὐμήκεες
[e] ἔχοιεν
[f] ὑπεργάσεται
[g] φρεατῖα
† πρὸς
[h] ἄτεια
† τόπων
[i] ἐν σύγκρητα ἔχει

ξανθότερα, ἢ μελάντερα, καὶ τὰ ἤθεα καὶ τὰς ὀργὰς αὐθάδεάς τε καὶ ἰδιογνώμονας. [178] ὅκου γὰρ μεταβολαί εἰσι πυκνόταται τῶν ὡρέων, καὶ πλεῖστον διάφοροι αὐταὶ ἑωυτῇσιν, ἐκεῖ καὶ τὰ εἴδεα καὶ

τὰ ἤθεα καὶ τὰς φύσιας εὑρήσεις πλεῖστον διαφερούσας. μέγισται μὲν οὖν εἰσιν αὗται τῆς φύσιος διαλλαγαί. [179] ἔπειτα δὲ ἡ χώρη, ἐν ᾗ ἄν τις τρέφεται, καὶ τὰ ὕδατα. [180] εὑρήσεις γὰρ ἐπὶ τὸ πλῆθος τῆς χώρης τῇ φύσει ἀκολουθοῦντα καὶ * εἴδεα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς τρόπους. [181] ὅκου μὲν γὰρ ἡ γῆ ᵃ πίειρα, καὶ μαλθακὴ, καὶ ἔνυδρος, καὶ τὰ ὕδατα κάρτα μετέωρα †, ὥστε θερμὰ εἶναι τοῦ θέρεος, καὶ χειμῶνος ψυχρὰ, καὶ τῶν ὡρέων καλῶς κέεται, ἐνταῦθα καὶ οἱ ἄνθρωποι σαρκώδεές εἰσι, καὶ ἄναρθροι, καὶ ὑγροὶ, καὶ ἀταλαίπωροι, καὶ τὴν ψυχὴν κακοὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· τό τε ῥάθυμον καὶ τὸ ὑπνηρόν ἐστιν ἐν αὐτέοισι †, ἔς τε τὰς τέχνας παχέες, οὐ λεπτοὶ, οὐδ᾽ ὀξέες. [182] ὅκου δ᾽ ἐστὶν ἡ χώρη ψιλή τε, καὶ ἀνώχυρος, καὶ τρηχείη, καὶ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος πιεζομένη, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κεκαυμένη, ἐνταῦθα δὲ σκληρούς τε, καὶ ἰσχνοὺς, καὶ διηρθρωμένους, καὶ εὐτόνους, καὶ δασέας· τό τε ἐργατικὸν ὀξὺ ἔνθεν ἐν τῇ φύσει τῇ τοιαύτῃ, καὶ τὸ ἄγρυπνον· τά τε ἤθη καὶ τὰς ὀργὰς αὐθάδεας καὶ ἰδιογνώμονας, τοῦ τε ἀγρίου μᾶλλον μετέχοντας, ἢ τοῦ ἡμέρου· ἔς τε τὰς τέχνας ὀξυτέρους τε καὶ συνετωτέρους, καὶ τὰ πολέμια ἀμείνους εὑρήσεις. καὶ τἄλλα τὰ ἐν τῇ γῇ φυόμενα πάντα, ἀκόλουθα ὄντα τῇ γῇ. [183] αἱ μὲν ἐναντιώταται φύσιές τε καὶ ἰδέαι, ἔχουσιν οὕτως. [184] ἀπὸ δὲ τουτέων τεκμαιρόμενος, τὰ λοιπὰ ἐνθυμέεσθαι, καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ.

Marg.: * τὰ · ᵃ πιειρά. πιγηρά · † ἔχουσι · † ἰδεῖν

A formas, & mores, & naturas reperias plurimum differentes. [179] Temporum itaque uarietates potissimæ sunt, quæ naturam ipsam permutant: deinde etiam regio, in qua quis nutritur: postremùm autem aquæ. [180] Inuenias enim ferè semper & formas hominum & mores regionis naturam imitari. [181] Nam ubi terra pinguis est, & mollis, & aquosa, aquæ autem ualde sublimes, ita ut æstate calidæ sint, hyeme frigidæ, & temporum ratio aliàs probè conuenit, ibi homines carnosi sunt & informes, humidi, laboris intolerantes, & ut plurimum maligni: B segnicies quinetiam & somnolentia eis inest multa: suntque ad artes crassi, non acres, aut subtiles. [182] Vbi autem regio est nuda, aperta, neque munita syluis, & aspera, quæque & à frigore hyberno prematur, & à sole æstiuo exuratur: ibi duros & robustos, & articulis probè efformatis, neruiosos & hirsutos reperias homines, & quibus à natura laboris tolerantia & uigilantia insit: quique mores & affectus habeant superbos & pertinaces, ad feritatē magis quàm ad mansuetudinem procliues: ad artes insuper & inueniendas & addiscendas ingeniosiores, tum uerò ad res bellicas strenuos. Quin & omnia quæ è terra C proueniunt, terræ ipsius natura resipiunt & sequuntur. [183] Atq; hactenus quidem maximè cōtrarias corporū naturas & formas diximᵘˢ. [184] E quib. cōiectura sumta, si reliqua etiā consideraueris, nunquam à uero aberrabis.

IN HIPPOCRATEM
DE AERE, AQVIS, LOCIS.

Commentarij huius — *Inscriptio:*

HIPPOCRATIS. *Si res spectes, Hippocrate profectò dignus commentarius. Si λέξιν, quæ plana est & explicata, similiter. Si τάξιν, ordinis quidem uestigia apparent, sed ea ualde turbata multis in locis. An factus imperfectus? an ab Hip. etiamnum iuuene scriptus? Gal. lib. quòd Animi mores seq. corp. temp. non pauca uerbotenus ex eo citat.*

DE AERE, AQVIS, LOCIS. *Ea quæ hominis ualetudinem uel conseruant, uel corrumpunt, uel restituunt, Instrumenta medica appellantur, & sub Efficientis consideratione referri debent. Hæc ipsa autem generali sex rerū non naturaliū ambitu uulgò cōprehenduntur: materialiter tamē considerata longè plures habent differentias. Inter quas Aerem, Aquas, & Loca hocce com. Hipp. persequitur, uelutu Efficientes causas sanitatis & morborū: quorum cognitionem comitatur & πρόγνωσις & πρόῤῥησις, ipsa quinetiam ἐγχείρησις siue administratio medica. Est igitur eiusdem argumenti cum libris de Dieta. Cæterùm illic formaliter quodammodo δίαιταν considerat, quatenus uniuersim ambitu huius omnia ea, quæ ad uictus rationem faciunt, comprehenduntur, ut sunt Cibi, Aquæ, Exercitia, Anni tempora, Aer. hic uerò materialiter & singillatim, Aer, Aqua, Locus, quatenus ad dietā conferunt. Illic Dieta prima est, secundū aerē & aquas & elementa diuisa: hic primus est Aer cum Aqua, ad Dietam conferēs. Sic scilicet unius eiusdemq; rei diuisio uaria potest fieri pro diuerso diuisionis fundamento. Illic deniq; non simplex sed coniuncta est tractatio Dietæ, nimirum & secundùm Efficientē causam artis considerata, ut instrumentū est: & secundùm Formā, ut sanitatem uel morbum efficit: & secundùm Finem, ut scilicet cognoscitur per sua signa, & uel conseruatur uel mutatur. Hîc uerò simplex tantū consideratio, ut Efficientis scilicet causæ instrumentalis. Qui luxuriari uolet, in hūc Com. totam cosmographiā referre poterit. Cæterùm Hip. à Cosmographis & Historicis terrarū descriptionem moresq; hominum mutuatus, eam ad institutum medicum accommodat. Sic namq; fines artium distincti sunt, usus uerò communis. Quòd si quæ minùs accuratè tradit, nō tam reprehendendus, quàm quòd in tantis uetustatis tenebris lucem magnam uiderit, tam raræ & eruditæ diligentiæ nomine laudandus est.*

Deductio. *Vide signum* ☞

☞ Cogni-

☞ Cognitionē Aeris, Aquarū, Locorum, medico necessariam esse

- Vniuersim quidem
  - Proponit. Quicunq; medicam artem (hoc est, ea quæ ad artis exercitationem facere possunt) rectè inuestigare uult, hæc perspecta habere debet. N. 1. Nimirum &
    - Anni constitutionem tum totius, tum singulorum temporum. N. 2.
    - Ventos tum communes, tū cuilibet regioni peculiares. N. 3.
    - Aquas & gustu & σταθμῷ (hoc est, pondere, graues ne sint an leues: aut certè statione, utrū stagnent, an fluant) explorare, quomodo inter se differant. N. 4.
  - Declarat, & sequentis examinis ueluti hypotyposin quandā statuit. In quamcunq; urbem Medicus primum appulerit, ut morborum ibi grassantium naturā fidelius cognoscat, obseruare debet urbis & regionis ipsius naturā quo ad
    - Inferiora respectu
      - Subiecti. Cognoscere debet
        - Loca, quænā sit illorū θέσις. N. 5. tum respectu
          - Aeris & uentorum, quibus exposita est. N. 6.
          - Aquarum, lacuum, paludum, fluminum, fontium, maris. N. 7.
          - Terræ, Vtrū nuda, an uestita pratis arboribúsue: pinguis an macra: irrigua an siticulosa: alta an humilis. N. 8.
        - Locata, Homines scilicet, quæ sit incolarum δίαιτα, victus ratio. N. 9.
      - Vsus. Horum namq; cognitio si medico
        - Adsit, ad finē artis, ad prædictionem scilicet & curationem, conferet. N. 10.
        - Non adsit, & in prædicendo indoctum, & in curando infelicem reddet. N. 11.
    - Superiora, influxº scilicet cœlestium, à quibus anni cōstitutio tū uniuersalis tū singularis prouenit. Quam quidem theoriā ad Medicū pertinere
      - Proponit. Vide signum ✤
      - Confirmat, tum
        - Directè tali ratiocinatione
          - Oportunitatis medicæ cognitio ad medicū pertinet.
          - Anni uerò tēporum cognitio ad oportunitatem medicā confert. Probatur:
            - Anni constitutionem nosse, ad oportunitatē medicā plurimū confert, tum quo ad prædictionē euētus morborū (μάλιστ' ἂν εἰδέη) tū quo ad eorundē curationē (τὰ πλ. τυγχ. ὑγ.) N. 14. Vti mox docebitur. Sed et cōparatiuè locus hic intelligi potest. id quod uersio nostra habet. Hac uniuersali cognitione instructus, omniū eorū q̄ uel ad agriculturā, uel ad nauiculariā, similesq; artes, præsertim uerò ad artem medicam faciūt, notitiam habebit.
            - Atqui ex ortu et occasu siderū, ex solstitijs et æquinoctijs, quatuor tēpora anni pēdēt, ijsq; totius anni constitutio absoluitur. N. 13.
            - Ergo quatuor anni temporum ex ortu & occasu siderum cognitio ad oportunitatem medicam plurimum confert.
          - Ergo Anni temporum cognitio ad Medicum pertinet.
        - Obliquè ueluti per ἐπανόρθωσιν, per anthypophoram. Obijciat quis: Anni constitutionē ex ortu & occasu siderū nouisse ad Meteorologicos & Astronomos pertinere potius, quàm ad Medicos. Neq; nos repugnamus, & scientiā hanc Physicā & Astronomicā esse fatemur, cuius tamē usus maximus sit, & medico pernecessarius: quandoquidē per anni constitutionē corpus quoq; humanū (κοιλίαι partiū singularū singulæ, uti com. de Arte n. 75.) mutari ipsa docet experientia. Itaq; ab astronomis eam mutuari non uerebimur, uti coquinariā à coquo, historiā simpliciū à physico, methodū à logico. Hæc enim ad συγχνωμοσύνην tātopere in Medico requisitā mirificè cōferūt. N. 15.
- Singillatim declarare aggreditur. N. 16. Vide signum I.

Quínam morbi communes & anno quolibet et qualibet anni parte urbem sint inuasuri, præcognoscere poterit ex ipsa anni cõstitutione: quinã proprij singulos homines, ex diuersitate uictus. N.12. Vocat hic q̃dã νοσήματα πάγκοινα, quædam ἴδια: et paulo antè n.10. quædã κοινὰ, quædã ἐπιχώρια. Ergo uidentur quidam morbi κοινοὶ, multis cõmunes, qui à causa communi, ab influxu uidelicet cœlesti, uel à uictus ratione, ut à fame uniuersali proueniunt: ijq; rursus uel πάγκοινοι, ut sunt pestilentiæ uniuersales: uel ἐπιχώριοι, uni alicui regioni tãtùm uel urbi communes. Quidã uerò ἴδιοι, non communes multis, sed proprij cuiusq;, potißimũ ob uictus rationẽ. Cæterũ ad ipsos fontes earũ differẽtiarũ cognoscendos, nõ abs re erit typũ hic describere. MORBORVM differẽtiæ accidentales sunt aliæ

- Simplices, & per se consideratæ, quatenus Morbi
  - Sunt, & homines impetunt. Respectu
    - Aegrorum quos corripuerunt, differunt partim
      - Numero. Sic cùm homines semper morbis tentẽtur, sed aliàs simul multi, aliàs pauci tãtùm, meßis medica alia erit in anni constitutione
        - Sana, cùm pauci morbi (nunquam certè nulli) grassantur. Qui ipsi ἴδιοι dicuntur, cùm non multis & publicè, sed certis tantùm priuatim sint molesti, propter causas priuatas uictus quotidiani, profeßionis, ætatis, generis.
        - Aegra, cùm morbi in multos homines grassãtur uel specie
          - Similes κοινοὶ in genere dicti. Insẽtãtur .n. morbo eodẽ multi simul homines quicũ ratione, loco, cœlo, ætate uel sunt
            - Dissimiles, propter causam aliquã diũ maximè communem, uel cœlitùs uel diuinitus de impetentem. Quales morbi & totius anni constitutionẽ, & singulorum temporũ mutationes uniuersim consequi solent, per omnem ætatem, sexum, conditionem, absq; discrimine uagantes. Πάγκοινοι propriè, & πάνδημοι.
            - Similes. Hi ergo nomine generis simpliciter κοινοὶ dicũtur, cùm nõ omnibus, sed ijs tantũ, qui hoc uel illo genere uictus utũtur, cõmunes sint. Sic iuuenibus æstate febres, hyeme senibus catarrhi communes sunt.
          - Dissimiles. Et σποράδες: seu σποραδικοὶ appellantur, quòd sparsim non confertim impetant, & quidem generis diuersi: metaphora ducta ab hominibus diuersorum gentium in eundem locum commigrantibus.
      - Loco & habitatione. Aut enim morbi ijs quos corripuere sunt
        - Natiui, & consueti, ob cœli impreßionem, ob regionis situm, ob uictus rationem popularẽ. Populares & Familiares morbi alicui uel ciuitati, uel regioni, & propriè dicuntur ἐνδήμιοι & ἐπιχώριοι & ἐγχώριοι.
        - Aduentitij & peregrini, uel ob peregrinum influxum superiorem, uel ob inferiorem aliquam impreßionem: & dicuntur ἐπίδημοι, quoniam peregre ueluti superueniunt, χωρὶς τῆς χώρας, ἐν μεταβολῆς ὡρέων παγκοίνως, siue accidant ciuitati, siue regioni.
      - Motu seu Paßione. Sunt enim uel
        - Absq; periculo.
        - Cum periculo. Perniciosi.
    - Sanorum, tũ uicinorũ, tũ adstantium, quos uel
      - Inficiũt. Contagiosi proinde dicti.
      - Non inficiunt. Non contagiosi.
  - Cognoscũtur, sic uel in hominem agunt ui
    - Manifesta.
    - Occulta, & ueneni quid simile habent. Maligni morbi.
- Compositæ, ex simplicibus simul coniunctis. Nam quælibet species prædicta assumi, eidemq; reliquæ copulari poßunt. Sic exempli gratia, initio sumto à Cognitione, differentiæ compositæ morborum erunt, quòd causam habeant, uel
  - Manifestã, siue cõtagiosi sint, siue nõ: et uel populares, uel peregrini.
  - Occultã & uenenatam, & per consequens perniciosam. Quæ quidem morbum creat κοινὸν
    - Non contagiosum. Morbi pestilentes, λοιμώδεις νόσοι, siue illi populares, siue peregrini.
    - Contagiosum. Pestis, λοιμὸς, in multos grassãs, Pestilẽtiã siue λοιμώδη κατάστασιν facit (nã si in unũ tãtùm, pestis quidẽ est et λοιμὸς ἴδιος, sed non pestilentia, neq; enim λοιμὸς κοινὸς) siue iam pestis illa sit
      - Popularis: Ἐνδήμιος, ἐγχώριος, ἐπιχώριος.
      - Peregrina. Ἐπίδημος, uniuersalis uulgò, adeòque horrenda, ut ab hac specie totũ genus Pestilentiæ nomen sumserit: quãdoquidẽ Epidemios morbos κατ' ἐξοχὴν Pestilentes intelligunt.

I. Sin

- I. Singillatim igitur de ijs agere instituit (et si turbata in quibusdā methodo) & ex diuersitate Locorum, quo ad Ventos, Aquas, Terras, atq; Cœlum, diuersitatem quoq; insignē in Animantibus quæ è terra nascuntur; & in Animalibus quæ eo loci oriuntur & aluntur, tum brutis, tū præsertim hominibus, non quo ad Corporum modò & externam speciē & internam sanitatem atq; robur, uerum etiā quo ad Animi mores prouenire, demōstrat. Ergo de causis huius diuersitatis
  - Inferiorib. nimirū de Aere, Aquis & Locis disserit, uictus rationem singulis intermiscens. Etsi enim de uno agi nequit, quin & de alijs simul agatur, tamē (quod in diuisione quoque usu uenit) disputatio de ijsdē reb. pro diuersitate principij uariare potest. Proinde in enarratione Aquæ meminit Terrarū: et in Terrarū explicatione Aquarum quoq; rationē habet insignē. Θέσις uocat loca quæ inhabitantur: lib. 2. de Diæta n. 1. χωρίον, θέσιν κ φύσιν. Harum igitur diuersitatē enarrat, tum quo ad
    - Aerem & Ventos consideratione,
      - Latitudinis, quæ est inter septētrionem & meridiē. Constitutionem igitur enarrat ciuitatis sitæ ad Ventos
        - Calidos & Australes, inter brumalem solis ortum & occasum. N. 17. tum quo ad
          - Causas. Nāque &
            - Vētis similibus exposita est, à frigidis uerò & septentrionalibus tuta est. N. 18.
            - Aquis utitur salsis, neq; ꝓfundos fontes habentib. (pro μὴ μετέωρα, lego κάρτα, ut etiā infrà sub finē huius cō. n. 181.) q̃ hyeme quidē frigidæ sunt, æstate uerò calidæ. N. 19.
          - Effectus, Morbos scilicet, quos
            - Proponit per contentionem. Quæ urbes ad uentos & aquas & solem sitæ sunt
              - Bene, minus sunt obnoxiæ omnis generis mutationib. N. 20.
              - Malè, ut Australes, illæ magis sunt obnoxiæ. N. 21.
            - Declarat. Australis ergo ciuitas morbis obnoxia est, tum
              - Particularibus & uernaculis. N. 25. tum in
                - Genere, quosuis cuiusuis sexus, ætatis, aut uictus, impetentibus, ob anni temporū mutationes. Sic Aestate Sicca. N. 22. item Pluuia, longi morbi uigēt, ut ulcera quoq; ob quācūq; occasionē in phagedænas transeant. N. 23. Sic Hyeme frigida catarrhis frequentib. obnoxij sunt: & εἴδεα ἀτονώτερα habent, forma siue statura corporis minus erecta. N. 24. Cui opponitur τὸ εὔτονον & ἡ εὐτονίη infrà n. 36. & 38.
                - Specie nō quosuis, sed hos potius, q̃ illos inuadentib. propter diuersitatem
                  - Sexus. Sic alij
                    - Mulieribus accidunt. N. 26.
                    - Viris
                      - Non accidūt. N. 29.
                      - Accidūt. N. 28. & 30.
                  - Aetatis, ut puta
                    - Pueros anhelationes seu cōpressiōes pectoris, ex quib. frequētes cōuulsiones succedūt, quas diuinitus immitti uulgò credunt (ἃ νομ. τὸ θεῖον ποιέειν, ut com. de Morbo sacro). ideóq; sacros uocāt morb. N. 27. Corn. legisse uidetur, τὰ παιδία πονέειν, morbos hosce pueris familiares esse, & diuinos censeri.
                    - Quinquagenarios. N. 31.
              - Vniuersalib. ab uniuersali influxu cœli prouenientibus, quæ ut alias diuersi climatis ciuitates, ita quoq; Australem hanc infestare possunt. N. 32.
        - Frigidos & Septentrionales, inter occasum & ortū æstiuū. N. 33. Vide signum. II.
      - Longitudinis, quæ est inter ortum & occasum. Vide signum III.
    - Aquas. Vide signum IV.
    - Terras. Quam partem considerationi Anni postponit. Vide signum V.
  - Superioribus, paucis agit, medicæ prognoseos & diagnoseos caussa. Tractatio horum ad Astronomiam propriè pertinet: usus uerò, ad cognoscendas scilicet morborum uel inuasiones uel curationes, huius est loci. Vide signum IIX.

II. Ciui-

- **II. Ciuitatis, q̃ Septentrionalibus uẽtis exposita est, affectiones enarrat tũ quo ad**
  - *Causas efficientes duas precipuas, ut etiã in cæteris, duplex scilicet alimenti genus, Aerem & Aquas. Ergo*
    - Ventis *frigidis infestatur, ab Australibus uerò tuta est.* N. 34.
    - Aquis *duris (quo ad concoctionem) sed frigidis & dulcibus utitur.* N. 35.
  - *Effectus, uel*
    - *Naturales, quo ad*
      - Corporis
        - *Temperiem, tum*
          - Totius *frigidam, ab humore tamen neutiquam oppressam, ut ea ratione calor lenis humorem & extendere & à putredine conseruare queat. Redduntur proinde homines εὔτονοι & σκελιφροὶ, erecta figura & exucci siue graciles.* N. 36.
          - Partis. N. 37. Ergo
            - Ventres *inferiores ἀτεράμνους (inuictos, à laxantibus non emollitos) superiores uerò lubricos parit. An quia uentres habent calidos ex aeris externa antiperistasi, plus bilis quàm pituitæ cõgerũt? An uerò quòd bilis expurgatio naturalis per aluum, pituitæ per uomitum fieri debet?*
            - Capita *sana & dura sunt.*
            - Venosum *genus ruptioni obnoxium propter duritiem. Itaq; phthisi crebrò laborant.*
        - Actiones, *sic* V. G. *Edaces sunt.* N. 39.
        - Passiones. *Nã*
          - Longæui *sunt: tum quia calor externus internum nec euocat, nec dißipat: tum quia humidum innatũ caloris actioni nec resistit nimiũ, nec nimium obsequitur.* N. 43.
          - Pubescunt *tardius. Non tam interni caloris moderatione, quàm quòd ipsius corpori ui ambientis constringuntur: quibus rursus ætatis progressu dilatatis, pili copiosißimè crescunt.* N. 50.
      - Animum, *Moribus feris potius quàm mansuetis sunt præditi.* N. 45.
    - *Præter naturam, Morborum scilicet, qui contingunt ratione*
      - Sexus
        - Viris *tum*
          - Proprij. N. 46. *Viputa*
            - Pleuritides, *& acuti pleriq;.* N. 38.
            - Lippitudines. N. 40.
            - Morbi *sacri.* N. 42.
            - Vlcera *μὴ φλεγματώδεα, absq; magna inflammatione, æstu, & ardore. Qua significatione sepe aliàs utitur. Corn. Non pituitosa uertit.* N. 44.
          - Communes, *qui sequuntur communem cœli influxum.* N. 47. *Sic namq; pestilentias cõtagiosas non minus Septẽtrionalibus quàm Australibus familiares esse, etsi non tanta uehementia depopulentur, experientia docet. Vt proinde insania eorum, qui omnia ad qualitates primas magno supercilio reuocare conantur, uel unico hoc argumento satis redargui queat.*
        - Mulieribus. N. 48. *Namq; &*
          - Conceptus *difficilis. στρυφναί, acerbæ quo ad cõceptum, uti opponantur εὐαγκύμοσι, de quibus infrà n. 60. Nisi quis legere malit, στροφαὶ πολλαί.*
          - Partus *laboriosus.*
          - Post *partum & lactis defectus, & tabes interdum.*
      - Aetatis
        - Iuuenibus *ante* XXX *annum, Fluor sanguinis narium.* N. 41.
        - Pueris, *Hydropes testium.* N. 49.

III. Ciui-

- III. Ciuitas sita inter solis æstiuos & hybernos
  - Ortus, salubrior est quã priores illæ. N. 51. Explicat
    - Causam, partim
      - Aerē. Namq;
        - Temperata est quo ad calorem & frigus. N. 52.
        - Veri simillima esse uidetur. N. 58.
      - Aquas splēdidas, puras, coloratas, molles, radijs solaribus matutinis ueluti excoctas. Aer. n. matutino tēpore dominatur, quod Veri simile est: qui si solis radijs, quàm primùm suprà horizontem emergit (ἀνίσχων. A quo diuersus est, ἄνω ἀρθεὶς, in altũ euectus, postquã horizonte transcēso ad uerticē tendit, ut infrà n. 62.) maturè illustretur, aquæ permixtus, eam splendidã reddit: si non illustretur (uti paulo pòst n. 62.) obscuriorē aquã relinquit. N. 53. Nã cùm omnia ab uno profluant, inter se quoq; similia esse uidentur, tũ magni, tum parui mundi partes. Quod quidem hac tabella liquere potest:

Cœli cardines:	Ortus ut n. 51. 58.	Meridies	Occasus ut n. 67.	Septent.
Venti:	Eurus	Auster	Zeph.	Boreas
Anni tēpora:	Ver	Aestas	Autum.	Hyems.
Diei partes:	Mane	Merid.	Vespera	Nox.

  - Effectus, ipsam scilicet
    - Hominũ constitutionem
      - Naturalem, quo ad
        - Corpus. Ergo
          - Habitus corporis floridus est. N. 54.
          - Actiones probæ: sic
            - Vox clara est. N. 55.
            - Fœcunditas inest mulieribus. N. 60.
        - Animum, Ingeniosi & iracundi solent esse. N. 56.
      - Præter naturam. Morbi pauci illos infestant: si qui tamen interdum oriantur, similes sunt illis, qui ad calidos uentos habitantibus accidunt. N. 59.
    - Reliquorum omnium, tum quæ è terra nascuntur, tum animalium quorumuis, optimam constitutionem. N. 57.
  - Occasus, cùm orientalibus uētis careat, australes uerò habeat, à septentrionalibus obiter tantũ attingatur, morbosißima est. N. 61. Declarat
    - Causam pendere partim ab
      - Aqua, quæ non est clara, sed turbida. Aer enim qui ex 4. diei partibus matutinũ tempus occupat, & ueri respondet, aquæ permixtus, cærulitate sua illius obscuritatem auget, cùm matutinos statim solis radios non admittat, nec nisi à sole iam in altũ euecto illustretur: ut proinde aer, qui mane aquæ inhæsit, à meridie corrigi nequeat, sed uehementia repentini caloris magis turbetur. N. 62. Turbida aũt aqua, quo magis corpulenta est & minus cocta, eo insalubrior.
      - Aeris ualde inæquali & præternaturali constitutione. Nam æstate manè frigidæ quidem spirant auræ (propter solis orientis radios prohibitos) succedit tamen æstus solis uehementior, corpora ueluti coquens, usq; ad occasum. N. 63. Ventos igitur maiore anni parte aquosißimos habent, cũ sol matutinus non attingat, & attollantur tantùm uapores, non resoluantur. Orientales quidem uentos (ueris æmulos) nullos habent, Occidentales uerò habent: qui tamen ipsi cùm Autumni tempora referāt, ut suapte natura frigidi & sicci sunt, ita per accidens humectãtur, propterea quòd à sole matutino non commiscentur, à meridiano turbantur tantùm & aduruntur, à uentis Australibus inquinantur, ab Aquilonaribus remißis non expurgantur, adeoq; crudis uaporibus humidis scatent. Euentilatione igitur nulla accedente, uel exigua, necesse est aerem quietum nunc frigore compressum, nunc calore turbatum, reddi morbosißimum. Quòd si nunc ad partes diei hæc regionis intemperies conferatur, similem iudicare poßimus tempori inter matutinum & uespertinum medio, cuius extrema sint frigida, intermedium æstuet. N. 67.
    - Effectus tum
      - Secundùm naturã. Quo ad corporis
        - Habitum, Decolores & debiles sunt. N. 64.
        - Actiones, utputa quo ad uocem, uoce rauca sunt prædi ti. N. 66.
      - Præter naturam. Omnium morborum genere, uel ad calidos uel ad frigidos uentos sitis regionibus familiarium, hanc ciuitatem incolentes infestantur, cùm & æstuent & frigeant. N. 65. Synchysis est: χύν. τῶν ρεο. πρό. ὑδ. μέ. αὐ. μετ. ἀπονήρ.

IV. Aqua

IV. Aquarum explicatio secundo loco aggredienda. N. 68. Enarratio satis cōfusa est. Cuius explicandæ causa &

- **Contextum Hippocratis rudi Minerua declarabimus. Aquas igitur considerare uidetur partim**
  - *Per se, ab Ortu ipsarum. Vide signum Aa.*
  - **Respectu Effectus, quē corpori humano imprimūt. Sic uel sunt**
    - **Salubres & bonæ, aliæ**
      - *Per se optimæ. N.71.72.74.*
      - **Secūdū qd, respectu eius à quo sumuntur: sic**
        - *Sano omnes sanæ & bonæ. N.76. Bibat ergo obuias quasq;, neq; uni tantum se generi assuefaciat.*
        - **Aegro aliæ cōferunt, aliæ nō. N. 73. & 77. Exemplis ostendit τὸ**
          - **ὅτι. Conueniūt enim aquæ**
            - Dulces *ijs qui uentres habent duros & calidos. N.78.*
            - Salsæ *ijs qui uentres habent molles & frigidos. N.79.*
          - **Διότι de aquis**
            - Dulcibus. *Quæcunq; enim extra corpus ad elixandas carnes, ad emollienda macerandáue quæuis alia maximè conferunt, eas in corpore quoq; idipsum præstare uerisimile est. ἑψεῖν ἄριστα & τηκτικώτατα actiuè interpretor. Corn. τηκτότατα paßiuè uertit, quæ facillimè coquūtur & eliquescunt, nec in hypochondrijs diu hærent. Quibus opponuntur τὰ ἀνέψανα. N.80.*
            - **Salsis, tum**
              - Directè. *Resiccant enim uentrem. N.81.*
              - Obliquè. *Non soluunt aluum, ut quidam putant, per se, sed per accidens tantum. N.82.*
    - **Insalubres, siue**
      - **Inferiores tum**
        - Stagnorum, *Lacuum, Paludum. N.69.*
        - Fontanæ. *N.70.75.*
        - **Fluminū, cùm & renum & uesicæ & coxæ affectiōes generent. Et quidem in**
          - **Genere τὸ**
            - *ὅτι. N.103.*
            - *διότι. Propter aquæ qualitatem tum natiuā, tum à uento ortam. N.104.*
          - Specie, *quibus generent, quibus non. N.105. μ. ὁ σίμ. τῶν κ ξυμπέπηγνυται λίθον. Vt sit sensus. Aut etiam ut intestina calida sint, os tamē uesicæ non conspiret, neq; unà coarctescat: ut Corn: uertit (fortè etiam ξυμπίμπραται legit.) τὸ ξυμπέπηγνυται quinetiam ad meatum urinarium minimè coarctatum, sed amplum atq; patulum, referri posset.*
      - **Superiores:**
        - Pluuiæ. N.98.
        - Niuales. N.99.
- **Corollariū ex eodem deducemus, aquæ differentias in unum colligendo. Aquarum differentias sumimus à**
  - Loco. *Vide signum Bb.*
  - **Motu. Aqua uel**
    - **Fluens (ὕδατα πετόμενα)**
      - **Sēper, ita quidē ut onera ferre**
        - Queat. *Flumen.*
        - Nequeat. *Fons seu Riuus.*
      - Non *semper. Torrens.*
    - **Stagnans (στάσιμα) collecta uel ab aquis**
      - Perennibus, *& propterea etiam defluit. Lacus.*
      - **Non perennibus, & absorbetur, non defluit, tum**
        - Naturalis. *Palus.*
        - Artificialis. *Cisterna.*
  - **Substātia partium uel**
    - Homogenea. *Aqua ex uno fonte scaturiens, non intermixta alijs aquis.*
    - Heterogenea. *Ex colluuie diuersarum aquarum, qualis est lacuum aut fluminum magnorum aqua. ut N.103.*
  - Qualitate. *Vide signum Cc.*
  - Actione & *Effectu, quem corpori imprimunt. Vide signum Dd.*
  - Paßione. *Vide signum Ee.*

Ad. Oriuntur aquæ uel in

- Terra: & uel
  - Non mouētur, sed stagnant, ut sunt Palustres & Lacustres, quæ propter cœli & aeris inæqualē uariamq; impreßionem, & propter insignem partium diuersitatem (cùm ex omnis generis aquarum colluuie colligantur) morbosißimæ euadunt. N. 69. σπλῆνες μεμυωμένοι, in rotūdum tumorem elati lienes, ad musculi similitudinem, quem com. de Vet. med. σάρκα πεφυκυῖαν esse definiuit. Com. de Flatib. n. 177. carnes colliquatas in pedes descendere ait, ut hìc in lienem.
  - Mouentur atq; fluunt, quas n. 83. Fontanas in uniuersum appellare uidetur, siue Fontium propriè dictorum sint, siue Fluminū, è fontiū uariorū colluuie ortorū. De quorū differentijs confusè agit. N. 70. & seq.
- Aere, & decidūt uel liquidæ per Pluuiā, uel concretæ in Niuē aut Glaciē seu Grādinem. N. 84. et 102. Ergo
  - Pluuiales, quo ad qualitates suas &
    - Grauissimas esse, & tenuissimas, & splendidissimas, & dulcissimas, καὶ τὸ
      - ὅτι proponit. N. 85.
      - διότι enarrat, simul etiam de qua pluuiæ parte intelligi debeat, imo & catena quadā, quæ Resolutioni logicæ similis est, ostēdit:
        - Sol id, quod in aqua tenuißimum est & leuißimum, sursum educit & attrahit. N. 86. Et hæc prima est humidi secretio, quæ in Terra fit. Probat partes propositionis: materiam scilicet
          - Quam rapit Sol, esse partem aquæ leuißimam. argumento Maris, quod propter hanc aßiduam purioris partis extractionem salsum redditur. N. 87.
          - E qua rapit, esse inferiora corpora naturalia, quæcunq; humido aliquo sunt prædita, tum inanimata, tum animata, tam uegetantia quàm animalia. N. 88. Quod ipsum ostendit
            - Signo siue exemplo Hominis apricātis, qui qua parte nudus est, non sudat, qua uerò tectus est, sudat. N. 89.
            - Ratione sumta à putredine, tanquā ab accidente. Nam pluuialis aqua facillimè putrescit propter heterogeniā suam, cū ex diuersißimis corporib. sit educta. N. 90.
        - Sursum uerò attracti uapores circū aguntur, & secundā secretionē partiū in inferiore aeris regione patiuntur. Pars enim uaporum
          - Impurior secernitur, Nebulamq; & caliginem facit. N. 91.
          - Purior à sole percocta dulcescit. N. 92. Dulcedinē signo confirmat. Nam reliqua etiā omnia quæ coquuntur moderatè dulcescere deprehenduntur. N. 93.
        - Porrò in mediam aeris regionē delata pars uaporū purior, tertiā secretionem subit. Pars enim
          - Tenuior, frigoris coactionē effugiens, dispersa manens, semper sublime petit. N. 94.
          - Crasβior ui aeris frigidi in Nubem coacta, pondus acquirit, uiq; uentorum deorsum fertur. N. 95.
        - Hac tertia separatione facta, nubibusq; in media regione consistētibus, seditio quodāmodo oritur, aere ipso, qui in perpetuo motu est, aliena corpora impatienter ferēte, eademq; deorsum per pluuiam præcipitante: cuius quidem pluuiæ pars
          - Prior, à uapore craßiore & ponderosiore prouenit, in nubem coacta, alteriq; nubi uiolenter occurrens: quo quidem impulsu utraq; grauitatis, ueluti momentum acquirens deorsum fertur. N. 96.
          - Posterior tenuior est: quādo quidem uapor, qui nondum consistit, ex uehemente illo motu parte sui pinguiore conflagrat (unde fulgura, atq; fulmina, spiritu sulfureo & nitroso inter se depugnantibus: tonitrua item, spiritus cum uehemētia erumpentis potius quàm nubium collisarum argumenta) parte uerò aquosiore deorsum fertur, & priori illi permiscetur. N. 97.
    - Insalubres, & ad potum minimè idoneas esse, præsertim quæ primæ deciderunt, decoctione tamen & percolatione emendari posse, docet. N. 98.
  - Niuales uel glaciales, frigoris scilicet ui concretas, sed postea eliquatas in suis fontibus, omnes malas esse (& in uniuersum quaslibet alias, optimas licet ex sui natura, ubi semel congelatæ fuerunt) affirmat. N. 99. Rationem
    - Affert. Nam ui frigoris pars illorum subtilior exprimitur, craßior remanet. N. 100. Itaq; aqua rosacea congelata si uas aperias, spiritus erumpit fragrantißimus, ui frigoris à phlegmate separatus inerti & inodoro.
    - Confirmat signo. N. 101.

Bb. Aquarum differentiæ aliæ sumuntur à loco

- Superiore. *In aeris media regione collecta, & per Pluuiam aut Niuem delapsa.* ὀμβρεῖον ὕδωρ.
- Inferiore, *in terra orta uel collecta. Aquæ tria sunt loca. A singulis differentiæ sumuntur. Respectu enim*
  - Lacus, *in quẽ cõfluit, is uel est*
    - Naturalis
      - Extra terram. *Lacus dicitur in genere, undecunq; & quantacunq; colligatur. Sic aqua* ἑλώδεα, *Palustris.*
      - Intra terram. *Hinc Fontes & Flumina oriuntur. Et sic rursum respectu*
        - Substantiæ, *si in loco*
          - Saxoso *uel metallico, Aqua dura erit & æstuosa.* N.70.
          - Terreo, *præsertim uerò sublimi, Aqua erit optima et saluberrima.* N.71.
        - Situs, *si oriatur*
          - Profundè, *Aqua hyeme calida erit, æstate frigida.*
          - Non *profundè, ambientis aeris intemperiem & æstate & hyeme æmulabitur.*
    - Artificialis, *ut Cisterna.*
  - Fontis, *siue* Oris *per quod effluit, si spectes*
    - *Cœli plagas, quædã bona, quædã mala erit. ut n. 74. & seq.* Erũpit. n. *uel*
      - Absolutè, *uel ad*
        - Ortus. N. 72.
        - Occasus.
        - Septentrionem.
        - Austrum.
      - Medio *loco, inter*
        - Ortus *& occasus æstiuos.*
        - Occasus *æstiuos et hybernos.*
    - Terræ *situm, uel erumpit in loco*
      - Alto *& sublimi.* μετέωρα.
      - Humili *& depresso.*
  - Riui, *per quem defluit, quo ad*
    - Substantiam, *uel est Saxosus, uel Terreus, uel Metallicus.*
    - Situm, *uel Planus, uel Decliuis, aut Accliuis.*

Cc. Qualitas cõsideratur uel

- Per *se.* Quoad
  - Totius *substantiæ*
    - Põdus *uel est*
      - Leuis. *Vt quæ erumpit in loco alto & sublimi (n. 71.) propter uaporis puritatẽ, caloris efficaciam, uentorumq; perflationem, leuitatem acquirit.*
      - Grauis.
    - Consistentiam, *eámque uel*
      - Materialem. *Aqua uel est*
        - Tenuis, *Crassa.*
        - Dura. σκληρὰ ὕδατα.
        - Mollis. μαλακά.
      - Formalem *acquisitam à*
        - Calore, *uel*
          - Cocta. *n.* 80.
          - Cruda. ἀτέραμνα. *n.* 81.
        - Frigore —
          - Congelata.
          - Non *congelata.*
  - Partium *æqualitatem, uel*
    - Homogenea, *eiusdem generis, simplex.*
    - Heterogenea, *mixta, ex colluuie.*
- Respectu *cognoscentis. Qualitates aliæ obijciuntur*
  - Visui: *uel* —
    - Splendida, *clara.*
    - Turbida, *obscura.*
  - Auditui: *uel*
    - Strepit.
    - Non *strepit, sed mollis est.*
  - Olfactui: *uel*
    - Odoratæ. εὐώδεα.
    - Maleolentes.
  - Gustatui:
    - Dulces.
    - Amaræ.
    - Salsæ. ἁλυκά. ὕφαλα.
  - Tactiles:
    - Calidæ. θερμά.
    - Frigidæ.

Dd. Ergo Aqua in

- Genere, *corpori humano uel bona est & salubris, uel mala et insalubris: & uel*
  - Absolutè *corpori salubri talis. Sic Aquæ cõditiones, aliæ*
    - Simplices. *Vide signum* *.*
    - Mixtæ, *quædam bonæ, quædam malæ insunt. Sic ferè infinitæ uarietates, pro mira differentiarum compositione. Cui plures bonæ conditiones insunt, in latitudine bonæ aquæ comprehendẽda: cui plures malæ, inter malæ aquæ species connumeranda.*
  - Secundùm *quid, corpori insalubri talis. Nam quæ per se & absolutè mala est, respectu morbi, cui applicatur, salubris euadit. Vti n.* 73. & 79.
- Specie, *hunc uel illum effectum hominis imprimit, tum*
  - Corpori uel
    - Salubrẽ, *nimirũ quia sanitatem*
      - Cõseruat, *uel quo ad qualitates*
        - Primas
          - Refrigerando.
          - Humectando.
        - Secundas:
          - Aperiendo.
          - Soluendo *uentrem.*
      - Restituit *contrarietate sua. N.* 77. *& seq. Ergo qui uentres habent*
        - Calidos, *utantur aquis dulcibus.*
        - Frigidos *& humidos, utantur aquis salsis.*
    - Insalubrem, *quo ad*
      - Causas: *quia*
        - Humores *parit pituitosos uel biliosos.*
        - Limum *& arenam congerit in uesica & renibus.*
      - Symptomata: *ut quia*
        - Vocis *raucedinem parit.*
        - Edaces *& siticulosos reddit.*
        - Ventres *adstringit.* Menses *à partu supprimit.*
        - Maciem *inducit.*
        - Difficultatem *conceptus & partus inducit.*
      - Morbos. *Vt enim* 69. *&* 103. *ab aqua mala oritur*
        - Lienis *tumor.* Leucophlegmantia.
        - Hydropes *tum uentris tum uteri.*
        - Dysenteria.
        - Quartanæ, Causi.
        - Peripneumonia.
        - Insania.
        - Tabes *fœtus.*
        - Herniæ.
        - Varices, Vlcera.
        - Calculus, Stranguria. Ischias.
  - Animo. *Nam quæcunq; de morum mansuetudine & feritate, de ingenij acumine & hebetudine in enarratione locorum tum particulari tum generali dicuntur, præsertim uerò n.* 174. *& seq. ea quoq; ab aqua prouenire sunt æstimanda.*

- *** Simplices cõditiones aquæ insunt
  - *Bonæ quo ad*
    - Motum. *Fluens, non stagnans, nec quiescens: neq; fluminum, multò minus torrentium, sed fontium.*
    - Locum *sui ortus. Nõ cœlitus delapsa, sed è terrâ scaturiẽs, nõ collecta in lacu exteriore. Et sic rũrsus ratio habẽda tum*
      - Lacus *seu Aqualiculi interioris, in quo cõfluit: & quo ad loci*
        - Substantiam. *E colle terreo fluens.*
        - Situm. *Situs profundus sit, non superficie terræ propinquus.*
      - Fõtis *externi, per cuius os effluit: respectu quidem*
        - Cœli, *ad solis ortus æstiuos: deinde quæ inter ortus & occasus æstiuos: tertiò quæ inter occasus æstiuos & hybernos scaturiunt. N. 72. & 74.*
        - Terræ, *è loco sublimi & edito fluant; nõ depresso. ut n. 71.*
    - Substantiam *partium homogeneam: non è Flumine magno uel Torrente, sed è Fonte uel Riuo non permixto alijs aquis fluat.*
    - Qualitatẽ *consideratã uel*
      - Respectu *sensus sub quẽ cadit. Secundùm qualitatẽ igitur*
        - Visilem, *Aspectu sit Clara, Albicans.*
        - Auditilem, *Murmur lene edat.*
        - Olfactilem, *Odorata.*
        - Gustatilem, *Dulcis.*
        - Tactilem, *Calida hyeme, æstate frigida.*
      - Per *se, quo ad*
        - Totius *substantiæ*
          - Consistentiam *materialẽ, sit Tenuis. quo ad formalem, sit Cocta, non cruda.*
          - Pondus, *sit Leuis.*
        - Partes, *Homogenea sit, non mixta ex uarijs.*
    - Passionem *quam perfert ab*
      - Animali, *à quo assumitur, sic & Concoctu sit facilis, & excretioni opportuna.*
      - Vino, *quod immiscetur. Vinum modicum benè ferat. ut n. 71.*
  - *Malæ quo ad*
    - Motum. *Stagnans, Lacustris, maximè Palustris.*
    - Locũ *sui ortus. Aqua*
      - Cœlestis, *Pluuia, maximè uerò Niualis.*
      - Terrestris *respectu sui*
        - Lacus, *seu Aqualiculi, quo ad*
          - Substantiam. *E saxeo aut metallico fonte fluens.*
          - Sitũ. *Superficiarius est, non profundus.*
        - Oris, *quo ad Cœlum, ad Austrum quo ad Terram, è loco humili scaturit.*
        - Riui, *qui limosus est & pinguis.*
    - Substantiam *partium heterogeneam. Aqua Fluuiorum magnorum uel Torrentium aquæ pluuia auctorum ex uarijs aquis mixta: ut n. 103.*
    - Qualitatem *consideratam*
      - Respectu *cognoscẽtis tum*
        - Visilem, *Turbida, decolor, nigricans.*
        - Auditilem, *Sine susurro labens.*
        - Olfactilem, *Fœtida.*
        - Gustatilem, *Amara, Acerba.*
        - Tactilem, *Calida æstate, hyeme frigida.*
      - Per *se, quo ad*
        - Totius *substantiæ*
          - Consistentiã
            - Materialem: *Crassa, Dura.*
            - Formalẽ, *respectu caloris Cruda, Frigoris Cõgelata.*
          - Pondus: *Grauis.*
        - Partes: *Heterogenea, ex uarijs generibus mixta.*
    - Passionem, *quatenus patitur ab*
      - Animalis *facultate: Difficilis concoctu, transitu.*
      - Vino: *Non benè fert uinum.*

Ee.

- *Aquæ differentiæ à passione sumũtur: quatenus scilicet patitur aqua uel ab*
  - Animalis *facultate*
    - Concoquente, *quæ natiuam aquæ cruditatẽ uel cocturam superare potest uel non potest. Sic aqua alia Concoctu facilis, quæ facillimè liquescit: ut n. 80. alia difficilis.*
    - Excernente. *Excretu uel facilis, uel difficilis.*
  - Vino: *quod uel ferre potest, multum, paucum: ut n. 71. uel non potest.*
  - Vento. *ut n. 104. Alij enim Boreas, alij Auster robur addit. Sic aqua et calescit, & refrigeratur.*

- **V.** *Τόπων siue Terrarum cōsiderationem instituit Hippocrates non Mathematicam, sed Medicā. Descriptio igitur à Cosmographis mutuanda cùm alijs, tum à Strabone præcipuè, et Ptolemæo, et Mela, & Plinio. Diuersitas uerò ad rem faciens medicam hîc tradēda tum*
  - Particularis, *secūdum partes præcipuas duas, cultu maximè insignes & frequentatas, Asiam scilicet et Europam: uti N.120. proponit. Africam certè Asiæ appendicē facere uidetur, n. 124. ubi de Aegyptijs et Libybus se egisse asserit. Atlantica uetus, Peruuia hodierna, Hippocrati planè ignota fuit. Ergo de*
    - Asia *agit. Vide signum* ☞
    - *Europa disputat, tum*
      - Vniuersim, *si secundùm partes præcipuas cū Asiæ præcipuis partibus conferatur.* (N. 170.) *Ergo incolæ quo ad*
        - Corpora, *multum differūt, nimirum ij q habitant Europæ*
          - *Extrema ad*
            - Aquilonem: *ut puta*
              - Sauromatæ *Europei, Mæotidis accolæ, Agathyrsis uicini. Eos Mela lib. 2. etiam Hamaxobitas appellari ait. Plin. lib. 4. c. 12. & lib. 5. cap. 5. & lib. 6. c. 13. Amazonum Sauromatidum meminit: quæ à Themyscirenis diuersæ sunt, ad Thermodoontem fl. Asiæ. Nomen habent, quòd mamma dextra careant.*
              - Scythæ in
                - Genere, *Europei, secundùm Tanais ripam & Mæotidis Euxiniq; litora usq; ad Istri ostia.*
                - Specie, *Nomades dicti, proximi Hyperboreis, altiores Scythis agriculturæ deditis, quos Plin. lib. 4. ob idipsum Aroteras, Strabo lib. 7. Georgos uocari scribit, propter terræ fertilissimæ cultum.* N. 139. *Vide signum* ²²
            - Austrum. *Vt sunt Insulani Græci.*
          - Medium.
          - (Austrum, Medium:) Incolæ *horum mirè uariant, pro ratione loci, & cœli, & politiæ.* N.167.
        - Animum, *magis feri sunt & bellicosi in uniuersum quàm Asiani, tum*
          - Natura. N.168. *τὸ ἄγριον, καὶ ἀμίαντον, incorruptum, fidum, integrum, constans. Rectius fortè ἀμίλικτον, implacabile, cùm τῷ ἀγρίῳ statim τὸ ἥμερον, τῷ ἀμιλίκτῳ τὸ ἤπιον* opponat.
          - Lege & *institutione: quia liberi.* N. 169.
      - Singillatim. *Si partis cuiuslibet ratio peculiaris habeatur, quatenus non sibi undiquaque similis est, sed loca habet inter se ualde diuersa: sic eiusdem partis Europæ, tanquam unius ciuitatis, φῦλαι & ueluti tribus hominum uariæ sunt, & quo ad corpora & quo ad animum.* N. 171. *Cuius quidem rei causam in genere ex præcedentibus repetit.* N. 172.
  - Vniuersalis. *Hoc est quod* N. 173. *ait, sese σαφέστερον de his dicturum, nimirum regulas omnibus terræ differentijs communes traditurum. Vide signum* VI.

De Asia (sicut in.36. colligitur) tractat in

- Genere primùm, eamq; totam Europæ confert atq; præfert: causam insuper eius rei affert. N. 121. Vide Strabonem lib. XI.
- Specie, & non secundùm omnes partes similem per omnia esse affirmat. N. 122. Siue spectes
  - Corpora, uti N. 131. colligit. Asiæ pars
    - Media optimè constituta est, & planè temperata. N.123.
    - Extrema, altera uergit ad
      - Austrum, Aegyptus & Lybia. N.124. Lacuna hîc magna subest, de Asia Australi, quæ Lybiam & Aegyptũ comprehẽdat, ut n.138. innuit. Cùm prius egerit de Media, posterius etiam de Boreali sit acturus. Vltima certè uerba huius periodi, de uenerea Africanorum intemperantia, quæ in feris etiam deprehenditur (unde tritum illud, Semper noui quid Africa) ut mutilata sunt, ita cum præcedentibus non cohærent.
      - Aquilonẽ, ad dextrã partẽ ortus hyberni, usque ad Mæotidẽ paludẽ, quæ Asiæ et Europæ terminus est. Scythia hæc est Asiatica, Europeæ Scythiæ contigua, à Tanai & Mæotide & Euxino in Oriẽtẽ excurrẽs, Oceano à Septẽtrione, à Meridie Tauro terminata N.125. in
        - Genere, κατὰ τὸ
          - ὅτι, Gentes inter se plurimum differre asserit. N.126.
          - διότι, causam differẽtiæ addit. N.127.
        - Specie agit de ijs populis, quorũ insignis est diuersitas ab alijs. N. 128. Vt de
          - Macrocephalis. N. 129. Mela lib.1. Plin lib.7. Themyscirena Ponti regio. In ea Macrocephali, Discheri, Buxeri: raræ urbes, Cerasus & Trapezus.
          - Phasianis, seu Colchis, à Phasi flumine è Moschis orto, Ponti accolis. N.130.
  - Animũ. Differũt enim Asiani quo ad mores & ab
    - Europeis. Nam minus animosi & bellicosi sunt, (uti etiam Strabo lib. 2.) magis uerò humani & exculti partim
      - Natura, ob cœli influxus diuersitatem. N.132.
      - Lege siue institutione & educatione, quoniam tyrãnis parent Asiani, & serui sunt. Quod ipsum
        - Declarat. Consuetudinem Asianorum sub regibus uiuentium facit geminam. Aut enim
          - Militant, & domi etiam ad armorum exercitia lege inuitantur: cæterùm cùm uictoriæ fructus omnis penes reges sit, inuiti id faciunt, & imbelles maximè uideri cupiunt. N.133.
          - Non militant, & domi etiam ab armorum omni exercitio lege arcentur, ne quando regium imperium excutiant. Qua armorum cessatione & interdicto etiam bellicosa ingenia ueluti euirari, uel Lydorum exemplo constat: quos Cyrus Persarum rex omni uoluptatum genere effœminauit, ut ne auitæ uirtutis recordatione aliquando rebellarent. Pro ἐξημῶσθαι τὴν γλῶ[ττ]αν ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ ἀργίης, lego: ἡμερῶσθαι τὴν γνώμην ὑπὸ ἀπολεμίης τε καὶ ἀργίης. N.134.
        - Confirmat à contrario. Nam Asiani liberi non minus bellicosi sunt Europeis. N. 135. Quales fuisse Cares historiæ docẽt, mercenaria militia celeberrimos: item Iones Græcorum colonos.
    - Seinuicem. N.136.

32 De

aa De Scytharum solitudine agit &

- Historicè, *enarrans scilicet &*
  - Loci siue Regionis *qualitates. Campestris tota est, graminosa, arboribus carens (ψιλή. Corn. ὑψηλή legit. Vtrunq; rectè: cùm n.142 infrà πεδία μετέωρα καὶ ψιλὰ esse dicat.) N.139.*
  - Locata, *tum in*
    - Genere. *Similes inter se sunt homines, item bestiæ inter se, à reliquis uerò hominibus plurimum differunt. N.141. & 144.*
    - Specie, *uidelicet*
      - Homines *quo ad*
        - Naturã, *corporis scilicet*
          - Temperiem. *Habitu sunt humido, crasso, carnoso, informi, similes inter se. N.146.*
          - Actiones
            - Animales. *Ignaui sunt & imbelles. ἄπονοι. N.146.*
            - Naturales *tũ*
              - Principes: *quo ad*
                - Generatricẽ, *Steriles sunt & ad uenerem minimè procliues. N.150. & seq.*
                - Auctricem.
                - Nutricem.
              - Ministrãtes. *Secundùm*
                - Appetitricem, *Voraces sunt.*
                - Expultricem, *Ventres habent humidißimos. N.146.*
        - Diætam, *uictu utuntur eodem, in potu, cibo (utputa lacte & caseo equino, quem ἱππάκην dicunt. Sic quoq; Plin. lib.28.c.9.& 14. Quamuis lib.11.ultimo, Hippace ab eodem inter herbas connumeretur famem leui negotio amolientes) uestimentis item, habitationibus, exercitijs. N.140. & 145.*
      - Animalia *similia sunt, parua, sine cornibus. N.140. & 141. & 143.*
- Philosophicè, *rationem singulorũ afferẽs, nimirũ quo ad*
  - Loci qualitatẽ. *Regio ergo*
    - Frigida, *propter uentos frigidos, è montibus Riphæis perpetuò spirantes. N.142. Ibi Pterophora regio, à niuis aßiduo casu pinnarũ similitudinẽ. Vt quod illic Stratonicus de Ponti Aeno per iocũ dicere solebat, quatuor illic mensib. hyemem esse, reliquis frigus: multo uerius huic quoq; parti mundi tribui queat, damnatæ à natura rerum, densaq; caligine mersæ: ut Plinius lib. 4. cap.12. inquit. Ἐν νοτίοισι διαιτεῦνται, in subterraneis habitaculis, calido uapore uel arte conciliato (ut in uaporarijs) uel sua sponte, multis unà eodem loci conuersantibus, excitato, refertis.*
    - Similis *undiquaque, propter aëris & anni similem semper constitutionem. N.144.*
  - Locata i *psa tum*
    - Animalia, *quæ ob frigus pumila sunt, cũ magna parte anni terras subire cogãtur, neq; uel in syluis, quæ nullæ sunt, uel in stabulis latere queãt. N.143.*
    - Homines. *Vide signum* bb

bb *Hominũ similis formæ causas in*

- Genere, *refert partim in similem*
  - Naturam, *tum*
    - Loci *frigidi & humidi.* N. 146. *ἔδεα ἄναρθρα, informia corpora pre uastitate. Qua uoce etiam infrà n. 181 utitur, & suprà n. 130 explicat ἄρθρον κατάδηλον οὐδέν.*
    - Seminis *parentum.*
  - Educationem *siue* *δίαιταν.* N. 145.
- Specie *quo ad corporis*
  - Temperiem, *humidissimam*
    - Confirmat *signo manifesto à curatione desumto, cùm omnium crura & brachia inuri soleant.* N. 147.
    - Declarat, *tum cur sint*
      - Vasto *corpore.* Nimirum *tum natura, quoniam humidi sunt: tum lege & instituto & consuetudine iam inde à pueris contracta.* Etenim *neque infantes nuper natos fascijs constringunt (quod Aegyptijs familiare est) eo consilio, ut carnosi reddantur & uasti, tum reliquo corpore, tum præsertim natibus, adeoq́; ad insidendum equis aptiores (οὐδὲ νομίζουσιν, scilicet δεῖν ἀναγκάσθαι, διὰ τὴν ἱππασίην, ὅπως ἂν εὔεδροι ἔωσιν) neque pueros, priusquam equos conscendere poßint, deambulare, currere, exerceri sinunt, sed in curribus desidere cogunt, quandoquidem (uti suprà n. 140) in perpetua sunt peregrinatione, pabuli oportunitatem sequentes.* N. 148.
      - Flaui *& ruffi.* In *Græcorum comœdijs serui personati ruffi inducebantur, ueluti è Scythia oriundi.* N. 149.
  - Actionem *& facultatem generatricem*
    - Proponit: *Non esse fœcundos Scythas.* N. 150. *At contrarium docet experientia: cùm quæ pabuli sub eo cœlo est ubertas, eadem quoque hominum esse uideatur. Testantur id Barbararum gentium in Romanum orbem ex ipso Septentrione effusæ tempestates horrendæ. Cæterùm historicorum mendacia Hippocrateo paralogismo occasionē dedere. Asserit proinde*
      - Mares *propter humiditatem naturalem, & aßiduum equitandi laborem, ad uenerē ineptos esse.* N. 151.
      - Mulieribus *propter pinguedinem os uteri claudi, ita ut semen attrahere nequeant: & propter eandem causam non rectè purgari: præsertim cùm inertem & sedentariam uitam in curribus degentium calor ad exiccandam humiditatem non excitetur.* N. 152.
    - Deducit. Ergò
      - Fœminæ *propter humiditatem nimiam & ad coitum ignauæ, & ad conceptum ineptæ sunt. Sin uerò aut cœli aut uictus mutatione exiccentur, calorq́; labore & exercitijs excitetur (quod ancillis Scythicis domi accidit, multoq́; magis si in Græciam transferātur) ut quàm maximè ueneris non sint cupidæ, promtißimè tamen concipiunt.* N. 153.
      - Mares *ad generandum inepti sunt. Vide signum* cc

cc Mares

- ...ec. Mares ad generandum ineptos esse, signo castrationis; quæ Scytharum opulentissimis accidit, ostẽdit. ἀνεχίαι enim fiunt, & ἀνανδριεῖς. N. 154. Herodotus lib. 4. Enaries Scytharum uates androgynos facit. Idem in Clio auctor est, Scythis ob direptum Veneris Vraniæ templum apud Ascalonitas morbum femineum à dea immissum fuisse, eoq; laborantes ἐνάρεες, siue ἐνάρεες à reliquis dictos. An fortè corrupta uel huius uel illius loci lectio? Mercurialis lib. 3. cap. 7. & Turnebus dubitãt. Cæterùm causam huius euirationis
  - Proponit, ex sententia
    - Scytharum; superstitiosè à Deo hoc malum sibi immitti opinantium. N. 155.
    - Sua, Physicè. Diuinum quidem hoc malum esse, ut omnia ea sunt, quæ à natura Dei ministra proueniunt: non autem quòd à Deo irato hoc malum immittatur. N. 156. Declarat & enarrat causam. N. 157. Historicæ fidei innitens Hippocrates hæc scripsit. Etsi uerò de Venis istis dubitari potest, utrum dentur, & si dantur, utrum sectio illarum sterilitatem afferre queat: negari tamen non potest, climatum antipathiam & sympathiam in corporibus humanis euidentißimam interdum deprehendi, adeoq; fieri posse, ut sub uno cœlo secta uena, prosit uel obsit, sub alio non item: uti etiam uidemus morbos pro regionis diuersitate uel faciles uel difficiles reddi. Neque uerò omnia, quorum ratio expeditè reddi nequit, in dubium sunt reuocanda, nisi cum Protagora ingenium tuũ ἁπάντων μέτρον statuere uelis.
  - Demonstrat, tum
    - Ἀποφατικῶς, Non esse à Deo, ut Scythæ opinabãtur, tali syllogismo:
      - Si à Dijs hoc mali illis eueniret, certè morbo isto corriperentur
        - Ex æquo omnes, tam pauperes quàm diuites, quotquot uidelicet Deos offendissent. N. 159.
        - Frequentius pauperes quã diuites. N. 160. Tali ratiocinatione:
          - Qui Deos magis honorãt, illis gratiores sunt & acceptiores. Rationem affert:
            - Si Dijs gratus est honos, illi quĩ Deos magis honorant gratiores illis erunt, & iræ diuinæ minus obnoxij. N. 161.
            - At illud est.
            - Ergò & hoc erit.
          - At diuites magis honorare & placare possunt Deos quàm pauperes. N. 162.
          - Ergò diuites gratiores dijs erunt, minusq; iratos Deos experientur: pauperes uerò magis. N. 163.
      - Nunc uerò non omnes ex æquo, sed diuites potius, qui equitando maximas opes & potentiam acquisiuerunt, quàm pauperes, hoc morbo corripiuntur. N. 158.
      - Ergò morbus hic non est à Dijs.
    - Κατηφατικῶς, Diuina quidẽ esse, quia à natura proueniunt, sed nõ à Deo immissa mala, sed propria culpa acquisita. N. 164. Confirmat. Hoc enim
      - Commune est omnibus, qui equitant, ut articulorum doloribus & ischiade & podagra corripiantur, & ad uenerem ignaui reddantur. N. 165.
      - Proprium insuper Scythis accidit, quòd non tantùm equitant, uerumetiam braccas gestant, quibus uirilia ueluti constricta & coartata, sui muneris admoneri non possunt. Itaq; languida primùm redduntur: mox etiam accedente articularium dolorũ curatione inepta penitùs euirantur. N. 166.

VI. Ad

VI. Ad uniuersalem Terrarum intelligentiam, &

- Contextum Hippocratis elucidemus. τὸ
  - Ὅτι quatuor regionū exemplis illustrat. Nam qui habitant regionem respectu
    - Figuræ
      - Montosam, *asperam, altam (ut à uentis perflari poßit,* ὑψηλὴν. *Corn. legit* ψιλὴν, *nudam, non syluosam) aquis abundantē (*εὔυδρον. *Corn. legit* ἄνυδρον, *aquis carentem. Sed illud rectius: ut humiditas corporum magnitudini conferat) mutationes annuas magnas & inæquales sentiunt: & hi corpore sunt robusto et magno: animo insuper audaci & feroci.* N. 174.
      - Vallosam, *ualles pratosas, cauas, suffocatas, uentis calidis obnoxias.* (N. 175.) *Et hi quo ad corporis*
        - Exterioris
          - Habitum, *uasti potius sunt & carnosi, quàm magni & proceri.* κανονίαι, *quorū proceritas reliquorum canon esse queat. Aut certè erecti, & ueluti ad regulā directi, minimè uentricosi.* λαμπροὺς *Corn. splendidos uertit. Cæterùm de colore uegeto loquitur Hip. quibus opponit tacitè lienosos, ictero nigro laborantes.*
          - Colorem, *nigri potius quàm flaui.*
        - Interioris
          - Humores, *Biliosi potius quàm pituitosi.*
          - Sanitatem, *si flumina, quibus aquas stagnantes educātur,*
            - Habeant, *salubriter degunt.*
            - Non habeant, *uitijs lienis atque uentris obnoxij redduntur.* ὕδατα λιμναῖα *pro* λιμναῖα *lego. Corn.* φρεατιαῖα *legisse uidetur.*
    - Qualitatis,
      - Mitem (λείην, τῇ τρηχείῃ *contrariam) cultui aptam, altam, & perflabile, & irriguam: hi forma inter se similes sunt, corpore magno & procero, animo mansueto & humano.* N. 176.
      - Asperam, *ut neque arbores nisi raras producat* (λεπτὴν τῇ δενδρώδει *opponitur, &* τῇ δασείῃ) *neque pratis uestiatur* (ψιλὴν, *glabra, cōtraria* τῇ λειμακώδει) *aëris inæqualibus mutationibus obnoxia, aquis carens: hi corpora dura (ad patiēdum) & robusta (ad agendum) habēt: crines flauos: moribus superbi & pertinaces,* αὐθάδεας, *quibus sua tātùm placēt, ut proinde alios præ se confidenter & audacter contemnant.* ἰδιογνώμονες, *in opinione concepta pertinaces: quos Arist.* ἰσχυρογνώμονας *uocat: aut certè opinionibus nouis dediti, quibus cōmunia & uulgata & à plerisque recepta nō placēt, sed paradoxa tantū & paucis & obscuris nota.* N. 177.
  - Διότι siue causas prædictorū
    - Docet. *Diuersitas hominum, & eorum quæ è terra nascuntur, regionis diuersitatē sequitur.* N. 180. *Causa sumitur*
      - Princeps *ab Anni temporum uarietate.* N. 178.
      - Minus princeps *à Terræ situ & Aquarum qualitate.* N. 179.
    - Demōstrat tū in Terrarū differētijs
      - Extremis *& cōtrarijs.* N. 184. q. *scilicet Terræ naturam sequantur*
        - Homines. *Nā si Terra fuerit*
          - Pinguis, *mollis, irrigua aquis non profundè scaturiētibus, anni temporibus temperata: illa homines pducit corpore carnosos, humidos, molles: animo improbos, socordes, somnolētos, stupidos.* N. 181.
          - Macra, *nuda arborib. & herbis* (ἀνάχωρος, *quā paulo antè* λεπτὴν *uocasse uidetur) aspera, frigida hyeme, æstate calida: incolæ corpore erūt duro, macilento, agili, ualido, denso: animo seduli & uigilantes, audaces, pertinaces, feri, ingeniosi, acuti, perspicaces, bellicosi.* N. 182.
        - Reliqua *omnia tā animalia quā animātia è terra nata.* N. 183.
      - Medijs, *quæ medio modo sese habent, & medij quoque generis fœtus producūt, ex proba extremorum cognitione non difficiles cognitu.* N. 185.
- *Corollarij loco differentias locorum in ipsomet contextu sparsas colligamus. Vide signum* ☞

☞ Locorum differentiæ aliæ sunt

- Simplices. Locus enim cōsideratur uel
  - Per se, quo ad suam
    - Substātiam tum
      - Interiorē. Sic uel locus est substantia
        - Dura, ut Saxosus, Metallicus.
        - Molli (μαλθακὴ χῶρα) utputa Arenosus, Cretosus, Argillosus.
      - Exteriorem eorum quæ producuntur & continentur. Sic locus uel est
        - Nudus. χῶρα ψιλὴ, nuda arboribus, herbis.
        - Vestitus.
          - Arboribus
            - Densis. δασεῖα χῶρα, et δενδρώδης. Vt n.127.
            - Raris. λεπτὴ χῶρα. ibidem.
          - Herbis. λειμακώδης, pratis & pascuis abundans.
    - Quantitatem, secundum
      - Longitudinem.
      - Latitudinem. Regio Lata, Stricta.
    - Qualitatē tum
      - Interiorem. Sic uel est Pinguis, πιειρὰ, uel Macra.
      - Exteriorē, tū quo ad
        - Superficiem: uel
          - Plana est. λεία, πεδιὰς, Planities, Campus. n.138. & uel
            - Aequalis: quo ad libellā uel
              - Recta.
              - Nō recta, nimirum Decliuis, Accliuis.
            - Inæqualis, utputa scrobibus & fossis intercepta.
          - Nō plana est: Sursum, Mōtuosa: Deorsum, Caua, κοίλη.
        - Cultum, Facilis, Difficilis.
        - Fructum, Mitis, ἡμέρα: Syluestris, τραχεῖα.
  - Comparatione alteri⁹, quo ad
    - Cœli
      - Cardines. Sita est ad Austrum, uel Septentrionem.
      - Influxum. ἢ τὰς τῶν ὡρέων μεταβολὰς ἔχουσα διαφόρους, ἢ μὴ διαφόρους.
    - Aeris et Vētorum
      - Quantitatem. Vel uentos
        - Habet. ἀνεμώδης, Perflabilis.
        - Non habet. Suffocata.
      - Qualitatem. Ventos habet uel
        - Calidos. πνιγηρὰ, Aestuosa.
        - Frigidos.
    - Aquæ, qualiscunq; tandem sit,
      - Quantitatē. Vel enim locus est
        - Ἔφυδρος, ὑδατεινὸς. N.130.
        - Ἄνυδρος, αὐχμηρὸς, Squallidus.
      - Motum, uel abundat aquis
        - Stagnantibus. ἑλώδης, Palustris. λιμνώδης, Lacustris.
        - Mobilibus, siue Fontium, κρηναῖος: siue Fluminū, ποταμώδης.
    - Terræ alterius
      - Situm, uel Alta, ὑψηλὴ & μετέωρος, n.142. uel Humilis.
      - Cōmoda, uel incōmoda, utputa
        - Clausa & defensa montibus, syluis, fluminibus, mari. περιεχόμενα uocat 2. de Diæta n.7.
        - Aperta, non defensa. Sic n.142. οὐκ ἐστεφάνωται ὄρεσιν, nō cingitur montibus, & propterea uentis undiq; peruia est. Item n.182. ἀνώχυρον uocat, non defensam arboribus.
- Mixtæ, quando plures differentiæ simul iunguntur. V.G. si regio sit saxosa, nuda, inæqualis, intemperata, irrigua, alta, caua, &c. uel econtrà.

IIX.

Annum *uocat Hippoc. superiorum siderum solennes statasq; impreßiones in hæc inferiora, præsertim uerò in corpus humanum, tum quo ad morbos quos excitāt, tum quo ad curationes medici, quas adiuuāt uel impediunt.* N. 106. *Pars autē hæc tractationi Terrarum præponitur. Sed nos diuisionis rationem secuti, eam postposuimus. Rationem proinde habet Hipp. corporum cœlestium, motu, lumine, & influxu suo in hæc inferiora agentium, tum quatenus instrumenta sunt ad salubritatem uel insalubritatem*

- **Naturaliter generandā. Cōstitutio ergo Anni uel est**
  - Temperata, *& salubris euadit corpori humano.* N. 107.
  - Intemperata, *& insalubritatis causa euadit. Intemperies ergo accidit Anno, uel quo ad tempora*
    - Omnia *inter se contraria, & à naturali temperie degenerantia.*
    - Aliqua. *Vt inter qualitates primas Frigiditas & Caliditas actiuæ sunt, & propterea principes uidentur: reliquæ duæ paßiuæ, & illarum impreßiōes sequi: ita inter Anni tempora Aestas & Hyēs Ver. & Autumnum adnexa habent. Proinde Hip. ostendit, quęnam constitutio corporū sequi soleat constitutionem*
      - Hyemis *(q̄ ex sui natura frigida & humida esse debebat) plus iusto*
        - Siccæ, *uere sequente humido & calido.* N. 108.
        - Calidæ, *uere subsequēte frigido & sicco.* N. 109. *Hyems austrina corpori præsertim senili ἀραιότητα raritatem conciliat: pori aperti humorem externum imbibūt, quem uere colliquari & excerni oportebat. Cæterùm quia uer boreum est, iisdem constrictis humor eliquari nequit, sed cōgelatus in corpore manet, uenisq; ἔκτασιν & distensionem affert. Ea uerba, quæ n. 108. inter has uoces (ἡλίου καίοντος & οὐ γὰρ εἶδον τι) interiecta erant, nimirum (τήν τε κοιλίην μὴ ξυνιστημένην τοῖς ἀνθρώποις, μήτε τὸν ἐγκέφαλον ἀνεξηρασμένον) hic multo commodius inserenda esse duxi, ut media deinceps legantur inter ἐκκαίπτειν & λειεντερίαι.*
      - Aestatis *(quæ ex sui natura calida & sicca esse debebat) si fuerit plus iusto*
        - Humida, *& Australis, autumno similiter calido & humido succedente.* N. 110.
        - Sicca *& Borealis, Autumno existente*
          - Calido *& humido.* N. 111. *Dolores capitis hyberni, & cerebri σφάκελος, denigratio ex uehementi inflammatione, qualis propriè in oßibus conspicitur (ut in carnibus Gangræna) metaphora à plantarū & arborū radicib. desumta. Sic etiā 7. Aphor. 50. Quib. cerebrū σφακελισθῇ, intra tres dies pereunt: si uerò hoc superauerint, sani fiūt.*
          - Frigido *& sicco ἄφνω νοσήματα, morbi repētè inuadētes, ἐξαίφνης, nō præsensi, taciti, muti. Sic Hesiod⁹, ἄφνω, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεύς. Corn. legit, ἐφ' ᾧ. Quod scribit, ὑπ' ἄλλων τε καὶ ἄλλα ἀναξηραινόμενοι, sic intelligendum, Pituitosis confert constitutio ista, quoniā siccarum tempestatū succeßione perpetua exiccantur, quandoquidē Aestatē siccā excipit Autumnus siccus. Corn. uidetur legisse, οὐ πλαδῶντες, ἀλλ' Non humecti, sed resiccati.* N. 112.
- **Medicè**
  - Futuram *cognoscendā, per πρόγνωσιν, qui morbi ex huiusmodi mutationibus sint orituri.* N. 113.
  - Præsentē, *oportuno tēpore p διάγνωσιν cognitā, curandā: cuius quidē cognitionis τὸ*
    - ὅτι *proponit. Magnæ temporū mutationes in magnis operationibus medicis diligenter obseruādæ sunt.* N. 114. *Magnæ autē mutationes fiunt tum in*
      - Solis
        - Solstitijs. N. 115.
        - Aequinoctijs. N. 116.
      - Astrorū reliquorū
        - Ortu: *ut Canis & Arcturi.* N. 117.
        - Occasu: *ut Pleiadū.* N. 118.
    - Διότι *subinfert, cur diligenter obseruari debeant. Morbi .n. hisce dieb. iudicātur.* N. 119. *Quod ipsum quoq; com. de Nat. hum. n. 123. asseruit, ubi morborum chronicorum solutiones secundùm anni tempora definit.*

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΦΥΣΩΝ
De Flatibus.

SVNT [1] quædam artes, quæ possessoribus quidē suis multum laboris exhibent, usufructuarijs uerò iucundæ ac utiles existunt: & plebeiorū quidem hominum commune bonum esse uidetur: his uerò, qui eas exercent, planè molestæ. [2] Ex harum artium numero est & ea quam Medicinā appellant. [3] Medicus enim aspicit horrenda, tangit iniucunda, [4] & ex aliena infelicitate proprias sibi demetit molestias. [5] Aegrotantes econtrà artis beneficio à maximis malis liberantur, [6] à morbis, [7] à laboribus, [8] à dolore, [9] à morte. [10] Quibus omnibus una Medicina auxiliatrix opposita esse deprehenditur. [11] Huius autem artis ea quæ uilia uulgò putantur, cognoscere difficile est. Quæ uerò alicuius precij existunt, facilè. [12] Et uilia quidem soli Medici nō sunt, uulgus ignorat: [13] cùm non corporis, sed animi opera existant. [14] Quæcunque autem manuum operam exigunt, ad ea consuetudine perueniendum est. [15] Quandoquidē usus egregius est manuum exercitator & magister. [16] Verùm de non apparentibus & difficillimis ægritudinibus opinio magis quàm ars iudicat. [17] Etsi in his quoque plurimum differt peritia ab imperitia. [18] E quorum numero etiam hoc unum est: quæ nam sit scilicet causa morborum, [19] & quod principium ac quasi fons sit, ex quo corporis mala omnia scaturiant. [20] Si quis enim causas affectionis probè cognorit, facultatem habebit offerendi ea quæ corpori conferunt, ex eorum quæ morbo contraria sunt cognitione. [21] Est enim maximè secundùm naturam ipsa Medicina. [22] Exempli causa, fames ipsa morbus est. [23] Quicquid enim homini molestiā affert, hoc morbus uocatur. [24] Quódnam ergo famis est remedium? Hoc scilicet, quod famem abigit. [25] Id autem facit cibus. [26] Eo ergo malum illud medicandum. [27] Similiter sitim potus sedat. [28] Repletioni itidem euacuatio, [29] euacuationi repletio, [30] labori quies, [31] & quieti labor opitulatur. [32] Atq; ut uno uerbo dicā, cōtraria contrariorū sunt remedia. [33] Medicina enim nihil aliud est, nisi appositio & ablatio. [34] Ablatio quidē eorum quæ excedunt, [35] appositio uerò eorū quæ deficiunt. [36] Qui istud optimè facit, is optimus est Medicus: [37] quantū quis ab hoc deficit, tātum quoq; deficit ab arte. [38] Atq; hæc quidē præter institutū futuri sermonis dicta sunt.

ΕΙΣΙ [1] τινὲς τῶν τεχνέων, αἳ τοῖσι μὲν κεκλημένοισιν εἰσὶν ἐπίπονοι, τοῖσι δὲ χρεομένοισιν ὀνήϊστοι· καὶ τοῖσι μὲν ἰδιώτῃσι ξυνὸν ἀγαθὸν, τοῖσι δὲ μεταχειριζομένοισι σφᾶς λυπηραί. [2] τῶν δὲ δὴ τοιουτέων ἐστὶ τεχνέων καὶ ἣν οἱ Ἕλληνες καλέουσιν ἰητρικήν. [3] ὁ μὲν γὰρ ἰητρὸς ὁρέει τε δεινὰ, θιγγάνει τε ἀηδέων, [4] καὶ ἐπ' ἀλλοτρίῃσι ξυμφορῇσιν ἰδίας καρποῦται λύπας. [5] οἱ δὲ νοσέοντες ἀπαλλάσσονται τῶν μεγίστων κακῶν διὰ τὴν τέχνην, [6] νούσων, [7] πόνων, [8] λύπης, [9] θανάτου. [10] πᾶσι γὰρ τουτέοισιν ἄντικρυς ἰητρικὴ εὑρίσκεται ἀκεστρίς. [11] ταύτης δὲ τῆς τέχνης τὰ μὲν φλαῦρα χαλεπὸν γνῶναι, τὰ δὲ σπουδαῖα ῥηΐδιον. [12] καὶ τὰ μὲν φλαῦρα τοῖσι ἰητροῖσι, † καὶ οὐ τοῖσιν ἰδιώτῃσιν. [13] οὐ γὰρ σώματος, ἀλλὰ γνώμης ἔργα εἰσίν. [14] ὅσα μὲν χειρουργῆσαι δεῖ, χρὴ συνεθισθῆναι. [15] τὸ γὰρ ἔθος τῇσι χερσὶ [a] κάλλιστον διδασκαλεῖον. [16] περὶ δὲ τῶν ἀφανεστάτων καὶ χαλεπωτάτων νουσημάτων, δόξῃ μᾶλλον ἢ τέχνῃ κρίνεται. [17] διαφέρει δὲ ἐν αὐτέοισι πλεῖστον ἡ πείρη τῆς ἀπειρίης. [18] ἓν δή τι τῶν τοιούτων ἐστὶ τόδε, τί ποτε τὸ αἴτιόν ἐστι τῶν νούσων, [19] καὶ τίς ἀρχὴ καὶ πηγὴ γίνεται τῶν ἐν τῷ σώματι κακῶν. [20] εἰ γάρ τις εἰδείη τὴν αἰτίην τοῦ νοσήματος, οἷός τ' ἂν εἴη προσφέρειν τὰ ξυμφέροντα [τῷ ἐν] τῷ σώματι ἐκ τῶν ἐναντίων ἐπιστάμενος τὰ νουσήματα. [21] αὕτη γὰρ ἡ ἰητρικὴ μάλιστα κατὰ φύσιν ἐστίν. [22] αὐτίκα γὰρ λιμὸς, νοῦσός ἐστιν. [23] ὅ, τι γὰρ ἂν λυπέῃ τὸν ἄνθρωπον, τοῦτο καλέεται νοῦσος. [24] τί οὖν λιμοῦ φάρμακον; ὅ, τι παύει λιμόν. [25] τοῦτο δὲ ἐστὶ βρῶσις. [26] τούτῳ ἄρα ἐκεῖνο ἰητέον. [27] αὖθις αὖ δίψην ἔπαυσε πόσις. [28] πάλιν αὖ πλησμονὴν ἰῆται κένωσις, [29] κένωσιν δὲ πλησμονή. [30] πόνον δὲ ἀπονίη, [31] ἀπονίην δὲ πόνος. [32] ἑνὶ δὲ συντόμῳ λόγῳ, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰήματα. [33] ἰητρικὴ γάρ ἐστι πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις· [34] ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλλόντων, [35] πρόσθεσις δὲ τῶν ἐλλειπόντων. [36] ὁ δὲ κάλλιστα τοῦτο ποιέων, ἄριστος ἰητρός. [37] ὁ δὲ τουτέου πλεῖστον ἀπηλλαγμένος, πλεῖστον ἀπήλλακται καὶ τῆς τέχνης. [38] [b] τὰ μὲν οὖν ἐν παρέργῳ τοῦ λόγου τοῦ μέλλοντος εἴρηται.

† μούνοισιν ἐστὶν εἰδέναι
a μέγιστον
b ταῦτα μὲν οὖν μοι

39 τῶν δὲ δὴ νούσων ἁπασέων ὁ μὲν τρόπος ὁ αὐτὸς, ὁ δὲ τόπος διαφέρει. 40 δοκέει μὲν οὖν τὰ νουσήματα οὐδὲν ἀλλήλοισιν ἐοικέναι, διὰ τὴν ἀλλοιότητα καὶ ἀνομοιότητα τῶν τόπων. 41 ἔστι δὲ μία τῶν νουσέων ἁπασέων καὶ ἰδέη καὶ αἰτίη ἡ αὐτή. τίς δέ ἐστιν αὕτη, διὰ τοῦ μέλλοντος λόγου φράσαι πειρήσομαι. 42 τὰ γὰρ σώματα τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζώων, ὑπὸ τρισσέων τροφῶν τρέφονται. 43 ἔστι δὲ τῇσι τροφῇσι ταύτῃσι ταῦτα τὰ ὀνόματα, 44 σῖτα, 45 ποτὰ, 46 πνεύματα. 47 πνεύματα δὲ τὰ μὲν ἐν τοῖσι σώμασι φῦσαι καλέονται. 48 τὰ δὲ ἔξω τῶν σωμάτων, ἀήρ. 49 οὗτος δὲ μέγιστος ἐστὶν ἐν ἅπασι τῶν συμπτωμάτων δυνάστης. ἄξιον δὲ αὐτοῦ θεάσασθαι τὴν δύναμιν.

50 ἄνεμος γάρ ἐστιν ἠέρος ῥεῦμα, καὶ χεῦμα. 51 ὅταν οὖν πολὺς ἀὴρ ἰσχυρὸν τὸ ῥεῦμα ποιήσῃ, τά τε δένδρεα ἀνασπαστὰ πρόῤῥιζα γίνεται διὰ τὴν βίην τοῦ πνεύματος, τό, τε 52 πέλαγος κυμαίνεται, 53 ὁλκάδες τε ἄπειροι τῷ μεγέθει ἐς ὕψος διαῤῥίπτονται. τοιαύτην μὲν οὖν ἐν τούτοισιν ἔχει δύναμιν. 54 ἀλλὰ μὴν ἐστί γε τῇ μὲν ὄψει ἀφανὴς, τῷ δὲ λογισμῷ φανερός. 55 τί γὰρ ἄνευ τούτου γένοιτο ἄν; ἢ τίνος οὗτος ἄπεστιν; ἢ τίνι οὐ ξυμπάρεστιν; ἅπαν γὰρ τὸ μεταξὺ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ, πνεύματος συμπλέον ἐστί. 56 οὗτο καὶ χειμῶνος καὶ θέρεος αἴτιον· 57 ἐν μὲν τῷ χειμῶνι, πυκνὸν καὶ ψυχρὸν γινόμενον· 58 ἐν δὲ τῷ θέρει πρᾶυ καὶ γαληνόν. 59 ἀλλὰ μὴν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρων ὁδὸς διὰ τοῦ πνεύματός ἐστι. 60 τῷ γὰρ πυρὶ τὸ πνεῦμα τροφή. 61 τοῦ δὲ πνεύματος τὸ πῦρ στερηθὲν, οὐκ ἂν δύναιτο ζώειν. 62 ὥστε καὶ τὸν τοῦ ἡλίου δρόμον ἀένναον ἐόντα ὁ ἀὴρ ἀέναος καὶ λεπτὸς ἐὼν [a] τὸ εἶναι παρέχεται. 63 ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ πελάγους, ὅτι μετέξιν ἔχει τοῦ πνεύματος παντί που δῆλον· 64 οὐ γὰρ ἄν ποτε τὰ πλωτὰ ζῶα ζώειν ἠδύνατο, μὴ μετέχοντα πνεύματος. 65 μετέχοιεν δὲ πῶς ἂν ἄλλως, ἀλλ᾽ ἢ διὰ τοῦ ὕδατος, [b] κ᾽ ἐκ τοῦ ὕδατος ἑλκόντα τὸν ἀέρα; [c] καὶ 66 τῇ μήνῃ ἐπὶ τοῦ τέου τὸ βάθρον. 67 οὗτος γε τῆς γῆς ὄχημα. 68 κενεόν τε οὐδέν ἐστι τούτου. 69 διότι μὲν τοῖσιν ἄλλοισιν ὁ ἀὴρ ἔῤῥωται, εἴρηται.

70 τοῖσι δ᾽ αὖ θνητοῖσιν, οὗτος αἴτιος τοῦ τε βίου, καὶ τῶν νουσέων τοῖσι νοσέουσι. 71 τοσαύτη δὲ τυγχάνει πᾶσι χρείη τοῖσι σώμασι τοῦ πνεύματος ἐοῦσα, ὥστε τῶν μὲν ἄλλων ἁπάντων ἀποσχόμενος ὁ ἄνθρωπος καὶ σιτίων καὶ ποτῶν, δύναιτ᾽ ἂν ἡμέρας δύο καὶ τρεῖς καὶ πλείονας διάγειν. 72 ἢν δέ τις ἀπολάβοι τὰς τοῦ πνεύματος εἰς τὸ σῶμα διεξόδους, ἐν βραχεῖ μέρει ἡμέρης ἀπόλλοιτ᾽ ἂν· ὡς μεγίστης χρείης [d] ἐούσης τῷ σώματι τοῦ πνεύματος. 73 ἔτι τοίνυν τὰ μὲν ἄλλα πάντα διαλείπουσιν ἄνθρωποι πρήσσοντες (74 ὁ γὰρ βίος μεταβολέων [e] πλέως ἐστί) 75 τοῦτο δὲ μοῦνον ἀεὶ διατελέουσιν ἅπαντα τὰ θνητὰ ζῶα πρήσσοντα, ποτὲ μὲν ἐμπνέοντα, ποτὲ δὲ ἐκπνέοντα. 76 ὅτι μὲν οὖν μεγάλη κοινω-

[a] ἀεὶ περιέρχεται

[b] οὐ

[c] καὶ μὴν ἥ τε γῆ τοῦ τῆς βάθρον

[d] σπάσιος

[e] ἀνάπλεως

39 Morborũ aũt omniũ cùm unus & idem modus sit, locus tamen diuersus est. 40 Vt ergo morbi nihil inter se simile habere uideantur propter diuersitatẽ locorum: 41 una tamẽ morborum omniũ & species est, & causa eadem. Quæ autem hæc ipsa sit, in sermonis huius progressu manifestum facere conabor. 42 Corpora enim omnia tum hominũ, tum reliquorũ etiam animantiũ, à triplici nutrimento sustentantur. 43 Quorũ hæc sunt nomina, 44 Cibus, 45 Potus, 46 Spiritus. 47 Ac spiritus quidẽ, qui in corporibus sunt, Flatus uocantur: 48 qui uerò extra corpora, Aer. 49 Qui cùm omnium, quæ corpori accidunt, auctor atque dominus sit, operæprecium est potentiam illius diligentius considerare.

50 Ventus certe ipsius aeris fluxus & inundatio est. 51 Quando igitur multus aer uehementem fluxum facit, tum & arbores radicitus euellũtur præ uiolentia spiritus, 52 & mare undis exæstuat, 53 & onerariæ etiam maximæ in altum demergũtur. Et talem quidẽ in his uim obtinet. 54 Quòd etsi oculis minimè conspicuus est, ratiocinatione tamen cognoscitur. 55 Nam quid sine hoc fit tandẽ? à quonã hic abest? & cui nõ adest? Quicquid enim inter cœlum & terram est, spiritu plenum est. 56 Hic & hyemis & æstatis causa existit. 57 Hyeme quidẽ frigidus & condensatus: 58 æstate aũt mitis & tranquillus. 59 Quin & solis & lunæ, & astrorum omnium cursus per spiritum procedũt. 60 Etenim igni spiritus nutrimentũ præbet. 61 Spiritu uerò ignis destitutus, uiuere neqt. 62 Itaq; solis etiã ꝑpetuũ cursum aer perpetuus & tenuis semp ambit. 63 Verũ neq; mare ipsum spiritus expers esse omnib. manifestũ esse puto. 64 Non enim natantia animalia uiuere possent, nisi spiritu participarent. 65 Quomodo autem participarent, si non per aquam & ex aqua spiritũ attraherent? 66 Lunæ quinetiam hic scala est, 67 & terræ uehiculum, 68 neq; quicquam usquam est spiritu uacuũ. 69 Atque hactenus quidem, quantum aer alijs commodet, diximus.

70 Mortalibus aũt hic solus uitæ, & ægris morborum est auctor. 71 Tantaq; omnib. corporibus spiritus necessitas adest, ut si quidẽ omnibus alijs abstineat homo, neq; cibũ sumat, neq; potum, possit tamen dies duos uel tres & plures ducere. 72 Sin uerò cuipiã uiæ ipsius spiritus in corpus intercipiãtur, uel exigua diei parte, peribit profectò: ut uel hinc, quãto usui spiritus corpori sit, liceat æstimare. 73 Præterea cùm ab omnibus operibus aliquãdo immunes quiescant homines (74 multæ enim sunt mutationes in uita) 75 ab hoc tamen opere nulla omnibus caducis animalibus requies contingit, quin semper inspirent, uel expirẽt. 76 Magnã proinde omnibus

animantibus societatem cum aere intercedere, sic sit demonstratum.

77 Sed & aliud subijciam, non esse uerisimile morbos aliunde oriri, quã ab aere, 78 si quãdo is aut copiosior, aut parcior, 79 aut cumulatior, 80 aut inquinamentis morbidis infectus corpus ingrediatur. 81 Sed hæc in uniuersum dicta sufficiant. 82 Deinceps uerò ad ipsamet opera sermonẽ conuertens, demõstrabo, omnes morbos huiusce posteritatem sobolemque esse.

83 Primùm autem à cõmunissimo morbo exordiar, à febre scilicet, 84 quæ omniũ morborum comes est: 85 præcipuè tamen inflammationis. 86 Quod satis indicant sequẽtia offendicula. Statim enim cum inflãmatione bubo & febris cõsequitur. 87 Sunt aũt febriũ genera duo, ut hoc quoq; nunc attingam. 88 Alterum cõmune omnib. Pestis appellatur: 89 alterum propter malam diætam priuatim his contingit, qui ea utuntur. 90 Vtriusq; autẽ horum aer causa existit.

91 Et cõmunis quidẽ febris propterea oritur, quoniã eũdẽ spiritũ oẽs attrahũt, 92 sitq; ut simili corpori spiritus similiter permixti, similes gignant febres. 93 Sed fortasse dicat quis: Vt quid ergo nõ omnib. animalibus, sed uni alicui eorũ generi accidunt hi morbi? 94 Cui ego sic respõderim: Differt corpus à corpore, natura à natura, & nutrimentũ à nutrimento. 95 Nõ enim omni animaliũ generi eadem aut nõ conferũt, aut cõferũt, sed sunt alia alijs magis cõuenientia. 96 Quando igitur aer eiusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura offẽditur, homines ęgrotant. 97 Quãdo uerò alteri cuipiã animalium generi aer incõueniens est, tum morbo illud corripitur. 98 Populares igit̃ & quare, & quõ, & quibus, & unde gignantur, sic dictum sit.

99 Quomodo aũt propter malã diætam febris accidat, deinceps exponã. 100 Est aũt mala diæta hæc. Primùm quidẽ si quis plures cibos, liquidos aut siccos, ingerat in corpus, quàm ipsum corpus ferre queat, neq; laborẽ aliquẽ ciborũ saltẽ multitudini parẽ adiungat. 101 Deinde quũ uarios & dissimiles inter se cibos adsumit. 102 Seditionem .n. mouent quæ sunt inæqualia, & alia citius, alia tardius cõcoquuntur. 103 Cũ multo aũt cibo necesse est & multũ spiritũ ingredi. 104 Nã cũ omnib. ijs quæ edũtur & bibũtur, spiritus in corpus ingrediũtur, aliquãdo pauciores, aliquando plures, 105 Id quod hinc manifestũ fit. Plerisq; enim eructationes post cibos & potus eueni re solent: 106 recurrente nimirũ aere incluso, ubi perruperit bullas, in quibus latebat.

107 Quãdo igitur corpus cibis expletũ fuerit, tũ spiritus quoq; multitudo magna accedit, cibis uetri diu immorãtib. 108 Immorãtur

A νίη ἅπασι τοῖσι ζώοισι τοῦ ἠέρος ἐστὶν, εἴρηται.

77 μετὰ τοῦτο τοίνυν εὐθέως ῥητέον, ὅτι οὐκ ἄλλοθέν ποθεν εἰκός ἐστι γίνεσθαι τὰς ἀῤῥωστίας μάλιστα, ἢ ἐντεῦθεν, 78 ὅταν τοῦτο ἢ πλέον, ἢ ἔλασσον, 79 ἢ καὶ ἀθροώτερον, † καὶ 80 μεμιασμένον νοσεροῖσι μιάσμασιν ἐς τὸ σῶμα ἐσέλθῃ. 81 περὶ μὲν οὖν ὅλου * τοῦ πρήγματος ἀρκεῖ μοι ταῦτα. 82 μετὰ δὲ ταῦτα, πρὸς αὐτὰ τὰ ἔργα τῷ λόγῳ προσελθὼν, ἐπιδείξω τὰ νοσήματα τουτέου ἀπόγονά τε καὶ ἔκγονα πάντα ἐόντα.

† ἢ

* τουτέου

83 πρῶτον δὲ ἀπὸ τοῦ κοινοτάτου νοσήματος ἄρξομαι πυρετοῦ. 84 τοῦτο γὰρ τὸ νόσημα πᾶσι ἐφεδρεύει τοῖσιν ἄλλοισι νοσήμασι, 85 μάλιστα δὲ φλεγμονῇ. 86 δηλοῖ δὲ τὰ γινόμενα προσκόμ-

B ματα. ἅμα γὰρ τῇ φλεγμονῇ εὐθὺς βουβῶν καὶ πυρετὸς ἕπεται. 87 ἐστὶ δὲ δισσὰ ἔθνεα πυρετῶν, ὡς ταύτῃ διελθεῖν. 88 ὁ μὲν κοινὸς ἅπασι, καλεόμενος λοιμός. 89 ὁ δὲ διὰ πονηρὴν δίαιταν ἰδίην τοῖσι πονηρῶς διαιτεομένοισι γινόμενος. 90 ἀμφοτέρων δὲ τουτέων αἴτιος ὁ ἀήρ.

91 ὁ μὲν οὖν κοινὸς πυρετὸς, διὰ τοῦτο τοιοῦτός ἐστιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τωὐτὸ πάντες ἕλκουσιν. 92 ὁμοίου δὲ ὁμοίως τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος, ὅμοιοι καὶ οἱ πυρετοὶ γίνονται. 93 ἀλλ' ἴσως φήσει τις, διατί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισι, ἀλλ'

C ἔθνει τινὶ αὐτέων ἐμπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι; 94 διότι, φαίην ἂν, διαφέρει σῶμα σώματος, καὶ φύσις φύσιος, καὶ τροφὴ τροφῆς. 95 οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν ζώων ταυτὰ οὔτ' ἀνάρμοστα, οὔτ' εὐάρμοστά ἐστιν, ἀλλ' ἕτερα ἑτέροισι ξύμφορα. 96 ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιούτοισι πληθῇ μιάσμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμιά ἐστιν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν. 97 ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ, τὸ νόσημα κεῖνα νοσέουσιν. 98 αἱ μὲν οὖν δημόσιαι νοῦσοι τῶν νούσων, εἴρηνται, καὶ a ὅ, τι, καὶ ὅκως, καὶ οἷσι, καὶ ἀφ' οὗ γίνονται.

a ὅτε

99 τὸν δὲ διὰ πονηρὴν δίαιταν γινόμενον πυρετὸν διέξειμί σοι. 100 πονηρὴ δέ ἐστιν ἡ τοιήδε δίαι-

D τα. τοῦτο μὲν οὖν, ὅταν τις πλείονας τροφὰς ἢ ὑγρὰς ἢ ξηρὰς διδῷ τῷ σώματι, ἢ τὸ σῶμα δύναται φέρειν, καὶ πόνον μηδένα τῷ πλήθει τῶν τροφῶν b ἀντιτιθῇ. 101 τοῦτο δὲ, ὅταν ποικίλας καὶ ἀνομοίους ἀλλήλῃσιν ἐσπέμπῃ τροφάς. 102 τὰ γὰρ ἀνόμοια στασιάζει καὶ τὰ μὲν θᾶσσον, τὰ δὲ σχολαίτερον πέσσεται. 103 μετὰ δὲ πολλῶν σιτίων ἀνάγκη καὶ πολλὸν πνεῦμα εἰσιέναι. 104 μετὰ πάντων γὰρ τῶν ἐσθιομένων καὶ πινομένων εἴσεισι πνεῦμα ἐς τὸ σῶμα, ἢ πλέον, ἢ ἔλασσον. 105 φανερὸν δὲ τοῦτο τῶδε ἐστίν. ἐρυγμοὶ γὰρ γίνονται μετὰ τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ τοῖσι πλείστοισιν. 106 ἀνατρέχει γὰρ ὁ κατακλεισθεὶς ἀὴρ, ὁκόταν ἀναῤῥήξῃ τὰς πομφόλυγας, ἐν ᾗσι κρύπτεται.

b ἀντιτιθῇ

107 c ὅτε οὖν τὸ σῶμα σιτίων πληθῇ, καὶ πνεύματος πλησμονὴ ἐπὶ πλεῖον γίνεται, τῶν σιτίων χρονιζομένων. 108 χρονίζεται δὲ τὰ σιτία, διὰ πλῆθος.

c ὅταν

θος [a] οὐ δυνάμενα διελθεῖν. [109] ἐμφραχθείσης δὲ τῆς κάτω κοιλίης, ἐς ὅλον τὸ σῶμα διέδραμον αἱ φῦσαι. [110] προσπεσοῦσαι δὲ † τὰ ἐναιμότατα τοῦ σώματος, ἔψυξαν. [111] τουτέων δὲ τῶν τόπων ψυχθέντων, ὅκου αἱ πηγαὶ καὶ αἱ ῥίζαι τοῦ αἵματός εἰσι, διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἡ φρίκη διῆλθεν. [112] ἅπαντος δὲ τοῦ αἵματος ψυχθέντος, ἅπαν τὸ σῶμα φρίσσει. [113] διὰ τοῦτο μὲν οὖν πρῶτον αἱ φρῖκαι γίνονται πρὸ τῶν πυρετῶν. [114] ὅκως δ' ἂν ὁρμήσωσιν αἱ φῦσαι πλήθει καὶ ψυχρότητι, τοιοῦτο γίνεται καὶ ῥῖγος. [115] ἀπὸ μὲν πλεόνων καὶ ψυχροτέρων, ἰσχυρότερον. [116] ἀπὸ δὲ ἐλασσόνων, καὶ ἧσσον ψυχρῶν, [b] ἧσσον ἰσχυρόν. [117] ἐν δὲ τῇσι φρίκῃσι καὶ οἱ τρόμοι τοῦ σώματος κατὰ τόνδε γίνονται τὸν τρόπον. [118] τὸ αἷμα φοβεόμενον τὴν παρεοῦσαν φρίκην, συντρέχει καὶ διεξάσσει διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἐς τὰ θερμότατα. [119] αὗται μὲν οὖν αἱ ἅλσεις. [120] καθαλλομένου δὲ τοῦ αἵματος ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων τοῦ σώματος, τὰ σπλάγχνα τρομέουσι, καὶ αἱ σάρκες. [121] τὰ μὲν γὰρ τοῦ σώματος γίνεται πολύαιμα, τὰ δὲ ἄναιμα. [122] τὰ μὲν οὖν ἄναιμα διὰ τὴν ψύξιν οὐκ ἀτρεμέουσιν, ἀλλὰ πάλλονται. [123] τὸ γὰρ θερμὸν ἐξ αὐτέων ἐκλέλοιπε. [124] τὰ δὲ πολύαιμα διὰ τὸ πλῆθος τοῦ αἵματος τρέμουσι, καὶ φλεγμονὰς ἐμποιέει. [125] οὐ γὰρ δύναται πολλὸν γενόμενον ἀτρεμίζειν. [126] χασμῶνται δὲ πρὸ τῶν πυρετῶν, ὅτι πολὺς ὁ ἀὴρ ἀθροισθεὶς [c] ἀθρόον τὸ ἄνωθεν διεξιὼν, [d] ἐξεμόχλευσε, καὶ διέστησε τὸ στόμα. [127] ταύτῃ γὰρ εὐδιέξοδός ἐστιν. [128] ὡς γὰρ ἀπὸ τῶν λεβήτων ἀτμὸς ἀνέρχεται πολὺς, ἑψομένου τοῦ ὕδατος. [129] οὕτω καὶ σώματος θερμαινομένου, δίεισι διὰ τοῦ στόματος ὁ ἀὴρ, ξυνεστραμμένος, καὶ βίῃ φερόμενος. [130] καὶ τὰ ἄρθρα διαλύονται πρὸ τῶν πυρετῶν. [131] χλιαινόμενα γὰρ τὰ νεῦρα διίσταται. [132] ὁκόταν δὲ συναλισθῇ ἀθροισθὲν τὸ πλεῖστον τοῦ αἵματος, διαθερμαίνεται πάλιν ὁ ἀὴρ, ὁ ψύξας τὸ αἷμα, κρατηθεὶς ὑπὸ τῆς θερμότητος. [133] διάπυρος δὲ καὶ [e] μύδρος γενόμενος, ἐν ὅλῳ τῷ σώματι τὴν θερμασίην ἐνεργάσατο. [134] συνεργὸν δὲ αὐτῷ τὸ αἷμα ἐστι. [135] τήκεται γὰρ πυρούμενον, καὶ γίνεται πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ. [136] τοῦ δὲ πνεύματος προσπίπτοντος πρὸς τοὺς πόρους τοῦ σώματος, οἱ ἱδρῶτες γίνονται. [137] τὸ δὲ πνεῦμα συνιστάμενον, ἐς ὕδωρ ἔρχεται, καὶ διὰ τῶν πόρων διεξελθὸν, ἔξω περαιοῦται, [138] τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ἀπὸ τῶν ἑψομένων ὑδάτων ὁ ἀτμὸς ἐπανιὼν, ἢν ἔχῃ στερέωμα, πρὸς ὅ, τι χρὴ προσπίπτειν, παχύνεται, καὶ πυκνοῦται, καὶ σταγόνες ἀποπίπτουσιν ἀπὸ τῶν σωμάτων, εἰς ἃ ἂν ὁ ἀτμὸς προσπίπτῃ. [139] πόνοι τῆς κεφαλῆς ἅμα τῷ πυρετῷ γίνονται, διὰ τόδε. [140] στενοχωρίη τῇσι διεξόδοισιν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ αἵματος γίνεται. [141] πεπλήρωνται γὰρ ἠέρος †. [142] πλησθεῖσαι δὲ καὶ πρησθεῖσαι, τὸν πόνον ἐμποιέουσιν ἐν τῇ κεφαλῇ. [143] βίᾳ γὰρ τὸ αἷμα * βιαζόμενον διὰ στενῆς ὁδοῦ θερμὸν ἐὸν, οὐ δύναται περαιοῦ-

[a] ὑ δυναμένου τὸ πνεῦμα τοῦ διεξελθεῖν
† πρὸς
[b] ἀνισχυρότερον
×
[c] ἔπειτα ἀθρόος
[d] ἀνεμόχλευσε
[e] ἀδρὸς
† αἱ φλέβες
* ἀθούμενον καὶ

A aūt cibi, quū p̄ multitudine exire nequeat. [109] Inferiore igitur uentre obturato, per uniuersum corpus penetrāt flatus. [110] Ad partes aūt sanguine plenas delati, eas frigefaciūt. [111] His autem locis perfrigeratis, in quib. fontes & radices sanguinis continentur, uniuersum corpus horror pertentat. [112] Vniuerso deniq; sanguine frigefacto, totum quoq; corpus horret. [113] Hac de causa primùm horrores ante febres apparent. [114] Quali aūt impetu & ratione multitudinis & ratione frigiditatis ipsi flatus feruntur, talē quoq; horrorē subsequi oportet: [115] à pluribus uidelicet & frigidiorib. fortiorē, [116] à paucioribus minusq; frigidis, minus etiā fortē. [117] Cū horrorib. aūt & tremores corporis accidūt, hoc planè modo. B [118] Sanguis præsentis horroris timore perculsus, concurrit, ac penetrat per uniuersum corpus, ad locos maximè calidos. [119] Et hi quidem sunt saltus eius. [120] Decedente aūt sanguine ab extremis corporis partib. & uiscera contremiscunt & carnes. [121] Nam aliæ corporis partes sanguine replentur, aliæ exinaniūtur. [122] Exinanitæ igitur propter frigus immotæ non permanent, sed concutiuntur, [123] quū quod in ipsis calidū inerat defecerit. [124] Sanguine aūt repletæ, propter sanguinis multitudinē tremunt, & inflāmationes oriuntur. [125] Nequit enim fieri, ut sanguinis multitudo conquiescat. C [126] Oscitationes etiā præcedere solēt febres, siquidē multus aer coaceruatus, cumulatim superna petēs, instar cunei diducit os, [127] per quod facillimus ei exitus patet. [128] Quēadmodū enim ab aquis in lebete bullīétib. uapor multus eleuatur: [129] sic & corpore calefacto penetrat per os aer conuolutus, & quadam ui erumpēs. [130] Amplius aūt & articuli exoluuntur ante febres. [131] Calefacti n. nerui diducuntur. [132] Quando aūt congregatus fuerit cumulatim plurimus sanguis, calefit rursus ipse aer, qui antea sanguinē infrigidarat, à calore uictus. [133] Accensus aūt & uelut incandescens in toto corpore calorem excitat, [134] coadiuuante etiā ipso sanguine. [135] Li- D quatur enim, quicquid ignea uis illa attigerit, fitq; inde spiritus. [136] Spiritu aūt ad meatus corporis irruente, sudores fiūt. [137] Siquidē spiritus cōpactus in aquā transmutatur, & per meatus penetrans extrà prorūpit, [138] eodē planè modo, quo à bullientibus aquis uapor eleuatus, si obstaculū habeat, ad quod impingere oportet, crassescit & cōdensatur, guttæq; destillāt ab his corporibus, quib. uapor ipse fuit impactus. [139] Insuper aūt & dolores capitis simul cum febre accidunt, ob has caussas. [140] Sanguinis transitus in capite coarctatur: [141] quādoquidem multo aere replentur. [142] Replere aūtē & incalefactæ dolorem afferunt capiti. [143] Sanguis enim ipse natura calidus existens, ui coactus, per angustam uiam transire

trāſire celeriter nō poteſt.[144] multa enim impedimento ſunt obſtacula, & oppilationes.[145] Quapropter etiā pulſus fiunt circa tempora.[146] Hoc ergo modo, ut dixi, febres fiūt, & cum febribus dolores, & ægritudines.

[147] Porrò quaſdā alias infirmitates, ut ſunt uolnuli, agitationes inteſtinorū, tormina, & ſimiles aliæ infixiones, à flatib. depēdere, nemini obſcurū eſſe puto.[148] Omniū enim horū cauſa eſt ſpiritus tranſitio.[149] Nā quādo is locos teneros, & non aſſuetos, & prius intactos, aggreditur, inſtar ſpiculi incumbēs, carnē penetrans, aliquando præcordia petit, aliquando ilia, aliquando utraq; ſimul.[150] Eapropter uulgò calida fomēta extrinſecus adhibendo dolorem mitigare conantur.[151] Rarefacta enim cute per calorē, fomēti ſpiritus extra corpus exhalat, itaq; mitigatio quædā doloris conſequitur.

[152] Sed dixerit fortaſſe quiſpiā, quomodo ergo fluxiões generātur à flatu? aut quomodo ſanguinis rupturarū circa pectus cauſa exiſtit?[153] Vtrunq; horū iiſdem de cauſis fieri me demonſtraturū confido.[154] Quū uenæ circa caput aere replete ſunt, primùm quidē caput ipſum propter flatus incumbentes aggrauatur.[155] Deinde intus conuoluitur ſpiritus cū ſanguine, propter anguſtiā uiarū.[156] Tenuiſsimū aūt ipſius ſanguinis per uenas excluditur.[157] Quod ipſum humidū quū plurimū coaceruatū fuerit, per alios meatus fluit.[158] Vbicunq; aūt cumulatim fluēs cōſtiterit, ibi morbus.[159] Si itaq; ad oculos peruenerit, ſequitur eorū dolor.[160] Si ad aures, morbus & illas occupat.[161] Si ad nares, grauedinē generat.[162] Si ad pectus, raucedinem.[163] Pituita enim ipſa acribus humorib. permixta, in quoſcunq; locos non aſſuetos irruerit, eos exulcerat.[164] Quòd ſi ergo fauces alioqui teneras fluxus petiuerit, eas exaſperat.[165] Spiritus enim, qui fauces ingreditur, ad pectus uſq; procedit, ac rurſus effertur per eandem uiam.[166] Quū aūt ſpiritui infernè aſcendenti fluxio occurſarit, tuſsis gignitur, & repellitur ſurſum pituita.

[167] Quę quū ſic fiunt, fauces exulcerātur, & exaſperantur,[168] & inflāmātur,[169] attrahūtq; calefactæ humorē de capite.[170] caput aūt rurſus ab alijs corporis partib. attrahēs his trāſmittit.[171] Quū igitur hic fluxus cōſueuerit ſic manare, & lacunoſi fuerint facti meatus, trāſmittūt etiā in pectus.[172] Acris aūt quū ſit pituita, carnē occupās, exulcerat ac erodit etiā uenas.[173] Iā cū ſanguis in alienos locos effuſus fuerit, moram ibi trahens & putreſcēs, in pus conuertitur:[174] & neq; ſurſum poteſt aſcendere, neq; infrà exire.[175] Surſum enim nō facilis eſt uia, ut quæ humori & quibuſuis alijs rebus, admixtam ſecum quācunq; graui-

A περαιοῦσθαι ταχέως.[144] πολλὰ γὰρ ἐμποδών ἐστιν αὐτῷ κωλύματα, καὶ ἐμφράγματα.[145] διὸ δὴ καὶ οἱ σφυγμοὶ γίνονται ἀμφὶ τοὺς κροτάφους.[146] οἱ μὲν οὖν πυρετοὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἔφην, γίνονται, καὶ τὰ μετὰ τῶν πυρετῶν ἀλγήματα καὶ νοσήματα.

[147] τῶν δὲ ἄλλων ἀῤῥωστημάτων, ὁκόσοι μὲν αὖ εἰλεοὶ εἰσιν, ἢ [a] ἀλγήματα, ἢ στρόφοι, ἢ ἐπεα ἀποστηρίγματα, φύσας εἶναι αἴτια ἅπασιν ἡγέομαι φανερὸν εἶναι.[148] πάντων γὰρ τῶν τοιούτων αἰτίη τοῦ πνεύματος ἡ διόδευσις.[149] τοῦτο γὰρ ὁκόταν περαιωθῇ πρὸς τόπους ἁπαλοὺς καὶ ἀηθέας καὶ ἀθίκτους, ὥσπερ τόξευμα ἐγκείμενον, διαδύνον διὰ τῆς σαρκὸς, προσπίπτει ποτὲ μὲν πρὸς τὰ

B ὑποχόνδρια, ποτὲ δὲ πρὸς τὰς λαπάρας, ποτὲ δὲ ἐς ἀμφότερα.[150] διὸ δὴ καὶ θερμαίνοντες ἔξωθεν πυριήμασι πειρῶνται μαλθάσσειν τὸν πόνον.[151] ἀραιουμένου γὰρ ὑπὸ τῆς θερμασίης τοῦ χρωτὸς τοῦ πυριήματος, διέρχεται τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ σώματος, ὥστε παῦλαν τινὰ γίνεσθαι τῶν πόνων.

[152] ἴσως δ' αὖ τις εἴποι, πῶς οὖν τὰ ῥεύματα γίνεται διὰ τὰς φύσας; ἢ τίνα τρόπον τῶν αἱμοῤῥαγιῶν τῶν περὶ τὰ στέρνα τοῦτο αἴτιόν ἐστιν;[153] οἶμαι δὲ καὶ ταῦτα δηλώσειν διὰ ταῦτα γινόμενα.[154] ὁκόταν περὶ τὴν κεφαλὴν αἱ φλέβες γεμισθῶσιν ἠέρος, πρῶτον μὲν ἡ κεφαλὴ βαρύνεται, τῶν φυσέων ἐγκειμένων.[155] ἔπειτα ἐνειλεῖται τὸ πνεῦ-

C μα [b] κατὰ τὸ αἷμα διὰ τὴν στενότητα τῶν ὁδῶν.[156] τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ αἵματος διὰ τῶν φλεβῶν ἐκθλίβεται.[157] τοῦτο δὴ τὸ ὑγρὸν ὅταν ἀθροισθῇ, † ῥεῖ δι' ἄλλων πόρων.[158] ὅκου δ' αὖ ἀθρόον ἀφίκηται τοῦ σώματος, ἐνταῦθα ξυνίσταται ἡ νοῦσος.[159] ἐπὴν μὲν οὖν ἐπὶ τὴν ὄψιν ἔλθῃ, ταύτης ὁ πόνος.[160] ἢν δὲ ἐς τὰς ἀκοὰς, ἐνταῦθ' ἡ νόσος.[161] ἢν δὲ ἐς τὰς ῥῖνας, κόρυζα γίνεται.[162] ἢν δὲ ἐς τὰ στέρνα, βράγχος καλέεται.[163] τὸ γὰρ φλέγμα δριμέσι χυμοῖσι μεμιγμένον, ὅποι ἂν προσπέσῃ ἐς ἀηθέας τόπους, ἑλκοῖ.[164] τῇ δὲ φάρυγγι ἁπαλῇ ἐούσῃ καὶ τὸ ῥεῦμα προσπῖπτον, τραχύτητα ἐργάζεται.[165] τὸ γὰρ πνεῦμα τὸ διαπνεόμενον διὰ τῆς φάρυγγος ἐς τὰ στέρνα βαδίζει, καὶ πάλιν ἐξέρχεται διὰ

D τῆς ὁδοῦ ταύτης.[166] ὅταν δὲ ξυμβάλλῃ τῷ πνεύματι τὸ ῥεῦμα κάτωθεν τῷ ἀνιόντι, βὴξ † ἐπιγίνεται, καὶ [c] ἀναῤῥίπτεται ἄνω τὸ φλέγμα.

[167] τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, ἡ φάρυγξ ἑλκοῦται, καὶ τρηχύνεται,[168] καὶ θερμαίνεται,[169] καὶ ἕλκει τὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑγρὸν θερμὴ ἐοῦσα.[170] ἡ δὲ κεφαλὴ πάλιν παρὰ τοῦ ἄλλου σώματος λαμβάνουσα, ταύτῃ δίδωσιν.[171] ὁκόταν γοῦν ἐθισθῇ τὸ ῥεῦμα οὕτως ῥέειν, καὶ χαραδρωθέωσιν οἱ πόροι, διαδίδωσι δὴ καὶ ἐς τὰ στέρνα.[172] δριμὺ δὲ ὂν τὸ φλέγμα, προσπίπτον τι τῇ σαρκὶ, ἑλκοῖ καὶ ἀναῤῥηγνύει τὰς φλέβας.[173] ὁκόταν δὲ ἐκχυθῇ τὸ αἷμα ἐς ἀλλότριον τόπον, χρονιζόμενον καὶ σηπόμενον, γίνεται πύον.[174] καὶ οὔτε ἄνω δύναται ἀνελθεῖν, οὔτε κάτω ὑπελθεῖν.[175] ἄνω γὰρ οὐκ εὔπορος ἡ πορείη, προσαντὴς τῆς οὔσης ὑγρῷ πρήγματι † καὶ ἑτέρῳ παν-

[a] ὀναλήματα
[b] καὶ
† πολὺ
† καὶ λύσ πνοια
[c] ἀναχέμπίεται
† προσόντος

παντὶ βάρος ἔχοντι.[176] κάτω δὲ κωλύει φράγμος ὁ τῶν φρενῶν.[177] ª διότι δήποτε τὸ ῥεῦμα τὸ ἄνω πνεύματος [ἀναῤῥηγνύμενον] ἀναῤῥήγνυται;[178] τὸ μὲν αὐτόματον, τὰ δὲ διὰ πόνους.[179] αὐτόματον μὲν οὖν, ὅταν αὐτόματος ὁ ἀὴρ εἰσελθὼν ἐς τὰς φλέβας,[180] στενοχωρίην ποιήσῃ ταῖσι τοῦ αἵματος διεξόδοισι.[181] τό, τε γὰρ πιεζόμενον τὸ αἷμα πολὺ γινόμενον, ἀναῤῥηγνύει τοὺς πόρους, ἢ αὖ ὡς τὰ μάλιστα βρίσῃ.[182] ὁκόταν δὲ πλῆθος αἱμοῤῥαγήσωσιν, καὶ τούτοισιν οἱ πόνοι πνεύματος ἐνέπλησαν τὰς φλέβας.[183] ἀνάγκη γὰρ τὸν πονέοντα τόπον κατέχειν τὸ πνεῦμα.[184] τἄλλα τοῖσιν εἰρημένοισιν ὅμοια γίνεται.

ª διατί

[185] τὰ δὲ ῥήγματα † γίνεται διὰ τάδε.[186] ὁκόταν ὑπὸ βίης διαστέωσιν αἱ σάρκες ἀπ' ἀλλήλων, ἐς δὲ τὴν διάστασιν ὑποδράμῃ πνεῦμα, οὗτον τὸν πόνον παρέχει.[187] ἢν δὲ διὰ τῶν σαρκῶν αἱ φῦσαι διεξίωσαι, τοὺς πόρους τοῦ σώματος ἀραιοὺς ποιήσωσιν·[188] ἕπεται δὲ τῇσι φύσεσιν ὑγρασίη, ἧς τὴν ὁδὸν ὁ ἀὴρ ἀπειργάσατο.[189] διαβρόχου δὲ γινομένου τοῦ σώματος,[190] ὑποτήκονται μὲν αἱ σάρκες,[191] οἰδήματα δὲ ἐς τὰς κνήμας καταβαίνει, καὶ λέγεται τὸ τοιοῦτον νόσημα ὕδρωψ.[192] μέγιστον δὲ σημεῖον, ὅτι φῦσαι τοῦ νοσήματός εἰσιν αἴτιαι, τόδε ἐστίν. ἤδη τινὲς ὀλεθρίως ἔχοντες ἐκλύθησαν, καὶ ἐκκενώθησαν τοῦ ὕδατος.[193] παραυτίκα μὲν οὖν τὸ ἐξιὸν ἐκ τῆς κοιλίης ὕδωρ πολὺ φαίνεται, χρονιζόμενον δὲ ἔλασσον γίνεται.[194] διατί δὴ γίνεται καὶ τοῦτο, δῆλον. ὅτι παραυτίκα μὲν τὸ ὕδωρ ἠέρος πλῆρές ἐστιν, ὁ δὲ ἀὴρ ὄγκον παρέχεται μέγαν· ἀπιόντος δὲ τοῦ πνεύματος, ὑπολείπεται τὸ ὕδωρ αὐτό. διὸ δὴ φαίνεται μὲν μικρὸν ἐόν, ἔστι δὲ ἴσον.[195] ἄλλο δὲ αὐτῶν τόδε σημεῖον. κενωθείσης γὰρ παντελῶς τῆς κοιλίης, οὐ τρεῖς ἡμέραι διέλθωσι, καὶ πάλιν πλήρης γίνεται.[196] τί οὖν ἄρα ἐστὶ τὸ πληρῶσαν, ἀλλ' ἢ τὸ πνεῦμα; τί γὰρ αὖ οὕτως ἄλλο ταχέως ἐξεπλήρωσεν;[197] οὐ γὰρ δήπου ποτὸν ἴσως τοσοῦτον ἐπῆλθεν ἐς τὸ σῶμα † καὶ[198] μὴν οὐδὲ σάρκες ὑπάρχουσιν αἴτιαι ᵇ ἀποτακησόμεναι· λείπεται γὰρ ὀστέα, καὶ νεῦρα, καὶ ἶνες, ἀφ' ὧν οὐδενὸς οὐδεμίη δύναιτ' ἂν αὔξησις ὕδατος γεγενῆσθαι.[199] τὸ μὲν οὖν αἴτιον τοῦ ὕδρωπος ἤδη εἴρηται.

† πάντα

† καὶ ἐς τὸ στόμα,

ᵇ ἀποτηκόμεναι

[200] αἱ δὲ ἀποπληξίαι γίνονται καὶ αὗται διὰ τὰς φύσας.[201] ὅταν γὰρ αἱ φῦσαι ψυχραὶ οὖσαι καὶ πολλαὶ διαδύωσι, καὶ ἐμφυσήσωσιν ἐς τὰς σάρκας.[202] ἀναίσθητα γὰρ ταῦτα γίνεται τοῦ σώματος.[203] ἢν μὲν οὖν πολλαὶ φῦσαι ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διατρέχωσιν, ὅλος ὁ ἄνθρωπος ἀπόπληκτος γίνεται.[204] ἢν δὲ ἐν μέρει τινί, τοῦτο τὸ μέρος.[205] καὶ ἢν μὲν οὖν ἀπέλθωσιν αὗται, παύεται ἡ νοῦσος.[206] ἢν δὲ παραμένωσι, παραμένει.[207] ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, χασμῶνται συνεχῶς.

[208] δοκεῖ δέ μοι καὶ τὴν ἱερὴν καλεομένην νόσον τοῦτο εἶναι τὸ παρεχόμενον. οἷσι δὲ λόγοισιν

ἐμαυ-

grauitatem habentibus, ardua existat.[176] Infrà aũt procedere prohibet septum transuersum.[177] Cæterùm qua de causa contingit spiritum citra fluxũ uenas rumpere?[178] Aliquando certè sua sponte, aliquando etiam præcedente alio morbo.[179] Ac sponte quidẽ, quũ aer in uenas ultro receptus,[180] sanguinis meatus coarctat.[181] Spiritus enim qui sanguinem coarctat, multus existens, meatus perfringit, qua sanguis maximè abũdat.[182] Effusione autem eius facta, uenæ rursus spiritu complentur, & ex eo dolor sequitur.[183] Necesse est enim affectum locum spiritu occupari.[184] Aliaq; dictis similia fiunt.

[185] Porrò rupturæ omnes fiunt hoc modo.[186] Quũ uiolentia quadam à sese inuicem diuelluntur carnes, & diuulsionem hanc subintrarit spiritus, dolorẽ affert.[187] Quũ autẽ flatus carnes penetrando meatus corporis rarefecerint:[188] tunc sequitur ipsos flatus humiditas, cui uiã iam antea aer fecerat.[189] Humectato igitur corpore,[190] liquefiunt carnes,[191] & tumores in suras descẽdunt, & morbum hunc hydropem appellant.[192] Maximum autem signum est, morbum hunc à flatibus generatum esse, quòd iam sæpe aliqui hoc malo affecti liberati sunt, & ab aqua euacuati.[193] Quæ simulatq; è uentre prorumpit, multa apparet: at paulo pòst minuitur.[194] Cur uerò hoc fiat, satis manifestũ est. Nã primùm quæ subitò prorumpit aqua aere plena est, is uerò molẽ facit magnã. Simulat uerò spiritus euanuerit, sola illic aqua relinquitur: & licet paucior appareat, est tamen penitus eadem.[195] Addam aũt & aliud signum. Si uniuersus uenter penitus ab aqua euacuetur, non tres elabentur dies & rursus plenus erit.[196] Quidnam ergo aliud est quod impleat, quàm spiritus? quidue aliud tam repentè implere posset?[197] Neque enim tantum potus in corpus ingestum est.[198] Neque etiam carnes in causa esse possunt colliquatæ. Supersunt enim ossa, nerui, fibræ, à quorũm nullo ullum aliquod aquæ augmẽtum potest prouenire.[199] Quomodo igitur aqua intercus fiat, iam sit dictũ.

[200] Iam uerò etiam apoplexiæ à flatibus fiunt.[201] Nimirum quando flatus frigidi multi penetrarint ac inflarint carnes.[202] Tunc enim partes istæ corporis stupidæ fiunt.[203] Et siquidem plurimi flatus per uniuersum corpus discurrant, totus homo syderatur.[204] Si per partem, pars illa.[205] Quòd si abierint flatus, cessat etiam morbus.[206] Si permãserint, permanet quoque morbus.[207] Idque hac de causa fieri indicat perpetua syderatorum oscitatio.

[208] Videtur quinetiam & sacer morbus uulgò dictus à flatib. gigni. Quibus aũt rationib.

ego

ego persuasus sum, iisdẽ cæteros quoq; persuadere conabor. [209] Primũ ergo illud ex animi sentẽtia pono, inter omnia ea, quę in corpore sunt, nihil magis ad prudentiã cõferre, quàm sanguinẽ. [210] Hic ergo quum in cõstanti habitu permanet, prudentia quoq; cõstat: [211] sanguine uerò permutato, cõcidit simul & prudentia. [212] Quòd aũt hæc ita habeat, multa sunt testimonia. [213] Ac primùm quidem somnus, qui omnib. animantibus cõmunis est, hæc confirmat. [214] Quũ enim corpus inuaserit somnus, sanguis frigesit. [215] A natura enim somno frigefaciẽdi uis est. [216] Infrigidato aũt sanguine, lãguidiores fiunt eius transitus. [217] Id ex eo palàm fit, quoniam corpora aggrauata reclinãtur [218] (omnia enim grauiora natura sua deorsum feruntur) [219] & oculi clauduntur, [220] & prudẽtia permutatur, opinionesq; peregrinæ mentẽ exercent, quæ sanè insomnia appellantur. [221] Deinde uerò in temulentis per ebrietatẽ aucto repente sanguine percellitur animus, animiq; cogitationes, & prę sentiũ quidem malorũ obliuione capiuntur, futurorũ uerò bonorũ spe implentur. [222] Possem & cõplura alia his similia congerere, in quibus sanguinis immutationes prudẽtiam quoq; immutant. [223] Ergo si totus sanguis penitus perturbetur, penitus quoq; prudentia prosternitur. [224] Affectiones enim & recognitiones sunt consuetudines. [225] Quũ aũt à consuetudine solita recedimus, aufertur nobis prudentia. [226] Dico itaq; & sacrũ morbum sic fieri. [227] Quum plurimus spiritus per uniuersum corpus uniuerso sanguini fuerit permixtus, [228] multæ oppilationes fiunt multifariã per uenas. [229] Quòd si ergo in crassiores & sanguine abundãtiores uenas copiosus aer irruat, & irruẽs ibi hæreat, sanguinis trãsitus inhibetur. [230] Alibi igitur quiescit, alibi lẽtius mouetur, alibi celerius. [231] Qua sanè inæqualitate transitus sanguinis per corpus facta, omnigenæ inæqualitates proueniunt. Omne enim corpus undiquaq; contrahitur, ac turbantur corporis partes, ipso sanguine tumultui ac pturbationi subseruiẽte. [232] Ob sanguinis aũt peruersionem totius quoq; corporis subuersiones undiquaq; gignuntur. [233] Eo igitur tempore, neq; sentiunt quicquã, neq; audiunt quæ dicuntur, neq; uident quæ fiunt, neq; ullos dolores percipiunt. [234] Aer nanq; conturbatus sanguinẽ quoq; turbauit, & inquinauit. [235] Spuma quinetiam per os illis effluit, nõ sine causa. [236] Per iugulares enim uenas aer transiens, penetrat, & secum id quod tenuissimũ est in sanguine [237] simul euehit: quod cùm humidũ sit, illius permixtione albescit. [238] Per tenues enim mẽbranas purus aer pellucet. [239] Eaq; propter omnes spumæ albæ

ἐμαυτὸν ἔπεισα, τουτέοισιν αὐτέοισι καὶ τοὺς ἀκούοντας πείθειν πειρήσομαι. [209] ἡγέομαι δὲ ἔμπροσθεν μηδὲν εἶναι μᾶλλον τῶν ἐν τῷ σώματι ξυμβαλλομένων ἐς φρόνησιν αὖ, ἢ τὸ αἷμα. [210] τοῦτο δὲ ὅταν ἐν τῷ καθεστηκότι σχήματι μένῃ, μένει καὶ ἡ φρόνησις. [211] ἐξαλλάσσοντος δὲ τοῦ αἵματος, μεταπίπτει καὶ τὸ φρόνημα. [212] ὅτι δὲ ταῦθ' ὧδε ἔχει, πολλὰ τὰ μαρτυρέοντα. [213] πρῶτον μὲν, ὅπερ ἅπασι ζώοισι κοινόν ἐστιν, ὁ ὕπνος, οὗτος μαρτυρεῖ τοῖσιν εἰρημένοισιν. [214] ὅταν γὰρ ἐπέλθῃ τῷ σώματι ὁ ὕπνος, τότε τὸ αἷμα ψύχεται. [215] φύσει γὰρ πέφυκεν ὁ ὕπνος ψύχειν. [216] ψυχθέντος δὲ τοῦ αἵματος, νωθρότεραι γίνονται αἱ διέξοδοι. [217] δῆλον δέ. ῥέπει γὰρ τὰ σώματα, καὶ βαρύνεται, [218] (πάντα γὰρ τὰ βάρεα πέφυκεν ἐς βυθὸν φέρεσθαι) [219] καὶ τὰ ὄμματα [a] καίεται, [220] καὶ ἡ φρόνησις ἀλλοιοῦται, δόξαι δέ τινες ἕτεραι ἐνδιατρίβουσιν, ἃ δὴ ἐνύπνια καλέονται. [221] πάλιν ἐν τῇσι μέθῃσι, πλέονος ἐξαίφνης γινομένου τοῦ αἵματος, μεταπίπτουσιν αἱ ψυχαὶ, καὶ τὰ ἐν τῇσι ψυχῇσι φρονήματα, καὶ γίνονται τῶν μὲν ὄντων κακῶν ἐπιλήσμονες, τῶν δὲ μελλόντων εὐέλπιδες ἀγαθῶν. [222] ἔχοιμι δὲ αὖ πολλὰ τοιαῦτα εἰπεῖν, ἐν οἷς αἱ τοῦ αἵματος ἐξαλλαγαὶ τὴν φρόνησιν ἐξαλλάσσουσιν. [223] ἢν μὲν οὖν παντελῶς ἅπαν ἀναταραχθῇ τὸ αἷμα, παντελῶς ἡ φρόνησις ἐξαπόλλυται. [224] τὰ γὰρ [b] παθήματα καὶ τὰ ἀναγνωρίσματα ἐθίσματά ἐστιν. [225] ὅταν δὲ τοῦ εἰωθότος ἔθεος μεταστήσωμεν, ἀναιρέεται ἡμῖν ἡ φρόνησις. [226] φημὶ δὲ τὴν ἱερὴν νοῦσον ὧδε γίνεσθαι. [227] ὅταν πολὺ πνεῦμα κατὰ πᾶν τὸ σῶμα παντὶ τῷ αἵματι μιχθῇ, [228] πολλὰ ἐμφράγματα γίνονται πολλαχῆ ἀνὰ τὰς φλέβας. [229] ἐπειδὰν οὖν ἐς τὰς παχείας καὶ πολυαίμους τῶν φλεβῶν πολὺς ἀὴρ βρίσῃ, βρίσας δὲ μένῃ, κωλύεται τὸ αἷμα διεξιέναι. [230] τῇ μὲν οὖν ἔστηκε, τῇ δὲ νωθρῶς διεξέρχεται, τῇ δὲ θᾶσσον. [231] ἀνομοίης δὲ τῆς πορείης τοῦ αἵματος διὰ τοῦ σώματος γινομένης, παντοῖαι ἀνομοιότητες. πᾶν γὰρ τὸ σῶμα πανταχόθεν ἕλκεται, καὶ τετάρακται τὰ μέρη τοῦ σώματος [c] ὑπηρετοῦντος τῷ θορύβῳ καὶ ταράχῳ τοῦ αἵματος. [232] ὑπὸ δὲ τῆς [d] διαστροφῆς τοῦ αἵματος, αἱ διαστροφαὶ τοῦ σώματος παντοίως γίνονται. [233] κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν, ἀναίσθητοι πάντων εἰσὶ, κωφοί τε τῶν λεγομένων, καὶ τυφλοὶ τῶν γινομένων, ἀνάλγητοί τε πρὸς τοὺς πόνους. [234] οὕτω γὰρ ὁ ἀὴρ ταραχθεὶς, ἀνετάραξε καὶ τὸ αἷμα, καὶ ἐμίηνε. [235] καὶ ἀφροὶ διὰ τοῦ στόματος ἀνατρέχουσιν εἰκότως. [236] διὰ γὰρ τῶν σφαγιτίδων φλεβῶν διαδύνων ὁ ἀὴρ, ἔρχεται μὲν αὐτὸς, ἀνάγει δὲ μεθ' ἑωυτοῦ τὸ λεπτότατον τοῦ αἵματος. [237] τὸ δὲ ὑγρὸν τὸ περιμισγόμενον, λευκαίνεται. [238] διὰ λεπτῶν γὰρ ὑμένων καθαρὸς ἐὼν ὁ ἀὴρ διαφαίνεται. [239] διὸ δὴ λευκοὶ φαίνονται πάντες οἱ

[a] κλάεται, uel συγκλείεται

[b] μαθήματα

[c] ὑπηρετοῦντα

[d] ταραχῆς

οἱ ἀφροί. 240 ποτὲ μὲν οὖν παύονται τῆς νόσου, καὶ τοῦ παρεόντος χειμῶνος, οἱ ὑπὸ τοῦ νοσήματος ἁλισκόμενοι, ἐγὼ φράσω. 241 ὁκόταν γυμνασθὲν ὑπὸ τῶν πόνων τὸ σῶμα θερμανθῇ, 242 θερμαίνεται καὶ τὸ αἷμα. 243 τὸ δὲ αἷμα θερμανθὲν, ἐξεθέρμανε τὰς φύσας. 244 αὗται δὲ [a] θερμανθεῖσαι, διαλύονται, καὶ διαλύουσι τὴν ξύστασιν τοῦ αἵματος. 245 αἱ μὲν οὖν ἐξελθοῦσαι μετὰ τοῦ πνεύματος, 246 αἱ δὲ μετὰ τοῦ φλέγματος. 247 ἀποζέσαντος δὲ τοῦ ἀφροῦ, καὶ καταστάντος τοῦ αἵματος, 248 καὶ γαλήνης ἐν τῷ σώματι γινομένης, πέπαυται τὸ νόσημα.

[a] διαθορ= μαθεῖσαι

249 Φαίνονται οὖν αἱ φῦσαι διὰ πάντων τουτέων † πολυτροπώτεροι αἰτίαι οὖσαι. 250 τὰ δ' ἄλλα πάντα συναίτια, 251 καὶ μεταίτια. 252 τὸ δὲ αἴτιον τῶν νούσων ἐὸν, τοῦτο ἐπιδέδεικταί μοι. 253 ὑπεσχόμην δὲ τὸ αἴτιον τῶν νοσημάτων φράσαι †. 254 ἐπέδειξα δὲ τὸ πνεῦμα καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι πράγμασι δυναστεῦον, καὶ ἐν τοῖσι σώμασι τῶν ζώων. 255 ἤγαγον δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὸ γνώρισμα καὶ τῶν νοσημάτων, καὶ τῶν [b] ἀῤῥωστημάτων, ἐν οἷσιν ἀληθὴς ὑπόθεσις ἐφάνη. 256 ἀμφὶ δὲ τῶν (ἄλλων) ἀῤῥωστημάτων εἰ λέγοιμι, μακρότερος μὲν ὁ λόγος γίνοιτο ἂν· ἀτρεκέστερος δὲ οὐδὲν ἂν εἴη, οὐδὲ πιστότερος.

† τῶν νοσημάτων

† ἀπασέων

[b] ὑποδειγμάτων

A albæ apparent. 240 Quomodo aũt liberentur ægri à morbo & tempestate præsenti, ego dicam. 241 Quando uehementi motu agitatum corpus incaluit, 242 calefit & sanguis. 243 Is calefactus, calefacit uicissim & flatus. 244 Hi calefacti, dissoluuntur & ipsi, & consistentiam sanguinis simul dissoluunt: 245 proceduntq; è corpore partim cum spiritu, 246 partim cum pituita eiecti. 247 Deferuescente autem spuma, & consistente sanguine, 248 & tranquillitate in corpore oborta, cessat etiam morbus.

249 Ex quib. sanè omnibus apparet, flatus morborum causas esse, licet diuersimodè. 250 Cætera uerò omnia uel concomitantes, 251 uel consequentes causas tantùm. 252 Hactenus ergo morborum omnium causas flatus esse demonstraui. 253 Id quod à principio receperam me facturum. 254 Ostendi autem spiritum ipsum, quũ in alijs omnibus rebus B potentem, tum maximè in animalium corporibus. 255 Deduxi postea sermonem ad morborum & ægritudinum cognitionem, è quibus ueritas huius problematis deprehésa est. 256 Quòd si de reliquis quoq; ægritudinibus uerba facerem, prolixior sanè fuerit disputatio, non iccirco tamen uel ad ueritatis demonstrationem, uel ad persuasionem aliorum efficacior.

IN HIPPOCRATEM DE FLATIBVS.

CONSIDEREMUS:

- HIPPOCRATIS. *Qui solam breuitatem λέξεως in* Hip. *intuentur, hunc* Hip. *esse negabunt. At qui eiusdem artificis esse norunt, & synopticè & diexodicè rem eandẽ tractare posse, hũc cõ. multis alijs, ut de Arte, de Veteri medicina, de Semine, de Natura pueri, de Natura humana, λέξει similẽ esse asserent, neq; quo ad τάξιν* Hip. *indignũ. Etsi quæ de Flatu in omnibus morbis pronunciat, quæq; de Aeris per omnia diffusi, & ad ipsos quoq; orbes cœlestes pertingentis potestate affert, suspecta cuipiã uideri poßint. Sed & ille homo fuit, & ueteris opiniones de cœlestibus minus accuratas pro seculi sui ratione secutus est: neq; omnes com. prouecta ætate, sed multos quoq; etiamnum iuuenis, & aliorum auctoritate potius quàm ui propria nitens, conscripsit, inter quos fortaßis etiam hic reponi posset.*
- Inscriptionẽ: ΠΕΡΙ ΦΥΣΩΝ. *Πνεῦμα, hoc est, spiritum ipsemet* Hip. *hoc com. ab aere distinguit, quòd Aer dicatur dũ extra corpus est: at intra corpus receptus, Spiritus appelletur. Qui ipse rursus quandiu motu naturali fertur, decenti inspiratione & expiratione constans, nomen generis retinet. At si quando naturæ limites, uel loci, uel motus, uel substantiæ, uel quantitatis, uel qualitatis ratione excedat, φῦσα dicitur, uel ipsa onomatopœia attestante, apud Græcos pariter & Germanos, in nominum & impositione & connexione pariter felices, cùm bis Pfyssen/illis φυσᾶν à uenti sibilo originem traxerit, adeoq; Homerus anhelantes equos φυσιόωντας appellarit. Flatus Latini uocant. Ergo de Flatibus hocce agit com. non uniuersim (ijs exceptis, quæ ad aeris uim demonstrandam ex naturali philosophia affert) sed quatenus in humano corpore Morborum & Symptomatum causæ existunt. Plato lib. 3. de Repub. ex otio & ingluuie, ῥευμάτων καὶ πνευμάτων quasdam uelati paludes oriri, & ex ijs φύσας τινὰς κατάῤῥους, tanquã riuulos deduci ait, cùm ex hoc tum ex alijs* Hip. *libris mutuatus, ipsa etiam ῥεύματα à flatu oriri asserentis. Proinde ad Αἰτιολογίαν pertinet communem. Io. Alemani, quas in hos com. edidit, annotationes nobis sanè in non paucis profuerunt.*
- Commentarium *ipsum. Vide signum* I.

I. Com

Actionis ἐπίπονος est, hoc est, molesta & laboriosa eam exercenti medico. Vide signum [22]

- I. Cōmentarius iste diuiditur in
  - Prologum, quo huiusce disputationis de Flatibus difficultatem ex generali theoria causarū insalubriū, hanc aūt ex generali totius artis Medicæ hypotyposi, ex accidentibus desumta, deducit. Est igitur prooemiū οἰκεῖον, sed καθολικώτατον, à tota arte ad artis partem Αἰτιολογικὴν, et eam quidem Insalubrem tantùm, transferendum. Et quia generale tantùm, nos autem hic particularem unius causæ insalubris, Flatus scilicet, cōsiderationem instituimus: iccircò infrà N.38. non simpliciter πάρεργον, sed respectu sequentis tātùm disputationis appellauit: præsertim cùm ex Rhetorū quoq; præceptis cōstet, Prooemium & Epilogum non necessarias orationis partes esse, neq; per se, sed auditoris tantùm causa adhiberi consueuisse. Medicinæ igitur cū duo sint munia, Cognoscere & Agere, respectu quidem
    - Cognitionis, & χαλεπὴ & ῥᾳδίη, hoc est, Difficilis simul & facilis est, tum respectu
      - Cognoscentis: Diuersitatem
        - Proponit. Quæcunq; in arte medica uulgò uidentur parui momēti esse, ea difficilia sunt cognitu: quæ uerò magni uulgò æstimantur, ea cognitu sunt facilia. N.11. Similis locus apud Arist. lib. 6. Ethicōr. cap. 7. etsi in re diuersa: uulgò Anaxagoram, Thaletem, & similes alios, sapientes quidē uocari, prudētes uerò nequaquā, q. recondita quidem & eximia quędam & admirabilia & difficilia & diuina teneant, sed sibi inutilia, cùm uulgata bona non quærant.
        - Explicat. Etenim artis ipsius
          - Precepta methodica, uulgus uilia esse, nec multū in ijs positū arbitratur, quæ non à plebeijs, sed à medicis tantū rectà institutione edoctis cognoscuntur. N.12. Ratio. Neq; enim manuum dexteritate, sed ingenij acumine & apprehenduntur & exercentur. N.13.
          - Exēpla siue opera Empirica, quæ uulgus maximi facit, etiā à plebeijs cognosci possunt, rectè nécne se habeant (indicat enim curatio) tū uerò etiā ab idiotis per imitationē tractari interdū posse, notisśima empiricorū et agyrtarū tumultuatio satis testatur: præter id quòd ipsa morborū causa, utputa telum, lapis, ignis, sub sensum cadit. Sub intelligitur.
      - Modi. Ex cō. de Arte, corporis affectiones, uel sunt manifestæ sensui, uel occultæ: & proinde aliarum cognitio habetur
        - Sensu, experientia, usu & cōsuetudine, morborū scilicet Externorū, qui manuū externam operā requirunt. Facilior proinde perceptu. N.14. Ratio. Vsus.n: & exercitatio, & exercentium inspectio, Manuum magister optimus: uti Præceptio & Contēplatio Rationis. N.15. Proinde Gal. 1. de Facult. alim. c. 1. neminē nauclerum aut sutorem ex libro euadere posse testatur, nisi manum operi admoueat.
        - Ratione, discursu, methodo artificiosa, morborum scilicet Internorum, occultorū. Difficilior proinde perceptu. Quam difficultatem
          - Generatim exponit. Hi enim morbi ad sui cognitionē accuratam requirunt
            - Primariò Rationē methodumq;, in inuentione agendorū, & iudicio actorum potius, quàm in operis administratione cōsistentē. Hāc τέχνην, illam Δόξαν appellare uidetur, uulgi sese accommodans sententiæ. Sic com. de Elegantia, σοφίαν μετάγειν ἐς τὴν τέχνην, h. e. theoriam praxi accommodare iubet. At econtra com. de Lege Δόξαν Ignorantiæ, Ἐπιστήμην Scientiæ matrē constituit. N.16. Sic Plato 3. de Repub. non corpore sed animo morbos curari ait.
            - Secundariò Sensum, ut quis morborum interiorū historias inspexerit, & consilia aliorū de ijsdem audierit: cùm plurimùm præstet etiam in his πάνυ ἀπορίη. N. 17. Vt ergo in illis primas sibi uendicat Experiētia, secūdas Methodus: ita in his econtra primæ debentur Methodo, secundæ Experientiæ. Experientem proinde Chirurgum uulgò laudant, sed Peritum Physicum.
          - Speciatim exemplo illustrat particulari. Nam cùm morbi interni occulti sint, uel quo ad Subiectum, cui inhærent: uel quo ad Formam læsionis, secundùm intemperiem, conformationem, unitatis solutionē: uel certè quo ad Efficientē causam: ut ad institutum nostrum sensim perueniamus, periclitemur in Causis ipsis. Vide signum [bb]
  - Λόγον. Vide signum II.
  - Ἐπίλογον. Vide signum III.

22 Artis medicæ molestiam in

- Genere proponit, per latentem artium diuisionē, ab adiuncta utilitate & uoluptate desumtā. Artiū practicarum primarius finis, respectu τῶν χρωμένων quorumuis, maiori tamē ex parte hominū ἰδιωτῶν siue plebeiorum, est ipsa utilitas & uoluptas qualiscūque, ex opera operéue medico in mediā hominū uitā deriuata: secūdarius aūt respectu τῶν κεκτημένων (qui artis habitū possidēt) & μεταχειριζομένων (qui eandē ipso opere exercent) est ea quam artifex ex opera operéue siue utilitatē siue uoluptatē percipit. Cū igitur quo ad finē primariū Artes omnes utiles & iucundæ esse debeant, tales existunt uel
  - Reuera, quotquot Honestatē habēt iunctā, cui ueluti dominæ Vtilitas & Voluptas perpetuò famulātur. Sed hæ ipsæ rursus respectu finis secundarij (ut Vtilitatē nunc tanquam accidentalē omittamus, & solam Voluptatem, quæ alacritatem & constantiam artificis plurimum adiuuat, consideremus) ei qui eas exercet artifici uel sunt
    - Iucundæ, nec admodum molestæ & laboriosæ, cùm ingenio & dexteritate potius, quam robore corporis indigeāt: qualis est pictura, statuaria, & cæteræ liberales minimeq́; sordidæ appellatæ artes.
    - Iniucūdæ & Ἐπίπονοι, cùm adiunctam habeāt molestiam (N.1.) uel
      - Essentialem, propter laborem corporis
        - Multum, ut in Agricultura.
        - Sordidum, ut in Fabrili, Sutoria, Figlina.
      - Accidentalem, propter eorum quibus cum uersatur morositatem, inobedientiam, miseriam, inconstantiam: ut Medicina, Nautica.
  - Non reuera, sed opinione tantum, quandoquidem ab honestate sunt alienæ. Qualis est ars Lenonum, Mangonum, & similes aliæ uoluptatum turpium obstetrices & proxenetæ.
- Specie arti medicæ accommodat. (N.2.) Hæc enim
  - Medico ingrata & molesta accidit, tum respectu
    - Aegri, cuius sputa, sudores, urinas, menses, crepitus, stercora, ulcera, tumores, sanies, uidere, audire, olfacere, tangere, adde etiam gustare interdum cogitur. Asclepiadem ferunt imitatione equisonum excrementa gustare solitum, ut certius de concoctione iudicium ferre posset. Hinc uulgò cum Aristophane σκατοφάγας & οὐροπότας ridere consueuerunt, ij quorum uita in medicorum manu posita est. N.3.
    - Suipsius, quandoquidem ex hac tam fœda & miserabili ἐγχειρήσει ipse proprios dolores percipit. N.4. & quo ad
      - Corpus interdum, ut in morbis contagiosis: aut etiam in summis fœtoribus.
      - Animum, ex commiseratione, cùm φιλάνθρωπος sit, & ad condolendum facilis: ut in Præceptionibus docuit.
  - Aegro utilissima & iucundissima est. τὸ
    - ὅτι. N.5. Artis enim opera liberātur & à uitæ
      - Incōmodis, nimirum à
        - Morbis. Νοσήματι. N.6.
        - Symptomatis. (quæ sub finē ἀῤῥωσήματα uidetur appellare) molestiis uel quo ad
          - Actiones, quas uel tollunt, uel debilitant, uel corrumpūt. Hos uidetur νόσους appellare. N.7.
          - Passiones. Vt sunt λῦπαι, Dolores. N.8.
      - Inimico, à Morte scilicet. N.9.
    - Διότι, ueluti per anthypophorā. Si ulla ars est, quæ horum malorum profligationem & profiteatur & præstet, ea medicina est. N.10. Vt enim multi sine medico sanitatem uel recuperent, uel conseruent, non tamen sine medicina: utq́; fine suo medicus non semper potiatur, at id non arti, quæ in ijs, quæ fieri possunt, semper uoti compos fit, sed morbi uehementiæ, omnia medicamenta superantis, acceptum ferendum. Vti com. de Arte docuit.

bb

Cognitionis igitur causarum morbificarum

- Difficultatē proponit. Nā quantūuis cognita morbi essentia, quā causæ continentes absoluunt, operosum tamē est causas morbificas cognoscere, tum
  - Simplices, *in simplici affectione, tam primitiuas, quàm antecedentes.* N.18.
  - Multiplices, *in complicatis affectionibus. Inter quas cùm posterior semper prioris effectus esse uideatur, resolutione artificiosa ad primum ueluti fontem & centrum malorum omnium perueniendum erit.* N.19.
- Necessitatem explicat. *Non magis difficilis quàm pulchra & necessaria est causarum morbi cognitio: ut semper* χαλεπὰ τὰ καλά. *Ab hac ipsa namq; medici dependet actio, ut contraria contrarijs curare sciat. An legendum,* ἐκ τῶν ἐναντίων ἐπιστάμενος τῷ νοσήματι, *Ex ijs quæ morbo sunt cōtraria sciens quid adhibere oporteat. An* ἐφιστάμενος τῷ νόσῳ. *Præsidēs morbo per contraria?* N.20. *Contrarijs rectè uti posse præcipuum medicinæ munus esse ostendit, tum eius quæ*
  - Naturalis est, *hoc est, ab ipsa natura omnibus animalibus insita.* N. 21. Vide sign. dc
  - Artificialis est. Quam
    - Proponit. *Vt uno dicam uerbo, contraria contrariorum sunt remedia, hoc est, eorum quæ contra naturam sunt* Expulsionem *sequitur* Restitutio *eorum quæ secundùm naturam sunt.* N.32. *Pro cuius rei intelligentia sciēdum, Quicquid ei, quod contra naturam est, simile & amicū est: id ei quod secūdùm naturam est, dissimile & inimicum existere: & econtrà, quicquid ei, quod secūdùm naturam est, simile est: id ei quod præter naturā est, dissimile & inimicum esse. Ergo* Medicamentum *respectu*
      - Finis sui, ei quod in homine
        - Secundùm *naturam est, Simile existit, quia illud promouet, ampliat, conseruat. Sic & Temperiem seruat, & Meatus aperit, & Vnitatem quam oportet tuetur.*
        - Præter *naturam est, Contrarium existit, quia illud corrumpit, perdit, abigit.*
      - Formæ *suæ, quatenus agit in corpus & in morbum, analogiā habet, tanquam agens, erga id quod patitur; erga morbum scilicet & corpus. Similitudo hic sequitur Rationum, licet Dissimilitudo adsit Rerum: ut scilicet adhibeatur medicamentum uel conseruans corpus uel profligās morbum in eodem gradu: siue similitudo illa sit*
        - Essentialis, *& specifica, per ea quæ cōseruant hominē, uel quæ morbum oppugnant, analogica cōtrarietate: qualis est inter uenenum uiperæ & carnem uiperæ: inter quintam auri essentiam, ut aiunt, & hominem.*
        - Accidentalis, *& manifesta, per manifestam analogiam. Nam morbis frigidis, ut tria, calidum ut quatuor opponēdū. Bili debetur rhabarbarum. Meatus clausus aperiētibus quantū oportet reserādus: Cauitas pari portione carnis poriue replenda. Econtra spiritibus et humoribus & solidis tantum, quātum oportet, tribuendū.*
    - Confirmat, tum ab
      - Artis *descriptione ex suis actionibus desumta, cùm nihil sit aliud quàm* Appositio & Detractio, *cōtrarietate ubiq; seruata: uti* 11. Meth. 12. Gal. *docet.* N.33. *Vocibus generatim utitur, non quantitatis tantùm sed & qualitatis respectu. Ergo medicina est eorū quæ præter naturam quomodolibet sunt*
        - Detractio, *abundantiū.* N.34.
        - Appositio *deficiētiū.* N.35.
      - Artificis *officio. Etenim qui rectè addere deficiētia & detrahere superuacanea*
        - Nouit, *artem ipsam rectè tenet, optimiq; medici nomē meretur.* N.36.
        - Nō nouit, *artē nō rectè tenet, neq; boni medici appellatiōe dignus est.* N.37.

dc. Quan-

de.

Quandoquidem *assidua est actio caloris in humidum: hoc autem extrinsecus accedente alimento assiduè refici debet: sed ab alimenti affluxu collectis in corpore excrementis calor ueluti oppressus exercitijs necessariò expurgatur: icirco inter naturales humani corporis affectiones, hoc est, quæ à natura sunt datæ homini, connumerantur tanquam*

- **Causæ duæ,** *eius scilicet quod*
  - **Vtile est Refectio per Alimenta:** *cuius ueluti necessitatem natura imposuit animali per molestum sensum Famis atq; Sitis, quibus tanquam stimulis uel inuitum ad sui conseruationem per cibum atq; potum cogeretur. Quod 2. de Anim. hist. docet Arist. Ad refectionem ergo eius, quod deperijt, stimulatur homo tristi sensu inanitionis, quem desiderium repletionis immediatè comitatur, tum alimenti*
    - **Solidi,** *calidi scilicet et sicci. Famem cõtrario suo curãdam, tali ratione demonstrat:*
      - **Id quod fami contrarium est, ad curationem eius confert. Probat:**
        - **Morbus** *cùm contra naturam sit, per contraria sua (quæ secundùm naturam sint eius, qui morbo afficitur) curandus est.*
        - **At fames est morbus.** *N. 22. Ratio. Quicqd enim corpori inhærens hominem lædit & tristicia afficit, Morbum appellamus, latißima uocis significatione. N. 23. Propriè alioqui morbi definitioni addendum: Quicquid lædit actiones primò & per se: ut Causæ & Symptomata excludãtur. Cõ. de Vet. med. ipsam coquinariam medicinæ partem facere uidetur, quatenus scilicet alimenta ita præparat, ut absq; noxa dere poßint.*
        - **Ergo** *fames per contraria curanda.*
      - **Alimenti** *uerò assumtio est fami contraria. Confirmat:*
        - **Id** *quod famem sedat, est fami contrarium. N. 24.*
        - **Alimenti** *assumtio famem sedat.*
        - **Ergo** *est fami contraria. N. 25.*
      - **Ergo** *alimentum ad famis curam adhibendum. N. 26. Sic etiam com. de Vet. med. n. 26. uictus mitioris inuentionem nulli alteri arti quàm medicinæ acceptã ferendam asserit.*
    - **Liquidi,** *frigidi simul & humidi. Sitis cõtrario motu, quia ea, quorum absentiam molestè fert homo, humiditatẽ scilicet & frigiditatem suggerat, curãda, Potu nimirũ. N. 27.*
  - **Inutile est Expurgatio per Exercitia qualiacunq;. Duæ** *igitur hic affectiones contrariæ inter se concurrunt, sic ut altera alterius remedium esse queat, uidelicet*
    - **Quies** *Laboris. N. 30.*
    - **Labor** *Quietis. N. 31.*
- **Effectus** *duo inter se contrarij, & proinde alter alterius curationi adhibendus (id quod multis exemplis in 3. de Diæta, & de Insomnijs ostendit. & 2. Aphor. 22. aphorismum hac de re protulit) nimirum*
  - **Inanitio** *Repletionis. N. 28.*
  - **Repletio** *Inanitionis. N. 29.*

II. Λόγος sequitur Prologum. In eo de Flatibus tanquam causis præcipuis morborũ disputaturus,

Proponit generatim, Morborum omnium eundem modum esse, locum diuersum: paronomasia elegante, τρόπῳ & τόπῳ, utens. N. 39. Τρόπον infrà n. 40 per ἰδέην & αἰτίην explicat. Τόπον autem corporis partem intelligit (ut principio de Loc. aff. Gal. docet) generaliter sub se comprehendentem Contenta, Continentia & Impetum facientia. Interdum enim solida distendi & diuelli ab aere, ut in Hydrope: interdum humores agitari, ut in Febre & Sacro morbo, paulò post ostendet.

Declarat Morborum inter se

Differentiam, ueluti à Materia subiecta, hoc est, à loco affecto desumptã. Vt enim uariæ sunt partes humani corporis, uarijs destinatæ munijs, (cùm licet anima tota sit in toto, & tota in qualibet parte, aliter tamen & aliter in alijs atq; alijs operetur) ita quoq; ea quæ actiones lædere possunt (quarum læsio prima morbum definit) aliam in alijs partibus læsionem inuehunt. Sic V. G. obstructio renum nephritim, hepatis ictærum, cerebri apoplexiam, neruorum opticorum cæcitatem, neruorum motiuorum paralysim inducit. Forma hic morbi eadẽ, à qualicũq; causa, crassa certè, & ad obstruẽdum apta, & propterea ut non specie, genere saltem eadem, proueniẽs. Effectus uerò causæ huius, quem Morbum dicimus, ob loci diuersitatem uariat. N. 40.

Conueniẽtiam, ex ipsa Forma morbi eadẽ, quæ Efficientem causam unã eandemq; sequitur. Illam morbi ἰδέην, hanc αἰτίην uocat, in seq. explicandas. N. 41. Quod quidem facit tum

Simpliciter. Vide signum A.

Comparatẽ, Aerem cum cibo & potu conferens, eiusq;, tanquam potentis alicuius dynastæ, in eorum, quæ natura constant, & præsertim corporum humanorum alteratione, maximam efficaciam præ cæteris esse, ostendens. Pythagorei uitali spiritu omnia plena esse arbitrabantur, Mentis æternæ seu Naturæ uehiculo & instrumento, de quo Maro canit, Principio cœlum & terram campósque liquentes Lucentémque globum lunæ, titaniaq; astra Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem, & magno se corpore miscet. Cui spiritui cùm inter omnia elementa nullum sit aere similius, cognationis & similitudinis causa Aeris appellatione comprehenditur. Multa igitur hic ad argumenti sui confirmationem logica argumenta ex aliorum opinionibus Hipp. corrogare uidetur, præsertim cùm ipsemet lib. de Principijs apertè fateatur, sese aliorum opiniones in rebus naturalibus sectari consueuisse. N. 49. Aeris uires in omnibus ijs quæ natura constant uel conseruandis uel corrumpendis explicaturus, paulò antè positam distinctionem sequi uidetur, adeoq; Aeris rationem habere tum quatenus corporibus animalium

Circumfunditur, eáque ueluti locat. & quod loci proprium est, ea uel cõseruandi, uel corrumpendi uim habet omnium maximam. N. 69. Vide signum B.

Infunditur, et subintrat, & non modò spacia inania replet, sed multò magis proportione certa corporib. conueniente, uel non conueniente eadem fouet & cõseruat, aut lædit & corrumpit. Vide signũ D.

A quot *causis sanitas corporis conseruatur, à totidem destruitur. Eædem causæ materialiter, formaliter diffe-runt, illæ quidem corporis constitutioni amicæ, hæ inimicæ.*

Verùm *à tribus conseruatur, à triplici nimirum genere alimoniæ.* N. 42. *Ad cuius rei intelligentiam sciendum, uti Ignis reliquis tribus elementis nutritur, ita quoq; calorem natiuum hominis triplici alimentorũ genere refici, quæ proportione elementis respondeant, cibus quidem Terræ, Aquæ potus, Aeri spiritus. Aluntur autem corporis partes communiter sumtæ triplices, Continẽtia quidem siue Solidæ partes: Contenta uerò tum Fluida, Humores scilicet, tum Impetum facientia, Spiritus: quibus partibus ob assiduam caloris in humidum actionem quotidie aliquid deperit, quod refectione opus habeat. Partes istæ omnes substantiæ sunt concretæ, aliæ magis, aliæ minus, ita quidẽ ut respectu mutuo aliæ spiritus, aliæ humoris, aliæ solidi corporis nomen mereãtur, ab eo quod prædominari uidetur facta denominatione. Licet interim ut pars solida suã soliditatem habet, suam quoq; [h]umositatem, suam insuper spirituositatẽ: ita humor suam soliditatem & spirituositatem: spiritus quin etiam & solidum & humorosum quiddam. Iam uerò substãtiæ istæ nõ nisi à consimilibus corporibus ali, refici, conseruari, augeriq; possunt. Quæ corpora rursus si secundùm primam substantiæ speciem inter se conferas, alia crassa & terrea, alia liquida & aquea, alia tenuia & aerea uidebuntur. Sin eadẽ ipsa ratiocinãdo, physica analysi ueluti obstetricante, in ea, è quibus constãt, resoluas, etiam alimento maximè aereo sua inerit soliditas: & econtra maximè terreo sua inerit spirituositas: medio aqueo etiam utrunq;. Proinde Hipp. lib. de Corde, Aquam & Aerem simplicem per se non alere, sed alterare tantùm, nec τροφῆς, sed φαρμακείης causa assumi ait: idemq; etiam Arist. de Sensu & sensibili multis argumentis demonstrat. Quando ergo hoc loco triplex alimentum facit, quo corpus hominis uerè nutriatur (non alteretur tantùm), formam externam respicit, proportione certa elementis respondentem, crassius Terreum, subtilius Aereum, medio modo sese habens Aqueum: propter quam substantiæ compositæ diuersitatem lib. 2. Aphor. 11. facilius esse scribit potu quàm cibo repleri: & ratione consequentiæ multo facilius spiritu quàm potu, & potu quàm cibo, lib. de Alimento docet. Quòd si quandoq; ab aqua aut aere solo homines refici uidentur, id non per se, sed per accidens fit, nimirum, quoniam aer spiritui igneo permixtus, uti eundem attemperat, ita quoq; molem eius auget: & aqua humoribus permixta, uel solidis etiam inserta, speciem quandam alimoniæ subire uidetur, non secus ac quando aqua in dolium uini suppletur. Com. de Alimento aphor. 16 Τροφὴν facit aliam πνεύματος, aliam αἵματος. & hanc uel ὑγρὴν uel ξηρήν. Alimentum igitur ut re, ita quoq; appellatione triplex (N. 43.) aliud*

- Corpulen-*tum: illudq; rursus uel sub forma:*
  - Solida, *Ci-bus nominã. N. 44. Qui Terræ similitudinem habet. Non tamen Terra sola & pura nutriri potest homo: sed exiccantibus tum.*
  - Fluida, *Potus. N. 45. Qui Aquæ proportione respondet. Neque tamẽ aqua simplice nutritur homo, sed alteratur tantùm, refrigeratur scilicet & humectatur.*
- Spirituo-*sum, Spiritus per os & nares & arterias attractus, cũ ipso quinetiã cibo et potu subingressus, nõ simplex ille (qui alterat tantũ calefaciendo) sed cõpositus: ut licet respectu corpulẽtioris ἀσώματος uideatur, habeat tamẽ ipse quoq; suũ corpus mixtũ, cuius merito nutriat, & alimẽtũ purissimũ corpori suppeditet. N. 46. Qui quidẽ spiritus*
  - Intra *corp' receptus, οὐσία appellatur. N. 47. Aliàs etiam Πνεῦμα, nomine generis. Etsi posteriores medici, præsertim Latini, Flatum nomẽ aeri tantùm, quidem corpus subingressus, uel distẽsione uel refrigeratione sui molestiã exhiberet, indulsisse uidentur.*
  - Exterius *corpori circumfusus, Ἀὴρ nocatur. N. 48.*

Ergo *etiam à tribus destruitur, à Cibis nimirum, Potibus, & Spiritibus præter naturam se habentibus, corpori humano contrarijs.*

A. *Morborũ conuenientiam ratione Formæ eius-dem, ab eodem Efficiente deductam explicat, & causas insalubres ex salubribus causis deducit in genere, tali ratiocinatione:*

- B. Aerē corporib. circumfundi, eáq; ueluti locare ostēdit, tum in
  - Genere. *Aeris uires aliæ manifestæ sunt potißimum*
    - Sensui, per *uehen.ētiam motus. Virium harum*
      - Causam *statuit motum aeris, cùm uentus nihil aliud sit, quàm aeris effusio & fluxio, respectu utriusq; termini, tum à quo motus sui initium sumit, tum ad quem fertur.* N. 50. *Vt enim aer ad motum mundi semper circumagatur; ad calorem natiuum rerum omnium naturalium euentilandum: tamen quando per naturalem resolutionem uapores & exhalationes consurgunt, sua copia & heterogenia ueluti hospites in alieno regno tumultum mouent, leuiq; momento huc illuc impulsi,* Ventum *dictum constituunt. Sic* Arist. *lib.* 2. & 4. *Meteororum, &* 26. Probl. 2. & 34. *Theophrastus generabilem rerum spiritum, suapte natura agitabilem,* Ventum *appellauit.*
      - Effectum *exēplis declarat, tum in*
        - Terra, *cùm arbores radicitus euellat.* N. 51.
        - Mari, *cùm &*
          - Procellas *immanes cieat.* N. 52.
          - Naues *euertat.* N. 53.
    - Rationi. N. 54. *Nam sine hoc nihil generari nasciue potest: nihil sine illo uiuere & esse: cùm totum spatium inter cœlum & terram spiritu sit plenum uitali.* (N. 55.) *secundùm* Pythagoreos. *An ignem non esse in sua sphæra uult* Hip. *An uult quidem (com. enim de* Principijs *apertè aerem sub igni, quem* Aethera *uocat, collocat) sed quia non uidetur, totum hoc spatium medium, quod inani simile est,* Aerem *appellat? uti etiam* Plinius *ex maiorum sententia adstruit lib.* 2. *c.* 38. *Hist. nat.*
  - Specie, *in rebus naturalibus*
    - Superioribus. *Vide signum* C.
    - Inferiorib. *Nimirū in*
      - Mari, *cui aerem nō modò circumfusum (quod paulò ante n.* 50. *ex tempestatibus docuit) sed & permixtum esse demonstrat.* N. 63.
        - Si pisces, *quos mare continet, sine aere uiuere nequeunt, aerem profectò ad maris conseruationem facere, manifestum erit.*
        - At illud est. *Ostendit*
          - Quòd:
            - Si pisces *uiuunt, sine aere esse non poterunt. Cùm quicquid uiuit in mundo, uitalem spiritū attrahere necesse habeat, uel per aerem respirando, ut in terrestribus & uolatilib. uel per aquā, insensibili & peculiari alio motu, respirationis proportionem habente, ut in piscibus, qui loco pulmonum branchias habent, aerem in aqua latentem admittentes, aquam excludentes.*
            - At *uiuunt.*
            - Ergo. N. 64.
          - Quomodo. *Aere fruūtur pisces uel extrinsecus per aquam attracto, uel ex aqua ipsa intrinsecus extracto.* N. 65. *Experientia docemur, glacie constrictis lacubus & stagnis, nisi crusta superinducta disrumpatur, pisces aeris destitutos euētatione interire. Assentitur* Plato *in Timæo, &* Plin. *lib.* 9. *c.* 7.
        - Ergo *& hoc erit.*
      - Terra, *cui aer usum præstat tum*
        - Vehendo. N. 67. *An terram per se inertem & immobilem ad generationem reuera ui aeris permoueri uult? An uerò etiam in medio mundi immobilem permanentem, undiq; ambientis aeris æquali libramento suspendi arbitratur? Sic antiqui multò quàm posteri rudius de rebus naturalibus philosophati sunt,* Anaximenes, Anaxagoras, Democritus, *apud* Arist. *lib.* 2. *de Cœlo cap.* 13.
        - Replendo *spacia uacua, eáque suo motu perpetuo euentando, & ad cœlestes impreßiones in imis terræ uisceribus aptam reddendo: quinetiam in imis eiusdem uisceribus conclusa animalia, ut uermes & talpas, uegetando.* N. 68.

- C. In rebus naturalibus superioribus Aeris uires ostendit, consideratis quoad
  - Tempora anni, quæ Solis accessu & recessu distinguuntur, aerisq; temperie uel intemperie ueluti informantur. N. 56. Aer namq;
    - Hyeme, turbulentus, crassus, frigidusq; fit. N. 57.
    - Aestate, lenis, calidus, trãquillus est. N. 58.
  - Motum Astrorum. Cuius causam in aere sitã esse in.
    - Genere proponit. N. 59.
    - Specie declarat in euidentißimis motibus
      - Solis, ratiocinatione tali:
        - Si Sol & reliqua astra sine aere esse & uiuere nequeunt, certè neque sine illo moueri. Est enim motus accidens rei naturalis tum animatæ, tum inanimatæ.
        - At illud esse, sic ostendit:
          - Ignis sine aere uiuere, hoc est, esse nequit. Demonstrat:
            - Si aer est ignis alimentum, profectò sine eo uiuere non poterit.
            - At aer est ignis alimentũ. N. 60. Quod lib. de Principijs exemplo ignis uel lucernæ in angusto conclaui ardentis demõstrat: τροφὴ γάρ ἐστι τῷ ὁρμῶ τὸ ψυχρὸν, hoc est, alimenti similitudinẽ habet: nam alioqui aluntur tantùm ea quæ animata sunt.
            - Ergo ignis sine aere uiuere nequit. N. 61.
          - At Sol est igneum quoddam corpus, uti & reliqua astra. Anaxagoras μύδρον appellauit, ueluti ferrum candens, & inde saxum casurum aliquot annis antè non falsa diuinatione prædixit.
          - Ergo Sol sine aere uiuere & esse nequit.
        - Ergo & hoc erit, uidelicet quòd Solis æternum cursum aer æternus & purißimus semper circundat, cingit, obsidet. N. 62. Pro, τὸ εἶναι παρέχεται, uidetur legẽdum, τὸ ἀεὶ περιδέχεται, uel παρέπεται, comitatur, uel περιχέεται, circumfunditur, & tunc subaudiendum κατά.
      - Lunæ, cuius Scalam, hoc est, accrementi & decrementi causam refert in aerem. N. 66. An ut Solis perpetuũ cursum aer purißi. & perpetuus fouet, & quasi stellæ crinitæ pabulum præbet interdiu, cùm per noctem nouum ueluti pabulum ex inferiore orbe præparetur, dum is apud Antipodas abest (ea propter Homerus Deos, hoc est astra, apud Aethiopes comessari fingit) ita Lunæ cursum aer impurior & per consequens non perpetuus fouet, ea quidem ratione, ut in summa alimenti abundantia plenum orbem ostendat, in summa penuria planè deficiat, quoad nouum alimẽtum suggeratur? An Scalam intelligit, quòd per aeris medij ueluti gradus Luna uires suas inferioribus communicet? Goupylus legit, καὶ μὴν ἥτε γῆ τούτῳ βάθρον, Terra est aeris fundamentum, & eiusdem ueluti receptaculum.

D. Quæ

D. *Quæcunque uiuũt, aeris interius recepti beneficio uiuere, sed & eiusdem maleficio corrũpi, in primis uerò homines morbis uarijs corripi*

- Proponit. N. 70.
- Declarat. *Aerẽ namque*
  - *Vitæ conseruationi maximè conferre demonstrat. N. 76. Argumentis duobus. Altero à respirationis*
    - Necessitate, *per comparationem reliquorum duorum prædictorum. Homo enim sine*
      - Crassioribus *illis alimentis, sine Cibo scilicet & Potu, aliquandiu uiuere potest. N. 71. Com. de Aetate ad septimum usque inediam tolerari posse affirmat.*
      - Subtiliore *aere, ne horam quidem perdurarit, ut non alendi, saltem attemperandi causa. N. 72. Quod Gal. de Vtil. respir. docet. In suffocatione matricis & apoplexia ut manifesta non fit per nares & os, at occulta fit per arterias, spiritus attractio.*
    - Assiduitate, *itidem per comparationem quarumuis aliarũ humanarum actionum & passionum. Homo enim à*
      - Cæteris *omnibus uel actionibus uel passionibus, statis certisque temporibus, quietem agit. N. 73. Mutationibus enim prope innumeris humana uita exposita est. Motus hominis uarius est, siue uoluntarius, siue naturalis, siue ex utroque mixtus, ut Respiratio, Fæcum egestio. Cùm autem motum omnem excipiat quies, hoc ipso iam uidetur mutatio contingere, non tãtùm motu uno alium excipiente, uerumetiam motu quolibet in quietem desinente. N. 74.*
      - Respiratione *nec uigilans nec dormiens abstinere potest. N. 75. Omnia animalia respirare ait, si non apertè per aerem & pulmones, saltem occultè, & per aliquid proportione pulmoni respondens, etiam ea quæ corde & arterijs carent, ut ostrea: quibus pulsificam facultatem Gal. 4. de Præsag. ex pulsibus c. ult. denegat, talem scilicet, qualis in animalibus est integris, cùm peculiari modo illa & sanguinem & cor & respirationem & pulsum habere analogicum Plin. lib. 11. c. 3. conijciat.*
  - Morborũ *& symptomatũ causam præcipuam & communiss. esse ostẽdit. Vide signum E.*
- Concludit. *Causam nimirũ morborum prædictorũ aerem esse uel*
  - Solum, *(quem iccirco n. 178. αὐτόματον uocat αἴτιον) N. 249. Vt in Doloribus intestinorum n. 148. & in Apoplexia n. 202.*
  - Non *solum, sed cum alijs, ipsi tanquam principi famulantibus. (An hic ἐκ αὐτόματον, ἀλλὰ διὰ πόνες αἴτιον dicitur? n. 178.) Famulantur autem uel*
    - Præcedendo. *Sic n. 182. uehemente fluxu sanguinis exinaniuntur uenæ, exinanitæ attrahunt aerem, is attractus perrumpit uenas. Itaque Hæmorrhagiæ posterioris causa est prior hæmorrhagia, seu præcedens, quam fortè προαίτιον appellare possemus.*
    - Comitando. *συναίτια dicũtur. N. 250. Sic in Febre causa primaria est flatus: comitans causa est cruditas ciborũ. Vt sup. n. 107. & n. 136 caloris febrilis causam esse dicit aerẽ, uerùm non solùm, sed sanguinem ei συνεργὸν esse. In Catarrho similiter spiritus causa est, quẽ sanguis tenuissimus comitatur. N. 156. Ita quoque in Hydrope n. 188.*
    - Subsequendo. *μεταίτια appellantur. N. 251. Sic in Catarrho flatus & sanguis tenuior in partem aliquam expelluntur, sup. n. 158. Item Catarrhus acris uenas exedẽs hæmorrhagiam inducit, n. 172. In Epilepsia sanguinis commotio aerem subsequitur. n. 229.*

E. Aerem Morborum & Symptomatum causam præcipuã & communißimam esse (N. 77.)

- Vniuersim proponit (*καθολικῶς, ὅλον τὸ πρᾶγμα.* N. 81.) *Aer enim per nares & os inspiratus, item alimẽtis permixtus, per arterias deniq; attractus, corpus intrat: & uel solidas partes distẽdit, uel humidas inflat, uel spirituosas agitat & inficit: peccans uel*
  - Quantitate, *ratione*
    - Multitudinis: *Multus, Paucus.* N. 78.
    - Frequentiæ: *Creber, Rarus.* N. 79.
  - Qualitate
    - Manifesta: *Puta si calidior, frigidior, humidior, siccior fuerit.*
    - Occulta, *inquinamentis sola ratione deprehendendis plenus, quæ corpus subintrant, & tanquam semina in agrum iacta sensim adolescunt, & folia & flores & fructus & semina quædam morbosa certo tempore paritura.* N. 80.
- Singillatim *in morborũ certis speciebus declarat, (τὰ καθ' ἕκαστα, αὐτὰ τὰ ἔργα, prosequens) ex quibus uniuersalis propositio colligatur, Morbos internos (præter externos, qui uiolenter inferũtur, & causam omnibus notam habent externã) ab aere prouenire, tanquam à causa efficiente instrumentali uel proxima, ita ut aeris filij censeri poßint,* Ἔκγονα: *uel remota, tanquam Nepotes quidam, aut Pronepotes, aut Abnepotes,* Ἀπόγονα. N. 82. *Sic quando ex aere pestilente subitò moriuntur homines quiuis, etiam optimè constituti, proxima pestilentiæ causa est aer. Quando uerò cacochymi tantùm, remotior causa est, cùm nisi humorum affuisset putredo, incendiũ excitare nequiuerit. Morbos diuidit ex accidente, nimirum ex Frequentia, quòd alij quidem sint*
  - Frequentiores, *& hominibus magis familiares. Sic Febrem* κοινότατον νόσημα *appellat, Morbũ communißimũ.* N. 83. *eumq; ab aere cum omnib. suis symptomatis prouenire ostendere aggreditur, uti* N. 146. *colligit. Febris*
    - Communitatem explicat. Communitas *aliã est*
      - Essentialis, *à substãtia sumta, quoniã essentia eius in toto consistere uidetur, quando definiunt, Febrem calorem in corde accensum, per totum corpus dispersum: alioqui febris appellationem non mereri, nisi diffundatur. Sed hanc communitatem non attingit hic Hip.*
      - Accidẽtalis, *à frequentia desumta: quoniã &*
        - *Per se multo plures homines inuadit, siue eodem, siue diuerso tempore, quàm ulli alij morbi, & uel ob aeris uitiũ, uel ob uictus rationem malã, uti paulò pòst docebit.*
        - Respectu *aliorũ morborum, quibus coniungitur. Sub signo* ***
    - Species *prosequitur.* Vide signum F.
  - Minus *frequentes. Vide signum* K.

***Fe

****** Febris ἐφεδρεύει, hoc est, aßidet tum morbis

- Quibusuis alijs. N. 84.
- Abscesibus, cuiuscunque sint generis, quos hic generatim Phlegmonas appellat. N. 85. Facto enim abscessu, putrescit humor qui abscessit: & ut in parte ipsa tumorem excitat, ita quoque interdum per consensum expulsus in uicinam glandem, Bubonem dictum parit (qui propriè inguinum est, cuius appellatione etiam reliquarum glandulosarum partium tumores subintelliguntur: sic 2. Epid. 2. Moschus bubonem post aures habere dicitur) & sensim fuliginibus ad cor delatis febrem excitat. N. 86. Sic 6. Epid. com. 2. Aphor. 4. αἱ ἀποστάσιες, οἷον βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν τὰ βλαστήματα ἐχόντων, ἀτὰρ καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ τοῖσι σπλάγχνα· κακοήθεες δὲ οὗτοι.

F. Species Febrium

- Proponit duas latè patentes, quæ in multas alias subdiuidi poßũt. Proinde ἔθνεα, quasi Gentes febrium appellat, à Politicis ciuium claßibus mutuata appellatione. Vetus Attica ciuitas in quatuor φυλὰς, seu Tribus, hæc in tres Curias, quas Τριττύας & ἔθνη & φρατρίας uocabant: Curia rursus in partes tricenas, quas γένη, seu Gentes dicebant, diuisa fuit, naturalem anni Temporum, Mensium, & Dierum numerum æmulata. N. 87. Paulo antè alimenti tria genera statuerat, Aerem, Cibum & Potum: quibus uti sanitas conseruatur, ita ab ijsdem quoq; corrumpitur. Morborum igitur communium causæ communes duæ erũt, uel Aer, uel Alimentũ. Febris proinde alia
  - Communis, κοινὸς siue δημόσιος, λοιμὸς dicta; cuius causa proxima est Aer ab omnibus æqualiter inspiratus, maligna qualitate sua (quæ summæ corruptionis uires habet) uitæ cõtrarius: siue is totam regionem, siue partem, siue ciuitatem, siue uicum, siue etiam domum unam occuparit: & habitantes uel omnes promiscuè lædat, uel non promiscuè, sed ratione habita ætatis, sexus, conditionis: siue citò, siue tardè. Generalis proinde uox est λοιμὸς, Febrẽ pestilentem significans, ab aere excitatã, in corporib. impreßionem illam pestilentẽ suscipere aptis. Quæ quidẽ impreßio maligna uarios gradus habet, ut nunc in omnes, nunc in aliquos, uel cum contagio (quam proinde summè malignã esse oportet, ita ut generis nomen sibi apud quosdam uendicarit, à quib. Pestilentia dicitur eximiè) uel absq; contagio sæuiat, quam ijdem Febrẽ pestilentialẽ uocant. N. 88. Desumitur ergo λοιμὸς
    - Essentia ab Aeris communis uenenata qualitate, humanæ naturæ penitus contraria.
    - Species & à mali
      - Inuasione, cùm inuadat respectu
        - Subiecti uel
          - Omnes, Non omnes.
          - Multos, Paucos.
          - Iuuenes, Senes.
          - Viros, Mulieres.
          - Liberos, Seruos.
        - Loci, Regionem, Ciuitatem, Vicum, Domum.
      - Communicatione, cùm quædã sit lues
        - Contagiosa.
        - Non contagiosa.
      - Effectu: cũ exitialis sit uel
        - Plerisq; ea correptis.
        - Paucis: & his rursus q euaserũt, noxam quamuis aliam uel
          - Inferat, ut cæcitatem, ulcera pudendorum.
          - Non inferat, sed cum toto suo symptomatũ comitatu integrè discedat.
  - Non communis, non ab aere communiter inspirato, sed à cibo & potu assumto orta, unde uel plethora uel cacochymia in corpus inuecta sit. N. 89.
- Declarat, utranq; ab aere prouenire, alteram quidem immediatè, alteram mediatè. N. 90. Vide signum G.

G. Causam igitur ostẽdit Febris, tum

- **Cõmunis**, Quãdo, Quomodo, Quibus, A' quo generetur (N. 98.) partim
  - **Directè.** Causa
    - **Efficiens** est Aer communis, quem omnes eiusdem loci incolæ necessariò inspirant. N. 91.
    - **Formalis** est analogia certa inter aerem lædentem, & corpus quod læditur. Agens enim & patiens proportione niti oportet. N. 92.
  - **Obliquè**, obiectionẽ, quæ fieri poterat,
    - **Proponendo.** Si aer communis causa est Febris pestilentis: cùm illum non homines tantùm, sed & bruta attrahant, in omni constitutione pestilente necessariò & bruta cum hominibus, & homines cũ brutis eo malo corriperentur. Atqui non rarò contrarium uidemus, hominibus scilicet pestilentem esse annum, non brutis: & econtrà. N. 93.
    - **Soluendo.** Ab aere cõmuni, quem omnes promiscuè inspirant, fit pestilentia communis: sed ut uarij sunt corruptionis gradus, ita nunc hos, nunc illos præ alijs corripit. (Sic etiam apud Hom. primùm mulos & canes: aucto deinde certo ueneni gradu etiã homines inuasit) Ostendit ergò entium naturalium diuersitatem tum quo ad
      - **Essentiam.** Nam (ut ad rem præsentem accommodata diuisione utamur) ea primùm, quæ Patiuntur ab alijs, entia uidelicet naturalia, diuersa sunt inter se, non tantùm secundùm indiuidua, sed & secundùm species, tum materialiter, quo ad Corpora, tum formaliter, quo ad Naturam, quæ motus & quietis, actionis item & paßionis principium est internum. Deinde etiam ea entia, quæ Agunt in alia, uel conseruando uel corrumpendo (quæ sub triplicis Alimenti appellatione superius proposuit) & materialiter & formaliter differunt, non modò Aër à Cibo & Potu, sed & Aer ab aere. N. 94. Itaque alia alijs amica sunt & inimica: sæpe etiã eadẽ ijsdem diuerso loco & tẽpore modò amica, modò inimica. N. 95. Exempli loco: quercinum lignum difficulter, at abietinum ignem facilè concipit. At si pice & oleo quercinum imbuatur, abietinum econtrà aqua perfundatur, illud multo promtius quàm hoc inflammabitur.
      - **Effectum.** Diuersitatem causæ in specie, diuersitas quoque effectus in specie consequitur: etsi in genere ut causa, ita effectus quoque sit idem. Quando igitur Aer (de quo tantùm hîc disputamus) inquinamentis talibus infectus fuerit, quæ certa proportione contraria sint naturæ
        - **Humanæ**, Pestilentia inter homines orietur. N. 96.
        - **Brutorum**, ut puta uel auium, uel piscium, uel quadrupedum, tũ mitium, tum ferarum: circum rursus, uel gregum, uel armentorum: in illa sæuiet pestilentia. N. 97.
- **Particularis**, ex praua uictus ratione ortæ, Aerem esse, non communem (ab omnibus attractum respirando) sed per hoc uel illud alimenti genus, in quo inclusus latet, intra corpus ingestum, sine quo cibus & potus tantam impreßionem facere non posset. N. 99. Vide signum H.

H. Causam proinde febris huius

- Remotā, *Alimenta facit. Explicat Diætæ præ'ue τὸ*
  - Ὅτι: *quando nimirum cibi ingeruntur peccantes uel*
    - Quantitate. *hiq; rursus uel generis*
      - Eiusdem, *cùm exercitiorum interim nulla habeatur ratio.* N. 100. *Necessariò enim exercitia cibis adhiberi contrariam uim habentia, euacuandi scilicet, lib. 1. de* Diæta *docuit.*
      - Diuersi *& contrarij inter se.* N. 101.
    - Qualitate. *De his nihil in præsens: uel quia ex priore illo membro subintelligi uult: uel quòd in his non tam manifesta est aëris impreßio. Com. certè de Diæta secundo, sæpius meminit ciborum flatulentorum, item fortium, qui à calore concoquente confici nequeant: sed illud interest, quòd hic flatus per accidens corpori inest, propter concoctricis debilitatem: ille uerò alter per se ingreditur, in ipsis cibis actu contentus.*
  - Διότι. *Cibi namq; generis*
    - Diuersi, *cùm alij celerius, alij tardius coquantur, perturbationem inducunt.* Nam *qui celerius coquuntur, superassantur: qui tardius, inquinantur tantùm, indeq; flatus generantur.* N. 102.
    - Eiusdē *copiosum quoq; aerem in corpus inuehunt.* N. 103. *Quod sic deducit:*
      - Si *cum omni cibo aer corpus subintrat, cum multo profectò cibo intrabit multus aer.*
      - Atqui *illud est.* N. 104. A' *Ructu probat, cibi assumtionem in plerisque sequente.* N. 105. *Ratiò. Aer enim, qui in cibo conclusus erat, ui caloris concoctionem molientis perruptis folliculis, in quibus detinebatur, erumpit.* N. 106. *Et hæc causa est ructus materialis. Aduentitia altera, quandò cibi pituitosi à debili calore rectè confici nequeunt, uti* 2. Prognost. 8. *docet* Gal. *&* 3. *de Symptomatum causis.*
      - Ergò *cum multo etiam cibo multus aer simul ingreditur.*
- Proximā, *Aerem esse ostendit, tum in*
  - Genere, *ex ijs quæ iam dicta sunt, deductione facta:*
    - Quando *corpus cibo repletur (siue eiusdem, siue diuersi sit generis) non modò aer multus unà cum cibo ingreditur (uti paulo antè docuimus) uerumetiam ampliatur, propter moram, quam cibus in corpore trahit.* N. 107.
    - Moram *autem cibus in corpore trahit, quando præ multitudine ipse sibiipsi trāsitum obstruit.* N. 108.
    - Obstructo *transitu alimenti, simul etiam obstruuntur uiæ excrementorum per aluum.*
    - Aluo *infernè obstructa, flatus prohibito exitu in uniuersum corpus diffunditur.* N. 109. *Nam uti libro de* Alimento, *ξύρροια μία, ξύμπνοια μία, ξυμπαθέα πάντα: & lib. de* Arte *omnibus partibus cauitatem inesse scribit spiritu plenam: ut proinde facilè sit, citißimè per totum corpus spiritum semel motū diffundi, non secus atque extra corpus uentum.*
    - Flatus *isti diffusi per uniuersum corpus uaria febris symptomata causantur: uti mox audiemus.*
  - Specie, *præcipua febriū symptomata percurrēdo, in principio, augmēto, statu, declinatione cōspici solita: siue illa ad actiones, siue ad paßiones facultatis aut animalis, motiuæ, sensitiuæ, aut uitalis, aut naturalis pertineant. Et* Actiones *quidē, ut est* Sudor, Oscitatio, Pulsatio, Tremor, *uidetur uocare ποιήματα: Paßiones uerò ἀλγήματα: ut est* Horror, Rigor, Dolor capitis, Calor, *infrà n.* 144. *Vide signum* I.

I. Videtur autem in his enarrandis seriem obseruare historicam, ut scilicet alia in principio & augmento, alia in statu & declinatione apparent. Ex flatib. ergo, ex nimia cibi copia inuectis, & in corpore retentis, prouenire docet tum

- Frigus & Horrorem in prima febris accessione, antequam calor emicet. N.113. Ergo
  - Flatus è uentre in ambitū totius diffusi, partes sanguineas refrigerant. N. 110. Etsi enim potentia calidus sit spiritus, actu tamen frigidus est, ut non simpliciter, saltem comparatione internarum corporis partium calidiorū. Eapropter natura columellam faucibus præfixit, quæ aeris frigidi impetum infringeret. Cùm cōstet experientia, eos, quibus columella præcisa est, non modò deterius loqui, uerumetiam frigidiorem sentire inspirationem, & in tabem procliues esse: uti Galenus 11. de Vsu part. & Alexand. Aphrodis. lib. 2. Problem. 3.
  - Refrigerationē sanguinis sequitur Horror, tum
    - Particularis, internis fontibus & scaturiginibus sanguinis primùm refrigeratis, quando horrores non perpetui, sed interpolati transcurrunt. N.111.
    - Vniuersalis, quando etiam extimis partibus frigus communicatum est. N.112.
- Rigorem, à flatuum quantitate & qualitate. N.114. Vide primum de Morbis, ubi explicatius ῥῖγος φρίκης maius esse ostendit. Rigor ergo
  - Vehemens prouenit à pluribus & frigidissimis flatibus. N. 115.
  - Remissior à paucioribus minusq; frigidis. N.116.
- Tremorē. Tremoris causam affert. N.117.
  - Rigorem atque frigus persentiens sanguis, naturali motu ad fontes suos recurrit. N. 118. Et hic ueluti Saltus & regurgitatio sanguinis est. N. 119. Nempe rebus naturalibus ὁρμαὶ quædam φυσικαὶ sunt insitæ, ad sui conseruationem necessariæ. Sic graue tendit deorsum, sic humor refugit ignem, sic frigus calorem. Sic quoque sensum hic sanguini tribuit eius quod amicum est, uel inimicum, uegetantium scilicet, non animalium proprium.
  - Ad fontes suos recurrēte sāguine, partes et internas (σπλάγχνα, ubi πηγαὶ et ῥίζαι sunt αἵματος) & externas (σάρκας, ἀκρωτήρια paulo antè dictas) tremere necesse est. N. 120. Ratio in
    - Genere. Tremunt, quoniam aliæ quidē sanguine preter modum replentur, aliæ deplentur. A contrarijs proinde causis idem effectus. N. 121. γίνεται, inquit, non autem, εἰσί.
    - Specie. Tremunt igitur aliæ, ob factam sanguinis
      - Exinanitionem refrigeratæ. N.122. Ratio. Cum sanguine enim calor una abit. N.123.
      - Repletionem incalefactæ. N. 124. Ratio. Sanguis enim confertim in partem irrumpens, cùm naturæ contrarius sit, nec ipse quiescere, nec expultrix illum diutius ferre potest. N.125.
- Oscitationem.
- Exolutionem.
- Calorem.
- Sudorem.
- Dolorem.
- Pulsationem tēporum.
  - (Oscitationem … Pulsationem tēporum) Vide in sequentibus signum ☞

☞ Inter

Inter febris accidentia à flatu prouenientia connumerantur quoq;

- Oscitatio. Hoc ipsum
  - Proponit. *Multus aër collectus, superiora petens, confestim ueluti turbine quodam actus, cunei instar os distendit.* N. 126. *Ratio cur superiora petat. Nam quà uia laxißima patet, illac fertur.* N. 127.
  - Demonstrat *simili:*
    - Quemadmodum *ex lebete feruente multus egreditur uapor.* N. 128.
    - Ita *incalescente corpore aër copiosus superiora petit.* N. 129.
- Exolutio *& pandiculatio seu extensio musculorum, cum laßitudine tensiua.* N. 130. *Ratio. Nerui enim & tendines & ligamenta sanguine concentrato incalefacta laxantur & diducuntur, & à flatibus exitum quærentibus ueluti distrahuntur.* N. 131.
- Calor. *Caloris causa*
  - Primaria *est Aër à sanguine calefactus. Nam*
    - Sanguis *in unum collectus per concentrationem, totis ueluti uiribus contra frigiditatem insurgens, aërem, à quo refrigeratus erat, uicißim calefacit.* N. 132.
    - Aer *calefactus & igneus, uti prius cùm frigidus esset frigus, ita nunc calorem uicißim toti corpori impertitur.* N. 133.
  - Secundaria *& coadiuuans (συνεργὸς) est sanguis.* N. 134. *Quando scilicet æstus uiolentia in aërem resoluitur.* N. 135.
- Sudor. *Qui quidem*
  - Proponit. *Aere calido ad poros cutis expulso, sudor excitatur.* N. 136.
  - Cõfirmat *similitudine ab ijs quæ elixantur desumta. Quæ quidẽ elixationis chymicæ, ut medicæ artis famula existit, basis est. Huius*
    - Protasis. N. 138.
    - Apodosis. N. 137.
- Dolor *capitis.* Nu. 139.
  - Aer *capitis uenas replet.* N. 141.
  - Iis *repletis aere, sanguini meatus suus coarctatur per uenas & arterias.* N. 140.
  - Meatu *coarctato, liberè transire sanguis nequit.* N. 143. *Ratio. Obstat enim illi flatus multus obstruens.* N. 144.
  - Sanguinis *autem libero transitu probibito, dolor excitatur propter distensionem. Cuius uires dolia interdum musto plena sentiunt, spiritus impetu disrupta, uti Galenus 4 & 5 de Locis affectis docet.*
  - Ergò *ab aere replente & inflante dolor excitatur.* N. 142.
- Pulsatio *temporum. Arteriæ semper pulsant, etsi pulsationem illarum homo sanus non sentit, sed febricitans sentit, uenis flatu multo obstructis & distentis, quam distensionem uicinæ carnes sentiunt, & per consequens etiam ictus arteriæ in loco angusto compressæ.* N. 145. *Cæterum pulsationis causam com. de Locis in homine n. 32 refert eò, quòd arteriæ in morem æstuarij sanguinem recipiãt, alium influentem, alium effluentem è cerebro, quorum occursu mutuo impulsio fiat & fluctuatio. Sed hæc fortasse non magis uera, quàm altera illa, quòd maris æstus à repercussu fiat litorum.*

K. Morbos minus frequentes aliquot exēpli causa adducit. Et si inter hos quoq; ordo dari posse uideatur, quòd cùm pars omnis sit animata, animæ autem munus sit operari, morbi alij sint, q partem affligunt

- Materialiter, (quatenus substātia cōstat similari, aut dissimilari) uel ꝑpter
  - Infixionem, cum dolore cōiunctam. Quæ uidetur ἀποστηρίγματα appellare, Materiam quandam præter naturā, parti inhærentem, & uel quantitate uel qualitate sua dolorem afferentem, intelligens. Morbi pro diuersitate partium sunt uarij, in articulis Podagra, Ischias, in membrana succingēte Pleuritis, in oculis Ophthalmia, in auribus Otalgia. Sed exēpli causa Dolorum uentris meminit. Quorum etsi uariæ sint species, omnium tamē causam esse Aërem
    - Proponit, siue sint εἰλεοὶ, Voluuli, siue εἰλήματα, Agitationes, siue στρόφοι, Tormina, siue quæcunq; alia ἀποστηρίγματα, hoc est, Dolores intestinis inhærentes, à materia flatulenta orti, quæ uel in cauitate illorum retenta, uel extra in peritonęū & musculos expulsa sit, ibiq; impacta maneat. Itaq; colicum etiā à posterioribus propriè dictum, quòd coli affectio sit, comprehendit. Res enim Hip. nota fuit, etsi sub diuerso & generali nomine. N.147. Eadem ratio uocis ἀποστηρίγματος (à uerbo στηρίζω, inhæreo, figo) quæ ἀποστήματος: nisi quòd illud in præsentia de Flatu, hoc de Humore abscedente effertur. Obseruandum autem doloris causam hîc aliam statui respectu materiæ insolentis, quæ loca prius non assueta infestat (ut etiam infrà n.161. & com. de Glandulis n.67.) aliam respectu subiecti sentientis, loci scilicet, siue partis, quæ tenera sit, neq; pati assueta, sit insuper exquisito sensu prædita. Loca proinde requirit ἁπαλὰ, καὶ ἀνθέα, καὶ ἄθικτα.
    - Declarat. Et quidem dolorum istorum
      - Efficiens est spiritus uiolenter transiens. N.148.
      - Materia subiecta siue locus affectus sunt Intestina, partes scilicet teneræ & sensu exquisito præditæ: quæ cùm alioqui ab acerrimorum humorum, bilis scilicet & melancholiæ consueto transitu non lædantur, ab insolita tamen spiritus per suam substantiam (quam hîc carnem uocat) usque ad musculos abdominis tanquam sagittæ incumbentis penetratione, uehementer læduntur. N.149. Ex loco affecto dolorum species diuidit, nimirum ab ipso situ, quòd uētrem occupēt uel summum, uel infimum, uel latera. Aliter posteriores, qui ex intestinorum diuersitate, coli Colicum, ilei Ileon dixere. Ergo dolor affligit uentrem uel
        - Nō totū, sed partem: utpote
          - Medium umbilicum.
          - Extrema tum
            - Superiora Hypochōdria. Sic in Ileo seu Voluulo, quē uomitus humorū primū, deinde etiā stercoris comitatur. A' specie sæuissima reliquos minus sæuos dolores in superiorib. herentes cōplecti uidetur: nisi fortè illos εἰλημάτων nomine exprimit.
            - Inferiora, Pectinē & Pubem. — An hæc εἰλήματα sunt?
            - Lateralia, λαπάρας, Ilia Latinis. — An hæc εἰλήματα sunt?
        - Totū. Vt in multis Colicis. An hunc στρόφον hîc uocat, hinc inde cū impetu mobilē? Vti etiā 4. Aphor. 11. ὁκόσοισι στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, μὴ λυόμενον, μήτε ὑπὸ φαρμακείας, μήτ᾽ ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.
    - Cōfirmat à curādi ratione. Fomētis .n. uti cōsueuerūt in huiuscemodi dolorib. leniēdis. N.150. Ratio. Vt rarefacta per calorē cuti, spiritus inclusus resoluatur. N.151.
  - Fluxionem, quæ Ῥεύματα generatim appellat: cuiusmodi sunt, exempli causa, tum Catarrhi, tum Sanguinis reiectiones è pectore. Vide signum L.
  - Diuulsionem, quoniam partes diuelluntur, licet absq; dolore magno. (Nam si cum dolore magno infixo, ἀποστηρίγματα uel ἀποστήματα essent.) Ea Ῥήγματα appellat, Rimas & Fissuras, hoc est diuulsiones partium continuarum uel saltem contiguarum prius (alibi σπάσματα) quam diuulsionem sequitur materiæ in spacium intermedium effusio, hanc distensio & tumor, tandem quoq; materiæ ibi collectæ in alias partes uel influxio uel expulsio. Vide signum M.
- Formaliter. Vide signum N.

L. Fluxio-

L. Fluxiones, quas Ῥεύματα uocant, per antbypophorã tractat.

- Obijciat *quis: Quomodo fluxiones ab aere fieri possunt, cũ manifestè uel pituita uel sanguis in causa esse uideatur? Adde quòd deorsum fertur materia: flatus uerò superna ex sui natura petere solet.* N.152.
- Respondet Hipp. *Aerem nihilominus causam esse.* N. 153. *Videtur autẽ Ῥεύματα in genere dicta diuidere, ut alia sint*
  - Interna, *pituita cum alijs humoribus utplurimum cõmixta: ῥεύματα nomine generis: at ratione habita termini, unde fluunt, κατάῤῥοι* propriè *dicti.* Resolutione *deducit:*
    - Aere *repletæ uenæ capitis grauedinem persentiunt ob flatus multitudinem.* N.154.
    - Flatus *multi sanguinem agitant, propter uiarum angustiã.* N.155.
    - Sanguine *agitato, id quod tenuißimum est, extra uenas eliditur.* N.156.
    - Quod *expulsum est minutim, in unum collectũ, è cerebro per alias uias fluere necesse est.* N.157.
    - E' cerebro *effluens in partes uicinas influit.* N.158.
    - *In partes uicinas influẽs, morbũ ibi facit, Catarrhum dictũ.* N. 156. (*cuius lib. de Locis in homine, septem species constituit.*) Deductione *ostendit. Si influat in partes uentris*
      - Superioris, *ut in*
        - Oculos, *Ophthalmiam parit.* N.159.
        - Aures, *Otalgias, Tinnitus, Surditates generat.* N. 160.
        - Nares, *Coryzam facit.* N.161.
      - Medij (*ut etiã com. de Vet. medicina, n.* 10.) *nimirũ in*
        - Fauces *ipsas, generat ibi*
          - Inflammationem, *Anginam.*
          - Exulcerationem.
          - Asperitatem. N.164. Ratio. *Aer enim, qui uocis instrumentum est, & inspirãdo & expirando, ad faucium catarrho irrigatarum latera alli dens, raucam minimeq; sonoram uocem efficit.* N.165.
        - Pulmones *& thoracem, excitat*
          - Branchum. N.162. Ratio. *Quãdoquidem pituita acribus & salsis humoribus commixta, in loca insolita incumbens, sua insolentia facilè exulcerat.* N. 163. Ergo *Branchum, non raucedinem simplicem, sed cum exulceratione iunctam intelligit.*
          - Tussim, *quando pituita aeri per inspirationẽ exitum molienti desuper illabens occurrit.* N.166.
      - Infimi, *Vomitus, Lienterias, Diarrhœas facit.*
    - Ergò *propter Aerem uenas capitis replentem Catarrhi fiunt.*
  - Externa, *sanguinis extra corpus effluentis.* Vide *signum* ☩

☞ *Αἱμοῤῥαγίαν, siue Sanguinis effluxum alium facit*

- Cū catarrho: quem, si λέξιν spectes, cū præcedentib. cōnectere, & ex aere oriri, sic ostendere uelle uidetur:
  - Ex aere catarrhus in fauces illabitur.
  - In fauces illabens, eas exasperat & exulcerat. N. 167.
  - Hæ exulceratæ propter dolorem incalescunt. N. 168.
  - Incalescentes propter calorem attrahūt desuper à capite. N. 169. Vt 13. Methodi Gal. docet.
  - Caput à reliquo uicißim corpore attrahit. N. 170. Sic etiam 4. de Morbis.
  - A' reliquo corpore attracta materia, aßiduo affluxu ueluti lacunosis poris cerebri redditis (hoc est, qui lacunæ aut paludis instar recipiant totius corporis excremētosos humores) tum ad alias partes, tum ad pectus quoq; eadem effunditur. N. 171.
  - Ad pectus delapsa, sui acrimonia exulcerat & uenas exedit. N. 172.
  - Venis exesis effusus sanguis in thoracē, tanquam in locū peregrinū, putrescit. N. 173. Ratio. Quia extra corpus pelli nequit (N. 174.) Neq; per
    - Superiora, per pulmones, propter grauitatem & craßitiem suam. N. 175.
    - Inferiora, propter obstaculū septi trāsuersi. N. 176.
  - Putrescens Empyema excitat: quod nisi intra 40. expurgetur, in tabem abit.
  - Ergò ex aere fit hæmorrhagia in empyema desinens.
- Absq; catarrho, & hunc quoque ab aere ortum suum sumere problematicè ostendit. Quæstionem
  - Proponit. διατὶ δή ποτε τὸ πνεῦμα τὸ ἄνευ ῥεύματος (hoc est, sine catarrho præcedēte) ἀναῤῥήγνυται (perrumpit uenas, & hæmorrhagiam facit?) N. 177. Locum corruptum fuisse ipsa docet methodus, & repetitio eiusdem uocis ἀναῤῥηγνύμενον & ἀναῤῥήγνυται, quarum posterior prioris mendosæ correctio fuit.
  - Soluit. Aër hæmorrhagiæ causa est uel sponte & primariò, nullo alio morbo præcedēte, uel nō spōte, sed secūdariò præcedente scilicet alio morbo. διὰ πάντων. N. 178. (τὸ αὐτόματον aliter sumitur com. de Alimēto, aphorismo 8.) Declarat perruptionem tum
    - Spōtaneam.
      - Aer sponte per inspirationem uenas subit. N. 179.
      - Venas subiens sanguinis meatus coarctat. N. 180.
      - Coarctatis meatibus ut sua uiolentia sanguinem agitat, ita qua parte sanguis copiosißimè coit (nimirum in pectore) uenas perrumpit. N. 181.
      - Venis perruptis fit hæmorrhagia.
      - Ergò ab aere fit hæmorrhagia.
    - Non spontaneam, præcedente scilicet non quidem catarrho, sed altera quadam affectione, nimirum sanguinis aliqua euacuatione uehemente per alias uias facta, ut per nares, per hæmorrhoides, per uterum. Deductio talis:
      - Si quādo sanguinis fluor maximus acciderit, uenas exinanit, & aerem attrahit. N. 182. Ratio. Nam neceßitate uacui in exinanita loca subit aer. N. 183.
      - Attractus aer uenas inflat, et sanguinē, qui superest, agitat, & agitando flatulētum reddit.
      - Agitando uiolenter impellēdo uenas perrumpit.
        - Nempe eandem hic rationē esse ait uenæ ruptæ, quam in præced. posuit: adeoq; prouenire à causa diuersa, eūdem effectum. N. 184.

M.

Primo de Morbis, posteaquã de ruptura parua uenarum egit (quam [illegible] uocat) addit, non tantùm in uenis, sed & in carnibus leuia σπάσματα, hoc est, diuulsiones oriri, absq; suppuratione, ex quibus morbi oriãtur diuturni, eaq; ῥήγματα à quibusdã uocari. Alemannus legit, τὰ δὲ ῥήγματα πάντα γίνεται διὰ τάδε: & conclusionẽ facit præcedentium. At mihi initiũ uidetur sequentium. N. 185. Exempli causa Hydropem assumit. N.199. Hydropis igitur causam flatum esse

- **Deducit. N.185.**
  - Diuulsis uiolenter partibus carnosis à quacunq; tandem causa, spiritus spacia media ratione uacui subit, doloremq; facit. N.186.
  - Dolor serum sanguinis è uicinis partibus attrabit.
  - Serum attractum agitans & inflans spiritus, meatus corporis internos magis adhuc rarefacit, hoc est, distendit, & distendendo laxiores facit. N. 187. Agilitatem præbet spiritus, corpulentiam serum. Alioqui materia ista, utpote frigida & crassa, obstrueret.
  - In poros distentos ab aëre copiosior materia confluit. N.188.
  - Copiosiore materia confluente illuc ueluti in paludem, membrum ipsum præter naturã madore perfunditur. N.189.
  - Membro madore perfuso putrescit caro & colliquatur. N.190. Vti etiam com. de Locis in homine.
  - Caro colliquata, tum quia inutilis, à natura, tum quia grauis, sua sponte, ad pedes descendens, tumorem illic facit, Hydropis indicem. N.191.
- **Cõfirmat argumẽto gemino. Altero quidem ab hydropici tumoris**
  - **Decremento:**
    - Hydropicis frequenter accidit, ut tumor resideat, uel sua sponte, uel chirurgica manu (uti com. de Locis in homine) cute uel crurum uel etiam abdominis aperta, ita ut aqua per uulnus effluat. N.192.
    - Aqua effluens, quæ multa primùm erat, si paruo tempore seruetur, pauca redditur. N.193.
    - Pauca autem fit, non per se, sed per accidens, quoniam aer, qui illam inflabat, eiusq; molem augebat, euanescit. N.194.
  - **Incremento.** Euacuata enim semel aqua, uti iam diximus, sæpe bidui tridiuiue spacio denuò intumescunt. N. 195. Quo posito, sic argumẽtatur:
    - Hydropicorum tumor tam repentè increscens, à causa aliqua promta & expedita proueniat necesse est:
    - **Atqui causa prõta & expedita**
      - Est Aër undique circunfusus, spacia inania subiens. N.196.
      - **Nõ potest esse aqua uel**
        - Extrinsecus per potum assumta, cùm tanta quantitate non bibatur. N.197.
        - Intrinsecus ex colliquatione carnis nata (ut quis ex n. 188 obijcere potuisset) cùm iam antè caro colliquata fuerit, & supersint tantùm ossa, nerui, atque fibræ carnis, ad colliquationem ineptæ. N. 198. An hinc partium similarium diuisionem quis ex accidente sumat? Quædam quæ colliquari possunt, Sanguineæ scilicet rubræ, quas σάρκας appellat. Quædam non possunt, Spermaticæ, albæ, subdiuisæ secundùm substantiæ diuersitatem in ὀστέα, Ossa (sub quibus etiam Cartilagines) in νεῦρα, Neruos (sub quibus Ligamenta quoq; & Tendines) et in ἶνας (sub quibus Venæ, Arteriæ, & ipsæ musculorum Fibræ cõprehendantur.)
    - Ergò ab Aere tumor Hydropicus augetur.

N. Formaliter partẽ affligunt morbi, hoc est, quatenus functionem eius, à forma partis prouenientẽ, quæ animæ mouentis instrumentũ est, uel

- Tollũt penitùs sensum atque motum abolendo. Vt in Apoplexia & Paralysi. Motum & sensum partium sublatum, Ἀποπληξίαν in genere dictum, à flatu itidem oriri affirmat, uel solo, uel certè cum humore coniuncto. N. 200. Vti 2. Aphor. 42. & 6. Aph. 57. Violentã interim causam, ut ictũ, uel casum, tanquam manifestè diuersam, & externam, præterimus. Causam
  - Deducit, tum respectu
    - Ort⁹:
      - Flatus multi & frigidi carnes penetrant & inflant, Substantiam scilicet carnosam cerebri. N. 201.
      - Carnes inflatæ refrigerantur.
      - Refrigeratæ sensus amissionẽ inuehunt. N. 202. Vel
        - Totius, quando totum cerebrum ita fuerit affectum. N. 203. Quæ Apoplexia propriè est.
        - Partis, quando pars cerebri, à qua ad partem illam sensus atque motus defertur. N. 204. Sic ἀποπληξίην et Paralysin uidetur comprehendere uoluisse.
    - Curationis. Nam si flatus discuti
      - Queat, soluitur morbus. N. 205. Vt proinde morbi causa proxima esse uideatur.
      - Nequeat, nõ soluitur. N. 206.
  - Confirmat à symptomate, quod in Paralysi & Apoplexia non uehemente frequens est, ab Oscitatione scilicet & Pandiculatione. N. 207. Ex ijs, quæ n 124. dicta sunt, oscitationem à flatu prouenire uerisimile est.
- Non tollũt penitùs, sed corrumpũt. Vt in Morbo Sacro. Quem morbum à flatu itidem oriri ostendere conatur. N. 208. Vt uel hinc satis intelligi queat, eum, qui sub Hip. nomine circũfertur, de Sacro morbo cõmẽtariũ, spuriũ esse. Demonstrationis huius
  - Basis
    - Proponitur in genere. Cùm anima corpore ueluti instrumentò utatur: huiusce autem partes sint triplices, Solida nimirum, Humores & Spiritus: Spiritus uerò proximũ sint animæ instrumentum, iiq; ipsi humorum parte maximè subtili refocillentur & alantur: Sanguinis profectò, hoc est, totius massæ humoralis, inter solida crassa & subtiles spiritus ueluti medie, usus erit, nõ tantùm ad solidorũ nutritionẽ, sed multò magis ad spirituum refocillationem. Et proinde quemadmodũ conferunt humores ad Corporis habitum, in carnes & ossa & partes alias similares conuersi: ita quoq; ad Animi habitũ, in spiritus commutati, quorum motu & quiete omnes animi functiones obeuntur. N. 209.
    - Declaratur in specie, nimirum in uno genere functionum animalium principum, quorum habitus sunt præstantissimi, theorica nimirum Sapientia, & practica Prudentia: etsi hic confusè illis uidetur uti. Vide signum O.
  - Deductio subiungitur. Vide signum Q.

O. Sap

O.

Sanguinis uires magnæ sunt ad sapientiam & prudentiam, quibus omnes in uniuersum animi ratione præditi agitationes comprehendimus. Sanguine nãque

- Non mutato, sed eodem se habente modo, mentis compos est homo. N. 210. Quod ipsum tali Resolutione ex seq. deducta demonstrari posse uidetur:
  - φρόνησις siue intelligentia est ueluti effectus quidam tum Doctrinæ, quam ab alio hausimus, tum Inuentionis, quam nostro marte sumus adepti.
  - Doctrina autem & Inuentio omnis consuetudine acquiritur, cõseruatur, propagatur. Confer cũ his ea quæ à principio Παραγγελιῶν de Instrumentis humanæ cognitionis affert, ubi λογισμὸν & τριβὴν statuit, Ratiocinationem & Experientiam, illam διανοίας, hanc αἰσθήσεως sobolem. Vniuersalium constitutio ab intellectu nunquam fieri potuisset, nisi prius ex singularium obseruatione Sensus ceu speculatores quidam Sensui communi ὅλον communicassent, & illud ipsum thesauro Memoriæ conseruandum tradidissent.
  - Consuescit homo eodem sese modo habens ad eadem.
  - Eodem autem sese modo habet, quando sanguis (præcipuum animi instrumentum) eodem modo se habet. Ex sanguine enim spiritus nascuntur, quos animæ proximum instrumentum esse omnes fatentur.
  - Sanguis autem eodem sese modo habet, quando neque ab interno aliquo motu (ut ab ira, gaudio, timore) neque ab externa aliqua causa (nimirum uel ab aere, uel ab alimentis. has enim τροφὰς suprà n. 42 constituit) perturbatur.
  - Ergò φρόνησις siue Intelligentia permanet, quando sanguis non perturbatur.
- Mutato, mutatᷓ quoque intellectio. N. 211. Quod quidẽ multis argumẽtis ostẽdi potest. N. 212. Tũ in mutatiõe sanguinis
  - Particulari. Vide signum P.
  - Vniuersali. Ratiocinatio talis est:
    - Quando consuetudo penitus immutatur, perit intelligentia. N. 223. Ratio. Omnis enim animi humani functio, usu nititur & perficitur, tũ duplex illa, (in hasce duas partes diuidit omnes animæ potentias Arist.) altera Θρεπτικὴ (cuius Effecta sunt παθήματα, seu Affectus uarij, commoti animi notas in corpore quoque exhibentes: Habitus uerò sunt τὰ ἤθη, Mores propriè dicti:) altera Γνωστικὴ, cuius Effecta sunt ἀναγνωρίσματα, Recognitiones qualescunque, tam theoricæ quàm practicæ: Habitus uerò Scientia, Ars, Prudentia, Sapientia & Mens, ut in 6. Ethicorum. Aut certè intelligentia omnis, siue ab alio per doctrinã hauriatur, siue propria industria per inuentionem acquiratur (illud μαθημάτων, hoc ἀναγνωρισμάτων appellatione exprimit) nihil est aliud quàm ἔθισμα, hoc est, eorundẽ eodẽ modo sese habentiũ constans obseruatio, longo usu & experientia comprobata. N. 224. Sic quoq; Plato omnem nostram scientiam reminiscentiã esse, eamq; uel propria inuentione, uel aliena communicatione comparari asserit.
    - At turbato toto sanguine consuetudo penitus immutatur, hoc est, consuetus modus omnium animæ facultatum.
    - Ergò turbato toto sanguine perit intelligentia. N. 225.

P.
In *mutatione sanguinis particulari mentem quoq; mutari ostendit, siue illa accidat*

- Communiter *omnibus animalibus per Somnum.N.213. Deducit:*
  - Somnus *refrigerat sanguinem.* N. 214. Ratio. *Hoc enim somno à natura datum, ut collectis ad interna spiritibus & calore, exteriora refrigerentur.* N.215. Proinde 6. Epid. comment. 5. aphoris. 27. *in somno concoctionem meliorem fieri asserit. Aut etiam interiora refrigerantur, quòd calor in copiosum alimentum confertim irruens, ceu ignis in lignorum uiridium struem, primò aliquantum imminui & suffocari uidetur, quoad luculentior & firmior euadat.*
  - Sanguis *refrigeratus minus expeditè fluit.* N.216. *Per somnum enim mouendi ui quiescente, attractio & expulsio sanguinis torpescere uidetur, in cibi retentione & concoctione occupato calore.*
  - *Eo minus expeditè fluente accidit homini & quo ad*
    - Corpus,
      - Totius *Grauitas & Decubitus.* N. 217. Ratio. *Naturâ enim grauia omnia deorsum feruntur.* N. 218.
      - Oculorum *clausio, concidentibus palpebris.* N.219. ὄμματα κλέεται, *lego. Sic* 3. *de Dieta* n. 145. βλέφαρα βαρέα, & n.207. βλέφαρα πίπ]ουσιν. *Etsi enim* κλέεται *tolerari posset (ut* ξυσμὸν *intelligamus pruritum, qui dormiturientium oculos & frontem infestat interdum, ex* 3. *de Dieta,* n.146.) *minus tamen ad præsens institutum facere uidetur.*
    - Animum, *Rationis quædam abalienatio, & phantasmatum insolentia, quæ Insomnia dicuntur.* N.220. *Com. de Insomnijs animam per somnum uigilantem, dormiente corpore, ad semetipsam redire, & omnia munia corporis per se obire, absque ullo partium ministerio, asserit: hincq; adeò ex insomnijs coniecturas de corporis constitutione desumere docet. Ergò non hîc penitùs mutari, sed alterari tantùm mentis discursum arbitratur (*ἀΐξαι τινες ἑτέρωι, *non simpliciter* ἑτέρωι*) quòd quiescentibus corporis instrumentis, & sanguinis spirituumq; commeatu impedito, minus perfecta sit functionum administratio: cùm aliter mens discurrat cũ corpore, aliter sine corpore: illic quidem externis obiectis, hîc internis phantasmatibus excitata.*
- Peculiariter *hominibus ex*
  - Vini *usu nimio.* *Nam in ebrijs manifestè uidemus & ψυχὰς (animæ functiones motiuas & sensitiuas) & τὰ ἐν τῇσι ψυχῇσι φρονήματα (intelligentiam & iudicium) ita concidere & immutari, ut præsentium malorũ obliuiscantur, & futurorum bonorum spem inanem concipiant.* N. 221.
  - Quibuslibet *alijs commotionibus, quæ uel à causa externa proueniant, à concussione, percussione: uel ab interno animi affectu, ut ab ira, gaudio, timore, pudore: in quibus ob commotionem & perturbationem sanguinis maiorem minoréme mens ipsa aliquantum laborare uidetur.* N.222.

Q. Morbi

Q. Morbi *sacri causam à flatibus pendere ostendit tum quo ad paroxysmi epileptici*

Ortum. N. 226. *in hunc modum:*

- Quando *multus spiritus corpus subintrat, sanguinem turbat, non secus atque uentus mare.* N. 227.
- Sanguine *turbato multæ obstructiones fiunt.* N. 228.
- Obstructiones *liberum transitum sanguinis prohibent.* N. 229.
- Libero *transitu sanguinis prohibito inæquali motu eundem moueri necesse est, alibi celeriter, alibi tardè, alibi penitus immobilem consistere.* N. 230.
- Sanguinis *peruersionem & motum inæqualem, totius corporis partium (quæ à sanguine aluntur & uegetantur) peruersio siue motio inæqualis sequitur, cùm communem hostem omnes ex æquo sui contractione nitantur expellere.* N. 231. ὑπηρετοῦντος τοῦ αἵματος. *Goupylus legit,* ὑπηρετοῦντα τὰ μόρια, *cùm partes corporis conturbationi sanguinis subseruiant.*
- Partium *inæqualitate, functionum quoque inæqualitas ea comitatur, quæ in comitialibus deprehenditur, contractio scilicet seu conuulsio potius corporis.* N. 232. *Nimirum functionis*
  - Animalis, *tum externæ, quo ad sensum & motum: tum internæ, quo ad ratiocinationem. Itaque nec uident, nec audiunt, nec quo ad tactum sentiunt quicquam.* N. 233. *Et hoc ipsum à nulla alia causa, quàm à uehementi sanguinis perturbatione prouenire autumat.* N. 234.
  - Naturalis *expultricis, quæ spumam per os eijcit.* N. 235. *Deducit:*
    - Aer *per iugulares uenas, hoc est, arterias in cerebrum irruens, tenuissimam sanguinis partem inflat, & per os reijcit.* N. 236. *Auctor libri de Sacro morbo spumam ex pulmone prodire putat, ob spiritus illic conclusi agitationem.*
    - Sanguinis *pars tenuissima inflata & cum aere mixta albescit.* N. 237. *Ratio. In minimas enim partes diuulsus sanguis, aerem intus conclusum ueluti in uesiculis continens, ab eodem puro & limpido illustratur: sed propter multitudinem partium interruptarum, albedinem tantùm non autem transparentiam affert.* N. 238. *Confirmat signo cuiusuis alterius spumæ, cuius ortus sensui manifestus sit, ut spuma aquæ è sublimi delapsæ.* N. 239. *Nam quod in 2. Progn. docet Gal. spuma ex spiritu osa & humida substantia fit, inuicem confracta, uel per motum uiolentum, uel per calorem uehementem.*

Cessationem. χειμῶνα *interpretor tempestatem, hoc est, paroxysmum. Cui opponitur* γαλήνη, *tranquillitas, intermissio. Sic enim in eadem metaphora à mari desumta perstat. Cornarius hyberno tempore morbum solui interpretatur: sed copula* καὶ *coniungit* νόσον *&* χειμῶνα. N. 240. *Deducit:*

- Ob *uehementiam paroxysmi corpus incalescit.* N. 241.
- Incalescente *corpore, simul etiam sanguis incalescit.* N. 242.
- Sanguis *incalescens flatus quoque calefacit.* N. 243.
- Flatus *ubi incaluerint, dissoluuntur simul, & sanguinem quoque congelatum dissoluunt.* N. 244.
- Dissoluti *extra corpus à natura uictrice pelluntur uel sub forma*
  - Spiritus, *per expirationem.* N. 245.
  - Pituitæ, *per spumam.* N. 246.
- Expulsis *autem è corpore flatibus sanguinis agitatio cessat.* N. 247.
- Agitatione *denique cessante, quies sequitur, & paroxysmi solutio.* N. 248.

- **III. Epilogo colligit præcedentis dissertationis**
  - **Materiam. Quid**
    - **Præstiterit.** *Aerem morborum causam, hactenus ostendi.* N. 252.
    - **Promiserit.** *Morborum autẽ causam ab initio me editurum pollicitus sum.* N. 253.
  - **Formam siue Methodum.** *Ex genere speciem deduxi. Aeris uires*
    - **Generatim** *in omnibus entibus naturalibus demonstraui, tum uerò etiam in corporibus animatis.* N. 254.
    - **Speciatim** (*πρὸς αὐτὰ τὰ ἔργα προσθεὶς, ut suprà n. 84.*) *in morbis procreandis fouendisq́, exemplis*
      - **Manifestis** *& expeditis morborum quorundam tum communium, tum particularium, explicaui.* N. 255. *Vocibus νοσημάτων, ἀλγημάτων, παθημάτων, συμπτωμάτων, item νόσου, λύπης, πόνου, πάθους, συμπτώσιος promiscuè utitur, uti n.* 6. & 146. & 147. & 150. 151. 158. 159. & 166. *An rebus differentibus nomina quoq; tribui possunt differentia: nimirum ut affectio quælibet, quatenus corpori inhæret,* Πάθος, *Affectus dicatur: quatenus uerò intellectu comprehenditur & ueluti abstrahitur,* Πάθημα, *Affectio appelletur. Et sic rursus uel erit*
        - **Morbus** *actu inhærens,* Νόσος. *Cuius abstracta cõsideratio, uel saltem impreßio in corpus facta,* Νόσημα *constituit.*
        - **Accidẽs** *morbosum, actu inhærẽs,* Σύμπτωσις *(com. de Humoribus) at ratione abstractum, uel saltem impreßio eius,* Σύμπτωμα. *Quod quidem si lædat quomodolibet secundùm*
          - **Actiones,** *Πόνος dicitur, quę Ἀῤῥώστημα parit corporis.*
          - **Paßiones,** *Λύπη uocatur, & Ἄλγημα corporis efficit.*
      - **Minus** *manifestis aliarum ægritudinum probare uelle, operosiorem & prolixiorem requireret demonstrationem, quæ ipsa tamen neque plus neque plura quàm superior illa ostenderet. Nam qui ijs quæ sensui & rationi manifesta sunt credunt, minus manifestis non indigent, cùm ignotum per notius demonstrari debeat, & frustra fiat per plura, quod paucioribus effici potest.* N. 256.

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ
De Alimento.

COMMENTARII huiusce consideranda

Inscriptio:

HIPPOCRATIS. Etsi dubitare uidetur Gal. in com. quem in hunc librum scripsit, an sit Hippocratis, non semel tamen Hippocratis esse affirmat. Disertè insuper 2. Aphorismorum 11. & ab initio Artis cur. ad Glauconē, locos ex hoc libro pro Hippocrateis adducit. Sunt qui Thessali, alij Herophili esse credant. Λέξις certè ab Hipp. non est aliena. Neque τάξις dissentit aphoristica: neque uerò etiam Dogmata ipsa. Hoc unum dubitationem parit, quòd Arteriarum apertè meminit, quas tamen alibi ferè sub Venis comprehendit. Meminit quoque ipsius Pulsus & Musculorum, quos carnium appellatione aliàs complectitur. Cæterùm Arteriarum alibi quoque nunc apertè nunc tacitè nomen agnoscit, ipsius quinetiam Pulsus, & de Veteri medicina quoque Musculi.

DE ALIMENTO. Communis hic titulus, ad Efficientem Instrumentalem Artis pertinens, sub quem in suos ἀπομνημονευμάτων commentarios referre Senex consueuerat, quæcunque de Alimento uel meditatione, uel disputatione, uel lectione cognouisset. Quales etiam sunt duo alij, de Humidorum usu, & de Humoribus. Quòd si quædam ab hoc instituto aliena hîc sunt interspersa, id uel ab alijs, per fas & nefas Hipp. libros augere quæstus causa uolentibus, factum uidetur, uel etiam ab ipsomet auctore, in congerendis per locos communes sententijs, ut sæpè fit, per inconsiderantiam uel præcipitantiam quandam à loculis aberrante. Præter id quòd non pauca hîc reperiuntur generaliter dicta, quę tamen particulariter, respectu scilicet Alimenti, uidentur in præsens adducta.

Deductio. Locus communis de Alimento uarijs sententijs congestis refertus, sed indigestis, & si Galeno credimus nihil penitus inter se cohærentibus. Ego methodi metas in quibusdam longius protendi debere fortasse non præter rationem sum opinatus. Id quod res ipsa docebit, si quis hæc nostra cum Galeno conferre uolet. Neq; uerò me quis post Homerum Iliada scribere (nam quæ foret uel hæc amentia uel audacia?) sed methodi tantùm umbras in hoc aphoristico com. persequi uoluisse existimet, ut qui quo ad materiam tantùm, quæ ὁμογενὴς est, non autem quo ad formam siue dispositionem, inter Methodicos recipi debeat. A Dioscoride, Capitone, & alijs audaculis, nullā penitus rerum uel cohærentiam uel affinitatē agnoscentibus, multa quo ad λέξιν immutata esse conqueritur Gal. At nos, ipso Titulo persuasi, omnia ferè ad Alimentum transtulimus, quæ alioqui ut generaliter dicta ad alios quoque locos pertinebant: adeoq; ea, quæ inter se cohærere uidebantur, siue uno, siue pluribus constarent membris, sub eundem numerum siue aphorismum retulimus, in suas tamen particulas literarum notis insignitas diuisum. Cæterùm quod Hipp. ipse, si uitam otiumq; habuisset, facturus erat, eius nos leuidense specimen exhibeamus, & methodicæ tractationis de Alimento materiam non uno fasce, sed manipulatim ex hocce com. digestam, rei medicæ studiosis, qui nobis meliora præstare possunt atque debent, ruminandam, ampliandam, expoliendamq; proponamus. Vide signum A.

A. Alimen-

A. *Alimentum* igitur, siue Nutrimentum (cuius actus est Nutritio, à facultate Nutrice proueniēs) hocce com. certis aphorismis persequitur Hip. quorum alij pertinere uidentur ad theoriam

- *Generalem*, de Alimēti scilicet
  - *Causis*, ut puta de
    - *Subiecto* quod alitur. Quod consideratur, ut
      - *Totum*. Animantia & Animalia quæuis alimento indigent. Aphorismo 21.
      - *Partes* habet. Aphorismo 4.
    - *Forma*, siue Nutritione, cui uarij motus inseruiunt, Attractio, Retentio, Alteratio, Excretio, Distributio, Assimilatio: in uniuersum tamen reuocantur ad Appositionem utilis, & Ablationem inutilis, Aphorismo 29.
    - *Efficiēte*. Agere uidetur igitur de Alimēti Efficiente
      - *Principe*, de Facultate scilicet Nutrice, quæ prima & maximê necessaria est inter tres facultates Naturales principes: quibus ancillantur quatuor illę decātatæ, Attractrix, Retentrix, Concoctrix, Expultrix. Aphorismo 3. 21. & 34.
      - *Instrumētali*. In hunc cēsum uenit Alimēti
        - *Materia*, hoc est, res quæ alere potest. Vide signum B.
        - *Locus*, tum
          - *In* quo generatur, in Vētriculo, in Hepate, in Membris.
          - *Per* quem distribuitur. Vt Aphor. 27.
    - *Fine*. Aphorismo 2. & 19.
  - *Accidētibus*, nimirum de
    - *Actionibus* quas edit in corpus tum in
      - *Genere*, Iuuando, uel Lædendo. Aphor. 22.
      - *Specie*, in corpus
        - *Sanum*.
        - *Aegrum*. Sic (nisi συντακτικὸν σφάλμα est) de Morborum ex alimento
          - *Ortu*, Aphor. 13.
          - *Signis*, Aphor. 14.
    - *Paßionibus*. Sic Alimēto accidit
      - *Intra* corpus assumto, ut id quod est
        - *Vtile* à parte parti cōmunicetur, per Distributionem.
        - *Inutile*, è corpore Euacuetur. Aphor. 10. & 16.
      - *Extra* corpus Præparatio. Aphorismo 8. & 23.
- *Specialem*. Vide signum C.

B. Res quæ alere potest consideratur

- *Vniuersim* secundùm
  - *Nomen.* Aphorismo 5. & 11.
  - *Rem.* Aphorismo 1. & 6.
- *Particulatim*, respectu
  - *Materiæ.* Sic Alimentum
    - *Totum*, uel est
      - *Spirituosum.* Aphorismo 30. & 32.
      - *Corporeum*,
        - *Extra* corpus, Cibus & Potus, differens
          - *Substantia.* Vt Lac, Vinum, Panis, Opsonium. Aphor. 18.
          - *Quantitate*, cũ uel mole multa uel pauca offeratur. ut Aphor. 28.
          - *Qualitate*, seu Facultate tum
            - *Occulta.*
            - *Manifesta*
              - *Gustatili*, quia Dulce. Aphor. 15.
              - *Olfactili*, qa Odoratũ uel non. ex Aphor. 32.
              - *Tactili*, qa actu.
                - *Calidum*, Frigidum.
                - *Humidum*, Siccũ, ex Aphor. 28.
        - *Intra* corpus, Succus dicitur. de hoc
          - *Generatim* Aphorismo 7.
          - *Speciatim* ratione
            - *Substantiæ.* ut
              - *Sanguis.* Aphor. 26.
              - *Pus.* Aphor 33.
            - *Quãtitatis.* ut in plethora.
            - *Qualitatis.* ut in cacochymia.
    - *Respectu* partium (ut Aphor. 33.) partim
      - *Vtile*, tum
        - *Per se*, quia alit.
        - *Per accidens*, quia alimenti distributioni commodat. Serum scilicet. Aphor. 35.
      - *Inutile*, & insuper noxium.
  - *Formæ.* Sic simile esse oportet alimentum ei quod ali debet, & consonum. Aphor. 18. & 22.
  - *Efficientis.* ut Aphorismo 8. & 9.

- C. *Aphorismi* speciales, de Alimenti differentijs agũt, sumtus partim à
  - *Subiecto* corpore, qđ alitur. Sic de Alimẽti speciebus respectu
    - *Aetatis*
      - *Vniuersim*. Aphorismo 23.
      - *Singillatim*, tum
        - *Extremæ*, ut puta
          - *Puerorum*, tũ
            - *Quorumuis*. Aphor. 20.
            - *Embryonis*, intra uterum. Aphor. 24.
          - *Senum*. Aphor. 19.
        - *Mediæ*. Ex Aphor. 19.
    - *Constitutionis*
      - *Salubris*.
      - *Insalubris*. V.G. de Alimento
        - *Oßium* læsorũ. Aphor. 25.
        - *Vlcerum*. Aphor. 33.
  - *Forma*, utputa à facili uel difficili Alteratione & Retentione. Aphor. 32.
  - *Efficiẽte* tũ
    - *Principe*, à Facultate scilicet tum insita, tum influẽte. Sic Nutritio uel proba, uel uitiosa. Aphor. 3.
    - *Instrumentali*: nimirum à
      - *Materia*. Succus est qui alit. Nutritio proinde uaria, respectu alimenti
        - *Materiæ*. Cũ fiat uel per alimentũ
          - *Spirituosum*. Vt ex Aphorismo 30.
          - *Humorosum*.
        - *Formæ*. Sic Facilis alia, alia Difficilis, ob alterationẽ similem. Aphor. 31.
        - *Efficientis*. Nempe alia Propria, alia uerò Aliena. Aphor. 22.
      - *Loco*. Triplex est alimenti periodus. Aphor. 12.
  - *Fine*. Nutritio & corporis
    - *Vires* restaurat: sed quo ad Tempus, alia Citius, alia Tardius. Aphorismo 32.
    - *Molem* reficit: sed alia secundũm naturam, alia præter naturam, ut in Athletis. Aphor. 19.

APHORISMVS I.

ALIMENTVM[a] & alimenti species, unum & multa. [b] Vnum quidẽ, quatenus unum genus: [c] species uerò humiditate ac siccitate. [d] Et in his formæ, [e] ac quantitas est, [f] & ad quæ, [g] & ad tot.

ΤΡΟΦΗ [a] καὶ τροφῆς εἶδος, μία καὶ πολλαί. [b] μία μὲν, ᾗ γένος ἕν· [c] εἴδεα δὲ ὑγρότητι καὶ ξηρότητι. [d] καὶ ἐν τουτέοισιν ἰδέαι, [e] καὶ πόσον ἐστι, [f] καὶ ἐς τίνα, [g] καὶ ἐς τοσαῦτα.

ALIMENTI *naturam, tum generalem, tum specialẽ*

- Proponit. *Alimentum & certa species alimenti, unum sunt & multa, hoc est conueniunt & differunt* [a].
- Declarat.
  - Conueniunt *enim & unum sunt genere, quatenus unam communem naturam habent* [b].
  - Differũt *uerò specie, quatenus præter communẽ naturam singulæ species propriam habent. Siue iam differentiæ illæ alimento conueniãt*
    - Per se, *secundum*
      - Qualitatem. *Sic Humiditate & Siccitate differunt & Cibi inter se, & Potus, & Aer* [c]. *Multoq; magis caliditate & frigiditate.*
      - Substantiã. *Quã hic* ἰδέαν *uocat* [d]. *Alimenti species differentes ratione substantiæ. Aliud nimirum*
        - Tenue, *Aer.*
        - Crassum, *siue*
          - Solidũ, *Cibus.*
          - Liquidũ, *Potus.*
      - Quantitatem. *Sic Multitudine & Paucitate differunt* [e].
    - Respectu *partium quæ aluntur, consideratarum secundum*
      - Substantiam. ἐς τίνα, *Quarum partium alimentum esse debeat: cum omnes quidem V. G. sanguine, sed non eadem sanguinis specie alantur* [f].
      - Quantitatem. ἐς τοσαῦτα, *Quãtæ sint partes, magnæ an paruæ. Nam corporis moles maior largius alimentum postulat* [g].

APHORISMVS II.

[a] AVGET aut, [b] & corroborat, [c] & incarnat, [d] & assimilat, [e] & dissimilia facit quæ in singulis sunt, [f] iuxta uniuscuiusq; naturam, & [g] iuxta eam quã à principio accepit facultatẽ.

[a] ΑΥΞΕΙ δὲ, [b] ἐῤῥώννυσι, [c] καὶ σαρκοῖ, [d] καὶ ὁμοιοῖ, [e] καὶ ἀνομοιοῖ τὰ ἐν ἑκάστοισι, [f] κατὰ φύσιν τὴν ἑκάστου, [g] καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς δύναμιν.

Effectus alimenti, ut corpori prosit, considerandus respectu

- **Formæ**
  - Externæ, quæ in partium Conformatione spectatur. Alimento ueluti instrumento facultas naturalis ad extensionem & incrementum partis utitur [a].
  - Internæ, Temperiei scilicet, quam functiones consequuntur, quas refectis spiritibus corroborat [b].
- **Materiæ.** Sic Alimenti beneficio partes reficiuntur, conseruantur, augentur tum
  - Contêtæ, nimirũ
    - Spiritus.
    - Humores.

  (Effectus tertius, Seminis sci[licet] productio ad generatione oportuni, omittitur: quem tamen penultimo aphorismo sub uocabulo γενέσεως innuere uidetur.)
  - Continentes, Solida cuiuscunque generis, per σάρκωσιν, hoc est, similis substantiæ suffectionem [c]. Ita quidem ut alimentum partium
    - Similarium fit simile. Sic Venosum genus eodem sanguine: Ossa eodem [d].
    - Dissimilarium fit dissimile. Sic Cerebrũ alio, alio Membrana, alio Os, alio Vena [e].
- **Efficientis.** Facultas auctrix et nutrix tum
  - Innata & propria cuiusq; partis. φύσις ἑκάστου [f]. Quam προϋπάρχουσαν δύναμιν uidetur paulò pòst appellare.
  - Influens à parte principe, unà cum alimento & spiritu, communis omnibus alijs. ἡ ἐξ ἀρχῆς δύναμις. Quam paulò post ἐπεισιοῦσαν δύναμιν uocat. Sic à Ventriculo in Intestina, ab Hepate in Venas, & ipsa etiam Membra, iugiter defluit uirtus naturalis, cum spiritu simili, ad munia naturalia uegetanda & confirmanda: cùm in his partibus ceu arcibus quibusdã facultas nutrix resideat, peculiari muneri chyli & sanguinis confectioni destinata: quæ in membris alijs, pro illarũ natura, paulo diuersa exercet munia. Meminit paulo pòst aphor. 12. μεγάλης ἀρχῆς, eamq; in Hepate & Corde & Cerebro collocat, à quibus in uniuersum corpus & sanguis & spiritus & calor distribuatur. & 4. de Morbis, quinque πηγὰς, hoc est fontes & scaturigines & principia morborum ponit: Ventrem quidem omnium maximum, fontem Chyli, propter assiduum cibi atque potus ingressum: Cor Sanguinis, Caput Pituitæ, Splenem Aquæ, Folliculum fellis deniq; ipsius Bilis.

APHORISMVS III.

[a] ὉΜΟΙΟΙ ἢ ἐς δύναμιν, ὁκόταν κρατέῃ μὲν ἡ ἐπεισιοῦσα, [b] ἐπικρατέῃ δὲ ἡ προϋπάρχουσα. [c] γίνεται δὲ καὶ ἐξίτηλος, ὁτὲ μὲν ἡ προτέρη ἐν χρόνῳ ἀπολυθεῖσα, ἢ ἐπιπροστεθεῖσα· [d] ὁτὲ δὲ ἡ ὑστέρη ἐν χρόνῳ ἀπολυθεῖσα, ἢ ἐπιπροστεθεῖσα. [e] ἀμαυροῖ δὲ ἑκατέρας ἐν χρόνῳ, καὶ μετὰ χρόνον, ἡ ἔξωθεν συνεχὴς ἐπεισκριθεῖσα, [f] καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον στερεμνίως πᾶσι τοῖσι μέλεσι διαπλακεῖσα· [g] καὶ τὴν μὲν ἰδίην ἰδέην ἐξεβλάστησε, [h] τὴν δὲ προτέρην, ἔστιν ὅτε καὶ τὰς † προτέρας ἐξημαύρωσε.

† ὑστέρας

[a] ASSIMILAT aũt pro uiribus, quãdo & ea facultas, quæ superuenit, superior fuerit, [b] & ea insuper, quæ prius inerat, euicerit. [c] Exile autem fit nunc quidem si in priore dissoluatur prius in tempore, quàm superapponatur: [d] nunc uerò si in posteriore dissoluatur prius quàm superapponatur. [e] Abolet autem utranque & in tempore & post tempus illud quod assiduè extrinsecus superingeritur: [f] siquidem per multum tempus omnibus membris pertinaciter implicatum, [g] propriã quidem formam producat, [h] priorẽ uero, aliquando autem & posteriores, destruat.

FORMAM adeoq; species enarrat Nutritionis, ab efficiente desumtas: Nutritionis inquantum

Probæ (quam Refectio deperditi, Conseruatio præsentis, insuper & Incrementum consectatur) quando δύναμις nutrix suis ueluti pedissequis stipata, attractrice, retentrice, expultrice, præsertim uerò cõcoctrice, ualida fuerit in triplici concoctione, Chyli, Sanguinis atq; Roris. Nutriuntur enim partes omnes humore sibi conueniente: cuius prima formatio in Ventriculo fit per chylum, secunda in Hepate per sanguinem, tertia in ipsa Partis substantia. Vt ergo partes omnes habent in se facultatem nutriendi, ita etiam concoquendi: quæ facultates naturales & insitæ, fouentur & confirmantur à facultatibus influentibus, tum naturalibus per uenas, tum animalibus per neruos, tum uitalibus per arterias. Sic uentriculus à corde & cerebro & hepate robur assumit externum, ab innata facultate internum concoquendi chyli: sic hepar à cerebro & corde alienum, à seipso proprium & coquendi & aßimilandi sanguinis. Sic membra alienum à cerebro, corde, hepate, à seipsis proprium. Proba igitur erit nutritio, quando pars, quæ nutriri debet, sana fuerit, & integra, tum secundum facultatem

- Ἐπεισιοῦσαν, Influentem aliunde ab alijs uisceribus. Sic influit parti cuilibet, præter eas, quas habet in se, facultates naturales, noua subinde uis à mẽbris principibus, per uenas, neruos & arterias[a]. Sic intelligo uerbũ κρατίειν: quod Gal. ad τροφὴν referre maluit, uti etiã Cornarius, qui pro κρατίει legit κρατίεται, Quum id quod superingeritur superatur.
- Προϋπάρχουσαν, Innatam & propriam cuilibet membro, quæ matrisfamiliâs instar reliquas facultates influentes tanquam hospitas excipit, dirigit, & accommodat[b].

Vitiosæ, ob defectum unius alicuius δυνάμεως ex tribus. Vt namq; consensus & ueluti concentus trium concoctionum harmoniam nutritoriã corporis humani constituit & absoluit: ita uel una sola deficiente, perit harmonia. Sic primo de Diæta n. 120. obscurius. Hîc paulò explicatius, ita tamen ut alteruter locus alterutrius lumen desideret. Videtur ergo hîc triplicem coctionem distinguere, ratione Alimenti, quod coquitur: totidem quoq; uitia coctionis statuere (γίνεται ἐξίτηλος τροφὴ, probum alimentum exile fit, & paucum, excrementoso interim abundante. Gal. ad molem alimenti etiam probi referre uidetur) quando error aliquis contingit uel circa alimentum

- Internũ, in corpore iam contentum, in sanguinis scilicet cõctione, quã hîc τὴν ἔνδοθεν τροφὴν appellare uidetur. Sãguinis coctio duplex est:
  - Prior, in Hepate & Venis, ordine secũdà. Circa hanc error cõtingit, quando tẽpore coctionis secundæ chylus in hepar trãsmissus prius emittitur, quàm perfectã coctionẽ acquirat, cuius coctionis finis est initiũ tertiæ coctionis, ut hepatis substantiæ appositus & agglutinatus aßimiletur[c]. Hepar enim naturali ingluuie præditum chylum attrahit, ut omnem conficiat, & in sanguinẽ cõuertat: etsi toto sanguine non indiget, sed parte tantùm, reliquum per uenas in corpus uniuersum transmittit. Talem & aquilæ & leoni naturam tribuunt, uenationẽ copiosam præparantibus, ut reliquiarũ prædæ causa hosce ueluti heros suos & aues & quadrupedes reliquæ consectẽtur. Ἀπόλυσιν hoc loco ἐπιπροσθέσει opponit, eãdemq; alibi ἀπόκρισιν uidetur appellare, hoc solo differentẽ, quòd altera respectu Retẽtricis, altera respectu Expultricis facultatis dicitur. Infrà aphorismo 30. duas conditiones alimenti facere uidetur, ut Aßimiletur & Retineatur. Aßimilationi inseruit μεταβολὴ seu ἀλλοίωσις, incommodat ἀπόλυσις. Retentioni uerò ἐπιπρόσθεσις inseruit, incommodat ἐξανάλωσις, ut ita dicam.
  - Posterior, in Membris fit, ordine tertia. Error consimilis, quando tempore coctionis tertiæ, sanguis ad membrum transmissus ab eodem prius dimittitur, quàm illi appositus & agglutinatus perfectè aßimiletur[d].
- Externum, cuius importatio in Ventriculum ab extra fit, ut ibi in chylum conuertatur. ἡ ἔξωθεν ἐπεισερχομένη τροφή. Vide signum ☞

Tertius error cōtingit, si uel cibi & potus, uel facultatis uitio, probus chylus non conficiatur, ἐν χρόνῳ concoctionis primæ, ἢ μετὰ χρόνον, & post primam concoctionem in secunda & tertia, cùm errata uentriculi neq; hepar neq; membra corrigere queant [e]. Chylus enim crudus hepati & uenis infarcitur, reliquisq; membris aspergitur & adhærescit [f]. Ibi igitur diutius hærens, qualitatem

- Suam uitiosam & corruptam communicat membris, & ἰδίην ἰδέην ἐκβλαστάνει (an Leucophlegmătiam innuit?) Gal. aliter legit: καὶ τὴν μὲν ἰδίην ἐξεβλάστησε, μεταβάλλει τε τὴν ἀρχαίην, καὶ καταφθείρεται, τρέφει τε πεπτομένη. τὴν δὲ προτέρην ἐξαλλάττει, ἔστιν ὅτε καὶ τὰς προτέρας ἐξημαύρωσε. Cæterùm uidentur quædam in margine addita in contextum postea irrepsisse [g].
- Alienam secundi & tertij alimenti uitiat, corrumpit & abolet: interdū quidem concoctionem uitians ex internis
  - Primam, quæ in hepate & uenis fit, ordine secunda, sed loco inter internas prima, ita quidem ut membra sanguine uitioso rectè nutriri nequeant [h].
  - Secundam, seu secundas, quæ extra uenas in singulis fiunt membris, ordine tertiæ, sed loco inter internas secundæ: ut quantumuis sanguis sit bonus, eo tamen membrum nutriri nequeat, propterea quòd uis eius concoctrix crudo humore ab uentriculo transmisso ueluti obruta sit [i]. Pro τὰς προτέρας, malim ὑστέρας. Paulò antè ὑστέρης in singulari meminit. Hic in plurali, cùm singula membra singularem habeant tertiam hanc concoctionem.

APHORISMVS IV.

[a] ΔΥΝΑΜΙΣ δὲ τροφῆς ἀφικνέεται καὶ ἐς ὀστέον, [b] καὶ πάντα τὰ μέρεα αὐτοῦ, [c] καὶ ἐς νεῦρον, [d] καὶ ἐς φλέβα, [e] καὶ ἐς ἀρτηρίην, [f] καὶ ἐς μῦν, [g] καὶ ἐς ὑμένα, [h] καὶ σάρκα, [i] καὶ πιμελήν, [k] καὶ αἷμα, [l] καὶ φλέγμα, [m] καὶ μυελόν, [n] καὶ ἐγκέφαλον, [o] καὶ νωτιαῖον, [p] καὶ τὰ ἐντοσθίδια, καὶ πάντα τὰ μέρεα αὐτῶν. [q] καὶ δὴ καὶ ἐς θερμασίην, [r] καὶ πνεῦμα, [s] καὶ ὑγρασίην.

[a] FACVLTAS alimēti peruenit & ad ossa, [b] & ad omnes illius partes, [c] & in neruū, [d] & in uenam, [e] & in arteriam, [f] & in musculum, [g] & in mēbranam, [h] & carnem, [i] & pinguedinem, [k] & sanguinem, [l] & pituitam, [m] & medullam, [n] & cerebrum, [o] & medullam spinalem, [p] & interanea, omnesq; ipsorū partes: [q] quin etiam in caliditatem, [r] & spiritū, [s] & humiditatem.

ID QVOD alitur, Corpus est humanū, ex uarijs partibus cōpositū, quas hîc confusè recenset. N. 24. Videtur autem considerari posse uel

- Materialiter, ut scilicet partes quæ aluntur corpora sunt uel
  - Similaria, tum
    - Natiua, iam inde à primo ortu, uel
      - Solida, duobus coloribus uernaculis distincta, Albo & Rubro: cùm alia uideantur ortum suum potissimum debere
        - Spermati: nimirū
          - Os [a]. Cartilago [b].
          - Nerui [c]. Sub quibus & tendines è musculis, & Ligamenta ex ossibus enata comprehendit.
          - Venæ [d].
          - Arteriæ [e].
          - Membrana simplex [g].
          - Cerebri substantia [n].
          - Medulla spinæ [o].
        - Sanguini menstruo: nimirum Caro musculorum atq; uiscerum simplex [h].
      - Fluida:
        - Spiritus.
        - Humores. Sic Sanguinis [k], & Pituitæ [l], facit mentionem.
    - Aduētitia ex alimento, qualis est
      - Pinguedo, ex alimento superueniens [i].
      - Medulla ossium [m].
  - Dissimilaria, ex prædictis composita. Sic hoc loco meminit Musculi [f], & Viscerum [p], & Ossis cum suis partibus, nempe cum Cartilaginibus & Ligamentis [b].
- Formaliter, uti scilicet prædictæ partes alimenti beneficio conseruantur & reficiuntur, uel respectu suæ
  - Qualitatis. ἐς θερμασίην [q].
  - Substantiæ
    - Tenuioris, Spiritus scilicet. ἐς πνεῦμα [r].
    - Crassioris, nēpe Humoris, unde corpus solidū coctione constituitur. ἐς ὑγρασίην [s]. Quam paulo pòst aphorismo 13. uidetur τροφὴν excellenter appellare.

APHO-

APHORISMVS V.

[a] ALIMENTI species hę: Id quod iam nutrit, alimentũ ppriè: [b] & quod nutriméto proximũ est: [c] & quod nutrimẽtum futurum est.

[a] ΤΡΟΦΗΣ δὲ τὸ τρέφον τοῦτο τροφή, [b] καὶ τὸ οἷον τροφή, [c] καὶ τὸ μέλλον τροφή.

ALIMENTVM id dicitur, quod extrinsecus ad corporis humani nutritionem assumitur, uarijs præparationibus eò deductum, ut partibus omnibus licet diuersis inter se aßimilari queat. Proinde prima & secunda concoctio sunt generales præparationes alimenti, per quas colores natiui, substãtiæ purißimæ ipsius alimenti inhærentes, albus primùm, deinde ruber inducuntur, ad partium omnium tam spermaticarum quàm sanguinearum alimoniam conferentes. Tertia uerò cõcoctio singularis est, in quam præcedentes omnes tendunt, ut ab ea perficiantur, hoc est, ad usum membrorum singularium reducantur. Proinde Alimentum intra corpus receptum tribus modis dicitur (nam quod adhuc extra corpus est, æquiuocè tantùm alimenti nomen meretur, quia potest assumi) quoniam uel alit

- Actu, in tertia concoctione, quando sanguis extra uenas ipsi membro affusus
  - Aßimilatur iam. τὸ τρέφον τοῦτο. Et τροφὴ proprijßimè dicitur [a]. τροφῆς (subintellige εἶδος.) καὶ τὸ τρέφον (quod iam actu nutrit) τοῦτο τροφή (κατ' ἐξοχὴν dicitur.)
  - Apponitur, ut aßimiletur. Et οἷον τροφὴ appellatur.
- Potestate. τὸ μέλλον τροφή. Siue rursus potentia ista sit
  - Remota. Vt in primæ concoctionis Chylo [b].
  - Propinqua, ut in secundæ concoctiõis Sanguine [c].

APHORISMVS VI.

[a] PRINCIPIVM aũt omnium unũ est, [b] & finis omnium unus, [c] & idem finis atq; principium. [d] Et quæ particulatim in alimento probè & malè administrantur: [e] probè quidẽ, quæ prædicta sunt: [f] malè uerò, quæ contrarium his ordinem habent.

[a] ΑΡΧΗ δὲ πάντων μία, [b] καὶ τελευτὴ πάντων μία, [c] καὶ ἡ αὐτὴ τελευτὴ καὶ ἀρχή. [d] καὶ ὅσα κατὰ μέρος ἐν τροφῇ καλῶς καὶ κακῶς διοικέεται, [e] καλῶς μὲν, ὅσα προείρηται, [f] κακῶς δὲ, ὅσα τούτοισι τὴν ἐναντίαν ἔχει τάξιν.

ALIMENTI consideratio

- Generalis (καθόλου) una est & eadem, siue efficientem calorem naturalem concoquentem, in diuersis partibus diuersa munia obeuntem, spectes, siue effectum genere unũ, licet specie diuersum. Etenim quo ad
  - Effectum, Nutritio una est, & prædicta tria Alimenti genera cõueniunt, tum quo ad
    - Principiũ, quod in concoctione, hoc est præparatione materiæ alimentaris positum est, ut quæ actu dißimilis est, similis euadat [a]. Nisi quis per Principiũ unum intelligat Concoctionem primã, quæ in uentriculo fit.
    - Finem, qui in Appositione, Agglutinatione & Aßimilatione materiæ consistit [b].
  - Efficiẽtem, una eademq; facultas est naturalis Nutrix, cui famulãtur quatuor aliæ (nisi quis quintam Distributricem adiungere uelit) & inter eas præcipua Concoctrix, una eademq; omnium membrorum naturalium, pro natura tantùm membri diuersa uarians. Vti etiam sentiendi facultas una eademq;, pro diuersitate organorum uidet, audit, olfacit, gustat, tangit [c].
- Specialis, κατὰ μέρος, singularum partium, etsi uideatur peculiare quid habere, secundùm fontes tamen prædictos expendenda [d], ita quidem ut particularis cuiusque membri nutritio
  - Proba à prædictis causis (suprà aphorismo 3.) rectè & secundùm naturam se habentibus prouenire sit censenda.
  - Vitiosa à contrarijs, quas ibidem explicauimus.

APHORISMVS. VII.

[a] ΧΥΛΟΙ ποικίλοι καὶ χρώμασι, [b] καὶ δυνάμεσι, [c] καὶ ἐς βλάβην, [d] καὶ ἐς ὠφελείην, [e] καὶ ὅτε βλάπτειν, ὅτε ὠφελέειν [f] καὶ πλήθει, [g] καὶ ὑπερβολῇ, [h] καὶ ἐλλείψει, [i] καὶ διαπλοκῇ, [k] ὧν μὲν, ὧν δὲ οὔ, [l] καὶ πάντων. [m] ἐς θερμασίην βλάπτει καὶ ὠφελέει, [n] ἐς ψύξιν βλάπτει καὶ ὠφελέει, [o] ἐς δύναμιν βλάπτει, καὶ ὠφελέει.

[a] SVCCI uarij, & coloribus, [b] & uiribus, [c] & in damnũ, [d] & in commodũ, [e] & qui neq; lędãt, neq; cõmodent: [f] multitudine sitem, & [g] excessu, [h] & defectu, [i] & implicatione, [k] quorũ dam inter se, quorundã nõ, [l] & omniũ. [m] Quo ad caliditatem lædunt ac iuuant, [n] quo ad frigiditatem lædunt ac iuuant, [o] quo ad facultatem lædunt ac iuuant.

SVCCI (qua appellatione non Humores tantùm dictos, sed & Chylum & Serũ in corpore, quinetiã eos qui extra corpus adhuc sunt, uel actu, uel potentia tales, comprehendimus) ueluti materia probæ aut improbæ nutritionis in corpore sunt uarij: Quorũ Differẽtias generatim constituit partim

- **Simplices, desumtas à**
  - **Qualitate uel**
    - **Manifesta.** *Differunt enim qualitate*
      - Visili, χρώμασι, *Coloribus* [a].
      - Odoratili, *Odoribus.*
      - Gustatili, *Saporibus.*
      - Tactili, *Caliditate, Frigiditate.*
    - **Occulta.**
    - (Odoratili … Occulta:) Subintelliguntur.
  - **Effectu,** *quem imprimunt, uel imprimere possunt, δυνάμεσι* [b]. *Quidam enim succi corpus afficiunt uel*
    - **Manifestè**
      - Lædendo [c].
      - Iuuando [d].
    - **Obscurè,** *cùm nullam, quæ quidẽ sensibus percipi queat, impreßionem faciant* [e].
  - **Quãtitate,** *quo ad*
    - **Vires.** *Differũt πλήθει, nũc copiosiores, quàm uires ferãt, nũc pauciores* [f].
    - **Vasa.** *Differunt. n.*
      - ὑπερβολῇ [g].
      - ἐλλείψει [h].
  - **Substantia uel**
    - **Simplice** & *unius generis, quando succus quilibet per se consideratur.*
    - **Composita** *siue mixta, quã διαπλοκὴν uocat* [i]. *quando succorum omnium miscella perpenditur, uel proportionem habens, uel proportione carens, tum*
      - Aliquorũ *tãtùm, ὧν μὲν, ὧν δὲ οὔ* [k].
      - Omniũ *inter se, ἢ πάντων* [l].
- **Compositas** *ex simpliciũ cõbinatione. Sic V.G. differentiã succorũ ab effectu seu δυνάμει supponit, Succos nimirũ corpus lædere & iuuare. Huic læsioni & auxilio differentias à qualitate sumtas adiungit tum*
  - **Manifesta.** *Sic namq; & lædunt & iuuant succi tum*
    - Calefacientes. *Calida hydropico prosunt, febricitanti obsunt* [m].
    - Refrigerantes. *Frigida biliosum iuuant, pituitosum lædunt* [n].
  - **Occulta.** *Quam hic excellenter δύναμιν uidetur appellare. Nisi quis δύναμιν ἐν ἄλλην subintelligere uelit* [o].

APHORISMVS IIX.

[a] ΔΥΝΑΜΙΟΣ δὲ ποικίλαι φύσιες. [b] χυλοὶ φθείροντες [c] καὶ ὅλον, [d] καὶ μέρος, [e] καὶ ἔξωθεν, [f] καὶ ἔνδοθεν, [g] αὐτόματοι, [h] καὶ οὐκ αὐτόματοι [i] ἡμῖν μὲν αὐτόματοι, [k] αἰτίῃ δ' οὐκ αὐτόματοι. [l] αἰτίῃ δ' αὖ τὰ μὲν δῆλα, [m] τὰ δ' ἄδηλα· [n] καὶ τὰ μὲν δυνατὰ, [o] τὰ δ' ἀδύνατα.

[a] FACVLTATIS autẽ uariæ naturæ sunt. [b] Succi corrumpentes [c] & totum [d] & partẽ, [e] foriinsecus [f] & intrinsecus, [g] spontanei [h] & non spontanei: [i] quo ad nos quidem spontanei, [k] quo ad causam uerò nõ spontanei. [l] Quo ad causam rursus alij manifesti, [m] alij obscuri: [n] & alij posibiles, [o] alij imposibiles,

DE Succis speciatim agit, & in una Succorum specie ostendit, quod in alijs quoque locum habere queat. Succorum Δυνάμεις siue Facultas, quam humano corpori uel actu imprimunt, uel imprimere possunt, uaria est [a]: siue consideretur respectu

- Effectus quem inferunt. Quoniam uel
  - Conseruant.
  - Corrumpunt [b].
- Subiecti, in quod agunt. Agunt enim uel in
  - Totum corpus [c].
  - Partem aliquam [d].
- Loci, cui applicati agunt. Alij quidem
  - Exterius adhibiti [e].
  - Interius assumti [f].
- Efficientis, eius à quo motus sui principium sumunt uel
  - Externum, respectu scilicet Hominis, cuius uoluntas, consilium & ars in succorum procreatione, attemperatione, cohibitione spectatur. Hîc primariò προαίρεσις & ars, secundariò φύσις seu φυσικὴ αἰτία spectatur. Succorum igitur alij agũt respectu eius qui illa adhibet uel
    - Αὐτόματοι, sponte, certo consilio, ut agerent, adhibiti [g]. ἡμῖν αὐτόματοι (ut nõ αἰτίᾳ tantùm, sed προαιρέσει quoque constent) quibus adhibendis, quo ad locum, tempus, modum, uoluntas & ars humana occupatur [i]. Eodem sensu Hesiodus inquit, νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἥματα καὶ κατὰ νύκτας αὐτόματοι φοιτῶσι: morbos spontaneos uocans, propria culpa contractos: quos cum Hip. com. de Insomnijs n. 8. δι' ἁμαρτίην ἀνθρώπων conciliatos appellare possemus. Com. de Flatibus n. 177 αὐτόματον uocat affectum, qui per προπάθειαν lædit. At com. de Arte n. 42 pro eo qđ nihil est sumit. Com. de Vet. med. n. 99 pro eo quod sponte sua agit, nulla cura accedente. & n. 116 excretionẽ humoris aliam facit αὐτόματον, sponte naturæ, aliam ὑπὸ φαρμάκου.
    - Οὐκ αὐτόματοι, non sponte, absque instituto [h], eo scilicet in quẽ agũt uel inuito, uel saltem non uolente: hoc est, qui nulla προαιρέσει, sed αἰτίᾳ tantùm agere dicuntur [k], cùm sola in illis spectetur efficiẽdi potestas, nullo consilio uel arte accedente. Siue iam corpori in quod agunt à uolente aliquo
      - Adhibeantur, sed diuerso cõsilio: Sic uinũ bibit æger, ut sitim sedet, non ut febrem augeat. Et medicus pharmacũ infernè purgans exhibet, à quo stimulata natura uomitum inducit.
      - Non adhibeantur, sed fortuitò offerantur. Etsi, posteaquã oblati sunt, uoluntas & ars uel
        - Accedat, quæ conatum hunc naturalem uel promoueat, uel corrigat, uel impediat: Sic natura sæpe deiectionem sua sponte molitur, quã medicus deinde adiuuat, per uias oportunas ducendo.
        - Nõ accedat, cũ solius naturæ opus sit, omnẽ artis conatũ superantis.
  - Internum, respectu scilicet Potestatis efficiendi, uel à natura insitæ, uel ab arte inditæ, secundùm quam semper & ubique in subiectũ certum certo modo agere consueuerunt. Hîc primariò φύσις seu φυσικὴ αἰτία, secundariò tantùm προαίρεσις & ars spectatur. Differunt ergo Succorum facultates, quo ad causæ effectricis
    - Cognitionẽ. Nã causæ facultatis Succorum uel sunt
      - Certæ & manifestæ [l].
      - Incertæ et occultæ [m].
    - Actionem. Quoniam causa illa succos excitans uel in hominis potestate (producendo scilicet, immutando, corrumpendo, amoliendo, augendo) sita
      - Est. Sic τὰ δυνατὰ intelligo [n].
      - Non est. ἀδύνατα uidetur appellare [o].

APHORISMVS IX.

[a] ΦΥΣΙΣ ἐξαρκέει πάντα πᾶσιν. [b] ἐς δὲ ταύτην ἔξωθεν μὲν [c] καταπλάσμα, [d] κατάχρισμα, [e] ἄλειμμα, [f] γυμνότης καὶ σκέπη, [g] ὅλου καὶ μέρεος. [h] θέρμη καὶ ψύξις κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, [i] καὶ σύψις, [k] καὶ ἕλκωσις, [l] καὶ δηγμὸς, [m] καὶ λίπασμα. [n] ἔνδοθεν δὲ, [o] τινά τε τῶν εἰρημένων, [p] καὶ ἐπὶ τούτοισιν αἰτίη ἄδηλος· [q] καὶ μέρει καὶ ὅλῳ, [r] τινὶ τε καὶ οὐ τινί.

[a] NATVRA omnibus per omnia sufficit. [b] Huic uerò forinsecus quidem [c] cataplasma, [d] illitio, [e] unctio, [f] nuditas & tegumentum, [g] totius & partis. [h] Caliditas & frigiditas, iuxta eandem rationem, [i] adstrictio item [k] & ulceratio, [l] & mordicatio, [m] & impinguatio. [n] Intrinsecus uerò & [o] quædam ex prædictis, [p] & causa insuper obscura [q]: tum parti, tum toti, & [r] alicui, & non alicui.

CAVSA *Succorũ uarietatis in corpore humano, atque adeò etiã ipsius succi alimentaris,*

- Primaria *quidem est ipsamet* Natura, *quæ una omnibus corporis humani partibus ex æquo sufficit, earundemq́; facultates regit, fouet, atq; promouet* [a].
- Secundaria *& ueluti* Instrumentalis *sunt ea omnia, quæ ad* Naturæ *uel adiumentum uel impedimentum tam interius quàm exterius offeruntur adbibentúr ue. Instrumenta proinde* Naturæ, *siue naturalia, siue artificialia, tanquam Causas succi uariantis diuidit, quòd Subiectum, cui insunt, consideretur uel*
  - *Materialiter secundùm*
    - Sitũ. *Sic instrumẽta alia sunt*
      - Externa [b], *considerata*
        - Materialiter. *Cuiusmodi sunt ea, quæ corpori uel toti, uel parti adhibetur, siue*
          - Cataplasmata [c].
          - Linimenta [d].
          - Vnguenta [e].
          - Tegumenta, *σκεπὴ, tũ uestiũ, uel totius corporis, uel partis: tũ tecti* [g]. *Cor. omittit.*
          - *Et horum contraria: Non diliniri, non ungi, non uestiri, sed Nudum esse* [f].
        - Formaliter, *respectu scilicet effectus, tanquam formæ, quam corpori imprimunt, uel secundùm qualitatẽ*
          - Primam. *Quia Calefaciũt, Refrigerant* [h].
          - Secundam. *Vt quia Adstringunt* [i].
          - Tertiam. *Quoniã*
            - Exulcerant [k].
            - Mordicant [l].
            - Pinguefaciunt. *λίπασμα, oblinitio meatuum cutis facta à pinguibus* [m]. *An potius colliquationẽ pinguedinis intelligit, quã alibi συντηξιν uocat? Corn. Corrosionem uertit.*
      - Interna [n]: *eadéq; rursus respectu formæ, quã imprimunt (quatenus sub cognitionẽ cadũt aut patientis aut artificis medici) uel sunt*
        - Manifesta. *Vt quædam prædictorum* [o]: *nimirum quæ uel calefaciendi, uel refrigerandi, uel adstringendi, uel exulcerandi uim habent manifestam intra corpus assumta.*
        - Occulta, *aut sensui, aut etiam rationi. αἰτίη ἄδηλος* [p].
    - Substantiam *uel totam, uel partem. Sic enim Succi tales similes uel dissimiles sunt ob causam aliquam*
      - Externam, *uel in toto, uel in parte.*
      - Internam, *uel in toto, uel in parte* [q].
  - Formaliter, *secundùm temperiem natiuam tum uniuersalem, quam sexus, ætas, regio, uitæ conditio, atque similia, alia & fouere & promouere & ampliare & impedire possunt, tum particularem cuiusque indiuidui propriam. Hoc uidetur sibi uelle uocibus, τινὶ τε καὶ οὐ τινί* [r].

APHORISMVS X.

[a]EXCRETIONES [b]secundũ naturã uẽtris, [c]urinarum, [d]sudoris, [e]saliuæ, [f]muci, [g]uteri, [h]per hæmorrhoidas, [i]thymum, [k]lepram, [l]phyma, [m]carcinoma: [n]è naribus, [o]è pulmone, [p]è uentre, [q]è sede, [r]è cole: [s]secundùm naturam, & præter naturam secretiones horum, [t]& alijs, [u]& iuxta aliam rationem, [x]& aliàs, [y]& aliter. [z]Vna natura sunt hæc omnia, & non una. [aa]Multæ naturæ sunt hæc omnia, & non multæ. [bb]Medicina sursum & deorsum, [cc]& neque sursum neque deorsum. [dd]In alimento medicina, optimum. [ee]In alimento medicina malum. [ff]Malum & optimum ad aliquid. [gg]Vlcus, crusta, sanguis, pus, ichor, lepra, furfur, ulcera capitis manãtia, impetigo, uitiligo, lentigo, [hh]aliquando lædit, [ii]aliquando prodest, [kk]aliquando neq; lædit, neq; prodest.

[a]ἈΠΟΚΡΙΣΙΕΣ κατὰ φύσιν, [b]κοιλίης, [c]οὔρων, [d]ἱδρῶτος, [e]πτυάλου, [f]μύξης, [g]ὑστέρης, [h]καθ' αἱμοῤῥοΐδα, [i]θύμον, [k]λέπρην, [l]φῦμα, [m]καρκίνωμα· [n]ἐκ ῥινῶν, [o]ἐκ πνεύμονος, [p]ἐκ κοιλίης, [q]ἕδρης, [r]ἐκ καυλοῦ· [s]κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν αἱ διακρίσιες τούτων, [t]ἄλλοισι [u]πρὸς ἄλλον λόγον, [x]ἄλλοτε, [y]καὶ ἀλλοίως. [z]μία φύσις ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ † οὐ μία. [aa]πολλαὶ φύσιές εἰσι ταῦτα πάντα, καὶ οὐ μία. [bb]φαρμακείη ἄνω καὶ κάτω, [cc]καὶ οὔτε ἄνω οὔτε κάτω. [dd]ἐν τροφῇ φαρμακείη, ἄριστον· [ee]ἐν τροφῇ φαρμακείη, φλαῦρον. [ff]φλαῦρον καὶ ἄριστον πρός τι. [gg]ἕλκος, ἐσχάρη, αἷμα, πύον, ἰχὼρ, λέπρη, πίτυρον, ἀχὼρ, λειχὴν, ἀλφὸς, ἔφηλις, [hh]ὁτὲ μὲν βλάπτει, [ii]ὁτὲ δὲ ὠφελέει, [kk]ὁτὲ δὲ οὔτε βλάπτει, οὔτε ὠφελέει.

(margin: † οὐ πολλαὶ)

ACCIDENS Succorum est ipsa ἈΠΟΚΡΙΣΙΣ siue Excretio. De qua agit tum
- Generatim, *præcipuas species recensendo. Vide signum* ☙
- Speciatim, *exempli loco unius speciei differentias ueluti delibans, in alijs speciebus similiter obseruandas. Excretionis igitur species singulæ pro uaria compositionis mutuæ ratione uarias admittunt differentias, uerbi gratia, si ab efficiente species una, altera à fine sumta, inter se componantur, & huius deinde compositæ speciei differentiæ inuestigentur. Sic hoc loco methodi insinuandæ causa à Fine species præsupponit, Excretiones scilicet alias prodesse, alias obesse: hisce porrò species sumtas ab Efficiente & à Forma adiungit. Excretio enim iuuans uel nocens subdiuiditur respectu*
  - Efficientis
    - Principis, *cùm fiat uel à*
      - Naturâ.
      - Arte.
    - Instrumentalis, *cùm fiat uel*
      - Chirurgico *instrumento.*
      - Pharmaco purgãte. Sic interdũ
        - Prodest *purgare p*
          - Superiora.
          - Inferiora.
          - Vtrunq; [bb].
        - Non *prodest* [cc].
      - Alimento, *quod pharmaci uim iunctam habet, siue natura sua, ut braßica, lens, serum lactis: seu arte, ut quãdo lacti ellebori radices incoxit Melampus. Purgatio ergo per alimentum medicamentosum modò*
        - Prodest [dd].
        - Obest [ee].
        - Non *simpliciter sed respectiuè tantùm prodest & obest, respectu scilicet subiecti, modi, loci, tẽporis* [ff].
  - Formæ. *Cùm excremẽti species uariæ sint, quædam ut è corpore exeunt, sub forma sanguinis, puris, ichoris: quædam ut in corpore hærent, & ibi uarias inducunt affectiones, uel cum solutione continui, uel sine, puta ulcus, crustam (quæ ulceribus inducitur ex saniei concretione) leprã, furfures, manantia capitis ulcera, impetiginem, uitiliginem, ephelidem* [gg]: *qualescunq; fuerint, respectu finis sui singulæ aut secundùm naturam sunt, aut non sunt, cùm effectum corpori imprimant uel*
    - *Manifestũ & uel*
      - Nocium [hh].
      - Salutarem [ii].
    - Non *manifestum, cùm nec iuuare nec lædere uideantur* [kk].

☙ Ex=

☞ Excretionum species præcipuas attingit, desumtas partim ab Excrementi

- Forma. Excernitur uel utilis uel inutilis succus, uel natura uel arte [a], aut sub specie
  - Stercoris. Sic κοιλίην interpretor, continens pro contento [b].
  - Vrinæ [c]. Sudoris [d].
  - Sputi [e]. Muci [f].
  - Sanguinis
    - Mensium [g].
    - Hæmorrhoidum [h].
  - Substantiæ cuiusuis alterius, nõ unius speciei. Qualis cõspicitur in
    - Thymo seu tuberculo carnoso, instar uerrucæ supra corpus eminente, summum colorem floris thymi repræsentante [i].
    - Lepra [k]. Cancro [m].
    - Phymate seu tuberculo qualicunq; in quacunq; parte [l]. Sic Hip. alibi in urinario quoq; meatu phymata suppurari ait. Gal. 6. Epid. 1. omnes tumores, qui sine causa aliqua externa proueniunt, maximè si extra corpus emineant, sic uocari scribit, ut sunt δοθιῆνες, ἀκροχόρδονες, σατυριασμοί, χοιράδες, φύγεθλα: propriè uerò phlegmonem significat partis adenosæ. Vide Gorræi definitiones medicas.
- Materia subiecta, hoc est, à loco per quẽ excernitur. Verbi gratia per loca
  - Particularia uentris
    - Superioris: ut per Nares [n].
    - Medij per
      - Tracheam, è pulmonibus [o].
      - Gulam, è uentriculo. ἐκ κοιλίης [p].
    - Infimi: ut per Anum [q]. per Pudenda [r].
  - Vniuersalia, per ambitum totius, per Cutim.
- Fine. Differentiæ prædictæ Excretionum (αἱ διακρίσιες τῶν ἀποκρίσιων, species Excretionum differentes ratione finis, quia bonæ uel malæ) omnes partim secundùm naturam sunt & salubres, cùm prosint, partim contra naturam & insalubres, cùm noceant, respectu scilicet tum subiecti corporis (ἄλλοισι [t]) tum effectus (sic ratione refrigerationis sectio uenæ febricitanti, ratione diuersionis uulnerato conducit, κατ᾽ ἄλλον λόγον [u]) tũ loci, atq; tẽporis (ἄλλοτε, aliàs [x]. Sic sanguinis euacuatio per nares iuueni cõducit, seni non item) tum medij (ἄλλοίως, aliter, alio modo [y]. Sic extrahi potest sanguis sectione, scarificatione, exuctione hirudinum) [s].
- Efficiẽte. Excretionis huius
  - Princeps, Natura est, facultas scilicet Expultrix in
    - Genere, una & simplex in sui natura, non multiplex. μία, οὐ πολλαί [z].
    - Specie, multiplex, pro diuersitate partium, non simplex. πολλαί, οὐ μία [zz].
  - Non princeps, naturæ minister Medicus, Instrumẽtis opportunis instructus, siue illa in corpus agant
    - Absq; repaßione. Vt sunt Chirurgica organa. Sic Phlebotomus excretionis minister est.
    - Cum repaßione, ita tamen ut tandem uel
      - Superent. Quæ Medicamenta dicuntur.
      - Superentur. Et Alimenta uocantur.

APHORISMVS XI.

[a] ΤΡΟΦΗ, οὐ τροφή. [b] ἣν μὴ οἷόν τε ᾖ τρέφεσθαι, ὄνομα τροφὴ, ἔργον δὲ οὐχί. [c] ἔργον τροφὴ, ὄνομα δ᾽ οὐχί.

[a] ALIMENTVM, non alimentũ. [b] Si nutrire non potest, nomine est alimentum, non re. [c] Re alimentum, non nomine.

ALIMENTI & non alimenti nomina uarijs dicuntur modis. τροφὴ οὐ τροφὴ (subintellige, πολλαχῶς λέγονται [a].) Nomẽ est rei nota. Ergo si res sit multiplex, etiã significatio nominis non una erit. Alimentum ab alendo dictum. Alimonia illa, tanquam forma interna, uel actu uel potentia constat. Forma uerò externa partim Solida, & Cibus dicitur: partim Liquida, & Potus nuncupatur. Eapropter si species

- Totum Alimentum. Vide signum ☞
- Partes alimenti, cũ corpus dißimilare sit, ex diuersis compositum, alia quidem sui parte ad alimoniam erit
  - Aptum.
  - Ineptum. Quod iccirco in Excremẽta abit.

☞ Si

☞ Si spectes totum Alimentum secundum

- **Actum, interdum id quod reipsa alimentum**
  - **Est, nomen alimenti**
    - Retinet. ἔργῳ καὶ ὀνόματι τροφή. V. G. Sanguis extra uenas in membrum effusus, dum apponitur & agglutinatur, nomen alimentaris succi retinet.
    - Non retinet. Sic in tertia concoctione, quando effusum extra uenas alimentum, deinde appositum, inde agglutinatum, tandem assimilatur, reuera alimentum est absolutiss. sed quod nullam amplius alimenti speciem habeat, cum substantiam partis iam constituat, sola ratione distinguendam. ἔργῳ τροφή, οὐκ ὀνόματι [c].
  - **Non est, et nomen alimenti uel**
    - Non obtinet. μήτε ἔργῳ, μήτε ὀνόματι. Excrementa triũ concoctionũ à parte utili actu separata. Sic infrà aphor. 33. πῦον dicit esse ulceris τροφήν, alimentare humidum, quod cum nutrire nequeat, in pus abit.
    - Obtinet. οὐκ ἔργῳ ἀλλ' ὀνόματι [b]. Sic alimẽti nomen retinent tum
      - Excrementa nondum actu separata, sed in tota alimenti massa adhuc contenta.
      - Alimentum probum, quod tamen ob repletionem totius uel partis tanquam inutile & superfluũ repulsum est, & ἀπόκρισιν fecit: cuius in 3. de Diæta in uarijs speciebus Repletionum meminit, & paulo antè aphor. 3. ἀπόλυσιν appellare uidetur.
- **Potestatẽ, sic interdum id quod alẽdi potestatẽ**
  - **Habet, Alimẽti nomen**
    - Habet. δυνάμει καὶ ὀνόματι. Sic Alimenti nomen atq; speciem habet tum
      - Externi, Cibus atq; Potus qui alere potest, ita ut est, nondum tamen ingestus est in uentriculum: sic Lac in mammis etiamnum contentum.
      - Interni, tum
        - Chylus primæ concoctionis.
        - Sanguis secundæ concoctionis, in uenis adhuc contentus.
    - Non habet. δυνάμει, ἀλλ' οὐκ ὀνόματι. Potentiã habet nutriendi, in corpus admissum, etsi alimenti speciem præ se non ferat, neq; etiam nomen: nimirum Alimentum sub pharmaci specie oblatum, Pharmacum alimentare.
  - **Non habet, nomen alimenti**
    - Habet. οὐ δυνάμει, ἀλλ' ὀνόματι. Vt Alimentum pharmacosum: iusculum puta scamoneatum, quod speciem habet alimenti, efficaciam uerò medicamenti [b].
    - Non habet. μήτε δυνάμει, μήτε ὀνόματι: ut Scamonium, ut Ferrum.

APHORISMVS XII.

[a] IN pilos alimentum, & in ungues, & in extremam superficiẽ ab internis peruenit. [b] Ab externis alimentum ab extima superficie ad interna peruenit. [c] Confluxio una, [d] conspiratio una, [e] consentientia omnia. [f] Iuxta generalem quidem partium cognationẽ omnia, [g] iuxta particularem uerò, cuiusque partis particulæ ad opus [h]. Principium magnum ad extremam partem peruenit. [i] Ab extrema parte ad magnum principium peruenit. [k] Vna natura, esse, & non esse.

[a] ΕΣ τρίχας τροφὴ, καὶ ἐς ὄνυχας, καὶ τὴν ἐσχάτην ἐπιφανείην ἔνδοθεν ἀφικνέεται. [b] ἔξωθεν τροφὴ ἐκ τῆς ἐσχάτης ἐπιφανείης ἐνδοτάτω ἀφικνέεται. [c] ξύρροια μία, [d] ξύμπνοια μία, [e] ξυμπαθέα πάντα. [f] κατὰ μὲν οὐλομελίην πάντα, [g] κατὰ μέρος δὲ τὰ ἐν ἑκάστῳ μέρει μέρεα πρὸς τὸ ἔργον. [h] ἀρχὴ μεγάλη ἐς ἔσχατον μέρος ἀφικνέεται. [i] ἐξ ἐσχάτου μέρεος ἐς ἀρχὴν μεγάλην ἀφικνέεται. [k] μία φύσις, εἶναι, καὶ μὴ εἶναι.

Alimēti MOTUS est ipsa Distributio et communicatio. Cuius recenset τὸ

- ὅτι. Distributio igitur & cōmunicatio alimenti alia fit à
  - Centro ad circumferentiam, eiusq; partes extimas, ad capillos, ad ungues. σύῤῥοον ἔξω [a].
  - Circumferentia ad centrum. ἔξωθεν σύῤῥουν [b].
- Διότι siue causas. Et quidē cōmunicationis & distributionis huius
  - Forma à triplici illa periodo, cuius primo de Diæta n. 140. & de Insomnijs n. 39 meminit, dependet. Etenim circuitus
    - Interni, qui Vegetantis animæ proprius est, & circa alimentum crassum, circa Humores scilicet, occupatur, forma est ξύῤῥοια μία, toti & omnib. partibus communis, Confluxio humorum [c]. Quando ad interiora uertuntur, ἀμπωτὶς com. de Humoribus dicitur. Ergò quando ad exteriora, πλημμυρὶς dici posset, metaphora utraque ab æstu maris reciproco desumta.
    - Medij, qui Vitalis animæ proprius est, & circa alimentum subtile, circa Aerem scilicet per os & arterias attractum uersatur (quem com. de Flatibus n. 41. & hic sub finem, alteram alimenti speciem constituit) forma est ξύμπνοια μία, toti & singulis partibus cōmunis spirituū uitaliū Cōspiratio [d].
    - Externi, qui Animalis facultatis proprius est, & alimento subtilißimo, spiritu scilicet animali nititur, ut toti corpori, sic partibus singulis sensum motumq; impertiens, forma est ξυμπαθεία μία, Compaßio mutua, tum iucundi, tum tristis [e].
  - Materia, hoc est, Partes, quibus alimentum distribuitur & communicatur, cōsiderari possunt uel respectu
    - Substantiæ: cùm uel sint
      - Similares. Sic partes omnes κατ' ὁλομελίην consentiunt, in alimento, in uita, in sensu atque motu, quæcunq; similis sunt substantiæ, omnes scilicet uenæ inter se, omnes itidem musculi inter se [f]. Vulgò genus neruosum & uenosum & carnosum uocant. Proinde atrophiam unius musculi sensim quoque reliquis musculis communicari: & sphacelum cruris, reliquorum quoq; ossiū corruptionē inducere: & stuporem unius membri toti generi neruoso molestum esse uidemus.
      - Disimilares. Sic partes dißimilares ad unius & eiusdem partis organicæ constitutionem (πρὸς τὸ ἔργον) facientes, dicuntur cōsentire κατὰ μέρος in alimento eodem, quo reficiuntur, ita tamen ut quælibet pars sibi familiare trahat: itidem in uitali spiritu: in sensu quinetiam & motu, cùm aliter os, aliter musculus, aliter ligamentū motiuā uim suscipiat, & dolēte V. G. crure, aliter neruus, aliter musculus, aliter membrana dolere uideātur [g].
    - Dignitatis, quæ ex munere & officio pendet. Vt sic aliæ sint partes
      - Principes, Cerebrū scilicet, Cor, & Hepar, à quibus ceu fontibus per neruos, uenas & arterias riuuli sensus atque motus, uitæ item & alimoniæ in reliquas totius corporis partes etiā minimas & abiectiß. deriuantur [h]. ἀρχὴν μεγάλην excellenter quis pro Corde sumat. Ego generatim pro qualibet parte principe interpretari malim. Nam cùm com. de Glandulis omnem partem ex æquo & ἀρχὴν & τελευτὴν faciat, uoce ἀρχῆς μεγάλης partem principem propriè dictam hic exprimere uoluisse uidetur.
      - Non principes, siue principibus ministrent, siue non: à quibus ceu emissarijs, aut exploratoribus quibusdam, uicißim in partes principes aliquid boni maliue redire & cōmunicari, quotidiana docet experientia [i]. Sic sanguinis contagium in cute ipsi hepati promtè communicatur, ut in lepra & gallico morbo. Sic calor cordis à bubone fouetur. Sic sensus stupiditas à frigore extremorum.
  - Efficiens est Natura ipsa, cuius minister est Calor in omnib. omnia administrās. Vt ergo naturā in primo de Diæta n. 78. idem semper quo ad ortum & interitum moliri ostendit, adeoq; generari & corrumpi, augeri & minui, alterari non alterari, unum & idem esse contendit: cùm motus idem sit, termini quoq; ijdem, & res mobilis essentialiter eadem, habitudine tantùm differens, ut ascensus & descensus in scala, modò è Iouis regno ad Orcum, modò ex Orci tenebris in genitalem lucem seminibus rerum æternis contendentibus: ita hic Motus alimentaris tam uarij unam & eandem causam esse asserit, siue à fonte ad riuos, siue à riuis ad fontes fiat [k]. Sic mihi uniuersale aliàs pronunciatum in præsenti uidetur interpretandum. An fortè εἶναι pro ἰοῦσα positum?

APHORISMVS XIII.

[a] MORBORVM differentiæ, [b] in alimento, [c] in spiritu, [d] in calore, [e] in sanguine, [f] in pituita, [g] in bile, [h] in humoribus, [i] in carne, [k] in pinguedine, [l] in uena, [m] in arteria, [n] in neruo, [o] musculo, [p] membrana, [q] osse, [r] cerebro, [s] medulla spinali, [t] ore, [u] lingua, [x] stomacho, [y] uentre, [z] intestinis, [aa] septo transuerso, [bb] peritonæo, [cc] hepate, [dd] splene, [ee] renibus, [ff] uesica, [gg] utero, [hh] cute. [ii] Hæc omnia & in toto [kk] & in parte. [ll] Magnitudo ipsorum, magna, & non magna.

[a] ΝΟΥΣΩΝ διαφοραὶ, [b] ἐν τροφῇ, [c] ἐν πνεύματι, [d] ἐν θερμασίῃ, [e] ἐν αἵματι, [f] ἐν φλέγματι, [g] ἐν χολῇ, [h] ἐν χυμοῖσιν, [i] ἐν σαρκὶ, [k] ἐν πιμελῇ, [l] ἐν φλεβὶ, [m] ἐν ἀρτηρίῃ, [n] ἐν νεύρῳ, [o] μυὶ, [p] ὑμένι, [q] ὀστέῳ, [r] ἐγκεφάλῳ, [s] νωτιαίῳ μυελῷ, [t] στόματι, [u] γλώσσῃ, [x] στομάχῳ, [y] κοιλίῃ, [z] ἐντέροισι, [aa] φρεσὶ, [bb] περιτοναίῳ, [cc] ἥπατι, [dd] σπληνὶ, [ee] νεφροῖσι, [ff] κύστει, [gg] μήτρῃ, [hh] δέρματι. [ii] πάντα πάντα καὶ καθ' ἓν, [kk] καὶ κατὰ μέρος. [ll] μέγεθος αὐτῶν, μέγα καὶ οὐ μέγα.

ALIMENTA *non modò sanitatis, sed & morborum causæ sunt. Quod ut constet, Morborum differētias recenset* [a]*. Sumtas tum à*

- Causis *morbificis: Quarum aliæ sunt*
  - Materiales, *nimirum*
    - Humores, *quibus corpus alitur.* ἐν τροφῇ [b].
    - Spiritus, *cuius uim in morbis efficiendis* com. *de Flatibus ex professo docuit* [c].
  - Formales. *Qualitas nimirum tum*
    - Prima: *ut Calor, Frigiditas* [d].
    - Secunda.
- Partib*, *quas obsident, consideratis tū*
  - Per *se, ratione substātiæ suæ. Sic Partium appellatione complectimur et*
    - Humores. *Differunt* morbi ratione *Humorum tum*
      - Primorum: *ut*
        - Sanguine [e].
        - Pituita [f].
        - Bile *utraq;* [g].
      - Secundorum. *Quos hic* χυμῶν *appellatione uidetur expreßisse* [h].
    - Solida, *siue cōstent substantia*
      - Simili, *quas Similares uocant, tum*
        - Albæ:
          - Pinguedo [k]. Vena [l].
          - Arteria [m]. Neruus [n].
          - Membrana [p]. Os [q].
          - Cerebrum [r]. Spinæ *medulla* [s].
        - Rubræ: *ut*
          - Caro *uiscerum* [i].
          - Musculus [o].
      - Dissimili, *quas ꝑpter substantiā* Dissimilares, *at propter usum euidentem* Organicas *excellenter appellant. Sic morbus alius*
        - Oris [t].
        - Linguæ [u].
        - Ventriculi [x].
        - Ventris [y].
        - Intestinorum [z].
        - Septi [aa].
        - Peritonæi [bb].
        - Hepatis [cc].
        - Splenis [dd].
        - Renum [ee].
        - Vesicæ [ff].
        - Vteri [gg]. Cutis *totius* [hh].
  - Per *accidens, ratione quantitatis. Morbus enim partem, cuius morbus dicitur, occupat uel*
    - Totam, *utputa si totam sanguinis massam, si totū uētrem.* καθ' ἓν [ii].
    - Non *totam, sed particulam tantùm.* V. G. *non totā massam sanguinis, sed in primis tantùm uenis cōtentum sanguinem* [kk].
- Accidentibus: *nimirum à Magnitudine. Vide signum* ☙

Morbus idem Magnus & Paruus dici potest diuerso respectu. Sic nerui punctio propter membri dignitatem & symptomatũ uehementiam magna est, sed ratione formæ parua[11]. Quãtitas enim considerari potest uel
- Essentialiter secundùm Materiam subiectam. Sic partis principis affectio omnis magna. Sic intemperies alibi magna, alibi parua.
- Accidẽtaliter quo ad
  - Symptomatum multitudinem & uehementiam.
  - Motum. Sic acuti morbi præ chronicis magni.
  - Curationem. Sic alij
    - Salubres.
    - Lethales: & proinde magni.

APHORISMVS XIV.

[a] ΤΕΚΜΗΡΙΑ· [b] γαργαλισμὸς, [c] ὀδιώη, [d] ῥῆξις, [e] γνώμη, [f] ἱδρὼς, [g] οὔρων ὑπόστασις, [h] ἡσυχίη, [i] ῥιπτασμὸς, [k] ὄψιες, [l] φαντασίαι, [m] ἴκτερος, [n] λυγμὸς, [o] ἐπιληψίη, [p] αἷμα ὁλόκληρες, [q] ὕπνος. [r] καὶ ἐκ τούτων, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν· καὶ ὅσα ἄλλα τοιουτότροπα ἐς βλάβην καὶ ἐς ὠφελίην ὁρμᾶ. [s] πόνοι ὅλου, [t] καὶ μέρεος. [u] καὶ μεγέθεος σημήϊα, [x] τοῦ μὲν ἐς τὸ μᾶλλον, [y] τοῦ δὲ ἐς τὸ ἧσσον. [z] καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ μᾶλλον, [aa] καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ ἧσσον.

[a] SIGNA: [b] titillatio, [c] dolor, [d] ruptura, [e] mens, [f] sudor, [g] urinarum subsidentia, [h] quies, [i] iactatio, [k] uisus, [l] imaginationes, [m] icterus, [n] singultus, [o] morbus comitialis, [p] sanguis integer, [q] somnus. [r] Et ex his, & ex alijs naturalibus, & quæcunque alia his similia ad detrimentum & utilitatem uergunt. [s] Labores totius [t] & partis. [u] Et magnitudinis signa, [x] alterius ad maius, [y] alterius ad minus, [z] & ab utrisq; ad maius, [aa] & ab utrisq; ad minus.

MORBORVM SIGNA non ex Alimento tantùm, sed etiam ex alijs caussis prouenientium recenset [a]. Et uidetur sanè hæc particula, uti etiam potior pars præcedentis, in hunc com. uel ab ipso auctore per obliuionem fuisse translata (cùm sub Tit. Morborum referri debuerit) uel ab alijs, qui ut Hippocrateos com. augerent, alienis locis multa infarciuere. Signa igitur morborum alia quo ad
- Essentiam, quæ Morbi naturam & locum denotant [a]. Signa sunt ipsa symptomata: eaq; considerari possunt partim
  - Per se, ut uel secundùm naturam, uel præter naturam, iuuant, læduntue hominem: quorum hîc species quasdam recenset, ex quibus reliqua etiam τοιουτότροπα intelligi poßint atque debeant [s]. Signa ergo sumuntur, ut sanitatis, sic quoque morborum, ab ijs quæ homini ægrotanti uel
    - Inhærent: Vide in sequentib. signum A.
    - Non inhærent, sed extra corpus pelluntur, Excremẽta omnium generum, quomodolibet considerata, secũdum substãtiam, quantitatẽ, qualitatem, locum, tempus. Sic meminit hîc Subsidẽtiæ urinæ [b].
  - Respectu Morbi. Vide signum B.
- Accidentia.

- A. Signa ab ijs quæ homini ægrotanti inhærent desumta, speciē habent uel
  - Actionum quomodolibet læsarum, tum
    - Animalium
      - Internarum. Læsa
        - Imaginatio. φαντασία [m].
        - Ratiocinatio. γνώμη [e].
      - Externarum
        - Sensitiuarum: utputa
          - Visus [l].
          - Tactus.
        - Motiuarum.
    - Vitalium.
    - Naturalium.
  - Passionum, quæ quidē sint uel
    - Communes: ut Somnus [r].
    - Propriæ homini & uel
      - Materiales, respectu scilicet corporis secundum
        - Substantiam. Vt in
          - Venis, Ruptura [d].
          - Carne, Exulceratio.
          - Sanguine & Humoribus reliquis, si uel Sinceri (an ὁλοσχερὲς αἷμα sic intelligendum: [q]) uel Mixti sint.
        - Quantitatem: ut
          - Tumor.
          - Macies.
        - Qualitatem
          - Tactilem: ut Incalefactio, Refrigeratio.
          - Visilem. Coloris mutatio in Ictero [n].
        - Motum. Sic accidit
          - Ventriculo, Singultus [o].
          - Cerebro, Sternutatio.
          - Pulmoni, Tussis.
          - Musculoso generi Palpitatio. Sic hoc loco γαργαλισμὸν impropriè dici putat Gal. [b].
      - Formales, respectu animæ facultatis tum
        - Animalis
          - Internæ.
          - Externæ
            - Sentientis in
              - Visu.
              - Tactu. Dolor [c].
            - Mouentis. In
              - Toto
                - Quies [i].
                - Iactatio [k].
              - Parte: ut
                - Cōtractio in Neruis [p].
                - Relaxatio in Musculis.
        - Vitalis: ut Defectus animi.
        - Naturalis: siue
          - Concoctricis.
          - Expultricis: ut
            - Sudatio, cuius excrementum est Sudor [f].
            - Alui deiectio, cuius excrementa sunt Fæces.
            - Mictio multa uel pauca, cuius excrementum est Vrina [g].

B. Signa uariant respectu Morbi quem indicant considerati secundū

- Quantitatē, uel
  - Simpliciter [x]. Signa morbi
    - Magni [y].
    - Parui [z].
  - Compositè. Sic ergo cùm Magnum & Paruum dicantur uarijs modis, uarias etiam differentias cōpositas morborum sua signa denotabūt, prout magnitudo alio atq; alio respectu dicitur. Exempli causa, signa quædam sunt morbi, respectu symptomatum
    - Magni, q morb⁹ alioq ob partis affectæ dignitatē uel sit
      - Magnus.
      - Paruus.
      - ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ μᾶλλον [aa].
    - Parui, qui ob affectæ partis dignitatem uel sit
      - Magnus.
      - Paruus.
      - ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ ἧσσον [bb].
- Qualitatem, ut quòd boni uel mali sit moris.
- Locū. Sic πόνοι (generalis uox ad omnia symptomata, nisi Motricis facultatis affectum eximiè intelligere malis) alij
  - Totius [t].
  - Partis [u].
- Tempus. Signa morbi
  - Præteriti. Ἀναμνηστικά.
  - Præsentis, Διαγνωστικά. Quæ ipsa tamen morbum rursus uel
    - Præcedunt.
    - Comitantur.
    - Sequuntur.
  - Futuri. Προγνωστικά.

APHORISMVS XV.

[a] ΓΛΥΚΥ, οὐ γλυκύ. [b] γλυκὺ ἐς δύναμιν, οἷον ὕδωρ. [c] γλυκὺ ἐς γεῦσιν, οἷον μέλι. [d] σημήϊα ἑκατέρων, [e] ἕλκεα, [f] ὀφθαλμοὶ, [g] καὶ γεύσιες. [h] καὶ ἐν τούτοισι τὸ μᾶλλον, καὶ τὸ ἧσσον. [i] γλυκὺ ἐς τὴν ὄψιν, [k] καὶ ἐν χρώμασι, [l] καὶ ἐν ἄλλῃσι μίξεσι γλυκὺ μᾶλλον καὶ ἧσσον.

[a] DVLCE non dulce. [b] Dulce potentia, uelut aqua: [c] dulce gustu, uelut mel. [d] Signa utrorumque, [e] ulcera, [f] oculi, [g] & gustus: [h] & in his magis & minus. [i] Dulce uisu, [k] & in coloribus: [l] & in alijs similiter mixturis dulce magis & minus.

ALIMENTVM, quod alere debet, Dulce esse oportet: quòd hic sapor inter omnes maximè ad alimoniam faciat. Dulce autem non absolutè, sed respectu eius cui tale uidetur. Sic Salix homini amara, capræ dulcis est, hoc est, grata. Nisi enim alimentum gratum sit, à partibus uel non attrahetur, uel malignè concoquetur, uel celerius quàm deceat expelletur. Hinc etiam aphorismus, de cibo malo, sed grato potius quàm bono & ingrato exhibendo. Hac igitur occasione Senex alimentum Dulce actu, non dulce potentia esse pronunciat: aut Dulce potentia, non Dulce actu. ut uicißim subintelligamus alimentum Non dulce actu, potentia esse dulce: & Non Dulce potentia, actu esse Dulce. Cuius rei ergo à specie dulcedinis alimentaris ad genus uniuersum dulcedinis tanquam à metis ad carceres methodicam doctrinam reuocans, Dulcedinis species

- Proponit [a]. Quod est V. G. gustu
  - Dulce, ut Mel, dici potest &
    - Dulce homini seni.
    - Non dulce homini bilioso, cùm in bilem uertatur.
  - Non dulce, ut Cichorium, dici potest &
    - Dulce bilioso homini, cuius sanguinem attemperat.
    - Nō dulce pituitoso homini, qui attemperatione sanguinis non habet opus, sed dulci tantùm alimonia.
- Declarat. Vide signum ☞

☞ Dul-

- ☞ Dulcedinis igitur species afferre uidetur tum
  - Communes & generales, partim
    - Simplices, quatenus
      - Sunt. Sic ergo Dulce quid est & esse dicitur uel
        - Potentia, quia corpori quomodolibet applicatum, gratum atque amicum præstat officium [b]. Sic Aqua quo ad gustum insipida est: at homini sitienti, cuius ardorem restinguit, & ariditatem tollit, dulcis & grata & amica existit.
        - Actu, quod primo occursu corpori gratum est & amicum & blandum: ut Mel gustui, ut Frigus tactui febricitantis [c]. siue post effectum quoque similem præstet corpus iuuando, siue dissimilem lædendo, ut quando mel in febricitante in bilem uertitur, & frigus concentrato calore febrim auget.
      - Cognoscuntur. Actum & potentiam dulcedinis Sensus dijudicat, Ratione interim succenturiante (σημεῖα appellat ipsa κριτήρια [d]) per metonymiam, nomen instrumenti pro eo qui instrumento utitur, signum pro sensu signum cognoscente: siue sit sensus
        - Tact[us] partium corporis
          - Sanarum, qui de omnibus tactilibus iudicat.
          - Aegrarum, v. g. exulceratarum. ἕλκεα [e]. Sic ulceribus inimicum acetum, & maximè ingratum, minimè dulce esse, experientia docet.
        - Visus, qui uehementiam colorum dijudicat. ὀφθαλμοὶ [f]. Similiter Auditus Sonos.
        - Gustus, qui eximiè dictam dulcedinem examinat. γεῦσις [g]. Vti Olfactus Odores.
    - Comparatè inter se, ut magis uel minus dulce esse dicatur aliquid [h], comparatum uel
      - Secum, sed diuerso respectu. Sic mel magis actu dulce, minus potentia: uel econtrà.
      - Cum alio. Sic Mel dulcius Sapa.
  - Proprias cuique Sensui. Sensus is est, qui id quod gratum & iucundum est ab eo quod ingratum atque triste dignoscit. Sic ergo Dulce quid uel Non dulce apparet
    - Visui, secundum obiecta eius, nimirum secundum
      - Lucem. Lux maxima minimè dulcis, mediocris uerò dulcis. ὡς ἡδὺ τὸ φῶς βλέπειν, inquit Iphigenia Euripidis [i].
      - Colores: qui uehementer disgregant, uel congregãt uisum, tristes: qui modicè, iucundi [k].
    - Auditui. Sic sonus horrendus & repentinus omnibus inimicus.
    - Olfactui. Sic Odores suaues, dulces appellantur.
    - Gustui. Hic eximiè Dulce & Non dulce locum habet.
    - Tactui. Calor & Frigus intensum tristitiam, moderatum uoluptatem parit, ut quod in gustu est dulcedo, id in tactu temperies calidi & frigidi.

    (Auditui, Olfactui, Gustui, Tactui:) Quas species sub uoce ἄλλων μίξεων comprehendisse uidetur [l].

APHORISMVS XVI.

[a]ΑΡΑΙΟΤΗΣ σώματος ἐς διαπνοὴν· [b] οἷσι πλέον ἀφαιρέεται, ὑγιεινότερον. [c] πυκνότης σώματος ἐς διαπνοιὴν· [d] οἷσιν ἔλαττον ἀφαιρέεται, νοσερόν. [e] οἱ διαπνεόμενοι καλῶς, ἀσθενέστεροι, [f] καὶ ὑγιεινότεροι, [g] καὶ εὐανάσφαλτοι. [h] οἱ διαπνεόμενοι κακῶς, πρὶν ἢ νοσέειν, ἰσχυρότεροι· [i] νοσήσαντες δὲ, δυσανάσφαλτοι. [k] ταῦτα δὲ καὶ ὅλῳ καὶ μέρει.

[a]RARITAS corporis ad perſpirationem: [b] quibus amplius aufertur, ſalubrius eſt. [c] Denſitas corporis ad perſpirationem: [d] quibus minus aufertur, inſalubre eſt. [e] Qui probè perſpirant, debiliores [f] & ſaniores ſunt, [g] & à morbis facilè reconualeſcunt. [h] Qui malè perſpirant, priuſquam ægrotent, fortiores ſunt: [i] ubi uerò in morbum inciderint, difficilius reconualeſcunt. [k] Hæc autem & toti & parti.

IN omni concoctione Alimenti fit ſeparatio puri ab impuro. Sunt autem tres: inter quas ultima omniũ reliquarum præcipua eſt, & quæ eximiè Concoctionis nomen mereatur, ut quam Nutritio comitetur. Et prima quidem concoctio Chylum conficit, fæces per aluum pellit. Secũda Sanguinem generat, Excrementa in cyſtim & lienem & renes amandat. Tertia Sanguinẽ unicuique parti adaptat: excrementa per cutis poros expellit, per inſenſibilem tranſpirationem, per ſudorẽ, per ſordes, per pilos. Ratione igitur excrementorum tertiæ concoctionis, hominem & ſanum eſſe, & ægrotare, tum in toto corpore, tum in parte aliqua[k],

- Proponit. *Habitus corporis*
  - Raritas *ad tranſpirationem ualdè apta eſt.* ἐπιτήδειος[a]. *Tranſpiratio autem facilis & copioſa ad ſanitatem confert*[b].
  - Denſitas *ad tranſpirationem inepta eſt*[c]. *(*ἀνεπιτήδειος *ſubintellige) Tranſpiratio autem pauca & impedita morborum cauſa exiſtit*[d].
- Declarat, *& ueluti diſtinguit ea quæ dixerat. Nam qui corporis habitu ſunt*
  - Raro, *& propterea perſpirabili, ij dum*
    - Sani *degunt. Alteratione ab externis cauſis factam*
      - Suſcipiunt *quidem promptè, cùm propter calidi & humidi effluxum facilè corporis robur diſſoluatur, &* ἀσθενέστεροι *proinde ſunt atq; uidentur eſſe*[e]. *Sic com. de Vet. med. n. 60.* ἀσθενέστερον *eſſe definit* τὸν ταχέως καὶ ἰσχυρῶς ἁμαρτημάτων ἀπολαύοντα.
      - Superant *uerò facilè, cùm quicquid contra naturam eſt, non diu moram in corpore trahat, ſed per uias conſuetas expellatur, priuſquam morbum generare poßit.* ὑγιεινότεροι *iccirco iudicandi*[f].
    - Aegrotant, *facilius priſtinæ ſanitati reſtitui, & à præſente malo liberari poſſunt.* εὐανάσφαλτοι[g].
  - Denſo, *et propterea minus perſpirabili, ij tempore*
    - Sanitatis *impreßionem ab externis cauſis factam non ſuſcipiunt promtè, minusq; læduntur, & propterea ualidiores eſſe uidentur,* ἰσχυρότεροι. *At ſemel ſuſcepta impreßione, à ualida cauſa excitata, grauiore caſu ruunt, ſtatimq; in morbũ incidunt, cùm propter corporis denſitatem nequeat cauſam morbificam prius expellere, quàm morbus generetur*[h].
    - Aegritudinis *difficilius ad ſanitatem peruenire poſſunt.* δυσανάσφαλτοι[i].

APHORISMVS XVII.

[a]PVLMO contrarium corpori alimẽtum trahit: [b]reliqua uerò omnia idem. [c]Principiũ alimẽti ſpiritus, [d]nares, [e]os, [f]guttur, [g]pulmo, [h]& reliqua trãſpiratio. [i]Principium alimẽti & humidi & ſicci, [k]os, [l]gula, [m]uẽter. [n]Verùm antiquius & prius alimẽtũ, per abdomen umbilicus. [o]Radicatio uenarum hepar. [p]Radicatio arteriarũ cor. [q]Ex his uagantur in omnia [r]ſanguis [s]& ſpiritus, [t]& calor per hæc meat. [u]Facultas una, & nõ una, qua & hęc omnia & ab his etiam diuerſa gubernantur. [x]Alia quidem ad uitã totius & partis, [y]alia ad ſenſum totius & partis.

[a]ΠΝΕΥΜΩΝ ἐναντίην σώματι τροφὴν ἕλκει. [b]τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὴν αὐτήν. [c]ἀρχὴ τροφῆς πνεύματος, [d]ῥίνες, [e]στόμα, [f]βρόγχος, [g]πνεύμων, [h]καὶ ἡ ἄλλη διαπνοή. [i]ἀρχὴ τροφῆς καὶ ὑγρῆς καὶ ξηρῆς, [k]στόμα, [l]στόμαχος, [m]κοιλίη. [n]ἡ δὲ ἀρχαιοτέρη τροφὴ, διὰ τοῦ ἐπιγαστρίου, ὀμφαλός. [o]ῥίζωσις φλεβῶν, ἧπαρ. [p]ῥίζωσις ἀρτηριῶν, καρδίη. [q]ἐκ τούτων ἀποπλανᾶται ἐς πάντα, [r]αἷμα, [s]καὶ πνεῦμα, [t]καὶ θερμασίη διὰ τούτων φοιτᾷ. [u]δύναμις μίη καὶ οὐ μίη, ἣ πάντα ταῦτα καὶ τὰ ἑτεροῖα διοικέεται. [x]ἡ μὲν ἐς ζωὴν ὅλου καὶ μέρεος, [y]ἡ δὲ ἐς αἴσθησιν ὅλου καὶ μέρεος.

EXPLICAT ea, q̃ de Alimenti motu obſcurius ſuprà aphoriſmo XII dixerat. Vt Alimentũ eſt duplex, ita quoque Motus duplex. Differunt ergo

- *Forma, & eatenus ſibi contrarij uidentur. Nam ab*
  - Exteriore *corporis ambitu, per cutis poros, ad ipſum pulmonẽ atq; cor, ſpiritus attrahitur.* τροφὴ πνευματώδης [a].
  - Interiore *corporis cauitate, à iecore ſcilicet, ad extimos corporis artus ſanguis tranſmiſſus attrahitur.* τροφὴ αἱματώδης *uel* χυμώδης [b].
- *Efficiente, tum*
  - Inſtrumẽtali. *Principia inſtrumentalia Alimenti quatenus*
    - Attrahitur,
      - *Aerei ueluti oſtia ſunt* [c] *partim*
        - Nares [d]. Os [e].
        - Aſpera *arteria* [f]. Pulmo [g].
        - Cutis *totius corporis* [h].
      - Aquei *& terrei, cibi ſcilicet & potus, uiæ ſunt* [i]
        - Extra *uterum*
          - Os [k].
          - Gula [l].
          - Ventriculus [m].
        - In *utero* Vmbilicus, *duabus uenis umbilicaribus, totidem arterijs, & urago inſuper conſtans: per quæ uaſa fœtus alimentum à matre conueniens trahit, et urinã emittit* [n].
    - Diſtribuitur *in uniuerſi corporis ſingulas partes* [q],
      - Spiritus *quidem inſtrumẽta ſunt Arteriæ à Corde exortæ* [p].
      - Humoris *uerò Venæ ab Hepate, tãquam à caudice pendentes radiculæ* [o].
  - Principali. *δύναμις μίη καὶ οὐ μίη. Vna eademq; anima eſt quæ omnia munia obit: & non una, ſed ratione inſtrumẽti & obiecti differens, quæ &* ταῦτα *(hæc omnia, de quib. in præſens agimus, nutritionis munia, alimentũ ſcilicet utile tum ſanguineũ, tũ ſpirituoſum attrahendo, concoquendo, diſtribuendo, inutile uerò & excrementoſum expellendo) ſed &* τὰ ἑτεροῖα *(quæuis alia munia facultatis animalis etiam propria) adminiſtrat, obit, atq; perficit* [u]. *Sic etiam primo de* Diæta *n. 145. & de Inſomnijs n. 3. ignẽ calidiſſimum, princeps animæ inſtrumentum, in corde ſtatuit.*
- Materia. *Ex prædictis duobus fontib. in uniuerſum corpus transfunditur &*
  - Humidum *duplex: nimirũ*
    - Tenuius, *ipſe Spiritus.* πνεῦμα, τροφὴ πνευματώδης [s].
    - Craſsius, *Sanguis cum cæteris humoribus.* αἷμα, τροφὴ αἱματώδης [r].
  - Calidum *duplex* [t]. *tum*
    - Viuificans.
    - Vegetans.
- Fine. *Finis omniũ facultatum animæ geminus eſt, nimirum ut & corpus totum & quælibet eius pars*
  - Sit. *Quæ* ζωὴ *eſt, humidi ab* Hepate, *& calidi à* Corde *perẽni influxu nitens* [x].
  - Benè *ſit, id quod ſibi amicum eſt & inimicum cognoſcendo. Quæ eſt* αἴσθησις, *à* Cerebro *omnibus partibus communicata* [y].

APHORISMVS XVIII.

[a] ΓΑΛΑ τροφὴ, οἷσι γάλα τροφὴ κατὰ φύσιν· [b] ἄλλοισι δὲ οὐχί. [c] ἄλλοισι δὲ οἷσιν οἶνος τροφὴ, [d] καὶ οἷσιν οὐχὶ τροφή. [e] καὶ σάρκες, [f] καὶ ἄλλαι ἰδέαι τροφῆς πολλαί. [g] καὶ κατὰ χωρίον, [h] καὶ ἐθισμόν.

[a] LAC alimentum, quibus secundùm naturam alimentum est: [b] alijs uerò non. [c] Sunt quibus uinum alimentum est, [d] sunt quibus non est. [e] Carnes similiter, [f] & multæ aliæ aliméti species. [g] Iuxta regionem itidem, & iuxta [h] consuetudinem.

Vt Alimentũ alat, corpori quod alitur simile esse debet. Similitudo ista cõsideratur tum
- Essentialiter, *quo ad substantiam similem. Sic igitur* V. G.
  - Lac *alimẽtum*
    - Est *ijs, quibus secundùm naturam simile est* [a]. *utputa Pueris & in utero & extra uterum.*
    - Non *est ijs, quorũ substãtiæ penitus dissimile est* [b]. *Sic in cholericis corporib. corrũpitur & in bilẽ uertitur: In pituitosis, in senibus, in mucũ abit.*
  - Vinum *alimentum*
    - *Est senibus* [c]. *Lac senum uinum.*
    - Non *est pueris, sed medicamentum potius* [d]. *Vinum nimirum puerorum lac.*
  - Caro *& alimentum est & non est alijs atq; alijs* [e].
  - Reliquæ *omnes alimentorum species secundùm quid & alunt & non alunt* [f].
- Accidẽtaliter V. G. *secundùm*
  - Regionem. *In calidis regionib. Lac, Aqua: in frigidis, Vinum, Piper alere potest* [g].
  - Consuetudinẽ. *Qui uino assueuerit uel lacti, eo prõptius alitur: qui nõ assueuerit, difficilius. Vnde tritus aphorismus, Cibus deterior, sed cõsuetus, meliore nõ cõsueto præstat* [h].

APHORISMVS XIX.

[a] ΤΡΕΦΕΤΑΙ τὰ μὲν ἐς αὔξησιν, καὶ ἐς τὸ εἶναι· [b] τὰ δ' ἐς τὸ εἶναι μόνον, οἷον γέροντες· [c] τὰ δὲ πρὸς τούτων καὶ ἐς ῥώμην. [d] διάθεσις ἀθλητικὴ, οὐ φύσει. [e] ἕξις ὑγιεινὴ κρείσσων ἐν πᾶσι. [f] μέγα τὸ ποσὸν εὐστόχως ἐς δύναμιν ξυναρμοσθέν.

[a] ALVNTVR alia ad augmentũ, & ad esse: [b] alia ad esse solum, ueluti senes: [c] alia insuper ad robur. [d] Dispositio Athletica non est à natura. [e] Habitus sanus melior in omnibus. [f] Magnũ quid est quantitas uiribus ingeniosè accommodata.

Alimenti VSVS, *ut corporis uel substãtia uel uirtus cõseruetur, augeatur, reparetúrue. Vsus proinde alius*
- Simplex, *ut scilicet tale, quale est corpus, conseruetur, refectione eius quod assiduè deperit, ut in Senibus. Et sic Nutritio uidetur esse eius Mali, quod per indigentiam est inuectum, Correctio* [a].
- Multiplex: *nimirum ut nõ tantùm Reficiatur id quod deperditum erat, uerũetiam id quod nõ adest Comparetur. Et sic Nutritio uidetur esse eius Boni quod absens est Adiec[...], per auctionem corporis, uel quo ad*
  - Molem. *ἐς αὔξησιν* [b]. *Augmentum autem istud duûm generum, uel*
    - Præter *naturam, ἀθλητικὴ αὔξησις, qualẽ sibi Athletæ circumponere student: κινδυνώδης proinde, & ad ægrotandum propensissima* [d].
    - Secundùm *naturã, ὑγιεινὴ, qualem natura ipsa corporibus iuuenilibus accrescẽtibus dedit* [e]. *Cuius imitatrix est ars Gymnastica, magna reuera, & neutiquam cõtemnenda, id unũ studẽs, ut alimenti quantitatem facultatis concoctricis uiribus accõmodet, non tantùm supplementi, uerumetiã incrementi causa* [f]. *Huius dicti Gal. ab initio libri de Arte ad Glauconem meminit. Ea de causa libros de Diæta Hip. scripsit, & ex intimis naturæ penetralibus Diæteticen, quã Gymnastæ, licet philosophiæ imperiti, ipso tamen usu suam fecerant, deducere uoluit: eoq; inuento solo gloriatur.*
  - Vires. *ἐς ῥώμην. Vt in Viris* [c].

APHORISMVS XX.

[a] ΓΑΛΑ καὶ αἷμα τροφῆς πλεονασμός. [b] περίοδοι ἐς πολλὰ σύμφωνοι, [c] ἐς ἔμβρυον, καὶ ἐς τὴν τούτου τροφήν. [d] αὖθις δὲ ἄνω ῥέπει, ἐς γάλα, καὶ ἐς τροφὴν, καὶ ἐς βρέφος.

[a] LAC & sanguis alimenti redundantia. [b] Circuitus consoni ad multa conferunt, [c] ad fœtũ, eiusq; alimentũ. [d] Rursus aũt sursum repit in lac, & in alimentum, & ad infantem.

DE

DE ALIMENTO puerorũ tum intra tũ extra uterum agit. Huius igitur

Materia est Lac & Sanguis superfluus matris [a].

Forma siue modus est idē ferè cum eo, qui in adultis est. περίοδοι ἐς πολλὰ σύμφωνοι [b]. Symphonia autem grauis & acuti est contemperatio, hoc est, humidi & sicci: uti 1. de Diæta n. 120. Περίοδον alimenti, ipsum motum alimenti ab extra ad intra, ab intra ad extra, appellari, in præced. diximus. Vti ergo in adultis foris assumtum alimentum ad hepar peruenit, illicq; in sanguinem conuersum ad totius corporis alimoniam distribuitur: ita puer alimētum suum forinsecus uel ex matris utero, uel postquam in lucem editus est ab eiusdem mammis desumtum in hepatis concoctrice præparatum, singulis partibus aßimilat. Ergo pueri alimentum

Primũ (quod paulò antè ἀρχαιότερον appellauit) est ipsius embryonis, qui per umbilicares uenas & arterias in utero matris alimentum conueniens sugit [c]. Mira namq; prouidentia naturæ, ad conseruationem speciei per continuatam sobolis procreationem intentæ, muliebris sexus plus alimenti, quàm sibi conueniat, concoquit, adeoq; semper in tertia concoctione aliquid redundat, quod in non prægnantib. ut inutile per menses excernitur, in prægnantibus uerò tanquam utile, non matris sed pueri alimoniæ inseruiturum, ad uterum transmittitur.

Secundum, quando extra uterum editus uiuit, est ipsum lac maternum, ex eodem sanguine superfluo matris ortum, qui alioqui in mēses abiturus erat, ab utero ad mammas raptus, illicq; leui immutatione dealbatus. αὖθις (post partum) ἀνώ ῥέπει (τὸ αἷμα) ἐς γάλα (ut in lac in mammis conuertatur. Lac uerò) ἐς τροφὴν (ut in uentriculo pueri primam alimēti formā suscipiat: in hepate uerò) ἐς βρέφος abeat, hoc est, ut substātiæ pueri sanguis in singulis membris aßimiletur [d].

APHORISMVS XXI.

[a] VIVIFICANTVR non animalia, [b] uiuificantur animalia, [c] uiuificantur partes animaliũ. [d] Naturæ omniũ nullo doctore usæ sunt.

[a] ΖΩΟΥΤΑΙ τὰ μὴ ζῶα, [b] ζωοῦται τὰ ζῶα, [c] ζωοῦται τὰ μέρεα τῶν ζώων. [d] Φύσιες πάντων ἀδίδακτοι.

ALIMENTI Efficientē causam Principem suprà constituit unam & eandem cum cæteris, quæ in corpore secundùm quasuis facultates obeuntur, actionibus, Animam scilicet: differentem tamen pro ratione instrumentorum: quorum alia ad Vitam, alia ad Sensum partibus largiendum sunt destinata. Ad uitā quidē ea, quæ alimentum ex hepate & corde: ad sensum uerò, quæ à cerebro uim sentiendi in uniuersum corpus transmittunt. Hac igitur ratione Alimentum Vitæ causa est omnibus uiuentibus, tanquam instrumentum, quo anima uegetatrix utitur, ut humore atq; calore uitæ principia innata foueat atq; reficiat. Vitæ igitur uegetantis ab alimento dependentis

Differentias respectu eorũ, in quibus reperitur, recensct, Vegetantium scilicet & Animalium. Gal. ad Fœtus in utero conformatione hæc refert, qui primum Plātæ, mox Animalis, tandem Hominis uitam uiuere uideatur. Mihi uerò generaliter loqui uidetur Hip. Alimento ergo uegetātur tum

Animantia & Vegetantia propriè dicta. ζῶσι quidem, hoc est, uiuunt, & alimento ζωῦνται uiuificantur, & in uita cōseruantur, non tamen dicuntur ζῶα, cùm perfectiorē uitæ gradũ, qui solis Animalibus inest, & sensu atq; motu definitur, non attigerint: sed primum tantùm, eumq; infimum uitæ gradum, in alimento attrahendo, concoquendo & aßimilando, obtinuerint [a].

Animalia, quæ non tantũ ζῶσι, & ab alimento ζωῦνται (quo ipso cum uegetantibus communicant, & primum uitæ gradum obtinent) uerumetiam ζῶων appellationem eximiè merentur, propter perfectiorem ζωὴν, motu atq; sensu circumscriptam: quem secundum uitæ gradum facimus, atque etiam tertium, si illi rationē iunctam intelligamus. Viuificantur ergo ab alimento Animalia tum

Tota. Sic totum animal, quod uitæ munia obit externa sentiendo atque mouendo, ab alimento uires suas accipit, conseruatur, reficitur & augetur [b].

Secundùm partes singillatim consideratas, nō modò quæ sensum atque motum manifestum habent, ut Musculi: uerumetiam quæ uel non habent penitus, uel certè obscurum admodum: ut Caro simplex, ut Ossa [c].

Efficientem esse Naturam inquit, tum totius, tum partium singularum, ἀδίδακτον, quæ absque arte & doctrina, nullo scilicet doctore usa (in 6. Epid. ἀπαίδευτον uocat) in alimenti attractione, concoctione, distributione, aßimilatione, uitæ humanæ suapte sponte consulit, ita ut ne in somnis quidem à suo munere ferietur [d].

APHO-

APHORISMVS XXII.

[a] ΑΙΜΑ ἀλλότριον, ὠφέλιμον· [b] αἷμα ἴδιον, ὠφέλιμον· [c] αἷμα ἀλλότριον, βλαβερὸν· [d] αἷμα ἴδιον, βλαβερόν. [e] χυμοὶ ἴδιοι, βλαβεροί· [f] χυμοὶ ἀλλότριοι, βλαβεροί. [g] χυμοὶ ἀλλότριοι, ξυμφέροντες· [h] χυμοὶ ἴδιοι, ξυμφέροντες. [i] τὸ ξύμφωνον, διάφωνον· [k] τὸ διάφωνον, ξύμφωνον. [l] γάλα ἀλλότριον, ἀστεῖον· [m] γάλα ἴδιον, βλαβερόν. [n] γάλα ἀλλότριον, βλαβερὸν· [o] γάλα ἴδιον, ὠφέλιμον.

[a] SANGVIS alienus utilis: [b] sanguis proprius utilis. [c] Sanguis alienus noxius: [d] sanguis proprius noxius. [e] Humores proprij noxij: [f] humores alieni noxij. [g] Humores alieni commodi: [h] humores proprij cõmodi. [i] Consonans dissonans est. [k] Dissonans consonans est. [l] Lac alienum bonum: [m] lac proprium noxium. [n] Lac alienum noxium: [o] lac proprium utile.

ALIMENTI *differentiæ ratione* EFFECTVS, *quoniam uel iuuat, uel lædit. Quod ipsum ostendit tum in alimẽto*

- Interno & *propinquo, in Humoribus scilicet, respectu* τοῦ
  - ὅτι *in*
    - Specie. *Sanguis ergo, pro quarto humore sumtus, nunc*
      - Iuuat & *utilis est, tum*
        - Alienus. *Matris scilicet sanguis bonus est ipsi fœtui in utero* [a].
        - Proprius. *Sic extra uterũ sanguine proprio puer alitur* [b].
      - Nocet & *inutilis est, tum*
        - Alienus. *Matris sanguis corruptus fœtui in utero incommodat* [c].
        - Proprius. *Quod in cacochymia & phletoria patet, idq; ipsum in mulieribus retenti menses satis ostendũt* [d].
    - Genere. *Quod de una specie dictum est, de Sanguine scilicet, de toto genere Humorũ etiam intelligendũ est. Nempe quòd* χυμοὶ *modò*
      - Lædunt, *tum*
        - Proprij [e].
        - Alieni [f].
      - Prosunt. *Siue*
        - Proprij & *familiares* [g].
        - Alieni, & *peregrini* [h].
  - Διότι. *Etenim*
    - Prodest τὸ διάφωνον *primo aspectu, & propterea* ἀλλότριον, ξύμφωνον *tamen reipsa &* ἴδιον *redditũ. An ad symphonias concoctionum trium alludit, de quibus in primo de Diæta? Sic ergo alimẽtum quoddam* διάφωνον *per se, utputa botrus immaturus,* ξύμφωνον *fieri poterit assumtum & rectè concoctum* [i].
    - Obest τὸ ξύμφωνον, *& propterea* ἴδιον, *reipsa tamen* διάφωνον *&* ἀλλότριον *factum* [k]. *An hoc uult, Alimentum* ξύμφωνον, *hoc est, pulcrè concoctum, non crudum, respectu sui principij, & quatenus extra corpus est, si intra corpus assumtum non rectè coquatur, reddi* διάφωνον: *ut si cibus per se optimus, uel quo ad tempus, uel quo ad qualitatem, uel quo ad subiectũ incõsideratè offeratur. Sic uitulina præter modum ingesta: uinum datũ febricitanti. Similiter in utero matris sanguis, licet perfectè coctus, fœtui iam suam maturitatem adepto non confert amplius.*
- Externo, *ut in lacte. Sic Lac*
  - Proprium & *familiare modò*
    - Prodest [l].
    - Obest [m].
  - Alienum *modò*
    - Prodest [n].
    - Obest [o].

APHORISMVS XXIII.

[a] CIBVS iuuenibus leuiter coctus: [b] Senibus ad summum trāsmutatus: [c] His qui in uigore ætatis consistunt non transmutatus.

[a] ΣΙΤΙΟΝ νέοισιν ἀκροσαπές· [b] γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένον· [c] ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον.

ALIMENTO *extrinsecus oblato accidit, ut facilioris concoctionis causa præparatione egeat. Præparationis modi sunt uarij, nam & fines uarij, et subiecta uaria, hoc est, ea quorum causa præparatur. Alimenta igitur, respectu hominis cuius sunt alimenta cōsiderati in*

- Genere, *alia præparationem externam ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ uel*
  - Non *requirunt, cùm naturæ humanæ uniuersim amica sint etiam cruda. Vt lac maternum quod pueri sugunt: ut uinum* [a].
  - Requirunt, *cùm naturæ humanæ uel exigua uel etiam maiore præparatione adhibita uniuersim commodent. Sic lac uaccinū in defectu materni pueris exhibetur, & caro omnis uel elixationē uel assationē postulat* [b].
- Specie *secundùm uarias differētias, Sexus, Regionis, Temporis, Aetatis, præparationem uel nullam, uel aliquam, aliàs aliam, parciorem, largioremue requirunt. Exēpli causa differētiæ corporis humani sumtæ ab ætate, Alimenti quoq; præparationem uariare faciunt Ergo cibus, qui & crudus & coctus hominis naturæ conuenire potest, alij tamen ætati*
  - Crudus *conferet, ei scilicet, quæ calorem ualidū habet, ut alimentum uel absq; præparatione rectè possit concoquere. Qualis est ætas ἀκμαζόντων, hoc est iuuenum & adolescentum propriè dictorum, quorum uentres sunt calidißimi* [c].
  - *Nōcrudus, sed præparatus atque coctus cōfert, sed coctione rursus uel*
    - Imperfecta *& inchoata tantùm (quod hîc ἀκροσαπὲς uocat, quasi tu dicas Inquinamentum & ueluti rudimentum coctionis) ætati nimirum puerili, quæ ut caloris plurimum habeat, tamen adiuncta humiditate hebetatur, & proinde leuem præparationē exigit ad cibum facilius concoquēdum. Sic Nutrices pueris præmansum cibum & in ore leuiter maceratum ingerere consueuerunt* [a].
    - Perfecta *& summa, ætati uidelicet senili, cui ob defectū caloris cibus optima præparatione ueluti præmanducandus est* [b].

APHORISMVS XXIIII.

[a] AD conformationē, soles triginta quinque: [b] ad motum, septuaginta: [c] ad perfectionem, ducenti & decem. [d] Alij tradunt, ad formam, XLV. [e] ad motum, LXXVI. [f] ad exitum, CCX. [g] Alijs ad speciem, quinquaginta: [h] ad primum saltum, centum: [i] ad perfectionem, trecenti. [k] Alijs ad discriminationē, XL. [l] ad transitum, LXXX. [m] ad elapsum, CCXL. [n] Non est, & est. [o] Nascuntur enim in his temporibus, [p] tū secundùm totū [q] tum secundùm partes consideratis, & plures & pauciores: [r] neq; tamē multo plures quā pauciores: [s] pauciores uerò tot: [t] & quæcunq; alia his similia.

[a] ΕΣ τύπωσιν, λε ἥλιοι, [b] ἐς κίνησιν, ο· [c] ἐς πλειότητα σι. [d] ἄλλοι φασὶ, ἐς μορφὴν, με· [e] ἐς κίνησιν, ος· [f] ἐς ἔξοδον, σι. [g] ἄλλοι, ν ἐς ἰδέην· [h] ἐς πρῶτον ἅλμα, ρ· [i] ἐς πλειότητα, τ. † [k] ἐς διάκρισιν μ· [l] ἐς μετάβασιν, π· [m] ἐς ἔκπτωσιν, σμ. [n] οὐκ ἔστι καὶ ἔστι. [o] γίνεται δ' ἐν τούτοισι καὶ πλέω καὶ ἐλάσσω, [p] καὶ ὅλον, [q] καὶ κατὰ μέρος· [r] οὐ πολλὸν δὲ πλέω, ἢ ἐλάσσω· [s] τὰ δ' ἐλάσσω τοιαῦτα, [t] καὶ ὅσα ἄλλα τούτοισιν ὅμοια.

† ἄλ

NON *tantùm extra, sed in ipso etiam matris utero pueros alimento indigere (ut primùm conformari tanquam Plantæ, mox tanquam Animalia sensu atq; motu instrui poßint: tandem ubi præsenti alimēto sustentari amplius nequeunt, in lucem tanquam Homines edantur) hoc loco uidetur ostendere uoluisse: maximè quia paulò antè Alimentum ἐς ζωὴν conferre affirmauit. Sanguine menstruo fœtum ali constat. Eius cùm secundùm naturam in non prægnantibus expurgandi uaria sint tempora, partum nunc citius nunc tardius edi, ex com. de Natura pueri, de Septimestri & Octimestri constat: præter id quòd semen quoq; aliud septimestre, aliud nonimestre uidetur esse: insuper uerò sexus ipsius pueri diuersitatem facit, quòd mas citius conformetur & moueri incipiat, quàm fœmella. Vt ergo duo fœtus tempora extrema sunt, Cōceptus intra septimum diem, & Partus post septimum mensem: ita media sunt totidem, alterum quod Materiam, hoc est, substantiam corporis respicit, ut hospiti nobiliß. animæ scilicet, domicilium construatur, per conformationem omnium partium: alterum quod Formam concernit, quo anima introducta fœtus moueri incipit. Quando ergo uniuersale totius gestationis tempus, à conceptu primo usque ad partum uel differtur, uel acceleratur (cùm quædam septimo, quædam decimo, quædam octauo pariant) intermedios quoque motus, qui in certis dierum quadragenarijs fiunt, uel produci uel accidi necesse est. Vide signum* ☞

- De Fœtus igitur, qui in utero nutritur atq; uiuit, motu atq; tempore opiniones aliorum
  - **Proponit.** *Partus alius uidetur*
    - **Legitimus,** *qui fit uel mense*
      - **Septimo.** *Sic ferè*
        - **Masculus** *requirit priusquam*
          - Cõformetur D. XXXV [a].
          - Moueri *incipiat* D. LXX [b].
          - Perficiatur [c] D. CCX.
        - **Fœmina** *requirere dicitur antequam*
          - Formam *membrorum acquirat* D. XLV [d].
          - Moueatur D. LXXVI [e].
          - Exeat D. CCX [f].
      - **Nono,** *quem ipsum uario considerationis modo etiã decimũ & undecimũ interdum dicere poßis. Hinc quidam aßerunt requiri ad fœtus*
        - Speciem D. L [g].
        - Saltum *primum* D. C [h].
        - Perfectionem D. CCC.
        - *Alij etiam* D. CCCX [i].
    - **Non legitimus,** *qui editur mense octauo solari, rarò uitalis. Sic ergo quidam aiunt fœtum*
      - Distingui *die* XL [k].
      - Descendere *die* XXC [l].
      - Excidere *die* CCX [m].
  - **Indicat.** *οὐκ ἔστι καὶ ἔστι (scilicet ἀληθῆ τὰ λεγόμενα) Vera dicũt & non uera [n], tũ quia stata non sunt tẽpora exquisitè, tũ quia diuerso respectu cõputandi, sæpe decimo mense parere uidẽtur, quæ reuera nono pariũt. Gal. fœtus nondũ perfectos interpretatur esse & non esse. Glaucias & Sabinus, uocabulo ὀκτάμηνος addito, fœtus octauo mense edi quidẽ, sed nõ superuiuere, cũ integram quartã decadẽ hebdomadũ nõ cõpleuerint. Quẽ ipsum locũ Gell. lib. 3. c. 16. Noct. Att. citat, & Hier. Mercurialis lib. 4. Var. lect. c. 10. sequitur. At mihi uidetur Hip. uniuersaliter iudiciũ suũ de prædictis assertionib. interponere: ut quẽadmodũ paulo antè non semel rẽ eandẽ diuerso considerandi modo & Vnã & non unã esse asseruit: ita hic Esse & non esse ea, quæ à diuersis diuersa pronunciantur, affirmet: maximè cùm semetipsum explicans*
    - **Absolutè** *quidem terminos hosce nunc protrahi, nunc contrahi asserat. γίνεται δὲ ἐν τούτοισι καὶ πλέω καὶ ἐλάσσω [o]. Sic com. de Natura pueri n. 67. ὡς γὰρ ἐπὶ πολὺ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἢ ὀλίγῳ μείονι, ἢ ὀλίγῳ πλέονι. & n. 115. ὧδε γὰρ ἔπειτα πλεῖστον ἐστι δ' ἃ καὶ πρόσθεν. Protrahuntur ergo uel contrahuntur termini, tum quo ad*
      - **Totum** *tempus gestationis, à cõceptu ad partũ usq; ὅρον [p].*
      - **Partes** *tẽporis, hoc est tempora particularia. κατὰ μόριον. V.G. Si conformatio maris die fiat* XXXV. *fœminæ autem die* XLV [q].
    - **Comparatè** *uerò terminorum*
      - **Extensionem** *rariorem esse affirmet; ὀλίγον δὲ πλέω ἢ ἐλάσσω [r]: rarius extenditur quàm contrahitur terminus. Rariores sunt partus Decimestres Septimestribus: rariora sunt exempla motus in utero serotini, quàm præcocis.*
      - **Contractionem** *frequẽtiorem esse pronunciet, tum quo ad tempus partus, cùm frequentius septimo & nono quàm decimo pariant: tum quo ad tempus motus, cùm sæpius 70 aut 76. quàm 80 aut 100. moueri sentiatur. Qui tamen ipsi contractiores termini prædicti (τὰ δὲ ἐλάσσω τοσαῦτα [s]) non ita stati sint, quin interdum & ipsi uariare, & magis minusúe contrahi queant. (ἔστι ἄλλα τούτοισιν ὅμοια [t].)*

APHO-

APHORISMVS XXV.

[a] OSSIVM alimentum ex confractione. [b] Naso bis quinq; : [c] maxillæ & claviculæ, & costis duplicia: [d] cubito triplicia: [e] tibię & brachio quadruplicia: [f] femori quintuplicia. [g] Et si quod in his plus aut minus potest.

[a] ΟΣΤΕΩΝ τροφὴ ἐκ κατήξιος. [b] ῥινὶ δὶς πέντε. [c] γνάθῳ, καὶ κληΐδι, καὶ πλευρῇσι, διπλάσια. [d] πήχει, τριπλάσια. [e] κνήμῃ, καὶ βραχίονι, τετραπλάσια. [f] μηρῷ, πενταπλάσια. [g] καὶ εἴ τι ἐν τούτοισι δύναται πλέον ἢ ἔλασσον.

ALIMENTVM *ut sanis sic etiam ægris partibus affluit, ad substantiæ uel amissæ recuperationem, uel diuisæ consolidationem. Exempli causa proponit Ossium fracturas, quæ alimenti affluxu demum consolidari possunt, sed aliæ citius, aliæ tardius [a], tum*

- Per se, *ex partis affectæ diuersitate: quãdo quidem ossa parua & mollia citius, maiora, quia solidiora, tardius conglutinari possunt. Sic ossium fractorum consolidationem perficit natura medio alimento*
  - Nasi *quidem* D. X [b].
  - Maxillæ D. XX [c].
  - Cubiti D. XXX [d].
  - Brachij & Tibiæ D. XL [e].
  - Femoris D. L [f].
- Per *accidens, propter affectionem aliquam diuersam, quæ uel promoueat, uel impediat consolidatione̅ (δύναται πλέον ἢ ἔλασσον [g]) affectione̅ in quam tum*
  - Corporis *ægri uel*
    - Internam. *secundùm*
      - Aetatem, *Pueris facilius quàm senibus ossa solidantur.*
      - Sexum, *Mulieribus facilius quàm uiris.*
      - Temperiem, *Pituitosis promtius quàm biliosis.*
    - Externã, *utpote secundùm*
      - Locum, *siue Regionem.*
      - Tempus *anni.*
      - Aeris *constitutionem.*
      - Victus *rationem.*
      - Chirurgicam *administratione̅. Sic deligatio facit, ut uel citius uel serius fracturæ interdum consolidentur.*
  - Alimenti, *considerati uel*
    - Per *se secundùm*
      - Substantiam. *Sic uiscosum alimentum oportunius ad consolidandum.*
      - Quantitatem.
      - Qualitatem.
    - Per *accidens. V. G. secundùm Tempus exhibendi cibi.*

APHORISMVS XXVI.

[a] SANGVIS humidus, [b] & sanguis solidus. [c] Sanguis humidus, bonus: [d] sanguis solidus, malus. [e] Ad aliquid omnia mala & bona sunt.

[a] ΑΙΜΑ ὑγρόν, [b] καὶ αἷμα στερεόν. [c] αἷμα ὑγρόν, ἀστεῖον. [d] αἷμα στερεόν, φλαῦρον. [e] πρός τι πάντα, φλαῦρα καὶ ἀστεῖα.

SANGVINIS *tanquã Alimẽti proximi differẽtias proponit quo ad*
- Substantiam. *Sanguis*
  - Crassus, *& propterea consistens* [b].
  - Tenuis, *& fluidus, & humidus* [a].
- Vsum in
  - Specie. *Sanguis ergo*
    - Crassus, *nunc malus est, nunc bonus* [d].
    - Tenuis, *nunc bonus, nunc malus* [c].
  - Genere. *Bonum & Malum (ut in praeced. passim, ita etiam hic) non absolutè, sed secundum quid dicuntur, respectu scilicet eius cui talia sunt* [e].

APHORISMVS XXVII.

ΟΔΟΣ ἄνω κάτω, μίη.

VIA sursum deorsum una.

ALIMENTI *uiae & ueluti canales sunt Venae & Arteriae, sursum & deorsum intra & extra perreptantes, per quas ultro citroq; alimentum per uniuersum corpus distribuitur. Hanc alibi* περίοδον, *hic* ὁδὸν *appellat, & siue superiora, siue inferiora, siue exteriora, siue interiora petat, subiecto eadem, habitudine tantùm differens, uti in scala ascensus & descensus.*

APHORISMVS XXVIII.

[a]ΔΥΝΑΜΙΣ τροφῆς κρέσσον, ἢ ὄγκος. [b]ὄγκος τροφῆς κρέσσων, ἢ δύναμις· καὶ ἐν ὑγροῖσι, καὶ ἐν ξηροῖσιν.

[a]VIS alimenti melior quàm moles: [b]moles alimenti melior quàm uis: & in humidis & in siccis.

ALIMENTVM *uiribus respondere debet, siue siccum sit (Cibus propriè dictus) siue humidum (Potus scilicet) & quo ad suam*
- Materiam, *siue Molem, quae actu sub sensum cadit. Sic interdum praestat alimentum esse magnum mole, licet parum nutriat.*
- Formam, *siue Alimoniam, quam* δύναμιν, *hoc est, alendi potentiam uocat. Sic praestat interdum mole esse paruum, sed facultate magnum, ut multum alat, V.G. in uentriculo debili.*

APHORISMVS XXIX.

†ἐν ἑνὶ [a]ΑΦΑΙΡΕΕΙ καὶ προστίθησι †τοῦτο, αὐτό· [b]τῷ μὲν ἀφαιρέει, [c]τῷ δὲ προστίθησι τὸ αὐτό.

[a]DETRAHIT & apponit non idem: [b]& rursus alteri quidem aufert, [c] alteri uerò apponit idem.

NVTRICI *facultati tãquam principi famulantur non principes quatuor decantatae, Attractrix, Retentrix, Concoctrix & Expultrix (sub qua Distributricem quoq; uidentur complecti.) Quarum tamen in uniuersum duo sunt effectus tantùm, Appositio & Ablatio. Qui quidem spectantur uel in subiecto*
- Eodem, *in eadem parte, quae id quod amicum est ac gratum retinet & apponit sibi: quod ingratum, tanquam excrementum expellit (* ἀφαιρέει καὶ προστίθησι τὸ αὐτό[a]. *Sic lego, pro* τοῦτο αὐτό.*) Non eadem est alimenti pars, quae à membro quolibet & apponitur & aufertur, sed diuersa: altera utilis, altera excrementosa.*
- Diuerso; *in diuersis partibus, quarum altera expellit aliquid, tanquam excrementum uel qualitate uel quantitate sibi inimicum: altera econtra illud ipsum tanquam amicum attrahit, & sibi apponere conatur* [b]. *Sic hepar bilem expellit, uesicula attrahit.*

APHORISMVS XXX.

[a]ΦΛΕΒΩΝ διασφύξιες, καὶ ἀναπνοὴ πνεύματος, καθ' ἡλικίαν, καὶ ξύμφωνα, καὶ διάφωνα· [b] καὶ νούσου καὶ ὑγείης σημήϊα· [c] καὶ ὑγείης μᾶλλον ἢ νούσου, [d] καὶ νούσου μᾶλλον, ἢ ὑγείης. [e]τροφὴ γὰρ καὶ πνεῦμα.

[a]VENARVM pulsationes, & respiratio spiritus, iuxta aetatẽ, & consonantia & dissonantia sunt: [b]& morbi & sanitatis signa: [c]& sanitatis magis quàm morbi, [d] & morbi magis quàm sanitatis. [e] Nam spiritus quoque alimentum est.

SPIRITVM Alimenti speciem esse lib. de Flatibus profitetur, & hic repetit. Huius autem uiæ geminæ: altera manifesta, per Os & Tracheam, altera occulta, per oscula Arteriarum in extimam cutim tendentium, receptione & expulsione aeris reciprocum motum systoles & diastoles ipsius pulsus efficientium. Quam eodem modo, uti paulo antè, & Vnam & Non unam esse quis profiteri posset: nimirum respectu instrumentorum non unam, respectu Vsus unam. Pulsum igitur & Respirationem inter se confert, tum

- Per se & essentialiter. Sic ratione habita ætatis (adde tu cuiusuis etiam alterius affectionis & secundùm animum & secundùm corpus) inter se uidentur consentire & dissentire. Nam propter instrumentorum magnitudinem Respiratio maior & frequentior est Pulsu, sed proportione tamen eadem, nisi uitium aliquod organorum interueniat. Catarrho enim in thoracis musculos delabente Respiratio Pulsui: obstructione uicißim aliqua arterias occupante, Pulsus Respirationi erit dißimilis [a].
- Respectu alterius, & accidētaliter. Sic inter signa connumerantur sanitatis & morborum. τὸ
  - Ὅτι. Signa esse asserit, tum
    - Generatim [b].
    - Speciatim, propriè signa uel
      - Salubria [c].
      - Insalubria [d]. Vt cō. de Arte n. 115. τὸ πνεῦμα κατήγορον uocat, quasi delatorē & accusatorē morbi interius latētis.
  - Διότι affert, cur sint signa. Quoniam spiritus quoq; alimentum est, idcirco ab eo, ueluti materiam præbente sanitati & ægritudini, sumi interdum possunt indicia utriusuis [e].

APHORISMVS XXXI.

[a] HVMIDVM alimentū faciliustransmutatur quàm siccum. [b] Siccū alimentū facilius transmutatur quàm humidum. [c] Quod ægrè alteratur, ægrè consumitur. [d] Quod facilè apponitur, facilè consumitur.

[a] ΥΓΡΗ τροφὴ εὐμετάβλητος μᾶλλον, ἢ ξηρή. [b] ξηρὴ τροφὴ εὐμετάβλητος μᾶλλον, ἢ ὑγρή. [c] ἡ δυσαλλοίωτος, δυσεξανάλωτος· [d] ἡ εὐπρόσθετος, εὐεξανάλωτος.

ALIMENTVM Externum triplex, Cibus, Potus & Aer. E quibus Internum conficitur, Alterando primùm: inde, quod familiare est, apposi tum Retinendo. Alimenti proinde differentiæ sumuntur ab hisce duabus passionibus, nimirum à facili & difficili

- Alteratione. Sic ergo comparari inter se possunt Alimenta substantiæ
  - Diuersæ, cibus uidelicet cum potu. Facilius ergo interdum alteratur alimentum
    - Humidum, Potus quàm Cibus [a].
    - Siccum, Cibus siccus quàm Potus. Sic facilius alterabitur hædina caro, quàm uinum coctum [b].
  - Eiusdem, cibus cum cibo, uel potus cum potu. Sic facilius alterabitur uinum album & tenue, quàm album & crassum: facilius uitulina quàm uaccina.
- Retentione. Alimentum parti appositum, agglutinatum & aßimilatum, à calore innato, aut aduentitio rursus dißipatur uel
  - Difficulter, illud scilicet quod difficulter etiam in concoctione alterabatur [c].
  - Facilè, illud ipsum quod in concoctione quoq; facilè alterabatur [d].

APHORISMVS XXXII.

[a] ΚΑΙ ὁκόσοι ταχείης προσθέσιος δέονται, ὑγρὸν ἴημα ἐς ἀνάληψιν δυνάμιος κράτισον. [b] ὁκόσοι δὲ ἔτι ταχυτέρης, δι' ὀσφρήσιος. [c] ὁκόσοι δὲ βραδυτέρης προσθέσιος δέονται, στερεῇ τροφῇ. [d] μύες στερεώτεροι, δυστηκτότεροι τῶν ἄλλων, πάρεξ ὀστέα καὶ νεῦρα. [e] δυσμετάβλητα τὰ γεγυμνασμένα, κατὰ γένος αὐτὰ αὑτῶν ἰσχυρότερα τοῦ ὄντος· διὰ τοῦτο αὐτὰ ἑωυτῶν δυστηκτότερα.

[a] QVICVNQVE ueloci appositione opus habent, his humidum ad reficiendas uires medicamen optimum. [b] Quicunq; uerò adhuc ulociore indigét, per olfactum. [c] Qui autem tardiore appositione opus habent, solido alimento utantur. [d] Musculi solidiores sunt, & difficilius quàm quæuis alia colliquescunt, excepto osse & neruo. [e] Quæ exercitata sunt, ægrè transmutãtur, & secundũ genus ipsa seipsis fortiora sunt, quã pro natura sua: eaq; propter ipsa seipsis ægrius colliquescũt.

ALIMENTI *alterandi & retinendi facilitas & difficultas sumitur partim ab*

- **Arte**, *quæ alimentum præparat uarijs modis (quod com. de Vet. med. & 2. de Diæta docuit) ut uel spirituosæ, uel liquidæ, uel solidæ substantiæ speciem habere uideatur. Nam in mixtis corporibus ad usum hominum siue alimentarẽ siue medicum traducẽdis, triplex hocce genus reperiri, chymicæ eccrises elegãter ostendunt. Etsi enim idipsum quoq;, quod extrahitur, mixtum est ex omnibus: inter se tamen collata, ratione tenuitatis & craßitiei suorum principiorum diuersitati egregiè attestantur. In refectione ergò uirium per alimenta V. G. per panem, siquidem panis ita præparetur, ut substantia sua alat*
  - Spirituosa, *cũ ea solo olfactu attrahi queat, expeditißimè & uelocißimè nutriet [b]. Democritus odore panis recens aßi semetipsum per triduum sustentauit.*
  - Humorosa *& succosa (ut scilicet prius in succũ siue chylum uerti fit necesse) siquidem ea fuerit*
    - Liquida, *instar Potus, facilius immutabitur [a]. Vt panis cum iusculo sorptus. ὑγρὸν ἴημα, τὸ ἴαμα scilicet, remediũ morbi. Nam de Flatibus n. 24. Famẽ & Sitim morbos appellauit.*
    - Solida *& consistens, ut Cibus siccus, difficilius immutabitur [c]. Sic panis solidus.*
- **Natura**. *Vt Alimentum facilius uel difficilius alteretur, concoquatur, retineatur, in causa est substãtia eius uel*
  - Natiua, *quia solidior est. Sic Musculosa caro ut solidior est reliqua carne, ita quoq; & alteratu difficilior, & retentu facilior. δυσδιάτηκτος τῶν ἄλλων [d], excepto Osse & Neruo (sub quo Ligamenta & Tendines complectitur.)*
  - Aduentitia *& acquisita tum*
    - Aetate [f]. *Sic caro uetus carne iuuene cõcoctu difficilior. Subintelligitur.*
    - Exercitio [g]. *Sic & animalia & partes animaliũ, quæ exercitatione & labore durantur, solidiora euadũt, difficilia proinde alteratu (δυσμετάβλητα τὰ γεγυμνασμένα [e]) & cũ alijs eiusdem generis (κατὰ γένος) nõ exercitatis tamen, collata, robustiora & concoctu difficiliora (αὐτὰ αὑτῶν ἰσχυρότερα τοῦ ὄντος) & per consequens etiam retẽtu faciliora, cũ minus promtè colliquẽtur (αὐτὰ ἑωυτῶν δυστηκτότερα.) Talia sunt syluestria animalia, cũ cicuribus collata. Itẽ partes animaliũ, quæ in perpetuo sunt motu, ut artus extremi, ut in piscib. cauda. Cornarius γεγυμνασμένα interpretatur Denudata. Ego per metaphorã, ab hominum corporibus, quæ labore tum alio, tum præsertim gymnastico durantur, ad alimenta quæuis translatam, Exercitata intelligere malo, ex 2. de Diæta n. 203.*

APHORISMVS XXXIII.

[a]PVS ex carne, [b]purulêtum ex sanguine, [c]& ex alia humiditate. [d]Pus ulceris alimentû. [e]Pus alimentum uenæ, arteriæ. [f]Medulla alimentum ossis, [g]propterea callo obducûtur.

[a]ΠΥΟΝ τὸ ἐκ σαρκὸς, [b]πυῶδες τὸ ἐξ αἵματος, [c]καὶ ἐξ ἄλλης ὑγρασίης. [d]πύον, τροφὴ ἕλκεος. [e]πύον, τροφὴ φλεβὸς, ἀρτηρίης. [f]μυελὸς τροφὴ ὀστέου, [g]διὰ τοῦτο ἐπιπωροῦται.

SANGVINIS passim in preced. facta est mentio, tanquam alimenti communissimi & proximi, quo quidem partes rubræ alantur. Eodem quinetiam partes albæ, sed uel immutato & dealbato, uel ex massa tota sanguinis separato, quem quidem hoc loco πύον appellare uidetur. An quòd ut πυὸς colostrum est (à uerbo πήγνυσθαι) primum lac à partu in casei speciem coagulatum: ita per similitudinem τὸ πύον sanguinem (qui in uasis uel extra uasa coit) à facultate concoctrice partis, quam nutrire debet, etiam secundum colorem immutatum, significat? Vt proinde τοῦ πύου appellatione duo hîc complectatur, uidelicet Alimenti partem

- Inutilem, & excrementosam, & ad alendum ineptam, quæ πύου nomen apud omnes passim eximiè meruit, quãdoquidem ipsius sensus testimonio à facultate expultrice separatur tum à partibus
  - Solidis. Sic πύον ἐκ σαρκὸς [a]. Pus è carne propriè effluit, adeoq; partis exulceratæ temperiê indicat, leue & æquabile & album: intemperiem uerò, fœtidum, inæquale, liuidum.
  - Fluidis. Sic πυῶδες, Purulentum quiddã interdum dari sensus ipse docet, tum in
    - Sanguinis massa [b].
    - Aliis qui in corpore reperiuntur humoribus, ut in Chylo, in Sero, in Lacte [c].
- Vtilem, alimentarem, quæq; iam per concoctionẽ ei parti conuenientẽ coaguli seu πύου consistentiã accepit: unde πύου et ipsa, licet non apud oẽs, nomen meruit. (Est qui pro πύον legendum suspicetur πίον, ut sit sensus, pingui aereo omnes partes nutriri, q, ea q̃ maximè alũtur, plurimum quoq; pinguedinis habeãt: adeoq; elegãti paronomasia Hip. ludere πύου & πίονος.) Sic igitur πύον alimentum est partium tum
  - Sanguineæ. Quod exemplo ulceris in carne uidetur astruere uelle: ut quod in parte ægra datur, multo magis in parte sana locum habere uideatur. Ait ergo Vlceris alimentum esse πύον [d], hoc est, sanguinem à parte exulcerata immutatum. Qui si apponi penitus & assimilari queat, carne repleri cauitatem: si nequeat, in puris excrementũ propriè dictũ abit.
  - Spermaticæ. Sic τὸ πύον, hoc est, sanguinis substantia coagulata alimentum est &
    - Venis & Arteriis [e], licet proprio nomine careat.
    - Ossibus, sed hîc propriè Medulla dicitur, qua Os ipsum alitur, tũ quando affectum est
      - Secundũ naturã [f].
      - Præter naturã utputa fissum, uel confractum: tunc enim medullaris alimẽti beneficio cõsolidatur, porõq; osseo cõglutinatur [g].

APHORISMVS XXXIIII.

[a]ΔΥΝΑΜΙΣ πάντα αὔξει, [b]καὶ τρέφει, [c]καὶ βλαστάνει.

[a]FACVLTAS omnia auget, [b]& nutrit, [c]& germinare facit.

FACVLTAS Animæ Vegetatrix ea est, quæ in corpore humano omnia munia obit pertinentia ad conseruationem

- Indiuidui per Alimẽtum, quod conferat uel ad
  - Extensionem eius quod est, αὔξει [a].
  - Refectionem eius quod deperit, τρέφει [b].
- Speciei, per Semen, ab omnibus partibus tanquam utile excrementum ad membra generationi destinata detrusum. βλαστάνει, germinat [c], ut sibi simile producat. (Qua uoce etiam suprà usus est, sed in re diuersa.)

APHORISMVS XXXV.

ΥΓΡΑΣΙΗ τροφῆς ὄχημα.

HVMIDITAS alimenti uehiculum est.

HVMIDITAS alimenti uehiculum, Serum scilicet in sanguine contentum, quo partes craßiores diluuntur, & ad penetrationem aptiores redduntur. Aqua nimirum propter tenuitatem & fluxibilitatem suam (ut ita dicã) & intra corpus humores per meatus angustiß. deuebit: & extra corpus etiam in ijs, quæ elixantur, tum cibis tum medicamẽtis, ad partis puriß. extractionem unicè confert. Quod humidum uariũ est, pro eorum quæ extrahenda sunt diuersitate, cùm alia terreo, alia aqueo uehiculo gaudeant, alia aereum uel igneum requirant. An aphorismus iste cum præcedente, ad Alimenti substantiam referendus est, duplicem illam, alteram substantialem, hoc est, ad alendum aptam, quam Δύναμιν appellet (Sic etiam aphorismo 4. δύναμιν τροφῆς in omnes partes peruenire ait, alimenti scilicet uim substantificam) quæ alimenti pars & nutritionis & auctionis & generationis etiam seminis materia euadat: alteram uerò accidentalem, ad alendum per se ineptam, fluxam, facilè dissolubilem, quæ tamen alimento instar uehiculi adiuncta sit, tum externo (neq; enim cibus exactè soliduŝ propter suam siccitatem posset assumi, multo minus confici, nisi humore dilueretur & emolliretur) tum interno, cùm serum sanguinis uehiculum esse omnes Medicorum scholæ personent? An humido aqueo siccum terreum soluitur, sicco uicißim terreo humidum aqueum coagulatur? Itaq; ex spiritubus humidis & siccis, caloris & frigoris ui in se mutuo agentibus, substantia uerè alimentaris ex ipso alimento generatur, quam hic Δύναμιν appellat: cuius ueluti proxenetæ sunt siccitas & humiditas ad sensum manifestæ.

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΤΟΠΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΑΝΘΡΩΠΟΝ.
De Locis in homine.

MIHI[1] quidem uidetur principiũ corporis nullum esse, sed omnes partes ex æquo & principium & finem appellari posse.[2] Circuli enim, postquam descriptus est, principium nullũ est.[3] Eademque morborum ratio est in toto corpore.[4] Nam quod siccius est, suapte natura morbos magis recipere, magisq; dolere solet: humidum uerò minus.[5] Morbus enim qui in sicca parte est, figitur, neq; cedit.[6] Qui uerò in humida, fluctuat, & alias aliam corporis partẽ occupat, & assiduè transmigrans intermissiones facit, & citius quoq; sedatur, utpote cùm fixus non sit.[7] Singularum autẽ corporis partium altera alteri, ubi ex hac uel illa proruperit, morbum statim facit: uerbi gratia, uenter capiti, caput carnibus ac uentri, & reliquæ omnes iuxta eandem rationẽ, quemadmodum uenter capiti, & caput carnibus ac uentri.[8] Etenim si uenter excretionẽm debitam non fecerit, & cibus superingeratur, humiditate ciborum ingestorũ corpus irrigatur.[9] Hæc autem humiditas à uentre expulsa, aceruatim ad caput fertur.[10] Vbi autem ad caput peruenerit, à uasis in capite non recepta, fluit quocunque contigerit,[11] & circa caput,[12] & in cerebrum per os tenue.[13] Et partim quidem os ipsum subit,[14] partim uerò circum cerebrum per os tenue.[15] Et quidẽ si in uentrẽ rursus descenderit, uentri morbũ affert.[16] Si uerò ad quãuis aliam partẽ incubuerit, ei ipsi morbum facit.[17] Eodẽ modo reliquæ etiam partes altera alteri morbum inducit.[18] Optimum autem fuerit curam habere ægrotorum per ea quæ morbos faciũt.[19] Sic enim quàm rectissimè quis principio eius quòd ægrotat medebitur.[20] Porrò corpus ipsum sibijpsi idem, & ex ijsdem compositum est.[21] Etsi uerò non eodem se modo habent partes paruæ & magnæ, itemque infernæ ac supernæ:[22] tamen si quis uel minimã corporis partem lædat, totum corpus affectionem eam sentiet, qualiscũq; tandem fuerit:[23] propterea quòd minima corporis pars omnia habet, quæcunque & maxima:[24] & quicquid uel minima pars pertulerit, id gentilibus suis indicat unaquæque pars, siue bonum id fuerit, siue malum.[25] Et propterea & dolet, & delectatur corpus ob minimæ par-

ΕΜΟΙ[1] δοκέει ἀρχὴ μὲν οὖν οὐδὲ μία εἶναι τοῦ σώματος, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως ἀρχὴ καὶ πάντα τελευτή.[2] κύκλου γὰρ γραφέντος ἀρχὴ οὐχ εὑρέθη.[3] καὶ τῶν νοσημάτων ἀπὸ πάντα ὁμοίως τοῦ σώματος.[4] τὸ μὲν ξηρότερον πεφυκὸς νόσους λάζεσθαι, καὶ μᾶλλον πονέειν· τὸ δὲ ὑγρὸν, ἧσσον.[5] τὸ μὲν γὰρ ἐν τῷ ξηρῷ νόσημα, πήγνυταί τε καὶ οὐ διαπαύει.[6] τὸ δὲ ἐν τῷ ὑγρῷ, διαῤῥεῖ, καὶ τοῦ σώματος ἄλλοτ' ἄλλο μάλιστα ἔχει, καὶ ἀεὶ μεταλλάσσον, ἀνάπαυσιν ποιέει, καὶ θᾶσσον παύεται, ὥστε οὐ πεπηγός.[7] τοῦ δὲ σώματος τὰ μέλεα ἕκαστα τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, ὁπόταν ἔνθα ἢ ἔνθα ὁρμήσῃ, νοῦσον παραυτίκα ποιέει. ἡ κοιλίη τῇ κεφαλῇ, καὶ ἡ κεφαλὴ τῇσι σαρξὶ καὶ τῇ κοιλίῃ, καὶ τἄλλα πάντα οὕτω κατὰ λόγον, ὥσπερ ἡ κοιλίη τῇ κεφαλῇ, καὶ κεφαλὴ τῇσί τε σαρξὶ καὶ τῇ κοιλίῃ.[8] ἡ γὰρ κοιλίη ὁπόταν ὑπεκχώρησιν μὴ ποιέῃ τὴν μετρίην, καὶ ἐσίῃ ἐς αὐτὴν, ἄρδει τῇ ὑγρότητι τὸ σῶμα τῇ ἀπὸ τῶν σιτίων τῶν προσφερομένων.[9] αὕτη δὲ ἡ ὑγρότης ἀπὸ τῆς κοιλίης ἀποφρασσομένη, ἐς τὴν κεφαλὴν ὡδοιπόρησεν ἀθρόη.[10] καὶ ἐς τὴν κεφαλὴν ἐπὴν ἀφίκηται, οὐ χωρεομένη ὑπὸ τῶν τευχέων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, ῥέει ᾗ ἂν τύχῃ,[11] καὶ περιξ τῆς κεφαλῆς,[12] καὶ ἐς τὸν ἐγκέφαλον διὰ λεπτοῦ τοῦ ὀστέου.[13] καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ ὀστέῳ ἐνδέδυκεν, ἡ δὲ[14] περὶ τὸν ἐγκέφαλον διὰ λεπτοῦ τοῦ ὀστέου.[15] καὶ ἢν μὲν ἐς τὴν κοιλίην πάλιν ἀφίκηται, τῇ κοιλίῃ νοῦσον ἐποίησεν.[16] ἢν δὲ ἄλλῃ πῃ τύχῃ, ἄλλῃ νοῦσον ποιέει.[17] καὶ τἄλλα οὕτως ὥσπερ τοῦτο τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ νοῦσον ποιέει.[18] καὶ κάλλιστον οὕτως ἐκτρεπίζειν τὰ νοσεύμενα, διὰ τῶν τὰς νούσους ποιεύντων.[19] οὕτω γὰρ ἂν κάλλιστα τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσεύμενου τις ἰῷτο.[20] τὸ δὲ σῶμα αὐτὸ ἑωυτῷ τωὐτόν ἐστι, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν σύγκειται.[21] ὁμοίως δὲ οὐκ ἔχοντος[a], καὶ τὰ σμικρὰ αὐτοῦ, καὶ τὰ μεγάλα, καὶ τὰ κάτω, καὶ τὰ ἄνω,[22] καὶ εἴ τις βούλεται τοῦ σώματος ἀπολαβὼν μέρος κακῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πεῖσιν, ὁποίη ἄν τις ᾖ, διὰ τόδε,[23] ὅτι τοῦ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἔχει, ὅσα περ καὶ τὸ μέγιστον.[24] τοῦτο δὲ ὁποῖον ἄν τι πάθῃ τὸ σμικρότατον, ἐπαναφέρει πρὸς τὴν ὁμοεθνίην, ἕκαστον πρὸς τὴν ἑωυτοῦ, ἤν τι κακὸν, ἤν τι ἀγαθὸν ᾖ.[25] καὶ διὰ ταῦτα καὶ ἀλγέει καὶ ἥδεται ὑπὸ ἔθνεος τοῦ σμικροτάτου.

[a] οὐκ

πάντα τὸ σῶμα, ὅτι ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἔνι τὰ μέρεα, καὶ ταῦτα ἐπαναφέρουσιν ἐς τὰ σφῶν αὐτῶν ἕκαστα, καὶ ἐξαγγέλλουσι πάντα.[26] φύσις δὲ τοῦ σώματος, ἀρχὴ τοῦ ἐν ἰητρικῇ λόγου.[27] πρῶτον διατέτρηται ᾗ ἐσακούομεν. τὰ μὲν γὰρ περὶ τὰ ὦτα πέριξ κενεὰ οὐκ ἐσακούει ἄλλο ἢ ψόφον καὶ ἰαχήν· ὅτι δὲ ἂν διὰ τῆς μήνιγγος ἐς τὸν ἐγκέφαλον ἐσέλθῃ, τοῦτο διαφραδέως ἀκούεται. ταύτῃ καὶ μούνῃ τρῆσις διὰ τῆς μήνιγγός ἐστι τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον περιτεταμένης.[28] κατὰ δὲ τὰς ῥῖνας τρῆμα μὲν οὐκ ἔνεστιν, σομφὸν δέ, οἷον σπογγιά. καὶ διὰ τοῦτο διὰ πλέονος ἀκούει ἢ ὀσφραίνεται. κατὰ πολὺ γὰρ σκίδναται ἡ ὀδμὴ τῆς ὀσφρήσιος.[29] καὶ ἐς τοὺς ὀφθαλμοὺς φλέβια λεπτὰ ἐς τὴν ὄψιν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου διὰ τῆς μήνιγγος τῆς περιεχούσης φέρονται. ταῦτα δὲ τὰ φλέβια τὴν ὄψιν τρέφουσι τῷ ὑγρῷ τῷ καθαρωτάτῳ τῷ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, ἐς ὃ καὶ ἐμφαίνεται ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν· ταῦτα δὲ τὰ φλέβια καὶ ἀποσβεννύασι τὰς ὄψιας, ὅταν ξηρανθῶσιν.[30] μήνιγγες δὲ τρεῖς εἰσιν αἳ τοὺς ὀφθαλμοὺς φυλάσσουσιν. ἡ μὲν ἐπάνω, παχυτέρη· ἡ δὲ διὰ μέσου, λεπτοτέρη· ἡ δὲ τρίτη, λεπτή, ἣ τὸ ὑγρὸν φυλάσσει. τούτων ἡ μὲν ἐπάνω καὶ παχυτάτη νοῦσον ἣν κωφωθῇ. ἡ δὲ διὰ μέσου, ἐπικίνδυνος αὕτη, καὶ ὅταν ῥαγῇ, ἐξίσχει οἷον κύστις. ἡ δὲ τρίτη ἡ λεπτοτάτη πάμπαν ἐπικίνδυνος, ἡ τὸ ὑγρὸν φυλάσσουσα.[31] μήνιγγες δὲ δύο εἰσὶ τοῦ ἐγκεφάλου. ἡ μὲν ἐπάνω παχυτέρη, ἡ δὲ λεπτὴ τοῦ ἐγκεφάλου ἁπτομένη, οὐκέτι ἡ αὐτή, ἐπὴν τρωθῇ.[32] φλέβες δὲ περαίνουσι μὲν ἐς τὴν κορυφὴν διὰ τῆς σαρκὸς ἔχουσαι πρὸς τὸ ὀστέον. φέρονται δὲ διὰ τῆς σαρκὸς δύο μὲν ἐκ τῆς κορυφῆς κατ' ἴθυ, ᾗ αἱ ὀφρύες συγκλείονται, καὶ τελευτῶσιν ἐς τοὺς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν. μία δὲ ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐς τὴν ῥῖνα φέρεται, καὶ σχίζεται ἐς τὸν χόνδρον τῆς ῥινὸς ἑκάτερον. ἄλλαι δύο φλέβες παρὰ τοὺς κροτάφους φέρονται, ἐν μέσῳ τῶν κροτάφων καὶ τῶν ὤτων, αἳ πιέζουσι τὰς ὄψιας, καὶ σφύζουσιν αἰεί. μόναι γὰρ αὗται οὐκ ἄρδουσι τῶν φλεβῶν, ἀλλ' ἀποτρέπονται ἐξ αὐτῶν τὸ αἷμα. τὸ δ' ἀποτρεπόμενον ἀποσυμβουλεύει τῷ ἐπιῤῥέοντι. καὶ τὸ μὲν ἀποτρεπόμενον βουλόμενον ἀποχωρέειν, τὸ δ' ἄνωθεν ἐπιῤῥέον βουλόμενον κάτω χωρέειν ἐνταῦθα ὠθεύμενά τε καὶ ἀναχεόμενα πρὸς ἄλληλα καὶ κυκλούμενα, σφυγμὸν παρέχουσι τοῖσι φλεβίοισιν. ἡ δὲ ὄψις τῷ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου ὑγρῷ τρέφεται. ὅταν δέ τι τοῦ ἀπὸ τῶν φλεβῶν λάβῃ, ἡ ῥύσις ταράσσεται, καὶ οὐκ ἐμφαίνεται ἐς αὐτό, καὶ προσκινέεσθαι δοκέει ἐν αὐτῷ τοτὲ μὲν οἷον εἴδωλον ὀρνίθων, τοτὲ δὲ οἷον φακοὶ μέλανες. καὶ τἄλλα οὐδὲν ἀτρεκέως κατ' ἀλήθειαν δύναται ὁρᾶν. ἄλλαι δύο φλέβες ἐν μέσῳ τῶν τε ὤτων καὶ τῶν ἄλλων φλεβῶν, αἳ φέρον-

ἀνωχωρέειν

A tis affectionem, eo quod in minima illa omnes aliæ partes reperiuntur, eæque gentilibus suis singula communicant, & omnia denunciant.[26] Verumenimuerò Natura corporis, principium est considerationis medicæ.[27] Primùm autem perforatum est corpus ea parte qua audimus. Nam quæ circa aures uacua sunt loca, non aliud audiunt quàm strepitum & clamorem. At quod per membranam in cerebrum peruenit, id exactè auditur. Hac etiam foramen unicum, per membraná circa cerebrum extentam, est.[28] Cæterùm ad nares nō tendit foramen, sed fungosum quid instar spongiæ. Et iccirco per longiorem distantiam audit, quàm olfacit: quoniam odor B ab olfactu per lōgius interuallum separatur.[29] In oculos autem uenulæ tenues ad uisum ex cerebro per ambientem membranam feruntur: quę uisum alunt humore à cerebro purissimo affluente: in quo etiam apparet species uisibiles in oculis: propter easdem quoque uenas uisus aboletur, si resiccentur.[30] Membranæ autem tres sunt quæ oculos custodiūt. Superna quidem crassior, media tenuior, tertia tenuis, quæ humorem cōseruat. Ex his superna & crassissima, si lędatur, morbum facit. Media uerò etiam ipsa periculum affert, & si rumpatur foràs prominet, uelut uesica. Tertia autem tenuissima omnino periculosa est, quæ humorem conseruat.[31] Mem- C branæ cerebri duæ sunt: altera superna crassior, altera quę cerebrum attingit tenuis, quę ipsa tamen non permanet eadem si uulneretur.[32] Venæ autem ad uerticem penetrant per carnem ossi proximæ. Feruntur quoque per carnem duæ ex uertice rectà, qua parte supercilia clauduntur, & desinunt ad angulos oculorum. Vna autem à uertice ad nasum fertur, & in utranque nasi cartilaginem finitur. Aliæ duæ uenæ iuxta tempora feruntur, in medio temporum & aurium, quæ incumbunt oculis, & semper pulsant. Solæ enim hę ex uenis sanguinem non recipiunt, ut illum contineant, sed ut auertatur & transmittatur per ipsas ad superiora. Adeoque sanguis D qui auertitur, alteri influenti contrario motu consentit. Nam cùm is qui auertitur ascēdere, qui uerò supernè influit descendere gestiat, in hoc loco mutuo impulsu & effusione & circumuolutione pulsum uenarum excitant. Iam cùm uisus humore à cerebro nutriatur, si quid humoris à uenis acceperit, fluxione turbatur, nec apparent in illo species, sed obuersari uidentur aliquando uelut auicularum imagines, aliquando ut lentes nigræ: neque cætera exactè iuxta ueritatem uidere potest. Aliæ duę uenæ in medio aurium & reliquarum uenarum, quæ feruntur ad aures,

tes, ijsque incumbunt. Aliæ duæ uenæ ab osſis coniunctione in aures feruntur. [33] Ex ijs uerò quæ ad inferiora corporis propagantur, duæ quidem uenæ iuxta tendines colli feruntur & iuxta uerticula, & desinunt in renes, eæque ipsæ ad testes quoque penetrant: ijsdéq; læsis, homo sanguinem mingit. Aliæ duæ uenæ à uertice ad humeros feruntur, & humerales uocantur. Aliæ duæ uenæ à uertice, iuxta aures, ab anteriore colli parte utrinque ad cauam appellatam uenam feruntur. [34] Caua autem uena instar gulæ desinit, inter gulam & guttur media, fertúrque per septum transuersum & per cor, & intra septum: finditur autem ad inguina & ad femora intrò, & diuaricationes in femoribus facit, & ad tibias intus fertur ad malleolos. Et hæ ipsæ infœcundum reddunt hominem, si dissecentur, & in magnos digitos desinunt. Ex caua autem uena propagatio fit in sinistram manum, fertúrque subter splenem ad ilium sinistrum, unde splen propagatur per omentum, & desinit ad thoracem. Propaginem autem emittit iuxta septum, [& cum humerali committitur subter cubiti articulum. Et hæc in splenis affectibus secatur. Alia etiam ad dextram manum eodem modo à caua propagatur. [35] Communicant autem omnes istæ uenæ, & confluxum habent inter se mutuum: cùm aliæ quidem sibijnuicem committantur, aliæ uerò per uenulas à uenis extentas, quibus carnes nutriuntur, ea parte inter se confluunt. [36] Cæterùm quicunq; morbus à uenis oritur, leuior est, quàm qui à neruis. Diffluit enim unà cum humore qui in uenis inest, neq; cõsistit. Deinde natura sua uenæ humorẽ continent, & carnibus adhærent. [37] Nerui autẽ sicci sunt, & cauitates nõ habent, & ossibus adhærẽt, & ferè ab ossibus nutriuntur: etsi nutriuntur quoq; carnibus: adeoque colorem ac robur inter ossa ac carnem medium habent: ut licet humidiores sint ac carnosiores quàm ossa, sicciores tamẽ, & ossis substantiæ quàm carnis propiores. [38] Proinde quicunque morbus illos corripuerit, inualescit & consistit in eodem loco, ut difficile sit ipsum educere. Maximè uerò corripiuntur à distentionibus, alijsque morbis, quorum causa tremor corpus occupat, quique tremere ipsum faciunt. [39] Nerui autem constringunt articulos, extentique sunt per uniuersum corpus. Robusti autem maximè & crassissimi sunt semper in illis corporis partibus, in quibus paucissimæ carnes sunt. [40] Et corpus quidem omne neruis plenum est. Circa faciem tamen & caput

φέρονται ἐς τὰ ὦτα, καὶ πιέζουσι τὰ ὦτα. ἄλλαι δύο φλέβες ἐκ τῆς συγκλείσιος τοῦ ὀστέου ἐς τὰς ἀκοὰς φέρονται. [33] αἱ δὲ κάτω τοῦ σώματος τετραμμέναι, δύο μὲν φλέβες παρὰ τοὺς τένοντας τοῦ τραχήλου. φέρονται δὲ καὶ παρὰ τοὺς σπονδύλους, καὶ πλευτῶσιν ἐς τοὺς νεφρούς. αὗται δὲ καὶ ἐς τοὺς ὄρχιας περαίνουσι: καὶ ὅταν αὗται πονήσωσιν, αἷμα οὐρέει ἄνθρωπος. ἄλλαι δύο φλέβες ἀπὸ τῆς κορυφῆς φέρονται ἐς τοὺς ὤμους. καὶ δὴ καὶ ὠμιαῖαι καλέονται. ἄλλαι δύο φλέβες ἀπὸ τῆς κορυφῆς παρὰ τὰ ὦτα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοῦ τραχήλου ἑκατέρωθεν ἐς τὴν κοίλην φλέβα καλεομένην φέρονται. [34] ἡ δὲ κοίλη φλὲψ περαίνεται μὲν ὡς ὁ οἰσοφάγος. πέφυκε δὲ μεταξὺ τοῦ τε βρόγχου καὶ τοῦ οἰσοφάγου. φέρεται δὲ διὰ τῶν φρενῶν, καὶ διὰ τῆς καρδίης, καὶ μεταξὺ τῶν φρενῶν, καὶ σχίζεται ἐς τοὺς βουβῶνας, καὶ ἐς τοὺς μηροὺς ἐντὸς, καὶ τὰς διασφαγὰς ἐν τοῖσι μηροῖσι ποιέεται, καὶ ἐς τὰς κνήμας φέρεται ἐντὸς παρὰ τὰ σφυρά. αὗται καὶ ἄκαρπον ποιέουσι τὸν ἄνθρωπον, ὅταν ἀποτμηθῶσιν, αἳ καὶ ἐς τοὺς μεγάλους δακτύλους πλευτῶσιν. ἐκ δὲ τῆς κοίλης φλεβὸς ἀποπέφυκεν ἐς τὴν χεῖρα τὴν ἀριστερήν. φέρεται δὲ ὑποκάτω τοῦ σπληνὸς ἐς τὴν λαπάρην τὴν ἀριστερήν, ὅθεν ὁ σπλὴν ἀποπέφυκεν διὰ τοῦ ἐπιπλόου, καὶ τὴν ἀποπλεύτησιν ἴσχει ἐς τὸν θώρακα. ἀποπέφυκε δὲ κατὰ τὰς φρένας, καὶ ξυμβάλλει τῇ ὠμιαίῃ κάτω τοῦ ἄρθρου τοῦ ἀγκῶνος, καὶ τοῦ σπληνὸς τάμνεται αὕτη. καὶ ἄλλη ἐς τὴν δεξιὴν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποπέφυκεν ἀπὸ τῆς κοιλίης. [35] κοινωνέουσι δὲ πᾶσαι αἱ φλέβες καὶ διαῤῥέουσιν ἐς ἑωυτάς. αἱ μὲν γὰρ σφίσιν ἑωυτῇς ξυμβάλλουσιν: αἱ δὲ διὰ τῶν φλεβίων τῶν διατεταμένων ἀπὸ τῶν φλεβῶν, αἳ τρέφουσι τὰς σάρκας, ταύτῃ διαῤῥέουσι πρὸς ἑωυτάς. [36] καὶ ἀπὸ τῶν φλεβῶν ὅτι ἂν νόσημα γένηται ῥᾷόν ἐστιν, ἢ ἀπὸ τῶν νεύρων. διαῤῥεῖ γὰρ σὺν τῷ ὑγρῷ τῷ ἐνεόντι ἐν τῇσι φλεψὶ, καὶ οὐκ ἀτρεμίζει. καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐστιν ἐν τῇσι σαρξί. [37] τὰ δὲ νεῦρα ξηρά τέ ἐστι καὶ ἀκοίλια, καὶ πρὸς τῷ ὀστέῳ πεφύκασι. καὶ τρέφονται δὲ τὰ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ ὀστέου. τρέφονται δὲ καὶ ἀπὸ τῆς σαρκὸς· καὶ τὴν χροιὴν καὶ τὴν ἰσχὺν μεταξὺ τοῦ ὀστέου καὶ τῆς σαρκὸς πεφύκασι. καὶ ὑγρότερα μέν εἰσι τοῦ ὀστέου καὶ σαρκωδέστερα, ξηρότερα δέ ἐστιν ἢ αἱ σάρκες, καὶ ὀστωδέστερα. [38] νόσημα δὲ ὅτι ἂν ἐς αὐτὰ ἔλθῃ, ῥώννυταί τε καὶ ἀτρεμίζει ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ χαλεπόν ἐστιν ἐξάγειν. μάλιστα δὲ ἐσέρχονται τέτανοί τε καὶ ἄλλα ἀφ' ὧν τρόμος τὸ σῶμα λαμβάνει, καὶ τρέμειν ποιέει. [39] τὰ δὲ νεῦρα πιέζουσι τὰ ἄρθρα, παρατεταμένα τέ ἐστι παρ' ὅλον τὸ σῶμα. ἰσχύουσι δὲ μάλιστα ἐν ἐκείνοισι τοῦ σώματος, καὶ αἰεὶ παχύτατά ἐστιν, ἐν οἷσι τοῦ σώματος αἱ σάρκες ἐλάχισταί εἰσι. [40] καὶ τὸ μὲν σῶμα πᾶν ἔμπλεον νεύρων. περὶ δὲ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κε-

τὴν κεφαλὴν οὐκ ἔστι νεῦρα, ἀλλὰ ἶνες παρόμοιαι νεύροις. μεταξὺ τοῦ τε ὀστέου καὶ τῆς σαρκὸς λεπτότεραι καὶ στερεώτεραι· αἱ δὲ νευροχείλιοι. 41 αἱ κεφαλαὶ ῥαφὰς ἔχουσιν, αἱ μὲν τρεῖς, αἱ δὲ τέσσαρας. αἱ μὲν τέσσαρας ἔχουσαι, κατὰ τὰ ὦτα ἑκατέρωθεν, ῥαφὴ ἄλλη ἔμπροσθεν, ἄλλη ἐξόπισθεν τῆς κεφαλῆς. οὕτω μὲν ἡ τὰς τέσσαρας ἔχουσα. ἡ δὲ τὰς τρεῖς, κατὰ τὰ ὦτα ἑκατέρωθεν καὶ ἔμπροσθεν. ὥσπερ δὲ ἡ τὰς τέσσαρας ἔχουσα, οὐ διαπέφυκεν οὐδὲ ταύτῃ ῥαφή. ὑγιεινότεροι δὲ εἰσὶ τὴν κεφαλὴν, οἱ τὰς πλέονας ῥαφὰς ἔχοντες. 42 ἐν τῇσιν ὀφρύσι διῆλθον τὸ ὀστέον, καὶ ἡ σύγκλεισις τῶν γενύων ἔν τε τῷ γενείῳ μέσῳ, καὶ ἄνω πρὸς τῇ κεφαλῇ. 43 σπονδύλους οἱ μὲν πλέονας, οἱ δὲ ἐλάσσονας ἔχουσι. καὶ οἱ μὲν πλέονας ἔχοντες, δυοῖν δεόντοιν εἴκοσίν εἰσιν, ὧν οἱ μὲν ἄνω πρὸς τῇ κεφαλῇ, οἱ δὲ κάτω πρὸς τῇ ἕδρῃ. 44 πλευραὶ ἑπτά. τὰ μὲν ὄπισθεν τοῦ σώματος πρὸς τοὺς σπονδύλους, τὰ δ᾽ ἔμπροσθεν ἐν τῷ στέρνῳ πρὸς ἑωυτάς. 45 κλεῖδες ἄρθρα ἔχουσι. τὰ μὲν ἐν μέσῳ τοῦ στέρνου κατὰ τὸν βρόγχον, κατὰ ταῦτα ἤρθρωνται· τὰ δὲ πρὸς τοὺς ὤμους κεκλιμένα πρὸς τὰς πλάτας, αἳ ἐπὶ τοῖς ὤμοις ἀεὶ πεφύκασιν. 46 αἱ δὲ πλάται πρὸς τὰ γυῖα ἤρθρωνται, † ἐπιβάλλουσαι ἐπὶ τὸ ὀστέον τὸ ἐν τῷ γυίῳ. 47 παρὰ δὲ τὸ ὀστέον περόναι δύο παρήκουσιν, ἡ μὲν ἔνδοθεν, ἡ δὲ ἐκτός. αἱ πρὸς τὰς πλάτας τῷ ὀστέῳ προσπεφύκασι, ἤρθρωνται κάτω· αἱ δ᾽ ἐν τῷ ἀγκῶνι, κάτω μὲν περόνῃ ἤρθρωνται, * κάτω πεφύκασι, ἄνω δὲ σμικρῷ τῆς περόνης ἐς τὸν ἀγκῶνα. τό τε ὀστέον καὶ ἡ περόνη ἐς τὸ αὐτὸ συμβάλλοντα, ἄρθρον ἐν τῷ κυβίτῳ ποιέουσι. 48 παρὰ δὲ τὸν πῆχυν περόναι παρήκουσι λεπταὶ πάνυ τέσσαρες, αἱ μὲν δύο ἄνω, αἱ δὲ δύο κάτω. καὶ πρὸς μὲν τὸν ἀγκῶνα δύο περόναι πεφύκασι ἄνω ἐκ τοῦ ὀστέου πεφύκασι· αὗται σὺν τῷ ὀστέῳ πεφύκασι, παρὰ τὸ τοῦ ὀστέου ἄρθρον ἤρθρωνται ἐς τὸ κύβιτον. αἱ δὲ κάτω κείμεναι, καὶ ἐντὸς κεκλιμέναι, αὗται ἀμφότεραι ξυμβάλλουσαι πρὸς τὴν περόνην τὴν ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ γυίου φερομένην, ἐντὸς τοῦ γυίου ἤρθρωνται, καὶ περόνην καλουμένην ποιέουσιν, αὗται ἑωυτῇς ξυμβάλλουσαι ἐν τῷ κυβίτῳ ἐντός. κάτω δὲ πρὸς τὴν χεῖρα τὸ ὀστέον ἄρθρον ἔχει. αἱ δὲ περόναι ταύτῃ ἁπαλαὶ ἐοῦσαι, αἱ μὲν δύο οὐκ ἐξήκουσιν ἐς τὸ ἄρθρον, ἡ δ᾽ ἄνω καὶ ἡ κάτω σὺν τῷ ὀστέῳ ἤρθρωνται πρὸς τὴν χεῖρα. 49 αἱ δὲ χεῖρες ἄρθρα ἔχουσι πολλά· ὅσα γὰρ ὀστέα πρὸς ἑωυτὰ συμβάλλουσι, πάντα ἄρθρα ποιέουσι. 50 δάκτυλοι ἄρθρα ἔχουσι πολλά, ἕκαστος τρία. ἓν μὲν ὑπὸ τῷ ὄνυχι ἐν μέσῳ τοῦ τε ὄνυχος καὶ τοῦ κονδύλου· ἄλλο ἐν τῷ κονδύλῳ, ᾗ καὶ ξυγκάμπτουσι τοὺς δακτύλους· ἄλλο τρίτον, ᾗ ὁ δάκτυλος ἀπὸ τῆς χειρὸς ἀποπέφυκεν. 51 ἐν δὲ τοῖσιν ἰσχίοισιν ἄρθρα δύο

† τάδε πρὸς τοὺς ὤμους

* κατὰ τὸ πεφυκὸς κοιλανῶδες

A caput non sunt nerui, sed fibræ consimiles neruis. Inter os & carnem, tenuiores & solidiores: item nerui quidam caui. 41 Capita suturas habẽt, alia tres, alia quatuor. Quę quatuor habent, his sunt utrinque iuxta aures, & tertia ab anteriore, quarta à posteriore capitis parte. Sic quidem in capite quod quatuor habet. In eo uerò quod tres, iuxta aures utrinque sunt, & ab anteriore parte tertia: posteriore uerò parte sutura nulla est, uelut in eo quod quatuor habet. Saniora autem capita habent, qui plures suturas habent. 42 Inter supercilia os descẽdit ac trãsit, & mandibularũ cõiũctio in medio mẽto, & supernè ad caput est. 43 Verticula alij plura, alij pauciora habẽt. B Qui pauciora habent, his duodeuiginti sunt. horum alia sursum ad caput, alia deorsum ad sedem tendunt. 44 Costæ septem posteriore corporis parte cum uerticulis, anteriore inter se committuntur in pectore. 45 Clauiculæ articulos habent, alios in medio pectoris iuxta guttur, atq; hîc coarticulatæ sunt: alios uerò ad humeros, reclinatos ad scapulas, qui humeris semper adhærent. 46 Scapulæ uerò ad membra brachij coarticulantur, incumbentes in ipsum os quod in brachio est. 47 Iuxta os autem appendices duæ prodeunt, altera intrinsecus, altera extrinsecus, quæ ad scapulas ossi adnascentes infrà coarticulatæ sunt. Quæ uerò in cubiti flexura sunt, infrà quidem radio coarticulatæ sunt, iuxta os natura sua cauum, supra autem radium paululum, in cubiti gibbum. & tunc tum os, tum C radius in idem commissa, articulum in cubiti gibbo faciunt. 48 Iuxta ulnam uerò appendices prodeunt ualde tenues quatuor, duæ sursum, duæ deorsum: & ad cubiti gibbum duæ appendices consistentes, supernè ex osse hærent. Hæ cum osse cohærentes, iuxta ossis articulũ in cubiti gibbum coarticulantur. Quę uerò infrà sitæ sunt, & intus reclinatæ, hæ utræq; committuntur ad radium ex supernis à membro procedentem, & intus ad membrum coarticulantur, & radium appellatum faciunt, ipsæ sibiipsis intus in cubito D commissæ. Infrà autem ad manum os articulum habet. Appendices uerò hac parte teneræ existentes, duæ quidem non exeunt in articulum: superior autem & inferior cum osse coarticulantur ad manum. 49 Cæterùm manus articulos multos habent. Quæcunque enim ossa inter se committuntur, omnia articulos faciunt. 50 Digiti articulos habent multos, unusquisq; tres. Vnum ad unguẽ, in medio unguis & nodosæ prominentię: alterum in ipsa nodosa prominẽtia, qua parte etiam digitos inflectunt: tertium, qua parte digitus à manu exoritur. 51 At uerò in coxendicibus

bus articuli duo sunt, quæ acetabula appellantur, & femora in hos inarticulata sunt. Iuxta femora autem appendices duæ protenduntur, altera intus, altera foris, & in articulum neutra procedit, neque ab alterutra parte, sed ad os ad femur inseruntur. [52] Femur autem supernè, ubi in acetabulum ingreditur, bifidum est tali bicipitate. Ea quidem parte quæ intrò inclinata est, in summitate rotundum est ac læue, eademque in acetabulum ingreditur. Altera autem, quæ minor est & ad exteriora uergens, foràs prominet, & inferius apparet ad nates, & coxendix appellatur. [53] Ad genu uerò os femoris hoc modo biceps est. Bicipitio huic os, quod tibia appellatur, cardinis instar inseritur: superius autem mola, siue patella incumbit, quæ humiditatem à carne in articulum extētum descendere prohibet. [54] Iuxta tibiam autem appendices duæ procedunt, quæ infernè ad malleolos pedis finiunt, supernè ad genu, non autem perueniunt ad articulum. Ad pedem uerò tibia iuxta malleolos articulum habet, & alium infra malleolos. [55] In pedibus articuli multi: quemadmodum & in manibus sunt. Quot enim ossa, tot sunt articuli. [56] In digitis item pedum eodem numero sunt, ac pari modo se habent. [57] Articuli insuper multi in corpore parui sunt, non similiter omnibus, sed alij alijs. At quos hîc enumerauimus, in omnibus similiter se habent. [58] Aliæ quinetiam uenæ alijs sunt, uix tamen dignæ memoratu. [59] Mucus omnibus à natura adest: qui quum [60] purus fuerit, articuli sani sunt, & benè moueri possunt, utpote lubrici inter seipsos. [61] Labor autem & dolor fit, ubi à carne humiditas fluxerit uitiosa. [62] Primùm enim articulus ad motum ineptus redditur: [63] neque enim lubrica est humiditas quæ è carne influxit. [64] Deinde propter sui copiam latè uagata, neque è carne irrigata, semper resiccatur: [65] cumq; propter eandem copiam ab articulo contineri tota nequeat, effluit: & malè consistens, neruos, quibus articulus colligatur, attollit, ignauos reddit, & exoluit. [66] Quam quidem ob causam claudi fiunt, quū hoc magis fit, magis: quum minus, minus. [67] In uentrem porrò ea, quæ comeduntur ac bibuntur, descēdunt: Ex uentre autem uenę in uesicam, qua parte humorem percolat, extentæ sunt. [68] Fluxiones autem fiunt, & perfrigerata ualde carne, & percalefacta, & nimium repleta. [69] Fluxiones propter frigus fiunt, quum caro in capite & uenæ tensæ fuerint. Venæ enim, horrente carne, & in se coeunte, & propter adstrictionem elidente, humiditatem exprimunt. Simul etiam carnes ipsæ uicissim exprimunt, in se contractæ: & capilli eri-

δύο εἰσὶν, αἱ κοτύλαι καλεόμεναι, καὶ οἱ μηροὶ ἐς ταῦτα ἐνήρθρωνται. παρὰ δὲ τοὺς μηροὺς περόναι δύο παρήκουσιν, ἡ μὲν ἐντὸς, ἡ δὲ ἐκτὸς, καὶ ἐς τὸ ἄρθρον οὐδετέρη ἐξήκει, οὐδ' ἑτέρωθεν, ἀλλὰ πρὸς τῷ ὀστέῳ προσπεφύκασι πρὸς τῷ μηρῷ. [52] ὁ δὲ μηρὸς, ἄνωθεν μὲν, ᾗ ἐς τὴν κοτύλην ἐμβάλλει, δικραῖός ἐστι τοιῇδε δικραιότητι. ἐπὶ μὲν τοῦ ἐντὸς κεκλιμένου τοῦ δικραίου ἐπὶ τοῦ ἄκρου ἐπιπέφυκεν στρογγύλον καὶ λεῖον, ὃ καὶ ἐς τὴν κοτύλην ἐμβάλλει· τὸ δὲ ἕτερον τὸ ἔλασσον τοῦ δικραίου τὸ ἐκτὸς μᾶλλον ἔξω ἐξέχει, καὶ φαίνεται ἐν τῷ πυγαίῳ κάτω, καὶ ἰσχίον καλέεται. [53] πρὸς δὲ τὸ γόνυ τὸ ὀστέον τοῦ μηροῦ τοιόνδε ἐστὶ δίκραιον. τῷ δὲ δικραίῳ τούτῳ τὸ ὀστέον ἡ κνήμη καλεομένη οἷον ἐν γιγγλύμῳ ἐνήρμοσται. ἄνωθεν δὲ τοῦ ἐνηρμοσμένου, ἡ μύλη ἐπίκειται, ἣ ἀποκωλύει ἐς τὸ ἄρθρον ἀναπεπταμένον ἐσβῆναι τὴν ὑγρότητα, τὴν ἀπὸ τῆς σαρκός. [54] παρὰ δὲ τὴν κνήμην περόναι δύο παρήκουσιν, αἳ κάτωθεν μὲν πρὸς τοῦ ποδὸς τὰ σφυρὰ τελευτῶσι, ἄνωθεν δὲ πρὸς τοῦ γόνατος οὐκ ἐξήκουσι πρὸς τὸ ἄρθρον. πρὸς δὲ τὸν πόδα ἡ κνήμη κατὰ τὰ σφυρὰ ἄρθρον ἔχει, καὶ ἄλλο κατώτερον τῶν σφυρῶν. [55] καὶ ἐν τοῖσι ποσὶν ἄρθρα πολλὰ, ὥσπερ καὶ ἐν τῇσι χερσίν. ὅσα γὰρ τὰ ὀστέα, τοσαῦτα καὶ ἄρθρα. [56] καὶ ἐν τοῖσι δακτύλοισι τῶν ποδῶν τὸν ἀριθμὸν ἴσα κατὰ ταῦτα. [57] ἄρθρα δὲ πολλὰ ἐν τῷ σώματι σμικρὰ, οὐχ ὁμοίως πᾶσιν, ἀλλὰ ἄλλα ἄλλοις. ταῦτα δὲ τὰ γεγραμμένα πᾶσιν ὁμοίως εἰσίν. [58] ἄλλα τε φλέβια εἰσὶν ἄλλοις, ἀλλ' οὐκ ἄξια λόγου. [59] Μύξα πᾶσίν ἐστι φύσει. [60] καὶ ὅταν αὕτη καθαρὴ ᾖ, ὑγιαίνουσι τὰ ἄρθρα, καὶ διὰ τοῦτο εὐκίνητά ἐστιν, ὥστε ὀλισθαίνοντα πρὸς ἑωυτά. [61] πόνος δὲ καὶ ὀδύνη γίνεται, ὅταν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ὑγρασίη ῥυῇ πονηρή. [62] τὸ πρῶτον μὲν πήγνυται τὸ ἄρθρον· [63] οὐ γὰρ ὀλισθηρὴ ἡ ὑγρότης ἡ ἐπερρυηκυῖα ἀπὸ τῆς σαρκός. [64] ἔπειτα ὥστε πολλὴ λίην νεμομένη, καὶ οὐκ ἀρδομένη ἐκ τῆς σαρκὸς, αἰεὶ ξηραίνεται. [65] καὶ ὥστε πολλὴ ἐοῦσα, καὶ οὐ χωρεούσης τοῦ ἄρθρου, ἐκχεῖ· κακῶς τε πεπηγυῖα μετεωρίζει τὰ νεῦρα, οἷσι τὸ ἄρθρον συνδέδεται, καὶ ἄδετα ποιέει καὶ διαλελυμένα. [66] καὶ διὰ τοῦτο χωλοὶ γίνονται. καὶ ὅταν μὲν τοῦτο μᾶλλον γίνεται, μᾶλλον· ὅταν δὲ ἧσσον, ἧσσον. [67] ἐς δὲ τὴν κοιλίην καὶ τὰ ἐσθιόμενα καὶ τὰ πινόμενα χωρέουσιν. ἐκ δὲ τῆς κοιλίης ἶνες ἐς τὴν κύστιν, ᾗ διηθεῖ τὸ ὑγρὸν, τεταμέναι εἰσίν. [68] ῥόοι δὲ γίνονται καὶ διαψυχομένης τῆς σαρκὸς λίην, καὶ διαθερμαινομένης, καὶ ὑπερφλεγμαινούσης. [69] ῥόοι δὲ διὰ μὲν τὸ ψῦχος γίνονται, ὅταν ἡ σὰρξ ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ αἱ φλέβες τεταμέναι ἐῶσιν. αὗται φριξάσης τῆς σαρκὸς καὶ ἐς μικρὸν ἀφικνουμένης καὶ ἐκθλιψάσης ἐκθλίβουσι τὴν ὑγρότητα. καὶ αἱ σάρκες ἅμα αὗται ἀντεκθλίβουσιν ἐς μικρὸν ἀφικνούμεναι· καὶ αἱ τρίχες ἄνω ὀρθαὶ γίνονται,

ὥστε

ὥστε πάντοθεν ἅμα ἰσχυρῶς πιεζόμεναι. ἐντεῦθεν ὅτι ἂν ἐκθλιβῇ, ῥεῖ ᾗ ἂν τύχῃ. [70] ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τὴν θερμότητα, ὅταν αἱ σάρκες ἀραιαὶ γενόμεναι διόδους ποιήσωσι, καὶ τὸ ὑγρὸν θερμανθὲν λεπτότερον γένηται. πᾶν γὰρ τὸ ὑγρὸν θερμαινόμενον λεπτότερον γίνεται, καὶ πᾶν τὸ ὑπεῖκον ῥεῖ. [71] μάλιστα δ' ὅταν λίην ὑπερφλεγμήνῃ, διὰ τόδε ῥεῖ. αἱ σάρκες λίην ἔμπλεαι γενόμεναι, ὅτι ἂν μὴ δύνωνται χωρέειν, ῥεῖ τὸ ὑγρὸν τὸ μὴ δυνάμενον χωρέεσθαι. ῥεῖ δὲ ᾗ ἂν τύχῃ. ἐπὴν δὲ ἅπαξ εὔροοι αἱ ῥοιαὶ γένωνται, ῥεῖ καὶ τὸ χωρίον ᾗ ἂν τύχῃ, ἐς τ' ἂν συμπιεχθῶσιν αἱ δίοδοι. ὁ ῥόος δι' ἰσχνότητα, ὅταν τὸ σῶμα ξηρανθῇ. ὥστε γὰρ τὸ σῶμα κοινωνέον αὐτὸ ἑωυτῷ, διαλαμβάνει καὶ ἄλλα, καθ' ὅτι ἂν ὑγρὸν ἐπιτύχῃ, ἐς ἑωυτὸ τὸ ξηρόν. ἕλκειν δὲ οὐ χαλεπὸν αὐτό ἐστιν, ὥστε τοῦ σώματος κενοῦ τε καὶ οὐ συνοιδέοντος ὑπὸ ἰσχνότητος. [72] ὅταν δὲ τὰ κάτω ξηρὰ γένωνται, τὰ δ' ἄνω ὑγρὰ (μᾶλλον δὲ τὰ ἄνω ὑγρά ἐστι τύχεα, αἱ γὰρ φλέβες ἄνω πλέονές εἰσιν ἢ κάτω· καὶ αἱ σάρκες ἐλάττονος ὑγρότητος δεόμεναι αἱ ἐν τῇ κεφαλῇ) ἕλκει δὴ τὸ ξηρὸν τοῦ σώματος τὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑγρόν. καὶ ἅμα καὶ δίοδοί εἰσιν τῷ ἄγοντι μᾶλλον, ἢ τῷ ἀγομένῳ· καὶ γὰρ αὗται κερδαίνουσιν, ὥστε ξηραὶ ἐοῦσαι. καὶ ἅμα καὶ τὰ ὑγρὰ πέφυκε κάτω χωρέειν, καὶ ἢν βραχείη τις ἀνάγκη γένηται. [73] ῥόοι δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἑπτά. [74] ὁ μὲν κατὰ τὰς ῥῖνας· ὁ δὲ κατὰ τὰ ὦτα· ὁ δὲ κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς. [75] οὗτοι οἱ ῥόοι καταφανέες ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν. [76] ἐπὴν δὲ ἐς τὸν κίθαρον ῥυῇ ὑπὸ ψύχους, χολὴ γίνεται. μᾶλλον δὲ ῥεῖ ἐς τὸν κίθαρον ὑπὸ ψύχεος, διὰ τόδε· ὅτι εὔροον γίνεται ἐς τὸν βρόγχον, ὥστε οὐδὲ ξυγκεκαλυμμένον. ὑπὸ δὲ τοῦ ψύχους καὶ κόπος ἔχει διὰ τοῦτο τοὺς ὑπὸ τῆς χολῆς ἐχομένους, ὅτι αἱ σάρκες, ὅταν ψυχομένη ᾖ, οὐκ ἀτρεμίζουσι, ἀλλὰ σείονται, καὶ σειόμεναι μοχθέουσι, καὶ κοπιῶσιν, ὥστε σειόμεναι, ὥσπερ ἐν τῇσιν ὁδοιπορίῃσιν. καὶ ἔμπυοι γίνονται, ὅταν ἐς τὸν κίθαρον ῥέῃ, καὶ φθισιῶντες. [77] ὅταν δ' ἐς τὸν μυελὸν ῥόος γένηται, φθίσις ἄλλη γίνεται. [78] ὅταν δ' ὄπισθεν ἐς τοὺς σπονδύλους, καὶ ἐς τὰς σάρκας ῥυῇ, ὕδρωψ γίνεται. καὶ τῷδ' ἐστι γιγνώσκειν. ξηρὰ τὰ ἔμπροσθεν ᾖ, ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ ῥῖνες, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι γίνεται ἀμβλυώσσειν, καὶ χλωροὶ γίνονται καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καὶ οὐκ ἀποπτύει οὐδὲν, οὐδ' ἢν πολὺ ῥέῃ. ὁ δὲ γὰρ ὁ ῥόος διὰ τῆς σαρκὸς μέσης ῥέων τῆς ὄπισθεν καὶ τῆς ἔμπροσθεν ἀπεστραμμένος, ξηρὰ τὰ ἔμπροσθεν ποιέει, τὴν δ' ὄπισθεν ἄρδει σάρκα, καὶ τὴν ἐντὸς μᾶλλον πρὸς τὴν κοιλίην, ἢ ἐκτὸς πρὸς τὴν [b] ῥῖνα. διὰ τοῦτο δὲ ἐκτὸς μᾶλλον ἢ ἐντὸς στερεώτερον τὸ σῶμα, καὶ στενωτέρας διατρήσιας ἔχει. ὥστε

[a] ἐς

[b] μέχρι

li eriguntur, utpote simul undiquaque fortiter compressi. Quicquid igitur inde expressum fuerit, idipsum quocunque sors tulerit, fluit. [70] Fluit autem etiam propter caliditatem, quum carnes rarefactæ transitum præbuerint, & humor calefactus tenuior redditus fuerit. Omnis enim humor calefactus tenuior fit, & quicquid calori cedit, fluit. [71] Maxime uerò ex nimia repletione, propter hanc fluit causam. Carnes ualde repletæ quum tantam copiam capere nequeant, effluit humor qui contineri non potuit: fluit autem quocunque cótigerit. Semel autem laxatis fluxionibus, fluidus etiam locus redditur in quem fluxio fit, quoad uiæ coarctatæ denuò fuerint, ob inanitionem resiccato scilicet corpore. Corpus enim, utpura sibijpsi cósentiens, suscipit & trahit in sese siccitatem, quacunq; parte humectatum fuerit. Trahere autem ipsam non difficile est, corpore reliquo uacuo existente, & propter inanitionem minimè coarctatis ex tumore uijs. [72] Quando autem infernæ partes siccæ sunt, supernæ uerò humidę (magis autem supernæ partes humidæ sunt, cum plures uenæ suprà sint quàm infrà, & carnes capitis minori humiditate indigeát) tum sicca corporis pars humiditatem è capite trahit, simulque transitus cómodiores sunt parti, quæ trahit, quàm ei à qua trahitur. Nam & uenæ ipsæ, utpote siccæ existentes, eam sibi in lucro deputant, & humores natura sua deorsum uergere solent, uel leui quadam occasione data. [73] Porrò fluxiones à capite septem sunt. [74] Quædam in nares, in aures, in oculos: [75] atque hæ quidem à capite fluxiones oculis manifestæ sunt. [76] Postquam autem in thoracem fluxerit ex frigore, bilis fit. Magis autem in thoracem ex frigore fluit, propterea quòd facilis est fluxio ad guttur, utpote non contectum. Iccirco autem eos, qui ex frigore à bile infestantur, lassitudo occupat, quoniam carnes bile repletæ non quiescút, sed concutiuntur, & concussæ laborant ac delassantur, non secus atque ex itinere uiatores: suppurati quinetiam fiunt, quum in thoracem fluxerit, itemque tabidi. [77] Quum uerò in medullam fluxio fit, tabes alterius generis oritur. [78] Quòd si retro ad uertebras, & in carnes, hydrops fit. Id quod hinc cognosces. Siccæ anteriores partes sunt, caput uidelicet, & nares, ac oculi. Oculi præterea hebescunt, & unà cum reliquo corpore uirorem contrahunt, nihilque expuit homo, etiamsi multum fluat. Fluxus enim per mediam carnem retrò fluens, & ab anteriore auersus, anteriores partes siccas facit, posteriorum uerò carnem irrigat, & magis eam quæ intus est ad uentrem, quàm quę foris est ad nasum. Idq; propter hanc causam: corpus etenim foris magis solidú est, quàm intus, & angustiores

tes meatus ac foramina habet. Quũ igitur tenuia ſint foramina conſtringuntur, ipſaq; ſibijpſis medentur, ut nullus fluxus hac tranſire queat. Intus uerò foramina ampliora ſunt, & intermedia tenuiora habent. Et proinde fluxus, utpote ab altiorib. procedens, & leuia impedimenta obiecta habens, influit, & carnes humiditate replet. Quinetiam humiditas à cibis eodẽ delata corrũpitur: & tũ ipſa quæ ob admixtionẽ corrupta eſt, tum ea quæ à capite influit, corpus nutriunt. Carnes igitur plurimo humore nutritæ, & morboſo repletæ, hydropem contrahunt.[79] Iam ſi modicus fluxus fuerit, iſchiadem & articulorũ diuturnam affectionem facit, poſteaquàm fluere ceſſauerit. Nam ut modicus, & undiquaq; ab omnibus partibus fortioribus depulſus, ad articulos confugit. Fiunt præterea articulorũ diurni affectus, & iſchiades etiam, poſtquã à talibus morbis ſanati fuerint, quando ſcilicet morbum faciens pars curatur, ſed in carne quid relinquitur, cui non ſit exitus: quod cùm neq; intrò, neq; foràs pelli queat, ſed ad cutem egreſſum tuberculum faciat, in ipſo exitu fugit in eam partem, quæ cedere & affici poteſt, in articulos ſcilicet, & aut articulorum dolores, aut iſchiadẽ inducit.[80] Porrò ſi intumuerint nares, & pituita repleatur, eaq; compacta, oportet pituitam compactam attenuare aut fomentis, aut medicamento, & nõ auertere. Nam ſi fluxus auerſus aliò feratur, maiorem omninò morbum faciet.[81] Quũ uerò in aures fluxerit, primò dolorem exhibet, eo quòd cum uiolentia feratur: dolorẽ autẽ exhibet tantiſper, donec in fiſtulã abierit. At poſteaquàm fluxioni aſſueuerit, nõ amplius dolorẽ facit.[82] Ei ergò, quem dolor affligit, medicamentum natura calidum, tepidum factũ, & metopo dilutum, infundito: retrò cucurbitam affigito, ſi ſiniſtra auris doluerit, ad dextram: ſin dextra, ad ſiniſtram: ſed citra ſcarificationem, ut trahat tantùm. Quòd ſi per hæc dolor non ſedetur, ea quæ natura ſua refrigerant, frigida infundito, & medicamentũ propinato, quod deorſum purget, nõ autem ſurſum, cùm uomitus non conferat: & per cætera frigidis utendum eſt. Semper autem modus, qui nihil prodeſſe deprehenditur, in aliũ cõmutãdus eſt. Qui ſi etiã ipſe grauius reddiderit malum, ad contrarium te conuertas: ſin uerò leuius, nihil eorum quę adhibentur auferre oportet, neq; quicquã aliud addere aut apponere.[83] Vbi uerò iam in fiſtulam abierit, & multa purulenta ſanies graueolens fluxerit, ſic medere. Spongiam ſiccante quopiam ſicco medicamẽto imbue, & in aurem quàm penitiſsimè inde: & naribus purgatoriũ medicamẽtum adhibe, uti ea, quę prius in aures fluebant, ad anteriora in nares ferantur, neq; id, quod morboſum eſt, in caput retrocedat.[84] Cæterũ ubi in oculos fluxio incubuerit, oculi inflãmantur atq; tument. Sic affectũ hominẽ

A δὲ λεπταὶ ἐοῦσαι συμπιλέονται, καὶ ἀκέονται αὗται σφίσιν ἑωυτῇς, καὶ ῥόος οὐ δύναται ταύτῃ ἰέναι οὐδείς. αἱ δὲ εὐρύτεραί τέ εἰσιν αἱ ἐντὸς, καὶ λεπτότερα τὰ μεταξὺ ἔχουσαι. ὁ δὲ ῥόος, ὥστε ἀφ' ὑψηλοτέρων, καὶ λεπτὰ τὰ ἀντικωλύοντα ἔχων, ῥεῖ καὶ πίμπλησιν ὑγρότητος τὰς σάρκας. καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων ἐς τὸ αὐτὸ χωρέουσα ἡ ὑγρότης, διέφθαρται. διαφθαρμένη δὲ αὐτὴ ὑπὸ τῆς συμμίξιος, καὶ τὸ ῥέον σὺν αὐτῇ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, τρέφουσι τὸ σῶμα. λίην δὲ πολλῷ ὑγρῷ αἱ σάρκες τρεφόμεναι, καὶ νοσηλῷ θάλλουσαι, ὕδρωπος ἔμπλεαί εἰσιν.[79] ἢν δὲ ὀλίγον ῥεύσῃ, ἰσχιάδα καὶ κέδματα ἐποίησεν, ἐπὴν ῥέον παύσηται. ὥστε γὰρ ὀλίγον ἐρρυηκὸς, καὶ πάντοθεν ὠθεύμενον ὑπὸ παντὸς κρέσσονος ἐόντος, B ἐς τὰ ἄρθρα ἀποφυγὴν ποιέεται. γίνεται δὲ κέδματα καὶ ἰσχιάδες καὶ ἀπὸ τοιούτων νοσημάτων ὑγιῶν γιγνομένων, ὅταν τὸ μὲν νόσημα τὸ ποιέον ὑγιὲς γένηται, καταληφθῇ δέ τι ἐν τῇ σαρκὶ, καὶ μὴ ᾖ αὐτῷ ἡ ἔξοδος, μήτ' αὖ ἔσω, μήτε ἔξω, ἀλλ' ἐς τὸ δέρμα φῦμα ποιήσῃ, ἐξιὸν φεύγει ἐς τὸ ὑπεῖκον ἐς τὰ ἄρθρα, καὶ ἢ κέδματα, ἢ ἰσχιάδα ἐποίησεν.[80] ἢν δὲ συνοιδήσωσιν αἱ ῥῖνες, καὶ φλέγματος ἔμπλεαι ἐῶσιν, συμπεπηγότος τούτου, χρὴ τὸ φλέγμα τὸ συμπεπηγὸς λεπτύνειν ἢ πυριήσιν, ἢ φαρμάκῳ, καὶ μὴ ἀποτρέπειν. ἢν γὰρ ἀποτρα- C φθὲν ἄλλῃ πορεύηται, πάντη τὸ ῥέεθρον μείζονα νόσον ποιέει.[81] ὁπόταν δὲ ἐς τὰ ὦτα ῥέῃ, τὸ πρῶτον ὀδύνην παρέχει· βίῃ γὰρ χωρέει. πόνον δὲ παρέχει, ἔστ' ἂν ἀποσυριγγωθῇ. ἐπὴν δὲ μάθῃ ῥεῖν, οὐκέτι πόνον ποιέει.[82] τῷ ὑπὸ τῆς ὀδύνης ἐχομένῳ φάρμακον θερμὸν φύσει χλιαρὸν ποιήσαντα, διέντα μετώπῳ, ἐγχέειν, καὶ ὄπισθεν σικύην ἐμβάλλειν· ἢν τὸ ἀριστερὸν ἀλγέῃ, ἐς τὸ δεξιόν· καὶ ἢν τὸ δεξιὸν, ἐς τὸ σκαιόν. μὴ κατακρούειν δὲ, ἀλλ' ὡς ἂν ἕλκῃ μοῦνον. ἢν δὲ μὴ πρὸς ταῦτα παύηται, ψύχοντα ἐγχέειν φύσει ψυχρὰ, καὶ φάρμακον πῖσαι, ὅ,τι ἂν κάτω ὑποχώρησιν ποιέῃ, ἄνω δὲ μὴ ὥσπερ οὐδὲ ἀρήγει ἐμέειν. καὶ τὰ ἄλλα ψύχειν. καὶ D ἀεὶ δὲ ἐκ τοῦ ὑγιὲς μὴ ποιέοντος τρόπου μεταλλάσσειν. καὶ ἢν μὲν κάκιον ποιέῃ, ἔχου ἐς τὸ ὑπεναντίον. ἢν δὲ ῥέπῃ ἐς τὸ ὑγιὲς, τὸ πάμπαν μὴ ἀφελεῖν τι τῶν προσφερομένων, μὴ δὲ ἀποζευγῆσαι, μὴ δὲ προσθεῖναι ἄλλό τι.[83] ἢν δὲ ἐσυριγγωμένον ἤδη ᾖ, καὶ πεπυωμένος ῥέῃ ἰχὼρ πουλὺς, καὶ κακὸν ὀζόμενος, τοῦτο ὧδε ποιέειν. σπογγιὰν δεύων ξηραίνοντι τινὶ φαρμάκῳ ξηρῷ, πρὸς τὴν ἀκοὴν ὡς πελαστάτω προσθεῖναι, καὶ πρὸς τὰς ῥίνας καθαρτήριον, ὅπως τὸ ἐς τὰ ὦτα ῥέον ἔμπροσθεν ἐς τὰς ῥίνας φέρηται, καὶ μὴ ἐς τὴν κεφαλὴν πάλιν ἀποχωρέῃ, νοσηλὸν ἐόν.[84] ὅταν δὲ ἐς ὀφθαλμοὺς ῥεῦμα ἴῃ, φλεγμαίνουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ οἰδέουσι. τούτων χρὴ φαρμάκῳ ἢ τῷ ὑγρῷ ἢ

τῷ ξηρῷ ἐμπάστῳ ἰᾶσθαι. ἢν δ᾽ αὐτίκα φλεγμήνωσι, μὴ ἐγχέειν μηδὲν, ἀλλ᾽ ἢ καῦσαι κατωτάτω ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀποχυλῶσαι ὑποχωρητικῷ φαρμάκῳ, φυλασσόμενος μὴ ἔμετον ποιήσῃς.[85] ἢν δὲ οἷον λῖθοι ὑποτρέχωσι, φάρμακον ἐγχέειν ὅ, τι πλεῖστον ἄγειν δάκρυον μέλλει· καὶ τὸ ἄλλο σῶμα ὑγραίνοντα, καὶ φλεγμαίνειν ποιέοντα, ὡς ὑγρότεροι οἱ ὀφθαλμοὶ γίνωνται καὶ ἐκκεκλυσμένοι, ὡς τὸ δάκρυον συμπεπηγὸς ὑποτρέχειν ποιέῃς.[86] ὅταν δ᾽ ἐς τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ σμικρὸν ῥέῃ, καὶ κνισμότητα παρέχῃ, τούτοισιν ἐγχέειν μαλθακῶδες, ὅ, τι μέλλει ξηραίνειν ἅμα καὶ δάκρυον ὀλίγον ἄγειν· καὶ πρὸς τὰς ῥῖνας φάρμακον προσφέρειν, ἢ ἑκάστης ἡμέρης, ἢ διὰ τρίτης τῷ αὐτῷ χρώμενος. τοιόνδε ἔστω τὸ φάρμακον, ὅ, τι μὴ πλεῖον ἢ ἐμβάφιον ἀπάγειν μέλλει κατὰ τὰς ῥῖνας ἀπάγειν δὲ κατὰ σμικρόν· τὸ δὲ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποξηραίνειν, ὡς ὅ, τι ἂν τὸ τῶν ὀφθαλμῶν φάρμακον ἀποξηρήνῃ καὶ ἀποφράξῃ, καὶ κατὰ τὰς ῥῖνας ἀποτρέπηται. τὰ δὲ φάρμακα τὰ τῆς κεφαλῆς καθαρτήρια, ἃ μὲν αὐτῶν ἰσχυρά ἐστιν, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἄγουσιν ὅλης. ὅσα δὲ ἀσθενέα, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ αὐτόθεν ἀπὸ τῶν πέλας τῆς ῥινός.[87] ἢν δ᾽ ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ ὀστέου, μύξης ὑποστάσης μεταξὺ τοῦ ὀστέου καὶ τῆς σαρκὸς, ῥεῦμα ἐς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐγγίνηται, τῷδε δηλόν ἐστιν, ὅτι ἐντεῦθεν ῥεῖ· καὶ τὸ δέρμα τὸ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ φλιβόμενον ὑπείκει, καὶ ἕλκεα ἐς τὴν κεφαλὴν ἐκθύουσι, καὶ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύουσι. καὶ οὐχ ἑλκοῦνται τὰ βλέφαρα, οὐδὲ δάκνει, οὐδ᾽ ἀμβλυώσσειν ποιέει, ἀλλ᾽ ὀξὺ ὁρῶν γίνεται. τὸ γὰρ ῥεῦμα οὐχ ἁλμυρόν ἐστιν, ὡς οὐκ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ μυξῶδες μᾶλλον.[88] τοῦτον ὧδε χρὴ ἰᾶσθαι. φαρμάκῳ καθαίρειν χρὴ τὴν κεφαλὴν μὴ ἰσχυρῷ· καὶ τὸ σῶμα ἰσχναίνειν, καὶ σιτίοισι καὶ φαρμάκοισι κάτω ὑπάγοντα, ὡς ἀποξηρανθῇ ἰσχναινομένου τοῦ σώματος, ἢ [a] ἐκτρεφθῇ τῷ κατὰ τὰς ῥῖνας προστιθεμένῳ φαρμάκῳ. πρὸς δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐδὲν δεῖ φάρμακον προσφέρειν. ἢν δὲ μὴ δ᾽ οὕτως ὑγιὴς γίνηται, τὴν κεφαλὴν κατατέμνειν, ἔστ᾽ ἂν πρὸς τὸ ὀστέον ἵκῃς, μὴ μετεώρους, μὴ δ᾽ ἐπικαρσίους τὰς τομὰς ποιέειν. τέμνειν δὲ ἄχρι τούτου, ἄχρις ἂν τοῦ ὀστέου θίγῃς. τέμνειν δὲ πυκνὰ, ὡς ἂν τὸ συνεστηκὸς ἐξέλθῃ θᾶσσον διὰ τῶν ἑλκέων ἀποῤῥέον· ἅμα δὲ αἱ τομαὶ πυκναὶ ἐοῦσαι πρόσφυσιν ποιέωσι τῇ σαρκὶ πρὸς τὸ ὀστέον. οὕτως ἰᾶσθαι δεῖ, ἐν τούτῳ τοιάδε ἡ ἀποπλύτησις γίνεται. ἢν μὴ ταῦτ᾽ εὐτρεπῆ ἔῃ, οὐκ ἐκκέκλυσται, ὡς ἐκκλυσμένην ὀξὺ ὁρᾶν ποιέειν, [b] αἰεὶ τῷ ἐφισταμένῳ μαρμαρυγώδης μᾶλλον γίνεται, καὶ τὸ ὀξὺ ὁρῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀποσβέννυται.[89] ἢν δ᾽ ἐς τὴν ὄψιν ἐς τὸ ὑγρὸν καθαρὸν, αἱματῶδές τι ἐσέλθῃ ὑγρὸν, τούτῳ ἡ ὄψις ἔνδον ἐμφαίνεται τοῦ ὀφθαλμοῦ οὐ στρογγύλον ἐὸν διὰ τόδε. ἐν ᾧ ἂν τὸ αἱματῶδες ἐνῇ, τοῦτο οὐκ ἐμφαίνεται· τούτῳ δὴ ἐλλείπει τὸ φαινόμενον περιφερὲς εἶναι.

[a] ἀποτρεφθῇ

[b] ἀλλὰ

A medicamento liquidó aut sicco insperſili curare oportet. Quòd si eo ipso inflammati fuerint, nihil omnino illine, sed aut fortissimo in infimis partib. urito, aut alio quopiã alũ subducente medicamẽto attenuato, uitando ne uomitũ prouoces.[85] Iam si quidã uelut lapilli sub palpebris hærere uideantur, medicamentũ illine quod plurimas lacrymas ducere potest, & reliquũ corpus humectantia ac fluxũ augentia administrato, nimirũ ut oculi humidiores fiãt, ac colluantur: qua ratione lacrymam adstrictam ac cõpactam decurrere facies.[86] Quũ uerò in oculos paulatim fluxerit, & prurituũ excitarit, sic affectũ molli medicamento illines, qđ siccare potest, simulq; modicã lacrymã ducere: & ad nares medicamentũ adhibebis, aut singulis diebus, aut alternis eodẽ utens. Sit aũt tale medicamentũ, quod non plus quàm acetabulum per nares deducat, idq; paulatim: quod uerò oculis adhibetur, resiccet: ut quod oculorũ pharmacũ resiccarit ac aperuerit, idipsum per nares auertatur. Medicamẽta aũt caput purgantia, si quidẽ fortia sint, à toto capite ducũt: si debilia, ab oculis, & hinc à uicinis naso partibus.[87] Quòd si à carne & osse, muco inter os & carnẽ subsistente, fluxus ad oculos fiat, ex eo cognoscetur, quod inde profluit. Cutis in capite cõpressa cedit, & ulcera in capite enascuntur, & oculi lacrymantur, & palpebræ nó exulcerãtur, nec mordax est fluxus, nec uisum hebetat, quin potius æger ipse acutius uidet. Fluxus enim nó est salsus, utpote nó de cerebro, sed magis mucosus.[88] Hũc sic sanare oportet. Medicamento caput purgandũ est nó forti, & corpus attenuandũ, & cibis & medicamentis infernè subducentibus, donec attenuato corpore fluxus resiccetur, aut medicamẽto in nares indito emoueatur. Ad oculos aũt nullũ pharmacũ adhibẽdum est. At si neque sic sanus fiat, caput secare oportet donec ad os peruenias: tamẽ nec superficialib. nec trãsuersis sectionibus, sed ad os ipsum pertingentib. & quidẽ frequentib. ut collectus humor citius ꝓdeat per ulcera effluens: simulq; frequẽtes sectiones carnẽ ossi magis adhærescere faciãt, muco qui intermedius erat effluente. In hunc modũ curatio instituẽda est, ꝑ quã à morbo liberetur. Sin uerò hæc nó profuerint, indiciũ est, non ꝓbè elutũ esse oculũ, cuius elutióe uisus acumẽ restitui debuerat: quin potius ex decubitu splẽdescens fit oculus, sed acies interim eiusdẽ sensim extinguitur.[89] Quòd si cuipiã in humorẽ purũ ipsius uisus cruẽtũ quid illabatur, huic pupilla, quæ intus in oculo rotũda inest, nó apparet (nó illustratur) ob hãc causam. In quacũq; .n. parte cruẽtus humor inest, ea nó apparet (non illustratur) & eatenus id qđ apparet, desinit rotundum esse.

tundũ esse, & ante oculos quædam obuersari uidetur, neq; quicquam rectè ut est uidet. In hac affectione uenas, quæ oculo incũbunt & ueluti premũt, exurere oportet, eas nimirum quæ semper pulsant, & inter aurẽ ac tẽpora cõsistunt: quib. apertis & euacuatis, pharmaca humectãtia oculis adhibe, & lacrymã quã plurimã prolice, ut quod in oculis collectum est, & morbũ facit, eluatur. 90 Quòd si oculus rumpatur, mollib. medicamẽtis & acerbis utendũ est, ut ulcus adstrictũ in angustũ coeat, & cicatrix tenuis fiat. Si aũt adhuc humorib. plenus fuerit, lacrymare oculo cõfert. 91 Quũ uerò in thoracẽ defluens bilem fecerit, hisce manifestũ fiet. Dolor lateris mollitudinẽ occupat, & clauiculam eiusdem partis, & febris adest, & lingua supernè pallida ac uiridis fit, & exscreat cõpacta. In hoc morbo periclitatur æger septima aut nona die. 92 Alia bilis. Quũ ambo latera doluerint, reliqua aũt similia uelut in priore fuerint: hæc quidẽ peripneumonia est, illa uerò pleuritis. 93 Fiunt aũt his de causis. Quũ in pulmonẽ fluxerit ex capite, per guttur & arterias, is cũ natura sua rarus sit & siccus, trahit in se humorẽ quantũ eius capere potest, eoq; influente maior fit. Quòd si in totum fluxerit, extremitates eius maiores redditæ utrũq; latus cõtingunt, & peripneumoniã faciũt: quũ uerò alterũ tantũ, pleuritis fit. 94 Peripneumonia multo periculosior est, & dolores multo uehementiores ad laterũ mollitudinẽ & ad clauiculas sese extendunt, & lingua multo uiridior ac pallidior, & fauces præ fluxione dolẽt, & lassitudo fortis occupat, & anhelatio sexta aut septima die corripit. 95 Hũc nisi septima die febris reliquerit, moritur aut suffocatur, aut utrũq;. Si uerò nona die corripiat, duabus diebus postquã febris intermiserit, utplurimum etiã hic aut moritur, aut suppuratus euadit. Si uerò duodecima die, suppurat⁹ fit. Si quarta & decima, sanus fit. 96 Quotquot ex peripneumonia aut pleuritide suppurantur, non moriũtur, sed sani fiũt. 97 Suppurati utplurimũ fiunt, quũ fluxus in eundẽ locũ, in quem etiã in utraq; bilis specie, decubuerit. Cæterum in prędictis bilis specieb. multũ defluit, & ubi defluxit, sedatur: suppuratis uerò minus defluit, & nõ sedatur. Fiunt etiã suppurati, quũ minus exscreant quàm influit in pulmonẽ. Hoc enim quod in pulmone consistit, & influit, pus fit. Pus autem in pulmone & in thorace cõsistens exulcerat & putrefacit: facta inde exulceratione, etiã ab ulcerata parte influit, & ab eo quod screatione expurgandũ erat. Nãq; & caput cõcussum magis fluit, & exulcerato thorace ac pulmone magis fluit, quandoquidem ulcera ipso motu refringun-

A καὶ περικινέεσθαι αὐτῷ δοκέει περὶ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ οὐδὲν καθ' ἀλήθειαν ὁρᾶ. τούτου χρὴ τὰς φλέβας ἀποκαίειν, τὰς πιεζούσας τὰς ὄψιας, αἳ σφύζουσιν αἰεί, καὶ μεταξὺ τοῦ τε ὠτὸς καὶ τοῦ κροτάφου πεφύκασι. καὶ ἐπὴν δ' αὖ ταύτας ἀποφράξῃς, πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς φάρμακα ὅσα ὑγραίνει προσφέρε, καὶ δάκρυον ἄπαγε ὡς πλεῖστον, ὅπως τὸ συνεστηκὸς ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν ἐκκλυσθῇ, τὸ τὴν νοῦσον παρέχον. 90 ἢν δ' ὀφθαλμὸς ῥαγῇ, μαλθακοῖσι φαρμάκοισι χρῆσθαι, καὶ στρυφνοῖσιν, ὡς συφόμενον τὸ ἕλκος ἐς μικρὸν συνίῃ, καὶ ἡ οὐλὴ λεπτὴ ᾖ. ὅταν δ' ἄρ' ἐπίγεμη, δακρύειν τῷ ὀφθαλμῷ ἀρήγει. 91 ὁπόταν δὲ ἐς τὸν θώρακα ῥέῃ,
B καὶ χολὴ ᾖ, τῷδε δῆλόν ἐστιν. ὀδύνη ἔχει ἐς τὴν λαπάρην, καὶ ἐς τὴν κληῗδα πρὸς τῆς ἐς τὴν λαπάρην, καὶ πυρετὸς, καὶ ἡ γλῶσσα τὰ ἄνω χλωρὴ γίνεται, καὶ ἀποχρέμπτεται ξυμπεπηγότα. ταύτης τῆς νούσου ἑβδομαίῳ ὁ κίνδυνός ἐστιν ἢ ἐναταίῳ. 92 † ὁπόταν ἀμφότερα τὰ πλευρὰ ἀλγέῃ, τὰ δ' ἄλλα ὅμοια ᾖ τῇ ἑτέρῃ, αὕτη μὲν περιπλευμονίη ἐστίν· ἡ δ' ἑτέρη πλευρῖτις. 93 αὗται δὲ γίνονται διὰ τόδε. ὅταν ἐς τὸν πλεύμονα ῥεύσῃ ἐκ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ βρόγχου καὶ τῶν ἀρτηριῶν, ὁ πνεύμων, ἅτε ψαφαρὸς ἐὼν καὶ ξηρὸς φύσει, ἕλκει ἐφ' ἑωυτὸν τὸ ὑγρὸν ὅτι ἂν δύνηται, καὶ ἐπὴν εἰσρύσῃ, μείζων γίνεται. καὶ ὅταν μὲν ἐς ὅλον ῥεύσῃ, μείζων ὁ λοβὸς γινόμενος, ἀμφοτέρων ἔψαυσεν
C τῶν πλευρέων, καὶ περιπλευμονίην ἐποίησεν. ὅταν δὲ τῆς ἑτέρης μοῦνον, πλευρῖτις ᾖ. 94 ἡ περιπλευμονίη πολὺ ἐπικινδυνωτέρη ἐστὶ, καὶ ὀδύναι πολὺ ἰσχυρότεραί εἰσιν αἱ ἐς τὰς λαπάρας καὶ ἐς τὰς κληῗδας, καὶ ἡ γλῶσσα πολὺ ὠχροτέρη, καὶ τὴν φάρυγγα ἀλγέει ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, καὶ κόπος ἔχει ἰσχυρὸς, καὶ πνεῦμα ἑκταῖον ἢ ἑβδομαῖον λάζεται. 95 τοῦτον ἢν μὴ ἑβδομαῖον ὁ πυρετὸς ἀφῇ, ἀποθνήσκει, ἢ ἀποπνίγεται, ἢ ἀμφότερον. ἢν δ' ἐναταῖον δύο ἡμέρας διαλιπὼν λάζηται, ὡς τὰ πολλὰ καὶ οὗτος ἢ ἀποθνήσκει, ἢ ἔμπυος διαφεύγει. ἢν δὲ δωδεκαταῖον, ἔμπυος γίνεται. ἢν δὲ τεσσαρεσκαιδεκαταῖον, ὑγιὴς γίνεται. 96 καὶ ἔμπυοι ὅσοι ὑπὸ περιπλευμονίης ἢ
D πλευρίτιδος γίνονται, οὐκ ἀποθνήσκουσιν, ἀλλ' ὑγιέες γίνονται. 97 ὡς τὰ πολλὰ ἔμπυοι γίνονται, ὅταν ῥεῦμα ἐς τὸ αὐτὸ ὥσπερ ἐπὶ τῇσι χολῇσι γίνηται. ἀλλὰ τῇσι μὲν χολῇσι πολὺ ἀπορρεῖ, καὶ ἀπορρεῦσαν παύεται. τοῖσι δ' ἐμπύοισιν ἔλασσόν τι ῥεῖ, καὶ οὐ παύεται. καὶ ἔμπυοι γίνονται, ὅταν ἔλασσον ἀποχρέμπτωνται ἢ ἐπιρρέει ἐς τὸν πλεύμονα. τοῦτο γὰρ τὸ ἐν τῷ πλεύμονι συνιστάμενόν τε καὶ ἐπιρρέον, πύον γίνεται. τὸ δὲ πύον συνιστάμενον ἐν τῷ πλεύμονι καὶ ἐν τῷ θώρακι, ἑλκοῖ καὶ σήπει. καὶ ἐπὴν ἑλκωθῇ, ἀπὸ τοῦ ἡλκωμένου ἐπιρρεῖ, καὶ ἐπαναχρεμπτομένου. ἅμα μὲν ἡ κεφαλὴ μᾶλλον ῥεῖ σειομένη, ἅμα δὲ ἐκ τοῦ ἡλκωμένου ἐν τῷ θώρακι καὶ τῷ πλεύμονι μᾶλλον ῥεῖ, καὶ τὰ ἕλκεα κινεύμενα

† ἄλλη χολή.

* κορυφῆς

ἐπαναῤῥήγνυται). ὥστε καὶ εἰ παύσαιτο τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέον, τὸ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἑλκέων ἱκανὸν ἔσται νοῦσον παρασχεῖν. [98] γίνεται δὲ καὶ ἀπὸ ἕλκεος ἔμπυος, καὶ ῥάων αὕτη ἡ νοῦσος. [99] γίνεται δὲ καὶ ἐκτὸς τοῦ πλεύμονος, μάλιστα μὲν ἀπὸ ῥήγματος, καὶ ὅταν ἡ σὰρξ φλασθῇ. κατὰ τοῦτο γὰρ πύον ξυνίσταται, καὶ συνιστάμενον εἴ τις σείῃ τὸ σῶμα, κλυδάζεται, καὶ ψόφον παρέχει· καὶ καίονται ταῦτα. [100] φθίσις δὲ γίνεται, ὅταν ἐς τὸ αὐτὸ, ὥσπερ τῷ ἐμπύῳ, ὁ ῥόος γένηται διὰ τοῦ βρόγχου καὶ τῶν [a] ἀορτέων, αἳ ξυνέχουσι τὸν πλεύμονα καὶ τὸν βρόγχον. ἐς δὲ τὸν πλεύμονα ῥεῖ θαμινὰ κατ' ὀλίγον, καὶ ὑγρότητα ἐν τῷ πλεύμονι μὴ ποιεῖ πολλήν. ξηραινόμενον γὰρ τὸ ἐπιῤῥέον ἐν τῷ βρόγχῳ πεπηγὸς, ὥστε οὐκ ἐκκλυζόμενον, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἐπιῤῥέον καὶ [b] ἐνεχόμενον, βῆχα ποιεῖ· ἐν τε τῇσιν [c] ἀορτῇσιν ἐνεχόμενον τὸ ῥέον, ὥστε στενὰς διατρήσιας ἐχούσας τὰς ἀορτὰς, στενοχωρίην τῷ πνεύματι παρέχει, καὶ [d] τοῦτο ποιεῖ πνεῦμα ἔχειν· ὥστε γὰρ ἀναλιπόμενον ἀεὶ ἐπιθυμεῖ ἀναπνεῖν. καὶ ἐν τῷ πλεύμονι, ὥστε οὐκ ἰσχυρῶς ὑγρῷ ἐόντι, ξυσμὸς ἐγγίνεται. ὅταν δὲ πολλὴ ἀπόῤῥυσις τῆς κεφαλῆς, οὐ τῷ ἐν τῷ πλεύμονι ξυσμὸς γίνεται· πολὺ γὰρ αὐτέῳ τὸ ἐπιῤῥέον ἐστί. [101] καὶ ἔμπυοι ἐκ τῶν φθισίων τούτων γίνονται, ὁπόταν ὑγρότερον τὸ σῶμα γένηται· καὶ ὅταν ξηρότερον γένηται, ἐκ τῶν ἐμπύων φθισιῶντες. [102] ἔμπυοι τῶδε δῆλοι γίνονται. τῆς λαπάρης ἀρχομένων πόνος ἔχει. ἐπὴν δὲ πύον ξυνεστήκει ἤδη, ὅτε πόνος ὁμοίως ἔχῃ, καὶ βὴξ τε γίνεται, καὶ ἐπαναχρέμπτεται πύον, καὶ πνεῦμα ἔχει. ἢν δὲ μή πω ἐῤῥώγῃ ἐν τῇ λαπάρῃ, σείεται καὶ ψοφεῖ οἷον ἐν ἀσκῷ. [103] ἢν δὲ τούτων μηδὲν προσέῃ, ἔμπυος δὲ ᾖ, τοῖσιδε χρὴ τεκμαίρεσθαι. πνεῦμα πουλὺ ἔχει, φθέγγεταί τε ὑποβραγχότερον, καὶ οἱ πόδες οἰδέουσι καὶ τὰ γούνατα, μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν λαπάρην, ἐν ᾗ τὸ πύον ἐστί. καὶ ὁ θώραξ συγκεκαμμένος ἐστί. καὶ λυσιγυῖα γίνεται, καὶ ἱδρὼς περιχεῖται ὅλον τὸ σῶμα. καὶ τοτὲ μὲν δοκεῖ θερμὸς αὐτὸς ἑωυτῷ εἶναι, τοτὲ δὲ ψυχρός. καὶ οἱ ὄνυχες περιτεταμένοι εἰσί· καὶ ἡ κοιλίη θερμὴ γίνεται. τούτοισι χρὴ γινώσκειν τοὺς ἐμπύους. [104] ὅταν δ' ὄπισθεν ῥεύσῃ ἐς τὴν ῥάχιν, φθίσις γίνεται τοιάδε. τὴν ὀσφῦν ἀλγεῖ, καὶ τὰ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς κενὰ δοκέουσιν αὐτῷ εἶναι. [105] χολὴ δὲ ἥδ' ἐστὶν ἐπικίνδυνα. ἴκτερος ἢν ἐπιγένηται ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὄνυξιν πελιδνὰ ὅταν γένωνται, καὶ ἐς τὸ σῶμα ὅταν ἔχῃ ἕλκεα, καὶ τὰ περὶ τὰ ἕλκεα, πελιδνὰ ᾖ. καὶ ὁ ἱδρὼς ὁκόταν μὴ καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἐκθύῃ, ἀλλὰ καθ' ἓν μέρος τοῦ σώματος. καὶ ὅταν τοῦ πυρετοῦ ἔτι ὄντος ἐπαναχρέμπτηται χλωρὸν, ἢ ἐνεόντος ἐν τῷ πλεύμονι ἔτι τοῦ χλωροῦ, ἡ ἐπαναχρέμψις παύσηται. [e] τοῦτο δὲ δεῖ γινώσκειν ὅταν ἐνῇ, καὶ ὅταν μὴ ἐνῇ. ὅταν ἐνῇ, ἐμψοφεῖ ἐν τῇ φάρυγγι ἀναπνέοντος· καὶ πνεῦμα ἐπικίνδυνον, καὶ λὺγξ, καὶ πυρετὸς ἀπιὼν, ἀποχρέματος ἔτι ἐν τῷ πλεύμονι ἐόντος· καὶ ἡ κοιλίη ἀσθενέος ἤδη ἐόντος

[a] ἀορτρέων
[b] ἐπιχεόμενον
[c] ἀορτρῇσιν
[d] ταὐτὸ
[e] τούτῳ

A tur: ut quãtumuis fluxus à capite cesset, is tamẽ, qui ab ulcerib. superuenit, morbũ facere posit. [98] Fit præterea etiã ab ulcere suppuratus, & leuior hic morbus existit. [99] Fit etiã extra pulmonẽ, maximè quidẽ à ruptura, & ubi caro cõtusa fuerit. Hac enim parte pus colligitur, collectũq; fluctuat, & strepitũ facit concusso corpore. Et hæc quidẽ ustione curãtur. [100] Tabes aũt fit, quũ eodẽ loci, quo etiã suppurato, fluxio fit per guttur, & aortas, quæ pulmonẽ & guttur cõtinent ac coniungunt. Fluit aũt in pulmonẽ frequẽter & paulatim, neq; humiditatẽ in pulmone multã facit. Resiccatũ enim id quod influit, & in gutture cõpactũ, utpote quod nõ eluitur, sed paulatim B influit ac detinetur, tussim excitat: & in aortis id quod influit detentũ utpote quum angusta foramina aortæ habeant, angustũ spiritui locũ exhibet, & hoc ipso spiritus retẽtionẽ facit, ut ueluti deficiẽte spiritu semper respirare conetur. In pulmone quinetiã, ut non uehemẽter humido, pruritus contingit. At si multũ de capite defluxerit, pruritus non fit, ob copiã eius quod influit. [101] Suppurati præterea ex huiuscemodi phthisicis fiũt, ubi corpus humidius fuerit redditũ: & uicissim ubi siccius, ex suppuratis fiunt tabidi. [102] Suppurati hoc modo cognoscũtur. Lateris mollitudinẽ à principio dolor occupat. Quũ uerò iã pus collectũ est, & dolor æqualiter perstat, & tussis fit, & pus exscreat, & anhelatio corripit. Si uerò nõdũ eruperit pus, in lateris mollitudine cõcussum uelut in utre strepitum facit. C [103] Si uerò horũ nihil adfuerit, & tamen suppuratus sit, ex hisce deprehendes. Multũ anhelat, & subraucè loquitur, & pedes ac genua intumescũt, maximè è regione eius lateris, in quo pus est, & thorax cõcuruatus est, & membrorũ exolutio fit, & sudor per totũ corpus diffluit, & interdũ sibijpsi uidetur calidus esse, interdũ frigidus: & ungues circũtensi sunt, & aluus calida fit. Ex his suppuratos cognoscere oportet. [104] Porrò quum retrò in spinam fluxio delabitur, tabes fit huiusmodi. Lumbos dolet, & anteriores capitis partes uacuæ ipsi esse uidẽtur. D [105] Bilis aũt hæc periculosa est, si icterus in oculis accedat, & in unguibus liuiditas appareat, & corpus ulcera habeat, partes uerò circa ulcera liuidę sint, & quũ sudor nõ toto corpore erumpit, sed una aliqua corporis parte: & quũ febre adhuc existẽte exscreat æger subuiride: aut si dũ adhuc in pulmone inest subuiride, exscreatio cesset. Hoc ipsum aũt an insit, nécne, cognoscere oportet. Quũ inest, in faucibus respirantis strepit, anhelatio itẽ periculosa est, & singultus adest, & febris remissio, exscreatione adhuc in pulmone hærente: alui itẽ fluor de-

bili iam existéte ægro. Hæc pleuritidis & peripneumoniæ periculosa indicia existunt.[106] Ceterũ pleuritidẽ hoc modo curare oportet. Febris sedáda nõ est septẽ dierũ. Potu utatur aut aceto mulso, aut aceto & aqua: hæcq; quã plurima offerre oportet, quo humectatio fiat, eaq; facta exscreationẽ pariat. Dolor sedãdus est calfactorijs medicamẽtis: & sorbendum detur, quicquid exscreationẽ facit. Balneis item utendum quarta die, quinta aũt & sexta oleum illinendũ. Septima lauandũ, si febris nõ remittat, uti ex balneo sudor promoueatur. Quinta insuper & sexta fortissimis utendũ exscreatorijs medicamẽtis, quo septimã diẽ quàm facillimè trãsigat. Si uerò neq; septima die malũ cesset, nona cessabit, si non aliud quid periculosum accedat. Vbi autẽ febris remiserit, sorbitiones quàm debilissimæ offerãtur. Quòd si alui fluor corpori, qđ recẽs in morbũ incidit, superuenerit, à potu auferẽdũ erit. Sin postquam febris dimisit, triticeis sorbitionib. utendũ.[107] Eodẽ modo peripneumoniã curato.[108] Suppuratis, caput purgare oportet nõ fortib. medicamentis, sed paulatim auertere in nares, & simul edulijs uentrẽ subducentib. uti. Et quũ principiũ morbi nõ amplius erit, sed fluxus auertitur, exscreationẽ facito, & tussim excitato, & tum medicamentis, quę infunduntur, tum cibis utitor. Quum aũt exscreationẽ facere oportet, plurib. cibis & salsis ac pinguibus utendũ est, & uino austero: & quũ sic habet, tussis inducenda.[109] Tabidos item eodẽ modo quo ad reliqua curabis, præterquã quòd cibi nõ multi simul ingerẽdi sunt, & obsonia nõ plura quàm cibaria frumentacea, & uino inter cibos utendũ aquoso, uti ne calefaciat; & corpori debili existẽti caliditatẽ exhibeat, & simul ambo calefaciant in eodẽ tẽpore, & caliditate multus fluxus inducatur.[110] Porrò quum per gulam fluxus in uentrẽ processerit, morb. infrà fit, aliquãdo etiã supernè. Huic si quidẽ in uẽtre dolor inerit, subducẽdus est primùm medicamẽto aũt succo: deinde pharmaco fortiore utendũ est: cibis itẽ aluum subducentibus, quandiu dolor perseuerauerit. Vbi uerò sedatus fuerit, cibis corroborãtib. utatur. Eodẽ modo, ubi morbus multos dies hęserit, curabis. Quòd si debilis fuerit, & præ imbecillitate hæc offerri nõ possint: primũ quidẽ prisanæ succo per clysterẽ infuso aluus eluenda ẽst: pòst ubi per hũc purgaris, aliquo adstringẽte utendũ.[111] Quũ aũt retrò in carnẽ iuxta uertebras fluxus illapsus hydropẽ fecerit, sic mederi oportet. Caro in collo inter uenas crustis trib. uratur, & ubi usseris cõstringatur, & cicatrices quã tenuissimæ inducãtur. Vbi ergo flu-

A ὑποχωρέειν. ταῦτα πλευρίτιδος καὶ περιπλευμονίης ἐπικίνδυνα.[106] πλευρῖτιν ὧδε χρὴ ἰᾶσθαι. τὸν πυρετὸν μὴ παύειν ἑπτὰ ἡμερέων. ποτῷ δὲ χρήσθω, ἢ ὀξυμελικρήτῳ, ἢ ὄξει καὶ ὕδατι. ταῦτα δὲ χρὴ προσφέρειν ὡς πλεῖστα, ὡς ἐπίτεγξις γένηται, καὶ γινομένη ἐπανάχρεμψιν ποιέη. καὶ τὴν ὀδύνην παύειν θερμαντηρίοισι φαρμάκοισι, καὶ καταρροφεῖν διδόναι, ὅ, τι ἐπανάχρεμψιν ποιήσει. καὶ λουτροῖσι χρῆσθαι τεταρταίοισι. τῇ δὲ πέμπτῃ καὶ τῇ ἕκτῃ χρίειν ἐλαίῳ. τῇ δὲ ἑβδόμῃ λούειν, ἢν μὴ ὁ πυρετὸς μέλλῃ ἀφιέναι, ὡς ὑπὸ τοῦ λουτροῦ ὁ ἱδρὼς ἐγγένηται. καὶ ἐπὶ τῇ πέμπτῃ καὶ τῇ ἕκτῃ ἰσχυροτάτοισι χρῆσθαι τοῖσιν ἐπαναχρεμπτηρίοισι φαρμάκοισι, ὡς τὴν
B ἑβδόμην ὅτι ῥήϊστα ἡμέρην ἀγάγῃ. ἢν δὲ μηδὲ τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρῃ παύσηται, τῇ ἐνάτῃ παύσηται, ἢν μήτι ἄλλο τῶν ἐπικινδύνων γένηται. ἐπὴν δὲ ὁ πυρετὸς [a] ἀφῇ, ῥοφήματα ὡς ἀσθενέστατα ποιέων προσφορέειν. ἢν δὲ ἰνηθμὸς ἐγγένηται, ἢν μὲν ἔτι νεαροῦ τοῦ σώματος ἐόντος, τῶν ποτῶν ἀφαιρέειν. ἢν δὲ τοῦ πυρετοῦ ἀφίκοντος, πυρίνοις τοῖς ῥοφήμασι χρῶ.[107] καὶ τὴν περιπλευμονίην τὸν αὐτὸν τρόπον ἰῶ.[108] τοὺς ἐμπύους καθαίρειν τὴν κεφαλὴν, μὴ ἰσχυροῖσι φαρμάκοισιν, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἀποτρέπειν ἐς τὰς ῥῖνας, καὶ
C ἅμα διαχωρητικοῖσι σιτίοισι χρῆσθαι. καὶ ἐπὴν ἡ ἀρχὴ τοῦ νοσήματος μηκέτι ᾖ, ἀλλ' ἐκτρέπεται ὁ ῥόος, ἐπανάχρεμψιν ποιέεσθαι, καὶ βῆχα ποιέειν, καὶ ἐγχύλοισι φαρμάκοισι χρῆσθαι, καὶ σιτίοισιν ἅμα. ὁπόταν δὲ δέῃ ἀπόχρεμψιν ποιέεσθαι, καὶ πλέοσι σιτίοισι καὶ ἁλυκοῖσι χρῆσθαι, καὶ λιπαροῖσι, καὶ οἴνῳ αὐστηρῷ, καὶ βῆχα ποιέειν, ὅταν ὧδε ἔχῃ.[109] καὶ τοὺς ὑπὸ τῆς φθίσιος τὸν αὐτὸν τρόπον τἄλλα, πλὴν τὰ σιτία μὴ πολλὰ ἅμα. καὶ τὰ ὄψα μὴ πλέονα ἢ τὰ σιτία, καὶ τῷ οἴνῳ ὑδαρεῖ χρῶ ἐπὶ τῷ σιτίῳ, ὡς μὴ θερμαίνῃ, καὶ τῷ σώματι ἀσθενεῖ ἐόντι θερμότητα παρέχῃ, καὶ ἅμα ἀμφότερα θερμαίνωσιν ἐν τῷ
D αὐτῷ χρόνῳ, καὶ θερμωλῇ ποιέουσι ῥεῦμα πουλύ.[110] ὁπόταν διὰ τοῦ οἰσοφάγου ἐς τὴν κοιλίην ῥέῃ, νοῦσος γίνεται κάτω, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἄνω. τούτῳ ἢν μὲν ὀδύνη ἐνῇ ἐν τῇ γαστρὶ, ὑπεξάγειν πρῶτον φαρμάκῳ ἢ χυλῷ. ἔπειτα φαρμάκῳ [b] ἰσχυροτέρῳ χρῆσθαι. τοῖσι δὲ σιτίοισι διαχωρητικοῖσιν, ἕως ἂν ἡ ὀδύνη ἔχῃ. ἐπὴν δὲ παύσηται ἡ ὀδύνη, καὶ τοῖσι σιτίοισιν ἰσχυντηρίοισι χρῆσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὴν πολλὰς ἡμέρας ἡ νοῦσος ἔχῃ, ἰᾶσθαι. ἢν δὲ ἀσθενὴς ᾖ, καὶ μὴ δύνηται προσφέρεσθαι ὑπὸ ἀσθενείης, κλύζειν πρῶτον μὲν χρὴ χυλῷ πτισάνης. ἔπειτα ἐπὴν τούτῳ καθήρῃς, τῶν στυφόντων τινὶ †.[111] ὁπότε δ' ἐς τὴν σάρκα ὄπισθεν παρὰ τοὺς σπονδύλους ῥεύσαντος ὕδρωπα ποιήσῃ, ὧδε χρὴ ἰᾶσθαι. καίειν τὴν σάρκα τὴν ἐν τῷ τραχήλῳ μεταξὺ τῶν φλεβῶν ἐσχάρας τρεῖς. καὶ ἐπὴν καύσῃς, ξυνάγειν, καὶ ποιέειν ὡς ἰσχνοτάτας οὐλάς. καὶ ἐπὴν ἀπο-

[a] ἀφῇ
[b] ἰσχυτηρίῳ
† ὕστερον, ἐπὴν τὸ τοῦ κλυσμοῦ

φράξῃς πρὸς τὰς ῥῖνας φάρμακον πρόσφερε, ὡς ἐκτρέπηται, καὶ ἄλλο ἐνὲς[a] αὖθις, ἕως ἂν ἀποτρεφθῇ. καὶ τὰ μὲν ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς θέρμαινε, τὰ δ' ὄπισθεν ψύχε. καὶ ἐπὴν σοι ἐκθερμασμένον ᾖ τὰ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς, σιτία ἐσθίειν τὰ φλεγματωδέστατα, καὶ ἥκιστα διαχωρητικὰ, ὡς ὅτι μάλιστα διευρυνθῶσιν αἱ ῥοαὶ αἱ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς. ἔπειτα δ' ἐπὴν ἀποφράξῃς καὶ ἀποτρέψῃς τὴν ἐπίῤῥησιν, ἤν τι πρὶν ἢ ἐκτρεπίζειν τὸ ῥεῦμα ἐς τὸ σῶμα ἔλθῃ, ὧδε χρὴ ἰᾶσθαι. ἢν μὲν μᾶλλον πρὸς τὸ δέρμα ἐκκεχωρηκὸς ᾖ, τὰ ἔξωθεν πυριῶντα. ἢν δ' ἔνδον πρὸς τὴν κοιλίην, ἔξωθεν δὲ μὴ δῆλον ᾖ, φάρμακον πιπίσκοντα. ἢν δ' ἐπ' ἀμφοτέρων, ἀφαιρέειν. ἐπιτηδεύειν δὲ χρὴ ἐγγυτάτω τὴν ἔξοδον ποιέειν, ἤν τε κάτω, ἤν τε ἄνω, ἤν τε ἄλλῃ ὅπῃ τοῦ σώματος ἔξοδοί εἰσιν. [112] ὁπόταν ἰσχιὰς ἀπὸ ῥόου γένηται, σικύην χρὴ προσβάλλειν, καὶ ἕλκειν ἔξω, καὶ μὴ κατακρούειν, καὶ ἔνδοθεν θερμαντήρια φάρμακα πιπίσκοντα διαθερμαίνειν, ὅπως ἔξοδος ᾖ καὶ ἔξω ἐς τὸ δέρμα ὑπὸ τῆς ἑλκύσιος τῆς σικύης, καὶ ἐντὸς πρὸς τὴν κοιλίην ὑπὸ τῆς θερμασίης. ὁπόταν γὰρ ἀποφραχθῇ, καὶ μὴ ἔχῃ ὅπῃ ὁδοιπορέῃ, ὁδοιπορέουσα ἐς τὰ ἄρθρα ῥεῖ ἐς τὸ ὑπεῖκον, καὶ ἰσχιάδα ποιέει, [b] ἢ ὄπισθεν φθίσιν. τούτῳ τὴν κεφαλὴν καθαρτέον ἀσθενεῖ φαρμάκῳ, ἕως ἂν ἀποτρεφθῇ ὁ ῥόος. καὶ τῇ διαίτῃ ὥσπερ ἔμπροσθεν χρέω. φάρμακον δὲ πίσον ἐλατήριον, καὶ κάτω γάλακτι κλύσον. τὰ δ' ἄλλα πυριῶν ἰῶ. [113] ἐπὴν ὁ σπλὴν ὑπὸ πυρετοῦ μέγας γένηται. ([114] γίνεται δὲ ὅταν τὸ σῶμα λεπτυνθῇ. τοῖσι γὰρ αὐτοῖσιν ὅ τε σπλὴν θάλλει, καὶ τὸ σῶμα φθίνει. ὅταν δὲ τὸ σῶμα λεπτὸν ᾖ, καὶ ὁ σπλὴν θάλλῃ, καὶ τὸ ἐπίπλοον ἅμα τῷ σώματι λεπτυνθῇ, ἡ πιμελὴ ἡ ἐν τῷ ἐπιπλόῳ ἐκτήκεται. ἐπὴν δὲ ταῦτα κενὰ πιμελῆς γένηται, καὶ ἀπὸ τοῦ σπληνὸς θάλλοντος ἀποῤῥέοι ἐς τὸ ἐπίπλοον, ὡς ἐγγυτάτω ἐὸν τὸ ἐπίπλοον, ὥστε τεύχεα ἔχον, καὶ ταῦτα κενεὰ, ἐσδέχεται. καὶ ἐπὴν τὸ νόσημα ἅπαξ ἐν τῷ σώματι γένηται, ἐς τὸ νοσέον τρέπεται, ἢν μή τις ἐκτρεπίζῃ. ὡς καὶ τὸ ἐκτρεπιζόμενον [c] ἐπικινδύνως.) [115] τοῦτον ὧδε ἰᾶσθαι. φάρμακα πιπίσκειν, ὑφ' ὧν ὕδωρ καθαιρέεται, καὶ σιτία τὰ φλεγματωδέστατα διδόναι. ἢν δὲ μὴ δ' οὕτω ῥάων γένηται, καίειν ὡς λεπτότατα καὶ ὡς ἐπιπολαιότατα, ὅπως τὸ ὕδωρ ἴσχειν δύνῃ, περὶ ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ κύκλον καὶ ἐς τὸν ὀμφαλὸν [d] μίαν, καὶ ἀφιέναι ἑκάστης ἡμέρης. τῶν νοσημάτων ὅτι ἂν ἐπικινδυνώτερόν ἐστιν, ἐν τούτοισι παρακινδυνεύειν χρή. ἐπιτυχὼν μὲν γὰρ ὑγιᾶ ποιήσεις, ἀτυχήσας δὲ, ὅπερ καὶ ὡς ἔμελλε γίνεσθαι, τοῦτ' ἔπαθε.

[a] ἄλλο αὖθις, uel ἀλθονὲς ὄντι γεν

[b] ἀ

[c] ἐπικινδυνότερον

[d] μέγαν

A ergo fluxũ obturaris, medicamẽtum naribus adhibe, ut eò diuertat, & aliud rursus, donec auertatur. & anteriores quidẽ capitis partes calefacito, posteriores uerò perfrigerato. Et postquam anteriorib. capitib. partibus excalefactus fuerit, cibos edat, qui plurimũ nutriant, ac minimè uentrẽ subducant, uti fluxionũ meatus in anteriore capitis parte quàm maximè dilatentur. Posteaquã uerò obturaris & auerteris influxionẽ, si quid prius, quàm fluxus planè sedetur, in corpus pueniat, sic mederi oportet. Si quidẽ magis ad cutẽ proruperit, externis partib. fomentum adhibebis. Si uerò intrò ad uentrẽ, foris aũt non conspicuus sit, medicamẽtum bibendum dabis. Sin B in utranq; partẽ, ab utraq; detrahes. Studendum aũt ut proximũ exitum facias, uel infernè, uel supernè, uel quauis alia corporis parte, qua exitus datur. [112] Quũ coxendicũ morbus à fluxione fit, cucurbitã affigere oportet, & forás trahere, sed citra scarificationẽ: calefactorijs item medicamentis in potu exhibitis intus calefacere, ut exitus fiat tũ forás ad cutem per cucurbitæ tractionẽ, tùm intus ad uentrem per caliditatem. Nam quum obturatus fuerit fluxus, & non habeat quò iter faciat, uia ad articulos facta, in id, quod suscipere potest, influit, & coxendicum morbum inducit, aut si retrò, tabẽ. Sic affecto, caput est purgandum debili medicamento, donec fluxus C auertatur. Diæta autẽ utere, uelut in tabe superiore. Medicamentum potandum præbe purgans, & infernè aluum lacte elue, decæterò fomentis utere. [113] Quũ splen ex febre magnus factus fuerit ([114] fit autem, quum corpus attenuatur. Ex ijsdem enim & splen augescit, & corpus contabescit. Quũ autem corpus tenue fuerit, & splen creuerit, & omentũ simul cum corpore attenuatum fuerit, pinguedo omenti colliquescit. Quibus partibus pinguedine destitutis, si à splene increscente in omentũ uicinũ defluat, cũ uasa habeat uacua, illud excipit: factoq; iam semel morbo in corpore, in splenem morbosum regurgitat, nisi quis maturè puideat: atq; ut quàm maximè bene tractetur, periculo tamẽ nõ uacat.) D [115] hũc sic sanare oportet. Medicamẽta in potu exhibenda sunt, quæ aquã purgent, & edulia quæ maximè nutriant offerenda. Si uerò neq; sic leuior fiat, ustiones fiant quàm tenuissimæ, & quàm maximè in superficie, ut aquã continere possis, circa umbilicũ admota cucurbita & supra umbilicum magna: & singulis diebus emittito. Cũ morbus periculosissimus est, in eo maximè periclitari oportet. Nam si successerit, sanum facies: sin minus, nihil grauius quàm quod alioqui passurus erat perpetietur.

IN

Quae supersunt ... tribus emblematis infra habetur
1a pag 365
2a, pag 366
3a, pag 372.

IN HIPPOCRATEM

ΠΕΡΙ ΤΟΠΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΑΝΘΡΩΠΟΝ.

- **Inscriptio:**
  - HIPPOCRATIS. *Genuinus foetus est.*
  - DE LOCIS IN HOMINE. *Loca uocat* Partes humani *corporis, quarum inter se connexionem, tum secundùm naturam, tum præter naturam affectarum, hoc commentario ostendere conatur. Ergo locorum non simpliciter* φυσιολογικὴ, *sed* παθολογικὴ *quoq;* & αἰτιολογικὴ & σημειωτικὴ & θεραπευτικὴ *consideratio est; proinde non tam inter* Physiologicos commētarios Principiorũ, *quàm inter commentarios* Principiatorum, *secundũ materiã consideratorũ, referendus erit liber iste. Nos paucis methodũ ostēdamus. Nam signorũ & curationis enarratio ampliorē quã schematisticã explanationem requiret.* Qui *in* Anatome *luxuriari uolet, amplißimum hic campum habebit: dum modò id ea faciat modestia, ut quod ueros decet* Asclepiadas, *boni* Senis *mentē interpretando, absq; insectatione & maledicentia, tum dubia illustret, tum falsa corrigat.*
- **COMmentarij huius Tractatio diuiditur in partem**
  - **Priorē, Methodicã.** *Methodi nimirum perpetua illa est ratio, Idem & Diuersum, Simile Dißimile, Commune ac Propriũ uidere posse: siue, ut Plato inquit, Diuidere unum in multa, & Componere uicißim multa in unum. Eo igitur consilio de totius corporis & singularum eiusdē partium communitate agit tum*
    - **Vniuersim** κατὰ τὸ
      - ὅτι, *Quòd scilicet partes omnes inter se consentiant, & æquales sint, mutuasq; præstent operas, neq; ulla præ cæteris uel prima uel ultima dici poßit, licet dignitate & usu inter se differant.* N. 1. *Vide signum* I.
      - Διότι, *cur partes oēs inter se consentiant. Causam huius mutui consensus omniũ corporis partiũ*
        - **Proponit.** *Causa est, quoniã corporis uniuersi partes*
          - Conueniunt *essentialiter ratione principij sui, tum formalis* (αὐτὸ ἑαυτῷ τωὐτόν ἐστι) *tum materialis* (ἐκ τῶν αὐτῶν συγκείμενον.) N. 20.
          - Differũt *accidentaliter, ratione magnitudinis (altera magna, altera parua) aut loci (superior altera, altera inferior)* N. 21. ὁμοίως δὲ οὐκ ἔχοντος *(quamuis non eodem modo se habeant) quo ad situm scilicet & quantitatem.* Corn. *legit*, ὁμοίως δὲ ὂν ἔχοντος, *& cum seq. connectit.*
        - **Demõstrat,** *ab Adiunctã læsione, uidelicet &*
          - **Quòd** *sit communis læsio:*
            - Quæ *ex ijsdem constant, communem sensum habent & tristis & iucundi.*
            - At *partes corporis omnes tam maximæ quàm minimæ ex ijsdem constãt.* N. 23. *Nimirũ ex* Venis, *Neruis, Arterijs, Carne, &c.*
            - Ergo *partes corporis omnes cõmunem habent sensum tristis & iucundi, & uel minimã partis affectionem uniuersum corpus persentit.* N. 22.
          - **Quomodo** *fiat cõmunis læsio:*
            - Partes *similes affectionem tam tristem quàm iucundam partibus communicant similibus.*
            - At *minima pars parti maximæ similis est, cũ quantitate tantũ & situ differant, non essentia.* N. 24.
            - Ergo *minima pars parti maximæ simili suam communicat affectionem tam tristem quàm iucundam.* N. 25. *Atq; ita siue pars minima siue maxima afficiatur, corpus totũ ex æquo sentit, neq; dolor differt, nisi quantitate.*
    - **Speciatim.** *Vide signum* II.
  - **Posteriorem** *Aphoristicam, & ueluti centonem quendam aduersariorum* Hippocrateorum: *Siue ab eodem (ut sæpe fieri solet) tanquam sub loco communi coacervatorum, quæ posteriore cura disponerentur & expolirentur: cùm non omnia eius scripta uel eadem ætate uel eadē quoq; diligentia, quãdo & ipse homo fuit, scribi potuerunt: Siue à quibusuis alijs, qui has ueluti reliquias perire noluerant, fortè etiã ex librorum auctarijs quæstũ facere consueuerant, collectorũ. Tale quid & lib.* παραγγελιῶν, *& com. de* Natura humana *accidit. Hanc igitur partē (quæ numerũ* 113. *sequitur) ut constantis methodi expertē nos tautologiæ uitandæ causa in* Methodicã Aphorismorũ *dispositionem, in suos quæq; locos transferendo, reijciemus.* Cæterùm *quoniam in nonnullis methodi uestigia extant, quæcunq; talia sunt, schematis explicari & poßunt & debent, tanquam* Emblemata *quædam huic commentario assuta.*

- **I. Partes omnes inter se cõsentire probat duobus argumentis: altero**
  - **Externo, siue ἐξωτερικῷ, à diuerso genere scientiarum, per similitudinẽ:**
    - Quemadmodum *in figuris mathematicis circuli pars quælibet principium & medium & finis esse potest, pro arbitrio describentis uel examinantis.* N. 2.
    - *Ita in corpore humano quælibet pars & prima & media & postrema est, nõ quo ad ortum uel dignitatem, sed quo ad usum & affectiones, quarum natura sub medici theoriam cadit.*
  - **Domestico & οἰκείῳ, hoc est, medico, sumto à morborum communi**
    - **Ortu per uniuersum corpus.** N. 3. *Partiũ enim affectio communis & similis est, siue species earũ dem*
      - *ὁμοιοπάθειαν. Nã qualescunq; sint partes, quoniam suam habent temperiem, quæ mixti forma est, eas omnes secundũm qualitates paßiuas pati*
        - Proponit, *Humidas quidem magis, siccas uerò minus.* N. 4.
        - Declarat, *& causam affert cur*
          - Siccæ *magis patiantur: quia non communicant alijs morbi sui materiã.* N. 5.
          - Humidæ *min⁹: quia communicant alijs materiam morbificam.* N. 6.
      - *συμπάθειαν. Sic nulla est, quæ non ab altera affici et alteram uicißim afficere & in cõsensum mali trahere poßit. Quod quidem*
        - Proponit *uniuersim.* N. 7.
        - *Declarat exẽplo, per sermonem huiusce modi:*
          - Venter *inferior adstrictus, iugi insuper alimento irrigatus, humore repletur.* N. 8.
          - Humor *à uentre ad superiora expulsus caput confertim impetit.* N. 9.
          - Caput *uerò cùm tantam humoris copiam uasis suis capere nequeat, quaquauersum effluere sinit.* N. 10.
          - *Effluens autem humor nũc quidem partes petit*
            - *Propinquas, tũ*
              - Externas, *πόρρω: utputa* Aures, Oculos, Nares. N. 11.
              - Internas, *per os tenue.* N. 12. *Et uel*
                - *Caluariæ infigitur.* N. 13
                - *Cerebrũ inuadit.* N. 14.
            - Remotas, *utputa uel*
              - Ventriculum *siue Ventrem.* N. 15.
              - Quasuis *alias partes, ut* Thoracem, *ut* Spinam, *ut* Lumbos, *ut* Coxam. N. 16.
        - Concludit. *Nullam partem esse, quæ non & lædere aliam, & ab alia uicißim lædi poßit. Namq; & non principalia principalibus, & principalia non principalibus morbũ suum communicant.* N. 17.
    - **Cura methodica:**
      - Quod *morbum facit, morbi ἀρχὴ & principiũ est, siue* Morbus *sit, siue* Causa, *eáq; uel* Primitiua, *uel* Antecedens, *uel* Continens.
      - *At curandi uera methodus aggreditur morbi principium.* N. 19.
      - *Ergo curandi uera methodus aggreditur id quod morbum facit, siue* Morbus *sit, siue* Causa *morbifica.* N. 18.

II. Quæ

- II. Quæ in genere de omnium partium communitate dixerat, in certis speciebus sigillatim nunc ostendit. Cōmunitas ergo partium alia est
  - Naturalis, nō modo ꝑpter ὁμοιθνίαν (ut uenæ inter se, ut nerui, ut musculi) uerumetiam quia humores & spiritus ultro citroq; per uasa cōmunia distribuuntur, quibus partes singulæ & aluntur & uegetantur: præter id quòd et internæ partes cum externis per meatus communes, & internæ inter se uarijs medijs cōmittuntur & connectuntur, per ligamenta & articulationes cōmunes. φύσις δὲ τοῦ σώματος (naturalis cōstitutio partium corporis) ἀρχὴ τοῦ ἐν ἰατρικῇ λόγου (principiū materiale est & subiectum Medicinæ, eaq; propter primo loco explicandum.) N. 26. Communionem igitur naturalē explicat tum partium
    - Externarū cū internis, per communes meatus. Sic ergo cū cerebro communicant
      - Aures, quæ per manifestum foramen sonos ad cerebrum transuehunt. N. 27.
      - Nares, non per foramen (ut in auribus) sed per corpus quoddam laxum & molle, instar spongiæ, odorem ueluti transcolātes. Com. de Principijs n. 120. χόνδριον μαλακὸν uocat. Corollarium addit. Iccirco per longius interuallū audimus quàm olfacimus: quoniā odor, utpote corpulentus, per longius interuallum prius dispergitur, quàm ad odoratum perueniat. κατὰ πολὺ γὰρ διάστημα scilicet. N. 28.
      - Oculi, per tenues uenas humorem missum ab cerebro transmittētes pro alimento crystallini, à quo uisio prouenit. ἐς ὃ (ὑγρὸν καθαρώτατον) ἐμφαίνεται, in quo & per quem humorem omnia uidētur. (Nisi legere malis, ἐμφύεται, & sensus erit, humori huic puriss. in oculi cauitate interna latenti, ἐμφύεσθαι φλέβια, uenulas connasci.) N. 29. Qui idem humor, si aduentitio sanguine turbetur, uisio impeditur. Vt infrà n. 32. & 89. Cōfer cū his ea quæ lib. de Principijs n. 125 de Oculorū alimēto docet.
    - Internarum inter se mutuò. Ergo ut ex n. 57 colligi potest, cōmunio partiū alia
      - Communis ferè omnibus indiuiduis. Sic ergo cō municant inter se
        - Tegumenta siue Membranæ similes
          - Oculorum. N. 30.
          - Cerebri. N. 31.
        - Vasa. Vide signum III.
        - Ossa. Horum communitas per coniunctionem qualemcunque oritur, cū alioqui propter soliditatem suam non facilè alterius affectio alteri communicari possit. Neq; uerò hic qs Osteotomen à nobis expectet, à magno illo Vesalio ab inferis nostro seculo excitatam: cùm digitū ad fontem intendisse sufficiat, et quiuis Hippocratea hæc cū anatomicis Neotericorum obseruationibus conferre queat. Communicant ergo
          - Caluariæ ossa inter se suturis commissa. N. 41.
          - Mandibulæ cum cranio. N. 42. ἐν ὀφρύσι διὰ λαβὸν τὸ ὀστέον (inter duo supercilia dextrum & sinistrum, diuisum est os) καὶ ἡ σύγκλεισις τῶν γενύων (mandibulæ item disiunctæ dextra & sinistra per synchondrosin coniunguntur) σύν τῷ γενείῳ μέσῳ (mandibulæ quidem in medio mēto per cartilaginē cōcrescunt, quæ tamē in adultis in os uertitur) καὶ ἄνω πρὸς τῇ κεφαλῇ (ossa uerò supercilij dextrū & sinistrum sursum ad caput in ipsa frōte media cōmittuntur.)
          - Vertebræ spinæ cum cranio. N. 43.
          - Costæ cum spina. N. 44.
          - Claniculæ cum costis & humero. N. 45.
          - Scapulæ cum brachio. N. 46.
          - Humeri cum scapulis & cubito. N. 47.
          - Cubitus cum humero & manu. N. 48.
          - Manus cum cubito & digitis. N. 49.
          - Digiti cum manu & inter se. N. 50.
          - Coxendix cum spina & femore. N. 51.
          - Femur cum coxendice & tibia. N. 52.
          - Genu cum femore & tibia. N. 53.
          - Tibia cum femore & pede. N. 54.
          - Pes cum tibia & digitis. N. 55.
          - Digiti cum pede & inter se. N. 56.
        - Carnes siue Musculi. Subintelliguntur: præsertim cū quæ de Venis musculosæ substantiæ inhærentibus dicta sunt, de ipsa etiam Carne dici queāt: quòd scilicet per uniuersum corpus eiusdem sit naturæ, eiusdem alimenti: & propter uenarum communionē & mollitiem suam morbos quidem minus sæuos patiatur, facilè tamen communicabiles.
      - Propria & peculiaris uni alicui indiuiduo, sed non magni momenti, utpute in minoribus tantùm partibus uarians. Sic conformatio interdum uariat in alijs quidem
        - Ossium. N. 57.
        - Venarū: & hæc multo frequentissima. N. 58.
  - Præter naturam. Vide signum IIII.

- **III. Vasa communicant inter se tum**
  - **Caua, & musculis inserta, Venæ scilicet & Arteriæ. Quarũ quidem**
    - **Historiam** *breuiter recenset. Venarum deductionem* Hip. *à capite orditur, non quòd cerebrum uenarum principium esse putet, sed quia non multũ referat uenarum principium scire, illud uerò permultum, in capite non minus quàm in reliquis partibus uenas reperiri, per quas (ut in seq. docebit) & humores ad inferiora præcipitari, & ab inferioribus ascendere queant, hincq; adeò morbos capitis reliquo corpori, & corporis reliqui morbos capiti cõmunicari. Disputatio enim de principio uenarũ, Cordi an Hepati debeatur, ut ingenij multum, ita utilitatis parum in se habet. At anatomica historia medico negocio pernecessaria est. Etsi enim Philosophi naturalis propria uidetur, uti etiam stirpium & quorumuis aliorũ simplicium, quæ in usum ueniunt medicũ: à Medico tamen à theoria ad praxin transfertur, cùm non ut sciat humani corporis structuram, sed ut ea scientia instructus sanitati hominis commodare queat, anatomiæ det operam. Cæterùm uti nostro seculo cessantibus Philosophis, Medici coacti fuere partes philosophorum in Anatomicis & Botanicis inuestigandis suscipere: ita quoq; Hip. non quia medica propriè esset hæc consideratio, sed quia medico maximè necessaria, & à philosophis obiter tantùm tractata, Ossium prius, nũc etiam Venarum historiam tradit: easq; diuidere uidetur, ut aliæ sint*
      - **Capitis,** *numero uariæ, sed quo ad sitũ, aliæ quidem*
        - **Ascendẽtes,** *siue in ipso capite disseminatæ, in quibus recepti ex inferioribus elati uapores, uaria inducũt symptomata, nunc per sympathiam solã, nunc etiam per ἰδιοπάθειαν.* N.32.
        - **Descendentes,** *et inferioribus partibus à cerebro communicatæ, per quas uarias oriri fluxiones, respectu partiũ in quas decũbunt, in seq. docetur.* N. 33.
      - **Reliqui** *corporis, à uena caua tanquam à caudice exortæ.* N.34.
    - **Cõmunionem** *affert, tum*
      - **Vtilem** *& naturalem, quoniam inter se coniunguntur & magnæ cum magnis, & paruæ cum paruis, siue immediatè, siue mediatè per uenas alias.* N. 35.
      - **Noxiam** *& præter naturam, morbosam scilicet. Nam propter communitatem meatuum, & humoris contenti fluxibilitatem, & carnis continentis mollitiem, facillimè communicatur materia morbifica unius partis alteri parti. Quod quidem in febribus euidentissimè conspicitur.* N.36.
  - **Solida** *ossibus attexta, & ἀκοίλια, citra cauitatem tantam, quanta est in uenis. Etsi in neruorum genere optici etiam perforati uideantur, ijdemq; suspicionem præbeant, reliquos itidem neruos, minimis & sensus obtutum effugientibus foraminibus plenos esse. Neruorum*
    - **Generatim &**
      - **Naturam** *docet.* N.37.
      - **Morbos** *grauissimos esse ostẽdit.* N. 38.
    - **Species** *recenset. Neruorum appellatione cõprehendit &*
      - **Impropriè** *dictos, Ligamẽta scilicet, quæ articulos & obtegunt, & continent, siue constringunt.* N.39.
      - **Propriè** *dictos, Motiuos scilicet, & Sensitiuos: quorum rursus alij grãdiores sunt, alij tenuiores, quos ἶνας uocat: alij ad uisum non perforati, alij perforati, πορο-κοίλιοι dicti, optici scilicet neru. Hos Cornarius omisit.* N.40.

IV. Com-

IV. Cõmunionem partium præter naturam intelligimus, quatenus uel morbos eosdem patiuntur, uel diuersos, ab eadem tamen causa ortos. Communicant ergo partes uel generis

Eiusdem, *quatenus eodem genere morbi afficiuntur*. Verbi gratia, cùm Articuli omnes eiusdem sint generis, idem quoq; morbi genus patiuntur, à materia in iisdem collecta. Plenus enim natura sua articulus est Mucore, quem hic μύξαν, at com. de Arte n. 79. ἰχῶρα uocat, in occultis articuli θαλάμαις siue receßibus latentem. Com. uerò de Principiis n. 89. σίαλον appellat. N. 59. Humor igitur iste mucilaginosus quando purus

- Est, articulus rectè ualet, huiusq; beneficio ceu axungiæ ad motum agilior redditur. N. 60.
- Non est, sed humore à carnibus defluente permiscetur, & ad motum ineptum reddit articulum, & dolorem parit. N. 61. Deducit. Humor à musculis ad articulum fluẽs, articuli motum propter humoris influentis
  - Qualitatẽ impedit, & ueluti constringit. N. 62. tum
    - Per se, quia humor alienus mucoris natiui lubricitatem corrumpit. N. 63.
    - Per accidẽs, quoniam calor humorẽ alienum (præsertim si nõ amplius influat) resiccat, & unà cùm ipsõ mucũ quoque dilutiorem redditũ uel absumit, uel saltẽ inspissat. N. 64.
  - Quantitatem tollit. Humor enim multus influens in articulum, cùm ab eo totus capi nequeat, in ligamenta quoq; & neruos regurgitat, ibiq; consistens (κακῶς πεπηγῦα, cum læsione scilicet partis) robur & facultatem illorum soluit. N. 65. Proinde χωλοὶ hinc fiunt, alii magis, alii minus, hoc est, paralytici siue resoluti, prout uel in hunc uel in illum articulum influit, & uel motum totius uel partis impedit. In specie alioqui χωλοὶ propriè dicũtur claudi, quibus ob partium inferiorum uel resolutionẽ, uel quamuis aliam noxã, pedis motus tollitur. N. 66. Eadẽ de causa podagricorum quoq; pedes otiari coguntur.

Diuersi, *propter connexum mutuum uasorum et articulorum, ita ut materia morbifica, quæ uni parti innata est, alteri quoq; cõmunicari queat, & uel per uias*

- Consuetas & naturales. Sic, uerbi gratia, Ventriculus Renibus per medium Hepar connectitur: à quo per cauam uenã emulgentes uenæ in Renes deferuntur. Et proinde quæcunq; in uentrẽ ingeruntur, siue esculẽta, siue potulenta, Renes & Vesicam uel lædere uel iuuare possunt. N. 67. Similiter quoq; Thoracem per uenam ἄζυγον renibus coniungi, adeóq; per urinam pus pleuriticis expurgari, Fallopius primus è neotericis obseruauit. Pari ratione per uenas cutaneas sibiinuicem occurrẽtes uterum mammis connecti, hincq; adeo tantum inter illos consensum esse, historia docet anatomica. Nisi talem communitatem intelligat Hip. hæc profectò particula præter methodum in contextum uidebitur irrepsisse.
- Non consuetás, & præter naturæ ordinem. Generali uoce ῥόος appellatur, Fluxus humoris à parte in partem. Vide signum V.

V. De Fluxionib. igitur agit, tū in

- **Genere, quo ad differentias sumtas à caussa**
  - **Efficiente. Quas quidem**
    - Proponit, tres numero: carnis scilicet uel refrigerationem, uel calefactionem, uel repletionem ni miam. N.68. Repletionē appellat ὑποφλεγμαίνειν, & paulo pòst n.69. λίην ἐκπλέην γίνεσθ. in seq. πλησμονὴν, non tantùm succorum, sed & alimentorum. item συνοιδαίνειν, quoniā ob tumorem partes constringuntur. Quibus ἰσχνότης & κένωσις & μὴ συνοιδαίνειν opponuntur.
    - Declarat. Videlicet
      - Externam
        - Refrigerationem. N.69.
        - Calefactionem. Humor enim frigore cōgelatus à calore soluitur: & quicquid à calore solutum fuerit, illud fluidum redditur. N.70. Sic com. de Principijs humidum quadruplex constituit, Gelidum, Fluidum, Viscidum, Pingue.
      - Internam Repletionē, ab alimento siue humore alimentari factā. N. 71. Explicat fluxionis
        - Causam: partim loci
          - E quo fluit materia Repletionem.
          - In quem fluit Laxitatem. ῥεῖ κοῖλ τὸ χωρίον. Corn. ῥεῖ ἐς τὸ χωρ. legit. At sic tautologia committetur.
        - Curā, per contrariam exiccationem. Namq; uel
          - Artificialis est.
          - Naturalis, quæ sponte naturæ fit. Nā cū corporis partes ipsæ sibijpsis cōsentiāt & cōmunicent (notiß. est illud ex lib. de Alimento, ξύμπνοια μία, ξύρροια μία, ξυμπαθέα πάντα) ut affectiones mutuas sentiūt, sic ad auxiliū mutuū excitātur. Proinde si pars nimio humore infestetur, siccitate sibi medetur, partim quia ipsa in uicinas partes sese exonerat, ut uel inuitæ suscipere & διαλαμβάνειν cogantur: partim quia partes uicinæ sponte ad se trahunt, & ἄγουσι. quorum utrumq; facile est, si partes uicinæ uacuæ sint, nec ex copia humoris tumidæ, humori uiam obstruant.
  - Materiali, siue à subiecta parte, à qua & in quam fluit. Sic facillimum esse defluxum à partibus superioribus in inferiores ostendit N.72.
- **Specie. Fluxiones in specie enarraturus, per quas unius partis affectio alteri quoq; per eandem materiam communicatur, eas diuidere uidetur ratione partiū, à qua in quā fluit. Ergo à**
  - Capite in reliquum corpus uarij fluxus oriuntur. Vide signum VI.
  - Corpore reliquo per febrim attenuato humor colliquatus in lienem influit, obstruit, tumorem parit, tandem quoq; hydropem facit. N. 113. σπλὴν μέγας, alibi μεμυωμένος, musculi instar elatus. Cuius quidem
    - Historiam recenset. N.114.
    - Curam tradit. N. 115. Cura in eo tota, ut Aqua, quæ cōfluxit, euacuetur, & Pars roboretur. Proinde conatus
      - Prior, uti
        - Pharmaco morbi Causa continēs, ipse nimirum Humor aqueus, expurgetur.
        - Alimētis Pars debilitata, φλεγματωδεστέροις, hoc est, quæ plurimum, mole quantumuis exigua, nutrire possunt, corroboretur.
      - Posterior, uti chirurgica administratiōe, admota uētri cucurbita magna, circa & supra umbilicū aqua attrahatur ex imo: attracta deinde per eā ipsam partē more ueterū inustā tenuibus & frequētibus & minimè profundis escharis (ὅπως τὸ ὕδωρ ἰσχειν δυνῆ, ne aqua semel & confertim fluēs, præsens exitium ægro afferat) euacuetur. Aphorismum uniuersalem, Extremis morbis extrema remedia, particulari curæ hydropis accōmodat, mutatis tantū uerbis. κύκλον μέγαν pro μικρὸν lego, ex cō. de Medico n.70. ubi de Cucurbitis ex professo agit. Posteriores scarificatione utūtur, quæ ut minus exiccare & exiccando corroborare partē queat, multo tamē securior & expeditior & blādior est, præsertim cùm attractione cutis ad superiora facto uulnere, eiusdemq; post eductam aquā remißione, uulneris osculum occludatur, sequenti die sola eiusdem retractione aperiendum.
  - Quibusuis alijs partibus in quasuis alias partes humor influere potest. Quas fluxiones Hip. hic silentio præterit, uel quia librum absoluere non potuit, morte præuentus: uel quia noluit, quum unā specie fluxionū capitis diligenter explicata, reliquarū consimili methodo tractandarū speciem constituisse uideretur.

VI. Flu

VI. Fluxionum à capite in corpus reliquum delabentium

- **Cognitionē proponit.** Septem fluxiones à capite fiunt. N. 73. His tamen octauā adnumerat, quæ à capite in uentrem fit, de qua paulo pòst. Quarum differentiæ à medici illas obseruantis, & uel sensu uel ratione adesse deprehendentis, cognitione sumūtur. Sic etiā com. de Arte n. 69 νοσήματα in ἄδηλα et φανερὰ diuisit. Fluxionum igitur aliæ sensui oculorum
  - Manifestæ sunt, καταφανέες. N. 75. Nimirum quæ deferuntur ad Nares, Aures, Oculos. N. 74.
  - Non sunt manifestæ: siue deferūtur à capite in partes reliquas, per uias tū
    - Anteriores. Vt in
      - Thoracem per Asperam arteriam. Hinc χολὴ oritur, in uniuersum sic dicta ab humore tenui, & propter tenuitatem facilè fluente, ἀπὸ τοῦ λίαν χέεσθαι, siue Pleuritis ea sit (& quidem Humida. Nam paulo pòst inter Aphorismos huic com. annexos Pleuritidis ξηρῆς, hoc est, siccæ, quæ ἄνευ ῥόου, sine fluxione est, meminit) siue Peripneumonia, ut paulo pòst docebit. Comitatur autem febris, & subsequitur interdum Empyema & Phthisis. N. 76. Carnes non quiescunt, ὅταν σύγχυμίη ᾖ, etsi bonus sit humor qui influit: multominus si uitiosus, qui non tantùm quantitate, sed & qualitate sua parti infestus sit. Facilior est Cornarij lectio, ἐὰν χολὴ ἐνῇ.
      - Ventrem inferiorē per Gulam, & Lienteria uel Diarrhœa uel etiam Dysenteria oritur. Vti paulo pòst in ipsa cura docebit. Hîc uerò omisit: sed quo consilio, incertum.
    - Posteriores in
      - Medullam spinalem, & oritur Phthisis diuersi generis à priore illa Thoracis. N. 77.
      - Vertebras & Musculos lumborum internos, & Hydrops generatur. N. 78.
      - Coxam, & Ischias fit, siue per προσωπάθειαν, siue per ἀντιπροπάθειαν. Sin uerò in reliquos articulos, κέδματα in genere dicta, Articulorū dolores: in specie uerò uel totius, Arthritidē: uel partium, Podagram & Chiragram facit. N. 79.
- **Curā subnectit:** nimirum fluxionis uel orientis uel iam ortæ tū
  - Manifestæ. Vide signum VII.
  - Non manifestæ. Fluxiones deferuntur à capite uel per
    - Anteriora, nimirum per
      - Tracheam in Thoracem. Vide signum IIX.
      - Oesophagum in Ventrem inferiorē. N. 110. Νῆσις fit infernè, sæpe etiam supernè. Polluci νῆσις νήματος ὄργον est, filum ipsum, & fili conglomeratio. An ergo hîc humoris collectionem uel in intestinis uel in uentriculo factā intelligit? An pro ἐνηθμῷ ponitur, pro fluore alui, à uerbo νέειν, quod procedere etiam significat? Corn. νῆσιν interpretatur νόσον. Ergo si ex decubitu humoris in uentrem alui fluor succedat, isq; fuerit
        - Recens
          - Cum dolore, tūc materia eluenda erit leui medicamēto aut clystere. Si ne sic quidē cedat, medicamēto utēdū ἰσχυροτέρῳ fortiore, uti per uim exturbetur. An potius legendū, ἰσχυντήρῳ, medicamēto corroborāte, & tonū addente intestinis utēdū, qualia sunt τὰ στύφοντα, adstringētia, post euacuationē humoris tū sponte tū per medicamēta factā? Cibis interim laxantibus utendum; uti ne confertim aluus supprimatur.
          - Absque dolore, tunc iisdem utendum hîc, quibus illîc, cibis tamen non laxantibus sed corroborantibus, eò quia nō multum materiæ in uentre collectum est.
        - Antiquus, siue cū dolore, siue absq; dolore, eadem ratione, qua dictum est, curandus erit.
    - Posteriora. Vide signum IX.

- VII. Manifestę *fluxionis curam tradit, tū eius quæ fit in*
  - Nares, *& omnium tutißima est.* N. 80.
  - Aures. N. 81. *Fluxus*
    - Recens, *cùm suppuratione dolorem affert magnum.* N. 82. *Propter insuetudinem.*
    - Inueteratus, *qui iam in fistulam abijt, dolorem nullum affert, cùm is ab insuetis tantùm fiat.* N. 83.
  - Oculos, & *uel*
    - Exterius *in tunicas et palpebras citra uisionis læsionem. Fluxio*
      - Multa *inflammationem parit.* N. 84.
      - Pauca *dolorē generat, nunc*
        - Arenosum, *ut ueluti lapillos aut arenulas inspersas oculis sentiat. Lacrymas proinde ciendas putat, tum per exterius illita, tum per interius assumta, quibus humectatur corpus, ut uapores ad oculos elati copiosiores, materiam morbificam diluant & eluant, secumq́ue euehant.* τὸ φλεγμαίνειν *hìc, ut sæpe aliàs, non inflammare, sed replere significat,* N. 85.
        - Pruriginosum. N. 86.
    - Interius *in ipsam oculi substantiam, ut proinde uisio etiam lædatur, uel per*
      - Meatuū *obstructionem factā uel à*
        - Muco *collecto inter cranium & pericraniū, indeq́ue ad oculos præcipitato. Describit*
          - Ortum. N. 87.
          - Curam *per incisionem pericranij.* N. 88. *Quam magnus ille* And. Vesalius *in* Carolo, *unico* Philippi *Catholici* F. *cùm ex præcipitio caput mirificè intumuisset, magna cum omnium admiratione, maxima uerò cum æmulorum inuidia, tam constanter quàm feliciter administrasse fertur.* πρόσφασις σαρκὶ πρὸς τὸ ὀστέον *ex crebris fit incisionibus, ut totus humor sub cute collectus optimè expurgetur: quo expurgato, cutis denuò oßi adhærescit.* ὡς ἐφισταμένῳ μαρμαρυγώδης γίνεται, *propter muci decubitum nouum oculus splēdidus fit: uel quia ipsimet ægro obuersantur splendentes scintillæ,* μαρμαρυγες *propriè dictæ,* ὡς ἐφισταμένῳ, *ex humore affluente: uel quia medico* ἐφισταμένῳ *& ægri curam gerenti oculus sólito splendidior apparet.*
        - Sanguine *è uenis inter corneam & pupillam suffuso.* ὄψιν *uidetur pupillā intelligere, quòd per foramē illud uisio fiat. Quòd si ea parte, qua perforata est, sanguis offundatur, rotundū foramē esse desinit, neq́ue species uisibiles uel recipi æqualiter, uel spirit⁹ uisorij æqualiter emitti possunt, ea parte quæ suffusa est nō amplius pellucēte. Et proinde nō uidet amplius rotūdū, hoc est ipsum uisibile nō æqualiter omni sui parte recipitur, sed ea parte qua obstructio est reliditur: ut ueluti eclipsin pati uideatur uisio ipsius ægri. Et hoc modo* τὸ ἐμφαίνεσθαι *hìc uel de humore q ab externo humore collustrâtur, et interni humoris actionē materialiter promouet, intelligendū erit: uel de specie uisibili, quæ in humore crystallino reflectitur & apparet. Potest quinetiam hoc ipsum referri ad eum qui suffusum oculum intuetur, neq́ue rotundam amplius pupillam esse animaduertit, sed macula quapiam suffusam. Cura per inustionem uenarum & arteriarum temporalium.* N. 89. *Quam nunquam satis laudatius* Gab. Fallopius *Mutinensis præceptor nôster ad usum reuocauit chirurgicum.*
      - Tunicarum *rupturam. Emollientibus & adstringentibus medicamentis utendum: his ut cicatrix inducatur, illis ut mollis & tenuis cicatrix.* N. 90.

IIX. Flu

IIX. Fluxionum in Thoracem, tum

- Cognitionem proponit. In thoracē influit humor à capite (uti ex n. 97 colligi potest) uel
  - Multus, & confertim, & semel, morbumq; excitat,
    - Primariò quidem χολὼδ dictum. Cuius quidem enarrat
      - Species siue differentias. Aut occupat latus alterum tantùm, & Pleuritis dicitur. N. 91. aut utrumq;, & quia pulmonē undiq; uidetur circumdedisse, Peripneumonia uocatur. N. 92.
      - Causas. N. 93.
      - Signa, tum
        - Diagnostica, quib. cognoscatur, et
          - Species morbi, pleuritis'ne sit an peripneumonia. Hæc namq; & maiora & grauiora habet symptomata. N. 94.
          - Magnitudo morbi, utrum morbus sit leuis an grauis. Sic N. 105. & pleuritidis & peripneumoniæ species maximè periculosæ signa tradit, quæ ad hunc locum potius, si methodum spectes, pertinent.
        - Prognostica de euentu morbi, & præsertim pipneumoniæ subnectit. N. 95. Signa adsunt, dolor laterū et clauicularū, lingua crocea, faucium dolor, laßitudo uehemens, febris perpetua. Die sexta uel septima demum anhelatio superuenit. Posteaquam ea inuaserit, tunc febris septima die, natura contra morbum totis uiribus incubente (id quod ex seq. n. 106 intelligi potest) uel
          - Non soluitur cū nulla fiat crisis: adeoq; moritur. Mortis causa, uel
            - Simplex, nimirum caloris natiui Resolutio et μάρανσις, ob uehementiā caloris febrilis, non autem ob suffocationem. Sic simpliciter intelligendum uidetur τὸ ἀποθνήσκει. Extinctio & suffocatio & ueluti σβέσις, à materia caput & pulmones opprimente. ἀποπνίγεται, ex suffocatione moritur, non autem ob caloris uehementiam.
            - Duplex, ἀμφότερον, Resolutio scilicet & Suffocatio.
          - Soluitur, per crisin & solutionem
            - Perfectam, & sanus fit.
            - Imperfectā, ut nō penitus calor abeat; sed multo tamen mitior fiat. Ex reliquijs ergo morbi, si denuò recrudescat anhelatio die
              - Nona, posteaquā duobus diebus iam febris intermiserit: tunc pleriq; suffocantur, pauci interdum euadunt suppurati.
              - Duodecima, cùm quinq; iā diebus febris intermiserit, & natura sese aliquantum collegerit, non moriuntur quidem, sed suppurati fiunt.
              - Decimaquarta, natura reliquias morbi expellere per crisin perfectam conante, & sani fiunt.
    - Secundariò uerò Empyema, quod interdū salubri pleuritidi aut peripneumoniæ succedit. N. 96.
  - Parcior et sensim, absque intermissione, et morbum excitat
    - Primariò quidem uel
      - Empyema. Cuius refert
        - Species. Empyi fieri possunt, uel ob
          - Pulmonis Repletionem à materia descendēte sensim in pulmonem, eāq; retinēte, præsertim si plus retineatur quàm expuatur. N. 97. uel ob eiusdem Exulcerationem. N. 98.
          - Thoracis musculorum exulcerationem. N. 99.
        - Signa (etsi turbata serie, uti ex numeris colligi potest) tum Remißioris, quando pus expuitur. N. 102. tum Grauioris, cùm pus in pectore remanet. N. 103.
      - Phthisis. N. 100.
    - Secundariò, uel ex empyemate Phthisin, uel ex phthisi Empyema. N. 101.
- Curationem tradit: nempe
  - Pleuritidis. N. 106. Si febris ἀφῆ, remittat, abeat, sorbitionibus utēdum leuißimis, nimirum quando sputum nondum procedit, ne corpus cibo oneretur, & febris redeat: quandoquidē paulo antè n. 105 febre remittente sputum sisti posse docuit. An legendum, Si febris ἀφῆ, superueniat, corripiat, nimirum in principio morbi, uictu tenui utendam esse νεαρὸν σῶμα, non tam respectu ætatis (uti Corn. placuit) quàm inuasionis morbi uidetur intelligere, quod in principio & augmento est morbi. quod seq. n. 108 appellat ἀρχὴν νοσήματος. Cui opponitur σῶμα eiusdem ægri, πυρετοῦ ἀφίεντος. Nisi quis νεαρὸν νόσημα legendum putet.
  - Peripneumoniæ. N. 107.
  - Empyematis. N. 108. Ἐπὴν ἡ ἀρχὴ τοῦ νοσήματος μηκέτι ᾖ, si principium morbi trāsierit, hoc est, si fluxus, qui morbi causa & principium extitit, ad thoracem fluere desierit, per nares aliásue partes auersus.
  - Phthiseos. N. 109.

- **IX.** *Per posteriora fluxiones deferuntur uel in*
  - Medullam, *unde Phthisis. Cuius cura eadem, quæ superioris, empyemati succedentis.* N. 104.
  - Vertebras *&* lumbos, *unde Hydrops lumborum.* N. 111. *Curam instituit*
    - Causæ *morbificæ, Catarrhi scilicet in lumbos iugiter defluentis.* Methodus
      - Historica, *siue* Practica, *ipsi praxi accõmodata, ratione temporis, quid priore, quid posteriore loco fieri debeat. Cauterium igitur imprimitur ceruici, non unum, quia nimis amplum foret, sed tria, non profunda, propter subiectas partes neruosas, ut triplici eschara exiccati & constipati pori, & cicatricibus tenuibus, hoc est, superficialibus inductis, ijs partibus fluxus non recipiatur amplius, ἀλλ' ἀποφράττηται, sed uia illi intercludatur & obstruatur. Subinde partibus medicamentum uehementius adhibetur, reuulsionis causa: consequenter, ubi eò fluere didicerit, leuius, ut fluxus ἐκτρέπηται, à posteriore parte diuertatur, donec totus ἀποτρέπηται, aliò auertatur. Cibis nutrit φλεγματώδεσι, hoc est, replentibus & plurimum nutrientibus, ut uapores elati copiosi à cibo partes anteriores maximè dilatent, & ad fluxionem recipiendam oportunas reddant.*
      - Logica, *siue* Theorica, *ratione præcipua capita eorũ, quæ quouis tempore locoq; agenda sunt, comprehendẽs. De qua in Aphorismorum dispositione, si Deo uidebitur, in uniuersum agemus. Obiter hic fontes attingamus. Materia noxia influit in lumbos à capite, tanquam causa antecedens, quæ morbũ fouet. Hæc cùm præter naturam sit, sistenda & coercenda & euacuanda est, tum in parte, è qua fluit, tum in parte, per quam fluit, per Ceruicem scilicet: siue id fiat per materiæ huius*
        - Intra *corpus transpositionẽ, quã sequitur plerũq; Euacuatio. Transpositionis huius principium fit uel à parte*
          - Sana, *eaq; uel*
            - Propinqua, *per Deriuationem.* ἐκτροπή.
            - Remota, *per* Reuulsionem. ἀντίσπασις.
          - Affecta, *in quam*
            - Influit, *per* Auersionem. ἀπόῤῥαξις *&* ἀποτροπή.
            - Influxit, *per*
              - Repulsionem.
              - Extractionem, *è centro ad superficiem.*
        - Extra *corpus* Emißionem, *quæ* ἔκκλυσις *lib. de* Humoribus, Euacuatio *propriè dicitur, & priores illos modos ferè sequitur.*
    - Morbi *ipsius, seu symptomatis potius, ablatione nimirum causæ continentis: quæ si lumbos occupet*
      - Parte
        - Exteriore, *Fomentis exterius applicitis resoluenda erit.*
        - Interiore, *Pharmaco per aluum educenda est.*
      - Totos, *& Topicis exterius, et Pharmacis interius euacuanda erit.*
      - *In uniuersum autem locorum oportunitatem non modò hic, sed & in præced. obseruandam præcipit: quod alibi mutatis uerbis effert,* Quæ *ducere oportet, per uias conuenientes ducere oportet.*
  - Coxam, *unde Ischias.* N. 112.

Emblemata quædam Methodica,

APPENDICI Aphoristicæ huius Commentarij inserta.

DE VENARVM INVSTIONE.

VENAM[1] sic urere oportet conuenientem morbo, quo quis ægrotat. [2] Si ustus fuerit homo, & fluxerit sanguis, ne periculosum hoc sit ipsi, duo hæc sunt facienda. [3] Cùm perusseris ipsam in affectione, cuius gratia urebatur, ne sinatur coalescere, ut scilicet effluxu suo prosit. [4] Nam cùm perusta est, nõ dũ fluit. [5] Tunc enim extremitas utraq; uenę recurrit, qua parte pusta est, & exarescit. [6] Si uerò relinquatur aperta, à fluxu paris, quæ relicta est, profluẽte humectat. [7] At si sanguis ex uena minimè fluit, transuersim perurito. [8] Si neq; sic cesset, præter ustionẽ, suprà quoque ac infrà utrinque dissecato, quò sanguinis fluxus auertatur. [9] Interceptum enim faciliùs est medicamento sedare, quàm unitum.

ΦΛΕΒΑ[1] δὲ ὧδε χρὴ καίειν ἐπιτήδειον, ὥστε τὸ νόσημα, ὃ ἂν καὶ ἡ νοσέων. [2] ἢν κεκαυμένος ἡ ἄνθρωπος, ῥέῃ δὲ τὸ τοῦ αἵματος, ὡς μὴ ἐπικίνδυνον ᾖ τούτῳ αὐτῷ, ἀμφότερα ταῦτ' ἐστὶ ποιέειν. [3] ἢν διακαύσῃς, ταύτῃ ἐν τῷ πόνῳ, οὗ εἵνεκα ἐκαίετο, οὐ ξυμφύεται, ὠφέλησι δὲ τῷ ῥόῳ. [4] ἢν γὰρ διακαῇ, οὐ ῥέῃ. [5] ἐπὴν γὰρ διακαῇ, τὸ ἄκρον ἑκάτερον ἀνατρέχει τῆς φλεβὸς ᾗ διακαῇ, καὶ συναυαίνεται. [6] ἢν δὲ καταλελειμμένον ᾖ, ὑπὸ τοῦ καταλελειμμένου διαῤῥέοντος τοῦ ῥεύματος ὑγραίνεται. [7] ἢν δὲ αἷμα ῥέει ἐκ φλεβὸς, διακαίειν ἐπικαρσίην. [8] ἢν δὲ μὴ παύηται, πρὸς ταῦτα ἄνω καὶ κάτω ἑκατέρωθεν διατάμνειν, ὡς ἀποτρεφθῇ τὸ αἷμα ῥέον. [9] διαλελημμένον γὰρ φαρμάκῳ ῥᾷον παύειν, ἢ τὸ ἀθρόον.

VENA *inurẽda, quam morbus iubet. N. 1. Vstio uerò, ut prosit, duo sunt consideranda. N. 2. Nimirum uti tempore debito uena*

- Aperta *relinquatur, neq; claudatur, ut repetitis uicibus sanguis emitti queat. N. 3. Quando uris, respectu morbi, propter quem uris, uena non est consolidanda, sed tamdiu aperta seruanda, quandiu fluxurus sanguis prodesse poterit. Ratio. Nam*
  - *In ipsa ustione sanguis paucus fluit, qui propterea parum iuuare potest. N. 4. Causam affert. N. 5. Postquã usta est, si relinquatur aperta, neque consolidetur, per eam partem, quoties opus est, humor extrahi poterit. N. 6.*
- Claudatur. *Claudi autem potest uel*
  - Medicamento *uulnerario.*
  - Chirurgica *operatione: nimirum ut uiolenta fluxio sistatur uel*
    - Vstione *uenæ obliqua. N. 7.*
    - Incisione *superiorum & inferiorum uenarum, & emissione sanguinis. N. 8. Ratio. Vt sanguinis in diuersas partes diuersi & reuulsi, ueluti torrentis in riuos uarios diducti, uiolentia infringatur, & sistatur, adeoq; uulnus se consolidari patiatur. N. 9.*

QVOD MEDICA ARS LONGA sit & difficilis.

ΙΗΤΡΙΚΗΝ [1] οὐ δυνατόν ἐστι ταχὺ μαθεῖν, διὰ τόδε, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι καθεστηκός τι ἐν αὐτῇ σόφισμα γενέσθαι. [2] οἷον ὁ τὸ γράφειν ἕνα τρόπον μαθὼν ὃν διδάσκουσι, πάντα ἐπίσταται. καὶ οἱ ἐπιστάμενοι πάντες ὁμοίως, διὰ τόδε, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ ὁμοίως ποιούμενον νῦν τε, καὶ οὐ νῦν, οὐκ ἂν τὸ ὑπεναντίον γένοιτο, ἀλλ' ἀεὶ ἐνδυκέως ὅμοιόν ἐστιν, καὶ οὐ δεῖ καιροῦ. [3] ἡ δὲ ἰητρικὴ, νῦν τε καὶ αὐτίκα οὐ τὸ αὐτὸ ποιέει, [4] καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπεναντία ποιέει, [5] καὶ ταῦτα ὑπεναντία σφίσιν ἑωυτοῖσιν. [6] πρῶτον ὑπεκχωρητικὰ οὐκ ἀεὶ ποιέουσι, [7] καὶ τὰ ὑπεκχωρητικὰ ἀμφότερα ποιέουσι. [8] τάχα δὲ οὐδ' οὕτως ἔχουσιν τὰ ὑπεκχωρητικὰ τοῖσι στασίμοις ὡς ὑπεναντία. [9] ἐπιστάσης τῆς κοιλίης, διὰ τὴν λίην στάσιν φλεγμῆναι τὸ σῶμα, ἐς τὴν κοιλίην φλέγματος ἀφικομένου, οὕτως ἡ στάσις ὑπεκχώρησιν ἐποίησεν. ἐπὴν γὰρ τὸ φλέγμα ἐς τὴν κοιλίην ἐσέλθῃ, ἰνηθμὸς γίνεται. [10] ἐν τούτῳ δὲ τὰ ὑπεκχωρητικὰ φύσει, στάσιμον ποιέουσιν ἐν τῇ κοιλίῃ. [11] ἢν καὶ μὴ ὑπεκχωρητικὰ ποιέῃς, ἐκλύηται δὲ τὸ νοσεῖν ποιέον καὶ ὑγραίνηται, ἐπὴν ἐκλυθῇ, γίνεται ὑγιής. [12] καὶ οὕτω τά τε στάσιμα τοῖσιν ὑπεκχωρητικοῖσιν στάσιν ποιέουσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσι στασίμοισι τὰ ὑπεκχωρητικά. [13] τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοὺς ἐρυθροὺς καὶ τοὺς χλωρούς. [14] καὶ τὰ φλεγματώδεα χλωροὺς ποιέει καὶ ἀχρόους, καὶ τὰ ἰσχναινόμενα εὐχρόους. [15] ἑκατέρου δ' ἐστὶ φάρμακον τὰ ὑπεναντία τῷ ὑπεναντίῳ. [16] αὐτίκα ὅτ' ἂν φλεγμαίνῃ, χλωρὸς ἐὼν ἐκλύεται, ἤν μή τι ἰσχναίῃ φάρμακον προσενεχθέν· ἐνθάδε τῷ φλεγμαίνοντι τὸ ἰσχναῖνον ὠφέλησεν. [17] τούτων δὲ τὸ ποτὲ ὠφελούμενον, τῷ ὠφελεῦντι νῦν ὠφελεῖ ἐνταῦθα, ὁπότ' ἂν ὑπὸ ἰσχνότητος ἄχροος καὶ χλωρὸς ᾖ. ἢν γάρ τις φλεγματῶδες προσφέρῃ, παύεται τὸ χλωρόν. [18] ὀδύνη τε γίνεται καὶ διὰ τὸ ψυχρὸν, καὶ διὰ τὸ θερμόν· [19] καὶ διὰ τὸ πλέον λίην, καὶ διὰ τὸ ἔλασσον. [20] καὶ ἐν μὲν τοῖσιν ἐψυγμένοισι φύσει, τοῖσιν ἐκ τοῦ σώματος πρὸς τὸ δέρμα διὰ τὸ θερμαινόμενον λίην ὀδύνη γίνεται· ἐν δὲ τοῖσι θερμοῖσι φύσει, διὰ τὸ ψυχρόν. καὶ ἐν μὲν τοῖσι ξηροῖσι φύσει, ὑγραινομένοισι· ἐν δὲ τοῖσι ὑγροῖσι φύσει, ξηραινομένοισι. [21] τὴν γὰρ φύσιν διαλλασσομένοις ἑκάστοισι καὶ διαφθειρομένοις αἱ ὀδύναι γίνονται. [22] ὑγιαίνονται τε αἱ ὀδύναι τοῖσιν ὑπεναντίοισιν. ἴδιον ἑκάστῳ νοσήματί ἐστι· τοῖσι θερμοῖσι φύσει, διὰ τόδε τὸ ψυχρὸν νοσέουσι, θερμαι-

MEDICINA citò addisci nequit, propterea quòd stata ac certa doctrina in ipsa tradi non potest. [2] Verbi gratia, Qui scribere didicit eo modo, quē omnes docent, omnia nouit: & qui sciunt, omnes similiter nouerunt: propterea quòd idem est, & similiter fit, & nūc, & non nunc: neq; contrariū fieri potest, sed semper & iure quidē simile est, neq; indiget occasione. [3] Medicina uerò & nunc, & paulo pòst, non idem facit, [4] & in eodem contraria facit, [5] & hæc etiam sibijpsis contraria. [6] Primùm aluum subducentia non semper hoc faciunt, [7] & aluum subducentia utrunq; faciunt. [8] Fortasis autem neq; sic se habent aluum subducētia, quasi aluum sistentibus subcontraria sint. [9] Nam suppressa aluo, propter nimiam suppresionem corpus repletur, & humore in uentrem delabente, ipsa consistentia secessum facit. Posteaquam enim humor in uentrem peruenerit, euacuatio contingit. [10] Vicissim uerò & aluum subducentia ex sui natura, uentrem interdum sistunt: [11] & ut non utaris subducentibus, tamē si sponte naturæ id, quod morbum facit, soluatur, & uentrē lubricet, posteaquam omninò solutum fuerit, sanus euadit. [12] Et sic uentrem sistentia subducentium ministerio uentrem sistunt: & uicissim uentrem subducentia, ministerio eorum quæ sistunt. [13] Eodem modo res se habet circa rubicundos & pallidos. [14] Nam & replēntia pallidos faciunt atque decolores: & uicissim inaniētia bonum colorem inducunt. [15] Vtriusq; autem remedium est contrarium contrario adhibitum. [16] Verbi caussa, Quum propter plenitudinem pallidus fuerit, liberabitur sanè, si quod medicamentum inaniens adhibitum fuerit. hicq; adeò replenti inaniens opem fert. [17] Rursus autem quod opem alterius expertum est, ipsum uicissim opitulanti opitulatur, si quando præ inanitione decolor & pallidus factus fuerit. Si quis enim medicamentum ad replendum idoneum exhibuerit, pallor sedabitur. [18] Iam uerò dolor quoq; & propter frigiditatem fit, & propter caliditatem, [19] & propter ualdè exuperans, & propter imminutum. [20] Nam quæ natura sua frigidæ sunt corporis partes si uehementer calefiant, secundùm cutim dolor excitatur. In calidis uerò natura, propter frigidum. Sic in siccis natura, si humectentur: in humidis deniq; natura, si resiccentur. [21] Singulis namq; ob naturæ suæ permutationem ac corruptionem dolor oritur. [22] Sanantur autē dolores contrarijs: & sanè contrarium unicuiq; morbo proprium est. Nam in calidis natura propter frigidita-

gidítatem ægrotantibus, dolores calefacientibus abiguntur. & reliqua iuxta hanc rationem fiunt. [23] Alius porrò modus hic est. Per similia morbus fit, & per similia adhibita à morbo liberantur. [24] Exempli causa, idem urinæ stillicidium facit, si non adsit: & si adsit, sedat. [25] Tussis similiter, ut urinæ stillicidium, ab iisdem fit & sedatur. [26] Alius rursus modus hic est. Febris ex repletione, aliquando ab iisdem fit, & sedatur, aliquando à contrariis. [27] Interdum enim si quis aqua calida lauet, & multum potum exhibeat, sanus fit æger: atque sic febris propter repletionem orta, repletionem inducentibus tollitur. Præterea [28] si quis medicamentum aluum subducens & uomitorium propinare uelit, eodem modo & ab excitantibus sedatur, & à sedantibus excitatur. [29] Nam si quis homini uomenti aquam multam bibēdam dederit, unà cum uomitu eluentur ea, quæ uomitum faciebant: adeoque uomitu uomitus sedabitur. [30] Est uerò cui uomitum sistentibus uomitus sedatur: quoniam à pharmaco deorsum pellitur id quod uomitum faciebat. Et sic utrouis modo, contrario licet, homo sanus fit. [31] Quod quidem si in omnibus eodē modo se haberet, stata sanè ac certa artis præcepta dari possent: nimirum alia quidem contrariis curari, qualiacunque tandem sint, & à quacunque causa fiant: alia uerò similibus, qualiacunque ea sint, & à quacunque causa fiant. [32] Huius autem rei causa corporis debilitas existit. [33] Corpus enim à cibis æqualib. æqualiter nutritur, à corpore uerò cibi superantur. [34] Postquam uerò plus aut minus ingesserit, aut aliam quampiam transmutationem passus fuerit, & ipse superatur ab oblatis, & cibi superantur. [35] Quatenus ergo superantur, eatenus corpus replent. [36] Quatenus uerò superant, eatenus contrarium faciunt. [37] Sic calida lauari, dum corpus superet eius administrationem, uigere corpus facit. [38] Sin uerò superetur, gracile reddit. [39] Et comessatio similiter idem quod lotio præstat. [40] Alimenta enim quamdiu superantur, uigere corpus faciūt. [41] Quando uerò superant, tunc & alui fluorem, & uaria mala inducunt. [42] Interea autem dum corpus, cui offertur immutatur, necesse est & id quod offertur immutari. [43] Etenim corpus immutatum, utpura deuictum, parum potest, & ab omnibus offensiones percipit. [44] Hoc autem faciunt & aluum subducentia, & replentia, quòd scilicet, gracile corpus faciunt: reliqua item omnia, quæ his subcontraria faciunt. [45] At uerò Medicina breuem occasionem habet: [46] & qui hoc nouit, illi stata ac certa est ars. [47] Scit enim quæ similia sint, quæ dissimilia. in quibus cognoscendis occasio medica consistit. [48] Nimirum quòd alui subductiones in-

A μαῖνόν τι, καὶ τἄλλα τούτων κατὰ λόγον. [23] ἄλλος ὅδε τρόπος. διὰ τὰ ὅμοια νοῦσος γίνεται· καὶ διὰ τὰ ὅμοια προσφερόμενα ἐκ νοσεύντων ὑγιαίνονται. [24] οἷον στραγγουρίην τὸ αὐτὸ ποιέει οὐκ ἐοῦσαν, καὶ ἐοῦσαν τὸ αὐτὸ παύει. [25] καὶ βὴξ κατὰ τὸ αὐτὸ, ὥσπερ καὶ στραγγουρίη, ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνεται καὶ παύεται. [26] ἄλλος ὅδε τρόπος. πυρετὸς ὁ διὰ φλεγμασίην γινόμενος, ποτὲ μὲν ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνεται καὶ παύεται, ποτὲ δὲ τοῖσιν ὑπεναντιοίσιν ἐγγίνεται. [27] ποτὲ μὲν γὰρ εἴ τις βούλεται λούειν ὕδατι θερμῷ, καὶ ποτὰ πολλὰ διδόναι, ὑγιὴς γίνεται διὰ τὸ φλεγμαῖνον, τοῖσι φλεγμαίνειν ποιέουσι προσφερομένοισιν, ὁ ὦν πυρετὸς γίνεται ὑγιής. [28] καὶ B εἴ τις βούλεται φάρμακον πίσαι ὑποχωρητικὸν καὶ ἐμετικὸν, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖσί τε ποιέουσι παύεται, καὶ τοῖσι παύουσι γίνεται. [29] τοῦτο μὲν γὰρ εἴ τις ἐμέοντι ἀνθρώπῳ βούλεται ὕδωρ δοῦναι πιεῖν πολὺ, ἐκκλυσθήσεται δι' ἃ ἐμέει σὺν τῷ ἐμέτῳ· οὕτω μὲν διὰ τὸ ἐμέειν ὁ ἔμετος παύεται. [30] ὧδε δὲ διὰ τὸ παύειν, ὅτι κάτω ποιήσει αὐτῷ ἐλθεῖν ἐξ ἐκείνου ὃ ἐνεὸν ἔμετον ποιέει, ἀμφοτέροισι τοῖσι ὑπεναντίοισι τρόποις ὑγιὴς γίνεται. [31] καὶ εἰ μὲν οὕτως εἶχε πᾶσι, καθεστήκει ἂν οὕτω τὰ μὲν τοῖς ὑπεναντίοισιν εὐτρεπίζεσθαι, οἷά τε ἐστὶ, καὶ ἀφ' ὅτου ἐγγίνεται· τὰ δὲ τοῖσιν ὁμοίοισιν, οἷά τε ἐστὶ, καὶ ἀφ' ὅτου C ἐγγίνεται. [32] τούτου δ' αἴτιόν ἐστιν ἡ τοῦ σώματος ἀσθενείη. [33] τὸ γὰρ σῶμα ὑπὸ μὲν τῶν σιτίων ἴσων ἴσως τρέφεται· ὑπὸ δὲ τοῦ σώματος τὰ σιτία κρατέεται. [34] ἐπὴν δὲ πλέον ἢ ἔλασσον προσενέγκηται, ἢ ὡς ἄλλο μεταλλάξας † κρατέεται, κρατέεται δὲ καὶ τὰ σιτία. [35] καὶ ὁπόταν κρατέηται τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν προσισμάτων, θάλλειν ποιέει ταῦτα. [36] καὶ κρατέει ἅμα τοῦ σώματος, τά τε ὑπεναντία ποιέουσιν αὐτίκα. [37] τὸ λοῦσθαι θερμῷ, ἕως μὲν ἂν τὸ σῶμα κρατέῃ τοῦ προσοίσματος, θάλλει. [38] ἐπὴν δὲ κρατηθῇ, ἰσχνὸν ποιέει τὸ σῶμα. [39] καὶ τὸ εὐωχέεσθαι ὁμοίως τῷ λοῦσθαι ποιέει. [40] ταῦτα μὲν γὰρ ἕως μὲν ἂν κρατέωνται, θάλλειν ποιέουσιν. [41] ἐπὴν δὲ κρατέωσιν, ὑπεκχωρήσιάς τε ποιέουσι καὶ ἀλλοίας D κακίας. [42] ὁπότε δὲ ᾧ προσφέρεται τοῦτο μεταλλάσσεται, ἀνάγκη καὶ τὸ προσφερόμενον μεταπρέπεσθαι. [43] τὸ γὰρ σῶμα μεταπρεπόμενον νικώμενον καὶ ὀλιγοεργές ἐστιν, καὶ ὑπὸ παντὸς τὰς παλιγκοτίας παρέχει. [44] τοῦτο δὲ ποιέει καὶ τὰ ὑποχωρητικὰ, καὶ τὰ θάλλειν ποιέοντα, ἰσχναῖνον ταῦτα τὸ σῶμα ποιέουσιν· καὶ τἄλλα πάντα τὰ ὑπεναντία τούτοισι [a] πάσχοντα. [45] ἡ δὲ ἰητρικὴ ὀλιγόκαιρός ἐστιν. [46] καὶ ὃς τοῦτο ἐπίσταται, [b] ἐκεῖνο καθέστηκεν. [47] καὶ ἐπίσταται τὰ εἴδεα, καὶ τὰ μὴ εἴδεα, ἃ [c] μή ἐστιν ἐν ἰητρικῇ ὁ καιρὸς γνῶναι. [48] ὅτι τὰ [d] ὑποχωρήματα οὐχ ὑπο-

† κρατέεται τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν προσ. κρατέεται δὲ καὶ τὰ σιτία. καὶ ὁπόταν κρατέηται, θάλλειν ποιέει ταῦτα.

[a] ποιέοντα

[b] ἐκείνῳ

[c] δὴ

[d] ὑποχωρητικά

ὑποχωρητικὰ γίνεται, 49 καὶ τἆλλα ὅτι ὑπεναντία ἐστὶν, 50 καὶ τὰ ὑπεναντιώτατα οὐχ ὑπεναντιώτατα. 51 ὁ δὲ καιρὸς οὗτος ἐστὶ τὰ σιτία προσφέρειν, ὅσων μέλλει τὸ σῶμα προσφερόμενον τὸ πλῆθος κρατέειν. 52 ὥστ' ἢν μὲν οὕτω ποιέῃ, πᾶσι ἀνάγκη τὸ ὑποχωρητικὸν σιτίον προσφερόμενον ὑποχωρητικὸν εἶναι, καὶ τὸ φλεγματῶδες φλεγματῶδες. 53 ἢν κρατέῃ οὖν τὸ σῶμα τῶν σιτίων, οὔτε νοῦσος, οὔτε ὑπεναντίωσις γίνεται προσφερομένων· καὶ αὐτὸς ὁ καιρός ἐστιν, ὃν δεῖ τὸν ἰητρὸν εἰδέναι. 54 ἐπὴν δὲ τὸν καιρὸν ὑπερβάλλῃ, τὸ ὑπεναντίον γίνεται. καὶ οἱ πρὶν † ὑπερπεσεῖν οἷοί τε ἔχειν καὶ τὸ θερμαίνεσθαι. 55 ἕως μὲν γὰρ ἂν τὸ σῶμα τοῦ προσοίσματος κρατέῃ, τρέφεται τὸ σῶμα. 56 ἐπὴν δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν ὑπερβάλλῃ, τὸ ὑπεναντίον γίνεται· ἰσχναίνεται γάρ. 57 καὶ τἆλλα πάντα δὲ τὰ φλεγμαίνειν ποιεῦντα, ἕως μὲν ἂν κρατέῃ τὸ σῶμα ἔτι τε πρὸς τὸν καιρὸν, καὶ τὰ κατὰ φύσιν ποιέουσιν ἕκαστον τὰ φλεγματώδεα φλεγμαίνειν. 58 ἐπὴν δὲ ὑπερβάλλῃ τὸν καιρὸν, τὰ ὑπεναντία γίνεται.

† ὑπερπέσειν οἷοί τ' ὄντες, οὐκέτι θερμαίνεσθαι

terdum non subducentia fiunt, 49 & quòd reliqua etiam contraria sunt, 50 item quòd maximè contraria nó sunt maximè contraria. 51 Occasio autem hæc est, cibis offerendis, quãtam corpus, cui offeruntur, superare ualet. 52 Quod si fiat, omnino necesse est, cibum aluũ subducentem oblatum, subducentem esse, & replentem replere. 53 Si quidem igitur superauerit corpus ipsos cibos, neq; morbus neq; contrarietas orietur ex his quæ offeruntur. Et hæc occasio est, quam medicum nosse oportet. 54 Quum uerò occasionem excesserit, contrarium fit: cùm qui prius cibum etiam superassare poterant, nunc uix possint calefaciendo inquinare. 55 Quandiu enim corpus id quod oblatum est superauerit, corpus nutritur. 56 Vbi uerò hanc occasionem prætermiserit, contrarium fit, & attenuatur & gracilescit. 57 Sed & reliqua omnia, quę replere possunt, non nisi ea superauerit corpus: quæq; ex sui natura replentia sunt, quãlibet partem nõ nisi obseruata occasione replent. 58 Ea uerò neglecta, contraria fiunt.

- MEDICA ars longa est & difficilis. Huius difficultatis & longitudinis
  - Cognoscendæ τὸ
    - ὅτι in
      - Genere
        - Proponit. N. 1.
        - Declarat, dissimili:
          - Ars pictoria semper & ubiq; idẽ præstare docet. N. 2.
          - Ars uerò medica nec ratione
            - Temporis semper eadem præstat, sed alio tempore alia. N. 3.
            - Subiecti, corpus humanum æqualiter afficit, sed pro constitutione illius aliter atq; aliter. N. 4.
            - Instrumenti, eadẽ remedia eodem successu exhibet, sed sæpe contrarios effectus experitur. N. 5.
      - Specie. Vide signum I.
    - Διότι. Causam longitudinis & difficultatis ipsius artis uidetur syllogismo complecti:
      - Si eorum etiam, quæ modò adduximus, contrariorum effectuum, à contrarijs interdum, interdum ab ijsdem causis prouenientium, constans semper esset ratio, posset certum quoque dogma Medicum constitui. V. G. quòd quædam à contrarijs, his uel illis, hoc uel illo modo administratis, in integrum restituerentur: quædam uerò à simılib. his uel illis, hoc uel illo modo præparatis. N. 31. κατάστασις Medicæ artis theorematum singulorum esse uidetur: uti eorundem ad eundem finem tendentium in unum collectio, σύστασις & σύστημα propriè appellatur.
      - At ne sic quidem cõstans eorum ratio potest esse, propter corporis subiecti, cui adhibentur, miram uarietatem & debilitatem. N. 32. Vide signum II.
      - Ergo Medicina non uidetur constitui posse.
  - Tollendæ & superandæ rationem docet. Vide signum III.

I. Τὸ ὅτι in specie ostē dit tum in ijs theorematis, quæ habētur de
- Aluum soluentibus aut sistentibus. Nam si considerentur
  - Per se, sic aluum soluentia effectum
    - Eundem non semper præstant, neq; semper aluum soluere deprehenduntur. N.6.
    - Diuersum sæpe præstant, ita ut aluum interdum soluant, interdum uerò sistant. N.7.
  - Comparatione mutua, sic nō uidentur aluum soluentia sistentibus contraria esse. Quod quidem
    - Proponit. N.8.
    - Deducit. Nāque &
      - Adstrictio, plenitudine oborta, aluum lubricat. στάσις facit ὑποχώρησιν. N.9.
      - Solutio aluū sistit, & ὑποχώρησις facit στάσιν, tum
        - Artificialis à medico tentata. N.10.
        - Naturalis & spontanea: quoniam plenitudine, quæ profluuij causa erat, euacuata, cessat fluor. N.11.
    - Concludit. N.12.
- Colorem corporis mutantibus. N. 13. Ab his ipsis cō trarium effectum prodire κατὰ τὸ
  - ὅτι proponit. N.14.
  - Διότι declarat, quia cō trarium à cōtrario tollitur. N. 15. Namq; ei, qui pallidus est, ob
    - Plenitudinem, Inanitio (quæ alioqui ex sui natura pallidos facit) cōfert: eaq; sublata, ad pristinum ruborem redit. N. 16.
    - Inanitionem, Plenitudo, ex sui natura corpus floridum & rubicundum reddens, conferet. Et sic plenitudo, quæ in priore casu ab inanitione curabatur, in hoc casu uice uersa inanitionem curabit. N.17.
- Dolorē inferentib. aut sedātibus. τὸ
  - ὅτι
    - Proponit. Dolor oritur &
      - Materialiter à Calore uel Frigore. N.18.
      - Formaliter ab Excessu uel Defectu. N.19.
    - Declarat. Sic namq; Calida à Frigidis, Humida à Siccis lædi & dolorem percipere consueuerunt. N.20.
  - Διότι ad contrarietatem refert. Namq; Dolor
    - Oritur à naturæ contrarijs. N. 21.
    - Curatur per contraria ei quod præter naturam est, quæ ipsa naturæ pristinæ partem affectam restituant. N. 22.
- Morborū symptomatūue causis, tū quatenus generātur, tum quatenus ꝓfligantur. Quod ipsum in
  - Genere proponit: Per similia scilicet utrunq; fieri. N.23.
  - Specie declarat exēplo
    - Stranguriæ. N.24.
    - Tussis. N.25.
    - Febris ex repletione, q̄ nūc simillb. nūc cōtrarijs et generatur & curatur. N.26.
      - Similibus quidem, ut quando Febris ex plenitudine & balneis & potu plurimo curatur. N.27.
      - Contrarijs uerò, ut si Febris ex repletione curetur euacuantibus per aluum aut os.
    - Vomitus, qui & uomitorijs curatur, & purgantibus, quæ uomitorijs ratione loci per quem purgant contraria sunt. N. 28. (Sic etiam 2. de Diæta n. 396.) Curatur enim uomitus uel
      - Similibus, uomitum scilicet prouocantibus, & per os materiam, quæ ad uomitum incitabat, educentibus. N.29.
      - Contrarijs, per aluum scilicet materiam quæ uomitum faciebat educentibus. N. 30. Synchysis est. ᾧ δὲ διὰ τὸ παύειν (scilicet τὸ ἐμέειν ὁ ἔμετος παύεται) ὅτι ἐξ ἐκείνου (quoniā ab ipso pharmaco purgante) κάτω ποιήσει ἐλθεῖν (per inferiora pellitur) αὐτὸ ὃ ἐνεὸν ἔμετον ποιέει (materia illa quæ uomitum irritabat.)

II. Pro-

- II. Pro *uaria corporis constitutione diuersimodè in illud agunt ea quæ offerũtur, diuersimodè quoque ab illo patiuntur. Varietatis huius τὸ*
  - Ὅτι
    - Proponit. *Corpus enim humanũ ab alimentis*
      - Aequalibus *& moderatis, quæ quidem à calore superari possunt & concoqui, nutritur.* N. 33.
      - Inæqualibus, *& uel quantitate secundùm excessum defectumue, uel qualitate, uel substantia, uel tempore peccantibus & immoderatis, uincitur & immutatur, simulq; etiam alimenta ipsa uel assata uel inquinata mutantur, & qualitatẽ diuersam ab ea, quam in proba concoctione acquirere solent, obtinent.* N. 34. ἐπὴν δὲ πλέον, ἢ ἔλασσον προσενέγκηται, ἢ ὡς ἄλλο μεταλλάξαι (*scilicet* ὁ προσφερόμενος, *uel certè* μεταλλάξῃ, τὸ σῶμα) κρατέεται τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν προσοισμάτων, κρατέεται δὲ καὶ τὰ σιτία. καὶ ὁπόταν κρατέηται (τὰ σιτία) θάλλειν ποιέει ταῦτα. ἢν δὲ κρατέῃ ταῦτα τὸ σ. Sic legendum uidetur.
    - Declarat, *tum*
      - Vniuersim. *Quando enim ea, quæ corpori offeruntur,*
        - Superantur *à calore corporis, homo* θάλλει, *succiq; plenus redditur.* N. 35.
        - Superant *calorem, cùm concoqui nequeant, cruditates & maciem pariunt.* N. 36.
      - Singillatim, *exemplo*
        - Balnei, *quod ipsum quatenus*
          - Vincitur *à corpore, prodest, bonumq; colorem generat.* N. 37.
          - Vincit *corpus, debilitat, maciemque parit.* N. 38.
        - Lautitiæ *in epulis.* N. 39. *Nãq; hæc ipsa quatenus*
          - Vincitur, *bonam habitudinem generat.* N. 40.
          - Vincit, *alui fluores aliaq; mala creat.* N. 41.
  - Διότι
    - Proponit. *Quæ corpori offeruntur, alimenta & medicamenta* (τὰ χειρουργήματα *excipio*) *in illud non agunt, nisi ab illo uicißim patiantur, & ad actum à calore deducantur. Quando igitur corpus à bona constitutione degenerauit, ea quoque, quæ offeruntur, minus rectè ad actum deduci necesse est.* N. 42.
    - Declarat. *Namque &*
      - Corpus *immutatũ debilitatur.* N. 43. *tum quo ad*
        - Actiones *quas obit, quoniam ea quæ offeruntur non potest superare, neque sicuti decebat ad actum reducere.* ὀλιγοεργές.
        - Passiones, *quoniam & externis & internis iniurijs magis opportunum euadit.*
      - Oblata *à calore debili inquinantur, à uehementiore uerò & febrili torrentur. Immutata igitur contrarios effectus edunt eadem, & uicißim cõtraria effectum edunt eundem:* V. G. *corpus extenuatur tum ab euacuãtibus tum à replentibus supra modum. Idemq; de cæteris omnibus, quæ prædictis subcontraria sunt, iudiciũ esto.* N. 44. τὰ ὑπεναντία τὤυτὸ πάσχοντα (*Corn.* ποιέοντα *legit.*) *An* σώματα *uel* μόρια *intelligit? An uerò* τὰ προσοίσματα, *uti paulo antè* τὰ ὑποχωρητικὰ & τὰ ἐμετικὰ *fecit subcontraria? Nam ratione motus contraria uidentur: at ratione effectus idem præstant, scilicet quòd uomitum sistũt: ut proinde non absolutè contraria, sed subcontraria tantùm uideantur esse.*

III. Sup-

III. Supponit, Medicinam esse ὀλιγόκαιρον, h. est, momenta operationis medicæ exigua ualde esse, atq; ideo circo & cognitu & obseruatu difficilia. N. 45. Ex hoc igitur totius artis καιρὸν tum quo ad

- Theoriã seu cognitionem
  - Proponit. Qui hoc unum nouit, quòd ὀλιγόκαιρος sit ars, ille iam constitutam habet totius artis basin, τὸν καιρὸν scilicet, Occasionem seu oportunitatem agendi, in qua et Subiecti, cui adhibentur, sua forma instructi, sanitate uidelicet aut morbo, & Oblatorum, quæ adhibentur, tanquam instrumentorum ad certum finem tendentium, ratio habetur. N. 46. ὃς τοῦτο ἐπίσταται, ἐκεῖνο (ἡ τέχνη scilicet) καθέστηκεν: ut suprà n. 31. uel certè, ἐκείνῳ.
  - Declaratum in
    - Genere. Qui Medicinam ὀλιγόκαιρον esse nouit, is oportunitatem hanc diligenter obseruat, ut εἴδεα & μὴ εἴδεα cognoscat, in quorum cognitione tota oportunitas medicæ operationis consistit. ἃ μὲν ἐστὶν ἐν ἰητρικῇ καιρὸς γνῶναι. uel ἃ μὴ ἐστὶν ἐν ἰητρικῇ ἄκαιρον γνῶναι (Cornarius legit, ἴδεα & μὴ ἴδεα, ἃ μὴ ἐστὶν, &c. fortè quia paulò inferius inquit Hip. Medicinam docere ἴδεα & καιρούς.) Summa methodi est, Similia & Dissimilia posse uidere. Cuius auctorem Hippocratem Gal. IX de Placitis asserit. Quæ Plato uocauit Idem & Diuersum, Vnum & multa, Compositionem & Diuisionem: ea Arist. Commune & Proprium, Vniuersale & Particulare, Principium & Principiatum appellauit. Porrò εἴδεα uocat hîc Res ipsas natura subsistentes: qualia sunt, tum Instrumenta medica, siue Pharmaca, siue Alimenta (τὰ προσφερόμενα) tum Subiectũ ipsum corpus humanum. Sic Tithymallus est εἶδος medicamenti, Vinum εἶδος alimenti, Homo εἶδος subiecti medici, in quo res istæ nunc euidentius, nunc obscurius, hunc uel illum effectum producunt, καὶ κατὰ φύσιν ποιέουσι, uti infrà n. 52. loquitur. Com. certè de Arte n. 11. & seq. τὰ εἴδεα τῆς φύσιος βλαστήματα uocat: quorum εἰδῶν simulacra sunt ipsa ὀνόματα, tanquam τῆς φύσιος νομοθετήματα. Naturæ exemplaria imitatur Ars suis exemplis. Cognitio igitur medica τοῦ καιροῦ est, noscere quæ εἴδεα rerum quem effectum per se & secundùm naturam suam in humano corpore tanquam altero εἴδει per se & secundùm naturam suam excitare possint: quæ non per se, sed per accidens tantùm. Et hæc quidem μὴ εἴδεα, illa uerò εἴδεα uidetur appellasse. N. 47.
    - Specie. Nouit ergo medicus species alimẽtorum uel medicamentorum
      - Similes eundem effectum habentes. Sic igitur εἴδεα sunt pharmaca purgantia in suo quæque genere. Hæc ipsa corpori adhibita uel
        - Εἴδεα remanẽt, hoc est, eiusdem naturæ, quia purgant & effectum eundem præstant uel
          - Absolutè. v. G si rhabarbarum purget per aluum tantùm.
          - Secundùm quid. Vt si rhabarbarum non tam per aluum purget, quàm per uomitum, qui in genere cõuenit cum purgatione per aluum, sed in specie differt.
        - Μὴ εἴδεα euadunt, cùm effectum diuersum ab eo quem consueuerunt in plerisque inducant, nimirũ si purgantia non purgent. N. 48. Effectum inquam uel à purgatione diuersum
          - Absolutè, utputa si aluum sistant.
          - Secundùm quid, ut si urinam moueãt. Vrinæ enim excretio à fæcum excretione in genere proximo diuersa est: licet in genere remoto Euacuationis conueniant.
      - Dissimiles, et proinde effectum
        - Dissimilem per se & ex sui natura in corpore humano excitantes. N. 49.
        - Similẽ per accidens interdum edentes. N. 50.
- Praxin siue operationem exemplo diætetico illustrat. In operatione medica oportunitas corporis cum eius quod offertur facultate conferenda est, v. G. ut tantum cibi exhibeatur, quantum à calore corporis superari possit & concoqui. N. 51. Vide signum IV.

IV. Quod

IV. Quod ipsum λεκτὸν τὸ

- ὅτι proponit. Si proportio et opportunitas debita inter cibum & calorem
  - Obseruetur, εἶδος hoc alimenti &
    - Naturalem suam facultatem conseruabit, nimirum ut uel laxet duum, uel nutriat, uel humectet, uel refrigeret. N. 52.
    - Præternaturalem affectionem corpori non inducet. N. 53.
  - Non obseruetur, εἶδος hoc alimenti reddetur μὴ εἶδος, quo ad effectum, cùm à calore uix incalescere & inquinari poßit. Lego, ἢ οἱ πρὶν ὑπόρπέοσειν οἷοί τ' ὄντες, νῦν οὐδὲ θερμαίνεσθαι: Qui prius etiam superassare poterant cibum, nunc uix leuiter calefacere possunt. N. 54. Cibus ergo à debiliori calore subactus
    - Naturalem facultatem uel planè amittet, uel saltem corruptam obtinebit.
    - Præternaturalem qualitatem induet.
- Διότι subiungit & quo ad
  - Cibum. Quandiu calor ea quæ offeruntur conconquendo
    - Superat, corpus nutritur optimè, augetur & efflorescit. N. 55.
    - Non superat, sed superatur, corpus emaciatur & gracilescit. N. 56.
  - Reliquam diætam. Ea namq; quæ corpus replere possunt, uel exercitationes, uel alimenta, uel medicamenta, siquidem oportuna, hoc est corporis calori adæquata
    - Fuerint, ἄλλα sunt, & κατὰ φύσιν plenitudinē inducunt. N. 57.
    - Non fuerint, contrariū effectum præstant.

QVOD MEDICINA ARS CERTA SIT.

ΙΗΤΡΙΚΗ [1] δή μοι δοκέει ἤδη ἀνευρῆσθαι ὅλη, [2] ἥτις οὕτως ἔχει. ἥτις διδάσκει ἕκαστα καὶ τὰ ἔθεα, καὶ τοὺς καιρούς. [3] ὃς γὰρ οὕτως ἰητρικὴν ἐπίσταται, ἐλάχιστα τὴν τύχην ἐπιμένει, ἀλλὰ καὶ ἄνευ τύχης, καὶ ξὺν τύχῃ εὖ ποιηθείη ἄν. [a] βέβηκε [4] γὰρ ἰητρικὴ πᾶσα, καὶ φαίνεται τῶν σοφισμάτων τὰ κάλλιστα ἐν αὐτῇ συγκείμενα, ἐλάχιστα τύχης δεῖσθαι. [5] ἡ γὰρ τύχη αὐτοκρατὴς καὶ οὐκ ἄρχεται, οὐδὲ ἐπ' εὐχῇ ἐστιν αὐτὴν ἐλθεῖν. [6] ἡ δὲ ἐπιστήμη ἄρχεταί τε, καὶ εὐτυχής ἐστιν, ὁπόταν βούληται ὁ ἐπιστάμενος χρῆσθαι. [7] ἔπειτα τί καὶ δεῖται ἰητρικὴ τύχης; [8] εἰ μὲν γὰρ ἐστι τῶν νοσημάτων φάρμακα σαφῆ, οἶμαι, οὐκ ἐπιμένει τὴν τύχην, τὰ φάρμακα ὑγιᾶ ποιῆσαι τὰ νοσήματα, εἴπερ ἐστὶ τὰ φάρμακα. [9] εἰ δὲ σὺν τῇ τύχῃ διδόναι ὠφελέει, οὐδὲν μᾶλλον τὰ φάρμακα ἢ τὰ μὴ φάρμακα σύν γε τῇ τύχῃ ὑγιᾶ ποιέουσι προσφερόμενα τοῖσι νοσήμασιν. [10] ὅστις δὲ τὴν τύχην ἐξ ἰητρικῆς, ἢ ἐξ ἄλλου τινὸς ἐξελάσει, φάμενος οὐ τοὺς καλῶς τι πρήγματα ἐπισταμένους χρῆσθαι τύχῃ, τὸ ὑπεναντίον δοκέει μοι γινώσκειν. [11] ἐμοὶ γὰρ δοκέουσιν μοῦνοι καὶ ἐπιτυγχάνειν καὶ ἀτυχεῖν οἱ καλῶς τι καὶ κακῶς πρῆξαι ἐπιστάμενοι. [12] ἐπιτυγχάνειν τε γὰρ τοῦτό ἐστι, τὸ καλῶς ποιέειν, [13] τοῦτο δὲ οἱ ἐπιστάμενοι ποιέουσιν. [14] ἀτυχεῖν δὲ τοῦτ' ἐστιν, ὃ ἂν τις μὴ ἐπίστηται, τοῦτο μὴ καλῶς ποιέῃ. [15] ἀμαθὴς γὰρ ἐών, πῶς ἂν ἐπιτύχοι; [16] εἰ γάρ τι καὶ ἐπιτύχοι, οὐκ ἂν ἀξίως λόγου τὴν ἐπιτυχίην ποιήσαιτο. ὁ γὰρ μὴ καλῶς ποιέων οὐκ ἂν ἐπιτύχοι, τἄλλα τὰ εἰκότα μὴ πράσσων.

[a] ἕστηκε

A

MEDICINA [1] mihi iam tota inuenta esse uidetur: [2] ita sese habens, ut doceat singulas & consuetudines & occasiones. [3] Qui enim sic Medicinam nouit, minimè fortunam expectat, sed & citra fortunam, & cum fortuna, rectè faciet. [4] Constituta enim est tota medicina, eiusdemq; inuenta pulcerrima inter se cōposita & cōnexa minimè fortuna indigere uidentur. [5] Nam fortuna sui iuris est, neq; rationi subijcitur, neque uoto illam consequi datur. [6] Scientia uerò rationis imperio subiacet, & successu felix est, si quis sciens uti uelit. [7] Cæterùm quid opus sit Medicinę fortuna? [8] Si enim morborū medicamenta certa sunt, ut mihi quidē uidetur, nō expectabūt certè fortunā in sanandis morbis, si modò sunt talia. [9] At si in exhibitione eorundē fortuna aliquid cōferat, non magis

B

profectò medicamenta quàm non medicamenta, unà cū fortuna adhibita, morbis proderunt. [10] Porrò quicunq; fortunam ex Medicina, aut alia quapiam arte penitùs tollit, dicitq; eos, qui probè rem aliquā sciūt, fortuna nō uti, is cōtrariū eius qd' debet mihi sentire uidetur. [11] Nā hi soli uel fortunatè assequi, uel infortunatè nō assequi uidētur, q rectè quid, aut malè facere sciūt. [12] Fortunatè .n. assequi, est rectè facere. [13] Hoc aūt qui sciunt faciūt. [14] Non assequi autem est, si quis id quod nescit, non rectè faciat. [15] Quomodo uerò indoctus fortunatè assequatur? [16] Quòd si quid etiam assequatur, successus tamen ipse non dignus est prædicatione, cùm qui perperam quid facit, fortunatè quid assequi non sit dicendus, quandoquidem reliqua, quæ æquum est facere, non facit.

Ars medica tota iā inuēta est, neq; in ea aliquid desideratur. N.1. Quod ipsum

- **Declarat.** Siue enim spectes Medicam
  - Theoriam, sic certis præceptis instructa docere potest & ἰδέα & καιρὸς. N.2. ἰδέα Corporū, καιρὸς Rerum quæ corporibus offeruntur: illa Materiam subiectam sua Forma instructam, hæc causam Instrumentalem ad Finem suum directam complectuntur. Paulo antè τῶν εἰδῶν nomine utrumque uidetur expreßisse, quandoquidem pro uaria corporis affectione etiam ea quæ corpori offeruntur uariare ostendit.
  - Praxin, secundùm rationem omnia administrans medicus, fortunā non admodū requirit, cùm & cum fortuna & absq; fortuna suo semper sit functurus munere, suoq; semper scopo satisfacturus, quantumuis finem non semper consequatur. N.3. Vide com. de Arte. n. 41. & seq.
- **Confirmat,** quòd scilicet totá medicina βέβηκε, iam progressa est, & ad suam perfectionē deducta (atque etiam καθέστηκε cōstituta) proindeq; cū theoremata uera habeat, secundū illa faciēs artifex fortuna minimè opus habere uidebitur. N.4. σοφίσματα κάλλιστα ἐν αὐτῇ συγκείμενα, inuenta & præcepta pulcerrima in unum artis corpus methodicè redacta (cùm ars sit σύστασις τῶν καθόλου) in quibus tria requirit Gal. respectu materiæ ut Vera sint, respectu formæ ut Consentientia & perpetuo nexu deuincta, respectu finis ut sint Vtilia. Porrò distinctione τύχης utitur. Fortuna spectatur quo ad
  - **Effectionem.** Cuius quidē effectionis causa
    - Princeps Medicus est, naturæ minister, recta ratione instructus, cum fortuna nihil habens commune. Quod quidem in hunc modum ostendit:
      - Id quod ratione comprehendi & administrari potest, sub Medici considerationem cadit.
      - Atqui ratione comprehendi & administrari rectè
        - Fortuna nequit. N.5.
        - Ars potest. N.6.
      - Ergò fortuna sub Medici considerationem non cadit.
    - Instrumentalis, neque ipsa fortunā requirit. N. 7. Ex specie una totum genus infert, per dilemma. Aut enim medicamenta uires habēt
      - Certas & exploratas à natura datas, secundùm quas uel absque accesione ulla fortunæ in corpus agere, & sanitatem introducere possunt. N.8.
      - Incertas & inexploratas, quorum effectio omnis à fortuna, nō à natura pendeat: itaque perinde erit, qualibet cuilibet morbo applicare, cùm si fortuna uolet, easdē sit uires habitura lactuca, colocynthis, oryza. N.9.
  - **Euentū.** Hūc in arte medica ab ipsa administratione diuersum dari
    - Quidam negant, sed præter rationem. N.10.
    - Hippocrates affirmat, & ostendit euentum actionis ab artis peritia dependere. N. 11. Quicūque enim artis sunt
      - Periti, eosdem euentu quoque Felices plerunque esse, ratiocinatione tali deducit:
        - Qui rectè agit, ἐπιτυγχάνει ut plurimùm, suoq; fine potitur. N. 12.
        - At qui artis peritus est, rectè agit. N.13.
        - Ergô artis peritus ἐπιτυγχάνει utplurimùm.
      - Imperiti, in cuius cognitione errant, in eiusdem quoque actione peccent necesse est, & proinde euentu Infelices plerunque deprehenduntur. N.14. Syllogisticè deducit:
        - Qui non rectè & absque ratione res suscipit agendas, plerunque ἀτυχεῖ, suoq; fine frustratur. N.17.
        - At imperitus temerè & absque ratione res agendas suscipit. N. 16.
        - Ergo artis ignarus plerunque ἀτυχεῖ. N. 15.

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΑΔΕΝΩΝ
De Glandulis.

ΠΕΡΙ[1] δὲ ἀδένων οὐλομελίης ὧδε ἔχει.[2] φύσις μὲν αὐτέῃσιν ἡ σπογγώδης· ἀραιαὶ μὲν καὶ πίονες.[3] καὶ ἔστιν οὔτε σαρκία ἴκελα τῷ ἄλλῳ σώματι, οὔτε ἄλλό τι ὅμοιον τῷ σώματι, ἀλλὰ ψαφαρά, καὶ φλέβας ἔχει συχνάς.[4] εἰ δὲ διατέμοις, αἱμοῤῥαγίη λάβρος, τὸ εἶδος[a] λευκή, καὶ οἷον φλέγμα, ἐπαφωμένῳ δὲ οἷον εἴρια.[5] ἢν ἐργάσῃ τοῖς δακτύλοις ἐπιπουλὺ βιησάμενος, ἡ ἀδὴν ὑγρὸν ἀφίησιν ἐλαιῶδες, καὶ[b] αὐτὸ θρύπτεται πολλά, καὶ ἐξαπόλλυται.

[a] λευκαὶ
[b] αὐτή

[6] πονέουσι δὲ οὐ κάρτα,[7] ἀλλὰ τῷ ἄλλῳ σώματι.[8] ἐπὴν πονέουσι δὲ ἢ δι' ἰδίην νοῦσον ([9] πονέουσι δὲ καὶ τῷ σώματι ξυμπονέουσιν)[10] αἱ νοῦσοι φύματα γίνονται,[11] καὶ χοιράδες ἀναπηδῶσιν,[12] καὶ πῦρ ἔχει τὸ σῶμα.[13] πάσχουσι δὲ ταῦτα, ἐπὴν ὑγρασίης πληρωθῶσι τῆς ἀπὸ τοῦ ἄλλου σώματος ἐπιῤῥεούσης ἐς αὐτάς.[14] ἐπιῤῥέει δὲ ἐκ τοῦ ἄλλου σώματος διὰ τῶν φλεβῶν, αἳ δι' αὐτῶν τέτανται πολλαὶ καὶ κοῖλαι, ὥστε ἀκολουθεῖν τὸ ὑγρὸν, ὅτι ἂν ἕλκωσιν εὐπετέως ἐς αὐτάς.[15] ἢν δὲ πουλὺ εἴη νοσῶδες ἡ ῥοή, ξυντείνουσιν αἱ ἀδένες ἐπὶ σφᾶς τὸ ἄλλο σῶμα. οὕτω πυρετὸς ἐξάπτεται, καὶ ἀείρονται καὶ φλογῶσιν αἱ ἀδένες.

[16] ἀδένες δὲ ὑπέασιν ἐν τῷ σώματι πλείους ἢ μέζους ἐν τοῖσι κοίλοισιν αὐτέου, ἢ ἐν τοῖσιν ἄρθροισι, καὶ ὁκόσα ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν ὑγρηδὸν καὶ κατὰ τὰ αἱματώδεα χωρία.[17] αἱ μὲν ὡς τὸ ἐπιῤῥέον ἄνωθεν ἐς τὰ κοῖλα ἐπιδεχόμεναι ἐπὶ σφέας ἕλκωσιν.[18] αἱ δὲ ὥστε τὴν αὖθις γινομένην ἀπὸ τῶν πόνων ὑγρασίην ἐκδεχόμεναι ἐν τοῖσι ἄρθροισι τὸ πλῆθος, ἣν τινα μεθίησι τὰ ἄρθρα, οὕτω πλάδος οὐκ ἔνι ἐν τῷ σώματι. εἰ γάρ τι καὶ γίνοιτο παραυτίκα, οὐκ ἂν ἐπιγίνοιτο πλάδος ὀπίσω· καταναισιμοῦται γὰρ καὶ τὸ πουλὺ καὶ τὸ ὀλίγον ἐς τὰς ἀδένας.[19] καὶ οὕτως τὴν πλεονεξίην τοῦ ἄλλου σώματος αἱ ἀδένες κέρδος ποιεύμεναι, τροφὴ ξυντροφος αὐτέῃσιν ἐστίν.[20] ὥστε ὅκου πλαδαρώδεα, ἐκεῖ καὶ ἀδένες.[21] σημεῖον. ὅκου ἀδὴν, ἐκεῖ καὶ τρίχες.[22] ἡ γὰρ φύσις ποιέει ἀδένας καὶ τρίχας. ἀμφω χρέος τωυτὸ λαμβάνουσιν. αἱ μὲν ἐς τὸ ἐπιῤῥέον, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴρηται. αἱ δὲ τρίχες, τῇ ἀπὸ τῶν ἀδένων ἐπικαιρίην ἔχουσαι φύονταί τε καὶ αὔξονται, ἀναλεγόμεναι τό τε περισσὸν καὶ ἐκβρασσόμενον ἐπὶ τὰς ἐσχατιάς.[23] ὅκου δὲ

GLANDVLARVM[1] uniuersa natura sic se habet.[2] Natura ipsis est spongiosa: sunt enim raræ & pingues:[3] & neque carnes sunt reliquo corpori similes, neque aliud quid simile corpori habent: sed friabiles sunt, & uenas multas habēt. Quòd[4] si disseces, sanguis largus erūpit, specie albus & ueluti pituita, attactu autem instar lanæ.[5] Quòd si multa ui ipsas digitis compresseris, glandula humorem oleosum remittit: ipsa aūt sæpe conteritur, ac disperit.

[6] Cæterùm non admodum ægrotant,[7] sed unà cum reliquo corpore.[8] Quum uerò ægrotant, siue proprio morbo,[9] siue etiā cum reliquo corpore, etsi nō uehementer,[10] tunc morbi fiunt tubercula,[11] & strumæ resultant,[12] & febris corpus occupat.[13] Perpetiuntur autem hæc, ubi humiditate repletæ fuerint, ex reliquo corpore in ipsas influente.[14] Influit aūt ex reliquo corpore per uenas, quæ per ipsas extentæ sunt multæ & cauæ, ut humor, quēcunq; tandem traxerint, facilè in ipsas sequatur.[15] Et si multa ac morbosa fuerit fluxio, glādulæ reliquum corpus in se distendunt, atq; sic febris incenditur, & eleuantur ac inflammantur glandulæ.

[16] Porrò glandulæ in corpore sunt plures, siue maiores, in cauis ipsius partibus, & quibusuis alijs humectis ac sanguinolētis locis, quàm in articulis,[17] illæ quidem, ut quod supernè in cauas partes influit, suscipiant & in se trahant:[18] hæ uerò, ut subinde nascentem ex laboribus humiditatem in articulis, si quidem nimis copiosam articuli remittant, in se suscipiant & sic nimia humectatio corporis prohibeatur. Vt enim quàm maximè humectatio quædam fiat, non tamen superueniet posterior humectatio, cùm reflectatur & consumatur tū multa, tum modica, in ipsas glandulas.[19] Atq; sic reliqui corporis redundantiam glandulæ sibi pro lucro deputant, & alimentum hoc est ipsis familiare.[20] Proinde quæcunq; partes uliginosæ sunt, illis etiam glandulæ adiacent.[21] Quod uel hoc signo cōstat, quoniā ubi est glandula, ibi etiā sunt pili.[22] Natura enim facit glandulas & pilos, utraque eiusdem usus gratia. Illæ enim id, quod influit (uelut antea dictum est) suscipiunt. Pili uerò ex glandulis occasionem nacti nascūtur & augētur, colligentes id quod superfluū erat, & in extremitates effundebatur.[23] Vbi autem

autem corpus siccũ est, ibi neq; glandula, neque pilus reperitur. [24] Teneræ econtrà & exercitijs deditæ & humectæ partes, glandulosæ sunt ac pilosæ. [25] Glandulæ itaque sunt ab utraq; aurium parte iuxta iugulares colli, & pili etiam ibidem. [26] Item sub alis utrinq; & glandulæ & pili sunt. [27] Inguina & pubes, similiter ut alæ, & glandulas & pilos habent. [28] Et hæ quidem cauæ corporis partes sunt, & facilè humoris redundantiam excipiunt: quandoquidem exercentur, & ex omnibus corporis partibus maximè mouentur. [29] Reliquæ uerò quæ glandulas tantũ habent, uelut intestina (habent enim & hę glandulas in omento maiores) eæ pilos non habent. [30] Nã & in uliginosis terræ locis semen non nascitur, neq; supra terram erumpere conatur, sed ob redundantiam putrescit ac suffocatur: uis enim infert semini. [31] Vim autem infert & in intestinis copia ac multitudo humoris, & pilos enasci non sinit. Glandulæ autem in intestinis maiores sunt, quàm alibi in corpore: & pascuntur humiditate, quam ex intestinis hauriunt. Intestina uerò ex uasis in omentum tendentibus suscipiunt ac remittunt humiditatem: omentum autem glandulis distribuit. [32] Habent quinetiam renes glandulas. Nam & hi multa humiditate saturantur. Maiores uerò etiã hac parte quàm aliæ glandulæ existunt. Neq; enim influens humor à renibus imbibitur, sed perfluit ad inferiora in uesicam. Quicquid igitur à canalibus acquirunt, id ad se trahunt. [33] Sunt & aliæ in corpore glandulæ paruæ admodum. [34] Cęterùm non uolo hunc sermonem longius euagari: cùm earum tantùm gratia, quæ alicuius momenti sunt, hoc scriptum sit institutum.

[35] Vlterius igitur ratiocinando progrediens dicã de tota natura glandularum colli. [36] Collum ab utraq; sui parte hinc & hinc glandulas habet, quas uocant tonsillas, [37] in hunc usum comparatas. Caput imminet superiore loco, cauũ, ac rotundum, & præterea humiditatem ex reliquo corpore attrahens, simul etiã corpus uapores omnis generis sursum in caput transmittit, eosdemq; caput rursus remittit. [38] Non enim immorari potest id qđ influit, non habens ubi sedem firmet: nisi caput ægrotet. tunc enim non remittit, sed isthic retinet. [39] Posteaquàm uerò id, quod attractum est, remitti ceperit, tunc in glandulas fluxio abit. [40] Nihil uerò molestiæ affert, quandiu pauca & moderata fuerit, & glandulæ robustę extiterint. [41] At si multa & acris influxerit, manseritq; acris & glutinosa, inflammatur ac intumescit, & collum distenditur: [42] simulq; ad aurẽ progreditur: & si quidem in utramq; partem processerit, utraq; auris: sin ad alteram, altera tantùm afficitur. [43] Si uerò pituitosa, & multa, ac lẽta fuerit fluxio;

A αὖον ἐὸν τὸ σῶμα, οὔτε ἀδὴν, οὔτε θρὶξ. [24] τὰ δὲ ἁπαλὰ καὶ πονεύμενα καὶ κάθυγρα, ἀδὴν ὧδε καὶ τρίχες. [25] ἀδένες δὲ καὶ κατὰ τὴν οὐατίην ἔνθα καὶ ἔνθα ἑκατέρωθεν κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ τραχήλου, τρίχες τε ἐνταῦθα. [26] ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῇς μασχάλῃσιν ἀδένες καὶ τρίχες. [27] βουβῶνες καὶ ἐπίσιον ἰκέλως μασχάλῃσιν ἀδένας καὶ τρίχας. [28] ταῦτα μὲν κοῖλα τῶν ἐν τῷ σώματι, καὶ ῥηΐδια ἐς περιουσίην ὑγροῦ. καὶ γὰρ πονέει ταῦτα καὶ κινέεται μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι. [29] τὰ δὲ ἄλλα ὁκόσα ἀδένας ἔχει μοῦνον, οἷον ἔντερα (ἔχει γὰρ καὶ ταῦτα ἀδένας ἐς τὸ ἐπίπλοον μέζονας) τρίχας οὐκ ἔχει. [30] καὶ γὰρ ἐν τοῖσι τέλμασι τῆς γῆς καὶ καθύγροισιν οὐ φύεται τὸ σπέρμα, οὔτ᾽ ἐθέλει ἀναβαίνειν ἐς ἄνω, ἀλλ᾽ ἀποσήπεται καὶ ἀποπνίγεται τῇ πλεονεξίῃ· βιῆται γὰρ τὸ σπέρμα. [31] βιῆται δὲ καὶ ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν ἡ πληθὺς, καὶ τὸ ὑγρὸν πουλὺ, καὶ οὐκ ἐᾷ φύσαι τρίχας. αἱ δὲ ἀδένες μέζονες ἤπερ ἄλλοθι τοῦ σώματος, καὶ νέμονται αἱ ἀδένες ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν ἐκπιεζούμεναι τὸ πλάδον. τὰ δὲ ἔντερα ἐκ τῶν τευχέων ἐς τὰ ἐπίπλοα ἐκδέχεται, καὶ καθίησι τὴν ὑγρασίην. τὸ δὲ ἐπίπλοον διαδίδοι τῇσιν ἀδένῃσιν. [32] ἔχουσι δὲ καὶ οἱ νεφροὶ ἀδένας. καὶ γὰρ οὗτοι κορέσκονται πολλῆς ὑγρασίης. μέζους δὲ αἱ ἀδένες ταύτῃ, ἢ αἱ ἄλλαι ἀδένες ἐοῦσαι. οὐ C γὰρ ἐμπίνεται τοῖσι νεφροῖσιν τὸ ὑγρὸν τὸ ἐπιρρέον, ἀλλὰ διαρρέει ἐπὶ κύστιν κάτω. ὥστε ὁποίου ἀποκερδαίνωσιν ἀπὸ τῶν ὀχετῶν, τοῦτο ἕλκουσι πρὸς σφέας. [33] καὶ ἄλλαι δέ εἰσιν ἐν τῷ σώματι ἀδένες σμικραὶ καὶ πάνυ. [34] ἀλλ᾽ οὐ βούλομαι ἀποπλανᾶν τὸν λόγον· ἐς γὰρ τὰς ἐπικαίρους ἡ γραφή.

[35] νῦν δὲ ἀναβήσομαι τῷ λόγῳ καὶ ἐρέω περὶ ἀδένων οὐλομελίης τραχήλου. [36] τράχηλος [a] τὰ μέρεα αὐτοῦ ἑκάτερα ἔνθα καὶ ἔνθα ἀδένας ἔχει, καὶ παρίσθμια καλέονται αἱ ἀδένες αὗται, [37] χρέῃ τοιῇδε. ἡ κεφαλὴ ὑπερέχει ἄνω κοίλη ἐοῦσα, [b] καὶ περιφερὴς, καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἄλλου σώματος ὑγρασίης. καὶ ἅμα ἀναπέμπει τὸ D σῶμα ἀτμοὺς ἐς τὴν κεφαλὴν παντοίους ἄνω, οὓς αὖθις ἡ κεφαλὴ ὀπίσω ἀφίησιν. [38] οὐ γὰρ δύναται ἐμμένειν τὸ ἐπιρρέον, οὐκ ἔχον ἔνθα ἑδρίην, ἢν μὴ τὴν κεφαλὴν πονέῃ, τότε οὐκ ἀνίησιν, ἀλλ᾽ αὐτοῦ κρατέει. [39] ἐπὴν δὲ ἀνῇ τὴν ἕλξιν, ἐς τὰς ἀδένας ἡ ῥοὴ γίνεται. [40] καὶ οὐδὲν λυπέει τὸ ῥεῦμα, ἐς ἂν ὀλίγον τε ᾖ καὶ ξύμμετρον, καὶ ἐγκρατέες ἐῶσιν αἱ ἀδένες. [41] ἢν γὰρ πουλὺ ἐπιρρυῇ δριμὺ, ἢν μένῃ δριμὺ καὶ [c] κολλῶδες, φλεγμαίνει, καὶ ἀνοιδίσκεται, καὶ ξυντείνει ὁ τράχηλος. [42] καὶ οὕτω περιίει ἐς οὖς. ἢν μὲν ἐς ἑκάτερα τὰ μέρεα, ἑκάτερον. ἢν δὲ ἐς θάτερον, πονέει θάτερον. [43] ἢν δὲ ἡ φλεγματῶδες καὶ πουλὺ καὶ ἀργὸν ἡ ῥοὴ,

[a] κατὰ

[b] καὶ πλήρης τῆς περὶ εἰ

[c] χολῶδες

φλεγμαίνει ᾗ καὶ ὧδε· καὶ ἡ φλεγμονὴ, στάσιμον ἐὸν ὑγρὸν, χοιράδες ἐγγίνονται. [44] αὗται [a] χέρυς αἱ νοῦσοι τραχήλυ.

[a] χείρων

[45] μασχάλῃσι δὲ ξυῤῥέει μὲν καὶ ἐνταῦθα, ἀλλ' ὅταν πλῆθος ᾖ, δριμέες ἰχῶρες, καὶ ὧδε γίνονται φύματα κατὰ ταῦτα. [46] καὶ ἐν τοῖσι βουβῶσιν ἕλκει τὴν ἀπὸ τῶν ὑπερκειμένων ὑγρασίην ἡ ἀδήν. ἄλλως εἰ πλῆθος λάβοι, βουβωνοῦται, καὶ διαπυΐσκεται, καὶ φλεγμαίνει ἰκέλως μασχάλῃσί τε καὶ τραχήλῳ. [47] τὰ δ' αὐτὰ καὶ ἐπαρκέει παρέχειν ἀγαθὰ καὶ κακά. καὶ ταῦτα μὲν ἀμφὶ τῶνδε.

[48] τὰ δὲ ἔντερα ἔχει χόρον πολὺν ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ ποτῶν, ἔχει δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ δέρματος ὑγρασίην, αὕτη πᾶσα ἀπαναισιμοῦται ἰκέλη τῇ πρόσθεν. νούσους δὲ οὐ ποιέει τὰ πολλὰ, [49] ὅκως περ καὶ ἐν τοῖσιν ἄρθροισιν γίνεται. [50] συχναὶ γάρ αἱ ἀδένες, καὶ ἀναπεπτέες, καὶ οὐ κοῖλαι, καὶ οὐ πολὺ πλῆθος ἐπισπώμεναι ἡ ἑτέρη τῆς ἑτέρης. ἐπεὶ μᾶλλον πλεονεκτεῖν ἐθέλουσαι, οὐ δὲ μὴν τότε πλῆθος ἔχειν δύνανται. [51] ἀλλ' ἐς ὀλίγον ἑκάστης ξυῤῥέον ἐς τὸ ἄρθρον, ἐς πολλὰ διαιρεόμενον, [52] ἰσότης ἐστὶν αὐτῇσιν.

[53] ἡ κεφαλὴ καὶ αὐτὴ τὰς ἀδένας ἔχει, τὸν ἐγκέφαλον ἴκελον ἀδένι. [54] ἐγκέφαλος γὰρ καὶ λευκὸς καὶ ψαφαρὸς, ὅκως περ καὶ ἀδένες. [55] καὶ ταὐτὰ ἀγαθὰ τῇσιν ἀδέσι ποιέει τῆς κεφαλῆς. [56] ἔξωθεν διὰ τὰ εἰρημένα μοι τεκμήρια ὁ ἐγκέφαλος ἀποστερέει τὴν ὑγρασίην, καὶ ἐπὶ τὰς ἐσχατιὰς ἔξω ἀποστέλλει τὸ πλέον ἀπὸ τῶν ῥόων. [57] μέζων δὲ ὁ ἐγκέφαλος τῶν ἄλλων ἀδένων, καὶ αἱ τρίχες μέζους ἢ αἱ ἄλλαι τρίχες. [58] μέζων τε γὰρ ὁ ἐγκέφαλος, καὶ ἐν εὐρυχωρίῃ κέεται τῇ κεφαλῇ. [59] ποιέει δὲ νούσους καὶ ἥσσονας καὶ μείζονας ἢ αἱ ἄλλαι ἀδένες. [60] ποιέει δὲ ὁκόταν ἐς τὰ κάτω τοῦ σώματος τὴν σφετέρην πλεονεξίην ἀποστείλῃ.

[61] ῥόοι δὲ ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ἀποκρίσιος, δι' ὤτων κατὰ φύσιν, δι' ὀφθαλμῶν, διὰ ῥινῶν· τρεῖς οὗτοι. [62] καὶ ἄλλοι δι' ὑπερώης ἐς φάρυγγα, ἐς στόμαχον. ἄλλοι διὰ φλεβῶν, ἐπὶ νωτιαῖον, ἐς τὸ αἷμα. [63] οἱ πάντες ἑπτά. [64] οὗτοι τοῦ ἐγκεφάλου λύματά εἰσιν ἀπιόντες· [65] καὶ εἰ μὴ ἀπίοιεν, νοῦσος αὐτέῳ. [66] ὥσπερ δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι, ἢν ἐς τὰ ἔνδον ἀπίωσι, καὶ μὴ ἔξω. [67] καὶ αὐτοῖς ὄχλος πολὺς χανδόθεν ἕλκει, καὶ [b] ἀδριμὺ [c] μὲν ᾖ προΐοιτο ὁ ἐγκέφαλος ῥεῦμα, ὃ τὰς ἐπιῤῥοὰς ἐσθίει καὶ ἕλκει. καὶ τὸ μὲν ἐπιὸν ἣν ᾖ πλῆθος καλὸν, ἄλλος οὐκ ἂν ἔχοι ὁ ῥόος, ἔστ' ἂν ἐξαρύσηται τὴν πλήθυν τοῦ κατιόντος. καὶ τὸ μὲν ἐπιῤῥέον ἀποπέμπων ἔξω, ἕτερον δὲ εἰσδεχόμενος, ἐς τὸ ὅμοιον αἰεὶ καθιστάμενος, τά τε ὑγρὰ ἕλκει, καὶ ποιέει νούσους. ἀμφω δὲ ἐν ἀκιδίῃ καταγνοῖ τὴν φύσιν, καὶ ἣν πάθη διέστων κακίᾳ. τὰ μὲν γὰρ πάθη τῆς φύσεως

[b] δριμὺ [c] μὲν ἐ

A etiá sic inflámatur: sed inflámatio, ob stabilitaté humoris, strumas generat. [44] Et hi quidé inter pessimos colli morbos cónumerantur.

[45] In alas auté etiá cóffluunt, si copiosi fuerint acres & serosi humores, & tubercula in ipsis producuntur. [46] Sed & in inguinibus glandula à partibus superioribus humiditatem trahit: cuius si magna fuerit copia, inguinaria intumescunt, & suppurantur, ac inflámantur, similiter ut alæ ac collum. [47] Eadem proinde tum bona, tum mala glandulæ præstare uidentur. Sed de his hæc suffecerint.

[48] Porrò intestina multá satietaté ex cibis ac potib. habét, & preterea humiditaté sub cute cótinét. Sed & hęc tota absumitur eodé modo, uti prior illa: & morbos raro facit. B [49] Qd ipsum quoq; in articulis contingit. [50] Frequétes enim gládulæ, & expassę, neq; cauæ sunt, neque altera alterius copia admodum fruitur: cùm neq;, si maximè uelit, copiam magná recipere queat. [51] Sed cùm id quod in articulum influit, in multas diuidatur, paucum in singulas, [52] eatenus æqualitatem habent.

[53] Caput etiá ipsum glandulas habet, cerebrú nimirú simile glandulæ. [54] Est enim cerebrum album ac friabile, quemadmodum etiá glandulæ: [55] eadem quinetiam cómoda præstat capiti. [56] Cerebrum enim humiditatem, C quæ illi ob prædictas causas inest, à reliquo corpore auxilij causa abstrahit, & in extremitates foras ablegat maioré parté fluxionú. [57] Maius autem est cerebrú quàm reliquæ glándulæ, uti etiá capilli maiores quàm alij pili. [58] Maius enim est cerebrum, & in amplo spacio capitis situ est. [59] Facit aút morbos & minores, & maiores, quàm aliæ glandulæ: [60] nimirú quum in inferiores corporis partes redundantiá suam ablegarit.

[61] Fluxiones porrò de capite cùm secretione contingunt, per aures, secundùm naturam, per oculos, per nares: tres numero. [62] Aliæ per palatum in guttur, & in gulam: aliæ D per uenas in medullam spinalem, in sanguiné. [63] Septenario numero cóprehensæ. [64] Hæ fluxiones cerebri purgamenta sunt, quando discedunt: [65] si non discedant, morbú ipsi pariút. [66] Vti etiam reliquo corpori, si intrò abierint, non foras. [67] Hisce talibus uehemens turbatio hiatim attrahit, quantumuis minimè acrem fluxionem cerebrum emittat, succedentes alias fluxiones pabuli instar attrahentem. Etsi enim humoris, qui ad cerebrú fluxit, copia effluit: fluxio tamen non cessabit, donec multitudo effluentis penitùs exhauriatur. Namque id quod effluit foràs amandans, nouum uerò suscipiens, in simili statu permanens, & humorem trahit, & morbos facit. Vterque autem affectus iugi infestatione eneruat naturá partis, licet malitia dispari. Affectiones enim naturales molestè ferunt

runt copiam, & ueluti frendent, si quid præter rationem & consuetudinem fiat.

68 Cerebrum autem cladem patitur etiam ipsum non sanum existens. 69 Si namque rodatur, turbationem multam sustinet, & mẽs desipit, & cerebrum conuellit ac trahit totũ hominem, qui in seipso uocem non edit, ac suffocatur: & hęc affectio apoplexia uocatur. 70 Sin uerò acris non sit fluxio, sed copia tantùm infestet: in cerebrum irruens, ipsum affligit, & mens perturbatur, & homo circũambulat, aliena cogitans, & aliena uidens, perferens morbi mores profuso risu, & peregrinis imaginationibus. 71 Alia fluxio ad oculos ophthalmia appellatur, & oculi in ipsa intumescunt. 72 Sin ad nares defluxio fiat, arrodũtur nares, & nihil aliud graue accidit: 73 nam uiæ ipsarum amplæ sunt, & sibi auxiliari possunt, insuperque quod per illas effluit conglobatum & concretum est. 74 Iam uerò aurium intortus est meatus & angustus, cerebrum autẽ prope ipsum ipsis apprimitur. Laborans uerò hoc morbo, plurima excernit: & auris à frequenti fluxione per tempus uexatur, & pus graueolens effluit. 75 Sic etiã fluxiones ad oculos foris conspicuæ sunt, & nõ omnino lethales. 76 Si uerò fluxio retrò processerit per palatũ, & in uentrem pituita peruenerit, 77 fluunt quidem horum uentres, nõ autem ægrotant. 78 Si uerò inferne maneat pituita, affectiones uoluulosæ fiunt diuturnæ. 79 Alijs autem si per palatum in guttur multa fluxio contingat, idq; frequenter, morbi tabifici oriuntur. 80 Replentur enim pulmones pituita, atque pus fit, id quod pulmones exedit, & ægroti non facilè superstites manent. 81 Mens uerò medici, si bonus sit & prudens, ut plurimùm causam intelligit. 82 Alius morbus oritur ex defluxione capitis per uenas in spinalem medullam. Inde aũt in sacrũ os penetrat, medulla eò fluxionem perducente, & in coxendicum acetabula deponente: & si tabem fecerit, homo iste hanc ob causam marcescit, neq; uiuere potest. Statim enim scapulæ dolent, amboq; pedes ac crura consequuntur, & ad extremum pereunt multo tẽpore curati. Nec dum uocem amisit homo & moritur. 83 Hæc mihi de fluxionibus capitis dicta sint.

84 Inter affectiones quinetiam cerebri alij quoq; morbi recensentur, deliria, insaniæ: 85 omnia periculosa. 86 Aegrotante autem cerebro, 87 etiam aliæ glandulæ. 88 Nam cùm intensionem habeat, 89 hinc sanè altera pendet communio corporis.

90 Verumenimuerò glandulæ etiam in pectoribus mammæ appellantur, 91 & attollun tur, ac lac faciunt aliquibus, aliquibus non. 92 Et faciunt quidẽ lac mulieres, 93 uiri uerò

A δυσφορέουσι τὸ πλῆθος, καὶ ὀδάξονται τὸ ἄλογον καὶ οὐ ξυνήθης ὄν.

68 ὁ δὲ ἐγκέφαλος πῆμα ἴσχει καὶ αὐτὸς οὐχ ὑγιαίνων. 69 ἀλλ' εἰ μὲν δάκνοιτο, τάραχον πουλὺν ἴσχει, καὶ ὁ νόος ἀφρονεῖ, καὶ ὁ ἐγκέφαλος σπᾶται καὶ ἕλκει τὸν ὅλον ἄνθρωπον, ἐν ἑωυτῷ δὲ οὐ φωνέει, καὶ πνίγεται ἀποπληξίη τῷ πάθει οὔνομα. 70 ἀλλ' ὅτε δὲ δριμὺ μὲν οὐ ποιέει αὐτῷ τὸ ῥεῦμα, πλῆθος δὲ ὂν τὸ ἐμπεσὸν ποιέει τοῦτο, καὶ ἡ γνώμη ταράττεται, καὶ περιήισιν ἀλλοῖα φρονῶν, καὶ ἀλλοῖα ὁρέων, φέρων τὸ ἦθος τῆς νούσου σεσηρόσι μηδήμασι, καὶ ἀλλοκότοισι φαντάσμασιν. 71 ἄλλος ῥόος ἐπ' ὀφθαλμοὺς, ὀφθαλμία. καὶ οἰδέουσιν αἱ ὄψιες.

B 72 εἰ δὲ ἐπὶ ῥῖνας ὁ κατάῤῥους, ὀδάξονται μυκτῆρας, καὶ ἄλλο οὐδὲν δεινόν. 73 αὗται γὰρ ὁδοὶ πουτίων εὐρέες καὶ ἱκαναὶ τιμωρέειν σφίσιν· πρὸς δὲ καὶ ἀσύστροφον τὸ ἀπιὸν αὐτέῃσι. 74 τὰ δὲ ὦτα, σκολιὸς μὲν πόρος καὶ στενός· ὁ δὲ ἐγκέφαλος πλησίον αὐτέου αὐτοῖσιν ἐμπιέζεται. νοσέων δὲ τὴν νοῦσον ταύτην τὰ πολλὰ ἀποκρίνει, καὶ τὸ οὖς ἀπὸ τῆς πυκινῆς ῥοῆς ἀνὰ χρόνον ὠελσεύ τε, καὶ ῥέει δυσῶδες πύον. 75 οὕτως ἐς τὸ ἔξω δῆλοι τῶν ὀφθαλμῶν ῥόοι, καὶ οὐ πάμπαν θανατώδεες. 76 ἢν δὲ τὸ ὀπίσω ῥεῦμα ᾖ δι' ὑπερώης τὸ ἀφικόμενον φλέγμα ἐς τὴν κοιλίην, 77 ῥέουσι μὲν καὶ αἱ κοιλίαι τούτων, νοσέουσι δὲ οὔ. 78 ἀναμένοντος † κάτω τοῦ φλέγματος, εἰλεοὶ, τὰ πάθη χρόνια. 79 ἄλλοις δι' ὑπερώης

C ἐπὶ φάρυγγα, ἢν πουλὺ ῥυῇ, καὶ ἐπὶ πουλὺ, αἱ νοῦσοι φθινάδες. 80 πληρίσκονται γὰρ τοῦ φλέγματος οἱ πνεύμονες, καὶ γίνεται τὸ πύον, τοῦτο * διεσθίει τοὺς πνεύμονας, καὶ οἱ νοσέοντες οὐ ῥᾷον περιγίνονται. 81 καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἰητροῦ, καὶ ἢν ἀγαθὸς, καὶ ἢν ἀγχίνοος, τὰ πολλὰ ξυνετίει τῆς προφάσιος. 82 ἄλλη νοῦσος διὰ φλεβῶν ἐπὶ νωτιαῖον ἀπὸ κατάῤῥου κεφαλῆς. ἀΐσσει δὲ ἐνταῦθα ἐπὶ ἱερὸν ὀστέον ἄγων τὴν ἐπιῤῥοὴν ὁ νωτιαῖος, καὶ ἐναπέθετο τῇσι κοτύλῃσι τῶν ἰσχίων. καὶ ἢν ποιέῃ φθίσιν, καὶ μαραίνεται ὁ ἄνθρω-

D πος [a] ὧδε καὶ ὧδε. καὶ ζώειν οὐκ ἐθέλει. ταχὺ γὰρ πονέει τὴν σπάθην, καὶ ἅμα τὼ πόδε καὶ μηρὼ παρέπονται. καὶ αἰεὶ τελέως ὄλλυνται χρόνῳ πολλῷ μελεδαινόμενοι, καὶ [b] οὔτε ἀπηύδηκε καὶ θνήσκει. 83 ταῦτά μοι ῥόων ἀπὸ κεφαλῆς εἴρηται.

84 καὶ πάθεα ἐγκεφάλου καὶ ἄλλαι νοῦσοι, παραφροσύναι, καὶ μανίαι· 85 καὶ πάντα ἐπικίνδυνα. 86 καὶ πονέει ὁ ἐγκέφαλος, 87 καὶ αἱ ἄλλαι ἀδένες. 88 ἔχει γὰρ καὶ [c] τόνον, 89 καὶ ἄλλη ξύνοδος ἐνταῦθα πάλιν τοῦ σώματος.

90 ἀλλὰ καὶ ἀδένες ἐν τοῖσι στήθεσι μαζοὶ καλέονται, 91 καὶ [d] διείρονται καὶ γάλα ποιέουσιν, οἷς δὲ οὐ ποιέουσιν γάλα. 92 ποιέουσιν μὲν αἱ γυναῖκες· 93 οἱ δὲ ἄνδρες οὐ ποιέουσι. 94 τῇσι μὲν γυ-

† δὲ

* δ

a ἴδε

b ἔτους ἂν πλεῦνος. Corn.

c πόνον

d διαείρονται. δὲ ἀείρονται

[a] ἡ φ. καὶ κάρτα. uel ἡ φ. τῶν ἀδένων, ὥσπερ καὶ τὸ

[b] μέγα συμβάλλεται

[c] ἀστεγὲς

[d] τόπον

[e] τραχεῖα

γυναιξὶν ἀραιή τε [a] ἡ φύσις καὶ κάρτα τῶν ἀδένων, ὥσπερ τὸ ἄλλο σῶμα, καὶ τὴν τροφὴν, ἥν τινα ἕλκουσιν ἐπὶ σφᾶς, ἀλλοιοῦσιν ἐς τὸ γάλα. [95] καὶ ἀπὸ τῆς μήτρης παραγίνεται ἐπὶ τοὺς μαζοὺς ἐς τὴν μετὰ τὸν τόκον τῷ παιδίῳ τροφὴν, ἥν τινα ἀποπιέζει ἢ καὶ ὑπερβάλλει τὸ ἐπίπλοον ἐς τὰ ἄνω στενοχωρούμενον ὑπὸ τοῦ ἐμβρύου. [96] τοῖσι δὲ ἄρρεσι καὶ ἡ στενοχωρίη καὶ ἡ πυκνότης τοῦ σώματος [b] μέγα συμβάλλεται μὴ εἶναι μεγάλας τὰς ἀδένας. [97] τὸ γὰρ ἄρσεν, ναστόν ἐστι, καὶ οἷον εἷμα πυκνὸν καὶ ὁρέοντι καὶ ἐπαφωμένῳ. [98] τὸ δὲ θῆλυ ἀραιὸν καὶ χαῦνον, καὶ οἱονεὶ ῥέον ὁρέοντι καὶ ἐπαφωμένῳ. [99] ὥστε τὴν ὑγρασίην οὐ μεθίησι τὸ ἀραιὸν καὶ μαλθακόν. [100] τὸ δὲ ἄρσεν οὐκ ἄν τι προσδέξαιτο, πυκνόν τε ἐὸν καὶ [c] ἀστεγὲς, καὶ ὁ πόνος κρατύνει αὐτοῦ τὸ σῶμα. ὥστε οὐκ ἔχει δῆ οὗ λήψεται [d] τὸ τῶν περισσῶν οὕτως. [101] ἀναγκάζει ὁ δὲ λόγος καὶ στήθεα καὶ μαζοὺς καὶ τὸ ἄλλο σῶμα τῇσι γυναιξὶ χαῦνα καὶ μαλακὰ εἶναι, καὶ διὰ τὴν ἀργίην, καὶ διὰ τὰ προειρημένα. τοῖσι δὲ ἀνδράσι τὰ ἐναντία. [102] ποιέουσιν καὶ μαζοὶ φύματα, φλεγμονὰς, τὸ γάλα ἀποσήποντες. [103] ἀγαθὰ δὲ ἔχουσιν τοῖσιν ἔμπροσθεν ὅμοια. ἀποστερίζουσι τὴν πλεονεξίην τοῦ ἄλλου σώματος. [104] μαρτύριον τῇσι γυναιξὶν, ᾗσιν ἀφαιρέεται νούσῳ ἢ ἄλλῃ τινὶ ξυμφορῇ μαζὸς, καὶ ἡ φωνὴ [e] θρασεῖα καὶ ὑγρὰ ἐς στόμαχον, καὶ πτυελίζουσιν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσιν, καὶ ἀπὸ τῶν δὲ νοσέουσιν. [105] ἰὸν γὰρ ἀπὸ τῆς μήτρης καὶ ἐπιῤῥέον τὸ γάλα, ὥσπερ μεθίη καὶ ἔμπροσθεν ἐς τὰ ἄνω τεύχεα, τὰ οἰκεῖα οὐκ ἔχων τεύχεα, συντυγχάνει τοῖσι κυρίοις τοῦ σώματος, καρδίῃ, πνεύμονι, καὶ ἀποπνίγονται.

non faciunt. [94] Mulieribus enim rara admodum est glandularum natura, quemadmodũ etiam reliquum corpus rarum habent, & alimentum quod in se trahunt, in lac permutãt. [95] Et ab utero accedit ad mammas, quod post partum puero cessurũ est in alimẽtum, quod ipsum sanè exprimit aut etiam sursum mittit omentum ad supernas partes, ab ipso fœtu coarctatum. [96] Maribus uerò & locorum angustia, & corporis densitas plurimum conducit ad hoc, ut glandulæ non sint magnæ. [97] Mas enim plenus est, & uestis instar, tum ad uisum, tum ad tactum densus: [98] fœminæ uerò corpus rarum & laxum, & uelut fluidum, tum ad uisum, tum ad tactum. [99] Proinde humiditatem non remittit, cùm rarum sit, & molle. [100] At mas non suscipit, quum densus sit, & humoris parum amicus, cumque labor etiam corpus ipsius firmet, ut locum nõ habeat, quo redundantia excipiat. [101] Hac ratiocinatiõe necessariò cõcluditur, & pectora & mammas, & reliquum corpus mulieribus laxa ac mollia esse, tum ob ocium ac segniciem, tum ob alia prædicta. Viris autem uice uersa. [102] Porrò mammæ etiam tubercula ac inflammationes pariunt, lac ipsum putrefacientes. [103] Vsum autem præstant superiorib. similem, quòd reliqui corporis redundantiã auferunt. [104] Testimoniũ huius abundè præbent mulieres, quib. aut morbo, aut alia quapiam calamitate mamma adimitur. Nam & uox ipsarum grauis redditur, & humores in gulam labuntur, & multo sputo uexantur, & caput dolent, & deinceps etiam ægrotant. [105] Lac enim proficiscens ac influens ab utero, quemadmodum etiam prius in superiora uasa transibat, quum propria uasa amplius non habeat, in principes corporis partes irruit, cor uidelicet ac pulmonem, atque sic suffocantur.

IN HIPPOCRATEM DE GLANDVLIS.

PERPENDAMUS

- Inscriptionem:
  - ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ. *Meminit huiusce com. ipsemet Hip. lib. de Articulis:* ἀλλ' ἐν ἄλλῳ λόγῳ περὶ ἀδένων οὐλομελίης γεγράψεται, ὅτι τέ εἰσι, καὶ οἷα ἐν οἵοισι σημαίνουσί τε καὶ δύνανται. *Itaque posterior tempore hic com. est, ab Hip. iam sene conscriptus. Etsi Gal. com. 1. de Articulis, siue dictionem siue sententiam spectes, Hippocratis esse neget.*
  - ΠΕΡΙ ΑΔΕΝΩΝ, *De Glandulis. Medicus tractatus est, partim ad Physiologiam, partim ad Pathologiam pertinens. Naturam namque & usum glandularum declarat, earundemq; affectiones & morbos subiungit. Vt hinc exemplum sumsisse uideantur Arabes, qui Anatomiam Partis, cuius morbos enarrare instituunt, priore loco ponunt: curationem deinceps subiungunt.*
- Tractationem. *Vide signum* A.

- **A.** De Glandulis disputat Hip. tum
  - **Vniuersim,** περὶ ἀδένων οὐλομελίης, de natura illarum generali. N.1. An hanc ipsam com. de Locis n. 20. & seq. uocat partium ὁμοειδέων? Com. de Alimento, ξυμπάθειην aliam facit κατ' οὐλομελίην, aliam κατὰ μέρος: illam similarium, hanc dissimilarium. Nimirum de Glandularum
    - **Substantia,** per comparationem. Si conferantur cum
      - **Rebus** externis, sic spongijs similes sunt, raræ scilicet, & tamen pingues. N.2.
      - **Carnibus** reliqui corporis, sic ijs sunt dissimiles, friabiles scilicet & multis refertæ uenis. N.3. Declarat id quod dixerat de
        - **Venarum** multitudine. Si uenas disseces, effluit sanguis copiosus, albus, instar pituitæ, mollis tanquam lana, & cohærens. N.4. λευκὴ, s. αἱμορραγίη. aut certè ἀδιλώ.
        - **Friabilitate.** Si corpus ipsius glandulæ digitis comprimas, desus humor exit, quo ueluti glutino priuata glandula penitus corrumpitur. N.5. αὐτὸ, scilicet τῆς ἀδένος σῶμα. An αὐτῇ legendum? id quod ijs accidit, qui per compreßionem castrantur, & com. de Semine n. 7. ἐντριβόντες uocantur. Sic etiam in curandis glandularum duritiebus chirurgi leui sed frequenti glandularum compreßione & attritione uel digitis uel dentibus facta cum oleo amygdalarum duritias emolliunt, non tam resoluendo, quàm exprimendo glutinum ipsum.
    - **Accidentibus** & affectionibus, tum
      - **Preter** naturā Morborum qui glandulis accidunt, enarrat
        - **Accidentia** secundū
          - **Quantitatē.** Sic alij morbi uehemētes sunt, alij non sunt. Et quidem
            - **Per** se non sunt uehementes & periculosi. τὰ νόσοι οὐ καρτα. N.6. Excrementorum enim susceptioni destinatæ glandulæ, & quantitatem & qualitatem eorum leuius ferūt, quàm cæteræ partes nobiliores.
            - **Per** accidens euadūt periculosi, quando glandulæ suam afflictionē reliquo corpori communicant. ἀλλὰ σὺν ἄλλῳ σώματι (suā communicantes affectionem) νοσέουσι καρτα. N.7.
          - **Qualitatem.** Sic rariores sunt glandularum quàm reliquarum partium morbi, siue afficiantur per
            - Ἰδιοπάθειαν. N.8.
            - Συμπάθειαν reliqui corporis. N.9.
        - **Essentiā;** tum
          - **Qui** sint. Morbi glandularum dicuntur, tum ij qui
            - **Parti** affectæ, ipsismet glandulis inhærent; ut sunt
              - **Tubercula.** N.10.
              - **Strumæ.** N.11.
            - **Corpori** reliquo communicantur. Febris ex inflammatione glandularum orta. N.12.
          - **Cur** siue quas ob causas oriantur. Causa igitur cur
            - **Glandulæ** per se patiātur Tubercula & Strumas, copia humoris est à reliquo corpore in glandulas promtè confluentis, uel etiam ab ijsdem attracti. N.13. Causa huius confluxus à uenarum copia prouenit. N.14.
            - **Corpus** reliquum Febre per consensum tentetur, ab acrimonia & copia humoris pendet, à quo glandulæ inflammantur, & intumescūt, adeoq; reliqui corporis neruos ueluti distendentes, febrem accendunt. N.15.
      - **Secundum** naturam, quæ ab usu illarum pendent. Sic glandulis accidit, Humorem excrementitium reliquis partibus inimicum excipere. Vide signum B.
  - **Singillatim,** singularum partium, quæ glandulas maiores habent, morbos enarrando. Vide signum C.

B. Quod quidem munus

- Proponit. *Glandulæ & plures & maiores in partibus cauis, & in his potißimum, quæ natura sua humidæ et copioso sanguine repletæ sunt, reperiuntur, quã in solidioribus & minus succulentis, ut sunt Articuli. N.16. Quo loco totum corpus diuidere uidetur Hip. in τὰ κοῖλα & ἄρθρα, in Ventres & Artus. Glandularum proinde usum & affectionem inductione specierum deducit. Namque*
  - Species recenset. *Glandulæ igitur partium*
    - Cauarum *id muneris habent, ut abundantem humiditatem aliunde in eas partes cõfluentem excipiant attrahantq́. N.17.*
    - Solidarũ *id præstant, ut abundantẽ illic ex articulorũ iugi labore serositatem absumant, si nõ simul & semel, saltẽ sensim & paulatim. N.18. Exercitio mucus articulorũ colliquatur: colliquatus nisi absumatur, laßitudines parit. Eius proinde excipiendi causa datæ sunt glandulæ.*
  - Genus colligit. *Glandulæ nimirũ humiditatem superfluã alimenti nomine excipientes & attrahentes, corpus uniuersum simul expurgant. N.19.*
- Demonstrat ratione:
  - Si *in quibusdam partibus corporis humidis nullæ essent glandulæ, uel in quibusdam siccis aliquæ essent, nõ causa humiditatis expurgandæ, sed propter quem alium usum glandulæ à natura datæ essent.*
  - Nunc uerò *si partes corporis consideres*
    - Vniuersim, *in partibus*
      - Humidis *omnibus glandulæ reperiuntur. N. 20. Quod quidem ostendit argumento pilorum:*
        - Vbi *pili in corpore, ibi humiditas copiosa.*
        - At *ubi glandulæ, ibi pili. N. 21. Probat ex communi usu. Glandulæ enim influentem humiditatem excipiunt: exceptam absumunt quantum possunt: quod non possunt, id in externam superficiem corporis expulsum in pilos abit. Atq; ita uicariæ glandularum lumitaneæ, ut ita dicam, sunt pili. N.22.*
        - Ergo *ubi glandulæ, ibi humiditas copiosa.*
      - Siccis *nullæ glandulæ uel pili reperiuntur. N.23.*
    - Speciatim *singulas, sic diuersitas q̃dã apparebit. Vbi cũq;. n. pili sunt ibi etiã glandulæ: non ecõtra. Omnes partes corporis humidæ, glandulas habẽt: & uel*
      - Magnas. *Quarum rursus aliæ pilos*
        - Habent, *nimirũ partes teneræ & labori obnoxiæ & humidæ. N.24. Ostendit*
          - Quæ *sint. Tales sunt glandulæ*
            - Colli, *circa iugulares uenas, barba decoræ. N.25.*
            - Alarum, *pilis mollibus supercrescẽtibus. N.26.*
            - Inguinũ, *pubis lanugine tectorũ. N.27.*
          - Cur. *Cauæ enim sunt partes istæ, & ad excipiendam humiditatem idoneæ: præterea etiam motibus crebris obnoxiæ. N.28.*
        - Non *habent. Nimirum*
          - Intestina, *quæ in omento et mesenterio pancreas habent. N. 29. Similitudine deducit causam:*
            - Quemadmodũ *in locis terræ uliginosis semen prouenire nequit, quoniam immoderato humido suffocatur. N.30.*
            - Ita *cùm iugi irrigatione intestina omentum, omentum glandulas madefaciat, & uapor uaporem expellat, neq; ui caloris exuri & in pilos concrescere sinat, abdomen glabrum remanet, licet maximè concaua & humidißima pars existat. N. 31. Quo loco obseruandum, ab Hipp. omenti usum duplicis eum constitui, ut copiosus humor ab intestinis influens, cùm à glandulis excipi & absumi semel nequeat, in omento uelut in æstuario asseruetur.*
          - Renes. *Hi cùm ex uniuerso corpore plurimum humiditatis attrahãt & excipiant, magnitudine omnes reliquas glandulas uincunt: sed hoc differũt, quòd humiditas substantiam illarum non ingreditur, sed per emulgentes uenas cõtranslata, transcolat ad uesicam per canales urinarios, à quibus ipsis alimentare humidum pro sui alimento renes ueluti suffurantur. N.32.*
      - Paruas. *N.33. De quibus ipsis in præsentia dicere supersedeo: de ijs, quæ maioris sunt usus atq; momenti in sanitate conseruanda & labefactanda, disputare contentus. N.34.*
  - Ergo *glandulæ humiditatis expurgandæ causa à naturæ sunt datæ.*

C. De Glandulis earũ partium agit, quibus propter has ipsas frequentiores morbi tum per ἰδιοπάθειαν, tũ per συμπάθειαν accidũt, & quæ uniuerso etiam corpori suam affectionem communicare possunt. Maximi igitur momẽti sunt glandulæ

- Colli siue iuguli, de quorum ἰδιομελὶς, id est, natura omnibus iugularibus glandulis cõmuni, se dicturum profitetur. N. 35. Ergo quo ad
  - Nomen, παρίσθμια dicuntur. N. 36.
  - Rem ipsam, Glandularũ colli enarrat
    - Vsum. Caput cauum & rotundum collo superincubans, instar cucurbitæ humiditatem plurimam è reliquo corpore attrahit, quimetiam uapores copiosos è corpore ascendentes instar camini excipit, sed statim remittit. N. 37. Attractioni humoris uel non transmißi ipsa capitis forma commodat, uti tom. de Vet. med. n. 148. Exceptioni uerò transmißi etiam situs. Remißioni utrumq;. Ratio. Nam & quia caput rotundum est, & quia in sublimi positum, humor atq; uapor ascendens illic morari diu nequit, præsertim si uis expultrix suo fungatur munere, sed deorsum præcipitatur: nisi caput ægrotet. Languente enim facultate expultrice & concoctrice, quæ ad caput ascenderunt illic remanent, uariaq; morborũ genera pariunt. N. 38. ἡ κεφαλὴ ὑπόρη. αὐτω κοίλη ἐοῦσα ϰ περιφερής, ϰ τῦς περὶ αὐτὴν ἀπὸ τῦ ἄλλυ σώματος ὑγρασίης (subintellige γέμουσα, uel πληρουμένη, uel κενουμένη.) Alij legunt, ἡ κεφ. ὑπ. αὐτω κοίλη ἐοῦσα, καὶ πλήρης τῦς περὶ &c.
    - Affectiones. Afficiuntur colli glandulæ ex Fluore humoris, à capite, ad quod uel sponte sua, uel etiã attractus ascenderat, descendentis, & in glandulas decumbẽtis. N. 39. Quòd si ergo fluxio fuerit
      - Parua, quæ nec multitudine nec qualitate sua glandulis incommodet, nullam inde percipiunt molestiam, sed uel absumunt, uel certè per nares & palatum expurgant citra laborem. N. 40.
      - Magna, cui glãdulæ pares esse nequeant, uarij morbi, sed omnium grauißimi & molestißimi hi oriuntur. αὗται (scilicet αἱ προειρημέναι) χείρες αἱ νόσοι τραχήλυ. Alij ad etymon respicientes, αὗται (scilicet αἱ χοιράδες) χοίρων τραχήλυ νόσοι, legunt. Corn. pronomen αὗται ad χοιράδας refert. Sed angina fortè multo periculosior quã strumæ. N. 44. Morbos hosce recenset. Siquidem fluxio quæ copiosa est & pituitosa, lenta scilicet & glutinosa, fuerit qualitate sua
        - Acris, δριμὺ καὶ χολώδες (an χολώδες, biliosa, legendum? præsertim cũ huic opponat mox φλεγματώδη) & in glandulis
          - Remaneat, phlegmonẽ excitat, quã Anginam & Synanchen appelant. N. 41.
          - Non remanẽat, sed in uicinas etiã partes aurium, uel utriusq;, uel alterutrius extrudatur, Dolorem illic parit acutum. N. 42.
        - Non acris, neq; mordax, sed craßior & tenacior, inflammationem partis non uehementẽ, stabilem tamen generat, unde χοιράδες, Strumæ siue scrofulæ dictæ, quòd id genus morbi porcis familiare sit. N. 43.
- Axillarũ. Nã quando in has & quãtitate multus & qualitate acris humor influit, Tubercula nascũtur. N. 45.
- Inguinum. Hæ enim humiditatem in sese colligunt: uerùm multitudine & acrimonia oppresse, inflammantur, & tumores patiuntur, Bubones dictos, & suppurantur non aliter quàm colli & alarum glandulæ. N. 46. Vt enim eundem præstant usum toti corpori omnes glandulæ in expurganda humiditate serosa: ita quoque morbos eosdem patiuntur, & affectionem suam reliquo etiam corpori communicant. De quibus hæc pauca dixisse, & digitum ueluti ad fontem intendisse sufficiat. N. 47.
- Intestinorum & Articulorum. Vide in seq. signum D.
- Capitis. Vide in seq. signum E.
- Pectoris. Vide in seq. sigum I.

- **D. De Glādulis Intestinorum & Articulorū agit κατὰ τὸ**
  - **Ὅτι. Ergo**
    - Intestina copioso humore abundant, tum quotidie ex cibo & potu influente, tum uerò etiam sub ipsa cute contento (an humorem in omento collectū intelligit, uti suprà n. 30. an eum qui inter spacia media abdominis musculorum & intestinorū, ut in hydropicis cernere licet, congregatur? an uerò etiam qui uictimarum argumento naturaliter in iisdem locis reperitur?) Quam humiditatem glandulæ intestinorum, uti reliquarum partium, sensim & excipiunt, & quantum in se est absumunt, & propterea morbos rarius patiuntur. N. 48.
    - Articuli similiter propter motum aßiduum humorem copiosum attrahunt, atq; etiam ab interioribus expulsum excipiunt & absumunt. Morbis proinde rarius tentantur. N. 49.
  - **Διότι, cur copioso humore irrigatæ glādulæ, rarius tamen ægrotent, demōstrat tali ratione:**
    - Vbi uel humor qui in glandulas influit exiguus est, uel copiosus quidem, sed glandulæ multæ sunt & paruæ; quæ illum absorbent: tunc glandulæ inflammari facilè non possunt. Nam neq; altera alteri humorum præripere uolet, cùm æquales sint magnitudine, & propterea æqualiter excipiant: neq; si uellet, humorem alteri præreptum continere posset, quandoquidem parua admodum est, neq; multum caua. Per ellipsin, qua hoc com. frequenter utitur, subaudiendum, οὐ φλεγμαίνονται. N. 50.
    - At in articulorum glandulas paucas numero, neq; admodum capaces, & propterea alimentum sibi mutuò minus auidè præripientes, humor influens, cùm in multas glandulas adeoq; in singulas paucus distribuatur, aßiduo ferè motu absumitur: in pancreas uerò intestinorum etsi copiosior influit, in multas tamen glandulas & capaciores dispergitur. N. 51. Synchysis est. ἀλλὰ ξυῤῥέον ἐς τὸ ἄρθρον, ἐς πολ. διαιρ. ἐς ὀλίγον ἑκά. ἰσ. ἐστίν.
    - Ergo glandulæ articulorum & intestinorum rarò inflammari possunt, & hactenus æquali sunt conditione. N. 52.

- **E. Caput glādularum loco cerebrum habet glandulis simile. N. 53. Similitudine declarat, tum quo ad illius**
  - **Naturam. Cerebrum enim**
    - Conuenit cum reliquis glandulis & quo ad
      - Substantiam, album & friabile. N. 54.
      - Vsum. N. 55. Nam cùm humores & uapores copiosos (uti paulò ante n. 35. diximus) caput excipiat, cerebro opem ferēs colligit humiditatem superfluam, & extra caput ad partes extimas emittit. Synchysis est: ὁ ἐγκέφαλος τιμωρέων τὴν ὑγρασίην διὰ τὰ εἰρημένα καὶ ἴσταν ἀποστρέει, pro ἀποστρέων τιμωρέει. N. 56.
    - Differt à reliquis glandulis sola magnitudine. Et propterea etiam pili capitis prolixiores sunt, quàm reliquarum partium. N. 57. Ratio. Cerebrum enim capitis totam cauitatem replere debet, ut locatum loco suo respondeat. N. 58.
  - **Affectiones. Cerebrū ut glādulas reliquas magnitudine superat: ita morbos nunc maiores nunc minores habet quàm reliquæ glandulæ. N. 59. Morbos cerebri diuidit in**
    - Communißimos, Fluxiones scilicet. De quibus deinceps agit, & N. 83 tractationem illorum concludit. Vide signum F.
    - Min⁹ communes quosuis alios. Qui quidem
      - Differunt essentialiter. Verbi gratia, Delirium, Insania. N. 84.
      - Conueniūt accidentaliter, quoniam omnes sunt periculosi. N. 85. Ratio, tum
        - Per se, quia cerebrum laborat, pars princeps. N. 86.
        - Propter aliud, quia cerebrum in se trahit uniuersum corpus, propter συμπάθειαν, quæ fit per
          - Venas glandularum. Nam cùm glandulæ & plurimis & insignibus uenis scateant (uti suprà n. 13. docuit) facilè affectio cerebri per similitudinem substantiæ per affluxū humoris morbifici iisdem cōmunicatur. N. 87. Et hæc quidem ξύνοδος prior est.
          - Neruos, & hæc secunda est ξύνοδος, hoc est, congreßio siue cōmunicatio cerebri cū reliquo corpore. N. 89. Habet enim cerebrū τόνον, hoc est, uim intendendi & cōtrahendi totius corporis per genus neruosum. N. 88. Vti etiā sup. n. 68. ὁ ἐγκέφαλος ἀπὸ τῆς ἑλκει ὅλον τὸν ἄνθρωπον. & n. 14. αἱ ἀδένες ξυντείνουσιν ἐπὶ σφᾶς τὸ ἄλλο σῶμα. Quāuis Corn. legat τόνον: sed tautologia, uti uidetur, inutili.

F. Fluxionum igitur in

- Causas proponit. *Fluxionum Materia est superflua humiditas in caput uel propulsa uel attracta: Forma uerò est ipsa expulsio humiditatis in subiectum corpus uel totum uel partes. N. 69.*
- Genere & Differentias, *à loco ad quem feruntur desumtas, explicat. Fluxiones igitur à capite in reliquas partes factæ, septē sunt numero. N. 63. nimirum uel in eas per quas excerni statim*
  - Possunt, *propter partium illarum laxitatem & amplitudinem. Quas fluxiones com. de Locis, n. 75. κατωφανέας τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι uocat: & hîc à natura uideri institutas ad expurgandum cerebrū inquit, tum uerò infrà n. 75. disertè ἐς τὰ ἔξω δήλους τῷ ὀφθαλμῷ ῥόους appellat. N. 61. Alia igitur fertur ad*
    - Aures.
    - Oculum.
    - Nares.
  - Nequeunt *(αὐσὸν ἀποκέσιος. & ut ex com. de Locis intelligi potest, ὃ κατωφανῆς τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι. Proinde etiam παρὰ φύσιν uidētur.) Sunt autē numero quatuor. N. 62. Aliæ petunt uias*
    - Ampliores *tum*
      - Faucium *ad Pulmones.*
      - Gulæ *ad Ventriculum.*
    - Arctiores, *Venarū communiter dictarum, nimirum per*
      - Medullam *spinalem ad Neruos.*
      - Venas *propriè dictas in Sanguinem ipsum.*
- Specie cō*moda atque noxas tum*
  - Proponit. *Fluxiones istæ*
    - Cerebro
      - Commodant, *quando expurgantur. N. 64.*
      - Incommodant, *quando intra cerebrum retinentur. N. 65.*
    - Corpori *reliquo prosunt, si expellantur per uias debitas: obsunt uerò, si non expellantur. N. 66.*
  - Declarat *modum nocendi tum*
    - Vniuersim. *Quando humor copiosus à cerebro fluēs, à parte in quam fluit hiatim ueluti excipitur, multa illico turbatio oritur, licet acris non sit fluxio: quoniam humor, qui in partem fluxit, propter affinitatem pabuli instar succedentes etiam alias fluxiones allicit. Quòd si tunc humor qui influxit non effluat, maior certè erit turbatio. Sin uerò effluat, turbatio tamen non cessabit, donec multitudo humoris penitus exhauriatur. Quandiu enim tantum influit, quantum effluit, tandiu etiam pars affecta (& quia recipit influentem, & quia propter intemperiem aduentitiam humorem quoq; consimilem attrahit) morbo diutino affligitur: adeoq; gemina infestatione, et eius quod influit, & eius quod effluit, natura eneruatur: cùm uel copiam humoris uel etiam insolentiam (Sic com. quoq; de Flatibus n. 147. & 161 materiam quamcunq; in loca ἀηθέα, non assueta, illabentem, doloris causam facit) præter naturam sibi euenientē natiua membri facultas ferre diutius nequeat. N. 67. Locus difficilis propter textum corruptum: quem nos quantum licuit emendauimus. Corn. legit, καὶ δριμὺ μὲν εἰ πε. & sic interpretatur: Et acrem quidem fluxionem si cerebrum demittat, quæ influxiones corrodit & exulcerat. Vox ἄμφω ad τὸ ἐπιῤῥέον & ἀποῤῥέον referenda uidetur: & quando seq. sic leguntur, τὰ μὲν γὰρ πάθη τῆς φύσεως οἱ προειρημένοι ῥόοι διαφορέουσιν, &c. uerba hæc, οἱ προειρημένοι ῥόοι, in margine à quopiam, ad explicationem dictionis ἄμφω adscripta, ab imperito librario in contextum alieno loco temerè translata fuisse. Nisi malis uocem ἄμφω referre ad fluxionem biliosam acrem, & pituitosam non acrem, uti suprà n. 40. & 42: præsertim cùm subiungat hîc, καὶ ἢν πάθη διάγορ (pro διάγουσαν) κακίῃ, Licet affectiones ab hisce fluxionibus inuectæ differant malitia: Biliosæ enim magis molestæ sunt, quàm pituitosæ.*
    - Singillatim. *Vide in seq. signum G.*

G. Affici

- **G. Affici igitur poßũt ex immoderata fluxione tũ**
  - **Cerebrũ. N. 68. Et quidem si fluxio acris**
    - Sit, plurimam turbationẽ infert, delirĩu & conuulsionẽ, ad extremũ quoq; sensu & motu priuatur animal, consequenter etiam uoce. ἐν ἑαυτῷ δ' οὐ φωνέει, scilicet ὁ ἐγκέφαλος. Cæterùm cùm com. de Principijs n. 118. reprehendat eos, qui cerebrũ uolebãt sonũ edere: iccirco uidetur hîc λόγον ἐνδιάθετον intelligere, ipsam scilicet cogitationem & discursum. Corn. uerò ad Hominẽ transtulit. Sequitur ad extremum suffocatio, & affectio ipsa Apoplexia dicitur. N. 69.
    - Non sit, sua tamen copia & mentis alienationem parit, & phantasmata uaria tum oculis, tũ imaginationi affert, ita ut morbi mores circumferant hi tales effusè ridendo, & peregrina quædam imaginando. N. 70. Pro σεσηρόσι Corn. legit ὁράμασι. At ex Gal. interpretatione σεσηρὸς μειδίαμα, risus effusus est, qui latè diductis fit labris.
  - **Partes reliquæ, aliæ quidem**
    - **Leuius, sine maiore periculo uitæ, quarũ affectiones ferè externæ sunt & ad oculũ manifestæ. N. 75. Sic etiã com. de Locis fol. 66. n. 21. ῥόους καταφανέας ἐν τῆς κεφαλῆς tres numero statuit, ad aures, ad nares, & ad oculos. Decumbũt igitur fluxiones aliæ ad**
      - Oculos, & inflammationem pariunt, Ophthalmiam dictam. N. 71.
      - Nares, easq; arrodunt, nihil præterea grauius inducunt. N. 72. Ratio. Nam & uiæ, cùm amplæ sint, sibijpsis opem ferre possunt humorem expurgando: & humor cùm diutius in eo loco non hæreat, ut proinde agitatione conglobari & concrescere nequeat (ἀσύστροφον) nullam uehementiorem impreßionem facit. N. 73.
      - Aures: quãdo à cerebro, quod angusto meatui auditorio uicinum & ueluti adpressum est, maior quidem pars fluxionis excernitur per fauces, at ea quæ remanet subtilior ipsis meatibus iugiter affusa, ibiq; moram trahens, suppuratur, & per concham foras expurgatur. N. 74. An sic legendum: νοσέειν δὲ (ὁ ἐγκέφαλος) τὴν νοῦσον ταύτην (ex fluxione ortam) τὰ πολλὰ ἀποκρίνει καὶ τὸ οὖς ἀπὸ τῆς πυκινῆς ῥοῆς (maiorem partem crebræ fluxionis etiã auris excernit foras) ἀλλὰ χρόνον ὀρείζει τι καὶ ῥέει δυσώδης πύον (sed paucior pars illic retenta, & ueluti circumscripta, tẽporis progressu suppuratur, & pus graueolens excernitur.) An pro, καὶ τὸ οὖς, legendũ κατὰ τὸ οὖς, secundùm aurem ex aßidua fluxione cum tẽpore separatur et effluit fœtidũ pus? An pro ὀρείζει legendũ κεχώρηται? locatur, & figitur, & sedẽ occupat. Sic com. de Locis in homine, n. 8. ἐπὶ ὑπὸ τῶν τευχέων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ χωρέεσθαι, hoc est, locari & recipi dicit.
    - **Grauius, & cum uitæ etiam maiore periculo, propterea quòd humor influẽs diutius parti affixus acredine sua exulcerare potest. Quòd si igitur catarrhus defluat per**
      - **Palatum ad**
        - **Ventriculũ, N. 76. & per intestina**
          - Expurgetur, alui fluorẽ, sed citra grauiorem afflictionẽ parit. N. 77.
          - Non expurgetur, sed in intestinis hæreat, Ileum inducit, morbum diuturnum. N. 78. An Colicum intelligit? Nam Ileos propriè dictus, inflammatio scilicet ilei, inter acutos connumeratur.
        - Fauces & trachæam copiosus & creber, morbi oriuntur tabifici. N. 79. Ratio. Pituita enim ad pulmones delapsa, ibi putrescens, substantiam pulmonum arrodit, inflammat, & suppurare facit. Quibus uitiatis, cor uicinum iugi aeris attractione contagium contrahit, ita ut hi tales difficulter liberentur. N. 80. Corollarium addit. Proinde Medicus, si uir bonus & intelligens sit, occasionem horum morborum magna ex parte intelliget: ut ita uel causarum amolitione morbum hunc dirum præcaueat, uel saltem inter curandum suam famam prognostico tueatur. N. 81.
      - Medullam spinalem, & in acetabulo siue iunctura coxendicis infigatur, si putredine sua tabem inducat, lethale est. Per consensum enim & superiores artus, spatulæ scilicet cum brachijs, & inferiores, femora scilicet, crura, pedesq; laborare incipiunt, ut quamuis multam curam adhibeas, ad extremum tamen pereant. N. 82. καὶ μαραίνεται ὁ ἄνθρωπος ὧδε (οὕτως) καὶ ὧδε (ob hanc causam.) Sin legas ὧδε καὶ ὧδε, utrouis modo: tunc id quod præcedit, ἐς τὴν φθίσιν, absolutè legendum erit, ut sit sensus, defluente per spinam catarrho, si quidem ad coxam, ischiadem oriri, sin uerò ad pectus, phthisin: & utrouis modo hominem marcescere, siue phthisis per se infestet, siue per consensum ab ischia. καὶ ὅτι ἀπαυδήσει καὶ θνήσκει, nondum defecit siue uocem amisit, & moritur, hoc est, uiribus integris, ratione scilicet, sensu motuq; constante. Vel certè, Nondum desperans de salute sua. Corn. καὶ ὅτε ἀπαυδήσει legit, & sic deflorescit & moritur, ad senilem marasmum alludens. Hip. certè lib. 1. Aphor. Oportet uidere, inquit, πότερον ὁ νοσέων ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, Vtrum æger prius deficiat, cùm contentus esse nequeat ad statum usque morbi hoc genere uictus, an morbus prius deficiat.

H. Glan-

H. Glandulas quæ in pectore sunt enarrat, tū quo ad

- Nomen. *Μαζοί, Mammæ appellantur.* N. 90.
- *Rem ipsam. Ergo quo ad*
  - Sub-stātiam *suam lōgè humidiores sunt, quā reliquæ glandulæ, & lacte insuper refertæ, quorundam, nō omniū.* N. 91. Quod *ipsum tali syllogismo uidetur complecti:*
    - Quæ *mammæ maiores sunt, & copiosius alimentum attrahunt, illæ lacte abundant.*
    - At *mulierum mām̄æ maiores sunt & alimētum copiosius trahūt quā uirorū.* Quod *ipsum*
      - Proponit. *Mām̄æ*
        - Mulierū *maiores sunt, & copiosius alimentū habent, tum*
          - Per *se, propter corporis habitum rariorem humidioremq;.* N. 94.
          - Per *accidens; propterea quod utero pleno existente, & uentre coarctato, exprimitur pars alimenti leuissima & pinguissima ad mammas.* N. 95. *Quemadmodū com. de Nat. pueri n.* 121. *docuit.*
        - Virorum *minores sunt, & parcius alimentum habent, contrarijs de causis: nimirum tum quia habitu sunt densiore, tum quia accidentalem coarctationem uentris non patiuntur.* N. 96.
      - *Comprobat tali syllogismo:*
        - Mammæ, *quo rariores, eo copiosius alimentum attrahunt.*
        - At *mām̄æ mulierū, ut etiā corpus uniuersum, rariores sunt, quā uirorum.* N. 101. *Hoc ipsum et*
          - Sensus *indicat. Nā corpus*
            - Maris *& aspectu & attactu coactum est & densum instar panni spissè contexti.* N. 97.
            - Fœminæ *& aspectu & attactu rarum est & laxum, & ueluti flaccidum.* N. 98.
          - Ratio *demonstrat, ab effectu sumta. Corpus enim*
            - Fœminæ *humorem influentem non respuit, sed spongiæ instar in se collectū retinet: præsertim cū uita etiā umbratilis & otiosa accedat, excrementis accumulandis & non consumendis oportunissima.* N. 99.
            - Maris *propter densitatem habitus nec recipit nec delectatur admodum humoribus influentibus: tum etiam si qui influant, illi iugi labore & exercitio absumuntur. πυκνόν τε ἐὸν καὶ ἄστεγες, paucas στέγας, hoc est tecta, siue poros habēs. uel ἄστοργες, inamabile, cùm nec ipsum desideret humorem recipere, quia densum: neq; humor in illud fluat, propterea quòd à labore quotidie absumitur, Sic de Fracturis, canalem pedi subijcere ἀστοργέστερον, inhumanius, quàm ferulas. Corn. priorem lectionem sequitur.* N. 100.
        - Ergo *mammæ*
          - Mulierum *copiosius alimentum habent.*
          - Virorum *parcius alimentum habent.*
    - Ergo *mammæ*
      - Mulierum *lacte abundant.* N. 92.
      - Virorum *lacte carent.* N. 93.
  - Accidens
    - Præter *naturam, Morbos patiuntur ex lactis putredine ortos, Tubercula & Inflammationes.* N. 102.
    - Secundùm *naturam: Expurgatio humoris abundantis in toto corpore, cōmunis est Mammis cum reliquis glandulis.* N. 103. *Quod quidem ostendit argumento eorum symptomatum, quæ ijs mulieribus, quibus quacunq; de causa mām̄a aufertur, accidere solent.* τὸ
      - ὅτι. *Nam & uox illarum ex arguta fit grauis, uti uirorum (θρασεῖα. Corn. legit, τραχεῖα, aspera) & humore ad stomachū delabente crebro sputu uexātur, & capite dolēt: & post hæc symptomata omnia tandē etiam morbo corripiuntur lethali.* N. 104.
      - Διότι. *Quando enim ab utero sursum lac exprimitur ad mām̄arum receptacula, cùm uasis proprijs ablatis nec recipi queat, nec absumi, regurgitat ad principes corporis partes, ad Caput (unde dolores & catarrhi) ad Cor & Pulmones, ita ut interdum præ copia suffocentur.* N. 105.

HIPPOCRATIS

ΠΕΡΙ ΔΙΑΙΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΤΡΙΑ.

De Diæta libri tres.

Librorum trium de Diæta

- *Inscriptio* cōtinet
  - *Efficientem:* HIPPOCRATIS. Λέξις penitus Hippocratea, τάξις similiter, perpetua atq; constans. Demonstratio quinetiam per similitudines, quam Hippocrati eximiè tribuit Galenus lib. 9. de Placitis, illustri exemplo & ualdè prolixo stabilitur. Itaque iam ætate prouecti Hippocratis hic liber esse uidetur. Etsi Gal. lib. 6. Aphor. primo, sub initium, ubi citat locum ex 3. de Diæta n. 353. dicit quosdam tribuere Philistioni, alios Aristoni, quosdam Pherecydi: & in primo de Victu acutorum etiam Euryphonti & Phaonti, eo quòd in 2. de Diæta n. 96. mentio Farris fiat, quod Hip. ignotum fuisse putant: quorum tamen falsam suspicionem esse eo loci ostendit.
  - *Effectum:*
    - DE DIÆTA. Diætā, si cum Pharmacia & Chirurgia conferatur, ex medicis instrumentis blandissimam esse & communissimā satis constat, quam Gymnastæ Medicis uelut ereptam diligētius excoluerunt. Plato 3. de Repub. pædagogica medicina priscos Asclepiadas non fuisse usos asserit, sed Herodicum Selymbrianum, quem Hippocratis præceptorem faciunt, primò eā introduxisse: qui quum pædotriba esset & ualetudinarius, commixta cum gymnastice medicina, longam sibijpsi mortē effecerit, semetipsum uictus ratione excruciās, & in noua subinde symptomata incidens, si uel tantillum à consueto uictu declinasset. At si Hip. com. de Veteri med. credimus, Diæta priscis quoq; usitata fuit: nec si Aesculapij filij Eurypylo uulnerato uinum Pramnium cum farina & caseo intrito exhibēt, restaurandarum uirium causa, ut apud Hom. est: nullam iccirco uictus rationē habuisse sunt dicendi. cùm celeri refectione ob sanguinis profusionē iuuenis robustus indigeret, nec propter euchymiā de inflammatione periculum esset magnum. Pædagogicā aūt hanc medicinæ partē uidetur iccirco appellare, quòd à pædotribis & gymnastis maximè excoleretur, & iam inde à pueris unà cum gymnasticis exercitijs proponeretur: cùm rationes interim illius è sola Medicina peti debeant, & ea quidem reconditissima.
    - LIBRI TRES. Qui libros cōscribit, pro rei, quam tractat, partiū uarietate, nunc plura, nunc pauciora facit segmenta. Ergo ut moli totius commentarij consuleretur, in libros tres diuiditur ab Hip.
- *Scriptio.* Vide in sequentibus signum A.

Materiam, Medicis & Gymnastis communem, quorum hi duce Herodico diætandi rationem Medicis eripuisse uidentur. Hip. igitur, ut Gymnastarum audaciam in alienis inuadendis, simul etiam Medicorum in proprijs defendendis uindicandisq; ignauiā argueret: de Diæta, qua nihil magis uulgare & plebeiū & omnium ore tritum esse uidebatur, sic disputat, ut eam ad fontes abstrusissimos naturæ uniuersæ reuocet, adeoq; manifestè ostendat, ut quàm maximè praxin diæteticen Gymnastæ ad se pertraxerint, eiusdem tamen theoriam Medicorum esse propriā, non quorumuis, sed Asclepiadarum elegātium & gratiosorum, qui philosophiæ omnigenæ sacris initiati sint. Habēt profectò hîc secretioris philosophiæ naturalis studiosi campū contemplationis patentiss. Quem cùm ab exoteris quibusdā inuadi & subigi & excoli uideāt, ne uetere Asclepiadei regni possessione deijciantur, quantis possunt ingenij uiribus contendere debent. Id autem consequentur, si philosophica libertate non quid à receptis opinionibus diuersum, sed quàm ueritati consentaneum dicatur, expenderint: neq; uerò ratiocinatione tātùm subtili, ea, quæ ab alijs sensuum fide explorata sunt, dijudicent, sed mechanicam insuper experientiam adhibeant, sordidam quidem illam, sed nisi uel lucri causa, uel alieno suscipiatur imperio, homine libero neutiquam indignam: nisi quis in uniuersum totam quoq; praxin medicam uti mechanicā proscribere uelit. Præclarè Plato in Timæo, posteaquam de Auro, eiusdemq; ὄζῳ (quem, ut crucem suffigeret philosophis, ἀδάμαντα appellat) de Aere similiter egit, in hæc uerba prorumpit: τἆλλα δὲ τῶν τοιούτων οὐδὲν ποικίλον ἔτι διαλογίσασθαι, τὴν τῶν εἰκότων μύθων μεταδιώκοντα ἰδέαν. (quæ Theoria est uniuersaliū) ἣν ὅταν τις ἀναπαύσεως ἕνεκα, τοὺς περὶ τῶν ὄντων ἀεὶ καταθέμενος λόγους, τοὺς γενέσεως πέρι διαθεώμενος εἰκότας, ἀμεταμέλητον ἡδονὴν κτᾶται, μέτριον ἂν ἐν τῷ βίῳ παιδιὰν καὶ φρόνιμον ποιοῖτο (quæ Praxis est singularium, negotiosa quidem illa, sed iucundissima, & utilissima, dūmodò Prudentiam & Temperantiā nanciscatur subancillantes.) Etsi uerò temeritatis fortasse accusari queā, qui in occultæ sapientiæ à perpaucis sulcato pelago alijs me ductorem profiteri ausim: at non confidentiæ, sed diligentiæ hocce nostrum est institutum, filo saltem methodico ad ipsas portas deducere, quas non deerunt ex tot tamq; præclaris seculi nostri luminibus qui aliquādo reserent, quantū id & pietas & ueritas patieť. Nos pro instituti nostri ratione non diexodicè singula enarrare, sed typicum digitum ad fontes tantùm intendere studuimus: cùm alioqui etiam nobistum in primo libro aliorum auctoritatibus suffarciri, & in secundo integram Animalium atque Stirpium naturalem historiam, ad usum alimentorum accommodatā infarciendo, luxuriari liceret. Quam curam illis relinquimus, qui ex professo uel librorum Hippocratis interpretationem, uel eiusdem dogmatum censuram profitentur. Methodica sola nobis curæ sunt: ut ex ijs tandem decerpta Aphoristica, cùm deo uidebitur, ad integram Artis medicæ Hippocrateæ σύταξιν referantur.

A. Scriptio, seu potius ipsum Scriptum, quē Contextum orationis uocāt, suam habet

Formam, hoc est, Ordinē & Methodū, quæ anima est rei, quatenus docetur. Considera-tur ergo Cō. iste tum

Per se. Vide sequens signum B.

Respectu aliorum Com. Hippocrateorum, cum quibus cōnecti debere uidetur. Quo loco illud occurrit, Hippocratem hosce de Diæta commentarios quacunque tandem occasione extra ordinem scripsisse, ut seorsim legerentur, nec cum cæteris de arte libris connecterentur. A primò igitur ouo rem exorsus, multa quæ ad philosophiam naturalem propriè pertinent, multa quæ ad medicam physiologiam, intermiscuit: quæ ipsa, si singulas artis partes perpetuo ordine conscripsisset, uel penitus omittenda, uel certè suo tantùm loco semel pertractāda fuissent. Id ipsum Galeni quoq; libris contigisse, cùm non methodica serie, sed fortuita occasione alter alteri successerit, omnibus notum est: & proinde ut titulorum respectu ordo quidam inter eos detur, perpetuo tamen methodi ordine inter se neutiquam connecti possunt. Ex Prolegomenis nostris uidetur libri isti ad causarum medicæ artis considerationem coniunctam pertinere, quādoquidem Diætam ipsam, tanquā Efficientem causam instrumentalem salubritatis & insalubritatis, respectu corporum, quibus accommodari debet, ex sua materia & forma deducit. Fuisse aūt libros hosce de Diæta salubri inscriptos, ex prædictis Gal. locis constat. Iam cùm Polybus suū de Salubri diæta com. ex his excerpsisset, eumq; posteri inter Hippocrateos recepissent, tres istos absolutè de Diæta inscribere placuit.

B.

Commentarius præſens ſuam habet partium omnium inter ſe connexionē. Quam ipſam rurſus, clarioris doctrinæ cauſa,

- Hip. quidem in tres libros diuiſit. Ita quidem ut de Diæta humana agat tum in
  - *Genere*, de
    - *Principijs* communiſsimis duobus de Igne & Aqua, LIBER PRIMVS.
    - *Principiatis*, hoc eſt Rebus naturalib. inter quas Homo principatum obtinet, ad cuius uſum reliqua omnia uel tanquam alimenta, uel tanquam medicamenta referuntur.
  - *Specie*, nimirum de Homine qui alitur, & de Diæta qua alitur, tū
    - *Separatim*. Seorſim proinde agit de Corporibus quæ
      - *Aluntur*, Humanis ſcilicet, tum in genere, tum in ſpecie.
      - *Alunt*, de Alimētis ſcilicet, quorum ueluti pharmaca ſunt ipſa Exercitia. LIBER SECVNDVS.
    - *Cōiunctim*, quo diætæ genere quod & quale corpus uel conſeruari, uel præſeruari, uel reſtaurari debeat. LIBER TERTIVS.
- *Nos* etiam in Capita diſtinguimus, non uerborum molem, ſed rerum ſeriem ſecuti. Quemadmodum enim in corpore humano nec Partes omnes ſunt principes, nec principes omnes mole cæteris præſtant, multominus pari ſunt magnitudine præditæ: ita neque hîc Capita omnia æqualia conſtitui potuere, ne imperiti coqui more dilaniare potius quàm actuatim partiri contextum Hippocrateæ orationis uideremur.

Liber

Liber Primus de Diæta.

DISPOSITIO LIBRI.

LIBER primus diuiditur in
- *Procemium.* CAP. I.
- *Tractationem* seu Deductionem. Quam
  - *Proponit.* CAP. II.
  - *Persequitur,* & agit de Naturæ
    - *Principijs.* CAP. III.
    - *Principiatis,* de Rebus uidelicet naturalibus. Quarũ naturam & effectũ & adiunctas mutationes
      - *Proponit.* CAP. IV.
      - *Declarat* tum
        - *Generatim:* Ortu scilicet & interitu, incremento & decremẽto, commixtione & secretione conuenire simul & differre. CAP. V.
        - *Speciatim,* in una specie excellentissima entiũ naturalium, in Homine scilicet. Qui cũ ijsdẽ alatur, quib. cõstat, in rẽ præsentẽ consideratio erit instituenda tum Corporis quod alitur, tũ Diætæ per quã alitur. Quod ipsũ facit Hip. tũ
          - *Separatim,* disputans de
            - *Hominis* ortu & incremento
              - *Vniuersim*
                - *Per se,* quatenus homo in luce
                  - *Versatur,* & extra uterũ per se uiuit. CAP. VI.
                  - *Nondum* uersatur, sed in utero per matrem uiuit & nutrit. CAP. VII.
                - *Comparatione* reliquarum tam artificialium, quàm naturalium actionum & passionum humanarum, ex quibus naturã sibĩ per omnia similem cognoscere datur. CAP. IIX.
              - *Singillatim,* singularis incrementi rationem
                - *Proponens.* CAP. IX.
                - *Explicans,* tum respectu
                  - *Sexus,* Maris & Fœminæ. CAP. X.
                  - *Numeri,* Geminorum scilicet & Superfœtationũ. CAP. XI.
                  - *Cõstitutionis* atq; Morũ, tũ
                    - *Corporũ.* CAP. XII.
                    - *Animorum* quo ad
                      - *Cognitionem,* siue ea Ratione, siue Sẽsu habeat. CAP. XIII.
                      - *Actionẽ,* ad quã stimulat Cupiditas. CAP. XIV.
            - *Diæta* ad incrementum hominis pertinente, LIBRO SECVNDO.
          - *Cõiunctim* LIBRO TERTIO, quænimirũ Diæta cui copori conueniat.

CAPVT I.

Proœmium totius operis, Attentione, Docilitate, & Beneuolentia conditum.

A Ει[1] μέν μοι τίς ἐδόκεε τῶν πρότερον ξυγγραψάντων περὶ διαίτης ἀνθρωπίνης, τῆς πρὸς ὑγείην, ὀρθῶς ἐγνωκὼς ξυγγεγραφέναι πάντα διὰ παντὸς, ὁκόσα δυνατὸν ἀνθρωπίνη γνώμη περιληφθῆναι· ἱκανῶς ἂν εἶχέ μοι, ἄλλων ἐκπονησάντων γνῶναι ὀρθῶς ἔχοντα, †τούτοισι χρέεσθαι, καθότι ἕκαστον αὐτῶν ἐδόκεε χρήσιμον εἶναι.[2] νῦν δὲ πολλοὶ μὲν ἤδη ξυνέγραψαν, οὐδεὶς δὲ ἔγνω ὀρθῶς, καθότι ἂν αὐτοῖς ξυγγραπτέον· ἄλλοι δὲ ἄλλο ἐπέτυχον, τὸ δὲ ὅλον οὐδείς πω τῶν πρότερον.[3] μεμφθῆναι μὲν οὖν οὐδενὶ αὐτῶν ἄξιόν ἐστιν, εἰ μὴ ἐδυνήθησαν ἐξευρεῖν·[4] ἐπαινέσαι δὲ μᾶλλον πάντας, ὅ, τι ἄλλ' ἐπεχείρησαν ζητῆσαι. B [5] ἐλέγχειν μὲν οὖν τὰ μὴ ὀρθῶς εἰρημένα οὐ παρεσκεύασμαι·[6] προσομολογέειν δὲ τοῖσιν ἱκανῶς ἐγνωσμένοισι, διανενόημαι.[7] ὁκόσα μὲν οὖν ὀρθῶς ὑπὸ τῶν πρότερον εἴρηται, οὐχ οἷόν τε ἄλλως [a]ὅκως ἐμὲ συγγράψαντα ὀρθῶς συγγράψαι.[8] ὁκόσα δὲ μὴ ὀρθῶς εἰρήκασιν, ἐλέγχων μὲν ταῦτα, διότι οὐχ οὕτως ἔχει, οὐδὲν περανῶ·[9] ἐξηγεύμενος δὲ, καθότι αὐτῶν μοι δοκέει ἕκαστον ὀρθῶς ἔχειν, δηλῶσαι βούλομαι.[10] διὰ τοῦτο δὲ τὸν λόγον τοῦτον προκατίθημι, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁκόταν τινὸς πρότερον ἀκούσωσι περί τινος ἐξηγευμένου, οὐκ ἀποδέχονται [b]τὸν ὕστερον περὶ τούτων [c]διαλεγόμενον, C [11] οὐ γινώσκοντες, ὅτι τῆς αὐτῆς διανοίας ἐστὶ γνῶναι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα.[12] ἐγὼ γοῦν, ὥσπερ εἶπον, τοῖσι μὲν ὀρθῶς εἰρημένοισι προσομολογήσω·[13] τὰ δὲ μὴ ὀρθῶς ἐγνωσμένα δηλώσω ὁκοῖά τινά ἐστιν.[14] ὁκόσα δὲ μηδ' ἐπεχείρησε μηδεὶς τῶν πρότερον δηλῶσαι, ἐγὼ ἀποδείξω καὶ ταῦτα ὁκοῖα ἐστί.

† καὶ
a πως
b τῶν
c διαλεγομένων

Si quis[1] mihi ex ijs, qui priores de Diæta humana ad sanitatem conferente scripserunt, rectè ac omnia per totum, quantum humana mens comprehendere potest, cognouisse & conscripsisse uideretur: satis esset mihi aliorum laboribus, quos nossem rectè se habere, quatenus singula utilia esse uiderentur, uti.[2] Nunc uerò multi quidem scripserunt, neq; tamen ullus rectè cognouit, quidnam scribendum fuerit. Et alij quidem aliud sunt assequuti: totum uerò nullus adhuc ex prioribus.[3] Neq; tamen ullus ipsorum reprehensione dignus est, propterea quòd inuenire non potuerunt:[4] Sed laudandi potius omnes, quòd alia atq; alia inuestigare sint conati.[5] Proinde neq; ego ea, quæ non rectè dicta sunt, redarguere institui:[6] Sed his, quæ satis cognita sunt, testimonium præbere uolo.[7] Quæcunque igitur rectè à prioribus dicta sunt, de ijs non licet aliter scribendo rectè scribere.[8] Quæcunq; uerò non rectè dixerunt, si quidem ea redarguam, cur nō sic se habeant, nihil effecero.[9] Quin potius exponēdo, qua de caussa singula ipsorum rectè se habere uideantur, ea declarare uolo.[10] Iccirco autem hæc præfari uolui, quoniam multi homines, ubi audierint aliquem prius de re aliqua disseruisse, eum qui de his posterius disputat non recipiunt:[11] ignorantes eiusdem intelligentiæ esse, ea quæ rectè dicta sunt iudicare & approbare.[12] Ego igitur, uti præfatus sum, rectè dictis assensum præbebo:[13] quæ uerò non rectè dicta sunt ac cognita, qualia sint declarabo.[14] Quinetiam ea, quæ nullus ex prioribus explicare aggressus est, qualia sint demonstrabo.

Ex Rhetorum præscripto Proœmio hocce diuinus Senex lectores reddit partim

- Attentos, de suo instituto commonefaciens:
  - *Si de uictus ratione abunde ab alijs scriptum esset, illis contentos nos esse & uti potius, quàm nouum scribendi laborem subire oporteret.* N.1.
  - *Nunc uerò nemo est qui abundè sit omnia persequutus.* N.2.
  - *Ergo ijs contenti esse non possumus, sed & ipsi scribere cogimur.*
- Beneuolos. *Vide seq. signum* ☙
- Dociles. Ego com. hocce ea quæ de hominis diæta ab alijs sunt
  - *Dicta, siquidē*
    - *Rectè, calculo etiam meo confirmabo & approbabo.* N.12.
    - *Non rectè, non tam confutabo, quàm quomodo rectè dici debeant demonstrabo.* N.13.
  - *Non dicta, sed prætermissa, de meo addam.* N.14.

☙ Be-

- Beneuolentiam captat tũ respectu
  - Scribentium. Namque &
    - Aliorum conatũ modestè admodũ cõmendat. Propter ea quæ priores
      - Omiserunt, indigni sunt, qui reprehendantur; digni potius, qui excusentur. N. 3. Nam & ipsi homines fuerunt: neque artium perfectio uno eodemq; tempore haberi potuit.
      - Tradiderunt, digni sunt laude & gratiarum actione. N. 4.
    - Suum Institutum in aliorum dictis examinãdis
      - Proponit. Ego ea quæ ab alijs rectè dicta
        - Non sunt, non confutabo, sed contrarium uerum docere contentus ero. N. 5.
        - Sunt, comprobabo. N. 6.
      - Confirmat. Ea enim quæ rectè dicta
        - Sunt, aliter dicere uelle, superuacuum esset. N. 7.
        - Non sunt
          - Confutare, inutile foret. N. 8. Confutatio enim negatiuè tantùm non affirmatiuè docet.
          - Corrigere, & quomodo rectè proponi debeant ostẽdere, utile erit, & uiro cordato dignum. N. 9.
  - Iudicantium aliena scripta, quos modestè reprehendit. Nam plerique hominum
    - Priores scriptores ita suspiciunt, ut posteriores penitùs negligant. N. 10.
    - Errant in hoc ipso, quòd cùm id quod uerum est, à quocunque tandem dicatur, sit amplectendum: tamen ueteribus ita sunt addicti, ut posteriorum uel intelligentiæ uel diligentiæ nihil putent tribuendum. N. 11.

CAPUT II.

Institutum suum proponit: de Diæta scilicet tum uniuersim tum singillatim esse agendum.

EUM [15] sanè, qui de Diæta humana scripturus est, censeo primùm quidem totius hominis naturã noscere ac dignoscere oportere. [16] Noscere quidem ex quib. ab initio constitutus est: [17] dignoscere uerò, eas partes à quibus superatur. [18] Nisi enim constitutionẽ primam nouerit, & id quod in corpore superat, non poterit ea quæ homini conducunt offerre. [19] Hæc igitur sunt, quæ de his scripturum nouisse oportet. [20] Deinde uerò ciborum ac potuum omnium, ex quibus uictũ habemus, facultatẽ, qualẽcunq; tandẽ singula habent, [21] & secundùm naturã, [22] & secundùm necessitatem ac artem humanam. [23] Oportet enim scire, quomodo ijs quæ natura sunt fortia robur detrahere oporteat, [24] & quomodo debilibus robur per artem ad-

ΦΗΜΙ [15] δὲ δεῖν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ξυγγράφειν περὶ διαίτης ἀνθρωπίνης, πρῶτον μὲν παντὸς φύσιν ἀνθρώπου γνῶναι καὶ διαγνῶναι. [16] γνῶναι μὲν, ἀπὸ τίνων συνέστηκεν ἐξ ἀρχῆς. [17] διαγνῶναι δὲ, ὑπὸ τίνων μερῶν [a] κεκράτηται. [18] εἰ μὴ γὰρ τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν ἐπιγνώσεται, καὶ τὸ ἐπικρατέον ἐν τῷ σώματι, οὐχ οἷός τε † εἴη τὰ ξυμφέροντα τῷ ἀνθρώπῳ προσενεγκεῖν. [19] ταῦτα μὲν οὖν χρὴ γινώσκειν τὸν ξυγγράφοντα. [20] μετὰ δὲ ταῦτα, σίτων καὶ ποτῶν ἁπάντων, οἷσι διαιτώμεθα, δύναμιν ἥν τινα ἕκαστα ἔχει, [21] καὶ τὴν κατὰ φύσιν, [22] καὶ τὴν δι' ἀνάγκην καὶ τέχνην ἀνθρωπίνην. [23] δεῖ γὰρ ἐπίστασθαι, τῶν τε ἰσχυρῶν φύσει ὡς χρὴ τὴν δύναμιν ἀφαιρέεσθαι, [24] τοῖσι δὲ ἀσθενέσιν ὅκως χρὴ ἰσχὺν προστι-

[a] κέκρηται.
† ἂν.

προστιθέναι διὰ τέχνης, ὅκου ἂν ὁ καιρὸς ἑκάστων παραγίνηται. [25] γνόντας[a] δὲ τὰ εἰρημένα, οὔκω αὐτάρκης ἡ θεραπείη τοῦ ἀνθρώπου, διότι οὐ δύναται ἐσθίων ἄνθρωπος ὑγιαίνειν, ἢν μὴ καὶ πονέῃ. [26] ὑπεναντίας μὲν γὰρ ἀλλήλοισιν ἔχει τὰς δυνάμιας σῖτα καὶ πόνοι· ξυμφέρονται δὲ ἀλλήλοισι[b] πρὸς ὑγείην. [27] πόνοι μὲν γὰρ πεφύκασιν ἀναλῶσαι τὰ ὑπάρχοντα· [28] σιτία δὲ καὶ ποτὰ ἐκπληρῶσαι τὰ κενωθέντα. [29] δεῖ δὲ, ὡς ἔοικε, τῶν πόνων διαγινώσκειν τὴν δύναμιν, [30] καὶ τῶν κατὰ φύσιν, [31] καὶ τῶν διὰ βίης γινομένων· [32] καὶ τίνες αὐτῶν ἐς αὔξησιν παρασκευάζουσι σάρκας, [33] καὶ τίνες ἐς ἔλλειψιν. [34] καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰς συμμετρίας † τὰς ἡμετέρας τῶν πόνων [τῆς βίης] πρὸς τὸ πλῆθος τῶν σιτίων, καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὰς ἡλικίας τῶν σωμάτων, καὶ πρὸς τὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν πνευμάτων, καὶ πρὸς τὰς θέσεις τῶν χωρίων[c], ἐν ᾗσι διαιτέονται, πρός τε τὴν κατάστασιν τοῦ ἐνιαυτοῦ. [35] ἄστρων τε ἐπιτολὰς καὶ δύσιας γινώσκειν δεῖ, ὅκως ἐπίστηται τὰς μεταβολὰς καὶ ὑπερβολὰς φυλάσσειν καὶ σίτων, καὶ ποτῶν[d], καὶ πνευμάτων, καὶ τοῦ ὅλου κόσμου, ἐξ ὧν περ αἱ νοῦσοι τοῖσιν ἀνθρώποισι φύονται. [36] ταῦτα δὲ πάντα διαγνόντι οὔκω αὔταρκές τὸ εὕρημά ἐστι. [37] ἢν μὲν γὰρ ἦν εὑρετὸν ἐπὶ τούτοις πρὸς ἑκάστην φύσιν σίτου μέτρον, καὶ πόνων ἀριθμὸς, μὴ ἔχων ὑπερβολὴν, μήτε ἐπὶ τὸ πλέον, μήτε ἐπὶ τὸ ἔλασσον, εὕροιτο ἂν ὑγείη τοῖσιν ἀνθρώποισιν ἀκριβῶς. [38] νῦν δὲ τὰ μὲν προειρημένα πάντα εὕρηται, ὁκοῖόν ἐστι· τοῦτο δ' ἀδύνατον εὑρεῖν. [39] εἰ μὲν οὖν παρείη τις καὶ ὁρώη, γινώσκοι ἂν τὸν ἄνθρωπον ἐκδυόμενόν τε καὶ ἐν τοῖσι γυμνασίοισι γυμναζόμενον, ὥς τε φυλάσσειν ὑγιαίνοντα, τῶν μὲν ἀφαιρέων, τοῖσι δὲ προστιθείς. [40] μὴ παρεόντι δὲ, ἀδύνατον ὑποθέσθαι ἐς ἀκριβείην σῖτα καὶ πόνους. ἐπεὶ ὁκόσον γε δυνατὸν εὑρεῖν, ἐμοὶ ἤδη εἴρηται. [41] ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ πάνυ σμικρὸν ἐνδεέστερα τῶν ἑτέρων γένοιτο ἂν, ἐν πολλῷ χρόνῳ ἀνάγκη κρατηθῆναι τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς, καὶ ἐς νοῦσον ἀφικέσθαι. [42] τοῖσι μὲν οὖν ἄλλοισι μέχρι τούτου ἐπικεχείρηται ζητηθῆναι· εἴρηται δὲ οὐδὲ ταῦτα. [43] ἐμοὶ δὲ ταῦτα ἐξεύρηται, πρὸ τοῦ κάμνειν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς, ἐφ' ὁκότερον ἂν γίνηται, προδιάγνωσις. [44] οὐ γὰρ εὐθέως αἱ νοῦσοι τοῖσιν ἀνθρώποισι προσγίνονται, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν συλλεγόμενα, ἀθρόως ἐκφαίνονται. [45] πρὶν οὖν κρατέεσθαι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ὑγιὲς ὑπὸ τοῦ νοσεροῦ, ἃ πάσχουσιν ἐξεύρηταί μοι, [46] καὶ ὅκως χρὴ ταῦτα καθιστάναι ἐς τὴν ὑγείην. [47] τούτου δὲ προσγεγενημένου πρὸς τοῖσι γεγραμμένοισι, τελέεται τὸ ἐπιχείρημα τῶν διανοημάτων.

[a] γνόντι
[b] πρὸς ἄλληλα
† τὰ τε μέτρα τῶν πόνων
[c] χωρέων
[d] πόνων

A addere oporteat, prout singulorum occasio suaserit.[25] Neq; tamen hisce cognitis perfecta iam erit hominis cura: quandoquidem homo edens sanus esse nequit, nisi etiam exerceatur. [26] Contrarias enim inter se facultates habent cibi & labores: & tamen inter se mixti conferunt ad sanitatem. [27] Labores enim ea quæ insunt consumere solent: [28] cibi autem & potus ea quæ exinanita sunt explent.[29] Oportet aũt laborum facultatem pernoscere, [30] tum naturalium, [31] tũ eorũ qui per uim fiunt:[32] & qui nam ex ipsis carnes ad augmentum præparant, [33] & qui ad defectũ. [34] Neq; solùm hæc, sed etiam mensuram ac proportionem laborum ad multitudiné ciborũ, & hominis naturam, & corporum

B staturas ac ætates, & ad tempora anni, & ad mutationes uentorũ, & ad situs regionũ in quibus degunt, denique ad anni constitutioné. [35] Sed & astrorum ortus & occasus noscere oportet, ut mutationes & excessus ciborum ac potuum, & uentorum, & totius mundi, ex quibus morbi hominibus adueniunt, obseruare sciat. [36] Quãuis auté hæc omnia cognouerit, nondum tamen sufficiens inuentum erit.[37] Nam si præter hæc inuenta fuerit ciborum mensura, & laborum ad unamquamque naturam numerus, ita ut excessus neque supra neque infra modum fiat, inuenta sanè exactè fuerit hominibus sanitas. [38] Nunc uerò

C prædicta quidem omnia inuenta sunt, qualia sint, hoc uerò inuenire impossibile est. [39] Etenim si, quis præsens sit, & inspiciat hominem exuentem se, & in gymnasijs exercenté, cognouerit sanè quomodo custodire sanum oporteat, alia detrahendo, alia apponendo. [40] At si præsens non sit, impossibile erit cibos ac labores exactè præscribere: cùm quantum possibile est inuenire, à me iam relatum sit. [41] Nam si uel parum admodum deficiant à reliquis, progressu tẽporis necesse est corpus ab excessu superari, & ad morbum peruenire.[42] Et alij quidem hucusque inquirendo peruenire sunt conati, neque tamen hæc sunt assecuti. [43] Meum uerò inuentum est, antequam homo ægrotet, id quod ab excessu in utramuis partem fit prænoscere.[44] Non enim repentè morbi hominibus accedunt, sed paulatim collecti, aceruatim erumpunt. [45] Priusquam ergo in homine id quod sanum est ab ægro superatur, quæ nam pati soleant homines à me inuentum est, & [46] quomodo hæc sanitati restituere oporteat. [47] Quod ipsum si adiũgatur ijs quę scripta sunt, ad cogitationum nostrarum finem peruenerimus.

DIÆTÆ cõsideratio dupliciter institui potest: alia

- Vniuersalis, quæ quidem ab alijs diligẽter, etsi nõ per omnes partes tradita est. Huic autẽ subijcitur tum cognitio
  - Materiæ, subiecti scilicet Corporis humani, cui diæta adhibetur, quatenus Est & Alteratur. Essentiæ γνῶσις est uniuersalis: Alterationis uerò διάγνωσις, ueluti particularis & exactior inuestigatio. N. 15. Q[uo]d ipsum
    - Declarat. Corporis cognoscenda constitutio & naturatum
      - Primaria, iam inde ab utero matris & semine parentum contracta. Γνῶσις ἀπὸ τίνων συνέστηκεν ἐξ ἀρχῆς. N.16.
      - Secundaria, quæ progressu temporis illi contingere solet. Διάγνωσις ὑπὸ τίνων ἀλλοιοῦται. N.17. Ex seq. n. 27 & 28 uidetur tale quid uelle. Motus, Locus, Tempus, corporis humani uariam constitutionem uarijs modis alterare possũt: uti com. de Aere Aquis & Locis docuit. Siue iam ea, quæ alterant, sint
        - In ipsomet homine: & uel
          - Naturâ: ut Aetas.
          - Arte & studio: ut Vitæ genus.
        - Extra hominem, & communia multis. Qualis est
          - Superior cœli
            - Motus, et præsertim Astrorum nobiliũ ortus & occasus.
            - Influx[us], qui & Anni
              - Totius cõstitutionẽ immutat. κατάστασις ἐνιαυτοῦ.
              - Partes quatuor aliter atq; aliter afficit. μετάστασις ὡρέων.
          - Inferior
            - Aeris & Ventorũ uarietas.
            - Aquarum diuersitas.
            - Terræ siue Regionis differentia.
    - Probat:
      - Ea, sine quibus recta diæta præscribi nequit, diligenter in diæta tradenda obseruari debent.
      - At talis est cognitio subiecti humani, tum quo ad constitutionem naturalem & primariam, tum quo ad accidentalem & secundariam. N.18.
      - Ergò cognitio subiecti humani diligenter à scribente obseruanda est. N.19.
  - Efficientis, Instrumẽti, quod adhibetur. Quod quidem considerari potest atq; debet tũ
    - Per se. Instrumenta duum sunt generum. Corpori enim applicata uel
      - Deficiẽtia Addunt. ALIMENTA. Quorũ uires sunt perpẽdẽdæ. N. 20. Vires inquã, tũ quas habent ab
        - Naturâ: quã infrà n. 87 uidetur appellare ἀνάγκην θείην. N.21.
        - Arte & Necessitate humana: ἀνάγκη ἀνθρωπηΐη. N. 22. Artis enim præparatione & ea quæ calore humano concoquente sunt Fortiora debilitantur. N. 23. & quæ Debiliora roborantur. N.24.
      - Abundãtia Auferũt. EXERCITIA. Horũ cognitio ad diætam
        - Quòd sit necessaria
          - Proponit. N.25.
          - Declarat. Cibus .n. & labor cõtrarias habẽt uires, ad eundẽ tamen finem sanitatis conferentes. N. 26. Etenim
            - Exercitia q[ui]dẽ ea quæ supflua sunt absumũt. N. 27.
            - Alimenta uerò ea quæ deficiunt reficiunt. N. 28.
        - Quomodo & quatenus sit inuestigãda, paucis perstringit, nimirũ quo ad illorũ uires (N.29.) differẽtes tum respectu
          - Efficientis. Sunt enim exercitia alia Naturæ κατὰ φύσιν, N. 30. alia Artis, διὰ βίης, N.31.
          - Effectus. Corporis enim carnes uel Augẽt, N.32. uel Minuũt, N.33.
    - Respectu hominis cui applicatur. Sic igitur
      - Exercitia hominis naturæ & Primariò & Secundariò consideratæ accommodanda. N.34.
      - Alimenta similiter. N.35.
- Particularis. Vide signum A.

A. Par-

- **A. Particularis doctrinæ de Diæta**
  - **Vtilitatem** *syllogismo deducit:*
    - Si *ex uniuersali theoria prædicta, quæ & quanta alimenta & exercitia singulis hominibus cō- uenirent, agnosci posset: sanitatis tuendæ inuenta certa esset ratio, & nihil ulterius huic com- mentationi de* Diæta *esset addendum.* N. 37.
    - Sed *illud nequit.* N. 38.
    - Ergò *commentatio de* Diæta *perfecta non erit, sed particularis insuper singulis conueniens e- rit adiungenda.* N. 36.
  - **Modum** *cognoscendæ docet. Diætæ singulorū cognitio uel habetur*
    - **Sensu,** *inspectione scilicet & usu. Quæ tamen ipsa &*
      - **Incommoda est.** Nam *qui*
        - Præsens *semper aderit ei, cui diæta est præscribenda in gymna- sio, ex corporis habitudine facilè deprehendet, utrum præsens diæta ei conueniat nécne.* N. 39.
        - Absens *est, exquisitam diætam, quæ Miloni puta, non autem Theogeni conueniat, præscribere non poterit: cùm intellectus genera tantùm rerum, non indiuidua apprehendere queat.* N. 40.
      - **Imperfecta** *est. Etsi enim quis aßiduè inspiciat in gymnasio corpus nudum, non tamen animaduertere poterit minores lapsus, qui sensim & insensibiliter coa- ceruati morbos generant, & uel acutißimi* Gymnastæ *iudiciū effugiunt.* N. 41.
    - **Ratione,** *non tantū uniuersali, sed etiā particulari. Syllogismo uidetur uti:*
      - Diætæ *consideratio uniuersalis primùm, deinde particularis, perfectam eiusdem cognitionem affert.*
      - **At cōsideratio diætæ**
        - Vniuersalis, *ab ijs, qui ante nos scripsere, tradita est: etsi neque illa o- mni ex parte absoluta.* N. 42.
        - Particularis, *unius alicuius indiuidui propria, quomodo sensim morbos faciat, aut etiam quomodo morbus, qui sensim fit, deprehendi debeat, à nemine hactenus tradita est, sed à nobis inuenta,* ἐμοὶ δὲ τ. ἐξευρ. πρὸ τοῦ κ. τὴν ἀνθ. πρόγνωσις, ἢν γένηται (νόσος) ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς ἐφ' ἑκάτερον *(nimirum* ἐπὶ τὸ πλέον ἢ ἐπὶ τὸ ἔλασσον, *ex repletione uel inanitione, ut etiam suprà n. 37.)* N. 43. *Declarat id quod dixerat tum de*
          - Morborum *ortu, quòd nō repente inuadant omnes, sed quidam sensim colligan- tur: & ut com. de Aere n. 112. habet,* ἀφρω, *taciti ap- prehendant.* N. 44.
          - Sua inuētione. *Inuenisse scilicet se & morborū*
            - Cognitionē *per signa, quā- do adhuc in corpore sen- sim generan- tur.* N. 45.
            - Curationem *seu præserua- tionē potius, ne inualescat.* N. 46.
      - Ergò *consideratio diætæ particularis à nobis inuenta, à nemine alio tradita, si considerationi uniuersali ab alijs traditæ iungatur, perfectam diætæ scientiam absoluet.* N. 47.

CAPVT III.

Institutum aggreditur, & de Principiis naturalibus uniuersim disputat.

CONSTITVVNTVR [48] igitur tum animalia reliqua omnia, tum homo ipse, ex duobus, dissentientibus quidem facultate, consentientibus uerò ipso usu, ex igne inquam & aqua. [49] Quæ duo simul tum alijs omnibus, tum sibijpsis mutuò sufficiũt: utrumuis autem seorsum, neq; sibijpsi, neq; ulli alteri suffecerit. [50] Facultatem porrò utrũque ipsorum talem habet. [51] Ignis quidem omnia uniuersim mouere potest: [52] Aqua uerò omnia per omnia nutrire. [53] Singillatim uerò utrunq; superat & superatur, ad summum ac minimum, quantum eius fieri potest. [54] Neutrum enim superare penitus potest, hac de causa. [55] Ignis quidem, ubi ad extremũ aquæ peruenerit, destituitur alimento: auertitur igitur inde, ubi nutriri debuerat. [56] Aqua uerò, ubi ad extremitatem ignis peruenit, motu destituitur. Proinde sistitur: quumq; constiterit, non amplius resistere potest, sed irruenti igni in pabulum cedens consumitur. [57] Neutrum itaque ob dictas causas penitùs superare potest. [58] Quòd si etiam alterutrum superaretur, nihil eorum quę nunc sunt, tale, quale nunc est, permaneret. [59] Quum autem eodem modo semper se habeant, permanebunt quoque & eadem & neutra, & neque simul deficient. [60] Ignis igitur & aqua (uelut à me dictum est) sufficiunt omnibus uniuersim ad summum usque similiter & ad minimum. [61] Cæterùm utrique horum hæc adsunt. [62] Igni quidem caliditas & siccitas: [63] Aquæ uerò frigiditas & humiditas. [64] Obtinent autem à se mutuò, ignis quidem ab aqua humiditatem (inest enim ei ab aqua humiditas) [65] aqua uerò ab igne siccitatem (inest enim aquæ ab igne siccitas.) [66] Quæ quũ ita se habeant, multas & omnigenas species, tum seminum, tum animalium, à se mutuò secernunt, nihil inter se simile habentes, neque uisu, neque facultate. [67] Nam cùm nunquam simul in eodem consistant, sed semper alterentur, successu temporis, necessarium est etiam ea, quæ ab ipsis secernuntur, dissimilia fieri.

ΣΥΝΙΣΤΑΤΑΙ [48] μὲν οὖν τὰ ζῶα τά τε ἄλλα πάντα, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ δυοῖν, διαφόροις μὲν τὴν δύναμιν, συμφόροις δὲ τὴν χρῆσιν· πυρὸς λέγω καὶ ὕδατος. [49] ταῦτα δὲ ξυναμφότερα αὐτάρκεά ἐστι, τοῖσί τε ἄλλοισι πᾶσι, καὶ ἀλλήλοισιν. ἑκάτερον δὲ χωρὶς, οὔτε [a] αὐτὸ ἑωυτῷ, οὔτε ἄλλῳ οὐδενί. [50] τὴν μὲν οὖν δύναμιν αὐτῶν ἑκάτερον ἔχει τοιήνδε. [51] τὸ μὲν γὰρ πῦρ δύναται πάντα διὰ παντὸς κινῆσαι· [52] τὸ δὲ ὕδωρ, πάντα διὰ παντὸς θρέψαι. [53] ἐν μέρει δὲ ἑκάτερον κρατέει καὶ κρατέεται, ἐς τὸ μήκιστον καὶ τὸ ἐλάχιστον, ὡς ἀνυστόν. [54] οὐδέτερον γὰρ κρατῆσαι παντελῶς δύναται, διὰ τόδε. [55] τὸ μὲν πῦρ ἐπεξιὸν ἐπὶ τὸ ἔσχατον τοῦ ὕδατος, ἐπιλείπει [b] τῇ τροφῇ· ἀποτρέπεται οὖν ὅκοθεν μέλλει τρέφεσθαι. [56] τὸ δὲ ὕδωρ ἐπεξιὸν ἐπὶ τὸ ἔσχατον τοῦ πυρὸς, ἐπιλείπει ἡ κίνησις· ἵσταται οὖν ἐν τούτῳ. ὁκόταν δὲ στῇ, οὐκ ἔτι ἐγκρατές ἐστιν, ἀλλὰ δὴ τῷ ἐμπίπτοντι πυρὶ ἐς τὴν τροφὴν καταναλίσκεται. [57] οὐδέτερον δὲ διὰ ταῦτα δύναται κρατῆσαι παντελῶς. [58] εἰ δέ κοτε κρατηθείη καὶ ὁκότερον, οὐδὲν ἂν εἴη τῶν νῦν ἐόντων ὥσπερ ἔχει νῦν. [59] οὕτω δὲ ἐχόντων αἰεὶ, ἔσται τὰ αὐτὰ, καὶ οὐδέτερα, καὶ οὐδὲ ἅμα ἐπιλείψει. [60] τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, ὥσπερ εἰρέεταί μοι, αὐτάρκεά ἐστι πᾶσι διὰ παντὸς, ἐς τὸ μήκιστον, καὶ τοὐλάχιστον ὡσαύτως. [61] τούτων δὲ προσκέεται ἑκατέρῳ τάδε. [62] τῷ μὲν πυρὶ, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρόν· [63] τῷ δὲ ὕδατι, τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ὑγρόν. [64] ἔχει δὲ ἀπ' ἀλλήλων, τὸ μὲν πῦρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὸ ὑγρὸν (ἔνι γὰρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὑγρότης) [65] τὸ δὲ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ξηρὸν (ἔνι γὰρ ἐν ὕδατι ἀπὸ τοῦ πυρὸς ξηρόν.) [66] οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων, † πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ἰδέας ἀποκρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ σπερμάτων, καὶ ζώων, οὐδὲν ὁμοίων ἀλλήλοισιν, οὔτε τὴν ὄψιν, οὔτε τὴν δύναμιν. [67] ἅτε γὰρ οὔποτε κατὰ τὸ αὐτὸ ἱσταμένων, ἀλλ' αἰεὶ ἀλλοιουμένων, ἐπὶ τὰ ἀνόμοια ἐξ ἀνάγκης [c] γίνεσθαι καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀποκρινόμενα.

[a] αὐτὸ
[b] ἢ τροφῇ
† ἀεὶ
[c] γίνεται

OMNIVM

OMNIVM rerũ principia duo. Ignis & Aqua: uti com. de Principijs Calidum & Humidum. Cùm cõ. de Nat. hum. quatuor elementorũ expreßè meminerit, neq; ita sui oblitus esse, neq; præ senio delirare cẽsendus (etsi prouecta ætate hæc ab eo scripta uidentur) ut duorum tantùm hìc mentionem faciat: sed Ignis appellatione eiusdem quoq; focũ, Terram nimirum, subintelligit (qua ipsa de causa Romani æternum ignem Vestæ consecrarunt, desumto fortaßis ab Assyrijs ritu, ab Hebræis uerò nomine, quibus Esch ignẽ significat) Aquæ uerò ambitu Aerẽ eiusdem ueluti emissarium cõplectitur. Principia igitur duo ista

- Proponit κατὰ τὸ
  - Ὅτι. Principia hæc sunt rerum omnium, facultate quidem differentia, usu uerò conferentia. N. 48.
  - Διότι. Nam & sibijnuicem ad alimoniã uitamq; sufficiunt, cùm alterum alterius ad motui uel incremento conferat: & alijs itidem omnibus naturâ constantibus generandis, augendis, alterandisq; sufficiunt. N. 49.
- Demonstrat habere
  - Δύναμιν seu Facultatẽ diuersam, inter se tamẽ cõsentientem tũ
    - Principẽ & Internam, ueluti Formalem, ab ipsorũmet forma prouenientem. N. 50. Quam quidem considerat tum
      - Absolutè & simpliciter. Sic igitur ad essentiam rerum, in Materia & Forma positã, principia duo cõferunt: nimirum ut respectu materiæ quidẽ semina rerũ (de quib. pòst) nutriãtur, nutrita accrescant: respectu uerò formæ animẽtur, hoc est motũ acquirant. Cõmunißimã igitur facultatem habet
        - Ignis omnia in omnibus per omnia Mouere, atque ita Agere. N. 51. Motus proinde omnis ab Igne prouenit, eiq; primariò inest: Aquæ secundariò tantùm.
        - Aqua omnia in omnibus per omnia Nutrire, & eatenus Pati. N. 52. Proinde nutrimentum Aquæ primariò cõuenit. Igni secundariò tantũ.
      - Comparatè & respectu mutuo, ἐν μέρει, secundùm partes partibus in agendo & patiendo collatas, respectu quantitatis & efficaciæ, quæ in maximo & minimo & medio obseruatur: nimirum ut Igni sua sit actio integra cum repeßione ab Aqua intentata: sua item Aquæ paßio, cum reactione ab Igne accepta: sic scilicet utrunque & uincere & uinci continget. N. 53. Ignis proprium est agere & mouere: at ille tamẽ uicißim repatitur & alitur. Aquæ proprium est moueri & pati, ac eadem tamen alendo uicißim reagit. Consideranda proinde in mutua comparatione horum duo: Quantitas Materiæ primùm, uel Maxima, quæ superat, uel Minima, quæ superatur, uel Mediocris, quæ partim superat, partim superatur: deinde Efficacia Formæ tum Actiua, Mouere & Alere: tum Paßiua, Moueri & Ali. Nã cùm tota agant & patiantur, nisi proportione partium debita sibiinuicem consentiant, sese mutuò corrumpent. Sin uerò consentiant, & sibijpsis & alijs omnibus commodabunt. Vide signũ A.
    - Famulantem, Externam, & ueluti instrumentalem. Sic Igni & Aquæ qualitates προσκέεσθαι, adiacere, ait, corporũ primorũ, quibus primò insunt, naturã æmulantes. N. 61. Harum quædam
      - Formales. Ergo
        - Per se adiacet
          - Igni Calidum & Siccũ. N. 62.
          - Aquæ Frigidum & Humidũ. N. 63.
        - Per accidens miscetur
          - Igni ab aqua passo Humidũ aquæ. N. 64.
          - Aquæ ab igni passe ignis Siccitas. N. 65.
      - Materiales. Sic
        - Ignis Tenuis, Agilis.
        - Aqua Crassa, Tarda.
  - Χρῆσιν, κατὰ τὸ
    - Ὅτι. Ex hac ignis & aquæ mutua actione & perpeßione uariæ species & hominum & animalium proueniunt, neque forma exteriore, neque facultate interiore similes. N. 66.
    - Διότι. Varietas principiatorum prouenit ex perpetuo motu & ueluti conflictu horum duorum principiorum. N. 67.

A. Quod

Quæ rerum naturaliũ ortui & incremento & conseruationi conferunt, principia eorundem iure statui debent.

A. Quod ipsum uidetur tali ratiocinatione ostendere

At Ignis & Aqua proportione debita (ita ut neutrum absolutè uincat, sed partim uincat, partim uincatur) inter se unita, ortui & incremento & conseruationi p se conferunt. Demonstrat:

Si uel Aqua uel Ignis in mixtione totius superet

Penitùs et absolutè, perbit uniuersum. N. 58. Ratiocinatione tali.

Cessante motu & nutritione, uniuersum perire necesse est.

At superante aqua uel igni cessaret nutritio & motus. Deducit:

Quando Ignis extinguitur, cessat Motus: quando Aqua absumitur, cessat Nutritio.

Atqui superante

Aqua, Ignis extinguitur. Ignis enim ad extremum aquæ penetrans (hoc est, aquæ plurimæ ignis paucus occurrens, quam euincere nequit) destituitur alimento (cùm tãtam copiam superare nequeat. Alimentum autem tunc tantùm dicitur, quãdo superari potest) et auertitur (hoc est, deficit, obruitur & suffocatur ab aquæ copia) ab eo ipso, à quo ali debuerat (si moderata fuisset.) N. 55.

Igni, Aqua consumitur. Aqua enim pauca occurrens igni extremo (maximæ copiæ, cui par esse nequeat resistendo) motu destituitur (proprio, sibiq; conueniente, quem ab igne moderato acceperat) & proinde sistitur (quiescit & eneruatur) uimq; alendi amittit, & ab igne quem alebat penitùs absumitur. Atqui uerò nutritio ad generationem & conseruationem rerum faciens in mediocritate consistit, uti scilicet ignis aquam moueat tantùm, non absumat: & aqua uicißim ignem alat tantùm, non autem obruat & extinguat. N. 56.

Ergò superante Aqua cessabit Motus: superãte Igni, cessabit Nutritio.

Ergò superante uel Aqua uel Igni necesse est uniuersum perire.

Non penitùs, sed ex parte tantùm & secundùm quid, nimirum si partim superet, partim superetur, conseruabitur uniuersum. N. 59.

At nunc constat uniuersum, neque perit.

Ergò nec Aqua nec Ignis absolutè superat, sed tantùm secundùm quid, partim superat, partim superatur. N. 57.

Ergò Ignis & Aqua rerum naturalium principia iure statui possunt, atque debent, quæ & sibijpsis & alijs omnibus sufficiant. N. 60. Qui chymicæ metamorphoseos ex nescio quibus uetustis scriptoribus principia quærunt, ex hoc fortaße loco multo illustrius, quàm ex ullo alio, testimonium petere queant: si modò tam uera est ars, quàm seriò occultata, & tamen non nisi à peritis tum sensu tum ratione dijudicanda.

CAPVT IV.

Eorum quæ ex principiis orta sunt, Rerum scilicet naturalium, considerationem proponit.

† καὶ ΑΠΟΛΛΥΤΑΙ[68] μὲν οὖν ἁπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται, ὅτι μὴ καὶ πρόσθεν ἦν· ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται.[69] νομίζεται δὲ ² παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὸ μὲν ἐξ ᾅδου ἐς φῶς αὐξηθὲν, γενέσθαι· τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάεος εἰς ᾅδην μειωθὲν, ἀπολέσθαι· ὀφθαλμοῖσι δὲ δεῖν πιστεύεσθαι μᾶλλον, ἢ γνώμῃσιν.[70] ἐγὼ δὲ τάδε γνώμῃ ἐξηγέομαι.[71] ζῶα γὰρ κἀκεῖνα,[72] καὶ τάδε.[73] καὶ οὔτε τὸ ζῶον ἀποθανεῖν οἷόν τε μὴ μετὰ πάντων (κῇ[74] γὰρ ἀποθανεῖται)[75] οὔτε τὸ μὴ ὂν γενέσθαι, μὴ ὄντος ὅθεν παραγενήσεται.[76] ἀλλ' αὔξεται πάντα καὶ μειοῦται ἐς τὸ μήκιστον καὶ ἐς τὸ ἐλάχιστον τῶν γε δυνατῶν.

² ὑπὸ

EQVIDEM[68] nullum omninò corpus perit, neq; fit quod prius non erat: uerùm permixta & discreta alterantur.[69] Etsi enim homines opinantur id quod ex orco in lucē crescit & augetur, generari: quod uerò ex luce in orcum decrescit & imminuitur, perire ac corrumpi: adeoque oculis magis quàm ratiocinationi credendum censent:[70] Ego tamen hæc secundùm rationem exponā.[71] Animalia .n. sunt[72] & illa & hæc.[73] Et neque animal mori potest seorsim ab omnibus ([74] totum enim moreretur)[75] neque quod non est generari, quum non sit unde generetur.[76] Sed augentur omnia ac minuuntur, ad summum & ad minimum, quantum eius fieri potest.

PRINCIPIATA sunt res naturales. Quarum naturam & effectū proponit hoc cap. cæterùm ea tum nouitate, tū obscuritate, ut à paucißimis intelligi queat, nec nisi ab intelligentibus iudicari debeat. Nos logicū digitū ad Naturæ penetralia intendamus, & summis ingenijs ad abstrusa philosophiæ dogmata cognoscēda & examinãda aditum patefaciamus. Naturam igitur & Effectus rerū proponit partim

- Per se. Orta ex ijsdem, in eadem resoluuntur, neq; ullum est, quod generetur uel intereat, sed commixtione & separatione alterantur miris modis, ita ut aliæ atque aliæ species prodire uideantur. N. 68. Videtur Hippocrates in uniuersum Materiæ puritate & impuritate Animam & Corpus Vniuersi circumscribere: nimirum ut tenuißima quidem pars ex igne & aqua purißima conflata, Animam: impurior uerò Corpus constituat. Anima rursus uarijs partibus constat, alijs purioribus, alijs craßioribus: & hinc Animarum differentiæ. Idem de Corpore iudicium esto. Qualis uerò Anima est, tale etiam Corpus requirit, in quo uiuat, hoc est, uitæ munia obeat. Ergo Anima purior, qualis est humana, corpus consimile flagitat. Cæterùm quoniam ea quæ à principio statim separata fuere, non tam facilè rursus coire possunt, medio ueluti glutino opus habent, quo tanquam uehiculo cōscenso anima purißima Corpus impurū subire, illudq; iugis alimenti affluxu ad eam magnitudinem promouere poßit, quæ animæ actionibus in suo genere oportunè inseruiat.
- Respectu cognitionis humanæ. Cū igitur duo sint in nobis κριτήρια,
  - Sensu quidem plerique homines hæc dijudicanda, plusq; oculis corporis quàm mentis tribuendum putāt: eaq; propter id quod ex Orco in Lucē per incremētum prodit, Generari: quod è Luce in Orcum per decrementum tendit, Interire aiūt. N. 69. Vt Res ex suis Nominibus deducamus: Hippocrates uniuersum diuidere uidetur
    - Per se. Considerando
      - Loca. Quo ad
        - Situm. Locus, χῶρα, siue τάξις
          - Ἄνω, siue μέζων.
          - Κάτω, siue μείων n. 242.
        - Accidentia.
          - Φάος.
          - Σκότος, τὸ ἄδηλον uocat, n. 255.
      - Locata, tum
        - Efficientem
          - Principem: uel
            - Ζεὺς, Iupiter.
            - Ἅδης, Orcus.
          - Instrumētalē. Sic ergo
            - Γένεσις, σύμμιξις, αὔξησις, Ioui conueniunt.
            - Φθορὰ, διάκρισις, μείωσις, uel ἔλλειψις, Plutoni cō ueniunt.
        - Effecta. μοίρην περιωρισμένην ἕκαστον ἐκπληροῖ καὶ πρὸς τὸ
          - Μεῖζον.
          - Μεῖον.
    - Respectu cognitionis humanæ. Alia iudicat
      - Ὀφθαλμὸς, Sensus.
      - Γνώμη, Intellectus.
  - Ratione uerò hæc nos enarrare rectius conabimur. N. 70. Vide signum ☞

☞ Nimie

Nimirũ quo ad

- *Locum, geminum esse, alterum Obscurum, Orcũ, cui Pluto præsit (ἀΐδλω, ὡς ἀΐδλω, dictum, quòd non uideatur oculis corporis) alterum Lucidum, Mundum hunc aspectabilem, cui præsit Iupiter.* τὰ ἄνω καὶ κάτω *infrà n. 80. appellare uidetur, eorumq; singula in* θεῖα *&* ἀνθρώπινα *subdiuidere, siue in æterna & caduca: ut ita & Orcus suam uitam habeat, item Mortem: & Lux similiter. Ergo cùm Mundus totus sit animatus, &, quod Trismegistus ait, templũ immortalis Dei, animatis statuis undiq; exornatum, & quæ*
  - *Illic apud Orcum sunt, animalia sunt, hoc est, sunt atque uiuunt, uita sibi conueniente, siue diuina sint & æterna, siue caduca. N. 71.*
  - *Hic in hac luce uersantur, animalia sunt, atque uiuunt uita sibi conueniente, tum quæ diuina sunt, ut Animus hominis, tum caduca, ut Corpus ipsum. N. 72.*
- *Motum, Mutationem horum animalium à loco in locum migrantium*
  - *Non esse Substantialem. Animal enim neque*
    - *Interire potest, nisi uniuersum simul, cuius pars est, intereat. N. 73. Ratio. Pars enim totius pars, et totum partiũ totũ. Ergo si totũ æternum, partes similiter æternitatis participes esse oportebit.* καὶ γὰρ ἀποθανεῖται, *scilicet* τὸ πᾶν, ἐνὸς ἀποθανόντος. *N. 74. Idem de Natura humana n. 114. de Temporibus anni affirmauit. Corn. legit,* πῆ *uel* ὅθεν γὰρ ἀποθανεῖται: *Vnde enim moriatur?*
    - *Generari potest, quòd prius non fuerat. Generaretur enim ex nihilo. N. 75.*
  - *Esse Accidentalem tantùm, in Quantitate, Accretionem scilicet & Diminutionem, quæ terminos certos extremos, & intermedios habeat innumeros. N. 76.*

CAPVT V.

Rerum naturalium declarationem aggreditur, eiusq; basim primo supponit: mox in genere describit.

QVID [77] uerò intelligam per generari & interire, uulgi gratia explicabo: nihil scilicet aliud, quàm commisceri & secerni. Habet autem se res hoc modo. [78] [a] Generari & interire, idẽ est. [b] Idẽ est cõmisceri & secerni. [c] Generari, augeri, cõmisceri idẽ est. [d] Interire, minui, secerni, idem est. [79] Vnũquodq; ad omnia, & omnia ad unũquodq;, idẽ sunt. [80] Lex n. in his naturæ cõtraria est: seorsim tamẽ omnia & diuina & humana sursum ac deorsum alternatim refert. [81] Dies & nox ad summũ ac minimũ: sic & Lunæ summum adest & minimũ. Igni sunt accessiones suæ, sic etiã aquæ. Sol ad lõgissimũ ac breuissimũ. [82] Rursus hæc, & non hæc: lux Ioui, tenebræ Orco: lux Orco, tenebræ Ioui: [83] peregrinatur & trãsferuntur illa huc, hæc illuc: omni tẽpore: [84] & illa quidem res horũ, hæc uerò res illorum transigunt: [85] & partim ea quæ faciũt, nesciunt: partim quæ faciunt, scire sibi uidentur: [86] neq; etiam ea quæ uidẽt, cognoscunt. [87] Et tamen omnia ipsis eueniunt per diuinã necessitatem, & quæ uolunt, & quæ nõ uolunt. [88] Peregrinantibus autem illis huc, his uerò illuc, & inter se permixtis, unũquodq; destinatum fatũ explet, & ad maius & ad mi-

ΟΤΙ [77] δ' ἂν διαλέγωμαι γίνεσθαι, καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι, τῶν πολλῶν εἵνεκεν ἑρμηνεύω· ταῦτα δὲ ἢ συμμίσγεσθαι ἢ διακρίνεσθαι δηλῶ. ἔχει δὲ ὧδε. [78] [a] γίνεσθαι ἢ ἀπόλλυσθαι, τωὐτό. [b] συμμιγῆναι καὶ διακριθῆναι, τωὐτό. [c] γίνεσθαι, συμμιγῆναι, τωὐτό. [d] ἀπόλλυσθαι, μειωθῆναι, διακριθῆναι, τωὐτό. [79] ἕκαστον πρὸς πάντα, καὶ πάντα πρὸς ἕκαστον, τωὐτό. [80] ὁ νόμος γὰρ τῇ φύσει περὶ τούτων ἐναντίος, χωρὶς δὲ πάντα ἢ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα ἄνω ἢ κάτω † ἀμειβόμενος. [81] ἡμέρη ἢ εὐφρόνη ἐπὶ τὸ μήκιστον ἢ ἐλάχιστον. ὡς ἢ τῇ σελήνῃ, τὸ μήκιστον ἢ τὸ ἐλάχιστον. πυρὸς ἔφοδος ἢ ὕδατος. ἥλιος ἐπὶ τὸ μακρότατον ἢ βραχύτατον. [82] πάλιν ταῦτα, ἢ οὐ ταῦτα· φάος Ζηνὶ, σκότος ἅδῃ· φάος ἅδῃ, σκότος Ζηνὶ, [83] φοιτᾷ καὶ μετακινεῖται, κεῖνα ὧδε, καὶ τάδε κεῖσε, πᾶσαν ὥρην. [84] διαπρησσόμενα κεῖνα τε τὰ τῶνδε, τὰ δὲ ταῦτα, κείνων. [85] καὶ θ' ἃ μὲν πρήσσουσιν, οὐκ οἴδασιν· ἃ δὲ πρήσσουσι, δοκέουσιν εἰδέναι· [86] καὶ θ' ἃ μὲν ὁρῶσι, οὐ γινώσκουσιν. [87] ἀλλ' ὅμως αὐτοῖσι πάντα γίνεται δι' ἀνάγκην θείην, καὶ ἃ βούλονται, καὶ μὴ βούλονται. [88] φοιτεόντων δ' ἐκείνων ὧδε, τῶν δέ τε κεῖσε, συμμισγομένων τε πρὸς ἄλληλα, τὴν πεπρωμένην μοίρην ἕκαστον ἐκπληροῖ, καὶ ἐπὶ τὸ μέζον, ἢ ἐπὶ τὸ μεῖον.

† ἄσαμενέβοντα

μεῖον. 89 φθορὴ δὲ πᾶσιν ἀπ' ἀλλήλων, τῷ μείζονι ἀπὸ τοῦ μείονος, καὶ τῷ μείονι ἀπὸ τοῦ μέζονος. 90 αὐξάνεται καὶ τὸ μέζον ἀπὸ τοῦ ἐλάσσονος, τὰ δ' ἄλλα πάντα, καὶ ψυχὴ ἀνθρώπου καὶ σῶμα, ὁκοῖον ἡ ψυχὴ, διακοσμέεται. 91 ἐσέρπει δὲ ἐς ἄνθρωπον, μέρεα μερέων, ὅλα ὅλων, ἔχοντα σύγκρησιν πυρὸς καὶ ὕδατος, 92 τὰ μὲν ληψόμενα, τὰ δὲ δώσοντα. 93 καὶ τὰ μὲν λαμβάνοντα, πλεῖον ποιεῖ· 94 τὰ δὲ διδόντα, μεῖον. 95 πρίουσιν ἄνθρωποι ξύλον, ὁ μὲν ἕλκει, ὁ δὲ ὠθεῖ, τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ποιέουσι· μεῖον δὲ ποιέοντες, πλεῖον ποιέουσι. 96 τὸ [a] δ' αὐτὸ καὶ φύσις ἀνθρώπων, τὸ μὲν ὠθεῖ, τὸ δὲ ἕλκει· τὸ μὲν δίδωσι, τὸ δὲ λαμβάνει· καὶ τῷ μὲν δίδωσι, τοῦδε λαμβάνει· καὶ τῷ μὲν δίδωσι τοσούτῳ πλεῖον, τοῦδε λαμβάνει τοσούτῳ μεῖον. 97 χώρην δὲ ἕκαστον φυλάσσει τὴν ἑωυτοῦ. 98 καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τὸ μεῖον ἰόντα, διακρίνεται ἐς τὴν ἐλάσσονα χώρην· 99 τὰ δὲ ἐπὶ τὸ μέζον πορευόμενα, συμμισγόμενα ἐξαλλάσσει ἐς τὴν μείζω τάξιν. 100 τὰ δὲ ξεῖνα, μὴ ὁμότροπα, ὠθέεται ἐκ χώρης ἀλλοτρίης. 101 ἑκάστη δὲ ψυχὴ μέζω καὶ ἐλάσσω ἔχουσα περιφοιτᾷ τὰ μόρια τὰ ἑωυτῆς, οὐ προσθέσιος οὐδὲ ἀφαιρέσιος δεομένων τῶν μερέων, κατὰ δὲ αὔξησιν καὶ μείωσιν τῶν ὑπαρχόντων δεομένη. 102 χώρην δὲ ἕκαστα διαπρήσσεται, ἐς ἣν ἵνα εἰσέλθῃ καὶ δέξηται τὰ προσπίπτοντα. 103 οὐ γὰρ δύναται τὸ μὴ ὁμότροπον ἐν τοῖσιν ἀσυμφόροισι χωρίοισιν ἐμμένειν. 104 πλανᾶται μὲν γὰρ ἀγνοούμενα· ξυμμισγόμενα δὲ ἀλλήλοισι συγγινώσκεται. προσίζει γὰρ τὸ σύμφορον τῷ συμφόρῳ· τὸ δὲ ἀσύμφορον, πολεμεῖ καὶ μάχεται καὶ διαλλάσσει ἀπ' ἀλλήλων. 105 διὰ τοῦτο ἀνθρώπου ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ αὐξάνεται, ἐν ἄλλῳ δὲ οὐδενί. καὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν μεγάλων ὡσαύτως. 106 ὁκόσα δὲ ἄλλως, [b] ἀπ' ἄλλων ὑπὸ βίης ἀποκρίνεται.

[a] ποιοῦντα

[b] ἀπ' ἀλλήλων

nus. 89 Interitus aũt omnib. à se inuicem contingit, maiori à minore, & minori à maiore. 90 Augescit quinetiã maius à minore, tũ reliqua omnia, cum uerò etiã hominis anima, & corpus uelut anima gubernatur. 91 Irrepunt aũt in hominẽ partes partiũ, tota totorũ, temperaturam habentia ignis & aquę, 92 partim acceptura, partim datura. 93 Et ea quidẽ quę accipiũt, plus faciunt: 94 quæ uerò dant, minus. 95 Secant homines lignũ serra, alter trahit, alter trudit. Idem tamẽ faciunt: & minus faciẽtes, plus faciunt. 96 Sic & hominis natura, partim pellit, partim trahit: partim dat, partim accipit: & alij quidem dat, ab alio uerò accipit: & alij tanto plus dat, ab alio tanto minus accipit. 97 Locũ aũt unumquodq; suũ tuetur. 98 Nam quæ ad minus tendunt, ad minorem locum secernuntur: 99 quæ uerò ad maius pficiscũtur, admixtione aliorũ in maiorẽ classem trãsferuntur. 100 Peregrina uerò, diuersis moribus prædita, ex aliena regione pelluntur. 101 Vnaquæq; aũt anima & maiora & minora habens, suas ipsas partes circumambulat, ut quęuis nec appositione, nec detractione partes indigeãt, ratiõe tñ incremẽti & decremẽti indigeat. 102 Locũ uerò singulis præparat, in quẽ ingrediãtur, & ea quæ adueniũt suscipiãt. 103 Neq; enim potest id, quod dissimiles mores habet, in discordibus locis permanere. 104 Oberrãt enim uelut nõ cognita: permixta uerò inter se cognoscũtur. Cõcors enim concordi adhæret ac assidet: discordia aũt rebellant, & pugnant, & diuiduntur à se inuicem. 105 Ea propter anima hominis in homine augetur, in alio uerò nullo: & aliorũ magnorum animalium anima similiter. 106 Quęcũq; uerò aliter, ea ab alijs p uim secernũtur.

- RES naturales porrò declarare aggreditur. N. 77. Et quidem
  - Supponit basim. Res omnes quo ad
    - Essẽtiam suam
      - Accidentalẽ, etsi quo ad Motũ differre uidentur, in eodem tamen conueniunt. N. 78. siue motus considerentur ut sunt generis
        - Eiusdem quo ad
          - Substantiam. *Sic idem est Generari & Corrumpi* [a].
          - Quantitatem. *Augeri & Imminui idem.* αὔξησις *&* μείωσις, *siue* ἔλλειψις, *ut suprà n. 33.*
          - Qualitatẽ. *Cõmisceri & Secerni idem* [b].
        - Diuersi. *Sic eadẽ sunt et Generari, Augeri, Cõmisceri* [c], *& Corrumpi, Minui, Secerni* [d].
      - Essentialem. *Sic cùm uniuersum constet partibus, uti se habet totũ ad partes, ita pars quælibet ad totum & ad partes singulas. N. 79.*
    - Intelligentiã. *Νόμῳ cõprehenduntur ab Homine, quæ Natura alioqui sua constant apud Deos, uti infrà n. 148. & seq. euidentißimè. Lex ergo Naturæ contraria est, seorsim omnia & humana & diuina sursum & deorsum alternatim referens & exprimens (ἀμειβόμενος. An παρεπόμενος, Comitãs. Corn. ἀμείβοντα legit, Seorsim aũt omnia & diuina & humana sursum ac deorsum uicißitudinem habẽt ac cõmutantur. At sic seq. declarationi cõiungenda fuerant. Cæterùm hoc sibi uelle uidetur. Ea quæ naturæ neceßitate quo ad loca uariãt (sic Orco sua est uita, sua mors: suũ incrementũ & decrementũ: Mundo similiter) ab intellectu hominis, ea quæ eiusdem sunt generis cõmuni lege cõprehendentis, sub unum idémue caput referuntur. Ergò cùm Generatio & Accretio & Corruptio huius mundi, sit Corruptio, Imminutio & Secretio alterius: certè quæ Natura sua uidentur esse uaria, quo ad Legem eadem esse uidebuntur. N. 80.*
  - Deducit. *Vide signum A.*

A. Eorũ quæ sunt, naturalem ortum & interitũ, incrementũ & decremẽtum, cõmixtionem & secretionem differre conuenireq́; ostendit tum

- Generatim, enarrans scilicet &
  - Effecta, siue Motus & Mutationes, quibus Res naturales subijciuntur, consideratas tum
    - Per se, secundùm
      - Quantitatem. N. 81. Incrementum & decrementũ suum habent in hoc mundo contrariæ Res, & proinde unius decrementum alterius est incrementum. Sic suum decrementum, & incrementum est
        - Diei & Nocti, & quantum Diei accedit, tantũdem Nocti decedit.
        - Lunæ menstruæ.
        - Igni & Aquæ. Ignis ἔφοδος summus Aestate, mediocris Vere, paruus Autumno, minimus Hyeme. Aquæ ἔφοδος summus Hyeme, medius Vere, paruus Autumno, minimus Aestate. Sic etiam loquitur infrà n. 265. & 288.
        - Soli, annuo cursu à Tropico ad Tropicum decurrenti & recurrenti.
      - Qualitatem. Sic namque Eadem semper & non eadem: lux obscuritas est, & obscuritas lux est, locis diuersis. Namque Iouis lux obscuritas est Orco, Orci uerò lux obscuritas est Ioui. N. 82. Lex enim siue Ratio ea quæ sunt similia pro ijsdem habet: quæ quo ad loci naturam non sunt eadem.
      - Locum uniuersi. Huius enim duæ sunt partes, altera aspectabilis, Ioui, altera non aspectabilis, subiecta Orco. Vnicuique sua est peculiaris uita & mors, incrementum & decrementum, lux & obscuritas, superius & inferius, immortalitas & mortalitas. Cæterùm ut loci diuersitatem locatorum sequitur diuersitas: ita quoque motus uarietas perpetua, Hinc illuc, Illinc Huc. N. 83.
      - Actionem. Mutuas sibijnuicem tradunt operas: & quæ hic sunt, agunt ea quæ ijs, quæ illic sunt, conferunt. Namq; decrementum eorum quæ hic sunt, ad incrementum confert eorum quæ illic sunt: & econtrà. N. 84.
    - Respectu subiecti, cui contingunt, tum quo ad
      - Cognitionem
        - Intellectus. Sic ea, quæ mutationes illas subeunt, partim ignorant ea quæ faciunt, partim sciunt: ignorant in futurum, sciunt in præsens. Aut certè, Quod faciunt, ignorant reuera: & tamen uidentur scire. Nisi legendum sit, καὶ δ' ἃ μὲν πρ. ὁυ οἴδ. ἃ δὲ μὴ πρ. ὁρῶσιν. N. 85.
        - Sensus. Sic ea quæ uident oculis, partim cognoscunt, partim ignorant. Idem de reliquis intelligendum sensibus. N. 86. Cognoscunt corporis qualitates & umbras, essentiam ignorant.
      - Voluntatem. Namq; illis ea quæ uolunt & quæ nõ uolunt, obtingũt, necessitate diuina, Natura dei ministra urgente. N. 87.
  - Modum, omnibus ijs quæ anima sunt prædita tũ animantib. tum animalib. cõmunem: Singula è loco in locũ transeuntia suũ implent numerũ, suáq; sorte fatalẽ complent, Incremento & Decremento cõprehensam. N. 88. Sic etiam apud Maronem, —implebo numerũ, reddarq; tenebris. Quod quidem
    - Explicat. Vide signum B.
    - Confirmat: Corollarij loco effecta adijciens, adeoq; ad specialem enarrationem gradũ iaciens. Propter has sanè causas animæ in locis atq; corporibus
      - Proprijs, συμφόροις & cognatis tantùm permanere & adolescere possunt: hominis quidem in humano tantùm corpore, bouis in boue, reliquorumq́; animalium magnorum in suo quæque corpore. N. 105. Nam paruorum animalium animæ in magnis etiam augeri possunt, V. G. Vermes in corpore humano.
      - Alienis & ἀσυμφόροις permanere nequeunt, sed ab ijs ueluti certamine facto uiolenter expelluntur. N. 106. In quo certamine interdum succumbit anima, interdum uerò superat.
- Speciatim, in perfectiore gradu entium naturalium, in Animalium scilicet specie excellentißima, nimirum in Homine. CAP. SEQ.

B. Modũ expli-cat prædictorũ uidelicet

- A quibus augeantur minuãtúrue. Eorum igitur declarat
  - Essentiam in genere tũ
    - Decrementi. *Corrumpuntur & minuuntur omnia ab omnibus, & maius à minori, & minus à maiori.* N. 89.
    - Incrementi. *Generantur & augentur omnia ab omnibus, & maius à minori, & minus à maiori, tum homines, tum quæuis alia: neque corpus tantùm, sed & anima humana: quinimo corpus eodem modo quo anima.* N. 90.
  - Modũ. *Quæcũq; forinsecus in hominẽ, uel quoduis aliud animal uel rem animatam ingrediuntur ex igne & aqua attemperata corpora, partes partium, tota totorum temperiem referunt.* Vt ergo *quodlibet indiuiduum tanquam totum uniuersi imaginem, nunc clarius, nunc obscurius repræsentat (excellentißimè quidẽ* Homo, *Microcosmi iccirco nomen meritus, Vinculumq; mundi ab Hebræis dictus, & Cõpendium uniuersi, rectéq; poeta, Orbis quisq; sibi) ita partes indiuiduorum partib. uniuersi respondẽt: nec nisi à suo simili, & in loco cõueniente, sustentari & augeri possunt. Qualis anima, talem assumit* ξύγκρισιν, *tanquã uehiculum: quale uehiculum, tale requirit alimentum quo nutriatur & augeatur.* N. 91. *Quorum quidem alia*
    - Primariò *homini aliquid uel* Addunt *uel* Auferunt. N. 92.
    - Secũdariò diuersos effectus imprimere &
      - Affirmat. *Nimq; & ea quæ actu*
        - Auferũt, *potestate* Addũt *& augent.* N. 93.
        - Addũt *& augẽt, potestate* Auferũt. N. 94.
      - Confirmat similit.
        - Quẽadmodũ *cùm serra lignũ secatur, altero pellẽte, altero trahẽte alternis: totũ quidẽ minuitur quo ad magnitudinem, sed numero partium accrescit.* N. 95.
        - Ita *quando in hominis naturã ingrediuntur extrinsecus ea quæ actu uel addunt uel auferunt, & uel ut amica attrahuntur, uel ut inimica expelluntur, alternis contraria præstant. Nãq; & id quod aufert,* V. G. *medicamentum purgans, addere uidetur, remoto eo quod incremẽto erat cõtrarium: & ecõtrà alimentum uidetur auferre, sua copia calorẽ suffocans. Præterea respectu diuersarũ partium, uni addere, alteri detrahere põt: & rursus cui plurimũ addit, ab eo minimũ aufert.* N. 96.
- *In quibus tanquam locis res locatæ augeantur uel minuantur. Locus uel* σύμφορος *uel* ἀσύμφορος: *locata uel* ὁμότροπα *uel* ξένα *esse possunt. Ergo quæ locum occupant*
  - Proprium, *&* ὁμότροπα *sunt, eiusdem generis & ordinis, in eo uel augentur uel minuuntur.* N. 97. *Ita quidem ut ea quæ*
    - Decrescunt, *è maiore in minorem locũ secernantur.* N. 98.
    - Augẽtur, *è minore in maiorem locum proficiscantur.* N. 99.
  - Alienum, *quoniam peregrina sunt &* μὴ ὁμότροπα, *diuersi moris & ordinis, expelluntur.* N. 100.
- *Per quæ fiat augmentum & decrementum, tanquã per causas efficientes, declarat.* Anima *augendi facultate pollens, partes organicas*
  - Omnes, *non ad perfectionem uehiculi sui ætherei additione uel detractione indigentes, sed ad corporis elementaris (quod non nisi in certa quantitate animæ inuitibus ministrare potest) molem augendam uel minuendam, ijs quæ extrinsecus adueniunt* ὁμοτρόποις *&* συγγενέσι *indigens, ex æquo ambit, suasq; illis uires impertitur.* N. 101.
  - Aliquas, *nimirum eas quæ ingredientia recipere debent, præ cæteris excolit: ut in quibus concoqui debent, & cognata retineri, aliena uerò expelli.* N. 102. *Ratio huius est: quoniã ingrediens* ξένον *&* μὴ ὁμότροπον, *in loco* ἀσυμφόρῳ *sibiq; nõ conueniente manere nequit.* N. 103. *Nam dum ingrediuntur, quandiu errant & uagantur, nullo loco certo consistentia ignorantur. Quando uerò loco certo consistunt & commiscentur, agnosci quoque incipiunt, & uel ut* σύμφορα *&* ὁμότροπα *amicè suscipiuntur ab anima, uel ut* ἀσύμφορα *&* ξένα *hostiliter contra illam pugnant, & ab eadem tandem prædominante expelluntur. Sin superare nequeat, eandem oppugnãt, & tandem expugnant, locoq; ueluti cedere cogunt.* N. 104.

C A-

CAP. VI.

Rerum naturalium ortum & incrementum in specie excellentissima, in Homine scilicet, deducit: & eo quidem, ut iam per se extra uterum est & uiuit.

A

ATQVE [107] ut cætera quidē animalia prætermittam, de homine saltē narrationem instituam. [108] Irrepit in hominem anima, ignis & aquæ temperamentum habens, partem corporis humani. [109] Hæc autem & fœminea & mascula, & multa & omnigena nutriuntur. [110] Nutriuntur autem & augescunt diæta qua homo utitur. [111] Necesse est autem omnia, quæ ingrediūtur, partes habere. [112] Cuiuscunq; enim pars nō inerit à principio, illud augeri non poterit, neq; multo, neq; modico alimento ingrediente: cùm non habeat quod augere faciat. [113] Id uerò quod omnes partes habet, augescit, unumquodq; in suo loco. [114] Porrò alimento ingrediente, & ab aqua quidem eo, quod siccū est, ab igne uerò eo, quod humidū est, attēperato, alia quidē intrò coguntur, alia uerò foràs pellunt. [115] Queadmodū fabri lignarij lignū serra dissecāt, & alter quidē trahit, alter ptrudit, idē sanè faciētes: & qui inferiùs urget, superiorē trahit, neq; enim aliter deorsum pellere posset. [116] Sin uiolēter rē agant, à toto opere aberrabūt. [117] Similiter & circa hominis alimentū se res habet: aliud trahit, aliud trudit: intrò aūt coactū, foràs repit. [118] Si uerò importunè & uiolenter cogatur, omni successu destituetur. [119] Singula autem tanto tempore eundem ordinem habent, donec locus nō amplius suscipiat, neq; alimentum sufficiens ad extremum usq; aquarum habeant. Postea locum permutant in externam regionē, tam fœminea quàm mascula, eodem modo, uiolentia & necessitate persequente. Quæcunque autem destinatum fatum expleuerint, ea primū secernunt, ac simul cōmiscētur. Singula enim secernunt, omnia aūt hęc cōmiscent. [120 a] Postquàm uerò regionē permutauerint, & adepta fuerint harmoniā rectè habentem symphonias tres, tono comprehēsim per omnia penetrāte, uiuunt & augescunt ijsdem quibus etiam antea. [120 b] Si uerò harmoniam non assequatur prima symphonia, neque grauia acutis consona fiant: aut si secunda generatio, aut si ea quæ in toto est: uno deficiente, omnis tonus uanus est. Non enim concentum habent, sed transitio fit à maiore ad minus, ante destinatū fatū: eò quod nesciunt quid faciant.

ΠΕΡΙ [107] μὲν οὖν τῶν ἄλλων ζώων ἐάσω· περὶ δὲ ἀνθρώπου δηλώσω. [108] Ἐσέρπει δὲ ἐς ἄνθρωπον ψυχὴ, πυρὸς καὶ ὕδατος ξύγκρησιν ἔχουσα, μοῖραν σώματος ἀνθρώπου. [109] ταῦτα δὲ τὰ θήλεα καὶ ἄρσενα, καὶ πολλὰ καὶ παντοῖα τρέφεται. [110] τρέφεται δὲ καὶ αὔξεται διαίτῃ τῇ περὶ τὸν ἄνθρωπον. [111] ἀνάγκη δὲ τὰ μέρεα ἔχειν πάντα τὰ εἰσιόντα. [112] οὗτινος γὰρ μὴ ἐνείη μοῖρα ἐξ ἀρχῆς, οὐκ ἂν αὐξηθείη, οὔτε πολλῆς ἐπιούσης τροφῆς, οὔτε ὀλίγης· οὐ γὰρ ἔχει τὸ προσαυξόμενον. [113] ἔχον δὲ πάντα, αὔξεται ἐν χώρῃ τῇ ἑωυτοῦ ἕκαστον. [114] τροφῆς ἐπιούσης, ἀπὸ ὕδατος ξηροῦ, καὶ πυρὸς ὑγροῦ, τὰ μὲν εἴσω βιαζόμενα, τὰ δὲ ἔξω.

B

[115] ὥσπερ οἱ τέκτονες τὸ ξύλον πρίουσι, καὶ ὁ μὲν ἕλκει, ὁ δὲ ὠθέει, τὸ ωὐτὸ ποιέοντες· κάτω δὲ πιέζων, τὸ ἄνω [a] ἕρπει· οὐ γὰρ ἂν παραδέχοιτο κάτω ἰέναι. [116] ἢν δὲ βιάζωνται, παντὸς ἁμαρτήσονται. [117] τοιοῦτον τροφὴ ἀνθρώπου. τὸ μὲν ἕλκει, τὸ δὲ ὠθέει. εἴσω δὲ βιαζόμενον, ἔξω [b] ἕρπει. [118] ἢν δὲ βιῆται παρὰ καιρὸν, παντὸς ἀποτεύξεται. [119] χρόνον δὲ τοσοῦτον ἕκαστα τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν, ἄχρι μηκέτι δέχηται ἡ χώρη, μηδὲ τροφὴν ἱκανὴν ἔχῃ ἐς τὸ μήκιστον τῶν ὑδάτων. ἔπειτ' ἐναμείβει ἐς τὴν ἔξω χώρην, θήλεα καὶ ἄρσενα, τὸν [c] ωὐτὸν τρόπον, ὑπὸ βίης καὶ ἀνάγκης διωκόμενα. ὁκότερα δ' ἂν ἐμπλήσῃ τὴν πεπρωμένην μοίρην, ταῦτα διακρίνεται πρῶτα,

C

καὶ ἅμα συμμίσγεται. ἕκαστον μὲν γὰρ διακρίνεται· πάντα δὲ ταῦτα ξυμμίσγεται. [120 a] χώρην δὲ ἀμείψαντα, καὶ τυχόντα ἁρμονίης ὀρθῶς ἐχούσης συμφωνίας τρεῖς, ξυλλήβδην διεξιὼν διὰ πασέων, ζώει καὶ αὔξεται τοῖσιν αὐτοῖσιν, οἷσι καὶ πρόσθεν. [120 b] ἢν δὲ μὴ τύχῃ τῆς ἁρμονίης, μηδὲ ξύμφωνα βαρέα τοῖσιν ὀξέσι γένηται, ἡ πρώτη συμφωνίη· ἢν δὲ δευτέρη γένεσις, ἢ τὸ διὰ παντὸς, ἑνὸς ἀπογινομένου, πᾶς ὁ τόνος μάταιος. οὐ γὰρ ἂν προσαείσειεν· ἀλλ' ἀμείβει ἐκ τοῦ μέζονος ἐς τὸ μεῖον, πρὸ μοίρης· διότι οὐ γινώσκουσιν ὅ,τι ποιέουσιν.

a ἐκκα
b ἐκκε
c ἑωυτὸν

INTER res naturales omnes Homo principatū obtinet, propter quē omnia quodāmodo à natura producta esse, ipse etiā Arist. profiteri fuit ausus. In Homine ergo, tanquā specie excellentissima, ueritatē eorū quæ proposuit demōstraturus, & incremēti humani rationē per diætā conuenientē, sicuti ab initio pollicitus fuerat, declaraturus, considerat & Corpus & Diætam: (illud ueluti Subiectum, Cui: hanc ueluti Instrumentū sanitatis & incrementi, Quod adhibetur) tum

- Separatim. Nā cùm *Diæta corpori humano cui adhibetur, proportione respōdere debeat, seorsim agit & de*
  - Subiecto, *cui adhibetur, de Hominis scilicet natura alimēti indiga. De Hominis* Incremento *per alimentū disputat*
    - Vniuersim. *Sub signo* A.
    - Singillatim. CAP. IX. *& seq.*
  - Diæta *quæ adhibetur, in genere simul & in specie.* LIBRO SECVNDO.
- Cōiunctim, *quæ Diæta quibus Corporib.*
  - Cōueniat, *& præscribi debeat.*
  - Non *conueniat, ut proinde maturè per signa certa præuideri, & morbo nascenti occurri queat.*
  - *Hæc duo capita* LIBRO III. *pertractat.*

- **A. Vniuersim de Hominis alimento disputat**
  - **Per se quidem duobus modis. Quatenus nimirum homo uel**
    - **Editus iam est extra uterum matris, & per se uiuit. Huius rationem enarrat naturali sermo tali:**
      - Anima *humana (ueluti massæ animasticæ uniuersi pars purior, si cum reliquis animalibus conferatur: præclarè enim Maro—totosq; infusa per artus Mens agitat molem & magno se corpore miscet) in hominem tanquam in locum sibi oportunum ingreditur, ignis & aquæ temperiem habēs, humani corporis partem (μοῖραν σώματος ἀνθρώπου. Infrà n.221. habet, μόρια ἀνθρώπου. Temperies nimirum ista humano corpori contemperata esse debet, ut anima sit in toto, & in qualibet eius parte) tanquam uehiculum sibi conueniens sortita atq; secuta.* N.108. *Duo igitur hic conueniūt,* Anima *primùm, substantia sua immortalis, sed multo purior quàm reliquorum animalium animæ: deinde* Vehiculum *animæ, quod ξύγκρησιν πυρὸς & ὕδατος uocat, nos* Corpus *æthereum & ueluti formale appellemus, propter tenuitatem & mobilitatem eius: quo licet insensibili, ceu uinculo, connectitur anima corpori elementari & sensibili & materiali. Adeoq; cùm homo constet anima & corpore, corporis duæ erunt μοῖραι primæ, Aetherea & Elementaris.*
      - Humani *autem corporis materiales partes (ταῦτα, scilicet τὰ μόρια, uti n.111.) & substantia & numero uariæ, siue masculæ sint siue fœmineæ (sexu namq; homines tanquam differentia principe & maximè naturali distinguuntur) in hoc conueniunt, quòd omnes nutriuntur & augentur.* N.109.
      - Nutriuntur *autem & augentur diæta sibi conueniente.* N.110.
      - Diæta *autem conueniens ea est, quæ partes corporis in se continet.* N. 111. *Confirmat à contrario. Cuicunq; enim diætæ pars corporis non inest, siue multa offeratur siue pauca, ad augmentum nihil conferet, quandoquidem augmentum per simile tantùm fieri potest.* N.112.
      - Partes *autem corporis in se continens, & in corpus ingressa diæta, non in quouis loco, sed in loco tantùm oportuno augmentum afferre potest.* N.113.
      - In loco *autem oportuno constituta diæta corpori consentanea, tum secundùm humidum ab igne, tum secundùm siccitatem ab aqua attemperata, ab anima partim intrò attrahitur, ut concoquatur, partim extrà pellitur iam concoctum ut alat. Nam quod suprà n.64. docuit, sic ignis agit, ut ab aqua uicißim patiatur: sic patitur aqua, ut in ignem uicißim agat.* N.114. Vide *signum* B.
      - Porrò *intrò attractum alimentum, eundem ordinem seruat, quoad uel pars alimento satiata id quod superest expellat, uel pars uicina alimenti indiga illud ad se trahat: ad extremum usq; aquarum (hoc est ad extima usque loca, ad quæ humor alimentaris pertingere potest. Siue ἐς τὸ μήκιστον τῶν ὑδάτων, quantum alimenti usus supremus requirit, nimirum ut augmento inseruiat: cùm proximus & compendiosißimus usus sit, restitutio tantùm eius quod deperditū fuerat. Seu potius, uti suprà n.53. & seq. cùm aquæ tāta est copia, ut ab igne neutiquam superari queat, quod est τὸ μήκιστον ὕδατος, dominãte penitus aqua: uti uicißim τὸ ἐλάχιστον ὕδατος, cùm aqua ab igni penitus euicta superatur atq; deficit.) Quandocunq; talis uel ἀνάγκη (τοῦ ἔλκοντος) uel βίη (τοῦ ὠθέοντος) interuenit, siue masculum siue fœmineum alimentum, hoc est, robustum uel debile fuerit (inesse autem tales partes alimento necesse est, quandoquidem corporis partibus respondere debet. Sic com. de Semine, semen, quod nihil est aliud quàm superfluum alimentum, aliud forte aliud debile constituit) è loco in alium locum uel extrahetur uel expelletur: ea quidem ratione, ut minutissimæ partes primùm singulæ secernantur & expellantur, subinde uerò rursus simul commisceantur.* N.119.
      - Hæc *secretio & commistio alimenti harmoniam corporis uel conseruat uel corrumpit.* Vide *signum* C.
    - Nondum *editus est, intra uterum matris ex semine maris & fœminæ consurgens.* Vide CAP. VII.
  - Comparatè, *quarumuis aliarum Actionum & Paßionum humanarum tam Artificialium quàm Naturalium comparatione.* Vide CAP. IIX.

Quemadmodum fabri, quando lignum serra dissecant, contrarijs motibus utuntur, alter trahit, alter pellit. Et quidem si

- *Volentes & alternis hoc faciant, nimirum ut ὁ κάτω πιέζων (ὠθέων, qui deorsum stans sursum pellit) τὸν ἄνω ἕλκῃ (ad se uicißim trahat) communem effectum edunt, lignumq; diuidunt. Alioqui enim ἢ παραδέξεται κάτω ἰέναι (nisi impulisset prior eum, qui suprà est, nunquam is uicißim repulisset, & econtra. Nimirum impulsus superioris, inferioris tractum: & tractus superioris, inferioris impulsum aduuat. Inter se autem collati, Pulsum sequitur Repulsus, & Tractionem Retractio.* N. 115.
- *Nolentes & inuiti, neq; alternis hoc faciant, sed unus tantùm pellat, alter tantùm trahere cogatur, uel nihil efficient, uel corrumpent omnia.* N. 116.

B. *Quod ipsum simili declarat:*

Ita quoque anima contrarijs potentijs in alimentum agit, pro diuersitate locorum, in quibus triplex concoctio fieri debet, alternatim trahens atq; pellens. Sic V. G. gula cibum pellit, uentriculus trahit: chylum uentriculus pellit, mesaraicis & hepate attrahente: sanguinem uenæ & membra trahunt, hepar pellit. Quæ quidem tres sunt concoctionis species, sed naturales omnes. Sunt aliæ duæ, Vitalis scilicet & Animalis, quæ singulæ concoquendi modos pro caloris sui diuersitate diuersos obtinent. Videtur proinde hîc tres periodos, ignis siue caloris omnia animæ munia obeuntis (ut ab initio com. de Principijs) & per consequens etiam concoctricis inseruientis innuere, quarum infrà n. 142. & de insomnijs n. 39. apertè meminit. Nam cùm hominis uita & animalis & uitalis & naturalis sit, eademq; cœlitus foueatur: uti proportione respondet Lunæ facultas naturalis, Soli uitalis, Astris fixis ipsa animalis: ita humi eædem ab alimento simili nutriuntur, ea quidem ratione, ut naturalis prima instrumentū suum spiritū uegetantē ex sanguine eliciat, uitalis eundē uiuifica facultate imbuat, animalis deniq; motus sensuumq; ministerio conformet. Quorum spirituū per uniuersum corpus diffusorum etsi æqualis œconomia uidetur esse, respectu tamē metropoleon suarū, animali spiritui exterior, naturali inferior & interior, uitali medius circuitus, quem περίοδον & περιφορὴν citatis locis Hip. uocat, tribuitur. Vt ergo in omnibus his locis certa & peculiaris est coctio, ita quoque attractio, retentio, secretio & expulsio: quodq; de uno genere dicitur, de alijs etiam subintelligi debet. Com. de Alimento ξύῤῥοιαν omnium partium μίαν (alimenti ab Hepate) ξύμπνοιαν μίαν (spiritus à Corde) ξυμπαθέην μίαν (sensus & motus à Cerebro) in hanc eandem sententiam uidetur constituere. Quandiu igitur facultas attrahens & expellens eiusdem animæ uegetantis, in diuersis partibus siue locis uires suas exercentis, sibijnuicem

- *Consentiūt, mutuasq; operas tradūt, ita quidem ut pars inanis trahat, plena pellat: & alimentum intus attractum in uentriculum, uarijs concoctionibus ad totius corporis nutritionem extrà pellatur: omnia rectè se habent, & nutritur corpus & augetur.* N. 117.
- *Non consentiunt, sed uiolentia aliqua interuenerit, ut uel tractio sit maior quā pulsio, uel econtra, in uno uel pluribus locis: corpus neque nutriri neque augeri commodè poterit.* N. 118.

C. Hæc

C.
Hæc porrò secretio & commistio alimenti, in diuersis locis facta, siquidē Harmoniam debitam tribus Symphonijs constantem

Consequatur, per omnes simul transiens homo, uiuet & augebitur ijsdem ex quibus constitit. N.120. a Symphoniæ tres sunt, Diatessaron, Diapente, & Diapason, singulæ grauis & acuti soni concentu constantes. Harmonia non unius tantùm symphoniæ, sed omnium simul effectus est. Per metaphoram igitur concoctionem primam naturalem in hepate symphoniæ Diatessaron, secundam uitalem in corde symphoniæ Diapason, tertiā animalem, quæ in cerebro, symphoniæ Diapente aßimilare uidetur (cùm in singulis grauia & acuta consentiant, hoc est, facultas concoctrix animæ munijs conuenientem spiritum pulcrè ex humoribus præparet, & concoquat, sicca cum humidis miscendo) omniúmque inter se conuenientiam, Harmoniam uocare. Nisi quis non de triplici concoctione, sed de solius naturalis concoctionis triplici specie Hipp. loqui putet, quarum priorem in Ventriculo, mediam in Hepate, tertiam in Membris fieri constat, & proinde non inscitè, quòd omnium uideatur communißima, Diapason appellari posse: tāto elegantiore translatione, quòd etiam Hesiodo uox ἀρμαλιὴ alimentum corpori oportunum significat, iusta debitáque harmonia trium concoctionum præparatum, appositum, agglutinatum, & aßimilatum.

Non consequatur, uerbi causa, si prima symphonia non sit harmonica, neque in ea grauibus acuta consonent: aut certè secunda, siue etiam tertia, quæ in toto corporis ambitu obitur: ob unius certè symphoniæ erratum harmonia perierit, neq; concentus fieri poterit inter alimentum & corpus nutriendo & augendo. (ἢν δὲ μὴ τύχῃ τῆς ἁρμονίης ἡ πρώτη συμφωνίη, μὴ δὲ ξύμφωνα βαρέα τοῖσιν ὀξέσι γένηται· ἢν δὲ δευτέρη γένεσις, ἢ τὸ διὰ παντὸς· ἑνὸς ἀπογενομένου, &c.) sed ante constitutum tempus diminuetur atque decrescet. Neque enim intelligentis, sed uegetantis naturæ opus est nutritio: cumq; concoctio quælibet id tantùm quod suum est agat, posteriores priorum errata corrigere nequeunt. N. 120 b. Quod ipsum ex ijs speciebus Repletionis, quas lib.3. enarrat, colligere licet, in quibus Carnes alimentum in uentre uel inquinatum tantùm, uel superassatum cum nausea recipiunt, cùm illius uitium emendare nequeant.

CAPVT VII.

Hominis ortum & incrementum in utero demonstrat.

ΑΡΣΕΝΩΝ[121] μὲν οὖν καὶ θηλείων διότι ἑκάτερα γίνεται, προϊόντι τῷ λόγῳ δηλώσω. [122] τούτων δὲ ὁκότερον ἂν τύχῃ τῆς ἁρμονίης, ὑγρὸν ἐὸν κινέεται ὑπὸ τοῦ πυρός. [123] κινεόμενον δὲ, ζωπυρῆται, [124] καὶ προσάγεται τὴν τροφὴν ἀπὸ τῶν ἐσιόντων ἐς τὴν γυναῖκα σιτίων, καὶ πνεύματος. [125] τὰ μὲν πρῶτα, πάντη ὁμοίως, ἕως [a] ἀραιόν ἐστιν. [126] ὑπὸ δὲ τῆς κινήσιος καὶ τοῦ πυρὸς ξηραίνεται καὶ στερεοῦται. [127] στερεούμενον δὲ, πυκνοῦται πέριξ. [128] καὶ τὸ πῦρ ἐγκλειόμενον οὐκ ἔτι τὴν τροφὴν ἱκανὴν ἔχει ἐπάγεσθαι· οὐδὲ τὸ πνεῦμα [b] ἐξωθέει, διὰ τὴν πυκνότητα τοῦ περιέχοντος· ἀναλίσκει γὰρ τὸ ὑπάρχον ὑγρὸν ἔσω. [129] τὰ μὲν οὖν στερεὰ τὴν φύσιν ἐν τῷ ξυνεστηκότι καὶ ξηρῷ οὐκ ἀναλίσκεται τῷ πυρὶ ἐς τὴν τροφὴν, ἀλλ' ἐγκρατέα γίνεται, καὶ ξυνίσταται, τοῦ ὑγροῦ ἐκλείποντος, ἅπερ ὀστέα καὶ νεῦρα ἐπονομάζεται. [130] τὸ δὲ πῦρ ἐκ τοῦ συμμιγέντος κινουμένου τοῦ ὑγροῦ, διακοσμέεται τὸ σῶμα κατὰ φύσιν, διὰ τοιήνδε ἀνάγκην. [131] διὰ μὲν τὸ στερεὸν καὶ ξηρὸν, οὐ δύναται τὰς διεξόδους χρονίας ποιέεσθαι, διότι οὐκ ἔχει τροφήν. [132] διὰ δὲ τῶν ὑγρῶν καὶ μαλακῶν, δύναται. ταῦτα γάρ ἐστιν αὐτῷ τροφή.

a ἔτι
b ἔξω θέει

CÆTERVM [121] cur utrique tum masculus, tum fœmina generentur, in sermonis progressu declarabo. [122] Quodcunque autem horum harmoniam assequetur, cùm humidum existat, mouetur ab igne: [123] motum uiuificatur, [124] & alimentum attrahit ab ingredientibus in mulierem cibis ac spiritu. [125] primùm quidem undiquaque similiter, dum adhuc ualde rarum est. [126] A motu autem & igne siccatur, ac solidum redditur. [127] Solidius autē redditum circum circa densatur. [128] Et ignis inclusus non amplius sufficiens alimentum attrahere potest, neque spiritum expellit, propter ambientis densitatem. Consumit enim humorem intus existentem. [129] Quæ igitur solida natura sunt in compacto ac sicco, ea non consumuntur ab igne in alimentum, sed robur acquirunt, & humore deficiente consistunt, quæ quidem Ossa ac Nerui nominantur. [130] Ignis autem commixtum humorem mouēs, corpus secundùm naturam disponit, propter talem necessitatem. [131] Nam per solidū & siccum non potest diutinos transitus facere, quia alimentum non habet: [132] per humida uerò & mollia potest, cùm ipsius sint

sint alimentum. 133 Inest autem in his quoque siccitas, ab igne non consumta. Hæc autem inter se mutuò coniunguntur. 134 Ignis igitur in profundo ueluti obseptus, & plurimus est, & maximũ exitum facit (quando quidē plurimus humor in hac parte inerat) qui Venter appellatur: & quoniam inde excideret, nisi alimentum extrinsecus haberet, idcirco fecit illic & alimenti ingestionem & concoctionem. 135 Qui uerò in reliquum corpus exclusus est ignis, triplices circuitus facit. 136 Etenim quod humidissimum est in igne, in his locis, quæ Venæ cauæ appellantur, cõtinetur. 137 At in medij generis corpus id quod reliquum est aquæ consistens compingitur, uocanturque Carnes. 138 In summa, ignis omnia, quæ in corpore sunt, suo modo distinxit, ad uniuersi imitationem, parua ad magna, & magna ad parua. 139 Ventrem quidem maximum sicci & humidi promtuarium constituit, ut daret omnibus, & acciperet ab omnibus, maris imitatione, animalia in ipso nutriri solita fouentis, diuersa uerò interimentis. 140 Circum hunc autem aquæ frigidæ & humidæ congregatio, 141 transitus spiritus frigidi & calidi, ad terræ imitationem, omnia quæ in ipsam incidunt alterantis. 142 Iam uerò partim quidem consumens, partim uerò auctus, aquæ tenuis dispersionẽ à compacta fecit, insuperq; non apparentis ignis ab apparente secretionem: in quo mota lataque omnia in apertum perueniunt, singula iuxta destinatum fatum. In hoc uerò triplices circuitus ignis fecit, uicissim intrò ac foras commeantes: 143 alios quidem ad cauas partes humorum, Lunæ facultate: 144 alios uerò ad externam circumferentiam, ad ambientem consistentiam, Astrorum facultate. 145 Medij uerò & intrò & foras permeantes, calidissimum ac fortissimum ignem continent, qui omnibus dominatur, omnia secundùm naturam obiens, sine strepitu, tum ad uisum, tum ad tactum. In hoc anima, mens, prudentia, augmentum, motus, imminutio, permutatio, somnus, uigilia. Hic omnia per omnia gubernat, & hæc, & illa, nunquam quiescens.

τροφή. 133 ἔνι δὲ καὶ ἐν τούτοισι ξηρότης οὐκ ἀναλισκομένη ὑπὸ τοῦ πυρός. ταῦτα δὲ ξυνίσταται πρὸς ἄλληλα. 134 τὸ μὲν οὖν ἐσωτάτω καταφραχθὲν πῦρ, καὶ πλεῖστόν ἐστι, καὶ μεγίστην τὴν ἔξοδον ἐποιήσατο (πλεῖστον γὰρ τὸ ὑγρὸν ἐνταῦθα ἐνῆν) ὅπερ κοιλίη καλέεται. καὶ ἐξέπεσεν ἐντεῦθεν, ἐπεὶ οὐκ εἶχε τροφὴν ἔξω, καὶ ἐποιήσατο, [πλεῖστον γὰρ τὸ ὑγρὸν ἐνταῦθα ἐνῆν] καὶ τροφῆς ἐπαγωγὴν καὶ διάπεψιν. 135 τὸ δὲ ἀποκλεισθὲν ἐς ἄλλο σῶμα, περιόδους ἐποιήσατο τριοσάς. 136 ὅπερ ἦν ὑγρότατον τοῦ πυρὸς, ἐν τούτοισι τοῖσι χωρίοισιν, αἵ τινες φλέβες καλέονται κοῖλαι. 137 ἐς δὲ τὰ μέσα τούτων, τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ ὕδατος ξυνιστάμενον πήγνυται, ὅπερ καλέεται σάρκες. 138 ἐνὶ δὲ λόγῳ πάντα διεκοσμήσατο κατὰ τρόπον αὐτὸ ἑωυτῷ τὰ ἐν σώματι τὸ πῦρ, ἀπομίμησιν τοῦ ὅλου, μικρὰ πρὸς μεγάλα, καὶ μεγάλα πρὸς μικρά. 139 κοιλίην μὲν τὴν μεγίστην, ξηρῷ καὶ ὑγρῷ ταμεῖον, δοῦναι πᾶσι, καὶ λαβεῖν παρὰ πάντων, θαλάσσης δύναμιν, ζώων συντρόφων τροφὴν, ἀσυμφόρων δὲ φθορόν. 140 περὶ δὲ ταύτην ὕδατος ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ σύστασις, διέξοδος πνεύματος ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, ἀπομίμησιν τῆς γῆς, τὰ ἐπεισπίπτοντα πάντα ἀλλοιούσης. 141 καταναλίσκον δὲ καὶ αὖξον, σκέδασιν ὕδατος λεπτοῦ καὶ πυρὸς ἐποιήσατο περὶ τοῦ ἀφανέος, καὶ φανεροῦ ἀπὸ τοῦ ξυνεστηκότος ἀπόκρισιν. ἐν ᾧ φερόμενα πάντα, ἐς τὸ φανερὸν ἀφικνέεται ἕκαστα μοίρῃ πεπρωμένῃ. 142 ἐν δὲ τούτῳ ἐποιήσατο πυρὸς περιόδους τριοσὰς, περαινούσας πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔσω καὶ ἔξω. 143 αἱ μὲν πρὸς τὰ κοῖλα τῶν ὑγρῶν, σελήνης δύναμιν. 144 αἱ δὲ ἐς τὴν ἔξω περιφορὴν, πρὸς τὸν περιέχοντα πάγον, ἄστρων δύναμιν. 145 αἱ δὲ μέσαι, καὶ ἔσω καὶ ἔξω περαίνουσαι, τὸ θερμότατον καὶ ἰσχυρότατον πῦρ, ὅπερ πάντων ἐπικρατέεται, διέπον ἅπαντα κατὰ φύσιν, ἄψοφον, καὶ ὄψει καὶ ψαύσει. ἐν τούτῳ ψυχὴ, νόος, φρόνησις, αὔξησις, κίνησις, μείωσις, διάλλαξις, ὕπνος, ἐγρήγορσις. τοῦτο πάντα διὰ παντὸς κυβερνᾷ, καὶ τάδε καὶ ἐκεῖνα, οὐδέκοτε ἀτρεμίζον.

FOE-

FOETVS *ortũ, conformationem, & incrementum in utero matris in*

- **Specie**, *nimirum cur ex iisdem parentibus nunc mas, nunc fœmina edatur, in seq. reijcit.* N.121.
- **Genere** *tam maris quàm fœminæ, hic enarrat: & naturalium motuum successionem irmo tali deducit:*
  - **Qualecunque** *semen, siue masculum siue fœmineum, à patre matréue emissum in uterum (& animam humanam & corpus æthereum animæ uehiculum in se continens, cuius merito anima simile alimentũ attrahere potest) probéq; concoctum (harmonia triplicis concoctionis præditum. Excrementum enim utile est ab omnibus partibus secedens) ob idipsum quia humidum est, ab igne, in humidum semper tanquam in suum pabulum agente, mouetur.* N.122.
  - **Motu** *ipso calorem uitalem concipit.* N.123.
  - **Vitali** *calore concepto, cùm calor pabulum requirat, extrinsecus à matre & alimentum humidum & spiritum frigidum attrahit.* N.124.
  - **Porrò** *alimentum humidũ & spiritum frigidum attrahit semen dum rarum*
    - **Est**, *ab initio scilicet, undiquaque æqualiter.* N.125.
    - **Nõ** *est amplius, sed ui motus atque caloris siccatur & solidatur, inæqualiter, propter partes diuersas.* N. 126. *Etenim pars seminis*
      - **Crassior** *& solidior, magis scilicet exiccata, in Ossa & Neruos abit, hac serie:*
        - **Solidior** *seminis pars propter exiccationem undiquaq; spissatur & condensatur.* N. 127.
        - **Condensata** *non amplius igni liberam permittit uel alimenti humidi attractionẽ, uel aeris frigidi inspirationem, calidiq; expirationem.* N.128.
        - **At** *alimento & spiritu extrinsecus attracto destitutus calor, in subiectum proprium agit, quod ab illo propter soliditatem non absumitur, sed magis exiccatum in Ossa & Ligamenta & Tendines cõuertitur.* N. 129. *Νεῦρα uniuersim com. de Principijs, & de Vet. med. pro neruis & ligamentis. Hic uerò pro Ligamentis tantùm. Nerui enim propriè dicti ad tertiã periodum, de qua mox, pertinere uidentur.*
      - **Liquidior**, *ab igne, cui mixta est, agitata, reliquum corpus conformat, tali neceßitate.* N.130. *Nãque ignis siue calor in partem seminis agens*
        - **Solidam** *& siccam, non potest diu in illa hærere ultro citroq; commeans, quia destituitur alimento.* N. 131. *Quemadmodum paulo antè docuit.*
        - **Mollem** *humidamq;, diu in illa hærere potest, cùm pabulo abundet.* N.132. *Quæ tamen ipsa pars humida etiam siccitatis aliquid in se continet, ab igne non penitus consumtæ, sed induratæ. Ita quidem ut humidũ & siccũ inter se coeãt et coniungãtur. Neq; enim humidũ ullũ per se solum coqui potest, nisi cũ sicco iũgatur. An legendũ, ἀναλισκομένου (τοῦ ὑγροῦ) ταῦτα δὲ ξυνίσταται (τὸ ὑγρὸν καὶ ξηρόν. Itaq; acutũ & graue co[illegible] sentiũt.)* N.133. *Vide fig* [illegible]

In

Conclusus *internè & in profundo ueluti obseptus* (κατωρραχθὲν πῦρ) *copioso alimento immersus, illud extendit & ampliat, uentremq́; ab insigni cautate* κοιλίην *Graecis dictum efficit. Caeterùm cùm eo loci calor absq; pabulo diu consistere nequeat, meatus magnos ad alimentum importandum & concoquendum, ad excrementa itidem exportanda fecit.* καὶ ἐποιήσατο καὶ τροφῆς ἐπαγ. καὶ διάπ. *Corn. aliter legit:* καὶ ἐποιήσατο (ἔξοδον) πλεῖστον γὰρ τὸ ὑγρὸν ἐνταῦθα ἐὸν (*quae uerba paulo antè suo loco posita hîc denuò, librariorum fortaßis incuria, inserta esse uidentur: nisi quis legat,* πλ. γ. τὸ θερμὸν ἐντ. ἐ.) διὰ τὴν τῆς τροφῆς ἐπ. καὶ διάπ. N. 134. *Proportione Diatessaron Humiditas siccitatem dupla ratione uidetur superare.*

In hoc igitur corpus mixtum calorem diuersimodè agere

Proponit primum. *Ignis enim*

Exclusus *ad externa, & per reliquum corpus diffusus* (ἀποκλεισθὲν πῦρ) *tres periodos fecit.* N. 135. *Com. de Locis in homine,* ἀρχὴν μίαν *facit, omnibusq; partib. in suo genere principatum tribuit, quòd circuli quodlibet punctum & principium & medium & finis diuerso respectu esse queat. Aequalis enim neceßitas est ad hominis constitutionem & conseruationem & Naturalis & Vitalis & Animalis facultatis: ijsq; inter se consentientibus, tres Symphoniae Harmoniam totius hominis pulcerrimam absoluunt. Facultatum istarum transitum per uniuersum corpus* περίοδον *appellat, igne mouente, aqua sustentante & alente: cùm neq; eodem spiritu, neq; eodem sanguine utatur: atq; ut quā maximè mutuas tradat operas, suam tamen peculiarem quaeuis periodus & praeparationem & concoctionem & distributionem habet, adeoq; etiam excrementa propria, quorum secretione facta, siue in metropoli sua maneant, siue aliò ueluti exulatum dimittantur, uaria morborum & symptomatum genera producere consueuerunt. Sunt ergo tres Periodi, Animalis scilicet, Vitalis, & Naturalis (cuius com. de Alimēto, aphorismo 3. & 20. disertè meminit) diuersae à se inuicē, diuersas metropoles incolentes, diuersis etiam instrumentis utentes: ad unius tamen eiusdemq; conseruationem pertinentes, ipsaeq; etiam inter se mutuis deuinctae officijs, cùm V.G. Cor, quod uitam alijs suppeditat, nutrimentū uicißim atq; sensum ab Hepate & Cerebro mutuetur. Ex Hip. igitur sententia calor*

Vehemēs *eas uias, quas Venas cauas uocant, efformauit.* ὅπερ ἦν ὑγρότατον τοῦ πυρός. N. 136. *Sic etiam com. de Principijs n. 51. uenam cauam alterā sanguini, alteram spiritui tribuit. Addo ego ex n. 145. seq.* καὶ ξηρότατον. *ut hîc de gemino igne loquatur, de Humido qui in Venis est, et de Sicco, qui est in Arterijs. Alioqui manca foret ignis triplicis enarratio. Haec proportio Diapason est, diatessaron & diapente complectens, cùm certa ratione & siccitas humiditati, & humiditas siccitati dominetur. Nāq; calor ille uehemens uel cōiunctam habet*

- Humiditatem, *& Venas propriè dictas, sanguinis uasa, efficit.* Πῦρ ὑγρότατον, *& propterea* ἀθρόον πάτων.
- Siccitatē, *& Arterias generat:* πῦρ θερμότατον *&* ξηρότατον *infrà n. 145. An respectu prioris illius* ὑγροτάτου, *legendum est* ξηρότατον? *Siccitas certè calorē acuit.*

Moderatus *cū moderato humore iunctus, medij generis corpus, quod Carnes uocant, efformat: siue Musculorum illae sint, siue Viscerū.* ἐς δὲ τὰ μέσα τούτων (τῶν φλεβῶν, *scilicet* κοίλων, *medij generis inter Venarū calorē humidiß. & Arteriarū siccißim.*) τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ ὕδατος (ὑγρὸν *scilicet, ut prius illud: caeterùm*) ξυνιστάμενον πήγνυται (*siccius redditur.*) *Eaq; propter siccum ad humidum proportionem Diapente uidetur obtinere, cùm siccitas humiditatē sesquialtera ratione superet.* N. 137.

Declarat, tum in

- Genere, *similitudine à magno mūdo ad microcosmum ducta. Etenim ignis eadem ratione & uniuersum & partes singulas uniuersi, V.G. Animalia, cōformauit: ita quidē ut & partes magnae cū paruis, et paruae cū magnis cōferri queāt, incorporeae cū incorporeis, materiales cū materialib.* N. 138.
- Specie. *Ignis & Aqua uaria mixtione inter se uaria producunt entia, & perfecta, & imperfecta. Sed ipsorum rursus tanquam corporum diuersae sunt partes, quaedam craßiores, quaedam subtiliores. Vide in seq. signum* ☞

☞ Ergo ſicuti com. de Principijs n. 5. & ſeq. partem ignis ſubtiliſsimam in Aethera abijſſe, craßiſsimam in Terræ uiſceribus ſubſediſſe docet: ita hic in Corporis humani conformatione partẽ quidem ignis & aquæ

- **Impurã atq; craßã**, ad motum ſcilicet ineptã, in medio, inſtar elementaris globi reſidere ait, & Vẽtrem conſtituere: adeoq; correſpondere partim
  - Mari, cete maxima nutrienti, aquarum omnium & fonti & receptaculo, peregrina omnia corrumpenti: ipſum uidelicet Ventrem maximum ſiue inferiorem, cibi ſicci potusq; humidi promptuarium, animalis partes omnes nutrientem, aliena uerò corrumpentem. N.139. Hinc Humorũ ortus, quorum motum ad interiora, com. de Humoribus ἀναχώρησιν uocat, hoc eſt, abſorptum ſiue receſſum: motum ad exteriora, πλημμυρίδα & ἀναχύσιν, in eadem metaphora à mari ducta perſiſtentes, appellare poſſemus.
  - Terræ, omnia ſuo gremio recepta alteranti, generãti, & corrũpenti, reliquũ Truncum. N.140. Sic etiam com. de Inſomnijs, n. 102. Carnes Terram repræſentare aſſerit. Quemadmodum enim Terra
    - Inferius
      - Aquæ fontes habet, frigidæ & humidæ, ex toto terræ corpore eò confluentis uelut in Tartarum Plutonicum, & ex eodem rurſus effluentis: ita corpus habet Veſicam, ad quam è toto corpore ſerum, alimenti uehiculum, præcipitatur. Heraclitus omnia in corpore noſtro ut in mundo maiore fieri putabat: itaque urinam in ueſica gigni, uaporibus à cibo & potu illic condenſatis, quemadmodum in media regione aeris pluuia gignitur, teſte Ariſt. 13. ſect. Probl. Idem Aſclepiades cenſet. Sed hanc ſententiam Gal. 1. de Fac. nat. confutauit, & oſtendit id totum quod potatur ad ueſicam præcipitari, poſteaquam ſuo munere functum eſt in deducendo alimento.
      - Seminis promptuaria & receptacula habet, cùm ut ipſa ſemen procudat, uel receptum benignè ſuſcipiat, confoueat, & producat: ita quoq; homini & uaſa ſpermatica & Teſtes & Vterus & Colis inſunt. Omittitur.
    - Superius uentis perflatur & uentilatur: ita corpori Thorax & organa ſpiritalia data ſunt, per quæ & incluſus ſpiritus calidus expellatur, & frigidus intrò attrahatur, per inſpirationem & expirationem. πνεύματος ξηρῦ καὶ θερμῦ διέξοδος. N.141. Multi certè Lienem ſpirituoſi ſanguinis officinam eſſe credidere.
- **Puram & ſubtilem**, cùm ad motum eſſet expedita, facili negocio à centro ad circumferentiam elabi potuiſſe, adeoq; in Reliquo corpore tres Periodos, totidem principum partium ueluti exſtagnationes, ortas aſſerit. Ignis ergo & conſumens humidum & auctus uiciſſim ab humido, partem aquæ ſubtilem & liquidam à craſſa & conſiſtente, & partem ignis puriorem & propter ſui ſubtilitatem uiſum effugientem ab igne craßiore ſeparauit: adeoq; hanc partem corporis humani proportione reſpondere fecit Sphæris cœleſtibus: quòd ut harum motu & influxu omnia & uiuere & interire uidentur, ita purior illa pars & motum & ſenſum & uitam hominis contineat, uegetet, ſoſpitet, & ex obſcuro in apertum, ex tenebris in lucem producat, pro ſui fati ratione. Textus confuſus: καταναλίσκον δὲ καὶ αὔξον, σπέδασιν ὕδατος λεπτῦ ἀπὸ τῦ ξυνεστηκότος, καὶ πρὸς τῦ πυρὸς ἀφανὲς ἢ φανερῦ ἐποιήσατο ἀπόκρισιν. N.141. Quatuor ponere uidetur, ὕδωρ λεπτὸν, & ὕδωρ ξυνεστηκὸς ſiue παχὺ: πῦρ item ἀφανὲς, quod inferius ἀραιὸν appellat, & πῦρ φανερὸν, quod paulò poſt πυκνὸν uocat. Porrò cùm hæc rurſus pars aquæ & ignis (puriſsima licet, ſi cum præcedente illa craßiore conferatur) inæquales partes habeat, alias ſubtiliores, alias craßiores, alias medias: Iccirco ut in magno mundo cœleſtes ignes in Errantia & Fixa diuiduntur ſidera: inter errantia rurſus Luna & Sol principatum obtinent, hic calidi pater, illa humidi mater: ita in paruo mũdo ignis puriſsimus cum puro humido coniunctus, triplicem facit influxum, per Venas, per Arterias, & per Neruos: quæ uaſa per uniuerſum corpus ſparſa, ab Hepate, Corde & Cerebro initium ſumere, ſemperq; ferè coniunctim ſerpere, & ſe mutuo ueluti ſuperequitare deprehenduntur. N.142. Vt proinde nulla ſit pars corporis uiuentis, quæ non triplici iſto igne participet, ſed altera obſcurius, altera manifeſtius, ex triplici ſede ceu fonte per triplex inſtrumentorum genus tanquam per canales deducto. Hacq; de cauſa com. de Locis in homine, omnes partes principes dici poſſe ait, quatenus principalium functionum organa & facultatum ſedes exiſtunt. Vide ſequens ſignum ⁂

⁂ Secu-

Extrema, tum

- Inferiora siue intima corporis, in ipsis Venis alimento intentus, Lunamq; repræsentans, cuius metropolis Hepar est, in quo fit concoctio: uti in Ventriculo præparatio, per Venas cōmunicatio. N.143. ἀπόκρισις ὕδατος ξυνεστηκότος facta ἀπὸ τοῦ πυρὸς φανεροῦ, constituit Ignem ὑγρότατον.
- Superiora siue exteriora corporis, Carnium scilicet siue Membrorum πάγον (ut etiam suprà n.137.) in ipsis Neruis, Stellarum fixarum impreßioni similis, cuius metropolis Cerebrum est, instar primi mobilis influxu suo uniuersi corporis partes tum internas tum externas motu atque sensu per neruos perfundens. Vtq; Astra sunt uaria & magnitudine & splendore & efficacia: ita quoque membra uaria. Σκέδασις ὕδατος λεπτοῦ facta ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀφανέος constituit Ignem ξηρότατον.

*** Secundùm Hippocratē igitur & hoc loco & com. de Insomnijs n.39. ignis hic partim occupat corporis

Media (ratione loci siue situs, cùm alioqui respectu temperiei extremus sit, cui calor naturalis ex altera parte respondet: medius utriusq; calor animalis. uti suprà n.136. & seq.) ita ut & ad interiora, & ad exteriora ex æquo ferri queat, adeoq; per Arterias calidißimus & potentißimus tum uisu tum tactu, celeritate incredibili, sine strepitu, mouetur, omnes functiones reliquas tam naturales quàm animales uegetans, Animi, nimirum theoriam & praxim, Corporis item actiones & paßiones, utputa Prudentiam, Motum, Incrementum, Decrementum, διάλλαξιν (Permutationem, id est, concoctionem) Somnum, Vigiliam, ut etiam com. de Principijs; n.5. & de Insomnijs n.6. Hic enim calor omnia regit & gubernat, idem semper, nisi quantum corporis uariè affecti diuersitas alium atq; alium uideri facit. Et hic quidem Solis uires refert, superiorum siderum influxus in se recipientis, eosdemq; inferioribus communicantis. N.145. Cùm ergo Cor tanquam fons sit huius caloris, (nisi fortè uel in uena caua uel in liene tanquam propylæo sanguinis spirituosi præparatio fit) principatum inter omnia membra habere uidetur non iniuria, primum uiuens, ultimum moriens, uel Arist. sententia, & ueluti imperator reliquas facultates omnes exercens, uegetans & animans. Etsi quo ad actiones Cerebrum nobilius uidetur: uti etiam consiliarius principe excellentior, si cōsulendi prudentiam spectes. Videtur hic σύγκρησις ὕδατος λεπτοῦ ἀπὸ τοῦ πυρὸς φανεροῦ & ὕδατος παχέος ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀφανέος facta, Ignem medij generis constituisse, multo sicciorem Naturali, humidiorem Animali, utroq; certè uehementiorem calorem Vitalem, propter agilitatem & corpulentiam.

CAPVT IIX.

Comparatione quarumuis aliarum actionum & paßionum humanarum, siue natura siue arte constent, naturalis ortus & incrementi doctrinam confirmat & illustrat.

VERVMENIMVERO [146] homines ex manifestis obscura conijcere nesciunt. [147] Quum enim artibus utantur simili bus humanæ naturæ, idipsum tamen ignorant. [148] Deorum enim mens edocuit ipsos sua ipsorum imitari, ita ut cognoscāt quæ faciunt, & non cognoscant tamen ea quæ imitantur. [149] Omnia enim similia sunt, quantumuis dissimilia sint, & omnia concordia, licet discordia existant: quæ loquuntur, non loquūtur: rationem habentia, ratione carēt. [150] Subcontrarius est modus singulorum, qui in confesso est. [151] Lex enim & natura, quibus omnia transiguntur, in confesso non sunt, licet sint in confesso. [152] Legem enim posuerunt homines ipsi sibijpsis, non cognoscentes de quibus tulerūt. [153] Naturam uerò omnes dij exornauerunt. [154] Quæ igitur homines sanciuerunt, nunquam eodem modo habent, neq; rectè, neq; non rectè. [155] Quæ uerò dij sanciuerunt, semper rectè habent. [156] Et recta ac non recta in tantum differunt. [157] Ego proinde Artes manifestas, affectionibus hominum

OI [146] δὲ ἄνθρωποι ἐκ τῶν φανερῶν τὰ ἀφανῆ σκέπτεσθαι οὐκ ἐπίστανται. [147] τέχνῃσι γὰρ χρεόμενοι, ὁμοίῃσιν ἀνθρωπίνῃ φύσει, οὐ γινώσκουσι. [148] θεῶν γὰρ νόος ἐδίδαξε μιμέεσθαι τὰ ἑαυτῶν, γινώσκοντας ἃ ποιέουσι, καὶ οὐ γινώσκοντας ἃ μιμέονται. [149] πάντα γὰρ ὅμοια, ἀνόμοια ἐόντα· καὶ σύμφορα πάντα, καὶ διάφορα ἐόντα· διαλεγόμενα, οὐ διαλεγόμενα· γνώμην ἔχοντα, ἀγνώμονα. [150] ὑπεναντίον ὁ τρόπος ἑκάστων ὁμολογούμενος. [151] νόμος γὰρ καὶ φύσις, οἷσι πάντα [a] διαπρησσόμενα, οὐχ ὁμολογέεται ὁμολογεόμενα. [152] νόμον μὲν γὰρ ἔθεσαν ἄνθρωποι αὐτοὶ ἑωυτοῖσιν, οὐ γινώσκοντες περὶ ὧν ἔθεσαν. [153] φύσιν δὲ πάντες θεοὶ διεκόσμησαν. [154] τὰ μὲν οὖν ἄνθρωποι ἔθεσαν, οὐδέποτε κατὰ τὸ ωὐτὸν ἔχει, οὔτε ὀρθῶς, οὔτε μὴ ὀρθῶς. [155] ὁκόσα δὲ θεοὶ ἔθεσαν, ἀεὶ ὀρθῶς ἔχει. [156] καὶ τὰ ὀρθὰ καὶ τὰ μὴ ὀρθὰ τοσοῦτον διαφέρει. [157] ἐγὼ δὲ δηλώσω τέχνας φανερὰς, ἀνθρώπου

[a] διαπρησσόμεθα

τοῖς παθήμασιν ὁμοίας ἐούσας καὶ φανεροῖσι A καὶ ἀφανέσι.

158 μαντικὴ τοιόνδε. 159 τοῖσι φανεροῖσι μὲν τὰ ἀφανέα γινώσκειν· 160 τοῖσι ἀφανέσι τὰ φανερά. 161 καὶ τοῖσιν ἐοῦσι τὰ μέλλοντα· 162 τοῖσιν ἀποθανοῦσι τὰ ζῶντα. 163 καὶ τῶν ἀσυνέτων συνίασιν. 164 ὁ μὲν εἰδὼς, ἀεὶ ὀρθῶς· 165 ὁ δὲ μὴ εἰδὼς, ἄλλοτε ἄλλως. 166 φύσιν ἀνθρώπου καθ' οἷον ταῦτα μιμέεται. 167 ἀνὴρ γυναικὶ ξυγγινόμενος, παιδίον ἐποίεε. τῷ φανερῷ τὸ ἄδηλον γινώσκειν, ὅτι οὕτως ἔσται. 168 γνώμη ἀνθρώπου ἀφανὴς, γινώσκουσα τὰ φανερὰ, 169 ἐκ παιδὸς ἐς ἄνδρα μεθίσταται, τῷ ἐόντι τὸ μέλλον γινώσκει. 170 οὐχ ὅμοιον ἀπὸ θανάτου ζῶντι, τῷ τεθνηκότι τὸ ζῶον B οἶδε. 171 ἀσύνετον γαστήρ· ταύτῃ συνίεμεν, ὅτι διψῇ ἢ πεινῇ. 172 ταῦτα μαντικῆς τέχνης καὶ φύσιος ἀνθρωπίνης πάθεα, τοῖσι μὲν γινώσκουσιν, ἀεὶ ὀρθῶς· 173 τοῖσι δὲ μὴ γινώσκουσιν αἰεὶ ἄλλοτε ἄλλως.

174 σιδήρου ὄργανα τέχνης. τὸν σίδηρον περιτήκουσι, πνεύματι ἀναγκάζοντες τὸ πῦρ, τὴν ὑπάρχουσαν τροφὴν ἀφαιρέοντες, ἀραιὸν δὲ ποιήσαντες, παίουσι καὶ συνελαύνουσιν· ὕδατος δὲ ἄλλου τροφῇ ἰσχυρὸν γίνεται. 175 ταῦτα πάσχει ἄνθρωπος ὑπὸ παιδοτρίβου. τὴν ὑπάρχουσαν τροφὴν πυρὶ ἀφαιρέεται, ὑπὸ πνεύματος ἀναγκαζόμενος. C ἀραιούμενος δὲ, κόπτεται, τρίβεται, καθαίρεται· ὑδάτων δὲ [a] ὑπαγωγῇ ἄλλοθεν ἰσχυρὸς γίνεται.

176 καὶ οἱ γναφέες τὸ αὐτὸ διαπρήσσονται. λακτίζουσι, παίουσι, [b] λυμαινόμενοι κόπτουσι, ἕλκουσι. λυμαινόμενοι ἰσχυρότερα ποιέουσι· κείροντες τὰ ὑπερέχοντα, καὶ παραπλέκοντες, καλλίω ποιέουσι. 177 ταῦτα πάσχει ὁ ἄνθρωπος.

178 σκυτέες τὰ ὅλα κατὰ μέρεα διαιρέοντες, τέμνοντες δὲ καὶ κεντέοντες, τὰ σαθρὰ ὑγιέα ποιέουσιν. 179 καὶ ἄνθρωπος δὲ τὸ αὐτὸ πάσχει, ἐκ τῶν ὅλων μέρεα διαιρέεται, καὶ ἐκ τῶν μέρεων συντιθεμένων ὅλα γίνε- D ται. 180 κεντεόμενοί τε καὶ τεμνόμενοι, τὰ σαθρὰ ὑπὸ τῶν ἰητρῶν ὑγιαίνονται καὶ ζώει.

181 ἰητρικὴ τὸ λυπέον ἀπαλλάσσει. 182 καὶ ὑφ' οὗ πονέει [c] ἀφαιρέοντα, ὑγιέα ποιεῖν, ἡ φύσις αὐτομάτη ταῦτα ἐπίσταται. καθήμενος πονέει ἀναστῆναι, κινεύμενος πονέει ἀναπαύσασθαι. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔχει ἡ φύσις ἰητρικῆς.

183 τέκτονες πρίοντες, ὁ μὲν ὠθέει, ὁ δὲ ἕλκει. τὸ αὐτὸ ποιέειν ἀμφοτέρως [d] φέρει. 184 τρυπῶσι, ὁ μὲν ἕλκει, ὁ δὲ ὠθέει. 185 πιεζόντων [e] ἄνω ἕρπει τὸ δὲ κάτω. 186 μεῖον ποιέοντες, πλείω ποιέουσι. 187 φύσιν τὴν ἀνθρώπου μιμέονται.

188 πνεῦμα τὸ μὲν ἕλκει, τὸ δὲ ὠθέει. τὸ δ' αὐτὸ ποιέειν ἀμφοτέρως φέρει. 189 σίτων τὰ μὲν κάτω πιέζεται

[a] ἐπαγωγῇ
[b] πλυνόμενοι
[c] ἀφαιρέουσα
[d] συμφορῇ
[e] τὸ μὲν ἄνω

minum & manifestis & obscuris similes esse declarabo.

158 Vaticinatio tale quid est. 159 Ex manifestis quidem cognoscere obscura, 160 ex obscuris uerò manifesta: 161 & ex præsentibus futura: 162 ex mortuis uiuentia. 163 Ea etiã quæ intelligentia carent, intelligunt. 164 Et quidem is qui doctus est, semper rectè: 165 qui indoctus est, aliàs aliter. 166 Naturam hominis etiam hæc, quantum licet, imitantur. 167 Vir mulieri concumbens re manifesta eam quæ obscura est indicat, quòd puer sit oriturus. 168 Mens hominis obscura, cognoscit manifesta. 169 Ex puero in uirum transit, sic ex præsenti futurum cognoscit. 170 Non simile est mortuum uiuenti, & tamen ex mortuo animal cognoscit. 171 Venter intelligentia caret, & per eum tamen intelligimus quòd sitit aut esurit. 172 Hæ artis uaticinandi & humanæ naturæ affectiones cognoscentibus quidem semper rectè habent: 173 non cognoscentibus uerò aliàs aliter.

174 Artis fabrilis ferrariæ instrumenta ferrum circumliquant, flatu ignem cogunt, & alimentum iam præsens auferunt: ubi uerò rarefecerint, feriunt ac tundunt: aquæ autem alterius alimento roboratur. 175 Eadem patitur homo à pædotriba. Præsens alimentum igne detrahitur, quũ præ spiritu homo cogatur: rarefactus autem tunditur, atteritur, purgatur: aquæ autem aliunde accessione corroboratur.

176 Et fullones idem faciunt. Calcant, feriunt, destruentes tundunt, trahunt: destruentes robustiora faciunt: radentes supereminentia, & attexentes, pulchriora reddunt. 177 Eadem etiã homo perpetitur.

178 Sutores tota in partes dissecantes, scindentes & pungentes, marcida ac lacera, sana & integra faciunt. 179 Et homo idem patitur. Ex totis enim partes secãtur, & ex partibus coniunctis tota fiunt. 180 Punguntur item & secantur à medicis marcida, sananturque, ac uiuit homo.

181 Medicina id, quod molestum est, tollit. 182 Et id à quo homo ægrotat auferendo, sanum facere natura sua sponte nouit. Sedens conatur resurgere, currens conatur requiescere: & alia eiuscemodi natura habet, quæ medicinæ sunt.

183 Fabri lignarij serra secantes, alter trahit, alter trudit. Idem facere alternis contingit. 184 Terebrando alter trahit, alter trudit. 185 Vrgendo alterum quod deorsum erat ascendit, alterũ quod sursum descẽdit: 186 & minus facientes, plus faciunt, 187 Naturamque hominis imitantur. 188 Spiritus alter trahit, alter protrudit. Idem autem alternis facere contingit. 189 Cibi partim deorsum pelluntur

tur, partim sursum uergunt. [190] Ab una anima diuidente, [191] plures & maiores, & minores & pauciores sunt.

[192] Ædificatores ex diuersis rebus unam conuenientem facientes, sicca quidem humectantes, humida uerò siccantes, & tota diuidentes, diuisa uerò componentes (nisi enim sic tractarentur, ad ædificationem neutiquam facere possent,) [193] diætam humanam imitantur. Nam & in hac sicca humectantes, & humida siccantes, tota quidem diuidunt, diuisa uerò componunt. Hæc omnia diuersa ac discordia existentia, cum natura concordant.

[194] Musica organum primò habeat necesse est, in quo declaret ea quæ præcipit harmonia. Compositiones ex iisdem non eædem, ex acuto, ex graui, nomine quidem similibus, sono autem non similibus. Quæ plurimum diuersa sunt, maximè concordant: & quæ minimum diuersa sunt, minimè concordant. Si uerò quis similia omnia faciat, non inerit delectatio. Plurimæ & uariæ admodum transmutationes maximè delectant.

[195] Coqui opsonia hominibus parant, omnis generis diuersa commiscentes, ex iisdem non eadem, ad hominum cibum ac potum. Quòd si omnia similia facerent, non haberent delectationem: neq; etiam si in eodem omnia coniungerent, non utique rectè se haberent.

[196] Pulsantur toni in musica partim supernè, partim infernè. Lingua musicam imitatur, cognoscens quidem dulcedinem & acorem eorum quæ allabuntur, itemque dissonantia. Pulsat autem sonos supernè ac infernè: & neque ea quæ supernè pulsantur, si infernè pulsarentur, rectè haberent: neque quæ infernè, si supernè. Quum autem lingua probè fuerit attemperata, symphonia delectat: sin discors, molestia afficit.

[197] Coriarij tendunt, terunt, pectinant, lauant. [198] Eadem est puerorum cura.

[199] Plicatores ac textores ducentes in orbem fila plicant, à principio in principium desinunt. [200] Idem circuitus in corpore est: unde incipit, in eo desinit.

[201] Aurum operantes, tundunt, lauant, molli igne liquant: forti autem non conflatur. Vbi uerò elaborauerunt, ad omnia utuntur. [202] Homo frumentum tundit, lauat, molit, & ubi igne coxit, utitur: & forti quidem igne in corpore non cōflatur, sed leni tantū.

[203] Statuarij imitationem corporis faciunt, anima excepta (nam mentem habentia non faciunt) ex aqua & terra, humida siccantes, & sicca humectantes, ab his quæ superabundant detrahunt, & ad ea quæ defi-

A ζεται, τὰ δὲ ἄνω ἕρπει. [190] ἀπὸ μιῆς ψυχῆς διαιρεομένης, [191] πλέους καὶ μείους, καὶ μέζονες καὶ ἐλάσσονες.

[192] οἰκοδόμοι ἐκ διαφόρων σύμφορον ἐργάζονται, τὰ μὲν ξηρὰ ὑγραίνοντες, τὰ δὲ ὑγρὰ ξηραίνοντες· τὰ μὲν ὅλα διαιρέοντες, τὰ δὲ διῃρημένα συντιθέντες (μὴ οὕτω δὲ ἐχόντων, οὐκ ἂν ἔχοι ἰδίως) [193] δίαιταν ἀνθρωπίνην [2] μιμέεται. τὰ μὲν ξηρὰ ὑγραίνοντες, τὰ δὲ ὑγρὰ ξηραίνοντες, τὰ μὲν ὅλα διαιρέουσι, τὰ δὲ διῃρημένα συντιθέασι. ταῦτα πάντα διάφορα ἐόντα, ξυμφέρει τῇ φύσει.

[2] μιμέονται

[194] μουσικῆς ὄργανον ὑπάρξαι δεῖ πρῶτον, ἐν ᾧ δηλώσει ἃ βούλεται ἁρμονίη. συντάξιες ἐκ τῶν αὐτῶν, οὐχ αἱ αὐταὶ, ἐκ τοῦ ὀξέος, ἐκ τοῦ βαρέος, ὀνόματι μὲν ὁμοίων, φθόγγῳ δὲ οὐχ ὁμοίων. τὰ πλεῖστα διάφορα,

B

μάλιστα ξυμφέρει· καὶ τὰ ἐλάχιστα διάφορα, ἥκιστα ξυμφέρει. εἰ δὲ ὅμοια πάντα ποιήσει τις, οὐκ ἔνι τέρψις. αἱ πλεῖσται μεταβολαὶ καὶ πολυειδέσταται, μάλιστα τέρπουσι.

[195] μάγειροι ὄψα σκευάζουσιν ἀνθρώποισιν, ἐκ διαφόρων παντοδαπὰ ξυγκρίνοντες, ἐκ τῶν αὐτῶν οὐ τὰ ωὐτὰ, βρῶσιν καὶ πόσιν ἀνθρώπων. ἢν δὲ πάντα ὅμοια ποιήσῃ, οὐκ ἔχει τέρψιν. οὐδ᾽ εἰ ἐν αὐτῷ πάντα ξυντάξειεν, οὐκ ἂν ἔχοι ὀρθῶς.

C

[196] κρούεται τὰ κρούματα ἐν μουσικῇ, τὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω. γλῶσσα μουσικὴν μιμέεται, διαγινώσκουσα μὲν τὸ γλυκὺ καὶ τὸ ὀξὺ τῶν προσπιπτόντων, καὶ τὰ διάφωνα. κρούεται δὲ τοὺς φθόγγους ἄνω καὶ κάτω· καὶ οὔτε τὰ ἄνω κάτω κρουόμενα ὀρθῶς ἔχει, οὔτε τὰ κάτω ἄνω. καλῶς δὲ ἡρμοσμένης γλώττης, τῆς συμφωνίης τέρψις· ἀναρμόστου δὲ, λύπη.

[197] σκυτοδέψαι, τείνουσι, τρίβουσι, κτενίζουσι, πλυνουσι. [198] ταῦτα παιδίων θεραπηίη.

D

[199] πλοκέες ἄγοντες, κύκλῳ πλέκουσιν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐς τὴν ἀρχὴν τελευτῶσι. [200] τοῦτο περίοδος ἐν τῷ σώματι, ὁκόθεν ἄρχεται, ἐπὶ τοῦτο τελευτᾷ.

[201] χρυσίον ἐργάζονται, κόπτουσι, πλυνουσι, τήκουσι πυρὶ μαλακῷ, ἰσχυρῷ δὲ οὐ συνίσταται. ἀπεργασάμενοι, πρὸς πάντα χρῶνται. [202] ἄνθρωπος σῖτον κόπτει, πλύνει, ἀλήθει, πυρώσας χρῆται. ἰσχυρῷ μὲν πυρὶ ἐν τῷ σώματι οὐ συνίσταται, μαλθακῷ δέ.

[203] ἀνδριαντοποιοὶ μίμησιν σώματος ποιέουσιν, πλὴν ψυχῆς (γνώμην δὲ ἔχοντα οὐ ποιέουσιν) ἐξ ὕδατος καὶ γῆς, τὰ ὑγρὰ ξηραίνοντες, † ἀφαιρέουσι ἀπὸ τῶν ὑπερεχόντων, καὶ προστιθέασι πρὸς τὰ ἐλλείποντα, ἐκ τοῦ ἐλαχίστου

† τὰ ξηρὰ ὑγραίνοντες,

πρὸς

πρὸς τὸ μέγιστον αὔξοντες. [204] ταὐτὰ πάσχει ὁ ἄνθρωπος. αὔξεται ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου ἐς τὸ μέγιστον, ἐκ τῶν ὑπερεχόντων ἀφαιρούμενος, τοῖσιν ἐλλείπουσι προστιθεὶς, τὰ ξηρὰ ὑγραίνων, καὶ τὰ ὑγρὰ ξηραίνων.

[205] κεραμέες τροχὸν δινέουσι, καὶ οὔτε ὀπίσω, οὔτε πρόσω χωρεῖ, καὶ ἀμφοτέρωσε ἅμα. τοῦ ὅλου μιμητὴς περιφερής. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἐργάζονται εἴδη περιφερομένων παντοδαπὰ, οὐδὲν ὅμοιον τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ. [206] ἐκ τῶν αὐτῶν ἄνθρωποι ταὐτὰ πάσχουσι, καὶ τἆλλα ζῶα, ἐν τῇ αὐτῇ περιφορῇ πάντα ἐργάζονται ἐκ τῶν αὐτῶν, ὅμοιον οὐδὲν, τοῖσιν αὐτοῖσιν ὀργάνοισιν, ἐξ ὑγρῶν ξηρὰ ποιέοντες, καὶ ἐκ τῶν ξηρῶν ὑγρά.

[207] γραμματικὴ τοιόνδε. [208] σχημάτων σύνθεσις, σημήϊα φωνῆς ἀνθρωπίνης. [209] δύναμις, τὰ παροιχόμενα μνημονεῦσαι, τὰ ποιητέα δηλῶσαι. [210] διὰ ἑπτὰ σχημάτων ἡ γνῶσις. [211] ταῦτα πάντα ἄνθρωπος διαπρήσσεται, καὶ ὁ ἐπιστάμενος γράμματα, καὶ ὁ μὴ ἐπιστάμενος. [212] δι' ἑπτὰ σχημάτων καὶ ἡ αἴσθησις ἡ ἀνθρώπων. ἀκοὴ ψόφων, ὄψις φανερῶν, ῥὶν ὀδμῆς, γλῶσσα ἡδονῆς καὶ ἀηδίης, στόμα διαλέκτου, σῶμα ψαύσιος θερμοῦ ἢ ψυχροῦ, πνεύματος διέξοδοι ἔσω καὶ ἔξω. διὰ τούτων γνῶσις ἀνθρώποισιν.

[213] ἀγωνίη, παιδοτρίβαι, τοῖον διδάσκουσι. παρανομέειν κατὰ νόμον, ἀδικέειν δικαίως, ἐξαπατέειν, κλέπτειν, ἁρπάζειν, βιάζεσθαι τὰ κάλλιστα καὶ αἴσχιστα. ὁ μὴ ταῦτα ποιέων, κακὸς· ὁ δὲ ταῦτα ποιέων, ἀγαθός. ἐπίδειξις τῶν πολλῶν ἀφροσύνης. θεῶνται ταῦτα, καὶ κρίνουσιν ἕνα ἐξ ἁπάντων ἀγαθὸν, τοὺς δὲ ἄλλους κακούς. πολλοὶ θαυμάζουσιν, ὀλίγοι γινώσκουσιν.

[214] ἐς ἀγορὴν ἐλθόντες ἄνθρωποι, ταὐτὰ διαπρήσσονται. ἐξαπατῶσι πωλέοντες καὶ ὠνεόμενοι. ὁ πλεῖστα ἐξαπατήσας, οὗτος θαυμάζεται.

[215] πίνοντες καὶ μαινόμενοι, ταὐτὰ διαπρήσσονται. τρέχουσι, παλαίουσι, μάχονται, κλέπτουσιν, ἐξαπατῶσιν. εἷς ἐκ πάντων κρίνεται.

[216] ὑποκριταὶ καὶ ἐξαπάται, [217] πρὸς εἰδότας λέγουσιν ἄλλα, καὶ φρονέουσιν ἕτερα. [218] οἱ αὐτοὶ ἐξέρπουσι καὶ εἰσέρπουσιν, οὐχ οἱ αὐτοί. [219] ἔνι δὲ ἀνθρώπῳ ἄλλα μὲν λέγειν, ἄλλα δὲ ποιέειν, καὶ τὸν αὐτὸν μὴ εἶναι τὸν αὐτὸν, καὶ ποτὲ μὲν ἄλλην ἔχειν γνώμην, ὁτὲ δὲ ἄλλην. [220] οὕτω μὲν αἱ τέχναι πᾶσαι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐπικοινωνέουσιν.

A deficiunt apponunt, ex minimo ad maximũ augentes. [204] Eadem patitur homo. Augescit à minimo ad maximum, ex superabundantibus detrahens, & deficientibus apponens, sicca humectans, & humida siccans.

[205] Figuli rotam uersant, & neque retrorsum, neque antrorsum procedit, sed simul in utranque partem Vniuersi hic imitator circularis est. In ea autem omnis generis opera dum circumaguntur efficiunt, alterum alteri in nulla re simile. [206] Ex iisdem homines eadem patiuntur, itemque reliqua animalia, in eadem circumlatione omnia operantur, & ex iisdem nihil simile, iisdem instrumentis ex humidis sicca facientes, & ex B siccis humida.

[207] Grammatica tale quid est: [208] figurarum compositio, quæ signa ac notæ sunt humanæ uocis: [209] facultas reuocandi in memoriam præterita, & quæ facienda sunt declarandi. [210] Per septem figuras notitia habetur. [211] Eadem omnia homo transigit, siue sciens literas, siue literarum rudis. [212] Per septem figuras etiam sensus hominibus contingit, Auditus sonorũ, Visus manifestorum, Nasus odoris, Lingua uoluptatis & iniucunditatis, Os sermonis, Corpus tactus calidi aut frigidi, Spiritus transitus intrò ac foras. Per hæc cognitio hominibus aduenit.

[213] Palæstra & pædotribæ tale quiddam C docent: contra legem facere secundùm legem, iniuriam facere iustè, decipere, furari, rapere, uim inferre & honestissimè ac turpissimè. Qui hæc non facit, malus: qui hæc facit, bonus est. Indicium hoc est multorum inscitiæ. Spectant, & unum ex omnibus bonum iudicant, reliquos uerò malos. Multi mirantur, pauci cognoscunt.

[214] Homines in forum progressi eadem faciunt. Defraudant enim tum uendendo, tũ emendo. Qui plurimum defraudauit, in admiratione est.

[215] Bibentes & insanientes eadem patrant: currunt, luctantur, pugnant, furantur, decipiunt. Vnus hæc omnia præstans iudicatur D præstantissimus.

[216] Histriones & deceptores, [217] alia ad spectatores loquuntur, & alia sentiunt. [218] Iidem erepunt, & irrepunt non iidem. [219] Sic datum est homini, alia dicere, alia facere, & eundem non esse eundem, & nunc aliam habere mentẽ, nunc rursus aliam. [220] Et in hunc sanè modum artes omnes cum humana natura communicant.

ARGV

ARGVMENTATIONE à simili ducta, quæcunq; hactenus de Hominis intra & extra uterum existentis conformatione, nutritione & auctione dixerat, probaturus (quam Methodum Galen. lib. de Dogmatis Hippocratis & Platonis Hippocrateam uocat, à simili ad simile, à dißimili ad dissimile progredientem. Cuius exemplum præclarum hoc loco exhibet: non pauca etiã, licet minus illustria, com. de Natura humana, de Semine, de Natura pueri) Artis opera & inter se & cũ Naturæ operibus comparat, inter se planè similibus. φύσις διὰ παντὸς ἔιση, secundum Pythagoram. Quam quidem comparationem

- Ignotam alijs affirmat, quòd ex manifestis occulta dignoscere pleriq; homines nesciant. N. 146. Ignorantiam hãc
  - Proponit κατὰ τὸ
    - ὅτι. Artibus utuntur homines uarijs, naturæ æmuli, similitudinis interim Artis & Naturæ penitùs ignari. N. 147.
    - Διότι. Quæ nam tantæ causa uæcordiæ? Deorum mens (Διὸς μεγάλα διὰ βουλὰς) qui hominibus concessere, ut ideas naturæ operum simulacris artium imitarentur, eaq; simulacra cognoscerent: sed ideas ipsas cognoscere non concessere. N. 148.
  - Declarat per causas, uidelicet per
    - Materiam. Omnia enim ea, quæ uel arte uel natura constant, inter se & similia sunt & dißimilia, ad idem conferentia & non conferentia: & ut species quoque attingamus, quæ oratione uidentur prædita, muta sunt: quæ rationem habent, rationis sunt expertia: diuerso scilicet respectu. N. 149.
    - Formam. ὁ τρόπος ἑκάστων ὁμολογούμενος ὑπεναντίον. Modus omnium consensu approbatus, non semper idem, sed subcontrarius sibi interdum esse uidetur. N. 150. Declarat: Modum dico non Artis tantùm, sed etiam Naturæ: cùm de ijs, quæ uel arte uel natura fiunt, non eadem semper homines uideantur sentire. N. 151.
    - Efficientẽ. Namque
      - Homines Νόμον siue Legem sibijpsis posuerunt, & conceptus formarunt de rebus, quarum naturam & essentiam ignorant. N. 152.
      - Dij Φύσιν exornarunt, hoc est, Res naturales, quibus hoc uniuersum absoluitur, produxerunt. N. 153.
    - Finem. Ergo opus
      - Hominum, Lex, inconstans est, nec uera semper, nec falsa, sed nunc cum natura consentiens, nunc ab ea dissentiens. N. 154.
      - Deorum, Natura, eodem semper sese habet modo, suoq; principio, à quo promanauit, æterno attestatur: Itaque apud Deos & uera semper sunt uera, & falsa semper falsa, & bona bona, & mala mala. N. 155.
  - Colligit. Tantum Recta & Vera à Non rectis atq; falsis differunt. N. 156.
- Sibi cognitam exemplis declarare aggreditur: nimirum ut ex Artis manifestis operibus, & Artis & Naturæ opera occulta in homine cõformando & augendo & conseruando (siquidem Ars Naturam Deorum permißione imitatur & exprimit in subiecto licet diuerso) cognoscantur. N. 157. Vti etiam N. 220 colligit. Quemadmodum Alexis Comicus Hominem uino similem facit, & Plautus in Mostellaria Domui eundem comparat, tam longa uterque quàm ingeniosa deductione. Actionum proinde similitudinem tum Artificialium tum Naturalium ea qua ab Hip. proponuntur serie enarrabimus.

Ars Diuinandi & Philosophia naturalis circa corpus humanum uersantur. Declarat munia

- **Diuinatoriæ artis. N. 158. quo ad**
  - **Materiã, tum**
    - **Essentialiter, secundùm eam qua prædita sunt**
      - **Vitam.** Intelligere uiuentia ex mortuis, uel econtra. N. 162.
      - **Intelligentiam.** Intelligere ea quæ intelligentiam habent & quæ non habent. καὶ τῶν ἀσυνέτων συνιᾶσιν. N. 163.
    - **Accidentaliter, secundùm**
      - **Tempus.** Ex præsentibus uel præteritorum ἀνάμνησιν uel futurorum πρόγνωσιν habere. N. 161.
      - **Cognitionẽ.** Cognoscere ex
        - **Manifestis** occulta. N. 159.
        - **Occultis** manifesta. N. 160.
  - **Efficientem tum**
    - **Principem.** Diuinator artem
      - **Habens** semper rectè diuinat. N. 164.
      - **Non** habens, aliàs aliter, nunc rectè, nunc nõ rectè, quoniam casu nititur. N. 165.
    - **Instrumentalem.** Instrumento utitur gemino, cùm proficiscatur uel à
      - **Ratione** ad Sensum.
      - **Sensu** ad Rationem.
- **Philosophiæ naturalis. N. 166. Tum quo ad**
  - **Materiã consideratam**
    - **Essentialiter secundũ suam**
      - **Vitam.** Mortuum neutiquam simile est uiuenti: & tamẽ ex mortuo cognoscit animal uiuens fuisse: neq; enim cadauer esset, nisi prius uixisset. An potius ut suprà n. 71. ζῶα τῇδε καὶ ἐκεῖνα: ut sit sensus: Ex mortuo animali apud Iouem, cognosci uiuens animal apud Orcum. Et tunc sic erit construenda oratio: ἀπὸ θανάτου ζῶοντι (ex animali, quod ab interitu uiuit apud Orcum) οἶδε τὸ ζῶον (animal aliud) οὐχ ὅμοιον ὡς τεθνηκότι (neutiquam simile ei quod hic mortuum est.) N. 170.
      - **Intelligentiam.** Venter intelligentia per se caret. Eius tamen tristis sensus indicat illum uel esurire uel sitire. N. 171.
    - **Accidentaliter secundùm**
      - **Tempus.** Qui puerum intuetur, si uiuat, in uirum euasurum nouit, ex præsenti ætate futuram colligens. N. 169.
      - **Cognitionem.** Cognoscuntur ergo ea quæ sunt occulta, per ea quæ sunt manifesta. Sic ex concubitu futurum conceptum & partum cognoscimus. ὡς φανερῷ (coitu scilicet) τὸ ἄδηλον παιδίον (in conceptu) ἐποίει γινώσκειν, ὅτι οὕτως ἔσται (quòd partus suo tempore aderit.) N. 167. Sic Diogenes plus satis cynicè se hominem plantare dicebat.
  - **Efficientem**
    - **Principem.** Ergo qui scientia operum naturæ instructus
      - **Est,** semper rectè cognoscit & iudicat. N. 172.
      - **Non** est, nunc rectè nunc aliter. N. 173.
    - **Instrumentalem.** Ratio hominis obscura, hoc est, ex ijs, quæ intellectui tantùm sunt nota, ea, quæ sub sensum cadunt, cognoscit. N. 168.

- FABRILIS *ars &* *ars Gymnastica. Actiones eædẽ sunt, in subiecto licet diuerso, tum*
  - Fabrilis. N.174. *Ferrum enim*
    - Ignis *opera, follium beneficio uentilati, emollitur à fabro.*
    - Emollitum *crudo alimento priuatur & purgatur.*
    - Alimento *ablato rarefit.*
    - Rarefactum *tunditur & feritur.*
    - Tusum *aquæ immersum induratur & firmatur.*
  - Gymnasticæ. N.175. *Pædotriba corpus iuuenile*
    - Caloris *ui, exercitijs omnigenis ceu follibus quibusdam excitati, emollit & colliquat.*
    - A colliquatione *alimento superfluo priuat.*
    - Alimento *detracto rarefacit.*
    - Rarefactũ *insuper percutit, terit (fricando) purgat (sudoribus in laconico.)*
    - Percussum, *fricatum, purgatum tum externa perfusione aquæ firmat, tum interna alimenti subministratione corroborat.*

- FVLLONIA. *Actiones eædem sunt*
  - Fulloniæ *circa uestimenta, aut ea quæ in uestimentorum usum uenire possunt, ut lanæ, fili & similium. Calcant pedibus, manibus feriunt, lauant (pro λυμαινόμενοι, destruentes, malim πλυνόμενοι) tundunt, trahunt: debilitando (ut uidetur) robur addunt: superflua deradendo, & alia attexendo, ornatum addunt.* N.176.
  - Medicinæ *& Gymnasticæ circa corpus humanum.* N. 177.

- ACTIONES *eædẽ circa*
  - Corium *& calceum artis Sutoriæ: calceo marcidam soleam auferre, nouam punctione filoq; assuere.* N.178.
  - Corpus *humanũ tũ*
    - Naturæ. *Si quidem cibum integrum in partes diuidit: partes rursus in unum congerit pro alimento corporis totius.* N.179.
    - Artis *medicæ.* Namque *& pungendo & secando chirurgi morbos externos curare solent.* N. 180. *Ex hoc loco Galenus occasionem sumsisse uidetur, ut Medicinam Veteramentariæ similem faceret, lib. de Constitut. artis.*

- CONATVS *ijdem*
  - Artis *medicæ. Id quod morbum facit auferendo, sanitatem restituit.* N.181.
  - Naturæ. *Illa enim sessionis molestiam deambulatione, deambulationis laborem quiete sessionis uel accubitus leuare conatur, & per contraria cõtrarijs mederi studet. Quæ ipsa Medicæ artis propria uidentur esse: cùm tamen non tam artis sint propria, quàm Naturæ artem imitantis.* N.182.

- ACTIONES *eædẽ*
  - Fabrorũ *lignariorum quo ad*
    - Efficientem *principem & instrumẽtalem. Namq; duo*
      - Serra *secant, alter trudit, alter trahit, idemq; alternis faciunt.* N. 183. *φέρει. An pro συμφέρει ut infrà n.193.*
      - Terebrant, *alter trahit, alter pellit.* N. 184. *Quòd si unus tantùm terebret, altera quidẽ parte manus trahere, altera pellere uidetur, motuq; composito uti ex tractione & pulsione.*
    - Subiectum *lignum. Namque & dum*
      - Pellunt, *id, quod infrà est, sursum ascendit.* N. 185. *Ex n.189 legendum uidetur, τὸ μὲν ἄνω ἕρπει, τὸ δὲ κάτω.*
      - Minuunt, *& magnitudini demunt, augent quo ad numerum.* N.186.
  - Facultatis *concoctricis in corpore humano.* N. 187. *quo ad*
    - Efficientem
      - Principem. *Eadem animæ facultas est.* N.190.
      - Instrumentalem: *Spiritu utitur tanquam instrumento, qui alternis nunc attrahit, nunc expellit.* N.188.
    - Subiectum *alimentum. Nam dum*
      - Pellitur *ad interiora ut concoquatur, denuò emergit, & ad exteriora transmittitur.* N. 189.
      - Diuiditur *in partes, incremento simul & decremento confert.* N.191.

OPE

OPERA *eadem*
- Architectonicæ, *ex differentibus unum totum constituentis.* N. 192. *Architecti enim &*
  - Humida *siccant, & sicca humectant.*
  - Integra *diuidunt, & diuisa componunt.*
- Diætæ *humanæ.* Namq; *contraria ad unius & eiusdem conseruationem faciunt.* N. 193. Ergo quo ad
  - Qualitatem,
    - Sicca *humectantur.*
    - Humida *siccantur.*
  - Quantitatem,
    - Tota *diuiduntur.*
    - Partes *componuntur.*

MVSICVM *organum quodcunque, siue manu siue spiritu sonum edere cogatur, absque uoce humana, tanquam materiã habet* Sonos *certis discriminibus comprehensos, graues & acutos: eorundemq; σύνταξιν ueluti formam, cùm uel consonent, unde συμφωνία oritur, uel dissonent. Quæ uoces consonant rursus uel plurimum distant, ut in* Diapason: *uel medio modo distant, ut in* Diatessaron *&* Diapente. *Quæ minimum distant, non conferunt: quæ nihil distant, unisono suo ingrata redduntur.* N. 194. *Similiter in* Diæta *humana: Corpus ueluti organum est: cibus qui ingeritur, materia: forma eiusdem preparatio in diuersis locis nunc crassior nunc subtilior. Quæ maximè distat, concoctio tertia scilicet, maximè conuenit, & alimentum proprium corporis euadit.*

COQVINARIÆ *consimilis ratio. Nam uarietas ipsa delectationem affert palato: si neque similia sint omnia (πάντα ὅμοια) neque dissimilia omnia (οὐ τῷ αὐτῷ πάντα) sed discors adsit concordia.* N. 195.

MVSICA *organica, cui uox humana accinit, qualis est citharœdorum, duplicem requirit harmoniam: tum pulsuum sincrumatum inter se, tum uocis modulationum cum ipsis pulsibus.* N. 196.

OPERA *eadem*
- Coriariorum *circa pelles. Extendunt, terunt, pectunt, lauant.* N. 197.
- Matrum *&* Nutricum *circa corpus puerile, quod exiccant ad ignem, fricant, pectunt, lauant.* N. 198.

MOTVS *idem*
- Textoriæ *artis fila plicantis.* N. 199.
- Corporis *humani. Circuitus idem, ab intra ad extra, ab extra ad intra.* N. 200.

EADEM *cura*
- Auri. *Aurum tundunt, abluunt, igni blando liquant, conflant in massam, ex ea oportuna quæque fabricant.* N. 201. *Vide* G. Agricolam *lib.* 10. *de* Re metallica.
- Frumenti. *Trituratur, abluitur (uel uentilatur) molitur, pinsitur, in clibano coquitur, in uentriculo concoquitur.* N. 202.

SIMILES *actiones*
- Artis *plasticæ, quæ statuam humani corporis æmulam ex luto & creta fingit, sed inanimem.* N. 203. *An ad* Dædaleas *statuas alludit, quas animatas fuisse, hoc est, αὐτομάτως, cùm suapte sponte progrederentur (quales illic apud* Homerum Vulcani *tripodes) tradunt historiæ? Alij uerò* Dædalum Atheniensem *primùm ea arte statuas effigiasse aiunt, ut uiuentibus similes uiderentur: cùm rudia admodũ & impolita ueterum essent artificii signa, teste* Pausania.
- Naturalis *facultatis in homine, quæ alimentum addit corpori humano, non autem animo: quia anima ingreditur, non generatur. Anima tamen augeri dicitur in præced. passim, non per se, sed ratione corporis organici.* N. 204.

SIMILIS *est*
- Ars *figuli, qui rota in eodem loco semper circumacta, lutum humectando & exiccando, omnigena uasa fingit.* N. 205.
- Natura *uniuersi, perpetuo & constante motu cœlestis influxus, ex elementari materia omnigena genera naturalium mixtorum efformans.* N. 206.

- **SIMILES** *inter se sunt*
  - Ars *Grammatica*. N. 207. *Huius enim*
    - Materia *sunt* χήματα, *figuræ*, *Literæ scilicet*, *siue considerentur materialiter, ut cadunt sub uisum scriptione, aut sub auditum pronunciatione: siue formaliter, secundùm potestatem suam: cùm aliæ sint consonantes masculæ, aliæ uocales septem ceu fœminæ: illæ per se uocem non edunt, at his coniunctæ uocem edunt*. N. 210.
    - Forma *est coniunctio harum figurarum dearticulata, materialem uocem imitans, simulacrum eorum qui in mentę humana resident conceptuum*. N. 208.
    - Efficiens, *Homo*, N. 211. *Nitens &*
      - Artis *præsidio*.
      - Naturæ *ductu*.
    - Finis. N. 209. *Vt literarum beneficio &*
      - Præteritorum *quæ facta sunt memoria conseruetur*.
      - Præsentium *quæ fiunt ratio oratione explicetur*.
      - Futurorum *quæ fient cognitio communicetur*.
  - Natura *corporis sentiens, qua cognoscimus ea quæ extrinsecus incidunt. Septem namque figuris nititur, siue speciebus: Sono auditus Aurium, Colore uisus Oculorum, Odore olfactus Nariū, Sapore gustatus Linguæ, Calore & Frigore tactus totius Corporis. His quinque adiungit Orationem Oris, & Spiritum intra & extra cōmeantem Thoracis, quorum utrumque ad Motum potius corporis, quàm ad Sensum pertinet: illa quidem uoluntarium absoluit, hic uerò naturalem, uoluntario etiam succenturiante: neque ad cognitionem propriam faciunt eorum, quæ corpori obijciuntur, ut Sensus: sed Oratio communicat sua alijs, Respiratio uerò in corpus inuehit aerem & euehit. Etsi uerò per Orationem mentis conceptus cognoscuntur, non tamen iccircò oratio ad cognitionem facit eius qui loquitur, sed ad cognitionem tantùm alterius, qui audit*. N. 212.

- **ARTES** *deceptoriæ naturam humanam imitātur. Et quidem*
  - Ars *deceptoria est tū*
    - Palæstrica. *Gymnastica talè quid docet: secundùm legem gymnasij aduersarium ferire (quod extra illum locum contra leges esset) supplantare, ui doloq; uti: furari, rapere, uiolentiam inferre & honestè & inhonestè. Qui hæc facere potest, bonus: qui nequit, malus iudicatur. Multorum inscitiæ hoc argumentū est (Græcorū insaniā popularem in spectandis ludis gymnicis tacitè reprehendens: quæ tanta fuit, ut irrumpente etiam in Græciam Xerxe, securi sederent, & spectarent Olympia.) Admirantur enim hæc facientem omnes, & uirtutis hoc esse putant: causam tamen non intelligunt, ab ipsius naturæ similitudine petitam*. N. 213.
    - Mercatorum. *Emendo & uendendo decipiunt: qui plurimum decipit, is optimus habetur*. N. 214.
    - Ex mero *debacchantium. Currunt, luctantur, pugnant, furantur, decipiunt. Qui hæc scitißimè omnia fecerit, palmam aufert*. N. 215. *Vt illic Alcibiades, qui per comum omnia uasa abstulit amatori, & amico pauperi largitus est.*
    - Histrionum. *Histriones etiam Deceptores sunt. Vel, Histriones & Deceptores idem faciunt*. N. 216. *Nam quo ad*
      - Subiectum *alia dicunt alia cogitant coram idiotis & simplicibus*. πρὸς μὴ εἰδότας: *uel* ἰδιώτας: *uel certè* ἰδόντας, *coram spectatoribus decorum personæ suæ tuentur, rident, plorant, irascuntur, metuunt, simulatè omnia, neq; ex animi sententia*. N. 217.
      - Efficientem *histrionem, in scenam primùm egreditur, mox ubi personæ satisfecit, regrediens, mutat personam, & denuò in scenam egreditur, idem & diuersus*. N. 218.
  - Natura *hominibus uersipellem animum indidit, ut alia sentiant, alia loquantur, alia faciant: quinetiam ijdem de rebus ijsdem contraria sæpe sentiant*. N. 219.

CA-

CAPVT IX.

Generalis ortus & incrementi humani theoriam prædictam singularium inductione illustrandam confirmandamq; proponit.

Ἡ δὲ [221] ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ μοι καὶ προείρηται, σύγκρησιν ἔχουσα πυρὸς καὶ ὕδατος, [a] μέρη δ' ἀνθρώπου, ἐσέρπει ἐς ἅπαν ζῶον, ὅτι περ ἀναπνέει, καὶ δὴ καὶ ἐς ἄνθρωπον πάντα, καὶ νεώτερον καὶ πρεσβύτερον. [222] αὔξεται δ' οὐκ ἐν πᾶσιν ὁμοίως. [223] ἀλλ' ἐν μὲν τοῖσι νέοισι τῶν σωμάτων, ἅτε ταχέης ἐούσης τῆς περιφορῆς, καὶ τοῦ σώματος ὄντος αὐξίμου, [b] ἐκπυρούμενα καὶ λεπτυνόμενα καταναλίσκεται ἐς τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος. [224] ἐν δὲ τοῖσι πρεσβυτέροισιν, ἅτε βραδείης ἐούσης τῆς κινήσιος, καὶ δὴ ψυχροῦ τοῦ σώματος, καταναλίσκεται ἐς τὴν μείωσιν τοῦ ἀνθρώπου. [225] ὁκόσα δὲ τῶν σωμάτων ἀκμάζοντά ἐστι, καὶ ἐν τῇσιν ἡλικίῃσι τῇσι γονίμῃσι, δύναται τρέφειν καὶ αὔξειν. [226] δυνάστης δ' ἄνθρωποι, ὅστις δύναται πλείστους ἀνθρώπους τρέφειν, οὗτος ἰσχυρός. ἀπολειπόντων δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ τρεφομένων, οὗτος ἀσθενέστερος. [227] τοιοῦτον καὶ ἕκαστον τῶν σωμάτων. πλεῖστα, ὁκοῖα πλείστας δύναται ψυχὰς τρέφειν, ταῦτα ἰσχυρότερα. ἀπελθόντων δὲ τούτων, ἀσθενέστερα. [228] ὅ,τι μὲν οὖν ἄλλοσε ἐσέλθῃ, οὐκ αὔξεται· ὅ,τι δ' ἐς τὴν γυναῖκα, αὔξεται, ἢν τύχῃ τῶν προσηκόντων. [229] διακρίνεται δὲ τὰ μέλεα ἅμα πάντα καὶ αὔξεται· καὶ οὔτε πρότερον οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου, οὔθ' ὕστερον· τὰ δὲ μέζω φύσει, πρότερα φαίνεται τῶν ἐλασσόνων, οὐδὲν πρότερα γινόμενα. [230] οὐκ ἐν ἴσῳ δὲ χρόνῳ πάντα διακοσμέεται, ἀλλὰ τὰ μὲν θᾶσσον, τὰ δὲ βραδύτερον, ὅκως ἂν καὶ τοῦ πυρὸς ἕκαστα τύχῃ, καὶ τῆς τροφῆς. [231] τὰ μὲν οὖν ἐν τεσσαράκοντα καὶ τρισὶν ἡμέρῃσιν ἴσχει, [232] τὰ δ' ἐν τετράμηνῳ. [233] ὡσαύτως καὶ γόνιμα γίνεται τὰ μὲν θᾶσσον, ἑπτάμηνα, τελείως· τὰ δὲ βραδύτερον, ἐννέα μησὶ τελείως ἐς φάος ἀναδείκνυται, ἔχοντα τὴν σύγκρησιν, ἥνπερ καὶ διὰ παντὸς ἕξει.

[a] μοῖραν

[b] ἐκπιπλάμενα

Porro [221] anima hominis, quemadmodum etiam antea à me dictum est, ignis & aquæ temperiem habens, partes autē hominis, irrepit in omne animal, quod quidem spirat, itemq; in omnem hominem, & iuniorem, & seniorem. [222] Non tamē similiter in omnibus crescit. [223] Sed in iuuenibus corporibus, cùm uelox sit circumlatio, & corpus incremento aptum, anima uelut expansis alis incubante attenuatæ alimenti partes, in corporis incrementum absumuntur. [224] In senioribus autem, utpote tardo existēte motu, & corpore frigido, in decrementum hominis consumuntur. [225] Quæcunq; uerò corpora in uigore sunt, & in ætate fœcunda, ea & nutrire & augere possunt. B [226] Potentes autem homines, ut quisq; plurimos homines alere potest, ita fortis iudicatur ac potēs: ubi uerò defecerint, quos alit, imbecillior censetur. [227] Sic etiā circa singula corpora se res habet. Ferè quæcūq; plurimas animas nutrire possunt, ea fortiora sunt: ubi uerò hæ discesserint, imbecilliora. [228] Quicquid igitur in aliud corpus ingressum fuerit, non augescit: quicquid uerò in fœminā, augescit, si ea quæ ipsi congrua sunt obueniant. [229] Discriminantur autem partes, & augescunt simul omnes, C & neq; una prior altera, neq; posterior. Maiores tamē natura priores apparēt minoribus, etsi priores non existunt. [230] Neq; uerò in æquali tēporis spacio oēs fœt⁹ efformātur, sed alij citiùs, alij tardiùs, prout rationē ignis & alimenti fuerint nacti. [231] Quidā igitur in quādraginta ac tribus diebus formam obtinēnt: [232] quidam in quatuor mensibus. [233] Similiter etiam nascuntur, aliqui citiùs, septimó mense perfectè: aliqui tardiùs, cùm perfectè nono mense in lucem prodeant, eam habentes temperiem, quam semper habebunt.

Anima hominis, uti suprà n.108. diximus, temperiem ignis & aquæ induta, conuenientem humano corpori, tanquam uehiculum suum, quod propter tenuitatem & agilitatem Aethereum appellari posse suprà diximus (μέρη δ' ἀνθρώπου, siue ἐν μέρει, siue ut suprà μοῖραν σώμ. ἀνθρώπου, quæ temperies corpori hominis tantùm nō alterius animalis conueniat) in omne animal respirans irrepere potest, adeoq; etiam in ipsummet hominem, tam iuuenem quàm senem. N.221. Posteaquam autem irrepsit, non in quouis animali, sed in homine tantùm augetur: nec in homine quouis, sed in eo tantùm ubi augeri potest, nimirum in muliere: quandoquidem in illa sola alimentum sibi conueniens, humanum scilicet, inuenit. Animam eandem uniuersi & singularum partium esse uult, differre tantùm ratione materiæ, uehiculi scilicet ætherei quod conscendit, cuius merito non quoduis corpus, sed sibi tantùm affine informat. Corpus enim æthereum requirit corpus elementare siue materiale simile, similem scilicet σύγκρησιν πυρὸς & ὕδατος habens, quæ innumeris modis uariare potest. Substātiam quandam ponere uidetur mediam inter Animam insensibilem, & Corpus sensibile, purißimā illam, & proinde à Platone in Timæo Aetherei uehiculi appellatione dignatam, utriusq; uinculum: cuius cùm uaria temperies esse poßit, animam quoq; ad hoc uel illud corpus, uehiculo illi cognatum, subeundum, manu ducere uidetur. quod infrà n.244 & seq. docet. Vide in sequentibus signum A.

A. Posita

A. Posteaquam igitur anima corporis purissimi & humanæ naturæ consentanei uehiculo usa humanũ corpus subijt, in eodẽ oportuni alimenti usu increscere potest. Pro inde ad singulares incrementi rationes descendere uidetur. Augmentum enim humanum

- **Proponit, respectu**
  - **Efficientis:** Non quoduis corpus ad Animæ incremẽtum aptum esse. N.222. Siue species
    - **Aetatem. Quod ipsum**
      - **Deducit.** Alia enim ætas ad animæ ingredientis susceptionem & incrementũ apta
        - **Non est, nimirum tum**
          - **Puerilis & Iuuenilis.** Namq; & uelox est motus alimenti propter caloris concoctricis uigorem, & attractrix facultas ualida est, ita ut quicquid accedit alimenti, in corpus proprium concoctum & attenuatum absumatur, nihilq; alienæ animæ quò augeatur reliqui fiat. N.223. ἐκπτερούμενα. ἐκπτερύσσειν, auium est, quando cùm aliàs, tum præsertim in sole alis expansis semetipsas uerberant & ad alacritatem excitant. Transfertur hîc ad animam, quæ in iuuenili corpore libenter uersatur, & ad omnia munia obeunda alacris est. Corn. legit ἐκπεπταμένα, ad partes alimenti referens. Sic etiam legi posset ἐκπεπτόμενα, aut ἐκπιλούμενα.
          - **Senilis.** Namque & tardus est alimenti motus, ob caloris concoquentis debilitatem, & attractrix est debilis. Proinde cùm proprio corpori nequeat prospicere, sed alimenti maior portio in excrementum abeat, alienæ animæ multo minus rationem habere poterit. N.224.
        - **Est,** nimirum Aetatis ipsius pars florentissima, quæ non tantùm alimentum pro suo corpore augendo conficere, sed ex eo quod superabundat etiam alienam animam ingredientem alere & augere potest. N.225.
      - **Cõfirmat & illustrat similitudine:**
        - **Quemadmodũ** potens homo dicitur, qui inimicis suis magnũ numerum clientum, amicorũ, seruorumq;, quandiu illis alimenta & stipendia præbet, obijcere potest. At quando nequit amplius, impotens redditur. N.226.
        - **Ita corpus,** quod florida ætate plures animas, nimirum & suam & alienam nutrire potest, robustius censeri debet. Quando uerò nutrire non potest, ut puerile uel senile corpus, illud debilius meritò iudicatur. N.227. πλεῖστα ταῦτα ἰσχυρότερα, ὁκόσα πλείστας δύναται ψυχὰς τρέφειν. Plerunq; & magna ex parte fœminæ quæ possunt nutrire & actu nutriunt, quia pariunt & lactant, sunt robustiores & uegetiores, quàm steriles.
    - **Sexum.** Neque enim in corpus uirile ingressa anima, sed in muliebre tantùm, tanquam in locum conuenientem, si ætas insuper & reliqua accedant, crescere potest. N.228.
  - **Effectus,** Fœtus scilicet tã masculi quã fœminei. N. 234. Fœtus namq; intra matrem conceptus,
    - **Intra uterũ**
      - **Conformatur** secundùm omnes partes eodem tempore. Partes tamen maiores prius conspiciuntur. Et hæc διάκρισις est. N.229.
      - **Perficitur,** & anima in perfectis organis uires suas exercere uidetur, nũc citius, nunc tardius: pro portione ignis, quæ cuiq; cõtigit. Et hæc διακόσμησις dicitur. N.230. Alius namque fœtus uiuit
        - **Citius,** Mas nimirum, quia calidior est. N. 231.
        - **Tardius,** quarto demum mense, Fœmina scilicet, quia frigidior. N. 232.
    - **Extra** uterum editur nunc celerius, septimo mense: nunc tardius, nono mense: pro uaria nimirum temperie, quam ad extremum usque etiam extra lucem editus seruat. N.233.
- **Declarat,** CAP. SEQVENTIBVS.

CAPVT X.

Ortus & incrementi humani diuersitatem secundùm sexum in mare & fœmina ostendit.

ΑΡΡΕΝΑ [234] μὲν οὖν καὶ θήλεα ἐν τῷδε τῷ τρόπῳ γίνοιτ' ἂν ὡς ἀνυστόν. [235] τὰ δὲ θήλεα, πρὸς ὕδατος μᾶλλον, ἀπὸ τῶν ψυχρῶν καὶ ὑγρῶν καὶ μαλθακῶν αὔξεται, καὶ σιτίων, καὶ ποτῶν, καὶ ἐπιτηδευμάτων. [236] τὰ δὲ ἄρσενα, πρὸς πυρὸς μᾶλλον, ἀπὸ τῶν ξηρῶν δηλαδὴ καὶ θερμῶν, σίτων τε καὶ λοιπῆς διαίτης. [237] ἢν οὖν θῆλυ τεκεῖν βούλοιτο, τῇ πρὸς ὕδατος διαίτῃσι χρηστέον. ἢν δὲ ἄρσενα, τῇ πρὸς πυρὸς ἐπιτηδεύσει διαιτητέον. καὶ οὐ μόνον δὲ τὸν ἄνδρα δεῖ τοῦτο διαπρήσσεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν γυναῖκα. [238] οὐ γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς μοῦνον αὔξιμόν ἐστι ἀποκριθὲν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς γυναικὸς, διὰ τόδε. [239] ἑκάτερον μὲν τὸ μέρος οὐκ ἔχει ἱκανὴν τὴν κίνησιν τῷ πλήθει τοῦ ὑγροῦ, ὥστε καταναλίσκειν τὸ ἐπιρρέον, καὶ [a] ξυνίσταται δι' ἀσθενείην τοῦ πυρός. [240] ὁκόταν δὲ κατὰ τοῦτο ἀμφότερα συνεμπεσόντα τύχῃ, προσπίπτει πρὸς ἄλληλα, τὸ πῦρ τε πρὸς τὸ πῦρ, καὶ τὸ ὕδωρ ὡσαύτως. [241] ἢν μὲν οὖν ἐν ξηρῇ τῇ χώρῃ περικινέεται, κρατέει τοῦ ξυνεμπεσόντος ὕδατος, καὶ ἀπὸ τούτου αὔξεται τὸ πῦρ, ὥστε μὴ καταποσβέννυσθαι ὑπὸ τοῦ ἐμπίπτοντος κλύδωνος, ἀλλὰ τό τε ἐπιὸν δέχεσθαι καὶ συνιστάναι ὑπάρχον. [242] ἢν δὲ ἐς τὸ ὑγρὸν πέσῃ, εὐθέως ἀπ' ἀρχῆς κατασβέννυταί τε ὑπὸ τοῦ ἐμπίπτοντος κλύδωνος, καὶ διαλύεται ἐς τὴν μείω τάξιν. [243] ἐν μιῇ δὲ ἡμέρῃ τοῦ μηνὸς ἑκάστου δύναται συστῆναι καὶ κρατῆσαι τῶν ἐπιόντων, καὶ τοῦτ' ἢν τύχῃ ξυνεμπεσόντα παρ' ἀμφοτέρων κατὰ τόπον. [244] ξυνίστασθαι δὲ δύναται καὶ τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρσεν πρὸς ἄλληλα, διότι ἡ μὲν ψυχὴ τὸ αὐτὸ πᾶσι τοῖσιν ἐμψύχοισι, τὸ δὲ σῶμα διαφέρει ἑκάστου. [245] ψυχὴ μὲν οὖν αἰεὶ ὁμοίη, καὶ ἐν μείζονι καὶ ἐν ἐλάσσονι· οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται οὔτε διὰ φύσιν, οὔτε δι' ἀνάγκην. [246] σῶμα δὲ οὐδέκοτε τ' ωυτὸ οὐδενὸς, οὔτε κατὰ φύσιν, οὔθ' ὑπ' ἀνάγκης· [b] τὸ μὲν διακρίνεσθαι εἰς πάντα, [c] τὸ δὲ ξυμμίσγεσθαι πρὸς ἅπαντα. [247] ἢν μὲν οὖν ἄρσενα τὰ σώματα ἀποκριθέντα ἀμφοτέρων τύχῃ, αὔξεται κατὰ τὸ ὑπάρχον, καὶ γίνονται οὗτοι ἄνδρες λαμπροὶ τὰς ψυχὰς, καὶ τὸ σῶμα ἰσχυροὶ, ἢν μὴ ἀπὸ διαίτης βλαβῶσι τῆς ἔπειτα. [248] ἢν δὲ τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἄρσεν ἀποκριθῇ, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς γυναικὸς θῆλυ, καὶ ἐπικρατήσῃ τὸ ἄρσεν (ἢν μὲν τύχῃ, προσμίσγεται πρὸς τὴν ἰσχυροτέρην ἡ ἀσθενεστέρη· οὐ γὰρ ἔχει πρὸς ὅ τι ὁμοτροφώτερον ἀποχωρήσει τῶν παρεόντων· προσδέχεται

[a] ξυνίστασθαι
[b] γρ.
[c] γρ.

MASCVLI [234] igitur & fœmellæ hoc modo gignuntur, quantum eius fieri potest. [235] Cæterùm fœmellæ ab aqua magis, & à frigidis ac humidis & mollibus augescunt tum cibis, tum potibus, itemque studijs ac exercitijs. [236] Masculi uerò magis ab igne, à siccis uidelicet ac calidis cibis & reliqua diæta. [237] Si igitur fœmellā procreare uelit, diæta ad aquam uergente utendum est. Si uerò masculum, exercitijs ac uictu ad ignem tendente utetur. [238] Neque solùm uirum hoc facere oportet, sed etiam mulierem. Non enim solùm quod à uiro excernitur ad incrementum confert, sed etiam quod à muliere, ob hanc sanè causam. [239] Vtraque pars sufficientem motum non habet ad humoris multitudinem, ut quod influit consumat, sed concrescit propter ignis debilitatem. [240] Quum uerò ambæ in idem coinciderint, mutuò in se incurrunt, ignis ad ignem, & aqua similiter. [241] Si quidem igitur in sicco loco circumagatur, aquam quæ simul illapsa est, superat, & ab hac ignis augescit, ne ab illabente unda extinguatur, sed & id quod superuenit excipiat, & quod iam inest congreget. [242] Si uerò in humorem inciderit, statim ab initio extinguitur ab illabente unda, & in minorem ordinem dissoluitur. [243] In una autem die uniuscuiusque mensis, congregare ac superare ea quæ accedunt potest: & hoc si coinciderint ab utrisque in eundem locum. [244] Consistere autem possunt inter se & fœmella & masculus, propterea quòd anima idem est in omnibus animatis: at corpus uniuscuiusq; differt. [245] Anima quidem semper similis, & in maiore, & in minore. Non enim alteratur, neque per naturam, neque per necessitatē. [246] Corpus autem nūquam idem in ullo aliquo est, neque secundùm naturam, neq; ex necessitate, cùm partim secernatur in omnia, partim commisceatur ad omnia. [247] Si quidem igitur mascula corpora ab utrisq; secreta fuerint, augescunt pro re presenti, & fiunt hi uiri animis splendidi, & corpore fortes, nisi à diæta subsequente damnum accipiant. [248] Si uerò à uiro masculum semen secernatur, à muliere fœmineum, & superauerit masculum, (quod quidem si contingat, genitura debilior admiscebitur fortiori, cùm non habeat aliud quid ex ijs quæ adsunt familiarius ad quod secedere possit: adeoq; suscipit parua maio-

maiorem, & maior minorem, eaque simul in ea quæ adsunt dominium exercent) tunc sanè masculum augescit, fœmineum uerò minuitur, & in aliam sortem secernitur. Qui quidem minus prioribus splendidi fiunt, tamen quia masculum à uiro excretum superauit, uiriles euadunt, & uirorum nomen meritò obtinent.[249] At si à muliere quidem masculum secretum fuerit, à uiro autem muliebre, superauerit autem masculum; augescit eodem modo sicut prius, fœmineum uerò minuitur: fiuntque hi Androgyni, & meritò sic appellantur. [250] Et tres quidem hæ sunt generationes hominum, differentes in eo; quòd magis aut minus tales sint, propter partium aquæ temperamentum, & alimenta, & educationes, & consuetudines. De quibus etiam in progressu sermonis agam. [251] Cæterùm fœmella eodem modo gignitur. Si enim ab utrisque fœmineum secretum fuerit, mulierosissimæ ac ingeniosissimæ fient. [252] Si uerò à muliere quidem fœmineum, à uiro autem masculum; superauerit autem fœmineum, audaciores quidem prioribus fient, ueruntamen decoræ etiam ipsæ. [253] Si uerò à uiro quidem fœmineum; à muliere uerò masculum secretum fuerit; & fœmineum superauerit, augescit eodem modo; & fiunt hæ audaciores adhuc prioribus; & Viragines nominantur. [254] Si autem quis non credat animam animæ admisceri; ratione caret. [255] Si quis enim carbones candentes candentibus adijciat, fortes debilibus; & alimentum ipsis præbeat, simile corpus omnes exhibebunt; neque alter præ altero cognoscetur; sed in qualicunque corpore ignem excitauerint, tale in omnibus erit: ubi uerò præsens alimentum consumserint, secernuntur in id quod occultum est. [256] Idipsum quoque anima hominis patitur.

A δέχεται γὰρ ἡ μικρὴ τὴν μείζω, καὶ ἡ μείζων τὴν ἐλάσσονα, κοινῇ δὲ τῶν ὑπαρχόντων κρατέουσι.) τὸ δὲ σῶμα τὸ μὲν ἄρσεν αὔξεται, τὸ δὲ θῆλυ μειοῦται, καὶ διακρίνεται εἰς ἄλλην μοίρην. καὶ οὗτοι μὲν ἧσσον τῶν πρότερον λαμπροὶ, ὅμως δὲ, διότι ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἄρσεν ἐκράτησεν, ἀνδρεῖοι γίνονται, καὶ τοὔνομα τοῦτο δικαίως ἔχουσιν. [249] ἢν δὲ ἀπὸ μὲν τῆς γυναικὸς ἄρσεν ἀποκριθῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀνδρὸς θῆλυ, κρατήσῃ δὲ τὸ ἄρσεν, αὔξεται τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ προτέρῳ, τὸ δὲ μειοῦται. γίνονται δὲ οὗτοι ἀνδρόγυνοι, καὶ καλέονται τοῦτο ὀρθῶς. [250] τρεῖς μὲν οὖν αὗται γενέσιες τῶν ἀνθρώπων· διάφοροι δὲ, πρὸς τὸ B μᾶλλον καὶ ἧσσον τὸ τοιοῦτον εἶναι, διὰ τὴν σύγκρησιν τοῦ ὕδατος τῶν [a] μερέων, καὶ τροφὰς, καὶ παιδεύσιας, καὶ συνηθείας. δηλώσω δὲ προϊόντι τῷ λόγῳ καὶ περὶ τούτων. [251] τὸ δὲ θῆλυ γίνεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. ἢν μὲν ἀπ' ἀμφοτέρων θῆλυ ἀποκριθῇ, θηλυκώτατα καὶ εὐφυέστατα γίνονται. [252] ἢν δὲ τὸ μὲν ἀπὸ τῆς γυναικὸς θῆλυ, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἄρσεν, κρατήσῃ δὲ τὸ θῆλυ, αὔξεται τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ θρασύτεραι μὲν τῶν πρόσθεν, ὅμως δὲ κόσμιαι καὶ αὗται. [253] ἢν δὲ [b] ἢν τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς θῆλυ, τὸ δ' ἀπὸ τῆς γυναικὸς ἄρσεν, κρατήσῃ δὲ τὸ θῆλυ, αὔξεC ται τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ γίνονται τολμηρότεραι τῶν προτέρων, καὶ ἀνδρεῖαι ὀνομάζονται. [254] εἰ δέ τις [c] ἀπιστέει, ψυχὴν μὴ προσμίσγεσθαι ψυχῇ, ἄφρων ἐστίν. [255] ἄνθρακας κεκαυμένους πρὸς κεκαυμένους προσβάλλων, ἰσχυροὺς πρὸς ἀσθενέας, τροφὴν αὐτοῖσι διδοὺς, ὅμοιον τὸ σῶμα πάντες παρέξουσι, καὶ οὐ διάδηλος ἕτερος τοῦ ἑτέρου, ἀλλ' ἐν ὁκοίῳ σώματι ζωπυρέονται, τοιοῦτον ἀπὸ πάντων ἔσται. ὁκόταν δ' ἀναλώσωσι τὴν ὑπάρχουσαν τροφὴν, διακρίνονται ἐς τὸ ἄδηλον. [256] τοῦτο καὶ ἀνθρωπίνη ψυχὴ πάσχει.

[a] μητρέων

[b] ἢ uel αὖ

[c] ἀπιστέει

- ANIMA in utero matris augescēte fœtus oritur uarius & quo ad
  - Sexū, nimirū uel Mas uel Fœmina. Horū igitur ortum
    - Enarrat in
      - Genere. Vide signum A.
      - Specie. Species Marium & Fœminarum enumerans. Mas ex robusto, Fœmina ex debili semine nascitur. Robustum semen Masculum dicitur, debile Fœmineum. Excernit autem & uir & fœmina utriusq; generis semen. Quodcunque prædominabitur, sexus causa erit. Cæterùm quia prædominium uariū est, iccirco uariæ species sunt &
        - Mariū. Mas ex semine masculo robusto, qđ semen fœmineū uincere potuit, oritur. Maris igitur
          - Ortū enarrat. Semē masculum copiosum excernitur uel à parentum
            - Vtroq;. Et hi uerè uiri euadunt, & animo & corpore generoso prediti. N. 247.
            - Alter utro, utpote à
              - Patre, cùm mater fœmineum excerneret. Paterno igitur prædominante, maternū eidem associatur, cùm non habeat aliud magis familiare, cui associari queat: adeoq; id quod minus est & debilius, fortiori & maiori se adiungit, & econtrà: sic tamen, ut quod fortius est, alterum illud in sui naturam quantum eius fieri potest conuertat: atque utraq; simul alimētum quod affluxit & affluit sibi assimilent: quod aßimilari nequit, fœmineū scilicet et debile, illud excernitur. Hac autem ratione nati etiam ipsi Virorum nomen merentur, licet prioribus illis medis quodammodo ex parte sint inferiores. N. 248.
              - Matre, cùm pater masculum excerneret. Et hi Androgyni meritò appellātur, quasi tu dicas Mares fœminarum beneficio facti: cordatiores quidem fœminis & robustiores, uiris tamen multò inferiores. N. 249.
          - Incrementum à temperie uteri (διὰ τὴν σύγκρησιν τοῦ ἰδίου τῶν μητρέων, potius quàm μερέων) ab alimento, ab institutione & educatione extra uterum, à cōsuetudine deniq;, nunc maius nunc minus prouenire asserit. N. 250.
        - Fœminarum. Fœmina ex semine fœmineo debili, quod semen masculum sua copia uincere potuit, oritur: eoq; excreto uel à parentum
          - Vtroque. Et hinc Mulieres maximè molles & effœminatæ oriuntur. N. 251.
          - Alter utro, nimirū uel à
            - Matre, cùm pater masculum excreuerit, sed quod à fœmineo materno superatum fuerit. Et hinc Mulieres minus molles, cordatiores certè quàm priores, & elegantiores. N. 252.
            - Patre, cùm mater masculum excerneret, sed quod à paterno superaretur. Et hinc Viragines uulgò dictæ ortum trahunt. N. 253.
      - Cōfirmat simili, sub sensum cadēte, quē sensum qui negare uolet, meritò insipiēs iudicari debeat. Ex diuersi generis carbonib. un⁹ idēq; calor; ex diuersi generis animab⁹, h.e. seminib. masculo & fœmineo, una anima. N. 254.
        - Quemadmodū, si quis carbones candentes robustos, V. G. quernos, carbonibus debilibus, ut sunt saligni, candentibus itidem addat, uentulo simul & aquæ inspersione nutriat, eandem planè speciem omnes habebunt, neque internosci poterunt amplius, & corpus cui adhibentur ex æquo ignient: simulatq; uerò ignis alimentum suum penitùs absumserit, humidum scilicet quod carbonibus inerat, in cinerem abeunt & euanescunt. διακρίνονται ἐς τὸ ἄδηλον. quod suprà n. 242. διαλύεσθαι ἐς τὴν μείω τάξιν dixit. N. 255. Si legas ἔνδηλον, uel διάδηλον, sensus erit: Simulatq; ignis extinctus fuerit, tunc manifestè dignoscuntur carbones querni à salignis.
        - Ita quoq; semen robustius, ad maris generationem aptum, si debiliori fœmineoq; additur, cùm utrūq; animatū & uelut ignitum sit, nihil à se inuicem differre uidentur, alimentoq; eiusdem menstrui utuntur, & ad eiusdē embryonis constitutionem faciunt. Quandiu igitur calor natiuus pabulum conueniens habuerit, anima cum corpore manet. Quando uerò pabulum uniuersum absumtum fuerit, à corpore secedere cogitur. N. 256.
  - Numerū. CAP. XI.
  - Constitutionem. CAP. XII.

- **A. Ob materie diuersitatem diuersum sexum produci ostē dit tum respectu**
  - **Effectus**, ipsius scilicet Foetus tam masculi quàm foeminei. N. 234. Etsi enim ex ignis & aquae mutua temperie omnia constare suprà diximus, tamē cùm alterutrum ferè praedominetur,
    - **Foemina** ex aqueo semine prognata, similibus & alimentis & exercitijs ad frigidum & humidum declinantibus augetur, in utero & extra uterum. N. 235.
    - **Mas** ex igneo semine prognatus, simili diaeta, calida scilicet & sicca, alitur & augetur. N. 236.
  - **Efficientis**, Parentum scilicet, καὶ τὸ
    - ὅτι. In parentibus quodammodo situm est masculos uel foemellas generare, quandoquidem à qualitate diaetae tam patris quàm matris qualitas seminis, à semine foetus dependet. N. 237.
    - Διότι. Nam non patris tantum, sed matris quoque semen exaequo ad foetus ortum atq; incrementum cōfert. N. 238. Semen enim à patre & matre excretum in uterum
      - **Seorsim** quidem ad augmentum non facit, quandoquidem menstruum superueniens actionem illius igneam hebetat, & in molē coagulat. N. 239.
      - **Coniunctim** ad augmentum facere potest. Namq; duplex semen in unum coalescens, & ignis igni additus, menstruo superuenienti par esse potest. N. 240. Quod quidē explicat tum quo ad
        - **Locum.** Si quidem uterus fuerit
          - **Siccus**, seminibus commixtis calor utriusque coniunctus mouetur potenter, & sanguinem quo alatur attrahit, irruentem excipit, concoquit & absumit. N. 241.
          - **Humidus**, nimirum quando fluunt menses, seminis utriusque calor ueluti suffocatur à copia menstrui, & reijcitur. N. 242.
        - **Tempus.** Si loca rectè se habeant, & semina in uterum iacta coeant, unius diei spacio eas uires acquiret, ut menstruum perferre, & in sui nutrimentum conuertere poßit. N. 243.
        - **Modum.** Semen masculum & foemineum coire possunt, propter animae tanquam formae similitudinem, licet materialiter differant. N. 244. Etenim animatorum
          - **Animae** undiquaque similes sunt, neque uel natura uel ui & neceßitate alterantur & immutantur. N. 245.
          - **Corpora** uaria sunt, & natura sua & neceßitate, uarijs modis alterata & immutata, per aßiduam secretionem & concretionem. Quandoquidē nullū corpus est, quod non in omnia separari & secerni, & cum omnibus commisceri queat. N. 246.

CAPVT XI.

Ortus & incrementi humani diuersitatem in multitudine fœtuum enarrat.

Περὶ [257] δὲ τῶν διδύμων γινομένων, ὁ λόγος ὧδε δηλώσει. [258] τὸ μὲν πλεῖστον τῆς γυναικὸς ἡ φύσις αἰτίη τῶν μητρέων. ἢν γὰρ ὁμοίως ἀμφοτέρωσε πεφύκασι κατὰ τὸ στόμα, καὶ ἢν [a] ἀναχάσκωσιν ὁμοίως, καὶ ξηραίνωνται ἀπὸ τῆς καθάρσιος, δύνανται τρέφειν, ἢν τὰ τοῦ ἀνδρὸς ξυλλαμβάνῃ, ὥστε εὐθὺς ἀποσχίζεσθαι. οὕτω γὰρ ἀνάγκη σκίδνασθαι ἐπ᾽ ἀμφοτέρας τὰς μήτρας ὁμοίως. ἢν μὲν οὖν πολὺ ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τὸ σπέρμα καὶ ἰσχυρὸν ἀποκριθῇ, δύναται ἐν ἀμφοτέρῃσι τῇσι χώρῃσιν αὔξεσθαι. κρατέει γὰρ τῆς τροφῆς τῆς ἐπιούσης. ἢν δέ κως ἄλλως γένηται, οὐ γίνεται δίδυμα. [259] ὁκόταν μὲν οὖν ἄρσεν ἀπ᾽ ἀμφοτέρων ἀποκριθῇ, ἐξ ἀνάγκης ἐν ἀμφοτέρῃσιν ἄρσενα γίνεσθαι. [260] ὁκόταν δὲ θήλεα ἀπ᾽ ἀμφοτέρων, θήλεα γίνεται. [261] ὁκόταν δὲ τὸ μὲν θῆλυ, τὸ δὲ ἄρσεν, ὁκότερον ἂν ἑκατέρου κρατήσῃ, τοιοῦτον ἐπαύξει. [262] ὅμοια δὲ ἀλλήλοισι τὰ δίδυμα διὰ τόδε γίνεται. ὅτι πρῶτον μὲν ἴσα τὰ χωρία ἐν οἷς αὔξεται. ἔπειτα ὅτι καὶ ἅμα ἀπεκρίθη. ἔπειτα τῇσιν αὐτῇσι τροφῇσιν αὔξεται, γόνιμά τε ἀνάγεται ἐς φάος. [263] ἐπίγονα δὲ τῷδε τῷ τρόπῳ γίνεται. ὁκόταν αἵ τε μῆτραι θερμαὶ καὶ ξηραὶ φύσει ἔωσιν, ἥ τε γυνὴ τοιαύτη, τό τε σπέρμα ξηρὸν καὶ θερμὸν ἐμπέσῃ, οὐκ ἔτι γίνεται ἐν τῇσι μήτρῃσιν ὑγρασίη οὐδεμίη, ἥτις τὸ ἐπεσπῖπτον σπέρμα κρατήσῃ. διὰ τοῦτο ξυνίσταται ἐξ ἀρχῆς, καὶ ζώει. διατελέειν δὲ οὐ δύναται, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπάρχον προσδιαφθείρει, διότι οὐ ταὐτὰ ξυμφέρει ἀμφοῖν.

[a] ἀναχάσκωσιν. χανῶσιν

A IAM [257] quomodo gemini nascantur, in hunc modum declarabo. [258] Natura uteri muliebris ut plurimũ in causa est. Si enim similiter utrinq; iuxta osculum dispositi à natura fuerint, & similiter hiauerint, & à purgatione siccentur, alere possunt, si semen uiri cóceperint, ita ut statim diuidatur. Necesse est enim diuidi in utrunque uterum similiter. Si quidem igitur multum semen ab utrisque & forte secretum fuerit, in utrisque locis augeri potest, cùm superet in alimentum quod accedit. Si uerò aliter contingat, gemini non fiunt. [259] Quum itaque masculum ab utrisq; secretum fuerit, necessarium est in utrisq; masculos gigni. [260] Quum uerò fœmineum ab utrisque, fœmellæ fiunt. [261] Quum autem alterum fœmineum, alterum masculum fuerit, utrum alteri præualescet, idipsum augescet pro ea ratione. B [262] Similes porrò inter se fiunt gemelli, ob hanc causam. Primùm quidem quod æquales sunt loci in quibus augescunt: deinde quòd simul sati sunt: postea quòd ijsdem alimentis augescunt, & maturi ad partum in lucem prodeunt. [263] Cæterùm superfœtationes hoc modo fiũt. Quũ uteri calidi & sicci natura fuerint, ipsaque mulier eiusmodi, & semen calidum ac siccum illapsum fuerit, non fit amplius ulla aliqua humiditas in uteris, quæ semen superillabens contineat. Quapropter consistit ab initio ac uiuit, perseuerare tamẽ non potest: sed etiam id quod iam adest insuper corrũpit, quia non eadem utrisq; conferunt.

- NVMERO plures *fœtus ex se mine & tẽpore*
  - Eodẽ *interdum eduntur Gemelli. N. 257. Orτũ horũ declarat in*
    - Genere. *Causa prima locus est, Vteri scilicet loculi æqualiter patentes: ita ut æqualiter semen recipiant. Altera est locatum, ipsum Semen scilicet ab utroq; excretum copiosum. Tertia est Alimenti proportione correspondens.* N. 258.
    - Specie quo ad
      - Sexum. *Si igitur semen copiosum in æqualiter patentes uteri loculos excernatur ab parentum*
        - Vtroque *masculum, gemelli masculi nascuntur.* N. 259. *Sin fœmineum, gemellæ nascuntur fœminæ.* N. 260.
        - Alterutro *masculum, ab altero fœmineum, utrum tandem superauerit in hoc uel illo loculo, consimilem fœtum producet.* N. 261.
      - Formam, *cur inter se similes sint facie. Causa quadruplex. Locus idem, Semen idem, Alimentum idem, Tempus idem & gestationis & partus.* N. 262.
  - Diuerso, *diuersis scilicet temporibus eiaculato in uterum ab eodem parente uel duobus. Superfœtationes. Nam quando prius semen in utero conceptum est, si secundum non multas post horas subsequatur, & uterus quidem à menstruo purus sit, tota uerò mulieris constitutio sit calida &*
    - Sicca, *secunda conceptio fieri quidem poterit, sed quia alimento destituitur, non diu durabit, quin potius pabulum priori fœtui præripiens, eundem quoque ad abortum compellet, cùm idem alimẽtum utrisq; satisfacere nequeat. Et hi quidem* ἐπίγονοι *sunt* ἀγόνοι. N. 263.
    - Humida, *secunda conceptio fieri, & alimento abundante etiam augeri, & ad maturitatem usq; perduci poterit. Qui quidem* ἐπίγονοι *fiunt* γόνιμοι. *Subintelligitur.*

CA-

CAPVT XII.

Ortus & incrementi humani diuersitatem secundùm constitutionem corporis declarat.

A QVOD[264] tenuissimum est in aqua, & quod rarissimum in igne, si in hominis corpore temperamentum acceperint, saluberrimum habitum constituunt. [265] Propterea quòd neque in temporum anni maximis mutationibus, quando aqua dominatur, aqua densissima est, nec quando ignis dominatur, ignis robustissimus est: [266] neque etiam in ætatum permutationibus, [267] neq; in ciborum ac potuum administrationibus. [268] Possunt enim ambo & motionem & repletionem plurimam suscipere. [269] Aes mollissimum ac rarissimum, plurimum temperamentum suscipit, ac optimum euadit. [270] Eodem modo etiam quod tenuissimum est in aqua, ac rarissimum in igne, ubi temperamentum acceperint. B [271] Qui igitur hanc naturam habent, sani perseuerat omni tempore usq; ad quadragesimum annum, aliqui uerò etiam usq; ad extremã senectutem. [272] Qui uerò post quadragesimum annum morbo aliquo correpti fuerint, nunquam fer mè euadunt. [273] Quæcunque autem corpora ignis fortissimi, & aquæ densissimæ temperamentum acceperint, fortia & robusta fiunt, uerùm multa custodia opus habent. [274] Magnas enim transmutationes in utranque partem habent, & in aquæ accessibus in morbos incidunt, & in ignis consimiliter. C [275] Qui eiusmodi naturã habet, ei confert uictu uti temporibus anni contrario. In aquæ scilicet accessione ijs, quæ ab aqua sunt, utatur, paulatim pro temporum ratione ab ijs discedendo. [276] Porrò ubi aquæ crassissimæ & ignis tenuissimi in corpore mixtio facta est, talia contingunt, ex quibus frigidam & humidam naturam cognoscere oportet. [277] Talia enim corpora hyeme morbosiora sunt, quàm æstate, & uere quàm autumno. [278] At respectu ætatis, horũ maximè sani sunt pueri: deinde adolescẽtes: morbosissimi autem senes, & his uicini. & hæ naturæ citò senescunt. D [279] Conferunt hisce in uictu quæcunque calefaciunt ac siccant, tum in cibis, tum in exercitijs: & externas corporis partes magis quàm internas exercere conducit. [280] Si uerò humidissimum in igne, & densissimum in aqua, in corpore mixturam acceperint, ex his humidam ac calidam naturam cognoscere oportet. [281] Laborant quidem hi tales morbis uere potissimum, autumno minimè: [282] quoniam uere excessus

ΥΔΑΤΟΣ[264] τε τὸ λεπτότατον, καὶ πυρὸς τὸ ἀραιότατον σύγκρησιν λαβόντα ἐν ἀνθρώπου σώματι, ὑγιεινοτάτην ἕξιν ἀποδεικνύει, διὰ τάδε, [265] ὅτι ἐν τῇσι μεταβολῇσι τοῦ ἐνιαυτοῦ τῶν ὡρέων τῇσι μεγίστῃσιν, οὔτε τὸ ὕδωρ ἐς τὸ πυκνότατον ἐστὶ τῇσι τοῦ ὕδατος ἐφόδοισιν, οὔτε τὸ πῦρ ἐν τῇσι τοῦ πυρὸς [266] οὔτε τῶν [a] ἡλικιέων ἐν τῇσι μεταστάσεσιν, [267] οὔτε τῶν σιτίων καὶ ποτῶν ἐν τοῖσι διαιτήμασι. [268] δύναται γὰρ [b] γένεσίν τε πλείστην δέξασθαι ἀμφότερα, καὶ πλησμονήν. [269] χαλκὸς ὁ μαλακώτατός τε καὶ ἀραιότατος, πλείστην κρῆσιν δέχεται, καὶ γίνεται κάλλιστον. [270] καὶ ὕδατος τὸ λεπτότατον, καὶ πυρὸς τὸ ἀραιότατον, σύγκρησιν λαμβάνοντα ὡσαύτως. [271] οἱ μὲν οὖν ταύτην ἔχοντες τὴν φύσιν, ὑγιαίνοντες διατελέουσι τὸν πάντα χρόνον, μέχρι τεσσαράκοντα ἐτέων· οἱ δὲ καὶ μέχρι γήρως τοῦ ἐσχάτου. [272] ὁκόσοι δ᾽ ἂν ληφθῶσιν ὑπὸ νοσήματός τινος ὑπὲρ τεσσαράκοντα ἔτεα, οὐ μάλα διαφυγγάνουσιν. [273] ὁκόσα δὲ τῶν σωμάτων σύγκρησιν λαμβάνει πυρὸς τοῦ ἰσχυροτάτου, καὶ ὕδατος τοῦ πυκνοτάτου, ἰσχυρὰ μὲν καὶ ἐρρωμένα τὰ σώματα γίνεται, φυλακῆς δὲ πολλῆς δεόμενα. [274] μεγάλας γὰρ τὰς μεταβολὰς ἔχει ἐπ᾽ ἀμφότερα, καὶ ἐν τῇσι τοῦ ὕδατος ἐφόδοισιν ἐς νουσήματα πίπτουσι, καὶ ἐν τῇσι τοῦ πυρὸς ὡσαύτως. [275] τοῖσιν οὖν διαιτήμασι ξυμφέρει χρέεσθαι τὸν τοιοῦτον πρὸς τὰς ὥρας τοῦ ἔτεος ἐναντιούμενον. ὕδατος μὲν ἐφόδου γινομένης, † τοῖσι πρὸς ὕδατος χρέεσθαι, κατὰ μικρὸν μεθιστέντα τὰ ἀπὸ τῆς ὥρης. [276] ὕδατος τε τοῦ παχυτάτου καὶ πυρὸς τοῦ λεπτοτάτου ξυγκρηθέντων ἐν τῷ σώματι, τοιαῦτα ξυμβαίνει, ἐξ ὧν διαγινώσκειν χρὴ ψυχρὴν φύσιν καὶ ὑγρήν. [277] ταῦτα τὰ σώματα ἐν τῷ χειμῶνι νοσερώτερα, ἢ ἐν τῷ θέρει, καὶ ἐν τῷ ἦρι, ἢ ἐν τῷ φθινοπώρῳ. [278] τῶν ἡλικιέων ὑγιηρότατοι τῶν τοιούτων οἱ παῖδες, δεύτεροι νεανίσκοι· νοσερώτατοι δὲ οἱ πρεσβύτατοι καὶ οἱ ἔγγιστα. καὶ ταχέως γηράσκουσιν αἱ φύσιες αὗται. [279] διαιτέεσθαι δὲ ξυμφέρει τοῖσι τοιούτοισιν, ὁκόσα θερμαίνει καὶ ξηραίνει, καὶ πόνοισι καὶ σιτίοισι. καὶ πρὸς τὰ ἔξω τοῦ σώματος μᾶλλον [c] τοὺς πόνους ποιέεσθαι, ἢ πρὸς τὰ ἔσω. [280] ἢν δὲ λάβῃ πυρός τε τὸ ὑγρότατον καὶ ὕδατος τὸ πυκνότατον ξύγκρησιν ἐν τῷ σώματι, τοῖσι [d] δὲ γινώσκειν ὑγρὴν καὶ θερμὴν φύσιν. [281] κάμνουσι μὲν μάλιστα οἱ τοιοῦτοι ἐν τῷ ἦρι, ἥκιστα δὲ ἐν τῷ φθινοπώρῳ· [282] ὅτι ἐν μὲν τῷ ἦρι

[a] χωρίων

[b] κίνησιν

† τοῖσι πρὸς πυρὸς, πυρὸς δὲ ἐφόδου γινομένης

[c] τοὺς πόνους

[d] δεῖ

ὑπερβολὴ τῆς ὑγρασίης· ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ, συμμετρίη τῆς ξηρασίης. 283 τῶν δὲ ἡλικιέων νοσερώταται, ὁκόσαι νεώτεραί εἰσιν. 284 αὔξεται δὲ τὰ σώματα ταχέως. 285 καταῤῥώδεις τε οἱ τοιοῦτοι γίνονται. 286 διαιτεῖσθαι δὲ ξυμφέρει, ὁκόσα ξηραίνοντα ψύχει, καὶ σιτίων, καὶ ποτῶν, καὶ πόνων. τοὺς δὲ πόνους τούτοισιν ἔσω τοῦ σώματος ποιέεσθαι ξυμφέρει μάλιστα. 287 εἰ δὲ σύγκρησιν λάβοι πυρός τε τὸ ἰσχυρότατον, καὶ ὕδατος τὸ λεπτότατον, καὶ ξηρὴ ἡ φύσις καὶ θερμή· 288 νόσους μὲν τοῖσι τοιούτοισιν ἐν τῇσι τοῦ πυρὸς ἐφόδοισιν, ὑγείη δὲ ἐν τῇσι τοῦ ὕδατος. 289 ἡλικίῃσιν ἀκμαζούσῃσι πρὸς σαρκὸς εὐεξίην νοσερώτατοι· ὑγιηρότατοι δὲ οἱ πρεσβύτατοι, καὶ τὰ ἔγγιστα ἑκατέρων. 290 δίαιται ὁκόσαι ψύχουσι καὶ ὑγραίνουσι, καὶ τῶν πόνων, ὁκόσοι ἥκιστα ἐκθερμαίνοντες καὶ συντήκοντες, πλείστην ψύξιν παρασχήσουσι. αἱ τοιαῦται φύσιες μακροβιώτατοι καὶ ὑγιηρότατοι γίνονται. 291 ἢν δὲ σύγκρησιν λάβῃ πυρὸς τοῦ ἀραιοτάτου, καὶ ὕδατος τοῦ ξηροτάτου, ξηρὴ καὶ ψυχρὴ ἡ τοιαύτη φύσις. 292 νοσερὴ μὲν ἐν τῷ φθινοπώρῳ, ὑγιηρὴ δὲ ἐν τῷ ἦρι, καὶ τοῖσιν ἔγγιστα. 293 ὡσαύτως ἡλικίαι πρὸς ἔτεα τεσσαράκοντα νοσεραί, παῖδες ὑγιηρότατοι, καὶ τὰ προσέχοντα ἑκατέροισι. 294 δίαιται, ὁκόσαι θερμαὶ ἐοῦσαι ὑγραίνουσι· καὶ πόνοι ἐξ ὀλίγου προσαγόμενοι ἡσυχῇ διαθερμαίνοντες, μὴ πουλὺ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων φέροντες. 295 περὶ μὲν οὖν φύσιος διαγνώσιος, οὕτω χρὴ διαγινώσκειν τὸ ἐξ ἀρχῆς ξυστάσιος. 296 αἱ δὲ ἡλικίαι αὗται πρὸς ἑωυτὰς ὧδε ἔχουσι. 297 παῖς μὲν οὖν κέκρηται ὑγροῖσι καὶ θερμοῖσι, διότι ἐκ τούτων ξυνέστηκε, καὶ ἐν τούτοισιν ηὐξήθη. ὑγρότατα μὲν οὖν καὶ θερμότατα, ὁκόσα ἔγγιστα γενέσιος, καὶ αὔξεται ὡς πλεῖστον· καὶ ἐχόμενα ὡσαύτως. 298 νεηνίσκος δὲ θερμὸς μέν, ὅτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατέει ἡ ἔφοδος τοῦ ὕδατος· ξηρὸς δέ, ὅτι τὸ ὑγρὸν ἤδη κατηνάλωται τὸ ἐκ τοῦ παιδός, τὸ μὲν ἐς τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος, τὸ δὲ ἐς τὴν κίνησιν τοῦ πυρός, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν πόνων. 299 ἀνήρ, ὁκόταν στῇ τὸ σῶμα, ξηρὸς καὶ ψυχρός· διότι τοῦ μὲν θερμοῦ ἡ ἔφοδος οὐκ ἔτι ἐπικρατέει, ἀλλ' ἕστηκεν ἀτρεμίζον τὸ σῶμα τῆς αὐξήσιος, καὶ κατέψυκται. ἐκ δὲ τῆς νεωτέρης ἡλικίης, τὸ ξηρὸν ἔνι· ἀπὸ δὲ τῆς ἐπιούσης ἡλικίης καὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἐφόδου οὐχ ὁ ἔχων τὴν ὑγρασίην· διὰ ταῦτα ξηροῖσι καὶ ψυχροῖσι κρατέεται. 300 οἱ δὲ πρεσβῦται ψυχροὶ καὶ ὑγροί· διότι πυρὸς μὲν ἀποχώρησις, ὕδατος δὲ ἔφοδος· καὶ ξηρῶν μὲν ἀπάλλαξις, ὑγρῶν δὲ κατάστασις. 301 τῶν δὲ πάντων, τὰ μὲν ἄρσενα θερμότερα καὶ ξηρότερα, τὰ δὲ θήλεα ὑγρότερα καὶ ψυχρότερα, διὰ τόδε· 302 ὅτι τε ἀπ' ἀρχῆς ἐν τοιούτοισιν ἑκάτερα ἐγένετο· καὶ ὑπὸ τοιούτων αὔξεται· 303 γενόμενά τε τῇσι διαί-

sus est humiditatis, autumno uerò moderatio siccitatis. 283 Ex ætatibus uerò morbosissimæ sunt iuniores. 284 Corpora autem citò augescunt. 285 Distillationibus quinetiam obnoxij sunt. 286 His cōducit exhibere quæcunque siccant ac refrigerant, tū in cibo, tum in potu ac laboribus. Verùm labores intra corpus his facere maximè confert. 287 Si uerò mixturā acceperint fortissimum in igne, & tenuissimum in aqua, sicca & calida est natura. 288 Morbus hisçe in ignis accessionibus contingit, sanitas uerò in accessionibus aquæ. 289 Aetate florida, quo ad bonum carnis habitum comparandum, morbosissimi sunt, sanissimi autem senes, & utrisque proximi. 290 Diætæ quæ frigefaciunt & humectant, & ex laboribus qui minimè excalefaciūt & colliquant, plurimā frigiditatē exhibebūt. Huiusmodi naturæ uiuacissimę ac sanissimæ existunt. 291 Si autem mixturam acceperit ignis rarissimi, & aquæ siccissimæ, sicca & frigida talis natura est: 292 morbosa quidem autumno, sana uere, & uicinis temporibus. 293 Similiter ætates ad annos quadraginta morbosæ, pueri sanissimi: ita & utrisque proximi. 294 Diætæ his conferunt calidæ simul & humectantes, & labores sensim adhibiti, leniter calefaciētes, & nō multum ab his quæ adsunt auferentes. 295 Ergo quantum ad naturæ cognitionem, sic oportet primam constitutionem cognoscere. 296 Iam uerò ætates ipsæ ad seipsas hoc modo se habent. 297 Puer ex calidis & humidis temperatus est, quia ex his constitutus est, & in his augmentum accepit. Humidissima igitur & calidissima sunt corpora proxima generationi, & augescunt quàm plurimum: & quæ his proxima sunt eodem modo. 298 Adolescens autem calidus quidem est, quia ignis impressio aquæ dominatur: siccus autem, quia humidum quod ex puero habebat consumtum est, partim in augmentum corporis, partim in motum ignis, partim præ laboribus ac exercitijs. 299 Vir, quum constiterit iam corpus, siccus est & frigidus, quia caliditatis impressio non amplius dominatur, sed stat corpus ab augmento quiescens, ac perfrigeratum: uerùm ex adolescenti ætate siccitas inest, neque ab insequenti ætate & aquæ accessione humiditatem accipit. Ea propter sicca & frigida prædominantur. 300 Senes autem frigidi sunt & humidi: quia ignis quidem recessus contigit, aquæ autem accessus: & siccorum quidem sublatio, humidorum autem status. 301 Ex omnibus autem masculi calidiores sunt & sicciores, fœminæ uerò humidiores ac frigidiores. 302 Propterea quòd ab initio utrique in talibus geniti sunt, & à talibus augescunt. 303 In lucem quinetiam

tiam editi masculi, uictu ac diæta laboriosiore utuntur, ut excalescant ac resiccentur. Fœminæ uerò humidioribus ac pigrioribus diætis utũtur, & caliditatis purgationem ex corpore singulis mensibus faciunt.

διαίτησιν ἐπιπονωτέρησι χρέεται, ὥς τε ἐκθερμαίνεσθαι καὶ ἀποξηραίνεσθαι. τὰ δὲ θήλεα ὑγροτέρησι καὶ ῥαθυμοτέρησι τῇσι διαίτησι χρέονται, καὶ κάθαρσιν τοῦ θερμοῦ ἐκ τοῦ σώματος ἑκάστου μηνὸς ποιέονται.

CONstitutionẽ Hippocrates uidetur facere geminã: alterã

- Corporis, ab alimẽti affluentis temperie procedentẽ, tum extra uterum, tum intra uterum cõstituto homine. De hac igitur agit tum in
  - Genere. Valetudinis ratio à Temperie ignis et aquæ (quæ semini inest, & similis alimenti affluxu confirmatur & augetur) dependet. Temperies aũt in eorundem Accidẽtibus formalibus potißimũ, deinde materialibus, consistit. Quorũ quidem
    - Differentias, quantũ ratione assequi potuimus, authoritatem Hippocratis sequendo, deducamus. Ignis igitur et Aquæ Accidentiũ consideratio alia
      - Simplex. Accidẽtia habent alia
        - Formalia, Qualitates scilicet, secundũ quas potißimum agunt. Sic
          - Ignis
            - Per se Calidus & Siccus.
            - Per accidẽs Calidus & Humidus.
          - Aqua
            - Per se Humida et Frigida.
            - Per accidẽs Sicca & Frigida.
        - Materialia, quo ad partiũ
          - Substantiam. Sic igitur
            - Ignis
              - Per se Tenuis.
              - Per accidens ab aqua Crassus.
            - Aqua
              - Per se Crassa.
              - Per accidẽs ab igne Tenuis.
          - Coherentiam. Quia partes habet &
            - Ignis
              - Coniunctas & cohærentes.
              - Disiunctas & dißipatas.
            - Aqua
              - Coniunctas.
              - Disiunctas.
      - Comparata. Vide seq. signum A.
    - Effectus aßignemus, Temperaturas uidelicet mixtorum corporũ inde prouenientes, sed humani præcipuè corporis, cuius ergô tota hæc theoria in præsens instituitur, uti ex N. 295. collectione intelligi potest, quo loco hanc absolutè διάγνωσιν φύσιος appellat. Vide signum C.
  - Specie, de Tẽperie & ualetudine, quæ inest uel ratione ætatis, uel ratione sexus. Specialem temperiẽ humanam intelligimus, tum eam quæ sumitur ab
    - Aetate. N. 296. Quatuor ætates hominis Medicus sensu duce obseruat principes, totidem anni temporibus respondentes. Ergo
      - Pueritia Calida & Humida est. N. 297.
      - Iuuentus Calida & Sicca. N. 298.
      - Virilitas Frigida & Sicca. N. 299.
      - Senectus Frigida & Humida. N. 300.
    - Sexu. Homines enim ob sexum temperaturis uariare, tum κατὰ τὸ
      - ὅτι proponit. Mas in uniuersum calidior fœmina. N. 301.
      - διότι demõstrat. Nimirum tum quia
        - In utero ex semine robustiore & calidiore mas generatur, & alitur pari sanguine. N. 302.
        - Extra uterum consimili diæta utitur. N. 303.
- Animi. CAP. XIII.

- **A.** Comparata. Nã cùm uariæ sint Ignis, uariæ itidẽ Aquæ differentiæ materiales, & rursus Ignis & Aqua cõmisceantur inuicem: certè comparabuntur inter se accidentia Ignis & Aquæ, uel
  - Seorsim et singillatim Ignis partes inter se, & partes Aquæ inter se. Ergo
    - Ignis partes habet respectu substantiæ uel
      - Tenues, easq; ratione cohærentiæ uel
        - Coniunctas & coherentes. πῦρ λεπτὸν a.
        - Disiunctas & dissipatas. πῦρ ἀραιὸν b.
      - Crassas uel
        - Coniunctas. πῦρ ἰσχυρὸν c.
        - Disiunctas. ὑγρὸν d.
    - Aqua partes habet respectu substantiæ suæ uel
      - Tenues, easq; ratione cohærentiæ uel
        - Coniunctas. ὕδωρ λεπτὸν uel μαλακὸν e.
        - Disiunctas. ξηρὸν f.
      - Crassas uel
        - Coniunctas. παχὺ g.
        - Disiunctas. πυκνὸν h.
  - Coniũctim, Ignis & Aquæ partium mutua accidẽtia. Ignis enim & Aqua ad mixtionem uenientia partes materialiter cõsideratas uel habent
    - Similes. nimirum uel ambo
      - Crassas, easq; uel
        - Coniunctas c.g.
        - Disiunctas d.h. Quarta temperies Hip.
      - Tenues uel
        - Coniunctas a.e.
        - Disiunctas b.f. Sexta temperies Hip.
    - Dissimiles. Namq; substantia tenui aut crassa uel sunt
      - Similes, cohærentia uerò dissimiles: quandoquidem partes utriusq; uel sunt
        - Tenues, uerũ partes Ignis
          - Coniunctæ, Aquæ uerò disiunctæ a.f.
          - Disiunctæ, Aquæ uerò coniunctæ b.e. Prima temperies Hip.
        - Crassæ, sed ignis partes
          - Coniunctæ, Aquæ disiunctæ c.h. Secunda Hip.
          - Disiunctæ, Aquæ coniunctæ d.g.
      - Dissimiles, cohærentia uerò similes. Partes enim Ignis cùm sint
        - Tenues, partes Aquæ crassæ, utræq; tamen uel
          - Coniunctæ a.g. Tertia Hip.
          - Disiunctæ b.h.
        - Crassæ, Aquæ partes sunt Tenues: utræq; rursus uel
          - Coniunctæ c.e. Quinta Hip.
          - Disiunctæ d.f.

B. Com

Minus conuenientes, sex sunt numero. Nam partes Ignis & Aquae uel sunt

- Similes, & uel
  - Crassae coniunctae c.g.
  - Tenues coniunctae a.e.
- Dissimiles, secundum
  - Cohaerentiam. Vtraeq;
    - Tenues, sed partes Ignis coniunctae, Aquae disiunctae a.f.
    - Crassae, sed Ignis disiunctae, Aquae coniunctae d.g.
  - Substantiam. Vtraeq; enim sunt disiunctae, sed Ignis tamen partes sunt
    - Tenues, Aquae partes crassae b.h.
    - Crassae, Aquae tenues d.f.

B. Comparatam considerationem ignis & Aquae accidentium, mixtiones duodecim producere, ex praecedentibus colligi potest. Hippocrates sex tantum habet. An quia reliquae sex ad generationem humanam minus aptae sunt? An quia ex membris reliquis subintelligi possunt? Ergo mixtiones Ignis & Aquae ad corporis humani incrementum

Magis conuenientes sunt sex reliquae, quarum hic Hippocrates meminit. Obseruandum autem Hippocratem in summo gradu accidentia considerare, ignem V.G. rarissimum, aquam densissimam, &c. ut innuat, gradus cuiusq; magnam esse latitudinem, & pro uaria intensione & remissione eiusdem etiam plures ueluti species dari. Neq; uerò illud silentio praetereundum, in Temperaturis hisce enarrandis diaetae quoq; Hippocratem meminisse, nõ ex professo, sed per accidens, quatenus ex diaetae genere genus etiam temperaturae & uariare & cognosci potest. Nam diaetae alioqui cõsideratio per se infrà lib. 2. declarabitur. Orta à principijs suorum principiorum naturae attestantur. Ergo cùm ex ignis & aquae uaria mixtione uariae temperaturae corporum oriantur: corpora uerò sana diaetam requirant similem, in rerum externarum ab iisdem elementis prouenientium oblatione consistentem, eamq; moderatam: aegra item contrariam: ex ipsius diaetae uariantis effectu, quem corpori imprimit, temperies deprehendi poterit. Proinde ea quae corpori offeruntur uel circumstant, temperiem innatam nunc promouere & iuuare, nunc laedere possunt & corrumpere. Similia quidem moderata iuuant, immoderata nocent: dissimilia moderata corrigunt, immoderata corrumpunt. Ipse igitur accessus similium uel dissimilium, ἔφοδος & ἐπιφορὰ & κατάστασις dicitur: recessus uerò, ἀποχώρησις & ἀπάλλαξις n. 300. Atq; ut res omnes ex primis illis ortum trahunt, ita ab iisdem appellationem sumunt, ut ἔφοδος πυρὸς dicatur absolutè, quando dominatur ignis, siue calor: ὕδατος ἔφοδος, quando dominatur aqua siue humor: mixtè uerò, quando dominatur ignis humectatus ab aqua, uel aqua ab igni exiccata. Et hi quidem accessus & recessus, in omni genere entium reperiuntur. In Anno simplex ἔφοδος Ignis Aestate, mixta Vere: simplex Aquae Hyeme, mixta Autumno. In Aetatibus, Senectus & Adolescentia simplices sunt ἔφοδοι, illa Aquae, haec Ignis: Pueritia & Virilitas mixtae. In Humoribus Bilis & Pituita ἔφοδοι simplices, illa Ignis, haec Aquae. Melancholia & Sanguis mixtae. Idem de Ventis, Coeli cardinibus, Regionibus, Alimentis, Exercitijs quinetiam, iudicium esto: singula enim suas habent καταστάσεις, principiorum suorum aemulas: quae ipsae quatenus corpori humano accommodantur, ἔφοδοι & ἐπιφοραὶ dicuntur. Sed ad rem. Inter primas ergo mixtiones corpori humano conuenientes quaedam sunt

- Temperatiores & salubriores mixtiones duae numero:
  - Prima, in qua b.e. πῦρ ἀραιότατον & ὕδωρ λεπτότατον, siue μαλακώτατον (ut n. 269.) Ignis rarissimus (coniunctione Terrae subtilissimae) & Aqua tenuissima (coniunctione Aeris purissimi.) Ea namq; saluberrima est. N. 264. Vide seq. signum C.
  - Secunda, in qua c.h. πῦρ ἰσχυρὸν & ὕδωρ πυκνὸν coeunt. Quae constitutio licet robusta sit, multa tamen cura indiget. N. 273. Explicat
    - Periculum. Namq; & Aestatis calore et Hyemis frigore propter Ignis & Aquae corpulentiam ex aequo afficiuntur. N. 274.
    - Curam per contraria. Ergo Hyeme uictu utatur ad calidum & siccum moderatè inclinante. N. 275. Lacuna uidetur subesse.
- Intemperatiores. Vide signum D.

C. Primæ mixtionis temperatissimæ & saluberrimæ τὸ

- διότι deducitum
  - Ratione. *Saluberrima est, quoniã ab ijs, quæ extrinsecus occurrunt, utilibus quidem promtè auxilium percipere, noxijs uerò non adeo promtè lædi potest. δύνανται γὰρ κίνησιν (sic uidetur legendum pro γένεσιν, ex n. 51. & 52. item infrà n. 298. κίνησις enim ignis propria, πλησμονὴ & αὔξησις aquæ. Item ex n. 312.) πλείστην δέξασθαι ἀμφότερα καὶ πλησμονήν. In medio constituta, æqualiter sese habent ad extrema, & quo ad motum ab igne, & quo ad nutrimentum ab aqua proueniens.* N. 268. *Ab externis igitur & iuuatur promtè & minus læditur, tum ab ijs quæ in hominis potestate*
    - Non *sunt, nimirum à mutatione corporis, quæ illi contingit*
      - Vniuersaliter *secundùm Anni tẽpora. Namq; uel in magnis temporum mutationibus, tum quando ignis dominatur, ut æstate, tum quando aqua, ut hyeme, neq; calor nimium accendi, neq; humor nimium augeri potest, in corpore adeò temperato. Quandoquidem neq; ἐν τοῖσι τοῦ ὕδατος ἐφόδοισι τὸ ὕδωρ συνιστάμενον in corpore est, quod ob temporis intemperiem coagulari queat: neq; ἐν τοῖς τοῦ πυρὸς ἐφόδοισι τὸ πῦρ ἰσχυρότατον corpori inest, quod à calore externo magis irritari queat. Ἐφόδους alioqui infrà n. 312 ἐπιφορὰς etiam uocat, & n. 300 καταστάσεις: ita quidem ut ἐφόδῳ opponat ἀποχώρησιν, καταστάσει uerò ἀπάλλαξιν. Etsi uerò hîc κατ᾽ ἐξοχὴν de Anni temporibus ἔφοδοι intelligi uidetur: tamẽ ex seq. n. 298. & 299 Aetates quoque aliæ πυρὸς, aliæ ὕδατος ἔφοδον habere sunt dicendæ. item Regiones, item Venti, itẽ Diei partes.* N. 265.
      - Particulariter *secũdũm vitæ suæ decursum, cuius mensura Aetas est. ἡλικιέων lego, uti in seq. apertè n. 278. & 283. et 289. & 293. Cornarius trãsfert ad Regionũ & locorum mutatiões, et p μακρέων tolerabili⁹ legit χωρέων.* N. 266.
    - Sunt, *ipsa Diæta, quo ad Alimenta & Exercitia.* N. 267.
  - Similitudine:
    - Quemadmodum *in metallis, secundum gradum entium naturalium constituentibus, æs mollißimum (quod aquæ tenuißimæ respondet) & æs rarißimum, (quod ignem rarißimum æmulatur) inter se mixta, compositum faciunt corpus & aspectu pulcerrimum, & substantia purißimum.* N. 269. *An Electrum intelligit? an æs Corinthium, ex omnium metallorum certa mixtione conflatum? An potius Aurum, ad principia illius, solis chymicis nota respiciens, hydrargyrum tenuißimum, sulfur rarißimum?*
    - Ita *quoq; in animalibus, quorum gradus quartus est in natura, temperies aquæ tenuis & ignis rari corpus faciunt perfectißimum.* N. 270.
- ὅτι explicat. Ergo hi tales
  - Sani *degunt ferè usq; ad quadragesimum annum, cùm primùm ætas declinare incipit. Quorum uerò temperies solidior est, etiam usque ad extremam senectutem perueniunt.* N. 271.
  - Morbo *correpti post 40 annum, non facilè conualescunt.* N. 272.

D. Interna

D. Intemperatiores, & propterea etiã morbis magis obnoxias temperaturas, reliquæ mixtiones producunt. Gignit enim

- **Humidã,** uel
  - **Frigidã,** *mixtio* πυρὸς λεπτοτάτου & ὕδατος παχυτάτου a.b. N.276. *Eorum igitur qui tali temperie sunt præditi*
    - **Sanitas** *qualis sit, declarat secundum*
      - Anni *tẽpus.* N.277.
      - Aetatem. N.278.
    - **Cura** *seu præseruatio qualis sit, paucis perstringit.* N.279.
  - **Calidam,** *mixtio* πυρὸς ὑγροτάτου et ὕδατος πυκνοτάτου c.d. N.280. *Horum*
    - **Sanitas,** *quo ad*
      - Anni *tempus.* N. 281. *Ratio.* N. 282.
      - Aetates. N.283. *Hi quidẽ & citò crescunt.* N.284. *& Catarrhis obnoxij sunt.* N.285.
    - **Cura** *quo ad alimenta & exercitia.* N. 286.
- **Siccã,** uel
  - **Calidã,** *mixtio* πυρὸς ἰσχυροτάτου & ὕδατος λεπτοτάτου e.f. N.287 *Horum*
    - **Sanitas** *quo ad*
      - Anni *tempora. Quãdo ignis prædominatur, ut æstate, ualetudinarij fiunt. Quando aqua, ut hyeme, salubrius degunt.* N.288. *Vt suprà Ignem primariò calidum & siccum, secundariò calidum & humidum ponebamus: Aquam econtrà primariò frigidam & humidam, secundariò frigidam & siccam: ita duo anni tempora præcipua, Aestas, in qua ignis dominatur. Hyems in qua aqua: sed ut Aestati Autumnus propter siccitatem, Hyemi propter frigiditatem, ita Aestati Ver propter caliditatem, Hyemi propter humiditatẽ iũgitur.* ἔφοδος *igitur* πυρὸς *Aestas est,* ὕδατος *Hyems, ueluti extrema: intermedia sunt reliqua duo tempora: Ver tamen ad Aestatem, Autumnus ad Hyemen propius accedit, propter qualitatum actiuarum prærogatiuam.*
      - Aetates. N.289. *Aetate*
        - **Extrema,** *nimirum*
          - Puerili, *cùm humidum adhuc sufficere possit actioni ignis, Sani degunt.*
          - Senili, *cùm ignis ipse iam deferbuit, Sanissimi existunt.*
        - **Media**
          - **Crescẽte** *in*
            - Longitudinem, *Morbidi fiunt, calore humidum dissipare incipiente.*
            - Latitudinem, *Morbosissimi existunt, si* εὐεξίαν *spectes. Nã cùm calor suo ueluti pabulo destituatur, iccirco minimè carnosi & succulenti euadunt.*
          - **Consistente,** *seipsos aliquãtum recolligere incipiunt.*
    - **Cura** *secũdum diætam accuratã, quæ illos ad longã uitam producere potest.* N. 290.
  - **Frigidam,** *mixtio* πυρὸς ἀραιοτάτου & ὕδατος ξηροτάτου g.h. N.291. *Horum*
    - **Sanitas** *secundum*
      - Anni *tempora.* N.292.
      - Aetates N. 293.
    - **Cura.** N.294.

CAPVT XIII.

Ortus & incrementi humani diuersitatem secundùm animæ uim γνωστικὴν, tum intelligentem, tum sentientem, edisserit.

ΠΕΡΙ [304] δὲ φρονήσιος ψυχῆς καὶ ἀφροσύνης ὀνομαζομένης, ὧδε ἔχει. [305] πυρὸς τὸ ὑγρότατον, καὶ ὕδατος τὸ ξηρότατον, κρῆσιν λαβόντα ἐν τῷ σώματι, φρονιμώτατα. [306] διότι τὸ μὲν πῦρ ἔχει ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὸ ὑγρὸν, τὸ δὲ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ξηρόν. ἑκάτερον δὲ οὕτως αὐταρκέστατον, οὔτε τὸ πῦρ, τῆς τροφῆς ἐνδεέστερον, ἐπὶ πολὺ φοιτᾷ· οὔτε τὸ ὕδωρ, τῆς κινήσιος ἐπὶ πολὺ δεόμενον, κουφοῦται. αὐτό τε οὖν ἑκάτερον οὕτως αὐταρκέστατόν ἐστι, πρὸς ἀλλήλά τε κρηθέντα. ὅτι γὰρ ἐλάχιστα τῶν πέλας δέεται, τοῦτο μάλιστα τοῖσι παρεοῦσι προσέχει· πυρός τε τὸ ἥκιστα κινεύμενον, μὴ ὑπ' ἀνάγκης· καὶ ὕδατος τὸ μάλιστα, μὴ ὑπὸ βίης. ἐκ τούτων δὲ ἡ ψυχὴ συγκρηθεῖσα, φρονιμωτάτη καὶ μνημονικωτάτη. [307] εἰ δέ τινι ἐπαγωγῇ χρεομένη τούτων ὁκότερον οὖν αὐξηθείη ἢ μαραίνοι, ἀφρονέστατον ἂν γίνοιτο· διότι οὕτως ἔχοντα αὐταρκέστατα. [308] εἰ δὲ πυρὸς τοῦ εἰλικρινεστάτου καὶ ὕδατος σύγκρησιν λάβοι, ἐνδεέστερον δὲ τὸ πῦρ εἴη τοῦ ὕδατος ὀλίγον, [309] φρόνιμοι μὲν καὶ οὗτοι, ἐνδεέστεροι δὲ τῆς προτέρης. διότι κρατεόμενον τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ βραδεῖαν τὴν κίνησιν ποιεύμενον, νωθρότερον προσπίπτει πρὸς τὰς αἰσθήσιας. [310] παραμόνιμοι δ' εἰσὶν ἐπιεικέως αἱ τοιαῦται ψυχαὶ, πρὸς ὅ,τι ἂν προσέχωσιν. [311] εἰ δὲ ὀρθῶς διαιτῷντο, καὶ φρονιμώτεροι καὶ ὀξύτεροι γίνοιντο ἂν παρὰ τὴν φύσιν. [312] ξυμφέρει δὲ τοῖσι τοιούτοισι, τοῖσι πρὸς πυρὸς διαιτήμασι μᾶλλον χρέεσθαι, καὶ μὴ πλησμονῇσι, μήτε σιτίων, μήτε πομάτων. δρόμοισιν οὖν χρέεσθαι ὀξέσιν, ὅκως τοῦ τε ὑγροῦ κενῶται τὸ σῶμα, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐπίσταται θᾶσσον. πάλησι δὲ, καὶ τρίψεσι, καὶ τοῖσι τοιούτοισι γυμνασίοισιν, οὐ ξυμφέρει χρέεσθαι, ὅκως μὴ κοιλοτέρων τῶν πόρων γινομένων, πλησμονῆς πληρῶνται. βαρύνεσθαι γὰρ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς τὴν κίνησιν ὑπὸ τῶν τοιούτων. τοῖσί τε περιπάτοισι ξυμφέρει χρέεσθαι, καὶ ἀπὸ δείπνου, καὶ ὀρθρίοισι, καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων. ἀπὸ δείπνου μὲν, ὅκως τροφὴν ξηροτέρην ἡ ψυχὴ δέχηται ἀπὸ τῶν εἰσιόντων. ὄρθρου δὲ, ὅκως αἱ διέξοδοι κενῶνται τοῦ ὑγροῦ, καὶ μὴ φράσσωνται οἱ πόροι τῆς ψυχῆς. ἀπὸ δὲ τῶν γυμνασίων, ὅκως μὴ ἐγκαταλείπηται ἐν τῷ σώματι τὸ ἀποκριθὲν ἀπὸ τοῦ δρόμου, μηδὲ ξυμμίσγηται τῇ ψυχῇ, μηδὲ ἐμφράσσῃ τὰς διεξόδους, μηδὲ συνταράσσῃ τὴν τροφήν. ξυμφέρει δὲ καὶ ἐμέτοισι χρέεσθαι, ὅκως ἀποκαθαίρηται τὸ σῶμα, εἴ τι ἐνδεέστερον οἱ πόνοι δια-

πρήσ-

PORRO [304] de animæ sapientia ac desipiētia, hoc modo se res habet. [305] Quod humidissimum est in igne, & siccissimū in aqua, si in corpore temperamentum acceperint, sapiētissimos faciunt. [306] Quia ignis quidem humiditatem ab aqua accipit, aqua autem siccitatem ab igne. Vtrunque autem sic maximè uidetur sufficere. Nam neq; ignis ob alimenti indigentiam longiùs procedit, neque aqua motus admodum indiga leuior redditur. Sic igitur utraque & sibi per se sufficient, & inter se permixta. Quòd enim minimè uicinis indiget, hoc maximè præsentibus attendit: ignis uidelicet, qui minimè mouetur, sed absque necessitate quiescit: & aqua quæ maximè, non tamen aliena ui mouetur. Ex his igitur anima temperata, & sapientia & memoria excellit. [307] Si uerò alicuius alterius superinductione, alterutrum horum augescat aut contabescat, desipientissima redditur, propterea quòd quū sic habeant, ipsa sibi maximè sufficiunt. [308] At si ignis sincerissimi, aquæ similiter temperamentum sortiatur, sit autem ignis paulo inferior aqua, [309] sapientes quidem sunt etiam hi, plus tamen illis deficit quàm prioribus illis: propterea quòd ignis ab aqua superatus, & tardiorem motum faciens, segnius sensibus allabitur. [310] Constantes autem meritò sunt eiusmodi animæ, ad quamcunq; tandem rem animum applicuerint. [311] Quòd si recto uictu utantur, & sapientiores & acutiores præter naturam fieri poterunt. [312] Confert proinde illis uictu uti ad ignem magis tendente, non autem repletionibus uel ciborum, uel potuum. Cursibus itaq; utendum est uelocibus, ut & corpus humore euacuetur, & humor facilius consistat & coaguletur. Luctis autem & frictionibus & similibus exercitijs uti non conducit, uti ne meatus ampliores facti repleantur. A talibus enim animæ motum grauari necesse est. Confert quinetiam deambulationibus uti, tum à cœna, tum mane, itemque à cursibus. A cœna quidem, ut alimentum siccius anima suscipiat ab ingredientibus. Mane uerò, quo transitus humoris euacuentur, & meatus animæ non obturentur. Ab exercitijs denique, uti ne in corpore relinquatur quod secretum est à cursu, neque animæ commisceatur, neque transitus obturet, neque alimentum conturbet. Confert & uomitibus uti, quo corpus depurgetur, si quid remisiùs labores effecerint. A uomitu au-

rem

tem paulatim adijciendo cibus offerendus est, ad minimum per quatuor dies. Vngi autem conducibilius est quàm lauari. Coitu utendum est, cùm aquæ accessiones fiunt, frequentiore: in ignis autem impressionibus, pauciore. [313] Quòd si in aliqua anima imbecilliorem uim ignis accipiat quàm aqua, [314] eam tardiorem esse necesse est: & appellantur tales stupidi. [315] Nam tardiore existente circuitu, sensus paulatim allabuntur: & ij etiam, qui acuti existunt, parum commiscentur, propter circuitus tarditatem. [316] Sensus enim animæ, qui per uisum & auditum contingunt, acuti sunt: [317] qui uerò per tactum, tardiores, & perceptu faciliores. [318] Proinde percipiunt etiam tales nihilo minus quàm illi ea quæ sunt frigida, & calida, ac consimilia. [319] Quæ uerò uisu aut auditu percipere oportet, quæ non prius sciunt, percipere non possunt. [320] Nisi enim commota fuerit anima ab igne allabente, non percipere poterit quale quidque sit. [321] Tales igitur animæ non perpetiuntur hoc ob celeritatem. [322] Si autem recta diæta adhibeatur, etiam talis corrigi queat. [323] Conferunt itaq; huic eadem quæ priori. Sicciorибus tamen ac paucioribus cibis utetur, sed laboribus pluribus & acutioribus. Confert & fomentis uti, & uomitibus à fomentis, & adauctionibus ciborum post uomitus per longum tempus, si minus successerit. Hæc si fecerit, salubrior ac sapientior euadet. [324] Si uerò amplius adhuc superetur ignis à præsenti aqua, hos iam alij desipientes, alij attonitos appellant. [325] Et hæc insaniæ quædam species tardior existit. Plorant enim nemine molestante aut uerberante, formidantque non formidanda, & tristantur in rebus nihil ad se pertinentibus, & sentiunt ea quæ non conueniunt sapientibus. [326] Confert itaque his, fomentis uti, & à fomentis ueratris expurgari, ac diæta uti quam prius dixi. Indigetque talis homo attenuatione pulmonis ac siccitate. [327] Si autem aqua imbecilliores uires acquirat quàm ignis, quum alias sincerum temperamentum habeant, sani sunt homines corporibus, & sapientes. Nam talis anima citò percipit allabentia, & non sæpe ab una re ad aliam transit. Etsi autem natura talis animæ bona est, [328] melior tamen reddetur rectæ diætæ usu, & peior prauæ. [329] Confert proinde huic diætæ usus ad aquam magis uergentis, ita ut excessus uitet & ciborum, & potuum, & laborum. Vtetur & cursibus flexis & rectis reuertentibus, luctisque, ac reliquis exercitijs, ita ut in nullo excessum faciat. Si enim sanum fuerit corpus, & non ab aliquo alio perturbetur, animi

πρήσσονται. προσάγειν δὲ ἀπὸ τῶν ἐμέτων κατὰ μικρὸν προστιθέντα τὸ σιτίον, ἐς ἡμέρας τέσσαρας τὰς ἐλαχίστας. χρίεσθαι δὲ ξυμφορώτερον, ἢ λούεσθαι. λαγνεύειν δὲ, ὕδατος ἐφόδων γινομένων, πλείονα· ἐν δὲ τῇσι τοῦ πυρὸς ἐπιφορῇσι, μείονα. [313] εἰ [a] δέ τινι ἐνδεεστέρην τὴν δύναμιν τὸ πῦρ λάβοι τοῦ ὕδατος, [314] βραδυτέρην ἀνάγκη ταύτην εἶναι. καὶ καλέονται οἱ τοιοῦτοι ἠλίθιοι. [315] ἅτε γὰρ βραδείης ἐούσης τῆς περιόδου, κατὰ βραχύ τι προσπίπτουσιν αἱ αἰσθήσιες, καὶ ὀξεῖαι ἐοῦσαι, ἐπ' ὀλίγον ξυμμίσγονταί τε διὰ βραδυτῆτα τῆς περιόδου. [316] αἱ γὰρ αἰσθήσιες τῆς ψυχῆς, ὁκόσαι μὲν δι' ὄψιος καὶ ἀκοῆς εἰσὶ, ὀξεῖαι· [317] ὁκόσαι δὲ διὰ ψαύσιος, βραδύτεραι, καὶ εὐαισθητότεραι. [318] τούτων μὲν οὖν αἰσθάνονται καὶ οἱ τοιοῦτοι οὐδὲν ἧσσον, οἷον τῶν ψυχρῶν, καὶ θερμῶν, καὶ τῶν τοιούτων. [319] ὁκόσα δὲ δι' ὄψιος ἢ ἀκοῆς αἰσθέσθαι δεῖ, ἃ μὴ πρότερον ἐπίστανται, οὐ δύνανται αἰσθάνεσθαι. [320] ἢν γὰρ μὴ σεισθῇ ἡ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ πυρὸς πεσόντος, οὐκ ἂν αἴσθοιτο ὁκοῖόν τί ἐστιν. [321] αἱ οὖν τοιαῦται ψυχαὶ οὐ πάσχουσι τοῦτο διὰ παχύτητα. [322] εἰ δὲ ὀρθῶς διαιτῷτο, βελτίων γένοιτ' ἂν καὶ ὁ τοιοῦτος. [323] ξυμφέρει οὖν τὰ διαιτήματα, ἅπερ τῷ προτέρῳ. ξηροτέροισι δὲ χρῆσθαι καὶ ἐλάσσοσι τοῖσι σιτίοισι· τοῖσι δὲ πόνοισι πλείοσι καὶ ὀξυτέροισι. συμφέρει δὲ καὶ πυριῆσθαι, καὶ ἐμέτοισι χρέεσθαι ἐκ τῶν πυριησίων, καὶ προσαγωγῇσιν ἐκ τῶν ἐμέτων ἐκ πλείονος χρόνου, ἢν ποιέει ἐνδεέστερον. καὶ ταῦτα ποιέων, ὑγιεινότερος ἂν καὶ φρονιμώτερος εἴη. [324] ἢν δὲ κρατηθείη ἐπὶ πλεῖον τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ ἐόντος ὕδατος, τούτους ἤδη οἱ μὲν ἄφρονας ὀνομάζουσιν, οἱ δὲ ἐμβροντήτους. [325] ἔστι δὲ ἡ μανίη τούτων ἐπὶ τὸ βραδύτερον. οὗτοι κλαίουσί τε, οὐδενὸς λυποῦντος ἢ τύπτοντος, δεδοίκασί τε τὰ μὴ φοβερὰ, λυπέονται ἐπὶ τοῖς μὴ προσήκουσι, καὶ αἰσθάνονται, οἷσιν οὐ προσήκει τοῖς φρονέουσι. [326] ξυμφέρει τοιγαροῦν τούτοισι πυριῆσθαι, καὶ ἐλλεβόροισιν ἐκκαθαίρεσθαι ἐκ τῶν πυριησίων, καὶ διαίτῃ χρέεσθαι ᾗ εἶπον πρότερον. ἰσχνασίης δὲ [b] πνεύμονος οὗτος δέεται, καὶ ξηρασίης. [327] εἰ δὲ τὸ ὕδωρ ἐνδεεστέρην τὴν δύναμιν λάβοι τοῦ πυρὸς, εἰλικρινῆ τὴν σύγκρησιν ἐχόντων, ὑγιαίνουσι σώμασι φρονίμοις. ἡ δὲ τοιαύτη ψυχὴ ταχέως αἰσθανομένη τῶν προσπιπτόντων, οὐ μεταπίπτουσα πολλάκις ἐστί. φύσις μὲν οὖν ἡ τοιαύτη ψυχῆς ἀγαθῆς. [328] βελτίων δὲ γένοιτο, ὀρθῶς διαιτώμενος καὶ κακίων, μὴ ὀρθῶς. [329] συμφέρει δὲ τῷ τοιούτῳ τῇ διαίτῃ χρέεσθαι τῇ πρὸς ὕδατος μᾶλλον, ὑπερβολὰς φυλασσόμενον καὶ σιτίων, καὶ πωμάτων, καὶ πόνων· καὶ δρόμοισι καμπτοῖσι, καὶ διαύλοισι, καὶ πάλῃσι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι γυμνασίοισι, ὑπερβολὴν οὐδενὸς ποιεύμενον. ἢν γὰρ ἔχῃ ὑγιηρῶς τὸ σῶμα, καὶ μὴ ὑπ' ἄλλου τινὸς ξυν-

[a] δ' ἔτι

[b] πλέονος

περάσσηται, τῆς ψυχῆς φρόνιμος σύγκρησις. 330 εἰ δὲ ἐπὶ πλεῖον κρατηθείη ἡ τοῦ ὕδατος δύναμις ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ὀξυτέρην μὲν τοσούτῳ ἀνάγκη εἶναι τὴν ψυχὴν, ὅσῳ θᾶσσον κινέεται, καὶ πρὸς τὰς αἰσθήσιας θᾶσσον προσπίπτειν· ἧσσον δὲ μόνιμον τῶν προτέρων, διότι [a]κρίνεται τὰ παραγινόμενα, καὶ ἐπὶ πλείονα ὁρμᾶται διὰ ταχυτῆτα. 331 συμφέρει δὲ τῷ τοιούτῳ διαιτῆσθαι τῇ πρὸς ὕδατος διαίτῃ μᾶλλον ἢ τῇ προτέρῃ, καὶ μάζῃ μᾶλλον ἢ τῷ ἄρτῳ, καὶ ἰχθύσιν ἢ κρέασι, τῷ ποτῷ ὑδαρεστέρῳ, καὶ λαγνείῃσιν ἐλασσόνως χρέεσθαι· καὶ τῶν πόνων τοῖσι κατὰ φύσιν μάλιστα καὶ πλείστοισι· τοῖσι δὲ ὑπὸ βίης, χρέεσθαι μὲν ἀνάγκη, ἐλάσσοσι δὲ· καὶ ἐμέτοισιν ἐκ τῶν αὐτῶν πλησμονέων, ὅκως κενῶται μὲν τὸ σῶμα, θερμαίνηται δὲ ὡς ἥκιστα. συμφέρει δὲ καὶ ἀσαρκέειν τοῖσι τοιούτοισι, πρὸς τὸ φρονίμους εἶναι. πρὸς γὰρ σαρκὸς εὐεξίην, [b]καύματος φλεγμονὴν ἀνάγκη γίνεσθαι. ὁκόταν δὲ τοιοῦτον πάθῃ, ἡ τοιαύτη ψυχὴ ἐς μανίην καθίσταται, κρατηθέντος τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπισπασθείσης. ξυμφέρει δὲ τοῖσι τοιούτοισι καὶ τὰς πρήξιας πρήσσειν βεβρωκόσι μᾶλλον ἢ ἀσίτοισι. στασιμωτέρη γὰρ ἡ ψυχὴ τῇ τροφῇ καταμισγομένη συμφόρῳ μᾶλλον, ἢ ἐνδεὴς ἐοῦσα τροφῆς. 332 εἰ δὲ ἔτι πλέον ἐπικρατηθείη τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ὀξείη ἡ τοιαύτη ψυχὴ ἄγαν, καὶ [c]τούτους ὀνειρώσσειν. καλέουσι δὲ αὐτοὺς ὑπομαινομένους. ἔστι γὰρ ἐγγυτάτω μανίης τὸ τοιοῦτον. καὶ γὰρ ἀπὸ βραχείης φλεγμονῆς καὶ ἀσυμφόρου μαίνονται, καὶ ἐν τῇσι μέθῃσι, καὶ ἐν τῇσιν εὐεξίῃσι τῆς σαρκὸς, καὶ ὑπὸ τῶν κρεηφαγιῶν. 333 ἀλλὰ χρὴ τὸν τοιοῦτον τούτων μὲν πάντων ἀπέχεσθαι, καὶ τῆς ἄλλης πλησμονῆς, καὶ γυμνασίων τῶν ἀπὸ βίης γινομένων· μάζῃ δὲ ἀτρίπτῳ διαιτᾶσθαι, καὶ λαχάνοισιν ἑφθοῖσι, πλὴν τῶν καθαρτικῶν, καὶ ἰχθυδίοισιν ἐν ἅλμῃ, καὶ ὑδροποτέειν βέλτιστον, ἢν δύναιτο. εἰ δὲ μὴ, ὅ, τι ἐγγυτάτω τούτου, ἀπὸ μαλακοῦ οἴνου καὶ λευκοῦ. καὶ τοῖσι περιπάτοισι τοῖσιν ὀρθρίοισι πολλοῖσι, ἀπὸ δείπνου δὲ ὁκόσον ἐξαναστῆναι, ὅκως τὰ μὲν σιτία μὴ ξηραίνωνται ἀπὸ τῶν ἀπὸ δείπνου περιπάτων, τὸ δὲ σῶμα κενῶται ὑπὸ τοῦ ὀρθρίου. λούεσθαι δὲ χλιαρῷ ὕδατι περικλύδην μᾶλλον ἢ χρίεσθαι. ξυμφέρει δὲ καὶ ἐν τῷ θέρει τῆς ἡμέρας ὕπνοισι χρέεσθαι βραχέσιν, οὐ πολλοῖσιν, ὅκως μὴ ἀποξηραίνηται τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ὥρης. ἐπιτήδειον δὲ τοῦ ἦρος καὶ ἐλλεβόροισι καθαίρειν προπυριηθέντας, εἶτα ἐπάγειν πρὸς τὴν δίαιταν ἡσυχῇ, καὶ μὴ ἄσιτον τὰς πρήξιας μηδὲ τοῦτον ποιέεσθαι. ἐκ ταύτης τῆς ἐπιμελείης ἡ τοιαύτη ψυχὴ φρονιμωτάτη ἂν εἴη. 334 περὶ μὲν οὖν φρονίμου καὶ ἄφρονος ψυχῆς ἡ σύγκρησις αὕτη αἰτίη, ὥσπερ μοι καὶ γέγραπται. 335 καὶ δύναται ἐκ τῆς διαίτης καὶ βελτίων καὶ χείρων γίνε-

[a] κινέεται

[b] αἵματος

[c] ἐν ὕπ.

mi temperamentum sapiens existit. 330 Si uerò amplius aquæ uis ab igne superetur, tanto acutiorem animam esse necesse est, quanto citius mouetur, & ad sensus citius allabi, uerùm minus constantem priore: propterea quòd ea, quæ offeruntur, mouentur, & in pulmonem irruunt ob celeritatem. 331 Confert tali homini diæta uti magis ad aquam uergente, quàm priori, & maza magis quàm pane, & piscibus magis quá carnibus, & potu aquosiore, & uenere rarius uti, & laboribus qui sunt maximè secúdùm naturá quam plurimis: uiolentis autem si uti cogatur, paucioribus saltem. Vomitibus quinetiam post easdem repletiones, quò corpus quidem euacuetur, quàm minimè uerò calescat. Conducit etiam talibus ad sapientiam, ut minimè carnosi sint. Nam in carnoso habitu sanguinem facilè inflámari necesse est. Quá autem tale quid anima talis perpetitur, ad insaniam adigitur, exsuperante aqua, & conuulsa. Talibus confert actiones obire acibo potius assumto quàm ieiunis. Stabilior enim redditur anima alimento commodo irrigata, quàm alimenti indiga. 332 Si uerò adhuc amplius superetur aquá ab igne, talis anima ualde acuta est, etiam in uidendis somnijs: uocant autem ipsos subfuriosos. Hoc ipsum enim propinquum est insaniæ, cùm uel à leui & minimè periculosa inflámmatione insaniant, & in ebrietatibus, & in carnis bono habitu, insuper etiam ex carnium esu. 333 Huncce talem igitur oportet ab his omnibus abstinere, itemque à reliqua repletione, ac exercitijs uiolentis. In uictu utendum est maza uino dulci non subacta, & oleribus coctis, sed non purgantibus, & pisciculis ex muria: aquam item bibere præstantissimum est, si fieri possit: sin minus, uinum molle & album, quod aquæ sit proximum. Deambulationibus quoque multis manè utendum, à cœna uerò satis est exsurgere: ut cibi quidem non reficcentur à deambulationibus post cœnam, corpus autem euacuetur à matutinis. Lauare uerò magis conducit aqua tepida circumaffusa, quàm ungi. Confert & æstate interdiu somno uti breui, non multo, uti ne corpus ab anni tempore reficcetur. Conueniens est etiam uere ueratris purgari, fomentis antea præparatos, deinde sensim ad diætam inducere: & neque hunc ieiunum actiones obire oportet. Et ex hac sané cura huiusmodi anima sapientissima fuerit. 334 Sapientis igitur ac desipientis animæ causa in temperamento sita est, quemadmodum iam scripsi. 335 Potest tamen ex dieta quoq; melior & deterior fieri.

fieri.[336] Cæterũ ignis incursibus prænalescentib. impossibile fortè fuerit aquæ aliquid aponẽdo aquã augere: similiterq́; aqua preualẽte in tẽperamẽto, ignẽ augere.[337] Ex his uerò & sapientiores & desipientiores animę fiũt.

γίνεσθαι.[336] δρόμοισι δὲ πυρὸς ἐπικρατέοντος, τῷ ὕδατι προστεθέντα ἀδύνατον ἂν ἴσως, καὶ τοῦ ὕδατος ἐπικρατέοντος ἐν τῇ συγκρήσει, τὸ πῦρ αὐξῆσαι.[337] ἐκ τούτων δὲ φρονιμώτεραι καὶ ἀφρονέστεραι γίνονται.

- ANIMA similiter, à temperie illa prima seminis & secundaria alimenti, uaria redditur. Duo illius munia præcipua secundùm Arist. Γνῶσις eorum quæ sunt, siue ratione siue sensu fiat: & Ὄρεξις eorum quæ prosunt, siue eã uitalis siue uegetantis animæ fuerit. Proindequoq; hic animæ diuersitatem statuere uidetur aliam respectu
  - γνώσεως seu Cognitionis, à manifesta ξυγκρήσει animæ seu potius eius cui insidet uehiculi æthereæ temperie dependentis, quod uehiculũ simile alimentum postulat. N. 304. Quã quidẽ theoriam
    - Explicat. Ignis & Aquæ mixtio uel est
      - Aequalis & perfecta, quando ignis ab aqua humiditatem, aqua ab igni siccitatem accepit, per mutuam actionem & paßionem, adeoq; ignis partes crassæ & aquæ partes tenues coniunguntur. πῦρ ὑγρότατον & ὕδωρ ξηρότατον. Hæc igitur constitutio
        - Per se reddit Prudentißimos, ingeniosißimos, & memoria pollentes. N. 305. Rationem subiungit. N. 306.
        - Per accidens uariat. Si ab extrinsecus superuenientib. uel alimentis uel medicamentis uel exercitijs uel affectionibus quibusuis alijs, alterutrum augeatur minuatúrue, Stultißimi fiunt: nimirũ si ignis uel nimium humectetur, uel aqua nimium exiccetur. Namq; ut temperies prior in medio constituta effectũ producit optimum: ita si ad alterutrum declinatio fiat, decidentia maximi momenti est: uti abusus rei bonæ semper peßimus est. N. 307.
      - Inæqualis, quãdoquidem proportione neglecta uel
        - Aqua superat ignem. Vide sig. A.
        - Ignis superat Aquã. Sub signo B.
    - Colligit. Ergo Prudentiæ & Stultitiæ causa
      - Natiua est σύγκρασις, ipsa Temperatura. N. 334.
      - Aduentitia est Victus ratio. N. 335. Declarat. Victus ratione natiua tẽperies
        - Non quidem immutari penitus potest, sic ut ex calida intemperie (in qua ignis dominatur) frigida fiat (& ad aqueã temperiem transmutetur) uel econtra. N. 336.
        - Sed tãtùm promoueri uel impediri pōt secundũ actiones animæ, ut uel celeriores uel tardiores fiant: unde prudentia & stultitia pendet. N. 337.
  - ὀρέξεως, ad agendum impellentis, neque primariò à ξυγκρήσει, sed à corporis meatibus prouenientis. CAP. XIV.

A. Aqua *superat* Ignem *purißimum, εἰλικρινέστατον (quem in præced. ἀραιότατον appellasse ui detur) uel*

- Parum. N. 308. Ergo
  - Natura *hi tales &*
    - Prudentes *fiunt, etsi minus quàm priores illi, eo quia ignis uelox motus ab aqua infringitur.* N. 309.
    - Constantes *sunt, ad quamcunq; rem animum applicârint.* N. 310.
  - Educatione *per alimenta & exercitia prudentiores reddi possunt.* N. 311. *Declarat singillatim.* N. 312.
- Plus. (*εἰ δ' ἔτι ἐνδεεστέρην, si adhuc imbecillior fiat ignis quàm aqua.* N. 313.)
  - Natura *quidem hi tales tardiores redduntur, & ἠλίθιοι appellãtur, Stolidi.* N. 314. *Cuius quidem rei rationem*
    - Proponit. *Nam cùm sensus partim emißione, partim receptione constet: propter periodi tarditatem, id est, propter tardum motum sensuum, sensibilia lentè & remißè offeruntur: & ea etiam quæ propter sui tenuitatem promtè offeruntur, non tamen penetrãt, propter sensus recipientis tarditatem.* N. 315.
    - Declarat, *species sensuum*
      - Enarrando *in genere. Sensatio enim alia est*
        - Acutior, *tenuior, uelocior, & propter uelocitatem minus hærens, Visus scilicet & Auditus.* N. 316.
        - Obtusior, *craßior, tardior, & propterea magis hærens, Tactus uidelicet.* N. 317.
      - Accõmodando *in specie suo instituto. Stolidiores ergo sunt prædicti homines, quoniam sensibilia*
        - Crassiora *sentiunt quidem, Calida scilicet & Frigida. Quæ tamẽ sensatio ad prudentiam parum confert.* N. 318.
        - Acutiora, *quæ uisui & auditui obijciũtur (qui duo sensus ad prudentiam maximè conferunt) non sentiũt.* N. 319. *Syllogismo deducit:*
          - Anima *si non mouedatur ab igne specierum sensibilium extrinsecus incidentium, non sentit.* N. 320.
          - At *in hoc genere constitutionis anima non mouetur ab igne specierum sensibilium extrinsecus incidentium, cùm illæ prius transeant, quàm animaduertat.* N. 321.
          - Ergo *huiusmodi constitutio non est ad sentiendum apta.*
  - Educatione *& diæta ad prudentiam traduci possunt, & curari.* N. 322. *Quam quidem paucis exponit, & in ea diutiùs persistendum ait, ἢν ποιέῃ ἐνδεέστερον, si minus quàm sperabamus diæta effecerit.* N. 323. *Nimirum quod alibi habet, Secundùm rationem agenti si non secundùm rationem successerit, non iccirco ad alia erit transeundum.*
- Plurimum. *Et euadunt* Ἄφρονες, *Insipientes, siue* ἐμβρόντητοι, *uelut illi qui ex fulmine attoniti redduntur.* N. 324. *Horum*
  - Naturam *explicat.* N. 325.
  - Curam *diæta fieri posse asserit, fomẽtationibus totius & purgationib. elleboricis sæpius repetitis: pulmonis quin etiam euacuatione, ut præcordia à craßis & uiscidis humoribus liberẽtur: quando quidẽ, calori qui in corde est, fortißimo & siccißimo omnium actionum principatum tribuit. n. 145. Infrà n. 330. à corde in pulmonem expelli species sensibiles affirmat.* N. 326.

B. Si

B. Si aquam ſuperet ignis,

- **Parum, puram purus,**
  - Natura quidem benè conſtituti ſunt & animo & corpore, celeriterq́; ſentiunt, nec admodum mutabiles ſunt. N.327.
  - Educatione & melior & deterior reddi poteſt conſtitutio. N.328. Declarat diætam horum ſalubrem. N.329.
- **Multum,**
  - Ingenio & ſenſibus redduntur acuti, ſed minus conſtantes prioribus, eò quia ſpecies, quæ offeruntur, in perpetuo ſunt motu (διότι κινέεται τὰ παραγινόμενα. n. 315. προσπίπτοντα uocauit. Pro κέινεται lego κινέεται) quandoquidem à corde (in quo animam ſentientem conſtituere uidetur, uti etiam ſuprà n.145. igni, qui in Arterijs eſt, tanquam principi, & animi & corporis communes actiones atque paſſiones tribuit) ad pulmonem propter celeritatem motus expellũtur. N.330.
  - Cura multa opus habent, ut conſeruentur & corrigantur. N. 331. An pro καύματος φλεγμονὴν legendum αἵματος φλεγμονήν? Quòd uero illos à cibo potius quàm ante cibum actiones obire præcipit, eò fit, ut calor nimius uapore cibi attemperatus actiones ſtabiliores pariat. Sic Ariſt. in Phyſicis quæſt. (teſte Apollonio in Mirab. hiſt.) eos qui ſemel tantùm in die comedunt amarulentioribus moribus eſſe aſſerit, propter utriuſque bilis incrementum animum uehementer turbantis, quàm qui bis in die cibum ſumunt. Mercur. lib. 2. cap. 21. Var. Lect.
- **Plurimum,**
  - Ingenio redduntur acuto, & ne in ſomnis quidem quieſcente, ad inſaniam leui de cauſa propenſo. Iccirco ὑπομαινόμενοι dicuntur. N.332.
  - Cura maxima indigent. N.333.

CAPVT XIV.

Ortus & incrementi humani diuerſitates, quò ad animi uim ὀρεκτικὴν, enarrat.

AT 338 uerò talium nulla amplius contemperatio. In quo genere eſt, Iracundus, Segnis, Doloſus, Simplex, Maleuolus, Beneuolus. 339 Horum omnium cauſa in naturam meatuum, per quos anima penetrat, referri debet. 340 Per qualiacunque enim uaſa ſecedit, 341 & ad qualiacunque allidituṙ, 342 & qualibuſcunque admiſcetur, talia ſapiunt. 343 Et propterea hæc talia diæta immutari nequeunt. 344 Naturam enim occultam transformare non licet. 345 Similiter autem & uocis, qualiſcunque tandem fuerit, meatus ſpiritus cauſa ſunt. 346 Per qualeſcunque enim aër mouetur, & ad qualeſcunque allidituṙ, talem neceſſe eſt & uocem eſſe: 347 Et hanc quidem tum deteriorem, tum meliorem facere poſsibile eſt: quia læuiores ac aſperiores meatus ſpiritus facere poſsibile eſt: illud uerò per diætam alterare impoſsibile eſt.

ΤΩΝ 338 δὲ τοιούτων οὐκ ἔστιν ἡ σύγκρησις ἔτι· οἷον ὀξύθυμος, ῥάθυμος, δόλιος, ἁπλοῦς, δυσμενής, εὔνους. 339 τῶν τοιούτων ἁπάντων ἡ φύσις τῶν πόρων, δι' ὧν ἡ ψυχὴ πορεύεται, αἰτίη ἐστί. 340 δι' ὁκοίων γὰρ ἀγγείων ἀποχωρεῖ, καὶ 341 πρὸς ὁκοῖά τινα προσπίπτει, 342 καὶ ὁκοίοις τισὶ καταμίσγεται, τοιαῦτα φρονέουσι. 343 διὰ τοῦτο γοῦν ἀδύνατον τὰ τοιαῦτα ἐκ διαίτης μεθιστάναι· 344 φύσιν γὰρ μεταπλάσαι ἀφανέα οὐχ οἷόν τε. 345 ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς φωνῆς, ὁκοίη τις ἂν εἴη, οἱ πόροι αἴτιοι τοῦ πνεύματος· 346 δι' ὁκοίων γὰρ ἂν τινῶν κινέηται ὁ ἀὴρ, καὶ πρὸς ὁκοίους τινὰς προσπίπτῃ, τοιαύτην ἀνάγκη τὴν φωνὴν εἶναι. 347 καὶ ταύτην μὲν δυνατὸν καὶ χείρω καὶ βελτίω ποιέειν· διότι λειοτέρους καὶ τραχυτέρους τοὺς πόρους τῷ πνεύματι δυνατὸν ποιῆσαι· κεῖνο δὲ ἀδύνατον ἐκ διαίτης ἀλλοιῶσαι.

ANIMÆ uis ὀργανικὴ, corporis organis instructa, actiões edit uarias, nõ tam in primam illam temperiem ueluti formam referendas, quàm in organorum materialem dispositionem. πόρους & ἀγγεῖα uocat ipsos Meatus, per quos anima ultrò citroq; commeans πορεύεται, suaq; munia obit. Qui meatus cùm à ξυγκρήσει illa prima ignis & aquæ suum ortum duxerint, mediatè saltem & secundariò Actiones quoque in ξύγκρισιν referri poterũt, primariò uerò & immediatè in Meatuum uariam affectionem. Actiones igitur animæ alias uidetur cõstituere

- Internas, Mores uidelicet Animi, à Meatibus Animæ dependentes (seq. n. 344 φύσιν ἀφανέα uocat) non à Temperie Animæ. V.G. Animus procliuis ad iram, uel tardus: apertus & simplex, uel simulatus & dolosus: uehemens in amando, uel remissus. Hæc namque exempli causa adducit Hippocrates. In singulis certè affectibus singulæ Meatuum qualitates singulas differentias inferre possunt. Sic in Ira & magnitudo, & diuturnitas, & simulatio consideratur: in Gaudio, in Spe, in reliquis similiter. Horunce morum causas
  - Declarat:
    - Non à ξυγκρήσει pendent. N. 338.
    - Sed ab Animæ meatibus, siue Vasis pendent. Nu. 339. Appellatione uasorũ intelligit tum
      - Continẽtia loca, partim
        - Per quæ fit animæ motus. Vide in seq. signum A.
        - Ad quæ fit animæ motus: utputa si Dura uel Mollia, Aspera uel Læuia, Solida uel Caua fuerint. N. 341.
      - Cõtenta, siue sint Humores siue Spiritus. N. 342.
  - Confirmat ab adiuncto. Eam ob causam à diæta mores isti mutari nequeũt. N. 343. Rationem addit. Nam naturam occultam, & occultas causas habentem, alimento artificiosè adhibito immutare non datur. N. 344. An alimenta quoque aliquid possunt in moribus immutandis: sed hæc illorum potentia artis comprehensionem effugit.
- Externas. Talis est Motus tum
  - Vocalis, qui à Meatuum spiritalium qualitate pendet. Num. 345. Quod ipsum
    - Declarat. Quales sunt Meatus, per quos aer ultrò citroq; commeat, & quales sunt partes in quas alliditur, talem uocem edi necesse est. Angusti quidem acutam, æquales lenem, sicci claram reddunt: contrarij contrariam. N. 346.
    - Confirmat ab ipsa cura. Quæcunque enim meatus illos læuigare uel exasperare, siccare uel humectare possunt, illa uocem quoque uel corrumpere uel emendare apta nata sunt. Quando quidem meatus illi sensibus sunt expositi, & sub medici curam cadunt: Animæ uerò meatus non item N. 347.
  - Localis, qui similiter à Meatuum motui destinatorum, Neruorum scilicet, qualitate pendet. V.G. si Nerui uel extrinsecus humectati languescunt, uel intrinsecus humore imbuuntur & obstruuntur. Omittitur.

A. Loca

- Per se, ratione
  - Magnitudinis. Namque si meatus fuerint
    - Magni & ampli, cùm confertim magnoq; impetu anima feratur sine obstaculo, Magnitudo affectus oritur. Vtputa Ira uehemens, Amor immensus, Odium acerbum.
    - Parui & angusti, Affectus quoque mitior est & remißior.
  - Temporis, quo Affectus uel
    - Oritur. Namq; uel concipitur
      - Celeriter. Vt qui citò excandescunt, uel amant, uel gaudent. ἀκρόχολοι propriè dicti, & ὀξύθυμοι, & ὀργίλοι.
      - Tardè.
    - Durat. Durat ergo V. G. uel Ira uel Odium tempore
      - Longo. μῆνιν & μῆνις Græcis, ἀπὸ τοῦ μένειν.
      - Breui. Hic χόλος est, ἀπὸ τοῦ λίαν χέεσθαι, quòd simul & semel effundatur.
- Respectu alterius, cum quo conuersatur, cui mores animi uel perspecti sunt, uel non sunt perspecti. Ergo si Meatus fuerint
  - Recti, Mores quoque candidi & aperti erunt, minimeq; simulati.
  - Obliqui, intorti, anfractuosi, Mores erunt similes: utputa Odium tectum, Gaudium simulatum, Inuidia occulta. κότος propriè, ἀπὸ τοῦ κεύθειν. κοτέει δέ τε τέκτονι τέκτων. Poetarum princeps δολοπλόκον Venerem, Saturnum ἀγκυλομήτην appellat.

A.

Loca per quæ fit animæ motus, alia manifesta sunt sensui anatomico, tres uidelicet illæ περίοδοι, quarum suprà n. 142. mentionem fecit: alia occulta, cùm totum corpus confluxile sit & conspirabile, per poros & meatus sensum effugientes, qui insunt cuique membro, ut cordi, cerebro, hepati: quorum laxitas uel angustia, magnitudo uel paruitas, densitas uel raritas, uaria esse potest. N. 340. Ex horum certè diuersitate pendere uidetur morum diuersitas, siue considerentur

LIBER

Liber Secundus DE DIAETA.

DISPOSITIO.

ENARRATIONEM principiorum & differentiarũ humani Corporis (quæ penitùs physica est) sequit Diætæ tractatio, qua corpus humanũ uel cõseruatur in eodem statu, uel mutatur, tum secundùm quantitatẽ, tũ secundũ qualitatem. Enarrationis igitur Diæteticæ consideremus

- *Subiectum*: hoc est, Res quascunque siue naturâ, siue uoluntate & arte constantes, ad diætam oportunas. Quæ cùm numero sint uariæ, ex genere ipso deducendæ, & â speciebus reliquis distinguendæ erunt. Vide in seq. signum Aa.
- *Formam*, hoc est, dispositionẽ atque methodũ, quæ rei, quatenus docetur, forma est. Diætætices igitur methodi uestigia præclara hocce libro extant, interturbata tamẽ illa. Ea proinde
  - Ex Hipp. mente constituamus primùm. Vide in seq. signum Cc.
  - In Hip. contextu ostendamus, sed recẽsendo potius quàm explicando: quandoquidem Methodi solius ἔνδειξιν hîc ὑφήγησιν profitemur: Explicationem uerò diexodicã illis, quib. Hippocrateos agros Galenico lætamine impinguare cura erit, relinquẽtes. Agit proinde hocce libro Secũdo de ijs quæ ad Diætã faciunt tum
    - *Locis.* CAP. I.
    - *Ventis.* CAP. II.
    - Alimentis tum in
      - Specie de
        - *Cibis.* In hũc censum ueniunt
          - Semina quæ
            - *Metuntur.* Cerealia. CAP. III.
            - *Leguntur.* Legumina. CAPVT IV.
          - *Animalia.* CAP. V.
          - *Herbæ.* CAP. VII.
          - *Fructus.* CAP. IIX.
        - *Potubus*, scilicet de Aqua, Vino, Aceto, Sapa, Lora. CAP. VI.
      - *Genere*, nimirum de Quibusdam ad alimenta uniuersim pertinentibus: ut de Carne illorum, de Conditura, de Natalibus, de Effectis, de Tempore & Coctura. CAP. IX.
    - *Quibusdam* alijs: nimirum de Balneo, Vnctione, Aere, Sudore, Vomitu, Somno, Labore & Quiete, Cibatione: de ijs itẽ Quæ corpus quomodolibet ingrediuntur uniuersim. CAP. X.
    - *Exercitijs.* Puta de illorum
      - *Speciebus* & differentijs. CAP. XI.
      - *Accidentibus*, Lassitudinibus nimirum. CAP. XII.

Aa. INSTRVMENTA Efficientia sanitatis uel morbi, Rerum non naturalium nomine uulgò comprehenduntur. Hippocrates *δίαιταν* in uniuersum uocat: eáq; sub initiũ libri primi in Σιτία & Πόνους, in Alimenta & Exercitia diuisit, quorum illa Replendi, hæc Inaniẽdi facultatem habeant, uniuersim considerata. In hunc igitur censum ueniunt alia considerata

- *Materialiter* tanquã Efficientia. *Δίαιτα* in genere dicitur, subdiuisa in ea quæ
  - *Extra* hominẽ sunt, eidem tamen uel oblata uel non oblata (unde *προσφερόμενα* dicuntur) cõsiderantur ut corpus
    - *Ingrediuntur*, tũ
      - *Subtilis* AER, πνεῦμα ὃ ἀναφέρομεν, quod inspiramus, n. 8. uocatur.
      - *Crassa* uel
        - ALIMENTA, quæ ad corporis substantiam faciunt naturalem: tum liquidus Potus, tum solidus Cibus.
        - MEDICAMENTA, ad corporis alterationem faciẽtia. Quid ni enim hæc quoq; suũ cum dignitate locũ hîc teneant?
    - *Non ingrediuntur*, etsi uires illorũ in corpus penetrant. EA omnia QVÆ in corpus agũt extrinsecus: siue considerentur ut
      - *Circumstant*
        - *Per se*, tanquam corpora
          - *Prima*, Ignis, Aer, Aqua, Terra:
          - *Secunda*: ut est Oleum, Vinũ, Farina, Ferrum, Pannus.
        - *Respectu* Efficiẽtis sui. Sic Balneum aliud materiale, aliud artificiale, siue aeris, siue aquæ.
      - *Locant.* LOCA, Regiones.
  - *Intra* hominem sunt, ab innata homini potestate agendi patiendi'ue. Vide signum Bb.
- *Formaliter*, respectu Effectus, quẽ corpori imprimunt. In corpus humanũ agũt uel respectu
  - *Substantiæ*, Replendo uel Deplendo. INANITIO & REPLETIO.
  - *Accidẽtis*
    - *Quantitatis*, AVGENDO, MINVENDO.
    - *Qualitatis*: ALTERANDO.

Quòd si Inanitio & Repletio à Medicis inter sex res non naturales cõnumerantur, quid ni etiam Augmentũ & Decremẽtũ, item Alteratio? Neq; enim per Inanitionem intelligere possunt Inaniẽtia, uel per Repletionẽ Replentia, cùm eadẽ & à cibo &, ab aere, & à somno, & à motu fiant, & propterea semel enumerata esse sufficiat. Sin uerò *κατ᾽ ἐξοχὴν* intelligũt Inanitionẽ quæ per aluũ aut uomitum aut sudorẽ fit, si quidẽ Instrumentũ spectes, uel alimentũ uel medicamentũ erit: si Efficientẽ, facultas certè expultrix uel suapte sponte uel stimulata id præstabit. Itaq; Inanitio & Repletio, si inter res nõ naturales cõnumerari debẽt, formaliter nõ materialiter cõsiderandæ erunt: iisdéq; pari ratione Augmentũ & Decrementũ & Alteratio iungẽda erũt: unaquælibet rursus in uarias subdiuisa species. Exẽpli causa: INANITIONIS differẽtiæ aliæ Simplices, à Materia, ut quia uel sanguis uel serũ expellitur: à Forma, quia uel Expellitur criticè aut symptomaticè, uel Emittitur: ab Efficiẽte, interna Virtus expellẽs uel spõtanea uel stimulata: externũ Instrumentũ uel emittẽs (ut phlebotomus) uel educẽs & expellens (ut pharmacũ.) ab accidentibus: ut à Loco, per totum sudor, per partes superiores uel inferiores, à Tẽpore, uel tẽpestiuè uel intẽpestiuè. Aliæ sunt differentiæ Cõpositę, ex cõbinatione prędictarum differentiarum uaria natæ.

Bb.
Hominis op⁹ est uiuere, h.e. animæ functiones per corporis organa obire. In uniuersum ergo Πόνος τοῖς προσφερομένοις opponitur, & quæ Labori opponitur Ἀνάπαυσις, Quies. Πόνος ergo & Ἀνάπαυσις consideratur uel in

- *Genere*, corporis simul & animi uniuersalis, uidelicet SOMNVS & VIGILIA.
- Specie, quoniam primariò est uel
  - *Animi* tum ratione (ANIMI affectus.)
    - *Præditi* ut Studia, Cogitationes.
    - *Carentis*: ut Curæ, Ira, & omnes in uniuersum Perturbationes.
  - *Corporis* instrumentorũ, motui & quieti destinatorum, inseruientium animæ facultati tũ (MOTVS & QVIES in genere.)
    - *Animali*
      - *Sensitiuæ*.
      - *Motiuæ*
        - *Exercitatio*.
        - *Quies*.
    - *Vitali*.
    - *Naturali* uel
      - *Principi*
        - *Nutrici*.
        - *Auctrici*.
        - *Generatrici*. Venus.
      - *Famulanti* tum
        - *Concoctrici*.
        - *Expultrici* p
          - *Totum*, ut Sudor. Consideratur hic, ut Motus est facultatis expultricis, quem cõsequitur Inanitio.
          - *Partẽ*, ut p
            - *Os*. Vomitus. Motus hic est facultatis stomachi expultricis.
            - *Aluum*. Secessus. Motus hic est Facultatis intestinorum expultricis.
            - *Pudẽda*
              - *Sanguinis*.
              - *Seminis*.

- Cc. De Diæta igitur agit considerata partim
  - *Materialiter*, ut Instrumenta ista medica sunt
    - *Extra* hominem, & corpus uel
      - *Subeũt*. Cuiusmodi sunt
        - AER uel
          - *Tranquillus*. N. 389. & 390. In tractatione itidem Locorum meminit Aeris, πνεύματος, ὃ ἀναφερόμενον, ἢ ἀναπνεόμενον.
          - *Commotus*. Ventus. N. 13. usq; ad 43.
        - ALIMENTA. N. 43. usque ad 379. Item N. 410 & 411.
      - *Non subeũt*. Sed uel
        - *Locant*. LOCA, Regiones. N. 1. usque ad 19.
        - *Circũstant*, ut
          - *Ignis*.
          - AER, quatenus extrinsecus alterare potest corpus, tum natura, tum arte: ut aer calidus hypocausti.
          - *Aqua*. Huc BALNEA. N. 379. ad 387.
          - *Oleum*. Huc VNCTIO. N. 387. & 388.
    - *Intra* hominẽ, eundémque quomodolibet afficiunt. In
      - *Genere* quidem, SOMNVS & VIGILIA. N. 402 ad 408.
      - *Specie* uerò quoad
        - *Animum*, ANIMI AFFECTVS.
        - *Corpus*, Facultati inseruiunt uel
          - *Animali* tũ
            - *Sensitiuæ*.
            - *Motiuæ*. EXERCITIVM uel QVIES in
              - *Genere*. N. 408 & 409.
              - *Specie*. N. 416 & 454.
          - *Vitali*.
          - *Naturali* tum
            - *Concoctrici*.
            - *Expultrici*: ut
              - SVDOR. N. 391.
              - VENVS. N. 392.
              - VOMITVS. N. 396.
  - *Formaliter*, quo ad mutationem
    - *Substantiæ*. INANITIO & REPLETIO, à quocunque genere instrumenti fiat. Sic ab Exercitijs solidæ substantiæ colliquatio facta inanit simul, & spacia uacua replet. Vnde Lassitudinis uariæ species: de quibus. N. 454. usq; ad finem.
    - *Accidẽtis* tũ
      - *Quantitatis*, AVGMENTVM & DECREMENTVM.
      - *Qualitatis*, ALTERATIO. Sic N. 412. de Calefacientibus quibusuis agit.

CAPVT I.

De Locorum situ & temperie.

[2] χωρέων

A

ΧΩΡΙΩΝ[1] δὲ θέσιν καὶ φύσιν ἑκάστων ὧδε χρὴ διαγινώσκειν.[2] κατὰ παντὸς μὲν εἰπεῖν, ὧδε ἔχει.[3] ἡ πρὸς μεσημβρίαν κειμένη, θερμοτέρη καὶ ξηροτέρη τῆς πρὸς τὰς ἄρκτους κειμένης, διότι ἐγγυτέρω τοῦ ἡλίου ἐστίν. ἐν δὲ ταύτῃσι τῇσι χώρῃσιν ἀνάγκη καὶ τὰ ἔθνεα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ φυόμενα ἐκ τῆς γῆς, ξηρότερα καὶ θερμότερα καὶ ἰσχυρότερα εἶναι, ἢ ἐν τῇσιν ἐναντίῃσιν· οἷον τὸ Λιβυκὸν ἔθνος πρὸς τὸ Ποντικὸν, καὶ τὰ ἔγγιστα ἑκατέρων.[4] αὗται δὲ καθ' ἑαυτὰς αἱ χῶραι ὧδε ἔχουσι.[5] τὰ ὑψηλὰ, καὶ αὐχμηρὰ, καὶ πρὸς μεσημβρίαν κείμενα, ξηρότερα τῶν πεδίων τῶν ὁμοίως κειμένων, διότι ἐλάσσους ἰκμάδας ἔχει. τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει στάσιν τῷ ὀμβρίῳ ὕδατι, τὰ δὲ ἔχει.

B

[6] τὰ δὲ λιμναῖα, καὶ ἑλώδεα, ὑγραίνει καὶ θερμαίνει.[7] θερμαίνει μὲν, διότι κοῖλα, καὶ περιεχόμενα, καὶ οὐ διαπνέεται.[8] ὑγραίνει δὲ, διότι τὰ φυόμενα ἐκ τῆς γῆς ὑγρότερα, οἷσιν ἐκτρέφονται ἄνθρωποι· τό, τε πνεῦμα, ὃ ἀναφέρομεν, παχύτερον, διὰ τὸ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τῆς ἀκινησίης.[9] τὰ δὲ κοῖλα, καὶ μὴ ἔνυδρα, ξηραίνει καὶ θερμαίνει.[10] θερμαίνει μὲν, ὅτι κοῖλα, καὶ περιέχεται.[11] ξηραίνει δὲ, διά τε τῆς τροφῆς τὴν ξηρότητα, καὶ διότι τὸ πνεῦμα, ὃ ἀναπνέομεν, ξηρὸν ἐὸν, ἕλκει ἐκ τῶν σωμάτων τὸ ὑγρὸν ἐς τροφὴν ἑωυτῷ, οὐκ ἔχων πρὸς ὅ, τι ἂν ὑγρὸν προσπίπτον τρέφηται.

C

[12] ὅκου δὲ τοῖσι χωρίοισιν ὄρη προσκέεται πρὸς νότου, ἐν τούτοισιν αὐχμώδεες οἱ νότοι καὶ νοσεροὶ προσπνέουσιν.[13] ὅκου δὲ βορέηθεν ὄρη πρόσκειται, ἐν τούτοισιν οἱ βορέαι ταράσσουσι, καὶ νόσους ποιέουσιν.[14] ὅκου δὲ βορέηθεν κοῖλα χωρία τοῖσιν ἄστεσι προσκέεται, πρὸς τῶν θερινῶν πνευμάτων θερμὸν καὶ νοσερὸν τοῦτο τὸ χωρίον.[15] διότι οὔτε βορέας διαπνέων καθαρὴν τὴν ἐπαγωγὴν τοῦ πνεύματος παρέχει, οὔτε ὑπὸ τῶν θερινῶν πνευμάτων διαψύχεται.[16] τῶν δὲ νήσων, αἱ μὲν ἐγγὺς τῶν ἠπείρων, δυσχειμερώτεραί εἰσιν· αἱ δὲ πόντιαι, ἀλεεινότεραι τὸν χειμῶνα.

D

[17] διότι αἱ χίονες καὶ πάγοι ἐν μὲν τῇσιν ἠπείροισιν ἔχουσι στάσιν, καὶ τὰ πνεύματα ψυχρὰ πέμπουσιν ἐς τὰς ἐγγὺς νήσους·[18] τὰ δὲ πελάγια οὐκ ἔχει στάσιν ἐν χειμῶνι.

REGIONVM[1] singularũ situm & naturã hoc modo cognoscere oportet.[2] In uniuersum quidem res hoc modo se habet.[3] Regio ad meridiem sita calidior est & siccior, quàm ea quæ ad septentriones iacet, propterea quòd soli propinquior est. In hisce iccircò regionibus necesse est & hominum genera, & nascentia ex terra, sicciora ac calidiora & fortiora esse, quàm in contrarijs: sic Libyca gens cum Pontica confertur, & utrisque uicina.[4] Ipsa autem loca per se considerata hoc modo habent.[5] Alta & squalida & ad meridiem sita, sicciora sunt quàm campestria æqualiter sita, propterea quòd pauciores humiditates habent. Illa enim statione pro aqua pluuia non habent, hæc habent.[6] At uerò lacustria & palustria loca humectant & calefaciunt.[7] Calefaciunt quidem, quoniã caua sunt, & circumdata, & non perflantur:[8] humectant autem, quia nascentia ex terra, quibus homines aluntur, humidiora sunt: & spiritus quem attrahimus crassior est, propter aquæ stationem ac immobilitatem.[9] Caua autem loca & non aquosa, siccant, & calefaciunt.[10] Calefaciũt quidem, quia caua sunt & circumdantur:[11] Siccant autem, tum propter alimenti siccitatem, tum quòd spiritus, quem inspiramus, siccus existens, humorem ex corporibus trahit in alimentum sibijpsi, quum non habeat alium humorem ad quem allapsus nutriatur.[12] Vbi autem regionibus montes adiacent ad Austrum, in his squalidi austri & morbosi afflant.[13] Vbi autem ab Aquilone montes adiacent, in his aquilones perturbant ac morbos faciunt.[14] Vbi uerò ab Aquilone caua loca urbibus adiacent, ab æstiuis uentis calida & morbosa hæc regio existit:[15] propterea quòd neque aquilo perflans puram spiritus inuectionem præstat, neque ab æstiuis uentis perfrigeratur.[16] Cæterum insulæ propinquæ cõtinenti asperiores hyemes habent: remotiores uerò, hyeme tepidiores sunt:[17] propterea quòd niues & glacies in continenti stationes habent, & uentos frigidos in uicinas insulas mittunt:[18] in marinis uerò stationem non habent.

LOCORVM tẽperiem ex situ dignoscere docet. N.1. Partim

- Vniuersim, quo ad uniuersales cœli cardines. N.2. Ergo quæ ad Meridiem sita est, calidior est & siccior, quàm quæ ad Septentrionẽ, propter solis uiciniam. Proinde & animalia & uegetãtia calidiora sunt & sicciora quæ in Libya nascuntur, quàm quæ in Ponto. N.3.
- Singillatim, & per se, non quo ad superiora, sed quo ad inferiora. N.4. Locorum igitur quæ habitãtur alia sunt in
  - Continente: & considerantur uel regiones
    - Totæ, quatenus aerem habet uel
      - Liberum. Sic loca Alta, & præsertim meridiei exposita, sicciora sunt quã Humiles campi: cùm hi pluuiam aquam contineant, illa non item N.5.
      - Non liberum, sed conclusum. Loca cauæ, κοῖλα & περιεχόμενα, quæ scilicet uel montibus uel syluis includuntur. Horũ rursus ea quæ sunt
        - Εὔυδρα, & stagnantes aquas habent, Lacustria scilicet uel Palustria, sunt calida & humida. N.6. Nimirum
          - Calida, propter perspirationem impeditam. N.7.
          - Humida, tum propter aerem qui inspiratur crassiorem, tum propter eorum quæ è terra nascuntur temperiem humidam. N.8.
        - Ἄνυδρα, quæ per fluuios atque riuos ab aqua pluuia sese exonerant, calida sunt & sicca. N.9.
          - Calida quidem, propter conclusum aerem. N.10.
          - Sicca uerò, & propter alimentorum quæ terra producit siccitatẽ, & propter aerem, qui & inspiratur siccus, & ambiens è corporibus humidum exugit. N.11.
    - Secũdum partes suas. Nam etiamsi non tota regio uel aperta sit uel clausa, ex parte tamen adiacent illi uel
      - Alti montes, quo altiores, tanto sicciores, qui uẽtos ab ea parte ingruentes alterare possunt. Sic igitur regioni uel urbi, cui montes adiacent ad
        - Austrum, Australes uenti solito sicciores morbos inducunt, æstate præsertim spirantes. N.12.
        - Boream, Septentrionales uenti, qui hyeme spirant, sua frigiditate & siccitate morbos conciliant difficiles. N.13.
      - Cauæ conualles, calidis & humidis uaporibus refertæ, & uel ad
        - Boream. Ergo ab æstiuis potissimum uentis morbosa erit. N.14. Causam affert. Nam siue Boreas æstate spiret, non purum aerem, sed calidis & humidis uaporibus à uicina ualle infectum inuehit: neque si Auster spiret, cùm calidus sit & humidus, refrigerare potest. N.15.
        - Austrum. Ergo à uentis hyemalibus potissimum infestabitur. Nam si Boreas spiret hyeme, frigidus & siccus erit, similesq; morbos producet: si Auster, multò adhuc magis humectabit, & per se humidus, & à uicina ualle quam transit uapores humidos imbibens.
  - Mari, Insulæ scilicet: quæ quanto sunt uiciniores continenti, tanto per hyemem frigidiores: quanto remotiores, tanto tepidiores. N.16. Ratio. Nam quæ continenti uicinæ
    - Sunt, frigidis uentis, ex aqua & glacie, quæ in cõtinente reperiuntur, ortis, sunt obnoxiæ. N.17.
    - Non sunt, frigidis uentis à continente ortis minus sunt expositæ, neque ipsæ glaciem uel aquã copiosam producere possunt. N.18.

CAPVT II.

De Ventis seu accidentibus Aeris in genere & specie.

ΠΕΡΙ [19] δὲ πνευμάτων, ἥν τινα φύσιν ἔχει καὶ δύναμιν ἕκαστα, ὧδε χρὴ διαγινώσκειν. [20] Φύσιν μὲν ἔχει τὰ πνεύματα πάντα, ὑγραίνειν καὶ ψύχειν τά τε σώματα τῶν ζώων, καὶ τὰ φυόμενα ἐκ τῆς γῆς, διὰ τάδε. [21] ἀνάγκη ἐστὶ τὰ πνεύματα ταῦτα πάντα πνέειν ἀπὸ χιόνος, καὶ κρυστάλλου, καὶ πάγων ἰσχυρῶν, καὶ ποταμῶν, καὶ λιμνέων, καὶ γῆς ὑγρανθείσης καὶ [a] ψυχρανθείσης. καὶ τὰ μὲν ἰσχυρότερα τῶν πνευμάτων, ἀπὸ μεζόνων καὶ ἰσχυροτέρων· τὰ δὲ ἀσθενέστερα, ἀπὸ μειόνων καὶ ἀσθενεστέρων. [22] ὥσπερ γὰρ καὶ τοῖσι ζώοισι πνεῦμα ἔνεστιν, οὕτως καὶ τοῖσιν ἄλλοισι πᾶσι· τοῖσι μὲν ἔλασσον πνεῦμα, τοῖσι δὲ κατὰ μέγεθος. [23] Φύσιν μὲν οὖν ἔχει ψύχειν καὶ ὑγραίνειν τὰ πνεύματα πάντα. [24] διὰ θέσιν δὲ χωρίων καὶ τόπων, δι᾽ ὧν παραγίνεται τὰ πνεύματα ἐς τὰς χώρας ἑκάστας, διάφορα γίνεται ἀλλήλων, ψυχρότερα, θερμότερα, ὑγρότερα, ξηρότερα, νοσερώτερα, ὑγιεινότερα. [25] τὴν δὲ αἰτίην ἑκάστων, ὧδε χρὴ γινώσκειν.

[a] ψυχθείσης

[26] ὁ μὲν βορέας, ψυχρὸς πνέει καὶ ὑγρὸς, ὅτι ὁρμᾶται ἀπὸ τοιουτέων χωρίων, προέρχεταί τε διὰ τῶν τοιούτων τόπων, [b] ὥς τινας ὁ ἥλιος οὐχ ἕρπει, οὐδ᾽ ἀποξηραίνων τὸν ἀέρα, ἐκπίνει τὴν ἰκμάδα. ὥστε παραγίνεται ἐπὶ τὴν οἰκουμένην, τὴν ἑωυτοῦ δύναμιν ἔχων, [27] ὅκου μὴ διὰ τὴν θέσιν τῆς χώρης διαφθείρεται. καὶ τοῖσι μὲν οἰκέουσιν ἔγγιστα, ψυχρότατος· τοῖσι δὲ προσωτάτω, ἥκιστα.

[b] ὅς

[28] ὁ δὲ νότος πνέει μὲν ἀπὸ τῶν ὁμοίων τὴν φύσιν τῷ βορέᾳ· ἀπὸ γὰρ τοῦ νοτίου πόλου πνέων, ἀπὸ χιόνος πολλῆς, καὶ κρυστάλλου, καὶ πάγων ἰσχυρῶν ὁρμώμενος, τοῖσι μὲν ἐκεῖσε πλησίον [αὐτοῦ] οἰκοῦσιν ἀνάγκη τοῖον πνέειν, ὁκοῖον [c] ἐν ἡμῖν ὁ βορέας. [29] ἐπὶ δὲ πᾶσαν χώρην οὐκ ἔτι ὅμοιος παραγίνεται. [30] διὰ γὰρ τῶν ἐφόδων τοῦ ἡλίου καὶ ἐπὶ τὴν μεσημβρίην πνέων, ἐκπίνεται τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου. ἀποξηραινόμενος [d] γὰρ, ἀραιοῦται. διὸ ἀνάγκη θερμὸν αὐτὸν καὶ ξηρὸν ἐνθάδε παραγίνεσθαι. ἐν μὲν οὖν τοῖσιν ἔγγιστα χωρίοισιν ἀνάγκη τοιαύτην δύναμιν ἀποδιδόναι θερμὴν καὶ ξηρὴν, καὶ ποιέει τοῦτο ἐν τῇ Λιβύῃ, τά τε φυόμενα ἐξαυαίνεται, καὶ τοὺς ἀνθρώπους λανθάνει ἀποξηραίνων. ἅτε γὰρ οὐκ ἔχων οὔτε ἐκ θαλάσσης ἰκμάδα λαβεῖν, οὔτε ἐκ ποταμοῦ, ἐκ τῶν ζώων, ἐκ τῶν φυομένων ἐκπίνει τὸ ὑγρόν. [31] ἐπὴν δὲ τὸ πέλαγος περαιώσῃ, ἅτε θερμὸς ὢν καὶ ἀραιὸς, πολλῆς ὑγρασίης ἐμπιμπλῇσι τὴν χώρην

[c] παρ᾽
[d] ἀν

ἐμπι-

A PORRO [19] de uentis, quam naturam ac facultatem singuli habeant, hoc modo cognoscere oportet. [20] Naturam quidem habent omnes uenti humectandi ac frigefaciendi, tum animalium corpora, tum nascentia ex terra, ob hanc causam. [21] Necesse est omnes uentos spirare à niue, à glacie, & gelu uehementi, & fluminibus, & stagnis, terraque humecta ac perfrigerata: & fortiores quidem uentos à maioribus & fortioribus, debiliores uerò à minoribus & debilioribus. [22] Quemadmodum enim animalibus spiritus inest, sic etiam alijs omnibus, alijs quidem minor, alijs uerò iuxta magnitudinem. [23] Naturam igitur habent B humectandi ac frigefaciendi omnes uenti: [24] uerùm propter situm regionum ac locorum, per quæ uenti ad singulas regiones accedunt, diuersi inter se fiunt, frigidiores, calidiores, humidiores, sicciores, morbosiores, salubriores. [25] Singulorũ autem causam sic cognoscere oportet.

[26] Boreas frigidus spirat ac humidus, quia exurgit à talibus regionibus, & per similes locos transit, ad quos sol ipse non accedit, neque aerem resiccans, humorem ebibit ac exhaurit. Quare ad terram habitabilem accedit, suam ipsius uim retinens, [27] nisi ipso regionis situ corrumpatur: & his quidem, qui proximè habitãt, frigidissimus est: C qui uerò remotissimè, minimè.

[28] Auster autem à regionibus aquiloni natura similibus spirat. Ab australi enim polo flans, & à niue multa glacieque ac gelu uehemente exurgens, necessariò his qui illic propè ipsum habitant talis spirat, qualis nobis est aquilo. [29] Neque tamen toti illi regioni similis est. [30] Nam quum per solis iter & in meridiem spiret, humiditas ipsius à sole ebibitur, & resiccatus rarescit: quapropter necesse est ipsum calidum ac siccum ad nos accedere. Proinde etiam in proximis regionibus necesse est ipsum talem uim calidam ac siccam exercere. Quod ipsum sanè in Libya facit, ubi & è terra na- D scentia exarescunt, & homines latenter resiccantur. Nam cùm neq; è mari, neq; è fluuio humiditatem hauriat, ex animantibus ac plantis humorem ebibit. [31] Posteaquam uerò pelagus transierit, calidus & rarus existens, multa humiditate regionem in quam

illa-

illabitur implet: ut proinde necesse sit Austrum calidum ac humidum esse, nisi regionum situs alterius qualitatis causa extiterit.

[32] Eodem modo reliquorum quoq; uentorum facultates se habent.

[33] Cæterùm iuxta singulas regiones uenti hoc modo se habent. [34] Venti ex mari regionibus incumbentes sicciores quodammodo sunt. [35] Qui uerò à niue, aut glacie, aut stagnis, aut fluminibus, omnes humectant ac frigefaciunt, tum plantas, tum animantia, & sanitatem corporibus exhibent, nisi frigiditate excellant. [36] Hi enim lædunt, propterea quòd magnas mutationes calidi ac frigidi corporibus afferunt. [37] Quæ sanè perpetiuntur illi, qui in regionibus habitant palustribus ac calidis, prope flumina magna. [38] Reliqui autem uenti, qui à prædictis spirant, utiles sunt, tum quia aerem purum ac sincerum exhibent, tum quia animæ calori humiditatem præbent. [39] At quicunque uenti secundùm terram accedunt, eos necesse est sicciores esse, tum à sole, tum à terra resiccatos. [40] Quum autem non habeant uenti unde alimentum trahant, à uiuentibus humorē exugentes, plantas simul & animalia omnia lædunt. [41] Et quicunque relictis montibus ad urbes accedunt, non tantùm siccant, uerùm etiam turbant spiritum quem inspiramus, & corpora hominum morbosa faciunt. [42] Naturam igitur & uim singulorum sic cognoscere oportet. Quomodo autem ad singulos se præparare oporteat, in sermonis progressu declarabo.

A ἐμπίπλων. ἀνάγκη δὲ τὸν νότον, θερμόν τι καὶ ὑγρὸν εἶναι, ὅκου μὴ τῶν χωρίων αἱ θέσιες αἴτιαί ἐσιν.

[32] ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων πνευμάτων αἱ δυνάμιες ἔχουσιν.

[33] κατὰ δὲ χώρας ἑκάστας τὰ πνεύματα ὧδε ἔχει. [34] τὰ μὲν ἐκ θαλάσσης πνεύματα ἐς τὰς χώρας ἐμπίπτοντα, ξηρότερά πως ἐσί. [35] τὰ δὲ ἀπὸ χιόνος, ἢ πάγων, ἢ λιμνέων, ἢ ποταμῶν, ἅπαντα ὑγραίνει καὶ ψύχει, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ζῶα, καὶ ὑγείην τοῖς σώμασι παρέχει, ὁκόσα μὴ ὑπερβάλλῃ ψυχρότητι. [36] ταῦτα δὲ βλάπτει, διότι μεγάλας τὰς μεταβολὰς ἐν τοῖσι σώμασι ἐμποιέει τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ B ψυχροῦ. [37] ταῦτα δὲ πάσχουσιν, ὅσοι ἐν χωρίοις οἰκέουσιν ἑλώδεσι καὶ θερμοῖς, ἐγγὺς ποταμῶν ἰσχυρῶν. [38] τὰ δ' ἄλλα τῶν πνευμάτων, ὁκόσα πνέει ἀπὸ τῶν προειρημένων, ὠφελέει, τόν τε ἠέρα καθαρὸν καὶ εἰλικρινέα παρέχοντα, καὶ τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ ἰκμάδα διδόντα. [39] ὁκόσα δὲ τῶν πνευμάτων κατὰ γῆν παραγίνεται, ξηρότερα ἀνάγκη εἶναι, ἀπό τε τοῦ ἡλίου ἀποξηραινόμενα, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς. [40] οὐκ ἔχοντα δὲ τροφὴν ὁκόθεν ἐπάσηται τὰ πνεύματα, ἀπὸ τῶν ζώντων ἕλκοντα τὸ ὑγρὸν, βλάπτει καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ζῶα πάντα. [41] καὶ ὁκόσα περ, τὰ ὄρεα καταλιπόντα, παραγίνεται C ἐς τὰς πόλιας, οὐ μόνον ξηραίνει, ἀλλὰ καὶ ταράσσει τὸ πνεῦμα, ὃ ἀναπνέομεν, καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων [a] ἐπίνοσα ἐμποιέει. [42] φύσιν μὲν οὖν καὶ δύναμιν ἑκάστων οὕτω χρὴ γινώσκειν. ὅκως δὲ χρὴ πρὸς ἕκαστα παρασκευάζεσθαι, προϊόντι τῷ λόγῳ δηλώσω.

[a] ὥστε νοσους ἐμποιεῖν

VENTORVM tum natiuæ tum aduētitiæ tēperaturæ & efficaciæ

- Theoriā enarrare incipit. N. 19. tum in
  - Genere. *Ventorum igitur in uniuersum omnium, respectu corporum, à quibus oriuntur, temperatura frigida est & humida, similemq; corporibus animaliū & animantium qualitatem imprimit. N. 20. Syllogismo deducit:*
    - Qualia *sunt corpora, à quibus uenti flant, tales quoq; uenti erunt.* Declarat. *Quemadmodum animalibus spiritus & flatus inest, quem manifestè emittunt: ita etiam animatis & inanimatis omnibus, licet illum obscurè tantùm emittant.* N. 22.
    - At *corpora, à quibus uēti flant, sunt frigida & humida: utputa nix, glacies, gelu, flumina, paludes, lacus, stagna.* N. 21.
    - Ergò *uenti quoq; frigidi & humidi erunt.* N. 23.
  - Specie, *Venti natura sua & ortu frigidi & humidi, per accidens uerò, respectu loci, in quo oriuntur, & per quem transeunt, aliam atq; aliam temperiem induunt.* N. 24. *Causas singulorum explicare aggreditur* N. 25. *Vide signum* ☞
- Praxin, *hoc est, quomodo uel qui noxij sunt humano corpori corrigi, uel qui salubres sunt rectè eidem accommodari queant, in seq. reijcit.* N. 42.

☞ Loca igitur, per quæ uentus transit, & in quib. oritur, uariant tum respectu situs

- Cœlestis, & ueluti uniuersalis ortus, quo ad mundi cardines. Sic flat à
  - Septentrione Boreas,
    - Per se quidem frigidus & humidus, siue locum à quo, siue per quem spirat, consideres. N. 26.
    - Per accidens, ratione loci, à quo et per quem, immutari potest. Nã quò propior est regio Arctico, tãto frigidiorem sentit Boream: quo ad Aequatorem propius accedit, tanto calidiorem. N. 27.
  - Meridie Notus,
    - Per se quidem frigidus & siccus ab Antarctico spirans. N. 28.
    - Per accidens uerò alijs atque alijs regionibus alius incũbens. N. 29. Nãque in
      - Libya Zonam torridam transiens, calidus redditur & siccus. N. 30.
      - Græcia mediterraneum mare emensus, humore plurimo imbibito calidus & humidus euadit. N. 31.
  - Oriente Eurus, ab Occidente Zephyrus: uterq; ortu suo frigidus & humidus, per accidens uerò alius atque alius. N. 32.
- Terrestris, & ueluti particularis loci uel ortus uel transitus sui. N. 33. Oriuntur enim atque spirant uel ab
  - Aqua
    - Salsa, à Mari: & propter maris salsedinẽ sicciores sunt, quàm qui à dulcibus aquis eleuantur. N. 34.
    - Dulci fluminum, paludum, lacuum, niuis, glaciei: & hi refrigerant, & humectant: adeoq; si moderati sint, salubritatem & robur corporibus afferunt: sin immoderati, morbos quoq; pariũt. N. 35. Causam affert. Nam si fuerint
      - Immoderati, insignes mutationes & repentinas à calore ad frigus inuehunt corporibus. N. 36. Præsertim in regionibus cauis & palustribus, quæ frigidos uentos per flumina inuectos uaporibus humidis ueluti irrigatos & auctos recipiunt. N. 37.
      - Moderati, salubres sunt corporibus, quandoquidem aerem expurgant, & purum spiritum animæ ueluti pabulum suggerunt. N. 38.
  - Terra. In
    - Genere igitur sicciores sunt, quàm qui ab aqua, tum ratione
      - Causæ suæ: quoniam & à sole quotidie exiccantur, & à materia sicca eleuantur. N. 39.
      - Effectus, quem corpori imprimũt. Nam per se sicci, à corporibus tamen animantium & animalium humiditatem exugunt, & eatenus lædunt exiccando. N. 40.
    - Specie uerò ij qui non à qualibet terra, sed ab hac uel illa, ut à montibus, spirant, non tantùm siccant, uerumetiam turbant corpora humana. N. 41. Vti suprà n. 13. & 14.

CAPVT III.

De Alimentis in uniuersum. Mox de Cerealibus in specie.

IAM [43] uerò ciborum ac potuum singulorum uim, tum eam quæ secundùm naturam est, tum eam quæ per artem accessit, hoc modo cognoscere oportet. [44] Quotquot in uniuersum dicere aggressi sunt, aut de dulcium, aut pinguium, aut salsorum, aut alterius cuiusdam consimilis facultate, non rectè iudicant. [45] Non enim eandem uim habent, neque dulcia inter se, neque amara, neq; ulla alia eiusmodi. Multa enim ex talibus sunt quæ & aluum emolliunt, & sistunt, siccantq; & humectāt: idem que de reliquis iudicium esto. [46] Sunt & quæ adstringunt, itemque aluum mouent, & urinam cient. Sunt quæ neutrum horum faciunt. [47] Similiter & ex calefacientibus ac reliquis omnibus alia aliam facultatem habent. [48] Etsi autem de omnibus impossibile est, qualiánam sint, declarare: singularium tamen quorundam facultates docebo.

[49] Ordeum natura sua frigidum est & siccum. Inest & purgatorium quid à succo palearum. [50] Eius rei signum. Si ordeum non purgatum coquere uelis, purgabit is succus fortiter. [51] Si uerò decorticatum coxeris, perfrigerabit magis & aluum sistet. [52] Quum autem tostum fuerit, humor quidem purgatorius præ igne perit, frigiditas autem & siccitas relinquitur. [53] Quòd si refrigerare ac siccare oporteat, idipsum polenta præstabit.

[54] Maza omnis generis utimur, facultatem talem habente. [55] Farinæ ex toto collatæ alimentum quidem parcius habent, magis tamen per aluum secedunt. [56] Puræ autem magis nutriunt, sed minus per aluum secedunt. [57] Maza prius subacta, conspersa, uino dulci non emollita, leuis est, & per aluum secedit, ac frigefacit. [58] Frigefacit quidem, quia frigida aqua madefacta est: [59] per aluum aūt secedit, quia citò cōcoquitur: [60] leuis uerò est, quia multum alimenti cum flatu foras excernitur. [61] Quum enim transitus alimenti angustiores sint, aliud insuper accedens non suscipiunt: & quod quidem attenuatum est cum flatu foras excernitur, quod uerò intus manet, flatum inducit, & partim supernè eructatur, partim infernè secedit. Multum itaq; alimenti extra corpus difflatur. [62] Si uerò mazam statim ut subacta est exhibeas, ea resiccatoria erit. [63] Quum enim polenta sicca existat, & aqua sit madefacta, atq; sic præparata in uentrem illabatur, humorem ex ipso trahit calidum existerem. (Solet enim calidum attrahere frigidum, & rursus frigidū calidū.) Consumto autem humore de uētre, necesse est

ΣΙΤΙΩΝ [43] δὲ καὶ πομάτων δύναμιν ἑκάστων, καὶ τὴν κατὰ φύσιν, καὶ τὴν διὰ τέχνης, ὧδε χρὴ γινώσκειν. [44] ὁκόσοι μὲν οὖν κατὰ παντὸς ἐπεχείρησαν εἰπεῖν, ἢ περὶ τῶν γλυκέων, ἢ λιπαρῶν, ἢ ἁλικῶν, ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων τῆς δυνάμεως, οὐκ ὀρθῶς γινώσκουσιν. [45] οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχουσιν, οὔτε τὰ γλυκέα ἀλλήλοισιν, οὔτε τὰ πικρά, οὔτε τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων οὐδέν. πολλὰ γὰρ τῶν τοιούτων, ἃ καὶ διαχωρέει, καὶ ἵστησι, καὶ ξηραίνει, καὶ ὑγραίνει. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. [46] [a] ἐστὶ δὲ ὅσα στύφει, καὶ διαχωρέεται, καὶ οὐρέεται. τὰ δὲ οὐδ' ἕτερα τούτων. [47] ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν θερμαντικῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἄλλην ἄλλα δύναμιν ἔχει. [48] περὶ μὲν οὖν ἁπάντων οὐχ οἷόν τε δηλωθῆναι, ὁκοῖα τινά ἐστι, καθ' ἕκαστα δὲ ἥν τινα δύναμιν ἔχει, διδάξω.

[49] κριθαί, φύσει μὲν ψυχρὸν καὶ ξηρόν· ἔνι δὲ καὶ καθαρτικόν τι, ἀπὸ τοῦ χυλοῦ τοῦ ἀχύρου. [50] τεκμήριον δέ, ἢν μὲν θέλῃς κριθὰς ἀπτίστους ἑψῆσαι, καθαίρει ὁ χυλὸς ἰσχυρῶς. [51] εἰ δὲ [b] ἐπτισμένας, ψύχει μᾶλλον, καὶ στήσει. [52] ὁκόταν δὲ πυρωθῶσι, τὸ μὲν ὑγρὸν καθαρτικὸν ὑπὸ τοῦ πυρὸς οἴχεται, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν καταλείπεται. [53] ὁκόσα δὲ δεῖ ψῦξαι καὶ ξηρᾶναι, ἄλφιτα διαπρήσσεται ὧδε.

[54] χρώμεθα μάζῃ παντοδαπῇ· δύναμιν δὲ ἔχει ἡ μάζα αὕτη τήνδε. [55] τὰ συγκομιστὰ ἄλευρα τροφὴν μὲν ἔχει ἐλάσσω, διαχωρέει δὲ μᾶλλον. [56] τὰ δὲ καθαρά, τροφιμώτερα, ἧσσον δὲ διαχωρέει. [57] μάζα προφυρηθεῖσα, ῥαντή, ἄτριπτος, κούφη, καὶ διαχωρέει, καὶ ψύχει. [58] ψύχει μέν, ὅτι ψυχρῷ ὕδατι [c] ὑγρὴ ἐγένετο. [59] διαχωρέει δέ, ὅτι ταχέως πέσσεται. [60] κούφη δέ, ὅτι [d] πολλῆς τροφῆς μετὰ τοῦ πνεύματος ἔξω ἀποκρίνεται. [61] [e] στενοπώτεροι γὰρ αἱ διέξοδοι τῆς τροφῆς οὖσαι, ἄλλην ἐπιοῦσαν οὐ δέχονται· καὶ τὸ μὲν ξὺν τῷ πνεύματι λεπτυνόμενον ἀποκρίνεται ἔξω· τὸ δὲ αὐτοῦ ἐμμένον, φῦσαν ἐμποιέει· καὶ τὸ μὲν ἄνω ἐρυγγάνεται, τὸ δὲ κάτω ὑποχωρέει. [f] πολλὴ οὖν τῆς τροφῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀποπνέεται. [62] ἢν δὲ θέλῃς τὴν μάζαν εὐθέως φυρήσας διδόναι, ἡ τοιαύτη ξηραντική. [63] ἅτε γὰρ τὸ ἄλφιτον ξηρὸν ἐόν, καὶ ὑπὸ τοῦ ὕδατος διάβροχον οὕτω γεγενημένον, ἐσπεσὸν ἐς τὴν κοιλίην, ἕλκει ἐξ αὐτῆς τὸ ὑγρόν, θερμὸν ἐόν (πέφυκε γὰρ τὸ μὲν θερμόν, ψυχρὸν ἕλκειν, τὸ δὲ ψυχρόν, θερμόν.) ἀναλισκομένου δὲ τοῦ ὑγροῦ ἐκ τῆς κοιλίης, ἀναγ-

a ἔτι.
b πτίσσει
c ψυχρῷ
d πολλή. πολὺ
e στενοπορώτεροι
f πολὺ

ἀνάγκη ξηραίνεσθαι. [64] τοῦ δὲ ὕδατος τοῦ σὺν τῇ μάζῃ ἐσελθόντος, ψύχει ἐπαγόμενον. [65] ὅσα οὖν δεῖ ξηρῆναι ἢ ψῦξαι, ἢ διαρροίῃ [a] χεόμενον, ἢ ἄλλῃ τινὶ θερμασίῃ τοιαύτῃ, μᾶζα διαπρήσσεται. [66] ἢν δὲ ξηρὴ, τριπτὴ, ξηραίνει μὲν οὐχ ὁμοίως, διὰ τὸ πεπιλῆσθαι ἰσχυρῶς· τροφὴν δὲ τῷ σώματι πλείστην δίδωσιν, ἅτε δὴ ἡσυχῇ τηκομένης δέχονται τροφὴν αἱ διέξοδοι· διαχωρεῖ μὲν οὖν βραδέως, φῦσαν δὲ οὐκ ἐμποιέει, οὐδὲ ἐρυγγάνεται. [67] ἡ δὲ προφυρηθεῖσα, τριπτὴ, τρέφει μὲν ἧσσον, διαχωρέει δὲ, καὶ ἐμποιέει μᾶλλον φῦσαν.

[68] Κυκεὼν δὲ μόνον ἐφ' ὕδατι μὲν, ψύχει καὶ τρέφει· [69] ἐπ' οἴνῳ δὲ, θερμαίνει καὶ τρέφει, καὶ ἵστησιν· [70] ἐπὶ μέλιτι δὲ, θερμαίνει μὲν ἧσσον, καὶ τρέφει, διαχωρέει δὲ μᾶλλον, ἢν μὴ ἄκρητον ᾖ τὸ μέλι· ἢν δὲ μὴ, οὐ διαχωρέει, ἀλλ' ἵστησιν. [71] ἐπὶ δὲ γάλακτος, τρόφιμοι μὲν πάντες. [72] πλὴν ἀλλὰ τὸ μὲν ὄϊον, ἵστησι· [73] τὸ δὲ αἴγειον μᾶλλον διαχωρέει· [74] τὸ βόειον, ἧσσον· [75] τὸ δὲ ἵππειον καὶ τὸ ὄνειον, μᾶλλον διαχωρέει.

[76] πυροὶ, ἰσχυρότεροι κριθῶν, καὶ τροφιμώτεροι. διαχωρέουσι δὲ ἧσσον καὶ αὐτοὶ, καὶ ὁ χυλός.

[77] ἄρτος δὲ ὁ μὲν συγκομιστὸς ξηραίνει καὶ διαχωρέει. [78] ὁ δὲ καθαρὸς, τρέφει μὲν μᾶλλον, διαχωρέει δὲ ἧσσον. [79] αὐτῶν δὲ τῶν ἄρτων, ὁ μὲν ζυμίτης, κοῦφος, καὶ διαχωρέει. [80] καὶ κοῦφος μέν ἐστιν, ὅτι ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ὀξέος τὸ ὑγρὸν προσανάλωται, ὅπερ ἐστὶν ἡ τροφή. [81] διαχωρέει δὲ, ὅτι ταχέως πέσσεται. [82] ὁ δὲ ἄζυμος, διαχωρέει μὲν ἧσσον, τρέφει δὲ μᾶλλον. [83] ὁ δὲ τῷ χυλῷ πεφυρημένος, κουφότερος, καὶ τρέφει ἱκανῶς, καὶ διαχωρέει. [84] τρέφει μὲν, ὅτι καθαρός· [85] κοῦφος δέ ἐστιν, ὅτι τῷ κουφοτάτῳ πεφύρηται, καὶ ἐζύμωται ὑπὸ τούτου, καὶ πεπύρωται. [86] διαχωρέει δὲ, ὅτι τῷ γλυκεῖ καὶ διαχωρητικῷ τοῦ πυροῦ συμμέμικται. [87] αὐτῶν δὲ τῶν ἄρτων οἱ μέγιστοι, τροφιμώτατοι, διότι ἥκιστα ἐκκαίονται ὑπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ὑγρόν. [88] καὶ οἱ ἰπνῖται ἄρτοι τροφιμώτεροι τῶν [89] ἐσχαρειτῶν, [90] καὶ ὀβελιέων, διότι ἧσσον ἐκκαίονται ὑπὸ τοῦ πυρός. [91] οἱ δὲ κλιβανῖται, [92] καὶ οἱ ἐγκρυφίαι, ξηρότατοι· [93] οἱ μὲν διὰ τὴν σποδὸν, [94] οἱ δὲ διὰ τὸ ὄστρακον, ἐκπινόμενοι τὸ ὑγρόν. [95] οἱ δὲ σεμιδαλῖται ἰσχυρότατοι πάντων τούτων. [96] ἔτι δὲ μᾶλλον καὶ οἱ ἐκ τοῦ χόνδρου, καὶ τρόφιμοι σφόδρα, [b] πλὴν οὐ διαχωρέουσιν ὁμοίως. [97] ἄλητον καθαρὸν πινόμενον [c] ἐν ὕδατι, ψύχει. [98] καὶ πλύμα σταιτὸς ἐπὶ [d] πυρί. [99] πιτύρων χυμὸς ἑφθὸς, κοῦφος, διαχωρέει. [100] τὰ δὲ ἐν γάλακτι διδόμενα ἄλητα, διαχωρέει μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ ὕδατι, διὰ τοὺς ὀρροὺς, καὶ μάλιστα ἐν τοῖσι διαχωρητικοῖσιν. [101] ὁκόσα δὲ ξὺν μέλιτι καὶ ἐλαίῳ ἕψηται ἢ ὀπτῆται ἐξ ἀλή-

[a] ἐχόμενον
[b] οὐ μέντοι
[c] ἐφ'
[d] πυρῶ

est ſiccari. [64] Merito autem aquæ unà cum maza ingredientis refrigerat. [65] Quæcunque igitur ſiccare oportet aut frigefacere, ſiue in uentris profluuio, ſiue in quauis conſimili caliditate, maza præſtabit. [66] Quòd ſi ſicca, uino dulci emollita ac trita maza exhibeatur, ſiccat quidem non ſimiliter, propterea quòd uehementer eſt conſtipata: alimentum tamen plurimũ corpori præbet, cùm ſenſim colliqueſcentis alimentum tranſitus ſuſcipiant. Per aluum uerò tardè ſecedit, neq; flatum inducit, neq; eructatur. [67] At quæ & aqua & uino dulci emollita ac prius ſubacta eſt, nutrit quidem minus, ſed per aluum ſecedit, & flatum magis inducit.

[68] Cyceon autem ſolus cum aqua frigefacit ac nutrit: [69] cum uino calefacit ac nutrit, & aluum ſiſtit: [70] cum melle calefacit minus ac nutrit, per aluũ uerò magis ſecedit, ſi mel non fuerit meracum: alioqui non ſecedit, ſed aluum ſiſtit. [71] Cum lacte autem bene alunt omnes. [72] Veruntamen ouillum aluum ſiſtit: [73] caprinum magis per aluum ſecedit: [74] bubulum minus: [75] equinũ & aſininum magis ſecedunt.

[76] Triticum fortius eſt ordeo, & magis nutrit, minus autem per aluum ſecedit, tum ipſum, tum ſuccus.

[77] Panis ex tota farina factus ſiccat, & per aluum ſecedit. [78] Purus autem magis nutrit, minus uerò ſecedit. [79] Ex ipſis autem panibus, fermentatus leuis eſt, & ſecedit. [80] Leuis quidem eſt, quia à fermenti acore humiditas conſumta eſt, quæ alere debebat. [81] Secedit autem, quia citò cõcoquitur. [82] Non fermentatus ſecedit quidem minus, nutrit tamen magis. [83] Qui ſucco ſubactus eſt, leuior eſt, & multum nutrit, ac per aluum ſecedit. [84] Nutrit, quia purus eſt. [85] Leuis eſt, quia leuiſsimo ſubactus, & ab eodem fermentatus, ac toſtus eſt. [86] Per aluum ſecedit, quia dulci & aluum mouenti tritici ſucco permixtus eſt. [87] Ex panibus rurſus maximi maximè alunt, propterea quòd minimè exuritur humiditas ab igne. [88] Furnacei item panes magis alunt, [89] quàm focarij, [90] & ueruarij, propterea quòd minus exuruntur ab igne. [91] Clibano autẽ cocti [92] & ſubcinericij ſiccisſimi ſunt: [93] hi quidem propter cinerem, [94] illi uerò propter teſtam, humore priuati. [95] Similaginei omnium horum fortiſsimi ſunt. [96] Et adhuc magis, qui ex alica fiunt: plurimumque nutriunt, etſi non ſimiliter ſecedunt. [97] Farina pura ex aqua pota frigefacit, [98] & lotura floris farinæ ad ignem agitata. [99] Furfurum ſuccus coctus, leuis, per aluum ſecedit. [100] Farinæ cum lacte datæ magis per aluum ſecedũt, quàm cum aqua, propter ſerum, & maximè inter aluum mouentia numerantur. [101] Quæcunque uerò farinæ cum melle & oleo coquuntur,

quuntur, aut assantur, omnes æstuosæ sunt, & ructum cient. [102] Hoc quidem, quia cùm alant multum, non tamen secedunt. [103] Illud uerò, quia pinguia, & dulcia, & inter se discordia, non eiusdem cocturæ indiga, in eodem sunt. [104] Similago & alica cocta, fortia sunt & alunt, non tamen per aluum secedunt. [105] Tragus siue olyra, leuior est tritico, & quæ ex ipsa fiunt similiter, ut ea quæ ex tritico parantur, magis tamen per aluum secedunt. [106] Auena comesta humectat ac perfrigerat, itemque in sorbitione accepta. [107] Polentæ ac farinæ recentes sicciores sunt uetustis, quia igni & præparationi propinquiores existunt. [108] Vbi uerò uetustæ fiunt, calor exhalat, & frigiditas inducitur. [109] Panes calidi siccant, frigidi minus: gracilitatem autem quandam inducunt.

ἀλήτων, πάντα καυσώδεα, καὶ ἐρευγμώδεα. [102] ἐρευγμώδεα μὲν, ὅτι τρόφιμα ἐόντα, οὐ διαχωρητικά ἐστι. [103] καυσώδεα δὲ, διότι λιπαρὰ ἐόντα, καὶ γλυκέα, καὶ οὐ ξύμφορα ἀλλήλοις, οὐ τῆς αὐτῆς καθεψήσιος δεόμενα, ἐν τῷ αὐτῷ ἐστί. [104] σεμίδαλις καὶ χόνδρος ἑφθὸς, ἰσχυρὰ καὶ τρόφιμα, οὐ μέν τοι διαχωρέει. [105] ἡ τρύγις κουφοτέρα πυρῶν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς γενόμενα [a] ὁμοίως ἐκ τῶν πυρῶν, καὶ διαχωρητικὰ μᾶλλον. [106] ὁ βρόμος, ὑγραίνει καὶ ψύχει, ἐσθιόμενος, καὶ ῥόφημα γινόμενος. [107] τὰ πρόσφατα ἄλφιτα καὶ ἄλητα, ξηρότερα τῶν παλαιῶν, ὅτι ἐγγίον τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἐργασίης εἰσί. [108] παλαιούμενα δὲ, τὸ μὲν θερμὸν ἐκπνέει, τὸ δὲ ψυχρὸν ἐπάγεται. [109] ἄρτοι θερμοὶ μὲν ξηραίνουσι, ψυχροὶ δὲ ἧσσον. ἰσχνασίην δέ τινα παρέχουσιν.

[a] ὁμοῖα

ALIMENTOrum naturam & facultatem
- Proponit inuestigandam. N. 43. De his igitur in
  - Genere (quæ scilicet cuius generis alimenti, ut Panis, uel Mazæ, uel Vini, uel Aquæ sit temperies perpetua: quæ dulcium, salsorum, adstringentium efficacia in corpore) pronunciare uelle, ut quidam sunt conati, ineptum est & inscitum. N. 44. Nam neq; eundem semper effectum imprimũt corporibus uel
    - Dulcia, uel Amara, uel Salsa, uel Insipida, cũ quædam & soluant & sistant uentrem, quædã & humectandi & exiccandi facultatẽ habeant: uti infrà n. 399. de Vomitu docebit. N. 45.
    - Adstringẽtia. N. 46.
    - Calefacientia & Refrigerantia. N. 47.
  - Specie, singillatim pertractare, rectius fuerit. N. 48.
- Declarat & deducit singillatim. Cæterùm cùm Hippocrates differentias Alimentorum turbato ordine persequatur: nos uniuersalem considerationem disiunctæ explicationi contextus præmittemus.

ALIMENTorum consideratio uaria institui potest, pro uario diuisionis fonte. In uniuersum autem uel
- Simplex, quando singulæ differentiæ per se cõsiderantur seorsim ab alijs. quæ etsi ratione tantùm separari possunt, actu uerò semper coniunctæ reperiuntur: tamen quia compositæ sine simplicium intelligentia explicari nequeunt, simplices differentiæ primùm persequendæ. Alimentum Natura donat, Ars corrigit, perficitq;. Itaq; suprà lib. 1. n. 20. considerationem alimentorum duplicem fecit: alteram διὰ φύσιν, alterã διὰ ἀνάγκην siue τέχνην ἀνθρωπίνην. Considerari igitur potest uel respectu
  - Naturæ, secundum
    - Materiã. Vide seq. sign. Aa.
    - Formã, qua in usum uenit uel
      - Citra masticationem. Liquidior Potus.
      - Cum masticatione. Solidior Cibus.
  - Artis. Sub signo Cc.
- Composita, quando nimirũ uni alicui differentiæ etiã aliæ, quæ actu coniunctæ reperiuntur, quo ad theoriam quoq; adiunctæ intelliguntur. V. G. Poma recentia cocta: Caro ouilla assa. Vtrobiq; enim tres differentiæ insunt, & plures aliæ copulari possunt. Vide signum Dd.

Aa. Alimenti materia con siderata

- Per se, *tum quo ad*
  - Substantiam. *Vide seq. signum* B b.
  - Qualitatem *tum*
    - Visilem.
    - Olfactilem:
      - Odoratum.
      - Graueolens.
    - Gustatilem: *utputa* Dulce, *Amarum.*
    - Tactilem: *ut Calidum*, *Frigidum.*
- Respectu
  - Loci *in*
    - Genere. *Alimentum ex ijs quæ in*
      - Terra
        - Nascuntur *& adhærent.*
        - Ambulant.
      - Aqua
        - Nascuntur.
        - Mouentur.
      - Aere *uolant.*
    - Specie. *Alimẽtum ex*
      - Terrestribus, *quæ terram inhabitant*
        - Aridam, *Irriguam.*
        - Altam, *Humilem.*
        - Ventosam, *Suffocatam.*
      - Aquatilibus, *quæ incolunt aquam*
        - Salsam.
        - Dulcẽ
          - Stagnantem.
          - Mobilem
            - Limosam.
            - Arenosam.
            - Saxosam.
      - Volatilibus.
  - Temporis. *Alimenta*
    - Recentia.
    - Vetera
      - Horna.
      - Verna.
  - Corporis *humani, tum ut*
    - Agunt *in illud, & uarios effectus imprimũt, quo ad qualitates*
      - Primas
        - Simplices:
          - Calefaciens.
          - Humectans.
        - Compositas. *Vt calefaciens & humectans.*
      - Reliquas. *Vt quòd Sistunt, quòd Aluum soluunt, Vrinam mouent, Replent, Robur addunt.*
    - Patiuntur *ab eodem. Sic uel*
      - *ἰσχυρὰ, quæ à calore non facilè superantur, nisi arte præparentur & concoquantur.*
      - *κοῦφα.*

- Bb. Substantia Alimenti consideratur uel
  - Tota. *Sumitur uel ex corporibus naturalibus*
    - Inanimatis, *tum*
      - Simplicibus, *ut Aqua, n.223.*
      - Mixtis, *ut Sal.*
    - Animatis *tum*
      - Vegetantibus *cuiusmodi sunt*
        - Folia, *Olera.*
        - Flores.
        - Semina *quæ*
          - Metuntur, *Cerealia.*
          - Leguntur, *Legumina.*
        - Fructus.
        - Radices.
      - Animalibus. *In alimēti igitur usum ueniūt tum ea quæ animalium substantiam*
        - Continent, *uel*
          - Solidiora, *ut*
            - Caro.
            - Lardum.
          - Liquidiora, *ut Sanguis.*
        - Non *continent, sed ab ijs excluduntur, ut*
          - Lac.
          - Oua, *n.214.*
          - Mel.
  - Secūdùm *partes igni & aqua constantes quælibet, secundū Hippocratē. Ergo & Caro & Succus. Sic n.137.* χυμὸν *&* σχῆμα *habet. Pars alimenti alia*
    - Solidior, *ui caloris coacta & exiccata, & uel*
      - Interior, *tū*
        - Caro *in genere dicta,*
          - *Per se considerata, secundùm quantitatem, alimentum facit*
            - Carnosum, *σαρκῶδες.*
            - Excarne.
          - Respectū *adiuncti, ut*
            - Pinguedinis, *alimentū præbet*
              - Pingue, *λιπαρὸν, πῖον.*
              - Macrum.
            - Sāguinis, *uel est*
              - *ἔναιμος.* Partes rubræ. N.204.
              - *ἄναιμος.* Partes albæ, *ut cerebrū, medulla.* N.209.
        - Nucleus.
        - Semen.
      - Exterior: *utputa Cortex, Folliculus, Gluma. Sic Alimentum uel*
        - Cum *cortice, aut gluma, aut palea sua. συγκομιστὸν.*
        - Sine *cortice. καθαρὸν.*
    - Liquidior. *Sic Alimentum uel est succulentum uel exuccū, siue quo ad succum*
      - Manifestum *tum*
        - Liquidiorē. *Χυλὸς dici uidetur.*
        - Crassiorē *Ὀπὸς.*
      - Occultū, *in ipsa substātia latentem, nec nisi arte extrahendum. Χυμὸς dici uidetur.*
      - (Manifestum & Occultum:) N.335. *in ijs quæ assantur & τὸ ὑγρὸν (aquosum) & τὸ πυρῶδες (quod inflāmari potest: τὸ πιῶδες, quod pingue est) τὸ λιπαρὸν scilicet, (aereum χυμὸν fortasse) absumi ait.*

Cc: Respectu artis, in usum alimenti ueniunt uel

- Absque arte. *Vt quando* Fructus *crudi comeduntur.*
- Cum *arte. De hac*
  - Per *se respectu*
    - Materiæ. *Nã quo ad*
      - Sub- *stãtiam*
        - Vtilẽ
          - Soli- *dam,*
            - Secatur *in particulas seu taleolas:*
            - Contũditur *uel in*
              - Frusta, Κρημνὰ *dicunt.*
              - Pollinem, *ἄλευρον.* Qui quidem
                - Crassior, *ἄλφιτον.*
                - Tenuior, *et ueluti flos, ἄλητον dici uidetur.*
          - Liquidam.
        - Inutilem, *ab ea purgatur uel*
          - Exiccando.
          - Abluendo.
          - Tundendo.
      - Qualitatem
        - Conditur. N. 339.
        - Coquitur
          - Elixatur.
          - Assatur.
          - } N. 344.
    - Formæ, *quæ inducitur tum*
      - Solidior, *Cibi, ut comedatur tantùm.*
      - Liquidior, *Potus siue*
        - Coctus, *ut Sorbeatur. ῥόφημα*
          - Cum *polline,* Polẽta, *Cyceon.*
          - Sine *polline,* Iusculum, *ζωμὸς, ἀπόβρεγμα.*
        - Non *coctus, uti* Bibatur, *sicut* Vinum.
      - Media, *ut & cibus & potus sit, qui scilicet comedi poßit atque bibi.*
    - Efficientis
      - Principis.
      - Instrumentalis *tum*
        - Naturalis
          - Simplicis: *ut*
            - Ignis, *Aer.*
            - Fumus, *Sol.*
            - Aqua, *Muria.*
            - } N. 344 et 374.
          - Mixtæ. *Vt Vinum, Sal, Oleum.*
        - Artificialis: *ut Culter, Pistillus, Mola.*
  - Per *acidens quo ad*
    - Dignitatem, *quædam*
      - Primaria *ueluti elementa, Panis & Aqua seu Vinum.*
      - Secundaria, *Opsonium quomodocunque paratum.*
    - Locum.
    - Tempus. *Alimenta quædam*
      - Prandij, *Cœnæ.*
      - Primæ, *Secundæ mensæ.*

Dd. Differentiis igitur Alimentorũ obseruat Hippocrates, etsi non constanti ubiq; ordine, fundamento sumto uel à

- Natura, secundum Alimenti
  - Materiam consideratam tum
    - Per se, quo ad illius
      - Substantiam, respectu
        - Totius. Sic uel sunt
          - Inanimata: ut
            - Aqua. N.223.
            - Sal.
          - Vegetantia: ut puta
            - Semina. Quæ rursus differũt
              - Specie. Semina
                - Cerealia:
                  - Hordeum. N.49. & seq.
                  - Triticum. N.76.
                  - Tragus. N.105.
                  - Auena. N.106.
                - Legumina:
                  - Fabæ. N.110.
                  - Pisa. N.115.
                  - Eruilia. N.114.
                  - Ciceres. N.118.
                  - Milium. N.119.
                  - Lentes. N.121.
                  - Eruum. N.122.
                - Herbarum:
                  - Lini. N.123.
                  - Ormini. N.124.
                  - Lupini. N 125.
                  - Erysimi. N.127.
                  - Cucurbitæ. N.128.
                  - Cnici. N.133.
                  - Papaueris. N.134.
              - Forma, uel ut Cibus, uel ut Potus.
            - Folia. Olera tũ
              - Tota, uel
                - Hortensia. N.253. & seq.
                - Syluestria. N.288.
              - Partes. ut Succus. N.294.
            - Fructus
              - Per se uel
                - Totus.
                - Partes, tum
                  - Carnes. N.338.
                  - Succus.
              - Respectu
                - Loci.
                - Temporis.
          - Animalia: quo ad
            - Substantiam: ut
              - Carnes. N.188. & seq.
              - Sanguis.
            - Effecta: ut
              - Lac. N.72.
              - Oua. N.214.
              - Mel. 248.
        - Partium. Alia namque pars substantiæ
          - Crassior & solidior.
          - Liquidior. Succus.
      - Qualitatem
        - Visilem.
        - Gustatilem. ut N.361. & seq.
    - Respectu
      - Loci in
        - Genere. Alimenta sumuntur ex
          - Terrestribus. N.140. & seq.
          - Volatilibus. N.141. & seq.
          - Aquatilibus, tum
            - Totis, uel
              - Recentib. N.164.
              - Salitis. N.183.
            - Partibus eorundem. N.212.
        - Specie. Species
          - Terrestrium. N.356. & seq.
          - Aquatilium.
          - Volatilium.
      - Temporis: ut Recentia, Horna, Verna. N.270. & seq. Item. N.374. & seq.
  - Formam, cùm sit uel Cibus, uel Potus, ex liquidis natura, uel solidis. Vt est Aqua N.223.
- Arte. Vide sequens signum Ee.

Ee. Artificialis Alimenti differẽtiæ sumuntur

- Per se respectu
  - Materiæ. *Cuiusmodi est*
    - Farina *uel seminum uel fructuum siccorũ, cum aqua cocta, cum oleo frixa, cum melle subacta: ut bibitur, ut comeditur, ut sorbetur.* N.301. & *seq. item* N.107.
    - Caro *uel animalium uel fructuũ uel olerum, siue*
      - Macerata. N.339.
      - Cocta.
    - Mel.
    - Lac *coctum in*
      - Pulmentum.
      - Caseum.
  - Formæ *q̃ inducitur uel*
    - Liquida, *instar*
      - Potus *artificialis. ut*
        - Vinum. N.224.
        - Acetum. N.240.
        - Sapa. N.242.
        - Aqua.
      - Sorbitionis. *Iusculum ex*
        - Farina. *Polenta.*
        - Lacte.
        - Carne. *Iusculum simpliciter.*
        - Oleribus.
        - Fructibus.
    - Solida. *Sic*
      - Caseus *ex lacte.* N.248.
      - Maza *ex ordeo uel tritico.* N.54. & *seq.*
      - Panis *qualiscunq;.* N.77. & *seq.*
      - Pastillus *ex carne animalium uel fructuum.*
    - Media, *ita ut & bibi posit & comedi. Vt ex*
      - Farina, *Cyceon.* N.68. & *seq.*
      - Carnibus, *Offa.*
  - Efficientis *Instrumentalis. ut* N.344. & N.374.
- Per *accidens, quo ad*
  - Dignitatem.
  - Locum.
  - Tempus.

Inter CEREALIA *primas antiquitate & dignitate tenet* ORDEUM. *Cuius consideratione͂* Hip. *uti corporis naturalis introducit, quomodocunq; tandem ab arte præparetur.*

- Vniuersim *quidem frigidum & siccum esse, & à succo palearum purgantem quoq; & abstergentem uim habere uidetur.* N.49.
- Singillatim *uerò uis eius natiua uel augeri uel hebetari solet. Etenim si ordeum*
  - Elixetur, *siquidẽ à cortice*
    - Non purgatũ (ἄπτιστον) *succus refrigerabit, siccabit, & purgabit.* N.50.
    - Purgatum (ἐπτισμένον) *refrigerabit, siccabit, & aluum sistet.* N.51.
  - Assetur, *corticis uis purgans exolescet, refrigerans & exiccans facultas manebit.* N.52. *siue iã eo quis utatur*
    - Integro.
    - Contuso *in pollinẽ. ἄλφιτον. Sic maximè refrigerat & siccat.* N.53.

MA

MAZA inter species alimentorum formales, sed artificiales, referenda, uaria est, uarijsq; fit modis: uarijs iccirco prædita facultatibus. N. 54. Vti autem Cyceon alius cum sola paratur aqua, alius cũ alijs, ut n. 68. item Panis simplicißimus quidem ex farina, aqua & fermento constat (cuius solius rationem paulò pòst Hip. habet) delicatior uerò & butyrum & anisum & saccharum & aromata admittere potest: ita quoque Maza alia uilißima & simplicißima, alia delicatior, eorum ex quibus constat naturã imitatur. Sic Hesiodus μᾶζαν ἀμολγαίην æstatis tempore suo rustico offert. Mazæ igitur in

- **Genere**
  - Materia partim
    - Sicca & uel
      - Primaria, maximeq; necessaria, est farina triticea uel ordeacea (ἄλευρον) eaq; uel
        - Impura, συγκομιστὸν, quandoquidem palea unà cum grano commolita est. Et propterea minus nutrit, plus purgat & detergit. N. 55.
        - Pura, reiecta palea, καθαρόν. Plus nutrit, minus detergit & secedit. N. 56.
      - Secundaria, ea quæ præter farinam sicca admiscentur, siue semina sint, siue aromata, siue caseus, siue saccharum.
    - Humida, tum
      - Simplex, Aqua.
      - Mixta: ut Vinum, Oleum, Butyrum.
  - Forma ea est, ut subigatur primùm citra fermentum: deinde subacta igni sicco excoquatur. Sic à Cyceone & Pane differt Maza. Conuenit cum Pane, quòd farina aqua subigitur, subacta igne torretur & assatur in substantiam solidam, minimeq; fluidam: (& hoc ipso differunt à Cyceone.) A Pane differt, quoniam ille non subigitur tantùm, sed etiam fermento eleuatur: hæc uerò subigitur tantùm, neq; eleuatur. Et proinde ut ἄρτος ἀπὸ τοῦ αἴρω, cùm illi præter subactionem etiam eleuatio accedat: ita μᾶζα ἀπὸ τοῦ μάττω, quòd subigatur tantùm, non eleuetur, appellationem uidetur traxisse.
  - Efficiens
    - Princeps.
    - Instrumentalis:
      - Manus subigens.
      - Ignis coquens.
  - Finis: ut in alimentum cedat. Exhibetur autem
    - Per se uel
      - Recens & adhuc calens: ut etiam de pane. N. 109. νεοφυρηθεῖσα.
      - Vetus, προφυρηθεῖσα. quam fol. 361. n. 47. πάλαι συγκεκομμένην uocat.
    - Respectu alterius uel
      - Sola.
      - Non sola, sed intrita lacti aut uino.
- **Specie.** Maza alia θρυπτὴ, delicata & suauiter condita appellari potest, quam Athen. lib. 14. cap. 32. Mattyam uidetur dicere: alia ἄθρυπτος, uilißima & plebeia, nomine generis nũcupata. Sed Hippocrates τριπτὴν facit & ἄθριπτον, ab intusione. Est igitur alia
  - ἄθρυπτος, sine intritione & commixtione alterius substantiæ, uel humidæ uel siccæ. Et propterea cùm ex farina tantùm & aqua constet, ῥαντὴ dicitur, quasi aqua aspersa farina. & n. 58. ὑγρὴ. & 63. ὕδατι διάβροχος. Vide signum ☙
    - Recens est, adhuc calens, minus quã recens ἄθρυπτος exiccat, magis tamẽ quã uetus θρυπτὴ. Nã cùm optimè subacta sit & cõstipata & condensata, minusq; rara, minus quoq; uẽtriculi humorẽ (quod ἄθρυπτος recens faciebat) ad se raptum imbibere potest. Iã uerò cùm diu in uentriculo moretur, & sensim à calore eliquata per uenas meseræi trãsmitti queat: minus promtè per aluũ descendit, probè concoquitur, minus flatuosa est, magisq; nutrit. N. 66.
    - Vetus est, minus q̃ recens nutrit, celerius p̃ aluũ descẽdit, magisq; flatuosa est. N. 67.
  - θρυπτὴ, cum intritione & commixtione alterius substantiæ uel humidæ actu, ut mellis, lactis, uini, olei: uel siccæ, ut seminũ, sacchari, aromatũ. Propter quã commixtionẽ aliorũ, quæ corpulentiora sunt quã aqua, hæc maza ξηρὴ dicitur, ad differentiã præcedentis, quæ ῥαντὴ & ὑγρὴ uocatur. Hæc igitur maza cùm uarias habeat uires, pro eorum quæ interuntur diuersitate, in uniuersum tamen respectu farinæ tanquam primi sui elementi quo constat, siue iam cum melle, siue cum lacte, siue cum uino, siue cum aromatibus interatur, recens θρυπτὴ cum uetere itidem θρυπτῆ conferri potest: recens quinetiam θρυπτὴ cum recenti ἀθρύπτῳ. Ergo quæ

Talis igitur maza & refrigerare et siccare apta nata est, daturq́; in ijs morbis, ut in diarrhœa uel lienteria, ubi aluus siccãda est citra calefactionem, quem admodũ N. 65. colligit. Etsi rursus uarij sunt huius refrigerationis & exiccationis gradus, pro uario usu. Maza enim hæc, ubi subacta est, & igni excocta, uel in usum adhibetur

- **Non statim**, *sed aliquanto tempore post, præsertim cum diu durare possit. Quã* προφυρηθεῖσαν *uocat, iampridem subactam (fortè etiam* προπυρωθεῖσα, *iampridẽ cocta, dici posset) & leuem esse, id est parum nutrire (cui opponit* τὸ ἰσχυρὸν, *ut ex n. 129. colligitur) citò per aluũ secedere, & refrigerare affirmat. N. 57.* Declarat:
  - Refrigerat *quidem, propter aquæ frigidæ mixtionem, qua subacta fuit & compacta. N. 58.*
  - Citò *per aluum secedit, non quòd purget, sed quia propter leuitatem suam facilè concoquitur, neq; diu moratur in uentriculo. N. 59.*
  - Leuis *est, quia eius partis, quæ alere potest, maior pars cũ flatu foras excernitur. N. 60.* Rationem *affert. Flatuosa enim est hæc maza, frigida scilicet, & minus quàm quæ recens exhibetur sicca. Vbi ergo à flatu uenæ muit, uiæ alimenti (uenæ scilicet mesaraicæ, per se angustæ) alimentum sibi conueniens, humidum scilicet non flatuosum (hoc enim aquæ naturã, quæ nutricationi cum primis seruit, refert: flatus uerò aeris potius naturam æmulatur) attrahunt, idem tamen ualde siccũ, cuius merito osculaipsa magis etiam contrahuntur (ut infrà quoq; n. 355. docet. Ex n. 111. pro* γονοπώτεροι *lego* στενοπορώτεροι*) flatuosum autem,* ὡς μὴ ξύμφορον, *ad intestina delabi patiuntur. Proinde Mazæ concoctæ pars subtilior cum flatu supernè eructatur: crassior ad aluum descendit, ibiq́; similiter flatu agitante tandem excernitur. N. 61. Tale quid etiam infrà n. 111. docet.*
- **Statim**, *adhuc calens. Quam* εὐθέως φυρηθεῖσαν *uocat, & alibi* νεοφυρηθεῖσαν. *Quæ quidẽ &*
  - Exiccat, *multoq́; potentius quàm prior illa. N. 62.* Declarat. *Farina enim per se sicca, licet ab aqua irrigata fuerit, tamen ab igne uicißim actualem calorem acquisiuit, cuius merito uentriculi humiditas attrahitur & ebibitur. N. 63.*
  - Refrigerat, *merito aquæ, qua fuit irrigata & subacta farina.* ψύχει γὰρ γενόμενον (τὸ ἄλφιτον) τῷ ὕδατι καὶ σὺν τῇ μάζῃ ἐσελθόντι. *N. 64. Quæ ipsa tamen ubi ab actuali calore incaluit, recens nimirum maza multò leuius refrigerabit, quàm maza uetus.*

CYCEON, *puls, species alimẽti artificialis, à forma nomẽ traxit,* ἀπὸ τοῦ κυκᾶν, *quod est commiscere, uel* ἀπὸ τοῦ χέειν, *quòd substãtia solidiore quidem quàm* ῥοφήματα, *hoc est Sorbitiones seu iuscula existat, liquidiore tamen quàm Panis uel Maza. Eapropter Eustathio* ζωμός τις ῥοφητὸς, *puls sorbilis dicitur, Iliad.* λ. *mediaq́; inter cibum & potum constituitur, quæ scilicet & cũ pane seu maza comedi, & per se sorberi queat. & Iliad.* ε. κρᾶμα ἐκ στερεῶν καὶ ὑγρῶν, *Homericus Cyceon uocatur. Vt autem Maza alia uilißima erat, alia delicatior & sumtuosior: ita quoq;* κυκεῶνα *uidetur hîc facere alium*

- **Vilissimum**, *ex aqua sola & farina simul agitatis, & ad ignem in pultem coctis. Qui quidem refrigerat & nutrit. N. 68.*
- **Delicatiore**, *ex farina cum quouis alio liquore agitata atq; cocta: interdũ etiam cũ solidis rebus, ut caseo. Sic Iliad.* λ. *Hecamede cyceonẽ parat ex uino generoso & farina purißima, & casei caprini ramentis, eundemq́; bibẽdum, hoc est, sorbendũ proponit Machaoni uulnerato. & Odyß.* κ. *Circe caseum, farinam, mel atq; uinũ* κυκᾷ, *socijsq́; Vlyßis cibum porrigit sorbilem, ueneno intermixtum. Ergo pro uaria eorum quibus farina incoquitur temperie, cyceon quoq; uariat. Is ergo qui coquitur cum*
  - Vino, *calefacit, nutrit, & aluũ sistit. N. 69.*
  - Melle, *calefacit & nutrit minus. N. 70. Et hoc rursus differenter. Nam si mel fuerit*
    - Mixtum *cũ aqua, promtius per aluum secedit.*
    - Sincerum, *aluum etiam sistit.*
  - Lacte, *multum nutrit. N. 71. sed pro diuersitate lactis rursus uariat. Nam lac aliud aluum*
    - Sistit, *Ouillũ. N. 72.*
    - Lubricat
      - Parum, *Bubulum. N. 73.*
      - Plus, *Caprinũ. N. 74.*
      - Plurimum, *Equinum & Asininum, quia ualde serosum. N. 75.*

TRITICVM *inter Cerealia semina materialiter & quidem naturaliter consideratum, principatum obtinet, etsi tempore posterius inuentum, magis nutrit ordeo, sed minus per aluum secedit. N. 76.*

PANIS alimenti formalē speciē denotat, & eam quidem artificialem. Eius differētiæ sunt uariæ: aliæ

- Essentiales, sumtæ à
  - Materia. Panis materia alia
    - Sicca, farina scilicet uel sola, uel etiā aliis rebus, ut aniso, uel saccharo mixtis. Farina differt ratione
      - Substantiæ. Paratus ex
        - Ordeo, minus nutrit, magis secedit.
        - Tritico maximè nutrit, minus secedit, ex quolibet tritico factus, maximè uerò ex delicatissimo et primario, quod siliginem uocāt. Et siligo quidem molita
          - Non tosta, χόνδρος, purum granum (è quo etiam Far & Alica fit) potentissimè nutrit. N.96. Celsus & Paulus Siligineum panem uocant. Cùm hîc tantùm Farris mentio fiat, quidā hosce libros Hip. non esse sunt suspicati, uti Gal. 1. de Victu Acut. tradit, & tamen multo antiquiores Hippocrate Far nouisse, tum medicos tum comicos, asserit.
          - Tosta, σεμίδαλιν uidetur constituere, similam. quæ cùm tostione amiserit aliquantum humoris, minus nutrit χόνδρῳ. N.95. Celsus & Paulus Semidalitē uocant, ex simila uel similagine factum panem.
      - Qualitatis, uel
        - Pura. Panis καθαρὸς magis nutrit, minus secedit. N.78.
        - Impura cum palea. Panis συγκομιστὸς siccat & secedit. N.77.
    - Humida, Aqua potissimum: interdum quoq; Butyrum, Oleum, Ouorum liquor.
  - Forma. Differt à Maza sola fermentatione, per quam rarescit & intumescit: proindeq; concoctu facilior fit. Rarefactio ista fit uel
    - Cum acore, cum fermento propriè dicto acido, ζύμη: & Panis uocatur Ζυμίτης, qui leuior est, & per aluum facilè secedit. N.79. Rationem affert
      - Leuitatis. N.80.
      - Secessionis. N.81.
    - Absq; acore. Panis ἄζυμος, qui magis nutrit, minus secedit. N.82. Loco fermenti acidi adhibetur causa rarefactionis uel
      - Succus tritici. Panis τῷ χυλῷ πεφυρμένος, qui quidem & leuis est, & secedit, & nutrit. N.83. Rationem affert
        - Nutritionis: quia purus. N.84.
        - Leuitatis, propterea quòd succo leuissimo & purissimo fermētatur. N.85.
        - Secedit, quia succo dulcissimo tritici commixtus fuit. N.86.
      - Quiduis aliud: utputa lupulus.
  - Efficiente
    - Principe.
    - Instrumentali à
      - Manu subigente.
      - Igne coquente, qui uel est
        - Blandus & purus, Furni scilicet. Ergo Panis ἰπνίτης maximè nutrit, quia minimum exuritur. N.88.
        - Vehemens, iccirco panis magis exuritur, minusq; nutrit. Ignis rursus uel est
          - Nō inclusus: itaq; Panis minus exuritur, modiceq; nutrit, tū qui coquitur in
            - Foco. ἐσχαρίτης. N.89.
            - Veru circūactus. ὀβελίας. N.90.
          - Inclusus, & panis maximè exuritur, minimeq; nutrit, ut qui coquitur in
            - Testa. κλιβανίτης. N.91. Ratio. N.94.
            - Cinere. ἐγκρυφίας. N.92. Ratio. N.93.
- Accidētales sumtæ à
  - Quantitate. Sic panes
    - Magni magis nutriunt, cùm minus exurantur & exiccentur. N.87.
    - Parui minus nutriunt, quia magis exiccantur.
  - Qualitate. Ergo
    - Calidus adhuc, exiccat magis. N.109.
    - Frigidus minus exiccat, corpus tamen minus nutrire, & emaciare etiā aliquatenus uidetur. N.110.
  - Tempore coctionis: uel Recens uel Vetus.

- ALIMENTI artificialis species, eaq; materialis, FARINA, considerari potest tum
  - Respectu eorum cum quibus miscetur, non in formam Cyceonis, sed ῥοφήματος, hoc est, iusculi seu Sorbitionis. Sicq; in usum uenit humani alimenti uel cocta cum
    - Aqua. Et sic rursus farina
      - Purior, uel
        - Tota cum aqua pota, refrigerat. N. 97.
        - Non tota, sed flos farinæ cũ aqua colatus, πλῦμα σταιτὸς (lotura floris farinæ) ἐπὶ πυρὶ (ad ignem agitata & cocta.) N. 98. Corn. πλῦμα σταιτὸς πυρὸς legit.
      - Impurior & furfuracea coquitur. Succus coctæ, aluum lubricat. N. 99.
    - Lacte. Propter serum magis subducit, quàm cum aqua. N. 100.
    - Oleo & melle, uel elixa, uel assa, uel frixa, ructuosa est et æstuosa. N. 101. Rationem affert cur
      - Ructum pariat. N. 102.
      - Aestuosa sit. N. 103.
  - Per se, quo ad
    - Substantiã. Quæ fitè
      - Tritico, siue similago sit, siue chondrus, magis nutrit, & minus per aluum secedit. N. 104.
      - Ordeo, contrariæ est facultatis: quantum quidem ex prædictis colligi potest.
      - Trago siue Olyra, leuior est tritico, & magis lubricat. N. 105.
      - Auena, uel in cibũ data sub forma Panis aut Mazæ: uel in potum, sub forma Sorbitionis: uel utrouis modo, sub forma Cyceonis: humectat & refrigerat. N. 106.
    - Quantitatem, quoniam ui molæ confracta est, ἄλευρον dicitur in genere, in specie uerò (ex N. 107.) dici posse uidetur ea quæ
      - Crassior est, ἄλφιτα.
      - Tenuior & subtilior, ἄλητον.
    - Tempus,
      - Recens quidem siccior est, cùm nuper admodum facta, ignis, à quo exiccata fuit, impreßionem retineat. N. 108.
      - Vetus frigidior est. N. 109.

CAPVT IV.

De Leguminibus. Item de Carne & Succo uniuersim.

FABAE [110] alunt, aluum sistunt, & inflant. [111] Inflant, quoniam meatus non suscipiunt alimentum aliud superueniens. [112] Aluum sistunt, quia totam alimenti fecem habent.

[113] Pisa inflant minus, & per aluum magis secedunt.

[114] Eruilia, & phaseoli, his magis per aluũ secedunt, minus inflant, & probe alunt.

[115] Cicer album per aluum secedit, & per urinam eijcitur, & alit [116] Alit quidem, carnosum quod in ipso est. [117] Per urinã eijcitur, quod dulce est. [118] Per aluum secedit, salsuginosum.

[119] Milij grana ac paleæ siccant, & uentrem sistunt, & cum ficubus uehementibus doloribus conferunt. [120] Ipsum autem milium coctũ alit, non tamen aluo secedit.

[121] Lentes æstuosæ sunt, & turbant, & neq; per aluum secedunt, neq; ipsam sistunt.

[122] Eruum aluum sistit, & robustum est, & crassefacit, & explet, & boni coloris hominem facit.

[123] Lini semen comestum aluum sistit. Habet & quiddam refrigeratorium.

[124] Hormini semen eadem quæ lini semen præstat.

[125] Lupini natura robusti sunt & calidi: [126] uerùm præparatione leuiores ac frigidiores fiunt, & aluo secedunt.

[127] Irio humectat, & aluo secedit.

[128] Cucumeris semen per lotium magis abit, quàm per secessum. Replet autẽ & crassefacit. [129] Secedit quidem, propter paleam externam. [130] Replet autem & crassefacit, propter carnem. [131] Lotum uerò secedit quidem, uerùm minus: [132] crassefacit autem & explet magis: humectat autem & urit, propter pingue & oleosum.

[133] Cnicus aluum mouet.

[134] Papauer aluum sistit, magis autem nigrum hoc facit: sed & album idem prestat, alit autem, & robustum est.

[135] Horum porrò omnium succi carnis aluum mouẽt. [136] Iccirco in præparatiõe id obseruare oportet, [137] ut quando siccare uoles, succos detrahas, & carne utaris: [138] sin aluum mouere, succum copiosiorem, carnem pauciorem & succulentiorem adhibeas.

A

ΚΥΑΜΟΙ, [110] τρόφιμόν τι, καὶ στατικὸν, καὶ φυσῶδες. [111] φυσώδες μὲν, ὅτι οὐ δέχονται οἱ πόροι τὴν τροφὴν ἄλλην ἐπιοῦσαν. [112] στάσιμον δὲ, ὅτι ὀλίγην ἔχει τὴν ὑποστάθμην τῆς τροφῆς.

[113] οἱ πισοὶ, φυσῶσι μὲν ἧσσον, διαχωρέουσι δὲ μᾶλλον.

[114] ὦχροι δὲ καὶ δόλιχοι, διαχωρητικώτεροι τουτέων, ἧσσον δὲ φυσώδεα, τρόφιμα δέ.

[115] ἐρέβινθοι λευκοὶ, διαχωρέουσι, καὶ οὐρέονται, καὶ τρέφουσι. [116] τρέφει μὲν, τὸ σαρκῶδες. [117] οὐρέεται δὲ, τὸ γλυκύ. [118] διαχωρέεται δὲ, τὸ ἁλμυρόν.

B

[119] κέγχρων χόνδροι. [a] κυρήβια, ξηρὰ καὶ στάσιμα, μετὰ σύκων [b] ἰσχυρῶν τοῖσι πόνοισιν. [120] αὐτοὶ δὲ οἱ κέγχροι ἑφθοὶ τρόφιμοι, οὐ μέντοι διαχωρέουσιν.

[121] φακοὶ δὲ καυσώδεες, καὶ ταρακτικοὶ, καὶ οὔτε διαχωρέει, οὔθ' ἵστησιν.

[122] ὄροβοι, στάσιμον καὶ ἰσχυρὸν, καὶ παχύνει, καὶ πληροῖ, καὶ εὔχροον ποιέει τὸν ἄνθρωπον.

[123] λίνου καρπὸς ἐσθιόμενος, στάσιμον. ἔχει δέ τι καὶ ψυκτικόν.

[124] ὁρμίνου καρπὸς, παραπλήσια τῷ λίνῳ διαπρήσσεται.

C

[125] θέρμοι, φύσει μὲν ἰσχυρὸν καὶ θερμόν. [126] διὰ δὲ τὴν ἐργασίην, κουφότερον καὶ ψυκτικώτερόν ἐστι, καὶ διαχωρέει.

[127] ἐρύσιμον ὑγραίνει καὶ διαχωρέει.

[128] σικύου σπέρμα, οὐρέεται μᾶλλον, ἢ διαχωρέει· πληροῖ δὲ, καὶ παχύνει. [129] διαχωρέει μὲν, διὰ τὸ ἄχυρον τὸ ἔξω. [130] πληροῖ δὲ, καὶ παχύνει, διὰ τὴν σάρκα. [131] πτισσόμενον δὲ διαχωρέει μὲν, ἧσσον δέ: παχύνει δὲ καὶ πληροῖ μᾶλλον. [132] ὑγραίνει δὲ καὶ [c] καίει, διὰ τὸ λιπαρὸν καὶ πῖον.

[133] κνῆκος διαχωρέει.

D

[134] μήκων, στάσιμον· μᾶλλον δὲ ἡ μέλαινα μήκων. ἀτὰρ καὶ ἡ λευκή. τρόφιμον δὲ καὶ ἰσχυρόν.

[135] τουτέων δὲ ἁπάντων οἱ χυμοὶ τῆς [d] σαρκὸς διαχωρητικοί. [136] δεῖ οὖν ἐργασίῃ φυλάσσειν. [137] ὁκόσα μὲν βούλει ξηραίνειν, τοὺς χυμοὺς ἀφαιρεῦντα, τῇ σαρκὶ χρῆσθαι. [138] ὁκόσα δὲ διαχωρέειν, τῷ μὲν χυμῷ πλείονι, τῇ δὲ σαρκὶ ἐλάσσονι, καὶ εὐχυμοτέρῃ.

[a] κυρέβια. κυρύβια
[b] ἰσχυρῶν. ἰσχύροισι
[c] λύσιν
[d] γαστρὸς

Ad materiales Alimentorum species redit: et de ijs agit tum in

Specie. Ergò

FABA nutrit, sistit aluum, flatuosa est. N. 110 Ratio cur

- Flatum gignat. Neque enim uiæ alimenti recipiunt aliud superueniens. N. 111. Sic etiam suprà n. 61. An hoc uult. Aquam (uti primo de Diæta, n. 52 docuerat) omnia alere. ergò etiam corpus humanum: Humidum igitur aqueũ alit: & illud uiæ nutritioni destinatæ recipiunt. Aliud uerò, quod flatuosum est, & alterius substantiæ, nimirum aereæ potius quàm aqueæ, non recipiunt, sed ut alienum respuunt. Quod ipsum cùm à mesaraicis non recipiatur, in uentre manens, & flatus excitat, & foràs uel infernè uel supernè expellitur. Nam ut eodem lib. n. 103. singula à locis conuenientibus tantùm recipi, & in ijsdem manere possunt: aliena uel excluduntur omninò, uel recepta expelluntur.
- Aluum sistat. N. 112.

PISA minus inflant quàm fabæ, & promtius per aluum secedunt. N. 113.

ERVILIA & Phaseoli magis quàm pisa per aluum secedunt, pauciores flatus pariunt, & nutriunt. N. 114.

CICERES albi secedunt, urinam pellunt, nutriunt. N. 115. Ratio. Nam parte sui

- Carnosa, nutriunt. N. 116.
- Dulci, urinam prouocant. N. 117.
- Salsa, secedunt. N. 118.

MILIVM pro

- Medicamento. Grana simul & paleæ siccant, sistunt, dolores uehementes cum fi[...] cubus leniunt. N. 119.
- Alimento. Nutrit coctum, non tamen secedit. N. 120.

LENTES æstuosæ sunt & turbant: aluum neq; soluunt, neque sistunt. N. 121 καταῤῥηκτικοί. An ἰσχαιμικοί? turbant aluũ. Nam καταῤῥήγνυσθαι. Hip. aliàs dicitur aluus, quando rumpitur, id est soluitur.

ERVVM sistit aluum, multum nutrit, crassefacit, replet, coloratum reddit. N. 122.

LINI semen comestum sistit aluum, & parum refrigerat. N. 123.

HORMINI semen idem præstat. N. 124.

LVPINVS

- Natura sua multum nutrit, & calidus est. N. 125.
- Arte & præparatione leuior fit & frigidior, ita ut etiam secedat. N. 126.

ERYSIMVM humectat, & secedit. N. 127.

CVCVMERIS semen per urinam potius quàm per aluum secedit: replet. N. 128. Et quidem quo ad

- Secessum & Repletionem
  - Nõ lotum
    - Secedit propter paleam. N. 129.
    - Replet propter carnem suam. N. 130.
  - Lotũ minus quidẽ secedit, magis uerò replet et incrassat. N. 131.
- Vrinam, quia pingue & oleosum est, per uesicam promtè secedit. N. 132. ὑγραίνει ἢ οὐρεῖ καίει. Quia oleosum est & pingue, καίει (ut etiam suprà n. 103. ea omnia quæ cũ oleo coquuntur καυσώδεα esse dixit) urit, mordicat: ipsiusq; olei lentore & deductione pars humida promtè ad meatus urinæ fertur ἐς ὑγραίνει. An legendũ, ὑγραίνει ἢ ἐς κενοῖ, Humectat & uacuat per uesicam. An ὑγραίνει ἢ ἐς κύστιν, Humectat & uesicã: An, διαχωρεῖται ἢ διὰ τ &c. Nam hoc ex ijs, quæ n. 128 proposuerat, demonstrandum supererat.

CNICVS aluum mouet. N. 133.

PAPAVER utrumq;, sed nigrum præsertim, sistit aluum, nutrit potenter. N. 134.

Genere. Namq; in prædictis omnib. & CARO cõsideratur & SVCCVS carnis, ad secessum aptior. N. 135. Arte igitur hic utendũ. N. 136. Vt quando uoles

- Exiccare, succo relicto, carne utaris. N. 137.
- Secessum promouere, succo potius quàm carne. N. 138.

CA

CAPUT V.

De iis quæ ab Animalibus sumuntur alimentis.

CÆTERUM[139] de animalibus, quæ in ciborum usum ueniunt, sic cognoscere oportet. [140] Carnes bubulæ robustæ sunt, & aluum sistunt, & ægre in uentre coquuntur,[141] propterea quòd crassi ac multi sanguinis est hoc animal. Proinde & carnes mortuæ, ad pondus graues sunt, & carnes uiui animalis, itemq; sanguis ac lac. [142] Quorũ aũt animaliũ lac tenue est, & sanguis similiter, eorũ etiã carnes cõsimiles sunt.[143] Caprinæ carnes his leuiores sunt, & magis aluo secedunt. [144] Suillæ quidẽ robur magis quàm hæ corpori afferunt, satis aũt aluo secedunt, [145] propterea quòd tenues & modici sanguinis uenas sues habent, carnẽ uerò multã. [146] Agninæ leuiores sunt ouillis, & hœdinæ caprinis,[147] quia magis exangues sunt & humidiores. [148] Quũ enim sicca & robusta natura sint animalia, dum tenera sunt, aluo secedũt: ubi uerò adoleuerint, non itẽ.[149] Et uitulinæ carnes eodẽ modo se ad bubulas habent. [150] Verùm porcellinæ suillis grauiores sunt. [151] Quũ enim animal sit natura carnosum & exangue, humiditatis excessum in tenella ętate habet. Quũ igitur meatus alimentũ superueniens non suscipiant, intus manens calefacit ac perturbat uentrem. [152] Asininæ carnes aluo secedunt,[153] & pullorũ adhuc magis.[154] Equinæ leuiores sunt.[155] Caninæ calefaciũt ac siccant & robur addunt, nõ tamen aluõ secedunt. [156] Catulinæ uerò humectant & secedunt. [157] Suis syluestris caro siccat, & robur affert, & secedit.[158] Cerui siccat, minus aũt secedit, magisq; urinã prolicit.[159] Leporinę siccæ sunt, & aluũ sistunt, urinã aũt aliquantum cient.[160] Vulpinæ humidiores sunt.[161] Erinaciorũ item terrestrium carnes urinam cient, & humidiores sunt.

[162] Porrò de uolucribus sic se res habet. [163] Omnia ferè uolucrum genera quadrupedibus sicciora sunt. [164] Quæcunq; enim uesicã non habent, neq; mingunt, neq; sputũ aut saliuã fundunt, omnino sicca sunt. Propter caliditatẽ enim uentris, humiditas ex corpore absumitur in alimentũ caloris: & iccirco neque mingunt, neq; sputũ aut saliuã fundunt. Cui aũt tales humiditates nõ insunt, id ipsum necessariò siccat.[165] Siccissima igitur caro est palumbis: deinde columbæ: tertio loco perdicis, ac galli, & turturis.[166] Humidissima uerò anseris.[167] Seminileges autem uolucres prædictis sicciores sunt. [168] Verùm anatis carnes, & reliquarũ, quæ in paludibus degunt, aut in aquis, omnes humidæ sunt.

[169] Ex piscibus siccissimi sunt, scorpius, draco, callionymus, cuculus, glaucus, perca, thrissa.[170] Leues autem sunt petrosi fermè omnes: uelut

ΠΕΡΙ[139] δὲ ζώων τῶν ἐσθιομένων ὧδε χρὴ γινώσκειν. [140] βόεια κρέα, ἰσχυρὰ, καὶ στάσιμα, καὶ δύσπεπτα τῇσι κοιλίῃσι.[141] διότι παχύαιμον καὶ πολύαιμόν ἐστι τοῦτο τὸ ζῶον. καὶ τὰ κρέα βαρέα ἐς τὸ σῶμα, καὶ αὐταὶ αἱ σάρκες, καὶ τὸ αἷμα καὶ τὸ γάλα. [142] ὁκόσων δὲ τὸ γάλα λεπτὸν, καὶ τὸ αἷμα ὅμοιον, καὶ αἱ σάρκες παραπλήσιοι.[143] τὰ δὲ αἴγεια κρέα, κουφότερα τούτων, καὶ διαχωρεῖ μᾶλλον. [144] τὰ δὲ ὕεια, ἰσχὺν μὲν τῷ σώματι ἐμποιεῖ μᾶλλον τούτων, διαχωρεῖ δὲ ἱκανῶς·[145] διότι λεπτὰς τὰς φλέβας ἔχει, καὶ ὀλιγαίμους, σάρκα δὲ πολλήν. [146] τὰ δὲ ἄρνεια κουφότερα τῶν οἴων, καὶ τὰ ἐρίφεια τῶν αἰγείων· [147] διότι ἀναιμότερα, καὶ ὑγρότερα. [148] ξηρὰ γὰρ καὶ ἰσχυρὰ φύσει ὄντα τὰ ζῶα, ὁκόταν μὲν ἁπαλὰ ᾖ, διαχωρεῖ· ὁκόταν δὲ αὐξηθῇ, οὐχ ὁμοίως.[149] καὶ τὰ μόσχεια τῶν βοείων ὡσαύτως.[150] τὰ δὲ χοίρεια τῶν συείων βαρύτερα. [151] φύσει γὰρ εὔσαρκον ὂν τὸ ζῶον, καὶ ἄναιμον, ὑπερβολὴν ὑγρασίης ἔχει, τέως ἂν νέον ᾖ. ὁκόταν οὖν οἱ πόροι μὴ δέχωνται τὴν τροφὴν ἐπιοῦσαν, ἐμμένον θερμαίνει καὶ ταράσσει τὴν κοιλίην. [152] τὰ δὲ ὄνεια, διαχωρέει.[153] καὶ τῶν πώλων ἔτι μᾶλλον. [154] καὶ τὰ ἵππεια κουφότερα.[155] κύνεια δὲ, θερμαίνει, καὶ ξηραίνει, καὶ ἰσχὺν ἐμποιέει, οὐ μέντοι διαχωρεῖ [156] σκυλάκια δὲ ὑγραίνει καὶ διαχωρεῖ. [157] συὸς ἀγρίου, ξηραίνει, καὶ ἰσχὺν παρέχει, καὶ διαχωρεῖ.[158] ἐλάφου δὲ ξηραίνει, ἧσσον δὲ διαχωρέει, οὐρέεται δὲ μᾶλλον. [159] [a] λαγῶα ξηρὰ καὶ στάσιμα, οὔρησιν δέ τινα παρέχει. [160] ἀλωπέκων δὲ ὑγρότερα,[161] καὶ ἐχίνων χερσαίων, οὐρητικὰ, ὑγραίνει δέ.

[162] περὶ δὲ ὀρνίθων ὧδε ἔχει. [163] σχεδόν τι πάντα τὰ ὀρνίθεια ξηρότερα ἢ τὰ τετράποδα. [164] ὁκόσα γὰρ κύστιν οὐκ ἔχει, οὔτε οὐρέει, οὔτε σιαλοχοέει, πάντως ξηρά. διὰ γὰρ θερμότητα τῆς κοιλίης, ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ σώματος ἐς τὴν τροφὴν τῷ θερμῷ, ὥστε οὔτε οὐρέεται, οὔτε σιαλοχοέει. ὅτῳ δὲ μὴ ἔνεισι τοιαῦται ὑγρασίαι, ξηραίνει ἀνάγκη. [165] ξηρότατον μὲν οὖν [b] κρέας, φάσσης· δεύτερον, περιστερᾶς. τρίτον, πέρδικος, καὶ ἀλεκτρυόνος, καὶ τρυγόνος.[166] ὑγρότατον δὲ χηνός.[167] ὅσα δὲ σπερμολογεῖ, ξηρότερα τῶν ἑτέρων. [168] νήσσης δὲ, καὶ τῶν ἄλλων, ὁκόσα ἐν ἕλεσι διαιτῆται, ἢ ἐν ὕδασι, πάντα ὑγρά.

[169] τῶν δὲ ἰχθύων, ξηρότατοι μὲν οἵδε, σκορπίος, δράκων, καλλιώνυμος, κόκκυς, γλαῦκος, πέρκη, θρίσσα.[170] κοῦφοι δὲ οἱ πετραῖοι

[a] λάγεια

[b] φάττης κρέας

σχεδόν τι πάντες. οἷον κίχλη, φυκὶς, ἐλεφιτὶς, κωβιός.[171] οἱ τοιοῦτοι δὲ, καὶ οἱ προῤῥηθέντες, κουφότεροι τῶν πλανήτων. ἅτε γὰρ ἀτρεμίζοντες οὗτοι ἀραιὴν τὴν σάρκα καὶ κούφην ἔχουσιν· οἱ δὲ πλανῆται καὶ κυματόπληγες τεθρυμμένοι τῷ πόνῳ, στερεωτέρην τὴν σάρκα ἔχουσι.[172] νάρκαι δὲ, καὶ ῥῖναι, καὶ ψῆσσαι, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς ἐλαφρότερα.[173] ὁκόσοι δὲ τῶν ἰχθύων ἐν τοῖσι πηλώδεσι καὶ ὑδρηλοῖσι χωρίοισι τὰς τροφὰς ἔχουσιν, οἷον κέφαλοι,[a] κεστραῖοι, ἐγχέλυες, καὶ οἱ λοιποὶ τοιοῦτοι, βαρύτεροι,[174] διότι ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ τοῦ πηλοῦ, καὶ τῶν ἐν τουτέοισι φυομένων τὰς τροφὰς ἔχουσιν·[175] ἀφ' ὅτων καὶ τὸ πνεῦμα εἰσιὸν ἐς τὸν ἄνθρωπον βλάπτει καὶ βαρύνει.[176] οἱ δὲ ποτάμιοι καὶ λιμναῖοι ἔτι βαρύτεροι τουτέων.[177] πολύποδες δὲ, καὶ σηπίαι, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὔτε κοῦφα ὡς δοκέει ἐστὶν, ὅτι διαχωρητικά· διὸ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς βαρύνουσιν ἐσθιόμενοι.[b] [178] πλεῖον οἱ ζωμοὶ τουτέων διαχωρέουσι.[179] τὰ δὲ κογχύλια, οἷον πίνναι, πορφύραι, λεπάδες, κήρυκες, ὄστρεα, αὐτὰ μὲν ξηρὰ, οἱ δὲ χυμοὶ τούτων διαχωρητικοί.[180] μύες δὲ, καὶ κτένες, καὶ τελλῖναι, τουτέων μᾶλλον διαχωρέουσιν.[181] αἱ δὲ κνίδαι μάλιστα, καὶ τὰ σελάχεα, ὑγραίνει καὶ διαχωρέει.[182] τῶν δὲ ἐχίνων τὰ ᾠὰ, καὶ τὸ ὑγρὸν καράβου, μύες, καὶ ἄρκτοι, καὶ καρκῖνοι, μᾶλλον μὲν οἱ ποτάμιοι, ἀτὰρ καὶ οἱ θαλάσσιοι, διαχωρέει, καὶ οὐρέεται.[183] οἱ τάριχοι, ξηραίνουσι καὶ ἰσχναίνουσι· τὰ δὲ πλεῖονα καὶ διαχωρέει ἐπιεικῶς.[184] ξηρότατοι μὲν τῶν ταρίχων οἱ θαλάσσιοι.[185] δεύτεροι, οἱ ποτάμιοι.[186] ὑγρότατοι δὲ, οἱ λιμναῖοι.[187] αὐτέων δὲ τῶν ταρίχων, οἱ λεγόμενοι πέρκαι ἰχθύες, ἰσχυρῶς ξηρότεροι.

[188] τῶν δὲ ζώων τῶν τιθασσῶν, τὰ ὑλόνομα καὶ ἀγρόνομα τῶν ἔνδον τρεφομένων ξηρότερα, ὅτι πονοῦντα ξηραίνεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ ὑπὸ τοῦ ψύχεος, καὶ τῷ πνεύματι ξηροτέρῳ τρέφεται.[189] τὰ δὲ ἄγρια τῶν ἡμέρων ξηρότερα.[190] καὶ τὰ ὠμοφάγα,[191] καὶ τὰ ὑλοφάγα,[192] καὶ τὰ ὀλιγοφάγα τῶν πολυφάγων,[193] καὶ τὰ χορτοφάγα τῶν ποηφάγων,[194] καὶ τὰ καρποφάγα τῶν μὴ καρποφάγων,[195] καὶ τὰ ὀλιγόποτα τῶν πολυπότων,[196] καὶ τὰ πολύαιμα, τῶν ἀναίμων, καὶ ὀλιγαίμων,[197] καὶ τὰ ἀκμάζοντα μᾶλλον, ἢ τὰ λίην παλαιὰ καὶ τὰ νέα,[198] καὶ τὰ ἄρσενα τῶν θηλέων,[199] καὶ τὰ ἄνορχα τῶν ἐνόρχων,[200] καὶ τὰ μέλανα τῶν λευκῶν,[201] καὶ τὰ δασέα τῶν ψιλῶν.[202] τὰ δὲ ἐναντία, ὑγρότερα.

[203] αὐτῶν δὲ τῶν ζώων, ἰσχυρότεραι μὲν αἱ σάρκες αἱ κάλλιστα πονοῦσαι,[204] καὶ ἐναιμόταται,[205] καὶ ἐν οἷσι κατακλίνεται.[206] κουφόταται δὲ τῶν σαρκῶν, αἱ ἥκιστα πονοῦσαι,[207] καὶ ἐν τῆς σκιῆς,[208] καὶ ὅσαι ἐσώταται τοῦ ζώου.[209] τῶν δὲ ἀναίμων, ἐγκέφαλος καὶ μυελὸς, ἰσχυρότατα.[210] κουφότατα δὲ τὰ ὑπογάστρια, μύες, κτένες, πόδες.[211] τῶν δὲ ἰχθύων, ξηρότατα ἐστὶ τὰ ἄνω,[212] κουφότατα

[a] κεστρεῖς

[b] οἱ μὲν δὴ χυλοὶ

uelut turdus, phuca, elephetis, gobio.[171] Tales aũt, & prædicti itidẽ, leuiores ſunt erronibus. Nã hi ut quieſcentes raram ac leuẽ carnẽ habent: Errones aũt & undas uerberantes, laboribus fracti, ſolidiorẽ carnẽ.[172] Torpedines aũt & ſquatinę ac rhombi, & huiuſmodi, ſunt leuiores.[173] Quicunq; uerò piſces in lutoſis & aquoſis locis alimenta habent, uelut capitones, mugiles, anguillæ, & reliqui eiuſmodi, grauiores ſunt,[174] ꝓpterea q̃ ab aqua & luto, & in his naſcentib. alimenta ſumunt,[175] à quib. etiã ſpiritus in hominẽ ingrediens ipſum lædit atq; grauat.[176] Fluuiatiles aũt & lacuſtres his adhuc grauiores ſunt.[177] Polypi uerò, & ſepiæ, & eiuſmodi piſces, neq; leues ſunt, uti uidentur, neq; per aluũ ſecedũt: quapropter etiã oculos comeſti grauant:[178] iuſcula tamen horũ aluum mouent.[179] Cæterùm cõchylia, uelut ſunt pinnæ, purpuræ, patellæ, buccina, oſtrea, ipſa quidem ſicca ſunt, ſucci aũt eorundẽ aluũ mouent.[180] Mituli uerò & pectines ac tellinæ magis aluo ſecedũt.[181] Vrticæ & cartilaginoſi generis piſces, maximè humectant ac aluum mouẽt.[182] Cæterũ erinaceorum oua, & locuſtarũ humor, & muſculi, & urſæ, & cancri, præſertim fluuiatiles, ſed & marini, aluum mouent, & urinã cient.[183] Salſamenta ſiccant & attenuant, pleraq; etiam aluũ leniter mouent.[184] Ex ſalſamentis ſiccisſima ſunt marina:[185] deinde fluuiatilia.[186] Humidisſima autem ſunt paluſtria.[187] Ex ipſis autem ſalſamentis piſces percæ appellati ualde ſicci ſunt.

[188] Animalium porrò cicurũ ea, quæ in ſyluis & agris paſcuntur, ſicciora ſunt his quæ intra ædes nutriuntur: quoniã dum laborãt, à ſole ac frigore ſiccantur, ſpiritu item ſicciore aluntur.[189] Syluestria ſicciora ſunt manſuetis:[190] & crudiuora,[191] ac ſyluarũ materie paſta,[192] itemq; non uoracia, ſicciora ſunt uoracibus.[193] Fœniuora itidẽ herbiuoris ſicciora ſunt,[194] & frugiuora nõ frugiuoris,[195] & paucibiba multibibis,[196] & ſanguine referta exanguibus ac paucum ſanguinẽ habẽtibus:[197] & quæ in uigore ſunt admodũ uetulis ac iuuenculis,[198] maſcula fœmineis,[199] & caſtrata nõ caſtratis,[200] & nigra albis,[201] & hirta nudis.[202] Contraria uerò his, humidiora ſunt.

[203] Ipſorum aũt animaliũ carnes fortiores ſunt, quæ optimè exercẽntur,[204] ac ſanguinolentisſimæ ſunt,[205] & ſupra quas recumbũt.[206] Leuisſimæ aũt carnes ſunt, quæ minimè exercẽtur,[207] & in umbra degunt,[208] & in intimis animalis partibus ſitæ ſunt.[209] Exanguium aũt partiũ robuſtisſimæ ſunt, cerebrũ & medulla.[210] Leuisſimæ uerò carniũ partes ſunt uentris inferiora, muſculi, pectines, pedes.[211] Piſcium ſiccisſimæ ſunt ſupernæ par-

tes,[212] leuissimæ sub uentre.[213] Et capita ipsorum humidiora sunt, propter pinguedinē ac cerebrum.

[214] Oua uolucrum robustum quid habent, & alunt, & inflant.[215] Robustum quid habēt, quia semen est animalis.[216] Alunt, quia hoc est pulli lac.[217] Inflant, quia ex parua mole in multam diffunduntur.

[218] Caseus robustus est, & æstuosus, & alit.[219] Robustus quidem, quia proximus est generationi.[220] Alit autem, quia carnosæ reliquiæ sunt lactis.[221] Æstuosus est, quia pinguis.[222] Aluū autem sistit, quia succo & coagulo constitit.

πετα ἢ τὰ ὑπογάστρια,[213] καὶ κεφαλαὶ ὑγρότεραι, διὰ τὴν πιμελὴν καὶ τὸν ἐγκέφαλον.

[214] τὰ ὠὰ ἢ ὀρνίθων, ἰσχυρὸν μέν τι ἔχουσι, καὶ τρόφιμον, καὶ φυσῶδες.[215] ἰσχυρὸν μὲν, ὅτι γένεσις ἐστὶ ζώου.[216] τρόφιμον ἢ, ὅτι γάλα ἐστὶ τοῦ νεοττοῦ.[217] φυσῶδες ἢ, ὅτι ἐκ μικροῦ ὄγκου εἰς πολὺ διαχέεται.

[218] ὁ τυρὸς, ἰσχυρὸν, καὶ καυσῶδες, καὶ τρόφιμον.[219] ἰσχυρὸν μὲν, ὅτι ἔγγιστα γένεσιος.[220] τρόφιμον δὲ, ὅτι τοῦ γάλακτος τὸ σαρκῶδες ἐστὶν ὑπόλοιπον.[221] καυσῶδες ἢ, ὅτι λιπαρόν.[222] στάσιμον ἢ, ὅτι ὀπῷ καὶ πιτύη ξυνέστηκεν.

ANIMALIA inter species alimentorum naturales easq; materiales connumerantur. Eorum igitur temperies cognoscenda, quatenus in usum ueniunt alimenti humani. Num. 139. In cibū proinde ueniunt tum

- Animalia ipsa, quò ad Carnes. Considerantur autem tū
  - Tota, *secundum differentias specierum.* Vide signum l.
  - Partes. *Partiū differentiæ totidem quot totius, ex iisdem deducendæ fontib. siue sint Animaliū uiuentium*
    - Extra aquam, Terrestriū scilicet & Volatiliū. Aliæ eiusdē animalis partes sunt
      - Robustiores & alimenti plurimi, tum
        - Per se, *quo ad Humores. Quæ partes sanguine*
          - Abundant. N.204.
          - Carēt. *Cerebrū & Medulla.* N.209.
        - Propter aliud. *Respectu scilicet uel*
          - Alimenti.
          - Exercitij, *cūm exerceātur uel per*
            - Motum *diurnum.* N.203. *Sic com. de Alimēto aphorismo 32. τὰ γεγυμνασμένα ait esse δυσμετάβλητα & δυσηκτότερα.*
            - Quietem, *quoniā illis incumbunt.* N.205.
      - Debiliores, tum
        - Per se, *quæ sanguine uel carent, uel paucum habent. Vt caro capitis, sumen, musculi, pecten, pedes.* N.210.
        - Respectu
          - Loci: *quæ uel*
            - Externæ *sunt, sed in umbra semper, obtectæ scilicet, neq; aeri & soli expositæ. ἐν σκιῇ.* N.207.
            - Internæ, *in corpore latent.* N.208.
          - Exercitij, *quæ minimum exercentur.* N.206.
    - In *aqua,* Aquatiliū. *Piscium partes differunt &*
      - Siccitate. *Aliæ*
        - Sicciores, *partes supiores, uidelicet dorsū.* N. 211. *Itē quæ præ cæteris mouentur, ut cauda, pinnæ.*
        - Humidiores, *partes inferiores & laterales, uenter scilicet: item capita, ob pinguedinem & cerebrum.* N.213.
      - Leuitate: *ut ὑπογάστρια, quæ infra uentrem sunt, uersus caudam.* N.212.
- Ea *quæ ab animalibus proueniūt tum*
  - Perfectis. *Vt puta à*
    - Volatilib. OVA, *quæ robusta sunt, multum nutriūt, flatū pariunt.* N.214. Ratio
      - Roboris, *quia spiritus illic plurimi, cū inde animal nasci debeat.* N.215.
      - Nutritionis. N.216.
      - Flatus. N.217.
    - Quadrupedibus. *Lac inter potus connumerari debet. At qui ex lacte fit* CASEVS *inter cibos locum habet: quem quidem in uniuersum robustum, æstuosum, plurimumq; nutrire ait.* N.218. *Rationem addit cur*
      - Robustus *sit.* N. 219.
      - Nutriat. N.220.
      - Aestuosus *sit.* N. 221.
      - Aluum *sistat.* N. 222.
  - Imperfectis, *ut ab Insectis.* MEL. *Quod quidē*
    - Meracū, *calefacit & siccat.* N.248.
    - Mixtum *aqua humectat.* N. 249. *Et hoc rursus aluum*
      - Phlegmaticorū *sistit.* N.250.
      - Biliosorum *lubricat.* N.251.

l Tota

- I. Tota considerantur secundū differētias specierum
  - Principes, quæ sumuntur à partib. uniuersi, quas inhabitant. Animalium alia incolūt
    - Terrā. TERRESTRIVM carnes tum
      - Cicurum generis
        - Primi, quatenus specie
          - Differunt. Sic
            - Bubula, robusta, aluum sistit, difficilis concoctu. N.140. Rationem
              - Affert: Nā multo sanguine & crasso abundat. Proinde & caro mortui animalis (τὰ κρέα) libræ appensa grauior multo est (βαρέα ἐν τῷ σταθμῷ. Sic pro τὸ σῶμα legere malo) & caro etiam uiuentis animalis (αἱ σάρκες) ipse quinetiam sanguis & lac etiam ponderosius, quàm reliquorum quadrupedum cicurum. N.141.
              - Confirmat à contrario. Quorumcūq; enim lac tenue est, & sanguis tenuis, illorum quoq; carnes sunt tenues & leues. N.142.
            - Caprinæ leuiores sunt, & magis secedunt. N.143.
            - Suillæ plus nutriunt, sed minus secedunt. N.144. Ratio. N.145.
          - Non differūt, sed ætate tātum. Ergò
            - Agninæ leuiores Ouillis, & Hædinæ Caprinis. N.146. Ratio in
              - Specie. Sunt enim magis exangues & humidiores. N.147.
              - Genere. Quæcunq; animalia suapte natura robusta sunt & sicca, illa quò teneriora sunt, eò facilius secedunt: quò prouectiora, minus. N.148.
            - Vitulinæ Bouillis similiter leuiores. N.149.
            - Porcellinæ Suillis grauiores. N.150. Ratio. Nā cùm animal suapte natura sit carnosum & exangue, & (ut n.145.) exiguas uenas habens: cùm abundans alimentum non recipiant plenæ uenæ, in uentre manens incalescit atq; turbat. Vnde caro redditur grauis, non propter soliditatem, uti bubula, sed quia humore crudo prægnans est. N.151.
        - Secundi. Carnes
          - Asininæ secedunt. N.152. Et præsertim pullorum. N.153.
          - Equinæ leuiores sunt. N.154.
          - Caninæ calefaciunt, & exiccant, & robur augent, non tamen secedūt. N.155. Catulorum uerò humectant & secedunt. N.156. Ratio ex n. 148. petatur.
      - Ferarū: nimirum
        - Suis syluestris, exiccant, robur præbent, secedunt. N.157.
        - Ceruinæ exiccant, per aluum minus, per urinam magis secedunt. N.158.
        - Leporinæ siccæ sunt, & aluum sistunt, sed urinam leuiter mouent. N.159.
        - Vulpinæ humidiores sunt. N.160.
        - Erinacij terrestris urinam mouent & humectant. N.161.
    - Aerem. VOLATILIVM carnes. N.162. De his in
      - Vniuersum. Si conferantur cum terrestribus, sicciores sunt. N.163. Ratio: Nam quæ carent urina & saliua, illa sicca sunt per se, & propterea etiam exiccare possunt. N.164.
      - Specie. Secundùm
        - Species. Sic quædam primum, secundum, tertium locū obtinent
          - Siccitatis: Palumbes, Columba, Perdix, Gallus, Turtur. N.165.
          - Humiditatis: Anser. N.166.
        - Diætā, tū secundùm
          - Alimenta. Quæcunq; ex prædictis semina legūt, sicciores sunt alijs eiusdem speciei, uictu humido utentibus. N.167.
          - Habitationes. In paludibus & aquis uiuentes, omnes humidæ sunt, ut Anates. N.168.
    - Aquam. AQVATILIVM. Vide signum II.
  - Minus principes, Terrestribus potißimum, sed & Volatilibus, aliquæ etiam Aquatilib. conuenientes. Vide III.

II. PISCES

- II. PISCES
  - Recentes uidentur duûm constitui generum: alij quidē carne præditi
    - Solidiore, et ꝓpterea etiā ficciore. Horū differētiæ sumuntur tum
      - Per se, ab ipsa specie. Sic quidam ficcißimi. N.169. Quidam humidißimi.
      - Per accidens, respectu
        - Loci in quo uiuūt, tū quoad
          - Aquā. Vel in aqua degunt
            - Salsa, marina. Hi ficciores, quàm qui in aqua dulci, propterea minus per aluum secedunt: ut ex n.182. colligi potest.
            - Dulci aquarū uel
              - Stagnantiū, ut lacuū, paludum.
              - Fluentiū.
              - Horū carnes multo adhuc grauiores, quā eorū qui in limosis degunt: propterea quòd in aquis ualde crudis & heterogeneis simile alimentum capiunt, deterius limoso. N.176. Sic com. de Aere, Aquis & Locis, n.103. lacuum & fluminum magnorum aquam propter heterogeniam partium graues in corpore morbos excitare scribit.
          - Terrā. Vel degunt in
            - Saxosis. Hi omnes leues. N.170.
            - Limosis, lutulētis. Qui quidem grauem carnem habent, magisq́; terrestrem. N.173. Rationem
              - Affert. N.174.
              - Confirmat, à maiori. Si spiritus uliginosus inspiratus hominem lædit & aggrauat; multò magis humor ex locis lutulentis animalium carnes grauiores reddet. N.175.
        - Motus, tū quoad
          - Locū. Nā uel sunt
            - Stabiles, in eodem loco uersantes.
            - Errones atque uagi.
            - Quicūq; stabiles sunt, leuiores sunt, & carnem rariorem habent, porosam scilicet, aere plenam. Errones uerò propter motum aßiduum & fluctuum uerbera carnem acquirunt solidiorem. N.171.
          - Qualitatem. Vel enim natant
            - Tardè.
            - Celeriter. Et horum caro multò solidior est quàm tardorum. N.172.
    - Liquidiore, & succulēta potius quā corpulenta. Sic ergo
      - Polypi & sepiæ per se nec leui sunt carne, nec aluum soluente, sed graui (nam & oculorum grauedines inducunt.) N. 177. Ius tamen illorum aluum soluit. N.178.
      - Conchylia per se sicca, sed succus illorum soluit. N.179.
      - Musculi, pectines, tellinæ, ex testaceis magis soluunt. N.180.
      - Vrticæ & cartilagines maximè soluunt. N.181.
      - Echinorum oua, locustarum succus, ursi, cancri, præsertim fluuiatiles, & aluum soluunt, & urinam mouent. N.182.
  - Saliti in
    - Genere quidem omnes siccant & emaciant, si cum recentibus eiusdem generis conferantur: quinetiam copiosè assumti aluum mouent. N.183.
    - Specie alij alijs ficciores sunt tum
      - Per accidēs, respectu
        - Loci. Qui habitant in aqua
          - Marina, siccißimi. N.184.
          - Dulci
            - Fluente, secundum locum siccitatis obtinent. N.185.
            - Stagnante, tertium locum, suntq́; ex salitis humidißimi. N.186.
        - Motus.
      - Per se. Sic Perca salita omnium piscium siccißima. N.187.

III. Animalium carnes differunt, tum quo ad

- Animæ mores. *Ergo sicciores sunt ferarum quàm cicurum carnes.* N.189.
- Corporis *temperiem. Quædam igitur animalia sunt*
  - Sicciora, *quoniam temperiem illam mutuantur ab ijs quæ in corpore considerantur*
    - Essentialiter: *utputa ab*
      - Humoribus. *Quæ sanguine abundant, ijs quæ exanguia sunt, uel saltem parum sanguinis habent, sicciora.* N.196.
      - Sexu. *Marium carnes quàm fœminarum sicciores.* N.198.
      - Partibus *quibusdam: ut à*
        - Testibus. *Quæ testibus carent, sicciora sunt testes habentibus.* N.199.
        - Pilorum
          - Colore. *Nigra albentibus sicciora.* N.200.
          - Quantitate. *Denso pilo prædita sunt glabris sicciora.* N.201.
    - Accidentaliter: *nimirum à*
      - Loco. *Quæ ruri in sylua uel agro nutriuntur, sole, uento, æstu, frigore, laboreq́; durata, sicciora sunt ijs, quæ domi & in umbra aluntur.* N. 188.
      - Tempore *siue ætate. Sic mediæ ætatis animalia sicciora, quàm iuuencula, uel senectute confecta.* N.197.
      - Diæta *quæ consistit in*
        - Alimentis: *nimirum in*
          - Cibo *uariante secundùm*
            - Substantiam *tum*
              - Foliorū. *Nam uel pabulū sumunt ex*
                - Arborib. *Sic* ὑλοφάγα *sunt sicciora.* Nu. 191.
                - Herbis *humi nascentibus.* ποηφάγα.
              - Fructus. καρποφάγα τῶν μὴ καρποφάγων *sunt sicciora.* N.194.
            - Quantitatem. *Sic uoracia humidiora sunt ijs quæ parum comedunt.* N. 192.
            - Qualitatē *introductā*
              - Arte: *quia scilicet sole exiccatus est uel uiridis. Sic* τὰ χορτοφάγα *(sic lego pro* καρποφάγα, *ad tautologiam n. 194. euitandam)* τῶν ποηφάγων *sicciora sunt.* N. 193.
              - Natura. *Sic* τὰ ὠμοφάγα, *quæ pabulo maturo utūtur, melius nutriuntur, & humidiora sunt, quàm quæ crudo, necdū maturo.* N.190.
          - Potu. *Sic quæ parum potant multum potantibus sicciora.* N.195.
        - Exercitijs. *Quæ multum exercentur, sicciora esse ijs quæ ociosa sunt, ex* N.188. & 203. *intelligi potest.*
  - Humidiora, *prædictis uidelicet contraria.* N.202.

CAPVT

CAPVT VI.

De Potulentis. Vt de Aqua, Vino, Aceto, Sapa, Lora.

AQVA [223] frigefacit. [224] Vinum calidum est & siccum. Habet & purgatorium quiddam à materia. [225] Vina nigra & austera sicciora sunt, & aluum non mouent, neque urinam cient, neque saliuam faciunt. Siccant autem & calefaciunt, humiditaté ex corpore absumentia. [226] Mollia uerò nigra humidiora sunt, & inflant, atq; aluum magis mouent. [227] Dulcia nigra humidiora sunt, calefaciunt autem & inflant humiditatem inducentia. [228] At uerò alba & austera calefaciunt, magisq; uriná cient, quàm aluum mouent. [229] Noua uina aluũ magis mouent, quia propiora musto sunt, itemq; alũt: [230] & odorata magis quàm inodorata eiusdé ætatis, quia magis concocta sunt: [231] & crassa magis quàm tenuia. [232] Verùm tenuia dulcia magis urinam cient, & aluum mouent, & humectant corpus, & sanguinem debilem faciunt, & aduersarium sanguinis humorem in corpore augent. [233] Mustũ inflat, & subducit, & conturbat feruens in uentre, & aluo secedit. [234] Inflat quidem, quia calefacit: [235] subducit autem è corpore, quia purgat: [236] conturbat autem, quia feruet in uentre, atq; ita aluo secedit. [237] Vina acida frigefaciunt, attenuãt & humectant. [238] Frigefaciunt quidem & attenuant, humiditatis euacuationem è corpore facientia: [239] humectant autem per aquam unà cum uino ingredientem.

[240] Acetũm frigefacit, quia colliquans humiditatem in corpore absumit. [241] Sistit autem magis quàm mouet aluum, quia nó alit, & acre est.

[242] Sapa calefacit & humectat ac subducit. [243] Calefacit, quia uinosa est: [244] humectat, quia alit: [245] subducit, quia dulcis est.

[246] Vinum nouũ secũdariũ, humectat, subducit, & inflat, [247] quia etiam mustũ idẽ facit.

[248] Mel calidum est & siccum, si meracum sit. [249] Cum aqua aũt humectat, [250] & aluum mouet biliosis, [251] pituitosis uerò sistit.

[252] Dulce uerò uinũ in pituitosis magis aluo secedit.

ΥΔΩΡ, [223] ψυκτικόν. [224] οἶνος, θερμὸν καὶ ξηρόν. ἔχει δέ τι καὶ καθαρτικὸν ἀπὸ τῆς ὕλης. [225] τῶν δὲ οἴνων οἱ μέλανες καὶ αὐστηροὶ, ξηρότεροι, καὶ οὔτε [a] διαχωρεῦνται, οὔτε οὐρέονται, οὔτε πτύουσι. ξηραίνουσι δὲ, καὶ τὴν θερμασίην ἐμποιέουσι, τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ σώματος ἐξαναλίσκοντες. [226] οἱ δὲ μαλακοὶ μέλανες, ὑγρότεροι, καὶ φυσῶσι, καὶ διαχωρέουσι μᾶλλον. [227] οἱ δὲ γλυκέες μέλανες, ὑγρότεροι· θερμαίνουσι δὲ, καὶ φυσῶσιν, ὑγρασίην ἐμποιεῦντες. [228] οἱ δὲ λευκοὶ καὶ αὐστηροὶ θερμαίνουσιν, οὐρέονται δὲ μᾶλλον ἢ διαχωρέουσιν. [229] οἱ νέοι μᾶλλον τῶν οἴνων διαχωρέουσι, διότι ἐγγυτέρω τοῦ γλεύκεος εἰσὶ, καὶ τρόφιμοι. [230] καὶ οἱ ὄζοντες, τῶν ἀνόσμων τῆς αὐτῆς ἡλικίης, διότι ἐκπεπλεότεροί εἰσι. [231] καὶ οἱ παχέες τῶν λεπτῶν. [232] οἱ δὲ λεπτοὶ γλυκέες, οὐρέονται μᾶλλον, καὶ διαχωρέουσι, καὶ ὑγραίνουσι τὸ σῶμα, καὶ τὸ αἷμα ἀσθενὲς ποιέουσιν, αὔξοντες δὲ τὸ ἀντίπαλον τοῦ αἵματος ἐν τῷ σώματι. [233] γλεῦκος φυσᾷ, καὶ ὑπάγει, καὶ ἐκταράσσεται ζέον ἐν τῇ κοιλίῃ, καὶ διαχωρέει. [234] φυσᾷ μὲν, ὅτι θερμαίνει· [235] ὑπάγει δὲ ἐκ τοῦ σώματος, ὅτι καθαίρει· [236] ταράσσει δὲ, ζέον ἐν τῇ κοιλίῃ, καὶ διαχωρέει. [237] οἱ ὀξυώδεες οἶνοι, ψύχουσι, καὶ ἰσχναίνουσι, καὶ ὑγραίνουσι. [238] ψύχουσι μὲν καὶ ἰσχναίνουσι, κενῶσιν τοῦ ὑγροῦ ἀπὸ τοῦ σώματος ποιεύμενοι. [239] ὑγραίνουσι δὲ, ἀπὸ τοῦ ἐσιόντος ὕδατος σὺν τῷ οἴνῳ.

[240] ὄξος, ψυκτικὸν, διότι τῆκον τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ σώματι καταναλίσκει. [241] ἵστησι δὲ μᾶλλον, ἢ διαχωρέει, διότι οὐ τρόφιμον, καὶ δριμύ.

[242] ἕψημα θερμαίνει, καὶ ὑγραίνει, καὶ ὑπάγει. [243] θερμαίνει μὲν, ὅτι οἰνῶδες: [244] ὑγραίνει δὲ, ὅτι τρόφιμον. [245] ὑπάγει δὲ, ὅτι γλυκύ.

[246] αἱ τρύγες στεμφυλίτιδες, ὑγραίνουσι, καὶ ὑπάγουσι, καὶ φυσῶσι· [247] διότι καὶ τὸ γλεῦκος τὸ αὐτὸ ποιέει.

[248] μέλι θερμὸν καὶ ξηρὸν, ἄκρητον. [249] σὺν ὕδατι δὲ, ὑγραίνει. [250] καὶ διαχωρέει τοῖσι χολώδεσι, [251] τοῖσι δὲ φλεγματώδεσιν ἵστησι.

[252] ὁ δὲ γλυκὺς οἶνος, διαχωρέει μᾶλλον τοῖσι φλεγματώδεσιν.

[a] διαχωρεῦσι

- POTVS inter species à forma sumtas connumerandus, tum
  - Naturalis, AQVA. Refrigerat. N. 223.
  - Artificiale, VINVM siue consideretur
    - Primariò & absolutè, quatenus iam
      - Deferbuit, & VINVM propriè dicitur. Huius natura in
        - Genere hæc est. Calidum est & siccum, quo ad qualitatem formalem: purgantem quinetiam facultatem à materia sumere uidetur terrea, subtili, adusta, quod in Tartaro obseruare licet, non parua cum Chymicorum admiratione, mineralem quandam substantiam illi inesse quotidiana experientia deprehendentium. N. 224.
        - Specie uaria est, pro differentiarum uarietate, quæ sumuntur tum ab ijs quæ insunt, tum ab ijs quæ circumstant. Insunt quidem ratione substantiæ Tenuitas & Crassities partium: ratione uerò Qualitatis uisilis Color, olfactilis Odor, gustatilis Sapor. Circumstant uerò ipsa Aetas, ut Nouum, Vetus, Hornum, Vernum dicatur. Et hæ quidem differentiæ sunt simpliciter considerate. Coniunctim uerò eædē inter se uarijs modis cōplicari possunt: maximè cùm à qualibet differentia ordiri, eiq; reliquas attexere possimus. Hippocrates paucis attingit, digitum ad fontes intendisse contentus: etsi turbato ordine in quibusdam. Vide signum ☞
      - Nondum deferbuit, MVSTVM ipsum, siue sit mustum Lixiuium dictum Columellæ, πρότροπον, uel πρόχυμον, quod calcatis primùm uuis, nondum expressis, purum profluit, ac si colatum esset: siue sit Tortiuum, hoc est, expressum torculari. Inflat, subducit, turbat. N. 233. Ratio cur
        - Inflet. N. 234.
        - Subducat. N. 235.
        - Turbet & Lubricet. N. 236.
    - Secundariò. Secundum ea quæ fiunt ex
      - Vino, ACETVM scilicet. Quod quidem
        - Refrigerat. N. 240. Id fieri aiunt, quia partes spirituosæ exhalarint. At ex ipso aceto spiritum elicit generosum G. Syracusius noster, medicus & philosophus summus. Deinde qui fit, ut τὰ ἀσυτηρᾶια & iuniperi & guaiaci macerati acorē insignē cōtrahant, non item spiritus uini extracti λείψανα? An hic tenuitas obstat, illic crassities terrearū partium promouet? Speciosè quidem hæc. Sed quid Chalcanthi spiritui & oleo facies, quæ maximè refrigerare oportebat, cùm aciditatis principatum teneant? Vt omittam Sulfuris oleum, & alia eiusdem generis.
        - Sistit potius quàm secedit. N. 241.
      - Musto, SAPA, quæ calefacit, humectat, subducit. N. 242. Ratio cur
        - Calefaciat. N. 243.
        - Humectet. N. 244.
        - Subducat. N. 245.
      - Fracibus uuarum iam expressis, aqua superinfusa. Vinum secundarium, siue LORA Latinis, δευτερία Polluci & τρυγηφανής lib. 6. cap. 2. τρὺξ alioqui non modò fæcem uini, sed etiam uinum nouum significat. Hîc ergo τρύγας στεμφυλίτιδας uidetur uocare uinum nouum secundarium, ἐκ στεμφύλων, hoc est, ex uinaceis aqua perfusis expressum, quod iccircò propriè neque Vinum neque Mustum appellari potest, & inter ea quæ ex uino fiunt potius, quàm inter uina connumerari meretur. Humectat, subducit, inflat. N. 246. Ratio. Musto enim uicinum est, solius aquæ affusione differens. N. 247. Cornarius uertit, uinum recens nondum colatum. Quod ipsum tamen nihil aliud quàm γλεῦκος siue mustum est secundarium, τῷ προτρόπῳ oppositum: & ut ratio afferri possit, cur τρύγας uocat, ita nulla fortassis, cur στεμφυλίτιδας appellet.

☞ Vini

Vini igitur differentiæ sumũtur uel à

- Colore. Vinum colore
  - Nigrum, & sapore
    - Austerum. N. 225.
    - Molle. N. 226.
    - Dulce. N. 227.
  - Album, sapore
    - Austerum. N. 228.
    - Dulce.
- Aetate. *Recens uinum magis nutrit & secedit.* N. 229.
- Odore. *Odoratum uinum inodoro, eiusdem ætatis, facilius concoquitur.* N. 230.
- Substantia. In
  - Genere. *Tenue facilius concoquitur quàm crassum.* N. 231.
  - Specie. Vinum
    - Tenue et
      - Dulce *per urinam & aluũ promptius secedit; & humectat corpus: sanguinem uerò minuit, cùm sanguinis hostem, humorem scilicet aquosum, augeat.* αὔξοντες τὸ ἀντίπαλον τοῦ αἵματος ἐν σώματι. *Sic legendum puto.* N. 232. *An potius Bilem intelligit: cùm n. 326. uuas dulces potenter calefacere dicat.*
      - Austerum.
    - Crassum.
- Sapore. Vinum
  - Dulce, *in ijs qui phlegmatici sunt, promtius secedit.* N. 252. *Et quidem colore*
    - Album *promtißimè.*
    - Nigrum *minus. Videtur etiam flatuosum esse, ut n. 227. docuit.*
  - Austerum
    - Album. *Vt n. 228.*
    - Nigrum. *Vt n. 225.*
  - Acidũ, *refrigerat, attenuat, humectat.* N. 237. *Ratio*
    - Refrigerationis & *attenuationis.* N. 238.
    - Humectationis *ab aqua, quæ in acescentibus, expirante caliditate, remanet.* N. 239.

CAPVT VII.

De Herbis & Oleribus.

DE [253] oleribus porrò hoc modo res se habet. [254] Allium calidum est, & aluũ mouet, & urinam ciet, oculis uerò nõ est commodum. [255] Multam enim corporis purgationem faciens, uisum hebetat: aluum autem & urinm mouet, propter uim purgatoriam. [256] Coctum debilius est quàm crudum, [257] flatum autem inducit, propter spiritus intentionem. [258] Cepa uisui commoda est, corpori uerò noxia, quia calida & æstuosa est, & aluo secedit: nullũm enim alimentum corpori præbet, neq; utilitatẽ: calefaciẽs aũt siccat propter succũ. [259] Porrũ calẽ facit quidẽ minus, urinã uerò ciet, & aluũ mouet: habet & quid purgatoriũ: humectat autẽ, & ructũ acidũ sedat. Pręstat à reliquis cibis postremũ ipsũ edere. [260] Raphanus, humectat, pituitã diffundens sua acrimonia. Folia minus prosunt, pręterquã ad articularẽ morbũ. Radix uitiosa est, innatãs, cõcoctũ difficilis. [261] Nasturtiũ calidũ est, & carnẽ liquat: sistit autem pituitã albã, ut proin de urinæ stillicidium

ΠΕΡΙ [253] δὲ λαχάνων ὧδε ἔχει. [254] σκόροδον, θερμὸν, καὶ διαχωρεῖ, καὶ οὐρέεται, καὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν οὐκ ἀγαθόν. [255] κάθαρσιν γὰρ τοῦ σώματος πολλὴν ποιεύμενον, τὴν ὄψιν ἀπαμβλύνει. [256] διαχωρεῖ δὲ, καὶ [2] οὐρέεται, διὰ τὸ καθαρτικόν. ἑφθὸν ἀσθενέστερον, ἢ ὠμόν. [257] φύσαν δὲ ἐμποιεῖ, διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ἐπίστασιν. [258] κρόμυον, τῇ μὲν ὄψει ἀγαθὸν, τῷ δὲ σώματι κακὸν, διότι θερμὸν καὶ καυσῶδές ἐστι, καὶ διαχωρεῖ. τροφὴν μὲν γὰρ οὐδεμίαν δίδωσι τῷ σώματι, οὐδὲ ὠφελίην. θερμαῖνον δὲ ξηραίνει διὰ τὸν ὀπόν. [259] πράσον, θερμαίνει μὲν ἧσσον, οὐρέεται δὲ, καὶ διαχωρεῖ. ἔχει δέ τι καθαρτικόν. ὑγραίνει δὲ, καὶ ὀξυρεγμίην παύει. καλὸν δὲ ὕστατον τῶν ἄλλων βρωμάτων ἐσθίειν αὐτό. [260] ῥαφανὶς, ὑγραίνει, διαχέουσα τὸ φλέγμα τῇ δριμύτητι. τὰ δὲ φύλλα, ἧσσον, πλὴν πρὸς τοὺς ἀρθριτικούς. μοχθηρὸν ἡ ῥίζη, ἐπιπολάζον δὲ καὶ δύσπεπτον. [261] κάρδαμον, θερμὸν, καὶ τὴν σάρκα τήκει. ἵστησι δὲ φλέγμα λευκὸν, ὥστε στραγγουρίην ἐμποιέειν.

[2] διὰ

ἐμποιέειν.[262] νάπυ, θερμὸν, διαχωρητικὸν δέ. πολλὸν δυσουρέεται καὶ οὗτο.[263] ἀλλὰ καὶ τὸ εὔζωμον παραπλήσια ποιέει.[264] κορίανον, θερμὸν καὶ στατικὸν, καὶ τὴν ὀξυρεγμίην παύει, καὶ ὑπνωτικὸν, ἐὰν ὕστατον ἐδεσθῇ.[265] θρίδαξ, ψυχρότερον, πρὶν τὸν ὀπὸν ἔχειν. ἀσθενείην δέ τινα ποιέει ἐν τῷ σώματι.[266] ἄνηθον, θερμὸν, καὶ στατικὸν, καὶ πταρμὸν παύει ὀσφραινόμενον.[267] σέλινον, οὐρέεται μᾶλλον, ἢ διαχωρέει. καὶ αἱ ῥίζαι μᾶλλον ἢ αὐτὸ διαχωρέουσιν.[268] ὤκιμον, ξηρὸν, καὶ θερμὸν, καὶ στάσιμον.[269] πήγανον, οὐρέεται μᾶλλον, ἢ διαχωρέει, καὶ συστρεπτικόν τι ἔχει, καὶ πρὸς τὰ φάρμακα τὰ βλαβερὰ [a] ὠφέλιμον προπινόμενον.[270] ἀσπάραγος, ξηρὸν καὶ στάσιμον.[271] ἐλελίσφακον, ξηρὸν καὶ στατικόν.[272] [b] στρύχνος, ψύχει, καὶ ἐξονειρώσσειν οὐκ ἐᾷ.[273] ἀνδράχνη ψύχει ἡ ποταμίη. ταριχευμένη δὲ, θερμαίνει καὶ καθαίρει.[274] καλαμίνθη, θερμαίνει καὶ καθαίρει.[275] μίνθη θερμαίνει καὶ οὐρέεται, καὶ ἐμέτους ἵστησι· καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις, [c] τὸν σπόρον αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν· καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιέει.[276] λάπαθον θερμαῖνον διαχωρέει.[277] ἀνδράφαξις ὑγρὸν, οὐ μέντοι διαχωρέει.[278] βλῆτον θερμὸν, οὐ διαχωρητικόν.[279] κράμβη θερμαίνει, καὶ διαχωρέει, καὶ τὰ χολώδεα ἄγει.[280] τεύτλου ὁ μὲν χυλὸς διαχωρέει, τὸ δὲ λάχανον ἐσθιόμενον ἵστησιν· αἱ δὲ ῥίζαι τῶν τεύτλων διαχωρητικώτεραι.[281] κολοκύντη, ψύχει, καὶ ὑγραίνει, καὶ διαχωρέει.[282] γογγυλὶς, καυσώδης· ὑγραίνει δὲ, καὶ ταράσσει τὸ σῶμα. οὐ μέντοι διαχωρέει. δυσουρέεται δέ.[283] γλήχων, θερμαίνει καὶ διαχωρέει.[284] ὀρίγανον θερμαίνει· ὑπάγει δὲ καὶ τὰ χολώδεα.[285] θύμβρη παραπλήσια τῷ ὀριγάνῳ διαπρήσσεται.[286] θύμον, θερμὸν, διαχωρέει, καὶ οὐρέεται· ἄγει δὲ καὶ φλεγματώδεα.[287] ὕσσωπον, θερμὸν καὶ [d] φλεγματῶδες.

[288] τῶν δὲ ἀγρίων λαχάνων, ὁκόσα τῷ στόματι θερμαντικὰ, καὶ εὐώδεα, ταῦτα θερμαίνει καὶ οὐρέεται μᾶλλον, ἢ διαχωρέει.[289] ὁκόσα δὲ ὑγρὴν φύσιν ἔχει, καὶ ψυχρὴν, καὶ μωρὴν, καὶ ὀσμὰς βαρείας, ὑποχωρέεται μᾶλλον, ἢ οὐρέεται.[290] ὁκόσα δέ ἐστι στρυφνὰ καὶ αὐστηρὰ, στάσιμα.[291] ὁκόσα δὲ δριμέα καὶ εὐώδεα, οὐρέεται.[292] ὁκόσα δὲ δριμέα καὶ ξηρὰ ἐν τῷ στόματι, ταῦτα πάντα ξηραίνει.[293] ὁκόσα δὲ ὀξέα, ψυκτικά.

[294] οἱ δὲ χυμοὶ διουρητικοὶ, κρήμνου, σελίνου, σκορόδου ἀποβρέγματα, κυτίσου, μαράθου, πράσου, ἀδιάντου, στρύχνου ψύχει. σκολοπένδριον, μίνθη, σέσελι, καυκαλίδες, ὑπερικὸν, κνίδαι.

[295] διαχωρητικὰ καὶ καθαρτικὰ, ἐρέβινθοι, φακὴ, κριθαὶ, τεῦτλα, κράμβη, λινόζωστις, ἀκτὴ, κνίκος· ταῦτα πάντα ὑποχωρέεται μᾶλλον, ἢ διουρέεται.

[a] ὠφελέα

[b] στρύχνον

[c] τὴν γονήν

[d] φλεγματώδεα ἄγει.

A licidium inducat.[262] Sinapi calidũ est, & aluum mouet: sed & hoc urinæ difficultatẽ facit.[263] Quin & Eruca idẽ facit.[264] Coriandrũ calidũ est, & aluum sistit, & ructũ acidũ sedat, & somnũ conciliat, si postremum edatur.[265] Lactuca frigidissima est, priùs quàm succum habeat: debilitatẽ aũt quandã corpori inducit.[266] Anethũ calidũ est, & aluũ sistit, & sternutamenta sedat olfactu.[267] Apiũ magis urinã ciet quàm aluũ mouet: & radices eius magis, quàm ipsum, aluum mouent.[268] Ocymũ siccũ est & calidum, & aluum sistit.[269] Ruta urinam magis quàm aluum mouet. Habet & uim quandam condensandi, & ad medicamenta noxia commoda est præpotata.[270] Asparagus siccus est, & aluum sistit.

B [271] Saluia sicca est, & aluum sistit.[272] Solanum frigefacit, & semen in somnis effundere non permittit.[273] Portulaca fluuiatilis frigefacit: sale uerò condita ac seruata, calefacit & purgat.[274] Calamintha calefacit, & purgat.[275] Mentha calefacit & urinã ciet, & uomitus sistit: & si quis sæpe comedat, semen genitale colliquefacit ut profluat, & arrigere prohibet, & corpus debile facit.[276] Rumex calefacit ac aluũ mouet.[277] Atriplex humida est, non tamẽ aluũ mouet.[278] Blitum calidũ est, non mouens aluũ.[279] Brassica calefacit, & aluũ mouet, & biliosa ducit.[280] Betæ succus quidem aluum mouet, ipsum autem olus comestum sistit:

C radices uerò magis aluum mouent.[281] Cucurbita frigefacit & humectat, & aluum mouet.[282] Rapum æstuosum est, humectat autẽ & conturbat corpus, nõ tamen aluo secedit, & urinæ difficultatẽ inducit.[283] Pulegiũ calefacit & aluum mouet.[284] Origanum calefacit, & biliosa subducit.[285] Thymbra similia origano efficit.[286] Thymum calidum est, per aluum secedit, & mingitur, ducit & pituitosa.[287] Hyssopum calidum est, & pituitam ducit.

[288] Porrò syluestria olera, quæ os calefaciunt, & odorata sunt, ea calefaciunt & mingũtur magis quàm per aluum secedant.

D [289] Quę uerò humidam habent naturam frigidamq́; ac fatuam, & odorem grauem, magis per aluum secedunt, quàm per urinam.[290] Quę autem acerba & austera sunt, aluum sistunt.[291] Quæ acria & odorata sunt, urinam cient.[292] Quæ acria & sicca in ore, ea omnia siccant.[293] Quæ acida, frigefaciunt.

[294] Cæterùm succi urinã cientes sunt, crethmi, apij, allij cremor, cytisi, fœniculi, porri, adianti, solani, qui & frigefacit. Itẽ scolopendrium, mẽtha, seseli, caucalides, hypericum, urticæ.

[295] Aluum autẽ mouent & purgant, cicer, lenticula, ordeũ, beta, brassica, mercurialis, sambucus, cnicus. Hæc omnia aluum magis mouent quàm urinam.

AD

AD materiales species, easq; naturales redit. HERBÆ, λάχανα, Olera. N.253. De horum

- Substantia, siue folia, siue radices, siue semina, siue caulis in cibū ueniāt. Alia
  - Culta in hortis. Nimirum
    - Allii. N. 254. Ratio cur
      - Oculos lædat. N. 255.
      - Transeat per aluum & urinam. N. 256.
      - Flatum pariat. N. 257.
    - Cepa. N. 258. Porrum. N. 259. Raphanus. N. 260. Nasturtium. N. 261.
    - Sinapi. N. 262. Eruca. N. 263. Coriandrum. N. 264. Lactuca. N. 265.
    - Anethum. N. 266. Apium. N. 267. Ocymum. N. 268.
    - Ruta. N. 269. *Contra uenena tum quæuis alia, tum aconiti præsertim ualere, nobilis illa Heracleotarum Ponti historia docet, qui quum à Clearcho tyranno aconitum biberè cogerentur, rutam domo egressuri præsumebant, Athenæo teste.*
    - Asparagus. N. 270. Saluia. N. 271. Solanum. N. 272. Portulaca. N. 273.
    - Calamintha. N. 274. Mentha. N. 275. Rumex. N. 276. Atriplex. N. 277.
    - Blitum. N. 278. Brassica. N. 279. Beta. N. 280. Cucurbita. N. 281.
    - Rapum. N. 282. Pulegium. N. 283. Origanum. N. 284.
    - Thymbra. N. 285. Thymus. N. 286.
    - Hyssopum *calidum & φλεγματῶδες, quoniam suo calore pituitam fundit, & per accidens ita uidetur humectare, uti etiam Raphanus suprà n. 260. An legendum, φλεγματώδεα ἄγει.* N. 287.
  - Inculta, *syluestria. Quorū facultates gustu & odoratu potißimū deprehenduntur. Gustu quidem, qui uelut tactus quidā est, qualitates tū primæ, Calida, Frigida, Humida, Sicca: tū secundæ, Acria, Amara, Dulcia, Austera, Acerba, Acida, Insipida (μωρά.) Olfactu uerò odor uel nullus, Inodora: uel aliquis, tum Suauis, qui Dulci sapori respondet: tū Insuauis & Fœtidus: utputa Acris, Acidus, Vinosus, & similes. Hi sunt fontes, ex quibus uariæ differentiæ & simplices & inter se cōpositæ elici possunt. Hippocrates paucas tantùm exempli loco adducit: tum à qualitatibus gustatilibus*
    - Primis. Quæ linguā
      - Accendunt, *& olfactui gratā sunt, ea calefaciunt, & per urinā magis pellunt, quàm per aluum.* N. 288.
      - Non *accendunt, sed uelut humectant, & præterea etiam odorem grauem spirant, magis per aluum, quàm per urinā secedunt.* N. 289.
    - Secūdis. Quæ igitur sapore sunt
      - Acerbo et Austero, *ξηρά εἰσι sunt, & neq; per aluum neq; per urinam secedunt.* N. 290.
      - Acri et
        - Odorata, *urinam mouent.* N. 291.
        - Sicca, *linguam exiccāt.* N. 292.
      - Acido, *refrigerant.* N. 293.
- Succo, *siue per expreßionem, siue per coctionem eliciatur, & sub quacunque tandē forma cibi, uel solidi, uel liquidi, potionis puta & iusculi, exhibeatur. Χυμὸς, Χυλὸς promiscuè appellatur. An succus expressus liquidior χυλὸς, craßior χυμὸς: excoctus uerò ἀπόβρεγμα? An crudus χυλὸς, excoctus χυμὸς & ἀπόβρεγμα? Horum alij purgant magis per*
  - Vrinam, *tam calidi quàm frigidi.* N. 294.
  - Aluum. *Per aluum & urinam quędā magis, quędā min⁹ purgāt, ut mercurialis, carthamus, cnicus. An pro διαχωρητικὰ legendum διουρητικά?* N. 295.

CAPVT IIX.

De Fructibus omnigenis.

Περὶ [296] δὲ ὀπώρης ὧδε ἔχει. [297] τὰ μὲν ἐγκάρπια, διαχωρητικώτερα. [298] τὰ δὲ χλωρὰ, τῶν ξηρῶν. [299] ἡ δὲ δύναμις εἴρηται [a] αὐτέων.

[300] μόρα, θερμαίνει, καὶ ὑγραίνει, καὶ διαχωρέει.

[301] ἄπιοι πέπειροι, θερμαίνουσι, καὶ ὑγραίνουσι, καὶ διαχωρέουσιν. [302] αἱ δὲ σκληραὶ, στάσιμοι.

[303] ἀχράδες χειμέριοι, πέπειροι, διαχωρέουσι, καὶ τῆς κοιλίης καθαρτικαί. [304] αἱ δὲ ὠμαὶ, στάσιμοι.

[305] Μῆλα γλυκέα δύσπεπτα. [306] τὰ δὲ ὀξέα καὶ πέπονα, ἧσσον.

[307] κυδώνια, στυπτικὰ, καὶ οὐ διαχωρέουσιν. [308] οἱ δὲ χυλοὶ τῶν μήλων, πρὸς τοὺς ἐμέτους σταλτικοὶ, καὶ οὐρητικοὶ, καὶ ὀδμαὶ περὶ τῶν ἐμέτων. [309] τὰ δὲ ἄγρια μῆλα, σταλτικά. [310] ἑφθὰ δὲ ἐσθιόμενα, μᾶλλον [b] διαχωρητικά. [311] πρὸς δὲ τὴν ὀρθοπνοίην, οἵ τε χυλοὶ αὐτῶν, καὶ αὐτὰ πινόμενα, ὠφελέει.

[312] [c] Οὖα δὲ, καὶ μέσπιλα, καὶ κράνια, καὶ ὅση ἄλλη τοιαύτη ὀπώρη, στατικὴ καὶ στρυφνή.

[313] καὶ ῥοιῆς γλυκείης ὁ χυλὸς, διαχωρέει· καυσῶδες δέ τι ἔχει. [314] αἱ οἰνώδεες τῶν ῥοιῶν, ἧσσον καυσώδεες. [315] αἱ δὲ ὀξεῖαι ψυκτικώτεραι. [316] οἱ δὲ πυρῆνες πάντων στάσιμοι.

[317] σίκυοι ὠμοὶ ψυχροὶ, καὶ δύσπεπτοι. [318] οἱ δὲ πέπονες, οὐρέονται, καὶ διαχωρέονται· φυσώδεες δέ.

[319] βότρυες, θερμοὶ καὶ ὑγροὶ, καὶ διαχωρητικοὶ, μάλιστα μὲν οἱ λευκοί. [320] οἱ μὲν οὖν γλυκέες, θερμαίνουσιν ἰσχυρῶς, διότι πολὺ ἤδη τοῦ θερμοῦ ἔχουσιν. [321] οἱ δὲ ὀμφακώδεες, ἧσσον θερμαίνουσι· καθαίρουσι δὲ μᾶλλον, πινόμενοι.

[322] σῦκα καὶ σταφίδες καυσώδεα, διαχωρητικὰ δέ. [323] σῦκον χλωρὸν, ὑγραίνει, καὶ διαχωρέει, καὶ θερμαίνει. [324] ὑγραίνει μὲν, ὅτι ἔγχυλόν ἐστι. [325] θερμαίνει δὲ, διὰ τὸν ὀπόν. [326] διαχωρέει δὲ, διὰ τὸ γλυκὺ τοῦ ὀποῦ. [327] τὰ πρῶτα τῶν σύκων, κάκιστα, ὅτι εἰσὶν ὀπωδέστατα. [328] βέλτιστα δὲ, τὰ ὕστατα. [329] τὰ ξηρὰ σῦκα καυσώδεα· διαχωρητικὰ δέ.

[330] αἱ ἀμυγδάλαι καυσώδεες· τρόφιμοι δέ εἰσι διὰ ταῦτα. [331] καυσώδεες μὲν, διὰ τὸ λιπαρόν· [332] τρόφιμοι δὲ, διὰ τὸ σαρκῶδες.

[333] καὶ κάρυα τὰ στρογγύλα παραπλησίως ταὐτὸ ἔχουσι. [334] τὰ δὲ πλατέα πέπονα, τρόφιμα, καὶ διαχωρητικά. [335] καθαρὰ δὲ ἐόντα, καὶ φῦσαν ἐμποιέουσιν. [336] οἱ δὲ χιτῶνες αὐτέων στάσιμοι.

[337] ἄκυλοι, καὶ βάλανοι, καὶ φηγοὶ, στατικὰ, ὠμὰ καὶ ὀπτὰ· ἑφθὰ δὲ ἧσσον.

a ἑκατέρων
b διαχωρέει
c σοῦρβα

At [296] uerò de fructibus hoc modo se res habet. [297] Quæ seminibus referta sunt, ea magis aluum mouet. [298] Item uiridia magis quàm sicca. [299] Facultas autem ipsorum nota est.

[300] Mora calefaciunt, & humectant, & aluo secedunt.

[301] Pira matura calefaciunt, & humectant, & aluum mouent: [302] dura uerò sistunt.

[303] Pira syluestria, hyberna, matura, aluum mouent ac purgant: [304] cruda uerò sistunt.

[305] Mala dulcia ægrè concoquuntur: [306] acida uerò & matura, minus.

[307] Cydonia adstringunt, & non mouent aluum. [308] Succi autem malorum, uomitus sistunt, & urinam cient: & ante uomitum odores ipsorum idem præstant. [309] Mala syluestria aluum sistunt. [310] Cocta comesta magis aluum mouent. [311] Ad orthopnœam autem, & succi ipsorũ, & ipsa quoq; hausta prosunt.

[312] Sorba, Mespila & Corna, & quæcunq; alia huius generis poma, aluũ sistũt, & acerba sunt.

[313] Mali Punici dulcis succus aluum mouet: habet autem quid æstuosum. [314] Mala Punica uinosa, minus æstuosa sunt. [315] Acida uerò magis refrigerant. [316] Nuclei autem omnium aluum sistunt.

[317] Cucumeres crudi, frigidi sunt, & ægrè concoquuntur. [318] Maturi autem, mingũtur, & per aluum secedunt: uerùm flatuosi sunt.

[319] Botri uuarum calidi sunt & humidi, aluumq; mouent, maximè albi. [320] Dulces quidem calefaciũt fortiter, propterea quòd multum iam caliditatis habent. [321] Immaturæ uerò uuæ minus calefaciunt, magis autem purgant potæ.

[322] Ficus & uuæ passæ æstuosæ sunt, sed aluum mouent. [323] Ficus uiridis humectat, & aluum mouet, & calefacit. [324] Humectat, quia succulenta est: [325] calefacit, propter lac: [326] aluum mouet, propter eiusdẽ dulcorẽ. [327] Primæ ficus pessimæ sunt, quia succulẽtissimæ: [328] optimæ autẽ sunt postremæ. [329] Ficus aridæ æstuosæ sunt, sed aluo secedunt.

[330] Amygdalæ æstuosæ sunt, sed probè nutriunt. [331] Æstuosæ quidem propter pinguedinem: [332] nutriunt autem propter carnem.

[333] Nuces rotundæ similes his sunt. [334] Latæ uerò maturæ probè alunt, & aluum mouent. [335] Purgatæ uerò etiam flatum inducũt. [336] Tunicæ uerò earum aluum sistunt.

[337] Acyli ilicis glandes, & quercinæ ac faginæ glandes, aluum sistunt crudæ & assatæ, coctæ uerò minus.

FRVCTVVM (qui etiā ipsi inter species materiales naturales primariò referri debent) tum aestiuorū (ἐν τῇ ὥρᾳ propriè dicta natorum) tum autumnalium, historiam aggreditur. ὀπώρας uocat in uniuersum à tempore, in quo fructuum maior, potior, et durabilior pars nascitur, ab Autūno scilicet, quem uel ἀπὸ τοῦ ὀπὸ ῥέοντος, q. tūc succus foliorum exarescat, & in terram ueluti redeat, uel ὡς ἂν ὄπιθεν ὥραν, tempus anni, quod ὥραν propriè dictā, quadraginta scilicet dies à caniculae ortu comprehendentē, consequitur, appellasse uidētur. Nisi fortè Autumnus ipse pomifer ab ipsis fructibus appellationem traxit, qui ὡς ὀπῷ ῥέοντες, succo praegnātes, alij magis, alij minus, ὀπώρας nomen merētur. Fructuū igitur consideratio alia

- Generalis ex Hippocratis contextu deduci potest atque debet, quandoquidem ipse N. 296. & 338. & seq. generalis huius considerationis specimen proponit. Differentiae fructuū sumuntur tum
  - Per se, quo ad
    - Substantiā suarum partiū. Partes aliae
      - Principes uidelicet
        - Caro (κρέας) uel
          - Multa. σαρκώδεις fruct⁹. n. 332.
          - Pauca.
        - Succus. Vt n. 308. et 311. & 313. Itē n. 324 ficus & χυλὸν habet & ὀπόν. Succ⁹ uariat tū
          - Quātitate. Fructus alius ἔγχυλος, succo praegnans: alius exuccus. n. 324.
          - Qualitate. Succus uel
            - Pinguis. ut n. 331. et 338. Videtur ὀπὸς esse.
            - Macer & aquosus. χυλὸς dici posse uidetur, Liquor.
      - Minus principes tum
        - Interiores,
          - Nucleus. Vt n. 316.
          - Semen. Sic alia semen inclusum
            - Habet, τὰ ἐγκάρπια, et facilius secedunt. N. 297.
            - Non habent.
        - Exteriores. Cortex. Sic alia in usum ueniunt
          - καθαρά, mundata à cortice. n. 335.
          - σὺν χιτῶνι, cū cortice. n. 336.
  - Accidentia. Differentiae à
    - Forma. Fructus
      - Rotundi. } Vt n. 333. & 334.
      - Plani. } Vt n. 333. & 334.
    - Tempore
      - Ortus
        - Praecoces, serotini. N. 327. & 328.
        - Aestiui, Autumnales.
      - Aetatis
        - Noui, Recentes.
        - Veteres.
      - Durationis, alij
        - Fugaces, Horarij.
        - Durabiles.
    - Loco uel
      - Culto. } N. 309.
      - Syluestri. } N. 309.
    - Qualitate
      - Maturi, Immaturi. πέπειρα (n. 318 etiam πέπονα) uel ὠμά. n. 303. eademq; σκληρά uocat n. 302.
      - Duri, Molles. πέπονα, n. 306. (n. 301. πέπειρα etiam dicuntur) uel σκληρά.
      - Virides, Sicci. χλωρά. ξηρά. N. 298. in genere uiridia facilius secedere quàm sicca ait. Exempla ex seq. sparsim colligi possunt, n. 323. & 329.
      - Dulces, Acerbi, Acidi. n. 305. & 320. & 325.
      - Albi, Virides. n. 319.
  - Respectu
    - Conseruationis. Conseruātur uel
      - Absq; arte.
      - Cum arte, uel
        - Exiccati.
        - Cōditi, ταριχηρά, in
          - Vino. n. 339. Quae
            - Exiccāt. N. 340.
            - Nutriunt. N. 341.
          - Aceto. n. 342.
          - Sale. n. 343. Oleo.
    - Vsus. In usum ueniūt uel
      - Crudi. ὠμά. } Vt n. 310.
      - Cocti, uel elixi (ἑφθά) uel assi (ὀπτά.) } Vt n. 310.
- Specialis, prout ab Hippocrate enarrantur. N. 299. Vide signum seq. ☞

☞ Fru

- ☞ Fructuum *igitur alij sunt cortice*
  - Molli, *ut*
    - Mora. N.300.
    - Pyra
      - Cicura
        - Matura *& mollia.* N.301.
        - Immatura *& dura.* N.302.
      - Syluestria
        - Matura. N.303.
        - Immatura. N.304.
    - Poma
      - Cicura
        - Dulcia. N.305.
        - Acida *& matura.* N.306.
        - Austera, *ut Cydonia. Horum*
          - Caro. N.307.
          - Succus. N.308.
      - Syluestria. *Horũ*
        - Caro
          - Cruda. N.309.
          - Cocta. N.310.
        - Succus. N.311.
    - Sorba, *Mespila, Corna.* N.312.
    - Punicorum
      - Succus
        - Dulcium. N.313.
        - Vinosorum. N.314.
        - Acidorum. N.315.
      - Nucleus. N.316.
    - Cucumeres (*quo tanquam genere & pepones & melopepones & cucurbitas & melones Indos dictos complecti uidetur*)
      - Immaturi. N.317.
      - Maturi. N.318.
    - Vuæ, *tum*
      - Virides
        - Colore
          - Albæ. N.319.
          - Nigræ.
        - Sapore
          - Dulci. N.320.
          - Vinoso. N.321.
      - Siccæ, *Passæ.* N.322.
    - Ficus *differũt ratione*
      - Qua*litatis. Vel sunt*
        - Siccæ, *passæ, caricæ.* N.322. & 329.
        - Virides. N. 323. *Quæ propter succũ*
          - Aquosum, *quẽ χυλὸν uidetur appellare, humectant.* N.324.
          - Pinguẽ, *quem ὀπὸν uidetur dicere, &*
            - Calefaciũt. N. 325.
            - Secedunt. N. 326.
      - Temporis *seu maturitatis. Quæ ex eadem arbore prouenunt*
        - Primæ, *peßimæ sunt.* N.327.
        - Postremæ, *optimæ sunt.* N.328.
  - Duro, Nu*ces dictæ in genere : ut sunt*
    - Amygdalæ. N. 330.
      - Aestuosæ *sunt.* N.331.
      - Alunt *multum.* N.332.
    - Iuglandes, *quo ad*
      - Formam
        - Rotundæ. N.333.
        - Planæ. N.334.
      - Corticẽ *uel*
        - Decorticatæ. N.335.
        - Cum *cortice.* N.336.
    - Glandes *ilicis, quercus, & fagi.* N. 337. *uel*
      - Crudæ.
      - Coctæ.

CA

CAPVT IX.

De Carnibus quibuscunq;. De Conditura, Natalibus, Effectis, Tempore & Coctura Alimentorum.

PINGVES [338] carnes æstuosæ sunt, sed aluum mouent. [339] Carnes conditæ ac asseruatæ in uino, siccant & alunt: [340] siccant propter uinum, [341] alunt propter carné. [342] Aceto aût conditę calefaciũt quidem; minus tamen, propter acetum: multum interim nutriunt. [343] At sale conditæ minus quidem alunt, humiditate per salem priuatæ: attenuant autem, & siccant, aluumq; satis mouent.

A

[344] Cæterùm uires singulis detrahere, & addere ac augere, hoc modo oportet. [345] Ex igne & aqua omnia constituuntur, & animalia, & è terra nascentia, & ex his augescunt, & in hæc secernuntur ac resoluuntur. [346] Fortium igitur eduliorum uim sæpe coquendo ac frigefaciendo detrahere oportet, & uice uersa augere hoc modo. [347] Humidorum, torrendo ac assando humiditatem auferre: [348] Siccorum uerò, rigando ac madefaciendo: [349] Salsorum, rigando & coquendo: [350] Amarorum & acrium, dulcium mixtura: [351] Acerborum, pinguium temperamento: [352] & de reliquis omnibus ex prædictis iudicium facere oportet. [353] Quæcunque tosta aut assata sunt aluum magis sistunt quã cruda, [354] propterea quòd humiditas itemq; pinguedo per ignem ablata sunt. Quum itaque in uentrem inciderint, humiditatem ex uentre trahunt, & oscula uenarum concludunt, siccantque & calefaciunt: quare uias humiditatis coarctant. [355] Quæ uerò ex inaquosis ac siccis & æstuosis locis ueniunt, ea omnia sicciora ac calidiora sunt, & robur amplius corpori exhibet, [356] propterea quòd pari mole grauiora sunt, & densiora, & plus alimenti conferunt, [357] quàm quæ ex humidis & irriguis ac frigidis. Hæc enim humidiora sunt & leuiora ac frigidiora.

B

C

[358] Non igitur solùm ipsius cibi & potus, & animalium ipsorũ uim nosse oportet, sed etiam patriæ unde sunt. [359] Quum igitur forte alimentum corpori offerre uoles, & ex ijsdem cibis, his quæ ex locis non aquosis petuntur utendum est, tum cibis, tum potibus, tum animalibus. [360] Vbi uerò leuius & humidius, his quæ in aquosis prouenerũt ütẽdum.

D

[361] Dulcia, & acria, & salsa, & amara, & austera, & carnosa, calefacere solent, tum quæ sicca sunt, tum quæ humida. [362] Quæcunque igitur plus siccæ partis in se habent, ea siccant & calefaciunt. [363] Quæ uerò humidæ partis

Τὰ [338] πίονα τῶν κρεῶν καυσώδεα, διαχωρητικὰ δέ. [339] κρέα ταριχηρὰ ἐν οἴνῳ μὲν ὄντα, ξηραίνει καὶ τρέφει. [340] ξηραίνει μὲν διὰ τὸν οἶνον· [341] τρέφει δὲ, διὰ τὴν σάρκα. [342] ἐν ὄξει δὲ ταριχευόμενα, θερμαίνει μὲν, ἧσσον δὲ, διὰ τὸ ὄξος. τρέφει δὲ ἱκανῶς. [343] ἐν ἁλσὶ δὲ κρέα ταριχηρὰ, τρόφιμα μὲν ἧσσον, διὰ τὸ ἅλες τοῦ ὑγροῦ ἀπεστερημένα· ἰσχναίνει δὲ, καὶ ξηραίνει, καὶ διαχωρέει ἱκανῶς.

[344] τὰς δὲ δυνάμιας ἑκάστων ἀφαιρέειν καὶ προστιθέναι ὧδε χρή. [345] πυρὶ καὶ ὕδατι πάντα ξυνίσταται, καὶ ζῶα, καὶ φυτὰ, καὶ ὑπὸ τούτων αὔξεται, καὶ ἐς ταῦτα διακρίνεται. [346] τῶν μὲν ἰσχυρῶν σιτίων, ἕψοντα πολλάκις καὶ διαψύχοντα, τὴν δύναμιν ἀφαιρέειν, καὶ προστιθέναι δὲ πάλιν ὧδε χρή. [347] τῶν δὲ ὑγρῶν, πυροῦντα καὶ φώζοντα, τὴν ὑγρασίην ἐξαιρέεσθαι. [348] τῶν δὲ ξηρῶν, βρέχοντα καὶ νοτίζοντα. [349] τῶν δὲ ἁλμυρῶν, βρέχοντα καὶ ἕψοντα. [350] τῶν δὲ πικρῶν καὶ δριμέων, τοῖσι γλυκέσι διακιρνῶντα. [351] τῶν δὲ στρυφνῶν, τοῖσι λιπαροῖσι. [352] καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων, ἐκ τῶν προειρημένων χρὴ γινώσκειν. [353] ὁκόσα πυρούμενα ἢ φωζόμενα, στάσιμά ἐστι μᾶλλον τῶν ὠμῶν· [354] διότι τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀφῄρηται, καὶ τὸ πυρῶδες, καὶ τὸ λιπαρόν. ὁκόταν γοῦν ἐς τὴν κοιλίην ἐμπέσῃ, ἕλκει τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς κοιλίης ἐπ᾽ αὐτὰ, συγκλείοντα τὰ στόματα τῶν φλεβῶν, ξηραίνοντα, καὶ θερμαίνοντα, ὥστε ἴσχει τὰς διεξόδους τοῦ ὑγροῦ. [355] τὰ δὲ ἐκ τῶν ἀνύδρων, καὶ ξηρῶν, καὶ πνιγηρῶν χωρίων, ἅπαντα ξηρότερα καὶ θερμότερα, καὶ ἰσχὺν πλείω παρέχεται ἐς τὸ σῶμα. [356] διότι ἐκ τοῦ ἴσου ὄγκου, βαρύτερα, καὶ πυκνότερα, καὶ πολυνοστά ἐστιν, [357] ἢ τὰ ἐκ τῶν ὑγρῶν, καὶ ἀρδομένων, καὶ ψυχρῶν. ταῦτα δὲ ὑγρότερα, καὶ κουφότερα, καὶ ψυχρότερα.

ª πιῶδες

[358] οὐχ οὖν δεῖ τὴν δύναμιν μόνον αὐτῶν γνῶναι τοῦ σίτου, καὶ τοῦ πόματος, καὶ τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ τῆς πατρίδος, ὁκόθεν εἰσίν. [359] ὁκόταν γοῦν βούλωνται τροφὴν ἰσχυρὴν τῷ σώματι προσενεγκεῖν, καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν σίτων, τοῖς ἐκ τῶν ἀνύδρων χωρίων χρηστέον καὶ σιτίοισι, καὶ πόμασι, καὶ ζώοισιν. [360] ὁκόταν δὲ κουφοτέρῃ τῇ τροφῇ καὶ ὑγροτέρῃ, τοῖσιν ἐκ τῶν ἀρδομένων χρηστέον.

[361] τὰ γλυκέα, καὶ τὰ δριμέα, καὶ τὰ ἁλυκὰ, καὶ τὰ πικρὰ, καὶ τὰ αὐστηρὰ, καὶ σαρκώδεα, θερμαίνειν πέφυκε, καὶ ὅσα ξηρά ἐστι, καὶ ὅσα ὑγρά. [362] ὁκόσα μὲν οὖν ξηροῦ μέρεος πλεῖον ἔχει ἐν αὐτέοισι, ταῦτα μὲν ξηραίνει, καὶ θερμαίνει. [363] ὁκόσα δὲ ὑγροῦ μέρεος

ἔχει πλέον, ταῦτα πάντα. θερμαίνοντα ὑγραίνει, καὶ διαχωρέει μᾶλλον, ἢ τὰ ξηρά. [364] τροφὴν γὰρ μᾶλλον ἐς τὸ σῶμα διδόντα, ἀντίσπασιν ποιέεται ἐν τῇ κοιλίῃ, καὶ ὑγραίνοντα διαχωρέει.

[365] ὁκόσα δὲ διαθερμαίνοντα ξηραίνει, ἢ σιτία, ἢ ποτά, οὔτε πτύσιν, οὔτε οὔρησιν, οὔτε διαχώρησιν ποιεῦντα, ξηραίνει τὸ σῶμα, διὰ τάδε. θερμαινόμενον τὸ σῶμα κενοῦται τοῦ ὑγροῦ, τὸ μὲν [a] ὑπ' αὐτέων τῶν σιτίων, τὸ δὲ εἰς τροφὴν τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ καταναλίσκεται, τὸ δὲ διὰ τοῦ χρωτὸς ἐξωθέεται, θερμαινόμενον καὶ λεπτυνόμενον.

[a] ἀπ'

[366] τὰ γλυκέα, καὶ τὰ πίονα, καὶ τὰ λιπαρά, πληρωτικά ἐστι, [367] διότι ἐξ ὀλίγου ὄγκου πολύχοά ἐστι, θερμαινόμενα δὲ καὶ διαχεόμενα, πληροῖ τὸ θερμὸν ἐν τῷ σώματι, καὶ γαληνιάζειν ποιέει.

[368] τὰ δὲ ὀξέα, καὶ δριμέα, καὶ αὐστηρά, καὶ στρυφνά, καὶ συγκομιστά, καὶ ξηρά, οὐ πληροῖ· [369] διότι τὰ στόματα τῶν φλεβῶν ἀνέῳξέ τε, καὶ διεκάθηρε. καὶ τὰ μὲν ξηραίνοντα, τὰ δὲ δάκνοντα καὶ στύφοντα, φρίξαι καὶ συστῆναι ἐς ὀλίγον ἐποίησεν ὄγκον τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν τῇ σαρκί, καὶ τὸ κενὸν πουλὺ ἐγένετο ἐν τῷ σώματι. [370] ὁκόταν γοῦν βούλῃ ἀπ' ὀλίγων πληρῶσαι, ἢ ἀπὸ πλειόνων κενῶσαι, τοῖσι τοιούτοισι χρέεσθαι.

[371] τὰ πρόσφατα πάντα ἰσχὺν πλείονα παρέχεται τῶν ἄλλων, [372] διὰ τόδε, ὅτι ἔγγιον τοῦ ζῶντός ἐστι. [373] τὰ δὲ ἕωλα καὶ σαπρά, διαχωρέει μᾶλλον τῶν προσφάτων, διότι ἔγγιον τῆς σηπεδόνος ἐστί.

[374] τὰ δὲ ὠμὰ τροφώδεα καὶ ἐρυγμώδεά ἐστι, [375] διότι ἃ δεῖ τῷ πυρὶ κατεργασθῆναι, ταῦτα ἡ κοιλίη διαπρήσσεται, ἀσθενεστέρη ἐοῦσα τῶν ἐσιόντων.

[376] τὰ δὲ ἐν τοῖσιν ὑποτρίμμασιν ὄψα σκευαζόμενα, καυσώδεα καὶ ὑγρά, [377] ὅτι λιπαρά, καὶ πυρώδεα, καὶ θερμά, καὶ ἀνομοίους τὰς δυνάμιας ἀλλήλοισιν ἔχοντα, ἐν τῷ αὐτέῳ ἴζει.

[378] τὰ δὲ ἐν ἅλμῃ, βελτίω, καὶ οὐ καυσώδεα.

A partis plus habent, ea omnia calefacientia humectant, & per aluum magis secedunt, quàm sicca. [364] Nam cùm alimentum amplius corpori præbuerunt, reuulsionem in uentre faciunt, & humectantia aluo secedũt.

[365] Quæcunque autem excalefacientia siccant, tum cibi tum potus, neque saliuam, neque urinam, neq; secessum facientia, corpus siccant, idque ob hanc caussam. Corpus calefactum humore uacuatur, & pars eius ab ipsis cibis expurgatur: pars in alimentum caloris animæ cõsumitur: pars etiam calefacta & attenuata per ipsam cutim expellitur.

[366] Dulcia & pinguia ac oleosa replent, [367] quia ex modica mole multum diffundun B tur. Calefacta autem & diffusa, caliditatem in corpore replent atq; sedant.

[368] Acida uerò, & acria, & austera, & acerba, & tota substantia administrata, & sicca, non replent: [369] propterea quòd oscula uenarum aperiunt, & expurgant, & partim siccantia, partim mordentia ac adstringentia, humiditatem carnis horrere, & in modicam molem considere faciunt, ut ita uacuũ multum in corpore oriatur. [370] Quum igitur uel paucorum exhibitione implere, uel multorum exhibitione euacuare uoles, hisce talibus utaris.

[371] Recentia omnia maiores quàm alia uires habent, [372] propterea quòd propinquio C ra sunt uitæ. [373] Antiqua econtra & marcida, magis quàm recẽtia aluum mouent, quia propiora sunt putredini.

[374] Iam uerò cruda alunt & ructus cient, [375] propterea quòd quæ ignem coquere oportebat, ea uenter conficere cogitur, cùm tamen debilior sit, quàm ea quæ ingeruntur.

[376] Cæterùm obsonia ex intritis præparata, æstuosa & humida sunt: [377] propterea quòd pinguia, & ad inflammandum apta, & calida, & inæquales inter se uires habentia, in eodem cohærent.

[378] Verùm quæ in muria præparantur, meliora sunt, nec æstuosa.

CARNES *siue Fructuũ siue Animalium tam aquatiliũ quàm terrestrium primariò inter species materiales naturales referuntur: secundariò rursus considerari possunt & quo ad*

- Naturam *suam. Nam uel sunt*
  - Pingues, *æstuosæ, & lubricant.* N. 338.
  - Macræ.
- Artẽ, *quatenus*
  - Condiũtur. *κρέα ταριχηρά. uel*
    - Vino. N. 339. *quæ*
      - Siccant. N. 340.
      - Nutriunt. N. 341.
    - Aceto. N. 342.
    - Sale. N. 343.
  - Coquuntur.

CONDITVRA & coctio ipsa ad Efficientem Alimenti Artificialem instrumentalem referēda, tum quam hic recenset, tum quam seq. n. 374. attexit, alimēto robur nunc addit, nunc detrahit, siue ignē, siue sole, cum aqua, oleo, uino, sale fiat. N. 344. Declarat igitur

- Modum in
  - Genere.
    - Omnia igni & aqua constant, ijsdem augentur, in eadem resoluuntur. N. 345.
    - Ergo per eadem quoq; elementa ad usum humanum accommodari debent: ut scilicet ea quae fortia sunt, hoc est, calori concoquenti ualde resistunt, & coquendo & refrigerando cruditatem suam amittere cogantur: at quae debilia, illis uicißim robur aliorum admixtione addatur. N. 346.
  - Specie, in ijs quae secundum qualitates
    - Primas sunt
      - Humida. N. 347.
      - Sicca. N. 348.
    - Secūdas sunt
      - Salsa. N. 349.
      - Amara, Acria N. 350.
      - Acerba. N. 351.
      - Dulcia, Insipida. N. 352.
- Effectum. Quaecūq; enim sunt
  - Assa aut tosta, aluum magis sistunt quàm cruda. N. 353. Ratio. Nam assando & humor aqueus exhalat, & pinguis exudat. Vbi ergo in uentriculum ingesta sunt, humorem attrahunt à uicinis osculis uenarum, eundemq; absumendo exiccant, & oscula ipsa exiccando claudunt. N. 354. τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ πυρῶδες. An per igneum acrem qualitatem alimenti intelligit, stimulantem ad excretionē? Vti etiam inf. n. 377. τὸ λιπαρὸν & πυρῶδες coniungit, oleosum & ad inflammationem aptum. An legendū πνῶδες? ut ita humor aqueus primùm torreri dicatur assando, deinde aereus crassior πνῶδης, tandem aereus tenuior λιπαρὸς & oleosus.
  - Elixa magis lubricant, & humidiora sunt crudis.

LOCA natalia Alimentorum (unde naturales differentiae, accidentales tamen, desumuntur) praesertim eorum, quae ex uegetantibus & terrestribus petuntur, uires eorundem uariant. N. 358. Ergo diuersitatis patriae, ut ita dicam,

- Vires recenset. Quae nascuntur in locis
  - Siccis & aestuosis, calidiora sunt & sicciora & robustiora. N. 355. Ratio, N. 356.
  - Humidis & irriguis & frigidis, leuiora sunt & minoris alimenti. N. 357.
- Vsum docet. Quando uolumus eodem alimenti genere
  - Plus alere, prioris generis alimentis utemur. N. 359.
  - Minus alere, & plus humectare, posteriore genere utemur. N. 360.

ALIMENTORUM differentiæ ab EFFECTIS quoq; tanquam naturalibus accidentibus primariò sumuntur, iisdemq; differentiæ à Qualitate petitæ accommodatur. Ergo Effecta alia referuntur ad corporis

- Qualitates. Sic alia
  - Calefaciunt in
    - Genere, Dulcia, Acria, Salsa, Amara, Austera, Carnosa, tam sicca quàm humida. N. 361. Per se quidē, dulcia, acria, salsa, amara: per accidens uerò, austera & carnosa. τὸ σαρκώδες de substantia intelligendum: humidum & siccum de qualitate tactili: reliqua de qualitate gustatili. Sic etiam pòst n. 368. qualitatibus alimentorū gustatilibus cōiungit substantiam, & τὰ συγκομιστά. An ergo τὸ σαρκώδες nomine intelligit carnem puram, cui opponatur τὸ συγκομιστόν, caro impura, mixta cum cortice uel palea? Iam uerò Austera quæ hìc per accidēs calefaciūt, infrà n. 368. disertè refrigerare scribit. Nisi fortè pro αὐστηρὰ legendum ἀνθηρὰ, florida, hoc est, florū instar odorata: uti suprà n. 288. θερμαντικὰ & εὐώδεα coniunxerat.
    - Specie. Calefacientiū alia humectant, alia exiccāt. τὸ
      - ὅτι. Quibus inest maior portio
        - Sicci, illa simul etiam siccant. N. 362.
        - Humidi, illa etiam simul humectant, & per aluum secedunt. N. 363.
      - διότι, cur quæ calefaciūt &
        - Humectant, magis per aluum secedant. Nam ut plus alimenti corpori suppeditant & humectant, ita quoq; uentrem humectant & secedunt. ἀντίσπασιν ποιέεται ἐν τῇ κοιλίῃ, hoc est, cùm alimentum per superiora distribui, & in corpore manere oporteret, humectatio alui ueluti reuulsionem facit, non attrahendo, sed non retinendo. N. 364.
        - Exiccant, neq; sputum, neq; urinam, neq; secessum faciant. Corpus incalescens, humiditate exuitur. Partim in prima & secunda concoctione (ἀπὸ τῶν σιτίων, tum à chyli concoctione in uentriculo per alui excrementa, tum à sanguinis confectione in hepate per urinam) partim in tertia concoctione, cùm & à calore animæ id quod utile est absumatur in membrorum alimoniam: & quod inutile est per cutim expellatur, uel in sudorem, uel in uaporem conuersum. N. 365. Tale quid etiam infrà n. 425. sed apertius dicit.
  - Refrigerant.
- Substantiā, quam uel ex paruo augere uel ex magno minuere uolum^9. N. 370. Sic quædam Alimenta corpus
  - Replēt. τὸ
    - ὅτι. Dulcia scilicet, pinguia, & unctuosa. N. 366.
    - διότι. N. 367.
  - Non replēt. τὸ
    - ὅτι. Acida, Acria, Austera, Acerba, respectu qualitatis secundæ: respectu primæ, Sicca: respectu substantiæ, ut Impura semina, & cum glumis suis in cibum adhibita. N. 368.
    - διότι. Venarum namq; oscula aperiuntur (ab acribus) absterguntur & exiccantur (ab acidis) mordicantur (ab iisdem) adstringuntur (ab austeris, acerbis & acidis.) Itaq; caro ueluti horret & constringitur, & humore expresso meatus uacui relinquuntur. N. 369.

A TEMPORE naturali accidente sumuntur Alimentorum differentiæ. Nam quæ sunt

- Recentia & integra, plus nutriunt. N. 371. Ratio N. 372.
- Vetera aut putrida, promtius per aluum secedunt. N. 373.

A COCTVRA artificiali, tanquā ab Efficiente instrumentali, differentiæ Alimētorum sumuntur. Vti etiam suprà N. 344. & seq. Quæ matura sunt, & ab anno cocta, ea in usum ueniunt alimenti uel ab igne

- Incocta, eaq; multum nutriunt, sed ructus pariunt. N. 374. Ratio 375.
- Cocta, uel
  - Sola. Vt Panis, Maza. de quibus suprà.
  - Cum aliis. Opsonia, uel præparata
    - Cum pinguibus, ut cum oleo, butyro. Intrita, ὑποτρίμματα, ex uariis commixta, æstuosa & humida. Vt est Cyceon. N. 376. Ratio N. 377.
    - Absq; pinguibus. Vt cum
      - Vino.
      - Muria. Et hæc meliora sunt, & minus æstuosa. N. 378.

CAPVT X.

De Balneis, Vnctione, Aere, Sudore, Venere, Vomitu, Somno, Labore & Quiete, Cibatione: de ijs deniq; uniuersim, Quæ corpus quomodolibet ingrediuntur.

PORRO [379] de balneis hoc modo se habet. [380] Aqua potabilis humectat & frigefacit, exhibet enim corpori humiditatem. [381] Salsum autem balneum calefacit & siccat. Quum enim natura calidum sit, trahit à corpore humiditatem. [382] Calida balnea ieiunum attenuant & refrigerant: per caliditatem enim humiditatem de corpore auferunt: qua de carne ablata, corpus perfrigeratur. [383] A cibo autem accepto calefaciũt, ac humectant, cùm ea, quæ in corpore abundant, in maiorem molem diffundant. [384] Balnea frigida uice uersa. Vacuo quidem corpori frigidum balneum quandam caliditatem conciliat: [385] at post cibum humiditati, quæ adest, detrahit, & frigiditate sua siccum quod subest auget. [386] Balnei abstinẽtia siccat, quũ humiditas consumatur.

[387] Similiter etiam unctionis neglectus.

[388] Vnctio uerò calefacit, humectat, ac mollit.

[389] Sol & ignis siccant, propterea quòd quum calida sint & sicca, humiditatem è corpore trahunt. [390] Vmbra & frigus moderatè humectant, plus enim dant quàm accipiunt.

[391] Sudores omnes abeuntes siccant, & attenuant, humore ex corpore deficiente.

[392] Coitus attenuat, humectat & calefacit. [393] Calefacit quidem, propter laborem & secretionem: [394] attenuat autem propter euacuationem: [395] humectat deniq;, propter colliquationis reliquias in corpore præ labore.

[396] Vomitus attenuant, propter cibi euacuationem: [397] non tamen siccant, si quis postridie rectam curam adhibeat: sed humectãt, propter repletionem & colliquationem carnis præ labore. [398] Si uerò quis sinat hæc postridie consumi in alimentum caliditati, & diætæ sensim adijciat, siccant. [399] Aluum autem duram uomitus soluit: & magis quàm oportet fluidã sistit: illam quidem humectando, hãc uerò siccando. [400] Quum igitur aluũ quis sistere uolet, expeditissimè deuoratum cibum euomere oportet, priusquàm humescat, & infrà detrahatur: & magis acerbis & austeris edulijs uti. [401] Vbi uerò soluere aluũ quis uolet, plurimo tempore cibis immorari confert, & acribus, ac salsis, & pinguibus, ac dulcibus, tum cibis, tum potionibus uti.

[402] Somni ieiunum attenuant & refrigerant, si non longi fuerint, præsentem humiditatem

A ΠΕΡΙ [379] δὲ λουτρῶν ὧδε ἔχει. [380] ὕδωρ πότιμον, ὑγραίνει καὶ ψύχει· δίδωσι γὰρ τῷ σώματι ὑγρασίην. [381] τὸ δὲ ἁλμυρὸν λουτρὸν, θερμαίνει καὶ ξηραίνει. φύσει γὰρ [a] ἐὸν θερμὸν, ἕλκει ἀπὸ τοῦ σώματος τὸ ὑγρόν. [382] τὰ δὲ θερμὰ λουτρὰ, νῆστιν μὲν ἰσχναίνει, καὶ ψύχει· φέρει γὰρ ἀπὸ τοῦ σώματος τὸ ὑγρὸν τῇ θερμασίῃ. κενουμένης δὲ τῆς σαρκὸς τοῦ ὑγροῦ, ψύχεται τὸ σῶμα. [383] βεβρωκότα δὲ θερμαίνει καὶ ὑγραίνει, διαχέοντα τὰ ὑπερέχοντα ἐν τῷ σώματι εἰς πλείονα ὄγκον. [384] ψυχρὰ δὲ λουτρὰ, τοὐναντίον. κενῷ μὲν τῷ σώματι δίδωσι θερμόν τι ψυχρὸν· [385] βεβρωκότι δὲ, ἀφαιρέεται ὑγροῦ ἐόντος, καὶ πληροῖ, ψυχρὸν ἐὸν, τοῦ ὑπάρχοντος ξηροῦ. B [386] ἀλουσίη ξηραίνει, καταναλισκομένου τοῦ ὑγροῦ.

[387] ὡσαύτως δὴ καὶ ἡ ἀναλειφίη.

[388] λίπη δὲ, θερμαίνει, καὶ ὑγραίνει, καὶ μαλάσσει.

[389] ἥλιος δὲ καὶ πῦρ, ξηραίνει διὰ τάδε. θερμὰ ἐόντα καὶ ξηρὰ, ἕλκει † τοῦ σώματος τὸ ὑγρόν. [390] σκιὰ δὲ καὶ ψύχεα τὰ μέτρια, ὑγραίνει· δίδωσι γὰρ μᾶλλον, ἢ λαμβάνει.

[391] ἱδρῶτες πάντες ἀπιόντες, καὶ ξηραίνουσι καὶ ἰσχναίνουσιν, ἐκλείποντος τοῦ ὑγροῦ ἐκ τοῦ σώματος.

[392] λαγνείη, ἰσχναίνει, καὶ ὑγραίνει, καὶ θερμαίνει. [393] θερμαίνει μὲν, διὰ τὸν πόνον καὶ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ [b] ψυχροῦ. [394] ἰσχναίνει δὲ, διὰ τὴν κένωσιν. [395] ὑγραίνει δὲ, διὰ τὸ ὑπολειπόμενον ἐν τῷ C σώματι τῆς συντήξιος ὑπὸ τοῦ πόνου.

[396] ἔμετοι ἰσχναίνουσι διὰ τὴν κένωσιν τῆς τροφῆς. [397] οὐ μέντοι ξηραίνουσιν, ἤν τις τῇ ὑστεραίῃ θεραπεύῃ ὀρθῶς· ἀλλ' ὑγραίνουσι διὰ τὴν πλήρωσιν, καὶ διὰ τὴν σύντηξιν τῆς σαρκὸς τὴν [c] ἀπὸ τοῦ πόνου. [398] ἢν δέ τις ἐάσῃ ταῦτα καταναλωθῆναι τῇ ὑστεραίῃ ἐς τὴν τροφὴν τῷ θερμῷ, καὶ τῇ διαίτῃ ἡσύχως προσάγῃ, ξηραίνουσι. [399] κοιλίην δὲ συνεστηκυῖαν, λύει ἔμετος· καὶ διαχωρεῦσαν μᾶλλον τοῦ καιροῦ, ἵστησι· τὴν μὲν διυγραίνων, τὴν δὲ ξηραίνων. [400] ὁκόταν μὲν οὖν στῆσαι βούληται τὴν ταχίστην, φαγόντα χρὴ ἐξεμέειν, πρὶν ἂν διυγρανθῆναι τὸ σῖτον, καὶ καταπαθῆναι κάτω· καὶ τοῖσι στρυφνοῖσι, καὶ τοῖσιν D αὐστηροῖσι σιτίοισι μᾶλλον χρέεσθαι. [401] ὁκόταν δὲ λῦσαι τὴν κοιλίην βούληται, ἐνδιατρίβειν ἐν τοῖσι σιτίοισιν ὡς πλεῖστον χρόνον ξυμφέρει, καὶ τοῖσι δριμέσι, καὶ ἁλμυροῖσι, καὶ λιπαροῖσι, καὶ γλυκέσι, καὶ τοῖσι σιτίοισι καὶ πόμασι χρέεσθαι.

[402] ὕπνοι δὲ νῆστιν μὲν ἰσχναίνουσι καὶ ψύχουσι, ἢν μὴ μακροὶ, ἔωσι κενοῦντες τοῦ ὑπάρ-

[a] ἔχον † ἐκ [b] ὑγροῦ [c] ἐπὶ

χοντος ὑγροῦ. [403] ἢν δὲ μᾶλλον, ἐκθερμαίνοντες συντήκουσι τὴν σάρκα, καὶ διαλύουσι τὸ σῶμα διαχέοντες, καὶ ἀσθενὲς ποιέουσι. [404] βεβρωκότα δὲ, θερμαίνοντες ὑγραίνουσι, τὴν τροφὴν ἐς τὸ σῶμα διαχέοντες. [405] ἀπὸ δὲ τῶν ὀρθρίων περιπάτων ὕπνος μάλιστα ξηραίνει. [406] ἀγρυπνίη δὲ ἐν μὲν τοῖσι σιτίοισι βλάπτει, οὐκ ἐῶσα τὸ σιτίον τήκεσθαι. [407] ἀσιτοισι δὲ, [a] ἰσχναίνει μὲν, βλάπτει δὲ ἧσσον.

[408] ῥαθυμίη, ὑγραίνει, καὶ ἀσθενὲς τὸ σῶμα ποιέει. ἀτρεμίζουσα γὰρ ἡ ψυχὴ, οὐκ ἀναλίσκει τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ σώματος. [409] πόνος δὲ ξηραίνει, καὶ τὸ σῶμα ἰσχυρὸν ποιέει.

[410] μονοσιτίη, ἰσχναίνει, καὶ ξηραίνει, καὶ τὴν κοιλίην ἵστησι· διότι τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς κοιλίης καὶ τῆς σαρκὸς καταναλίσκεται. [411] ἄριστον δὲ τἀναντία διαπρήσσεται τῇ μονοσιτίῃ.

[412] ὕδωρ πόμα θερμὸν, [b] ἰσχναίνει. ὡσαύτως δὲ καὶ ψυχρόν. [413] τὸ δὲ ὑπερβάλλον ψυχρὸν, καὶ πνεῦμα, καὶ τὸ σιτίον, καὶ τὸ ποτὸν, πήγνυσι τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν σώματι, καὶ τὰς κοιλίας ξυνίστησι τῇ πήξει καὶ ψύξει. κρατέει γὰρ τοῦ τῆς ψυχῆς ὑγροῦ. [414] καὶ τοῦ θερμοῦ δὲ πάλιν αἱ ὑπερβολαὶ πηγνύουσι, [c] καὶ τοσοῦτον, ὡς μὴ διάχυσιν ἔχειν. [415] ὁκόσα δὲ θερμαίνονται τὸ σῶμα, τροφὴν μὴ διδόντα, κενοῖ τοῦ ὑγροῦ τὴν σάρκα, μή δ' ὑπερβολὴν ποιέοντα, ψύξιν τῷ ἀνθρώπῳ παραδίδωσι. κινουμένου γὰρ τοῦ ὑπάρχοντος ὑγροῦ, πνεύματος [d] ὑπ' αὐτοῦ πληρούμενον ψύχεται.

[a] ἰσχνασίην μὲν τινα παραδιδῶσι,

[b] ἰσχνασίην δὲ πάντη ἢ πάντων, ἢ ψυχρὸν ὡσαύτως.

[c] οὕτως ὥστε

[d] ἐπ' αὐτῷ

A tatem euacuantes. [403] Longiores uerò eo ipso, quòd calefaciunt, colliquant carnem, & corpus diffundendo exoluunt, debilesque reddunt. [404] A cibo uerò sumto calefacientes humectant, alimentum in corpus diffundentes. [405] A matutinis autem deambulationibus somnus maximè siccat. [406] Vigilia cibo saturis noxia est, non permittens cibum liquari ac concoqui: [407] ieiunos autem attenuat quidem, minus tamen lædit.

[408] Segnicies ac ocium humectat, & corpus debile facit. Anima enim quiescens humiditatem ex corpore non consumit.

[409] Labor siccat, & corpus robustum facit.

B [410] Semel in die cibum capere attenuat, & siccat, & aluum sistit, propterea quòd animæ calor humiditatem ex uentre & carne consumit. [411] Prandium contraria facit.

[412] Aquæ potus calidus attenuat, similiter & frigidus. [413] Aruerò & spiritus, & cibus, & potus, humiditatem in corpore congelant, si excellenter frigida fuerint, & congelatione ac frigiditate sua aluos sistunt: nam animæ humiditatem superant. [414] Vicissim uerò etiam caliditatis excessus eandem congelant, in tantum ut diffundi nequeat. [415] Quæcunque uerò ex calefacientibus corpus, & alimentum non præbentib. carnē humiditate euacuāt, ea licet excessum non faciant, frigiditatem tamē homini conciliant. Nā præsente humiditate agitata, flatu aduentitio repletur & refrigeratur.

BALNEORVM *usus* (N. 379) *uel*
- Aliquis. *Aquæ qualitas alia*
  - Gustatilis. *Balnea aquæ*
    - Dulcis. N. 380.
    - Salsæ. N. 381.
  - Tactilis. *Balnea*
    - Calida
      - Ante *cibum emaciant & refrigerant.* N. 382.
      - Post *cibum calefaciunt & humectant.* N. 383.
    - Frigida
      - Ieiunum *calefaciunt, cùm constipatis poris ab externo frigore calor intus conclusus augeatur.* N. 384.
      - Plenū *exiccāt. A cibo n. concentratus calor, aquæ frigidæ occursu inualescit, neq; tam cibū in uētriculo existētem tumultuariè coquit, quā membra, ad quæ alimentū tam breui tēpore peruenire nō potuit, magis exhaurit & exiccat. Vt proinde siccitatē quæ iam aderat* (ὑπάρχοντος ξηροῦ) *cū ad mēbra nondum peruenerit alimentum, augeat* (πληροῖ) N. 385.
- Nullus. ἀλουσίη. *Siccat.* N. 386.

VNCTIO
- Adhibita *calefacit & humectat & emollit.* N. 388.
- Non *adhibita siccat.* N. 387.

AER
- Calidus *à sole uel igne exiccat.* N. 389.
- Frigidus *ab umbra uel uento, moderatè humectat.* N. 390.

SVDOR *siccat & emaciat.* N. 391.

VENVS N. 392.
- Calefacit, *propter laborem & secretionem τοῦ ψυχοῦ. An ὑγροῦ legendũ? an ἀφροῦ?* N. 393.
- Emaciat. N. 394.
- Humectat. N. 395.
- In *coitu spectatur &*
  - Motus *corporis, qui*
    - Per *se calefacit, accensis spiritubus, & semine calido per uniuersum corpus à toto corpore fuso.*
    - Per *accidẽs*
      - Humectat.
      - Refrigerat.
      - Exiccat.
  - Excre*tio*
    - Seminis.
    - Humoris *alimentaris per sudorem.*

VOMITVS
- Emaciat. N. 396.
- Humectat. N. 397.
- Exiccat. N. 398.
- Aluum *nunc soluit, nunc sistit.* N. 399. *Et quidem*
  - Sistit. N. 400.
  - Laxat. N. 401.
  - Vti *etiam com. de Locis in homine n.* 28.

SOMNVS
- Aliquis *cõsideratus secundum*
  - Alimẽ*ta,*
    - Ante *cibum*
      - Moderatus *emaciat & refrigerat.* N. 402.
      - Immoderatus *excalefacit.* N. 403.
    - Post *cibum calefacit & humectat.* N. 404.
  - Exercitia, *à matutinis deambulationibus maximè siccat.* N. 405.
- Nullus, *ἀγρυπνία, corpus*
  - Plenum *lædit plurimum.* N. 406.
  - Ieiunum, *emaciat, minus tamen lædit.* N. 407.

EXERCITIVM *consideratum in genere uel*
- Nullum, *ῥαθυμία, humectat & debilitat.* N. 408.
- Aliquod, *πόνος, siccat & roborat.* N. 409.

CIBVM *sumere*
- Semel, *in cœna tantùm, μονοσιτία, siccat, aluum sistit, emaciat.* N. 410. *Itaq; Plin. lib.* 28. *c.* 5. *non prandentium exta celerius senescere tradit. Proinde non omnibus ex æquo conuenit, sed ijs tantùm qui exiccatione opus habent.*
- Bis, *in prandio simul & cœna, contraria facit.* N. 411.

Quæ corpus ingrediuntur calida uel frigida in
- Specie, *ut Aqua calida uel frigida, emaciat.* N. 412.
- Genere, *si fuerint*
  - Immodicè
    - Frigida *uel cibaria, uel potus, uel spiritus, congelant humores, & alium sistunt.* N. 413.
    - Calida, *aluum sistunt calefaciendo & exiccando.* N. 414.
  - Moderatè
    - Calida, *neq; nutrire apta, humidum mouent, & in flatum conuertuntur, cuius agitatione corpus refrigeratur.* N. 415.
    - Frigida.

CAPVT XI.

De Exercitijs, tum in genere, tum in specie.

ΠΕΡΙ [416] δὲ τῶν πόνων, ἥν τινα ἔχει δύναμιν; [a] διηγήσομαι. εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν κατὰ φύσιν, οἱ δὲ διὰ βίης. [417] οἱ μὲν οὖν κατὰ φύσιν αὐτῶν εἰσιν, ὄψιος πόνος, ἀκοῆς, φωνῆς, μερίμνης. [418] ὄψιος μὲν οὖν δύναμις τοιαύτη. προσέχουσα ψυχὴ τῷ ὁρεομένῳ, κινέεται καὶ θερμαίνεται. θερμαινομένη δὲ, ξηραίνεται, κεκενωμένου τοῦ ὑγροῦ. [419] διὰ δὲ τῆς ἀκοῆς ἐσπίπτοντος τοῦ ψόφου, σείεται ἡ ψυχὴ, καὶ πονέει. πονέουσα δὲ, θερμαίνεται καὶ ξηραίνεται. [420] ὁκόσαι ἐν μερίμνῃ ἀνθρώποισι γίνεται, ἡ ψυχὴ καὶ ὑπὸ τουτέων θερμαίνεται καὶ ξηραίνεται, καὶ τὸ ὑγρὸν καταναλίσκουσα, πονέει καὶ λεπτύνει τὰς σάρκας, καὶ κενοῖ τὸν ἄνθρωπον. [421] ὁκόσοι δὲ πόνοι φωνῆς, οἷον λέξις, ἢ ἀνάγνωσις, ἢ ᾠδὴ, πάντες οὗτοι κινέουσι τὴν ψυχήν. κινουμένη δὲ, ξηραίνεται, καὶ θερμαίνεται, καὶ τὸ ἐν τῷ σώματι ὑγρὸν καταναλίσκει.

[422] Οἱ δὲ περίπατοι κατὰ φύσιν μὲν εἰσὶ καὶ οὗτοι μάλιστα τῶν λοιπῶν, ἔχουσι δέ τι βίαιον. δύναμις δὲ αὐτέων ἐστὶ τοιήδε. [423] ὁ ἀπὸ δείπνου περίπατος, ξηραίνει τήν τε κοιλίην, καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν [b] γαστέρα, καὶ οὐκ ἐᾷ [c] πικρὴν γίνεσθαι, διὰ τάδε. [424] κινουμένου τοῦ ἀνθρώπου, θερμαίνεται καὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ σιτία. ἕλκει οὖν τὴν ἰκμάδα ἡ σὰρξ, καὶ οὐκ ἐᾷ [d] πικρὴν κοιλίην ξυνίστασθαι. τὸ μὲν οὖν σῶμα πληροῦται, ἡ δὲ κοιλίη λεπτύνεται. [425] ξηραίνεται δὲ διὰ τάδε. κινουμένου τοῦ σώματος καὶ θερμαινομένου, τὸ λεπτότατον τροφῆς καταναλίσκεται, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ξυμφύτου θερμοῦ, τὸ δὲ σὺν τῷ πνεύματι ἀποκρίνεται ἔξω, τὸ δὲ καὶ οὐρέεται. ὑπολείπεται δὲ τὸ ξηρότατον ἀπὸ τῶν σιτίων. ὥστε τῇ κοιλίῃ ἀποξηραίνεσθαι τὴν σάρκα. [426] καὶ οἱ ὄρθριοι περίπατοι ἰσχναίνουσι, καὶ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν

κοῦφα

[a] ὧδε χρὴ γινώσκειν
[b] γαστρίδα οὐκ ἐᾷ
[c] πιαρὴν
[d] πιαρὴν

A CÆTERVM [416] quam uim labores habeant, nunc exponam. [417] Sunt enim alij naturales, alij uiolenti. Naturales igitur sunt, labor uisus, auditus, uocis, curarum. [418] Visus autem talis uis est. Anima in id quod uidetur intenta, mouetur & calescit. Calefacta uerò, euacuata humiditate siccatur. [419] Iam per auditum illabente sono, anima concutitur, & laborat: laborans autem calescit & siccatur. [420] Quæcunque ab hominibus cum cura & studio fiunt, ex ijs anima calescit ac siccatur, & humiditate consumta laborat, & carnes attenuat, & hominem euacuat. [421] Quicunque labores uocis sunt, uelut sermo, aut lectio, aut cantus, omnes hi animam mouent. Mota autem siccatur & calescit, & humiditatem in corpore absumit. B

[422] Porrò deambulationes licet præ reliquis maximè naturales sint, habent tamen quid uiolentum. Facultas ipsarum talis est. [423] Deambulatio à cœna, & aluum, & corpus, & uentrem siccat, ipsumque pinguem fieri non finit, ob hanc causam. [424] Quum mouetur homo, calefit corpus, simul & cibi. Attrahit igitur humiditatem caro, & uentrem pinguem fieri non finit. Proinde corpus quidem repletur, uenter uerò attenuatur. [425] Siccatur autem, ob hanc caussam. C Quum corpus mouetur & calescit, quod tenuissimum est alimenti consumitur, partim per insitum calorem, partim uerò unà cum flatu foras excernitur, partim etiam per lotium eijcitur. At quod de cibis siccissimum est, relinquitur. Quare unà cum uetre etiam caro siccatur. [426] Matutinæ deambulationes [illegible] atte-

attenuant, & partes circa caput leues, & agiles, ac promtas reddunt, & aluum soluunt. 427 Attenuant quidem, quia motu corpus calescit, & humiditas attenuatur ac purgatur, partim per spiritum ac flatum, partim uerò emungitur & exscreatur: sed & aliqua pars in alimentum caloris animæ consumitur. 428 Aluum autem soluunt: nam quum calida sit, frigido spiritu supernè illabente, caliditas frigiditati cedit. 429 Leues autem partes circa caput faciunt, ob hanc causam. Quũ euacuata est aluus, tum è reliquo corpore, tum uerò etiam è capite humiditatem in seipsam attrahit, calida existens. Euacuato autem capite, & uisus & auditus purgantur, & homines agiles fiunt. 430 Deambulationes autem post exercitia, corpora pura reddunt, & attenuant, non permittentes carnis colliquationem ex labore prouenientem consistere, sed ipsam depurgant.

431 Cæterùm ex cursibus hæc consequuntur. 432 Cursus longi non curui, sensim facti, calefacientes carnem, concoquere ac diffundere possunt, & facultatem ciborum in carne maturant: interim corpora tardiora ac crassiora reddunt, quàm cursus circulares. Multa autem comedentibus commodiores sunt, & hyeme magis quàm æstate. 433 Qui uerò in ueste fiunt, eandem uim habent, magis autem excalefaciunt, & corpora humidiora faciunt, & decoloratiora: quia purus aer allabens ipsa non depurgat, sed in eodem aere exercentur. Conferunt itaque & siccis, & carnosis, qui carnem demoliri & abolere uolunt, itemque senioribus, propter corporis frigiditatem. 434 Cursus autem recti reuertentes, 435 & equestres indefiniti, carnem minus diffundunt, attenuant autem magis, propterea quòd cùm partium animæ externarum hi labores sint, & humiditatem uicissim ex carne reuellunt, & corpus attenuant atque siccant. 436 Circulares uerò cursus carnem minimè diffundunt, attenuant autem & aperiũt carnem & uentrem maximè, propterea quòd acutissimo spiritu utentes, humiditatem in seipsos celerrimè trahunt.

437 At uerò concussiones siccant quidem derepentè, tamen neque idoneæ, neque utiles sunt. Conuulsiones enim inducunt: propterea quòd excalefactum corpus cutẽ uehementer attenuat: carnem uerò minus contrahunt, quàm cursus circulares, eandemque etiam humore euacuant.

438 Commotiones 439 & Alleuationes carnem quidem minimè excalefaciunt, corpus

A κοῦφά τε, καὶ ὀξέα, καὶ ἕτοιμα παρασκευάζουσι, καὶ τὴν κοιλίην λύουσιν. 427 ἰσχναίνουσι μὲν, διότι κινούμενον τὸ σῶμα θερμαίνεται, καὶ τὸ ὑγρὸν λεπτύνεται καὶ καθαίρεται, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ [a] μύττεταί τε καὶ χρέμπτεται, τὸ δὲ ἐς τὴν τροφὴν τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ καταναλίσκεται. 428 τὴν δὲ κοιλίην λύουσι, διότι θερμὴ ἐοῦσα, τοῦ [b] θερμοῦ πνεύματος ἐσπίπτοντος ἄνωθεν ὑποχωρέει τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ. 429 κοῦφα δὲ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν ποιέει, διὰ τάδε. ὅταν κενωθῇ ἡ κοιλίη, ἕλκει ἐς ἑωυτὴν ἔκ τε τοῦ ἄλλου σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ὑγρὸν, θερμὴ ἐοῦσα. κενουμένης δὲ τῆς κεφαλῆς, B ἀποκαθαίρεται ἥτε ὄψις καὶ ἡ ἀκοὴ, καὶ γίνονται ὀξέες οἱ ἄνθρωποι. 430 οἱ δὲ ἀπὸ τῶν γυμνασίων περίπατοι, καθαρὰ τὰ σώματα παρασκευάζουσι, καὶ ἰσχναίνουσιν, οὐκ ἐῶντες τὴν σύντηξιν τῆς σαρκὸς, τὴν ὑπὸ τοῦ πόνου, ξυνίστασθαι, ἀλλ' ἀποκαθαίρουσι.

431 τὰ δὲ ἐκ τῶν δρόμων γίνονται. 432 οἱ μὲν μακροὶ καὶ [c] καμπτοὶ, ἐξ ὀλίγου προσαγόμενοι, θερμαίνοντες τὴν σάρκα, ξυνεψεῖν καὶ διαχέειν δύνανται, καὶ τὴν δύναμιν τῶν σιτίων τὴν ἐν τῇ σαρκὶ καταπέσσουσι. βραδύτερά τε καὶ παχύτερα τὰ σώματα παρασκευάζουσι τῶν τροχῶν. τοῖσι δὲ τὰ πολλὰ C ἐσθίουσι, ξυμφορώτεροι, καὶ χειμῶνος μᾶλλον, ἢ θέρεος. 433 οἱ δὲ ἐν ἱματίῳ δρόμοι, τὴν μὲν δύναμιν τὴν αὐτὴν ἔχουσι, μᾶλλον δὲ διαθερμαίνουσι, καὶ ὑγρότερα τὰ σώματα ποιέουσιν, ἀχροώτερα δὲ, διότι οὐκ ἀποκαθαίρει προσπῖπτον τὸ πνεῦμα τὸ εἰλικρινὲς, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ γυμνάζεται πνεύματι. συμφέρει οὖν καὶ τοῖσι ξηροῖσι, καὶ τοῖσι πολυσάρκοισιν, ὅστις καθαίρειν τὴν σάρκα βούλεται, καὶ τοῖσι πρεσβυτέροισι διὰ ψύξιν τοῦ σώματος. 434 οἱ δὲ δίαυλοι 435 καὶ ἥπεροι ἵπποι, τὴν μὲν σάρκα D ἧσσον διαχέονται, ἰσχναίνουσι δὲ μᾶλλον. διότι τοῖς ἔξω τῆς ψυχῆς μέρεσιν οἱ πόνοι ὄντες, ἀνασπῶσιν ἐκ τῆς σαρκὸς τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ σῶμα λεπτύνουσι καὶ ξηραίνουσιν. 436 οἱ δὲ τροχοὶ τὴν μὲν σάρκα ἥκιστα διαχέουσιν, ἰσχναίνουσι δὲ, καὶ διαστέλλουσι τὴν σάρκα καὶ τὴν κοιλίην μάλιστα, διότι ὀξυτάτῳ τῷ πνεύματι χρώμενοι, τάχιστα τὸ ὑγρὸν ἕλκουσιν ἐφ' ἑωυτούς.

437 τὰ δὲ παρασείσματα. ξηραίνουσι μὲν ἐξαπίνης, οὐκ ἐπιτήδεια δὲ, καὶ ἀξύμφορα. σπάσματα γὰρ ἐμποιέεται, διὰ τόδε. διαθερμασμένον τὸ σῶμα, τὸ μὲν δέρμα ἰσχυρῶς λεπτύνει, τὴν δὲ σάρκα ἧσσον συνίστησι τῶν τροχῶν· κενοῖ δὲ τὴν σάρκα τοῦ ὑγροῦ.

438 τὰ δὲ ἀνακινήματα 439 καὶ ἀνακουφίσματα τὴν μὲν σάρκα ἥκιστα διαθερμαίνουσι, παρ-

[a] βύττεται
[b] ψυχρῷ
[c] ἄκαμπτοι. μὴ καμπτοὶ

ὀξύνει δὲ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦ πνεύματος κενοῦσι.

440 πάλη δὲ 441 καὶ τρῖψις, τοῖσιν ἔξω τοῦ σώματος παρέχει μᾶλλον τὸν πόνον, θερμαίνει δὲ τὴν σάρκα, καὶ στερεοῖ, καὶ αὔξεσθαι ποιέει διὰ τάδε. τὰ μὲν γὰρ στερεὰ φύσει τριβόμενα συνίστησι, τὰ δὲ κοῖλα αὔξεται. τῆς γοῦν σαρκὸς τὸ μὲν πυκνὸν τριβόμενον ξυνίσταται, τὰ δὲ κοῖλα αὔξεται, καὶ ὁκόσα φλέβες εἰσί. θερμαινόμεναι γὰρ αἱ σάρκες καὶ ξηραινόμεναι, ἕλκουσιν ἐφ' ἑωυτὰς τὴν τροφὴν διὰ τῶν φλεβῶν, εἶτα αὔξονται.

442 ἀλίνδησις παραπλήσια τῇ πάλῃ διαπρήσσεται· ξηραίνει δὲ μᾶλλον, διὰ τὴν κόνιν, καὶ σαρκοῖ ἧσσον.

443 *ἀκροχειρίη ἰσχναίνει, καὶ τὰς σάρκας ἕλκει ἄνω.

* ἀκροχείρισις

444 καὶ κωρυκομαχίη, 445 καὶ χειρονομίη τὰ παραπλήσια διαπρήσσεται.

446 πνεύματος δὲ κατάσχεσις, τοὺς πόρους διαναγκάσαι, καὶ δέρμα λεπτῦναι, καὶ τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τὸ δέρμα ἐξῶσαι δύναται.

447 ἐν κόνει καὶ ἐλαίῳ γυμνάσια διαφέρει τοσόνδε. κόνις μὲν ψυχρὸν, ἔλαιον δὲ θερμόν. 448 ἐν μὲν τῷ χειμῶνι τὸ ἔλαιον αὐξιμώτερον, διότι τὸ ψῦχος κωλύει φέρειν ἀπὸ τοῦ σώματος. 449 ἐν δὲ τῷ θέρει, ἔλαιον ὑπερβολὴν θερμασίης ποιεύμενον, τήκει τὴν σάρκα, ὁκόταν καὶ ὑπὸ τῆς ὥρης θερμαίνηται, καὶ τοῦ ἐλαίου, καὶ τοῦ πόνου. 450 ἡ δὲ κόνις ἐν τῷ θέρει αὐξιμώτερον· ψύχουσα γὰρ τὸ σῶμα, οὐκ ἐᾷ εἰς ὑπερβολὴν θερμαίνεσθαι. 451 ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, διαψυκτικὸν καὶ κρυμνῶδες. 452 διατρίβειν δὲ ἐν τῇ κόνει μετὰ τοὺς πόνους ἐν τῷ θέρει, ὀλίγον μὲν χρόνον, ὠφελέει ψύχουσα. πολὺν δὲ, ὑπερξηραίνει, καὶ τὰ σώματα σκληρὰ καὶ ξυλώδεα ἀποδεικνύει.

453 τρῖψις ἐλαίου σὺν ὕδατι μαλάσσει, καὶ οὐ δεινῶς ἐᾷ διαθερμαίνεσθαι.

autem & animam irritant, & spiritu euacuant.

440 Lucta 441 & Frictio, externis corporis partibus magis laborem exhibent: calefaciunt autem carnem, & corroborant, ac augeri faciunt, ob hanc causam. Quæ natura sua solida sunt, dum fricantur, in se coeunt: quæ uerò caua sunt, augentur. Quod itaque densum est in carne, si confricetur, in se coit, caua uerò augentur, præsertim ubi uenæ sunt. Nã carnes calefactæ ac siccatæ, alimentum in seipsas per uenas trahunt, atq; ita augentur.

442 Volutatio in puluere consimilia luctæ efficit. Magis autem siccat propter puluerẽ, & minus carnis generat.

443 Lucta per summas manus attenuat, & carnes sursum trahit.

444 Corycus 445 & manuum ad rythmum motus, consimilia faciunt.

446 Spiritus detentio, meatus disparare, & cutem attenuare, & humiditatem sub cutem extrudere potest.

447 Exercitia in puluere & oleo in tãtum differunt, quòd puluis quidem est frigidus, oleum autem calidum. 448 Hyeme igitur oleum corpus magis auget, propterea quòd frigus prohibet à corpore quid auferre. 449 Aestate uerò calorem nimium augens, carnem liquat: quum & à tempore, & oleo, ac labore, corpus calefiat. 450 Puluis quoque æstate quidem magis auget (nam cùm corpus refrigeret supra modum calefieri non permittit) 451 hyeme uerò frigus & algorem inducit. 452 Morari uerò in puluere post exercitia, æstate, modico tempore, confert refrigerando. At longior mora nimium exsiccat, & corpora dura ac lignosa efficit.

453 Frictio ex oleo & aqua mollit, neque uehementer excalefieri sinit.

EXERCITII species Hippocrates

- Vniuersim proponit, Num. 416. Alia sunt
  - *Κατὰ φύσιν*, à sola natura, absque arte. Vt sunt ferè exercitia Sensuum: item Animi: item Corporis exercitia simplicißima, ut Deambulatio. N. 417.
  - *Διὰ βίης*, quando uis aliqua & coactio accedit ab Arte & instituto.
- Singillatim explicat: ipsos quinetiam Animi motus, quatenus in corpus agunt, comprehendens. Exercitia igitur considerantur tum
  - Per se. Sic alia sunt Exercitia
    - Animi, uel
      - Rationalis, ut Studia & Cogitationes.
      - Irrationalis, Perturbationes, *μέριμναι*. N. 420.
    - Corporis, uel secūdùm organa
      - Sensus
        - Visus. N. 418.
        - Auditus. N. 419.
      - Motus Musculorum
        - Particularis, utputa
          - Thoracis, in spiritu
            - Emittendo. Vociferatio. N. 421. Sic etiā 3. de Diaeta n. 344.
            - Retinendo. N. 446.
          - Manuū. Qualis est
            - *Χειρονομίη*. N. 445.
            - *Ἀκροχειρίη*. N. 443.
        - Vniuersalis. Cuius principium est uel in
          - Ipsomet qui mouetur: finis uerò uel in
            - Seipso: ut est
              - Ambulatio. N. 422.
              - Cursus. N. 431.
            - Alio: ut est *σκιομαχίη*. N. 444.
          - Alio mouente. Talis est
            - Concussio. N. 437.
            - Commotio uel uectoria uel gestatoria. N. 438.
            - Agitatio tum iactatoria tum uectoria. N. 439.
            - Lucta. N. 440.
            - Frictio. N. 441.
            - Volutatio. N. 442.
  - Respectu praecedentis *προπαρασκευῆς*, & subsequentis *ἀποθεραπείης*. N. 447.

ΠΟΝΟΣ *in genere, Exercitatio. Cuius differētias methodicè delibabimus: quorū diexodicā enarrationē ex Hier. Mercurial. com. de Arte gymnastica studio si petāt. Cōsideratio illius partim*

- **Simplex** *tum*
  - **Essentialis** *quo ad*
    - **Materiam.** **Exercetur** *homo uel quo ad*
      - **Animum.** ANIMI *exercitia*
        - Irrationalis, *Perturbationes, Curæ.*
        - Rationalis, *Studia, Cogitationes.*
      - **Corpus,** *secundum*
        - Sensum
          - Visus.
          - Auditus.
        - Motum *tum*
          - Vocalem.
          - Localem
            - Totius.
            - Partis.
    - **Formam.** **Exercitatio** *uel*
      - *Κατὰ φύσιν, absque arte.*
      - *Διὰ βίας, cùm arte coniuncta. Plato 7. de Legibus pueros Musicá & Gymnastica exerceri iubet. Gymnasticæ duas partes facit, πάλην & ὄρχησιν: & hanc rursus non turpium motuum imitatricem esse uult, sed quæ honestos motus imitando, corporis ualetudini & robori consulat. Vnde quis suspicetur, ex Platonis opinione eum, qui exercetur, motus uel*
        - Proprios *edere. Παλαιστρικὴ, à specie una potissima, ἀπὸ τῆς πάλης, toto genere denominato.*
        - Alienos *imitari. Vti ergo theatrica alienorum uerborū imitatio, ut gratior esset, numeros sibi adsciuit: ita motuum alienorum imitatio numeros & ipsa sequuta, saltationem adhibuit, ὀρχηστικὴ proinde dicta.*
    - **Efficientem**
      - **Principem,** *tum eum*
        - Qui exercetur, *quo ad*
          - Sexum: *Vir, Mulier.*
          - Aetatem: *Puer, Senex, Iuuenis.*
          - Sanitatem: *Sanus, Aeger.*
          - Alimenta: *Ieiunus, uel cibo sumto.*
          - Vestimenta: *Nudus, uel Tectus.*
          - Vnguenta: *Vnctus oleo & puluere conspersus, uel non.*
          - Balnea: *Quæ subsequuntur, uel non subsequuntur.*
        - Contra *quem. Quædam exercitia antagonistam*
          - Non *requirunt: ut Deambulatio, Cursus: & tamen sponte obeuntur interdum*
            - Cum *antagonista.*
            - Sine *antagonista.*
          - Requirunt, *uel uerum, ut Lucta, Pugillatus, Pancratium: uel imaginarium, ut Sciamachia.*
      - **Instrumentalem.**
    - **Finem.** *Suscipitur uel propter bonum*
      - Corporis. *Medica Exercitatio.*
      - Fortunæ: *ob*
        - Victoriam, *tum contra*
          - Hostes. *Exercitatio Bellica.*
          - Antagonistas. *Exercitatio Athletica.*
        - Victū. *Rustica exercitatio, & quæuis alia Mechanica.*
  - **Accidentalibus.** *Vide signum Aa.*
- **Composita,** *ex complicatione singularium differentiarum. Vide signum Bb.*

Ad. Accidentalis consideratio ipsius Exercitij sumitur partim à Motus siue Exercitij

- Quantitate quo ad
  - Magnitudinē. Exercitatio quæ fit ui
    - Magna.
    - Parua.
  - Continuitatem,
    - Continua.
    - Intermissa.
  - Compositæ species ex Magnitudine et Celeritate. Nam si fuerit
    - Magna simulq;
      - Velox, σφοδρὴ dicitur, uel Robusta.
      - Tarda, dicitur σύντονος, Valens.
    - Parua simul &
      - Velox, ἔκλυτος est, Remissa.
      - Tarda, ἀμυδρή, Languida aut Imbecillis.
- Qualitate, tum
  - Motus:
    - Tarda.
    - Velox.
  - Corporis, qđ exercetur: uel
    - Vncta oleo.
    - Sicca.
- Loco. Tum in
  - Genere: uel
    - In palæstra.
    - Extra palæstram: Ruri, in Vrbe. In
      - Agro.
      - Via.
  - Specie, quo ad
    - Cœlum. Sub
      - Dio.
      - Tecto.
    - Aerem
      - Calidum, Frigidum.
      - Tranquillum, Ventosum.
    - Terram siue pauimentum, uel
      - Durum.
      - Molle. Ob
        - Herbam.
        - Puluerem.
        - Niuem.
- Tempore uel respectu
  - Diei
    - Diurna
      - Matutina.
      - Meridiana.
      - Vespertina.
    - Nocturna. Sic 3. de Dieta. n. 44. νυκτοβατίας meminit. Cui pueros suos Spartani assuefaciebant, non tam medico quàm politico consilio, ut per tenebras audere discerent.
  - Durationis. Quæ durat tempore
    - Longo, Multa.
    - Breui, Pauca.
  - Cibi: uel
    - Ante cibum.
    - Post cibum.
- Ordine, quo ad ea quæ exercitationem
  - Precedūt. Προπαρασκευὴ uel
    - Aliqua: ut
      - Frictio.
      - Inūctio: quæ fit oleo uel
        - Mero
          - Multo.
          - Modico.
        - Aqua mixto.
      - Conspersio pulueris. N. 450. Vel
        - Multa.
        - Modica.
      - Motus aliquis leuior, uelitationis loco præmittitur uehementioribus exercitijs.
    - Nulla.
  - Subsequuntur. Ἀποθεραπεία uel
    - Aliqua: ut
      - Motus aliquis leuior, qui uehementiori subiungitur. Sic Deambulatio N. 430.
      - Ablutio sordium.
    - Nulla.

Bb. Mouetur homo, et motus huius principium est uel in

- Ipsomet, qui mouetur: finis uerò uel in
  - Ipsomet. Motus alius sensui
    - Occultus, *sola intentione musculorum. Vt in eo qui Erectus stat.*
    - Manifestus, tum
      - Simplex, uel
        - Totius in
          - Terra uel corpore
            - Erecto, motu
              - Non librato. *Gressus, Deambulatio.*
              - Librato, uel
                - Cursus.
                - Saltus.
            - Prostrato humi. ἀλίνδησις, *Volutatio. Cælius Aurel. lib. 5. Chron. 12.* ἀνλαδίαν *uocat.*
          - Aere. *Funambuli, & qui per funem sursum deorsum repunt.*
          - Aqua. *Natatio.*
        - Partis. *Vt puta*
          - Pectoris. *Spiritus*
            - Emissio *per Vociferationem.*
            - Cohibitio.
          - Manuum. χειρονομία.
      - Mixtus. *Sic*
        - Saltatio *ex incessu, cursu, saltu composita uidetur.*
        - πιτυλισμὸς, *ex gressu summis digitis insistente, & manuum gesticulatione.*
  - Alio. *Vide signum Cc.*
- Alio, *à quo mouetur, & uel ut*
  - In loco
    - Concutiatur. *Concussio,* παράσεισμα.
    - Agitetur. ἀνακούφισμα. *An in genere Petaurus,* ἀπὸ τὸ κατ' ἄωρον πέτεσθαι? *Agitatur autem uel*
      - Iactus *in altum. An hic Petaurus propriè?*
      - Vectus, *per*
        - Oscellas.
        - Lectos *pensiles.*
  - *Ad locum de loco moueatur* (ἀνακίνημα) *uel*
    - Gestatus
      - Absque *instrumento, ab*
        - Homine.
        - Equo. *Equitatio.*
      - Cum *instrumento per qualemcunque*
        - Sellam.
        - Lecticā.
    - Vectus *in*
      - Terra, *Curru uel*
        - Pensili. σκιμπόδιον *tale fuit, Pensilis pluma Iuuenali.*
        - Non *pensili.*
      - Aqua, *Naui. Nauigatio.*

Cc.

- Cc. Motus illius, quo homo mouetur, finis in alio est uel
  - Animato, utputa in
    - Homine. *Exercitatio alia*
      - Simplex, *quando exercentur corporibus uel*
        - Coniunctis, *& uel*
          - Toto corpore, *aduersarium*
            - Deijciendo. *Lucta*, πάλη.
            - Subijciendo. *Volutatio quæ fit cum aduersario. Nam quæ sine aduersario est, superioris est loci.* κυλίνδησις.
            - Trahendo. ἑλκυστίνδα.
          - Parte *aliqua corporis. Talis est*
            - Cubiti *flexio.*
            - Digitorum *confractio.* ἀκροχειρισμός.
            - Manus *apertio.*
        - Disiunctis. *Mouent alium antagonistæ uel*
          - Re *uera*
            - Pugnis. πὺξ, *Pugillatus, siue manu nuda, siue loris aut cestibus armata fiat.*
            - Armis. *Pugna*, μονομαχία.
          - Imagination*e: ut in* σκιαμαχία.
      - Mixta *ex Lucta & Pugillatu*, Παγκράτιον, *&* Παμμάχιον *dictum: & quando humi uolutabantur, Pancratium uolutatorium Plutarcho.*
    - Bellua. *Vt erga*
      - Aues, *Aucupium.*
      - Pisces, *Piscatio.*
      - Feras, *Venatio.*
  - Inanimato. *Mouet ergo*
    - Terram. *Fossio.*
    - Iaculum (Manu. / Catapulta) ἀκόντισμα.
    - Sagittam *Arcu.* τοξοτική.
    - Discum.
    - Halteres.
    - Pilam *fultam uel*
      - Paruam.
      - Magnam.
    - Follem *uento plenum.*
    - Corycum, *utrem plenum grano ficulneo, aut farina, aut arena, desuper fune à lacunari suspensum, cui moto occurrebant. Cælius Aurelianus cum* κυλινδήσει *eandem facere uidetur, fortè quia etiam uolutarentur humi. At* ἀλίνδησιν *&* κωρυκομαχίαν *disertè separat Hip. lib. 2. de Diæta n. 442. & 444. item lib. 3. de Diæta n. 425.*
    - Saxum
      - Manu.
      - Funda.

- **DEAMBVLATIO** *magis, quàm reliqui motus, uidetur esse naturalis; cùm sit cursu prior: etsi & ipsa uiolenti quid siue Artis continet. Num. 422. Variat tamen respectu*
  - Alimenti. Nam deambulatio quæ fit corpore
    - Pleno, à cibo, à cœna, *exiccat & pinguescere prohibet.* οὐκ ἐᾷ πιμελὴν κοιλίην γενέσθαι. (Sic lego, pro πιμελήν.) *Nisi fortè hîc sensus subest. Cibi pars subtilior (quã* ἰκμάδα *paulo pòst uocat, &* τὸ τῆς τροφῆς λεπτότατον, *à uentre diutius retenta) facilè in bilem transit. Ea ipsa uerò deambulatione statim à cibo facta in ambitum totius abrepta, uentrẽ amarum fieri, h. e. bilẽ amarã in uentre colligi probibet, cùm per sudorẽ & per insensibilẽ transpirationẽ facilè expellatur.* καὶ τὴν γαστέρα οὐκ ἐᾷ πιμελὴν γενέσθαι. N. 423. Ratio cur
      - Pinguescere prohibeat. N. 424.
      - Exiccet. N. 425.
    - Ieiuno, *matutina præsertim, emaciat, caput agile reddit, sensus omnes alacriores facit.* N. 426. *Ratio cur*
      - Emaciet. N. 427.
      - Aluũ *soluat.* N. 428.
      - Caput *agile reddat atque leue.* N. 429.
  - Exercitij. Cõsideratur .n. uel
    - Cõparatè *respectu exercitiorũ maiorum, quæ uel*
      - Consequitur, *& inter* ἀποθεραπευτικὰ γυμνάσια *cõnumeratur, quæ grauiora exercitia subsequi solent, ne ab uno extremo ad alterum extremum confertim sine medio transitus fiat.* N. 430.
      - Præcedit, *&* παρασκευαστικὸν *erit, quoniam præparat ad grauiora exercitia.*
    - Per se, *ut ipsa per se est* Exercitationis *genus, neq; illam aliud exercitium uel præcedit uel sequitur.*

- **CVRSVS** *uarij sunt Effectus, uarietatem differentiarũ consequentes.* N. 431. *Differentiæ, aliæ uidentur constitui posse*
  - Essentiales, *desumtæ uel à*
    - Materia, *siue loco, quem cursu metiuntur. Vide signum* ☞
    - Forma. *Cursus corporis motus est, & ueluti perpetuũ quẽdã saltus, & hic uel*
      - Simplex, in
        - Anteriora. *& uel*
          - Rectus, μὴ καμπτός. N. 432. *Et uel stadij*
            - Simplicis. στάδιον.
            - Duplicis. δόλιχος.
          - Flexus, καμπτός. δίαυλος propriè. N. 434.
        - Posteriora.
        - Orbem. τροχός. N. 436.
      - Mixtus. ἐκπλεθρίζειν, *in plethro (quod sexta erat stadij pars) prorsum & retrorsum uicißim sine flexu cursitare, & in unoquoque cursu breue quiddam de spacio demere, tandem in uno gressu consistere.*
    - Efficiente, *ab eo qui currit, tum quo ad*
      - Alimenta. *Currit uel*
        - Ieiunus.
        - Satur.
      - Vestimẽta. *Currit uel*
        - Nudus. *Sic 3. de Diæta n. 338.*
        - Tectus
          - Veste. N. 433. *Sic 3. de Diæta n. 337.*
          - Armis.
  - Accidentales, *à cursus*
    - Quãtitate, *quo ad*
      - Magnitudinem. *Cursus*
        - Vehemens.
        - Remissus.
      - Continuitatẽ, *uel*
        - Continuus.
        - Interruptus.
    - Qualitate. *Vel*
      - Celer.
      - Tardus.
      - Mediocris.
    - Tempore
      - Diuturnus.
      - Breuis.

- Loci consideratio, in quo & per quem & ad quem cursus fit, alia in
  - Specie, quo ad
    - Cœlum. Fit uel sub
      - Dio, ut in
        - Sole.
        - Vmbra.
      - Tecto.
    - Aerem, secundum
      - Qualitatē: in loco
        - Calido.
        - Frigido.
        - Humido.
        - Sicco.
      - Motum. Vel in loco
        - Tranquillo.
        - Ventoso.
    - Terram. Sic perpenduntur
      - Spacium, Per quod, uel respectu
        - Figuræ, per
          - Aequalia.
          - Inæqualia
            - Plana.
            - Accliuia.
            - Decliuia.
        - Impedimenti. Nam uel spacium
          - Liberum.
          - Non liberum: utpute per
            - Herbam,
            - Folia.
            - Niuem.
            - Arenam.
      - Termini, A quo, Ad quē. Sic cursus uel
        - Longus. N. 432. Vel
          - Definitus. *Diaulus, reuertens ad eosdem carceres. N. 434.*
          - Indefinitus. *Qualis est ἀπείρων ἵππων, equorum ad nullam certam metam currentium. N. 435. An non tam equorū cursum hic cursui humano intermiscere uult (ille enim proprius, hic alienus est motus) quàm homines celerrimè & longißimè currentes, equorum similes, etiam ultra dolichum & diaulum, intelligit?*
          - *Carnem minus colliquāt, corpus tamen magis attenuant. Nam cùm partes animæ exteriores laborent (An Neruos motiuos intelligit? An pro ψυχῆς legendum ψύχους? ut sit sensus, Cū in hoc exercitij genere partes laborent absq; refrigerio & intermißione) nō tantùm ipsæ uehementia laboris exinaniuntur, sed uicißim (quā ἀντίσπασιν uocat) exinaniunt partes interiores, humorem illarum exhaurientes. N. 434.*
        - Breuis.
  - Genere: uel
    - In palæstra: ut in
      - Stadio.
      - Via.
    - Extra palæstram
      - In urbe.
      - Ruri, per
        - Campos.
        - Montes.

ΠΑΡΑΣΕΙΣΜΑΤΑ, *Concußiones, conuulsiones inducunt, propterea quòd ex agitatione ista cutis quidem rarescit & attenuatur: at subiectæ partes carnosæ minus quàm in cursu circulari* συνίσταται, *hoc est, in se coeunt & densantur, etsi humore aliquantum priuentur.* N. 437. *Verbum* συνίστασθαι *paulo pòst n.* 441. τῷ αὔξεσθαι *opponere uidetur.* Com. de Exectione fœtus, ἀνασείειν & διασείειν *docet puerperam, ut fœtus obliquus conuertatur. Sed concußio illa, ab ea, de qua hîc, diuersa est.*

ΑΝΑΚΙΝΗΜΑΤΑ. *Motus compositi totius corporis, quædam ueluti pugnæ præludia, quibus in Lucta & Pancratio & Pugillatu uti solitos, priusquã cum aduersario manus consererẽt, ex Platonis* 4. *de Legib. colligere licet.* N. 438.

ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΜΑΤΑ, *Gestationes, qui sublimes humeris gestantur, ut est illic apud Satyricum,*
—longa ceruice Syrorum. N. 439.

LVCTA. *Vel corporibus*
- Erectis. N. 440.
- Procumbentibus, *quæ* ἀλίνδησις *uidetur dici paulo pòst.*

FRICTIO. N. 441.

VOLVTATIO. ἀλίνδησις. *Eadem præstat, quæ lucta, sed propter puluerem magis exiccat.* N. 442. *Cælius Aurel. lib.* 5. *cap.* 12. *Chronicôn* κυλινδήσιν *uocat, & cum* κωρυκομαχίᾳ *facit eandem. Sed Hippocrates hic manifestè separat. An uolutatio uaria? Vel*
- *Sine aduersario, & uel*
  - Cum *Coryco, ut Aurelianus uult.*
  - Sine *Coryco, ut Hippocratea.*
- Cum *aduersario. Et hæc Lucta uolutatoria est.*

ΑΚΡΟΧΕΙΡΙΗ, *cùm summis manibus tantum commißi inter se luctarentur, ea ratione, ut uel digitos confringendo, uel prosternendo, uincerent.* N. 443.

ΚΩΡΥΚΟΜΑΧΙΗ. N. 444. *Hæc quoq; (cùm Aurelianus* κυλινδήσιν *&* κωρυκομαχίαν *easdem faciat) uidetur duûm esse generum. Quædam corpore*
- Erecto *occurrens Coryco.*
- Prostrato *humi in puluere Corycum excipiens. Quam lib.* 3. *seq. n.* 340. *uidetur præferre acrocheirismo, quoniam scilicet magis exiccet. Paulo antè Volutationem Luctæ eandem ob causam prætulit.*

ΧΕΙΡΟΝΟΜΙΗ. *Manuum gesticulatio. An hæc eiusdem generis cum* Ανακινήμασι: *an Acrocheirismi præludium est, uti illa eorum exercitiorum, quibus tota corpora conseruntur?* N. 445.

SPIRITVS *retentio.* N. 446. *Lib.* 3. *de Diæta n.* 344. φωνῆς, πόνον *ad euacuandum humorem & carnem rarefaciendam conferre ait, Vociferationem scilicet, in qua duo exercitia contraria concurrunt: alterum in spiritu plurimo attrahendo, alterum in eodem semel concepto, confertim, magna cum uiolentia expellendo: quemadmodum Præcones facere consueuisse testatur* Hip. *lib. de Principijs, n.* 148.

EXERCITATIONVM *differentiæ à corporum exercendorum*
- Προσπαραπονοῦν. V. G. *quæ olei inunctione & pulueris aspersione fit: quorum hic quidem refrigerat, illud calefacit.* N. 447. *Ergo*
  - Oleũ
    - Merum
      - Hyeme *quidem magis confert.* N. 448.
      - Aestate *minus.* Num. 449.
    - Mixtum *aqua, emollit, & prohibet nimiam calefactionem.* N. 453.
  - Puluis
    - Aestate *magis cõfert.* N. 450.
    - Hyeme *minus.* N. 451.
- Αποθεραπεύειν. V. G. *Si quis æstate post exercitia in puluere maneat exiguo tempore, refrigerat: si longiore, exiccando corpus indurat.* N. 452.

CAPVT

CAPVT XII.

De Exercitiorum accidentibus, de Laßitudinibus scilicet.

PORRO [454] de lassitudinibus, quæ in A corpore fiunt, hoc modo res se habet. [455] Homines inexercitati ab omni labore lassantur. Nulla enim corporis pars exercitata est ad ullum aliquem laborem. [456] Corpora autem exercitata, ab insuetis laboribus delassantur. [457] Aliqua uerò etiam à consuetis exercitijs lassantur, si modum excesserint. [458] Et species quidem lassitudinum hæ sunt. [459] Vis autem ipsarum sic habet.

[460] Non exercitati, humidam carnem habentes, quum laborauerint, corpore calefacto, multam colliquationem dimittunt. [461] Quicquid igitur exsudauerit, aut cum corpore expurgatum fuerit, non amplius molestiã affert in corporis parte præter consuetudinẽ B euacuatã. [462] Quicquid uerò à colliquatione & secretione intus remanserit, non solùm huic molestiam exhibet, sed etiam ei parti quæ humiditatem suscepit. [463] Neque enim commodum est corpori, sed infestum. [464] Et in carnes quidem corporum non eodem modo coit, neque in carnosas partes: ita quidẽ ut molestiam illis exhibeat, donec exiuerit. [465] Tanquam enim circuitum non habens, quiescens calefit tum ipsum, tum quæ allabuntur. [466] Si igitur multum fuerit quod secretum est, etiam id quod sanum est exsuperat, ita ut totum concalescat, & febris uehemens inducatur. [467] Calefacto enim sanguine & attracto, celerem circuitum faciunt ea C quæ in corpore sunt, [468] & tum reliquum corpus à spiritu purgatur, [469] tum quod in unũ coit incalescens attenuatur, & simul ex carne foràs sub cutem protruditur, quem sudorem calidum uocant. [470] Hoc autem excreto, & sanguis in naturalem statum restituitur, & febris remittit, & lassitudo sedatur, tertia ferè die.

[471] Quam quidem lassitudinem sic curare oportet, ut fomentis & balneis calidis id quod coijt dissoluamus, & deambulationibus uehementibus purgemus, modico item cibo ac attenuantibus reliquis: carnis deniq; inanitionẽ denuò cogamus, & oleo sensim multo tempore fricemus, ut ne uiolenter excalescat: unguentis quinetiam tum exsudatorijs, tum mollientibus ungere ac mollire conducit.

[472] At uerò exercitatis, ab insuetis laboribus propterea lassitudo contingit. [473] Quũ corpus non fuerit laboribus exercitatum, necesse est carnem humidam esse ea parte qua

ΠΕΡΙ [454] δὲ κόπων τῶν ἐν τοῖσι σώμασιν ἐγγινομένων ὧδε ἔχει. [455] οἱ μὲν ἀγύμναστοι τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ παντὸς κοπιῶσι πόνου. οὐδὲν γὰρ τοῦ σώματος διαπεπόνηται πρὸς οὐδένα πόνον. [456] τὰ δὲ γεγυμνασμένα τῶν σωμάτων, ὑπὸ τῶν ἀηθέων πόνων κοπιᾷ. [457] τὰ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν συνήθων γυμνασίων κοπιᾷ, ὑπερβολῇ χρησάμενα. [458] τὰ μὲν οὖν εἴδεα τῶν κόπων τοιαῦτά ἐστιν. [459] ἡ δὲ δύναμις αὐτέων ὧδε ἔχει.

[460] οἱ μὲν γὰρ ἀγύμναστοι ὑγρὴν τὴν σάρκα ἔχοντες, ὁκόταν πονῶσι θερμαινομένου τοῦ σώματος, σύντηξιν πολλὴν ἀφιᾶσιν. [461] ὅ,τι μὲν οὖν [a] συνεξιδρώσῃ, ἢ ξὺν τῷ σώματι ἀποκαθαρθῇ, οὐ παρέχει πόνον μᾶλλον ἐν τῷ κενωθέντι τοῦ σώματος παρὰ τὸ ἔθος. [462] ὅ,τι δ' ἂν ἐμμείνῃ τῆς ἀποκρίσιος, [b] οὐ τοῦτο παρέχει τὸν πόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ δεξαμένῳ τὸ ὑγρόν. [463] οὐ γάρ ἐστι ξύμφορον τῷ σώματι, ἀλλὰ πολέμιον. [464] ἐς μὲν δὴ τὰς σάρκας τῶν σωμάτων οὐ ξυνίσταται ὁμοίως, ἐς δὲ τὰ σαρκώδεα· ὥστε τουτέοις πόνον παρέχει, ἕως ἂν ἐξέλθῃ. [465] ἅτε δὴ οὐκ ἔχον περίοδον, ἀτρεμίζον θερμαίνεται αὐτό τε καὶ τὰ προσπίπτοντα. [466] ἢν μὲν οὖν πολὺ γένηται τὸ ἀποκριθὲν, ἐκράτησε καὶ τοῦ ὑγιαίνοντος, ὥστε συνεκθερμαίνει ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἐνεποίησε πυρετὸν ἰσχυρόν. [467] θερμανθέντος γὰρ τοῦ αἵματος, καὶ ἐπισπασθέντος, ταχείην ἐποίησε τὴν περίοδον τὰ ἐν τῷ σώματι. [468] καὶ τό,τε ἄλλο σῶμα καθαίρεται ὑπὸ τοῦ πνεύματος, [469] καὶ τὸ συνεστηκὸς θερμαινόμενον, λεπτύνεταί τε, καὶ συνεξωθέεται ἐκ τῆς σαρκὸς ἔξω ἐπὶ τὸ δέρμα, ὅπερ ἱδρὼς καλέεται θερμός. [470] τούτου δ' ἀποκριθέντος, τό,τε αἷμα καθίσταται ἐς τὴν κατὰ φύσιν σύστασιν, καὶ ὁ πυρετὸς ἀνίησι, καὶ ὁ κόπος παύεται μάλιστα τριταῖος.

[471] χρὴ δὲ τὸν τοιοῦτον κόπον ὧδε θεραπεύειν. πυρίῃσι καὶ λουτροῖσι θερμοῖσι διαλύοντα τὸ ξυνεστηκὸς, καὶ περιπάτοισι βιαίοισιν, ὡς [c] ἀποκαθαίρωνται, τῇσιν ὀλιγοσιτίῃσι καὶ ἰσχνασίῃσι συνιστάναι τῆς σαρκὸς τὴν κένωσιν, καὶ τρίβεσθαι τῷ ἐλαίῳ ἡσυχῇ πουλὺν χρόνον, ὅκως μὴ βιαίως ἀναθερμαίνηται. καὶ τοῖσι χρίσμασι καὶ τοῖσιν ἱδρωτικοῖσι καὶ μαλακτικοῖσι χρίεσθαι, καὶ μαλακύνειν ξυμφέρει.

[472] τοῖσι δὲ γυμναζομένοισιν [d] ὑπὸ τῶν ἀηθέων πόνων, διὰ τάδε γίνεται. [473] ὁκόταν μὴ πεπονήκῃ τὸ σῶμα, ὑγρὴν ἀνάγκη τὴν σάρκα εἶναι

[a] ξυνιδρώσει

[b] τούτῳ, scilicet τῷ κενωθέντι

[c] ἀποκαθαίροντα

[d] ἀπὸ

πρὸς ἔργον τὸν τόπον, πρὸς ὃν μὴ εἴθισται ποιέειν. ὥσπερ καὶ τῶν γυμνασίων πρὸς ἕκαστα.[474] τὴν μὲν οὖν σάρκα ξυντήκεσθαι ἀνάγκη,[475] καὶ ἀποκρίνεσθαι,[476] καὶ συνίστασθαι, ὥσπερ τῷ προτέρῳ.

[477] ξυμφέρει δὲ θεραπεύεσθαι ὧδε. τοῖσι μὲν γυμνασίοισι χρῆσθαι τοῖσι συνήθεσιν, ὅκως τὸ ξυνεστηκὸς θερμαινόμενον λεπτύνηται καὶ ἀποκαθαίρηται, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα μὴ ὑγραίνηται, μηδὲ ἀγύμναστον γίνηται. τοῖσι δὲ λουτροῖσι τοῖσι θερμοῖσι ξυμφέρει καὶ ἔργον χρέεσθαι, καὶ τῇ τρίψει ὁμοίως, ὡς καὶ τὸν πρόσθεν. τῆς δὲ πυριήσιος οὐδὲν δέεται· οἱ πόνοι γὰρ ἱκανοὶ θερμαίνοντες λεπτύνειν καὶ ἀποκαθαίρειν τὸ συστάν.

[478] οἱ δὲ ἀπὸ τῶν συνήθων γυμνασίων πόνοι τόνδε τὸν τρόπον γίνονται.[479] ἀπὸ μὲν συμμέτρου πόνου κόπος οὐ κινέεται.[480] ὁκόταν δὲ πλείων τοῦ καιροῦ πόνος ᾖ, ὑπερξηραίνει τὴν σάρκα.[481] κενωθεῖσα δὲ τοῦ ὑγροῦ, θερμαίνεται, καὶ ἀλγέει, καὶ φρίσσει, καὶ ἐς πυρετὸν καθίσταται μακρότερον, ἢν μή τις ἐκθεραπεύσῃ ὀρθῶς.

[482] χρὴ δὲ πρῶτον μὲν αὐτὸν τῷ λουτρῷ, μὴ σφόδρα πολλῷ, μηδὲ θερμῷ ἄγαν, λούεσθαι.[483] ἔπειτα πίσας αὐτὸν ἐκ τοῦ λουτροῦ μαλακὸν οἶνον,[484] δειπνεῖν ὡς πλεῖστα καὶ παντοδαπὰ σιτία, καὶ ποτῷ ὑδαρεῖ. οἴνῳ δὲ μαλακῷ χρέεσθαι πολλῷ.[485] ἔπειτ' [a] ἐντρίψαι χρόνῳ πλέω, μέχρις ἂν αἱ φλέβες πληρωθεῖσαι ἀρθῶσιν.[486] ἔπειτα δὴ ἐξεμεέτω.[487] [b] καὶ ἀναστὰς ὀλίγον,[488] καθεύδειν μαλακῶς.[489] ἔπειτα προσαγέιν ἡσυχῇ τοῖσι σιτίοισι καὶ τοῖσι πόνοισι τοῖσι συνήθεσιν ἡμέρας ἕξ.[490] ἐν ταύτῃσι δὲ καταστῆσαι ἐς τὸ σύνηθες καὶ σίτου καὶ ποτοῦ.[491] δύναμιν δὲ ἔχει ἡ θεραπείη τοιήνδε.[492] ἐξηρασμένον τὸ σῶμα ἐς ὑπερβολὴν, ἐξυγρῆναι δύναται, ἄτερ ὑπερβολῆς.[493] ἢν μὲν οὖν ᾖ δυνατὸν τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πόνου [c] γνῶναι, ὁκόση τίς ἐστι τοῦ σίτου τῇ συμμετρίῃ ἀκέσασθαι, εὖ ἂν εἶχε [d] οὕτω.[494] νῦν δὲ τὸ μὲν ἀδύνατον,[495] τὸ δὲ ῥάδιον.[496] ἐξηρασμένον γὰρ τὸ σῶμα, τῶν ἐμπεσόντων παντοδαπῶν, ἀφ' ὧν λαμβάνει τὸ ξυμφέρον αὐτὸ ἐν ἑωυτῷ ἕκαστον τοῦ σώματος ἑκάστου σίτου.[497] πληρωθὲν δὲ καὶ ὑγρανθὲν, κενωθείσης τῆς κοιλίης ὑπὸ τοῦ ἐμέτου, ἀφίησι πάλιν τὴν ὑπερβολήν.[498] ἡ γὰρ κοιλίη κενὴ ἐοῦσα ἀντισπᾷ.[499] τὸ μὲν οὖν ὑπερβάλλον ὑγρὸν ἐξερεύγεται ἡ σάρξ, τὸ δὲ σύμμετρον οὐκ ἀφίησιν, ἢν μὴ διὰ βίης, ἢ πόνων, ἢ φαρμάκων, ἢ ἄλλης τινὸς ἀντισπάσιος.[500] τῇ δὲ προσαγωγῇ χρησάμενος, καταστήσει τῷ σώματι τὴν δίαιταν ἡσυχῇ.

[a] εὐδιαι = τρίψαι. ἀνατρίψαι
[b] ἐξαναστάντα
[c] γνόντα
[d] οὕτω

qua non adsueuit laboribus, idque in singulis exercitationum generibus.[474] Carnem igitur necesse est colliquari,[475] & secerni,[476] considereque ac contrahi, uelut etiam in prioribus.

[477] Confert autem hoc modo curari. Exercitationibus utendum est consuetis, quò id quod coiuit incalescens attenuetur ac depurgetur, neque reliquum corpus humectetur, neque inexercitatū maneat. Utile est & hunc balneis calidis uti, itemque frictione similiter ut priorem. Fomentis tamen non habet opus. Labores enim calefaciētes ad attenuandum & depurgandum id, quod compactum est, sufficiunt.

[478] Lassitudo autem à consuetis exercitijs hoc modo fit.[479] A moderato quidem labore lassitudo nulla oritur.[480] Quum uerò maior quàm oportet labor fuerit, carnem supra modum siccat.[481] Euacuata autem humore caro, calefit, & dolet, & horret, & in febrem incidit diuturnam, nisi quis rectè curet.

[482] Oportet autem primò quidem balneo non ualde multo, neque nimis calido lauari:[483] deinde exhibito à balneo molli uino,[484] in cœna offerre plurima & omnigena edulia, & potu aquoso, uino uerò molli ac multo uti.[485] Postea leuiter diuque fricari, donec uenæ repletæ attollantur.[486] Inde uomat,[487] & post modicam stationem,[488] molliter dormiat.[489] Mox per dies sex sensim ad cibos & labores consuetos traducatur, atque ita ad consuetum cibum ac potum redeat.[491] Vim autem habet hæc curatio talem.[492] Resiccatum excellenter corpus, humectare potest citra excessum.[493] Quòd si possibile esset laboris excessum, quantuscunque is foret, scire, facilè quoque qua cibi moderatione succurrendum foret intelligeretur.[494] Nunc uerò ut illud impossibile est,[495] ita hoc facile.[496] Corpore scilicet exiccato omnigena offeruntur. Ab ijs id, quod sibi utile est, unaquæque pars de singulis cibis sumit.[497] Repleta autem & humectata, uentreque per uomitum euacuato, rursus id quod superfluum est remittit.[498] Venter autem uacuus existens uicissim attrahit.[499] Ergo humiditatem superabundantem caro eructat: moderatam uerò non remittit, nisi per uim, aut labores, aut medicamenta, aut aliud quoduis reuulsionis genus.[500] Subinde cibi accretione usus, corpori priorem diætam sensim constituet.

LAS-

LASSITUDINES ab exercitijs oriuntur. N. 454. Harum enarrat

- Species. N. 458. *Laßitudinē incurrunt tum ij qui exerceri*
  - Non *consueuerūt, quandocunq; tandē & quomodocunq; exerceātur.* N. 455.
  - Consueuerunt, *uel quando exercitia*
    - Insolita *aggrediuntur.* N. 456.
    - Solita *quidem, sed supra modum, obeunt.* N. 457.
- Effectus & symptomata, sanitati contraria, q̄ ideirco medici uel gymnastæ curam requirūt. N. 459. Explicat igitur laßitudines eorum qui exercitijs
  - *Non assueuerunt: earumq;*
    - *Effectus & symptomata, seriatim deducit. Iis ergo, q non assueti sunt exerceri, si quando exerceātur,*
      - *σύντηξις primùm accidit, quoniam insolito motu incalescunt, calore uerò humores colliquantur.* N. 460.
      - *ἀπόκρισις. Nā quod colliquatum est, nō amplius ei parti, à qua receßit, cōglutinari potest, sed ἀπόκρισιν facit & secernitur. Quod enim à parte secretum fuit, uel*
        - Extra corpus *excernitur, ut per sudorem, per aluum, per uesicam: neq; partibus unde excreta est molestiam exhibet.* N. 461.
        - Intra corpus *manet, in spacijs medijs carnosis, easq; humectat simul,* N. 462. *simul etiam infestat, cùm præternaturalem qualitatem iam induerit. τοῦτο παρέχει τὸν πόνον (τῷ κενωθέντι scilicet) ἀλλὰ καὶ τῷ δεξαμένῳ τὸ ὑγρόν. & pars à qua fluit, & in quā fluit, dolore tentatur.* N. 463.
      - *ξύστασις. Quod enim in media spacia uel etiam in uiscera ipsa confluxit, nisi maturè expellatur, coit, & concrescit, & laborem parit, quo ad excernatur. ἐς μὲν δὴ τὰς σάρκας (in carnes musculorum) ἐς τε τὰ σαρκώδεα (an uiscera intelligit, ut hepar, lienem, renes, cor, cerebrum?) οὐχ ὁμοίως ξυνίσταται (sed in alijs copiosius, in alijs parcius, pro capacitate loci.) ὥστε τατίοις πόνον παρέχει (οὐχ ὁμοίως, sed alibi maiorem, alibi minorem) ἕως ἂν ἐξέλθῃ.* N. 464.
      - *θέρμανσις. Quod igitur in parte consistit, neq; adhuc dum περίοδον acquisiuit, hoc est, statæ expulsionis momentum, quiescens ibi (cùm natura nondum conetur expellere) calore putredinis correptum incalescit, & uicina etiam corpora (τὰ προσυγχάνοντα, siue alimenta sint, siue aer inspiratus, siue sanguis iam antè in corpore existens) calefacit.* N. 465.
      - *συνεκθέρμανσις. Incalescens igitur, id quod putrescit, & uicina etiam calefaciens, siquidem copiosum sit, uniuersum corpus in consensum trahit, & uehementem febrem inducit.* N. 466. *Declarat. Quando enim ab eo quod putrescit, & sanguis totus qui inest, & aer, & alimentum, quod iugiter attrahitur, incaluit: ea quæ in corpore sunt, secundùm naturam & præter naturam sese habentia, celerem periodum siue circuitum faciunt. Quoniam cùm natura id quod infestat expellere conetur, calor ad interiora primùm, deinde ad exteriora rursus mouetur. Namq; ad materiam morbi conuersus concentratur, inde rursum diffunditur, materiam attenuatam persequendo, & extra corpus pellendo.* N. 467.
      - *ἀποκάθαρσις. Posteaquā calor post concentrationem denuò diffundi cœpit, tunc & materia*
        - Subtilior *& uaporosa per totū corpus sparsa, per respirationem tum sensibilem thoracis, tum insensibilem arteriarum expellitur.* N. 468.
        - Craßior *in foco putredinis ui caloris attenuantis eleuata, per carnes musculorum ad cutim expulsa, in sudorem abit.* N. 469.
      - *Ἀπυρεξία. Tandē ubi materia per periodū in foco putredinis concitata ui caloris expulsa est, sanguis pristinæ suæ temperiei restituitur, & febris cessat (maximè si tertiana fuerit, cuius ἀπυρεξία multo parior est quàm reliquarum; propter materiæ tenuitatem) cessat inquam in præsens: donec materia in foco delitescens alios uapores per totū spargat, nouamq; sanguinis incalefactionem moliatur.* N. 470.
    - Curationem *tribus capitibus absoluit Hippocrates.* N. 471. *Nimirum τὸ*
      - *ξυνεστηκὸς διαλύειν siue λεπτύνειν (ut infrà n. 477.) Fomētis, Balneis, Frictionibus lenibus, Inunctionibus emollientibus.*
      - *διαλυόμενον ἀποκαθαίρειν, tum Deambulationibus uehementibus, Ieiunio item, Inunctionibus, Sudoribus, & reliquis quæ corpus attenuant.*
      - *ἀποκαθαιρόμενον & per cōsequēs τὸ κενούμενον συνιστάναι, denuo opplere, tū Alimentis boni succi, tū Frictionib. cum oleo moderatis & diuturnis.*
  - Assueuerunt. *Vide signum A.*

A. Qui exerceri assueuerunt, laßitudines incurrunt, tū quando exercētur exercitio

- **Nō cō sueto. Laßitudinis describit**
  - **Ortum. N. 472.**
    - Qua parte corpus non consueuit exerceri, ea humidum est. Exercitationum enim aliæ huius, aliæ alterius partis propriæ sunt: aliæ totius. N. 473.
    - Humiditas igitur illa per exercitationem aucto calore colliquescit. N. 474.
    - Colliquata secedit. N. 475.
    - Secedens & confluens, concrescit, eademq; inducit symptomata, quæ de priore illa laßitudinis specie dicta fuere. N. 476.
  - **Curam. N. 477.**
- **Consueto, sed immodico. Laßitudinis**
  - **Ort⁹. N. 478. Ab exercitio consueto**
    - Moderato non oritur laßitudo. N. 479.
    - Immoderato oritur. Namq;
      - Pars uel etiam totum corpus à labore immodico exiccatur. N. 480.
      - Exiccatum incalescit, & dolet, & horret, & in febrem longam incidit, nisi maturè curetur. N. 481.
  - **Cura. κατὰ τὸ**
    - **ὅτι:**
      - Balneo moderato & temperato utatur. N. 482.
      - Vinum molle bibat statim è balneo egressus. N. 483.
      - Cœnet uaria & multa, & potu aquoso utatur, uinoq; molli, multo. N. 484.
      - Fricetur inde moderatè & diu, donec uenæ turgere incipiant. N. 485.
      - Pòst uomat. N. 486.
      - A uomitu surgat & erectus stet. N. 487.
      - Inde modicè dormiat. N. 488.
      - Per sex postea dies sensim ad consuetum uictum traducatur. N. 489. προσαγωγή.
      - Septimo tandem die ad uictum consuetum plenè redeat. N. 490. κατάστασις.
    - **διότι. N. 491. Ostendit**
      - Quid agendū. Quod immodicè exiccatū est, modicè humectandum & replendum est. N. 492.
      - Quomodo & quantum agendū. Alimentorum humectatione Exercitij exiccatio tollenda, et uel gradu
        - Pari. Quēmodū impoßibile esse ostendit:
          - Si quātus excessus laboris fuisset, certò cognosci posset: eidē excessui pari excessu alimēti mederi possem⁹. N. 493.
          - At nunc cognitio excessus laboris haberi nequit. N. 494.
          - Ergo neq; par excessus alimenti aßignari poterit.
        - Maiori. Qui modus etsi minus est exactus, facilis tamen. N. 495. Namque
          - Exiccatum & euacuatum corpus immodicè, uarijs uic issim et copiosis alimētis immodicè replendū est. N. 496.
          - Repletum autem suprà modum à uomitu succedente denuo depletur. N. 497. Namq; &
            - Venter uacuatus per uomitum reuellit à partibus. N. 498.
            - Partes supra modum repletæ remittūt ad uentrem, & sponte reuomūt. N. 499.
          - Depletum autem προσαγωγῇ successiua alimenti consueti, non cōfertim facta, suæ restituitur integritati. N. 500.

LIBER

Liber Tertius de DIAETA

DISPOSITIO LIBRI.

POSTEAQVAM de subiecto corpore humano, qđ à Diæta patitur, libro I. dissēruit: de Diæta uerò, quæ in corpus agit ueluti instrumentū, lib. II. nunc coniunctim de utraq;, quæ nimirum Diæta quibus Corporibus cōueniat, uel non conueniat, disputationē instituit. Diætæ igitur applicādæ rationem hoc libro tertio persequitur, quem Gal. à quibusdā Aristoni, ab alijs Philistioni, à tertijs etiam Pherecydi tribui asserit. At non minus quàm præcedentes Hippocrate dignus est: adeoq; diuiditur in Diætæ humanæ

- *Propositionem.* CAP. I.
- *Tractationem* siue Explicationē, Circa Diætam uersatur medicus dupliciter: partim ea quæ
  - *Fieri* debent Præscribendo & Imperando tum
    - *Sanis*, hocce libro: quem iccirco ueteres de Victu salubri inscripsere, teste Gal. 6. aphor. 1. CAP. II.
    - *Aegris*. Diætę ægrorum pręscriptio itidem alia rudis & uniuersalis, alia exactior & particularis constitui potest, & in methodica tractatione etiam debet.
  - *Fiunt*, factáue sūt, Cognoscendo & Dijudicando tum
    - *Priusquam* qs in morbum incidat. Diætæ igitur qua homines utuntur cognitionem, recta sit, necne, Hip.
      - *Proponit.* — *Prima* — CAP. III.
      - *Declarat*, exempli loco nos exercens in ijs quæ proueniunt ab immoderatione
        - *Alimentorū* REPLETIONIBVS tredecim. De
          - *Prima* — CAP. III.
          - *Secunda*, Tertia, Quarta. CAP. IV.
          - *Quinta*, Sexta, Septima. CAP. V.
          - *Octaua*, Nona, Decima. CAP. VI.
          - *Vndecima*, Duodecima, Decimatertia. CAP. VII.
        - *Exercitiorum* INANITIONIBVS duabus: de quibus CAP. IIX.
    - *Posteaquam* in morbum inciderit. Vt libro de Victu acutorum.

CAPVT I.

Diatæ humanæ considerationem proponit.

ΠΕΡΙ [1] διαίτης ἀνθρωπίνης, ὥσπερ μοι καὶ πρότερον εἰρέαται, ξυγγράψαι μὲν οὐχ οἷόν τε ἐς ἀκριβείην, ὥστε πρὸς τὸ πλῆθος τοῦ σίτου τὴν συμμετρίην ποιέεσθαι τῶν πόνων. [2] πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα. [3] πρῶτον μὲν αἱ φύσιες τῶν ἀνθρώπων διάφοροι ἐοῦσαι. καὶ γὰρ αἱ ξηραὶ, αὗται ἑωυτῶν πρὸς ἑωυτὰς, καὶ πρὸς ἄλλα, μᾶλλον καὶ ἧσσον ξηραί· καὶ ὑγραὶ ὡσαύτως, καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι. [4] ἔπειτα καὶ αἱ ἡλικίαι μὴ τῶν αὐτῶν δεόμεναι. [5] ἔτι δὲ καὶ τῶν χωρίων αἱ θέσιες, [6] καὶ τῶν πνευμάτων αἱ μεταβολαί, [7] τῶν τε ὡρέων αἱ μεταστάσιες, [8] καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ αἱ καταστάσιες. [9] αὐτῶν τε τῶν σίτων πολλὴ διαφορή. πυροί τε γὰρ πυρῶν, καὶ οἶνος οἴνου, καὶ τἄλλα ὅσα διαιτώμεθα πάντα διάφορα ἐόντα, ἀποκωλύει δυνατὸν εἶναι ἐς ἀκριβείην ξυγγραφῆναι. [10] ἀλλὰ γὰρ αἱ προγνώσιες ἐξευρημέναι ἔμοιγε τῶν ἐπικρατεόντων ἐν τῷ σώματι, ἤν τε οἱ πόνοι κρατέωσι τῶν σιτίων, ἤν τε τὰ σιτία τῶν πόνων, καὶ ὡς χρὴ ἕκαστα ἐξακέεσθαι. [11] προκαταμανθάνειν τε ὑγιείας τὰς φύσιας, μὴ προσπελάζειν τε τὰς νούσους, [12] εἰ μή τις μεγάλα πάνυ ἐξαμαρτάνοι, καὶ πολλάκις. ταῦτα δὲ φαρμάκων δέεται ἤδη. [13] ἔστι δ' ἃ ἃ οὐδ' ὑπὸ τῶν φαρμάκων δύναται ὑγιάζεσθαι. [14] [a] ὡς μὲν οὖν δυνατὸν εὑρεθῆναι ἐγγυτάτω τοῦ [b] ὅρου, ἐμοὶ εὕρηται· τὸ δ' ἀκριβὲς οὐδενί.

[a] ἐ [b] ὅρυ. ὄργυ

DE [1] diæta humana, quemadmodum etiam antea à me relatum est, exactè scribere, uti scilicet ad ciborũ copiam laborũ commẽsuratio fiat, non est possibile. [2] Multa enim sunt impedimenta. [3] Primùm quidẽ hominum naturæ, diuersæ existẽtes. Nam quæ siccæ sunt & ipsæ inter se collatæ inuicem differunt, & cũ cæteris collatæ magis ac minus siccæ sunt. Idem de humidis, & reliquis omnibus dici potest. [4] Deinde etiã ætates, quæ iisdem non indigẽt. [5] Insuper & regionum situs, [6] & uentorũ mutationes, [7] & temporum alterationes, [8] & anni cõstitutiones. [9] Est & inter ipsos cibos multa differẽtia. Triticum enim à tritico differt, & uinum à uino: & reliqua omnia, ex quibus uictum perimus, diuersa existentia, impediunt quo minus possibile sit exactè de diæta scribere. [10] At enim prænotiones inuentæ sane à me sunt eorum quæ in corpore dominantur, siue labores cibos, siue cibi labores superet, & quomodo singulis mederi oporteat: [11] prænoscere quinetiam sanas naturas, uti ne accedant morbi, [12] nisi quis ualde multum delinquat, ac sæpe: quę ipsa medicamentis iam opus habent. [13] Sunt aũt quæ neq; per medicamenta sanari possunt. [14] Quantũ quidẽ igitur inueniri potuit ad rem maximè faciens, id à me inuentum est: exactè uerò à nemine.

- DIÆTÆ humanæ tractationem proponit. Ea igitur
  - *Exacta institui*
    - Quòd *non poßit, asserit.* N. 1.
    - Cur ne *queat, exponit. Multa sunt quæ impediũt.* N. 2. *Alia*
      - Interna, cõ*siderata*
        - Per se. *Temperies hominum uariæ, tum per se, tum respectu eorum, quibus insunt, obseruatæ.* N. 3.
        - Respectu *Aetatis, cùm alia aliam ætatem consequantur.* N. 4.
      - Exter*na, quæ in hominem agunt*
        - Supernè, *Cœlũ ipsum, per*
          - Partium *anni mutationes.* N. 7.
          - Anni *totius constitutionem.* N. 8.
        - Infer*nè uel.*
          - Non *ingrediendo, tum*
            - Subsistendo, *Terra, Regio.* N. 5.
            - Circumsistendo, *Aer, Ventus.* N. 6.
          - Ingrediendo, *Cibi.* N. 9.
  - Min⁹ *exacta, exactæ tamien proxima, à me inuenta est.* N. 14. *Tũ quo ad*
    - Cognitionem *corporis*
      - Sani, *utrùm quis recta an uitiosa diæta utatur.* N. 10.
      - Aegri.
    - Operatio*nem, quomodo corpora*
      - Sana *tum perfectè tum imperfectè, siue neutrè, per diætam oportunam cõseruentur, ne incidant in morbum.* N. 11.
      - Aegra, *preter diætam pharmacorum insuper indiga, quando*
        - Possunt, *Curentur.* N. 12.
        - Non *possunt, pro deploratis* Relinquantur. N. 13.

CAPVT II.

Sanorum diætam quatuor Anni temporibus accommodatam in genere describit.

PRIMVM[15] igitur maiori hominum parti scribam, ex quibus maximè utilitatem capere possint, ij nimirum qui cibis uulgaribus utuntur, ac laboribus necessarijs, profectionibusq; necessarijs, ac negocijs maritimis ad uictum comparandum repertis occupātur plus quàm cōferat: incalescunt quoq; & perfrigerantur magis quā expediat, & reliqua diæta incōstāti utūtur. His itaq; ex præsentibus hoc uictu uti conducit.

[16] Annum quidem in quatuor partes diuidunt, omnibus ferè notas, in hyemem, uer, æstatem, & autumnum. [17] Et hyemem quidem à Pleiadum occasu, usq; ad æquinoctium uernum: [18] Ver autem ab æquinoctio usq; ad Pleiadum exortum: [19] Æstatem uerò à Pleiadū ortu usque ad Arcturi exortū: [20] Autumnum denique ab Arcturi ortu, usque ad Pleiadum occasum constituunt.

[21] Hyeme igitur, tempori frigido & cōstricto sese opponendo, talem uictū sequi confe ret. [22] Primùm quidem semel tantùm in die cibum capere conuenit, nisi quis ualdè siccum uentrē habeat. [23] Aut si id fieri nequeat, modicum prandere. [24] Victu autem utendum est sicco, [25] & austero, [26] & calefaciente, [27] & ex toto collato, [28] ac meraco. [29] Pane itaque [30] & opsonijs assis potiús quàm elixis: [31] potionibus item nigris, [32] meracioribus [33] ac paucioribus. [34] Oleribus minimum, preterquam calefacientibus & siccis. [35] Tum uerò succis [36] ac sorbitionibus minimum. [37] Laboribus autem multis omnibus, [38] cursibusq; curuis, sensim crescente accessione, [39] & lucta in oleo longa, à leuibus ordiendo, ac sensim addendo. [40] Et deambulationibus ab exercitio acutis ac celeribus, [41] à cœna uerò tardis in tepore. [42] Matutinis autem multis, leni initio facto, sensim crescente accessione, & placidè rursus desinente. [43] Vtendum est & strato duriore, [44] & nocturnis itineribus, [45] & funambulationibus, [46] ac cursibus per funem uti confert. [47] Omnia enim hæc attenuant ac calefaciunt. [48] Ijsdemque frequenter utendum. [49] Vbi autem quis lauari uelit, si quidem in palæstra plenè se exercuerit, frigida lauetur. [50] Sin uerò alio quopiam exercitio usus fuerit, calida commodior existit. [51] Vtantur etiam uomitibus, humidiores quidem ter in mense, [52] sicciores uerò bis, à cibis omnis generis. [53] Post uomitus autem sen-

A Πρῶτον[15] μὲν οὖν τοῖσι πολλοῖσι τῶν ἀνθρώπων συγγράψω, ἐξ ὧν μάλιστα ἂν ὠφελοῖντο, οἵτινες σιτίοισι προσυχοῦσι χρέονται, πόνοισί τε τοῖσιν ἀναγκαίοισιν, ὁδοιπορίῃσί τε τῇσι πρὸς ἀνάγκησι, θαλασσουργίῃσί τε τῇσι πρὸς τὴν συλλογὴν εὑρεθείσῃσι τοῦ βίου, θαλπόμενοί τε παρὰ τὸ σύμφορον, ψυχόμενοί τε παρὰ τὸ ὠφέλιμον, τῇ τε ἄλλῃ διαίτῃ ἀκαταστάτῳ χρεόμενοι. τούτοισι δὴ ξυμφέρει ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὧδε διαιτᾶσθαι.

[16] τὸν μὲν ἐνιαυτὸν ἐς τέσσαρα μέρεα διαιρέουσιν, ἅπερ μάλιστα γινώσκουσιν οἱ πολλοί, χειμῶνα, ἦρ, θέρος, φθινόπωρον. [17] καὶ χειμῶνα μὲν ἀπὸ πλειάδων δύσιος, ἄχρι ἰσημερίης ἠαρινῆς.
B [18] ἔαρ δὲ ἀπὸ ἰσημερίης μέχρι πλειάδων ἐπιτολῆς. [19] θέρος, ἀπὸ πλειάδων μέχρι ἀρκτούρου ἐπιτολῆς. [20] φθινόπωρον δὲ, ἀπὸ ἀρκτούρου μέχρι πλειάδων δύσιος.

[21] ἐν μὲν οὖν τῷ χειμῶνι ξυμφέρει πρὸς τὴν ὥρην ψυχρήν τε καὶ ξυνεστηκυῖαν ὑπεναντιούμενον, τοῖσι διαιτήμασιν ὧδε χρέεσθαι. [22] πρῶτον μὲν μονοσιτίῃσι χρὴ διάγειν, ἢν μὴ πάνυ ξηρὰν τις τὴν κοιλίην ἔχῃ. [23] εἰ δὲ μὴ, μικρὸν ἀριστῆν. [24] τοῖσι δὲ διαιτήμασι χρέεσθαι, τοῖσι ξηροῖσι, [25] καὶ αὐστηροῖσι, [26] καὶ θερμαντικοῖσι, [27] καὶ συγκομιστοῖσι, [28] καὶ ἀκρήτοισι. [29] ἀρτοσιτέειν δὲ μᾶλλον, [30] καὶ τοῖσιν
C ὀπτοῖσι τῶν ὄψων μᾶλλον, ἢ τοῖσι ἑφθοῖσι χρέεσθαι. [31] καὶ τοῖσι πόμασι μέλασιν, [32] ἀκρητεστέροισι, [33] καὶ ἐλάσσοσι. [34] λαχάνοισιν δὲ ὡς ἥκιστα, πλὴν τοῖσι θερμαντικοῖσι καὶ ξηροῖσι. [35] καὶ χυλοῖσι [36] καὶ ῥοφήμασι ὡς ἥκιστα. [37] τοῖσι δὲ πόνοισι πολλοῖσιν ἅπασι, [38] τοῖσί τε δρόμοισι καμπτοῖσιν, ἐξ ὀλίγου προσάγοντα, [39] καὶ τῇ πάλῃ ἐν ἐλαίῳ μακρῇ, ἀπὸ κούφων[a] προσαναγκάζοντα. [40] τοῖσι μὲν περιπάτοισιν ἀπὸ τῶν γυμνασίων ὀξέσιν. [41] ἀπὸ δὲ τοῦ δείπνου βραδέσιν, ἐν ἀλέῃ. [42] ὀρθρίοισί τε πολλοῖσιν ἐξ ὀλίγου ἀρχόμενον, προσάγοντα σφοδρὸν, ἀποπαύοντα τε ἡσυχῇ. [43] καὶ [b] σκληροκοιτίῃσι, [44] καὶ νυκτοβατίῃσι, [45] καὶ [c] σχοινοβατίῃσι, [46] καὶ [d] κυνοδρο-
D μίῃσι χρέεσθαι συμφέρει. [47] πάντα γὰρ ταῦτα ἰσχναίνει καὶ θερμαίνει. [48] χρέεσθαί τε [e] πλείω. [49] ὁκόταν δὲ ἐθέλῃ λούσασθαι, ἢν μὲν ἐκπονήσῃ ἐν παλαίστρῃ, ψυχρὸν λουέσθω. [50] ἢν δὲ ἄλλῳ τινὶ πόνῳ χρήσηται, τὸ θερμὸν ξυμφορώτερον. [51] χρέεσθαι δὲ καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι, τοὺς μὲν ὑγροτέρους τρὶς τοῦ μηνὸς. [52] τοὺς δὲ ξηροτέρους δὶς, ἀπὸ σιτίων παντοδαπῶν. [53] ἐκ δὲ τῶν ἐμέτων, προσάγειν

[a] προσάγοντα
[b] σκληροκοιτίῃσι
[c] κοινοβατίῃσι
[d] σχοινοδρομίῃσι. κονιβάσι δρόμοισι
[e] πλέω

γειν ἡσυχῇ πρὸς τὸ εἰθισμένον σιτίον, ἐς ἡμέρας τρεῖς· καὶ τοῖσι πόνοισι χρῆσθαι κουφοτέροισι καὶ ἐλάσσοσι, τοῦτον τὸν χρόνον. 54 ἀπὸ δὲ βοείων καὶ χοιρείων κρεῶν, ἢ τῶν ἄλλων, ὅ,τι ἂν ὑπερβάλλῃ, πλησσόμενον ἐμέειν. 55 καὶ ἀπὸ [a] πυρωδέων καὶ γλυκέων καὶ λιπαρῶν ἀηθέων πλησμονῆς, ἐμέειν συμφέρει. 56 καὶ ἀπὸ μέθης, 57 καὶ [b] σίτων μεταβολῆς, 58 καὶ χωρίων μεταλλαγῆς, ἐμέειν. 59 διδόναι δὲ καὶ τῷ ψύχει καθαρὸν ἑωυτὸν, 60 πλὴν ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ γυμνασίων. 61 ἀλλ' ἐν τοῖσιν ὀρθρίοισι περιπάτοισιν, ὁκόταν ἄρξηται τὸ σῶμα διαθερμαίνεσθαι, καὶ τοῖσι δρόμοισι, καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ χρόνῳ, 62 ὑπερβολὴν φυλασσόμενος. 63 ἀγαθὸν γὰρ τῷ σώματι χειμάζεσθαι ἢ γυμνάζεσθαι ἐν τῇ ὥρῃ. 64 οὐδὲ γὰρ τὰ δένδρα μὴ χειμασθέντα ἐν τῇ ὥρῃ δύνανται καρπὸν φέρειν, οὐδ' αὐτὰ ἐρρῶσθαι. 65 χρέεσθαι δὲ καὶ τοῖσι πόνοισι πολλοῖσι ταύτην τὴν ὥρην ἐς ὑπερβολὴν, ἢν μὴ οἱ κόποι ἐγγίνωνται. 66 τοῦτο τεκμήριον διδάσκω τοὺς ἰδιώτας, διότι τάδε οὕτως ἔχει φράσω. 67 τῆς ὥρης οὔσης ψυχρῆς καὶ συνεστηκυίης, παραπλήσια πέπονθε καὶ τὰ ζῶα. 68 βραδέως οὖν ἀνάγκη διαθερμαίνεσθαι τὰ σώματα ὑπὸ τοῦ πόνου, καὶ τοῦ ὑγροῦ μικρόν τι μέρος ἀποκρίνεσθαι τοῦ ὑπάρχοντος. 69 εἶτα τοῦ χρόνου, ὅν τινα μὲν πονέει, ἀποδέδοται ὀλίγος· ὅν τινα δὲ ἀναπαύεται, πουλύς. ἡ μὲν γὰρ ἡμέρη βραχείη, ἡ δὲ νὺξ μακρή. 70 διὰ ταῦτα οὖν οὐκ ἔχει ὑπερβολὴν ὁ χρόνος καὶ ὁ πόνος. 71 χρὴ οὖν διὰ ταῦτα τὴν ὥρην ταύτην οὕτω διαιτῆσθαι, ἀπὸ πλειάδων δύσιος μέχρις ἡλίου τροπῶν, ἡμέρας τεσσαρακοντατέσσαρας. 72 περὶ δὲ τὴν τροπὴν, ἐν φυλακῇ † ὅτι μάλιστα εἶναι. 73 καὶ ἀπὸ τροπῆς ἡλίου, ἄλλας τοσαύτας ἡμέρας, τῇ αὐτῇ διαίτῃ χρέεσθαι.

74 ἐπὴν δὲ ἡ ὥρη ἐπανάγῃ τὸν ζέφυρον, καὶ μαλακωτέρη γένηται, δεῖ καὶ τῇ διαίτῃ μετὰ τῆς ὥρης ἕπεσθαι, ἡμέρας πεντεκαίδεκα, ὅτε ἡ ἀρκτούρου ἐπιτολὴ καὶ χελιδὼν ἤδη φέρηται. 75 τὸν ἐχόμενον δὲ χρόνον, ποικιλώτερον ἤδη διάγειν, μέχρις ἰσημερίης, ἡμέρας τριάκοντα δύο. † χρὴ οὖν καὶ τοῖσι διαιτήμασι χρέεσθαι, τῇ ὥρῃ διαποικίλλοντα, [c] φαυλοτέροισι καὶ κουφοτέροισι, τοῖσί τε σιτίοισι, καὶ τοῖσι ποτοῖσι, καὶ πόνοισι προσάγοντα ἡσυχῇ πρὸς τὸ ἔαρ. 76 ὁκόταν δὲ ἰσημερίη γένηται ἤδη μαλακωτέρη, καὶ αἱ ἡμέραι μὲν μακρότεραι, αἱ νύκτες δὲ βραχύτεραι, καὶ ἡ ὥρη † θερμή τε καὶ ξηρὴ καταστῇ, καὶ ἡ παρεοῦσα τρόφιμός τε καὶ ἄκρητος· 77 δεῖ οὖν ὥσπερ τὰ δένδρεα παρασκευάζεται ἐν ταύτῃ τῇ ὥρῃ αὐτοῖσιν ὠφελείην ἐς τὸ θέρος, οὐκ ἔχοντα γνώμην, αὔξησίν τε καὶ σκιὴν, 78 οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον. ἐπεὶ γὰρ γνώμην

[a] τυρωδέων
[b] ὡρέων
† ὡς
† λα
[c] μαλακωτέροισι
† ἰκιῦσα

A sensim redeundum est ad consuetum cibum per tres dies, eoque tempore laboribus leuioribus ac paucioribus utendū. 54 A bubulæ autem & porcinæ carnis, aut cuiuslibet alterius supra modum assumtæ repletione uomat: 55 quinetiam à caseosorum & dulcium ac pinguium, quibus non adsueuerit, repletione uomere conducit: 56 & ab ebrietate, 57 & ciborum mutatione, 58 & locorum alteratione uomendum est. 59 Oportet autem frigori seipsum purum exhibere, 60 præterquā à cibis ac exercitijs. 61 Sed & in matutinis deambulationibus, ubi corpus calefieri cœperit, itemque in cursibus, & quouis alio tēpore, 62 excessum uitare oportet. 63 Conducibilius enim est corpori hyeme ferre, quam B exerceri, hoc tempore. 64 Nam neque arbores quæ hyemem hoc tempore non pertulerunt, fructum ferre possunt, neque ipsæ sanæ esse. 65 Vtendum est & laboribus hoc tempore multis usque ad excessum, nisi lassitudines succedant. 66 Huius rei argumentum docebo idiotas, ostendamque quapropter hæc ita se habent. 67 Tempore existente frigido ac constricto, consimilia patiuntur etiam animalia ipsa. 68 Necessariò igitur corpora tardè calefiunt à labore, & modicam quandam humiditatis præsentis partem excernunt. 69 Deinde modicum temporis concessum est C quo laborent, multum autem quo quiescant, cùm dies breuis sit, nox uerò longa. 70 Eapropter neque tempus neq; labor excessum habet. 71 Ob hanc itaque causam hoc tempore sic diætam instituere oportet, à Pleiadum occasu usq; ad solstitium hybernum, diebus quadraginta quatuor. 72 Circa solstitium autem maximè in custodia ac tutela esse. 73 A solstitio uerò totidem alios dies eadem diæta uti.

74 Postquam aūt tempus adduxerit Fauonium, & mollius factum fuerit, oportet etiam cum tempore diætam sequi, diebus quindecim, quum Arcturus oritur, & hirundo uolat. 75 Sequens uerò tempus magis uariè D transigere oportet usque ad æquinoctium diebus triginta duobus. Oportet igitur etiā diæta uti, temporis uariationi se accommodando, molliore ac leuiore, in cibo, & potu, & labore, atque ita sensim ad uer progredi. 76 Quum autem æquinoctium iam factum fuerit mollius, & dies longiores, ac noctes breuiores, & tempus calidum ac siccum constiterit, etiam præsens uictus probè nutriens ac meracus sit. 77 Quemadmodum igitur arbores, licet rationem nō habeant, hoc tamen tempore præparant sibi ad æstatis commoditatem, tum incrementum, tum umbram: 78 Sic oportet hominem, quādoquidem mēte

te ac ratione præditus est, carnis incrementum salubre sibi præparare. [79] Conuenit igitur, ut ne derepente diæta transmutetur, tempus in sex partes diuidere, per octo dies. [80] In prima itaque parte & labores detrahere oportet, & reliquis quoque acutioribus uti. [81] Cibis autem mollioribus, & potibus aquosioribus ac albioribus. [82] Lucta item cum oleo in sole utendum est. [83] In singulis autem temporibus singulas diætas paulatim transmutare oportet, [84] & deambulationes detrahere à cœna plures, matutinas pauciores: [85] Maza quoque pro pane offerre, [86] & olera cocta exhibere, [87] & obsonia elixa assis adæquare, [88] & balneis uti, [89] & parum prandere, [90] & re uenerea pauca uti, [91] & uomitibus primùm quidem quarto quoque die, deinde per longius tempus, uti corpus pura carne floridum constituas. [92] Diætam autem toto hoc tempore mollē, usq; ad Pleiadum exortum.

[93] Interea æstas adest; ad quam ipsam oportet diætam instituere. [94] Quum itaque Pleias exorta fuerit, cibis mollioribus ac paucioribus uti oportet. [95] Deinde maza magis quàm pane, [96] atque ea prius subacta, & uino dulci non emollita: [97] potibus autem mollibus, albis, aquosis: [98] prandio modico: [99] & somnis à prandio breuibus: [100] & repletionibus cibi ac potus quàm paucissimis. [101] Potu inter edendum utendum est sufficienter: [102] per diem uerò minimè bibendū, nisi ex necessitate aliqua corpus siccitate laboret. [103] Vtendum est & oleribus coctis, exceptis æstuosis ac siccis. [104] Vtendum etiam crudis, exceptis calefacientibus ac siccis. [105] Vomitibus autem, nisi qua repletio contingat, utendum non est: [106] minimeque omnium uenere. [107] Balneis autem tepidis uti licet.

[108] At uerò fructus fortiores sunt quàm pro humana natura. Melius est igitur à fructibus abstinere. [109] Quòd si quis cum cibis utatur, minimè omnium deliquerit. [110] Laboribus quoque ac cursibus circularibus exerceri oportet, & cursibus rectis reuertentibus modicis multo tempore, [111] & deambulationibus in umbra, [112] lucta autem in puluere, quo quàm minimè excalescat. [113] Volutationes quidem in puluere meliores sunt, quàm cursus circulares. Frigefaciunt enim, corpus humore euacuantes. [114] A cœna deambulandum non est, sed saltem surgendum. Mane uerò deambulationibus utendum. [115] Soles uitandi sunt, itemque frigora; tum mane, tum uespere, quæ à fluminibus, aut stagnis, aut niuibus exhalāt. [116] Hanc autem diætam per-

A μίω ἔχει, τῆς σαρκὸς τίω αὔξησιν δεῖ ὑγιηρίω αὐτίω [a] παρασκευάζειν. [79] χρὴ ὖν, ὡς μὴ ἐξαπίνης τίω δίαιταν μεταβάλλειν, διελεῖν τὸν χρόνον ἐς μέρεα ἕξ, κατὰ ὀκτὼ ἡμέρας. [80] ἐν γοῦν τῇ πρώτῃ μοίρῃ χρὴ τῶν τε πόνων ἀφαιρέειν, καὶ τοῖσι λοιποῖσι ὀξυτέροισι χρέεσθαι. [81] τοῖσι δὲ σιτίοισι μαλακωτέροισί τε, καὶ πόμασιν ὑδαρεστέροισι, καὶ λευκοτέροισι. [82] καὶ τῇ πάλῃ σὺν ἐλαίῳ ἐν τῷ ἡλίῳ χρέεσθαι. [83] ἐν ἑκάστῃ δὲ τῇ ὥρῃ ἕκαστα τῶν διαιτημάτων μεθιστάναι κατὰ μικρόν. [84] καὶ τῶν περιπάτων ἀφαιρέειν τῶν ἀπὸ τοῦ δείπνου τοὺς πλείους, τῶν δὲ ὀρθρίων † ἐλάττους. [85] καὶ τῆς μάζης ἀντὶ τῶν ἄρτων προστίθεσθαι. [86] καὶ τῶν λαχάνων τῶν ἑψανῶν προσάγειν. [87] καὶ τὰ ὄψα ἀνισάζειν τὰ ἑφθὰ τοῖσιν ὀπτοῖσι. [88] λουτροῖσί τε χρέεσθαι, [89] καὶ ἐναρισῆν μικρὸν, [90] ἀφροδισίοισί τε ἐλάττοσιν. [91] καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῶν δύο ποιέεσθαι, ἔπειτα διὰ πλείονος χρόνου, ὅκως ἂν καταστήσῃ τε τὸ σῶμα σισαρκωμένον καθαρῇ σαρκί. [92] καὶ τίω δίαιταν μαλακίω ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, μέχρι πλειάδων ἐπιτολῆς.

B

[93] ἐν τούτῳ ἤδη θέρος, καὶ τίω δίαιταν ἤδη χρὴ πρὸς τοῦτο ποιέεσθαι. [94] χρὴ οὖν, ἐπειδὰν πλειὰς ἐπιτείλῃ, τοῖσί τε σιτίοισι μαλακωτέροισι καὶ ἐλάττοσι χρέεσθαι. [95] ἔπειτα τῇ μάζῃ πλεῖον, ἢ τῷ ἄρτῳ. [96] ταύτῃ δὲ προφυρητῇ [b] ἀτριπτοτέρῃ. [97] τοῖσι δὲ πόμασι μαλακοῖσι, λευκοῖσι, ὑδαρέσιν. [98] ἀρίστῳ δὲ ὀλίγῳ. [99] καὶ ὕπνοισιν ἀπὸ τοῦ ἀρίστου βραχέσι. [100] καὶ πλησμονῇσιν ὡς ἥκιστα τῶν σιτίων τε καὶ ποτῶν. [101] † ἱκανῶς ἐπὶ τῷ σίτῳ χρέεσθαι. [102] δι' ἡμέρης δὲ ὡς ἥκιστα πίνειν, ἢν μὴ ἀνάγκῃ τινὶ ξηρασίῃ τὸ σῶμα χρήσηται. [103] χρέεσθαι δὲ τοῖσι λαχάνοισι τοῖσιν ἑφθοῖσι, πλίω τῶν καυσωδέων καὶ ξηρῶν. [104] χρέεσθαι δὲ καὶ τοῖσιν ὠμοῖσι, πλίω τῶν θερμαντικῶν καὶ ξηρῶν. [105] ἐμέτοισι δὲ, ἤν μή τις πλησμονὴ ἐγγένηται, μὴ χρέεσθαι. [106] τοῖσι δὲ ἀφροδισίοισιν ὡς ἥκιστα. [107] λουτροῖσι δὲ χλιεροῖσι χρέεσθαι.

C

D

[108] ἡ δὲ ὀπώρη ἰσχυρότερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσιος. βέλτιον οὖν ὀπωρῶν ἀπέχεσθαι. [109] εἰ δὲ χρῷτό τις, μετὰ τῶν σιτίων χρεόμενος, ἥκιστ' ἂν ἐξαμαρτάνοι. [110] τοῖσί τε πόνοισι τοῖσί τε τροχοῖσι χρὴ γυμνάζεσθαι, καὶ διαύλοισιν ὀλίγοισι πουλὺν χρόνον. [111] καὶ τοῖσι περιπάτοισιν ἐν σκιᾷ. [112] τῇ τε πάλῃ ἐν κόνει, ὅκως ἥκιστα ἐκθερμαίνηται. [113] ἡ [c] γὰρ ἀλίνδησις βέλτιον, ἢ οἱ τροχοί· ψύχουσι γὰρ τὸ σῶμα, κενοῦντες τοῦ ὑγροῦ. [114] ἀπὸ δείπνου τε μὴ περιπατέειν, ἀλλ' ἢ ὅσον ἐξαναστῆναι. πρωῒ δὲ χρέεσθαι τοῖσι περιπάτοισιν. [115] ἡλίους δὲ φυλάσσειν καὶ τὰ ψύχεα, τά τε ἐν † πρωῒ, καὶ τὰ ἐν τῇ ἑσπέρῃ, ὁκόσα ποταμοὶ, ἢ λίμναι, ἢ χιόνες ἀποπνέουσι. [116] ταύτῃ δὲ τῇ διαίτῃ προσανεχέ-

[a] διακρατ τεῖν
† τοὺς
[b] ἀθρυπτοτέρῃ
† ποτῷ
[c] μὲν
† τῷ

του, μέχρις ἡλίου τροπέων. ὅκως ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ ἀφαιρήσῃ πάντα, ὁκόσα ξηρὰ, καὶ θερμὰ, καὶ μέλανα, καὶ ἄκρητα, καὶ τοὺς ἄρτους, πλὴν εἴ τι μικρὸν ἡδονῆς παρέχειν εἵνεκα. [117] τὸν ἐχόμενον δὲ χρόνον διαιτήσεται τοῖσι μαλακοῖσι, καὶ ὑγροῖσι, καὶ ψυκτικοῖσι, καὶ λευκοῖσι, μέχρις ἀρκτούρου ἐπιτολῆς καὶ ἰσημερίης, ἡμέρας ἐνενήκοντα τρεῖς. [118] ἀπὸ δὲ ἰσημερίης ὧδε χρὴ διαιτεῖσθαι, προσάγοντα πρὸς τὸν χειμῶνα ἐν τῷ φθινοπώρῳ, [119] φυλασσόμενον τὰς μεταβολὰς τῶν ψυχέων καὶ τῆς ἀλέης ἐσθῆτι παχείῃ. [120] χρέεσθαι δὲ ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ἱματίῳ προκινήσαντα, [121] τῇ τε τρίψει, καὶ τῇ πάλῃ ἐν ἐλαίῳ, [122] ἡσυχῇ προσάγοντα. [123] καὶ τοὺς περιπάτους ποιέεσθαι ἐν ἀλέῃ. [124] θερμολουσίῃ τε χρέεσθαι, [125] καὶ τοὺς ἡμερινοὺς ὕπνους ἀφαιρέειν. [126] καὶ τοῖσι σιτίοισι θερμοτέροισι, καὶ ἧσσον ὑγροῖσι, καὶ καθαροῖσι. [127] καὶ τοῖσι πόμασι μελανωτέροισι, μαλακοῖσι δὲ, καὶ μὴ ὑδαρέσι. [128] τοῖσί τε λαχάνοισιν ἧσσον. [129] τῇ τε ἄλλῃ διαίτῃ προσάγειν πάσῃ, τῶν θερινῶν ἀφαιρέοντα, τοῖσι χειμερίοισι χρέεσθαι μὴ ἐς ἄκρον, ὅκως καταστήσῃ ὡς ἔγγιστα τῆς χειμερινῆς διαίτης, [130] ἐν ἡμέρῃσι δυοῖν δεούσαιν ἢ πεντήκοντα, μέχρι πλειάδων δύσιος, ἀπὸ ἰσημερίης.

[131] ταῦτα μὲν παραινέω τῷ πλήθει τῶν ἀνθρώπων, ὁκόσοισιν ἐξ ἀνάγκη εἰκῆ τὸν βίον διατελέειν ἐστὶ, μὴ δ' ὑπάρχει αὐτέοισι τῶν ἄλλων ἀμελήσαντας τῆς ἑαυτῶν ὑγιείης ἐπιμελεῖσθαι. [132] οἷσι δὲ τοῦτο παρεσκεύασται καὶ διέγνωσται, ὅτι οὐδὲν ὄφελός ἐστιν οὔτε χρημάτων, οὔτε σώματος, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδενὸς, ἄτερ τῆς ὑγιείης, πρὸς τουτέους ἐστί μοι δίαιτα ἐξευρημένη, ὡς ἀνυστὸν πρὸς τὸ ἀληθέστατον τῶν δυνατῶν προσηγμένη. ταύτην μὲν οὖν προϊόντι τῷ [a] λόγῳ δηλώσω.

[a] χρόνῳ

A persequi oportet usq; ad solstitium æstiuum: quo tempore adimas omnia, quæ sicca sunt, & calida, & nigra, ac meraca, itemque panes, præterquam si parum quid uoluptatis gratia concedendum sit. [117] Sequenti uerò tempore utetur mollibus, & humidis, & refrigerantibus ac albis, usque ad Arcturi exortum ac æquinoctium per dies nonaginta tres. [118] Cæterùm ab æquinoctio sic diætam instituere oportet, per autumnum ad hyemem accedendo, [119] ita ut mutationes frigorum ac teporis uites ueſtitu crasso. [120] Vtendum autem hoc tempore ceu præludio exercitij in ueste, [121] frictioneque ac lucta in oleo, [122] ita ut sensim accessio crescat. [123] Deambulationes B quoque in tepore faciendæ sunt, [124] & calidis lauacris utendum, [125] & somni diurni detrahendi. [126] Cibis autem utendum est calidioribus, ac minus humidis, & puris, [127] & potibus nigrioribus, uerùm mollibus, & non aquosis: [128] oleribus uerò minus. [129] Reliquam item diætam omnem sic consonam adhibere oportet, ut ab æstiuis detrahas, hybernis autem utaris non ad summum, quò hybernum uictum quàm proximè constituas, [130] per dies duodequinquaginta, usque ad Pleiadum occasum, ab æquinoctio.

[131] Et hæc quidem multitudini hominum præcepta do, qui ex necessitate uitam temere C transigunt, neque omnibus alijs posthabitis suæ sanitatis curam habere possunt. [132] At quibus hoc concessum & persuasum est, quòd neque diuitiarum, neque corporis, neque ullius alterius rei ulla sit utilitas, citra sanitatem: hisce talibus inuenta est à me diæta, ad ueritatem ac certitudinem possibilium rerum, quantum eius fieri potest, accommodata. Quam quidem in sermonis progressu declarabo.

SALVBRIS *Diætæ præscriptio alia est*

- Rudis, *quæ maiori hominũ parti, promiscua uiuendi ratione utentium, neque sanitatis exquisitam curam habentium cõuenit.* N.15. & N.131. *In qua præscribenda uniuersalis Temporis mutationes obseruari debent.* Ergo
  - Tempora *anni quatuor oẽs esse norunt.* N.16. Nempe
    - Hyemem. N.17.
    - Ver. N.18.
    - Aestatem. N.19.
    - Autumnũ. N.20.

    Gal. 1. Epid. 2. *ait Hippocratem lib. de Septimanis Annum in partes septem diuisisse: Ver quidem & Autumnum integras partes, duobus mensibus constãtes singulas: Hyemem in tres partes, Aestatem in duas. Sed hoc loco diuersam Anni partitionem habet, non mensium numerum ad Lunæ cursum Zodiaci duodenario accommodatum, sed more ueterum (quod ex Hesiodi quoq; Operibus & Diebus rusticis uidere est) Aequinoctia & Solstitia solaria, Pleiadum item & Arcturi motum secutus. Propter solstitiorum certè & æquinoctiorum anticipationem, inerrantium item progressum, & climatum diuersitatem, Hippocratea anni distributio nostræ ætati accommodari difficulter poterit. Quantum ex seq. sparsim colligi potest, uidetur quatuor in uniuersum temporum singula in tres partes secuisse: & Hyemi quidem Pleiadum occasum matutinum, Brumam & Aequinoctium uernum tribuisse. Ver ab Aequinoctio uerno per Arcturi exortum uespertinum ad Pleiadum occasum cosmicum deduxisse. Aestatẽ inde exorsum, per Solstitium æstiuum ad Aequinoctiũ autumnale peruenisse. Autumni deniq; initium ab Aequinoctio, medium Arcturi exortu matutino, finem sub matutinum Vergiliarum occasum constituisse, inæqualitate sanè magna partium, cùm Hyems ad CI dies excurrat, Aestas ad CXIV, Ver eum numerum non attingat, Autumnus plus dimidio ab eo deficiat. Partitione certè singulorũ tripartita, Medium cuiusq; temporis naturam maximè genuinam & quantum eius fieri potest simplicißimam referre, Principium uerò præcedentis, Finis subsequentis contagio infici, & proinde minimè sinceræ, sed mixtæ partes esse uidentur.*
  - Diæta
    - Hyemalis, *in*
      - Genere. N.21. *Vide sequens signum* A.
      - Specie *Hyemẽ per dies* C I. *diuidit in tempus*
        - Ante *brumam, ab occasu Pleiadũ matutino, Octobri mense, ad Solstitium, per dies ferè* XLIV. N.71.
        - Brumæ, *Hybernum solstitium mense* Decembri *per dies* XIII. *Seipsum maximè custodire oportet.* N.72.
        - Post *brumam usq; ad initium Februarij, quando Fauonius flare incipit, per dies* XLIV. N.73.
    - Verna. *Vide signum* B.
    - Aestiua. *Vide signum* C.
    - Autumnalis. *Vide signum* D.
- Exacta, *eorum propria, qui sanitatis maiorem quàm opum aut honorum rationem habent. Hæc non tantùm ad temporum mutationes, sed ad ætatem quoque, sexum, studia, & similia alia referri debet. Hanc à se inuentam & constitutam, sequenti sermone siue tempore (nam quidam pro* λόγῳ *legunt* χρόνῳ*) enarrandam ait.* N.132. *An ut de Victu acutorum peculiarem com. scripsit, ita quoque de Victu exquisito sanorum, qui fortaßis quartus de Diæta fuerit?*

- Hyemalis dieta in genere. N. 21. Quae cōsistit in corporis
  - Substantia
    - Repletione, quae fit p cibū. Ratio igitur habenda quo ad
      - Tempus cibādi, *Quoties in die cibo sit utendum. Ergo qui uentrem habent*
        - Laxum, *sola coena contenti sunto.* N. 22.
        - Adstrictum *prae siccitate, prandium insuper sed frugale adhibeant.* N. 23.
      - Alimēta, quibus sit utendū. In
        - Genere, *quo ad*
          - Materiā:
            - Cibi. N. 27.
            - Potus *sint meraci.* N. 28.
          - Qualitatem
            - Primam. *Cibi sunto*
              - Sicci. N. 24.
              - Calidi. N. 26.
            - Secundam, *Austeri.* N. 25.
        - Specie
          - Cibi *conueniunt*
            - Panis. N. 29.
            - Opsonium cōsideratum
              - Per se. *Olera non conueniunt, praeterquam calefacientia & siccantia.* N. 34.
              - Respectu *praeparationis. Cibi sunto*
                - Assi, *non elixi.* N. 30.
                - Solidi, *non liquidi. Eapropter abstinento à quibuslibet*
                  - Succis. N. 35.
                  - Sorbitionibus. N. 36.
          - Potus. *Vinum quo ad*
            - Substantiam, *Merum.* N. 32.
            - Quantitatem, *Paucum.* N. 33.
            - Qualitatem, *Nigrum.* N. 31.
    - Inanitione. *Vide seq. signum* ☞
  - Qualitate. *Frigori sese exponat purum, non unctum.* N. 59. *Com. de Sal. diaeta, aestate* ἐλαιοχρινὲς; *hyeme* καθαρὸν ἱμάτιον *conuenire ait. Opponitur ergo purum uncto. Affert* τὸ
    - ὅτι: *tum*
      - Quando:
        - Nō *à cibo & gymna*sio. N. 60.
        - Sed *ante cib[um] & exercitia.* N. 61.
      - Quantum. *Non nimium sit frigus.* N. 62.
    - διότι:
      - Quemadmodum *arbores hyemis frigore durantur, & calore concentrato uires suas per quietem recolligūt, alioqui steriles futurae, neque fructus producturae.* N. 64.
      - *Ita corpora per hyemem plus commodi percipiunt ex ipsa perfrigeratione, quā ab exercitatione. Proinde exercitatio praecedere debet, ut perfrigeratio commodius sequatur.* N. 63.

☞ Ina-

- Inanitio corporis per hyemem facienda est partim per
  - Exercitia. Cōueniunt ergo quæcunque calefaciūt & inaniūt. N. 47. De his in
    - Genere. τὸ
      - ὅτι. N. 65. Labores sunto
        - Multi. N. 37. & 48. ubi pro πλέω legendum πλέω. Etsi enim nauigatio quoq; inter exercitia cōnumeratur, hyemi tamē neutiq̄ cōuenit.
        - Vehementes, non nimij tamen. N. 62.
      - διότι. N. 66. Rationem affert duobus signis. Altero, à temporis
        - Qualitate:
          - Vti anni constitutio se habet, ita etiam corpora. N. 67.
          - Sed aer ipse frigidus est per hyemem.
          - Ergo & corpora frigida. Proinde tardè incalescunt, & ab excrementis minus expeditè liberantur, nisi & frequentia & uehementia exercitij accedat. N. 68.
        - Quantitate. Tempus quietis longum est hyeme, propter longitudinem noctium, at tempus motus breue. N. 69. Ergo quod temporis breuitati decedit, id assiduitate & uehementia exercitiorum supplendum. Proinde labor multus in tempore breui obeundus, non sine proportione tamen. N. 70.
    - Specie.
      - Cursus
        - Qualis. Cursus curuus, sensim augescens. N. 38.
        - Vbi. κονιοδρομίη in Puluere, uel κυνοδρομίη, in Venatione cum canibus. N. 46. Corn. legit, σχοινοδρομίη, Cursus in fune. Qui cùm solis conueniat funambulis, hominum liberorum diætæ non uidetur adiudicandus.
      - Lucta cum oleo multa, sensim increscens. N. 39.
      - Deambulatio confert quo ad
        - Locum, in puluere. N. 45. κονιοβατίη, pro σχοινοβατίη.
        - Tempus, respectu
          - Exercitij, post exercitia reliqua, acuta. N. 40.
          - Cibi, partim
            - Ante cibum. N. 42.
            - Post cibum. N. 41.
          - Diei. Conuenit
            - Interdiu
              - Mane.
              - Vespere.
            - Noctu. νυκτοβατίη. N. 44.
      - Decubitus esto durus. N. 43.
  - Balnea. Conueniunt ea post laborē tum
    - Gymnasticum. N. 49.
    - Quemuis alium. N. 50.
  - Vomitum.
    - Quinā quoties uomitu uti debeāt: nimirum qui habitu sunt
      - Humidi, quolibet mense. N. 51.
      - Sicci, bis, à cibo sumto. N. 52.
    - Quomodo se gerere debeāt.
      - Post uomitum. Per tres dies sensim ad consuetum uictum redeat, & exercitijs utatur leuioribus & paucioribus. N. 53.
      - Ante uomitum. Præparāda corpora, tum quo ad
        - Alimēta:
          - Cibi sunto
            - Bubulæ & Suillæ carnes. N. 54.
            - Caseosa, pinguia, dulcia, quibus non assueuerit. 55. An idem repetit. N. 57.
          - Potus multus. N. 56.
        - Tempus. An ὡρέων pro σιτιων? N. 57. Alioqui etiam n. 55. idem dixerit.
        - Locum. N. 58.

B.

Ver diuiditur item ut Hyems in tria tẽpora: quorum illud, quod medium est, maximè sincerum: extrema duo naturã uiciniæ suæ æmulantur, per dies C. Pars itaq; Veris

- Prima, *Hyemis uicina et æmula, à Fauonio, qui circa secundum Feb. flare incipit per dies* XLVII. *in duas partes subdiuiditur:*
  - Prior à Fauonio (*quẽ non multo pòst sequitur Arcturi exortus, ut proinde pro eodem tempore ab* Hip. *ponantur*) *per dies* XV. *Diætæ igitur hybernæ mutatio instituenda usq; ad* XVII. Feb. N. 74.
  - Posterior à XVII. Feb. *usq; ad* XXII. *Martij per dies* XXXII. *Diætam uariam & inconstantem pro uarietate temporis sectari oportet.* N. 75. *Alibi paßim diætam minus exactam uocat* φαύλην. Corn. μαλακωτέρην legit, *præsertim quòd infrà etiam n.* 218. σιτία πῶρα & μαλακὰ *coniungit.*
- Media, à XXII. *Martij usq; ad Aequinoctium Vernum, quod in* XXVI. *eiusdem incidit.*
- Postrema, *ab Aequinoctio per dies* XLVII. *usque ad Pleiadum exortum matutinum, qui in* XIII *Maij cadit, Aestatis æmulatur temperiem calidam & siccam. Proinde diætã quoq;, ut multum & solidum nutriat, instituere oportet.* N. 76. *Ergo*
  - Quòd *uictus ratio sit immutanda, similitudine ostendit:*
    - Quemadmodum *arbores, natura duce, ratione licet destitutæ, & alimentum copiosum attrahunt, & folijs etiam se uestiunt, contra futuri æstus iniuriam.* N. 77.
    - *Ita multo magis hominem ratione præditum sibi de alimento corporis salubri prospicere oportet, ne æstu superueniente exoluatur.* N. 78.
  - Quomodo *uictus sit immutandus docet, tũ in*
    - Genere. *Sensim detrahere oportet, per sex interualla, singula octo dierũ (summa erit* XLIIX. D.) *nimirum ut sensim ad molliorem minusq; robustam uiuendi rationem perueniat.* N. 79. & 83. & 92. *Immutatio fiat & quo ad*
      - Exercitia, *ut sint & qualitate remißiora, & quantitate pauciora.* N. 80.
      - Alimenta, *cibi sunto molliores, potus aquosiores, uinũ album dilutum.* N. 81.
    - Specie *quo ad*
      - Repletio*nis alimentorum*
        - Substãtiam:
          - Oleribus *elixis utatur.* N. 86.
          - Maza *potius quàm pane uescatur.* N. 85.
        - Qualitatem, *à preparatione. Aßis & elixis æqualiter utatur.* N. 87.
        - Tempus. *Leuißimè prandeat.* N. 89.
      - Inani*tionem ab*
        - Exercitio. *Per*
          - Luctam *cum oleo in sole.* N. 82.
          - Deambulationẽ, *post cœnã parcè, manè crebrius.* N. 84.
        - Balneis. N. 88.
        - Venere *pauca.* N. 90.
        - Vomitu, *primũ quarto quoq; die, deinde etiam pluribus diebus interiectis, ut caro pura reddatur ab humoribus.* N. 91.

C. Aesti-

C. ÆSTIVA diæta Vernã seqtur per dies CXIV. N.93. Hãc igitur

- Declarat, quo ad corporis
  - Substantiam
    - Replendam in
      - Genere. *Victus sit mollior, minus robustus, & parcior. N.94. Eapropter n.106. fructus prohibet, quia robustiores sunt, quàm ut à natura coqui queant, id est, in alimentum laudabile conuerti, sed prius putrescunt.*
      - Specie, quo ad
        - Alimẽta
          - Vniuersim. *Repletionem cibi potusq; caueat. N.100.*
          - Singillatim, quo ad
            - Cibi
              - Substãtiam:
                - Panis loco *Maza utatur. N.95. Et ea quidem nec recente, nec cõdita aliis. N.96.*
                - Opsonia. Sic
                  - Olera *nec calida nec sicca, uel*
                    - Elixa. N.103.
                    - Cruda. N.104.
                  - Fructus *uel*
                    - Nulli *omnino.* N.108.
                    - Cũ *cibis sumti.* N.109.
              - Qualitatẽ. *Elixos potius, quàm assos esse oportere ex n.103. intelligi potest.*
              - Tempus. *Prandeat quàm minimum. Cœna sit liberalior. N.98.*
            - Potus
              - Qualis. *Mollis; albus, aquosus. N.97.*
              - Quantus. *Post cibum copiosè bibat. N.101.*
              - Quando. *Interdiu minimum bibat; post cœnã demum liberalius. N.102.*
        - Somnum. *Qui cùm corpus refrigeret & humectet, etiam à prandio conuenit, frugalißimo scilicet illo, sed breuis admodum. N.99.*
    - Inaniendã per
      - Vomitũ. *Vomitu abstineat, nisi qua repletionis uacuandæ neceßitas ingruat. N.105.*
      - Venerem, *hanc quàm parcißimam esse conuenit. N.106.*
      - Exercitiis:
        - Cursus *tum circularis tum diaulus conuenit. N.110.*
        - Deambulatio
          - Quæ.
          - Vbi. *In umbra. N.111.*
          - Quando. *Non à cœna, sed mane. N.114.*
        - Lucta *in puluere, seu Pancratium uolutatorium. N.112. Hæc magis conuenit quàm Cursus: cùm non tantùm euacuet corpus ab humido superfluo, uerumetiam propter puluerem refrigeret. N.113.*
  - Qualitatem. Ergo
    - Aeris *intemperies diurna calida uitanda: neque minus uespertina & matutina frigiditas uentorũ à fluminibus, aut lacubus, aut niue spirantium: illa calorem auget, hæc constipando meatus cutis euentilationem prohibet. N.115.*
    - Balneis *utendum tepidis, quæ humectare & refrigerare possunt. N.107.*
- Diuidit in Tempus
  - Ante Solstitium *æstiuum, per dies ferè* XLIV. N.116.
  - Post Solstitium *usque ad Arcturi exortum, per dies ἐνενήκοντα τρεῖς. N.117. An legẽdum ἑξήκοντα τρεῖς? Neq; enim tantum est interuallum inter Solstitium & Arcturum: amplius uerò est inter Pleiadem & Arcturum, ut de tota æstate non uideatur locutus.*

D.
AVTVMNALIS *diæta per dies XLIIX. usque ad Hyemẽ perpetuanda. N. 118. & 130. In*

- **Genere.** *Ab æstiua diæta ad diætam Hyemalem sensim inclinare oportet.* N. 129.
- **Specie,** *quo ad*
  - **Substantiam.** *Ratio habenda*
    - **Repletionis per**
      - **Alimẽta.**
        - **Cibi in**
          - **Genere** *sunto calidiores & sicciores quàm æstate, minus item puri, id est pleniores.* N. 126. *Suprà n. 91. puræ carni, minimè excrementosæ ob plenitudinem uel cacochymiam, per uer studere oportere, & n. 100. æstate omnẽ repletionem cauendam precepit. An hîc ergo uictum liberaliorẽ minusq; puræ carnis productorem intelligit: ita ut καθαρὸν ἀπὸ τοῦ καθαίρειν à purgando dicatur, cui fæces, sordes, & superflua omnia sunt detracta: & ut n. 59. corpus καθαρὸν, siccum, non unctum, ita hîc cibum absque oleo intelligit, qui ut æstate omnino uetabatur, ita autumno aliquatenus tantũm conceditur: quandoquidem pinguia & oleosa καυσώδεα esse ex lib. 2. preced. constitit.*
          - **Specie.** Nẽpe.
            - Panis.
            - Olera *pauciora quàm æstate.* N. 128.
        - **Potus.** *Vinum nigrum, molle, non aquosum.* N. 127.
      - **Somnum.** *Meridiano somno, quo per æstatem usus fuerat sensim detrahat.* N. 125.
    - **Inanitionis per**
      - **Exercitia.** *Ergo*
        - *Quæ exercitia cõueniant.* Nempe
          - Frictio & *Lucta, cum ceromate.* N. 121.
          - Deambulatio *in loco calido.* N. 123.
        - **Quomodo:**
          - Vestitus *prius quàm nudus exerceri incipiat. Quæ προγυμνασία est & ueluti præludium exercitij gymnici.* N. 120.
          - Paulatim *increscat exercitatio.* N. 122.
      - **Venerem.**
  - **Qualitatem**
    - **Aeris.** *Caueat inæqualitatem tum æstus, tum frigoris, eamq; ueste crassa uitet.* N. 119.
    - **Balnei.** *Solio calido utatur.* N. 124.

CAPVT

CAPVT III.

Dieta sanorum errores cognoscere uarijs Repletionum generibus docet. De Repletionis prima signis atque cura.

CÆTERVM [133] inuentum aliud honestum quidem mihi inuentori, utile uerò discentib. à nullo antehac tentatũ, cuius usum ad omnia alia maximi facio: [134] id est & prę cognitio antequã ægrotent, & [135] cognitio, quid corpora perpetiantur, [136] an cibus superet labores, [137] an labores cibos, [138] an uerò moderatè inter se habeant. [139] Nam quodcunque tandem superetur, ex eo morbi fiunt: ab [140] æqualitate autẽ inter se mutua, sanitas adest.

[141] Proinde ad hasce species explicãdas accingar, ut demonstrem qualia accidant hominibus, qui sibi sani esse uidentur, & iucundè comedunt, & laborare possunt, & tum carnis tum coloris satis habent. [142] Nares citra causam manifestam à cœna implentur, [143] & quãuis repletas habere uideantur, nihil tamen emungunt. [144] Vbi autem deambulare mane incipiunt ac exerceri, tunc emungunt, ac spuunt. [145] Progressu quinetiã temporis palpebras graues habent, [146] & prutitus frontem occupat, [147] & à cibis abstinent, [148] & bibere minus possunt, [149] & habitus fit decolor, [150] & aut destillationes mouentur, aut febres horridæ, pro ratione temporis, quo repletio fuerit mota. [151] Quicquid autem eo tẽpore fecerit, in idipsum culpam reijcit, quum idipsum causa non sit. [152] Quandoquidem enim cibi superant labores, sensim collecta repletio morbum inuexit. [153] Proinde non oportet huc usque differre, uerùm ubi prima signa cognouerit, scire, quòd cibis labores superantib. etiã paulatim collecta repletio existet. [154] Mucus enim & saliua repletionis sunt indices. [155] Quiescẽte quidem corpore, meatus ipsius spiritus obturãtur, multa repletione existente: [156] calefacto uerò ex labore, attenuata excernuntur. [157] Hunc igitur sic curare oportet. Exercitatum consuetis exercitijs citra lassitudinem, calidaque lotum, cibis omnigenis expleto, ac uomere facito. [158] A uomitu uerò os & fauces colluat uino austero, quo oscula uenarum constringantur, & nihil attrahant, uelut à uomitu fieri solet. [159] Deinde surgens modicè deambulet in tepore. [160] Postridie uerò deambulationibus quidem utendum est: exercitijs autem paucioribus & leuioribus quàm prius: [161] & si æstas fuerit, impransus degat: [162] si non fuerit, parum

A ΤΟ ΔΕ [133] δὲ τὸ ἐξεύρημα καλὸν μὲν ἐμοὶ τῷ εὑρόντι, ὠφέλιμον δὲ τοῖσι μαθοῦσιν, οὐδεὶς δέ κω τῶν πρότερον οὐδὲ ἐπεχείρησε ξυνθεῖναι. ὃ πρὸς ἅπαντα τὰ ἄλλα πολλοῦ χρήματος εἶναι ἄξιον· ἔστι † [134] προδιάγνωσις μὲν πρὸ τοῦ κάμνειν, [135] διάγνωσις δὲ τῶν σωμάτων τί πέπονθε, [136] πότερον τὰ σιτία κρατέει τοὺς πόνους, [137] ἢ οἱ πόνοι τὰ σιτία, [138] ἢ μετρίως ἔχει πρὸς ἄλληλα. [139] ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ κρατέεσθαι ὁκότερον οὖν νοῦσοι ἐγγίνονται· [140] ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσάζειν πρὸς ἄλληλα, ὑγείη πρόσεστιν.

[141] ἐπὶ ταῦτα δὴ τὰ εἴδεα ἔπειμι, καὶ δείξω ὁκοῖα γίνεται τοῖσιν ἀνθρώποισιν ὑγιαίνειν δοκέουσι, καὶ ἐσθίουσι τε ἡδέως, πονέειν τε δυναμένοισι, καὶ σώματος καὶ χρώματος B ἱκανῶς ἔχουσιν. [142] αἱ ῥῖνες ἄπερ προφάσιος φανερῆς ἐμπλήσσονται ἀπὸ τοῦ δείπνου, [143] καὶ δοκέουσι μὲν πλήρεες εἶναι, μύσσονται δὲ οὐδέν. [144] ὁκόταν δὲ περιπατέειν ἄρξωνται τοῦ ὄρθρου, καὶ γυμνάζεσθαι, τότε μύσσονται καὶ πτύουσι. [145] καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τὰ βλέφαρα βαρέα ἴσχουσι, [146] καὶ τὸ μέτωπον ξυσμὴ λαμβάνει, [147] τῶν τε σίτων ἀπέχονται, [148] καὶ πίνειν ἧσσον δύνανται. [149] ἀχροίη τε τουτέοισιν ἢ χροιὴ γίνεται. [150] καὶ οἱ κατάρροοι κινέονται, ἢ πυρετοὶ φρικώδεες, καθ' ὅτι ἂν τύχῃ τοῦ χρόνου ἡ πλησμονὴ κινηθεῖσα, [151] ὅτι δ' ἂν τύχῃ ποιήσας κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν, C τοῦτο αἰτιῆται οὐκ αἴτιον ἐόν. [152] τουτέῳ γὰρ κρατεῦντα τὰ σιτία τοὺς πόνους, κατὰ μικρὸν ξυλλεγομένη ἡ πλησμονὴ, ἐς νοῦσον ἤγαγεν. [153] ἀλλ' οὐ χρὴ περιέεσθαι μέχρι τουτέου, ἀλλ' ὁκόταν γνῷ τὰ πρῶτα τῶν τεκμηρίων, εἰδέναι, ὅτι κρατέει τὰ σιτία τοὺς πόνους, κατὰ μικρὸν [a] ξυλλεγομένη πλησμονὴ [b] ἐστί. [154] μύξαι γὰρ καὶ σίελα πλησμονῆς ἐστὶ κρίσις. [155] ἀτρεμίζοντος μὲν δὴ τοῦ σώματος, φράσσουσι τοὺς πόρους τοῦ [c] πνεύματος, πολλῆς ἐνεούσης τῆς πλησμονῆς. [156] θερμαινόμενον δὲ ὑπὸ D τοῦ πόνου, ἀποκρίνεται λεπτυνόμενον. [157] χρὴ δὲ τὸν τοιοῦτον ἐκθεραπεύεσθαι ὧδε. διαπονήσαντα ἐν τοῖσι γυμνασίοισι τοῖσιν εἰθισμένοισιν ἀκόπως, θερμῷ λουσάμενον, σιτίσαι παντοδαποῖσι, καὶ ποιῆσαι ἐμέσαι. [158] ἐκ δὲ τοῦ ἐμέτου κλύσαι τὸ στόμα καὶ τὴν φάρυγγα οἴνῳ αὐστηρῷ, ὅπως ἂν συστυφῇ τὰ στόματα τῶν φλεβῶν, καὶ μηδὲν [d] ἐπικατασπᾶσθῃ, ὁκοῖα γίνεται ἀπὸ ἐμέτων. [159] εἶτα ἀναστὰς, περιπατησάτω ἐν ἀλέῃ ὀλίγα. [160] ἐς δὲ τὴν ὑστεραίην, τοῖσι μὲν περιπάτοισι χρέεσθαι, τοῖσι δὲ γυμνασίοισιν ἐλάσσοσι καὶ κουφοτέροισιν ἢ πρόσθεν. [161] καὶ ἀνάριστος διαγέτω, ἢν θέρος ᾖ. [162] ἢν δὲ μὴ θέρος ᾖ, μικρὸν ἐπιφα-

† δὲ
[a] ξυλλεγομένη
[b] ἔσται
[c] σώματος
[d] ἐπισπᾶται δὴ

ἐπιφαγέτω· [163] καὶ τοῦ δείπνου ἀφελεῖν τὸ ἥμισυ, οὗ [a] ἤθελε δειπνεῖν. [164] τῇ δὲ τρίτῃ τοὺς μὲν πόνους ἀποδιδότω τοὺς ἐθισμένους πάντας, καὶ τοὺς περιπάτους· [165] τοῖσι δὲ σιτίοισι προσαγέτω ἡσυχῇ, [166] ὅκως τῇ πέμπτῃ ἀπὸ τοῦ ἐμέτου κομιεῖται τὸ σιτίον τὸ ἐθισμένον. [167] κἢν μὲν ἀπὸ τουτέου ἱκανῶς ἔχῃ, θεραπευέσθω τὰ ἐπίλοιπα τοῖσι μὲν σιτίοισιν ἐλάσσοσι, τοῖσι δὲ πόνοισι πλείοσιν. [168] ἢν δὲ μὴ καθεστήκῃ τὰ τεκμήρια τῆς πλησμονῆς, διαλιπὼν δύο ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐκομίσατο τὰ σιτία, ἐμεσάτω πάλιν, καὶ προσαγέτω κατὰ τὰ αὐτά. [169] ἢν δὲ μή, καὶ ἐκ τρίτου, μέχρις ἂν ἀπαλλαγῇ τῆς πλησμονῆς.

[a] ἔωθε

rum comedat; [163] & de cœna, quam sumere solebat, dimidium detrahat. [164] Tertia autem die labores quidem obeat omnes consuetos, simul etiam deambulationes: [165] at cibis sensim addat, [166] uti quinta die à uomitu ad cõsuetũ cibum redeat. [167] Quòd si ab hoc satis bene habuerit, decæterò cibis quidem paucioribus, laboribus autem pluribus curetur. [168] Si uerò signa repletionis non cessauerint, interpositis duobus diebus ab ea, qua cõsuetos cibos assumsit, rursus uomat, & eodẽ modo sensim ad consuetos cibos redeat. [169] Quòd si non successerit, etiã tertium eadẽ repete, donec à repletione liberetur.

- COGNITIONEM Diætæ, qua homines utuntur, recta sit necne, Hipp.
  - Proponit, tum
    - Qualis sit. N. 133. Nã quo ad illius
      - Inuẽtionem, inuentum
        - Est Hippocratis, gloria dignum.
        - Non est aliorum uel antiquorum uel recentiorum.
      - Doctrinam, utile est & ad προφυλακὴν hominibus medici opera utentibus, & ad [illegible] medico.
    - Quæ sit. Nimirũ eius, quæ ex diæta habetur constitutionis uel sanæ uel ægre, tum
      - Futuræ Præcognitio. προδιάγνωσις πρὸ τοῦ κάμνειν. N. 134. Nam ex cognita præsentis constitutionis
        - Inæqualitate, si cibi labores uel superent uel ab iisdem superentur, præcognitio habetur morbi subsecuturi. N. 139.
        - Aequalitate, præcognitio etiam secuturæ sanitatis habetur. N. 140.
      - Præsentis, utrum corpus aliquid sit passum, nec ne. διάγνωσις τῶν σωμάτων ὅ τι πέπονθε. N. 135. Alimẽta enim & exercitia uel proportionem inter se
        - Nõ habent, cũ uel superent
          - Alimenta Labores. N. 136.
          - Exercitia Cibos. N. 137.
        - Habent, & æqualia sunt. N. 138.
  - Declarat, XIII species Repletionis, ab Alimento nimio, & duas Inanitionis, ab Exercitio immoderato prouenientes, enarrans. Quas nos ad methodum reuocare conatur, ne Res numero contineri, sed Numerus rem comitari uideatur.

VITA

VITA τῆς ψυχῆς ἐνέργεια est. Ergo corpus quod uiuit, per Operationē uiuere deprehenditur. Vitæ Conseruatio per Alimentum, Declaratio per Πόνον siue Exercitiū habetur. Proinde hæc duo sibijnuicem proportione debent respondere. Et hæc basis est methodi Præseruatiuæ, de cuius inuentione tantoperè gloriatur Hipp. Cognoscēdum, quot modis hæc proportio labefactari queat, ut nascenti occurratur morbo. Alimentū duplex uidetur constituere: alterum in Ventre, primum scilicet in Ventriculo, secundum in Hepate, quorum excremēta per Os & Aluum excernūtur tū anteriorem tum posteriorē secundū naturam: alterum in Carnib. siue Habitu totius, cuius excrementū appellare uidetur ἀπόκρισιν, uel quātitate uel qualitate peccantē, quod naturaliter quidē per Cutim, per sudorē & insensilem trāspirationē, item per Vesicam & Vrinam excerni debet: at præter naturam interdum in Ventrem regurgitans, Vomitu & Secessu expellitur. His suppositis, dicimus cum Hip. sanitatē labefactari uel propter copiā

- Alimenti, quod ab Exercitio nō potest absumi, hoc est, ab operationib. animæ uegetantis, mouētis, & sentiētis. Hæc REPLETIO dicitur, non unius generis, pro causarum diuersitate. Abundantiæ enim huius alimēti, quæ ab Exercitio euinci nequit, causa est primi & secūdi alimenti à Vētre confecti uel
  - Quātitas. Cum igitur sua quantitate peccet, licet sua qualitate probū sit & bene coctū, periodum siue motum habet duplicē uel à
    - Ventre in Carnes, siue Habitum totius. Et tūc rursus uel à carnibus
      - Nondū plenis recipitur quidem, non tamē absumitur. Repletio igitur in Habitu tantū totius est, uel
        - Absq; dolore, alijs interim signis conspicua tū
          - Vigilantib. Repletio I. N.139.
          - Dormientibus. Repletio II. N. 170.
        - Cum dolore
          - Totius, cum lassitudine scilicet. Repletio III. N.187.
          - Partis, nimirum Capitis. Repletio IV. N.204.
      - Plenis & nauseabundis non recipitur, priore alimento nōdum absumto. Igitur & Ventris est & Habitus totius, Repletio V. N.241.
    - Carnibus in Ventrem regurgitat. Causa huius motus nō est una. Aut enim alimentum à Ventrē affluens carnes prius
      - Receperunt, cæterùm quoniā ab exercitio absumi nō potuit, interdum quidē in
        - Vigilantibus labore colliquatum, sed non absumtum; cùm per cutim nequiuerit excerni, in somnis ad Ventrē regurgitat. Repletio VII. N.290.
        - Dormientibus somni calorē colliquatum, neq; absumtū, manè unà cum spiritu intrò raptū ad Ventrem, Repletionē IIX. parit. N.317.
      - Non receperunt, propter suam πυκνότητα, siue densitatem. Nō receptum igitur & ueluti repulsum necessariò ad Ventrem regurgitat. Repletio IX. N. 323.
  - Qualitas, à uentris concoquentis intemperie proueniens. Quæ quidem alimento semel impressa, à concoctrice facultate carnium, quæ ordine tertia est, corrigi nequit. Vna enim symphonia è tribus pereunte, harmonia omnis perit, uti lib.1.n.120 & 121. docuerat. Imprimitur autem qualitas ista, quando cibus in Ventre uel
    - Minus, quā decebat, coquitur, ob Naturaliū uiscerū Frigiditatem, uel
      - Simplicem. Repletio VI. N.268.
      - Coniunctā cū immodica
        - Humiditatē. Repletio X. N.351.
        - Siccitate. Repletio XI. N. 379.
    - Plus quàm decebat coquitur, ob Naturalium uiscerum calorem: qui si iunctā habeat immodicam
      - Humiditatem, cibum Putrefacit. Repletio XII. N. 402.
      - Siccitatē, cibum Exurit. Repletio XIII. N. 438.
- Exercitij, quod pari Alimento non fouetur, ut plus absumatur labore, quàm reficiatur alimento. Et hæc INANITIO est, quàm duplicem facit: alteram prouenientem ab immodicis
  - Deambulationibus. Prima. N.471.
  - Gymnasijs. Secūda. N. 489.

REPLETIO I. in ijs reperitur, qui sibi probè ualere uidentur, cùm ad cibos & exercitia rectè se habeant, & habitu sint bono, bono item colore. N.141. Repletionis igitur huius ponit

- Theoriã, ut Cognoscatur tum à
  - Priori. Causæ Repletionis constituentes, Materialis & Formalis, perpendendæ.
  - Posteriori per signa certa. Quorũ quidem ὅτι
    - ὅτι ἐναρρατ: Sumũtur partim ab
      - Affectionibus, siue Symptomatibus uarijs, affectus ipsos præcedentibus, quorum alia uidẽtur esse
        - Formalia, quæ scilicet spectantur tum in Facultatis
          - Animalis externæ
            - Sentientis
              - Actione.
              - Paßione, à Molestia, scilicet, quam percipit tum ex
                - Narium obstructione à cœna. Num. 142.
                - Frontis pruritu. N.146.
            - Mouẽtis
              - Actione.
              - Paßione. Vt quia Palpebræ grauedinem sentiũt. N.145.
          - Naturalis
            - Appetitricis læsione. Etenim
              - Cibis abstinent. N. 147.
              - Potum negligunt. N.148.
            - Expultricis
              - Actione. Nares plenæ uidentur muco à cœna, nihil tamẽ excernitur. N.143.
              - Paßione.
        - Materialia. Tũ quæ
          - E corpore excernuntur. Excrementa. Mane cùm deambulare cœperint, per os Sputum & per nares Mucum reijciunt. N. 144.
          - In corpore apparet. Qualitas. Nẽpe
            - Color. Pallescũt. N.149.
            - Calor.
      - Affectibus, affectiones prædictas progressu temporis consequentibus. Nisi enim maturè subueniatur, hyeme quidem Catarrhi, æstate uerò Febres superueniunt. N.150.
    - Διότι, cur scilicet Repletionẽ hanc symptomata prædicta comitentur & indicent; subiungit. Causa igitur prædictarum affectionũ & affectuum
      - Non uera, est procatarctica & externa quælibet, quæ cùm in sensum ægri incidat, facit ut hanc primam causam effectricem sui mali esse putet: alteram illam, quæ in corpore intus latet, plenitudinem scilicet, penitùs ignorans. N.151.
      - Vera est ipsa Repletio paulatim introducta, ex eo quòd cibus laborem superat. N. 152. Quæ ut ab initio quidem symptomata leuiora inducit: ita nisi præcautio adhibeatur, plenitudine crescẽte, etiam morbos inferre potest. N.153. Videtur ratione tali complecti uoluisse:
        - Mucus & saliua Repletionem indicant, & ab eadem quoq; per secretionem oriuntur. Vtrumq; uoce ἀποκρίσιος exprimere uoluit. N.154. Pituitosi enim humores per
          - Quietem poros perspirationi inseruientes obstruunt sua copia & lentore. N.155.
          - Motum exercitij funduntur, & quia per cutim nequeunt, per nares & os excernuntur. N.156.
        - At in prædictis mucus & saliua reperiuntur.
        - Ergo ob Repletionem eos laborare indicant.
- Praxin, ut Curetur. Vide signum ☙

Curationem *primæ Repletionis diuidit per dies. Ergo*

- Primo *die*
  - Vomat.
    - Ante *uomitum* (N. 157.)
      - Exerceatur *consuetis exercitijs, citra defatigationem.*
      - Calida *lauetur.*
      - Varijs *cibis sese ingurgitet.*
    - Post *uomitum, os & fauces uino austero abluat, ut uenarum orâ claudantur.* N. 158.
  - Deambulet *parum post quietem, in loco tepido.* N. 159.
- Secundo *quo ad*
  - Exercitia, *Deambulationibus utatur: reliquis exercitijs consuetis detrahatur aliquid.* N. 160.
  - Alimenta *in*
    - Prandio:
      - Aestate *Ne prandeat.* N. 161.
      - Reliquis *anni temporibus sumat parum quid in prandio.* N. 162.
    - Cœna. *Dimidium consueti cibi detrahatur.* N. 163.
- Tertio *&* Quarto
  - Exercitia *consueta subeat.* N. 164.
  - Alimenta *sint liberaliora, quàm secundo die.* N. 165.
- Quinto. N. 166.
  - Vomat.
  - Cibetur *cibo consueto.*
- Reliquis *diebus; siquidem* Repletio *uideatur*
  - Cessare (N. 167.) *curetur*
    - Cibo *pauciore.*
    - Exercitio *copiosiore.*
  - Non *cessare; tum uomitus*
    - Repetatur, *cùm diebus duobus cibo largiore fuerit usus.* N. 168.
    - Tertietur *etiam, quoad repletio planè tollatur.* N. 169.

CAPVT IV.

De Repletionis Secundæ, Tertiæ & Quartæ Cognitione & Curatione.

ΕΙΣΙ [170] δέ τινες τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες, ὁκόταν κρατέωνται οἱ πόνοι [a] ἀπὸ τῶν σιτίων, [b] τοιαῦτα πάσχουσιν. [171] ἀρχομένης μὲν τῆς πλησμονῆς, [172] ὕπνοι μακροὶ καὶ [173] ἡδέες αὐτοῖσιν ἐπιγίνονται, καὶ [174] ἐπὶ τῆς ἡμέρης ἐπικοιμῶνται. [175] ὁ δὲ ὕπνος γίνεται τῆς σαρκὸς ὑγρανθείσης, καὶ χέεται τὸ αἷμα, καὶ γαληνίζει διαχεόμενον τὸ πνεῦμα. [176] ὁκόταν δὲ μὴ δέχηται ἔτι τὸ σῶμα τὴν πλησμονὴν, ἀπόκρισιν ἤδη ἀφίησιν ἔσω ὑπὸ βίης τῆς περιόδου· ἥ τις ὑπεναντιουμένη τῇ τροφῇ, τῇ ἀπὸ τῶν σιτίων, ταράσσει τὴν ψυχήν. [177] οὐκ ἔτι † κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἡδέες οἱ ὕπνοι, ἀλλ' ἀνάγκη ταράσσεσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ δοκέει μάχεσθαι. [178] ὁκοῖα γὰρ τινα πάσχει τὸ σῶμα, τοιαῦτα ὁρῇ ἡ ψυχὴ, κρυπτομένης τῆς ὄψιος. [179] ὁκόταν οὖν ἐς τοῦτο ἥκῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐγγὺς ἤδη τοῦ κάμνειν ἐστίν. [180] ὅτι δὲ ἥξει τὸ νούσημα, μάλα δῆλον. ὁκοῖα γὰρ ἂν ἔλθῃ ἀπόκρισις, καὶ ὅτου ἂν κρατήσῃ, τοῦτο ἐνόσησεν. [181] ἀλλ' οὐ χρὴ περιέρεσθαι τὸν ἀφρονέοντα, ἀλλ' ὁκόταν ἐπιγνῷ τῶν τεκμηρίων τὰ πρῶτα, τῆς θεραπείης ἔχεσθαι. [182] καὶ δὴ τοῦτον, ὥσπερ τὸν πρότερον, ἐκθεραπεύειν. [183] πλείονος δὲ χρόνου καὶ [184] λιμοκτονίης δέεται.

[185] ἔστι δὲ καὶ τοιάδε τὰ τεκμήρια πλησμονῆς. [186] ἀλγέει τὸ σῶμα, οἷς μὲν ἅπαν, οἷς δὲ μέρος τι τοῦ σώματος, ὅ, τι ἂν τύχῃ. [187] τὸ δὲ ἄλγος ἐστὶν, ὁκοῖον κόπος, καὶ δοκέουσι κοπιῆν. [188] ῥαθυμίῃσί τε καὶ πλησμονῇσι θεραπεύονται, μέχρις ἂν ἐς πυρετὸν ἀφικνῶνται. [189] καὶ οὐδέπω οὐδὲ τοῦτο γινώσκουσιν, ἀλλὰ λουτροῖσί τε καὶ σιτίοισι χρησάμενοι, ἐς περιπλευμονίην καθιστᾶσι τὸ νούσημα, καὶ ἐς κίνδυνον τὸν ἔσχατον ἀφικνέονται. [190] ἀλλὰ χρὴ προμηθέεσθαι, πρὶν ἂν ἐς τὰς νούσους ἀφικνέωνται, καὶ θεραπεύεσθαι τῷδε τῷ τρόπῳ. [191] μάλιστα μὲν πυριηθέντα μαλακῇσι πυρίῃσι τὸν ἄνθρωπον. [192] εἰ δὲ μὴ, λουσάμενον πολλῷ καὶ θερμῷ, [193] διαλύσαντα τὸ σῶμα ὡς μάλιστα, [194] χρησάμενον τοῖσι σιτίοισι, πρῶτον μὲν τοῖσι δριμέσι καὶ πλείστοισιν, εἶτα τοῖσιν ἁλυκοῖσιν, ἐξεμέσαι εὖ, [195] καὶ ἐξαναστάντα περιπατῆσαι ὀλίγον χρόνον ἐν ἀλέῃ, [196] ἔπειτα καταδαρθεῖν. [197] πρωῒ δὲ τοῖσι περιπάτοισιν ἐξ ὀλίγου προσάγοντα χρέεσθαι, [198] καὶ τοῖσι γυμνασίοισι κούφοισι, [199] καὶ τῇσι προσαγωγῇσι, καθάπερ καὶ τὸ πρότερον. [200] ἰσχνασίης δὲ τοῦ πλήθεος

[a] ὑπὸ [b] τοιάδε † αὐ.

SVNT [170] item homines, qui ubi labores superantur à cibis talia patiuntur. [171] Incipiente quidem repletione [172] somni longi & [173] dulces ipsis contingunt, & [174] interdiu etiam dormiunt. [175] Somnus autem contingit carne humectata, & sanguis funditur, & spiritus diffusus quiescit. [176] Quando uerò non suscipit amplius corpus repletionem, secretionem iam remittit intrò, præ circuitus uiolentia: quæ secretio alimento à cibis aduenienti occurrens, animam perturbat. [177] Quo quidem tempore non amplius iucundi ipsis sunt somni, sed necesse est hominem perturbari, & uidetur sibi cum aliquo pugnam committere. [178] Qualiacunque enim patitur corpus, talia uidet anima, uisione licet occultata. [179] Quum igitur ad hoc peruenerit homo, propè iam est ut ægrotet. [180] Quòd autem uenturus sit morbus, ualde manifestum est. Qualiscunque enim secretio uenerit, & quamcunque partem superauerit, eam ipsam morbo affligit. [181] Verùm non oportet ex insipientia hucusque differre, sed statim ubi prima signa cognouerit, curam aggredi. [182] Hunc ipsum autem sicuti priorem curare conuenit: [183] longiori tamē tempore ac [184] fame opus habet.

[185] Sunt præterea etiam talia repletionis signa. [186] Dolet corpus aliquibus totum, aliquibus pars quædam, quæcunque tandem. [187] Dolor autē est ueluti lassitudo, & delassati esse sibi uidentur. [188] Proinde quiete & cibi oblatione remedium quærunt, quoad in febrem incidant. [189] Neque uerò tamen adhuc malum hocce cognoscunt, sed balneis ac cibis utentes, ad peripneumoniam deducunt morbum, & in extremum periculum deueniunt. [190] Verùm oportet prouidere, antequam in hosce morbos incidant, & hoc modo curare. [191] Primò quidē maximè mollibus fomētis hominem foueamus. [192] Quòd si id fieri nequeat, multa calida lauemus, [193] ac corpus dissoluamus, [194] & à multis ingestis cibis, primùm quidem acribus ac plurimis, deinde salsis, probè uomere faciamus: [195] quo facto exurgat, ac modico tempore deambulet in tepore: [196] deinde dormiat. [197] Mane uerò deambulationibus sensim crescentibus utendum est, [198] & exercitijs leuibus, [199] & ciborum exhibitionibus sensim crescentibus, uelut prius. [200] Attenuatione autem

autem plurima opus habet, itemque deambulationibus. [201] Si uerò præ negligentia in febrem inciderit, nihil aliud offerre oportet præter aquam per dies tres. Quòd si interea sedetur, bene est: [202] sin minus, prisanę succo curandus est, & aut quarta aut septima die decedet febris, si exsudauerit. [203] Bonum autem est & unguentis sudatorijs uti, sub iudicationes: ad sudorem enim cogunt.

[204] Quidā uerò etiā talia à repletione perpetiuntur. [205] Caput ipsis dolet ac [206] grauatur, [207] & palpebræ ipsis à cœna concidunt, [208] & in somnis turbantur, [209] & calor inesse ipsis uidetur, [210] & aluus aliquando sistitur. [211] A ueneris usu, leuior statim sibi esse uidetur, [212] postea uerò magis grauatur. [213] In his caput plenitudinem ad se trahens, & aluum sistit, & ipsum grauatur. [214] Periculum autem impendet: in quamcunque enim partem repletio erumpat, eam ipsam corrumpet. [215] Prouidere igitur hoc modo oportet. [216] Si curam celerem facere uelit, [217] ueratro purgandus est: [218] deinde sensim exhibendi cibi leues ac molles ad dies decem, [219] ijq; aluum mouentes, uti uenter inferior capiti deorsum reuellendo præualeat. [220] Vtendum & cursibus tardis [221] ac matutinis, & [222] deambulationibus conuenientibus. [223] Lucta item in oleo, [224] & prandio, [225] & somno à prandio non longo: [226] à cœna uerò exurgere satis est. [227] Balneis quoque & [228] unctione utendum, [229] balneis nimirum tepidis: [230] à uenere autem abstinendum. [231] Hæc quidem expeditior cura est. [232] Si uerò medicamentum bibere nolit, [233] multa calida lotus, [234] à cibis dulcibus ac salsis uomat: [235] à uomitu uerò satis est ut exurgat: [236] mane autem deambulationes sensim augeantur, & exercitia præscripta ad dies sex: [237] die septima repletione corporis facta, à similib. cibis uomitum faciat, & [238] eodem modo sensim adiectio fiat, [239] ad quatuor usque hebdomadas. Tanto enim tempore maximè sedatur. [240] Deinde cibi exhibendi, quò corpus reficiatur, & diæta paulatim ad consuetum morem redigenda est.

πλείστης δέεται καὶ περιπάτων. [201] ἢν δὲ μὴ προνοηθεὶς ἐς πυρετὸν ἀφίκηται, προσφέρειν μηδὲν ἄλλο, ἀλλ' ἢ ὕδωρ ἡμερέων τριῶν. ἢν μὲν οὖν ἐν ταύτῃ παύσηται. [202] εἰ δὲ μὴ, πτισάνης χυλῷ θεραπεύεσθαι, καὶ ἢ τεταρταῖος ἢ ἑβδομαῖος ἐκστήσεται, εἰ ἐξιδρώσει. [203] ἀγαθὸν δὲ τοῖσι χρίσμασι χρέεσθαι τοῖσιν ἱδρωτικοῖσιν, ὑπὸ τὰς κρίσιας· ἐξαναγκάζουσι γάρ.

[204] πάσχουσι δέ τινες καὶ τοιάδε ἀπὸ πλησμονῆς. [205] τὴν κεφαλὴν ἀλγέει, καὶ [206] βαρύνεται, καὶ [207] τὰ βλέφαρα πίπτει αὐτέοισιν ἀπὸ τοῦ δείπνου. [208] ἔν τε τοῖς ὕπνοις ταράσσονται, καὶ [209] δοκέει θέρμη ἐνεῖναι. ἥ, τε [210] κοιλίη ἐφίσταται ἐνίοτε. [211] ὁκόταν δὲ ἀφροδισιάσῃ, δοκέει κουφότερος εἶναι ἐς τὸ παραυτίκα. [212] ἐξ [a] ὑστέρου δὲ μᾶλλον βαρύνεται. [213] τούτοισιν ἡ κεφαλὴ τὴν πλησμονὴν ἀντισπῶσα, τήν τε κοιλίην ἐφίστησι, καὶ αὐτὴ βαρύνεται. [214] κίνδυνοι δὲ ὑπόκεινται, ὅκῃ ἂν ῥαγῇ ἡ πλησμονὴ, τοῦτο διαφθείρει. [215] ἀλλὰ χρὴ προμηθέεσθαι ὧδε. [216] ἢν βούληται τὴν θεραπείην ταχείην ποιέεσθαι, [217] ἐλλεβόρῳ καθαρθῆναι. [218] εἶτα προσάγειν τοῖσι σιτίοισι κούφοισι καὶ μαλακοῖσιν, ἡμέρας δέκα. [219] τοῖσι δὲ σιτίοισι διαχωρητικοῖσιν, ὅκως κρατήσῃ ἡ κάτω κοιλίη [b] τὴν κεφαλὴν κάτω ἀντισπάσαι. [220] καὶ τοῖσι δρόμοισι βραδέσι, καὶ [221] τοῖσιν ὀρθρίοισι, [222] καὶ τοῖσι περιπάτοισιν ἱκανοῖσι. [223] τῇ τε ἐν ἐλαίῳ πάλῃ, [224] ἀρίστῳ τε χρέεσθαι, καὶ [225] ὕπνῳ ἀπὸ τοῦ ἀρίστου οὐ μακρῷ. [226] ἀπὸ τοῦ δείπνου δὲ, ὁκόσον ἐξαναστῆναι ἱκανόν. [227] καὶ τὸ μὲν λούεσθαι, [228] τὸ δὲ χρίεσθαι. [229] λούεσθαι δὲ χλιερῷ. [230] λαγνείης δὲ ἀπέχεσθαι. [231] αὕτη μὲν ἡ ταχυτέρη θεραπείη. [232] εἰ δὲ μὴ βούλοιτο φαρμακοποτέειν, [233] λουσάμενον πολλῷ, [234] ἐμέσαι ἐκ σιτίων γλυκέων καὶ ἁλυκῶν. [235] ἐξ ἐμέτου δὲ, ὅσον ἐξαναστῆναι. [236] πρωῒ δὲ, τοῖσι περιπάτοισι προσάγειν, καὶ τοῖσι γυμνασίοισι τοῖσι προγεγραμμένοισιν, ἐς ἡμέρας ἕξ. [237] τῇ δὲ ἑβδόμῃ πλησμονὴν προσθέντα, ἔμετον ποιήσασθαι, ἀπὸ τῶν ὁμοίων σιτίων, [238] καὶ προσάγειν κατὰ τὸ αὐτό. [239] χρέεσθαι δὲ τούτοισιν ἐπὶ τέσσαρας ἑβδομάδας. μάλιστα γὰρ ἐν τοσούτῳ χρόνῳ καθίσταται. [240] εἶτα προσάγειν, ὅκως τὸ σῶμα κομίσηται, καθιστάναι δὲ τὴν δίαιταν ἐς τὸ σύνηθες κατὰ μικρόν.

[a] ὕστερον

[b] τὴν αὐτ. κεφ. αὐτ.

- **SECUNDI ordinis Repletio**
  - **Theoricè Cognoscenda per sua signa. Nu. 170. Tum quoad**
    - **Affectiones, quæ dormientibus per somnũ accidunt. Ergò dum Repletio**
      - **Leuis adhuc & incipiens est (N. 171.) quoad facultatis Animalis Externæ, motiuæ scilicet & sensitiuæ, Paßionem, quæ dormientibus contingit, ex Somno signa quædã colliguntur. τὸ**
        - Ὅτι exponit. Somnus consideratus
          - Per se ratione
            - Quantitatis, *Longus est.* N. 172.
            - Qualitatis, *Suauis & quietus est, minimè turbatus.* N. 173.
          - Respectu
            - Loci.
            - Temporis
              - Diurnus: *Interdiu etiam dormiunt.* N. 174.
              - Nocturnus.
        - Διότι *subnectit. Causa enim somni huius est* Humectatio *seu* Repletio *carnis seu carnosæ substantiæ, per uniuersum corpus, facta à sanguine extra uenas effuso, & nouo subinde per uenas affluente: ita quidem ut spiritus, qui animæ instrumẽtum est, liberè moueri nequeat, sed præcluso aditu à copia alimenti quiescere cogatur.* N. 175. *Somni igitur causam statuit* Hip. Materialem *quidem* Humectationem *aßiduam externarum partium, à sanguine iugter affuso.* Formalem *uerò* Obstructionem *meatuum, motui atque sensui deseruientium, ut per eos spiritus animalis, qui uigilistrum causa est, liberè commeare nequeat: quo quiescente, facile est, cerebro etiam plethorico existente, somnum obrepere. Vti enim aqua in fonte suo quiescens deriuatione facta ipso motu uires acquirit: ita quoq; spiritus animalis, quò longius excurrere potest & liberius, eò magis animal excitat. Neq; uerò hanc Somni causam uniuersalem esse putandum est, sed huius tantùm affectionis propriã. Aliàs enim cerebrum uel* Humore *nimio perfunditur, ut in* Ebrietate *&* Crapula: *uel* Frigore *meatus coarctantur, ut spiritus trãsire nequeant. Aliàs etiam uigilijs & laboribus exhausto somnus obrepit, propterea quòd natura, uirium reficiendarum causa, ad interiora sanguinem atq; spiritum reuocans, cerebrum humectare uidetur.*
      - **Grauior** *est reddita, tũc natura nõ ferente amplius onus istud, & ad expellendum certo dierum numero periodicè stimulata, ab exterioribus ad interiora regurgitat* Excrementum *istud, &* Alimento *nouo afluẽti occurrẽs, animæ uegetatiuæ functiões turbat.* N. 176. *Huius rei signũ* κατὰ τὸ
        - Ὅτι. *Somnus tũc non amplius quietus, sed turbatus.* N. 177.
        - Διότι. *Turbantur dormientes, eo quòd anima intestinum ueluti conflictum alimenti ad externa emißi, & excrementi superflui ad interna regurgitantis, sensu naturali (non animali) persentiẽs, quantumuis ut* Oculorum *sensus exterior, ita quoque* Rationis *discursus, per somnum ocietur, tamen* Imaginatiua *facultas animæ uegetantis motum subsequens,* Insomnia *parit rixosa & cõtentiosa.* N. 178. *Consule com. de Insomnijs.*
    - **Affectus**, *siue Morbos subsequentes. Cùm iam somni turbulentiores euaserint, tum*
      - Quòd *morbus proximè instet, prædicere oportet.* N. 179.
      - Quis *uel qualis morbus sit futurus ex qualitate* Excrementi, *& ex* Parte, *in qua constiterit, coniecturam facere oportebit.* N. 180.
  - **Practicè** *curanda. Præcautio, ne morbus grauis superueniat,*
    - Quòd *sit adhibenda, monet.* N. 181.
    - Quomodo *sit adhibenda, docet. Curationi scilicet superioris Repletionis Præcautio ista partim est*
      - Similis. N. 182.
      - Dissimilis, *tum quoad*
        - Tempus. *Longiore indiget cura, quia grauior affectio.* N. 183.
        - Modum. *Inedia etiam opus est maiore.* N. 184.

TERTIA

- **TERTIÆ Repletionis**
  - Cognitio per Signa. N. 185. *tum*
    - Communia.
    - Propria, *quibus distinguitur à prædictis speciebus Repletionis: Is dolor est. Ergò*
      - Cuius *sit dolor.* N. 186. *Nimirum uel*
        - Totius *corporis.*
        - Partis *alicuius.*
      - Qualis *sit dolor, nempe Laßitudinis, qualẽ corpora labore defatigata sentire solent.* N. 187.
  - Curatio
    - Vitiosa *plebeiorũ, qui similitudine laßitudinis huius, & alterius, quæ ex labore oritur, decepti, eandem curam adhibent, laborum substractione laßitudini, ciborum oblatione debilitati remedium afferre quærentes. Qua quidem diæta & pro*
      - Symptomatis *sublatione,* Morbum *inducunt, Febrem scilicet.* N. 188.
      - Morbi *leuioris curatione, Febris nimirũ, morbum conduplicant, balneis & cibis minimè conuenientibus Peripneumoniam periculosiß. inducendo.* N. 189.
    - Recta &
      - Antequam *in febrem incidant, προμηθέεσθαι, imminens malum præcidere & præcauere.* Num. 190. *Quod quidem fiet partim si diebus*
        - Primis *plenitudo tollatur partim*
          - Exterius *per ea quæ corpus διαχέειν,* Dissoluere, *h.e. poros aperire, & uel ad sudorẽ uel ad insensilem transpirationem inducere possunt.* N. 193. *Huiusmodi sunt*
            - Fomenta *lenia.* N. 191.
            - Balnea *calida.* N. 192.
          - Interiꝰ *per* Vomitũ. *Et quidem*
            - Ante *uomitum, corpus præparetur cibis omnigenis, acribus, salsis.* N. 194.
            - Post *uomitum*
              - Deambulet *parum in loco tepido.* N. 195.
              - Superdormiat. N. 196.
        - Sequentibus, *Attenuatione perpetua utatur.* N. 200. *Tum per*
          - Labores,
            - Deambulationibus *matutinis, lenibus, & sensim increscẽtibus.* N. 197.
            - Exercitijs *quibusuis alijs leuißimis.* N. 198.
          - Cibos, *quos eadem ratione, quã in præced. docuit, administrare oportet.* N. 199.
      - Posteaquam *in febrem inciderint, ne peripneumonia superueniat, sic tractandi:*
        - Tribus *diebus primis præter aquam nihil exhibeatur, si febris fortaßis ieiunio illo triduano expugnari queat, materia febrili absumta.* N. 201.
        - Sequenti*bus diebus si malum perseueret*
          - Interius *quidem Ptissanæ succus propinetur: & uel quartò uel septimo soluetur morbus, si sudare queat.* N. 202.
          - Exterius *uerò Inunctionibus sudorem mouentibus utatur, sub tempus quo crisis expectatur, ut naturæ conatus artis adminiculo promoueatur.* Num. 203.

- **Repletionis quartae**
  - **Cognitio. Nempe**
    - *Διάγνωσις & per*
      - Symptomata *seu signa, à posteriori.* Num. 204. *Horū alia sunt*
        - For*malia, quae sumuntur à facultatis*
          - Animalis *Externae affectionibus, tum*
            - Pro*prijs.* A'
              - Senti*entis*
                - Actione.
                - Passione. *Caput dolet.* N. 205.
              - Mouentis
                - Actione.
                - Passione.
                  - Caput *graue & ad motum inhabile redditur.* N. 206.
                  - Palpebrae *à coena concidunt.* Num. 207.
            - Commu*nibus utriq;, & quo ad utriusq;*
              - Actionem. *Torpor quidam.*
              - Passione.
                - Vigilia.
                - Somnus. *In somno turbantur.* N. 208.
          - Naturalis *Excretricis accidentibus tum quo ad*
            - Faeces alui. *Aluus sistitur.* N. 210.
            - Semen. *Nam*
              - Statim *à coitu uidetur leuius habere.* Num. 211.
              - Paulo pòst, *lesionem percipit.* N. 212.
        - Materialia. Vt est *Qualitas calida. Calor toti corpori inesse uidetur.* N. 209.
      - Causas, *à priori.* Caput *instar cucurbitae humiditatem à uentre ad se rapiens, aluum sistit, & ipsum grauatur.* N. 213.
    - *Πρόγνωσις. Periculosa est dispositio, quòd in quamcunque partem exundarit repletio, illic morbum factura uideatur.* N. 214.
  - **Curatio alia**
    - Antequam *in morbum planè incidat.* προμηθεία. *Praecautio.* N. 215. Vide *signum* ☙
    - Postquam *inciderit in morbum. Quae* ἐπιμηθεία *uidetur esse, & Curatio propriè dicta.*

☙ Prae

- Precautio *alia quidem*
  - Celerior. N. 216. & N. 231. *Quæ ferè decem diebus perficitur (uti n. 218. uidetur innuere) quandoquidem*
    - Pharmaco *primùm, Elleboro scilicet, educit maiorem partem repletionis.* N. 217.
    - Diæta *subinde quod reliquum est superat, tum quo ad*
      - Alimēta. *Horum*
        - Qualitas. *Cibi sint*
          - Leues *et cōcoctu faciles, per dies decē.* N. 218.
          - Lubricantes *aluum, ut sensim aluus attractionem capitis euincat.* N. 219.
        - Tempus. *Prandiō utatur, nec sola cœna contentus sit.* N. 224.
      - Exercitia
        - Actiuæ *facultatis*
          - Animalis,
            - Qualia *esse debeāt. Vtatur ergo*
              - Cursibus *tardis.* N. 220.
              - Deambulationibus *inærois, uti ne defatigetur.* N. 222.
              - Lucta *cum oleo.* N. 223.
            - Quādo. *Nēpe*
              - Ante *cibum, manè præsertim, deambulet, currat, luctetur.* N. 221.
              - Post
                - Prandiū *quiescat, dormiat parum.* N. 225.
                - Cœnā *deambulet & minimū, & remissè admodum, ac si exurgeret tantum.* N. 226.
          - Naturalis. *Qualis est Venus. A uenere abstineto.* N. 230.
        - Passiua. *Vt est*
          - Lotio. *Balneo utatur.* N. 227. *Et eo quidem tepido.* N. 229.
          - Vnctio. N. 228.
  - Tardior, *quæ quatuor ferè hebdomadis absoluitur (uti n. 239.) Namq;*
    - Pharmaco *non utitur, propter morositatem ægri.* N. 232.
    - Diæta *sola utitur & uomitionibus. Ergo uomitio conferet*
      - Prima, *ante septimum: ista quidem ut*
        - Ante *uomitum corpus humectet*
          - Balneo *copioso.* N. 233.
          - Cibo *multo, uario, dulci, salso.* N. 234.
        - Post *uomitum*
          - Statim *quiescat, & ueluti exurgat tantum.* N. 235.
          - Sequentib. *diebus manè & deambulationes & exercitia reliqua paulatim augeātur, & per consequens etiā cibi. Nam inter hæc semper proportionem esse oportet.* N. 236.
      - Secunda, *die septimo*
        - Ante *uomitum cibis multis & uarijs utatur.* N. 237.
        - Post, *quiescat primùm, inde exerceatur sensim, uti diximus.* N. 238.
      - Tertia & *Quarta seq. duabus septimanis: cùm hoc ferè tempore repletio euinci soleat.* N. 239. *Postea uerò liberaliùs corpus & alendum & exercendum, ut reficiatur, donec ad consuetam diætam sensim perueniat.* N. 240.

CAPVT V.

Repletionis Quintæ, Sextæ atq; Septimæ cognitio & cura.

ΓΙΝΕΤΑΙ [241] δὲ καὶ τοιάδε ἀπὸ πλησμονῆς. ὁκόσοισι μὲν ἡ κοιλίη κατέπεσσε τὸ σιτίον, αἱ δὲ σάρκες μὴ δέχονται, [242] ἐμμένουσα ἡ τροφὴ, φῦσαν ἐμποιέει. [243] ὁκόταν δὲ ἀριστήσῃ, καθίσταται. [244] ὑπὸ γὰρ τοῦ ἰσχυροτέρου τὸ κουφότερον ἐξελαύνεται, [245] καὶ δοκέουσιν ἀπηλλάχθαι. [246] τὸ δὲ πολὺ πλέον ἐς τὴν ὑστεραίην παραγίνεται. [247] ὁκόταν δὲ καθ' ἡμέρην ἑκάστην αὐξανόμενον ἰσχυρὸν γένηται, ἐκράτησε τὸ ὑπάρχον τῶν ἐπεισενεχθέντων, [248] καὶ ἐξεθέρμηνε, [249] καὶ ἐτάραξεν αὖ τὸ σῶμα, [250] καὶ ἐποίησε διαῤῥοίην. [251] τοῦτο γὰρ ὀνομάζεται, ἕως ἂν αὐτὴ μούνη σαπεῖσα ἡ τροφὴ ὑποχωρέει. [252] ὁκόταν δὲ θερμαινομένου τοῦ σώματος κάθαρσις δριμέα γένηται, τό, τε ἔντερον ξύεται, καὶ ἑλκοῦται, καὶ διαχωρέεται αἱματώδεα, τοῦτο δὲ δυσεντερίη καλέεται, νοῦσος χαλεπή τε καὶ ἐπικίνδυνος. [253] ἀλλὰ χρὴ προμηθέεσθαι, [254] καὶ τὸ ἄριστον ἀφαιρέεσθαι, καὶ τοῦ δείπνου τὸ τρίτον μέρος. [255] τοῖσι δὲ δρόμοισι πλέοσι, καὶ τῇσι πάλῃσι, [256] καὶ τοῖσι περιπάτοισι χρέεσθαι, [257] ἀπό τε τῶν γυμνασίων, [258] καὶ ὄρθρου. [259] ὁκόταν [a] δέκα γένωνται, [260] προσθεῖναι τοῦ σίτου τὸ ἥμισυ τοῦ ἀφαιρεθέντος, [261] καὶ ἔμετον ποιήσασθαι, [262] καὶ προσαγαγεῖν ἐς ἡμέρας τέσσαρας. [263] ὁκόταν δὲ ἄλλη δεκὰς γένηται, [264] τόν τε σῖτον τὸν λοιπὸν προσθέσθαι, [265] καὶ ἔμετον ποιήσασθαι. [266] καὶ προσάγων πρὸς τὸν σῖτον, ὑγιέα ποιήσεις ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ. [267] τοῖσι δὲ πόνοισι θαῤῥεῖν τὸν τοιοῦτον πιέζων.

[268] γίνεται δὲ καὶ τοιάδε πλησμονή. [269] ἐς τὴν ὑστεραίην τὸν σῖτον ἐρυγγάνεται ὠμὸν, ἄτερ ὀξυρεγμίης. [270] ἡ δὲ κοιλίη διαχωρέει, ἐλάσσω μὲν ἢ πρὸς τὰ σιτία, ὅμως δὲ ἱκανῶς. [271] πόνος δὲ οὐδεὶς ἐγγίνεται. [272] τουτέοισιν ἡ κοιλίη ψυχρὴ ἐοῦσα, οὐ δύναται καταπέσσειν τὰ σιτία ἐν τῇ νυκτί. ὁκόταν γοῦν κινηθῇ, ἐρυγγάνεται τὸν σῖτον ὠμόν. [273] δεῖ οὖν τούτῳ παρασκευάσαι τῇ κοιλίῃ θερμασίην, ἀπό τε τῆς διαίτης, ἀπό τε τῶν πόνων. [274] καὶ πρῶτον μὲν οὖν χρὴ ἄρτῳ συγκομιστῷ χρέεσθαι ζυμίτῃ, διαθρύπτοντα δὲ ἐς οἶνον μέλανα, ἢ ζωμὸν ὑείων κρεῶν. [275] τοῖσι δὲ ἰχθύσιν ἑφθοῖσιν ἐν ἅλμῃ δριμείῃ. [276] χρέεσθαι μὲν καὶ τοῖσι σαρκώδεσιν, οἷον ἀκρωκωλίοισί τε διέφθοισι, τοῖσιν ὑείοισι πλείοσι, καὶ τοῖσιν ὑείοισιν ἑφθοῖσι, τοῖσί τε χοιρείοισι μὴ πολλοῖσι, καὶ σκυλάκων, καὶ ἐρίφων. [277] λαχάνοισι δὲ, πράσοισί τε καὶ σκορόδοισιν ἑφθοῖσι καὶ ὠμοῖσι, βλίτῳ τε ἑφθῷ [b] καὶ κολοκύντῃ. [278] πόμασί τε ἀκρητεστέροισιν. [279] ὕπνοισί τε μακροῖσιν, [280] ἀναριστήσῃ τὴν πρώτην, [281] ὕπνω-

[a] λείπει αἱ δέκα γίν.

[b] ταῖς τε κολοκύνταις

FIVNT [241] etiam talia à repletione. In quibus uenter concoquit cibum, carnes autem non suscipiunt, [242] alimentum intus manens flatum inducit. [243] Vbi uerò pransi fuerint, sedatur. [244] Nam à fortiore id quod leuius est expellitur, [245] & uidentur sibi liberati esse. [246] Verùm malum multo maius postridie accedit. [247] Quum autem quotidie augescens inualuerit, id quod prius inerat superingesta superat, [248] & calefacit, [249] ac perturbat corpus, [250] & diarrhœam facit. [251] Sic enim nominatur, quandiu ipsum alimentum solum putrefactum secedit. [252] Vbi autem corpore calefacto purgatio acris fit, tunc & intestinum raditur, & exulceratur, & sanguinolenta egeruntur. Quod malum dysenteria appellatur, morbus grauis & periculosus. [253] Prouidere igitur oportet, [254] & prandium detrahere, & cœnæ tertiam partem: [255] cursibus autem pluribus, [256] & luctis ac deambulationibus uti, [257] tum ab exercitijs, [258] tum manè. [259] Quum uerò dies decem præterierint, [260] dimidium cibi detracti apponere, [261] ac uomitu uti, [262] atque sic ad dies quatuor cibum augendo exhibere. [263] Vbi autem alij decem dies præterierint, [264] etiam reliquum cibum apponere, [265] ac uomitum facere. [266] Atque sic ad consuetum cibum reducendo, [267] & laboribus confidenter exercendo, in hoc tempore sanum facies.

[268] Fit etiam talis repletio. [269] Postridie cibum eructant crudum, citra ructum acidum. [270] Aluus autem egerit, pauciora quidem quàm pro ciborum ratione, multum tamen. [271] Dolor uerò nullus intus est. [272] His uentriculus frigidus existens, cibos per noctem concoquere nequit. Exercitio subinde accedente, cibum crudum eructat. [273] Oportet igitur huic conciliare uentriculi caliditatem, tum uictu, tum laboribus. [274] Primùm quidem igitur utendum est pane ex tota farina confecto, fermentato, quem in uino nigro, aut iusculo suillæ carnis maceraueris: [275] piscibus uerò coctis in muria acri. [276] Vtendum etiam carniosis, uelut extremitatibus percoctis, & suillis carnibus coctis pluribus, at porcinis non multis, & catulorum, ac hœdorum. [277] Ex oleribus uerò porro & allio cocto ac crudo, blitoque cocto & cucurbita. [278] Potionibus item meracioribus, [279] somnisque longis, [280] absque prandio prima

[281] somnis quoq; ab exercitio, [282] cursibusq; curuis paulatim increscētibus, [283] luctaq; itē molli in oleo sensim adijciendo. [284] Balneis pariter modicis, [285] & unguentis pluribus. [286] Manē etiam deambulationibus pluribus, [287] à cœna paucis. [288] Est & ficus cum cibis bona, & pòst meracū uinum. [289] Ex qua quidem curatione alijs citius, alijs tardius repletio sedatur. [290] Sunt porrò qui talia patiūtur. [291] Faciem decolorem habent, [292] & ubi comederint, paulo pòst eructant acida, [293] & acor ad nares sursum repit. [294] His corpora pura non sunt. Plus enim est quod de carne colliquatur ex labore, quàm quod depurgatur ex circuitu. [295] Quod ipsum intus manēs alimento contrarium est, ipsique uim infert, & acidum facit. Proinde alimentum quidem eructatur, ipsum uerò sub cutem expellitur, & hominem decolorē reddit, & morbos similes aquæ inter cutem parit. [296] Oportet autem in hunc modum prouidere. [297] Velocior quidem curatio est, poto ueratro exhibere cibos, quemadmodum à me scriptum est. [298] Altera uerò tutior per diætam, hoc modo. [299] Primùm calida lotus uomitum faciat. [300] Deinde septem à uomitu diebus cibum consuetum capiat. [301] Decima autem à uomitu die rursus uomat, & similiter cibum assumat: [302] idque tertiò similiter faciat. [303] Et cursibus quidem circularibus paucis ac uelocibus utatur, [304] & motationibus, [305] ac frictione, [306] & mora longa in gymnasio ac exercitio: [307] & uolutatione in puluere. [308] Deambulationibus quoq; utatur, [309] post exercitia, [310] quin etiā à cœna: [311] plurimis tamē manè [312] in puluere. [313] Quum autem lauari uolet, calida lauetur, [314] & eo tempore impransus degat. [315] Et si quidem uno mense restituatur, decæterò conuenientibus curetur. [316] Si uerò quid reliquum fuerit, in priore curatione perstet.

A [281] ὕπνοισί τε ἀπὸ τῶν γυμνασίων, [282] τοῖσί τε δρόμοισι καμπτοῖσιν ἐξ ὀλίγου, [283] προσάγων τε πάλην μαλακὴν ἐν ἐλαίῳ. [284] λουτροῖσί τε ὀλίγοισι, [285] χρίσμασι πλείοσι. [286] τοῖσί τε πρωῒ περιπάτοισι πλείοσιν, [287] ἀπὸ δείπνου δὲ ὀλίγοισι. [288] καὶ τὸ σῦκον μετὰ τῶν σιτίων ἀγαθὸν, ἄκρητόν τε ἐπ' αὐτέῳ. [289] ἐκ δὲ ταύτης τῆς θεραπείης καθίσταται τοῖσι μὲν θᾶσσον, τοῖσι δὲ βραδύτερον. [290] ἄλλοι δέ τινες τοιάδε πάσχουσιν. [291] ἀχροοῦσι τὴν ὄψιν, [292] καὶ ὁκόταν φάγωσιν, ἐρυγγάνουσιν ὀλίγον ὕστερον ὀξέα, [293] καὶ ἐς τὰς ῥῖνας ἀνέρπει τὸ ὀξύ. [294] τούτοισι τὰ σώματα οὐ καθαρά ἐστιν. ὑπὸ γὰρ

B τοῦ πόνου πλεῖον τὸ συντηκόμενον τῆς σαρκὸς, ἢ τὸ ἀποκαθαιρόμενον ὑπὸ τῆς περιόδου. [295] ἐμμένον δὴ τοῦτο, ἐναντιοῦται τῇ τροφῇ, καὶ βιάζεται, καὶ ἀποξυνέει. ἡ μὲν οὖν τροφὴ ἐρυγγάνεται, αὐτὸ δὲ ὑπὸ τοῦ δέρματος ἐξωθέεται, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἀχροίαν ἐμποιέει, καὶ νόσους ὑδρωποειδέας ἀποκυΐσκει. [296] ἀλλὰ χρὴ προμηθέεσθαι ὧδε. [297] ἡ μὲν οὖν ταχυτέρη θεραπείη, ἐλλέβορον πίσαντα προσάγειν, ὥσπερ γέγραπταί μοι, [298] ἡ δὲ ἀσφαλεστέρη, ὑπὸ τῆς διαίτης, ὧδε. [299] πρῶτον μὲν λουσάμενον θερμῷ, ἔμετον ποιήσασθαι. [300] εἶτα προσάγειν ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἐμέτου ἑπτὰ τὸ σιτίον τὸ εἰ-

C θισμένον. [301] δεκάτῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τοῦ ἐμέτου, αὖθις ἐμεέτω, καὶ προσαγέτω κατὰ τὸ αὐτό. [302] καὶ τὸ τρίτον ὡσαύτως ποιησάτω. [303] καὶ δρόμους, τοῖσι [a] μὲν τροχοῖσιν ὀλίγοισι, καὶ ὀξέσι. [304] καὶ ἐν [b] κινήμασι, [305] καὶ ἐν τρίψει, [306] καὶ ἐν διατριβῇ πολλῇ [c] χρήσθω ἐν τῷ γυμνασίῳ, [307] καὶ ἀλινδήσει. [308] [d] χρεέσθω τοῖσι περιπάτοισι πολλοῖσιν, [309] ἀπὸ τῶν γυμνασίων, [310] ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τοῦ δείπνου. [311] πλείστοισι δὲ τοῖσιν ὀρθρίοισιν [312] [e] ἐκκεκονιωμένοισι χρεέσθω. [313] ὁκόταν δὲ λούεσθαι θέλῃ, θερμῷ λουέσθω. [314] ἀνάριστος δὲ διαπλεέτω τοῦτον τὸν χρόνον. [315] καὶ ἢν μὲν ἐνὶ μηνὶ καθιστῶνται, θεραπευέσθω τὸ λοιπὸν τοῖσι προσήκουσιν. [316] ἢν δέ τι ὑπόλοιπον ᾖ, χρεέσθω τῇ θεραπείῃ.

[a] δὲ
[d] ἀνακινήμασι
[c] χρέσθω
[d] χρέεσθαι δὲ
[e] ἐγ.

REPLE-

REPLETIO *quinta, quándo uenter conficit quidem alimentum, uerùm corpore reliquo nõ recipitur.* N. 241. *Huius*

- Cognitio *per sua signa, tum ut*
  - Fit. *Cibus concoctus, cùm à partibus plenis non recipiatur, in uentre permanet, & flatum gignit fluctuatione sua, ultrò citroq; pulsus & repulsus, quandiu non potest cibo superingredienti reniti, sed ab illo sese deorsum trudi patitur. Qui quidem flatus die*
    - Primo
      - Ieiunum *infestat uentriculum & hypochondria.* N. 242.
      - A prãdio *remittit.* N. 243.
        - Ratio. *Cibus enim recẽs ingestus, cùm robustior sit & corpulentior, quàm chylus in uentre collectus, eundẽ ad inferiora pellit, & sibi cedere cogit.* N. 244.
        - Signũ. *Videntur proinde sibi melius habere, neq; flatus amplius sentire.* N. 245.
    - Secundo *& seq. magis magisq; infestare incipit.* N. 246.
  - Facta est. *Quando ea iam est copia & qualitas eius, quæ in uentre collecta est, plenitudinis, ut cibo superingredienti renitatur, neq; cedere uelit.* N. 247. *Tunc ergo conflictu & eius quod inest, & alterius quod superuenit, corpus*
    - Incalescit. N. 248.
    - Turbatur, *propter uehementẽ pugnam.* N. 249. *Turbationẽ hãc sequitur uel*
      - Diarrhœa. N. 250. *Quando scilicet cibus superueniens à plenitudine, quæ iam intus est, corrumpitur, & talis qualis assumtus est, aut parum admodum immutatus, excernitur.* N. 251.
      - Dysenteria, *quando non tantùm corrumpitur, uerumetiam qualitatem acrem adsciscit, ita ut intestina exulceret, & sanguinolenta excerni faciat.* N. 252.
- Cura, *antequã ad Dysenteriã perueniat.* N. 253. *Ergo à*
  - Primo *usq; ad decimum &*
    - Cibo *detrahendũ.* N. 254. *Tũ*
      - Prandium *intermittendo.*
      - Cœnæ *tertiam partem demendo.*
    - Labores *siue exercitia augenda, tum*
      - Cursus *& Lucta.* N. 255.
      - Deambulatio. N. 256. *Partim*
        - Ante *exercitia reliquas, manè.* N. 258.
        - Post *exercitia gymnastica.* N. 257.
  - Decimo *usq; ad* XIV. N. 259.
    - Dimidium *cibi in cœna ablati addatur.* N. 260.
    - Vomat. N. 261.
    - Victus *hac ratione per quatriduum utatur.* N. 262.
  - Quartodecimo *usque ad* XX. N. 263. *quo ad*
    - Cibũ,
      - Reliquum, *quod ablatum fuerat, restituatur.* N. 264.
      - Vomat. N. 265.
      - In *eadem uictus ratione ad sanitatem usq; perducatur.* N. 266.
    - Labores, *plurimùm & ualidè exerceatur.* N. 267.

REPLETIONIS *sextæ*

- Cognitio per
  - Symptomata & *Signa. Per*
    - Superiora *quidem, Ructus seq. die à cibo sumto apparent.* N.269.
    - Inferiora *uerò,*
      - Parciora *sunt excrementa, quàm pro eorum quæ ingesta sunt portione, per se alioqui satis multa.* N.270.
      - Dolor *nullus in uentre adest.* N.271.
  - Causas. *Cùm uenter frigidior cibum nequeat concoquere, cibo moto ructus oritur.* N.272.
- Curatio. Tum
  - Qualis *esse debeat, nimirum quæ uentrem calefacere queat, & simul aluum lubricam seruare, ne in uentre cibus inquinatus putrescat.* N.273. *Ergo respectu*
    - Alimentorum, *quo ad*
      - Cibos, *utantur*
        - Pane *συγκομιστῷ, fermentato, intrito in uino nigro aut iure suillæ carnis.* N.274.
        - Opsonio
          - Piscium *in muria acri coctorum.* N.275.
          - Carniũ. N. 276. *Respectu*
            - Partium. *Extremitates animalium coctæ conueniũt, quibus inest multũ humidi glutinosi: quod calefacere potius, quàm refrigerare ex com. κοινῶ ἀρχῶν intelligere licet.*
            - Animaliũ, *utendum carnibus*
              - Suillis *coctis largius.*
              - Porcellorum, Catulorum, Hœdorum — *parcius.*
          - Olerum, *porro, allio, blito, & cucurbita.* N.277.
          - Fructuum, *qui non coquuntur. Ficus cum cibis reliquis comedat, & meracum superbibat.* N.288.
      - Potus. *Potu utantur uini meracioris.* N.278. *præsertim post fructus: uti* N.288.
    - Exercitiorum in
      - Vniuersum: *quo ad*
        - Motum, *Vigiliarum.*
        - Quiete, *Somni. Huius*
          - Quantitas. *Somni longi.* N.279.
          - Tempus. *Tum*
            - Ante *meridiem, ante gymnastica exercitia, primis diebus, absq; prandio.* N.280.
            - Post *meridiem, ubi sese in gymnasio exercuerit, dormitum sese conferat ante cœnam.* N.281.
      - Specie:
        - Cursu *reflexo sensim increscente.* N.282.
        - Lucta *uncta, molli.* N.283.
        - Balneo *parco.* N.284.
        - Vnctionibus *multis.* N.285.
        - Deambulatione
          - Matutina *multa.* N.286.
          - Vespertina *ante cœnam pauca.* N.287.
  - Quanta, *quamdiu persequenda. Alij citius, alij tardius hac curandi ratione sanitati restituuntur.* N.289.

REPLETIONIS Septimæ

- **Cognitio. N. 290. partim**
  - **Posteriori, per Signa, tum**
    - Exterius, *Color immutatus*, ἄχροια, *Pallor faciei.* N. 291.
    - Interius; *alienus*
      - Sapor. *A cibo sumto ructus acidus.* N. 292.
      - Odor. *A cibo sumto odor acid⁹ nares petit.* N. 293.
  - **Priori, per Causas.**
    - Causa est *Excrementorum copia, per laborem exercitiorũ colliquatis magis quàm euacuatis humoribus redundantibus.* N. 294.
    - Effectus *sunt Symptomata prædicta. Ab humore colliquato cibus ingestus corrũpitur & acescit: eructatur igitur cibus acidus. Humor uerò excrementitius ad cutem propulsus, pallorem affert, & morbis hydropicis seminarium præbet.* N. 295.
- **Curatio. Præcautio adhibẽda, ne in Hydropem abeat. N. 296. Præcautio**
  - **Qualis.**
    - Velocior *& periculosior per pharmaciam ellebori fit, alio loco traditam.* N. 297.
    - **Tardior & securior per uictus rationem. N. 298. Qua euacuari debent excrementa, tum**
      - **Vẽtris per uomitũ sæpius repetitũ. Nempe**
        - Primùm,
          - Calida *lotus die primo, secundo uomat.* N. 299.
          - Septẽ *dieb. consequẽter uictu consueto utatur.* N. 300.
        - Secundò, *die decimo iterum uomat, & consequenter septem diebus cibis consuetis utatur.* N. 301.
        - Tertiùm, *die* XX. *denuò uomat, deinde cibis utatur consuetis, usq; ad trigesimum.* N. 302.
      - **Reliqui corporis, per exercitiorũ omne genus, quæ non tantùm colliquare, sed & euacuare possunt per sudorẽ & insensilem trãspirationem diebus intermedijs post uomitus. Ergo utendum**
        - Cursu *circulari, pauco, sed acuto & concitato.* N. 303.
        - Commotionibus, *quas præced. lib. n.* 438. *parum calefacere, spiritum tamen acuere, & flatum expellere dixit.* N. 304. *Pro* ἐν κινήμασι lego ἀνακινήμασι.
        - Frictionibus, *quas præced. lib. n.* 441. *calefacere & carnes augere asseruit.* N. 305. An ἐντρίψει legendũ: ut copiosam & continuatam *frictionem denotet.*
        - Vnctionibus *post multum exercitium, ne spiritus nimium resoluantur.* καὶ ἐν διατριβῇ πολλῇ χρίεσθαι ἐν τῷ γυμνασίῳ (pro χεῖσθαι uel χρίεσθαι.) N. 306. *Nam lib. præced. n.* 452. *asserit, mora diuturniore in puluere gymnasij corpora nimium exiccari & rigidiora reddi: frictione uerò cum oleo rursus emolliri & calorem retundi.*
        - Volutationibus. N. 307.
        - **Deambulationib.**
          - Quantis. *Multis.* N. 308.
          - Quando. *Ab*
            - Exercitijs *reliquis.* N. 309.
            - Cœna. N. 310.
            - Sõno *nocturno, mane præcipuè.* N. 311.
          - Qualibus. *In stadij puluere.* N. 312. *Quæ ipsa scilicet operosior est, magis exercet & exiccat.*
        - **Balneo**
          - Quali. *Calido.* N. 313.
          - Quando. *Ieiunus lauet, neq; superprandeat, sed cœnã expectet.* N. 314.
  - **Quanta. Si intra mensem**
    - Curentur, *deinceps ad uictus rationẽ commodiorem trãsferantur.* N. 315.
    - Non *curentur,* XXX. *die quartùm uomant, & exerceantur, sicuti prius.* N. 316.

CAPVT VI.

Repletio Octaua, Nona, Decima.

SVNT [317] autē quidam, quibus poſtridie ructus acidi fiunt. [318] His in nocte ſecretio præ repletione fit. [319] Quum igitur motum fuerit corpus poſt ſomnum, crebriore ſpiritu utens, calidum & acidum unà cum ſpiritu foras expellit, [320] & hinc morbi fiunt, niſi quis prouidentia utatur. [321] Conducit autem etiā his facere uelut priori: [322] niſi quòd laboribus pluribus uti oportet. [323] Quibuſdam talia fiunt. [324] In corporibus denſa carne præditis, quum cibi concaleſcunt ac diffunduntur, [325] tum à primo ſomno, tum à cibis carne incaleſcente, [326] ſecretio per ſomnū fit à carne multæ humiditatis. [327] Deinde caro denſa exiſtens alimentum non ſuſcipit. Id uerò quod à carne ſecretum eſt, alimēto contrarium, ac foras protruſum, hominem ſuffocat & calefacit, [328] donec euomuerit. [329] Tūc enim leuior ſibi factus uidetur. [330] Cæterùm dolor nullus in corpore manifeſtus ineſt, [331] ſed decoloratur. [332] Progreſſu uerò temporis, & dolores & morbi fiūt. [333] His cōſimilia patiūtur etiam, qui non aſſueti exercitijs, derepente ſe exercuerunt, & colliquationem carnis uiolentam ac multam fecerūt. [334] Hos autem ſic curare oportet. [335] De cibo detrahenda eſt tertia pars. [336] Vtendum autem cibis acribus, & ſiccis, & auſteris, ac odoratis, & urinam cientibus. [337] Curſibus uerò plurimis curuis in ueſtitu, [338] rectis autem reuertentibus & circularibus, exutis ueſtibus: [339] frictione & lucta modica. [340] Lucta per ſummas manus commodior eſt quàm follis agitatio. [341] Vtendum & deambulationibus ab exercitio multis, [342] itemq; matutinis, [343] & à cœna. [344] Vocis quoque exercitatio ualde commoda eſt: humiditatis enim euacuationem faciens, rarefacit carnem. [345] Conducit & impranſum degere. [346] Cibis utendum eſt per dies decem. [347] Deinde dimidium ablati denuò addendum eſt per dies ſex, & uomitus faciendus; [348] ab unoquoque uerò uomitu, ad dies quatuor ſenſim adijciendo exhibendus eſt cibus. [349] Quum autem dies decem à uomitu tranſierint, omnem detractum cibum aſſumat, [350] laboribuſque ac deambulationibus deditus ſit, & ſanus euadet. Talis autem natura copioſiore labore quàm cibo opus habet. [351] Alia repletio. [352] Quidā etiam talia perpetiuntur. [353] Secedit ipſis cibus per aluum liquidus, incoctus, uelut ex inteſtinorum læuitate, [354] neq; dolorem ullum

A ΕΙΣΙ [317] δέ τινες, οἷσιν ἐς τὴν ὑστεραίην ὀξυρεγμίαι γίνονται. [318] τούτοισιν ἐν τῇ νυκτὶ ἡ ἀπόκρισις [a] ἀπὸ τῆς πλησμονῆς γίνεται. [319] ὁκόταν οὖν κινηθῇ ἐκ τοῦ ὕπνου τὸ σῶμα, πυκνοτέρῳ τῷ πνεύματι χρησάμενον, βιάζεται ἔξω σὺν τῷ πνεύματι, θερμόν τε καὶ ὀξύ, [320] καὶ ἐκ τούτου νόσοι γίνονται, ἢν μή τις προμηθείῃ χρέηται. [321] ξυμφέρει δὲ καὶ τούτοισιν ὡς †καὶ τῷ προτέρῳ τὴν θεραπείην ποιήσασθαι. [322] τοῖσι δὲ πόνοισι πλείοσι χρὴ τούτους χρέεσθαι.

[323] γίνεται δέ τισι καὶ τοιάδε. [324] ἐν τοῖσι πυκνοσάρκοισι τῶν σωμάτων, ὅταν τὰ σιτία διαθερμαίνηται, καὶ διαχέηται, [325] καὶ ἀπὸ πρώτου ὕπνου θερμαινομένης τῆς σαρκὸς, ὑπό τε τῶν B σιτίων, [326] διὰ τὸν ὕπνον ἀπόκρισις γίνεται ἀπὸ τῆς σαρκὸς πουλλὴ ὑγρασίη. [327] εἶτα τὴν μὲν τροφὴν ἡ σὰρξ οὐ δέχεται, πυκνὴ ἐοῦσα· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἀποκριθὲν, ἐναντιούμενον τῇ τροφῇ, καὶ βιαζόμενον ἔξω, πνίγει τὸν ἄνθρωπον, καὶ θερμαίνει, [328] μέχρις ἂν ἐξεμέσῃ. [329] ἔπειτα κουφότερος ἐγένετο. [330] πόνος δὲ οὐδεὶς ἐν τῷ σώματι φανερὸς, [331] [b] ἀχροίη δὲ αὐτῷ ἔνεστι. [332] προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, πόνοι τε γίνονται καὶ νόσοι. [333] πάσχουσι δὲ τούτοισι παραπλήσια καὶ ὁκόσοι ἀγύμναστοι ἐόντες, ἐξαπίνης πονήσαντες, σύντηξιν τῆς σαρκὸς βιαίαν καὶ πολλὴν ἐποίησαν. [334] χρὴ δὲ τοὺς τοιούτους ὧδε θεραπεύειν. [335] ἀφελεῖν C τῶν σίτων τὸ τρίτον μέρος. [336] τοῖσι δὲ σίτοισι χρέεσθαι τοῖσι δριμέσι, καὶ ξηροῖσι, καὶ αὐστηροῖσι, καὶ εὐώδεσι, καὶ οὐρητικοῖσι. [337] τοῖσι δὲ δρόμοισι, τοῖσι μὲν πλείστοισι καμπτοῖσιν ἐν ἱματίῳ, [338] γυμνοῖσι δὲ τοῖσι διαύλοισι καὶ τοῖσι τροχοῖσι. [339] τρίψεσι δὲ καὶ πάλῃ ὀλίγῃ. [340] ἀκροχειρισμοῖσιν †ἀκροχείρηξι, πλὴν κωρυκομαχίη, ξυμφερώτερον. [341] τοῖσι δὲ περιπάτοισιν ἀπὸ τῶν γυμνασίων πουλλοῖσι, [342] καὶ τοῖσι δι' [c] ὄρθρου, [343] καὶ ἀπὸ δείπνου δέ. [344] ὁ τῆς φωνῆς πόνος μάλα ἐπιτήδειος· κένωσιν γὰρ τοῦ ὑγροῦ ποιούμενος, ἀραιοῖ τὴν σάρκα. [345] ξυμφέρει δὲ ἀνάριστον διάγειν. D [346] χρέεσθαι δὲ τοῖσι σιτίοισιν, ἐν ἡμέρῃσι δέκα. [347] εἶτα προσθέσθαι τὸ ἥμισυ τοῦ ἀφαιρεθέντος ἐς ἡμέρας ἕξ, καὶ ἔμετον ποιήσασθαι. [348] ἑκάστου ἐμέτου προσάγειν ἐς ἡμέρας τέσσαρας τὸ σιτίον. [349] ὅταν δὲ ἡμέραι δέκα γένωνται ἀπὸ τοῦ ἐμέτου, κομισάσθω τὸ ἀφαιρεθὲν σιτίον ἅπαν. [350] τοῖσι δὲ πόνοισι καὶ τοῖσι περιπάτοισι προσεχέτω, καὶ ὑγιὴς ἔσται. ἡ δὲ τοιαύτη φύσις πόνου πλείονος δέεται ἢ σίτου. [351] ἑτέρη πλησμονή. [352] πάσχουσι δέ τινες καὶ τοιάδε. [353] διαχωρέει τὸ σιτίον αὐτέοισι ὑγρὸν, ἄπεπτον, οἷον ἐκ λειεντερίης, [354] καὶ πόνον οὐδένα

[a] ἀπὸ

† πρὸ

[b] ἀχροίη δὲ ἐστὶ ἐν τῷ σώματι

[c] ὀρθρίοισι

να παρέχει. [355] πάσχουσι δὲ τοῦτο μάλιστα αἱ κοιλίαι, ὅσαι ὑγραὶ καὶ ψυχραί εἰσι. διὰ μὲν τὴν ψυχρότητα, οὐ ξυνέψουσι· διὰ δὲ τὴν ὑγρότητα, διαχωρέει. [356] τὸ οὖν σῶμα τρύχει, τροφὴν οὐ λαμβάνον τὴν προσήκουσαν· [357] αἵ τε κοιλίαι διαφθείρονται, [358] ἐς νόσους τε ἐμπίπτουσιν. [359] ἀλλὰ χρὴ προμηθέεσθαι. [360] ξυμφέρει δὲ τούτῳ, τῶν μὲν σιτίων ἀφελεῖν τὸ τρίτον μέρος. [361] ἔστω δὲ τὰ σιτία, ἄρτοι ἄζυμοι συγκομιστοὶ, κλιβανῖται, ἢ ἐγκρυφίαι, θερμοὶ, ἐς οἶνον αὐστηρὸν ἐμβαπτόμενοι. [362] καὶ τῶν ἰχθύων τὰ νωτιαῖα, καὶ οὐραῖα. [363] τὰ δὲ κεφάλαια καὶ ὑπογάστρια, ἐᾶν, ὡς ὑγρότερα. [364] καὶ τοὺς μὲν ἑφθοὺς, ἐν ἅλμῃ ἐσθίειν· τοὺς δὲ ὀπτοὺς, ἐν ὄξει. [365] καὶ τοῖσι κρέασι τεταριχευμένοισιν, ἐν ἁλσὶ καὶ ὄξει. [366] καὶ τοῖσι κυνείοισιν ὀπτοῖσι, καὶ ἀπὸ φάττης, καὶ τῶν λοιπῶν τοιούτων ὀρνίθων, ὀπτοῖσι καὶ ἑφθοῖσι. [367] λαχάνοισι δὲ ὡς ἥκιστα. [368] οἴνῳ μέλανι· [369] καὶ τοῖσι περιπάτοισιν, ἀπὸ δὲ τοῦ δείπνου, † καὶ τοῖσιν ὀρθρίοισιν, ἐκ τοῦ περιπάτου κοιμᾶσθαι. [370] δρόμοισι δὲ καμπτοῖσιν ἐκ προσαγωγῆς. [371] ἔστω δὲ καὶ τρῖψις πολλὴ, [372] καὶ πάλη βραδείη, καὶ ἐν τῷ ἐλαίῳ καὶ ἐν τῇ κόνει, ὅκως διαθερμαινομένη ἡ σὰρξ, ἀποξηραίνηταί τε, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς κοιλίης ἀντισπᾷ. [373] ἀλείφεσθαι δὲ ξυμφέρει μᾶλλον, ἢ λούεσθαι. [374] ἀνάριστος δὲ διαγέτω. [375] ὅταν δὲ γένωνται ἡμέραι ἑπτὰ, προσθέσθω τὸ ἥμισυ τοῦ σίτου, [376] καὶ προσαγέσθω ἐς τέσσαρας ἡμέρας τὸν σῖτον. [377] τῇ δὲ ἄλλῃ ἑβδόμῃ, κομισάσθω ἅπαν τὸ σιτίον, καὶ ἔμετον πάλιν ποιησάμενος, [378] προσαγέσθω κατὰ [a] ταῦτα.

† κοιμᾶσθαι

[a] ταυτὰ

A lum exhibet.[355] Patiuntur autem hoc uentres maximè qui humidi ac frigidi sunt: & propter frigiditatem quidem non concoquunt, propter humiditatē uerò excernunt.[356] Corpus proinde contabescit, alimentum conueniens ac debitum non accipiens:[357] uentrésque corrumpuntur,[358] & in morbos incidūt.[359] Prouidere igitur oportet.[360] Confert huic de cibis tertiam partem auferre.[361] Sint autem cibi, panes non fermentati, ex tota farina facti, clibano cocti, aut subcinericij calidi, uino austero tincti.[362] Piscium item partes ex dorso & cauda.[363] At quæ in capite & sub uentre sunt uitentur, ueluti humidiores. Et coctos quidem pisces in muria edere oportet,
B [364] assatos autem in aceto.[365] Vtendum etiam carnibus sale & aceto conditis,[366] & caninis assatis, & de palumbe, ac reliquis eiusmodi uolucribus, assatis ac elixis.[367] Oleribus uerò minimè.[368] Vino utetur nigro,[369] & deambulationibus, sed à cœna, ac matutinis, à deambulatione autē dormiat.[370] Cursibus uerò curuis sensim accessione augescente utatur.[371] Sit & frictio multa,[372] & lucta tarda, tum in oleo, tum in puluere, uti caro concalescens resiccetur, & humiditatem ex uentre reuellat.[373] Vngi autem magis conducit quàm lauari:[374] impransus uerò degat.
C [375] Quùm autem dies septem transierint, dimidium cibi apponatur,[376] & ad quatuor dies exhibeatur, & uomat.[377] Post alios uerò septem dies, omnem cibum assumat: & uomitu rursus facto,[378] cibus eodem modo exhibeatur.

REPLETIONIS Octaue
- Cognitio, à
  - Posteriore. *Sequenti demum die Ructus acidos persentiunt.* N.317.
  - Priore. Nā
    - *Per noctem secretio fit humoris à plenitudine totius redundantis.* N.318.
    - *Manè à somno, frequentiore anhelitu propter exercitia accedente, unà cum spiritu mouetur humor secretus, & calidus acidusq; eructatur.* N.319.
- Curatio. *Nisi remediū in tēpore adhibeatur, morbus sequetur.* N.320. *Curationis ratio in*
  - Genere *eadem quæ superioris.* N.321.
  - Specie, *Exercitijs pluribus opus habet.* N.322.

REPLETIONIS Nonæ

- Cognitio. N.323. *Vide signum* ※.
- Curatio. N.334. *Hâc in*
  - Genere *explicat, quo ad*
    - Cibi
      - Quantitatem. *Tertia pars cibi consueti auferatur.* N.335.
      - Qualitatem. *Cibis utatur acribus & siccis, qui absumere poßint excrementa. Austeris item & odoratis, ad corroborandum uentriculum nauseabundum. Deniq; per urinam ducentibus, ad expellendos colliquatos humores.* N.336.
      - Tempus. *Prandio penitus abstinere confert.* N.345.
    - Exercitia, *utatur*
      - Cursu,
        - Vestitus *quidem utplurimum inflexo.* N.337.
        - Nudus *uerò & recto diaulo, et circulari.* N.338.
      - Frictione *& Lucta parum, cùm parùm conferant exercitationes leuiores.* N.339.
      - Acrocherismo, *& Corycomachia, quæ acrocherismo etiam utilior est, exercitijs nempe uiolentibus.* N.340. *ἀκροχειρισμοῖσιν (scilicet χρέεσθαι. Vox ἀκροχείρηξι è margine in contextum uidetur temerè irrepsisse) πλὴν κωρυκομαχίη συμφ. (magis tamē confert corycomachia.) Sic etiam infrà n. 423. & 425. coniungit. & lib. 2. præced. n. 443. & 444 idē ferè pollere dixerat. Acrocherismus partes superiores præcipuè exercet & auget. Corycomachia uerò & illas & reliquum corpus: magis quinetiam propter puluerem exiccat. Propterea hîc magis locum habere uidetur. Quod de Volutatione etiam collata cum Lucta præced. lib. 2. n. 442. monuerat. Nisi quis legere malit coniunctim, ἀκροχείρησι καὶ κωρυκομαχίη ξυμφ. aut cum Corn. ἀκροχ. ἢ κωρυκ. ξυμφ.*
      - Deambulationibus
        - Pomeridianis, *ab*
          - Exercitio. N.341.
          - Cœna. N. 343. *Ad Deambulationem potius quàm cum Cornario ad Vocis exercitationē tempus post cœnā referre malo. Similis phrasis infrà n. 369. habetur. Fortaßè legendum: καὶ ἀπὸ δείπνου. ὁ δὲ τῆς φωνῆς.*
        - Matutinis. N.342.
      - Vocis *exercitatione, quæ carnem suapte natura densam rarefacit, & humorem expellit serosum.* N. 344. *Vide lib. 2. de Diæta n.* 421.
  - Specie *secūdùm dierum numerū partitur:*
    - Decem *primis diebus utatur diæta præscripta, potißimùm quò ad cibum, uti tertia pars subtrahatur, & tantùm quatuor partes dentur, duæ auferantur.* N.346.
    - A decimo *usq; ad* XVI. *diē addatur dimidiū subtracti cibi, nimirū una sextaita ut quinq; partes consueti prius cibi sumat, & die* XVI. *uomat.* N.347.
    - A XVI. *post uomitum usq; ad* XX. *quatuor tantùm partes exhibeantur. A uomitu enim parciore cibo quàm ante uomitum per quatuor dies utendum est.* N. 348. *Quod infrà n. 434. σῖτον μορίζειν uocat.*
    - A XX. *usq; ad* XXVI. *quinq; partes exhibeantur. Subintelligenda.*
    - Die *tandem* XXVI. *(qui decimus est à uomitu) ad consuetam redeat uiuendi rationem, nimirum quo ad*
      - Cibos, *sex partes, uti prius, comedat.* N.349.
      - Exercitia, *multis & pluribus quā pro ratione ciborum utatur.* N.350.

☞ Cognitio alia sumitur à
- Priore, à Causis scilicet, quas naturali serie deducit:
  - Qui habitu corporis denso, & compacto sunt prædìti, in ijs cibus assumtus promtè incalescit, a[t]que etiam funditur. N.324.
  - Vbi funditur, tunc homo, si insuper somnus accedat, partim à cibo ingesto, partim à somno su[per]ueniente toto corpore incalescit. N.325.
  - Incalescente habitu totius copiosa humiditas colliquatur. N.326.
  - Colliquata humiditas à natura ad excretionem cum impetu pulsa, cibo in uentre latenti (namque illum præ densitate sua caro nō suscipit) occurrens, suffocationem & febrilem calorem in[]ducit. N.327.
  - Suffocatione & febrili calore ad uomitum irritatur. N.328.
  - Per uomitum reiecto cibo, leuius sese habere uidetur, etiamsi alter tantùm hostis sit expulsus, alier adhuc in corpore lateat. N.329.
- Posteriore, à Signis: quæ quidem
  - Enarrat. Repletione
    - Incipiēte,
      - Dolor nullus est. N.330.
      - Pallor adest. N.331.
    - Progressa & confirmata, cùm Dolor superuenit tum Morbus. N.332.
  - Confirmat. Simile quid accidit etiam ijs qui non assueti exercitijs celeriter & uiolenter exercentur, ob carnium colliquationem repentinam, & copiosam. N.333. Id quod lib.2. de Diæta n.455. & 472. docuerat.

Repletio Decima. N. 351. &
- Cognoscēda per suas paßiones, quas corpori imprimit. N.352. Harum aliæ mali sunt
  - Incipientis. Tum
    - Quæ:
      - Deiectio alui liquida, cruda, qualis in lientericis. N.353. Huius loci meminit Gal. lib.6. aphor.1.
      - Dolor nullus in uentre. N.354.
    - Cur. Humiditas & frigiditas uentris in causa est: hæc concoctioni inimica, illa ad retentionem inepta. N.355.
  - Augescētis:
    - Habitus totius corporis attenuatur, alimento oportuno destitutus. N.356.
    - Ventris temperies tota perit, ut nec concoquere queat amplius, nec retinere ingesta. N.357.
  - Confirmati. Quando iam morbi & febres & lienteriæ superueniunt. N.358.
- Curanda, seu præcauenda potius, priusquam morbū pariat. N.359. In
  - Genere. Vide signum ☞
  - Specie, respectu temporis. Hebdomade igitur dierum
    - Prima, uictu præscripto utatur, maximè ut tertia pars, siue duæ sextæ ci[]bo detrahantur.
    - Secunda,
      - Antequā uomat, dimidia pars eius cibi, qui subtractus fuit, adijciatur, nimirum una sexta ad quatuor reliquas, per dies duos, & tunc uomat. N.375.
      - Posteaquā uomuerit, per dies quatuor singulos sextis quatuor contentus fiet. N.376.
    - Tertia
      - Ante uomitum totus cibus per duos dies exhibeatur, ut uomat. N.377.
      - Post uomitum, quatuor sextas continuet: sensim inde ad uictu[m] consuetum rediturus. N.378.

☞

In genere igitur quo ad

- Alimẽ*ta,*
  - Vniuersim *respectu*
    - Quantitatis, *tertia pars detrahẽda, nimirum ut quatuor partes edat, duas omittat.* N.360.
    - Temporis: *Prandio abstineat.* N.374.
  - Specia*tum, quo ad*
    - Cibum, *siue naturaliter, siue artificialiter cõsideratum. Ergo*
      - Panis *esto non fermentatus, ex farina non cribrata, in clibano coctus aut subcinericius, calidus, in uino adstringente intinctus.* N.361.
      - Opso*nia*
        - Pisces *considerati quo ad*
          - Substãtiam:
            - Dorsum *& cauda conueniũt.* N.362.
            - Caput *& Venter nõ conueniũt, propter nimiam humiditatem.* N.363.
          - Præparationem. *Elixi cum muria, assi cum aceto edendi.* N.364.
        - Carnium
          - Præparatio *seu conditura. Conditæ carnes sale uel aceto conferunt.* N.365.
          - Substantia. *Ex quadrupedibus caprina caro assa: ex uolatilibus palumbes & similes tum assæ tum elixæ conducunt.* N.366.
        - Olera *minimè conferunt.* N.367.
    - Potum, *Vinum bibat nigrum, quod & calefacere & adstrigendo roborare queat.* N.368.
- Exercitia, *utẽdum*
  - Deambulatione, *tum*
    - Vespertina, *post cœnam.*
    - Matutina.
    - Et *utriq; superdormiendum.* N.369.
  - Cursu *curuo sensim augescente.* N.370.
  - Frictione *multa.* N.371.
  - Lucta *tarda, cum oleo & puluere, ut carne incalescente & humiditas, quæ illi inest, absumatur, & quæ in uentre est, attrahatur.* N.372.
  - Vnctione *potius quàm balneo, quia minus humectat, & magis calefacit.* N.373.

CAPVT VII.

De Repletione Vndecima, Duodecima, Decimatertia.

ἌΛΛΟΙΣΙ [379] δέ τισι γίνεται τοιάδε. [380] τὸ διαχώρημα, ἄσηπτον διαχωρέει, [381] καὶ τὸ σῶμα τρύχεται, τῶν σίτων οὐκ ἐπαυρισκόμενον. [382] ὕστερον δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐμπίπτουσιν ἐς τὰς νούσους. [383] τούτοισιν αἱ κοιλίαι ψυχραὶ καὶ ξηραί. [384] ὁκόταν γοῦν μήτε σιτίοισι προσήκουσι χρέωνται, μήτε γυμνασίοισι, πάσχουσι ταῦτα. [385] ξυμφέρει δὲ τῷ τοιούτῳ, ἄρτοισί τε καθαροῖσιν ἰπνίτοισι χρέεσθαι, [386] καὶ τοῖσιν ἰχθύσιν ἑφθοῖσιν ὑποτρίμμασι, [387] καὶ κρέασιν ἑφθοῖσιν ὑείοισι, καὶ τοῖσιν ἀκροκωλίοισι διεφθοῖσι, καὶ τοῖσι πλείστοισιν ὀπτοῖσι· [388] καὶ τῶν δριμέων καὶ τῶν [a] ἀλυκῶν τοῖσιν ὑγραίνουσι, καὶ τοῖσιν ἁλμυροῖσιν. [389] οἴνοισι δὲ μέλασι μαλακοῖσι. [390] καὶ τῶν βοτρύων καὶ τῶν σύκων ἐμφορέεσθαι, ἔν τε τοῖσι σιτίοισι. [391] χρὴ δὲ καὶ ἐναριστῆν μικρόν. [392] τοῖσι δὲ γυμνασίοισι πλείοσι χρέεσθαι, [393] δρόμοισι καμπτοῖσιν ἐκ προσαγωγῆς, ὕστατον δὲ τροχοῖσι. [394] καὶ μετὰ τὸν δρόμον, πάλη σὺν ἐλαίῳ. [395] περιπάτοισι δὲ μὴ πουλλοῖσιν ἀπὸ τῶν γυμνασίων· ἀπὸ δὲ [b] ὕπνου, ὅσον ἐξαναστῆναι. ὄρθροισι δὲ πλείοσι περιπάτοισι χρῆσθαι. [396] λουέσθω δὲ θερμόν. [397] χρεέσθω δὲ πόνοισι καὶ χρίσμασιν. [398] ὕπνον δὲ πλείονα διδότω, καὶ [c] μαλακινεέτω. [399] χρὴ δὲ καὶ ἀφροδισιάσαι τι. [400] τῶν δὲ σίτων ἀφελεῖν τὸ τέταρτον μέρος, ἐν ἡμέρῃσι δέκα, [401] καὶ προσάγειν αὐτὸν πρὸς τὰ σιτία. [402] εἰσὶ δέ τινες, οἷσι τὸ διαχώρημα ὑγρὸν διαχωρέει καὶ συνεπτός. [403] τοῖσι δὲ ἄλλως ὑγιαίνουσι καὶ γυμναζομένοισιν οὐδὲ πόνον παρέχει. [404] οἱ δέ τινες ἀποκλείονται τῶν προσηκόντων· [405] προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, τὰς σάρκας ἐπισπᾶται τῇ θερμασίῃ ἡ κοιλίη, καὶ πόνον δὴ παρέχει, [406] καὶ τῶν σιτίων ἀποκλείονται, [407] ἥ τε κοιλίη ἐξελκοῦται. [408] στῆσαι δὲ χαλεπὸν ἤδη γίνεται αὐτήν. [409] ἀλλὰ χρὴ πρότερον προμηθέεσθαι, [410] γνόντα τὴν κοιλίην θερμὴν καὶ ὑγρὴν παρὰ τὸ προσῆκον, [411] πόνων τε ὑπερβολὴν ἀξυμφόρων [d] γεγενημένην. [412] τῇ οὖν διαίτῃ χρὴ ψύξαι καὶ ξηρᾶναι. [413] καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἡμίσεα γυμνάσια ἀφελεῖν, [414] καὶ τῶν σιτίων τὸ τρίτον μέρος. [415] χρήσθω δὲ μάζῃ προφυρητῇ [e] τριπτῇ. [416] καὶ τοῖσιν ἰχθύσι, τοῖσι ξηροτάτοισιν, ἑφθοῖσι, καὶ μήτε λιπαροῖσι, μήτε ἁλμυροῖσι. [417] χρήσθω δὲ ὀπτοῖσι κρέασι, τοῖσιν ὀρνιθίοισιν ἑφθοῖσι μὲν, φάττης, περιστερῆς· ὀπτοῖσι δὲ, περδίκων καὶ ἀλεκτρυόνων, ἀνηδύντοισι· λαγῴοισι δὲ, ἑφθοῖσιν ἐν ὕδατι· καὶ τοῖσιν ἀγρίοισιν ἅπασι. [418] λαχάνοισι δὲ, ὅσα ψυκτικὰ, οἷον τοῖσι τεύτλοισι καθέφθοισιν ὀξυροῖσι. [419] οἴνῳ δὲ μέλανι αὐστηρῷ. [420] γυμνασίοισι δὲ, τροχοῖσιν ὀξέσιν. [421] ἀλλὰ τρίψις μὴ πολλὴ προσαγέσθω,

a γλυκέων
b δείπνου
c μαλακευνείτω
d ἐγγινομένων
e τρυπτῇ

A QVIBVSDAM [379] uerò alijs talia fiūt. [380] Fæces alui crudæ transeunt, [381] & corpus contabescit cibis non fruens, [382] tū uerò progressu temporis in morbos incidunt. [383] Habent hi uentres frigidos ac siccos, [384] & cùm neq; conuenietibus cibis, neque exercitijs utantur, talia perpetiuntur. [385] Conducit autē sic affecto, panibus puris furnaceis uti, [386] & piscibus coctis cum intritis, [387] & carnibus coctis suillis, & extremitatib. percoctis, & plurimis assatis, [388] & ex acribus ac dulcib. his quæ humectāt, & salsuginosis. [389] Vinis autē nigris mollibus: [390] & uuis ac ficubus impleri confert, sed inter cibos reliquos. [391] Oportet & modicum prandere, [392] & exercitationibus pluribus uti, [393] cursibusque curuis sensim crescentibus, postremò autem cursibus circularibus, [394] & post cursum lucta cum oleo: [395] deambulationibus uerò non multis ab exercitijs, à cœna uerò satis est exurgere. Manè autem pluribus deambulationibus utatur. [396] Lauetur calida, [397] & indulgeat laboribus ac unctionibus, [398] somnoq; longiori, & molliter cubet. [399] Oportet & uenere aliquantum uti. [400] De cibis quarta pars detrahenda est, [401] & post dies decem rursus ad cōsuetos cibos reducendus est.

B [402] Sunt etiā quib. egestio liquida & cōcocta per aluum abit. [403] Et quidem ijs, qui sani sunt & exercentur, nullum dolorem res exhibet. [404] Quibus uerò conuenientia exercitia desunt, [405] progressu temporis uenter ob caliditatem carnes attrahit, & dolorē excitat, [406] & fastidiunt cibum, [407] & uenter exulceratur, [408] ut ipsum sistere iā operosum ac difficile sit. [409] Prius igitur ꝓuidere oportet, [410] ac nosse uentrem calidum ac humidum suprà quàm deceat, [411] laborūq; incōmodorū excessum factum esse. [412] Per diætam igitur frigefacere ac siccare oportet, [413] & primū quidem exercitia ex dimidia parte detrahere, [414] & ciborum tertiam partem. [415] Vtatur autem maza antea subacta, ac uino dulci emollita, [416] & piscibus siccissimis elixis: sed neq; pinguibus neq; salsis. [417] Vtatur & carnibus assatis uolucriū, elixis quidem, palumbis ac columbę, assatis autem perdicum & gallorū, absq; condimento: Leporinis coctis in aqua, itemq; ferinis omnibus. [418] Ex oleribus autē quæ refrigerantia sunt, uelut beta cocta acida. [419] Vino uerò nigro austero. [420] Gymnasijs autē, cursibus circularibus uelocibus. [421] Cæterùm Frictio non multa adhibeatur, sed modi-

modica, [422] neq; etiam lucta. [423] Lucta per summas manus, [424] & manuũ agitatio, [425] & follis, [426] uolutatio item in puluere, cõmoda sunt, sed nõ multa. [427] Deambulationibus ab exercitijs utatur proportione præcedentiũ laborũ, & à cœna pluribus, iuxta ciborũ rationem, & manè moderatis, iuxta habitum. [428] Lauet autem tepidâ, [429] ac quiescat. [430] Posteaquã uerò in hac diæta trãsegerit dies decẽ, [431] apponatur cibi dimidiũ, & laborũ tertia pars, [432] & uomitũ faciat à cibis siccis & acerbis: [433] neq; cibo immoretur, sed quã celerrimè uomat: [434] à uomitu ad dies quatuor & cibus & labor partitus exhibeatur. [435] Vbi autem dies decem præterierint, reliquũ cibi apponatur, & uini quantũ bibere cõsueuerat, labores tantùm pauciores: [436] & ubi uomitũ fecerit, [437] cibus, ueluti scriptum est, exhibeat. Hoc uerò tẽpore semel tãtũ in die cibũ capere conducit, donec malũ sedetur.

[438] Alijs porrò quibusdam sicca & perusta fit excretio, [439] & os siccum, [440] & progressu temporis etiã amarum fit, [441] & aluus sistitur, itemq; urina. [442] Quum enim non habeat intestinum humiditatem, excrementa ambiens intumescit, transitus obturat, [443] & dolorem exhibet, [444] & calor occupat, [445] & quicquid biberit aut ederit homo, id ipsum reuomit, tãdem etiam stercus uomit. [446] Qui quidem non superuiuet, quum ad hoc peruenerit. [447] Verùm prouidere oportet, [448] ac nosse, quòd caliditas & siccitas in homine prædominantur. [449] Victum igitur ipsi constituere oportet ex maza priùs subacta respersa, & pane ex tritico trimestri, succo furfurum fermentato. [450] Oleribusq; utendum, exceptis acribus & siccis, sed facilè elixabilibus: [451] piscibus item leuissimis elixis, & partibus capitalibus tum piscium, tum locustarum, & mitylis, & erinaceis, & cancris, & conchyliorum succis, ijsq; liquidissimis: [452] carnibus autem suillis, & extremitatibus anterioribus elixis, & hœdorum & agnorũ ac catulorum elixis. [453] Piscium uerò fluuiatiliũ ac in stagnis degentium elixis. [454] Vino molli aquoso. [455] Laboribus autem utendum est non multis, neq; uelocibus, sed omnib. quietis. [456] Deambulationibus item manè utatur, quantum corporis habitui satis est, & qui exercitij laboribus respondeant: à cœna uerò ne deambulet. [457] Balneis utatur, [458] & somnis mollibus, [459] & prandio, [460] & somno à prandio non longo. [461] Fructibus etiam humectantibus unà cum cibis fruatur, [462] & cicere uiridi, ac sicco in aqua macerato. [463] De laboribus autem prioribus dimidium detrahat etiam hic à principio, [464] & uomitum faciat à dulcibus & pinguibus ac salsis, hisque pluri-

A ἔσθω, ἀλλ' ὀλίγη, [422] μὴ δὲ πάλη. [423] ἀκροχείρησις, [424] καὶ χειρονομίη, [425] καὶ κωρυκομαχίη, [426] καὶ ἀλίνδησις ἐπιτήδεια, ἀλλὰ μὴ πολλή. [427] τοῖσι δὲ περιπάτοισι καὶ ἀπὸ τοῦ γυμνασίου χρήσθω ἱκανοῖσι κατὰ τὸν πόνον, καὶ ἀπὸ τοῦ δείπνου πλείοσι κατὰ τὰ σιτία· καὶ πρωῒ, ξυμμέτρως πρὸς τὴν ἕξιν. [428] λουέσθω δὲ χλιερῷ, [429] καὶ ἀτρεμεέτω. [430] οὕτω διαιτηθεὶς ἡμέρας δέκα, [431] προσθέσθω τοῦ τε σιτίου τὸ ἥμισυ, καὶ τῶν πόνων τὸ τρίτον μέρος. [432] καὶ ἔμετον ποιησάσθω, ἀπὸ σιτίων ξηρῶν καὶ στρυφνῶν. [433] καὶ μὴ διατριβέτω ἐν τῷ σίτῳ, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐμεέτω. [434] ἐκ δὲ τοῦ

B ἐμέτου, προσαγέσθω ἐς ἡμέρας τέσσαρας τὸ σιτίον καὶ τὸν πόνον μερίζων. [435] ὅταν δὲ ἡ δεκὰς τῶν ἡμερέων γένηται, προσθέσθω τὸν σῖτον λοιπὸν, καὶ τῶν οἴνων τὸ πότιμον, πλὴν τῶν πόνων ἐνδεέστερον· [436] καὶ ἔμετον ποιησάμενος, [437] προσαγέτω, καθάπερ γέγραπται. μονοσιτέειν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ξυμφέρει, μέχρις ἂν καταστήσῃ. [438] ἄλλοισι δέ τισι, ξηρόν τι καὶ [a] διακεκαυμένον τὸ διαχώρημα γίνεται, [439] καὶ τὸ στόμα ξηρόν· [440] προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ πικρὸν γίνεται, [441] καὶ ἡ κοιλίη ἵσταται, καὶ ἡ οὔρησις. [442] ὅταν γὰρ μὴ ἔχῃ τὸ ἔντερον ὑγρασίην περὶ τὸν ἀπόπατον περιοιδήσαν [†], ἀποφράσσει τὰς διεξόδους, [443] ὀδύνην τε

C παρέχει, [444] καὶ θέρμη λαμβάνει· [445] καὶ ὅ, τι ἂν πίῃ ἢ φάγῃ, ἐξεμέει, τελευτῶν δὲ καὶ κόπρον ἐμέει. [446] οὗτος οὐ βιώσιμος, ὅταν ἐς τοῦτο ἔλθῃ. [447] ἀλλὰ χρὴ πρότερον προμηθέεσθαι, [448] γινώσκοντα ὅτι ξηρῇ τῇ θέρμῃ κρατέεται ὁ ἄνθρωπος. [449] διαιτῆσθαι οὖν χρὴ αὐτὸν, τῇ τε μάζῃ προφυρητῇ ῥαντῇ, καὶ ἄρτῳ σιτανίων πυρῶν, τῷ χυλῷ τῶν πιτύρων ἐζυμωμένῳ. [450] λαχάνοισί τε χρῆσθαι, πλὴν τῶν δριμέων καὶ ξηρῶν, καὶ ἑψανοῖσι. [451] καὶ τῶν ἰχθύων τοῖσι κουφοτέροισιν ἑφθοῖσι· καὶ τοῖσι κεφαλαίοισι τῶν τε ἰχθύων καὶ καράβων, μυσὶ καὶ ἐχίνοισι, καὶ τοῖσι καρκίνοισι, καὶ τῶν κογχύλων τοῖσι χυλοῖσι, καὶ αὐτοῖσιν ὑγροτάτοισι. [452] κρέασι δὲ τοῖσιν ὑείοισιν, ἀ-

D κροκωλίοισιν ἐμπροσθίοισιν ἑφθοῖσι, καὶ ἐρίφων καὶ ἀρνῶν καὶ σκυλάκων ἑφθοῖσιν. [453] ἰχθύων δὴ τοῖσι ποταμίοισι καὶ λιμναίοισιν ἑφθοῖσιν. [454] οἴνῳ μαλακῷ, ὑδαρεῖ. [455] τοῖσι δὲ πόνοισι μὴ πολλοῖσι, μὴ δὲ [b] ταχέσι, ἀλλ' ἡσυχέσι πᾶσι. [456] τοῖσι δὲ περιπάτοισι πρωῒ μὲν χρήσθω, πρὸς τὴν ἕξιν ἱκανοῖσι· καὶ ἀπὸ γυμνασίου πόνων ξυμμέτροισιν. ἀπὸ δείπνου δὲ, μὴ περιπατέτω. [457] λουτροῖσι δὲ χρήσθω, [458] καὶ ὕπνοισι μαλακοῖσι, [459] καὶ ἀρίστῳ, [460] ὕπνῳ τε μετὰ τὸ ἄριστον οὐ μακρῷ, [461] ὀπώρῃ τε τῇ ὑγραινούσῃ μετὰ τῶν σιτίων χρήσθω. [462] καὶ τοῖσιν ἐρεβίνθοισι τοῖσι χλωροῖσι καὶ ξηροῖσι, βρέξας ἐν ὕδατι. [463] ἀφελέσθω δὲ τῶν πόνων τῶν πρόσθεν τοὺς ἡμισέας καὶ οὗτος ἐξ ἀρχῆς, [464] καὶ ἔμετον ποιησάσθω ἀπὸ γλυκέων καὶ λιπαρῶν καὶ ἁλμυρῶν καὶ πλειό-

[a] σὺν
[†] τι
[b] παχέσι

πλειόνων. 465 ἐνδιατριβέτω δὲ ἕως πλεῖστον χρόνον ἐν τοῖσι σιτίοισι πρὸς τοὺς ἐμέτους. 466 εἶτα προσαγέτω τὸ σιτίον ἐς ἡμέρας τρεῖς, 467 καὶ μὴ [a] μενέτω ἀνάριστος. 468 ὁκόταν δ' ἡμέραι δέκα γένωνται, τῶν πόνων προσαγέτω πλεῖστα ονα. 469 κἢν μὲν οὖν ἡ πλησμονὴ ἐνῇ, καὶ ἀπὸ σιτίου ἡ τῆς κοιλίης πλημμέλεια, ἐμεέτω. 470 ἢν δὲ μὴ, οὕτω θεραπευέσθω τὸν ἐπίλοιπον χρόνον.

[a] μηδὲ ἀνάριστος ἐ-

plurimis: 465 immoretur autem plurimũ tẽporis in cibis usq; ad uomitũ. 466 Deinde ad cibum redeat per triduum, 467 nec maneat impransus. 468 Quum uerò dies decem præterierint, labores sensim adijciendo augeat: 469 & si quidem repletio inerit, & uenter à cibo turbetur, uomat: 470 sin minus, sic reliquo tempore curetur.

- REPLETIO XI. *Huius*
  - Cognitio per
    - Comitantia *Symptomata.* N.379.
      - Excrementa *minimè cocta.* N.380.
      - Habitus *totius attenuatus, propter alimẽti defectũ.* N.381.
    - Subsequentes *Effectus. Progressu temporis in morbos incidunt.* N.382.
    - Precedẽtes *Causas: alterã*
      - Internam. *Ventriculus frigidus & siccus.* N.383.
      - Externã. *Victus ratio praua quo ad alimenta & exercitia.* N.384.
  - Curatio, *tum in*
    - Genere *quo ad*
      - Alimenta
        - Per *se. Ergò*
          - Cibi:
            - Panis *esto purus, furnarius.* N.385.
            - Opsoniorum
              - Substãtia.
                - Pisces *cocti cum intritis.* N.386.
                - Carnes *suillæ coctæ: Extremitates optimè coctæ: Pleraq; assa.* N.387.
                - Fructus, *Vuæ & Ficus copiosi cum reliquis cibis.* N.390.
              - Sapor. *Acria & Salsa (an pro ἀλυκὰ legendum γλυκέα) quæ humectẽt: itẽ salsuginosa (ἁλμυρὰ)* N.388.
          - Potus *esto Vinum nigrum, lene, non austerum.* N.389.
        - Respectu *Temporis. Prandio utatur, sed pauco.* N.391.
      - Exercitiorum
        - Quantitatem. *Frequentibus exercitijs utendum.* N.392.
        - Qualitatem.
          - Cursus *curui, sensim crescentes: ad extremum etiam circulares.* N.393.
          - Lucta *cum oleo post cursum.* N.394.
          - Deambulatio. *Num. 395.*
            - Post *exercitia, non multa.*
            - A' cœna *paucißima, ut exurgat tantùm.*
            - Matutina *copiosior.*
          - Balnea *conueniunt calida.* N.396. *Sed prius exerceatur & ungatur.* N.397.
          - Somno *utatur multo, & quidem in mollibus stragulis cubet.* N.398. *μαλακευνεέτω. Qua uoce etiam alibi utitur.*
          - Veneri *quoq; aliquantum indulgeat.* N.399.
    - Specie, *respectu Tẽporis. Ergò*
      - Primis *decem diebus quartam cibi partem detrahito.* N.400.
      - Reliquis *sensim ad consuetam uiuendi rationẽ reducito.* N.401.

RE-

- **REPLETIONIS XII.**
  - **Cognitio.** In hac aluus excernit liquida & concocta. N. 402. Sed alijs
    - Absque dolore & labore, cùm per cætera benè se habeant, & exercitijs conuenientibus utantur. N. 403.
    - Cum labore & dolore, qui à cõuenientibus exercitijs abstinent. N. 404. Etenim in his talibus progressu temporis
      - Dolor oritur, quando uenter caliditate sua ipsas carnes totius habitus ad se trahit. N. 405. Partes enim indignè ferunt suo se alimento priuari, eoq; nomine dolent.
      - Cibi fastidium oritur. τῶν σιτίων ἀποκλέοντα. N. 406.
      - Venter exulceratur. N. 407. Et tunc difficile est malum sistere. N. 408.
  - **Curatio, in**
    - **Genere.** Priusquam malum perueniat ad summum, cura adhibenda erit. N. 409. Dependet autem à mali cognitione. Ergo cùm cõtraria contrariorum sint remedia,
      - Causa mali cũ sit
        - Interna Ventris caliditas & humiditas nimia. N. 410.
        - Externa Exercitiorum non conuenientium immoderatio, quæ humores ad uentrẽ attractos, acriores reddere potest. N. 411.
      - Cura eiusdem erit Diæta frigida & humida. N. 412.
    - **Specie. Ergo**
      - Primis decẽ diebus (Nu. 430) quoad
        - Quantitatem
          - Exercitiorum, dimidium auferatur. N. 413.
          - Alimentorum, tertia pars dematur. N. 414.
        - Qualitatem
          - Alimentorũ, uidelicet
            - Cibi,
              - Maza utatur non recente, uino dulci emollita. N. 415.
              - Opsonia sint
                - Pisces siccißimi, cocti absq; oleo & sale. N. 416.
                - Carnes assæ uolucrum, coctæ palumbis & columbæ. Assæ perdicis & galli absque condimento. Leporina & reliquarum ferarum in aqua cocta. N. 417.
                - Olera refrigerantia. Vtputa beta optimè cocta cum aceto. N. 418.
            - Potus. Vinum nigrum austerum. N. 419.
          - Exercitiorũ: utatur
            - Cursu circulari acuto seu concitato. N. 420.
            - Frictione pauca. N. 421.
            - Lucta pauca. N. 422.
            - Acrocheirismo. N. 423. — moderatè.
            - Chironomia. N. 424. — moderatè.
            - Corycomachia. N. 425. — moderatè.
            - Volutatione in puluere. N. 426. — moderatè.
            - Deambulatione. N. 427.
              - Ab exercitio moderato, uti laboribus correspondeat.
              - A' cœna, maiore, quàm cibus exigat.
              - Matutina, quæ habitui corporis cõueniat.
            - Balneo tepido. N. 428.
            - Quiete post balneum. N. 429.
      - Post decimum diem, uomitu opus erit. N. 430.
        - Antequã uomat, corpus præparetur cibi tum
          - Quantitate. Alimentorum prius ablatorum dimidia, exercitiorum tertia pars, utrobiq; una sexta eius quo sanus uti consueuerat, addatur. N. 431.
          - Qualitate. Sint sicci & austeri. N. 432.
        - Vomat primis statim diebus, postquam cibis prædictis uti ceperit. N. 433. Contrariũ huius in seq. repletione n. 465. præcipit.
        - Post uomitũ, per dies quatuor cibo & exercitio partito utatur parciore. N. 434. Iuxta præceptum suprà n. 348. datum.
      - Vigesimo die aduentante,
        - Cibo & potui addatur, quod ablatum fuerat: sed exercitijs non item. N. 435. τὸν οἶνον τὸ πότιμον, quantum cùm sanus esset bibere consueuerat.
        - Vomat inde. N. 436.
        - Post uomitum conueniente diæta utatur. Præstat certè cœna contentum esse, quoad conualescat. N. 437.

- REPLETIONIS XIII
  - Cognitio, tum
    - Incipientis:
      - Fæces alui siccæ & exustæ. N. 438.
      - Os siccum. N. 439.
    - Progredientis. Ergò
      - Os amarum. N. 440.
      - Aluus & urina supprimitur. Num. 441. Huius
        - Causa. Intestinis humore destitutis, fæces induratæ suo transitu dolorem afferunt: inflammatis autem ob dolorem partibus, tumor subsequitur, eoq; feces & urina retinentur. N. 442.
        - Symptomata: Ergo sequitur
          - Dolor primum intestinorum. Colicus propriè. N. 443.
          - Febrilis calor. N. 444.
          - Vomitus cibi primum & potus, subinde etiam stercoris. Voluulus. N. 445. Et tūc sanè morbus est lethalis. Num. 446.
  - Curatio. Antequā ad extremū perueniat, subueniendum. Nu. 447. De hac in
    - Genere. Vide in sequentibus signum ☞
    - Specie, ratione tēporis. Ergò
      - Primis diebus, quo ad
        - Exercitia, dimidia pars tollatur. N. 463.
        - Cibos,
          - Antequā uomat respectu
            - Quantitatis & Qualitatis ciborū, dulces, pingues, salsos, copiosos ingerat, ut uomere possit. N. 464.
            - Temporis. Non uno tantùm die, sed pluribus sese ingurgitet, ut corpus ad uomitum præparet. N. 465.
          - Posteaquā uomuit,
            - Sensim, per tres dies, moderatus cibus exhibeatur. N. 466.
            - Non abstineat prandio. N. 467.
      - Decimo die, quo ad
        - Exercitia, sensim augeantur. N. 468.
        - Cibos, si repletionis signa
          - Adsint, uomitum repetat. N. 469. Repletionis signa tum alia, tum uerò etiam læuitas intestinorum. Eapropter ait, ἢν πλησμονὴ ἐνῇ, καὶ ἡ ἀπὸ σιτίου τῆς κ. πλημμέλεια, læsio, offensa, hoc est, turbatio, quam alibi τάραξιν & διάρρηξιν uocat. Cornarius legit, ἢν ἡ πλ. ἐνῇ ἀπὸ σιτίου, ἢ τῆς κοιλ. πλημμ.
          - Non adsint, in uictus ratione præscripta pergat. N. 470.

☞ Cura

- Causa mali est uentris caliditas & siccitas. N. 448.
- ☞ Cura pendet à causæ cognitione.
- Cura igitur contraria erit per ea, quæ refrigerare & humectare poterũt, tum quo ad
  - Alimẽta.
    - Quatum
      - Cibi:
        - Maza conuenit, non recens, respersa. Panis è tritico trimestri, succo furfurum fermentatus. N. 449.
        - Olera cocta quæuis, præter atria & sicca. N. 450.
        - Pisces
          - Marini leuißimi, cocti. N. 451.
          - Fluuiales & Lacustres cocti. N. 453.
        - Carnes suillæ, earundem extremitates anteriores coctæ: hœdinæ, agninæ, catulinæ coctæ. N. 452.
        - Fructus humectantes post reliquos cibos. N. 461.
        - Legumina, Ciceres uirides, aut sicci, in aqua macerati. N. 462.
      - Potus. Vino utatur leni, aquoso. N. 454.
    - Quando. Non cœna tantùm, sed & prandio utatur. N. 459.
  - Exercitia. Ergo in
    - Genere, Labores sint pauci, neque conferti, sed quieti omnes. N. 455. Pro παχέσι legit Cornarius ταχέσι, quod alibi est ὀξέσι: quibus opponuntur ἡσυχέες.
    - Specie:
      - Deambulatio: Num. 456. Hæc
        - Conuenit
          - Manê.
          - Ab exercitio.
        - Non conuenit à cœna.
      - Balneo utatur. N. 457.
      - Somnus
        - Nocturnus, mollis, lenis esto, non profundus. N. 458. An intelligit μαλακουνίαν: ut suprà n. 398. & infrà θερμολουτέειν & μαλακῶς συναΐξεσθαι coniungit.
        - Diurnus, à prandio esto breuis. N. 460.

CAPVT

CAPVT IIX.

Inanitionum quæ sanis accidunt species duas cognoscere & curare docet.

ΓΙΝΕΤΑΙ [471] δὲ καὶ τοιάδε. [472] φρῖκαι ἀπὸ τῶν περιπάτων ἐγγίνονται τῶν ὀρθρίων, [473] καὶ τὴν κεφαλὴν βαρύνεται. [474] τούτῳ πλέονες οἱ περίπατοι τῆς ξυμμετρίας. [475] κενούμενον γὰρ τὸ σῶμα καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ ὑγροῦ, φρίσσει καὶ βαρύνεται. [476] προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ἐς πυρετὸν ἀφικνέεται φρικώδεα. [477] ἀλλ' οὐ χρὴ προΐεσθαι ἐς τοῦτο, ἀλλ' ἐκθεραπεύεσθαι πρότερον ὧδε. [478] ὅταν γίνηται πρῶτα τῶν τεκμηρίων τινὰ, χρισάμενον, καὶ ἀνατριψάμενον ὀλίγα, τὸ [479] ἄριστον ποιήσασθαι πλεῖον τοῦ εἰθισμένου. καὶ πιεῖν ἱκανὸν οἶνον μαλακόν. [480] εἶτα ὕπνῳ χρήσασθαι ἀπὸ τοῦ ἀρίστου ἱκανῶς. [481] ἐς τὴν ἑσπέρην δὲ κούφοισι χρησάμενον γυμνασίοισι, [482] θερμῷ τε λουσάμενον, [483] δειπνῆσαι τὸ εἰθισμένον. [484] περιπάτοισι δὲ μὴ χρῆσθαι ἀπὸ δείπνου, [485] διατρίβειν δὲ χρόνον. [486] τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀπολουέσθω ἐν τῷ ὕδατι, [487] ἐν ὕπνοισί τε μαλακοῖσι [a] διαγέσθω. [488] ἡμέρῃσι δὲ πέντε, [b] τοὺς προσαγέσθω κατὰ μικρόν. [489] εἰσὶ δέ τινες, οἳ φρίσσουσιν ἐκ τῶν γυμνασίων, [490] καὶ ἐπὴν ἐκδύνηται, μέχρις ἂν [c] διαγωνίσηται. [491] ὅταν δὲ ψύχηται, πάλιν φρίσσει. [492] βρυγμός τε τὸ σῶμα ἔχει. [493] ὑπνώσσει τε. [494] ὅταν δὲ ἐξέγρηται, χασμᾶται πολλάκις. [495] ἐκ δὲ τοῦ δείπνου τὰ βλέφαρα βαρέα αὐτῷ. [496] προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ πυρετοὶ ἐπιγίνονται φαῦλοι. [497] φυλάσσεσθαι οὖν χρὴ, μὴ προΐεσθαι ἐς τοῦτο, ἀλλὰ [d] θεραπεύεσθαι πρότερον ὧδε. [498] πρῶτον μὲν τῶν γυμνασίων ἀφελέσθω πάντων τὰ ἡμίσεα. [499] τοῖσι δὲ σιτίοισιν ἅπασι χρήσθω ὑγροτέροισί τε καὶ ψυχροτέροισι, [500] καὶ τοῖσι πόμασι μαλακωτέροισι καὶ ὑδαρεστέροισιν. [501] ὅταν δὲ παρέλθωσιν ἡμέραι πέντε, τῶν πόνων προσθέσθω τὸ τρίτον μέρος τῶν ἀφαιρεθέντων. [502] τοῖσι δὲ σιτίοισι χρήσθω τοῖσιν αὐτοῖσι. [503] πέμπτῃ δὲ ἡμέρῃ ἄλλῃ, τοὺς ἡμίσεας τῶν λοιπῶν πόνων προσθέσθω. [504] αὖθις δὲ πέμπτῃ, μετὰ τοῦτο ἀπόδος τοὺς πόνους πάντας, καὶ κουφοτέρους τε καὶ ἐλάσσονας, ὡς μὴ πάλιν ὑπερβολὴ γίνηται. [505] τοῖσι γὰρ πάσχουσι ταῦτα τὰ τεκμήρια, οἱ πόνοι κρέσσους εἰσὶ τῶν σιτίων. [506] ἀνισάζειν οὖν χρή.

[507] ἔνιοι δὲ οὐ ταῦτα πάσχουσιν, ἀλλὰ τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ. [508] πάντων δὲ τουτέων τῶν τεκμηρίων, οἱ πόνοι κρατέουσι τῶν σίτων. [509] καὶ ἡ θεραπείη ἡ αὐτή. [510] ξυμφέρει δὲ τούτοισι, θερμολουτέειν, [511] καὶ μαλακῶς εὐνάζεσθαι. [512] μεθυσθῆναι δὲ ἅπαξ ἢ δὶς, πλὴν ἀλλὰ μὴ ἐς ὑπερβολήν. [513] ἀφροδισιάσαι τι ὅταν ἐπιγίνηται. [514] ῥαθυμῆσαι πρὸς τοὺς πόνους. [515] περιπάτους δὲ μὴ ποιῆσαι ὅλως.

[a] διαγέτω
[b] οὕτω. τοῦτο
[c] διαγωνίσωσι
[d] [illegible]

FIVNT [471] insuper etiam talia. [472] Horrores à deambulationib. matutinis accedunt, [473] & caput grauatur. [474] Huic deambulationes plures sunt, quàm conueniat. [475] Corpus enim & caput humore euacuatū horret ac grauatur. [476] Progressu uerò tēporis in febrem cū horrore incidunt. [477] Neque uerò hucusq; differre oportet, sed prius curare hoc modo. [478] Quāprimū aliqua signa apparuerint, unctus ac frictus modicè, [479] largius solito prandeat, & uinū molle quod satis sit bibat: [480] somno item moderato utatur à prandio: [481] ad uesperam uerò, ubi exercitijs leuib. usus est, [482] calidaq; lotus, [483] cōsueto more cœnet: [484] deambulationib. aūt à cœna nē utatur, [485] sed aliquanto tēpore immoretur. [486] Postridie in aqua lauetur, [487] & somnis mollibus tempus transigat. [488] Et per dies quinq; paulatim ad consuetos cibos ac labores reducatur. [489] Sunt autē quidā qui horrēt ab exercitijs. Nam [490] & quū se exuit, donec exerceri ceperit: [491] & posteaquā refrigeratur, rursus horret: [492] & stridor dentiū tremulus corpus occupat, [493] somnoq; grauatur. [494] Expergefactus autem sæpe oscitat. [495] A cœna itē palpebræ ipsi graues sunt: [496] progressu temporis etiā febres malignæ accedūnt. [497] Proinde cauere oportet, ne eò usque malum progrediatur, sed prius curare hoc modo. [498] Primùm quidem ab omnibus exercitijs dimidium auferatur. [499] Cibis uerò omnibus humidioribus ac frigidioribus utatur, [500] & potibus mollioribus ac dilutioribus. [501] Vbi uerò præterierint dies quinq;, tertia pars laborum ablatorum apponatur: [502] cibis uerò ijsdē utatur. [503] Post alios autē quinq; dies, dimidiū reliquorum laborū apponatur. [504] Et rursus post alios quinq;, oēs labores & leuiores & pauciores reddito, ut ne rursus excessus fiat. [505] Nam his, qui hæc signa perpetiuntur, labores maiores sunt quā cibi. [506] Adequare igitur hos oportet. [507] Quidā uerò non hæc patiuntur, sed aliqua ex his, aliqua non. [508] In omnibus autē his signis, labores superant cibos, [509] & curatio eadē est. [510] Cōfert his calida lauare, [511] ac molliter cubare, [512] & semel atq; iterum inebriari, non tamen supra modum: [513] uenere etiā uti cōfert, sed post ebrietatem: [514] & à laboribus cessare: [515] deambulationibus denique in uniuersum abstinere.

EXINA-

- **EXINANITIO** *prima, quando Deambulationes modum excedunt.* N. 474. *Huius*
  - Cognitio *quo ad*
    - Præsentia *signa.* N. 471. *A matutina deambulatione superuenit*
      - Horror. N. 472.
      - Capitis *grauedo.* N. 473.
    - Præcedentes *causas. Corpus & caput à nimio exercitio exinanitum, horrorem & grauedinem percipit.* N. 475.
    - Sequentes *effectus. In febrem tandem horridam incidit.* N. 476.
  - Curatio *statim aggredienda, priusquam febris superueniat.* N. 477. *Ergò ubi signa quæpiam prædicta apparuerint, die*
    - Primo *statim curã habeat, & respectu*
      - Prandij. Tum
        - Ante. *Vngatur, & modicè fricetur prius.* N. 478.
        - In *prandio. Cibo utatur copiosiore solito, & uino molli multo.* N. 479.
        - Post *prãdiũ. Dormiat, quod satis sit.* N. 480.
      - Cœnæ.
        - Ante. *Vtatur*
          - Exercitijs *leuibus.* N. 481.
          - Balneo *calido.* Num. 482.
        - In. *Cœna consueta esto.* N. 483.
        - Post.
          - Deambulationibus *abstineat.* N. 484.
          - Decubitu *aliquanto tẽpore utatur, ut ne exurgat quidem.* διατρίβειν δὲ χρόνον, *scilicet in ipso discubitu.* N. 485. *Corn. Ad tempus differat, scilicet exurrectionem. Præced. n. 395. & aliàs sæpe,* οἷον ἀναστῆναι, *Exurrectionem præcepit, quæ ueluti media statuenda uidetur, inter Deambulationem & Quietem, seu Decubitum.*
    - Secundo *uel postridie,*
      - Aqua *abluatur.* N. 486.
      - Somno *molli indulgeat.* N. 487.
    - Tertio, *usq; ad Quintum, sensim redeat ad consuetum uictũ.* N. 488.

- EXINANITIONIS *secundae*
  - Cognitio per
    - Signa, cū *in quibusdā omnia, in q̄busdam aliqua tantūm appareāt.* N. 507. *Signa igitur*
      - Incipientis, *sumūtur à Paßione animalis facultatis externae in*
        - Genere, *à Somno scilicet. Somnolentus redditur.* N. 494.
        - Specie, *uidelicet à paßione*
          - Sensus *tactus per totum corpus. Ab exercitijs horrorem percipit.* N. 489. *Et quidem*
            - Ante *exercitium, ubi sese exuit, donec certare ceperit, horret.* N. 490.
            - Post *exercitium, ubi refrigere ceperit, iterum horrorē percipit.* N. 491.
          - Motꝰ quē *percipit ab*
            - Exercitio. *Dentium stridor tremulus.* N. 492.
            - Somno. *Pandiculationem sentit.* N. 493.
            - Cœna. *Palpebrarum grauitatem percipit.* N. 495.
      - Progressæ. *Febres malæ sequuntur.* N. 496.
    - Causas. *Causa una est, quòd Exercitia superant Alimenta.* N. 508.
  - Curatio *aggredienda, priusquam in febrem incidat. Num.* 497. *Curationis τὸ*
    - ὅτι, *nēpe Quid & Quomodo agendum, exponit, siue omnia, siue quædā tantūm prædictorū signorum appareāt. Eadem nāque curandi ratio.* N. 509. *Tū*
      - Singillatim, *ratione temporis. Etenim*
        - Primis *diebus*
          - Exercitijs *omnibus dimidium detrahatur.* N. 498.
          - Alimenta
            - Cibi *sint magis humectantes & refrigerantes.* N. 499.
            - Potus *sit mollior & aquosior.* N. 500.
        - Quinto *die usq; ad* X.
          - Exercitiorum *detractorum pars tertia restituatur.* N. 501.
          - Alimentis *præscriptis insistat.* N. 502.
        - Decimo *die usq; ad* XV. *circa alimenta nihil mutetur: at exercitiorum detractorum reliquorum dimidium, hoc est, una tertia restituatur.* N. 503.
        - Decimoquinto *die reliquam tertiam exercitiorum restituito, sic ut ad consuetos labores redeat, sed leuiores & minores, ne recidiua fiat ex immoderatione, uti prius.* N. 504.
      - Vniuersim. *Conuenit hisce talibus*
        - Calida *lotio.* N. 510.
        - Mollis *cubatio.* N. 511.
        - Inebriatio *semel aut bis moderata.* N. 512.
        - Venus. ἀφροδισιάσαι τι (*scilicet* ξυμφέρει) ὅταν ἐπιγένηται, *si sequatur ebrietatem aliquanto pòst tempore, ad uniuersi corporis poros laxandos, & alimenti distributionem promouendam.* N. 513. *Corn. Vbi ebrietatis excessus contigerit.*
        - Ad *labores nulla procliuitas.* N. 514.
        - Deambulationum *usus nullus.* N. 515.
    - Διότι.
      - Causa *prædictorum symptomatū est, quoniā* Exercitia *superant ipsa* Alimenta. N. 505.
      - Curationis *igitur ratio erit, si ad æqualitatem reducantur.* N. 506.

HIPPO-

HIPPOCRATIS

ΠΕΡΙ ΕΝΥΠΝΙΩΝ

De Insomnijs.

QVICVNQVE [1] ea quæ per somnia conijci possunt rectè cognorit, is magnam ea uim ad omnia habere comperiet. [2] Anima enim tum uigilat. [3] Quæ ipsa dũ corpori inseruit, in uarias partes distracta, sui iuris non est, sed partem quandam singulis corporis partibus distribuit: ipsis puta sensorijs, auditui, uisui, tactui, ambulationi, actioni, omni denique corporis ministerio, ut nihil minus quàm sui iuris sit. [4] At quiescente corpore, anima in motu est, & è partibus in partes reptans, domum suam ipsa gubernat, omnibusq; corporis fungitur officijs. [5] Nam corpus dormiens non sentit, [6] ipsa uerò uigilans cognoscit, ac uidenda uidet, & audienda audit, uadit, tangit, tristatur, ratiocinatur: & ut semel dicam, quęcunque corporis aut animæ munia sunt, ea omnia in somnis anima obit. [7] Quicunq; igitur hęc rectè iudicare norit, magnã sapiẽtiæ partẽ adeptus erit. [8] Quæcũq; igitur somnia diuina sunt, & quædam euentura significant aut urbibus, aut priuatis, siue bona, siue mala, non absque illorum culpa, sunt qui illa dijudicandi certam artem habeant. [9] Quas uerò corporis affectiones anima præmõstrat, repletionem scilicet aut inanitionem, redundantiam item cognatorum, aut mutationem assuetorum: [10] hæc sanè omnia quoque iudicant, sed ita ut partim assequãtur, partim aberrent, [11] quandoquidem utriusq; rei causam ignorant, & quare deprehenderint, & quare falsi sint. [12] Et cùm obnuncient cauendum esse ne quid detrimenti capiatur: quomodo tamen id fieri debeat non docent, sed dijs tantùm uota iubent nuncupari. [13] Quod ipsum etsi & decorum & inprimis conducibile est: [14] oportet tamen dijs inuocatis manum insuper operi admouere.

[15] De quo ipse sic statui posse uidet. [16] Quęcũq; insomnia mẽs hominis in noctẽ per somnũ offert de diurnis actionibus, & serijs illis atq; iustis, ita ut erãt, & eodem modo, quo uel gesta uel deliberata sunt, ea homini bona sunt, sanitatem enim significant: [17] propterea quòd anima in diurnis consilijs perstat, neq; repletione, neq; euacuatione, neq; re quauis alia

A ΠΕΡΙ [1] δὲ τῶν τεκμηρίων τῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν ὅστις ὀρθῶς γινώσκει, μεγάλην ἔχοντα δύναμιν εὑρήσει πρὸς ἅπαντα. [2] ἡ γὰρ ψυχὴ ἐγρήγορεν. [3] ὅταν μὲν οὖν †σώματι ὑπηρετοῦσα ᾖ, ἐπὶ πολλὰ μεριζομένη, οὐ γίγνεται αὐτὴ ἑωυτῆς, ἀλλ' ἀποδίδωσί τι μέρος ἑκάστῳ τοῦ σώματος· ἠκοῇ, τοῖσιν αἰσθητηρίοισιν, ἀκοῇ, ὄψει, ψαύσει, ὁδοιπορίῃ, πρήξει, καὶ πάσῃ τῇ τοῦ σώματος διακονίῃ· αὐτὴ δὲ ἑωυτῆς ἡ διάνοια οὐ γίνεται. [4] ὁκόταν δὲ τὸ σῶμα ἡσυχάσῃ, ἡ ψυχὴ κινευμένη, καὶ ἐπεξέρπουσα τὰ μέρη τοῦ σώματος, διοικεῖ τὸν ἑαυτῆς οἶκον, καὶ τὰς τοῦ σώματος πρήξιας ἁπάσας αὐτὴ
B διαπρήσσεται. [5] τὸ μὲν γὰρ σῶμα καθεῦδον, οὐκ αἰσθάνεται. [6] ἡ δὲ ἐγρηγοροῦσα, γινώσκει, καθορῇ τε τὰ ὁρατὰ, καὶ διακούει τὰ ἀκουστὰ, βαδίζει, ψαύει, λυπεῖται, ἐνθυμέεται ἐν ὀλίγῳ, ὁκόσαι τοῦ σώματος ὑπηρεσίαι, ἢ τῆς ψυχῆς, ταῦτα πάντα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ὕπνῳ διαπρήσσεται. [7] ὅστις οὖν ἐπίσταται κρίνειν ταῦτα ὀρθῶς, μέγα μέρος ἐπίσταται σοφίης. [8] ὁκόσα μὲν οὖν τῶν ἐνυπνίων θεῖά ἐστι, καὶ προσημαίνει τινὰ συμβησόμενα, ἢ πόλεσιν, ἢ τῷ ἰδιώτῃ λαῷ, ἢ κακὰ, ἢ ἀγαθὰ, μὴ δι' αὐτῶν ἁμαρτίην, εἰσὶν οἳ κρίνουσι περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβῆ τέχνην ἔχοντες.
C [9] ὁκόσα δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος παθήματα προσημαίνει πλησμονῆς ἢ κενώσιος, ὑπερβολὴν τῶν ξυμφύτων, ἢ μεταβολὴν τῶν συνηθέων, [10] κρίνουσι μὲν καὶ ταῦτα, καὶ τὰ μὲν τυγχάνουσι, τὰ δὲ ἁμαρτάνουσι, [11] καὶ οὐδέτερα τούτων γινώσκουσι, διότι οὖν γίνεται, οὔθ' ὅτι ἂν ἐπιτύχωσι, οὔθ' ὅτι ἂν ἁμάρτωσι. [12] φυλάσσεσθαι δὲ παραινεῦντες, μήτι κακὸν λάβῃ, οὐ διδάσκουσιν ὡς χρὴ φυλάξασθαι, ἀλλὰ θεοῖσιν εὔχεσθαι κελεύουσι. [13] καὶ τὸ μὲν εὔχεσθαι πρέπον, καὶ λίην ἐστὶν ἀγαθόν. [14] δεῖ δὲ καὶ αὐτὸν ξυλλαμβάνοντα, τοὺς θεοὺς ἐπικαλέεσθαι.

[15] ἔχει οὖν περὶ τούτων πάντα ὧδε. [16] ὁκόσα τῶν ἐνυπνίων τὰς ἡμερινὰς πρήξιας τοῦ ἀνθρώπου ἡ διάνοια ἐς τὴν εὐφρόνην ἐνυπνιάζεται
D [a] ἑσπέρην, καὶ ἀποδίδωσι κατὰ τρόπον γινόμενα, [b] ἅπερ τῇσιν ἡμέρῃσιν ἐπράχθη, ἢ ἐβουλεύθη ἐν δικαίῳ πρήγματι, ταῦτα τῷ ἀνθρώπῳ ἀγαθά· ὑγείην γὰρ σημαίνει. [17] διότι ἡ ψυχὴ παραμένει ἐν τοῖσιν ἡμερινοῖσι βουλεύμασιν, οὔτε πλησμονῇ τινὶ κρατηθεῖσα, οὔτε κενώσει, οὔτε ἄλλῳ

† τῷ

[a] ὥσπερ ἦν
[b] ὥσπερ

οὐδε-

ὑδοὺν ἔξωθεν προσπεσόντι. [18] ὅταν δὲ πρὸς τὰς ἡμερινὰς πρήξιας ὑπεναντιῶται τὰ ἐνύπνια, καὶ ἐγγίνηται περὶ αὐτέων ἡ μάχη, ἢ νίκη αὖ τοῦτο συμβαίνῃ, ταραχὴν σημαίνει ἐν τῷ σώματι. [19] καὶ ἢν μὲν ἰσχυρὴ ᾖ, ἰσχυρὸν τὸ κακόν· [20] ἢν δὲ φαύλη, ἀσθενέστερον. [21] περὶ μὲν οὖν τῆς πρήξιος, εἴτε δεῖ ἀποτρέπειν, εἴτε μὴ δεῖ, οὐ κρίνω· [22] τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου θεραπεύεσθαι ξυμβουλεύω. [23] πλησμονῆς γάρ τινος ἐγγινομένης, ἀπόκρισις ἐγένετό τις, ἥτις[a] ἐτάραξε τὴν ψυχήν. [24] ἢν μὲν οὖν ἰσχυρὸν ᾖ τὸ ἐναντιωθὲν, ἐμετόν τε ξυμφέρει ποιήσασθαι, [25] καὶ τοῖσι σιτίοισι κούφοισι προσάγειν ἐς ἡμέρας πέντε· [26] καὶ τοῖσι περιπάτοισι πολλοῖσι καὶ ὀξέσιν ἐκ προσαγωγῆς χρέεσθαι· [27] καὶ τοῖσι γυμνασίοισιν ἐπιγυμνάζεσθαι συμμέτροισι πρὸς τὴν προσαγωγὴν τῶν σιτίων. [28] ἢν δὲ ἀσθενέστερον τὸ ἐναντιωθὲν γένηται, ἀφελὼν τὸν ἔμετον, [29] τὸ τρίτον μέρος ἄφελε τοῦ σιτίου· [30] καὶ τοῦτο ἡσυχῇ προσάγου πάλιν ἐς τὰς πέντε ἡμέρας· [31] καὶ τοῖσι περιπάτοισι πιέζειν· [32] καὶ τοῖσι τῆς φωνῆς πόνοισι χρέεσθω, [33] καὶ τοῖσι θεοῖσιν εὐχέσθω, καὶ καταστήσεται αὐτῷ ἡ ταραχή.

[a] ἐτάραξε

[34] ἥλιον δὲ, καὶ σελήνην, καὶ οὐρανὸν, καὶ ἀστέρας, καθαρὰ καὶ εὐαγέα, κατὰ τρόπον ὁρώμενα ἕκαστα, ἀγαθά. ὑγείην γὰρ τῷ σώματι σημαίνει, ἀπὸ πάντων τῶν ὑπαρχόντων. [35] ἀλλὰ χρὴ διαφυλάσσειν ταύτην τὴν ἕξιν τῇ παρεούσῃ διαίτῃ. [36] εἰ δέ τι τούτων ὑπεναντίον γένοιτο, νοῦσόν τινα τῷ σώματι σημαίνει· [37] ἀπὸ μὲν τῶν ἰσχυρῶν, ἰσχυροτέρην· [38] ἀπὸ δὲ τῶν ἀσθενεστέρων, κουφοτέρην. [39] καὶ ἄστρων μὲν οὖν ἡ ἔξω περίοδος, [40] ἡλίου δὲ ἡ μέση, [41] σελήνης δὲ ἡ πρὸς τὰ κοῖλα.

[42] ὅ, τι μὲν οὖν δοκέοι τούτων τῶν ἄστρων σβεννύσθαι, ἢ βλάπτεσθαι, ἢ ἀφανίζεσθαι, ἢ ἀπέχεσθαι τῆς περιόδου, κατ' αὐτὸ τὸ μέρος καὶ τὴν νοῦσον προσγίνεσθαι. [43] καὶ ἢν μὲν ὑπὸ ἀέρος ὁρᾶται ἢ νεφέλης τι τῶν ἄστρων τούτων πάσχον, ἀσθενέστερον· [44] ἢν δὲ ὑπὸ ὕδατος, ἢ χαλάζης, ἰσχυρότερον. [45] σημαίνει δὲ ἀπόκρισιν ἐν τῷ σώματι ὑγρὴν καὶ φλεγματώδεα γενομένην, ἐς τὴν ἔξω περιφορὴν ἐμπεπτωκέναι. [46] ξυμφέρει τοίνυν τούτῳ, τοῖσί τε δρόμοισιν ἐν τοῖσιν ἱματίοισι κεχρῆσθαι πολλοῖσιν ἐξ ὀλίγου προσάγοντα, ὅκως ἐξιδρώσῃ ὡς μάλιστα· [47] καὶ τοῖσι περιπάτοισιν ἀπὸ τοῦ γυμνασίου πολλοῖσι καὶ ἀναρίστοισι χρῆσθαι. [48] τῶν τε σιτίων ἀφελόμενος τὸ τρίτον μέρος, προσάγειν ἐς πέντε ἡμέρας. [49] εἰ δὲ δοκέοι ἰσχυρὸν εἶναι, καὶ πυριῆσαι. [50] τὴν γὰρ κάθαρσιν διὰ τοῦ χρώματος ξυμφέρει ποιέεσθαι, διότι ἐν τῇ ἔξω περιφορῇ ἐστι τὸ βλάβος. [51] τοῖσι δὲ σιτίοισι χρῆσθαι ξηροῖσι, δριμέσιν, αὐστηροῖσιν, ἀκρήτοισι. [52] καὶ τοῖσι πόνοισι τοῖσι ξηραίνουσι μάλιστα.

A alia extrinsecus incidente uicta. [18] Quum autem insomnia diurnis actionibus aduersantur, ita ut inter se non conueniant, hoc ipsum si cõtigerit, turbationem corporis significat. [19] Et fortis quidem, forte malum: [20] leuis uerò, debilius. [21] Vtrum igitur actiones istæ auerruncandæ sint nécne, non est instituti mei indicare: [22] sed corpus tantùm hominis curari consulo. [23] Cùm enim corpori repletio quædam acciderit, oborta secretio animam perturbauit. [24] Si igitur forte fuerit id, quod aduersatur, uomitum facere conducit, [25] & cibos leues exhibere sensim adijciendo ad dies quinq;: [26] deambulationibus item multis & cõcitatis sensim accrescentib. uti: [27] exercitijs B itidem moderatis, pro ciborum assumtorum ratione. [28] Si uerò debilius fuerit id, quod aduersatur, omisso uomitu, [29] tertia cibi partem adimito, [30] tandemq; rursus sensim ad dies quinq; reducito, [31] & deambulationibus urgeto. [32] Sed & uocis exercitijs utatur, [33] & dijs supplicet, & turbatio sedabitur.

[34] Solem & lunam, & cœlum, ac stellas, pura & suo quæq; modo motuq; agitatia uidere, singula bona sunt. Sanitatem nãq; corporis, eiusq; causas præsentes indicant. [35] Qué quidem habitum præsenti uictus ratione cõseruare oportet. [36] At si quid contra euenerit, morbum quendam corpori minatur: [37] à fortibus C quidem fortiorem: [38] à debilioribus uerò leuiorem. [39] Et astris quidem exterior in corpore circuitus respondet: [40] soli medius, [41] lunæ concauitas interna.

[42] Si quod horum siderum extingui, aut lędi, aut disparere, aut ab orbita sua absistere uideatur, illa ipsa parte morbum quoq; occupaturũ significat. [43] Leuiorem quidem, si ab aere aut nube sidera aliquid tale pati uideantur: [44] sin ab aqua, aut grandine, grauiorem. [45] Significat enim secretionem in corpore humidam ac pituitosam factam esse, & in externam circumferentiam excidisse. [46] Conferet igitur huic omnibus uestibus indu D to cursus multi, sensim augescentes, ut quàm maximè exudet. [47] Item deambulationes ab exercitio multæ citra prandium: [48] atq; detracta ciborum tertia parte, ad dies quinque sensim adijciatur. [49] Quòd si uehementius malũ esse uideatur, etiã fomẽtis utendũ. [50] Purgationẽ .n. per cutim facere expedit, ppterea quòd in externo circuitu nocumentũ est. [51] Cibis uerò utendũ est siccis, acribus, austeris, meracis, [52] & laborib. maximè siccantibus.

[53] εἴ τι δὲ τούτων ἡ σελήνη πάσχοι, εἴσω τὴν ἀντίσπασιν ποιέεσθαι ξυμφέρει, [54] ἐμέτῳ χρησάμενον ἀπὸ τῶν δριμέων, καὶ ἁλμυρῶν, καὶ μαλακῶν σιτίων. [55] τοῖσι δὲ τροχοῖσιν ὀξέσι, [56] καὶ τοῖσι περιπάτοισιν ὀξ-

[53] Si uerò quid horum Luna patiatur, reuulsionem ad interna facere conducit: [54] ab acribus item, & salsuginosis, ac mollibus cibis [55] uomere: cursibus quinetiam circularibus concitatis, [56] & deambulationibus ueloci-

bus uti. 57 Vocis itidẽ exercitijs, 58 & prandij ablatione, 59 cibiq; detractiõe, & uicissim appositione. 60 Propterea uerò introrsum reuellendũ est, quoniam in cauitatib. corporis nocumentum est.

61 Si aũt Sol tale quid pati uideatur, fortius iam malũ est, & difficilius curatu. 62 Oportet ergò in utranq; partem reuulsiones facere, 63 & rectis cursibus, 64 & curuis, & circularib. uti, 65 & deambulationibus, 66 & alijs omniũ generũ laborib. omnibus. 67 Ciborũ itidẽ detractione, & rursus appositione, eodẽ modo: 68 deinde uomere, & rursus sensim cibos augere, ad dies qnq;. 69 Si uerò sudo cœlo sidera premantur hæc, & debilia esse uideatur, & siccitate sui orbis laborare, periculũ à morbo imminet. 70 Oportet igitur labores detrahere, 71 & diæta humidiore ac molli uti, 72 & balneis 73 animiq; remissiõe. 74 & somno lõgiore, donec malũ sedetur. 75 Quòd si igneũ ac calidũ appareat esse id quod illa oppugnat, bilis secretionem arguit.

76 Si uerò uicta insuper euanescant, periculum est ne morte finiatur morbus.

77 Si uerò in fugã uerti uideatur, eamq; citã, alijs persequẽtib. periculũ insaniæ homini denũciat, nisi caueat. 78 Omnib. aũt his cõducit, ut ueratro purgati, optimã uictus rationẽ instituant: 79 sin minus, ut uictu ad aquã uergẽte utãtur: 80 neq; uinũ bibant, 81 præterquã albũ, tenue, molle & aquosum. 82 Abstineant ab acribus, resiccãtibus, calefaciẽtibus, ac salsuginosis. 83 Laborib. secũdũ naturã plurimis utantur, 84 & cursib. in uestitu frequentiorib. 85 Frictione, lucta, & uolutatione in puluere, abstineat. 86 Somnis utatur mollibus, 87 & animi quiete, sed ita, ne labores naturales prętermittat, 88 à cœna deambulet. 89 Conducet etiã fomentis uti, 90 à fomẽtis uerò uomere. 91 Per triginta dies ne repleatur. 92 Sin repletus fuerit, bis in mense uomat ex dulcibus & aquosis ac leuibus.

93 Quæcũq; aũt ex his per se absq; ulla necessitate palantia uidẽtur, animæ turbationẽ quandã propter curas significãt. 94 Animi igitur relaxatione atq; appulsione ad iocosa spectacula opus est: 95 aut si id fieri nequeat, saltẽ scenicas uoluptates per biduũ aut triduũ spectet, & sedabitur malũ. 96 Sin minus, periculũ est, ne in morbum incidat.

97 Quæcũq; astra ex orbita sua excidere uidentur, si pura & splẽdida fuerint, & prorsum moueãtur, sanitatẽ denotãt. 98 Quod enim in corpore purũ est, & naturali circuitu excernitur, ab occasu ad ortũ ferri uidetur. Nam quæ in uentre separãtur, & quę in carnẽ eructãtur, omnia ex circuitu suo excidũt. 99 Qđ si atra &

A σι. 57 τοῖσι δὲ τῆς φωνῆς πόνοισι, 58 καὶ ἀναερισίῃσι, 59 καὶ τοῦ σίτου τῇ ἀφαιρέσει καὶ προσαγωγῇ ὡσαύτως. 60 διὰ τοῦτο δὲ ἔσω ἀντισπαστέον, διότι πρὸς τὰ κοῖλα τοῦ σώματος βλαβερὸν ἐφαίνη.

61 εἰ δὲ ὁ ἥλιος τοιοῦτό τι πάσχοι, ἰσχυρότερον τοῦτο ἤδη καὶ δυσεξαγωγότερον. 62 δεῖ δὲ ἀμφοτέρως τὰς ἀντισπάσιας ποιεῖσθαι, 63 καὶ τοῖσι δρόμοισι, 64 τοῖσί τε καμπτοῖσι τροχοῖσι χρῆσθαι, 65 καὶ τοῖσι περιπάτοισι, 66 καὶ τοῖσιν ἄλλοισι πόνοισι πᾶσι. 67 τῇ δὲ σίτων τῇ ἀφαιρέσει, καὶ τῇ προσαγωγῇ ὡσαύτως. 68 ἔπειτα ἐξεμέσαντα, αὖθις προσάγειν πρὸς τὰς πέντε. 69 εἰ δὲ αἰθρίης οὔσης θλίβεται, καὶ ἀσθενέα δοκέοι εἶναι † ὑπὸ τῆς ξηρασίης τῆς περιόδου κρατέεσθαι, σημαίνει κίνδυνον εἰς νοῦσον B πεσεῖν. 70 ἀλλὰ χρὴ τῶν πόνων ἀφαιρέειν, 71 τῇ τε διαίτῃ ὑγροτέρῃ καὶ μαλακῇ χρέεσθαι, 72 καὶ λουτροῖσι, 73 καὶ ῥαθυμίῃ πλείονι, 74 καὶ ὕπνῳ πολλῷ, μέχρις ἂν καταστῇ. 75 εἰ δὲ πυροειδὲς δοκέοι εἶναι τὸ ἐναντιούμενον καὶ θερμὸν, χολῆς ἀπόκρισιν σημαίνει.

76 εἰ δὲ καὶ ἀφανίζοιτο τὰ κρατούμενα, κίνδυνος ἐς θάνατον ἐκ τῆς νόσου ἐλθεῖν.

77 εἰ δὲ τρεφθῆναι δοκέοι [τραπῆναι ἐς φυγὴν τὸ ὑπάρχον] φεύγειν δὲ ταχέως, τοὺς δὲ διώκειν, κίνδυνος μανῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἢν μὴ θεραπευθῇ. 78 ξυμφέρει δὲ τούτοισι πᾶσι, ᵃκάλλιστα μὲν, ἐλλεβόρῳ καθαρθέντας διαιτῆσθαι. ἢν C 79 δὲ μὴ, τῇ πρὸς ὕδατος διαίτῃ χρῆσθαι ξυμφέρει. 80 οἶνον δὲ μὴ πίνειν. 81 εἰ δ' οὖν, λευκὸν, λεπτὸν, μαλακὸν, ὑδαρῆ. 82 ἀπέχεσθαι δὲ δριμέων, ξηραντικῶν, θερμαντικῶν, ἁλμυρῶν. 83 πόνοισι δὲ τοῖσι κατὰ φύσιν πλείστοισι χρέεσθαι, 84 καὶ δρόμοισιν ἐν ἱματίῳ πλείστοισι. 85 τρίψις δὲ μὴ ἔστω, μὴ δὲ πάλη, μὴ δὲ ἀλίνδησις. 86 ὕπνοισι ᶜμαλακοῖσι χρεέτω, 87 καὶ ῥαθυμείτω, πλὴν τῶν κατὰ φύσιν πόνων. 88 ἀπὸ δὲ τοῦ δείπνου περιπατείτω. 89 ἀγαθὸν δὲ καὶ πυριῆσθαι, 90 ἐμέειν δ' ἐκ τῆς πυρίης. 91 τριήκοντα δὲ ἡμερέων μὴ πληρωθῇ. 92 ὅταν δὲ πληρωθῇ, δὶς ἐν τῷ μηνὶ ἐμεσάτω, ἀπὸ τῶν γλυκέων, καὶ ὑδαρῶν, καὶ κούφων.

93 ὁκόσα δὲ τούτων πλανᾶται ἄλλοτε ἄλλῃ, μὴ D ὑπ' ἀνάγκης, ψυχῆς τινα ταραχὴν σημαίνει ὑπὸ μερίμνης. 94 ξυμφέρει δὲ τούτῳ ῥαθυμῆσαί τε, καὶ τὴν ψυχὴν τραπῆναι πρὸς θεωρίας μάλιστα μὲν πρὸς τὰς φερούσας γέλωτας. 95 εἰ δὲ μὴ, ὅτι μάλιστα ἡσθήσεται θεασάμενος ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς, καὶ καταστήσεται. 96 εἰ δὲ μὴ, κίνδυνος ἐς νοῦσον πίπτειν.

97 ὅτι δ' ἂν ἐκ τῆς περιφορῆς ἐκπίπτειν δοκέῃ τῶν ἄστρων, ὁκόσα μὲν καθαρὰ, καὶ λαμπρὰ, καὶ ᵈπρόσω δοκέει φέρεσθαι, ὑγείην σημαίνει. 98 ὅ,τι γὰρ ἐν τῷ σώματι καθαρὸν ἐὸν, ἐκκρίνεται ἐκ τῆς περιόδου κατὰ φύσιν, ἀφ' ἑσπέρας ᵉπρὸς ἠῶ ὀρθῶς ἔχει. καὶ γὰρ τὰ ἐν τῇ κοιλίῃ ἀποκρινόμενα, καὶ τὰ ἐς τὴν σάρκα ἀπερευγόμενα, ἅπαντα ἐκ τῆς περιόδου ἐκπίπτει. 99 ὅτι δ' ἂν τούτων μέλαν, καὶ ἀμυδρὸν,

† καὶ

ᵃ μάλιστα

ᵇ εἰ δὲ μὴ

ᶜ μαλακοινείτω. uel μαλακοῖσι συνέτω

ᵈ πρὸς ἠῶ

ᵉ πρὸς ἠῶ. uel ὄρθρου

μυδρὸν, καὶ πρὸς ἑσπέρην δοκέῃ φέρεσθαι, ἢ ἐς τὴν θάλασσαν, ἢ ἐς τὴν γῆν, ἢ ἄνω μᾶλλον, ταῦτα σημαίνει τὰς νόσους. [100] τὰ μὲν ἄνω φερόμενα, ῥεῦμα κεφαλῆς ἐστι δηλοῦντα. [101] ὁκόσα δὲ ἐς θάλασσαν, κοιλίης νοσήματα. [102] ὁκόσα δὲ ἐς γῆν, ἐκφύματα μάλιστα σημαίνει τὰ ἐν τῇ σαρκὶ φυόμενα. [103] τούτοισι ξυμφέρει τὸ τρίτον μέρος τοῦ σίτου ἀφελέσθαι. [104] ἐμέσαντα δὲ προσάγειν ἐς ἡμέρας πέντε. [105] ἐν ἄλλῃσι δὲ πέντε κομίσασθαι τὰ σιτία πάντα, καὶ ἐμέσαντα πάλιν προσαγέσθω κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

[106] ὅτι δ' ἂν τούτων οὐρανίοισιν ἐφεξῆς δόξῃ σοι καθαρὸν καὶ ὑγρὸν ἐὸν, ὑγιαίνειν σημαίνει. [107] διότι ἐκ τοῦ [a] αἰθέρος ἐς τὸν ἄνθρ. κατελθὸν ἐστι. [108] τοιοῦτον δὲ καὶ ἡ ψυχὴ ὁρᾷ, οἷόν περ ἐσῆλθη. [109] ὅ,τι δ' ἂν μέλαν ᾖ, καὶ μὴ καθαρὸν, μὴ δὲ διαφανὲς, νοῦσον σημαίνει. [110] οὔτε διὰ πλησμονὴν, οὔτε διὰ κένωσιν, ἀλλ' ἔξωθεν ἐπαγωγῆς. [111] ξυμφέρει δὲ τούτῳ τροχοῖσιν ὀξέσι κεχρῆσθαι, ὅκως σύντηξις ὡς ἐλαχίστη τοῦ σώματος γένηται, πνεύματι δὲ ὡς πυκνοτάτῳ χρησάμενος, ἐκκρίνῃ τὸ παρελθόν. [112] ἀπὸ δὲ τῶν τροχῶν, περιπάτοισιν ὀξέσιν. [113] ἡ δὲ δίαιτα μαλακὴ καὶ κούφη προσαχθήτω ἐς ἡμέρας τέσσαρας. [114] ὅ,τι δ' ἂν λαμβάνειν παρὰ θεοῦ δοκῇ καθαρὸν, ἀγαθὸν πρὸς ὑγείην. [115] σημαίνει γὰρ τὰ ἐσιόντα ἐς τὸ σῶμα, εἶναι καθαρά. [116] ὅ,τι δ' ἂν τούτου τὸ ἐναντίον δοκῇ ὁρᾶν, οὐκ ἀγαθὸν· νόσον γὰρ ἐς τὸ σῶμα σημαίνει ἐληλυθέναι. [117] χρὴ οὖν, ὡς τὸ πρότερον, θεραπευθῆναι καὶ τοῦτον. [118] εἰ δὲ δοκέοι ὕεσθαι, ὕδατι μαλθακῷ, ἐν εὐδίῃ, καὶ μὴ σφόδρα βρέχεσθαι, μὴ δὲ δεινῶς χειμάζειν, ἀγαθόν. [119] σημαίνει γὰρ σύμμετρον καὶ καθαρὸν τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ ἠέρος εἰσεληλυθέναι. [120] εἰ δὲ τούτων τἀναντία, σφόδρα ὕεσθαι, καὶ χειμῶνα καὶ ζάλην εἶναι, ὕδατί τε μὴ καθαρῷ, νόσον σημαίνει ἀπὸ πνεύματος τοῦ ἐπακτοῦ. [121] ἀλλὰ χρὴ καὶ τοῦτον ὡσαύτως διαιτηθῆναι, σιτίοισί τε ὀλίγοισι πάντας τούτους.

[122] περὶ μὲν τῶν οὐρανίων σημείων † ἄστρων, οὕτω χρὴ γινώσκοντα προμηθέεσθαι, καὶ ἐκδιαιτῆσθαι. [123] καὶ τοῖς θεοῖς εὔχεσθαι. [124] ἐπὶ μὲν τοῖσιν ἀγαθοῖσιν, ἡλίῳ, Διῒ οὐρανίῳ, Διῒ κτησίῳ, Ἀθηνᾷ κτησίῃ, Ἑρμῇ, Ἀπόλλωνι. [125] ἐπὶ δὲ τοῖσιν ἐναντίοισι, τοῖσιν ἀποτροπαίοισι, καὶ γῇ καὶ ἥρωσιν ἀποτρόπαια, γενέσθαι τὰ χαλεπὰ πάντα.

[126] προσημαίνει δὲ καὶ τάδε πρὸς ὑγείην. [127] τῶν ἐπὶ γῆς ὀξὺ ὁρῆν, καὶ ἀκούειν. [128] ὁδοιπορέειν τε ἀσφαλῶς, καὶ τρέχειν ἀσφαλῶς, καὶ ἄτερ φόβου. [129] καὶ τὴν γῆν ὁρῆν λείην, καὶ καλῶς εἰργασμένην. [130] καὶ τὰ δένδρεα θάλλοντα, καὶ πολύκαρπα, καὶ ἥμερα. [131] καὶ ποταμοὺς ῥέοντας κατὰ τρόπον, καὶ ὕδατι καθαρῷ, μήτε πλείονι, μήτε ἐλάττονι τοῦ προσήκοντος. [132] τάς τε κρήνας, καὶ τὰ φρέατα ὡσαύτως. [133] ταῦτα πάντα οὕτως ὁρώμενα, σημαίνει ὑγείαν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ σῶμα κατὰ τρόπον,

πάσας

[a] ἠέρος

† καὶ. An ἄστρων omittendũ.

A & obscura sint, & in occidentem ferri uideantur, aut ad mare, aut ad terram, aut sursum, ea morbos efficacius portendunt. [100] Et ea quidem quæ sursum nituntur, fluxũ capitis significant. [101] Quæ uerò ad mare, uentris morbos. [102] Quę in terrá, tubera denotant in carné eruptura. [103] His conducit tertiam cibi partẽ detrahere, [104] & à uomitu, ad dies quinque eandem rursus sensim adijcere: [105] totidẽq; dieb. plenũ cibũ exhibere: ut post uomitum sensim ad pristinam uiuendi rationem reuertatur.

[106] Quæcunq; uerò ex his pura & humida cœlo insidere uidebũtur, sanitatis notã exhibẽt: [107] nã quod in hominẽ descẽdit, ex æthe-

B re est. [108] Tale aũt uidet anima, quale id est, quod ingreditur. [109] Quæ aũt atra fuerint, & impura, neq; lucida, morbũ significant, [110] nó propter repletionẽ, aut euacuationẽ, sed propter id, quod extrinsecus ingreditur. [111] Huic cõfert cursibus circularibus uelocibus uti, ut quã minima corporis colliquatio fiat, & spiritu maximè cõpresso id, quod accessit, excernatur. [112] A cursu aũt deambulationibus cócitatis utendum est. [113] Victus insuper mollis & leuis ad dies quatuor offeratur.

[114] Quicquid à Deo accipere quis sibi uidetur purũ, id bonũ est argumentum ad sanitatem. [115] Significat enim ea, quæ in corpus ingesta sunt, pura esse. [116] Contrarium autem

C uidere, bonum non est. Morbum enim sese in corpus insinuasse significat. [117] Oportet au uelut priorem etiam hunc curari. [118] Si quis se complui putet clemente cœlo, molli pluuia, & minuta roratione, absq; uehemẽte tẽpestate, bonum est: [119] significat.n. moderatũ ac purũ spiritũ ex aere subijsse. [120] Si uerò uice uersa, ualde cõplui quis sibi uideatur, & tẽpestatẽ ac turbinẽ esse, cũ aqua impura, morbũ designat à spiritu insinuato prouenientẽ. [121] Oportet ergo etiã huic similẽ diætã præscribere, adeoq; hos omnes pauco cibo ali.

[122] Indicia igitur q̃ ex cœlestib. sumũtur his indicijs obseruare oportet, hisq; cõsilijs diętã

D instituere: [123] dijs insuper supplicare, [124] in secũdis quidẽ rebus Soli, Ioui cœlesti, Ioui opulento, Mineruę opulẽtæ, Mercurio, Apollini: [125] in aduersis uerò, dijs auerruncatoribus, ut Terræ, & Heroibus, ad mala ac grauia omnia expianda. [126] Cæterùm hæc quoq; sanitatem præsagiunt. [127] Ea quæ in terra fiunt, acutè uidere, & audire, [128] firmè ambulare, & securè ac sine metu currere: [129] terram quoq; solutam & probè cultam uidere, [130] arbores item germinantes, fructu grauidas ac mites, [131] flumina itidem solito more labentia, & aqua limpida, neque copiosiore, neq; pauciore quàm conueniat: [132] fontes similiter & puteos. [133] Hæc omnia ualetudinem bonam homini denunciant, & corpus rectè se habere,

omnesq; circuitus, & exhibitiones ciborum, ac secretiones, integras esse. [134] Contrà diuersa ab his noxam aliquam corporis significat. [135] Sic uisus & auditus læsus, morbum circa caput indicat. [136] Matutinis proinde deambulationibus, & à cœna pluribus utendum est, præter superiorem diætã. [137] At si crura uideãtur læsa, uomitibus reuellendum est, & lucta ampliore utendum, obseruata priori diæta. [138] Terræ squallidæ uisio carnem non puram significat. Quare deambulationibus post exercitia pluribus utendum est.

[139] Arborum sterilitas, seminis humani corruptionem denotat. [140] Quòd si folia arboribus decidãt, ab humidis ac frigidis corpus læditur: [141] si uerò frondosæ sint arbores, at fructu careant, à calidis & siccis. [142] Hæc igitur per diætam frigefacere ac humectare oportet, [143] illa uerò siccare & calefacere.

[144] Flumina non solito more fluentia, sanguinis circuitum repræsentant: [145] & plus iusto tumida, excessum: [146] minora uerò, defectum. [147] Oportet itaque per diætam hunc quidem augere, [148] illum uerò imminuere. [149] Turbida autem, turbationem significant: [150] quæ à cursibus circularibus & deambulationibus, corpore per contentionem spiritus moto, expurgabitur. [151] Fontes & puteos commotos uidere, flatus circa uesicam significat, [152] medicamentis urinam cientibus expurgandos.

[153] Mare fluctuabundum, uentris morbos indicat. [154] Oportet ergo aluum mouẽtibus, leuibusque ac mollibus expurgare.

[155] Terra aut domicilium si moueri uideatur, sano quidem homini debilitatem, [156] ægrotanti uerò sanitatem, & præsentis status mutationem portendit. [157] Proinde sanus diætam mutabit. [158] Primùm ergo uomat, [159] mox cibum assumens, sensim augeat: [160] ut à præsenti diæta totum corpus moueatur. [161] Ægro uerò eadem diæta uti cõducit: [162] nam corpus ex præsenti statu transit. [163] Terram ab aquarum aut maris diluuio inundari, morbum significat, [164] quòd humiditas multa corpori insit. [165] Oportet igitur uomitibus, [166] & prandij detractione, [167] & laboribus, [168] & siccis cibis uti: [169] deinde sensim adijciendo, modico cibo renutrire. [170] Sed neque nigram aut combustam terram uidere bonum est: cùm periculum delabendi in uehementem ac lethalem morbum indicet, [171] ob siccitatis excessum in carne. [172] Iccirco labores detrahere, [173] & à cibis siccis & calidis & acrib. ac urinã cietibus abstinere cõuenit: [174] nutrire autem prisanæ succo decocto, [175] & omnibus mollibus ac leuibus, sed paucis. [176] Po-

πάσας τε τὰς περιόδους, καὶ τὰς προσαγωγὰς καὶ τὰς ἀποκρίσιας εἶναι. [134] εἰ δέ τι τούτων ὑπεναντίον ὁρῷτο, βλάβος σημαίνει τι ἐν τῷ σώματι. [135] ὄψεως μὲν καὶ ἀκοῆς βλαπτομένων, περὶ τὴν κεφαλὴν νόσον σημαίνει. [136] τοῖσιν οὖν ὀρθρίοισι περιπάτοισι, καὶ τοῖσιν ἀπὸ δείπνου πλέοσι χρηστέον, πρὸς τῇ προτέρῃ διαίτῃ. [137] τῶν σκελέων δὲ βλαπτομένων, ἐμέτοισι ἀντισπαστέον, καὶ τῇ πάλῃ πλείονι χρηστέον, πρὸς τῇ προτέρῃ διαίτῃ. [138] γῆ δὲ τραχέη, οὐ καθαρὰν τὴν σάρκα σημαίνει. τοῖσιν οὖν ἀπὸ γυμνασίων περιπάτοισι πλείοσι πονητέον.

[139] δένδρων δὲ ἡ ἀκαρπία, [a] σπέρματος τοῦ ἀνθρωπίνου διαφθορὴν δηλοῖ. [140] ἢν μὲν οὖν φυλλοροοῦντα ᾖ τὰ δένδρα, ὑπὸ τῶν ὑγρῶν καὶ ψυχρῶν βλάπτεται. [141] ἢν δὲ τεθηλημένα, ἄκαρπα δὲ ᾖ, ὑπὸ τῶν θερμῶν καὶ ξηρῶν. [142] τὰ μὲν οὖν τοῖσι διαιτήμασι χρὴ ξηραίνειν καὶ θερμαίνειν, [143] τὰ δὲ ψύχειν καὶ ὑγραίνειν.

[144] Ποταμοὶ δὲ μὴ κατὰ τρόπον γινόμενοι, αἵματος περίοδον σημαίνουσι. [145] πλέον μὲν ῥέοντες, ὑπερβολήν. [146] ἔλαττον δὲ ῥέοντες, ἔλλειψιν. [147] δεῖ δὲ τῇ διαίτῃ τὸ μὲν αὐξῆσαι, [148] τὸ δὲ μειῶσαι. [149] μὴ καθαροὶ δὲ ῥέοντες, ταραχὴν σημαίνουσι. [150] καθαίρονται δὲ ὑπὸ τῶν τρόχων καὶ τῶν περιπάτων, πνεύματι πυκνῷ ἀνακινούμενα. [151] κρῆναι δὲ καὶ φρέατα θεώμενα, πνεύματα περὶ τὴν κύστιν σημαίνει. [152] ἀλλὰ χρὴ τοῖσιν οὐρητικοῖσιν ἐκκαθαίρειν.

[153] θάλασσα ταρασσομένη, κοιλίης νοῦσον σημαίνει. [154] ἀλλὰ χρὴ τοῖσι διαχωρητικοῖσι καὶ κούφοισι καὶ μαλακοῖσιν ἐκκαθαίρειν.

[155] γῆ κινουμένη θεωμένη, ἢ οἰκίη, ὑγιαίνοντι μὲν ἀνδρὶ ἀσθενείην σημαίνει, [156] νοσέοντι δὲ, ὑγείην καὶ μετακίνησιν τοῦ ὑπάρχοντος. [157] τῷ μὲν οὖν ὑγιαίνοντι, μεταστῆσαι τὴν δίαιταν ξυμφέρει. [158] ἐμεσάτω πρῶτον, [159] εἶτα προσδέξηται αὖθις κατὰ μικρόν. [160] ἀπὸ γὰρ τῆς ὑπαρχούσης κινέεται ἅπαν τὸ σῶμα. [161] τῷ δὲ ἀσθενέοντι ξυμφέρον χρῆσθαι τῇ αὐτῇ διαίτῃ. [162] μεθίσταται γὰρ δὴ τὸ σῶμα ἐκ τοῦ παρεόντος. [163] κατακλυζομένην γῆν ἀπό τινος ὕδατος ἢ θαλάσσης ὁρῆν, νοῦσον σημαίνει, [164] ὑγρασίης πολλῆς ἐνεούσης ἐν τῷ σώματι. [165] ἀλλὰ χρὴ τοῖσιν ἐμέτοισι, [166] καὶ ἀναριστήσει, [167] καὶ τοῖσι πόνοισι, [168] καὶ τοῖσι ξηροῖσι διαιτήμασι χρῆσθαι. [169] ἔπειτα προσάγειν ἐξ ὀλίγων, καὶ ὀλίγοισιν. [170] ἀλλ' οὐδὲ μέλαιναν ὁρᾶν γῆν οὐδὲ κατακεκαυμένην δοκεῖ ἀγαθὸν, ἀλλὰ κίνδυνος ἰσχυροῦ νοσήματος ἀντιτυχεῖν καὶ θανασίμου. [171] ξηρασίης γὰρ ὑπερβολὴν σημαίνει εἶναι ἐν τῇ σαρκί. [172] ἀλλὰ χρὴ τούς τε πόνους ἀφελεῖν, [173] τοῦ τε σίτου ὁκόσα ξηρά τε καὶ θερμὰ καὶ δριμέα καὶ οὐρητικά. [174] διαιτῆσθαί τε τῆς τε πτισάνης καθεφθῷ τῷ χυλῷ, [175] καὶ πᾶσι τοῖσι μαλακοῖσι καὶ κούφοισιν ὀλίγοισι.

[a] σώματος

[176] πο-

176 ποτῷ χρέοντι ὑδαρεῖ, λευκῷ, πλείονι. 177 λουτροῖσι πολλοῖσι θερμοῖσιν. 178 ἀλλὰ μὴ ἄσιτος λουέσθω, 179 μαλακευνείτω, 180 ῥαθυμείτω, 181 ψῦχος καὶ ἥλιον φυλασσέσθω. 182 εὔχεσθαι δὲ γῆ, καὶ ἑρμῆ, καὶ τοῖσιν ἥρωσιν.

183 εἰ δὲ κολυμβᾷν ἐν λίμνῃ, ἢ ἐν θαλάσσῃ, ἢ ἐν ποταμοῖσι δοκέει, οὐκ ἀγαθόν· ὑπερβολὴν γὰρ ὑγρασίης σημαίνει. 184 ξυμφέρει δὲ τούτῳ, τῇ διαίτῃ τοῖσί τε πόνοισι χρῆσθαι. 185 πυρέττοντι δὲ ἀγαθόν, 186 σβέννυται γὰρ τὸ θερμὸν ὑπὸ τῶν ὑγρῶν. 187 ὅτι δ' ἄν τις περὶ αὑτοῦ ὁρᾷ κατὰ τρόπον γινόμενον πρὸς τὴν φύσιν τὴν ἑωυτοῦ, μήτε μείζω, μήτε ἐλάσσω, ἀγαθὸν πρὸς ὑγείην ἐστί.

188 καὶ ἐσθῆτα λευκὴν ἐνδεδύσθαι, καὶ ὑπόδεσιν τὴν καλλίστην, ἀγαθόν. 189 ὅτι δ' ἂν εἴη μεῖζον τῶν μελῶν, οὐκ ἀγαθόν. 190 ἀλλ' οὐδ' ὅπερ ἂν εἴη ἔλασσον. 191 καὶ χρὴ τὸ μὲν αὔξειν τῇ διαίτῃ, 192 τὸ δὲ μειοῦν. 193 τὰ δὲ μέλανα, νοσερώτερά τε καὶ ἐπικίνδυνα. 194 ἀλλὰ χρὴ μαλάσσειν καὶ ὑγραίνειν. 195 καὶ τὰ καινὰ μεταλλαγὴν σημαίνει.

196 τοὺς ἀποθανόντας ὁρῇν καθαροὺς, ἐν ἱματίοισι λευκοῖσιν, ἀγαθόν. καὶ λαμβάνειν τι παρ' αὐτῶν καθαρὸν, ἀγαθόν. 197 ὑγείην γὰρ σημαίνει καὶ τῶν σωμάτων, καὶ τῶν ἐσιόντων. 198 ἀπὸ γὰρ τῶν ἀποθανόντων, αἱ τροφαὶ, καὶ αὐξήσιες, καὶ σπέρματα γίνονται. ταῦτα δὲ καθαρὰ εἰσέρπειν ἐς τὸ σῶμα, ὑγείην σημαίνει. 199 ἢν δὲ τοὐναντίον τις ὁρῴη, γυμνοὺς, ἢ μελανοείμονας, ἢ μὴ καθαροὺς, ἢ λαμβάνοντάς τι, ἢ φέροντας ἐκ τῆς οἰκίας, οὐκ ἐπιτήδειον. 200 σημαίνει γὰρ νοῦσον. τὰ γὰρ ἐσιόντα ἐς τὸ σῶμα, βλαβερά. 201 ἀλλὰ χρὴ τοῖσι τροχοῖσι καὶ τοῖσι περιπάτοισιν ἀποκαθαίρεσθαι, 202 καὶ τῇ τροφῇ τῇ μαλακῇ τε καὶ κούφῃ προσάγειν ἐμέσαντα.

203 ὁκόσα δὲ ἀλλόμορφα σώματα φαίνεται ἐν τοῖσιν ὕπνοισι, καὶ φοβέει τὸν ἄνθρωπον, 204 σιτίων ἀσυνήθων σημαίνει πλησμονὴν, καὶ ἀπόκρισιν, καὶ χολέραν, καὶ νοῦσον κινδυνώδη. 205 ἀλλὰ χρὴ ἔμετον ποιήσασθαι, 206 καὶ προσαγαγεῖν ἐς ἡμέρας πέντε, σιτίοισιν ὡς κουφοτάτοισι, μὴ πολλοῖσι, μὴ δὲ δριμέσι, μήτε τοῖσι ξηροῖσι, μήτε τοῖσι θερμοῖσι. 207 καὶ τῶν πόνων τοῖσι κατὰ φύσιν μάλιστα, πλὴν τῶν ἀπὸ δείπνου περιπάτων. 208 χρῆσθαι δὲ καὶ λουτροῖσι, καὶ θερμολουτίῃσι, 209 καὶ ῥαθυμίῃσιν. 210 ἥλιον δὲ καὶ ψῦχος φυλαττέσθω.

211 ἢν δὲ ἐν τῷ ὕπνῳ ἐσθίειν δοκῇ, ἢ πίνειν τῶν συνήθων σιτίων ἢ πομάτων, ἔνδειαν σημαίνει τροφῆς, καὶ ψυχῆς ἀθυμίην. 212 κρέα δὲ τὰ μὲν ἰσχυρότατα, μεγίστης ὑπερβολῆς· 213 τὰ δὲ ἀσθενέστατα, ἧσσω. 214 ὥσπερ γὰρ ἐσθιόμενον ἀγαθὸν, οὕτω καὶ ὁρώμενον. 215 ἀφαιρέειν οὖν τῶν σιτίων ξυμφέρει· τροφῆς γὰρ ὑπερβολὴν οὕτω σημαίνει. 216 ἀλλὰ

176 potu uti aquoso, albo multo: 177 balneis calidis multis, 178 modò ne ieiunus lauet: 179 molliter cubet ac dormiat, 180 & animi tranquillitate conquiescat: 181 frigus solemque uitet. 182 Supplicet autem Terræ, & Mercurio, & Heroibus.

183 In stagno, aut mari, aut fluminibus per somnium natare, non est bonum: humiditatis enim exuberantiam significat. 184 Confert proinde huic & diæta sicca, & exercitia. 185 At febricitanti id bonum est, 186 quoniam extinguitur ab humore caliditas. 187 Quicquid circa seipsum quis solito more secundùm naturam suã fieri somniat, neq; maius, neque minus, ualetudinis indicium est.

188 Veste item alba indutum esse, aut calciamento pulcro, bonum est. 189 Quicquid uerò horum laxius est quàm conueniat, bonum non est: 190 neq; etiam, si fuerit strictius. 191 Quorum hoc quidem per diætam augere, 192 illud uerò minuere oportet. 193 Nigra autem morbosiora sunt, magisque periculosa. 194 Mollire itaque oportet & humectare. 195 Noua omnia mutationem significant.

196 Vita functos uidere nitidos & candidatos, bonum est. Accipere itidem aliquid ab ipsis purũ, bonum est. 197 Sanitatem namq; significat corporum, & eorum quæ ingeruntur: 198 quandoquidẽ à mortuis alimẽta, & incrementa, ac semina suppeditantur. Quæ si pura in corpus irrepant, sanitatem edicunt. 199 Si uerò contrà quis uideat eosdem nudos, aut atratos, aut sordidatos, aut aliquid capiẽtes, aut ex ędibus auferentes, commodũ non est. 200 Morbum enim significat: cùm quæ in corpus ingeruntur noxia sint. 201 Oportet proinde cursibus circularibus & deambulationib. depurgari, 202 & alimento molli ac leui à uomitu sensum nutriri.

203 Quæcunq; uerò monstrosa corpora in somnis apparent, & hominẽ territant, 204 ciborum inconsuetorũ repletionem & secretionem significant, & bilis supernè ac infernè eruptionẽ, morbumq; periculosum minatur. 205 Vomitũ igitur procurare conuenit, 206 & ad dies quinq; cibos quã leuissimos nõ multos, neq; acres, neq; siccos, neq; calidos sensim adijciẽdo assumere: 207 & laboribus quos natura exigit maximè uti, præterquã deambulationibus à cœna. 208 Balneis item, calidisq; lauacris, 209 & animi æquabilitate fruetur: 210 solemq; ac frigus uitabit.

211 Si quis per somnũ edere aut bibere consuetos cibos ac potus sibi uideatur, inopiam alimẽti significat, & animæ tristitiam. 212 Carnes robustissimæ, maximũ alimẽti excessum designãt: 213 tenerrimæ uerò minorẽ. 214 Earũ namq; par ratio & cũ eduntur, & cũ in somnis uident. 215 De cibo igitĩ his detrahere conducit: nã alimẽti plurimi argumẽtũ est. 216 Panes

nes ex caseo ac melle cōfecti per somnū comesti, similiter significant. [217] Aquam purā bibere bonū est: [218] reliqua omnia noxia sunt.

[219] Quæcunq; homo ex consuetis ac familiaribus se per quieté uidere putat, ea animæ cupiditaté significant. [220] Quæcunq; uerò fugit perterrefactus, sanguiné præ siccitate sisti denotant. [221] Confert itaq; refrigerare & humectare.

[222] Quum uerò quis pugnare, aut pungi, aut ab alio uinciri uidetur, tunc secretionem aliquam circuitui contrariam ortam esse colligimus. [223] Cōducit igitur uomere, [224] & attenuare [225] ac deambulare, [226] & cibis leuib. uti, [227] & à uomitu ad dies quinq; sensim renutrire.

[228] Quin & oberrationes & ascensus accliues in somnis grauia quædā portendunt. [229] Fluminū transitus, & hostes armati, monstra difformia, aut morbū, aut furorem presagiūt. [230] Qui talibus uexantur, cibis modicis leuibusq; ac delicatis utantur, [231] uomitibus itidē, sensimq; ad dies quinq; cibus restituatur. [232] Vtendū & laboribus naturalibus multis, præterquā à cœna. [233] Calida lauacra, & desidiam, frigusq; ac solem uitent.

[234] Horū, quemadmodum dictum est, usu ualetudo comparari conseruariq; poterit. [235] Hęcq; ipsa uiuendi ratio, [236] quantū humano ingenio excogitare licet, [237] dijs bene iuuantibus, à me inuenta est & instituta.

λα καὶ ἄρτοι τυρῷ καὶ μέλιτι πεποιημένοι καθ' ὕπνους ἐσθιόμενοι, ὡσαύτως σημαίνουσιν. [217] ὕδωρ δὲ καθαρὸν πινόμενον, ἀγαθόν. [218] τὰ δὲ ἄλλα πάντα, βλαβερά.

[219] ὁκόσα δὲ δοκέει ὁ ἄνθρωπος θεωρέειν τῶν συνήθων, ψυχῆς ἐπιθυμίην σημαίνει. [220] ὁκόσα δὲ φεύγει πεφοβημένος, ἐπίστασιν τοῦ αἵματος σημαίνει ὑπὸ ξηρασίης. [221] ξυμφέρει δὲ ψύξαι καὶ ὑγρῆναι τὸ σῶμα.

[222] ὁκόταν δὲ ἢ μάχεσθαι, ἢ κεντέεσθαι, ἢ ξυνδέεσθαι ὑπ' ἄλλου, ἀπόκρισιν σημαίνει ὑπεναντίην τῇ περιόδῳ γεγενῆσθαι τῷ σώματι. [223] συμφέρει οὖν ἐμέειν, [224] καὶ ἰσχναίνειν, [225] καὶ περιπατέειν, [226] καὶ σιτίοισι κούφοισι χρῆσθαι. [227] καὶ προσάγειν ἐκ τοῦ ἐμέτου, ἐς ἡμέρας πέντε.

[228] ἀλλὰ καὶ πλάνοι καὶ ἀναβάσιες ἐκ φαντασμάτων χαλεπὰ ταῦτα σημαίνουσι. [229] ποταμῶν διαβάσιες, καὶ ὁπλῖται, καὶ πολέμιοι, καὶ τέρατα ἀλλόμορφα, νοῦσον σημαίνει, ἢ μανίην. [230] ξυμφέρει οὖν τοῖς ἐν τούτοισιν ἁλωμένοισι, σιτίοισιν ὀλίγοισι, κούφοισί τε καὶ μαλακοῖσι χρέεσθαι. [231] καὶ ἐμέτοισι προσάγειν ἐν τουχῇ, ἐπὶ ἡμέρας πέντε. [232] καὶ τοῖσι πόνοισι τοῖσι κατὰ φύσιν πλείοσι χρέεσθαι, πλὴν ἀπὸ δείπνου. [233] θερμολουσίην δὲ, ῥαθυμίην, ψύχος, ἥλιον, φυλάσσεσθαι.

[234] τούτοισι χρεώμενος, ὡς γέγραπται, ὑγιαίνει τὸν βίον. [235] καὶ εὕρηταί μοι δίαιτα, [236] ὡς δυνατὸν εὑρεῖν ἄνθρωπον ὄντα [237] ξὺν τοῖσι θεοῖσιν.

IN HIPPOCRATEM DE INSOMNIIS.

Perpendenda cōmentary huius de Insomnijs

- **Inscriptio:**
  - HIPPOCRATIS. *Et rerum pondere, & methodi constantia. Locus certè præclarus de tribus symphonijs, unam harmoniam constituentibus, ad primi de Diæta locum similem explanandum oportunus, Hippocrateum ueluti characterem huic libro imprimit.*
  - ΠΕΡΙ ΕΝΥΠΝΙΩΝ, *de insomnijs, quatenus hominis ualetudinē significant, uel integram quæ conseruanda sit, uel nō integrā, eamq; aut à præsente lapsu respectandā, aut à futuro deteriore præseruandā. Ergo ad Medicinæ principiata hic com. pertinet, σημειωτικὴν θεραπευτικὴν contingens, adeoq; libros de Diæta rectè sequitur, tum quia illic uniuersim ea quæ hominibus sanis symptomata accidunt, certamq; sui curam postulant, recenset: hic uerò unū genus symptomatis, quod in dormientibus tantùm reperitur, enarrat: tū quia sub finem n. 35 iisdem uerbis uidetur totam hanc diætæ salubris tractationē concludere, quibus eandem lib. 3. de Diæta n. 10. cœperat, & n. 133. repetierat. Iul. Cæsaris Scaligeri, nō minus genere quā eruditione illustris uiri, quem uerè ætatis nostræ Aristotelem appellare possis, cōmentary, quos in hunc librū scripsit, plurimum nobis profuere. Etsi in quàm plurimis diuersam sententiam sequi ipsa coegit methodus.*
- **Deductio. Diuiditur præsens commētarius in**
  - *Πρόλογον. Vide signum Aa.*
  - *Λόγον. Vide signum Bb.*
  - *Ἐπίλογον, quo concludit totam hanc de salubri uictu cōmentationem: paucis repetens, respectū*
    - *Aliorum, quibus scripsit, operis huius scopum: Hac præcognoscendi & curandi ratione usū, grauiss. morborum seminaria euitabis. N. 234.*
    - *Suipsius scribentis; non ambitionis, sed hominum salutis causa se diætæ salubris cognitionem & institutionem inuenisse. N. 235. Integritate igitur philosophica usus, liberè fatetur se tanquā*
      - *Hominem errare, labi, decipi potuisse: ut sic inuidorum & æmulorum morsus hebetet. N. 236.*
      - *Deorū ope & auxilio instructū, si quid ueri huic insit commentario, bona fide protulisse, & propterea Dijs prius quā Hippocrati gratias agendas esse: ambitionis notam hoc ipso à se auertēs, N. 237.*

A4. In ipso prologo institutum suum

- **Proponit in genere κατὰ τὸ**
  - ὅτι. Somniorum cognitio in omni genere uitæ suum cum dignitate & utilitate locum habere uidetur. N. 1. Sic Attentionem excitat. Græci quinq; Somniorum genera faciunt, ἐνύπνιον, φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα, & χρηματισμόν: nimirum ut alia cum diuinatione sint iuncta, uel aperta, uel obscura: alia sint absq; diuinatione. Aperta diuinatio uel ὅραμα est, id quod contigit, contingeréue debet, tanquam iam agatur animo obijciens: uel est χρηματισμὸς, oraculi instar à Deo, ab angelis, ab heroibus, à regibus prolatum. Obscura diuinatio, ὄνειρος, ambagibus atq; notis quibusdam aliquid denunciat. Quæ uerò diuinatione carent, uel ab animi proueniunt perturbationibus, & ἐνύπνια dicuntur: uel à corporis affectionibus natiuis, aut aduentitijs, & φαντάσματα uocantur. Sic nos Macrobium in Somnium Scipionis interpretabamur. Scaliger ὄνειρον genus facit Insomniorum, à bene ominandi consueta interpellatione, ὄναιο ἐρῶν, uoce deducta. Horum alia Naturalia, alia Diuina. Naturalia ex speciebus interdiu per sensuum ianuas in animã receptis oriũtur, & uel αὐθονείρεοι sunt, uel σκολιόνειροι. αὐθυόνειροι, quæ propriè Ἐνύπνια dicũtur, species ita uti sunt repræsentant, uel per se & natura sua, sic terram, sic domum, sic fluuium uidet: uel per similitudinem, hominis somniantis temperaturæ respondentem: ut quando bilem sub aquæ calidæ specie uidet biliosus, pituitã sub uenti imagine pituitosus. illa φυσικά, hæc συγκραματικά; Σκολιονείρους nõ ad naturales, sed monstrosas & terrificas formas, Φαντάσματα uulgò dictas, referri uult. Iam uerò diuinũ somnium animi in seipsum recollecti & ad cœlestis cognitionis principia, relictis penitus corporis uel munijs uel paßionibus, redeũtis proprium, ὕπαρ eximiè dici, ὅτι τὸ ὂν ὄντως ὑπέστη, item ὅραμα & φάσμα in re præsente uel præterita significanda, in futura autem χρηματισμὸν uocari: siue iam significet clarè per similitudines apertas, & Theorematicum appellari, siue obscurè per ænigmata, ita ut interprete egeat, & Allegoricum nuncupari.
  - διότι. Somnium enim animæ à corporis sopiti cura ueluti liberatæ affectio est: quæ cùm in perpetuo sit motu, non modò homine uigilante instrumentis corporis utitur, uerumetiam ijs per somnum quiescentibus, ceu paterfamiliâs, aut rex Homericus, dormientibus cæteris, ipsa sola uigilat, de futuris uigilantium munijs quodammodo sollicita. N. 2. Sic Docilitatem captat.
- **Explicat. Explanat ea quæ proposuerat: uidelicet**
  - **Naturalem** ortum atq; causas Somniorũ. Anima enim, quæ tota est in toto, & tota in qualibet parte, in homine
    - Vigilante, per instrumenta spirituum corporis uarijs partibus aßistit, & per easdem operatur, non secus atq; paterfamiliâs seruos suos exercens, nec sibi ipsi, sed corporis officijs uacans. N. 3.
    - Dormiente, spiritibus ad centrum reuocatis, ad uiscera scilicet principalia, instar domini familiam omnem recenset, omnesq; corporis partes perlustrat, tum uerò etiam ipsa in se ipsam conuersa, quascunq; actiones per corpus uigilando obiuerat, easdem absq; corpore multò liberius & sincerius & exactius obit. N. 4. Etenim per somnum
      - Corpus nec sentit, nec mouetur: aut si quãdoq;, ut in quibusdam, imperfectè tamen. N. 5.
      - Anima omnia munia, non tantùm externa sensus atque motus, uerumetiam interna, (quæ propria de animæ propria uidentur esse, Imaginari scilicet, Ratiocinari, Recordari) obit. N. 6. Sed quomodo hoc, cùm com. de Flatibus n. 218. mentem per somnũ uelut alienari, & imagines diuersas de ijs, quas uigilantes conspiciunt, sub Insomniorũ specie obuersari asserat, hocq; ipsum sanguinis cõmotioni adscribat? Rectè utrobiq;. Hîc enim per imagines dormiens, illic per conceptus uigilans homo ratiocinatur: efficiens idem, effectus idem, modus tantùm diuersus, apertior alter, alter obscurior. Non ergo alienari mens per se, sed obiectis tãtùm alteratis aliter uidetur ratiocinari in dormiente quàm in uigilante.
  - **Artificialem** cognitionem: Coniectationem nimirũ seu Dijudicationem rectã atq; ueram non uulgaris sapientiæ esse. N. 7.

Bb.

Mediam uiā sequi uidetur Hip. inter Epicureos, ut diuinationem omnem, ita quoq; eā quæ per insomnia fit è medio tollētes atque Stoicos, insomnijs propè omnibus diuinationem aliquā inesse affirmantes. Eum proinde & Academici & Peripatetici in generibus insomniorum distinguēdis sunt imitati. Insomniorū dijudicationē, diuisiōe à subiecto sumta, duum facit generū, ut instituti sui rationem reddendo, docilitatē expediat. Sunt enim alia Somnia

Diuina, quæ diuinitus immittuntur, neq; causas naturales habent uel quo ad animam, uel quo ad corpus hominis. Quorum ut efficiens Deus est, ita iudex est Homo diuinus, somniorum coniector. N. 8. μὴ δι' αὐτῶν ἁμαρτίην, nulla sua culpa. Quæ μὴ αὐτόματα appellari possunt ex com. de Alimento aphor. VII.

Humana, quæ causas naturales habent, ab hominis, cui accidunt, uel animo uel corpore pendētes. δι' ἁμαρτίην ἀνθρώπων. Quæ proinde αὐτόματα statui posse uidentur ex eodem com. de Alimento. Ex his rursus ea quæ comitantur

- Animi perturbationes, utpote iram, mœrorem, gaudium, ab Ethicis dijudicari possunt atq; debent: quandoquidem ut Voluptas & Dolor, actiones uigilantium comitans, habitus interius latentis index est: ita quoq; dormientium imaginariæ uoluptates & dolores. Vt proinde quidam eum demum uirum bonum atq; pium esse uelint, cui ne per somnium quidem turpis ulla uel obseruetur uel certè adblandiatur species.
- Corporis affectiones, Repletionem scilicet aut Exinanitionem (quas unà cùm aere morborum omnium ueluti procatarcticas causas ex tertio de Diæta statuere possumus, quarum homo ipse sibijpsi secundùm uictus rationem auctor esse uidetur) à Physicis, præsertim uerò à Medicis, inter omnes Physicorum colonos maximè illustribus, considerari debent: siue ægri corporis affectionem & curationem indicent: siue sani aut saltem neutri constitutionem: quorum huic præseruatio, illi conseruatio debeatur. N. 9. Obseruandum autem hic, Repletionem & Inanitionem παθήματα corporis uocari, à quibus affectus certi, Morbi scilicet, proueniant. Horum autem παθημάτων causas statui alias internas, ὑπερβολὴν uel ἔλλειψιν τῶν ξυμφύτων, Spirituum scilicet & Humorum: alias externas, μεταβολὴν τῶν ξυνιόντων, quo ad uictus rationem, rerum extrinsecus occurrentium oblatione. Horum igitur Somniorum cognitionem alij
	- Falsam profitentur, quandoquidem peccant & quo ad
		- Theoriā
			- Effectuum: cùm interdum quid mali somniū portendat uerè conijciant, interdum fallantur. N. 10.
			- Causarum, cùm neque cur prædictio uera fuerit, neq; cur falsa, intelligant. N. 11.
		- Praxim. Nām si triste aliquod somniū obueniat, quod mali uel præsentis uel imminentis auerruncatione designet,
			- Illi quidem nihil aliud quàm Deorum pacem exorare monent: Physici inepti, metaphysicam curā tantùm profitentes. N. 12.
			- Nos uerò curam
				- Metaphysicam & Diuinam neutiquam improbamus, cùm Deorum potestati inferiora omnia subiecta esse sciamus. N. 13. Id quod ab initio lib. de Natura muliebri disertè profitetur: & com. περὶ εὐχῆς μαντικῆς; Medici animo τὸ θεῖον μάλιστα ἐμπλέκεσθαι inquit.
				- Physicā seu Medicam potius in nostra potestate positam Deo uolente propitio aggrediendā censemus. N. 14.
	- Veram consectantur, Asclepiadæ: è quorum genere nos quoque, hæc nostra de Insomnijs, ad medici cognitionem atque curam pertinentibus, tanquam supplementa librorum de Diæta, proferemus.

Ee. Insomnia ad Medici theoriam simul & praxin pertinentia enarrare aggreditur. N.15. Videtur autem ea duûm facere generum: quòd Imagines per insomnium repræsentatæ uel diurnis hominis actionibus & passionibus affines

- *Sint, & rursus cum ijs uel*
  - Consentiãt. Si quidem actiones diurnæ fuerint
    - Bonæ, *honesta scilicet uel facta, uel dicta, uel consilia, bona quoq; erunt insomnia, quandoquidem sanitatem indicabunt.* N.16. Ratio. *Nam quando anima à bonis illis actionibus ne per quietẽ quidem abstrahi potest, indicium est corpus optimè constitutum esse, neq; uel ob repletionem, uel ob inanitionem dißimiles species excitari posse.* N.17. *Nimirum ut animi sanitas est* Virtus, *à qua honestæ actiones promanant: ita corporis uirtus est* Salubritas, *à qua salubres actiones proueniunt.*
    - Malæ, *inhonesta scilicet dicta, facta, consilia, mala sunt insomnia, & ægritudinis non animi tantùm (quæ ad* Ethicos *pertinet) sed corporis quoq; prænuncia: cùm si corpus benè affectum esset, imagines improbas uigilantium actionum ueluti reliquias attemperare & mitigare potuisset: nunc cùm non attemperet, cacochymiam uel plethoram subesse uerisimile est.*
  - Non consentiãt, sed ijs contrariæ sint. Ergo si actiones illæ diurnæ fuerint
    - *Bonæ, insomnia illis contraria Medici*
      - Cognitionem *instruunt, subesse aliquam in corpore perturbationem.* N.18. *Et quidem si pugna sit*
        - Vehemens, *magnum malum denotat.* N.19.
        - Remißior, *minus malum denotat.* N.20.
      - Curationem *requirunt. Ergo*
        - *Alij de eo sint solliciti, utrum actionem bonam propter contrarium insomnium intermittere oporteat, coniectores scilicet somniorum.* N.21.
        - Nos *id quod ad medicinam pertinet, duntaxat amplectimur. Nimirũ*
          - Quòd *corporis cura sit suscipienda.* N.22. Ratio. *Nam ob repletionem secretio facta est aliqua, quæ per somnum alimento recens assumto occurrens, pugnam hanc excitat: qua percepta, turbatur anima, non secus atque gubernatorem malè habet maior uis uenti ingruens.* N.23.
          - Quomodo *cura sit instituenda. Si repletio fuerit*
            - Magna, *enitendum ut plenitudo præsens tollatur, futura præcaueatur, partim*
              - Vomitu. N.24.
              - Alimentis *leuibus, non multum nutrientibus.* N.25.
              - Exercitijs *tum*
                - Naturalibus, *Deambulationibus scilicet concitatis sensim crescentibus.* N.26.
                - Artificialibus, *Gymnicis.* N.27.
            - Parua, *cura*
              - Medica *similis priori, remißior tamen.* Ergo
                - Vomitu *abstineat.* N.28.
                - Alimenti *tertia pars*
                  - Detrahatur, *ut per inediam cacochymia tollatur.* N.29.
                  - Restituatur *sensim per dies quinq;.* N.30.
                - Exercitijs *utatur*
                  - Deambulando. N.31.
                  - Vociferando. N.32.
              - Diuina: *Deorum opem imploret, uota faciat.* N.33.
    - Malæ, *insomnia illis contraria bona erunt, & benè constituti corporis indicia: cùm humores boni imagines quoq; bonas animæ uideantur obijcere.*
- Non *sint.* Vide *signum* D d.

Dd. Imagines ergo, quæ in somnis obuersantur, uel sunt

- Rerum
  - Cœlestiũ. Horum Insomniorum cura alia
    - Profana, *nostri in præsens instituti. Id quod* N.122. *colligere uidetur. Vide signum* Ee.
    - Sacra et religiosa, *Deorum pacem exorando, ut remedijs præscriptis bonum dent successum.* N. 123. *Si quidem somnia fuerint*
      - Bona, *inuocandi* Dij *propitij*, Sol, *Iupiter cœlestis, Iupiter* κτήσιος (κτήσεσι *præfectus, opibus & possessionibus, cuius Plut. lib. de Fœnore meminit: Vix Ctesius Iupiter eorum seruet opes, qui mutuum fœnore sumunt) Minerua Ctesia, Mercurius, Apollo.* N.124.
      - Mala, *placandi* Dij *noxij*, Væioues *dicti* Romanis, ἀποτρόπαιοι, *Auerruncatores*, ἀλεξίκακοι: *cuiusmodi est* Terra & Heroes, *inter* Deos & Homines *medij, qui humanitatis exoluti uinculis in* Deorum *numerum recepti sunt, ut mala auerruncent & depellant.* N.125.
  - Terrestrium, *quæ in inferiore hoc uniuersi globo cõtinentur: siue iã imagines illæ exprimãt rerũ naturaliũ*
    - Substantias. *Imagines aliæ sunt*
      - Bonæ & *salubres.* N.126. *Explicat*
        - Signum *respectu*
          - Formæ. *Si quis in terra constitutus uideatur sibi in somnis*
            - Sentire *acutè ea quæ in terra sunt, uel fiunt, uidendo scilicet, audiendo, olfaciẽdo, gustando, tangendo.* N.127.
            - Moueri, *securè ambulãdo, celeriter ualideq; currendo & sine timore.* N.128.
          - Materiæ. *Si quis quoad*
            - Terrã *uidere sibi uideatur*
              - Agros *planos, æquabiles, pulcrè cultos.* N. 129.
              - Arbores *mites, floridas, frugiferas.* N.130.
            - Aquã, *somniet*
              - Fluuios *temperato cursu labentes, aqua limpida, & quanta satis sit.* N.131.
              - Fontes & Puteos *similiter affectos.* N.132.
        - Signatum. *Hæc insomnia omnia salubria sunt, quandoquidem functiones naturales uegetantis animæ, & in uẽtre suam sedem habentis (quemadmodum lib.1. de Diæta n. 140.) integras esse denuntiant.* (N. 133.) *tum eam quæ uersatur circa*
          - Necessariorũ *quæ*
            - Non *adsunt Attractionẽ, cuius effectus* προσαγωγὴ *est.*
            - Adsunt
              - Concoctionẽ.
              - Retẽtionem.
          - Non *necessariorũ, tum*
            - Vtilium Distributionem ad *alias partes, seu* Digestionẽ.
            - Inutiliũ Expulsionem. *Quæ* Ἀπόκρισις *est.*

          (Has *uidetur* Περιόδου *appellatione comprehendisse, cũ quæque pars concoquat primũ, concoctũ qđ satis est retineat, reliquum amandet ad alias partes.*)
      - Malæ. *Vide signum* Ff.
    - Accidentia. *Vide signum* Gg.
- Personarum, *Vide signum* Hh.

- Ea Imagines ergo obuersantur per somnũ uel
  - **Astrorũ.** *Ab his sumta insomnia diligenter explicat, uel quòd anima res sit cœlestis, & in somnis suam cum sideribus cognationẽ analogicè consideret: uel ut illustre hoc exẽplum in cæteris quoq; imitandũ statuat. Insomnia igitur ab astris petita*
    - Proponit, *tum*
      - Generatim. *Astra uidere affecta*
        - Benè, *quo ad substantiam pura, quo ad motum agilia, quo ad locum atque tempus suũ seruantia morem, sanitatis index est omnium corporis partium.* N. 34. *Et propterea per* ὑγιεινὴν *habitum hunc talem conseruare oportet.* N. 35.
        - Malè, *nimirum uel impura, uel tarda, uel trãsposita, uel alieno tẽpore mota, et*
          - Cognitionẽ *morbi imminentis suggerit.* N. 36. *uel*
            - Grauioris, *si insignis sit insolẽtia imaginis.* N. 37.
            - Leuioris, *si leuis appareat mutatio.* N. 38.
          - Curam *eiusdem insinuat.*
      - Speciatim. *Ex primo de* Diæta *n.* 142. *& seq. tres Ignis circuitus omnes corporis partes uegetantes & animantes, tum interius, tũ exterius, constituit: inter quos tamen alius magis uidetur ad interiora uergere, & Lunæ matri ipsius humidi respondere, circuitus nimirum* Naturalis *seu* Vegetantis *facultatis, ex* Hepate *& reliquo uẽtre alimentum in uniuersum corpus per* Venas *transmittens. Alius rursus magis ad exteriora fertur, sensum motũq; è* Cerebro *per* Neruos *corpori propter externa potissimum obiecta conferens, circuitus scilicet* Animalis *facultatis, Astrorum primi mobilis naturam referens, quorũ influxu inferiora omnia æthercam quandam uim concipiunt. Tertius tam internis quàm externis inseruit,* Vitalis *facultatis circuitus, uitã omnibus partibus è* Corde *per* Arterias *immittens, fouẽs & cõseruans, & Solis, quem caloris uitalis patrem dicũt, obliquum motum in Zodiaco repræsentans.* Eadem *hocce loco repetit. Ergo si in somnis species obuersetur*
        - Astrorum, *reliquorum siderum, præsertim fixorum, affectionẽ* Externi *circuitus, quâ totum corpus sensum atq; motum suum à cerebro trahit, significat.* N. 39. Q*uam com. de* Alimento, ξυμπαθείην μίαν *uocare uidetur.*
        - Solis, *affectionem* Medij *circuitus, quâ corpus à corde uitã sumit, denotat.* N. 40. Q*uam* ξύμπνοιαν μίαν *appellat.*
        - Lunæ, *affectionẽ infimi circuitus, quâ corpus à uentre alimentũ accipit, repræsentat.* N. 41. Q*uam* ξύῤῥοιαν μίαν *nuncupat.*
    - Explicat *tum*
      - Generatim *affectionis differẽtias respectu* Formæ. *Morbi certæ alicuius partis prænũtia sunt insomnia, quæcunq; repræsentant astri eius, cui ea pars respondet, læsionem.* N. 42. *Siue læsio conspiciatur quo ad*
        - Lucẽ, *quæ uel*
          - Tollitur *penitus.* Q*uod est* σβέννυσθαι.
          - Non *penitus tollitur, sed tamen uel*
            - Debilitatur. *Id est* βλάπτεσθαι.
            - Occultatur *ab alio.* ἀφανίζεσθαι.
        - Motũ, *nimirum quia uel exorbitat penitus, uel celerius tardiúsue quàm oportet mouetur, uel planè quiescit.*
      - Speciatim. *Vide signum* I.
  - Deo*rum dona à cœlestibus Dijs accipere*
    - Peculiaria *qualiacũq;, eaq;*
      - Pura, *salubre est.* N. 114. *Significat enim* Deorum *dona, quæ corpori exhibentur extrinsecus, alimenta scilicet, pura esse & oportuna.* N. 115. *Sic passim* Homerus δῶρον ἀίζηνς, *&* Hesiodus ἀμυνήτορος ἱερὸν ἀκτὴν *cerealia semina uocant.*
      - Impura, *insalubre est.* N. 116. *Huic ergo eadem cura, quæ sideris immobilis & impuri apparitioni superiùs tributa fuit, conueniet.* N. 117.
    - Vniuersalia, *(cuiusmodi sunt* Pluuia, Nix, Ros, Imber, Pruina, Grando) *siquidem* Pluuia *sit*
      - Lenis, *mollis, clemente cœlo absq; impetu & humectatione magna demissa, bonum est.* N. 118. *Significat enim aerem moderatum atq; purum corpus subintrasse.* N. 119.
      - Vehemens, *turbido cœlo, procellosa; hyemalis, cum aqua multa & turbida, morbũ ab aere intra corpus recepto significat.* N. 120. *Cura eadem quæ superiorũ: & quidẽ omnibus hisce uictus tenuis præscribẽdus.* N. 121.

I. Lex

- I. Læsionis siderum differentias enarrat, tũ quo ad
  - Lucē. Somniat ergò uel luminosum corpus
    - Extingui penitus: quod ferè à contrario aliquo fit. Vide signum II.
    - Non extingui penitus. Si uel fixa astra uel errãtia (inter quæ Sol & Luna principatum obtinent) non penitus extingui uideantur, sed lux illorum uel
      - Debilitari tantùm (quã suprà βλάβην appellauit, hic θλῖψιν, preßionem, aggrauationem: itē ἀσθένειαν debilitatem) uel
        - Per se, nullo apparente aduersario, cœlo existente sudo: quo ad
          - Cognitionem, indicat circuitum unum aliquem è tribus per sidera denotatis, siccitate nimia laborare, adeoq; morbum ex siccitate imminentem præsignificat. N. 69. Non hîc de motu loquitur (de quo paulo pòst) sed de lumine siderum, debili & squallente, quale solent æstate serenis noctibus præbere: multo clarius & illustrius hyeme: illud propter siccitatem intermedij spacij, hoc propter humiditatem & craßitiem aeris, inter nostrũ uisum & sidus ipsum interiecti.
          - Curationem, ea quæ
            - Siccitatem fouent atq; augent, labores scilicet & exercitia, præsertim uehementia, uitanda. N. 70.
            - Humiditatem contrariam inuehũt, præscribenda: nimirum
              - Cibi molles & humidi. N. 71.
              - Balnea. N. 72.
              - Animi remißio, per spectacula & acroases iucundas, N. 73.
              - Somnus multus. N. 74.
        - Ab aduersario, hoc est, corpore aliquo alio uel
          - Igneo & calido, Biliosi humoris redundantiam & secretionem infestantem denotat. N. 75.
          - Aqueo & frigido, Pituitosi humoris copiam inimicam significat. Id quod ex contrario suo subintelligendum relinquit, ex ijs quæ suprà n. 44. dicta sunt cõiectandum.
      - Occultari penitus, corporis alterius colluctantis & tandem occultantis interuentu (ut in Eclipsibus Solis) grauißimam denotat affectionem & morbum lethalem imminere. N. 76.
  - Motum. Vide signum III.

- **II. Somniat igitur extingui uel**
  - **Astrum fixum. Quo ad**
    - **Theoriã,** *somnij huiusce affert*
      - **Signũ.** *Extingui uidetur Astrum uel ab*
        - Aere *aut nebula: & leuius est malum.* N. 43.
        - Aqua *aut glacie: & grauius est malum.* N. 44.
      - **Signatũ.** *Significat materiam aliquam pituitosam in circuitum externum corporis incidisse, quæ facultati animali negocium facessat.* N. 45.
    - **Praxin,** *curam docet. Secretio igitur*
      - **Leuior** *curatur*
        - Cursu *in uestibus, multo, sensim increscente, ut plurimum sudet.* N. 46.
        - Deambulatione *post exercitia palestræ multa, per totum diem, absq; prandio.* N. 47.
        - Ciborum *tertiæ partis subtractione.* N. 48.
      - **Grauior** *requirit insuper &*
        - Sudatorium *in Vaporario.* N. 49. *Ratio. Nam morbi causa antecedens in ambitu corporis est, & propterea per cutim euacuanda.* N. 50.
        - Alimẽta, *sicca, acria, austera, meraca, id est, absq; ullis condimentis uel præparationibus alijs.* N. 51.
        - Exercitia *exiccandi uim habentia.* N. 52.
  - **Lunam.** *Curationis exponit τὸ*
    - *ὅτι, quo ad*
      - **Methodum.** *Cùm in circuitu interiore causa lateat morbifica, ἀντίσπασις est facienda, per uias conuenientes.* N. 53.
      - **Instrumenta.** *Vtendũ igitur*
        - Vomitu, *ab usu ciborum multorum & uariorum.* N. 54.
        - Exercitijs: *nimirum*
          - Cursu *concitato.* N. 55.
          - Deambulatione *concitata.* N. 56.
          - Vociferatione. N. 57.
        - Alimẽtis *respectu*
          - Temporis, *in cœna tantùm, prandio nullo.* N. 58.
          - Quantitatis, *subtrahatur ciborum tertia pars, & sensim adijciatur, uti supra.* N. 59.
    - *Διότι. In internis latens causa mali, ibidem conficienda erit, partim eo quod iam abundat euacuato, partim eo quod abundare poßit subtracto per inediam & cibi imminutionem. Euacuatio per uomitum & exercitia facta, cùm ab interiore ambitu ad exteriorem fiat, ἀντίσπασις dicitur, generali appellatione, cùm termini A quo & Ad quem sint contrarij. Propriè alioqui ἀντίσπασις est retractio ad contraria, maximè longinqua,* N. 60. *Nisi fortè hanc euacuationem interioris circuitus, collatam cum præcedente euacuatione exterioris circuitus, cui contraria est, ἀντίσπασιν appellare uoluit.*
  - **Solem.** *Eo, qui ueluti oculus est mundi magni, in microcosmo per somnum deficiente, grauius & curatu difficilius malum significatur.* N. 61. *Explicat curationis*
    - **Methodum.** *Ἀντίσπασις & per interiora & per exteriora molienda, cùm fomes mali in medio sit circuitu, æqualiter se ad utrunq; extremum habente.* N. 62.
    - **Instrumẽta.** *Euacuanda*
      - **Exteriora**
        - Cursu
          - Longo. N. 63.
          - Circulari. N. 64.
        - Deambulatione. N. 65.
        - Exercitijs *quibusuis alijs.* N. 66.
      - **Interiora** *partim*
        - Subtractione *alimentorũ & eorundem adiectione sensim facta.* N. 67.
        - Euacuatione *per uomitum, à quo sensim ad pristinã uictus rationẽ redeat.* N. 68.

III. Motus & quies astrorum per somnum interdiũ apparet. Et quidem si astrum conspiciatur

- Moueri
  - In orbe suo motu
    - Coacto, ὑπ' ἀνάγκης, ut si alteri astro potẽtiori cedere, & ab eodẽ ueluti in fugam conijci uideatur effusißimam,
      - Prædictio erit, imminentis insaniæ. N.77.
      - Curatio erit molienda
        - Expeditior quidem per elleborum simul & diætam. N.78. An pro κάλλιστα, τάχιστα legendum? Sic quoq; 3. de Diæta. n. 298. ταχυτέρην θεραπείην per elleborum, ἀσφαλεστέρην per diætam constituit.
        - Familiarior uerò per diætam tantùm in
          - Genere, Victus ratione ad aquam inclinante. N.79.
          - Specie, quo ad
            - Vinum: eo uel
              - Non utatur penitus. N.80.
              - Vtatur, albo, tenui, leni, aquoso. N.81.
            - Cibos, abstineat acribus, siccantibus, calefacientibus, salsis. N.82.
            - Motum,
              - Naturali, minus uehementi & multo utatur, uti quæ in circuitu est materia morbifica exinaniatur. N.83. Qualis est
                - Cursus in ueste ad sudorem proliciendum. N.84.
                - Deãbulatio post cœnam. N.88.
              - Artificiali, gymnico & uehementi abstineat: cuiusmodi est Frictio, Lucta, Volutatio in puluere. N.85.
            - Quietem, utatur
              - Somno molli, hoc est, in lectis mollibus. N.86.
              - Otio & animi & corporis: negotium omne fugiat, præterquam naturalium laborum. N.87.
            - Vaporarium, ei quoq; locus detur. N.89.
            - Vomitũ post sudatorium. N.90.
              - Mẽse integro uictus ratione parca utatur. N.91.
              - Liberalius inde cibis dulcibus, aquosis, leuibus usus, uomat bis in mense. N.92.
    - Spontaneo, μὴ ὑπ' ἀνάγκης, eóque uel
      - Incerto & uagabundo: &
        - Prædictio erit, Animæ perturbationem aliquam melancholicam imminere. N.93.
        - Curæ
          - Modus erit, ut animus iucundis spectaculis & auditionibus reficiatur per dies tres, tum
            - Iocosis & ridiculis. N.94.
            - Serijs. N.95.
          - Euentus is erit, ut nisi intra triduum restituatur, metuendum sit ne in maniam incidat. N.96.
      - Certo, & bene constitutum animum atq; corpus indicat. Subintelligitur ex ijs quæ n.34. generatim dicta fuêre.
  - Extra orbem suum. Vide signum IV.
- Quiescere. Vide signum V.

IV. Si Astrũ unum ex errantibus extra suũ orbem ferri uideatur, siquidẽ

- Purum substantia, clarum lumine, feratur ab occasu ad ortum, sanitatis index est. N. 97. Ratio. Vt enim motus hic siderum errantium naturalis est ab occasu in ortum: ita naturalis motus alimenti est, ut facta in uentre concoctione, secretio fiat puri ab impuro. Et impurum quidem partim per intestina exeat, partim in fellis folliculo & liene & uesica colligatur: purum uerò è uentre tanquam circuitu interno ad circuitum externum totius corporis expellatur. N. 98. Habent codices quidam, τὰ ἐς τὴν κοιλίην ἀποχεῖν. qui motus præter naturam est, quando ex ambitu totius in uentrẽ regurgitat alimentum, id quod multis ex locis 3. de Diæta intelligi potest. Hip. uerò hic de naturali tantùm motu loquitur. Propterea rectius, τὰ ἐν τῇ κοιλίῃ: ut per secretionẽ intelligamus, alimenti distributionem siue transmißionem ad reliquum corpus: quam ἀπόκρισιν comitatur ἔκκρισις & ἀπογονισμὸς ἐς τὴν σάρκα.
- Impurum fuerit, nigrũ, obscurũ, & uel ab ortu in occasum, uel in mare, uel in terrã, uel in altũ feratur, si rationem habeas
  - Prædictionis, morbũ prænuntiat, in
    - Genere. N. 99.
    - Specie, siquidem feratur
      - Sursum, Catarrhum capitis indicat. N. 100.
      - In Mare, Ventris affectum denotat, ut lienteriam, diarrhœam, choleram, diabetem, colicum. N. 101. Vide 1. de Diæta n. 139. & seq.
      - In Terram, Tubera in carnem eruptura minatur. N. 102. Sic etiam 1. de Diæta n. 140. carnosum totius corporis habitum terræ aßimilat: ad quem κάγον, tanquam externum, feratur tertius circuitus è tribus, Neruorum scilicet, motum atq; sensum deferentium. n. 144.
  - Curationis, &
    - Cibi tertia pars subtrahenda. N. 103.
    - Vomitus procurandus: sed post eum sensim quinq; dierum spacio ad consuetum uictum redeundum. N. 104.
    - Deinceps per quinq; dies pleno uictu dato iterum uomendum, & à uomitu sensim consuetus uictus repetendus. N. 105.

V. Si Astrum orbi suo immobile ueluti insidere conspiciatur

- Purum & humidum, hoc est, alimento suo refectum, & propterea aspectu clarum atque plenum, id quod ex æthere (id est, ex aere. Infrà n. 119. ἠέρος habet. An ergo hic Aethera pro aere posuit: uti com. de Flatibus n. 53. Aerem purum & æternum pro æthere?) hominem ingreditur, alimentum scilicet (nam sidera ignea uaporibus ali arbitrabantur, uti ignem humore. Quod ex lib. de Flatibus n. 50. apertè colligitur. Vnde Homerus Deos ad Aethiopas comessatum proficisci fingit. Et Epicurus noctis humiditate eadẽ accendi, diei siccitate extingui, magno errore profitebatur) sanitatem denotat. N. 106. Ratio:
  - Anima ea quæ in corpus ingrediuntur alimẽta obseruat, et examinat per species conuenientes. N. 108.
  - Ergo si speciem astri humiditate alimentari pura uelutì asperſi & irrorati exhibeat, alimentum laudabile extrinsecus ex aere (ἠέρος malim, quàm αἰθέρος, uti etiam paulò post n. 118.) in hominem ingressum esse, adeoq; in ea uictus ratione persistere oportere innuit. N. 107.
- Impurum, nigrum, obscurum, morbi indicat imminentis (N. 109.) tum
  - Causam: nõ repletionem uel inanitionem nimiam, sed ἐπιγονὴν alimenti extrinsecus in corpus recepti. N. 110.
  - Curã, per
    - Exercitia:
      - Cursus circularis, concitatus, ut anhelatione crebra citra corporis colliquationem, id, quod inimicum est, expellatur. N. 111.
      - Deambulatio concitata à cursu. N. 112.
    - Alimenta mollia & leuia. N. 113.

Ff. Malæ & insalubres prædictis contrariæ. N.134. Siue sint tales respectu

- Formæ. Etenim si læsio aliqua uideatur esse quo ad
  - Sensum uisus uel auditus,
    - Prædictio erit, Capitis affectionem aliquem significari. N.135.
    - Cura in matutinis & à cœna deambulationibus plurimis consistet, consueta uictus ratione obseruata. N.136.
  - Motum, utputa pedum impedita deambulatio, uel cursio (sic quidam apud Gal. somniauit crus sibi lapideum factum, antequam incideret in paralysin) obseruata priore uictus ratione Vomitionibus materia ad pedes defluens reuellenda erit, & insuper exercitio Luctæ plurimo euacuanda. N.137.
- Materiæ, nempe quo ad
  - Terrā, siquidē somniet
    - Agros asperos, incultos, Carnosum totius corporis habitum impurū & cacochymia laborare indicat. Proinde deambulationibus frequentibus utendum. N.138.
    - Arbores in
      - Genere steriles, Seminis corruptio indicatur. N.139.
      - Specie,
        - Indiciū duplex. Arbores steriles cum folijs
          - Deciduis, Seminis à frigiditate & humiditate noxam indicant. N.140.
          - Non deciduis, frondentes, Seminis noxā à caliditate & siccitate arguunt. N.141.
        - Cura erit itidem duplex:
          - Prioris quidem, per diætam calefacientem & exiccantem. N.142.
          - Posterioris uerò, per uictus rationem refrigerantem & humectantem. N.143.
  - Aquā, si dormienti obuersentur
    - Fluuij immutati secundum
      - Quantitatem siue magnitudinem,
        - Significant in
          - Genere, in Sanguinis circuitu peccatum esse. N.144.
          - Specie,
            - Crescentes quidem et tumidi, Sanguinis excessum. N.145.
            - Decrescentes uerò & iusto minores, eiusdem defectum. N.146.
        - Curantur uictus ratione,
          - Hi quidem liberaliore. N.147.
          - Illi uerò parciore. N.148.
      - Qualitatem aquæ, si turbulenta & limosa fluat, quæ prius limpida esse debebat,
        - Significatur Perturbatio sanguinis. N.149.
        - Curantur hi tales expurgatis per circularem cursum & deambulationem excrementitijs humoribus in ambitu totius æstuantibus. N.150.
    - Fontes & Putei turbidi,
      - Significationem habent flatuum circa Vesicam, ex impuriore sero ortorum, unde urina turbari consueuit. N.151. Alioqui urina non fit ex flatibus, ut quidam priscorum putarunt, qui omnem aquam non nisi ex uaporibus condensari credidere. Primo de Diæta n.140. uentri tanquam mari adiungit uesicam infernè, supernè pulmonem. Vt mare principium omnium fontium: ita etiam è uentre confluentis seri uesica receptaculum est. An loco uocis πνεύματα, legendum παθήματα uel πονήματα;
      - Curam requirunt, ut per diuretica expurgetur uesica. N.152.
    - Mare fluctuans
      - Significat Ventris inferioris affectionem. N.153. Ex primo de Diæta n.139.
      - Curam per leniter & molliter purgantia faciendam esse monet. Numero 145.

Gg. Rerum naturaliū accidens communißimū Motus tum actiuus tum paßiuus. Ergò si per quietem conspiciatur

- Terra
  - Moueri, aut etiā Domus,
    - Portendit homini
      - Sano morbum. N.155.
      - Aegro sanitatem, et status præsentis mutationem. N.156.
    - Curam requirit
      - Illud quidē προφυλακτικὴν, Præseruantem. Huius τὸ
        - ὅτι in
          - Genere. Victus ratio mutanda est. N.157.
          - Specie. Ergò
            - Vomitu id, quod in corpore superabundat, tollatur. N.158.
            - Alimentum detractum sensim restituatur, ne noua oriatur plenitudo. N.159.
        - Διότι. Nam cùm uti terra uisa est moueri, ita corporis uniuersi constitutio à diæta, qua usus est hactenus, perturbetur, eam mutare & diminuere oportet. N.160 ὑπαρχούσης, subintelligo διαίτης.
      - Hoc uerò ἀναληπτικὴν, Reficientem. Docet
        - Quid. Eadē uictus ratione utendū. N.161.
        - Cur. Nam cùm corpus à præsente uictus ratione ad sanitatem promoueri uideatur (cuius signum est terræ motus in somnis conspectus) in eadem diæta erit persistendum. N.162.
  - Inundari à fluuio aut mari,
    - Significat morbum imminentem. N.163. Ob magnam humiditatis abundantiam. N.164.
    - Curā requirit, partim ut plenitudo
      - Præsens absumatur
        - Vomitu. N.165.
        - Inedia, si prandio abstineat. N.166.
        - Exercitijs multis & uehementibus sudore prouocato. N.167.
      - Futura præcaueatur, partim alimenti
        - Qualitate. Sicci sunto cibi. N.168.
        - Quantitate. Cibus paucus præscribatur, neq; tamen is confertim, sed paulatim administretur. N.169.
  - Exusta aut nigra. Vide signum ☞
- Fluuius, lacus, mare sic inundare, ut in eo quis innatare cogatur,
  - Sano quidem
    - Signum non bonum, Redundantis scilicet humiditatis. N.183.
    - Cura præseruans & humiditatem absumens per exercitia & uictum tenuem conuenit. N.184.
  - Aegro uerò, febricitanti scilicet, bonum. N.185. Calorem scilicet ab humore extingui. N.186. Gal. de Crisibus hæc signa sudorem præcedere testatur.

- ff Terra exusta aut nigra in somnis uisa
  - Significat morbum lethalem imminere. N.170. Ratio. Siccitatis enim in carne uehementis argumentum est. N.171.
  - Curã requirit
    - Medicã. Quædam
      - Fugienda:
        - Exercitia minuantur. N.172.
        - Alimentis calidis & siccis (quòd acria gustu urinam cieant) abstinento. N.181.
        - Aerem frigidum & calidum uitanto. N. 173. Cùm uterq; exiccet, sed hic resoluendo, ille exprimendo.
      - Amplectẽda:
        - Cibi sunto
          - Succus ptisanæ coctus. N. 174.
          - Molles & leues, pauci. N.175.
        - Potus esto aquosus, albus, multus. N.176.
        - Balnea calida multa. N.177. Non ieiuno stomacho, sed à cibo. N.178.
        - Lectis mollibus utitor. N.179.
        - Animi relaxationi studeto. N.180.
    - Diuinam. Terræ & Mercurio & Heroibus supplicato. N.182.

- Hh. Personarum imagines in somnis obuersantes uariæ sunt. Exempli tamen causa uidentur ex Hipp. diuidi posse in
  - Proprias, quas de seipso is, qui somniat, habet. In
    - Genere igitur somniare aliquid eorum, quæ naturæ suæ conueniunt, circa se fieri, agendo, patiendóue, more
      - Solito, nec quantitate, nec qualitate modóue differens, bonum est, & sanitatis index. N.187.
      - Insolito atque nouo, mutationis imminentis indicium facit.
    - Specie quo ad
      - Vestimenta. Sic ergò
        - Bonum est albis & pulcris uestibus uel calceis indui. N.188.
        - Malũ est quo ad
          - Quantitatẽ, Indui uestibus uel calceis iusto
            - Maioribus. N. 189. Requirit ergo uictũ attenuãtem. N.192.
            - Minoribus. N. 190. Requirit uictum replentem. N.191.
          - Qualitatem, Vestiri nigris. Et quidẽ periculosius priore, cùm atræ bilis abundantiam denotet. N.193. Molli igitur & humectante uictu utendum. N.194.
          - Substantiam, Nouis indui. Homini enim sano præsentis status commutationem indicat. N.195.
      - Alimenta. Vide signum [aa].
      - Spectacula. Vide signum [bb].
  - Alienas. Vide signum [cc].

aa. Ergò

22.

Ergò si sibi per somnum alimentis uideatur uti, quo ad qualitatem, quantitatem, tempus, locum,

- Consuetis, *defectum alimoniæ indicat, & animi tristitiam, qui animus cibo non per se, sed propter spiritus refici dicitur, eiusq́; absentiam corporis causa, cuius ministerio uti debet, ægrè fert.* N.211.
- Non *consuetis, alimoniæ abundantiam significat. Vti ergo*
  - Cibis, *puta*
    - Carnibus, *repletionem indicat. Explicat*
      - Signi τὸ
        - Ὅτι. *Carnes concoctu*
          - Difficiles, *ut bubulæ, ferinæ, salitæ, uetustæ, maximam repletionem indicant.* N.212.
          - Faciles, *teneræ, hœdinæ, uitulinæ, auicularum, minorem indicant repletionem.* N.213.
        - Διότι. *Quemadmodum enim caro difficilis concoctu à uigilante comesta non est bona: ita quoq́; eadem à somniante conspecta indicat humorum crassorum & impurorum cacochymiam. Tenera econtrà humorum bonorum plethoriam, minus malam priore, & curatu faciliorem.* N.214.
      - Curationem. *Victus tenuior instituendus, ut alimenti copia absumatur.* N.215.
    - Panibus *ex caseo & melle confectis, eadem est significationis & curationis ratio.* N.216.
  - Potibus. *Si quis sibi uideatur præter consuetudinem bibere*
    - Aquam *(quæ sola à natura uidetur data ad sitim restinguendam) & eam*
      - Puram, *bonum est signum, cùm temperiem corporis indicet.* N.217.
      - Impurã *quæcunque.*
    - Vinum, *uel alium quemuis potum, à natura primariò non datum ad sitim compescendam.*
    - *(Impuram aquam and Vinum:)* Signum *est malum, cùm humorum in corpore uel insolentiam uel intemperiẽ denotet.* N. 218.

bb. Quæ

bb. Quæcunque homo in somnijs è studijs, cogitatiõibus, perturbationibus, officijs, actionibus

- Consuetis uidetur sibi
  - Persequi & amplecti, animæ desiderium indicat, in ijsdem etiam per quietem occupatæ. N. 219.
  - Auersari, fugere, metuere, abominari,
    - Indicat sanguinis consistentiam, & propter exustionem atque siccitatem ad motum ineptu. N. 220.
    - Curam requirit refrigerantem & humectantem. N. 221.
- Non cõsuetis uel agendo uel patiendo persequitur: nimirum si uideatur sibi uel
  - Cũ aduersario pugnare, pũgi, uinciri,
    - Significat secretionem humoris in corpore factam, contrario motu quàm alimentum (quod ab intimis ad extima tendit) ferri. N. 222.
    - Curã requirit
      - Euacuantem per Vomitum. N. 223.
      - Attenuantẽ. N. 224. per
        - Deambulationes. N. 225.
        - Cibos respectu
          - Qualitatis. Sunto leues, concoctu faciles. N. 226.
          - Quantitatis. Parcè & sensim subministrẽtur à uomitu per dies quinque. N. 227. Nam ante uomitum liberalius est cibandum.
  - Absque aduersario alio uel
    - Errare, aut per loca accliuia ascendere, malum est: cùm humorum motum uel inordinatum uel difficilem significet. N. 228.
    - Fluuium transire, item homines armatos, et hostes, & monstra difformia uidere,
      - Significatio difficilis est morbi cuiuscunque, uel corporis, uel animi, furoris scilicet. Fluuij transitus, abundantiã humoris: Armati hostes, prauitatem humoris naturæ contrariam: Monstra uarietatem. N. 229.
      - Curatio moliẽda erit partim
        - Vtẽdo
          - Cibis paucis, leuibus, mollibus. N. 230.
          - Vomitu, ita tamen ut ab illo sensim per dies quinque ad uictum consuetum redeas. N. 231.
          - Exercitijs naturæ nullam uim inferentib. multis: ut sunt deambulationes, præterquam à cœna. N. 232.
        - Fugiẽdo. Balnea calida, Animi remißionem, Frigus, Solem uitent. N. 233. Quæcunque scilicet cacochymiam in corpore conseruare, uel etiam augere possunt.

cc. Imagi-

cc. Imagines personarum alienæ per somnum obuolitantes diuidere uidetur Hipp. in

- Solitas.
- Insolitas: utputa
  - Mortuorū. Quorum ipsorum aliæ sunt imagines
    - Bonæ quo ad
      - Signum. *Bonum est uidere mortuos albis indutos, & purum quippiam offerentes.* N.196.
      - Signatū: τὸ
        - ὅτι. *Salubritatis quippe indicium facit, & corporum, & eorum, quæ in corpus ingrediuntur, aeris scilicet & alimentorum.* Num. 197.
        - Διότι. *Nam cùm non uiuentia, sed mortua alimenta ingerantur, à quibus & corpus alitur, & semen prolificum generatur, hæc in corpus pura subire salubritatem & quo ad indiuiduum & quo ad speciem denotat.* N. 198. *Nisi quis per* σπέρματα *semina & sanitatis & morborum intelligat.*
    - Malæ. Harum
      - Significationis τὸ
        - ὅτι. *Mortuos nudos, aut atratos, aut sordidatos, aut aliquid è domo uel capientes uel per uim auferētes uidere, malum.* N.199.
        - Διότι. *Morbos enim ex alimentis corpus ingredientibus cacochymis & naturæ contrarijs imminere portendit.* N.200.
      - Cura molienda per
        - Exercitia *euacuantia, ut per cursum circularem & deambulationes.* N.201.
        - Alimenta *mollia & leuia, sensim aucta, uomitu inducto.* N.202.
  - Monstrorū, *quæ terrorem incutiunt.* N.203.
    - Significat *insomnium tale alimenta inusitata abundare, & iam à natura secerni, adeoq; ad intestina præcipitata choleram periculosam inductura, per superiora & inferiora laxatis uijs.* N.204.
    - Curatur *corpus*
      - Vomitu *primùm euacuando.* N.205.
      - Alimentorū *commoda & sensim facta subministratione.* N.206.
      - Exercitijs *maximè naturalibus, non uiolētis, ut deambulatione, præterquam à cœna.* N. 207.
      - Balneis, *calidisq; Frictionibus.* N.208.
      - Animi *remißione per acroamata & theamata iucunda.* N.209.
      - Aeris *frigidi & solis fuga.* N.210.

HIPPOCRATIS
ΠΕΡΙ ΥΓΡΩΝ
ΧΡΗΣΕΩΣ.
De Humidorum uſu.

PERPENDAMVS

- **Inſcriptionem.**

  HIPPOCRATIS cõmentarius, non tam aliorũ quàm proprio uſui dicatus, adeoq; inter Hippocratea Aduerſaria cõnumerandus. Niſi morte præuētus fuiſſet, ex hoc ceu loco communi ſyluam de Humidorum uſu methodicè ſcribendi deſumſiſſet.

  DE VSV HVMIDORVM. Humida intelligit ea, quæ in medicum uſum ueniunt, non tam interius epota, quàm exterius applicata uel immiſſa. Vt proinde non quęuis uſum Humidorum, ſed uſum Chirurgicum intelligat, uel à medico, uel ab aſtantibus, uel etiã ab ipſomet ægro adhibitorũ. Ad Efficientem proinde Instrumentalẽ artis Com. iſte per ſe *ἀμέθοδος* referendus eſt, eiuſdẽ generis cum Com. de Alimento, & inter *ὑπομνημονευματικοὺς* cõnumerandus: ad quos, ceu Locos cõmunes, quæcunq; uel cõmonſtrando repeiſſet, uel audiẽdo legendóue obſeruaſſet, methodicæ doctrinæ inuentor & obſeruator Hip. referre conſueuerat. Similes alios multos, utputa de uſu Siccorum, de Ignis, Cucurbitarum, Phlebotomiæ uſu, de Machinis, de Medicamentis habuiſſe uidetur, uniuerſali præceptioni inſeruiẽtes: uti econtrà Epidemicas hiſtorias particularis obſeruationis indices. Aut ſi nõ habuit, ſaltẽ exemplo uno quid in cæteris fieri deberet cõmonſtrare uoluit: cũ uel Gal. in 1. de Victu acut. teſtimonio, Senex ſæpenumero particulariter pronuncians, uniuerſaliter intelligi uelit.

- *Deductionẽ.* Quandoquidem ſine methodo ſcriptus eſt liber iſte, iccirco nos periclitãdi cauſa, hoc eſt, uel cum noſtro periculo aliorum ſtudium & diligentiam excitandi,

  - *Methodum primò inueſtigemus in explicãdis*

    - *Vniuerſim* Efficientib. cauſis ſiue Instrumẽtis medicis. Agunt illa in ſubiectũ ſuum eatenus quatenus pati poteſt. Vt ergo illis uis agẽdi, ita huic uis patiẽdi ineſt, in cõtraria proportione mutua cõſiſtens, ſeorſim proinde conſideranda. Nimirum &

      - SVBIECTVM. Vide ſignum A.
      - INSTRVMENTVM. Conſideratur ut
        - *Eſt.* Vt Eſt, ita Agit. Inſtrumentũ igitur in
          - *Genere* Ens quoduis naturale, tã ſimplex, quàm mixtũ, ſiue ſolũ, ſiue arte adiuuante.
          - *Specie, ut eſt*
            - *Mixtũ,* ſic agit reſpectu
              - *Temperiei ſuæ,* nimirũ ut Calidũ eſt uel Frigidum.
              - *Corporis ſui,* ut ſcilicet eſt
                - *Amarum,* Dulce.
                - *Craſſũ,* Tenue.
                - *Odoratum,* Fœtidum.
                - *Pallidum,* Coloratum.
            - *Animatũ,* ſic agit ſecundũ animæ facultates uel
              - *Potens. ἰσχυρόν.*
              - *Debile.*
        - *Agit,* uel *δυνάμει,* uel *ἐνεργείᾳ,* & effectum imprimit, tanquam formam, imperfectam primùm, dum imprimitur: perfectam deinde, cùm iam impreſſa eſt. Dum fit impreſsio, dicitur V.G. Mollificatio, Apertio: dum facta eſt, dicitur Emollitio, Apertura: effectũ ipſum, Molle, Apertum. Vide ſignum B.

    - *Speciatim* Inſtrumentis medicis actu Humidis. Vide ſignum E.

  - *Commentarium* ſubinde ipſum in Aphoriſmos diſtinctum, quàm eius fieri poterit, breuiſsimè explicemus.

- **A.** *Subiectum* considératur uel ut
  - *Est.* Sic *in*
    - *Genere* quidem est CORPVS naturale medico subiectū. Quod ipsum rursus
      - *Materialiter*
        - *Primariò* est Corpus humanum.
        - *Secundariò* cōplectitur omnia ea, quæ ad hominis usum quomodolibet facere possunt, tam simplicia quàm mixta.
      - *Formaliter*, uel Sanum uel ægrum existit.
    - *Specie* uerò quatenus
      - *Mixtū*, Sensui offertur tum secundùm
        - *Formam*, seu Temperiem, quia Calidum est uel Frigidum: Humidum uel Siccum.
        - *Materiam*, siue Corpus, nunc quidem
          - *Crassius* per
            - *Gustatum.* Sic Amarū est, Acre, Salsum: Austerum, Acerbum, Acidum: Dulce, Insipidum.
            - *Tactū.* Cuius modi est corpus
              - *Crassum*, Tenue.
              - *Durum*, Molle.
              - *Rigidum*, Laxum.
              - *Renitens*, Tenerum.
              - *Densum*, Rarum.
              - *Lentum*, Friabile.
              - *Adstrictum*, Laxum.
              - *Consistens*, Fluxum.
              - *Pingue*, Macrum.
              - *Plenum*, Vacuum.
              - *Obstructum*, Apertum.
              - *Sordidum*, Purum.
          - *Tenuius* per
            - *Odoratum.* Sic corpus Odoratum, Foetidum.
            - *Auditum.* Sic Strepens, Stridens, Tacitum.
            - *Visum.* Sic Coloratum, Decolor.
      - *Animatum*, respectu Facultatum animæ, & uel omnium uel unius alicuius, nunc quidem dicitur
        - Vigere. *Δύναμις* alia
          - *Actiua*, quia in alia Agere potest.
          - *Passiua*, quia Resistere alijs potest.
        - Non uigere. *Ἀδυναμία* uel
          - *Actiua*, quia nequit in alia Agere.
          - *Passiua*, quia nequit alijs Resistere.
  - *Patitur* & Mutatur ab Efficiente, & uel
    - *Δυνάμει*, ut quod Potest
      - *Incalescere.*
      - *Dulcescere.*
      - *Attenuari.*
      - *Inflammari.*
      - *Colliquari.*
      - *Decolorari.*
    - *ἐνεργείᾳ.* Quod iam Actu incalescit, uel inflāmatur, uel induratur.

B. Ergo

- B. Ergo respectu entis, cui imprimitur, Effectus ipse rationem habet Accidentis, quod enti illi inest uel ratione
  - *Formæ*, ipsius ut
    - *Mixti*, secundū Temperiem scilicet. Sic ergô Efficientes causæ imprimunt qualitatem primam uel
      - *Simplicē*
        - *Agentem*: nempe
          - *Calefacientia.*
          - *Refrigerantia.*
        - *Patientem*, tum
          - *Exiccantia.*
          - *Humectantia.*
      - *Compositam*, ut Calefacientia simul & Humectantia.
    - *Animati*, hoc est, secundū Animæ Facultates, in
      - Genere, *ratione*
        - *Substātiæ*, quū facultates ipsas quæ uel
          - *Non sint* Generent.
          - *Sunt* Corrumpant & Aboleant.
        - *Quantitatis*, quum facultates uel
          - *Augeant*, Corroborantia, Refocillantia, Alleuiantia.
          - *Minuant*, Opprimentia, Debilitantia.
        - *Qualitatis*: cùm facultates uel
          - *Delectent.*
          - *Contristent.*
      - *Specie*, nimirum quo ad Facultates
        - *Animales*, in
          - *Genere*. Vt quæ Somnum
            - *Conciliant.*
            - *Abigunt.*
          - Specie, quo ad
            - *Motū*. Quē uel
              - *Præsentē*
                - *Auferūt, nūc*
                  - *Abolendo.*
                  - *Debilitādo.*
                - *Exercent.*
              - *Absentem* Reuocant.
            - *Sensum*. Quę sensum qui
              - *Adest* uel
                - *Auferunt*, & stupidū reddunt.
                - *Exercēt* & afficiūt uel
                  - *Tristitia*. Dolorem inferētia.
                  - *Iucunditate*. Dolorem mitigantia.
              - *Abest* Reuocāt.
        - *Vitales.*
        - *Naturales*, tum
          - *Famulātes*: nimirum
            - *Attractricem.*
            - *Retentricem.*
            - *Expultricem*. Vt quæ cient uel sedant
              - *Sputum.*
              - *Tußim.*
              - *Vomitum.*
              - *Deiectionem.*
              - *Vrinam.*
              - *Sudorem.*
              - *Menses.*
            - *Concoctricem*
              - *Confortantia.*
              - *Debilitantia.*
          - *Principes*:
            - *Nutricem.*
            - *Auctricem.*
            - *Generatricem*
              - *Promouentia.*
              - *Labefactantia.*
  - *Materiæ*. Vide signum C.

C. *Accidens* enti inest ratione Materiæ consideratæ uel respectu

- *Substantiæ*. Vide signum D.
- *Quantitatis*. Quo ad
  - *Magnitudinem*. Quæ id quod est
    - *Paruum*, Augent.
    - *Magnum*, Minuunt.
  - *Multitudinem*.
- *Qualitatis* secundũ qualitatem
  - *visilem*. Quæ Colorem
    - *Vegetant*.
    - *Abolent*.
  - *olfactilẽ*. Quę Odorem, qui
    - *Abest*, Conciliant.
    - *Adest*
      - *Emendant*.
      - *Abigunt*.
      - *Conseruant*.
  - *Gustatilem*. Quę Saporem qui
    - *Adest*
      - *Intendunt*.
      - *Diluunt*, Aboléntur.
    - *Abest*, Conciliant.
  - *Tactilem*, quæ
    - Duritiem
      - *Afferunt*. Indurantia.
      - *Auferunt*. Emollientia.
    - *Renitentiam*
      - *Conciliant*.
      - *Tollunt*.
    - *Rigiditatem*
      - *Afferunt*. τὸ κεχαλασμένον συντείνοντα.
      - *Auferunt*. χαλῶντα.
    - *Lentorem*
      - *Pariunt*.
      - *Tollunt*, & Friabilitatem afferunt.
    - *Sordes*
      - *Afferunt*. Inquinantia.
      - *Auferunt*. Extergentia.
- *Motus*. Sũt quędam motum
  - *Sistentia*. In loco continentia.
  - *Promouẽtia*, siue ipsum mobile ad se trahant, siue à se abigant. Et quidem respectu loci
    - A quo, è quo, de quo: sic quędam sunt
      - Extrahentia.
      - Depellentia.
    - Ad quẽ, quædã sunt
      - *Attrahentia*.
      - *Transmittentia*.
- *Loci*, quatenus corpus aliqđ debet
  - *Recipere*, sic quædam
    - *Replent* inane.
    - *Deplent* plenum.
  - *Transmittere*, sic quædã sunt, quę meatus & uias
    - *Obstruunt* atque claudunt apertas.
    - *Aperiunt* obstructas atq; clausas.

D. Sub-

- **D.** *Substantia* Materiæ perpenditur uel
  - Toti⁹. Huc ea quæ corpus ut
    - Nō est Generant, tū
      - *Spirituosum.*
      - *Liquidū*: ut
        - *Semen.*
        - *Lac.*
        - *Sanguinem.*
      - *Solidum.* V. G.
        - *Carnem.*
        - Os.
        - *Pinguedinem.* Impinguantia.
    - Est
      - *Non* cōseruant, sed uel
        - *Corrumpūt* penitus. Vt quæ corpus
          - *Spirituosum* Resoluunt.
          - *Liquidum* Exhauriunt.
          - *Solidū*
            - *Eliquāt* ut puta
              - *Carnem.*
              - *Pinguedinem.* Macrum facientia.
            - *Suppurant.*
            - *Frangunt.*
            - *Contundunt.*
            - *Diuidunt.*
        - *Educunt* extra corpus. Euacuantia.
      - *Conseruant.*
  - *Partis.* Cuiusmodi sunt ea quæ
    - *Craßitiem*
      - *Afferunt.* Incrassantia.
      - *Auferunt.* Attenuantia.
    - *Densitatem*
      - *Pariunt.* Condensantia.
      - *Tollunt.* Rarefacientia.
    - *Constrictionem*
      - *Afferunt.* Adstringentia.
      - *Auferunt.* Dilatantia.
    - *Consistentiam*
      - *Promouent.* Coagulantia.
      - *Remouent*, & uel
        - *Fluidum* faciunt. uti com. de Arte n. 117.
        - *Resoluunt* in uaporem.

E. *Instrumētorū medicorū*, quę actu Humida sunt, consideratio institui potest, alia quidem in

- *Genere*; ex ijs quæ sparsim ab Hipp. hocce loco sunt dicta. In HVMIDORVM pinde usu examinādo perpēdamus &
  - *Subiectum* Corpus humanum, cui Humida applicātur: idq; rursus uel
    - *Materialiter*: puta tanquā
      - *Totum.*
      - *Pars.* Ratione quidem
        - *Substantiæ*, uel est
          - *Simplex*: eáque uel
            - *Continēs*: ut
              - *Neruus* VII. 17. 25.
              - *Caro* VII. 17.
              - *Ossa* VII. 25.
              - *Venæ* VII. 39. 44. 46.
            - *Contenta*, tum
              - *Fluida.*
              - *Spirituosa.*
          - *Cōposita.* Vt est
            - *Caput* VI.[dd]. VII 24. & XVI.[h].
            - *Oculus* III. & XIV.[b], [c], [d].
            - *Aures* IX.[h], & [r].
            - *Gingiuæ* XVI.[r].
            - *Pectus*, Hypochondria VII. 28. 47.
            - *Dorsum*, Lumbi VII. 28.
            - *Venter* VII. 47. 50.
            - *Cutis* VII. 37.
            - *Vesica* VII. 52.
            - *Vterus* XV.[g]. & XVII.[n].
            - *Anus* XV.[f]. & XVI.[t].
            - *Pudenda* VII. 53, 54.
        - *Situs*, nunc
          - *Anterior*, Posterior VII. 34.
          - *Interior*, Exterior.
          - *Media*, Extrema VII. 33. 35.
        - *Consuetudinis* VII. 22. & seq.
    - *Formaliter.* Aph. VII. n. 8. & seq. Vt est
      - *Sanum.*
      - *Aegrū.* Sic affectibus uarijs ob noxium: puta
        - *Vlceribus* VII. 45. 48. IIX.[m]. & IX.[e], [f], [g]. & XV.[a]. & XVI. [a]. & [n].
        - *Cutis* prurituì & affectibus VIII.[b], [i]. & X.[n]. Sic emollit X.[s]. XVII.[b]. & indurat XVI.[k].
        - *Fracturis*, Luxationibus, alijsq; VI.[z], & seq. & VII. & IIX.[l]. & XVI.[i].
        - *Tumoribus* XI.[a] & [o]. & XIV.[a].
        - *Refrigeratis* VII. 11. & XVI.[m].
        - *Podagricis* IX.[y]. XIII.[a].
        - *Spasmis*, Tetanis, XIII.[c], [d]. & XV.[q], [r].
        - *Resolutionibus* XIII.[b], [h].
        - *Stupori* XIII.[l].
  - *Instrumentum* Humidum, quod adhibetur. Vide signum F.
- *Specie.* Nimirum de Vsu
  - *Aquæ* quo ad qualitatem
    - *Secundam*
      - *Dulcis.* Ferè primis septem Aphorismis.
      - *Salsæ.* Aphorismo IIX.
    - *Primā*
      - *Seorsim*
        - *Calidæ.* Aphor. IV. IIX.[p] XIIII. XVI.
        - *Frigidæ.* Aphorismo XV.
      - *Simul in affectibus*
        - *Iisdem*, Calidæ & Frigidæ. Aphorismo XI. & XIII.
        - *Diuersis* diuerso tempore. Aphor. XII.
  - *Aceti.* Aphorismo IX.
  - *Vini.* Aphorismo X.

- F. *Instrumentū* humidū adhibetū tum ut
  - *Est* per suam
    - *Materiam*, siue natura siue arte constet. Sic humida actu
      - *Aqua*, omnis generis. Aphorismo I.
      - *Vinum.*
      - *Acetum.*
      - *Lac.*
      - *Oleum.*
    - *Formā*, hoc est, Modū utēdi. Is uariat tū respectu
      - *Substantiæ.* Adhibentur enim humida actu corpori uel toti uel parti considerata
        - Per se, & uel
          - *Singillatim* quodlibet. XI. Sic rursus humida uel sunt
            - *Integra*, Liquida scilicet, uel
              - Disiuncta,
                - *Aspersa*, seu irrorata. *αἰόνησις*. Aphorismo IV.
                - *Affusa*. *κατάχυσις*. Quā loco balnei, ætate Hip. minus usitati, adhibuisse, Galen. 1.3. de Medicatrina testatur.
              - *Coniuncta*, quādo uel pars uel totū corpus solio immergitur.
            - *Resoluta* in uapores. *πυρίη*. V. Eaq; rursus uel toti uel parti
              - *Oblata* per tubū. Fomētatio. V.
              - *Coniuncta*: ut in Laconico.
          - *Coniunctim* simul, etsi diuerso tempore, & uel eodem uel diuerso effectu. Vt Aphor. XI. XII. XIII.
        - Cum alijs. uidelicet cum
          - *Vtriculo*. *ἐγχεόμενον ἐς ἀσκίον*. XIV.[a]
          - *Spongia*. III.
          - *Linteis*. IIX.[l] & X.[s]
          - *Folijs* X.[f] & XVII.
            - (*Vtriculo, Spongia, Linteis, Folijs*:) *ἐμβάπτεσθαι* dicūtur. XI.[c]
          - *Vnguentis*. XIV.[b] *καταλείφειν*. & XIX. *ἐπιχέειν*.
          - *Cataplasmatis*. Aphor. XVI.
      - *Quantitatis*. Aphor. VII. 12. & seq. item IIX.[n] & IX.[k] & XIII.[kk] Nam uel modus
        - *Seruatur.*
        - Nō seruatur, cūm peccatur aut in
          - *Excessu.*
          - *Defectu.*
      - *Qualitatis*. Nam Humida actu administrantur uel actu
        - *Calida.*
        - *Frigida.*
        - *Tepida*. VII. 3.
      - *Loci* seu Partis. Nā uel
        - *Intra* corpus *ἐνίεται*. IX.
        - *Extra* corp⁹ adhibetū. An *περίκλυσις* ista est? VI.[g]
      - *Temporis*,
        - *Quādiu* applicatur. h. e. Moræ administrationis. ut VII. 5, 6, 7.
        - *Quando*. Tale quid innuit Aphor. XI. XII. & XIII.
  - *Agit*, & Effectum imprimit Aphorismo VI. & VII. *Vide signum* E.

E. *Effectus* ab instrumēto humido impressus rationē habet partim

- Accidētis, eiusq́ uel
  - *Formalis.* Talis effectus est
    - *Calefacere.* θερμαίνειν, θάλπειν. VI.[x]. VII. 6. θέρμης ἐπανάκλησιν ποιεῖν. XVI.[r].
    - *Refrigerare.* ψύχειν. VII. 6. & 8.
    - *Humectare.* τέγγειν. VII. 5. προσηνλύσαι ὑγλῶαι. VI.[q].
  - *Materialis.* Sic Humidi est
    - *Indurare.* XV.[k].
    - *Emollire.* VI.[a]. & IX.[s]. & X.[i]. & XVI.[b].
    - *Tenera reddere.* ἁπαλῦναι. VI.[m]. & IX.[q]. item ἐκθηλῦναι σάρκας VII. 17.
    - *Relaxare* rigentia. VI.[b], [c], [d].
    - *Colliquare* coagulata. VI.[h], [i].
    - *Abstergere.*
    - *Pus*
      - *Prohibere.* XV.[l].
      - *Promouere.* XV.[a].
    - *Abluere*
      - *Organa.* II.
      - *Sordida.* διαιρέψει. XIV.[c].
- Substantiæ secundùm
  - Materiam, hoc est, secundū corpus cōsideratum respectu
    - *Substantiæ.* Sic Humidū id quod
      - Non est Generat, ut
        - *Carnem.* VI.[l].
        - *Pilos.*
      - Est Corrumpit. τήκει. VI.[n]. Pedes refrigerati perfusione calidæ decidunt. VII.
    - *Quantitatis*
      - *Magnitudinem*
        - *Auget.* VI.[l].
        - *Minuit.* VI.[o]. IIX.[c]. ὑπολεπταίνεσθαι, Emaciari.
      - *Continuitatem*
        - *Soluit.* Exulcerat calida cutē. IV. & Acetū IX.[q].
        - *Facit.* XIV.[c].
    - *Qualitatis.* V. G. Colorē eū qui
      - Est
        - *Mutat:* ut quando Nigrefacit. VII. 19. & XV.[m].
        - *Abigit.* VI.[q].
      - Non est
        - *Generat.*
        - *Reuocat.* VI.[p].
    - *Motus.* Humidi est
      - *Sistere* inquieta.
      - *Mouere* quieta tum
        - *Attrahendo.* VI.[e].
        - *Expellendo* per
          - *Sudorem.* VI.[f].
          - *Mucum.* VI.[h].
          - *Vrinam.* VI.[i].
          - *Flatus.* VI.[k].
          - *Sāguinē.* VII. 17.
  - Formā, hoc est, Animæ facultates tum
    - *Animales.* Humidū in
      - *Genere,* Somnum conciliat. VI.[r].
      - *Specie,* quo ad functiōes
        - *Externas,*
          - *Sensus* ipsius
            - *Actionem,* uel
              - *Intendit.*
              - *Minuit,* Stupefaciendo. XII.[b].
            - *Passionē,* Tristiciā scilicet, modò
              - *Affert:* ut Rigorē febrilē. VII. 19. & XV.[o]. ut ἄσην, Anxietatē. VII. 30.
              - *Aufert,* Leniendo. ut VI.[s], [t], [u]. ἄσην παύει. VII. 30.
          - *Motum* uel
            - *Promouet.*
            - *Remouet* & effeminat. ut VII. 17.
        - *Internas.* Mentem lædit. VII. 17.
    - *Vitales.* Huc referenda uidetur
      - λειποθυμία. VII. 17.
      - ἀναυδίη. XIII.[m].
    - *Naturales,* quas uel promouet, uel impedit, uel corrumpit.
  - *Finem,* quia uel prodest uel lædit. Sic Aphor. VII. & XV. & XVI. passim.

APHORISMVS I.

AQVA potabilis, salsa, mare. | ΥΔΩΡ ποτὸν, ἁλμυρὸν, θάλασσα.

INTER Humida principatum tenet Aqua, & quia paßim reperitur, & quia frequentißimè adhibetur. Vt rectè à Pindaro sit dictum, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Huius species sunt duæ, ab usu præcipue, quem homini sano exhibet, desumptæ, à Potu scilicet. Vt alia sit
- Potabilis, *quæ Dulcis est, uel saltem Insipida.*
- Non potabilis, *quæ nō est dulcis. Et hæc rursus uel*
  - Salsa, *duûm generū. Vel enim talis est*
    - Arte. *Aqua salsuginosa. ἁλμυρόν.*
    - Natura. *Mare.*
  - Amara, *Acida, Austera, aut simili quauis alia qualitate prædita. De qua hic nihil, eo quia morte præuentus, nec quæ desunt addere, nec quæ adsunt in ordinem redigere diuinus Senex potuit.*

APHORISMVS II.

POTABILIS quidem in officina medica optima. Nam & ferramẽtis & æramẽtis optima, & medicamentis plurimis inueteratis cōuenientisima. Corpori autem adhibita aut humectat, aut frigefacit, aut calefacit. Nullū præterea alium usum uel iuuando uel lędendo habet potabilis.

ΠΟΤΟΝ μὲν κατ᾽ ἰητρεῖον κράτιστον. καὶ γὰρ σιδηρείοισι, καὶ χαλκείοισι κράτιστον· καὶ φαρμάκοισι τοῖσι πλείστοισι παλαιουμένοισι κοινότατον. ἐς δὲ χρῶτα γίνεται δεῖ, ὅτι τοῦτο ἢ τέγγει, ἢ ψύχει, ἢ θερμαίνει. [a] ἄλλω δὲ οὐδενὶ ὠφελέει ἢ βλάπτει ποτόν.

[a] ἄλλως

Aquam POTABILEM *in officina medica optimam esse*
- Proponit.
- Declarat. *Vsus est potabilis aqua.*
  - Magni, *tū respectu*
    - Organorū, *quibus medicus utitur. Confert enim tum*
      - Instrumentis *& uasis chirurgicis, lauandis, mūdandis, ligneis, metallicis, saxeis, testaceis.*
      - Pharmacis *plerisq; ad uetustatem ferendam parari solitis, siue emplastra sint, siue unguēta, siue potiones, ubi elixatione opus est.*
    - Corporis *cui adhibetur, secundùm qualitatem*
      - Passiuā. *τέγγει, ut humectet.*
      - Actiuā. *ut*
        - Calefaciat.
        - Refrigeret.
  - Parui *ad reliqua, ut nec prodesse nec obesse multum sit dicenda.*

APHORISMVS III.

SI modica potabili cum spongia utaris, optimum erit oculis.

ΟΠΟΥ ὀλίγου ποτοῦ σπόγγῳ [a] χρήσεις, ἄριστον ὀφθαλμοῖσιν.

[a] χρήσῃ

AQVA potabilis molli spongia oculis adhibita confert: calida quidem laxando & attemperando, frigida constringendo, repellendoq;.

APHORISMVS IV.

CVTIS ipsa exulceratur calidæ aspersione.

ΑΥΤΟ τὸ δέρμα ἐφήλκωται θερμοῦ αἰονήσει.

CALI-

CALIDAE *diuturna perfusione cutis exulceratur, quòd in eam laxatam humores tenuiores decumbāt, calore insuper attrahente. Id Germanis, qui non modò thermis, sed & calidæ solijs multum diuq; utuntur, quotidiana notißimum est experientia.*

APHORISMVS V.

ΠΥΡΙΗ τοῦ σώματος ἅπαντος, ἢ μέρεος.

FOMENTVM corporis totius aut partis.

FOMENTATIO *uel totius est, uel partis: siue ea fiat uapore calido, siue aqua calente.* In Balneis ueterum Laconicum erat Calidarium, seu Sudatio assa & sicca, item Tepidarium, illud aeris calidi, hoc tepidi: erat quoq; Lautio calida, Galeno λουτρὸν, Archigeni ξηρὸν dicta. Sed extra balnea in usu medico etiam utrumuis genus datur.

APHORISMVS VI.

[a]ΔΕΡΜΑΤΟΣ σκληροῦ μάλθαξις, [b]συντεταμένου χάλασις, [c]νεύρων, [d]σαρκῶν, [e]ἐκχύμωσις, [f]ἱδρῶτος ἄφοδος. [g]ὑγρῆναι προσκλύσει, [h]οἷον ῥῖνας, [i]κύστιν, *[k]φύσας. [l]σαρκῶσαι, [m]ἁπαλῦναι, [n]τῆξαι, [o]μινυθῆσαι, [p]χροιὴν ἀνακαλέσαι, [q]χροιὴν ἀνασκεδάσαι. [r]ὑπνικὸν καὶ κεφαλῆς, καὶ ἄλλων. [s]σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν. [t]ὀδύνας κωφοῖ ὠτὸς, [u]ὀφθαλμῶν, †ὅσα τοιαῦτα. [x]τὰ ψυχρὰ θερμῆναι, [y]οἷον *πίσσα. [z]ἕλκεσιν, πλὴν τοῖσιν *αἱμορραγεῦσιν, ἢ μέλλουσι. [aa]κατήγμασιν, [bb]ἐκπτώμασι, [cc]τοῖσιν ἄλλοισιν, οἷσιν αἱ ὀθόνια ἰητρός. [dd]καρηβαρίη.

Margin: * φύσιας. † καὶ. * φῦσαι. * αἱμορραγέουσιν.

CVTIS [a]duræ mollitio, [b]distentæ laxatio, [c]neruorum, [d]carnium, [e]humorum sub cutem effusio, [f]sudoris excretio. [g]Humectare prolutione, [h]uelut nares, [i]uesicam, [k]flatus. [l]Incarnare, [m]tenerum reddere, [n]liquefacere, [o]attenuare, [p]colorem reuocare, [q]colorem dispergere. [r]Somni item ratione & capiti & alijs cōfert. [s]Conuulsiones, tensiones mitigat, [t]dolores obtundit auris, [u]oculorū, & quæcunq; talia. [x]Frigida calefacere, [y]uelut pix. [z]Vlceribus, præterquā à quibus sanguis erumpit, aut erupturus est. [aa]Fractis, [bb]luxatis, [cc]reliquis quibus lintea medicus applicat. [dd]Capitis grauitati.

DE HVMIDORVM *Effectu uniuersim agit. Considerandum proinde &*

- Instrumentum. *Vide seq. signum* ☞
- Subiectū, *cui applicatur, partim*
  - Materialiter. *Sic uel est*
    - *Totum corpus.*
    - Pars corporis
      - Continens.
      - Contenta
        - Fluida.
        - Spirituosa.
  - Formaliter, *hoc est, ut subiectum ipsum uel est*
    - Sanum.
    - Aegrum. *Sic cōfert Aqua calida tum*
      - Externis
        - Vlceribus *ad leniendum, ad resoluēdum: præterquā ubi fluxus sanguinis uel adest, uel affuturus est.* [z] *uti etiam infrà Aphorismo XV.* [y]
        - Fracturis [aa].
        - Luxatis [bb].
        - Cæteris omnibus, *quibus Medicus manu sua opē fert.* οἷσιν ἂν ὀθόνια ἰητρὸς προστίθησι: *ut sunt Tumores, Vulnera queuis, quibus lintea medicus adhibet, quæ manu curat. Nisi quis legendum putet,* οἷσιν ἂν ἐμβάλῃ ἰητρὸς [cc].
      - Internis: *utputa Capitis grauitati* [dd], *uti etiam infrà Aphorismo XVII.* [h]

☞ Hu-

- Humidū qualecūq; in corpus humanū agens, affectum illi imprimit, qui rationē habeat uel
  - Accidentis
    - Formalis. Sic Humidi est
      - ὑγρῆναι, Humectare Exiccata [g]. Qua uoce uidetur uti pro Colliquare.
      - θερμῆναι, Calefacere Refrigerata. οἷον πίσσα, ut Pix [y]. An φῦσαι, Flatus? quos in febribus causas esse rigoris, com. de Flatibus docuit?
    - Materialis: utputa
      - Emollire Dura, ut Cutem [a].
      - Tenera reddere, ἁπαλῦναι [m]. An idem hoc, quod infrà aphorismo 7. n. 17. ἐκθά-λωσις σαρκῶν?
      - Laxare Rigentia, siue natura sua rigeāt, siue præter naturam [b]. Laxat igitur Aqua &
        - Neruos [c] ut in Tetano.
        - Carnes, Musculos. s. non per se, sed propter tendines, ex labore, ex insolatione, aut etiam ex febrili calore contractos [d].
      - Colliquare & fluidū reddere id quod coagulatum & congelatū erat. V. G. piuitam in
        - Capite, per Errhina, Apophlegmatismos [h].
        - Toto, per Diuretica [i]. uti com. de Arte. n. 118.
      - Abluere sordida. ut Aphorismo 14.
  - Substantiæ secundū
    - Materiam, cōsideratam itidem uel respectu
      - Substantiæ. Quam uel
        - Generat. Σαρκῶσαι, Incarnare, ut in Vulneribus & Vlceribus [l].
        - Corrumpit. Τῆξαι, Liquefacere [n].
      - Quantitatis, secundum
        - Magnitudinem, uel
          - Augendo. V. G. Carnem [l]. An legendum, φύσιας σαρκῶσαι, Habitum carnosum reddere?
          - Minuendo. Μινυθῆσαι [o].
        - Continuitatem, quā uel
          - Introducunt.
          - Soluunt. ut Aphorismo 4.
      - Qualitatis. Vtputa χροιὴν, Colorem
        - Reuocare, ἀνακαλέσαι [p].
        - Abigere, ἀποσκεδάσαι [q].
      - Motus
        - Ad locum. ἐκχυμῶν, Succos siue humores extrahere ad cutem. [e].
        - Per locū. Euacuare. Huc pertinet
          - Sudor per totum. ἱδρῶτος ἄφοδος [f].
          - Mucus per nares [h]. ῥινὸς ὑγρασμὸς: uti com. de Humorib.
          - Vrina per uesicam Diureticis educta [i].
          - Flatus per Os & Anum [k]. Humectatione aquæ materia pituitosa in flatus resoluta expellitur. Nisi pro φῦσαι legendum quis putet φύσιας σαρκῶσαι.
    - Formam, respectu facultatū animæ. quo ad
      - Sensum. Humidum παρηγορικὸν, Dolorem sedat tum
        - Neruorum [s].
        - Aurium [t].
        - Oculorum [u].
      - Motum.
      - Somnum. ὑπνικὸν, Somnum conciliat aqua & capiti infusa, & alijs partibus, humectatione & refrigeratione sua [r]. An pro ἄλλοισ ἄλλως legendum?

APHORISMVS VII.

ΤΟ[1] μέτριον ἑκάστῳ, μὴ πρόσω, οἴδαμεν βασανίζειν. [2] οἷον τὸ θερμὸν τῷ χρωτὶ ἐξ ὑπερβολῆς ἐφ' ἑκάτερα. [3] [a] ὡς ἀμφοῖν, μὴ ἁμαρτάνει, σημαινόμενος τῇς βλάβαις, ἢ οὐκ ὠφελείαις, οἷον χλιαροῦ. [4] δεῖ γὰρ τῇσι βλάβησιν, καὶ τῇσιν ὠφελείησιν, καθ' ὥσι, χρῆσθαι μέχρι τοῦ ὠφελέοντος, ἢ μέχρι τοῦ βλάπτοντος. [5] τέγξις μὲν οὖν, ἀσθενές. [6] ψύξις δὲ καὶ θάλψις, ἰσχυρὸν, [7] ὡς ἐξ ἡλίου. [8] τὸ δὲ ψυχρὸν, θερμὸν ἐὸν, ὡς ποτὸν ἀσθενέοντι. [9] ἀλλὰ τὸ μὲν θερμὸν, μὴ πρόσω καίειν. [10] κρίνει δ' αὐτός. [11] πλὴν τοῖσιν ἀφώνοισιν, ἢ παραπληγικοῖσιν, ἢ νεναρκωμένοισιν, ἢ οἷα ἐπὶ τρώμασι κατεψυγμένοισιν, ἢ ὑπερωδυνέουσι· τούτοισι γὰρ ἀναίσθητα· λάθοις γὰρ ἂν κατακαύσας. καὶ τὰ ἐκπτώματα δὲ τὰ βαθέα, καὶ τὰ μεγάλα. ἤδη καὶ πόδες ἀπέπεσον καταψυχθέντες, ἐκ καταχύσιος θερμοῦ. ἀλλὰ τούτοισιν ὁ τοῦ καταχέοντος χρὼς κριτής. καὶ ψυχροῦ δὲ ὡσαύτως. [12] τούτων δ' αὐτῶν τὸ ὀλίγον ἑκατέρου, ἀσθενές. [13] τὸ δὲ πολὺ, ἰσχυρόν. [14] ἀλλὰ μὴ ἐᾷν, μέχρι γένηται, οὗ εἵνεκα ποιέεται. [15] τὸ ἔσχατον προπαύειν, πρὶν γένεσθαι. [16] τούτων γὰρ ἑκάτερον βλάπτει. [17] βλάπτει γὰρ ταῦτα τὸ θερμὸν πλέον χρεομένοισι· σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας. [18] [b] ταῦτα ἐς θάνατον. [19] τὸ δὲ ψυχρὸν, σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα. [20] αἱ μὲν μετριότητες ἐκ τούτων. [21] τὰ δ' ἄλλα βλάπτει καὶ ὠφελέει, τὰ εἰρημένα, ἡδονῇσι καὶ εὐφορίῃσι, καὶ ἀχθηδόσι καὶ δυσφορίῃσιν, αἳ καθ' ἓν ἕκαστον αὐτῶν ὁμολογοῦσαι φαίνονται ὑγιέος. [22] σῶμα τὸ μὲν ἐν σκέπῃ ἐθισμένον, ὅ, τι ἄηθες, ὅ, τι προσωτάτω τοῦ οἰκείου θάλπεος, ἐγγύτατα δὲ τοῦ ἀλλοτρίου ψύχεος. [23] διὰ τοῦτ' ἄρα τῷ θερμῷ ἥδεται, καὶ φέρειν δύναται ἐγκέφαλος, [24] καὶ ὅσα ἀπὸ τούτου, ψυχρῷ μὲν ἄχθεται, θερμῷ δ' ἥδεται, καὶ ἢν ἄρα ἢ ψυχρότερον καὶ στερεώτερον φύσει [ἐς [c] πρὸς ὅρου οἰκείου θάλπεος καὶ πλεῖστα αὐτῶν.] [25] διὰ τοῦτο ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροισι, τὸ ψυχρὸν πολέμιον, τὸ δὲ θερμὸν φίλιον. [26] ὅτι ἀπὸ τούτου σπασμοὶ, τέτανοι, ῥίγεα πυρετώδεα, ἃ τὸ μὲν ψυχρὸν ποιέει, τὸ δὲ θερμὸν παύει. [27] διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ θερμοῦ ἡδοναὶ καὶ [d] προσκλήσιες, ἀπὸ δὲ τοῦ ψυχροῦ ἀλγηδόνες καὶ ἀποτρέψιες. [28] διὰ τοῦτο ὀσφὺς, στῆθος, νῶτον, ὑποχόνδρια, μᾶλλον ψυχρῷ ἄχθεται, θερμῷ δ' ἥδεται, καὶ φέρειν δύναται. [29] διὰ τοῦτ' ἄρα ὀσφὺς, νῶτον, στῆθος, ὑποχόνδρια, τὰ ἐναντία πέπονθεν, ὅτι ἐναντία. [30] διὰ τοῦτ' ἄρα τούτῳ τῷ χωρίῳ ἀσώδεες ἐνταῦθα χρωμένοισι τῷ θερμῷ, τὸ δὲ ψυχρὸν παύει.

[a] ὅς
[b] ταυτὰ
[c] πρόσω τὸ
[d] προσηλίσιες

A IN[1] singulis quod moderatum est, non ultra, applicare nouerimus. [2] Exempli causa, calidum, quod corpori conferat, ab excessu in utramq; partem deprehendere oportet. [3] Qui utrinq; attenderit, non aberrabit, cõiectura sumpta uel ab eo quòd lædat, uel saltem quòd non prosit, sicuti tepida. [4] Nam & lædentib. & iuuãtibus, ut maximè talia sint, tantisper uti cõuenit, quandiu uel iuuare uel lędere uidentur. [5] Humectatio quidem debile quid est: [6] frigefactio uerò & calefactio, forte: [7] uelut ex sole. [8] Sæpe etiam quod calidũ est, frigidum uidetur, uelut potabilis aqua ægrotanti. [9] Calida eousq;, ne urat. [10] Iudicabit autem ipsemet: [11] exceptis mutis, aut leuiter B syderatis, aut stupefactis, aut ueluti in uulnerib. perfrigeratis, aut nimio dolore uexatis: qui hæc non sentiunt, ne ipsas quidem adustiones. Profundis item ac magnis luxationibus. Pedes etiam aliquibus deciderunt perfrigerati, ex calidæ perfusione. Proinde cutis eius, qui affundit, iudex esto in usu calidæ simul & frigidæ. [12] Vtraq; harum parcè administrata, parum potest: [13] copiosè uerò, plurimũ. [14] Eapropter non est desistendum, donec id, quod uolumus, cõsequamur: [15] desistendum autem prius quàm extremum succedat. [16] Vtraq; sanè noxam affert. [17] Sic namq; nimius calidæ usus carnium effœminationem affert, C neruorum debilitatem, mentis stuporem, sanguinis eruptiones, animi deliquia: [18] & ex his ipsis etiam mortem. [19] Frigida uicissim conuulsiões, tẽsiones, nigrores, rigores febriles. [20] Moderationes proinde utriusq; amplectẽdæ. [21] Cæterùm ut reliqua omnia uel abesse uel prodesse deprehenduntur, ita quoq; prædicta, nimirum ex uoluptate & perferendi facilitate, ex dolore itidem & perferendi difficultate, quæ uel ipsorũmet confessione ad sanitatem uidentur contulisse. [22] Corpus tegi solitũ auersatur, quicquid insuetum est, quicquid lõgissime à familiari calore abest, & peregrino frigori proximũ. [23] Iccirco calida delectatur facileq; fert cerebrũ: [24] quæq; ab eo D oriuntur, frigida quidem tristantur, calida uerò gaudent, etsi frigidius & solidius natura fuerit (& pleraq; illorũ extra familiarem calorẽ propagentur.) [25] Propterea ossibus, dentibus, neruis frigida inimica, calida uerò amica: [26] quia ab illa conuulsiones, tensiones, rigores febriles, quæ frigida facit, calida sedat. [27] Propterea etiã à calida uoluptates & illecebrę, à frigida uerò dolores & auersationes. [28] Ideoq; spina, pectus, dorsum, præcordia, frigida affligũtur, calida uerò gaudẽt, eáq; ferre possunt. [29] Et uicissim ob easdẽ causas spina, pectus, dorsum, præcordia, contraria perpetiũtur, quia sunt contraria. [30] Iccirco anxietatem in hac parte ex calida obortam, frigida sedat.

sedat:[31] icirco etiam frigidæ potu gaudet:[32] A propterea sanè cibis calidis delectatur:[33] in animi quoq; deliquijs frigidã extremis partibus affundere prodest. [34] Quòd autem posteriores partes calidã magis tolerant quàm anteriores, ex ipsa quæ retuli in causa sunt. Quòd uero etiam frigidam, secundùm rationem se habet. [35] Nam & extremæ partes anteriores sunt, nec tegi adsuetæ:ut internæ.[36] Obseruandum autem utramq; unicuiq; parti corporis conferre posse. [37] Sic externa cutis, quæ & sibijpsi & neruo sanguineo continua est, cùm extra familiarem calorem in externo frigore uersetur, ab utrisq; frequenter alteratur, & utrisq; frequenter indiget, frequentius B autem calida ad uoluptatẽ. [38] Idipsum quoq; perpetiuntur extremæ partes. Et propterea citò aliorum alterationes percipiũt, tardè uerò priores ipsæ alterantur. [39] Manifestum est quinetiam è uenis alias prius, alias posterius affici. [40] Argumenta huius rei, quando scilicet frigesiunt extremæ partes, aut calefiunt, [41] in uasorum euacuationibus, [42] & animi deliquijs deprehenduntur: [43] nec citra rationẽ. [44] Sic quoq; uenas, & quæ illis adnectuntur, calefacit primũ calida, uelut in manibus, internas partes. [45] At ulcera delectantur calida, omnium confessione, quia tegi adsueta sunt. Meritò itaq; ab altera affliguntur. [46] Meritò C igitur & ipsę uenæ, quia sunt in calido. [47] Meritò etiam ipse thorax, & uentriculus, frigida superante, molestè fert, & exanimatur, ob insolentiam, quodq; plurimum abest ab eo cui assueuit, cuius præsentia delectationẽ affert. Meritò uicissim frigidę potu delectatur. Vsq; adeò omnia inter se consentiunt. [48] Iam uerò omnia desquamata & ambusta in superficie, non ualdè tegi adsueta, frigidam molestissimè ferre, par est, cùm citissimè superentur. [49] Partes itidem in profundo admodum sitæ si superentur, maximè utiq; dolebunt, præsertim si natura neruosa constent. [50] Icirco imus uenter calida delectari uidetur, quoniam tegi assueuit, & neruosa substãtia participat. D [51] Similiter & intestina, [52] & uesica, [53] & genitales partes: [54] & ex his ipsis rursus, quæ nudę sunt, suapte natura frigidiores sunt ijs quę sunt tectæ. Sursum enim nõ deorsum emicat caliditas. [55] Propterea autem calido delectantur, quoniam post calidi usum frigescit corpus magis perfrigeratum: post frigidi uerò usum recalescit magis contractum: [56] uelut etiam aqua, quam refrigerare uolumus, prius calefacienda est, tenuitatis conciliandæ causa: cùm post calidi usum quodammodo durescat reficcata, [57] non aliter quàm oculi post frigidę usum. [58] Aqua enim similis est aeri ambienti, oculus non est.

πιόμει. [31] διὰ τοῦτ' ἄρα ποτῷ ψυχρῷ ἥδεται. [32] διὰ τοῦτ' ἄρα βρώμασι τοῖσι θερμοῖσιν ἥδεται. [33] διὰ τοῦτ' ἄρα καὶ κατὰ ἀκρέων ἐν λειποθυμίαις τὸ ψυχρὸν καταχεόμενον ὠφελέει. [34] ὅτι δὲ τὰ ὄπισθεν τῶν ἔμπροσθεν τὸ θερμὸν μᾶλλον ἀνέχεται, τὰ εἰρημένα αἴτια. ὅτι δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ, ὀρθῶς. [35] τότε γὰρ ἄκρεα, ἔμπροσθεν, καὶ οὐκ ἐν σκέπῃ εἰθισμένα, ὥσπερ τὸ ἔνδον, τοῦ ἔξω. [36] μνηστέον δὲ καὶ ὅτι ἑκάτερον ἐφ' ἑκατέρου τοῦ σώματος χρέοντον. [37] τοῦ δέρματος τὸ ἔξω, ὅ, τι συνεχές τε ἑωυτῷ καὶ νεύρῳ ἐναίμῳ, διὰ τὸ ἔξω τοῦ οἰκείου θερμοῦ ἐν τῷ ἔξω [a] ψυχρῷ εἶναι, ἐπ' ἀμφοῖν πυκνὰ κρατέεται, καὶ ἑκατέρων πυκνὰ δέεται· πυκνὰ δὲ μᾶλλον θερμοῦ, ἐς ἡδονήν. [38] πάσχει δὲ καὶ ἄκρεα τοῦτο, ὥστε ταχέως ἐπαΐειν τῶν ἄλλων, βραδέως δὲ πρῶτον ἑτεροιοῦται. [39] καὶ φλεβῶν δῆλον αὖ πρότερον καὶ ὕστερον. [40] οὕτως πάντα φαίνεται, ὅκου τι ψύχεται ἄκρεα, ὅκου τι θερμαίνεται, [41] ἐν κενεαγγίῃσι, [42] ἐν λειποθυμίῃσι, [43] καὶ κατὰ λόγον. [44] εἰκότως ἄρα φλέβας καὶ τὰ ἀπὸ τουτέων ἐπεται καὶ θερμαίνει πρῶτον τὸ θερμὸν, οἷον τῶν χειρῶν τὰ εἴσω. [45] τὰ δὲ ἕλκεα θερμῷ ἥδεται ὁμολογουμένως, ὅτι ἐν σκέπῃ εἴθισται. εἰκότως ἄρα τῷ ἑτέρῳ ἄχθεται. [46] εἰκότως ἄρα καὶ αὗται αἱ φλέβες, ὅτι ἐν θερμῷ εἰσιν. [47] εἰκότως ἄρα καὶ αὐτὸς ὁ θώρηξ, καὶ αὐτὴ ἡ κοιλίη, κρατυνομένη ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ, μάλιστα ἀγανακτεῖ καὶ θανατοῖ, ὅτι μάλιστα ἀηθία· ἀλλὰ πλεῖστον ἀπέχει τοῦ [b] παθεῖν· τούτου γὰρ ἐγγυτάτω [c] τοῦτο τὸ ἡδεσθαι. εἰκότως ἄρα ποτῷ ψυχρῷ ἥδεται. οὕτως ὁμολογέει ταῦτα πάντα. [48] ὅτι δὲ μάλιστα πάντα τὰ ἀποσύρματα καὶ τὰ ἐπὶ καύματι ἐπιπολῆς, οὐ μάλιστα εἰθισμένα ἐν σκέπῃ, μάλιστα ἐν ψυχρῷ ἀγανακτεῖ, εἰκότως· τάχιστα γὰρ κρατέεται. [49] καὶ τὰ βαθύτατα εἰ κρατοῖτο, μάλιστ' ἂν ἄχθοιτο. ἔπειτα καὶ τῆς φύσιος τῆς νευρώδεος μετέχει. [50] ὅτι ὑπογάστριον ἥδεσθαι δοκέει θερμῷ, [d] σκεπεὸν τὸ χωρίον, καὶ μετέχει, [51] καὶ [e] ἄκρεα, [52] καὶ κύστις, [53] καὶ γονή, [54] καὶ [f] ἄλλο γόνον ὁ γυμνός ἐστι τε φύσει ψυχρότερος, [g] ἢ ὡς τις οἴεται· ἄνω γὰρ οὐ κάτω θερμὸν ἀΐσσει. [55] διὰ ταῦτα ἥδεται, ὅτι μετὰ τὸ θερμὸν ψύχεται τὸ σῶμα διαψυχθὲν μᾶλλον μετὰ δὲ τὸ ψυχρὸν, ἀναθερμαίνεται μᾶλλον συσταλέν. [56] οἷον καὶ τὰ ὕδατα ψυχτέα, θερμαντέα, διὰ λεπτότητα, ὅτι μετὰ τὸ θερμὸν σκληρύνεται μᾶλλον ἐπιξηρανθέν. [57] οἷον ὀφθαλμοὶ μετὰ τὸ ψυχρόν. [58] τὸ μὲν γὰρ ὅμοιον τῷ περιέχοντι, τὸ δὲ οὔ.

[a] ψυχρῷ
[b] οἰκέει
[c] τούτω ἡδεσθαι
[d] σκέπεται
[e] ἄντιρα
[f] ἄλλως
[g] ὅς τις σκέπεται

VSVM Aquæ medicum in

- **Genere proponit, tū**
  - Quid. Id quod moderatum est, in singulis per experientiam sumere conuenit. N. 1. Moderatum autem id, quod naturæ partis conuenit. Sic com. de Locis & de Flatib. Dolorem ex caliditate & frigiditate fieri dicit, utroq; insolente & immoderato, uel secundùm excessum, uel secundùm defectum.
  - Quomodo. Quónam calidum corpori conferat, ab excessu conijcere oportet, quem utrumq; extremum (summè scilicet calidum, & summè frigidum) inferre consueuit. N. 2. Sic utriq; (attendēs. ὡς ἀμφοῖν: uel ὃς ἀμφοῖν, qui utriq; immoderato attenderit) non aberrabit (quin illud quod moderatum est consequatur) indicio sumto uel ex eo quòd lædat, uel saltem quòd nihil prosit: sicuti tepida (administrata neq; lædit, neq; prodest.) N. 3. Rationem affert. Etsi enim quædam talia sunt, quæ ex sui natura uel lædunt uel prosunt (κατ᾽ ἑωυτὰ, scilicet βλάπτοντα ἢ ὠφελέοντα) ea tamē ad usum medicum reuocare oportet ut prosint, abstinere autē, quando lædere incipiunt. N. 4. Sic Vinum, quod ex sui natura prodest, sic ut prosit adhibendum, cùm lædit abstinendum. Ignis econtrà lædit ex sui natura. Adhibeatur ergo quandiu prodest: abstineatur, quando obesse incipit.
- **Specie enarrat, secundùm differentias ipsius usus sumtas à**
  - Tempore seu mora administrationis. Videtur comparatione uti:
    - Quemadmodum qui in Sole uersantur (N. 7.) tempore
      - Longo, uehementer incalescunt.
      - Breui, parum afficiuntur.
    - Ita quoque qui aqua utuntur tempore
      - Breui, ut humectetur tantùm cutis, non autem donec ex diuturniore mora uel incalescat uel refrigeret, parum ab ea afficiuntur. N. 5.
      - Longo, ut non humectetur tantùm cutis, sed & calor aut frigus ad internas quoq; partes pertingat, illi uehementer ab aqua uel incalescunt, uel refrigerantur. N. 6.
  - Forma subiecti, quatenus sub Medici considerationem cadit, à Sanitate scilicet & Morbo. Vsus igitur aquæ
    - Calidæ quis erit, cùm ægro interdū id, quod calidū est, uideatur frigidū: V. G. aqua potabilis calida, stomacho debili uidetur frigida. N. 8. Ergo calida administranda eousq;, uti ne urat. N. 9. Huiusce autem sensum uel permittere oportet
      - Aegro, si talis sit, qui sentire & iudicare poßit. N. 10.
      - Medico, quādo æger uel sensu uel mente caret. Tunc enim cutis eius, qui calidam infundit, iudicium feret de moderata uel immoderata calefactione. N. 11.
    - Frigidæ similiter nunc ab ægri, nunc à medici sensu petendus: cùm interdum aqua frigida ægro æstuanti uideatur calida: interdum quoque æger sensu priuetur, ut refrigerationem animaduertere nequeat.
  - Quātitate. Vsus ergo uel
    - Immoderatus, in excessu aut defectu, uel
      - Paruus, & paruarū uiriū. N. 12.
      - Magnus, et magnarū uiriū. N. 13.
    - Moderatus, inter utrumq; extremū medius, hac regula nitens, quam gubernatori Vlysses præscribit, ut si poßit Scyllam fugiat & Charybdim; eandemq; Arist. in Ethicis uirtutum moderationi accommodat. Cauendus ergo in usu aquæ medico &
      - Defectus, ut tandiu administretur, donec id, quod uoles, successerit. N. 14.
      - Excessus, priusquam id quod ex nimio usu consequi solet, successerit. N. 15.
  - Effectu. Vide seq. signum A a.
  - Consuetudine subiecti. Vide seq. signum B b.

- Ad Effectuũ, quos aquæ uſus medicus imprimit,
  - Differentiæ ſunt, quoniã uel
    - Lædit Vſus immoderatꝰ utriuſque, tã calidæ quã frigidæ. Oſtẽdit κατὰ τὸ
      - ὅτι, quòd lædat. N.16. Noxas enarrat ab immoderato uſu prouenientes tũ
        - Calidæ. Nãque
          - Morbos & ſymptomata conciliat. N.17. σαρκῶν ἐκθήλυνσιν eadémne cum eo, quod ſuprà Aphoriſmo VI. ἀπαλυῦσι?
          - Mortem propter ſuperiora affert. N.18.
        - Frigidæ. N.19. Quæ ſimiliter & ipſa affert &
          - Vitæ labores.
          - Mortem.
      - διότι, cur lædat: nimirum quia plus ſatis & cõfertim uincit naturam partis cui adhibetur. Exẽpli loco affert partem
        - Externam, Cutem. ſ. uel exulceratam uel aduſtam, quæ frigus, cui alioqui aſſueuerat, ferre nequit, propterea quòd illud uehementius agit in partem ægram, quàm in partem ſanam agere potuerit: cumq́; cutis ex ſui natura frigidior ſit, facilè ab externo frigore paulo immoderatiore ſuperatur. N.48.
        - Internam, quæ licet calido aſſueuerit, tamen ſi immoderatum illud adhibeatur, dolorem ſentit uehementiſſimũ tum ipſamet per ſe, præſertim ſi neruoſa ſubſtantia fuerit prædita, tum etiam uicinæ partes, neq; enim niſi uehementi cum alteratione ad profundum penetratio fieri potuit. N.49.
    - Prodeſt Vſus moderatus, in ſubiecto eodem. αἱ μὲν μετριότητες ἐν τούτῳ (αἱρετέαι.) N.20.
  - Cognitio. Vt reliqua omnia, quæ in uſum medicum ueniunt, examine à ſenſu eorum qui iis, uel dum ſani uel dum ægri eſſent, uſi fuêre, prodeſſe & obeſſe deprehenduntur (τὰ δ' ἄλλα βλάπτει καὶ ὠφελέει) ita quoq; Aquæ calidæ & frigidæ uſus (καὶ τὰ εἰρημένα, ἤδ. ἢ ξυφ. καὶ ἀχθ ἢ δυσφ. ſubintellige τεκμαίρεσθαι) cognoſcitur in genere, partim ex Senſu ipſius ægri, cùm uel delectetur uel contriſtetur: partim ex Motu ipſius, quoniam uel facilè uel difficulter ferre & à medico & ab aliis quoq; deprehenditur (αἱ καθ' ἓν ἕκαστον αὐτῶν ὁμολογοῦσαι φαίνονται ὑγιέες, ſcilicet εἶναι, quæ ſingillatim confeſſione ipſorum, ſiue ægrorum ſiue medicorum, uidentur ſalubria eſſe.) An, αἱ καθ' ἓν (gloſſa in margine addita fortaſſe, ἕκαστον) qui ſenſus atq; motus ægri: αὐτῶν, ægrorum ſcilicet, ὁμολογήσει, φαίνονται ὑγιέες, profuiſſe uidentur? An αἱ καθ' ἓν ἕκαστον αὐτῶν ὁμολογήσει? &c. N.21. Cognoſcetur ergo
    - Prodeſſe, partim ab impreſſionis
      - Senſu, cùm eius quod naturæ amicũ eſt ſenſatiõe uoluptatem in præſens percipiat. ἡδονῇ.
      - Motu, cùm tranſmutationem hanc in præſens factam facilè ferat, & uires non modò non debilitari, ſed & augeri ſentiat. εὐφορίῃ.
    - Obeſſe, ab impreſſionis inimicæ
      - Senſu, à Dolore ſcilicet. ἀχθηδόνῃ.
      - Motu, quoniã difficulter fert, cum noxam eius in poſterum ex quauis tandem debilitatiõe colligat. δυσφορίῃ.

Bb.
A consuetudine partis, cui aqua administranda est, differentiæ usus sumuntur. Quas quidem in

- Genere proponit. Quod hic occasione Aquæ scribit, idem de quibuslibet alijs instrumentis medicis subintelligi potest atq; debet suo loco. Corpus ergo quod tegi
  - Assueuit, tegmine uel naturali (ut sunt partes corporis internæ) uel artificiali (utputa uestimentis. Sic Caput, sic Thorax, sic Venter) quicquid
    - Insuetum est, hoc est ab assueto calore alienum, & peregrinum, siue non assueto frigori proximum, illud auersatur. N.22.
    - Consuetum est, hoc est, calori, cui assueuit, proximum, & à frigore, cui non assueuit, alienum, illud amat & amplectitur. N.23.
  - Non assueuit, tegmine uel naturali uel artificiali, contrario modo se habet. Nimirum ut à
    - Calore insueto lædatur.
    - Frigore cōsueto iuuetur.
- Specie declarat in partib. corporis singulis, consideratis tum
  - Absolutè, & Per se. Sic igitur ratiōe habita cō suetudinis
    - Simplicis. Vide signum Cc.
    - Compositæ ex naturali & artificiali, sunt partes quædam quæ & à natura tegumentum habent, & artis insuper auxiliū requirunt. quæ nimirum in alto corporis sunt sitæ, quasq; uestimētis muniēdas & fouendas esse ipsa docuit experientia: ut proinde calidi usu etiānum delectentur, frigidi uerò usu contristentur. Hoc ipsum in
      - Genere proponit. Imus uēter cùm calido delectetur, icirco et
        - Arte muniendus est cōtra iniurias externi frigoris. σκεπτέον τὸ χωρίον, Vestienda pars. Corn. Considerādus locus. N.50.
        - Natura suū ipse habet munimentum natiuum, abdominis musculos, & omētum, præterea etiā pinguedinem, quæ abdominis calorē propugnaculi instar cōtra externas defendit iniurias. καὶ μετέχει. s. σκέπης. An ut præced. periodo subaudiēdū, καὶ μετέχει. s. νενευκὼς φύσει? Corn. cum seq. coniungit, καὶ μετέχει καὶ ἄκρεα, &c.
      - Specie declarat. Etenim in uentre inferiore latent &
        - Intestina, ἔντερα pro ἄκρεα lego. Quid enim attinebat ἀκρέων hic denuo mentionem facere? N.51.
        - Vesica. N.52.
        - Genitales partes, γονή. Contentū pro Continente. Quarū ipsarū &
          - Differentiam affert secūdum sexum, naturæ pudorē uerbis quoq; pudicis & propterea obscuris imitans. N.53. Genitales igitur partes
            - Virorum, γόνον γυμνὸν appellat, quoniam extra corpus propēdet, & iccirco natura sua frigidior est, quàm muliebris γόνος. Corn. de glande uirili Hip. loqui putat. Ego uniuersim locutum crediderim, præsertim cùm rationē subiungat, quæ non magis in parte, quā in toto genitali locum habet. Calor enim non deorsum, sed sursum tendit, & propterea minus caloris inest genitalibus, quàm partibus superioribus. N.54.
            - Mulierū γόνον uocat, ἔσω σκέπης (sic legendū putarim, pro ὅστις) q tegitur à natura, & intra abdomen singulari naturæ prouidentia occultatur. Eaq; propter calidior est natura sua, quā uirilis γόνος. N.54.
          - Affectionem, quòd scilicet calido delectetur, tum alio, tum præsertim uenereo, explicat. N.55. Vide signum Dd.
  - Comparatè. Vide signum Ee.

Cc. Ratione habita Consuetudinis simplicis

Naturalis, ipsum calidũ amicum, frigidũ uerò inimicum est

Cerebro, & quæcunq; ab illo, tanquam Appendices: puta Neruis tam motiuis quàm sensitiuis, & Medullæ Spinali. Licet enim cerebrum natiua sua temperie frigidum sit & humidum, ut proinde frigore delectari debere uideatur: tamen solito suo calore, cui tum ex caluariæ & capillorum, tum uerò etiam eorum quæ capiti adhibentur tegminibus assueuit, destitutum (ut in uulnerib. capitis, in denudationibus, in rasura capillorum) mutationem eam grauiter fert. καὶ ἢν ἄρα ἢ ψυχ. καὶ τρόφ. φύσει, πρόσω τοῦ οἰκείου θάλπεος καὶ σκέπης ὄρ (subintellige ἄχθεται) N. 24.

Ossibus, carne undiq; munitis: Dentibus item, quos natura malis carnosis & pilis insuper conuestiuit: Νεύροις deniq; hoc est, Ligamentis & Tendinibus, uti etiam com. de Diæta n. 129. Nam Neruos eximiè dictos paulo antè inter Cerebri Appendices connumerasse uidetur. Has enim partes singulari prouidentia carne musculorum operuit. N. 25. Quòd si igitur spectes

- Motum & impreßionem, frigidum ἀνασφορέουσι, cùm dira symptomata inuehat: quæ econtra tollit calidum. N. 26.
- Sensum, sic Frigidum dolorem & fugam sui excitat, Calidum uerò uoluptatem & desiderium sui. ἀποτρέψει opponit προκλήσιν, Illecebram Auersationi. N. 27.

Carnibus amicum esse calidum, ipsa uulnera & ulcera satis docent, quæ calidæ perfusione delectantur atq; iuuantur. Nimirum quoniam cute tecta semper est caro, si quando continui solutionem patiatur, grauiter fert occursum aeris frigidioris. N. 45.

Venis. Nam cùm carne & cute tegantur, calido sibi familiari delectantur. Cùm autem suprà cerebri & adnatorum meminerit, sub quibus neruos etiam comprehendimus: uidetur hic Venarum appellatione strictius, quàm paulo antè, uenas tantùm & arterias intelligere. N. 46.

Thoraci & Ventri superiori. A frigore infestata uehementer dolent, & lethaliter afficiuntur, quoniam frigido minimè assueuêre, cùm ueluti foci sint quidam, ille caloris uitalis, hic caloris naturalis: quorum conseruationi etiam externa tegmina, hisce partibus indui solita, conferunt. ὅτι μάλ. ἀηθέα, ἀλλὰ πολ. ἀπέχει τοῦ οἰκείου (sic lego, pro παθέων) τούτου γὰρ ἐγγύτατα ποιοῦντα ἥδεσθαι (nam quæ ad familiarem calorem proximè conferunt, ea delectant.) Exemplo ostendit. Eam ob causam potu frigido delectatur & thorax & uentriculus, non per se, sed per accidens, quia hoc ipso restinguitur immoderatus calor, tum ex cibo sicco & calido, tum ex aere calido generatus. N. 47.

Artificialis seu uoluntariæ, eædem partes in diuersis hominibus pro consuetudinis uariatione uel calidum uel frigidum magis minúsue ferunt. V. G. Lumbi, Pectus, Dorsum, Hypochõdria eorum, qui hisce partibus tegi

- Consueuerunt, si quando uel denudentur, uel frigida perfundantur, frigus grauiter ferunt: sin uerò uestibus tegantur, aut calida foueantur, uoluptatem percipiunt, tum in
  - Cibo. Nam cibis calidis delectãtur: frigidos, auersantur. N. 32.
  - Remedijs. In Deliquijs animi, non quibusuis, sed ex caloris dißipatione ortis, puta ex gaudio, extrema perfundere confert aqua gelida, repulsionis ergò, ut sanguis & spiritus dissipati concentrentur, & ad interna redeant [m]. At quibus animus deficit ex concentratione caloris & spirituũ, ijs aqua gelida, in faciem cum impetu proiecta, reuellendi erunt spiritus. N. 33.
- Non consueuerunt, si quando tegantur, uel calida foueantur, calorem grauiter ferunt (τὰ ἐναντία πέπονθεν) quoniam cõtrario assueuere (ὅτι εἰθισμένα.) N. 29. Quod colligas tum ex
  - Medicamẽti genere. Nam Ardor & æstuatio ex calidis cibis orta, à frigidis restinguitur. N. 30.
  - Alimentis. Namq; & frigidæ aquæ potu delectatur, et cibis etiã frigidis. N. 31.

D d. Paucis multa complecti uidetur. Delectatur ergo uenere partim secundùm

- Genitalia,
  - Vir quidem ratione caloris
    - Præsentis, tanquam remedio frigiditatis natiuæ.
    - Subsequentis, quoniam à ueneris usu apertis poris frigidi aeris occursu partes constringuntur: constrictæ calorem conceptum magis continent atq; fouẽt. Quod ipsum similitudine gemina illustrat. Et quidem
      - Protasis
        - Enarratio hæc est: Quemadmodum
          - Aquæ natiua frigiditas calore præcedente roboratur: nimirum si quis aquam uehementer refrigerare uelit, calefactam prius aeri frigido exponit, ut ipso calore attenuatis partibus frigori subsequenti aditus fiat facilior: simul etiam resolutis partibus tenuibus, & aereis, crassiores magisq; terrestres, & propterea frigiditati concipiendæ cõseruandæq; aptiores, relinquantur: Quarum merito aqua ueluti durescere, siue incrassescere, atq; etiam siccior reddi uidetur: N. 56.
          - Oculorum calor natiuus frigiditate aquæ extrinsecus corroboratur. N. 57.
        - Confirmatio, per rationẽ, cur idem effectus à contrarijs causis proueniat, hæc est: quoniam Aqua quoad qualitatem suam magis similis est ambienti externo aeri, frigida scilicet, & propter frigiditatem constipata, ut impreßionem eius tam facilè non recipiat, nisi ui caloris partes attenuentur, & aeris penetratio adiuuetur. Oculus uerò minus similis est ambienti quàm aqua, caliditate scilicet natiua præditus: cuius ui dilatatis poris, facilis resolutio spirituum contingit: uti econtra frigidæ usu constrictis poris robur natiuum uisioni restituitur. N. 58.
      - Antapodosis. Ita quoq; genitaliũ robur atq; calor refrigeratione uenerem subsequente confirmatur. Subintelligitur.
  - Mulier uerò & ratione
    - Præsentis caloris, cùm natura sua calidiora genitalia habeat, quæ simili moderato delectantur.
    - Subsequentis frigoris, quoniam à ueneris usu resolutis uaporibus calidis locuti uidentur refrigerari, ipsoq; refrigerio delectantur.
- Corpus reliquum: quandoquidẽ ueneris usu in
  - Præsens à calidi seminis onere liberatur & refrigeratur.
  - Posterum robustius redditur, poros, qui per coitum incaluerant & aperti fuerant, frigore subeunte & constringẽte & exiccãte.

Ee. Comparat inter se partes secundùm

- Situm, cuius respectu uariare potest usus calidorum & frigidorum. Sic partes aliæ sunt situ & locatione
  - Posteriores, quæ cùm minus tegi consueuerint, iccirco ea quæ calida & frigida sunt multo facilius ferunt, quàm partes Anteriores, quæ propter consuetudinem tegumenti artificialis calidū ferunt, frigidū non ferunt. ὅτι τὸ θερμὸν μ. ἀνέχεται (quòd calidū tolerant, neq; eo uel dolent, uel læduntur admodum) τὰ εἰρημένα αἴτια (causa est, quoniam utriaque assueuerunt, nimirum & calido & frigido aeri, nec consueuerūt admodum tegi, aut saltem minus quàm anteriora.) ὅτι δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ (ἀνέχεται) ὀρθῶς (rectè, ob eandē causam.) N. 34.
  - Extremæ, ut Artus ipsi: aliæ Mediæ, Truncus scilicet, in tres Ventres distinctus. Illæ ergo, quia aeri assueuerunt externo, neq; ita tegi sunt solitæ, facilius ferūt mutationes aeris & aquæ, quàm Truncus ipse, qui uestimentis tum necessitatis tum ornatus causa tegi cōsueuit. Synchysis obscuriorem reddit orationem. τὰ ἄκρεα ἐμπροσθεν (πρόσω τοῦ θάλπεος, nuda, neq; calori tegumentorum assueta) καὶ ἐπὶ ἐν σκέπῃ, ὥσπερ τὸ σῶμα (ut Truncus ipse medius) εἰθισμένα τὸ ἔξω (caloris simul & frigoris qualiscunq;.) N. 35.
- Consensum mutuum, cùm eæ, quæ alijs ministrant, principum partium ueluti exploratores esse debeant in ijs quæ calida & frigida offeruntur (sicuti uentriculo palatum, pulmoni fauces famulantur) at quæ per se sunt, illæ pro se tantùm iudicij satis habeant. Proinde quod calidum uel frigidum est uni parti, alteri, quæ in consensum trahi debet, uel familiare erit, uel non familiare: adeoq; hinc calidæ & frigidæ administratio uariabit. Ergo cùm ἑκάτερον (tam calidum quàm frigidum) ἐφ' ἑκατέρῳ τοῦ σώματος (tam anterioribus, quàm posterioribus, tam internis quàm externis partibus) κρέσσον sit (hoc est, potentius, quàm ut superari queat. Nā mox de cute subijcit, ἐπ' ἀμφοῖν κρατέεται. et com. de Vet. med. cibum κρατέεσθαι oportere à calore natiuo asserit. Est qui pro κρέσσον intelligere malit, Salubrius & iucundius est utrumque cuilibet corporis parti, sed diuerso tempore & consilio: calidum interdum ut fomentum, frigidum ut medicamentum) iccirco singulari naturæ prouidentia partibus quibusdam sensus utriusq; extremi ex æquo datus est, ne si uno magis quàm altero delectarentur, immoderationem illius amplexantes, reliquis partibus incommodarent. N. 36. Quod ipsum
  - Declarat. Vide signum Ff.
  - Cōfirmat exēplis. Consensus partium uniuersi corporis manifestè patet secūdùm
    - Extrema quidem in calefactione & refrigeratione eorundem; cùm simul etiam calor & frigus istud reliquo corpori communicetur. N. 40.
    - Interna in affectibus
      - Grauiorib. & iccirco notioribus, puta in
        - Euacuationibus magnis, siue pharmacō siue phlebotomia fiāt; in quibus uires totius corporis penitùs collabi experiētia docet; uenarum inanitionis sensū ad arterias quoque & neruos diffuso. N. 41.
        - Animi defectibus, à quacunque tandem causa ortis. V. G. ex neruo puncto, ex uteri affectione, ex ictu uehementi, ex fame, ex cardialgia. Nam principio sumto ab una aliqua parte, toti corpori malum communicatur. N. 42.
      - Leuioribus quibusuis alijs. Lego, καὶ κατὰ λοιπῶν, Idem de cæteris iudicium esto. N. 43. Si uerò retineas, κατὰ λόγον, ad superiora referre oportebit. Exempli causa: si Venæ incalescant, omnes quoque partes in sensum caloris trahuntur, ad quas uenæ perueniunt, præsertim uerò partes extremæ, & quidem ea sui parte, qua uenas copiosiores recipiunt, qualis est uola manus. N. 44.

Pf. Partes sensu exquisito calidi & frigidi præditæ sunt inter

Externas quidem

Cutis ipsa tota, quatuor partib. cõstans, cuticula, corio, pinguedine et panniculo carnoso. Quæ quidem cùm reliquũ corpus totum uestiat, nec ab ullo alio uestiatur, ἔξω τὸ οἰκεῖον θόρμα est (hoc est, nullo tegmine familiari utitur) ὅν ὧδε ἔξω ψυχρῷ, externi ambientis frigiditatem & caliditatem ex æquo percipit, adeoq; per συνήθειαν sibi utramque familiarem facit, eandemq; persentiens, per συνέχειαν toti corpori communicat, ad conseruationem indiuidui: quod ut qualitate utraque indiget, sic etiam utriusque qualitatis sensu, sed calidi in primis, quo natura ipsa, in calido & humido posita, per se delectatur, frigido per accidens tantùm, quatenus immoderationem alterius uel tollit, uel mitigat. N.37.

Artus extremi eiusdem sunt naturæ. Nam per συνήθειαν ferunt utranque qualitatem, neque citò alterationem percipiunt, ut cui longo tempore assueuerunt (βραδέως πρῶτον ἐπαείρεται. Siquidem ab insuetis tantùm fit euidens & insignis paßio) propter συνέχειαν uerò (cùm ad illos è reliquo corpore uenæ & arteriæ & nerui desinant) celeriter internarum partium alterationem percipiunt (ταχέως ἐπακούει πολλῶν. malim ἄλλων.) Translatis uocibus utitur. ἐπακούειν, ab alio dictata audire & persuaderi, pro eo quod est in consensum trahi, & per συμπάθειαν affici. Sic promtißimè alteratio interna externis communicatur, ut in febribus. ἐπαείρεσθαι insurgere, tumultuari, seditionem concitare, supra reliquos eleuari, hoc est, alterationem uehementem sustinere, reliquo corpore non alterato. Sic com. de Vet. medicina humores à reliqua massa seiunctos ἀείρεσθαι & μετεώρους fieri dixit. N.38.

Internas uerò, φλέβες. φλέβας hoc loco generatim pro principum partium adnatis, Neruis, Arterijs & Venis propriè dictis uidetur sumere, quorum merito totum corpus inter se consensum habet & alimenti & uitæ & motus atque sensus. Ex Lexico Hippocrateo constabit, φλέβας λείας appellari ad differentiam φλεβῶν στερεῶν, Neruorum scilicet: atque illas rursus diuidi in αἱμοῤῥόους & σφυζούσας, in Sanguineas & Pulsantes. Ergo cùm συνέχειαν habeant inter se κατ' συλλήβδην Venæ omnes, omnes item Arteriæ, omnes denique Nerui, quandoquidem omnes sibijnuicem cohærent (ut proinde Com. de Alimento aphorismo 12. ξύῤῥοιαν μίαν Venarum, ξυμπνοίην μίαν Arteriarum, ξυμπάθειαν μίαν Neruorum esse pronunciarit) manifestum est, una ex his affecta, reliquas etiam in consensum trahi, neq; ullam esse, quin & per πρωτοπάθειαν & per δευτεροπάθειαν affici poßit (ἄλλοτε αἰεὶ πρότερον καὶ ὕστερον) hocq; rursus modo uel per ἰδιοπάθειαν uel per συμπάθειαν. Nisi quis intelligere malit: Manifestum est, ex uenoso genere alias prius, alias posterius, & trahi ab alijs in consensum, & alias uicißim trahere. Nam Neruorum συμπάθεια multo maior & uelocior est, deinde etiam Arteriarum, quàm Venarum (id quod diuersitati triplicis ignis, cuius primo de Diæta n.135. meminit, acceptum referri debet) & rursus inter Neruos alij acutioris, alij hebetioris sensus sunt, ut primo de Diæta n.316. Eadem in Venis quoq; & Arterijs reperitur differentia: etsi diuersitatis huius ratio non semper dari poßit. N.39.

APHORISMVS IIX.

ΘΑΛΑΣΣΑ [a] δὲ τοῖσι [b] κνησμώδεσι, καὶ [c] δακνώδεσι, [d] καὶ λούειν καὶ πυρίην θερμή. [e] τοῖσι μὲν ἀήθεσιν, ὑπολιπαίνοντα. [f] πρὸς ἕλκεα δὲ πυρίκαυστα, καὶ ἀποσύρματα, καὶ ὅσα τοιαῦτα, πολέμιον. [g] ἐπιτήδειον δὲ τοῖσι καθαροῖσι. [h] ἀγαθὸν καὶ ἰσχναίνειν εὖ ὡς [i] τὰ τῶν ἁλιέων ἕλκεα. [k] ταῦτα γὰρ οὐδ' ἐκπυεῖ, ἢν μὴ ψαύῃ. [l] καὶ πρὸς ὑποδεσμίδας. [m] καὶ τὰ νεμόμενα παύει καὶ ἵστησιν, ὡς ἅλες, καὶ ἁλμυρίδες, καὶ λίτρον. [n] πάντα δὲ ταῦτα σμικρῷ μὲν χρωμένῳ ἐρεθιστικά. [o] προσνικῶντι δὲ ἀγαθά. [p] βέλτιον δὲ θέρμη πρὸς τὰ πλεῖστα.

MARE [b] pruriginosis, & [c] qui ab acribus humoribus uellicantur prodest, [d] tum lotu, tum fotu calido. [e] Nó adsuetis molestiam quandam affert. [f] At ulceribus ex adustione & excoriatione, & quecũque talia, inimicum est. [g] Puris confert. [h] Bonum est & ad attenuandum. [i] Quinetiam ad piscatorum ulcera, [k] ut quæ neque suppurãtur, nisi admoueris. [l] Ad fascias itidem fracturarum. [m] Sed & serpentia & depascentia sedat ac sistit, non minus quàm sal, salsugo, nitrum. [n] Quæ quidẽ omnia si parcius quàm pro morbo adhibeantur, irritant: [o] sin ut superent, bona sunt. [p] Melius autem est calidũ ad plurima.

- MARINÆ aquæ usus,[a] in
  - Sanis tum
    - Μὴ καθαροῖς, hoc est, uel plenitudine uel cacochymia laborantibus. Ostendit
      - Quibus prosit, quo ad
        - Constitutionem: iis nimirum, qui uel salsis uel acribus humoribus scatent, & propterea in habitu totus pruritum punctionésue sentiunt[b].
        - Consuetudinem. Assuetis aquæ salsæ confert, ad exuendam humorum acredinem. At non assuetis ὑπόλυπόν τι, molestum sensum excitat.[c] An ὑπολιπαίνονται, scilicet αἱ σάρκες, attenuantur carnes, & pinguedine exuũtur[c]? uel ὑπολιπαίνόν τις Marinæ usus non tantùm acres & salsos humores euacuat, uerumetiã bonos absumit.
      - Quomodo prosit, & quo ad
        - Qualitatem. Calida administrandã[d].
        - Modũ, uel Lotione, uel Fomentatione[e].
    - Καθαροῖς, nulla plenitudine uel cacochymia laborantibus. Confert enim & ad
      - Cutem rarefaciendam, detergendam, aperiendam. ἐπιτήδειον τοῖσι καθαροῖσι[g].
      - Habitum carnosum minuendum. καὶ ἰσχναίνειν εὖ[h]. ἀγαθὸν uidetur in margine glossa τὸ εὖ fuisse, mox in contextum irrepsisse. Nisi quis legere malit, ἀγαθὸν καὶ ἰσχναίνειν, καὶ ὡς τὰ τῶν ἁλιέων.
  - Aegris, quoad
    - Effectũ uel
      - Prodest. Ratione habita
        - Aegrorũ. Sic Piscatorum mari assuetorum ulceribus seu uulneribus, ex aculeatorum contrectatione ortis, conferre ait[i]. quòd ea non suppurentur, nisi aqua salsa abluantur, tanquam suo simili maximè delectentur, aut etiam quòd salsedine ipsa uiras interius latens educatur & eliciatur[k]. Vitæ alioqui conditionem & professionem inter συνδείξεις curatiuas à Medicis connumerari, & ars docet, & experientia suadet. Sunt qui loco ἁλιέων suspicentur legendum σπιλέων.
        - Morborũ. Sic confert &
          - Fracturis, πρὸς ὑποδεσμίδας, quando fasciæ ὑποδεσμίδες dictæ prius, quàm reliquæ, quas ἐπιδέσμα uocant, membro fracto adhibentur, ut & sanguinem affluxurũ arceant, & eum qui iam affluxit exprimant.[l] An ergo uult fascias illas in simplici fractura salsugine imbutas & exiccatas denuò adhiberi, ut maius robur membro adferant & abstergant? Cornarius legit, καὶ πρὸς τὰ ὕπηλα, seu ὕλοῖλα, seu σύραγγώδεα, καὶ τὰ &c. quæ opponuntur τοῖς νεμομένοις: cùm com. de Medico, quatuor ulcerum progreßiones faciat.
          - Vlceribus depascentibus, exiccando & detergendo, eundemq́; usum præstando, quem sal, & nitrum, & ἁλμυρίς.[m] An muria artificialis? an braßicæ genus nitrosæ, cuius Athenæus meminit? an herba litoralis, halimus dicta?
      - Obest, Adustis & Excoriatis, ea magis irritando[f].
    - Modum respectu
      - Quantitatis, de quo suprà aphor. 7. uniuersim. Videlicet si administretur
        - Parcè, minus scilicet, quàm requirat morbus, nocebit[n].
        - Liberaliter, ut morbum superet, neque parti incommodet, iuuabit[o].
      - Qualitatis. Sic calidam aquam marinam plerisq; conferre asserit[p]. Nisi quis uniuersim de calida quauis hoc credat enunciari.

APHO-

APHORISMVS IX.

ΟΞΟΣ [a] δὲ χρῶτι μὲν καὶ ἄρθροισι παραπλήσιον θαλάσσῃ, [b] καὶ δυνατώτερον, [c] καταχέειν, [d] καὶ πυριῆν. [e] καὶ ἕλκεσι τοῖσι νεοτρώτοισι, [f] θρόμβοισιν, [g] οὗ μέλασμα αἰδοίων, * καῦσις [h] οὐάτων, [i] καὶ ὀδόντων. [k] θερμῷ δὲ ταῦτα, τά τε ἄλλα, [l] καὶ τῇ ὥρῃ συντεκμαίρεσθαι. † ἐκ τήξιος [m] ἅλες, καὶ πρὸς ἄλλα δὲ ὅσα, λειχῆσι, λέπρῃσιν, ἀλφοῖσι συντείνει, * παχυνθὲν [n] ἐν ἡλίῳ θερμῷ. [o] μάλιστα δὲ ὄνυξι λεπροῖσι· [p] κρατέει γὰρ μετὰ χρόνον. [q] μυρμηκίας ἀπαλύνει, [r] καὶ τοὺς ἐν ὠσὶν ἰᾶται ῥύπους. [s] μαλάσσει δὲ καὶ χρῶτα. [t] πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ, εἰ [u] μὴ ὀδμῇ ἔβλαπτε, καὶ μάλιστα γυναῖκας. [x] ἐδύνατο δ' αὖ καὶ ποδαγρίῃ, [y] εἰ μὴ ὁ χρὼς ἐπετρώσκετο. [z] ταῦτα καὶ τρὺξ ὄξους ποιέειν.

* ἰλύσει

† ἐκτήξει ὡς

* ἐπιχυθὲν. παλυνθὲν

ACETVM [a] ad cutem & articulos simile est mari, [b] potentius tamen, & [c] perfundendo & [d] fouendo. [e] Ad ulcera item recens uulneratis, [f] & ad sanguinis grumos, [g] ubi nigredines sunt in pudendis, ad [h] collutionem aurium, & [i] dentium. [k] Calido aūt & hæc & alia gaudent: [l] tamen ex anni tempore cōiecturam insuper facere oportet. Ex [m] liquatione sal tum quibusuis alijs, tum uerò etiam impetigini & lepris & uitiliginibus conducit, [n] sub calido sole inspissatum: [o] maximè uerò confert unguibus leprosis, [p] eosq; progressu temporis expugnat: [q] uerrucas formicarias attenuat, [r] sordes in aurib. sanat, [s] corpus emollit. [t] Multis etiā alijs cōmodaret, nisi [u] odore offenderet, & præsertim mulieres. [x] Prodesset quoq; ad podagrā, nisi [y] cutē exulceraret. [z] Eadē fex aceti pstat.

De ACETO agit in

- Genere,
  - Quid poßit. Idem quod Muria, sed potentius, corroborando, exiccando [b].
  - Quibus partibus cōferat. Cuti & Artubus præsertim [a]. Nimirum quòd partes illæ natura sua frigidiores, simile requirunt medicamentum.
  - Quomodo agat. Vel forma
    - Liquida: Perfusio, Infusio, Ablutio, Collutio, Irrigatio [c].
    - Solida: Fomentatio, Illitio [d].
- Specie. Aceti usus tū
  - Puri
    - Simplex:
      - Quibus.
        - Vulneribus recentibus [e]. Sic posca inflammationem arcet.
        - Concreto sanguini [f].
        - Pudendorum ulceribus malignis & denigratis [g].
        - Aurium [h] & Dentiū ardori [i]. καῦσις. Sin legas ἰλύσει, collutioni & infusioni.
      - Quomodo. Calidum acetum adhibendum [k]. An pro θερμῷ legendum θέρμῃ (ut etiam seq. Aphorismo [d] ?) nimirum Aceti usum respectu caloris uel totius, uel partis, augendum minuendumúe esse.
      - Quando. τῇ ὥρῃ συντεκμαίρεσθαι. Anni constitutioni usum aceti accōmodare oportet. Sic æstiuo tempore refrigeratione maiore opus est, quàm hyberno [l].
    - Cōpositus, cū sale. ἐκ τήξιος ἅλες, ex Liquatione Sal. Corn. legit cum Turnebo, ἐκτήξει ὡς ἅλες. Sed tautologiam cōmitteret, cùm paulo antè παραπλήσιον θαλάσσῃ statuerit. An cùm Aceti eundē usum quem Muriæ proposuerit, hîc coniungit utraq; simul? ut sal aceto eliquetur, sub feruente sole inspissetur (παχυνθὲν. Corn. legit, ἐπιχυθὲν, Effusum ad calidum solem. Turnebus παλυνθὲν, Mistum, aspersum, dealbatū) partes aquosæ euaporētur, terreæ acidißimæ & salsæ relinquātur. [n] Proinde duplex salsedo inerit, altera è sale, altera ex aceto: aciditas quinetiā uehemens. Si chymiæ peritū Hippocratē quis statuat, de Aceti sale illum loqui putarit: seu potius de Oleo per Resolutionem dicto, cui omnes eas dotes efficacißimè cōuenire, quas hîc Hip. sali suo tribuit acetoso, G. Aragosij Medici & Philosophi summi tam familiari quàm fructuosa conuersatione didici. Ergo
      - Confert
        - Impetigini, Lepræ, uitiligini [m].
        - Vnguibus scabris [o]. Quos tandem superat [p].
        - Verrucis formicarijs [q].
        - Aurium sordibus quas extergit [r].
        - Cuti induratæ, quam emollit [s].
        - Multis alijs [t].
        - Podagricis [x].
      - Lædit
        - Odore suo, & potißimùm mulieres [u]. Suspicabar, pro ὀδμῇ, legendū esse ὀδύνῃ, acredine scilicet eliquati salis in partib. exulceratis dolorē excitari uehementißimū, præsertim corporib. teneris, qualia sunt muliebria & puerilia. Cæterùm Aragosiana submonitione, priorem lectionē retinere possumus.
        - Acrimonia sua partes etiā integras corporis, quarū superficiē exulcerat [y].
  - Impuri, Fecis nimirū, quæ eadē præstat, quæ Sal aceto eliquatū. Neq; id mirū, cū fecib. aceti sal inesse natiuum, candidum, pellucidum, odoratum, chymicæ analyseos industria deprehendat [z].

APHORISMVS X.

VINVM[a] dulce ad diuturna uulnera cōmodum est assiduè utenti. Sed[b] & ad medicamentorum potionem. Austerum[c] autem tum album, tum nigrum uinū, frigidum ulceribus cōuenit: frigidum,[d] propter caliditatem.[e] [Lanæ] Quæ frigiditatis gratia aut perfunduntur, aut induntur, aut intinguntur, ut lanæ, aquæ frigidissimæ in morē adhibeantur. Quæ[f] uerò adstrictionis indiget, ea uino nigro cū lana irrigare cōuenit: uelut etiā betarū folia, & linteola intincta plerisq;. At[g] quæ maiorem adstrictionem requirūt, ijs similia, ut sunt hederæ albæ folia[h], aut si quæ magis acerba ac friabilia sunt, uelut hedera & rubus, rhus coriariorū, saluia. Item[i] quęcunq; ad emolliendum adhibentur cuiusmodi est farina cocta.

ΟΙΝΟΣ[a] δὲ γλυκὺς, ὅσα χρόνια τρώματα, συνεχέως χρωμένῳ αὐτάρκες.[b] ἀτὰρ καὶ ἐς φαρμακοποσίην.[c] αὐστηρὸς δὲ ὁ λευκὸς καὶ μέλας οἶνος ψυχρὸς ἐπὶ τὰ ἕλκεα ἐνδέχεται.[d] ψυχρὸς, διὰ τὴν θέρμην.[e] [εἴρια δὲ] ὅσα μὲν ψύξιος ἕνεκα ἢ καταχέεται, ἢ ἐνίεται, ἢ ἐμβάπτηται, ὡς ὕδωρ ψυχρότατον.[f] ὅσα δὲ † ψύξιος, ὁ μέλας οἶνος καὶ εἴρια χρῆναι· οἷον καὶ φύλλα τεύτλων, ἢ ὀθόνια βάπτεται ἐπὶ τὰ πλεῖστα. ὅσα[g] δὲ ἔτι στύψιος, οἷον κισσοῦ φύλλα, ὁ λευκός.[h] καὶ ὅσα στρυφνότερα, ἢ * ψαθυρώτερα, οἷον † κισσός τε καὶ βάτος, ῥοῦς σκυτοδεψικὴ, ἐλελίσφακος.[i] καὶ ὅσα μαλθάσσειν δεῖ, οἷον ἄλητον ἑφθόν.

† στύψιος
* ψαφαρώτερα
† κίστος

VINI *usus multiplex, pro insigni eiusdem uarietate. Hic differentiam unam à Sapore et alteram à Colore paucis attingit. Vinum igitur*

- Dulce
  - Exterius *Vulneribus diuturnis confert aßiduo usu, cùm leniat, & abstergat, absque morsu*[a].
  - Interius *Pharmacis purgantibus admiscetur, correctionis loco, uirulentiam eorundem mitigans*[b].
- *Austerū usui chirurgico potißimū inseruit*
  - *Per se quidem Adstringentib. in*
    - Genere:
      - Quid. *Frigidum ulceribus conducit*[c].
      - Cur. *Ad calorem mitigandum*[d].
    - Specie. *Confert igitur Vinum austerum tum ijs quæ oportet*
      - *Refrigerare, uel perfusione, uel immißione, seu insessione, uel lanarū irrigatarum applicatione; dum uinū frigidæ instar aquæ gelidißimū fit. Videtur legendum,* ὅσα μὲν ψύξιος ἕνεκα ἢ καταχέεται, ἢ ἐνίεται, ἢ ἐμβάπτηται *(in margine adscriptum* εἴρια*, in contextum uidetur irrepsisse)* ὡς ὕδωρ ψυχρότατον. *An sic:* ὅσα μὲν ψ. ἕ. ἢ κ. ἢ ἐ. ἢ ἐ. ὡς εἴρια *(pro* ὕδωρ*)* ψυχρότατον *(scilicet* οἶνον δεῖ προσφέρειν*?)*
      - Adstringere. *Et quidem adstrictioni*
        - Minori *confert lana, uino nigro imbuta: aut betæ rubræ folia mollia, aut ut in plerisq; lintea irrigata*[f]. *Lego cum Cornario,* ὅσα δὲ στύψιος.
        - Maiori *conferet uinum nigrum & austerum (*ὅσα δὲ ἔτι στύψιος *scilicet,* δεῖ*) in quo uel macerata uel etiam incocta fuerint adstringentia quædam alia, tum*
          - Leuiora, *ut Hederæ folia albæ.* ὁ λευκὸς, *pro* τοῦ λευκοῦ, *scilicet* κισσοῦ[g].
          - Efficaciora, *austera admodum &* ψαφαρὰ, *scabra, sicca, atq; dura. Cuiusmodi sunt hedera (nigra scilicet. An corymbos innuit? An pro* κισσὸς *legendum* κίστος, *cistus?) item rubus, rhus coriariorū, saluia*[h]. *Alij legūt* ψαθυρώτερα, *forte à* ψαύω, *tāgo, stringo, quæ uehementi adstrictione gustatus organa ueluti ligant.*
  - Per accidens *Emollientibus. Sic cum farina coquitur uinum austerum, ut leui adstrictione partis robur conseruetur*[i].

APHORISMVS XL.

TO [a] ψυχρὸν ὠφελέει τὰ ἐρυθρὰ, οἷα ἄλλη καὶ ἄλλη ἐκθύει ὑποπλάτη· [b] οἷα οἱ τὰς σπλῆνας * ὁλκηρούς ἀνίσχουσιν. [c] εὐσάρκοισι δὲ καὶ ἀπαλοσάρκοισιν ὑπέρρυθρα· [d] μέλασι δὲ, καὶ οἷαι στρογγύλαι ἐοῦσαι, † θολήκας λέγουσι. [e] καὶ ἐν αὐτῇσι τῇσι θερμολουσίῃσιν ἀνίσταται γινόμενα· [f] καὶ γυναιξὶν, ἐκ γυναικείων ἀναδρομὴ ὑπὸ χρῶτα· [g] καὶ ὑπὸ * ἐρεθισμὸν δέρματος, ἢ [h] ἱματίων τρηχέων ἀήθει φορήσει· [i] καὶ ἐξ ἱδρώτων ἐξόδου, ἢ [k] ἐκ ψύχεος ἐξαίφνης πρὸς πῦρ ἐλθόντι, ἢ λουτρὰ θερμά. [l] ταῦτα ἢν ὕστερον ποιήσῃ, ἔτι οὐδαμῶς ἐκθύει. [m] ἐπεὶ ὁκόσα γε ἐκ ψύχεος γίνεται, ἢ ὁκόσα τρηχύνεται κεγχρώδεα, εἶτ᾽ ἐφελκοῦται, τὸ μὲν ψυχρὸν βλάπτει, τὸ δὲ θερμὸν ὠφελέει. [n] ἃ δὲ ἄμφω ὠφελέει, [o] τὰ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα, καὶ [p] ἄνευ ἕλκεος ποδαγρικὰ, [q] καὶ † σώματα πλεῖστα.

* ὀγκηρὰς

† θολιώνας

* ἐρεθισμοῦ

† σπάσματα

FRIGIDA [a] prodest papulis rubicundis, quales alia atque alia parte latiusculæ erumpunt, [b] ut in ijs qui splenia attracto ria sustinent. In [c] carnosis uerò & tenera carne præditis supra modum rubicundæ sunt, in [d] nigris ueluti rotundæ, quas tholecas appellant. [e] Oriuntur autem & ex calidis lauacris, & [f] mulieribus ex mensium sub cutē recursu fiunt, [g] itē à cutis irritatione, [h] aut insolita uestimentorum asperorū gestatione, [i] & ob sudoris exitum, [k] aut si quis ex frigore derepente ad ignem, calidáue lauacra accesserit. [l] Quòd si hæc posterius fecerit, nequaquā amplius erumpunt. [m] Quæcunq; enim ex frigore fiunt, aut exasperantur instar milij, deinde exulcerantur, ijs frigida obest, calida prodest. [n] Sunt quibus utraq; conducit: [o] utputa tumoribus articulorum, & [p] doloribus sine ulcere, ac podagricis, & [q] conuulsis plerisq;.

- AQVÆ simplicis usus secūdum qualitatē uariat. Quibusdā partibus & affectibus prodest
  - Alterutra: nimirum uel Aqua
    - Frigida. Ecchymomatibus, uel Exanthematibus, tuberculis, pustulis, papulis quibuscunq; à calido humore in cutem erumpentibus. [x] (An ab his differūt ἐκχύμασι & ἐξανθήμασι, eo solo, quòd non suppurātur, sed propter tenuitatem humoris atque cutis resoluūtur?) Quorum hîc tumultuariè affert &
      - Differentias, à materiæ diuersitate sumtas, quā ipso colore deprēhendimus. Sunt enim aliæ
        - Rubræ & latiusculæ, ex sanguine fluido, quæ in ijs qui
          - Minus sanguinei, aut etiam densiore cute sunt, rubicundæ tantùm apparent [a].
          - Magis sunt sanguinei, & rariore habitu corporis, supra modū rubent. ὑπέρρυθρα, ab ὑπέρ. Cornarius subrubras interpretatur, ab ὑπό [c].
        - Nigræ, & rotundæ, ex sanguine crasso et adusto, quas θόλικας uocari scribit [d]. Gal. 5. de Locis ἀθελιῶνας alios facit duros, concoctionem uix admittētes, alios magnos & concoctu faciliores, sed cum febre. An priores illi sunt Tholeces Hippocratis? μελανα uidetur legendum, uti respondeant τοῖς ἐρυθροῖς. Sin μέλασι retineas, ad corporis habitum melancholicum erunt referendæ.
      - Causas. Vide signum ☞
    - Calida prodest ijs, quæ à frigore externo uel interno humore frigido ortum sumsere pustulæ [m].
  - Vtraque, tum calida, tum frigida [n]. Verbi gratia, Extremarum corporis partium
    - Tumoribus laxis, quos Oedemata uocant [o].
    - Doloribus absque ulcere, ut Podagricis [p].
    - Conuulsionibus. Sic Corn. σπάσματα legit pro σώματα [q].

- Inter causas Tuberculorum connumeramus ea omnia, quæ humores, qui in exteriore corporis ambitu
  - Nondum sunt, uel ab internis possunt
    - Euocare & extrahere. Vt sunt
      - Splenia, attractorijs medicamētis illita: ut Sinapismi & Dropaces [b]. σπλῆνας ὀλληγὺς, linteola lōgā magis quàm latā, splenis instar, attractioni accommodata. Sunt qui ὀγκηροὺς legant, splenes tumidos & magnos. An quòd in obstructionibus & scirrhis Lienis papulæ istæ frequenter appareant?
      - Lauacra calida, longo tempore administrata [e]. Quod ipsum Germani familiariter nouere, ex thermarum & aquarum dulcium solijs.
      - Frictiones cum asperis linteis, cum strigilibus, cum unguibus [g].
      - Attritiones tum aliæ, tum ex gestatione insolita uestimentorū asperorum, laneorum, ciliciorum ortæ [h].
    - Expellere. Quod ipsum apparet tum in
      - Menstruis mulierum, si quando ab utero in ambitum totius exundant [f].
      - Sudoribus, ex acrimonia humoris per cutem expulsi [i].
  - Sunt; uel possunt
    - Dissoluere, ab externo frigore repentino condensatos, neque tamen illos propter cutis constrictionem resoluere possunt: ut proinde sub cute hærentes, pruritum excitent & abscedant, & phlyctænas excitent [k]: in talis etiam perniones, in tibijs φῶδας. uti com. de Vet. med. n. 96. Causa huius est repentinus transitus à contrario ad contrarium. Quod ex eo patet: quoniam si ij, qui refrixere, sensim incalescant, nihil tale patientur [l]. Ratio. Nam contraria contrariorum sunt remedia. Et proinde pustulæ à frigore externo ortæ, aut etiam ab interno humore frigido instar milij concretæ, eaq; propter à frigidis irritari solitæ, calidæ usu moderato sensim administrato iuuantur [m].
    - Coagulare & congelare, ab externo calore uel aeris uel aquæ prius dispersos. Quod ipsum pueris, qui in Laconico aqua frigidissima asperguntur, frequentēr accidit. Subintelligitur.

APHORISMVS XII.

De [a] hoc quinetiam constat, frigidā multam sudoribus affusam attenuare, [b] & dolorem torpefacere. [c] Torpor autem moderatus, dolorem soluit. [d] Calida quoq; attenuat ac [e] mollit.

Τοῦτο, [a] ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ἱδρῶσιν, ἰσχναίνει, [b] καὶ ὀδύνην ναρκοῖ. [c] νάρκη δὲ μετρίη, ὀδύνης λυτικόν. [d] καὶ τὸ θερμὸν ἰσχναίνει [e] καὶ μαλθάσσει.

- FRIGIDÆ & Calidæ Effectus iidem in diuersis diuerso tempore. An pro τοῦτο legendum ταὐτὸ? (subintellige Δύναται. Idem potest atque præstat & Calida & Frigida.) Exempli gratia
  - Frigida copiosè affusa
    - Attenuat corpora sudantium, Constipando & Roborando [a]. Namque solutis humoribus per sudorem, repente affusa frigida constringit meatus, & caloris egressum prohibet, qui conclusus interiùs, etiam in carnosas partes agit. An legendum, ἱδρῶσιν ἰσχαίνει, Exudationem sistit? Sed tunc dispar erit effectus frigidæ & calidæ.
    - Lenit, dolorem Attemperando [b]. Epanorthosi utitur. ναρκοῖ, stupefacit dolorem: non tollendo sensum partis (ut Narcotica propriè dicta, quæ uel extrema frigiditate, uel, quod probabilius est, occulta quadam ui, stuporem membris afferunt) sed spiritus feruidissimos, qui sagittæ instar confertim incūbunt (ut com. de Flatibus n. 149.) ueluti coagulando, quod Anodynorum proprium est. Spiritubus autem uel attemperatis, uel saltem hebetatis, dolor cessat [c].
  - Calida copiosè affusa
    - Attenuat corpora, Resoluendo & Exoluendo [d].
    - Lenit dolorem. Laxando cutis poros (quod sibi uerbum μαλθάσσειν uelle uidetur) ut spiritus feruidi transire & expirare queant [e].

APHORISMVS XIII.

ΤΟΙΣΙ [a] δὲ ποδαγρικοῖσι, [b] παρέσεσι, [c] τετάνοισι, [d] σπασμοῖσι, [e] τὰ τοιαῦτα. [f] συντάσιες, [g] τρόμοι, [h] παραπληγίαι, [i] τὰ τοιαῦτα, χαλῶσι. [ἢ [k] χωλώσιες] [l] νάρκαι, [m] ἀναυδίαι, [n] τὰ τοιαῦτα. [o] κάτωθεν † ἀπολήμψιες. [p] Φυλάσσεσθαι δὲ ἐν τῇ ψυχρᾷ χρήσει· ψυχροῖσι χρεόμενος μᾶλλον, ἢ τἀναντία:

† ἀπολήψιες

PODAGRICIS [a], [b] resolutionibus, [c] distentis, [d] conuulsis, [e] hæc ipsa conferũt. [f] Distentiones, [g] tremores, [h] leues siderationes, & [i] similes affectiones, horũ usu remittunt. [k] Item claudicationes, [l] torpores, [m] uocis interceptiones, [n] & similes affectiones: [o] infernæ item suppresiones. [p] Cauendum tamen in frigidæ potius quàm calidæ usu, ne modum excedas.

REDIT ad Frigidæ & Calidæ usum in iisdem Affectibus, sed Effectu diuerso, & diuerso etiam Tempore: quem Aphorismo XII. paucis insinuauerat. Textus obscurus, quoniam corruptus uidetur, cùm ter repetantur hæc uerba, τὰ τοιαῦτα, & quidem diuersis casibus tribuantur. An fortè in priore, τὰ τοιαῦτα, sub nota [e], subintelligendum uerbum, συμφέρει ἄμφω, τὸ θερμὸν scilicet καὶ τὸ ψυχρόν? At secundum, sub nota [i], non ad Aquam calidam & frigidam, sed ad Affectiones pertinet, τὰ τοιαῦτα (παθήματα, prædictis similia quæuis alia symptomata) χαλῶσι (remittunt, cedunt, abeunt.) Quod uerò subiungitur, sub nota [k], ἢ χωλώσιες (aut claudicationes) uidetur in margine à quopiam loco glossæ adscriptum (cùm uerbum χαλῶσι non assequeretur) à librarijs in ipsum contextum postea translatum fuisse. Tertium, τὰ τοιαῦτα, sub nota [n], itidem παθήματα subintelligendum relinquit. An in opere aduersario, & neq; ab auctore correcto, neque ut à posteritate legeretur, sed in suum tantùm usum, tanquam commentarius ἀπομνημονευματικὸς, conscripto, plus nimio curiosum aut ingeniosum esse non oportet? Confert igitur aquæ tum frigidæ tum calidæ usus, iuxta eas, quas præced. aphorismo enarrauimus, uires (nimirum uel Constipando & Corroborando, uel Attemperando, uel Resoluendo, uel Laxando, legitimè tempore administratus) uarijs symptomatis, quæ referuntur uel ad facultatem

- Animalem, eamq; uel
  - Sensitiuã. Cuius generis est Sensorij cuiuscunque
    - Actio
      - Debilitata. Νάρκη, Torpor, stupor partis [l].
      - Abolita; Παραπληγία, Leuis sideratio [h].
    - Passio, ut est Dolor tũ
      - Membri alicuius, ut in Podagra [a].
      - Nerui, ut in Spasmo [d].
  - Motiuam. Qualis est
    - Actio
      - Debilitata
        - Membri organici. Πάρεσις [b].
        - Neruorum.
      - Abolita. Vt in abolito motu
        - Locali, in Sideratione [h].
        - Vocali, in Defectu animi [m].
    - Passio
      - Membri organici:
        - Συντάσις, Intensio partis alicuius, ut in Priapismo [f].
        - Τρόμος, Tremor [g].
      - Nerui. Τέτανος [c].
- Vitalem. Vt est Defectus animi, ἀναυδίη [m].
- Naturalem. Exempli causa, ἡ κάτωθεν ἀπόληψις, Inferna suppreßio, siue alui sit illa, siue uesicæ, siue hæmorrhoidum, siue mensium. [o] Sic 2. Prorrhet. οὔρων & ἐπιμηνίων ἀπόληψις, quã Galenus ἐπίσχεσιν Retentionem interpretatur.

APHO-

APHORISMVS XIV.

ARTICVLIS induratis aut ob inflãmationem aliquando obortam, aut ob distortionem, curam ante omnia adhibebis, in utriculum aqua calida infusa, manui immissæ alligatum [b]. Oculis similiter acrimonia infestatis, lenienti unguine perunctis, uti ne salsus humor adhærescat. [c] Fossulis quinetiam ablutio prodest, & repletio ad naturã reducens. [d] Calida oculis cõuenit, doloribus nimirum, suppurationibus, lacrymis mordacibus, & quibuslibet alijs ex siccitate ortis.

Τὰ δὲ ἐς τὰ ἄρθρα ἐσκληρυσμένα, ἢ ὑπὸ φλεγμονῆς ὁκότε γινομένης, ἢ ἀγκύλης, περὶ ὧν γ' ἰάσασθαι, ἐς ἀσκίον θερμὰ ἐγχέοντας, τὴν χεῖρα ἐναποδῆσαι. [b] καὶ ὄμματα, δακρύου παρηγορικὸν καταλείφοντα πρὸς τὰ δριμέα λίπος προσηνὲς, ὥστε μὴ ἄπτεσθαι τὸ ἁλμῶδες. [c] καὶ τοῖσι βοθρίοισι διάνιψις, καὶ πλήρωσις ἐς φύσιν ἄγουσα. [d] ὀφθαλμοῖσι θερμὸν, ὀδυνήσιν, ἐμπυήσεσι, δακρύων δακνωδέων, ξηροῖσιν ἅπασι.

CALIDÆ administrandæ modus triplex uidetur hîc proponi. Aut enim adhibetur partibus affectis

- Mediatè *per utriculum seu uesicam, cui infunditur, eidemq; uesicæ manus illigatur* (τὴν χεῖρα ἐναποδῆσαι) *ut quæ sphæricè tantùm partem contactura erat, digitorum leni impreßione partium situm imitetur. Quem modum uidetur commendare in affectibus partium*
  - Minus *delicatarum, in Artuum puta extremorum duritiebus [a], ortis uel*
    - Cum *inflammatione aliqua.*
    - Absq; *inflammatione, ut ex torsione articuli.*
  - Delicatarum, *in* Oculorum *scilicet fluxione acri. Synchysis obscurum reddit locum. Videtur autem hoc uelle:* καὶ ὄμματα *(subintellige* ἰάσασθαι*)* πρὸς τὰ δριμέα καταλείφοντα λίπος προσηνὲς, δακρύου παρηγορικὸν, ὥστε μὴ ἄπτεσθαι τὸ ἁλμῶδες [b].
- Immediatè, *&* *uel*
  - Irrigatione. *βόθριον dicitur ulcus corneæ tunicæ cauum, angustum: maius est* κοίλωμα. *Illud quasi Fossula, hoc tanquam Cauitas. Vtrumque calida ablui confert, ut tunica dura leniatur, aperiatur, abstergatur, &* πλήρωσις, *hoc est, repletio cauitatis succedat.* [c] *An pro* πλήρωσις, *legendum* πλύσις, *lotio?*
  - Euaporatione. *Sic oculorum tum doloribus tum suppurationibus, cum lacrymis mordacibus, & quibusuis alijs à siccitate nimia ortis affectionibus, adhiberi consueuit* [d].

APHORISMVS XV.

FRIGIDA [a] dolore carentib. [b] ualde rubicundis, & [c] qui collectiones tuberculorum iuxta uenas habere solent, [d] qualia sunt furfuracea circa thoracem, & [e] alia dura. [f] Verùm podici & [g] utero non ualde commoda est, [h] neq; sanguinem in frigore mingentibus. [i] Vlceribus quidem frigida mordax, [k] cutem indurat, [l] dolorosa non suppurari facit, [m] liuefacit, [n] nigrefacit, [o] rigores febriles inducit, [p] conuulsiones item ac [q] distentiones. [r] Est tamen ubi in distentione absq; ulcere, ętate iuuenili, habitu carnoso, media æstate, multæ frigidæ affusio, caloris reuocationẽ facit: [s] eoq; ipso calore distentio soluitur.

Τὸ ψυχρὸν[a], † ἀνωδυνέουσιν, [b] ἐξερυθροῖσι, [c] τοῖσι * δὲ εἰθισμένοισι συστροφὰς κατὰ φλέβας ποιέειν, [d] οἷα † ἀχυρώδεα κατὰ θώρηκα, [e] καὶ ἄλλα σκληρά. [f] ἀρχῷ δὲ [g] καὶ ὑστέρησιν οὐ πάνυ ἐνδέχεται, [h] αἷμα ἐν ψύχει οὐρέουσιν. [i] ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, [k] δέρμα περισκληρύνει, [l] ὀδυνώδεα ἀνεκπύητα ποιέει, [m] πελιαίνει, [n] μελαίνει, [o] ῥίγεα πυρετώδεα, [p] σπασμοὺς, [q] τετάνους. [r] ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνῳ ἄνευ ἕλκεος, νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις θέρμης ἐπανάκλησιν ποιέει. [s] θέρμη δὲ ταῦτα * ῥέεται [τὰ δὲ ἐν κεφαλῇ, καὶ καρηβαρίας.]

† ἀνωδύνοισιν
* τὲ
† ἀχωρώδεα
* ῥύεται

FRIGIDÆ *usus interdũ*

- **Salutaris** *tũ*
  - **Per se. Cõfert proinde**
    - **Doloribus** *leniendis ex caliditate ortis.* Videtur legendum ἀνωδυνόεσιν, uel ἀνωδυνόεσιν. Vt sit antitypon præcedentis ὀδυνώεσιν [a].
    - **Colori** *cutis intensè rubræ, eum emendando, quoniam repellit humores à circumferẽtia ad centrum* [b].
    - **Humorum** *in uenis collectioni* (συστρεφῶ *dictæ*) *sensim per oscula ipsarum exundantium, abigẽdæ: quandoquidem frigiditate aquæ non modò repercutiuntur humores affluentes, sed & pars corroboratur, ut affluentem humorẽ minus promtè excipiat* [c]. *Siue iam Tumores effusi in cutem generent*
      - **Scabritiem** *& inæqualitatem furfuraceam, ut in* Artubus *extremis, ut in* Thorace *(fortè hic totum truncum intelligit, ut & alibi,* ἀπὸ τῶ θωρήσσειν*, quòd eã partem milites maximè armis tegere soleant.)* οἷον ἀχυρώδεα κατὰ θώρηκα [d].
      - **Duritiẽ**, *ut in* Papulis *& pustulis* [e].
  - **Per** *accidens.* V.G. *si iuuenem carnosum æstate media tetanus, ab humore tenui neruos obsidente ortus, absque ulla exulceratione corripiat (ulceribus enim frigidam infestam esse constat) frigidæ multæ affusio conferet, ut hac ratione repercussu caloris, & ad intima concentratione, humor, uel per sudorem, uel per aliam uiam expurgari queat.* [r] Rationem addit, θέρμη δὲ ταῦτα ῥέεται *diffluunt, pereunt.* An λύεται, uel ῥύεται cũ Cornario? Calore ista soluuntur, per se, frigore per accidens tantùm [s]. *Similis huic est aquæ copiosus potus, causo laborantibus interdum concedi solitus: etsi modus diuersus, alter exterior, alter interior.*
- **Noxius**, *tum*
  - **Quibus Affectionibus**, *utputa*
    - **Sanguinis** *excretioni tum*
      - **Naturali** *per*
        - **Hæmorrhoides.** An hoc intelligit per Podicem? [f].
        - **Menses.** Quos fortasse Vteri nomine intelligere uoluit [g].
      - **Præter** *naturam, per Vesicam.* Qui sanguinem mingunt, frigidæ usu quomodolibet læduntur [h].
    - **Vlceribus**, *quæ à frigida mordicantur* [i].
  - **Cur**, *ratione scilicet* Effectus *quẽ imprimit.* Nimirum *quia*
    - **Indurat** *cutem, frigiditate sua constringens, & cõcluso calore etiam per accidens exiccans.* δέρμα πωλισκληρύνει [k]. Si θέρμα legas, tumores calidos intelliges.
    - **Suppurationem** *impedit dolentium partium, ex humoris affluxu inflammatarum.* An pro ὀδυνώδεα οἰδηματώδεα legendum? An disiunctim legẽdum ὀδυνώδεα (scilicet ποιέει) & simul ἀνεκπύητα? [l].
    - **Liuorem** *inducit, & nigredinem.* πελιαίνει [m]. μελαίνει [n]. Liuor uia ad nigredinem, ex caloris extinctione. An alterum horum glossa fuit, in margine adscriptum, cùm alij legerent πελιαίνει, alij μελαίνει?
    - **Rigores** *febriles parit* [o].
    - **Spasmos**, *conuulsionem cum motu, affert* [p].
    - **Tetanum**; Conuulsionem *rigidam inducit, inconsultè adhibita corporibus debilioribus, magno calore oppressis* [q].

APHORISMVS XVI.

CALIDA[a] suppuratoria, etsi non in omni ulcere, maximum signum ad securitatem.[b] Cutem mollit, [c] attenuat, [d] dolorem eximit, [e] rigores, [f] conuulsiones, [g] distentiones lenit: [h] ea ipsa quoque capitis grauitatem soluit. [i] Plurimum autem conducit ossium fracturis, [k] magis autem denudatis, & [l] pſertim capitis ulceribus, & [m] quęcunq; præ frigore aut moriuntur, aut ulcerantur. [n] Vlcerationibus itidem tum uoluntarijs tum inuoluntarijs, [o] qualia sunt desquamata: [p] herpetibus erodentibus, [q] denigratis, [r] siue in gingiuis, [s] siue in aure, [t] siue in sede, [u] siue in utero. [x] Hisce omnibus calida amica est ac iudicatoria: frigida uerò inimica & occidens: [y] præterquam in quibus sanguinis fluxum metuimus.

ΤΟ[a] θερμὸν ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφάλειαν. [b] δέρμα μαλθάσσει, [c] ἰσχναίνει, [d] ἀνώδυνον· [e] ῥιγέων, [f] σπασμῶν, [g] τετάνων παρηγορικὸν· [h] τὸ δὲ ἐν κεφαλῇ καὶ καρηβαρίαν λύει. [i] πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατήγμασι, [k] μᾶλλον δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. [l] τούτων δὲ μάλιστα τῶν ἐν κεφαλῇ τρώμασιν [ἑκουσίοισι καὶ ἀκουσίοισι.] [m] καὶ ὅσα ὑπὸ ψύχεος ἢ θνήσκει ἢ ἑλκοῦται. [n] ἔτι ἑλκώμασι θ' ἑκουσίοισί τε καὶ ἀκουσίοισιν, † οἷσιν [o] ἀποσύρματα· † οἷ, [p] ἕρπησιν ἐσθιομένοισι, [q] μελαινομένοισιν, [r] ἢ ἐν οὔλοισιν, [s] ἢ ἐν ἀκοῇ, [t] ἢ ἐν ἕδρῃ, [u] ἢ ὑστέρῃ· [x] τούτοισι πᾶσι τὸ θερμὸν φίλιον, καὶ κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον, καὶ κτεῖνον. [y] πλὴν ὁκόσοισι αἱμορραγέειν ἐλπίς.

CALIDÆ usus
- *Per se commodus est & amicus, & ad morbi iudicationem conferens (κρῖνον. An πραΰνον, leniens, mitigans?) uti uicissim frigidæ usus incommodus* [x]. *Consideratur in*
  - *Genere quidem, respectu Effectus quem præstat. Confert ad*
    - Suppurationem, *etsi non quibusuis ulceribus, sed ijs tantum, quorum materia uel per se, uel ratione loci difficulter suppuratur, ut proinde opus habeat dissolutione, ueluti diffusione & rarefactione. Quòd si ab calidæ usu pus in istis promoueatur, salubritatis ex sententia subsecuturæ indicium facit* [a].
    - Emollitionem *cutis asperæ atq; duræ* [b].
    - Attenuationem *tumorum* [c].
    - Lenitionem *dolorum* [d].
  - *Specie uerò respectu affectionum atque partium affectarum. Sic confert affectibus*
    - *Internis, ut puta*
      - Rigori [e].
      - Conuulsioni, *Spasmo* [f].
      - Distensioni, *Tetano* [g].
      - Grauitati *capitis* [h].
    - *Externis: puta*
      - Ossibus
        - Fractis [i].
        - Denudatis [k].
      - Capitis *uulneribus* [l]. *Voces,* ἑκουσίοισι καὶ ἀκουσίοισι, *è margine uidentur temerè in contextum irrepsisse, suo paulo pòst loco rectè insertæ.*
      - Refrigeratis *extremis, & propterea uel emortuis uel exulceratis* [m].
      - Exulcerationibus. *Vide signum* ☙
- *Per accidens incommodus est, quando sanguinis eruptionem à parte timemus. Tunc enim calida abstinendum, ne uijs laxatis fluxioni occasionem præbeamus* [y]. *Vti etiam suprà Aphorismo VI.* [z].

- Exulcerationum species sumuntur & à
  - Causa [n]. Sic alia sunt ἑλκώματα
    - Ἑκούσια, quorum causa externa est, & spontanea, hoc est, certo consilio uel ab ipsomet ægro, uel ab alijs adhibita. Quæ com. de Flatibus n. 176. αὐτόματα νοσήματα uidetur appellasse. Talia sunt ἀποσύρματα, Desquamationes seu Excoriationes, uel proprijs uel alienis unguibus factæ [o].
    - Ἀκούσια, quorum causa externa non est, sed interna, humore aliquo ad externa expulso. Quæ com. de Flatibus διὰ πόνους appellare uidetur, nimirum propter qualemcunque affectionem internam ortos morbos. Oriuntur namq; ex cacochymia
      - Biliosa, Herpetes exulcerati [p].
      - Melancholica, Gangrenæ & Cancri: quos hic μελανομένων, hoc est, Denigratorum uoce expreßisse uidetur [q].
  - Loco affecto: siue occupent locum
    - Externum, ut infusio & ablutio administrari queat.
    - Internum, ut iniectione sit utendum. Vt in
      - Gingiuis [r]. Sic Corn. ὄλεσιν pro νόσοισιν legit.
      - Auribus [s].
      - Ano [t].
      - Vtero [u].

APHORISMVS XVII.

ΟΥΤΩ καταχύσεσιν ὑγρῶν, ἐπιχρίσεσιν ἀλειπτῶν, ἐπιθέσεσι φύλλων ἢ ὀθονίων, καταπλάσεσιν, ὁκόσα ἢ ψύξις ἢ θέρμη ὠφελέει ἢ βλάπτει.

ATQVE hoc modo utendum est liquidorum perfusionibus, inunctilium illitionibus, foliorum aut linteorum impositionibus, cataplasmatis similiter, quæcunq; aut frigiditate aut caliditate prosunt, nocentúe.

VLTIMVS hic Aphorismus ad Formam siue Modum humidis utendi referendus: cuius obiter in preced. quoq; sed sparsim meminit: ut Aphorismo III. IIX. X. XIV. & XVI. Quemadmodum in Prolegomenis docuimus.

IN

IN HIPPOCRATIS COMMENTARIOS ATQVE TABVLAS
INDEX.

facul=

inu-

 metho-

mores

puer-

sanguinis

spiritus

triticum

INDICIS FINIS.

ERRATORVM QVORVNDAM CORRECTIO.

Fol. 1. uers. 3 Etsi hoc ipsum quod ego dico ex uoto nō assequātur, sed peritiæ tantū suæ specimē exhibeant. 5.14 defectus ipsis artificib. imp. op. uers. 53 eiusmodi uenter inest. 6.40 & ut facilitate magis. 7.24 ἡ φύσις ἀζήμιος διαδεῖσα. uers. 30 αὐτὴ ἐμπεχαύνωτο. 9.1 Non ens putare ens. 12.42 quæ non efflorescunt. 21.6 ὥρῃ ἢ διωθήσεται. uers. 60 τέχνῃσι, ἰερήσεσι. 24.27 δυσκοιτέεσι τε. 33.24 ζητέων τῶν ἔξωθεν. 61.25 τὰ δὲ προσφερόμενα. uers. 39 ὀνιαχῶ. 67.53 solida corpora ex ære ne sunto, sed ex alia materia minus preciosa. 71.42 N.114. Nisi quis uocem πολεμικῶι in contextum irrepsisse putet. 75.15 principium haberi queat. uers. 20. quòd nō utroq;. 119.38 ἀνέμη. 120.31 πρώγλησι. 124.39 μία. 140.42 ὅτι. uers. 34 ὅτι. uers. 50 ἱκρὸν. fol. 142.25 ὅπη αὖ. 162.23 τοὐναντίον. 166.41 mulieribus rumpuntur. 183.52 pleriq; fœtus. 228.3 At si unum omnia, uniuersum scilicet ipsum, & singulæ etiam partes uniuersi, tunc nihil erit cōtrarium. 242.47 ὅτε μάλιστα. 255.50 quotquot genere & opibus antecellunt, propter equitationem: pauperes, &c. fol. 305.41. altera ὀρεινή. 320.20 σιέπη. 348.59 ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἡ ἐντὸς, ὅτι ἐντὸς στερ. 349.52 aliud seiungere aut apponere. 366.38 ἴσον τι ἰσχναίνη φαρ. 375.19 uis enim infertur semini. 388.35 artuatim partiri. 400.24 ut quamuis nec. 410.10 Tartarum Platonicū. 418.25 concordia. N.195. An potius hæc antapodosis est, præced. similitudinis à musica desumtæ protasi respondens? fol. 419 ARTES deceptoriæ naturam humanam imitantur. Et quidem similes inter se sunt tum Palæstrica & Contrahendi ratio quotidiana, tum Histrionica & uulgata Simulatio & Dissimulatio. Illa quidē, quoniam & Gymnastæ docent, &c. & Homines partim Sani in quotidianis contractibus hoc ipsum faciunt emendo, &c. partim Insani, uel ex morbo, uel ex uino debacchantes, currunt, luct. &c. Hæc uerò, quoniam & Histriones ex artis suæ præscripto etiam deceptores sunt. &c. & Homines ipsius naturæ seu ductu seu uitio uersipelles sunt, cùm alia sentiant, alia, &c. 443.22 Efficientis sui, nimirum uel naturæ, uel artificis. Sic Balneum aliud naturale, aliud &c. 472.58 τρύγας. 524.39 τὸν σῖτον. 543.33 nulla ipsorum culpa. 575.26 effectum illi imprimit.

HIPPOCRATEAE
SENTENTIAE
Ex uiginti duob. Commentarijs
DIVINI SENIS
EXCERPTAE
& in certas classes methodicè
digestæ.

SENTENTIARVM HIPPOCRATEARVM DISPOSITIO.

HIPPOCRATEAS Gnomas, ceu Aphorismos quosdã oraculares, è XXII commentarijs decerptas, per locos cõmunes methodicè digeramus, secundi laboris nostri Hippocratei & specimen, & si Deo uidebitur arrabonem: sin minus, at certè posteris eadem uestigia secuturis, uel exemplum, uel incitamentum. In Hippocrateæ igitur Sapientiæ spacijs non tam emetiendis quàm describendis methodi cynosurã sequamur, à diuino Sene cõmonstratam: Oportere nimirum Sapiẽtiam ad Artem traducere, & Artem uicissim ad Sapientiam reducere. Qua uel uti basi omnium humanarum functionum, quarum nobisipsis quomodolibet auctores esse possumus, constituta: Habitus omnes, à quibus functiones promanant, uel ad Σοφίαν, uel ad Τέχνην reuocare posse uidemur. Etsi enim in illis comparandis propagandisq; præter Naturæ instinctum, Artis insuper documenta, & Vsus exercitamenta requiruntur: alij tamen Ratiocinatione interna, alij Operatione externa potissimùm nituntur: hi quidẽ Artis negociosæ, illi uerò Sapientiæ otiosæ appellatione dignandi. Otiũ negotij parentem, & Negotium uicissim otij ueluti proxenetam esse, quotidiana docet experientia. Sed extra mores in ijs etiam, quæ natura constant, alternis sese consectari, mutuasq; operas otium & negotium præstare deprehenduntur. Σοφία porrò respectu subiecti in cognitionem Rerum & Instrumentorum diuiditur. Illam disertè φιλοσοφίαν, hanc Δύναμιν appellare liceat. Philosophiæ, quæ Dei Veri Bonique imitatio est, duos fines constituimus, Veritatẽ & Virtutem. Veritas rerum naturam cum intellectu humano adæquat, tum earum quæ materiæ immersę sunt, & uel cum materia intelliguntur, uel ab ea ui cogitationis, abstrahuntur: tum earum quæ materiæ penitùs expertes & propterea diuinæ iudicantur. Hincque adeò triplex genus Philosophiæ Theoricæ, in contemplatione ueri acquiescentis, emergit, Physicum, Mathematicum, & Theologicum. Virtus cupiditatem rationi subijcit, & Philosophiæ Practicæ, non ad ueri contemplationem, sed ad boni possessionem omnia dirigentis, censuram subit. Hisce ueluti principibus Satellites adiungimus Δυνάμεις ab Arist. dictas, tanquam Organa Philosophiæ, Instrumentales scilicet habitus quatuor, Orationis quidem puræ, elegantis, numerosæ magistras, Grammaticam, Rhetoricam, & Poeticam: Rationis uerò certæ & dilucidæ, Logicam: uniuersim & cognitioni & actioni humanæ cuilibetcunque inseruientes. Sequũtur magis populares Τέχναι, tanquam coloniæ quędam in turbulentam hominum uitam ex tranquillis Philosophiæ exedris ceu metropoli quadam deductæ. Quæ licet omnes ad opus sint intentæ, neque magis ueritatis & uirtutis, quàm utilitatis & uoluptatis, ceu pedissequarum, amore rapiantur: ipso tamen cultu apparatuque externo ordinis philosophici dignitatem aliæ manifestius, aliæ obscurius præ se ferunt. Nimirum ut ratione homo est id quod est & esse dicitur: sic rationis ampliore parcioreue usu Artes quoque distingui uidentur in μεθοδικὰς & ἀμεθόδους: cùm illæ quidem ad Vsum non nisi per Artem accedant, hæ uerò uel absque Artis perceptione, sola Vsus Peritia instructæ, opus suum absoluant. Vt ergo regina illa Philosophia cum suis Satellitibus interiorem arcem Humanæ perfectionis inhabitat: sic Artes methodicæ in secundo circuitu diuersantur, Artes ἀμέθοδοι extremum pomœrium occupant. Fitque adeò persæpe, ut quando Sapientia ab interiore atrio producitur, siquidem in propylæo permaneat, Artis liberalis personam retineat, nunc philosophicam, nunc organicam. At si incõsulto libertatis studio ulterius euagetur, illiberalis Artis habitum in uastissimo assumat pomœrio. Sic quandocunque Medicina methodi beneficio iura metropolitana, hoc est, philosophica cõsectatur, inter Artes ingenuas meritò referenda, & pro colonia philosophicæ ciuitatis celeberrima haberi potest. Quando uerò absque ratione solius experientiæ ut incerto, sic periculoso ductu debacchatur, inter Seruiles & illiberales & sordidas & penitus mechanicas connumeranda uenit. Idem de Hydraulica, de Pneumatica, de Pyrica, de Anatomia, de Physiognomia, de Botanica, de Metallica, atq; ut ab ipsa etiã præparatiõe artificiosa speciẽ mutuemur, de ipsa Chymia, ceu particularibus Naturalis philosophiæ colonijs iudiciũ esto. Idẽ de Musica practica uulgò dicta, de Mechanica itidem, Mathematicarum disciplinarum propaginibus. Ipsius quinetiam Theologiæ usum multo maximum in hominum uita extare, ut notius est quàm ut demonstrari debeat, sic illud certum, alium esse Sapientiæ Theologicæ habitũ, aliũ Theologicæ Artis liberalis, alium eiusdem illiberalis & seruilis. Iccircò minus mirum uideatur, si quis Philosophiæ Practicę Artem liberalem & Iudici tribuat, & Politico cuiuis: & uerò inprimis Legislatori, eiusdemq; interpreti Iureconsulto. Organica profectò Sapientia Artis liberalis speciem subit, quandocunque uel Grammatica pueris, uel Rhetorica concionibus atque foro, uel Poetica tum sacris tum profanis cœtibus, operam suam cum ratione locat. Mechanicæ è diuerso euadunt, cùm ueritate uniuersalis ratiocinationis neglecta, solam singularis obseruationis certitudinem sectantur. Hisce in hunc modum deductis, Sententiarum Hippocratearum uel ab ipsomet in libris Aphoristicis descriptarum, uel saltem ex com. Methodicis & excerptarum, & deinceps uel à nobis uel à posteris excerpendarum, Locos principes σὺν θεῷ constituamus.

DISPOSITIO.

GNOMÆ aliæ uidentur pertinere ad

- ΣΟΦΙΑΝ
  - Rerũ. PHILOSOPHIA *alia*
    - Theorica *rerum*
      - Naturalium
        - Concretarum. PHILOSOPHIA *naturalis Hippocratea.*
        - Abstractarum. MATHEMATICA.
      - Diuinarum. THEOLOGIA.
    - Practica. PHILOSOPHIA MORUM, *tum Oeconomica, tum Politica.*
  - Instrumẽtorũ. FACULTAS *organica*
    - Orati*onis*
      - Simplicis. GRAMMATICA.
      - Fucatæ
        - Absque *rhythmo.* RHETORICA.
        - Cum *rhythmo.* POETICA.
    - Rationis. LOGICA.
- ΤΕΧΝΗΝ, *methodo artificiosa*
  - Nitentẽ. ARTES *liberales tum*
    - *Philosophicæ uel*
      - *Naturales, partim*
        - Physicæ: *Quarũ insignis differentia, respectu subiecti, finis, atque modi. Versatur circa corpora*
          - Pri*ma, ut circa*
            - Ignem, PYRICA.
            - Aerem, PNEUMATICA.
            - Aquam, HYDRAULICA.
          - Secun*da, ut circa Metallica, Vegetãtia, Animalia, causa*
            - Cognitionis. *Huc*
              - RHIZOTOMIA.
              - ANATOMIA.
            - Actio*nis. Ad hãc pertinet*
              - AGRICULTURA, PICTORIA, STATUARIA, *inter liberalia παιδεύματα olim connumeratæ, quatenus scilicet methodo nituntur. Ea namq; destitutæ, ad Mechanicas delabuntur.*
              - CHYMIA, *in succis extrahendis, præparandis, coquendis.* MEDICINA *tum Brutorum ueterinaria, tum Hominum, cuius pars fuit* GYMNASTICA *uetus.*
        - Mathematicæ. *Huc referenda*
          - MUSICA *practica.*
          - MECHANICA *eximiè dicta ueteribus.*
      - Diuinæ. *Huc*
        - SACERDOTES.
        - VATES.
      - Morales.
    - Organicæ. *Huc*
      - RHETORES *Forenses, Sacri.*
      - POETÆ *Sacrorum, Dramatum, Castrorum, ut Tyrtæus olim.*
  - Carentem. ARTES MECHANICÆ, *illiberales, seruiles, sordidæ, & liberalium ueluti fugitiuæ.*

PHILOSOPHIA NATVRALIS
HIPPOCRATEA.

NATVRALIS *philosophiæ apud Hip. sparsim hinc inde præclara extāt uestigia. Ea nos pro præsente copia, ex XXII cōmentarijs, petita, ad methodicæ Dispositionis normam reuocemus: Sētentias proinde physicas alias pertinere censemus ad Philosophiæ naturalis*

- Principia, tū
  - Essentialia. De
    - Materia *subiecta.*
    - Forma. *Cognitio*
      - Vniuersalis. *Theoria naturalis.*
      - Singularis. *Historia naturalis.*
    - Efficiente
      - Principe, *Philosopho.*
      - Instrumentali, *Ratione & Sensu.*
    - Fine
      - Primario, *de Veritate rerum naturalium.*
      - Secundario, *de Vtilitate & Voluptate, in quotidianæ uitæ operibus mechanicis elucescente.*
  - Accidentalia.
- Principiata, *ex principijs emergētia, ipsa nimirū Theoremata physica: quæ quidē pertinent ad cognitionē Naturæ in*
  - Genere. De COMMVNIBVS *Rerum naturalium*
    - Causis. *Sic uidentur alia referenda ad*
      - Materiam *subiectam.*
      - Formam.
      - Efficientem
        - Certum. *Necessitas, Natura.*
        - Incertum. *Fortuna.*
      - Finem.
    - Accidentibus. *Puta de*
      - Loco.
      - Motu.
      - Tempore.
  - Specie. De PARTICVLARI *natura, siue de Entibus naturalibus mutationi*
    - Non *subiectis.*
      - Continens. COELVM.
      - Contenta. *Sidera*
        - Fixa.
        - Errantia
          - SOL.
          - Luna.
    - Subiectis, *tum*
      - Simplicib9. De ELEMENTIS *in*
        - Genere. *Quo ad illorum*
          - Ortum.
          - Qualitatem.
          - Potestatem.
          - Effectus.
        - Specie. De
          - Igne.
          - Aere.
          - Aqua. Terra.
      - Mixtis. De MIXTIS *in*
        - Genere, *secūdum*
          - Causas: *quo ad*
            - Materiam.
            - Formam, *seu Temperiem.*
            - Efficientem.
          - Accidentia. *Cuiusmodi sunt,*
            - Ortus.
            - Respiratio.
            - Sonus.
            - Tempus. V.G. *de Anno in*
              - Genere.
              - Specie, *de Partibus eius.*
        - Specie. *Vide signum* A.

A. Mixta

- **A. Mixta dalia.**
  - Imperfecta. *Cuiusmodi sunt* METEORA, *siue humi, siue sublimi generentur.*
  - Perfecta
    - Inanimata. *Vt sunt*
      - LAPIDES.
      - METALLA.
    - Animata *tum*
      - Vegetantia. STIRPES.
      - Animalia. *De his in*
        - Genere. ANIMALIVM
          - Causæ:
            - Materia.
            - Forma.
          - Accidētia. *Vt*
            - Non *sunt, Generantur.*
            - Sunt, *quædam illis ad sunt*
              - Vniuersim.
              - Singillatim. V.G.
                - Sensus.
                - Nutritio.
                - Partus.
        - Specie. De
          - Brutis, *differentibus ratione loci: uidelicet de*
            - VOLVCRIBVS.
            - PISCIBVS.
            - TERRESTRIBVS.
          - Homine. *Is à physico consideratur ut*
            - Non est, *sic Generatur.* FOETVS *perpēditur tū*
              - Totus partim
                - Vniuersim, *quo ad Generationis*
                  - Modum.
                  - Efficientem.
                  - Alimenta.
                  - Tempus.
                - Singillatim, *quo ad*
                  - Corporis
                    - Figuram.
                    - Magnitudinem.
                    - Numerum.
                    - Sanitatem.
                    - Robur.
                    - Sexum.
                  - Animi *mores & ingenium.*
              - Secundū partes: *nēpe quatenus*
                - Concipitur.
                - Gestatur. *Sic partim*
                  - Patitur *in*
                    - Corporis Efformatione.
                    - Animæ *Infusione.*
                  - Agit *atq; mouetur, in Motu siue descensu in utero.*
                - Editur. *Partus.*
            - Est, *quo ad*
              - Partes, *ex quibus cōstat: nimirum secundum*
                - Corpus, *ex uarijs partibus cōstans, diuersarum animæ facultatum instrumentis. Vide signum* B.
                - Animam. *Vide signum* C.
              - Totum. *Vide signum* D.

B. De partib⁹ corporis humani in

- Genere. *Calidum & Humidum.*
- Specie. *instrumenta alia*
  - Proxima, SPIRITVS, *substantiæ quædam propè incorporeæ, & mediæ quodammodo inter Animam & Corpus.*
  - Remota, *partim*
    - Liquida, *& fluida.* HVMORES *uarij. De his in*
      - Genere. *Quæ illorum*
        - Differentiæ. Ortus.
        - Mutatio. Facultas, *Mixtio.*
        - Qualitas.
      - Specie, *cum cõferãt uel ad conseruationẽ*
        - Indiuidui. *Alij*
          - Principes
            - Primi
              - Sanguis.
              - Bilis. Pituita.
              - Melancholia.
            - Secundi.
          - Nõ *principes. Indiuidui inquãuel*
            - Totius. *Cuiusmodi est*
              - Serum.
              - Pus, *πύον, tanquam superfluum alimentum.*
            - Partis: *ut Ichor siue Mucus Articulorum.*
        - Speciei: *ut Semen, Lac.*
    - Solida *et Stabilis:* SOLIDA. *Horum consideratio*
      - Vniuersalis *in*
        - Genere, *quo ad*
          - Materiam.
          - Formam.
          - Finem. Accidentia.
        - Specie. *Differentiæ partiũ*
          - Essentiales. *Nimirum à*
            - Materia. *Similares, Dissimilares.*
            - Forma *tum*
              - Interna *Temperie: quia Calidæ, Frigidæ.*
              - Externa *Figura.*
            - Fine. *Aliæ*
              - Principes.
              - Ministrantes *principibus.*
          - Accidentales. *Vt à*
            - Situ: *aliæ Internæ, aliæ Externæ.*
            - Læsione *facili uel difficili.*
      - Particularis *institui potest uel*
        - Logicè, *ut inter se similes sunt, secundum*
          - Materiã. *huc ὁμοιομερῆ*
            - Ossium. Medullarum.
            - Vnguium. Neruorum, *Ligamentorum, Tendinum.*
            - Venarum, *Arteriarum.*
            - Tunicarum, *Membranarum.*
            - Cutis. Pilorum.
            - Glandularum. Carnis, *Musculorum.*
          - Formã: *in*
            - Tẽperie, *Conformatione.*
            - Vnitate. *Sic uniuntur*
              - Carnes.
              - Ossa *in Articulis.*
        - Historicè, *ut inter se distinctæ & cohærentes anatomica administratione deprehenduntur. Corpus proinde diuiditur instar arboris in*
          - Ventres, *tanquã in Radices: putã*
            - Caput. *In hoc*
              - Ossa, *Cranium.*
              - Membranæ.
              - Cerebrum. Oculi.
              - Aures. Nares.
              - Labia. Dentes.
            - Thoracẽ. *De quo in*
              - Genere.
              - Specie:
                - Collum.
                - Mammæ.
                - Costæ. Septum.
                - Pulmo. Cor.
            - Vẽtrem. *De eo in*
              - Genere.
              - Specie:
                - Meserẽũ. Omentũ.
                - Intestina. Hepar.
                - Splen. Renes.
                - Vesica, Genitalia.
          - Artus, *ueluti Ramos.*

C. Animæ

- Essentia.
- Facultatũ cõsideratio alia
  - Generalis.
  - Specialis: Cùm uita in calido & humido sit posita, huius cõseruationi & propagationi Facultates omnes inseruiunt; triplici Calore & Spiritu & Humido stipatæ. Vt proinde cum Hip. ad imitationem Vniuersitatis rerũ Facultates alias statuere poßimus
    - Inferiores, tanquam Elementares & Materiales, hoc est, materiæ penitus immersas, Naturales uulgò dictas (à primo animantium gradu naturali, à Vegetantibus nimirum) & φυτικὰς (quia cum Stirpibus cõmunes) & θρεπτικὰς, & αὐξητικὰς (specierum notißimarum appellatione ad totum genus traducta) alias quidem
      - Principes, quæ conferunt
        - Indiuiduo, tum ut
          - Sit. NVTRIX.
          - Augeatur. AVCTRIX.
        - Speciei. GENERATRIX.
      - Instrumentales, inseruientes ad eius qđ est
        - Absens
          - Desiderium, APPETITIONEM.
          - Acquisitionem, ATTRACTIONEM.
        - Præsens, & uel
          - Simile;
            - Moderati quidem RETENTIONEM.
            - Superflui uerò EMISSIONEM.
          - Dissimile; quatenus aßimilari
            - Potest, CONCOCTIONEM.
            - Nequit
              - In corpore, COMMIXTIONEM cum reliquis & Attemperationem.
              - Extra corpus, EXPVLSIONEM.
    - Superiores & ueluti Cœlestes & Formales, minus scilicet materiales & crassas, ψυχικὰς in genere (quòd secundo gradui animantium, Animalibus scilicet, conueniant) alias quidem
      - Principes, inseruientes rerum, quæ extra hominem sunt,
        - Cognitioni: Νοήσις, Intelligentia, uel
          - Absque discursu. MENS.
          - Cũ discursu. διάνοια, RATIOCINATIO.
        - Adeptioni. ὀρεκτικὴ & παθητικὴ δύναμις. CVPIDITAS.
      - Instrumentales: Quãdo quidem ministrant uel
        - Interius
          - Cognitioni, tum
            - Percipiẽdæ, SENSVS Communis.
            - Conseruandæ, MEMORIA.
          - Adeptioni, VOLVNTAS.
        - Exterius
          - Cognitioni, SENSVS externi.
          - Adeptiõi, MOTVS
            - Vocalis.
            - Localis.

D. In toto Homine, animi imperio, corporis ministerio utente, considerātur quædā ratione

- *Essentiæ tum*
  - Coniunctim. VARIETAS *animorum & corporum.*
  - Diuisim, *respectu nimirū*
    - Materiæ, HABITVS *corporis differēs quo ad*
      - Sexum.
      - Molem.
      - Perspirationem.
    - Formæ, *ut corpus est*
      - Mixtum, TEMPERATVRĀ.
      - Animatū, HABITVS *& Dispositiones animi tū*
        - Rationalis, INGENIVM.
        - Irrationalis
          - Irascibilis, MORES.
          - Vegetātis, SEXVS.
- *Accidentium, nimirum*
  - Motus, *tā actiuus quā paßiuus:* ACTIONES ET PASSIONES, *quæ homini insunt uel respectu facultatis*
    - Animalis. *Animales*
      - Actiones
        - Internæ.
        - Externæ. *Cuiusmodi sunt*
          - Sentire.
          - Moueri: *ut*
            - Ambulare.
            - Loqui.
      - Paßiones. *qualis est*
        - Obliuio.
        - Vox *obscura.*
        - Dolor. Somnus.
    - Vitalis. *Vitales*
      - Communes
        - Actio. *Vita.*
        - Paßio. *Mors.*
      - Propriæ, *Perturbatio; Affectus uarij.*
    - Naturalis. *Naturales actiones, respectu*
      - Indiuidui
        - Principes *quidē Nutrix & Auctrix. Huc*
          - Nutricio. *Huius*
            - Subiectum.
            - Materia.
            - Efficiens.
            - Via, *Vasa.*
            - Mod⁹, *Effectus.*
          - Auctio.
        - Famulātes *uerò,*
          - Appetitrix. *Ad quam referēda*
            - Fames.
            - Sitis.
            - Libido.
          - Concoctrix.
          - Retentrix, V.G.
            - Mensium.
            - Fæcum.
          - Expultrix
            - Mensium.
            - Puerperij *purgationum.*
            - Vrinæ. Sudoris.
            - Fæcum.
            - Vaporis *per*
              - Ructum.
              - Oscitationem.
              - Crepitum.
      - Speciei *per Generationem. Tum*
        - Seminis
          - Expulsio *per*
            - Coitum.
            - Pollutionem.
          - Retentio *per Conceptum.*
        - Fœtus
          - Gestatio.
          - Exclusio.
  - Tempus: *ut* AETAS.

Natu-

Naturæ consideratio generalis.

COGNITIO PHYSICA.

¶ περὶ φύσιος γνῶναί τι σαφὲς, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἶναι, ἢ ἐξ ἰητρικῆς. τοῦτο δὲ οἷόν τε καταμαθεῖν, ὅταν αὐτὴν τις τὴν ἰητρικὴν ὀρθῶς πᾶσαν περιλάβῃ. De natura aliquid manifestum est ac euidēs cognoscere, non aliunde contingit, quàm ex medicina: idq; ipsum tum demum condisci potest, ubi quis medicinam totam rectè comprehenderit. *De Vet. med.* 30.

CAVSAE NATVRALES.

MATERIA.

¶ δοκέει μοι, ὃ καλέομεν θερμὸν, ἀθάνατόν τε εἶναι, καὶ νοέειν πάντα, καὶ ὁρῆν, καὶ ἀκούειν, καὶ εἰδέναι πάντα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. Videtur mihi id, quod calidum uocamus, immortale esse, & cuncta intelligere, & uidere, & audire, & scire omnia tum præsentia, tum futura. *de Principijs* 117.

FORMA.

¶ κεραμέες τροχὸν δινέουσι, καὶ οὔτε ὀπίσω, οὔτε πρόσω χωρέει, καὶ ἀμφοτέρωσε ἅμα, τοῦ ὅλου μιμητὴς τῆς περιφορῆς. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἐργάζονται εἴδη περιφερομένῳ παντοδαπὰ, οὐδὲν ὅμοιον τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ. Figuli rotā uersant, & neq; retrorsum, neq; antrorsum procedit, sed simul in utranque partem. Vniuersi hic imitator circularis est. In ea autem omnis generis opera dum circumaguntur efficiunt, alterum alteri in nulla re simile. 1. *de Diæta*. 414.

EFFICIENS.

¶ πάντα γίνεται δι' ἀνάγκην θείην, καὶ ἃ βούλεται, καὶ ἃ μὴ βούλεται. φοιτέοντα δὲ ἐκεῖνα ὧδε, τὰ δὲ τῇδε, συμμισγόμενα πρὸς ἄλληλα, τὴν πεπρωμένην μοίρην ἕκαστον ἐκπληροῖ, καὶ ἐπὶ τὸ μέζον, καὶ ἐπὶ τὸ μεῖον. Omnia eueniunt per diuinam necessitatem, & quæ uolunt, & quæ non uolunt. Peregrinantibus illis huc, his uerò illuc, & inter se permixtis, unumquodq; destinatum fatum explet, & ad maius & ad minus. 1. *de Diæta* 399.

¶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης πάντα ξυνέστηκέ τε καὶ τρέφεται ἀπ' ἀλλήλων. Ab eadē necessitate & omnia consistunt & mutuo aluntur. *De Natura humana* 225.

¶ φύσις ἀπάντων ἀδίδακτος. Naturæ nullo doctore utũtur. *De Alimento* XXI. 333.

¶ τὸ αὐτόματον, οὐ φαίνεται οὐσίην ἔχον οὐδεμίην, ἀλλ' ἢ ὄνομα μοῦνον. Spontaneum nullam essentiam habere deprehenditur, sed nudum tantùm nomen. *De Arte.*

FINIS.

¶ πᾶν τὸ γινόμενον, διά τι εὑρίσκοιτ' ἂν γινόμενον, καὶ ἐν τῷ διά τι. Omne quod fit, propter quid fieri comperitur, atque etiā in singulis adeò ꝑpter quid fieri uidetur. *De Arte.*

ACCIDENTIA NATVRALIA.

LOCA.

¶ χώραι ἢ τόποι δύο, ζεὺς, ἅδης, φάος, σκότος. Regiones siue loca duo, Iupiter & Orcus, Lumen & Tenebræ. *Vide* 1. *de Diæta* 398.

¶ χώρην ἕκαστον φυλάσσει τὴν ἑωυτοῦ. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τὸ μεῖον ἰόντα διακρίνεται ἐς τὴν ἐλάσσονα χώρην· τὰ δὲ ἐπὶ τὸ μέζον πορευόμενα, συμμισγόμενα ἐξαλλάσσει ἐς τὴν μέζω τάξιν. τὰ δὲ ξεῖνα, μὴ ὁμότροπα, ὠθεῖται ἐκ χώρης ἀλλοτρίης. Locum unumquodq; suum tuetur. Nam quæ ad minus tendunt, ad minorem locum secernūtur: quæ uerò ad maius proficiscuntur, admixtione aliorum in maiorem classem transferuntur. Peregrina uerò, diuersis moribus prędita, ex aliena regione pelluntur. 1. *de Diæta* 400.

MOTVS.

¶ νομίζεται παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὸ μὲν ἐξ ἅδου ἐς φάος αὐξηθὲν, γενέσθαι· τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάεος ἐς ἅδην μειωθὲν, ἀπολέσθαι· ὀφθαλμοῖσι γὰρ δεῖ πιστεύεσθαι μᾶλλον, ἢ γνώμῃσιν. δεῖ δὲ τάδε γνώμῃ ἐξηγέεσθαι. Etsi homines opinantur id quod ex orco in lucem crescit & augetur, generari: quod uerò ex luce in orcum decrescit & imminuitur, perire ac corrumpi: adeoq; oculis magis quàm ratiocinationi credendum censent: hæc tamē secundū rationē exponenda sunt. 1. *de Diæta* 398.

¶ γενέσθαι καὶ ἀπολέσθαι, τωὐτό. ξυμμιγῆναι καὶ διακριθῆναι, τωὐτό. γενέσθαι, ξυμμιγῆναι, τωὐτό. ἀπολέσθαι, μειωθῆναι, διακριθῆναι, τωὐτό. ἕκαστον πρὸς πάντα, καὶ πάντα πρὸς ἕκαστον, τωὐτό. ὁ νόμος γὰρ τῇ φύσει περὶ τούτων ἐναντίος, χωρὶς δὲ πάντα καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα ἄνω καὶ κάτω ἀμειβόμενος. Generari & interire, idem est. Idem est commisceri & secerni. Generari, augeri, cōmisceri, idem est. Interire, minui, secerni, idem est. Vnumquodq; ad omnia, & omnia ad unumquodque, idem sunt. Lex enim in his naturæ contraria est: seorsim tamen omnia & diuina & humana sursum ac deorsum alternatim refert. 1. *de Diæta* 399.

¶ ζῶα κἀκεῖνα, καὶ τάδε. καὶ οὔτε τὸ ζῶον ἀποθανεῖν οἷόν τε, μὴ μετὰ πάντων (καὶ γὰρ ἀποθανεῖται) οὔτε τὸ μὴ ὂν γενέσθαι, μὴ ὄντος ὅθεν παραγίνοιτο. ἀλλ' αὔξεται πάντα καὶ μειοῦται ἐς τὸ μήκιστον καὶ ἐς τὸ ἐλάχιστον τῶν γε δυνατῶν. Animalia sunt & illa & hæc. Et neq; animal mori potest seorsim ab omnibus (totum enim moreretur) neq; quod non est generari, quum non sit unde generetur. Sed augentur omnia ac minuuntur, ad summum & ad minimum, quantum eius fieri potest. 1. *de Diæta* 398.

¶ ἡ αὐτὴ καὶ τῶν ζώων ἐστὶ φύσις, καὶ τῶν ἄλλων πάντων. γίνεταί τε ὁμοίως πάντα, καὶ τελευτᾷ ὁμοίως πάντα. ξυνίσταται γὰρ αὐτέων ἡ φύσις ἀπὸ τούτων τῶν προειρημένων πάντων, καὶ τελευτᾷ ἐς τὸ ἑωυτὸ ὅθεν περ ξυνέστη ἕκαστον, ἐνταῦθα οὖν καὶ ἀπεχώρησε. Eadem & animalium est natura, & aliorum omnium, generanturq; similiter omnia, & occidūt similiter omnia. Constat enim natura ipsorum ex his prædictis omnibus, & definit unumquodq; in seipsum: hoc est, unde ortum est quòduis, eò recedit. *De Natura humana* 222.

¶ αὐξάνεται τὸ μέζον ἀπὸ τοῦ ἐλάσσονος, τά τε ἄλλα πάντα, καὶ ψυχὴ ἀνθρώπου καὶ σῶμα, ὅκως ἡ ψυχὴ διακοσμέεται. Augescit maius à minore, tum reliqua omnia, tum uerò etiam hominis anima, & corpus uelut anima gubernatur. 1. *de Diæta* 400.

¶ ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἁπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται, ὅτι μὴ καὶ πρόσθεν ἦν. ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται. Nullum omninò corpus perit, neq; fit quod prius non erat: uerùm permixta & discreta alterantur. 1. *de Diæta* 398.

¶ φθορὴ πᾶσιν ἀπ' ἀλλήλων, τῷ μέζονι ἀπὸ τοῦ μείονος, καὶ τῷ μείονι ἀπὸ τοῦ μέζονος. Interitus omnibus à se inuicem contingit, maiori à minore, & minori à maiore. 1. *de Diæta* 400.

Naturæ consideratio specialis.

COELVM.

SOL.

¶ ὁ ἥλιος ἀνάγει καὶ ἀναρπάζει ἀεὶ τὸ λεπτότατον, οὐκ ἀπὸ τῶν ὑδάτων μόνον τῶν λιμναίων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐξ ἁπάντων, ἐν ὁκόσοισιν ὑγρόν τι ἐστιν. ἔνεστι δὲ ἐν παντὶ χρήματι. Sol educit & sursum rapit asiduè id quod tenuissimum est, non ex aquis tantùm stagnantibus, uerumetiam ex ipso mari, & ex omnibus in quibus humidum aliquod inest. Inest autem rebus omnibus. *De Aere* 245.

ELEMENTA IN GENERE.

ORTVS.

Vide com. de Principijs 117.

QVALITAS.

¶ τῷ μὲν πυρὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν πρόσεστι, τῷ δ' ὕδατι τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ὑγρόν· ἔχει δὲ ἀπ' ἀλλήλων, τὸ μὲν πῦρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὸ ὑγρὸν (ἔνι γὰρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὑγρότης) τὸ δὲ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ξηρὸν (ἔνι γὰρ ἐν ὕδατι ἀπὸ τοῦ πυρὸς ξηρόν). Igni caliditas & siccitas, Aquæ frigiditas & humiditas inest. Obtinent aut àem se mutuò, ignis quidē ab aqua humiditatem (inest enim ei ab aqua humiditas) aqua uerò ab igne siccitatem (inest enim aquæ ab igne siccitas.) I. *de Diæta* 395.

POTESTAS.

¶ πῦρ καὶ ὕδωρ ξυναμφότερα αὐτάρκεά ἐστι, τοῖσί τε ἄλλοισι πᾶσι, καὶ ἀλλήλοισιν· ἑκάτερον δὲ χωρίς, οὔτε αὐτὸ ἑωυτῷ, οὔτε ἄλλῳ οὐδενί. τὸ μὲν γὰρ πῦρ δύναται πάντα διὰ παντὸς κινῆσαι· τὸ δὲ ὕδωρ, πάντα διὰ παντὸς θρέψαι. ἐν μέρει δὲ ἑκάτερον κρατέει καὶ κρατέεται, ἐς τὸ μήκιστον καὶ τὸ ἐλάχιστον, ὡς ἀνυστόν. οὐδέτερον γὰρ κρατῆσαι παντελῶς δύναται. εἰ δέ ποτε κρατηθείη καὶ ὁκότερον, οὐδὲν ἂν εἴη τῶν νῦν ἐόντων, ὥσπερ ἔχει νῦν. οὕτω δὲ ἐχόντων αἰεί, ἔσται τὰ αὐτά, καὶ οὐδέτερον, καὶ οὐδὲ ἅμα ἐπιλείψει. Ignis & aqua simul tū alijs omnibus, tum sibijpsis mutuò sufficiunt: utrunis autē seorsum, neq; sibijpsi, neq; ulli alteri suffecerit. Ignis quidem omnia uniuersum mouere potest: Aqua uerò omnia per omnia nutrire. Singillatim uerò utrunq; superat & superatur, ad summum ac minimum, quantum eius fieri potest. Neutrum enim superare penitus potest. Quòd si etiam alterutrum superaretur, nihil eorum quę nunc sunt, tale, quale nunc est, permaneret. Quum autem eodem modo semper se habeant, permanebunt quoq; & eadē & neutra, & neq; simul deficient. I. *de Diæta* 395.

¶ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν οὔτε αὖ στυφῆ, οὔτε πήγνυσθαι. κρῆσις τὸ αὐτέων ἐστί, πολὺ πρὸς ἄλληλα ἔχουσι δύναμιν. ἔτι ἄλλῳ γε οὐδενὶ τὸ θερμὸν μιχθὲν παύσαιτο τῆς θέρμης, ἢ τῷ ψυχρῷ, οὐδὲ γε τὸ ψυχρὸν, ἢ τῷ θερμῷ. Calidum ac frigidum neq; putrescere, neq; crassescere potest. Sed attemperatio ipsorū propria est, tum uero et amin se mutuo agendi facultatem habet quandoquidem nulli alij permixtum calidum, desinit esse calidum, quam frigido nec permutatur ab alio frigidum, quàm à calido. *De Vet. med.* 30.

¶ πέφυκε τὸ μὲν θερμὸν ψυχρὸν ἕλκειν, τὸ δὲ ψυχρὸν θερμόν. Calidum solet attrahere frigidum, & rursus frigidum calidum. II. *de Diæta* 451.

¶ τροφή ἐστι τῷ θερμῷ τὸ ψυχρόν. Frigidum calido alimentum est *De Princip.*

¶ πᾶν τὸ θερμὸν, τῷ ψυχρῷ πέφυκε τοῦ μετρίου. Omne calidum frigido moderatur [illegible]. *De N*[illegible]

¶ τὸ μὲν ψυχρὸν πήγνυσι, τὸ δὲ θερμὸν διαχέει, ἐν [illegible] ξηραίνει [illegible] ἐκκαίει καὶ ξηραίνει· ἐὰν δὲ αὖ τὸ κολλῶδες ξυνῇ τῷ ψυχρῷ [illegible] γίνεται. Frigidum cogit, calidum autem diffundit, in multo tempore etiam exsiccat. Quòd si pinguedinis aliqd affuerit, citius exurit, & siccat. Sin glutinosum affuerit frigido, citra pinguedinem, exuri non potest, sed tempore calescens cogitur. *De Principijs* 118.

EFFECTA.

¶ πυρὸς καὶ ὕδατος οὔποτε κατὰ τὸ αὐτὸ ἱσταμένων, ἀλλ' αἰεὶ ἀλλοιουμένων, ἀνάγκη καὶ τὰ ἀποκρινόμενα ἀπ' αὐτέων ἀνόμοια γίνεσθαι. πολλὰς δὲ καὶ παντοδαπὰς ἰδέας διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ σπερμάτων, καὶ ζώων, οὐδὲν ὅμοιον ἀλλήλοισι, οὔτε τὴν ὄψιν, οὔτε τὴν δύναμιν. Cùm ignis & aqua nunquam simul in eodem consistant, sed semper alterentur, successu temporis necessarium est etiam ea, quæ ab ipsis secernuntur, dissimilia fieri. Multas proinde & omnigenas species, tum seminum, tum animalium à se mutuò secernunt, nihil inter se simile habentes, neq; uisu, neq; facultate. I. *de Diæta* 393.

ELEMENTA IN SPECIE.

IGNIS.

AER.

¶ *Aeris necessitatē atq; facultatem pete ex com. de Flatib.* 178.

¶ ἄνεμος ἐστὶν ἠέρος ῥεῦμα καὶ χεῦμα. Ventus ipsius aeris fluxus & inundatio est. *De Flatibus* 178.

¶ τὰ πνεύματα πάντα ἐστὶν ἀφ' ὕδατος. ἀπὸ γὰρ τῶν ποταμῶν πάντων πνεύματα ἐξέρχεται, καὶ τῶν νεφέων. τὰ δὲ νέφεα ἐστὶν ὕδωρ ξυνεχὲς ἐν ἠέρι. Spiritus omnes ab aqua proueniunt. Ab omnibus enim fluminibus ac nubibus spiritus semper prodeunt. Est autem nubes aqua in aere cohærens. *De Nat. pueri* 161.

¶ ἀνάγκη ἐστὶ τὰ πνεύματα πάντα πνέειν ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλου, καὶ πάγων ἰσχυρῶν, καὶ ποταμῶν, καὶ λιμνέων, καὶ γῆς ὑγραινομένης καὶ ψυχομένης· καὶ τὰ μὲν ἰσχυρότερα τῶν πνευμάτων, ἀπὸ μεζόνων καὶ ἰσχυροτέρων, τὰ δὲ ἀσθενέστερα, ἀπὸ μειόνων καὶ ἀσθενεστέρων. Necesse est omnes uētos spirare à niue, à glacie, & gelu uehemēti, & fluminibus, & stagnis, terraq; humecta ac perfrigerata: & fortiores quidē uētos à maioribus & fortioribus, debiliores uerò à minorib. & debiliorib. II. *de Diæta* 448.

¶ τὰ ἐκ τῶν ἑσπέρης πνεύματα ἔοικε τῷ μετοπώρῳ μάλιστα. Vēti occidentales autumno sunt similes. *De Aere* 242.

¶ ὥσπερ τοῖσι ζώοισι πνεῦμα ἔνεστιν, οὕτω καὶ τοῖσιν ἄλλοισι πᾶσι, τοῖσι μὲν ἐλάσσον, τοῖσι δὲ κατὰ μέγεθος. Quemadmodum animalibus spiritus inest, sic etiā cæteris omnibus, alijs parcior, alijs pro magnitudine. II. *de Diæta* 448.

AQVA.

¶ τὸ ὕδωρ ἐν τῇ γῇ οὐχ ἵσταται, ἀλλ' αἰεὶ χωρεῖ ἐς τὸ κάταντες. Aqua in terra non consistit, sed semper in decliue terræ. *De Natura pueri* 60.

¶ *Aqua hyeme calidior æstate frigid. et Ex com. de Nat. pueri.*

¶ τῶν ὑδάτων τῷ μὲν βορέης τὴν ἰσχὺν παρέχει, τῷ δὲ ὁ νότος. Aliam aquam fouet Boreas, aliam Auster. *De Aere* 246.

¶ σηπόμενον τὸ ὕδωρ, παχύτερον γίνεται, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. Putrefacta aqua crassior fit, ut alia omnia. *De Principijs.*

¶ ὅπου ὁ ἥλιος ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ λεπτότατον ἀνάγει, τὸ ἁλμυρὸν λείπεται αὐτοῦ ὑπὸ πάχεος καὶ βαρύτητος, καὶ γίνεται ἅλες. Quando sol è mari id quod tenuiss. est educit, quod salsum est illic ob crassitiem & grauitatem relinquitur, & fit salum. *De Aere* 245.

¶ *Aqua gelata cur minuatur. Ex com. de Aere* 246.

¶ τῶν ὑδάτων τάχιστα σήπεται, καὶ ὀδμὴν ἔχει πονηρὴν, τὸ ὄμβριον, ὅτι ἀπὸ πλείστων ξυνῆκται καὶ συμμέμικται. Ex omnibus aquis citissimè putrescit & odorem malum pluuialis habet, eò ꝙ ex plurimis cōgregata est ac ꝑmixta. *De Aere* 245.

TERRA.

¶ *Terra cur æstate frigida, hyeme calida, com. de Nat. pueri* 161.

¶ *Terrarum diuersitas ab astris. De Aere* 250.

MIXTA IN GENERE.

MATERIA.

¶ πάντα φύσιν ἔχει ἐκ τῶν αὐτέων ἐόντα, καὶ διὰ τοῦτο μεταβολὰς ἔχει διὰ χρόνων τῶν ἱκνεομένων. Omnia quæ sunt naturā ex ijsdem habent, & iccirco etiam transmutationes per tempora uoluentia easdem habent. *De Sept m.* 187.

FORMA, Temperies.

¶ τὸ θερμὸν ἄλλο στρυφνόν, ἄλλο πλαδαρὸν, ἄλλο δὲ ἀγαθὸν ἔχον. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα τε θερμὰ, καὶ ἄλλας δυνάμιας ὑπεναντίας ἑωυτοῖσιν ἔχοντα. Calidum aliud acerbum est, aliud calidum fluidum, aliud calidum tenue: sunt & alia calida etiam alias uires subcontrarias sibijpsis habentia. *De Vet. med.*

EFFICIENS.

¶ φύσις ἐξαρκέει πάντα πᾶσιν. Natura omnibus per omnia sufficit. *De Alimento* IX. 320.

ACCIDENTIA.

ORTVS.

¶ ἀνάγκη τὴν γένεσιν γενέσθαι μὴ ἀφ' ἑνός. πῶς γὰρ ἂν ἕν γε ἐὸν γεννήσειεν, εἰ μή τινι μιχθείη, ἔπειτα οὐ[illegible] μὴ ὁμοιόφυλα ἐόντα μιγνύμενα

μίσγηται, κὴ τὴν αὐτὴν ἔχοντα δύναμιν, γεννᾷ, ὡς ἂν ταῦτα ἡμῖν συντελέοιτο. κὴ πάλιν, εἰ μὴ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, κὴ τὸ ξηρὸν τῷ ὑγρῷ μετρίως πρὸς ἄλληλα ἔξει κὴ ἴσως, ἀλλὰ θάτερον θατέρου πολὺ προέξει, κὴ τὸ ἰσχυρότερον τῷ ἀσθενεστέρου, ἡ γένεσις οὐκ ἂν γένοιτο. Necesse est generationem fieri non ab uno. Quomodo enim unum existens, aliud quid generarit, si non alicui alteri misceatur? Deinde, si uel diuersi generis misceantur, uel eandem uim habentia, neq; generabunt, neq; quicquã nobis conferent. Præterea si calidum ac frigidum, & siccum ac humidum moderatè inter se non sint affecta, sed alterum alteri multũ antecellat, & fortius debiliori præstet; generatio fieri non poterit. *De Nat. hum.* 221.

RESPIRATIO.

¶ πάντα, ὁκόσα θερμαίνεται, πνεῦμα ἀφίησι, κὴ ἕτερον ψυχρὸν κατὰ τοῦτο ἀντισπᾷ, ἀφ' οὗ τρέφεται. Omnia quæcunq; calefiunt, spiritum emittunt, & alium frigidum uicissim eius loco attrahunt, à quo nutrimentum sumunt. *De Natura pueri* 150.

¶ πάντα ὅσα πιέζεται, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν θερμότερα εὑρίσκεται, ἢ τὰ δι' εὐρέος κείμενα. οὐ γὰρ ἔχει ἀναπνέειν ψυχρὸν ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Omnia, quæ constricta sunt, à seipsis uehementius incalescere deprehenduntur, quàm quæ sunt magis laxa: neque enim uētum frigidum inspirare possunt. *Exemplis idipsum ostendit, de Natura pueri* 160.

SONVS.

¶ οὐδὲν τῶν ὑγρῶν ἠχεῖ, ἀλλὰ ξηρά. τὰ δὲ ἠχέοντα, ἀκοὴν ποιεῖ. Nullum humidum sonum facit, sed sicca tantum. Quæ uerò sonum faciunt, ea etiam auditum. *De Principijs* 121.

ANNVS.

In Genere.

¶ ὁ ἐνιαυτὸς μετέχει μὲν τοῦ πάντων, κὴ τῷ θερμοῦ, κὴ τῷ ψυχροῦ, κὴ τῷ ξηροῦ, κὴ τῷ ὑγροῦ. οὐ γὰρ ἂν μένοι τουτέων οὐδὲν οὐδένα χρόνον, ἄνευ πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ. ἀλλ' εἰ ἕν τι ἐκλίποι, πάντ' ἂν ἀφανισθείη. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης πάντα ξυνέστηκέ τε κὴ τρέφεται ὑπ' ἀλλήλων. Annus omnis omnium particeps est, & calidorũ & frigidorum, & siccorũ ac humidorum. Neque enim quicquam horum, ne minimo quidem tempore consisteret ac duraret, sine omnibus his quæ in hoc mundo insunt: uerùm si unũ aliquod deficeret, omnia sanè abolerentur. Ab eadem enim necessitate omnia constant, & mutuò aluntur. *De Nat. humana* 225.

In Specie.

Partes siue Tempora.

¶ τὸν ἐνιαυτὸν ἐς τέσσαρα μέρεα διαιρέουσιν, ἅπερ μάλιστα γινώσκουσιν οἱ πολλοί, χειμῶνα, ἦρ, θέρος, φθινόπωρον. κὴ χειμῶνα μὲν ἀπὸ πλειάδων δύσιος, ἄχρι ἰσημερίης ἐαρινῆς· ἔαρ δὲ ἀπὸ ἰσημερίης μέχρι πλειάδων ἐπιτολῆς· θέρος, ἀπὸ πλειάδων μέχρι ἀρκτούρου ἐπιτολῆς· φθινόπωρον δὲ, ἀπὸ ἀρκτούρου μέχρι πλειάδων δύσιος. Annum in quatuor partes diuidũt, omnibus ferè notas, in hyemem, uer, æstatem, & autumnum. Et Hyemem quidem à Pleiadum occasu, usq; ad æquinoctiũ uernum: Ver autem ab æquinoctio usq; ad Pleiadum exortum: Aestatem uerò à Pleiadum ortu usque ad Arcturi exortum: Autumnum deniq; áb Arcturi ortu, usq; ad Pleiadum occasum constituunt. *III. de Diæta* 503.

¶ τὸ ἦρ ὑγρόν τε ἐστὶ κὴ θερμόν. Ver humidum est & calidum. *De Natura humana* 224.

METEORA.

¶ *Sol ex inferioribus uapores sursum eleuat. Com. de Aere* 245.

¶ *Pluuiæ ortum com. de Aere* 245. *prolixè describit.*

¶ τὰ νέφεα ἐστὶν ὕδωρ ξυνεχὲς ἐν ἀέρι. Nebula est aqua in aere cohærens & continua. *De Natura pueri.*

STIRPES.

¶ *De ortu arborum ex semine, ex traduce, ex oculo, prolixè disputat lib. de Natura pueri, similem esse ostendens pueri in utero uegetationem, quæ est plantarum in terra.*

¶ ἔχει ἐν αὐτῇ ἡ γῆ ἰκμάδα παντοίην, ὥστε τρέφειν τὰ φυόμενα. Habet in se terra omnigenum humorem, ut nascentia nutrire posit. *De Natura pueri.*

¶ τὰ ἐν τῇ γῇ φυόμενα τρέφεται ἀπὸ τῆς γῆς. κὴ ὅκως ἂν ἡ γῆ ἔχῃ, οὕτω κὴ τὰ φυόμενα ἔχει ἐν τῇ γῇ. Quæ in terra crescunt, à terra nutriuntur: & prout terra habuerit, sic etiã se nascentia in terra habent. *De Natura pueri.*

¶ τοῦ θέρεος τὸ κάτω τῆς γῆς ψυχρόν ἐστι, τοῦ δὲ χειμῶνος θερμὸν, τὸ δὲ ἄνω τῆς γῆς τουναντίον τούτου. δεῖ γὰρ τῷ δένδρει μὴ δύο θερμὰ ὁμοῦ προσγίνεσθαι, μὴ δὲ δύο ψυχρὰ ὁμοῦ, ἢν μέλλῃ ὑγιαίνειν. ὥσπερ τῷ ἀνθρώπῳ ἐσιόντων ἐς τὴν κοιλίην σιτίων, ὅταν πεσσόμενα θερμαίνῃ, δεῖ ψῦξιν ἀποδίδοσθαι ἀπὸ τοῦ ποτοῦ· οὕτω καὶ τῷ δένδρει δεῖ ἀντιποδίδοσθαι ἐκ τοῦ κάτω πρὸς τὸ ἄνω, καὶ ἀνάπαλιν. Aestate inferna terræ pars frigida est, hyeme uerò calida: superna autem contrario affecta est modo. Expedit enim arbori non duo simul calida accedere, neque duo frigida simul, si sana esse debeat. Quemadmodum enim homini ingestis cibis in uentrem, qui dum concoquuntur calefaciunt, frigiditatem à potu accedere oportet: Sic & arbori contrarium rependi oportet, ex imis ad summa, & ex summis ad ima. *De Nat. pueri* 162.

¶ αὔξεται τὸ δένδρεον, καὶ ἐς τὸ ἄνω καὶ ἐς τὸ κάτω, ὅτι ἡ τροφή ἐστι καὶ ἐκ τοῦ κάτωθεν καὶ ἐκ τοῦ ἄνωθεν. Augescit arbor & in supernam & in infernam partem, propterea quòd alimentum ex inferna & superna ipsi accedit. *De Nat pueri.*

¶ τὸ πᾶν δένδρεον ὁκόταν ὑπὸ χρόνου στερεωθῇ, καὶ λάβηται ἐκ τοῦ κάτω τῇσι ῥίζῃσιν, ἤδη βεβαίως πέπαυται αὐξόμενον πάντη. Omnis arbor quum per tempus solida facta fuerit, & ex inferna parte radices firmarit, tum penitus constanter augescere desinit. *De Natura pueri.*

ANIMALIA IN GENERE.

CAVSAE.

MATERIA.

¶ ξυνίσταται τὰ ζῶα τά τε ἄλλα πάντα, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ δυοῖν, διαφόροιν μὲν τὴν δύναμιν, συμφόροιν δὲ τὴν χρῆσιν, πυρὸς λέγω καὶ ὕδατος. Constituuntur tum animalia reliqua omnia, tum homo ipse, ex duobus, dissentientibus quidem facultate, consentientibus uerò ipso usu: ex igne inquam & aqua. *I. de Diæta* 395.

FORMA.

¶ ἡ μὲν ψυχὴ τὸ αὐτὸ πᾶσι τοῖσιν ἐμψύχοισι, τὸ δὲ σῶμα διαφέρει ἑκάστου. ψυχὴ μὲν γὰρ αἰεὶ ὁμοίη, καὶ ἐν μέζονι καὶ ἐν ἐλάσσονι· οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται οὔτε διὰ φύσιν, οὔτε δι' ἀνάγκην. σῶμα δὲ οὐδέποτε τὠυτὸ οὐδενὸς, οὔτε κατὰ φύσιν, οὔθ' ὑπ' ἀνάγκης· τὸ μὲν διακρίνεσθαι ἐς πάντα, τὸ δὲ ξυμμίσγεσθαι πρὸς ἅπαντα. Anima eadem omnibus animalib. corpus uerò uniuscuiusque differt. Anima enim semper similis, & in maiore, & in minore. Non enim alteratur, neque per naturam, neq; per necessitatem. Corpus autem nunquam idem in ullo aliquo est, neq; secundum naturam, neq; ex necessitate, cum partim secernatur in omnia, partim commisceatur ad omnia. *I. de Diæta* 422.

ACCIDENTIA, QVATENVS GENERATVR.

Com. de Principijs, partium corporis non modò hominis, sed quorumuis animalium ortum ex calidi actione in humidum quadruplex dexodicè enarrat. Fol. 118. 119. 120.

EST. TVM IN Genere.

¶ τὰ παθήματα καὶ τὰ ἀναγνωρίσματα ἐθίσματά ἐστιν. Affectiones & recognitiones omnes à consuetudine pendent. *De Flatibus* 283.

Specie. Vt est

Sensus.

¶ γλυκὺ, οὐ γλυκύ. γλυκὺ ἐς δύναμιν, οἷον ὕδωρ. γλυκὺ ἐς γεῦσιν, οἷον μέλι. σημεῖα ἀμφοτέρων, ἕλκεα, ὀφθαλμοὶ καὶ γεύσιες καὶ ἐν τούτοις

[Greek text] Dulce nô dulce. Dulce potentia, uelut aqua: dulce gustu, uelut mel. Signa utrorumq; ulcera, oculi, & gustus: & in his magis & minus. Dulce usu, & in coloribus: & in alijs similiter mixturis dulce magis & minus. *De Alimento* XXV. 328.

Nutritio.

¶ [Greek text] Figuli rotam uersant, & neque retrorsum, neq; antrorsum procedit, sed simul in utramq; partem. Ex ijsdem eadem patiuntur homines, itemq; reliqua animalia, in eadem circumlatione omnia operantur, & ex ijsdê, nihil simile, ijsdem instrumentis ex humidis sicca facientes, & ex siccis humida. 1. *de Diæta* 414.

¶ [Greek text] Differt corpus à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento. Non igitur omni animalium generi eadem aut non côferunt, aut côferût, sed sunt alia alijs magis côuemêtia. *De Flatib.* 279.

Partus.

¶ [Greek text] Vnicuiq; animali necesse est tempus esse, in quo alimentû fœtui parcius suppetat ac deficiat, & partio adsit. Et quæ quidem parcius alimentum fœtibus præbent, celeriùs pariunt: quæ uberius, tardius. *De Natura pueri* 166.

VOLVCRES.

Pullorum ortum ex ouo, com. de Nat. hum. 164. & 166 prolixè docet.

QVADRVPEDES.

¶ [Greek text] Si quis uictimã mactet, quandiu calidus manet, liquidus etiam sanguis est: quamprimû autê refrixerit, congelascet nisi quis ipsum côquasset, fibræ enim frigidæ sunt & glutinosæ. *De Principijs* 120.

Homo.

FOETVS TOTVS.

IN GENERE.

MODVS.

Quomodo fœtus in utero ad perfectionem usq; perueniat, com. de Natura pueri diexodicè enarrat.

EFFICIENS.

¶ [Greek text] Vnaquæq; anima & maiora & minora habens, suas ipsas partes circumambulat, ut quamuis nec appositione nec detractione partes indigeant, ratione tamen incrementi & decrementi indigeat. Locum uerò singulis præparat, in quê ingrediantur, & ea quæ adueniunt suscipiant. Neq; enim potest id, quod dissimiles mores habet, in discordibus locis permanere. Oberrant enim uelut non cognita: permixta uerò inter se cognoscuntur. Concors enim concordi adhæret ac assidet: discordia autem rebellant, & pugnant, & diuiduntur à se inuicem. 1. *de Diæta* 400.

ALIMENTVM.

¶ [Greek text] Irrepunt in hominem partes partium, tota totorum, temperaturam habentia ignis & aquæ, partim acceptura, partim datura. Et ea quidem quæ accipiunt, plus faciunt: quæ uerò dant, minus. 1. *de Diæta* 400.

¶ [Greek text] Fœmellæ ab aqua magis, & à frigidis ac humidis & mollibus augescunt, tum cibis, tû potibus, itemq; studijs ac exercitijs. Masculi uerò magis ab igne, à siccis uidelicet ac calidis cibis & reliqua diæta. 1. *de Diæta* 422.

¶ [Greek text] Primis diebus, ubi genitura in uteros illapsa est, paucissimus sanguis à muliere in uteros uenit, deinde copiosior. Si enim aceruatim & multus simul descenderet, genitura spiratione habere non posset, sed sanguine multo irruête suffocaretur. Rependitur aût in purgatione uice uersa. Purgatio enim puerperij in primis diebus plurima procedit, deinde paucior, donec penitùs cesset. *De Nat. pueri* 155.

¶ [Greek text] Vmbilicus, per quem alimenti & aeris ingressus pueris cô tingit, solus ex omni corpore utero adhæret, & hac uia puer ingredientium particeps fit, reliquis partibus conniuentibus, nec prius apertis, quàm exitum ex uentre moliatur. At ubi in exitu fuerit, tunc reliquæ partes omnes aperiuntur, umbilicus solus attenuatur, & conniuet, & reficcatur. *De Octim.* 198.

¶ [Greek text] Puer in utero côtractis labris ex utero matris sugit, & tum alimentû, tum spiritum cordi (quod in puero calidissimû est) attrahit, matre respirâte. Calidû quine etiam & reliquo corpori, & reliquis omnibus motum præbet. *De Principijs* 119. *Idipsum argumento stercoru, quod recens nati egerunt, demonstrare conatur, quodq; statim ut editi sunt sugere norunt.*

¶ [Greek text] Trahit puer quod dulcissimum est in sanguine ad sese, simulq; etiam lactis aliqua portione fruitur. *De Nat. pueri* 165.

Tempus.

¶ [Greek text] Ad conformationem, soles triginta quinque: ad motum septuaginta: ad perfectionem, ducenti & decem. Alij tradunt, ad formam, XLV. ad motum, LXXVI. ad exitum, CCX. Alijs ad speciem, quinquaginta: ad primum saltum, centum:

centum: ad perfectionem, trecenti. Alijs ad discriminationem, XL. ad transitum, LXXX. ad elapsum, CCXL. Non est, & est. Nascuntur enim in his temporibus, tum secundū totū, tum secundùm partes consideratis, & plures & pauciores: neq; tamē multo plures quā pauciores: pauciores uerò tot: & quæcunq; alia his similia. *De Alim. XXIV. 335.*

¶ αἱ τεσσαρακοντάδες πρῶτον μὲν κρίνουσιν ἐπὶ τῶν ἐμβρύων. ὅ, τι δ' ἂν ὑπερβάλλῃ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας τὰς πρώτας, ἐκφεύγει τὰς τρωσμοὺς ἐπὶ παντὸς γενομένους. πλείους δὲ γίνονται ἐν τῇ πρώτῃ τεσσαρακοντάδι τρωσμοὶ, ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις. τούτου δὲ τοῦ χρόνου παρελθόντος ἰσχυρότερά ἐστι τὰ ἔμβρυα, καὶ διακρίνεται καθ' ἕκαστα τῶν μελέων τὸ σῶμα. ἄλλη δὲ τεσσαρακοντὰς, ἐν ᾗ περὶ τὸν ὄγδοον μῆνα τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ μήτρῃ νοσεῖ. τρίτη δὲ, ἐν ᾗ τὰ παιδία ὅταν γένηται, καὶ κακοπαθήσαντα, ἢν διαφύγῃ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἐφαίνετο ἰσχύοντα δή τι μᾶλλον, καὶ φρονέοντα. Quadragenariæ primū quidē in fœtibus iudicant. Quisquis enim primos quadraginta dies superauerit, abortus effugit ex quacūq; causa cōtingentes. Plures aūt fiunt in prima quadragenaria abortus, quā in alijs omnib. Quo tēpore elapso, fœtus ualidiores sunt, & corpus per singula mēbra discernitur. Altera quin etiā quadragenaria est, in qua circa octauū mensem fœtus in utero ægrotant. Tertia est, in qua si nascantur pueri, licet malè affecti, si effugerint quadraginta dies, apparent magis robusti ac intelligentes. *De Septim. 186.*

IN SPECIE, *secundùm* Figuram.

¶ ὁκότερος οὖν τῶν γονέων πλέον ξυμβάληται ἐς τὴν ὁμοιότητα, καὶ ἀπὸ πλειόνων χωρίων τοῦ σώματος, κείνῳ τὰ πλείονα ἔοικε. Vter parētum plus contulerit ad similitudinē, & à pluribus corporis partibus, ei plurib. in rebus similis euadit. *De Genitura.*

¶ ὥσπερ τῶν δενδρέων, ὅσα ἐν τῇ γῇ ἐόντα μὴ ἔχει εὐρυχωρίην, ἀλλ' ὑπὸ λίθου ἢ ὑπό τινος ἄλλου ἀπολαφθῇ, ἀνατέλλοντα σκολιὰ γίνεται, ἢ τῇ μὲν παχέα, τῇ δὲ λεπτά· οὕτω δὲ ἔχει καὶ τῷ παιδίῳ γενέσθαι, ἢν ἐν τῇσι μήτρῃσι κατά τι τοῦ σώματος στενότερον ᾖ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου. Quēadmodū arbores quæcunq; in terra sunt, & non habent satis amplū locū, uerùm à lapide aut aliqua alia re impediūtur, quū enascuntur, aut tortuosæ fiunt, aut parte una crassæ, altera tenues: Sic accidit etiam puero, si in utero aliqua corporis pars angustiorē locū occupet altera. *De Genitura 143. Idipsum exemplo Cucumeris docet ibidem.*

Magnitudinem.

¶ ἢν μὴ ἔχῃ εὐρυχωρίην ἔνθα τὸ ἔμβρυον τραφῇ, ἀνάγκη ἐστὶν αὐτὸ λεπτὸν γενέσθαι, ἅτε οὐκ ἔχον τῇ αὔξῃ εὐρυχωρίην. ἢν δὲ ἔχῃ εὐρυχωρίην, καὶ μὴ νοσήσῃ, εἰκός ἐστι μεγάλων τοκέων μέγα τέκνον γενέσθαι. Si nō habuerit spaciū tantum, ut in eo fœtus nutriri possit, necesse est eundem tenuē nasci, utpote qui non habeat satis amplū spaciū ad incrementū capiendū. Si uerò satis amplum spacium habeat, neq; ægrotet, uerisimile est ex magnis parentibus magnam semper sobolem prodituram. *De Genitura 143.*

Numerum.

Cur gemelli nascantur, & quidem sæpe sexu dissimiles, com. de Nat. pueri 166. & seq.

¶ περὶ τῶν διδύμων γινομένων, τὸ πλεῖστον τῆς γυναικὸς ἡ φύσις αἰτίη τῶν μητρέων. Vt gemini nascātur, natura uteri muliebris ut plurimum in causa est. *1. de Diæta 426.*

¶ ὅμοια ἀλλήλοισι τὰ δίδυμα γίνεται, ὅτι πρῶτον μὲν ἴσα τὰ χωρία ἐν οἷς αὔξεται· ἔπειτα ὅτι καὶ ἅμα ἀπεκρίθη· ἔπειτα τῇσιν αὐτῇσι τροφῇσιν αὔξεται· γόνιμά τε ἅμα ἔρχεται ἐς φάος. Similes inter se fiūt gemelli, ob hanc causam. Primùm quidem quòd æquales sunt loci in quibus augescunt: deinde quòd simul sati sunt: postea quòd ijsdem alimentis augescunt, & maturi ad partum in lucem prodeunt. *Ibidem.*

¶ ἐπίκυησις τῷδε τῷ τρόπῳ γίνεται· ἐπὴν αἱ μῆτραι θερμαὶ καὶ ξηραὶ φύσει ἔωσιν, ἥ τε γυνὴ τοιαύτη, τό, τε σπέρμα ξηρὸν καὶ θερμὸν ἐμπίπτον, οὐκ ἔτι γίνεται ἐν τῇσι μήτρῃσιν ὑγρασίη οὐδεμίη, ἥτις τὸ ἐπεσπίπτον σπέρμα κρατήσει. διὰ τοῦτο ξυνίσταται ἐξ ἀρχῆς, καὶ ζώει. διατελέειν δὲ οὐ δύναται, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπάρχον συνδιαφθείρει, διότι οὐ ταὐτὰ ξυμφέρει ἀμφοῖν. Superfœtationes hoc modo fiūt. Quum uteri calidi & sicci natura fuerint, ipsaq; mulier eiusmodi, & semen calidum ac siccū illapsum fuerit, nec sit amplius ulla aliqua humiditas in uteris, quæ semen superillabens contineat: iccirco consistit ab initio, ac uiuit: perseuerare tamen non potest, sed etiā id quod iā adest insuper corrumpit; quia non eadem utrisq; conferunt. *Ibidem.*

Sanitatem.

¶ φημὶ τὰ ἐν τῇ γῇ φυόμενα πάντα ζῆν ἀπὸ τῆς γῆς ἰκμάδος· καὶ ὅκως ἂν ἡ γῆ ἔχῃ ἰκμάδος ἐν ἑωυτῇ, οὕτω καὶ τὰ φυόμενα ἔχει. οὕτω καὶ τὸ παιδίον ζῇ ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐν τῇσι μήτρῃσι. καὶ ὅκως ἂν ἡ μήτηρ ὑγιείης ἔχῃ, οὕτω καὶ τὸ παιδίον ἔχει. Omnia quę è terra nascūtur, uiuere terræ humore assero: & qualem terra humorē in seipsa habet, talem quoq; nascentia ex ipsa habere. Sic & puer uiuit de matre in utero, & quali mater ualetudine prædita est, talem etiam puer habet. *De Nat. pueri 163.*

¶ ὅσα τῶν ὀκταμήνων ἐμβρύων μὴ σφόδρα νοσήσῃ, ἀλλὰ κατά τι ἓν ἐν τῇ μεταβάσει κακοπαθήσῃ, τὰς μὲν τεσσαράκοντα ἡμέρας διετέλεσεν ἐν ἀσθενείῃ τὰ δὲ πλεῖστα ἐν τῇ μήτρῃ, ἐκβάντα δὲ ὑγιαίνοντα. ὅτι δ' ἂν γένηται ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις ταύτῃσι, ἀδύνατον περιγενέσθαι. νοσέοντι γὰρ αὐτέῳ ἔτι ἐν τῇ μήτρῃ, ἐπιγίνονται αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ κακοπάθειαι μετὰ τὸν τόκον. Quicunq; octimestres fœtus nō ualde ægrotant, sed una tamen aliqua parte propter migrationē damni quippiā percipiunt, eorū pleriq; per quadraginta dies in utero se malè habent, sani tamen postea fiunt. Quicunque autem natus fuerit in his quadraginta diebus, eum impossibile est superstitem manere: ægrotanti enim adhuc ipsi in utero transmutationes insuper & afflictiones post partum accedunt. *De Septim. 185.*

Cur ex mutilatis parentibus nunc mutilati, nunc integri nascantur, com. de Genitura 143.

Robur.

¶ κράτιστα δὲ τὰ ὑπὸ ἡλίου ξυντροφώτατα. Validissimi sunt fœtus, q sole maximè nutriūtur & fouētur. *De Octim. 198.*

¶ ἔστιν ὅτε τὰ τέκνα λεπτὰ καὶ ἀσθενέα γίνεται ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς παχέων τε καὶ ἰσχυρῶν ἐόντων, ἢ ὅτι ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐνόσησε τὸ ἔμβρυον, ἢ ὅτι αἱ μῆτραι στενότεραι ἦσαν τοῦ καιροῦ. Contingit interdum liberos tenues & debiles generari ex patre & matre crassis ac robustis: uel quia fœtus in utero ægrotauit, uel quia uteri angustiores q̄ oportet fuere. *De Genit. 142.*

Sexum.

¶ ἢν μὲν ἀπ' ἀμφοτέρων τὸ σπέρμα ἰσχυρότερον ἔλθῃ, ἄρσεν γίνεται τὸ τικτόμενον· ἢν δὲ ἀσθενὲς, θῆλυ. ὁκότερον δ' ἂν κρατήσῃ κατὰ πλῆθος, ἐκεῖνο καὶ γίνεται. Si ab utrisq; semen fortius prodierit, masculus erit partus: si uerò debile, fœmina nascetur. Vtrum aūt multitudine ac copia præualuerit, iuxta illud ipsum partus nascetur. *Quod quidem exemplo adipis & ceræ ostendit. De Genitura 141.*

¶ χωρέει οὐκ αἰεὶ τὸ σπέρμα ἀπὸ τοῦ αὐτέου ἀνδρὸς ἰσχυρὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἀσθενὲς αἰεὶ, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλοῖον. καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς οὕτως ἔχει. ὡς μὴ θαυμάζειν, τὰς αὐτὰς γυναῖκας, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας, γόνον καὶ ἄρσενα καὶ θῆλυν ποιέειν. Procedit non semper ab eodem uiro genitura fortis, neq; semper debilis, sed aliàs alia: idemq; etiam in muliere locum habet: ut minimè mirandum sit, easdem fœminas, eosdemq; uiros, sobolē masculam & fœmineam progignere. *De Genitura 146.*

Ingenium & Mores.

Tres Virorū differētias, totidemq; Mulierū, ex 1. de Diæta 423.

FOETVS SECVNDVM PARTES SVI ORTVS.

CONCEPTIO.

¶ οὐ τὸ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς μοῦνον αὔξιμόν ἐστιν ἀποκριθὲν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς γυναικός. Non solū qd à uiro excernitur ad incrementū fœtus cōfert, sed etiā quod à muliere. *Vide 1. de Diæta. 422.*

¶ ἐπὴν μιχθῇ ἡ γυνὴ, ἢν μὲν δὴ μὴ μέλλῃ λήψεσθαι ἐς ἑωυτὴν, ὡς τὸ ἔθος χωρέει ἔξω ἡ γονὴ ἀπ' ἀμφοτέρων, ὁκόταν ἡ γυνὴ ἐθέλῃ. ἢν δὲ μέλλῃ λήψεσθαι, οὐ χωρέει ἔξω, ἀλλ' ἐμμένει ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἡ γονὴ, καὶ μίσγεται ὁμοῦ τε, τό τε ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐλθὸν, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς γυναικός. Postquam coiuerit mulier, si quidē conceptura non est intra seipsam, pro solito more foràs profluet genitura ab utrisq; emissa, siquidē illa uolet. Si uerò concepturа est, non profluit foras, sed manet in utero genitura, simulq; miscentur duo semina, tum quæ à uiro, tum quæ à muliere prodierant, *De Genitura 143.*

¶ ὅταν λάβῃ ἐν γαστρὶ, αὐτίκα φρίσσει, καὶ θέρμη, καὶ βρυγμὸς, καὶ σπασμὸς ἔχει καὶ τὸ ἄρθρον, καὶ τὸ σῶμα πᾶν, καὶ τὴν ὑστέρην ὄκνος. καὶ ὅσαι καθαραί εἰσι τοῦτο πάσχουσι. ὅσαι δὲ παχεῖαι παχέαι καὶ βλεννώδεις, οὐ γινώσκουσι τούτων τῶν γυναικῶν πολλαί. Mulier, quum in uentre concepit, statim horret, & calor & dentiū stridor consequitur, & cōuulsio occupat cùm membrum, tum totū corpus, & uterū segnities ac torpor. Et quæ puræ sunt, hoc perpetiūtur. Quotquot uerò crassæ & mucosæ

sant mulieres, ut quàm maximè his sint obnoxiæ, nihil tamen horum percipiunt. *De Ætate* 203.

¶ τὰς πλείστας τῶν γυναικῶν ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐν γαστρὶ λαμβάνειν μετὰ τὰ καταμήνια, ἢν ἡ λύσις. Plerasq; mulieres necesse est in uentre concipere, post menstrua purgaméta, cùm ab his solutæ fuerint. *De Octim.* 198.

¶ ἢν ἡ γυνὴ τόκων ἔμπειρος ἔῃ, καὶ ἐνθυμῆται ὁκόταν ἡ γονὴ μὴ ἐξέλθῃ, ἀλλ' ἐμμείνῃ, εἴσεται ἧ ἡμέρῃ ἔλαβεν ἐς ἑωυτήν. Si fœmina aliàs partum fuerit experta, & attenderit quando genitura non exciderit, sed intus manserit, certò sciet diem quo concepit. *De Genitura* 141.

¶ ἢν μὲν κενωθῇ τῶν αἱμάτων ἡ γυνή, λαμβάνει ἐν γαστρί, ἢν δὲ πλήρης ἔῃ, οὔ. κενῶν γὰρ τῶν μητρέων καὶ τῶν φλεβῶν γενομένων τῶν αἱμάτων, λαμβάνουσι ἐς σφᾶς αἱ γυναῖκες τὰ παιδία. μετὰ γὰρ τὰ καταμήνια τὴν καθαρσιν αἱ γυναῖκες λαμβάνουσι ἐν γαστρί. Si quidem à sanguine méstruo exonerata fuerit mulier, in uêtre concipit: sin uerò is redundarit, minimè. Nam uacuis uteris & uenis à sanguine redditis, mulieres in se fœtus concipiunt. Proinde post menstrui sanguinis purgationem mulieres promtè concipiunt. *De Nat. pueri* 152.

¶ ἢν ἔξω τῆς δεκαμήνου συλλαμβάνῃ ἡ γυνή, ὅτι πᾶσα ἀναγκαῖον ἐστι τοῦ ἑνδεκάτου μηνὸς ἐπιλαμβάνειν, ἵνα περ ἐς τὴν τελευταίην περίοδον κατέστῃ. Quum ultra plenilunium mulier côcipit, necesse est eum conceptû undecimum mensem attingere, ut scilicet ad ultimum circuitum perueniat. *De Octim.* 198.

¶ ἐλθὸν ἐς τὰς μήτρας ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἔχει ὁκόσα περ ἐστὶν ἔχειν τοῦ σώματος. Genitura in uteros perueniens, septem diebus habet, quæcunque corpus habere debet. *De Ætate* 202.

¶ τὸ κύημα διαφθαρὲν ἐκπίπτει ὥσπερ σάρξ. ταύτην τὴν σάρκα ἐς ὕδωρ ἐμβαλὼν, ἐκπέμψας ἐν τῷ ὕδατι, εὑρήσεις ἔχουσαν πάντα μέλεα, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς χώρας, καὶ τὰ ὦτα, καὶ τὰ γυῖα καὶ τῶν χειρῶν οἱ δάκτυλοι, καὶ τὰ σκέλεα, καὶ οἱ πόδες, καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν, καὶ τὸ αἰδοῖον, καὶ τὸ ἄλλο πᾶν σῶμα δῆλον. Conceptus peremptus, elabitur ueluti caro. Hanc si in aquâ côiectam accuratius inspexeris, omnia mêbra habere côperies, & oculorû regiones, & aures, & brachia, & manuû digiti, & crura, & pedes, & pedum digiti, & pudêdum, & reliquum totum corpus conspicuum erit. *De Ætate* 203.

☞ *Abortiuum psaltriæ, com. de Nat. pueri* 149.

¶ τὰ καταμήνια οὐ χωρέει, ὁκόταν γυνὴ λάβῃ ἐς ἑωυτήν, ἢν μέλλῃ τὸ παιδίον ὑγιαίνειν. εἰ μὴ ἔστιν ᾗσιν ἐπισημαίνει τῷ πρώτῳ μηνὶ ὀλίγον. Menses non prodeunt, ubi mulier côceperit intra seipsam, si puer sanus fuerit, & permanere debet: nisi fortasse in quibusdâ primo mense modicam sui indicationem faciant. *De Natura pueri.*

CONFORMATIO.

☞ *Ignis beneficio conformationê fieri, I. de Diæta* 420. *& seq. philosophicè docet.*

¶ ἡ γονὴ καὶ σὰρξ διαρθροῦται, ὅτι ἔχεται ἐν αὐτῇ τὸ ὅμοιον ἐν ἀμφοτέρῃ τῇ σπέρματι ὡς τὸ ὅμοιον. Genitura & caro efformatur & discriminatur, quoniam unumquodq; simile in utrouis semine suo simili iungitur. *De Nat. pueri* 154.

¶ τῆς πρώτης τεσσαρακονθημέρου παρελθούσης, τῶν μὲν ἀρσένων σφόδρα διάδηλα γίνεται πάντα. τὰ δὲ θήλεα ἐς τοῦτον τὸν χρόνον σάρκες φαίνονται διαφύσιας μόνον ἔχουσαι. Post primos quadraginta dies masculorum quidem partes omnes ualde conspicuæ fiût: in fœmellis uerò ad hoc usq; tempus carnes apparent, excrescentias tantùm habentes. *De Septim.* 187.

¶ διακρίνεται τὰ μέλεα ἅμα πάντα καὶ αὔξεται καὶ οὐ πρότερον τὸ ἕτερον ἑτέρου, τὰ δὲ μείζω φύσει πρότερα φαίνεται τῶν ἐλασσόνων, οὐδὲν πρότερα γενόμενα. οὐκ ἐν ἴσῳ δὲ χρόνῳ πάντα διακρίνεται, ἀλλὰ τὰ μὲν θᾶσσον, τὰ δὲ βραδύτερον, ὅπως ἂν καὶ τοῦ πυρὸς τύχῃ καὶ τῆς τροφῆς. τὰ μὲν οὖν ἐν τεσσαράκοντα καὶ τρισὶν ἡμέρῃσιν ἔχει, τὰ δὲ ἐν τετραμήνῳ. Discriminantur partes, & augescunt simul oës, & neq; una prior altera, neq; posterior. Maiores tamen natura priores apparent minoribus, etsi priores non existût. Neq; uerò in æquali temporis spacio omnes fœtus efformantur, sed alij citiùs, alij tardiùs, prout rationem ignis & alimêti fuerint nacti. Quidam igitur in quadraginta ac tribus diebus formam obtinent, quidam in quatuor mensibus. *I. de Diæta* 420.

¶ τῶν παιδίων γίνεται ἡ διάκρισις τῶν μελέων ἡ μηκυνομένη ἐν τῇ κούρῃ ἐν τεσσαράκοντα καὶ δυοῖν ἡμέρῃσιν. ἐπὶ δὲ τῷ κούρῳ ἐν τριήκοντα ἡμέρῃσιν. τεκμήριον γὰρ αἱ ἐξαμβλώσιες τῶν παιδίων, καὶ τῶν λοχίων αἱ καθάρσιες. Membrorû côformatio longissima côtingit, fœmellæ quidem in quadraginta duobus diebus, masculo uerò diebus triginta: idque argumento tum abortuum, tum purgationum à partu. *De Nat. pueri* 155.

τὸ παιδίον ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐὸν, τὰς χεῖρας ἔχει πρὸς τῇσι γνάθοισι, καὶ τὴν κεφαλὴν πλησίον τοῖς ποσί. καὶ οὐκ ἔστιν ἀτρεκέως κρῖναι, οὐδ' ἢν ἴδῃς ἐν τῇσι μήτρῃσι τὸ παιδίον, πότερον τὴν κεφαλὴν ἄνω ἔχει ἢ κάτω. ἐκ δὲ τοῦ ὀμφαλοῦ τεταμένοι εἰσὶν οἱ ὑμένες, οἳ ἔχουσιν αὐτό. Puer in utero existês manus apud genas habet, caput aût prope pedes: neq; datur certò iudicare, etiâsi puerû in utero uideas, utrum caput sursum habeat, an deorsum. Ex umbilico autem protensæ sunt membranæ ipsum continentes. *De Natura pueri* 163.

ANIMATIO.

¶ ἐσέρπει ἐς ἄνθρωπον ψυχή, πυρὸς καὶ ὕδατος σύγκρησιν ἔχουσα, μοῖραν σώματος ἀνθρώπου. ταῦτα δὲ καὶ θήλεα καὶ ἄρσενα, καὶ πολλὰ καὶ παντοῖα τρέφεται. Irrepit in hominem anima, ignis & aquæ temperamentum habens, partem corporis humani. Hæc autem & fœminea & mascula, & multa & omnigena nutriuntur. *I. de Diæta* 403.

¶ ἀνθρώπου ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ αὔξεται, ἐν ἄλλῳ δὲ οὐδενί. καὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν μεγάλων ὡσαύτως. ὁκόσα δὲ ἄλλως, ἀπ' ἀλλήλων βίῃ ἀποκρίνεται. Anima hominis in homine augetur, in alio uerò nullo: & aliorum magnorum animaliû anima similiter. Quæcunq; uerò aliter, ea ab alijs per uim secernuntur. *I. de Diæta* 400.

☞ *Animam utriusq; seminis cû muliebri commisceri, carbonum accensorum similitudine docet. I. de Diæta* 423.

MOTVS.

¶ τὰ πολλὰ τῶν ἐμβρύων, ὅταν οἱ ὑμένες ὑπὸ τοῦ ὄγκου χαλῶσι, μεταχωρέει ἐς τὸ ὑπεῖκον, καὶ ἐνταῦθα τὴν τροφὴν ποιεῖται τὰς μὲν τεσσαράκοντα ἡμέρας τὰς πρώτας πονοῦντα, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δὲ ἧσσον. Pleriq; fœtus, quum membranæ propter pondus laxantur, secedunt in id quod cedit, & ibi alimentum sumunt, primos quidem quadraginta dies ægrotantes, alij plus, alij minus. *De Septim.* 185.

¶ ὁκόταν σπανιωτέρη ἡ τροφὴ ταύτῃ ᾗ ὄντι, καὶ ἁδρότερον τὸ παιδίον, ποθέον πλείονα τῆς ὑπαρχούσης τροφῆς, ἀσπαίρει, καὶ τοὺς ὑμένας ῥήγνυσι. καὶ μᾶλλον ὅτι πάσχουσιν αἱ τῶν γυναικῶν πρωτοτόκοι καὶ νέαι, καὶ ὀλίγα τὰ καταμήνια μεθιεῖσαι. ἐπιλείπει γὰρ τοῖσι παιδίοισιν ἡ τροφὴ ἐς τὸ ἀρκέειν, ἄχρις οὗ τῶν δέκα μηνῶν. Quum parcius alimentum fuerit quàm conueniat, puer autem auctior factus copiosius alimentû desideret, calcitrat, ac mêbranas rumpit. Et hoc frequentiùs accidit mulieribus primiparis, & iuuenculis, & paucos menses habentibus. Deficit enim pueris alimentum, ut ad decimum usq; mensem sufficere non possit. *De Nat. pueri* 165.

¶ ἄρχεται πονέειν τὸ παιδίον πρὸ τοῦ τόκου γενόμενον, καὶ κινδυνεύει ἀπολέσθαι, ὅταν ἐν τῇ μήτρῃ στρέφηται. Incipit laborare puer ante partum, & interitus periculum subit, quum in utero uertitur. *De Octim.* 197.

PARTVS.

¶ τὸ παιδίον, ὅταν περιρραγῶσιν οἱ ὑμένες, ἢν μὲν ἐπὶ κεφαλὴν ῥοπὴ γένηται, ῥηϊδίως τίκτει ἡ γυνή. ἢν δὲ πλάγιον ἢ ἐπὶ πόδας χωρέῃ (γίνεται γὰρ οὕτω πολλάκις, ἢν ὕστερος ἡ ῥοπὴ τύχῃ, ὁρμήσεως ὑπὸ εὐρυχωρίης τῶν μητρέων, ἢ καὶ ἢν ἡ μήτηρ ἐν τῇ ὠδῖνι μὴ ἡσυχάσῃ τὸ πρῶτον) καὶ οὕτω χωρέῃ, χαλεπῶς τίκτεται ἡ γυνή. πολλαὶ δὲ ἤδη ἢ αὐταὶ ἀπώλοντο, ἢ τὰ παιδία, ἢ ἅμα αἱ μητέρες καὶ τὰ ἐν αὐτῇσιν. Disruptis membranis, si puer in caput magis inclinet, mulier facilè parit. Sin autem obliquus, aut in pedes procedat (contingit autem hoc sæpe uel propter uteri amplitudinem, uel quia mater in dolore partus primùm non quieuit) tunc sanè mulier difficulter pariet. Multæ autem uel ipsæ periêrût, uel puer, aut simul matres una cum fœtibus. *De Natura pueri* 166.

¶ αἱ γυναῖκες φάσκουσι τίκτειν καὶ ἑπτάμηνα, καὶ ὀκτάμηνα, καὶ ἐννεάμηνα, καὶ δεκάμηνα, καὶ ἑνδεκάμηνα. καὶ τούτων τὰ ὀκτάμηνα οὐ περιγίνεσθαι. φάσκουσι δὲ καὶ τὰς τρωσμοὺς πλείστους ἐν τῇ πρώτῃ τεσσαρακονθημέρῳ γίνεσθαι. καὶ τἆλλα τὰ κατηγορημένα, ἐν τῇσι τεσσαρακοντάσι, καὶ ἐν τοῖσι μησὶν ἑκάστοισι. Mulieres testantur, nasci septimestres, & octimestres, & nouimestres, & decimestres, & undecimestres: & ex his octimestres non superstites manere. Dicunt autê & abortus plurimos in primis quadraginta diebus fieri: item cætera, quę in quadragenarijs ac singulis mensibus accidere commemorantur. *De Septim.* 184.

¶ γόνιμα γίνεται τὰ μὲν θᾶσσον, ἐπτάμηνα, τελέως· τὰ δὲ βραδύτερον, ἐννεάμηνα τελέως ἐς φάος ἀναδείκνυται, ἔχοντα τὴν σύγκρησιν, ἥνπερ καὶ διὰ παντὸς ἕξει. Nascũtur aliqui citius, septimo mense perfectè: aliqui tardiùs, cùm perfectè nono mẽse in lucem prodeant, eam habentes temperiẽ, quam semper habebunt. *I. de Diæta* 420.

¶ τὸ παιδίον ἑπτάμηνον γόνον γενόμενον, λόγῳ γεγένηται καὶ ζῇ, κατ' ἀριθμὸν ἀτρεκέα ἐς τὰς ἑβδομάδας. ὀκτάμηνον δὲ γενόμενον, οὐδὲν βιοῖ πώποτε. ἐννέα δὲ μηνῶν καὶ δέκα ἡμερέων γόνος γίνεται καὶ ζῇ, καὶ ἔχει τὸν ἀριθμὸν ἀτρεκέα ἐς τὰς ἑβδομάδας. τέσσαρες δεκάδες ἑβδομάδων ἡμέραι εἰσὶν διηκόσιαι ὀγδοήκοντα. ἐς δὲ τὴν δεκάδα τῶν ἑβδομάδων ἑβδομήκοντα ἡμέραι. ἔχει δὲ καὶ τὸ ἑπτάμηνον γενόμενον τρεῖς δεκάδας ἑβδομάδων. ἐς δὲ τὴν δεκάδα ἑκάστην ἑβδομήκοντα ἡμέραι. τρεῖς δεκάδες δὲ ἑβδομάδων αἱ σύμπασαι δέκα καὶ διηκόσιαι. Puer septimestris in lucem editus certa ratione natus est, & uiuit. Rationẽ autem talem habet, numerum uidelicet septimanarũ plenũ & exactũ. Octauo aũt mense nullus unquã uixit. Nouem uerò mensium & decẽ dierum fœtus nascitur & uiuit, habetq; ad septimanas numerũ exactum. Quatuor enim decades hebdomadũ, dies sunt ducenti & octoginta. Decadẽ aũt hebdomadum septuaginta dies constituunt. Habet aũt & septimestris partus tres decadas hebdomadum, & in unaquaq; decade septuaginta dies. Itaq; tres hebdomadũ decades, ex toto sunt dies ducẽti ac decẽ. *Com: de Ætate* 203.

¶ οἱ ἑπτάμηνοι γίνονται ἐν ἑκατὸν ἡμέρῃσι, καὶ ὀγδοήκοντα καὶ δύο, καὶ προσεόντος μορίου. καὶ τὰ μὲν πλεῖστα τούτων ἀπόλλυνται. εἰσὶ δὲ ἃ καὶ περιγίνονται ἐκ πολλῶν ὀλίγα. Septimestres nascũtur diebus centum & octoginta duobus ac dimidio, accedente insuper diei particula. Et plurimi quidem ex his pereunt. Quidam tamen superstites manent, licet ex multis pauci. *De Septimestri* 183.

¶ δισσὰς ἐφεξῆς κακοπαθείας γενομένας οὐ δύναται φέρειν τὰ παιδία· καὶ διὰ τοῦτο οὐ περιγίνεται τὰ ὀκτάμηνα. συγκυρεῖ γὰρ αὐτοῖς ἐφεξῆς κακοπαθεῖν, τήν τε ἐν τῇ μήτρῃ γενομένην κακοπάθειαν, καὶ τὴν ὅταν ὁ τόκος γένηται. Pueruli duas se mutuo consequentes afflictiones ferre non possunt, & propterea octimestres non manent superstites. Contingit enim ipsos consequẽter affligi, tum ea quæ in utero fit afflictione, tum ea quæ in partu accedit. *De Octim.* 197.

¶ τὰ ἐν ἑπτὰ τεσσαρακοντάσι τικτόμενα, τὰ δεκάμηνα καλεόμενα, διὰ ταῦτα μάλιστα ἐκτρέφεται, ὅτι ἰσχυρότατά ἐστι, καὶ πλεῖστον ἀπέχει τῶν γινομένων παιδίων τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ ἐκκακοπαθεῖ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας τὰς νοσηρὰς περὶ τὸν μῆνα τὸν ὄγδοον. Qui in septẽ quadragenarijs nascũtur, decimestres appellati, ob id maximè educãtur, quòd ualidissimi sunt, & plurimũ à cõmemoratorũ puerorũ tempore absunt, in quo affligũtur quadraginta ægrotãtes dieb. circa octauũ mẽsem. *De Septim.* 18.5

¶ οἱ δεκάμηνοι τῶν τόκων καὶ ἑνδεκάμηνοι, ἐκ τῶν ἑπτὰ τεσσαρακοντάδων τὸν αὐτὸν τρόπον γίνονται, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἐνιαυτοῦ οἱ ἑπτάμηνοι. Decimestres & undecimestres partus, ex septẽ quadragenarijs eodem modo fiunt, quo ex dimidio anno septimestres. *De Octim.* 198.

¶ ἐγκρατὲς μᾶλλον γίνεται τὸ παιδίον ἐς τὸ ὑμένων τὴν κατάρρηξιν ἀμφὶ δεκάτῳ μηνί, ὅτε ὁ τόκος τῇ μητρὶ παραγίνεται. ἢν δὲ βίαιον πάθημα πάθῃ τὸ παιδίον, καὶ πρόσθεν τοῦ εἰρημένου χρόνου ῥαγέντων τῶν ὑμένων ἐξέρχεται. καὶ ἢν ἡ τροφὴ πρόσθεν λείπῃ ἀπὸ τῆς μητρὸς τῷ παιδίῳ, καὶ ἔτι πρόσθεν ὁ τόκος τῇ μητρὶ παραγίνεται, θᾶσσον δὲ δέκα μηνῶν ἐξέρχεται. Maiores uires acquirit fœtus in utero decimo mense, quãdo partus matri instat, ut mẽbranas disrũpere posit. Si uerò uiolentũ q́d perpetiatur puer, etiã ante statutũ tẽpus ruptis mẽbranis prodit. Quin & si alimẽtum à matre priùs puero defecerit, etiã sic partus matri priùs aduenit, & ante decimũ mẽsem puer excidit. *De Nat pue.* 164.

¶ τὰ δεκάμηνα καλεόμενα ἐν ἑπτὰ τεσσαράκοντα ἡμέραις μᾶλλον τίκτεται, καὶ μάλιστα ἐκτρέφεται. καὶ τελεώτατόν ἐστιν ἐν ταῖς πρώταις τεσσαράκοντα ἡμέραις. ἐπὴν δὲ γίνηται πλείω, ἀπόλλυται. ἀναγκάζεται γὰρ πολλὰ μεταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, πολλὰ νοσεῖν, ἐξ ὧν οἱ θάνατοι γίνονται. Decimestres appellati in septem quadragenarijs dierũ potissimũ in lucem edũtur, & propterea maximè cõueniens est, ut educentur. Nam perfectissimus est fœt⁹ in primis quadraginta diebus: ubi uerò plures accesserint, perit. Coguntur enim multa in pauco tempore assumentes ac perferentes, multum ægrotare, ex quibus mors consequitur, *De Octim.* 197.

¶ ἡ κάθαρσις τῶν λοχείων, ἐπὶ μὲν τῇ κούρῃ γίνεται ἐν τεσσαράκοντα καὶ δυοῖν ἡμέρῃσιν, ἐπὶ δὲ τῷ κούρῳ ἐν τριάκοντα ἡμέρῃσιν, ἡ χρονιωτάτη. Purgatio à partu, in fœmella fit per dies quadraginta duos, in masculo per dies triginta, quàm longissimè. *De Natura pueri* 155.

HOMINIS CORPVS IN GENERE.

CALIDVM ET HVMIDVM.

¶ τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν ἐν παντὶ τῷ σώματι πλεῖστον, καὶ τοῦ ψυχροῦ πολὺ ἐν τῷ ὑγρῷ. τοσοῦτον δέ ἐστι τοῦ ψυχροῦ, ὅκοσον δύναται πήξαι τὸ ὑγρόν, ἀλλὰ νικᾶται, ὥστε διαχέεσθαι ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. Calidum in toto corpore est, plurimum uerò & humidi in corpore est, & frigidi multum in humido: tantũ scilicet, quod congelare ipsum humidum ac liquidum posit, nisi superaretur à calido, à quo etiam diffunditur. *De Principijs* 120.

HOMINIS CORPVS IN SPECIE.

¶ *E tribus partibus generali significatione sumtis Hominis corpus constituitur, Spiritubus, Humoribus, atq; Solidis.*

SPIRITVS.

¶ *Vide Titulum, Facultates in genere.*

HVMORES IN GENERE.

DIFFERENTIÆ.

¶ εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτ' ἂν ἤλγεεν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ὑφ' ὅτεο ἀλγήσειεν ἓν ἐόν. εἰ δ' οὖν καὶ ἀλγήσοι, ἀνάγκη καὶ τὸ ἰώμενον ἓν εἶναι. νῦν δὲ πολλά. Si unum esset homo, nunquã sane doleret. Neq; enim esset quod dolorẽ inferret, si unum existeret. Quinetiam si doleret, necesse foret & remedium unũ esse. Nũc uerò plura sunt. *De Nat. hum.* 221.

¶ ἀνάγκη μὴ ἓν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἕκαστον τῶν ξυμβαλλομένων ἐς τὴν γένεσιν, ἔχειν τὴν δύναμιν ἐν τῷ σώματι, οἵην περ ξυνεβάλετο. καὶ πάλιν γε ἀνάγκη ἀποχωρέειν ἐς τὴν ἑωυτοῦ φύσιν ἕκαστον, τελευτῶντος τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, τό τε ὑγρὸν πρὸς τὸ ὑγρόν, καὶ τὸ ξηρὸν πρὸς τὸ ξηρόν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ θερμόν, καὶ τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ ψυχρόν. Necesse est non unũ esse hominẽ: sed singula, quæ ad generationẽ eius collata sunt, uim eam in corpore habere, quã in primo statim ortu contulerũt. Necesse quinetiã est redire singula ad cognatã suã naturã, homine morietẽ: humidum nimirũ ad humidũ, siccum ad siccũ, calidum ad calidum, frigidum ad frigidum. *De Nat hum.* 221.

¶ ἐν ἀνθρώπῳ ἔνι καὶ πικρόν, καὶ ἁλμυρόν, καὶ γλυκύ, καὶ ὀξύ, καὶ στρυφνόν, καὶ πλαδαρόν, καὶ ἄλλα μυρία, παντοίας δυνάμιας ἔχοντα, πλῆθός τε καὶ ἰσχύν. Inest in homine & amarum, & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & insipidum, & alia infinita, omnigenas facultates habentia, & quantitatem, ac robur. *De Vet. med.* 26.

¶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ φύσιν, φημὶ εἶναι αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολήν, ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. Hominem & iuxta legem & iuxta naturã, dico esse sanguinem, & pituitã, & bilem flauam ac nigram. *De Nat. hum.* 222.

¶ χυλοὶ ποικίλοι καὶ χρώμασι, καὶ δυνάμεσι, καὶ ἐς βλάβην, καὶ ἐς ὠφελείην, καὶ οὔτε βλάπτειν, οὔτε ὠφελέειν, καὶ πλήθει, καὶ ὑπερβολῇ, καὶ ἐλλείψει, καὶ διαπλοκῇ, ὧν μέν, ὧν δ' οὔ, καὶ πάντων. Succi uarij & coloribus, & uiribus, & in damnum, & in commodum, & qui neq; lædant, neq; commodent: multitudine item, & excessu, & defectu, & implicatione, quorundam inter se, quorundam non, & omnium. *De Alim.* VII. 318.

¶ ἀρχὴ ὀξὺς χυμὸς ἀσυμφορώτατος, προσφέρων τῶν λοιπῶν, μάλιστα ἄν, εἴπερ ὁ γλυκὺς γε πάντων ἐπιτηδειότατος. Acidus humor omnium sanè maximè incommodus fuerit, reliquis aliquantum commodis existentibus, siquidem dulcis omnium commodissimus est. *De Vet. med.* 33.

ORTVS.

¶ ξυγγεγένηται τῷ ἀνθρώπῳ τέσσαρες ἰδέαι ὑγροῦ. πρῶτον μὲν φανερόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ ταῦτα πάντα αἰεί, ἕως ἂν ζῇ. ἔπειτα γέγονεν ἐξ ἀνθρώπου, ταῦτα πάντα ἔχοντος. ἔπειτα τέθραπται ἐν ἀνθρώπῳ, ταῦτα πάντα ἔχοντι, ὁκόσα ἐγώ γε νῦν φημί τε καὶ ἀποδείκνυμι. Congeniti sunt homini quatuor humores. Primùm etenim manifestū est, hominē in seipso hæc omnia semper habere, quandiu uiuit. Deinde genitus est ab homine hæc omnia habente. Postea adoleuit in homine hæc omnia habente, quæ ego nunc dico ac demonstro. *De Nat. hum.* 223.

MVTATIO.

¶ τέσσαρας ὑγροῦ ἰδέας ἔχει αἰεὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. ὑπὸ δὲ τῆς περιισταμένης ὥρης ποτὲ μὲν πλέω γίνεται σφῶν αὐτῶν ἑωυτῶν, ποτὲ δὲ ἐλάσσω ἕκαστα, καὶ κατὰ μέρος καὶ κατὰ φύσιν. Quatuor humores corpus humanū semper habet, uerū pro temporis ratione singuli aliquando augentur, aliquando minuuntur, secundùm partem & secundùm naturam. *De Nat. hum.* 224.

¶ ἰσχύει ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ποτὲ μὲν ὁ χειμὼν μάλιστα, ποτὲ δὲ τὸ ἔαρ, ποτὲ δὲ τὸ θέρος, ποτὲ δὲ τὸ φθινόπωρον. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ποτὲ μὲν τὸ φλέγμα ἰσχύει, ποτὲ δὲ τὸ αἷμα, ποτὲ δὲ ἡ χολή, πρῶτον μὲν ἡ ξανθή, ἔπειτα δ' ἡ μέλαινα καλεομένη. In anno aliquando hyēs maximè uiget, aliquādo uer, modò æstas, modò autūnus. Sic etiam in homine, aliquando pituita prævalet, aliquando sanguis, aliquando bilis, primùm quidem flaua, deinde etiam nigra appellata. *De Nat. hum.* 225.

FACVLTAS. MIXTIO.

¶ περὶ δυναμίων χυμῶν, αὐτέων τί ἕκαστος ὃ, τι δύναται ποιέειν τὸν ἄνθρωπον, ἐσκέφθαι, καὶ τὰς ξυγγενείας ὡς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους. De facultatibus humorum perspectum habere oportet, quid singuli ipsorum in homine facere possint, quasq; cognationes inter se habeant. *De Vet. med.* 33.

¶ εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλείποι τι τῶν ξυγγεγονότων, οὐκ ἂν δύναιτο ζῆν ὁ ἄνθρωπος. Si quid ex homine deficeret ex his, quæ ipsi cōgenita sunt, non sanè uiuere posset homo. *De Nat. h.* 225.

¶ τὰ περὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅσῳ ἂν πλείοσι μίσγηται, τοσούτῳ ἠπιώτερα καὶ βελτίονα. πάντων δὲ ἄριστα διάκειται ἄνθρωπος, ὅταν πέσσηται καὶ ἐν ἡσυχίῃ ᾖ, μηδεμίην δύναμιν ἰδίην ἀποδεικνύμενος. Quæ in homine insunt, quanto pluribus miscentur, tanto mitiora ac meliora fiunt: & tum demum homo omnium optimè dispositus est, ubi cōcoquit, & in quiete est, neq; ullus in corpore humor cæteris excellentior apparet. *De Vet. med.* 30.

QVALITAS.

Humores actu calidos corpori inesse, exemplo sanguinis ostēdit, com. de Principijs 120.

HVMORES IN SPECIE.

SANGVIS.

Materia.

¶ γάλα καὶ αἷμα τροφῆς πλεονασμός. Lac & sanguis alimēti redundantia. *De Alimento* XX. 332.

Differentiæ.

¶ αἷμα ὑγρόν, καὶ αἷμα στερεόν. Sanguis humidus & sanguis solidus. *De Alimento* XXVI. 337.

Tempus.

¶ τὸ αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστον γίνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ξηρόν τε γάρ ἐστι τὸ φθινόπωρον, καὶ ψύχειν ἤδη ἄρχεται τὸν ἄνθρωπον. Sāguis autūnò paucissimus fit in homine. Siccus enim est autūnus, & hominem iam refrigerare incipit. *De Nat. hum.* 224.

¶ τοῦ ἦρος τὰ ψύχεα ἐξανίει, καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίνεται. τὸ δὲ αἷμα κατὰ ταῦτα αὔξεται, ὑπό τε τῶν ὄμβρων καὶ τῶν θερμημεριῶν. καὶ τοῦ θέρεος τὸ αἷμα ἰσχύει ἔτι. Vere frigora remittunt, & imbres superueniūt. Sanguis igitur iuxtà hæc augescit, ab imbribus uidelicet & calidorum dierum tepore. Quinetiam æstate sanguis adhuc uiget. *Ibidem.*

BILIS.

¶ τοῦ θέρεος ἡ χολὴ αἴρεται ἐν τῷ σώματι, καὶ παρατείνει ἐς τὸ φθινόπωρον. Bilis æstate in corpore eleuatur, & usq; in autumnum porrigitur. *De Nat. hum.* 224.

¶ ἐπὴν δὲ ὁ χειμὼν καταλαμβάνῃ, ἡ χολὴ ψυχομένη, ὀλίγη γίνεται. Postquam hyems apprehenderit, bilis flaua, perfrigerata imminuitur. *Ibidem.*

PITVITA.

Qualitas.

¶ εἰ ἐθέλεις ψαύειν φλέγματος, καὶ χολῆς, καὶ αἵματος, τὸ φλέγμα εὑρήσεις ψυχρότατον ἐόν, ὑπὸ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ. Si pituitā & bilem & sanguinē cōtingere libuerit, pituitā sanè frigidissimam esse cōperies, ex sua ipsius natura. *De Nat. hum.* 224.

¶ τὸ φλέγμα γλισχρότατόν ἐστι, καὶ βίῃ μάλιστα ἄγεται μετὰ χολὴν μέλαιναν. ὁκόσα δὲ βίῃ ἔρχεται, θερμότερα γίνεται, ἀναγκαζόμενα ὑπὸ τῆς βίης. Viscosissima est, & post bilem atram omnino ad eductionem ineptissima pituita, ut nō nisi magna cum ui attrahatur. Quæcunq; autem per uim trahūtur, hōc ipso calidiora fiunt. *Ibidem.*

Tempus.

¶ ὁ χειμὼν πληροῖ τὸ σῶμα φλέγματος. Hyems corpus pituita replèt. *De Nat hum* 224.

¶ αὔξεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ φλέγμα χειμῶνος. τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων, ἀπό τε τοῦ ὑετοῦ τοῦ πλήθεος, καὶ ὑπὸ τοῦ μήκεος τῶν νυκτῶν. Pituita in homine hyeme augetur: ut quæ hyemi maximè secundùm naturam conueniat ex omnibus in corpore existēribus, tum ob pluuiarum copiam, tum propter longitudinem noctium. *Ibidem.*

¶ τοῦ ἦρος τὸ φλέγμα ἰσχυρότερον ἐν τῷ σώματι, τῆς δὲ θέρης ἀσθενέστατον ἐστιν αὐτὸ ἑωυτοῦ. ἐναντίη γὰρ αὐτέου ἐστὶ τῇ φύσει ἡ ὥρη ξηρή τε γάρ ἐστι καὶ θερμή. Vere pituita adhuc fortis in corpore manet, æstate ecōtrà debilior seipsa est. Contrarium est enim naturæ eius id tempus, calidum puta & siccum. *Ibid.*

MELANCHOLIA.

Tempus.

¶ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστί. Atra bilis autumno & plurima & fortissima est. *De Natura humana* 224.

¶ ἡ ἡλικίη ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων, ἕως τῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα, ὑπὸ μελαίνης χολῆς κατέχεται μάλιστα πασέων τῶν ἡλικιῶν. Aetas à XXV. anno usque ad XLV. atra bile maximè abundat. *Appendix de Nat. hum.*

Qualitas.

¶ μέλαινα χολὴ τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων γλισχροτάτη καὶ τὰς ἕδρας χρονιωτάτας ποιεῖται. Bilis atra omniū humorum uiscosissima, & quæ stationes maximè diuturnas pariat. *Appendix de Nat. hum.*

SERVM.

¶ ὑγρασίη τροφῆς ὄχημα. Humiditas alimenti uehiculum est. *De Alimento* XXXV. 341.

PVS. ΠΥΟΝ.

¶ πύον τὸ ἐκ σαρκός, πυῶδες τὸ ἐξ αἵματος, καὶ ἐξ ἄλλης ὑγρασίης. πύον, τροφὴ ἕλκεος. πύον, τροφὴ φλεβός, ἀρτηρίης. μυελὸς τροφὴ ὀστέου, διὰ τοῦτο ἐπιπωροῦται. Pus ex carne, purulentum ex sanguine, & ex alia humiditate. Pus ulceris alimētum. Pus alimentum uenæ, arteriæ. Medullā alimentum osis; propterea callo obducuntur. *De Alimento* XXXIII. 341.

ICHOR.

¶ πᾶν τὸ ἀσύμφυτον, ἤν τε δέρματι, ἤν τε σαρκὶ καλύπτηται, κοῖλόν ἐστι. πληροῦται τε ὑγιαῖνον μὲν πνεύματος, ἀλγέοντος δὲ ἰχῶρος. Quodcunq; non concreuit, siue cute, siue carne tegatur, cauum est: & impletur sanum quidem spiritu, ægrotans uerò ichore. *De Arte* 6.

¶ μύξα πᾶσιν ἄρθροις ἐστὶ φύσει, καὶ διὰ ταύτην εὐκίνητά ἐστι, ὥστε ὀλισθαίνοντα πρὸς ἑωυτά. Mucus inest omnibus articulis à natura, cuius beneficio agiles fiunt ad motum, & lubrici redduntur inter se. *De Locis* 347.

SEMEN.

¶ τὴν γονὴν φημὶ ἀποκρίνεσθαι ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἀπὸ τῶν στερεῶν, καὶ ἀπὸ τῶν μαλθακῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ παντὸς τοῦ ἐν τῷ σώματι. Genituram dico à toto corpore secerni, & à solidis, & à mollibus partibus, & ab uniuerso humido totius corporis *De Genitura* 140.

¶ χωρέει οὐκ αἰεὶ τὸ γόνιμον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς ἰσχυρὸν, οὐδὲ ἀσθενὲς αἰεί, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλοῖον. καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς οὕτως ἔχει. Non semper ab eodem uiro genitura fortis procedit, neq; semper debilis, sed aliàs alia. Idemq; etiam in muliere. *De Genitura* 142.

¶ ἔστιν

¶ Φθοραὶ πλέονες ἐγγίγνονται τῇ γονῇ ἐν τῇ ξυμπήξει, ἐν τῇσι μεταλλαγαῖς τῶν ὡρέων πυκναῖς ἐούσαις, ἢ ἐν τῇσι παραπλησίῃσι καὶ ὁμοίῃσι. Plures mutationes contingunt in seminis coactione & conformatione, quum tempora frequenter uariant, quàm si eadem sint & similia. *De Aere* 256.

L A C.

¶ ἀδένες ἐν τοῖσι στήθεσι μαζοὶ καλέονται, καὶ αἴρονται, καὶ γάλα ποιέουσι, οἷς δὲ οὐ ποιέουσι γάλα. ποιέουσι μὲν αἱ γυναῖκες, οἱ δὲ ἄνδρες οὐ ποιέουσι. Glandulæ etiam in pectoribus mammæ appellantur, & attolluntur, ac lac faciunt aliquibus, aliquibus non. Et faciunt quidē lac mulieres, uiri uerò non. *De Glandulis* 378.

¶ *Lactis generatio quomodo fiat, com. de Nat. pueri* 158.

¶ τῇσι μὲν πυκνοσάρκοισι τῶν γυναικῶν, ὕστερον τὸ γάλα ἐπισημαίνει καὶ ἔρχεται· τῇσι δὲ ἀραιοσάρκοισι, ᾶσσον. In mulieribus densam carnem habentibus, lactis notæ tardius apparent, seriusq́; prodit: in raram uerò carnem habentibus, citius. *De Natura pueri* 157.

¶ θηλαζομένων τῶν μαζῶν, εὐρύτεραι γίνονται αἱ φλέβες αἱ ἐς τοὺς μαζούς. εὐρύτεραι δὲ γενόμεναι, ἀπὸ τῆς κοιλίης ἕλκουσι τὸ πῖον, πλέον τοῖς μαζοῖς διαδιδοῦσι. Dum mammæ lactant & exuguntur, uenulæ quæ ad eas pertinent ampliores fiunt. Ampliores autem factæ, à uentre pinguedinem multā trahentes, in mammas transferunt. *Ibidem.*

SOLIDA CORPORIS IN GENERE.

CAVSÆ.

¶ τοῦ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἔχει, ὅσαπερ καὶ τὸ μέγιστον. Minima pars corporis ea omnia habet, quæ & maxima. *De Locis* 343.

ACCIDENTIA.

DIGNITAS.

¶ ἐμοὶ δοκέει ἀρχὴ μὲν οὐδεμία εἶναι τοῦ σώματος, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως ἀρχὴ καὶ πάντα τελευτή. κύκλου γὰρ γραφέντος ἀρχὴ οὐχ εὑρέθη. Mihi quidē uidetur principiū corporis nullum esse, sed omnes partes ex æquo & principium & finem appellari posse. Circuli enim, postquam descriptus est, principium nullum est. *De Locis* 343.

CONSENSVS.

¶ τὸ σῶμα αὐτὸ ἑωυτῷ τωὐτό ἐστι, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν σύγκειται. ὁμοίως δὲ οὐκ ἔχοντος, καὶ τὰ σμικρὰ αὐτοῦ, καὶ τὰ μεγάλα, καὶ τὰ κάτω, καὶ τὰ ἄνω, καὶ εἴ τις βούλεται τοῦ σώματος ἀπολαβὼν μέρος κακῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πεῖσιν, ὁποίη ἄν τις ᾖ, διὰ τόδε, ὅτι τοῦ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἔχει, ὅσαπερ καὶ τὸ μέγιστον. τοῦτο δ᾽ ὁποῖον ἄν τι πάθῃ τὸ σμικρότατον, ἐπαναφέρει πρὸς τὴν ὁμοεθνίην ἕκαστον πρὸς τὴν ἑωυτοῦ, ἤν τε κακὸν ἤν τε ἀγαθὸν ᾖ. Corpus ipsum sibijpsi idē, & ex ijsdē cōpositū est. Etsi uerò non eodē se modo habent partes paruę & magnæ, itemq́; infernæ ac supernæ: tamen si quis uel minimā corporis partem lædat, totū corpus affectionem eam sentiet, qualiscunq; tandē fuerit: propterea ꝙ minima corporis pars omnia habet, quæcūq; & maxima: & quicquid uel minima pars pertulerit, id gentilibus suis indicat unaquæq; pars, siue bonum id fuerit, siue malū. *De Locis* 343.

DIFFERENTIAE, *secundum*

TEMPERIEM.

☞ *Partes corporis aliæ μαλθακαὶ, aliæ στερεαὶ, à quibus semen profluit. com. de Semine.*

FIGVRAM.

¶ διαφέρει τὰ τοῦ σώματος μόρια. τὰ μὲν γὰρ κοῖλά τε ἐξ εὐρέος ἐς στενὸν ἐστι συνηγμένα, τὰ δὲ ἐκπεπταμένα, τὰ δὲ στερεά τε καὶ στρογγύλα, τὰ δὲ πλατέα καὶ ἐπικρεμάμενα, τὰ δὲ διατεταμένα, τὰ δὲ μακρά, τὰ δὲ πυκνά, τὰ δὲ μανά τε καὶ τεθηλότα, τὰ δὲ σπογγοειδέα τε καὶ ἀραιά. Aliæ partes cauæ sunt, & ex amplitudine in arctū coactæ, aliæ expassæ, aliæ solidæ & rotundæ, aliæ latæ & pensiles, aliæ extentæ, aliæ lōgæ, aliæ densæ, aliæ raræ & succulentæ, aliæ spongiformes ac molles. *De Vet. med.* 31.

¶ πολλὰ καὶ ἔσω καὶ ἔξω τοῦ σώματος εἴδεα σχημάτων, ἃ μεγάλα ἀλλήλων διαφέρει πρὸς τὰ παθήματα καὶ νοσέοντι καὶ ὑγιαίνοντι. Multæ sunt & extra & intra corpus figurarum species, quæ magnoperè inter se differunt, secundùm affectiones quas inferunt tum ægro tum sano. *De Vet. med.* 31. *& seq.*

SITVM.

☞ *Anteriores aliæ, aliæ posteriores: aliæ profundæ, aliæ nō: aliæ extremæ, aliæ mediæ. De Humidorum usu,* 576.

¶ τὰ ἄκρεα, ἔμπροσθεν, καὶ οὐκ ἐν σκέπῃ εἰθισμένα, ὥσπερ τὰ ἔνδον, τὰ ἔξω. Extremæ partes anteriores sunt, nec tegi adsuetæ, ut internæ. *De Hum. usu* VII. 577.

DELECTATIONEM. LAESIONEM.

¶ σῶμα τὸ μὲν ἐν σκέπῃ εἰθισμένον, ὅ, τι ἄηθες, ὅ, τι ἀπωτάτω τοῦ οἰκείου θάλπεος, ἐγγύτατα δὲ τοῦ ἀλλοτρίου ψύχεος. Corpus tegi solitū auersatur, quicquid insuetum est, quicquid longissimè à familiari calore abest, & peregrino frigori proximum. *De Hum. usu* VII. 576. *inductione ostendit.*

¶ τὰ ἄκρεα ταχέως ἐπαΐει παθῶν, βραδέως δὲ πρῶτον ἐπιπάσχει. καὶ φλεβῶν δῆλον αἱ πρότεροι καὶ ὕστεροι. Extremæ partes citò aliarum alterationes percipiūt, tardè uerò priores ipsæ alterantur. Manifestum est quinetiam è uenis alias prius, alias posterius affici. *De Hum. usu* VII. 577.

¶ τὰ ὄπισθεν τῶν ἔμπροσθεν τὸ θερμὸν μᾶλλον ἀνέχεται, καὶ τὰ ψυχρά. Posteriores partes calidā magis tolerant quàm anteriores, etiam frigidam magis. *De Hum. usu* VII. 577.

¶ ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροισι, τὸ ψυχρὸν πολέμιον, τὸ δὲ θερμὸν φίλον. Ossibus, dentibus, neruis, frigida inimica, calida uerò amica. *De Hum. usu* VII. 576.

¶ τῷ θερμῷ ἥδεται καὶ φέρει ἡδέως ἐγκέφαλος, καὶ ὅσα ἀπὸ τούτου. Calida delectatur facileq́; fert cerebrum: quæq́; ab eo oriuntur. *De Hum. usu* VII. 576.

¶ ὀσφῦς, στῆθος, νῶτον, ὑποχόνδρια, μᾶλλον ψυχρῷ ἀχθεται, θερμῷ δ᾽ ἥδεται, καὶ φέρει ἡδέως. καὶ πάλιν ὀσφῦς, νῶτον, στῆθος, ὑποχόνδρια, τὰ ἐναντία πάσχει, ὅτι ἐναντία. Spina, pectus, dorsum, præcordia, frigida affliguntur, calida uerò gaudent, eaq́; ferre possunt. Et uicissim spina, pectus, dorsum, præcordia, contraria perpetiuntur, quia sunt contraria. *De Humidorum usu* VII. 576.

¶ ὑπογάστριον ἥδεσθαι δοκέει θερμῷ, σκέπῃ γὰρ τὸ χωρίον, καὶ φύσιος τῆς νευρώδεος μετέχει. καὶ ἔντερα, καὶ κύστις, καὶ γεννητικὰ ἄλλως γυμνὰ ἐόντα, ψυχρότερα, ἢ ὅσα σκέπεται. ἄνω γὰρ οὐ κάτω θερμὸν ἀΐσσει. Imus uēter calida delectari uidetur, quoniā tegi assueuit, & neruosæ substantiæ participat. Similiter & intestina, & uesica & genitales partes, quæ nudæ sunt, suapte natura frigidiores sunt ijs quæ sunt tectæ. Sursum enim non deorsum emicat caliditas. *De Hum. usu* VII. 577.

¶ ἀρχῷ καὶ ὑστέρῃσι τὸ ψυχρὸν οὐ πάνυ ἐνδέχεται. Frigida podici & utero non ualde commoda est *De Hum. usu*, V. 591.

SOLIDARVM PARTIVM ΟΥΛΟΜΕΛΙΗ siue Similitudo respectu

SVBSTANTIÆ. *Sic inter se similia sunt*

O S S A.

¶ μυελὸς τροφὴ ὀστέου, διὰ τοῦτο ἐπιπωροῦται. Medulla ossis alimentū, ꝓpterea callo obducūtur. *De Alim.* XXXIII. 341.

¶ τὰ ὀστέα, τοιαύτην αὔξησιν, ὁποῖα περ ἐστι. καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα, τοιαύτην ἀποδίδωσιν αὔξησιν, ὁποῖα αὐτά ἐστιν. Ossa talē materiā augmento idoneā exhibēt, qualia existunt: uti etiā reliqua ōīa tale augmentū exhibēt, qualia ipsa exitūt. *De Princ.* 121.

MEDVLLA.

¶ μυελὸς τροφὴ ὀστέου, διὰ τοῦτο ἐπιπωροῦται. Medulla ossis alimētū, Iccirco callo alio obducūtur. *De Alim.* XXXIII. 341.

☞ *Medulla spinalis ortū & substantiam Com. de Principijs* 118.

VNGVES.

¶ ἀπὸ τῶν ὀστέων καὶ τῶν ἄρθρων αἰεὶ τὸ ὑγρότατον αὐτέου ἀπιὸν κολλῶδες γίγνεται, ἀπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον, καὶ ἐξαυαινόμενον, θύραζε ἐς ὄνυχας. Ab ossibus & articulis semper id, quod liquidissimū est, discedens, glutinosum redditur, & à calido siccatū ac arefactū, foràs in ungues ablegatur. *De Principijs* 121.

☞ *Vngues ueluti extremitates uasorum in unum coalita, de Natura pueri* 156.

NERVI, LIGAMENTA, TENDINES.

☞ De *Neruis in genere & specie, com. de Locis* 345.

¶ Νεῦρα οὐκ ἐν σαρκὶ μέσῃσι, ἀλλὰ πρὸς τοῖσι ὀστέοισι πρὸς

συμ-

[illegible] Nerui non in carne exstātes, sed intus ad ossa protenti, ligamentum sunt articulorum. *De Arte 6.*

VENAE, ARTERIAE.

Differentiæ.

Venarum differentias à corde, ratione magnitudinis, com. de Principijs 119.

¶ [illegible] Duæ sunt cauæ uenæ à corde, alteri nomē est arteria, alteri uena caua, ad quam cor situm habet. Plus autem in se calidi conti net arteria, quàm uena caua, & spiritum alternatim condit atque promit. *De Principijs 119.*

¶ [illegible] Possunt etiā numero maximæ uenæ cōprehendi. At in uniuersum, à uena caua, & ab arteria, aliæ uenæ per totū corpus dispersæ sunt: cauisſimæ autem sunt prope cor, & ceruicem, ac caput, & infra cor usq; ad coxendices. *Ibidem.*

¶ *Venarum differentias ratione partium quas nutriūt precipuas, com. de Locis 344. & seq. affert. Tandem infert:* [illegible] Aliæ uenæ alijs sunt, uix tamen dignæ memoratu.

¶ *Appendix de Nat. hum. uenarum crassißimarum paria quatuor recenset.*

¶ [illegible] Cor & caua uena semper mouentur, & plurimum calidi uenis inest. Et propter ea spiritum cor attrahit. *De Principijs 119.*

Series.

¶ [illegible] Definiunt uenæ hominis omnes in digitos manuum ac pedum. Et crassisſimæ quidem sunt uenarum totius corporis, uenæ capitis, deinde crurum; & brachiorum, ac cubitorum. In pedibus autem & manibus, tenuisſimæ ac densisſimæ & plurimæ sunt uenæ. *De Nat. pueri 156.*

Consensus.

¶ [illegible] Communicant omnes uenæ, & confluxū habent inter se mutuum: cùm aliæ quidem sibijnuicem cōmittantur, aliæ uerò per uenulas: à uenis extentas, quibus carnes nutriuntur, ea parte inter se confluant. *De Locis 345.*

Alimentum.

¶ [illegible] Pus alimentum uenæ, arteriæ. *De Alimento XXXIII. 341.*

Vsus.

¶ [illegible] Radicatio uenarum hepar. Radicatio arteriarum cor. Ex his uagantur in omnia sanguis & spiritus, & calor per hec meat. *De Alimento XVII. 331.*

Cutis.

¶ [illegible] Extremum corporis aeri expositum, necessariò pelliculā contrahit, occursu frigidi & uentorum. *De Principijs 120. & 121.*

¶ [illegible] Externa cutis, quæ & sibijpsi & neruo sanguineo continua est, cùm extra familiarem calorem in externo frigore uersetur, ab utrisq; frequenter alteratur, & utrisq; frequenter indiget, frequētius autem calida ad uoluptatem. *De Hum. usu, VII. 577.*

PILI.

Materia.

¶ [illegible] Vbicunq; in corpore glutinosum est, ibi pili à calore generantur. *De Principijs 121.*

Locus.

¶ [illegible] Oriuntur pili maximi ac plurimi, qua corporis parte cuticula rarisſima est, & ubi pilus moderatū humorē quo alatur habere potest. Quòd sicubi cuticula etiā posterius rarescit, ibi pili quoq; posterius nascuntur, sicut in mento, & pube, & quouis alio loco. *De Nat. pueri 156.*

Tempus.

¶ [illegible] Simul ut uir facta est & genituræ, & menses uirginū, tunc etiā pilos emittit pubes, tā pueri, quàm uirginis, rara nimirum cuticula reddita, simulq; pilo moderata humiditas in alimentum suggeritur, nec parcior iusto. *De Natura pueri 156.*

Differentiæ.

¶ [illegible] Qualemcunq; humiditatem caro attraxerit, siue albam, siue flauam, siue nigram, tali colore etiam pilus inficitur. *De Natura pueri 157.*

¶ *Canorum ortus Ibidem.*

Accidentia.

Caluitij & Glabritiei causas, com. de Nat. pueri 157.

GLANDVLAE.

Substantia.

¶ [illegible] Glandularum natura spōgiosa est: sunt enim raræ & pingues: & neq; carnes sunt reliquo corpori similes, neq; aliud quid simile corpori habent: sed friabiles sunt, & uenas multas habēt. Quòd si disſeces, sanguis largus erūpit, specie albus, & ueluti pituita, attactu autem instar lanæ. Quòd si multa ui ipsas digitis compresſeris, glandula humorem oleosum remittit: ipsa autem sæpe conteritur, ac disperit. *De Glandulis 374.*

Locus.

¶ [illegible] Vbi corpus siccum est, ibi neq; glandula, neq; pilus reperitur. Teneræ econtra & exercitijs deditæ & humectæ partes glandulosæ sunt ac pilosæ. *De Glan. 374.*

Vsus.

¶ [illegible] Reliqui corporis redundantiā glandulæ sibi pro lucro deputant, & alimentum hoc est ipsis familiare. *De Glandulis 374.*

¶ [illegible] Glandulæ in corpore sunt plures siue maiores in cauis ipsius partib. & quibusuis alijs humectis ac sanguinolentis locis, quam in articulis: illæ quidem, ut quod supernē in cauas partes influit, suscipiant & in se trahant: hæ uerò, ut subinde nascentē ex laboribus humiditatem in articulis, si quidē nimis copiosam articuli remittant, in se suscipiant, & [illegible] mia humectatio corporis prohibeatur. Vt enim quā maximè humectatio quædā fiat, non tamen superueniet posterior humectatio, cùm reflectatur & consumatur tū multa, tum modica, in ipsas glandulas. *De Glandulis 374.*

¶ [illegible] Vbi est glan-

glandula, ibi etiā ſunt pili. Natura enim facit glādulas & pilos, utraq; eiuſdē uſus gratia. Illæ enim id, quod influit, ſuſcipiunt. Pili uerò ex glandulis occaſionē nacti naſcuntur & augētur, colligentes id quod ſuperfluum erat, & in extremitates effundebatur. *De Glandulis* 374.

Species.

¶ ἀδένες καὶ κατὰ τὰ οὔατα ἔνθα καὶ ἔνθα ὑποκάτωθεν παρὰ τὰς σφαγὰς τοῦ τραχήλου, τρίχες τε ἐνταῦθα, ὑποκάτωθεν ἐπὶ τῇσι μασχάλῃσιν ἀδένες καὶ τρίχες. βουβῶνες καὶ ἐπίσειον ὡσαύτως μασχάλῃσιν, ἀδένας καὶ τρίχας. Glandulæ ſunt ab utraque aurium parte iuxta iugulares colli, & pili etiam ibidem. Item ſub alis utrinq; & glandulæ & pili ſunt. Inguina & pubes, ſimiliter ut alæ, & glādulas & pilos habēt. *De Glandulis*. 375.

¶ ἔντερα ἔχει ἀδένας ἐς τὸ ἐπίπλοον μέζονας, τρίχας δὲ οὐκ ἔχει. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖσι τέλμασι τῆς γῆς καὶ κατακόροισιν οὐ φύεται τὸ σπέρμα, οὔτε ἐθέλει ἀναβαίνειν ἐς αὔρην, ἀλλ' ἀποσήπεται καὶ ἀποπνίγεται τῇ πλεονεξίῃ (βιᾶται γὰρ τὸ σπέρμα) οὕτως καὶ ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν ἡ πληθὺς καὶ τὸ ὑγρὸν πουλὺ, οὐκ ἐᾷ φῦναι τρίχας. Inteſtina habēt glādulas in omento maiores, pilos tamē non habent. Vt enim in uliginoſis terræ locis ſemen non naſcitur, neq; ſupra terram erumpere conatur, ſed ob redundantiam putreſcit ac ſuffocatur (uis .n. infertur ſemini) ita quoq; in inteſtinis copia ac multitudo humoris pilos enaſci non ſinit. *Ibidē.*

¶ ἔχουσι καὶ οἱ νεφροὶ ἀδένας. καὶ ἐν τοῖσι στήθεσι μαζοὶ καλέονται. Ipſi etiam renes glandulas habent, & in ipſo pectore Māmæ ſunt dictæ. *Ibidem.*

¶ ἄλλαι δὲ εἰσὶν ἐν τῷ σώματι ἀδένες σμικραὶ καὶ πάνυ. Aliæ in corpore glandulæ paruæ admodum. *Ibidem.*

MVSCVLI.

¶ σάρκα περιφερέα μῦν καλέουσι. Carnem in orbem circumſitam Muſculum appellant. *Com. de Arte* 6.

TEMPERIEI.

¶ *Huc conſideratio Partium calidarum, humidarum, ſiccarum, frigidarum.*

CONFORMATIONIS.

¶ τὰ κοῖλά τε καὶ εὐρυχωρέα, οἷον κοιλίη καὶ θώρηξ φύσαν ὑποδέχεσθαι εἴωθε. Partes cauæ & amplæ, qualis eſt uenter & thorax, flatum ſuſcipere conſueuerunt. *Com. de Vet. med.* 32.

¶ ἑλκύσαι ἐφ' ἑωυτὰ καὶ ἐπισπάσασθαι ὑγρότητα ἐκ τοῦ ἄλλου σώματος, τὰ κοῖλά τε καὶ ἐς στενὸν ἐξ εὐρέος συνηγμένα, δύναιτ' ἂν μάλιστα. τῶν δ' ἔσω τοῦ ἀνθρώπου φύσις καὶ σχῆμα τοιοῦτον, κύστις τε, καὶ κεφαλὴ, καὶ ὑστέρη γυναιξί. καὶ φανερῶς ταῦτα μάλιστα ἕλκει, καὶ πλήρεά ἐστιν ἐπακτίου ὑγρότητος αἰεί. τὰ δὲ κοῖλα καὶ ἐκπεπταμένα, ἐπιρρυεῖσαν μὲν ἂν ὑγρότητα μάλιστα δέξαιτο πάντων, ἐπισπάσαιτο δ' ἂν οὐχ ὁμοίως. Partes ex cauitate & amplitudinē in arctum coactæ, humiditatem ex reliquo corpore ad ſe maximè allicere poſſunt. Sunt autem in ipſo homine partes naturā & figura tales, ueſica, & caput, & uterus in mulieribus, quæ manifeſtiſsimè attrahunt, ſemperque plenæ ſunt attracta humiditate. Cauæ econtrā & expaſſæ figuræ, influentem quidem humorem maximè omnium ſuſceperint, non autem ſimiliter attraxerint. *Ibidem.*

¶ κατὰ τὰ οὔατα καὶ τὰς σφαγὰς τοῦ τραχήλου, μασχάλαι, βουβῶνές τε καὶ ἐπίσειον, ταῦτα μὲν κοῖλα τῶν ἐν τῷ σώματι, καὶ ῥηϊδίως ἐς περιουσίην ὑγροῦ. καὶ γὰρ πονέει ταῦτα καὶ κινέεται μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι. Vicina auribus & iugularibus, axillæ item, inguina & pubes, cauæ corporis partes ſunt, & facilè humoris redundantiam excipiunt: quandoquidem exercentur, & ex omnibus corporis partib. maximè mouentur. *Com. de Glandulis* 375.

¶ ἔχει τὸ σῶμα οὐ μίαν νηδὺν, ἀλλὰ πλέους. δύο μὲν γὰρ αἱ τὸν σῖτον δεχόμεναί τε καὶ ἀφιεῖσαι· ἄλλαι δὲ τουτέων πλέους, ἃς ἴσασιν, οἷσι τουτέων ἐμέλησεν. Habet corpus non unum uentrem, ſed plures. Duo ſunt enim, qui cibum ſuſcipiunt & demittunt: alij uerò præter hos plures, quos norunt hi, quibus hæc res curæ fuit. De *Arte*. 5.

¶ ὅσα τῶν μελέων ἔχει σάρκα περιφερέα, ἣν μῦν καλέουσι, πάντα νηδὺν ἔχει. Quæcunq; membra carnem in orbem circūſitam habent, quam muſculum appellant, ea omnia uentrem habent. *Ibidem.*

¶ πᾶν τὸ ἀσύμφυτον, ἤν τε δέρματι, ἤν τε σαρκὶ καλύπτηται, κοῖλόν ἐστι. πληροῦται τε ὑγιαῖνον μὲν πνεύματος, ἀσθενῆσαν δὲ ἰχῶρος. Quicquid non concreuit, ſiue pellicula, ſiue carne cōtegatur, cauum eſt. Impletur autem, dum ſanum eſt flatu; dum ægrotat ichore, *Ibidem.*

¶ τὰ σπογγοειδέα τε καὶ ἀραιὰ, οἷον σπλὴν, πνεύμων, καὶ μαζοὶ, προσκαθιζόμενα μάλιστα ἀναπίοι, καὶ σκληρυνθείη καὶ αὐξηθείη ὑγρότητος προσγενομένης ταῦτα μάλιστα. Spōgiformes & molles, uelut lien, pulmo, & mammæ, ea quæ in proximo ſunt maximè ebibunt, duræq; fiunt ac augeſcunt hæ partes hūmore accedente. *De Vet. med.* 32.

¶ τὰ στερεὰ καὶ στρογγύλα οὔτ' ἂν ἐπισπάσαιτο, οὔτ' ἂν ἐπιρρυεῖσαν ἐδέξατο. περιολισθάνοι τε γὰρ ἂν, καὶ οὐκ ἔχοι ἕδρην, ἐφ' ἧς μένοι. Solidæ & rotundæ partes, neq; attraxerint, neque ſuſceperint: quandoquidem dilabitur humor, & non habet ſedem ubi maneat. *Ibidem.*

¶ τὰ πλατέα καὶ ἀντικάρδια, καὶ ἁπαλὰ, καὶ τεθηλότα, καὶ ἔναιμα, καὶ πυκνὰ, οἷον ἧπαρ, ἐκ φυσέων ὀδύνας ὀξυτάτας τε καὶ πυκνοτάτας πάσχουσι, ἐμπυήματά τε καὶ φύματα πλεῖστα. Partes latæ, & renitētes, & teneræ, & ſucculentæ, & ſanguineæ, & denſæ, ueluti hepar, ex flatibus dolores acutiſs: & frequentiſsimos patiuntur, ſuppurationes item & tubercula plurima. *Ibidem.*

VNITATIS. TVM CARNIVM. OSSIVM: ut Articuli.

¶ *Articulorum hiſtoriam & ſeriem com. de Locis.* 347.

¶ τὰ ἄρθρα, ἐν οἷσιν αἱ συμβολαὶ τῶν κινεομένων ὀστέων ἐγκαταλαμβάνονται, ὑπόφορά ἐστι, καὶ θαλάμας περὶ αὐτὰ ἔχοντα, ἃς κατηγγέλλει ἰχὼρ, ὃς ἐν διοιγομένων αὐτέων πολύς τε καὶ πολλὰς λυπήσας ἐξέρχεται. Articuli, in quibus oſsium, quæ mouentur, commiſſuræ uertuntur, ſubſpumoſa & antroſa ſunt, & circa ſe forulos habent, quos ſanies prodit, quæ apertis ipſis multa multosq; affligens egreditur. De *Arte* 6.

¶ μύξα πᾶσιν ἄρθροις ἐστὶ φύσει. καὶ ὅταν αὕτη καθαρὴ ᾖ, ὑγιαίνουσι τὰ ἄρθρα, καὶ διὰ τοῦτο εὐκίνητά ἐστιν, ὥστε ὀλισθηρὰ πρὸς ἄλληλα. πόνος δὲ καὶ ὀδύνη γίνεται, ὅταν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ὑγρασίη ῥυῇ πονηρή. Omnibus articulis mucus à natura adeſt. Qui cū purus fuerit, articuli ſani ſunt, & bene moueri poſſunt; utpote lubrici inter ſe. Labor autē & dolor fit, ubi à carne humiditas fluxerit uitioſa. *Com. de Locis* 347.

SOLIDARVM PARTIVM HISTORIA.

CAPVT.

IN GENERE.

¶ ὁ τῆς κεφαλῆς κύκλος, ἐν ᾧ ὁ ἐγκέφαλος, κενός ἐστι, πολλῶν διαφύσεων μεστὸς, ὥστε οὐδὲν ἀπέχειν πολλῶν ἀγγείων εἶναι τῶν μέν τοι βλαπτόντων τὸν κεκτημένον, τῶν δὲ καὶ ὠφελεόντων. Capitis circulus, in quo cerebrum, cauus eſt, multisq; refertus ſpiraculis, adeò ut ferè uaſorum uſum præbeat, continendo ea quæ partim lædunt, partim proſunt. De *Arte* 5.

CALVARIA.

¶ *Suturas caluariæ. com. de Locis* 346.

MEMBRANAE.

¶ μήνιγγες δύο εἰσὶ τοῦ ἐγκεφάλου. ἡ μὲν ἐπάνω παχυτέρη, ἡ δὲ λεπτὴ τοῦ ἐγκεφάλου ἁπτομένη, οὐκέτι ἡ αὐτὴ, ἐπὴν τρωθῇ. Membranæ cerebri duæ ſunt: altera ſuperna craſsior, altera quæ cerebrum attingit tenuis, quæ ipſa tamen non permanet eadem, ſi uulneretur. De *Locis* 344.

CEREBRVM.

¶ ἡ κεφαλὴ καὶ αὐτὴ τὰς ἀδένας ἔχει, τὸν ἐγκέφαλον ἴκελον ἀδένι. ἐγκέφαλος γὰρ καὶ λευκὸς καὶ ψαφαρὸς, ὅκως περ καὶ ἀδένες. Caput etiam ipſum glandulas habet, cerebrum nimirum ſimile glandulæ. Eſt enim cerebrum album ac friabile, quemadmodum etiam glandulæ. De *Glandulis* 376.

¶ μέζων δ' ὁ ἐγκέφαλος τῶν ἄλλων ἀδένων, καὶ αἱ τρίχες μέζους ἢ αἱ ἄλλαι τρίχες. μέζων τε γὰρ ὁ ἐγκέφαλος, καὶ ἐν εὐρυχωρέῃ κέεται τῇ κεφαλῇ. Maius eſt cerebrum quàm reliquæ glandulæ, uti etiā capilli maiores quàm alij pili, utpote in amplo ſpacio capitis ſitum. *Ibidem.*

¶ ὁ ἐγκέφαλος ταυτὰ ἀγαθὰ ἅπερ ἀδένες ποιεῖ τὴν κεφαλήν. ἕλκει γὰρ πρῶτον ὁ ἐγκέφαλος ἀπὸ παντὸς τὴν ὑγρασίην, καὶ ἐπὶ τὰς ἐσχατιὰς ἔξω ἀποστέλλει τὸ πλέον ἀπὸ τῶν ῥόων. Eadem commoda præſtat capiti cerebrum, quæ glandulæ. Humiditatem enim; quæ illi ineſt, à reliquo corpo-

xe auxilij causa abstrahit,& in extremitates foràs ablegat maiorem partem fluxionum. *Ibidem.*

¶ ὁ ἐγκέφαλος ἐστι μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος. Cerebrum sedes & metropolis est frigidi ac glutinosi. *De Principiis* 118.

AVRES.

¶ τὰ ὦτα, σκολιὸς μὲν πόρος καὶ στενός· ὁ δὲ ἐγκέφαλος πλησίον αὐτέων αὐτοῖσιν ἐμπιέζεται. Aurium intortus est meatus & angustus, cerebrum autem prope ipsum ipsis apprimitur. *de Glandulis* 377.

☞ Meatus auditorij conformatio, *com. de Principiis* 122. *& de Locis* 344.

¶ εἰσὶ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἤν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. Venæ retro aures sunt, quas si quis secet, sterilitatem inferat his, quibus secantur. *De Aere* 255.

NARES.

¶ κατὰ τὰς ῥῖνας τρῆμα μὲν οὐκ ἔνεστι, σομφὸν δὲ, οἷον σπογγιά. καὶ διὰ τοῦτο διὰ πλέονος ἀκούει ἢ ὀσφραίνεται· κατὰ πολὺ γὰρ σκίδναται ἡ ὀδμὴ τῆς ὀσφρήσιος. Ad nares non tendit foramen, sed fungosum quid instar spongiæ. Et iccirco per longiorem distantiam audit, quàm olfacit: quoniam odor ab olfactu per longius interuallum separatur. *De Locis* 344.

¶ προσήκει ὁ ἐγκέφαλος τῆς ῥινὸς ἐς τὰ κοῖλα. καὶ ταύτῃ αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐπίπροσθεν ὀστέον οὐδὲν, ἀλλὰ χόνδριον μαλακὸν, ὅκως περ σπόγγος, οὔτε κρέας, οὔτε ὀστέον. Cerebrum in cauitatem nasi pertingit, atque hac parte non est ante ipsum os aliquod, sed cartilago mollis uelut spongia, quã neq; carnem neq; os appellare posis. *De Principiis* 122.

OCVLI.

☞ *Oculorũ uenæ & nerui, & membranæ, com. de Locis* 344.

☞ *Eorundem partes & structura, com. de Principiis* 123.

LABIA.

¶ τῷ στόματι κεχηνὼς, σχεδὸν οὐδὲν ἀναπνεύσεις. προσμυλλήνας δὲ καὶ συστείλας, πιέσας τε τὰ χείλεα, ἔτι τε αὐλὸν προσθέμενος, ῥηιδίως ἀνασπάσειας ἂν, ὅτι θέλεις. Aperto ore nihil sanè humoris attraxeris. Vbi uerò labra foras produxeris, contraxerisq;, ac compresseris, insuperque fistulam admoueris, facilè sanè attrahes quicquid uoles. *De Vet. med.* 31.

DENTES.

☞ *Dentium ortus & differentia, com de Principiis* 121. *& seq.*

¶ τοὺς ὀδόντας οἱ παῖδες ἑπτὰ ἐτέων διελθόντων πληρεῦσι. καὶ ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἔστι δὲ λόγῳ καὶ ἀριθμῷ ἀτρεκέως ἑβδομάδες τεσσαράκοντα καὶ τριηκόσιαι. Pueri septem annis peractis dentes explent. At in septem annis continentur pleno & iusto numero exactè hebdomades trecentæ ac sexaginta. *De Aetate* 204.

THORAX

IN GENERE.

¶ τὸ νῶτον, πρὸς ὃ ὁ πνεύμων κεῖται, κενόν ἐστι, πολλῶν διαφύσιων μεστὸν, ὥστε καὶ πολλῶν ἀπέχειν ἀγγείων ἄνευ τῶν μέν τοι βλαπτόντων τὸν κεκλιμένον, τῶν δὲ καὶ ὠφελεόντων. Dorsum, cui pulmo adiacet, cauum est, multisq; refertum spiraculis, ut uasis usum uideatur præbere, continendo ea quæ uel lædunt uel prosunt. *De Arte* 5.

COLLVM.

¶ τράχηλος τὰ μέρεα αὐτοῦ ἑκατέρῃ ἔνθα καὶ ἔνθα ἀδένας ἔχει, καὶ παρίσθμια καλέονται αἱ ἀδένες αὗται, χρέην τοιήνδε. ἡ κεφαλὴ ὑπερέχουσα αὐτῶν κοίλη ἐοῦσα, καὶ πλήρης τοῦ ὑγροῦ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἄλλου σώματος ὑγρασίης. καὶ ἅμα ἀναπέμπει τὸ σῶμα ἀτμοὺς ἐς τὴν κεφαλὴν παντοίους αὐτῷ, οὓς αὖθις ἡ κεφαλὴ ὀπίσω ἀφίησιν. οὐ γὰρ δύναται ἐμμένειν τὸ ἐπιρρέον, οὐκ ἔχον ἔνθα ἕδρην ἦν μὴ τὴν κεφαλὴν πονέῃ, ὅτε οὐκ ἀφίησιν, ἀλλ᾽ αὐτοῦ κατέχει. ἐπὴν δὲ αὐτὴν ἕλξιν, ἐς τὰς ἀδένας ἡ ῥοὴ γίνεται. καὶ οὐδὲν λυπέει τὸ ῥεῦμα, ἔστ᾽ ἂν ὀλίγον τε ᾖ καὶ ξύμμετρον, καὶ ἐγκρατέες ἔωσιν αἱ ἀδένες. Collum ab utraque sui parte hinc & illinc glandulas habet, quas uocant tonsillas, in hunc usum comparatas. Caput imminet superiore loco, cauum, ac rotundum, & preterea humiditatem ex reliquo corpore attrahens: simul etiam corpus uapores omnis generis sursum in caput transmittit, eosdemq; caput rursus remittit. Non enim immorari potest id quod influit, non habens ubi sedem firmet: nisi caput egrotet: tunc enim non remittit, sed isthic retinet. Posteaquam uerò id, quod attractum est, remitti ceperit, tunc in glandulas fluxio abit. Nihil uerò molestię affert, quandiu pauca & moderata fuerit, & glandulę robustæ extiterint. *De Glandulis* 376.

MAMMAE.

¶ τοῖσιν ἄρρεσι καὶ ἡ στενοχωρίη καὶ ἡ πυκνότης τοῦ σώματος μέγα συμβάλλεται μὴ εἶναι μεγάλας τὰς ἀδένας. Maribus & locorum angustia, & corporis densitas plurimum conducit ad hoc, ut glandulæ non sint magnæ. *De Glandulis* 378.

¶ τείνουσι ἐς τοὺς μαζοὺς καὶ ἐς τὰς μήτρας φλέβια ταὐτὰ, δι᾽ ὧν τὸ παιδίον ἐπαυρίσκεται τροφῆς. Tendunt in mammas & in uteros eædem uenulæ, per quas fœtus alimento fruitur. *De Natura pueri* 158.

¶ θηλαζομένων τῶν μαζῶν εὐροώτερα γίνεται τὰ φλέβια ἐς τοὺς μαζούς. *Ibidem.*

OSSA.

¶ αἱ πλάται πρὸς τὰ γυῖα ἥρμοσται, ἐπικέκλινται ἐπὶ τὸ ὀστέον ἐν τῷ γυίῳ. Scapulæ ad membra brachij coarticulantur, incumbentes in ipsum os quod in brachio est. *De Locis* 346.

¶ σπονδύλους οἱ μὲν πλείονας, οἱ δὲ ἐλάσσονας ἔχουσι. οἱ μὲν πλέονας ἔχοντες, δυοῖν δέοντες εἴκοσί εἰσιν, ὧν οἱ μὲν ἄνω πρὸς τῇ κεφαλῇ, οἱ δὲ κάτω πρὸς τῇ ἕδρῃ. Verticula alij plura, alij pauciora habent. Qui pauciora habent, his duodeuiginti sunt, horum alia sursum ad caput, alia deorsum ad sedem tendunt. *Ibidem.*

¶ κληῖδες ἄρθρα ἔχουσι, τὰ μὲν ἐν μέσῳ τοῦ στήθεος κατὰ τὸν βρόγχον, καὶ ταῦτα ἥρμοσται· τὰ δὲ πρὸς τοὺς ὤμους κεκλιμένα πρὸς τὰς πλάτας, αἳ ἐπὶ τοῖς ὤμοις αἰεὶ πεφύκασι. Claiuiculæ articulos habent, alios in medio pectoris iuxta guttur, atq; hîc coarticulatæ sunt: alios uerò ad humeros, reclinatos ad scapulas, qui humeris semper adhærent. *Ibidem.*

¶ πλευραὶ ἑπτὰ, αἱ μὲν ὄπισθεν τοῦ σώματος πρὸς τοὺς σπονδύλους, τὰ δὲ ἔμπροσθεν ἐν τῷ στήθει πρὸς ἑωυτάς. Costæ septem posteriore corporis parte cum uerticulis, anteriore inter se committuntur in pectore. *Ibidem.*

SEPTVM.

¶ διάτασις φρενῶν πλατεῖα τε καὶ ἀντικειμένη, φύσις τε νευρωδεστέρη τε καὶ ἰσχυροτέρη. Septi transuersi distensio lata, & renitens, natura item neruosior ac robustior. *De Vet. med.* 32.

PVLMO.

¶ περὶ τὴν κοιλίην τὴν μεγίστην διέξοδος πνεύματος ψυχροῦ καὶ θερμοῦ. Circa uentrem maximum aeris frigidi & calidi transitus est. 1. *de Dieta* 407.

¶ πνεύμων ἐναντίην σώματι τροφὴν ἕλκει. τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὴν αὐτήν. Pulmo contrarium corpori alimentum trahit: reliqua uerò omnia idem. *Com. de Alimento* XVII. 331.

COR.

¶ τὸ θερμὸν τοῦ λιπαροῦ μητρόπολις. θερμαινόμενον γὰρ τὸ πρῶτον πάντων διαχεόμενον, λιπαρὸν γίνεται. Calidum ipsius pinguis metropolis est. Quod enim calescit, primũm omniũ, quũ diffunditur, pingue fit. *Com. de Principiis* 118.

¶ τὸ θερμὸν πλεῖστον ἐν τῇσι φλεψὶ καὶ τῇ καρδίῃ. καὶ διὰ τοῦτο πνεῦμα ἡ καρδίη ἔχει θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Calidum plurimum in uenis ac corde inest. & propterea spiritum cor habet, utpote quod omnium intra hominem membrorum calidissimum existat. *Ibidem* 119.

¶ ἡ καρδίη καὶ αἱ κοῖλαι φλέβες κινέονται αἰεὶ, καὶ τὸ θερμότατον πλεῖστον ἐστὶν ἐν τῇσι φλεψίν. καὶ διὰ τοῦτο πνεῦμα ἡ καρδίη ἕλκει θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Cor & uenæ cauæ semper mouentur, plurimumq; calidi in uenis inest, & propterea spiritum cor trahit, ex omnibus in homine maximè calidum existens. *Ibidem.*

VENTER INFERIOR.

IN GENERE.

¶ τὸ πῦρ πλεῖστον ἐν τῷ κατωτάτω περιφραχθὲν κοιλίην τὴν μεγίστην ἐποίησε, ξηροῦ καὶ ὑγροῦ ταμιεῖον, δοῦναι πᾶσι, καὶ λαβεῖν παρὰ πάντων, θαλάσσης δύναμιν, ζώων συντρόφων τροφὴν, ἀσυμφόρων δὲ φθόρον. Ignis plurimus in profundo ueluti obseptus uentrem maximum constituit, sicci atque humidi promtuarium, ut daret omnibus, & acciperet ab omnibus, maris imitatione, animalia in ipso nutriri solita fouentis, aliena uerò interimentis. 1. *de Dieta* 407.

¶ ὁ θώρηξ καλεόμενος, ἐν ᾧ τὸ ἧπαρ στεγάζεται, κενός ἐστι, πολλῶν διαφύσιων μεστὸς, ὥστε οὐδὲν ἀπέχειν πολλῶν ἀγγείων εἶναι τῶν μέν τοι βλαπτόντων τὸν κεκλιμένον, τῶν δὲ καὶ ὠφελεόντων. Thorax dictus, in quo hepar continetur, cauus est, multis spiraculis plenus, adeò ut ferè uasorum usum præbeat, continẽdo ea quæ partim lędunt, partim prosunt. *De Arte* 5.

¶ τὸ ὑπογάστριον ὑδαρὲς ἀεὶ δοκέει θερμοῦ ἐόντος· τὸ χωρίον, καὶ φ-

ἐφύσιος τῆς νευρώδεος μετέχει. Imus uenter calido delectatur, quoniam tegi assueuit, & naturæ neruosæ particeps est. *De Hum. usu.* VII. 577.

MESEREUM.

αἱ φλέβες ἐκ τῆς νηδύος τῶν ἐντέρων, ἐς ἃ συλλέγεται τὰ σιτία καὶ τὰ ποτά, ἐπὴν θερμανθῇ ταῦτα, ἕλκουσι τὸ λεπτότατον καὶ τὸ ὑγρότατον. τὸ δὲ παχύτατον αὐτέου καταλείπεται, καὶ γίνεται κόπρος ἐν τοῖσιν ἐντέροισι τοῖσι κάτω. Venæ ex uentre ac intestinis, cibi & potus receptaculis, posteaquam incaluerūt, id, quod tenuissimum ac liquidissimum est, trahunt: crassissimum autem & fex istic relicta, computrescit, & fit stercus in inferioribus intestinis. *De Principiis* 121.

αἱ ἀδένες μέζονες ἤπερ ἄλλοθι τοῦ σώματος, καὶ νέμονται αἱ ἀδένες ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν ἐκπιεζόμεναι τὸ πλάδον. τὰ δὲ ἔντερα ἐκ τῶν τευχέων ἐς τὸ ἐπίπλοον ἐκδέχεται, καὶ πέμπει τὴν ὑγρασίην· τὸ δὲ ἐπίπλοον διαδίδωσι τῇσιν ἀδένησιν. Glandulæ in intestinis maiores sunt, quàm alibi in corpore: & pascuntur humiditate, quam ex intestinis hauriunt. Intestina uerò ex uasis in omentum tendentibus suscipiunt ac remittunt humiditatem: omentum autem glandulis distribuit. *De Glandulis* 375.

VENTRICULUS.

ἀσύνετος γαστήρ· ταύτῃ συνίεμεν, ὅτι διψῇ ἢ πεινῇ. Venter intelligentia caret, & per eum tamen intelligimus quòd sitit aut esurit. 1. *de Diæta* 412.

HEPAR.

τὸ ἧπαρ ὧδε ξυνέστη. ξὺν τῷ θερμῷ πολὺ τοῦ ὑγροῦ ἀπολειφθὲν ἄνευ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ λιπαροῦ, ἐκράτησε τὸ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ, καὶ ἐπάγη. Iecur sic compactum est. Quum una cum calido multum humidi conclusum esset, absq; glutinoso ac pingui, frigidū superauit calidum, & congelatum est. *De Principiis* 120.

SPLEN.

ὁ σπλὴν ὧδε. τῷ θερμῷ καὶ κολλώδει, καὶ τοῦ θερμοῦ πλεῖστον, τοῦ δὲ ψυχροῦ ἐλάχιστον, τοσοῦτον μόνον, ὁκόσον πῆξαι τὸ κολλῶδες αὐτό· ὃ εἰσιν αἱ ἶνες αἱ ἐνεοῦσαι ἐν τῷ σπληνί. καὶ διὰ τὰς ἶνας ταύτας μαλακός ἐστιν ὁ σπλὴν καὶ ἰνώδης. Splen sic constitutus est. Cum calido & glutinoso conclusum fuit calidi quidem plurimum, frigidi autem minimum; quantum scilicet ad glutinosi compactionem satis erat: sunt autem id fibræ in splene existentes: propter quas mollis est splen, & fibrosus. *Com. de Principiis* 120.

RENES.

ἔχουσι καὶ οἱ νεφροὶ ἀδένας. καὶ γὰρ οὗτοι πλεονεκτοῦσι πολλῆς ὑγρασίης. μέζονες δὲ αἱ ἀδένες ταύτῃ, ἢ αἱ ἄλλαι ἀδένες ἔασιν. οὐ γὰρ ἐμπίνεται τοῖσι νεφροῖσι τὸ ὑγρὸν τὸ ἐπιρρέον, ἀλλὰ διαρρέει ἐπὶ κύστιν κάτω. ὅτι οὖν ἐκ τῶν ὀχετῶν [illegible], τοῦτο ἕλκουσι πρὸς σφέας. Habent renes glandulas. Nam & hi multa humiditate saturantur. Maiores uerò etiam hac parte quàm aliæ glandulæ existunt. Neque enim influens humor à renibus imbibitur, sed perfluit ad inferiora in uesicā. Quicquid igitur à canalibus acquirunt, id ad se trahunt. *De Glandulis* 375.

VESICA.

περὶ τὴν κοιλίην τὴν μεγίστην ὕδατος ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ σύστασις. Circa uentrem maximum aquæ frigidæ & humidæ congregatio est. 1. *de Diæta* 407.

GENITALIA.

φλέβες καὶ νεῦρα ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος τείνουσιν ἐς τὸ αἰδοῖον. τούτου οὖν τριβομένου, καὶ τοῦ ἀνθρώπου κινευμένου, τὸ ὑγρὸν θερμαίνεται ἐν τῷ σώματι, καὶ διαχέεται, καὶ ἀφρέει, καὶ ἀποκρίνεται ἐς τὸν νωτιαῖον μυελόν, καὶ χωρέει παρὰ τοὺς νεφρούς, ἔπειτα δὲ διὰ τῶν ὀρχίων μεσάτων ἐς τὸ αἰδοῖον, ἄλλῃ ὁδῷ, ἢ ᾗ τὸ οὖρον. Venæ & nerui ab uniuerso corpore in pudendum uergunt. Eo igitur attrito, & homine moto, humidū in corpore calescit & diffunditur & spumat, & excernitur in spinalem medullam, indè ad renes, mox per medios testes in pudendum, alia uia quàm urina descendit. *Com. de Genitura* 139.

χαίρει τῷ θερμῷ ἥδεται, καὶ γυμνὸς ὁ ὑμένες ἐστὶ τῇ φύσει ψυχρότερος ἢ ὅσος σκέπεται. ἄνω γὰρ οὐ κάτω θερμὸν ἀΐσσει. Genitales partes calido delectantur: & quæ nudæ sunt, suapte natura frigidiores sunt ijs quæ sunt tectæ. Sursum enim non deorsum emicat calor. *De Hum. usu* VII. 577.

ἔχουσιν αἱ μῆτραι κόλπους συχνοὺς καὶ γαμψούς, τοὺς μὲν τηλοτέρω, τοὺς δὲ πλησιαιτέρω τοῦ αἰδοίου. καὶ τὰ πολύτοκα τῶν ζώων, πλέονας ἔχει κόλπους τῶν ὀλίγα κυεόντων. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κτήνεα, θηρία τε καὶ ὀρνεα. Vteri sinus frequentes & incuruos habet, alios remotiores, alios propinquiores pudendo. Et inter animalia, ea quæ plura pariunt, plures quoq; sinus habet, quàm quæ pauca. Similiter autem habent & pecora, & feræ, & uolucres. *De Nat. pueri* 166.

HOMINIS ANIMA IN GENERE.

Vide Tit. Fœtus Animatio.

ὅταν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ὑπηρετῇ, ἐπὶ πολλὰ μεριζομένη, οὐ γίγνεται αὐτὴ ἑωυτῆς, ἀλλ' ἀποδίδωσι τι μέρος ἑκάστῳ τοῦ σώματος ἔργῳ τοῖσι ἀνακειμένοισι, ἀκοῇ, ὄψει, ψαύσει, ὁδοιπορίῃ, πρήξεσι, καὶ πάσῃ τῇ τοῦ σώματος διακονίῃ αὐτὴ δ' ἑωυτῆς ἡ διάνοια οὐ γίνεται. ὁκόταν δὲ τὸ σῶμα ἡσυχάσῃ, ἡ ψυχὴ κινευμένη, καὶ ἐπεξέρπουσα τὰ μέρεα τοῦ σώματος, διοικεῖ τὸν ἑωυτῆς οἶκον, καὶ τὰς τοῦ σώματος πρήξιας ἁπάσας αὐτὴ διαπρήσσεται. Anima corpori inseruiens, in uarias partes distracta, sui iuris non est, sed partem quandam singulis corporis partibus distribuit: ipsis puta sensorijs, auditui, uisui, tactui, ambulationi, actioni, omni denique corporis ministerio, ut nihil minus quàm sui iuris sit. At quiescēte corpore, anima in motu est, & è partibus in partes reptans, domum suam ipsa gubernat; omnibusq; corporis fungitur officijs. *De Insomniis* 543.

FACULTATES ANIMÆ IN GENERE.

Musica facultates Animæ contrarias & tamē cōsonas assimilat. 1. *de Diæta* 412.

ἄστρων μὲν ἡ ἔξω περίοδος, μέση δὲ ἡ μέση, σελήνης δὲ ἡ ἔσω τὰ κοῖλα. Astris exterior in corpore circuitus respondet: soli medius, lunæ concauitas interna. *De Insomniis* 544.

ἐν ἀνθρώπῳ πυρὸς περίοδοι τρισσαί, περαιοῦσαι πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔσω καὶ ἔξω. αἱ μὲν πρὸς τὰ κοῖλα τῶν ὑγρῶν, αἱ τινες φλέβες κολλώδεις κοιλίας, σελήνης δύναμιν. αἱ δὲ ἐς τὴν ἔξω περιφορήν, πρὸς τὸν περιέχοντα πάγον, ὅπερ σάρξ, ἄστρων δύναμιν. αἱ δὲ μέσαι, καὶ ἔσω καὶ ἔξω περαιοῦσαι, τὸ θερμότατον καὶ ἰσχυρότατον πῦρ, ὅπερ πάντων κρατεῖται, διέπον ἅπαντα κατὰ φύσιν, ἄψοφον, καὶ ὄψει καὶ ψαύσει. ἐν τούτῳ ψυχή, νόος, φρόνησις, αὔξησις, κίνησις, μείωσις, διάλλαξις, ὕπνος, ἔγερσις. τοῦτο πάντα διὰ παντὸς κυβερνᾷ, καὶ τάδε καὶ ἐκεῖνα, οὐδέποτε ἀτρεμίζον. Triplices in homine circuitus ignis sunt, uicissim intrò ac foras commeantes. Alij quidem ad cauas partes humorum, Lunæ facultate: alij ad externam circumferentiam, ad ambientē consistentiam, Astrorū facultate. Medij uerò, & intrò & foras permeantes, calidissimum ac fortissimum ignem continent, qui omnibus dominatur, omnia secūdūm naturam obiens, sine strepitu, tum ad uisum, tum ad tactum. In hoc animæ, mens, prudētia, augmentum, motus, imminutio, permutatio, somnus, uigilia. Hic omnia per omnia gubernat; & hæc, & illa, nunquam quiescens. 1. *de Diæta* 407.

ξύρροια μία, ξύμπνοια μία, ξυμπαθέα πάντα. κατὰ μὲν οὐλομελίην πάντα, κατὰ μέρος δὲ τὰ ἐν ἑκάστῳ μέρει μέρεα πρὸς τὸ ἔργον. ἀρχὴ μεγάλη ἐς ἔσχατον μέρος ἀφικνέεται, ἐξ ἐσχάτου μέρεος ἐς ἀρχὴν μεγάλην ἀφικνέεται. μία φύσις, εἶναι, καὶ μὴ εἶναι. Confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia. Iuxta generalem quidem partium cognationē omnia, iuxta particularem uerò cuiusq; partis particulæ ad opus. Principiū magnum ad extremam partem peruenit. Ab extrema parte ad magnum principium peruenit. Vna natura, esse, & non esse. *De Alimento* XII. 323.

πλέκοντες κύκλῳ πλέκουσιν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐς τὴν ἀρχὴν τελευτῶσι. τοῦτο περίοδος ἐν τῷ σώματι, ὁκόθεν ἄρχεται, ἐπὶ τοῦτο τελευτᾷ. Plicatores ac textores ducentes in orbem fila plicant, à principio in principium desinunt. Idem circuitus in corpore est: unde incipit, in eo desinit. 1. *de Diæta* 412.

FACVLTATES IN SPECIE.

ANIMALIS.

SENSITIVA.

¶ δι' ἑπτὰ σχημάτων ἡ αἴσθησις ἡ ἀνθρώπων. ἀκοὴ ψόφων, ὄψις φανερῶν, ῥὶς ὀδμῆς, γλῶσσα ἡδονῆς καὶ ἀηδίης, στόμα διαλέκτου, σῶμα ψαύσιος, θερμοῦ ἢ ψυχροῦ, πνεύματος διέξοδοι ἔσω καὶ ἔξω. διὰ τούτων γνῶσις ἀνθρώποισι. Per septem figuras sensus hominibus contingit. Auditus sonorum, Visus manifestorum, Nasus odoris, Lingua uoluptatis & iniucunditatis, Os sermonis, Corpus tactus calidi aut frigidi, Spiritus transitus intrò ac foràs. Per hæc cognitio hominibus aduenit. 1. de Diæta 414. *Similitudine Grammaticæ artis.*

¶ αἱ αἰσθήσιες τῆς ψυχῆς, ὁκόσαι μὲν δι' ὄψιος καὶ ἀκοῆς ἐστιν, ὀξεῖαι· ὁκόσαι δὲ διὰ ψαύσιος, βραδύτεραι, καὶ εὐαισθητότεραι. Sensus animæ, qui per uisum & auditum contingunt, acuti sunt: qui uerò per tactũ, tardiores, & perceptu faciliores. 1. de Diæta 435.

NATVRALIS.

¶ περίοδοι ἐς πολλὰ σύμφωνοι, ἐς ἔμβρυον, καὶ ἐς τὴν τούτου τροφήν. αὖθις δὲ ἄνω ἕρπει ἐς γάλα, καὶ ἐς τροφὴν, καὶ ἐς βρέφος. Circuitus consoni ad multa conferunt, ad fœtum, eiusque alimentum. Rursus autem sursum repit in lac, & in alimentum, & ad infantem. De *Alimento* XX. 332.

¶ δύναμις μία καὶ οὐ μία, ᾗ πάντα ταῦτα καὶ τὰ ἑτεροῖα διοικεῖται· ἡ μὲν ἐς ζωὴν ὅλου καὶ μέρεος, ἡ δὲ ἐς αἴσθησιν ὅλου καὶ μέρεος. Facultas una, & non una, qua & hæc omnia & ab his etiam diuersa gubernantur. Alia quidem ad uitam totius & partis, alia ad sensum totius & partis. De *Alimento* XVII. 332.

¶ ὁδὸς ἄνω κάτω, μία. Via sursum deorsum una. De *Alimento* XXVII. 338.

¶ δύναμις πάντα αὔξει, καὶ τρέφει, καὶ βλαστάνει. Facultas omnia auget, & nutrit, & germinare facit. De *Alimento* XXXIV. 342.

¶ ἀφαιρέει καὶ προστίθησι οὐ τὸ αὐτό· τῷ μὲν ἀφαιρέει, τῷ δὲ προστίθησι τὸ αὐτό. Detrahit & apponit nõ idem: & rursus alteri quidem aufert, alteri uerò apponit idem. De *Alimento* XXIX. 338.

¶ πρίουσιν ἄνθρωποι ξύλον, ὁ μὲν ἕλκει, ὁ δὲ ὠθέει, τὸ δ' αὐτὸ ἀμφότεροι ποιέουσι· μεῖον δὲ ποιέοντες, πλέον ποιέουσι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ φύσις ἀνθρώπων, τὸ μὲν ὠθέει, τὸ δὲ ἕλκει· τὸ μὲν δίδωσι, τὸ δὲ λαμβάνει, καὶ τῷ μὲν δίδωσι, τοῦ δὲ λαμβάνει· καὶ τῷ μὲν δίδωσι τοσούτῳ πλέον, τοῦ δὲ λαμβάνει τοσούτῳ μεῖον. Secant homines lignum serra, alter trahit, alter trudit. Idem tamen faciunt: & minus facientes, plus faciunt. Sic & hominis natura, partim pellit, partim trahit: partim dat, partim accipit: & alij quidem dat, ab alio uerò accipit: & alij tanto plus dat, ab alio tanto minus accipit. 1. de Diæta 400.

HOMINIS TOTIVS ESSENTIA, considerati secundùm

VARIETATEM ANIMOrum atque Corporum.

Vide, Fœtus Totus quo ad Animi mores & ingenium. Illic ut Generatur: hic ut Est.

¶ ἡ κρῆσις τῶν ὡρέων αἰτίη τούτου, ὅτι πλείστην αὔξησιν καὶ ἡμερότητα παρέχει, ὅκόταν μηδὲν ᾖ ἐπικρατέον βιαίως, ἀλλὰ παντὸς ἰσομοιρίη δυναστεύῃ. Temperies anni temporum incrementum corporum & benignitatem morum cõciliat, quum nihil sit præcellens & cogens uiolenter, sed per omnia æqualitas uigeat. De *Aere* 249.

¶ ὅκου μεταβολαί εἰσι πυκνόταται τῶν ὡρέων, καὶ πλεῖσται διάφοροι αὐταὶ ἑωυτῇσιν, ἐκεῖ καὶ τὰ εἴδεα καὶ τὰ ἤθεα καὶ τὰς φύσιας εὑρήσεις πλεῖστον διαφερούσας. μέγισται μὲν οὖν εἰσιν αὗται τῆς φύσιος διαλλαγαί. ἔπειτα δὲ ἡ χώρη, ἐν ᾗ ἄν τις τρέφηται, καὶ τὰ ὕδατα. εὑρήσεις γὰρ ἐπὶ τὸ πλῆθος τῆς χώρης τῇ φύσει ἀκολουθέοντα καὶ εἴδεα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς τρόπους. Vbi mutationes temporũ contingunt frequentes, & plurimum inter se diuersæ, ibi & formas, & mores, & naturas reperias plurimum differentes. Temporum itaque uarietates potissimæ sunt, quę naturam ipsam permutant. Deinde etiã regio, in qua quis nutritur: postremùm autẽ aquæ. Inuenias enim ferè semper & formas hominum & mores regionis naturam imitari. De *Aere* 258. *Quod ipsum longa inductione demonstrat.*

¶ ὅκου αἱ ὧραι μεγίστας μεταβολὰς ποιέονται καὶ πυκνοτάτας, ἐκεῖ καὶ ἡ χώρη ἀγριωτάτη καὶ ἀνωμαλωτάτη ἐστίν· καὶ εὑρήσεις ὄρεα τε πλεῖστα καὶ δασέα, καὶ πεδία καὶ λειμῶνας ἐόντα. ὅκου δὲ αἱ ὧραι μὴ μεγάλα ἀλλάσσουσιν, ἐκείνοις ἡ χώρη ὁμαλωτάτη ἐστίν. οὕτω δὲ ἔχει καὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων. εἰσὶ γὰρ φύσιες αἱ μὲν ὄρεσιν ἐοικυῖαι δενδρώδεσί τε καὶ ἐφύδροισιν, αἱ δὲ λεπτοῖσί τε καὶ ἀνύδροις, αἱ δὲ λειμακεστέροις τε καὶ ἑλώδεσιν, αἱ δὲ πεδίῳ τε καὶ ψιλῇ καὶ ξηρῇ. αἱ γὰρ ὧραι, αἱ μεταλλάσσουσαι τῆς μορφῆς τὴν φύσιν, εἰσὶ διάφοροι. ἢν δὲ διάφοροι ἔωσι σφῶν αὐτέων, διαφοραὶ καὶ πλείονες γίνονται τοῖς εἴδεσιν. Vbi tempora magnas mutationes faciunt & frequentissimas, illic & regio agrestis & maximè inæqualis existit, inueniasq; montes plurimos atque densos, campos & prata in summitate habentes. Vbi autem non ualde uariant tempora, illic æqualissima regio est. Quod ipsum quoque in hominibus ipsis reperitur. Dantur enim naturæ quædam, montanis, syluosis ac aquosis locis similes: quædam montanis nudis atq; siccis: aliæ item pratorum ac paludum naturam referunt, aliæ planitierum, nudæque ac siccæ terræ. Tempora enim, quæ formarum naturam uariant, sunt diuersa. Quũq; inter sese fuerint maximè diuersa, uarias & multiplices formas producunt. De *Aere* 250.

¶ πολὺ καλλίονα καὶ μέζονα πάντα γίγνεται ἐν τῇ Ἀσίῃ, ἢ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἥ τε χώρη τῆς χώρης ἡμερωτέρη, καὶ τὰ ἤθεα τῶν ἀνθρώπων ἠπιώτερα, καὶ εὐοργητότερα. τὸ δὲ αἴτιον τούτων, ἡ κρῆσις τῶν ὡρέων, ὅτι τοῦ ἡλίου ἐν μέσῳ τῶν ἀνατολέων κεῖται πρὸς τὴν ἠῶ, τοῦ ψυχροῦ πορρωτέρω. Longè pulcriora & maiora omnia nascuntur in Asia, quàm in Europa. Estq; regio ipsa, hac nostra multò mansuetior, sunt etiam hominum mores benigniores & cultiores. Causa uerò horum est, temporum anni temperata mistura. Siquidem in medio solis exortu sita est ad auroram, à frigiditate ac caliditate omni remotior. De *Aere* 249.

¶ οὐχ οἷόν τε τὸ σῶμα ταλαιπωρέεσθαι, οὐδὲ τὴν ψυχὴν, ὅκου μεταβολαὶ μὴ γίγνονται ἰσχυραί. Neque corpus neq; animus ad labores confirmari potest, ubi mutationes temporum non fiunt fortes. *Ibidem* 254.

¶ ἐν μὲν τῷ αἰεὶ παραπλησίῳ, αἱ ῥαθυμίαι ἔνεισιν· ἐν δὲ τῷ μεταβαλλομένῳ, αἱ ταλαιπωρίαι τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ. καὶ ἀπὸ μὲν ἡσυχίης καὶ ῥαθυμίης, ἡ δειλίη αὔξεται· ἀπὸ δὲ τῆς ταλαιπωρίης καὶ τῶν πόνων, αἱ ἀνδρεῖαι. διὰ τοῦτο εἰσὶ μαχιμώτεροι οἱ τὴν Εὐρώπην οἰκέοντες. Similitudo & æqualitas segnitiem parit: mutatio autem & animum & corpus ad exercitationem excitat. Desidia quinetiam & ocio timiditas augetur, ab exercitio uerò & laboribus crescit uirilitas. Et propterea bellicosiores Europei sunt. *Ibidem* 256.

HABITVM CORPORIS. *Ratione*

SEXVS.

¶ τῆς γυναικὸς τὸ σῶμα ὑγρότερόν ἐστιν ἢ τὸ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τοῦ τοῦ ἀέρος καὶ ψύχεος καὶ θέρμης τὴν μεταβολὴν καὶ μῆνα ἕκαστον αἰσθάνεται. Corpus muliebre humidius est quàm uiri, & aeris mutationes secundùm frigus & calorem singulis mensibus factas sentit. De *Natura pueri.*

¶ τὸ ἄρσεν, ναστόν ἐστι, καὶ οἷον δάπις πυκνὸν καὶ ὁρεόμενον καὶ ἐπαφώμενον. τὸ δὲ θῆλυ ἀραιὸν καὶ χαῦνον, καὶ οἷον εἰ ῥέον ὁρέοντι καὶ ἐπαφωμένῳ. Mas plenus est, & uestis instar, tum ad uisum, tum ad tactum, densus: fœminę uerò corpus rarum & laxum, & uelut fluidum, tum ad uisum, tum ad tactum. De *Gland.* 378.

¶ στήθεα καὶ μαζοὶ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα τῇσι γυναιξὶ χαῦνα καὶ μαλακά ἐστι, καὶ διὰ τὴν ἀργίην, καὶ διὰ τὴν φύσιν. τοῖσι δὲ ἀνδράσι τὰ ἐναντία. Pectora & mammæ, & reliquum corpus mulieribus laxa ac mollia sunt, tum ob ocium ac segniciem, tum à natura. Viris autem uice uersa. *Ibidem.*

MOLEM.

¶ διάθεσις ἀθλητικὴ, οὐ φύσει. ἕξις ὑγιεινὴ κρείσσων ἐν πᾶσι. Dispositio athletica non est secundùm naturam. Habitus sanus melior in omnibus. De *Alimento* XIX. 332.

PER-

PERSPIRATIONEM.

¶ ἀραιότης σώματος ἐς διαπνοὴν, οἷσι πλεῖον ἀφαιρέεται, ὑγιεινότερον. πυκνότης σώματος ἐς διαπνοὴν, οἷσιν ἔλαττον ἀφαιρέεται, νοσερόν. οἱ διαπνεόμενοι καλῶς, ἀσθενέστεροι, καὶ ὑγιεινότεροι, καὶ εὐανάσφαλτοι. οἱ διαπνεόμενοι κακῶς, πρὶν ἢ νοσέειν, ἰσχυρότεροι. νοσέοντες δὲ, δυσανάσφαλτοι. ταῦτα δὲ καὶ ὅλῳ καὶ μέρει. Raritas corporis ad perspirationem: quibus amplius aufertur, salubrius est. Densitas corporis ad perspirationem: quibus minus aufertur, insalubre est. Qui probè perspirant, debiliores & saniores sunt, & à morbis facilè reconualescunt. Qui malè perspirant, priusquam ęgrotent, fortiores sunt: ubi uerò in morbum inciderint, difficilius reconualescũt. Hæc autem & toti & parti. *De Alimento* XVI.336.

¶ ἢν ἀραιόσαρκος ἐῇ ἡ γυνὴ, θᾶσσον ἔρχεται τὸ γάλα. ἢν δὲ πυκνόσαρκος, ὕστερον. Si raræ carnis mulier fuerit, citius apparet lac: si densæ, posterius. *De Nat. pueri* 158.

TEMPERATVRAM. Respectu ELEMENTORVM.

¶ ὕδατός τε τὸ λεπτότατον, καὶ πυρὸς τὸ ἀραιότατον σύγκρησιν λαβόντα ἐν ἀνθρώπου σώματι, ὑγιεινοτάτην ἕξιν ἀποδεικνύει. ὁκόσα δὲ τῶν σωμάτων σύγκρησιν λαμβάνει πυρὸς τοῦ ἰσχυροτάτου, καὶ ὕδατος τοῦ πυκνοτάτου, ἰσχυρὰ μὲν καὶ ἐρρωμένα τὰ σώματα γίνεται, φυλακῆς δὲ πολλῆς δέονται. ἢν δὲ πυρός τε τὸ ὑγρότατον καὶ ὕδατος τὸ πυκνότατον, ὑγρὴν καὶ θερμὴν φύσιν διαγινώσκειν χρή. ἢν δὲ ὕδατος τοῦ παχυτάτου καὶ πυρὸς τοῦ λεπτοτάτου, ψυχρὴν καὶ ὑγρήν. ἢν δὲ πυρός τε τὸ ἰσχυρότατον, καὶ ὕδατος τὸ λεπτότατον, ξηρὴ ἡ φύσις καὶ θερμή. ἢν δὲ σύγκρησιν λάβῃ πυρὸς τοῦ ἀραιοτάτου, καὶ ὕδατος τοῦ ξηροτάτου, ξηρὴ καὶ ψυχρὴ ἡ τοιαύτη φύσις. Quod tenuissimum est in aqua, & quod rarissimum in igne, si in hominis corpore temperamentum acceperint, saluberrimum habitũ constituunt. Quæcunque autem corpora ignis fortissimi, & aquæ densissimæ temperamentum acceperint, fortia & robusta fiunt, uerùm multa custodia opus habent. At ubi aquæ crassissimum & ignis tenuissimum, frigidam & humidam. Si uerò humidissimum in igne, & densissimum in aqua commixta fuerint, humidam ac calidam naturam cognoscere oportet. Si uerò mixturam acceperint fortissimum in igne, & tenuissimum in aqua, sicca & calida est natura. Sin mixturam acceperint ignis rarissimi, & aquæ siccissimæ, sicca & frigida talis natura est. 1. *de Diæta* 12.

LOCI.

¶ τὰ πρὸς μεσημβρίην κείμενα, θερμότερα καὶ ξηρότερα τῶν πρὸς τὰς ἄρκτους κειμένων, διότι ἐγγυτέρω τοῦ ἡλίου ἐστίν. ἐν δὲ τοιαύτῃσι τῇσι χώρῃσιν ἀνάγκη καὶ τὰ ἔθνεα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ φυόμενα ἐκ τῆς γῆς, ξηρότερα καὶ θερμότερα καὶ ἰσχυρότερα εἶναι, ἢ ἐν τῇσιν ἐναντίῃσιν. οἷον τὸ Λιβυκὸν ἔθνος πρὸς τὸ Ποντικὸν, καὶ τὰ ἐγγύτατα ἑκατέρων. Regio ad meridiẽ sita calidior est & siccior, quã ea quæ ad septẽtriones iacet, propterea quòd soli propinquior est. In hisce iccircò regionibus necesse est & hominum genera, & nascẽtia ex terra, sicciora ac calidiora & fortiora esse, quã in cõtrarijs. Sic Libyca gens cum Pontica confertur, & utrisque uicina. II. *de Diæta* 446.

SEXVS.

¶ τὰ μὲν ἄρσενα θερμότερα καὶ ξηρότερα, τὰ δὲ θήλεα ὑγρότερα καὶ ψυχρότερα. διὰ τόδε ὅτι τε ἀπ' ἀρχῆς ἐν τοιούτοισιν ἑκάτερα ἐγένετο, καὶ ἀπὸ τοιούτων αὔξεται. γενόμενά τε τῇσι διαίτῃσι ἐπιπονωτέρῃσι χρέεται, ὥστε ἐκθερμαίνεσθαι καὶ ἀποξηραίνεσθαι. τὰ δὲ θήλεα ὑγροτέρῃσι καὶ ῥᾳθυμοτέρῃσι τῇσι διαίτῃσι χρέονται, καὶ κάθαρσιν τοῦ θερμοῦ ἐκ τοῦ σώματος ἑκάστου μηνὸς ποιέονται. Masculi calidiores sunt & sicciores, fœminæ uerò humidiores ac frigidiores. Propterea quòd ab initio utrique in talibus geniti sunt, & à talibus augescunt. In lucem quinetiam editi masculi, uictu ac diæta laboriosiore utuntur, ut excalescant ac reficcentur. Fœminę uerò humidioribus ac pigrioribus diætis utuntur, & caliditatis purgationem ex corpore singulis mensibus faciunt. 1. *de Diæta* 428.

AETATIS.

¶ *Aetatum temperies*. 1. *de Diæta* 428.

¶ ὁ ἄνθρωπος τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων θερμότατος ἐστιν αὐτὸς ἑωυτοῦ, τῇ δὲ ὑστάτῃ, ψυχρότατος. ἀνάγκη γὰρ αὐξανόμενον καὶ χωρέον τὸ σῶμα πρὸς βίην θερμὸν εἶναι. ὅταν δὲ ἄρχηται μαραίνεσθαι τὸ σῶμα, καταρρέον πρὸς ἐωυτὸ ψυχρότερον γίνεται. Homo primis diebus calidissimus est sui respectu, ultimis frigidissimus. Necesse est enim augescens & robur acquirens corpus calidum esse. Vbi autem incęperit marcescere corpus, delabens in ocium, frigidissimum euadit. *Appendix de Nat. hum.*

INGENIVM.

¶ φρονίμου καὶ ἄφρονος ψυχῆς ἡ σύγκρησις αὐτὴ αἰτίη. Sapientis & insipiẽtis animæ causa in tẽperamẽto ignis & aquæ posita est. 1. *de Diæta* 434. *per inductionem hoc ipsum ostendit.*

MORES.

¶ ὀξύθυμος, ῥᾴθυμος, δόλιος, ἁπλοῦς, δύσθυμος, εὔνους, τῶν τοιούτων ἁπάντων οὐχ ἡ σύγκρησις, ἀλλ' ἡ φύσις τῶν πόρων, δι' ὧν ἡ ψυχὴ πορεύεται, αἰτίη ἐστί. δι' ὁκοίων γὰρ ἀγγείων ἀποχωρέει, καὶ πρὸς ὁκοῖά τινα προσπίπτει, καὶ ὁκοίοις τισὶ καταμίσγεται, τοιαῦτα φρονέουσι. Iracundus, Segnis, Dolosus, Simplex, Maleuolus, Beneuolus, horũ omnium causa non in ignis & aquę contemperatione, sed in naturam meatuũ, per quos anima penetrat, referri debet. Per qualiacunque enim uasa fertur, & ad qualiacunque allidituɾ, & qualibuscunque admiscetur, talia sapiunt. 1. *de Diæta* 439.

¶ αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων, αἳ ἐπεγείρουσι μάλιστα τὴν γνώμην τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐκ ἐῶσι ἀτρεμίζειν. Mutationes sunt, quæ hominis mentem semper excitant, neq; sinunt quiescere. *De Aëre* 252.

¶ ὅτι ἀπολεμώτεροί εἰσι τῶν Εὐρωπαίων οἱ Ἀσιηνοὶ, καὶ ἡμερώτεροι τὰ ἤθεα, αἱ ὧραι αἴτιαι μάλιστα, οὐ μεγάλας τὰς μεταβολὰς ποιεύμεναι, οὔτε ἐπὶ τὸ θερμὸν, οὔτε ἐπὶ τὸ ψυχρὸν, ἀλλὰ παραπλησίως. οὐ γὰρ γίνονται ἐκπλήξιες τῆς γνώμης, οὔτε μετάστασις ἰσχυρὴ τοῦ σώματος. Quòd timidiores, effœminatiores, magisque imbelles Asiani existant, cum Europeis collati, moribus item mansuetiores, tempora anni in causa sunt, quæ non magnas permutationes uel caloris uel frigoris habẽt; sed semper æqualia permanent. Neque enim animi à suo statu dimouentur, neque corpora uehementer transmutantur *De Aëre* 252.

¶ τό τε ἄγριον, καὶ τὸ ἄμικτον, καὶ τὸ θυμοειδὲς τοῖς Εὐρωπαίοις ἐγγίγνεται. αἱ γὰρ ἐκπλήξιες πυκναὶ γιγνόμεναι, τῇ γνώμῃ τὴν ἀγριότητα ἐντιθέασι, τὸ δὲ ἥμερόν τε καὶ ἤπιον ἀμαυροῦσι. διότι εὐψυχοτέρους νομίζω τοὺς Εὐρώπην οἰκοῦντας εἶναι, ἢ τοὺς τὴν Ἀσίην. Feritas, integritas, & audacia à natura Europeis innascitur. Frequentes enim emotiones animi feritatem inducunt, mansuetudinem econtrà & benignitatem obscurãt. Quare etiam magis magnanimos esse eos, qui Europam incolunt, quàm Asianos iudico. *De Aëre, aquis, locis.*

¶ τὸ φῦλον τὸ ἐν τῇ Εὐρώπῃ διάφορον αὐτὸ ἑωυτῷ ἐστι, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ κατὰ τὰς μορφὰς, διὰ τὰς μεταλλαγὰς τῶν ὡρέων, ὅτι μεγάλαι γίνονται καὶ πυκναί. In Europa hominum genus ualde inter se dissimile est, tum quo ad magnitudinem, tum quo ad formam, propter temporum mutationes magnas & frequentes, quas habent. *Ibidem.*

HOMINIS TOTIVS ACCIDENTIA.

Cuiusmodi sunt

ANIMALES ACTIONES.

RATIOCINARI.

¶ γνώμη ἀνθρώπου ἀφανὴς γινώσκουσα τὰ φανερά. Mens hominis obscura, cognoscit manifesta. 1. *de Diæta* 412.

¶ ἢν παντελῶς ἅπαν ἀναταραχθῇ τὸ αἷμα, παντελῶς ἡ φρόνησις ἐξαπόλλυται. τὰ γὰρ παθήματα καὶ τὰ ἀναγνωρίσματα ἐθισμοί εἰσιν. ὅταν δὲ τοῦ ἐωθότος ἔθεος μεταστῶμεν, ἀπόλλυται ἡμῖν ἡ φρόνησις. Quòd si totus sanguis penitus perturbetur, penitus quoque prudentia prosternitur. Affectiones enim & recognitiones sunt consuetudines. Quum autẽ à consuetudine solita recedimus, aufertur nobis prudentia. *De Flatibus* 283.

¶ ἡγέομαι μηδὲν εἶναι μᾶλλον τῶν ἐν τῷ σώματι ξυμβαλλόμενον ἐς φρόνησιν, ἢ τὸ αἷμα· τοῦτο δὲ ὅταν ἐν τῷ καθεστηκότι μένῃ, μένει καὶ ἡ φρόνησις. ἑξαλλασσομένου δὲ τοῦ αἵματος, μεταπίπτει καὶ ἡ φρόνησις. Sic mihi persuadeo, inter omnia ea, quæ in corpore sunt, nihil magis ad prudentiam cõferre, quàm sanguinem. Hic ergo quum in cõstanti habitu permanet, prudentia quoq; constat; sanguine uerò permutato, concidit simul & prudentia. *Ibidem.*

VIDERE.

Consule Titulum, Oculus.

AVDIRE.

Vide sub partibus corporis, Aures.

OLFACERE.

Vide eodem loco, Nares.

¶ ὀσφραίνεται ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς ἐὼν, αὐτὸς τῶν ξηρῶν ἕλκων τὴν ὀδμὴν ξὺν τῷ ἠέρι διὰ τῶν βρογχίων ξηρῶν ἐόντων. Olfacit cerebrum humidum existens, aridorum odoré unà cum aere per cartilagines attrahens. *De Principiis 122.*

LOQVI.

Sermonẽ à spiritu attracto & expulso prouenire, com. de Principiis 124. probat, idq; ipsum exemplo Vociferantium & Citharœdorum, quibus guttur præsectum est, demonstrat.

¶ τῆς φωνῆς, ὁκοίη τις ἂν ἔῃ, οἱ πόροι αἴτιοι τοῦ πνεύματος. δι' ὁκοίων γὰρ ἂν πόρων κινέηται ὁ ἀὴρ, καὶ πρὸς ὁκοίους τινὰς προσπίπτῃ, τοιαύτην ἀνάγκη τὴν φωνὴν εἶναι. Vocis, qualiscunque tandẽ fuerit, meatus spiritus causa sunt. Per qualescunque enim aer mouetur, & ad qualescunque alliditur, talem necesse est & uocem esse. *1. de Diæta 439.*

ANIMALES PASSIONES.

OBLIVIO.

¶ ἐν τῇσι μέθῃσι, πλέονος ἐξαίφνης γινομένου τοῦ αἵματος, μεταπίπτουσιν αἱ ψυχαὶ, καὶ τὰ ἐν τῇσι ψυχῇσι φρονήματα, καὶ γίνονται τῶν μὲν ὄντων κακῶν ἐπιλήσμονες, τῶν δὲ μελλόντων εὐέλπιδες ἀγαθῶν. In temulentis per ebrietatẽ aucto repente sanguine percellitur animus, animiq; cogitationes, & præsentium quidem malorum obliuione capiuntur, futurorum uerò bonorum spe implentur. *De Flatibus 283.*

VOX OBSCVRA.

¶ ἀσαφὴν γλώσσης γίνεται, ἢ διὰ πάθος, ἢ διὰ τὰ οὔατα· πρίν τε τὸ πρότερον ἐξαγγεῖλαι, ἕτερα ἐπιβάλλειν, ἢ πρὶν τὸ διανοούμενον εἰπεῖν, ἕτερα ἐπιδιανοέεσθαι. τὸ μὲν ἄνευ πάθους ὁρατοῦ λεγόμενον μάλιστα ξυμβαίνει φιλοτεχνοῦσιν. Obscuritas linguæ fit aut propter affectionem, aut propter aures: ut si, priusquã priora enunciarit, alia adijciat, aut si prius, quàm id quod mente concepit, eloquatur, alia insuper cogitet. Quę citra affectionem uisibilem appellatam contingit, ea illis maximè, qui artium studio tenentur, accidit. *Præcept. 99.*

DOLOR.

¶ ἀλγέει καὶ ἥδεται ὑπὸ ἑνὸς τοῦ σμικροτάτου τὸ σῶμα, ὅτι ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἔνι τὰ μέρεα, καὶ ταῦτα ἐπαναφέρουσιν ἐς τὰ σφῶν αὐτῶν ἕκαστα, καὶ ἐξαγγέλλουσι πάντα. Propterea dolet & delectatur corpus ob minimæ partis affectionẽ, eo quod in minima illa omnes aliæ partes reperiuntur, eęque gentilibus suis singula communicant, & omnia denunciant. *De Locis 344.*

¶ εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτ' ἂν ἤλγεεν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ὑπὸ τεῦ ἀλγήσειεν ἓν ἐόν. εἰ δ' οὖν καὶ ἀλγήσει, ἀνάγκη καὶ τὸ ἰώμενον ἓν εἶναι· νῦν δὲ πολλά. Si unum esset homo, nunquam sanè doleret. Neq; enim esset quod dolorem inferret, si unum existeret. Quinetiam si doleret, necesse foret & remedium unũ esse. Nunc uerò plura sunt. *De Nat. hum. 221.*

¶ ὀδύνη γίνεται καὶ διὰ τὸ ψυχρὸν, καὶ διὰ τὸ θερμόν· καὶ διὰ τὸ πλέον τῆς ἀξίης, καὶ διὰ τὸ ἔλασσον. καὶ ἐν μὲν τοῖσι ψυχομένοισι φύσει τοῖσι ἐν τῷ σώματος κατὰ τὸ δέρμα διὰ τὸ θερμαινόμενον λίην ὀδύνη γίνεται· ἐν δὲ τοῖσι θερμοῖσι φύσει, διὰ τὸ ψυχρόν, καὶ ἐν μὲν τοῖσι ξηροῖσι φύσει, ὑγραινομένοισιν· ἐν δὲ τοῖσιν ὑγροῖσι φύσει, ξηραινομένοισι. τὴν γὰρ φύσιν διαλλασσομένοις ἑκάστοισι καὶ διαφθειρομένοις αἱ ὀδύναι γίνονται. Dolor & propter frigiditatem fit, & propter caliditatem, & propter ualdè exuperans, & propter imminutum. Nam quæ natura sua frigidæ sunt corporis partes si uehementer calefiant, secundùm cutim dolor excitatur. In calidis uerò natura, propter frigidũ. Sic in siccis natura, si humectentur: in humidis deniq; natura, si reficcentur. Singulis namq; ob naturæ suæ permutationem ac corruptionem dolor oritur. *De Locis 367.*

SOMNVS.

¶ ὅταν ἐπέλθῃ τῷ σώματι ὁ ὕπνος, τότε τὸ αἷμα ψύχεται. φύσει γὰρ πέφυκεν ὁ ὕπνος ψύχειν. ψυχθέντος δὲ τοῦ αἵματος, νωθρότεραι γίνονται αἱ διέξοδοι. δῆλον δέ· ῥέπει γὰρ τὸ σῶμα, καὶ βαρύνεται (πάντα γὰρ τὰ βαρέα πέφυκεν ἐς βυθὸν φέρεσθαι) καὶ τὰ ὄμματα κλείεται, καὶ ἡ φρόνησις ἀλλοιοῦται, δόξαι δέ τινες ἕτεραι ἐνδιατρίβουσιν, ἃ δὴ ἐνύπνια καλέονται. Quũ corpus inuaserit somnus, sanguis frigesit. A natura enim somno frigefaciendi uis est. Infrigidato aũt sanguine, languidiores fiunt eius transitus. Id ex eo palàm fit, quoniam corpora aggrauata reclinantur (omnia enim grauiora natura sua deorsum feruntur) & oculi clauduntur, & prudentia immutatur, opinionesq́ue peregrinæ mentem exercent, quæ sanè insomnia appellantur. *De Flatibus 283.*

¶ ὁ ὕπνος γίνεται τῆς σαρκὸς ὑγρανθείσης, καὶ χεῖται τὸ αἷμα, καὶ γαληνίζει διαχεόμενον τὸ πνεῦμα. Somnus contingit carne humectata, & sanguis funditur, & spiritus diffusus quiescit. *II. de Diæta 516.*

VITALES.

VITA.

¶ δυνατός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος τὸ πνεῦμα ἕλκειν καὶ μεθιέναι, ἕως ἂν τινος τῶν ξυγγεγονότων στερηθῇ. ξυγγέγονε δὲ ὑγρὰ τέσσαρες ἰδέαι. Potest homo spiritum attrahere & emittere, donec uno aliquo eorum, quæ congenita sunt, priuatus fuerit. Congenitæ aũt sunt quatuor humorũ species. *De Na. hum. 223.*

¶ ὁ αἰὼν ἐστι τοῦ ἀνθρώπου ἑπταμερής. Vita hominis septenario regitur. *De Ætate 203.*

MORS.

¶ τελευτῶντος τοῦ ἀνθρώπου, ἀνάγκη ἀποχωρέειν ἐς τὴν ἑωυτοῦ φύσιν ἕκαστον τῶν ξυμβαλλομένων ἐς τὴν φύσιν, τό τε ὑγρὸν πρὸς τὸ ὑγρὸν, καὶ ὁμοίως τὰ λοιπά. Moriente homine necesse est singula eorum, quæ in ortu collata fuere in suam regionem discedere, humidum ad humidum, & sic reliqua. *De Natura humana 221.*

¶ ὅσοι ἐθέλουσιν ἑπτὰ ἡμέρας φαγέειν ἢ πίνειν μηδὲν, οἱ μὲν πολλοὶ ἀποθνήσκουσιν ἐν αὐτῇσιν. εἰσὶ δέ τινες καὶ οἳ ὑπερεβάλλουσιν, ἀποθνήσκουσι δ' ὅμως. εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ ἐπείσθησαν ὥστε μὴ ἀποκαρτερῆσαι, ἀλλὰ φαγεῖν τε καὶ πίνειν, ἀλλ' ἡ κοιλίη οὐκέτι καταδέχεται. ἡ γὰρ νῆστις συνεφύη ἐν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσιν· ἀλλὰ θνήσκουσι καὶ οὗτοι. Pleriq; eorum, qui per septem dies nihil edere aut bibere uolunt, his ipsis diebus moriuntur. Quos si qui excedant, attamen moriuntur. Quidam etiam persuasi ne seipsos fame conficiant, si in animum inducant, comedere ac bibere: uenter tamen non amplius suscipit, cùm ieiunum hisce diebus concreuerit, moriũturq; etiam illi. *De Ætate 203.*

ANIMOSITAS.

Vide Tit. Hominis totius essentia secundùm Mores. Illic Habitus, heic Actiones & Passiones perpenduntur.

¶ ὅκου βασιλεύονται, ἐκεῖ ἀνάγκη δειλοτάτους εἶναι. αἱ γὰρ ψυχαὶ δεδούλωνται, καὶ οὐ βούλονται παρακινδυνεύειν ἑκόντες εἰκῆ ὑπὲρ ἀλλοτρίης δυνάμιος. Vbi sub regibus uiuitur, ibi necesse est homines timidissimos esse. Seruitute namq; animi pressi nõ libenter pro aliena potentia temerè sese periculis exponunt. *De Aere 257.*

NATVRALES ACTIONES & Passiones.

NVTRITIO.

Subiectum.

¶ ζωοῦται τὰ μὴ ζῶα, ζωοῦται τὰ ζῶα, ζωοῦται τὰ μέρεα τῶν ζώων. φύσιες πάντων ἀδίδακτοι. Viuificantur non animalia, uiuificantur animalia, uiuificantur partes animalium. Naturæ omnium nullo doctore utuntur. *De Alimento XXI. 333.*

¶ ἐς τρίχας τροφὴ, καὶ ἐς ὄνυχας, καὶ τὴν ἐσχάτην ἐπιφανείην ἔσωθεν ἀφικνεῖται. ἔξωθεν τροφὴ ἐκ τῆς ἐσχάτης ἐπιφανείης ἔσω διικνέεται. In pilos alimentum, & in ungues, & in extremã superficiem ab internis peruenit. Ab externis alimentum ab extima superficie ad interna peruenit. *Ibidem. XII. 323.*

¶ δύναμις τροφῆς ἀφικνέεται καὶ ἐς ὀστέον, καὶ πάντα τὰ μέρεα αὐτοῦ, καὶ ἐς νεῦρον, καὶ ἐς φλέβα, καὶ ἐς ἀρτηρίην, καὶ ἐς μῦν, καὶ ἐς ὑμένα, καὶ σάρκα, καὶ πιμελὴν, καὶ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ μυελὸν, καὶ ἐγκέφαλον, καὶ νωτιαῖον, καὶ τὰ ἐντοσθίδια, καὶ πάντα τὰ μέρεα αὐτῶν. καὶ δὴ καὶ ἐς θερμασίην, καὶ πνεῦμα, καὶ ὑγρασίην. Facultas alimenti peruenit & ad ossa, & ad omnes illius partes, & in neruũ, & in uenam, & in arteriam, & in musculum, & in mẽbranã, & carnem, & pinguedinem, & sanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & medullam spinalem, & interanea, omnesq; ipsorũ partes: quin etiã in caliditatẽ, & spiritũ, & humiditatem. *Ibidem. III. 316.*

Materia.

¶ τροφὴ καὶ πνεῦμα. Spiritus quoq; alimentum est. *De Alimento XXX. 338.*

¶ μετὰ πολλῶν σιτίων ἀνάγκη καὶ πολλὸν πνεῦμα ἐσιέναι. Cũ multo cibo etiã copiosũ spiritũ ingredi necesse est. *De Fla. 279.*

¶ τροφὴ

¶ τρέφεται δὲ καὶ αὔξεται τὰ μέρεα διαίτῃ τῇ αὐτῇ τῷ ἀνθρώπῳ. ἀνάγκη δὲ τὰ μέρεα ἔχειν πάντα τὰ ἐσιόντα. ὅτου γὰρ μὴ ἐνείη μέρος ἐξ ἀρχῆς, οὐκ ἂν αὐξηθείη, οὔτε πολλῆς ἐπιούσης τροφῆς, οὔτε ὀλίγης· οὐ γὰρ ἔχει τὸ προσαυξόμενον. ἔχον δὲ πάντα, αὔξεται ἐν χώρῃ τῇ ἑωυτοῦ ἕκαστον. Nutriuntur & augescũt partes diæta qua homo utitur. Necesse est ast omnia, quæ ingrediuntur, partes habere. Cuiuscunq; enim pars non inerit à principio, illud augeri non poterit, neq; multo, neq; modico alimento ingrediente: cùm non habeat quod augere faciat. Id uerò quod omnes partes habet, augescit, unũquodq; in suo loco. 1. *de Dieta* 403.

¶ ὑγρὴ τροφὴ εὐμεταβλητότερη μᾶλλον, ἢ ξηρή. ξηρὴ τροφὴ εὐμεταβλητότερη μᾶλλον, ἢ ὑγρή. Humidum alimentum facilius transmutatur quàm siccum. Siccum alimentum facilius transmutatur quàm humidum. *De Alimento* XXXI. 339.

¶ ἡ δυσαλλοίωτος τροφὴ, δυσεξαλλοίωτος· ἡ εὐπρόσθετος, εὐεξαλλοίωτος. Quod ægrè alteratur, ægrè consumitur. Quod facilè apponitur, facilè consumitur. *Ibidem.*

Efficiens.

¶ οὐχ οἷόν τε ἅμα πολυβόρους τε εἶναι καὶ πολυπότας ἀνθρώπους. Fieri non potest, ut ijdem simul multum edant ac bibant. *De Aere* 241.

¶ ἀρχὴ πάντων μία, καὶ τελευτὴ πάντων μία, καὶ ἡ αὐτὴ τελευτὴ καὶ ἀρχή. Principium omnium unum est, & finis omniũ unus, & idem finis atq; principium. *De Alimento* VI. 317.

¶ αὔξει καὶ ῥώννυσι, καὶ σαρκοῖ, καὶ ὁμοιοῖ, καὶ ἀνομοιοῖ τὰ ἐν ἑκάστοισι, κατὰ φύσιν τὴν ἑκάστου, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς δύναμιν. Auget, & corroborat, & incarnat, & assimilat, & dissimilia facit quæ in singulis sunt, iuxta uniuscuiusq; naturam, & iuxta eam quam à principio accepit facultatem. *Ibidem* II. 313.

¶ ἡ τροφὴ ἐπὴν ἀφίκηται, ἕκαστον τοιαύτην ἀπιδοῖ τὴν ἰδέαν ἑκάστῳ, οἵηπερ ἦν. ἀρδόμενα γὰρ ὑπὸ τῆς τροφῆς αὔξεται ἕκαστα, τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ κολλῶδες, καὶ τὸ λιπαρὸν, καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ τὸ πικρὸν, καὶ τὰ ὀστέα, καὶ τὰ ἄλλα ξύμπαντα, ὁκόσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστί. Alimẽto ad partes delato, talem unumquodq; speciẽ unicuiq; imprimit, quale ipsum fuerit. Singula .n. ab alimẽto irrigata augmẽtũ capiũt, & calidũ, & frigidũ, & glutinosum, & pingue, & dulce, & amarũ, tum ossa, tum quæuis alia quæ homini insunt. *De Principijs* 121.

Via. Vasa.

¶ ἀρχὴ τροφῆς πνεύματος, ῥῖνες, στόμα, βρόγχος, πνεύμων, καὶ ἡ ἄλλη διαπνοή. ἀρχὴ τροφῆς καὶ ὑγρῆς καὶ ξηρῆς, στόμα, στόμαχος, κοιλίη. ἡ δὲ ἀρχαιοτέρη τροφὴ, διὰ τοῦ ἐπιγαστρίου, ὀμφαλός. Principiũ alimenti spiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua trãspiratio. Principium alimenti & humidi & sicci, os, gula, uenter. Verùm antiquius & prius alimentum, per abdomen umbilicus trahit. *De Alimento* XVII. 331.

¶ ὁδὸς ἄνω κάτω μία. Via sursum deorsum una. *De Alimento* XXVII. 338.

¶ ἐς τὴν κοιλίην καὶ τὰ ἐσθιόμενα καὶ τὰ πινόμενα χωρέουσιν. ἐκ δὲ τῆς κοιλίης ἐς τὴν κύστιν, ἢ διηθεῖ τὸ ὑγρὸν, τετραμμένας εἰσίν. In uentrem ea, quæ comeduntur ac bibuntur, descendũt. Ex uentre autem uenæ in uesicam, qua parte humorem per colat, extentæ sunt. *De Locis* 347.

¶ τὸ λεπτότατον αἱ φλέβες ἕλκουσιν ἐκ τῆς νηδύος καὶ τῶν ἐντέρων τῶν ἄνωθεν τῆς νήστιος, θερμαινομένων τῶν σιτίων. ἐκεῖνο δὲ ἀφίκηται τῶν νήστιος ἐς τὰ κάτω ἔντερα, ξυστραφὲν, καὶ κόπρος ἐγένετο. Tenuissimum trahunt uenæ ex uentre ac intestinis, supra ieiunum intestinum existentibus, posteaquam cibi incaluerũt. Quæcunq; autem ieiunum intestinum transierint, & in inferioribus intestinis collecta fuerint, stercus fiunt. *De Principijs* 121.

Modus.

¶ τὸ ξύμφωνον, διάφωνον· τὸ διάφωνον, ξύμφωνον. Consonãs dissonãs est. Dissonans cõsonans est. *De Alim.* XXII. 334.

☞ *Aurifabrorum & Coquorum & Architectorum ars Nutritionem naturalem imitatur.* 1. *de Dieta* 412. Item: *Fabrorũ lignariorũ serra utentiũ* 403 *et* 413. *Statuariorũ* 414.

☞ *Nutritionis tres differentiæ, pro facultatis & innatæ & influentis diuersitate, com. de Alimento* III. 314.

Effectus.

¶ τρέφεται τὰ μὲν ἐς αὔξησιν, καὶ ἐς τὸ εἶναι· τὰ δὲ ἐς τὸ εἶναι μόνον, οἷον γέροντες· τὰ δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἐς ῥώμην. Aluntur alia ad augmentum, & ad esse: alia ad esse solum, ueluti senes: alia insuper ad robur. *De Alimento* XIX. 332.

INCREMENTVM.

¶ τὰ θήλεα βραδύτερον διακρίνεται, ἢ τὰ ἄρσενα, ὅτι πλεῖστον χρόνον τὰ ὅμοια ἐν τῷ ὁμοίῳ ὁμιλέει ἐστί, διὰ τὴν συνήθειαν τε καὶ φιλότητα. ὁκόταν δὲ χωρισθῶσι τῆς μητρὸς, αἱ θυγατέρες τῶν κούρων θᾶσσον ἡβῶσι, καὶ φρονέουσι, καὶ γηράσκουσι, διὰ τὴν ἀσθενείην τε τῶν σωμάτων, καὶ τὴν δίαιταν. Fœmellæ tardius in utero conformantur, quàm masculi, propterea quod similia diutius in simili similia sunt, propter consuetudinem & amicitiam. At quũ à matre segregatæ fuerint, filiæ citius quàm filij pubescũt, & sapiunt, ac senescunt, propter corporum imbecillitatẽ, & uictus rationem. *De Septimestri* 187.

APPETITIO.

Fames. Sitis.

¶ ἀσύνετος γαστὴρ, ταύτῃ συνίεμεν, ὅτι διψῇ ἢ πεινῇ. Venter intelligentia caret: & per eum tamen intelligimus quod sitit aut esurit. 1. *de Dieta* 412.

¶ λιμὸς, νοῦσός ἐστιν. ὅ, τι γὰρ ἂν λυπέῃ τὸν ἄνθρωπον, τοῦτο καλέεται νοῦσος. Fames ipsa morbus est. Quicquid enim homini molestiam affert, hoc morbus uocatur. *De Flatib.* 277.

¶ ἐσιόντων ἐς τὴν κοιλίην σιτίων, ὅσα πεσσόμενα θερμαίνει, δεῖ ψύξιν ἀποδιδόναι τῷ ἀνθρώπῳ ἀπὸ τοῦ ποτοῦ. οὕτω καὶ τῷ δένδρῳ δεῖ ἀντιποδιδόναι ἐκ τοῦ κάτω ἐς τὸ ἄνω, καὶ ἀνάπαλιν. Homini ingestis cibis in uentrẽ, qui dum concoquuntur calefaciũt, perfrigerationẽ à potu cõtingere oportet. Sic etiã arbori uicissitudinẽ caloris supernè & infernè. *De Natura pueri.*

Libido.

¶ ὁ ἀνὴρ ἢν λαγνεύῃ πολλὰ, εὐρύτεραι γενόμεναι αἱ φλέβες μᾶλλον ἐπάγει τὴν λαγνείην. Vir si multum coeat, uenæ ampliores redditæ, uenerem magis inducunt. *De Nat. pueri.*

RETENTIO.

Mensium.

¶ τὰ καταμήνια οὐ χωρέει, ἢν ἡ γυνὴ λάβῃ πρὸς ἑωυτὴν, ἢν μέλλῃ τὸ παιδίον ὑγιαίνειν· ἀλλ' ἐνίῃσι πρῶτον ἐπισημαίνει τὸν πρῶτον μῆνα ὀλίγον. Menses non prodeunt, ubi mulier conceperit intra seipsam, si puer sanus fuerit, & permanere debet: etsi in quibusdam primo mense modicam sui indicationem faciunt. *De Nat. pueri* 152.

¶ ἡ γυνὴ ὁκόταν ἐν γαστρὶ ἔχῃ, ὑπὸ τῶν καταμηνίων μὴ χωρεόντων οὐ πονέεται, ὅτι τὸ αἷμα οὐ ταράσσεται, βόλῳ ἁπαξ κατὰ μῆνα ἰέναι, ἀλλὰ χωρέει ἡσυχῇ καὶ κατ' ὀλίγον ἀεὶ ἄπονον καθ' ἡμέρην ἐς τὰς μήτρας, καὶ τὸ ἔνδον ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐὸν αὔξεται. Mulier quum uterum gerit, licet menses non prodeant, non tamen malè habet, propterea quòd sanguis, qui confertim abire singulis mensibus consueuerat, non agitatur, sed sensim paulatimq; citra dolorem quotidie in uterum ipsum defertur, ex quo id, quod intus in utero est, incrementum suscipiat. *Ibidem.*

EXPVLSIO.

Mensium.

¶ καταμήνια γυναιξὶ τῇσιν ὑγιαινούσῃσι φαίνονται καθ' ἕκαστον τῶν μηνῶν, ὡς ἔχοντος τοῦ μηνὸς ἰδίην δύναμιν ἐν τοῖσι σώμασι. Menses mulieribus sanis singulis mensibus apparent, tanquam peculiarem in corporibus uim mensis habeat. *De Septimestri.*

¶ ὅτι μὴν μηνὸς διαφέρει πολὺ, καὶ κατὰ ψύξιν καὶ κατὰ θερμότητα, τούτου αἰσθάνεται τῆς γυναικὸς τὸ σῶμα· ὑγρότερον γάρ ἐστιν ἢ τὸ τοῦ ἀνδρός. καὶ ταραχθέντος τοῦ αἵματος, καὶ πληρώσαντος τὰς φλέβας, ἀπέρχεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχῇ τῇ φύσει ὑπῆρξε. Mensis à mense multũ differt, & secundùm frigiditatem & secundùm caliditatem: idq; ipsum persentit mulieris corpus, ut quod multò sit humidius, quàm uirile. Vbi autem cõmotus fuerit sanguis, & uenas impleuerit, ab ipso corpore descendit in uterum. Et hoc ipsum à principio naturæ quodammodo insitum est. *De Nat. pueri* 152.

¶ τῇσι παρθένοισι, μέχρις ἂν νέαι ἔωσιν, οὐ χωρέει τὰ καταμήνια, διὰ τὴν τῶν φλεβῶν λεπτότητα. ἐπὴν δὲ αὔξηται, αἱ φλέβες αἱ ἐπὶ τὰς μήτρας τείνουσαι εὐρεῖαι γίνονται ὑπὸ τῆς αὔξης, καὶ στομοῦνται, καὶ ὁδὸς καὶ δίοδος διὰ στενῶν γίνεται, καὶ τὸ ὑγρὸν κλονέεσθαι τότε ἴσχει. εὐρυχωρίη γὰρ οἱ τότε γίνεται, ἔνθα κλονέεται. Virginibus intrà pubertatem menses non procedunt, propter exiguitatem uenularum. Pòstquam autem adoleuerit, uenæ in uterum uirginis tendentes, increscente etiã reliquo corpore, ampliores fiunt, & oscula ipsarum aperiuntur, & uiã ac transitus per angustias contingit; & humidum tunc commoueri incipit. Spacia enim maiora fiunt, in quibus liberiùs agitari queat. *De Genitura* 146.

¶ ἡ ἐκμηνὶς, ἡ μὲν μία ἐοῦσα, ἐγγύτατα τριηκοσιημέριον ἐστὶ τοῦ μηνός. αἱ δὲ δύο ἡμέραι, καθ' ὃν πεντεκαιδεκαταῖον τοῦ μηνός. καὶ δὲ

[illegible] Nouilunium, quod dies unus existit, exactissimè trigesima mensis pars est: Duo autem dies, ferè quindecima mensis pars: Tres uerò dies, pars mensis decima: & reliqua iuxta hanc proportionem. Neque fieri potest, ut minori spacio uel menstrua soluantur, uel foetuum conceptus fiant. *De Octimestri* 198.

¶ [illegible] Paucus sanguis à iuuenculis matribus prodit. *De Nat. pueri* 165.

¶ [illegible] Quæ menses paucos emittunt, hæ etiam pueris postremo tempore, ubi iam maturi fuerint, alimentũ parcius exhibentes, ipsos calcitrare faciunt, ut & ante decimum prodire festinent. *Ibidem.*

¶ [illegible] Tempus, in quo purgatio contingit, quibus breuissimum est, tres sunt dies: plerisq; autem multo plures. *De Octim.* 198.

¶ [illegible] Vtplurimum contingit mulieres sine lacte esse, quibus pauca menstrua profluunt. Sicciores enim sunt, & densiorem carnem habent. *De Nat. pueri* 165.

Purgationis à partu.

Quomodo hæc & cur fiat, quando & quantum, com. de Natura pueri 154.

¶ [illegible] Si non purgetur statim in priorib. diebus uterum gerens, siue sana sit, siue non, & repetè postea superueniat ipsi purgatio, siue à pharmacis, siue sua sponte, iuxta dierum rationem procedet, quibus non una uice procedit. *De Nat. pueri* 155.

¶ [illegible] Mammæ, & reliqua membra, quæ humidiora sunt, mulieribus cõcidũt, minimum quidem in primo partu: postea uerò, prout plures pariunt, ita amplius concidunt, euacuatis uenis ex partus purgatione. *Ibidem* 166.

Seri, per

Vrinam.

¶ [illegible] Quorum aluus satis fluida est ac sana, & uesica non ardẽs, neq; os uesicæ ualde arctum, hi facilè urinam eijciũt, & in uesica nihil ipsis congregatur. *De Aere* 146.

¶ [illegible] Mulieribus meatus urinæ in uesica breuis est & amplus, ut facilè urina impellatur. Neque enim manu pudendum fricat, ueluti masculus, neque urinæ in uesica meatum contingit: ad pudenda enim perforatus est: & quia meatus sunt ampli, etiam plus bibunt quàm pueri. *Ibidem.*

Sudorem.

¶ [illegible] Quemadmodum à bullientibus aquis uapor eleuatus, si obstaculũ habeat, ad quod impingere oporteat, crassescit & condensatur, guttæq; destillãt ab his corporibus, quib. uapor ipse fuit impactus: ita quoq; in corpore sudores oriuntur. *De Flatib.* 280.

¶ [illegible] Vbi homo uestib. indutus in sole iter fecerit, aut sederit, quascunq; corporis partes sol aspicit, hæ non exudant. Sol enim, quicquid cõparet sudoris, sursum rapit. Quæ uerò partes aut ueste cõtectæ sunt, aut quauis alia re, hæ exudant. Educitur enim per uim à sole sudor. Seruatur autem à tegumentis, ut ne disperdatur à sole. Quum uerò in umbram deuenerit, totũ corpus similiter sudore perfluit. Non enim amplius sol affulget. *De Aere* 245.

Vaporum, per

Oscitationem, Pandiculationem.

¶ [illegible] Quemadmodum ab aquis in lebete bullientibus uapor multus eleuatur: sic & corpore calefacto penetrat per os aer conuolutus, & quadã ui erumpens. *De Flatib.* 280.

Ructum.

¶ [illegible] Cum omnib. ijs quæ eduntur & bibuntur, spiritus in corpus ingrediuntur, aliquando pauciores, aliquãdo plures. Id quod hinc manifestum fit. Plerisq; enim eructationes post cibos & potus euenire solent: recurrente nimirũ aere incluso, ubi perruperit bullas, in quibus latebat. *De Flatibus* 279.

Coitus.

¶ [illegible] Vir mulieri congressus, re manifesta eam quæ obscura est indicat, quòd puer sit oriturus. *De Diæta* 412.

¶ [illegible] Genitura uiri prouenit ab uniuerso humido, quod in corpore continetur, cùm id, quod robustissimum est, secernatur. *De Genitura.*

¶ [illegible] Emittit etiam mulier à corpore geniturã, aliquando in ipsum uterum, qui inde humescit: aliquando foràs, si uterus plus, quã conueniat, hiarit. *Ibid.*

¶ [illegible] Venæ & nerui ab uniuerso corpore in pudendum uergunt: quibus attritis, excalefactis & repletis, uelut prurigo excitatur, & toti corpori uoluptas atq; calor accidit. Quum uerò pudendum teritur, & homo mouetur, humidũ in corpore calescit, & diffunditur, & à motu agitatur, & spumescit. A spumante autem humore id, quod robustissimum est, ac pinguissimum, secernitur, & ad medullam spinalẽ fertur, inde ad renes. A renibus trãsit per medios testes in pudendum, non qua urina descendit, sed alia uia illi contigua. *De Genitura* 139.

Voluptatis ueneree causam com. de Genitura 140. *duabus similitudinibus declarat. Item de Hum. usu* VII. 577. *in genitalium temperiem aliquatenus refert, exemplo aquæ.*

¶ [illegible] Pueris, quũ uenulę testiũ exiles & plenæ admodũ sint, genituræ transitũ impediũt, neq; prurigo ipsis similiter accidit: ut proinde neq; agitetur in corpore humidũ ad genituræ secretionẽ. *De Genitura* 140.

Eunuchi & Castrati cur semen non excernant, com. de Genitura 140.

¶ [illegible] A ueneris usu, paucula adeò re emissa, imbecilliores reddimur, eo quòd id quod robustiss. est excernitur. *De Genitura* 139.

¶ [illegible]

¶ ὁ ἀνὴρ ἢν λαγνεύῃ πολλὰ, εὐρεῖαί τε γενόμεναι αἱ φλέβες, μᾶλλον ἐπάγει τὴν λαγνείην. Si uir multũ coeat, uenę ampliores redditæ, ueneré magis exstimulant. *De Nat. pueri* 158.

¶ ἡ μῖξις τὸ αἷμα θερμαίνουσα καὶ ὑγραίνουσα, ποιέει ὁδὸν ῥηϊτέρην τοῖσι καταμηνίοισι. Coitus sanguinem calefaciens ac humectans, uiam faciliorem mensibus facit. *De Semine.*

¶ αἱ μῆτραι ἰκμαλέαι γίνονται ἐν τῇ μίξει. Vteri in coitu humectantur. *Ibidem.*

POLLVTIO NOCTVRNA.

Causas huius com. de Nat. pueri 139.

CONCEPTIO.

De Conceptu superiore loco, tanquã de Humanæ generationis fundamento. Heic de cõceptione, tanquam de Facultate naturali ad propagationem speciei conferente.

¶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, σύγκρησιν ἔχουσα πυρὸς καὶ ὕδατος, μέρεα δὲ ἀνθρώπου, ἐσέρπει ἐς ἅπαν ζῶον, ὅ τι περ ἀναπνέει, καὶ δὴ καὶ ἐς ἄνθρωπον πάντα, καὶ νεώτερον καὶ πρεσβύτερον. αὔξεται δὲ οὐκ ἐν πᾶσιν ὁμοίως. Anima hominis, ignis & aquæ temperiẽ habẽs, partes aũt hominis, irrepit in omne animal, quod quidẽ spirat, itemq; in omnem hominem, & iuniorem, & seniorẽ. Non tamen similiter in omnib. crescit. 1. *de Diæta* 430.

PARTVS.

Ipsam pariendi facultatẽ naturalem heic consideramus: cũ de Partu tanquam de Fœtu perfecto in lucem prodeunte in præced. suo loco egerimus.

¶ μάλιστα πονέονται αἱ γυναῖκες ἐν τῷ τόκῳ, καὶ ἐν τοῖσι λοχείοισιν αἱ πρωτοτόκοι· καὶ αἱ ἐλάσσω τετοκυῖαι τῶν πλέω τετοκυιῶν μᾶλλον πονέονται. Maximè laborant in partu & puerperij purgationibus mulieres primiparæ: & quæ rariùs pariũt, multò grauiùs discruciantur, quàm quæ sæpius. *De Natura pueri* 154. & 166.

TEMPVS HOMINIS.

AETAS.

¶ ἀκμὴ ἡλικίης πάντα ἔχει χαρίεντα· ἀπόληξις δὲ τὠναντίον. Vigor ætatis omnia habet gratiosa. Decrescens uerò ętas, uice uersa. *Præceptionibus* 99.

¶ ἡλικίη, σμικροῦ ἐόντος τοῦ ὑποκειμένου, δύναμις ἐνίοτε παμπολύς. Aetas paruo existente subiecto plurimum aliquando potest. *Ibidem.*

De Aetatum temperie, uide sub Temperatura.

MEDICINA HIPPOCRATEA.

MEDICINAM latisimè patere, constat. In Sententijs proinde Hippocrateis medicis digerendis methodi lex æterna obseruanda, uti maximè uniuersalia minus uniuersalibus præponantur: & inter hæc ipsa rursus eadem seruetur ratio. Exprimunt enim & imitantur orta à principijs naturam suorum principiatorũ, nunc luculentius, nunc obscurius. Vtq; in Physicis Elementa suã habent materiam, suam formam: sic Mixta, quæ ab elementis oriuntur, & materia & forma peculiari cõstant. Quod eò moneo, ne quis Causarum & Accidentium frequentia in Titulis describendis offendatur: néue Generalis & Specialis cõsiderationis nomina in una aliqua specie sub suo genere cõtentæ uel reprehendat, uel saltem suspecta habeat. Generalem ergo & communissimam Medicinæ considerationem ceu Prolegomena quædam præmittemus: quàm sequetur Specialis eiusdem enarratio.

MEDICINAE GENERALIS CONSIDERATIO.

- MEDICINÆ GENERALIS *consideratio alia*
  - PRINCIPIORVM. *Quorum appellatiõe cõplectimur*
    - Essẽtiam: *tum*
      - Vniuersim:
        - *An sit.*
        - *Quid sit.*
      - Singillatim. *Vide signum* A.
    - Accidentia. *Sic Medica ars*
      - Fortunata. Difficilis.
      - Molesta. Iucunda.
      - Celebris. Admiranda.
      - Contemta.
  - PRINCIPIATORVM. *Differentiæ Medicinæ sumuntur à*
    - *Materia subiecta, hoc est, à salubribus & insalubribus causis, signis, corporibus. Quorũ ambitu omnia Theoremata artis comprehenduntur. Quæ tamen ipsa rursus secundùm causas distingui possunt atque debent in Theoremata alia pertinentia ad Medicinæ*
      - Materiam, *ad Corpus scilicet humanum.* Φυσιολογικὰ *dicta.*
      - Formam, *ad Salubritatem scilicet & insalubritatẽ.* Παθολογικά.
      - Efficientem, *ad Instrumenta salubritatis & insalubritatis.* Αἰτιολογικά.
      - Finẽ *positũ partim in*
        - Cognitione *per Signa.* Σημειωτικά.
        - Operatione. Θεραπευτικά.
    - Forma. *Sic secundũ Arabes diuidi potest in*
      - Theoricam *Vniuersalium.*
      - Practicam *Particularium.*

MEDICINA

A. Essentia singillatim considerata cōplectitur et

- Subiectum in
  - Genere.
  - Specie.
    - Vniuersale.
    - Particulare.
- Formam. Huc
  - Inuentio *ignotæ.*
  - Doctrina *notæ.*
- Efficientem. *Alius*
  - Princeps
    - Agēs. Medicꝰ. De hoc in
      - Genere.
      - Specie, Cōditiones Medici
        - BONI
          - Essentiales quo ad
            - Animum
              - Generatim.
              - Speciatim. Requiritur in eo
                - Prudentia, tum
                  - Per se in
                    - Cognitione
                      - Vniuersim.
                      - Singillatim
                        - Causarum.
                        - Signorum.
                        - Instrumentorum.
                        - Administrationis.
                    - Actione, quo ad
                      - Morbum.
                      - Aegrum.
                      - Instrumēta.
                  - Respectu aliorū, quo ad Cōmunicationē qualemcunq; tū
                    - Cognitionis in
                      - Prædicēdo.
                      - Cōsultādo.
                      - Erudiendo.
                    - Actionis, Committendo.
                - Temperantia. Liberalitas. Magnanimitas. Humanitas. Veritatis *studiū.* Popularitas, *Modestia, Vrbanitas.*
                - Iustitia *erga* Deos, Homines.
            - Corpus. *Huc medici*
              - Habitus.
              - Cultus.
            - Fortunas. *Vt est*
              - Auctoritas.
              - Copia *instrumentorum.*
          - Accidentales. *Medicus bonus &*
            - Erroribus *obnoxius.*
            - Aegris *acceptus.*
            - Fortunatus.
        - MALI *contrariæ.*
    - Patiens, *qui medici opera utitur, uel sanus, uel æger.*
  - Instrumētalis. *Instrumenta artis alia*
    - Intra Medicū, *tū quo ad artis*
      - Acquisitionem, *seu κτῆσιν.*
      - Exercitationē *siue χρῆσιν, alia*
        - Certa, *nimirū* Ratiocinatio, Exercitatio.
        - Incerta. Fortuna.
    - Extra Medicū, tum
      - ADSTANTES.
      - DISCIPVLI.
- Finem.

Medicinæ generalia principia.

MEDICINA AN SIT.

[illegible] Dicere ac demonstrare oportet, quod ars existat. Ex hoc autem palàm fiet, impoßibile esse aliquo alio modo inueniri. *De Veteri medicina.*

[illegible] Medicina & ex eorum numero, quæ propter quid de industria excogitata sunt, esse uidetur, & essentiam insuper habere. *De Arte* 3.

[illegible] Non minus ea quæ damno fuerunt, quàm ea quæ opem tulerunt, testimonium arti perhibent, quòd medicina ars sit. *De Arte* 3.

[illegible] Sunt opifices alij uiles, alij longè præstantes. Quod sanè, si nulla esset omnino medicina, neq; uel obseruationes uel inuenta aliqua extarent, neutiquam contingeret: sed omnes æqualiter eius ignari & imperiti essent, casuque omnia ægrotorum negocia gubernarentur. *De Vet. med.* 19.

MEDICINA QVID SIT.

[illegible] Medicinam nihil aliud esse puto, quàm morbos ab ægris omnino tollere, & morborũ uehementes impetus obtundere, & eorũ qui à morbis uicti sunt curationem non aggredi, cũ certò sciat, hosce tales medicinæ operâ sanari non posse. *De Arte* 2.

MEDICINÆ SVBIECTVM.

IN GENERE.

[illegible] Ea quæ uilia uulgò putantur in arte medica cognoscere difficile est. Quæ uerò alicuius precij existunt, facile. Et uilia quidem soli medici norunt, uulgus ignorat: cùm non corporis, sed animi opera existant. Quæcunque autem manuum operam exigunt, ad ea consuetudine perueniendum est. Quandoquidem usus egregius est manuum exercitator & magister. Verùm de non apparentibus & difficillimis ægritudinibus opinio magis quàm ars iudicat. Etsi in his quoque plurimũ differt peritia ab imperitia. *De Flatibus* 277.

[illegible] Et uniuersim ea, quæ fiunt, cognoscere oportet, & circa eadem singillatim uel maximè exerceri; si quis facilem ac inculpatum habitum, quem medicinã appellamus, sibi comparare uolet. Valde enim magnam utilitatem afferet, tum ægrotantibus, tum horum artificibus. *Præceptionibus* 95.

[illegible] Medicina breuem occasionem habet: & qui hoc nouit, illi stata ac certa est ars. Scit enim quæ similia sint, quæ dissimilia, in quibus cognoscendis occasio medica consistit. *De Locis* 367.

[illegible] Si quis uim artis in ijs, quæ non profitetur, aut naturæ in ijs, ad quæ apta non est, exigat: is insana laborat ignorantia, quę amentiæ potius, quàm imperitiæ nomen meretur. Quorumcunq; enim uel naturæ uel artis instrumentorum facultatem obtinemus, per ea operari possumus: per alia nõ item. *De Arte* 4.

VNIVERSALIS.

[illegible] Quicunque artem medicã integrè consequi uolet, primò quidem temporum anni rationem habeat, quid unumquodq; illorum posit. Quandoquidem ut inter se plurimùm differunt, ita quoque mutationes corporibus afferunt uarias. Deinde etiam uentorum calidorum & frigidorũ; tum eorum maximè, qui omnibus hominibus sunt cõmunes, tum eorum qui unicuiq; regioni sunt indigenæ & proprij. Aquarũ itẽ facultates examinare conuenit. *De Aere* 239.

PARTICVLARIS.

[illegible] Medicina docet singulas & cõsuetudines & occasiones. *De Locis* 372.

MEDICINÆ FORMA.

INVENTIO.

[illegible] Ipsa necesitas coegit homines medicinam inquirere ac inuenire. *De Vet. med.* 20.

[illegible] Sic arbitror uniuersam artem cõmonstratã fuisse; eo quòd in unoquoq; singulari perfecta obseruatio facta ad uniuersalem reuocata fuerit rationem. *Præceptionib.* 96.

[illegible] Medicinæ iam olim omnia insunt, & principium & uiã inuenta est, per quã & multa & præclara longo tẽpore inuenta sunt, & reliqua deinceps inuenientur, dummodò quis idoneus fuerit, & iam inuentorum scientia instructus, hinc ad reliqua inuestiganda procedat. Quicũq; uerò his omnib. reiectis ac reprobatis, aliã uia aliaq; forma inquirere conatur; ut quàm maximè se quid inuenisse glorietur, fallitur tamen atq; fallit. Neq; enim id fieri potest. *De Vet. med.* 19.

Diætæ Inuentio, *sub Tit. Sanitatis & Ægritudinis Instrumenta Alimenta.*

DOCTRINA.

[illegible] Videtur mihi eũ, qui de arte medica dicturus sit, uulgo ac plebeis hominibus

minibus quàm maximè nota dicere oportere. Neq; enim de alio quopiam uel quærere, uel dicere conuenit, quã de affectionibus, quib. affligũtur. *De Vet. med. 20. causam affert.*

¶ ἀναγκαίως ἔχει κοινὴν ἀρχὴν ὑποθέσθαι τῇσι γνώμῃσι, βουλόμενον ξυνθεῖναι τὸν λόγον τόνδε περὶ τῆς τέχνης τῆς ἰητρικῆς. Necesse est commune & uulgare principium sententijs supponere eum, qui de arte medica cõmentari uelit. *De Principijs* 117.

¶ οὐκ ἀξιῶ ἔγωγε κενῆς ἰητρικὴν ὑποθέσιος δεῖσθαι, ὥσπερ τὰ ἀφανέα τε καὶ ἀπορεόμενα, περὶ ὧν ἀνάγκη, ἤν τις ἐπιχειρῇ λέγειν, ὑποθέσει χρῆσθαι. Non censeo ego medicinam suppositione indigere, uelut ea quæ sunt obscura & dubia, de quibus si quis dicere conetur, eum necesse est suppositione uti. *De Veteri med.* 19.

¶ περὶ τῶν μετεώρων οὐ δέομαι λέγειν ἐν τῇ ἰητρικῇ, ἢν μὴ τοσοῦτον ἐς ἄνθρωπον ἀποδείξω, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, ὅκως ἔφυ καὶ ἐγένετο, καὶ ὅτι ψυχή ἐστι, καὶ ὅτι τὸ ὑγιαίνειν, καὶ ὅτι τὸ κάμνειν, καὶ ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώπῳ κακὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ ὅθεν ἀποθνήσκει. Sublimia altiusq; petita ne attigerim quidem in arte medica, nisi quatenus con ferre possunt ad demonstrandũ de homine & cæteris animalibus, quòd anima sint prędita, quid sit sanitas, quidq; morbus, quid boni mali'ue homini insit, cur deniq; moriatur. *De Principijs* 117.

☞ *Doctrinam de Diæta pete ex loco Diæteticæ.*

MEDICINÆ EFFICIENS PRINCEPS AGENS.

MEDICORVM differentiæ.

¶ ὥσπερ δὲ τῶν ἄλλων τεχνέων πασέων οἱ δημιουργοὶ πολλὸν ἀλλήλων διαφέρουσι κατὰ χεῖρα καὶ κατὰ γνώμην, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ ἰητρικῆς. Quemadmodum reliquarum omnium artium opifices multum inter se differunt, tum manu, tum mente, sic etiam in medicina. *De Vet. med.* 19.

¶ ἰητρείης εὐχείρου συνέσιος ἐν τουτέοισι (ἐμπειρικοῖσι λεγομένοις) διεσπασμένη. τουτέων οὖν δὴ ἀνάγκην ἀξυνέτων ἐόντων, παρεγκελεύομαι χρείην ἔχειν τὴν τριβὴν, μετ' ὀλίγων δογμάτων ἰητρείης. τὰς γὰρ ἐνθυμεῦ δογμάτων μὲν πολυσχεδίην ἀπειρίης ἔθελειν ἰητρείην, μήτε χειροτριβίης ἀπειρεσίην. Cognitionis elegantis scientia apud hosce (*Empiricos scilicet*) dispersa reperitur. Atq; ut necessariò sint indocti, posteaquàm præceptorum cognitione destituuntur: assero tamen exercitationem eorundem fructuosam esse. Quis enim præceptorum uarietatem se uerè cognoscere posse speret, citra exercitationis constantiam? *Præceptionibus.*

MEDICI BONI CONDITIONES ESsentiales, quo ad Animum.

IN GENERE

¶ τὴν σοφίην ἐς τὴν ἰητρικὴν, καὶ τὴν ἰητρικὴν ἐς τὴν σοφίην μετάγειν δεῖ. ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος, ἰσόθεος. οὐ πολλὴ γὰρ διαφορὴ ἐπὶ τὰ ἕτερα. Sapientiam transferre oportet ad medicinã, & medicinam uicissim ad sapientiam. Medicus enim philosophus, est deo similis. Neq; uerò multa est inter ipsas differentia. *Vide com. de Eleg.* 76.

PRVDENTIA Cognoscens IN GENERE.

¶ μὴ ὀκνέειν καὶ παρὰ ἰδιωτέων ἱστορέειν, ἤν τι δοκέῃ ξυμφέρειν ἐς καιρὸν θεραπείης. Neque uel ab idiotis cognoscere cunctetis, si quid conferre uisum fuerit ad curationis oportunitatem. *Præceptionibus* 96.

¶ προσέχειν δεῖ προσπελάσει τῇ ὡς ἐπιπολὺ, καὶ μετ' ὠφελίης καὶ ἡμερότητος μᾶλλον, ἢ ἐπαγγελίης καὶ ἀπολογίης τῆς μελλούσης. Attendere oportet obseruationi, quæ plerunque se offert, & ei potius quæ cum utilitate ac mansuetudine fit, quàm cum pollicitatione aut excusatione sinistri euentus. *Ibidem.*

CAVSAS.

¶ γνώμη τοῦ ἰητροῦ, καὶ ἢν ἀγαθὴ, καὶ ἢν ἀγχίνοος, τὰ πολλὰ ξυνίησι τῆς προφάσιος τῶν νούσων. Mẽs medici, si bonus sit & prudens, ut plurimum causam morborum intelligit. *Com. de Glandulis* 377.

SIGNA.

¶ ἰητροὶ ὑγιαινούσῃ γνώμῃ μεθ' ὑγιαίνοντος σώματος ἐγχειρέουσι, λογιζόμενοι τά τε παρεόντα, τῶν τε παροιχομένων τὰ ὁμοίως διαπρήσσονται τοῖσι παρεοῦσι. Medici sana mente sanoq; corpore rem aggredientes, & præsentia considerant, & de præteritis simul iuxta præsentia ratiocinantur. *De Arte* 4.

INSTRVMENTA.

¶ ἔστω σοι ὑπομνημάτιον φαρμακά τε καὶ δυνάμιας ἁπλᾶς, καὶ ἀναγεγραμμένας, (εἴπερ ἄρα ἐστὶν ἐν νόῳ καὶ τὰ περὶ νούσων ἰῆσθαι) καὶ οἱ τουτέων τρόποι, ὁσαχῶς, καὶ ὃν τρόπον περὶ ἑκάστων ἔχουσιν. αὕτη γὰρ ἀρχὴ ἐν ἰητρικῇ, καὶ μέση, καὶ τέλος. Memoria probè teneto medicamentorum tum simplices facultates, tum descriptiones (si modò in animo tibi est morborũ curatio) & horum modos, quotupliciter, & quomodo in singulis se habeant. Hoc enim principium est in medicina, & medium, & finis. *De Eleg.* 77.

¶ προσδέεσθαι δὲ ὀργάνων, καὶ σημαντικῶν ἐπὶ δέ ..., καὶ τῆς τοιουτέων, μνήμην παρεῖναι. Administrationis instrumentorum, & indicationis eorum quæ significant, & eiusmodi rerum, memoriam adesse oportet. *Precept.* 98.

ADMINISTRATIONEM.

¶ ἐσόδῳ τε χρέο πυκνῇσι, ἐπισκέψιο ἐπιμελέστερον, τοῖσιν ἀπατωμένοισιν ἐπὶ τὰς μεταβολὰς ἀπαντῶν. ῥᾷον γὰρ γνώσῃ, ἅμα δὲ καὶ εὐμαρέστερος ἔσῃ. Ingressu ad ægrotum crebro utere, inquire diligenter, erroribus ob morbi mutationes obortis occurre. Facilius enim cognosces, simulq; expeditior eris. *De Elegantia* 77.

¶ τῶν μανθανόντων ἔστω τις ὁ ἐφεστὼς, ὅκως τοῖσι παραγγέλμασιν οὐ πικρῶς χρήσηται, ποιέειν δὲ ὑπουργίην τὸ προσταχθέν. Sit ex discipulis aliquis præsens, ut æger præceptis citra amarulentiam obediat, & quod mandatum est effectum sortiatur. *Ibidem* 78.

PRVDENTIA IN AGENdo. Respectu

MORBI.

¶ καὶ λόγους ἐν ἑωυτῇ εὐπόρους ἐς τὰς ἐπικουρίας ἔχει ἡ ἰητρικὴ, καὶ οὐκ εὐθεραπεύτοισιν δικαίως οὐκ ἂν ἐγχειρέοι τῇσι νούσοισιν, ἢ ἐγχειρεομένας ἀναμαρτήτους παρέχει. Et rationes in seipsa ad ferendum auxiliũ abundantes habet medicina, & morbos, qui corrigi nequeunt, meritò non aggreditur, in ijs uerò quos aggreditur, inculpatam sese præbet. *De Arte* 7.

¶ οἱ μεμφόμενοι τοῖσι τοὺς κεκρατημένους μὴ ἐγχειρέουσι, παρακελεύονται καὶ ὧν μὴ προσήκει ἅπτεσθαι οὐδὲν ἧσσον, ἢ ὧν προσήκει. παρακελευόμενοι δὲ ταῦτα, ὑπὸ μὲν τῶν τῷ ὀνόματι ἰητρῶν θαυμάζονται, ὑπὸ δὲ τῶν καὶ τέχνῃ καταγελῶνται. Quicunq; medicos reprehendunt, uictis à morbo manum adhibere recusantes, hortari uidentur, ut non minus ea quæ non conueniunt attingantur, quàm ea quæ conueniunt. Quod quum faciũt, ab ijs quidem, qui nominetenus medici sunt, in admiratione habentur: ab his uerò, qui arte insuper præstant, deridentur. *De Arte* 5.

AEGRI.

☞ *An paciscendum de mercede, & cur, & quando, com. Preceptionum* 96.

☞ *Medicus ægrorum animos excitet, com. Precept.* 98.

¶ πρήσσειν ἅπαντα ἡσυχῶς, εὐσταλέως, μεθ' ὑποδέξιος τὰ πολλὰ τὸν νοσέοντα ὑποκρυπτόμενον, ἃ δεῖ χρὴ παρακελεύεσθαι ἱλαρῶς καὶ εὐδιεινῶς, σφίγγοντα δὲ ἀποτρεπόμενον, ἅμα μὲν ἐπιπλήσσοντα μετὰ ἀκριβείης καὶ ἐντάσιος, ἅμα δὲ παραμυθεόμενον μετ' ἐπιστροφῆς καὶ ὑποδέξιος, μηδὲν ὑποδεικνύοντα τῶν ἐσομένων ἢ ἐνεστώτων αὐτέοισι. πολλοὶ γὰρ δι' αἰτίην ταύτην ἐφ' ἑκάτερα ἀπώσθησαν, διὰ τὴν προρρηθεῖσαν τὴν προειρημένην τῶν ἐνεστώτων, ἢ ἐσομένων. Omnia placidè, expeditè, à medico administrãda: nimirũ ut in ipso opere pleraq;, ægrũ cæler: quæ uerò oportet, hilari ac sereno uultu iubeat: à proprijs quinetiã cupiditatib. illũ auertat, partim cũ seueritate & uehemẽtia increpando, partim cũ cõuersione & susceptione cõsolando: nõ tamẽ ut quicquam futurorum aut præsentiũ ipsi indicet. Multi enim propter hãc causam in utrãlibet partẽ cõpulsi sunt, propter prædictionẽ scilicet præsentiũ aut futurorum. *De Eleg.* 78.

INSTRVMENTORVM.

¶ εἰδέναι δεῖ γινώσκειν, ὃ χρὴ ποιέειν, πρὶν ἐσελθεῖν. πολλὰ γὰρ οὐ λογισμοῦ, ἀλλὰ βοηθείης δέονται τῶν πρηγμάτων. Priusquã ad ægrũ ingrediaris, fac scias quid agendũ sit. Multa .n. nõ deliberatione longa, sed celeri auxilio indigent. *De Eleg.* 77.

¶ ἐς

¶ δεῖ μὴ λογισμῷ πρότερον πιθανῷ προσέχοντα ἰητρεύειν, ἀλλὰ τριβῇ μετὰ λόγου. Non ratiocinationi tantùm probabili intentum curam aggredi oportet; sed exercitationi cum ratione. *Præceptionibus* 96.

PRVDENTIA IN COMmunicando per PRAEDICTIONEM.

¶ χρήσιμον καὶ ποικίλον τῶν προσφερομένων τῷ νοσέοντι καὶ ὁ προορισμός. ὅτι μόνον τι προσενεχθὲν ὠφελήσει, οὐ γὰρ ἰσχυριστέον δεῖ. πάντα γὰρ τὰ πάθη διὰ πολλὰς περιστάσιας καὶ μεταβολὰς μονῇ τινι προσκαθίζει. Vtile est & eorum, quæ ægroto offerenda sunt, uarietatem prædefinire. Non enim asseuerare oportet, quòd unum aliquid solum exhibitum proderit: cùm omnes affectiones, propter multas casuum circumstantias ac mutationes, mora quadam diuturniore inhæreant. *Præceptionibus* 96.

¶ ἐὰν μὴ τοῦτ' ἀμφιβόλως ἔχῃ, ἐξ ὧν τὸ μεθοδευθὲν χωρέοι, καὶ σὺ τὸν ψόγον ἐκφεύξῃ, καὶ τὸ ἀτυχηθὲν δὲ πρὸς τὸ γένος ἔσται. πρόλεγε οὖν ταῦτα πάντα ἐπὶ τῶν ποιευμένων, οἷς καὶ τὸ ἐπιγνῶναι προσήκει. Si non sit ambiguum, ex quibúsnā id, quod methodo tractatum est, procedat, & tu ab omni calumnia liber eris, & id, quod ægro præter sententiam euenerit, generi morbi imputabitur. Proinde hæc omnia prædicito in ipso opere ijs, quorum hæc scire interest. De *Eleg*. 78.

¶ προδιαστέλλεσθαι χρὴ τὸ ἀποβησόμενον ἐκ τῆς ἐμπειρίης. ἔνδοξον γὰρ, καὶ εὐμαθές. De euentu per experientiam priùs cognito præmonere oportet. Est enim hoc gloriosum, & facilè cognosci potest. De *Eleg*. 77.

CONSVLTATIONEM.

De Consultationibus medicis, quando & quomodo instituî debeant, com. Præceptionum. 97.

¶ ὅπως αὖ τούτων (τῶν ἐμπειρικῶν) καὶ ἐπισυνθοίμην, οὐκ αὖ ἐπὶ θεραπείης ξυλλόγου, αὐτοῖσιν δ' ἂν θαρσαλέως βοηθεῖν. ἰητρείης γὰρ εὐσχήμονος σκέψις ἐν τούτοισι διεσπαρμένη. τούτων οὖν δὲ ἀνάγκην ἀξυνέτων ἐόντων, παρακελεύομαι χρήσιμον εἶναι τὴν τριβὴν, μεθ' ὑφέσιος δογμάτων ἰητρείης. τίς γὰρ ἐπιθυμεῖ δογμάτων μὲν πολυειδείην ἀτρεκέως ἐλπίζειν ἱστορέειν, μήτε χειροτριβίης ἀτρεμεούσης; διὸ παραινέω, τουτέοισι λέγουσι μὲν προσέχειν, ποιέουσι δὲ ἐγγίζειν. *Empiricorum* ut quàm maximè collega essem, non tamen de curandi ratione cum illis consultarem, sed confidenter eos auxilium ferre iuberē. Cognitionis enim elegantis sciētia apud hosce dispersa reperitur. Atq; ut necessariò sint indocti, posteaquam præceptorum cognitione destituuntur: assero tamen exercitationem eorundem fructuosam esse. Quis enim præceptorum uarietatem se uerè cognoscere posse speret, citra exercitationis constantiam? Quapropter hoc unum moneo, dicentibus quidem istis aures præbendas, operantium autem errores reprehendendos esse. *Præcept*. 99.

ERVDITIONEM.

¶ ἢν εἵνεκεν ὁμίλου θέλῃς ἀκρόασιν ποιήσασθαι, οὐκ εὐκλεῶς ἐπιθυμέεις· μὴ μέντοι γε μετὰ μαρτυρίης ποιητικῆς. ἀδυναμίην γὰρ ἐμφαίνει φιλοπονίης. Quod si adstantium causa uelis acroasim facere, ut rem parum laudatam instituis, sic cauere debes, ne id cum testimonio ac ostētatione poetica fiat. Impotentiam. n. studiosè suscepti laboris ostēdit. *Præc*. 98.

COMMISSIONEM.

¶ ἐπιτρέπειν τοῖσιν ἰδιώτῃσι μηδέποτε μηδὲν περὶ μηδενός. εἰ δὲ μὴ, τὸ κακῶς πρηχθὲν ἐς σὲ χωρήσει τοῦ ψόγου. Idiotis nunquam quicquam procurādum commiseris. Alioqui eius, quod malè factum est, culpa tibi imputabitur. De *Eleg*.

TEMPERANTIA MEDICA.

Vide quædam sub Iustitia.

¶ ἁγνῶς καὶ ὁσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν, καὶ τέχνην τὴν ἐμήν. Castè & sanctè uitam reliquam, artemq; tuam instituito & excolito. *Iniurando* 56.

LIBERALITAS.

¶ τῆς ἰητρικῆς, μὴ πρὸ τῆς ἐπιμελείας προσάγοντα μάθησιν ἐπιθυμίης. παρακελεύομαι δὲ, μὴ λίην ἀπανθρωπίην ἐσάγειν, ἀλλ' ἀποβλέπειν ἔς τε περιουσίην καὶ οὐσίην, ὁτὲ δὲ προῖκα, ἀναφέρων μνήμην εὐχαριστίης προτέρην, ἢ παρεοῦσαν εὐδοκίμην. Mercedem ne exigito, absque præparante ad disciplinam cupiditate. Hortor quinetiam ne nimia seueritate utaris, sed & ad abundantiam & substantiam ægri respicias. Quandoque uerò etiam gratis cures, uel ob gratitudinis memoriam, uel ob præsentem existimationem. *Præcept*. 96.

¶ ἢν καιρὸς εἴη χορηγίης, ξένῳ τε ἐόντι καὶ ἀπορέοντι, μάλιστα ἐπαρκέειν τοῖσι τοιουτέοισιν. ἢν γὰρ παρῇ φιλανθρωπίη, πάρεστι καὶ φιλοτεχνίη. Quòd si occasio exercendæ liberalitatis ferendæ ue opis se obtulerit, uel peregrino, uel egeno, hisce talibus maximè opituleris. Si enim affuerit erga homines amor, aderit etiam amor erga artem. *Præcept*. 96.

MAGNANIMITAS.

¶ δεῖ τὸν ἰητρὸν σκοπεῖν πρὸς τὰ περὶ τὴν ψυχὴν εὔφρονα, μὴ μόνον τὸ σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον πάνυ εὔτακτον. μέγιστα γὰρ ἔχει πρὸς δόξαν ἀγαθά. Medicū animaduertere oportet, ut animo sit prudens, non solùm taciturnus, sed etiam circa reliquam uitam probè compositus. Hoc enim ad opinionem & auctoritatem comparandam inprimis conducit. De *Medico* 60.

¶ τῆς δημιουργίης ἰητρικῆς ἔμπειροι οὔτε μεμπτῶν οὔτ' αἰνετῶν δέονται, ἀλλὰ λελογισμένων, πρὸς ὅ, τι αἱ ἐργασίαι τῶν δημιουργῶν τελεύμεναι πλήρεις εἰσί, καὶ ὅτου ὑπολειπόμεναι ἐνδεεῖς. Artis medicæ periti, inconsideratos uel uituperatores uel laudatores non morantur, sed prudentes tantùm, & accuratè perpendentes, quidnam sit illud, ad quod directæ actiones artificum perfectæ euadant, & à quo deficientes, mancæ sint & imperfectæ. De *Arte*. 5.

HVMANITAS.

¶ ἔνιοι νοσέοντες ἀξιοῦσι τὸ ξενοπρεπὲς καὶ τὸ εὔδηλον προκρίνοντες· ἄξιοι μὲν ἀμελίης, οὐ μέντοι γε κολάσιος προκρίνοντες· τουτέοισιν οὖν ἀντιτάξῃ ἀνοήτως μεταβολῆς ἐπὶ σάλου περιδινουμένοισι. Aegroti quidam medicorum operam requirunt, hospitij ius & facilem mali depulsionem causantes: digni iccirco qui negligantur, non tamen qui affligantur. Proindè his in mari inconstantiæ fluctuantibus, sic uti decet, occurre. *Præcept*. 96.

VERITATIS studium.

¶ ἰατρὸς τοῖς τὴν ἰητρικὴν αἰσχροποιεῖν προθυμέοισιν ἐναντιώσεται, θρασυνόμενος μὲν διὰ τούτους οὓς ψέγει, εὐπορέων δὲ διὰ τὴν τέχνην ᾗ βοηθεῖ, δυνάμενος δὲ διὰ σοφίην, ᾗ πεπαίδευται. Medicus sophistis qui artem dehonestare conantur, aduersari debet, confidens quidem propter eos quos insectatur: abundans uerò ob artem, qua auxiliatur: potens autem ob sapientiam, qua est eruditus. De *Arte*.

POPVLARITAS, MODESTIA, VRBANITAS.

¶ χάριν (φυλάττου) δι' ἧς ἑνότης (λύεται uel φθείρεται) Gratiā fugito, per quam perit unitas. uel Gratiam amplectitor, per quam conciliatur unitas, hoc est sanitas. *Præceptionib*.

¶ εὐχαριστίην οὐ περιαιρέω· ἀξίη γὰρ ἰητρικῆς προστασίης. Gratiam, qua hominibus complaceas, non tollo: dignā enim est medici persona. *Præcept*. 98.

¶ ἢν παρῇ φιλανθρωπίη ἰητρῷ, πάρεστι καὶ φιλοτεχνίη. Si medico affuerit amor erga homines, aderit etiam amor erga artem. *Præceptionibus*.

¶ ἐν τῇ ἑτέρων ἰητρῶν εἰσαγωγῇ μηδέποτε φιλονεικέειν, προσυνερίζοντας ἑωυτοῖσι καταγελᾶσθαι, ὃ γὰρ ἂν μεθ' ὅρκου ἐρέω, οὐδέποτε ἰητροῦ λογισμὸς φθονήσειεν ἂν ἑτέρῳ· ἀνάλδης γὰρ ἂν φανείη· ἀλλὰ μᾶλλον οἱ ἀγχιστεύοντες ἀγοραίης ἐργασίης, πρήξουσι ταῦτα εὐμαρέως. Quando alij etiam medici introducuntur, acerbè inter se contendere caueāt, ne seipsos deridendos propinent. Hoc enim iureiurando affirmare possum, quòd medici ratiocinatio nunquam alteri inuidere poterit. Imbecillis enim hoc modo apparuerit. Sed hæc ferè faciunt hi, qui forensem quæstum sectantur. *Præceptionibus*.

¶ πρὸς πάντας καὶ σεμνὸν καὶ φιλάνθρωπον εἶναι τὸν ἰητρόν. τὸ γὰρ προπετὲς καὶ τὸ πρόχειρον καταφρονεῖται, κἂν πάνυ χρήσιμον ᾖ. Erga omnes & grauis & humanus esto. Promptitudo enim & studium medendi quamuis summoperè conferant; ab ægris tamen contemnuntur, nisi grauitate & humanitate condiantur. De *Medico* 160.

¶ χρήματι ἀπὸ προσώπου ἐπὶ σύννουν, μὴ πικρῶς· αὐθάδης γὰρ δοκέει εἶναι καὶ μισάνθρωπος. ὁ δὲ ἐς γέλωτα ἀνιέμενος, καὶ λίην ἱλαρὸς, φορτικὸς ὑπολαμβάνεται. φυλακτέον δὲ τὸ τοιοῦτον οὐχ ἥκιστα. Facies ad grauitatem componatur, sed citra amarulentiā, ne superbus uideatur, & homines odio habens: aut si in risum exolutus sit, ac nimiū hilaris, scurra iudicetur. Hoc enim uitandum est, ut si quid aliud. De *Medico* 60.

¶ χρὴ τὸν ἰητρὸν ἔχειν τινὰ εὐτραπελίην παρακειμένην. τὸ γὰρ

εὐτραπελίη· ἡ γὰρ αὐστηρότης δυσπρόσιτος καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι, καὶ τοῖσι νοσέουσι. Conuenit ut medicus facilitatem quandam sibi adiunctam habeat. Austeritas enim apud sanos pariter & ægros conuersationi inimica est. *De Eleg.* 76.

¶ ἐν τῇ εἰσόδῳ μεμνῆσθαι καὶ καθέδρης, καὶ καταστολῆς, εὐσταλείης, βραχυλογίης, ἀταραξίης, προσεδρίης, ἐπιμελείης, ἀντιλέξιος πρὸς τὰ ἀπαντώμενα, πρὸς τοὺς ὄχλους τοὺς ἐπιγινομένους εὐσταθέος τῆς ἐν ἑωυτῷ, πρὸς τοὺς θορύβους ἐπιπλήξιος, πρὸς τὰς ὑπουργίας ἑτοιμασίης. In ingressu meminisse conuenit & sessionis, & submissionis, amictus cõpositi, auctoritatis, breuiloquentiæ, ut nihil cum perturbatione facias, assessus, diligentiæ: contradictionis ad ea quæ occurrũt: ad tumultus qui oboriũtur constantiæ in seipso: in turbis coercẽdis seueritatis; prõtitudinis deniq; ad ministeria. *De Eleg.* 77.

¶ μὴ πολλὰ λεσχηνεύειν τοῖσιν ἰδιώτῃσιν, ἀλλὰ τ' ἀναγκαῖα. νομίζεται γὰρ τοῦτο βίη εἶναι ἐς κατάκλησιν θεραπείης. Cum idiotis multa ne fabuletur, præterquam necessaria. Alioqui coactus ab ignorãtia hoc facere uidebitur, ut loquacitate hac ineptæ suæ curationi subueniat. *De Eleg.* 76.

¶ τηρεῖν χρὴ τὸν ἰητρὸν ὅτι μάλιστα, μὴ πολλὰ φαίνοντα τῶν τοῦ σώματος μερέων. Maximè cauere debet medicus, uti ne in ipso opere multas corporis partes ostendat. *De Eleg.* 76.

¶ πρήσσειν ἅπαντα ἡσυχῶς, εὐσταλέως. Omnia placidè & expeditè administranda. *De Eleg.* 78.

¶ ποιεῖν πάντα μηδὲν καταλείπων, μὴ δὲ μετὰ φαντασίης. Quęcunq; aget medicus, nec perfunctoriè nimis, nec curiosè agat. *De Eleg.* 76.

IVSTITIA ERGA DEOS.

¶ μάλιστα ἡ περὶ θεῶν εἴδησις ἐν νόῳ τῇ ἰητρικῇ ἐμπλέκεται. Sciẽtia de dijs penitissimè animo ipsius medici implexa est. *De Eleg.* 76. *præclarum testimonium.*

HOMINES.

¶ πρὸς ἰητρὸν οὐ μικρὰ συναλλάγματα τοῖσι νοσέουσιν ἐστι. ἐγκρατέως οὖν δεῖ πρὸς ἅπαντα ἔχειν ταῦτα. Iustitia in ijs, quæ nõ exigua cum ægris commercia habet medicus, uel maximè locum habet. Continenter igitur ad omnia ea se habere oportet. *De Medico* 60.

¶ ἐς οἰκίας ὁκόσας ἂν ἐσίω, ἐσελεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, ἐκτὸς ἐὼν πάσης ἀδικίης ἑκουσίης, καὶ φθορίης τῆς τε ἄλλης, καὶ ἀφροδισίων ἔργων, ἐπί τε γυναικείων σωμάτων καὶ ἀνδρώων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων. In quascunque domos ingredieris, ob utilitatem ęgrotantium intrato, ab omniq; iniuria uoluntaria inferenda, & corruptione, cũ alia, tum præsertim uenereorũ, abstineto: siue muliebria, siue uirilia, liberorúmue hominum aut seruorum corpora tibi contigerint curanda. *Iusiurando* 56.

¶ ὅς ἂν ᾖ πρὸς δίος ἀδελφισμένος ἰητρὸς, ἰητρεύει πίστει ἢ ἀπειλῇ. Quicunq; uerus est medicus, is per Ioue fide magis quàm rigore in medendo utetur. *Præcept.* 96.

¶ ἐν ἀρχῇ ἀνακρίνοντας πᾶν πάθος, δεῖ ὑποτίθεσθαί τινα ξυμφέροντα ἐς θεραπείην, ἀλλ' ἐπιμένειν τῷ νοσέοντι, καὶ μὴ παραμελεῖν. In principio totam affectionem indagare oportet, & quædam suggerere oportuna ad curationem: ægroq; ad finem usq; adesse, & non negligere. *Præcept.* 96.

¶ οὐ δώσω δὲ οὐδὲ φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑφηγήσομαι ξυμβουλίην τοιήνδε. ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω. Nullius unquam intercessione cuipiam uenenum propinato, neq; eiusce rei consilium subministrato. Neq; mulieri pessum corrumpendi fœtus ergò subijcito. *Iusiurando* 56.

¶ ἃ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπείης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαλεῖσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. Quæcunq; inter curandum uideris aut audieris, aut etiam ad medendum non adhibitus in communi hominum uita cognoueris, si quidem ea non efferre præstet, taceto, & tanquam arcana apud te contineto. *Iusiurando* 56.

¶ τὸν διδάξαντα τὴν τέχνην ταύτην ἴσα γενέτῃσιν ἡγήσεσθαι, καὶ βίου κοινώσεσθαι, καὶ χρεῶν χρηίζοντι μετάδοσιν ποιήσεσθαι, καὶ γένος τὸ ἐξ ωὐτέου ἀδελφοῖς ἴσον ἐπικρινέειν ἄρρεσι, καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην, ἢν χρηίζωσι μανθάνειν, ἄνευ μισθοῦ καὶ ξυγγραφῆς. Præceptorem, qui te artem docuit, parentum loco habeto, uictum communicato, eaq; quibus opus habuerit grato animo impertitor: eos item, qui ex eo nati sunt, pro fratribus masculis habeto, artemq; hanc si discere uoluerint, absq; mercede & pacto edoceto. *Iusiurando* 56.

¶ παραγγελίης τε, καὶ ἀκροήσιος, καὶ τῆς λοιπῆς ἁπάσης μαθήσιος, μετάδοσιν ποιήσεσθαι υἱοῖσί τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθητῇσι, συγγεγραμμένοις τε, καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. Præceptionis, auditionis, reliquæq; totius disciplinæ participes facito, & in tuos, & præceptoris tui filios; & discipulos reliquos; si prius scripto cauerint, medicoq; iureiurando adstricti fuerint: nullos præterea alios. *Iusiurando* 56.

MEDICI BONI CONDITIONES Externæ.

QVOAD CORPORIS HABITVM.

¶ ἰητροῦ εὔχροός τε καὶ εὔσαρκος ἔστω πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ φύσιν. ἀξιοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν οἱ μὴ τὸ διακείμενοι τὸ σῶμα οὕτως, ὡς οὐδ' ἂν ἑτέρων ἐπιμεληθῆναι καλῶς. Ad Medici dignitatem facere putamus, ut quoad aspectum bono colore, bonoq; sit habitu preditus; quantum natura eius feret. Vulgus enim existimat, si qui non bene dispositũ corpus habeãt, eos neq; alijs bene pspicere posse. *De Med.* 60.

CVLTVM.

¶ τὰ περὶ αὐτὸν καθαρίως ἔχειν δεῖ τὸν ἰητρὸν ἐσθῆτι χρηστῇ, καὶ χρίσμασιν εὐόδμοις, ὀσμὴν ἔχουσιν ἀνυπόπτως πρὸς ἅπαντα. τοῦτο γὰρ ἡδέως ἔχει ξυμβαίνει τοὺς νοσέοντας. Munditiei corporis eatenus studeat, ut uestitu utatur decoro, & unguentis odoratis; minimè suspectum aut ingratum odorem ad omnia habentibus. Inde enim ægrotos iucundè affici continget. *De Medico* 60.

¶ φυλάττειν θρύψιας ἐπικρατέων, διὰ προσκέφαλον ἀκίσιος, ἀδικεῖ τι τέρψιος. διὰ γὰρ ἀγνοίην ἀξιωσίην, διαβολὴν κέκτηται· διὰ δὲ τὴν ὀλίγην, συγγνώμην. Sudariorum luxus fugiendus, ne auctoritati medici aliquid detrahat: itemq; odor affectatus. Vt enim propter multam peregrinitatem in calumniam incides: sic ex modica elegantiam tibi comparabis, *Præceptionibus* 98.

QVOAD FORTVNAS. AVCTORITAS.

¶ εὐκταίη δὲ καὶ διάθεσις, ἐκτὸς ἤδη ἐξεληλυθότος: παρεόντων μὲν, οὐδεὶς ἐπιπλέον ἀπεόντων δὲ, μνήμη αὐτέῃ. Optanda est & eiusmodi dispositio; uti ne quis iam grandis natu ad discendum accessisse uideatur. Quam ipsam ut præsentium sola inspectio non efficit, sic absentium recordatio nõ parum promouet. *Præcept.* 98.

INSTRVMENTORVM COPIA.

¶ ἐπισκέψαι πάντα, ὅκως ἂν σοι προκατηρτισμένα ἐς τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς δέοι. εἰ δὲ μὴ, ἐπὶ τῷ χρέους ἀπορέειν αἰεὶ δεῖ. Instrumenta omnia comparet, uti in promtu sint præparata, sic uti decet. Sin min⁹, instãte necessitate semper egebit. *De Eleg.* 76.

¶ μελετᾷν χρὴ ἐν ἰητρικῇ ταῦτα, μετὰ πάσης κοσμιότητος, περὶ ψηλαφίης, καὶ τρίψιος, καὶ ἐγχυματισμοῦ, πρὸς τὴν εὐχειρίην τῶν χειρῶν· περὶ πλημάτων, περὶ σπλήνων, περὶ ἐπιδέσμων, περὶ τῶν ἐν καταστάσει, περὶ φαρμάκων, ἐς τραύματα, καὶ ὀφθαλμικά, καὶ τουτέων τὰ πρὸς τὰ εἴδεα, ἵν' ᾖ σοι προκατηρτισμένα, ὄργανά τε καὶ μηχαναί, καὶ σίδηρος ὁ ἑξῆς. ἡ γὰρ ἐν τουτέοισιν ἀπορίη, ἀμηχανίη καὶ βλάβη ἐστί. Procurare oportet in medicina cum omni submissione ea quæ spectant ad frictionem, illitionem, perfusionem; cum manuum concinnitate: Item lineamenta uulsa, splenia, uincula, ea quæ pro temporis constitutione requiruntur; medicamenta tum uulneraria, & ocularia, tum ea quæ ad singula genera pertinent, uti parata sint: similiter organa, & machinæ, & denique ferrum. Nam horum penuria & impedimentum affert & perniciem, *De Eleg.* 77.

¶ προκατασκευάσθω σοι καὶ μαλαγμάτων εἴδεα, πρὸς τὰς χρήσιας· καὶ πόματα τὰ χρήσιμα τέμνειν δυνάμενα, ἐξ ἀναγραφῆς ἐσκευασμένα πρὸς τὰ εἴδεα. Præparata tibi sint malagmatum genera ad singulos usus. Potiones item quæ incidere possunt, ex descriptione præparatæ iuxta genera. *De Eleg.* 77.

¶ ἡτοιμάσθω δὲ καὶ τὰ πρὸς φαρμακείην ἐς τὰς καθάρσιας εἰλημμένα ἀπὸ τόπων τῶν καθηκόντων, ἐσκευασμένα ἐς ὃν δεῖ τρόπον, πρὸς τὰ γένεα, καὶ τὰ μεγέθεα, ἐς παλαίωσιν μεμελετημένα· τὰ δὲ πρόσφατα πρὸς τὸν καιρόν. In promtu sint & quæ ad medicamenta purgantia pertinent; sumta de locis congruis, & parata eo quo conuenit modo, iuxta genera & magnitudines, ut uetustatem ferre possint: recentia uerò iuxta temporis occasionem: & alia item iuxta eandem rationem. *De Elegantia 77.*

¶ ἑτεροῖος ὁ ἰητρικὸς ἡ μὲν διὰ χειρῶν ἐστιν, ἐν τῷ ἰητρικῷ εὐπορωτέρη, πρὸς τὰς ἐπιδημίας λιτοτέρη· ἡ δὲ διὰ μεθόδου εὐπορωτάτη, αὕτη ἀρχὴ ἐν ἰητρικῇ, καὶ μέσον, καὶ τέλος. οὐ γὰρ οἷόν τε διέρχεσθαι πάντα τὸν ἰητρόν. Apparatus medic⁹ alius fit manu, isq; duplex, in officina quidem domi instructior, inter peregrinandũ uerò simplicior & frugalior: alius, idẽq; promtissimus & locupletissimus, fit methodo, quę quidem & primas & secũdas & tertias in arte partes tuetur. Neq; enim medicus omnia præparando percurrere potest. *Ibidem.*

MEDICI BONI CONDITIONES

Accidentales.

❧ ERRORIBVS OBNOXIVS.

¶ τοῦτον ἐγὼ τὸν ἰητρὸν ἰσχυρῶς ἐπαινέοιμι, τὸν σμικρὰ ἁμαρτάνοντα. τὸ δ' ἀκριβὲς ὀλιγάκις ἐστὶ καθορῆν. Eum sanè medicum ego uehementer laudarim, qui parum delinquat. Certitudinem autem exactam rarò uidere contingit. *De Veteri medicina 23.*

¶ τοῖσι μὲν ἰητροῖσιν ἔνεστι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάξαι· ἔνεστι δὲ καὶ τοῖσι νοσέουσι τὰ προσταχθέντα παραβαίνειν. καὶ πολύ γε εὐλογώτεροι τοῖσι κάμνουσιν ἀδυνατέειν τὰ προστασσόμενα ὑπουργέειν, ἢ τοῖσιν ἰητροῖσι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάσσειν. Medici quidem ea, quæ non conueniunt, imperare possunt: possunt uerò etiam ægri ea quę imperata sunt transgredi: Multoq; probabilius est, ægros non posse facere quæ imperantur, quàm medicos non conuenientia imperare. *De Arte 3.*

¶ ἐν κακοπαθείης παρεδρίῃ, ἐπιτείνοντος τοῦ πάθεος, δι' ἀπορίην τὰ πλεῖστα ἐκλείπουσι τῷ παρεόντι. πάνυ γὰρ εὐπορίη ἀπορέει ὑπεσιν. In affectionis accessu, augescente malo, ob consilij inopiã, plurima ad rem præsentẽ effugiũt medicũ. *Precept.*

❧ ÆGRIS ACCEPTVS.

¶ ἔνιοι νοσέοντες, ᾐσθημένοι τὸ περὶ ἑωυτοὺς πάθος μὴ ἐὸν ἐν ἀσφαλείῃ, καὶ τῇ τοῦ ἰητροῦ ἐπιεικείῃ εὐδοκιμέοντες μεταλλάσσοντες ἐς ὑγείην. Aegrorum aliqui, licet sentiant morbum suum lethalem esse, tamen propter medici probitatem ac humanitatem, sibi persuadent, se sanitati restitui posse. *Prac. 96.*

❧ FORTVNATVS.

¶ ὅστις τὴν ἰητρικὴν ὀρθῶς ἐπίσταται, ἐλάχιστα τὴν τύχην ἐπιμένει, ἀλλὰ καὶ ἄνευ τύχης καὶ ξὺν τύχῃ εὖ ποιηθείη ἄν. Qui Medicinã rectè nouit, minimè fortunam expectat; sed & citra fortunam, & cũ fortuna, rectè faciet. *Vide com. de Locis 372.*

MEDICI MALI CONDITIONES

¶ γίνεται πάμμαχος ἀτυχίη, μετὰ λοιμικῆς νεαρῆς, ἀφροντιστεούσης εὐπρεπίης, ὁρισμοῖς τε, καὶ ἐπαγγελίῃ, ὅρκοις τε παμμεγέθεσι, θεῶν εἵνεκεν, ἰητροῦ προστατέοντος νούσου, ἀνεγνωσίης ξυνεχέος, κατηχήσιός τε ἰδιωτέων φιλαλυστέων, λόγους ἐκ μεταφορῆς διεξελθόντων, καὶ πρὶν νόσον καταπορέειν ξυναθροιζομένων. Incidit æger in calamitatem omnigenam, quandocunque medicus pestilentia iuuenilis temeritatis correptus, decori negligens, tum in definiendo, & pollicendo, tum in iureiurando interponendo, respectu deorum, morbo preest: negligens insuper assiduam inspectionem: ignarus preterea, quomodo idiotæ tumultuantes sint instruendi, si quando translatos sermones efflagitant, &, priusquam morbum rectè cognoscat, ad audiendum congregantur. *Precept. 98.*

¶ ἐν βυθῷ ἀτεχνίης ἐόντες πρὸς θεραπείην γίνονται, σκεπτόμενοι διάπτωσιν φθεγγόμενοι, φυλασσόμενοι ἑτέρων ἰητρῶν ἐπεισαγωγήν, αἰνέοντες ἐν μισοπονηρίῃ βοηθήσιος. Qui in profundo ignorantiæ artis uersantur ad curationem accedunt, affectionem magni nominis captantes, uitantes aliorum medicorum superinductionem, laudantes suam curam cum insectatione alienæ in medendo imperitiæ. *Precept. 97.*

¶ ὡς τὰ ἐν τῇσι τραγῳδίῃσι παρεισαγόμενα πρόσωπα σχῆμα μὲν, καὶ στολὴν, καὶ πρόσωπον ὑποκριτοῦ ἔχουσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ὑποκριταὶ· οὕτω καὶ οἱ ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί. Quemadmodũ mutæ personæ, quę in tragœdijs introducuntur, figuram quidem & habitum ac personam histrionum referunt, histriones autem non sunt: sic & Medici fama quidem & nomine multi, re autem & opere ualde pauci. *Lege 51.*

☞ *Mali medici gubernatorib. imperitis similes. De Vet. med. 23.*

¶ οὐκ ἐς μακρὰν ἁμαρτανόντων ἰητρῶν ἐν τοῖσι δεινοῖσι νοσήμασιν αἱ τιμωρίαι, ἀλλὰ διὰ τάχιος πάρεισιν. In periculosis morbis medicorum delinquentium pœnæ non longè absunt, sed celeriter in capita ægrotorum grassantur. *De Veteri medicina 23.*

☞ *Medici mali infortunati, com. de Locis 372.*

¶ ὅμως ἂν ἦν μέτριον, εἰ τὰ ἐπίχειρα ἐκομίζοντο, οἱ τὰ τῆς ἰητρικῆς ἔργα κακῶς δημιουργέοντες. νῦν δὲ τοῖσιν ἀναιτίοισιν ἐοῦσι τῶν καμνόντων, ὁκόσοισιν οὐχ ἱκανὴ ἐφαίνετο εἶναι ἡ τοῦ νοσήματος βίη, εἰ μὴ ξυναχθείη τῇ τοῦ ἰητροῦ ἀπειρίῃ. Tolerabile adhuc malum uideretur, si mercedem tantum auferrent hi, qui medicinæ opera malè administrãt. Nunc uerò ægrotis, nulla sua culpa, quibus non sufficiens esse uidebatur uiolentia morbi, nisi medici quoq; imperitia accederet, perniciem afferunt. *Praeceptionibus 95.*

¶ πρόστιμον ἰητρικῆς μούνης ἐν τῇσι πόλεσιν οὐδὲν ὥρισται, πλὴν ἀδοξίης· αὕτη δὲ οὐ τιτρώσκει τοὺς ἐξ αὐτῆς συγκειμένους. Soli Medicinæ nulla pœna in reb. publicis statuta est, præterquam ignominiæ: uerùm hæc non lædit eos, qui eam sibi familiarem habent. *Lege 51.*

MEDICINAE EFFICIENS PRINCEPS PATIENS.

¶ *Homo Medicinæ subiectum, idemq; Efficiens princeps, sed Patiens, diuerso nimirum respectu. Huc ergo omnia ea quæ ad Aegri mores tum per se, tum respectu Medici faciunt.*

☞ *Aeger à medico consolandus, erigendus, castigandus, in officio continendus. Vide Tit. Prudentia medica in agẽdo respectu Aegri.*

¶ ἔνιοι νοσέοντες ἀξιοῦσι τὸ ξενοπρεπὲς καὶ τὸ ἄδηλον προσκαλέοντες. ἄξιοι μὲν ἀμελίης, οὐ μέντοι γε κολάσιος· προσκαλέοντες. τοιγάρτοι ἐν πόντῳ ἀκαταστασίης μεταβολῆς ἐπὶ δῆλον προσδοκέουσι. Aegroti quidam medicorum operam requirunt, hospitij ius & facilem mali depulsionem causantes: digni idcirco qui negligantur, non tamen qui affligantur. Proinde his in mari inconstantiæ fluctuantibus, sic uti decet, occurre. *Praeceptionibus 98.*

☞ *Aegri ignorantiam & impotentiam, sub Fine medicinæ, cognitio.*

¶ αὐτοὺς τοὺς ἀσθενέοντας τὰ σφέων αὐτῶν παθήματα καταμαθεῖν, ὥστε γίνεται καὶ παύεται, καὶ δι' οἵας προφάσιας αὔξεταί τε καὶ φθίνει, ἰδιώτας ἐόντας, οὐ ῥηΐδιον· ὑπ' ἄλλου δ' εὑρημένα καὶ λεγόμενα, εὐπετές. Ipsos ægrotantes suas ipsorũ affectiones cognoscere, quõ oriantur ac desinant, & quibus occasionibus augescant ac deficiant, quum idiotæ sint, non est facile: uerùm ab alio inuentas ac proditas, procliue. *De Vet. med. 20.*

¶ πολλάκις οἱ νοσέοντες ἢ τὰ μισητὰ πόματα μὴ λαμβάνοντες, ἢ φαρμακευόμενοι, ἢ θεραπευόμενοι ἁμαρτάνοντες ἀποθνῄσκουσι. καὶ αὐτῶν μὲν οὐχ ὡς ὁμολογίαν τρέπεται τὸ ποιηθὲν, τοῦ δὲ ἰητροῦ τὴν αἰτίαν προσάπτουσι. Sæpe ægri uel dũ exosas potiones accipiũt, uel purgationibus aut alia curatione usi peccãtes, pereũt. Quod factum non ad ęgrorum cõfessionem examinatur, sed soli medico culpa imputatur. *De Eleg. 77.*

¶ οἱ νοσέοντες, μὴ ἐγχειρίζοντες ἑωυτοὺς ἕως τέλους ἐν τῇ τέχνῃ πλείονι θεραπείῃ (ἄνεσις γὰρ νούσου τινὸς κάμνοντι παρέχει μεγάλην ἀλεωρήν) καὶ δεόμενοι τὴν ὑγείην διάγειν, οὐκ ἐθέλουσι τὴν αὐτὴν χρῆσιν αἰεὶ προσδέχεσθαι. Aegri nõ committũt sese ad finẽ usq; perfectæ curæ medico (remissio enim morbi, magnũ ęgro prębet leuamẽ) adeoq; licet sanus esse uelit, eorundẽ tamẽ medicamentorum usum respuit. *Praeceptionibus.*

MEDI.

MEDICINAE EFFICIENS INSTRVMENTALIS.

INSTRVMENTA ΚΤΗΣΕΩΣ Medicæ.

¶ ὅτις μέλλει ἰητρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι, τῶνδέ μιν ἐπήβολον γενέσθαι χρή· φύσιος, διδασκαλίης, τόπου εὐφυέος, παιδομαθίης, φιλοπονίης, χρόνου. Quisquis Medicinæ scientiam sibi uerè comparare uolet, eum hisce niti oportet, Natura, Doctrina, Loco studijs apto, Institutione à puero, Studio & Industria, atq; Tempore. *Lege 51.*

¶ ὁκοίη τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων θεωρίη, τοιήδε καὶ τῆς ἰητρικῆς ἡ μάθησις. Qualis eorum, quæ terra producit, consideratio est, talis etiam Medicinæ cognitio. *Ibidem.*

¶ ὅσα χειρουργίης δεῖ, χρὴ συνηθεστάτας ποιεῖν. Quæ manuū operā requirunt, ea cōsuetudine percipienda sunt. *De Flat. 277.*

¶ μὴ ὀκνέειν καὶ παρὰ ἰδιωτέων ἱστορέειν, ἤν τι δοκέῃ ξυμφέρον ἐς καιρὸν θεραπείης. Neque ab idiotis cognoscere cuncteris, si quid conferre uisum fuerit ad curationis oportunitatem. *Præceptionibus 96.*

Ab Empiricis discere. Vide Tit. Medici Prudentia in communicando cum Medicis.

¶ οὐ χρὴ ἀπιστεῖν τῇσι γυναιξὶ περὶ τῶν τόκων. Mulieribus de partubus fidem derogare non oportet. *De Septim. 184.*

INSTRVMENTA ΧΡΗΣΕΩΣ Medicæ.

RATIOCINATIO: EXERCITATIO.

¶ οἱ ὄντως ἰητροὶ τὰς τῆς τέχνης ἐπιδείξιας ἐν τοῖς ἔργοισιν ἥδιον ἢ ἐν τοῖς λόγοισιν ἐπιδεικνύουσι, καὶ τὸ λέγειν καταμεμελετηκότες, ἀλλὰ τὴν πίστιν τῷ πλήθει ἐξ ὧν ἂν ἴδωσιν οἰκειοτέρην ἡγεύμενοι, ἢ ἐξ ὧν ἀκούσωσι. Medici ueri demonstrationes artis multo libētius ipso opere quàm uerbis præstāt: cū dicendo non magnoperè exercitati; exemplis potius quæ uidentur, quàm sermonibus qui audiuntur, multitudini fidē artis facere, sui officij esse putent. *De Arte 7.*

¶ τὸν ἰητρὸν μὴ λογισμῷ πιθανῷ προσέχοντα ἰητρεύειν δεῖ, ἀλλὰ τριβῇ μετὰ λόγου. Medicū oportet nō magis ratiocinationi uerisimili inniti in medendo, quàm exercitationi cum ratione. *Præcepti. 95.*

¶ οὐδὲ λόγῳ μόνῳ ξυμπεραινομένῳ ἐπιστηρίζεσθαι δεῖ, ἀλλὰ ἔργῳ ἐνδείξιος· σφαλερὴ γὰρ καὶ εὐάλωτος ἡ μετ' ἀδολεσχίης ἰσχυρογνωμοσύνη. Non ijs tantùm, quę sola ratione concluduntur, niti oportet, neq; sola operis ostensione. Fallax enim est & ad errorē procliuis affirmatio, quæ fit cū nugacitate. *Præcept. 95.*

¶ εἰ ποτε μάλιστα ἐν ἰητρικῇ, αὐτὴν μὲν τοῖσι κεχειρισμένοισιν, ἐλεγχον δὲ τοῖσι χειρομένοισιν ἐπιφέρει, καὶ γὰρ ἢν ἑωυτοὺς ἐν λόγοισι πάσαντες, οἰηθῶσιν ἀληθινὸν ἔργον τὸ ἐν μαθήσει, καθάπερ χρυσὸς φαῦλος ἐν πυρὶ κρίνεται, τοιούτους αὐτοὺς ἀποδείκνυσι. Opinio cùm aliàs, tum quam maximè in medicina, crimen quidem ea nitentibus, mortem uerò eius operā utētibus affert. Nam cùm ob scientiam sermonum uniuersalium persuadeant sibijpsis, sese ipsum quoque artis opus singulare nouisse, quemadmodum aurum adulterinum igni examinatur, sic ipsorum ignorātia hac professione coarguitur. *De Eleg. 75.*

FORTVNA.

¶ ἕστηκεν ἰητρικὴ πᾶσα, καὶ φαίνεται τῶν σοφισμάτων τὰ κάλλιστα ἐν αὐτῇ συγκείμενα ἐλάχιστα τύχης δεῖσθαι. ἡ γὰρ τύχη αὐτοκρατὴς καὶ οὐκ ἄρχεται, οὐδ' ἐπ' εὐχῇ ἐστιν αὐτὴν ἐλθεῖν. ἡ δ' ἐπιστήμη ἄρχεταί τε καὶ εὐτυχής ἐστιν, ὁπόταν βούληται ὁ ἐπιστάμενος χρῆσθαι. Constituta est tota medicina, eiusdemq; inuenta pulcerrima inter se composita & connexa minimè fortuna indigere uidetur. Fortuna.n. sui iuris est, neq; rationi subijcitur, neque uoto illam consequi datur. Scientia uerò rationis imperio subiacet, & successu felix erit, si quis sciens uti uelit. *De Locis 372.*

ADSTANTES.

¶ οὐδὲν ἥδιον ἀναμιμνήσκεται ἕκαστος ἄλλου τῶν ἑωυτῷ ξυμβεβηκότων. ἢν δέ τις τῆς τῶν ἰδιωτέων γνώμης ἀποτεύξεται, καὶ μὴ διαθήσει τοὺς ἀκούοντας, ἔτι τοῦ τ' ἐόντος ἀποτεύξεται. Nullius rei alterius libentius quisq; recordatur, quàm eorum quæ sibijpsi accidisse audit. Si quis igitur idiotarum cognitioni contraria dixerit, neque in præsens audientes persuaserit; ille etiam deinceps in eo, quod maximè uerum est, persuadendo periclitabitur. *De Vet. med. 20.*

¶ μὴ πολλὰ λογλεσχέειν τοῖσιν ἰδιώτῃσιν, ἀλλὰ τ' ἀναγκαῖα. Cū idiotis multa ne loquaris, præterq̄ necessaria. *De Eleg. 76.*

¶ ἐπιτροπὴν τοῖσιν ἰδιώτῃσι μηδέποτε διδοὺς περὶ μηδενός, ὡς μὴ τὸ κακῶς πρηχθὲν ἐς σε χωρέῃ τοῦ ψόγου. Idiotis nihil quicquam committas: ne id, quod perperā factum est, in te cadatur. *De Elegantia.*

DISCIPVLI.

¶ τῶν μεμαθηκότων ἔστω τις ὁ ἐφεστώς, ὅκως τοῖσι παραγγέλμασιν οὐ πικρῶς χρήσηται, ποιέῃ δὲ ὑπουργίην τὸ προσταχθέν. ἐκλέγεσθαι δὲ ἀπ' αὐτῶν ἤδη τοὺς ἐς τὰ τῆς τέχνης εἰλημμένους, προσδοῦναί τι τῶν ἐς τὸ χρέος, ἢ ἀσφαλέως προσενεγκεῖν, ὅπως τι ἐν διαστήμασι μηδὲν λανθάνῃ σε. Sit ex discipulis aliquis præsens, ut æger præceptis citra amarulentiam obediat, & quod mandatum est, effectum sortiatur. Deligendi autem ex ipsis ij, qui iam in arte progressum fecerunt, ut uel ea quę oportet adhibeant, uel securè offerāt, néue interea dum abes quippiam te lateat. *De Eleg. 78.*

MEDICINAE FINIS.

¶ γυμναστικὴ καὶ ἰητρικὴ ὑπεναντία πέφυκεν. ἡ μὲν γὰρ γυμναστικὴ οὐ δεῖται μεταλλαγὰς ποιεῖν, ἀλλ' ἡ ἰητρική. τῷ μὲν γὰρ ὑγιαίνοντι οὐκ ἀρήγει ἐκ τοῦ παρεόντος μεταλλάσσειν, τῷ δ' ἀλγέοντι. Ars exercitandi corpora & Medicina contrariæ sunt. Illa enim non opus habet permutatione, sed Medicina. Sano enim non auxiliatur transmutatio ex præsenti statu, uerùm ægroto. *Appendix de Locis.*

¶ τοῦ ἔχειν νοσεόντων μὲν ἐπιμέλειαν, εἵνεκεν ὑγιείης· ὑγιαινόντων δὲ φροντίζειν, εἵνεκεν ἀνοσίης· φροντίζειν καὶ ὑγιαινόντων, εἵνεκεν εὐσχημοσύνης. Laudabile est, ægrorum quidem curam gerere, gratia sanitatis: sanorum uerò curam suscipere, ut fine morbis degant. Sed & sanorum cura habenda est gratia boni ac decori ornatus. *De Arte.*

¶ ἰητρικὴν εἶναι νομίζω τὸ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσεόντων τοὺς καμάτους, καὶ τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνειν, καὶ τὸ μὴ ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότας ὅτι ταῦτα οὐ δύναται ἰητρική. Medicinā esse puto, morbos ab ægris in totum tollere, & morborum uehementes impetus obtundere, & eorum qui à morbis uicti sunt curationem non aggredi, quum id in confesso sit, quòd medicina tales sanare non posit. *De Arte.*

MEDICINAE ACCIDENTIA.

FORTVNATA.

Vide Tit. Medicus bonus Fortunatus.

¶ οὐκ ἔστιν ὅστις τῶν ἄνευ ἰητροῦ ὑγιαζομένων τὸ αὐτόματον αἴτιον ἀποφαίνει ὀρθῷ λόγῳ. τὸ μὲν γὰρ αὐτόματον, οὐδὲν φαίνεται ἐὸν ἐλεγχόμενον. Nemo eorum, qui fine medico conualuerunt, in casum spontaneū causam suæ sanationis referre poterit. Spōtaneum enim nihil esse certis argumētis apparet. *De Arte 3.*

¶ πολλοὶ ἤδη καὶ οὐ χρεώμενοι ἰητροῖσι νοσέοντες ὑγιάσθησαν. δοκέει γάρ μοι οἷόν τε εἶναι καὶ ἰητροῖσι μὴ χρεωμένους ἰητρικῇ περιτυχεῖν, οὐ μὴν ὥστε εἰδέναι, ὅ,τι ὀρθὸν ἐν αὐτῇ ἐνεστι, καὶ ὅ, τι μὴ ὀρθόν, ἀλλ' ὥστε τ' αὖ ἐπιτύχοιεν τοιαῦτα θεραπεύσαντες ἑωυτούς, ὁποῖα περ ἂν ἐθεραπεύθησαν, εἰ καὶ ἰητροῖσιν ἐχρέωντο. Multi ægri etiam citra medicorum usum sanati sunt. Videtur enim mihi omnino fieri posse, ut & qui medicis non utuntur, in medicinam incidant: non quidem ut sciant, quid in ipsa rectum sit, quid non sit: sed quia fortuitò genus illud curationis offertur, quo usi fuissent, si medicos adhibuissent. *De Arte 2.*

DIFFICILIS.

¶ μεγάλης ἀκριβείης ἐούσης περὶ τὴν τέχνην, χαλεπόν ἐστι τυγχάνειν αἰεὶ τοῦ ἀτρεκεστάτου. πολλὰ δὲ εἴδεα κατ' ἰητρικὴν ἐς τοῦτο ἀνήκουσιν ἔχει. Quum exacta certitudo in arte medica requiratur, difficile est semper id, quod rectissimum est, assequi. Mul.

Multæ autem ſpecies in medicina tantam certitudinem re quirunt. *De Vet. med.* 24.

¶ ἰητρικὴν οὐ δυνατόν ἐςι ταχὺ μαθεῖν, ὅτι ἀδύνατόν ἐςι καθεςηκός τι ἐν αὐτῇ σόφισμα γίνεσθαι. Medicina citò addiſci nequit, propterea quòd ſtata ac certa doctrina in ipſa tradi non poteſt. De *Locis* 366.

MOLESTA, IVCVNDA.

¶ ἡ ἰητρικὴ τοῖσι μὲν κεκτημένοισιν ἐπίπονος, τοῖσι δὲ χρεομένοισιν ὀνήιςος· καὶ τοῖσι μὲν ἀνθρώποισι ξυνὸν ἀγαθὸν, τοῖσι δὲ μεταχειριζομένοισιν αὐτὴν λυπηρή. Medicina poſſeſſorib. quidem ſuis multum laboris exhibet, uſufructuarijs uerò iucunda ac utilis exiſtit: & commune quidem hominum bonum, his uerò qui eam exercēt planè moleſta. *De Flat.* 277.

CELEBRIS.

¶ ἰητρικῇ τέχνῃ χρῶνταί τε πάντες ἐπὶ τοῖσι μεγίςοισι, καὶ τιμῶσι μάλιςα τοὺς ἀγαθοὺς χειροτέχνας. Medica arte omnes præ maximis utuntur, eiuſdemq; peritos artifices ſummopere colunt. *De Vet. med.* 19.

ADMIRANDA.

¶ τῆς γε τέχνης τὴν δύναμιν, ὁκόταν τινὰ τῶν τὰ ἄδηλα νοσεόντων ἀναςήσῃ, θαυμάζειν ἀξιώτερον, ἢ ὁκόταν ἐγχειρέῃ τοῖς ἀδυνάτοις. Artis potentiā multò iuſtius admirabimur, ſi quem ex occulto morbo ægrum reſtituat, quàm ſi impoſsibilibus & deſperatis opem ferre moliatur. *De Arte* 6.

¶ οὔ φημι δεῖν τὴν τέχνην, ὡς οὐκ ἐοῦσαν, οὐδὲ καλῶς ζητεομένην, τὴν ἀρχαίην ἀποβαλέσθαι, εἰ μὴ ἔχει περὶ πάντα ἀκρίβειαν· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἀτρεκεςάτου, οἶμαι δύνασθαι ἥκειν λογισμῷ, ἐκ πολλῆς ἀγνωσίης, θαυμάζειν τὰ ἐξευρημένα, ὡς καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐξεύρηται, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης. Non cenſeo artem ueterem, uelut non exiſtentem, neq; probè inueſtigatam, oportere reijci; eo quòd non habeat circa omnia certitudinem exactam. Quin potius quaſi recto proximū ſit, ſi quis ex ignorantiæ tenebris ductu rationis aliquouſq; progrediatur; admiranda exiſtimo artis inuēta, quòd ſcilicet probè rectèque adinuenta ſint; nec à fortuna pendeant. *De Veteri medicina* 25.

CONTEMTA.

¶ ἰητρικὴ τεχνέων μὲν πασέων ἐςὶν ἐπιφανεςάτη. διὰ δὲ ἀμαθίην τῶν τε χρεομένων αὐτῇ, καὶ τῶν εἰκῇ τοὺς τοιούτους κρινόντων, πολύ τι πασέων ἤδη τῶν τεχνέων ἀπολείπεται. Medicina omnium artium præclariſsima eſt. Verùm propter ignorantiam & eorum qui eam exercent, & eorum qui temerè hos ipſos iudicant, omnium artium propè infima cenſetur. *Lege* 51.

Medicinæ Generalia Principiata.

PRINCIPIATA *Medica ex prædictis uniuerſalibus Principijs uaria ſunt, pro uario diuiſionis fundamento. Reſpectu namq; Materiæ ſubiectæ diuidūtur Medica Theoremata in quinq; illas uulgò decantatas partes,* Φυσιολογικὴν *Subiecti hominis,* παθολογικὴν *Affectionum ſubiecto inhærentium,* Αἰτιολογικὴν *Cauſarum efficientium;* Σημειωτικὴν *deniq; Signorum, &* Θεραπευτικὴν *Actionis. Reſpectu uerò Formæ ſic Theorica eſt & Practica. Reſpectu Efficientis, in Phyſicam & Chirurgicam uulgò dictas partes diuulſa eſt.*

Medicinæ Specialis conſideratio.

GENERALIBVS *collata Specialia, Effectuum & Principiatorum rationē habēt. Proinde etiam Medicinæ conſideratio Specialis differētias Medicinæ ex præcedentibus deductas exhibebit. Cæterùm cùm differentiæ aliæ ſint Eſſentiales, aliæ Accidentales: inter Eſſentiales autem, dignitate principes, ea quæ à materia ſubiecta deſumitur differentia, reliquarum à Forma & Effectu & Fine deſumtarum ueluti impreſsiones ſuſcipere apta nata ſit: eapropter in hac ſpeciali conſideratione Materiam medicam, hoc eſt, Theoremata medica omnia, qualiacunq; illa ſunt, tanquam Principia artis ſpecialia conſtituamus: eaq; rurſus numero uaria Cauſarum notis inſignita in ſuos locos digeramus. Quam ipſam principiorum tractationem excipient Principiata, hoc eſt, compoſitæ principiorum conſiderationes, pro uario compoſitionis principio etiam ipſæ uariæ.*

PRINCIPIA MEDICA SPECIALIA.

Subiectum Medicinæ, Homo.

¶ φύσις τοῦ σώματος, ἀρχὴ τοῦ ἐν ἰητρικῇ λόγου. Natura corporis, principiū eſt conſiderationis medicæ. *De Locis* 344.

¶ δοκέει δέ μοι ἀναγκαῖον εἶναι παντὶ ἰητρῷ περὶ φύσιος εἰδέναι, καὶ πάνυ σπουδάσαι, ὡς εἴσεται (εἴπερ τι μέλλει τῶν δεόντων ποιήσειν), ὅ, τι ἐςὶν ἄνθρωπος πρὸς τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα, καὶ ὅ, τι ἀφ' ἑκάςου ἑκάςῳ συμβήσεται. Mihi neceſſarium eſſe uidetur, ut omnis medicus de natura ſciat, & omni ſtudio annitatur, ut cognoſcat (ſi modò aliquid eorum, quæ fieri debent, rectè præſtare uelit.) quidnam ſit homo, reſpectu eorum quæ comeduntur ac bibuntur, & quid cuiq; ab unoquoq; contingat & accidat. *De Vet. med.* 30.

Forma Medicinæ Salubritas & Insalubritas.

SALVBRITAS & Insalubritas, corpori humano inest, uel inesse potest; tanquã accidẽs quoddã, qđ tamẽ ipsum Formæ medicæ considerationem cõtinet, cũ uel secundũ naturã uel præter naturam sit, & iccirco à Medico uel conseruãda sit, uel abigẽda. Huius proinde ratio habenda partim in

- Genere, quo ad Essẽtiã. Accidẽtia hæc sũt per se: at Formæ rationem habent, ut insunt. Proinde perpẽdi debet
  - Subiectum: CVI inest, tum
    - Coniunctim: Totum. Sic inest indiuiduo considerato
      - Per se
        - Formaliter, secundum
          - Temperiem.
          - Sexum.
        - Materialiter, quoad Habitum.
      - Accidẽtaliter, ratione
        - Loci.
        - Tẽporis, ut secundũ Aetatẽ.
    - Singillatim, nimirum respectu
      - Materiæ seu substãtiæ. Constat enim ex ijs quæ sensu tactus deprehendi
        - Nequeũnt, ex Spiritubus.
        - Possunt, tum
          - Fluidis, ex Humoribus.
          - Solidis, consideratis secundum
            - Genera. Vt est Substãtia glandulosa, carnosa, uenosa.
            - Loca. Vt est Caput, Thorax, Intestina.
      - Formæ. Vt corpus mixtum, sic Forma in partibus alia quo ad eorũ quæ miscentur
        - Formalem qualitatem, Temperies scilicet.
        - Materialem partium
          - Vnitatem, Vnitas tum
            - Continuorum.
            - Contiguorum.
          - Compositionem secundum
            - Quantitatem in
              - Magnitudine.
              - Numero.
            - Qualitatem. In Conformatiõe spectatur
              - Formali, Figura.
              - Materiali partim
                - Externa, Superficies, quoad
                  - Colorem.
                  - Læuitatem.
                - Interna, quia uel pars
                  - Solida.
                  - Caua, & uel
                    - Continens, Cauitas.
                    - Transmittens, Meatus.
            - Situm.
  - Res, QVÆ inest. Vide seq signum ☙
- Specie. Agẽdum de
  - SALVBRITATE.
  - INSALVBRITATE, comprehendente &
    - MORBVM.
    - SYMPTOMA.

☙ Res

Res quæ ineſt conſideratur partim
- Vniuerſim, ut Forma ſecūdū naturam uel præter naturā inhærēs uel
  - Per ſe. Habitus abſolutè uel ſalubris uel inſalubris: at cōparatè, uel perfect⁹ uel imperfectus, quoad ſenſum. Hincq; adeo Neutra conſtitutio emergit. Nam ſi conſiderentur
    - Per ſe, alia Cōſtitutio erit
      - Bona & ſalubris tum
        - Perfectè, Sanitas.
        - Imperfectè, Decidens } Neutralitas.
      - Mala
        - Imperfectè, Aſſurgens } Neutralitas.
        - Perfectè, Aegritudo.
    - Reſpectu mutuo, alia Conſtitutio erit
      - Perfecta uel
        - Bona, Sanitas.
        - Mala, Aegritudo.
      - Imperfecta uergens ad
        - Bonum, Neutralitas Conualeſcentiæ.
        - Malum, Neutralitas Decidentiæ.
  - Per aliud, à quo dependet. Accidens ſalubre uel inſalubre (quod Symptoma excellenter uocāt) tum Actiuum, tum Paſsiuum.
- Singillatim, nempe quoad
  - Materiam. Ineſt corpori uel tanquam qui i
    - Corporeum: idq; rurſus uel ſubſtātiæ
      - Tenuioris, Aereæ, ut Flatus.
      - Craſsioris
        - Fluidæ, & Aqueæ, ut Humor.
        - Solidæ, et Terreæ, ut Corpus quoduis.
    - Incorporeum, Qualitas nimirum quædam: ut Caliditas, uel Siccitas.
  - Formam. Impreſsio iuuans lædenſue illud cui ineſt uel
    - Formaliter, ſecundùm Temperiem uel Intemperiem.
    - Materialiter ſecundùm
      - Vnitatem conſeruatam, reparatam, ſolutam.
      - Compoſitionem integram, uitiatámue.

SALVBRITAS ET INSALVBRITAS in Genere.

SVBIECTVM.

¶ ὁποῖον ἄν τι πάθῃ τὸ σμικρότατον τοῦ σώματος, ἐπαναφέρει πρὸς τὴν ὁμοφυλίην ἕκαστον πρὸς τὴν ἑωυτοῦ, ἤν τε κακὸν ἤν τε ἀγαθὸν ᾖ. Quicquid uel minima pars corporis patitur, id gētilibus ſuis indicat, ſiue bonū fuerit, ſiue malū. *De Locis* 343.

¶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑωυτῷ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν διττήν, ἤγουν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. καὶ ταῦτ' ἐστὶν αὐτέῳ ἡ φύσις τοῦ σώματος, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει. Cōtinet in ſeipſo corpus hominis & ſanguinē, & pituitā, & bilē duplicem, flauā atq; nigram: quibus natura corporis illius cōſtituitur, & per quę ægrotat & ſanitate fruitur. *De Nat. h.* 222.

FORMA.

¶ ἕλκος, ἐσχάρη, αἷμα, πύον, ἰχώρ, λέπρη, πίτυρον, ἀχώρ, λειχήν, ἀλφός, ἔφηλις, ὁτὲ μὲν βλάπτει, ὁτὲ δὲ ὠφελέει, ὁτὲ δὲ οὔτε βλάπτει οὔτε ὠφελέει. Vlcus, cruſta, ſanguis, pus, ichor, lepra, furfur, ulcera capitis manātia, impetigo, uitiligo, lentigo, aliquādo lædit, aliquādo prodeſt, aliquādo neq; lædit neq; prodeſt. *De Alimento* X. 321.

EFFICIENS.

¶ ἀποκρίσιες κατὰ φύσιν, κοιλίης, οὔρων, ἱδρῶτος, πτυάλου, μύξης, ὑστέρης, καθ' αἱμορροΐδα, θύμον, λέπρην, φῦμα, καρκίνωμα. ἐκ ῥινῶν, ἐκ πνεύμονος, ἐκ κοιλίης, ἕδρης, ἐκ καυλοῦ. κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν αἱ διακρίσιες τούτων, ἄλλοισι πρὸς ἄλλον λόγον, ἄλλοτε, καὶ ἀλλοίως. μία φύσις ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ οὐ μία. πολλαὶ φύσιες εἰσὶ ταῦτα πάντα, καὶ οὐ πολλαί. Excretiōes ſecundū naturā uētris, urinarū, ſudoris, ſaliuæ, muci, uteri, per hæmorrhoidas, thymū, leprā, phyma, carcinoma: è naribus, è pulmone, è uentre, è ſede, è cole: ſecundùm naturā, & præter naturā ſecretiones horū, & alijs, & iuxta aliā rationē, & aliàs, & aliter. Vna natura ſunt hæc omnia, & non una. Multæ naturæ ſunt hæc omnia, & non multæ. *De Alim.* X. 321.

TEMPVS.

¶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τελευμένῳ πολλαὶ νοῦσοι τοῖσι παιδίοισι γίνονται, πολλαὶ δὲ ὑγιείαι, κατὰ λόγον τοῦ χρόνου, πρὸς τοὺς μῆνας τε καὶ τὰς ἡμέρας ἑκάστας τῇσι ἑβδομάσι. καὶ τἄλλα πολλὰ γίνεται διαφέροντα τοῖς σώμασι. τοῖσι δὲ παιδίοισιν οἱ ὀδόντες ἐκπίπτουσι, καὶ ἕτεροι φύονται. Anno uoluente multi morbi, multæ etiā ſanitates pueris contingunt, iuxta temporis rationē, ad menſes, & ad ſingulos dies, ſecundùm ſeptenarios. Etenim cùm alia multa inſignia corporibus accidunt, tum dentes pueris excidūt, & alij naſcuntur. *De Septim.* 187.

SALVBRITAS.

¶ πάντων ἄριστα διάκειται ἄνθρωπος ὅταν πέσσηται καὶ ἐν ἡσυχίῃ ᾖ, μηδεμίαν δύναμιν ἰδίην ἀποδεικνύμενος. Homo omniū optimè diſpoſitus eſt, ubi concoquit & in quiete eſt, nullā peculiarem uim præ ſe ferens. *De Veteri med.*

¶ ἡ εὐεξία τοῦ ἀνθρώπου, φύσις τίς ἐστι φύσει περιπεπηγμένη, κίνησιν οὐκ ἀλλοτρίην, ἀλλὰ λίην τι ξυναρμόζουσα, πνεύματί τε καὶ θερμασίῃ, χυμῶν κατεργασίῃ, πάσῃ τε καὶ πάσῃ διαίτῃ, καὶ τοῖσι ξύμπασι διευκρινημένη. ἢν μή τις ἐκ γενετῆς ἢ ἀπ' ἀρχῆς ἔλλειμμα ᾖ. εἰ δὲ ἀπολείπηταί τι, ἐξιτήλου ἐόντος, πειρᾶται ἐξομοιοῦν τὸ ἀπολειπόμενον. παρὰ γὰρ φύσιν τὸ μινύθημα, καὶ διὰ χρόνου. Hominis bonus habitus natura quædam eſt, naturæ circumpoſita, motu non alieno, ſed ualde conſentiens, quo ad ſpiritū, & calo-

rem, & humorum concoctionem, undiquaq; & uniuersim tum uictus ratione, tum reliquis omnibus composita ac constructa: nisi cuipiam ex natiuitate; aut ab initio defectus aliquis obtigerit. Quem tamen ipsum, siquidẽ exilis sit, subiectę naturę assimilare conandũ erit. Præter naturã enim est id quod imminutũ est, & tẽpore indiget. *Præc.98.*

¶ *ὑγιαίνει μάλιστα ὁ ἄνθρωπος, ὁκόταν ταῦτα ἔχῃ σύμμετρα μετρίως ἔχῃ τῆς πρὸς ἄλληλα κρήσιος καὶ δυνάμιος καὶ τοῦ πλήθεος, καὶ μάλιστα ἦν μεμιγμένα ᾖ.* Sanitate fruitur homo tũ maximẽ, quando quatuor humores temperamentum inter se habuerint moderatum, tum facultate, tum copia, præsertim post mixtionem. De *Nat. hum.222.*

¶ *οὐδὲν ὄφελός ἐστιν οὔτε χρημάτων, οὔτε σώματος, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδενός, ἄτερ τῆς ὑγιείης.* Neq; diuitiarum, neque corporis, neque ullius alterius rei ulla est utilitas, citra sanitatem. *III. de Diætá 506.*

MORBVS.

MORBI consideratio alia

- Generalis: *quenam illius*
  - Essentia, *tum*
    - Coniunctim. *Causa in genere.*
    - Seiunctim. *Quenã illius*
      - Materia *siue Subiectũ, tum secundùm*
        - Totum,
        - Partes cõsi*deratas*
          - Materialiter.
          - Formaliter, *secundùm*
            - Tẽperaturã.
            - Vnitatem.
            - Cõpositionẽ.
      - Forma. *Quoniam primariò & per se lædit.*
      - Efficiens *causa, pendens uel à*
        - Voluntate *humana, ægri aut aliorum.*
        - Natura.
  - Accidentia. *Videlicet*
    - Motus.
    - Tempus.
- Specialis *eáque multiplex, cũ sæpe idẽ morbus uario respectu ad uarias classes referri queat, frequẽtius tamen atq; etiã cõmodius nũc ad unã nũc ad alterã. Quæ complicatio incredibilẽ ambiguitatẽ & inconstantiã in morborũ partitiõe affert. Sic V.G. Febris per se ad intẽperiẽ, quoad subiectũ inter Cordis morbos, quo ad cõmunicationẽ inter morbos Vniuersales referri debet. Diuidantur ergo Morbi uel*
  - Essentialiter, *considerati*
    - Per se, *tanquã Effectus causæ morbificæ, subiecto corpori inhærentes. Ergo quo ad*
      - Mate*riam, alij sunt*
        - Materiales, *quorum scilicet materia coniuncta uel est*
          - Spirituosa, *Flatus.*
          - Corpulen*ta, tum*
            - Humor *aliquis.*
            - Solida *quedã substantiã.*
        - Immateriales, *ex sola qualitate.*
      - For*mam omnes morbi naturæ contrarij sunt, sed alij contrarietate*
        - Materiali, *cùm uel corporis lædant*
          - Vnitatem. *Solutio unitatis.*
          - Compositionem, *quo ad*
            - Quantitatem, *in*
              - Magnitudine.
              - Numero.
            - Qualitatem, *in Conformatione*
              - Formali, *in Figura.*
              - Materiali, *tum*
                - Externa, *in Superficie, secundùm*
                  - Colorem, *ut est Rubor, Pallor.*
                  - Leuitatem, *asperitatem.*
                - Interna
                  - Solida.
                  - Caua, *puta*
                    - Continente. *Morbi Cauitatis.*
                    - Transmittẽte. *Morbi Meatuũ: ut Obstructiones, Cõstrictiones.*
            - Situm.
        - Formali, *cùm corporis Temperiem tollant.*
    - Respectu *subiecti hominis.* Vide *seq. signum* A.
  - Accidentaliter. Vide *seq. signum* D.

- A. Morbi differunt respectu
  - Subiecti Hominis cui insunt, cõsiderati tum respectu
    - Quâ lędunt. *Vide seq. signum* B.
    - Quę lędunt, *partim in*
      - Genere, *uelut sunt*
        - Cognati, *secũdum habitum, secundum temperiẽ, sexum, ætatem, functionem.*
        - Non *cognati, præter habitum, temperiem, sexum, ætatẽ aut functionem.*
      - Specie, *secũdum*
        - Habitum. *Morbi quidam familiares sunt habitu præditis*
          - Denso.
          - Raro.
        - Temperiem: *Familiares alij*
          - Biliosis.
          - Pituitosis.
        - Sexum: *Alij*
          - Viriles.
          - Muliebres, *tum*
            - Extra *puerperium.*
            - In *puerperio.*
        - Aetatem: *Morbi*
          - Puerorum.
          - Iuuenum.
          - Senum.
        - Functionem, *Paßionémue, functiones consequẽtem, tũ*
          - Animalem, *eamq́; uel*
            - Intellectiuam. *Morbi*
              - Doctorum.
              - Mechanicorũ.
            - Sensitiuam.
            - Motiuam: *Morbi familiares ijs qui*
              - Exercentur.
              - Otiosi *uiuunt.*
          - Vitalem: *Morbi*
            - Iracundorum.
            - Tristium.
          - Naturalẽ. *Morbi Ebriosorum, Grauidarum, Puerperarũ.*
  - Efficientis causæ
    - Agentis. *Morbi alij sunt, quorum causa in potestate agentis uel*
      - Est, *αὐτόματοι iccirco dicti, siue ut com. de Insomnijs, δι' αὐτῶν ἁμαρτίαν.*
      - Non est, *μὴ αὐτόματοι. sed interim causa uel est*
        - Manifesta *&* Naturalis.
        - Occulta *&* Diuina.
    - Instrumentalis *tum*
      - Externę. *Morbi ex*
        - Cibo.
        - Coitu, *Venerei.*
        - Exercitio, *Gymnastici.*
      - Internæ. Ex
        - Repletione
          - Spiritus.
          - Humoris, *tum*
            - Proprij, *peccantis uel*
              - Quantitate, *Plethoria.*
              - Qualitate, *Cacochymia.*
            - Improprij, *ut*
              - Aquæ. *Hydrops in genere, cuiuscunq; partis.*
              - Sanguinis *influẽtis. Huc Apostemata qualiacunque, quæ respectu tumoris aliò pertinent.*
        - Inanitione.

- **B: In morbis Quâ lędũt consideranda tũ**
  - Possessio. *Lædit hominem morb° corporis ministerio, animi imperio utẽtem. Sic igitur morbi respectu*
    - Corporis, *alij sunt in*
      - Spiritubus.
      - Humoribus.
      - Solidis, *consideratis secũdùm*
        - Genera. *Morbi partium quo ad substãtiã uel*
          - Similẽ. *Similarium partium morbi: utputa*
            - Ossium.
            - Neruorum.
            - Glandularum.
            - Carnis.
          - Dissimilem, *Dissimilariũ partiũ morbi, ut Articulorum.*
        - Loca. *Morbi*
          - Trunci, *Ventris scilicet Superioris, Medij, Infimi.*
          - Artuum, *Extremorum.*
    - Animę *facultatũ (ut enim anima p se affici nequeat, at ratione instrumenti affici uidetur) alij huius alij illius facultatis noxã inuehere uidẽtur, & proinde ab ea, quæ uel unica est, uel inter plures maximè euidẽs, denominatio fieri consueuit, ut ferè morbi appellatiões suas à symptomatis trahãt, à symptomatis inquã comitantib. et subsequentib. facultates eas quæ dant homini*
      - Esse. *Morbi Vitalis facultatis tum*
        - Principis: *ut est Syncope.*
        - Ministrãtis, *nimirum*
          - Pulsus.
          - Respirationis.
      - *Beneesse, uel tanquam*
        - Vegetanti. *Vide seq. signum C.*
        - Animali. *Animali facultati morbus incommodat uel in*
          - Genere: *ut*
            - Apoplexia.
            - Epilepsia.
          - *Specie, secundùm facultates*
            - Principes, *puta*
              - Rationẽ: *ut*
                - Phrenitis.
                - Melãcholia.
              - Cupiditatem.
            - *Ministrantes: quo ad*
              - *Sensum in*
                - Genere.
                - *Specie, quo ad*
                  - Visum.
                  - Olfactum.
                  - *Tactum, cuius*
                    - Actio *uel*
                      - *Debilitatur in Stupore.*
                      - *Aufertur.*
                    - Passio *est*
                      - *Calor, ut in Febri.*
                      - *Dolor.*
                      - *Lassitudo.*
              - *Motũ, tum totius tũ partis. Sic morbus inuehit uel*
                - *Actionis*
                  - Debilitationẽ *cuiuscunq;*
                  - *Ablationẽ uel*
                    - Localis, *in Paralysi.*
                    - Vocalis. *Sic 4. Acut. 23. ἀφωνία pro omnibus morbis in quib. uox amittitur.*
                - Passionẽ, V.G.
                  - Cõuulsionẽ.
                  - Tremorem.
  - Cõmunicatio. *Nam cùm morbi partium sint, corpori tamen reliquo toti simul & confertim uel*
    - Non *communicãtur, licet temporis progressu cõmunicari queãt, sed diuersa ratione.*
    - Communicantur, *eaq; ratione Vniuersales morbi dici possunt, V.G. quo ad*
      - *Sensum & motũ, Apoplexia.*
      - *Calorẽ, Febris.*

C. Sic

C. Sic Morbi alij Facultatem afficiunt

- Principem consulentem
  - Indiuiduo. *Puta*
    - Nutricem. *Ἀτροφία.*
    - Auctricem, *cùm corpus uel*
      - Minuitur, *ut in Tabe.*
      - Augetur, *ut in Tumore qualicunque.*
  - Speciei, *Generatricem. Vt est Sterilitas.*
- Famulantem principibus. *Sic morbi alij afficere uidentur eximiè facultatem*
  - Attractricem.
  - Retentricem. *Vt uel præter naturæ institutum*
    - Agat
      - Vehementius, *Non dimittendo.*
      - Remissius, *Laxando.*
    - Patiatur.
  - Concoctricem.
  - Expultricem, *ut licet præter institutū agat in subiectum uel Proprium & naturale, nunc uehementius, nunc remissius: uel Alienum, & nō naturale, expellendo id quod uel expelli non debebat, uel saltem per eum locū, eóue tēpore non debebat. Et illæ quidem Actiones uidētur esse, hæ uerò Passiones facultatis Expultricis. Differūt rursus ratione loci, è quo & per quē excernūtur. Sic namque respectu Loci*
    - A quo,
      - Caput
        - Fluxionem *remittit.*
        - Catarrhum *Sternutatione expellit.*
      - Pulmo *ad expellēdum insurgit per Tussim.*
      - Ventriculus *insurgit per*
        - Vomitum.
        - Ructum.
    - Per quem, per
      - Nares, *Mucus & Coryza excernitur.*
      - Os, *si perpendas*
        - Motū *uel*
          - Leuis *est*
            - Expuitio.
            - Screatio.
          - Vehemens *est Tussis, Vomitus.*
        - Materiam, *ea est*
          - Pituita.
          - Sanguis.
          - Cibus.
      - Anū, *expellūtur*
        - Fæces.
        - Sanguis *ab*
          - Intestinis.
          - Hemorrhoidib.
      - Pudēda
        - Vrina.
        - Sanies.
        - Sāguis *tū menstruus, tū quiuis alius.*
      - Cutem *fit*
        - Transpiratio.
        - Sudor.

- **D. Accidentales differentiæ Morborum aliæ sunt**
  - Simplices respectu
    - Loci & Regionis: puta Endemij, Apodemij, Epidemij.
    - Temporis, quo ad
      - Inuasionē. Quo ad tempus
        - Cōmune, nimirum ad
          - Annum, alij sunt
            - Aestiui.
            - Hyberni.
          - Dies, alij Diurni, alij Nocturni sunt.
        - Proprium, alij sunt
          - Recentes, qui nuper inuasere.
          - Antiqui, qui iam pridem corripuere.
      - Durationem, alij
        - Diu durant, Longi, Chronici.
        - Non diu, Breues: iiq; rursus uel
          - Vehementes, Acuti.
          - Remissi, ut Ephemera.
    - Motus
      - Proprij, secundùm
        - Inuasionis
          - Celeritatem. Quos 2. de Nat. hum. 17. Gal. Breues & Longos uocat, ratione causæ. Nam uel inuadunt
            - Repentè, ex causa aliqua procatarctica, Breues iccirco.
            - Lentè, ex causa interna, sensim collecta: propterea Longi.
          - Frequentiā, alij sunt
            - Frequentes. Sic com. de Flatibus Febrim appellat Morbum communem, quoniam nullus frequentior.
            - Rariores.
        - Euentum, alij sunt
          - Salubres, quibus sanitas succedit.
          - Insalubres, & Lethales.
      - Alieni, quē à Medico sustinēt. Sic respectu
        - Operationis, alij euinci
          - Nequeunt. Incurabiles.
          - Possunt. Vt com. de Arte. Alij superantur
            - Facilè. εὐδιόρθωτοι.
            - Difficilè.
        - Cognitionis, alij (ut com. de Arte) sunt
          - Occulti.
          - Manifesti.
  - Comparatæ, respectu
    - Loci siue subiecti, quod affligunt, uel per se, uel per consensum, per Ἰδιοπάθειαν ἢ Συμπάθειαν.
    - Temporis cùm affligāt uel primi, per Πρωτοπάθειαν, quos com. de Flatibus αὐτόματα νοσήματα appellasse uidetur: uel secundi, per Δευτεροπάθειαν, quos quis μὴ αὐτόματα νοσήματα uocare posset.

MORBI GENERALITER considerati.

CAVSÆ.

IN GENERE.

¶ ταῦτα δὴ πρέπει ἑκάστου νοσήματος αἴτια ἡγεῖσθαι εἶναι, ὧν παρεόντων μὲν τοιοῦτον τρόπον ἀνάγκη γίνεσθαι, μεταβαλλόντων δὲ ἐς ἄλλην κρῆσιν παύεσθαι. Eas uniuscuiusq; morbi causas existimare oportet, quarum præsentia talem affectionis modum fieri necesse est: quarumq; in aliud temperamentum commutatione affectio cessat. De Vet. med. 29.

SVBIECTVM.

¶ νοσέει τῶν ζώων ἕκαστον κατὰ τὴν ἰσχὺν ἑωυτοῦ. Aegrotat quoduis animal proprio robore debilitato. De Genitura 142.

¶ τὰς φύσιας ἔγωγέ φημι ταχέως τε καὶ ἰσχυρῶς τῶν ἁμαρτημάτων ἀπολαυούσας, ἀσθενεστέρας εἶναι τῶν ἑτέρων. ἐγγύτατα δὲ τοῦ ἀσθενέοντος ἐστὶν ὁ ἀσθενής. ἐστὶ δὲ ἀσθενέστερος ὁ ἀσθενέων, καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκει, ὅ,τι ἂν τοῦ καιροῦ ἀποτυγχάνῃ, πονέειν. Naturas, quæ citò & uehementer erratis offenduntur, imbecilliores alijs esse censeo. Proximus autem ægrotanti est is qui debilis est: uerùm debilior est is, qui iam ægrotat, & grauius afficitur, si iustum tempus non obseruetur. De Vet. med. 24.

¶ εἴ τις βούλεται τοῦ σώματος ἀπολαβὼν μέρος κακῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πάθησιν, ὁποίη ἄν τις ᾖ, διὰ τόδε, ὅτι τοῦ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἔχει, ὅσαπερ καὶ τὸ μέγιστον. τοῦτο δὲ, ὁποῖον ἄν τι πάθῃ τὸ σμικρότατον, ἐπαναφέρει πρὸς τὴν ὁμοφυλίην ἕκαστον πρὸς τὴν ἑωυτοῦ, ἤν τε κακὸν ἤν τε ἀγαθὸν ᾖ. Si quis uel minimam corporis partem lædat, totum corpus affectionem eam sentiet, qualiscunq; tandem fuerit: propterea quòd minima corporis pars omnia habet; quæcunq; & maxima: & quicquid uel minima pars pertulerit, id gentilibus suis indicat unaqueq; pars, siue bonum id fuerit, siue malum. De Locis 343.

¶ τὰ ἔντερα ἔχει κόρον πολλὸν ἀπό τε σιτίων καὶ ποτῶν, ἔχει δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ δέρματος ὑγρασίην, αὐτὴ πᾶσα ἀπαναισιμοῦται, καὶ νούσους οὐ ποιέει τὰ πολλά, ὁκοῖα περ καὶ ἐν τοῖσιν ἄρθροισιν γίνεται. συχναὶ γάρ τοι ἀδένες, καὶ ἀναπτεῖς, καὶ οὐ κοῖλαι, καὶ οὐ πολὺ πλῆθος ἑκατέρη ἀπολαύουσα ἡ ἑτέρη τῆς ἑτέρης. ἐπεὶ μᾶλλον πλεονεξίην ἕλκουσι, οὐδὲ μὴν τότε πλῆθος ἔχῃ δέξασθαι· ἀλλ' ἐς ὀλίγην ἑκάστης ξυμβὰν ἐς τὸ ἄρθρον, ἐς πολλὰ διαμεριζόμενον, ἰσότης ἐστὶν αὐτῇσι. Intestina multam satietatem ex cibis ac potibus habent, & præterea humiditatem sub cute continent. Sed hæc tota absumitur, & morbos rarò facit. Quòd ipsum quoq; in articulis cõtingit. Frequentes enim glandulæ, & expassæ, neq; cauæ sunt, neq; altera alterius copia admodum fruitur: cùm neq; si maximè uelit, copiam magnam recipere queat: sed cùm id quod in articulum influit, in multas diuidatur, paucũ in singulas, eatenus æqualitatem habent. De Glandulis 376.

¶ ἀπὸ τῶν φλεβῶν ὅτι ἂν νόσημα γίνηται, ῥᾷόν ἐστιν, ἢ ἀπὸ τῶν νεύρων. Morbus à uenis leuior quàm à neruis. De Locis 345.

FORMA.

¶ τῶν νούσων ἁπασέων ὁ μὲν τρόπος ὁ αὐτός, ὁ δὲ τόπος διαφέρει. δοκέει μὲν οὖν τὰ νοσήματα οὐδὲν ἀλλήλοισιν ἐοικέναι, διὰ τὴν ἀλλοιότητα καὶ ἀνομοιότητα τῶν τόπων. ἔστι δὲ μία πασέων ἀπασέων καὶ ἰδέη, καὶ αἰτίη ἡ αὐτή. Morborum omnium cùm unus & idem modus sit, locus tamen diuersus est. Vt ergo morbi nihil inter se simile habere uideantur propter diuersitatem locorum: una tamen morborum omnium & species est, & causa eadem. De Flatibus 278.

¶ ὅτι ἂν λυπῇ τὸν ἄνθρωπον, τοῦτο καλέεται νόσος. Quicquid homini molestiam affert, id Morbus uocatur. Ibid. 277.

EFFICIENS.

¶ ἤν τις μεγάλα πάνυ ἐξαμαρτάνει ἐν τῇ διαίτῃ, καὶ πολλάκις, τοῦτο δὲ φαρμάκου δέεται ἤδη. Si quis ualde multum delinquat in uictu, ac sæpe, id ipsum iam medicamẽtis opus habet. III. de Diæta 502.

¶ ἀλγέει ὁ ἄνθρωπος τότε μάλιστα, ὅταν τι τούτων τῶν τεσσάρων ἢ ἔλασσον ἢ πλέον ἔῃ, ἢ χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι, καὶ μὴ κεκρημένον ᾖ τοῖσι ξύμπασιν. ἀνάγκη γάρ, ὁκόταν τι τουτέων χωρισθῇ, καὶ ἐφ' ἑωυτοῦ στῇ, οὐ μόνον τοῦτο τὸ χωρίον ὅθεν ἐξέστη νοσερὸν γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔνθα ἂν στῇ καὶ ἐπιχυθῇ, ὑπερπιμπλάμενον, ὀδύνην τε καὶ πόνον παρέχειν. καὶ γὰρ ὅταν τι τουτέων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῇ πλέον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει ἡ κένωσις. ἢν δ' αὖ ἔσω ποιήσηται τὴν κένωσιν, καὶ τὴν μετάστασιν, καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολλὴ αὐτέῳ ἀνάγκη διπλῆν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔνθεν τε ἐξέστη, καὶ ἔνθα ὑπερέβαλεν. Aegrotat homo tum maximè, cùm aliquis è quatuor humoribus, aut parcior aut abundantior fuerit, aut etiam à reliquis separetur in corpore, neq; cum reliquis omnibus contemperetur. Necesse est enim, quum quid horum secretũ fuerit, & per se steterit, non solùm eum locum unde secessit morbidum fieri: sed etiam eũ, in quo stat, & in quem propter nimiam eiusdem copiã diffusum est, dolore ac morbo uexari. Etenim quũ quid horum extra corpus effluxerit amplius quàm redundantiæ modus requirat, euacuatio ipsa dolorem exhibet. Rursus si intra corpus fiat eiusdem euacuatio, & transitio, & ab alijs secretio, geminatum dolorẽ exhibere necesse est, uelut dictum est, nempe & ei parti unde secessit, & in quam receptum redundat. De Nat. hu. 222.

¶ τοῦ σώματος τὰ μέλεα ἕκαστα τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, ὁκόταν ἔνθα ἢ ἔνθα ὁρμήσῃ, νοῦσον παραυτίκα ποιέει. ἡ κοιλίη τῇ κεφαλῇ, καὶ ἡ κεφαλὴ τῇσι σαρξὶ καὶ τῇ κοιλίῃ, καὶ τἄλλα πάντα οὕτω κατὰ λόγον, ὥσπερ ἡ κοιλίη τῇ κεφαλῇ, καὶ κεφαλὴ τῇσί τε σαρξὶ καὶ τῇ κοιλίῃ. Singularum corporis partium altera alteri, ubi ex hac uel illa proruperit, morbum statim facit: uerbi gratia, uẽter capiti, caput carnibus ac uentri; & reliquæ omnes iuxta eandem rationem, quemadmodũ uenter capiti, & caput carnibus ac uentri. De Locis 343.

¶ τὰ ἄκρεα ταχέως ἐπαΐει πολλῶν, βραδέως δὲ πρῶτον ἀλλοιοῦται. Extremæ partes citò aliarum alterationes percipiũt, tardè uerò priores ipsæ alterantur. De Hum. usu VII. 577.

ACCIDENTIA.

TEMPVS.

¶ οὐ ἐξαίφνης αἱ νοῦσοι τοῖσιν ἀνθρώποισι προσγίνονται, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν συλλεγόμενα, ἀθρόως ἐκφαίνονται. Non repentè morbi hominibus accedunt, sed paulatim collecti, aceruatim erumpunt. I. de Diæta 392.

MOTVS.

¶ ἐξ ἴσου ὁρμώμενον τὸ νόσημα τῇ θεραπείῃ, οὐκ ἔστι θᾶσσον· προλαβὸν δὲ, θᾶσσον. προλαμβάνει δὲ, διά τε τὴν τῶν σωμάτων στενότητα, ἐν ᾗ οὐκ ἐν εὐόπτῳ οἰκέουσιν αἱ νοῦσοι, διά τε τὴν τῶν καμνόντων ὀλιγωρίην. ἐπεὶ ἐνδοιάζουσι γάρ, λαμβανόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν νοσημάτων, ἐθέλουσι θεραπεύεσθαι. Si pari passu processerit morbus cũ medicina, uelocior nõ est: sed tantùm si preoccupauerit. Preoccupat autem tum propter corporum constrictionẽ uel angustiã, in qua non in conspicuo inhabitant morbi, tum propter ægrorum negligentiam. Differunt enim & cũctantur, atq; ubi iam à morbis ipsis apprehensi sunt, tum demum curari uolunt ac expetunt. De Arte 6.

¶ ἐν κακοπαθείῃς παρεδρίη, ἐπιτείνοντος τοῦ πάθεος, δι' ἀπορίην τὰ πλεῖστα ἐκκλίνουσι τοῦ παρεόντος. In afflictionis inuasione, augescente affectione, ob cõsilij inopiam, plurima (remedia) ad rem præsentem oportunã effugiunt (medicum: & icircò in consilium etiam alij sunt adhibendi.) Precept.

MORBVS IN SPECIE.

¶ νούσων διαφοραί, ἐν τροφῇ, ἐν πνεύματι, ἐν θερμασίῃ, ἐν αἵματι, ἐν φλέγματι, ἐν χολῇ, ἐν χυμοῖσιν, ἐν σαρκί, ἐν πιμελῇ, ἐν φλεβί, ἐν ἀρτηρίῃ, ἐν νεύρῳ, μυΐ, ὑμένι, ὀστέῳ, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ, στόματι, γλώσσῃ, στομάχῳ, κοιλίῃ, ἐντέροισι, φρεσί, περιτοναίῳ, ἥπατι, σπληνί, νεφροῖσι, κύστι, μήτρῃ, δέρματι. ταῦτα πάντα καὶ καθ' ἕν, καὶ κατὰ μέρος. μεγέθη αὐτῶν μεγάλα καὶ οὐ μεγάλα. Morborũ differentiæ, in alimento, in spiritu, in calore, in sanguine, in pituita, in bile, in humoribus, in carne, in pinguedine, in uena, in arteria, in neruo, musculo, membrana, osse, cerebrõ, medulla spinali, ore, lingua, stomacho, uentre, intestinis, septo transuerso, peritonæo, hepate, splene, renibus, uesica, utero, cute. Hæc omnia & in toto & in parte. Magnitudo ipsorum magna, & nõ magna. De Alimento XIII. 325.

¶ ἀπὸ τῶν φλεβῶν ὅτι ἂν νόσημα γίνηται, ῥᾷόν ἐστιν, ἢ ἀπὸ τῶν νεύρων. διαρρεῖ γὰρ σὺν τῷ ὑγρῷ τῷ ἐνεόντι ἐν τῇσι φλεψί, καὶ οὐκ ἀτρεμίζει. καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐστὶν ἐν τῇσι σαρξί. Quicũq; morbus à uenis oritur, leuior est, quàm qui à neruis. Diffluit enim unà cùm humore qui in uenis inest, neq; consistit.

 Dein-

Deinde natura sua uenæ humorem continent, & carnibus adhærent. *De Locis* 345.

¶ ὁκόσα μὲν τῶν νοσημάτων τοῦ χειμῶνος αὔξεται, θέρεος λήγει. ὁκόσα δὲ θέρεος αὔξεται, χειμῶνος λήγει. ὁκόσα μὴ αὐτέων ἐν περιόδῳ ἡμερέων ἀπαλλάσσεται. ὁκόσα δὲ ἦρος γίνεται νοσήματα, προσδέχεσθαι χρὴ φθινοπώρου τὴν ἀπαλλαγήν. ὁκόσα δὲ φθινοπωρινὰ νοσήματα, τουτέων τοῦ ἦρος ἀνάγκη τὴν ἀπάλλαξιν γενέσθαι. ὅτι δ' ἂν τὰς ὥρας ταύτας ὑπερβάλλῃ νόσημα, εἰδέναι χρὴ ὡς ἐνιαύσιον αὐτὸ ἐσόμενον. Quicunque morbi hyeme augescunt, eos æstate desinere par est: quicunque uerò æstate augescunt, hyeme: nisi certo dierum circuitu discedant. Quicunque autem morbi uere fiunt, eorum discessum autumno expectare oportet. Quicunq; uerò autumnales morbi sunt, eorum discessum necesse est uere fieri. Quòd si quis morbus hæc tempora trāsgressus fuerit, eum annuum fore scito. *De Nat. hum.* 215.

¶ πολλὰ τὰ μὴ δεινὰ νοσήματα, καὶ πολὺ πλέον τῶν δεινῶν, ἀνθρώποισι συμβαίνει, ἐς ἅ τις ἂν καὶ τὰ μέγιστα ἁμαρτάνων οὐδὲν δεινὸν ἐξεργάσαιτο. Sunt multi leues morbi, multoq; frequentiores periculosis, in quibus ut quis uel grauiter delinquat, non magnum tamen incommodum attulerit. *De Veteri medicina* 23.

¶ τὰ τῶν νοσημάτων οὐκ ἐν δυσόπτῳ κείμενα, καὶ οὐ πολλά· τὰ δ' οὐκ ἐν εὐδήλῳ, καὶ πολλά ἐστι. Morborum duo sunt genera: alij non in obscuro positi, nec multi: alij non in manifesto loco hærentes, & multi. *De Arte* 5.

¶ ἄδηλα νοσήματα ὠνόμασται, καὶ τῇ τέχνῃ κέκριται εἶναι, ἃ ἦν οὐδενὶ ὀφθαλμοῖσί γε ἰδόντι ἔστιν εἰδέναι. ἐμὴν ὅτι ἄδηλα κεκράτηκεν, ἀλλ' ᾗ δυνατὸν κεκράτηται. Obscuri morbi appellantur, & ab arte quoq; obscuri esse indicantur, quorum nullum nullus oculis conspicere queat: non quòd obscuri permaneant, & cognitionem nostram superent, sed quantū possibile est, cognoscantur & superentur. *Ibidem.*

¶ ἧσσον φανερὰ νοσήματά ἐστιν, ἃ πρός τε τὰ ὀστέα τέτραπται καὶ τὴν νηδύν. Sunt morbi minus aperti, qui ad ossa & ad uentrem pertingunt. *Ibidem.*

SYMPTOMATA.

SYMPTOMA *in uniuersum id uocamus, quod corpori humano præter naturalem constitutionem accidit, sensibus manifestum, actiones tamen primò & per se non lædens: siue sit*

- Substan*tia aliqua, à corpore reliquo naturaliter se habente diuersa, et uel corpori*
  - Coniuncta. ADDITAMENTA *appellentur, corpori uel*
    - Connata *per animationem, tum*
      - Extra *corpus. Vt est*
        - Sextus *digitus.*
        - Verruca.
        - Callus.
        - *ὑπερφαέρωσις.*
      - Intra *corpus. Vt*
        - Caruncula *tracheæ adnata.*
        - Vermes.
    - Cōmissa *citra animationem. Vt*
      - Lapis *uesicæ.*
      - Globulus *sclopetarius femori hærens.*
      - Humor *in quacunq; parte contentus.*
  - Nō *coniuncta,* EXCREMENTA, *quæ extra corpus pelluntur, à naturalibus diuersa. Consideratio horum alia*
    - Compara*ta, quatenus à naturalibus exorbitant uel ratione*
      - Substantiæ.
      - Quantitatis.
      - Qua*litatis*
        - Visilis.
        - Olfactilis.
        - Gustatilis.
        - Tactilis.
      - Loci.
    - Sim*plex, ut sunt uel*
      - Corpulenta, *tam Fluida quàm Solida: ut Pus, Ichor.*
      - Spiri*tuosa, per*
        - Cutem,
          - Sudor.
          - Sordes.
        - Os,
          - Halitus.
          - Ructus.
        - Anum, *Flatus.*
- Accidens *aliquod. Vide signum* A.

- Ad. Accidēs aliud sequitur
  - Corporis Affectionem aliquam (siue totius siue partis) tū
    - Formalem, *ipsi corpori mixto, ratione temperaturæ, tāquam formæ, accidentem. Sic accidit illi* QVALITAS *quædam, quam uel ipsemet æger uel alij persentiunt, ut Febris, totius: ut Calor uel Frigus extremorum.*
    - Materialem, *ipsi corpori ratione partium ex quibus componitur accidentem: Et quidem*
      - Per se, *quo ad*
        - Substantiam, *accidit illi*
          - Vnitatis *solutio, quatenus actionem nō lædit, tum continuitatis, ut in Vulnere: tum contiguitatis, ut in Luxatione.*
          - Habitus *mutatio secundum*
            - Raritatem, *Densitatem.*
            - Duritiem, *Mollitiem.*
            - Fragrantiam, *Fœtorem, tum totius (sic olidi Iudæi) tū partis, ut fœtor alarū, pedū, oris.*
        - Quantitatem, *Tumor illi accidit, Tabes, Emaciatio.*
        - Qualitatem
          - Externam *in*
            - Figura, *quod Rectum erat Distorquetur.*
            - Superficie *qđ*
              - Læue *erat Exasperatur.*
              - Humectum *Squallescit.*
              - Coloratum *Decoloratur.*
              - Obscurum *Fulgurat, ut Splendor in oculis noctu.*
          - Internam, *quo ad Meatum scilicet transmittentē, et Cauitatē continentē corpora; accidit illis uel*
            - Interius
              - Infarctio.
              - Obstructio.
            - Exterius
              - Oblitio, *siue Oppilatio propriè dicta.*
              - Coarctatio.
      - Respectu *aliarum partium, cum quibus committitur, Situs mutatur, ut in Luxatione.*
  - Animæ *facultatē. Accidentia animæ facultatū in*
    - Genere *alia pertinent ad*
      - Actiones *uel secūdum*
        - Essentiam, *quatenus Conseruantur, Abolentur.*
        - Quantitatem, *quatenus*
          - Augentur.
          - Minuuntur.
      - Passiones. *Quam uulgō Actionem corruptam appellant.*
    - Specie *alia sunt Facultatis*
      - Animalis, *tum*
        - Internæ.
          - Imaginandi:
            - Actio *Debilitata, Abolita.*
            - Passio *in*
              - Vigilante, *corrupta Imaginatio ob uapores melancholicos.*
              - Dormiente, *Insomnia.*
          - Ratiocinandi,
            - Actio *Debilitata, Abolita.*
            - Passio.
        - Externæ. *Vide signum* Bb.
      - Vitalis
        - Actio. *Pulsus immutatus, Respiratio intercepta.*
        - Passio: *ut Defectus animi.*
      - Naturalis. *Vide signum* Cc.

Bb. *Animalis facultatis Externæ in*

- Genere
  - Actio, *Vigilia.*
  - Paßio, *Somnus profundus.*
- Specie, *ipsius scilicet*
  - Sen*sus*
    - Actiones
      - Auctæ.
      - Debilitatæ.
      - Abolitæ.
    - Paßi*ones*
      - Videndi. *Obuolitantes muscæ, μαρμαρυγές.*
      - Audiendi. *Tinnitus aurium.*
      - Odorandi. *Odor ingratus interior, quem ipsemet æger percipit.*
      - Gustandi. *Amaror uel Salsedo oris.*
      - Tangēdi. *Sic accidit quo ad Sensum*
        - Iucundum, *Delectatio.*
        - Medium, *Indolentia.*
        - Tristem, *Dolor ex re præter naturam existente uel secundum*
          - Temperiem: *ut Dolor ex frigore.*
          - Compositionem: *Dolor ex distorsione uel compreßione partium.*
          - Solutionem *continui: ut Dolor ex uulnere, ex contusione, ex punctione, uellicatione, morsu, pruritu.*
  - Mo*tus*
    - Actio
      - Aucta, *ut in Furiosis robur.*
      - Debilitata, *ut in Senibus.*
      - Abolita, *ut in Paralysi.*
    - Paßio *multiplex, pro partium uarietate. Sic paßio uidetur esse*
      - Musculo*rum*
        - Contractio.
        - Pandiculatio.
        - Relaxatio.
        - Laßitudo.
      - Neruorum
        - Contractio, *ut in Tetano.*
        - Tremor.
      - Extremorum
        - Defatigatio.
        - Exolutio.
      - Cerebri, *Sternutatio.*
      - Capitis, *Tremor, Motatio.*
      - Oculorum, *Distorsio, Saltus.*
      - Oris, *Distorsio, Oscedo.*
      - Linguæ, *Tremor, Segnities.*
      - Dentium, *Stridor, Fremitus.*
      - Gutturis, *Ronchus.*
      - Stomachi, *Singultus.*
      - Pulmonum, *Tußis.*
      - Diaphragmatis, *Concußio in risu immodico.*

- Cε. Facultatis naturalis accidentia in
  - Genere, respectu facultatum
    - Principum, puta
      - Nutricis:
        - Actio
          - Aucta.
          - Imminuta.
          - Abolita.
        - Paſsio.
      - Auctricis. Huc
        - Emaciatio, *Abſumtio.*
        - Accretio: *cùm alioqui id quod additur, ſiue caro ſit ſiue pinguedo, inter Addutamenta ſuperiore loco poſitum fuerit.*
      - Generatricis, *tum*
        - Actio *læſa: ut Euiratio, Impotentia.*
        - Paſsio, *ut Debilitas ex uenere.*
    - Famulantium diuerſarum. Alia namq; id quod
      - Abſens eſt
        - Appetit. *Huius*
          - Actio
            - Debilitata.
            - Abolita.
            - Aucta, *in Bulimia.*
          - Paſsio: *ut in Pica mulierum.*
        - Attrahit.
      - Præſens
        - Vniuerſim, *Retinet, Coquit.*
        - Singillatim quod
          - Bonum *&* utile *eſt*
            - Diſtribuit.
            - Aſsimilat.
          - Malum *& ſuperfluum, Expellit.*
  - Specie, reſpectu partium. Sic accidit.
    - Cerebro *reſpectu facultatis*
      - Concoctricis, *ſua*
        - Actio.
        - Paſsio.
      - Expultricis, *Sternutatio.*
    - Cuti ratione
      - Concoctricis.
      - Expultricis.
        - Sudor *diaphoreticus. Sudor alioqui etiam inter Excrementa connumeratur.*
        - Sordes *per inſenſilem tranſpirationem.*

SYMPTOMATA RESPECTV PARTIVM quibus accidunt. Vtputa

CAPITIS.

ἡ κεφαλὴ τὴν πλησμονὴν ἀντισπῶσα, τήν τε κοιλίην ἐφίστησι, καὶ αὐτὴ βαρύνεται. Caput plenitudinem ad ſe trahens; & aluum ſiſtit, & ipſum grauatur. III. *de Dieta* 519.

ὁκόσοι κεφαλὰς ἀσθενέας ἔχουσιν, οὐκ ἂν εἶεν ἀγαθοὶ πίνειν. ἡ γὰρ κραιπάλη μᾶλλον πιέζει. Qui capita debilia habent, non fuerint ſtrenui potores: crapula enim magis grauat. De *Aere* 240.

πόνοι τῆς κεφαλῆς ἅμα τῷ πυρετῷ γίνονται. Dolores capitis ſimul cum febre accidunt: *Vide com. de Glandulis* 182.

CVTIS.

ἔστις ἐθέλοι ἐπικαῦσαι τὴν ἐπιδερμίδα, καὶ φλύκταιναν μόνον ποιῆσαι, καὶ ὑγιῶσαι, πυκνὴ γενομένη ἡ ἐπιδερμὶς, καὶ τὴν οὐλὴν τὰς τρίχας οὐκ ἐμφύσει. Si quis uelit inurere cutē, & puſtulam tantū facere, eamq; ſanare, cutis denſa reddita per cicatricem pilos non producet. De *Nat. pueri.*

SYMPTOMATA per ſe COSIDERATA, TANQVAM

SVBSTANTIÆ quædam. Vt

RVCTVS.

τῆς κοιλίης ψυχρῆς ἐούσης ἐς τὴν ὑστεραίην τὸ σιτίον ἐρυγγάνεται ὠμὸν, ἄτερ ὀξυρεγμίης. Ventriculus frigidus poſtridie cibum eructat crudū, citra ructum acidū. III. *de Dieta* 524.

MVCVS. Saliua. Sputum.

οἱ ἄνθρωποι πτύουσί τε καὶ ἀπομύσσονται φλεγματωδέστατοι τοῦ χειμῶνος. Homines pituitoſiſsima & ſpuunt & emungunt hyeme. De *Nat. hum.* 224.

Nares oppletæ citra mucum, in prima Repletionis ſpecie. Vide III. *de Dieta* 513.

SVDOR.

Sudor heic locum habet, propter ipſam materiam, quæ ſudando ejicitur.

PVS.

ὁκόταν ἐκχυθῇ τὸ αἷμα ἐς ἀλλότριον τόπον, χρονιζόμενον καὶ σηπόμενον γίνεται πῦον. Cū ſanguis in aliena loca effunditur, morā ibi trahēs & putreſcēs in pus cōuertitur. De *Fla.* 281.

ACTIONES ET PASSIONES quædam Facultatum: Tum

IN GENERE.

ACTIO uel Abolita uel Debilitata: PASSIO itē, quam Actionem Corruptam uulgò uocant.

ANIMALIS FACVLTATIS.

Somnia turbata.

¶ ὁκοῖα ἄν τινα πάσχῃ τὸ σῶμα, τοιαῦτα ὁρῇ ἡ ψυχὴ, κεκρυμμένης τῆς ὄψιος. Qualiacunque patitur corpus, talia uidet anima, uisione licet occultata. III. de Diæta 518.

¶ ὁκόσα δοκέει ὁ ἄνθρωπος ὁρῆν τῶν συνήθων, ψυχῆς ἐπιθυμίην σημαίνει. Quæcunq; homo ex consuetis ac familiaribus se per quietem uidere putat, eà animæ cupiditatē significant. De Insomniis 549.

¶ ὁκόταν μὴ δέχηται ἔτι τὸ σῶμα τὴν πλησμονὴν, ἀπόκρισιν ἤδη ἀφίησιν ἔσω ὑπὸ βίης τῆς περιόδου· ἥ τις ὑπαντιάζουσα τῇ τροφῇ τῇ ἀπὸ τῶν σιτίων, ταράσσει τὴν ψυχήν. ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ οὐδ᾽ ἡδέες οἱ ὕπνοι, ἀλλ᾽ ἀνάγκη ταράσσεσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ δοκέει μάχεσθαι. Quando non suscipit amplius corpus repletionem, secretionem iam remittit intrò, præ circuitus uiolentia: quæ secretio alimento à cibis aduenienti occurrēs, animam perturbat. Quo quidem tempore non amplius iucundi ipsis sunt somni, sed necesse est hominem perturbari, & uidetur sibi cum aliquo pugnam cōmittere. III. de Diæta 518.

¶ πλησμονῆς τινὸς ἐγγενομένης, ἀπόκρισις γενομένη ταράσσει τὴν ψυχήν. Cùm corpori repletio quędam acciderit, oborta secretio animam perturbat. De Insomniis 544.

Dolor.

¶ ἐν μέρει, πόνος ὀλίγος· ἐν πάσῃ, πουλύς. In parte aliqua dolor existens, modicus est: in toto, multus. Præcept. 98.

¶ τὰ πάθη τῆς φύσιος δυσφορέουσι τὸ πλῆθος, καὶ οἷον ἀγανακτέουσι τὸ ἄλογον καὶ οὐ ξυνήθης ἐόν. Affectiones naturales molestè ferunt copiam, & ueluti frendent, si quid præter rationem & cōsuetudinem fiat. De Glandulis 377.

Horror.

¶ ὅτι τὸ σῶμα ἢ πολλῶν ἢ ἀνομοίων σιτίων πλησθῇ, καὶ πνεύματος πλῆθος πολὺ ἐπὶ πλέον γίνεται, τῶν σιτίων χρονιζομένων. χρονίζεται δὲ τὰ σιτία, διὰ πλῆθος οὐ δυνάμενα διελθεῖν· ἐμφραχθείσης δὲ τῆς κάτω κοιλίης, ἐς ὅλον τὸ σῶμα διέδραμον αἱ φῦσαι. προσπεσοῦσαι δὲ τὰ ἐναιμότατα τοῦ σώματος, ἔψυξαν. τουτέων δὲ τῶν τόπων ψυχθέντων, ὅκου αἱ πηγαὶ καὶ αἱ ῥίζαι τοῦ αἵματός εἰσι, διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἡ φρίκη διῆλθεν. ἅπαντος δὲ τοῦ αἵματος ψυχθέντος, ἅπαν τὸ σῶμα φρίσσει. διὰ τοῦτο μὲν οὖν πρῶτον αἱ φρῖκαι γίνονται πρὸ τῶν πυρετῶν. ὅκως δ᾽ ἂν ὁρμήσωσιν αἱ φῦσαι πλήθει καὶ ψυχρότητι, τοιοῦτο γίνεται καὶ ῥῖγος, ἀπὸ μὲν πλειόνων καὶ ψυχροτέρων ἰσχυρότερον, ἀπὸ δὲ ἐλασσόνων καὶ ἧσσόν τι ψυχρῶν, ἧσσον ἰσχυρόν. Quando corpus cibis uel multis uel uarijs expletum fuerit, tū spiritus quoq; multitudo magna accedit; cibis uentri diu immorantibus. Immorantur autem cibi, quum præ multitudine exire nequeant. Inferiore igitur uentre obturato, per uniuersum corpus penetrant flatus. Ad partes autem sanguine plenas delati, eas frigefaciunt. Iis autē locis perfrigeratis, in quib. fontes & radices sanguinis cōtinentur, uniuersum corpus horror pertentat. Vniuerso deniq; sanguine frigefacto, totum quoq; corpus horret. Hac de causa primùm horrores ante febres apparēt. Quali autem impetu & ratione multitudinis & ratione frigiditatis ipsi flatus feruntur, talem quoq; horrorē subsequi oportet: à pluribus uidelicet & frigidioribus fortiorem, à paucioribus minusque frigidis, minus etiam fortem. De Flatibus 180.

Lassitudo.

Lassitudinū tres species diexodicè explicātur. II. de Diæta 497.

Exolutio.

¶ τὰ ἄρθρα διαλύονται πρὸ τῶν πυρετῶν· χλιαινόμενα γὰρ τὰ νεῦρα διίσταται. Articuli exoluūtur ante febres. Calefacti enim nerui diducuntur. De Flatibus 181.

Tremor.

¶ ἐν τῇσι φρίκῃσι καὶ οἱ τρόμοι τοῦ σώματος καὶ τῶνδε γίνονται τῶν τρόπων. τὸ αἷμα φοβεύμενον τὴν παρεοῦσαν φρίκην, συντρέχει καὶ διεξέρχεται παντὸς τοῦ σώματος ἐς τὰ θερμότατα. αὗται μὲν οὖν ἅλματα, ἐκλειπομένου δὲ τοῦ αἵματος ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων τοῦ σώματος, τὰ σπλάγχνα τρέμουσι, καὶ αἱ σάρκες. τὰ μὲν γὰρ τοῦ σώματος γίνεται πολύαιμα, τὰ δὲ ἄναιμα. τὰ μὲν οὖν ἄναιμα διὰ τὴν ψύξιν οὐκ ἀτρεμέουσιν, ἀλλὰ πάλλονται. τὸ γὰρ θερμὸν ἐξ αὐτέων ἐκλέλοιπε. τὰ δὲ πολύαιμα διὰ τὸ πλῆθος τοῦ αἵματος τρέμει, καὶ φλεγμονὰς ἐμποιέει. οὐ γὰρ δύναται πολλὸν γενόμενον ἀτρεμίζειν. Cum horroribus & tremores corporis accidunt in febribus hoc modo. Sanguis præsentis horroris timore perculsus, cōcurrit, ac penetrat per uniuersum corpus, ad locos maximè calidos. Et hi quidem sunt saltus eius. Decedente autem sanguine ab extremis corporis partib; & uiscera contremiscunt & carnes. Nā aliæ corporis partes sanguine replentur, aliæ exinaniuntur. Exinanitæ igitur propter frigus immotæ non permanent, sed concutiuntur, quum quod in ipsis calidū inerat defecerit. Sanguine autem repletæ, propter sanguinis multitudinem tremunt, & inflammationes oriuntur. Nequit enim fieri, ut sanguinis multitudo conquiescat. De Flatibus 180.

Oscitatio.

¶ χασμῶνται πρὸ τῶν πυρετῶν, ὅτι πολὺς ὁ ἀὴρ ἀθροισθεὶς ἄθροον τὸ στόμα διεξιὼν, ἐξεμοχλεύσε καὶ διέστησε τὸ στόμα. ταύτῃ γὰρ εὐδιέξοδός ἐστιν. Oscitationes præcedere solent febres: siquidem multus aer coaceruatus, cumulatim superna petens, instar cunei diducit os, per quod facillimus ei exitus patet. De Flatibus 180.

NATVRALIS EXPVLTRICIS.

Sudatio.

¶ ὁκόταν συναλισθῇ ἀθρόον τὸ πλεῖστον τοῦ αἵματος ἐν τῷ πυρετῷ, διαθερμαίνεται πάλιν ὁ ἀὴρ, ὁ ψύξας τὸ αἷμα, κρατηθεὶς ὑπὸ τῆς θερμότητος. διάπυρος δὲ καὶ λεπτὸς γενόμενος, ἐν ὅλῳ τῷ σώματι τὴν θερμασίην ἐναπεργάζεται. συνεργεῖ δὲ αὐτῷ τὸ αἷμα. τήκεται γὰρ πυρούμενον, καὶ γίνεται πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ. τοῦ δὲ πνεύματος προσπίπτοντος πρὸς τοὺς πόρους τοῦ σώματος, οἱ ἱδρῶτες γίνονται. τὸ δὲ πνεῦμα συνιστάμενον, ἐς ὕδωρ ἔρχεται, καὶ διὰ τῶν πόρων διεξελθὸν, ἔξω πορεύεται. Quando congregatus fuerit cumulatim plurimus sanguis in febrili paroxysmo, calefit rursus ipse aer, qui antea sanguinem infrigidarat, à calore uictus. Accensus autem & uelut incandescens in toto corpore calorem excitat, coadiuuante etiam ipso sanguine. Liquatur enim, quicquid ignea uis illa attigerit, fitq; inde spiritus. Spiritu autem ad meatus corporis irruente, sudores fiunt. Siquidem spiritus cōpactus in aquā trāsmutatur, & per meatus penetrans extra prorumpit. De Flatibus 181.

NATVRALIS CONCOCTRICIS.

Cruditas.

¶ ὅταν δὲ τις ποικίλας καὶ ἀνομοίους ἀλλήλοισιν ἐσπέμπῃ τροφὰς, τὰ ἀνόμοια στασιάζει· καὶ τὰ μὲν θᾶσσον, τὰ δὲ βραδύτερον πέσσεται. Quum uarij & dissimiles inter se cibi adsumūtur, seditionem mouent quæ sunt inæqualia, & alia citius, alia tardius concoquuntur. De Flatibus 279.

NATVRALIS GENERATRICIS.

Euiratio. Impotentia.

Scythæ euirantur, sectis post aures uenis. Vide Tit. Articulorum dolores.

Veneris impotentia in Eunuchis & Castratis, com. de Genitura 140.

Debilitas à uenere.

¶ ἔστιν οἷς ἀπὸ πλησμονῆς, ὁκόταν ἀφροδισιάσῃ, δοκέει χρόνον τινα ἄνεσις εἶναι τῷ πνεύματι, ἐξ ὑστέρου δὲ μᾶλλον βαρύνεται. Quidam ex repletione à ueneris usu, leuior statim sibi esse uidetur, postea uerò magis grauatur. III. de Diæta 519.

QVALITATES Immutatę.

FEBRIS.

¶ κοινότατον νόσημα πυρετὸς, ὅτι πᾶσιν ἐφεδρεύει τοῖσιν ἄλλοισι νοσήμασι, μάλιστα δὲ φλεγμονῇ. Febris communissimus morbus dicitur, quoniam omnium morborum comes est, & præsertim inflammationis. De Flatibus 279.

Efficiens Instrumentalis.

INSTRVMENTA *iuuãtia uel lædẽtia hominis salubritatẽ & insalubritatem considerari possunt atque debẽt tũ in*

- Genere. *Sic illorũ perpẽdũtur*
  - Causæ:
    - Materia. *Vide signum I.*
    - Forma, *quatenus agunt in corpus, & illi effectum imprimunt. Vide signum III.*
    - Efficiẽs *generans, præparans, moderans, regens, uel*
      - Natura.
      - Ars. *Et ea quidem tum*
        - Præparãs, *uel aliud quid de suo*
          - Præstat, *nimirũ*
            - Substantiam, *quando ex simplicibus compositam facit, parat.*
            - Qualitatẽ, *quando præparat. Præparatio alia cũ*
              - Κλήσει, *in Instrumentorum uel* λήξει *uel* φυλακῇ.
              - Χρήσει.
          - Non *præstat, sed à Natura sumit tantùm.*
        - Vtens: *Adbibitio seu usus alius* ἄτεχνος, *ipsis etiam plebeijs notus: alius* ἔντεχνος, *artificis proprius.*
    - Finis *tum*
      - Cognitio
        - Essentiæ. *Hæc ferè ab alijs mutuanda artificibus, qui uel naturæ uel artis opera contemplantur. De Plantis Arist. & Theophrastus, ut naturales philosophi egere: de ijsdem Dioscorides & Galenus, partim quoad historiam philosophicè, partim quoad usum medicè.*
        - Effectus, *partim*
          - Aliena, V.G. *quòd calefaciat in genere quæuis corpora.*
          - Propria, *ut quòd calefaciat corpus humanũ in quarto gradu.*
      - Operatio, *consistens in eius quod iuuat læditue* Adbibitione, Remotione.
  - Accidentia: *ut quòd* Sordida, Elegantia, Grata, Ingrata, Vehementia, Remissa, Aßidua, Interpolata.
- Specie, *quatenus causæ omnes iã cõponuntur, & Methodus Instrumentorũ medicorũ tam copiosa quã uaria pro uario cõpositionis principio consurgit. Nã si V.G. primo loco assumatur Instrumentorũ*
  - Materia, *eiq; applicentur causæ reliquæ, Sylua appellabitur Materialis. Vide signum V.*
  - Forma, *ei applicanda erit materia, finis, efficiẽs: quinetiam formæ essentiali, forma accidentalis: Sylua dicatur Formalis. In cuius enarratione si qua occurrent instrumenta, in Materiali sylua abundè declarata, enumerãda tantùm non denuò repetẽda erũt: at quæ eo loci declarari cõmodè non potuerãt, hic disertè erũt explicanda. Forma alia*
    - Essentialis, *quatenus effectũ imprimit uel*
      - Formalem *respectu*
        - Temperaturæ. *Huc pertinent*
          - Calefacientia
            - Actu: *Ignis, Aer, Aqua calida.*
            - Potentia: *ut Vestes, Flores, Alimẽta.*
          - Refrigerantia.
        - Animæ Facultatũ. *Huc pertinẽt quo ad facultatem*
          - Animalẽ
            - Sensuũ *alacritatẽ excitantia.*
            - Soporifera.
          - Vitalem.
          - Naturalẽ, *Sudorifera, Sanguinẽ educẽtia, Aluũ lubricantia, Purgãtia, Aluũ sistentia, Diuretica.*
      - Materialẽ: *ut Exulcerãtia, Caustica, Minuentia, Attenuãtia, Replentia, Deplentia.*
    - Accidẽtalis. V.G. *Clysteres, Potiones, Balnea, Fomẽta, Emplastra. De his singulis tum generatim, tũ speciatim, quæ materia, forma, usus, administratio.*

I. Materia Instrumentorum siue naturalis siue artificialis, consideratur partim

- *Per se ratione*
  - Substantiæ. Sic quædã sunt
    - Extra corpus humanum, in quod agunt: et uel tanquã corpora
      - Simplicia: *ut Cœlum, Elementa quatuor.*
      - Mixta
        - Imperfecta: *ut Nix, Grando, Glacies, Pruina, Ros, Spuma.*
        - Perfecta, desumta ex corporib⁹ quorum uita est
          - Obscura *admodũ, proportione respondentibus*
            - Terræ, *ut sunt Lapides.*
            - Aquæ, *ut Metalla.*
          - Manifesta, Animatis proinde dictis, tũ
            - Vegetantibus. E quib. sumũtur quædam
              - Solida: *ut Radix, Cortex, Lignum, Folia, Flores, Fructus, Semina.*
              - Liquida. De his in
                - Genere. Respõdet humoribus corporis
                  - Serosis, χολὴς.
                  - Corpulẽtis tũ
                    - Primis, ἰχὼς, q in Lacrymã & Gũmi cõcrescit.
                    - Secũdis, χυμὸς.
                - Specie. Vt est
                  - Vinum.
                  - Acetum.
                  - Mel, *è floribus scilicet, sed ministerio apum collectum.*
            - Animalibus. Quorum ad usum medicum facit uel
              - Tota substantia.
              - Partes ppriè uel impropriè dictæ, tum
                - Liquidæ. *Puta, Sanguis, Lac, Vrina, Lacryma.*
                - Solidæ. *V.G. Sterc⁹, Pili, Vngues, Cornua, Corium, Ossa, Dentes, Venæ, Intestina, Caro.*
    - Intra corp⁹ uel
      - Naturaliter, ex naturæ primario instituto; tũ
        - Incorporea, *Spiritus.*
        - Corporea, uel
          - Fluida, *Humor quilibetcunq.*
          - Solida. Horum
            - Temperies.
            - Conformatio. *σχῆμα μελέων ad ualetudinem plurimum facere com. de Vet. med. prolixè docet.*
      - Præter naturã. *Vt sunt corpora tum*
        - Inanimata: *Calculi, Arenæ, Tophi.*
        - Animata: *Vermes.*
  - Accidẽtis secũdum
    - Quantitatem: *Instrumenta*
      - Magna, *Parua.*
      - Multa, *Pauca.*
    - Qualitatẽ
      - Formalem uel
        - Manifestã, quæ cognoscitur
          - Tactu: *quia Calida, Frigida actu.*
          - Gustatu: *quia Amara, Dulcia, Salsa, Insipida.*
          - Olfactu: *quia Odorata, Fœtida.*
          - Auditu.
          - Visu: *quia Colorata quomodocunq.*
        - Occultam.
      - Materialem. *Respectu partium Materia Instrumentorum uel est*
        - Tenuis, *Crassa.*
        - Friabilis, *Lenta.*
        - Rara, *Densa.* Mollis, *Dura.*
        - Fluxa, *Consistens.* Leuis, *Grauis.*
        - Macra, *Pinguis.*
- Respectu *corporis in quod agit.* *Vide signum II.*

II. Sic igitur alia corpori, cuius ualetudinis instrumēta sunt in utrāque partem, uel

- Insūt. τὰ συνόντα appellētur, siue sint tāquam
  - Substātiæ quedā
    - Naturales: nimirum
      - Spiritus.
      - Humores, secundùm Temperiem, Efficaciam.
      - Solida, quo ad Temperiem, Conformationem.
    - Præter naturam.
  - Accidentia quædam, hoc est, uel
    - Actiones
      - Animi. AFFECTVS animi, tum
        - Rationalis: ut Studia, Cogitationes.
        - Irrationalis. Perturbationes.
      - Corporis. ἐνέργειας Hip. uocat, Naturales & Violentos. Vulgò MOTVM & QVIETEM. Videntur certè LABORES corporis esse, quatenus corpus organū est facultatis
        - Animalis
          - Sensitiuæ.
          - Motiuę
            - Vocalis. VOCIS exercitatio.
            - Localis. EXERCITIA κατ' ἐξοχὴν dicta.
        - Vitalis.
        - Naturalis tū
          - Concoctricis.
          - Expultricis. Respectu
            - Loci, per Cutim, Sudor: per Os, Vomitus: per Aluum, Fæces: per Vesicam, Vrina: per Vterum, Menses.
            - Materiæ
              - Sanguis per Hæmorrhagiam, Expuitionē, Deiectionem.
              - Semen per Coitum.
              - Serum per Frictionē, Sudationem.
    - Passiones in
      - Genere quidem AETAS, ueluti numerus humanæ uitæ.
      - Specie. Paßio alia
        - Animalis. SOMNVS & VIGILIA.
        - Naturalis. Respectu
          - Substantiæ. INANITIO & REPLETIO, quoad spiritus, humores, solidáue.
          - Quantitatis, AVGMENTVM, Decrementū.
          - Qualitatis, ALTERATIO.
- Non insunt, μὴ συνόντα. Quæ rursus adhibētur Corpori uel
  - Naturæ prouidētia. προσιστάμενα dicātur. Quod si artis quoq; industriā admittant, ad seq. membrum referri debent. Talia sunt instrumenta
    - Superiora, Cœlum, Tempus ipsum.
    - Inferiora, Aer, Venti, Aqua, Regio, Locus ipse. AERIS appellatione uulgò uidentur comprehendi.
  - Voluntatis instituto; certo consilio & industria, uel eius cui, uel alterius à quo adhibētur, mediatè immediatéue, obliquè aut directè. Προσφερόμενα & προσσιόματα Hip. uocantur. Eáq; in corpus agunt uel
    - Absolutè & per se, absque repeßione ulla. Vt externa quæuis organa lædentia uel iuuantia, à medico, à chirurgo à gymnasta adhibita. Dicantur distinctioris doctrinæ causa, si placet, ORGANA uel ΕΓΧΕΙΡΑ. Sic Vinum, sic Aqua, sic Aer, sic Oleum adhibita corpori; quę alioqui interius ad alias etiam classes pertinent. Huc igitur Vnctio, Lotio, Sudatio, Vestitus, ut externa sunt uelut ἐπιχειρά, quæ alioqui cōmodius inter Formales species referri debeant.
    - Non absolutè, sed cum repeßione aliqua, cùm agendo uicißim patiantur à calore, à quo ad actum reuocantur, sic ut ad extremum uel
      - Superentur, & in substantiā corporis uertantur. ALIMENTA dicuntur, duum generum, partim Spirituosa; Aer: partim Corpulenta, Cibi & Potus.
      - Superēt, PHARMACA, ὡς φέροντα
        - ἄχθος, Venena.
        - ἄκος, Medicamenta.

- III. Forma effectū corpori imprimēs alia uidetur esse
  - Essentialis, quæ scilicet instrumēto, ut instrumentum est, cōuenit, cuiusq; merito effectus imprimitur patienti corpori, effectū impressum suscipienti, per se uel per accidens, manifestè, uel occultè Effectus uarius Formæ agentis uarietatē sequi uidetur, siue is pertineat ad subiecti corporis, cui imprimitur,
    - Formam tanquam
      - Mixti, ad Tēperiē scilicet eius. Sic Instrumentum medicum imprimit qualitatem corpori
        - Simplicem, tum
          - Actiuam. Huc Calefacientia, Refrigerantia.
          - Passiuam: Humectantia, Exiccantia.
        - Cōpositā: ut Calefaciētia simul & Humectātia.
      - Animati, ad Facultates scilicet animæ tum in
        - Genere. Quæ respectu
          - Substantiæ, Spiritus ipsos proxima animæ instrumenta uel Generant, uel Corrumpunt, Abolent, Opprimunt.
          - Quantitatis uel Augent, Confortando: uel Minuunt, Debilitando.
          - Quantitatis, uel Oblectant, uel Contristant.
        - Specie. Vel ad
          - Animales
            - Principes. Quæ promouent uel hebetāt Ratiocinationem, Memoriam.
            - Famulantes. Ergo quo ad
              - Actiones
                - Sensitiuas, ipsius
                  - Tactus, quædā sunt quæ sensum qui
                    - Adest
                      - Auferunt. Stupefacientia.
                      - Exercēt uel cum
                        - Tristitia: Dolorē inferētia.
                        - Voluptate: Dolorē mitigātia.
                    - Abest, Reuocant.
                  - Visus & Auditus.
                - Motiuas. Sunt quæ motum
                  - Præsentem
                    - Auferunt uel Omnino, uel Ex parte; Debilitantia.
                    - Exercent: Vegetūredentia.
                  - Absentem Reuocant.
              - Passiones communes, Vigiliam scilicet & Somnum, quædam sunt quæ Somnum uel Abigunt, & uigilias inducunt: uel Conciliant, & uigilias abigunt.
          - Vitales.
          - Naturales tū
            - Principes, cōmodantes
              - Indiuiduo. Quæ promouēt impediūntue facultatem Nutricem, uel Auctricē.
              - Speciei, Generatricem scilicet, ut quæ fœcunditatem Promouēt, uel Remouēt.
            - Famulātes, nēpe
              - Attractricem, Retentricem.
              - Expultricem. Quæ promouent uel sistunt Sputum, Tußim, Vomitum, Deiectionem, Vrinam, Sudorem, Menses.
              - Concoctricem.
    - Materiam. Vide signum IV.
  - Accidentalis & externa: eaq; rursus uel
    - Respectu corporis cui adhibentur tum
      - Interius per Oculos, Ophthalmica: per Nares, Errhina: per Os, Stomatica, Potiones, Boli: per Anum, Clysteres: per Pudendum.
      - Exterius. Vt
        - Fomenta.
        - Emplastra.
        - Cataplasmata.
    - Per se. Vt sunt Trochisci, Glandes, Syrupi.

- IV. Materia corporis impressionem suscipit ab instrumentis agentib. uel quo ad
  - Substantiam
    - Totã. Nã uel corpus quod
      - Non est, generant. Sic quædam sunt Generantia corpus
        - Spirituosum.
        - Liquidum: ut
          - Semen. Lac.
          - Sanguinem.
          - Serum.
        - Solidum: ut Carnem, Os, Pinguedinem, quæ impinguant.
      - Est
        - Conseruant, tum Spiritus, Humores, Solida.
        - Nõ cõseruãt, sed uel
          - Corrũpunt, tum
            - Spiritus, Humores.
            - Solida. Huc pertinent
              - Eliquantia Carnem, Pinguedinem.
              - Suppurantia, Frangentia, Diuidentia, Cõtinuum soluentia.
          - Abigũt. Sic quedã sunt quæ corpora
            - Spirituosa Resoluunt.
            - Liquida Euacuant. Puta
              - Serum, per Vrinam, Diuretica: per Sudorem, Sudorifera.
              - Semen, per Coitum.
              - Sanguinem, per Phlebotomiã, Sanguisugas, Hæmorrhagiam, Suctionem.
              - Humores reliquos, per Vomitum, Purgationem.
    - Partiũ. Huc ea quæ quo ad
      - Crassitiem, uel Incrassant, uel Attenuant.
      - Densitatem, uel Condensant, uel Rarefaciunt.
      - Constrictionem, uel Adstringunt, uel Dilatant.
      - Consistentiam uel
        - Coagulant.
        - Dissoluunt in
          - Liquorem. Eliquantia.
          - Vaporem. Resoluentia.
  - Quantitatem, secundum
    - Magnitudinem. Quædam molem partis
      - Augent.
      - Minuunt. Attenuantia.
    - Multitudinem.
  - Qualitatẽ
    - Visilem. Colorem Vegetantia, uel Abolentia.
    - Olfactilem. Odorem qui
      - Abest Conciliantia.
      - Adest
        - Conseruantia.
        - Non conseruantia, sed uel Corrigẽtia, uel Corrũpentia.
    - Gustatilem. Quæ Saporem qui
      - Adest uel
        - Conseruant.
        - Non conseruant, sed Diluunt, aũt Abolent.
      - Abest conciliant.
    - Tactilem. Cuiusmodi sunt ea quæ
      - Duritiem Afferunt, uel Auferunt, Emollientia.
      - Renitentiam Conciliant, Tollunt.
      - Rigiditatem Pariunt, Intendentia: Abigunt, Remittentia.
      - Lentorem uel Inducunt: uel Auferunt. Friabilitatem afferentia.
      - Sordes uel Afferunt, Inquinantia: uel Auferunt, Abstergentia.
  - Motũ. Quæ corporũ mobiliũ motũ uel
    - Sistunt. In Loco continentia.
    - Promouent, abigendo, alliciendóue. Respectu quidem loci
      - A quo, E quo, De quo, quædam sunt Extrahentia, Depellentia.
      - Ad quem, quædam sunt
        - Attrahentia.
        - Transmittentia.
  - Locum. Quatenus enim corpus ex sui natura inseruit
    - Receptioni & Locationi alterius corporis, sic quædam sunt
      - Replentia id quod inane erat.
      - Deplentia id quod plenũ fuit.
    - Transmissioni aliorum, sic quedã sunt quæ meatus atq; uias Apertas Obstruunt: quædam Clausas Aperiunt.

V. Materialis Syluæ cōsideratio instituti potest uel

- *Per se, ratione*
  - Substantiæ suæ. Sic quædā Instrumenta sunt
    - Simplicia, cōsiderata tū
      - Singillatim, ut
        - Cœlum, Ignis, Aer.
        - Aqua, tū Naturalis, quatenus calefacit, refrigerat, humectat, siccat: tum Artificialis.
      - Coniunctim. Vt Regio, quæ inhabitatur, secundùm cœli situm, secundùm uentos, aquas, terræ naturam.
    - Mixta.
      - Imperfecta: ut Ros, Nix, Grando.
      - Perfecta tum
        - Inanimata, Metalla, Saxa.
        - Animata. Vt
          - Flores. De horū delectū simul et præparatione, ut conseruentur, uel in usum ueniant, partim in
            - Genere, quo tempore legendi, quomodò conseruandi, &c.
            - Specie. Sic alij respectu Effectus sunt Calefacientes, Refrigerantes: alij respectu Partis, cui adhibētur, sunt Capitales, Vterini, Cordiales, &c.
          - Folia, Fructus, Semina, Cortices.
        - Animalia.
  - Accidentis. V.G. quæ sunt actu Calida, Amara, Odorata.
- *Respectu corporis, cui uel*
  - Insunt, tanquam
    - Substantiæ quædam.
    - Accidentia, puta
      - Actiones tum
        - Animi, Perturbationes animi.
        - Corporis, quoad facultatem Animalem, Labores & Exercitationes, tum in genere, tum in specie: quo ad Naturalem, Sudor, Vomitus, Coitus.
      - Paßiones: ut Aetas, Somnus, Repletio, Inanitio.
  - Non insunt, & rursus uel.
    - Naturalia: ut Aer, Locus, Regio, Anni tempus.
    - Voluntaria, tum
      - Organa cuiuscunque generis.
      - Alimēta. De Alimentis in
        - Genere.
        - Specie. De Alimento
          - Spirituoso, de Aere scilicet.
          - Corpulento. De Nutrimētis eximiè dictis
            - Coniunctim. De Cibo & Potu simul.
            - Disiunctim: nimirum de Alimento
              - Solido siue sicco. Quod percipitur tū ex
                - Animalib. in
                  - Genere.
                  - Specie. Ex
                    - Terrestribus. Consideratur in
                      - Genere
                        - Totum.
                        - Secundū partes. Huc
                          - Caro.
                          - Lac.
                          - Caseus.
                          - Sanguis.
                      - Specie.
                    - Volatilibus, Aquatilibus.
                - Animatis, Vegetantibus. Huc pertinent &
                  - Cerealia considerata tum
                    - Per se.
                    - Respectu artis. Cuiusmodi est Farina, Furfures, Maza, Cyceon, Panis.
                  - Legumina, & quo ad Naturam & quo ad Artem.
                  - Olera.
                  - Fructus.
              - Liquido, de Potu.
      - Pharmaca.

INSTRVMENTA SALVBRITATIS ET Insalubritatis in Genere.

MATERIA.

¶ ἐν τοῖς πλείστοισι τῶν τε φυομένων καὶ τῶν ποιουμένων ἔνεστι τὰ εἴδεα τῶν θεραπειῶν καὶ τῶν φαρμάκων. In plerisq; eorum quæ nascuntur, quæq; parantur, species & formæ insunt medelarum & pharmacorum. De *Arte* 3.

FORMA.

¶ φύσις ἐξαρκέει πάντα πᾶσι. ἐς δὲ ταύτην ἔξωθεν μὲν καταπλασμα, χρῖσμα, ἄλειμμα, γυμνότης καὶ σκέπη ὅλου καὶ μέρεος. θέρμη καὶ ψύξις κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ στύψις, καὶ ἕλκωσις, καὶ δηγμὸς, καὶ λίπασμα. ἔνδοθεν δὲ, ἔνιά τε τῶν εἰρημένων, καὶ ἐπὶ τούτοισιν αἰτίη ἄδηλος καὶ μέρει καὶ ὅλῳ, πλὴν τε καὶ οὐ πλή. Natura omnibus per omnia sufficit. Huic uerò forinsecus quidem cataplasma, illitio, unctio, nuditas & tegumentum, totius & partis. Caliditas & frigiditas, iuxta eandem rationem: adstrictio item, & ulceratio, & mordicatio, & impinguatio. Intrinsecus uerò & quædam ex prædictis, & causa insuper obscura: tum parti, tum toti, & alicui, & non alicui. De *Alimento* IX. 320.

¶ τὰ ὑποχωρητικὰ καὶ ὑποχωρητικὰ γίνεται, καὶ τἄλλα ὑπεναντία ἐστὶ, καὶ τὰ ὑπεναντιώτατα οὐχ ὑπεναντιώτατα· καὶ ἡ τούτου γνῶσις, καιρὸς ἐστὶν ἐν ἰητρικῇ. Aluum subducentia interdum non subducentia fiunt, & reliqua etiam contraria sunt: item quæ maximè contraria, non sunt maximè contraria. De *Locis* 367.

EFFICIENS.

¶ πάντα τὰ ἑψόμενα αἰεὶ γλυκέα γίνεται. Omnia quæ coquuntur dulcescunt. *De Aere* 245.

¶ *Pingua facilè assantur, non item neruosa & glutinosa. De Principijs* 118.

FINIS.

¶ τὰ τε ὠφελέεσθαι καὶ τὰ τε βεβλάφθαι διωρισμένα, οὐ πᾶς ἱκανὸς γνῶναι. Non quiuis cognoscere potest differentias iuuantium & lædentium. De *Arte* 3.

INSTRVMENTA SALVBRITATIS ET Insalubritatis, Materialiter considerata, tum

RESPECTV SVBSTANTIÆ suæ. Huc pertinet

COELVM.

¶ αἱ ὧραι τε τοῦ ἔτεος οὐκ ἐοίκασιν ἀλλήλῃσιν· ἀλλὰ πολὺ διαφέρουσιν αὐταί τε ἑωυτέων καὶ ἐν τῇσι μεταβολῇσι. Tempora anni ut inter se plurimum differunt, sic mutationes quoq; corporibus afferunt uarias. De *Aere* 239.

IGNIS.

¶ τῶν ἐν ἰητρικῇ καιόντων, πῦρ ἐσχάτως καίει. τοῦτο δὲ ἧσσον καὶ ἄλλα πολλά. ἃ μὲν οὖν τὸ πῦρ οὐ δημιουργέει, ταῦτα μὴ ἁλισκόμενα δηλοῖ, ὅτι ἄλλης δέεται τέχνης· καὶ οὐ ταύτης, ἧς ἐστι τὸ πῦρ ὄργανον. Inter ea quæ in medicina urendi uim habent, ignis extremè urit, remissius eo alia multa. Proinde quæ ab igni confici nequeunt, eo ipsô quòd ab illo non edomantur, satis ostendunt ad sui depulsionem requiri artem diuersam ab ea, quæ igne ceu instrumento utitur. De *Arte* 4.

¶ ἥλιος καὶ πῦρ, ξηραίνει διὰ τόδε. θερμὰ ἐόντα καὶ ξηρὰ, ἕλκει τὸ σώματος τὸ ὑγρόν. σκιὴ δὲ καὶ ψῦχος τὰ μέτρια, ὑγραίνει· δίδωσι γὰρ μᾶλλον, ἢ λαμβάνει. Sol & ignis siccant; propterea quòd quùm calida sint & sicca, humiditatē è corpore trahunt. Vmbra & frigus moderatè humectant, plus enim dant quàm accipiunt. II. de *Diæta* 483.

AER.

¶ ἀὴρ μέγιστος ἐστιν ἐν ἅπασι τῶν συμπτωμάτων δυνάστης. Aer omnium, quæ corpori accidunt, auctor atq; dominus est. *De Flatibus* 278.

VENTVS.

¶ φύσιν ἔχει ψύχειν καὶ ὑγραίνειν τὰ πνεύματα πάντα. διαφέρει δὲ χωρέων καὶ τόπων, δι' ὧν παραγίνεται τὰ πνεύματα ἐς τὰς χώρας ἑκάστας, διάφορα γίνεται ἄλληλων, ψυχρότερα, θερμότερα, ὑγρότερα, ξηρότερα, νοσερώτερα, ὑγιεινότερα. Naturam habēt humectandi ac frigefaciendi omnes uenti: uerùm propter situm regionum ac locorum, per quæ uenti ad singulas regiones accedunt, diuersi inter se fiunt, frigidiores, calidiores, humidiores, ficciores, morbosiores, salubriores. II. *de Diæta* 448. *In specie deinde uentorū singulorum naturam enarrat.*

¶ τὰ μὲν ἐκ θαλάσσης πνεύματα ἐς τὰς χώρας ἐμπίπτοντα, ξηρότερά πως ἐστί. τὰ δὲ ἀπὸ χιόνος, ἢ πάγου, ἢ λιμνέων, ἢ ποταμῶν, ἅπαντα ὑγραίνει καὶ ψύχει, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ζῶα, καὶ ὑγιείην τοῖς σώμασι παρέχει, ὅκοσα μὴ ὑπερβάλλει ψυχρότητι. Venti ex mari regionibus incumbētes ficciores quodāmodo sunt. Qui uerò à niue, aut glacie, aut stagnis, aut fluminibus, omnes humectant ac frigefaciunt, tum plantas tum animātia, & sanitatem corporibus exhibēt, nisi frigiditate excellant. II. *de Diæta* 448.

¶ ὁκόσα τῶν πνευμάτων κατὰ γῆν παραγίνεται, ξηρότερα ἀνάγκη εἶναι, ἀπό τε τοῦ ἡλίου ἀποξηραινόμενα, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς. Quicunq; uenti secundùm terram accedunt, eos necesse est ficciores esse, tum à sole, tum à terra reficcatos. *Ibidem.*

¶ τὰ κατὰ τὴν γῆν παραγινόμενα πνεύματα ξηρότερα φύσει ὄντα, καὶ οὐκ ἔχοντα τροφὴν ὅκοθεν αὐξάνεται, ἀπὸ τῶν ζώντων ἕλκοντα τὸ ὑγρὸν, βλάπτει τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ζῶα πάντα. Venti secundùm terram accedentes, natura ficci sunt, & quùm non habeant unde alimentum trahant, à uiuentibus humorem exugentes, plantas simul & animalia omnia lædunt. II. *de Diæta* 448.

¶ ὁκόσοι περὶ τὰ ὄρεα κατιόντες παραγίνονται ἐς τὰς πόλιας, ταράσσει τὸ πνεῦμα ὃ ἀναπνέομεν, καὶ τὰ σώματα ἐπίνοσα ἐμποιέει. Venti à montibus ad urbes accedentes, spiritū quem inspiramus turbant, & corpora morbosa reddunt. II. *de Diæta* 449.

AQVA.

In genere.

¶ ὕδωρ ποτὸν, ἁλμυρὸν, θάλασσα. De *usu Humid.* I. 573.

¶ *Aqua effectus & usus uarij in medicina. De usu Humidorum* VI. 574.

Dulcis. Potabilis.

¶ ποτὸν μὲν κατ' ἰητρεῖον κράτιστον. καὶ γὰρ σιδηρείοισι, καὶ χαλκείοισι κράτιστον καὶ φαρμάκοισι τοῖσι πλείστοισι παλαιουμένοισι κρήσιμον. Potabilis in officina medica optima. Nam & ferramentis & æramentis optima, & medicamentis plurimis inueteratis conuenientissima. De *usu Hum.* II. 573.

¶ ἐς χρῶτα ἢ τέγγει, ἢ ψύχει, ἢ θερμαίνει, ἄλλο δὲ οὐδὲν ὠφελέει ἢ βλάπτει ποτόν. Corpori adhibita aut humectat, aut frigefacit, aut calefacit: nullum præterea alium usum uel iuuando uel lædendo habet potabilis. *Ibidem.*

¶ ὥσπερ ἐν τῷ στόματι τὰ ὕδατα διαφέρουσι, καὶ ἐν τῷ σταθμῷ, οὕτω καὶ ἡ δύναμις διαφέρει πολὺ ἑκάστου. Quemadmodum aquę gustu differunt, & pondere seu quiete, sic quoq; uirtute aliæ alijs longè præstant. De *Aere* 239.

¶ ὕδωρ πόμα θερμὸν ἰσχναίνει. ὁμοίως δὲ καὶ ψυχρόν. Aquę potus calidæ attenuat similiter & frigidæ. II. de *Diæta* 484.

¶ *Aquæ potabilis differentias fusè persequitur com. de Aere aquis locis* 242. *& seq.*

Calida.

¶ τὸ θερμὸν ἰσχναίνει καὶ μαλθάσσει. Calida attenuat atque mollit. *De usu Hum.* XII. 589.

¶ τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην. δέρμα μαλθάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικὸν. τὸ δὲ ἐν κεφαλῇ καὶ καρηβαρίην λύει. Calida suppuratoria, etsi non in omni ulcere, maximum signum

signum

signum ad securitatem. Cutem mollit, attenuat, dolorem eximit, rigores, conuulsiones, distentiones lenit: ea ipsa quoque capitis grauitatem soluit. *De usu Hum.* XVI.593.

¶ αὐτὸ τὸ δέρμα ἐφελκωθὲν θερμῷ αἰονήσει. Cutis ipsa exulceratur calidæ aspersione. *De usu Hum.* IV.573.

¶ βλάπτει τοῖσι τὸ θερμὸν πλέον χρεομένοισι σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκρατείαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, ταῦτα ἐς θάνατον. Nimius calidæ usus carnium effœminationem affert, neruorum debilitatem, mentis stuporem, sanguinis eruptiones, animi deliquia: & ex his ipsis etiam mortem. *De usu Hum.* VII.576.

Frigida.

¶ τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ἱδρῶσι, ἰσχναίνει, καὶ ὀδυνώδεα ναρκοῖ· νάρκη δὲ μετρίη ὀδύνης λυτική. Frigida multa sudoribus affusa attenuat, & dolorem torpefacit. Torpor aũt moderatus dolorem soluit. *De usu Hum.* XII.589.

¶ τὸ ψυχρὸν ἀνωδύνοισιν, ἐξερυθροῖσι, τοῖσι δὲ ἐκθύμοισι συστροφὰς κατὰ φλέβας ποιεῖ, οἷα ἀχνώδεα κατὰ θώρηκα, καὶ ἄλλα σκληρά. Frigida dolore carẽtibus, ualde rubicundis, & qui collectiones tuberculorum iuxta uenas habere solent, qualia sunt furfuracea circa thoracem, & alia dura. *De usu Humidorum* XV.591.

¶ τὸ ψυχρὸν πλέον χρεομένοισι σπασμὸς, τέτανος, μελασμὸς, ῥίγεα πυρετώδεα. Frigidæ immodicus usus cõuulsiones, tensiones, nigrores, rigores febriles. *De usu Hum.* VII.576.

¶ ἑλκέσι τὸ ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδυνώδεα ἀνέκπυα ποιεῖ, πελιαίνει, μελαίνει ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμὸς, τετάνους. Vlceribus frigida mordax, cutem indurat, dolorosa non suppurari facit, liuefacit, nigrefacit, rigores febriles inducit, conuulsiones item ac distẽsiones. *De usu Hum.* 576.

Salsa.

¶ θάλασσα τοῖσι κνησμώδεσι, καὶ δακνώδεσι, ἐ λοῦσι ἐ πυρίῃ θερμῇ. τοῖσι μὴ ἀήθεσιν ἀνιηρόν τι. Mare pruriginosis, & qui ab acribus humoribus uellicantur prodest, tum lotu, tum fotu calido. Non adsuetis molestiam quãdam affert, *De usu Hum.* IIX.584.

LOCA, REGIONES.

Consule II. *de Diæta* 446.

¶ ἀλσώδης τόπος ὑγιεινός. Locus amœnus ad sanitatem commodus. *Precept.* 99.

¶ ὅσοι ἐν χωρίοις οἰκοῦσιν ἑλώδεσι καὶ θερμοῖς, ἐγγὺς ποταμῶν ἰσχυρῶν, διὰ τὰ πνεύματα ψυχρὰ μεγάλας μεταβολὰς τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ πάσχουσι. Qui in regionibus habitãt palustribus ac calidis, prope flumina magna, propter uentos frigidos magnas mutationes caloris & frigoris patiuntur. II. *de Diæta* 448.

VINVM.

¶ οἶνος γλυκὺς, ὅσα χρόνια τρώματα, συνεχέως χρεομένῳ ἐπιτήδειος. πρὸς δὲ ἐς φαρμακοποσίην. αὐστηρὸς δὲ ὁ λευκὸς καὶ μέλας οἶνος, ψυχρὸς ἐπὶ τὰ ἕλκεα ἐνδέχεται. Vinum dulce ad diuturna uulnera commodum est assiduè utenti. Sed & ad medicamentorum potionem. Austerum autẽ tum album, tum nigrum uinum, frigidum ulceribus conuenit. *Vide com. de usu Humid.* X.587.

ACETVM.

¶ *Aceti usum com. de usu Hum.* IX.586.

¶ *Sal & Fex aceti. Ibidem.*

RESPECTV ACCIDENTIS sui. Vt puta

CALIDA, FRIGIDA.

¶ οὐ τὸ θερμόν ἐστι τὸ τὴν μεγάλην δύναμιν ἔχον, ἀλλὰ τὸ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν, καὶ ὅ ἄλλο πού, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἔξω τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐσθιόμενα, καὶ πινόμενα, καὶ ἔξωθεν ἐπιχριόμενά τε καὶ πως ἀλλως προσφερόμενα. ψυχρότητα δὲ ἐγὼ καὶ θερμότητα πασέων ἥκιστα τῶν δυναμίων νομίζω δυναστεύειν ἐν τῷ σώματι. Non calidum est, quod magnam per se uim habet, sed si simul fuerit uel acerbum, uel insipidum, uel quauis alia qualitate imbutũ, tum in homine, tum extra hominem, in omnibus iis quæ uel eduntur, uel bibũtur, uel forinsecus illinuntur, uel sub quacunq; tandem alia forma corpori adhibẽtur. Frigiditatem autem & caliditatem ego omnium facultatum minimè potentes esse in corpore existimo. *De Veteri medicina* 27. *causas affert.*

¶ σπασμοὶ, τέτανοι, ῥίγεα πυρετώδεα, τὸ μὲν ψυχρὸν ποιεῖ, τὸ δὲ θερμὸν παύει. Conuulsiones, tensiones, rigores febriles, frigida facit, calida sedat. *De usu Hum.* VII.576.

¶ ἀπὸ τοῦ θερμοῦ ἡδοναὶ καὶ θελκτήρια, ἀπὸ δὲ τοῦ ψυχροῦ ἀλγηδόνες καὶ ἀποστροφαί. A calida uoluptates & illecebræ, a frigida uerò dolores & auersationes. *De usu Hum.* VII.576.

AMARA, DVLCIA.

¶ οὐ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχουσιν, οὔτε τὰ γλυκέα ἀλλήλοισιν, οὔτε τὰ πικρὰ, οὔτε τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων οὐδέν. πολλὰ γὰρ τῶν γλυκέων, τὰ μὲν διαχωρεῖ, τὰ δὲ ἵστησι, καὶ ξηραίνει, τὰ δὲ ὑγραίνει. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. ἔστι δὲ ἃ στύφει, καὶ διαχωρεῖ, καὶ οὐρεῖται· τὰ δὲ οὐδέτερα τούτων. Non eandem uim habent, neq; dulcia inter se, neq; amara, neq; ulla alia eiusmodi. Multa enim ex talibus sunt quæ & aluũ emolliunt, & sistunt, siccant & humectant: idemque de reliquis iudicium esto. Sunt & quæ adstringunt, itemq; aluum mouent, & urinam cient. Sunt quæ neutrum horum faciunt. II. *de Diæta* 451.

RESPECTV CORPORIS cui insunt. Huc

ANIMI AFFECTVS.

EXERCITIA IN GENERE.

¶ ῥαθυμίη ὑγραίνει, καὶ ἀσθενὲς τὸ σῶμα ποιεῖ. ἀτρεμίζουσα γὰρ ἡ ψυχὴ οὐκ ἀναλίσκει τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ σώματος. πόνος δὲ ξηραίνει, καὶ τὸ σῶμα ἰσχυρὸν ποιεῖ. Segnicies ac ocium humectat, & corpus debile facit. Anima enim quiescens humiditatem ex corpore non consumit. Labor uerò siccat, & corpus robustum facit. II. *de Diæta* 484.

EXERCITIA IN SPECIE.

¶ πόνων ἐστὶ οἱ μὲν κατὰ φύσιν, οἱ δὲ διὰ βίης. οἱ μὲν οὖν κατὰ φύσιν αὐτῶν εἰσιν, ὄψιος πόνος, ἀκοῆς, φωνῆς, μερίμνης. Sunt alij naturales, alij uiolenti labores. Naturales sunt, labor uisus, auditus, uocis, curarum, &c. II. *de Diæta* 488.

¶ οἱ ἀπὸ τῶν γυμνασίων περίπατοι, καθαρὰ τὰ σώματα παρασκευάζουσι, καὶ ἰσχναίνουσι, οὐκ ἐῶντες τὴν σύντηξιν τῆς σαρκὸς, τὴν ὑπὸ τοῦ πόνου ξυνίστασθαι, ἀλλὰ ἀποκαθαίρουσι. Deambulationes post exercitia, corpora pura reddunt, & attenuant, nõ permittentes carnis colliquationem ex labore prouenientem consistere, sed ipsam depurgant. I. *de Diæta* 43.

¶ οἱ περίπατοι κατὰ φύσιν μὲν εἰσὶ καὶ ἔτι μάλιστα τῶν λοιπῶν, ἔχουσι δέ τι βίαιον. Deambulationes licet præ reliquis maximè naturales sint, habent tamen quid uiolentum. II. *de Diæta* 488.

¶ ὁ ἀπὸ δείπνου περίπατος, ξηραίνει τήν τε κοιλίην, καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν γαστέρα οὐκ ἐᾷ πιαλὴν γίνεσθαι. Deambulatio a cœna, & aluum, & corpus, & uentrem siccat, ipsumque pinguẽ fieri non sinit. *Ibidem.*

¶ οἱ ὄρθριοι περίπατοι ἰσχναίνουσι, καὶ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν κοῦφά τε, καὶ εὐαγέα, καὶ εὐήκοα παρασκευάζουσι, καὶ τὴν κοιλίην λύουσι. Matutinæ deambulationes attenuant, & partes circa caput leues, & agiles, ac promptas reddunt, & aluum soluunt. *Ibidem.*

¶ περίπατοι ἀπὸ δείπνου ξυμφέρουσιν, ὅκως τροφὴν ξηροτέρην ἡ ψυχὴ δέχηται ἀπὸ τῶν εἰσιόντων. ὄρθριοι δὲ, ὅκως αἱ διέξοδοι κενῶνται τοῦ ὑγροῦ, καὶ μὴ φράσσωνται οἱ πόροι τῆς ψυχῆς. ἀπὸ δὲ τῶν γυμνασίων, ὅκως μὴ ἐγκαταλείπηται ἐν τῷ σώματι τὸ ἀποκριθὲν ἀπὸ τοῦ δρόμου, μηδὲ ξυμμίσγηται τῇ ψυχῇ, μηδὲ ἐμφράσσῃ τὰς διεξόδους, μηδὲ συνταράσσῃ τὴν τροφήν. Deambulationes a cœna id præstant, ut alimentum siccius anima suscipiat ab ingredientibus. Mane uerò, quo transitus humoris euacuentur, & meatus animæ non obturentur. Ab exercitijs denique, uti ne in corpore relinquatur quod secretum est a cursu, neque animæ commisceatur, neq; transitus obturet, neq; alimentum conturbet. I. *de Diæta* 434.

¶ *Cursus differentia & effectus*, II. *de Diæta* 487.

¶ τροχοῖσιν ὀξέσι σύντηξις ὡς ἐλαχίστη τοῦ σώματος γίνεται, τὸ πνεῦμα δὲ ὡς πυκνότατον, ἐκκρίνεται τὸ περιελθόν. Cursibus circularibus uelocibus quàm minima corporis colliquatio fit, & spiritu maximè compresso id, quod accessit, excernitur. *De Insomnijs* 546.

¶ τὰ πνευματώματα ξηραίνουσι μὲν ἐξαπίνης, οὐκ ἐπιτήδεια δὲ, καὶ ἀξύμφορα. Concussiones siccant quidem derepentè, tamen neq; idoneæ, neq; utiles sunt. II. *de Diæta* 488.

¶ τὰ ἀνακινήματα καὶ ἀνακουφίσματα τὴν μὲν σάρκα ἥκιστα διαθερμαίνουσι, παροξύνει δὲ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦ πνεύματος κενοῖ. Commotiones & Alleuationes carnem quidem minimè excalefaciunt, corpus autem & animam irritant, & spiritum exhauriunt. *Ibidem.*

¶ πάλη καὶ τρῖψις, τοῖσιν ἔξω τοῦ σώματος μᾶλλον τὸν πόνον

κόνιν, θερμαίνει δὲ τὴν σάρκα, καὶ στερεοῖ, καὶ αὔξεσθαι ποιέει. Lucta & Frictio, externis corporis partibus magis laborem exhibent: calefaciunt autem carnem, & corroborant, ac augeri faciunt. *Ibidem.*

¶ ἀλίνδησις παραπλήσια τῇ πάλῃ διαπρήσσεται· ξηραίνει δὲ μᾶλλον, διὰ τὴν κόνιν, καὶ σαρκοῖ ἧσσον. Volutatio in puluere cõsimilia luctæ efficit. Magis autem siccat propter puluerem, & minus carnis generat. *Ibidem.*

¶ ἡ ἀλίνδησις ψύχει τὸ σῶμα, κενοῦσα τοῦ ὑγροῦ. Volutationes in puluere frigefaciunt, corpus humore euacuantes. I. *de Diæta* 505.

¶ ἀκροχειρίη ἰσχναίνει, καὶ τὰς σάρκας ἕλκει ἄνω. Lucta per summas manus attenuat, & carnes sursum trahit. *Ibid.*

¶ κωρυκομαχίη, καὶ χειρονομίη τὰ παραπλήσια διαπρήσσεται. Corycus & manuum ad rythmum motus, consimilia faciunt. *Ibidem.*

¶ πνεύματος κατάσχεσις τοὺς πόρους διαναγκάσαι, καὶ δέρμα λεπτῦναι, καὶ τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τὸ δέρμα ἐξῶσαι δύναται. Spiritus detentio, meatus disparare, & cutem attenuare, & humiditatem sub cutem extrudere potest. *Ibidem.*

¶ ἐν κόνει καὶ ἐλαίῳ γυμνάσια διαφέρει. Exercitia in puluere & oleo differunt. *Vide* II. *de Diæta* 488.

¶ τρίψις ἐλαίῳ σὺν ὕδατι μαλάσσει, καὶ οὐκ ἐᾷ σφόδρα διαθερμαίνεσθαι. Frictio ex oleo & aqua mollit, neque uehementer excalefieri sinit. *Ibidem.*

SVDOR.

¶ ἱδρῶτες πάντες ἀπιόντες, καὶ ξηραίνουσι καὶ ἰσχναίνουσιν, ἐκλείποντος τοῦ ὑγροῦ ἐκ τοῦ σώματος. Sudores omnes abeũtes siccant, & attenuãt, humore ex corpore deficiẽte. II. *de Diæta* 483.

VOMITVS.

¶ ἐκ τοῦ ἐμέτου κλύσαι τὸ στόμα καὶ τὴν φάρυγγα οἴνῳ αὐστηρῷ, ὅπως ἂν συστρυφνῇ τὰ στόματα τῶν φλεβῶν, καὶ μηδὲν ἐπισπάσηται ἀφ' ὧν οἷα γίνεται ἀπὸ ἐμέτων. A uomitu os & fauces colluito uino austero, quo oscula uenarum constringantur, & nihil attrahant; uelut à uomitu fieri solet. I. *de Diæta* 513.

¶ ἔμετον ποιείσθω ἀπὸ γλυκέων καὶ λιπαρῶν καὶ ἁλμυρῶν καὶ πλειόνων. Vomitum facito à dulcibus & pinguibus ac salsis, hisq; pluribus. III. *de Diæta* 535.

¶ ἔμετος ἰσχναίνουσι διὰ τὴν κένωσιν τῆς τροφῆς, οὐ μὴν ξηραίνουσιν, ἤν τις τῇ ὑστεραίῃ θεραπείῃ ὀρθῶς· ἀλλ' ὑγραίνουσι διὰ τὴν πλήρωσιν, καὶ διὰ τὴν σύντηξιν τῆς σαρκὸς τὴν ἀπὸ τοῦ πόνου. Vomitus attenuant, propter cibi euacuationem: non tamen siccant, si quis postridie rectam curam adhibeat: sed humectant, propter repletionem & colliquationem carnis præ labore. *Vide* II. *de Diæta* 483.

COITVS.

¶ λαγνείη ἰσχναίνει, καὶ ὑγραίνει, καὶ θερμαίνει. Coitus attenuat, humectat & calefacit. *Ibidem.*

ÆTAS.

¶ ἡλικίη, σμικροῦ ἐόντος τοῦ ὑποκειμένου, δύναμιν οἶδεν πολλάκις. Aetas, cùm paruum est subiectum, plurimũ aliquando potest. *Præceptionibus.*

SOMNVS.

¶ *Somni differentia & effectus.* II. *de Diæta* 484.

RESPECTV CORPORIS CVI non insunt, sed circumstant. Videlicet

LOCVS.

¶ ἀλυσώδης τόπος ἐπίφορος. Locus amœnus ad sanitatem confert. *Præceptionibus.*

ORGANA.

Huc Ignis, Aer, Aqua, tanquam Instrumenta externa in corpus agentia. De quibus paulo ante, per se consideratis. De ijsdem quoq; infrà, ratione Formæ: ut de Igni, quatenus urit, sub Causticis: de Aqua, ut lotioni commodat, sub Balneo: de Oleo, quatenus unctioni inseruit, sub Vnctione.

ALIMENTA IN GENERE.

¶ τὰ σώματα τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζώων, ὑπὸ τρισσῶν τροφῶν τρέφονται. ἔστι δὲ τῇσι τροφῇσι ταύτῃσι τάδε τὰ ὀνόματα, σῖτα, ποτά, πνεύματα. πνεύματα δὲ τὰ μὲν ἐν τοῖσι σώμασι φῦσαι καλέονται· τὰ δὲ ἔξω τῶν σωμάτων, ἀήρ. Corpora omnia tum hominum, tum reliquorũ etiam animantium, à triplici nutrimento sustentantur. Quorum hæc sunt nomina, Cibus, Potus, Spiritus. Ac spiritus quidem, qui in corporibus sunt, Flatus uocãtur: qui uerò extra corpora, Aer. *De Flatibus* 278.

SPIRITVS.

¶ τροφὴ καὶ πνεῦμα. Spiritus quoque alimentum est. *De Alimento* XXX. 338.

CIBI ET POTVS.

In genere.

¶ *De Alimentorum differentijs,* II. *de Diæta, cap.* 3.

¶ τροφῆς τὸ τρέφον τοῦτο τροφή, καὶ τὸ οἷον τροφή, καὶ τὸ μέλλον τροφή. Alimenti species hæ: Id quod iam nutrit, alimentum propriè: & quod nutrimento proximum est: & quod nutrimentum futurum est. *De Alimento* V. 317.

¶ τροφὴ οὐ τροφή, ἢν μὴ οἷόν τε ᾖ τρέφεσθαι, οὔνομα τροφή, ἔργον δὲ οὐχί. ἔργον τροφή, οὔνομα δὲ οὐχί. Alimẽtum, non alimentum; Si nutrire non potest, nomine est alimentum, non re; Re alimentum, non nomine. *De Alimento* XI. 322.

¶ τροφὴ, καὶ τροφῆς εἶδος, μία καὶ πολλαί. μία μὲν, ᾗ γένος ἕν. εἶδος δὲ, ὑγρότητι καὶ ξηρότητι. καὶ ἐν τουτέοισιν ἰδέαι, καὶ πόσον ἐστὶ, καὶ ἐς τίνα, καὶ ἐς τοσόνδε. Alimentum & alimenti species; unum & multa. Vnum quidem, quatenus unũ genus: species uerò, humiditate ac siccitate. Et in his formę, ac quãtitas est, & ad quæ, & ad tot. *De Alimento* I. 313.

¶ γάλα τροφὴ, οἷσι γάλα τροφὴ κατὰ φύσιν· ἄλλοισι δὲ οὐχί. ἄλλοισι δὲ οἶσιν οἶνος τροφή, καὶ οἷσιν οὐχί τροφή. καὶ σάρκες, καὶ ἄλλαι ἰδέαι τροφῆς πολλαί, καὶ κατὰ χωρίον, καὶ ἐθισμόν. Lac alimentum, quibus secundùm naturam alimentum est: alijs uerò non: Sunt quibus uinum alimentum est, sunt quibus non est: Carnes similiter, & multæ aliæ alimenti species, iuxta regionẽ itidem; & iuxta cõsuetudinem. *De Alim.* XIIX. 331.

¶ ἀπὸ τῶν ἀποθανόντων αἱ τροφαὶ, καὶ αὐξήσιες, καὶ σπέρματα γίνεται. A mortuis & alimenta & incrementa & semina suppeditantur. *De Insomnijs* 548.

Sapor.

Vide II. *de Diæta* 479. *&* 480.

Ætas.

¶ τὰ πρόσφατα πάντα ἰσχὺν πλείονα παρέχεται τῶν ἄλλων, διὰ τόδε, ὅτι ἐγγύτερω τοῦ ζῶντός ἐστι. τὰ δὲ ἕωλα καὶ σαπρὰ, διαχωρεῖν μᾶλλον τῶν προσφάτων, διότι ἐγγύτερω τῆς σηπεδόνος ἐστί. Recentia omnia maiores quàm alia uires habent, propterea quòd propinquiora sunt uitæ. Antiqua ecõntra & marcida, magis quàm recentia aluũ mouẽt, quia propiora sunt putredini. II. *de Diæta* 480.

Præparatio.

¶ τὰς δυνάμιας ἑκάστων ἀφαιρέειν καὶ προστιθέναι χρή. Vires singulis detrahere, & addere ac augere, quomodo oporteat, II. *de Diæta* 479. *&* 480.

Natales.

¶ οὐ δεῖ τὴν δύναμιν μόνον γνῶναι τῶν σίτων, καὶ τῶν πομάτων, καὶ τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ τῆς πατρίδος, ὁπόθεν ἐστίν. Nõ solùm ipsius cibi & potus & animalium uim nosse oportet, sed etiam patriæ unde sunt. *Vide* II. *de Diæta* 479.

Tempus.

¶ μονοσιτίη ἰσχναίνει, καὶ ξηραίνει, καὶ τὴν κοιλίην ἵστησι· διότι τὸ τῆς ψυχῆς θερμὸν τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς κοιλίης καὶ τῆς σαρκὸς καταναλίσκεται. ἀριστὸν δὲ τἀναντία διαπρήσσεται τῇ μονοσιτίῃ. Semel in die cibum capere attenuat, & siccat, & aluum sistit, propterea quòd animæ calor humiditatẽ ex uentre & carne consumit. Prandium contraria facit. II. *de Diæta* 484.

SOLIDA seu SICCA ALIMENTA.

¶ πολὺ διαφέρει ἐς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καθαρὸς ἄρτος ἢ συγκομιστὸς, ἢ ἀπτίστων πυρῶν ἢ ἐπτισμένων, ἢ πολλῷ ὕδατι πεφυρημένος ἢ ὀλίγῳ, ἢ ἔξοπτος ἢ ὠμὸς, ἄλλα τε πρὸς τουτέοισι μυρία. ὡς δ' αὔτως καὶ περὶ μάζης. καὶ αἱ δυνάμιες δὲ μεγάλαι τε ἑκάστου, καὶ οὐδὲν ἡ ἑτέρη τῇ ἑτέρῃ ἐοικυῖα. Plurimum refert utrum in corpus hominis ingeratur panis purus, an cui nihil furfurum decessit: ex tritico non decorticato, an decorticato: multa aqua subactus, an contrà: superassatus item, an crudior: aliaq; præterea innumera. Idem de maza. Singulorũq; adeò uires magnæ sunt, & inter se penitus dissimiles. *De Veteri medicina* 25.

¶ τὰ ἐν τοῖσιν ὑποτρίμμασιν ὄψα σκευαζόμενα, καυσώδεα καὶ ὑγρά, ὅτι λιπαρὰ, καὶ πυρώδεα, καὶ θερμά, καὶ ἀνομοίας τὰς δυνάμιας ἀλλήλοισιν ἔχοντα, ἐν τῷ αὐτῷ ἐστι. τὰ δὲ ἐν ἅλμῃ, βελτίω, καὶ ἧσσον καυσώδεα. Opsonia ex intritis præparata, æstuosa & humida sũt: propterea quòd pinguia, & ad inflammandum apta, & calida, & inæquales inter se uires habentia, in eodem cohæ-

cohærent. Verùm quæ in muria præparátur, meliora sunt, nec æstuosa. II. De Diæta 480.

ANIMALIA IN GENERE.

¶ δυσμετάβλητα τὰ γεγυμνασμένα, κατὰ φύσιν αὐτὰ αὐτῶν ἰσχυρότερα τῶν ὄντως· διὰ τοῦτο αὐτὰ ἑαυτῶν δυστηκτότερα. Quæ exercitata sunt, ægrè transmutatur, & secundū genus ipsa seipsis fortiora sunt, quàm pro natura sua: eaque propter ipsa seipsis ægrius colliquescunt. De Alim. XXXII.349.

¶ αὐτῶν τῶν ζώων, ἰσχυρότεραι μὲν αἱ σάρκες αἱ κάλλιστα πονέουσι, καὶ ἐναιμόταται, καὶ ἐν οἷσι κατακλίνεται. κουφόταται δὲ τῶν σαρκῶν, αἱ ἥκιστα πονέουσι, καὶ ἐν τῇ σκιῇ, καὶ ὅσαι ἐσώταται τοῦ ζώου. τῶν δὲ ἀναίμων, ἐγκέφαλος καὶ μυελὸς, ἰσχυρότατα. κουφότατα δὲ τὰ ὑπογάστρια, μύες, κτένες, πόδες. Animalium carnes fortiores sunt, quæ optimè exercentur, ac sanguinolentissimæ sunt; & supra quas recumbunt. Leuissimæ autem carnes sunt, quæ minimè exercentur, & in umbra degunt, & in intimis animalis partibus sitæ sunt. Exanguium autem partium robustissimæ sunt, cerebrum & medulla. Leuissimæ uerò carnium partes sunt uentris inferiora, musculi, pectines, pedes. II. de Diæta 466.

¶ τὰ πίονα τῶν κρεῶν καυσώδεα, διαχωρητικὰ δέ. κρέα ταριχηρὰ, ἐν οἴνῳ μὲν ὄντα, ξηραίνει καὶ τρέφει. ξηραίνει μὲν διὰ τὸν οἶνον· τρέφει δὲ, διὰ τὴν σάρκα. ἐν ὄξει δὲ πεποιημένα, θερμαίνει μὲν, ἧσσον δὲ, διὰ τὸ ὄξος· τρέφει δὲ ἱκανῶς. ἐν ἁλσὶ δὲ κρέα ταριχηρὰ, τρόφιμα μὲν ἧσσον διὰ τὸ ἅλας τοῦ ὑγροῦ ἀπεστερημένα· ἰσχναίνει δὲ, καὶ ξηραίνει, καὶ διαχωρέει ἱκανῶς. Pingues carnes æstuosæ sunt, sed aluum mouent. Carnes conditæ ac asseruatæ in uino siccant & alunt: siccant propter uinū; alunt propter carnem. Aceto autem conditæ calefaciunt quidem, minus tamen, propter acetum: multum interim nutriunt. At sale conditæ minus quidem alunt, humiditate per salem priuatæ: attenuant autem, & siccant, aluumq; satis mouent. II. de Diæta 479.

QVADRVPEDA IN GENERE.

Tota.

¶ τῶν ζώων τῶν ἡμέρων, τὰ ὑλονόμα καὶ ἀγρόνομα τῶν ἔνδον τρεφομένων ξηρότερα. Animalium cicurum ea, quæ in syluis & agris pascūtur, ficciora sunt his quæ intra ædes nutriuntur. Cætera pete ex II. de Diæta 466.

Caro.

☞ Consule II. de Diæta 465.

¶ μύες στερεώτεροι, δυστηκτότεροι τῶν ἄλλων, πλὴν ὀστέου καὶ νεύρου. Musculi solidiores sunt, & difficilius quàm queuis alia colliquescunt, excepto osse & neruo. De Alim. XXXII.340.

Caseus.

¶ ὁ τυρὸς, ἰσχυρὸς, καὶ καυσώδης, καὶ τρόφιμος. ἰσχυρὸς μὲν, ὅτι ἔγγιστα γενέσιος. Caseus robustus est, & æstuosus, & alit. Robustus quidem, quia proximus est generationi. II. de Diæta 466.

AVES.

¶ πάντα τὰ ὀρνίθια σχεδὸν ξηρότερα ἢ τὰ τετράποδα. Omnia ferè uolucrum genera quadrupedibus ficciora sunt. II. de Diæta 465.

¶ Auium carnes differunt. Ibidem.

¶ τὰ ὠὰ ὀρνίθων, ἰσχυρὸν μέν τι ἔχουσι, καὶ τρόφιμον, καὶ φυσώδες. Oua uolucrum robustum quid habent, & alunt, & inflant. II. de Diæta 467.

PISCES.

¶ τῶν ἰχθύων ξηρότατα ἐστὶ τὰ ἄνω, κουφότατα δὲ τὰ ὑπογάστρια, καὶ κεφαλαὶ ὑγρότεραι διὰ τὴν πιμελὴν καὶ τὸν ἐγκέφαλον. Pisciū ficcissimæ sunt supernæ partes, leuissimè sub uentre. Et capita ipsorum humidiora sunt, propter pinguedinem ac cerebrum. II. de Diæta 467.

¶ Piscium differentias ex II. de Diæta 466.

CEREALIA per se considerata.

¶ Ordei uires, ex II. de Diæta 451.

¶ πυροὶ ἰσχυρότεροι κριθῶν, καὶ τροφιμώτεροι. διαχωρέουσι δὲ ἧσσον καὶ αὐτοὶ, καὶ ὁ χυλός. Triticum fortius est ordeo, & magis nutrit, minus autem per aluum secedit, tum ipsum, tū succus. II. de Diæta 452.

¶ σεμίδαλις καὶ χόνδρος ἑφθὸς, ἰσχυρὰ καὶ τρόφιμα, οὐ μέντοι διαχωρέει. Similago & alica cocta, fortia sunt & alunt, non tamen per aluum secedunt. II. de Diæta 453.

¶ ὁ βρόμος, ὑγραίνει καὶ ψύχει, καὶ ἐσθιόμενος, καὶ ῥόφημα πινόμενος. Auena comesta humectat ac perfrigerat, itemq; in sorbitione accepta. Ibidem.

¶ ἡ τίφης κουφοτέρη πυρῶν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς γινόμενα ὁμοίως ὡς τῶν πυρῶν, καὶ διαχωρητικὰ μᾶλλον. Tragus siue olyra, leuior est tritico, & quæ ex ipsa fiunt similiter, ut ea quæ ex tritico parantur, magis tamen per aluum secedunt. Ibidem.

CEREALIA respectu Artis. Huc

Farinæ.

¶ τὰ συγκομιστὰ ἄλευρα τροφὴν μὲν ἔχει ἐλάσσω, διαχωρέει δὲ μᾶλλον. τὰ δὲ καθαρὰ, τροφιμώτερα, ἧσσον δὲ διαχωρέει. Farinæ ex toto collatæ alimentum quidem parcius habēt, magis tamen per aluum secedūt. Puræ autem magis nutriūt, sed minus per aluum secedunt. II. de Diæta 451.

¶ τὰ νεόφρυκτα ἄλφιτα καὶ ἄλευρα, ξηρότερα τῶν παλαιῶν, ὅτι ἐγγύτερον τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἐργασίης ἐστί. παλαιούμενα δὲ, τὸ μὲν θερμὸν ἐκπνεῖ, τὸ δὲ ψυχρὸν ἐπάγεται. Polentæ ac farinæ recentes ficciores sunt uetustis, quia igni & præparationi propinquiores existunt. Vbi uerò uetustæ fiunt, calor exhalat, & frigiditas inducitur. II. de Diæta 453.

¶ ἄλητον καθαρὸν πινόμενον ἐν ὕδατι, ψύχει, καὶ πλύμα αὐτοῦ ἐπὶ πυρί. Farina pura ex aqua pota frigefacit, & lotura floris farinæ ad ignem agitata. II. de Diæta 452.

¶ Farina cum lacte aut melle & oleo. Vide II. de Diæta 453.

Furfures.

¶ πιτύρων χυλὸς ἑφθὸς, κοῦφος, διαχωρέει. Furfurum succus coctus, leuis, per aluum secedit. II. de Diæta 452.

Maza.

¶ Mazæ differentias, ex II. de Diæta 451.

Cyceon.

¶ κυκεὼν μόνον ἐφ᾽ ὕδατι μὲν ψύχει καὶ τρέφει· ἐπ᾽ οἴνῳ δὲ θερμαίνει καὶ τρέφει, καὶ ἵστησιν· ἐπὶ μέλιτι δὲ, θερμαίνει μὲν ἧσσον, καὶ τρέφει, διαχωρέει δὲ μᾶλλον, ἢν μὴ ἄκρητον ἢ τὸ μέλι. ἢν δὲ μὴ, οὐ διαχωρέει, ἀλλ᾽ ἵστησιν. ἐπὶ δὲ γάλακτος, τρόφιμοι μὲν πάντες. Cyceon solus cum aqua frigefacit ac nutrit: cum uino calefacit ac nutrit, & aluum sistit: cum melle calefacit minus ac nutrit, per aluum uerò magis secedit, si mel non fuerit meracum: alioqui non secedit, sed aluum sistit. Cum lacte autem bene alunt omnes. II. de Diæta 452.

Panis.

¶ Panis differentia. II. de Diæta 452.

LEGVMINA.

☞ Ex professo de his II. de Diæta 453. tum secundùm naturam, tum ratione præparationis.

OLERA.

¶ Consule II. de Diæta 474.

FRVCTVS.

¶ Vide II. de Diæta 476.

LIQVIDA ALIMENTA.

¶ De Aqua, Vino, Aceto, Sapa, Melle. II. de Diæta 471.

¶ τὸ μὲν ὄειον γάλα ἵστησι· τὸ δὲ αἴγειον μᾶλλον διαχωρέει· τὸ βόειον, ἧσσον. τὸ δὲ ἵππειον καὶ τὸ ὄνειον, μᾶλλον διαχωρέει. Onillū lac aluum sistit: caprinum magis per aluum secedit: bubulum minus: equinum & asininum magis secedunt. II. de Diæta 452.

IV PHARMACA, MEDICAMENTA in Genere.

¶ εἰ μὲν ἐστὶ τῶν νοσημάτων φάρμακα σαφῆ, εἰμὶ, οὐκ ἀπαμένει τὴν τύχην τὰ φάρμακα ὑγιᾶ ποιῆσαι τὰ νοσήματα, εἴπερ ἐστὶ τὰ φάρμακα. εἰ δὲ σὺν τῇ τύχῃ δίδοναι ὠφελέει, οὐδὲν μᾶλλον τὰ φάρμακα ἢ τὰ μὴ φάρμακα σὺν γε τῇ τύχῃ ὑγιᾶ ποιέει. Si morborum medicamenta certa sunt, ut mihi quidem uidetur, non expectabunt certè fortunam in sanandis morbis, si modò sunt talia. At si in exhibitione eorundem fortuna aliquid conferat, non magis profectò medicamenta quàm non medicamenta, unà cum fortuna adhibita, morbis proderunt. De Locis 372.

¶ πάντα φάρμακά ἐστι τὰ μετακινέοντα τὸ παρεόν. πάντα δὲ τὰ ἰσχυρότερα μετακινέουσιν. ἔξεστι δὲ, ἢν μὲν βούλῃ, φαρμάκῳ μετακινέειν· ἢν δὲ μὴ βούλῃ, σιτίῳ. ἅπαντα δὲ νοσέοντι μετακινέειν ἐκ τοῦ παρεόντος ἀρήγει. ἢν γὰρ μὴ μετακινήσῃς τὸ νοσέον, αὔξεται. Medicamenta sunt omnia quæ præsentem statum transmouent. Omnia autem fortiora transmouent. Licet autem, si uelis, medicamento transmouere, & rursus si uelis alimento ac cibo. Omnia uerò ex præsenti statu transmouere, ægrotanti opitulatur. Si enim id quod morbum facit non transmoueris, augescit. Appendix de Locis.

INSTRVMENTA SALVBRITATIS ET Insalubritatis, secundùm Formam Essentialem considerata.

SECVNDVM TEMPERIEM.

Calefacientia.

¶ τῶν θερμαντικῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἄλλην ἄλλα δύναμιν ἔχει. Ex calefacientibus ac reliquis omnibus alia aliam facultatem habent. II. *de Diæta* 451.

¶ τὰ ὑποχωρητικὰ ἰσχναίνοντα θερμαίνει τὰ τοιαῦτα. Quæ aluũ subducunt extenuando calefaciunt. *Appendix de Locis.*

¶ φλέβας καὶ τὰ ἀπὸ τούτων [Greek text partly illegible] θερμαίνει πρῶτον τὸ θερμὸν, οἷον τῶν χειρῶν τὰ ἔσω. Venas, & quæ illis adnectuntur, calefacit primùm calida, uelut in manibus internas partes. *De usu Humid.* VII. 577.

Refrigerantia.

¶ ὁκόσα θερμαίνοντα τὸ σῶμα, τροφὴν μὴ διδόντα, κενοῖ τὰ ὑγρὰ τὴν σάρκα [Greek text partly illegible] ψύξιν τῷ ἀνθρώπῳ [Greek text partly illegible] ψύχεται. Quæcunq; ex calefacientibus corpus, & alimentum non præbentibus, carnem humiditate euacuant, ea licet excessum non faciãt, frigiditatem tamẽ homini conciliant. Nam præsente humiditate agitata, flatu aduentitio repletur & refrigeratur. II. *de Diæta* 484.

¶ πάντα τὰ ψύχοντα τὰ ἐν τῇ κοιλίῃ [Greek text partly illegible] ἐν τῇ κοιλίῃ. Omnia quæ frigefaciunt ea quæ in uentre sunt, talia aluũ subducunt: item quæ frigida sunt, & quæ humida. Quum autem aluum non subducunt, calefaciũt. Frigefaciunt autem & calida in uentrem assumta, & citò secessum faciũt. Si uerò secessum non faciant, calida in uentre existũt. *Appendix de Locis.*

Calefacientia & Siccantia.

¶ ὁκόσα [Greek text partly illegible] τὸ σῶμα. Quæcunque excalefacientia siccant, tum cibi tum potus, neque saliuam, neque urinam, neq; secessum facientia, corpus siccant. II. *de Diæta* 489.

Frigefacientia & Siccantia.

¶ ὅσα δεῖ ξηρῆναι ἢ ψύξαι [Greek text partly illegible] μᾶζα [Greek text partly illegible]. Quæcunq; siccare oportet aut frigefacere, siue in uentris profluuio, siue in quauis consimili caliditate, maza præstabit. II. *de Diæta* 452.

SECVNDVM ANIMÆ FAcultates. Vt sunt

Sensuum alacritatem excitantia.

¶ οἱ ὄρθριοι [Greek text partly illegible] τὴν κεφαλὴν [Greek text partly illegible]. Matutinæ deambulationes leues partes circa caput faciunt. II. *de Diæta* 487.

Sudorifera.

De Sudore suprà tanquam de Materia.

Sanguinem educentia.

Huc Phlebotomia, Cucurbitulæ, Hirudines.

Vomitoria.

¶ εἰ [Greek text partly illegible] φάρμακον [Greek text partly illegible] μελάντατα. Si eidem homini idem pharmacum quater in anno dederis, uomet tibi hyeme quidem pituitosissima, uere autem humidissima, estate biliosissima, autumno deniq; nigerrima. *De Nat hum.* 225.

¶ ἢν τινὶ διδῷς ἀνθρώπῳ φάρμακον, ὅ, τι φλέγμα ἄγει [Greek text partly illegible] φάρμακον, ὅ, τι χολὴν ἄγει [Greek text partly illegible] φάρμακον, ὅ, τι χολὴν μέλαιναν ἄγει. Si homini alicui medicamentum dederis, quod pituitam ducit, pituitam tibi uomet: & si pharmacum dederis bilem ducens, bilem tibi uomet. Eadem ratione & bilem atram purgabit, si medicamẽtum exhibueris quod bilem atram ducit. *De Nat. hum.* 223.

Aluum lubricantia. Purgantia. Deiectoria.

¶ [Greek text partly illegible] τῆς κοιλίης [Greek text partly illegible] τὴν κοιλίην [Greek text partly illegible] ἐποίησεν. Suppressa aluo, propter nimiam suppressionem corpus repletur, & humore in uentrem delabente, ipsa consistentia secessum facit. *Vide de Locis* 366.

¶ οἱ ὄρθριοι [Greek text partly illegible] τὴν κοιλίην λύουσι, διότι θερμὴ ἐοῦσα [Greek text partly illegible] τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ. Matutinæ deambulationes aluum soluunt: nam quũ calida sit, frigido spiritu supernè illabente, caliditas frigiditati cedit. II. *de Diæta* 487.

¶ διαχωρητικὰ [Greek text partly illegible] ἐρέβινθοι, φακὴ, κριθαὶ, τεῦτλα, κράμβαι, λινόζωστις, ἀκτὴ, κνίκος· ταῦτα πάντα ὑποχωρεῖται μᾶλλον, ἢ διουρεῖται. Aluum mouent & purgant, cicer, lenticula, ordeum, beta, brassica, mercurialis, sambucus, cnicus. Hæc omnia aluum magis mouẽt quàm urinã. II. *de Diæta* 474.

¶ τὰ ὑποχωρητικὰ τοιάδε ἐστίν· ὅσα ὀλισθηρὰ καὶ τμητικά [Greek text partly illegible] ἡ γὰρ κοιλίη θερμή ἐστι, καὶ τἄλλα τὰ ἁλμυρὰ, καὶ ὅσα τῶν τοιούτων πλεῖστον ἔχει. Aluum subducentia sunt, quæcunq; lubrica & incisiua sunt, & quæcunque in calidis attenuantur (uẽter enim calidus est:) & reliqua quæ salsuginosa sunt, & quæcunq; ex talibus plurimum participant. *Appendix de Locis.*

¶ πάντα τὰ ψύχοντα τὰ ἐν τῇ κοιλίῃ [Greek text partly illegible] ἐν τῇ κοιλίῃ. Quæcunq; refrigerant uentrem, aluum subducunt. Item refrigerantia & humectantia. Quòd si non subducant, calefaciunt. Refrigerant autem & quæ calida ingeruntur, si citò secedant. Sin minus, calefaciunt. *Appendix de Locis.*

¶ ὁκόταν τὸ φάρμακον εἰσέλθῃ ἐς τὸ σῶμα, πρῶτον μὲν ἄγει [Greek text partly illegible] τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων [Greek text partly illegible]. Quando pharmacum corpus subijt, primùm quidem ducit id, quod ex omnibus in corpore existentibus sibi maximè secundùm naturam familiare fuerit: deinde uerò etiam reliqua trahit, atque purgat. *De Nat. hum.* 223.

¶ τὰ ὑποχωρητικὰ [Greek text partly illegible] τὰ ὑποχωρητικὰ ἀμφότερα ποιέει [Greek text partly illegible]. Aluum subducẽtiã non semper hoc faciunt, & aluum subducentia utrunq; faciunt. Fortassis autem neq; sic se habent aluum subducentia, quasi aluum sistentibus subcontraria sint. *De Locis* 367.

¶ *Pharmaca humorem sibi similem ducere, exemplo uegetãtium ostendit com. de Nat. hum.* 223.

¶ τὰ φάρμακα τὰ τῆς κεφαλῆς [Greek text partly illegible] ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἄγουσιν ὅλης [Greek text partly illegible] ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ [Greek text partly illegible] ῥινός. Medicamenta caput purgantia, si quidem fortia sint, à toto capite ducunt: si debilia, ab oculis, & hinc à uicinis naso partibus. *De Locis* 350.

Aluum sistentia.

¶ τὸ [Greek text partly illegible] ψυχρὸν καὶ πνεῦμα, καὶ τὸ σιτίον, καὶ τὸ ποτὸν [Greek text partly illegible] τὰς κοιλίας [Greek text partly illegible] τὸ ὑγρὸν [Greek text partly illegible] ἔχειν. Et spiritus, & cibus, & potus, humiditatem in corpore congelant, si excellenter frigida fuerint, & congelatione ac frigiditate sua aluos sistunt: nam animæ humiditatem superant. Vicissim uerò etiam caliditatis excessus eandem congelant, in tantum ut diffundi nequeat. II. *de Diæta* 484.

¶ [Greek text partly illegible] διαχωρητικὰ, ἀλλὰ [Greek text partly illegible] τὰ ξηρά. Aluum non subducentia, sed sistentia sunt, quæ flatum exhibent (humida enim, resiccatã flatum faciunt:) & quæ adstringunt, & quæ à calore cõpacta sunt, & friabilia, & sicca. *Appen. de Locis.*

Diuretica.

¶ οἱ χυμοὶ διουρητικοὶ [Greek text partly illegible] ψύχει [Greek text partly illegible]. Succi urinam cientes sunt, crethmi, apij, allij cremor, cytisi, fœniculi, porri, adiãti, solani, qui & frigefacit. Item scolopendriũ, mentha, seseli, caucalides, hypericum, urticæ. II. *de Diæta* 474.

Minuen-

Minuentia. Attenuantia.

¶ τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ἱδρῶσιν, ἰσχναίνει. Frigida multa sudoribus affusa attenuat. *De usu Hum.* XII.589.

¶ οἱ ὄρθριοι περίπατοι ἰσχναίνουσι, διότι κινεόμενον τὸ σῶμα θερμαίνεται, καὶ τὸ ὑγρὸν λεπτύνεται καὶ καθαίρεται, τὸ μὲν ὑπὸ τῆ πνεύματος, τὸ δὲ μύσσεταί τε καὶ χρέμπτεται, τὸ δὲ ἐς τὴν τροφὴν τῆς ψυχῆς θερμῶ καταναλίσκεται. Matutinæ deambulationes attenuāt, quia motu corpus calescit, & humiditas attenuatur ac purgatur, partim per spiritum ac flatum, partim uerò emūgitur & exscreatur: sed & aliqua pars in alimētum caloris animæ consumitur. II. *de Diæta* 487.

¶ κινεομένε τῦ σώματος καὶ θερμαινομένε τοῦ ἀπὸ τῦ δείπνε περιπάτου, τὸ λεπτότατον τροφῆς καταναλίσκεται, τὸ μὲν ἀπὸ τῦ ξυμφύτε θερμῶ, τὸ δὲ σὺν τῷ πνεύματι ἀποκρίνεται ἔξω, τὸ δὲ καὶ ὀρέεται. ὑπολείπεται δὲ τὸ ξηρότατον ἀπὸ τῶν σιτίων, ὥστε τῇ κοιλίῃ ἀποξηραίνεσθαι τὴν σάρκα. Quum corpus mouetur & calescit deambulationibus à cœna, quod tenuissimum est alimenti consumitur, partim per insitū calorem, partim uerò unà cum flatu foras excernitur, partim etiam per lotium eijcitur. At quod de cibis siccissimū est, relinquitur. Quare unà cum uentre etiam caro siccatur. II. *de Diæta* 486.

Replentia. Deplentia.

¶ ὅσα πλησμονὴν ποιέει, μάλιστα φλεγματώδεά ἐστιν. ἃ δὲ πλεῖστα προσφερόμενα, οὐ ποιέει πλησμονὴν, διαχωρητικά. Quæcunq; repletionem faciūt, maximè sunt replentia. Quæ uerò plurima assumta repletionem non faciunt, aluum subducūt. *Appendix de Locis.*

¶ πάντα τὰ ἐκτὸς φλεγμαίνειν ποιεῦντα προσφερόμενα, ὅσα τὰ ἐκτὸς ἰσχναίνουσι. ταῦτα δὲ καὶ ἰσχνὰ ἐστι καὶ φλεγματώδεα. Omnia quæ foris extenuant, intra corpus assumta repletionem inducūt. Eadem autem & uentrem sistentia, & replentia existunt. *Appendix de Locis.*

¶ τὰ ὀξέα καὶ φλεγματώδεα. Quæ acida sunt etiam replēt. *Appendix de Locis.*

¶ κινεομένε τῦ ἀνθρώπε τοῦ ἀπὸ δείπνε περιπάτε, θερμαίνεται καὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ σιτία. ἕλκει οὖν τὴν ἰκμάδα ἡ σὰρξ, καὶ οὐκ ἐᾷ πιμελὴν κοιλίην ξυνίστασθαι. τὸ μὲν οὖν σῶμα πληθύνεται, ἡ δὲ κοιλίη λεπτύνεται. Quum mouetur homo deambulatione post cœnam calesit corpus, simul & cibi. Attrahit igitur humiditatē caro, & uentrem pinguē fieri non finit. Proinde corpus quidem repletur, uenter uerò attenuatur. II. *de Diæta* 486.

¶ τὰ φλεγματώδεα χλωροὺς ποιέει καὶ ἀχρόους, καὶ τὰ ἰσχναίνοντα εὐχρόους. Replentia pallidos faciunt atq; decolores: & uicisim inanientia bonum colorem inducunt. *De Locis* 366.

¶ *Lucta & frictio cur attenuent, ex* II. *de Diæta* 488.

Exulcerantia.

¶ αὐτὸ τὸ δέρμα ἐφέλκεται θερμῷ αἰονήσει. Cutis ipsa exulceratur calidæ aspersione. *De usu Hum.* IV.173.

Caustica.

¶ *Ignis causticus, de Arte* 4. *Vide Tit. Instrumenta salubritatis materialiter considerata, Ignis.*

Suppurantia.

¶ τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει. Calida suppuratoria: etsi non in omni ulcere. *De usu Hum.* XVI.593.

INSTRVMENTA SECVNDVM FORMAM Accidentalem considerata. Huc pertinent

POTIONES.

FOMENTA.

¶ πυρίη τῦ σώματος ἅπαντος, ἢ μέρεος. Fomentum corporis totius aut partis. *De usu Hum.* V.574.

BALNEA.

Vide II. *de Diæta* 484. *Balnei effectus uarios.*

¶ ἀλουσίη ξηραίνει, καταναλισκομένε τε ὑγρῦ. Balnei abstinētia siccat, quum humiditas consumatur. II. *de Diæta* 483.

¶ τὸ λοῦσθαι θερμῷ, ἕως μὲν ἂν τὸ σῶμα κρατέῃ τῦ προσίσματος, θάλλει. ἐπὴν δὲ κρατηθῇ, ἰσχνὸν ποιέει τὸ σῶμα. Calida lauari, dū corpus superet eius administrationē, uigere corpus facit. Sin uerò superetur, gracile reddit. *De Locis* 367.

VNCTIO.

¶ ἡ ἀναλειφὴ ξηραίνει, καταναλισκομένε τῦ θερμῶ· λίπη δὲ θερμαίνει, καὶ ὑγραίνει, καὶ μαλάσσει. Vnctionis neglectus siccat, absumto humido. Vnctio uerò calefacit, humectat, ac mollit. II. *de Diæta* 483.

Finis Medicinæ.

FINIS reliquarū causarū complexu Methodi medicæ nomē sibi uēdicans, in arte effectrice duplex est, nimirum

- COGNITIO. *Huius consideranda*
  - Principia
    - Essentialia. Sic Cognitiōis huius
      - *Materia subiecta, sunt omnia ea quæ ad finem actionis medicæ quomodolibet facere possunt.*
      - Forma, alia est
        - Rationalis *& artificiosa & mediata, cum per aliud quid fiat, quod Signum uocant rei signatæ: &* Σημείωσις *propriè dicitur &* τεκμαρσις.
        - Sensata, *& artis expers, & ueluti immediata, quam quis* ἰσοψίαν *appellare posset, comparata uel*
          - Obseruatione *propria, per* αὐτοψίαν.
          - Aliena *relatione per* ἀκρόασιν *uel* ἀνάγνωσιν.
      - Efficiēs *is qui cognoscit, ad inuestigationē eius qd' ignotum erat adducitur (ut Gal. de Sectis docet) uel*
        - Absq; *deliberatione antecedente,* ἀπροαιρέτως *ἀβουλήτως. Quam* περίπτωσιν *uocāt Empirici.*
        - Cum *deliberatione: & uel per se, inuentione propria,* Αὐτοσχέδιον *dicitur: uel Aliena inuētione, &* Μίμησις *uocatur.*
    - Accidentalia:
      - Tempus. *Cognitio rei, quæ cognoscitur, tempore uel est*
        - Similis, *&* Διάγνωσις *dicitur eius quod fit uel est.*
        - Dissimilis, *nimirum nunc*
          - Prior, *&* Πρόγνωσις *appellatur.*
          - Posterior, *&* Ἀνάμνησις *uocatur.*
      - Locus.
  - Principiata. *Vide seq. signum* A.
- OPERATIO.

A. Prin-

Ad Principiatorum appellatione cōprehendimus differentias cognitionis medicæ alias

- Essentiales, ut quæ à Materia subiecta sumūtur, quibus eæ etiā, quæ à forma, & efficiēte & tempore petuntur, iūgi debēt. Cognitio igitur uel immediata uel mediata ad omnes partes Medicinæ se extēdit: ut uel sit
  - Subiecti Corporis, cui uel affectio uel causa inest, inerat, inerit.
  - Formæ, salubritatis scilicet & insalubritatis quæ inest, inerat, inerit. Itaq; rursus aut
    - Immediata, tum
      - Generalis, Quæ sint
        - Causæ cōstituentes, ex quibus Definitio consurgit.
        - Accidentia.
      - Specialis, quæ Differentiæ sint illius tum essentiales tum accidentales.
    - Mediata, per quid aliud. Σημειωτικὴ Affectionis
      - Generalis, tum
        - Essentiæ.
        - Accidentium puta
          - Motus critici uel symptomatici.
          - Temporis.
          - Euentus salubris uel insalubris.
      - Specialis, Differentiarum scilicet tum essentialiter tum accidentaliter consideratarum.
  - Efficientis instrumentalis causæ tum artificiosa tum artis expers cognitio: siue iam Causa illa sit affectionis præsentis, præteritæ, futuræ: & uel generalis, uel specialis.
  - Finis, in operatione positi, quā cognitio dirigit, et ueluti animat, siue ratione, siue sensu nitatur, operationiq; proxima est, & propterea Methodi uel Conseruatiuæ sanitatis, uel Curatiuæ morborum nomen suscipit, à Galeno artis medicæ post Hip. coryphæo tam ingeniose quàm prolixè tradita. Nos in argumento difficili & intricato non tam præire alijs, quàm ingenia studiosorum excitare conemur: adeoq; racemationes nostras quantum licet colligamus. Actionem medicam cognitio eius quod fieri debet ceu architectonica quædam gubernat. Quæ quidem cognitio ut longè lateq; fusa est: sic diuidi posse ac debere uidetur in considerationem
    - Simplicē ueluti Principiorū, eorum scilicet, quibus cognitio ista nititur. Ratio igitur habenda est tum
      - Indicantis, eius scilicet Rei quæ ad actionē inuitat. Vide sequens signum Bb.
      - Indicati, ipsius nimirum Actionis, ad quā inuitatur. Vide seq. signum Cc.
    - Compositam. Vide sequēs signum Dd.
- Accidentales, ut quæ à Tēpore sumūtur, et per essentialia principia ducuntur. Sic cognitio alia
  - Præteritorum, Ἀναμνηστικὴ præcedentium
    - Causarum.
    - Affectionum.
  - Præsentium, Διαγνωστικὴ, tum
    - Subiecti.
    - Affectus.
    - Causæ.
  - Futurorum, Προγνωστικὴ, uel
    - Subiecti. V.G. Caput morbo tentandū.
    - Affectus. Quo modo.
    - Causæ morbificæ futuræ.
    - Temporis.
    - Euentus.

Cc. INDICANS cõsideratur dupliciter, uel

- Simpliciter; quatenus
  - Est aliquid & subsistit uel
    - In homine. Hominem medicũ cõsideramus
      - Materialiter, hoc est, tanquam Subiectum formæ medicæ. Sic in eo occurrunt indicantia quædam
        - Essentialia. Nẽpe Habitus corporis
          - Materialis, secundũm partes, puta Spiritus, Humores, Solida.
          - Formalis, secundũm Temperiem, Facultatem.
        - Accidẽtalia, quæ pendent uel à
          - Natura: ut Sexus, Aetas.
          - Consuetudine agendi patiẽdiue. Huc Vitæ genus.
      - Formaliter, ut forma illi salubritatis et insalubritatis inest, eaq; rursus uel
        - Simplex, tanquam
          - Efficiens Causa interna.
          - Effectus
            - Per se subsistens, Salubris uel insalubris constitutio.
            - Ab alio dependens, Accidens sanum uel ægrum.
        - Multiplex, quando plures affectus concurrunt, plures causæ, plura symptomata.
    - Extra hominem. Alia
      - Περιεχόμενα, tum
        - Superiora, considerata respectu
          - Impreßionis tũ Vniuersalis ANNI cõstitutio: tũ Particularis.
          - Motus, cui⁹ numerus est Tempus. Hic uel siderum
            - Fixorum.
            - Inerrantiũ,
              - Solis tum Annuus, hinc ANNI tempora: tũ Diurnus, DIEI partes.
              - Lunæ. MENSIS partes.
        - Inferiora, cuiusmodi est
          - Regio Vniuersalis, Particularis. Locus ipse in quo degit uel decumbit.
          - Aer.
      - Προσφερόμενα: ut Instrumenta, Alimenta, Medicamenta.
  - Indicat, quæ ipsius indicantis ueluti forma est. Sic V.G. Spiritus indicat ratione suæ tenuitatis, quãtitatis, motus. Humores ratione suæ substãtiæ, multitudinis, cacochymiæ, tẽporis quo mouentur. Solida ratione substãtiæ, connexus, magnitudinis, facultatis, cõsensus, figuræ, situs. Sexus ratione suæ temperiei. Consuetudo ratione quantitatis, temporis. Indicant ergo in uniuersum uel secundũm suã Substantiam, ex materia & forma consurgentem, secundũm Quantitatem, Qualitatem, Actionem, Passionem (ut quia patiuntur facilè uel difficulter) Situm, Tempus.
- Comparatè, ut inter se indicantia conferuntur, uel
  - Accidentaliter, respectu
    - Dignitatis: sic Indicans aliud
      - Primarium, Medicæ considerationis proprium, ipsa nimirũ Forma medica, Salubritas scilicet & Insalubritas. Indicat ergo calubris uel Insalubris
        - Causa.
        - Effectus, Morbus uel Symptoma.
      - Secundariũ, Coindicãs, Συνδεικνύον propriè. Limitãta uulgò dicũtur. Ea Gal. Virtutis & Aetatis appellatione quodã loco cõprehendit. sic ergo coindicãt indicãtibus primarijs indicantia alia tũ quæ sunt
        - In homine considerata
          - Materialiter, plura numero, quorũ ipsorũ rursus aliud magis, aliud minus coindicat. Sic 7. Meth. 13. inter ea quæ primo indicant enumerat Morbum & Partem affectam: ille nimirũ primariò indicat: hæc primariò coindicat: uterq; primò. Coindicant ergo ea quæ insunt homini
            - Essentialiter secundũ
              - Materiã, ipse Habitus corporis
              - Formã, ut Tẽperies, Facultas siue Virtus.
            - Accidẽtaliter, nimirum Sexus, Aetas, Consuetudo.
          - Formaliter. Sic Causa coindicat Morbo & Symptomati: sic Symptoma Morbo & Causæ: sic Morbus Symptomati & Causæ.
        - Extra hominem, tanquam
          - Circumstantia, puta Anni cõstitutio & partes, Mẽsis, Dies, Regio, Aer.
          - Oblata, Alimenta, Medicamenta, Organa quæuis alia.
    - Ordinis. Quódnam sit Prius, uel Posterius.
  - Essentialiter: nimirum utrum indicans sit
    - Simplex & unum, puta Affectus simplex, Causa simplex.
    - Multiplex, Affectus cõpositus, Causa multiplex. Sic Morbi cõplicati tãquam hydræ quædam polycephali numerum Indicantium augent.

Cc. INDICATVM similiter considerari potest atq; debet partim
- Simpliciter, cùm pertineat uel ad Actiõis
  - Essentiam, hoc est, uel ad illius
    - Subiectum. IN QVOD Corpus, uel totum, uel partem morbo affectam, V.G. in pleuram inflammatione laborantem agendum esse.
    - Formam. QVID agendũ oportere nimirum uel quo ad
      - Substantiam id Quo,
        - Non est Generare, Prohibere ne generetur.
        - Est Conseruare, Corroborare, Corrumpere.
      - Quantitatem secundum
        - Magnitudinẽ uel Augere, uel Minuere.
        - Multitudinem uel Addere, uel Demere.
      - Qualitatem, Alterare, Dirigere.
      - Motum, Mouere, Sistere.
      - Locum
        - Attrahere. Extrahere. Euacuare.
        - Expellere. Depellere. Repellere.
        - Retinere. Obstruere. Cohibere.
        - Transmittere. Aperire.
    - Efficientem
      - Principem, QVIS agere debeat: puta Natura, Medicus.
      - Instrumentalẽ. QVIBVS siue PER QVÆ sit agendũ, in
        - Genere:
          - Similibus Conseruandum.
          - Contrarijs Curãdũ.
        - Specie.
    - Finem: Respectu
      - Conatus, seu Scopi, CVR sit agendum.
      - Successus; AN fieri Possit, Nequeat.
  - Accidentia, nimirum uel
    - Quantitatem. QVANTVM.
    - Qualitatem. QVANDO
      - Apertè, an occultè.
      - Violenter, an Tardè.
      - Semel, an iterum.
      - Confertim, an Sensim.
    - Tempus QVANDO sit agendum.
    - Locus. VBI: puta sanguinem è brachio detrahendum.
- Cõparatè; respectu scilicet mutuo, tum
  - Accidentaliter: nimirum secundum
    - Dignitatem. Sic Aliud est indicatum
      - Primarium, quod ad Essentiã Actionis pertinet, quatuor causarum notis insigne.
      - Secundarium, quod ad Accidentia Actionis dirigitur.
    - Ordinem actionis
      - Essentialem, indicatur posterius id à quo aliud dependet. Prius Causa quã morbus, prius Morbus quàm symptoma.
      - Accidentalem, ratione uehementiæ. Quod uehementius urget, ei prius attendendum. Sic interdum prius Morbo quàm causæ, prius Symptomati quàm morbo.
    - Cõsensum. Indicata siue ὁμογενῆ sint (puta quæ ab uno morbo, causa, accidẽtib. sumũtur) siue ἑτερογενῆ (quæ à plurib. morbis, causis, symptomatis petuntur) inter se uel
      - Consentiunt: & Coindicata eximiè dici merentur.
      - Dissentiunt: & Contraindicata uulgò dicuntur.
  - Essẽtialiter, Sic Indicatum uel
    - Simplex & unum, h.e. ad unum genus affectus pertinens (sub quo etiam causam & symptomata complectimur) & propterea ὁμογενές.
    - Multiplex & diuersum, ad diuersa genera affectuum & propterea etiam ad causas & symptomata diuersa pertinens, ut ἑτερογενὲς perspicuitatis causa appellari mereatur.

Dd. PRINCIPIATA, tanquam cõposita ex principijs, ex Indicantis scilicet et Indicati complexu, sunt Regulæ actionis medicæ, aliæ quidem

- Confusæ & generales, ἔννοιαι, hoc est, Intentiones dictæ, quas uel idiotæ assequuntur, & sunt tanquam Fines quidam. Intẽtio generalis respectu eius
  - Cui inest, hominis nimirum tum totius tum partis, gemina est: nimirum
    - VITAM conseruandam esse.
    - MORTEM prohibendam esse.
  - Quod inest actu, potẽtiáue (siue ut Causa, siue ut Effectus) quatenus homini
    - Prodest, id spectat, ut uel
      - Absens, Acquiratur.
      - Præsens, Conseruetur.
    - Obest, si quidem
      - Absens sit, Præcauere studet.
      - Præsens sit, Abigere conatur.
- Distinctæ & explicatæ, ἐναργεῖς, Indicationes propriè dictæ, tanquam regulæ quedã eorum, quæ ad finem consequẽdum facere possunt. Ab Indicãtis & Indicati mutuo respectu & connexu oriuntur: uariãt tamen pro connexionis diuersitate: cùm uel Indicãtibus indicata, uel Indicatis indicantia iungãtur. Principiũ igitur sumi potest uel ab
  - Indicãtibus. IX. Methodi. 13. et 14. aliam Vitæ, aliam Morbi facit indicationẽ. At c. 15. omnes indicationes reducit ad affectum præsentem & præcedentem: utrumq; deinde ad unam summã contrarietatem. Initio proinde facto ab Indicantibus
    - Primarijs. Vide signum Ee.
    - Secundarijs, à Coindicantibus scilicet (quorum singula itidẽ ut præcedentia cõsiderari possunt, tum respectu eius Quod indicant, tum respectu modi, Quâ indicant) Indicationem formãt partim ea quæ sunt
      - In homine, uel
        - Essentialia: quæ sumuntur ab illius Habitu
          - Materiali, uidelicet ab
            - Spirituum tenuitate, copia, motu.
            - Humorũ craßitie, multitudine, tẽperie, motu, loco.
            - Solidorũ pinguedine, raritate, magnitudine, situ.
          - Formali, à
            - Temperaturã.
            - Facultate.
        - Accidentalia, secundum
          - Naturã. Sic
            - Aetas indicat
              - Quid agendum, uel non.
              - Quantum.
            - Sexus indicat interdũ
              - Quid.
              - Quantum.
              - Vbi.
          - Consuetudinem. Hæc indicat
            - Quid.
            - Quibus.
            - Quantum.
            - Quomodo.
            - Quando.
            - Vbi.
      - Extra hominem, tum
        - περιέχοντα partim
          - Superiora.
            - Anni constitutio.
            - Anni tẽpora, quæ indicant
              - Quid.
              - Quantum.
              - Quomodo. Vt Hyeme purgantibus, æstate uomitorijs utendum.
            - Siderũ nobilium ortus & occasus. Ante canem, & in cane, &c.
          - Inferiora: tum Aer, tum Regio.
        - προσφερόμενα, Exercitia, Alimẽta, Medicamẽta.
  - Indicatis. Vide signum Ff.

Ee. Sic Indicationem facit

- CAVSA, respectu eius
  - Quod indicat. Indicat enim uel
    - Subiectum actionis.
    - Quid, Causam scilicet uel
      - Remouendam.
      - Anteuertendam.
    - A quo. Quibus.
    - Cur. An.
    - Quantum. Quomodo.
    - Quando
      - Per se, Ante morbum.
      - Per accidens, propter sæuitiam morbi differēdam esse.
    - Vbi.
  - Quâ indicat. Nimirum uel ratione suæ
    - Substantiæ.
    - Quantitatis.
    - Loci.
    - Temporis.
- Affectus tum
  - MORBVS, respectu eius
    - Quod indicat. Indicat enim uel
      - Subiectum in quod agendum est.
      - Quid. Ratione suæ
        - Materiæ.
        - Formæ.
      - A quo. Quibus.
      - Cur. An.
      - Quantum, Magnitudine sua.
      - Quomodo. V.G. ob motus sui celeritatem, Citò agendum esse.
      - Quando,
        - Per se quidem
          - Post Causæ remotionem.
          - Ante Symptomatis aggreßionem.
        - Per accidēs uerò uel
          - Ante Causæ remotionem.
          - Post Symptomatis mitigationē.
      - Vbi.
    - Quâ indicat: nimirū
      - Substantia, sua scilicet
        - Materia.
        - Forma.
      - Quantitate.
      - Loco.
      - Tempore.
  - SYMPTOMA, et
    - Quod indicat:
      - Subiectum. Quid.
      - A quo. Quibus.
      - Cur. An.
      - Quantum. Quomodo.
      - Quādo
        - Per se quidem, remoto morbo, nisi cesset symptoma, etiam ipsi attendendum.
        - Per accidēs, ratiōe uehemētiæ, cura eius etiā ante morbū suscipiēda.
      - Vbi.
    - Quâ indicat. Respectu suæ
      - Subsistentię, ut quā maximè propter aliud insit, habet tamē huius suæ inhærētiæ (ut Pallor ictericorū) &
        - Materiam, Bilem.
        - Formam, Cutis infectionem.
      - Quantitatis, sæpe curam ad se trahit.
      - Actionis, siue impreßionis.
      - Loci. Temporis.

Ff. Si ab indicatis principium sumatur

- **Primarijs, sic**
  - IN quod sit agendū
    - Indicat, *uel Causæ uel Affectus ipsius Locus.* V.G. *Aer alterandus externus, exterius: Apostemati cataplasma admouendum.*
    - Coindicat *Subiecti Facultas, & Consuetudo.*
  - QVID sit agēdum indicat ipsa Forma. Nam quod est
    - Secundū naturā ut
      - Efficiens *causa, siquidem Absit, Reuocandum: seu Adsit, Conseruandum est.*
      - Effectus
        - Per se, *Sanitas*
          - Integra *Conseruanda.*
          - Non integra, *uel*
            - Decidens *Præseruāda,* προφυλακτικῶς.
            - Assurgens *Seruanda, & Reficienda,* ἀνακομιδῇ.
        - Per *aliud, Accidēs salubre, Conseruandū, Præseruandū, Reficiendūmue.*
    - Preter naturā ut
      - Efficiens *causa, siquidem Absens, Præcauenda: sin Præsens, Abigenda.*
      - Effectus
        - Per se, *Morbus*
          - Integer *Tollendus.*
          - Nō *integer*
            - Decidēs *Promouendus ad sanitatē.*
            - Assurgens *Cohibendus.*
        - Per *aliud, Symptoma, uel Mitigandum, uel Abigendum.*
  - A QVO. *Medicus Naturæ minister. At idem quædam præstat, quæ ab illa præstari nunquam potuissent. Sic Luxatorum repositio, Intortorum directio, Venæ apertio, Medici sunt opera, non Naturæ.*
  - QVIBVS *Remedijs, tū in genere tū in specie* (V.G. *Sanguinē detrahendū esse per hæmorrhoidas, nō scalpello, nō frictu, sed suctu sanguisugarū: Febrilē calorē alterandū esse, non interius tantū administratis cibis, medicamētis, uerūetiā exterius, illitu, odoratu*) *partim*
    - Indicat, *Morbi*
      - Essentia.
      - Magnitudo, *quæ magnitudinē remedij, puta phlebotomiā, imperat, si Coindicantia assentiantur.*
      - Situs.
    - Coindicat *Virtus, Aetas, Sexus, Cōsuetudo.*
  - CVR.
  - AN *quod indicatur præstari posit*
    - Indicant *Morbi uehementia uel remissio.*
    - Coindicant *Virtus, Remediorum efficacia.*
- **Secundarijs, sic V.G.**
  - QVANTVM *sit agendum*
    - Indicat, *uel Affectus uel Causæ uel Symptomatis Essentia, Magnitudo, Tempus.*
    - Coindicat,
      - Subiecti *Habitus, Sexus, Aetas, Consuetudo, Temperies, Facultas.*
      - Regio *Tempus anni, Aer.*
  - QVOMODO *sit agendum*
    - Indicat *Morbi Materia, Magnitudo. (citò agēdū in acutis) Situs.*
    - Coindicant *reliqua.*
  - QVANDO, *Tēpus nimirum agendi in*
    - Morbum
      - Indicat, *Morbi*
        - Magnitudo, *statim esse agendum.*
        - Tempus *tum*
          - Vniuersale *uel totū, respectu* Durationis, *chronicus an acut⁹: uel secundū partes, in principio, statu.*
          - Particularis *Inuasionis, ut habet Principium, Augmentum, Statum, Declinationem.*
      - Coindicat *tum*
        - Subiecti *Aetas, Consuetudo, Facultas. Sic in statu quiescēdum, quia uirtus non distrahenda.*
        - Regio. *Aer.*
    - Causam
      - Indicat *Causa ipsa, morbo prior, & ideo prius aggredienda, si absq; ea tolli nequeat morbus. Vt sagitta uulneri infixa.*
      - Coindicat *Morbus.*
    - Symptoma
      - Indicat *ipsius*
        - Ortus, *ut quando morbū comitatur, post morbū etiā tollatur.*
        - Magnitudo, *qua uirtus prosternitur, ut proinde prius symptomati, quàm morbo sit prospiciendum.*
      - Coindicat *Morbus, qui dat inducias.*
  - VBI
    - Indicat *Loci affecti consensus, situs, temperies.*
    - Coindicat *Dignitas, consuetudo.*

COGNITIO MEDICA.

¶ οἱ νοσέοντες οὔτε ἃ κάμνουσιν, οὔτε δι' ἃ κάμνουσιν, οὐδ' ὅ,τι ἐκ τῶν παρεόντων ἔσται, οὐδ' ὅ,τι ἐκ τῶν τούτοισιν ὁμοίων γίνεται εἰδότες, ἐπιτάσσονται· ἀλγέοντες μὲν τὰ παρεόντα, φοβεύμενοι δὲ τὰ μέλλοντα· καὶ πλήρεις μὲν τῆς νόσου, κενοὶ δὲ σιτίων· ἐθέλοντες τὰ πρὸς τὴν νοῦσον ἡδέα μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς ὑγιείην προσδέχεσθαι. οὐκ ἀποθανεῖν ἐρῶντες, ἀλλὰ καρτερεῖν ἀδυνατέοντες. Aegri neq; qua parte laborent, neq; ob quam causam laborent, neq; quid ex præsentibus futurum sit, neq; quid ex horum similibus fiat scientes, medici imperio subiacent: dolent ob præsentia, timent futura: pleni morbo, inanes ciborum: ea quæ morbo grata sunt potius, quàm quæ ad sanitatem faciunt, assumere cupidi: mori nolunt, neq; tamen contra morbum obfirmatè pugnare sustinent. De *Arte* 4.

¶ οὐκ ἐλάχιστον μέρος συμβάλλεται ἀστρονομίη ἐς ἰητρικὴν, ἀλλὰ πάνυ πλεῖστον. ἅμα γὰρ τῇσιν ὥρῃσι καὶ αἱ κοιλίαι μεταβάλλουσι τοῖσιν ἀνθρώποισι. Non minimā partem confert ad rem medicam ipsa Astronomia, quin potius maximā, quum unà cū temporib. etiā uētres hominū mutētur. De *Aere* 240.

¶ εἰδὼς τῶν ὡρέων τὰς μεταβολὰς, καὶ τῶν ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσιας, καθότι ἕκαστον τουτέων γίγνεται, προειδείη ἂν τὸ ἔτος, ὁκοῖόν τι μέλλει γίγνεσθαι. Qui temporum mutationes, & astrorū ortus ac occasus, quemadmodum singula horum eueniant, obseruarit, prænoscet utique & de anno, qualis sit futurus. De *Aere* 239.

¶ τεκμήρια· γαργαλισμὸς, ὀδύνη, ῥῆξις, γνώμη, ἱδρὼς, οὔρων ὑποστάσιες, ἡσυχίη, ῥιπτασμὸς, ὄψιες, φαντασίαι, ἴκτερος, λυγμὸς, ἐπιληψίη, αἷμα ὁλοσχερὲς, ὕπνος. καὶ ἐκ τούτων, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν· καὶ ὅσα ἄλλα τοιουτότροπα ἐς βλάβην καὶ ἐς ὠφελείην ὁρμᾷ. πόνοι ὅλου, καὶ μέρεος. καὶ μεγέθεος σημεῖα, τοῦ μὲν ἐς τὸ μᾶλλον, τοῦ δὲ ἐς τὸ ἧσσον· καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ μᾶλλον, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ ἧσσον. Signa: titillatio, dolor, ruptura, mens, sudor, urinarum subsidentia, quies, iactatio, uisus, imaginationes, icterus, singultus, morbus comitialis, sanguis integer, somnus. Et ex his, & ex alijs naturalibus, & quæcunq; alia his similia ad detrimentum & utilitatē uergunt. Labores totius & partis. Et magnitudinis signa, alterius ad maius, alterius ad minus, & ab utrisque ad maius, & ab utrisque ad minus. De *Alimento* XIV. 326.

¶ φλεβῶν διασφύξιες, καὶ ἀναπνοὴ πνεύματος, καθ' ἡλικίην, καὶ ξύμφωνα, καὶ διάφωνα· καὶ νούσου καὶ ὑγιείης σημεῖα· καὶ ὑγιείης μᾶλλον ἢ νούσου, καὶ νούσου μᾶλλον ἢ ὑγιείης. Venarum pulsationes, & respiratio spiritus, iuxta ætatem, & consonantia & dissonātia sunt: & morbi & sanitatis signa: & sanitatis magis quàm morbi, & morbi magis quàm sanitatis. De *Alim.* XXX. 338.

¶ περὶ τῶν τεκμηρίων τῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν ὅστις ὀρθῶς ἔγνωκε, μεγάλην ἔχοντα δύναμιν εὑρήσει πρὸς ἅπαντα. ἡ γὰρ ψυχὴ ἐγρήγορεν. Quicunque ea quę per somnia conijci possunt rectè cognorit, is magnam ea uim ad omnia habere comperiet. Anima enim tum uigilat. De *Insomnijs* 543.

¶ ὁκόσα βλάπτει ἢ ὠφελέει, ἡδονῇσι καὶ εὐφορίῃσι, καὶ ἀχθηδόσι καὶ δυσφορίῃσι τεκμαίρεσθαι, αἳ καθ' ἓν ἑκάστῳ αὐτέων ὁμολογοῦσιν φαίνονται ὑγιέες. Quæ obsunt uel prosunt, ex uoluptate & perferendi facilitate, ex dolore itidem & perferendi difficultate deprehenduntur, quæ uel ipsorūmet confessione ad sanitatem uidentur contulisse. De *Hum. usu* VII. 567.

¶ τὸ θερμὸν, μὴ πρὸ σοῦ καίειν. κρινεῖ δ' αὐτὸς. ἐν τοῖσι δὲ ἀναισθήτοις ὁ καταχέων ἔστω χρεὼς κριτὴς, καὶ ψυχροῦ δὲ ὡσαύτως. Calida eousq;, ne urat. Iudicabit autem ipsemet. At in ijs qui non sentiunt cutis eius, qui affundit, iudex esto, in usu calidæ simul & frigidæ. *Ibidem.*

OPERATIO MEDICA.

¶ ἀνδρὸς χρὴ, ὅς ἐστι συνετὸς, λογισάμενον ὅτι τοῖσιν ἀνθρώποισι πλείστου ἄξιόν ἐστιν ἡ ὑγιείη, ἐπίστασθαι ἀπὸ τῆς ἑωυτοῦ γνώμης ἐν τῇσι νούσοισιν ὠφελέεσθαι. Viri prudentis est, secum reputantis, quòd res preciosissima est sanitas, scire ex suo ipsius consilio in morbis prodesse. De *Salubri diæta.*

¶ ἰητρικὴ ὀλιγόκαιρός ἐστι. καὶ ὃς τοῦτο ἐπίσταται, ἐκείνῳ καθέστηκε, καὶ ἐπίσταται τὰ ὅμοια, καὶ τὰ μὴ ὅμοια, ἃ δή ἐστιν ἐν ἰητρικῇ ὁ καιρὸς γνῶναι. Medicina breuem occasionem habet: & qui hoc nouit, illi stata ac certa est ars. Scit enim quæ similia sint, quæ dissimilia: in quibus cognoscendis occasio medica consistit. De *Locis* 367.

¶ φύσιν μεταπλάσαι ἀφανέα οὐχ οἷόν τε. Naturam occultā immutare non licet. I. *de Diæta* 439.

Principiata Medica Specialia.

PRINCIPIORVM *Specialium enarrationem excipiūt Principiata Specialia, tanquā effectus, ex principiorum compositione prodeuntes. Cæterùm ut uaria sunt principia sic uaria quoque compositionis ratio: cùm uel à Materia ordiri, eiq; causas adaptare possis reliquas: uel à Forma, uel ab Efficiente, uel etiam à Fine. Cæterùm quando Formæ præ cæteris summa habenda est ratio: eapropter Formalia principiata cum reliquis causis composita primo loco exequar: subinde ea, quæ ab Efficiente: tandem quæ à Materia & à Fine. Etsi enim eadem in posterioribus hisce dicuntur, quæ in primis illis: at respectu diuerso. Ipsa certè docet Experientia, quod Ratio confirmat, Theorema unum & idem diuerso respectu diuersum quoq; usum habere. Exempli gratia, aphorismus iste, Habitus athleticus periculosus, nunc inter Materiales locos referendus erit, uidelicet ad Habitum corporis Insalubrem: nunc ad Formales, ad Insalubritatis essentiam, respectu subiecti consideratam: nunc ad Instrumentales causas, quæ homini insunt, & insalubritatem parere possunt. Itidem Victus tenuis in morbis acutis, ad Formales locos pertinet: sed idem ad Instrumentalem* διαιτητικὴν *referri potest atque debet. Quæ quidem uariatio ut per se Logica sit, at respectu rei Medica est: eaq; instructus artifex, Methodi tantopere à Galeno inculcatæ non pœnitendum fructum, sed docendo potius & discendo & inueniendo, quàm disputando altercandoq;, percipiet.*

Principiata Medica Formalia, hoc est, SALVBRITATIS & Insalubritatis cum reliquis Causis implexa consideratio.

FORMAM medicam in superioribus constituimus ipsam Salubritatem & Insalubritatem: quibus si reliquas causas iungamus, Principiatũ Formale habebimus, Medicinæ uidelicet circa Sanitatem & Morbos occupatæ præcepta.

QVOrum præceptorum rursus consideratio alia est

- Exactior, *et distinctior: quandoquidem Affectio corporis, siue ea per se sit tanquã Habitus, siue propter aliud, tanquam Accidens, consideratur uel*
  - Simpliciter *quatenus est uel*
    - Salubris —
      - Perfectè. *Sanitas.*
      - Imperfectè. — *Neutra constitutio.*
    - Insalubris
      - Imperfectè. — *Neutra constitutio.*
      - Perfectè. *Aegritudo.*
  - Comparatè, *quatenus uel est*
    - Perfectè
      - Salubris.
      - Insalubris.
    - Imperfectè.
      - Salubris, *quoniã in uia est ad salubritatẽ. Neutra constitutio Conualescentiæ.*
      - Insalubris, *quoniam in uia est ad insalubritatem. Neutra constitutio Decidentiæ.*
- Minùs *exacta, & crassior, quãdo perpendimus Affectionem siue per se subsistentem, ut Habitũ: siue alteri tantùm inhærentem, ut Accidens, tum*
  - Coniunctim. *De* SALVBRITATE *& Insalubritate simul.*
  - Seorsim, *de*
    - Salubritate. ΥΓΙΕΙΝΗ, *sub se comprehendens cognitionem simul & curam Salubritatis tum perfectæ, tũ imperfectæ, cuius merito cum θεραπευτικῇ coincidit.*
    - Insalubritate. ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ, *sub se comprehendens cognitionem simul atque curam Insalubritatis tum perfectæ, tum imperfectæ, cuius merito cum ὑγιεινῇ coincidit.*

SANITAS ET ÆGRITVDO SIMVL considerata.

AFFECTIONVM *corporis tũ salubrium tum insalubrium perpendimus*

- Materiam *subiectam: respectu Hominis considerati secundùm*
  - Corporis
    - Habitum.
    - Temperiem.
    - Sexum.
  - Animi. *Mores.*
- Efficientem *Instrumẽtalem. De instrumentis salubribus & insalubribus in*
  - Genere.
  - Specie. *Vtputa de*
    - Humoribus.
    - Solidorum
      - Temperie.
      - Figura.
    - Aere. *Anni temporibus & constitutione.*
    - *Diæta in*
      - Genere, *nimirum de Alimentis & Exercitijs simul.*
      - Specie. *Puta de*
        - Alimentis &
          - Vniuersim.
          - Singillatim. *V. G. de Caseo, Aqua.*
        - Exercitijs.
    - Pharmacia.
- Finẽ *positum tum in Cognitione, tum in Operatione.*

SANITATIS ET ÆGRITVDINIS MAteria. Respectu

TEMPERIEI.

ἡλικίῃσιν ἀκμαζούσῃσι πρὸς σαρκὸς εὐεξίην νοσερώτατοι οἱ θερμὴν καὶ ξηρὴν φύσιν ἔχοντες, ὑγιηρότατοι δὲ οἱ πρεσβῦται, καὶ τὰ ἔγγιστα ἐγγύτερον. Aetate florida, quo ad bonum carnis habitū cōparandū, morbosissimi sunt natura calidi & sicci, sanissimi autem senes, & utrisq; proximi. I. de Diata 428.

θερμοῖς δὲ ξηροῖς φύσει νόσος μὲν ἐν τῇσι τοῦ πυρὸς ἐφόδοισιν, ὑγίεια δὲ ἐν τῇσι τοῦ ὕδατος. Calidis & siccis natura morbus in ignis accessionibus cōtingit, sanitas uerò in accessionib. aquæ. I. de Diata 428.

ὑγρὴν δὲ θερμὴν φύσιν ἔχοντες κάμνουσι μὲν μάλιστα οἱ τοιοῦτοι ἐν τῷ ἦρι, ἥκιστα δὲ ἐν τῷ φθινοπώρῳ. Humida & calida temperie præditi maximè laborant uere, minus autem autumno. Ibidem 427.

ψυχρὴν καὶ ὑγρὴν ἔχοντες φύσιν ἐν τῷ χειμῶνι νοσερώτεροι, ἢ ἐν τῷ θέρει καὶ ἐν τῷ ἦρι, ἢ ἐν τῷ φθινοπώρῳ. Frigida & humida corpora hyeme morbosiora sunt, quàm æstate, & uere quàm autumno. Ibidem.

ξηρὴ καὶ ψυχρὴ φύσις νοσερὴ μὲν ἐν τῷ φθινοπώρῳ, ὑγιηρὴ δὲ ἐν τῷ ἦρι, καὶ τοῖσιν ἐγγύς. Frigida & sicca natura morbosa quidem autumno, sana uere, & uicinis temporibus. Ibid. 428.

ξηρῶν καὶ ψυχρῶν φύσει ἡλικίαι πρὸς ἔτεα τεσσαράκοντα νοσεραί, παῖδες ὑγιηρότατοι, καὶ τὰ πρὸς ταῦτα ἐγγύτεροι. Frigidorū & siccorum ætates ad annos quadraginta morbosæ, pueri sanissimi: & ità utrisq; proximi. Ibidem.

ANIMI.

φρονίμης δὲ ἄφρονος ψυχῆς ἡ σύγκρησίς αὐτῆ αἰτίη, καὶ δύναται ἐκ τῆς διαίτης καὶ βελτίων καὶ χείρων γίνεσθαι. Sapientis ac desipientis animæ causa in temperamento sita est. Potest tamē ex diæta quoq; melior & deterior fieri. I. de Diata 437.

SANITATIS ET ÆGRITVDINIS Instrumenta.

IN GENERE.

πρὸς τι πάντα φλαῦρα καὶ ἀγαθά. Ad aliquid omnia mala & bona sunt. De Alimento XXVI. 337.

τὰ μὲν ὠφελήσαντα, τῷ ὀρθῶς προσενεχθῆναι ὠφέλησεν· τὰ δὲ βλάψαντα, τῷ μηκέτι ὀρθῶς προσενεχθῆναι ἔβλαψαν. Quæ profuerunt, ob rectum usum profuerunt: quæ nocuerunt, ob id, quòd non rectè usurpata sunt, nocuerunt. De Arte 3.

μέγα τὸ ποσὸν εὐθέτως ἐς δύναμιν ξυναρμοσθέν. Magnum quid est quantitas uiribus ingeniosè accommodata. De Alimento XIX. 332.

τῶν ἔξωθεν πάντων δεῖ ἐκλέγεσθαι αἰεὶ τὸ βέλτιον. βέλτιον δέ ἐστι τὸ προσωτάτω τοῦ ἀνεπιτηδείου ἀπέχον. Ex ijs quæ extrinsecus offerenda ueniunt id, quod optimum est, eligere oportet. Optimum autem est, quod lōgisimè ab incommodo abest. De Vet. med. 33.

ἐν τῇσιν ἀνακομιδῇσι τῇσιν ἐκ τῶν νούσων, ἔτι δὲ ἐν τῇσι νούσοισι τῇσι μακρῇσι, γίνονται πολλαὶ συμπαραχαὶ, αἱ μὲν ἀπὸ τωὐτομάτου, αἱ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν προσενεχθέντων τῶν τυχόντων. In refectionibus cōualescentium ex morbis, insuperq; in longis ægritudinibus, multæ cōflictationes oriuntur, partim sua sponte, partim à quibuslibet adhibitis. Ibidem 31.

IN SPECIE.

HABITVS CORPORIS.

ἀραιότης σώματος ἐς διαπνοὴν οἷσι πλεῖον ἀφαιρεῖται, ὑγιεινότερον· πυκνότης σώματος ἐς διαπνοὴν οἷσιν ἔλαττον ἀφαιρέεται, νοσερόν. οἱ διαπνεόμενοι καλῶς, ἀσθενέστεροι καὶ ὑγιεινότεροι, καὶ εὐανάσφαλτοι. οἱ διαπνεόμενοι κακῶς, πρὶν ἢ νοσέειν, ἰσχυρότεροι, νοσήσαντες δὲ, δυσανάσφαλτοι. ταῦτα δὲ καὶ ὅλῳ καὶ μέρει. Raritas corporis ad perspirationē: quibus amplius aufertur, salubrius est. Densitas corporis ad perspirationē: quibus minus aufertur, insalubre est. Qui probè perspirant, debiliores & saniores sunt, & à morbis facilè reconualescunt. Qui malè perspirant, priusquàm ægrotent, fortiores sunt: ubi uerò in morbum inciderint, difficilius recōualescunt. Hæc autem & toti & parti. De Alimento XVI. 330.

HVMORES.

χυμοὶ ἴδιοι, βλαβεροί· χυμοὶ ἀλλότριοι, βλαβεροί· χυμοὶ ἀλλότριοι, ξυμφέροντες· χυμοὶ ἴδιοι, ξυμφέροντες. Humores pprij noxij: humores alieni noxij. Humores alieni commodi: humores proprij commodi. De Alimento VII. 318.

χυλοὶ ποικίλοι ἐς θερμασίην βλαβεροὶ καὶ ὠφέλιμοι, ἐς ψῦξιν βλαβεροὶ καὶ ὠφέλιμοι, ἐς δύναμιν βλάπτει καὶ ὠφελέει. Succi uarij quo ad caliditatem lædunt ac iuuant, quo ad frigiditatem lædunt ac iuuant, quo ad facultatem lædunt ac iuuant. Ibid.

τὰ ἐν ἀνθρώπῳ ἐνεόντα μεμιγμένα ἀλλήλοισιν, οὔτε φανερά ἐστιν, οὔτε λυπέει τὸν ἄνθρωπον. ὅταν δέ τι τουτέων ἀποκριθῇ, καὶ αὐτὸ ἐφ' ἑωυτοῦ γένηται, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Humores qui corpori insunt mixti ac contemperati inter se, neq; sensu deprehenduntur, neq; hominē lædunt. Vbi uerò quid horum à reliquis separatū fuerit, atq; ipsum per se solum extiterit, tunc & sensu deprehenditur, & hominē lædit. De Vet. med. 26.

αἷμα ἀλλότριον, ὠφέλιμον· αἷμα ἴδιον, ὠφέλιμον· αἷμα ἀλλότριον, βλαβερόν· αἷμα ἴδιον, βλαβερόν. Sanguis alienus utilis: sanguis proprius utilis. Sanguis alienus noxius: sanguis proprius noxius. De Alimento XXII. 334.

γάλα ἀλλότριον, ἀστεῖον· γάλα ἴδιον, βλαβερόν· γάλα ἀλλότριον, βλαβερόν· γάλα ἴδιον, ὠφέλιμον. Lac alienum bonum: lac proprium noxiū. Lac alienū noxium: lac proprium utile. Ibid.

SOLIDORVM FIGVRA.

πολλὰ καὶ ἔσω καὶ ἔξω τοῦ σώματος εἴδεα σχημάτων, ἃ μεγάλα ἀλλήλων διαφέρει πρὸς τὰ παθήματα καὶ νοσέοντι καὶ ὑγιαίνοντι. Multæ sunt & extrà & intra corpus figurarū species, quæ magnoperè inter se differunt, secundùm affectiones quas inferunt tum ægro tum sano. De Vet. med. 31. & seq.

AER. ANNI TEMPORA & Constitutiones.

αἷμα ὑγρὸν, ἀστεῖον· αἷμα στερεὸν, φλαῦρον. Sāguis humidus, bonus: sanguis solidus, malus. De Alim. XXVI. 337.

τῶν ὡρέων τοῦ ἔτεος καταστάσιες καὶ μεταβολαὶ ὑγιείης τε καὶ νούσων αἴτια. Temporum anni constitutiones & mutationes sanitatis & morborū causas esse, de Aere, Aquis, Locis docet.

DIAETA IN GENERE. Videlicet Alimenta & Exercitia simul.

ἐν τῇ διαίτῃ δεῖ μέτρου τινὸς στοχάσασθαι. μέτρον δὲ, οὐδὲ σταθμὸν, οὐδὲ ἀριθμὸν οὐδένα ἄλλον, πρὸς ὃ ἀναφέρων εἴσῃ τὸ ἀκριβές, οὐκ ἂν εὕροις ἄλλο, ἢ τοῦ σώματος τὴν αἴσθησιν. διὸ ἔργον, οὕτω καταμαθεῖν ἀκριβέως, ὥστε μικρὰ ἁμαρτάνειν ἔνθα ἢ ἔνθα. In uictus ratione oportet modum aliquem collineare. Modum autem nullum alium reperies, neq; pondus, neq; mensuram, cuius intuitu exacta diætæ cognitio haberi queat, quàm corporis sensum. Eaq; propter id exactè cognoscere, sic ut leuiter in alterutram partem delinquas, operosum est. De Veteri medicina 23.

ἢν δὲ κρατέηται ἢ τὰ σιτία ἢ τοὺς πόνους νοῦσοι ἐγγίνονται· ἀπὸ δὲ τῆς ἰσότητος πρὸς ἄλληλα, ὑγίεια πάρεστιν. Siue cibi, siue labores superent, ex eo morbi fiunt: ab æqualitate autem inter se mutua, sanitas adest. III. de Diata 513.

ALIMENTA In genere.

Cibi quomodo hominem lædant, & qua ratione corrigantur, & de prima Diata inuentione, præclara multa, com. de Vet. med.

ὅστις τὰς τῶν διαιτημάτων διαφορὰς μὴ συνειδὼς ἐστὶν, πῶς ἂν τι τούτων δύναιτο τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον παθημάτων εἰδέναι; Quicunq; alimentorum differentias & uires in corpore humano propter inconsiderantiam non nouit, haud scio quomodo affectiones in homine cognoscere possit. De Veteri medicinā 26.

ἕως μὲν οὖν τὰ σιτία κρατέονται, θάλλειν ποιέουσι τὸ σῶμα· ἢν δὲ κρατέωσι, τότε καὶ διαχωρέουσι, καὶ ποιέουσι καὶ ἄλλας νούσους. Alimēta quādiu superantur, uigere corpus faciunt. Quando uerò superant, tunc & alui fluorem, & uaria mala inducunt. Com. de Locis 367.

δύναμις τροφῆς κρείσσων, ἢ ὄγκος· ὄγκος τροφῆς κρείσσων ἢ δύναμις, καὶ ἐν ὑγροῖσι, καὶ ἐν ξηροῖσι. Vis alimenti melior quā moles: moles alimenti melior quàm uis: & in humidis & in siccis. De Alimento XXIIX. 338.

Caseus.

Caseus.

Caseus quos & cur lædat, com. de Vet. med. 31.

Aqua.

¶ ὁκόσα ἐστὶν ἁλυκά, καὶ ἀτέραμνα, καὶ σκληρά, τὰ μὲν παντὶ πίνειν οὐκ ἀγαθά· εἰσὶ δ᾽ ἔνιαι φύσιες καὶ νοσεύματα, ἐς ἃ ἐπιτήδειά ἐστι τὰ τοιαῦτα ὕδατα πινόμενα. Aquæ salsæ, & crudæ, ac duræ, ad hoc quidem ut eas omnes bibant, non bonæ sunt. Sunt tamen aliquæ naturæ, & morbi, quibus tales aquæ in potu commodæ sunt. De *Aere* 243.

PHARMACA.

¶ Φαρμακείη ἄνω καὶ κάτω, καὶ οὔτε ἄνω οὔτε κάτω (συμφέρει) ἐν τροφῇ φαρμακείη, ἄριστον· ἐν τροφῇ φαρμακείη, φλαῦρον. φλαῦρον καὶ ἄριστον πρός τι. Medicina sursum & deorsum, & neque sursum neq; deorsum. In alimento medicina, optimum. In alimẽto medicina malum. Malum & optimũ ad aliquid. De *Alimento* x. 321.

SANITATIS ET ÆGRITVDINIS Fines.

COGNITIO.

Huc Fontes uniuersales Signorum tam Salubrium quàm Insalubrium pertinent.

ἕτερα πρὸς ἑτέρων, καὶ ἄλλα δι᾽ ἄλλων ἐστί, τά τε διϊόντα, τά τ᾽ ἐξαγγέλλοντα. ὥστ᾽ οὐ θαυμάσιον τῶν νοσημάτων τάς τε πίστιας χρονιωτέρας γίνεσθαι, τάς τ᾽ ἐγχειρήσιας βραδυτέρας, ἅτε δι᾽ ἀλλοτρίων ἑρμηνειῶν πρὸς τὴν θεραπεύουσαν σύνεσιν ἑρμηνευομένων. Alia ad alia, & alia per alia sunt, tum quæ corpus peruadunt, tum quæ indicant. Vt proinde non mirũ sit, & cognitioni multum temporis impendi, & actioni multum temporis decedere, quandoquidem tam peregrinis & obliquis probationibus ad mẽdendi scientiam medici perueniunt. *Com. de Arte* 7.

OPERATIO.

Huc Intentionum & Indicationum fontes, Salubritati & Insalubritati communes.

¶ εὖ ἔχει νοσεόντων μὲν ἐπιστρέφεσθαι, ἕνεκεν ὑγιείης· ὑγιαινόντων δὲ φροντίζειν, ἕνεκεν ἀνοσίης· φροντίζειν καὶ ὑγιαινόντων, ἕνεκεν εὐσχημοσύνης. Conuenit ægrorum quidem curam haberi, causa sanitatis: at sanorum, uti ne ægrotent: quinetiam causa elegantiæ. *Precept.* 96.

Sanitatis Conseruatio & Præseruatio.

ΥΓΙΕΙΝΗ.

SANITATIS consideratio tum in

- **Genere, quo ad**
  - Materiam *subiectam.*
  - Formam. *Vel enim Sanitatis curam habet*
    - Perfectæ.
    - Imperfectæ tũ
      - Ascendentis *à morbis.*
      - Declinantis *ad morbũ.*
  - Efficientẽ
    - Principẽ. *Sic quisq; sibi medicus esto.*
    - *Instrumentalẽ: ut Salubris*
      - Anni *constitutio, Aer, Regio, Coitus, Vomitus, Balnea, Vestitus.*
      - Diæta in
        - Genere. *Alimẽta & Exercitia.*
        - Specie
          - Alimenta in
            - Genere.
            - Specie: *ut Fructus, Aqua.*
          - Exercitia.
  - Finem. *Huc pertinet tum Cognitio, tum Operatio.*
- **Specie. *ὑγιεινῆς differentiæ aliæ sumuntur à***
  - Materia *subiecta, ab Homine scilicet considerato secundum*
    - *Corporis*
      - Habitum: *ut Diæta Carnosorum, Macilentorum.*
      - Temperiẽ. *Diæta Calidorũ & humidorum, Frigidorũ & humidorum.*
      - Aetatẽ. *Diæta Puerorum, Adultorum, Senum.*
      - Sexum. *Diæta Virorum, Mulierum.*
    - Animum, *uitæq; professionẽ. V. G. Diæta Sapientum, Mechanicorũ.*
    - Fortunas: *ut Diuitum, Pauperum, Idiotarum.*
  - Forma. SANITATIS
    - Perfectę *conseruatio,* ΥΓΙΕΙΝΗ *excellenter dicta.*
    - Imperfectæ, *inter perfectas extremas mediæ, & propterea Neutrius appellationem sortitæ, consideratio Salubris & ipsa est, ita tamen ut non minus, quinimo frequentius, sub Insalubri comprehendatur. Cura igitur alia est Sanitatis uel Decidentis ad morbũ, Præcautio,* ΠΡΟΦΥΛΑΚΗ: *uel Assurgentis à morbo,* ΑΝΑΚΟΜΙΔΗ.

SANITATIS Consideratio in genere. QVO AD

SVBIECTVM.

EFFICIENTEM Instrumẽtalẽ.

ANNI CONSTITVTIO.

¶ ἢν μὲν γὰρ λόγῳ γένηται τὰ σημεῖα ἐπὶ τοῖς ἄστροισι δύνουσί τε καὶ ἐπιτέλλουσιν, ἔν τε τῷ μετοπώρῳ ὕδατα γένηται, καὶ ὁ χειμὼν μέτριος, ἔν τε τῷ ἦρι ὕδατα γένηται ὡραῖα, καὶ ἐν τῷ θέρει, οὕτω τὸ ἔτος ὑγιεινότατον εἰκὸς εἶναι. Si rectè se habeant signa in astris occidentibus ac orientib. & in autumno aquæ fiant, & hyems sit moderata, & uere ac æstate tempestiuè pluat, saluberrimum esse annum par est. De *Aere* 247.

AER.

ὁκόσοι πνέει ἀπὸ χιόνος, ἢ πάγου, ἢ λιμνέων, ἢ ποταμῶν, ὠφελέει, τόν τε ἠέρα καθαρὸν καὶ εἰλικρινέα παρέχοντα, καὶ τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ ἰκμάδα διδόντα. Venti, qui à niue aut glacie aut lacubus aut fluminibus spirant, utiles sunt, tum quia aerẽ purum ac sincerum exhibent, tum quia animæ calori humiditatem præbent. II. *De Diæta* 448.

τὰ ἀπὸ χιόνος ἢ πάγου ἢ λιμνέων ἢ ποταμῶν πνεύματα πάντα ὑγραίνει, καὶ ψύχει, καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, καὶ ὑγείην τοῖσι σώμασι παρέχει, ὁκόσα μὴ ὑπερβάλλῃ ψυχρότητι. Venti à niue, glacie, stagnis aut fluminibus humectant & refrigerant tũ plantas, tum animalia, & sanitatem corporibus præstant, nisi frigiditate excellant. II. *de Diæta* 448.

REGIO.

ὁκόσαι πόλιες κέονται πρὸς τὰ πνεύματα μεταξὺ τῶν θερινῶν ἀνατολέων τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν χειμερινῶν, ὁκόσαι πρὸς τὰς ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου, ταύτας εἰκὸς εἶναι ὑγιεινοτέρας τῶν πρὸς τὰς ἄρκτους ἐστραμμένων, καὶ τῶν πρὸς τὰ θερμά, ἢν καὶ στάδιον τὸ μεταξὺ ᾖ. Quæcunq; ciuitates sitæ sunt inter æstiuos ac hybernos solis ortus, ad orientem quidẽ solem par est esse salubriores his quæ ad septentrionem conuersæ sunt, & his quæ ad calidos uentos sitæ sunt, etiamsi stadium solum intersit. *De Aere* 242.

COITVS.

λαγνεύειν, ὕδατος ἐφόδων γινομένων, πλείονα. ἐν δὲ τῇσι τοῦ πυρὸς ἐπιφορῇσι, μείονα. Coitu utendum est, cum aquę accessiones fiunt, frequentiore: in ignis autem impressionibus, pauciore. I. *de Diæta* 435.

ἢν μὲν μίσγωνται ἀνδράσι μᾶλλον ὑγιαίνουσιν αἱ γυναῖκες· ἢν δὲ μή, ἧσσον. Si cũ uiris coeant mulieres magis sanę sunt: si non, minus. *De Genitura* 141.

VOMITVS.

Auctor Com. de Salubri diæta, hyeme uomitu uti, & quomodo, docet.

ἐμέτοισι χρῆσθαι ξυμφέρει, ὅκως ἀποκαθαίρηται τὸ σῶμα, ἤν τι ἐνδεέστερον οἱ πόνοι διαπεπρήχωνται. Confert uomitibus uti, quo corpus depurgetur, si quid remissiùs labores effecerint. I. *de Diæta* 434.

ἓξ μῆνας τοὺς χειμερινοὺς ἐμέειν. οὗτος γὰρ ὁ χρόνος φλεγματωδέστερος τοῦ θερινοῦ, καὶ τὰ νοσήματα γίνεται περὶ τὴν κεφαλήν, καὶ περὶ τὸ χωρίον τὸ ὑπὲρ τῶν φρενῶν. Sex menses hybernos uomendum est. Hoc enim tempus pituitosius est æstiuo; & morbi circa caput fiunt, & regionem eam quę est supra septum transuersum. *De Salubri diæta modum docet.*

CLYSTERES.

ὅταν ᾖ θάλπος, τοῖσι κλύσμασι χρῆσθαι. ἡ γὰρ ὥρη καυματώδης, καὶ τὸ σῶμα χολωδέστερόν ἐστι. Quum æstas ac calor fuerit, infusis utendum est. Hora enim hæc æstuosa est, & corpus biliosius. *De Salubri diæta.*

πλευρίτιδες, καὶ περιπνευμονίαι, καὶ καῦσοι, καὶ ὁκόσα ὀξέα νοσήματα νομίζονται, οὐκ ἐγγίνονται πολλά, ὅκου ἂν κοιλίαι ὑγραὶ ἔωσι. Pleuritides, & peripneumoniæ, & febres ardentes, & quicunq; acuti morbi putantur, rarò grassari possunt, ubi alui fluidæ existunt. *De Aere* 240.

BALNEA.

λουτροῖσι χρὴ πολλοῖσι χρῆσθαι τοῦ θέρεος, τοῦ δὲ χειμῶνος ἐλάσσοσι. χρὴ δὲ τοὺς στρυφνοὺς μᾶλλον λούεσθαι τῶν σαρκωδέων. Balneis multis æstate utendum est, hyeme paucioribus. Gracilibus aũt magis expedit lauari, q̃ carnosis. *De Salubri diæta.*

VESTITVS.

ἀμφιέννυσθαι χρὴ τοῦ χειμῶνος καθαρὰ ἱμάτια, τοῦ δὲ θέρεος ἐλαιοπινέα. Vestes puras induere hyeme oportet, oleo imbutas æstate. *De Salubri diæta.*

ALIMENTA ET EXERCITIA.

Horum effectum in corpore humano arti fabrorum & fullonum assimilat. I. de Diæta 412.

ὑπεναντίας ἀλλήλοισιν ἔχει τὰς δυνάμιας σῖτα καὶ πόνοι· ξυμφέρονται δὲ ἀλλήλοισι πρὸς ὑγείην. Contrarias inter se facultates habent cibi & labores: & tamen inter se mixti conferunt ad sanitatem. I. *de Diæta* 302.

ἢν μὲν ἦν εὑρετὸν πρὸς ἑκάστην φύσιν σίτου μέτρον, καὶ πόνων ἀριθμὸς, μὴ ἔχων ὑπερβολὴν, μήτε ἐπὶ τὸ πλέον, μήτε ἐπὶ τὸ ἔλασσον, εὕρητο ἂν ὑγιείη τοῖσιν ἀνθρώποισιν ἀκριβῶς. Si inuenta fuerit ciborum mensura, & laborum ad unamquamq; naturam numerus, ita ut excessus neque supra neq; infra modum fiat, inuenta sanè exactè fuerit hominibus sanitas. At hoc inuenire impossibile est. I. *de Diæta* 392.

χρὴ τοῖσι διαιτήμασι χρῆσθαι τῇ ὥρῃ διαπεποικιλμένοισι. Diætã tẽporis uarietati accõmodare oportet. III. *de Diæta* 504.

δεῖ πρὸς τὴν ἡλικίην, καὶ τὴν ὥρην, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν χώρην, καὶ τὰ ἄλλα, τὰ διαιτήματα ποιεῖσθαι, ἐναντιούμενον τοῖσι καθισταμένοισι καὶ θάλπεσι καὶ χειμῶσι. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα ὑγιαίνοιεν. Oportet & ad ætatem, & ad tempus anni, & ad corporum species ac habitus, diætas constituere, ita ut consistentibus & caloribus & frigoribus nos opponamus. Sic enim maximè sani fuerint. *De Salubri diæta. Vide* I. *de Diæta* 514.

EXERCITIA.

τοῖσι τὰ πολλὰ ἐσθίουσι, οἱ μακροὶ δρόμοι ξυμφορώτεροι τῶν τροχῶν, καὶ χειμῶνος μᾶλλον, ἢ θέρεος. οἱ δὲ ἐν ἱματίῳ δρόμοι συμφέρει καὶ τοῖσι ξηροῖσι, καὶ τοῖσι πολυσάρκοισιν, ὅσοι καθαιρεῖν τὴν σάρκα βούλονται, καὶ τοῖσι πρεσβυτέροισι διὰ ψύξιν τοῦ σώματος. Multa comedẽtibus cõmodiores sunt cursus longi quàm circulares, & hyeme magis quàm æstate. At cursus qui in ueste fiunt, conferunt & siccis, & carnosis, qui carnẽ demoliri & abolere uolunt: itemq; senioribus, propter corporis frigiditatem. II. *de Diæta* 487.

τοὺς γυμναζομένους χρὴ τοῦ χειμῶνος καὶ τρέχειν καὶ παλαίειν. τοῦ δὲ θέρεος, παλαίειν μὲν ὀλίγα, τρέχειν δὲ μή, περιπατεῖν δὲ πολλὰ κατὰ ψῦχος. Qui exercitijs utuntur, hyeme currere ac luctari debent: Aestate uerò luctari quidem parum; currere autem minimè, sed multum deambulare secundùm uentum ac frigus. *De Salubri diæta.*

ὁδοιπορίῃσι τοῦ μὲν χειμῶνος ταχείῃσι χρὴ· τοῦ δὲ θέρεος, ἡσυχῇσιν, ἢν μὴ διὰ καύματος ὁδοιπορίη. δεῖ δὲ καὶ τοὺς σαρκώδεας θᾶσσον ὁδοιπορέειν, τοὺς δὲ ἰσχνοὺς ἡσυχέστερον. Ambulandum hyeme quidem uelociter est, æstate autem leniter, nisi per solis ęstum iter faciẽdum sit. Oportet autem & carnosos citius ambulare, graciles uerò tardius. *Ibidem.*

ALIMENTA IN GENERE.

ὁκόσοι ταχείης προσθέσιος δέονται, ὑγρὸν ἴημα ἐς ἀνάληψιν δυνάμιος κράτιστον. ὁκόσοι δὲ ἔτι ταχυτέρης, δι' ὀσφρήσιος. ὁκόσοι δὲ βραδυτέρης προσθέσιος δέονται, στερεὴ τροφή. Quicunque ueloci appositione opus habent, his humidum ad reficiendas uires medicamen optimum. Quicunq; uerò adhuc ueloc iore indigent, per olfactum. Qui autem tardiore appositione opus habent, solido alimento utantur. *De Alimento* XXXII. 340.

ALIMENTA IN SPECIE.

Fructus.

ὀπώρη ἰσχυρότερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσιος· βέλτιον ἂν ὀπωρέων ἀπέχεσθαι. εἰ δὲ χρῷτό τις, μετὰ τῶν σιτίων χρεόμενος, ἥκιστ' ἂν ἐξαμαρτάνοι. Fructus fortiores sunt quàm pro humana natura. Melius est igitur à fructibus abstinere. Quòd si quis cũ cibis utatur, minimè omniũ delinquerit. I. *de Diæta* 505.

Aqua potabilis.

τὰ ὕδατα πλεῖστον μέρος συμβάλλεται ἐς τὴν ὑγείην. Aquæ plurimum momenti afferunt ad sanitatem. *De Aere* 243.

ὅστις ὑγιαίνει τε καὶ ἔρρωται, μηδὲν διακρίνειν, ἀλλὰ πίνειν αἰεὶ τὸ παρεόν. Quisquis sanus est ac ualet, is nullum discrimen aquarum faciat, sed semper eam, quæ præsens est, bibat. *Ibidem* 244.

ὁκόσων μὲν αἱ κοιλίαι σκληραί εἰσι, καὶ ξυγκαίεσθαι ἀγαθαὶ εἶναι, τούτοισι μὲν τὰ γλυκύτατα ξυμφέρει, καὶ κουφότατα, καὶ λαμπρότατα. ὁκόσων δὲ μαλθακαὶ αἱ νηδύες καὶ ὑγραί εἰσι, καὶ φλεγματώδεες, τούτοισι δὲ τὰ σκληρότατα, καὶ ἀτεραμνέστατα, καὶ τὰ ὑφαλυκά· οὕτω γὰρ ἂν ξηραίνοιντο μάλιστα. Quorum uentres duri sunt, & idonei ad hoc ut accendantur, his dulcissimæ & leuissimæ ac splendidissimæ conducunt. Quorum uerò molles uẽtres, & humidi ac pituitosi sunt, his durissimę & crudissimæ ac subsalsæ aquæ conferunt. Sic enim maximè reficcari poterint. *Ibidem.*

FINEM. Quoad

COGNITIONEM.

Per insomnia constitutionem salubrem cognoscere, com. de Insomnijs docet.

OPERATIONEM.

Sanitatis custodiam ex ijs quæ per insomnia apparent toto libro de Insomnijs persequitur.

ἄνδρα δεῖ, ὅς ἐστι συνετὸς, λογισάμενον ὅτι τοῖσιν ἀνθρώποισι πλείστου ἄξιόν ἐστιν ἡ ὑγιείη, ἐπίστασθαι ἐκ τῆς ἑωυτοῦ γνώμης ἐν τῇσι νούσοισιν ὠφελέεσθαι. Viri prudentis est, secum reputantis quòd res preciosissima est sanitas, suo ipsius consilio instructũ morbis occurrere. *De Salubri diæta.*

ΥΓΙΕΙΝΗΣ SPECIES MATERIA-LES. Respectu

HABITVS.

¶ τοῖς εἴδεσι τοῖσι σαρκώδεσι, καὶ μαλθακοῖσι, καὶ ἐρυθροῖσι, ξυμφέρει τὸν πλείονα χρόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ ξηροτέροισι διαιτήμασι χρῆσθαι. ὑγρὴ γὰρ ἡ φύσις τῶν εἰδέων τουτέων. τοὺς δὲ στρυφνοὺς καὶ προσεσταλμένους, καὶ πυῤῥοὺς καὶ μέλανας, τῇ ὑγροτέρῃ διαίτῃ χρὴ τὸ πλεῖον τοῦ χρόνου διαχρᾶσθαι. τὰ γὰρ σώματα τοιαῦτα ὑπάρχει ξηρὰ ἐόντα. Habitibus corporum carnosis & mollibus ac rubris, plurimo anni tempore ficcioribus diætis uti conducit. Humida enim est ipsorum natura. Verùm duros & graciles, ruffosque ac nigros, humidiore diæta maiore temporis parte uictitare oportet. Corpora enim talia sicca existũt. *De Salubri diata.*

¶ τοὺς παχέας χρή, καὶ ὅσοι βούλονται λεπτοὶ γενέσθαι, τοὺς πόνους ἅπαντας νήστιας ποιέεσθαι. Pingues, si graciles fieri uelint, omnes labores ieiuni facere debent. *Ibidem.*

TEMPERIEI.

¶ ὑγροῖς καὶ θερμοῖς φύσει διαιτεῖσθαι ξυμφέρει, ὁκόσα ξηραίνοντα ψύχει, καὶ σιτίοισι, καὶ ποτοῖσι, καὶ πόνοισι. τοὺς δὲ πόνους τουτέοισιν ἔσω τοῦ σώματος ποιέεσθαι. Humidis & calidis natura exhibenda quęcunq; ficcant ac refrigerant, tum in cibo, tum in potu, ac laboribus. Verùm labores intra corpus his facere maximè confert. I. *de Diæta* 428.

¶ τοῖσι θερμοῖσι καὶ ξηροῖσι φύσει ξυμφέρει καὶ τὰς πρήξιας ἀπὸ σιτίων βεβρωκόσι μᾶλλον ἢ ἀσίτοισι, στασιμωτέρη γὰρ ἡ ψυχὴ τῇ τροφῇ καταρδομένη συμφόρῳ μᾶλλον, ἢ ἐνδεὴς οὖσα τροφῆς. Calidis & siccis natura confert actiones obire à cibo potius assumto quàm ieiunis. Stabilior enim redditur anima alimento commodo irrigata, quàm alimenti indiga. I. *de Diæta* 436.

¶ θερμοῖς καὶ ξηροῖς φύσει δίαιται ὁκόσαι ψύχουσι καὶ ὑγραίνουσι, καὶ τῶν πόνων ὁκόσοι ἥκιστα ἐκθερμαίνοντες καὶ συντήκοντες, πλείστην ψύξιν παρέχουσι. αἱ τοιαῦται φύσιες μακροβιώταται καὶ ὑγιηρόταται. Calidis & siccis natura diætæ quæ frigefaciũt & humectant, & ex laboribus qui minimè excalefaciunt & colliquant, plurimam frigiditatem exhibebunt. Huiusmodi naturæ uiuacissimæ sunt ac sanissimæ. I. *de Diæta* 428.

¶ ἢν βόρειόν τε ᾖ καὶ ἄνυδρον τὸ φθινόπωρον, καὶ μήτε ὑπὸ κύνα ἔπομβρον, μήτε ἐπὶ τῷ ἀρκτούρῳ, τοῖσι φλεγματίῃσι φύσει ξυμφέρει, μάλιστα καὶ τοῖς ὑγροῖς τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξί. Si borealis sit autumnus ac siccus, & neque sub Cane, neque sub Arcturo pluuiosus, confert pituitosis natura, & maximè qui natura sunt humida, & mulieribus. *De Aere* 248.

¶ ψυχρὴν καὶ ὑγρὴν φύσιν ἔχουσι διαιτεῖσθαι ξυμφέρει, ὁκόσα θερμαίνει καὶ ξηραίνει, καὶ πόνοισι καὶ σιτίοισι. καὶ τὰ ἔξω τοῦ σώματος μᾶλλον τῷ πόνῳ ποιέεσθαι, ἢ τὰ ἔσω. Frigidæ & humidæ naturæ conueniunt, quæcunque calefaciunt ac siccant, tũ in cibis, tum in exercitijs: & externas corporis partes magis quàm internas exercere conducit. I. *de Diæta* 427.

¶ δίαιται ξηροῖς καὶ ψυχροῖς ὁκόσαι θερμαὶ ἴσως ὑγραίνουσι· καὶ πόνοι ἐξ ὀλίγου προσαγόμενοι ἡσυχῇ διαθερμαίνοντες, μὴ πολὺ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων φέροντες. Diætæ conferunt frigidis & siccis calidæ simul & humectantes, & labores sensim adhibiti, leniter calefacientes, & non multum ab his quę adsunt auferentes. I. *de Diæta* 428.

ÆTATIS.

¶ τὰ παιδία χρὴ τὰ νήπια βρέχειν ἐν τῷ θερμῷ ὕδατι ἐπὶ πουλὺν χρόνον, καὶ πίνειν διδόναι ὑδαρέα τὸν οἶνον, καὶ μὴ ψυχρὸν παντάπασι. τοῦτον δὲ διδόναι, ὃς ἥκιστα τὴν γαστέρα μετεωριεῖ καὶ φύσας παρέξει. ταῦτα δὲ ποιέειν, ὅκως οὔτε σπασμοὶ ἧσσον ἐπιλαμβάνωσι, καὶ μέζονα γίνηται, καὶ εὐχροώτερα. Puerulos infantes per multum tempus in aqua calida madefacere oportet, & uinum bibendum dare aquosum, & non penitùs frigidum. Dandum est & id uinum, quòd minimè uentrem eleuet ac inflet. Hæc autem facere oportet, ut & conuulsionibus minus corripiantur, & maiores fiant, ac meliorem colorem adipiscantur. *De Salubri diata.*

¶ τοῖσι νέοισι τῶν σωμάτων ξυμφέρει, μαλακωτέροισί τε καὶ ὑγροτέροισι χρῆσθαι τοῖσι διαιτήμασιν· ἡ γὰρ ἡλικίη ξηρή, καὶ τὰ σώματα πεπηγότα. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, τῷ ξηροτέρῳ χρὴ τρόπῳ τὸ πλεῖον τοῦ χρόνου διάγειν. τὰ γὰρ σώματα ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίῃ, ὑγρὰ, καὶ μαλθακὰ, καὶ ψυχρά. Iuuenibus corporibus, mollioribus & humidioribus diætis uti confert. Nam ætas ipsorum sicca, etiam corpora compacta reddit. Seniores autem ficciore uictus modo, maiori temporis parte uti oportet. Corpora enim in hac ætate humida sunt, & mollia ac frigida. *Ibidem.*

¶ σιτίον νέοισιν ἀκροσαπές· γέρουσι δὲ ἐς τὸ πλεῖστον μεταβεβλημένον· ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον. Cibus iuuenibus leniter coctus: Senibus ad summum transmutatus: His qui in uigore ætatis consistunt nõ trãsmutatus. *De Alim.* XXIII. 335.

SEXVS.

¶ τὰς γυναῖκας διαιτεῖσθαι χρὴ τῷ ξηροτέρῳ τῷ τρόπῳ· καὶ γὰρ τὰ σιτία τὰ ξηρὰ ἐπιτηδειότερα πρὸς τὴν μαλθακότητα τῶν σαρκῶν, καὶ τὰ ἀκρητέστερα πόματα ἀμείνω πρὸς τὰς ὑστέρας, καὶ τὰς κυοτροφίας. Mulieres ficcioris modi diæta uti oportet. Nam & cibi ficciores ad muliebrium carnium molliciem commodiores sunt, & meraciores potus præstabiliores sunt ad uteros ac fœtuum nutrimenta. *Auctor de Salubri diata.*

¶ αἱ γυναῖκες ἢν μίσγωνται ἀνδράσι, μᾶλλον ὑγιαίνουσιν· ἢν δὲ μή, ἧσσον. ἅμα μὲν γὰρ αἱ μῆτραι ἰκμαλέαι γίνονται, ἅμα δὲ ὁδὸς ῥηιτέρη τοῖσι καταμηνίοισι γίνεται. Mulieres si uiris misceantur, magis sanæ sunt: si non, minus. Nam & uteri humidiores fiunt, & uia facilior mensibus datur. *De Genitura* 141.

ANIMI MORVM, Studiorum.

¶ ὅπου τὸ ὕδωρ ἐνδεεστέρην τὴν δύναμιν λάβῃ τοῦ πυρός, συμφέρει ἀσαρκέειν τοῖσι τοιούτοισι, πρὸς τὸ φρονίμους εἶναι. In quorũ tẽperie ignis aquam superat, ijs conducit ad sapientiam, ut minimè carnosi sint. I. *de Diæta* 436.

¶ πρὸς σαρκὸς εὐεξίην, καιόμενον φλεγμαίνειν ἀνάγκη αἷμα· ὁκόταν δὲ τοιοῦτον πάθῃ, ἡ τοιαύτη ψυχὴ ἐς μανίην καθίσταται, κρατηθέντος τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπισπασθέντος. In carnoso habitu sanguinem facilè inflammari necesse est. Quum autem tale quid anima talis perpetitur, ad insaniam adigitur, exsuperante aqua, & conuulsa: *Ibidem.*

FORTVNARVM.

Pauperes & idiotæ & mechanici homines quã diætã uti debeant, I. de Diata, & com. de Sal. diata prolixè docet.

Morborum Curatio. ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ.

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ *suo ambitu curam cõplectitur & perfectæ Aegritudinis, & imperfectæ Neutralitatis, siue illa iam Assurgat à morbo ad sanitatem, siue à sanitate ad morbum Ruat: cuius quidem respectu quædam ad* ὑγιεινὴν *quoque pertinentia ipsi* θεραπευτικῇ *immisceri consueuerunt. Sic V. G. qui subfuriosi natura sunt, quoniam neutri, Præseruatione indigent, ne in perfectam ægritudinem incidant. Viciβim qui ex morbo conualescunt, Refectione opus habent, & reliquiarũ morbi depulsione, quoad perfectæ sanitati restituitur.* θεραπευτικὴ *igitur alia in*

{ Generè. *Vide signum A.*
{ Specie, *secundùm Affectionum differentias particulatim consideratas.*

- **A. Generalis θεωρηματικὴ consideranda**
  - Per se, tum
    - Quâ inest. Subiectum Corpus humanum, uel Totum, uel Pars.
    - Quod inest. Nimirũ uel Habitus Insalubritatis tũ imperfectæ siue neutræ, tũ pfectæ siue ægræ: uel Accidens insalubre, Symptoma dictum. De hoc in
      - Genere tum
        - Per se, respectu
          - Essentiæ siue causarum continentium. ESSENTIA Morbi.
          - Accidentium præsentium, futurorum, præteritorum.
        - Respectu Causæ efficientis, quatenus generatur conseruatur, fouet. CAUSA Morbi considerata in
          - Generè secundùm Materiam ex qua, Formam, Efficientem.
          - Specie. Nã corporis instrumẽta ista uel
            - Insunt ut quædam
              - Substãtiæ. Cuiusmodi sunt
                - Spiritus.
                - Humores in
                  - Generè.
                  - Specie quo ad
                    - Quantitatem, Aucti, Imminuti.
                    - Qualitatẽ Immutati.
                - Solida. Harum spectanda Temperies, Vnitas, Conformatio.
              - Accidẽntia. Vt sunt Actiones uel Paßiones quædam tum facultatis
                - Animalis. Vitalis.
                - Naturalis. V.G.
                  - Cõcoctio debilis.
                  - Expulsio uel immodica uel suppressa.
            - Non insunt ut est
              - Anni constitutio, Tẽpora: Aer, Ventus, Regio, Loca.
              - Victus ratio in
                - Generè.
                - Specie: ut
                  - Exercitia.
                  - Alimenta
                    - Generatim.
                    - Speciatim
                      - Cibi in
                        - Genere.
                        - Specie: ut Caro, Caseus.
                      - Potus: ut Aqua, Vinum.
      - Specie, quæ sint DIFFERENTIÆ Morbi.
  - Respectu artificis Medici circa insalubritatem occupati partim
    - Cognoscendo, per SIGNA, Σημειωτικὴ Insalubris tum
      - Generalis respectu
        - Subiecti Quod cognoscit. Cognitio uel
          - Subiecti, siue Totum illud sit, siue Pars affecta.
          - Affectionis in
            - Generè secundũ
              - Naturam, quo ad Essentiam, Symptomata.
              - Causas efficientes.
            - Specie, quo ad Differentias.
        - Modi, Quo cognoscitur.
        - Instrumẽti, Per quod cognoscitur: ut per
          - Insomnia.
          - Actiones, Paßiones in
            - Generè.
            - Speciè. Vt est
              - Actio læsa.
              - Exiens immutatũ. V.G. Mucus, Saliua, Vrina.
              - Qualitas immutata.
          - Regiones, Loca. Tempus.
      - Specialis. Cognitio Aegritudinis uel Symptomatum Præsentium, Διαγνωστικὴ: Præteritorum, Ἀναμνηστικὴ: Futurorum, Προγνωστικὴ.
    - Agẽdo. Actio requirit &
      - Internam Cõsultationem, de eo qđ fieri
        - Debeat. CONATUS in
          - Genere.
          - Specie. Scopi agendorũ alij
            - Generales.
              - Indicãs
                - Per se. Quicquid præter naturam.
                - Respectu Ortus, posterius, uel prius: Efficiẽtis, potentius aliud, aliud debilius.
              - Indicatum
                - Per se. Quod præter naturam, tollendum.
                - Respectu
                  - Ortus. Quod prius, prius abigendum: sic Causa, prius quàm morbus: Morbus prius quàm Symptoma.
                  - Efficaciæ. Vehemẽtiori sæpe, etsi posterius est, prius attẽdẽdũ. Sic sæpe Dolor ad se curam trahit, neglecto morbo.
            - Speciales, tum Indicans, tum Indicatum.
        - Posit. EVENTUS in
          - Genere.
          - Specie.
      - Externam Administrationem.

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ GENERALIS SVBIECTVM.

¶ ὁκόταν ὁ ἄνθρωπος πυκνόσαρκος ἐὼν ἀναγκάζηται κρεηφαγέειν, αἱ φλέβες πυκνωθεῖσαι οὐκ ἀντιλαμβάνονται τῶν σιτίων τῶν ἐσιόντων. ἔστι δὲ αὕτη μὲν ὀξέη ἡ φύσις, καὶ τρέπεται ἐφ' ἑκάτερα, καὶ ἀκμάζει ὀλίγον χρόνον ἡ εὐεξίη. Cùm homo densi habitus ad carnium esum cogitur, uenæ densatæ cibos ingestos non suscipiunt. Proinde hæc natura in procliui posita est in utranq; partem, & ad modicum tempus uiget bona habitudo in talibus corporibus. *De Sal. diæta.*

¶ τὰ ἀραιότερα τῶν εἰδέων, καὶ δασύτερα, καὶ τὴν κρεηφαγίην δέχεται, καὶ τὰς ταλαιπωρίας μᾶλλον ὑπομένει, καὶ χρονιώτεραι γίνονται αὐτέοισιν αἱ εὐεξίαι. Rariores ac hirsutiores corporum species ac habitus, tum carnium esum suscipiunt, tum labores magis tolerant, & bonæ habitudines ipsis fiunt cōstantiores. *Ibidem.*

¶ ὁκόσα τῶν νοσημάτων ἀπὸ τοῦ σώματος γίνεται τῶν μελέων τοῦ ἰσχυροτάτου, ταῦτα δεινότατά ἐστι. καὶ γὰρ ἢν αὐτοῦ μένῃ ἔνθα ἂν ἄρξηται, ἀνάγκη τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μελέων πονεομένου, ἅπαν τὸ σῶμα πονέεσθαι· κἂν ἐπί τι τῶν ἀσθενεστέρων ἀφίκηται ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου, χαλεπαὶ αἱ ἀπολύσιες γίνονται. ὁκόσα δ' ἂν ἀπὸ τῶν ἀσθενεστέρων ἐπὶ τὰ ἰσχυρότερα ἔλθοι, εὐλυτώτερά ἐστιν· ὑπὸ γὰρ ἰσχύος ἀπαναλίσκεται ῥηϊδίως τὰ ἐπιῤῥέοντα. Quicunque morbi à fortissima corporis parte fiunt, grauissimi existunt. Etenim si isthic, ubi initium sumserint, permanserint, necesse est fortissima parte laborante, totū corpus laborare: & si à ualidissima ad quandam debiliorem transierint, difficulter soluuntur. Quicunq; uerò à debiliorib. partibus ad fortiores transierint, commodius solui possunt. Nam influentia à uiribus ipsarum facilè consumuntur. *Appendix de Nat. hum.*

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ GENERALIS Instrumenta.

IN GENERE, secundum EFFICIENTEM.

¶ ἐμοὶ δοκεῖ πάντα πάθεα θεῖα εἶναι, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου θειότερον, οὐδὲ ἀνθρωπινώτερον, ἀλλὰ πάντα θεῖα. Omnes affectus mihi diuini esse uidentur, neq; ullum diuiniorem alio esse aut humaniorem, sed diuinos ex æquo omnes esse censeo. *De Aere* 255.

FORMAM.

¶ δεῖ ταῦτα αἴτια ἑκάστου ἡγεῖσθαι, ὧν παρεόντων μὲν, τοιοῦτον τρόπον ἀνάγκη γίνεσθαι, μεταβαλλόντων δὲ ἐς ἄλλην κρῆσιν, παύεσθαι. Oportet caussas eas uniuscuiusque putare, quarum præsentia talem affectionis modum fieri necesse est, quarūq; in aliud temperamentum commutatione affectio cessat. *De Vet. med.* 29.

MATERIAM.

¶ δεῖ καὶ ταῦτ' εἰδέναι τὸν ἰητρὸν ὅσα τῷ ἀνθρώπῳ παθήματα ἀπὸ δυνάμιων ἔρχεται, καὶ ὅσα ἀπὸ σχημάτων. Cognoscere oportet medicum, quæ affectiones homini ex facultatibus ac potentijs, quæ item ex figuris adueniant. *De Vet. med.*

¶ διὰ τὰ ὅμοια νοῦσος γίνεται, καὶ διὰ τὰ ὅμοια προσφερόμενα ἐκ νοσεύντων ὑγιαίνονται. Per similia morbus fit, & per similia adhibita à morbo liberantur. *De Locis* 367.

¶ αἱ νοῦσοι γίνονται αἱ μὲν ἀπὸ τῶν διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος. Morborum alij ex alimentis, alij ex aere ortū trahunt. *Appendix de Nat. hum.*

IN SPECIE. VTPVTA SPIRITVS, FLATVS.

¶ αἱ φῦσαι πάντων πολυκαιρόταται αἰτίαι ἔασι. τὰ δ' ἄλλα πάντα συναίτια, καὶ μεταίτια. Flatus morborum causa sunt, licet diuersimodè. Cætera uerò omnia uel cōcomitantes, uel consequentes causæ tantùm. *De Flatib.* 284.

HVMORES IN GENERE.

¶ ἐστὶ τέσσαρες ἰδέαι τοῦ ὑγροῦ, αἷμα, χολὴ, ὕδωρ, καὶ φλέγμα· καὶ ἀπὸ τούτων αἱ νοῦσοι γίνονται, ἢ αἱ ἐν νούσοισι διακρίσιες. Sunt humidi species quatuor, Sanguis, Bilis, Aqua, & Pituita: à quibus & morbi fiunt, aut quæcunq; in morbis eueniunt separationes. *De Genitura* 140.

HVMORVM QVANTITAS. Repletio.

¶ *Vs. fit, sic sub Alimentis: ut facta est, sic hic locum meretur.*

¶ κρατεύντων τῶν σιτίων τοὺς πόνους, κατὰ μικρὸν ξυλλεγομένη ἡ πλησμονὴ, ἐς νοῦσον ἤγαγεν. Quando cibi superant labores, sensim collecta repletio morbū inuehit. III. *de Diæta* 513.

¶ ὅκου ἂν ῥαγῇ ἡ πλησμονὴ, τοῦτο διαφθείρει. In quamcunque partem repletio erumpit, eam ipsam corrumpit. III. *de Diæta* 519.

¶ ὁκοία ἂν ἔλθῃ ἀπόκρισις, καὶ ὅποι ἂν κρατήσῃ, τοῦτο ἐνόσησεν. Qualiscunq; secretio uenerit, & quamcunq; partem superauerit, eam ipsam morbo affligit. *Ibidem* 518.

Inanitio.

¶ πολλὰ κακὰ ἕτερα μὲν τῶν ἀπὸ πληρώσιος, οὐχ ἧσσον δὲ ἅμα δεινὰ κενώσιος· διὸ πολλὸν ποικιλωτέρη τε, καὶ διὰ πλείονος ἀκριβείης ἐστί. Multa mala, diuersa quidem ab his, quæ ex repletione fiunt, nō minus autem grauia, inanitioni insunt: ut proinde multo magis uaria sit, & maiorem diligentiā requirat. *De Vet. med.* 23.

HVMORVM QVALITAS.

¶ δυνάμιος ποικίλαι φύσιες. χυλοὶ φθείροντες καὶ ὅλον, καὶ μέρος, καὶ ἔξωθεν, καὶ ἔνδοθεν, αὐτόματοι, καὶ οὐκ αὐτόματοι· ἡμῖν μὲν αὐτόματοι, αἰτίῃ δὲ οὐκ αὐτόματοι. αἰτίης δὲ ἃ μὲν τὰ μὲν δῆλα, τὰ δὲ ἄδηλα· καὶ τὰ μὲν δυνατὰ, τὰ δὲ ἀδύνατα. Facultatis uariæ naturæ sunt. Succi corrumpentes & totum & partem, forinsecus & intrinsecus, spontanei & nō spontanei: quo ad nos quidem spontanei, quo ad causam uerò non spontanei. Quo ad causam rursus alij manifesti, alij obscuri: & alij possibiles, alij impossibiles. *De Alimento* II X. 318.

¶ πολλά ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἐόντα, ἃ ὁκόταν ὑπ' ἀλλήλων παρὰ φύσιν θερμαίνηταί τε καὶ ψύχηται, καὶ ξηραίνηταί τε καὶ ὑγραίνηται, νούσους τίκτει. ὥστε πολλαὶ μὲν ἰδέαι τῶν νοσημάτων, πολλὴ δὲ καὶ ἡ ἴησις αὐτέων ἐστί. Multa insūt in corpore, quæ quū à se mutuo præter naturam calefiunt & frigefiunt, siccanturq; & humectantur, morbos pariunt. Quare multæ etiam species morborum sunt, & multiplex eorundem medela. *De Nat. hum.* 221.

¶ ὅσα κακοπαθέει ἄνθρωπος, πάντα ἀπὸ δυνάμιων γίνεται. Quæcunq; mala homo patitur, ea omnia à facultatibus humorum proficiscuntur. *De Vet. med.* 29.

¶ τὸ φλέγμα δριμέσι χυμοῖσι μεμιγμένον, ὅποι ἂν ἐσπέσῃ ἐς ἀήθεας τόπους, ἑλκοῖ. Pituita acribus humoribus permixta, in quoscunq; locos nōn assuetos irruerit, eos exulcerat. *De Flatib.* 281.

¶ *Bilis flauæ, item & atræ impressiones in corpore humano, com. de Vet. med. 29. enarrat.*

SOLIDA PARS, ægritudini occasionem præbens uel sua Temperie.

¶ ὁκόσα τῶν σωμάτων σύγκρησιν λαμβάνει πυρὸς τοῦ ἰσχυροτάτου, καὶ ὕδατος τοῦ πυκνοτάτου, μεγάλας μεταβολὰς ἔχει ἐπ' ἀμφότερα, καὶ ἐν τῇσι τοῦ ὕδατος ἐφόδοισιν ἐς νοσήματα πίπτουσι, καὶ ἐν τῇσι τοῦ πυρὸς ὡσαύτως. Corpora temperiē habentia ignis fortissimi & aquæ densissimæ, magnas transmutationes in utranq; partem habent, & in aquæ accessibus in morbos incidūt, & in ignis consimiliter. I. *de Diæta* 427.

¶ ὑγρὴν καὶ θερμὴν φύσιν ἐχόντων, τῶν ἡλικιῶν νοσωδέσταται αἱ νέαι· αὔξεται δὲ τὰ σώματα ταχέως, καὶ ῥεύμασιν ἁλίσκονται οἱ τοιοῦτοι γίνονται. Qui calida & humidatē peratura sunt, corpora ex ætatibus morbosissimi sunt iuniores. Corpora autem citò augescunt. Distillationibus quinetiam obnoxij sunt. *Ibidem* 428.

¶ ὅσαι κοιλίαι ὑγραὶ καὶ ψυχραί εἰσι, διὰ μὲν τὴν ψυχρότητα οὐ ξυνπέσσουσι, διὰ δὲ τὴν ὑγρότητα διαχωρέει. τὸ οὖν σῶμα τήκεται, τροφὴν οὐ λαμβάνον τὴν προσήκουσαν· αὗται κοιλίαι διαφθείρονται, ἐς νόσους τε ἐμπίπτουσι. Ventres humidi ac frigidi, propter frigiditatem quidem non concoquunt, propter humiditatem uerò excernunt. Corpus proindè contabescit, alimentum conueniens ac debitum non accipiens: uentresq; corrumpuntur, & in morbos incidunt. III. *de Diæta* 530.

Conformatione.

¶ *Partes corporis, ratione figuræ & conformationis promtius uel difficilius affici, com. de Vet. med. 32. demonstrat.*

ACTIO-

ACTIONES VEL PASSIONES quedam. Cuiusmodi sunt

Euacuatio suppressa.

¶ ἢν μὴ ἀποκαθαρθέῃ ἡ λεχὼ ἡ γυνὴ, νοῦσος αὐτῇ μεγάλη ἔσται, καὶ κινδυνεύσει ἀποθανεῖν, ἢν μὴ μελεδαίνηται ἐν τάχει, καί τις αὐτῇ προσηκουσα ἐπάγῃ τὴν κάθαρσιν. Si omnino non purgetur mulier à partu, morbus magnus ipsam corripiet, & periculum uitæ incurret, nisi citò curetur, conueniente purgatione inducta. *De Nat. pueri* 155.

¶ νοσήματα ἐπιδημέειν πλευρίτιδές τε πολλαὶ, καὶ τὰ ὀξέα νομιζόμενα νοῦσοι, ὁκόσοισιν κοιλίαι σκληραὶ ἔωσι. Morbi superueniunt populariter, pleuritides, & quos acutos esse receptū est, quū alui duræ existunt. *de Aere* 241.

Euacuatio immodica.

¶ οὐδὲν ἐλάσσους ἀπὸ κενώσιος ἀκαίρου κακοπάθειαι γίνονται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ καὶ ἀπὸ πληρώσιος. Nō minores afflictiones ab intēpestiua uacuatione quàm à repletione hominibus contingunt. *De Vet. med.* 23.

ANNI TEMPVS.

¶ *Morbos secundùm anni tempora, ex com. de Nat. hum.* 224.

ANNI CONSTITVTIO.

¶ *Pro uaria anni temporum constitutione morbos uariare, com. de Aere aquis locis* 247. *& seq.*

AER.

¶ οὐκ ἄλλοθέν ποθεν εἰκὸς εἶναι γίνεσθαι τὰς ἀρρωστίας μάλιστα, ἢ εἰ τοῦτο, ὅταν τὸ πνεῦμα ἢ πλέον, ἢ ἔλασσον, ἢ καὶ ἀθροώτερον, ἢ μεμιασμένον νοσεροῖσι μιάσμασιν, ἐς τὸ σῶμα ἐσέλθῃ. Nō est uerisimile morbos aliunde oriri, quàm ab aere, si quando is aut copiosior, aut parcior, aut cumulatior, aut inquinamentis morbidis infectus, corpus ingrediatur. *De Flatib.* 279.

¶ *Aeris frigidi aut calidi occursu corpus uariè affici, com. de Vet. med.* 28. *docet.*

VENTVS.

¶ πνεύματα ψυχρότητι ὑπερβάλλοντα βλάπτει, διότι μεγάλας τὰς μεταβολὰς ἐν τοῖσι σώμασι ἐμποιεῖ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ. Venti frigiditate excellentes lædunt, quoniam magnas mutationes corporibus caloris ac frigoris afferunt. *II. de Dieta* 448.

¶ ὁκόσοι περ τὰ ὄρεα καταλείποντα, παραγίνεται ἐς τὰς πόλιας, οὐ μόνον ξηραίνει, ἀλλὰ καὶ ταράσσει τὸ πνεῦμα, ὃ ἀναπνέομεν, καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων ἐπίνοσα ἐμποιέει. Quicunque relictis montibus ad urbes accedunt, nō tantùm siccant, uerumetiam turbant spiritum quem inspiramus, & corpora hominum morbosa faciunt. *Ibid.*

REGIO.

¶ *Morbi qui sequuntur regionum temperiem & naturam, com. de Aere aquis locis, sparsim.*

LOCA.

¶ ἐσκέφθαι χρὴ τὰ περὶ κατακλίσιων, ἃ μὲν αὐτῶν πρὸς τὴν ὥρην, ἃ δὲ καὶ πρὸς τὰ εἴδεα. οἱ μὲν γὰρ τῶν νοσεόντων ἐς ὑψηλοὺς, οἱ δὲ ἐς καταγείους καὶ σκοτεινοὺς τόπους. τὰ ἀπὸ ψόφων, καὶ ὀσμέων, μάλιστα δὲ ἀπὸ οἴνου (χαλεπωτάτη γὰρ αὕτη) φυγεῖν δεῖ, καὶ μεθιστάναι. Considerare oportet etiam ea quæ circa decubitus fiunt; & secundùm anni tēpus, & secūdū genera. Quidam enim ægri in altis, quidam in subterraneis ac tenebrosis locis decumbunt. Errores quoq; circa sonos, & odores, maximè uini, qui omniū deterrimus est, fugere ac emendare oportet. *De Elig.* 78.

VICTVS RATIO IN GENERE.

¶ τοῖς παιδίοις, ὥσπερ καὶ τοῖς ἀνδράσι, πολλάκις αἱ μεταλλαγαὶ τῶν χωρίων τε καὶ τῶν διαιτημάτων καὶ ἐσθημάτων τὰς νόσους ποιοῦσιν. Pueris nō aliter quàm uiris mutationes locorum, uictus, & uestitus, morbos causantur. *De Octim.* 198.

¶ εἰ καὶ πάνυ σμικρὸν ἐνδεέστερα τὰ σιτία τῶν πόνων γίνοιτο, ἀνάγκη ἐν πολλῷ χρόνῳ κρατηθῆναι τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς, καὶ ἐς νοῦσον ἀφικέσθαι. Si uel parum admodum cibi & labores dissentiant, progressu temporis necesse est corpus ab excessu superari, & ad morbum peruenire. *I. de Dieta* 392.

¶ ὅταν κρατέωσι τὰ σιτία τοὺς πόνους, κατὰ μικρὸν ξυλλεγομένη ἡ πλησμονὴ, ἐς νοῦσον ἤγαγεν. Vbi cibi superant labores, sensim collecta repletio morbū inuehit. *I. de Dieta* 513.

¶ τὸ σῶμα ὑπὸ μὲν τῶν σιτίων ἴσων ἴσως τρέφεται· ὑπὸ δὲ τοῦ σώματος τὰ σιτία κρατέεται. ἐπὴν δὲ πλέον ἢ ἔλασσον προσενέγκηται, ἢ ἐς ἄλλο μεταλλάξῃ, ὁπόταν κρατέηται τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν προσισμάτων, ἢ ἤδη ποιέει τοῦτο, καὶ κρατέει ἅμα τοῦ σώματος, τότε τἀναντία ποιέουσι αὐτέα. Corpus à cibis æqualibus æqualiter nutritur, à corpore uerò cibi superantur. Postquam uerò plus aut minus ingesserit, aut aliam quampiam transmutationē passus fuerit, & ipse superatur ab oblatis, & cibi superantur. Quatenus ergo superātur, eatenus corpus replent. Quatenus uerò superant, eatenus contrarium faciunt. *De Locis* 367.

VICTVS RATIO IN SPECIE.

Exercitia.

¶ οἱ μὲν ἀγύμναστοι τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ παντὸς κοπιῶσι πόνου· οὐδὲν γὰρ τοῦ σώματος διαγεγύμνασται πρὸς οὐδένα πόνον. τὰ δὲ γεγυμνασμένα τῶν σωμάτων, ὑπὸ τῶν ἀηθέων πόνων κοπιᾷ. τὰ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν συνήθων γυμνασίων κοπιᾷ, ὑπερβαλλόντα τὰ μέτρα. Homines inexercitati ab omni labore lassantur. Nulla enim corporis pars exercitata est ad ullum aliquem laborem. Corpora autem exercitata, ab insuetis laboribus delassantur. Aliqua uerò etiam à consuetis exercitijs lassantur, si modum excesserint. *II. de Dieta* 497.

¶ τὰ τροχοειδέα σπάσματα ἐμποιέει· διαθερμαινόμενον γὰρ τὸ σῶμα, τὸ μὲν δέρμα ἰσχυρῶς λεπτύνει, τὴν δὲ σάρκα ἧσσον συνίστησι τῶν τροχῶν· κενοῖ δὲ τὴν σάρκα τοῦ ὑγροῦ. Concusiones inducunt conuulsiones: propterea quòd excalefactum corpus cutem uehementer attenuat: carnē uerò minus cōtrahunt, quàm cursus circulares, eandemq; etiam humore euacuant. *II. de Dieta* 487.

¶ κατακλάσεις λυπέει. Vociferatio affligit. *Pracept.* 99.

Alimenta.

¶ οὐκ ἔλασσον ἁμάρτημα, οὐδὲ ἧσσον λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον, ἢν ἐλάσσονα καὶ ἐνδεέστερα τῶν ἱκανῶν προσφέρηται, ἢ ἢν ἰσχυρότερα, καὶ πλέονα. τὸ γὰρ τοῦ λιμοῦ μένος δύναται ἰσχυρῶς ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ γυιῶσαι, καὶ ἀσθενέα ποιῆσαι, καὶ ἀποκτεῖναι. Non minus erratum; nec minus damnum accedit homini, si pauciora & debiliora, quàm decet, assumat; quàm si fortiora & plura. Fames enim magnam potentiam in naturam hominis habet & sanandi & debilitandi & occidendi. *De Vet. med.* 23. *idipsum inductione longa confirmat.*

Cibus in genere.

¶ ἐκ τῶν ἰσχυρῶν βρωμάτων οἱ μὲν ῥηϊδίως ἀπηλλάσσοντο, οἱ δὲ μετὰ πολλῶν πόνων τε καὶ κακῶν. Ex fortibus edulijs contractum malum aliqui facilè superant, aliqui cum multis doloribus ac malis. *De Vet. med.* 20.

¶ τὰ ἰσχυρότατά μάλιστα γε καὶ ἐπιφανέστατα λυμαίνονται τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ὑγιέα ἐόντα, καὶ τὸν νοσέοντα. Fortissima edulia maximè & manifestissimè hominem lædunt, siue sanus sit siue ægrotus. *De Vet. med.* 22.

¶ *Aegros alios sorbitionibus alios sicco cibo lædi, ibidem.*

Caro.

¶ ὁκόταν ὁ ἄνθρωπος πυκνόσαρκος ἐὼν ἀναγκάζηται κρεωφαγέειν, αἱ φλέβες πυκνωθεῖσαι, οὐκ ὑπολαμβάνονται τῶν σιτίων τῶν ἐσιόντων. ἔστι δὲ αὕτη μὲν ὀξέη ἡ φύσις, καὶ τρέπεται ἐφ' ἑκάτερα, καὶ ἀκμάζει ὀλίγον χρόνον ἡ εὐεξίη. Cùm homo densi habitus ad carnium esum cogitur, uenæ densatæ cibos ingestos non suscipiunt. Proinde hæc natura in procliui posita est, in utramq; partem, & ad modicum tempus uiget bona habitudo in talibus corporibus. *De Sal. dieta.*

¶ τὰ ἀραιότερα τῶν εἰδέων, καὶ δασύτερα, καὶ τὴν κρεωφαγίην δέχεται, καὶ τὰς ταλαιπωρίας μᾶλλον ὑπομένει, καὶ χρονιώτεραι γίνονται αὐτέοισιν αἱ εὐεξίαι. Rariores ac hirsutiores corporum species ac habitus, tùm carnium esum suscipiunt, tum labores magis tolerant, & bonæ habitudines ipsis fiunt cōstantiores. *De Sal. dieta.*

Caseus.

¶ δεῖ μὴ ἁπλῶς οὕτω δοκέειν, ὅτι πονηρὸν βρῶμα τυρός (πόνον γὰρ φέρει τῷ πλησθέντι αὐτέου) ἀλλὰ τίνα τε πόνον, καὶ διὰ τί, καὶ τίνι τῶν ἐν ἀνθρώπῳ ἐνεόντων ἀνεπιτήδειος. ἔστι γὰρ καὶ ἄλλα πολλὰ βρώματα καὶ πόματα φύσει πονηρὰ, καὶ διατίθησι τὸν ἄνθρωπον, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον. Nō simpliciter tantū existimandum, quòd malum edulium sit caseus (dolorem enim affert repletio ex ipso) sed etiam sciendū, quem dolorē afferat, & propter quid, & cui parti intra hominem existenti incommodus existat. Quandoquidē multa alia & esculenta & potulenta, quæ natura mala sunt, hominem tamen non eodem modo afficiunt. *De Vet. med.* 30.

Aqua.

¶ τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων, πονηρὰ πάντα. Aquæ ex niue ac glacie productæ, omnes malæ sunt. *De Aere* 245.

¶ ὕδατα ἑλώδεα, καὶ στάσιμα, καὶ λιμναῖα ἀνάγκη τοῦ μὲν θέρεος εἶναι θερμὰ, καὶ παχέα, καὶ ὀδμὴν ἔχοντα, ἅτε οὐκ ἀπορρυτα ἐόντα· ἀλλὰ τοῦ τε ὀμβρίου ὕδατος ἐπιφερομένου αἰεὶ νέου

περὶ τὰ, φλεγματωδέστατα καὶ βραγχωδέστατα ἐόντα. Aquæ palustres, & stabiles, ac lacustres, necesse est æstate esse calidas, ac crassas, & olétes. Iccirco ad omnem rem improbæ sunt, pituitosissimæ ac raucosissimæ. *De Aere* 243.

Vinum.

¶ οἶνος ἄκρητος πολὺς ποθεὶς, διατίθησί τινα τὸν ἄνθρωπον ἀσθενέα. Vinum meracum, si multum bibatur, hominé aliquo modo debilem reddit. *De Vet. med.* 30.

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ Generalis FINIS, COGNITIO.

ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ INSALVBRIS in Genere.

SVBIECTVM.

MODVS. QVOMODO.

¶ ὅ, τι ποτὲ τὸ αἴτιόν ἐστι τῶν νούσων, καὶ τίς ἀρχὴ καὶ πηγὴ γίνεται τῶν ἐν τῷ σώματι κακῶν, δόξῃ μᾶλλον ἢ τέχνῃ κέκριται. Quænam sit causa morborum, & quod principium ac quasi fons sit, ex quo corporis mala omnia scaturiant, opinione magis quã arte cognoscitur. *De Flatib.* 277.

¶ περὶ τῶν ἀφανεστάτων καὶ χαλεπωτάτων νοσημάτων δόξῃ μᾶλλον ἢ τέχνῃ κέκριται. διαφέρει δὲ ἐν αὐτοῖσιν πλεῖστον ἡ πεῖρα τῆς ἀπειρίης. De occultis & difficilimis morbis opinio magis quã ars iudicat. Etsi in ijs ipsis plurimum differt peritia ab imperitia. *Ibidem.*

¶ ἃ πειρῶνται οἱ τὰ ἀφανέα νοσέοντες ἀπαγγέλλειν περὶ τῶν νοσημάτων τοῖσι θεραπεύουσι, δοξάζοντες μᾶλλον ἢ εἰδότες ἀπαγγέλλουσι. Qui obscuro morbo laborant, ut maximè conentur medicis morbos suos indicare, ex opinione tamẽ magis quã ex scientia narrant. *De Arte* 6.

INSTRVMENTA PER QVAE. Vt per Insomnia.

¶ *Ex com. de Insomnijs multa talia petenda erunt.*

Actiones, Pasiones in genere.

¶ *Vide com. de Arte* 7.

¶ τὸ μὲν αἷμα ὁπόταν νοῦσον ποιέῃ, ὀδύνην παρέχει· τὸ δὲ φλέγμα, βάρος ὡς τὰ πολλά. Sanguis quum morbum facit, dolorem exhibet: Pituita autem grauitatem ut plurimum. *Appendix de Locis.*

Mucus. Saliua

¶ μύξαι καὶ σίελα πλησμονῆς ἐστι κρίσις. Mucus & saliua repletionis sunt indices. 1. *de Dieta* 513.

Vrina.

Appendix de Nat. hum. signa quædam affectæ uesicæ ex urinis desumta recenset.

Regiones, Loca.

¶ *Horum cognitionem plurimum ad diagnosin simul & prognosin morborum conferre, com. de Aere 239. docet.*

Tempus.

¶ αἱ νοῦσοι τοῖς ἀνθρώποις ὀξύταται γίνονται, ἡμερέων περιόδοισιν, ἐν τῇσιν ἀποκρίνονται, καὶ ἀπέθανον, ἢ ὑγιέες ἐγένοντο. Morbi acutissimi hominibus contingunt, uoluentibus ijs diebus, quibus iudicantur, hoc est, aut moriuntur aut sani euadunt. *Vide com. de Aetate* 204.

¶ *Qui dies critici, & quomodo considerandi, com. de Septim.* 186.

¶ νούσου ἀτρεμίη, μῆκος σημαίνει. κρίσις δὲ, ἀπόλυσις νούσου. In morbo tranquillitas, longitudinem significat. Iudicatio uerò est morbi solutio. *Precept.* 99.

ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ INSTRVmentalis in Specie.

PROGNOSTICA.

¶ προλέγειν δεῖ πάντα ἐπὶ τῶν ποιεομένων, οἷς τὸ ἐπιγνῶναι προσήκει, ἵνα μὴ τὸ μεθοδευθὲν σοι τὸν ψόγον προσάψῃ, ἀλλὰ τοῦ εἴδεος ᾖ. Prædicere oportet omnia in opere medico ijs quorum hoc scire interest, ne id quod methodo factum est, ignominiam tibi afferat, sed generi morbi imputetur. *Com. de Elegantia.*

¶ ὁκόσα τῶν νοσημάτων ἐξ ὀλίγου γίνεται, καὶ ὁκόσων αἱ προφάσιες εὔγνωστοι, ταῦτα δὲ ἀσφαλέστατά ἐστι προαγορεύεσθαι. Morbi qui sensim fiunt, & quorum causæ cognitu faciles sunt, de ijs secura prædictio fieri potest. *Appendix de Nat. hum.*

DIAGNOSTICA.

¶ τῶν νοσημάτων ἢν μὴ ἐπίστηταί τις, φάρμακον πίνειν μὴ ἰσχυρὸν. ἢν δὲ ῥάων γίνηται, δεδήλωται ἐν ᾗ ἐστι, ταύτῃ καθαίρειν. ἢν δὲ μὴ, ἀλλὰ χαλεπώτερον ἔχῃ, τἀναντία. Morbum si quis non cognoscat, medicamentum non forte propinet. Et si quidem leuior inde fiat, ostensa uia est, quòd uacuando curandus sit. Si non reddatur leuior, contraria erunt adhibenda. *Appendix de Nat. hum.*

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ Generalis FINIS, OPERATIO.

CONATVS. TVM IN GENERE.

¶ τῶν νούσων ἁπασέων ἐν ἅπασι τὰς ἀκέσιας ἀναμαρτήτους δεῖ εἶναι, οὐχ ὡς ῥηϊδίας, ἀλλ' ὅτι ἐξεύρηνται. ἐξεύρηνται γε μὴν οὐ τοῖσι βουληθεῖσι, ἀλλὰ τούτων τοῖσι δυνηθεῖσι. δύνανται δὲ, οἷσι τά τε τῆς παιδείης μὴ ἐκποδὼν, τά τε τῆς φύσιος μὴ ταλαίπωρα. Morborũ omniũ in omnib. certas & infallibiles medelas esse oportet, nõ quia faciles, sed quia certa ratione inuentæ sint. Inuentæ autem, non à quibusuis uolentibus, sed ab his qui simul etiam possunt. Possunt uerò ij, quib. & disciplina liberalis accesit, & natura non infelix contigit. *De Arte* 5.

QVID.

¶ *Vide infrà, Per quid agendum.*

¶ ἰητρικὴ τὸ λυπέον ἀπαλλάσσει, καὶ ὑφ' οὗ πονέει ἀφαιρέουσα, ὑγιέα ποιέει, ἡ φύσις αὐτομάτη ταῦτα ἐπίσταται· καθήμενος πονέει ἀναστῆναι, κινεόμενος πονεῖ ἀναπαύσασθαι. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔχει ἡ φύσις ἰητρικῆς. Medicina id, qđ molestũ est, tollit. Et id à quo homo ægrotat auferẽdo, sanũ facere natura sua spõte nouit. Sedẽs conatur exsurgere, currens conatur requiescere: & alia eiusmodi natura habet, q̃ medicinæ sunt. 1. *de Dieta* 412.

¶ τὴν ἴησιν χρὴ ποιέεσθαι τῶν νοσημάτων ἐναντιούμενον τῇ προφάσει τῆς νούσου. οὕτω γὰρ ἂν λύοιτο τὸ τὴν νοῦσον παρέχον ἐν τῷ σώματι. Curatio morborum sic instituenda, ut te causæ morbi opponas. Sic enim soluitur id quod morbum in corpore fecit. *Appendix de Nat. hum.*

¶ τὸ ξύμπαν γινώσκειν δεῖ τὸν ἰητρὸν, ἐναντίον ἵστασθαι τοῖσι καθεστεῶσι καὶ νοσήμασι, καὶ εἴδεσι, καὶ ὥρῃσι, καὶ ἡλικίῃσι, καὶ τὰ συντείνοντα λύειν, καὶ τὰ λελυμένα συντείνειν. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὸ κάμνον ἀναπαύοιτο. In summa Medicum scire oportet, opponere se cõtrariũ instantibus & morbis, & naturis, & temporibus, & ætatibus, & coeuntia soluere, & soluta unire. Sic enim uel maximè morbum sedauerit. Et mihi sanè hoc ipsum sanatio esse uidetur. *Appendix de Locis.*

¶ τὰ νοσήματα χρὴ ἀπ' ἀρχῆς ἰᾶσθαι. ὅσα μὲν ἀπὸ τῶν ῥόων γίνεται, τοὺς ῥόους παύειν πρῶτον. ὅσα δ' ἀπ' ἄλλου, παύειν τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος, καὶ συντρέπειν. ἔπειτα τὸ συνερρυηκὸς, ἢν μὲν πολὺ ᾖ, ἐξάγειν· ἢν δὲ ὀλίγον, διαίτῃ καθιστάναι. Morbos à principio curare oportet, & si quidem à fluxionibus fiunt, primũm fluxiones sedare: si uerò ab alia causa, principium morbi sedare ac curare: deinde id quod influxit, si quidẽ multum fuerit educere, sin modicum, per diætam moderari ac componere. *Appendix de Locis.*

¶ ὠφελεῖ τὸν νοσέοντα μετακινεῖν ἐκ τοῦ παρεόντος. ἀγαθὸν. ἢν γὰρ μὴ μετακινήσῃς, τὸ νοσέον αὔξεται. Aegro opitulatur, quicquid à præsente statu illũ transmouet. Nisi enim id quod morbum facit moueatur, augescit. *Ibidem.*

¶ κάλλιον, οὕτως συντρέπειν τὰ νοσεύμενα, διὰ τῶν τὰς νούσους ποιεύντων. οὕτω γὰρ ἂν κάλλιστα τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσέοντος ἰῷτο. Optimum fuerit curam habere ægrotorum per ea quæ morbos faciũt. Sic enim quàm rectissimè quis principio eius quod ægrotat medebitur. *De Locis* 343.

¶ βιάζεται ὑπὸ τῆς τέχνης ὅπως τὸ σύμφυτον θερμὸν διαχεῖν, ὅτι ἂν δριμύτητι καὶ πομάτων, ὅπως τεκμήρηται τι ὀφθὲν περὶ ὧν αὐτὴ ἐμηχανᾶτο ὀφθῆναι. Cogitur ab arte insitus nobis calor per ciborum ac potuum acrimoniam pituitam diffundere, coniectura à signo aliquo ex ijs, quæ natura conspici uoluit, desumpta. *De Arte* 7.

QVOMODO.

¶ ἡγεῦμαι ἐγὼ, τοῖσι μὲν κακῶς θεραπευομένοισι νοσήμασι τὰ πολλὰ τὴν ἀτυχίην ἐπιέναι· τοῖσι δὲ εὖ, τὴν εὐτυχίην. Existimo ego, morbis, qui malè curantur, ut plurimùm infortunium accedere: qui bene, eos bonam fortunam nancisci. *De Arte* 2.

¶ αἱ

¶ ἀεὶ ἐν τῷ ὑγιὲς μὴ ποιέοντος τρόπου μεταβάλλειν. ἢν μὲν κάκιον ποιῇ, ἔχε ἐς τὸ ὑπεναντίον. ἢν δὲ ῥέπῃ ἐς τὸ ὑγιὲς, τὸ παράπαν μὴ ἀφελεῖν τι τῶν προσφερομένων, μηδ' ἀποζευγνύειν, μηδ' προστιθέναι ἄλλό τι. Semper modus qui nihil prodesse deprehēditur in alium cōmutandus est. Qui si etiam ipse grauius reddiderit malum, ad contrarium te cōuertas. Sin uerò leuius; nihil eorum quæ adhibentur auferre oportet, neq; quicquam aliud uel seiungere uel adiungere. *De locis* 349.

¶ ἄνεσις νόσου πρὸς κάμνοντα παρέχει μεγάλην ἀλεωρὴν. διὸ διαφέρει τὴν ὑγιεινὴν διάθεσιν, οὐκ ἐθέλουσι τὴν αὐτὴν χρῆσιν αἰεὶ προσδέχεσθαι, ὁμιλοῦντες ἰητρῷ ποικίλῳ. Remissio morbi magnum interdum ægroto solatiū præbet: ut licet sanitatē affectent, eorundem tamē remediorum usum semper admittere nolint, medicum suæ cupiditati in medicamentis uariandis obsecundare gestientes. *Præcept.* 97.

¶ τὰ νοσήματα ᾗ πλησιαίτατα πέφυκεν ἐξάγειν. ταύτῃ δὲ ἐξάγειν, ᾗ ἑκάστῳ ἔξοδος ἐγγυτάτω. Morbi ea parte, qua proximi sunt, educendi sunt: & qua parte singulis exitus quàm proximus est, extrahendi. *Appendix de locis.*

¶ ὅκου αὐτὴ ἡ φύσις μὴ ἑκοῦσα ἀφίη, ἀνάγκας ἡ τέχνη εὕρηκεν, ὑφ' ὧν ἡ φύσις ἀζήμιος βιασθεῖσα μεθίησιν· ἀνεθεῖσα δὲ δηλοῖ τοῖσι τὰ τῆς τέχνης εἰδόσιν ἃ ποιητέα. Quando natura sua sponte nō dimittit, necessitates medicina inuenit, quibus uel coacta & stimulata, citra noxā tamen, ad expulsionem insurgat: uel repressa & cohibita, artis peritis, quæ porrò facienda sint, demonstret. *De Arte* 7.

¶ ἔσω ἀντισπαστέον, ὅταν περὶ τὰ κοῖλα τοῦ σώματος βλαβερὸν ἐφῇ. Introrsum reuellendum est, quando in cauitatibus corporis nocumentum est. *De Insomniis* 545.

¶ τὴν κάθαρσιν διὰ τοῦ χρώματος ξυμφέρει ποιεῖσθαι, ὅτι ἐν τῇ ἔξω περιφορῇ ἐστι τὸ βλάβος. Purgationem per cutim facere expedit, quando in externo circuitu nocumentum est. *De Insomniis* 544.

¶ ἱδρῶτας ἄγουσα ἡ τέχνη, ὑφ' ἀτμοῦ θερμοῦ ἀποποιῆσαι τεκμαίρεται. Sudores ciere, ex uaporum calidorū exhalatione ars colligit. *De Arte* 7.

QVANTVM.

¶ τί ποιῆσαι δεῖ, χρὴ μᾶλλόν τε καὶ ἧσσον ἐπισκέπτεσθαι δεῖ. τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἡ χρῆσις εὔκαιρός τε, καὶ μὴ γινομένων, μεγάλην ἔχει διαφορήν. Vbi quid facere oportet, magisne an minus facere expediat, considerandum est. Vtrorumq; enim usus opportunus est: & uicissim neglectio multum detrimenti afferre potest. *De Medico* 61.

¶ ἀνέσεις καὶ ἐπιτάσεις νοσεόντων, ἐπιτέμνουσιν ἰητρικὴν χειρίζεσθαι. Remissio & intensio ægrotantis, medicam administrationem moderantur. *Precept.* 97.

¶ ξυνεσταλμένης διαίτης μὴ μακρὴν ἐγχείρησιν τοῦ κάμνοντος χρονίην ἐπιθυμίην αὔξουσι. καὶ ξυγχωρέειν ἐγχειρέειν νούσου. ἢν τις ὑπερέχῃ τυφλῷ τὸ δέον, ὡς μέγας φαῦλος φυλακτέος, καὶ χάρις, δι' ἧς ἔνστασις. Contractæ diætæ ne diu insistas. Aegrotantis enim diuturnam concupiscentiam magis accendit. Indulgentia econtra morbum prorogat. Si quis cæco obsecundet ultra quàm oportet, uelut res horrenda caueri debet, & gratia fugienda, per quam concordia perit. *Precept.* 99.

¶ φιλοπονίης κουφότερης ὑπό, πικρότησις. Propter uehementem laborem indulgentia. *Ibid.*

¶ τὸ μέτριον ἑκάστῳ, μὴ ἐπέκεινα, εἰδέναι βασανίζειν. δεῖ γὰρ τῇσι βλάβῃσι, ἢ τῇσιν ὠφελίῃσι, καθ' ὅσον χρῆσθαι μέχρι τοῦ ὠφελέοντος, ἢ μέχρι τοῦ βλάπτοντος. In singulis quod moderatum est, non ultra, applicare nouerimus. Nam & lædentibus & iuuantibus, ut maximè talia sint, tantisper uti conuenit, quandiu uel iuuare uel lædere uidentur. *De Vsu hum.* VII. 576.

¶ τὸ θερμὸν μὴ πέρα τοῦ καίειν. κρίνει δὲ αὐτὸς ὁ νοσέων. πλὴν τοῖσιν ἀναισθήτοισι, τούτοισι δ' ὁ τοῦ καταχέοντος χρὴ κρίνειν. Calida eousque administranda, ne urat. Iudicabit autem ipsemet æger, præterquam si sensu careat. At tunc cutis eius qui affundit iudex esto. *De Vsu hum.* VII. 576.

¶ φυλάσσεσθαι ἐν τῇ ψυχρῷ χρήσει, ψυχρότερος μᾶλλον, ἢ πυρετῷ. Cauendum in frigidæ potius quam calidæ usu, ne modū excedas. *De Vsu hum.* XIII. 590.

¶ θάλασσα, ἅλες, ἁλμυρίδες, λίτρον, σμικρῷ μὲν χρωμένῳ ἐρεθιστικά· ἐπικρατοῦντα δὲ, ἀγαθά. Mare, sal, salsugo, nitrum, si parcius quàm pro morbo adhibeantur, irritant: sin ut superent, bona sunt. *De Vsu hum.* IIX. 584.

QVANDO.

¶ χρόνος ἐστὶ, ἐν ᾧ καιρὸς, καὶ καιρὸς, ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολύς. ἄκεσις χρόνῳ, ἔστι δὲ ἥκῃ καὶ καιρῷ. Tempus est, in quo occasio est: occasio uerò, in qua tempus exiguum. Medela tempore, aliquando etiam occasione contingit. *Præceptionibus* 95.

¶ τὸν ἰητρὸν οὕτω χρὴ ἰῆσθαι τὰ νοσήματα, ὡς ἑκάστου τῶν χυμῶν ἰσχύοντος ἐν τῷ σώματι κατὰ τὴν ὥρην τὴν ἑωυτοῦ κατὰ φύσιν ἐοῦσαν μάλιστα. Medicum sic morbis mederi oportet, quasi unusquisque humor in corpore præualeat eo tempore, quod suæ naturæ conuenientissimum existit. *De Nat hum.* 225.

¶ ταῖς γυναιξὶν αἱ συλλήψιες τῶν ἐμβρύων, καὶ οἱ τρωσμοί τε καὶ οἱ τόκοι ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ κρίνονται, ἐν ὥπερ αἵ τε νοῦσοι, καὶ αἱ ὑγίειαι, καὶ οἱ θάνατοι τοῖς σύμπασιν ἀνθρώποισι. ταῦτα δὲ πάντα, τὰ μὲν καθ' ἡμέρας, τὰ δὲ κατὰ μῆνας ἐπισημαίνει, τὰ δὲ κατὰ τεσσαρακοντάδας ἡμερῶν, τὰ δὲ κατ' ἐνιαυτόν. Conceptus, & abortus, & partus mulieribus eodē tempore, quo & morbi, & sanitas, & mors omnibus hominib. iudicantur. Hæc uerò omnia partim secundùm dies; partim secundùm menses, partim secundùm dierum quadragenarias, partim secundùm annum, significationem sui præbent. *De Septim.* 185.

¶ φυλάσσεσθαι χρὴ μάλιστα τὰς μεταβολὰς τῶν ὡρέων τὰς μεγίστας, καὶ μήτε φάρμακον διδόναι ἑκόντα, μήτε καίειν ὅ, τι ἐς κοιλίην, μήτε τέμνειν, πρὶν παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι δέκα, ἢ καὶ πλείονες· μέγισται δέ εἰσιν αἱ δύο, καὶ ἐπικινδυνόταται ἡλίου τροπαὶ ἀμφότεραι, καὶ μᾶλλον θεριναὶ καὶ ἰσημεριναὶ νομιζόμεναι εἶναι ἀμφότεραι, μᾶλλον δὲ αἱ μετοπωριναί. δεῖ δὲ καὶ τῶν ἄστρων τὰς ἐπιτολὰς φυλάσσεσθαι, καὶ μάλιστα τοῦ κυνὸς, ἔπειτα ἀρκτούρου, καὶ ἔτι πληϊάδων δύσιν. τά τε γὰρ νοσεύματα μάλιστα ἐν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσι κρίνεται, καὶ τὰ μὲν ἀποφθίνει, τὰ δὲ λήγει, τὰ δὲ ἄλλα πάντα μεθίσταται ἐς ἕτερον εἶδος, καὶ ἑτέρην κατάστασιν. Maximè obseruare oportet magnas temporum mutationes, ut neq; pharmacum in illis facilè exhibeamus, neq; uramus partes circa uentrem, neq; secemus, priusquam prætereant dies decem aut plures, & non pauciores. Periculosissima sunt etiam ambo solstitia, maximè uerò æstiuū. Periculosum etiā æquinoctium utrumq; magis uerò autumnale. Oportet autem & astrorum exortus considerare, præcipuè Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum occasum. Morbi enim in his maximè diebus iudicantur, aliiq; perimunt, alii uerò desinunt, aut in aliam speciem, aliumq; statum transmutantur. *De Aere* 249.

¶ ὅκοταν ἐπιγνῷ τῶν τεκμηρίων τὰ πρῶτα, χρὴ τῆς θεραπείης ἅπτεσθαι. Statim ubi prima signa cognoueris, curam aggredi oportet. III. *de Diæta* 518.

PER QVOD.

In genere.

¶ δεῖ τὸν ἰητρὸν ἐκλέγεσθαι ἀεὶ τὸ βέλτιον. βέλτιον δέ ἐστι, τὸ ἀπωτάτω τοῦ ἀσυμφόρου ἀπέχον. Oportet medicum semper ex omnibus id quod optimū est eligere. Optimū autem est, quod longissimè ab incommodo abest. *De Vet. med.* 33.

Per Similia.

¶ διὰ τὰ ὅμοια νοῦσος γίνεται, καὶ διὰ τὰ ὅμοια προσφερόμενα ἐκ νοσεόντων ὑγιαίνονται. Per similia morbus fit, & per similia adhibita à morbo ægri liberantur. *De Locis* 367.

Per Contraria.

¶ *Vide Tit. Quid agendum.*

¶ φάρμακον, τὰ ὑπεναντία τῷ ὑπεναντίῳ. Remedium est cōtrarium contrario adhibitum. *De Locis* 366.

¶ ὑγιαίνονται αἱ ὀδύναι τοῖσιν ὑπεναντιοῖσιν. ἴδιον ἑκάστῳ νοσήματι ἐστι. τοῖσι θερμοῖσι φύσει, διὰ τὸ ψυχρὸν νοσέουσι, θερμαινόμενα, καὶ τἄλλα τοῦτον κατὰ λόγον. Sanantur dolores cōtrariis: & sanè contrarium unicuiq; morbo proprium est. Nā in calidis natura propter frigiditatem ægrotantibus, dolores calefacientibus abiguntur. & reliqua iuxta hanc rationem fiunt. *De Locis* 367.

¶ τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰήματα. ἰητρικὴ γάρ ἐστι πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις· ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλλόντων, πρόσθεσις δὲ τῶν ἐλλειπόντων. ὁ δὲ κάλλιστα τοῦτο ποιέων, ἄριστος ἰητρός. ὁ δὲ τούτου πλεῖστον ἀπηλλαγμένος, πλεῖστον ἀπήλλακται καὶ τῆς τέχνης. Contraria contrariorum sunt remedia. Medicina enim nihil aliud est, nisi appositio & ablatio. Ablatio quidem eorum quæ excedunt, appositio uerò eorum quæ deficiunt. Qui istud optimè facit, is optimus est medicus: quantum quis ab hoc deficit, tantundem quoq; deficit ab arte. *De Flatibus* 277.

ἢ τις εἰδείη τὴν αἰτίην τοῦ νοσήματος, οἷος τ' ἂν εἴη προσφέρειν τὰ ξυμφέροντα τῷ σώματι ἐκ τῶν ἐναντίων ἐπιστάμενος τῷ νοσήματι. Si quis causas affectionis probè cognorit, facultatē habebit offerēdi ea quæ corpori conferunt, ex eorum quæ morbo contraria sunt cognitione. *Ibidem.*

Per-

Per Fortis, Debilis.

¶ φάρμακα οὐ χρὴ τὰ ἰσχυρὰ φύσει ἐπὶ τῶν ἀσθενέων νοσημάτων διδόναι, ὀλιγότητι τοῦ φαρμάκου ἀσθενὲς ποιοῦντα. ἀλλὰ τοῖσι μὲν ἰσχυροῖσι φύσει, φαρμάκοισι ἰσχυροῖσι χρῆσθαι· τοῖς δὲ ἀσθενέσι, φαρμάκοισι μὴ ἰσχυροῖσι. μὴ δὲ τεκταινομένῳ τὸ φάρμακον, ἀλλὰ κατὰ φύσιν ἑκάστοισι. τοῖσι μὲν ἀσθενέσιν, ἀσθενῆ φάρμακα φύσει· τοῖς δὲ ἰσχυροῖσι νοσήμασιν, ἰσχυρὰ φύσει τὰ φάρμακα. Medicamẽta fortia à natura, in debilibus morbis dare non oportet, neq; paucitate medicamenti, debilitas ipsius procuranda est: sed in fortibus natura, fortibus pharmacis utendũ est: in debilibus uerò, pharmacis non fortibus. Neq; debilitãdum est medicamentum; sed singulis secundùm naturam, debilib. quidẽ debilia à natura, fortibus uerò morbis, fortia pharmaca exhibenda. *Appendix de Locis.*

¶ τῶν νοσημάτων ἤν τις ἰσχύοντος μὲν τοῦ ἀλγέοντος παραλλάξαντι, τοῦ δὲ νοσήματος ἀσθενέος, ἐνταῦθα μὲν ἰσχυροτέρῳ θαρσοῦντα τῷ φαρμάκῳ τοῦ νοσήματος χρῆσθαι. ὥστε καὶ ἤν τι τοῦ ὑγιαίνοντος ἢν ἀπάγῃ σὺν τῷ ἀσθενέοντι, οὐδὲ μία βλάβη ἐστίν. ἢν δὲ τὸ νόσημα ἰσχυρότερον, τὸν δὲ νοσέοντα ἀσθενέα λάβῃς, ἀσθενέσι τοῖσι φαρμάκοισιν ἐντεταξεν, ὅσα αὐτὸ τὸ νόσημα ὑπερβάλλοντα καὶ ἀπάξουσιν, ἀσθενέστερον δὲ μηδὲν ποιήσουσι τὸν ἀλγέοντα. Si quis in morbis quid permutaturus est, forti quidem ægroto, debili autem morbo, tum quidem confidenter fortiore quàm morbus est medicamento utendum est. Nam etiamsi quid de sano abducat unà cum debili ac ægroto, nullum detrimẽtum est. Si uerò morbũ fortiorem, ægrotum autem debilem acceperis, debilibus pharmacis curabis, quæ ipsum morbum superent & abducant, uerùm ægrotum nihilo debiliorem reddant. *Ibidem.*

Instrumenta uaria.

¶ φαίνονται τῶν ἰητρῶν οἱ μάλιστα ἐπαινεόμενοι, καὶ διαιτήμασιν ἰώμενοι, καὶ ἄλλοισί τισιν ἰδέῃσιν, ἃς οὐκ ἂν τις φαίη, μὴ ὅτι ἰητρὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἰδιώτης ἀνεπιστήμων ἀκούσας, μὴ οὐ τῆς τέχνης εἶναι. Hi, qui inter medicos maximè celebrãtur, & diæta & alijs medicaminum formis sanant, quas neque idiota, artis penitus ignarus, si audiat, nedum medicus, artis esse negare ausit. *De Arte* 3.

Victus ratio.

¶ διαιτήμασι χρήσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν, ἐπὶ δηλήσει δὲ καὶ ἀδικίῃ εἴρξειν. Victus rationẽ ægris præscribito: pro facultate & indicio tuo cõmodã: ab omni noxa & iniuria alienam. *Iusiurando* 56.

Aer.

¶ ἠέρος ἀφνιδίης ταραχὴν φυλάσσεσθαι. Aeris repentina turbatio uitanda est. *Præceptionibus* 99.

Caustica.

¶ τῶν ἐν ἰητρικῇ καιόντων πῦρ ἐσχάτως καίει. τούτου δὲ ἧσσον καὶ ἄλλα πολλά. ἃ δὲ ὑπὸ πυρὸς οὐ δημιουργεῖται, πῶς ταῦτα μὴ ἀλισκόμενα δηλοῖ, ὅτι ἄλλης δέεται τέχνης, καὶ οὐ ταύτης, ἧς ἐστι τὸ πῦρ ὄργανον. Inter caustica principatum obtinet ignis. Quæ autem ab igni nequeunt superari, eo ipso quòd inuicta sunt, satis ostendunt ad sui depulsionẽ requiri artem diuersam ab ea quæ igne ceu instrumento utitur. *De Arte* 4.

EVENTVS.

In genere.

¶ τῶν ἐνδειῶν τὰς μὲν τοῖς δημιουργοῦσιν ἀναθετέον, τὰς δὲ τοῖσι δημιουργευμένοισι. Alios defectus ipsis artificibus imputare oportet, alios ipsis subiectis. *De Arte.*

Naturæ respectu.

¶ ὀξύθυμον, ῥᾴθυμον, δόλιον, ἁπλοῦν, δυσμενῆ, εὔνουν, ὧν ἡ φύσις τῶν πόρων, δι' ὧν ἡ ψυχὴ πορεύεται, αἰτίη ἐστὶ, ἐκ διαίτης ἀδύνατον μεθιστάναι. φύσιν γὰρ ἀφανῆ μεταπλάσαι οὐχ οἷόν τε. Iracundũ segnem, dolosum, simplicem, maleuolum, beneuolũ, quorum causa à meatuum per quos anima transit diuersitate pendet, uictus ratione immutare impossibile. Naturam enim occultam transformare non licet. 1. de *Diæta* 439.

¶ ὅσα ἐν τῷ μὴ ταχὺ ὀφθῆναι οἱ νοσέοντες πάσχουσιν, οὐχ οἱ θεραπεύοντες αὐτοὺς αἴτιοι, ἀλλ' ἡ φύσις ἥτε τοῦ νοσέοντος ἥτε τοῦ νοσήματος. Quęcũq; mala ægri patiũtur ob id ꝙ non statim cognoscantur, eorum culpa non in medicos, qui curant, sed in naturam tum ægri, tum morbi referenda est. *De Arte.* 6.

¶ δυνατὸν τὴν φωνὴν καὶ χείρω καὶ βελτίω ποιεῖν, διότι λειοτέρους καὶ τραχυτέρους τοὺς πόρους τῷ πνεύματι δυνατὸν ποιῆσαι. Vocem tum deteriorem tum meliorem facere possibile est: quia læuiores ac asperiores meatus spiritus facere possibile est. *De Diæta* 1. 439.

Cognitionis respectu.

¶ νοσήματα ἄδηλα εἰ δυνατὸν κρατεῖται. δυνατὸν δὲ, ὅσον αἵ τε τῶν νοσεόντων φύσιες ἐς τὸ σκεφθῆναι παρέχουσιν, αἵ τε τῶν ἐρευνησόντων ἐς τὴν ἔρευναν πεφύκασι. μετὰ πλείονος μὲν γὰρ πόνου, καὶ οὐ μετ' ἐλάσσονος χρόνου, τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν ὁρᾶται. ὅσα γὰρ τὴν τῶν ὀμμάτων ὄψιν ἐκφεύγει, ταῦτα τῇ τῆς γνώμης ὄψει κεκράτηται. Morbi occulti superantur, si possibile sit. Possibile aũt est, quantum & ægrorum naturæ ad inuestigandum conferunt, & ingenia perscrutantium ad perscrutandum apta sunt. Cum multo enim labore, & nõ minore tempore, oculis uidetur & cognoscuntur. At quæ oculorum conspectum effugiunt, ea profectò mẽtis oculis obtinentur & superantur. *De Arte.*

Instrumentorum respectu.

¶ ὅταν τι πάθῃ ἄνθρωπος κακὸν, ὃ κρέσσον ἐστὶ τῶν ἐν τῇ ἰητρικῇ ὀργάνων, οὐ δεῖ ἐπελπίζειν δεῖ ὑπὸ ἰητρικῆς κρατηθῆναι αὐτό. Quum homo morbo afficitur, qui uehementior est, quàm sint instrumenta medica, ne sperare quidem oportet, ut à medicina uincatur. *De Arte* 4.

¶ ξυγχωρίη, ἐγχρονίη νόσου. Indulgentia morbum producit. *Præceptionibus.*

¶ ἡ τῆς παρασκευῆς ἰητρικῆς ἀπορίη, ἀμηχανίη καὶ βλάβη ἐστί. Apparatus medici penuria, medico impedimẽtum affert, ægro perniciem. *De Elegantia.*

Temporis respectu.

¶ ἢν ἐν ᾧ τὸ νόσημα ὁρᾶται, ὁ νοσέων κρατηθῇ, ἢ διὰ τὸ βραδέως αὐτὸν ἐπὶ τὸν θεραπεύοντα ἐλθεῖν, ἢ διὰ τὸ τοῦ νοσήματος τάχος, οἰχήσεται. Si interea dum morbus cognoscitur, æger ui morbi superetur, uel ob id quòd serius medicum accesit, uel ob morbi celeritatem peribit. *De Arte* 6.

Morborum Curatio in Specie.

MORBORVM PRAXIS MAterialiter consideratorum.

MATERIALES.

¶ πέσσεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι, καὶ λεπτύνεσθαι καὶ παχύνεσθαι ἐς χυμῶν εἶδος, διὰ πολλῶν εἰδέων καὶ παντοίων συμβαίνει, διὸ καὶ αἱ κρίσιες καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν χρόνων ἐν τοῖσι τοιούτοισι μέγα δύνανται. Concoqui & permutari, attenuariq; ac crassescere in probam humorum speciem, per multas & omnigenas species oportet. Eaq; propter & crises & numeri temporum in morbis multum possunt. *De Vet. med.* 30.

IMMATERIALES.

Morbi.

MORBORVM IN INTEMPERIE PRAXIS.

FEBRIS.

DIFFERENTIAE.

¶ κοινότατον νόσημα πυρετὸς, ὅτι πᾶσι ἐφέδριον τοῖσι ἄλλοισι νοσήμασι, μάλιστα δὲ φλεγμονῇ. Communissimus morbus febris est, omnium morborum comes: precipuè tamen inflammationis. *De Flatib.* 279.

¶ ἔστι δισσὰ ἔθνεα πυρετῶν, ὁ μὲν κοινὸς ἅπασι, καλεόμενος λοιμός· ὁ δὲ διὰ πονηρὴν δίαιταν ἰδίῃ τοῖσι πονηρῶς διαιτεομένοισι γενόμενος. Sunt febrium genera duo, Alterum commune omnibus Pestis appellatur: alterum propter malam diætam priuatim his contingit, qui ea utuntur. *Ibidem.*

CAVSAE.

¶ ὁκόταν μὲν ὁ ἀὴρ τοιούτοισι πληρωθῇ μιάσμασιν, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμια ἐστὶν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν. ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ, τὸ νόσημα κεῖνα νοσέουσι. Quando aer eiusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant. Quando uerò alteri cuipiam animalium generi aer inconueniens est, tũ morbo illud corripitur. *De Flatib.* 279.

¶ οὐ διὰ τὸ θερμὸν ἁπλῶς πυρεταίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἔστι καὶ πικρὸν καὶ θερμὸν τὸ αὐτὸ, καὶ θερμὸν καὶ ὀξὺ, καὶ ἁλμυρὸν καὶ θερμὸν, καὶ ἄλλα μυρία. καὶ πάλιν γε ψυχρὸν μετ' ἄλλων δυνάμεων ἑτέρων. τὰ μὲν οὖν λυμαινόμενα ταῦτά ἐστι· συμπάρεστι δὲ καὶ τὸ θερμὸν, ῥώμης μετέχον, ὡς ἂν τὸ ἡγεόμενον, καὶ παροξυνόμενον, καὶ αὐξανόμενον ἅμα κείνοις, δύναμιν δὲ οὐδεμίαν πλέω τῆς προσηκούσης δηλαδή. Non propter calidum simpliciter homines febricitant, sed idem simul est amarum & calidum, aut calidũ & acidum, aut salsum & calidum, & alia infinita: eodemq; modo frigidum cum alijs facultatibus coniunctũ. Hæc itaq; sunt quæ lædunt: quibus omnibus adest calidum, robore quidem præditum in deducendo & incitando & augendo cõmuni cum illis, peculiarem uerò nullam aliam uim maiorem, quàm conueniat, habens. *De Vet. med.* 28.

¶ οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ χολῆς· εἴδεα δὲ σφίσιν ἐστὶ τέσσαρα, χωρὶς τῶν ἐν τῇσι ὀδύνῃσι γενομένων τῇσι ἀποκεκριμένῃσιν. οὐνόματα δ' αὐτοῖσίν ἐστι, ξύνοχος, ἀμφημερινὸς, τριταῖος, τεταρταῖος. Febres pleræq; à bile fiunt. Species ipsarũ quatuor sunt, præter eas quæ ab occultis doloribus generantur. Nomina ipsarum sunt: Continens, Quotid. Tertiana, Quartana. *Appen. de Nat. hum. singillatim explicat.*

¶ ἢν τὸ θέρος ἔπομβρον γένηται, καὶ νότιον, καὶ τὸ μετόπωρον, χειμῶνα ἀνάγκη νοσερὸν εἶναι· καὶ τοῖσι φλεγματίῃσι, καὶ τοῖσι γεραιτέροισι τεσσαράκοντα ἐτέων καύσους γίγνεσθαι εἰκός. Si æstas pluuiosa fit, & austrina, similisq; sequatur autumnus, necesse est hyemem morbidam esse: & his qui pituita abundant, & qui quadragesimum annum excesserunt, febres ardentes fieri uerisimile est. *De Aere* 248.

¶ ἐξ ὑδάτων ἑλωδέων καὶ στασίμων χρήσιος τοῦ χειμῶνος τοῖσι πρεσβυτέροισι καῦσοι, διὰ τὴν τῆς κοιλίης σκληρότητα. Ex usu aquarũ palustrium & stabilium hyeme senioribus febres ardentes propter uentris duritiem eueniunt. *De Aere* 243.

¶ ἀπὸ ῥήγματος πυρετὸς οὐ λάζεται πλέον ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας. ἢν δὲ λάζηται, οἰόμενος ἀπὸ ῥήγματος ἔχειν, ἀπ' ἄλλου τινὸς λάζοιτο ἂν, καὶ οὐ χρὴ ὡς ἂν ἀπὸ ῥήγματος ἐξιητρεύειν. A ruptura febris nõ corripit amplius quàm tres aũt quatuor dies. Si uerò corripiat, & quis putat se à ruptura habere, ab alia sanè quapiam causa corripitur, & non oportet ipsam uelut à ruptura curare. *Appendix de Locis.*

¶ ἀπὸ σπασμοῦ πυρετὸς ἢν ἐπιλάβῃ, παύεται αὐθημερὸν, ἢ τῇ ὑστεραίῃ, ἢ τῇ τρίτῃ ἡμέρῃ. A conuulsione si febris inuaserit, sedatur eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia. *Appendix de Locis.*

¶ *Febris ab exercitijs prouenientis ijs qui non consueuerant exerceri, ortum & curam*, II. *de Diæta* 497.

¶ πυρετοὶ δὲ αὐτοῖς γίνονται. ὅταν τοῦ σώματος ὑπερφλεγμήναντος αἱ σάρκες ἀνοιδήσωσι, καὶ τὸ φλέγμα καὶ ἡ χολὴ ἀποκλεισθέντα ἀτρεμίζωσι, καὶ μὴ ἀναψύχηται μηδὲν μήτ' ἐξίον, μήτε κινεόμενον, μήτ' ἄλλο ὑπιόντος. Febres propterea fiunt, quum corpore nimiũ repleto carnes intumuerint, & pituita ac bilis conclusa quieuerint, & neq; refrigeretur quicquam, neq; exeat, neq; moueatur, neq; aliud quid subeat. *Appendix de Locis.*

¶ *Febris ex deambulatione nimia.* III. *de Diæta* 540.

¶ *Febris ex repletione maligna. Ibidem.*

¶ φθινοπώρου μάλιστα οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκονται ὑπὸ τῶν τεταρταίων. Autumno homines à quartanis maximè corripiuntur. *Appendix de Nat. hum.*

¶ ὁκόταν ταραχθὲν τὸ αἷμα καὶ ἀποκριθὲν μὴ χωρέῃ ἔξω, ἀλλ' ἐς τὰς μήτρας, αἱ δὲ μῆτραι μὴ χάνωσι, θερμαινόμεναι δὴ ὑπὸ τοῦ αἵματος χρονιωτέρου μένοντος αἱ μῆτραι, θέρμην τῷ ἄλλῳ σώματι παρέχουσι. Quando conturbatus & secretus sanguis foras nõ procedit, sed in uteros, uteri aũt non hiauerint, tunc sanè à sanguine diutius immorante uteri calescentes, reliquo corpori calorem impertiunt. *De Nat. pueri.*

¶ ἐν τῇ ἡλικίῃ ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων ἕως τῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκονται ὑπὸ τῶν τεταρταίων μάλιστα, ὅτι ἡ ἡλικίη αὕτη ὑπὸ μελαίνης χολῆς κατέχεται μάλιστα πασέων τῶν ἡλικιῶν. A uiginti quinq; annis usq; ad XLV. homines maximè corripiũtur à quartanis, quoniã ea ætas præ omnib. alijs maximè à quartana infestatur. *Appendix de Nat. hum.*

SYMPTOMATA.

¶ *Febrium symptomata uaria com. de Flatib.* 280. *diexodicè enarrat.*

¶ *Calor in febribus rigorem & frigus sequitur inæqualiter, in alijs non, com. De Vet. med.* 28.

SIGNA.

¶ κολυμβᾶν ἐν λίμνῃ ἢ ἐν θαλάσσῃ ἢ ἐν ποταμοῖσι δοκέειν, τῷ πυρέσσοντι ἀγαθόν· σβέννυται γὰρ τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ. In stagno aut mari aut fluminibus natare per insomniũ, febricitanti bonum: indicat enim calorem ab humore extingui. *De Insomnijs* 548.

CVRA.

¶ *Appendice de locis multa de Febrium curatione.*

¶ πυρετὸς ὁ διὰ φλεγμασίην γινόμενος, τοτὲ μὲν ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνεται καὶ παύεται, τοτὲ δὲ τοῖσιν ὑπεναντίοισιν ἐγένετο· τοτὲ μὲν γὰρ ἤν τις βούληται λούειν ὕδατι θερμῷ, καὶ ποτὰ πολλὰ διδοὺς, ὑγιὴς γίνεται διὰ τὸ φλεγμαῖνον, τοῖσι φλεγμαίνειν ποιέουσι προσφερομένοισιν, ὁ ἂν πυρετὸς γένηται ὑγιής. Febris ex repletione, aliquando ab ijsdem fit, & sedatur: aliquando à contrarijs. Interdũ enim si quis aqua calida lauet, & multum potum exhibeat, sanus fit æger: atq; sic febris propter repletionem orta, repletionem inducentib. tollitur. *De Locis* 367.

¶ πυρεταίνοντι κεφαλὴν μὴ καθαίρειν, ὡς μὴ μαίνηται. θερμαίνουσι γὰρ τὴν κεφαλὴν καθαίροντα φάρμακα. πρὸς δὲ τὸ ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ θερμὸν, τὸ ἀπὸ τοῦ φαρμάκου προστεθὲν, μανίην ποιέει. Febricitãti caput ne purgato, ut ne furiosus fiat. Calfaciunt .n. caput pharmaca purgantia: & sanè ad caliditatẽ febrilem accedẽs ea quæ in medicaméto est, insaniã parit. *App. de Locis.*

MORBORVM in Solutione VNITATIS praxis.

VVLNERA.

¶ τῶν βελέων ἐόντων καὶ σημεῖα κατανοεῖν, τέχνης ἐστὶ πλεῖστον μέρος καὶ τῆς περὶ ταῦτα χειρουργίης. τούτου γὰρ ὑπάρξαντος, οὐκ ἂν παραλίποιτο τρωματίας ἀγνοηθεὶς, ὅταν χειρουργῆται μὴ προσηκόντως. μόνος δ' ἂν ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐπιχειρήσει. Signa exquirere ac inuenire telorum in corpore existentium, maximã artis & chirurgiæ huc pertinentis pars existit. Vbi enim hoc cognitum fuerit, non relinquetur uulneratus ex ignorantia neglectus, si quando aliter, quàm deceat, curari cœperit. Solus autem is, qui signorum peritus est, hanc chirurgiam ritè aggredietur. *De Medico* 64.

¶ τὸν μέλλοντα χειρουργεῖν, στρατεύεσθαι δεῖ, καὶ παρακολουθῆσαι στρατιαῖς ξενικαῖς· οὕτω γὰρ ἂν ἐν γυμνασίᾳ εἴη πρὸς τὴν τῶν τραυμάτων χειρουργίην, καὶ περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν βελέων. Qui chirurgus esse uolet, eum militare oportet, & externos exercitus sequi. Sic enim usum sibi cõparabit ad uulnerum curationem, & telorum extractionem. *Ibidem.*

VLCERA.

¶ πύον τροφὴ ἕλκεος. Pus ulceris alimentum. *De Alimento* XXXIII. 341.

¶ *Vlcerũ quatuor progressiones, in profundum, altum, latum, & coalitum, com. de Medico* 63.

¶ τὰ ἕλκεα τὰ μεγάλα τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ τὰ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι, τεταρταῖα φλεγμαίνειν ἄρχεται. ἐν ἑπτὰ δὲ καθίσταται φλεγμαίνοντα, καὶ ἐν τεσσαρεσκαίδεκα, καὶ ἐν εἴκοσι δυοῖν δεούσαιν. ἢν δέ τις ἀμαθῶς θεραπεύῃ, καὶ μὴ καθίσῃ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τὰ ἐν τῇσι κεφαλῇσι μεγάλα ἕλκεα, ἀποθνήσκουσιν οἱ ἄνθρωποι. Vlcera magna in capite ac reliquo corpore, quarto die inflammari incipiunt, septimo autem inflammatio sedatur, aut etiam decimoquarto, aut duodeuigesimo. Si quis autem diligenter medeatur, & uulnera in capite magna in hoc tempore nõ sedentur, homines moriuntur. *De Aetate.*

¶ τῶν φαρμάκων ὅσα φλεγμαίνειν ποιέει μάλιστα, ταῦτα συνάγουσι τὰ καθαρὰ. τὰ δὲ ἰσχναίνοντα, ταῦτα δὴ καθαίρουσιν. ἢν δέ τις συνάγῃ τὰ μήπω ὡραῖα ἐόντα, τὸ νοσέον τρέφει σῶμα, ὃ ἂν ἕλκος ἔχῃ. καὶ ἢν μὲν συνάγειν δέῃ τὸ ἕλκος, καὶ ἐμπλῆσαι, φλεγμαίνειν ἀρήγει, καὶ ἢν ἐν κεφαλῇ σάρκα βούλῃ. ἐπαναστρεφομένη γὰρ ἡ σὰρξ ὑπὸ τῶν σιτίων, ἀθέει τὴν ὑπὸ τοῦ φαρμάκου σηπομένην, καὶ ξυμμαχέει. τὴν δὲ μετέωρον ἢ λείην ἰσχναίνειν τοῖσι σιτίοισι. Pharmaca quæ replere maximè solent, ea pura ulcera adstringunt: quæ uerò attenuant, ea purgant. Si uerò quis constringat ulcera nondum matura; corpus ægrotum nutrit, quod ulcus habuerit. Et si quidem adstringere oporteat ulcus ac implere, prodest, etiamsi in capite carnem uelis. Renutrita enim à cibis caro, propulsat eam quæ à medicamento putrefacta est, & simul cum natura debellat. Verùm eleuatam, aut leuem carnem, cibis gracilem reddere oportet. *Appendix de Locis.*

¶ διαίτημα τρώμασιν, ἐφ' ὧν ἂν τινι κακῶς ἔχοντι χολὴν μέλαιναν ἀπ-

των ἐπιμιξίη, ἀποθνήσκει ὁ τὸ τρῶμα ἔχων. καὶ ὑπὸ ἐνθυμίης ὁ συνεχόμενος, καὶ ὅταν ἀσθενέης, καὶ λεπτὸς ἐὼν, ἐξαπίνης ξηρὸν διαχωρέῃ, ἀποθνήσκει. ἢν ὑπὸ θερμωλῆς ἐχομένῳ ἑλκύδρια ἐκθύωσιν ἀσθενεῖ ἐόντι, περιξ πελιδνὰ, ἀποθνήσκει. ἢν ὑπὸ νόσου ἐχομένῳ, ἀσθενεῖ ἤδη ἐόντι, πελιδνὰ ἐκθύῃ, θανάσιμον. Ex quacunq; causa malè affligente quis atram bilem remouerit, moritur qui uulnus habet. Et qui ab euacuatione detinetur, & debilis est, & tenuis existens derepente siccum excernit, moritur. Quum à caliditate detento, ulcuscula eruperint debili existenti circum circa liuida, moritur. Quum à morbo quopiam detento, debili iam existenti, liuida ulcuscula enata fuerint, mortale. *Appendix de Locis.*

¶ τῶν νοσημάτων ὅσα μὲν ἕλκεα ἐόντα ὑπερέχοντα τοῦ ἄλλου σώματος ἐστιν, ἅμα τοῖσι φαρμάκοισι καὶ λιμῷ χρὴ ἰῆσθαι. Morbi quicunq; ulcera sunt, & super reliquũ corpus eminent, eos simul cum medicamentis etiam fame curare oportet. *Ibid.*

¶ τὰ παλαιὰ νοσήματα χαλεπώτερον ἰᾶσθαι τῶν νέων. δεῖ οὖν νέα πρῶτον ποιέειν, ἕλκος τετυλωμένον ἐκβάλλοντα τὸ σκληρὸν σηπτικῷ φαρμάκῳ, ἔπειτα συνάγειν. Morbi antiqui recentib. difficilius curantur. Oportet ergo antiquos recentare. v. G. ulcus callosum factum, eiecta primùm duritia pharmaco putrefaciente, subinde consolidare. *Ibidem.*

¶ ὅσα ὑπὸ ψύχεος ἢ θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, τὸ θερμὸν ὠφελέει. Quæcunq; ex frigore uel moriuntur uel ulcerantur, ijs calida prodest. *De Vsu hum.* XVI. 593.

¶ *Vlceribus uinum dulce & austerum diuerso respectu & effectu & tempore conuenit. Vide com. de Vsu hum.* X. 587.

¶ ἐν τήξεσι ἅλες καὶ αὐτοὶ ἄλλα δὲ ἔστι, λειχῆσι, λέπρῃσιν, ἀλφοῖσι συντέτει, παχυνθὲν ἐν ἡλίῳ θερμῷ. Ex liquatione (aceti) sal tum quibusuis alijs tum uerò etiã impetigini & lepris & uitiliginibus conducit, sub calido sole inspissatum. *De Vsu hum.* IX. 586.

TVMORES.

¶ μασχάλῃσι ξυρρέει μὲν, ὅταν πλῆθος ᾖ, δριμέας ἰχῶρας, καὶ γίνονται φύματα κατὰ τοῦτο. In alas cõstuũt copiosi acres & serosi humores & sic in ipsis tubercula producũtur. *De Glã.*

¶ ἐν τοῖσι βουβῶσιν ἕλκει τὴν ἀπὸ τῶν ὑπερκειμένων ὑγρασίην ἡ ἀδὴν. ὅταν δὲ πλῆθος λάβοι, βουβωνοῦται, καὶ διαπυΐσκεται, καὶ φλεγμαίνει ἴκελος μασχάλῃσί τε καὶ τραχήλῳ. In inguinibus glandula à partib. suprà sitis humiditatem trahit. Sed ubi multitudo eius occupauerit, inguina tumescunt, & suppurantur, ac inflãmantur, similiter ut alæ ac collum. *Ibidem.*

¶ ὁκόταν ἐγχρονίσῃ τὸ αἷμα μῆνας πέντε ἢ ἓξ ἐν τῇσι μήτρῃσι σήπεται, πῦον γίνεται. καὶ ἐνίοισι κατὰ τὸ αἰδοῖον ἐξέρχεται τὸ πῦον. ἔστι δὲ ᾗσι καὶ κατὰ τὸν βουβῶνα ὡς φῦμα γίνεται, κἀκεῖ πῦον ἀπορρέει ἔξω. Vbi sanguis quinq; aut sex mẽses in uteris morã traxit, putrefactus pus fit, & quibusdam pus per pudendum exit. Sunt etiam quibus circa inguen uelut tuberculũ fit, illicq; suppuratum exit. *De Nat. pueri.*

¶ ἔστι ὅτι αἱ μῆτραι ἐμπλησθεῖσαι διαδιδοῦσι αἵματος ἐς τὰς φλέβας τοῦ σώματος, ὥστε αἱ φλέβες πληρεόμεναι πονέουσι, καὶ οἰδήματα παρέχουσιν. ἔστι δ' ὅτε καὶ κίνδυνος ἐκ τοῦ τοιούτου χωλωθῆναι. Quandoq; pleni uteri & clausi sanguinem in uenas corporis distribuunt, ut & uenæ repletæ doleant, & tumores laxos producant. Quandoq; etiam periculum est ne claudicatio ex hoc inducatur. *Ibidem.*

¶ *Papulis rubicundis, nigris, quas θέλυκας uocant: (ortus uarius) frigida prodest. De Vsu hum.* XI. 588. (hum. IIX. 584.

¶ *Vlceribus piscatorum aqua marina confert, alijs non. De Vsu*

¶ τὰ ἕλκεα θερμῷ ἥδεται ὁμολογουμένως, ὅτι ἐν σκέπῃ ἔθισται. ἀλόγως ἄρα τῷ ἐτέρῳ ἄχθεται. Vlcera delectantur calida, omnium confessione, quia tegi adsueta sunt. Meritò itaq; ab altera affliguntur. *De Vsu hum.* VII. 577.

¶ πάντα τὰ ἀποσύρματα καὶ τὰ ἐπικαύματα ἐπιπολῆς, καὶ μάλιστα ἀήθισμένα ἐν σκέπῃ, μάλιστα ἐν ψυχρῷ ἀγανακτεῖ. πίπτει γὰρ κρατέεται. Omnia desquamata & ambusta in superficie, non ualdè tegi adsueta, frigidam molestissimè ferre, par est, cùm citissimè superentur. *Ibidem.*

¶ ἑλκώμασιν ἑκουσίοισί τε καὶ ἀκουσίοισι, τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον, καὶ κτεῖνον. πλὴν ὅκου αἱμορραγίης ἐλπίς. Vlcerationibus tum uoluntarijs tum inuoluntarijs, calida amica est ac iudicatoria: frigida uerò inimica & occidẽs: præterquam in quib. sanguinis fluxum metuimus. *De Vsu hum.* XVI. 593.

MORBORVM in COMPOSITIONE Praxis. Puta

❧ MAGNITVDINIS.

❧ SVPERFICIEI. Vt PALLOR, ICTERVS.

¶ ὅτι ἢν φλεγματίῃ τις χλωρὸς ἐὼν ἐκλύεται, ἢν τι ἐγχέῃ φάρμακον ἀποκενοῦν. ὁπότεν δ' αὖ ὑπ' ἰσχνότητος ἄχροος καὶ χλωρὸς ᾖ, ἢν τις φλεγματῶδες ἀποσοβήσῃ, παύεται τὸ χλωρόν. Quum quis propter plenitudinem pallidus fuerit, liberabitur si quod medicamentum inaniens adhibeatur. Sin uerò quis præ inanitione decolor & pallidus fuerit, medicamento idoneo ad repellendum pallor sedabitur. *De Locis* 366.

MORBORVM PRAXIS consideratorum QVA LAEDVNT CORPORIS partes.

❧ MORBI IN Spiritub.

❧ MORBI IN Humorib.

¶ φύσεται τὰ ἐν ὑγροῖσι· διὸ καὶ εὐμετάποίητα ὑπὸ φύσιος καὶ ὑπὸ τύχης. Instabilia sunt, quæ in humidis cõsistũt: & iccirco facilè & à natura & à fortuna transmutantur. *De Eleg.* 77.

❧ MORBI IN SOLIDIS, SECVNDVM GENERA *siue* ὁμοειδῶς *consideratis. Puta*

OSSIVM.

¶ πλεῖστον τὸ θερμὸν διαφέρει ὀστέων κατήγμασι, μᾶλλον δὲ τοῖσι ἐψιλωμένοισι. Calida plurimum conducit ossium fracturis, magis autẽ denudatis. *De Vsu hum.* XVI. 593.

VENARVM.

¶ *Venæ ruptura ex com. de Flatib.* 282.

¶ ἡ σκληρότης τῆς κοιλίης καὶ ἡ ψυχρότης τοῦ ὕδατος ἐμπύους ῥηγματίας ποιέει εἶναι. Ventris siccitas & aquæ frigiditas facit ut uasa rumpantur & suppurati fiant. *De Aere* 241.

NERVORVM.

νόσημα ὅτι ἂν ἐς τὰ νεῦρα ἔλθῃ, ῥώννυταί τε καὶ ἀτρεμίζει ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ χαλεπὸν ἐστὶν ἐξάγειν. μάλιστα δ' ἁλίσκονται σπασμοῖσί τε καὶ ἄλλοις ἀφ' ὧν τρόμος τὸ σῶμα λαμβάνει καὶ τρέμειν ποιέει. Quicũq; morbus neruos corripuerit, inualescit & cõsistit in eodẽ loco, ut difficile sit ipsum educere. Maximè uerò corripiũtur à distentionibus, alijsq; morbis, quorũ causa tremor corpus occupat, quiq; tremere ipsum faciũt. *De Locis* 345.

GLANDVLARVM.

¶ *De his proprium com. uide* 374. *Item Tit. Morbis Alarum, Mammarum, Inguinum.*

ARTICVLORVM.

Intemperies humida.

¶ *Scythæ Nomades humidiss. ustione curantur. De Aere, Aq.*

¶ ὄξος χροῒ μὲν καὶ ἄρθροισι παραπλήσιον θαλάσσῃ, καὶ δριμύτερον, καὶ βρέχειν καὶ πυριῆν. Acetum cuti & articulis æquè ac mare confert: potentius tamen, siue perfusione, siue fotu. *De Vsu hum.* IX. 586.

Induratio.

¶ τὰ ἐς τὰ ἄρθρα ἐσκληρυσμένα, ἢ ὑπὸ φλεγμονῆς σχεθείσης, ἢ ἀγκύλης, πρὸ πάντων ἰᾶσθαι, ἐς ἀσκὸν θερμὸν ἐγχέοντα, τὴν χεῖρα ἐναποδέοντα. Articulis induratis aut ob inflammationem aliquando obortam, aut ob distortionem, curam ante omnia adhibebis, in utriculum aqua calida infusa, manui immissæ alligatum. *De Vsu hum.* XIV. 591.

Vulnera.

¶ ἰχὼρ ἐκ διοιγομένων τῶν ἄρθρων πολύς τε καὶ πάνυ λυπηρὸς ἐξέρχεται. Ex uulneratis articulis ichor multus multumq; lædens profluit. *De Aere* 6.

Dolores.

¶ *μύξα siue mucus causa sanitatis & ægritudinis articulorum, com. de Locis* 347. (*Cura eiusdem* 354.

¶ *Ischias & ῥεύματα ex defluxu à capite, com. de Locis.* 349.

¶ *Tabes ischiadica, com. de Glandulis* 377.

❧ MORBI IN SOLIDIS CONSIDERATIS *secundum Loca. Puta*

CAPITIS, CEREBRI MORBI.

In Genere.

¶ ὄψιος καὶ ἀκοῆς βλαπτομένων, ἐν τοῖσιν ὕπνοισι περὶ τὴν κεφαλὴν νόσον σημαίνει. Visus & auditus in somnis læsus, morbum circa caput indicat. *De Insomnijs* 547.

¶ πάντα

¶ ποιέει ὁ ἐγκέφαλος νούσους καὶ ἥσσονας καὶ μέζονας ἢ αἱ ἄλλαι ἀδένες. ἐπειδὴ ἀπάγει ἐς τὰ κάτω τοῦ σώματος τὴν σφετέρην ἐπιρροὴν ἀποχέῃ. Facit cerebrũ morbos & minores & maiores, quã aliæ glandulæ: nimirum quum in inferiores corporis partes redũdantiam suã ablegarit. *De Glandulis* 376.

¶ *Cerebri affectio ex catarrho, com. De Glandulis* 377.

¶ πάθεα ἐγκεφάλου, παραφρονέουσι, καὶ μαίνεται· πάντα ἐπικίνδυνα. καὶ πονέει ὁ ἐγκέφαλος, καὶ αἱ ἄλλαι ἀδένες. ἔχει γὰρ καὶ τόνον, καὶ ἄλλη ξυνοδὸς ἐν τούτῳ πολλοῦ τοῦ σώματος. Inter affectiones cerebri recensentur, deliria, insaniæ: omnia periculosa. Aegrotante autẽ cerebro, etiam aliæ glandulæ. Nam cùm intensionem habeat, hinc sanè altera pendet communio corporis. *Ibidem.*

Dolor.

¶ ὀδύνης ἐν κεφαλῇ, τοῦ αἵματος ἀφαιρέειν ἀπὸ τῶν φλεβῶν. ἢν δὲ μὴ παύηται, ἀλλὰ πολυχρόνιον ᾖ, διακαίειν τὰς φλέβας, καὶ ὑγιὴς γίνεται. ἢν δὲ κεφαλὴν καθήρῃς, μᾶλλον πονέει. Doloris in capite gratia sanguinem de uenis detrahito. Si uerò nõ sedetur, & diuturnus sit, perurẽ uenas, & sanus euadet. Si uerò caput purgaueris, magis affliges. *Appendix de Locis.*

Vulnera.

¶ τοῖσιν ἐν τῇ κεφαλῇ τρώμασι τὸ θερμὸν μάλιστα ὠφελέει. Capitis uulneribus calida maximè confert. *De Vsu hum.* XVI. 593.

Fractura.

¶ ἢν μὲν τὸ ὀστέον κατεαγῇ καὶ ξυντριβῇ, ἀκίνδυνον. καὶ ἰᾶσθαι χρὴ τοῖσιν ὑγραίνουσι φαρμάκοισιν. ἢν δὲ ῥαγῇ, καὶ ῥωγμὴ ἐγγένηται, ἐπικίνδυνον. τοῦτον πρίειν, ὡς μὴ ἐκ τῆς ῥωγμῆς τοῦ ὀστέου ἰχὼρ ῥέων τὴν μήνιγγα σήπῃ. Si quidem os fractum fuerit ac cõtritum, periculo uacat, & curare oportet hunc humectãtibus medicamẽtis. Si uerò rumpatur, & fissura fiat, periculosũm est. Huic serrã adhibere oportet, nè in ossis scissurã sanies influens membranã cerebri putrefaciat. *Appendix de Locis.*

OCVLORVM.

In Genere.

¶ πᾶσα αὐτάρκης πρόφασις ἱκανὴ ἀσθενέας ὀφθαλμοὺς ἐπιταράξαι. Omnis occasio sufficiens est ad debiles oculos conturbandos. *De Medico* 61.

¶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνιᾷ πᾶν ὅτι ἂν ἐμπέσῃ, καὶ τὰ πνεύματα ἐσβάλλοντα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα λαμπρότερα ἢ κατ' αὐτούς ἐστι. Oculum molestia afficit omne quod inciderit, & uenti irruentes; & alia quæ splendidiora sunt, quàm ipse est. *De Principiis* 213.

¶ ὅταν ὀλίγῳ ποτῷ ὡς σπόγγῳ χρέῃς, ἄριστον ὀφθαλμοῖσιν. Si modica potabili cum spongia utaris, optimum erit oculis. *De Vsu humi.* III. 573.

¶ *Calida oculis prodest in utriculo admotã. De Vsu humidorum* XIV. 591.

Fluxio.

¶ *In oculos decumbens fluxio, à muco inter os & carnem collecto, etiam incisione cutis capitis curanda. De Locis* 350.

¶ ἢν οἷον λίθοι ὑποτρίχωσιν ἐν τοῖσι βλεφάροισι, φάρμακον ἐγχέειν ὅ, τι πλεῖστον ἄγει δάκρυον μάλιστα, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα ὑγραίνοντα, καὶ φλεγμαίνειν ποιέοντα· ὡς ὑγρότεροι οἱ ὀφθαλμοὶ γένωνται καὶ ἐκκλύζωνται, ὡς τὸ δάκρυον συμπαγὲς ὑποτρέχειν ποιέῃς. Si quidam ueluti lapilli sub palpebris hærere uideantur, medicamẽtum illine, quod plurimas lacrymas ducere poteſt, & reliquum corpus humectantia ac fluxum augentia administrato: nimirum ut oculi humidiores fiant, ac colluantur: qua ratione lacrymam adstrictam ac compactam decurrere facies. *Ibidem.*

Ophthalmia. huius

Natura.

¶ ῥόος ἐπ' ὀφθαλμοὺς, ὀφθαλμία· καὶ οἰδίσκει αἱ ὄψιες. Fluxio ad oculos ophthalmia appellatur, & oculi in ipsa intumescunt. *De Glandulis* 377.

¶ ὅταν ἐς ὀφθαλμοὺς ῥόος ᾖ, φλεγμαίνουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ οἰδέουσι. Vbi in oculos fluxio incubuerit, oculi inflammantur atq; tument. *De Locis* 315.

Causa.

¶ ἢν ὁ χειμὼν νότιος ᾖ, τὸ δὲ ἦρ βόρειον, ἀνάγκη τοῖσι χολώδεσιν ὀφθαλμίας ξηρὰς γίνεσθαι, διὰ τὴν θερμότητα καὶ ξηρότητα τῆς σαρκός. Si hyems austrina, uer boreale fuerit, orietur biliosis lippitudines siccæ, propter carnis caliditatem ac siccitatem. *De Aere* 240.

¶ ἐν πόλει, ἥτις κέεται πρὸς τὰ πνεύματα θερμά, ὀφθαλμίαι τὸ ἐγγίνονται ὑγραί, καὶ οὐ χαλεπαί, ὀλιγοχρόνιοι, ἢν μή τι νόσημα κοινὸν κατάσχῃ ἐκ μεταβολῆς. In ciuitate sita ad uentos calidos lippitudines oboriuntur humidæ, nõ graues, nec diuturnæ: nisi ex mutatione temporum morbus aliquis omnibus cõmunis occupet. *Ibid.*

¶ ἐν πόλει πρὸς τὰ πνεύματα ψυχρὰ κειμένῃ ὀφθαλμίας ἀνάγκη γίγνεσθαι μὲν διὰ χρόνου, γίγνεσθαι δὲ σκληρὰς καὶ ἰσχυρὰς, καὶ εὐθέως ῥήγνυσθαι τὰ ὄμματα. In urbe sita ad uentos frigidos par est lippitudines interdum accidere duras ac uehementes, & statim oculos rumpi. *De Aere* 241.

Curatio.

¶ ὅταν ἐκ τοῦ ῥεύματος φλεγμαίνωσι καὶ οἰδέωσι οἱ ὀφθαλμοὶ, τοῦτον χρὴ φαρμάκῳ ἢ τῷ ὑγρῷ ἢ τῷ ξηρῷ ἐμπάσσων ἰᾶσθαι. ἢν δὲ αὐτέως φλεγμαίνωσι, μὴ ἐγχεῖν μηδὲν, ἀλλ' ἢ καύσαι κατωτάτω ἰσχυρότατα, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀπισχνῆναι ὑποχωρητικῷ φαρμάκῳ, φυλασσόμενος μὴ ἔμετον ποιήσῃς. Si ex fluxiõe laborauerint & inflãmati fuerint oculi, illum medicamẽto liquido aut sicco inspersili curare oportet. Quòd si eo ipso inflammati fuerint, nihil omninò illine; sed aut fortissimo in infimis partibus urito, aut alio quopiam aluum subducente medicamento attenuato, uitãdo nè uomitum prouoces. *De Locis* 350.

Vlcera.

¶ *Vlcerum ex fluxione causa & cura. De Vet. med.* 29.

Pruritus.

☞ *Vide com. de Locis* 350.

Suffusio.

☞ *Consule com. de Locis* 344 & 350.

AVRIVM.

¶ ἢν ἐς ὦτα ῥόος γένηται, νοσέων τὴν νοῦσον ταύτην τὰ πολλὰ ἀποκρίνει, καὶ τὸ οὖς ἀπὸ τῆς πυκινῆς ῥοῆς ἀνὰ χρόνον ἀμαλύνεται, καὶ ῥέει δυσῶδες πύον. Si ad aures fluxio fiat, laborans hoc morbo, plurima excernit: & auris à frequenti fluxione per tempus uexatur, & pus graueolens effluit. *De Gland.* 377.

¶ *Curatio, ex com. de Locis* 349.

FAVCIVM.

Inflammatio. Angina.

¶ *Causas, signa, differentias, pete ex com. de Vet. med.* 29. & *de Glandulis* 376. & *de Flatib.* 281.

¶ κυνάγχας ἀπὸ αἵματος γίνεται, ὅταν τὸ αἷμα παγῇ τὸ ἐν τῇσι φλεψὶ τῇσιν ἐν τῷ τραχήλῳ. τούτων ἀπὸ τῶν ἐν τοῖσι χείρεσι φλεβῶν αἷμα ἀφαιρέειν, καὶ ἅμα κάτω ὑπεξάγειν, ὡς τὸ τὴν νοῦσον παρέχον ἀπαγάγῃς. Angina à sanguine fit; quũ sanguis in uenis quę in collo sũt compactus fuerit. Sic affectis, à uenis quæ in brachijs sunt sanguinem detrahes, & simul aluum infernè subduces, quo id, quod morbum exhibet, detrahatur. *Appendix de Locis.*

Præsectio.

¶ *Præsecto gutture muti redduntur. Com. de Principijs* 124.

¶ εἶδον ἤδη, οἳ σφάξαντες ἑωυτοὺς, ἀπέταμον τὸν φάρυγγα παντάπασιν. οὗτοι ζῶσι μὲν, φθέγγονται δὲ οὐδέν, εἰ μή τις συλλάβῃ τὸν φάρυγγα. οὕτω δὲ φθέγγονται. Vidi quosdam, cùm sibijpsis manu illatã guttur penitus præsecuissent, uiuentes quidẽ, uerùm nullam uocem edentes; nisi quis guttur constrinxisset: nam tum demum sermonem proferre poterant. *De Principijs* 124.

NARIVM.

¶ ἢ ἐπὶ ῥῖνας ὁ κατάρροος, ἐσθίονται μυκτῆρες, καὶ ἄλλο οὐδὲν δεινόν. αὗται γὰρ ὁδοὶ τουτέων εὐρέες καὶ ἱκαναὶ τιμωρέειν σφίσιν αὐτῇσι· καὶ ἀθρόον τὸ ἀπιὸν αὐτῇσιν. Si ad nares defluxio fiat, arroduntur nares, & nihil aliud graue accidit: nam uiæ ipsarũ amplæ sunt, & sibi auxiliari possunt; insuperq; quod per illas effluit conglobatũ & concretum est. *De Gland.* 377.

¶ *Cura illius per coctionem hoc est attemperationẽ. Com. de Vet. medicina* 28. & 29.

¶ ἢν ἐκ τοῦ ῥόου οἰδήσωσιν αἱ ῥῖνες, καὶ φλέγματος ἔμπλεαι ἔωσι, συμπεπηγότος τούτου, χρὴ τὸ φλέγμα τὸ συμπαγὲς λεπτύνειν ἢ πυρίῃσιν, ἢ φαρμάκῳ, καὶ μὴ ἀποτρέπειν. ἢν γὰρ ἀποτραφῇ ἄλλῃ πορεύσῃ, πάντῃ τὸ ῥεῦμα μέζονα νοῦσον ποιέει. Si intumuerint nares ex fluxu à capite, & pituita repleatur, eaq; cõpacta, oportet pituitam compactã attenuare aut fomentis, aut medicamento, & nõ auertere. Nam si fluxus auersus aliò feratur, maiorem omninò morbum faciet. *De Locis* 349.

LINGVAE.

¶ γλώσσῃ ἐπὴν ἕλκεα μεγάλα ἔχῃ, ὡς τὸ κυνάγχος θεραπευτέον. Lingua quum magna ulcera habuerit, similiter ut angina curanda est. *Appendix de Locis.*

THORACIS MORBI.

Succingentis, Pulmonis, Cordis.

χολὴ, Pleuritis, Peripneumonia.

¶ *Diexodicè de harum causis com. de Locis 348. de signis & de cura 352 & 353.*

¶ *Peripneumonia ex lassitudine malè curata. Vide Lassitudo.*

¶ πλευρῖτις ξηρὴ ἄνευ ῥόου γίνεται, ὅταν ὁ πλεύμων λίην ξηρανθῇ ὑπὸ δίψης ἀναγκαίης. Pleuritis sicca citra fluxum fit, quũ pulmo ualde exsiccatus fuerit præ siti necessaria. *Appendix de Locis.*

Empyema.

¶ *Suppuratorum causa uaria, com. de Locis 352. Signa ibidem. Cura 353.*

¶ ἔμπυοι ἔσονται ἀπὸ περιπλευμονίης ἢ πλευρίτιδος γίνονται. οὐκ ἀποθνήσκουσιν, ἀλλ' ὑγιέες γίνονται. Quotquot ex peripneumonia aut pleuritide suppurãtur, non moriuntur, sed sani fiunt. *De Locis 352.*

¶ ἔμπυοι ἐκ τῶν φθισίων γίνονται, ὅταν ὑγρότερον τὸ σῶμα γένηται καὶ ὅταν ξηρότερον γένηται, ἐκ τῶν ἐμπύων φθισιῶντες. Suppurati ex phthisicis fiunt, ubi corpus humidius fuerit redditum: & uicisim ubi siccius, ex suppuratis fiunt tabidi. *Ibidem.*

Phthisis.

¶ *Ex destuxione à capite Tabes quomodo fiat, de Locis 352. & de Flatib. 282. Quomodo curetur, de Locis 353.*

¶ ἢν δὲ ὑπερεῖ ἐπὶ φάρυγγα πολὺ ῥυῇ, καὶ ἐπὶ πολὺ, αἱ νοῦσοι φθινάδες γίνονται. πληρέονται γὰρ τοῦ φλέγματος οἱ πνεύμονες, καὶ γίνεται τὸ πύον, ὅτι διεσθίει τοὺς πνεύμονας, καὶ οἱ νοσέοντες οὐ ῥᾳδίως περιγίνονται. Si per palatum in guttur multa fluxio contingat, idq; frequenter, morbi tabifici oriuntur. Replentur enim pulmones pituita, atq; pus fit, id quod pulmones exedit, & ægroti nõ facilè superstites manẽt. *De Gland. 277.*

¶ *Tabes ex Ischiade. Vide Tit. Morbi Articulorum.*

Asthma.

¶ πνεῦμα δ' ἂν κατηγορέῃ, ὁδοῖσι τε ἀνάντεσι, καὶ δρόμοις ἡ τέχνη ἐκδιαιτᾷν κατηγορέει. Si anhelatio ueluti delatorẽ morbi agat, attenuatum humorem tum ascensu arduo, tum cursibus, absumere & expellere ars cogit. *De Arte 7.*

Tussis.

¶ ἡ βὴξ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνεται καὶ παύεται. Tussis ab ijsdem fit & sedatur. *De Locis 367.*

ALARUM. INGUINUM.

¶ *Bubones ex fluxione. Com. de Glandulis 376.*

¶ μασχάλῃσι ξυρρέει μὲν καὶ ἐνταῦθα, ἀλλ' ὅταν πλῆθος ᾖ, δριμέος ἰχῶρος, καὶ ὧδε γίνονται φύματα καὶ ταῦτα. καὶ ἐν τοῖσι βουβῶσιν ἕλκει τὴν ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων ὑγρασίην ἡ ἀδήν. ἄλλως δὲ πλῆθος λάβοι, βουβωνοῦνται, καὶ διαπυΐσκεται, καὶ φλεγμαίνει ὁμοίως μασχάλῃσί τε καὶ τραχήλῳ. In alas etiam confluunt, si copiosi fuerint, acres & serosi humores, & tubercula in ipsis producuntur. Sed & in inguinibus glandula à partibus superioribus humiditatem trahit: cuius si magna fuerit copia, inguina intumescunt, & suppurantur, ac inflammantur, similiter ut alæ ac collum. *De Glandulis 376.*

MAMMARUM.

¶ ποιέουσι καὶ μαζοὶ φύματα, φλεγμονὰς, τὸ γάλα ἀποσήποντες. ἀγαθὴ δὲ ἔχουσι τῇσι ἄλλῃσι ἀδῇσιν ἐμφερῆ. ἀποτρέπουσι τὴν πλεονεξίην τοῦ ἄλλου σώματος. Mammæ tubercula ac inflammationes pariunt, lac ipsum putrefacientes. Vsum autem præstãt reliquis glandulis similem, quòd reliqui corporis redundantiam auferunt. *De Glandulis 378. Confirmat id argumento mulierum, quibus mamma abscissa est.*

MEDVLLAE SPINALIS.

¶ ὅταν ἐς τὸν μυελὸν ῥόος γένηται, φθίσις γίνεται. Quando in medullam fluxio fit, tabes oritur. *De Locis 348.*

¶ ὅταν ὄπισθεν ἐς τὴν ῥάχιν, φθίσις γίνεται τοιάδε. τὴν ὀσφὺν ἀλγέει, καὶ τὰ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς κενὰ δοκέουσιν αὐτῷ εἶναι. Quũ retrò in spinã fluxio delabitur, tabes fit huiusmodi. Lumbos dolet, & anteriores capitis partes uacuæ ipsi esse uidentur, &c. *De Locis 352.*

VENTRIS MORBI.

IN GENERE.

¶ θάλασσα ταρασσομένη, κοιλίης νοῦσον σημαίνει. Mare fluctuabundum, uentris morbos indicat. *De Insomnijs 547.*

¶ ἢν τὸ ὄπισθεν ῥεῦμα ἢ δι' ὑπερῴης τὸ ἀφικόμενον φλέγμα ἐς τὴν κοιλίην, ῥέουσι μὲν καὶ αἱ κοιλίαι τούτων, νοσέουσι δ' οὐ. μένοντος δὲ κάτω τοῦ φλέγματος εἰλεοὶ τὰ πάθη χρόνια. Si fluxio retrò processerit per palatum, & in uentrem pituita peruenerit, fluunt quidem horum uentres, non autẽ ægrotant. Si uerò infernè maneat pituita, affectiones uolulosæ fiunt diuturnæ. *De Glandulis 377.*

INTESTINORVM.

Intemperies.

¶ ὁκόσοισιν ἡ κοιλίη ψυχρὴ ἔῃσι, καὶ δύναται κατεργάζεσθαι τὰ σιτία ἐν τῇ νυκτὶ, ὁκόταν κινηθῇ, ἐρυγγάνεται τὸ σῖτον ὠμόν. δεῖ δὲ τούτῳ παρασκευάσαι τῇ κοιλίῃ θερμασίην, ἀπό τε τῆς διαίτης, ἀπό τε τῶν πόνων. Quib. uetriculus frigidus existit, is cibos per noctẽ concoquere nequit. Exercitio subinde accedente, cibum crudum eructat. Oportet igitur huic conciliare uentriculi caliditatem, tum uictu tum laboribus. *III. de Dieta 524.*

¶ ὁκόσοι τὰ σιτία ἀνερεύγονται τῇ ὑστεραίῃ, καὶ τὰ ὑποχόνδρια μετεωρίζεται αὐτέοισιν, ὡς ἀπέπτων τῶν σιτίων ἐόντων, τούτοισι καθεύδειν μὲν πλείονα χρόνον ξυμφέρει· τῇ δὲ ἄλλῃ ταλαιπωρίῃ ἀναγκάζειν χρὴ αὐτῶν τὰ σώματα, καὶ τὸν οἶνον ἀκρητέστερον πινέτωσαν, καὶ πλείω, καὶ τοῖσι σιτίοισιν ἐλάσσοσι χρέεσθαι ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον. δῆλον γὰρ, ὅτι ἡ κοιλίη, ὑπὸ ἀσθενίης καὶ ψυχρότητος, οὐ δύναται τὸ πλῆθος τῶν σιτίων κατεργάζεσθαι. Quicunq; postridie cibos eructant, & præcordia ipsis eleuantur, utpote cibis crudis & incoctis existẽtibus, his longiori quidem tempore dormire conducit, uerùm & alijs laboribus corpora ipsorum cogere oportet. Vinum autẽ meracius & amplius bibant, & cibis paucioribus sub id tempus utantur. Palàm est enim, quòd uẽtriculus præ imbecillitate ac frigiditate, ciborum multitudinem concoquere non potest. *De Sal. dieta.*

Dolores.

¶ *A flatibus hosce oriri, com. de Flatib. 281. docet.*

¶ ὁπόταν διὰ τοῦ οἰσοφάγου ἐς τὴν κοιλίην ῥυῇ, νοῦσος γίνεται κάτω, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἄνω. Quum per gulam fluxus in uentrẽ processerit, morbus infrà fit, aliquando etiam supernè. *Vide com. de Locis 353.*

¶ ὁκόσοισιν ὀδύναι γίνονται ἐκ τῶν σπλάγχνων, ἢ ἐκ γυμνασίης, ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς ταλαιπωρίης, τούτοισι ξυμφέρει ἀναπαύεσθαι ἀσιτέουσι. πόμασι δὲ χρέεσθαι, ὅ, τι ἐλάχιστον ἐς τὸ σῶμα ἐσελθὸν, πλεῖστον οὖρον διάξει, ὅπως αἱ φλέβες αἱ διὰ τῶν σπλάγχνων πεφυκυῖαι, μὴ κατατείνωνται πληρεύμεναι. ἐκ γὰρ τῶν τοιουτέων τά τε φύματα γίνονται, καὶ οἱ πυρετοί. Quibuscunq; dolores fiũt in uisceribus, siue ab exercitijs, siue ex aliquo alio labore, his quiescere cõducit cibis abstinentes, potione autem utantur, quæ quàm parcissime in corpus assumpta, plurimam urinam ducat, quo uenæ uisceribus insitæ non distendantur repletæ. Ex talibus enim tubercula oboriuntur ac febres. *De Sal. dieta.*

Voluulus.

¶ *Ex caliditate & siccitate Stercoris uomitus. III. de Dieta 535.*

Dysenteria. Diarrhœa.

¶ διάρροια ὀνομάζεται, ἕως ἂν αὐτὴ μούνη σαπεῖσα ἡ τροφὴ ὑποχωρέῃ. ὁκόταν δὲ θερμαινομένου τοῦ σώματος κάθαρσις δριμεῖα γένηται, τό, τε ἔντερον ξύεται, καὶ ἑλκοῦται, καὶ διαχωρέει αἱματώδεα, ὅτι δὲ δυσεντερίη καλέεται, νόσος χαλεπή τε καὶ ἐπικίνδυνος. Diarrhœa nominatur, quandiu alimentum solum putrefactum secedit: Vbi autẽ cõpore calefacto purgatio acris fit, tunc & intestinum raditur, & exulceratur, & sanguinolenta egerũtur. Quòd malum dysenteria appellatur, morbus grauis & periculosus. *III. de Dieta 524.*

¶ *Dysenteria ex repletione, III. de Dieta 524. & 534.*

¶ ἢν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἦρ ἔπομβρον καὶ νότιον, τὰς δυσεντερίας ἀνάγκη ἐστὶ γίγνεσθαι ταῖς γυναιξὶ, καὶ τοῖσιν εἴδεσι τοῖσιν ὑγροτέροισι. Si hyems sicca & borea fuerit, uer uerò pluuium, & australe, dysenterias par est fieri, & mulieribus & habitibus humidioribus. *Com. de Aere 247.*

¶ *Alui profluuium in ijs qui exercentur quomodo curandum, com. De Sal. dieta.*

¶ χολὴ ἐπὴν αὐτομάτη ῥαγῇ ἢ ἄνω ἢ κάτω, χαλεπωτέρη παύσασθαι. ἡ γὰρ αὐτομάτη ὑπὸ βίης γενομένης τῷ σώματι βιᾶται. ἢν δ' ὑπὸ φαρμάκου ῥέῃ, οὐχ ὑπὸ συγγενέος βιᾶται. Bilis ubi sua spõte erumperit, aut inferne, aut superne, difficilius sedatur. Quæ enim sponte procedit, præ uiolentia corpori facta impellitur. Si uerò à medicamento fluat, à nõ cognato pellitur. *Appendix de Locis.*

¶ ἐπὴν παραλάβῃς ὑπέκφυρον τε καὶ ἐμεῦντα, μὴ παύσῃς τοὺς ἐμέτους. ὁ γὰρ ἔμετος τὸν ὑπόκλυσμὸν παύει. ῥᾷον δὲ ὁ ἔμετος ὕστερον παύσεται. ἢν δ' αὖ ἀσθενὴς ᾖ ὁ ταῦτα πάσχων, ὕπνον φαρμάκῳ ἐμποιέειν δὲ δίδου. Quũ susceperis deijcientem & uomentem, uomitum

tum ne sedato. Vomitus enim euacuationẽ sedat: facilius autẽ uomitus postea sedabitur. Si uerò debilis fuerit qui hæc patitur, somniferum medicamentum à uomitu præbebis. *Appendix de Locis.*

VESICAE.

¶ κρῆναι καὶ φρέατα ταραττόμενα, κύστιος τὴν φύσιν σημαίνει. Fontes & puteos commotos in somnis uidere, flatus circa uesicam significat. *De Insomnijs* 547.

¶ στραγγουρίην τὸ αὐτὸ ποιέει, ἢν ἐὼν μὴ ἐνῇ, καὶ ἐὼν τὸ αὐτὸ παύει. Idem urinę stillicidium facit, si non adsit: & si adsit, sedat. *De Locis* 367.

¶ αἱ μῆτραι ἐμπλησθεῖσαι ἐπὶ τὴν κύστιν πιέζουσι, καὶ κλείουσι τὴν κύστιν, καὶ στραγγουρίην παρέχουσι. Aliquando pleni uteri uesicam obsident, premuntq; ac claudunt uesicam, & urinæ stillicidium inducunt. *De Nat. pueri.*

¶ *Calculus Vesicæ. Vide Tit. Morbi calculosi.*

MORBORVM PRAXIS CONSIDERATOrum Quâ lædunt Facultates Animæ.

MORBI VITALIS FACVLtatis.

¶ κατὰ ἀκρέων ἐν λειποθυμίαις τὸ ψυχρὸν καταχεόμενον ὠφελέει. In animi deliquijs frigidam extremis partibus affundere prodest. *De usu Hum.* 577.

MORBI VEGETANTIS Facultatis.

GENERATRICIS.

¶ *Arborum sterilitas in somnis uisa cladem generatricis indicat, com. de Insomnijs* 547.

¶ εἰσὶ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἤν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. Venæ sunt post aures, quas si quis secet, sterilitatem afferunt ijs quibus secantur. *De Aere* 255. *Hoc ipsum exemplo Scytharum euiratorum ostendit.*

APPETITRICIS. VT Sitis.

¶ ἐκ γυμνασίων γυμναζομένους δίψαι λαμβάνουσι, τούτοις τῶν τε σιτίων καὶ ταλαιπωριῶν ἀφαιρέειν· καὶ τὸν οἶνον πινόντων ὑδαρέα τε καὶ ὅτι ψυχρότατον. Quoscunque exercitijs deditos sitis corripuerit, his & cibi & labores detrahendi sunt, & uinum bibant aquosum, & quàm frigidissimũ. *De Sal. diata.*

EXPVLTRICIS. VT Catarrhus.

¶ *Ortum eius à flatu, com. de Flatibus* 281. *à repletione inferioris uentris, com. de Locis* 343.

¶ ῥόοι ἀπὸ κεφαλῆς, ἕως ἀποκρίσιος, δι' ὤτων, κατὰ φύσιν, δι' ὀφθαλμῶν, διὰ ῥινῶν, τρεῖς οὗτοι, καὶ ἄλλοι δι' ὑπερῴης ἐς φάρυγγα, ἐς στόμαχον. ἄλλοι διὰ φλεβῶν, ἐπὶ νωτιαῖον, ἐς τὸ αἷμα. οἱ πάντες ἑπτά, οὗτοι τοῦ ἐγκεφάλου λύματα ἐστὶν ἀπιόντες· καὶ ἢν μὴ ἀπίωσι, νοῦσος αὐτέω. οὕτω δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι, ἢν ἔσω πλεῖον ἀπίωσι, καὶ μὴ ἔξω. τὰ μὲν γὰρ πάθη τῆς φύσιος δυσφορέουσι τὸ πλῆθος, καὶ ὀδάξοντι τὸ ἄλογον καὶ ἀξυνήθες ἔν. Fluxiones de capite cum secretione contingunt, per aures, secundùm naturam, per oculos, per nares, tres numerò. Aliæ per palatum in guttur, & in gulam: aliæ per uenas in medullam spinalem, in sanguinem. Septenario numero comprehensæ. Hæ fluxiones cerebri purgamenta sunt, quando discedũt: quãdo non, morbum ipsi pariunt. Vti etiam reliquo corpori, si intrò abierint, nõ foràs. Affectiones enim naturales molestè ferunt copiam, & ueluti frendent, si quid preter rationem & consuetudinem fiat. *De Glandulis* 376.

¶ ῥόοι ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἑπτά. ὁ μὲν κατὰ τὰς ῥῖνας· ὁ δὲ κατὰ τὰ ὦτα· ὁ δὲ κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς· οὗτοι οἱ ῥόοι καταφανέες ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι. τέσσαρες δὲ ἀφανέες, ἐς τὸν θώρηκα, ὅτε μὲν ἐς τὸν μυελόν, ὅτε φθίσις· ἐς τοὺς σπονδύλους, ὅτε ὕδερψ· καὶ ἐς τὸ ἰσχίον καὶ ἄρθρα, ὅτε ἰσχιάδες καὶ κεδμαλαι· πέμπτος δὲ ἐς κοιλίην, ὅτε λειεντερίαι, καὶ διάρροιαι, καὶ δυσεντερίαι. Fluxiones à capite septẽ sunt. Quædam in nares, in aures, in oculos: atq; hæ quidẽ à capite fluxiones oculis manifestæ sunt. Quatuor uerò obscuræ: in thoracem, unde Bilis: in medullam, unde Tabes: in uertebras lumborum, unde Hydrops: in coxam & articulos, unde Ischias & dolores articulorũ. Quintus insuper in Ventrem, unde Lienteriæ, & Dysenteriæ, & Diarrhoeæ. *De Locis* 348.

¶ ὅταν δὲ ἄπεπτος ὁ ἐγκέφαλος ἀφίῃ αὐτὸς ἀφ' ἑωυτοῦ ἐς τὴν ὑπερῴην, καὶ τὴν φάρυγγα, καὶ τὸν πλεύμονα, καὶ ἐς τὴν ἄλλην κοιλίην, γινώσκουσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ φασὶ καταῤῥεῖν ἐκ τῆς κεφαλῆς. Quãdo cerebrum ipsum de seipso colliquatam materiam multam, in palatũ, & fauces, & pulmonem, ac reliquum uentrem dimiserit, facilè cognoscũt homines, & ex capite destillare dicunt. *De Principijs* 122.

¶ εἰ ἀπὸ αὐτέης τῆς θέρμης ἀλκρητέου ἢ ψύξιος ῥόος γένοιτο, καὶ μὴ μετεῖχε ἄλλης δυνάμιος μηδεμιῆς, οὕτω παύοιτ' ἄν, ἐκ μεταβάλλοι ἐκ τοῦ ψυχροῦ ἐς τὸ θερμόν, καὶ ἐκ τοῦ θερμοῦ ἐς τὸ ψυχρόν. μεταβάλλει δὲ τῇ συμμίξει καὶ κρήσει καὶ πέψει τῶν χυμῶν. Si ab ipsa caliditate simplice, aut à frigiditate fluxiones contingerẽt, nec ulla alia facultate participarent, sedarentur utiq;, si ex frigido in calidum permutarentur, & ex calido in frigidum. Nunc uerò permutãtur commixtione & attemperatione & concoctione humorum. *De Vet. med.* 29.

¶ ὁκόσοισι νοῦσοι ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου γίνονται, νάρκη πρῶτον ἴσχει τὴν κεφαλήν, καὶ οὐρέει θαμινά, καὶ τἄλλα πάσχει, ὅκοσα ἐπὶ στραγγουρίῃ. οὗτος ἐφ' ἡμέρας ἐννέα τοῦτο πάσχει. καὶ ἢν μὲν ῥαγῇ κατὰ τὰς ῥῖνας ἢ κατὰ τὰ ὦτα ὕδωρ, ἢ βλέννα, ἀπαλλάσσεται τῆς νούσου, καὶ τῆς στραγγουρίης παύεται· οὐρέει δὲ πολύ, καὶ ἀπόνως, καὶ λευκόν, ἔστ' ἂν εἴκοσι ἡμέραι παρέλθωσι, καὶ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡ ὀδύνη ἐκλείπει τῷ ἀνθρώπῳ· ἐσορῶντι δὲ βλέπεται οἱ ἡ αὐγή. Quibuscunq; morbi à cerebro fiũt, torpor primùm caput occupat, & frequẽter mingit æger, & reliqua uelut in urinæ stillicidio perpetitur, atq; hæc sanè ad dies nouem patitur. Et si quidem erumpat per nares aut aures aqua siue mucus, à morbo liberatur, & urinæ stillicidium sedatur. Mingit autem multum, & citra dolorem, idq; album, donec uiginti præterierint dies, & capitis dolor hominẽ relinquit. Intendenti autem oculos splẽdor apparet uel occultatur. *De Salubri Diata.*

¶ τὰ ῥεύματα πέσσεται καὶ γίνεται παχύτερα, ἐκ τοῦ μιχθῆναι, κρηθῆναί τε ἀλλήλοισι, καὶ συνεψηθῆναι. Fluxiones coquũtur & incrassantur ex permixtione & temperatura mutua & uelut coctura. *De Vet. med.* 29.

¶ ξυμφέρει ἐκ κεφαλῆς ῥέοντος ἔμετος. Fluxione ex capite fluente uomitus conducit. *Appendix de Locis.*

Vomitus.

¶ ἤν τις βούληται φάρμακον πίσαι ὑποχωρητικὸν καὶ ἐμετικόν, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖσί τε ποιέουσι παύεται, καὶ τοῖσι παύουσι γίνεται. Si quis medicamentum aluum subducens & uomitorium propinare uelit, eodem modo & ab excitantibus sedatur, & à sedantibus excitatur. *De Locis* 367.

Fluor alui.

¶ *Vide Tit. Morbi uentris.*

Menses.

¶ *Vide Tit. Morbi Muliebres.*

Sanguinis mictus.

¶ τὸ ψυχρὸν οὐκ ἐνδέχεται αἷμα ἐν ψύχει οὐρέουσι. Frigida non confert sanguinem in frigore mingentibus. *De usu Humidorum* XV. 591.

MORBI ANIMALIS facultatis.

EPILEPSIA.

¶ *Causam huius flatum esse, com. de Flatibus* 283. *docet.*

INSANIA.

¶ εἰ τὸ ἄστρον δοκέοι τραπέσθαι ἐς φυγήν, φεύγειν δὲ ταχέως, τοὺς δὲ διώκειν, κίνδυνος μανῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἢν μὴ θεραπευθῇ. Si in fugam uerti uideatur astrum, eamq; citam, alijs persequentibus, periculum insanię homini denunciat, nisi caueat. *Curam com. de Insomnijs* 545.

¶ *Subfuriosi quomodo tractandi, 1. de Diætâ* 436.

¶ πίνειν τοῖσιν ὑπομαινομένοισιν ὑδροποτεῖν βέλτιον, εἰ δυνατόν. εἰ δὲ μή, ὅ, τι ἐγγύτατα τούτου, ἀπὸ μαλακοῦ οἴνου καὶ λευκοῦ. Subfuriosis aquam bibere præstantissimum est, si fieri possit: sin minus, uinum molle & album, quod aquæ fit proximum. *I. de Diætâ* 436.

¶ ὁπόταν ἄνθρωπος στρεπτόμενος ἢ τοὺς πόδας, καὶ τὰς χεῖρας, μανίην ἑωυτῷ ποιέει. Quũ homo manibus ac pedib. distẽtus ac tortus fuerit, insaniam sibijpsi facit. *Appendix de Locis.*

¶ ὁκόσα τῶν ἄστρων πλανᾶται ἄλλοτε ἄλλῃ, μὴ ὑπὸ ἀνάγκης, ψυχῆς ἔσω τάραξιν σημαίνει ὑπὸ μερίμνης. Quecunq; astra per se absq; ulla necessitate palantia uidentur, animæ turbatio-

 nem

nem quandā propter curas significant. *De Insomniis* 545.

¶ τοὺς ἀθυμέοντας, καὶ νοσέοντας, καὶ ἀπάγχεσθαι βουλομένους, μανδραγόρου ῥίζαν πρωῒ πιπίσκειν ἔλασσον, ἢ ὡς μαίνεσθαι. Tristes, anxios & ægrotos, ac se strangulare uolentes, mandragoræ radice mane in potu data minore pondere, quàm quod insanire facit, curabis. *Appendix de Locis.*

APOPLEXIA. PARALYSIS.

¶ *Causam harum à flatu, com. de Flatibus* 282.

¶ ὁκόσοι πρὸς τὰ πνεύματα τὰ θερμὰ οἰκέουσιν, ἐς τὰ πεντήκοντα ἔτεα ὑπερβάλλουσι, κατάρροοι ἐπιγενόμενοι ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, παραπληκτικοὺς ποιέουσι τοὺς ἀνθρώπους, ὁκόταν ἐξαίφνης ἡλιωθῶσι τὴν κεφαλὴν, ἢ ῥιγώσωσι. Qui ad uentos calidos habitant, cū quinquagesimū annū superauerint, defluxiones è cerebro accedentes, homines semisideratos faciūt, ubi caput derepente insolatum, aut frigore correptum fuerit. *De Aere* 241.

¶ ἢν ὁ χειμὼν νότιος ᾖ, τὸ δὲ ἦρ βόρειον, ἐκ τῶν εἰκότων τοῖσι πρεσβύτῃσι κατάρροι, διὰ τὴν ἀραιότητα καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν φλεβῶν. Si hyems austrina, uer boreale fuerit, uerisimile est senibus defluxiones, propter rarefactionem ac distensionem uenarū accidere, adeò ut aliqui derepēte pereāt, aliqui semisiderati (aut dextra aut sinistra parte) fiāt. *De Aere* 248.

CONVVLSIO. SPASMUS.

¶ αὐτοῖσι μὲν ὧδε χρὴ ἰᾶσθαι. πῦρ παρακαίειν ἑκατέρωθεν τῆς κλίνης, καὶ μανδραγόρου ῥίζαν πιπίσκειν ἔλασσον, ἢ ὡς μαίνεσθαι, καὶ πρὸς τοὺς τένοντας τοὺς ὄπισθεν σακκία προστιθέναι θερμά. Cōuulsioni sic mederi oportet. Ignis ab utraq; lecti parte succendatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur, minore pōdere quàm quod insaniam facit. Et ad tendines posteriores sacculi calidi imponātur. *Appendix de Locis.*

¶ ἔστιν ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος, νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις θέρμης ἐπανάκλησιν ποιέει. θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται. Est ubi in distentione absq; ulcere, ætate iuuenili, habitu carnoso, media æstate, multæ frigidæ affusio caloris reuocationem facit: eoq; ipso calore distentio soluitur. *De usu Hum.* XV. 591.

LASSITVDO.

Vide Titulum, Morbi ab Exercitio.

¶ *Lassitudo malè curata peripneumoniam inducit,* III. *de Diæta* 518.

¶ ὁκόσοι κοπιῶσιν ἐκ τῶν δρόμων, τούτους παλαίειν χρή. ὁκόσοι δὲ παλαίοντες κοπιῶσι, τούτους χρὴ τρέχειν. οὕτω γὰρ ἂν ταλαιπωρέων τῷ κοπιῶντι τοῦ σώματος διαθερμαίνοιτο καὶ συνιστῷτο, καὶ διαναπαύοιτο μάλιστα. Quicunq; ex cursibus fatigati fuerint, eos luctari oportet. Qui uerò ex lucta fatigātur, eos currere expedit. Sic enim laborans, fatigata corporis parte uel maximè calefieri cōponiq; ac recreari queat. *De Salubri diæta.*

MORBORVM PRAXIS CONSIDERATOrum respectu Hominis quem lædunt.

IN GENERE. COGNATI, Non Cognati.

¶ ἢν τι ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ μὴ συγγενὲς, ἐν τῇ λοχίῃ καθάρσει ἀπόλλυται. Si mulier uterū gestās morbū habuerit nō cognatū, in puerperij purgatione perit. *De Nat. pue.*

MORBI secundùm HABITVM.

¶ τὰ ἀραιότερα τῶν εἰδέων, καὶ δασύτερα, καὶ τὴν κρεωφαγίην δέχεται, καὶ τὰς ταλαιπωρίας μᾶλλον ὑπομένει, καὶ χρονιώτεραι γίνονται αὐτέοισιν αἱ εὐεξίαι. Rariores ac hirsutiores corporū species ac habitus, tū carnium esum suscipiūt, tum labores magis tolerant, & bonæ habitudines ipsis fiunt diuturniores. *De Salubri diæta.*

¶ ὁκόταν ὁ ἄνθρωπος πυκνόσαρκος ὢν ἀναγκάζηται κρεωφαγέειν, αἱ φλέβες πυκνωθεῖσαι οὐκ ἀντιλαμβάνονται τῶν σιτίων τῶν ἐσιόντων. ἔτι δὲ αὕτη μὲν ὀξέη ἡ φύσις, καὶ τρέπεται ἐφ' ἑκάτερα, καὶ ἀκμάζει ὀλίγον χρόνον ἡ εὐεξίη. Cùm homo densi habitus ad carniū esum cogitur, uenæ densatæ cibos ingestos nō suscipiunt. Proinde hæc natura in procliui posita est in utranq; partem, & ad modicum tempus uiget bona habitudo in talibus corporibus. *De Sal. diæta.*

Consule III. *de Diæta* 529.

MORBI secundùm TEMPERIEM.

¶ ἢν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἦρ ἐπόμβρον καὶ νότιον, τὰς δυσεντερίας εἰκός ἐστι γίγνεσθαι καὶ τῇσι γυναιξὶ, καὶ τοῖσιν εἴδεσι τοῖσιν ὑγροτάτοισι. Si hyēs sicca & borealis fuerit, uer pluuium & australe, dysenterias pār est fieri & mulieribus & habitibus humidioribus. *De Aere* 247.

MORBI secundùm SEXVM.

MVLIEBRES. Tum In genere.

¶ ἢν μὲν μίσγωνται ἀνδράσιν αἱ γυναῖκες, μᾶλλον ὑγιαίνουσιν· ἢν δὲ μὴ, ἧσσον. Mulieres si cum uiris coeant, magis sanæ sunt: si non, minus. *De Genitura.*

¶ αἱ μῆτραι ξηραὶ ἐοῦσαι μᾶλλον τοῦ καιροῦ συσπῶνται ἰσχυρῶς· συσπώμεναι δὲ ἰσχυρῶς, πόνον τῷ σώματι παρέχουσιν. Vteri qui sicci sunt magis q̄ cōuenit, fortiter cōtrahuntur: ubi uerò fortiter cōtrahuntur, dolorem corpori afferunt. *De Genit.*

¶ ἐν πόλει, ἥτις κεῖται πρὸς τὰ πνεύματα τὰ θερμὰ, εἰκὸς τὰς γυναῖκας νοσερὰς καὶ ῥοώδεας εἶναι· ἔπειτα πολλὰς ἀτόκους ὑπὸ νούσου, καὶ οὐ φύσει, ἐκτιτρώσκεσθαί τε πυκνά. In ciuitate ad uētos calidos sita mulieres morbosæ ac fluxionibus obnoxiæ sunt: multæ insuper steriles ex morbo, non autē natura, & frequenter abortiunt. *De Aere* 240.

¶ ἐξ ὑδάτων ἑλωδέων καὶ λιμναίων καὶ στασίμων τῇσι γυναιξὶν οἰδήματα ἐγγίνεται, καὶ φλέγμα λευκὸν, καὶ ἐν γαστρὶ ἴσχουσι μόλις, καὶ τίκτουσι χαλεπῶς· μεγάλα τε τὰ ἔμβρυα, καὶ οἰδέοντα, ἔπειτα ἐν τῇσι τροφῇσι φθινώδεά τε καὶ πονηρὰ γίνεται, ἥ τε κάθαρσις τῇσι γυναιξὶν οὐκ ἐπιγίνεται χρηστὴ μετὰ τὸν τόκον. Ex aquarum palustrium & lacustrium & stabilium usu: mulieribus tumores oboriuntur, & pituita alba, & uix in uentre concipiūt, ac difficulter pariunt, & fœtus magnos ac tumidos, qui postea, dum alimento uti cœperint, cum labore contabescunt. Neq; purgatio commoda post partum mulieribus contingit. *De Aere* 243.

¶ *Aqua dura, cruda, frigida, menses impedit: abortum, difficultatem partus, lactis defectum, tabes affert De Aere* 241.

¶ τῶν καταμηνίων μὴ χωρεόντων, τὰ σώματα τῶν γυναικῶν ἐπίνοσα γίνεται. Mensibus non procedentibus, corpora fœminarum morbosa fiunt. *De Genitura.*

¶ αἱ ὑστέραι πάντων τῶν νοσημάτων αἴτιαι εἰσιν. αὗται γὰρ ἐπὴν ἐκ τῆς φύσιος μετακινηθῶσι, νούσους παρέχουσιν, ἤντε προέλθωσιν, ἤντε παραχωρέωσιν. Vteri omniū morborū causæ sunt: hi enim ubi ex natura transmoti fuerint, morbos exhibēt, siue ascenderint, siue descenderint. *Appendix de Locis.*

¶ *Ex mensium suppressione uarij morbi, com. de Nat. pu.* 153.

¶ ἢν δὲ ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ μὴ συγγενὲς, ἐν τῇ λοχίῃ καθάρσει ἀπόλλυται. Si mulier uterum gestans morbū habuerit nō cognatum, in puerperij purgatione perit. *De Nat. pueri* 155.

Mammæ ablatio.

¶ τῇσι γυναιξὶν, ᾗσιν ἀφαιρέεται τοὺς τιτθοὺς ἢ ἄλλη τις ξυμφορὴ, καὶ ἡ φωνὴ τρηχέη, καὶ ὑγρὰ ἐς τὸν φάρυγγα, καὶ πτυελίζουσι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσι, καὶ ἀπὸ τούτων νοσέουσι. Mulieribus, quib. morbus aut alia quedā calamitas mā̄mas adimit, & uox aspera redditur, & humores in gulam feruntur, & multo sputo uexantur, & caput dolent, & ab his ęgrotant. *De Glandulis.*

Menses retenti.

¶ τῇσιν ἐν γαστρὶ μὴ ἐχούσῃσιν, ὁκόταν τὰ καταμήνια μὴ χωρέῃ, διὰ τοῦτο ὁ πόνος γίνεται, ὅτι κινέεται τὸ αἷμα ἐν τῷ σώματι κατὰ μῆνα ἕκαστον. Vterum non gestantibus si menses non prodeant, dolor oboritur propterea quòd sanguis in corpore singulis mensibus commouetur. *De Nat. pueri* 152.

Dolor uteri.

¶ ἔστιν ὅτε πλήρεις αἵματος ἐοῦσαι αἱ μῆτραι προπίπτουσι ἐς τὰ ἰσχία, ἢ πρὸς ὀσφῦν, καὶ πόνον παρέχουσιν. Aliquando pleni sanguinis existentes uteri procidūt aut ad coxendices, aut ad lumbos, & dolorem exhibent. *De Nat. pueri.*

Tumor, Hydrops uteri.

¶ ὕδρωψ τῆς ὑστέρης. αἱ γυναῖκες δοκέουσιν ἔχειν ἐν γαστρὶ, ἀλλ' ὁκόταν ὁ τόκος ᾖ, ἀφανίζεται τὸ πλήρωμα τῆς γαστρός. Hydrops uteri. Videntur sibi mulieres in utero habere. At ubi partus instar, uentris illa plenitudo euanescit. *De Aere* 243.

¶ *Cōm. de Nat. pueri* 165. *Causam refert in flatum & menses retentos. Com. de Aere* 243. *ex usu etiam aquarum palustrium & lacustrium oriri docet.*

Vteri

Vteri Motus.

¶ *Appendix de Locis diexodicam huius enarrationem affert.*

Abortus.

¶ ἢν ὁ μὲν χειμὼν νότιος γένηται, καὶ ἔπομβρος, καὶ εὔδιος, τὸ δὲ ἦρ βόρειόν τε, καὶ αὐχμηρὸν, καὶ χειμέριον, τὰς γυναῖκας, ὁκόσαι ἂν τύχωσιν ἐν γαστρὶ ἔχουσαι, καὶ ὁ τόκος αὐτῇσιν ᾖ πρὸς τὸ ἦρ, ἐκτιτρώσκεσθαι. ὁκόσαι δ' ἂν καὶ τέκωσιν, ἀκρατέα τὰ παιδία τίκτειν, καὶ νοσώδεα, ὥστε ἢ αὐτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ ζῶσι λεπτά τε ἐόντα, καὶ ἀσθενέα, καὶ νοσώδεα. Si hyems australis fiat, & pluuiosa, & clemens, uer autem boreale & siccum & tempestuosum, mulieres quæ uterum gestant, quibus partus ad uer instat, abortum facturas esse uerisimile est: quæ uerò etiam pepererint, impotentes ac morbosos pueros parituras, ita ut aut statim pereat, aut tenues & debiles ac morbosi uiuant. *De Aere* 248.

¶ τρωσμοὶ γίνονται καὶ οἱ πλεῖστοι ἡμέραις τῇσι πρώτῃσι καὶ ἑβδομαίαις. ὀνομάζεται δὲ τὰ τηλικαῦτα ἐκρύσιες, ἀλλ' οὐ τρωσμοί. Plurimi abortus diebus primis & septimis fiunt. Nominantur autem tales effluxus, nō abortus. *De Septimestri.*

¶ πλεῖστοι γίνονται ἐν τῇ πρώτῃ τεσσαρακονθήμερῳ τρωσμοί, ἢ ἐν τῇσιν ἄλλαις ἐούσαις. τοῦδε τοῦ χρόνου παρελθόντος, ἰσχυρότερά ἐστι τὰ ἔμβρυα, καὶ διακρίνεται καθ' ἕκαστα τῶν μελέων τὸ σῶμα. Plures fiunt in primo quadragenario abortus, quàm in alijs omnibus. Hoc autem tempore præterito, fœtus fortiores sunt, & ipsorum corporis per singula membra discretio fit. *De Septimestri.*

¶ πολλαὶ γυναῖκες ἤδη διέφθειραν κοῦρον ὀλίγῳ πρόσθεν τριήκοντα ἡμερέων, καὶ ἄναρθρον ἐφαίνετο. ὁκόσα δὲ ὕστερον, ἢ ἅμα τῇσι τριήκοντα ἡμέρῃσι, διηρθρωμένα ἐφαίνετο ἐόντα. καὶ ἐπὶ τῇ κόρῃ, κατὰ λόγον τῶν τεσσαράκοντα καὶ δύο ἡμερέων, ὁκόταν διαφθαρῇ, φαίνεται ἡ διάρθρωσις τῶν μελέων. Multæ mulieres puerum abortiuum paulo ante trigesimum diem edidere, sed eum prorsus inarticulatum. Qui uerò post eum diem, aut eo ipso die eiecti sunt, omnes articulati apparuerunt. Sic etiã in fœmella iuxta rationem quadraginta duorum dierum res habet, si quando abortu perierit, ut articulatio membrorum appareat. *De Natura pueri* 155.

Purgatio à partu suppressa.

¶ ἢν μὴ καθαρθῇ ἡ γυνὴ τὰ λόχια, νοῦσος αὐτῇ μεγάλη ἔσται, καὶ κινδυνεύσει ἀποθανεῖν, ἢν μὴ μελεδαίνηται ἐν τάχει, καὶ τις αὐτῇ προσηκόντως ἐπάγῃ τὴν κάθαρσιν. Si nō purgetur mulier à purgationib. partus, morbus magnus ipsam corripiet, & periculum uitæ incurret, nisi citò curetur, & quis conuenientem ipsi purgationem inducat. *De Nat. pueri.*

VIRILES.

¶ ἐξ ὑδάτων ἑλωδέων καὶ λιμναίων καὶ στασίμων τοῖσι ἀνδράσι κιρσοὶ καὶ ἕλκεα ἐν τῇσι κνήμῃσιν ἐπιγίγνονται. Ex usu aquarum palustrium & lacustrium & stabilium uiris uarices & ulcera tibiarum nascuntur. *De Aere* 243.

MORBI *secundum* ÆTATEM.

Vrputa

PVERORVM.

¶ *De Calculo, uide Tit. Morbi Calculosi.*

¶ ἐν πόλει πρὸς τὰ πνεύματα ψυχρὰ κειμένῃ τοῖσι παιδίοισιν ὕδρωπες ἐγγίνονται ἐν τοῖσιν ὄρχεσιν, ἕως μικρὰ ᾖ, ἔπειτα προϊούσης τῆς ἡλικίης ἀφανίζονται. In ciuitate sita ad uentos frigidos pueris hydropes in testibus fiunt, dum parui sunt: ætatis subinde progressu euanescunt. *De Aere* 241.

¶ ἐξ ὑδάτων ἑλωδέων καὶ λιμναίων καὶ στασίμων τοῖσι παιδίοισι κῆλαι ἐπιγίγνονται μάλιστα. Ex usu aquarum palustrium & lacustriũ & stabiliũ pueris generãtur herniæ. *De Aere* 243.

IVVENVM.

¶ ἐξ ὑδάτων ἑλωδέων καὶ στασίμων χρέεσθαι τοῦ χειμῶνος τοῖσι νεωτέροισι περιπνευμονίαι τε καὶ μανιώδεα νοσήματα. Ex aquarum palustrium & stabilium usu hyeme iunioribus peripneumoniæ & insaniæ contingunt, *De Aere* 243.

SENVM.

MORBI *secundum* PROFESsionem, Vitæ genus.

MORBORVM PRAXIS CONSIDERATORVM respectu Causæ Efficientis.

MORBI EX HVMIDITATE.

¶ *Huc Catarrhi pertinent: quibus, respectu partis à qua fluunt, & in quam fluunt, in præcedentibus diuersos titulos attribuimus.*

MORBI EX SICCITATE.

¶ ὁκόσα τῶν συνήθων φεύγῃ πεφοβημένος, αἵματος σημαίνει στάσιν ξηρασίης. Quæcunq; homo in somnis ex familiaribus fugit perterrefactus, sanguinem pre siccitate sisti denotat. *De Insomnijs* 540.

¶ εἰ ἀέρινος οὐρανὸς θλίβεται, καὶ ἀσθενέα δοκέῃ εἶναι τὰ ἄστρα, καὶ ὑπὸ τῆς ξηρασίης τῆς περιόδου κρατέεσθαι, σημαίνει κίνδυνον ἐς νοῦσον πεσεῖν. Si in somnis sudo cœlo sidera premantur, & debilia esse uideãtur, & siccitate sui orbis laborare, periculum à morbo imminet. *De Insomnijs* 545.

¶ μέλαιναν ὁρᾶν γῆν ἢ κατακεκαυμένην, κίνδυνος ἰσχυρῶς νοσήματος ἀντιτυχεῖν καὶ θανασίμου. ξηρασίης γὰρ ὑπερβολὴν σημαίνει εἶναι ἐν τῇ σαρκί. Nigram aut combustam terram in somnis uidere bonum non est: cùm periculum delabẽdi in uehementem ac lethalem morbum indicet; ob siccitatis excessum in carne. *De Insomnijs* 547.

VENEREI MORBI.

AQVOSI MORBI. Hydropes.

¶ *A flatibus ῥήγματα, hinc oriri Hydropem, com. de Flatibus prolixè docet* 282.

¶ *Hydrops uertebrarum ex desluxione, com. de Locis* 349. *Cauterijs curatur* 354.

¶ *Ex splenis tumore febrem subsequente Hydrops quomodo curandus, com. de Locis* 354.

¶ *Hydrops uteri sub Tit. Morborum muliebrium.*

¶ ἐκ ὑδάτων ἑλωδέων καὶ στασίμων καὶ λιμναίων ὕδρωπές τε καὶ πλεῖστοι γίνονται καὶ θανατωδέστατοι. Ex aquis palustribus & lacustribus hydropes plurimi ac lethalissimi fiũt. *De Aere* 243.

¶ παιδίον χρὴ ὕδρωπα ὧδε ἰῆσθαι. τὰ σιτία ἐόντα καὶ ὕδατος. ἔμπλεα ἐξοίγειν μαχαιρίῳ, πυκνὰ, καὶ σμικρὰ ἐξαίγνυται. ἐξοίγειν δ' ἐν μέρει ἑκάστῳ τοῦ σώματος. καὶ πυρίῃσι χρῆσθαι, καὶ αἰεὶ τὸ ἐξοιγόμενον χρίειν θερμαντηρίῳ φαρμάκῳ. Puero hydropem sic curare oportet. Partes tumidæ & aqua plenæ aperiẽdæ sunt scalpello, & frequenter ac parum educendum est. Educẽdum autem est à singulis corporis partibus, & fomentis utendũ, & semper locum apertum unde eduxeris calefactorio medicamento illines. *Appendix de Locis.*

CALCVLOSI MORBI.

¶ *Ortum calculi in adultis simul & pueris, com. de Aere* 240.

¶ γίνονται οἱ λίθοι τοῖσι παιδίοισι διὰ τὴν θερμότητα τῆς κύστιος, καὶ τοῦ ὅλου σώματος. τοῖσι δὲ ἀνδράσιν οὐ γίνονται λίθοι, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ σώματος. Fiunt calculi pueris, propter uesicæ caliditatem, itemq; totius corporis. Viris autem calculi non generãtur, propter corporis frigiditatẽ. *Appen. de Nat. hum.*

¶ οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας, ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτῃσιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. Calculo laborantes ne secato, sed artificibus hancce artem profitentibus concedito. *Iusiurando* 56.

MORBI EX AERE.

¶ ὁκόταν ὑπὸ νοσήματος ἑνὸς πολλοὶ ἄνθρωποι ἁλίσκωνται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τὴν αἰτίην χρὴ ἀνατιθέναι τούτῳ, ὅ τι κοινότατόν ἐστι, καὶ μάλιστα αὐτῷ πάντες χρεόμεθα. ἔστι δὲ τοῦτο ὃ ἀναπνέομεν. Quando ab uno morbo multi homines corripiuntur eodem tempore, causam ad id quod communissimum est, & quo maximè omnes utimur, referre oportet. Est autẽ hoc spiritus & aer quem inspirando trahimus. *Appen. de Nat. h.*

¶ ὁκόταν νοσήματος ἑνὸς ἐπιδημίη καθεστήκῃ, δῆλον ὅτι οὐ τὰ διαιτήματα αἴτιά ἐστιν, ἀλλ' ὃ ἀναπνέομεν τοῦτο αἴτιόν ἐστι, δῆλον, ὅτι τοῦτο νοσηρήν τινα ἀπόκρισιν ἔχον ἂν ἐῃ. Quũ unius morbi popularis grassatio consistit, manifestum est diætam nõ esse in culpa, sed quem trahimus spiritum in causa esse: palamq; est insuper eum ipsum spiritum siue aerem morbosam aliquam exhalationem habere. *Ibidem.*

¶ εἰ δοκέῃ σφόδρα ὕειν, καὶ χειμῶνα καὶ χάλαζαν εἶναι, ὕδατι τε μὴ καθαρῷ, νόσον σημαίνει ἀπὸ πνεύματος τοῦ ἐπακτοῦ. Si quis in somnis ualde complui sibi uideatur, & tempestatem ac turbinem esse cum aqua impura, morbũ designat à spiritu insinuato prouenientem. *De Insomnijs* 546.

MORBI EX ALIMENTIS.

¶ ὁκόταν αἱ νοῦσοι γίνονται παντοδαπαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, δῆλον

δῆλον ὅτι τὰ διαιτήματα ἐστὶν αἴτια ἕκαστα ἑκάστοισι. καὶ τὴν θεραπείην χρὴ ποιέεσθαι ἐναντιούμενον τῇ προφάσει τῆς νόσου, καὶ ἐκ τῶν διαιτημάτων μεταβάλλειν. Quum omnis generis morbi fiunt eodem tempore, palàm est uictus singulos singulis caussas esse: & curam sanè facere oportet, ex contrario instando aduersus morbi caussam. *Appendix de Nat.hum.*

MORBI EX REPLETIONE.

¶ *ὁκόσα ἢ μάχεται, ἢ κεντέεται, ἢ ξυνδέεται ὑπ' ἄλλου, ἀπόκρισιν σημαίνει ὑπεναντίην τῇ περιόδῳ γεγενῆσθαι τῷ σώματι.* Quũ quis per somnũ pugnare, aut pungi, aut ab alio uinciri uidetur, tunc secretionem aliquam circuitui contrariam ortam esse colligimus. De *Insomnijs* 549.

¶ *κρέα τὰ μὲν ἰσχυρότατα ἐν τῷ ὕπνῳ ἐσθιόμενα σημαίνει μεγίστας ὑπερβολάς· τὰ δὲ ἀσθενέστατα, ἧσσον. ὥσπερ γὰρ ἐσθιόμενα ἀγαθὸν, οὕτω καὶ ὁρώμενα.* Carnes robustissimæ in somnis comestæ maximum alimenti excessum designant: tenerrimæ uerò minorem. Earum namq; par ratio & cùm eduntur, & cùm in somnis uidentur. De *Insomnijs* 548.

¶ *ἄρτοι τυρῷ καὶ μέλιτι πεποιημένοι καθ' ὕπνους ἐσθιόμενοι, ὑπερβολὴν σημαίνουσι.* Panes ex caseo ac melle cõfecti per somnũ comesti, abundantiam significant. De *Insomnijs* 549.

¶ *κατακλυζομένην γῆν ἀπὸ τινὸς ὕδατος ἢ θαλάσσης ὁρῆν, νοῦσον σημαίνει, ὑγρασίης πολλῆς ἐνεούσης ἐν τῷ σώματι.* Terram ab aquarum aut maris diluuio inundari, morbum significat; quòd humiditas multa corpori insit. De *Insomnijs* 547.

¶ *εἴ τις κολυμβᾶν ἐν λίμνῃ, ἢ ἐν θαλάσσῃ, ἢ ἐν ποταμοῖσι δοκέει, οὐκ ἀγαθὸν· ὑπερβολὴν γὰρ ὑγρασίης σημαίνει.* In stagno, aut mari, aut fluminibus per somniũ natare; nõ est bonum: humiditatis enim exuberantiã significat. De *Insomnijs* 548.

¶ *εἰ πυροειδὲς δοκέει εἶναι τὸ ἐναντιούμενον τοῖς ἄστροις καὶ θερμὸν, χολῆς ἀπόκρισιν σημαίνει.* Si igneum ac calidũ appareat esse id quod astra in somnis oppugnat, bilis secretionẽ arguit. De *Insomnijs* 545.

¶ *ὅτε ἀπὸ φλεγμαίνει τις χλωρὸς ἐὼν, ἐκλύεται, ἤν τι ἰσχναίνον φάρμακον προσενεχθῇ. οὕτω δὲ τῷ φλεγμαίνοντι τὸ ἰσχναῖνον ὠφέλησεν.* Quum quis propter plenitudinem pallidus fuerit, liberabitur sanè, si quod medicamentum inaniens adhibitũ fuerit: hícq; adeo repl[et]i inaniẽs opẽ fert. De *Locis* 366.

¶ *ὅσοι ἀχροοῦσι τὴν ὄψιν, καὶ ὁκόταν φάγωσιν, ἐρυγγάνουσιν ὀλίγον ὕστερον ὀξὺ, καὶ ἐς τὰς ῥῖνας ἀνέρπει τὸ ὀξὺ, τούτοισι τὰ σώματα οὐ καθαρά ἐστιν. ὑπὸ γὰρ τοῦ πόνου πλεῖον τὸ συντηκόμενον τῆς σαρκὸς, ἢ τὸ ἀποκαθαιρόμενον ὑπὸ τῆς περιόδου.* Qui faciem decolorem habent, & ubi comederint, paulo pòst eructant acida, & acor ad nares sursum repit; his corpora pura non sunt. Plus enim est quod de carne colliquatur ex labore, quàm quod depurgatur ex circuitu. III. de *Diæta* 548.

MORBI EX INANITIONE.

¶ *Inanitionis species duæ, ex* III. *de Diæta.*

¶ *ἢν ἐν τῷ ὕπνῳ ἐσθίειν δοκῇ ἢ πίνειν τῶν συνήθων σιτίων ἢ πομάτων, ἔνδειαν σημαίνει τροφῆς, καὶ ψυχῆς ἀθυμίην.* Si quis per somnum edere aut bibere consuetos cibos ac potus sibi uideatur, inopiam alimenti significat, & animæ tristitiam. De *Insomnijs* 548.

¶ *ὁπότ' ἂν τις ὑπὸ ἰσχνότητος ἄχροος καὶ χλωρὸς ᾖ, ἢν φλεγματῶδες προσφέρῃ, παύεται τὸ χλωρόν.* Si quis pre inanitione decolor & pallidus factus fuerit, medicamento ad replendum idoneo exhibito, pallor sedabitur. De *Locis* 366.

¶ *Inedia septem dierum necat, com. de Ætate.*

MORBI A PHARMACO.

¶ *ἐπὴν φάρμακόν τις πιὼν ὑπερκαθαρθῇ, καὶ κάτω καὶ ἄνω ὑπεργαρθῇ, οἶνον καταρροφεῖν τὸ μὲν πρῶτον κεκρημένον, ἔπειτα ἄκρητον ξυμνὰ διδόναι, καὶ παύεται. φάρμακον δὲ μήτ' ἐμετικὸν, μήτ' ἰσχυρὸν.* Quum quis à medicamenti potu superægrotarit, & infernè ac supernè ab ipso secesserit, uinum sorbeat primũ quidem dilutum, deinde meracum frequenter, & sanabitur. Medicamentum aũt neq; euacuatiuum, neq; uomitorium sumat. *Appendix de Locis.*

MORBI EX ALIMENTO.

¶ *ὅτι αὖ τῶν ἄστρων ὁρώμενα ἔφιξεν δόξῃ μέλαν, καὶ μὴ καθαρὸν, μὴ δὲ διαφανὲς, νοῦσον σημαίνει, οὔτε διὰ πλησμονὴν, οὔτε διὰ κένωσιν, ἀλλ' ἔξωθεν ἐπαγωγῆς.* Astra in somnis uisa atra, & impura, neq; lucida, morbum significant, non propter repletionem, aut euacuationem, sed propter id, quod extrinsecus ingreditur. De *Insomnijs* 546.

¶ *ὁκόσα δὲ ἀλλόμορφα σώματα φαίνεται ἐν τοῖσιν ὕπνοισι, καὶ φοβεῖ τὸν ἄνθρωπον, σιτίων ἀσυνήθων σημαίνει πλησμονὴν, καὶ ἀπόκρισιν, καὶ χολέρην, καὶ νοῦσον κινδυνώδεα.* Monstrosa corpora in somnis apparentia, & hominem territantia, ciborum insuetorum repletionem & secretionem significãt, & bilis supernè ac infernè eruptionẽ, morbumq; periculosum minantur. De *Insomnijs* 548.

¶ *ἢν τις ὁρῇ τοὺς ἀποθανόντας γυμνοὺς, ἢ μελανοείμονας, ἢ μὴ καθαροὺς, ἢ λαμβάνοντάς τι, ἢ φέροντας ἐκ τῆς οἰκίας, οὐκ ἐπιτήδειον. σημαίνει γὰρ νοῦσον· τὰ γὰρ ἐσιόντα ἐς τὸ σῶμα, βλαβερά.* Si quis uideat mortuos per quietem nudos, aut atratos, aut sordidatos, aut aliquid capientes, aut ex ædibus auferentes, cõmodum non est. Morbum enim significat: cùm quæ in corpus ingeruntur noxia sint. De *Insomnijs* 548.

MORBI AB EXERCITIO.

¶ *κόπων seu Lassitudinum ab exercitijs prouenientium tres species,* II. *de Diæta* 497. *dilucidè quo ad signa & causas & curationem enarrat. Nam aut non exerceri solitis accidit: aut Exerceri solitis, & his rursus uel à laboribus consuetis, uel insuetis.*

MORBI AB OTIO.

¶ *Laboribus assueti, posteaquã ocio se dederint, morbis corripiuntur. Consule Appendicem de Nat.hum.*

MORBORVM differentiæ respectu ACCIDENTIVM. Quo ad

LOCVM. EPIDEMII, Endemij.

Vide Titulum, Morbi ex Aere.

TEMPVS. Sic uel sunt

AESTIVI, AVTVMNALES.

¶ *φθινοπώρου μάλιστα οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκονται ὑπὸ τῶν τεταρταίων· καὶ ἐν τῇ ἡλικίῃ, ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων, ἕως τῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα. ὅτι καὶ ἡ ἡλικίη αὕτη ὑπὸ μελαίνης χολῆς κατέχεται μάλιστα πασέων τῶν ἡλικιῶν, ἥ τε φθινοπωρινὴ ὥρη μάλιστα πασέων τῶν ὡρέων ἐπιτηδειοτάτη. ὁκόσοι δ' ἂν ἁλῶσιν ἔξω τῆς ὥρης ταύτης, καὶ τῆς ἡλικίης ὑπὸ τεταρταίου, εὖ χρὴ εἰδέναι μὴ χρόνιον ἐσόμενον τὸν πυρετὸν, ἢν μὴ ἄλλο τι κακὸν προσγένηται ὁ ἄνθρωπος.* Autumno maximè homines à quartanis corripiũtur, & in ætate à quinque & uiginti annis, usq; ad quadragesimum quintũ. Hæc aũt ætas præ omnibus alijs maximè à bile atra infestatur, & autumni tempus omnium anni temporum ad eandem aptissimum est. Quicunq; aũt extra hoc tempus & ætatẽ à quartana corripiũtur, pro certo scire oportet eam febrẽ non fore diuturnã, nisi quid aliud grauioris mali hominẽ infestauerit. *Appendix de Nat.hum.*

CHRONICI, ACVTI.

ANTIQVI, RECENTES.

¶ *τὰ παλαιὰ νοσήματα χαλεπώτερα ἰᾶσθαι τῶν νέων. ἀλλὰ νοσήματα τὰ παλαιὰ, νέα πρῶτον ποιέειν. ἕλκος πεπωρωμένον ἐκβάλλοντα τὸ σκληρὸν σηπτηρίῳ φαρμάκῳ, ἔπειτα συνάγειν.* Antiqui morbi difficilius curantur quàm recentes. Verùm morbos antiquos primùm recẽtes facere oportet. Vlcus callosum factum, eiecta primũ duricia per putrefactorium medicamentum, constringere deinde oportet. *Appendix de Locis.*

MOTVM.

COGNITIONEM. Nempe Occulti, Manifesti.

¶ *τῶν νοσημάτων ὧν μὴ ἐπίσταταί τις, φάρμακον πίσαι μὴ ἰσχυρόν. ἢν δὲ ῥάων γίνηται, δέδεικται ὁδὸς, ὅτι ξηραντέος ἐστὶν ἰσχναίνοντα. ἢν δὲ μὴ ῥάων ᾖ, ἀλλὰ χαλεπώτερον ἔχῃ, τἀναντία. ἢν μὴ ἰσχναίνειν ξυμφέρῃ, φλεγμαίνειν συνοίσει, καὶ θαμινὰ μεταβάλλειν, τῇ γνώμῃ χρώμενος.* Morbũ si quis non cognoscat, medicamentum bibendũ præbeat non forte. Si itaq; leuior inde fiat, demonstrata uia est; quòd gracilitatẽ inducendo curandus est. Si uerò non leuior reddatur, sed peius habeat, contraria facienda sunt. Si non profuerit gracilem facere, replere conducet, & frequenter permutare, in eodem consilio persistentem. *Appendix de Locis.*

¶ *ὁκόσα τῶν νοσημάτων ἐξ ὀλίγου γίνεται, καὶ ὁκόσων αἱ προφάσιες εὔγνωμοι, ταῦτα δὲ ἀσφαλέστατά ἐστι προαγορεύεσθαι. τὴν δὲ ἴησιν*

χρὴ

χρὴ ποιέεσθαι αὐτέων ἐναντιεύμενον τῇ προφάσει τῆς νούσου. ὅπου γὰρ αἱ νοῦσοι τὴν νοῦσον ποιέουσιν ἐν τῷ σώματι. Quicunq; morbi sensim ex modici tẽporis caussa fiũt, & quorũ caussę cogni tu faciles sunt, securissimi prædici possunt. Curationẽ ipsorum instituere oportet, ut caussæ morbi nos opponamus; soluẽdo id qđ morbũ incorpoe fecit. *App. Nat. hum.*

Principiata Medica Materialia.

CVRA CORPORVM SALVBRIVM VEL Insalubrium, consideratorum secundùm

HABITVM.

Huc χρηστοσάρκων & πονηροσάρκων non insalubritas tantùm (de qua sub Morbis paulo antè) uerumetiam salubritas pertinet.

TEMPERIEM.

Morbi Biliosis familiares uel Melancholicis, in Morborum enarratione positi, huc per conuersionem transferri possunt, non tam grammaticam, quàm methodicam. Illic de Morbis biliosorum, hic de Biliosorum non modò morbis, uerumetiam sanitate.

ROBVR.

¶ *Robusti natura & dũ sani sunt errores facilè ferũt, & dũ ægrotãt facilius restituũtur quã qui debiliores sunt.*

REGIONEM.

¶ *Secundùm Regionẽ corpora uariare constat: hincq; adeò & Endemijs & Epidemijs tum quo ad salubritatem tum quo ad insalubritatem subijci, notißimum est.*

ÆTATEM.

¶ *In* Ὑγιεινῷ & Θεραπευτικῷ *Aetatis puerilis, mediæ, senilis, crebram mentionem fecimus. Tautologiæ uitandæ causa ea in præsens omittimus: syluam tantùm Materialis considerationis methodicè fieri posse monemus, si quis uel Puerorum* Παιδονομίαν, *uel Senum* Γεροντονομικὴν, *tum sanorum tum ægrorum, scribere in animũ induxerit.*

¶ σκυτοδέψαι τείνουσι, τρίβουσι, κτενίζουσι, πλύνουσι. ταὐτὰ παιδίων θεραπείη. Coriarij tendũt, terunt, pectinant, lauãt. Eadem est puerorum cura. 1. *de Dieta* 422.

SEXVM.

¶ *Idipsum de Virorum quoq; & Mulierum salubritate & insalubritate dictum uolo.*

Principiata Medica ab Efficiente sumto initio.

DIAÊTETICE IN SEX REBVS NON naturalibus posita.

DIÆTETICE ALImentaris in genere.

INVENTIO.

¶ ἐμοὶ μὲν οὐδ᾽ ἂν ζητῆσαι δοκέει ἰητρικὴν οὐδεὶς, εἰ ταυτὰ διαιτήματα τοῖσί τε κάμνουσι, καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἥρμοζεν. Mihi quidem nemo ne quæsiuisse quidem Medicinam uidetur, si idem uictus & ægrotis & sanis conuenisset. *De Vet. med. pulcerrimam deductionem uide.*

COGNITIO. DOCTRINA.

¶ ὅστις τὰς τῶν σιτίων δυνάμιας μὴ ἐκπεπληρωμένος οὐκ οἶδε, πῶς ἂν τι οὗτος δύναιτο τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον παθημάτων εἰδέναι; ὑπὸ γὰρ ἑνὸς ἑκάστου τουτέων πάσχει τε καὶ ἑτεροιοῦται ὥνθρωπος, ἢ τοῖον, ἢ τοῖον. καὶ διὰ τουτέων πᾶς ὁ βίος καὶ ὑγιαίνοντι καὶ ἐκ νούσου ἀνατρεφομένῳ καὶ κάμνοντι. οὐκ ἂν οὖν ἑτέρα τουτέων χρησιμώτερα, οὐδ᾽ ἀναγκαιότερα εἴη εἰδέναι δήπου. Quicunq; alimẽtorum facultates non inquirit neq; nouit, quo modo ille affectiones in homine cognoscere posit? Ab unoquoq; enim horũ afficitur & alteratur homo, uel hoc, uel alio modo, & ex his omnis uita & sano, & ex morbo conualescenti, & ęgroto. Nihil certè utilius neq; magis necessariũ quàm hęc cognouisse. *De Veteri medicina.*

Inuentio Dietæ. Vide Tit. Sanitatis & Ægritudinis sit Instrumenta Alimenta.

DIÆTETICÆ ALImentaris Sanorum.

INVENTIO.

¶ *Victus sanorum inuentionem, com. de Vet. med. prolixè enarrat, & Medicinæ propriam facit, & artificiosam esse ostendit, licet pro arte non habeatur.*

VSVS RECTVS.

¶ *Alij semel, alij bis cibum sumere consueuerunt. Vide com. de Veteri medicina.*

¶ καιρὸς οὐδ᾽ ἐστὶ τὰ σιτία προσφέρειν, ὅσον μέλλει τὸ σῶμα πρὸς φερόμενον τὸ πλῆθος κρατέειν. Occasio hæc est, cibos offerendos, quantam corpus, cui offeruntur, superare ualet. *Vide com. de Locis.* 367.

¶ ἢν θῆλυ τεκεῖν βούλοιτο, τῇ πρὸς ὕδατος διαίτῃσι χρηστέον. ἢν δὲ ἄρσενα, τῇ πρὸς πυρὸς ἐπιτηδεύσει διαιτητέον. καὶ οὐ μόνον δὲ τὸν ἄνδρα δεῖ οὕτω διαιτῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν γυναῖκα. Si quis semel-lam procreare uelit, diæta ad aquam uergente utendũ est. Si uerò masculum, exercitijs ac uictu ad ignem tend entẽ utetur. Neque solùm uirum hoc facere oportet, sed etiam mulierem. 1. *de Dieta* 422.

VSVS PERVERSVS.

¶ φύσιες αἱ ταχέως τε καὶ ἰσχυρῶς τῶν ἁμαρτημάτων ἀπολαύουσαι, ἀσθενέστεραί εἰσι τῶν ἑτέρων. ἐγγύτατα δὲ τοῦ ἀσθενέοντος ἐστὶν ὁ ἀσθενής. ἐστὶ δὲ ἀσθενέστερος ὁ ἀσθενέων, καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκει, ὅ,τι ἂν τοῦ καιροῦ ἐν τῷ διαιτῆσθαι ἀποτυγχάνῃ, ποιέειν. Tales naturæ, quæ cito & fortiter delictis circa uictum offenduntur, imbecilliores alijs sunt: proximus est autẽ imbecillis ægrotanti: imbecillior tamen est ægrotans, & plus laborare contingit ipsum, ubi iustum tempus cibandi non est assequutus. *De Vet. med.*

¶ τὰ ἰσχυρότατα βρώματα καὶ πόματα μάλιστά γε καὶ ἐπιφανέστατα λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ὑγιέα ἐόντα, καὶ τὸν νοσέοντα. Fortißima edulia maximè & manifestißimè hominem lædũt siue sanus sit, siue ægrotus. *Ibidem.*

¶ οὐδὲν ἐλάσσους ἀπὸ κενώσιος ἀκαίρου κακοπάθειαι γίνονται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ καὶ ἀπὸ πληρώσιος. Non minores afflictiones ab intempestiua uacuatione quàm à repletione hominibus contingunt. *Ibidem.*

¶ *Consuetudo semel uel bis sumendi cibi immutata, dolores et morbos parit. Ibidem.*

DIÆTETICE ALImentorum Ægrorum.

INVENTIO.

Consule, com. de Veteri med. 22.

VSVS.

VSVS.

¶ [Greek text] Si quis cōsideret, quę sit ægrotorum diæta, comparatione ad sanorum diætam facta, is inueniet sanorum diætam ægris nocentiorem, quàm eam, quæ ferarum est & aliorum animalium, hominibus. *De Vet. med.*

¶ [Greek text] Aegrorū uictus, ut ne parcior fit quā oportet, multo magis uarius est, & maiorem diligentiam requirit, quàm ut ne copiosior. Oportet enim modum aliquem coniectare. Modum autem neq; pondus, neq; numerum aliquem, ad quem referas, cognosces, neque certitudinem exactam reperies aliam, quàm corporis sensum. Quapropter operosum est ita exactè condiscere, ut parum in alterutram partem delinquas. *Ibidem.*

¶ [Greek text] Contractam uictus rationem non diu præscribas. Aegrotantis enim diuturnam concupiscentiam magis acuit: at indulgentia morbum prorogat. Si quis cæco obtemperet ultrà quàm oportet, uelut res magni timoris cauendus est, & gratia fugienda, per quam concordia perit. *Praeceptionibus.*

DIÆTETICE quo ad AEREM.

¶ [Greek text] Aeris repentina turbatio uitanda. *Praeceptionibus.*

CHIRVRGICA IN VNIVERSVM.

COGNITIO.

¶ [Greek text] Quæ in officina medica curantur, ea sunt ferè à quibus discere incipiunt. *De Medico* 60.

¶ *Chirurgum militare oportet, telorum extrahendorum cognitionis ergò, com. de Medico.*

VSVS.

¶ [Greek text] Valde turpe est, non consequi à chirurgia id quod uelis. *De Medico* 61.

INSTRVMENTA.

¶ [Greek text] Aqua adhibenda est ijs qua curantur potabilis & pura. *De Medico* 61.

¶ *Lux medicatrina qualis, com. de Medico* 61.

¶ [Greek text] Omnia instrumenta tractabilia ad usum esse oportet, quo ad magnitudinem, grauitatem, ac tenuitatem. *De Medico* 61.

¶ [Greek text] Aeramento, exceptis instrumentis, nullo utaris. Ornatus enim illiberalis mihi esse uidetur, tali supellectile uti. *De Medico* 61.

¶ *Sella chirurgica qualis, com. de Medico* 61.

CHIRVRGICA IN SPECIE.

SECTIO, VSTIO, SCARIficatio.

¶ [Greek text] In chirurgijs, quæ per sectionem aut ustionem fiunt, uelocitas ac tarditas æqualem laudē merētur. *Vide com. de Medico* 62.

¶ [Greek text] Enitendum est ut sectiones uenarū quàm longisimè à locis faciamus, ubi dolores fieri, & sanguis colligi solet. Sic enim mutatio minimè magna derepente fiet, & consuetudinem remouebit, ut non amplius in eundem locum colligatur. *Appendix de Nat. hum.*

¶ *Vena quomodo incidenda, com. de Locis* 365. *Quomodo secanda, com. de Medico* 63. *Gladiolis non unius generis, ibidem* 62.

¶ *Cucurbitarum differentia, & magnitudo, & applicandi modus, & gladioli, com. de Medico* 61.

EVVLSIO.

¶ [Greek text] Volsellis tum dentium, tum uuarum, quilibet uti potest: cùm simplex illarum usus esse uideatur. *De Medico* 63.

DELIGATIO.

¶ *Huius com. de Medico* 61. *alia species* [Greek], *alia* [Greek].

IMPOSITIO *Linteorum, Cataplasmatū.*

¶ *De hoc com. de Medico* 63.

ABSTERSIO.

¶ *Exterforia qualia, com. de Medico* 61.

PHARMACEVTICE.

HVC omnes illi Aphorismi, qui in praeced. paßim uel sub Instrumentorum tractatione generali, uel sub Cura salubri aut insalubri de medicamētis qualibuscunq; allati fuere: ne quis sola Purgantia, & Vomitoria, & Diuretica, & Sudorifera huc referenda putet. Etsi enim de his alibi etiam actum est, at tanquam de Instrumentis generalibus. Hic uero de ijsdem particulariter, cura salubri & insalubri disertè applicatis, agendum foret. V. G. *Vomitoriorum usus in sanis, in agris. Hac enim methodi uariatio diuersa uideri facit, qua alioqui respectu Rerum* ταυτολογεῖν *uiderentur.*

Principiata Medica, ex Fine deducta.

COGNITIO MEDICA, ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗ SALVbrium, Insalubrium, Neutrorum, Corporum, Affectionum, Causarum.

SIGNORVM *materia ex Symptomatum catalogo petenda, eorūdem formalis consideratio ex generali Fine Medicina, tanquam Principia. Hoc loco tanquam Principiatum, cum cateris causis implexum, sed praesertim cum Forma.*

¶ *Quanam ad urbem incognitam uenienti medico industrio & artis studioso sint obseruanda, com. de Aere* 239. *docet.*

OPE.

OPERATIO MEDICA.

IDEM de *Operatione dicatur duum, generum: uel eius quod secundùm naturam est Conseruatione, uel quod præter naturam Destructione in Sanis scilicet & Aegris corporibus particulatim deducenda: ut proinde huc iam tota ὑγιεινῆς & θεραπευτικῆς actio referri queat.*

¶ φύσιν ἀφανέα διαίτῃ μεταπλάσαι οὐχ οἷόν τε. Naturam occultam uictus ratione immutare non datur. 1. *de Diæta* 439.

Principiata Medica ab Accidente desumta.

TEMPVS MEDICVM.

DIFFERENTIÆ.

IN GENERE.

¶ *Secundùm dies, menses, quadragenarias, annum, mutationes uariæ & sanis & ægris, com. de Septimestri.*

IN SPECIE.

Dies.

¶ *Qui dies critici maximè obseruandi, com. de Septimestri.*

Hebdomades.

¶ τρεῖς δεκάδες ἑβδομάδων αἱ σύμπασαι δέκα καὶ διηκόσιαι. Tres hebdomadum decades, ex toto sunt dies ducenti ac decem. *De Genitura.*

¶ τέσσαρες δεκάδες ἑβδομάδων ἡμέραι εἰσὶν διηκόσιαι ὀγδοήκοντα. ἐς δὲ τὴν δεκάδα τῶν ἑβδομάδων, ἑβδομήκοντα ἡμέραι. Quatuor decades hebdomadū, dies sunt ducenti & octoginta. In decadem autem hebdomadum septuaginta dies incurrunt. *Ibidem.*

Menses.

¶ *Mensium partes, pro ratione dierum, com. de Octimestri.*

Annus.

¶ ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἐστὶ λόγῳ καὶ ἀριθμῷ ἀτρεκέως ἑβδομάδες πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι. Septē anni & ratione & numero exactè cōplent hebdomadas trecentas quinquaginta. *De Aetate.*

EFFECTVS.

IN GENERE.

¶ ὅτι πάντα φύσιν ἔχει ἐκ τῶν αὐτέων ἐόντα, καὶ μεταβολὰς ἔχει διὰ χρόνου τῶν ἰσχυμένων. Quoniam omnia quæ sunt naturam ex iisdem habent, iccirco etiam transmutationes per tempora uoluentia similes habent. *De Septimestri.*

IN SPECIE. Quoad Ortum.

¶ ἐπὴν ἐς τὰς μήτρας ἔλθῃ ὁ γόνος, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἔχει ὁκόσα περ ἐστὶν ἔχειν τοῦ σώματος. Postquam genitura in uteros peruenit, in septem diebus habet quæcunq; corpus habere debet. *De Aetate.*

¶ αἱ τεσσαρακοντάδες κρίνουσιν ἐπὶ τῶν ἐμβρύων. ὅ, τι γὰρ ἂν ὑπερβάλλῃ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας τὰς πρώτας, ἐκφεύγει τὰς τρωσμοὺς ἐπὶ παντὸς γινομένας. Quadragenariæ in fœtibus iudicant. Quisquis enim primos quadraginta dies transmiserit, abortus effugit ex omni causa cōtingētes. *De Septim.*

¶ οἱ ἕβδομοι μῆνες τοῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις τὰ ἔμβρυα ἐς τὴν ἀρχὴν καθιστᾶσι τῆς τελειώσεως. Septimi menses in his quæ uterum gestant, ipsos fœtus in principium perfectionis constituunt. *Ibidem.*

¶ τοῖς παιδίοις ἐπιλαμβάνουσιν ἑξῶν καὶ ἄλλα διαφέροντα γίνονται ἐν τοῖς σώμασι, καὶ οἱ ὀδόντες φαίνεσθαι ἄρχονται ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ. Pueris ubi septem menses à natiuitate impleuerunt, tum alia utilia in corporibus fiunt, tum dentes in eo tempore apparere incipiunt. *Ibidem.*

¶ τοῖς ἑβδόμοις καὶ ἄλλα πολλὰ γίνεται διαφέροντα τοῖς σώμασι, τοῖσι δὲ παιδίοισιν οἱ ὀδόντες ἐκπίπτουσι, καὶ ἕτεροι φύονται. Septenarijs annorum, cùm alia multa insignia corporibus fiunt, tum dentes pueris excidunt, & alij nascuntur. *Ibidem.*

Salubritatis & Insalubritatis Naturam.

¶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τελλομένῳ, πολλαὶ μὲν νοῦσοι γίνονται, πολλαὶ δὲ ὑγιείαι, κατὰ λόγον τοῦ χρόνου, πρὸς τοὺς μῆνας καὶ ἡμέρας ἑκάστας. Anno uoluente multi morbi fiunt, multæ etiam sanitates, iuxta temporis rationem ad menses, & ad singulos dies. *De Septimestri.*

¶ πέσσεσθαι δεῖ καὶ μεταβάλλειν, καὶ λεπτύνεσθαι, καὶ παχύνεσθαι τὰ ῥεύματα ἐς χυμῶν εἴδεα, διὰ πολλῶν εἰδέων καὶ παντοίων. διὸ καὶ αἱ κρίσιες καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν χρόνων ἐν τοῖσι τοιούτοισι μέγα δύνανται. Concoqui fluxiones & permutari, attenuariq; ac crassescere in humorum speciem, per multas & omnigenas species oportet: & propterea & indicationes, & numeri temporum, in talibus multum possunt. *De Vet. med.*

¶ αἱ νοῦσοι τοῖς ἀνθρώποις ὀξύτεραι γίνονται καθ' ἑβδομάδας ἡμερέων παρελθουσέων ἐν τῇσι ἀποκρίνονται, καὶ ἀπόλλυνται, ἢ ὑγιέες ἐξέρχονται. Morbi acutissimi secundùm hebdomades hominibus fiunt, preteritis diebus in quibus iudicantur, hoc est moriuntur, aut sani euadunt. *De Aetate.*

¶ *Morbi autūnales uere soluuntur. Sic de ceteris. Com. de Nat. h.*

Actionem medicam.

¶ χρόνος ἐστὶ, ἐν ᾧ καιρὸς καὶ καιρὸς, ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολύς. Tempus est, in quo occasio est: Occasio uerò, in qua tempus non multum. *Præceptionibus.*

¶ ἄκεσις χρόνῳ, ἔστι δὲ ὅτε καὶ καιρῷ. Medela tempore, aliquando etiam occasione contingit. *Præceptionibus.*

¶ ἄνεσις καὶ ἐπίτασις νοσέοντος, ἐπινέμουσιν ἰητρικὴν κέλευσιν. Remissio & intensio ægrotantis, medicam administrationem moderantur. *Ibidem.*

¶ ὁ νοσέων ἢν μὲν ἀρκέσῃ πρὸς τὸ ὀφθῆναι, ἐξαρκέσει καὶ πρὸς τὸ ἰαθῆναι. ἢν δ', ἐν ᾧ τοῦτο ἐργάζεται, κρατηθῇ, διὰ τὸ βραδέως αὐτὸν ἐπὶ τὸν θεραπεύσοντα ἐλθεῖν, ἢ διὰ τὸ τοῦ νοσήματος τάχος οἰχήσεται. Aeger siquidē idoneo tempore cognitus fuerit, idoneo quoq; curabitur. Si uerò interea dū morbus cognoscitur eger à morbo superetur, ob id sanè quòd serius medicum accessit, aut ob morbi celeritatē peribit. *De Arte.*

¶ ἐξ ἴσου μὲν ὁρμώμενον τὸ νόσημα τῇ θεραπείῃ, οὐκ ἔστι θᾶσσον. προλαβὸν δὲ, θᾶσσον. προλαμβάνει δὲ, διά τε τὴν τῶν σωμάτων στενότητα, ἐν ᾗ οὐκ ἐν εὐόπτῳ οἰκέουσιν αἱ νοῦσοι, διά τε τὴν τῶν καμνόντων ὀλιγωρίην. ἐπιτρέπονται γὰρ, λαμβανόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν νοσημάτων, ἐθέλουσι θεραπεύεσθαι. Si ex æquo processerit morbus cum medicina, uelocior non est. Si uerò præoccupauerit, uelocior omnino existit. Præoccupat autem tum propter corporum angustiam, in qua non in cōspicuo inhabitant morbi, tum propter ægrorum negligentiam. Differunt enim & cunctantur, atq; ubi iam à morbis ipsis apprehensi sunt, tum demum curari uolunt ac expetunt. *Ibidem.*

¶ τὸν ἰητρὸν οὕτω χρὴ ἰῆσθαι τὰ νοσήματα, ὡς ἑκάστου τῶν τεσσάρων ἰσχύοντος ἐν τῷ σώματι κατὰ τὴν ὥρην τὴν ἑωυτῷ κατὰ φύσιν οὖσαν μάλιστα. Medicū sic morbis mederi oportet, quasi unusquisque quatuor humorum in corpore præualeat, eo anni tempore, quod suæ naturæ conuenientissimum existit. *De Natura humana.*

PHILOSOPHIA DIVINA.

DIVINANDI *scientia similitudinem habet cum actionibus quibusdam humanis. 1. de Diæta 412.*

PHILOSOPHIA MORVM.

¶ ὅπη ἀεργίη, οὐδὲ μὴν κακίη. Vbi cessatio non est, neq; improbitas erit. De Elegantia. 74.

¶ τὰ αὐτὰ παρὰ τοῖς αὐτοῖς σπανίως ἔχοντα ἀγαπῶνται. Eadem apud eosdem quandiu rara sunt in precio habentur. De Medico 60.

¶ *Hominum quotidiana uita Dramatū similis. 1. de Diæta 414.*

¶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁπόταν τινὸς πρότερον ἀκούσωσι περί τι ὁ ἐξηγεύμενος, οὐκ ἀποδέχονται τὸν ὕστερον περὶ τούτων διαλεγόμενον, οὐ γινώσκοντες, ὅτι τῆς αὐτῆς διανοίας ἐστὶ γνῶναι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα. Multi homines, ubi audierint aliquē prius de re aliqua disseruisse, eum qui de his posterius disputat non recipiunt: ignorantes eiusdem intelligētiæ esse, ea quæ rectè dicta sunt iudicare & approbare. De Diæta 1.390.

¶ θεοῖσιν εὔχεσθαι καὶ πρέπον, καὶ λίην ἐστὶν ἀγαθόν. δεῖ δὲ καὶ αὐτὸν ξυλλαμβάνοντα, τοὺς θεοὺς ἐπικαλέεσθαι. Dijs supplicare etsi & decorum & in primis cōducibile est: oportet tamen dijs inuocatis manum insuper operi admouere. De Insomnijs 543.

SAPIENTIA. PHILOSOPHIA in Genere.

¶ μετάγειν δεῖ τὴν σοφίην ἐς τὴν ἰητρικὴν, καὶ τὴν ἰητρικὴν ἐς τὴν σοφίην. ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος, ἰσόθεος. Oportet sapiētiam transferre ad medicinam, & medicinam ad sapientiam. Medicus enim philosophus, est deo æqualis. De Elegantia.

¶ σοφίη πρὸς πολλὰ χρησίμη, ἡ ἐν τῷ βίῳ. Sapientia ad multa utilis, ad hominum uitam accommodata. Ibidem.

¶ χαριεστέρη δὲ πρὸς ἕτερον μέντοι ἐς τέχνην πεποιημένη σοφίη, τέχνην δὲ πρὸς εὐσχημοσύνην καὶ δόξαν. Gratiosior sapientia etiam tunc apparet alijs, quādo ad artem traducitur: ad artem inquā, elegātia & existimatione instructā. De Eleg. 74.

¶ αἱ σοφίαι, αἱ μηδὲν χρέος τῶν περὶ ἃ διαλέγονται, πρὸς περιεργίην φαίνονται γεγενημέναι. Philosophia quæ nullū usum earum rerum, de quibus disputat, ostendere potest, ab inani curiositate proficisci uidetur. De Elegantia 74.

LOGICA HIPPOCRATEA.

LOGICAE PRINCIPIA.

SVBIECTVM.

¶ τὰ ἐόντα ἐστὶ καὶ ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν, καὶ γνώμῃ νοῆσαι ὡς ἐστίν. Ea quæ sunt, oculis uidentur, menteque intelliguntur quòd sunt. De Arte. 1.

¶ τῶν μὴ ἐόντων τίνα ἄν τις οὐσίην θεασάμενος ἀπαγγείλειεν ὡς ἔστιν; Eorum, quæ non sunt, quámnam essentiam conspiciens aliquis affirmare posit, quòd sint? De Arte. 1.

¶ τὰ ἐόντα αἰεὶ ὁρᾶταί τε καὶ γινώσκεται· τὰ δὲ μὴ ἐόντα, οὔτε ὁρᾶται, οὔτε γινώσκεται. γινώσκεται τοίνυν δεδειγμένων ἤδη τῶν τεχνέων. Existentia semper uidentur ac cognoscuntur: non existentia neq; uidentur neq; cognoscuntur. Cognoscuntur autem demonstratis iam artibus. Ibidem.

¶ τὰ μὲν ὀνόματα, φύσιος νομοθετήματά ἐστι· τὰ δὲ εἴδεα, οὐ νομοθετήματα, ἀλλὰ βλαστήματα. Nomina naturę decreta sunt. Species autem rerum, non decreta, sed naturæ germina existunt. Ibidem.

FORMA.

¶ *Insignis locus de Inuentione & doctrina: illa sensus, hæc rationis propria, tractatur commen. Præceptionum 95.*

¶ νόμος μὲν πάντα κρατύνει. Lex omnibus dominatur. De Genitura 125.

EFFICIENS.

PRINCEPS.

¶ *Vide præclarum locum de Natura & Lege, illa deorum, hæc Hominum, 1. de Diæta. 441.*

INSTRVMENTALIS.

¶ ἡγεμονικωτάτη πασέων τεχνέων ἡ φύσις. Dux omniū artium Natura est. De Eleg. 75.

¶ τὸ ἔθος τῇσι χερσὶ κάλλιστον διδασκάλιον. Vsus egregius est manuum exercitator & magister. De Flatibus 277.

FINIS.

¶ δύο μὲν, ἐπιστήμη τε καὶ δόξα· ὧν τὸ μὲν ἐπίστασθαι ποιέει, τὸ δὲ ἀγνοεῖν. Duo quidem sunt, Scientia & Opinio, quarum illa scire facit, hæc ignorare. Lege 5e.

LOGICAE EFFECTA.

INVENTIO.

¶ μὴ ὀκνέειν καὶ παρὰ ἰδιωτέων ἱστορέειν. οὕτω γὰρ δοκέω πᾶσαν τέχνην ἀναδεδεῖχθαι, διὰ τὸ ἐξ ἑκάστου τὸ τέλος τηρηθῆναι, καὶ ἐς ταυτὸ ξυναλισθῆναι. Non cunctandum est & ab idiotis inquirere. Sic enim arbitror quamuis artem commonstratam fuisse, eo quòd in unoquoque singulari perfecta obseruatio facta, ad uniuersalem reuocata fuit rationem. Præceptionibus.

¶ τῶν μὴ εὑρισκομένων ἐξευρίσκειν τι, ὅ, τι καὶ εὑρεθὲν κρέσσον ἢ ἀνεξεύρετον, ξυνέσιος δοκέει ἐπιθύμημά τε καὶ ἔργον εἶναι καὶ τὸ τὰ ἡμίεργα ἐς τέλος ἐξεργάζεσθαι ὡσαύτως. Inuenire aliquid; eorum, quæ nondum inuenta sunt, quod ipsum notū quàm ignotum esse præstet, scientiæ institutum ac opus esse uidetur: similiterque & imperfecta ad finem perducere & absoluere. De Arte 1.

¶ μεμφθῆναι οὐδενὶ ἄξιόν ἐστιν, εἰ μὴ ἐδυνήθη ἐξευρεῖν· ἐπαινεῖσθαι δὲ μᾶλλον, ὅ, τι ἄλλ' ἐπιχειρέοι ζητῆσαι. Nullus reprehensione dignus est, propterea quòd inuenire non potuit, sed laudandus potius, quòd alia atque alia inuestigare sit conatus. De Diæta 1.390.

DOCTRINA.

¶ φύσιος ἀντιπρασσούσης, κενεὰ πάντα. φύσιος δὲ ἐς τὸ ἄριστον ὁδηγεούσης, διδασκαλίη τέχνης γίνεται. Natura repugnante, irrita sunt omnia. Eadem uerò uiam ad optima commonstrante, artis Doctrina cōtingit. *Vide præclaram similitudinem ab agricultura sumtam, Lege 51.*

¶ *Hypothesi in artibus docendis quādo utendū, com. de Vet. med.*

¶ τὰ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται. βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης. Res sacrę sacris hominibus communicantur: prophanis id fas non est, prius quàm scientiæ orgijs initientur. Lege 52.

CONFIRMATIO, Confutatio.

¶ δίκαιόν ἐστι, τὸν φάντα ὀρθῶς γινώσκειν ἀμφὶ τῶν πρηγμάτων, παρέχειν αἰεὶ ἐπικρατέοντα τὸν λόγον τὸν ἑωυτοῦ, εἴπερ ἐόντα γινώσκει, καὶ ὀρθῶς ἀποφαίνεται. Eum, qui de rebus se rectè cognoscere pronunciat, semper in disputando uictorem euadere oportet, si quidem uera cognoscit, eademq; ex animi sententia pronūciat. De Nat. hum. 220.

¶ *Non tam reprehēdere aliena, quàm substituere meliora oportet. 1. de Diæta 390.*

¶ ἐν τῇ τῆς τέχνης ἀποδείξει, ἅμα καὶ τοὺς λόγους τῶν αἰσχύνειν αὐτὴν οἰομένων ἀναιρέειν δεῖ, ᾗ ἂν ἕκαστος αὐτῶν πρήσσειν τι οἴομενος τυγχάνῃ. In artis demonstratione simul etiam sermones illorū qui eam dehonestare contendūt, quatenus quisque eorum sibi quid euicisse uisus ēst, refellendi. De Arte.

SCIEN-

SCIENTIA. ARS.

¶ *De Scientia & Arte hic uniuersim, tanquam de Principiatis quibusdam logicis: quæ aliàs respectu subiecti ad Philosophiæ uarias species pertinent.*

SVBIECTVM.

¶ *τέχνη οὐδεμία ἐστὶν οὐκ ἐοῦσα. καὶ γὰρ ἄλογον τῶν ἐόντων τι ἡγεῖσθαι μὴ ἐόν.* Nulla ars est, quæ non existat. Absurdum enim est aliquid esse putare, quod non sit. De *Arte* 1.

¶ *οὐδεμία τέχνη ἐστὶν, ἥγε ἐξ εἴδεος τινὸς οὐχ ὁρᾶται.* Nulla est ars, quæ non ex specie quadam rerum uideatur. *Ibidem.*

¶ *αἱ τέχναι τὰ ὀνόματα διὰ τὰ εἴδεα λαμβάνουσι.* Nomina artibus ex speciebus imponuntur. *Ibidem.*

¶ *εἴ τις τέχνην, ἐς ἃ μὴ τέχνη, ἢ φύσιν, ἐς ἃ μὴ πέφυκεν, ἀξιώσειε δύνασθαι, ἀγνοεῖ μανίην ἁρμόζουσαν ἀγνοίῃ μᾶλλον, ἢ ἀμαθίῃ.* Si quis ab arte potentiam in ea, quæ non profitetur, aut à natura facultatem in ea, ad quę nata non est, exigat: is insana ignorantia laborat, quæ amentiæ potius (à mentis natiuo defectu, quàm imperitiæ (ab artis & institutionis defectu prouenientis) nomen meretur. *Ibidem.*

¶ *ὅπου τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ μὴ ὀρθὸν, ὅρον ἔχει ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνη εἴη;* Vbi rectum & non rectum certis utrunq; terminis continetur, quomodo id artem quis esse negarit? De *Arte* 3.

FORMA.

¶ *σφαλερὴ καὶ εὐκατάληπτος ἡ μετ' ἀδολεσχίης ἰσχύρισις. διὸ καὶ καθόλου δεῖ ἔχεσθαι τῶν γενομένων, καὶ περὶ τὰ γενόμενα μὴ ἐλαχίστως γίγνεσθαι, ἢν μέλλῃ ἕξειν ῥηιδίην καὶ ἀναμάρτητον ἕξιν.* Fallax est & ad errorē procliuis affirmatio, quæ fit cum nugacitate. Quapropter & uniuersim ea quæ fiunt cognoscere oportet, & circa singularia uel maximè uersari, si qs facilem ac minimè delinquentem habitum, sibi comparare uolet. *Præcept.*

¶ *πᾶσαι τέχναι αἱ μὴ μετ' αἰσχροκερδείης καὶ ἀσχημοσύνης, καλῇ κέονται μεθόδῳ τινὶ ἐοῦσαι τεχνικῇ ἐργάζονται.* Quæcunque artes nec turpi lucro inhiant, nec inelegantes sunt, illæ methodo quadam arti accommodata constant. De *Elegantia* 74.

EFFICIENS.

¶ *De Artificibus ueris & Falsis seu Sophistis, com. de Eleg.* 74.

¶ *τίς δὴ ἐπιθυμεῖ δογμάτων πολυσχιδίην ἀτρεκέως ἐθέλειν ἱστορέειν, μήτε χειροτριβίης ἀτρεμεότητι;* Quis nam præceptorū uarietatem cognoscere se posse speret, citra exercitationis constantiam? *Præceptionibus.*

¶ *ὧν ἐστὶν ἡμῖν τοῖσί τε τῶν φύσεων, τοῖσί τε τῶν τεχνέων ὀργάνοις ἐπικρατέειν, τούτων ἐστὶν ἡμῖν δημιουργοῖς εἶναι· ἄλλων δὲ οὐκ ἔστιν.* Quorum instrumentorum uel natura uel arte facultatem obtinemus, per ea sanè opifices esse possumus: per alia uerò minimè licet. De *Arte.*

¶ *ὁ χρόνος τὴν τέχνην εὐοδίην καθίστησι, καὶ τοῖσιν ἐς τὴν παραπλησίην ὁδὸν ἐμπίπτουσι τὰς ἀφορμὰς δήλας ποιεῖ.* Tempus artem facilem facit atq; peruiam, & in consimilē uiam incidentibus occasiones aperit. De *Elegantia.*

FINIS.

¶ *τὸ πέρας ἐδήλωσε ὡς ἔστιν εὐθὺ ἡ γνῶσις.* Exercitatio ostēdit quàm recta & uera sit ars. De *Elegantia.*

ACCIDENS.

¶ *τῶν ἐνδειῶν ἐν τῇ τέχνῃ ἃ τὰς μὲν τοῖς δημιουργοῦσιν ἀναθετέον, τὰς δὲ τοῖσι δημιουργευμένοισι.* Defectus qui in arte contingūt, alios quidem opificibus imputare oportet, alios uerò ijs in quæ operantur. De *Arte.*

¶ *μεγάλης ἀκριβείης ἐούσης περὶ τὴν τέχνην, τυγχάνειν αἰεὶ τοῦ ἀτρεκεστάτου χαλεπόν.* Quum exacta certitudo in arte requiritur, difficile est semper quod rectissimum est assequi. *De Veteri medicina.*

¶ *πάσῃ εὐπορίῃ ἀπορίη ἔνεστιν.* Omni copiæ inopia inest. *Præceptionibus.*

¶ *εἴγε μὴ πρὸς ἀναγκαίην, δημεύεται ἡ τέχνη.* Ars nisi innocenter exerceatur, proscribitur. De *Elegantia* 47.

¶ *ἐπιτυγχάνειν τουτέστι τὸ καλῶς ποιέειν. τοῦτο δὲ οἱ ἐπιστάμενοι ποιέουσιν. ἀτυχεῖν δὲ τοῦτ' ἐστὶν, ὃ ἢν τις μὴ ἐπίστηται, τοῦτο μὴ καλῶς ποιέῃ.* Fortunatè assequi est recte facere. Hoc autem qui sciunt faciunt. Non assequi autem est, si quis id quod nescit non rectè faciat. De *Locis* 372.

IMPERITIA.

¶ *ἀτεχνίην εἶναι φημὶ, ὅπου μήτε ὀρθὸν ἔνι μηδὲν, μήτε οὐκ ὀρθόν.* Hoc ego artis expers esse dico, ubi neq; rectum, neque non rectum aliquid existit. De *Arte* 3.

¶ *τὸ οἴεσθαι μὲν, μὴ πρήσσειν δὲ, ἀμαθίης καὶ ἀτεχνίης σημεῖόν ἐστιν.* Opinari, non autem facere, ruditatis & imperitiæ signum est. De *Eleg.*

¶ *ἡ ἀπειρίη, κακὸς θησαυρὸς, καὶ κακὸν κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτὴν, καὶ ὄναρ, καὶ ὕπαρ· εὐθυμίης τε καὶ εὐφροσύνης ἄμοιρος, δειλίης τε καὶ θρασύτητος τιθήνη. δειλίη μὲν γὰρ ἀδυναμίην σημαίνει, θρασύτης δὲ ἀτεχνίην.* Imperitia malus thesaurus est, & infelix opulentia his qui eam possident, tum opinione ipsa, tum reuera: alacritatis & confiderantiæ expers, timiditatis & inconsiderantiæ nutrix. Et timiditas quidem impotentiam, inconsiderantia uerò ignorātiam artis arguit. *Lege* 52.

¶ *μούνοισι τοῖσιν ἀτέχνοισιν ἁρμόζει, τὰ τῶν πέλας ἔργα ἢ ὀρθὰ ἐόντα διαβάλλειν, ἢ οὐκ ὀρθὰ μωμέεσθαι.* Solis ijs, qui artis ignari sunt, conuenit, ut ad aliorum opera uel recta calumnianda, uel non recta reprehendenda, sese conuertant. De *Arte* 1.

ARTES MECHANICAE.

IN GENERE.

¶ *ὅσαι τέχναι καὶ τοῖσιν εὐεπανορθώτοισι σώμασι δημιουργεῦνται, αἱ μὲν μετὰ ξύλων, αἱ δὲ μετὰ σκυτέων, αἱ δὲ γραφῇ, χαλκῷ τε, καὶ σιδήρῳ, καὶ τοῖσι τούτων ὁμοίοισιν αἱ πλεῖσται, οὐ τῷ τάχει μᾶλλον, ἢ τῷ ὡς δεῖ δημιουργέεται, οὐδ' ὑπερβατῶς, ἀλλ' ἢν ἀπῇ τι τῶν ὀργάνων, ἐλλινύει· καίτοι κἀκείναις τὸ βραδὺ πρὸς τὸ λυσιτελέστερον ἀσύμφορον, ἀλλ' ὅμως προτιμᾶται.* Quæcunq; artes in tractabili rerum materia exercentur, aliæ quidem in lignis, aliæ in corijs, aliæ in sculpendo ære, ferro, similibusq; rebus alijs quamplurimæ, non celeritatem magis requirūt, quàm ut, sicuti decet, tractentur, neutiquam perfunctoriè: quum si uel unum aliquod instrumentum desit, opus intermittere cogantur. Etsi uerò dilatio & tarditas in hisce interdum perfectioni operis nihil incommodat, laude tamen maiore digna est promtitudo & celeritas. De *Arte* 7.

¶ *εἰσί τινες τῶν τεχνέων, αἳ τοῖσι μὲν κεκτημένοισιν εἰσὶν ἐπίπονοι, τοῖσι δὲ χρεομένοισιν ὀνήϊσται· καὶ τοῖσι μὲν ἰδιώτῃσι ξυνὸν ἀγαθὸν, τοῖσι δὲ μεταχειριζομένοισι σφίσι λυπηραί.* Sūt quædam artes, quæ possessoribus quidem suis multum laboris exhibent, usufructuarijs uerò iucundę ac utiles existunt: & plebeiorum quidem hominum commune bonum esse uidentur: his uerò, qui eas exercent, planè molestæ. *De Flatibus* 277.

IN SPECIE.

¶ *Lib. 1. de Dieta, Mechanicarum artiūm quarundā opera Naturæ operibus longa inductione confert.*

¶ *γυμναστικὴ καὶ ἰητρικὴ ὑπεναντία πέφυκεν. ἡ μὲν γὰρ γυμναστικὴ οὐ δεῖται μεταλλαγὰς ποιέειν, ἀλλ' ἡ ἰητρική. τῷ μὲν γὰρ ὑγιαίνοντι οὐκ ἀρήγει ἐκ τοῦ παρεόντος μεταλλάσσειν, τῷ δ' ἀλγέοντι.* Gymnastica & medicina subcontrarię uidentur. Illa enim nō immutat, quandoquidem sano non expedit è præsente statu trāsmutari: sed hæc, cui cū ægro res est. *Appendix de Locis.*

¶ *ὁ τὸ γράφειν ἕνα τρόπον μαθὼν ὃν διδάσκουσι, πάντα ἐπίσταται, καὶ οἱ ἐπιστάμενοι πάντες ὁμοίως διὰ τόδε, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ ὁμοίως ποιεύμενον νῦν τε καὶ οὐ νῦν, οὐκ ἂν τὸ ὑπεναντίον γένοιτο, ἀλλ' αἰεὶ ἐνδελεχέως ὅμοιόν ἐστι, καὶ οὐ δεῖ καιροῦ.* Qui scribere didicit, iuxta unum modum, quem omnes docent, nouit, & scientes omnes similiter nouerunt, propterea quòd idem & similiter factum, & nunc, & non nunc, non potest fieri contrarium, sed semper exactè simile est, & non opus habet occasione alia. *Appendix de Locis.*

ΚΑΙ ΤΑΥΤΑ ΜΕΝ ΔΗ ΤΑΥΤΗ.

ΣΥΝ ΘΕΩ ΚΑΙ ΝΩ.

EPI SCOP